

DICTIONAR ROMÂN-GERMAN

DE

DR. H. TIKTIN

Vol. II

*

D — O

OPERĂ TIPĂRITĂ CU CHELTUIALA STATULUI

BUCUREȘTI

—
IMPRIMERIA STATULUI

1911

www.digibuc.ro

Dr. H. TIKTIN

DICTIONAR ROMÂN-GERMAN

RUMÄNISCH-DEUTSCHES WÖRTERBUCH

RUMÄNISCH-DEUTSCHES
WÖRTERBUCH

VON

DR. H. TIKTIN.

II. Band.

*

D — O

AUF STAATSKOSTEN GEDRUCKT.

BUKAREST.

—
STAATSDRUCKEREI
1911.

Prefață la Volumul II.

În introducerea volumului I al acestei opere am dat o expunere a principiilor pe care îmi propusesem să le urmez în planul și economia ei. Felurite împrejurări însă m'a silit ca în cursul lucrării să mă abat în parte de la acele principii. Când am început lucrarea, nu aveam încă—după cum m'am putut convinge în urmă—o idee destul de lămurită despre întinderea și greutatea sarcinii ce mi-o puneam pe umeri și mai puțin încă puteam prevedea că împrejurări de natură personală mă vor împiedeca de a-mi pune în slujba întreprinderii, după cum de la început aveam de gând să fac, tot timpul și toată puterea, și că nici speranța că cel puțin o parte a muncii îmi va fi dat să o încredințez altor forțe, nu se va îndeplini. La acestea se mai adăogă și faptul că materialul de prelucrat pe care parte îl culegeam eu însumi din lectura continuată mai departe, parte îl găseam depus în numeroase culegeri lexicografice de tot felul, publicate de alții¹⁾, căpăta din an în an o întindere tot mai mare. Cu cit deci, în modul acesta, speranța de a duce lucrarea la bun sfârșit devenea mai mică, cu atât mai stăruiitor mi se vădea necesitatea de a introduce în economia opereii unele schimbări care—fără a-i micșura în chip simțitor valoarea—mi se păreau mai potrivite pentru a face cu puțință o mai repede înaintare a lucrului. Aceste schimbări sînt de două feluri. Întîi, am mărginit tot mai mult, chiar din vol. I, traducerea exemplelor, care în curînd mi se dovedea a fi o lucrare ce reclamă extraordinar de mult timp. În volumul de față n'am dat în întregime decît traducerea propozițiilor formate de mine însumi, iar la celelalte exemple n'am tradus decît pasajele cele mai grele. Al doilea, de la litera *e* înainte, am exclus din nomenclatură nenumăratele cuvinte de curînd introduse din limbile clasice sau din cea franceză, făcînd excepție numai pentru acele neologizme care au pătruns deja în limba poporului și, într'o privință sau alta, prezintă vre-un deosebit interes. Cit pentru înțîia măsură, mărturisesc că numai cu greu m'am hotărît să o ia, știind din propria mea experiență cit de mult se înlesnește întrebuițarea unui dicționar prin traducerea exemplelor. Din potrivă, lipsa neologizmelor—asupra cărora, de-altmîntrelea, cel interesat se poate mai totdeauna ușor informa și pe altă cale—nu cred că se va simți ca o lacună prea mare.

O altă modificare introdusă în volumul de față e cea privitoare la scrierea atât a limbii romîne cit și a celei germane. După ce, în anul 1903, însăși Academia Romînă s'a hotărît să-și reformeze, după principii pur fonetice, ortografia ei cea condamnată de mult de toți citii nu erau conduși de idei preconceptuate, nu mai era pentru mine, firește, nici un motiv să o mențin mai departe. Am înlocuit-o deci prin ortografia mea proprie, întrebuițată deja în vol. I (vezi introducerea pag. XII) la trimiteri (renvois) și care nu se deosebește de noăa ortografie a Academiei decît în unele puncte fără importanță.

¹⁾ O listă completă a izvoarelor se va alătura la al treilea (ultimul) volum.

Cît pentru scrierea limbii germane, față cu anarhia ce domnea la sfîrșitul veacului trecut în ortografia acestei limbi, socotisem potrivit, la începutul lucrării, să mă țin de vechea ortografie care-mi era obicînită din școală. De atunci însă, cele trei state interesate în chestia ortografiei germane, Germania, Austria și Elveția, ajungînd la o perfectă înțelegere asupra ei și «noüa ortografie oficială» obținînd, în punctele ei esențiale, recunoașterea obștească, am și întrebuițat această scriere în volumul de față, ținîndu-mă în special de principiile de care s'a condus *A. Vogel* în al său *Ausführliches grammatisch-orthographisches Nachschlagebuch der deutschen Sprache*, Berlin 1903.

Cu toate că opera e încă departe de a fi terminată, mă simt dator a exprima de pe acum călduroasele mele mulțumiri tuturor acelor care aü binevoit a mă ajuta prin comunicări în scris sau orale asupra unor chestiuni ce priveaü fie însăși limba tratată, fie alte lucruri în legătură cu tratarea ei, punîndu-mă astfel în stare a umplea o bună parte din multele lacune în cunoștințele mele.

Berlin, Decemvrie 1910.

H. TIKTIN

Vorwort zum II. Bande.

In der Einleitung zum I. Bande dieses Werkes ist eine Darstellung der Grundsätze gegeben worden, denen ich in Anlage und Einrichtung desselben zu folgen mir vorgenommen hatte. Mancherlei Umstände haben indessen dazu geführt, dass ich mich im Laufe der Arbeit veranlasst sah, von jenen Grundsätzen teilweise abzugehen. Als ich die Arbeit begann, hatte ich, wie sich später herausstellte, noch keine rechte Vorstellung von Umfang und Schwere der Last, die ich meinen Schultern zumutete, und noch weniger hätte ich voraussehen können, dass persönliche Verhältnisse mich verhindern würden, meine ganze Zeit und Kraft, wie ich ursprünglich beabsichtigt hatte, in den Dienst des Unternehmens zu stellen, und dass auch die Hoffnung, wenigstens einen Teil der Arbeit auf fremde Schultern abwälzen zu können, sich nicht erfüllen würde. Dazu kam noch, dass das zu verarbeitende Material, das ich selbst aus fortgesetzter Lektüre gewann oder in zahlreichen, von Anderen veröffentlichten Wörtersammlungen verschiedenster Art niedergelegt wurde, von Jahr zu Jahr einen immer grösseren Umfang annahm¹⁾. Je geringer auf diese Weise die Aussicht wurde, das Werk zu Ende zu führen, um so dringender trat an mich die Notwendigkeit heran, an der Einrichtung des Werkes solche Aenderungen vorzunehmen, welche, ohne dessen Wert erheblich zu schmälern, geeignet schienen, ein schnelleres Vorrücken der Arbeit zu ermöglichen. Diese Aenderungen sind nun nach zwei Richtungen hin getroffen worden. Erstens ist die Uebersetzung der Beispiele, die sich bald als eine überaus zeitraubende Arbeit erwies, schon im ersten Bande immer mehr beschränkt worden. In dem vorliegenden sind nur noch die von mir selbst gebildeten Sätze ganz, von den übrigen Beispielen aber nur die schwierigsten Stellen übersetzt worden. Und zweitens wurden vom Buchstaben *e* ab die zahllosen, erst in neuerer Zeit aus den klassischen Sprachen oder dem Französischen entlehnten Wörter von der Nomenklatur ausgeschlossen und nur hier und da bei solchen eine Ausnahme gemacht, die bereits in die Sprache des Volkes gedrungen sind und in der einen oder anderen Hinsicht ein besonderes Interesse darboten. Ich gestehe, dass ich zu ersterer Massnahme mich nur schwer entschliessen konnte, da ich aus eigener Erfahrung weiss, in wie hohem Masse die Benutzung eines Wörterbuchs durch die Uebersetzung der Beispiele erleichtert wird. Dagegen dürfte das Fehlen der Neologismen, über die man sich ja zumeist auf anderem Wege Auskunft verschaffen kann, wohl kaum als eine wesentliche Lücke empfunden werden.

Eine weitere Aenderung ist in diesen Bande in Bezug auf die Schreibung sowohl des Rumänischen als des Deutschen vorgenommen worden. Nachdem die rumänische Akademie selbst sich im Jahre 1903 entschlossen hatte, ihre von allen Vorurteilslosen längst verurteilte Orthographie nach rein phonetischen Gesichtspunkten umzugestalten, lag für mich keine Veranlassung mehr vor,

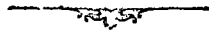
¹⁾ Ein vollständiges Litteraturverzeichnis soll dem 3. (letzten) Bande beigegeben werden.

jene auch ferner beizubehalten. Ich habe sie daher durch meine eigne, schon im ersten Bande (siehe die Einleitung S. XII) in den Verweisungen angewandte ersetzt, die sich von der neuen Orthographie der Akademie nur unwesentlich unterscheidet. Was ferner die Schreibung des Deutschen betrifft, so hatte ich es angesichts der Zerfahrenheit, die Ende des vorigen Jahrhunderts in der deutschen Orthographie herrschte, bei Beginn der Arbeit für angemessen erachtet, mich an die damals hergebrachte Schreibung zu halten, die mir von der Schule her geläufig war. Inzwischen ist nun aber in der orthographischen Frage zwischen den drei an ihr interessierten Staaten, Deutschland, Oesterreich und der Schweiz, eine Einigung erzielt worden und die «neue amtliche Rechtschreibung» im wesentlichen zu allgemeiner Anerkennung gelangt. Diese Schreibung hat nun auch in diesem Bande Anwendung gefunden, wobei ich insbesondere den Grundsätzen gefolgt bin, nach denen *A. Vogel's Ausführliches grammatisch-orthographisches Nachschlagebuch der deutschen Sprache*, Berlin 1903, abgefasst ist.

Obwohl das Werk noch lange nicht abgeschlossen ist, fühle ich mich doch gedrungen, schon jetzt meinen herzlichen Dank allen denen auszusprechen, die so freundlich waren, mir mit schriftlichen oder mündlichen Mitteilungen über Fragen, die die behandelte Sprache selbst oder andere bei deren Behandlung in Betracht kommende Dinge betreffen, an die Hand zu gehen, und mich so in den Stand setzten, ein gut Teil der vielen Lücken in meinen Kenntnissen auszufüllen.

Berlin, Dezember 1910.

H. TIKTIN.

D – O

D

D. siehe *domn* 6.

d' I. *prep.* = *de*, s. d. — II. *conj.* = *dar'*², s. d. — III. wird MUNT. TR. in der Volkspoesie oft vor vokalischen Anlaut gesetzt. *D'auziți, feciori cu țundră, Mindră-î lumea cu ce-î mindră* IARN.-BIRS. 400. *Și d'alătura Cîșmea izvora* REV. TOC. II 381. *Parte ce-am d'avut 11e taică, de maică* TEOD. COL. 56. *D'întreabă-și întrebă Sfinți pe Dumnezeu* das. 43. *Să-î iasă 'n cărare D'o scorpie mare* REV. TOC. 377. *Unul d'umbla cu plugul, Unul paște oile, Unul sapă viile* FRÎNCU MOȚII 188.—Et. Unbek. Auch bei nordit. Dichtern findet sich *dun, duna* für *un, una*, was SALVIONI ARCH. GLOTT. XVI (nach ROM. XXXII 163) aus Sätzen wie «*cantarm plus d'una cançon*» erklärt, indem der Unterschied zw. *d'una* u. *una* sich verwischt habe.

da⁴ (a) I. v. *trans.* 1. *cuiva c.* Jdm. etw. geben (Ggs. *a lua*). *Ce-mă dai ca să-ți spuîu?* was gibst du mir (od. was bekomme ich) dafür, dass ich es dir sage? *A ~ cuiva de lucrat, de mîncare* Jdm. zu arbeiten, zu essen geben; *mîna, brațul* die Hand, den Arm geben, reichen; *ajutor* Hilfe leisten; *o palmă, un picior, un pumn* eine Ohrfeige, einen Fusstritt, einen Faustschlag geben, versetzen; (Spiel:) *zece puncte, un pion înainte* zehn Punkte, einen Bauer vorgeben; *o luptă, LV. război* eine Schlacht liefern; *bună ziua* guten Tag wünschen; *gînd să..* den Gedanken eingeben zu... *A ~ o masă, o reprezentafie etc.* ein Gastmahl, eine Vorstellung etc. geben; *un parastas etc.* eine Messe etc. lesen lassen; *cărți* Karten geben, teilen; (*bucatele*) *la, älter în masă* (das Essen) aufgeben; *c. pe c.* etw. für (= im Tausch gegen) etw. hingeben, *sufletul, viața pentru cn.* das Leben für Jdn. lassen; *o fată după cn.* ein Mädchen an Jdn. verheiraten. *Cum dai măslinile?* wie verkaufen Sie die Oliven (od. was sollen die O. kosten)? *Daî slavă cerului că..* ich danke dem Schöpfer, dass... — *Cîți ani îi dai?* für wie alt schätzen Sie ihn? *Nu am putut să dau la alt fuga acestor două odrasle decît că..* (VĂCĂR. IIO. TEZ. II 287) ich habe die Flucht dieser zwei jungen Leute keinem anderen Umstande zuschreiben können als dem, dass... — *Daî să-mî facă un surtuc* ich lasse mir einen Rock machen. *De-atunci îl dedese [năml. inelul] de-l suflase cu aur* GHICA 317.—*Să dea D-zeu să..* Gott gebe, dass...; *să-ți dea D-zeu sănătate!* Gott schenke dir Gesundheit! *Dă-mă, Doamne, ce n'am gîndit, să mă mir ce m'a găsit* (Sprw.) Narren haben Glück. *Dă,*

Doamne, o ploae, un vînt! schicke, o Herr, einen Regen, einen Wind! *Aduse vadra de vin.., ș'apoi dă, Doamne, bine* [und nun ging das Saufen los], *că pină la cîntatori rămase vadra uscată* BOGD. POV. 137. *Da, Doamne, ce era acuma în casa popei!* (ȘEZĂT. IV 189) das war nun ein lustiges Leben im Pfarrhause. — LM. *fiind ~tă lipsa de cultură etc.* in Anbetracht des Mangels an Bildung etc. — 2. vom Schicksal: *hestimenen. Văd bine că [mi]-î dat mie Ca să mor în haîducie* AL. PP. 254.— 3. FAM. *pc. dracului (pomană), tuturor răilor* u. ähnl. *a)* Jdn. zum Teufel, zu allen Teufeln wünschen (mit den Worten: *du-te dracului!*), *b)* Jdn. zum Teufel etc. schicken, ihn fortjagen, laufen lassen. — 4. *a-și ~ sufletul, duhul, sîrșitul* den Geist aufgeben, die Seele aushauchen. — 5. von sich geben: *a) mîncări etc. pe afară* Speisen etc. von sich geben, ausbrechen.—*b) un țipet, un fluer etc.* einen Schrei tun, austossen, einen Pfiff tun, ertönen lassen etc. — *c) muguri* Knospen treiben, ausschlagen, *ramuri* Zweige treiben. — 6. *c. cu c.* etw. mit einer Schicht von etw. überziehen: *cizmele cu vax, podelele (cu ceară)* die Stiefel, den Fussboden wachsen; *un părete (cu văpsea)* eine Wand anstreichen; *cu poleială* vergolden; *pc. cu dres, cu funingine pe braz* Jdm. das Gesicht schminken, mit Russ schwärzen. — 7. *un briciu la piatră* ein Rasiermesser abziehen.— 8. *pc. în leagăn, în scrîncîob* Jdn. schaukeln. — 9. *pc. prin țîng* Jdn. unter Rutenschlägen durch die Stadt führen. Anfangs des 19. Jh.s noch übliche Strafe für Diebe und betrügerische Kaufleute, siehe FIL. CIOC. 162 u. GHICA IX.— 10. *cum sa o dau să..?* wie soll ich es anstellen, dass...? CREANGĂ CL. XV 6 (*și mă chitesc eu în mine cum s'o dau să nu mă prindă*).— 11. mit Angabe des Wohin: geben, bringen, führen, schaffen. *A ~ un copil la școală* ein Kind in die Schule geben. *Da-ți oile 'ncoace La negru zăvoiu!* AL. PP. 1. — *Aranjarea scaunelor a dat .. de multă bătae de cap pe stăpinul salii* [machte dem Besitzer des Saales viel zu schaffen] TELEOR SCHIȚE 10. — *A ~ un scaun etc. mă încoace, mă încolo, la o parte* einen Stuhl etc. näher, weiter fort, bei Seite schieben, rücken; *palaria pe ceafă* den Hut nach hinten schieben; *părul pe frunte* das Haar auf die Stirn streichen; *dres pe obraz* Schminke auflegen; *sus, jos storul* das Rouleau aufziehen, herunterlassen; *c. în apă, pe rîu,*

pe foc etw. in's Wasser, in den Fluss, in's Feuer werfen; *pe afară* Jdn. hinauswerfen, *pe scară*, *pe uşă*, *pe fereastră* die Treppe hinab-, zur Tür, zum Fenster hinauswerfen; *un zid la pamînt* eine Mauer niederreißen.— *Da-l incolol* lass' ihn laufen!, reden wir nicht von ihm!— 12. *cu socoteala* (*cu părearea* ISPIR. LEG.² 327, *cu mintea* URECHE LEG. 23, *cu gândul* DELAVR. D.) *că..* meinen, denken, vermuten, dass.. *Pornesc spre portul.. unde dam cu socoteala că au să debarce acele corabii* GHICA CL. XVIII 21.— 13. *că..* merken, dass.. SBIERA POV. 16 (*băgînd sacii în moară*, [*Pepelea*] *au dat că într'inşii nu-î grîu*); SEV. POV. 172 (*Tilharii cînd vin acasă şi dau că nu-î futa, fuga după dînsa*).— 14. *a..* beginnen zu.. PP. FRÎNCU MOŢII 192 (*Fiul dete-a lacăra şi domnul a-l mîngîia*).— 15. *dau să fac c.* ich suche etw. zu tun, will etw. tun. [*Femeile*] *se pumnesc, şipă, se zgîrie; bărbaii dau sa le despartă* NÄD. NUV. II 63.— Wird besonders dann gebraucht, wenn die beabsichtigte Handlung infolge eines Hindernisses nicht zur Ausführung gelangt. *Nalivaico Hatmanul şi cu o seamă de Cazaci au dat să treaca Nistrul şi mulţi s'au inecat* [.. wollten über den Dniestr setzen, wobei viele ertranken] URECHE LET.² I 162. *Cînd dau să trec mîdănul* [wie ich über den Markt gehen will], *văz lumină la ferestrele din dos ale lui N. Caşavencu* CARAG. TEATRU I 106. *Sultănica.. da să să roage şi nu izbuteste să-şi adune gîndurile risipite* DELAVR. SULT. 29.— II. *v. intr. 1.* hervordringen, -quellen. *Cînd a da din piatră lapte* [wenn.. quellen wird] PP. ŞEZĂT. I 89. *Am muncit pînă ce a dat inima din noi* [bis uns das Herz aus dem Leibe drang, fuhr; figürlich] CREANGĂ POV. ed. 1890, 160. *Băiatului îi daduseră lacrimile* [waren die Tränen aus den Augen gestürzt] ZAMP. LN. 10. *Scînteii verzi din ochi îi da* [*calului*, sprühten] AL. PP. 80.— Von Pflanzen, vom Barthaar: spriesen, ausschlagen, sprossen. *De-ar veni luna lui Maiu..*, *Să văd.. Erbuliţa 'n şesuri dînd* AL. PP. 287. *Nici mustaţa nu i-a dat IARN.-BIRS. 39.*— 2. *din c.* etw. kräftig bewegen, rühren. *Dă din mîni, dacă vreî să eşi la liman* PANN PV. 1881, 8. *Frigul mă patrundea.. M'am adăpostit la spatele trăsuri, dînd din mîni şi din picioare* GHICA 243.— *A ~ din cap* den Kopf schütteln; *din umeri* die Achsel zucken; *din coadă* mit dem Schwanz wedeln.— 3. *în genuchi, pe* (GOLESCU, ZANNE I 301: *in*) *brînci* auf die Kniee, auf die Hände fallen.— 4. *înapoi, îndărăt* zurückweichen; *fig.: a)* nachgeben, *b)* Rückschritte machen. *Vai de biet Român săracul! Îndărăt tot da va racul* EMIN. 154.— 5. *intr'o groapă, în no-*

riou etc. (unversehens) in eine Grube fallen, in den Kot treten u. ähnl. (vgl. auch *groapă*); *rău* (unglücklich) stürzen AL. OP. I 1304 u. 1584 (*Ţine-te bine să nu dai rău*); *în boală, în nebunie* in Krankheit, Wahnsinn verfallen; *în gîndul cuiva* Jds. Plan durchschauen VLAH. DAN II 131; *la pricină* in Streit geraten RETEG. POV. I 30.— 6. *pe undeva* sich zu kurzem Verweilen an einen Ort begeben. *Părintele mă în toată ziua da pe la şcoală şi vedea ce se petrece* [kam.. auf kurze Zeit, auf einen Sprung in die Schule] CREANGĂ CL. XIV 365. *Acei ce nu aveau parale, dădeau mă întîiu pe acasă* [machten zuerst einen Sprung nach Hause] *pentru a aduce vre-un obiect de amanetat* XEN. BRAZI 150. *N'a dat pe acasă de trei zile* [hat sich.. im Hause nicht blicken lassen, ist.. nicht nach Hause gekommen] CARAG. CL. XIII 250.— 7. *c. îmi da în gură, mîna, ochii etc.* etw. dringt mir in den Mund, fährt mir in die Hand, fliegt, kommt mir ins Auge etc. *Vede pe om că-î da apa în gură şi el îl mă cufundă* ZANNE II 529. *Îi dete un fier ars prin inimă* es fuhr ihm wie ein Dolchstich ins Herz ISPIR. LEG.² 134.— *C. îmi da în gînd* etw. fällt mir ein. *Să nu ne dea în gînd!* dass uns das nicht einfiel! VLAH. DAN II 141. *Mă mir cum ţe-a dat în gînd una ca aceasta ca să ne îndemni d-ta să calcăm porunca tatălui nostru* [wie du auf den Gedanken kommen konntest] ISPIR. LEG.² 50.— 8. *de c. an*, auf etw. stossen, kommen. *Calul fugea de da cu burta de pămînt* ISPIR. LEG.² 129. *O pădure mare de nu-î măi dădeai de fund* [ein endloser Wald] SEV. POV. 191. *Eram bolnav de-o boală cărei nu-î dedeam de leac* [für die ich kein Heilmittel finden konnte] DULFU PAC. 51. *La moară dau de prietenii* [treffe ich Freunde an] COŞBUC 51. *Doamnel de-ar fi dat* [*mama*] *de mine* [wenn die Mutter mich überrascht hätte], *Ce bătae!* das. 91.— 9. *peste c.: a) fig.* = *de c.* (siehe 8), doch mehr das Unerwartete, Plötzliche des Zusammentreffens ausdrückend. *Nu ştiu cum, din înîmplare, dracul* *Peste-o babă 'n drum a dat* SPER. AN. 1892 I 284. *Fuge de cinî şi da peste lupi* aus dem Regen in die Traufe ZANNE I 380.— Dafür *pre cn.* URECHE LET.² I 227 (*Cazaci.. au dat pre o seamă de oaste turcească*).— *b)* von Unangenehmem: *c. da peste mine* etw. kommt (plötzlich) über mich, überfällt mich, sucht mich heim. *Îute, că dau musafirii peste noi şi mîncare biz!* XEN. BRAZI 187. *S'a pişat cerbul în apă, a dat iarna peste noi* [der Winter ist da] ZANNE I 404. *Trebuie.. să scăpăm ţara de necazurile care au dat peste dînsa* GHICA 512. *La măi lasă treaba, că nu dau Tătarii!* [es brennt ja nicht] CL. XIII 34.— 10. *dă în primăvară, în amurg* es

geht zum Frühling, es beginnt zu dämern u. ähnl. *Îară cînd fu a da în de-seară, găinăreasa peri* ISPIR. LEG.² 311. *De cum a dat în fapt de zorî, Veneau.. Trăsnind rădvanele de crai* COȘBUC 18.—Auch mit adj.: *Cerul.. dă în limpede* [beginnt sich aufzuhellen] DELAVR. SULT. 170. *Vremea dădu în cald* das. 50. [*Roadele pomului*] *acum aù dat în copt* ISPIR. LEG.¹ I 33.—**11.** *jereastră, ușa etc. dă în grădină etc.* das Fenster, die Tür etc. geht auf den Garten etc. *Se scoborî pe scara cea mică care da în fundul curții* DELAVR. PAR. 144. *O tindă întunecoasă în care da.. ușile deosebitelor încăperi* ODOB. DC. 1886, 25.—**12.** *la cn.* auf Jdn. losgehen, ihn angreifen. *Nu te teme, cîinele acesta nu dă la om* fürchten Sie sich nicht, der Hund da greift keinen Menschen an. *Îar cei răi să se teamă! Eù am cu ei a face, La ei dau furios* DONICI FAB. 86 (der Hund spricht). Vgl. III 5.—**13.** *cu c. în c.* mit etw. nach etw. werfen, in, auf etw. schlagen, schießen. *Toată lumea dă în pomul cu roade* [wirft nach . .] ZANNE II 718. *A da cu țarnă în ochii cuiva* Jdm. Sand in die Augen streuen (fig.) I 295; *in cn. ca în popușoi* Jdn. unbarmherzig schlagen 265; *cu măciuca, cu bita în baltă* einen Schlag ins Wasser tun (fig.) 117. *A poruncit să dea cu tunurile într'înșii* er liess auf sie schießen.—Ohne Angabe des Ziels: *Cînd învățam [noi] să dăm cu sabia și cu sulita* [Säbel und Lanze zu führen] GHICA 15. *Cu pușca da prea bine* (NECULCE LET.² II 374) er war ein trefflicher Schütze. *La urechea surdului poșî da și cu tunul* [kann man eine Kanone abschiessen] ZANNE II 755. *Apropiindu-se de casa miresei, încep a da din puște și pistoale* [Flinten und Pistolen abzuschossen] MAR. NUNTA 431. *Tunurile aù dat ca la o jumătate de ceas* [feuerten] DION. TES. II 209. *Nu da!* wirf, schlage, schieße nicht!—**A** ~ *cuiva în cap etc.* Jdn. auf den Kopf etc. schlagen. *Copilului dă-i cu varga la cur ca să prinză minte la cap* (Sprw.) man muss das Kind auf den Hintern schlagen, damit es im Kopfe Vernunft annimmt. **A** ~ *cuiva cu piciorul, cu pumnul, cu biciul etc.* Jdm. Fusstritte, Faustschläge, Peitschenhiebe etc. versetzen.—**A** ~ *cuiva cu huideo* (Qu.: *cu oarba*) Jdn. mit Schimpf und Schande fortjagen.—**14.** *cuiva cu bobii, cu cărțile* siehe *bob* II 1, *carte* 4.—**15.** *FAM. a-i ~* darauf los schlagen, (*cu vorba*) reden, (*cu cântecul*) singen etc. *Auzite și știute-mi erau toate [cite spunea baba]; dar ia nu ținea socoteală de asta, ci-i dă 'nainte cu vorba* VLAH. NUV. 127. *Îar aù început ohtocul ista? Dă-i înainte* [rede nur immerzu], *că nu-ți țin isonul* AL. CL. IV 310. *N'a apucat să-i iasă sufletul și-i dă cu »D-zeii să-l erte!* [und schon rufen sie «Gott hab' ihn

selig! »] ZANNE II 438.—Bes. *imperat.*: *dă-i!* *Cum întîlniră pasărea străină.., se puseră pe ia cu pliscurile și dă-i și da-i cu ciupitul* [und hieben auf ihn los] *pin' o scoaseră din codru* M. POMP. CL. VI 28.—Daher zu schnellem Tun antreibend: *frisch! los! vorwärts!* *Dă-i! de lucru cu nădejde frașii cei doi s'apucară* [frisch gingen..an's Werk] DULFU PAC. 11. *Da-i odată de mă rade de ispravă!* so rasiere mich doch einmal fertig! BAR. HAL. VI 191. *Da-i de-l spînzurați!* hängt ihn unweiligt! DOS. VS. Oct. 30.—**16.** *dă, dă, da,* zur Bezeichnung des allmählichen Vorrückens SBIERA POV. 127 (și *după aceia s'aù luat [baba] țarași dă da dă pe sub masă* [kroch die Alte wieder vorsichtig unter dem Tische durch]); 170 (*s'aù luat [copiî] pe urma cea de cenușă îndarapt, tot dă da dă, tot dă dă dă* [immer weiter und weiter]).—**III.** *a să ~ 1.* *aceasta nu să dă* das giebt es nicht u. ähnl. *În fire măi amarnic [om decît Vogoride] nici nu s'aù dat* in der ganzen Welt gab es keinen grausameren Menschen als V. BELD. ETER. 63. *Măi frumoașă viață unde se dă?* AL. OP. I 905.—**2.** sich ergeben, den Kampf aufgeben, die Waffen strecken. *Leșii.. aù de gînd să nu se dea, ce să se apere* AXINTE LET.² II 144. *Moșneagul [bolnav] zicea că nu vrea să se dee, așa-i boala, de ce o cocolști, de ce măi rau se 'ncuibeaza* NAD. NUV. I 99.—**A** să ~ *prins, bătut* sich gefangen, geschlagen (od. überwunden) geben.—**3.** *cuiva, la cn.* sich Jdm. hingeben. *Lasa-ți lumea ta uitată, Mi-te dă cu totul mie* EMIN. 178. *Turcii și Tatarii somnului se dau* BOLINT.² 67. *Dar îndat' se stapînea și durerii nu se da* IARN.—BIRS. 488. *Neavînd grijă s'au dat la beție* [ergab er sich dem Trunke] NEC. COSTIN LET.³ II 15. *Lasă boii, frațioare, și te dă la vînătoare* [und verlege dich auf die Jagd] AL. PP. 44. *Pe urmă s'aù măi dat la vorba ba despre una, ba despre alta* [liessen sie sich auf ein Gespräch ..ein] SBIERA POV. 151.—Mit *spre c.* NEC. COSTIN LET.³ II 79 (*Numam Pașa nemică nu era dat spre lacomie*); CANT. IST. IE-ROGL. 324 (*lăcomia vinatului spre strîmbatate ca aceasta.. a se da* [solche Ungerechtigkeit zu begehen] *il împingea*).—**4.** *cu cn.* sich zu Jdm. gesellen, sich ihm anschliessen. *Oîu lasa țara la dracu, M'oîu da cu codru sâracu* BIBIC. 165. *Daca s'a da [parintele] cu aceștia, poate să piardă clientela boerească* [wollte der Geistliche es mit diesen halten, so würde er.. verlieren]; *daca s'a da cu ceilalți, nu i-se mărește leafa* I. NGR. CL. III 45.—Mit *la cn.* NECULCE LET.² II 352 (*Moldoveniș.. îndat' s'au dat la dînșii* [näml. la cătane]).—**5.** v. Tieren: *la cn.* Jdn. anfallen, über ihn herfallen. *Iarna.., ursul ajunge de se da la vite și la oameni* ODOB. SLAV. 169. *Ezișo-*

rii.. se da la fița, la frunze, la văsc [machten sich an das Euter..] SBĪERA POV. 202. Vgl. II 12. — 6. pe ghița, de-a sanușul auf dem Eise gleiten, schlittern, kascheln. Știi tu sa te dai în călcie pe ghița? VLAH. IC. 98. — Peste cap, de-a tumba sich überschlagen, einen Purzelbaum schiessen. — Fig. FAM. peste cap, și în cur și în cap, în lungiș și în curmeziș sich alle erdenkliche Mühe geben, alle Hebel in Bewegung setzen. Curmeziș țiganul și'n lungiș s'a dat: Doua oi la urma tot a căpatat SPER. AN. 1892 I 140. — 7. jos heruntersteigen, (din trăsura) absteigen, (din vagon) aussteigen, de pe cal vom Pferde steigen; mai încolo ein wenig zurücktreten, la o parte auf die Seite treten, de o parte sich zurückziehen, weggehen, lângă ușă, după un copac, pe la spatele cuiva zur Tür, hinter einen Baum, hinter Jdn. treten; pe lângă cn. an Jdn. herantreten, fig. in Verkehr mit ihm zu treten suchen; înapoi înaintea unui sacrificiu etc. vor einem Opfer etc. zurückschrecken. — 8. în haiducie das Räuberhandwerk ergreifen AL. PP. 97 u. 99; în legea turcească zur türkischen Religion, zum Islam übertreten das. 211. — 9. de, drept, bisw. ca c. sich für etw. ausgeben. M'oïu face bătrîn, batrin.. și m'oïu da de doștor [für einen Arzt] SBĪERA POV. 301. — 10. MOLD. POP. mă dau dus etc. = mă las dus etc.: ich lasse mich fortführen etc. Sa nu se dee dus din portită, și chiar de-ar sari să-l bata, să nu să clătinească din loc SEV. POV. 10. El nu s'a dat poștit [er liess sich nicht lange bitten] SBĪERA POV. 20. Împărateasa s'a dat înșelată de cuvintele țigancei das. 109. — Gr. Prez. 1 da'u, 2 da'i, 3 dă' (MAC. da'), 4 dă'm, 5 da'i, 6 da'u (MAC. da'), 7 sa dea, MOLD. su de'e (LV. deē); impf. da'm, MOLD. MAC. dedea'm; perf. 1 dede'lă (LV. de'diū, MAC. de'du), 2 dede'si, 3 dede (LV. de'de), 4 dede-râm (LV. de'dem, MAC. de'dim), 5 de'deră'i (LV. de'det, MAC. de'dit), 6 de'deră (LV. de'd-), jünger MUNT. OLT. 1 dete'lă etc., MOLD. TR. 1 dădu'lă etc.; plqf. dede'sem (LV. -de'-), dete'sem, dădu'sem; imperat. dă' (auch MAC.); ger. d'nd; part. dat; adj. verb. dătător'(iū) (z. B. de viață belebend). — Et. Lat. dō, dāre; perf. dete'iu nach stete'iu, siehe sta' (a).

da² I. adv. ja. Da său ba? «Da» ja oder nein? «Ja.» Era [el] întocmai cum mi-l închipuisem în odaia de pe «rue de la Sorbonne»? Nu și da [ja und nein] VLAH. IC. VI. — Gr. MOLD. TR. auch da'r(a). — Et. Slav. da'. Da für da'r(ă) «aber» auch da' gesagt wird, so erhielt umgekehrt auch da'r(a) die Bedtg. «ja». II. conj., siehe da'r² I. dă' I. pers. III sg. ind. prez. u. pers. II sg. imperat. v. a da. — II. interj., siehe de'!

dă.. MUNT. häufig für de.., welches siehe. dăbala' (a să), prez. mă -le'z, u. mă dăbă'l, v. intr. erschlaffen B.; Borză îmborzată... C'urechi dăbălată [mit schlaffen Ohren] MAR. NASC. 35, in einer Besprechung; dăbălare, dăbălăciune [Erschlaffung, Lähmung] PRU I 63 u. 118. — Et. Unhek., keinesfalls zu lat. debilis «schwach». Vgl. das folgd. Wort.

dăbălăza't adj. v. Lippen, Ohren: (schlaff herab) hängend. Cu buza de jos dăbălăzată, ca la caii cei bătrini GAZ. SAT. XIV 454. Cîrîtanul tremura cu urechile dăbălăzate CL. XV 424. — Et. Unbek., vgl. vorst. Art.

dabi'lă sf., pl. -le, INV. Abgabe f, Steuer. Toate dabilele directe s'au suprimat SUȚUŢOȚ. 102. — Et. Unhek.

dabila'r(iū) sm. INV. Steuererheber m, -einnehmer. Nu îmbla numai dabilari'i singuri, ce și Turci trimitea de îmbla prentară cu dabilari'i NEC. COSTIN LET.⁴ I App. 102.

da'că conj. 1. bedingend: wenn. Dacă dai, n'ai (Sprw.) wenn man giebt, so hat man nicht. Păcatul, dacă păcat este, .. die Sünde, wenn es überhaupt eine Sünde ist, .. DELAVR. PAR. 45. Dacă nu m'ar simți nimeni când voiu fugi wenn man's nur nicht merkt, wenn ich fliehe 241. — Daher MOLD. FAM. ja. N'auzi, drăguță? «Dacă nu-s surdă [ich bin ja nicht taub], cucoană» AL. OP. I 602. — 2. LV. u. POP. zeitlich = cînd: wann, als. Și ju dacă săvirși Solomon zidind casa Domnului BIBLIA 1688, 3 Reg. 9, 1. Deaca cunoscu ighemonul neînduplecatul ei [als der Fürst ihre Unbeugsamkeit erkannte], învătă de o bătură peste obraz Dos. VS. Sept. 3. Meșterii .. Mult înveselea Dacă o vedea AL. PP. 189. — Gr. LV. deca (zB. COD. STU., BIBLIA 1688), deaca (zB. COR., INDR., MARG., DOS., BARAC); jetzt MOLD. ~ (schon DOC. BACĂU 1581 HC. I 29), MUNT. auch da'ca (schon DOC. MUNT. 1591 HC. 157). Die akzentuierenden QU. geben das Wort stets unbet., doch deca' BIBLIA 1688 Gen. 29, 10. — Et. Anscheinend de «wenn» + ca (= lat. quam?). Ein dunkles Wort.

dacti'l sm. (neol.) Da'ktylus m. — Gr. Weniger gut sn., pl. -le.

da'dă I. sf. 1. MUNT. POP. Anrede der Kinder an ältere Frauen. Dada Irină.., deșchide-mă! DELAVR. SULT. 188. — Gr. Dem. dăd'i'ță, da'lcă. — 2. MAC. im Munde der Kinder: Mutter f. Nu va dada s'mi mărită SEV. NUNTA 83. — II. sm. (Zigeunersprache): Vater m MAR. SAT. 222 (Iat' aice v'am adus Dă la dada hăl dă sus Hasta cărțulie); 224. — Et. Zu I vgl. türk. dada' «Kinderfrau», serb. da'da «Mutter», magy. dada «alte Frau». II dürfte zig. sein.

dada'că sf., pl. -ce, Kinderfrau f, -mädchen n. Sanda, dadaca și singura sa prietenă

C. NGR. 25.—Gr. C. obl. -că, art. -căi, -chil.
Dem. *dada'e*. — Et. Vgl. türk. *dadu'*.

dădăci' (a), prez. -ce'sc, v. trans. von Kinder-
frauen etc.: aufziehen, pflegen. *Vestitul*
Chirchireu' . . care crescuse pe Banul Manolache
Băleanu și l-a dadăcit pină la moarte
GHICA 258.

dada'e siehe *dada'că*.

dădi'tă siehe *da'dă* I.

dădulci' (a să) siehe *dedulci'* (a să).

daera', -rea' siehe *dairea'*.

da'fin sm. 1. Lorbeer (baum) m (Laurus).
Capu-î cu dafini [mit Lorbeeren] *'su 'ncoronat*
SIHL. 60.— 2. OLT. unechte Akazie (Robinia
pseudoacacia) BR.—Et. Ksl. *dafina* = gr. δάφνη.

dăhula' (a) siehe *dăula'* (a).

dă'i! siehe *da'!* (a) II 15.

da'ică siehe *da'dă*.

dăina' etc. siehe *do'Ină*.

dăinu'i' (a), prez. -nu'esc, v. intr. MUNT. MOD.
anhalten, dauern. *Ura ascunsă dăinuește*
din neam în neam CL. XVI 87. *Horațiu se*
miră însuși de dăinuirea [Dauer] . . *patimeî*
ce simțea pentru Glicera OLL. HOR. 73.—Et.
Wahrsch. türk. *dajanma'k*.

dairea', auch *daer-* u. -ra' sf. Tamburin
n, Schellentrommel f. *Daireaia cea cu*
care am jucat ursul la Sfintu Vasile BOGD.
Pov. 217.—Et. Türk. *dair'e'*.

da'jdie sf., pl. *dă'jdii*, älter *da'jdii*, inv. Ab-
gabe f, Steuer. *Dăjdiî multe puse* [Mihnea]
asupra țării ODOB. MV. 1886, 37.—Gr. Lv.
da'jde, pl. *dă'jdi*. — Et. Ksl. *da'zda*.

dăjdie'r(iu) sm. Steuererheber m, -ein-
nehmer AXINTE LET.² II 136.

da'jnic adj. inv. steuerpflichtig. *Boerî*
aveau și privilegiul de a scuti un număr de
dajnici GHICA XV.—Et. Neubildung aus *da'jdie*
nach ksl. *dan'niku* etc.

dala'c subst. pop. Milzbrand m (Anthrax).
Vre-o șeizeci de cai ce are ciocoiful, dare-ar
dalacul într'inși! CL. X 404.—Daher Schmäh-
wort f. Tiere, wie *boală*, BOGD. Pov. 154 (un
dalac de iapă). — Et. Türk. *dala'k* «Milz».

dălăci' (a să), prez. mă -ce'sc, v. refl. milz-
brandig werden DRĂGH. IC. 37 (*oile dălă-*
cindu-să).

da'lb adj. urspr. in der Volksdichtung Neben-
form v. *alb* (vgl. *d'* III): weiss, wie noch THEOD.
COL. 54 (*Dalbe cu albustre, Verzi cu mohor-*
rite). — Daher MOD. überh. schmückendes Bei-
wort der Dichter, etwa: hold, lieblich. *Intr'o*
verde grădiniță Șade-o dalbă copiliță AL. PP.
33. [*Fata*] *își aduse aminte de-ale ei dalbe*
frumuseți ODOB. Ps. 247. *Dalb'a luncii feerie*
AL. CL. II 365.—*Florile dalbe* Weihnachtslied
mit diesem Refrain.—Gr. Dem. fem. *dălbică*
AL. PP. 7.

dalcau'c sm. MUNT. Schmarotzer m QU.
Boerî nu se 'mbata cu pungași și dalcau'c
PRĂȘ. Ș. INFL.—Gr. *dalhau'c* JIP. RĂUR. 203.—
Et. Türk. *dal'-kau'k*.

dalcău'ș sm. MOLD. hinterer Steuerer
des Flosses, Ggs. *cîrmaș*. *Cîrmașul* [sic] și
dalcaușul desprinseră pluta de mul CL. XIX
221.—Et. Unbek.

dalhau'c siehe *dalcau'c*, Gr.

da'lie (auch *dahlie* geschr.) sf. (neol.) Geor-
gine f (Dahlia).

dălo'g siehe *dîrlo'g*.

da'tă sf., pl. *dă'ti*, Meissel m. *Idolî cîo-*
pliți cu dă'ti DOS. Ps. IN V. Ps. 77 Z. 176.—
Gr. Dem. *dălti'tă*, pl. -te.—Et. Ksl. *dla'to*.

dăltitură sf., pl. -ri, mit dem Meissel
ausgehöhlte Stelle.—Spez. längliche Ver-
tiefung im hinteren Baum des Webstuhls, zur
Aufnahme des Kettenendes: Fuge f, Falz m,
Schlitz.—Et. a *dăltui* «ausmeisseln» WBB.

*da'm*¹ sm. (neol.) Damhirsch m (Cervus
dama).

*da'm*²! interj. siehe *do'Ină*.

da'mă sf., pl. -me, (neol.) Dame f (auch
im Karten- u. Damenspiel); (*joc de*) *dame*
Dame(nspiel).

dama's adj. nevar. (neol.): oțel, lama, sa-
bie ~ Damaszenerstahl, -klinge, -säbel.
dama'sc subst. Damast m. *Acest steag . . era*
de dumasc alb BALC. 511.—Gr. ÄLTER MUNT.
dama'scă, MOLD. *adama'scă* sf.; ferner *adă-*
mo'st PP. BUCOV. MAR. NUNTA 827.—Et. Stoff
von Damaskus; gemeineuropäisch. Zur Form
vgl. bes. russ. *adama'ska*, ngr. δαμασκή.

damaschina' (a), prez. -ne'z, v. trans. (neol.)
damaszieren.

dambla' etc. siehe *damla'* etc.

damigea'nă sf., pl. -gea'ne, (neol.) grosse
Korbflasche MON. OF. 1875, 2266.—Et. It.
damigiana.

damla', auch *dambla'* sf. zieml. inv. Schlag-
(fluss) m. *Pavel, tată-său, au fost răposat de*
dambla DION. TEZ. II 206.—Et. Türk. *damla'*.

damlagi'ü, auch *dambli-* adj. ziemlich inv.
apoplektisch, schlagflüssig; sm. Apoplek-
tiker m. *Doarme! Rau face. Somnul*
lung e damlagiu [führt den Schlag herbei] AL.
CL. III 248.

d'a-'mpicioa'rele siehe *piclo'r*.

dămo'l etc. siehe *domo'l* etc.

dănăna'e sf., pl. -nă'i, MUNT. FAM. sonder-
bare Sache, Geschichte, Kuriosum n. *Dar*
ce dănae o măi fi aceasta? FIL. CIOC. 145
(v. einem dem Sprecher unbekanntem Karten-
spiel).—Gr. *dăndăn-* CREANGĂ D.—Et. Unbek.

d'a-'ncăla'rele siehe *căla're*.

da'nciü sm. FAM. Zigeunerkind n, -knabe
m. *Moșneagului îi rideau ochii de voinicia*
danciului CL. X 404.—Gr. *də'nciü* SEV. AN.

78. *Dem. dăncu'o* FUND. BASME 133, *dencișo'r* SEV. AN. 77. — Et. Wahrsch. zig.

dandana' sf. 1. INV. Lärm *m* von Glocken. *Dacă moare-un boer mare, Pun clopotele 'n mișcare Și fac mare dandana* AL. OP. I 904. *Clopotul de ~* die Lärm-, Sturmglocke. Daher noch jetzt: — 2. MUNT. FAM. *a*) grosser Lärm, Spektakel, Rummel. *Porniră nuntă împărătească, iar după ce se sfirși dandanaia, își luă ginerele mireasa..* STĂNC. Ș.—*b*) Schererei *f*. *Decît să stea să mai umble 'n dandanale, judecăți* PANN NASTR. 71. — Et. Vgl. türk. *tantana'*.

d'a-ndara'tele siehe *indără't*.

d'a-ndoa'sele siehe *do's*.

da'ng! interj. kling! (vom Tone einer Glocke etc.). *Cînd s'a atins [Făt-frumos] de mijlocul ei, dang! a plesnit cercul și ia îndată a născut pruncul* CL. X 114.

danga' sf. Brandzeichen *n* an Haustieren QU. *Epe breze Cu dangale pe spinare* ȘEZĂT. III 212. — Et. Türk. *danga'*.

dănga' (*a*), prez. -*ghez*, *v. trans.* mit Brandzeichen versehen C. NGR. Ș. (*Răbdă să-î ciunte nasul și pieptul își dăngă*).

da'ngăt sn., pl. -*te*, Klängen *n*, Klingklang *m*. *Clopotul răsuna jalnicul..luî dangăt* NAD. NUV. I 39. — Et. *da'ng!*

da'nie sf. 1. LV. Geschenk *n*, Gabe *f*. *Toată dania ce va da omul Domnului* BIBLIA 1688 Lev. 27, 28.—2. fast INV. Schenkung *f*. *Din aceste locuri domniî făceau daniî* BALC. 301. — Et. Ksl. *da'nije*.

Dăni'lă npr. *m*. FAM. scherzh. v. einem freigebigen Menschen. (*Zărește pe Vulpe.*) *Paremi-se că iaca un Dăni'lă* AL. CL. VII 374. — Et. Slav. *da'nŭ*, part. von *da'ti* «geben», mit dem Suff. -*i'lă*, vgl. *Buzi'lă* von einem Dicklippigen, *Năsilă* von einem Grossnäsigen etc.

dăno's adj.: *la mină* ODOB. MV. 121, *de mină* AL. PP. 80 freigebig.—Et. Slav. *da'nŭ*, part. von *da'ti* «geben».

da'ns, älter u. Tr. BUCOV. *da'nŭ m.*, pl. -*surî, -țurî*, T a n z *m*. *Și-î cununară cu danțurî, cu timpene și de toată muzica* DOS. VS. Maiū 17.—Das volkstümliche Wort ist *joc*. — Et. *da'ns* ist frz., während *da'nŭ* eine merkwürdige Mischung der romanischen Form (it. *danza*) u. der deutsch-slavisches (*Tanz, tančiči*) zeigt.

dansa' (*a*), prez. -*soz*, *v. intr.* (neol.) = *a juca*: tanzen. — Gr. Auch *danța'*.

dansant adj. (neol.): *serată ~ă* Soirée *dansante f*, Tanzabend *m*.

dansato'r sm., fem. -*toare*, (neol.) Tänzer *m*, -*rin f*.

da'nŭ etc. siehe *da'ns* etc.

dante'lă sf., pl. -*le*, (neol.) Spitzef (Gewebe).

dantela't adj. (neol.) gezähnel, zackig. *Opt mari ferești, ogive dantelate* AL. POEZII III Leg. 69.

danti'st siehe *denti'st*.

dănțui' (*a*), prez. -*țue'sc*, *v. intr.* LV. tanzen. *Să nu joace saū să dănțuiască* INDR. 601. — Jetzt nur noch in: *Isai'a, dănțuește* mit diesen Worten beginnender Hymnus, den der Priester nach der Trauung singt, wobei er mit den Brautleuten den Tisch (*tetrapod*) dreimal umkreist.—Et. *da'nŭ*.

dantu'ră siehe *dentu'ră*.

dănu'i' (*a*), prez. -*nue'sc*, *v. trans.* INV. als Schenkung geben, schenken. *Dănuindu-se o moșie cu înarmarea ei* COD. CALIMAH § 910.—Et. *da'nie*.

dăpăna' (*a*) siehe *depăna'* (*a*).

*da'r*¹ sn., pl. -*rurî*, 1. Gabe *f*, Geschenk *n*. *Nemulțumitorului i-să ia ~ul* (Sprw.) dem Undankbaren wird das Geschenk wieder abgenommen. *Dar din ~ să face răiū* (Sprw.) freiwillige Geschenke führen zur Seligkeit. *Calul de ~ nu să caută pe dinți* (Sprw.) geschenktem Gaul sieht man nicht ins Maul. *Le-aū dat Nicolai Vodă și cițiva saci de făină și de orz dar* [machte ihnen. . zum Geschenk, schenkte ihnen] AXINTE LET.² II 160. [*Averile*] *mi-le-am adunat din darul Sfinției tale* [aus Euren Geschenken] AL. PP. 204. — Von schwangeren Frauen: *in starea ~ului* in gesegneten Umständen MAR. NAȘT. 10. — *Sfintele ~uri* die heiligen Sakramente (Brod u. Wein).—*A da c. in ~* etw. zum Geschenk machen, schenken. *Frumos gătită zestre să-î dăm [fetei] atunci in dar* I. NGR. CL. IV 87.—LV. *in ~* umsonst (= unentgeltlich u. nutz-, zwecklos), vergebens, wofür jetzt *degeaba, înzadar*. *Să nu-mi slujești in dar, spune-mi ce-ți este simbria* BIBLIA 1688 Gen. 29, 15. *Deci nu te osteni in dar cu această nădejde* DOS. VS. Iulie 7. Danach noch BOLINT. 159 (*In dar căuta-vei pe mindra-ți iubită*).—2. fig. (von der Natur verliehene) Gabe, Fähigkeit, Kraft. *Caî ageri . . și cu darul de cuvînt [redebegabt]* AL. POEZII III 80. *Crezînd că in acea zi toate [buruenele] aū darul vindecării [Heilkraft]* AL. PP. 195. *Se vede că răsponsurile noastre aū avut darul [vermochten] să potolească pofta de dezvinovățire a ministrului* LIT. *Are ~ul beției* (scherzh.) er versteht sich aufs Saufen.—Spez. ~ul *preoției* das Recht, die priesterlichen Funktionen auszuüben. [*Popa*] *n'a avut dar* [hatte die Weihen nicht], *și grijania lui n'a fost grijanie* VLAH. GV. 78. — Et. Ksl. *dar'ŭ*.

*da'r*² I. conj., nur satzeinleitend: 1. aber. *De urit te poți ascunde, Dar de dragoste n'a unde* IARN.-BIRS. 9. — 2. ~ (*incă*), MUNT. FAM. ~ (*incă*) *mi-te* um wie viel mehr (nach Negation: . . weniger), geschweige. *Mi-s'a urit mie scrînd, dar fie citînd!* ODOB. Ps. 134. *Copii uita lesne de părinți, nu părinți de*

copii. Dar încă eă care te-am numai pe tine NÄD. NUV. II 188. *Cum ai ajuns pe-aici pe unde nu se vede pasăre cu aripioare, dar încă mi-te om cu picioare?* ISPIR. LEG.² 358.—Anders SBLERA POV. 260 (*Tu nu poți să fii nici cu frate-meu cel de fiță [du kannst nicht einmal meinem Milchbruder Stand halten], da nu tocmai cu mine!*).—|| Gr. Auch *da'rá*, MOLD. FAM. *da'*.—II. *adv.*, nur im Satzinnern: also, mit hin, demnach, folglich. *Pricepeți dară acestea ce ce uitați pre D-zeu* BIBLIA 1688 Ps. 49, 23. *După mitropolit, boer mai mare este banul cel mare. «Ban mare fii dar!»* [so sei denn Grossbanus] GHICA VIII. *Frater-meu Irimia, cu trei ani mai mare decit mine și dar mai priceput în ale jucăriilor* GHIB. DASC. 60.—An die Spitze des Satzes setzt man *așa ~*. *Așa ~ nu vrei?* du willst also nicht? Dafür *decî ~ SPÄT. MIL. LET.² I 100 (Decî dară . . poate că și aceștia supuși sint)*.—Gr. Auch *da'rá*.—Et. Wahrsch. lat. *de vëro*, mit Ausfall des *v* wie in *m'oiu*, *m'eî* etc. für *mă voiu*, *mă veî* etc., u. -ă für -o wie auch sonst, vgl. *că, după, lângă* = lat. *quod, de-post, longo*.

dara' sf. Ta'ra f (Gewicht der Verpackung einer Ware). *Scoate daraia relelor ce are [ziehe die T. seiner Mängel ab] Și vezi ce rămîne, cit mai e de greu* ORĂȘ. Ș. — Et. Türk. *dara'*.

da'rá siehe *dar*².

dăra'b sn., pl. -be, Tr. Stück n. *Marfa . . să mă-o vînză cu dărabul* BARAC HAL. IV 78. *Un darab bun de slănină* MAR. NUNTA 469. *Du-te la cea poartă ș'o tae darabe toată* SEV. NUNTA 328.—Gr. Dem. -*răbe*l, -*răbu*ț, *augm. -răbo*c. — Et. Magy. *darab*.

dărăba'n sm. ehem. Waffengattung: Gardesoldat m. *Și invăță patru dărăbanî sa-l bată cu pietri preste obraz* DOS. VS. Sept. 4. *Agă, ispravnic pre dărăbanî* URECHE LET.² I 139. Vgl. *doroba'nț*. — Gr. Jünger *darab-*, ferner -*ba'nț* MIR. COSTIN LET.¹ I 331, AMIRAS LET.² III 151, *dăroba'nț* MIR. COSTIN LET.¹ I 311. — Et. Mittelh. aus deutsch *Trabant*, vgl. magy. *darabant*.

daraba'nă sf., pl. -ne, Trommel f, die von Ausrufen, bei Auktionen etc. geschlagen wird (wogegen die der Soldaten gew. *tobă* genannt wird). *La toate răspintiile Piteștilor bătea zgomotos dărăbana* [sic] URECHE LEG. 439. *Pe semne eu nu am alta de facut decît să bat darabuna* [als die Sache auszuposaunen, an die grosse Glocke zu hängen] C. NGR. CL. VIII 18.—Vgl. *baraba'ncă*.—Et. Vgl. poln. *rulh. taraba'n*, russ. *baraba'nü*, unbek. Herkunft.

darabangi'ü sm. der die *darabană* schlägt: Trommelschläger m, Trommler. *Storoșul polițienesc care însoțea pe darabangiu* URECHE LEG. 440. — Vgl. *barabanci'ü*, *Supl.*

dărăba'nț siehe *dărăba'n*.

dărăburi' (a), prez. -*re*'sc, v. trans. Tr. zerstückeln. *Dimineața detera pacurarii peste nemeș tot daraburit* FRÎNCU MOȘII 271. — Et. *dara'b*.

dăra'c sn., pl. -ce, Brett m. Zähnen darauf, zum Durchziehen v. Flachs, Hanf, Wolle: *Hechel f, Krämpel m. Bata-l vintul și seninul Pal de tot seamănă inul. . . Nu i-ar mai ajuta dracul Alui de face daracul* TEOD. PP. 333. *Lină albă, trecuta prin darac* DELAVR. SULT. 8.—Man unterscheidet ~, einzelnes Brett, das auf einer Bank befestigt wird, u. *piepteni*, zwei Bretter, die in den Händen gehalten werden. Neben u. statt des ~ wird auch die etwas anders gebaute *ravilă, ragila* gebraucht. — Gr. Auch *dar-*. — Pl. Qu. auch m. -*ra'ci*, -*ra'gi*. — Et. Türk. *dara'k*.

dărăci' (a), prez. -*ce*'sc, v. trans. hecheln, krämpeln. *Una [din femeî] dărăcea în Fil. Cioc. 23.*

darada'ică sf. zweirädriger Bauernwagen AL. OP. I 531, zu einem geschwätzigen Russen (*Mă! ce daradaică hodorogita! destul, stai*). — Et. Russ. *taratajka*.

dărăma' (a) siehe *dărîma' (a)*.

dărăpăna' (a), prez. 1 -*ra'pân*, 2 -*ra'peni*, 3 -*ra'până*, 7 *să -ra'pene*, I. v. trans. 1. zu Grunde richten, ruinieren. *Arendașii. . . derapănă pădurile și ecaretele moșilor* FIL. Cioc. 165. *Un negoț stricăcios și dărăpanator sánatașii locuitorilor* GHICA 461. — 2. *parul* etc. das Haar etc. zerrufen, zerzausen PP., zB. PP. BUCUR. TEOD. PP. 580 (*Plecă Ilinca plingînd, Par galben derapănînd*); PP. BOTOȘ. SEV. NUNTA 13 (*Cozile mă-au drapanat*); PP. DOBR. BUR. CAL. 90: *Frunza nu o darapana!* zerzause das Laub nicht! — 3. *pc.* zerkratzen DOS. VS. Sept. 1 (*și-l drăpănara preste coaste cu piepteni*); Sept. 4; Martie 2 (*l-au strujit cu drăpănări de fier [Kratzeisen]*). — II. a *să ~* zu Grunde gehen, in Verfall geraten, verfallen. *Casa-î darapanata, are trebuința de meremet* AL. OP. I 827. — || *darapana're sf.* Verfall m, Ruin. — Gr. MUNT. auch *der-Qu.*; in Bedtg. I 2 auch, in Bedtg. I 3 nur *drăp-*. — Et. Anscheinend zu lat. *rapio*, -*ere* «reissen»; das Suff. (lat. -*in*-?) ist schwierig.

dărăteca', -tica' (a) siehe *dereteca' (a)*.

darave'ră sf., pl. -ri, geschäftliche Angelegenheit, Geschäft n, Handel m. *Cu rudele sa maninci, sa beî, Daravera sa nu aibi cu ei* PANN PV.¹ III 110. *Am venit pentru mica daravere ce avem împreuna* ROSETTI TROT. 84 (der Gläubiger spricht). — Gr. Auch -*ve're* Qu., bisw. -*ve'lă*, pl. -*ii*. — Et. Das Wort, erst im 19. Jh. belegt, scheint = *da're-ave're* u. eine Nachbildung von it. *dare ed avere* «Soll und Haben» zu sein, wobei viell. türk. *aly'ş-*

veriș «Handel», eig. «Geben-Nehmen» (vgl. *alișverîș*) mitgewirkt hat.

dardă *sf.*, *pl. -de*, Wurfspiess *m.* *Tuțați plugurile voastre spre sabii și secerile voastre spre darde* BIBLIA 1688 Joel 3, 10. *Apoi începe a azvirli într'inșiș cu sageți, suliiși, darde și lanci* BALC. 386. *Amenințind cu darde scurte. . un mistreț* ODOB. Ps. 83. — **Gr.** *Pl.* Dos. auch **dărzi**. — **Et.** Slav. *dar'da*.

da're *sf.*, *pl. dăr'i*, 1. Gabe *f*, Geschenk *n* BIBLIA 1688 Matth. 7, 11 (*știți dăr'i bune a da fiilor voștri* [δώρα]); MARG.² 156 a (*pre conoii lor cei leneși pren dăr'i îi îndeamnă de să fac nevoitorî*); PP. FRÎNCU MOȚII 11 (*Ne-vasta nouă e scutită pe un an de dare*). — 2. MOD. Abgabe *f*, Steuer: *dările către stat, județ și comună* die Abgaben an Staat, Regierungsbezirk und Gemeinde. — 3. Zauberm (vgl. *dar' (a)* II 14) PP. MAR. INMORM. 15 (*Ca să mă spăl. . De toată darea, De toată făcarea, De toată aruncarea*). — 4. *de mină* Wohlhabenheit *f*, Wohlstand *m* (nach: *imi dă mină să . .* meine Verhältnisse gestatten mir zu . .). *Bogăția broderiei . . variază după cum e darea de mină a omului* FRÎNCU MOȚII 12. — Bes. *cu ~ de mină* wohlhabend. *Nimeri la niște oameni cu dare de mină și totodată bunî la suflet* CL. XV 172. — **Et.** *Inf.* von *a dar'*.

dar'ie *sf.* (?) Läusekraut *n* (*Pedicularis exaltata*) BR. — **Et.** Unbek.

dărîma' (a), *prez. -rî'm*, *-rî'mî* etc., I. *v. trans.* 1. *crengi, frunză etc.* Zweige, Laub etc. abschlagen. *Dobitoacele neavînd ce paste, le dărîmau frunze* NEC. COSTIN LET.² I 471. *Azvirliu în nuc ca să dărîm cîteva nucî* FUND. BASME 78. — 2. *copaci* Bäume umhauen, -legen, -stürzen. *Glasul Domnului. . Chedrii îi deramă* DOS. PSALT. IN V. Ps. 28 Z. 16/17. — 3. MOD. *un zid etc.* eine Mauer etc. ein-, niederreißen. *Ar fi destul de nimerit să se dărîme chiar podul* AL. CL. III 59. — 4. *fig.* zu Boden werfen, niederdrücken. *Acestea îl dărîmatare, aceste îl supăra* BELD. ETER. 45. *Disperarea care slăbește și derîmă focul și energia facultăților voastre* FIL. CIOC. 71. — II. *v. intr.* Aeste abschlagen INDR. 297 (*Cînd va tăia un om niscare lemne în pădure sau va dărîma a niște dobitoace*); *das.* (*De va dărîma neștine în pădure, tăind ramurile de în copaci*). — III. *a să ~* MOD. einstürzen. *Turnuri 'nalte cad, se darmă* CL. IV 184. — **Gr.** Auch **dărâma'** (*prez.* 1 *-râ'm*, 2 *-râ'mî*, 3 *-râ'mă*, 7 *să -râ'me* u. *-râ'me*); MOLD. MOD. **dărma'** (*prez.* 1 *dăr'm*, 2 *dăr'mî*, 3 *dăr'mă*, 7 *să dar'me* u. *dăr'me*); INV. auch *derfma'*, *derâma'*. — **Et.** Lat. **derâmo*, *-âre* «abâsten», zu *râmus* «Ast».

dărîmătură *sf.*, *pl. -rî*, 1. (aus abgehauenen Aesten bestehendes) Abfall-, Knüppelholz

n. — **Gr.** Auch **dărâm-**, MOLD. MOD. **dăr'm-**. — *Dem. -turică*. — 2. MOD. Trümmer *pl.* *Plîng dobitoacele Sub dărîmăturî* Tiere wimmern Unter Trümmern CL. V 331.

dărma' (a) etc. siehe **dărîma' (a)** etc.

dar'n: *în ~ adv.* (neol.) vergebens. *În darn răsună vocea-mî de eco repețită* EMIN. 33. Von den Schriftstellern des 19. Jhs für *inzadar*, älter *în dar*, gebraucht, jetzt wieder verschwunden. — **Et.** Il. *indarno*.

dar'nic *adj.* freigebig. *Că omul darnic măi mult adaoge bogăția sa* CAR. PRE SCURT CCR. 131. — **Et.** *dar'*.

dărnicie *sf.* Freigebigkeit *f*.

dărștină siehe **dărștină**.

dărui' (a), *prez. -rue'sc*, *v. trans.* 1. schenken. *Eü. . . țe-am dărui* Trei mioare AL. PP. 56. *Unii au voit să ne împartă, să ne daru-iască* [verschenken] JIP. RAUR. 225. — 2. fast INV. u. POP. *pc. cu c. Jdn.* mit etw. beschenken. *Dăruiind . . pe vizir Cu-armăsari de la Misir* AL. PP. 204. *Și dărui bine* [reich beschenkt], *Peasovschi s'au întors la tabăra lui Vișnovețchi* NEC. COSTIN LET.² I 443. — **Et.** Ksl. *darovati*.

dărui'ală *sf.*, *pl. -rue'li*, Schenken *n.* *Ce ai măi bun, îl vinzi ori îngrași p'altu cu dărui'ala* JIP. OPINC. 66. *Cînd pleci, [băcanul] îți măi dă și trei dramuri [de tutun] de dărui'ală* [geschenkt] CARAG. CL. XIII 253.

dărva'r siehe **dîrva'r**.

dăs . . siehe auch **des . .**

dă'scâl *sm.* 1. ziemi. INV. u. FAM. Lehrer *m.* *Era așa de silitor încît se mirau dascălii de dînsul cum de învață așa repede* ISPIR. LEG.¹ I 71. — 2. (*de biserică*) MOD. FAM. POP. = *psalt*: (angestellter) Kirchensänger, Kantor. *Țîntilă nu era numai dascăl de copii, ci era și dascăl de biserică* CL. XV 275. In kleineren Kirchen, wo der Küster auch den Dienst des Sängers versieht, wird jener gewöhnlich so genannt. Vgl. *psalt*. — **Gr.** MOLD., LV. auch MUNT. *-cal*, ferner *didă'scal* CANT. IST. IEROGL. 88. — *Voc. -le*. — *Dem.* **dăscăla's**, Pejor. **dăscăle'ctî**. — **Et.** Gr. *διδάσκαλος*.

dăscăli' (a), *prez. -le'sc*, *v. trans.* unterrichten, unterweisen, belehren. *Nobilul centaur însuși pe eroul său Ahile Tot așa îl dăscălea* [belehrte ihn. . folgendermassen] OLL. HOR. 372. *Moartea, avînd bunătate a dăscăli pe Ivan* [ist so freundlich, dem I. zu zeigen, wie er es zu machen habe], *se pune în raclă . .* CREANGĂ CL. XII 31. *Toate lighioile curții îi eșau înainte, par'că erau dăscălite* [als wären sie dazu abgerichtet gewesen] DELAVR. SULT. 229. *Hei, las' că-l dăscălesc eü* [na wart', ich will ihn schon Mores lehren] RĂDUL. RUST. II 214.

dăscălice'sc *adj.* gelehrt RĂDUL. RUST. II 12 (*trece în liceu, la carte dăscălicească* [gelehrte Studien]).

dăscăli'e *sf.* 1. Lv. Lehre *f*, Wissenschaft, Gelehrsamkeit. *Învăţind porunci omenesă şi dascăli* BIBLIA 1688 Jes. 29, 13. *Moisi.. toata dascăliu eghipteneasca au învăţat* Dos. VS. Sept. 4. *N'a putea copilul serie cu dascălia* [korrekt] *sînd tinăr* NECULCE LET.² II 312. — 2. Lehrtätigkeit *f*, -stand *m*, -am *t n*.

dăscăli'tă *sf.*, *pl. -te*, ziemlich *INV. U. FAM.* Lehrerin *f*. — Gr. *dăscăli'tă* ÎNDR. 109.

dat' *sn.*, *pl. -turi*, 1. Zauber *m* MAR. IN-MORM. 15 (să mă spăl.. de toată facătura, de toată aruncătura, de tot datul, de tot faptul); TEOD. PP. 384^{II} (sa se spargă toate pagubele, daturile, fapturnle. — 2. Brauch *m* BOLINT. 258 (Pentru că e datul, ce ce-mă serva mie, Țările-mă supuse trei ani să le fie); 95 (Nu-î în datul nostru cruda tiranie). Vgl. *dat'ină*. — 3. ~ şi luat Handel *m*, -sgeschäft *n* PRAV. IPSIL., Pentru imprumut 3 (datul şi luatul ce se întimplă între țăranii ceî prosti); Pentru marturi 8 (pricină de dat şi luat [= procese comerciale]). — Et. *Sup. von a da'*.

data' (*a*), *prez. -te'z*, (neol.) I. *v. trans.* datieren. — II. *v. intr.*: *de la, din c.* von etw. her datieren, sich von etw. herschreiben.

dată' *sf.*, *pl. dată'*, 1. Mal *n*: *a*) *o* ~, gew. odată geschrieben, ein Mal, einmal (aber *pl.*: *de două, de trei etc. ori* zweimal, dreimal etc., siehe *oară*; doch *de multe date* Dos. VS. Ian. 24 u. Apr. 5, *une date* Ş. TAINE 217 für *de multe ori, une-ori*). Să nu ne mai întilnim, *Numai Simbăta odată, Duminica ziua toată, Alte zile-arare ori, Într'una de nouă ori* IARN.-BIRS. 62. *Odată unul e unul* einmal eins ist eins. *Du-te odată!* so geh' doch einmal! *O singură* ~ ein einziges Mal. *Într'acea ună-odată* [jenes eine Mal] *un dulău ciobănesc.. mirosul miţei adulmeca* CANT. IST. IEROGI. 195. *Şi odată n'a zis Domnul Vuca: «Na şi fie una..!»* [kein einziges Mal] DELAVR. PAR. 325. *Anton Săcuşul, de care nu odată* [mehr als einmal] *am pomenit* NEC. COSTIN LET.² I 439. *Cite-odată* bisweilen. *De m'ai iubit vre-odată* wenn du mich je(mals) geliebt hast. — *Odată cu..* zu gleicher Zeit, zugleich, zusammen mit... *Săndulachi porni odată cu dinşii* I. NGR. CL. VII 53. *Iată că ajunse [Măr] cu seara odată* [mit Einbruch der Nacht] *la un loc..* RETEG. POV. IV 50. *Nu odată cu viaţa* [um keinen Preis] *n'aş face-o* NAD. NUV. I 92; vgl. *cap* I 19 e. — *Dafür de odată* BIBLIA 1688 Ex. 1, 1 (*Acestea-s numele filor lui Israil celora ce au intrat în Eghipte de odată cu Iacov tatăl lor*). — MOLD. POP. *odată om* ein rechter, ordentlicher Mann, ein Mann wie sich's gehört. *Noi sintem odată băeţi, şi ce-am vorbit, vorbit rămine* CREANGĂ OP. I 48. *Sint bărbat odata, zdravăn, dar tu pace, turtă, cleiu* SPER. AN.

1892 I 10. — *Zeitlich: odată einmal, einst. Sa mă uit în lumea toată Pe unde-am umblat odată* IARN.-BIRS. 314. *De o voi D-zeu, Tot vei fi odată.. a mea das.* 60. Vgl. *odinio'ra*.

Die Märchen pflegen mit folgender Formel eingeleitet zu werden: *A fost odată ca nici-odată, ca de n'ar fi, nu s'ar mai mai povesti... A fost odată un împarat şi o împarateasa.. u. ähnl.* Gr. MUNT. FAM. *dem. odăţ'i'că* ein einziges Mal, zB. ISPIR. CL. XVI 349 (*De mult doream sa ne mai adunam odatăică nuca*). *b) nici-odată* nie(mals). *Țura Italiei erăi cu acesten nu are nici-odată* NEC. COSTIN GCR. II 3. Gr. MUNT. POP. *dem. ni'ci-odăţ'i'că*, zB. JIP. OPINC. 127 (*Ruminul.. nici-odăţica nu va peri*). — *c) tot-odată*, LM. bisw. *tot-deodată* zu gleicher Zeit, gleichzeitig, zugleich. *Lasluu.. într'amîndoi.. tot-odată* *toporul sa-şi fie îndreptat* [soll die Axt gleichzeitig gegen beide geschwungen haben] CANT. GCR. I 362. *Vino mîine şi adu tot-odată şi cărţile!* kommen Sie morgen und bringen Sie zugleich auch die Bücher mit! — *Dafür de o* ~ RETOR. 1798 GCR. II 168 (*arătînd de odată şi smerenia sa*). — *d) de astă-dată*, auch *de data aceasta*, ferner *de această* ~ MARG.² 184 a (für) dieses Mal, diesmal. *Te-am pîndit.., dar mă-ai scapat de astă-dată* I. NGR. CL. VII 55. *e) într'acea* ~ zu jener Zeit, damals NEC. COSTIN LET.² II 50; 53 (*De-aciia paşa s'a ridicat într'acea dată de acolo*). — *e) altă-dată* α) *altă-~*, QU. auch *în altă-~* ein anderes Mal. *Sa vie alladată!* er soll ein anderes Mal kommen! *Acel fur ai fost învăţat şi de altu data sa sure* [pflegte auch sonst zu stehlen] ÎNDR. 33. *Pre-cum aţi auzit şi de alte multe duţi* [auch sonst oft] MARG.² 182 b. *Nu măi îndraznea.. să-l dezmierde ca altă-dată* [wie sonst, wie früher] VLAH. NUV. 15. *Alle duţi* [dann wieder] *i-se părea că vede oameni spinzurăţi..* FIL. CIOC. 337. *Şi Ianuş îndată Ca ne-alta-data* [wie sonst nie, wie noch nie] *Glasu-şi imblînzeşte* AL. PP. 66. — β) manchmal, zuweilen CANTA LET.² III 189: *macar ca altu-data nu se întimpla terzimanul* obwohl der Dragoman manchmal abwesend war; NAD. NUV. II 174 (*ajunsesem în aşa hal că altă-data leşinam de două trei ori pe zi*). — *f) întîiaşi-data* α) zum ersten Mal, das erste Mal (wofür LM. *pentru prima oară*; aber auch LV. nur *a doua oară, a treia oara etc.*). *Întîiaşi-data a baut aşa de mult* DELAVR. PAR. 46. — *Dafür întîia* ~ RETOR. 1798 GCR. II 162. — β) erstens MARG.² 90 a (*că întîiaşi data deaca vede diavolul un suflet că este încunjurat cu molitfele şi cu rugăciuni, nu cutează a se apropia de dînsul*). — γ) *de întîiaşi-data* von Anfang an MUSTE LET.² III 30 (*dîntîiaşi-dată s'au aratat [Mihai Racoviţă] cu fire blînda către toţi*). — g)

de-odata α) mit einem Male, auf einmal, plötzlich. *Șașa bine mi-l chitea Ca de-odata mi-î taia Jumatate-a trupului* AL. BP., Toma Alimoș. *Ca așa au venit de odată Siretul fară de veste și i-au apucat pe oameni prin case* MUSTE GC. II 25. *Și tu, așa de-odată* [so ohne Weiteres, so leicht], *fără necaz, fără scrișcanie, ai și doborât bursucu de-odată!* BOGD. BURS. 121. — Auch *dintr'odată*, zB. EMIN. 105 (*Este ia. Deșarta casă Dintr'odată-mă pare plina*); CARAG. SCHIȚE 64 (*Un muzicant bătrîn . . nu îndrăznește a se pronunța așa dintr'odată asupra valorii unei produceri de școala nouă*). — β) (alle) auf einmal, allesamt SIMEON THESAL. GCR. II 80 (*și pre aceștea și pre celealalte scripturi de odată le leapădă [ei]*); AARON GCR. II 191 (*Ajutați-mă de odată Să cînt cîntare curată*). — h) *deocamdată* (LV. *deocadată*, zB. MARG.² 152 b), MOLD. (*acum*) *de-odată* vorerst, zuerst, vor der Hand, einstweilen. *Ne lipsește . . lista complectă a scrierilor sale și nu putem înșira deocamdată decît următoarele* AL. CL. V 361. *Acum de-odată . . trebuie să fugi peste graniță . . și mai pe urmă-ți voi întoarce toată starea înapoi* AL. OP. I 637. *Și de odată la boerii mai de jos, apoi la vornicia cea mare de Țara de jos ai ajuns* [Arbanaș] MIR. COSTIN LET.¹ I 336. — i) *îndată* (MIR. COSTIN LET.¹ I 221: *din dată*) gleich, sogleich. *Haî, mîndră, să te sărut, Că îndată plec la plug* IARN.-BIRS. 381. — *Îndată ce*, bisw. *de îndată ce*, MUNT. MOD. auch *pe ~ ce* sobald. *Îndată ce voi scăpa, mă întorc aici* sobald ich loskomme, kehre ich hierher zurück. — Verstärkt LV. *îndatăși*, MOLD. POP. *în data mare* (SEV. POV. 14 u. 174: *de (i)ndata mare*) sofort, auf der Stelle. *Și îndatăși* [allsobald] *lăsîndu-și mrejiile, au mers după dinsul* EV. ed. 1894 Marc. I 18. *Intr'un suflet mă răpăd și viu în data mare* NAD. NUV. I 31. — Gr. Pl. LV. auch *dat'e*. — 2. BAN. TR. *cum e data* wie es sich gehört, gehörig, tüchtig. *Să mă gat cum e data să meargă omul înaintea împăratului* RETEG. POV. III 9. *De la mămă-sa îi rămase mult aur și argint și adiamante, putea decî cu drept cuvînt zice că-î bogat cumu-î data* [dass er gewaltig reich sei] das. IV 28. — Et. Lat. *data* fem. sg. od. n. pl. von *datus* «gegeben». In *deoca(m)dată* scheint *cam* (s. d.) eingeschaltet zu sein.

*da'tă*² sf., pl. -te, (neol.) *Datum* n (pl. -ten; a) = Zeitangabe, b) = Nachricht). *Capul mi-se încărcă cu cunoștințe și date nesuferit de urite* DELAVR. PAR. 207. *Petrecerea lui Ioan în Constantinopole, în curs de trei său patru ani, ne prezintă date foarte sigure* HASDEU MV. 28.

dătăto'r siehe *da' (a)*.

dătātu'ră sf., pl. -ri, 1. (einmaliges) Geben n, Schlagen, Schiessen etc. — 2. Zauber *m* (vgl. *da't* 1) ȘEZĂT. I 153 (*animalele care calcă întîiu în dătăturile de fapt*).

datină sf., pl. -ni, Brauch *m*, Sitte *f*. *Rămîneți în umbră sfîntă . . Dătători de legi și datini!* EMIN. 146. *După datinele de atunci, prădăciunile . . cădeau asupra locuitorilor de pe locurile apropiate de calea oștilor* MELH. CH. 138. — Das LV. nicht belegt, doch schon von B. angeführt, wenig gebräuchliche Wort (dafür gew. *obiceîu*) scheint auch POP. zu sein, vgl. zB. FRÎNCU MOȚII 56 (*Așa ne-am pomenit! Așa e latnia [lies datina] noastră!*). — Et. Wahrsch. ksl. *dédina* «hereditas», mit Anlehnung an a *da'*. Vgl. *de'dină*.

dativ sn., pl. -ve, (neol.) *Da'tiv* m.

dato'r, INV. u. POP. -rîu, adj., fem. sg. u. pl. -toare, schuldig (= zu zahlen, zu leisten habend). *A fi, a rămînea cuiva ~ (cu) c. Jdm.* etw. schuldig sein, bleiben. *A scoate pe. ~* herausrechnen, dass Jd. schuldig ist, zB. DULFU PAC. 56 (*Și simbrîe? Aș! De unde! Încă el m'a scos dator*). *Mîncăiu cai și cocia Și-mă făcuîu datoare via* [verschuldete] IARN.-BIRS. 376. *Sint ~ să . .* ich bin schuldig (= verpflichtet) zu . . — Subst. Schuldiger *m* PSALT. 1680 CCR. 233 (*cum și noi ertăm datorilor noștri*). — Gr. LV. (sec. 16/17) *deat-*, BAN. TR. *dăt-*, ferner *det-*, *adet-* CIP. GR. I 26. — Et. Lat. **dēbitorius* f. *dēbitor*.

datori' (a), prez. -re'sc, v. trans. MOD. *cuiva c. 1*. Jdm. etw. schuldig sein, schulden. *Îmi datorești 100 lei* Sie schulden mir 100 Lei. *Soții își datoresc unul altuia credința, sprijin și ajutor* COD. CIV. art. 194. — 2. Jdm. etw. verdanken, zu verdanken haben. *Îți datoresc fericirea mea* ich verdanke Ihnen mein Glück. — Gr. MUNT. auch -ra', prez. -re'z.

datori'e sf. 1. Schuld *f*: a) = das was man zu zahlen hat. *A face datorii* Schulden machen. *A-și plăti datorile* seine Schulden zahlen. LV. (Cron.) *a plăti datoria cea de obște, obștească, lumească* u. ähnl. der Natur seinen Tribut zahlen (indem man stirbt). *A lua c. pe ~* etw. auf Borg nehmen. — b) = Vergehen. Nur LV. im Vaterunser, zB. EV. ed. 1894 Matth. 6, 12 (*Și ne ărtă nouă datorile noastre*). — 2. Pflicht *f*. *A-și face datoria* seine Pflicht tun. *Ede datoria mea să . .* es ist meine Pflicht zu . . . *A face c. de ~* etw. tun, weil man es zu tun schuldig ist, weil man muss, zB. CL. XIX 209 (*Cele mai plăcute lucruri, omul nu le face bucuroși cînd e de datorie*). — Gr. BAN. TR. *dăt-*.

datori'nță sf., pl. -țe, LM. bisw. Pflicht *f*, Verpflichtung. *Viața este o grea datori'nță* BOLINT. ed. II 179. *Simțimîntul datorinței ce avem de-a păstra . . pentru viitorime această prețioasă moștenire* BALC. 26.

datornic *sm.* 1. Schuldner *m.* *Doi datornici era unuî împrumutătoruî* BIBLIA 1688 Luc. 7, 41. — 2. Schuldiger *m.* Nur LV. im Vaterunser, zB. Ev. ed. 1894 Matth. 6, 12 (*precum și noi ertăm datornicilor noștri*). — 3. LV. Gläubiger *m.* *Cercetează datornicul* [δανειστής] *toate cite sint la el* BIBLIA 1688 Ps. 108, 10. *Datornicii să păsuiască pe oameni pină în trei luni* AXINTE LET.² II 130. Auch noch FIL. CIOC. 257.

da'ü siehe *da'* (a).

dăula' (a) *v. trans.* MUNT. MOD. abarbeiten, -rackern, -hetzen QU. *Văzînd că atita sarcină îl dăhulase de tot* ISPIR. BSG. 93. *Șapatalul* [Name eines Schiffes] *dehulat de alergătură a fost trimis.. la basinu de la Tulon în reparație* GHICA CL. XVIII 24. *Un jeț pipernic și dăulat de vechime* TELEOR SCHIȚE 11. *Sufletu-mă dăulat și zdrobot de răstriște* ODOB. MV. ed. 1894, 114. — Gr. *dăhu-* ISPIR., *dehughica* I. c. — Prez. *-le'z* CIH. — Et. Unbek.

dăuna' (a), prez. *-ne'z*, (neol.) schädigen. *Dăunător* schädlich.

dăună sf., pl. *-ne*, (neol.) Schaden *m.* [*Cuvințul «lîtfa» se aplică de Romîni la orice popor care ă-a făcut daune rele* AL. PP. 140. *A plăti daune-interese* (jur.) Schadenersatz leisten. — Et. Gelehrte Umbildung v. lat. *damnum*, nach *sca'un* = *scamnum*, mit dem Ausgang u. Genus von *pagubă* «Schaden».

dăun'ăzi siehe *deun'ăzi*.

dăuno's *adj.* 1. sehr begierig, genäschig B. — 2. auf seinem Willen beharrend, entschlossen ODOB. MV. ed. 1894, 61 (*Doamna Chiajna, muere capeșă și dăunoasă*). — Et. Unbek.

dava' *sf.* LV. (sec. 18.) = *reclamație*: Klage *f*, Beschwerde. *Au făcut doamna Mavrogheni dava la împăratul DION. TEZ. II 181.* — Et. Türk. *dava'*.

davagilic sn., pl. *-curt*, Klage *f* POL.; ZILOT REV. TOC. III 88 (*davagilicul ce au făcut elciul roses la Poartă*). — Et. Türk. *davagilyk*.

davagi'ü *sm.* LV. (sec. 18.) Kläger *m.* *Pină nu erau amîndouă părțile dovagii* [sic] *ce se pîrau, față* GHEORG. LET.² III 327. — Et. Türk. *davagiv*.

dava'lma siehe *deava'lma*.

dăvălma's etc. siehe *devălma's* etc.

davo'lma siehe *deavo'lma*.

de'! *interj.* FAM. *n u n j a!* *Se vede că nu-l ascultă, că de! voi tinerii sinteți cu mințile cam zburătoare* FACE. CIOC. 176. *Ș'apoi vatavil dă! și el e om, face parte dreaptă, știți mata, una mie, una fie, una mie* CL. XIII 26. *«Spune-mă, ce este măi mare acolo la voi?» îi zice vizirul. «Apoi, deh! măi mare decît toți la noi este Vodă,» răspunde Niculae* GHICA

VII. Gr. MUNT. ~, bisw. *de'h*, MOLD. *dă'*. — Et. Auch serb. alb. *de'*.

de² *prep.* 1. (Ausgangspunkt:) von, seit. *De aici* von hier, ~ *acolo* von dort, ~ *unde* woher, ~ *aproape* von der Nähe, ~ *departe* von fern, ~ *sus în jos* von oben nach unten, ~ *azi pe mîini* von heute auf morgen, ~ *dimineața pină 'n seară* von Morgen bis Abend, ~ *Duminică pină Vineri* von Sonntag bis Freitag, ~ *eri* seit gestern, ~ *mîine* von morgen an, ~ *atunci* seitdem, ~ *trei zile* seit drei Tagen. Vgl. auch *că'nd* II 4 u. 7. — Wird auf die Frage: wo? wann? mit *în .., la .., lîngă .., pe ..* etc. geantwortet, so muss auch die Frage: von wo? seit wann? mit *din* (= ~ *în*) .., ~ *la .., lîngă .., pe ..* etc. beantwortet werden: *pîrîul curge din deal* der Bach fließt vom Berge herab, *din zîua aceia* seit jenem Tage, ~ *la Nistru pin' la Tisa* vom Dniestr bis zur Theiss, *ia-l ~ lîngă mine* nimm ihn von meiner Seite weg, *a căzut ~ pe acoperiș* er ist vom Dache gefallen, vgl. *în deal* auf dem Berge, *în zîua aceia* an jenem Tage, *la Nistru* am Dniestr, *lîngă mine* neben mir, *pe acoperiș* auf dem Dache. Abweichend *se furisă de dinșii* MAR. ORN. I 15, *aștepta de zi în zi să meargă la Iași* NEC. COSTIN LET.² II 29 für ~ *la dinșii, din zi în zi*. — *De (mic) copil*, ~ *mic* von Kindesbeinen an, von Kind auf, noch (od. schon) als (kleines) Kind, ~ *tînăr* (noch) jung, früh u. ähnl. *Noi de copii ne știm* COȘB. 54. *O logodise cu Ștefan Vodă .. încă de copila mică* MUSTE LET.² III 78. *De tînăr să înveți juncul la jug* DICȚ. AC. *Pe urșii de la munte, ursarii îi prind de puî* ODOB.-SLAV. 170. — 2. POP. mit dem sup. gewisser Verba (Ursprung): *era toate de furat* es war alles gestohlen AL. PP. 230; *pita de cumpărat* das gekaufte Brot IARN.-BIRS. 79; *floare de găsit* eine gefundene Blume 234. — Aehnlich ~ *împrumut* geborgt (= lat. *impro-mutuu*s). — 3. (Ursache, Beweggrund:) vor, aus. *Mă tem, mă-e rușine, fug, mă ascunz ~ cn.* ich fürchte mich, schäme mich, fliehe, verberge mich vor Jdm. *Sufer, mor ~ o boală* ich leide, sterbe an einer Krankheit. *De ce?* warum?; ~ *aceia* deshalb, darum. *De frig* vor Kälte, ~ *frică* aus. vor Furcht, ~ *milă* aus Mitleid, ~ *nevoe* aus Not. *Nu pot minca de lacrimi* [vor Tränen] COȘB. 25. *Codrul.. de secure se tot pleacă* EMIN. 155. *Fin nu putuse oamenii face la cîmp de* [wegen] *oaste și de ploî multe* NECULCE LET.² II 412. [Turcii] *n'au putut să răzbească de Nemți* das. 403. *Temîndu-se că nu va putea ședeia în Iași de Dimitrașco Vodă* das. 346. — In Verbdg. mit *adj.* u. *adv.*: ~ *slab*, ~ *trudit*, ~ *bătrîn* etc. (*ce sint*) vor Schwäche, Erschöpfung, Alter etc. *De bătrîn, dinți în gură nu avea* NECULCE LET.² II

225. *Încercăm în borta pietreii brînca leului de groasa nu încapă* CANT. IST. IEROGL. 158. *Mindra mea de mindra mare* [vor luter Stolz] *Nici obîala 'n cizma n'are* IARN.—BIRS. 393. *De-abia umbli de slabă ce eşti* AL. OP. I 1582. *De-abia îl țineau picioarele de trudit ce era* CREANGĂ CL. XII 24. *Doi! săracă țara mea, Eu mi-te-am lăsat de rea* [so schlecht warst du] *Și n'o trece nici o lună Și mi-te-oiu căta de bună* [so gut wirst du sein] IARN.—BIRS. 202. *În sfîrșia călciele de ăute ce se ducea* [so schnell lief er] ISPIR. LEG.² 361. 4. (Stoff:) von, aus, mit. *Patul este, să face ~ lenn* das Bett ist von Holz, wird aus Holz gemacht. *Plin, sătul ~ c.* von etw. voll, einer Sache satt; *a umpleu, a să satura ~ c.* mit etw. füllen, sich an etw. satt essen. 5. (Gegenstand der Wahrnehmung, des Gesprächs etc.): von, über. *A auzi, a ști, a vorbi, a cînta, a tăcea ~ c.* von etw. hören, wissen, reden, singen, schweigen; *a-și aduce amînte ~ cn.* sich Jds. erinnern; *a întreba ~ cn.* nach Jdm. fragen; *a să plînge ~ c.* sich über etw. beklagen; *a să îngrijă ~ cn.* für Jdn. sorgen; *nu-mi pasă ~ el* er kümmert mich nicht; etc. *Cu împăratul de preț te tocmește* [verständige dich über den Preis] CANT. IST. IEROGL. 305. LV. in Uberschriften = *despre*: *De Dacia* MIR. COSTIN LET.² I 15; *De episcopi și de preoți și de călugări și de oameni mireni* PRAV. GOV. CCR. 144. — 6. (Trennung:) von. *A despărți, a scupa, a mîntui, a să lăsa, a deosebi ~ c.* von etw. trennen, retten, erlösen, ablassen, unterscheiden; *a lipsi ~ c.* einer Sache berauben; *a curăți nucile ~ coajă* die Nüsse schälen, *a scutura o haină ~ praf* ein Kleid abstauben, *a șterge fruntea ~ sudoare* den Schweiß von der Stirne wischen, *a stoarce o petecă ~ apă* das Wasser aus einem Lappen ausdrücken, *a plivi un strat ~ buruiănă* das Unkraut aus einem Beete jäten. Vor inf.: *împiedec, opresc, dezvăț pc., mă las, mă abțin ~ a face c.* ich verhindere Jdn., verbiete ihm, gewöhne es ihm ab, lasse davon ab, enthalte mich, etw. zu tun. Danach dann MOD. missbräuchlich auch nach Verben, die keine Trennung bedeuten: *n'are ~ a face* es hat nichts zu sagen, *jurînd de a nu o spune* indem er schwor, es nicht zu sagen etc. — 7. (Urheber:) von. *Atunce veni Is. den Galilea la Iordan cătră Ioan să se boteze de dînsul* [um sich von ihm taufen zu lassen] BIBLIA 1688 Matth. 3, 13. *Scaunul pre care nu l-ar fi pierdut de n'ar fi fost vindut de boeri* C. NGR. 111. *După înfrîngerea sa în două rînduri de ostile Despotului* das. *Sub cortul unde el ședea încunjurat de boeri și căpitani* săi das. 112. — Dafür auch ~ *cătră*, siehe *cătră* 4 b; ferner ~ *la* die EV. 1894 häufig; zB. Matth. 1, 22 (*ceia ce s'a zis de la Domnul*); Luc. 5, 15 (*să se tîmăduiască de la dînsul de*

boatele sale). — 8. partitiv: *De acești oameni există* [solche Leute gibt es] *și din norocire există chiar la noi* STÂNC. FRUM. 7. *Neavînd nici de unele cele ce-î trebuia* [da er auch mancherlei, was er brauchte, nicht hatte] NECULCE LET.² II 331. *Dîndu-î și de boeri petrecători pînă la margine* [indem er ihm auch Edelleute zur Begleitung . . gab] MIR. COSTIN LET.² I 294, eine jetzt nicht mehr zulässige Konstruktion. *Cu de-al de aceste* [bei einer solchen Darstellung], *figură mareața a lui Ioan Vodă . . devine o caricatură modernă* PANN CL. VIII 351; vgl. auch *al-de* 2. *Să se scaldie cu de această apă* [in solchen Wasser] ALEXANDRIA 108. *Acel ofițer au venit în chip de iscoada ca să vadă ce de oaste este* [was für Truppen vorhanden seien] AXINTE LET.² II 145. Siehe auch *ce*⁴ I 2. Bes. in der Verbindung *cu ~ toate . .*: *Lăsase țara plină ca un stup cu de toate bunătașile* [mit allem Köstlichen] ISPIR. CL. XII 169. *Grigore Vodă . . s'au pornit din Iași . . cu de toate cele ce i-au trebuit* NECULCE LET.² II 373. *Pre dînsul* [näml. pîmîntul] *îl împodobește* [D-zeu] *cu de toate felurile de copaci* ANTIM DID. 97. — *Unul, mulți ~ aceștia, ~ acei* ein Derartiger, ein Solcher, viele Solche, wogegen *unul dintr'aceștia* Einer von diesen etc. Doch noch in letzterem Sinne MIR. COSTIN LET.² I 304: *cînd se aduna vizirul cu unul de acei* wenn der Vezier mit Einem von ihnen zusammenkam; bes. häufig LV. (zB. NEC. COSTIN das. 442): *întru una de zile* eines Tages. — Nach subst.: *Și au așezat domn pre frate-său Simeon Vodă, lăsînd oaste de a sa* [von seinen Truppen, einen Teil seiner Truppen] *lîngă dînsul* MIR. COSTIN LET.² I 254. *Șapte frați ca șapte brazi, Toți de-a lui Mogoș cumnași* [sämtlich Schwäger des M.] AL. PP. 153. *Ca momii de-a cîmpului* wie Vogelscheuchen des Feldes das. 81. *Cu cuvinte de-al de-aceste* [mit solchen Reden] *De-acum n'o să ne mai prindeți* I. NGR. CL. IV 391. *Un cîstigar de-al de tine* ein Lump deines Schlags CREANGĂ CL. XI 24. — *A fi ~ cutare fel, ~ soiu, ~ neam, ~ parte bărbătească, LM. (gram.) ~ genul masculin* etc. von der und der Art, von edler Rasse, von guter Herkunft, männlichen Geschlechts etc. sein. — *De dulce, ~ frupt* Fleisch- u. Milchspeisen; *~ ale mincării* Esswaaren, *~ ale zilei* Tagesneuigkeiten etc. *Să fie trimis ei înainte un Turc la Moscali de au strigat de-a păcii* [der ihnen zurief, sie sollten Frieden machen] NEC. COSTIN LET.² II 107. — 9. (Eigenschaft:) als. *Englezii . . sint cunoscuți de oamenii cei mai activi și mai ocupați din lume* GHICA 311. *Să pîrască pre Grigorie Vodă la vezirul de făcător de rău* AMIRAS LET.² III 146. *De buigători și de nepricepători vă arătați* CANT. IST. IEROGL. 157. *Bitlanul . . pre vidra de vicleană cătră corb o*

vădi 241. *Cine de viteaz, cine de credincios, cine de virtos se lauda* 184.—10. (Beziehung:) von, an, nach. *De loc, ~ fel* von Herkunft, von Geburt. *Duca Vodă era de moșie din Țara Greceasca* [war aus Griechenland gebürtig] NECULCE LET.² II 195.—*E bine, rau ~ tine* es ergeht dir gut, schlecht; *văi, amar ~ mine* wehe mir.—Nach *adj.*: *mic ~ stat* klein von Gestalt, *bolnav ~ stomah* krank am Magen, magenkrank, *slab ~ caracter* characterschwach etc.—*Este c. ~ cn.* es hat mit Jdm. eine (gewisse) Bewandnis. *Trebue să fie ceva de ciobanul acela* es muss mit jenem Hirten eine besondere Bewandnis haben ISPIR. LEG.² 298. *Nu știu ce-o fi de ia* [näml. *de drama mea*] ich weiss nicht, ob an meinem Drama etwas ist (= ob es irgend etwas wert ist) VLAH. IC. 71. *Însă orice va fi de aceasta* [wie es sich damit verhalten mag] *nu știu* SPÄT. MIL. LET.² I 123.—In Verbindungen wie: *De frate, frate să-mi fii* [Bruder sollst du mir zwar sein], *Dar lu noi măi rar să vii* PANN CL. V 366. *Paraschiv... e flăcău cu minte, singur la părinți, muncitor, gospodar; de voi-nic și de frumos, slava Domnului* [gesund und hübsch ist er Gott sei Dank] VLAH. GAZ. SÄT. XIV 346. *De frumoasa ești frumoasă* [schön bist du wohl], *Dar ia* [das Hemd] *nu țe-o ști coasa* IARN.—BIRS. 427. *De iubit sa ne iubim* [lieben wollen wir uns wohl], *La luat să nu gindim* 65. Vgl. deutsch POP. wissen tue (od. wissen weiss) ich es wohl.—Zwischen Massbezeichnung u. *adj.* od. *adv.*: *Lada este doi metri ~ lungă, un metru ~ lata și un metru ~ înaltu* die Kiste ist zwei Meter lang, einen Meter breit und einen Meter hoch. *Îi păru ziua an de mare* der Tag schien ihr ein Jahr NÄD. NUV. I 65. Vgl. die folgd. Nr. So auch nach *adv.*: *destul, de ajuns ~ mare* gross genug, *atit ~ mic* so klein, *așa ~ (MOLD. jedoch așa) cunoscut* so bekannt, *cit ~ bine* wie gut, *ca mierea ~ dulce* honigsüss. *Murăș, Muraș, apă lină, De mi-ai fi tu vorbitoare* *Precum ești de mergătoare* IARN.—BIRS. 130. Mit eigentümlichem Ausfall von *atit*: *Vara acele tunete de groaznice sint cit de frică oamenii mor* SIMEON DASC. LET.¹ I App. 32; *acele vinturi sint de mară cit de multe ori se timplă de opres pe om călători cu calul* das. Nach *foarte, tare, mult* wird ~ nicht gesetzt: *foarte cald* sehr heiss (Doch IARN.—BIRS. 247: *Mult ne-ar sta nouă de bine* es würde uns gar wohl anstehen); auch nicht vor *măi*: (*cu*) *atit măi bine* um so besser, *cit măi curind* so bald als möglich.—11. Mass: *Lungimea insulei e ~ 20 km.* die Länge der Insel ist 20 km; *copilul e ~ trei zile, ~ un an* das Kind ist drei Tage, ein Jahr alt.—*De ce, ~ ce* (od. ~ *aceia*) je mehr, desto mehr. *De ce mergeam, de ce mă simțeam măi ușor* je länger ich ging, je so leichter fühlte ich mich CL. XIII 336. *De ce*

creștea copilul, d'aceia se facea măi cugetător și măi pus pe gânduri ISPIR. LEG.¹ I 3. Vgl. auch *ce*¹ B II 4. *Măi mult, măi bine, măi puțin* ~ mehr, weniger als. *Cerea măi mult de 15 pungi de bani* AXINTE LET.² II 164. *Dintr'acei ce au dat in Nipru in not, măi mult de un Tatar n'au scăpat* NECULCE LET.² II 390. *Acesta da indoit de cum da Grigorie Voda* NECULCE LET.² II 378. Vgl. auch *jo's*. Im Uebrigen steht nach Komparativ *decit* (s. d.); doch: *Măi rau de așa nu poate fi* CĂTANĂ POV. I 15; *Ba eu sum măi buna* *De voi amindoua* FRÎNCU MOTI 195.—12. nach Verben des Berührens: a n. *A atinge, a lovi, a lipi, a lega, a prinde, a acăța, a răzima, a sprijini, a apropia* ~ c. an etw. rühren, stossen, kleben, binden, befestigen, hängen, lehnen, stützen, nahe bringen.—13. zur Bezeichnung des Teiles, an dem die Handlung vollzogen wird: an, bei. *A apuca ~ braț, ~ chică, a spinzura ~ git, a lega ~ picioare, a ținea ~ frâu, a trage ~ păr* am Arme, beim Schopfe ergreifen, am Halse aufhängen, an den Füssen binden, am Zügel halten, bei den Haaren herbeiziehen.—*De o parte* an, auf einer Seite, einerseits; *pe ~ latură* an den Seiten, seitwärts; *pe ~ toate părțile* an, auf allen Seiten.—14. (Zweck:) zu, für. *A să gati ~ bal, ~ razboiu* sich zum Ball putzen, zum Kriege rüsten. *Una [din vii] se va da Zamfiritei de zestre* [zur Mitgift] I. NGR. CL. III 42. *Ia-ți movila rezeșie, Ca s'o ai de plugărie* [zum Bewirtschaften] AL. PP. 170. *Ca n'ui picior de nadrag și nici cap de comanac* denn du hast keinen Fuss zum Hosen- noch einen Kopf zum Mützetragen BIBC. 230 (zum Krebse). *Cu-î iarbă de noi și umbra de voi* denn da ist Gras für uns und Schatten für euch AL. PP. 1. *Ar trebui sa-mi dai de lemne* [auf Holz, Geld zum Holzkaufen] DELAVR. PAR. 183. *Nu știa cind sta [fata] de masa* [prägnant für *de galit de masa*] *și cind sta de pusu pinzei* man wusste nicht, wann das Mädchen dabei war, das Mahl zu richten, und wann, das Linnen auszubreiten (so rührig war es) RĂDUL. RUST. I 38. *Măi ca m'ar împinge pacatul să fur una [din furculițe]; nu de alta, dar să vada și ce din sat* [nur damit auch die Leute im Dorfe sehen] *ce lucruri se gasesc pe masa lui Vodă* GHIB. BV. 51. Vgl. auch *bu'n* 7.—Insbes.: a) *a fi, a sa face ~ c.* zu etw. gut, tauglich sein, werden. *Nu e de nici o treaba* er ist zu nichts zu brauchen. *Murad, tu nu ești de mine* M., ich kann dich nicht brauchen AL. POEZII III Leg. nouă 49. *Unde se fac de aceste semne, nici de un bine nu este* [ist es von keiner guten Vorbedeutung] NEC. COSTIN LET.² 52. *Hoidele... sint amă de secere* [zur Ernte reif] VARL. CAZ. 102. *Porumbu s'a facut de sapa* [ist zum Häufeln reif geworden] RĂDUL. RUST. I 138.—b) mit *sup.*: *greu ~ invațat* schwer zu erlernen,

a da ~ baut zu trinken geben, nu e ~ crezut es ist nicht zu glauben, loc ~ odihnit Ort zum Ausruhen, mașina ~ cusut Nähmaschine, ~ închiriat zu vermieten, un zgomot ~ nedescris ein unbeschreiblicher Lärm. Neprietenilor pre buze în veci de nedespecetluit pecete [ein ewig unentsiegelbares Siegel] sa pecetluim CANT. IST. IEROGL. 111.—c) LV. bisw. mit dem vollen inf.: Nu era de a șuguire cu el mit ihm war nicht zu spassen MIR. COSTIN LET.² I 305. Jetzt nur noch in ~ mîncare zu essen, ~ vînzare zu verkaufen.—15. distributiv: ~ două ori zweimal, ~ tot anul pro anno, jährlich, ~ cap pro Kopf. Un flecău ș'o fata mare De tot snopul [bei jeder Garbe, die sie binden] își dau gîngaș o furia sarutare AL. POEZII III 67.—TR. zi ~ zi Tag für Tag, cuvînt ~ cuvînt Wort für Wort, etc. Cum trece 'n zbor Spre miază-noapte nor de nor [Wolke auf Wolke] COȘBUC 68. Doch auch CREANGĂ CL. XI 192: Să-mi alegeți macul de-o parte — fir-de-fir [Körnchen für Körnchen]— și nasipul de altă parte.—16. zeitlich: ~ vară, ~ toamna im (darauf folgenden), diesen (kommenden) Sommer, Herbst. Tot într'acel an, de primăvară, în postul cel mare, trecut-aū un sol mic de la Leși la Poartă NECULCE LET.² II 263. N'ar fi avut cine sa mi-o lipească [näml. casa cu lut] . . . și de iarnă am fi degerat de frig FUND. BASME 81. Huțu a venit de Sfînta Maria [zu Mariä Himmelfahrt] acasă SLAVICI CL. XIV 150. De seară am Abend (darauf), heute Abend. În dimineața zilei de 1 Maiu, de noapte [in der Nacht], pînă nu răsare soarele TEOD. ÎNC. 72. Musaipii lui . . . stau de zi de noapte asupra lui [drangen Tag und Nacht in ihn] numai să meargă în Țara Muntească NECULCE LET.² II 380. Chîiar de a doa zi [schon am folgenden Tage] părăsiră baile de marea I. NGR. CL. IV 296. Ca sa-î concenească de astăzi de mîine um sie heute, morgen (d. h. so bald als möglich) zu vernichten Dos. Ps. în V. Ps. 52 Z. 16. De vreme, ~ timpuriu zeitlich, früh. 17. bildet Attribut: a) mit Nomen, Pronomen, Numeral: o casă ~ piatră ein steinernes Haus, un om ~ caracter ein charaktvoller Mann, războiul ~ șapte ani der siebenjährige Krieg; vin ~ țară, vin ~ Malaga Land-, Malagawein, flori ~ grădină Gartenblumen (Gattung), aber vin din Moldova moldauischer Wein, flori din grădină Blumen aus dem Garten (Herkunft); facator ~ minunî wundertätig, aducator ~ folos nutzbringend, știutor ~ carte gebildet; numele ~ Gheorghe der Name Georg, titlul ~ doctor der Dokortitel, demnitatea ~ senator die Senatorenwürde; un ciîne, hoș, dobitoac ~ sluga ein Hund, Spitzbube, Esel von einem Diensthofen, sāraca ~ țară das arme Land, pacătoasa ~ soru-sa seine nichtsnutzige Schwester, nenorocitul ~ mine ich Unglück-

licher; in Verwünschungen oft mit Auslassung des Grundwortes: Dracul s'o ia de ploae (etwa für pe blestemata de ploae) der Henker hole den Regen OLLAN. CL. XVIII 125. Minca-î-ar ciîma și holera de hoși dass Pest und Cholera die Spitzbuben treffe NAD. NUV. II 217. O s'o dau dracului de deputăție ich werde auf das dumme Mandat verzichten XEN. BRAZI 185. — Mit artikuliertem Nomen findet ~ nur ausnahmsweise attributive Verwendung, da hier der artikulierte Gen. die Regel ist. So steht ~ appositiv in: ciînele, hoșul ~ vechitul meu mein Gutsinspektor, der Hund, der Spitzbube (ciînele vechilului meu hiesse: der H. meines G.s), und so ist wohl auch zu verstehen, ocul de dorul tău das brennende Verlangen nach dir AL. POEZII I 115; ebenso in: in ziua ~ Vinerea mare, ~ Sfîntul Nicolae, ~ Anul nou, ~ ajunul Crăciunului am Charfreitag, St. Nikolaustag, Neujahrstag, am Tage vor Weihnachten, vgl. in ziua ~ Vineri, ~ Ignat, ~ Crăciun am Freitag, Ignatius-, Weihnachtstage. Fälle anderer Art sind: manual, profesor ~ limba, ~ istoria romină Leitfaden, Lehrer der rumänischen Sprache, Geschichte; varietățile ~ cioboșica cucului, ~ ochiul boului die Primel-, Asterspielarten (weil die betr. Benennungen indeklinabel sind); namentlich die mit weiblichen geographischen Namen gebildeten Titel: vornic ~ Țara de jos, de sus (ehem.) Statthalter der unteren, oberen Moldau, casa ~ Austria das österreichische Kaiserhaus, elector ~ Saxonia Kurfürst von Sachsen, Vladislav ~ Boemia Wladislaw von Böhmen, LV. domni ~ Țara Leșască die polnischen Fürsten, boerii ~ Litfa die litauischen Edelleute, vgl. pircălabul ~ Hotin (ehem.) der Kommandant von Chotin, duce ~ Reichstadt Herzog von R., Carol ~ Hohenzollern Karl von H., LV. papa ~ Rim der römische Papst, domni ~ Ardeal die siebenbürgischen Fürsten, woneben banul Craiovei (ehem.) Banus von Craiova, regele Prusiei König von Preussen, domni Ardealului etc. Ganz ungewöhnlich sind: pe de imbe părțile de Bicu auf beiden Seiten des Byk (Fluss) NEC. COSTIN LET.² II 44, o parte de Țara Sirbească ein Teil von Serbien SPAL. MIL. LET.² I 123 statt Bicului, a Țării Sirbești. In întirzierea caftanului de domnia lui Antioch Vodă das Ausbleiben des fürstlichen Kaftans für Antiochus NEC. COSTIN LET.² II 71 könnte domnia aus domnie a kontrahiert sein. — Auch vor dem unbest. art. ist ~ in Attributen äusserst selten: văduvei de un bogat neguțator der Witwe eines reichen Kaufmanns VACAR. IIO. Tez. II 247; aū propagat ideia de o libertate absolută sie verbreiteten die Idee einer absoluten Freiheit GHICA 204. — Auffallend ist femee de cinci copii eine Frau mit fünf Kindern DELAVR. SULT. 57 (aber numă a cinci copii, siehe a⁶ 3 b). — Vor den

attributiven *inf.* wird nach artikulierte *subst.* ~ *a*, nach nichtartikuliertem nur *a* gesetzt: *obiceiu, onoarea, porunca, arta, greșala ~ a face c.* die Sitte, Ehre, der Befehl, die Kunst, der Fehler, etw. zu tun, aber *am obiceiu, onoare, îți dai poruncă, voe a face c.* ich habe die Gewohnheit, die Ehre, ich befehle, erlaube dir, etw. zu tun. Doch *LM.* missbr. auch *am obiceiu etc. ~ a face c.*; vgl. auch *de a-î crede și de a nu-î crede nu este mare greșală* SPĂT. MIL. LET.² II 101. — *b*) mit Adverbium und Adverbial: *calul ~ sus, ~ jos* der Ober-, Unterstock, *ziua ~ erî, ~ azi, ~ mîine* der gestrige, heutige, morgige Tag, *picioarele dinainte* (= ~ *înainte*, analog die folgenden), *dinapoî* die Vorder-, Hinterfüsse, *florile din grădină* die Blumen im Garten, *focul ~ pe vatră* das Feuer auf dem Herde, *boii ~ la car* die Ochsen am Wagen, *distanța dintre A și B* die Entfernung zwischen A und B. — 18. bei Ordnungszahlen: *cel dintîi* (= ~ *intîi*) der erste, *cel ~ al doilea* der zweite, *cel din urmă* od. ~ *pe urmă* der letzte; doch siehe *ântîi* I. — *De a doua (treia etc.) oară* zum zweiten (dritten etc.) Mal; *LV.* dafür auch ~ *al doilea etc.*: *Și care nu prea știa carte, se apuca de învăța de al doile* [zum zweiten Mal] *carte* COGĂLN. LET.² III 213; *trimițînd de al doilea și pasei peșcheș* das. 218. — 19. vor gewissen Adverbien: ~ *asupra, ~ de-supt, ~ demult* etc. siehe *asupra, supt, mult* etc.; *dinainte* (= ~ *înainte*), *dinapoî, îndărăt etc.* siehe *înainte, inapoî, îndărăt* etc. — 20. vor einer zweiten *prep.*: ~ *cu, ~ la, ~ pe* etc. siehe *cu* 10, *la, pe* etc.; ~ *a, despre, din* (= ~ *în*), *dinspre, dintre* etc. siehe *bes.* Artt. Vgl. auch 1 und 17. — *Gr.* MUNT. *dă*, so schon İNDR. *nb.* ~, daher *după* für ~ *pe* (nicht zu verwechseln mit *după* «nach»), so schon MARG.² häufig, zB. 38 b (*aû perit toți după fața pămîntului* [vom Angesicht der Erde]), ferner *dupe* BIBLIA 1688 Lev. 2, 7 (*de va fi jirtfă dupe grătariu* [vom Rost] *darul tău*), *dupîn* = ~ *prin* ȘEZĂT. IV 153, TR. in einer Ortschaft des Samosch-Theiss-Gebiets *dupîngă, dupăstă* = ~ *pe lingă, ~ peste* WEIG. VI 40. — Mit *în* wird ~ *LV.* *sec.* 17. zu *den* kontrahiert, woraus später *din* wurde, also *den, dentre, dentru* etc., später *din, dintre, dintru* etc. — *Et.* *Lat.* *de.*

*de*³ *conj.* I. *coord.* 1. leitet Folgesätze ein: *Și așa merse de petrecu pe frate-său la groapă* und so ging sie hin und geleitete ihren Bruder zum Grabe (= und so ging sie ihren Br. zum Gr. geleiten) ISPIR. LEG.² 353. *El se tot întorcea de se uita înapoi* er wendete sich fortwährend um und blickte zurück 36. *Umbra lui . . vine noaptea de muncește și chinuește pe bieții tineri* sein Geist kommt des Nachts und martert und quält die jungen Leute 102. *Voiu deșchide ceriul de voiu lasa o ploae de*

foc ich werde den Himmel öffnen und einen Feuerregen niedersenden *COD. STU. HC. II 48.* *O leacă de n'ai pătit și tu ca dînsul* es fehlte nicht viel, so erging es dir auch wie ihm CREANGA III 11. *Atunci ia îi dete ceva de bau* da gab sie ihm etwas (zu trinken) und er trank ISPIR. LEG.² 279; aber: *îi dete să bea* sie gab ihm zu trinken (wobei es dahingestellt bleibt, ob er auch wirklich trank oder nicht). — Besonders zur Anreicherung von Imperativsätzen: *Fa bine de înapoeste un leu!* sei so gut und gib einen Leu zurück! CREANGA IV 91. *Vino ~ ma sarută!* komm, küsse mich! *Du-te ~ te culcă!* geh' (und lege dich) schlafen! — Fehlt das Moment der Folge, so muss *și* eintreten: *El strigă și sa vaeta* er schrie und jammerte. *Mîincă și bea!* iss und trink'! *Inima mea . . Mult se arde și se frige* *Și n'are gură să strige* IARN.-BIRS. 213. *Trace-un rău ș'o supărare* *Și-mi vine alta măi mare* 214. *M'ai învățat a iubi* *Ș'acum mă lași a dori* 250. — Meist durch «dass», «so . . dass» oder *inf.* zu übersetzen: *Atunci se facu o tacere de se auzea musca zbîrnîind* [dass man eine Fliege summen hörte] ISPIR. LEG.² 275. *Ei erau saraci de n'aveau după ce bea apă* sie waren so arm, dass sie nichts zu beissen noch zu brechen hatten (wörtl.: . . dass sie nichts hatten, wonach sie Wasser hätten trinken können) 313. *O floare așa de frumoasă de nu puteai sa te oprești ca să nu o miroși* 235. *Ce ai uitat . . de te-ai întors înapoi?* CREANGA IV 5. *Cînd se întimplă de cazu în nevoe* ISPIR. LEG.² 388. *O întrebă care să fie pricina de sta trista* 326. *În ziua de Joia cea mare este obiceiu de ese domnul la biserica cea mare* GHEORG. LET.² III 318. *Dete D-zeu de i-se împlini și aceasta pofta* Gott liess es geschehen, dass ihm auch dieser Wunsch in Erfüllung ging, Gott liess ihm auch diesen W. in Erf. gehen ISPIR. LEG.² 393. *Deci-î porunci de veni cu oști* so befahl er ihm, mit Truppen zu kommen MOXA HC. I 385. *De ce ai lasat de te-o băgat în sac?* warum hast du dich in den Sack stecken lassen? WEIG. IV 306. — *LV.* *bisw.* vor Konjunktiv: *Se temea de Mihail dentru Amoarea* [sic, Morea] *de sa nu se scoale sa-î ia împărăția* MOXA HC. I 384. *Omul cela ce nu-și va lasa lucrul sau Simbata . . de sa meargă la besereca . . de sa se roage* *COD. STU. HC. II 47.* — 2. in Verbindungen wie: *am un cal de se duce ca vîntu* ich habe ein (so flinkes) Pferd, dass es wie der Wind läuft WEIG. III 288, *cine este de-mi ajuta la mîncare?* wer ist denn da, dass er mir beim Essen hilft? ISPIR. LEG.² 262 (zu einem unsichtbaren Geiste), *și-î dete niște țoale de puse pe dînsa* und gab ihr Kleider zum Anziehen 396 lässt sich der zweite Satz auch durch eine Relativkonstruktion wiedergeben: das wie der Wind läuft etc. Daher bei MOXA häufig in Verbindungen wie: *Era un om*

de avea o rană rea es war ein Mann, der eine schlimme Wunde hatte HC. I 358. *Avea . . o fata anume Astina de era prea frumoasă* 366. *Și nascu un fecior de-î semana întru tot* 375. Vgl. deutsch: es war ein Mann, der hatte eine schlimme Wunde.—Jetzt MUNT. POP. rein relativisch: *Luptară ostașii la batalia da fu cu Turcu* [in der Schlacht, die mit den Türken stattfand] JIP. OPINC. 87. Besonders nach al: *Al de întinde mina de zice: «Caritate»* DEPAR. I 45. *Matușa Despa a de face dresurii din castraveți* URECHE LEG. 137. — 3. MAC. bisw. rein kopulativ: *Se dișteptă feata di s'ustă șungra* das Mädchen erwachte und sah sich allein WEIG. AR. II 6. *Sitos fui di nu-ny didetu tra z-biau* ich dürstete, und ihr gabt mir nicht zu trinken WEIG. IV 139. Hier liegt wahrscheinlich Einfluss der übrigen Balkansprachen vor, in denen für die Bedtgg. 1—3 grossenteils ein und dieselbe Partikel verwendet wird.—II. subord. = *daca*: 1. wenn. *Și de-ți va lua vășmîntul și cumușa, nu-î apăra* CORESI TETRAEV. CCR. 12 = Luc. 6, 29. *De ești năzdrăvană* *Și de-a fi să mor* wenn du hellsehend bist und mir zu sterben bestimmt sein sollte AL. PP. 2. *De-ți sint dragulița, Soție de vreî, De vreî să mă eî, Ma scoate din stincă* 15. *Sa nu care cumva sa le gătești plocon, că nu primesc. Dinșii dă nu țe-or da ție dar* [eher könntest du von ihnen beschenkt werden] JIP. OPINC. 101. *Codrurile . . , De mî-ai da puțină umbră!* Wald, dass du mir etwas Schatten gäbest! IARN.-BIRS. 199. — Dafür ~ *se* AP. VOR. *Facta Ap. 22, 25* (*De se omulu cela Rimleanul fără osindă bine este voao a-l bate?*) als wörtliche Uebersetzung von *el*; Jac. 1, 26 (*De se neștine pare-î credinciosu a fi întru voi*).—In indirekten Frage-sätzen: ob. *Treci la badea peste drum Sa cercăm vinul de-î bun* IARN.-BIRS. 273.—2. konzessiv: wenn (. . auch), obgleich. *De m'ar frigepe-un carbune, Ibovnicul nu l-oîu spune* IARN.-BIRS. 10. *Gaina, de e pasăre, cînd bea apă, tot se uită și ia la D-zeu* (Sprw.) ISPIR. LEG.¹ I 178. *Turturea de-î turturea* *Și tot face-și voe rea* IARN.-BIRS. 214. — Besonders ~ (. .) și: *De m'ăi scâlta și 'n vinars* *Și tot trebui să te las* IARN.-BIRS. 312. *De și ești diavol, dar țe tigva goală* PANN PV. GCR. II 361. *Dar, de și am avut deplină satisfacțiune, însă n'a trecut mult și m'am convins ca nu cîștigasem nimic cu schimbul* [mitropolitului] GHICA 389. *Căci de și era necontentite jalobela obștiei pentru jefuirile lui Moțoc, Lăpușneanul sau nu raspundea sau nu le asculta* C. NGR. 122.—Jetzt auch *deși* (lies *deși'*) geschrieben.—Gr. MUNT. POP. *dă*.—Et. Scheint mit alb. *de* «und» identisch zu sein, auf dessen Bedtg. die ähnlich gebrauchten ngr. *καί*, bulg. *та* (serh. *te*) eingewirkt haben mögen, wofern *de* nicht

schon im Ur-Alb. in gleicher Weise verwendet wurde. Zu Bedtg. II vgl. altengl. *and, an* «und» und «wenn». Vgl. MEYER-LÜBKE GR. III § 560 u. 644, GRÖBER'S ZEITSCHR. 28, 11.

de-a prep. 1. in der Regel vor artikuliertem Nomen: a) *copiui să joacă ~ mingea, ~ soldații, ~ ascunsele, ~ baba oarba, ~ ineluș-în-virticuș etc.* die Kinder spielen Ball, Soldaten, Versteckens, Blindenkuh, Ringlein dreh' dich etc. — b) *a purta etc. ~ grumaziî* am Halse, ~ *picioare* an den Füßen, ~ *spinare* auf dem Rücken, ~ *umărul* auf der Schulter tragen etc., siehe *grumaz, picior* etc. — c) ~ *dreapta, -stînga* zur Rechten, Linken, ~ *rîndul, -lungul, -curmezișul* der Reihe, Länge, Quere nach, ~ *dreptul* gradeswegs, ~ *rostogolul* dahinrollend etc., siehe *drept, stîng, rînd* etc. — 2. *ce ~ flori, păsări, lume!* welche Menge von Blumen, Vögeln, Leuten! Siehe auch *ce'* A I 2. — 3. andere Fälle: *Prea sint [velințele] de-a degete tinere* die Teppiche sehen gar zu sehr nach jungen Fingern aus SLAVICI CL. XII 432 (vgl. a⁶ 2). *Îl vedea înaintea sa atit de viu, atit de-a vorbind* [so sprechend] 435.—4. vor inf. siehe *de*² 6 u. 17 sowie *mira'* (a). — Et. *de*² + a⁶.

deaa'nie siehe *deaa'nie*.

de-a-berbelea'cul siehe *berbelea'c*.

de-abia' etc. siehe *abia'*.

de-a-bi'nele siehe *bi'ne*, *Supl.*

de-a-bu'nă-sea'mă siehe *sea'mă*.

de-a-bușele siehe *bușele*, *Supl.*

dea'ca siehe *dă'că*.

de-aci'i(a) adv. LV. hierauf. *Unul gustă selina, de-aciia ș'altul și ș'altul* MOXA HC. I 354. *De-aciia înfocară un coifu de her și-î pusură în cap* DOS. VS. Sept. 1. — Vgl. auch *de'ci*. — Gr. *deci'i* MSCR. 1749 GCR. II 43. — Et. Siehe *ai'cea*.

de-a-curmezișul siehe *curmeziș*.

de-adevăr siehe *adevăr*.

de-a-di'ba siehe *di'ba*.

de-adi'ns etc. siehe *adi'ns*, *Supl.*

de-a-dreptul siehe *drept*.

de-a-du'ra siehe *du'ra*.

de-afe'tea adv. BAN. umsonst, vergebens. *Doar vom putea mînca de-afetea* [näml. ohne zu zahlen] RETEG. POV. III 86. *S'or puzit de cit or putut; d'afetea, că el nu se ducea nicăurî* PICOT DIAL. 25.—Et. Viell. *effete*, von lat. *effetus* entkräftet, vgl. spes *effeta* «vergebene Hoffnung» bei VAL. FLACCUS.

de-a-fi'r-a-pă'r siehe *fi'r*.

de-a-fi'rea siehe *fi're*.

de-a-ga'ta siehe *ga'ta*.

deaa'nie sf. LV. (bisw. *pl. dea'anii*, gew. *deaa'nia Apostolilor*) Apostelgeschichte f.—Gr. Meist nach slav. Orthographie *deaa'nie* geschrieben. — Et. Ksl. *dé(j)anie*.

de-a-îmbo'ulea *adv.* im Ochsenschritt (?) DEL. SULT. 104 (*Prostia . . merge tot d'a-în-boulea*), — Et. *bo'û*.

de-a-împicioa'rele siehe *piclo'r*.

de-a-încăla'rele siehe *căla're*.

de-a-îndăra'tele siehe *îndărăt*.

de-a-încî'tele siehe *încî't*.

de-a-îndoa'sele siehe *do's*.

de-a-înfu'ga siehe *fu'gă*.

de-a-înoa'tele siehe *îno't*.

de-a-întoa'rsele siehe *întoa'rce* (a).

deaistvui' (a), *prez.* -*vue'sc*, *v. intr.* tätig sein, wirken Ş. TAINE 121; VARL. CAZ. 35.— Et. Ksl. *dějstovati*.

de-aju'ns siehe *aju'ng* (a) || III.

deal *sn., pl.* -*lurî*, Berg *m*, Hügel (Ggs. *vale*). FAM. *iron.*: *un ~ şi o vale şi o limbă de pădure* ein Endchen Weges. Scherzh. *fuge pe ~ ca pe vale* [näml. wie der Hase] er ist ein Hasenfuss AL. OP. I 1544. *Grăşte cam de peste ~* er redet kauderwälsch AL. OP. I 694. *A merge la ~* (die Strasse) hinaufgehen, -fahren. *La ~ de . .* oberhalb. *Omul da la deal, dă la vale* [dreht sich und windet sich, greift zu allen möglichen Ausflüchten], *pace* SEV. POV. 9. *Ce mai la deal la vale* [wozu erst lange verhandeln, nicht lange gefackelt], *bat palma, cinstesc rachiû şi treaba-î gata* SEV. POV. 171.—Gr. *Dem. deluşe'l, delu't, pl.* -*e*, u. *deluşo'r, pl.* -*şoa're*.— Et. Ksl. *dělu*.

deală *sf., pl.* *de'le*, LV. Tat *f*, Werk *n*. *Delele minilor sale* COR. PS. 9, 17.— Bes. böse Tat, Vergehen *n*. *Vor peri to'î pre deala lor* ÎNDR. 67.— Et. Ksl. *dělo*.

de-a-la'tul siehe *la't*.

de-a-lu'ngul siehe *lu'ng*.

de-amăru'nt(ul) siehe *amăru'nt*.

de-ameste'cul siehe *ame'stee* 1.

de-a-mi'ja siehe *mi'jă*.

de-a-împicioa'rele etc. siehe *de-a-împicioa'rele* etc.

deapo'î(urî), *denapo'î(urî)* *sf. pl.* hinterster Teil, äusserstes Ende BIBLIA 1688 Jer. 13, 22 (*denapoile tale*), vgl. das. V. 26 *cele denapoiale tale*; DOS. PAR. CCR. 243 = Jes. 48, 20 (*deapoîurile pămîntului*); DOS. PS. 1680 Ps. 138, 9 H. (*denapoîurile mării*).— Et. *apo'î*. Nachbildung von gr. τὰ ἑπισθιά.

de-a-pu'rurea siehe *pu'rurea*.

de-a-pute'rea-fi' *adv.* MOLD. POP., wird neben einen Ausdruck gesetzt, um zu sagen, dass er, wenn auch stark, doch berechtigt ist, etwa: man darf sagen, im vollen Sinne des Wortes, tatsächlich. *De-a-puterea-fi, acum eşti de casa noastră* CREANGĂ CL. XII 27. *Au început . . a-l muştra cum de . . el, om bătrîn şi moşneag de-a-puterea-fi, şi să-l cuprindă aşa jocul cînd aude o turluitură de fluier* SBIERA POV. 9. *Mergeaû fără de nici o tocmală, fără*

strajă [ohne Vorposten] *de-a-putere-hi* MIR. COSTIN LET.² I 262.—Et. Wahrsch. *de ar putere a fi*, wörtl. «wenn es sein könnte». Oder ist *de-a puterea* als Infinitiv zu verstehen?

de-a-rî'ndul siehe *rî'nd*.

de-a-rostogo'lul siehe *rostogo'l*.

de-a-su'rda siehe *su'rda*.

de-a-to'cma siehe *to'cma*.

de-a-tu'mba siehe *tu'mba*.

d(e)-a-u'na *adv.* sofort, auf der Stelle MAR. öfters, zB. ORN. I 3 (*cum aû sosit Blagoveşteeniile, de-a-una a şi început a zbura*).— Et. *u'na fem.* von *u'nul*.

de-a-va'lma, LV. *de-a-valoma* *adv.* fast inv. gemeinschaftlich, im Verein, zusammen. *La deal, moş Nichifor se da pe jos şi tragea de-a-valma cu epele* CREANGĂ CL. X 375.— Et. Ksl. *valümü*, russ. *valomü* «in Haufen» *dat. pl.* von *valu*.

de-a-vo'lna *adv.* MOLD. POP. im Ueberfluss. *Slănina şi fâină în pod este de-a-volna* CREANGĂ CL. XV 3.—Et. Slav. *do voljno*, russ. gespr. *da v.* «genügend».

debarca' (a), *prez.* *deba'rc*, *v. trans.* u. *intr.* (*neol.*) ans Land setzen, steigen.—Gr. Bisw. *a dezbarca'*.

debarcade'r sn., pl. -*re*, (*neol.*) Landungsplatz *m*.

debi'l *adj.* (*neol.*) kraftlos.

debilita'te *sf.* (*neol.*) Kraftlosigkeit *f*. *de'bit sn., pl.* -*te*, (*neol., com.*) Vertrieb *m*, Verschleiss, Absatz.—2. Laden *m*, in dem Monopolartikel (Tabak, Streichhölzer, Pulver etc.) verkauft werden, österr. Trafik *f*.—3. Soll *n*, Debet.

debita' (a), *prez.* -*te'z*, *v. trans.* (*neol., com.*) 1. vertreiben, verschleissen, absetzen.—2. belasten, debitieren.

debita'nt sm. (*neol., com.*) Verkäufer *m* von Monopolartikeln, österr. Trafikant.

debito'r sm. (*neol.*) Schuldner *m*.

deborda' (a), *prez.* -*bo'rd*, *v. intr.* (*neol.*) von Flüssen: austreten.

debrî'û siehe *brî'û* 5.

debuşeu' sn., pl. -*şeu'ri*, (*neol., com.*) Absatzgebiet *n*.

debu't sn., pl. -*turi*, (*neol.*) Début *n*.

debuta' (a), *prez.* -*te'z*, *v. intr.* (*neol.*) débutieren.

debuta'nt sm. (*neol.*) Débutant *m*.

de'cl interj. MOLD. POP. Ausruf ärgerlichen Erstaunens: *nanu! Nu-î voe să umbra'şi cu păpuşile şi cu Irozii.* «*Decl altă bazaconie acul!*» AL. OP. I 294.

de'ca siehe *da'că*.

deca'dă *sf., pl.* -*de*, (*neol.*) Dekade *f*.

decădea' (a) *v. intr.* (*neol.*) verfallen, in Verfall geraten; von Menschen: (tief) sinken, herunterkommen. *Candian îm-*

parte banii unei văduve decăzute DELAVR. PAR. 80.—Gr. Konjugiert wie *a cădea*'.

decade'nt sm. (neol.) Dekadent m.

decade'ntă sf., pl. -țe, (neol.) Verfall m, Dekadenz f.

decagram sn., pl. -me, (neol.) Dekagramm n.

decali'tru sm. (neol.) Dekaliter m.

decalo'g subst. (neol.) Dekalog m, Zehngehohe (pl.).

deca'n sm. (neol.) Dekan m.

decana't sn., pl. -te, (neol.) Dekanat n.

decapita' (a), prez. -te'z, v. trans. (neol.) enthaupten, hinrichten; decapitare Entauptung, Hinrichtung.

deceda't adj. (neol.) verstorben.

Decembre siehe *Deche'mvrie*.

decemvir sm. (neol.) Deze'mvir m.

decemvira't sn., pl. -te, (neol.) Dezemvirat n.

Dece'mvrie siehe *Deche'mvrie*.

dece'nt adj. (neol.) dezent, schicklich.

dece'ntă sf., pl. -țe, (neol.) Dezenz f, Schicklichkeit.

decepti'ona' (a), prez. -ne'z, v. trans. (neol.) enttäuschen.

decepti'one, -ce'ptie sf. (neol.) Enttäuschung f.

dece'rne (a) prez. dece'rn, v. trans. (neol.): cui'va un premiu Jdm. einen Preis zuerkennen. — Gr. Konjugiert wie *a ce'rne*.

dece's sn., pl. -se, (neol.) Ableben n, Hintritt m, Tod; caz de ~ Todesfall.

Deche'mvrie npr. m.: (luna lui) ~ Dezember m.—Gr. LM. *Dece'mvrie, -ce'mbre.*—Et. Mgr. Δεκέμβριος.

de'ci adv. 1. also. Deci preveghiași seid also wachsam [= gr. δίο, ksl. *sego radi*] AP. VOR. F. Ap. 20, 31. *Să începem a scrie de acun...puterea Rumînilor de unde s'au început... Deci după prada Troadei, Enia... se mută... în țara Venetiei* MOXA HC. I 354. [*Unchiășul*] *răspunse trimișilor că: cine are trebuință, sa vie la dinsul. S'au sculat deci împăratul și împărăteasa* [so machten sich denn.. auf] *și s'au dus la unchiăș acasă* ISPIR. LEG.² 5. — 2. LV. da, nun, entsprechend gr. δέ, ksl. že. *Deci se apropié miazul da trat der Oberste* hinzu. AP. VOR. F. Ap. 22, 27. *Deci vrura să facă sfară* nun wollten sie opfern MOXA HC. I 354. *L'au poftit pe sol la curtea domnească la cînte. Deci acel sol se fănea prea mare* [nun trug aber jener Gesandte die Nase hoch] NECULCE LET.² II 265. — Gr. LV. sec. 16. *de'ci* (Δέχι), sec. 17. bisw. *de'ce* (Δέχε) od. aber, da betonte Belege fehlen, *deaci', dece'*.—Et. Wahrsch. *de-ac'i'* (siehe *ai'cea*), also urspr. mit *de-ac'i'v(a)* «hierauf» gleichbedeutend.

deci'de (a), part. deci's, v. trans. (neol.) entscheiden; pc. să.. Jdn. bestimmen zu..; a să ~ sich entschliessen.

decili'tru sm. (neol.) Deziliter m.

decima' (a), prez. -me'z, v. trans. (neol.) dezimieren.

decima'l adj. (neol.) Dezimal-: număr ~ Dezimalzahl; ~ă sf., pl. -le, Dezimalwage f. — Gr. Nach allgem. Gebrauche missbräuchlich *zec-*, nach *ze'ce*.

decime'tru sm. (neol.) Dezimeter n (m).

deci'ndea adv. LV. jenseits. S'au tăbărit decindea de Arnon în pustie BIBLIA 1688 Num. 21, 13. *Au măi lovit Căzaci niște sate din sus de Tighinea, pe decindea de Nistru* URECHE LET.² I 236. *Cele de decindea părți ale riului Iordanului* MARG.² 45 b. — Et. Wahrsch. *de-eccu'-inde*, vgl. altsp. *aquende* «diesseits», *al-lende* «jenseits», port. *aquem, alem* (siehe M-LÜBKE GR. III 452).

decit conj. 1. nach Komparativ: als. Sint măi mare ~ tine ich bin älter als du (vgl. auch ca 3). — *Decit să.. ehe, anstatt dass... Decit să tot vii la noi, Măi bin' meri, badeo, la boi* IARN.-BIRS. 460. *Decit c'un tată ș'o mumă, Măi bine c'o mindră bună* das. 13. *decit m'a muștra* [mama].., *M'oii face măi bine Trestioară 'n baltă* AL. PP. 8.—2. MOLD. allein, indessen. *Afurisita de turbincă mă vira în toate boalele... Decit n'am încotro, trebue să mă duc* CREANGĂ CL. XII 28. *Ma temeam să nu facă* [Mitică] *vre-o nebunie; decit să mă fin scaiu* [de el] *iar nu-mi venea* NAD. NUV. II 117.—3. *fără ~ ausser* AXINTE LET.² II 161 (*Pe Moldoveni.. la altă nu i-au pus fără decit de au tăiat lemn*). — 4. *numai ~* (JIP. OP. 97 u. 127: *numa 'ndecit*) sogleich, sofort, auf der Stelle. *Și botezindu-se Isus, numai decit eși den apă* BIBLIA 1688 Matth. 3, 16. Vgl. *cât* II 8 b.—Et. *de-cit*.

decizi'ne, -ci'zie sf. (neol.) Entscheidung f; richterliches Erkenntnis, bes. eines Appellhofes; Entschluss m.

decizi'v adj. (neol.) entscheidend, Entschscheidungs-.

declama' (a), prez. -cla'm u. -me'z, v. trans. (neol.) deklamieren.

declamați'ne, -ma'tie sf. (neol.) Deklamation f.

declamato'r sm. (neol.) Deklama'tor m.

declamato'rii adj. (neol.) deklamierend, -matorisch.

declara' (a), prez. -cla'r, v. trans. (neol.) 1. erklären. — 2. deklarieren, angeben.

declarați'ne, -ra'tie sf. (neol.) 1. Erklärung f.—2. Deklaration f, Angabe.

decli'n subst. (neol.) Neige f.

declina' (*a*), *prez.* -*cli'n*, (*neol.*) I. *v. trans.*
 1. ablehnen. — 2. (*gram.*) deklinieren. —
 3. *a-și ~ numele* seinen Namen sagen. — II. *v. intr.* sich (seinem Untergange zu)neigen. ||
declina're sf. Deklination *f.*

declina'bil *adj.* (*neol.*) deklinierbar.

declina'țiune, -*na'ție sf.* (*neol.*) = *declinare*.
decolta' (*a*), *prez.* -*te'z*, *v. trans.* (*neol.*) de-
 kolletieren.

deco'r *sn.*, *pl.* -*ruri*, (*neol.*, *teatru*) Deko-
 ration *f.*

decora' (*a*), *prez.* -*re'z*, *v. trans.* (*neol.*) de-
 korieren, (aus)schmücken.

decora'țiune, -*ra'ție sf.* 1. Dekoration *f.*,
 Ausschmückung. — 2. Orden *m* (Zeichen
 der Ehrung).

decorati'v *adj.* (*neol.*) dekorativ.

decorato'r *sm.* (*neol.*) Dekorateur *m.*

decret *sn.*, *pl.* -*te*, (*neol.*) Dekret *n.*

decreta' (*a*), *prez.* -*te'z*, *v. trans.* (*neol.*)
 dekretieren.

decupa' (*a*), *prez.* -*pe'z*, *v. trans.* (*neol.*)
 ausschneiden.

decupa'j *subst.* (*neol.*) Ausschneide-
 Laubsägearbeit *f.*

decu'rge (*a*), *v. intr.* (*neol.*) herkommen,
 sich ableiten (*din c. von*, aus *etw.*). — *Gr.*
 Konjugiert wie *a curge*. — *Et.* Nachbildung
 von *frz. découler*.

decurie *sf.* (*neol.*) Dekurie *f.*

decurio'n *sm.* (*neol.*) Deku'rio *m.*

decur's *subst.* (*neol.*) Verlauf *m.*

deda' (*a să*) *v. refl.* (*neol.*) 1. sich hin-
 ergehen. — 2. *cu c.* sich an *etw.* gewöhnen.
Cu-al armelor gemăt atit s'a dedat BOLINT.²
 163. — *Gr. Prez. mă deda'ŭ* etc. (wie von *a*
da'); *impf. mă deda'm*; *perf.* fehlt.

dedemu'lt siehe *mu'lt*.

dedeo'chiū siehe *deo'chiū*.

dedețe'i, **dedițe'i** *sm. pl.* Küchenschelle
f (Anemone Pulsatilla). — *Gr. QU.* auch *sg.*
 -*țe'i*; ferner *dedi'ță* DRAGH. IC. 76, *pl. dedi'țe*
 C. NGR. CL. I 73, *dădățe'i* (wohl falsch) CIH. —
Et. Unbek.

dedica' (*a*), *prez.* -*di'c*, *v. trans.* (*neol.*)
 widmen.

dedica'țiune, -*ca'ție sf.* (*neol.*) Widmung *f.*

de'dină *sf.* Brauch *m* MIR. COSTIN LET.² I
 339 (*cum este dedina harțului*). — *Et.* Wahrsch.
 ksl. *dédina* «hereditas», also «Herkommen».
Vgl. da'tină.

dedițe'i etc. siehe *dedețe'i*.

dedubla' (*a*), *prez.* -*ble'z*, *v. trans.* (*neol.*)
 in zwei Teile teilen.

deduce (*a*) *v. trans.* (*neol.*) folgern, dedu-
 zieren. — *Gr.* Konjugiert wie *a du'ce*.

deduc'țiune, -*duc'ție sf.* (*neol.*) (Schluss-)
 folgerung *f*, Deduktion.

deducti'v *adj.* (*neol.*) deduktiv.

dedulci' (*a sa*), *prez. ma -ce'sc*, *v. refl.* MUNT.
la c. an etw. Geschmack finden, von dem
 man genossen hat, so dass man auch weiterhin
 davon geniessen möchte. *Hofii, dupa citeva*
zile, .. veniră iarăș, fiindca se dedulcisera
ca calul la tarife ISPIR. LEG.² 372. — *Gr.* Auch
dăd-. — *Et. a minca de dulce*, siehe *du'lce*.

defăima' (*a*), *prez. defa'im*, *v. trans.* 1. fast
inv. schmähen. *Că nu este cu dreptul pre*
unii a lăuda, pre alții a defăima MARG.² 101
 b. *Ocarîia și defăima 'naintea tuturor zîni*
Elinilor DOS. VS. Oct. 13, fol. 62 a. *Puteam*
numiri defăimatoare *În gîndul meu sa-și*
iscodesc EMIN. 200. *defăima're sf.* Schmach
f, Schimpf *m.* *Alta mai multa defăimare*
nu poate fi la un norod .. decît a viețui fara
de pravili PRAV. IPSIL. GCR. II 124. — 2. *LV.*
 verschmähen, verachten. *Inima înfrînta*
și smerită D-zeu nu o va defăima BIBLIA 1688
 Ps. 50, 18. *Preutul defăimă pre fămeia pen-*
tru căci era săracă MSCR. 1692 GCR. I 300.

3. für ungiltig erklären, widerrufen
 PRAV. IPSIL. COL. BUJ. II D 17 (*Cel ce va da*
zapis pe datorie și .. nu va lua bani .. , are
voe .. sa-și defăime zapisul său). — *Gr. Prez.*
defă'im B., *desfa'im* VĂCAR. IIO. TEZ. II 260
 flg.; *hisw.* auch *defăime'z*, so schon MARG.² 26
 a. — *Et.* Anscheinend **diffamio* für *lat. dif-*
famo. Die jungen *fa'ima*, *faimo's* sind gelehrte
 Umbildungen von *fama*, *famosus* nach *defa'im*.

defavoare *sf.* (*neol.*) Ungunst *f*: *în ~a*
cuiva zu *Jds.* U.en.

defavora'bil *adj.* (*neol.*) ungünstig.

defe'ct *sn.*, *pl.* -*te*, (*neol.*) Mangel *m*,
 Fehler, Defekt.

defecti'v *adj.* (*neol.*, *gram.*) defektiv.

defectuo's *adj.* (*neol.*) mangel-, fehler-
 haft.

defendo'r *sm.* (*neol.*, *jur.*) Beklagter *m*
 (Ggs. *reclamant*).

defensi'v *adj.* (*neol.*) defensiv, Ver-
 teidigungs-, Schutz-.

defensi'vă *sf.*, *pl.* -*ve*, (*neol.*) Defensive
f, Abwehr.

defere'nță *sf.*, *pl.* -*țe*, (*neol.*) Ehrerbie-
 tung *f*.

deferi' (*a*), *prez.* 1 *defe'r*, 3 u. 6 *defe'ră*,
 7 -*re*, *v. trans.* (*neol.*, *jur.*) *cuiva jurămîntul*
Jdm. den Eid zuschieben.

defici't *sn.*, *pl.* -*te*, (*neol.*) De'fizit *n*, Fehl-
 betrag *m*.

defila' (*a*), *prez.* -*le'z*, *v. intr.* (*neol.*) de-
 filieren.

defile'ū *sn.*, *pl.* -*leuri*, (*neol.*) 1. Engpass
m. — 2. Vorbeimarsch *m*.

defini' (*a*), *prez.* -*ne'sc*, *v. trans.* (*neol.*)
 definieren.

defini't *adj.* (*neol.*, *gram.*): *articolul ~ der*
 bestimmte Artikel.

definițiune, *-niție* sf. (neol.) Definition f.
definitiv adj. (neol.) endgiltig, definitiv.
deflora' (a), prez. *-re'z*, v. trans. (neol.)
entjungfern.

defrauda' (a), prez. *-de'z*, v. trans. (neol.)
defraudieren.

deftere'ü sm. Unterkantor m URECHE
LEG. 194 (psalmodierile . . deftereului de la
strana stingă); 383. — Et. Ngr. δευτερεύων
«zweiten Ranges».

defterda'r siehe *tefterda'r*.

defunct adj. (neol.) verstorben.

degaja' (a), prez. *-je'z*, v. trans. (neol.) 1.
los-, freimachen.—2. (him.) ausscheiden,
-strömen. — || *degaj'at* adj. ungewungen.

degea'ba siehe *gea'ba*.

degenera' (a), prez. *-re'z*, v. intr. (neol.)
entarten. — *degenera're* sf. Entartung f.

de'ger subst. Erfrieren n RÄDUL. RUST. I
181 (Privirea lui [năml. a gerului] e deger
crud).

degera' (a), prez. *de'ger*, v. intr. 1. von
organischen Wesen u. ihren Teilen: erfrieren.
Mă-a ~t un deget mir ist ein Finger erfroren.—
2. impers.: *imă degeră* mich friert ISPIR.
LEG.² 323 (*incepură a striga că le degeră*).—
Et. Lat. *dēgēlo, -āre, von *gēlo*, -āre.

degerātu'ră sf., pl. *-ră*, 1. Erfrorensein
n.—2. erfrorener Körperteil.—3. Frost-
beule f.

de'get sn., pl. *-te*, 1. Finger m (an der
Hand), Zehe f (am Fuss): *~ul cel mare*, auch
cel gros der Daumen, die grosse Zehe; *~ul ară-
tător* der Zeigefinger, *~ul de mijloc* der Mittel-
finger, *~ul cel mic* der kleine Finger, die kleine
Zehe. *A pune un inel în, pe ~* einen Ring an
den Finger stecken. *Un lanț de aur gros ca pe
deget* eine fingerdicke goldne Kette DELAVR. PAR.
306. *A arăta pc. cu ~ul* mit den Fingern auf
Jdn. weisen. *A bate cu degetul* mit dem Finger
drohen COGĂLN. LET. III 241. *A număra pe ~e*
an den Fingern ab-, herzählen. *A pune ~ul* auf
ein mit Tinte gemachtes Kreuz den Zeigefinger
drücken, dient bei Analphabeten statt der Unter-
schrift, daher scherzh. unterschreiben. *A scăpa,
a trece printre ~e* zwischen den Fingern zer-
rinnen, durch die Finger gleiten. *A ști c. pe ~e*
etw. an den Fingern herzählen können. *A trage
~, a să trage în ~e cu cn.* mit Jdm. häkeln
(= ihn mit dem Mittelfinger über den Tisch zu
ziehen suchen); *fig.* sich mit Jdm. messen. *A
umbra în (virful) ~e(lor)* auf den Fussspitzen
gehen.—2. MUNT. Zoll m, zehnter Teil einer
palmă, also = 24,58 mm.—3. Redensarten: *Gol
ca ~ul* ohne ein Hemde auf dem Leib, bettelarm.
A să ascunde după ~ leere Ausflüchte machen.
A (în)cerca marea cu ~ul sich auf ein schwieriges
Unternehmen einlassen, sein Glück ver-
suchen. *A fi cu ~ul* nichts als das nackte Leben

haben. *Nu ești, nu te pune nici la ~ul ei ccl
mic* du reichst ihr das Wasser nicht. *A purta,
a juca pc. pe ~e* mit Jdm. sein Spiel treiben, ihn
nach seiner Pfeife tanzen lassen. *A sta cu ~ul
în gură* untätig dastehen. *Cît ai lega impre-
jurul ~ului celui mic* eine noch so kleine Gabe
SEV. POV. 175.—4. Sprw.: *Degetele să-mă tră-
iască, inele-s multe* wenn ich nur lebe, wird es
mir ein Leichtes sein, den erlittenen Schaden zu
ersetzen.—Gr. POP. *de'șt(î)*, pl. *de'ște*; BAN.
ge'get; MAC. *dze'a'dzit*; ISTR. *ja'jet*.—Dem. *de-
gețel*, pl. *-le*. — Et. Lat. *digītus*.

degeta'r, älter *-rî*, sn., pl. *-re*, 1. Finger-
hut m. Findet sich schon bei HMST. u. dürfte jetzt
das gleichbedeutende *năpîrstoc* gänzlich ver-
drängt haben.—2. (bot.) ~, *degetăre'l* Finger-
hut m (Digitalis) QU.; Drottelblume f (Solda-
nella) BR.

degețel siehe *de'get*.

deghiza' (a), prez. *-ze'z*, v. trans. (neol.)
verkleiden, -mummen; *~t* verkappt.

degra'bă siehe *gra'bă*.

degrada' (a), prez. *-de'z*, v. trans. (neol.)
degradieren; *fig.* herabwürdigen.

de'hl siehe *de'l*

deha'i siehe *dihai'*.

dehăma' (a) siehe *deshăma' (a)*.

dehoca' (a) siehe *dihoca' (a)*.

dehula' (a) siehe *dăula' (a)*.

dein siehe *din*.

de'ist sm. (neol.) Deist m.

de'izm subst. (neol.) Deismus m.

deja' adv. (neol.) schon.

de'jă sf., pl. *-je*, MOLD. TR. (agr.) kleiner
hölzerner Zuber, in den der ausgepresste Wein
läuft. *Că nu bea vin cum se bea. . . Ci tur-
na 'n el cu dejea*.—Et. Slav. *dēža (russ. nsl.
dježa etc.).

dejghe't etc. siehe *dezghe't* etc.

dejgheuca' (a) siehe *dezghioca' (a)*.

dejghi'n siehe *dezghi'n*.

dejghina' (a) siehe *dezghina' (a)*.

de'jmă etc. siehe *dî'jmă* etc.

dejuca' (a), prez. *-jo'c*, v. trans. (neol.)
hintertreiben, vereiteln.

dejuga' (a), prez. *-ju'g*, v. trans.: *boii* die
Ochsen ausspannen (Ggs. *a înjuga*), *de la
plug* etc. vom Pfluge etc. spannen.—*Fig.*:
*la o casă în einem Hause einkehren. La rea
moară am dejugat* da bin ich schlecht ange-
kommen, das habe ich schlecht getroffen ZANNE
III 240.—Gr. MOLD. *degluga'*, *digluga'*; QU.
auch *dejuga'*; *dejgluga'* VARL. CAZ. 173.—Et.
Lat. *disjugo, -āre, zu *jugum* «Joch».

deju'n sn., pl. *-nuri*, (neol.) Frühstück n.

dejuna' (a), prez. *-ne'z*, v. intr. (neol.)
frühstücken.

deju'rnă 1. adj. *nevar.* diensthabend,
-tuend, Dejour-: *a fi ~ den* (Tages-)Dienst

haben.—2. *sf., pl. -ne*, (Tages-)Dienst *m.*—
Et. Russ. *dežurnyj*, zu frz. *du jour*.

dela siehe *la*.

de'lă sf., pl. -le, fast *inv.* 1. Akten (*pl.*, eines Prozesses etc.). *Dulapurî cu dele afumate* AL. CL. III 370. Jetzt durch *dosar* ersetzt. — 2. Streitsache *f*, Prozess *m.* *Dela lui moș Neculcea de fel nu era incurcată* NAD. NUV. I 12. — Et. Russ. *dje'lo*, *pl. djela'*.

dela'r sm. Archivar *m* (?) SUȚU NOȚ. 149.

delă'turî siehe *la'ture*.

delătura' (a) siehe *înlătura' (a)*.

delea'n sm., pl. -le'nî, *fem. delea'noă, pl. -le'noe*, Bewohner *m* der zwischen Gebirge (*munte*) und Ebene (*cîmp*) gelegenen Gegenden MANOL. IG. ȚĂR. 9 u. öfters. — *deleanca, delencuța* ART TANZ SEV. NUNTA 281.

delega' (a), *prcz. 1 -le'g, 3 -lea'gă, v. trans. (neol.)* abordnen, delegieren; ~t Abgeordneter *m*, Delegierter.

delegațiu'ne, -gație sf. (neol.) 1. Abordnung *f*, Delegation. — 2. (*jur.*) Schuldüberweisung *f*.

deletnici' (a să) siehe *îndeletnici' (a să)*.

delfin' sm. (neol.) 1. (*zool.*) Delphin *m.* — 2. (*ist.*) Dauphin *m*.

delibașă sm. Anführer *m* der *delii* COGĂLN. LET.² III 216. — Et. Türk. *delî-başıy'*.

delibera' (a), *prcz. -re'z, v. intr. (neol.)* herat(schlag)en.

deliberati'v adj. (neol.): vot ~ beschließende Stimme (Ggs. *vot consultativ*).

delicat' adj. (neol.) delikat, zart.

delicate'să sf., pl. -se, (neol., com.) Delikatess *f* (leckere Essware).

delicate'tă sf., pl. -te, (neol.) Zartgefühl *n*, Zartheit *f*.

deliceau's sm. Korporal *m* der *delii* DION. TEZ. II 210. — Et. Türk. *delî-çau's*.

delicio's adj. (neol.) köstlich.

deliciu' subst. (neol.) Wonne *f*, Entzücken *n*.

deli'ct sn., pl. -te, (neol., jur.) Vergehen *n*. Siehe auch *contravențiu'ne*.

delimita' (a), *prcz. -te'z, v. trans. (neol.)* abgrenzen.

delir' sn., pl. -ruri, (neol.) Delirium *n*, Wahnsinn *m*. *Un delir de spaîmă* ein wahnsinniger Schrecken BĂLC. 158.

delira' (a), *prcz. -re'z, v. intr. (neol.)* delirieren, irre reden.

deli'ü 1. adj. inv. u. MUNT. POP. toll (blütig, -kühn), wild. *Om silnic și jacaș foarte, cel măi crud și măi deliü* BELD. ETER. 49. *Delii ce rup în două ursul năprasnic* DELAVR. SULT. 97.—2. *sm.*: *delii* hiess ehem. eine Art leichte Reiterei der Türken. *Çipitan al deliilor lui Cogia Murat Paşa* BĂLC. 123.—Et. Türk. *deli'*.

de'ltă sf., pl. -te, (neol.) Delta *n*.

delu'ng siehe *îndelu'ng*.

delunga' (a), *prcz. -lu'ng, v. trans. LV. I. v. trans. 1. (sec. 16/17)* entfernen (*de c.*, jünger *de la c.* von *etw.*). *Și cînd ai den cetate, nu să delungară departe* BIBLIA 1688 Gen. 44. 4. *Preotul de se va însura cu a dooa muere, să se delunge de preoție* PRAV. GOV. 14 b. *Delungați-vî de la mine toți cariî faceți viclenie* N. TEST. 1648 Matth. 7, 23 CCR. 89.—2. (*sec. 17/18*) zeitlich verlängern, in die Länge ziehen, hinziehen, aufschieben. *Măi apoi ai măi delungat pacea pină la un an* URECHE LET.² I 193. *Ca să nu fie istoria aceasta de mine atita delungită* SPĂT. MIL. LET.² I 119. *Craîul ai delungat [logodna] pe altă dată* URECHE LET.² I 180. *Volnicu-i fieși-cine să-și îndelunge legea la alt scaon măi mare* Jedermann darf an ein höheres Gericht appellieren NEC. COSTIN LET.² I 404. — Hie u. da auch bei Neueren. *Cea măi ușoară bială [medicul] mă-o delungește un an* CL. VIII 339. *Spre a evita îndelungarea unei lipse* [die Verlängerung einer Abwesenheit]. . OLL. HOR. 297. — II. *a să ~ lang dauern*. [*Am'strecăturil'o*] *nu s'ai îndelungat* die Unruhen dauerten nicht lange NEC. COSTIN LET.⁴ I App. 52. *Să vă îndelungați cu zile* dass ihr lange lebet BIBLIA 1688 Deut. 5, 33.— || *delungat, jetzt îndelungat adj.* von langer Dauer, lang, langwierig. *După o îndelungată și cumplită tăcere* C. NGR. 24. So besonders *vreme îndelungată* lange Zeit, *ani îndelungați* lange Jahre hindurch. — Gr. *Prz. 2 -ge'zi* Dos. Ps. in V. Ps. 143 Z. 34. Jünger *îndelunga'*, *sec. 17/18* auch *-gi'*, *prcz. -ge'sc.* — Et. *lu'ng*.

delușe'l etc. siehe *dea'l*.

demago'g sm. (neol.) Demagoge *m*.

demago'gic adj. (neol.) demagogisch.

demagogi'e sf. (neol.) Demagogie *f*.

demasca' (a), *prcz. -masche'z, v. trans. (neol.)* demaskieren, *fig.* entlarven.

deme'rs sn., pl. -suri, (neol.) Schritt *m*, Massregel *f*: *a face ~uri* Schritte tun, *Mn* ergreifen.—Et. Nachbildung von frz. *démarche* mit Hilfe von *me'rs* «Gang».

demica' (a) siehe *dumica' (a)*.

deminca're siehe *mfncă' (a)*.

deminuti'v siehe *diminuti'v*.

demisiona' (a), *prcz. -ne'z, v. intr. (neol.)* sein Amt niederlegen, demissionieren.

demisiona'r adj. (neol.) der demissioniert hat.

demisiu'ne, -mi'sie sf. (neol.) Amtsniederlegung *f*, Demission; *a-și da ~a* sein Amt niederlegen.

de'mn adj. (neol.) würdig, wert.—Hat das ältere *vrednic* in der Schriftsprache fast ganz verdrängt.—Gr. *Fem. de'mnă*.—Et. Gelehrte Umbildung von lat. *dignus* nach *le'mn* = *lignum, se'mn* = *signum*.

demnita'r sm. (neol.) Würdenträger *m.*
demnita'te sf. (neol.) Würde *f.* *Nu e de ~a mea* es ist meiner nicht würdig.

democra't sm. (neol.) Demokrat *m.*

democra'tic adj. (neol.) demokratisch.

democra'ție sf. (neol.) Demokratie *f.*, Volksherrschaft.

democratiza' (a), prez. -ze'z, v. trans. (neol.)
 demokratisieren.

demoda't adj. (neol.) aus der Mode gekommen; *a' fi, a ajunge ~* aus der Mode sein, kommen.

de'mon sm. 1. LV. *di'mon*, bisw. *de'mon* Teufel *m.* *Demonul, carele apucă să-l bage și la iad* MARG.² 2 a. *Toți dumnezeii limbilor sînt dimoni* BIBLIA 1688 Ps. 95, 4. — Daher jetzt FAM. *dimon* von Menschen: Teufel *m.*, Bösewicht. *Dimonul de dascăl are de gînd. . să ne omoare* ISPIR. LEG.² 274. — Bes. von unartigen Kindern: Bengel *m.*, Schlingel. *Ce cauți aici, dimoni?* AL. OP. I 1138. — 2. LM. Dämon *m.* — Gr. *Voc. di'mone*. — Et. Gr. *δαίμων*, ksl. *de'monù*; *di'-* ist auffallend.

demo'nic adj. (neol.) dämonisch.

demonstra' (a), prez. -tre'z, v. trans. (neol.)
 demonstrieren.

demonstra'țiune, -tra'ție, sf. (neol.) Demonstration *f.*, öffentliche Kundgebung.

demonstrati'v adj. (neol.) demonstrativ; (*pronume*) ~ hinweisendes Fürwort.

demonta' (a), prez. -te'z, v. trans. (neol.)
 demontieren.

demoraliza' (a), prez. -ze'z, v. trans. (neol.)
 demoralisieren; ~re *sf.* Demoralisierung *f.*

demoraliza'țiune, -za'ție, sf. (neol.) = *demoralizare*.

demu'lt siehe *mu'lt*.

den(..) siehe *din(..)*.

denapo'ri(urî) siehe *deapo'ri(urî)*.

dena'r (neol.), LV. dina'rîlî sm. Denar *m.* — Et. *dina'rîlî* = gr. *δηνάριον*, ksl. *dinari*.

denatura' (a), prez. -re'z, v. trans. (neol.)
 1. *spirt* Spiritus denaturieren. — 2. entstellen, verdrehen.

de'nciû siehe *de'nciû*.

de'nie sf. 1. LV. (*sec. 17.*) Nachtwache *f.*, die im Gebet zugebracht wird. *Topindu-și trupul cu truda și cu ruga și cu bdenia* Dos. VS. Sept. 11. Daher spez.: — 2. *Vigilie f.*, Abend-Gottesdienst am Montag, Dienstag und Mittwoch der Charwoche. *În săptămîna mare n'a prea fost la denii* ROS. TROT. 8. — Gr. LV. *bd'nie*. — Et. Ksl. *bud'nije*, serb. *de'nije*.

denn.. siehe *din(..)*.

denota' (a), prez. -not, v. trans. (neol.) c.
 auf etw. hindeuten, davon zeugen.

de'ns adj. (neol., *fiz.*) dicht.

densita'te sf. (neol., *fiz.*) Dichtigkeit *f.*

denta'l adj. (neol.) dental, Zahn-; ~ă *sf.* Zahnlaut *m.*

denti'riû siehe *ântă'riû*.

denti'st sm., fem. -tă, (neol.) Zahnarzt *m.*, -ärztin *f.*

denti'țiune, -ti'ție sf. (neol.) Zähne *n.*

dentu'ră sf., pl. -ri, (neol.) Gebiss *n.* — Gr. Gew. *dant-*.

denumi' (a), prez. -me'sc, v. trans. (neol.)
 benennen; ~re *sf.* Benennung *f.*

denunța' (a), prez. -nunț, v. trans. 1. an-
 geben, -zeigen, denunzieren; ~re *sf.*
 strafrechtliche Anzeige. — 2. *un contract* einen
 Vertrag kündigen; ~re *sf.* Kündigung *f.*

de-oa're-ce'' siehe *oa're-ce''*.

dēo'bște siehe *o'bște*.

deocamda'tă siehe *da'tă*.

dēochetu'ră sf., pl. -ri, = deochiû MAR.
 NAȘT. 350; ȘEZĂT. IV 30.

**dēochia' (a), prez. 1 dēo'chiû, 3 u. 7 dē-
 oa'che, I. v. trans.: pc. 1.** Jdn. mit dem
 bösen Blick treffen, bezaubern, so dass
 er leiblichen Schaden erleidet. Entspricht etwa
 dem deutschen «berufen, beschreien». *Pruncul
 meu cu cosicioare Cine mi-l-a deochiat?* BO-
 LINT.² 35. — Der Glaube an den bösen Blick,
 dessen Wirkung sich zunächst durch Kopfweh,
 Gähnen u. Erbrechen zu äussern pflegt u. dem
 besonders kleine Kinder ausgesetzt sind, ist all-
 gemein verbreitet. Wer ein Kind lange anblickt
 oder es lobt, von dem befürchtet man, dass er
 es bezaubert. Als Heilmittel dagegen dienen in
 der Regel Besprechungen (*descintece de de-
 ochiû, de ~t*). — 2. schel ansehen BIBLIA 1688
 Deut. 28, 54 (*cel gingaș foarte va deochia*
 [βασκανεί] *cu ochiul lui pre fratele lui*). — II.
a să ~ 1. vom bösen Blicke getroffen,
 bezaubert werden. — Von Einem, dem vom
 Wein etc. übel wird, sagt man scherzh.: *s'a
 ~t*. — 2. moralisch schlecht werden, auf
 Abwege geraten, entarten. *Femeile dă-
 ochiate* die schlechten Weibsbilder JIP. OPINC.
 97. — Auch scherzh. schlecht, nichtsnutzig
 werden. *Cît veî auzi că încep a croi cite una*
 [näml. *o minciună*] *mai deochiată* [stärker
 aufzuschneiden] ODOB. Ps. 47. — || ~t *adj.* MOD.
 angesehen QU. *Fîind încă nou și puțin de-
 ochiat în partid* VLAH. DAN II 162. — *Deochia-
 tul* das Bezaubern, Bezaubert werden
 durch den bösen Blick. *Prezervative contra di-
 ochetului* RAL. SUV. 86.

dēo'chiû subst. böser Blick. *Să nu-î fie
 de ~!* unberufen! *Acea frumusețe cu de-de-
 ochiû* jene bezaubernde Schönheit BARAC HAL.
 VI 175. *Eû nu știu de ce privea.. Pătru așa
 de-a deochiul* [so bewundernd] *la ia* SLAVICI CL.
 VI 102. — FAM. *a să întrece cu de-deochiul* z u
 weit gehen, sich etwas, zu viel heraus-
 nehmen. *Ia să-l fi pus păcatul să se in-*

treacă cu di-diochîul CREANGĂ CL. XI 213.— Pop. trecut cu de-deochîul a) der über die Jugend hinaus ist; b) der ein Gläschen zu viel getrunken hat.— Gr. MUNT. POP. *dăo'chîă*, MOLD. *di'o'chîă*. Ebenso die Ableitungen.— Et. Lat. *de-oculus*. Russ. *sglazü* zeigt dieselbe eigentümliche Bildung.

deoda'tă siehe *da'tă*.

deola'ltă siehe *ola'ltă*.

deopotrîvă siehe *potrîvă*.

deosebi' (a), prez. -be'sc, v. trans. 1. LV. (ab)sondern, (ab)scheiden, (ab)trennen. *Osăbind și lui parte din tot* DOS. VS. DECH. 18. *Nici altă oare-care zidire va putea pre noi să ne osebească de dragostea lui D-zeu* ANT. DID. 55. *Nici odînaoară să nu fie istoria osebită din minile stăpînitorilor și a sfetnicilor țărîlor* [die Herrscher . . sollen die Geschichte nie aus Händen lassen] NEC. COSTIN LET.² I 31.— 2. unterscheiden: *între bine și rău* zwischen Gut und Böse, *adevărul de minciună* Wahrheit und Lüge. *Și așa nu să osebește [omul lipsit de învățătură] nimic de cele fără de graiuri dobitoace* MARG.² 7 a.— 3. LM. auszeichnen. *Îa ținea par'că anume să se vadă că din toți pe dinsul îl deosebește* I. NGR. CL. XIV 250. *Ștergare de mătase . . ce se deosebesc prin dibăcia țesăturilor* AL. PP. 139.— Gr. LV. *osebi'*, auch *usebi'*, selten ~, jetzt gew. ~, hie u. da auch *osebi'*. Ebenso ~re, ~t.

deosebi' adv. besonders, einzeln, für sich. *Și puseră lui singur și lor deosebi' și Eghiptenilor ce mînca cu el osebi'* BIBLIA 1688, Gen. 43, 32.— LM. in ~ insbesondere.— Adjektivisch SPĂT. MIL. LET.² I 115; 116 (*și împărați osăbi* [eigne Kaiser] *ău început [ei] a-și numi*).— Gr. LV. auch *ose'bi*, *use'bi*.— Et. Ksl. o *sebé* «für sich».

deosebi're sf. 1. Unterschied m. *Deosebire că [mit dem Unterschied, dass] bărbații față cu femeile nu-s așa de sus ca generalii față cu ofițerii* NĂD. NUV. I 56.— 2. cu ~ (ganz) besonders. *Dinsa . . era cu deosebire binevoitoare* ZAMF. LN. 140.

deosebi't I. adj. besonder. *Temperatura avu pururca o drosebită influență asupra fizicului meu* C. NGR. 51.— II. adv. abgeseondert, besonders, für sich allein. *Împărații . . s'au tăbărit deosebit la cîmp* BIBLIA 1688, 1 Chron. 19, 9. *Dar și numele lor [năml. ale clăcașilor] începură a se trece în actul vînzării, deși [ei] nu se puteau vinde deosebit de pămînt [ohne den Boden]* BĂLC. 305. *Deosebit de Romîni* [äusser den Rumänen], *pe care . . legătura singelui i-ar fi silit a sta mai bine cu frații lor . . , și Secuții erau cu totul în favoarea lui Mihai Vodă* das. 337.

depăna' (a), prez. 1 *dea'păn*, 2 *de'peni*, 3 *dea'pănă*, 7 *de'pene*, v. trans. (auf-, ab)-

haspeln, -winden. *Depănînd lînă și in* BIBLIA 1688 Prov. 31, 13.—Zum Haspeln dienen *rîșchitor, virtelnița, socala u. letca*.— Fig.: *Cu degetele depeni* du drehst die Daumen umeinander EMIN. 152.—FAM. *a lua pc. la ~t* Jdn. ins Gebet nehmen.— Gr. MUNT. auch *dăp-*, prez. *da'păn*, *da'peni* etc.—Et. Lat. **depāno*, von *pānus* «gehaspelt Garn».

depănătoare sf., pl. -to'ri, allgemeine Benennung für die zum Haspeln dienenden Werkzeuge: *Haspel f, Winde. Firul se leagă de o depănătoare și se deapănă* FILIP. AGR. 194.

depărcio'r siehe *depar'te*.

depărta' (a), prez. -te'z, v. trans. entfernen. *De la mal se departa* AL. PP. 135. ~t entfernt, fern. *Te duci . . în țarmuri depărtate* AL. POEZII I 138.— Gr. MOLD. auch *indep-*.—Et. *departe*, vgl. *inainta'*, *încheia'*, *înfierbinta'* von *inainte*, *che'e*, *fierbînte*; dgg. nach S. PUȘCARIU Zs. 27, 739 **dequartăre* «aus dem Quartier (Stadtviertel) entfernen», von lat. *quartus*.

departame'nt sn., pl. -te, (neol.) 1. Departement n (Ministerialabteilung; Bezirk in Frankreich).— 2. inv. Gerichtsabteilung f. *Toți judecătorii . . să se adune de dimineața la departamenturi* PRAV. IPSIL. COL. BUJ. II D 6.—Gr. *deper't-* DOC. 1804 TEZ. II 330 fig.— PL. inv. -turi.

depărta're sf. 1. Entfernung f, Abstand m. *La un sat, ca la 60 kilometri departare* [in einer E. von etwa 60 km.] ROS. TROT. 56. *Depărtare* [in einer E.] *de vre-o jumătate ceas e podul* POP.-BAN. NUV. 181.— 2. Ferne f, Weite. *Să te-azvirle peste mare, În pustiu, în departare* AL. PP. 10.— Et. a *departa'*.

depar'te adv. fern, weit (de c. von etw.). *De ~* von fern, von weitem. *Citește mai ~!* lesen Sie weiter! *Nu mai ~ decît erî od. erî, nu mai ~* erst gestern. *Eu, nu mai departe* [ich selbst, um nicht weiter zu suchen], *de cite ori n'am văzut bărbați încîntați de femeile lor, cînd ele . . -și schimbau amănții cu anotimpurile* NĂD. NUV. II 32. *Departe de mine un astfel de gînd!* fern sei von mir ein solcher Gedanke!—A spune c. pe ~ etw. andeutungsweise, in (versteckten) Andeutungen, nicht geradeheraus sagen. *Într'o zi el însuși mî-a mărturisit-o aceasta, deși numai așa cam departe* SLAVICI CL. XIV 95. *Ar fi avut [popa] cuvînt buna-oara s'o întrebe [pe preotcasa], măcar așa pe departe și prin pilduri, cum se face ca doua din fete seamana așa de leit cu dascalul Onuța* VLAH. GV. 68.— Gr. *depărcio'r*.— Et. *de-par'te*, vgl. deutsch «ab-seits».

depăși' (a), prez. -șe'sc, v. trans. (neol.) überschreiten.— Et. Nachbildung von frz. *dépasser* mit Hilfe von *a pasi'*.

depende'nt *adj.* (*neol.*) abhängig.
 depende'nță *sf., pl. -țe, (neol.)* Abhängigkeit *f.*
 depericiu'ne *sf. (neol.)* Verfall *m.* — Et. Nachbildung von frz. *dépérissement* mit Hilfe von *periciu'ne*.
 depeșă' (*a*), *prez. -șe'z, v. trans. (neol.)* depeschieren.
 depeșă *sf., pl. -și, (neol.)* Depesche *f.*
 depinde' (*a*) *v. intr. (neol.)* abhängen (*fig.*): *de c.* von etw. — Gr. Konjugiert wie *a prinde*.
 depinge' (*a*) *v. trans. (neol.)* schildern. — Gr. Konjugiert wie *a împinge*.
 deplasa' (*a*), *prez. -se'z, v. trans. (neol.)* an eine andere Stelle setzen, verrücken, verschieben; *a să ~* sich anderswohin begehen; *~t fig.* am unrechten Platze, zu unpassender Zeit angebracht.
 deplin' *adj.* völlig, vollständig, vollkommen. *Un rind de plin de haîne* ein vollständiger, ganzer Anzug COGĂLN. LET.² III 207. *Nimenea nu e deplin [vollkommen] întru oamenî* PRAV. GOV. 128. *Linște-a-î acum deplină* Șa'noptat COȘBUC 6. *Știind pe Nicolai Vodă deplin la minte și întreg la socoteală* AXINTE LET.² II 160. *Au îndemnat oastea sa ca un deplin oștean* MIR. COSTIN LET.² I 336. *Ca să-î fie cuvîntul deplin* dass sein Wort erfüllt werde URECHE LET.² I 153. — Lv. *nedecl.*, wie das synonyme *desăvirșit*. *Ca să fie de plin bucuria voastră* N. TEST. 1648, 1 Joh. 1, 4 CCR. 97. *Și toate au fost deplin, nimic lipsind* GHEORG. LET.² III 332. *La cea deplin plată* [zur vollen Vergeltung] *și cea de săvirșit prăpădnie* CANT. IST. IEROG. 329. — *Adv.: pe ~. Ca să-ți fie pe deplin Iubirea cunoscută* EMIN. 164. — Et. *de-plin*.
 deplină'te *sf. (neol.)* Vollständigkeit *f*, Vollkommenheit. [*Decadența*] *din care nici astăzi nu se poate ridica cu deplinătate* [völlig] URECHE LEG. 199.
 deplinge' (*a*) *v. trans. (neol.)* beklagen. — Gr. Konjugiert wie *a plînge*. — Et. Nachbildung von frz. *déplore* mit Hilfe von *a plînge*.
 deplora' (*a*), *prez. -plo'r, v. trans. (neol.)* beklagen.
 deplora'bil *adj. (neol.)* beklagenswert, kläglich, erbärmlich.
 deponent' *adj. (neol.): verb ~* Depo'nens *n.*
 deporta' (*a*), *prez. -te'z, v. trans. (neol.)* deportieren; *~re sf.* Deportierung *f.*
 deportațiu'ne, -ta'ție *sf. (neol.)* = *deportare*.
 deposeda' (*a*), *prez. -de'z, v. trans. (neol.)* aus dem Besitze treiben, depossedieren. — Gr. Auch *despos-*, zB. OLL. HOR. 239 (*fusesse desposedați de toată averea lor*).
 depo'z' siehe *depo'zit*.

depo'zit *sn., pl. -te, (neol.)* 1. Dépôt *n* (anvertrautes Gut; Niederlage, Packhof). — Gr. Auch *depo'z, pl. -po'zuri*. — 2. (*pat., geol.*) Ablagerung *f*, Niederschlag *m.*

depozitar' *sm., fem. -ră, (neol.)* Depositar(in), Verwahrer(in).

depozițiu'ne, -zi'ție *sf.* = *depunere*.

depră'ci *adv.* gänzlich, völlig SBIERA POV. öfters, zB. 98 (*l-au strins numai în mînă și l-au turtit deprăci*); 120 (*lucrurile.. se prefac și se schimbă cu timpul, dară deprăci niciodată*). — Gr. *pră'ci* das. 159. — Et. Vgl. ruth. *preč*.

deprava' (*a*), *prez. -ve'z, v. trans. (neol.)* (moralisch) verderben; *~re sf.* Verderbtheit *f*, Verdorbenheit.

depravațiu'ne, -va'ție *sf. (neol.)* = *depravare*.

deprecia', -preția' (*a*), *prez. -cie'z, -ție'z, v. trans. (neol.)* im Preise, Werte herabsetzen, entwerten; *a să ~* den Wert verlieren.

depresiu'ne *sf. (neol.)* Senkung *f*, Depression.

depreția' (*a*) siehe *deprecia' (a)*.

deprima' (*a*), *prez. -me'z, v. trans. (neol.)* niederdrücken.

deprinde' (*a*) I. *v. trans.* 1. *pc.*: *a* *cu c.* Jdn. an etw. gewöhnen, damit vertraut machen; *a face c.* gewöhnen, etw. zu tun. *A deprinde copiii cu armele* DICȚ. AC. — *b* *la c.* zu etw. abrichten. *Strămoșii noștri aveau obiceiul de a îmblinzi șoimii și a-î deprinde la vînat* AL. PP. 60. — *c* *înv.* *în c.* in etw. unterrichten. *Ca să-l deprinze* [lies -ză] *în tot felul de învățături bune* BARAC HAL. VIII 136. — 2. *lv.* *am deprins* (MUSTE *prez.*: *deprinz*) *a face c.* ich pflege etw. zu tun. *Să nu-și caute lui dobîndă, cum au deprins mulți a face* CAR. PRE SC. GCR. I 278. *Greșala necertată fără hotar deprinde a crește* MUSTE LET.² III 88. — 3. *un obicei* eine Gewohnheit annehmen, sich aneignen. *Posturile și alte obiceiuri ce am deprins de la biserica răsăritului* Ș. TAINE 315. *Mai aveam și cîteva năvavuri de pe la oraș deprinse* RĂDUL. RUST. II 8. — *Un meșteșug etc.* ein Handwerk etc. erlernen. *Pină ar deprinde oștenii lui acel fel de oaste* bis seine Soldaten jene Art Kriegsführung erlernen würden NEC. COSTIN LET.² I 492. — Lv. und BUC. POP. überh.: lernen (= lernend sich aneignen). *Gura dreptului va deprinde înțelepciune* BIBLIA 1688 Ps. 36, 30. *De să va 'nvăța de zi de noapte Să-î deprinză poruncile toate* DOS. PS. ÎN V. PS. 1 Z. 8. *El deprindea într'o zi ce alții nu deprindea într'un an de zile* SBIERA POV. 248. — II. *a să ~* 1. *cu c.* sich an etw. gewöhnen, damit vertraut machen; *a face c.* sich gewöhnen,

etw. zu tun. *Nedeprinsă oastea lui Mihai Vodă cu acel fel de oaste* NEC. COSTIN LET.² I 492. [*Călătorul*] *se deprinde a bea cafea turcească* C. NGR. 63. *Căciularii noștri deprinși din copilărie* [von Kindheit an gewohnt] *a sări garduri și pirlazuri* N. GANE CL. XI 372. — 2. INV. in c. sich in etw. unterrichten, üben. *Deprindeți-vă întru învățăturile ei* [näml. ale retoricii] RETORICĂ 1798 GCR. II 162. *Să se deprinză mai mult la cetit* MUMULEANU 1825 GCR. II 247. — Prăgnant SBĪERA POV. 212 (*Fata moșneagului se deprinsese așa de harnică* [war so fleissig geworden]). — Gr. Konjugiert wie *a prinde*. — Et. Lat. *deprehendo*, -ere «ergreifen», vgl. ital. *apprendere*, frz. *apprendre* «lernen».

deprindere sf. Gewohnheit f. *După deprinderile Egiptului . . să nu faceți* BIBLIA 1688 Lev. 18, 2. *Deprinderea din tinereță rămâne și la bătrâneți* jung gewohnt, alt getan SBĪERA POV. 252.

depunător sm. (neol., com.) Deponent m.

depu'ne (a) I. v. trans. (neol.) 1. (com.) hinterlegen, in Verwahrung geben, deponieren; *casa de ~ri și consemnațiunii* die Depositenkasse f. — 2. von Zeugen: aussagen; ~re Aussage f. — 3. un *examen* eine Prüfung ablegen. — 4. bisw.: niederlegen. *Coroana sa antică . . l'a ei poale-ar fi depus* EMIN. 56. — O *funcțiune etc.* ein Amt etc. *Sa depui puterea ce țe-am fost dat* BOLINT.² 58. — II. v. intr. 1. POP. v. Haustieren: trächtig werden, aufnehmen. *Vita . . umblă, mănincă, doarme, dapune, ține 'n burtă, toate ca omu* JIP. OPINC. 20. *Îndată au și depus oăia și în scurt timp au și fătat doi mici* SBĪERA POV. 112. — 2. Dos. VS. Dech. 25: *depuind sfinția ei Maria . . să nască* als die heilige Maria der Entbindung nahe war. — 3. MAC. a (se) ~hinabsteigen. — Gr. Konjugiert wie *apu'ne*. — Et. Lat. *depōno*, -ere.

deputa' (a), prez. -te'z, v. intr. (neol.) bisw. eine Abordnung senden. [*Cazacii*] *deputară la prințul Transilvaniei cerindu-î leafă* BĂLC. 66.

deputa't sm. (neol.) 1. Abgeordneter m, Deputierter. — 2. MUNT. POP. Gemeinderat m, Dorfältester. *Frate-meu e dipotat, Ia bătu și pleacă 'n sat* ȘEZĂT. I 288. — Gr. POP. *dipot-*.

deputăție sf. (neol.) Amt n, Stand m des Abgeordneten.

deputațiune, -ta'ție sf. (neol.) Abordnung f, Deputation.

derădica' (a) siehe *dereteca' (a)*.

dera'nj siehe *deranjame'nt*.

deranja' (a), prez. -je'z, v. trans. (neol.) in Unordnung bringen; pc. Jdn. stören. *Nu vă ~ți!* bemühen Sie sich nicht!

deranjame'nt sn., pl. -te, (neol.) Unordnung f, Störung. — Gr. Vorstadtsp.: *dera'nj*, pl. -jurî.

derăpăna' (a) siehe *dărăpăna' (a)*.

derăza' (a), prez. -ra'z, v. intr. strahlen COM. 247 (*Stelele pe cer derază*); AL. POEZII I 139 (*orice fericire . . Din ochii tăi derază*). — Dgg. ist Dos. Ps. IN V. 265 b (*Neamul țării Moldovei de unde dărăză* [stammt], *Din țara Italiei tot omul să crează*) wahrsch. *dă rază* zu trennen. — Et. Wahrsch. Neubildung aus *ra'ză* «Strahl».

derbede'ū sm. FAM. der sich müssig auf der Strasse herumtreibt: Herumstreicher m, Bummler. *Îmbli haimana pe poduri cu derbedeii* FIL. CLOC. 56. — A *umbla* ~ziel- und zwecklos umhergehen. — Gr. MOLD. auch -de'r. — Et. Türk. *derbede'r* «der von Tür zu Tür geht»; ~scheint auf einer türk. Variante -de' zu beruhen.

derdica' (a) siehe *dereteca' (a)*.

derebe'iū sm. kleiner Fürst GHICA 264 (*casă mare boerească în care a trăit ca un derebe'iū pînă la anul 1874*). — Et. Türk. *dere' be'j*.

deredica' (a) siehe *dereteca' (a)*.

deregător etc. siehe *dregător* etc.

de'reș adj. v. Pferden: stichelhaarig, rotgrau. *Un cal . . în păr dereș* MON. OF. 1878, 4593. — Gr. Auch -riș. — Et. Poln. etc. *deresz*.

dereteca' (a), prez. -re'tec, v. trans. 1. LV. wegschaffen, -räumen. *Și voiū dărăteca pre cei fără de lege de pe fața pămîntului* BIBLIA 1688 Zeph. 1, 3. *Și de pizmașii imi derădică* [befreie] *Miselul suflet fără de frică* Dos. Ps. IN V. Ps. 63 Z. 3. *Să vă derădicați voi greutatea cum veți putea cu țîrgul* [ihr sollt eure Ausgaben, so gut ihr könnt, aus städtischen Mitteln bestreiten], *iar satele Episcopiei sa hie în bună pace* Doc. IAȘI 1630 MELH. CH. App. 51. — 2. *casa etc.* das Haus etc. aufräumen; (*prin casă* im Hause) aufräumen. *Lăuntru odăii e deretecat de ț'e drag să te uși la el* DELAVR. SULT. 7. *Zinele îi daseră voe să umble prin toate casele, să directice, să scuture* FUND. BASME 46. — Gr. MUNT. ~, auch *dir-* u. -*tica'*, ferner *dărăt-* BIBLIA 1688 l. c., prez. 7 *dăra'tice* Doc. IAȘI 1628 MELH. CH. App. 48; MOLD. TR. *derădica'*, prez. -di'c, auch *dirăd-*, *derd-*, ferner *dere'd-* Dos. VS. Dech. 4, *drăd-* Com. TR., prez. 2 *dera'dici* (: *sălbaticii*) Dos. Ps. IN V. Ps. 34 Z. 61. — Et. Wahrsch. lat. **derectico*, -are, vgl. *arăt* = **arrecto*; MOLD. an *rădi'c* angelehnt.

dereteca'nie sf. Gerät n zum Aufräumen TEOD. PP. 361 (*cu trei maturi, cu trei greble, cu trei diriticanii*).

deretica' (a) siehe *dereteca' (a)*.

deri'dere sf. (neol.) = *deriziune*.

deriva' (*a*), *pres.* -ri'v, (*neol.*) I. v. *trans.* ab-, herleiten (*din c. aus etw.*).—II. v. *intr.* ab-, herkommen. — || *deriva're sf.* Ableitung *f.*, -stammung.—*deriva't sf., pl. -te, (gram.)* Derivat *n.*

deriva'iu'ne, -va'tie sf. (neol.) = *derivare*.

deriva'tiv sn., pl. -ve, (neol., med.) Derivat *n.*

derizu'ne sf. (neol.) Spott *m.*, Hohn.

derizo'riü adj. (neol.): preț ~ Spottpreis.

dermä sf., pl. -me, (neol., anat.) Lederhaut *f.*

dermatolog sm. (neol.) Dermatologe *m.*

dermatologie sf. (neol.) Dermatologie *f.*, Hautlehre.

deroga' (a), prez. 1 -ro'g, 3 -roa'gă, 7 -roa'ge, v. intr. (neol., jur.): la o lege ein Gesetz für einen speziellen Fall ausser Kraft setzen; prin ~re la legea... unter Ausserkraftsetzung des Gesetzes...

deroga'iu'ne s'. (*neol., jur.*) = *derogare*.

derștină siehe *dărștină*.

derviș sm. De'rwisch *m.* — Et. Türk. *dervîš*.

de's I. adj. von Dingen, die oder deren Teile nahe beieinander liegen, Ggs. *rar*: dicht (räumlich), häufig (zeitlich). *Pădure deasă* dichter Wald, *șesătură deasă* dichtes, feines Gewebe, *sită deasă* feines Sieb, *răsuflare deasă* schneller, fliegender Atem. *Fost-aū multe ploī și adese* [viele und schnell aufeinander folgende Regengüsse] AMIRAS LET.² III 123. *Socoteală deasă e frăție aleasă* häufiges Abrechnen erhält die Freundschaft PANN CL. V 380. *Acuma-și mătasă deasă* [häufig, gemein] MARIAN SAT. 124. — Gr. Zeitlich bisw. *ade's*. — II. *adv.* häufig, oft. *Ne vom putea vedea cît se poate de des* XEN. BRAZI 31. Vgl. *ade's*. — Gr. *Dem. desclo'r* PP. ȘEZĂT. I 174. — Et. Lat. *densus*.

des- pref. von Verba und davon abgeleiteten Substantiven: ent-, a u s e i n a n d e r -, a u f -, z e r -. Wird auch oft gelegentlich zu sonst üblichen Bildungen verwendet. *Lesne e a se 'n-sura* Și greū a se *dessura* leicht ist es, sich zu verbeiraten, Doch schwer, sich zu entheiraten PANN PV.¹ II 110. *De picioare te-oīū despiedeca...*, *De gură te-oīū dezmuți*, *De ochi te-oīū dezorbi*, *De nas te-oīū descirni*, *De urechi te-oīū desurzi* MAR. INMORM. 16, in einer Besprechungsformel. — Gr. Vor stimmhaften Konsonanten *dez-*: *dezbină*, *dezgheța* *dezvâța*, *dezlega*, *dezminia*, *dezrobi*. Ebenso vor Vokalen: *dezamăgi*, *dezuniv*. Doch bleibt OLT. *des-* vor *l, m, n, r* und Vokal. Vor *che, chi, ghe, ghi* tritt *ș, j* ein, das dann später analogisch wieder durch *s, z* ersetzt wird: *deșchi'de, dejgheța*, jünger *deschi'de, dezgheța*. Das *s* verschmilzt mit folgendem *s, z, ș, j*: *desărcina*, *de-*

zi'ce (unkorrekt *dezzi'ce*), *deșela*, *dejuga*. — MUNT. MOD. *dăs-*, *dăz-* etc., MOLD. MOD., MAC. *dis-*, *diz-* etc. — Tritt an die Stelle von *in-*: *dezbrăca*, *descărca*, *despleti* von *imbrăca*, *incărca*, *impleti*; nur scheinbar auch an die von *a-* in *descoperi* (nicht von *acoperi*, sondern von dem älteren *coperi*), *dezmeți* (nicht von *ameți*, s. d.), *dezmorți* (nicht von *amorți*, sondern zu *mo'rt*), *destupa* (nicht von *astupa*, sondern von einem nicht mehr vorhandenen **stupa*). — Et. Lat. *dīs-*.

desă'gă sf., pl. -gi, 1. eine der beiden Taschen des Zwerchsacks. — 2. *pl.* Zwerch-, Quersack *m.* *Cată traistă să gă-sească, Vrind desagiū să-și golească* PANN PV. 1880, 15. *Cu desagi, cu burdujele Pline de mahmudiele* AL. PP. 146. *O păreche de desagi* ein Zwerchsack. — Dafür bisw. auch *sg.*: *Luă o dăsagă cu bani și plecă* DELAVR. SULT. 248. — 3. *desagiū popei* = *coale popei*: Knabenkraut *n* (*Orchis morio*) MANOL. IG. ȚĂR. 256 u. 287. — Gr. MUNT. auch *dăs-*, MOLD. auch *dis-*, OLT. BAN. *dis-*, ISTR. *bis-*, TR. (*Năsăud*) *bă-ja'gnă* GAZ. TR. 1888 Nr. 54 H. 2918. — *Sg.* Qu. auch *desa'g*. — Der *pl.* ist männlich, vgl. *fra'gă*; ob *dăsagele* (lies *dăsă'gile*) DELAVR. SULT. 242, *desă'gile* COM. MOLD. richtig ist, also auch der weibliche Gebrauch des *pl.* vorkommt, muss dahingestellt bleiben. — *Dem. desă'gu'tă* ISPIR. LEG.² 96. — Et. Mgr. *δισάκιον, δισάκι*; ISTR. *bis-* ist durch ital. *bisacce* = lat. *bisaccium* beeinflusst. — Der *pl.* behielt, weil fast allein gebraucht, sein *a* gegen die Regel bei (vgl. den gleichen Vorgang in *fra'gi*, *va'ci*, *Paști*), was dazu führte, ihn als *masc.* aufzufassen, wie *fra'gi* aus dem nämlichen Grunde.

desăgări'tă sf., pl. -te, Almosen-Sammlerin *f* eines Nonnenklosters CREANGĂ CL. X 377 (*maica Eolampia desăgări'ta din Varatic*).

desăgi' (a), prez. -ge'sc, v. trans. laden, aufladen SEV. AN. 138 (*O ridic [pe babă] de supsuorī Și pe car o desăgesc*); SCRIS. MOLD. 124 (*de abia aū ajuns [Dimitrie Cantemir] în scaun și l-aū și desăgit cu multe sarcini* (so wurden ihm auch schon viele Lasten aufgebürdet]).

dēsăla' (a) siehe *deșela' (a)*.

deșan't adv.: MOLD. fast INV. *mi-î, imi pare* ~ es kommt mir wunderbar, sonderbar vor. *Poate ți-î deșan't de una ca aceasta?* das kommt dir wohl wunderbar vor? CREANGĂ CL. XI 174. *Îmi pare deșan't că d-ta ai luat un capriț drept amor* C. NGR. 24. — Et. Unbek.

deșan'tar't siehe *deșen'tar't*.

desărcina' (a), prez. -ne'z, v. trans. (neol.) entlasten. — Et. *a însărcina*.

desăvirși' (a să), prez. mă -șe'sc, v. refl. vollkommen, -ständig werden BĂLC. 305 (*de atunci se desăvirși regimul feudal în țara*

noastră). — Et. Vom Verf. aus *desăvîrșit* erschlossen.

desăvîrșire *sf.* Vollkommenheit *f.* *Desăvîrșirea întru Hs.* OMILIAI BUC. 1775. GCR. II 108. Jetzt dafür gew. *perfectiune*. — *Cu ~* vollkommen, -ständig. *Alții sint robii a . . neguțătorilor și spînzură cu desăvîrșire de la aceștia* [und hängen vollständig von diesen ab] MSCR. 1818 GCR. II 222. — Et. Im 18. Jh. aus *desăvîrșit* erschlossen.

desăvîrșit *adj.* 1. vollkommen, -ständig. *Mă făgăduesc să fac pre fiul tău filosof desăvîrșit* SYNDIPA 1802 GCR. II 188. — Lv. *indecl.*: *Dascați desăvîrșit amîndoi* ÎNDR. GCR. I 157. *Mare pagubă și peire desăvîrșit* MSCR. ca. 1705 GCR. I 354. *Cea desăvîrșit prăpădenie* CANT. IST. IEROGI. 329. — *Adv.*: *E desăvîrșit orb* C. NGR. 38. — Jetzt dafür gew. *perfect, complet*. — 2. definitiv COD. com. 1840 art. 236 (*sindicilor celor desăvîrșii*); art. 263 (*se va hotărî desăvîrșit*). — Et. *Sup.* von *a săvîrșit*, vgl. *de ajuns* «hinreichend».

deșcă *sm.* FAM. (mil.) Kamerad *m.* Höfliche Anrede an einen Soldaten gleichen Grades, der ein oder mehrere Jahre länger im Dienste ist. Vgl. *leatt*. — Et. Slav. *dečko* «Knabe, Bursche».

descăleca' (*a*), *prez.* -*ca'lec*, I. *v. trans.* 1. ansiedeln, ansässig machen. *Gloata sa cea flămîndă și seacă O descăleacă 'n țară buiaică* Dos. Ps. in V. Ps. 106 Z. 90. — 2. besiedeln, kolonisieren. *Au mai fost țara odată descălecată, și s'au pustiit de Tătari* MIR. COSTIN LET.² I 4. *Cînd au adus [Constantin] orașeni de descăleacă Tarigradul deaca-l găti* Dos. VS. Dech. 31. Daher: — 3. *un oraș etc.* eine Stadt etc. gründen. *Pe apa Donului și pe apa Hindus și la Persia au descălecat [Alexandru Machedon] orașe și olate pe numele său* MIR. COSTIN LET.² I 20. *De-atunce descăleacă în Asia ospătărie de răcoria și adăpostă pre toți sufletește și trupește* Dos. VS. Sept. 4. — II. *v. intr.* 1. (*de pe cal*) vom Pferde steigen, absteigen, -sitzen, Ggs. *a încăleca*. *Serb-Sărac descăleca, Potcoavele cerceta* AL. PP. 107. — 2. sich niederlassen, sich ansiedeln, einwandern. *Dacă au sosit [Abaza Pașa] aice în Iași, au descălecat cu corturile în șes despre mănăstirea Balicai* MIR. COSTIN LET.¹ I 272. *Tot un neam sint și odată descălecați* ders. LET.² I 3. — || *descălecare* *sf.* Niederlassung *f.*, Gründung. *Descălecareă Rîmului* MIR. COSTIN LET.² I 19. — Gr. Jetzt auch -*lica'*. — Et. Lat. **discaballico*, -*äre*.

descăleacătoare *sf.* = *descălecare* FIL. Cloc. 125 (*neamul meu a slujit țării de la descăleacătoare*).

descăleacătură *sf.*, *pl.* -*ri*, = *descălecare* MIR. COSTIN LET.² I 19 (*descăleacătura nouă*).

descălța' (*a*), *prez.* -*ca'lt*, *v. trans.*: *pc.* Jdm. die Schuhe ausziehen; *cuiva cizma etc.* Jdm. den Stiefel etc. ausziehen. *Și începu a-l descălța pre dins Ș. TAINE 64. Și descălța opinca și încălța papucul* IARN.-BIRS. 313. — Gr. Lv. und Tr. PRAH. *descălța'*; die Form ~ scheint Lv. nicht vorzukommen. — Et. *descălța'* ist lat. *disculcio*, -*äre*; *descălța'* ist an *încălța'* = lat. *calceäre* angelehnt.

descăpățina' (*a*), *prez.* -*ne'z*, *v. trans.* LL. bisw.: enthaupten. Schon Dos. Ps. in V. fol. 264 b (*iară eu zmulș de la dinsul sabia de l-am descăpăținatul*). — Et. *căpațina*. Nachbildung von lat. *decapitare*, frz. *décapiter*.

descărca' (*a*), *prez.* -*ca'rc*, I. *v. trans.* ab-, aus-, entladen; *pc.* Jdm. entlasten; Ggs. *a încărca*. *La Braila 'n vale, Șapte bolozale . . Descărcă băcălii și 'ncarc dimerlii* AL. PP. 116. *Pistoalele . . De iară le descărca* [nahm das Pulver aus den Pistolen], *Cu cenușa le 'ncarca* AL. PP. 131. — *A-și ~ minia asupra cuiva* seinen Zorn an Jdm. auslassen. — II. *a să ~ 1.* von Gewehren, Gewittern: sich entladen (*asupra* über). — 2. *asupra cuiva* die (eigne) Schuld auf Jdn. schieben, wälzen. — Et. Lat. *discarico*, -*äre*.

descărcătură *sf.*, *pl.* -*ri*, (einmalige) Entladung *f.*

descătărăma' (*a*), *prez.* -*me'z*, *v. trans.* abschnallen, Ggs. *a încatărăma*.

descende'nt *adj.* (neol.), Ggs. *ascendent*: *linie ~ă* absteigende Linie; *sm.* Nachkomme *m.*, Abkömmling.

descende'nță *sf.*, *pl.* -*țe*, (neol.) Nachkommenschaft *f.*, Ggs. *ascendență*.

descentraliza' (*a*), *prez.* -*ze'z*, *v. trans.* (neol.) dezentralisieren.

deschega' (*a să*), *prez.* *mă -che'g*, *v. refl.* die Festigkeit verlieren JIP. OPINC. 156 (*cucoana orașului . . șade geaba, i-se daschiaga mințile . . și cugetu* [werden stumpf]). — Et. *a să închega'*.

descheia' (*a*), *prez.* -*che'iū*, I. *v. trans.* 1. aufheften, -knöpfen, -schnallen, Ggs. *a încheia*. *Am început să dascheeni curelele hamurilor* DELAVR. SULT. 330. Daher: — 2. (spalftförmig) öffnen Dos., zB. Ps. in V. Ps. 68 Z. 49 (*Nice smîrcul buza să-și deșchee Sa ma soarbă și să să închee*). — II. *a sa ~ 1.* (*din încheetură*) aus den Gelenken gehen. *A noa zi [după moarte] începe trupul a sa deșcheia den toate încheeturile* Ș. TAINE 84. — 2. gelenkig werden POP.-BAN. NUV. 156 (*merg . . pe jos, să mi-se mă deșchee oasele*). — Gr. Lv. *deșch-*. — Et. *che'e*.

deschi'de (*a*) *v. trans.*, Ggs. *a închide*, 1. *ușa, gura, etc.* die Tür, den Mund etc. öffnen, aufmachen; *fig.*: *cuiva ochii* Jdm. die Augen öffnen, *a-și ~ inima cuiva* Jdm. sein Herz

eröffnen, aufschliessen. *Cînd lumea mi-î deschisă* wenn die Welt mir offen steht EMIN. 142. — *Un drum, o prăvălie, o adunare, o dezbatere* einen Weg, ein Geschäft, eine Versammlung, eine Debatte eröffnen. — *Po'ta de mîncare* Appetit machen. — *Vorbă, cuvînt de pace* ein Gespräch, Friedensverhandlungen anknüpfen. — *Cuiva capul Jdn.* aufklären. *Deschis la minte* offenen Kopfes, gescheidl. *S'a deşteptat lumea, s'a deschis de tot* [ist gescheid, gewitzt geworden] ROS. TROT. 108. — *Deschis* aufgeknöpft, mittheilsam. *E bun la veselie. deschis cu flecăii* SLAVICI CL. XII 426. — 2. hell machen, aufhellen. *Toate fetele-î spuneau curat că [acea haină]-l prînde, că-l deschide* [ihn hebt] TELEOR SCHIȚE 59. — || *deschis* 1. offen. *Ai lăsat uşa deschisă* Sie haben die Tür offen gelassen. — Daher: offen har, ausdrücklich MIR. COSTIN LET.² I 25 (*că sînt unele [din aceste cetăți] făcute de Daci, cum este deschis la Cetatea Albă*); 12 (*Carion istoricul . . anume zicînd deschis*). — 2. hell (von Farbe). *Verde deschis* hellgrün. — Gr. Lv. und MUNT. *deşch-*. — *Prez.* 1 *-chi'z*, jünger *-chi'd*, 7 *-chi'ză*, jünger *-chi'dă*; *part.* *-chi's*; *ger.* *-chiz'nd*; *adj. verb.* *-chizăto'r.* — Et. Lat. *disclūdo*, *-ère*.

deschilini' (a), *prez.* *-ne'sc*, *v. trans.* TR. = *a deosebi*: absondern, -scheiden, unterscheiden. *Maîstrul să mînînce deschilini' [abgesondert, separat]* POP.-BAN. NUV. 46. *Ceva deschilini' [etwas Besonderes] trebuie să fie 'n apropiere* SLAVICI CL. VI 115. *Numai o deschilini're [ein Unterschied] tot era între puştile estea nouă de azi şi a lui Agheran* FRÎNCU MOŢII 278. — Gr. B. auch *chil-*. — Et. *chil'în*.

deschiria't adj. von Wohnungen: unvermietet, leerstehend. — Et. *a închiria't*.

deschizătu'ră sf., pl. *-ri*, Oeffnung *f* (offene Stelle). — Et. *a deschide*.

d'escifra', desifra' (a), *prez.* *-fre'z*, *v. trans.* (neol.) entziffern.

descilci' (a), *prez.* *-ce'sc*, *v. trans.* entwirren. *Descilcirca relaţiilor cunoscuţilor mei* I. NGR. CL. IV 266. — Et. *a încilci'*.

desci'nde (a) v. intr. (neol.) hisw. herab-, hinabsteigen; *la un otel* in einem Gasthof absteigen. — *desci'ndere sf.* 1. Landung *f*, Einfall *m* (in fremdem Lande); 2. *locală* Besichtigung *f* an Ort und Stelle, Haus-suchung: *a face o ~re locală* eine H. vornehmen. — Gr. Konjugiert wie *a înci'nde*.

desci'nge (a) I. v. trans. 1. *c.* etw. losgürten, -schnallen. abschnallen. *Codreanu descinse pistoalele de la briu* N. GANE CL. VIII 451. — 2. *pc. de c.* Jdm. etw. abschnallen. *Apoi îl descing de sabie* NEC. COSTIN LET.² I 403. — II. *a să ~ 1. de briu etc.* den Gürtel etc. ahlegen. *Întîi să descinsă*

de briu Dos. VS. Sept. 6. — 2. vom Gürtel etc.: aufgehen. *Îar bîrbatul cam slăbea, Briul i-se descingea* AL. PP. 25. — || *desci'ns adj.* mit aufgelöstem Gürtel. *Colo jos, pe lingă Tisă, Merge mîndra cam descinsă* ODOB. Ps. 239. — Gr. *desci'nge* Dos. öfters, ferner *deşti'nge* VS. Dech. 27. — Et. *a înci'nge*.

descinsti' (a), *prez.* *-te'sc*, *v. trans.* = *a necinsti*: der Ehre herauhen C. NGR. CL. II 273. — Et. Nachbildung von frz. *déshonorer* mit Hilfe von *ci'nste*.

descinta' (a), *prez.* *-ci'nt*, *v. trans.* 1. durch Sprüche einen Zauber vertreiben: *pc.* Jdn. he-sprechen, *pc. de friguri, cuiva frigurile etc.* Jdm. das Fieber etc. besprechen; *un descîntec (cuiva)* einen Spruch (über Jdn.) her-sagen; *absol.* Sprüche hersagen. *De alean să te descînt, Să calci vesel pe pămînt* AL. PP. 216. *Aduceţi descîntător, Să-mi descînte să nu mor* IARN.-BIRS. 102. *Alt descîntec care . . se descîntă . . femeilor ce nu pot naşte* MAR. NAŞT. 47. Daher: — 2. im bösen Sinne: (durch Sprüche etc.) behexen. *Suflă pe faţa ei [năml. a apeî], Să nu fie descîntată* *De baba cea blestemată* AL. PP. 5. *Soldaţii . . Pe fetele frumoase . . le descîntă astfel cit inimile-aprind* OLÂN. CL. XIII 462. — 3. FAM. *pc.* Jdn. ausputzen, ihm die Leviten verlesen. *Cînd a vedea baba că fata se cam ingrasă la pîntece, rău are s'o descînte* NÂD. NUV. I 131. — Et. *a încinta'*.

descîntăto'r, inv. u. POP. *-ri'ă sm., fem.* *-to'a're (pl. -to'a're), -toea'să (pl. -re'se)*, Besprecher(in). *Pentru puşine friguri . . chemăm descîntătorii în casele noastre* MARG.² 170 b. *Se puse şi ia a cere sfaturî de la . . moaşe şi descîntătorese* ISPIR. LEG.² 133.

descîntătu'ră sf., pl. *-ri*, Besprechung *f*. *Nu-î priau nici leacuri nici descîntături* RÂDUL. RUS. II 148.

desci'ntec sn., pl. *-ce*, 1. (heilender) Spruch, Besprechung (sformel) *f*. *Vrăjitoarele au putere . . a vindeca de feliiuri de boale prin descîntece* AL. PP. 10. Der Brauch, durch gewisse herkömmliche Sprüche Menschen und Vieh zu heilen, ist allgemein verbreitet. Daher überh.: — 2. Zauberspruch *m*. *Şi-l omorîră cu descîntecul lor de farmec* Dos. VS. Noe. 4. — Gr. MOD. auch *-tic*. — Et. *cî'ntec*.

descleî' (a), *prez.* *-cle'e'sc*, *v. trans.* los-, auf-, ahleimen. *Dimineaţa îi încleia [năml. dinţii falşi] de-î punea în gură, iară seara îi descleia în uncrop şi-î punea pe masă* NECULCE LET.² II 225. — Gr. MOLD. *-cleia'*, *prez.* *-cle'i'ă*. — Et. *a încleî'*.

descleşta' (a), *prez.* *-te'z*, *v. trans.*: *dinţii etc.* die (krampfhaft geschlossenen) Zähne etc. öffnen. *Neculaî mai nu putea descleşta gura* NÂD. NUV. I 178. *Cuţitul îi căzu din mîna descleştată* SLAVICI CL. XV 436. — Et. *a încleşta'*.

desclironomisi' (a), prez. -se'sc, v. trans. INV. bisw. enterben. *Căci alminterea [moșul meu] mă blastămă și mă desclironomisește* AL. OP. I 759. — Et. *clironom*.

descoa'se (a) v. intr. 1. auftrennen. *Asemene manta discutată și recusată de trei ori imi dați mie?* I. NGR. CL. V 337. — 2. o socoteală etc. eine Rechnung etc. einer peinlichen Prüfung unterwerfen, zergliedern, analysieren. *Nu poți să mă scrii un rind fără ca [critici] să te descoasă și să-ți ia socoteală că adică de unde ai furat cutare idee și de unde ai tradus cutare pasaj* ODOB. Ps. 171. — 2. pc. Jdn. ausfragen, -forschen, -holen, inquirieren. *Petroni în mă puțin de zece minute mă și descususe: Din ce loc sint? Unde am învățat?..* VLAH. GV. 37. — Gr. Konjugiert wie *a coa'se*. — Et. *a coa'se*.

descoji' (a), prez. -je'sc, v. trans. = *a coji* WBB.; PANN CL. V 384 (*Fie băful descojat [sic], Tot se numește bărbat*).

descolora' (a), prez. -re'z, v. trans. (neol.) entfärben, bleichen.

descompune (a) (neol.) I. v. trans. zersetzen, -legen. — II. a să ~ 1. sich zersetzen, verwittern. — 2. von Gesichtszügen: sich verzerren. *Figura sa se descompusese [de furie], încât nu-l mai cunoșteai* GHICA 179. — Gr. Konjugiert wie *a pune*.

desconsidera' (a), prez. -si'der, v. trans. (neol.) missachten.

descoperemînt sn., pl. (nicht belegt) -turi, offener Hof BIBLIA 1688 Jes. 40, 15 und 47, 1 (= ἀφρον). — Et. *acoperemînt*.

descoperi' (a) v. trans., Ggs. *a acoperi*, 1. c. die Decke von etw. nehmen, es aufdecken, enthüllen, blosslegen, entblößen. *Descoperi [entblöße] pulpele, treci riurile* BIBLIA 1688 Jes. 47, 2. *Să-și descoapere capul [es nehme die Kopfbedeckung ab] cela ce se ispovedește, iară de va fi muere, să nu se descoperi la cap* PRAV. 1640, 25 a. *Descoperi ră casa [sie deckten das Haus ab] unde era* BIBLIA 1688 Marc. 2, 4. *În mijlocul unui salon mare descoperit [eines grossen, unbedachten Saales]* AL. POEZII II 198. — Fig. entdecken, enthüllen, offenbaren. *Columb a ~t America* Columbus hat Amerika entdeckt. *Mă voiu duce să ispitesc și să descoper ceia ce Măria Voastră dorește să știe* ISPIR. BSG. 55. *Ca să să descoperi de la multe inimă cugete* BIBLIA 1688 Luc. 2, 35. — || *descoperire* sf. Enthüllung f, Offenbarung, Entdeckung. — Gr. Konjugiert wie *a acoperi*; prez. 7 *descopără* MIR. COSTIN LET.⁴ I 279, SCRIS. MOLD. 184 u. 293; *imperat. descoperi* Ș. TAINE 184. — Et. Lat. *discoperio*, -ire.

descotorosi' (a) siehe *cortorosi'* (a).

descreera't adj. (neol.) hirn-, kopf-, gedankenlos. — Et. *cre'er*, Nachbildung von frz. *écervelé*.

descrește (a) v. intr. (neol.) im Wachstum zurückgehen, abnehmen. *Din cauza prea marei consumații de lemn, măi toate pădurile au descrescut și descresc neconținut* CL. XIII 361. — Gr. Konjugiert wie *a crește*. — Et. *a crește*, Nachbildung von frz. *décroître*.

descreți' (a), prez. -țe'sc, v. trans., Ggs. *a increți*: entkräuseln, entfalten, (*fruntea* die Stirn) entrunzeln. *Muerea a îmbatrînit pe dracul cu ~rea unui fir de păr* (Sprw. MUNT.). *Îa punga ș'o descrobește Binișor cu două dește* nimmt den Geldbeutel und zieht ihn sachte mit zwei Fingern auf PANN PV. 1880 126.

descri'e (a) v. trans. (neol.): *o țară etc.* ein Land etc. beschreiben, schildern; *un cerc, o curbă* einen Kreis, eine krumme Linie beschreiben, ziehen. — *descriere* sf. Beschreibung f, Schilderung. — Gr. Konjugiert wie *a scrie*. — Et. *a scrie*, Nachbildung von frz. *décrire*.

descriptiu'ne, -cripție sf. (neol.) = *descriere*.

descriptiv adj. (neol.) beschreibend, schildernd.

descuia' (a), prez. -cu'î, v. trans., Ggs. *a incuia*, 1. *ușa etc.* die (mit Riegel, Schloss verschlossene) Tür etc. aufschliessen, -riegeln. — 2. pc. Jdm. die Verstopfung (= Stuhlverhaltung) beheben. *Descuerea udului* Behebung der Harnverhaltung DOCT. SAR. 127. — Et. *cu'î*.

descu'î adj. barfüssig, barfuss. *Am fost gol și descu'î* MARG.² 167 a. — Et. Lat. **disculceus* für *disculceatus*; vgl. rätom. *discolzo* = it. *discalzo* ARCH. GLOTT. I 545.

descuța' (a) siehe *descălța'* (a).

descumpăra' (a) siehe *răscumpăra'* (a).

descuraja' (a), prez. -je'z, (neol.), Ggs. *a incuraja*, I. v. trans. entmutigen. — II. *a sa ~ den Mut verlieren*, sich entmutigen lassen. — || *descuraja're* sf. Mutlosigkeit f, Niedergeschlagenheit. — Gr. -*coraja'* JIP. OPINC. 29. — Et. *cura'j*, Nachbildung von frz. *décourager*.

descurca' (a), prez. -cu'rc, v. trans., Ggs. *a incurca*, 1. entwirren. *Cine a incurcat pinza [das Gewebe], trebuie să o și descurce* BERTOLD 1779 GASTER LIT. POP. 209. *Pina a ne descurca [mama] de colb [bis die Mutter uns vom Staube säuberte], își stupea sufletul* GHIB. BV. 60. — 2. fig. von Verwickeltem, Schwerverständlichem: ins Klare bringen, aufhellen, -klären, entziffern. *Descurca-mi acest tilcu* erkläre mir dieses Gleichnis BERTOLD 1779 GCr. II 119. — Et. *a incurca'*.

descuviința (a), prez. -țez, v. trans. missbilligen I. NGR. CL. VIII 15 (purtarea-i nu-î discuviințată). — Et. a incuviințat, nach frz. *désapprouver*.

des-de-dimineață siehe *dizdedimineață*.

de'se = *ades*: häufig, oft DATC. HORT. 7 (un pamint . . amestecat cu gunoîu de vaca, de porumbel, dese de tescovina și de iarba putreda).

desea'ră siehe *sea'ră*.

deșela (a), prez. -șel, I. v. trans. lenden-, kreuzlahm machen, schlagen; im weit. Sinne: krumm und lahm schlagen. *Sc vede ca vor sa deșșele pe bietul dobitoc, de s'au cocoțat amîndoi în spinarea lui* ODOB.-SLAV. 43. *Țiganul apuca un par și deșală vaca* SBIERA Pov. 293. «Valeo!» se văitau într'una Nașul, nașa, «ne deșala!» DULFU LEG. 61. — II. a să ~ lenden-, kreuzlahm werden; ~t lenden-, kreuzlahm. *Un cal slab și deșelat* POMP. CL. VI 27. — Gr. Auch -șăla', MOLD. -șala'; bisw. *deșș-* geschrieben. — Et. *des-* und *șale*.

deșelate: *pe* ~ *adv.* MUNT. ohne Sattel (reitend). *Într'o goană nebună, pe deșelate, un polc de calăreți s'arată în capul Măguriî* DELAVR. SULT. 208. — Et. *des-* und *șat*.

dese(m)n *sn., pl. -nurî, (neol.)* 1. Zeichnen n, Zeichenlehre *f.* — 2. Zeichnung *f.* (Gezeichnetes). — Et. Frz. *dessin*, mit Anlehnung an *se'mn*.

desemna (a), prez. -nez, v. trans. (neol.) 1. ~, *desena* zeichnen. — 2. nur ~ bezeichnen, bestimmen. — Et. Frz. *dessiner* und *désigner*, mit Anlehnung an *se'mn*.

dese(m)nato'r *sm. (neol.)* Zeichner *m.*

dese'n etc. siehe *dese(m)n* etc.

deșanța't *adj.* MOLD. wunderbar, sonderbar. *Deșanțata îmbrăcăminte mai aū negustorii pe aice* N. XENOPOL CL. XIII 349. *Istoria prințului Vasilie înfătoșază niște epizoade atît de tragice, niște jocuri a norocului atît de deșanțate* C. NGR. 324. *Îmî vine cu deșanțat* es kommt mir sonderbar vor FRÎNCU MOȚII 101. — Gr. ~ CON. 286, POL., -șanț- ODOB. Ps. 178, gew. -șanț-. — Et. *deșan'tă*.

deșert I. *adj.* 1. leer. *Lumea-î ca un puț cu două ciuturi; cînd se urcă cea plină, se coboară cea dișartă* [sic] AL. OP. I 1350. *Însă nu venia ca la un razboîu, ci ca la o domnie deșartă de stăpin* [wie zu einer herrenlosen Regierung] URECHE LET.² I 216. *Se întoarce deșert* [leer, mit leeren Händen] *la locul lui* ISPIR. JUC. 17. — 2. *fig.* leer, eitel, vergeblich. *Vise deșarte* leere, eitle Träume. *O lume deșartă și înșelătoare!* DION. TEZ. II 207. *Să iubești mai de departe, Caci . . Ducerile nu-s deșarte* [die Gänge sind nicht vergeblich] PP. ȘEZAT. I 175. — 3. *cu* ~: a) mit leeren Händen Nbc. COSTIN LET.² I 206 (*Și așa, cu deșert, s'au*

întors înapoi). — b) *a eși cu* ~ (SEV. NUNTA 50: *cu deșertul*) *înaintea cui*va Jdm. mit leeren Wasserkannen entgegenkommen. Wird als schlimme Vorbedeutung genommen, vgl. *plivn.* — 4. *in* ~ a) in's Leere. *Stătea nemîșcată, cu ochii . . mari deschiși și privind în deșert* XEN. BRAZI 179. *Cuvintele în deșert să nu-î cumva iasă* dass seine Worte nicht etwa das Ziel verfehlen CANT. IST. IEROGL. 223. *Lupul cu iute fereala lovitura* [armasarului] *în deșert îi scoase* [machte, dass der Schlag ihm ins Leere, fehltraf] das. *A călca în* ~ fehltreten. — b) *fig.* vergebens. *De nu va Domnul zidi casa, în deșert au ostenit cei ce zidesc* BIBLIA 1688 Ps. 126, 1. — Gr. *Pl. f.* MUNT. *deșarte*, MOLD. (und so jetzt meist) *deșerte*. — II. *sn., pl. -turî, 1.* Weiche *f.* (der Säugeliere). *Șoldurile* [vacilor celor bune] *sînt eșite afară și deșerturile adîncite înlăuntru* LIT. — 2. LM. *Wüste f.* — Et. Lat. *desertus*.

deșerta (a), prez. -șert, v. trans. (aus-, ent)leeren, (aus)räumen. *Mîna 'n pungă de-î băgam, Jumătate-o deșertam* AL. PP. 89. *Să mearga să deșerte cetatea Cameniței de toate cite se vor afla acolo a Turcilor, puști și alte* MUSTE LET.² III 27.

deșertăciu'ne *sf.* Eitelkeit *f.* *Cine își lasă creștinătatea sa pentru deșertăciunile lumii* PILDE 1713 GCR. II 5.

deșertare *sf.* LV. Eitelkeit *f.* *Bogățiile, slavele și veselile ce se văd aici, toate sînt deșertare* ANT. DID. 200.

deșerta'te *sf.* Eitelkeit *f.* PSALT. IAȘI 1680 Ps. 25, 4 CIP. PRINC 216 (*n'am șezut cu adunarea deșertății*).

deșerti'e *sf.* Eitelkeit *f.* PSALT. BELGR. 1651 Ps. 38, 12 CCR. 108 (*cu adevăr, tot omul deșerti'e este*).

de'set *sn., pl. -te*, Dickicht *n.* COȘBUC 170 (*fuge prin desetul de fagi*). — Et. *de's*.

deșetină *sf., pl. -ni, lv.* Zehent *m.* von Bienenstöcken. *200 stupi . . deseatină de la Vaslui* Doc. IAȘI 1588 HC. I 212. *La vremea desetinei să aibă a scuti pină la 500 stupi* Doc. 1754 MELH. CH. 230. — Gr. Auch -seat- geschrieben. — Et. Ksl. *deseți'na*, russ. *desjat-*.

desetina'r(iu) *sm.* ehem. Einnehmer *m.* der *desetină* MELH. CH. 356.

desfăca (a), prez. -fa'c, v. trans. MOLD. *popușoi* von Maiskolben die Scheiden abziehen. [*Popușoi*] *disfăcați* [sic], *de vor fi uzî, să nu să pue în coșeriu* DRĂGH. Ic. 9. *Vin apoi clăcile de prășit, de secerat și de desfăcat* *popușoiul* MAR. NUNTA 68. — Schon GLOSS. sec. 17. HC. I 275. — Et. Dunkel, doch offenbar lat.

desfa'ce (a) I. v. trans. 1. auseinandermachen, -tun, -ziehen, -falten etc. *Ba ele-și mai desfăc și sinul* [knüpfen . . auf] COȘBUC 66. *Și-l desfăcu* [entfaltete] *pre el* [năml.

răvaşul] *înaintea mea* BIBLIA 1688 Ez. 2, 11. *Jordanul apele-şi desfece* [spaltete, öffnete] DOS. PS. în V. PS. 113 Z. 8. *Deci o luă pătura patriarhul . . de o desfece* [spaltete, sprengte] COD. STU. HC. II 43. *Şi așa rămase izbînda a Turcilor, căci a desfăcut* [sie hatten auseinandergesprengt] *armada creştinească* VĂCAR. IIO. TEZ. II 252. *Desfăcut-a [lumea] doi dra-guşi Şi legat-a doi urîşi* [hat voneinander getrennt] IARN.-BÎRS. 176. *Cel ce strică sau desface* *încredinţarea* derjenige, der die Verlobung auflöst MAR. NUNTA 271. — A ~ *un făcut* einen Zauber lösen. *Ca să aște niscaiva leacuri care să le desfacă făcutul stirpicuniilor* Ispir. LEG.² 160. — 2. ungeschehen machen. *Lucrul făcut nu s'au putut desface* SBIERA POV. 90. *Timpul face și desface* die Zeit schafft und zerstört FIL. CIOC. 266. — 3. los-, freimachen. *Briul cu dinții-l rodea, Mina dreaptă-și desfăcea* AL. PP. 136. — A ~ *fasole, nucă, porumb* Bohnen enthülsen, die grüne Schale von Nüssen abschälen, die Scheide von Maiskolben abziehen; vgl. *desfăca' (a)*. — A ~ *o casă, o prăvălie, o marfă* ein Haus, einen Laden, eine Waare verkaufen, um sie los zu werden, losschlagen. *Desfacere (totală* allgemeiner) Ausverkauf. — II. a să ~ 1. auseinandergehen, sich auflösen. *Să desfece de-și sorbi pământul* die Erde öffnete sich und verschlang sie DOS. PS. în V. PS. 105 Z. 56. *Mulți încredințați se desfac* [lösen die Verlobung auf] MAR. NUNTA 270. *Disparițiunea șe'ului a fost semnalul des'acerii* [zur Auflösung] *oștirii românești* GHICA 113. — 2. de c. sich einer Sache durch Verkauf entledigen, sie losschlagen. *Mulți din acei proprietari mici au preferat a se desface de pământurile lor* AL. PP. 227. — 3. de la, din c. sich von etw. ablösen, -heben. *Din umbra de la maluri se desface-acum la larg Luntrea* EMIN. 150. *Blinde, triste glasuri din vuet se desfac* 94. — Gr. Konjugiert wie a *face*.

desfăima' (a) siehe *defăima' (a)*.

desfășa' (a), prez. -făș, -fe'si, -fa'să, -fe'se, v. trans.: pe un copil ein Kind auswickeln, Ggs. a *înfașa*. *Cînd te-am desfășat, Tu te-ai bucurat* TEOD. PP. 19. — Et. fa'să.

desfășura' (a), prez. -fășur, MUNT. auch 1 -fășor, 3 -șoară, 7 -șoare, v. trans. auseinanderbreiten, -wickeln, -falten, entfalten, Ggs. a *înfașura*. *Desfășurînd vâlul de blondă ce era lingă ia, o coperi cu el* C. NGR. 29. *Vedeam orașul adormit desfășurîndu-se* [sich ausbreiten] *sub mine ca o mare umbră* 51. — Et. Lat. *disfasciōlo, -āre; zur Form vgl. *spînzur, spînzura* = *expēdiōlo, -āre.

desfăta' (a), prez. -te'z, I. v. trans. 1. (cu c. mit etw.) ergötzen, belustigen, unter-

halten. *Actorii ce aveau să-și desfăteze în stagiunea aceia* TELEOR SCHIȚE 17. — 2. (ergötzlich) ausschmücken MUSTE LET.² III 31 (*Mihai Voda au marit-o* [năml. biserica] și *au desfatat-o precum se vede*). — II. a sa ~ (cu c.) sich (mit etw.) ergötzen, (daran) weiden, laben, (darin) schwelgen. *Cînd vrea să iasa afară la primblare sa sa desfăteze* MSCR. 1760 GCR. II 72. *Îa* [năml. vulpea] *noaptea au venit flămînda la ospaț* și 'n gaini s'au desfatat DONICI FAB. 24. — || *desfăta're sf.* Ergötzen n, Lust f, Schwelgerei. *Totdeauna desfătarea are sor pe intristarea* PANN PV. 1881, 3. — *desfata't adj.* heiter, lustig ODOB. PS. 61 (*la curtea desfătata a regelui Henric II*). — Gr. MOD. prez. auch -făt, -fe'ti, -fa'tă, -fe'te. Et. Dunkel, doch offenbar lat.

desfăța' (a), prez. -făt, -fe'ti, -fa'tă, -fe'te, v. trans.: o perină von einem Kissen die Züche abziehen, Ggs. a *înfața*. — Et. fa'tă.

desfătăciune sf. Schwelgerei f MARG.² 71 b (*rautatea și neomenia desfătăciunii*). — Et. a *desfăta'*.

desfăta're etc. siehe *desfăta' (a)*.

desfătui' (a), prez. -tue'sc, v. trans.: pc. Jdm. abraten SBIERA POV. öfters, zB. 26 (*orice desfătuire ar fi de prisos*). — Et. a *sjatu'i*.

desfeciori' (a), prez. -re'sc, v. trans. 1. der Kinder berauben CANT. D. (*precum tu pe mine mă desfecioești*). — 2. entjungfern JIP. RĂUR. 205 (*desfecioește fetele cînd i-se trece*); SCF. 142. — Et. feciō'r, feciō'ra.

desfereca' (a), prez. -fe'rec, v. trans.: c. von etw. die Beschläge abnehmen. *Faur* [der Februar] *țerecă și desferecă* (Sprw.) COM. ZANNE I 31. *Carele ni-s'au desferecat* von unseren Wagen sind die Beschläge abgefallen TEOD. PP. 181.

desfî'de (a) v. trans. (neol.) 1. te desfid să o faci ich wette, dass du es nicht kannst. — 2. *moartea etc.* dem Tode etc. Trotz bieten. — Gr. Pf. und part. fehlen. — Et. Neubildung aus lat. *fido*, -ēre, nach frz. *défier*, it. *sfidare*.

desfigura' (a), prez. -re'z, v. trans. (neol.) entstellen, verunstalten.

desființa' (a), prez. -țe'z, v. trans. (neol.) o instituțiune eine Einrichtung abschaffen, aufheben, Ggs. a *înființa*. *Desființarea privilegiurilor, libertatea gîndirii și a presei* AL. CL. III 58. — Et. fi'nța.

desfira' (a), prez. -fi'r, I. v. trans. 1. unterscheiden CL. XIII 320 (*Ia* [năml. demagogia].. *Nu știe să desfira*.. *Virtuțile din viața nici binele din rău*). — 2. (seiner Natur nach) bestimmen COD. CAL. § 9 (*Daca judecătorul nici din cuvinte nici din noîma legii nu va putea a desfira* [sic] *bine și otari după legi pricina cea de față*). — II. a să ~ sich zer-

streuen, verfliegen Dos. VS. Noe. 25 (*frim-seŢea ca floarea sã veŢtezeŢe Ţi ca visul sã des-fra*). — Et. Zu *fr'*, eig. (ein Gewebe) «ausfãdeln», so auch BAR.; vgl. auch *rãsfra'* (a).

desfoia' (a), prez. -foiã, 3, 6 u. 7 -foa'e, I. v. trans. entblãttern AL. POEZII III 145 (*Vintul..des'oaie blinde florã*). — II. a sã ~ sich entfallen AL. LEG. NOÛA 33 (*Ţi pe gurã-i se des,oaie [primãveriã] Dulce rozã 'mbobocitã*). — Et. *foa'e*.

desfrina' (a sã), prez. mã -ne'z, v. refl. fig. sich des Zügels entledigen AL. Ţ. DICŢ. UN. (*fiecare simte cã mintea-i se desfrina [sic]*); MIR. COSTIN LET.¹ I 317: *TimuŢ..s'au desfrinat la jacurile mĩnãstirilor* T. gab sich einer wilden Plũnderung der Klöster hin. — *desfrina're* sf. Zügellosigkeit f, Ausgelassenheit, Ausschweifung. *Citeva suspinuri dupã atitea bucurii, puŢinã postire dupã atitea desfrinãri* MSCR. 1750 GCR. II 47. — *desfrina't* adj. zügellos, ausgelassen, ausschweifend. *Pe semne..sint foarte nãtãrãã bãrbaŢii in FranŢa Ţi femeile desfrinate* C. NGR. 67. — Et. *frivũ*.

desfrinãciune sf. = *desfrinare* MIR. COSTIN LET.² I 356 (*mesele Ţi petrecãniile aceŢtei domniã.., nu fãrã mari desfrinãciuni*).

desfrina're etc. siehe *desfrina'* (a).

desfrinãtori'e sf. Lasterhöhle f JIP. OPINC. 97, von Bordellen (*desfrinãtoriile oraŢului*).

desfrivũ subst. LM. Zügel-, Masslosigkeit f.

desfrunzi' (a), prez. -ze'sc, I. v. trans. entblãttern. *Omizile.., lacome la culme, copacii desfrunzesc* RãDUL. RUST. I 225. — II. a sã ~ die Blãtter verlieren. *Copacii se desfrunziserã* RãDUL. RUST. II 147. — Et. *frunzã*.

desfunda' (a), prez. -fund, v. trans. 1. o bute etc. einem Fass etc. den Boden herausnehmen, einstossen, -schlagen. *El desfundã una din balerci* AL. CL. IV 363. *Opinca-i era spartã, cãciula desfundatã* [mit ausgestossenem Boden] AL. LEG. NOÛA 101. — 2. grundlos machen GHICA XVII (*cind era pãmintul desfundat de ploã*), nach frz. *dẽfoncer*. — Et. *fund*.

deshãma' (a), prez. -ha'm, v. trans.: un cal ein Pferd ausspannen, Ggs. a *inhãma*. — Gr. MOLD. auch prez. 1 -hã'm, 7 -hã'me. — MUNT. TR. auch *dehãma'*. — Et. *ha'm*.

desholba' (a sã), prez. mã -ho'lb, v. refl. (wieder) zur Besinnung, zu sich kommen Dos. VS. Dech. 6 (*Iara omul deaca sã dezholbã [sic], fece: o fraŢilor..*); B. (~, *dezvolba'*). — Et. Vgl. a sa *inholba'*, *involba'* «die Augen verdrehen» B., a *holba'* *ochii* «die Augen aufreiŢen», die, wie a *involba'* «wirbeln», *vo'lbura* «Wirbel», «Winde» (*Convolvulus*), *vil-*

toa're «Strudel», auf lat. *volvo*, -ere zurückgehen dürften.

deŢi' siehe *de³ II 2*.

deŢidera' (a) v. trans. begehren, verlangen, wünschen PSALT. ŢCH. u. VOR. öfters, zB. Ps. 118, 40 (*Adecã deŢiderãii porincitele tale*). — *deŢiderat* subst. Begehren n, Verlangen, Wunsch m das. öfters, zB. Ps. 20, 3 (*DeŢideratul inemieã lui dat-aã lui*). — Gr. Prez. nicht belegt. — Et. Lat. *desidẽro*, -ãre.

deŢime s'f. Dichtigkeit f, Dichtheit. *DeŢimea norilor prevestea multe zile urite* XEN. BRAZI 31. [*Calul*] *l-au bãgat pre stegarãii fãrã voã lui in deŢimea Turcilor* [mitten in die Türken hinein] MIR. COSTIN LET.² I 279. — Et. *de's*.

deŢira' (a), prez. -Ţir, I. v. trans. 1. fire Fãden abwickeln. *Lemnul dupã [= de pe] care s'a deŢirat firele* ION. SUP. 83. *ãmã dãŢiram in minte* [ich liess im Geiste an mir vorüberziehen] *frumuseŢile de odinioarã* DELAVR. PAR. 200. — 2. *mãrgele* etc. Glasperlen etc. abfãdeln, -reihen, Ggs. a *inŢira*. *Ce bine-ar fi dacã zilele deŢirate s'ar inŢira iarãŢi la loc!* DELAVR. IVŢV. 53. — II. a sã ~ sich lang ausziehen, strecken. *AŢa se deŢira Ţi se lungea de grozav de ajungea cu mina la lunã* CREANGã CL. XI 187. — || *deŢira't* adj. 1. lang (leibig), schmächtig. *Ce deŢiratã se fãcuse! Abia se Ţinea rochia pe dinsa. Par'cã era o trestie* RãDUL. RUST. II 149. — 2. langatmig, -schweifig MUSTE LET.² III 33 (*sã se fereascã la voroãve sã nu fie deŢirat*). — Et. Wohl nicht zu *Ţir*, sondern Nbf. von a *desfira'* (s. d.), über **deshi-*, **deŢi-*.

deŢirg adv. LV. eilig, schnell. *De..nu va merge deŢirg, ce sã va leni* Ţ. TAINE 30. *De-i zãbãvi Ţi nu mi-i boteza mãi deŢirg* Dos. VS. Oct. 8. — Noch AL. PP. 176 (*deŢirg mi-se rãpezea*); BãLC. 491 (*de Ţirg el se gãtea ca sã porneascã impotriva nobililor*). — Et. Gebildet wie *degra'b(ã)* aus dem dunklen **Ţirg*, woher a *Ţirgui'*, *Ţirgui'a'lã*, *Ţirgui'nã*. Weder magy. *sürge* (s = Ţ!) «reysam» noch ksl. *osrudije* «Eifer» lassen sich lautlich damit zusammenbringen.

deŢi's sn., pl. -Ţurã, Dickicht n. *Ţi deŢiŢiurile [sic] lor sã le tãiaŢi* BIBLIA 1688 Ex. 34, 13. *Ţedeãu ziua ascunŢi prin stuhãriã, erburã sau deŢiŢuri* ŢEZãT. I 234. — Et. *de's*.

desluŢi' (a), prez. -Ţe'sc, v. trans. 1. (unter mehreren Dingen) erkennen, unterscheiden, herausfinden. *Din vãlmãŢagul celor patru sute de areŢanŢi ce se ingrãmãdeaũ la uŢã, abia il mãi desluŢãm intorcindu-Ţi faŢa spre mine* VLAH. NUV. 162. *Ochãul nu mãi putea deŢinge decit pe ici Ţi colo cite o casã care se desluŢa in intunec* [das in der Dunkelheit sichtbar wurde] XEN. BRAZI 171. —

2. aufklären, verdeutlichen. *Pină s'o desluși pricina* bis die Sache aufgeklärt ist MSCR. sec. 19. URIC. IV 291.—Daher: erklären BAR. HAL. IV 20 (*cărțile.. care deslușa tilcurile lui* [seine, näml. des Korans, Gleichnisse] *mai bine*).—|| *desluși're sf.* Aufklärung *f*, Auskunft; daher: Erklärung *f*, Angabe VĂCĂR. IIO. TEZ. II 247 (*după deslușirea altora, [Maomet] s'au născut la văleatul 571*).—*desluși't adj.* deutlich, klar. *Miș de sunete ușoare și nedeslușite* ODOB. Ps. 11. *Nu prea vede deslușit fără ochilari* TELEOR SCHIȚE 77.—Gr. Lv. dosl-, zB. BIBLIA 1688, 2 Esra 9, 55. — Et. Ainschneid. zu ksl. *slușati* «hören».

despacheta' (a), prez. -*te'z*, v. trans. (neol.) a *auspacken*.

despăduri' (a), prez. -*re'sc*, v. trans. LM. *entwalden*. — Et. *pădu're*.

despăgubi' (a), prez. -*be'sc*, v. trans. *entschädigen*; *~re* Entschädigung *f*.—Et. *pa'gubă*.

despăinjini' (a), prez. -*ne'sc*, v. trans.: *ochii* die (trüben)Augen *aufhellen* BIANU MED. BAB. 17 (*Ochii ți-i-oii despăinjini*). — Et. *a să păinjini'*.

despărechia' (a), prez. -*che'z*, v. trans. (Zusammengehöriges) *trennen*. *Te-ar veni prin gind să-mi despărechez găinile!* du möchtest wohl gar, dass ich meine Hühnergarnitur zerstöre! NAD. NUV. II 57 (zum Manne, der ein Huhn schlachten will). *Citeva scaune despărechete* [aus verschiedenen Garnituren stammend] *sînt imprăștiete pe lingă păreși* AL. OP. I 1625.—*despărechia't adj.* 1. v. Ansichten: *a* *auseinandergehend*. *Avînd ei înde eiși gîndurile osebit despărechiate și voile 'mpotrivă și 'mpizmuiți cătră alalți* DOS. VS. Noe. 30.—2. *von ungerader Zahl* OLL. HOR. 237 (*muzele despărechete*). — Gr. MUNT. MOD. -*per-*. — Et. *păre'che*.

despărtea'lă sf. Unterschied *m* ANTIM DID. 63 (*cununa cea împărătească are despărtea'lă* [unterscheidet sich] *de mitra cea arhierească*); 86.

despărțenie sf. Scheidung *f* von Ehegatten.—LM. dafür *divorț*. — Gr. -*ț'a'nie* BAR. HAL. VII 190.

despărți' (a) I. v. trans. 1. *trennen, scheiden*. *Adevăr e c'ai chitit.. Să despărți a ta domnie De a noastră 'mpărăție?* AL. PP. 210. *Care dară D-zeu ai împreunat, omul să nu despărță* BIBLIA 1688 Matth. 19, 6. — Bes.: (Ehegatten) *scheiden*. *Să mă despărț eu de fămeia mea?* MARG.² 118 a.—2. *unterscheiden* NEC. COSTIN LET.² I 188 (*domniî ceî bunî de ceî răi cu aceasta* [darin] *se despărț*).—|| *despărțit adj.* *besonder* ANT. DID. 91 (*această mijlocire despărțită* [dieses besondere Mittel] *cu care a înviat Hristos* *pe*

ceî trei morți). — Gr. Prez. 1 MUNT. -*parț*, MOLD. -*part*, 7 MUNT. -*parță*, MOLD. -*partă*; *imperat.* -*parte*. — Et. *parte*.

despărțimi'nt sn., pl. -*mi'nte*, (neol.) Hauptgruppe *f*, Kreis *m* (im Tier- u. Pflanzenreich).—Et. Nachbildung von frz. *département*.

despărți're sf. (Stadt-)Bezirk *m*. *Orașul Iași este împărțit în cinci despărțiri* die Stadt Jassy ist in fünf Bezirke eingeteilt.

despăși' (a), prez. -*șe'sc*, v. trans.: *pe un copil* über ein Kind, über das man geschritten ist (was als schädlich gilt), wieder zurückschreiten MAR. NAȘT. 337.

despecetlui' (a), prez. -*lue'sc*, v. trans. *ent-, aufsiegeln*. *Pină a-l trimite [pre Iștoc cu baniș], au despecetluit baniș Jora și au luat cișiva galbeni* NECULCE LET.² II 193.

despera' (a), prez. -*pe'r*, auch -*per'e'z*, (neol.) I. v. trans. *zur Verzweiflung bringen*. *Ilenuța avea pentru Movileanu niște cochetării.. care disperaș pe bietul Lache* DEMETR. NUV. 45.—II. v. intr. *verzweifeln* (*de c. an etw.*).—|| *despera're sf.* *Verzweiflung f*.—*despera't adj.* *prächtig*, famos AL. OP. I 444 (*Disperați tineri! Tocmai ce-mi trebue*). Nach *apelăpisit* (s. d., Supl.). — Gr. Auch *disp-*.

despărechia' (a) siehe *despărechia' (a)*.

desperi' (a) siehe *peri' (a)*.

despica' (a), prez. -*pi'c*, I. v. trans. 1. *un lemn etc.* ein Holz etc. *spalten*. *Toiagul lui Moisi' despica marea roșie* MARG.² 900 b. *Păsarile.. aleargă, despica vînturile* [durchschneiden die Lüfte] DELAVR. SULT. 70.—2. *un animal* ein Tier *zerlegen* ODOB. Ps. 127 (*slujitorii îi injunghe [pe mistreți] și-i despica*).—II. *a să ~ sich spalten*. Daher: *Inima-i se despica* das Herz brach ihm AL. PP. 21 u. 212. *M'a tehuit [soacra] de cap. Mi-se despica fruntea* [der Kopf springt mir], *nu alta* NAD. NUV. II 127. *Plecînd repede cu niște pași dăspicași* [mit weit ausgreifenden Schritten] DELAVR. PAR. 3. — Gr. MOLD. *deschica'*; MAC. *disica'*, prez. -*si'c*, nach MIH. auch *dischica'*, -*chi'c*. — Et. Stimmt weder zu *plîco* noch zu *săco*. Vgl. das ebenfalls dunkle it. *spiccare* «abtrennen» u. *răspica't*. MAC. -*si'c* scheint aus der Zwischenstufe -*sch'i'c* durch Dissimilation hervorgegangen zu sein.

despicătu'ră sf., pl. -*ri*, 1. (*de lemn*) *Scheit n* (Holz). *Nu cumva ai vrea să-l bag în sin și să-l cocolesc? Ce l-oii cocoli într'o zi c'o despicațură!* AL. OP. I 600. — 2. *Stück n* eines zerlegten Tieres BIBLIA 1688 Gen. 15, 11; Ez. 24, 4 (*Pune caldarea și toarnă într'insa apă și pune într'insa despicațurile ei, toată despicațura bună, fluerul și umărul*).

despiedeca' (a), prez. -*pie'dec*, v. trans.: *roata den Hemmschuh vom Rade nehmen, es aushemmen* JIP. OPINC. 152 (*Adăpîndu-i*

[pe boi], [ei] *daspiedică, trec girla* ..). — Et. *pie'deca*.

despie'rde (a) siehe *pie'rde* (a).

despinteca' (a) siehe *spinteca'* (a).

desplăcea' (a) siehe *displăcea'* (a).

despletit' (a), *prez.* -*tə'sc*, *v. trans.*: *cuiva parul, pc.* Jdm. das Haar auflösen, Ggs. *a împleti*. *Femeia își pieptena părul despletit* I. NGR. CL. VII 8. *Umblau . . cu capul gol, netunși, despletii și nepieptenați* GHICA XII. — Et. *a împleti'*.

desplinta' (a) *v. trans.* ausrenken (?) Dos. VS. Sept. 3 (*De-acia i-au desplintat talpele de la picioare*). — Et. Lat *planta* «Fusssohle».

despoia' (a) siehe *despuia'* (a).

despopi' (a), *prez.* -*pe'sc*, *v. trans.* vom Priesterstande ausschliessen. *Mihaș.. puse pe mitropolit de-l despopi* [pe Popa-Stoica] și în loc de răsă il investi cu cepchen BALC. 185. — Et. *po'pă*.

desposeda' (a) siehe *deposeda'* (a).

despopula' (a), *prez.* -*le'z*, *v. trans.* (neol.) entvölkern. — Gr. Auch -*popora'*, zu *popo'r*.

despo't sm. (neol.) Despot *m.*

despo'tic adj. (neol.) despotisch.

despoti'e sf. (neol.) Despotie *f* DION. TEZ. II 228 (*Sirbiu avea și ei mai înainte crăie și despotie*).

despoti'zm subst. (neol.) Despotismus *m*, Gewaltherrschaft *f*.

despotmoli' (a), *prez.* -*le'sc*, *v. trans.*: *o corabie* ein (gestrandetes) Schiff wieder flott machen. *Joi s'a înămolit . . pirosciful «Hungaria» . . E slabă nădejde că va putea fi despotmolit* LIT. — Et. Vgl. bulg. *podmol* «Sandbank».

despovăra' (a), *prez.* -*re'z*, *v. trans.* von der Last, Bürde befreien; Ggs. *a împovăra*.

despre prep. 1. in der Gegend von, in der Richtung nach. *Corturi care erau întinse despre Prut* [gegen den Pruth hin], *aproape de țig* AXINTE LET.² II 160. *Nu adormisem decât despre ziuă* [gegen Morgen] DELAVR. PAR. 274. — 2. LV. ~ *partea mea* auf, von meiner Seite, meinerseits. *Și au căzut vr'o cincă, șese sute de Turci despre amândouă părțile* [auf beiden Seiten] DION. TEZ. II 191. *Deci și Dumitrașco Vodă, despre parti a lui* [seinerseits], *au ales boeri de cînte și de frunte* NECULCE LET.² II 227. — 3. ~ *cn.* von Jds. Seite. *Capetele de pace . . despre Schindir Pașa erau . . die Friedensbedingungen waren seitens Skindir-Pascha's folgende* MIR. COSTIN LET.² I 267. — *Nepurtînd grijă de viclesug despre Grit* da er keinen Verrat von Seiten G.s besorgte NEC. COSTIN LET.² I 414. — Jetzt nur noch in Verbindungen wie: *Bunică-sa ~ tată* seine Grossmutter von väterlicher Seite, väterlicherseits. (*Cit*) ~ *mine* meinerseits, was mich betrifft. Da-

her:—4. LV. in Bezug auf. *Și cu viclesug despre Alexandru Voda* [mit Verrat gegen Fürst A.] *au apucat scarunul țării* NEC. COSTIN LET.² I 150 — LM. (Gegenstand:) über. *A vorbi, scrie, trata ~ c.* über, von etw. sprechen, schreiben, handeln. *Să se înțeleagă cu Ipsilante despre planul de campanie* GHICA 112. — Et. de «an» (vgl. *de*² 13) u. *spre* «auf . . zu, gegen».

desprejura' (a) *v. trans.*: *pe o femeie* einer Frau den Lendenschurz ausziehen SBTERA Pov. 220 (*au venit oamenii la dînsa în peșite și au aflat-o desprejurată* [ohne *catrința*]). Ggs. *a împrejura* das.

despresura' (a), *prez.* -*so'r*, *v. trans.* von der Belagerung befreien, *o cetate* eine Festung entsetzen, Ggs. *a impresura*. *De-tașamentul internațional a despresurat pe amiralul Seymour în noaptea de 13 Iunie* LIT.

despre't etc. siehe *dispre't etc.*

despreuna' (a), *prez.* -*preu'n*, *v. trans.* auseinanderbringen, trennen PP. TR. CL. XV 232 u. IARN.-BIRS. 255 (*Că nu este om în lume Pe noi să ne despreune*). Ggs. *a împreuna*.

desprimăvăra' (a să), *prez.* să -*rea'ză*, *v. refl.* Frühling werden. *De cum se desprimăvăra pînă toamna tîrziu* CL. XIV 245. — Persönlich EMIN. 204 (*S'a desprimăvărat pădurea* [im Walde ist's Frühling geworden], *E-o nouă viață 'n ori-ce zvon*). — Et. *pri'măvară*.

despri'nde (a) *v. trans.* losmachen, (los-)lösen, -reißen, -brechen. *Să-ți desprînd din creștet vîlul, Să-l ridic de pe obraz* EMIN. 77. *Bătrînul Dan desprînde un paloș vechiu din cuiu* AL. LEG. 89. *Ici și coala a ei haină s'a desprins din sponci ș'arată Trupul alb în golicîunea-i* EMIN. 79. *Încet . . Maria se desprîNSE din brațele iubitului său* XEN. BRAZI 173. — Gr. Konjugiert wie *a pri'nde*.

despuia' (a), *prez.* -*po'fă*, *v. trans.* 1. *un animal* (de piele) einem Tier die Haut abziehen, es abhäuten. *Așa muriau [vitele] cît nu mai biruiau oamenii să le despoae* NECULCE LET.² II 303. *Învăță de le despoiară sfintele capete* Dos. VS. Sept. 20. *Cînd să despoae* [sich schält] *urechia la copii* LEON ZOOL. MED. 10. — 2. *pc.* (de haine) Jdm. alle Kleider ausziehen, ihn nackt ausziehen, entblößen. *Nevasta . . se despoae* *De treanța ei cea cu soae* [wirft ihr schmutziges Lumpengewand ab] PANN PV. ed. Müller I 126. *Pe fecior . . il despoae, îl pun gol . . în mijlocul casei* TEOD. PP. 377. *Unii arbori, despoiați* [entkleidet] *mai de tot de podoaba lor* XEN. BRAZI 6. — *Despuiat* unbekleidet, nackt, bloss. *Gol și despuiat stau înaintea ta* PSALT. RÎMN. 84 a. — *Un copac* einen Baum entblättern, -lauben. *Suflă, Doamne, un vînt . . Brazii să-i despoae* AL. PP. 189. — *Muritoarele despueri ale Domniței Ancuțe* [die sterblichen

Hüllen, nach frz. *les dépouilles mortelles*] ODOB. MV. 1894, 116. — 3. pc.: a) de c. Jdm. einer Sache berauben. *Îi despuiară de pămînturile lor* BĂLC. 312. *Despuindu-te de ajutorul și darul cel de sus* MARG.² 8 b.—b) Jdm. alles abnehmen, ihn ausrauben, -plündern. *Și pîndește la strîmtori De despoae negustori* AL. PP. 159. *Ministrul ce despoae pe văduvă și pe orfan* C. NGR. 29. *Jucau la o para cincî și stos pe despuiate* [um die ganze Baarschaft] FIL. CIOC. 29. — 4. LM. *scrutinul* die Abstimmung (durch Zählen der Stimmzettel etc.) prüfen. — Gr. MOLD. OLT. -*poia'*. — Et. Lat. *dispōlio*, -*ure*.

despuetoriu sm., fem. -*toa're*, LV. (sec. 16/17) Beherrscher(in), Herrscher(in), Herr(in), als Uebersetzung von gr. δεσπότης, ksl. *vladyka*. *Hristos este . . împărat și despuetoriu ingerilor* VARL. CAZ. 27. *Atunce [era de]spuitoriu în toată Țara Ruminească . . Mîhnea Voivodă* EV. BRAȘOV 1580 CCR. 30. *Mă tem, despuitoriuile, să nu mă ucigă împăratul* DOS. VS. Noe. 23 (der Archidiakon zum Bischof). *O despuitoare fiului tău* COD. STU. HC. II 320 (zur Jungfrau Maria). — Gr. -*pune*-COR. TETR. CIP. PR. 227. — Auch -*puit*-. — Voc. m. -*toa're* VARL. CAZ. 12. — Et. a *despu'ne*.

despu'ne (a) I. v. trans. beherrschen COD. STU. HC. II 229, der Körper zur Seele (*au fost să nu-mi îngăduiești [a face rău], ce au fost să mă despu'i* [sondern hättest mich beherrschen sollen] *cumuși despune o doamnă roaba sa*); AP. VOR. PETRI 5, 3 (*nu ca aceia ce despu'ne în rîndu*). — II. a să ~ sich festsetzen, niederlassen (?) COR. JAC. 3, 6 GCR. I 10* (*așa limba despuindu-se [καθίσταται, vodvoręetse] întru mădularele noastre, spurcă tot trupul*). — Et. Lat. *dispōno*, -*ere* «anordnen».

despu's subst. LV. (sec. 16.) Herrschaft f, Macht. *Și dede lor despus pre duhure necurate* COR. TETR. MARC. 6, 7 CCR. 9. *Soarele în despusul zioei* COR. PS. 135, 8. *Și de la arhieriei despusu luaiu* AP. VOR. F. AP. 26, 10.

dessămăna' (a să), prez. mă -*sa'măn*, v. refl. sich unähnlich machen CANT. IST. IEROGL. 338 (*mărturisește . . precum singur prin tine . . altor proaste și lepădate fapte* [Geschöpfe] *te asemeni și de la cea mai de-a-firea și mai evghenich'i te deszameni* [sic] [und dem edelsten und vornehmsten (Geschöpfe) dich unähnlich machst]).

desș . . siehe *des* . . .

de'st siehe *de'vet*.

destăinu' (a), prez. -*nu'esc*, I. v. trans.: *cuiu'a un secret etc.* Jdm. ein Geheimnis etc. enthüllen, entdecken, offenbaren, verraten. *Avea un confident . . căruia îi destăinuia toate cugetările, planurile și speranțele lui* GHICA 486. — II. a să ~ *cuiu'a* sich Jdm.

entdecken, offenbaren. *Pentru ce nu te destăinuești ei?* C. NGR. 44.

destăra' (a să), prez. mă -*re'z*, v. refl. LM. sein Vaterland verlassen. *Încercarea de răscoală . . obligă pe mulți tineri din Moldova . . a se destăra* AL. CL. III 57. — Et. *țar'ă*. Nachbildung von frz. *s'expatrier*.

destărnița' (a), prez. -*țe'z*, v. trans. ab-satteln SBĪERA POV. 29; 227 (*i-a eșit calului înainte, l-a prins de friu . . l-a destărnițat*). — Et. *tar'niță*.

dește'pt adj. 1. wach. *Un vis deștept imi înfațoșă toate întimplările vieții mele* C. NGR. 51. — 2. fig. aufgeweckt, intelligent. *Slugi cu inimile drepte, Înțelepte și deștepte* AL. PP. 182. — Et. Wahrsch. lat. **disperrectus* für (ex)perrectus Part. von *pergo, expergiscor*. Zur Form vgl. *aște'pt* = *expęcto*.

deștepta' (a), prez. -*te'pt*, I. v. trans. (din somn vom Schläfe) (auf-, er)wecken. *În toata dimineața, copilița noastră vine de ne deșteaptă* C. NGR. 68. — II. a să ~ auf-, er-wachen. *Tare aș vrea s'adorm odată și să nu mă mai deștept* VLAH. GV. 216. — Et. Wahrsch. lat. **disperrecto*, -*äre*, vgl. *dește'pt*. It. *destare* könnte derselben Herkunft sein.

deșteptăciu'ne sf. Aufgewecktheit f, Intelligenz. *Nița moștenise de la tat-su deșteptăciunea* RĂDUL. RUST. II 258.

deșteptătō'r, POP. -*rîu* sn., pl. -*toa're*, MOD. Weckuhr f.

desti'n sn., pl. -*nuri*, (neol.) Bestimmung f, Geschick n, Schicksal, Verhängnis.

destina' (a), prez. -*ti'n*, v. trans. (neol.) bestimmen, widmen.

destinata'r sm., fem. -*ră*, (neol.) Empfänger(in) einer Sendung, Adressat(in). *destinațiune*, -*na'ție* sf. (neol.) Bestimmung f, Bestimmungsort m.

desti'nde (a) v. trans. 1. ab-, losspannen, Ggs. a *întinde*. *La umăr și la mină, [Diana lui Goujon] ține un arc destins* [einen ungespannten Bogen] ODOB. PS. 62. *Îa . . întinse o mină, o aduse la gură . . , apoi o dăstînse repede* [und zog sie dann schnell zurück] DELAVR. PAR. 237. — 2. LM. a) (aus)spannen, (aus)dehnen. *Un vultur negru cu aripile falnic destinse* ODOB. CL. IX 24. *Cînd mugurul serii începe a se destinde treptat preste pusti* ODOB. PS. 11. — b) (mil.) entfalten, aufmarschieren lassen BĂLC. 112 (*nu se putea destinde în front mai mult de doisprezece oameni*); 499. — Gr. Konjugiert wie a *înti'nde*.

desti'nge (a) v. trans. unterscheiden DOS. PS. SLAV.-ROM. 1680 PS. 106, 33 CIP. PR. 176 (*destingînd [διέπειλεν, razinistvova] cu buzele sale*). — Et. Offenbar Latinismus: *distinguo*, -*ere*.

dești'nge (a) v. intr. LV. (sec. 16.) herabsteigen. Doamne, pleacă ceriul și deștinge COR. Ps. 143, 5. Și într'ins cad toți ce deștinge în pământ das. 21, 30.—Gr. Imperat. -t'inge, pf. -t'ins, part. -t'ins.—Et. Lat. descendo, -ere. Zur Form vgl. a să inci'nge «entbrennen» = incendere, mit g nach a inci'nge «gürten», li'nge, st'inge, part. inci'ns, li'ns, sti'ns.

destitui' (a), prez. -t'itulă, v. trans. (neol.) ab-, entsetzen.

destoi' (a), prez. -to'lă, v. trans. MOLD. POP. 1. a-și ~ inima seinem Herzen Luft machen. Ar fi mers la părinți să-și destoaie inima, sa le spue toate necazurile NAD. NUV. I 22. — Absol.: a-și ~ asupra cui'va sein Mütchen an Jdm. kühlen SPER. AN. 1892 I 291 (se gîndea Vr'un prilej asupra popei Să-și destoaie de-ar găsi).— 2. a-și ~ foamea seinen Hunger stillen NAD. NUV. I 175 ([Lupi] vin chiar turme ca oile, amă își destoaie ei foamea de astă-vară). — Et. Eig. «kühlen», zu to'iu «Glut».

destoinic adj. 1. LV. (sec. 16/17) würdig. Strălucește și mie nedostoinicului robului tău MOLITV. BELGR. 1689 CCR. 137. Că ceia ce așa fac, destoynici morției sint COR. PRAX. ROM. 1, 32 GCR. I 13*. Caruia nu-s destoynic plecîndu-mă să-î dezlegă cureaoa încălțămintelor lui BIBLIA 1688 Marc. 1, 7. — 2. zieml. INV. fähig, tüchtig, geeignet. Pentru că [copiui] nu sint destoynici încă a judeca DIDAHII 1809 GCR. II 202. Cînd îndoiala s'a încuibat în mintea noastră, un «poate» nu e destoynic s'o scoată NAD. NUV. I 74. Trebuie cunoscut cînd planta e în maximul sevei sale, adică cînd e mai destoynică de a vegeta DATC. HORT. 18.— Absol.: Să-î ducă la bucătăreasa cea mai destoynică BAR. HAL. III 47.—Gr. dost- PRAV. GOV. 1640 CCR. 143. — Et. Ksl. dostoinū, mit Anlehnung an die vielen Zusammensetzungen mit des-.

destoynici' (a), prez. -c'e'sc, v. trans. LV. würdigen. Dă mărire lui D-zeu care te-ai destoynicit unei vederi minunate ca aceasta MSCR. 1692 GCR. I 298. Să se dăstoynicească a ceva ertăciune ÎNDR. 451.

destoynicie sf. 1. LV. (sec. 16/17) Würdigkeit f, Würde. Acea destoynicie dentiiu carea o ai avut omul acel dentiiu în raiu pină nu căzuse EV. 1644 GCR. I 110. — 2. zieml. INV. Fähigkeit f, Tüchtigkeit, Eignung. Destoynicia unei limbii pentru a zugrăvi imaginile CL. VII 333. — Gr. dost- COR. Ps. 46, 5 u. Deut. 32, 9 (als Uebersetzung von dostojanije, naslédije «Erbteil»).

destrăbala' (a să), prez. mă -le'z, v. refl. ausgelassen, licherlich werden.—destrăbala're sf. Ausgelassenheit f, Liederlichkeit. Vă creșteți copii nu în frica lui D-zeu,

ci în destrăbalară DEMETR. NUV. 96.—destrăbala't adj. ausgelassen, licherlich. Hohote destrăbălate și glume nesărate s'aruncau în gura mare peste bănci VLAH. GV. 138. Cu un port cam destrăbălat [licherlich, nachlässig] ZAMF. LN. 23. — Gr. străb- (Drf. ?) OLL. CL. XVIII 129. — Et. LV. nicht belegt. Wohl zu roman. ballare «schwanken, tanzen», vgl. bes. it. straballare «taumeln».

destrăma' (a), prez. -tra'm, I. v. trans. 1. firele dintr'o țesătură, o țesătură die Fäden aus einem Gewebe ziehen, es ausfasern, (zer)zupfen. Pentru a scoate acum acele lătunoioase fire, trebui a destrama toată pinza C. NGR. 311. Și prin țări departe să-î răschire, Să-î destrame ca pre niște fire DOS. Ps. IN V. Ps. 105 Z. 86. Daher: — 2. zerfetzen, -stückeln, -reißen etc. Cu musteața răsfirată Și cu barba destrămată [zerzaust] TEOD. PP. 555. Armă ce destramă Oaste vitejască DOS. Ps. IN V. 240 a. — II. a să ~ 1. sich ausfasern. Ca haina vicleșugului cînd se vecheste și în toate părțile destrămindu-se, rușinea i-se dezgolește CANT. IST. IEROGL. 311. Daher: — 2. in Fetzen, in Stücke gehen. Și ca floarea ce să trece.. De să destramă cu totul DOS. Ps. IN V. Ps. 102 Z. 59. Și căzînd îndată ceriul destrămindu-se s'ar sparge CON. 252.—Gr. Prez. 1 MOLD. OLT. -tra'm, 7 MOLD. -tra'me. — Et. Lat. trama «Zettel, Kette des Gewebes».

destrăma're sf. Ausgelassenheit f, Licherlichkeit, Ausschweifung. Caraghiozul turcesc, de și spune multe distrămări [Zoten], nu scandalizează Turcii RAL. SUV. 63. Și Alexandru se scutura oferit, închipuindu-și la ce jertfă de destrămare era minată iubită OLL. CL. XVIII 140.

destrăma't adj. ausgelassen, licherlich, ausschweifend. I-s'a ivit O femee destrămată Dintr'o casă blăstămată TEOD. PP. 385. Bachanală cari se săvîrșău în mijlocul celor mai destrămate excesuri [der schamlosten Ausschweifungen] OLL. HOR. 71. Mă făleam la Petersburg a fi privit ca fruntea destrămașilor [der Roués] CL. XV 47.

destrucțiune etc. siehe destrucțiune etc.

destruna' (a), prez. -tru'n, v. trans. ab-, losspringen ODOB. CL. IX 24 (Feciurul de împărat destrună arcu). — Et. strună.

destu' I. adj., pl. m. -tu'l, 1. genug, genügend, hinreichend. Bani destui și n'am ce bea IARN.-BIRS. 386. — FAM. ~ă treabă (am făcut)! da habe ich etwas Schönes angerichtet! — 2. zufrieden BIBLIA 1688 Luc. 3, 14 (destui fiți cu ciștigurile voastre). — II. adv. genug. Că destul m'am supărat Și nimic n'am căpătat IARN.-BIRS. 215. Destul ne era [es war uns leicht] a cunoaște cît era de

mare durerea sa MSCR. sec. 18. GCR. II 85. *Bucurosi ar fi fost [Sultanul] să facă indestul poftei craiului* [den Wunsch des Königs zu befriedigen] NEC. COSTIN LET.² I 164.—Gr. MUNT. *dăst-*, so schon İNDR. (zB. 449). — Adj. auch *în~*; adv. auch *în~, din~* (LV. *de în, den ~*), ferner *de ~* Ev. 1580 CCR. 34. — Et. *de + sätu'l*.

destula', -li' (a) siehe *indestula' (a)*.

destupa' (a), prez. *-tu'p*, v. trans. aufstopfen, o *sticlă* eine Flasche aufpfropfen, entkorken, Ggs. *a astupa*. — Daher im weiteren Sinne: aufmachen, -schliessen, öffnen. *Eü dăstup țelină nouă* ich grabe Neuland auf ODOB.-SLAV. 82. *Mormintul destupat cum cască* MIR. COSTIN GCR. I 206. *Ochiu îmi destupă a înfelege Minunile din sfînta ta lege* DOS. PS. İN V. Ps. 118 Z. 39. — Et. Siehe *astupa' (a)*.

desturna' (a să), prez. *mă -to'rn*, v. refl. sich wegwenden, -beugen COR. PS. 77, 57 (*desturnară-se* [ksl. *prévratîšasen*] in arc *răzvrătît*). — Et. *a turna'*.

deșuchia't adj. FAM. der im Kopf nicht richtig ist, verdreht, närrisch QU. *Nu vezi că calicul ăsta este un deșuchia't care a venit aici să ne amăgească?* ISPIR. LEG.¹ I 69. *Cei mai mulți [din pețitori] erau năzuroși, tembeli și deșuchiați* ISPIR. LEG.² 22. — Gr. MUNT. ~, MOLD. TR. *șuchia't*. — Et. Unbek.

desuetudine sf. (neol.): a cădea în ~ ausser Gebrauch kommen.

deșugubină sf., pl. -ni, LV. 1. Verbrechen *n*, bes. sittliches. *De se vor face niscare morți de om saü alte deșugubine* Doc. 1654 MELH. CH. 67. *Pentru o deșugubină ce a făcut cu o femeie* Doc. 1617 das. 65. — 2. Lösegeld *n*, Busse *f*, Geldstrafe für ein Verbrechen. *Pentru această vină a lor le au luat Petrașco V.V. trei șugubini* BALC. 608 (nach einen slav. Dok. vom J. 1561). — Daher noch jetzt FAM. *daü de șugubină (cu c.) = daü de rușine*: ich lege Schande ein, blamiere mich, habe Malheur (mit etw.), *pc. mache* Jdm. Schande, blamiere ihn. *A [= va] da de șugubină cu cele trei.. întrebări ale lui Ștefan Vodă* VLAH. GV. 199. *Nu cumva cîrlanii, mînjiu, armăsarii.. cu d'adinsu te daü dă șugubină?* JIP. OPINC. 48.—Gr. Jünger *șugubi'nă; pl. LV. -ne*. — Et. Ksl. *dușegubinü* «animam perdens». Ursprünglich wird man *vină, faptă *dușegubină* gesagt haben, das dann als *v., f. de șugubină* aufgefasst wurde. Das jetzige *daü de șugubină* düftte urspr. «ich zahle Strafe» bedeutet haben. Vgl. auch *șugubă't*.

deșugubina'r(iü) sm. LV. Erheber *m* von Geldbussen. *Deșugubinariü ca să n'aibă a umbra pentru deșugubinele numai.. în luna lui Septembrie* Doc. 1628 ARH. İST. I 176. —

Gr. Jünger *șug-*. — Dasselbe u. nicht «Kuppler» wird wohl *șugubina't* [sic] CANT. DESCRIPTIO P. II Cap. 17 bedeuten, das das mit «qui virgines violatas et meretrices exquiri» erklärt wird.

deșugubinărie sf. Eintreiben *n* von Geldbussen Doc. 1630 MELH. CH. App. 49 (*învăluși satele sfîntei episcopii de deșugubinărie și le faceți destul val*).

deta'il, -ta'liü sn., pl. -luri, -liuri, (neol.) Einzelheit *f*, *Détail n*; *în ~ en détail*.

detaill'ist sm. (neol.) Kleinhändler *m*, *Détaillist*.

detașă' (a) prez. -șe'z, v. trans. (neol.) absondern, detaschieren.

detașament sn., pl. -te, (neol., mil.) *Détachement n*.

detectiv sm. (neol.) Detektive *m*.

detențiune sf. (neol., jur.) Haft *f*, Gefängnis *n*.

detento'r sm. (neol., jur.) tatsächlicher Besitzer, im Ggs. zum rechtmässigen.

deteriora' (a), prez. *-re'z, v. trans. (neol., jur.)* in schlechten Zustand bringen, verfallen lassen.

determina' (a), prez. *-te'rmin, v. trans. (neol.)* bestimmen.

determinativ adj. (neol., gram.) näher bestimmend; *sn., pl. -ve*, Bestimmungswort *n*.

determinizm subst. (neol., filoz.) Determinismus *m*.

determinist sm. (neol., filoz.) Determinist *m*.

detesta' (a), prez. *-te'st, v. trans. (neol.)* verabscheuen.

detesta'bil adj. (neol.) abscheulich.

deține' (a) v. trans. (neol., jur.) 1. in tatsächlichem Besitze haben, vorenthalten. — 2. in Haft, gefangen halten; *deținut* Häftling *m*. — Gr. Konjugiert wie *a ținea'*.

de'to adv. (neol.) dito.

detracta' (a), prez. *-te'z, v. trans. (neol.)* herabsetzen, verunglimpfen.

detractor sm. (neol.) Verlästerer *m*.

detriment subst. (neol.): în ~ul cuiva zu Jds. Nachteil.

detrona' (a), prez. *-ne'z, v. trans. (neol.)* entronen.

detuna' (a), prez. *-tu'n, I. v. trans. 1.* LV. mit dem Blitzstrahl treffen. *Și chedrii din Livanul Domnul îi detună De-î frînge cu trupină cu crengi împreună* DOS. PS. İN V. Ps. 28 Z. 17. *Acolo l-au detunat D-zeü de aü ars de fulger* DOS. VS Dech. 7. *Biserica cea păginească.. fu detunată* [wurde vom Blitze getroffen] *și arsă* NEC. COSTIN LET.² I 72. *Aü căzut fulger din cerü de l-au detunat* [und fuhr in ihn, erschlug ihn] DOS. VS. Dech. 4. —

Impers. NEG. COSTIN LET. 3 I 392 (*Pre un șleah-tieiu supt cort l-au detunat* [traf der Blitz]).—**2.** niederschmettern N. GANE CL. XI 371 (*Fie-care lovitură [de tun] spârgea, brăzda, detuna păreții de pământ ai dușmanului*), nach frz. *foudroyer*.—**II.** v. intr. LM. (mit einem Knall) bersten, explodieren. *Boabele de grindină detună când străbat în atmosferă* GAZ. SĂT. XIV 449.—**III.** a să ~ zusammenstürzen, -brechen PP. ȘEZĂT. IV 194 (*așa de tare-o guerat Că munții s'o detunată*); 195 (*dac'o ajuns acolo, movila era detunată*).—|| *detuna't adj.*—trăsnit: benebelt (vom Weine) PP. TR. MAR. NUNTA 416 u. SEV. NUNTA 97 (*Unde mergeți, acolo vă uitați, așa sinteți de detunați*).—Et. Lat. *detōno*, -āre, in Bedtg. II frz. *détoner*.

detunătură sf., pl. -ri, 1. Blitzstrahl m MSCR. 1802 GCR. II 197 (*Unde, o prea vitejilor războinici . . . aruncați detunăturile* [die mächtigen Schläge] *sabiilor voastre?*).—**2.** LM. heftiger Knall, Detonation f.

deună-seară adv. neulich abends LIT. (*Deună-seară când trecea Jovinelli pe stradă, d-na Rossi îi rise în față*).—Et. *de-u'nă-seară* od. *deunăzi-seară*.

deunăzi adv. vor kurzem, neulich, jüngst. *N'o știam nici eu pină mai deunăzi* GHICA 313. *Am fost mai dăunăzi* [da neulich] *la cucoana Catinca* I. NGR. CL. III 36.—Gr. MUNT. ~, MOLD. TR. *dăun-*, ferner *adăun-* B., *dăunăzile* BAR. HAL. VI 178 u. 179, *dăunăzile* B.—Et. *de-u'nă-zi*.

deuse'bi siehe *deose'bi*.

devălmaș sm. Miteigentümer m COD. CAR. COL. BUJ. I 460 (*împreună părtași sau dăvălmași* [sic]).—Et. *de-a-valma*.

devălmășesc adj. gemeinschaftlich COD. COM. 1840 art. 559 (*stricăcuni d'avălmășești* [sic]).

devălmășie sf. Gemeinschaft f (des Besitzes). *Într'un salonaș ce-l avea cu toții în devălmășie* ZAMF. LN. 119.—Gr. Auch *dăv-*.

devasta' (a), prez. -te'z, v. trans. (neol.) verwüsten, -heeren.

devenă sf., pl. -ne, (neol.) Pech n (im Spiel).

deveni' (a) v. trans. (neol.) werden. *Ce voi ~?* was wird aus mir werden?—Von Halbgebildeten bisw. für *a veni*, zB. MAR. ORN. I 5 (*Lucrul deveni la luptă* [es kam zum Kampfe] *între cei doi frați*).—Gr. Konjugiert wie *a veni'*.

de'ver' sm., fem. -ră (pl. -re) TR. DOBR. POP. Brautführer(in).—Gr. QU. ~, *dje'ver*, *dje'ver*, *dje'ver*, *dje'ver*, dem. m. *de'veri'că*.—Et. Bulg. *de'ver*, serb. (*ručni*) *dje'ver*.

de'ver' subst. MUNT. (com.) Umsatz m. *Comercianții de cereale se mulțumesc a căștiga*

20 lei la un vapor, numai dever mare să facă LIT.—Et. Türk. *devr*.

devestvnic (?) sm. reiner Junggeselle m CAZ. GOV. 1642 GCR. I 100 (*veniți . . . devestvnicii* [ДЕВЕСТВНИКЪИ] *carii v'ați finut curăția*).—Et. Ksl. *děvístvinnŭ*.

devestvnicie (?) sf. Keuschheit f, Jungfräulichkeit Ș. TAINE 236 (*pentru curăția ce să zice pentru devestvnicia* [ДЕВЕСТВНИЧІЯ]).

devia' (a), prez. -vie'z, v. intr. (neol.) abweichen (*de la c. von etw.*).

deviațiu'ne, -viație sf. (neol.) Abweichung f.

devi'nt siehe *vi'nt*.

devi'z sn., pl. -ze u. -zuri, (neol.) Kostenüberschlag m zu einem Bau etc.

devi'ză sf., pl. -ze, (neol.) Wahlspruch m, Devise f.

devlă sf., pl. -vie, MOLD. FAM. scherzh. Schädel m QU. *Acest Pic de Mirandole care la o virstă așa de crudă a strins în devla lui atita învățătură* VLAH. GV. 62.—Gr. *de'blă* РТВ.—Et. Unbek.

devle't subst. LV. (sec. 17/18) Regierung f in der Türkei. *Ministerul devletului otomani-cesc* VĂCĂR. IO. TEZ. II 264.—Gr. *dov-* VĂCĂR. IO. TEZ. II 272 (zweimal).—Et. Türk. *devlet* (serb. *deulet*, ngr. *εουβλέτι*).

devora' (a), prez. -vor, v. trans. (neol.) verschlingen, -zehren.

devota' (a), prez. -te'z, v. trans. (neol.) weihen, hingeben, widmen; ~t ergeben.

devotame'nt subst. (neol.) Ergebenheit f. *devre'me* etc. siehe *vre'me*.

dexteritate sf. (neol.) Geschicklichkeit f; (Lehrgegenstand:) Fertigkeit.

dextrină sf., pl. -ne, (neol., him.) Dextrin n.

dez- siehe *des-*.

dezaco'rd sn., pl. -duri, (neol.) Missklang m; fig. Uneinigkeit f.

dezacorda' (a), prez. -co'rd, v. trans. (neol.) verstimmen; fig. veruneinigen.

dezamăgi' (a), prez. -ge'sc, v. trans. LM. enttäuschen. *Eram prea dezamăgită spre a nu fi supărată* CL. XV 190.

dezaproba' (a), prez. -pro'b, v. trans. (neol.) missbilligen. *Eú nu te dezaproba* ich missbillige deinen Schritt nicht ZAMF. LN. 178.

dezarma' (a), prez. -me'z, I. v. trans. entwaffnen.—**II.** v. intr. (neol.) die Waffen niederlegen, abrüsten.—Gr. *destrar-* BAR. HAL. I 62, nach *întrarma'* (= *inarma'*, s. d.), als ob in letzterem das Präfix nicht *într-*, sondern *în-* wäre.

d-zarticula' (a), prez. -le'z, v. trans. (neol.) aus den Gelenken lösen.

dezastr'o's *adj.* (neol.) unheilvoll. *Groaznica întâmplare care a produs asupra... stării lui sufletești o înruiure atît de dezastr'oasă* VLAH. GV. 176.

deza'stru *sn., pl. -tre, (neol.)* Unheil *n.*, grosses Unglück. *Asigurare încontra dezastr'elor* Versicherung gegen Elementarschäden.

dezauri' (*a*), *prez. -re'sc, v. trans.:* c. von etw. die Vergoldung entfernen. *Tot cearcă [fata] să-și destraurească degetul, dar nu poate REȚEG. POV. V 18.* — Gr. *destrauri'* REȚEG. I. c., nach *întrauri'* = *auri'*, vgl. *înarma't* (*a*), Gr.

dezavanta'rj *sn., pl. -je, (neol.)* Nachteil *m.*
dezavanta'jo's *adj. (neol.)* unvorteilhaft, nachteilig.

dezbăera' (*a*) *prez. -ba'er, v. trans.* Tr. losbinden Qu. — *Fig. REȚEG. POV. V 35: dacă își punca odată carul în pietri pentru ceva, apoi nu era om să-l dezbaere* hatte er sich einmal etwas in den Kopf gesetzt, so konnte kein Mensch ihn davon abbringen. — Et. *ba'er*.

dezbăra' (*a*) *v. trans.:* de c. von etw. frei-, losmachen, befreien, einer Sache entledigen. *Ceahlăul, dezbarat de nourî* [von Wolken frei], *își ridică din nou trupul său de uriaș* XEN. BRAZI 141. *Și așa s'au dezbarat [Leși] într'acea zi de oarba năvală* [entgingen die Polen dem wilden Sturme] a *Turcilor* MIR. COSTIN LET.¹ I 248. *Pre corb de la acesta lucru a-l dezbara* den Raben von diesem Plane abzubringen CANT. IST. IEROGL. 96. *Lasă că dezbară cû pe cusuru de cusurul ăsta* ich werde dem Gevatter das schon abgewöhnen ISPIR. BSG. 77. — Gr. *Prez. -bă'r, -be'ri', -ba'ră, -be're;* Tr. *-ba'r, -ba'ri'* etc. — Et. Viell. zu ksl. *brati, bera'* «wegnehmen».

dezbarca' (*a*) siehe *debarca'* (*a*).

dezbăta' (*a*), *prez. -băt', -be'ti, -bat'tă, -be'te, v. trans.* ernüchtern. *Pentru dezbatăre sînt bune miqdalele dulci să se mănînce* DOCT. SĂT. 149. — Daher BOLINT.² I 196: *Apoi cade leșinată Pe un moale pat, Unde Stefan o dezbată* [sie wieder zu sich bringt] *Cu un sărutat.* — Et. a *îmbăta'*.

dezbătături' (*a*), *prez. -re'sc, v. trans.:* pămîntul die Erde auflockern. *Planta suferă dacă nu se ia măsuri de-a se dezbatături acelu pămînt* DATC. HORT. 40. — Gr. Auch, bes. MOLD., -torî.

dezba'te (*a*) *v. trans.* 1. LV. (Cron.) losreißen (*de la, de către, despre cn.* von Jdm.). *Luptînd el să dezbată Țara Moldovei de supt mina Turcului* MIR. COSTIN LET.¹ I 218. — 2. = a *dezbătături:* auflockern DATC. HORT. ölters, zB. 7 (*Săpatul... are de scop nu numai de a dezbate și înmărungi pămîntul*). — 3. IM. debattieren. *Dezbatere* Debatte *f.* — Gr. Konjugiert wie a *ba'te*.

dezbi'n siehe *dezghin'.*

dezbina' (*a*), *prez. -bi'n, v. trans.* (a b-, los) trennen, Ggs. a *îmbina*. *O oae se dezghină* [löst sich] *din turmă* ISPIR. LEG.¹ I 108. *Poporul pentru care Dezbinî tu* [du reissest] *ideale din cer* BODNĂR. CL. V 202. A ~ *copii de părinți* Kinder ihren Eltern abwendig machen DICȚ. AC. *Turburata stăpinire a papei este pricină dejghinării besericilor* [die Ursache der Spaltung der Kirchen] MAXIM 1699 GCR. I 328. *Dejghinîndu-se* [indem sie sich entzweiten], *o parte ținea cu craiul, iară altă parte se închinase Muscalilor* DION. TEZ. II 163. — *dezbina're* *sf.* Uneinigkeit *f.*, Zwiespalt *m.* — Gr. Häufig, auch MUNT., *dezghina'*, trotz a *îmbina'*; LV. (auch MUNT.) *dejghina'*. — Et. Wahrsch., wie lat. *combino*, zu lat. *binus* «je zwei».

dezbirna' (*a*), *prez. -bi'rn, MOLD. I. v. trans.* (einen Körperteil) so abreissen, dass er nur noch ein wenig am Körper hängt. *Profesoara N. i-a dezbirnat urechia elevei* X. LIT. — II. a să ~ von Körperteilen: sich ablösen. *Ca să crească copitele calului ce să dezbirnă* DOCT. SĂT. 192. — Et. Viell. zu *brîu*, das hier also die Bedtg. «Ligament» haben würde.

dezblehui't *adj.* ohne Achsenblech LIT. (*un car vechi, osiile nouă, dezblehuit*). — Et. *blea'h*, siehe *blé'u*.

dezbăra' (*a*), *prez. -bra'tc, v. trans.* 1. o *haină* ein Kleid ausziehen, *pc. (de haine)* Jdn. ausziehen, entkleiden. — 2. *fig. pc.* Jdn. ausziehen, -plündern, ihm alles nehmen. [*Despot*] *dezbăra* și *bisericile* NEC. COSTIN LET.² I 439. — Et. a *îmbrăca'*.

dezbrobodî' (*a*), *prez. -de'sc, v. trans.:* pe o *femea* einer Frau das Kopftuch abnehmen. *Cînd intră... vr'o femea în casă, [moașa] o dezbrobodește pre aceia de ștergar* MAR. NUNTA 99. — Et. a *îmbrăbodî'*.

dezbumba' (*a*), *prez. -bu'mb, v. trans.* aufknöpfen. *Cămeșa îi este dezbumbată și cravata desfăcută* SLAVICI CL. VIII 42. Gr. MOLD. -*bunghia'* (geschr. -*bumbia'*). — Et. *bu'mb, pl. MOLD. bu'nghi*.

dezdăuna' (*a*), *prez. -ne'z, v. trans. (neol.):* pe un *asigurat* etc. einen Versicherten etc. entschädigen. — Et. *da'ună*, Nachbildung von frz. *dédommager*.

dezediminea'tă etc. siehe *dizdediminea'tă*.

dezdoi' (*a*), *prez. -do'tă, v. trans.* (Gefaltetes, Gebogenes) aufmachen, -biegen, öffnen. *Par'că i-o încleștase* [näml. *mîna*] *ceva, așa nu putea s'o dezdoae* NĂD. NUV. 197. *Dar fiind c'ar-sese sfoara, cercul, hai, s'a dezdoi't* [schnellte, sprang auf], *Drept în gura l-a lovit* SPER. AN. 1892 I 7. — Et. a *îndoî'*.

dezerta' (*a*), *prez. -te'z, v. intr. (neol.)* desertieren.

dezerto'r *sm. (neol.)* Deserteur *m.*

dezgälbeni' (*a*), *prez.* -ne'sc, *v. trans.*: fața dem Gesicht die Blässe nehmen BIANU MED. BAB. 17 (*Ție fața țe-oîu dezgälbeni*). — Et. *a îngälbeni'*.

dezgärdina' (*a*), *prez.* -ne'z, *v. trans.*: un copac einen Baum ausheben PRB. POL.; ZAMF. LN. 116 (*Toate se ținău una de alta, cu cruda înlănțuire a realității, fără ca să aibă [el] putere de a le dezgärdina [sie aus der Verbindung zu lösen] și a le îndrepta una cite una, pe rînd*); ISPIR. LEG.² 197 (*incepu movila . . să se legene de părea că vrea să se dezgrădineze de pămînt [als ob er sich von der Erde losreißen wollte]*). — Gr. ~ PRB. ZAMF. I. c., -n' POL., -grădina' ISPIR. I. c. — Et. Anscheinend zu *gărdină*, das also wohl auch den Raum um die Baumwurzel bezeichnet.

dezgheț sn., pl. -jurî, Auftauen *n.* *Dacă după un dezgheț a urmat îndată un ger mare* DATC. HORT. 293. — Et. Postverbal von *a dezgheța'*.

dezgheța' (*a*), *prez.* -gheț, I. *v. trans.* auf-tauen machen. Șerpii ce 'n sîn am dejghețat DEPAR. II 78. — II. *a să ~ 1.* auftauen. *Pieptul meü de-o-dată dezghețat Nu mai putu cu-prinde șiroiul de simțire Ce 'n el se grămădise* I. NGR. CL. III 361. — 2. *fig.* das ungelenke, schüchterne, blöde Wesen ablegen. *Dar tare te-ai mai dezghețat, soro!* Du hast ja ein tüchtiges Mundwerk bekommen, meine Liebe! NÄD. NOV. I 129. *Umblă mai dezghețat [flinker], că ne-apucă noaptea* VLAH. IC. 66. *Flăcăiașul nostru, Romînaș dezghețat [ein aufgewecktes Kerlchen], pricepu ce îmbă spînul* ISPIR. LEG.² I 151. *Eü il aud bine cum spune verde și dezghețat [offen und ohne Scheu]* *Înălțimiî sale: «Ciubucul mi-l poți lua Măria Ta . . , iar dreptatea nu-i lua-o Măria Ta»* VLAH. GV. 200. — Gr. MUNT. auch *dejgh-*. — Et. *a îngheța'*.

dezhî'n sn., pl. -nuri, Kapriole *f*, Luftsprung *m* eines Pferdes. *El intră în curțile domnești în săltăturile și dezghinurile unui armăsăraș arăpesc* ODOB. D. CH. 1886, 31. [*Ei*] *speria lumea dînd dezghinuri cailor [indem sie die Pferde Kapriolen machen liessen] și trăgînd la pistoale* GHICA 323. — Gr. *dejgh-* CL. XVI 294; *dezbîn* AL. PP. 80 (in der I. Ausgabe ~). — Et. Türk. *dizgi'n* «Zügel», *d. etmek* «die Zügel schiessen lassen» REDH.² 935 b. Volksetymologisch an *a dezbina'* angelehnt.

dezhina' (*a*) siehe *dezbina'* (*a*).

dezhîoca' (*a*), *prez.* -ghîoc, *v. trans.* der lose umhüllenden Schale entledigen (dgg. *a curăți* der Haut, der festen Schale entledigen): enthülsen, ausschoten, schälen. *Fasole dizghîocate* ION CAL. 210. *Dezhîocă o litră de fisticî* RET. 18. *A ~ (= a desfăca) popușoi* von Maiskolben die Scheiden abziehen. *Fierse*

carnea cea fragedă bine pînă ce să dezghîocă toată de pe oase [bis es sich . . schälte] RETEG. POV. III 57. — Gr. POP. auch *dejghl-*, ferner *dezgăuca'*, *prez.* -găuc GLOSS. sec. 17. HC. I 275, *dejgheuca'* CANT. IST. IEROGL. 88. — Et. Zu *găoa'ce*.

dezgîrli' (*a să*) *v. refl.* sich losmachen İNDR. 694: *de nu se va dezgîrli de tot* wenn er das Verhältnis [zu jenem Weibe] nicht völlig löst. — Et. *a îngîrli'*, Nbf. von *a îngurlui'*.

dezgoli' (*a*), *prez.* -le'sc, *v. trans.* entblößen. *Copilașii veseli, cu pieptul dezgolit, Alerg sărînd în cale-î [näml. a cocostîrcului]* AL. CL. II 35. *Îa descopere inima lui, dezgoleşte [legt bloss] gîndul lui* MARG.² 19 b. — Et. *gol*.

dezgovea'lă sf. MUNT. POP. Schmücken *n* der Braut mit dem Kopftuche.

dezgovi' (*a*), *prez.* -ve'sc, *v. trans.* MUNT. POP.: *mireasa* der Braut das Kopftuch umbinden (das sie von nun an stets zu tragen hat). Geschieht durch die *nuna cea mare*, wobei die *hora dezgoveliî* gespielt wird. — Et. Viell. ksl. *goveti* «sich durch Fasten zum Abendmahl vorbereiten».

dezgrădi' (*a*), *prez.* -de'sc, *v. trans.* 1. (Flechtwerk) aufflechten. *Gardurile dezgrădite, Turnurile risipite* DOS. PS. IN V. PS. 88 Z. 157. — *dezgrădi't adj.* *a*) nicht zugeflochten ȘEZĂT. IV 115 (*Partea ascuțită a virșei are nucleuzele dezgrădite, dar legate strîns cu o ață*). — *b*) nicht umzäunt RETEG. POV. IV 69 (*grădina, după ce era mică, era și dezgrădită*). — Et. *a îngrădi'*.

dezgrădina' (*a*) siehe *dezgărdina'* (*a*).

dezgrăi' (*a*), *prez.* -gră'sc, *v. trans.* un-gesprochen machen CANT. IST. IEROGL. 54 (*cuvîntul grăit precum va fi puțință a se dezgrăi, toată nădejdea lipsește*).

dezgropa' (*a*), *prez.* -gro'p, *v. trans.* ausgraben. *Să pornesc oamenii la mormînt și-î dezgroapă oasele Ș.* TAINE GCR. I 117. — Et. *a îngropa'*.

dezgust subst. (*neol.*) Ekel *m*, Abscheu, Widerwillen.

dezgusta' (*a*), *prez.* -gu'st, *v. trans.* (*neol.*) anekeln, -widern, mit Widerwillen erfüllen.

dezh. siehe *desh.*

dezi'ce (*a*) *v. trans.* widerrufen. *Zisa împăratului nu se putea dezzi'ce* ISPIR. LEG.² 376. *Ce-un secol ne zice, ceîlalți [secolî] o dezzi'ce* EMIN. 44. — Gr. Wird *dezzi'ce* geschrieben, doch siehe *des-*. Konjugiert wie *a zîce*.

dezidera't sn., pl. -te, (*neol.*) Wunsch *m* (bes. der in Bezug auf eine öffentliche Einrichtung geäußert wird).

deziluziona' (*a*), *prez.* -ne'z, *v. trans.* (*neol.*) enttäuschen.

deziluziune, -luzie, *sf.* (neol.) Enttäuschung *f.*

dezinfec^ta' (*a*), *prez.* -te'z, *v. trans.* (neol.) desinfizieren.

dezinfec^tant *sn., pl.* -te, (neol.) Desinfektionsmittel *n.*

dezinteresa^t *adj.* (neol.) uneigennützig.

dezintoarce (*a să*), *prez.* mă -to'rc, *v. refl.* sich aufdrehen *DATC. HORT. 56* (*o coardă de vioară întoarsă care, dacă este în contact cu umezeala, se dezintoarce*).

dezista' (*a să*), *prez.* mă -zi'st, *v. refl.* (neol., *jur.*) *de c.* von etw. abstehen, darauf verzichten.

dejudeca' (*a*), *prez.* -ju'dec, *v. trans.* unterscheiden *COR. Ps. 42, 1* (*Judecă-mă, Doamne, și dejudecă pira mea*), nach *ksl. sudi mné, bože, i razzudi prju moju*.

dejuga' (*a*) siehe *dejuga' (a)*.

dezlănțui' (*a*), *prez.* -țue'sc, *v. trans.* los-, entketten, entfesseln. *Numai după ce strigară . . . că ei sint . . . , dezlănțui bunica poarta și-i lăsă în curte CL. XV 104. Sucul copacilor dezlănțuit [befreit, erlöst] de toropeala înghețului NAD. NUV. I 102. O furtună să ~ asupra orașului ein Sturm brach über die Stadt los. — Et. la'nț.*

dezlăța' (*a*) *v. trans.*: *șoimul* dem Falken die Schlinge abnehmen *TEOD. PP. 19* (*[Sașii] Șoimă ș'au dezlățat*). — *Et. la'ț.*

dezlega' (*a*), *prez.* -le'g, *v. trans.* auf-, losbinden, lösen. *Că puternici era apostoli . . . a lega și a dezlega MSCR. 1669 GCR. I 183. Îadul, de-ar dezlega D-zeu apele [wenn Gott die Wasser losliesse], s'ar stinge DELAVR. SULT. 23. Gura-î pare măi mare ca de obi-ceiū, măi dezlegat [freier], măi răsfrintă 37. Să vorbim cu Ion și să dezlegăm odată îapa de la gard [und rücken wir einmal mit der Sprache heraus] GHIB. BV. 30.—2. o ghi-citoare, o problemă etc. ein Rätsel, eine Aufgabe etc. lösen. *Curind visul mi-l dezleagă* deute mir schnell den Traum *AL. PP. 216. Dezleagă-mă [erkläre mir] cuvintele ce mă-ai spus în noaptea când am sosit I. NGR. CL. VII 55.—pc. de răspundere, de post etc. Jdn. von der Verantwortung, vom Fasten etc. entbinden, dispensieren; de blestem, de păcate vom Fluche, von den Sünden lossprechen; absol.: pc. Jdm. Abläss, Absolution erteilen. (*Rugăciune de*) ~re Gebet um Vergebung der Sünden für einen Beichtenden, Sterbenden, Toten; ~re Dispens, Absolution. — *A ~ o zi (de post)* einen Fasttag freigeben; *vinul și untul de lemn* den Genuss von Wein und Oel freigeben *MARG.² 222 b; postul* vom Fasten dispensieren *das.; o dajdic* eine Steuer aufheben *CANTA LET.² III 187. Zile ~te* Tage in den Fasten, an**

denen der Genuss von Fisch, Oel und Wein gestattet ist.

dezlășina' (*a*), *prez.* -le'șin, *v. trans.* aus der Ohnmacht erwecken *AL. CL. IV 334; Op. I 1138* (*o pune pe scaun și caută să o dezlaşine*).

dezlina' (*a să*), *prez.* mă -ne'z, *v. refl.* *MUNT.* sich ausfasern *QU. Cu pantalonii dezlinași și roși DELAVR. PAR. 23. Aplauze dezlinate* verworrenes Beifallsklatschen *ZAMF. LN. 162. Cele măi scumpe simțiri i-se dezlinau* seine edelsten Gefühle schwanden dahin *NAD. NUV. I 74. Matase, lină dezlinață* Flock-Seide, Wolle *MON. OF. 1875, 2267 u. 2268. — Et. l'nă.*

dezlipi' (*a*), *prez.* -pe'sc, *v. trans.* loskleben, -machen, -lösen, (los-, ab-)trennen. *Frunzele [lunciū] . . . de crengi se dezlipesc AL. POEZII III 7. Nu-și putea dezlipi [trennen, abwenden] ochii de pământul părintesc I. NGR. CL. VII 41. — Gr. Lv. -lupi', zB. İNDR. 511. — Et. Ksl. lupiti, razl- «schälen»; später an *a lipi'* angelehnt.*

dezmădula' (*a*), *prez.* -le'z, *v. trans.* zerstücken *ODOB. Ș. DICȚ. UN.* (ohne Angabe der Belegstelle); *BĂLC. 426 (Mihaiū . . . cerea să dezmăduleze crăia Poloniei)*. — *Et. mădula'r.* Unkorrekte Nachbildung von *frz. démembre*.

dezmărita' (*a*), *prez.* -ri't, *v. trans.* (eine verheiratete Frau) wieder ledig machen *RĂDUL. RUST. I 28 (Dezmărită-mă, părinte)*.

dezmățare *sf.* Verlotterung *f JIP. OPINC. 162 (La orașe, dezmățarea, risipa, mișelia sint regula vieții)*.

dezmățat' *adj.* liederlich (in Kleidung, Wesen), schlampig, lotterig. *O babă urită, despletită, dezmațată ȘEZAT. I 208. Se va îmbrăca cu rupte și dezmațate [ῥακώδη] BIBLIA 1688 Prov. 23, 21. Ca un cine s'a facut [lelea], Ca o haită dezmațată [wie eine schamlose Hündin] MAR. SAT. 64. — Et. Anscheinend zu *ma'ț*, also etwa: an dem die Kleider unordentlich hängen wie die Därme an einem geschlachteten Tier, dem man den Bauch geöffnet hat.*

dezmembra' (*a*), *prez.* -bre'z, *v. trans.* (neol.) zerstücken.

dezme'tec etc. siehe *bezmetic* etc. und *dezmetici' (a să)*.

dezmeți' (*a să*), *prez.* mă -țe'sc, *v. refl.* aus der Betäubung zu sich kommen, sich ermuntern, ernüchtern. *Mărioara se trezea, Ca din vis se dizmețea AL. PP. I 103. Atunce Avimeleh s'au dezmețit ca din boție Dos. VS. Noe. 4. — Et. Siehe *a ameți*.*

dezme'tic etc. siehe *bezmetic* etc.

dezmetici' (*a să*), *prez.* ma -ce'sc, *v. refl.* die Besinnung wiedererlangen, (wieder) zur Besinnung, zu sich kommen. *Dezmetecindu-mă încetul cu încetul din buimă-*

ceala ce mă cuprinsese CL. XVII 3. *Dezmecicit pușin din spaïma* [nachdem er sich ein wenig von dem Schrecken erholt hatte] *care-l făcuse un moment să-și piardă mințile* XEN. BRAZI 229. *Fata se dezmeteci din leșin oare-cum* ISPIR. BSG. 7. — Gr. Qu. auch *-teci'*. — Et. Siehe *bezmecic*.

dezmierda' (a), prez. *-mîerd*, I. v. trans. (Lv. nicht belegt) 1. liebkosen, hätscheln, (*cu mîna*) streicheln. *Lîngă pieptu-î o strîngea* Și *mcreu' o dezmierda* Și *mcreu' o săruta* AL. PP. 97. *Îi placea să șada lîngă el și să-l dezmierde cu mîna pe față* CL. XV 98. Daher im weit. Sinne: — 2. pc. in Jdm. wohlige Empfindungen hervorrufen. *Munții Moldovei... dezmierdă simțurile* [schmeicheln den Sinnen, erfreuen die Sinne] *omului, dîndu-î spectacolul unei naturi blînde..* N. GANE CL. I 257. *Zi și noapte dezmierdat* *De melodiase sazuri* [ergötzt von lieblichem Saitenspiel] BALĂCESCU CL. VIII 333. *Trupu-î, fără veșmînt, nu ascunde nici una din dezmierdările sale* [von ihren Reizen] ODOB. Ps. 62. — II. *a să ~ (în c.)* sich (an etw.) ergötzen, vergnügen, (in etw.) schwelgen. *Unii să dezmierdă în unsoare scumpă, în ospețe, alții în ris și în viață fără de plîns* SICR. DE AUR GCR. I 272. *Mama Chira se dezmierdă între copiii săi* [weidet sich am Anblick ihrer Kinder] DELAVR. SULT. 175. *Îată citu-î bine și citu-î dezmierdat* [wie ergötzlich, lieblich ist es] *a lăcui frații în pace denpreună* SICR. DE AUR Ps. 132, 1 GCR. I 272. *Avesalom era... tî-năr, dezmierdat* [das Leben in vollen Zügen genießend, ausschweifend] *și cu totul dat la răutăți* MĂRG.² 5 b.—*Dezmierda're* Ergötzen n, Vergnügen, Wonne f; im bös. Sinne: Schwelgerei f, Ausschweifung. *Nu eî 'amînte desfătările și dezmierdările mele* du achttest nicht auf meine Freuden und Wonnen DIV. GCR. I 324. *die Welt zum Weisen. Și acolo a risipit toată avuția sa, viețuînd întru dezmierdări* Ev. 1894 Luc. 15, 13. — Gr. MOLD. POP. u. MAC. *diznyerda'*. — Et. Wahrsch. zu lat. *mërda* «Kot», also urspr. «vom Kote reinigen».

dezmierdăciune sf. Lv. Ergötzen n, Vergnügen, Wonne f. *Sultan Mehmet îmbla la vînat... și la alte dezmierdăciuni* [Vergnügen] NEC. COSTIN LET.² I 389. *În toată lumea nu-î nicăireva pămînt ca Italia, de toate bivșug și drzmierdăciune* [Ueppigkeit] das. 66

dezmînia' (a să), prez. *mă -nî'tă*, MOLD. *-mî'nî'tă*, v. refl. von Erzürnten: sich besänftigen, wieder gut werden. *Pină te-ai dezmîniat* *Măria Ta* [bis Euer Zorn sich legte] *și m'ai ertat* NEC. COSTIN LET.² II 23.

dezmînta' (a), prez. *-mî'nt*, v. trans.: pc. de la c. Jdm. von etw. abraten WBB.; POPOV. NUV. 123 (*de ce ai dezmîntat oamenii de la șatra*

mea? Vezi că nici de la tine nu cumpără). — Et. Wohl kaum lat. **dismento*, -äre, zu *mens* «Sinn».

dezmînti' (a), prez. *-mî'nt*, v. trans. (neol.) dementieren; ~re Dementi n.—Gr. Konjugiert wie *a mînti'*. — Et. Nachbildung von frz. *démentir*, it. *smentire*.

dezmorți' (a), prez. *-țesc*, I. v. trans. aus der Erstarrung erwecken, wieder beweglich machen, Ggs. *a amorți'*. *Vinul dezmorțește limba* der Wein löst die Zunge. — II. *a să ~* aus der Erstarrung erwachen, wieder beweglich werden. *Văzduhul bubuește! Pămîntul dezmorțit* *Cu mi de mi de glasuri semnalului răspunde* AL. CL. II 81, in einem Frühlingsliede. *Limbile se dezmorțesc* [tauen auf] *și, prin glume, prin risuri cu hohote, ele răscumpără lungile ore de tăcere ale zilei* ODOB. Ps. 13. — Et. *mo'rt*.

dezmosteni' (a), prez. *-ne'sc*, v trans. enterven. — Et. *moștear'n*.

deznădăjdui' (a să), prez. *mă -due'sc*, v. refl. verzweifeln (*de c. an etw.*): ~re Verzweiflung. *Nu ne deznădăjduim de iubirea de oameni a lui D-zeu* MĂRG.² 11 a.—Gr. Lv. bisw. *-dejd-*. — Et. *nădejde*.

deznădejde sf., pl. *-di*, LM. = *deznădăjduire*.

deznămoli' (a) siehe *deznomoli' (a)*.

deznărăvi' (a), prez. *-ve'sc*, v. trans.: pc. Jdn. von einer üblen Gewohnheit abbringen, es ihm abgewöhnen. *Dacă l-ii măi prînde pe moș popa pe la nevasta ta și dacă nu l-ii deznărăvi și cu sfințisorul ista cu șapte șfichiuri* [näml. mit der Hetzpeitsche] BOGD. POV. 155. — Et. *năra'v*.

deznaționaliza' (a), prez. *-ze'z*, v. trans. (neol.) entnationalisieren.

deznoda' (a), prez. *-no'd*, v. trans.: *un nod etc.* einen Knoten etc. aufknoten, -knüpfen, -binden. *Grafiile blînde cu briul deznodat* OLL. HOR. 99. — *deznodat' adj.* gelähmt (?) MIR. COSTIN LET.² I 308 (*că era Ioan Vodă slab și deznodat și de mîni și de picioare*). — Et. *no'd*.

deznomoli' (a), prez. *-le'sc*, v. trans. aus dem Schlamme ziehen, *o corabie* ein Schiff wieder flott machen. *Dăznămolește-te tu singur din clisa vînată în care te-ai băgat!* JIP. OPINC. 33.—Gr. Auch, hes. MOLD., *-nām-*.

deznodămînt sn., pl. -mî'nte, 1M. Lösung f des Knotens, Entwicklung im Drama. — Et. Nachbildung von frz. *dénoûment*.

dezobrinti' (a să), prez. *mă -te'sc*, v. refl. aufhören entzündet zu sein DOCT. SAT. 141 (*o petică de in să poartă împrejurul rănii... spre a să dezobrinti și a nu să întinde rana*). — Et. Von *a să obrinti'* gebildet wie deutsch *abschwellen* von *schwellen*.

dezolat' *adj.* (neol.) untröstlich.
 dezonoa're *sf.* (neol.) Unehre *f.*
 dezonora' (*a*), *prez.* -re'z, *v. trans.* (neol.)
 entehren.

dezordine *sf.* (neol.) Unordnung *f.*
 dezordona't *adj.* (neol.) liederlich.
 dezorganiza' (*a*), *prez.* -ze'z, *v. trans.* (neol.)
 desorganisieren, zerrütten; ~re Zer-
 rüttung *f.*

dezorganizațiu'ne, -za'ție, *sf.* (neol.) = dez-
 organizare.

dezorienta' (*a*), *prez.* -te'z, (neol.) I. *v. trans.*
 irre machen. — II. *a să* ~ irre werden.

dezhădăcina' (*a*), *prez.* -ne'z, *v. trans.* ent-
 wurzeln, *fig.* ausrotten. *Pre acele ere-
 sure ce incolția și răsăria, pre toate le dezră-
 dăcina'ă* İNDR. GCR. I 163. — Et. rădăci'nă.

dezhăsuçi' (*a*), *prez.* -ce'sc, *v. trans.* auf-
 drehen. *Bățișorul... se învîrtește, dezrăsu-
 cindu-se ațișoara* İSPİR. JUC. 4.

dezhădică' (*a*), *prez.* -di'c, *v. trans.* vom
 Gesichte heben PP. MAR. NUNTA 538 (*Dezhă-
 dică-ți basmaia și-ți vedea pe soacră-ta*); 636.

dezhărobi' (*a*), *prez.* -be'sc, *v. trans.* von der
 Leibeigenschaft befreien. *În 1843 se
 dezrobesc țiganii Statului* ENC. ROM. II 143.

dezhămăna' (*a să*) siehe *dezhămăna' (a să)*.

dezhănfla' (*a*), *prez.* -zu'nflu, I. *v. trans.*
 abschwellen machen. — II. *a să* ~ ab-
 schwellen. — Gr. Auch -umf-.

dezhăuni' (*a*), *prez.* -ne'sc, *v. trans.* LM. ent-
 zweien, veruneinigen. — Et. Nachbildung
 von frz. *désunir*.

dezhăvăli' (*a*), *prez.* -le'sc, *v. trans.* ent-
 hüllen, aufdecken, entblößen. *Peste
 noapte îi păzea [năml. die Kinder], fiindu-și
 frică să nu cumva să se dezvălească* CL. XV
 97. *Azi dimineață am dezvăli't bordei'u* [habe
 ich das Dach der Erdhütte geöffnet] *ca să-și dau*
 [vacii] *o mină de ogrinji* VLAH. IC. 16. — Gr.
 MUNT. MOD. -veli'. — Et. *a învăli'*.

dezhăvălui' (*a*), *prez.* -vă'lui't, *v. trans.* MUNT.
 enthüllen QU. *A ajuns lumea să crează că
 arta este un secret care nu se dezvăluie... de-
 cît numai adepților ei* STĂNC. TR. 15. *Încin-
 tătorul tablou ce se dezvăluie dinaintea ochi-
 lui la apărerea Iașului* GHICA 246. — Et. *a
 învăliui'*.

dezhăvăra' (*a să*), *prez.* să -rează, *v. trans.*
impers. LV. (Cron.) Sommer werden. *Cît
 s'au dezvărat, au și purces Sultan Osman cu
 mare gătire cu oști strînse din toate unghiu-
 rile țărilor turcești* MIR. COSTIN LET.² I 277. —
 Et. *va'ră*.

dezhăvăscu' etc. siehe *dezhăvăști' (a)*.

dezhăvăt' *subst.* Abgewöhnen *n.* Nur in
 dem Sprw.: *Învățul are și* ~ was man sich an-
 gewöhnt hat, das kann man sich auch abge-
 wöhnen.

dezhăvăța' (*a*), *prez.* -vă'ț, -ve'ți, -va'ță, -ve'țe,
v. trans.: *c., pc. de c.* (sich) etw., Jdm.
 etw. abgewöhnen. *Cu răul învățindu-te,
 a-l dezvăța cu neve este* Div. 86 b. *Lucruri
 vechi De care sînt dezvățate acum a noastre
 urechi* C. NGR. CL. III 50. — Et. *a învăța'*.

dezhăveli' (*a*) siehe *dezhăvăli' (a)*.

dezhăvești' (*a*) *v. trans.* LV. *pc.* Jdn. ent-
 kleiden; *pc. de* (Dos. VS. Oct. 8: *din*) *haină*
 Jdm. das Kleid ausziehen. *O dezvăscură
 până 'n briu și o batura* Dos. VS. Martie 1.
*Deacă să dezvăscu de omul cel vechiu și să 'm-
 văscu în veștmîntul nestrîcării* das. Noe. 25. —
 Gr. *Inf.* ~ u. die daraus abgeleiteten Formen
 nicht belegt, doch aus *a învești'* zu erschliessen,
 dafür *a dezvește* (Drf. für -ve'ște?) VARL. CAZ.
 60; *pf.* -văscu'; *part.* -văscu't. — Et. *a învești'*.

dezhăvinovăți' (*a*), *prez.* -țe'sc, I. *v. trans.*
 rechtfertigen, entschuldigen. *Eu nu
 voi' să pierz vremea ca cătră tine să mă dez-
 vinovățesc* BAR. HAL. VIII 67. — II. *a să* ~ *pe
 altul, asupra altu'ia* die Schuld auf einen
 Andern abwälzen, schieben DONICI 52;
 78 (*omul cînd greșește, Adese-orî pe altul se
 dezvinovățeste*). — Et. *a învinovăți'*.

dezhăvinui' (*a*), *prez.* -nue'sc, *v. trans.* recht-
 fertigen, entschuldigen. *Nu crede ca-ți
 spun asta ca să mă dezvinuesc de ce am facut*
 VLAH. NOV. 167. — Et. *a învinui'*.

dezhăvirtii' (*a*), *prez.* -te'sc, *v. trans.* nach
 der entgegengesetzten Richtung, auf-
 drehen İSPİR. JUC. 10 (*Birlicelul dezvirtin-
 du-se, silit de instrunirea bățișorului*). — Et.
a învirtii'.

dezhăvirtoșa' (*a să*), *prez.* mă -șe'z, *v. refl.*
 wieder weich werden DOCT. SĂT. 199 (*cu
 aceasta [năml. cu această doctorie], inima ca-
 lului să va dezvirtoșa*). — Et. *a învirtoșa'*.

dezhăvo'lt *adj.* von Blumen: ungefüllt DATC.
 HORT. öfters, zB. 74 (*flori destul de împodo-
 bitoare... dacă sînt dezvoalte*). Meist *nevar*.
dezvoaltă, zB. 91 (*Sînt o mulțime de varietăți
 de mac dezvoalta*); 65 (*Cauzele anomaliilor
 care schimbă florile dezvoaltă și învoalta*). —
 Et. *învo'lt*.

dezhăvolta' (*a*), *prez.* -vo'lt, *v. trans.* LM. ent-
 wickeln. *Studiul dezvoalta inteligența* DICȚ.
 Ac. *Mușchi se dezvoaltă prin exerciții* das.
Dezvoltare dezvoltung. — Gr. *Prez.* 3, 7
 -vo'ltă, -te, bisw. -voal'tă, -te. Et. *a învolta'*,
 das jetzt veraltet ist; vgl. auch *a dezvoal'be*
 CLEM. (-volbi' Hmst., -volba' B.) «entwickeln»,
 -voal'bere «Allegorie» GLOSS. HC. I 276, dessen
 Part. **dezvo'lt* gelautet haben dürfte, wie ja
 auch *învo'lt* «gefüllt», *dezhăvo'lt* «ungefüllt»
 lehren. Das Wort war, wie die WBB. (POEN.
 STAM. POL.) zeigen, um 1840 schon bekannt.
 Obes gelehrte Neubildung ist oder schon früher

in der Bedtg. «auseinander-, aufwickeln» bestanden hat, muss dahingestellt bleiben.

dezzi'ce (*a*) siehe *dezi'ce* (*a*).

diab'e't *subst.* (*neol.*) Zuckerkrankheit *f*, Diabetes *m*.

diab'e'tic *adj.* (*neol.*) zuckerkrank, diabetisch; *subst.* Zuckerkranker *m*, Diabetiker.

diabo'lic *adj.* (*neol.*) teuflisch.

dia'c *sm.*, *pl. die'ci*, 1. *INV.* Schreiber *m*. *Treti Logofăt cu uricariŭ și cu toŭi diecŭi divanuluŭ* GHEORG. LET.² III 313. *Binele meŭ din fetie Nu-ŭ diac sã-l poatã scrie* IARN.-BIRS. 176. — Daher *TR.* POP. überh.: Schriftkundiger *m*, Studierter, auch Student. *Dupã diac nu m'oŭi duce, Cã prŭnzu cind e mã dulce, El ȳa cartea și citește* IARN.-BIRS. 167. — 2. Kirchensänger *m* §. TAINE 154 (*care diac de va vrea sã se preoŭeascã*). — So noch jetzt *TR.*, zB. FRINCU MOŭII 112 (*Cantorul cŭntã . . . insoŭit de cãtre doŭi sau mãi mulŭi dieci*). — *Gr.* Dem. diece'1, *pl. -ce'1*. — *Et.* Ksl. *dija'kũ* «Diakon», vgl. poln. *dia'k*, nslov. *dija'k* «Schreiber, Schriftkundiger», magy. *deák*.

dia'con *sm.* (*bis.*) Diakon *m*. Gehilfe des zelebrierenden Priesters, entspricht etwa dem Kaplan, Kooperator der katholischen Kirche; nimmt in der Hierarchie der geweihten Kirchendiener, die aus *arhiereũ*, *preot* u. *diacon* besteht, die unterste Rangstufe ein. Nur in wenigen grösseren Kirchen giebt es jetzt einen ~, in den übrigen zelebriert der Priester mit Hilfe von ungeweihten Sängern (*cintãreŭi*, *psalŭi*) u. Lektoren (*citeŭi*, *canonarhi*). — Ehem. gab es auch *i'podiaconi*, *LM. su'bdiaconi*. — *Gr.* Dem. *diacona's*. — *Et.* Griech. *διάκονος*, ksl. *dija'konũ*.

diacone'a'sã *sf.*, *pl. -ne'se*, (*neol.*) Diakonissin *f*.

diaconi'e *sf.* Stand *m*, Amt *n* des Diakon. *Sã se pãrãseascã de diiconie* [lies *diac-* od. *diec-*] ÎNDR. 459.

dia'coniŭã *sf.*, *pl. -ŭe*, Diakonissin *f* ÎNDR. 521 (*De nu va fi fãmeia de 40 de anŭ, sã nu se facã diaconiŭã*). — *Et.* Ksl. *dija'konica*.

diade'mã *sf.* (*neol.*), *pl. -me*, Diadem *n*.

diado'h *sm.* *LV.* Nachfolger *m* in der Würde, spez. Thronfolger. *Împãratul carele se nevoește pentru binele și folosul noroduluŭ . . . se face și el diadoh apostolilor* ANTIM DID. 63. *Fãcindu-l [pe Ghica] diadoh scaunuluŭ pãrintesc* CANTA LET.² III 191. *Dupã Abubekir a rãmãs diadoh Umar* VACAR. IIO. TEZ. II 248. — *Et.* *Gr.* *διάδοχος*.

diadohi'e *sf.* *LV.* Nachfolge *f*. *Ma ŭtine în sinul acestci biserici . . . diadohia preuŭiei de la însuŭi scaunul apostoluluŭ Petru pînã la aceastã episcopie de pe acum* MSCR. 1825 CL. VII 329.

diafa'n *adj.* (*neol.*) durchscheinend, -sichtig.

diafendesi' (*a*), *prez. -se'sc*, *LV.* verteidigen VACAR. IIO. öfters, zB. TEZ. II 294 (*s'a diafendesi'tu cu multã vitejie, ocrotind cetatea și suferind multe rãni pre trupul sãu*). — *Et.* *Ngr.* *διαφενδεω*, *Aor. -φέντεσα*.

diafe'ndipsis *subst.* Verteidigung *f* Doc. 1813 TEZ. II 366 (*a nu le face cel puŭin diafendipsis*). — *Et.* *Ngr.* *διαφέντεσις*.

diafra'gmã *sf.*, *pl. -me*, (*neol.*, *ist. nat.*) Scheidewand *f*, spez. Zwerchfell *n*.

diagno'stic *adj.* (*neol.*, *pat.*) diagnostisch; *subst.* Diagnostik *f*.

diagno'zã *sf.*, *pl. -ze*, (*neol.*, *pat.*) Diagnose *f*.

diagona'l *adj.* (*neol.*) diagonal; ~ã *sf.*, *pl. -le*, Diagonale *f*.

diagra'mã *sf.*, *pl. -me*, (*neol.*) Diagramm *n*.

diale'ct *sn.*, *pl. -te*, (*neol.*) Mundart *f*, Dialekt *m*.

dialecta'l *adj.* (*neol.*) mundartlich, dialektisch.

diale'cticã *sf.*, *pl. -ci*, (*neol.*, *ret.*) Dialektik *f*.

dialo'g *sn.*, *pl. -guri*, (*neol.*) Dialog *m*, Zwiegespräch *n*.

diana'm't *sn.*, *pl. -te*, (*neol.*) Diamant *m*. Schon BIBLIA 1688 Amos 7, 7 (*zid de diamant*). — *Gr.* *LV.* u. POP. *adam-*; *adiam-* RETEG. POV. IV 28; *adim-* das. 12; *ghem-* FRINCU MOŭII 281 (*cetatea de ghemant a luŭ Aghe-mant*). — *Pl.* älter *-turi*. — *Et.* Die Nebenformen beruhen teils auf gr. *ἀδάμας*, *-μαντος*, ksl. *adama'ntũ* mit Einfluss von ~, teils auf magy. *gyémãnt*.

diamantica'e *sf.* *pl.* Schmuck *m*, Juwelen (*pl.*) FL. CIOC. öfters, zB. 206 (*femeile nu mãi visaũ decŭt diamantiale, stofe de nãtase și alte secãturi de acestea*). — *Et.* *Ngr.* *διαμαντά*.

diametra'l *adj.* (*neol.*) diametral.

diamet'ru *sm.* (*neol.*) Durchmesser *m*.

diapazo'n *sn.*, *pl. -nuri*, (*neol.*, *muz.*) 1. Stimmgabel *f*. — 2. Stimm-, Kammer-ton *m*.

Dianti'ũ *adj.* aus Widdin DION. TEZ. II 185 (*Acest Pazvantoglu era ostaŭ Diantiũ*). — *Et.* Zu *Di'ũ*.

diare'e *sf.* (*neol.*) Diarrhœe *f*, Abweichen *n*, Durchfall *m*.

dia'stimã *sf.*, *pl. -me*, *INV.* Intervall *m*, zeitlicher Abstand, Zeitraum. *Vãzind cã este atŭta diastimã de vreme de cind aŭ plecat și nu te-aŭ mãi întors* ISPIR. LEG.² 110. *În diastimã de un an deplin* innerhalb eines vollen Jahres Doc. 1804 TEZ. II 324. — *Et.* *Gr.* *διάστημα*.

diat'a *sf.*, *pl. die'ți*, *INV.* u. *POP.* Testament *n.* Craiul Șvedului când au murit, au lăsat diat'a de crăie soru-sei NECULCE LET.² II 360. Tată, ești slab foarte și diat'a căci nu-ți faci? PANN PV.¹ II 88. — *Gr.* *POP.* *adiat'a*. — *Pl.* -*te* MĂRG.² 22 a u. 175 a. — *Et.* *Ngr.* *διάτα*.

diatrî'bă *sf.*, *pl. -be*, (*neol.*) *Diatrîbe* *f.*, Schmähschrift.

diav'ol *sm.* 1. Teufel *m.*, kirchlich-offizielle Benennung nb. dem gew. *drac*; in der Bibel = *διάβολος*, Verführer (zB. Matth. 4, 5), wogegen *drac* = *δαίμων*, böser Geist (zB. Matth. 8, 31). *Frusinița avea niște diavoli de ochi negri* [verführerische schwarze Augen] și un ris așa nu-ș-cum care te lua cu cald RĂDUL RUST. II 31. — 2. *FAM.* Teufels-, Mordskerl *m.*, Schlingel, Schelm. Bes. von lebhaften, zu Schelmereien geneigten Kindern u. jungen Leuten. *Dacă sfinși Vlad școala din Piatra, diavolu nu mă vru s'asculte de tatsu și . . . trebui să-l lase să se ducă la școlile din Iași* RĂDUL RUST. II 161. — *Fem.* dazu *diavoliță*, -*ioa'ică*, *pl. -je, -ce*, Teufelin *f.*, Teufelsweib *n.*, Schlingel *m.* von einem Mädchen. — || *FAM.* *di'a-*, *POP.* *ghia'-*. — *Et.* *Gr.* *διάβολος*.

diavole'sc *adj.* teuflisch, diabolisch. *Să ne acopere . . . de primejdiele drăcești și blazne diavolești* DOS. VS. Apr. 5. — *Gr.* *Lv.* auch *diev-*.

diavoli'e *sf.* Teufeleif, Teufelsstreich *m.* *Diavolie semeșască, domnule!* GANE CL. II 95.

diavoliță etc. siehe *diavol* 2.

diav'or siehe *d'ever'* 1.

di'bă *sf.*, *pl. -be*, Block *m.* zum Fesseln DOS. VS. Noe. 19 (*de-l băgara cu mînule și cu picioarele în dibe*); *СН.* (*dibă*). — *Et.* *Ksl.* etc. *dyba*. Vgl. auch *du'bă*.

dibăcie *sf.* Geschicklichkeit *f.* *Jocul geridului . . . da prilej a arăta dibăcie și în purtarea calului și în aruncarea lancei* AL. PP. 110. — *Gr.* *MOLD.* *ghib-*. — *Lv.* nicht belegt.

diba'ciū, *fem. sg. u. pl. -ce*, *adj.* geschickt. *Babele prin sate sint foarte dibace în trage-re-a bobilor pe sită* AL. PP. 234. — *Gr.* *MOLD.* *ghib-*. — *Lv.* nicht belegt. — *Et.* Wohl zu *ksl.* *gybati* «biegen», vgl. bes. *ksl.* *gybukū*, *nslov.* *gibek*, *serb.* *gibak* «biegsam, gelenkig». Doch kommt auch *a dibui* in Betracht. Hinsichtlich des Suffixes vgl. *fuga'ciū*, *hrăpa'ciū*, *punga'ciū*, *stinga'ciū* etc.

di'blă siehe *di'plă*.

dibui' (*a*), *prez. -bu'e'sc*, *MUNT.* I. *v. trans.* 1. *c.* etw. tasten(d suchen), danach tasten. *Caii . . . dibuind cu copita un loc sigur pe potecile neregulate* VLAH. DAN. I 85. *Razemindu-și condeșul pe marginea caetului, își răsuci o țigară, dibuind al doilea vers* [indem er nach dem zweiten Verse suchte] das.

131. *Fîiu-tău te dibuește să te pîarza* [stellt dir nach dem Leben] MOXA HC. I 390. *Meșterul dibuise aceste broderii o lună de zile* [hatte an diesen Slickereien . . . herumexperimentiert] și le greșise de multe ori TELEOR ȘCHIȚE 59. — *Absol. ta sten. O cîrțiță pe care ziua o apucase pe drum și acum dibuia ca vai de ia prin întuneric* SLAVICI CL. XV 466. — *Pe ~te ta-stend. Un orb care orbăcaia și el pe dibuite* [der . . . blind umhertastete] ISPIR. LEG.¹ I 90. — 2. tastend herausfinden, ausfindig machen, ausstößern, -spüren. *Am vazut cu mirare cum ei dibuise adevaratele principii ale războiului* BĂLC. 542. *Cinii dibuieră însfirșit un taur salbatic* [stößerten . . . auf] ODOB.-SLAV. 258. — *Gr.* *ghib-* *СН.*, HC. I 434. — *Et.* *Erinnert* wohl nur zufällig an deutsch *tappen*. Viell. verwandt mit *a gâbji'* u. *a gâbui'*.

di'că *sf.* *MOLD.*: *la* ~ im entscheidenden Augenblick, im kritischen Moment, wo's not tut, wo's darauf ankommt. *Să nu cumva să mă lași la dică* AL. OP. I 1124. *Și cînd a fost l'adică* [lies *la dică*, als es darauf ankam], *o știe fie-cine, N'am dat nici țara noastră nici cîntea de rușine* OLĂN. CL. XIII 458. *Cînd la ~, nu-î* (*od. hop!* *od. atuncî*) *nimică* (*Sprw.*) gerade wo die Sache im besten Gange ist, wird nichts draus. — *Gr.* Wird bisw. mit *la a'dică* (*s. d. 4*) verwechselt, so auch *ALM. LIT.* 1886, 198 H. I 289 (*și toc-măi acum la adică n'am nici o mîngiere*) aus *CREANGĂ*, der aber CL. XII (1879), 30 richtig *la dică* schrieb. — *Et.* *Unbek.*

dicanice'sc *adj.* *INV.* gerichtlich, juristisch. *Protopopiile . . . judecă după formele dicanicescului consistoriu* PRAV. BIS. COL. BUJ. I 687. — *Gr.* *dica'nic* *СН.* — *Et.* *Gr.* *δικανικός*.

dicaste'rie *sf.*, vollständig *duhovnicească* ~ *ehem.*: geistliches Ehegericht. Bestand bis zur Einführung der Zivilehe. *Ni s'a luat pin' și despărțeniile de la cîntita decasterie* I. IANOV CL. V 134, ein Geistlicher klagt. — *Gr.* *QU.* fälschlich auch *dec-*. — *Et.* *Gr.* *δικαστήριον*.

dicasterio't *sm.* Mitglied *n.* des Ehegerichts I. IANOV CL. V 134 (*Unde parinții dicasterioți . . . desfacea pe bărbat de femeie cu una cu două!*); das. (*Bieții dicasterioți Erau vrednici patrioți*). — *Et.* *Gr.* *δικαστηριότης*.

diche'r *sn.*, *pl. -ruri*, (*bis.*) zweiarmiger Leuchter. Der Bischof hält beim Segnen der Gemeinde in der Rechten einen dreiarmigen Leuchter (*triche'r*), in der Linken einen zweiarmigen, von denen ersterer die Dreiheit der Personen im göttlichen Wesen, letzterer die Zweiheit der göttlichen u. menschlichen Natur in Christus darstellt. — *Et.* *Ngr.* *δικέρι*.

dichi'ciū *subst.* (*cizm.*) Art Messer zum Riemenschneiden COM. IAȘI; CREANGĂ CL,

XV 449 (*șanuri, calupuri, astrăgăciu, be-dreag, dichiciu*). — Et. Unbek.

dichi's *sn., pl. -surî*, MUNT. 1. Gerät *n.* *Cu ce dichis l-au lovit de l-au omorît* ÎNDR. 671. *Prin ce minune te-ai facut lăcașul dichisuluî celui mai scump* [des teuersten Gegenstandes, Wesens] *ce mi-s'au dat oare-cînd?* BAR. HAL. III 79, das Mädchen zum Grabe seines Geliebten. *Mai ia-ți fie dichise păstorești* [οκεόη] BIBLIA 1688 Zach. 11, 15. — Bes. vom Hausgerät. *Ceva foarte ori vr'un dichis în casa lui, tufa!* ISPIR. LEG.² 207. *Ale casei dichise* MARG.² 8 a. Daher: — 2. alles das, was dazu gehört, das Drum und Dran. *Așa e omul cînd este învățat cu dichisul, cu rostul casei* ISPIR. BSG. 89. *Știa atîtea istorii, și le spunea cu dichisul lor.* VLAH. DAN I 119. — Gr. *bich-șezăt.* II 149 u. 210. — Lv. *pl. -se.* — Et. Vgl. bulg. *dikica*. Wohl kaum Postverbal von gr. *δικαίω*, Aor. *δικάησα* «ordnen».

dichisi' (*a*), *prez. -se'sc, v. trans.* MUNT. 1. mit dem Nötigen ausrüsten, ausstatten. [*Fiul*] *cel mijlociū, după ce se dichisi și el cum știu mai bine, plecă și el înspre apus* ISPIR. LEG.² 33. *Noi [barbați] sintem.. mai înțelepți și mai dichisiți de cit voi [femeile]* ÎNDR. 715. — 2. FAM. in Kleidung etc. schmuck machen, herausputzen, -staffieren. *Atunci [Marioara] a început să se dichisească pentru vizite* ROS. TROT. 35. *Fănache.. se silea din toate puterile lui ca să-și aducă la starea lor de mai înainte scirlionții și să-și dichisească iar freza* TELEOR SCHIȚE 70. *Alexandrinele curat țesălate și frumos dichisite* [die geschniegelten und gebügelten Alexandriner] *ale unui poet* ODOB. Ps. 182. — Et. Anscheinend gr. *δικαίω*, Aor. *δικάησα* «ordnen», wofern es nicht von *dichi's* abgeleitet ist.

dichi'ū *sm.* ehem.: Verwalter *m* der Güter eines Klosters QU. *Un plan al Hușilor scos după un original din anul 1784 lucrat de dichiu episcopiei Iorest Danu N.* XEN. CL. IV 373. — Et. Wahrsch. gr. *δικαίος* «gerecht».

dicotiledona't *adj. (neol., bot.): plantă ~ă* Dikotyledone *f.*

dicta' (*a*), *prez. -te'z, v. trans. (neol.)* (einem Schreibenden) diktieren; *o lege etc.* ein Gesetz etc. diktieren, vorschreiben.

dicta'ndo *adv. (neol.)* diktando.

dicta't *sn., pl. -te, (neol.)* Diktat *n.*

dictator *sm. (neol.)* Dikta'tor *m.*

dictatorial *adj. (neol.)* diktatorisch.

dictatură *sf., pl. -ri, (neol.)* Diktatur *f.*

dicționa'r *sn., pl. -re, (neol.)* Wörterbuch *n.*

dicțiune *sf. (neol.)* Diktion *f*, Vortragsweise, Vortrag *m.*

didactic *adj. (neol.)* didaktisch, Lehr-: *carte ~ă* Lehr-, Schulbuch, *poemă ~ă* Lehrgedicht, *corp ~* Lehrkörper, *cere ~* Lehrerkörkel.

didactică *sf., pl. -ci, (neol.)* Didaktik *f.
didahi'e *sf.* Lv. Predigt *f.* [*Hrisanth*] *nu este mai jos la învățăturile didahiilor decît..* *Dositeiū patriarhul* NEC. COSTIN LET.² II 53. — Et. Ngr. *διδάχη*.*

diece'ză etc. siehe *dioc'e'ză* etc.

di'e'tă *sf., pl. -te, (neol.)* 1. Diät *f.* — 2. Reichstag *m.*

dietetică *sf., pl. -ci, (neol.)* Diätetik *f.*

die'z *sn., pl. -zurî, (neol., muz.)* Kreuz *n*, Ggs. *bemol.*

difama'nt *adj. (neol.)* schimpflich.

difa'n *subst.* DOBR. Art Fischnetz (= *crisnic*) D. TERM. — Et. Vgl. ngr. *δίχαιος* «gahelförmig».

difere'nd *sn., pl. -de, (neol.)* Streitigkeit *f.*

difere'nță *sf., pl. -țe, (neol.)* Verschiedenheit *f*, Unterschied *m*, (*mat.*) Differenz *f.* — Gr. Auch *-ri'nță*.

diferenția' (*a*), *prez. -ție'z, v. trans. (neol.)* differenzieren.

diferenția'l *adj. (neol.)* Differenzial-.

diferi' (*a*), *prez. 1 -fer, 3 u. 6 -feră, 7 -ferre, v. intr. (neol.)* sich unterscheiden, verschieden sein, abweichen (*de c.* von etw.). — *diferit* *adj.* verschieden.

difici'l *adj. (neol.)* schwierig.

dificultate *sf. (neol.)* Schwierigkeit *f.*

difo'rm *adj. (neol.)* unförmlich.

diforma' (*a*), *prez. -me'z, v. trans. (neol.)* verunstalten.

diformitate *sf. (neol.)* Missbildung *f.*

difere'ric siehe *angi'nă*.

diferi'e *sf. (neol.)* Diphtheritis *f.*

difto'ng *sm. (neol.)* Diphthong *m.*

difto'nga' (*a*), *prez. -ge'z, v. trans. (neol.)* diphthongieren.

difu'z *adj. (neol.)* 1. weitschweifig. — 2. (*fiz.*): *lumină ~ă* zerstreutes Licht.

difuziune, **-fu'zie** *sf. (neol.)* 1. Weitschweifigkeit *f.* — 2. *a luminii* Zerstreuung *f* des Lichts.

di'g *sn., pl. -guri, (neol.)* Damm *m.*

digera' (*a*), *prez. -ge'r, v. trans. (neol.)* verdauen.

dige'ste *sf. pl. (neol.)* Digesten (*pl.*)

digestiune, **-ge'stie** *sf. (neol.)* Verdauung *f.*

digestiv *adj. (neol.)* 1. die Verdauung befördernd. — 2. *aparatul ~* der Verdauungsapparat.

digita'lă *sf., pl. -le, (neol.)* Digitalis *f.*

digitalină *sf., pl. -ne, (neol.)* Digitalin *n.*

digita't *adj. (neol., bot.)* gefingert.

digresiu'ne, -gre'sie sf. (neol.) Abschwefung f.

di'hal interj. Ruf, mit dem die Bärenführer den Bären zum Tanzen antreiben. *Ursul a prins-o [näml. batista] în labe! Diha, Martine!* AL. OP. I 1320. — Et. Wahrsch. aus diha'nie gekürzt.

diha'i adv. MOLD. FAM. *mai* ~ in höherem Grade: besser, stärker, schlimmer u. ähnl. *Mă pricep și la descintece mai dihai decît Baba-Cloanța* AL. OP. I 10. *Și începu . . a curge o pozderie de irmilici noi nouleși de strălucceai mai dehai decît soarele* BOGD. POV. 21. *Aș vrea s'aleg [una din fete] și nu știu, ca-s toate una mai dihai [hübscher] decît alta* AL. OP. I 684. *Cuconițele care le învîtesc [näml. cărțile] astăzi mai dehai [noch schlimmer] decît bărbaiții* I. IANOV CL. VII 314. — Gr. QU. auch *deh-*, ferner *diha'* VLAH. GV. 181. — Et. Wohl *de ha'i* = *de vino'noace*, eigentl. «anziehend».

diha'nie sf., pl. -hă'niî, 1. LV. (sec. 16/17) = *suflare*: das, was Odem hat, Lebewesen n. *Toată dihania [ksl. dyhanije] să laude Domnul* COR. PS. 149, 4. *Și de-acia va veni sfîrșitul a toata dihania* DOS. VS. Sept. 21. *Eși Noe din corabie cu toate sufletele și dihaniile* MOXA HC. I 348. — 2. Volk n *PALIA* öfters, z.B. *Exod. 32, 7 CCR. 76 (că dihania ta care-ai scos afara din Eghiptet ai greșit)*; *CATEH. 1643 REV. Toc. VI 219 (carle ai slobozit . . pre Israil, pre dihania ta)*. — 3. (wildes) Tier, Bestie f. *Peștii mării, piticii piraelor, fîarale și toată dihania [alles Getier, ὄλα τὰ ἀγρία] pămîntului* DIV. 18 a. *Groaza și frica cumplitelor jiganiî, sau să le zic dihaniî [τῶν ἀγριμῶν] purtînd* das. 16. b. *Căp-cîni, adică dihaniî cu trup de om și cu cap de cîne* AL. PP. 220. *Speranța de a împușca cea mai mare dihanie din codru* N. GANE CL. VIII 97, vom Bären. *O omidă! (îi ia omida) Fericită dihanie! ai atins gîtul de ivoriî a zînei!* AL. CL. V 141. — Syn. Von den vielen Benennungen für «Tiere» seien erwähnt: *dihaniî* Tiere überh., bes. von wilden, grossen, unheimlichen; *fîară* reissende, Raubtiere; *lighioi* Tiere des Waldes; *dobitoace* (unvernünftige) Tiere, bes. von grösseren Haustieren; *jiganiî* auf dem Boden kriechende, bes. kleinere Tiere; *jivini* Reptilien; *ginganiî* Insekten. — Gr. *băh-* «monstre» PTV. gehört wohl zu *bîzdiga'nie*. — Pl. LV. -hă'niî. — Et. Ksl. *dyha'nije* «Atem, Hauch».

dihănie'sc adj. tierisch CANT. IST. IEROG. 91 (*carne, sînge și alalte lucruri de materie dihaniască*).

dihni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. a usat men COD. STU. HC. II 287: *Calul lui vâpăi dihnia* sein Pferd schnaubte Feuer. — Et. Ksl. *dyh-nanti* «atmen».

dihoca' (a), prez. -ho'c, v. trans. MOLD. POP. 1. zer-, in Stücke schlagen. *Plîngea de i-se dihoca inima* [dass ihr das Herz schier in Stücke ging] VLAH. NUV. 14. — 2. pc. Jdm. die Knochen zerschlagen, ihn verhauen, verholzen. *Să se care [ei] în data mare din curte, că de nu, ia-î va dihoca și i-a amuța cu ciniî* SBĪERA POV. 114. — 3. durch Arbeit sehr ermüden: zerschlagen, abračkern. *Odaia aîasta în care-și odihnesc [ei] trupu dihocat de muncă* RADUL. RUST. II 198. *Eu singu. Pentru feciori m'am diho'at* das. I 99. — Gr. QU. bisw. *deh-*. — Et. Unhek.

dihonie sf. FAM. (Wort-) Streit m, Zank. *Încă mai mare era dihonie și zarva care între dinsele se făcea* CANT. IST. IEROG. 33. *Dez-dimineată [baba] avea gust de sfadă: cîoanda și dihonie nu se mai s'îrșau* NAD. NUV. I 21. Et. Ngr. δειχόνια.

dihoniță sf., pl. -țe, MUNT. Teerfässchen n, Gefäss mit Wagenschmiere, das die Fuhrleute mitführen. *Spînzură în vir[ul parului] o dihonie cu păcură, o aprînd . .* SEV. NUNTA 331. — Gr. *doho'tn-* COST., *doho'n-* CIH., *duho'n-* JIP. OPINC. 148, *duho'ln-* PRAH. D. — Et. Zu *do'hot* «Teer», vgl. das gleichbedeutende *poco'rniță* von *pă'cură*; *dih-* beruht auf der Nbf. *dî'hot* BARC., vgl. klruss. *de'hoti*, czech. *dehet*.

di'hor sm. (de casă) Hausmarder m (Mustela foinea); (de cîmp, puturos) Iltis m (M. putorius). *Pieî de . . jder, . . de vulpe de America . . , de dihor . .* MON. OF. 1875, 2255. Schon BIBLIA 1688 Ep. Jer. 1, 19 als Uebersetzung von αἰλουρος. — Nicht zu verwechseln mit *jder* Edelmarder (M. martes). — Gr. BAN. *dio'r, jdio'r* (gespr. *jgio'r*). — Et. Slav. **duhorî*, vgl. nslov. *dihu'r*, wofür sonst **thorî* (poln. *tchôrz*, russ. *horî*, serb. *tvor* etc.), so genannt wegen seiner scharfen Ausdünstung, zu *duhu* «Atem, Geruch».

Di'iü npr. m. INV. U. POP. Widdin n. *Domnul pină la Di'iü ai mers* IST. T. ROM. (Cron. an.) Bucur. 1859, 229. — Gr. MOD. *Di'ü*. — Et. Zur Form vgl. *Odrî'iu, Udr-* «Adrianopel», *Sibi'iu* «Hermannstadt», magy. *Nagy-Szeben*, mlat. *Cibinium*.

di'jmă sf., pl. -me, 1. ehem.: Zehent m. *Și le lua dijmă și dări* ALEXANDRIA 133. — 2. jetzt: vertragsmässige Abgabe in Früchten, die der Bauer für Benutzung eines Stückes Feld an den Grundherrn leistet: *Fruchtzins m. Eî de pildă trei pogoane Ca să pui p rumb și tu, Daî la dijma jumătate, Așa-i regula acû* RADUL. RUST. I 134. — Gr. Auch *de'jmă*, ebenso die Ableitungen. — Et. Slav. *di'zma, de'zma*.

dijma'r, INV. U. POP. -ri'ü, sm. ehem.: Einheber m der dijmă. *În urma dijmarilor, multe birfesc babele* (Sprw.) PANN PV. 1887, 24.

dijmări't subst. ehem.: Zehentsteuer *f* in Geld. *Dijmăritul ce se ia de tot stupul și rimătorii fărănesc cite 13 bani* MSCR. sec. 18. ARH. ROM. I 215.

dijmui' (*a*), prez. -*mu'e*sc, *v. trans.*: *c.* von etw. die *dijmă* erheben. *Atunci mă apucaiu și eu și dijmuiiu pe [griul] acela care era strins* FUND. BASME 79.—*dijmui't* subst. = *dijmă* 2 DEMETR. NUV. 91 (*pină ce nu i-or plăti dijmuitul*).

dilata' (*a*), prez. -*lat'* u. -*late'z*, *v. trans.* (*neol., fiz., fiziol.*) ausdehnen. — *dilata're* *sf.* Ausdehnung *f.*

dilata'bil *adj.* (*neol.*) ausdehnbar.

dilata'ciu'ne, -ta'tie *sf.* (*neol.*) Ausdehnung *f*; *de stomah* Magenerweiterung *f.*

dilato'riū *adj.* (*neol., jur.*) dilatorisch.

dilboa'nă *sf., pl. -ne, (tiefer) Kessel*, Schlucht *f* DOS. VS. Oct. 23 (*sosim la stîrmină [an einen steilen Absturz] cu dilboană adîncă și mare*). — Et. Slav. **dlŭbina* (bulg. *dlăbina*, serb. *dublina*) «Tiefe», mit dem Stamm von ksl. *dlŭbokŭ* «tief»; Suff. wie in *bulboa'nă* «tiefes Wasserloch» nb. *bulboa'că*.

dile'mă *sf., pl. -me, (neol.)* Dilemma *n.*

dileta'nt *sm., fem. -tă (pl. -te) (neol.)* Dilettant(in).

diletanti'zm subst. (*neol.*) Dilettantismus *m.*

dilige'nță *sf., pl. -țe, (neol.)* (Personen-) Postwagen *m*, Post *f.* — Gr. Gew. *dilija'nță* gespr.; pop. *dirigea'ncă* AL. PP. 119, mit Suff. von *braș'nea'ncă, națicea'ncă* etc.

dilogla'n *sm.* Gesandtschafts-Eleve *m* VACAR. IIO. TEZ. II 283. — Et. Türk. *di'loglany't*.

dilua' (*a*), prez. -*lu'e'z*, *v. trans.* (*neol., him.*) mit Wasser verdünnen.

dilu'ciu'ne, -lu'ție *sf. (neol.)* Verdünnung *f.*

diluvia'l *adj. (neol.)* diluvial.

dilu'viū *sn., pl. -vi, (neol.)* Diluvium *n*, Sündflut *f.*

di'mb *sn., pl. -bur, Hügel m.* O *mindră primăvară vestește orizonul acestor șapte dimburi* BODNAR. CH. II 108, von Rom. — Et. Vgl. magy. *domb*, das viell. auf ksl. *dambŭ* «Baum» zurückgeht.

dimbe't TESAL. ENC. I 37 u. 134, *dumb-fuss* subst. Gamander *m* (Teucrium Chamaedrys). — Et. Ksl. *danbici dem.* von *danbŭ* «Baum», vgl. russ. *dubro'vnikŭ*, serb. -*nik*, bulg. *dăbrovka* id.

Dimbovița *npr. f.* 1. Flüsschen in der Walachei, fließt durch Bukarest. Bekannt ist das Sprw. *Dimbovița, apă dulce, cine-o bea, nu să mai duce*. — 2. Bezirk in der Walachei. — Et. Zu ksl. *dambŭ* «Baum».

dimensiu'ne *sf. (neol.)* Abmessung *f*, Dimension.

dimerli'e *sf.* MOLD. = *baniță* (s. d.): Scheffel *m.* *Cu turbanul cît dimerliape cap* URECHE LEG. 167. — Gr. Bisw. -*mir-*. — Et. Wahrsch. türk. *demirli'* «eisern». Das Mass wurde aus Eisen hergestellt.

dimica' (*a*) siehe *dumica'* (*a*).

dimi'e *sf.* MUNT. TR. = *aba*: wollenes Bauerntuch. *Nadrăgiî sint făcuți din dimie la unii neagră, la alții civită* APAR. SAN. I 65. Ist in neuerer Zeit mit dem älteren *aba* in Konkurrenz getreten u. hat es, bes. im Westen, grossenteils verdrängt. Scheint anfangs einen anderen Stoff bezeichnet zu haben, wie *aba albă . . . aba roșie . . . dimie . . . dimie de bumbac . . .*, jedes mit anderem Zoll, TARIF 1761 ARH. ROM. II 242 u. 245 zeigt. — Et. Die türk. WBB. verzeichnen *dimi'* «Barchent», das hier ebenfalls Lehnwort u. offenbar = frz. *demi(-coton, -toile* od. -*laine*) ist. Auch das volle *demicoton* ist in's Türk. (*demikoton*) u. Rum. (*dimicator'n, micator'n* CIL., *dumicator'n* POL.) gedrungen.

dimigori'e *sf.* Ansprache *f* an's Volk VACAR. IIO. TEZ. II 256. — Et. Gr. *δημογορ(α)*.

diminea'tă *sf., pl. -ne'ti, 1. Morgen m. *Dimineață* am M. (eines bestimmten Tages); *dimineața* des Morgens (d. i. am Morgen einer Anzahl von Tagen); *in toată dimineața* jeden Morgen; *astă~*, gekürzt *az~* heute morgen, heute früh; *eri, mîine* ~ gestern, morgen früh; *de ~* früh (am Morgen); *de cu ~* mit Tagesanbruch. *Ziua bună de ~ să cunoaște* (Sprw.) was ein Häkchen werden will, krümmt sich bei Zeiten. — 2. MOLD. *bună~* Gartenwinde *f* (*Convolvulus tricolor*). — Gr. Lv. (sec. 16|17) *demin-*, (sec. 17|18) *demin-*, bisw. *dimen-*. — *Dem. -nicloară, pl. -re.* — Et. Lat. **de-manŭtia*, zu *mane* «morgen».*

diminua' (*a*), prez. -*nu'e'z*, *v. trans. (neol.)* verringern.

diminuti'v *adj. (neol., gram.)* verkleinernnd; *sn., pl. -ve, Diminutivum n.* — Gr. Auch *dem-*.

dimini'e *sf.* Bimester *n* Doc. 1804 flg. TEZ. II 328 flg., z.B. 355 (*baniî lefilor din trecutele diminiū pină la sfîrșitul acesteî luni*). — Et. Zu gr. *διμηνος*.

dimirli'e siehe *dimerli'e*.

Dimi'trie *npr., m.* 1. Demetrius *m.* — 2. *Sfîntul ~* Sankt D., 26. Oktober, einer der zwei herkömmlichen Termine für Miet- und Pachtverträge, daher Ziehtag; der zweite ist *Sfîntul Gheorghe*, 23. April. — 3. Mac. *Sum'e'durlu* Oktober *m.* — || Gr. POP. *Dumi'tru*, Vok. -*tre*; *dem.* FAM. MUNT. *Ta'che*, früher *Dimitra'che*, MOLD. *Miti'că* (aus *Dimitri'că*), ehem. auch *Dimitra'sco* u. *Dumitra'sco*. — Für *Sfîntul ~* POP. *Sime'dru* (*Sum-* FRÎNCU MOȘI 105, -*me'tru* NECULCE LET. 2 II 193, MUSTE das,

III 4), c. obl. -*drului*, ferner *Stn-Dumi'tru* JIP. OPINC. 40. — Et. ~ = gr. Δημήτριος, ksl. *Dimitriū*; *Sime'dru* = lat. *Sanctus Demetrius*. — *Dumi'tru* ist ein aus dem vermeintlichen Vok. *Dumi'tre* erschlossener Nom., vgl. ebenso *Io'n* aus *Io'a'ne* = Ἰωάννης.

di'mon siehe *de'mon*.

dimpotri'vă etc. siehe *impotri'vă* etc.

din prep. 1. = *de in* (siehe *de*² 1 u. 17 b): *inima* ~ *piept* das Herz im Busen, *casa* ~ *deal* das Haus auf dem Berge etc. — 2. Bewegung nach aussen, Ggs. *in*: aus, von. *A sari* ~ *lac in puț* (wörtl.: aus der Pfütze in den Brunnen springen), aus dem Regen in die Traufe kommen. *dintr'o mână în(tr')alta* aus einer Hand in die andere; ~ *loc in loc* von Ort zu Ort; ~ *neam in neam* von Geschlecht zu Geschlecht; ~ *zi in zi* von Tag zu Tag; ~ *creștet pină în talpa* vom Scheitel bis zur Sohle; *Din arat Pină 'n cărat* vom Pflügen bis zum Einführen IARN.-BIRS. 265. *Dintr'un timp* [seit einer Weile] și *vîntul tace* COȘBUC 7. — *A fi, a pleca, a fugi, a veni* etc. *dintr'un oraș, dintr'o țară* aus einer Stadt, einem Lande sein, fortgehen, fliehen, kommen etc. — *A semăna o plantă ~ toamnă, ~ Aprilie* eine Pflanze schon im Herbst, April säen DATC. HORT. 75 u. 97. *De veneai din seara* [gleich an dem Abend] *în care te-am chemat* NAD. NUV. I 118. Vgl. *cu* 10. — 3. Stoff: a u. s. *Așa-î lumea din bucăți, vede unul, cere toți* (Sprw.) so ist die Welt, sie besteht aus lauter Stücken, was Einer sieht, möchten Alle haben ZANNE IV 214. *Face ~ ființar armăsar* (Redensart) er macht aus einer Mücke einen Elefanten. — 4. partitiv: von. *Acum este os din oasele mele și trup den trupul mîei* BIBLIA 1688 Gen. 2, 24. *O parte, jumătate dintr'un întreg* ein Teil, die Hälfte von einem Ganzen, eines Ganzen. *Unul ~ prietenii lui* einer seiner Freunde. *La șase ceasuri ~ zi, ~ noapte* um die dritte Stunde des Tages, der Nacht. — *A rupe, a tăia, a mânca, a gusta dintr'o pîine* von einem Brote abbrechen, abschneiden, essen, kosten, *a scurta ~ cale* den Weg abkürzen etc. *Să mai stîmpar din cea jale* um meine Trauer ein wenig zu stillen IARN.-BIRS. 132. *Maî uîși din supărare* man vergisst seinen Ärger ein wenig 414. — 5. LV. (Cron.) Ursprung: von (. . . her). *Zic unii să se fie făcut acea spaîmă din slugile oștenilor* [dass jener Schrecken von den Trossknechten ausgegangen sei] MIR. COSTIN LET.² I 274. — *A auzi, a înțelege* od. *a oblici, a ști* c. ~ *cn.* etw. von Jdm. (d. i. aus seinem Munde) hören, erfahren, wissen. *Aceste am înțeles dintr'un boer bătrîn* MIR. COSTIN LET.² I 309. Noch jetzt POP. *Auzisem eū din oamenii că dacă vreii să nu te muște cînii . . . să te tupilezi jos la pămînt . . .* CREANȚA CL. XV 13. — *A cunoaște*

pc. ~ *vedere* Jdn. vom Sehen, von Ansehen kennen, *a ști* c. ~ *auzite* etw. vom Hörensagen wissen, *a prinde* ~ *zbor* im Fluge fangen. *Apa o bea, ca rînduneaoa, din zburat* ZANNE III 444. *Numai din miros* [vom blossen Riechen] *nu te saturi* IV 116. *Iubește-ma din vazut* [aus der Ferne], *Deaca nu ma poți mai mult* IARN.-BIRS. 104. — 6. Ursache: a u. s. *S'au luat ~ dragoste* sie haben sich aus Liebe geheiratet. *Din lipsa de știri* aus Mangel an Nachrichten. *Din cauza aceasta* aus diesem Grunde. *Nevesta Baleanului murea din facere* [infolge einer Entbindung] GHICA 261. — 7. in Verbindungen wie: *a sa opri ~ lucru, a sta ~ joc* mit der Arbeit, dem Spiel innehalten, *a sa opri ~ cale* stehen bleiben u. ä. *Copiii tacura din ris și bunicul din cîntec* DELAVR. IVȘV. 223. — 8. LV. (Cron.) in Bezug auf. *Și neamurile osebite și din lege și din obiceiuri* und dass die Völker in Glauben wie in Sitte verschieden waren MIR. COSTIN LET.² I 353. *Impăratul Moscului începuse tare a se întări și din putere și din nume* [an Macht und Ruhm] NECULCE LET.² II 297. So noch SEV. AN. 158: *Ei din plata se 'nțelese* sie kamen über die Bezahlung überein. — 9. instrumental: mit. In bestimmten Verbindungen: *a strînge ~ umere* die Achsel zucken, *a clănțani ~ dinți* mit den Zähnen klappern, *a bate ~ aripă* die Flügel schlagen, *a da ~ coadă* mit dem Schwanze wedeln u. ä.; *a întreba, a căuta, a sorbi ~ ochi* mit den Augen fragen, suchen, mit den Blicken verschlingen; *a dormi dintr'un ochiu* auf einem Auge schlafen; *a scurta barba ~ foarfeca* den Bart mit der Schere stutzen; *a cînta ~ vioara* die Geige spielen, ~ *gura* singen, *a suna ~ corn, a zice ~ fluier* das Horn, die Hirtenpfeife blasen u. ä. *Beau voinicii și se duc, din pistoale trosca-nind și din gura chiuind* IARN.-BIRS. 288. —

Gr. LV. *dein, diin, den* (A¹A, A¹H, A¹H), doch sind erstere zwei wohl *den, din* zu lesen); MUNT. POP. *din* (wie *da* für *de*), schon Doc. 1650 GCR. I 184 (A¹A¹), wofern hier kein Schreibfehler vorliegt. — Über den Gebrauch von *dinn-*, *dintru*, *dintr'* siehe *in*. — Et. *de in*.

di'nă sf., pl. -ne, Kreislauf *m*, Bahn *f*

CON. 252 (*Dacă feși-care dină unde înoata*

planete, să mișca cu osebire după pravili

tăinuite); 285. — Et. Gr. *δύω*.

dinadi'ns siehe *adin's* I, *Supl.*

dinafa'ră siehe *inafa'ră*.

din-a-drea'pta siehe *dre'pt*.

dinai'nte I. *adv.* siehe *inaiv'nte*. — II. *dinainți sf. pl.* Vorder teil *m*, Brust *f* eines Kleides. *O cațaveică . . . dinaințile cu blana de vulpe* SEV. NUNTA 47. *Un mintean . . . petecit în spete și cu dinnaintele* [sic] *aduse* NAD. NUV. II 196.

dina'mic *adj.* (*neol.*) dynamisch.
dina'mică *sf.*, *pl. -ci*, (*neol.*) Dynamik *f.*
dinami'tă *sf.*, *pl. -te*, (*neol.*) Dynamit *m.*
dinamome'tru *sn.*, *pl. -tre*, (*neol.*) Dynamometer *m.*

dinăoa'ră siehe **odinoa'ră**.

dinapo'i siehe **inapo'i**.

dina'riū siehe **dena'r**.

dina'stic *adj.* (*neol.*) dynastisch.

dinasti'e *sf.* (*neol.*) Dynastie *f.*

din-a-zi'nga siehe **sti'ng**.

dinău'ntru siehe **inlău'ntru**.

dincoa'ce, **-co'lo**, **-cotro'** siehe **incoa'ce**, **-co'lo**, **-cotro'**.

dindără't siehe **indără't**.

dinda'tă siehe **da'tă** ¹ *i.*

dinea'orea etc. siehe **adiné'orea**.

dine'ū *sn.*, *pl. -ne'uri*, (*neol.*) Diner *f.*

dinioa'ră siehe **odinoa'ră**.

dinioa'rea siehe **adiné'orea**.

dinlău'ntru siehe **inlău'ntru**.

dinn-a-drea'pta etc. siehe **din-a-drea'pta** etc.

dîns *I. pron. pers.*: ~ul *er*, *es*, *dînsa* *sie*, *pl. dînșii*, *dînșele* *sie*. *Fața ei ca hîrtia*, *De poți scrie pe dînsa* IARN.-BIRS. 39. — *Îl cunoștea ca pe dînsu* [wie sich selbst] RĂDUL. RUST. II 16. — Ist nach *prep.*, *ca* u. *cit* üblicher als *el*, *ia*, *ei*, *ele*, die erst LM. wieder beliebter geworden sind. Die neuere Volkssprache gebraucht es auch als Nom. u. hat weiterhin den Gen.-Dat. *dînsului*, *dînșei*, *dînșilor*, *dînșelor* hinzugefügt. *Se mira toată lumea de silința și învățatura dînsului* ISPIR. LEG.³ 98. — Gr. Lv. (*sec. 16/17*) *dînsul* (ДН-АСЪА, ДНН-С) *nb.* ~ul od. ohne *art. dîns* (-*sa*, -*și*, -*se*), *dîns*. Daneben auch nach gewissen *prepp.* *dîns(ul)*, das mit jenen häufig zusammengezogen wird, so: *cătri'ns(ul)* COR., MOXA; *cu i'ns(ul)* PALIA, NEC. COSTIN LET.² I 417, *ouni'ns(ul)* COD. STU., BIBLIA 1688, *cun'ns(ul)* MOXA, *cunus(ul)* COR. u. a., wonach dann in dem gefälschten Doc. v. J. 1526 (I) MELH. CH. 25 u. 27 *nu'si*, *nu'sii* ohne vorhergehendes *cu*; *de i'ns(ul)* PSALT. SL.-ROM. 1680, *dîns(ul)* COR. u. a., zB. CAZ. IAȘI 1643 CCR. 208 (*Ascultați ce grăi D-zeu dînșii* [d. i. = *de dînșii* / *de amîndoi*]; *dupi'ns(ul)* MOXA; *pre i'ns(ul)* PALIA u. a., noch NEC. COSTIN LET.² I 164, *pri'ns(ul)* COR., Ș. TAINE; *spre i'ns(ul)*, *sprî'ns(ul)* DOS. Nach *in* kommt ~ überhaupt nicht vor, vielmehr tritt hier *întri'ns* bzw. *întri'nsul* (*dintr-*, *printr-*) ein, siehe *în*.—MAC. *nă's* (Nom. bisw. *nă'slu*), *nă'să*, *pl. nă's*, *nă'se*. — II. *pron. dem.* selbst COR. Ps. 43, 5 (*Tu ești îns* [ksl. *samū*] *împăratul mieu*); DOS. VS. GCR. I 255 (*dînsă aceasta-i cetatea aū rătăcitu-m'am?*). Vgl. *însu'mi*, *dînz-demînecate*, *dîzdedîmnea'fă* u. *dîzdenoa'p'te*. — Et. *în's* ist = lat. *ipsum*, *dîns* =

de- od. *id-ipsum*, *cunî'ns* = *cum-ipsum*, vgl. bes. it. *esso*, *desso*, *con esso*. MAC. *nă's* ist aus *cunî'ns* verallgemeinert.

Dînșele *npr. f. pl.* MOLD. POP. Art böse Luftgeister des Volksglaubens. Von ihnen rührt insbes. die Gicht her; von einem Gichtbrüchigen sagt man: *e bolnav de ~*; Mittel, Sprüche gegen die Gicht werden *leacuri*, *descîntece de ~* genannt. Es scheint, dass unter ~ dieselben Wesen zu verstehen sind, die sonst *Ele* (s. d.) heißen, und dass beide Benennungen, eig. «sie», gebraucht werden, um den eigentlichen Namen dieser Geister (*Rusalii?*) zu vermeiden.—Die ~ drehen den, den sie ergreifen, im Kreise herum, bis er erschöpft niederfällt (Veits-tanz!). Daher NAD. NOV. I 187: *stăi pe loc! Ce, te-aū apucat Dînșele?* ruhig! Was zappelst du denn so?

dînspre siehe **inspre**.

dînsul siehe **dî'ns**.

dința'r, **-rîū** *subst. 1.* Schränkeisen *n* (zum Biegen der Zähne einer Säge) D. TERM.—2. Art Gitter am Ausfluss des Mühlgerinnes (*scoc*), zum Abhalten von Unreinigkeiten D. TERM.

dințări't *subst.* scherzh.: Zähnesteuer *f* (d. i. Bezahlung für die Arbeit der kauenden Zähne) CREANGĂ CL. XV 458 (*Iar la urmă vă plătește și dințaritul*). — Et. *dî'n'te*. Gebildet nach *îumări't*, *jugări't*, *văcări't* etc.

dința't *adj.* LM. gezähnt.

dînte *sm. 1.* Zahn *m.* *Ochii pentru ochii, dinte pentru dinte* BIBLIA 1688 Lev. 24, 20.—Spez. Schneide-, Vorderzahn zum Unterschied von *colț* Eck- u. *măsea* Backzahn. *Îi dezrădăcinară dinții și măselele* DOS. VS. Oct. 29.—Redensarten: *A să ținea cu dinții de c.* sich an etw. klammern, nicht davon ablassen. *Înarmat pină în dinți* bis an die Zähne bewaffnet; ähnl. AL. PP. 63 (*Voinicel Levinți, Cu armele 'n dinți*). *A scoate cui'va și dinții din gură* Jdm. das letzte Hemde wegnehmen. *A avea un ~ încontra cui'va* gegen Jdn. einen Groll hegen GANE CL. VIII 98 (Gallizismus). *A-și lua inima în dinți* sich ein Herz fassen, all seinen Mut zusammennehmen; vgl. auch AL. PP. 49 (*Cine-a vrea ca să mă ee, Meargă-acasă să mă cee, Meargă-acasă la părinți Cu inima lui în dinți*). MOLD. POP. *a șede'a, a sta cu dinții la stela* nichts zu essen haben, zB. Sev. Pov. 52 (*ziulica de vară ca aceia ședeau ei* [năml. *soldatii*] *în cîmp cu dinții la stela*). *Soarele e cu dinți* die Sonne beisst, wird gesagt, wenn die Sonne bei starkem Frost hell scheint. — Sprw.: *Maă aproape dinții decit părinții* Jeder ist sich selbst der nächste. Vgl. auch *ca'l 10 b u. strepezî* (*a să*), — 2. *sărbătoarea dinților* heisst der 11. April FAMILIA XIII 507.—3. in Pflanzennamen: *a) ~le babei* = *colțul babei* (siehe *colț* I 2 b) COM. PRAH. H,

2276. — *b*) ~le drăcului Wasserpfeffer *m* (Polygonum Hydropiper) BR. — *c*) iarba ~lui Zahntrost *m* (Euphrosia Odontites) BR. — *d*) doi-dinți Zweizahn *m* (Bidens) BR. — Gr. Dem. *dințișor*. — Et. Lat. *dens*, -tis.

dintl'iu siehe *ant'iu*.

dințișor siehe *dînte*.

dințo's *adj.* reich an Zähnen CANT. IST. IEROGL. 107 (*dințoase fălcile*).

dintre siehe *între*.

dintr'nsul siehe *dînsul*.

dintru siehe *în*.

dințură siehe *ghințură*.

dinu'm-dana'm *subst.* ausgelassene Fröhlichkeit, Jubilieren *n* RETEG. POV. I 58 (*apoi să pun la mîncate, la băute, la dinum-danam*). — Et. Magy. *dinom-dānom*.

dînzdedimineață siehe *dîzdedimineață*.

dînzdeminecă'te *adv.* vor Tag(esgrauen) DONICI 154 (*Mîine dînz de mînecate . . Ne vom porni noi măi departe*). — Et. *dîns* (s. d. II) de *mînecate*. Vgl. *dîzdedimineață*, *dîzdenoa'pte*.

dioc'c siehe *ghio'c*.

dioc'e'ză, TR. *dîec-* *sf.*, *pl. -ze*, (*neol.*) Diözese *f*.

dioc'eza'n, TR. *dîec-* *adj.* (*neol.*) Diözesan-
dioc'etu'ră etc. siehe *dîoc'etu'ră* etc.

dioc'ic *adj.* (*neol.*, *bot.*) z weihäusig.

dioc'ptrică *sf.*, *pl. -ci*, (*neol.*) Dioptrik *f*.

dioramă *sf.*, *pl. -me*, (*neol.*) Diorama *n*.

dior'ic *sf.* (Zahlungs-)Termin *m*, Frist *f* FIL. CIOC. 217 (*să-ți fac zapis cu diorie?*). — Et. Gr. *diopla*.

diplă *sf.*, *pl. -ple*, OLT. TR. POP. Geige *f*. *C'asta-î mare suparare Cînd țiganul diplă n'are* PP. TR. SEV. NUNTA 206. *Lăutarii cu naiul, cu dairada, cu cimbalele, cu dibele și cu surtele* ODOB. PS. 128. — Auch MOLD. *diblă* scherzh. von der Geige des Zigeuners. — Gr. Auch *di'blă*. — Et. Vgl. serb. *nsl. di'ple* *pl.* «Dudelsack», *nsl. di'bla* «Blaserohr». Könnte mit ngr. *διπλα* «querüber» zusammenhängen.

diplăș *sm.* TR. Geiger *m* QU. *Diplășul încă s'a răsturnat, Cetera ș'o a stricat* PP. TR. SEV. NUNTA 205.

dipli' (a), *prez. -pl'esc*, *v. trans.* spicken (?) DOS. VS. SEPT. 29 (*ascuți trestii și le bătu preste tot trupul lui de-î dipli trupul de acele cue de trestii de la cap pînă la picioare*). — Et. Unbek.

diplomă *sf.*, *pl. -me*, (*neol.*) Diplom *n*.

diploma't *adj.* (*neol.*) mit einem Diplom versehen, geprüft. — *Sm.* Diplomat *m*.

diploma'tic *adj.* (*neol.*) diplomatisch.

diploma'tică *sf.*, *pl. -ci*, (*neol.*) Diplomatik *f*.

diploma'ție *sf.* (*neol.*) Diplomatie *f*.

dipter' sn., *pl. -re*, (*neol.*, *zool.*) Zweiflügler *m*.

dipti'he *sf. pl.* (*neol.*) Diptychen (*pl.*).

dîră *sf.*, *pl. -re* u. *-ri*, (streifenförmige)

Spur, Fahrte, die durch Verstreuen, Schleifen am Boden etc. gebildet wird. *Ei se luase drupa dira de mălaiu ce o presarase fata* ISPIR. LEG.² 334. *Dira de singe ce lăsase pe pămînt rana ce făcuse hoțului* 83. *De odată cei 90 fr. pierduși [la joc] îi răsăriră înainte, cu o diru [mit einem Gefolge, frz. trainée] de mizerii după dinși: chiria casei, birtul . .* ZAMF. LN. 188. *A face ~ în barba* mit der Schere in den Bart hineinschneiden, siehe auch *barba* 2, *Supl.* — Syn. Andere Benennungen für «Spur» sind: *urma* Spur überh., spez. Fussspur, *vagaș* Radspur, *pîrtie* im Schnee gebildete Spur. — Et. Vgl. ksl. serb. *dira*, bulg. *dyrja* Bog.

dirădica' (a) siehe *dereteca' (a)*.

dîrdală *sf.*, *pl. -le*, MOLD. FAM. Schwätzer *m*. *Măi, ce dîrdală măi ești! Nicî nu lași pe om să vorbească* GANE CL. VIII 99.

dîrdii' (a), *prez. dîrdîi'ă*, *v. intr.* FAM. 1. zittern. *Jidanul . . dîrdîind de groaza ce se petrecea afară, fu cuprins de toți fiorii* CARAGEALĂ SCHIȚE 71. *Dîrdîiam pe picioare mir schlotterten die Beine* DELAVR. PAR. 304. *Și așa tremuraî de tare de le dîrdîiau dinții în gură* [dass ihnen die Zähne . . klapperten] CREANGĂ CL. XI 190. — 2. (*dîn gura*) schnattern, quatschen, schwatzen. *Ce tot dîrdîi acolo? N'am vreme să te ascult* CL. V 81. — Gr. *Prez.* auch *-dte'sc*. — Et. Lautnachahmend.

dîrdîi'ală *sf.* FAM. Zittern *n*. *Cuprins de o nouă dîrdîială de friguri* von einem neuen Fieberschauer ergriffen CARAGEALE SCHIȚE 73.

dîrdoră *sf.*, *pl. -ri*, MUNT. FAM. Getümmel *n*, Gewühl *QÜ*. *În dîrdora luptei* [in der Hitze, im Eifer des Kampfes] *nu băgă de seama ce se făcu al treilea zmeu* ISPIR. LEG.² 123. *Toată țara . . era 'n picioare la capu țării, în dîrdora războiului* JIP. OPINC. 88, zum Könige. *E în dîrdora insurătorii c'o profesoură* [er steckt mitten in den Vorbereitungen zu seiner Hochzeit, ist ganz davon in Anspruch genommen] VLAH. DÂN II 151. — Et. Unbek.

direcl'ie *sf.* CH., *diricli'ă sm.* FIL. CIOC. 93 ehem.: spanischer Säulentaler (auf demselben waren die Säulen des Herkules dargestellt). Galt nach FR. Anfang des 19. Jh.s 12¹/₂ Plaster. — Et. Vgl. serb. *direkl'ija* id. = türk. *direklî* «Säulen habend».

dire'ct *adj.* (*neol.*) unmittelbar, direkt, gerade; *adv.* geradeswegs.

directional' *sm.* (*neol.*, *mil.*) Flügelmann *m*.

direction'e, -re'ctie, *sf.* (*neol.*) 1. Richtung *f*. — 2. Direktion *f*, Leitung.

dire'ctor *sm.*, *fem. -toară (pl. -re)*, (*neol.*) Direktor(in), Leiter(in).

directorat *sn., pl. -te, (neol.)* Direktorat *n.*
directorie *sf.* Strafanstalts-Direktion
f RÄD. RUST. II 123.

directoriu *sn., pl. -rii, (neol.)* Direktorium *n.*

dirigător etc. siehe *dregător* etc.

diriteca (*a*) siehe *dereteca* (*a*).

dirgeană *sf., pl. -ge, Bes. = cață:*
Hirtenstab *m* mit einem Haken an der Spitze MANOL. IG. ȚAR. 157. — Et. Unbek.

diri (*a*), *prez. -ră'se, v. trans.* zerpfücken (?) TEOD. PP. 67 (*El unde că-mă paște și ce floră dărăște*); 627 (*Cine dracul te-a adus.. Sa-mă dărăști livezile..?*); TEOD. COL. 54 (*Oile-or porni.. Prin florile tale; Frunzi le-or înfrunzi [wahrsch. Frunzi le-or desfrunzi], Coade le-or diri*). — Et. Wohl ksl. *drati, deran*.

diricliu siehe *direclie*.

dirige (*a*) siehe *dirija* (*a*).

dirigent *adj. (neol.)* leitend; *sm. ~ al oficiului postal* Postmeister *m.* — Gr. Auch *-giate*.

dirija (*a*), *prez. -jə'z, v. trans. (neol.)* leiten. — Gr. Auch *a dirige*, ohne *pf. u. part.*, u. *a diriguî*, zB. DEMETR. NUV. 38 (*Erborizările lor începuteră sub diriguirea [unter der Leitung] doctorului*).

dirj siehe *dirz*.

dirjie *sf.* Dreistigkeit *f*, Keckheit, Verwegenheit. *Venia cu mare trufa.. cum li-î firea Leșilor, și cu mare dirjie* NEC. COSTIN LET.² II 43. *Dirjia și semeția, zice Cantemir, este maica și sora lor [năml. a Moldovenilor]* BALC. 656. — Gr. *indirjia* CANT. IST. IEROGL. 326, *dirzi* I. NGR. CL. IV 72. — Et. *dirz*.

dirloagă *sf., pl. -ge, FAM.* Schmähwort für Pferde: ~ (*de cal*) Schindmähre *f.* *De ce ai cumpărat o dirloagă așa urită? Nu țe-am zis să-mă cumperi un cal frumos și mare?* WEIG. GR. 32. — *Slugă la ~* von Einem, der zu den niedrigsten Diensten verwendet wird, der in schmachvoller Knechtschaft lebt, etwa: Stallknecht *m.* *Ce măi foncție, odagiū la primărie, slugă la dirloagă!* NAD. NUV. II 123. *Mateiaș craiul.. se supără pentru ce Stefan să se închine lui Cazimir și nu lui. Adică de ce să nu se bage slugă la dirloagă* ISPIR. CL. XII 204. — Gr. *dirjo'g* ȘEZĂT. II 226. — Et. Unbek. Zu Form *u.* Genus vgl. *bijo'g* nb. *bi-joa'ga* id. Einen ähnlichen Wechsel der Anlautsilbe zeigen *bizo'iu, dirzo'iu*.

dirlog *sm. 1.* einer der beiden zum Lenken des Reiters dienenden Riemen: Zügel *m* (wogegen *hăț* Zügel eines Zugtiers). *Moș Nichifor apucă epele de dirlog, cîrnește căruța..* CREANGĂ CL. X 382. *Apucă caii de dirlogi și mi-ți-î opri* ISPIR. LEG.² 107. — Auch von den als Zügel dienenden Enden des Halfters. Să

tragă măgarul de dălogul căpăstrului ÎNDR. 112. — Gr. MOLD. däl-. — Et. Unbek.

dirmea *sf.* leinenes Kopftuch der Frauen, pflegt von den Städterinnen beim Aufräumen umgebunden zu werden. — Gr. MUNT. ~, MOLD. *grimea*, ferner *deirmea* TARIF 1792 Ș. INFL. II 157, *dirimea* Doc. 1817 REV. Toc. III 240, *durmea* SEV. CAL. Ș. I. c. — Et. Türk. *devürme, dürme*.

dirmoia (*a*) siehe *dirmoni* (*a*).

dirmoiu siehe *dirmo'n*.

dirmo'n *sn., pl. -mo'ne*, grossmaschiges Getreidesieb zum Entfernen grösserer Fremdkörper, vgl. *ciur*. *Celelalte vinturau, dau prin ciur și prin dirmon neajunsurile Sultănicii* DELAVR. SULT. 44. *După ce [ei] multe cuvinte, și în ciur și în dirmoiu cernute și zbatute, la mijloc puseră* CANT. IST. IEROGL. 204. — Gr. MUNT. ~, MOLD. *-mo'lu, pl. -mo'e*. — Et. Ngr. *δρόμιν*.

dirmoni (*a*), *prez. -ne'sc, v. trans.* LV. mit dem *dirmon* sieben. *Toate le dirmoniră și le aleseră de neghină și de pleavă* ÎNDR. 590. *Dirmoiară și cernură, [dar] neghina din grăi și bobul din mazăre să aleagă nu putură* CANT. IST. IEROGL. 325. — Gr. MUNT. *a ~*, MOLD. *a -mo'a*.

dirmotin *subst.* OLT. Hauechel *f* (Ononis) BR.; PP. PRAH. REV. Toc. III 386 (*Frunză verde dirmotin [sic], Stanciuile, vin' să ne iubim*). — Et. Unbek.

dirmo'z *subst.* wolliger Schneeball, Schlingbaum (*Viburnum Lantana*). Aus seinem Holze machen die Türken Pfeifenrohre. *Citeva ciubuce de dirmozi [sic] și de răchită* RAL. SUV. 36. — Gr. ~ RAL. I. c., CIH., *drima'c* FUSS, *drimo'c, -mo'z* CIH., *dirmo'c* BR., *dirmoxi'n* PANȚU. — Et. Unbek. Das Suff. *-a'c* weist auf slav. Herkunft; *-akū* bildet im Slav. Baumnamen.

dirstă *sf., pl. -te*, MUNT. Art Walkmühle, in der das Tuch ohne Anwendung von Hämmern bearbeitet wird, verschieden von der *pivă* COM. WEBB. (schon GLOSS. sec. 17. HC. I 275, wo es jedoch mit slav. *valēvica* «Art Bauerntasche» erklärt wird). — Et. Wahrsch. zu slav. *drati* «zerreißen».

dirștină (od. *dă'rș-* ?) *sf., pl. -ne*, LV. (*sec. 17.*) härenes Hemd, Sack *m*, grobes Gewand, das man zum Zeichen der Trauer od. Busse anzieht. *Rumpseși dirștina mea și încinseși-mă cu veselie* PSALT. SL.-ROM. 1680 Ps. 29, 12 CCR. 231. *Vor pune pe dinsele dirștine și boboi de jale* CAZ. GOV. 1642 das. 155. — Gr. Geschr. *Δρῖ* u. *Δῖρ*, ferner *Δρῖ* Dos. VS. Apr. 10; *pl. -ni* Ș. TAINE 167. — Et. Offenbar slav., viell. zu *drati* «zerreißen», vgl. magy. *darócz* «Sackleinwand» u. *dirstă*; siehe auch MEYER ALB. WB. unter *derstilje* u. *traste*.

dirvală *sf.* MOLD. Strapaze *f.* — Fast nur noch in der Verbindung *de ~* zur Strapazierung, zu allen möglichen Arbeiten dienend. *De-acum intră iar la ham, cal de dirvală* [Arbeitspferd, Packesel], *și 'ntinde-o, pin' țe-or plesni grumajii, zece luni de zile!* VLAH. GV. 205, Klage eines Beamten nach den Sommerferien. *Le-ău fost puind pe jupinose de ău fost cărind var și pătră, împreună cu țiganii cei de dirvală, la curțile domnești* NECULCE LET.³ II 204. — *A face pc. de ~* Jdn. wie einen Schuhputzer schelten AL. OP. I 38; 1650 (*Șaă atacat virtos pe miniștri? «I-am făcut de dirvală»*). — Et. Viell. Kürzung von *dirvărea'lă*.

dirvărea'lă *sf.* Strapaze *f* POL.; JIP. RÄUR. 261 (*Dilvărelile* [sic], *miscarea, băgarea prin fel de fel de oameni în călătorie*).

dirvări' (*a*), *prez.* -*re'sc*, *v. trans.* abstrahieren, abrackern COM. MOLD. (*dirvării'*); POL.; COD. IPSIL. COL. BUJ. II D 12 (*bărbatul poate să[-i] și dirvărească* [pe țiganii de zestre] *fără de socoteală* [könnte sie rücksichtslos abrackern]). — Et. Anscheinend von *dirva'rău* abgeleitet.

dirva'rău *sm.* Holzfäller *m* (?) Doc. 1814 Tez. II 370; 373 (*surugiă cum și rotari i dirvari*); FIL. CIOC. 16 (*Cele patruzeci lude scutelnici: pescari, răcari, vânători și dirvari, i-am împăștiat în tot județul*). — Et. Falls die Erklärung richtig, dann slav. *drüva'ri* (serb. *drvar*), zu *drüvo* «Holz». СИH. führt auch *cal dirvar la oi* «Lastpferd bei einer Schafherde» an; möglich, dass sich die Bedeutung «Lastträger» aus der als urspr. angenommenen entwickelt hat.

dir'z *adj.*, *pl. m. dir'ri*, dreist, keck, verwegen. *Dirzul* [*дрзлив*] *și obraznicul și mindrul ciumă să chiamă* BIBLIA 1688 Prov. 21, 24. *Gubernorii . . erau aleși totdeauna dintre Turcii cei mai viteji, cei mai ispitivi și mai dirji* GHICA VI. *Un vânător laudăros . . care se legăna dirz pe picioarele sale imbotforate* GANE CL. VIII 99. — Gr. *dir'ri* JIP. RÄUR. 112. — *Pl. m. dir'ri* ODOB. CL. IX 25. — Et. Ksl. *drüzü*.

dirzi'e siehe *dirji'e*.

dirzo'iü *adj. od. adv.* aufwärts gerichtet AL. CL. XVI 288 (*aice cü singu.: cü am dirptul Să stai dirzo'iü cu capul, să stai umflat cu pieptul*). — Et. Anscheinend zu *dir'z*, doch vgl. *bizo'iü*.

disa'g etc. siehe *desa'g* etc.

di'sc *sm.*, *pl. -curi*, 1. Hostienteller *m*, Patene *f*. *Potirul și discul cu avuturile lor* GHEN. LIT. 35. — Gr. Älter *di'scos*. — 2. Teller *m* zum Geldsammeln in der Kirche, entsprechend dem Klingelbeutel des Westens. *Unde se mai grămădește norodul astăzi la*

biserici cu prinoase, întrecindu-se care de care să dee mai multe parale la disc ? I. IANOV CL. V 133. — 3. LM. Scheibe *f*. *Al lunii disc stăpînitor de ape* EMIN. 151. — Gr. *Dem. discule't*, *pl. -țe*; auch = *albiță* ¹ D. TERM. — Et. Gr. *δίσκος*, ksl. *di'sk(os)ü*.

disce'rne (*a*) *v. trans.* (*neol.*) unterscheiden. — Gr. Konjugiert wie *a ce'rne*.

discernemi'nt *subst.* (*neol.*) Unterscheidungsvermögen *n*, Urteilsfähigkeit *f*.

disciplina' (*a*), *prez.* -*ne'z*, *v. trans.* (*neol.*) disziplinieren, an Zucht und Ordnung gewöhnen.

discipli'nă *sf.*, *pl. -ni*, (*neol.*) Disziplin *f*. **disciplina'r** *adj.* (*neol.*) Disziplinar-, Ordnungs-.

disci'pol *sm.* (*neol.*) Schüler *m*, Jünger.

discolesi' (*a să*), *prez.* *mă -se'sc*, *v. refl.* Schwierigkeiten machen, sich sträuben VĂCAR. HO. Tez. II 268. — Et. Ngr. *δυσκολεύομαι*.

discoli'e *sf.* LV. (*sec. 18./19.*) Schwierigkeit *f*, Beschwerde, Not. *Care* [poduri, mit Brettern geplasterte Strassen] *sfărimindu-se și nesuferite năcazură si discolie pricinuindu-se* Doc. 1804 Tez. II 330. *Domnitorul locuia «cu văzută stenahorie si cu mare discolie» în casele egumenestă de la Cotroceni* URECHE LEG. 186. — Et. Ngr. *δυσκολία*.

discontinuitate *sf.* (*neol.*) Diskontinuität *f*.

discorda' (*a*), *prez.* -*de'z*, *v. trans.* (*neol.*) *două lucruri* den Einklang zweier Dinge aufheben, sie veruneinigen; (*muz.*) verstimmen; *a să ~* uneinig, verstimmt werden. *Un sentiment penibil de lasitate care-i discordează* [in Zwiespalt, in Aufruhr versetzt] *toți nervii* VLAH. DAN II 36. *Toate simțurile mele s'au învechit și s'au discordat* GAZ. SAT. XIV 482.

discorda'nt *adj.* (*neol.*) nicht zusammenstimmend, unharmonisch. *Notă ~ă* Misston.

discorda'nță *sf.*, *pl. -țe*, (*neol.*) Nichtübereinstimmung *f*, Missklang *m*.

disco'rdie *sf.* (*neol.*) Zwietracht *f*.

di'scos siehe *di'sc*.

discre'dit *subst.* (*neol.*) Mi'sskredi't *m*.

discredita' (*a*), *prez.* -*te'z*, *v. trans.* (*neol.*) in Misskredit bringen, diskreditieren.

discre't *adj.* (*neol.*) diskret.

discreționa'r *adj.* (*neol.*): *putere ~ă* unumschränkte Gewalt.

discrețiu'ne, -*creție* *sf.* (*neol.*) 1. Verschwiegenheit *f*, Diskretion. — 2. *a fi la ~a cuiva* völlig in Jds. Gewalt stehen, ihm auf Gnade und Ungnade ausgeliefert sein, nach seiner Pfeife tanzen müssen.

disculpa' (a), prez. -cu'lp, v. trans. (neol.) rechtfertigen.

discurs sn., pl. -surī, (neol.) Rede f, Vortrag m. — Gr. -co'rs VACAR. II O. TEZ. II 247.

discuta' (a), prez. -cu't, v. trans. (neol.) e. etw. besprechen, erörtern, darüber verhandeln, debattieren, disputieren. *Disputam pe Zola* wir sprachen über Z. DELAVR. IV 5 V. 229.

discuțabil adj. (neol.) diskutierbar.
discuțiune, -cu'ție sf. (neol.) Besprechung f, Erörterung, Verhandlung, Discussion.

diseca' (a), prez. -se'c, 3 -se'că, v. trans. (neol.) sezieren; fig. zergliedern.

disecțiune, -se'cție sf. (neol.) Sezierung f. *Sală de ~* Sezierraal.

disenterie sf. (neol.) Dysenterie f, Ruhr. — Gr. Auch (schlecht) *dize-*.

disertațiune, -ta'ție sf. (neol.) Vortrag eines Schülers über ein gegebenes Thema: *Dissertațiune* f. Nicht im Sinne von «schriftliche Abhandlung», wofür *teză* (*de licență, de doctorat*).

disident sm. (neol.) Dissident m.

disidență sf., pl. -țe, (neol.) Dissidenz f.

disimila' (a), prez. -le'z, v. trans. (neol.) dissimilieren, unähnlich machen, Ggs. a *asimila*.

disimilațiune, -la'ție sf. (neol.) Dissimilation f.

disolubil adj. (neol.) auflösbar, löslich.

disolva' (a), prez. -sol'v, v. trans. (neol.) auflösen. — Gr. Meist missbr. *dizo-*. Ebenso die Ableitungen.

disolvanț adj. (neol.) auflösend; sn., pl. -te, Auflösungsmitte l n.

disonanț adj. (neol.) dissonierend, missklingend.

disonanță sf., pl. -țe, (neol.) Dissonanz f, Missklang m.

dispara't adj. (neol.) disparat, nicht zusammenpassend.

dispărea' (a) v. intr. (neol.) verschwinden. *Toate cunostințele jupinesei lui Lupu se minună de dispăreerea ei* [über ihr Verschwinden] URECHE LEG. 222. — Gr. Konjugiert wie a *părea'*.

disparițiune, -ri'ție sf. (neol.) Verschwinden n.

dispensa' (a), prez. -se'z, v. trans. (neol.) pc. de c. Jdm. etw. erlassen, ihn davon dispensieren.

dispensă sf., pl. -se, (neol.) Dispens m, Erlass.

dispepsi'e sf. (neol.) Dyspepsie f, Verdauungsschwäche.

dispera' (a) siehe *despera'* (a).

displăcea' (a) v. intr. (neol.): *cuiva* Jdm. missfallen. — *Displăce're* sf. Missfallen n.

disponibil adj. (neol.) verfügbar, disponibel.

disponibilitate sf. (neol.) Verfügbarkeit f, Disponibilität. *A pune pe un funcționar la ~* einen Beamten zur Disposition stellen.

dispozițiune, -zi'ție sf. (neol.) 1. Anordnung f, Aufstellung, Plan m. — 2. Verfügung f, Anordnung, Disposition: *a ținea la ~a cuiva* zu Jds. V. halten; *a face dispozițiunile sale* seine V.en, A.en treffen. — 3. (com.) Abgabe f (*asupra cuiva* auf Jdn.). — 4. Neigung f, Hang m (*pentru c. zu etw.*). — 5. Stimmung f: *a fi în bună, rea ~* in guter, schlechter St. sein.

dispreț subst. (neol.) Verachtung f. — Gr. Bisw. *des-*.

disprețu' (a), prez. -țue'sc, v. trans. (neol.) verachten. — Gr. Bisw. *des-*.

disproporționa't adj. (neol.) unverhältnismässig, nicht im richtigen Verhältnisse stehend.

disproporțiune, -po'rție sf. (neol.) Missverhältnis n.

dispu'ne (a) (neol.) I. v. trans. 1. anordnen, aufstellen. — 2. verfügen, anordnen, disponieren. — 3. (com.) *asupra cuiva* auf Jdn. abgeben. — 4. *pentru c.* für etw. geeignet, empfänglich machen; *bine, rău dispus* gut, schlecht gelaunt. — II. v. intr.: *de c.* über etw. verfügen, disponieren. — Gr. Konjugiert wie a *pu'ne*.

disputa' (a), prez. -pu't, v. trans. (neol.) 1. c. über etw. streiten. *Gusturile nu să dispută de gustibus non est disputandum.* — 2. *cuiva c.* Jdm. etw. streitig machen.

dispută sf., pl. -te, (neol.) Wortstreit m, Disput.

distanță sf., pl. -țe, (neol.) Abstand m, Entfernung f, Distanz.

distih sn., pl. -huri, (neol.) Distichon n.

distih'e sf. Missgeschick n Doc. 1809 TEZ. II 341, ([*lăcuitorii*] *cearcă o cumplită pătımire de mare lipsă și distihie nepomenită*). — Et. Ngr. *δυστυχία*.

distila' (a), prez. -le'z, v. trans. (neol.) destillieren.

distilațiune, -la'ție sf. (neol.) Destillation f.

distilato'r adj. (neol.) Destillier-.

distinct adj. (neol.) deutlich (unterschieden).

distincțiune, -ti'ncție sf. (neol.) 1. Unterscheidung f. — 2. Auszeichnung f. — 3. Vornehmheit f: *de ~* vornehm, von Stande.

distinctiv adj. (neol.): *semn ~* Kennzeichen n.

disti'nge (a) v. trans. (neol.) 1. unterscheiden. — 2. auszeichnen; *distins* vornehm, distinguiert. — Gr. Konjugiert wie *a ati'nge*.

distra' (a), prez. -*trə'z*, v. trans. (neol.) pc. Jdn. zerstreuen. *Pasiuni* [Passionen] *la care se dă de multe ori omul fără multă imaginațiune pentru a se distra* DATC. HORT. 71. *Indiferența . . lumii, care e totdeauna distrată ca un poet și uită toate mări lesne ca un copil* VLAH. GV. 148. — Et. It. *distrarre*.

distracțiune, -*tracție* sf. (neol.) 1. Zerstreung f. — 2. Zerstreutheit f.

distra'ge (a), v. trans. (neol.) 1. (de la c. von etw.) ablenken, -ziehen. — 2. bisw. = *a distra*. — Gr. Konjugiert wie *a tra'ge*.

distribui' (a), prez. -*tri'buț*, v. trans. (neol.) aus-, verteilen.

distribuțiune, -*buție* sf. (neol.) Aus-, Verteilung f.

distributi'v adj. (neol.) aus-, verteilend; (gram.) Distributiv-.

district sn., pl. -te, (neol.) (Regierungs-) Bezirk m.

distrucțiune, -*trucție* sf. (neol.) Zerstörung f.

distrucți'v adj. (neol.) zerstörend.

distru'ge (a), v. trans. (neol.) zerstören. — Gr. Imperat. -*ge*; part. -*trus*. — Et. It. *distruggere*.

ditira'mb sm. (neol.) Dithyrambus m.

ditira'mbic adj. (neol.) dithyrambisch.

di'to adv. (neol.) dito, desgleichen.

Di'ū siehe *Di'ū*.

diuretic adj. (neol.) harntreibend; sn., pl. -*ce*, Diuretikum n.

diurn adj. (neol.) während des Tages geschehend: *flori ~e* am Tage blühende Blumen.

diurnă sf., pl. -*ne*, (neol.) Tagesgeld n, pl. Diäten.

di'v sn., pl. -*vuri*, nur in der Verbindung in *~uri* in *chipuri*, siehe *chi'p* 5 u. füge hinzu Dos. VS. Iunie 9 (*in divuri* in *chipuri* *minunați sfinți*); Div. 20 a (*ale tale* in *divuri* in *chipuri* de [sic] *amăgele*). — Et. Anscheinend ksl. *divū* «Wunder».

divă sf., pl. -*ve*, Wunder n MIR. COSTIN u. CANT. in Verbindungen wie: *nue* (cu) *~ că* . . es ist kein Wunder, dass . . , zB. IST. IEROGL. 200 (*[muștele] din lăturile vaselor noastre viața de-și vor sprijini, ce divă este?*); 372 (*O prietene camilopardale, tusăroase și sughitoase răspunsurile jigănilor acestora în divă nu prinde* [wundre dich nicht über die . . Antworten der Tiere]). — Et. Ksl. *divo*.

diva'n sn., pl. -*nuri*, Di'wan m: a) Ruhebett. *Dă-î nas lui Gavan și se sue pe divan* (Sprw.) giebst du dem Räuber einen Finger,

nimmt er die ganze Hand LIT. — Gr. *Dem. -văna's*, pl. -*șe*. — b) ehem. Gericht (Behörde, Handlung, Ort), Gerichtshof, bes. oberster, vom Fürsten, in der Türkei vom Sultan präsiierter, der zugleich den (weiteren) Staatsrat bildete (der engere, aus den Ministern bestehende hiess in den Fürstentümern *sfat domnesc*). *El divanul aduna, Ucigași judeca Și calăului îi da* AL. BP., Radu Calomfirescu. *Pre mulți i-aă certat din Galați pină la Iași, pre unde aă făcut pre la conace divanuri* [wo er . . Gericht abhielt], *pre obiceiū* NEC. COSTIN LET.² II 88. *Atunce slujitorii domnului luind pre Is. la divan* [*εἰς τὸ πραιτώριον*] BIBLIA 1688 Matth. 27, 27. *Împăratul chemă divanul* [berief den Staatsrat] *și împărtași sfetnicilor săi ferita veste* POPESCU BASME Ș. ÎNFL. II 158. Im fürstlichen Schlosse in Jassy hiessen zwei Säle, in denen der ~ tagte, *~ul cel mare* u. *~ul cel mic*. Siehe auch *ad-hoc* u. *boer*. — Scherzh. *boerde* ~ von Einem, der auf dem Diwan sitzen muss, weil sein Schuhwerk in schlechtem Zustande ist. — Et. Türk. *diva'n*.

diva'n-ceau's sm. Kurier m des türkischen Staatsrats VĂCĂR. IIO. TEZ. II 284 u. sonst.

diva'n-chiati'p sm. ehem. türkischer Schreiber des Divans. Stand unter dem *divan-efendi*. *Atunce divan-chiati'pul Voevodului și alți musulmani vor mijloci spre împăcarea părților prigonitoare* Doc. 1792 URIC. III 133.

diva'n-efe'ndi sm. ehem. türkischer Sekretär des Divans. *Din sinul său [domnul] scoate hatisheriful cel împărătesc . . , îl dă în mîna lui divan-efendi*. GHEORG. LET.² III 301.

divăni' (a să), prez. mă -*ne'sc*, v. refl. sich heraten PP. MAR. INMOR. 176 (*D-zeiū venea Cu sfintul său Petru de se divănea*).

divani'st sm. ehem.: Mitglied n des Divans. *Înceindu-se pacea . . , aă rămas boerii fărăi cei mari divaniști în București* DION. TEZ. II 165.

divani't sm.: ehem. *boer* ~ = *boerde* *divan*. *Cind părerile boerilor divaniți erau împărțite* FIL. Cloc. 244. — Et. Ngr. *υπαβιτης*.

diva'n-sara'iū subst. ehem.: Palast m des Divans in türkischen Städten. *Aducindu-l [pe capigiū] cu alaiū la divan-saraiū* DION. TEZ. II 188.

diva'n-tacim'i' subst. Prunk-Pferdegeschirr n VĂCĂR. IIO. TEZ. II 255 (*î-a dat . . si cal cu divan-tacimî și has-ahirlū*). — Et. Türk. *diva'n-takymy'*.

di'ver siehe *de'ver*¹.

dive'rge (a) v. intr. (neol.) auseinanderlaufen, -gehen, divergieren. — Gr. Konjugiert wie *a me'rge*; pf. u. part. sind ungebrauchlich.

diverge'nt *adj.* (*neol.*) divergierend.

diverge'nță *sf.*, *pl.* -*țe*, (*neol.*) Divergenz *f.*; (*jur.*) *de opinii* Meinungsverschiedenheit *f.*, infolge deren kein Beschluss gefasst werden kann. — **Gr.** Meist -*g'i'nță*.

divers *adj.* (*neol.*) verschieden, mannigfaltig, allerlei.

diversitate *sf.* (*neol.*) Mannigfaltigkeit *f.*

diversiune *sf.* (*neol.*) Ablenkung *f.*, Diversion.

divi' (*a*, *a să*), *prez.* (*mă*) -*ve'sc*, *v. intr.* u. *refl.* sich wundern **DOS.** VS. Oct. 20 (*nu divi, frate, nice bănuî*); **NEC.** COSTIN LET.² II 68 (*Aice te poftesc, iubite cetitor, să nu ne [lies te] divești că s'au prea delungat această istorie . .*). — **Et.** Ksl. *diviti sen*.

divictar *sm.* ehem.: Hofbeamter *m.*, der das Schreibzeug des Fürsten in Stand und bereit zu halten hatte. *15 bani noi să ia scriitorul logofetiei și 3 bani noi divictariul COND.* 1776 §. **INFL.** II, 2, 48. — **Gr.** *Bisw.* -*tar'lu*; *dev-* GHEORG. LET.² III 302. — **Et.** Türk. *divitdar*.

divi'de (*a*) *v. trans.* (*neol.*) bisw. teilen. — **Gr.** *Imperat.* ~; *pf.* u. *part.* fehlen.

dividend *sn.*, *pl.* -*de*, (*neol.*, *com.*) Dividenden (*pl.*).

divi'n *adj.* (*neol.*) göttlich.

divinațiune *sf.* (*neol.*) Divinationsgabe *f.*

divinatoriū *adj.* (*neol.*): *arta divinatorie* die Wahrsagekunst; *bagheta divinatorie* die Wünschelrute.

divinitate *sf.* (*neol.*) Göttlichkeit *f.*

diviniza' (*a*), *prez.* -*ze'z*, *v. trans.* (*neol.*) unter die Götter versetzen, *fig.* vergöttern.

divizibil *adj.* (*neol.*) teilbar.

divizionar *adj.* (*neol.*): (*clasă*) ~ă Parallelklasse *f.* an einer Schule.

diviziune, -*vizie*, *sf.* (*neol.*, *mil.*) Division *f.* — **Gr.** *Bisw.* -*zio'n sn.*, *pl.* -*zio'ne*.

divors etc. siehe *divorț* etc.

divorț *sn.*, *pl.* -*țuri*, (*neol.*) (Ehe-)Scheidung *f.* *A da* ~ die Scheidungsklage einreichen **NÄD.** NUV. II 25. — **Gr.** Auch -*vors*.

divorța' (*a*), *prez.* -*șe'z*, *v. trans.* (*neol.*) 1. *pe soț, pe soție* sich vom Gatten, von der Gattin scheiden; *a să* ~ sich scheiden. — 2. *pc.* machen, dass Jd. sich scheidet **DELAVER.** PAR. 76 (*la vârsta de 16 ani era să divorțeze pe femeia unui prefect*). — **Gr.** Auch -*vorsa'*.

divulga' (*a*), *prez.* -*vu'lg*, *v. trans.* (*neol.*): *un secret* ein Geheimnis verraten, unter die Leute bringen, ausplaudern.

dizdedimineată *adv.* (schon) am frühen Morgen, in aller Frühe. *Era la 1 Septembrie. Dizdedimineată eram gata și așteptam cu nerăbdare să vie căruța* **ISPIR.** CL.

XVIII 194. — **Gr.** **MUNT.** ~, **MOLD.** *dezdim-* (*dezdem-* **DOS.** VS. Fevr. 17), ferner *di'ns(ă)* *de dim-* **BIBLIA** 1688 Ex. 34, 4 u. Esth. 5, 14, *dinzded-* **ODOB.** Ps. 228, *dinzded-* 210, **ODOB-SLAV.** 13 u. 66, *dezded-* **BAR.** HAL. VII 190. — **Et.** *di'ns-* (bzw. *di'ns-*) *de-dimine'ată*, siehe *di'ns* u. vgl. *dizdenoapte* u. *dinzdeminecate*; **MOLD.** *dez-* ist wahrsch. umgekehrte Sprechung, da **MOLD.** *diz-* = sonst *dez-*, siehe *des-*.

dizde'le siehe *ghizde'le*.

dizdenoapte *adv.* (noch) vor Tagesanbruch, in aller Frühe **QU.** *In anul 7109, August 8, dinsădenoapte* [lies *dinsd-*], *intr'ăsternut încă fiind Mihaî, au venit doi căpitani nemțești . .* **MIR.** COSTIN LET.² I 259. — **Gr.** *dens de n-* **PALIA CCR.** 79, *dins(ă)den-* **MIR.** COSTIN I. c., *dizden-* **SPER.** AN. 1893 III 173, *dez de n-* **NÄD.** NUV. I 198. — **Et.** Siehe *dizdedimineată*.

dize'niū *subst.* Plan *m.*, spez. Kriegsplan **VĂCĂR.** HO. TEZ. II öfters, zB. 292 (*Înțeleptul vezir . . de loc* [auf der Stelle] *au început a lucra dizeniū cel mare*). — **Et.** lt. *disegno*.

dizenteri'e siehe *disenteri'e*.

dizgra'tie *sf.* (*neol.*) Ungnade *f.*: *a cădea în* ~ in U. fallen.

dizgra'tio's *adj.* (*neol.*) anmutlos, ungraziös.

dizjuncti'v *adj.* (*neol.*, *gram.*): *pronume* ~ unverbundenes Fürwort, *conjuncție* ~ disjunktives Bindewort.

dizolva' (*a*) siehe *disolva'* (*a*).

djeri'd siehe *geri'd*.

do' *sm.* *nevar.* (*neol.*, *muz.*) C n.

do'ă siehe *do'!*

doa'că siehe *odoa'că*.

doagă *sf.*, *pl.* -*ge*, 1. Daube *f.* *Doagele, fundurile și cercurile vasului* die Dauben, Böden und Reifen des Fasses. — *Îi lipsește o* ~ er hat einen Sparren (zu viel, zu wenig), einen Schuss. *E (numai) într'o* ~ es ist bei ihm im Oberstübchen nicht richtig. — *Casă de doage* von der zweiten Ehe **PP.** **DOBR.** **BUR.** **CĂL.** 163 (*Decît, zău, casă de doage, Eü cred că mai bine-aș face Să fac moarte peste moarte*). — Daher: — 2. *W a n d f* eines zylindrischen Hohlkörpers. *Știubeiul are cam la mijloc, în doagă, o bortică numită urdiniș* **LIT.** *Să trăiască boerii și conita! . . striga fie-care cînd punea doaga [cofeî] la gură* **BOGD.** **POV.** 233. — **GŌw.** *pl.*: *Unii rid, alții cîntă, alții trîntesc păharele de le sună doagele* **RĂDUL.** **RUS.** II 235. *Cu zgomot în doage bate limba ei* [năml. *a clopotului*] **CL.** V 333. — 3. **POP.** **A r t f** (geistige Beschaffenheit eines Menschen) **SLAVICI** **CL.** V 3 (*cu birăul ese omul ușor la capăt, numai să-î cunoască doaga lui*); 8 (*femeile de doaga cuîna mea*). Daher: — *A ajunge în doaga cuîna* **J d m.** (seiner geistigen Beschaffenheit nach)

ähnlich werden, so werden wie er (im bösen Sinne). *De mî-a veni și Iorgu în doaga ei* [es ist von einer Frau die Rede, die der Sprecher für geistesgestört od. doch überspannt hält], *îl trimiț la Golia* AL. OP. I 996. *A ajunge în doaga copiilor* kindisch werden; vgl. *copil*² 1. — Et. Vlat. *dōga*.

doamnă, *sf., pl. -ne*, 1. ehem.: Fürstin *f. Doamna Ruxanda F. R., Elena Doamna F. Helene, Doamna Mumă (Doamna mare BOLINT. D.) die F. Mutter.* — Lv. *doamna lui Vodă* die Gemahlin des Fürsten, zB. NEC. COSTIN LET.² I 166 (*doamna lui Ștefan Vodă*); MIR. COSTIN LET.⁴ I 294 (*Vasilie Vodă . . aș pornit pre doamna-și împreună cu casele boerilor*); AL. PP. 90 (*Domnule, Măria ta! Pe Codreanu nu-l erta, Că . . pe doamna țe-a fura*). — Gr. Gew. *Doamnă* geschrieben. — Dem. *domnișoară* AL. PP. 209 (*Ca să vezi . . Cununia domnului Cu sora voinicului, S'o fac mie soțioară, S'o fac ție domnișoară*). — 2. LM. Dame *f*, Frau, als Titel: *doamnelor și domnilor!* meine Damen und Herren!, *doamnă!* gnädige Frau!, *Doamna* (gekürzt *D-na*) N. Frau N. — Tr. MOD. überh. Dame *f*, wofür sonst *cocoană, damă*, zB. IARN.-BIRS. 394 (*Ochișori ca la mîndra N'am vâst în toată lumea, Numa 'n țîrg la Orăștie La o doamnă 'ntr'o cocie*). — 3. in Pflanzennamen: a) Tr. (*mătrăgună*) ~ mare QU., *doamna codrului* PANȚU Tollkirsche *f* (*Atropa Belladonna*). — b) MOLD. *papucul doamnei* Frauen schuh *m* (*Cypripedium Calceolus*) BR. —|| Vgl. *do'mn*, *domnișoară*, *domniță*. — Et. Lat. *domīna*.

Doamne-ajută siehe *ajuta* (a) II u. *Supl.*
doar adv. 1. bezeichnet ein Geschehen als fraglich: etwa, wohl, vielleicht. In diesem Sinne jetzt nur noch in beschränktem Gebrauch. *De vor doară [șpa] auzi, să vor spămînta* BIBLIA 1688 Ez. 2.5. *Îi părea că doară visează să buiguesțe* er glaubte zu träumen oder zu phantasieren DOS. VS. Oct. 22. *Nu doară de în nevednicia prostimii mele* [nicht etwa vermöge meiner armseligen Unwissenheit] . . , *ce cu . . îndreptarea a cuviosului . . Petriți* ÎNDR. GCR. I 157. *De va zice neștine ceva, pentru că doară căce aș fost și aștepta oameni cu trup ca și noi* [weil auch diese wohl nur Menschen waren wie wir] MSCR. 1632 GCR. I 77. — So namentlich *nu ~ că, pentru că, i.v. nu că ~, nu ca ~, nu pentru căce ~, nu pentru a că ~* nicht etwa dass, weil. *Vedea că î-au fost luat baniș prin înșelăciune și tilhărie, iar nu doar că stiaș juca mă bine* C. NGR. 79. — Daher häufig in Fragesätzen: etwa, wohl, denn. *Doară va fi și hrană pentru cămile* [wird wohl . . sein]? MARG.² 9 b. *Ce tot faci de nu scrii carte?*

Doar hirtia s'a scumpit [ist etwa . . teurer geworden]? IARN.-BIRS. 142. *Aș doară ești tu măi mare decit părintele nostru Iacov?* CAZ. 1643 Joh. 4, 12 GCR. I 108 Vgl. auch *avă*¹ II. — Im indirekten Fragesatz: o h (etwa). *Și trimise corbul să vază doară aș încrețat apa* BIBLIA 1688 Gen. 8, 7. *Întrebat-aș căima-camii . . pre acel Turc agă doară stie să le spue pre cine vor să pue domn* NECULCE LET.² II 294. *Pentru să-l cunoască județul aș doară să face* [ob er sich verstell] *aș cu adevărat este nebun* PRAV. 1646 GCR. I 123. Daher: — 2. ~, auch *ca ~*, ferner *că ~* COD. STU. GCR. I 55, COȘBUC 124, ~ *că* AL. PP. 28, einen Nachsatz einleitend, stellt ein Geschehen als die erhoffte Folge des im Vordersatz Ausgesagten hin. *Mă căesc și mă las, doară D-zeu mă va erta* [vielleicht, in der Hoffnung, dass Gott mir verzeihen wird, dass, damit G. mir verzeihe] DOS. VS. Noe. 24. *Se uită în toate părțile ca doar va zări vre-o lumină încotrova* ISPIR. LEG.⁴ I 106. — Wird in der Regel, wie in vorst. Beispp., mit dem Fut., bisw. mit dem Kond., selten mit dem Konj. konstruiert. An Stelle des Fut. tritt Tr. MOD. häufig der Ind. Präs. *Și mă freacă 'ntr'un noroc Cu floare de busuioc, Doar mă-ar potoli cel foc* AL. PP. 113. *Mă tot uit uitare lungă, Doar norocul să m'ajungă* 255. *De-ar ținea [mindruțele mele] vre-o sărbătoare, Doar scap și eu din prinsoare* IARN.-BIRS. 289. *Să vie [moasa] să le facă [femeilor] ceva, doară nu pierd* [dass sie nicht abortieren] MAR. NAȘT. 14. — 3. MOD. nur etwa, höchstens. *Ah! garafa pîntecoasă doar de sfeșnic mă e bună* EMIN. 47. *Prost din prost care se naste, E ca vita, doar nu paste* [nur dass er nicht Gras frisst] PANN CL. V 364. *Că n'ai . . Nicî o brazdă de ogor. Făr doar cîoarei cu șinor* IARN.-BIRS. 404. *Mașele ghiorăe la tot neamul meu și doar, doar [= numai od. măi, măi] să se mînce unele pe altele* meiner ganzen Familie knurren die Därme [= knurrt der Magen] und möchten sich einander auffressen URECHE LEG. 89. — 4. MUNT. TR. POP. *într'o doară* ohne dass man der Sache eine besondere Bedeutung beimisst od. beizumessen scheint: nur so hin, auf's Gerate wohl. *Zmeul . . se apropié de dînsul și-î măi zise într'o doară; căci se temea spurcatul a-l măi îndemna* ISPIR. LEG.² 128. *Dar o să vin, grăi măistor Niță asa într'o doară, o să văd ce fel de piei sint* POPOV.-BÂN. NUV. 100. *Plecă într'o doară, ia asa peste cîmp unde o vor duce-o orhiș* ISPIR. LEG.² 398. — 5. MOD. als bekannt hinstellend: ja (doch), doch. *Eajunul Crăciunului și doară sintem creștinî* VLAH. IC. 96. *Zi-mă, Radule, pe nume, că doară sint copilul d-tale* AL. CL. IV 316. *Ce finașe, măi nebune? Doar*

pământul nu-î al tău AL. PP. 99. — Die Brücke zwischen 1 u. 5 bilden Fälle wie: *Fii mine la unul după amiază la locul știut. Doar n'ai pierdut cheia* [du hast doch (wohl) den Schlüssel nicht verloren]? I. NGR. CL. IV 345. — 6. MOD. FAM. *fără* ~ (od. *dor*) și poate ohne Frage, ohne Zweifel, ganz bestimmt, ganz entschieden. *Cine să fi fost? Fără doar și poate oamenii d'aci din sat* RĂDUL. RUST. II 263. *Și mai avea [calul] năravul de a prinde zăbalele între dinți și atunci fără dour și poate* [auf Gnade und Ungnade] *eraî al lui!* CL. XVII 109. *Mă îndemni să fac scuze? De ce nu? Eu unul așa face fără doar și poate* [ich meinerseits würde ohne weiteres Abbitte leisten] AL. CL. IV 339. — Gr. LV. *doară*, jetzt meist ~, MUNT. auch *do'r*. — Et. Sicherlich lat., viell. *de *volat* (= *velit*), vgl. *oa're* Fragepartikel = **volet* für *vult*.

doară, -*ra* siehe *doar* u. *durea'* (a).

do'ba siehe *to'ba*.

do'baș siehe *toboșar*.

dobîndă sf., pl. -*bi'nzi*, 1. LV. u. TR. Gewinn *m*, Nutzen. *Talantul carele-mi fu dat . . , nu-l îngropaiu în pământul cel întunecat al neștiinței, fără dobîndă și fără folos vecinilor miei* CAZ. 1642 GCR. I 98. *Cînd cel viclean pentru dobînda sa pre cel prost va să-l înșale* ȚICHINDEAL GCR. II 215. *Unde nu e nădejde de dobîndă, lipsește și îndemnul de lucru* SLAVICI CL. IX 90. — Jetzt allgemein nur noch in Sprw. u. Redensarten. *Atîta pagubă (cit) și ~ (pe, în țara Moldovei)*, gew. kurz *atîta pagubă* wenn's weiter nichts ist, was liegt daran, ich pfeife darauf. *Mai bine este să fii c'un om vrednic la pagubă decît c'un mișel la dobîndă* [wofür sonst la ciștiğ] C. NGR. 295. *În loc de dobîndă se pomeneste cu osîndă* PANN PV. 1880 II 13; vgl. ZILOT ROM. ZANNE V 463 (*Au fost unii cu osînda și alții cu dobînda*) Daher: — 2. LV. *Beute f. Demineața mîncă pradă și seara imparte dobînda* PALIA GEU. 49, 27 GCR. I 36. *Și prădînd oștenii adus-au multă dobîndă* URECHE GCR. I 72. — So noch AL. PP. 150 u. PP. GCR. II 294 (Variante zu ersterem). — 3. Zinsen (pl.). *A plăti, a lua ~ Z.* zahlen, nehmen. *Fire-aș luat al miei cu dobîndă* [ὄν τόκῳ] BIBLIA 1688 Matth. 25, 27. *A da bani cu* (ÎNVĂȚ. CÎMPULUNG 1642 GCR. I 95: *in*) ~ Geld auf Z. ausleihen. *Cu ~ de zece la sută (pe an)* mit zehuprozentigen Z. *E ban pus la dobîndă* es ist gut angelegt CL. XV 203. — 4. Eigentum *n* COD. CAR. BUJOR. COL. I 435 (*Slobozi sînt acei care nu sînt dobîndă al-tuia*). — Et. Postverhal von *a dobîndi*.

dobîndi' (a), prez. -*de'sc*, v. trans. 1. erlangen, erwerben, gewinnen. *Ori pe unde-am ocolit, Odihna n'am dobîndit* IARN.-

BIRS. 191. *Numai după ce trecură cîteva clipe, dobîndi graiul* [erlangte er die Sprache wieder] *să-și poată ușura dorul sufletului* RĂDUL. RUST. II 10. *Această poziție îi dobîndi multă onoare și mari averi* AL. PP. 184. — Lv. ganz im Sinne von *a ciștiğa*: *Îată alți cinci talanți am dobîndit cu ei* [ἐπέδραξ] BIBLIA 1688 Matth. 26, 20. *Pe unii dobîndindu-î cu făgădueli* VĂCĂR. IIO. TEZ. II 250. — 2. LV. besiegen, überwinden. *Unii închizîndu-se între case în tirg, trimis-au* [Vișnovetchi] *să-î dobîndească* NEC. COSTIN LET.² I 443. *Vrea să dobîndească urgia ce-î venia de sus* MĂRG.² 195 b. *Oastea căzăcească . . nedobîndită este* [ist unüberwindlich] MIR. COSTIN LET.² I 341. — Absol. siegen. *Făcînd Moisi rugăciuni, biruia și dobîndia jidovii* MĂRG.² 93 b. *Nice se gîndia că așa va dobîndi* MIR. COSTIN LET.² I 368. — 3. LV. einnehmen, erobern. *Au dat năvală cu Moscalii asupra cetății și o au dobîndit* NEC. COSTIN LET.² II 58. *Trimis-au cîteva tunuri lui Batori Jicmond dobîndite de la Turci* NEC. COSTIN LET.¹ I 106. — Et. Ksl. *dobyti*, -*bandan*.

dobito'c sn., pl. -*toa'ce*, 1. Tier *n*, spez. vierfüßiges, wird bes. von Haustieren gebraucht. *Și făcu D-zeu fiarăle pământului după felii-și și dobitoacele* [τὰ κτήνη, das Vieh] *după felii-și* BIBLIA 1688 Gen. 1, 27. *Altul e trupul al* [sic] *oamenilor, altul e trupul dobitoacelor și altul al pestilor și altul al pasărilor* das. 1 Cor. 15, 39. *El sta înfipt pe șa și așa de neclintit incit omul și dobitocul semănau un trup* C. NGR. 39. *Une-orî să întimplă ca apa, cit de limpede să fie, să mai aibă într'însa și dobitoace mici* APĂR. SĂN. I 46, von Mikroben. — Kollektiv: Vieh *n* NEC. COSTIN LET.² II 38 (*și mult dobitoc de vite și oi au scos*). — Lm. im allgem. Sinne dafür *animal*. — Syn. Siehe *dih'nie*. — 2. FAM. Schmähwort für einen dummen Menschen: *Esel m*, *Rindvieh n*. — Auch adj.: *o slugă dobitoacă* eine Gans von einer Magd. — Et. Ksl. *dobytkú* «Besitztum», vgl. bulg. *dobiták* etc. «Vieh».

dobitoce'sc adj. tierisch, viehisch. hes. fig. = unvernünftig, gedankenlos. *Aceiași dispreț inconștient și dobitocesc de ce poate să se petreacă în inima și mintea unui băiat care începe și el a simți și a pricepe lucrurile* VLAH. NUV. 17.

dobitoci' (a să), prez. mă -*ce'sc*, v. refl. zum Säugetier werden CANT. IST. IEROGL. 33, von einem Wesen, das halb Säugetier, halb Vogel ist (*alegeria acei pasări dobitocite sau jigăniă pasărite*). Vgl. *indobitoci'* (a).

dobitoci'e sf. FAM. Eselei *f*, Blöðheit, Dummheit, Unverstand *m*. *100 la 100 [dobîndă]! Ce tilhărie! Și ai avut dobitocia să le plătești?* AL. CL. IV 317.

dobori' (a), prez. -bo'r, v. trans. machen, dass etw. zu Boden fällt: zu Boden, niederwerfen, strecken, stürzen, iarba das Gras (mähend) niederlegen. S'au scor-nit vint mare cit oborea pre om de in picioare NEC. COSTIN LET.⁴ I App. 83. Și copacii cei mai 'nalti mai mare sunet fac cind se oboară MIR. COSTIN LET.³ I 322. Dete năvală asupra Turcilor, tăind și oborind într'inșii BALC. 119. Floarea țării noastre sub fier se doboară BOLINT.⁴ I 152. Zmeii trebuie să maccine stinca, să doboare codrii AL. PP. 22. Părintele Pafnutie, doborât [zu Boden, niedergedrückt] de greutatea bătrînețelor, se lasă încetul cu încetul de școală CL. XV 274. [Absolutizmul] a căruia capriții ridicau pre unii din nimică și oborea [stürzten] pe alții fără motive ȚAL. SUV. 129. A obori un testament, un contract ein Testament stürzen, einen Kontrakt annullieren COD. CAL. öfters (Germanismus). — Gr. Fast INV. (LV. nur) u. POP. ob-. — Et. Ksl. oboriti; d- ist merkwürdig.

doboșe'r siehe toboșe'r.

dobrișo'r siehe drobișo'r.

dobro'mnic etc. siehe dumbra'vnic.

dobza' (a) siehe dobzăla' (a).

do'bză sf.: a bate pc. ~ Jdm. den Buckel vollhauen RETEG. POV. I 39. — Et. Ținnert an a face cuiva spinarea dobă (siehe to'bă). Doch ist der Zshg. sehr fraglich.

dobzăla' (a), prez. -le'z, v. trans. MOLD. FAM. pc. Jdm. mit Püffen bearbeiten, ihm den Buckel vollhauen. Eă, tacă, cumătre, că te-oău dobzăla eu! CREANGĂ CL. IX 342. — Gr. dobza' RETEG. POV. I 1.

do'c sn., pl. -curi, (neol., mar.) Dock n. doca'r, POP. -rii sn., pl. -re, (neol.) Do'gcart n (Art leichter Wagen).

doce'nt sm. (neol.) (Privat-)Dozent m.

Do'chia siehe ba'hă 5 u. Evdo'chia.

docik' adj. (neol.) gelehrig.

do'pilitate sf. (neol.) Gelehrigkeit f.

docla'd sn., pl. -duri, INV. (Kanzleistil) (gerichtliches) Referendum. Cind.. dai peste un doclad mai grasu' unde se poate anina vre-un elenci' IANOV CL. I 24. — Et. Russ. dokladu'.

do'cladarisi' (a), prez. -se'sc, v. trans. INV. (Kanzleistil) referieren. Ispravnicia docladarisește judecătoreci AL. CL. VII 375.

do'c't adj. (neol.) bisw. gelehrt.

do'ctor sm. (neol.) 4. Doktor m (Titel): ~ in drept D. der Rechte, in litere, in științe der Philosophie (die in Rumänien, wie in Frankreich, auf zwei Fakultäten, facultatea de litere u. f. de științe, verteilt ist), in medicină der Medizin, in teologie der Theologie. — 2. INV. u. FAM. (studierter) Arzt, Doktor (wofür LM. medic). Cind se va afla că vraciul este das-

cal, cum le zic acestora doftori INDR. 249. Voi sinteți dohtori [ia'poi] strimbi și vraci [ia'ra] de rele toți BIBLIA 1688 Hioh 13, 4. La boala lui n'au cercat pre Domnul, ce pre dohtori das. 1 Chron. 16, 12. Strigind catră dohtorul sufletelor și al trupurilor PSALT. RIMN. 94 a. Nici toate ale ~ului, nici toate ale duhovnicului (Sprw.) man muss nicht alles tun, was Arzt und Beichtvater vorschreiben. — Gr. In Bedtg. 2 INV. u. POP. do'ft-, älter do'ht-. — Dem. dohtora's. — Doctorea'să f, pl. -re'se, Frau des Arztes. — Et. do'htor = ksl. do'htorū. Zur Form. vgl. bes. LV. lectică «Sänfte» mittelb. aus lat. lectica. — Davon doctorie, a dohtori' etc., s. d.

doctora'nd sm. (neol.) Doktor and m.

doctora't sn., pl. -te, (neol.) Doktorat n.

doctōri'e sf. 1. LV. Heilkunde f, -kunst. Ermioni să zăbăvia [beschäftigte sich] și cu meșteșugul dohtori' Dos. VS. Sept. 4. — 2. INV. u. FAM. Arznei f, Arzneimittel n, FAM. Medizi' f (wofür LM. medicament). Boală ce nu să poate prin alt a să tāmădui decit prin dohtoria invățăturii MUMULEANU GCR. II 246. — Syn. leac Heilmittel überh., ~ vom Arzte vorgeschriebenes Heilmittel. — Gr. INV. u. POP. do'ft-, älter do'ht-.

doctri'nă sf., pl. -ni, (neol.) Doktrin f.

doctri'na'r adj. (neol.) doktrinär.

doctm'ent sn., pl. -te, (neol.) Urkunde f, Dokument n.

do'dăi' (a) etc. siehe dodei' (a) etc.

dodeca'r sm. ehem. Art Münze im Werte von 12 Piastern FIL. Cloc. 93 u. 120. — Ți. Zu ngr. δώδεκα «zwölf».

dodei' (a), prez. -dee'sc, v. trans. LV. (sec. 16/17) behelligen, bedrängen, anfechten. Doamne, ce se mulfiră dodeitorii miei [meine Bedränger]! COR. Ps. 3, 2. Nu i-au dodăit nimică [pe Leși] Cantemir nice Moldovenii, pină au sosit Leși cu tabara lor la. . Cornul lui Sas MIR. COSTIN LET.² I 262. Do-deindu-l să primească bu'ate îndem sie in ihn drang, Speisen anzunehmen Dos. VS. Noe. 2. — Gr. -dăi' CRON., -dii' INDR. 521. — Ți. Ksl. do'dejati, serb. dodejati.

dodeia'la sf. LV. (sec. 16/17) Behelligung f, Bedrängnis, Anfechtung. Aă adus preste mine dodiele [πειρατήρια] BIBLIA 1688 Hioh 10, 17. Tara nu era nice cu datorie îngreuiată, fara nice o dodeia'la despre Turci MIR. COSTIN LET.² I 305. — Gr. -dăia'- CRON., -difa'- BIBLIA 1688 l. c.

dodii' (a) siehe dodei' (a).

do'dii' sf. pl. FAM.: a vorbi in ~ unsinnig, nărrisch reden, faseln. Mi-se pare ca vorbesti cam in dodii facindu-mi o asemenea intrebare C. NGR. 278. Vorbesti și tu ia așa in dodii cite-odată CREANGĂ CL. XI 26. — Et. Unbek.

doftor siehe do'ctor.

doftori' (a), prez. -re'sc, v. trans. INV. u. FAM. k kurieren. Doftoria pe mulți neluindu-le nimic COGĂLN. LET.² III 208. Dacă voești Ochii ca să-ți doftorești BOGD. Pov. 145.

doftorice'sc adj. medizinisch, Arznei-DEMETR. NUV. 9 (Buruenile uscate.., răspindind niște mirodenii doftoricești).

doftori'e siehe doctori'e.

doftoroa'e sf., pl. ~ Frau aus dem Volke, die mit Besprechungen u. sympathetischen Mitteln heilt (vgl. barbă 1): Doktorin f. Descintece de desfăcut de fapt sînt multe, doftoroa'ele nu le spun, c'apoi își pierd leacul ȘEZAR. I 254. — Gr. -roa'ică, pl. -ce RĂDUL. RUST. II 202.

dogar, INV. u. POP. -rîu I. sm. MUNT. Böttcher m, Fassbinder. — II. sn., pl. -re, Art sichelförmiges Messer der Böttcher, mit dem Holz zu Dauben gespalten wird D. TERM. — Et. doa'gă.

dogări'e sf. MUNT. Böttcherei f, Fassbinderei (Handwerk; Werkstatt); obiecte de ~ Böttcherwaren.

doge sm. (neol.) Doge m.

dogi' (a), prez. -ge'sc, I. v. trans.: un vas machen, dass ein Gefäß einen Sprung bekommt, es sprengen, bersten. Luară pe babă de păr ș'o izbiră cu capul de părești pînă i-l dogiră CREANGĂ CL. IX 286. — II. a să ~ einen Sprung bekommen, springen. Candelile se stingea, Clopotele se dogea AL. PP. 29. Sună a ~t es klingt gesprungen. Glas ~t unreine, heisere, rauhe Stimme. — Et. Zu doa'gă. Was aus Dauben besteht, hat Spalten zwischen denselben.

dogmă sf., pl. -me, (neol.) Dogma n.

dogma'tic adj. (neol.) dogmatisch.

dogma'tică sf., pl. -ci, (neol.) Dogmatik f.

dogoa're sf. POP. Brand m, (sengende) Glut. Și-l lega.. Jos la stîlpul hornului, La dogoarea focului AL. PP. 125. Cu dogorul dragostei intr'însul ISPIR. LEG.² 214. — Gr. -go'r JIP. OPINC. 40 (nb. ~ RĂUR. 50), ISPIR. LEG. I. c.

dogorea'lă sf. Brand m, (sengende) Glut. Nu să putea apropia de dogoreala [sic] focului COD. STU. HC. II 150. Sufletul voinicului se înmușase la dogoreala dragostelor femeestii ODOB. PS. 243.

dogori' (a), prez. -re'sc, I. v. trans. 1. von Hitze ausströmenden Körpern: sengen, brennen. În arșița cea dogoritoare a zilei EMIN. CL. IV 285. Că mila de la străin E ca umbra de la spin: Cînd gîndești să te umbrăști, Mai tare te dogorești IARN.-BIRS. 179. Strugurele.. se coace pe deplin, după ce l-a dogorit bine soarele de vară [nachdem die Sonne.. sie gut durchglüht hat] ODOB.-SLAV.

32. Caldărimul dogorit [das glühendheisse Pflaster] al capitalei VLAH. GV. 167. Cărbunii aprinși.. nice leac n'au dogorit [haben nicht im mindesten versengt] nice au betejit năframa DOS. VS. Noe. 23. — 2. fig. POP. a) obrazul cui'va Jdm. die Schamröte in's Gesicht treiben, ihm Schande machen. Î-am dogorit obrazul părintelui de rușine CREANGĂ CL. XIV 368. Nu vreați să-mi dogorești obrazul și să-mi pătezi bătrînețea SEV. Pov. 45. — b) pc. Jdm. wehe tun. Tare m'au dogorit, tare mî-ai ars inima NĂD. NUV. I 38. Vgl. arde (a) I 4. — II. a să ~, vom Gesicht: glühend-, feuerrot werden. Fața lui proslăvită și dogorindu-să ca de fierbinteală de foc DOS. VS. Dech. 10. N'au văzutără cum s'a dogorit [fata] cînd trecuși? NĂD. NUV. I 106. — Gr. QU. MOD. MOLD. TR. bisw. -rî. — Et. Slav. *dogorēti (russ. -rja'ti, serb. -rje'ti etc.).

do'hot subst. (de mesteacăn Birken-)Teer m. Răbuind ciubotele cu dohot de cel bun CREANGĂ CL. XV 5. Wird als Wagenschmiere benutzt. Jetzt grossenteils durch păcură verdrängt. — Vgl. diho'niță. — Et. Magy. dohot (vgl. czech. dehet, russ. djogotî etc.).

doi' num. m., fem. do'ă, 1. zwei. Un ~ eine Zwei, ein Zweier, do'ă de ~ zwei Zweier. Un ceas do'ă ein, zwei Stunden. Vre-o ~ oamăni, vre-o do'ă cuvinte ein paar, einige Leute, Worte. — Beim Zählen sagt man je nach dem Genus des in Gedanken gegenwärtigen Wortes, auf das sich die Zahlen beziehen, unul, ~, trei.. (bei Mask.), unul, do'ă, trei.. (bei Neutr.), una, do'ă, trei.. (bei Fem.). Wo an kein bestimmtes Wort gedacht wird, zählt man una, do'ă, trei etc. Ce tot are de nu stă locului? Una, do'ă, peste graniță! XEN. BRAZI 148. Era șiret dascălul, și știa do'ă și el, pe lume [und kannte sich in der Welt aus] RĂDUL. RUST. II 181. — În do'ă, MUNT. auch pe din do'ă in zwei (gleichen, gleiche) Hälften, halb und halb, zu gleichen Teilen, zur Hälfte. Mane 'n do'ă jos cădea M. fiul in zwei Hälften [gespalten] zu Boden AL. PP. 74. [Colacul] mi-l-a rupt drept in do'ă den Kringel brach er mitten entzwei, mitten durch 103. Pentru «bine» făcea.. plăcinta pe din do'ă für [die vom Klassenaufseher gegebene Note] «gut» musste Einer den halben Pfannkuchen hergeben DELAVR. PAR. 308. Mămăliga.. o mînca in do'ă cu Catrina den Maisbrei teilte er mit Kathrine RĂDUL. RUST. II 217. Nevasta cu care mpărțise in do'ă odată dulcele și amarul JIP. OPINC. 93. A amesteca un lucru in do'ă cu altul eine Sache zur Hälfte mit einer anderen mengen. Făina e in do'ă cu țărna das Mehl besteht zur Hälfte aus Erde VLAH. NUV. 189. — Ascultați una ca do'ă [hört mich aufmerksam an]! Mergeti la

cutare împărat. ! SBIERA Pov. 300. — *Nu-î mai da două cu două* [sie drängen fort und fort in ihn] *ca să să 'nsoare și sa să 'nsoare* RETEG. Pov. III 32. *El numă da două cu două* [er behauptete fort und fort] *că mînzul este al lui* IV 32. — *Nici una nici două* (Gaz. SĂT. XIV 455 nur: *nici două*) ohne sich viel zu besinnen, nicht lange gefackelt, stracks. *Și nici una nici două, odata începe* [Ivan] *a bate în poartă cît putea* CREANGA CL. XII 26. *Pe Delî [sultanul] îl facu nici una nici două coșogemite vizir* BOGD. Pov. 120. — *Cu una cu două* so ohne Weiteres, im Handumdrehen. *Aceasta nu să face cu una cu două* das geht nicht so im Nu. *Unde părinții dicasterioși, oamenii cucernici, desfacea pe bărbat de femee cu una cu două* [wo hätten wohl die geistlichen Eherichter.. so mir nichts, dir nichts geschieden]! IANOV CL. V 134. — *Din două una od. una din două* eines von beidem, entweder oder. *Din două una, ori merg eu ori du'due-î pe ei* [oder jage sie fort]! RETEG. Pov. I 43. — 2. ~ *de mină* JIP. OPINC. 51, *de* ~ SEV. NUNTA 281 Art T a n z. — Gr. ~ wird MUNT. MOD. stellenweise *dăo'i* gespr., daher bisw. *duoi* geschrieben; *dăo'ă* lautet POP. vielfach *do'o'ă*, -ă, -o, -ă, od. *do'o'ă*, *do'ă*, -o, -ă (bezw. *dăo'o'ă* etc.), LV. *do'ao*, *do'aă*, *do'o*, MAC. *da'o*, ISTR. *do'*. — *De două ori* «zweimal» wird LV. geschrieben *de do'o'ori*, *de doao'ri*, *de dao'ri* (so meist), ferner *de doo'ri* Ș. TAINE 189. — Für *do'ua-sprezece* «zwölf», *do'uaze'ci* «zwanzig» pflegt man *do'uspr-*, *do'uz-* zu sprechen. — Et. Lat. *duo* + -i, -ae.

do'că sf., pl. -ci, MUNT. A m m e f. *Și muri Devora, doica Revecăi* BIBLIA 1688 Gen. 35, 8. — Et. Slav. *do'jka* (nslov. *dojka*, bulg. *dojka* etc.).

do'ilea (al) num. m., fem. a *do'ua*, der, die zweite. *Un al* ~ ein zweiter, o a *do'ua* eine zweite. *Al* ~ zweitens. A *do'ua* zi am nächsten, folgenden Tage, Tags darauf. — Gr. Masc. MOLD. *al do'ile*, POP. a *do'ile* (auch für das fem. gebraucht: a *doile casă* das zweite Haus). — Fem. LV. a *do'a*, *do'ao*, *do'o*, POP. a *do'a'oa*, -ă, *do'a*, MAC. a *da'oa*. Die Folge a *do'ua o'atra* «das zweite Mal» lautet LV. meist a *do'ao'ă*, auch a *do'ao'ă*, a *do'ară*, a *da'oră*, die Folge a *do'ua ziv* MOLD. POP. a *da'uză*. — LV. bildet auch den pl.: m. *al do'ilea*, *ai do'ilea*, *a(i) do'i* (ver'i), alleinstehend *ai do'il*, fem. *a(i) do'a'olea*, *do'o'olea*, *do'alea* (vere), s. bes. PRAV. Gov. 1640, 21 b flg. u. INDR. 174 flg.

do'ină sf., pl. -ne, Doina f, lyrisches Volkslied elegischen Charakters. Man unterscheidet drei Gattungen von Volksliedern: ~, *baladă* (od. *cîntec bătrînesc*) u. *horă* (Tanzlied, Schnadahüpfel). Die ~ beginnt stets mit den Wor-

ten *Frunză verde (de)* u. darauf folgendem Namen einer Pflanze. *Dăina, doina, cîntec dulce, Cînd te-aud, nu m'aș mai duce* AL. PP. 224. — Gr. Tr. auch *da'ină* nach BARIȚ, FOAE PENTRU MINTE 1842, 101, vgl. auch FRÎNCU MOȚII 30 (*Cine-a zis dintîiu dăina', Arsa î-a fost inima*), wo es jedoch Interjektion sein kann, wie in der Variante BIBICESCU 3 (*Cine-o zis dăinu-dăina'*). Andere Beispp. für den Gebrauch als Interjektion der Klage in siebb. Volksliedern sind: *Ai dăina' și da'ina da, Ca mî-am vîndut camașa* FRÎNCU MOȚII 30. *Roaga-te, roagă, mireasă, Eî dam și da'na'm, mireasă* MAR. NUNTA 513 (Komitat Zarand). *Eî nam și dăina'm, fecioara, Și iarăși dăina'm, fecioară* das. 430 (Timișoara). — Et. Der Zshg. mit lit. *dainā* ist fraglich; ebenso die Herleitung von *do'a're* «schmerzt», *do'r* «Sehnsucht» = lat. *dolet, dolor*, wobei auf *mo'ină* «Tauwetter» (zu *mo'ale* «weich»?) hingewiesen wird.

doina'ș adj. Doinen flötend AL. PP. 8 (*Un mic ciobanaș Din fluer doina'ș*); 186; BODNĂR. CL. IV 322 (*mîndrul fat, doina'ș din fluer de aur*).

doini' (a), prez. -ne'sc, v. trans. u. intr. (Doinen) singen, spielen. *Glasul meu de țe-o placea Cum își doinește dorul* RĂDUL. RŪST. I 230. *Acel rege-al poeziei.. Ce din frunze își doinește* EMIN. CL. IV 185.

do'iniță siehe *do'niță*.

doio's siehe *duo's*.

do'isprezece num. m., fem. *do'ūspr-* z w ö l f. — Gr. Siehe *do'i* u. *ze'ce*. — Et. Wörtlich «zwei auf zehn», vgl. alb. *dū-mba-dieta*, ksl. *dva-na-desentī*.

dojană sf., pl. -je'ni, f. LV. Ermahnung f. *Sa dojenască pre ceia ce nu sa lasă de jurămînt, ca doara pentru dojana măi vîrtos să vor părăsi de a jura* MARG.² 105 a. *Și nepriimind ia dojana lui, astatu înaintea ighemonului și-î batjocori idolii* DOS. VS. Sept. 23. — 2. MOD. Rüge f, Verweis m, Tadel, Vorwurf. *Nedreptățile lui [Varlaam].. au silit pe domnul Antioh Cantimir.. să facă lui Varlaam o dojană publică foarte atacătoare* [dem V. eine.. öffentliche Rüge zu erteilen] MELH. CH. 171. *Oda aceasta, plină de dulci și delicate dojeni* [voller.. Vorwürfe] OLL. HOR. 39. *După aceste dojeni* [nach dieser Strafpredigt], *împăratul Carol se întoarce cu blîndețe catre copiii cei bunî din dreapta lui* ODOB.-SLAV. 25. — Et. Postverbal von a *dojeni'*.

dojeni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. 1. LV. ermahnen. *Oamenii [și] creștinii, feciorii și slugile sa învețe și sa-î dojenască pre frieu și pre dragostea lui D-zeu* [sollen sie zur Furcht und Liebe Gottes ermahnen] COR. TÎLC,

Ev. CCR. 22. *Comendatul o dojeni să-și aleagă ce-î muî bine pîna-î fără de munca Dos.* VS. Sept. 23. — Noch BARAC HAL. (Übersetzung aus dem Deutschen) öfters: warnen, zB. V 95 (*cu toate ca eu îi dojenisem să nu să tinză la el; însă ei n'au vrut sa mă asculte*). — 2. MOD. PC. Jdn. rügen, verweisen, tadeln, ihm Vorwürfe machen. *Iar dojenind predînsii le-a poruncit nimănuî sa nu spue aceasta* Ev. 1894 Luc. 9, 21. *Iî făgădurse că-l voiî dojeni cu asprime* [dass ich ihm einen heftigen Verweis erteilen werde] FIL. Cloc. 102. *Mama ei . . se supăra pe dînsa și o dojenca aspru* [schalt sie heftig aus] ODOB.-SLAV. 85. — Et. Ksl. *dognati, doženar* «verfolgen, nachsetzen».

do'l subst. (neol., jur.) Dolus m.

do'dora adv. FAM. strotzend, gespickt voll. *Se săturară de-și făcură burțile do-dora haa!* ISPIR. BSG. 78. *Cel ce mîncea untul . . din țara 'ntreagă 'ntreguliță, Ca să-și umple punga doldură dorliță* DEPAR. I 38. — Gr. Auch -dura u. -ră. — Et. Unbek.

doldora', -ri' (a) v. trans. strotzend füllen, vollstopfen JIP. RAUR. 16 (*caută numai a-și umplea căciula, lada și buzunarele și după ce s'or doldora, să plece p'aci înrole*); 164 (*punga va fi doldorată d'apurare*); OPINC. 29 (*Negustorii . . -și doldoresc punga din mărfurile lor bune rele*).

dolēa'nță sf., pl. -țe, (neol.) Beschwerde f, Klage.

do'lie sf. Dachkehle f (durch zwei aneinanderstossende Dachflächengebildete Rinne). *La coamă [First] se pune un rînd de olane . . Tot așa și la muchi [Kanteu], iar la dolie se pune pe de desupt o tablă de fier* GAZ. SAT. XIV 365. — Et. Wohl zu ksl. *dolē* «unten, hinunter». Die Dachkehle läuft schräg nach unten.

dolihocefa'l adj. (neol.) dolichocephal, langköpfig.

do'liū subst. (neol.) Trauer f. *Haină, steag de ~* Trauerkleid, -fahne. *A purta doliul cuiwa um Jdn. Trauer tragen. Un mare salon imbrăcat în doliū* [schwarz ausgeschlagen] C. NGR. 54. *Un plic . . cu doliū lat* ein Briefumschlag mit breitem Trauerrand GAZ. SAT. XIV 487.

dolma'n sn., pl. -ne, (neol.) Do'lman m (ungarischer Husarenpelz). — Gr. -nă sf. Cost., *dolomă'nă* CL. IV 172.

dolofa'n I. adj. MUNT. FAM. v. Kindern: von blühendem Äussern, dick und fett, kugelförmig. *Moșul, märe, l-a crescut [pe copil], Măricel că l-a făcut, Dolofan că l-a văzut . .* TEOD. PP. 616. *Punga dolofană din păstrare și din muncă* JIP. OPINC. 94. *Fata împăratului . . făcu un dolofan de copil ca un îngeraș* ISPIR. LEG.² 121. — H. sm. Prinz

m (?) DELAVR. SULT. 31 (*copiū lor cresc ca dolofaniū, vînjoși, sprinteni și pepenoși*). — Dazu vgl. *dolfa'n* «Vornehmer, Reicher» B. — Et. Wofern die Verwendung bei DELAVR. nicht auf falscher Auffassung beruht, könnte an mittelbare Herkunft von lat. *delphinus* «Delphin» gedacht werden, vgl. zur Form ksl. *dolfinu*, engl. *dolphin*, zur Bedtg. frz. *dauphin* «Erprinze».

doloma'nă siehe *dolma'n*.

do'm sn., pl. -muri, (neol.) Dom m.

do'ma, do'ma interj., allmähliches, langsames Geschehen bezeichnend, etwa: nach und nach, mit Ach und Krach JIP. OPINC. 160 (*Și așa aîdea, aîdea, doma, doma . . , ajung cu ajutorul sfîntului acasă*). — Et. Vgl. *domo'l*.

domba'z sn., pl. -zuri, Ponton m, Brückenschiff n Doc. 1729 u. 1790 (*tumbazuri*) Ș. INFL. II 48; VACAR. IIO. TEZ. II 302 (*se afla și multe poduri și în dombazuri* [viele Schiffsbrücken]). — Et. Türk. *domba'z, to-*.

domenia'l adj. (neol.) Dominal-: obligatiuni, bonuri ~e auf die Staatsdomänen hypothesezierte Schuldscheine, wurden 1871 emittiert u. später eingelöst.

dome'niū sn., pl. -ni, (neol.) 1. Domäne f, Staats-, (al coroanei) Krongut n. — 2. Bereich n, Gebiet, Feld: *în domeniul artei* auf dem Gebiete der Kunst.

dome'snic etc. siehe *dume'snic* etc.

dome'stic adj. (neol.): animal ~ Haustier n.

domicilia' (a), prez. -lie'z, (neol.) I. v. trans. (com.): *o trată* eine Tratte domizilieren. — II. *a să ~ într'un loc* sich an einem Orte (häuslich) niederlassen; ~t wohnhaft.

domicilia'r adj. (neol.): vizită ~ă Haus-suchung f; *a face o v. d.* eine H. vornehmen.

domiciliū sn., pl. -lii, (neol.) 1. Wohnsitz m, -ort, Domizil n. — 2. (com.) Domizil n.

domina' (a), prez. -ne'z u. -mî'n, (neol.) I. v. trans. beherrschen. — Auch fig.: *În virful unui deal unde era o biserică ce domina tot satul* BALC. 495. — II. v. intr. herrschen (*asupra* über).

domina'nt adj. (neol.) herrschend, vorherrschend.

domina'țiu'ne, -na'ție sf. (neol.) Herrschaft f.

dominica'l adj. (neol.) 1. orațiunea ~ă das Vaterunser. — 2. Sonntags-: *răpaos ~* Sonntagsruhe. — Gr. Missbr. meist *dum-*, nach *Duminică*.

dominica'n sm. (neol.) Dominikaner m.

do'mino sn., art. -nul, pl. -ne, (neol.) 1. Domino m (Mantel; Träger desselben). — 2. Domino n (Spiel).

domiri' (a), prez. -re'sc, I. v. trans. gefügig, nachgiebig machen RETORICĂ 1798 GCr. II 162 (măcar de ar fi și tari la inima, [cuvîntarea] o moae și cu osirdie o dumereste să-și plîngă faptele greșalelor sale cele neincuviințate); B. — II. a să ~ 1. LV. sich fügen, nachgeben CANT. IST. IEROGL. 209 (inorogul, după viclene jurămînturile ce va să-î dea [hamelconul], domirindu-se). — Bes. mit Negation. [Armenii] se leapădă de apă a băga [năml. in den Messwein] și nedomirindu-se [eigensinniger Weisse] numai cu vin slujese INDR. 616. Ca să nu cumva . . . să cază de in bine intru fără de lege pentru nedomirirea [aus Trotz] 595. — Noch BARAC HAL. I 63 (cu atîta nedumerire [mit solchem Eigensinn] mă silea [mureea] ca să-l jertfese cît am legat vișelul și . . .). — 2. de, despre c. sich etw. klar machen, sich darüber klar werden. Mă trezesc, casc ochii și caut să mă dumeresc unde mă aflu VLAH. IC. 96. Acuma se dumeria el [ging ihm ein Licht darüber auf, verstand, begriff er] ce însemnau toate apucăturile ei de mai înainte pe care el, în prostia lui, le crezuse că sînt copilării GANE CL. IX 56. Aveți bunătate de vorbiți măi moldovenește, cucoane, să ne dumerim și noi [dass wir es auch verstehen] CREANGĂ CL. XVII 115. Chiriac (domirindu-se [dem ein Licht aufgeht]). A! CARAGEALE CL. XIII 292. Jupin Dumitrache (inseninat și domirit [mit aufgeheitertem Gesicht, hat begriffen]). A! das. Colegul meu rămase cu gura cascătă — simbol al unei dumeriri neașteptate [ein Zeichen, dass ihm plötzlich ein Licht aufgegangen war] BOGD. VECH 260. — Fraglich ist die Bedtg. SPĂT. MIL. LET.² I 92 (domirit și mare om fiind [da er ein klarblickender (?), grosser Mann war]). — Bes. mit Negation. Nedumerindu-se de această schimbare neașteptată a rezeșilor [da er diese . . . Sinnesänderung . . . nicht recht begriff] MELH. CH. 276. Toți cei cu minte nu se puteau domiri cum el, domn stăpînitor, să rîvnescă după o pălărie de cardinal BĂLC. 271. Și cum sta el pe gînduri și nu se dumeria [und nicht recht wusste] ce să facă pentru a scăpa de rușine CREANGĂ CL. XI 174. Nedomirindu-se ce va să facă, cum va putea face să-și înadereze lucrul INDR. 701. Lucrarea d-sale ne lasă în mare nedumerire [lässt uns ganz im Unklaren] asupra chestiei celei măi importante CL. XVI 246. Nu știaș ce să facă și cum să iasă din acea situațiune nedomirită [aus dieser unklaren Lage] FIL. Cioc. 179. — Next stutzig, betroffen. Se uita nedumerit cînd la strălucitoarea monedă . . . cînd la lorzii cei cu figurile de un cot GANE CL. XIV 289. — Daher: — 3. LM. bisw. a nu să ~ Be-

denken tragen, unschlüssig sein. De aceia nu ne dumerim a arăta propria noastră simțire I. NGR. CL. IV 247. Cuprins de aceste nedumeriri [Bedenken], Budulea își schimbă drumul SLAVICI CL. XIV 98. După un moment de nedumerire [der Unschlüssigkeit], întărtarea publicului încontra mea a fost atît de mare încît [camarazii mei] cu anevoe m'au putut feri de maltratară L. NGR. CL. XV 49. — Gr. MUNT. ~, MOLD. dumeri', bisw. dumeri'. — Et. Slav. *domeriti (russ. domjeriti, nslov. domeriti) «zu Ende, voll-messen» stimmt lautlich so ziemlich, begrifflich aber gar nicht. Überhaupt fragt es sich, ob für Bedtg. I u. II 1 nicht ein anderes Ety-mon zu suchen ist als für Bedtg. II 2 u. 3.

do'mn sm. Herr m: 1. von Gott, in Übersetzungen für gr. κύριος, ksl. gospodî (jetzt stets Domn geschrieben). Și zise Domnul Dumnezeu: nu este bine a fi omul singur BIBLIA 1688 Gen. 2, 19. Soarele . . . Sus la Domnul se urca, Domnului se închina și din gură cuvînta: Doamne sfînte și părinte! Mie timpul mi-a sosit, Timpul de casătorit AL. PP. 27. Mă duc să(-mî) caut stăpin, dă, Doamne, să nu găsesc! (Redensart, wird scherzh. dem Faulen in den Mund gelegt) ich gehe mir eine Stelle suchen, ach, wenn ich doch nur keine fände! Siehe auch da' (a) I 1. — Als Ausruf: Rău-î, Doamne [o Gott], rău-î, zău!, Cînd nu-î vin la fagădaș IARN.-BIRS. 386. Îa să mergem măi aproape de dînsa. «Cum nu, cuconășute, că Doamne, hazlie-î [sie ist nett, das muss man sagen]!» CL. XII 45. Din fintînă cresc doi paltini frumoși, Doamne, frumoși [zwei wunderschöne Bergahornbäume] CL. XVII 277. Vai de Doamne [Herr Jesus], tăcă! strigă ia . . . dar umpli toată casa [de sloiu, mit Schnee] CL. XV 426. — 2. Redensarten zu 1: a) Doamne-ajută siehe ajuta' (a) H b u. Supl.; für măi de Doamne-ajută nur măi de Doamne SLAVICI CL. V 6 (î-am căutat ei bărbat măi de Doamne [einen besseren, feineren Mann]). — b) Doamne ferește! Gott behüte und beschütze mich! «[Tache] scrie un roman.» Batrina își făcu cruce. «Doamne ferește [Gott sei mir gnädig, barmherziger Gott]! Cu asta își pierde el vremea . . .?» ZAMF. LN. 85. Măi ales cînd doarme copilul, atunci [Pădureana, die Waldfee] îl poate, Doamne feri [Gott behüte]! măi iute fură MAR. NAȘT. 129. — Daher FAM. um alles in der Welt nicht, um keinen Preis, nie und nimmer. [Îa] își cam temea bărbatul și Doamne ferește n'ar fi tocmit slujnice tinere în casa CL. XIII 47. Nu s'ar fi făcut pe atunci cununii noaptea Doamne ferește GHIB. BV. 47. Veselie cu chila și grijuri Doamne ferește [und Sorgen nicht die Spur] RĂBUL. RUST. II

135. — c) POP. *Doamne iartă-mă* um alles in der Welt. *Aice-i? Unde Doamne iartă-mă sa fie?* AL. OP. I 99. *Îi arata buruiana și-l întreabă ca ce o fi acea buruiana și cum Doamne iartă-mă de o răsărit tocmai sub laița?* BOGD. POV. 5. — d) FAM. *dragă Doamne*, MOLD. auch *dragă-liță D.*, TR. *drag, drăguț D.*, ferner nur *drăguț* IARN.-BIRS. 434, an D. 480, *vezi D.* MIR. CŢSTIN LET.¹ I 253, NAD. NUV. I 100, ironisch, um zu sagen, dass das Folgende nicht ernst zu nehmen sei, etwa: quasi, so-disant. *Mi-se rumenea fața văzînd cu ochiș, iar mama, cu privirea umedă de bucurie, îmi zicea, draga-doamne muștrîndu-mă: N'am mai văzut copil ca tine neastimparat și prilit de soare!* CL. XIX 196. *Țintila, dragă Doamne, se cam codea . . , dar însfirșit spuse că . . primește cîntea ce i-se face* SLAVICI CL. XV 271 (die Bauern ernennen den Ț. zum Schullehrer). *Avem dragă doamne un prefect care se ocupa de toate cele, numai de trebile județului nu* CL. XIII 360. — 3. in Pflanzennamen: a) *lemnul Domnului* Eberraute f, -reis n (Artemisia Abrotanum). — b) *mila Domnului* Gnadenkraut n (Gratiola) TESAL. ENC. I 29. — 4. Herr m, Herrscher, Gebieter, spez.: Fürst (als Titel jetzt Domn geschrieben). *Au murit domnul vostru Saul* BIBLIA 1688, 2 Reg. 2, 7. *Schimbară domnilor, bucuria nebunilor* (Sprw.) über den Wechsel der Herrscher freuen sich die Narren. *Cu toți l-au ales și l-au pus domn* [wählten und setzten ihn ein zum Fürsten], *mai mare lor și purtător de grije* URECHE LET.² I 133. *Cu porunca prea bunului creștin și luminatului domn Ioan Șerban Cantacozino' Basarab Voevod* BIBLIA 1688, Titel. *Cu mila lui D-zeu Noi Grigorie Alexandru Ghica Voevod domn țării Moldovei* Doc. 1764 MELH. CH. 279. *Domn de steag* Bannerherr PALIA GCR. I 37. — 5. Tr. vom Gutsherrn, wofür sonst boer. *Pentru mîndra care-mi place, Trei zile la domni aș face* [würde ich drei Tage fronen] IARN.-BIRS. 10. — 6. MOD. als Titel Bürgerlicher. *Acasa-i domnul?* ist der Herr zu Hause? *Domnule!* mein Herr! (in Briefen: Geehrter Herr!). *Domnilor!* meine Herren! — Vor Eigennamen gekürzt geschrieben: *D-l* od. *D.*, *D-lui*, *D-niș*, *D-lor* = ~ul, ~ului, ~iș, ~ilor. — Gr. POP. vor Eigennamen *don*, zB. NAD. NUV. II 204 (*Îan vezi, don Dumitre, l-a ajuns blestemele arelor*). — Vocat. zu 1 u. 4 *Doamne* (doch *Domnule Măria ta* in PP.), zu 6 *Domnule*. — Dem. *domnișor* (siehe auch bes. Art.), ferner *domnuț* BIBIC. 320 flg. — Et. Lat. *dominus*.

domne'sc adj. 1. fürstlich. *În tipariul domnesc în Iași* VARL. CAZ. 1643, Titel GCR. I 103. — *Țaranii domnești* freie Bauern, zum Unterschied von den leibeigenen (*vecini*)

SUTU NOT. 80. — 2. in Tier- u. Pflanzennamen: a) *pasăre domnească* Gimpel m (Pyrrhula) CIH.—b) *buruene domnești* Sammetblume f (Tagetes) BR. — c) *flori domnești* Qu., nach BR. PANȚU Garten-, Prachtnelke f (Dianthus Caryophyllus, D. superbus). — d) *lemn ~ = lemnul Domnului* (siehe do'mn 3 a) PP. CL. XV 230. — e) *măr ~* Art grosser, sehr schmackhafter Apfel.

domni' (a), prez. -ne'sc, I. v. trans. 1. bisw. beherrschen. *Domnul Mavrogheni . . au domnit Valahia un an cu pace* DION. TEZ. II 179. *Împleți pămîntul și-l domniți* DOS. PAR. Gen. 9, 7 GCR. I 267. *Că nu-i trăi cît lumea Nicî vei domni tu țara* IARN.-BIRS. 151. — 2. zum Fürsten machen MUSTE LET.² III 55 (cînd sluga se domnește în scaunul domniei stăpînului său). — 3. pc. Jdn. «Herr» nennen, «Sie» zu ihm sagen. — II. v. intr. herrschen (*peste o țară* über ein Land), regieren. *După moartea lui Moisi stătu Isus Naviin . . și domni 27 de ani* MOXA HC. I 349. — LM. auch fig.: *în pădure domnește tăcere* im Walde herrscht Schweigen.

domnie sf. 1. Herrschaft f, Regierung. *Gratian, pină era viu, dede domnia despre răsărit lu Theodosie* MOXA HC. I 365. — 2. Fürstenwürde f, -tum n. *Țeremonia domniei nouă, cînd vine domnul în scaun* GHEORG. LET.² III 299. *Domnia moldovenească au fost moștenitoare în vremile vechi* CANT. DESCR. ed. 1851, 78. *În veacurile cele dintîiu întru care au început Moldova să fie domnie deosebită* 139. — 3. Fürstenhof m PP. öfters, zB. AL. PP. 209 (*Vină mîni tu la domnie, Ca să vezi o cununie, Cununia domnului Cu sora voinicului*). — 4. Fürst m NECULCE LET.² II 288 (*l-au slobozit cu chizeș pină a venire domnia [bis zur Ankunft des Fürsten]*); 289 (*ce vra el să facă, făcut era și de domnie, de Mihaïu-Vodă*). — 5. mit Possessiv, als Titel u. Anrede: a) der Fürst nannte sich ehem. *Domnia mea*, was im Deutschen durch den Pluralis majestaticus auszudrücken ist. Das Verbum wurde in die 1. Person Sg. od. Pl. gesetzt. *Pentru aceia Domnia mea . . poroncesc tuturor împreună boerilor celor mari și celor mici*. Doc. 1694 MELH. CH. 154. *Această anașora cetîndu-se și înaintea Domniei mele [vor uns], și am cunoscut și Domnia mea că bine și cu dreptate au hotărît dumnealor velișii boeri, și poruncim și Domnia mea ca să ia Episcopia pe țigani supt stăpînirea sfîntei Episcopii* Doc. 1757 MELH. CH. 259. — b) *domnia ta*, zu einer älteren od. höherstehenden Person *domnia voastră*, zu mehreren *domniile voastre* ist die übliche höfliche Anrede, die dem deutschen «Sie» entspricht (vgl. den verwandten Gebrauch von it.

Signoria sua; *signoria* zu *signore* wie *domnie* zu *domn*). Dabei wird jedoch, wie im vorstehenden Falle, das Verbum nicht in die 3. Person gesetzt, sondern je nach Umständen die 2. Sg. od. Pl. gebraucht, also zu einer Person *domnia ta mă cunoști* od. *domnia voastră mă cunoașteți* zu mehreren *domniile voastre mă cunoașteți*. Sie kennen mich. — Die *Moși* sagen *tu dumneata FRÎNCU MOȘI 24.* — c) *domnia lui, ei* (od. für letztere beide *sa*), von mehreren *domniile lor* wird höflicher Weise für «er, sie» gebraucht, namentlich wenn die fraglichen Personen zugegen sind: *domnia lui, ei mă cunoaște* er, sie kennt mich, *domniile lor mă cunosc* sie kennen mich. — d) in Adressen wird dem Titel *Domniei Sale* vorangeschickt, was jedoch immer mehr ausser Gebrauch kommt: *Domniei Sale Domnului N.*

N. Sr. Wohlgeboren Herrn N. N. — e) ehem. wurde den Namen von Bojaren *dumnealui, dumnealor* vorgesetzt. *Intr'un palat de acestea . . locuia dumnealui postelnicul Andronache Zimbolică* [etwa: Seine Exzellenz der Herr Minister des Äusseren A. Z.] C. NGR. 65. *Poruncim D-sale Constantin Balș Vel Logofăt de Țara de jos i D-sale Vel Vornic al Obștiei ca să caute aiure vre-un alt loc* Doc. 1803 URIC. IV 172. *Dumnealor veliții boeri* die Herren Staatsräte. — f) FAM. fast INV. *dumnealui* mein Mann, *răposatul dumnealui* mein seliger Mann, mein Seliger. — Gr. Die sub b—d genannten Verbindungen werden, wofern man sich nicht ganz besonders förmlich ausdrücken will, wie folgt gekürzt (in Klammer sind die in der Schrift üblichen Abkürzungen beigefügt):

1. Zu einer Person.

c. dr.

dumneata' (d-ta); POP. *mneata'*, BAN. auch *dumita'*; FAM. *mata'*, missbr. auch *mata'le*, dem. *mătălu'ă*
dumneavoa'stră (dv., Dv.)

c. obl.

dumita'le (d-tale); FAM. *mata'le*, dem. *mătălu'fel*
dumneavoa'stră (dv., Dv.)

2. Zu mehreren Personen.

dumneavoa'stră (dv., Dv.), INV. U. POP. *du'mile-voa'stre*

dumneavoa'stră (dv., Dv.), INV. U. POP. *du'milor-voa'stre*

3. Von einer Person.

dumnealui' (d-lui), *dumneae'i (d-ei)*, MOLD. POP. *-nee'i*
dumneasa' (d-sa)

dumisa'le (d-sale), INV. U. POP. auch *dumnealui' (d-lui)*, *dumneae'i (d-ei)*, MOLD. POP. *-nee'i*

4. Von mehreren Personen.

dumnealo'r (d-lor)
CAZ. 1642 CCR. 163 steht ferner *dumnia* (wie bet.?) *voastră*.

dumnealo'r (d-lor), INV. U. POP. *dumilor-sa'le*

domnișoară sf., pl. -re, 1. siehe *doamnă*. — 2. MOD. Fräulein n: *Domnișoara* (geschr. *D-șoara* od. *D-ra*), pl. *-rele* (geschr. *D-șoarele* od. *D-rele*) N. N. Fräulein N. N.

domnișor sm. 1. siehe *do'mn*. — 2. LV. Prätendent m auf den Fürstentron. *În zilele acestei domnii se ridicase și un domnișor de la Orhei* MİR. COSTIN LET.¹ I 237. — 3. Stieglitz m (*Fringilla carduelis*) COM. TR. MAR. ORNIT. I 393.

domniță sf., pl. -țe, LV. Tochter des Fürsten: Prinzessin f. *O caretă . . înlăuntrul căreia ședea la dreapta doamna țării, soția lui Vasilie Lupul, și la stînga domnița, fiica ei* GANE CL. VII 89.

domnito'r, INV. U. POP. -rîu sm. Fürst m. Titel des rumänischen Fürsten, der in der 2. Hälfte des 19. Jh.s aufkam, als *domn* allgemeiner Titel der Bürgerlichen geworden war. Daneben blieb aber auch letzteres im Ge-

brauche. Vgl. zB.: *Puterile constituționale ale Domnului sînt ereditare* CONSTIT. art. 82 nb.: *. . atunci Domnitorul va putea numi succesorul său dintr'o dinastie suverană din Europa* das. art. 83.

domo'l adj. 1. nicht hastig: langsam, sacht, gemächlich. *Plecă cu pași domoși spre casă* CL. XV 426. *Dămol sau iute, iute ca vîntul Eū merg călare* AL. OP. I 51. *Cînd vîntul este prea domol* [zu gelinde, zu schwach] ISPIR. JUC. 70. *Orcanul însuși sta domol* [liess nach] COȘBUC 37. *Apoi îi zise cu un ton mai domol* [in ruhigerem Tone] GANE CL. VIII 181. *Dămol* [sachte, gemach], *damol, Tribunescule! Nu te aprinde ca un stog de pae* AL. OP. I 1652. — 2. von Menschen u. ihrem Tun: a) langsam, träge. [*Sora lui*] *a mai mare mai domoală, A mai mică mai voinică* TEOD. PP. 204. — b) sanftmütig, gütig, freundlich. *Era băet domol și întra totdeauna în*

voile mele SLAVICI CL. XIV 95. *Rar o vorbă domoală între mamă și fată* NAD. NOV. I 139. *Temîndu-se de dinsul ca să nu strice toată padurea, i-a zis cu domolul [freundlich]: Da lasă, lasă* SBIERA POV. 181.—Gr. MOLD. *dăm-*.—Et. Der Zshg. mit slav. malo «ein wenig» (vgl. poln. pomalo «sachte», russ. malo po malu «allmählich») ist fraglich.

domoli' (a), prez. -le'sc, v. trans. machen, dass etw. sich langsamer bewegt: mässigen, dämpfen, stillen, beruhigen, besänftigen, beschwichtigen. *Certă vîntul și zise marii: domolește-te [αλωπα], infrinează-te* BIBLIA 1688 Marc. 4, 39. *Iși stringea . . minile la inimă, ca și cum ar fi voit să-i domolească bătăile* C. NGR. CL. XV 51. *După domolirea acestei răscoale* BALC. 84. *Înainte birtului să bateau doi oameni beți; el . . intră între ei să-i domolească, să-i împace* RETEG. POV. IV 24. *Pină se va mai domoli firea bărbatului cea iute* INDR. 151. *A izbutit a domoli [zu zähmen] o inimă sălbatică* C. NGR. 43.—Gr. MOLD. *dăm-*; ferner caî sirepî și *nemoliți* DIV. 15 b (oder zu malo. ?).

domuz sm. Schmähwort, im Munde von Türken: Schwein n DION. TEZ. II 188 (*nu este vrednic domuzul acesta de masa mea*); 191.—Et. Türk. domuz.

don siehe do'mn.

donat' (a), prez. -ne'z, v. trans. (neol., jur.) schenken.

donata'r sm., fem. -ră (pl. -re), (neol., jur.) Beschenke(r).

donatiune, -na'tie sf. (neol., jur.) Schenkung f.

donato'r sm., fem. -toa'ră (pl. -re), (neol., jur.) Schenker(in).

dondăni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. u. intr. MOLD. FAM. halblaut u. undeutlich sprechen: (vor sich hin) murmeln, brummen, summen. *Ameșit de bucurie, Dondănește 'n cetinel: Uite, zău, ce piele bună!* SPER. AN. 1892 I 199 (beim Erblicken eines Hasen). *Don-dănea printre dinți o melodie țigănească* CL. X 351.—Gr. Auch *dând-* COM.—Et. Lautnachahmend.

do'niță sf., pl. -țe, MOLD. -ți, 1. MUNT. TR. hölzerne Kanne mit einem Henkel, zum Wasserholen etc. *Și au dat cornuri în minile tuturor și donițe [δὀνιας] deșarte* BIBLIA 1688 Jud. 7, 16. *Fiindu-i sete, ceru apă de la o fetiță care venea de la fîntină cu donița plină* ODOB.-SLAV. 95.—MOLD. dafür *cofă*.—2. MOLD. Eimer m zum Melken von Kühen (wogegen Schafe in die anders geformte *găleată* gemolken werden). [*Vaca*] *de frunte . . dă donița plină* DRĂGH. IC. 16.—Gr. MOLD. MOD. auch *do'ln-*.—Dem. *donicloară*, pl. -re.—Et. Vgl. poln. do(j)nica, zu slav. doiti «melken».

Do'nț sm. LV. (Cron.): (cazac) ~ Donischer Kosak.—Et. Poln. doniec, Gen. doica.

do'p¹ sn., pl. -purî, (de plută, de sticla etc. Kork-, Glas- etc.) Pfropfen m. *Dopurile . . de plută cu care astupăm carafele* LIT.—Gr. DEM. *dopușor*, pl. -șoare; *dopuș* B.—Et. Unbek. Wohl urverwandt mit urgerm. tap «Zapfen».

do'p² adj. MOLD. *cocoș ~, găină doapă* Art Hahn, Henne ohne Schwanz. *Doar [Ilinca] nu-i vre-o sculă nici vre-un odor, curat o găină de cele doape* NAD. NUD. I 182.—Et. Viell. zu *do'p¹*, nach der rundlichen Gestalt so genannt.

dopro's subst.: FAM. a face cuiva ~, a-l lua la ~ Jdn. ins Verhör nehmen. *Cînd ajunge Stan la Cerdac, ese cuconul Mihăluș înainte și începe a mi-ți-l lua la dopros* BOGD. POV. 153.—Et. Russ. dopros'sü.

do'r¹ subst. 1. (seelischer) Schmerz, Weh n Dos. VS. Oct. 9 (*mare doru-mi-î, c'am avut numai doi cuconi și i-am îngropat astăzi pre-amîndoi*); MARG.² 64 b (*că nu arde fierbințeala frigurilor trupurile precum arde și aprinde dorul sufletele prietenilor cînd se desparte unul de altul*)—2. OLT. POP. ~ de cap, de inimă Kopf-, Magenschmerz m QU., zB. TEOD. PP. 396, in einer Besprechung (*Să nu aibă [cutare] dor de cap*); ȘEZAR. IV 24 (*diferite boale de stomac, cum diaree, fărîmături, stricăciuni etc., cunoscute în popor sub numele de «dor de inimă»*).—3. Sehnsucht f, Sehnen n, Verlangen: de c. nach etw., ~ul cuiva, unuî lucru die S., das V. nach Jdm., nach etw. *Înghițea bietul odată și-l lovea dorul de fată [uud es ergriff ihn die Sehnsucht nach dem Mädchen]* AL. PP. 5. *Mor de dorul tău* ich sterbe vor Sehnsucht nach dir 243. *Dor de țară* Heimweh. *Vorbim de țară* [von der Heimat]. *Dorul ei ne urmărește pretutindene* AL. OP. I, XVII.—*Mi-e ~ de cineva, de c.* ich sehne mich, es verlangt mich nach Jdm., nach etw. *Mult mi-e dor de o floricea . . Care-o porți în buzișoară* AL. PP. 157.—*Duc ~ul unuî lucru, ~ de c.* ich trage (dauernd) Verlangen, sehne mich, lechze nach etw. *Baba Ilinca . . mă duse în cămara cu merinde unde ședeau grămădite pe polițe cutii cu rahat, șiraguri de smochine . . și cite și mai cite de care duceam dorul la școală* GANE CL. XIII 41. *Fragii, poți să le duci dorul die Erdbeeren siehst du nie wieder* AL. POEZII I 72.—*Cu ~* sehnsüchtig, sehnsuchtsvoll, voll Verlangen, liebe glühend. *Îar în urma lor [năml. a fetelor] Mulți voi-nici cu dor S'au luat cîntînd* AL. PP. 14.—*A face pe ~ul cuiva = pe voia cuiva:* tun, was Jd. verlangt AL. PP. öfters, zB. 145

(*Ale! corbi, corbișor, de vrei tu să-mi faci pe dor, Ține inclusul meu . .*). — POP. în ~ul lelei ohne dabei eine besondere Absicht zu verfolgen, ohne sich dabei etwas zu denken. *Într'una din zile, feciorul de împărat se duse la vinat, ia așa cam în doru lelii, fiindcă n'avea altă treabă* ISPIR. LEG.² 370. *Căciula-i furcănească, trinită p'o ureche, în dorul lelei* [sorglos, keck aufs Ohr geschoben], *il prindea ca p'un hațduc* DELAVR. SULT. 25. — 4. spez.: Liebessehnen *n*, -qual *f*, Liebe. *Eă cu dor, mândra cu dor, Trebui-ne-ar un doftor, Pe noi să ne doftorească, De dor să ne mintuăscă* IARN.-BIRS. 107. *Căntece de ~* Liebeslieder elegischen Charakters. — Gr. Pl. bisw. ~uri. — Dem. *doruț* PP. Tr. häufig. — Et. Postverbal von lat. *dolere* «schmerzen», vgl. it. *duolo*, sp. *duelo*, port. *dó*.

dor² siehe *doar*.

dor¹ (*a*), prez. -*reșc*, I. v. trans. (lv. nicht belegt) 1. pc. nach Jdm. Verlangen tragen, sich nach ihm sehnen. *Unde este omul ce să nu dorească O femeie jună care să-l iubească* SIHL. 69. *Eă care l-am dorit și l-am plîns doi ani de zile* AL. OP. I 1010. — 2. (*cuiva*) c. (Jdm.) etw. wünschen. *Și-ți doresc mereu să fi Cu izbînzi și veselii* AL. PP. 196. *Aș dori să văd și eă asta* das möchte ich auch sehen XEN. BRAZI 63. — *Doritor* (*de c. nach etw.*) begierig; sm. Reflektant *m*. *Toată lumea era doritoare să revadă pe Mihai* I. NGR. CL. VII 49. *Adunînd în jurul lui o sumă de tineri doritori de cultură* ADAM. BIOGR. 46. — II. v. intr¹. 1. INV. u. POP. *de c. (dafür întru c. MSCR. 1710 GCR. I 368, spre c. ALF. SUFL. 1785 das. II 148, pentru c. MSCR. ca. 1800 das. 178) nach etw. Verlangen tragen, sich danach sehnen. Părintele mîeu este bolnav și dorește de dulceața raiului* MSCR. sec. 17. GCR. I 64. *Atunci băiatul începu să plîngă și să dorească de părinți* ISPIR. LEG.² 162. — *Dorit de c. nach etw. Verlangen tragend, begierig. Un Țigan odinioară, cum era dorit de caș* SPER. AN. 1892 I 5. *Bătrînii . . nu aveaă copii. Și Doamne! tare măi eraă dorii să aibă măcar unul* CREANGĂ CL. X 105. — 2. *cuiva de bine* Jdm. Adieu sagen, sich ihm empfehlen SLAVICI CL. XII 428. — || *dorire* sf. INV. u. POP. Verlangen *n*, Wunsch *m*. *Noi avem o dorire: să vedem crăișoara în ce voe-i* PP. MAR. NUNTA 428. — Et. *dor¹*.

dorință sf., pl. -*țe*, MOD. Wunsch *m*. *Vali începu a se cam îndoi de concursul gloatelor la realizarea dorinților lui* AL. CL. III 59.

dorio's siehe *duo's*.

dormează sf., pl. -*ze*, (neol.) Dormeuse *f*, Schlafsofa *n*.

dormi' (*a*) v. intr. schlafen. *Dorm și florile 'n grădină* EMIN. 180. *Te găsești transportat . . în foasta capitală a . . Moldovei, unde ajungi dormit* [ausgeschlafen], *mîncat și odihnit* GHICA 240. — Gr. Tr. *durmi'*. — Prez. *do'rm*, -*mî*, *do'orme*, -*mă*; imperat. *do'rmî*. — Et. Lat. *dormio*, -*ire*.

dormita' (*a*), prez. -*tez*, v. intr. schlummern. *Iată nu va dormita nici va adormi cela ce păzește pre Israil* BIBLIA 1688 Ps. 120, 4. — Gr. Tr. *durm-*. — Et. Lat. *dormito*, -*äre*.

dormitor sn., pl. -*toare*, (neol.) Schlafsaal *m*.

dor'nic I. adj. MUNT. TR. verlangend (*de c. nach etw.*), sehnsuchts-, liebevoll. *Aă el [năml. norocul] tiran cumplit nu e? De cine a fost el dor'nic?* PANN PV.¹ II 132. *În miezul ernii . . focul vesel e lucrul cel măi prețuit, de care cu toții sintem dor'nici și nesățioși* NAD. NUV. I 93. *Așternîndu-și privirea dor'nică și nerăbdătoare pe dunga vînată a drumului* VLAH. NUV. 11. *Și rămîind singură această păreche credincioasă și dor'nică . .* ISPIR. BSG. 53. — II. subst. MUNT. Sichelmöhre *f* (Falcaria Rivini) BR. — Et. *dor¹*.

doroba'nț sm. Dorobantz *m* (rumänische Waffengattung). Der ~ trägt eine Pelzmütze mit einer Truthahnfeder daran (daher auch FAM. *căciular* u. *curcan* genannt). Die unberittenen u. die berittenen ~i bilden zusammen die «Territorialarmee», dienen, im Gegensatz zu den übrigen, die «permanente Armee» bildenden Waffengattungen, nur einen Teil des Jahres u. werden vornehmlich zur Bewachung der Grenzen verwendet. — Et. Siehe *dărăba'n*.

dorobănțesc adj. Dorobantzen-. *Talpașii dorobănțești pedestri* FIL. CIOC. 344.

dorsa'l adj. (neol.) Rücken-; *marele ~* der grosse Rückenmuskel.

do's sn., pl. -*suri*, 1. Rücken *m*, Rückseite *f*, (bei Stoffen:) linke Seite; Ggs. *față*. *Dosul mîinii* der Handrücken. *Solul înțelegînd motivul, întră cu dosul spre tron* RAL. SUV. 110. *Nebiruitul Șved precum se socotea a fi, desîrg dosul ș'ău arătă* [wendete den Rücken, ergriff die Flucht] NEC. COSTIN LET.² II 61. *După ~* hinter dem Rücken (= heimlich, Ggs. *în față*) CANT. IST. IEROGL. 104. — *În, din ~* hinten, *pe din ~* von hinten; *casa din ~* das Hinterhaus, *ușa din ~* die Hintertür; *în, din ~ul casei* hinter dem Hause. — *A lua cuiva ~ul* Jdm. in den Rücken fallen MIR. COSTIN LET.² I 250 (*Dosul iar să le ia nu puteau Tătariș, de tabără*). — *A da ~(ul)*, ferner *a da ~ la fugă* NEC. COSTIN LET.² II 109, *a pune ~ la fugă* AL. PP. 73, *a bate ~urile* IANOV CL. XIII 72 die Flucht ergreifen, FAM. *a da ~ la față* Reissaus nehmen. *Radul vîzînd . . că oastea i-se înmoae, dete*

dosul în a treia noapte, lăsându-și locului morții și răniții ISPIR. CL. XII 177. *Făcîndu-se Moldovenii a da dos* NEC. COSTIN LET. I 140. *Pe unde să es ca să nu mă 'ntîlnesc cu el? Ha, pe fereastră! Dos la față* [ich nehme Reissaus] AL. OP. I 825. *Dos la față, voinicii!* sie nehmen Reissaus, die Helden! AL. CL. VII 370. — *Pe ~*, MUNT. *d(e)-a-'ndoa'sele* umgekehrt, verkehrt. *Luă un cojoc mișos Și mi-l îmbracă pe dos* AL. PP. 103. *Meșterul Dincă . . a tencuit zidul de la poartă și mi-a bătut numărul 6 d'andoasele* [so dass man nun 9 liest] CL. XIII 293. — **2.** gegen Sonne, Regen etc. geschützte Stelle. *Grăjdîșorul vișeilor . . să fie . . acoperit, pentru ca să le fie dos de soare și de ploae* [dass er ihnen gegen Sonne und Regen Schutz biete] DRĂGH. IC. 15. *Pentru ernaticul oilor, [gospodarîul] face perdele stuhuite și la un loc unde va fi măi dos* [an einem möglichst geschützten Ort] ION. CAL. 220. *Dacă [terasa] este prea la dos* wenn die Terasse zu sehr im Schatten liegt DATC. HORT. 35. *Nu vezi nourul cel negru cum vine ca un balaur peste noi? Vai de oasele noastre dacă n'om da dos undeva* [wenn wir nicht irgendwo Unterschlupf finden] GANE CL. II 93. *Noaptea făcură hoția, Neagu furîndu-î [năml. caii] și Marin dîndu-î dosu* [indem N. die Pferde stahl und M. den Hehler machte] RADUL. RUST. II 278. — **Syn.** ~ Rückseite; *spate*, spinare tierischer Rücken, ersteres spez. den oberen, letzteres den mittleren Teil desselben bezeichnend. — **Et.** Lat. *dorsum*, vlat. *dossum*.

dosadă sf., pl. -să'zi, LV. Qual f, Pein, Ungemach *n.* *Și multă dosadă-î făcea să o întoarcă la eresa ei, opt ani bătîndu-o* Dos. VS. Sept. 17. *Izbînda nedobîndită naște dosada* [unausgeübte Rache ruft Seelenqual hervor] *cu care minia singură ca cu lațul său se zugrumă* CANT. IST. IEROG. 189. — Noch TEOD. PP. 284 (*Să-mi văd mumă, să-mi văd tată Plin de dor și de dosadă* [Kummer]). — **Et.** Ksl. *dosada*.

dosădi' (a), prez. -de'sc, v. trans. LV. pc. Jdn. quälen, ihm Ungemach bereiten, ihm Unbill antun. *Săgetătorii vor minia și vor oști pre el și-l vor dosădi* PALIA Gen. 49, 23 CCR. 58. *Pre norodul tău, Doamne, au împilat și moștenirea ta o au dosădit* PSALT. RIMN. Ps. 93, 5. — Noch ISPIR. LEG.² 354 (*eșiră decî la mal, dosădiții de ei*). — **Et.** Ksl. *dosaditi*.

dosăditu'ră sf., pl. -ri, Misshandlung f (?) CANT. IST. IEROG. 285 (*pentru fără cale doseditura* [sic] lui m'aș pedepsi).

dosar sn., pl. -re, (neol.) Aktenstück *n.*, -bündel, Akten (*pl.*). *A închide ~ul* die Akten schliessen. *A pune la ~* ad acta legen.

dose'lnic adj. versteckt, heimlich, hinterlistig AL. CL. VII 369 (*imblați cu*

piri ascunse pe la consuli, cu intrigi fanario-ticești, cu mijloace doselnice). — **Et.** *do's.*

dosi' (a), prez. -se'sc, I. v. trans. MOLD. an eine wenig sichtbare Stelle bringen: verbergen, verstecken. *Leg pupăza de picior cu o ață și o îndosesc de mama vr'o două zile în pod* CREANGĂ CL. XV 9. *Luntrea . . Când la umbră se dosește, cînd s'arată la lumină* AL. CL. III 74. — So schon Dos. Ps. in V. Ps. 108, 17 (*Și s'au dosit de ferice, De departe stînd cu price*). — **Gr.** Jetzt gew. *înd-*. — **II.** v. intr. LV. sich flüchten. *Pierzînd [Baia-zei] multă oaste a sa cu Perșii, au dosit din Țarigrad la Odrii* NEC. COSTIN LET.² I 185. *Azilul se cuvine a-l dobîndi acei ce dosesc de la un mare rău și peire* VĂCĂR. IIO. TEZ. II 290.

dosluși' (a) siehe *desluși' (a)*.

do'snic adj. **1.** an wenig sichtbarer Stelle gelegen: verborgen, versteckt. *Întîlnind pe un cerșetor într-o stradă dosnică* [in einer abgelegenen Strasse] LIT. *Acele balcoane . . dosnice* [im Schatten gelegenen Balkons] *ce nu trebuie lăsate negarnisite* [cu florî] *cîu pretextul că n'au soare* DATC. HORT. 35. *Căi dosnice* Schleichwege D. *Boerii . . întreabă stăpînirea de dosnicele urmări* [wegen der heimlichen Umtriebe] BELD. ETER. 3. *Sînt adică unii oameni dosnici* [verschlossene Leute] *grei la vorbă încît și dracu-î ocolește* RETEG. Pov. III 28. — **2.** BAN. ~ă galbenă Kragenblume f (Carpesium), *vinătă* ganzblättrige Walderbe (Clematis integrifolia) PANȚU. — **Et.** *do's.*

dosolipsie sf. Einnahme f und Ausgabe FIL. CIOC. 208 (*catastih de dosolipsie*). — **Et.** Mgr. *δωσολψία*.

dospî' (a), prez. -pe'sc, I. v. trans. **1.** aluatul den Teig einsäuern. [Morărița] *Frămîntat-au ș'au dospit Și cuptorul l-au implut* AL. PP. 103. — **2.** in Gärung versetzen, gären machen. [Lăcomia este un aluat vechii care] *toată avuția ta o dospeste și o pierde* MĂRG.² 28 a. — **Fig.** DELAVR. SULT. 16 (*mulți îi purtau ură și-î dospeau gînd rău* [und sannen Übles gegen sie]). — **II.** v. intr. in Gärung geraten, gären. *Covăscala ce o luu muerea și o acoperi în făină de trei măsurî pînă cînd dospiră toată* COR. TETR. Matth. 13, 33 CCR. 2. *Gunoiiul, prin căldura ce se produce în el, începe a dospî* LIT. — *Pîine (ne)-tă (un) gesäuertes Brot. Tot dospitul să nu mîncăți* BIBLIA 1688 Ex. 12, 20. — **Qu.** auch a să ~. — **Et.** Slav. **dospēti* (russ. *dospjetī* etc.) «reifen».

dost subst. = *sovirv*: *Dost(en) m* (Origanum vulgare) B. BR. — **Et.** Wohl deutsch.

dostoi' (a să), prez. 3 să -toe'ste, v. refl. *impers.* sich schicken, ziemen PRAV. Gov. 92 b (*se cade și se dostoește în fiește eparhie să se facă săbor de 2 ori în mitropolie*); 411;

Dos. VS. Sept. 2 (*nu ți-să dostoește, părinte, să mergi de-a direapta marelui*). — Et. Ksl. *dostojati*.

dostoianie (geschr. -*toa'n-*) *sf.* Erbe *n*, Erbgut COR. Ps. 15, 6 (*tu ești ce tocmit-ai dostoania mea mie*); 93, 5 (*și dostoania ta amăriră*). — Et. Ksl. *dostoja'nije*.

dostoit sn. = *dostoianie* COR. Ps. 32, 12 (*oamenii ce alese în dostoitul său*).

dota' (a), prez. -*te'z*, (neol., jur.) austa-
statten.

do'tă sf., pl. -te, (neol., jur.) Heiratsgut *n*, Mitgift *f*.

dota' adj. (neol., jur.) zum Heiratsgut gehörig, Dotal-. *Regimul* ~ das Dotal-system (bei dem der Gatte das Heiratsgut verwaltet, Cod. Civ. art. 1233 flg.).

dotaiu'ne, -ta'ție sf. (neol.) Dotation *f*, Ausstattung mit Einkünften. *Casa de ~ a oastei* Armeedotationskasse (zahlt Pensionen etc.).

do'vă siehe *do'i*.

dovăze'ci num. zwanzig. — Gr. Siehe *do'i*.

dova' sf. LV. (Cron.) Gebet *n*, Gottesdienst *m* (der Türken). *Turcii atunce sara aū făcutova* NECULCE LET.² II 324. — Et. Türk. *duva'*.

dova'dă sf., pl. -ve'zi, 1. Beweis *m*. *A aduce dovezi* Beweise liefern; *a face ~* den Nachweis liefern, als Beweis gelten; *a da dovezi de curaj* Proben von Mut geben. *De să vor cunoaște [parinții] că și ei aū fost părtași cu copiii lor și să vor dovedi prin bune dovezi* PRAV. IPSIL. GCR. II 125. — 2. (*de plată, de primire etc.*) Zahlungs-, Empfangs-) Bestätigung *f*, Schein *m*; spez. schriftliche Bestätigung, dass man eine gerichtliche Vorladung erhalten hat. — Et. Postverbal von *a dovedi'*.

dova'dnic sm. Zeuge *m* AMIRAS LET.² III 146 (*Grigorie Vodă aū scos dovadnici de față pe căpitanii cu cari vorbise ei*).

davagi'ū siehe *davagi'ă*.

dovedea'lă sf., pl. -de'le, Nachweis *m* MARG.² 145 a (*Ce altă măi mare dovedea'lă cerci a prieteșugului ei ce are cătră neamul nostru? Că aceasta este dovedea'lă de mare prieteșug*); BIBLIA 1688 Jes. 50, 2 (*iată cu dovedea mea [τῷ ἔλεγμαῦ μου] pustii-voii mare*). — Et. *a dovedi'*.

dovedi' (a), prez. -*de'sc*, *v. trans.* 1. überwinden, -wältigen, besiegen, absol. die Oberhand behalten, siegen. *Odată Radu-Vodă Negru a eșit la bătălie cu păgînul și acesta l-a dovedit* ISPIR. CL. XVII 200. *Lupta ținuta citva indoioasă, căci cînd unii cînd alții dovedeau* BĂLC. 493. *Măi la urmă sub stăpînirea Romanilor aū dovedit* [behielt die Oberhand] *măi mult numele Daciei* CANT. DESCR. 1. *Apucîndu-l o gătmăceală ce-l dovedea* [überwältigte] *din ce în ce măi tare*

POMPILIŪ CL. VI 29. *Trifoiful . . să nu crească prea tare și să nu dovedească pe pine* [und das Getreide überwuchere] ION. CAL. 35. — *A ~ o lucrare* eine Arbeit bewältigen] *Griete rodese în pămîntul ei* [näml. *al Moldovei*] *atit de mult incit oamenii nu dovedesc* [es nicht zu Stande bringen] *să le strîngă în girezi* GANE CL. VIII 440. — 2. *be-, er-, nachweisen. Cum imi poți dovedi că ai dreptate?* wie können Sie mir beweisen, dass Sie recht haben? *Deci iată că se adeverește și se dovedește că n'aū făcut* Hs. *cina acea de taină cu azimă* LUMINA 1799 GCR. I 331. *Vorbele iubirii moarte* *Vinovate 'măi staū în față, Dovedite de minciună* [als Lüge erwiesen] EMIN. 129. — 3. *pc. Jdn.* (einer Schuld, Lüge) überweisen, -führen. *Că-ī dovedi pre cî Daniil den gura lor mărturisind minciună* BIBLIA 1688 Sus. 1, 62. *Aduce pre acel vinovat înaintea divanului și il dovedește pre dînsul din scrisorile lui pe care le-aū prins* CANT. SCRIS. 239. — 4. *ausfindig machen, herausbringen, in Erfahrung bringen* DION. öfters, ZB. TEZ. II 209 (*cu ce înțelegere aū zugrăvit pe S'eti Nicolae cu sabia în mînă, n'am dovedit*); RADUL. RUST. II 100 u. 253 (*A dat el primarului o teacă de cușit găsită pe jos . . dar hoții nu se dovedeau*). — Et. Ksl. *dove'sti, -ved'an*.

dovlea'c sm., pl. -le'ci, MUNT. Kürbis *m* (Cucurbita pepo). *Frunte stînd doveleacul cel cu capul mare, Pepenele verde lîngă el să șază* PANN PV. ed. Müller I 104. — MOLD. dafür *bostan*. — Gr. *dovl-* ЦИ.—Dem. -*lece'l, pl. -ce'i*. — Et. Vgl. türk. *devle'k*, serb. *dumle'k*. *dovle't* siehe *devle't*.

dovliti'ū sm. Regent *m*, Gouverneur (?) ÎNDR. 531 (*dovlitiū cetăților*). — Et. Zu türk. *devlet, dovlət* «Regierung»?

do'xă sf. Verstand *m*, Grütze *f* ISPIR. BSG. 57 (*un drăcos de zmeu, tînăr și fară doxă la cap*). — Et. Viell. ngr. δόξα «Ruhm».

doxologhi'e sf. INV. (bis.) Doxologie *f*, Tedeum *n*. *După doxologhie aduc pe hypophosphos din altar* GHEORG. LET.² III 327. — Et. Gr. δόξαλογία.

do'ză sf., pl. -ze, (neol., med.) Dosis *f*.

dra'c sm. 1. Teufel *m*. *Nu-ī nimeni drac și nimeni sfint* COȘBUC 154. *Dracul l-a adus aici* (von einem Lästigen:) der Teufel hat ihn hergebracht. *Dracul să-l ia! hol' ihn der Henker, der Kuckuck! Du-te la ~u!* geh zum Teufel, zum Kuckuck! *Dracu știe!* das weiss der Teufel, der Kuckuck! — Um 1600 als Übersetzung sowohl für δαίμων, δαιμόνιον, ksl. *bésū*, als für διάβολος, ksl. *vragū*, wogegen später letzteres durch *diavol* wiedergehen wird. *Că vrājmașul vostru, dracul* [διάβολος], *ca un leu ricăndu imblă* AP. VOR. 1 Petri 5, 8. *Și sco-*

findu-se dracul [τὸ δαιμόνιον], grăi mutul BILIA 1688 Matth. 9, 33. — COR. übersetzt *vragū* auch dort mit ~, wo es «Feind» bedeutet. *Cind toarnă-se dracul mieū inapoī* Ps. 9, 4. — FAM. von Menschen, auch im guten Sinne. *Aū primit-o pe drăcoiu de babă* [die alte Hexe] in *cămara unde dormea Manca cu soția lui Șezăt.* IV 201. *Nu răspunde, drăcoaița* [das unwirsche Ding]. *Se vede că-ī minioasă c'am in-chis-o in odae* AL. OP. I 826. *Ce mai drac frumos de noră!* welch' wunderhübsche Schwiegertochter! COȘBUC 80. *Nu era [ia] același drac zvăpăiat* [derselbe liebe Wildfang] *care își arunca cartea in pridvor cind se întorcea de la școală și mă prindea de gît cu amîndouă minile pentru ca să o duc in circă?* DELAVR. PAR. 263. — 2. MUNT. TR. POP. Quark *m*, nichts, in Sätzen wie: *N'ai banî, creștine?* . . «Am pe dracu» [einen Quark habe ich]! DULFU LEG. 52. *Nu vedeți că nu i-e nici dracu* [dass ihm nicht das Geringste fehlt]? CL. XI 67. — 3. in Tier- u. Pflanzennamen (siehe auch *ca'l 6 b u. spas*): *mușcatul ~ului* Teufelsabbiß *m* (Scabiosa) FUSS, NAN. 58; *șcaiuł, Tr. spinul ~ului* Männertreu *f* (Eryngium campestre) BR. COL. LUI TR. IX 388 u. 391. — 4. *drumul ~ului, gîndul ~ului* Art Tänz *e* SEV. NUNTA 281. — 5. in Ausrufen: *Unde, ~u, să fie el?* wo zum Henker! (od. zum Kuckuck!) mag er stecken? *Fel de fel de glasuři schimonosite se auzeaū, de nu se mai știa ce, mama dracului, să fie acolo* [was in aller Welt dort los sei] CL. XII 24. *Ce ~u!* was soll das heissen! (drückt Aerger aus). *Cițiva zimfi, la dracul* [zum Kuckuck!], *mi-se cad și mie* SPER. AN. 1892 I 221. *Piei, drace!* Gott sei mir gnädig! (Ausruf bei plötzlichem Erschrecken, wobei man sich in den Busen spuckt). — 6. Redensarten: *a*) als Subjekt od. Prädikativ (siehe auch *côdă 11 d*): *Dracul pe uscat* der leibhaftige Teufel AL. öfters, zB. OP. I 1118 (*nu poți face două pasuri fără a da de dracu pe uscat*). — *Te ia ~u acuși!* gleich kriegst du was ab! — *L'a pus ~ul să (să insoare etc.)* er kam auf den unglückseligen Einfall (sich zu verheiraten etc.). — *Aū intrat toți ~ii intr'insul* u. ä. er geherdet sich wie besessen, rast (vor Wut), ist wütend; eine Heidenangst ist in ihn gefahren. — *Pe unde ș'a întărcat ~ul copiii* wo die Welt ein Ende hat, wo Fuchs und Hase sich gute Nacht sagen. — *E tot un ~* es ist alles eins (d. h. das Eine ist eben so schlecht wie das Andre). — *Șade ca ~ul in cînipă, in spină* er sitzt in der Tinte. — *A fugi, a să feri de c. ca ~ul de tămie* etw. fliehen, meiden wie die Pest. — *A cere pe c. cit ~ul pe tată-său* für etw. ein Heidengeld verlangen. — *Își sparge ~ul opincile* der

Teufel giebt sich vergebene Mühe (sagt Einer, dem Jd. zu schaden sucht). — *A crăpat un ~* das ist dem Teufel zum Trotz gelungen (und infolge dessen, dem Volksglauben nach, ein Teufel vor Aerger geborsten). — *b*) als Attribut (siehe auch *ca'l 6 b u. cînepă 2*): *calul, sfredelul ~ului* die alte Hexe; *ochiul ~ului* das (verführerische) Geld; *salba ~ului* der Neffe (den Einem der Teufel gleichsam wie eine Halskette angehängt hat). — *E al ~ului* er ist überaus böse, schlau, geschickt, geschickt etc. *Baba ~ului* der Drache von einer Alten. *Neamțul ~ului* der Teufelskerl von einem Deutschen. *E lucrul ~ului* es ist eine verdammte, schlimme, böse Geschichte; *e al ~ului* es ist schlimm. *Al ~ului!* verwünscht! *Cind bate vîntul măi a dracului* wenn der Wind am Heftigsten weht BOGD. POV. 235. *Lucrul ~ului in casa popei* es geht bei ihnen drunter und drüber. — *c*) als Dativobjekt (siehe auch *bure'te 2 u. da' (a) 1 3*): *S'a dus ~ului* er ist futsch, es ist aus mit ihm. — *A lăsa c. ~ului* etw. laufen, gehen, im Stiche lassen, darauf verzichten. *Îi venea să lase dracului și garanție și pe Tikfleeț și să se ducă in toată lumea* CL. XIII 359. — *d*) als direktes Objekt: *Are pe ~ul intr'insul* er hat den Teufel im Leibe. — *A băga, viri pc. in ~i, in toți ~ii, a băga, viri (șapte) ~i, toți ~ii intr'insul* Jdn. in (die äusserste) Wut versetzen; Jdm. eine Heidenangst einjagen, ihm die Hölle heiss machen. — *A căuta pe ~ul* sich mutwilligerweise in Ungemach stürzen. *Da femeii — cînd i-ī bine, caută pe dracu* [wenn dem Esel zu wohl ist, geht er aufs Eis tanzen] — *ce-ī trecu prin cap să vadă pe măsă* SEV. POV. 20. — *A face pe ~ul in patru* alle Hebel in Bewegung setzen (wahrsch. Gallizismus). — *Găsesc, văz pe ~ul* es ergeht mir schlimm. *A să treacă prin strîmtori, prin păduri unde ș'ar putea găsi pe dracul* AL. CL. III 64. *Pripășit la vr'o femeie, știu că [puricele] ar vedea pe dracul* EMIN. 48. — *d*) mit *prep.*: *E cu ~ul, cu ~i* er hat den Teufel im Leibe, er ist des Teufels, schlimm. *Îa, in loc d'a se'mblînzi, Se făcea . . mai cu draci din zi in zi* DULFU PĂC. 158. — *A să juca cu ~ul* zu viel wagen, zu weit gehen. — *Plin de ~i* wütend. — *Ma trimis la ~ul și de la ~ul la tată-său* er schickte mich von Pontius zu Pilatus. — *La ~ul in praznic* bei allen Teufeln. — *Daū peste (auch de) ~ul* es ergeht mir schlecht, schlimm. *Asta nu-ī șagă; mi-se pare că noi avem să dăm peste dracul* CREANGĂ CL. XI 27. — 7. Sprw. (siehe auch *bețiv, bu'n 12 u. cruce 13 c*): *Bagi* (od. *aduci*) *pe ~ul in casă cu lăutari și nu-l poți scoate cu sute de arhierei* u. ä. (von einem unglück-

lich Verheirateten:) den Teufel bringt man leicht ins Haus, aber schwer wieder heraus. — *Dracul a mâncat plăcintele* (od. *plăcinta*) și *cîrpătorul stă de față* er lügt unverschämt OLT. QU. — *Dracul cînd îmbătrînește, să sfințește* junge Hure, alte Betschwester COM. MOLD. — *Dracul cînd n'are ce face* (od. *de lucru*), *iși cîntărește coacle* er sinnt Uebles QU. — *Drac mort nu s'a văzut* dem Bösen geschieht nichts (wird zB. gesagt, wenn Einer stürzt u. sich nicht beschädigt) QU. — *Dracul nu face biserică* (od. *mînăstire*, *punți*) u. ä. von Bösen kann man nur Böses erwarten. — *E bine să dai (o) luminare și ~ului* man muss sich auch mit dem Teufel gut stellen. — *Făina ~ului curînd tărîțe să face* unrecht Gut gedeihet nicht QU. — *Fă-te tovarăș* (od. *frate*, *prieten*) *cu ~ul pînă treci lacul* (od. *bîltu*, *gîrla*, *puntea*) in der Not darf man in den Mitteln nicht wählerisch sein. — *Fă(-ți) cruce(a) mare, că e ~ul bătrîn* man kann nicht vorsichtig genug sein. — *Femeia a îmbătrînit pe ~ul* das Weib hat (sogar) den Teufel grau und alt gemacht. — *Fugi de ~ul și dai peste tată-său* aus dem Regen in die Traufe. — *Rîde ~ul de porumbe negre și pe sine* (od. *pe dînsul*, *pe el*) *nu să vede* ein Esel schimpft den andern Langohr. — *Șade ~ul cu curul pe banii lui* (von Geizigen:) er hütet seine Schätze. — *Șade ~ul în deal și răstoarnă* (od. *prăvale*) *carul în vale* die Macht des Teufels reicht weit (wird bes. bei plötzlich eingetretenen Uebeln gesagt) QU. — Gr. MAC. *dara'c* QU. — Fem. *drăcoa'ică*, Tr. *-coa'e*, pl. *-ce*, *-e*, ferner *drăci'tă*, pl. *-țe* MAR. SAT. 12 Teufelin f. — Augm. *drăco'ită*. — Dem. *drăcușor*, QU. auch *drăcule't*, *drăcu't*. — Et. Lat. *draco* «Drache».

drăcări'e sf. FAM. Teufelei f, Teufelsstreich m. *O vrăjitoare strașnică*.. *care știa toate drăcăriile* [Teufelskünste] *de pelume* CL. X 113. *Cîte drăcări* [lose Streiche] *le vin în cap* [băeșilor], *toate le fac* CREANGĂ CL. XV 3.

drăce'sc adj. teuflisch, Teufels-. *Nu vrea*ŭ *arme omenești*, *Că e*ŭ *am arme drăcești* AL. PP. 39. *Sarbătorile drăcești*, *Marșea și Mercuria* MSCR. 1675 GCR. I 218.

drăci'e sf. 1. Teufelei f, Teufelswerk n, Hexerei f, Spuk m. *Cînd are v'o suparare de drăci*, *farmece și fapturi drăcești* MSCR. sec. 17. GCR. I 228. — 2. Teufelsstreich m, Schelmenstreich, loser, liederlicher, mutwilliger, toller Streich. *Cu marafeturile și drăciile lui* [mit seinem Ränken und Schlichen] *î-a pus pe toți la închisoare* FIL. CIOC. 110. *Toată drăcia asta era născocită numai și numai de cu-*

*coana Sevasti*ŭ den tollen Plan hatte Niemand anders als Frau S. ausgeheckt TELEOR SCHIȚE 53. *Cînd plecăm e*ŭ *după treburi, de drăci*ŭ *tu te ținea*ŭ [triebst du Allotria].. *cu morarul?* DULFU PĂC. 189 (der Gatte spricht).

drăcilă, *-cină* sf., pl. *-le*, *-ne*, Sauerdorn m (Berberis vulgaris). — Gr. *-cie* GLOSS. sec. 17. HC. I 276. — Et. Ksl. *dračije* «Dornstrauch».

drăci'tă etc. siehe *drăc*.

drăco's adj. mutwillig, ausgelassen, lose, schelmisch. *Într'una din zile, ce-î vine drăcosului de copilaș că numai încălecă pe mînzul lui și mi-ți-î dete călcie* ISPIR. LEG.² 161. *Unele din ele* [näml. *din fete*], *fiind mai drăcoase, cum a*ŭ *dat cu ochii de mine, le-a și bufnit risul* CL. XIV 376. *S'a*ŭ *deprins să stea mereu la pîndă, drăcoșii* [die Schelme], *ca și cînd altă treabă n'ar avea* ODOB. Ps. 172 (von den Kritikern, die den Autor bei einem Plagiat ertappen möchten). — Et. *drăc*.

dracove'nie sf. Teufelswerk n, Spuk m ISPIR. LEG.² 255 (Să se ducă acolo nu-î da meșii, căci nu știa că ce dracovenie să fie aia).

drăcule't etc. siehe *drăc*.

drag I. adj. 1. lieb. *Dragă tată!* od. *tată ~ă!* lieber Vater! *Dragă!*, *dragul meu!* mein Lieber! *Dragă!*, *draga mea!* meine Liebe! *Dragul, ~a tatei, mamei!* (mein) Herzenskind! *Cu vremea se făcu cogemite fată și pe lingă aceasta și druga tatei* [der Liebling des Vaters] CL. XV 272. *Cum stau cei dragi* [die sich lieb haben] *de vorbă Gură 'n gură* COȘBUC 88. *Dor cu dor să se cuprîndă* *drag* [zärtlich] 7. — 2. cn. *mî-e ~*, POP. *mî-e ~ de cn.*, Tr. (Germanismus?) *am pc. ~*, ferner *am pc. în ~* SLAVICI CL. XII 435 ich haba Jdn. lieb, gern. *Mî-e ~ă ca ochii din cap* ich liebe sie wie mein Leben, *ca sarea în ochii* ich kann sie nicht ausstehen. *Nu-î era drag a plăti* er zahlte nicht gern AMIRAS LET.² III 140. — 3. cn. *imi cade* ŭ, COȘBUC 89: *prinz pc. ~* ich gewinne Jdn. lieb. — 4. (ț')e ~, ț'e ~ă lumea, (ț')e *mai mare ~ul*, *e drept ~ul să*.. es ist eine (wahre) Lust, Freude zu... *Crescu un orz înfricoșat de-ți era dragă lumea să te uși la el* ISPIR. LEG.¹ I 152. *Era drept dragul de văzut cum se învîrtea*ŭ *în aer straturile de pușcă* GANE CL. XI 373. *Vedeți acum ce a*ŭ *făcut acel duhovnic grec; drept dragul să te ispoveduești la dînșii!* NECULCE LET.² II 231 (der Grieche hatte das Beichtgeheimnis verraten). — *De-a (mai mare) ~ul*, *drept ~ul*, CL. XV 12: *cu de-a mai mare ~ul*, SBIERA 33 u. 64: *tot de-a ~ul*, JIP. OPINC. 95: *numa de draguleț* dass es eine (wahre) Lust, Freude ist. *Florile șopoteară de-a dragul* CL. IX 189. *E ciudat cum e*ŭ, *om milos de felul meu*, *trăgeam aici drept dragul în carne de om* GANE CL. XI 370. — 5. *cu ~ă inimă* von Herzen

gern, herzlich gern. *Cu dragă inimă* [wie gern] *s'ar fi dus și el să-și cerce norocul* LIT.—**6.** ~ă *Doamne* u. ä. siehe *do'mn.* — **II. subst.** Liebe *f* IARN.—BIRS. öfters, zB. 259 (*Să te bată-un dor și'un drag, Să șezi toată ziua 'n pat*); 15: *de dragul dumitale Știe chîar și sfîntul soare* von der Liebe zu dir weiss sogar die Sonne ein Wörtchen zu sagen. — *De ~ul cuiva* aus Liebe zu Jdm., Jdm. zu Liebe. *Și se tot duce, s'a tot dus De dragu-unei copile* EMIN. 162. *Rămîi aici de dragul bătrînelor mele* CL. XV 429. — *De ~ul lui* aus freiem Antriebe COȘBUC 126 (*El vine-așa de dragul lui Cînd vine*).—*Cu ~:* a) mit Liebe, liebevoll, zärtlich, innig. *Cu drag o săruta* AL. PP. 180. *La cap să-mî puî Flueraș de fag, Mult zice cu drag* [sie flötet so süß] 2. *Povestea . . este istorisită cu mult drag* [reizend, allerliebste], *incît orice copil o va ceti cu plăcere* CL. VIII 444. — b) mit Lust, mit Vergnügen, gern. *Cu ce drag urmăream toate năzdrăvaniile din povești* CL. XIII 42. *Și cu drag îl asculta pre el* BIBLIA 1688 Marc. 6, 20. — **Gr. Voc. masc. sg. dra'gă.** — **Dem. drăguț** (siehe auch bes. Art.), QU. auch **drăgușor**, **drăguleț**, ferner **fem. drăgulea'nă** GANE CL. XI 294, **drăgucică** SBIERA Pov. 23, **drăgulică** AL. PP. 24, **drăguliță** 15 u. 36, **voc. masc. sg. dragu lițel** [sic] BOGD. Pov. 211. — **Et. Ksl. dra'gü.** Der Vok. *dra'gă* geht auf das Neutr. *dra'go* «Lieb(chen)» zurück.

dragă sf., pl. -ge, (neol.) Baggermaschine *f*.

dragă-doamne siehe *do'mn* 2 d.

drăgaică sf. 1. *Drăgaica, zîua de Drăgaică* = *Sinziene: Johann(stag) m* (24. Juni) ION. SUP. 55. — An diesem Tage wird von Bauernmädchen ein wilder Tanz, ~ genannt, aufgeführt QU. — Daher: *a juca drăgaica* toll herumspringen. *Da ce ați pățit de săriți drăgaica prin casă?* AL. OP. I 534. *Ocazia joacă drăgaica pe dinaintea d-tale. Haț pe dînsa, palicaril* die Gelegenheit ist günstig. Greit zu, Junge! CL. XV 309.—**2.** MUNT. Labkraut *n* (*Galium*). *Drăgaica stufoasă răspîndea, pripită de soare, un miros ca floarea de teiu* DELAVR. SULT. 59.—MOLD. dafür *sinziene*. — **Gr. MOLD. drag-**. — **Et. Unbek.**

drăgălaș adj. 1. anmutig, lieblich, reizend. *Esti cea mai drăgălașă din toate damele ce cunosc* AL. CL. IV 329. *În vreme ce ale Îașilor [năml. uliți], înfătoșind la toți zece pași un nou punct de privire, arată o varietate drăgălașă* [eine reizende Abwechslung bieten] C. NGR. 63. — **2. bisw. = drag, drăguț** QU. *Tătariî mi-au robî Copilașii drăgălașii* [die teuren], *Măiculița drăgulița* AL. PP. 196. *Iubitul nevestelor, Drăgălașul* [der Liebste] *fetelor* 98. — **Et. dra'g.**

drăgălășenie sf. Anmut *f*, Liebreiz *m* VLAH. IC. 58 ([ia]-l ceartă cu o drăgălășenie de copil alintat).

drăgăluî' (a), prez. -lu'esc, v. trans. liebkosen, herzen Dos. VS. DECH. 23 (*sărutînd și drăgăluînd aceste minî*); 25 (*și cu tinerea de maică dragoste mîngîie* [ia copilul] *drăgăluînd, aplecînd și 'ncălzîndu-l*).

draga'n siehe *dragon* I.

drăga'n subst. Art Pflanze, viell. *Tragant m* (*Astragalus*) TEOD. PP. 379 II (*drăgan, leustean și odolean*); DRĂGH. IC. 71, in einem Seifenrezept (*să eî drăgan și să-l moî în apă de trandafir*). — **Et.** Vgl. poln. deutsch *dragant*, frz. *adragant*.

drăgăne'le sf. pl. 1. (*cireșe*) ~ Art gute Kirschen. — **2. FAM. POP.** Liebreiz *m*, Anmut *f*. *Rămîne încremenit de mindrețele și drăgănelele eî* SEV. Pov. 138. — **3. FAM.** Liebele *f*, Liebeständelei, Liebschaft. *Marcheza a aflat despre nouăle mele drăgănele* I. NGR. CL. II 123. — **Et. dra'g.**

drăgăne'sc adj. Dragoner- NEC. COSTIN LET.² II 62 (*polcurile drăgănești*); 64 (29 *steaguri drăgănești*). — **Et. draga'n** (siehe *dragon*).

drăgăni'me sf. Dragoner (*pl.*) MIR. COSTIN LET.² I 363 (*drăgăni'mea nemțească era în frunte*).

drăga're sf., pl. -gă'ri, = *córdă* 10: Hauptbalken *m* des Bauernhauses PP. TR. MAR. NUNTA 551. — **Et.** Wohl deutsch *Träger*.

drăgăsti'v siehe *drăgostiv*.

drăgăsto's adj. 1. liebreizend, anmutig. *Fii la suflet frumoasă și atunce veî fi drăgăstoasă și la trup* MARG.² 24 b.—**2.** liebevoll, liebreich. *Să fie priimitoriu de streinî, cu toți micî și marî să fie drăgăstos și în pace* MARG.¹ 171 b.—**Gr. MOD.** auch **-gosto's**. — **Et. dra'goste.**

dragave'iû subst. Art Pflanze, nach BR. *Rumex palustris*; wird von den Bauern in MEHED. gegessen MANOL. IG. ȚĂR. 330, woselbst beschrieben. — **Et.** Viell. zu serb. *draga* «Tal».

dra'ghină sf., pl. -ni, MOLD. = *loîtră*: Wagenleiter *f*. Seitenteil des Bauernwagens, besteht aus zwei *carîmbi* od. *drăghinari*, Bäumen, u. mehreren letztere verbindenden *speteze*, Sprossen. *Țiganii . . Se țineau de drăghini tremurînd de frică* SPER. AN. 1892 I 226. — Nicht «Leiterbaum», wie unter *carîmb* 2 irrümlich angegeben. — **Et.** Poln. czech. *drabina*.

dragoma'n sm. fast INV. Do'lmetscher *m* an Höfen, Gesandtschaften, Konsulaten. *Nicolae Mavrocordat, carele era atuncea dragoman mare la curtea împăratească* CANT. SCRIS. 123. — Bis gegen 1800 dafür *tergiman* (s. d.). — **Et.** It. *dragomanno*, ngr. *δραγουμάνος*.

dragomanliĉ subst. Verdolmetschung f VACĂR. II O. TEZ. II 284 (*eu am făcut dragomanliĉ boerilor în limba talienească*).

drago'n I. sm. Dragoner m. *Degrabă* *ău venit 50 de dragoni și Nicolai vel urmaș cu steagul său* NEC. COSTIN LET.² II 103. — **Gr. -ga'n** Doc. 1728 URIC. I 48, **-gu'n** NECULCE LET.² II 311 u. 323. — Et. Vgl. poln. *dragon*, *-gan*, russ. *-gunū* etc. — **II. sn., pl. -go'ne**, (neol., mil.) (Degen-)Quaste f, Troddel. **dra'goste sf., pl. ~**, MOD. bisw. **-stî**, Liebe f. *Noi pentru dragostea lui D-zeu* [aus Liebe zu Gott] *am ostenit PALIA GC.R. I 27. Romîni ău multă dragoste pentru copiii lor* AL. PP. 8. *O curtizană vestită pentru lascivitatea și dragostea ei pentru băntură* OLL. HOR. 113. *Scris-ău hanului pentru Nicolai Vodă și mușaii împăratului . . ca să-l aibă în dragoste* [er möge ihm gewogen sein] AXINTE LET.² II 132. *S'ău rugat socrîi . . să faceți dragoste* [dass ihr ihnen die Liebe erweist] *să poftiți și Dv.* MAR. NUNTA 281. — Bisw., bes. POP., pl. So schon DOS. VS. Oct. 8 (*și mulți . . și susletele ș'ău pus după dragostele ei*). — *A să da în ~ cu cn.* mit Jdm. eine Liebschaft, ein Verhältnis eingehen. *M'a încredințat că Gafia era dată în dragoste cu D-l Coșofănescu* CL. XV 310. — *A face ~ cu cn.* mit Jdm. der Liebe pflegen. *Pe brațele-mă să mi-te culci, Să facem dragoste dulci* AL. PP. 51. — || Ist in neuerer Zeit wegen seines slavischen Klanges missliebig geworden, weshalb es LM. meist durch *amor*, *îubire* ersetzt wird. — **Gr. POP.** auch **-guste**, siehe zB. PP. ȘEZĂT. I 141 flg. — Et. Ksl. *dra'gostū*.

dragostea'lă sf., pl. -te'II, Liebkosung f. *Să nu ne pomenim din multă dragosteală strînși de gît în brațu vrăjmașilor* JIP. OPINC. 126.

dragosti' (a), prez. **-te'sc**, v. trans. liebkosen, herzen. *Fruntea ei o netezește, O dezmiardă cu durere, suspinînd o dragostește* EMIN. 84. *Bea Codrean, se veselește, Cu Șanta se dragostește* [kost] AL. PP. 88.

dragosti'v adj. liebreich DOS. PSALT IN V. Ps. 85 Z. 18 (*D-zeu cu fire drăgostivă*); VS. Oct. 16 (*că ești milos și om drăgăstiv* [sic]). — Et. Vgl. serb. *dragostiv* «liebreizend».

dragosto's siehe **drăgăsto's**.

drăguci'că siehe **dra'g**.

drăgui' (a), prez. **-gu'esc**, v. trans. : pc. Jdm. *dragă!* sagen VLAH. GV. 180 («Să nu mă lași, dragă Rahău, că sint la mare nevoie!» *Mă mai și drăguia acu*).

drăgulea'nă siehe **dra'g**.

drăgule'ț I. adj. siehe **dra'g** u. **drăgu'ț**. — **II. subst. 1.** Art Tanz REV. NUNTA 281. — **2. sn., pl. -țe**, (mil.) Art röhrenförmige Verzierung aus Metall, die von den Brustschnüren (*eghilete*) der Offiziere herabhängt COM.

drăguli'ță siehe **dra'g**.

drăgu'ș adv. (?), nur in der Redensart: (*imî*) *vine ~ la căuș*, siehe **cău'ș**. — Et. Wohl zu **dra'g**. **drăgușo'r** siehe **dra'g** u. **drăgu'ț II**.

drăgu'ț I. adj. lieb(reizend), herzig, hübsch, nett. *Ce drăguț baiat! Pacat că nu-î fată!* NAD. NUV. II 185. *Ramurile pline cu acele drăguțe floricele pot împodobi . . corsajul plăcutelor mele cilitoare* DATC. HORT. 200. *Împăratul roșește de minie și pleosc! cu o drăguță de palmă și la el* [und klatsch! versetzt er auch ihm eine Ohrfeige, die sich gewaschen hat] CL. XVII 162. — In demselben Sinne werden auch andere Deminutive von *drag* gebraucht, zB. GANE CL. XI 294 (*draguleana asta de ploscă*); LSPR. LEG.² 133 (*născu o bună-tate de copilaș de drăguț*); SBIERA POV. 23 (*Frumușică, drăgucică, Din costiță florî își pică*). — **II. sm.** Liebster m, Schatz (= Liebhaber), fem. **~ă** Liebste f, Liebchen n, Schatz m (= Geliebte). *Îa se scotește acuma slobodă și-și aduce drăguți* SBIERA POV. 229. *Pin' aveam și eu drăguță, Îmî părea noaptea micuță* IARN.-BİRS. 163. — Dafür masc. *drăgușo'r* PP. TR. CL. IV 368 (*mă jor . . că nu-mi trebe drăgușor*). — Et. **dra'g**.

dra'hmä sf., pl. -me, (neol.) Drachme f.

dra'm sn., pl. -murî, Dram n: a) kleinste Maasseinheit, MUNT. = 0.00322, MOLD. = 0.00380 Liter. 100 *dramuri* gehen auf die *litra* (= 0.322 bzw. 0.380 Liter), 4 *litre* auf die *oca'* (= 1.288 bzw. 1.520 Liter). — b) kleinste Gewichtseinheit, MUNT. = 3.1797, MOLD. = 3.2275 Gramm. 100 *dramuri* gehen auf die *litra* (= 317.97 bzw. 322.75 Gramm), 4 *litre* auf die *oca'* (= 1.27186 bzw. 1.29100 Kgr.). Jetzt offiziell durch die Einheiten des metrischen Systems ersetzt, aber noch nicht ganz aus dem Gebrauche gekommen. *Și veî lua cumpăna de dramuri și veî osebi pre ei* BIBLIA 1688 Jes. 5, 1. *Maî bine un dram de nurițe* [ein Körnchen Anmut] *decit un car de frumusețe* PANN PV.⁴ II 129. — Et. Ngr. *δράμ*, serb. *dram*.

dra'mă sf., pl. -me, (neol.) Drama n, Schauspiel.

drămălui' (a), prez. **-lue'sc**, v. trans. MOLD. genau abwägen. *Pe aîure unde să drămăluiesc lucrurile cu amărunchimea ce să cuvine* ION. CAL. 142. *Năluca credea că hatmanul e prea hotărît la moarte pentru ca să aibă [ia] nevoie a-și maî drămălui vorbele cu el* GANE CL. VIII 182. *Îa ad o încoace* [năml. gâina] *la moșul s'o drămăluiescă* zeig' mal die Henne her, dass ich sie mir genauer ansehe CL. XV 9. *Nestiind ei acesta meșterșug feredeteșesc, [Romana] i-ău drămăluit atîta* [richtete R. sie so gut ab] *cit . . i-ău făcut a-i slujî ca niște robi* DOS. VS. Sept. 26. — Et. **dra'm**.

dramatic *adj.* (*neol.*) dramatisch. *Artist* ~ Schauspieler, Bühnenkünstler; *arta* ~a die Schauspielkunst; *autor* ~ Dramatiker.

drămui' (*a*), *prez.* -*mue'sc*, *v. trans.* abwägen, -wiegen JIP. SUF. 26 ([*pe țaran*] *il asuprește la socoteala și la dramuire circiumaru*); WBB. — **Et.** *drum*.

drângăi' (*a*), *prez.* -*găe'sc*, *v. intr.* (in die Hände) klatschen ÎNDR. 499 (*Nu se cade [prin puresem] a drangai adeca a plesni în palme*); 500 (*sa nu joace pre la dinsele [năml. pre la nunte] sau să drângușască adeca să buta în palme*). — **Et.** Lautnachahnd. Vgl. *drîngani'* (*a*).

drăniță *sf.*, *pl.* -*ți*, (Dach-)Schindel *f.* *Lași* . . *pe cari se așaza stuhul* . . , *șindrila* . . *sau dranița* D. TERM. 93. — **Syn.** Die ~ ist ca. 30, die *șindrila* 24 Zoll lang COM. MOLD. — **Et.** Russ. poln. *dranica*.

drăniți' (*a*), *prez.* -*țe'sc*, *v. trans.* schindeln. *Șom drăniți-o* [năml. *biserica*] *Cu plăcinte, Ca nici ploaia nu le-a prinde* MAR. SAT. 225.

drapa' (*a*), *prez.* -*pe'z*, *v. trans.* (*neol.*) drapieren. *Cu voi drapindu-și nula, vă citează toți nerozii* EMIN. 146 (zu den Autoren).

drăpăna' (*a*) siehe *dărăpăna'* (*a*).

drape'l *sn.*, *pl.* -*luri*, auch -*le*, (*neol.*) Fahne *f.* *A chema sub ~* zur Fahne rufen.

draperi'e *sf.* (*neol.*) Draperie *f.*

dra'stic *adj.* (*neol.*, *med.*) drastisch.

drea'nță siehe *treanță*.

drea'vă *sf.*, *pl.* *dre've*, **1.** Fachbogen *m* der Matratzenmacher etc. zum Bearbeiten der Wolle COM. MOLD.; BARC. — Vgl. *carava'* u. *drîng*. — **2.** Querstab *m* am Scherkanter (*alergătoare*) D. TERM. 141. Auf die *dreve* werden die Spulen (*mosoare*) gesteckt. — **3.** Querstab *m*, der die Bretter des Windmühlenflügels zusammenhält D. TERM. 162. — **4.** Schiene *f*, auf der der Schlitten der Brettermühle gleitet D. TERM. 175. — **Et.** Ksl. *dr'vo* «Holz».

dre'g, *dire'g m* MOLD. eine der Säulen, die das Vordach des Bauernhauses tragen D. TERM. — **Et.** Wahrsch. zu *a dre'ge*.

dregăto'r, früher -*rîu* *sm. inv.* (leitender) Beamter, Leiter, Verwalter. *Nedreptățile . . carele fac . . dregători* [die Vögte] *și județele pre la toate scaunele Moldovei* ÎNV. 1646 GCR. I 119 *Dregătoriul micu* [ἡγεμόν μου] *și cunoscutul micu* PSALT. RIMN. Ps. 54, 14. *Și laudă Domnul pre dregătoriul* [τὸν ἀξίωμα] *dreptății* MSCR. sec. 17. Luc. 16, 8 GCR. I 195. — **Gr.** Lv. *dereg-*, *direg-*.

dregatori'e *sf. inv.* Würde *f*, Amt *n.* *Pentru sa iai vre-o dregatorie au boerie . . , cită avuție ai, o dai toată* MARG.² 134 b. *Acela ce*

va sa ia deregatoria profici [das Priesteramt] ÎNDR. 73. — **Gr.** Lv. *dereg-*, *direg-*.

dre'ge (*a*) *v. trans.* **1.** leiten, führen, lenken COR. öfters (als Uebersetzung von ksl. *nustaviti*), zB. Ps. 138, 10 (*Și acia mîna ta derege-mă și ține-mă dereapta ta*); Ps. 107, 11 (*și cine derege-mă-va pină la Iudumei*). Auch noch Dos. Ps. in V. Ps. 5. Z. 33 (*spre ține-mi dereji pașii*). Vgl. auch Gloss. sec. 17. HC. I 275 (*napravi, derege*). — **2.** in geeigneten Zustand versetzen: in Stand setzen, (zweckdienlich) herrichten. *Mai direge una, mai alta prin casă* [sie bringt das Eine und Andere im Hause in Ordnung], *ca mure vrednică* FRÎNCU MOȚII 258. *Într'al noaptea ceas de noapte se scorni un vînt mare, și se sculară corăbierii să-și dereagă vetrilele* [um die Segel zu hissen] MSCR. 1675 GCR. I 224. *Lungul călimar . . în tocul căruia purtau briceagul de dres pana de gîscă* [zum Spitzen der Kielfeder] URECHE LEG. 187. *Lăutarii își dregeau* [stimmten] *scripcele* XEN. BRAZI 24. *A-și ~ glasul* seine Stimme (durch Husten) klären, sich räuspern. *Și mi-o dă* [năml. *floarea*] *cu mîna ta Ca să-mi dregă inima* [dass sie mich heiter stimme] AL. PP. 150. *Cînd a văzut [preoteasa] că în sfîrșit sosește ș'un băiat în casă, i-s'a mai dres inima* [wurde sie froh] VLAH. GV. 67. *Ogeană de se ivea pe cer, inima i-se 'nveselea, poate, poate s'a dregre vremea* [wird es gutes Wetter werden] NAD. NUV. I 126. *La munte doar trăes: [țărani] mai mulțumiți, că au aer curat, apă limpede, care le mai dregre fața* [das ihr Gesicht erfrischt] *și le 'ntregește corpu* JIP. SUF. 54. *Atuncea ai gasit vreme și logofatul de i-ai dres [pe boeri] după cum se cade* [die Bojaren nach Gehülir zu rechtfertigen] KOG. LET.² III 206. — Auch *iron.*: *Las' că mi-te-oiu dregre eu* [ich werde dich schon gut zurichten] *Cînd a veni birul greu* AL. PP. 250 (der Beamte zum Bauern). *Sînta Dumînica . . vîzîndu-și puși așa de direși* [so übel zugerichtet], *s'a suțarat* SBIERA Pov. 209 (die Magd hatte die Tiere verbrüht). *Astfel încăput pe mîna a oricăru, te vor dregre* [werden sie kein gutes Haar an dir lassen], *Rele-or zice că sînt toate cite nu vor înțelege* EMIN. 136 (von urteilslosen Lesern). — **3.** anstellen, anrichten. *În urmă-ți rămîn toate-astfel cum sînt, de dregi* *Oricit ai dregre 'n lume* [du magst es anstellen wie du willst] EMIN. 67. *S'a luat după dinsul să vadă ce va direge cu barii* [was er mit dem Gelle machen werde] SBIERA Pov. 232. *Da ce-ai dres tu* [was hast du da angerichtet], *măi Pepele?* 5 (P. hatte, einen Befehl missverstehend, Jdn. getötet). — Bes. nb. *a face. Ce făcea, ce dregrea* [wie er es anstellte, weiss ich nicht, genug], *era de față la toate concertele, la toate reprezentațiile*

maî însemnate ZAMF. LN. 6. *Dacă auzi Deli așa lucru, ce să faci, ce să dreagă*, [sann er hin und her, was er tun sollte, bis] *îi plesni o năzbutie în cap* BOGD. POV. 120. — 4. durch Zutat in den gehörigen Zustand versetzen, den gehörigen Geschmack geben: *cu c.* mit etw. anmachen, versetzen, würzen. *Supa aceasta gătindu-să, o maî derege cu o lingură de sos galben de vișel* DRĂGH. REȚ. 3. *Era doar dres rachiul de Păcală . . Cu te miri ce buruene* DULFU PĂC. 214. *Alergă . . să aducă apă de dires vinul* DOS. VS. Oct. 6. *Pămîntul . . fiind pădureț și sarbăd, are multă trebuință de a fi dres (gunoit)* FRÎNCU MOȚII 25. Daher:— a) a ~ *cuiva păharul, vinul* Jdm. den Becher, den Wein kredenzen. *Le-au dires împăratul cu mîna lui tuturor cite un păhar de vin* NECULCE LET.² II 316. *Aceste bucate . . ne-au gătit, acest vin ne-au dres* MĂRG.² 181 b. — b) a ~ *obrazul (cu suliman)* das Gesicht schmecken. *Femeile în orient au uriciosul obicei de a-și drege obrazul cu suliman și a-și boi sprincenele cu nucuoșoară arsă* AL. PP. 128. — 5. (Verdorbenes, Beschädigtes) wieder gut machen, wieder in Stand setzen, ausbessern, reparieren. *Merele putrede strică pe cele bune, fără ca vre-odată cele bune să poată drege pe cele stricate* HINȚESCU Z. I 216. ([*Țiganii lăeși*] *merg prin sate de făurează unelte ori direg fierăriile de plug* SUȚU NOȚ. 51. — Redensart: *na-țe-o frîntă că țe-am dres-o!* (das istbarer) Unsinn, papierlapp! *Na țe-o frîntă că țe-am dres-o!* *întrepruse doctorul. Toate cite ai spus sint mofturi goale* DEMETR. NUV. 37. — Gr. Lv. u. POP. *der-, dir-*. — Prez. 7 *drea'gă; imperat. ~; pl. drese'lă; part. dre's; ger. dreg'înd; adj. verb. dregăto'r.* — Et. Lat. *dērigō, -ēre.*

dre'hle sf. pl. MOLD. Art essbare Pilze, die nach QU. an faulenden Baumstämmen wachsen, nach D. TERM. *F r ü h l o r c h e l f* (Helvella esculenta). Siehe auch *bure'te*. — Gr. Auch *dre'le*. — Et. Scheint auf slav. **drēhlyj* (ruth. *drjahlij*, klr. *drahlij*) «zitternd» zu beruhen. Möglich, dass ~ auch den Zitterpilz (Tremella) bezeichnet.

dre'nțe siehe *treanță*.

drepnea' sf. Buc. Turm-, Mauersehwalbe f. (Cypselus apus) MAR. ORN. — Et. Unbek.

dre'pt I. *adj. u. adv.* 1. gerade (Ggs. *strîmb*). *Calea dreaptă e cea maî scurtă* der gerade Weg ist der kürzeste. *Linie dreapta (mat.)* gerade Linie (Ggs. l. *curbă*); *unghîu ~* rechter Winkel. *Drepti!* (mil.) richt't euch! *Dar te uită îci la mine cum pășesc de drept!* SPER. AN.¹ I 5. *Maî bine o învoiala strîmbă decît o judecată dreaptă* (Sprw.) besser ein magerer Vergleich als ein fetter Prozess. Siehe auch *complement* 1. — *Drept, de-a-~ul* (SBĪERA POV. 220: *pe de-a-~ul*, AL. PP. 154 u. 159

im Reime: *de-a-~*) gerade, geradeswegs, direkt. *Drept înainte* geradeaus. *Cata drept în ochii mei!* AL. PP. 208. *Înainte sa apuci și la furî drept sa mă duci* 55. *Ivan atunci se duce de-a-dreptul înaintea lui D-zeu* CREANGĂ CL. XII 27. *Și cum [Radu] era deprins sa dea de-a-dreptul* [gerade drauf loszugehen, keine Umschweife zu machen] *cînd știa că spunc un adevăr* VLAI. NUV. 45. *Chestiunea casatorică . . nu se rezolve între părți de-a-dreptul* [so geradezu, so ohne weiteres], *din două cuvinte* I. NGR. CL. III 35. *Glonțul îl nimeri ~ în inima* die Kugel traf ihn mitten ins Herz. *Biserica creștină, a ei catapetezma* *De-un fulger drept în două e ruptă* [mitten entzwei-, mitten durch gerissen] EMIN. 92. — 2. steil. *Suișul fiind prea drept și cărarea prea strîmtă . . ne coborîrăm cu toții de pe că* CL. XIX 224. *Mihnea . . urcase îngusta și direapta scară de piatră* ODOB. MV. ed. 1886, 15. — 3. recht (Ggs. *stîng*). *Ochiul ~, stîng, mîna dreapta, stîngă* das rechte, linke Auge, die rechte, linke Hand. *Să nu știe stînga ta ce face dreapta ta* Ev. 1894 Matth. 6, 3. *Sarutăm dreapta, cuconiță!* küss' die Hand, gnädige Frau! NAD. NUV. I 3 (eine Frau aus dem Volke spricht). — *În, la mîna dreaptă, în, la dreapta*, auch (LV. nur) *de-a dreapta*, ferner *a dreapta* MSCR. 1607 GCR. I 41, *din-a dreapta* GHEORG. LET.² III 300, *de-a direapta parte* BIBLIA 1688 Joh. 21, 6 zur rechten Hand, zur Rechten, rechts. *Zimbind cu gingășie în dreapta și în stînga în semn de zîua bună* CL. XIII 331. *Și va pune oile de-a direapta lui* [zu seiner Rechten], *iar caprele de-a stînga* BIBLIA 1688 Matth. 25, 33. *Casa din dreapta* das Haus rechts. — 4. recht (d. i. wie es sein soll, gehörig). *Pren ce ne văm izbăvi? Pre în credința dereaptă* COD. STU. GCR. I 39. *Să să înțelepească oamenii cei drepti cu inima* [die rechten Herzens sind] MSCR. ca. 1705 das. 350. *Grue 'n Țarigrad intra, Vama dreapta el nu da* AL. PP. 144. *Văzînd că cu lupta dreaptă* [im ehrlichen Ringkampf] *nu era chip . . sa mî-o culce jos, Gheorghe-i puse pîedica* RĂDUL. RUST. II 139. *O mică pungulița cu . . galbănași zimți, împărătești, drepti la cumpană* [vollwichtig] I. NGR. CL. III 42. *Nu era . . razboiu sau vr'o apărare, ce direapta meserniță* [eine richtige Schlächtere] MIR. COSTIN LET.¹ I 351. *Soarele cel drept* [die wahre Sonne], *Domnul nostru* Is. II. MSCR. 1692 GCR. I 303. *Ai Mariei tale mici plecași și direpte* [getreue] *slugi* MĂRG. GCR. I 290. *Că acel sat este direapta moșie ei* [ihr rechtmässiges Eigentum] Doc. 1620 das. 62. *Nu i-au fost frate drept, ci dintr'o fiitoare născut* MIR. COSTIN D. — *A face parte dreaptă* richtig einteilen, jedem seinen Teil geben. *Vataful . . face parte dreapta,*

știu mata, una mie, una fie, una mie CL. XIII 26 (iron.). — *Pe cine nu va fi drept din [noi] amîndoi* [wer von uns beiden im Unrecht ist], *să-l cresteze sabia care stă în cuiu* ISPIR. LEG.² 383. *Veziurul gîndind că va fi drept Porții* [dass es für die Pforte von Vorteil sein wird], *datu-i-au și acea voe* NECULCE LET.² II 304. *Că drept zică* [du hast recht], *chiar mi-i foame* GHIB. BV. 25. — *Ce e ~* (SPER. AN. 1892 I 248: *ce-i ~ul*), *~ (că)* es ist (wohl) wahr, es ist (wohl) richtig, freilich, allerdings. *Însfîrșit trebuiu baba să se dee pe brazdă și să rămînă acasă. Ce e drept, multă muncă trebuiu pină să iasă la căpătîiū cu dînsa* [freilich hatten sie grosse Mühe, sie zu überreden] CL. XV 109. *Drept, Nicolesco are avere, dar fie ia incredințată că n'a lua-o pe dînsa cu trei copii* NAD. NUV. II 49. *El drept că mai avea încă* [er hatte wohl, zwar noch] *trei sute de lei, dar și trei sute de borfi de astupat cu dinșii* SBĪERA POV. 225. — *Ce e ~, nu e păcat* (Redensart, konzessiv:) was wahr ist, muss wahr bleiben (od. ist wahr). — *A vorbi ~* aufrichtig reden, *a spune ~* aufrichtig, die Wahrheit sagen. *Și dacă e să-ți vorbesc drept, ești frumoasă* DELAVR. IVȘV. 122. *Și acum spune-mi drept, nu-i așa că mă desprețuști?* VLAH. NUV. 175. — *Să-ți spuū ~, la ~ul* (auch la ~) *vorbînd, ferner spunîndu-ți cea dreaptă* RETEG. POV. I 20 u. IV 73 die Wahrheit zu sagen, aufrichtig, offen gesagt, gestanden. *La dreptul vorbînd, nu eram mare doritor de a ciștiga prinsoarea* CL. XIX 209. — *Sezi strîmb și vorbește* (od. judecă) *~ sage, gestehe aufrichtig. Și 'n adevăr, să ședem strîmb și să judecăm drept: oare ce desfătare vinătorească mai deplină... poate fi pe lume decît aceia...?* ODOB. Ps. 9. — 5. gerecht. *Drept ești, Doamne, și drepte sînt judecățile tale* MSCR. 1815 GCR. II 217. *Cînd să întimpla între vecini priči săū judecăți, el mai drept hotăra decît mai marii aceluī loc* BERTOLDO GCR. II 169. *De 7 ori va cădea dreptul și se va scula* BIBLIA 1688 Prov. 24, 16. — II. sn., pl. -turī, 1. Recht n. *Drepturī și datorīi* Rechte und Pflichten. *Dreptul civil, comercial, penal, ginților, celui mai tare* das bürgerliche Recht, Handels-, Straf-, Völker-, Faustrecht. *Dreptul* (od. *dreptatea*) *umblă totdeauna cu capul spart* (Sprw.) Gewalt geht vor Recht. *Ești în ~ să o ceri* Sie sind im Recht, berechtigt, es zu verlangen. *C. mi-să cuvîne de ~* etw. kommt mir von Rechts wegen zu. *Din verdețurī... Să-și ia parte fiște-care, După drept* [wie sich's gebührt], *pe jumătate* SPER. AN. 1893 III 169. *Bine zică tu... ai drept* [du hast recht] RETEG. POV. I 61 (Germanismus?). — 2. Rechte (pl.), Rechtswissenschaft f, Jurisprudenz. *A studia ~ul* die Rechte

studieren. *Doctor in ~* Doktor der Rechte. *Student in ~* Studiosus juris. *Facultatea de ~* die juristische Fakultät. *Profesor de ~* Rechtslehrer. — 3. POP. (gebührender) Lohn. *Dă-mi dreptul meu, că mi-s'a urit aci* ISPIR. LEG.² 350. *Să mă lăcomesc eu la dreptul unei slugi vechi și credincioase ca tine?* AL. OP. I 1723. — 4. *cu ~(ul): a) cu ~ul*, auch *cu ~* mit Recht. *Alexandru Vodă care cu dreptul s'ar cuveni să se numească tatăl și intemeetorul țării Moldovei* CL. XII 169. — *E cu ~ul*, auch *cu ~* es ist recht (= es gebührt sich). *Și ce va fi cu dreptul, voū da voū* Ev. 1894 Matth. 20, 4. *Nu-i cu drept să mori tu 'naintea mea* AL. OP. I 1508. — *b) cu ~*, seltener *cu ~ul* aufrichtig AL. PP. öfters, zB. 191 (*Spuneți-mi cu drept, Cu mina la piept, De aveți meșterie Ca să-mă faceți mie Altă monastire*); 157 (*Îar Bujor cruce-și făcea Și cu dreptul răspundea:.. ciocoi mulți am bătut*). — 5. MUNT. *~ul lui D-zeū* alles was wahr ist, allerdings. *Îmi ziseră oamenii, dreptul lui D-zeū, încă de cînd am plecat, să iaū ceva din tirg, și eu am desprețuit povețele lor* ISPIR. CL. XVIII 205. — 6. *în* (MUNT. MOD. auch *prin*) *~ul unui lucru* vor etw. (demselben die Seite od. den Rücken zukehrend). *Cum ajunse căruța în dreptul caselor lui Păturică, boerinașul zise vizitîului: Oprește, Stane* FIL. CIOC. 269. *Între odaia mea și a lui este o ușă în dreptul căreia am pus un dulap* VLAH. GV. 109. *Cînd [buzduganul] era prin dreptul lui, il atinse pe umere* ISPIR. LEG.¹ I 38. Vgl. III 3. — III. prep. 1. LV. (sec. 16|17) um... willen, halber, wegen. *Derept noi oamenii și derept ispăsenia noastră venit-aū* [Is. Hs.] *de în ceriū* COR. CAZ. 1581 GCR. 32. *Derept patru lucrure merg oamenii la beserecă* COR. CAZ. I GCR. 20. *Alergînd [craiūl] pre cele cîmpuri drept vînatul* [um zu jagen] NECULCE LET.² II 291. *Aū dat lui Ștefan 4 boi bunī dreptū* [um, für] *50 de taleri bātuși* Doc. 1614 GCR. I 45. — *Derept aceia* [deshalb, darum] *inalț glas ca un bucin și chem pre toți credincioșii la veselia de veci* CAZ. 1642 das. 100. *El, derept să nu se spae* [damit sie nicht erschrecken], *alergă... MOXA HC. I 589. — Drept ce, meist derepce', drepce': a) wa r u m. Drepce' nu-i botezăm?* ÎNDR. 697. — *b) ~ ce (că)* weil. *Îară fariseii murguia derept ce era Simbătă* COR. CAZ. I CCR. 18. *Și încă derepce' că* [und auch weil] *'nt' această zi aū întrat Domnul nostru* Is. Hs. *în biserica Iudeilor* Dos. VS. Sept. 1. — 2. MOD. a ls, für (= vorstellend, die Stelle vertretend). *Împăratul, șezînd călare pe iapă, avea drept valtrap pielea mînzului stîrpit al acelei epe* ROM. GLUMET GCR. II 372. *Ne-ați venit apoi, drept mîinte o sticlufă de pomadă... drept armă bețișor de promenadă* EMIN. 147

(zu den jungen Leuten, die in Frankreich studiert haben). *Kira . . înălță ochii drept rugăciune* [wie zum Gebet] DELAVR. SULT. 168. *Te-am luat ~ frate-tău* ich habe dich für deinen Bruder gehalten, mit ihm verwechselt. *Dă-mă juncanii tăi drept vamă* AL. PP. 99. — 3. MOLD. fast INV. ~ c. = *în dreptul unui lucru* (siehe II 6). *Sosind drept biserica Sfintului Erarh Nicolai, Spahilar Agasi' au intrat în curte* GHEORG. LET.² III 305. *Cind la capătul plaiului, colo, știu, drept bradul cel pirlit . . , numai iacă o dihanie . . stătea în cărare* MAR. NAȘT. 247. — Redensart: *mi-s'a pus soarele ~ inimă* (wörtl.: mir hat sich die Sonne vor den Magen gestellt, mir brennt der Magen), ich habe grimmigen Hunger. *Mă scol, că mi-s'a pus soarele drept inimă* VLAH. GV. 203. — Gr. LV. *derept* u. (POP. noch jetzt) *dirept*. — Et. lat. *dēreptus*.

drepta' (a) siehe *îndrepta'* (a).

drepta'r, INV. u. POP. -rîu sn., pl. -re, Lineal der Maurer: Richtsheit n. *Săpătura bordesului nu era cu dreptariul săpat* [sic], *ce strimb și sucit* DOS. VS. Noe. 3. *O dreptate sfintă, pune-ți îndreptariul și vezi strimbe și cirjobe lucrurile norocului* CANT. IST. IEROG. 107. — Fig. Richtschnur f, Norm CL. XV 125. — Gr. MOLD. *îndr-*, ferner *der-* DOS. l. c. — Et. a (în) *drepta'*.

drepta'te sf. 1. Gerechtigkeit f. *Judeca-va lumca cu dreptate și noroadele cu adevărul lui* BIBLIA 1688 Ps. 95, 13. *A judeca după*, LV. *în(tru)*, *pe ~* gerecht urteilen. *A face ~ cuiva* Jdm. Recht verschaffen. *A da cuiva ~* Jdm. Gerechtigkeit widerfahren lassen, ihm sein Recht angedeihen lassen. *Numai le e pe dreptate* [es geschieht ihnen nur recht] *Să le pată-aceste toate* KOGALN. GCR. II 103. *Pe bună dreptate* [von Rechts wegen] *ar mai avea de luat, iar nu de dat* VLAH. IC. 16. *Acela ce au stătuț fără dreptate* [unberechtigter Weise] *stăpin celor streine, pe dreptate este* [der verdient] *să să facă rob alor sale* NEC. COSTIN GCR. II 11. *Pre dreptate* [mit Recht] *zice marele Constandin*. ANT. DID. 63. *D-zeii cei nemuritori, după dreptate* [mit Recht] *minioși* MSCR. sec. 18. GCR. II 85. — *A avea, a nu avea ~* Recht, Unrecht haben. — *A lupta pe ~* ehrlich kämpfen (d. h. kein Bein stellen) AL. PP. 25. — LV. u. POP. *a sluji, a iubi în, cu ~* ehrlich, treu dienen, lieben. — 2. LV. (jur.) Recht n (= das was Einem zusteht). *După ce vor trece zilele cele orinduute să nu mai aibă dreptate de protimis* [Vorzugsrecht] PRAV. IPSIL., *Pentru țiganii, art. 9*. Auch noch MAR. NUNTA 488 (*Stăpinul . . promite însfârșit că-i va lăsa [să între] dacă-și vor arăta dreptățile*). — Gr. LV. *derep-* u. (POP. noch jetzt) *direp-*. — Et. *drept*.

dreptăți' (a), prez. -țesc, v. trans.: a nu ~ pc. Jdm. Unrecht tun JIP. OPINC. 63 (*cind vedeți că . . vă 'nșală și nu vă dreptățește*). Vgl. *nedreptăți'* (a).

drept-credincio's adj. rechtgläubig.

drept-unghiular adj. (neol., geom.) rechtwinklig. — Et. Gelehrte Missbildung, nach frz. *rectangulaire* mit Anlehnung an *unghiū*.

dre's I. sn., pl. -surī, 1. Würze f, Zutat, Gewürz n. *Asta-i a Rominului Plăcuta mîncare, Gătită cu dresuri* PP. SEV. NUNTA 287; *Am mai cumpărat . . cuișoare, frunzișoară, piperiū, ghimberii, un dărab de ambra și alte dresuri de India* BAR. HAL. III 103. —

2. Schminke f. *Apoi . . se spoia cu dres ca să dea peliței o culoare mai albă* FIL. CIOC. 64. *La rumînime totu e spoială și dresuri* JIP. RĂUR. 138. *A să da cu ~* sich schminken. —

3. a face ~uri Anordnungen treffen ISPIR. LEG.² 292 (*Cotoșmanul mergea înainte . . Pasă-mi-te, călăuzind el făcea dresurile înainte*); FIL. CIOC. 275 (*după ce își făcu toate dresurile cu unul din consuli*). — II. sn., pl. -se, LV. Urkunde f, Instrument n. *Întrebat-ai Nicolai Vodă pe visterniceasa lui Ilie Cantacuzino . . cu ce drese au stăpinit acele sate* AXINTE LET.² II 168. *Să fie trimis [Poarta] . . la Ieremia Vodă . . dres ce-i zic ei [năml. Turcii] ețișerif de domnie neschimbată lui și seminției lui* MIR. COSTIN LET.² I 223. — Et. Part. von a *drege*.

dresa' (a), prez. -sez, v. trans. (neol.) 1. abrichten, dressieren. — 2. *un proces verbal* ein Protokoll aufnehmen.

dresa'j subst. (neol.) Dressur f.

dresătură sf., pl. -ri, Düngung f FRÎNCU MOȘI 25 (*dresătura* [sic] *se face în timpul ogoarelor cu vitele*). — Et. a *drege*.

dric sn., pl. -curī, 1. ~ u. ~uri Gestell n des Bauernwagens, im Ggs. zum Kasten (*coș*) u. den Rädern. *Un rădvan, care pe atunci era o largă cutie de lemn . . , așezată, fără arcuți, pe un dric cu patru roate ferecate* ODOB. MV. 1894, 107. *O nadiceancă pe dricuri . . , cu roțile galbene, coșul verde și capra neagră* CL. X 328. — Insbes. Vordergestell n, bestehend aus Lenkschemel (*vîrtej*), Achsschemel (*perinoc*) u. Achse (*osie*), die durch den Spannagel (*cuțu prin ~uri*) zusammengehalten werden. Daher: — 2. LV. Mittelpunkt m, mittelster Teil. *Orașul Rîmul în dricul* [im Herzen] *Italiai este* MIR. COSTIN LET.² I 9. So noch PP. FRÎNCU MOȘI 205 (*tu îi bate mîrginile, Eu oiu bate dricurile*). — 3. POP. mittelster Teil eines Zeitraums, einer Tätigkeit. [*În munți, viforele*] *nu arare-orî chiar și 'n dricul veri* [mitten im Sommer] *vijie* MAR. NAȘT. 310. *Dar tu ce cauți aici, vecine, acuma în dricul nopții?* CĂTANĂ POV. I 42. *Mă bucur și eu că-i*

tocmai în dricul iarmarocului CL. X 377. *Era tocmai pe la dricul secerii când fetele s'apropiau de casa* CL. XVII 276. *Cind es scarabușii, e dricul aratului* ALB. CARP. 1879, 27 H. 1465.—4. MUNT. Leichenwagen *m.* *Cit pentru dric, nici vorba că va fi de clasa întîiu* DELAVR. PAR. 109.—Et. Vgl. türk. *direk* «Pfeiler, Säule», magy. *derék* «Stamm, Hauptsache».

drica'r sm. MUNT. Unternehmer *m* der Pompes funèbres, Leichenbestatter. *Biata Zincuță nici nu închisese ochii și m'am pomenit cu dricarii* VLAH. IC. 11.

drî'glă sf., pl. -gie, FAM. von einem alten, schwachen Pferde: Schindmähre *f*, elender Gaul QU. *Balan . . nu putea să meargă în treap, așa drîglă de cal era!* CL. XVII 106. *Moșu-său îi turna . . cu picioru* [versetzte ihm zahllose Fusstritte] *peste drîglele lui cele lungi și deșirate, de degeaba, nu-î scotea vorba nici cu cangea* BOGD. POV. 112.—Et. Auch neuhulg. ~; vgl. ksl. *drûgatti* «zittern», ruth. *drjahlj*, kluss. *drählyj* «zitternd». Zur Form vgl. auch das gleichbedeutende *ra'blă* (zu ksl. *rabili* «fronen»?).

dril sn., pl. -luri, (neol.) Drell *m*, Drill (ich). *Teșături și impletituri de in saū de cînepă . . precum driluri, ciorapi și altele* MON. OF. 1875, 2268.

drî'mbă sf., pl. -be, 1. MOLD. = *drîng*: Maultrommel *f*. — Gr. *zdr-* HMST., *drîmboae* FRÎNCU MOȘII 52, CL., СИ., *drîmbo'iu* СИ. — Et. Vgl. poln. *dromla*, *drumla*, czech. *drumbla*, magy. *doromb(lya)* etc., die wohl auf deutsch *drommel* zurückgehen.—2. Abteilung *f* tatarischer Truppen MIR. COSTIN öfters, zB. LET.² I 274 (*au mai lovit pre o drîmbă (buluc) de Tatarî ce trecuse Răutul*). — Et. Unbek.

drîmbăiat, -boiat adj. 1. von der Unterlippe: hängend GAZ. SĂT. XIV 454 (*Fata, cînd îl vede cu buzele așa drîmbăete, îi zice: Da ce șueri, bre, în biserică?*).—2. vom Menschen: maulend PP. IARN.-BIRS. 432 (*Ferește-mă, drăguț Doamnă, . . de lelea drîmboiată*). — Et. *drîmbă* 1.

drîmboi' (a să), prez. mă -boesc, *v. refl.* das Maul hängen lassen, maulen CREANGĂ CL. XV 3 (*să-î vezi cum se codesc, se drîmboesc și se scifosesc*).

drîmbo'iu sm. Einer, der die Lippe hängen lässt, mault MOLD. QU.

drî'ng sn., pl. -guri, 1. MUNT. Maultrommel *f*. *Rumînu cîntă din gură . . din cimpoi, din drîng* JIP. OPINC. 90.—2. Fachbogen *m* (bogenförmiges Werkzeug zum «Fachen» der Wolle) WBB.—*A bate lina cu ~ul* die Wolle fachen WBB.—Vgl. *carava'* u. *drea'vă*.—Et. Wahrsch. ksl. *drangû* «Stange».

drî'ngal drî'ngal interj. MOLD., ahmt das Brummen der Maultrommel nach: brumm, brumm!

drîngăni' (a), prez. -nesc, *v. intr.* MOLD. FAM. (auf einem Saiteninstrument) klimpern. *Vecina mea . . Pe-al ei clavier începe grozav să drîngănească* I. NGR. CL. IX 63. Vgl. *drân-găi' (a)*.

drî'scă sj., pl. -ște, Reibebrett *n* der Maurer. *Zidarului îi trebue . . drîscă pentru a netezi zidul* ODOB.-SLAV. 11.—Et. Unbek.

drîșcui' (a), prez. -cuesc, *v. trans.* mit dem Reibebrett glätten. *Fața din casă a podinei* [die unlere Fläche der Zimmerdecke] *cînd este drîșcuită, văruiță . .* MANOL. IG. ȚĂR. 33.

drî't sn., pl. -turi, MOLD. INV. (jur.) Recht *n* (das Einem zusteht). *Cel ce are drit de pă-mîntean* [Bürgerrecht], *dobîndește desăvîrșita întrebuițare a politiceștilor drituri* COD. CAL. art. 44. *Zeus . . Făcu prezident pe Paris la această judecată, Dîndu-î drit ca hotărîrea să-î rămie nestrîcată* C. NGR. CL. IV 45.—Et. It. *dritto*.

droa'e sf., pl. ~, Schwarz *m*. [*Zoe*] *se văzu încunjurată de o droa'e de curtezani* C. NGR. 19. *Ca și cum ar fi voit să alunge o droa'e de idei sinistre ce-î furnicaū în tidvă* BOGD. VECHĪ 208.—Bes. von Wölfen: *Rudel n. Flămînzii lupi ce 'n droa'e îl gonesc* CL. VIII 475.—Gr. *zdr-* B. POL.—Et. Unbek.

droa'gă sf., pl. -ge, MOLD. 1. = *dric*: Leichenwagen *m*. *Pe sub poarta clopotniței trecu la pas droaga de morți a spitalului* BOGD. VECHĪ 52. *Droaga de clasa a treia, preotul și prapurele de la biserica unde [ei] erau poporeni* NAD. NUV. II 142. Daher:—2. scherzh. von einem grossen, schwerfälligen Wagen: Rumpelkasten *m*. *Ne încărca [părintele Duhu] într'o droagă de-a minăstirii Neamțului și ne ducea la stărișie* CREANGĂ CL. XV 447.—Et. Vgl. russ. *droga'* «Langbaum», pl. *dro'gi* «Leichenwagen».

dro'b I. sm. Brocken *m* QU. MUNT. *Pilogul . . înmuiașe drobiū [legumelor] prin multa sa lovire* CL. VII 247.—Bes. ~ *de sare* Block *m* Steinsalz. *S'au făcut și venit boeriei cite un ban de drobul de sare de la ocnă* NECULCE LET.² II 284.—II. *sn., pl. -buri,* 1. *sg. u. pl.* Eingeweide *n* QU. *Să cer de la tine să tăi mielul ăla al nostru și să-î mănînc drobul* ISPIR. LEG.² 66. [*Căpitanul corăbiei*] *din nesățioase droburile mării multe suflele la limanul liniștii scapă* CANT. IST. IERUGL. 85.—2. Kasten *m* der Kelter D. TERM.—III. *subst.* Art Pflanze, nach BR. Geisklee *m* (*Cytisus*) u. *Neslee f* (*Neslea paniculata*), nach PANȚU = *drobiță* 1. *Lobodă și drob, văzdroagă și siminoc* ODOB. CL. IX 22.—Gr. In Bedtg. I *zdr-* B.—Et. Vgl. serb. *drob* «Eingeweide», poln.

drob «etwas Kleines», *pl.* «Eingeweide», bulg. *droben*, magy. *darab* «Stück», alle zu ksl. *drobinū* «minutus».

drobișor *subst.* 1. Färberwaid *m* (Isatis tinctoria) QU.—2. ~ STAM., *drobniță* BARC. = *brobință* (s. d.).—3. ~, BR. -*bușor* = *drobiță* 1 (s. d.) WBB.—Gr. *dobriș-* ODOB. PS. 204, -*bușor* BR.—Et. Zu *drob*?

drobiță *sf.*, *pl.* -*țe*, 1. Art Pflanze, nach QU. Färberginster *m* (Genista tinctoria), nach WBB. *Wau* *m* (Reseda luteola).—Gr. MOLD. *droghiță*.—Dem. *pl. droghitele* ȘEZAT. I 282.—2. siehe *dro'pie*.—Et. Zu 1: zu *drob*?

drobușor siehe **drobișor** u. **drobiță**.

dro'g *sn.*, *pl.* -*guri*, (neol.) Droge *f.* *Avea să-și petreacă cei mai frumoși ani ai vieții în mijlocul acestor droguri* DEMETR. NUV. 12 (von einem Apotheker).

drogherie *sf.* (neol.) Drogerie *f.*

droghist *sm.* (neol.) Drogist *m.*

drojdie *sf.* u. *pl.* -*dii* Satz *m* am Grunde einer Flüssigkeit. *Rominul dă și cafele... Dară într'un fund de oală Rămase drojdia goală* [der blasse, reine Grund] BOGD. POV. 43. *Unt de lemnă de masline jara drojdiă* BIBLIA 1688 Ex. 27, 20.—Spez. (*de vin, de bere* Wein-, Bier-) Hefe *f.* *Ar bea ceva...ca să-și dreagă stomahul. Un rachiu de drojdiă* ROSETTI TROT. 76.—Et. Ksl. *droždije*.

dromader *sm.* (neol.) Dromedar *n.*

dro'pică *sf.*, *pl.* -*ci*, Wassersucht *f.* *Veni.. în Țarigrad bolnav de dropică și peste puțină vreme aū murit* NECULCE LET.² II 256.—Gr. INV. *jár-*, ZB. MARG.² 149 a, VACAR. IIO. TEZ. II 270.—Et. Ngr. ὄρπιχος.

dropicos *adj.* wassersüchtig. *Piciorul cit de dropicos.. în ceva a se zăticni.. nu va avea [ia]* CANT. IST. IEROGL. 110. *Al dropicosului crunt rău cu 'ngăduirea crește* OLLAN. HOR. 124.—Et. Ngr. ὄρπιχος.

dro'pie *sf.* Trappe *f.* *Și eū am vazut circurile de dropii cutrierind cu pas măsurat.. acele șesuri* ODOB. PS. 7.—Gr. MOLD. *dro'chie*; ferner *dro'fie*, *drobiță* MAR. *Masc. dropio'ță* Trappenmännchen *n.*

droșcă *sf.*, *pl.* -*ște*, Art offene Kutsche mit Rücksitzklappe. Die Drošchen (*birji*) haben in Rumänien die Form der ~. [*Călătorul*] *merge prin pulbere pină 'n glezne în primejdie a fi călcat de carete și droște* C. NGR. 64.—Gr. Dem. *droșcută*, *pl.* -*țe*.—Et. Russ. *drožka*.

droșcar, INV. u. POP. -*rîu* *sm.* fast INV. = *birjar*: Drošckenkutscher *m.*

dro't *sn.*, *pl.* -*turi*, 1. MUNT. TR. Draht *m* QU. *O pasăre care era închisă în cușcă de drot* RETEG. POV. V 81. [*Un sotoliu*] *cam murdar și cu droturile* [Sprungfedern] *eșite ca niște gilci* ZAMF. LN. 17.—2. Toll-, Brenn-

schere *f* der Plätterinnen.—Et. Mittelb. aus deutsch *Draht*, vgl. poln. magy. *drót* etc.

drota' (*a*), *prez.* -*te'z*, *v. trans.* (mit der Tollschiere) *tollen*.

drug *sm.* 1. Stange *f.* *Și veți face drugi de lemne neputrede* BIBLIA 1688 Ex. 25, 13. *Aū aflat măi bine de 40 de pungi de bunii, fără de drugi de aur* [Goldbarren] *și alte odoare* NECULCE LET.² II 368. *Nu den sinețe, ce cu drugi, cu hlube.. au împins* [Cazaci] *pre Nemți de la șanșuri* MIR. COSTIN LET.² I 314.—A *sa ținea* ~ *de c.* von etw. nicht ablassen SEV. POV. 219 (*Popa.. se ține drug să-l cunune cu fatu lui*); AN. 137 (*Ciți flacăi în sat poznași, Druc de [bogatu] baba se țineau*).—2. Streckbaum *m* der Gerber COM. MOLD.—Gr. TR. BUC. *dru'c*.—Dem. *drugușor*; *drugule'ț* ISPIR. LEG.² 59. Et. Zu ksl. *drangu*, vgl. nslov. *dróg*, czech. *drouh*, ruth. *druk*, russ. *druku*.

drugă *sf.*, *pl.* -*gi*, MUNT. OLT. 1. kurze Stange, spez. dicke Spindel der Spinnerin (die gewöhnliche, dünnere heisst *fus*) QU. *Din furcă torcînd, Din drugă 'ndrugînd* TEOD. PP. 551. *Baba bătrînă nu se sperie de druga groasă* (Sprw.) Erfahrung macht sicher.—2. Maiskolben *m* QU.—Et. Serb. *druga*.

drughineață *sf.*, *pl.* -*ne'țe*, Knüttel *m* CREANGĂ CL. IX 458 (*Danilă.. ia o drughineață groasă de stejar în mină.. și pic! la timpla dracului cea dreaptă*).

dru'jb *sm.* BUC. POP. Brautführer *m* MAR. NUNTA 217.—Et. Ruth. *družba*, poln. *druźba*.

dru'jbă *sf.*, *pl.* -*be*, Freundschaft *f*, Kameradschaft (?) URECHE LEG. 395 (*Slujba-și slujbă, Drujba-și drujbă*).—Et. Russ. ruth. serb. *družba*.

druji'nă *sf.*, *pl.* -*ne*, Genossen (*pl.*) DOS. VS. Oct. 24 (*sfintul marele mucenic Aretha și cu druji'na sa*).—Et. Ksl. *družina*.

dru'm *sn.*, *pl.* -*muri*, 1. Strecke, auf der, die man geht: Weg *m*. *Unde duce ~ul acesta?* wohin führt dieser Weg, diese Strasse? *Am măi multe ~uri de făcut* ich habe mehrere Gänge zu machen. *E frint de multe drumuri* [vom vielen Umherziehen] COȘB. 132. *Îi era rușine să stea numai pe drumuri* [immer umherzulaufen], *ia gospodină vestita* NAD. NUV. I 19. *Mă gatesc de ~* ich mache mich reisefertig, rüste mich zum Aufbruch. *Plec la ~* ich mache mich auf den Weg, gehe auf Reisen. *Drum bun!* glückliche Reise!, gute Fahrt!. *Cauta-ți de ~!* geh' deiner Wege! *Lucrurile au intrat iar în drumul lor* [sind wieder ins Geleise gekommen, gehen wieder ihren gewohnten Gang] GHIB. BV. 7. *Îl duse [ia] la geam... Dar în fața luminii gasi ca prea erau în drum* [dass sie zu sehr der Beobachtung ausgesetzt seien] ZAMF. LN. 62. *Nici asta nu se ia din drum* das

findet man auch nicht auf der Strasse (= ist auch nicht zu verachten) CREANGĂ OP. I 72. *L-am întilnit pe* (POP. în) ~ ich bin ihm auf dem Wege begegnet. *Scaunul imi stă în* ~ der Stuhl ist mir im Wege. — *Peste* ~ (de palat dem Schlosse) gegenüber. — *Drumul mare* der Heerweg, die Heerstrasse. *Hoş de ~ul mare* Wegelagerer, Strassenräuber. — *Drum de fier* (wofür LL. *cale ferată*) Eisenbahn. *Şi cum vin [streinii] cu drum de fier, Toate cîntecele pîer EMIN. 154.* — *Drumul rotilor* = *calea robilor*, siehe *ca'le* 6. — 2. Redensarten: a) *a da ~ul cuiva* Jdn. fort-, durch-, vorbei(gehen) lassen, ihn gehen, laufen lassen, entlassen, ihm den Laufpass geben. *Să dau drumul cailor* [soll ich die Pferde laufen lassen]? *întrebă surugiul pe Mihai, cînd căruşa eşişie din orăşel I. NGR. CL. VII 45. Ia işi da drumul cite-odată felului ei de a gîndi şi a pricepe lumea* [liess freien Lauf, liess die Zügel schiessen] ZAMF. LN. 29. *Şi ş'a dat drumul conu Dumitrache* [und Herr D. legte los] *ş'a povestit ba una ba alta, pină tîrziu VLAH. Ic. 103.* — b) *m'a lăsat pe ~uri* er hat mir alles genommen, hat mich an den Bettelstab gebracht, hat mich ruiniert; *am rămas pe ~uri* ich habe alles verloren, bin ruiniert. — *A căuta, a-şi lungi ochii, privirea a ~* sehnsüchtig ausschauen VLAH. öfters, zB. Nuv. 14 (*şi iar cădea pe gînduri şi ochii iar i-se lungeau a drum*). — c) *a face cuiva ~ prin barbă* = *divă prin barbă*, siehe *divră*. — d) POP. *sînt ca mazărea lingă ~*, (*ciţi trec, toţi o zmulg*) ich bin allen Angriffen, allen Unbilden preisgegeben. — e) FAM. *şi pe ici ţ'e ~ul!* und gehe, mache mich davon. *Îşi luă pălăria fără să spue cuiva o vorbă . . . şi pe ici fi-î drumul!* RADUL. RUST. II 184. — f) POP. *nicî ~ul lui nicî picioarele* (od. *caii, carul*) *lui* so schnell ihn die Beine tragen, so schnell die Pferde laufen können. *Fata cum îl văzu că doarme bine . . . ia pe-ale ei şi o luă la sănătoasa. Nicî drumul ei nicî picioarele ei* ISPIR. LEG.² 324. — || Siehe auch *ca'le* u. *căra're* 1. — Syn. Siehe *ca'le*. — Gr. Dem. *drumeag* ZAMF. NUV. 48 (*Drumeagul acela se urca citva la deal*). — Et. Ksl. (serb.) *drumu* = gr. δρόμος.

drumeţ, MUNT. auch *-ma's*, TR. *-mar(î)* sm. Wanderer m. *Era şi drumeţilor cu urît a trece . . . pre acolea* Dos. VS. Oct. 14.

dru'pă sf., pl. -pe, (neol., bot.) Steinfrucht f.

dru'scă sf., pl. -te, Brautjungfer f bei den Bauern. [*Mirele*] *se duce să cheme flăcăii şi druştele şi neamurile şi popii şi dascalii ca să înceapă nunta* BOGD. POV. 30. — Gr. Pl. art. *ru'stile* (Drf.?) MIR. COSTIN LET.² I 321. — Et.

Ksl. *dru'zîka* «Freundin», russ. *dru'zka* «Brautjungfer».

du' siehe *du'ce* (a).

dua'l sn., pl. -le, (neol., gram.) *Du'al m. dualist adj.* (neol.) dualistisch; sm.

Dualist m.

duali'zm sn., pl. -me, (neol.) Dualismus m.

du'bă sf., pl. -be, 1. MUNT. Gefangenen-Transportwagen m. *Au fost urcaţi în dubele penitenciarului şi transportaţi la Văcăreşti* [Gefängnis bei Bukarest] LIT. — 2. MUNT. FAM. Zuchthaus n, Loch. *Ciţi s'au prins cu mina 'n sac . . . toţi au pupat duba* JIP. OPINC. 95. — 3. TR. = *buhaiu* 2 (s. d.) QU. *Duba se bate îndată ce es colindătorii de la o casă şi pină ajung la alta* FRINCŪ MOŢII 142. — Et. Unbek.; 3 ist viell. = *dobă*, siehe *to'bă*.

duba'lă siehe *dubea'lă*.

dubălar, INV. u. POP. *-rîlă sm.* MOLD. Gerber m. *Mindirigiî, brahari, dubălarî, curelarî* SUŢU NOŢ. 107. — Gr. Gew. *-bal-*. — Et. *du-ba'lă*, siehe *dubea'lă*.

dubăləri'e sf. MOLD. Gerberei f. *O dubăləri'e care pe tot anul poate dubi cite 2000 de piei de bou şi 3000 de vişel* SUŢU NOŢ. 105.

duba's sn., pl. -suri, MOLD. 1. INV. Art Boot QU. *De acia preste noapte veniră nişte creştini cu un dubas, de-î încărcară pre toţi* Dos. VS. Sept. 4. — 2. Ponton m, Brückenkahn. *Pod de ~uri* Schiffsbrücke. — Et. Vgl. russ. *dubasû*, poln. *dubas*.

dubea'lă sf., pl. -be'li, MOLD 1. Beize f der Gerber, Lohe. *Da 'n căldare ce-î acolo? «Ia dubeală-am pus să fîarbă»* SPER. AN 1892 I 237. Die Beize ist übelriechend, daher: — 2. Schmähwort für Faule: Faulpelz m (vgl. in ders. Bedtg. *putoare, puturos*). — Gr. Gew. *-ba'lă*.

dubi' (a), prez. *-be'sc*, v. trans. MOLD. 1. mit Lohe gerben. *Trebuie ca pielea nelucrată să poată fi dubită pe loc* SUŢU NOŢ. 99. — 2. mürbe machen ION. CAL. öfters, zB. 146 (*cînd urmează şi ploî care îl dubăse* [näml. *inul cules*] *şi-l slăbesc*). — Et. Slav. (russ. czech.) *dubi'ti*, zu *dubû* «Eiche».

dubio's adj. (neol.) zweifelhaft, *dubios*.

dubitati'v adj. (neol., gram.) dubitativ.

du'biû subst. (neol.) bisw. Zweifel m.

dubla' (a), prez. *-ble'z*, v. trans. (neol.) verdoppeln.

duble't sn., pl. -te, (neol.) Doublette f (zweites Exemplar eines Werkes; lautlich verschiedenes Wort desselben Ursprungs, aber anderer Bedtg.).

dublo'n sm. (neol.) Doublon m (Münze).

du'blu, auch *du'plu adj.* (neol.) doppelt.

du'că I. sm. siehe *du'ce*¹. — II. *sf.* POP. Gehen n. Nur im unartikulierten *acuz.* nach *prep.*, bes. in bestimmten Wendungen. *Cîndu-mî vine*

grebănos, dupuros și slab); MAR. SAT. 83 (o buhnă dupuroasă). — Et. Vgl. *du'p sn.*, pl. -*purî*, «Büschel wirrer Haare, Federn» COM. MOLD., a *dupurului* «rupfen» ȘEZĂT. II 227.

*dur*¹ *adj.* (neol., him.) hart: *corpuri ~e* harte Körper. — Fig.: o lege ~ă ein hartes, grausames Gesetz.

*dur*² *interj.* 1. FAM. ~ *încoace*, ~ *încolo*, ~ *în sus*, ~ *în jos*, ~ *la deal*, ~ *la vale* u. ä., QU. auch ~-~, *du'ra la deal*, *du'ra la vale*, *du'ra-vu'ra*, *du'rai-vu'rai*, drückt anhaltendes Hin- u. Her-, Hinauf- u. Hinuntergehen u. ä. aus. *Madam Ilinca, ca gospodină, dur încoace, dur încolo* [rannte geschäftig hin und her], *cum îi treaba femeii* NÄD. NUV. II 59. [Soldatul] a intrat la tocmeală c'un jidan și dur în sus, dur în jos [nach längerem Feilschen], a căpătat pe ia [näml. pe mantaua lui] o pălărie.. și un laibăr VLAH. GV. 70. Ce măi dur la deal, la vale [wozu das viele Hin- und Herreden]? .. V'ași sfădit și v'ași bătut Și nimică n'ași făcut SPER. AN. 1892 I 56. — 2. im Munde von Türken halt(ein)! DION. TEZ. II 186 (*Dur, bre, să nu-l omorîți!*); 197 (*dur, bre, ferman!*); TEOD. PP. 74 (*Dur, dur, dur, negrule, dur!*). — Et. Zu 1: unbek. — Zu 2: türk. (alb. serb.) *du'r* Imperat. von *dur-ma'k* «halten».

dura! *interj.* 1. siehe *dur*². — 2. ahmt das Geräusch eines rollenden Gegenstandes nach. *Somnoros, Cumpăna pierzindu-și, dura!* a căzut cu capu 'n jos DULFU PĂC. 215. *Dura, dura cu căruța Pin' la lelea Măriuța etc.* MAR. NAȘT. 342 (Lied, bei dem man das Kind auf dem Schosse hüpfen lässt, wie heim deutschen: Hoppe, hoppe, reite, Säbel an der Seite etc.). — 3. *de-a ~* kollernd, rollend. *Voïnicelul.. capul îi retezea [lui Leonti], Capul de-a dura sărea* AL. PP. 89. *Îi cade un urs mare din sin și de-a dura* [und rollt] prin clasă CL. XV 447. [*Sultânica*] ascultă ce grăește murmurul apeî, care dă d'a dura [kollert] pîetricelele din matcă DELAVR. SULT. 13. — 4. Art Tanz JIP. OPINC. 51; SEV. NUNTA 281 (*dura 'n bătae*); DEPAR. II 29 (*Cind se 'ntinde hora, dura, mărioara* [Namen von Tänzen], *Nu te vâz pe tine, mindra mea copilă*). — Et. Lautnachahmend.

*dura*¹ (*a*) *pres.* -*rez*, *v. trans.* 1. mit der Axt behauen, zimmern DOS. VS. MAÛ 9 (*fece lemn în patru* [vierkantig] *durat de spinzură pre sfintă* [sic]). Daher: — 2. zimmern (d herstellen), bauen. *Că-î găsi un păltinel Să durezi luntre din el Și-î găsi două nuele Să durezi visle din ele* AL. PP. 51. *Ș'au pus [ei] mină de la mină de aî durat pârintelui casă bună pe locul bisericii* VLAH. GV. 76. — Auch aus anderem Material als Holz: *Făcu a se dura politii, cctăfi și căi de comu-*

nicație SUȚU NOȚ. 48. — POP. von Speisen: herstellen, bereiten. *Un colac a măi durat [ia] De grîu de cel măi curat* TEOD. PP. 156. *Vatra era arsă și pirlită de foc, la căldura căruia să duraî cele mămăligi pentru gurile din casă* GHIB. BV. 10. — Fig.: (auf-)bauen. *Din sărmana noastră viață am dura roman întreg* EMIN. 153. *Eî [näml. oamenii] numai durează 'n vînt Deșerte idealuri* 167. *Așa planuri își durase [ei]* SEV. AN. 147. — Et. Lat. *dōlo*, -*āre*.

*dura*² (*a*), *pres.* -*rez*, *v. intr.* (neol.) dauern. *Războiul troian a durat zece ani* der trojanische Krieg dauerte zehn Jahre.

dură *sf.*, pl. -*ri*, *durigă* *sf.*, pl. -*gi*, u. *durită* *sf.*, pl. -*țe*, MUNT. (ROLL-)Rädchen n, Rolle f an verschiedenen Geräten QU. — Et. Vgl. *dura!* 2.

dura'bil *adj.* (neol.) dauerhaft, haltbar • *durabilitate* *sf.* (neol.) Dauerhaftigkeit f, Haltbarkeit.

durăi (*a*) etc. siehe *durui* (*a*) etc.

du'rai-vu'rai! siehe *dur*² 1.

durăt *sn.*, pl. -*te*, 1. Dröhnen n, Krachen MIR. COSTIN LET.² I 322 (*munții.. cind se năruesc de vr'o parte, pre cit sint măi înalți, pre atita și durăt fac măi mare cind se pornesc*); 366 (*de care durăt a sinețelor se opriră Tătarii citva*). — 2. Rollen n von Wagen BODNĂR. CL. I 127 (*Stradele erau încă pline de lume; zgomot și durăt din toate părțile*); IV 323 (*de-odată se auzi un durct [sic] și strigăte: feriți! feriți!*). — Et. *du'ra* 2 u. 3.

dura'tă *sf.*, pl. -*te*, (neol.) Dauer f.

du'ra-vu'ra! siehe *dur*² 1.

durba'că *sf.*, pl. -*ce*, Presskorb m (Teil der Weinpresse) D. TERM.; IONESCU AGRIC. JUD. PUTNA Ș. ÎNEL. — Et. Unbek.

dur'dă *sf.* in der Sprache der Briganten: Flinte f PP. häufig, z.B. AL. PP. 63 (*El are.. Săbii lungi și late, Dur'dă ghintuită*). — GR. Pl. nicht belegt. — Dem. *durduli'tă*, pl. -*țe*. — Et. Wohl urspr. kosende Benennung, eig. die Volle d. i. Geladene, vgl. magy. *durda*, rum. nach POL. *dîrd*, *du'rd* «dickleibig», *du'rdă* nach COST. «kleines, dickes Weib», *durduli'ă* «drall».

durduca (*a* u. *a să*), *pres.* (*mă*) -*duc*, *v. intr.* u. *refl.* rollen, kollern BODNĂR. CL. II 191 (*în mina lui Rienzi Durduca a lor inimă ca mingea care-o bat Copiî cind se joacă*); I 126 (*cea lume de ginduri iat'o durdueînduse ca un glob ce se amăgește prin greutatea sa tot măi la vale*). — Et. *du'ra!* 2.

durdui (*a*) siehe *dudui* (*a*).

durdulica (*a să*), *pres.* *mă -lic* (wie bet.?), *v. refl.* = *a să durduca* RETEG. POV. V 26

dor de ducă, *Merg pe deal ca și pe luncă* IARN.-BIRS. 221. *De acum ne-o venit și noă rindu de ducă* [fortzuehen] AL. OP. I 85. *C'asa e soar-tea! Unii vin, alții-s pe ducă* [sind im Fortgehen begriffen] DULFU PAC. 8. *Și mă duc, vere, 'ntr'o ducă* .. *Drept la țirg* [ich reite ohne anzuhalten] AL. PP. 314. *Animalele pe care le întrebuințăm la ducă* [zum Reiten] *sau la cărat* ODOB.-SLAV. 101. *E pe ~, să gătește de ~ er geht* (= stirbt), pfeift auf dem letzten Loche. — Doch *nom. pl.* AL. PP. 358: *Să iubești mai departe, Ducele nu sint deșarte* (wofür wohl richtiger *ȘEZĂT. I 175: Ducerile nu-s d.*) liebe weiter entfernt [von deinem Hause], die Gänge [zum Liebchen] sind [dann] nicht umsonst. — Et. Postverbal von *a să du'ce. duca'l adj. (neol.)* herzoglich.

ducă-să-pe-pusti'i sm. nevar. FAM. POP. 1. vom Teufel: Gottseibeius *m.* — *2.* hinfallende Krankheit, Fallsucht. *Publicul dă diplomă de artist, însă «artist cu ducă-se-pe-pusti'i»* [eines epileptischen Schauspielers] *acelui ce.. geme, țipă, rage, se bate de păreți, se trîntește la pămînt și se zbućumă ca un epileptic* AL. OP. I, XII. *Mă apucă ducă-se-pe-pusti'i* [ich bekomme Krämpfe] *cînd văd un plic ministerial* AL. CL. V 284.

duca't (neol.) I. sm. Dukaten *m* İNV. 1642 CCR. 161 (200 de bani, care face 4 ducați). — II. *sn., pl. -te,* Herzogtum *n.*

du'ce¹ sm. (neol.) Herzog *m:* ~le de Reichsstadt der H. von R. *Marele ~ de Schwerin* der Grossherzog von S. — *Gr.* İNV. *ducă, c. obl. art. ducăi, pl. duc'i,* zB. *duca Bavarei* VACĂR. IIO. TEZ. II 269, *supt oblăduirea ducăi de Lorena* 267. — Et. Zu *ducă:* it. *duca,* ngr. *δούκας.*

du'ce² = dutce, pl. von ducă (s. d.).

du'ce³ (a) I. v. trans. 1. (in *spinare, in brațe etc.* auf dem Rücken, auf den Armen etc.) tragen; (*de mină, de frîu etc.* an der Hand, am Zügel etc.) führen. *Voinici oste-neau, că povară grea duceau* IARN.-BIRS. 309. *Ce e scris și pentru noi, Bucuroși le-om duce toate* [werden wir .. tragen, ertragen] EMIN. 142. *Cel ce în astă lume a dus numai dureru* [der .. nur Leid erfahren hat], *Nimic n'are dincolo* 62. *Femeile .. de obicei duc mă mult la frig și la cald* [ertragen länger Kälte und Hitze] TELEOR SCHIȚE 23. *Ține inelușul meu și du-l.. La condacul lui Novac* AL. PP. 145. *O vorbă dacă-ți spuîu, Tu o dai și vîntului* *De o duce satului* [der es dem Dorfe zuträgt] IARN.-BIRS. 232. *Du* [bringe] *Oltului din partea mea* *O caldă salutare* COȘB. 56. *Eu mă duc, mîndra rămîne, Cum să fac s'o duc cu mine* [dass ich sie mit mir nehme]? IARN.-BIRS. 112. *Și nu ne duce întru ispită* Ev. 1894 *Matth. 6, 13. De trei luni mă duci cu vorba* [hältst du mich mit leeren Versprechungen hin]

ROS. TROT. 86; vgl. *purta' (a). Doica plecase în patrie ducînd cu ia convingerea* [und hatte die Ueberzeugung mit sich genommen] *că toate bucătăresele noastre sint niște «asasine»* VLAH. DAN II 87. *Îl ~ de nas* er führt ihn an der Nase herum. *Vezi cum mă duc legat* [wie sie mich gebunden fortführen] .. *Minteni să mă cătănească* IARN.-BIRS. 306. *Un fel de brișcă ușoară, s'o duci cu un cal* [so leicht, dass sie einspännig gefahren werden kann] GHICA 240.—2. *fig. (im Herzen) tragen, hegen, haben: dorul cuiva* sich nach Jdm. sehnen; *grija cuiva* um Jdn. in Sorge, besorgt sein, sich um ihn sorgen; *frica cuiva* vor Jdm. Furcht haben RETEG. Pov. IV 20. — 3. *lipsă, nevoe (de c. an etw.)* Mangel, Not leiden. *De pine* [Getreide] *multe locuri duceau lipsă* NECULCE LET.² II 387. — 4. *o viață plăcută, veselă, ticăloasă etc.* ein angenehmes, lustiges, elendes etc. Leben führen. *Moarte-mă fac nevetele, Dar mă 'nvie fetele, Șașa-mă duc eu zilele* [und so verbringe ich mein Leben] IARN.-BIRS. 365. *De cînd sint povești în lume.., Ei duc zile* [leben sie zusammen] *cu piticul Statu-palmă-barba-cot* AL. POEZII III Leg. 41. — 5. *POP. mă ~ capul, mîntea, gîndul la c.* der Verstand leitet mich auf etw., ich komme darauf, es fällt mir ein. *Îți vorbesc.. după cît mă duce capu* [wie mich mein Verstand lehrt] JIP. OPINC. 127. *A fost vorba mă întîiu de Ion, că, dă, nici pe mine nu mă ducea capul la Ștefănuță* [auch ich dachte nicht an Stephan] GHIB. BV. 34. *De nici asta n'ar fi cu lapte, atunci nu mă mă duce mîntea la nimic* wenn auch das nicht gut sein sollte, dann fällt mir nichts mehr ein SEV. Pov. 54. — 6. *FAM. a o ~, in* verschiedenen Wendungen: *o duc bine, rău* es geht mir gut, schlecht. *Cu botezurile tot am dus-o bine* mit den Taufen ist es uns doch noch gut gegangen (= wir haben viele Taufen gehabt) XEN. BRAZI 28 (ein Pfarrer spricht). *Nu mă e de dus mult cu Craioveni* mit denen von Craiova wird es bald zum Bruche kommen müssen ODOB. MV. 1886, 34. *Nu era mă bine s'o ducem prietenește* [uns zu vertragen] *de la început?* XEN. BRAZI 217. *Care vrea să zică, tu cu trei părechî de mînuși o duci* [kommst du aus] *un an, ca țiganu cu cămașa!* AL. OP. I 767. *Dacă iarna va ține tot așa, n'o mă duce [el] fără lemne* DELAVR. PAR. 184. *Și, zeu, domnule doctor, socoți că bietul cuconul Anțochi n'are s'o ducă mult* [nicht mehr lange machen wird]? AL. OP. I 1635. *Ș'o duc hojma* [und so geht es in diesem Tone fort], *fără a li-se urî* GHICA 269. *O nuntă se isprăvea și zece începeau, încît Buçurești într'o serbătoare o ducea* [so dass sich Bukarest in einem fortwährenden

Feste befand] CL. XIV 85. *Eū cu Dumitru însă o duceam într'un cîntec* [wir sangen immerfort] 375. *Odată am fost pe la ei și de-atunci numai în scrisori o ducem* [sind wir in ununterbrochenem Briefwechsel] DELAVR. PAR. 213.—Syn. *Duc c.* ich trage etw., um es weiter zu schaffen; *port c.* ich trage etw. am Leibe, als Kleidungsstück, Schmuck etc. — II. *a să ~ 1.* (von einem Orte aus) gehen, fort-, davon gehen. *Eū mă duc, măcă, 'n cătane, Tu rămii cu multă jale; Eu mă duc, măcă, de pârte, Tu rămii cu grija 'n spate* IARN.—BIRS. 306. *Mă duc să-l caut* ich gehe ihn suchen. *Pocnindu-l cu stratul puștii peste scăjîrlie de s'a dus de-a tăvălucul* [dass er . . rollte] *cum s'ar duce un harbuz la vale* GANE CL. XI 373. *Rămîneți cu sănătate, că eū m'am dusu-m'am* [ich gehe nun fort] CREANGĂ CL. XIV 373. *Du-te unde a dus surdul roata și mutul iapa!* geh' zum Henker! CREANGĂ OP. I 70. [*Fetele erau*] *așa de frumoase și de drăgălașe că și-se ducea inima după dinsele cînd le vedeai* [dass man von ihrem Anblick ganz hingelassen wurde] SBIERA POV. 150. *Unde ne ducem?* wohin soll das führen? *Unde ne ducem noi cu orașele noastre* [was soll aus unseren Städten werden], *dacă lăsăm satele 'n urmă?* VLAH. DAN I 43.—*E dus în oraș, tîrg, sat etc.* et ist ausgegangen (= er ist nicht zu Hause). *De și-e badiul tău acasă, Zi-î degrabă că să iasă, Iar de-î dus în deal la vie, Mergî de-î zi să nu mai vie* AL. PP. 124. *Fîind Tătarii duși în oaste la Beciu* da die Tataren bei Wien standen NECULCE LET.² II 220.—*Du-te, du-te* immer weiter und weiter RETEG. POV. I 30 u. 38 (*Și să pune zmeul iar la cale, du-te, du-te, pînă de-abia răsufia de obosit*). — *Du-te, vino* hin und her DULFU PAC. 218. (*Înainte — du-te, vino! il scotea și hu-l scotea* [näml. inelul]); RĂDUL. RUST. II 253 (*Un du-te-vino necurmat, hărnicie silită uneorî, căci logofătul e cu ochii pe dinșii* [näml. pe muncitori]).—2. POP. *după cn.* Jdm. in die Ehe folgen, ihn zum Manne nehmen. *După ciobănel m'oiu duce, Că gurița lui e dulce* IARN.—BIRS. 75.—3. dahingehen, vergehen, schwinden. *Bătrîni se duc și cu ei se duc și obiceiurile noastre* DELAVR. PAR. 273. *Radu-î dus de pe-astă lume* [ist aus dieser Welt gegangen] COȘB. 85. *Să avem noi un copil măcar care . . să ne închiză ochii cînd o fi să ne ducem* [wenn unser Stündlein schlägt] DELAVR. SULT. 241. *Să vadă cum . . i-se scufundă 'n hăul dușilor de veci* [der zu den Schatten Gegangenen] *comoara ei de mîngîiere* [näml. ihr Sohn] VLAH. NUV. 96. *Să mai doarmă-acum, de unde? Somnu 'ndată li-s'a dus* [verging ihnen] DULFU PAC. 43. *Noi bețivi nu sîntem, noi trîndavi nu sîntem . .*

pe ce se duce toată munca noastră [worauf geht all' unsere Arbeit auf]? VLAH. IC. 16.—4. *dus: a) ochi duși* (in fundul capului) eingesunkene Augen. *Uscat, gălbăjos, cam pleș, cu ochii duși* [hohläugig] NĂD. NUV. II 202.—b) *dus la biserică* der regelmässig zur Kirche geht, fromm, *fig.* fromm(en Gemüts), demütig. *Creștin cu frica lui D-zeu, dus la biserică, spăveduit, împărtașit și grijit* AL. CL. VII 370. *Sînt nesupuși, cam tulburători.* «*Asta-î așa, nu sînt prea duși la biserică*» 438. Siehe auch *bise'rică*.—c) *dus* (de pe lume, gîndurilor) in Gedanken verloren, sinnend, abwesend, zerstreut. *Privea, dusă de pe lume, singele apusului întins pe cer* DELAVR. SULT. 14. *Se uita dus la zimții și la pajurile lor strălucitoare* [näml. ale banilor] CL. XV 201.—d) *a dormi dus* (pe cea lume, pe lumea somnului) fest, wie ein Murmeltier schlafen, in tiefem Schläfe liegen. *Mama Stanca sforăia dusă* DELAVR. SULT. 22. *Mîncă cu poftă, dormea dus* [hatte einen gesunden Schlaf] TELEOR SCHIȚE 97.—|| Vgl. *dra'c* 6 c, *ducere, duși, ri'pă, veste*. — Gr. *Imperat. du', refl. du'-te, duceri-vă; pf. duse'îu, lv. (sec. 16/17) du's; part. du's*. — MUNT. POP. *măc, tecl = mă duc, te duci* RĂDUL. RUST. öfters. — BRAȘOV bei den Trokaren *mă cea'm, te cea'I etc. = mă ducea'm, te ducea'î etc.* WEIG. VIII 46.—Tr. bei den Motzen *mă de'(f)c, te de'(f)cI etc., să de'(f)se, ne de'(f)serăm etc., s'o de'(f)s = mă duc, te duci etc.* FRÎNCU MOȘI 77.—Et. Lat. *dūco, -ere. ducere sf.* 1. *Hinfahrt f: билет de ~ și întoarcere* Hin- und Rückfahrtskarte.—2. *Gang m* PP. ȘEZAT. I 175 (*Să iubești mai de departe, Căci . . Ducerile nu-s deșarte*). —3. = *cale albă* (siehe *ca'le* 3) MAR. NUNTA 613. *duce'să sf., pl. -se, (neol.) Herzogin f; mare ~ Grossherzogin.* *Ducipa'l npr. m.* Buce'phalus *m* (Ross Alexanders des Grossen), zB. ALEXANDRIA 15 (*Alexandru apucă pre Ducipa'l de corn*); PP. MAR. NUNTA 468 (*Călare pe-un cal Ca ș'un ducipa'l*). — Gr. *-clup-* PP. FUND. BASME 115, *Declup-* GASTER LIT. POP. 17.—Et. Ksl. *duci-pa'lu = gr. βουκέφαλος.* *ducti'l adj. (neol.) dehnbar, geschmeidig. ductilita'te sf. (neol.) Dehnbarkeit f, Geschmeidigkeit.* *du'd* MUNT. Maulbeerbaum *m* (*Morus*). *Bătut-aū cu grindină viile lor și duzii lor cu brumă* PSALT. RÎMN. PS. 77, 52.—MOLD. *dafur agud*. — Et. Türk. *du'd*. *du'dă sf., pl. -de,* MUNT. Maulbeere *f.* *dudă'ū sn., pl. -da'e,* MOLD. Tr. von hochstengligen Pflanzen, wie Holunder, Schierling u. ä., gebildetes Unkraut. *Dacă imășul va fi prea îmbrăcat cu dudău sau buruenos* DRĂGH. IC.

34. *Via piere de spină și de dudău* Dos. VS. Apr. 1. *La dinsul, dudăul de boz și de urzică... îi cine știe ce pădure* Sev. NUNTA 1. — Auch pl., zB.: *Seca-țe-ar piraale, Să crească dudaele* AL. PP. 384. — Gr. QU. auch *-de'u*, pl. *-de'e*, ferner *-da'f* ^oP. Tr. (Hațeg) GCR, II 262, pl. *-dă'ur* URECHE LEG. 92. — Dem. *-dău'aș*. — Et. Magy. *dudua*.

dudu'că sf., pl. -ci, MOLD. FAM. Titel von Mädchen u. jüngeren Frauen: Fräulein *n*, (gnädige) Frau. [*Cucoana*] *are o duducă foarte gospodină și frumușică... Închipuiți-vă că nici nu vrea s'o mărite* I. NGR. CL. III 36. *Știi că așteptăm să facă duduca* [dass die gnädige Frau niederkommt] NÄD. NUV. I 4. *Duduca Maria* Fräulein, Frau Marie. — Gr. C. obl. art. *-căl*. — Dem. *-dure* (pl. *-du'f*), *-duri'tă* (pl. *-țe*). — Et. Vgl. türk. *dudu*.

dudui' (a), prez. *du'du'f*, I. v. trans. 1. an-treiben C. NGR. 362 (*un măgar care pleacă fuga, duduit cu bățul dinapoă de cornacul său*). — 2. Tr. fortjagen WBB.; RETEG. I 43 (*Din două una, ori merg eu ori dudue-î pe ei!*); 47. — II. v. intr. lufterschütternde Töne von sich geben: dröhnen, (vom Winde:) sausen, (vom Wasser:) brausen. *C'o oaste așa de mare de dudăia pământul pe unde mergea* ȘEZĂT. IV 201. *Vintul dudue în horn* VLAH. IC. 19. *Aud un duduit de apă și am pri-ceput că-s la Urlătoarea* [Name eines Wasser-falls] NÄD. NUV. II 155. *Focul duduiă în sobă* VLAH. IC. 51. — Schon BIBLIA 1688 Cant. 4, 16. — Gr. QU. auch *durd-*, zB. EMIN. 144 (*Dur-duind soseauă călări*), ferner *-dăi'* ȘEZĂT. I. c. — Et. Lautnachahmend.

dudui'tă siehe *duducă*.

duduitură sf., pl. -ri, Dröhnen *n* ISPIR. LEG.² 99 (*se auziră niște... bubuituri și duduituri îngrozitoare ca de tunet*). — Et. a *dudui'* II.

due'l sn., pl. -luri, (neol.) Zweikampf *m*, Duell *n*.

duela' (a să), prez. *mă -le'z*, v. refl. (neol.) sich duellieren. — Gr. *duelgi'* AL. CL. IV 338 (*nu are decît a nu se duelgi pentru dinsa*).

duelgi'ü sm. Raufbold *m*, Duellant AL. CL. VII 375 (*duelgiu care, după ce își zic verde 'n ochi că ești hoț, apoi te și amenință cu pistolul*); 408.

dueli'st sm. (neol.) Duellant *m*.

due't sn., pl. -te, (neol.) Duett *n*.

du'f siehe *du'h*.

dughengi'ü sm. LV. Ladenbesitzer *m*, -halter. *Marfă supfire care vind neguță-torii dughengiü* Doc. 1783 URIC. II 41. — Et. Türk. *dukjanğy'*.

dughia'nă sf., pl. -ghe'ni, MOLD. = *prăvă-lie*: (Kauf-)Laden *m*. *Trei lulele, trei dughene* u. ä. (Redensart:) er hat einen Laden und

keine Waare darin ZANNE III 208. *Evdochia... s'au scăpat cătră curvie ș'au deschis dughiana dracului* Dos. VS. Martie 1. — *Pe sub poale de ~ Art Tanz* BUR. ALM. MUZ. III 63. — Gr. QU. auch pl. *-ne*. — Dem. *-gheni'tă*, pl. *-țe*. — Et. Türk. *dukja'n*.

du'gliș adj. MOLD. POP. faul, *sm.* Faulpelz *m*. *Un Romin... Ș'a luat femee duglișă de foc* Sev. AN. 133. *Sc ală, duglișule, înainte de răsăritul soarelui* CREANGĂ CL. XV 7. — Gr. *du'hi-* COM. — Et. Zu ksl. *duhü* «Atem», slav. *duha* «Geruch», vgl. *duhlui' (a)*, *duhoare* u. russ. *za'dhlyj* «muffig», also eig. «stinkend», vgl. *puturo's* «faul».

du'h sn., pl. -huri, 1. LV. bisw. Atem *m*, Odem, Hauch. [*Aspida*] *așteaptă ca doară-și va întoarce stratocamilul ochii... iar ia să sufle spre dinsele* [näml. spre ouăle stratocamilului] și de duhul ei să le strice MSCR. 1654 GCR. I 168. *Corbul... duhuri ca focul de minioase* [wütende Zornesausbrüche] a slobozi începu CANT. IST. IEROGL. 239. — Noch jetzt MOLD. POP. *intr'un ~ = intr'un suflet*: ohne Atem zu holen, über Hals und Kopf, so schnell ich kann, stracks. *Hameleonul... intr'un duh la locul unde inorogul se afla, alergă* CANT. IST. IEROGL. 224. *Țiganul... Intr'un duh pe-acasă vesel se repede* SPER. AN. 1892 I 108. Bes.: — 2. (bibl.) als Uebers. von ksl. *duhü*, gr. πνεύμα: Lebensodem *m*, Geist. *Iată eu aduc asupră-vă duh de viață* ACAFT. 1673 (= Ez. 37, 5) GCR. I 215. *Ș'a suflat [D-zeu] cu duhul și-î învise trupul [lui Adam]* PP. MAR. NUNTA 575. — *A-și da ~ul (= sufletul) den (letzten) Atem*, die Seele aushauchen, den Geist aufgeben. *Spun c'a fost un om amarnic De zgircit. Eșise buhul Că putea pentr'o lețcae Să plesnească, să-și dea duhul* [vor Aerger vergehen, des Teufels werden] SPER. AN. 1892 I 89. *Mama... începe a striga de da duhul dintr'insa* [dass ihr schier die Lunge platzte]: *Ioane, Ioane!* CREANGĂ CL. XV 12. — 3. unkörperliches Wesen: Geist *m*. *Fericiți cei săraci cu duhul* [die Armen im Geiste], *că acelora este împărăția cerurilor* Ev. 1894 Matth. 5, 3. *Maria... s'a aflat avînd în pîntece din duhul sfînt 1, 18. Duhuri necurate hōse Geister. Acel ce nu se ține de duhul legii, se leapadă de libertate* BĂLC. 558. *E cu ~ er ist geistreich, gescheit. Vrea să mă sperie, ce nătărău!* *L'am crezut măi de duh* [für gescheiter, intelligenter gehalten]! NÄD. NUV. II 25. *Să-mă faci plăcerea de a nu mă măi lua peste picior. M'am saturat de duhurile d-tale* [ich habe deine Witze satt] AL. CL. IV 331. — 4. ~uri Absichten (pl.) MIR. COSTIN LET.² I 352 (*implut [find] Gheorghe Racoți... de duhuri spre mari lucruri* [von hochstrebenden Plänen, ehrgeizigen

Bestrebungen]); CANT. IST. IEROGL. 104 (*tovărășii săi nu cu bune duhuri se poartă*). — 5. ~uri Eigenschaften (pl.), Manieren, Wesen n CANT. IST. IEROGL. öfters, zB. 232 (*Aretele . . duhurile cele de arete ce purta își schimba și . . din oae în jiganie și din arete în lup se muta*); 234 (*Pardosul . . cătră virtose duhurile pardosului grea greimea filului și sprintenă iufimea inorogului adaose*). — || LM. meist durch spirit ersetzt. — Gr. *duf* PP. BUR. CAL. 89 (von einem Meergeist). — Et. Ksl. *duh*.

duhăi't *adj.* übel riechend, stinkend JIP. RAUR. 205: *cu gura duhăită de cimbru mititeilor naționali* mit vom dem Thymian [scherzh. für Knoblauch] der nationalen «Kleinen» [Art Würstchen] stinkendem Munde. Vgl. *a duhă(v)i* «aus dem Munde stinken» BARC. — Et. Zu *du'h*.

duha'n *subst.* TR. Tabak *m.* Na, țigane, patru crițari de un pachet de duhan RETEG. POV. III 18. — Et. Serb. *duhan*.

duhăni' (*a*), *prez. -ne'sc, v. intr.* TR. (Tabak) rauchen. *Mergera duhănind ca un domn* RETEG. POV. IV 19.

duhlu'i' (*a*), *prez. -lu'e'sc, v. trans.* übel riechen, stinken WEBB.; SCRIS. MOLD. 314: *niște dumnezeiri necunoscute și duhluitoare a idolii dachicești* unbekannte, nach der dazischen Abgötterei riechende Gottheiten; BIANU MED. BAB. 123 (*a nu ținea cu vinul la un loc nici un soi de lucru cît de pușin duhluitor*). — Et. Zu *du'h*.

duhnic'e'sc *geistig* CANT. IST. IEROGL. 30 (*război . . ca cum duhnesc s'ar putea zice* [ein so zu sagen geistiger Krieg] *între acești doi monarhi vrăjmași se bătea*). — Et. Zu *du'h*.

duhni't *adj.* angehaucht CAZ. 1642 GCR. I 102 ([*omul*] *de șarpe cu veninul păcatelor duhni't și omorît*). — Et. Ksl. *duhnan'ti*.

duhoare *sf., pl. -ho'ri*, übelriechende Ausdünstung, übler Geruch. *O căldură amestecată cu duhoarea de oameni adormiți de nu-ți puteai trage sufletul* GHICA 243. *În circiumă e fumărie, Duhoare de tutun și de vin* RĂDUL. RUST. I 117. *Frunze de tutun puind în strae, . . alungă moliile, dar pricinuesc o duhoare grea* DRĂGH. IC. 74. *Cînd îi eși [zmeoăiceși] sufletul din oase, se răspîndi o duhoare de nu putea nimeni să stea lingă dînsa* ISPIR. LEG.² 195. — Et. Zu *du'h*. Das Suffix ist dunkel.

duho'niță siehe *dihoniță*.

duhori' (*a*), *prez. -ră'sc, v. intr.* übelriechend Geruch ausströmen, (übel) riechen QU. *Avea o figură idioată și duhoarea* [lies *duhoarea*] *a rachiului ca o velniță* VLAH. DAN II 88. *Gura și duhoroște a tutun* DELAVR. IV 5 V. 126. — Et. *duhoare*.

duho'rnice *adj.* stinkend OLL. HOR. 67 (*Năzdrăvanele mirese ale țapului duhornice* [olentis]).

duho'vnic *sm.* 1. LV. Geistlicher *m.* Mitropolitilor și . . episcopilor și preoților și tuturor duhovnicilor PRAV. 1640 GCR. I 87. — 2. spez. Geistlicher, insofern er die Beichte abnimmt: Beichtvater *m.*, Seelsorger. *Ca să știe fiește-care duhovnic cum . . să ispoveduască pre cei ce vor veni la dînsul* ANTHIM 1741 GCR. II 28. *Ca duhovnic, părintele Gavriil e foarte aspru* I. NGR. CL. III 44. — Gr. -*ho'mn*- JIP. RAUR. 234. — Et. Ksl. *duho'vnikū*.

duhovnic'e'sc *adj.* 1. LV. geistig. *Seamănă-să trup sufletesc, scoală-să trup duhovnicesc* (= 1 Kor. 15, 44) MSCR. 1698 GCR. I 317. *A cinsti pre părinții cei duhovnicești* [näml. die Priester] *carii să roagă pentru noi la D-zeu* ANTHIM 1741 GCR. II 28. — 2. geistlich. *Să-l îndestuleze* [patriarhul pe Nicolai Vodă] *de învățătură duhovnicești și politicești* AXINTE LET.² II 162. — *Partea duhovnicească* die Geistlichkeit (= Gesamtheit der Geistlichen). *Aceștia* [näml. *cei ce postise*], *afară de partea duhovnicească, se puteau număra pe degete* XEN. BRAZI 136. — || LM. meist durch *spiritual* ersetzt. — Et. Ksl. *duho'vnikū*.

duhovnici' (*a*), *prez. -ce'sc, v. trans.*: *pe*. Jdm. die Beichte abnehmen SPER. AN. 1892 I 219 (*în sfîrșit se duse Pin' și la duhovnic să-l duhovnicească*).

duhui' (*a*), *prez. -hue'sc, v. trans.* gescheit, intelligent, geistlich machen AL. OP. I 636 (*Pe nebuni îi cumînțește* [banul], *Pin' și proști îi duhuește*). — Et. *du'h*.

duio's *adj.* 1. LV. Schmerz verursachend: schmerzend, schmerzhaft, -lich. *Vai preste zdrobitura ta, duioasă* [ἀλγῆρά] *e rana ta* BIBLIA 1688 Jer. 10, 18. *Căci Domnul . . nostru . . nu numai ca acestea au suferit cazne și moarte atîta de groaznică, nu numai duioase* [lies -să], *ce încă și nepovestită în cumplitiune au simțit durere* DIV. 132 a. — INV. von seelischem Schmerz: schmerzlich, -voll, jammervoll, kläglich. *Duios este* [cuvîntul mîeu], *căci de acum nu voi mai grăi cătră voi* MARG.² 182 a. *Gem de duioasa of-tare* [über das klägliche Stöhnen] *acelor înspăimîntați* BELD. ETER. 1. *Inima de nu vă spune necazul acest duios* CON. 205. *Tristă și d[u]ioasă privești a vedea unele ca acestea în patria noastră* MUMUL. GCR. II 246. — 2. LV. Schmerz empfindend: schmerz erfüllt, -gequält. *Sărac și duios* [ἀλγῶν] *sînt eu* BIBLIA 1688 Ps. 68, 34. *Pină cînd să simț durere în pieptul mîeu cel doios?* BAR. HAL. III 135. — *De en. um Jdn. zärtlich, liebevoll besorgt. Păzindu-ne pre toți ca o maică duioasă de coconii ei* MARG.² 182 b. *Ca o cre-*

dincioasă și de fiul ei duioasă maică să-ți slujesc DIV. 35 a. Acestea auzind acel nedorios [unharmherzige] și încruntat împărat Dos. VS. Sept. 29. Noch jetzt: o mamă duioasă eine zärtlich hesorgte Mutter. — 3. MOD. Wehmut verursachend, empfindend: wehmütig, traurig. *Șașa cîntă [cucul] de cu jale De pică frunza pe cale; Șașa cîntă de duios De pică frunzele jos* IARN.—BIRS. 220. *Feciorul de împărat, măi mult vesel decît duios, își luă zîua bună de la doamna maicăsa* ODOB. Ps. 210. *La Veneția duioasă Duios zboară gîndul meu* AL. POEZII I 184. *Frunzele galbene ce cad cu sunet duios* [mit melancholischem Schall] NAD. NUV. II 211. — 4. LM. bisw. zärtlich. *Îa văzu pe fata ei în brațele unui tînăr care o stringea duios la piept* I. NGR. CL. VII 16. *Fața sa surîdea așa de blind și ochii săi se uitaū la mine așa de duios încît toată persoana îmi părea — foarte suspectă* dert. CL. III 33 (von einem Heiratsvermittler). — Gr. Tr. *doī-*; *dorio's* Dos. I. c. — Et. *a durea'*, vgl. *cuvio's* von *a să cuveni'*. Die siebenb. Form scheint von den stammbetonten Formen u. den begriffsverwandten *do'ină*, *do'r* beeinflusst.

duioși'e sf. 1. zärtliche, liebevolle Besorgtheit (einer Mutter etc.). *Era ceva din duioșia și delicatețea unei mame în iubirea pe care-o avea Priboianu pentru Dan* VLAH. DAN I 51. — 2. MOD. Wehmut f, Trauer, Melancholie. *Acolo nu auzi alt vuet decît acela al unei trăsuri ce trece saū a unei bivolițe ce rîge cu duioșie* I. NGR. CL. IV 272. — 3. LM. bisw. Zärtlichkeit f. *Se sărutară . . cu atîta duioșie și dragoste, cu atîta plîns și foc* POMP. CL. VI 23.

duioși'me sf. = *duioșie* 1 DONIC I 106 im Reim, zu den Vögeln (*Cū-a voastră duioșime Voi veți asigura a lor* [nāml. a puilor voștri] viitorime).

duiū'm sn., pl. -muri, 1. LV. (Cron.) Beute f. *Și s'aū întors [hatmanul] în țara sa cu mult duiūm și robī, cît nu puteaū Leșii să ducă duiūmul* NEC. COSTIN LET.² I 183. *Și s'aū întors inapoī cu pace făcînd multă pradă și stricăciune și încărcași de duiūmuri* AXINTE LET.² II 121. *Și aū trecut Dunărea . . cu mult plean de robī și de duiūm* NECULCE das. 200. — 2. Masse f NECULCE LET.² II 393 (*și daū Tătarii duiūmuri multe* [warfen sich in Massen] *asupra Muscalilor*); C. NGR. 137 (*Însfirșit venea duiūmul oștii* [das Gros des Heeres]; *trăsuri, bagaje, pedestrași, sleahță* pospolită). — 3. MUNT. FAM. cu ~ul in Masse, massenhaft, haufenweise. [*Advocații*] *nu visează decît pledoariī, cestiuni prealabile . . , paragrafe și articoli . . de cari aū la îndemînă, cînd li-se cere, cu duiūmul, de*

pare că-ī scoate din coșniță ISPIR. BSG. 113. *Aveam și noi . . rod și vițe cu duiūmul; pătulele, hambarele gemeaū de pline* DELAVR. SULT. 17. — 4. TR. (*Maram.*) mit der Aussteuer beladener Wagen, auf dem die Braut zum Hause des Gatten gefahren wird Com. (COȘBUC); COȘB. 124 (*Ia-și cată noră maī aleasă S'o ducă 'n bunuri și 'n duiūm acasă*). — Et. Türk. *dojwm.*

dujma'n etc. siehe *dușma'n etc.*

dulalma' siehe *dunamna'*.

dula'mă sf., pl. -lă'mi, Art langer, fast bis an den Boden reichender Rock. Wird in der OLT. noch jetzt von den Bauern u. Bäuerinnen getragen. *Ca o slugă care ș'ar pune dulămile lui cele păduchioase în haīnele stăpīnu-săū* MARG.¹ 35 b. *Boerul se îmbracă într'un antereū de cutnie galbenă . . și . . îmbracă pe de-asupra și o dulamă blănită de postav cafeniū* CL. XII 131. *Chira, într'o dulamă cu hîrșū de vulpe, se repede înspre Cornul-Caprei* DELAVR. SULT. 170. — Et. Vgl. türk. serb. *dolama'*, magy. *dolmány* etc.

dula'p I. sm. MOLD. dickes Brett: Bohle f. *2000 bucăți scinduri dulapi pentru schele* LIT. Scinduri, catarge, dulapi SUȚU NOȚ. 124. — II. *sn., pl. -purī, 1.* Schrank m. *Pune sticla în ~!* stellen Sie die Flasche in den Schrank! — Gr. BAN. *dola'te, -la't* Com. — Dem. *-lăpa's, pl. -șe*, WBB. auch *-lăpio'r, pl. -pio'are*. — 2. MUNT. russische Schaukel (drehbares Rad mit daran hängenden Sitzen). Beliebte Volksbelustigung. *Scripcele începuse să răsune, dulapurile să se învîrtească, danșurile să se încingă* XEN. BRAZI 150. — FAM. *a invîrti ~ul* schwindeln. *Văzînd dar ovreūl, stînd se socoti Cu înșelăciune dulap a 'nvîrti* PANN Z. IV 356. — Dafür MOLD. *scrînciob*, OLT. *scîrcium*. — Et. Türk. *dola'rb*.

dulă'ū sm. Schäferhund m (Canis pecuarius). *Cinele păstoresc ce să zice dulăū de turmă de oi* İNDR. 299. *În urmă pe ris, pe dulăū ciobănești, pe coteū de casă și pe hamelcon lăsînd* CANT. IST. IEROGL. 173. *La stînă se vede . . o ceată de dulăū țepeni, lătrînd cu înverșunare* ODOB. Ps. 12. — Et. Wahrsch. poln. *dolow* «Hetzhund». In letzterer Bedtg. auch NEC. COSTIN LET.² I 83 (*și aū găsit o fiară și gonînd-o cu dulăū pină la apa Moldovei . .*), wo es Polonismus sein dürfte.

dulbu'n adj. mit weitem Blick VACAR. IIO. TEZ. II 293 (*în vreme ce împărăția îl socotește ca un dulbun, îi porunceă să privească mișcările vecinilor*). — Et. Türk. *durbun* ZENKER 438 a.

du'lce I. adj. 1. süß. *Ce este maī dulce decît mierea?* BIBLIA 1688 Jud. 14, 18. *Lapte ~ Süßmilch. Păhare dulci* Gläser der Gäste eines Taufschmauses, in welche sie Geld tun

MAR. NAȘT. 249. *Aude sunind . . un glas de cobuz Dulce la auz* [lieblich zu hören] AL. PP. 64. *Pe margini de caete scriam versuri dulci* [Liebesgedichte] EMIN. 139. *Aer, climă ~ milde Luft, mildes Klima. Somn ~ süsser, erquickender Schlaf.*—2. *bube dulci* siehe *bu'ă* 2 b.—3. Tr. *frate, soră ~ leiblicher Bruder, leibliche Schwester* QU. *Frumsețea Chirurgiei, Soră dulce a popei* IARN.-BİRS. 491.—4. in Pflanzennamen: a) *iarbă, rădăcină*, BR. auch *lemn ~ Süssholz n* (Glycyrrhiza).—b) *iarbă ~ Süssgras n* (Glyceria) BR.—c) *iarbă ~ de munte* Tüpfelfarn *m* (Polypodium) BR.—5. MUNT. TR. *de ~ a* Milch und daraus Bereitetes (Käse, Butter etc.). *Pe ciți-i trecea, toți-i dau cite ceva, mai băni, mai bucate, de dulce, care ce voia și ce avea* RETEG. POV. IV 74.—b) im weit. Sinne: (*bucate, mîncări*) *de ~* (Ggs. *de sec, de post*) in deu Faſten verbotene Speisen. *A mînca de ~* (in den Faſten) Fleisch eſſen. *Sotir cerea . . să i-se pregătească anume pentru dînsul mîncare de dulce* XEN. BRAZ 138.—MOLD. dafür *de frupt.*—|| Gr. Dem. *dulcișor*, zB. IARN.-BİRS. 36. (*Ochiu lelii . . , dulcișori și mîeriori*); fem. *dulcure* PP. MAR. NUNTA 506.—II. subst. MUNT. TR. Periode des Jahres, in der man nicht faſtet: *Faſching m, Faſtnacht f, Karneval m. Să se 'nceapă a se tăia porcii cari au să serve de mîncare în tot decursul dulcelui Crăciunului* TEOD. COL. 19. Weiteres ſiehe unter *cășle'gă*.—Et. Lat. *dulcis*.

dulcea'g adj. süſſlich, bes. unangenehm, widerlich süſſlich. [*Hameiul dă berii*] *un gust amar dulcea'g* ALEX. AGR. 120.—Fig. übertrieben freundlich, zuckersüſſ. *Mă rog matale, cum te chîamă? începui cucoana, știu dulcea'g de tot, cum îi oțetu făcut cu mîere* RĂDUL. RUST. II 178.

dulcea'tă sf., pl. -ce'ti, 1. Süſſigkeit f (Eigenschaft). *Dulceața mîeriu* die S. des Honigs. *Un fluer păstoresc ce suna cu dulceața* [mit der Lieblichkeit] *unuî cîntec de dor* AL. PP. 193. *Dulceața aerului, a climei* die Milde der Luft, des Klimas. *Abia începuse [ia] a gusta dulcele* [das süſſe Glück, die Wonne] *unei căsătorii potrivite* C. NGR. 38. *Nu te bucura de dulcele* [an den Freuden, Genüssen] *lumii* MĂRG.² 194 a. [*Vinerea*] *e dumnezeoaița curviei și a dulcelilor trupești* [der fleischlichen Lüſte] VĂCĂR. IIO. TEZ. II 262. *Făcu . . pace cu Nemții . . , număi pentru ca să se acufunde cu răpaos în brațele dulcelilor* [der Vergnügungen] 263.—Gr. Pl. *dulce'tur* BIBLIA 1688, 3 Reg. 10, 2.—2. pl. Dulſchetz *n*, Art in Zucker eingessottene Früchte. Beliebtes Genussmittel, das aus fast allen Fruchtgattungen etc. bereitet wird, fehlt in den Städten in keinem Hause, wird mit Wasser

genossen u. in eigens zu diesem Zwecke hergestellten Glasgarnituren verabreicht: *dulceți de cireșe amare, de fragi, de roze* hittere Kirschen-, Erdbeeren-, Rosen(blätter)-D.—Wird der Sitte gemäss Gästen gereicht; nach einiger Zeit folgt dann türkischer Kaffee. [*Călătorul*] *intră obosit și trudit și vede că-î aduc dulceți. O, ce bun obicei!* C. NGR. 64. *Dă-mi o dulceată!* geben Sie mir ein(en Löffel) D. I *Dulcețuri* pl. f. Dulſchetzsorten.—3. Hirtenſpr.: Milch f der Schafe und Ziegen JIP. öfters, zB. RĂUR. 258 ([*baciul*] *face cu mîna lui din dulceța oilor și a caprelor: caș, urdă, lapte afumat . .*). Vgl. *du'lee* I 5.

dulcișor I. adj. ſiehe *du'lee* I.—II. subst. Hahnenkopf-Klee *m* (Hedysarum) BR.

dulci'ü adj. süſſlich. *Nici o poamă nu-î dulce* *Ca pomuța cea de vie* PP. MAR. NUNTA 777.—Fig. übermässig freundlich, liebenswürdig. *Iartă-mă, dragă, dacă n'am primit pe mircasa iubitului nostru prieten Hartwig cu multă ceremonie, zise ia cu glas dulci'ü* CL. XV 193. [*El*] *era . . trist și gînditor, mai pre sus de toate dulci'ü, ca și cînd ar trăi mereu sub ochii d-nei Litescu Slavici* CL. XIV 187.

dulgher, INV. u. POP. -rîu sm. MUNT. Zimmermann *m. Olari, stoleri, dulgheri, făclieri*. . . SUȚU NOȚ. 107.—MOLD. dafür *teslar*.—Et. Türk. *dülger*.

dulgheri'e sf. MUNT. Zimmerarbeit f, -werkstatt.

dulu'tă sf. voc. FAM.: *a să duce, a fugi, ~, zu-, drauf los laufen. Lupul . . lungi pasul lupește și se duse, dulu'tă, de nu mai dete [urteni]* *cu mîna de dînsul* ISPIR. LEG. 79. [*Eü*] *incalceț iapa lui Martin și să te duci, dulu'tă* [und reite zu] AL. OP. I 1583. *Cînd aproape, aproape să pun mîna pe dînsul [năml. pe copil], l-am scăpat și să te duci, dulu'tă* [und fort war es] CREANGA OP. I 74.—Et. Unbek.

dumăi' (a să), prez. mă -măe'sc, v. refl. sich besprechen, beraten BIBLIA 1688 Prov. 15, 13 (*și cu înțelepții nu se va dumăi* [ἐμλῳσαι]); MĂRG.¹ 165 b (*Cercetatu-ne-am și ne-am dumăit împreună eü și cu înțeleptul Sofronie*).—Et. Vgl. russ. *dumai'ti*, poln. *dumać* «nachdenken».

Duma'n sm., fem. -nă (pl. -ne), Name, der einem am Sonntag geborenen Rinde gegeben wird. *Gîndești că e numai așa: adormi Duman și te trezești mare ban?* JIP. RĂUR. 285.—Et. *Dum'nică*.

dumbe't ſiehe *dmbet*.

dumbră'vă sf., pl. -bră'vi, 1. Eichwald *m. Aü pus Stefan Vodă de . . aü semănat ghindă și s'aü făcut dumbră'vă* EUSTR. LET.² I 175. *Atuncea să vor bucura toate lemnele*

dumbrăvi [τῶν δρυῶν] BIBLIA 1688 Ps. 95, 12. Dann überb.: — 2. kleinerer, ein abgeschlossenes Ganzes bildender Wald in der Niederung (wogg. die *luncă* mehr aus einzelnen Baumgruppen besteht). *Albia tărnușilor cu dumbrăvi de chiparoși și portocali* DELAVR. SULT. 64.—Gr. Dem. —*brăvioară*, pl. —*re*, AL. PP. 164 u. 248, —*brăviță*, pl. —*țe*, u. —*brăvea*, pl. —*vele*, PP. ȘEZĂT. I 112. — Et. Ksl. *daⁿbra'va*.

dumbrăvea'ncă sf., pl. —*ve'nce*, Mandelkrähe f, Blaurake (Coracias garrula). *Dumbrăve'nce cu aripă verzi, pupăze cu creste bălțate, grauri pestrîți* ODOB. Ps. 214. — Gr. MUNT. auch —*vioară*, pl. —*re*, MAR. ORN.

dumbră'vnic subst. 1. Immenblatt n, Bienensaug m (Melittis Melissophyllum). *Dumbrăvnic și sulcină de pus pintre strae* CREANGĂ CL. XV 12. — Gr. *dobro'nică* FUSS, *dobro'(m)nic*, *dobro'vnică*, *dumbră'vnic* BR., —*bra'vnic* PANȚU, —*bra'vnic* MANGUCĂ CAL. 1803, 11 Mai. — 2. Wasserdost m (Euphorbium cannabinum) BR. — Et. Ksl. *daⁿbra'vînă* «Wald-». Zu 1 vgl. czech. *doubravnik*, nach NEMN. *dobronika*, nach B. magy. *dobronika* id. *dumeri* (a) siehe *domiri'* (a).

dume'snic adj. 1. zieml. INV. U. POP. VON Tieren: zah m. *Oamenii il dumesnicescă [pe leu] și să face măi dume'snic decit oăia* MARG.¹ 40 b. *Cela ce va întinde lațuri . . pentru să vineze jigăni . . și de să va prileji să se prinză vre-un dobitoc dume'stic [ein Haustier]* ÎNDR.¹ 298. *Chiar bivoli dumesnici de el se răzlețesc* AL. POEZII III Leg. nouă 40. — 2. LV. VON Menschen: mild, sanft, gütig. *Nici binele avuției lor nu i-au îmblinzit să fie dume'snici și îndurători cătră săraci* MARG.² 66 b. *Ca niște nedomoliți și nedome'stici [unbändige] vrăjmași* SPĂT. MIL. LET.² I 91. — Gr. LV. —*me'stec*, —*stic*, —*s(t)nic*; MOD. *dome'snic* QU.— Et. Lat. *domesticus* mit Einmischung von ksl. *doma'stînă*; —*înă* wird im Rum. regelmässig durch —*nic* ersetzt: *groa'znic*, *năpra'snic* = *gro'zînă*, *năpra'sînă*.

dumesnici' (a), prez. —*ce'sc*, I. v. trans. zieml. INV. U. POP. zähmen, bändiggen. *Leul cel sălbatic il dumesnicești, oame, și pre însuți te faci măi sălbatec decit lupul?* MARG.² 18 a.— II. a să ~ zieml. INV. U. POP. zah m werden. *Pentru dinsul [năml. pentru Oudry], natura e dominată prin artă; tigrul sub pinsula lui se îmblinzeste, pantera se înmoae, leul se dumesnicește* ODOB. Ps. 165. — Gr. LV. *dumesci'*, —*mes(t)nici'*; MOD. *domesci'*, auch *domesci'* QU.

dumesnici'e sf. zieml. INV. U. POP. Zahtheit f. *Această nedumesnicie [Unbändigkeit, Wildheit] a Stancăi imboldea pe păharnicul*

de a o urmări zi cu zi și măi mult CL. XII 132. — Gr. Wie a *dumesnici'*.

dume'stec etc. siehe *dume'snic* etc.

dumi'c adj. siehe *mi'c*.

dumica' (a). prez. —*mi'c*, v. trans. in kleine Stücke teilen: zerstücke(1)n, -hacken, -hauen, -brechen, -bröckeln etc. *Și-l ucise și-l demică și-l băgă într'un sac* DOS. VS. Noe. 11. *L-au jupuit [hoții] de la tâlpă pină la creștet, apoi l-a[ă] dumaticat bucățele și l-au făcut morman în mijlocul casei* DELAVR. PAR. 312. *Cind pui lapte acru 'n strachină și mămăligă, dumatică cu lingura mămăliga . . ca s'ai prunci multșori* JIP. RĂUR. 204. *Fierse fierțură și dumatică [ἐνέδρῳφεν] piine în scafă* BIBLIA 1688 Bel et Draco 1, 40. *Dumatică [διὰ δρῳπτε, brich] la cel flămînd pinea ta* Jes. 58, 7. *Piatra [de moară] a sfirșit de dumaticat [zu zermalmen] boabele* URECHE LEG. 83.—Gr. dem—DOS. (nh. ~); dim—BIBLIA 1688 Jud. 20, 6, BAN., MAC. (*diny-*). — Et. Lat. **demico*, zu *mica* «Krümchen».

dumica't I. MUNT. POP. sm. Bissen m. *De bună ce era . . ș'ar fi dat dumaticatul din gură* DELAVR. SULT. 14. [*Țărani*] *îmbucă cițiva dumaticași de mămăligă, mușcă de două trei ori dintr'o ceapă* JIP. OPINC. 148. II. subst. MOLD. POP. Art Suppe, in die Brocken gekochter Hirse getan werden QU. *Găluște, plachii, dumaticat cu vin* MAR. NAȘT. 136.

Dumi'nică sf., pl. —*ci*, Sonntag m. *Praznicele sfinte ale tale și a șaptea zi sfînta Duminecă ei nu o păzescă* COD. STU. GCR. I 2. *Duminica* des Sonntags; *Duminicile* și *sărbătorile* an Sonn- und Feiertagen.—*Duminica mare* Pfingstsonntag; *Duminica stîlpărilor* Palmsonntag; Tr. ~ *tinără* erster Sonntag nach Neumond QU.—*Apa Duminecii* Fluss, der nach dem Volksglauben das Paradies umfließt, wie *apa Simbetei* die Hölle MAR. ÎNMORM. 476.—Im Märchen als Fee (*Sfînta ~*) personifiziert, wie auch andere Wochentage.—Gr. Aelter —*neacă*; LV. (*sec. 16/17*) —*me'n-*, nach WEIG. VIII 269 MUNT. POP. noch jetzt häufig. — Et. Lat. (*dies*) *dominica*.

dumiri' (a să) siehe *domiri'* (a să).

Dumi'tru siehe *Dimi'trie*.

dumneae'i etc. siehe *domni'e*.

dumneze'esc adj. 1. göttlich, Gottes-. «*Mărturia pravoslavnică* . . și *alte* [năml. *alte cărți*] *care cu dumnezeescul ajutoriu nevoim a le isprăvi* MARG. GCR. I 290. *Și 'n această pace dumnezeiăscă [in diesem Gottesfrieden] a naturii . . simt . . cum toate luneca și curg liniștite: și vremea și viața și gîndurile* VLAH GV. 179. — 2. LV. fromm(en) Lebenswandels). [*la*] *e o femeie creștină, în-*

țeleaptă, destoinică și dumnezeiască URECHE LET.² I 222. So noch JIP. OPINC. 112 (*Rumînu cu mintea 'ntreacă... nu să hiește [= sfiște] d'a trăi dumnezeeste, adică d'a lucra cu plăcere ca însuși Îndurătoru*). — 3. kräftig, tüchtig POMP. CL. V 187 (*și dind odată coala dumnezeeste, reteză cele două capete ale balaurului*). — Gr. -zeresc PILUTIO GCR. I 226, -zäre'sc Dos. VS. Martie 17, -zeere'sc MIR. COSTIN LET.² I 266.

dumnezeire sf. 1. Gottheit f, Göttlichkeit. *Domnul Is. Hs. carele și în trup te-ai îmbrăcat și n'ai schimbat dumnezeire[a]* Msc. 1692 GCR. II 303. *Jurindu-se pe ochii lui dinaintea icoanei și luind martură dumnezeirea C. NGR. 46.* — 2. LV. Frömmigkeit f, Religiosität. *Bisericiilor s'au arătat [Petru Vodă] cu dumnezeire mare URECHE LET.² I 207. Purced din biserică la curțile crăești cu cinste și dumnezeire [würdevoll und andächtig] NEC. COSTIN LET.² I 400. Și dacă s'au așezat domn țării, toată ereticia și nedumnezeirea [Irreligiosität] ș'au arătat NEC. COSTIN LET.² I 470. — Gr. -zeri'e PILUTIO GCR. I 226.*

dumnezeoa'e sf., pl. ~, u. -zeoa'ică, pl. -ce, INV. Göttin f. *Sfînta dumnezeoa'e zburase și nu mai era CON. 118. Palas, dumnezeoa'ică a înțelepciunii și a științelor VĂCĂR. IIO. TEZ. II 253.*

dumneze're'sc etc. siehe *dumneze'e'sc* etc.

Dumneze'ü sm. 1. Gott m. *Domnul ~ Gott der Herr; Domnul D-zeul mîcîu der Herr mein Gott. Cum va da ~ wie Gott will. Numai unul ~ stie ce am suferit Gott allein weiss, was ich gelitten habe. POP. de la mine pușin, de la ~ mult! von mir wenig, von Gott viel! (wird beim Ueberreichen einer Gabe gesagt). Să nu fie ție alți dumnezei afară den mine BIBLIA 1688 Ex. 20, 3. — 2. Tr. săgeata lui ~ Sommerwurz f (Orobanche) BR. — 3. Redensarten (siehe auch *apuca' (a) I 2, ba'te (a) I 2, erta' (a), frîcă, lulea', mîni'e, păca't, păzi' (a), plătă, ști're, uita' (a)* u. sonst): *Cum, cu ce dă ~ (și cel codru verde)* so gut es eben geht. *În bani eram plătiți cum da D-zeu [kärghlich] GHICA 252. Iși umplu [ei] bine desagiți cu ce dă D-zeu [mit allem Möglichen] și mi-o iaă la sănătoasa spre Ceahlău RADUL. RUST. II 132. — Să dea ~ bine da ging's los CL. XIX 196 (iar după bae, să dea D-zeu bine [da ging das Rennen los], tot cîmpul îmi părea strîmt). Vgl. auch *da' (a) I 1. — Ferească ~! Gott bewahre!, keineswegs. Sperez.. că n'ai iscălit în hirtia ce se dă asupra mea. «Mă ferească D-zeu, cucoane Iancușor» I. NGR. CL. III 45. — Să ferească ~! dass Gott erbarme! Un plîns îl năpădi, să ferească D-zeu [er brach in ein jämmerliches Weinen aus], și plîns și plîns pînă ce simți că-î slă-***

bise vederile FUND. BASME. 54. — *Ferit-a ~ (sfîntul), ferit-a sfîntul* um nichts in der Welt, um keinen Preis. *Nu vrea să se lase la odihnă nici de cum, ferit-a D-zeu* CL. XV 97. — *Unde pune el mîna, pune și ~ mila* der Segen Gottes ruht auf allem, was er unternimmt. — (*Par'că*) *i-a pus ~ mîna în cap u. ä. er hat Glück. — Postește robul lui ~ că n'are ce mînce* er möchte wohl, aber er kann nicht. — *L-a văzut ~* er hat sein Glück gemacht. — *Blestemul lui ~* es ist ein wahrer Fluch. — *Boul lui ~* ein gutmütiges Vieh, Schaf. Siehe auch *bo' 4. — Omul lui ~* ein seelen-, herzensguter Mensch. *Afară din slujbă era omul cel mai plăcut, sufletul cel mai bun și mai milostiv, omul lui D-zeu cum s'ar zice* CL. XIX 468. — *Acest lucru n'are nici un ~* diese Sache hat weder Hand noch Fuss. — *Varga lui ~* eine wahre Gottesgeißel, ein Wüterich, Tyrann, Despot. — *Crede că a prins pe ~ de picior* er glaubt Wunder was erreicht zu haben. Siehe auch *apuca' (a) I 2. — Pop. mai de ~ = mai de Doamne-ajută, siehe ajută' (a) II b u. Supl. — Ei trăsesc bine de la D-zeu* sie leben einträchtig DELAVR. IV 5 V. 163. — *Se uita la ia ca la D-zeu* sie blickte zu ihr wie zu etwas Höherem hinauf GAZ. SAR. XIV 346. — 4. Sprw. (siehe auch *cola'c 1*): *N'are ~ stăpîn* es geschieht gar viel Unrecht in der Welt. — *~ are două scări cu care sue și coboară* Gott erhöht (den Einen) und erniedrigt (den Anderen). — *~ dă omului, dar în traistă* (od. în sac) *nu-î bagă u. ä. Gott beschert wohl die Kuh, aber nicht den Strick dazu. — Un ~ dă și altul ia* (od. și zece iaă) wie gewonnen, so zerronnen. — *A dat ~ boale, dar a dat* (od. lăsat) *și leacuri* für jede Krankheit giebt es Mittel. — *~ ferește pin' ce nimerește* Gottes Mühlen mahlen langsam, aber sicher. Vgl. auch *ba'te (a) I 2. — Bun e ~* es ist noch nicht aller Tage Abend. Siehe auch *bu'n 12. — Mare e ~* Gottes Macht ist gross, Gott kann helfen. — *Unde nu e stăpîn, (nu e) nici ~* Einer muss Herr sein. — *De unde nu-î, nici ~ nu poate* (od. *nu are ce*) *lua* wo nichts ist, hat der Kaiser sein Recht verloren. — *Știe ~ al cui e sacul cu făină și podul cu slănină* u. ä. Gott kennt die Seinen. — *N'a stricat* (od. *spart*) *~ două case* (wörtl.: Gott hat nicht zwei Ehen zerstört) scherzh. von Ehegatten, die beide mit Mängeln behaftet sind: Gott hat sie gut zusammengepaart, sie passen zueinander. — *~ a umplut lumea cu ce a putut* es muss auch dumme Leute geben. — *Dacă ~ vrea să te bată, mai întîiu îți ia mințile* wenn Gott

Einen strafen will, nimmt er ihm den Verstand. — *La ~ și în țara rominească toate sînt cu putință* bei uns zu Lande ist alles möglich. — *Găina cînd bea apă, să uită la ~* man muss Gott für jede Gabe dankbar sein. — Gr. MOLD. BAN. -*nedzã'ũ*, MAC. -*nidzã'(ũ)*; LV. bisw. -*nãzã'ũ*, ferner DOMPALIA öfters, COD. STU. HC. II 120 flg. Entsprechend die Ableitungen. — Voc. -*zeu'le*, MAC. -*nidza'le*. — Wird, wenn von heidnischen Göttern gebraucht, klein geschrieben. — Lm. abgekürzt *D-zeũ* geschrieben. — Et. Lat. *domine-dēus*.

dunanma' sf. LV. 1. Flotte *f* der Türken. *Acolo ă-au scos înaintea nazirul de Brăila dunanma de ău venit Grigorie Vodă pe apă* AMIRAS LET.² III 156. — 2. Feier *f* durch Ausschmückung der Strassen, Illumination etc. *Și s'ău făcut împărat sultanul Osman . . și îndată ău poruncit domnul de ău făcut mare dunanma în tot Iașul* KOGALN. LET.² III 228. — Gr. Bisw. *dunalma'*, *dulalma'*. — Et. Türk. *donanma'*.

Dunărea npr. f. die Donau. *Sc făcu Dunăre de minie* er schäumte vor Wut. — *Cum să bate ~* Art Tanz JIP. OPINC. 52. — Et. Vgl. slav. *Du'navũ*, -*nava*, -*naj* etc.

du'ngã sf., pl. -*gi*, 1. Streifen *m* auf einer Fläche. *Perdeaoa cea de cit verde cu dungă galbene* I. NGR. CL. III 42. *Îapã scurtă și vinoasă Cu dungă negre pe spinare* AL. PP. 129. *Patru șaluri tot în dungă* [sämtlich gestreift] 179. — Gr. Dem. *dungulitã*, pl. -*șe*. — 2. MUNT. TR. Kante *f*, Rand *m*. *Dupã ce-l mai polei* [näml. *cușitul*] *citva timp de dunga mesei* CL. XV 440. *Ana se puse pe dunga patului* POPOV.-BÄN. 70. — 3. MUNT. (*Vilcea*) (Geschlechts-)Linie *f*, Stamm *m* INSCRIFT 1683 IORGA INSCR. 194 (*despre tatã trãgindu-se din vechia dungă a Craioveștilor*); INSCRIFT 1694 das. 185 (*ca și dunga cea mare bătrînă și blagorodnã a rodului și neamului sãu, atita despre tatã cit și despre muma, să să zugrãveascã*). — Et. Wahrsch. ksl. *lav'ga* «Bogen, Regenbogen».

dunțurã siehe *ghințurã*.

duodecima' adj. (neol.) Duodezimal. *duode'n sn., pl. -nuri*, (neol.) Zwölffingerdarm *m*.

dup sm. MOLD. Stäbchen *n*, aus einem Schindelstreifen bestehend; damit wird das Spiel in ~i gespielt, bei dem die Stäbchen in die Luft geworfen u. nach gewissen Regeln aufgefangen werden müssen. *Ei se mã joacã și în dupi, în țarc, cu mingea și cu zmeii* AL. PP. 393. — Et. Unbek.

dupã prep. 1. = *de pe*, siehe *de*², Gr. — 2. nach. a) Folge: *Dupã preoții domnești intrã iconomul. . . cu toți egumenii minăstirilor Sfin-*

tului Mormint GHEORG. I. LET.² III 309. *Dupã săvirșirea liturghiei merge Domnul de ia anforã din mîna mitropolitului; dupã domn, frații domnului și apoi beizadelele* 308. *Dupã ce* [nachdem] *intrã domnul în spătãrie, se sue în domnescul scaun* das. *Dupã aceia hernach*, hierauf. *Repezia Ștefan Vodã solã dupã solã* [einen Boten nach dem anderen] *la craiul leșesc pentru ajutor* NEC. COSTIN LET.² I 164. *Domnul . . dupã altã îmbrãcãminte și podoabã ce pune asupra sa, de-asupra tuturor pune și haïna cea împãrãtedscã ce se chiamã cabaniã* GHEORG. LET.² III 310. *Groapa ce ș'a făcut* [el] *pentru bordeiũ, dupã ce cã e mare foarte* [nicht genug dass sie sehr gross ist], *apoi n'a avut grije s'o acopere peste noapte cu ceva* ISPIR. LEG.² 175. — LV. u. POP. a *logodi, mãrita, da o fatã ~ cn.* ein Mädchen mit Jdm. verloben, verheiraten, ihm zur Frau geben. — b) Zweck: *Vine dupã apă* [nach Wasser, um Wasser zu holen] *Cu vas alb pe cap Despina* COȘB. 28. *Într'o zi să duce la soare și-i spune dupã ce* [weshalb] *a venit* SEV. POV. 236. — e) Gemässheit: *Ceilalți boeri mazilã, fiește-care dupã rinduiala sa, șed mãi jos prin stratele bisericii* GHEORG. LET.² III 306. Siehe auch *cu'm* 2. — 3. hinter. *Pãlãria und s'o puĩu?* «*Dupã ușã este-un cuiũ, Acolo, bade, s'o puĩ!*» IARN.-BIRS. 78. *Soarele apunea dupã o adunãturã fantasticã de munși* XEN. BRAZI 5. *Dupã pinzã de painjen doarme fata de 'mpãrat* EMIN. 79. *Trecea un feciorandru cũ o fetișoarã ținindu-sã pe dupã cap* RETEG. POV. I 38. — Gr. *dupre* MARG. u. BIBLIA 1688 öfters, *dups* OLT. COM., *dãpã* (= *de pe*) JIP. OPINC. 150, *dips* (= *de pe*) PP. MAR. NUNTA 839. — Et. Lat. *de post*; die in MUNT. TR. heimischen Formen *dupre* etc. sind durch Einmischung von *de pe* entstanden, das dort *dã pre, dã pã* lautet, wie umgekehrt dort ~ für *de pe* eintritt, siehe *de*².

dupac sm. MOLD. FAM. Faustschlag *m*. *Puse mîna pe tont, îi trinti un dupac dupã git* BOGD. POV. 114. — Et. Unbek.

dupãci' (a), prez. -*cesc*, v. trans. MOLB. FAM. pc. Jdm. Faustschläge versetzen. *Eu? Te-am întrebat? (incepe a-l dupãci) Na, gurã-cascã ce ești* BOGD. BURS. 116.

dupleca' (a) siehe *Indupleca'* (ã).

duplica' (a), prez. *du'plic*, v. trans. (neol.) verdoppeln.

duplicã sf., pl. -*ci*, (neol., jur.) Duplik *f*. *duplica't sn., pl. -te*, (neol.) Duplikat *n*. *duplicãturã*, POP. *dupãcitu'rã* sf., pl. -*ri*, (neol., cus.) MOLD. Kappnacht *f* COM.

duplicitate sf. (neol.) Doppelzüngigkeit *f*.

dupuro's adj. zerzãust, zöttelig, struppig CREANGA CL. XI 175 (*o rãpçugã de cal*

(bobul [de piper] să durdulică de pe masă și . . cade jos); 74.

durdulîrî *adj.* MUNT. FAM. von Menschen: rundlich, drall. *Ilinca era . . la trup durdulie și indesată* NAD. NUV. I 179. — Gr. *dordol*-B. POEN. COST., *fem. dordocu'tă* B. POEN. — Et. Vgl. *do'dora*.

durea' (*a*) *v. trans.*: 1. *mă doare capul, mă dor șalele etc.* der Kopf, das Kreuz etc. schmerzt mich, tut mir weh. *Pină la optzeci de ani nu i-s'a întimplat nimic Hagiu-lui; nu l-a durut un dinte măcar* DELAVR. PAR. 182. *Noi nasu n'o să ne doară* es wird uns nichts geschehen RĂDUL. RUST. II 273. — *Impers.*: *Rău mă doare 'n piept și 'n spete De pușcă și de unelte* IARN.-BIRS. 303 (der Soldat klagt). — Selten von Menschen: *dor pe* ich tue Jdm. weh. *Cu focul blind din glasu-ți tu mă dorî și mă cutremurî* EMIN. 151. — 2. *mă doare inima de, pentru, după cn.* ich empfinde Leid um Jdn., er jammert, dauert mich, es tut mir leid um ihn, seine Lage, sein Schicksal geht mir nahe, liegt mir am Herzen u. ä. *D-zeu . . este păstor, îl doare inima de oi* ANT. DID. 174. *Muți den Leși au plătî și cu capetele hrana aceia de oamenii de țară, durîndu-î inima pentru munca sa* viele Polen mussten den Bauern die [geraubten] Lebensmittel sogar mit dem Leben bezahlen, da es die Leute um ihrer Hände Arbeit leid tat MIR. COSTIN LET.² I 346. *Dragile mele fete . . , mă doare inima [es jammert mich] Că nu le pot mărita* IARN.-BIRS. 448. — Gr. *Prez.* 3 *doare*, 6 *dor*, 7 *doară*, LV. *doare* CIP. GR. I 102 (Belege fehlen); *pf.* 3 *durî*; *part.* *durînd*; *ger.* *durînd*. — Et. Lat. *doleo*, *-ere*.

dure're *sf.* Schmerz *m*, Weh *n*: *a alina ~a* den Schmerz lindern; *mă-a trecut ~a* der Schmerz ist mir vergangen; *~ de măsele, de cap etc.* Zahn-, Kopfschmerz(en), -weh etc.; *dureri de facere* Geburtswehen, *dureri după facere* Nachwehen. *De rana cea cu dureri vindecate-voiu* deine schmerzende Wunde werde ich heilen BIBLIA 1688 Jer. 30, 14. *Și avînd durere de ceteata luată de Tomșa* [da es ihm um . . leid tat] NEC. COSTIN LET.¹ I App. 69. *Ca o văduvă cînd își pierde copilul ei, mă multă durere am eu pentru voi* [jammert ihr mich mehr] MARG.² 44 h. — *Cu ~ (de inimă) de, pentru cn.* = *pe care îl doare inima de cn.* (siehe *durea'* (*a*) 2). *Ca să-și dea aer de om cîstit și cu durere de inimă de avere* stăpinului [dem das Vermögen des Herrn am Herzen liegt] FIL. CIOC. 105. *Slugă credincioasă și cu durere de stăpin* AL. OP. 1720. *Ș'o mîngîie ș'o sărută ș'o ademîni cu vorbe bune, ca o mamă cu durere ce era* [wie eben eine zärtliche Mutter tut] VLAH. NUV. 86. — Gr. LV. (*sec.* 16/17) *duroare*, zB.

MARG. u. DOS. häufig, BIBLIA 1688 Hioh 2, 9. — Et. *dure're inf.* von *a durea'*; *duroare* = lat. *dolor*, *-ōris*.

durero's *adj.* schmerzhaft, -lich, schmerzend. *O rană dureroasă* eine schmerzhafte Wunde. *Toate umilînțele, pe care el le primea c'un zimbet silît și dureros* [mit . . schmerzlichem Lächeln] VLAH. NUV. 20. — Gr. *dururo's* DOS. VS. Dech. 9.

duriga' (*a*), *prez.* *-rig* (wie bet. ?), I. *v. trans.* rollen lassen RETEG. POV. V 14 (*Și scoate arapul mărgeaia și o durigă pe masă cătră coșofana lui*). — II. *a să ~* rollen das. (*și astfel [mărgeaia] se durigă jos*). — Et. *du'ra!* 2. Vgl. *du'ră* u. *a durduca'*, *-lica*.

duritate *sf.* (*neol.*, *him.*) Härte *f.*

duroare siehe *dure're*.

durui' (*a*), *prez.* *duruiă*, *v. intr.* von Wagen etc.: rollen, rasseln. *Se auzea pe pod duruitul unei calește* C. NGR. 15. — Gr. QU. auch *-răi'*. — Et. *du'ra!* 2.

duruitoare *sf.*, *pl.* *-toari*, (Kinder-)Klapper *f* RAL. SUV. 64 (*văzuî pe uliți băcîți creștini a alunga pe jidovi cu duruitori*), erklärt mit *crécelle*.

dururo's siehe *durero's*.

durut *subst.* = *dor*: Liebesschmerz *m* BIBIC. öfters, z.B. 83 (*Și puî doru căpătîu Și durutu așternut*). — Et. *Sup.* von *a durea'*.

duș siehe *du'ce* (*a*).

duș sn., *pl.* *-șuri*, (*neol.*) Dusche *f*, Brause. *A face ~* duschen.

dușamea' siehe *dușumea'*.

dușcă *sf.* FAM. tüchtiger Zug, Schluck. *Așa ca un fel de sfirșală simți în stomach. Îi mai trase o dușcă de apă* [er tat noch einen langen Zug] *și se sculă să plece* VLAH. GV. 73. *Dați-mă mie Cu dușca* [in vollen Zügen] *să bea* *la vin* CL. VIII 252. — *Pl.* CAT. POV. I 102 (*trase cîteva dușche [sic] bune de vin*). — *A bea de ~* (ohne *de* I. NGR. CL. II 150, *de-a dușca* COM.) auf einen Zug (aus)trinken. *Dobîndi un potir de vin și-l bău de dușcă* DOS. VS. Ian. 22. *Porunci o țuică mare și bătrînă, o dădu de dușcă* [goss sie hinunter] BOGD. VECHĪ 223. — Et. Vgl. nsl. *dušek* (Gen. *duška*), kroat. *dušak*, czech. *doušek* «Atemzug», kroat. *na dušak*, czech. *douškem* «in einem Zuge».

duși *sm. pl.* TR. u. angrenzende MUNT.: *~ bunî, răi* gute, schlechte Stimmung, Laune. *Ce nu poate Rumînu cînd l-îl găsi în duși bunî* [gut aufgelegt]? JIP. OPINC. 137. *Pajura era în duși răi* [war übelgelaunt] CL. XVII 274. — Et. Part. von *a du'ce*.

dușiș *subst.* Glücksfall *m* NEC. COSTIN LET.² II 11 (*n'au fost nici-odată dușeași* [lies *-șiș*] *ca această domnie*); 68 (*acel dușiș ce li-s'au timplat atunce*). — Et. Türk. *dyşy's* BARB. Ş.

dușman *sm., fem. -nă (pl. -ne)*, selten, *-ncă (pl. -ce)*, Feind(in). *Păzește-mă, Doamne, de prietenii, că de dușmanii mă păzesc eu singur* (Sprw.) beschütze mich, Herr, vor meinen Freunden, mit meinen Feinden werde ich schon selbst fertig werden. *Veverișă imi este vechiū dușman* [ist mir ein alter Gegner], *dar încaî nici-odată nu s'au ascuns* C. NGR. 114. — Auch *adj.*: feindselig, feindlich. *Oastea ~ă* das feindliche Heer. *Și cu glas dușman zicea: Cînd de moarte m'am luptat . . , nu țe-a fost milă* AL. BP., Vidra. *A fi ~ cuiva* gegen Jdm. feindlich, gehässig gesinnt sein. — Gr. MOLD. *masc. dușman*, Tr. MOD. *dujm-*. — Dem. zum *adj.* *-măne'l, fem. -ni'că* AL. PP. 7 u. 117. — Et. Türk. *dușman*.

dușmăne'sc *adj.* 1. feindlich, Feindes-. *Nu-i pasă nici de cursă dușmănească Nici de oaste mpărătească* AL. PP. 124. — 2. feindselig, gehässig: *Viñ cu porunci domnești Și cu gînduri dușmănești* AL. PP. 181.

dușmăni' (a), *prez. -ne'sc, I. v. trans.* befeinden, -fehden, -kriegen. *M'a dușmănit și prigonit multă vreme; abia m'am apărat de cursele sale și astăzi . . tot încă mai bănuște. . ?* I. NGR. CL. VII 6. — II. *a să ~ cu cn.* mit Jdm. in Fehde liegen, streiten. *Dragostele Penelopei care-atît s'a dușmănit Cu fătarnica Circee* OLL. HOR. 67. *Un chip . . delicat de femece se dușmănea par'că cu sănătatea îndrăznește a celorlalți* [die gewissermassen der herausfordernden Gesundheit der Andern Trotz bot] ZAMF. LN. 16.

dușmăni'e *sf.* Feindseligkeit *f*, Gehässigkeit. *Dacă i-am făcut un rău în viață, nu am fost împins de dușmănie, ci de patimile tinereței* I. NGR. CL. VII 6.

dușmăno's *adj.* böseartig. *Lupul este dușmănos și nu se poate imblîzi în nici un chip* LIT. *Cînd mă gîndesc . . cit îi de dușmănos [boerul] cu țăraniî* [wiederücksichts-, schonungslos er die Bauern behandelt] RĂDUL. RUST. II 226.

dușumea' *sf.* Fussboden *m*, Dielen (*pl.*). Meist *pl.*: *Coliba . . fu înzestrată cu dușumele, ornamente și tapete* CL. VIII 407. — Gr. MOLD. *-șam-*; *dușmea'* POL. — Et. Türk. *dyșeme'*.

duțcă *sf., pl. -ce, -ci*, ehem. Art Scheidemünze, jetzt Tr. Vierkreuzerstück *n*. *Duce de cite patru bani* NEC. COSTIN LET.² II 115. *Acolo-i vinul mai dulce Și-i cupa cu două duțce* IARN.-BIRS. 366. — Gr. Dem. *duțcuță, pl. -țe*. — Et. Vgl. poln. *dudek*, ruth. *-dok*, Gen. *du'dka* «Deut».

duva' siehe *dova'*.

duva'lm *sm.* Treiber *m* (?) GLOSS. ca. 1600 HC. I 278; Dos. PAR. 34 HC. Supl. 85 (s'au încunjurat cămilele și le-au prădat și du-

valmiî au ucis în sabii). — Et. Vgl. βάλμας «Pferdeknecht» im ngr. GLOSSAR des HERMONY-MOS (15. Jh.) HC. I. c., *dvalma* id. in zwei ksl. Texten MIKL.

duzi'nă *sf., pl. -ni, (ncol.)* Dutzend *n*. **dve'ră**, LV. *dveară* *sf., pl. dve'ri*, Tür *f* der Bilderwand (*iconostas*) in der griech. Kirche. Es sind deren drei, von denen die mittlere, zweiflügelige, *dvera cea mare*, gew. *pl. dverile cele mari* od. *impărătești*, die seitlichen *dverile mici* heissen. *Atuncea se priceștuia credincioșii de la preoți afară la dveară* ÎNDR. 494. *Și stînd mitropolitul în dvera cea mare* GHEORG. LET.² III 300. — Dafür auch *ușă*. — Et. Ksl. *dve'ri*.

dvorbă *sf., pl. -be*, LV. Aufwartung *f*, Huldigung bei Hofe, Cour. *Din-a-știnga [domnului], boeriî muntenestii țineaū dvorba* MIR. COSTIN LET.² I 288. *Crăiasa-ți dvorește de-a-direapta 'n dvorbă* Dos. Ps. în V. Ps. 44 Z. 35. — Et. Ksl. *dvorbă*.

dvorbi' (a) siehe *dvori' (a)*.

dvorea'lă *sf., pl. -re'li*, LV. = *dvorbă*. *La Bobotează se făcea masă domnească în spătărie. . fără castane și fără dvoreală* GHEORG. LET.² III 310. — Et. *a dvori'*.

dvorea'n (*pl. -re'ni*), *-re'lnic* *sm.* LV. Höfling *m*. *Slujia la craiul leșesc între dvoreni și avea la craiū leafă* MIR. COSTIN LET.² I 304. *Pe urmă și dvorelnicii craiului . . s'au întors prin păduri la craiul lor* NEC. COSTIN LET.² I 395. — Gr. *zvor-* GHEORG. LET.² III 311. — Et. Ksl. *dvore'ninū*.

dvorene'sc *adj.* adlig CL. V 291 (să cerce de-s [e] din neamuri dvorenești).

dvoreni'n *sm.* Adliger *m* bei den Russen CL. V 292 (și alții din Tatarii și Dvorenini). — Et. Russ. *dvorjani'nū*.

dvori' (a), *prez. -re'sc, v. intr.* LV. von Dienern, Höflingen, Bittstellern: *înaintea cuiva, cuiva, la cn.* Jdm. aufwarten, seine Aufwartung machen, huldigen. *Unde sint slugile celea ce aleargă și dvorese?* MĂRG.² 180 a. *Să dvoriți înaintea lui D-zeu ca cînd ați dvori înaintea împăratului celui pămîntesc* 108 b. *Toți boeriî, zapcii și zapciiî curții stau în rînd cu steagurile lor și dvorese* GHEORG. LET.² III 308. *Cînd ședea la masă și vedea niscaiva oameni săraci dvorînd [bittend dastehen] prin ogradă* NECULCE LET.² II 192. *În ce chip un ciine, dacă nu-i dau de la masa ce dvorește, el fuge și să duce la altă masă* MĂRG.² 106 b. — Gr. *zvor-* GHEORG. LET.² III 307 u. 311, *zdvor-* CANT. IST. IEROGL. 106, *dvorbi' URECHE* LET.² I 138, VARL. CAZ. 128. — Et. Ksl. *dvori'ti* «dienen»; *dvorbi'* ist von *dvorbă* abgeleitet.

dvor'nic siehe *vor'nic*.

E

(Vezi și sub *le*.)(Siehe auch 'unter *le*.)e.¹ prez. 3 von *a fi* (s, d.).

e.² conj. LV. (um 1600) = iar: und, aber, entspricht ksl. *a, ze*, griech. *δέ*. *Eu-s vîeșme e nu om* COR. PS. 21 Z. 11. *E pămîntul era pustiîu și în deșert* PALIA Gen: 1, 2 CCR. 46. *Mișei plîng după voi, e voi nu-î miluiți* Cob. STU. HC. II 44.—Wird meist € geschrieben.—In ders. Bedtg. auch MAC. bei BOJ.; z.B. GCR. II 263 (*După aiste dzîțe [leulu] a vulpilyi si le împartă [năml. mașile a gomarluî], e ia le lya și le fațe un stog*). — Et. Lat. *et*.

ea' etc. siehe *la'* etc.

ebîncă sf., pl. -ci, Pferde-, Satteldecke f DION. TEZ. II 223 (*tae pecinî de carne din armurii dinapoî [ai mortăciunii] și le așterne sub șa în loc de ebîncă*); TEOD. PP. 299 (*Pină 'n ziăă țe-aduc trei [câi] Cu ebîncile pe ei*). — Et. Scheint Nbf. von *îpingea'* zu sein.

ecare't siehe *acare't*.

eclisîarh sm. ehem. oberster Priester einer Kirche u. Verwalter ihrer Einrichtung, jetzt Küster, Kirchendiener. *Igumenul s'au sculat de s'au dus cu eclisîarhul la biserică* MSCR. 1646 GCR. II 41. *Și apoi venea vlădica la biserică, și fie-care căuta a fi la locul lui, și popă și psalt și clisîarh și tot* GHIB. BV. 78. — Andere Benennungen für «Küster» sind *păliman*; *păraclisier*, *țircovnic*, *crîsnic*. — Gr. Gew. (auch LV.) *clis-*; POP. auch *crîsia'c* COM.— Et. Mgr. *ἐκκλησιαρχης*.

eclisîarhi'e sf. Amt n des Kirchenverwalters Ș. TAINE 148 (*cumu-î protopopia sau vîsternicia sau clisiersia [sic]*).

econo'm I. adj. sparsam. *Carită și tu [să capeți ceva parale de la tatăl tău] și nu fi prea econom* XEN. BRAZI 37.—II. sm. 1. Haushalter m, Wirtschaftler eines Bistums, Klosters. *Ei, părinte econoame, Cam ce vînt p'aici v'aduce?* SPER. AN. 1893 III 122. — 2. Haushalter m, Wirtschaftler überh. Ev. 1894 Luc. 12, 42 (*Oare cine este economul cel credincios*) u. 16, 1, nach dem Griech. — Gr. Mod. ~, älter *ic-*. — Voc. des sm. -noa'me. — Et. *icono'm* = griech. *οἰκονομος*.

economico's siehe *iconomico's*.

economi'e sf. 1. Sparsamkeit f. *Dacă le plăcea [bătrînilor] iconomia, nu însemna că erau zgîrciți* NAD. NUV. I 16. *A face ~ sparsam* vorgehen. — 2. Ersparnis n. *Îa îi dăduse la plecare toate economiile sale* XEN. BRAZI 164.—3. INV. (Anf. sec. 19.) *a face ~* schonend, zurückhaltend, vorsichtig vorgehen.

Dar această *Muscali* au făcut iconomie ca să cuprindă țările creștinești, a nu simți Turcii, de care cumva să le robească DION. TEZ. II 210. — *Cu ~* mit Schonung, Zurückhaltung, Vorsicht. *Cațră Greci cam cu asprîme încep a se arăta, Însă cu iconomie, de tot a nu-î întărta* BELD. ETER. 22.—4. Amt n des Haushalters eines Bistums, Klosters, Haushaltung f, Wirtschaft desselben. *De va avea vre-o meserere . . . cumu-î protopopia sau vîsternicia sau clisiersia sau iconomia* Ș. TAINE 148. *Dindu-î în seamă atît purtarea de grijă celor bisericesti a episcopiei . . . cît și a iconomieî casei* Doc. 1769 MELI. CH. 307.—5. Haushaltung f, Wirtschaft überh. Ev. 1894 Luc. 16, 2 (*Dă seama de iconomia ta*), nach dem Griech. — Gr. Mod. ~, älter *ic-*. — Et. *iconomi'e* = griech. *οἰκονομία*, *economisi'* (a) siehe *iconomisi'* (a).

ecpaia' sf. INV. Personal n im Dienste eines Fürsten, Würdenträgers etc., Gefolge, Suite f. *Domnitorul eși din etac, primit la ușă de întregă ecpaiaoa curții* URECHE LEG. 363. *Mai poftiți cite odată La biserică la noi, Să pun ecpaiaua toată Să se roage pentru voi* IANOV CL. V 136 (ein Priester spricht). *In acea seară era să vie [la teatru] și domnitorul cu toată ecpaiaoa (suita) sa* FIL. CIOC. 222. — Gr. *etp-* Doc. 1821, *etca-* Doc. 1802, *etp-* MSCR. 1822, *etpaia'* DUMITR., sämtlich Ș. INFL. — Et. Anscheinend türk. *etba'*, doch ist der Ausgang merkwürdig.

ecpaic sm. Einer aus dem Gefolge (?) HRIST. 1818 Ș. INFL. (*Și ai curții mari și mici, Cîhodari și ecpaici*). — Et. Das Suffix ist dunkel, die Bildung verdächtig.

ecte'nie sf. (bis.) Ektenie f, Art Gebet des griech.-orient. Rituals. Nach jeder ~ singt der Gehülfe (*dascâl*): *Doamne, miluește!* = Kyrie, eleison! *Pină ce au cîntat psalții axion și ec'tenia* NÉC. COȘTIN LET.² II 162. *Și popi, șirag, cădelnișînd, Ceteau ec'tenii de comînd* COȘB. 152. — Et. Griech. *ἐκτένια*.

ed sm., pl. *ezi*, fem. *ia'dă*, pl. *ede*, Junges der Ziege: *Zicklein n. Eü am trimis preacest ed* BIBLIA 1688 Gen. 38, 23. [*Cucoana aveă*] *glasu supțiré ca de iadă fătată la Sfîntu Gheorghe* JIP. OPINC. 155.—Gr. Dem. m. *ezișor*, *eduț*, fem. *edîță*, pl. -țe.—Et. Lat. *haedus*.

ede'c sn., pl. -curi, 1. LV. gesatteltes Pferd, das an einer Leine geführt wird, um nötigenfalls gebraucht zu werden: Handpferd n,

După aceasta urmează trei edecuri, adică că cu frunzi înfirate și cu arșale stralucite, fără calăreși FOTINO III 248.—2. (nav.) Zugseil *n*, Schlepptau, an dem ein Schiff vom Ufer aus gezogen («getreidelt») wird. *Un pescar turc trăgea la edec în tăcere caicul său încercat* ODOB. MV. ed. 1894, 85.—Et. Türk. *jede'k* REDH.² 2199 b.

edecii' *sm.* LV. Knecht *m*, der ein Handpferd führt. *Doi idicii* [sic] *său slugi de la grajdul împărătesc țin calul în poarta curții* CANT. DESCR. ed. 1851, 119.—Et. Türk. *jedekçi*.

edecli' *sm.* ehem. Art Diener des Fürsten. *Eram edecliu și aveam odae în curtea domnească* GHICA 3. Welcher Natur die Dienstleistungen der edeclii waren, ist aus den Qu. nicht deutlich zu erkennen; sie scheinen dem Range nach unter den *căhodari* gestanden zu haben.—Gr. Gew. *idic*.—Et. Türk. *jedekli*, doch mit anderer Bedtg.

Ede'n (neol.), inv. -de'm *npr. m.* E'den *n*. *Și răsădi D-zeu grădină în Edem* BIBLIA 1688 Gen. 2, 8.—Gr. -di'n (im Reim mit *Vifteim*) PP. FRÎNCU MOȚII 195.—Et. *Ede'm* = griech. Ἑδέμ.

e'deră *sf., pl. -re*, Efeu *m* (*Hedera Helix*). *Printre stînci, pe unde număi edera crește* FRÎNCU MOȚII 17.—Et. Lat. *hédëra*.

e'deș siehe *ia'deș*.

edi'tă etc. siehe *e'd*.

efor *sm.* MUNT. Mitglied einer eforie (s. d. 2): Vorstand *m*, Verwaltungsrat. *Niculache Șuțu... postelnic și efor al școalelor* GHICA 251.—Et. Griech. ἔφορος.

efori'e *sf.* MUNT. 1. Amt *n*, Würde *f* eines efor. — 2. Verwaltung einer Kultur- od. Wohltätigkeitsanstalt: Vorstand *m*, Verwaltungsrat. So ehem. *eforia școalelor* oberster Schulrat, bestehend aus dem Metropolitan u. drei Bojaren; noch jetzt *eforia spitalelor civile* Verwaltung der Zivilhospitäler (in Bukarest). — Et. Griech. ἔφορεια.

efta' *sf.* LV. (schriftliche) Kund-, Bekanntmachung. *Ca să dea seamă [boerii] De eftalele ce-ău scris Care domnia le-ău prins* KOGĂLN. LET.² III 282.—Et. Anscheinend türk. *ifta'* «amtliche Entscheidung» ZENKER 71 b.

eftensu'g *sn., pl. -guri*, Barmherzigkeit *f* COR. Ps. 50, 3 (*Miluește-mă, Doamne, după mare mila ta și după multe eftensugurele* [ksl. šteditu] tale).

eftin *adj.* 1. billig, wohlfeil. *Cela ce va cumpăra un lucru prea eftin... atuncî face prepus cum să fie de furat* ÎNDR. 355. *Unorî profita de salahoria lor ca să-și facă pe eftin* [mit geringen Kosten] o căscioară GHICA XIII. *Scump la tărițe și ~ la faină* der mit dem Heller geizt und den Taler zum Fenster hinauswirft. *Am scăpat ~* ich bin leichten Kaufs davon-

gekommen.—2. barmherzig COR. Ps. 85, 15 (și tu, Doamne D-zeu mieu eftin [ksl. šteditu] și milostiv); 102, 8 (*eftin* [ksl. šteditu] și milostiv Domnul); Dos. Ps. în V. Ps. 110, 4 (*Că ești eftin și milos, Doamne, din fire*). — Gr. COR. betont *eftin*. — Dem. *eftior*. — Et. Ngr. εὐθημός.

eftinătă'te *sf.* 1. Billigkeit *f*, Wohlfeilheit. *Cite-odată [autorii] pină acolo merg de-și citează de unde au luat hirtia, își spun eftinătatea ei*. CL. VIII 341.—2. Ueberfluss *m* BIBLIA 1688 Gen. 41, 29 u. 31 (*Și nu se va cunoaște eftinătatea* [ή εὐθηνία] *pre pămînt*); MARG.² 45 b (*cetățile acelea... ajungea la eftinătate cu raiful lui D-zeu*). — 3. Barmherzigkeit *f* Dos. Ps. în V. Ps. 105, 45 (*Cu eftinătatea sa cea mare*). — Gr. -ten-BIBLIA 1688 Gen. 41, 29.

eftini' (*a*), prez. -ne'sc, I. v. trans. verbilligen, verwohlfeilen. — II. *a să ~* billig(er), wohlfeil(er) werden.

eftira' siehe *iftira'*.

egi'ră *sf., pl. -ri*, (neol.) Hedschra *f*. — Gr. eghi'-VACAR. IIO. TEZ. II 247.—Et. *eghivra* = ngr. ἐγίρα = türk. heğirât. Vgl. auch *hijret*.

eglendisi' (*a să*), prez. mă -se'sc, v. refl. inv. sich unterhalten, amüsieren. *Spune cum a petrecut, cum s'a eglindisit la bal la curte* C. NGR. 288.—Gr. Qu. auch *engl-, evgl-, -glind-*. — Et. Ngr. ἐγλενδίω Byz.³ 551 = türk. eglenmek.

eglenea' *sf.* inv. Unterhaltung *f*, Amusement *n*. *Și făcea și mese mari... cu zicătură și cu multe eglinglele* KOGĂLN. LET.² III 198.—Gr. Qu. auch *engl-, ingl-, -gling-*. — Et. Türk. *eglenge'*.

egu'men *sm.* Prior *m*, Abt eines Klosters. *Chemă pre toți egumenii de la toate mănăstirile țării muntenești* MSCR. sec. 17. GCR. I 193.—Jetzt dafür gew. *stareț*. — Et. Griech. ἡγούμενος; e-, nicht i-, ist auffallend.

egumenea'să, -ni'tă *sf., pl. -ne'se, -ni'te*, Priorin *f*, Aebtissin. — Jetzt dafür gew. *stareță*.

egumeni'e *sf.* Amt *n* des Priors, der Priorin. — Jetzt dafür gew. *stăreție*.

ehe'il, stärker *ehehe'!* (mit reinem e-, nicht ie-, zu sprechen) interj. POP. oh!, oh! *Îa mă duc și eu pe-un drum departe, tare departe, bătăcâi!* «Ehe! că mai departe decît mine [na, weiter als ich] nu ti-î fi ducînd tu, frate!» BOGD. POV. 67. *Eț, făcut-ai ceia ce țe-am poruncit?* «Ehehe!» grăi Păcală. «Ba de cînd am isprăvit [na ob!.. Wie lange ich schon fertig bin]!» DULFU PAC. 69.

ehnea' siehe *lahne'*.

e'i¹ *pron.* siehe *e'l*.

e'i²! interj. 1. LV. ja. *Să fie cuvîntul vostru: eî, eî, ba, ba* Dos. VS. Martie 12. *Și grăi*

lui: *Vrea-veri să fii sănătos? Și răspunse lui bolnavul: Eî, Doamnel* VARL. CAZ. 89. — 2. MOD. (mit reinem e-, nicht ie-, zu sprechen) a) Frage-sätze einleitend, fordert zum Reden auf: n un. *Eî, ce zici? Așa e ră nu m'am bogasierit de tot?* AL. CL. IV 308. *Eî, moșnege, dar amî ce ne facem?* BOGD. POV. 7. *Eî ș'apoî [nun wenn auch]? răspunse baba; și ce poți tu să faci?* 19. *De cițiva ani încoace ne întilnim în fie-care toamnă aici la băi.* «*Eî, și [na, und]?*» I. NGR. CL. IV 248. — b) abweisend: o h! *Eî, nu-î așa oh nein, est ist nicht so.* *Eî, de unde!* i wo! — c) LM. ~ bine! (nun) gut!, entsprechend frz. *eh bien!* *Eî bine, fie, primesc* (nun) gut, es sei, ich nehme es an. — Et. 1 ist = ksl. *ej*, 2 a u. b = *he'i*, 2 c = frz. *eh*.

e'l pron. pers. A. Betonte Formen. 1. c. *dr*. ~ er, i h n, *ia'* sie (f. sg.), *pl. m. e'i*, f. *e'le* sie; c. obl. *lu'i* ihm, *e'i* ihr, *lo'r* ihnen. Der c. obl. vertritt auch das Possessiv: *casa lui*, *e'i* (neben *casa sa*) sein, ihr Haus, von mehreren Besitzern *casa lor* (neben LV. *casa sa*) ihr Haus. — 2. (er) selbst. *Cine sapă groapa altuia, el cade într'insa* (Sprw.) NEC. COSTIN LET.² I 414. *Cine face, lui își face, cine dă, lui își dă* (Sprw.) was man tut, tut man sich selbst. — Verstärkt *e'luși*, *e'iși* etc. (für *ia'și* fehlen Belege), wovon jetzt nur noch der c. obl. gebräuchlich ist. Beispiele: *Că pămîntul de eluși rodește întîiî iarbă..* N. TEST. 1648 Marc. 4, 28 GCR. I 128. *Ziseră cătră eiși: să nu spargem el* COR. TETR. Joh. 19, 24 GCR. I 21. *Acest[e]a [năml. aceste pravili] nu sint.. scrise de eleș, ce dentru dumnezeestile scripturî* PRAV. GOV. 122 b. *Gătindu-l [duhul] pre acesta [năml. sufletul] luiși spre scaun și spre lăcaș* MACARIE 1775 GCR. II 107. *Și aveaî cuvînt [Moldoveniî] a-și atribui loruși cu min-drie victoriile înstrăinatului viteaz* HASDEU IV. 185. — 3. FAM. POP. zwischen viit. u. Subjekt: schon. *Dar o să vie ia o vreme cînd să se găsească cineva să scrie despre vitejiile Romînilor..* GHICA 20. *Helbet! s'a găsi el cineva pe lume care s'o clironomisească [năml. ave-rea lui]* AL. OP. I 900. *Las', Florico, că mi-î plînge tu în lipsa mea. Te-a minca el doru de Florinaș, și Florinaș unde? Nu-î!* 928. *Las' că le-a usca el focu [năml. lemnele]* 1588. — Nach prez. (ob richtig?) NAD. NUV. I 93 (*Stolerie cui trebue? Staî eî alți meșteri fără lucrul*). — || Vgl. *e'ü*. — Gr. Für *ia* wird LM. allgemein *ea* geschrieben. — MOLD. POP. *i'f* = *e'i*. — MAC. ISTR. a *lye'i* = c. obl. f. sg. *e'i*; MAC. MEGL. *e'ly*, ISTR. *e'lyi* = c. dr. m. pl. *e'i*. — Et. *el*, *ia'*, *e'i*, *e'le* = lat. *illum*, *illa(m)*, *illî*, *illae*; *lu'i*, *e'i*, *lo'r* = lat. **illui*, **illaei*, *illorum*. — B. Tonlose Formen: dat. sg. *î* (*i*, *I*) ihm, ihr, pl. *le* (*le-*, *li*) ihnen; ac. sg. m. *î* (*I*) ihn, o sie, pl. m. *î* (*i*, *I*), f. *le* (*le-*, *li*)

sie. Den Gebrauch der einzelnen Formen zeigen folgende Beisp. : dat. *î daü*, *i-să da*, *da-î*, *i-am dat*; le *daü*, *le-am dat*, *li-sa da*; ac. *î daü*, *dă-l*, *l-am dat*; *î daü*, *da-i-voiu*, *da-î*; le *daü*, *le-am dat*, *li-î da* (= *le veî da*). Vor e steht LV. *li-*, zB. PRAV. GOV. 67 a (*deșarta li-e pocăința*), jetzt *l'*, zB. PANN PV. ed. Müller I 52 (*asa l'e ursita bietelor neveste*). Für ac. pl. *î* findet sich (irrtümlich ?) *e'l* ÎNDR. 111 (*pravila eî scoate*) u. 112 (*alte date iarăși eî certa*). — Der dat. kann, wie bei den betonten Formen, das Possessiv vertreten: *glasu-î* seine, ihre Stimme, von mehreren Besitzern *glasu-le* ihre Stimme. — Vgl. *e'ü*. — Gr. MAC. ISTR. *lyi*, MEGL. *ly* = dat. sg. *î*; LV. (sec. 16.) u. MAC. *lă*, MEGL. *la* = dat. pl. *le*; MAC. *lu*, MEGL. *la* = *î*; MAC. ISTR. *lyi*, MEGL. *lya* = ac. pl. *î*; MEGL. *li* = ac. pl. *le*. — Et. *i* = lat. (*î*)*llî*, *lă* = lat. (*î*)*llorum* (?), *l* = lat. (*î*)*llum*, *o* = lat. (*î*)*lla(m)*. ac. pl. f. *le* = lat. (*î*)*llae*; le für *lă* ist durch *te*, *se* hervorgerufen, die übrigen jüngeren Nebenformen erklären sich aus der Stellung im Satze.

e'l-agasi' sm. LV. (Cron.) Oberbefehlshaber n der tatarischen Truppen. *Aü tocmit el-agasi pre Tătari și pre ai noștri dencoace de Ciric* MIR. COSTIN LET.² I 366. — Gr. *ia'l-ag-GRECEANU Ș. ÎNFL.* — Et. Türk. *jali'-agasi'* HAMMER (nach Ș. ÎNFL.).

elci'ü sm. LV. Gesandter m eines europäischen Hofes bei der Pforte. *Vezi pe cucoana aceia care gade în loja de lingă elciul Prusiei?* FIL. CIOC. 225. — Et. Türk. *elci'*.

elcova'n sm. Eisvogel m (Alcedo ispida). Besonders häufig in Schilderungen des Bosphorus. *Pe o mare dezmiêrdată de aripele elcovanilor* RAL. SUV. 51. — Et. Türk. *jel'-kova'n* ZENKER 711 b.

E'le sf. pl. Art Luftgeister des Volksglaubens. *Cam pe la unu după miezul nopții, cam cînd joacă Elele în aria șurii* CL. XIX 473. Sie nehmen dem Menschen das Herz, wodurch er gelähmt wird, od. den Verstand. *E o fudulă, o luată din Ele* [eine Blödsinnige], *n'are toate Sîmbetele* DELAVR. SULT. 15. Von einem vom Schlagfluss Getroffenen sagt man: *e luat din ~, aü dat ~le peste dinsul*; daher der Fluch: *lua-te-ar ~le!* Eine Besprechung gegen die ~ siehe AL. PP. 10, Variante REV. Toc. III 385. — Die ~ od. *Dinsele* scheinen mit den *Rusalii* (s. d.) identisch zu sein; man gebraucht jene, eig. «sie» bedeutenden Wörter anstatt des eigentlichen Namens, damit durch Nennung desselben die bösen Geister nicht herbeigerufen werden.

elefa'nt sm. 1. Elefant m. — 2. Elfenbein n BIBLIA 1688 öfters, zB. Ez. 27, 6 (*bescicile tale făcutu-s'au den elefant*). — 3. *păduchele ~ului* = p. *calicului* (siehe *calic*) BR. — Gr, LM,

~, BIBLIA 1688 -fa'nd; fem. LM. -fânto'ică, pl. -ce. — Et. *elefa'nd* = griech. ἑλέφας, -φαντος.

elei'l interj. FAM., drückt Ueberraschung, Verwunderung aus: der Tausend!, potztausend!, herrjel *Ghînjul s'a hotârît sã-și aducã bãiatul din strãinatate și sã-l punã la moșie*. «*Elei! zeu, nu mãi spune [der Tausend! wahrhaftig? was du sagst]!*» XEN. BRAZI 13. — Gr. MOLD. auch *iale'l* QU., ferner *elele'l* BOGD. POV. 24; auch *hele* CANT. IST. IEROGL. 259 scheint hierher zu gehören. In PP. dafür *ale'i* (s. d.) u. ä. — Et. Vgl. türk. *ela'* REDH.² 179 b, serb. *jala'*, bulg. (nach СИ.) *ala'*, *ali'*, *alea'*, eig. wohl «heim Allah!».

eleste'ũ siehe *heleste'ũ*.

Eli'n sm. Hellene *m.* Griechen (des Altertums). *Fãcutu-s'ãu rãpștire. Elinilor cãtrã Evrei* BIBLIA 1688 Ap. 6, 1. — Et. Griech. ἑλλην.

eline'sc adj. LV. (alt)griechisch. *Impãrații elinești, Alexandru Machedon și alții* MSCR. sec. 17. GCR. I 146. — Bes. von der Sprache: *Știa filosofia toatã și adincul scripturilor elinești și creștinești* MOXA GCR. I 60. *Sã înțeleagã toți cariã nu înțeleg sirbește sãu elinește* DOS. LIT. 1679 GCR. I 240. — Noch jetzt fast inv. *limba, literatura elin(easc)ã* die altgriechische Sprache, Litteratur.

elinie sf. LV. (alt)griechische Sprache. *Ceã ce întiũu au tãlcuit D-zeiasca scripturã cea nouã dupã elinie* APOST. 1683 GCR. I 260.

Elpu'v siehe *ãalpu'g*.

ema'c siehe *ãama'c*.

embatic' sn., pl. -curi, MUNT. Erbpacht *f*, Emphyteusis; Erbzins *m.* *Egumenii.. sînt popriți, de a mãi da locuri cu embaticuri* [in Erbpacht zu geben] *de la sineși și fãrã știrea stãpînirii* COD. CAR., Pentru sãdire 2. *Și sã li-se trimitã embaticurile.. cãci are datorii patriarhia* BELD. ETER. 136. — MOLD. dafür *bezmãn*. — Et. Ngr. ἐμβατικόν (δικαίον), nach СИ.

'embatica' (a) v. trans. in Erbpacht geben, gegen Erbzins verpachten COD. CAR., Pentru sãdire 4 (*dindu-se voe a se face embaticarea*).

embatica'r, inv. u. POP. -riũ sm. Erbpächter *m.*, Emphyteuta.

emicli'c sn., pl. -curi, LV. 1. = *tain*: *Deputat n.* *Nu putea sã zicã cineva cã nu ș'a luat leafa și emiclicul* KOGALN. LET.² III 252. — Gr. QU. auch *im-*. — 2. Mahlzeit *f* (?) BELD. ETER. 139. (*La 18 [boeriã] au venit la satul Bolovanul, au fãcut emiclie [sic]*). — Et. Türk. *jemikly'k* «Mahl, Essware» REDH.² 2210 a.

emi'n sm. Intendant *m* bei den Türken AMIRAS. LET.² 429 (*Ali-aga, eminul de hambar*). Vgl. *binã'-emini'* (Supl.) u. *hambar'-emini'*. — Et., Türk. *emîn*.

'embru-ina'm siehe *ina'm*.

empericlisi' (a), prez. -se'sc, v. trans. beschliessen FIL. CIOC. 57 (*Scrisoarea ce-ți empericlisesc*). — Et. Ngr. ἐμπερικλίσω.

emrinamea' sf. schriftliche Ordre des Veziers VACAR. IIO. TEZ: II 284 u. 298. — Et. Türk. *'emr-name'*.

emurlu'c siehe *ãamurlu'c*.

e'n siehe *ãa'n*.

Ena'che, E'ne npr. m. vom Schlaf: *Morpheus m.*, der Sandmann CREANGA CL. IX 284 (*Și dacã Enachi se puneã pe gene-ã, ia indatã lua apã rece și-și spãla fața..*); ISPIR. Ș. DICȚ. UN. (*a venit moș Ene pe la gene*). — Et. Ngr. Ἰάννης, Ἰαννάκης «Johannes».

e'na mu' che e'na su' Redensart FAM.: *a fi ~ cu cn.* mit Jdm. auf vertrautem Fusse stehen, ein Herz und eine Seele sein, *a sã face ~ cu cn.* mit Jdm. Bruderschaft schliessen, sich auf Du und Du mit ihm stellen. *Fiind ena mu che'ena su cu D-l director, i-se acordã incã recompense și avansãri* LIT. *Deși m'am abonarisit la masa paraponisișilor.. nu vra sã zicã cã.. m'am fãcut ena mu che ena su cu corifenții tarãfului* AL. OP. I 92. — Et. Ngr. ἔνα μου καὶ ἔνα σοῦ, wörtl. «eines mein und eines dein, was mein ist, ist dein».

enco'lpion siehe *engo'lpion*.

enco'mion siehe *engo'mion*.

endrișai'm siehe *indrișai'm*.

E'ne siehe *Ena'che*.

englendisi' (a) etc. siehe *eglendisi' (a) etc.*

engo'lpion sn., pl. -pio'ãne, 1. (bis.) Pectoral *n*, Brustschild der Erzpriester. Metalenes Schildchen mit dem Bildnis Christi od. der Mutter Gottes, wird an einer um den Hals gelegten Kette auf der Brust getragen. Im ~ waren früher oft Reliquien eingeschlossen. *Engolpion ce Ro'manul avea în brãlant lucrat* BELD. ETER. '93 (es ist von geraubten Kirchenschätzen die Rede). — Wurde im 19. Jh. bisw. in Uebersetzungen aus dem Griech. als Buchtitel verwendet, so *Encolpiul Doctorilor* Iași 1849 (medizinisches Buch) u. *Engolpion de aur* (nach GRÖBER'S GRDR. II 3, 314 zuerst Iași 1810 unter dem Titel *Hryson Engolpion* gedruckt), das ethischen Inhalts war u. wiederholt aufgelegt wurde. Daher AL. OP. I 397 (*sã-ã zic douã vorbe, da vorbe! știũ, coleã, engolpion de anul nou 1844* [die er sich nicht hinter den Spiegel stecken wird]). — 2. (bibl.) Brustschild *n* des Hohepriesters. *Și veã face engolpion judecãților* BIBLIA 1688 Ex. 28, 15. — Gr. LV. auch *-piũ, pl. -piuri*, ferner *go'lpũ* İNDR. 42, pl. *-go'lfuri* DOS. VS. Apr. 24, *enco'* als Buchtitel, s. o. — Et. Griech. ἐγκόλιπον.

engomion subst. INV. Lobrede *f.* *ãatã-l, faceți-ã un engomion* [halten Sie ihm eine Lob-

rede] AL. CL. VII 446. — Lv. auch *-mie sf.*, ferner *enco/-* ODOB. Ps. 3. — Et. Ngr. ἐγκώμιον.

enibaha'r subst. englisch Piment, englisch Gewürz, Neugewürz (Früchte von Myrtus Pimenta). Am [dovadă]. .pe *Enibaharul, Chimenuł, Molotruł, Cimbbruł* [l] și *Măraruł* PANN PV. ed. Müller I 101. — Et. Türk. *jengi' baha'r*, wörtl. «neues Gewürz».

enice'r etc. siehe *ianice'r* etc.

eni'per siehe *enu'per*.

enoria's sm. zu einem Kirchspiel Gehöriger, Pfarrkind n. *Fiind enoriaș la dinsa* [näml. la această biserică] *prea luminatul împărătescul neam al Cantacuzineștilor* INSCRIFT 1715 IORGA' INSCRIPȚII 266.

enorie sf. Bezirk eines Pfarrers: Kirchspiel n, Pfarrei f. *Cununia se celebra la amiazi la biserica enoriei* MAR. NUNTA 451. — Et. Ngr. ἐνορία.

enori't sm. = *enoriaș* INSCRIFT 1842 IORGA INSCRIPȚII 292 (după înscrisa conglăuirea tuturor enoriților). — Et. Ngr. ἐνοριτης.

enot sm. Genettkatze f (Viverra Genetta). *O cațaveică . . . dinapoı cu blană de enot* SEV. NUNTA 47. — Et. Russ. енотъ.

enu'per sm. Wachholder (strauch) m (Juniperus communis). *Printre brazii, printre molizii, printre afinii și enuperii* ODOB. CL. IX 24. — Gr. Qu. auch *in-* u. *-ni'p-*. — Et. Mittelb. aus lat. *juniperus*.

enu'peră sf., pl. -re, Wachholderbeere f. *Rana să se spele cu apă de enipere pisată și fiartă* [sic] DOCT. SĂT. 57. — Gr. Qu. auch *in-* u. *-ni'p-*.

epängea' siehe *ipingea'*.

eparhie sf. Bezirk eines Bischofs: Diözese f, Kirchspröngel m. *Maı făcut-ai [Alexandru Vodă] și al doilea episcop . . și-i dade eparhie o parte din ținuturi* URECHE LET.² I 137. — Gr. Auch *epa'rhie*. — Et. Griech. ἐπαρχία.

eparhio't sm. zu einer Diözese Gehöriger, Diözesan. *Să se inchee sinodul, înștiințind pe eparhioți pentru aceasta mitropolitul* PRAV. BIS. COL. BUJOR. I 687. — Et. Griech. ἐπαρχιώτης.

epetrafi'l siehe *patrahi'r*.

epilepsie sf. Epilepsie f, Fallsucht. — Wenig POP., dafür *boala copiilor, ducă-să-pe-pustii* u. a. — Gr. POP. *epide-*, auch *ipi-*, *pi-*. — Et. Mittelb. aus griech. ἐπιληψία.

epingea' siehe *ipingea'*.

epi'scop sm. Bischof m. *Pe episcop îl judecă mitropolitul cu toți episcopii împreună* MELH. CH. 118. — Gr. Lv. auch *-cup*, auch *episcop*, *-cu'p* betont; POP. *pi'scop*, so bisw. auch LV. — Et. Griech. ἐπίσκοπος.

episcopie sf. Bistum n; Bischofswürde f; bischöflicher Palast. *Sfinții părinți cari' or fi episcopi la sfinta episcopia Huși-*

lor Doc. 1746 MELH. CH. 217. *Hotărım . . rinduirea curioșiei sale ieromonahului Sofronie la episcopia Hușului* Doc. 1826 das. 425. *Sfinta episcopia Hușilor find arsă și prădată* Doc. 1709 das. 176. — Gr. Lv. auch *-cup-*; POP. *pis-*, so bisw. auch LV. — Et. Griech. ἐπισκοπία.

epistasi'e sf. INV. Aufsicht f, Leitung. *Bani aceștia . . să vie la casa rasurilor supt epistasia dumnealui vel log. de obiceiuri* Doc. 1804 TEZ. II 336. *D-ta ai epistasia* [sic]. *lucrării. Luat-ai masurile?* URECHE LEG. 336. — Et. Ngr. ἐπιστάσια.

epistat sm. 1. INV. Aufseher m, Leiter. *Ai pus ciocoii epistați pe la mănăstiri să strângă veniturile mănăstirilor* DION. TEZ. II 184. *La toate aceste* [näml. bei der Herrichtung des Gastmahls], *Sachirbeii era epistat și purtătorii de grija* BELD. ETER. 128. *L-am găsit [pe Teodoros] ajutor logofătului Marinică, epistatul* [Inspektor] *unei moșii ce aveam în Teleorman* GHICA 302. — 2. MOD. fast INV. Gehilfe des Polizeikommissärs = *sub-comisar*: *Unterkommissär m.* *Cind imi ese inainte un epistat și numaı decit să mă închidă la poliție* AL. CL. I 294. — Gr. POP. *ip-*. — Et. Ngr. ἐπιστάτης.

epistolie sf. (bis.) Epistel f im Neuen Testament. *Gea cătră Corintheni întâia epistolie* MARG.³ 3 b. — Siehe auch *posla'nie*. — Et. Ngr. ἐπιστολή.

epita'f sn., pl. -fe, 1. (bis.) = *aer* 3 (s. d.). *In ziua sfintei și marei Vineri . . facindu-se vecernia cu sărutarea epitafului totodată* GHEORG. LET.³ III 319. *Aprindea la candelă făclia din Vinerea Paștilor de la epita'f* GHICA 7. — Gr. Aelter *-fiu*. — 2. LM. Grabschrift f. — Et. Griech. ἐπιτάφιον.

epitrafi'l siehe *patrahi'r*.

epitrop sm. 1. LV. Bevollmächtigter m, Stellvertreter. *Căci D-zeu a făcut epitrop pe duhovnic la toate pacatele . .* ANT. DID. 138. *Cu mila a* [sic] *cerescului Vultur, Corbul, măi marele epitrop* [Grosskanzler] *a monarhieı pasărilor, Uleului și Dulailor cari' în munți se află, sănătate!* CANT. IST. IEROGL. 375 (Nachahmung der Einleitungsformel eines fürstlichen Reskripts). *Pohtește popa să fie . . epitrop lui Hs.* [Stellvertreter Christi] MAXIM 1699 GCR. I 328. — 2. zieml. INV. u. POP. *Vor-mund m.* *Epitrop este vechilul tatălui celui nevirstnic* COD. CAR., Pentru epitropie 1. — 3. MOLD. Vorsteher m, Verwalter einer wohl-tätigen od. konfessionellen Anstalt. *Epitropii așezămintelor Sf. Spiridon, spitalului izraelit* die Verwalter der S. Spiridon-Anstalten, des jüdischen Hospitals. — Vgl. *e'for*. — Gr. Fem. zu 2 *epitroa'pă, pl. -pe*, COD. CAL. § 280. — Et. Griech. ἐπίτροπος.

epitropice/sc *adj.* Vormundschafts- Cod. CAL. § 253: *comisia epitropicească* die Vormundschaftsbehörde. — Et. Griech. ἐπιτροπικός.

epitropie *sf.* A m t n ein es *epitrop*: 1. LV. *Filul acum epitropia* [das Känzleramt] *dobitoacelor de la vrajitor luase* CANT. IST. IEROGL. 362. *Orinduia epitropie preste alcătuirea aratarii a unei noao legiuitoare condică* [sic] die Kommission zur Ausarbeitung des Entwurfs eines neuen Geselzbuches MSCR. 1773 GCR. II 86. — 2. ziennl. inv. u. POP. Vormundschaft *f. Sa se orînduiască avutul ei sub epitropie* [unter Kuratel] URECHE LEG. 358. *Vazind pe acesta [năml. pe domn] că voește a se libera de epitropia lor* [von ihrer Bevormundung] BĂLC. 16. — 3. MOLD. Vorstand m, Verwaltung *f* einer wohlthätigen od. konfessionellen Anstalt. *Cu administrația fie-cărei bisericii comunale este însărcinată câte o epitropie* ÎNV. COF. 1889 II 96.

epura'r, POP. -rîu *sm.* Steinadler *m* (Aquila fulva) u. Goldadler (A. chrysaetos) BUC. MAR.

epura'riță *sf.*, pl. -țe, Hasenspat *m* (Geschwulst am Pferdefuss) GORUNEANU HIPOLOGIE. — Et. Offenbar nach dem Deutschen.

epure *sm.* 1. Hase *m.* *Hatmanul cu oustea . . s'au întors înapoi, fiind Grec cu ptele de epure la spate* [da er ein feiger Grieche war] NECULCE LET.² II 398. *Totdeauna gata a sări la cel mai mic semn, dormeam noaptea somnul epurelui* [schiefen wir des Nachts mit offenen Augen, wie der Hase] GANE CL. XI 369. *Am eșit din oraș, apucînd pe crimpeșul de șosea ce duce la București, fără să ne iasă înainte nici epure nici popă* ISPIR. CL. XVIII 202 (die Begegnung des ersteren gilt als glückbringend, siehe 2, die des letzteren als unheilbringend). *Așa era de voios: puteai prinde epuri cu el* [er war lustig wie ein junger Hund] RETEG. POV. V 11. — FAM. scherzh. *D-zeu să-l ~l* für *D-zeu să-l erte!* Gott erbarme sich seiner armen Seele! *Și iaca ne trezim cu popa Buligă . . tamăiat și aghezmuit dezdimineață, D-zeu să-l epure!* CREANGA CL. XV 453. — 2. Redensarten u. Sprww. (siehe auch *biserică* u. *ca'r* 1): *Ce are a face scripca cu ~le?* wie kommt eins zum andern? (stammt aus einer Zigeuneranekdote). — MUNT. POP. ~ *de hotar*, wird von Einem gesagt, der es mit keiner Partei verderben möchte, etwa: *Mantelträger m* QU. — *Cine gonește* (od. *aleargă după*) *doi epuri, nu prinde nici unul* wer zwei Hasen nachläuft, fängt gar keinen. — *Nu știi* (od. *mai știi*) *de unde* (od. *din ce tufă*) *sare ~le* unverhofft kommt oft. — 3. ~ *de casă, de mosc* Kaninchen *n.* — 4. in Pflanzennamen: a) *iarba ~lui* Zittergras *n* (Briza) BR. — b) *osul ~lui* MUNT. *Ha u h e c h e l f* (Ononis) BR. —

c) *umbra ~lui m* Spargel *m* (Asparagus) BR. — Gr. *Dem. epura's, -re'l* (pl. -re'l). — Fem. *epuroa'ică, pl. -ce, Hăsin f.* — Et. Lat. *lëpus, -ōris.*

epure'sc *adj.* Hasen-. *Ce va să zică timiditatea asta epurească?* TELEOR SCHIȚE 43. — *Epureasca* Art Tanz SEV. NUNTA 281. — *Epurește* nach Hasenart, wie ein Hase. *Eū fuga epurește* [ich rannte wie ein Hase] *prin cînepa și ia pe urma mea* CREANGA CL. XV 7. *A dormi epurește* mit offenen Augen schlafen, ein wachsameres Auge haben.

era'rh etc. siehe *tera'rh* etc.

era't siehe *ira't*.

erbălu'ță siehe *ia'rbă*.

erbărie *sf.* 1. Gras *n* in Menge, üppiger Graswuchs. — 2. fast inv. Pulvermagazin *n*, -*turm m.* *El a intrat în erbărie de aū dat foc de aū ars și el cu iarba* NECULCE LET.² II 200. — 3. LV. Pulvervorrat *m*, Pulver *n* in grösserer Menge. *Boii carii purtau erbăria, de vînt mare s'au risipit* URECHE LET.² I 171. — Et. *ia'rbă*.

erbărit *subst.* ehem. Weidesteuer *f.* *Zeciuială pentru oerit, erbărit, tutunărit și vinărit* FIL. CIOC. 323.

erbo's *adj.* 1. krautig. *Nu numai plantele lemnoase se tund . . , dar și cele erboase* DATC. HORT. 22. — 2. grasreich. *Șo mers prin cimpii erboși, prin codrii frunzoși* FRINCU MOȚII 260.

erchia'n *subst.* Staatsrat *m* CON. 195, in einer Klage auf den Tod eines Fürsten (*Mormintul în locul curții! Țărna în loc de divan! Năfrămile spînzurate și veșmintul drept erchia'n*). — Et. Türk. *erkja'n*, eig. «Säulen (des Staates)», REDH.² 71 b.

ere's *sn.*, pl. -surî, Ketzer-, Aberglaube *m*, ketzerischer, abergläubischer Brauch, Ketzerei *f.* *Pre acele eresure ce încolția și răsăria, pre toate le dezrădăcinară* INDR. GCR. I 163. *Creștinismul începuse să gonească eresurile păgînismului din popor* OLL. HOR. 395. *Nici azi nu este pe la noi eresul acesta de a nu să ceti cununia deodată la mai multe părechii de miri și mirese* GHIB. BV. 48. *După eresul de la noi că fie-care țar este dator ca . . să încerce să ia Țarigradul cu sabia* GHICA 320. *Dață nu pricepi care e cu adevărat sârbătoare și care numai un obicei de lene, un eres* RADUL. RUST. II 16. — Gr. POP. *ir-*; LV. *sg.* auch -*să sf.*, ferner pl. *ere'sif* MARG.¹ GCR. 290. — Et. Ksl. *e'resü*, aus griech. ἀρεσκ. **ere'te** siehe *are'te* 2.

eret'ic *sm.* Ketzer *m*, Häre'tiker. *De cînd aū încăput cărțile pravoslaviei la mina ereticilor* INDR. GCR. I 158. — Gr. LM. *eret'ic*. — Et. Griech. ἀρετικός, ksl. *eret'ikü*.

eretice sf. Ketzerei f. Și dacă . . s'au așezat [Petru Vodă] în scaun, toată nedumnezeirea și ereticia s'au arătat URECHE LET.² I 243.

ergava'n sm. Judașbaum m (Cercis Siliquastrum) RAL. SOV. 53 (grădini de biorne, alună, ergavană). — Nicht zu verwechseln mit iorgovan «Flieder». — Et. Türk. ergeva'n, ergava'n ZENKER 29 a, REDH.² 69 b.

erhă sf., pl. -he, Tr. Weissleder n (mit Alaun bearbeitetes Leder) QU. Punga . . cu baeri din fașii de piele (ierhă) frumos impletite FRÎNCU MOȘI 23. — Et. Vgl. nsl. jerh, poln. jercha, magy. írha etc.

erî adv. gestern. Ce că [warum] n'au venit feciorul lui Iesei și erî și astăzi la masă? BIBLIA 1688, 2 Reg. 20, 26. Nu le-ai întors bine [năml. pieile] și pace, că doar nu de azi, de erî în lucrătoarea [ich halte ja die Werkstatt nicht erst seit gestern] POPOV.-BĂN. 58. Doar era nepoșelul ei pe care ia însăși îl legănase mai erî [noch vor Kurzem] CL. XV 97. Se vede că ești de erî, de alaltăerî man sieht, dass du noch sehr grün bist XEN. BRAZI 154. — Et. Lat. hērī.

erli'c siehe Iarli'c.

erli'c adj. LV. (sec. 18.) eingeboren, einheimisch. Între ei strein nici unul, decît numai cei erlii BELD. ETER. 31. — Et. Türk. jertyr.

ermini'e sf. Auslegung f PSALT. SL.-ROM. 1680 CCR. 229 (cetind erminiile și tilcovaniile sfinteî scripturî). — Et. Griech. ἐρμηνεία.

ermona'h siehe Iermona'h.

erna' (a), prez. -nez, v. intr. überwintern. Cine nu lucrează, Cu lipsa ernează Și cu ia vărează PANN CL. V 366. Dumitrașcu . . a cerut de la vizirul ca să erneze Tatarii în țară pentru paza sa MELH. CH. 138. — Et. Lat. hiberno, -are.

ernatic I. adj. winterlich, Winter-. — Fig. spöttisch von Menschen: grauköpfig, der längst über die Jugendtorheiten hinaus ist, vgl. tomnatic. Iși inchipuia că această pereche ernatică se va sili să-î vire în cap toate toanele lor și să-l îmbătrînească pe dinsul DEMETR. NUV. 12. — II. subst. 1. Ueberwinterung f, Winterquartier n. Cele trebuitoare pentru ernaticul și nutrețul vitelor ION. CAL. 211. Apoi au slobozit toată oastea la ernatic NEC. COSTIN LET.² I 437. Să dee lui Dumitrașcu Vodă ernatic bun, lui și Moldovenilor lui NECULCE LET.² II 332. — 2. MOLD. (Bacău) Geldgeschenk n, das dem Bräutigam abverlangt wird, ehe er sich mit der Braut ins Brautgemach begiebt MAR. NUNTA 561. Sonst dafür vamă. — Gr. Aelter -tec. — Et. iarnă.

erodiu sm. MUNT. Reiher m (Ardea), spez. wahrsch. Edelreiher (A. alba, Herodias

egretta) QU. Îi mai dete . . mai multe pene de erodiu din cele mai frumoase spre a face fulii BALC. 416. — Gr. BIBLIA 1688 Lev. 11, 19 art. erodio'nul, nach dem Griech. — Et. Ksl. ero'dij = griech. ἐρωδιός.

erou' sm. Held m. Cetatea iroilor BIBLIA 1688 Gen. 46, 28. — Gr. Lv. ir-. — Et. iro'u ist = ksl. iro'j, griech. ἦρωας.

erta' (a), prez. 1 ert, 3 iartă, I. v. trans. 1. cui'va c. Jdm. etw. verzeihen. Și ne iarta [vergib uns] greșulele noastre, cum și noi ertăm greșililor noștri ACATHIST 1801 GCR. II 184 (Vaterunser). Cine poate erta pacatele fără numai unul D-zeu? MSCR. 1746 Marc. 2, 7 GCR. II 37. — Lv. auch absol.; cui'va Jdm. verzeihen, zB. BIBLIA 1688 Luc. 17, 3 (de se va pocăi, iartă lui); MSCR. 1669 GCR. I 183 (să le ertăm lor nb. nu-l voi' erta). — 2. pc. Jdm. (Lv. de c. etw.) verzeihen. Iartane pre noi [vergib uns], Doamne, după mulțimea milii tale CEASLOV 1715 GCR. II 15. Apoi să vor erta [wird ihnen verziehen werden] și să vor slobozi MSCR. 1799 GCR. II 167. L-au primit Vodă și l-au ertat de toate greșelele lui NECULCE LET.² II 368. Și s'a savârșit zilele la Tîrgoviște, fiind ertat [begnadigt] de guvern AL. PP. 160. Cum te chiamă? «Susana, să erți [mit Verlaub]» AL. OP. I 720. — Femee ~tă Frau, die nicht mehr menstruiert, dann überh. bejahrte, in vorgerücktem Alter stehende Frau. Prescurari'fa e o muere ertată, careia preotul îi încredințează pristolnicul spre a face prescuri FRÎNCU MOȘI 112. De la copilandri și codanele pin' la uncheșii betegi și babele ertate JIP. OPINC. 21. Fintesc . . a se însura cu zestrea unei cuconi'fi ertată de D-zeu și de oamenii AL. CL. VII 370. — Von Einem, der nach langem Leiden oder Todeskampfe gestorben ist: l-a ~t D-zeu Gott hat ihn von den Todesqualen erlöst, er hat ausgelitten, ausgerungen, er ist entschlafen. Am așezat-o jos, i-am luat perna de sub cap și numai așa a ertat-o D-zeu NAD. NUV. II 139. — Von Verstorbenen: D-zeu să-l (sa o etc.) erte, Tr. fie ~t (~tă etc.) Gott hab' ihn (sie etc.) selig. Barbatul mieu, D-zeu să-l erte mein (gott)seliger Mann. Fie ertat taică-meu mein seliger Vater SLAVICL CL. XV 146. Fie ertatul der Selige (= ihr seliger Mann) POPOV.-BĂN. 103. — 3. cui'va c. Jdm. etw. erlassen, schenken. Iiaș Vodă . . le-au întors [Leșilor] Pocuția . . și le-au ertat și banii URECHE LET.² I 141. Ori-ce nevrîstnic . . avind ertarea [Erlass] virstei după pravila pamîntului COD. COM. 1840 art. 2. Licinie . . trimite pre soția sa la frate-sau Constandin de-î face pace [lui Licinie] și-î iartă viața SPAT. MIL. LET.² I 93. — 4. pc. de (la) c. Jdm. etw. erlassen. Să-l erte vizirul de venit la

Farigrad MIR. COSTIN LET.² I 356. *Care era bătrîn, la vristă neputincîos, se erta de la slujbă* [der wurde vom Dienste befreit] GHEORG. LET.² III 323. *Drept mulțumită că o ertase* [näml. *pasărea*] *cu viață* [dass er den Vogel am Leben gelassen hatte] ODOB. Ps. 213. *S'au rugat să-l erte* [er möge ihn des Amtes entlassen] *și să facă pe altul* [logofăt mare] *în locul lui* AXINTE LET.² II 173. *Cutare Turc, de va erta* [wenn er frei lässt] *robul lui pe cutare Nazarinean* Doc. 1802 TEZ. II 310. — 5. pc. să... Jdm. erlauben, gestatten zu..., es zulassen, dass er... *Ce are el să se încurce în lungi cetiri și meditari?* *Nici timpul nici plecarea nu-l iartă* [weder Zeit noch Neigung gestattet ihm das] I. NGR. CL. V 335. *Egoista republică... găsi cu cale că interesul nu o iartă a primi să mintue o nație chinuită de la care puțin ciștig putea să aibă* BALC. 27. *Dobinzi ertate de către legi* gesetzlich zulässige Zinsen Cod. CAL. § 1332. — II. a să ~ 1. *despre cn.* von Jdm. ablassen Ș. TAINE 256 (*până nu să va erta de tot despre dinsă* [näml. *despre țiu-toarea sa*]). — 2. von einem Sterbenden: *cu cn.* von Jdm. Abschied nehmen (indem man ihn für alles Unrecht, das man ihm im Leben angetan, um Verzeihung bittet und erklärt, dass man auch ihm verzeihe) ALEXANDRIA 177 (*și să ertă* [Alexandru] *cu toți împărații, cu toți craii și cu toți domni*). — Et. Lat. *liberto, -āre, von *libertus* «freigelassen».

ertăciu'ne sf. 1. zieml. INV. u. POP. = *ertare* (s. d.). *Ertăciunea greșalelor noastre afla-ovom de în ertăciunea ce ertăm noi frașilor noștri* TILC. Ev. 1581 GCR. I 30. *Nu face nici un lucru după care să fii dator a cere ertăciune* PANN PV. 1881, 24. *A murit sărmana* [soacră] *din facere, născînd pe Acinia, nevastă-mea, s'avem ertăciune* [mit Verlaub] URECHE LEG. 23. — INV. u. POP. von Abreisenden, Sterbenden etc.: *a-și lua ~ de la cn.* von Jdm. Abschied nehmen (vgl. *ertă* (a) II 2). *Mergînd boerii să-și ia ertăciune și să se întoarcă înapoi* AXINTE LET.² II 172. *Au mers tot norodul de i-au sărutat* [mortului] *mina luiindu-și ertăciune* NEC. COSTIN das. 43. — 2. TR. UNG. POP. a) Rede *f* in Versen, in der der Redner bei der Hochzeit im Namen der Brautleute deren Verwandte um Verzeihung bittet MAR. NUNTA 315 u. 573. — b) Rede *f* in Versen, die über einer Leiche gehalten wird u. in welcher der Redner im Namen des Verstorbenen die Ueberlebenden um Verzeihung bittet MAR. ÎNMORM. 310!

erta're sf. Verzeihung *f*, Vergebung, Gnade. *Ertarea păcatelor* Sündenvergebung. *A cere cuiva ~* Jdm. um Verzeihung etc. bitten. *Să am ertare, cinstiți boeri!* mit Verlaub (od.

halten Sie's zu Gnaden), geehrte Herren! IANOV CL. XIII 71.

erugă sf., pl. -gi, Mülhgerinne *n* B., FRÎNCU MOȘI 101 (*ir-*). — Et. Unbek.

eruncă sf., pl. -ci, MOLD. = *găinușă*: Haselhuhn *n* (Tetrao bonasia). *Acele bătrîne păduri... pline de sitari, de cocoși sălbatici și de erunci* ODOB. Ps. 188. — Gr. QU. auch *ir-*, ferner *rier-* SCRIS. MOLD. 97, *crier-* PP. ȘEZAT. IV 136, *eruşcă* BUC. MAR. NUNTA 506, *eruşcă* TEOD. PP. 168. — Et. ~ ist wahrsch. slav. **jaranbika*, vgl. ksl. *jarenbī* «Rebhuhn», poln. *jarzanbek*, Gen. -bka, ruth. *orobka*, altruss. *orjabka*, lit. *jarūbe* «Haselhuhn»; *eruşcă* scheint durch poln. *gluszka* id. beeinflusst.

esacci'ū siehe *lasacci'ū*.

escadro'n sn., pl. -dro'ne, (neol., mil.) Schwadron *f*. — Gr. *șca-* NEC. COSTIN LET.² II 60; *sva-* (wahrsch. *șva-*) DION. TEZ. II 179. — Et. Frz. *escadron* (russ. *eskadro'nū*), deutsch ehem. *Squadron*, jetzt *Schwadron* (poln. *szwadron*).

eși' (a) v. intr. 1. (*din c.* aus etw. heraus-, hinaus-, *de sub, de după c.* unter, hinter etw. hervor)gehen, -kommen, -fahren, -ziehen, -treten, -ragen, -strömen etc.; *din bae* aus dem Bade steigen; *din port* aus dem Hafen laufen, *din albie* aus dem Bette, aus den Ufern treten, *din găoace* aus der Schale kriechen, *absol.* ausgehen, -laufen, -treten, -kriechen; (*teatru*) abgehen (Ggs. *a întra*): *toți es prin fund* alle ab durch die Mitte. *A eșit chiar acum* er ist eben ausgegangen. *Lumea incepu iar să iasă prin țîrg* [auszugehen] *și să-și vază de treburi* TELEOR SCHIȚE 24. *A eșit Bujor în țară* [B. ist ausgezogen], *Bate, pradă*.. AL. PP. 156. *Și eșind fata de față* [als das Mädchen erschien] *la divanul vezirului* MUSTE LET.² III 78. *Eșil, eși afară!* hinaus (mit dir)! *Aceasta nu-mi ese din gînd, din memorie* das kommt, will mir nicht aus dem Sinn. — *A ~ din copilărie* den Kinderjahren entwachsen, die Kinderschuhe ausziehen. — *A-și ~ din obiceiuri* von seinen Gewohnheiten abgehen. — *A-și ~ din simțiri*, FAM. *din fișini*, POP. *din pepene* ausser sich, aus dem Häuschen geraten. — *A-și ~ din minte, din minți, din fire* von Sinnen kommen. — *A ~ din iarnă* den Winter überstehen. — *A ~ din slujbă, din societate*, TR. *din lucru* aus dem Amte, dem Vereine, der Werkstatt treten, *absol.* austreten. — *A ~ din modă* aus der Mode kommen. — Mit Angabe des Wohin: *la iveală* zum Vorschein kommen, *la lumină* ans Licht kommen, erscheinen, *la maîdan* ruchbar werden; *la pensie* pensioniert werden; *afară* auf den Abtritt gehen, Stuhl haben. *Silea să vază pre fiul său Ioan Vodă eșit la domnie* [auf den Thron gelangt], *care*

fire *ău* părinții spre feciorii lor să-*i* vază în viața lor eșiți la cinste [zu Ehren gelangt] MIR. COSTIN LET.² I 305. A ~ la oamenii, la obraze zu Ansehen, zu Amt und Würde gelangen. *Vulpea* . . precum la lună nu va eși bine știa der Fuchs wusste wohl, dass er den nächsten Monat nicht erleben würde CANT. IST. IEROG. 163. — 2. *înaintea, în calea cuiva* Jdm. entgegenggehen, -kommen, -ziehen. *Venind spre țară* [Stefan Vodă], *î-au eșit înainte frate-său Iliș Vodă* URECHE LET.² I 142. *Stă voinicul la potică, Ciuma rea îi ese'n cale* AL. PP. 35. *Alecu îi eși* [Aristiței] înainte [kam ihr in den Weg] tocmai la vrista cind fetele trăesc numai visind NÂD. NOV. I 48. *Văzu bine că acesteii copilițe nu-*i* eșă adesea înainte* [nicht eben oft in den Wurf kam] *un astfel de noroc* CAR. MI. 8. *Îa unul un băț, altul un cuțit, un topor, ce le-au eșit înainte* SEV. POV. 27. *Ursul* . . *aruncă în protivnicul său bolovanii, rădăcini și cu ce-*i* ese la îndămină* [was ihm gerade in die Hand kommt] ÎNV. COP. 1893 I 43. — 3. *din cuvintul, vorba, sfatul, voia cuiva* von Jds. Vorschrift, Befehl, Rat, Willen abweichen, denselben zu widerhandeln. *Fii pe pace, tată* . . . *Niciodată n'am eșit* [noi] *din cuvintul dumitale* ISPIR. LEG.³ 49. *Ău slujit Ion Săracul cu credință și cu sirguintă, neșind niciodată din voia stăpinului său* SBFERA POV. 155. — 4. INV. u. POP. mit prädikativem Nomen: werden. *Să stie* [el] *că nu va zăbovi un an și va eși domn* [dass er binnen einem Jahre Fürst sein werde] NEC. COSTIN LET.² II 88. *Fiul său, în loc să iasă un om înțelept și învățat, după cum el nădăjduia, a eșit un mare prost* ȘEZĂT. I 97. *Vr'o cincii sute de mioare Ce es vara fătătoare* [die im nächsten Sommer trüchtig werden] TEOD. PP. 474. — 5. sich ergeben: herauskommen, ausfallen, ausschlagen. *Maî tîrziu, cine știe ce va putea eși din această binefacere* [welche Früchte diese Wohltat tragen würde] VLAH. NOV. 9. *Unde-o eși, să iasă mag es ausfallen, wie es wolle. Cînd o neguțătorie de care se apucase, eșise rău* als ihm ein Unternehmen misslungen war I. NGR. CL. VII 44. *Maî toate cite făcea* [Atila], *norocite îi eșău* [fast alles. . . schlug ihm glücklich aus] SPĂT. MIL. LET.² I 125. *Toate prorocirile rămaseră zadarnice și eșiră de mincîună* [erwiesen sich als falsch] BĂLC. 83. *Unii erau de părere . . de-a aștepta eșitul* [den Ausgang abzuwarten] 477. — 6. *vorba ese că* . . das Gerücht kommt aus, verbreitet sich, dass. . . *Într'adevăr esise vorbă că* . . *prințul Andrei făcea pregătiri de război* BĂLC. 377. *Eșituri-mă-au vorbe multe* es gehen allerlei Gerüchte über mich um IARN.-BİRS. 402. *Și-*i* eșise numele de om rău* und er war in den Ruf eines

schlechten Menschen gekommen NECULCE LET.² II 302. — 7. von Saaten, Gestirnen: ausgehen. *Ce-am semănat n'ău eșit. Semănat-am griu de vară, Ău eșit numai negară* AL. PP. 228. *De-asupra casei tale es și azi aceleași stele* EMIN. 182. — 8. von Farben, Flecken: ausgehen. *Aceasta ese la spălat* das geht im Waschen aus. *E îmbrăcat c'un pardesiu castaniu, eșit de soare* [verblichen] *și lung pin' la călcie* DELAVR. IVȘV. 271. — || Vgl. *căpătău* 6 h, *socoteală* u. *suflot*. — Gr. Prez. 1 *e's*, 2 *e'si*, 3 *e'se*, 6 *e's*, MOD. häufig auch *e'se*, 7 *să iasă*; OLT. BAN. POP. 3, 6 *iasă*, 7 *să e'se*; imperat. *e'si*. — Et. Lat. *exeo*, *-ire*.

eșitoare sf., pl. *-toari*, INV. Abtritt m, Latrine f. *Trupurile le-au aruncat în eșitoare* MIR. COSTIN LET.² I 273. *Să curățescă eșitorile cu minule sale* DOS. VS. DECH. 4.

eșitură sf., pl. *-ri*, hervorragende Stelle, Hervorragung. *Aceste țigle sînt agățate de leăturile acoperișului prin niște eșituri ce ele au pe dos la partea de sus* GAZ. SĂT. XIV 365.

e'sle sf., pl. ~, Krippe f. *Cunoscut-ău . . măgariul eslea domnului lui* BIBLIA 1688 Jes. 1, 3. — Et. Ksl. *ja'sli*.

esti'mp adv. MUNT. TR. dieses Jahr, heuer. *Cit rod ău adunat estimp, cit an și cit anțărt* CL. XII 432. *Grii de ~* diesjähriger, heuriger Weizen. — Gr. *-ti'm* PANN PV.⁴ II 85 u. 146. — Et. Lat. *istum tempus*.

estirisi' (a), prez. *-se'sc*, v. trans. berauben Doc. 1768 MELH. CH. 302 (*pentru ca după vreme să nu se estirisească sfînta episcopie de acel loc*). — Et. Ngr. στερω, Aor. ἐστέρησα. *eta'c* siehe *Iata'c*.

e'teră sf., pl. *-ri*, MOLD. (pesc.) Stellnetz n mit Netzreusen (*virși*) in der Mitte ȘEZĂT. IV 115. — Et. Russ. *ja'teri*, *-ră*, ruth. *ja'ter* etc.

eteri'e sf. Hetărie f, bes. der im 18. Jh. gegründete politische Verein; von demselben geleiteter Aufstand 1821. *După eteria din 1821 ce trase nimicirea și imprăstierea familiilor fanariotice* SUȚU NOȚ. 49. — Eine Schilderung des Aufstands in der Moldau gab AL. BELDIMAN in dem Epos ETERIE Iași 1861, reproduziert LET.² III 335 flg. — Et. Griech. *éta:pla*.

e'ü pron. pers. A. Betonte Formen. 1. sg. nom. ~ ich, dat. *mi'e* mir, ac. *pe mi'ne* mich; pl. nom. *no'i* wir, dat. *no'ă* uns, ac. *pe no'i* uns. — FAM. scherzh. ~ *și cu mine* ich in höchsteigner Person, zB. AL. OP. I 1057 (*Tu ești, Aglăiță? a Eü și cu mine, puile*). — Lv. verstärkt *mi'eși*, *mi'neși* etc., zB. PRAV. Gov. 74 a (*maî bine este să mă rog de mineș* [für mich, allein], *iară nu în biserică*). — Gr. Sg. nom. TR. MOD. *io'*, MAC. *mi'ne*, dat. MOLD. POP. *ny'i'e*, MAC. a *ny'i'a*, ISTR. a *mi'e*, ac. LV. (sec. 16.) *mø'ne*, ISTR. *mi're*; pl. dat. LV. *no'a'o*,

noa'ă, POP. noa'oă, noa'ă, no'ă, no'o, MAC. a na'o. — Et. *eu*, *no'i* sind lat. *ego*, *nos*; *mi'e* ist durch Mischung von lat. *mī* und *mīhī* entstanden; *me'ne* dürfte an *ce'ne* = lat. *quem* angeglichen sein; *noa'o* weist auf vlat. *nobis* für *nobis*. — B. Tonlose Formen. 1. *sg. dat. mī* (*mī*, *mī*) mir, *ac. mă* (*m*, *mī*) mich; *pl. dat. u. ac. ne* (*ne-*, *nī*) uns. Den Gebrauch der einzelnen Formen zeigen folgende Beispp.: *imī dă, mi-să dă, dă-mī, mī-a dat*; *mă dă, m'a dat, mi-ți da* (= *mă veți da*); *ne dă, dă-ne, ne-a dat, ni-ți da*. Vor *e*, *o* steht LV. *ni-*, zB. MARG.¹ 136 b (*de ce ni-e treaba să sirguim*), PRAV. GOV. 63 a (*ni-o dederă noao această tocmeală sfintă*), jetzt *n'e*, *ne-o*. — Der *dat.* kann das Possessiv vertreten: *glasu-mī* meine Stimme, *glasu-ne* unsere Stimme. — 2. POP. ethischer Dativ: *Ei să sfătuiră . . Ca să mi-l omoare* sie verahredeten sich, ihn zu töten AL. PP. 1. *Naiba să mi-te ia!* hol' dich der Henker! BUR. CAL. 156. — 3. POP. *dar(ă încă) mi-te* gesch weige denn, aber erst. *Cum ai ajuns p'aiți pe unde nu se vede pasăre cu aripăoare, dar încă mi-te om cu picioare?* ISPIR. LEG.² 358. *Văz c'ai rămas cu ochii la ele* [năml. *la Pietrele Fetei*, Name eines Berges], *dar mi-te* [was würdest du aber erst sagen] *cînd ai ști si povestea lor?* ODOB. Ps. 207. — 4. CREANGĂ CL. XV 7: *Și tocmai mi-te!* *După cea cu ciresle vine alta la rînd* und richtig! Nach der Geschichte mit den Kirschen kommt eine andere an die Reihe. — Gr. *Sg. dat. MOLD. LV. m* (*-m*), aber proklitisch *mī-*, *mī-*, POP. *iny* (*nyī*, *ny*), *ac. LV. (sec. 16.) u. MAC. ISTR. me*, MEGL. *mi*; *pl. dat. u. ac. LV. (sec. 16.) u. MAC. nă*, MEGL. *na*. — Et. *mi*, *me* sind lat. *mī*, *me*; *nă* scheint lat. *nos* wiederzugeben. — || Die übrigen Personalpronomina siehe unter *el*, *și*, *să*, *șive*, *șine*, *tu*.

evangelice'sc *adj.* evangelisch. *Adevărul cel evanghelicesc* INV. CREȘT. 1700 GCR. I 337. — Et. Griech. εὐαγγελικός.

evanghelie *sf.* Evangelium *n*, Evangelienbuch. *În sfînta evanghelie zice: nu judecareți în fătărie, ce judecați în dreptate* MSCR. sec. 17. GCR. I 193. *A zis D-l C. că apa din galerii* [aus den Stollen] *e bună, s'a isprăvit, e cuvînt de evanghelie* [über jeden Zweifel erhaben; ironisch] LIT. *În minia sa i-ar fi aruncat* [dascălului popa] *mai multe evanghelii, psaltiri și ceasloave în cap* I. NGR. CL. III 43. Siehe auch *ca'p* I 19 d γ. — Gr. POP. *van-*, auch *-le*. — Et. Griech. εὐαγγέλιον, ksl. *evangelije*.

evangelist *sm.* Evangelist *m.* *Pomenirea sfîntului apostol și evangelist Marco* ANTHOLOGHION 1705 GCR. I 358. — Gr. LV. (*sec. 17.*) *pl. -li'stli*. — Et. Griech. εὐαγγελιστής, ksl. *evangelistū*.

evașă' siehe *lavașă'*.

Evdochia *npr. f.* Eudokia *f.*, bes. Heilige des 1. März. Siehe auch *ba'vă* 5. — Gr. LV. *-dochi'a*, POP. *Do'chia*. — Et. Griech. Εὐδοκία.

evghenico's *adj. inv. adlig.* edel, nobel. *Pre-evghenicoșilor boeri și cucoane!* hochedle Herren und Damen! C. NGR. 4. — Et. Ngr. εὐγενικός.

evghenie *sf. inv. 1.* Adel *m.* *Dacă înfiitorii părinți vor dori ca să-și mute a lor evghenie și marca neamului către înfiitul de dinșii* wenn die Adoptiveltern Adel und Wap-pen auf den von ihnen Adoptierten zu über-tragen wünschen COD. CAL. art. 246. — 2. *evghenia voastră* Euer Hochwohlgeboren, Euer Gnaden. *Ce negustori să fie, iubite socrule?* «*Creditorii evgheniei voastre, iubite ginere*» AL. CL. IV 317. — Et. Ngr. εὐγένεια, εὐγενία.

evgheni'st *sm. inv. Adliger m.* *Maibine . . nu v'ați da fetele după evgheniști tufă de parale* AL. CL. IV 311. — Et. Ngr. εὐγενής mit verändertem Suffix.

evlavie *sf.* (fromme) Ehrerbietung, Pietät, Frömmigkeit, Religiosität. *Și l-au astrucat . . cu mare evlavie, că au mers tot norodul de i-au sărutat mina luin-du-și ertăciune* NEC. COSTIN LET.² II 43. *Un patriarh bătrîn la vristă, învățat și vrednic de evlavie* [verehrungswürdig] AXINTE das. 168. *Bătrîna, aproape supărată auzind că cineva grăește cu neevlavie* [unehrerbietig] *de D-zeu* URECHE LEG.² 44. *Clădirea bisericii . . por-nind dintr'un simțimînt curat de evlavie* [der Frömmigkeit] CL. IX 11. *Ticăloșia oame-nilor de astăzi care ș'au pierdut evlavia* [die Religiosität] *pin' într'atîta că nu mai dau pentru rugăciuni ca mai înainte* I. NGR. CL. III 43. *Vistiernicul . . are șederea sa* [în bise-rică] *asa aproape* [de domn] *pentru ca* [acea-sta] *să nu aibă atuncea pricină să-l cheme mai de departe și prin aceia să risipească evlavia ascultătorilor* [die Andacht . . störe] SCRIS. MOLD. 217. — Et. Ngr. εὐλάβεια.

evlavio's *adj.* fromm. *Și este evlavioasă să ferească D-zeu, Niți călugărită 'n lume ca dînsa n'am văzut eu* PANN PV.¹ I 139. *Și eși din odae binîșor, cu o evlavioasă șfală, ca și cum s'ar fi păzit să nu strice somnul unui bolnav iubit* VLAH. IC. 56. *Ca într'o li-niște evlavioasă de templu* VLAH. DAN I 108.

evree'sc *adj.* hebräisch, jüdisch. *Auziră că evreeasca limbă glăsi cătr'înșii* MSCR. sec. 16. GCR. I 2*. *Chestia evreească* die Judenfrage. — Gr. MUNT. *ovr-*.

Evre'ū *sm.* Hebräer *m*, Jude. *Făcutu-s'au răpștire Elinilor cătră Evre'i* BIBLIA 1688 Ap. 6, 1. — Dafür LV. auch *Jidov*, MOD. verächtl. *Jidan*. — Gr. MUNT. *Ovre'fă*, ferner *Evre'fă*

BAR. HAL. II 32. — *Fem. Evre'ică*, MUNT, *Ovr-*, *pl. -ce*. — Et. Griech. Ἐβραῖος, ngr. Ὀβριός, ksl. evre'inü.

evse'vie *sf.* Frömmigkeit *f* MELH, CL. XIV 291, als eines der *șapte daruri d-zecști* (*evsevia saü buna cinstire*). — Et. Griech. εὐσέβεια.

exa'rh (spr. egza'rh) *sm.* Exarch *m.*: a) ~ul *plaiurilor*, einer der Titel der Metropolen. — b) ehem. Statthalter des griech. Kaisers in Italien. Daher iron. MARG.² 188 a (*Unde este . . . Mundan* [Montanus, Häretiker des 2. Jh.], *namestnicul hulii . . . exarhul răutăților* [das Oberhaupt der Laster] . . ?). — Et. Griech. ἑξαρχος.

execu'ție, -cu'ție (spr. egze-) *sf.* (neol., jur.) *hisw.* (Zwangs-) Vollstreckung *f*, -ziehung (eines Urteils), *Betreibung*. *In zilele care ți-am muncit*, [boerül] *imi sta zacuție* [setzte er mir unaufhörlich zu, lag er mir auf dem Halse], *de nici nu puteam să mă răsuflu* NAD, NUV. I 211. *Văzind generalul . . . oă nu plinesc boerii caïmacami banii poclonului și a mesei lui Minih, aü pus zecuție* [Wachposten] *cîte patruzeci de soldați pre la gazdele caïmacamilor de-î străjuia* NECULCE LET.² II 410. — Gr. *zac-*, *zecuție* QU. I. c., *jecuție* FRÎNCU MOȚI 102.

exoflisi' (a), *prez. -se'sc* (spr. egzo-), *v. trans.*: *pc.* *Idm.* ganz bezahlen Doc. 1814 u. 1815 TEZ. II 369 u. 387 (*cu acești bani . . . nu se vor putea exoflisi epistații casei menzilorilor pină la un ban*). — Scherzh. a *befertigen* CARAG. CL. XIX 106 (*Bate-mi în usă cînd l-ii exoflisi pe Crăcănel*). — Et. Ngr. ἐξοφλῶ, Fut. -λήσω.

exoflisis (spr. egzo-) *sf. nedecl.* 1. volle *Bezahlung*, *Saldierung* Doc. 1814 TEZ. II 374 ([*banii*] *cei ce nu se ajung spre exoflisis*). — 2. ~, auch *-flă*, *pl. -le*, alleinige *Spiel-*

karte einer *Farbe* in der *Hand*: Singleton *m.* — Et. Ngr. ἐξοφλησις.

exo'prică (spr. egzo-) *sf., pl. -ci*, *inv. (jur.) Paraphernalvermögen* der *Gattin*. *Femeia are neingrădită proprietate asupra exopricei ei* COD. CAL. art. 1659. *D'apoî cite zestrîsoare* Și *exoprici s'aü papat* IANOV CL. VII 316. — Et. Ngr. ἐξοπρῖκα.

ezătu'ră *sf., pl. -ri*, MOLD. das *Wasser stauender Damm*, *Wehr n.* *Ca izvoarele ce cură Cu neoprită pornire*, *Rumpind or-ce ezătură Le stă cu împroutire* CON. 199. — Gr. WEBB. MUNT. *ezit-*. — Et. a *ezi-*; -ză- aus -zi-, -zi- wie -ră- aus -ri-, -ri- in *amărăciune*, nach den vielen *Bildungen* auf -ătu'ră aus *Verben* I. *Konjug.*

ezer *sn., pl. -re*, *fast inv.* See *m.* Și *el sta lingă ezerul* [τὴν λίμνην] *Ghenesaretului* BIBLIA 1688 LUC, 5, 1. — Jetzt dafür *lac*. — Gr. *inv.* auch *ia'zer*, -zăr QU. — Et. Ksl. je'zero.

ezeri' (a să), *prez. mă -re'sc*, *v. refl.* *verschwinden* NAD, NUV. I 96 (*Întrebă de unul, întrebă de altul, pace: nime nu știa nimic, par'că se ezerise moș Toader*); 144. — Et. Unbek.

ezi' (a), *prez. -ze'sc*, *v. trans.* 1. a *b-*, *ein-dämmen*. *Apa o czești și o abați pe de altă parte* NECULCE LET.² II 229. *Șarga se oprește, căci văzu calea ezită* [versperrt] *de un car prea încărcat și răsturnat* URECHE LEG. 78. *Sta tirgul făinii ezit de pine din toate părțile rings um den Mehlmarkt lag das Getreide aufgetürmt* NEC. COSTIN LET.² II 89. Și *tabăra ezită* [war wie ein Damm aufgepflanzt] *toată înaintea curții și pren prejur* MIR. COSTIN LET.² I 330. — 2. wie einen *Damm aufhäufen*, -*türmen* NAD, NUV. I 173 (*incepu a izi [sic] crengi, a rupe buruene și a le grămădi pe fintină*). — Et. *ia'z*, doch vgl. auch nslov. *jeziti*, serb. *zajaziti*.

F

fa'! *interj.* *Anrede* an *Bäuerinnen*, wie *măi*, *mă* an *Bauern*. *Nu mă plînge, fa, Că eu te-oîu lua De soția mea*. AL. PP. 47 (zu einem *Mädchen*). *Așa ne-o fost scris, se vede, fa nevastă* AL. OP. I 1515 (zur *Gattin*). *Cale bună, măi drumet!* . . . «*Cale 'ntoarsă, cloanță fa!*» AL. PP. 38 (zu einem *alten Weibe*). *Nu vă temeți, fa, că doar și eu sint om pămîntean* AL. OP. I 665 (zu mehreren *Mädchen*). Daher zu einer *Hündin* AL. PP. 55 (*Dolca mea, Dolcuță fa! Furiă laba țe-aü rănit . . ?*). — Gr. MUNT. TR auch *fă'*, zB. RĂDUL RUST. I 141 (*Da und' vă duceți, fă Marando Și neică Stan-*

cule?); COȘBUC 95, zur *Gattin* (*Nușa fă, ce semn voești?*). — Et. *Kürzung* von *fattă* oder *făme'e* (siehe *feme'e*) oder *beiden*.

fă' siehe *fa'* u. *fă'ce* (a).

făcăle'ș *sn., pl. -țe*, MUNT. *Rührholz n* für *Maisbrei* (*mamăliga*) etc. *Amestecă vorba ca făcăleșul mămaliga* (Sprw.) I. GOLESCUL CL. VIII 73. — MOLD. dafür *melesteu*, auch *coleșer*. — Et. *Wahrsch. magy.*, vgl. *fakalán*, *fakalán* «*Holzlöffel*», aus *fa* «*Holz*» u. *kalán*, *kanál* «*Löffel*».

făcălui' (a), *prez. -lu'e'sc*, *v. trans.* *Hülsenfrüchte*, *Kartoffeln* etc. durch *Zerquetschen* mit

einem Holze in Brei verwandeln: r ū h r e n . Să se fiarbă cartofi cu apă și apoi făcăluindu-se să se dee păsărilor să mănince DRĂGH. IC. 58. Amestecându-le [năml. verdețurile] puțin cu lingura spre a nu se făcălui [damit sie nicht zerrührt werden] REȚ. 5. — Et. Wahrsch. magy., siehe făcăloț.

făcā're sf. Zauberei m PP. MAR. INMORM. 15. ([Să mă spāl] de toată darea, De toată făcarea, De toată aruncarea..). — Et. Zu a fa'ce (s. d. II 3), gebildet wie născā're, vin-zā're etc.

făcātu'ră sf., pl. -ri, Tr. Zauberei f (die man treibt, um Jdm. zu schaden). O vrăjitoare renumită în toată țara de vrăji și de făcătură POMP. CL. VI 25. Gindeai că-î od. par'că era făcătură es war (rein) wie verhext. — Et. a fa'ce (s. d. II 3).

făcā'ŭ sn., pl. -ca'e u. -că'e, MUNT. kleine (Getreide-)M ū h l e QU. A ajunge de la moară la făcăŭ (sonst la rîșniță) vom Pferd auf den Esel kommen JIP. SUR. 162 u. OPINC. 85. — Et. Unhek.

fa'ce (a) I. v. trans. 1. tun, machen. Cine ~, lui își ~, cine dă, lui își dă (Sprw.) Jeder ist seines Glückes Schmied. Zis și făcut gesagt, getan. Nu măi fac ich will es nicht wieder tun. Rabdă, Rumîne, tacî, că tu ți-le faci [du bist dir selber schuld] JIP. OPINC. 98. Fă ce-î face și eși de-acî! schau, dass du von hier herauskommst! ODOB. MV. ed. 1886, 41. Tu ești făcut [du bist dazu geschaffen] a fi, cît veî trăi, înșelat de femeî C. NGR. 56. Mîndra v'nală și supțire E făcută spre iubire IARN.-BIRS. 76. Cafeaoa o să-î facă bine [wird ihm gut tun] DELAVR. PAR. 84. Îară pentru Pocuția, că nu o veî măi cere de la Leși, bine veî face [so wirst du gut daran tun] NEC. COSTIN LET.² I 457. Siehe auch bine II 5 a. Îmî faci rău du tust mir weh. Îmî face rău [es tut mir weh, ich kann es nicht vertragen].. s'auz cum guită [porcul] DELAVR. PAR. 160. Nu ~ nimic es tut nichts, macht nichts aus, hat nichts zu sagen, schadet nichts. N'am eŭ de-a face cu popa Zăbavă [der Pfarrer Z. geht mich nichts an], nu l-am pe listă CARAG. CL. XIII 250. Voiŭ cerca să mă lupt cu el [năml. cu zmeul], dacă nu vor putea face cinîi meî nimic cu el [wenn meine Hunde nichts gegen ihn ausrichten] RETEG. POV. IV 39. A ~ cuiva în ciudă, în necaz Jdn. ärgern. Îar eŭ — n'am ce face? — îmî schimb gîlasu și încep a strîga: Stăi, mă! ich aber mache mir den Spass. mit veränderter Stimme zu rufen: Halt! AL. OP. I 49. Se dete jos, că n'avea ce face es half ihm nichts, er musste absteigen ISPIR. LEG.² 46. Poronca tatîi, n'am ce face der Vater hat's befohlen, ich kann nicht anders (od. da ist nichts zu machen) AL. OP. I 829. Așa-î lumea, n'ai ce face so ist nun

einmal die Welt VLAH. IC. 88. Apa neputînd topi grăsimăa, n'are ce face nici păturiî de necurățenie [kann es auch der Schmutzschicht nichts anhaben] GAZ. SAT. XIV 370. Multe de rcestea înghîteaŭ tovarășiî lui, dar n'aveaŭ ce-î face [aber sie mussten sich's gefallen lassen] NAD. NUV. II 161. Nu pot să-ți fac nimic ich kann dir nicht helfen. E băiat onorabil și credincîos; n'ai ce-î face [das muss man ihm lassen] CARAG. CL. XIII 249. Mi-î milă de dînsa, dar n'am ce-î face [aber ich kann ihr nicht helfen] AL. OP. I 914. Are diplomă de doctor. «Ce are a ~? O fi cumpărat-o» er besitz ein Doktordiplom. «Was weiter? Er wird's gekauft haben.» Siehe auch avea' (a) AI 10—14 u. ca'p I 19 c. Ce măi faci? «Nu fac bine, sint bolnav» wie geht's (od. wie befinden Sie sich)? «Mir geht's nicht gut, ich bin krank.» — Wird in vielen Fällen gebraucht, wo die Art des Tuns nicht näher bezeichnet werden soll, das Deutsche aber einen genaueren Ausdruck wählt: a ~ o casă, un pod, o corubie ein Haus, eine Brücke, ein Schiff bauen; o grădină einen Garten anlegen; un clopot eine Glocke giessen; ciorapi Strümpfe stricken; barba, ghetete den Bart scheren, die Schuhe putzen; un paraclis einen Privatgottesdienst abhalten; pregătiri Vorbereitungen treffen; logodnă Verlobung feiern; a-și ~ pedeapsa seine Strafe abbüßen; a ~ pictură Malerei treiben; dreptul, medicina Jus, Medizin studieren; armata, serviciul militar (als Soldat) dienen; admirațiuna cuiva Jds. Bewunderung ausmachen, den Gegenstand seiner Bewunderung bilden; lege als Gesetz gelten; o lună de închisoare einen Monat Gefängnis absitzen. La faptul ferederului beim Bau des Badehauses DOS. VS. Sept. 26. Începînd de la faptul lumîi [von der Erschaffung der Welt] Noe. 25. Multă dorobănțime căzu în șanț făcînd pod [und bildeten eine Brücke] cu trupurile lor GANE CL. XI 372. Masculinele fac pluralul în -i die Maskulina bilden die Mehrzahl auf -i. Poți să faci slova lui? kannst du seine Handschrift nachmachen? COGĂLN. LET.² III 247. Falsificarea făinîi să face [wird betrieben] pe o scară întînsă LIT. Am scontat leafa pe 15 zile, numai ca să-ți fac [um dir zu beschaffen] acei 200 de lei DELAVR. SULT. 113. Dacă ar da un tîrg bun, ia putea să vindă atît cît îi lipsea ca să facă datorîa [um die Schuld zusammenzubringen] POPOV.-BĂN. 122. El a făcut [hat zurückgelegt] patruzeci de mile pe jos DICT. AC. [Cărutele] făcuseră [hatten gebraucht] de la barieră și pînă în tîrg aproape un ceas TELEOR SCHIȚE 16. Luntrașul este om de omenie, nu face mult din bani [er macht sich nicht viel aus dem Gelde; Germanismus?] RETEG. POV. IV 79. Bine făcut wohl gebaut, hübsch gewachsen. — 2.

a o ~ *cuiva* Jdm. einen bösen Streich, einen Possen spielen, es ihm heimgeben, -zahlen. *Mi-ai făcut-o, măi argate! . . . Mi-ai făcut-o îndesată! Dar țe-oii face-o și eu ție, fii pe pace, d'astă-dată!* DULFU PĂC. 89. *Las' că v'o fac eu tilharilor!* RĂDUL. RUST. II 292. Siehe auch *bu'n* I 11 b. — 3. elliptisch: a) *cu ochiul, cu mîna etc.* mit den Augen, der Hand etc. ein Zeichen geben, winken; *din cap* mit dem Kopf nicken, den Kopf schütteln; *din mîni* die Hände bewegen. *Trăgîndu-l de mîneacă, îi făcu cu ochiul spre* [deutete er mit einem Blicke nach] *șeful de masă* DELAVR. SULT. 128. *Păharele cu ochiul îi făcea par'că să vie* SPER. AN. 1892 I 53. *Un zămos mare și mirositoriu își face cu ochiul* ÎNV. COP. 1878, 10. *C'o mîna pe carte scrie și cu alta-mă face mie* *Să merg în cîntelărie* IARN.-BIRS. 26. *Sf. Petrea . . . se uita înapoia sa și-i făcea lui Făt-Frumos din cap* [nickte ihm zu] EMIN. CL. IV 184. *Cu sufluetul amărit bunica făcea din cap* CL. XV 107. *Incepem a slăbi șfoara și a face din mîni, ca rotița . . . să se învîrtească* ISPIR. JUC. 8. — b) *cu cn.* mit Jdm. Geschäfte machen, handeln JIP. OPINC. 143 (*Am făcut de multe ori cu ande răposatu*). — 4. LM. *pe nevino-vata, pe prostul etc.* die Unschuldige, den Dummen etc. spielen (Gallizismus). *Dar domnul se ține tare. Face pe neînduplecatul* VLAH. GV. 112. *Nu ~ pe grozavul!* niach' dich nicht wichtig! — Ähnl.: *De vre-o cităva vreme, Moș Tudor luase obicei s'o fucă și pe geambașu* [hatte sich auch auf den Viehhandel geworfen] RĂDUL. RUST. II 60. — 5. hervorbringen: *copii* Kinder gebären, zur Welt bringen, absol. entbinden, niederkommen, in die Wochen kommen; *ouă* Eier legen; *roade* Früchte tragen; *aripi, frunze, bube* Flügel, Blätter, Geschwüre bekommen. *Gol cum l-a făcut maică-sa* splinternackt. *Fire-ai, maică, blestată, De ce nu m'ai făcut fată* [dass du mich nicht als Mädchen zur Welt gebracht hast] IARN.-BIRS. 301. *Avînd un fiastru al său . . . făcut* [erzeugt] *de Doumna Dabijoaia cu Buhuș* NECULCE LET.² II 193. *Eu atunce te-oii lua Cînd a face plopul pere și răchita vișinele* IARN.-BIRS. 45. *Mă duc să pun un zbanț maiorului care a făcut dalac. «Maiorul a prins dalac?» Ba calul maiorului* CL. XV 299. *Este cu puțință ca un biruitor ca dinsul să facă această gîndire* [diesen Gedanken fasse]? VĂCĂR. IIO. TEZ. II 271. — 6. (aus-) machen, betragen. *Cit ~ socoteala?* wieviel beträgt die Rechnung? *Doiă și cu doiă fac patru* zwei und zwei ist vier. *Ioan Teodor Medelnicerul 16 ani au slujit terziman* [als Dragoman] *și șase vechil, fac* [macht] *doiăzeci și doi ani* CANTA LET.² III 190. *Tot una*

face [es ist alles eins], *Ioano, eu nu sint mulțumit* CAR. MICA IOANA 186. — Refl. NECULCE LET.² 314 (*carii se fac peste tot optzeci de mi de oaste*). — Daher: — 7. wert sein. *Jimblă caldă . . . albă rumenă . . . Numai mirosul ei făcea paralele* DELAVR. PAR. 325. [Acesta bucate] *sînt scumpe, fine: un galben ocaia. «Fie, că face»* FUND. BASME 130. *Dar viața mea nu face această osteneală* BOLINT. 1877, I 214. — 8. FAM. vor einer Anführung: sagen. *Eu zic: așteaptă să închid vișelul . . . Da el . . . face: merg înainte și mă ajungi, că ești mai tinără decît mine* NĂD. NUV. II 198. — Schon Dos. häufig, zB. VS. Sept. 26 (*iară Chinops fece: face-te-voiu de ti-i mira*). — *Ce ~? wie?, was? Iartă-mă. «Ce face? Să te ert? Eu, o tigoarē, o scorpie* C. NGR. 215. — 9. mit doppeltem Objekt: a) *pc. frumos, de ris etc.* Jdn. schön, lächerlich etc. machen. *Arză-te focul, potică* [Apotheke], *Că faci pe lelea voinică* [blühend, näml. mit Hilfe der dort gekauften Schminke] IARN.-BIRS. 439. — b) *pc. c.* Jdn. zu et w. machen. *Îi puse vornic mare de Țara de Jos, ca să-l facă al său prieten* NECULCE LET.² II 275. *Vitejiile sale contra Turcilor . . . îl făcură groaza mahometanilor* HASD. IV. 185. *Cantemir, care făcea pe Costin cel mai mare istoric al Moldovei* [der C. als . . . hinstellte] ADAM. BIOGR. 15. [Mateiu] *făcea pre Stefan Vodă că este ispravnic pus de dinsul* [gab Fürst St. für einen . . . aus] MIR. COSTIN LET.² I 154. *Dar unde țe soțioara? Ce ne-ai făcut sorioara* [was hast du aus, mit unserer Schwester gemacht = wo ist sie]? AL. PP. 153. *Ce-ai făcut cheile?* wo hast du die Schlüssel hingetan? — c) FAM., bes. TR., mit *part.*: machen, lassen. *Să ~ așteptat* er lässt auf sich warten. *Și atuncî scrie la gazeta țării . . . ce otărîră* [ministrii], *d'o fi dă spus, dă nu, o fac mîleită* [verschweigen sie es] JIP. OPINC. 102. *Tată-so-i dudu* [pe copii], *adecă-i făcu pierduți prin pădure* [überliess sie im Walde ihrem Schicksal] RETEG. POV. I 47. *Bagseamă, pe mine mă fac uitată* [sie haben mich ganz vergessen] *nu mai țin mînte de cînd nu-mi deteră nici mîncare nici băutură* das. 35. — Bes. a ~ *scăpat* entschlüpfen, laufen lassen. *Eri mi-te-am făcut scăpată; Azi nu-mi scapi nesărutată* COȘB. 82. *Bunul tău geniu te face scăpat chiar de căsătorie* [rettet dich . . . vor der Ehe] LIT. — d) schelten. *Țîind de rău și pre Stefăniță Vodă, făcîndu-l om de nimică* MIR. COSTIN LET.² I 370. *Oșierii lor* [näml. ai Muscalilor] *ne injura, tot «durak moldovanski» ne făcea* GHICA 20. — e) *pc. să . . . de . . .* Jdn. machen, veranlassen, bewegen, dass er, zu . . . *Lucrurile țării îl făcea să fie trist și cu voe rea* AXINTE LET.² II 137. *Ai să mă faci* [du wirst mich noch dahin bringen] *să închid poarta și*

să nu mă primesc pe nimeni în casă! XEN. BRAZ 45. *Face-te-oău de ti-î mira* ich werde dich staunen machen Dos. VS. Sept. 26. *Nu mă ~ să aştept!* lassen Sie mich nicht warten! — f) *trebuie să te fac un cadrlr* ich muss eine Quadrille mit Ihnen tanzen CL. XIX 120. — g) *I-aş fi dat [un ban].., Nu mă face-un gologan..* [ein Groschen macht mir nichts aus, auf einen Gr. kommt es mir nicht an] SPER. AN. 1893 III 144. — II. v. intr. 1. POP. a c. auf etw. deuten. *Cînd aleargă nourii pe cerii, fac a vreme rea* ŞEZĂT. IV 119. *Trebuie să ne mintuim de dînsul; el face a moarte* [er wird nicht lange machen], *ş'a urit zilele* NĂD. NUV. I 152. — 2. a-şi ~ de dragoste kosen, de urit sich unterhalten. amüsieren OLIAN. CL. XVIII 126 (*Afurisite dihanii* [nămi. pisicile care miorlăiau].., *se vede că ploaia le-a gonit de pe-afară si-şi fac de dragoste pe urechile mele*); NĂD. NUV. II 127 (*eû muncesc de daû în bot şi ele* [năml. nevasta şi mama] *şi fac de urit*). — 3. *cuiva cu ulcica, pe ursită, de drago* 'e Jdn. behexen, so dass er zu einer bestimmten Person in Liebe entrennt; geschieht durch gewisse Zeremonien u. Zaubersprüche. *Îi face cu ulcica* [er hat dir's angetan], *se vede, ştii tu* AI. CL. I: 217 (zu einem verliebten Mädchen). — 4. MUNT. passen, sich schicken QU. *Pentru femei bătrîne nu fac colorile vii* DICŢ. AC. *Nu face să mergem [la dinşii] tocmă la vremea mesei*. LIT. *E iute! n'are cumpăt!.. nu face pentru un prefect* [er taugt nicht zum Prefekten] CARAG. CL. XVIII 429. — 5. *într'o direcție* nach einer Richtung gehen, fahren, sich wenden. *Nimene n'o auzit din gura lor vorbă rea sau o-cară sau macar să-şi zică unu altuia: fă 'ncolo* [geh weg]! BOGD. POV. 104. *O calească: apurâ ulița Sf. Ilie, și făcînd în stînga la deal..* C. NGR. 16. — *N'am încotro* ~ ich weiss nicht, was ich beginnen soll. *De grele păcate n'am încotro face* Dos. Ps. IN V. Ps. 37 Z. 8. *La vîrsta mea să duc dorul nebunilor? Eû, o babă cu minte? Căci sint babă, n'am încotro face* [da lässt sich nichts tun, das ist einmal Tatsache] AL. OP. I 1198. — III. a-să ~ 1. werden, geschehen. *Şi zise D-zeu: să să facă lumină, și să facu lumină* BIBLIA 1688 Gen. 1, 4. *Să ~ ziuă, întunerec, frumos* es wird Tag, dunkel, schön(es Wetter). *Facă-se pe vrerea mea!* möge es nach meinem Wunsche geschehen! AL. PP. 182. *O mare mişcare se făcea* [entstand] *în tabăra noastră* GANE CL. XI 370. *Eri s'a făcut logodna* gestern hat die Verlobung stattgefunden. *Futa calicului a dispărut.. și nime nu poate răspunde ce s'a făcut cu ia* [was mit ihr geschehen, aus ihr geworden ist] BOGD. VECH 23. *Pe la noi, pe la Vlădeni Nu se fac nici chiar coceni!*

[wachsen nicht einmal Maisstengel] IARN.-BIRS. 471. — *Mi-să ~ foame, sete etc.* ich bekomme Hunger, Durst etc. — Elliptisch: *Pe la începutul lui Septemvrie i-se face [rîndunelei, scil. dor] de ducă* [erwacht in ihr das Verlangen, fortzuziehen] ODOB.-SLAV. 164. *Ţi-s'a făcut pe semne de vre-un conflict* es gelüstet dich wohl nach einem Streit CL. XIII 287. — Mit einem zweiten Objekt: *Ce frumoasă se făcu Şi mîndră, arz'o focul!* EMIN. 162. *O şterse binisor, binisor și se făcu nevăzut* [und verschwand] DELAVR. PAR. 155. *De-ar fi dorul vînzător* [verkäuflich], *Eû m'aş face negustor* IARN.-BIRS. 92. *Vinu-î bun, vinarsu-mă place, Om bogat eû nu m'oău face* das. 386. *Vroia.. să se facă numai decît cu moşioară* er wollte durchaus in den Besitz eines Gütchens gelangen AL. OP. I 1581. *Dar el, el ce s'a făcut* [was ist aus ihm geworden, wo ist er hingekommen]? CARAG. TEATRU II 201. *Mihul gluga ş'arunca Şi din tinăr ciobănel Se făcea* [verwandelte er sich in] *un voinicel* AL. BP., Ştefăniţa Vodă. *Ce ne facem fără boi?* was fangen wir ohne Ochsen an? NĂD. NUV. II 156. *Ce era să se facă el* [was wollte er beginnen] *în acest loc posomorit ca o temniță?* DEMETR. NUV. 12. *E! ce te faci tu acum* [was nun beginnen]? *Căci seara se apropie și loc de răpauș nu este* ISPIR. LEG.² 389. — 2. *surd, bolnav etc.* sich taub, krank etc. stellen. *Ha! la maică de mă cere, Că m'oău face minioasă, Dar veni-voiu bucroasă* IARN.-BIRS. 408. *Petru Vodă Aron, ce se făcea fecior lui Alexandru Vodă* [der sich für einen Sohn Fürst Alexanders ausgab] NEC. COSTIN LET.² I 150. — *Mă fac că nu-l cunosc*, älter u. POP. a nu-l cunoaște ich stelle mich, tue, als ob ich ihn nicht kenne. *Sultanul.. se făcea deocamdată că nu ştie nimica* HASD. IV. 31. *El însă se făcea a nu o vedea și a nu o auzi* RETEG. POV. I'. *Nu te ~!* verstelle dich nicht! — 3. MUNT. (in der Einbildung, im Traume) erscheinen, sich zeigen QU. *I-se făcea foarte adese-orî înaintea ochilor priveliştea de pe Bistricioara, cu satu.., cu sălciiile..* *I-se făcea apoi.. nişte plopî nalţi..* RĂDUL. RŪST. II 169. *Ţugulea visa un vis ce-î plăcu. Se făcea* [es schien ihm] *că el era într'o grădină frumoasă, frumoasă ca un rău* ISPIR. LEG.² 314. — 4. *cuiva* Jdm. gebühren, (zu-)kommen URECHE LEG. 21 ([*Vameşul*] *dete lui Ion partea ce i-se făcea din prinderea contra-bandei*); 22 (*Poate că i-s'ar fi făcut lui Ion ceva mai mult de 600 lei*). — 5. FAM. POP. *unde-va* wohin gehen. *Tare-aş voi să mă fac la fereastră* NĂD. NUV. I 128. *Ia fă-te încoace, strengarule!* komm doch mal her, Schlingel! FIL. Cloc. 59. — || *făcător* adj.: *de bine* siehe *birne* II 5; *de minuni* wundertätig, subst. Wundertäter m; *de rău, de rele* Uebel-

Missetäter *m. Nenorociții amici ai poporului fură... tiriți de păr de-alungul stradelor și închisi la cazarmă ca niște făcători de rele* [wie Verbrecher] AL. CL. III 58. *Mă tem să vă las singur, noaptea-î neagră... și sint făcători de rele* [Räuber] pe aici I. NGR. CL. VII 45. — *face* *sf.* 1. *de bine* siehe *bine* II 5. — 2. *Geburt f* (= Gebären, Entbindung, Niederkunft. *Durevi de facere* sie ist im Wochenbett gestorben. — *făcut sn., pl. -turi*, Zauber *m. Niscaiva leacuri care să le desfacă făcutul stîrpicîunii lor* [den Bann ihrer Kinderlosigkeit] ISPIR. LEG.² 160. *Par'că-î un făcut* (ISPIR. LEG.² 73: *un lucru făcut*) es ist wie verhext. Siehe auch *fa'pt.* — *Gr. Imperat. fă, nu face* (MOD. *nu fă*); *perf. făcu'tu* (schon COD. STU. HC. II 285), *LV., TR.* (bei den *Mocani*, nach FRNCU MOȚII 79) u. *MAC. fe'ciū, fece'si, fe'ce* (ф'к'чe) etc.; *plupf. făcu'sem*, ferner 3 *fe'pse* (ф'к'nce) COD. STU. II 284 (*E deca-și fe'pse rugă*); *part. făcut*, *LV. u. MAC. fa'pt*, noch erhalten in PP. DOBR. u. südl. MUNT., siehe BUR. CAL. 23, TEOD. PP. 27 u. sonst, REV. TOC. III 379, CL. X 399 flg.; *ger. făcl'nd*; *adj. verb. făcăto'r(tu)*, dazu *făpto'r(tu)* «Schöpfer» COR. CAZ. I CIP. PR. 206. — *Et. Lat. facio, -ere.*

făchio'l subst. Flortuch *n*, *Gaze f B.* (*făchio'l*); BOLINT.² 293 (*Din frumosul ei făchio'l. Cu bibiluri aurite Cad cosite impletite*); BARAC GCR. II 176 (*Scadune... Cu făchio'l acoperite*); als Leichentuch FRNCU MOȚII 173 (*fătio'l*). — *Et. Magy. fátjol.*

fa'chiū sn., pl. -chturi, *Fackel f* Dos. VS. Ian. 30 (*spinzurat și pălit cu făchiuri*); FEVR. 8 (*strujit și cu făchiuri de vînt picat*). — Noch jetzt von der Harzfackel der Fischer ȘEZĂT. II 227 u. IV 117 (hier *fachie sf.*). — *Et.* Scheint direkt lat. *facula* wiederzugeben, doch siehe folg. Art.

făcli'e sf. (Wachs-, Kirchen-) *Kerze f*, *-Licht n. Doao sfesnice cu făcliū de cele mari aprinse* BARAC HAL. IV 163. — Die in der Osternacht bei der Auferstehungsfeier gebrauchte Kerze (*făclia de Paști*) wird vom Volke aufbewahrt u. bei Gewitter als Schutzmittel angezündet. — *LV. überh. von allem zum Leuchten Dienenden*, so bes. in der Bihelübersetzung, nach gr. λαμπάς, λογός, zB. von den Lampen der klugen Jungfrauen Matth. 25, 1; vom Licht, das man nicht unter den Scheffel stellt Marc. 4, 21; *făcliū de vînt* Windlichter, *Fackeln* MIR. COSTIN LET.² I 272. — *Et. Mittelb.* aus lat. *facula*, vgl. slav. *faklija, faklja*, magy. *faklya*.

făclie'r, *INV. u. POP. -r(tu) sm.* *Lichtzieher m. Stoleri, dulgheri, faclieri, soponari* SUȚU NOȚ. 107.

făcut siehe *face* (a).

fa'eș adj. *LV. prächtig, stattlich, wunderschön. Și munții aceia mai năli decît la noi și mai faeși* Dos. VS. Oct. 23. *Om de fire întru tot și faeș* NEC. COSTIN LET.² II 102. *Și atîta era mare acel măr* [Apfel] și *faeș cît s'au mirat și împăratul* MSCR. 1760 GCR. II 73. — *Et. Unbek.*

fa'g sm. 1. *Rotbuche f* (*Fagus sylvatica*). (*Lemn de*) ~ *Buchenholz. De ~ buchen.* — *Et. Lat. fagus.* — 2. siehe *fa'gur*.

făga'd sm. *Schank-, Gastwirt m* TEOD. PP. 296 (*În casa făgadului*). — *Et. Zu magy. fogadó* «Wirtshaus».

făga'dă sf., pl. -de, *LV. Gelöbni n*, *Gelübde*. *Cu făgade că vor face toate cererile Turcilor* AXINTE LET.² II 126. *Să auzi rugii și făgadii cu care șerbul tău să roagă'naintea ta* Dos. PARIM. GCR. 244. *Vor făgădui făgade Domnului si le vor da* BIBLIA 1688 Jes. 19, 21. — *Et. Zu magy. fogadni* «versprechen».

făgăda'r(iu) sm. *Schank-, Gastwirt m* AL. PP. 41 u. TEOD. PP. 296 (*Măi crișmar, măi făgădar!*). — *Et. Zu magy. fogadó* «Wirtshaus».

făgăda's sn., pl. -șe (?), *Gelübde n* SICR. DE AUR GCR. I 273 (*și atuncî acest făgădaș au pus [tat er] lui D-zeu*); 274; *Versprochenes n* RETEG. POV. I 33 (*am venit să-mi dai făgădașul*). — *Et. Magy. fogadás.*

făgădă'ū sn., pl. -dăe, *TR. Wirtshaus n*, *Schenke f. Tu umbli prin făgădae, tu te bați cu befinii* RETEG. POV. IV 24. — *Et. Magy. fogadó.*

făgădui' (a), prez. -due'sc, *I. v. trans.* 1. *gastlich aufnehmen* AP. VOR. öfters, zB. Ap. 21, 17 (*cu iuboste făgăduiră noi frații*); COD. STU. HC. II 50 (*și călătorii, făgădui[și] la casele voastre de-î răpăusați*). — 2. *cui'va c. Jdm. etw. versprechen, verheissen. Înțeleptul (od. cumintele) făgăduiește și nebunul (od. prostul) trage nădejde (Sprw.) der Kluge verspricht und der Dumme hofft. Cînd Moisi de în pustie trimese să caute țara cea făgăduită* [das gelobte Land] CAZ. GOVORA GCR. I 100. — II. *fast INV. mă făgăduesc a face c. od. că voiū face c. ich verspreche, sage zu, verpflichte mich, etw. zu tun. Făgăduindu-se Stefan Vodă că nu va lipsi în viața lui de poruncile crăești* NEC. COSTIN LET.² I 135. *Putea el să se lepede de cauza națiunii pe care se făgăduise a o ajuta?* BALC. 342. — *Et. Magy. fogadni.*

făgăduia'lă sf., pl. -due'li, *INV. -due'le*, *Versprechen n. Făgadueli de posturi, numiri chîar pentru acei ce nu se incred în făgădueli* XEN. BRAZI 55.

făgădui'ntă sf., pl. -țe, *Versprechen n*, *Verheissung f. Să așteptați făgăduința părintelui* APOSTOL 1683 Acta Ap. 1, 4 GCR.

I 261. *Adormeam pe nădejdea făgăduințelor lui C. NGR. 47. Pămîntul, țara făgăduinței* das gelobte Land.

făgăduită *sf., pl. -te*, Gelöbniß *n* COD. STU. GCR. I 54 (*se împli cuvîntul lui [D-zeu] și făgăduita ta*); 55.

făgăduitură *sf., pl. -ri*, Verheissung *f* COD. STU. GCR. I 42 (*toate făgăduiturile lui D-zeu*).

făgaș siehe **văgaș**.

făge't sn., pl. -te, Buchwald *m. Mî-a lăsat cucul făgetul* BIBIC. 165. — Gr. Dem. -ge't, *pl. -le*. — Et. *fa'g*.

fa'gur sm. (*de miere* Honig-) *Wabe f. Fa-gur de miere cuvintele bune* BIBLIA 1688 Prov. 16, 24. — Gr. TR. MOD. auch ~e; MUNT. MOD. *sing.* auch *fa'g* QU. — Et. Lat. *favus*.

fa'imă *sf., pl. -me*, LM. Ruf *m*, Gerücht *n*, Ruhm *m*. *În sat se lăfise fa'ima că zmeul a furat pe fata văduvei* RETEG. POV. V 24. *Îubirea de moșie e un zid Care nu se 'nfio-rează de-a ta fa'imă, Baiazid!* EMIN. 144. — Et. Gelehrte Umbildung von lat. *fama* nach *defa'im*.

fa'im'o's adj. LM. berühmt, berüchtigt. — Et. Gelehrte Umbildung von lat. *famosus*.

fa'in *adj.* FAM. fein (= gut). *Veșminte .. de postav de cel mai fa'in* BARAC HAL. II 33. [*Scurteica costă*] *patruzeci de leușori ... E marfă fa'ină* JIP. OPINC. 146. — Et. Deutsch *fein*.

făina' (*a*), *prez. -ne'z*, hemehlen (verächtl. = schminken) JIP. RAUR. 2 (*o femeie făinată*).

făi'nă *sf., c. obl. -ni, pl. -nuri*, Mehl *n*. *Altă făină se macină acum la moară* das Blatt hat sich nun gewendet CREANGĂ CL. XIV 367. Siehe auch *eftin* 1. — FAM. scherzh. *cu un ochiū la ~ și cu altul la slănină* schielend. — Gr. TR. BAN. *făni'nă*, so auch häufig bei Dos.; TR. *fări'nă*; MUNT. POP. bisw. *fă'lnă* WEIG. VIII 255. — Et. Lat. *farina*.

făinea'lă *sf., pl. -ne'li*, Schminken *n* JIP. RAUR. 179 (*pianu, jocu, găteala, făineala*).

făino's *adj.* mehlartig, mehlig. *Pe uliți scîrție omătul făinos* DONICĂ FAB. 51.

fa'lă *sf., c. obl. -le*, Ruhm *m*, (im böś. Sinne:) Prahlerei *f. Tie, Doamne, mărirea și puterea și făla [τὸ καύχημα] și biruința* BIBLIA 1688, 1 Chron. 29, 11. *L'au dus la mî-năstire la Cotruceni cu fală și cu cînstă mare* [mit grossem Gepränge] *ca pre un domn și .. l'au îngropat la biserică* MSCR. 2700 GCR. I 333. *Vorba ceia: fală goală, traistă ușoară* [viel Geschrei und wenig Wolle] CREANGĂ CL. XII 30. *Bătrîna asta ce purta ochelari și priza scabac, era frumoasa doamna B., odinioară fala* [der Ruhm, Stolz] *Chișinăului* C. NGR. 60. *Place-mă mindra cinășa, Că mi-î fală 'n tîrg cu ia* [sie bringt mir Ruhm in der Stadt ein,

ich kann mit ihr .. stolzieren] IARN.-BIRS. 368. — Gr. *hf-* Dos. Ps. in V. Ps. 25 Z. 14 u. Ps. 88 Z. 111. — Et. Ksl. *hvar'la*.

fălăi' (*a*) *v. intr.*: *din c.* mit etw. schlenkern, es hin- und herwerfen SPER. AN.¹ I 73 (*Dînd din mîni și fălăind* [wofür 1892 *făl-făind*]); 1892 I 202 (*Fălăi* [lies *-lăia*] *din mîneci și călca de sus*). — Et. Vgl. *fălfiu'* (*a*).

fala'ngă *sf., pl. fălă'ngi*, ehem. 1. Holz, in das die Füße des zur Bastonnade Verurteilten gesteckt wurden: *Fussblock m. L-au pus în falangă și începînd a-l bate ..* ISR. 1715 Ș. INFL. II 147. *O falangă 'n drum scotea, Pe drumeți pe toți bătea* AL. PP. 129. *A pune, a bate pe la ~* Jdm. die Bastonnade geben. Daher: — 2. *Bastonnade f* (Stockschläge auf die Fusssohlen). [*Domni*] *se mulțumeau a trage supușilor lor din vreme în vreme câte-o falangă bună* [eine tüchtige B. zu applizieren] GHICA IX. Würde früher auch in der Schule praktiziert. — Et. Ngr. *φάλαγγας*.

fa'lcă *sf., pl. fălci*, 1. Kinnbacken *m*, -lade *f*, Kiefer *m*. *Cel ce-ți va da palmă preste falca ta cea dreaptă, întoarce lui și ceialaltă* BIBLIA 1688 Matth. 5, 39. *A drege, strămuta cuiva falcile* Jdm. die Kinnbacken zurechtsetzen, versetzen, iron. = ihn mit Ohrfeigen bearbeiten. *Cu toți fac cruce, îmbucă zdravăn, dau falcă mămăligii și fierturii* [hauen tüchtig auf .. ein] JIP. OPINC. 45. — Vgl. *cer*² 1. — 2. von gewissen Teilen eines Geräts: *Backe f*. So von den senkrechten Stäben, an denen die Lade (*vatale*) des Webstuhls hängt, von den Streben, in die der *pisc* (s. d.) des Bauernwagens nach hinten ausläuft etc. — Gr. Dem. *fălci'că*, *pl. -cele*. — Et. Nicht lat. *falx*, -cis, mit aus dem Pl. neugebildetem Sing., wogegen *fa'lcă* (s. d.) spricht, sondern auf einem schon vlat. **falca* für *falx* beruhend.

fălca'r(iū) *sm.* Backenriemen *m* des Zumes.

fălca'riță *sf., pl. -țe*, Starrkrampf *m* (Tetanus) der Säuglinge (bei dem die Kiefer krampfhaft geschlossen sind). *Această împrejurare* [näml. dass das neugeborene Kind auf Heu gelegt wird] *ocazionează fălca'rița, atît de deasă la țară* MANOL. IG. ȚAR. 234.

fălca'tă *sf., pl. -te*, *Bartklee m* (*Dorycnium herbaceum* Vill.) BR.

fa'lce *sf., pl. fălci*, *Faltsche f*, Feldmass in der Moldau, entsprechend dem Morgen, Joch in Deutschland. Die ~ ist 80 Ruten (*prăjinii*) à 3 Klafter (*stînjeni*) lang und 4 Ruten breit, enthält also 2880 Quadratklaster = ca. 1¹/₂ ha, genau 14321,95 qm. In der Walachei wird nach *pogoane* (siehe *pogor*) gemessen. Das offizielle Feldmass ist der Hektar.

fălce'r, POP. -riū *sm.* Mäher *m*, der per Faltsche bezahlt wird ȘEZĂT. V 72.

fâlce'sc *adj.*: *prăjină fâlcească* (wofür СУРУ НОҖ. 74 *pr. de falce*) Rechteck von 4 Ruten Länge und 1 Rute Breite = $\frac{1}{80}$ Faltsche. *La o prăjină fâlcească ajunge un car de gunoii* ІNV. СОР. 1890 II 101.

fâlce'ste *adv.*: *a măsură un imobil* ~ ein Grundstück nach Faltschen messen.

fâlci'că siehe *fa'lcă*.

fâlco's *adj.* grosse Kinnbacken habend. *Să lăsăm p'ăști fâlcoși coconii* [diese gefräsigen Herren] *să se mai îngrase din pușinu nostru* JIP. OPINC. 4. — **Et.** *fa'lcă*.

fa'ldur *sm.* MOLD. *Falte* *f* in Stoffen, Kleidern. *Rasa largă de mohair cafeniū ce se răvârșă în falduri pină la pămînt* VLAH. NUV. 140. — **Gr.** *fa'ld* BOGD. VECHT 189, *fa'ltur* STAM., *fa'lt(ur)* Ș. — **Et.** Vgl. deutsch *Falte*, ruth. *fald*.

faleita'r, **fareita'r** *Cost.*, **falaita'r** *Cih.* *sm.* auf einem der rechten Pferde eines Parade-wagens sitzender Reitknecht: *Vorreiter m.* — **Et.** Vgl. magy. *fellajtár* (nach Cih.), russ. *for-rejtorū* = deutsch *Vorreiter*. Siehe auch folg. Art.

fale't *sn.*, *pl.* *-turi*, MOLD. ehem. Gespann *n à la Daumont*, aus vier zu je zwei gespannten Pferden bestehend, auf deren rechten Reitknechte sitzen. *Sosise o carită cu falet de 4 cai de singe arăpesc* URECHE LEG. 171. — **Et.** Scheint aus dem vorstehenden Worte erschlossen zu sein.

făle't *adj.* TR. stolz QU. *Portăreii făle'ti, Paurta deschide'ti* PP. MAR. NUNTA 606. — **Et.** *fa'lă*.

făli' (*a*), *prez.* *-le'sc*, I. *v. trans.* rühmen MARG.² 123 b (*Să laude și să făluiască pre ziditorii*). — II. *a să* ~ sich rühmen, prahlen, stolzieren. *Și se vor făliu întru tine toți cei iubesc numele tău* BIBLIA 1688 Ps. 5, 14. *Nici tare nu te făli, Că iară poți sărăci* MSCR. 1818 GCR. II 228. — **Gr.** LV. auch *făliu'*.

făli'e siehe *feli'e*.

fa'lnic *adj.* 1. *inv.* ruhmredig, prahlerisch. *Rar fabricul ta'nic se află der Prahler* ist selten verschwiegen CANT. D. — 2. stolz, imposant, prächtig. *Pin' a n'ajunge plugar Aveam fa'lnic harmăsar* AL. PP. 169. *Ca să se închine La cea monastire, Falnică zidire* 191. — **Et.** *fa'lă*.

fălo's I. *sn.* siehe *folo's*. — II. *adj.* 1. ruhmredig, prahlerisch. *Unguru-î fălos, Nu-î primejdios, Gura lui e mare, Dar nu mușcă tare* AL. PP. 64. — 2. stolz. *Mama poate fi făloasă că mă are* die Mutter kann auf mich stolz sein COȘB. 88. — Auch = imposant. *Dar nici bradul cel fălos Nu-î ca badiu de frumos* IARN.-BIRS 29.

făloși' (*a să*), *prez.* *mă -șe'sc*, *v. refl.* stolz werden ȚICHINDEAL D. (*incepu a se făloși* [sic]).

fălțui' (*a*), *prez.* *-țue'sc*, *v. trans.* (legăt.) falzen. — **Et.** Vgl. poln. *falcować*, russ. *falcevatı* = deutsch *falzen*.

* **fălui'** (*a*) siehe *făli'* (*a*).

fa'men *sm.* *inv.* u. MAC. Verschnittener *m*, Eunuch. *Că sînt fameni cari den trupul numei lor aū născut așa, și sînt fameni cari s'au scopit de oamenii BIBLIA 1688 Matth. 19, 12.* — Noch EMIN. 147 (*Voî sînteți urmașii Romei? Niște răi și niște fameni*). — *Feamin la minte* scharfsinnig MIHAIL. DICT. MAC.-ROM. — **Gr.** MAC. *fa'men* KAV., *fa'min* MIHAIL. — **Et.** Zu lat. **fēminus* stimmt wohl die mazedorum. Form, nicht aber die dakorum. Darf für diese an deutsch *Hammel* (vgl. bes. *Hämming* «Verschnittener») gedacht werden? Der Ausgang würde wenigstens angesichts *prie'ten* = ksl. *prija'teli* keine Schwierigkeit bereiten.

fami'lie *sf.* Familie *f.* *Noe dreptul și cu familia lui* DIV. 63 a. — **Gr.** POP. *-me'l-*. — **Et.** Buchwort = lat. *familia*.

fa'n *sn.*, *pl.* *-nuri*, Laterne *f*, Lampe ІNDR. 712 (*trupul tău pre pămînt carele era fan sufletului tău*); das. (*Zerțala [= ksl. zručalo* «Spiegel»], *ce să zice fan, inchipuește trupul, și lumina carea este înlăuntru în fânariū, inchipuește sufletul*). — **Et.** Griech. *φανός*.

fana'r etc. siehe *fina'r* etc.

fundasio's *sm.* Grosstuer *m*, Protz ISPIR. BSG. 138 (*Un fundasios își făcuse chipul său de piatră*). — **Et.** Zu ngr. *φανασία*.

fandosi' (*a să*), *prez.* *mă -șe'sc*, sich putzen (?) PP. VILCEA ȘEZAT. I 112 (*Nevasta.. se premeneste, La horă se fandosește*). — **Fig.** sich zieren ISPIR. LEG.² 60 (*De! nu vă mai fandosiți acum. Spuneți și voi, ia, ce vă-ți pricepe*). — **Et.** Unbek.

fantasi'e *f.* Prunk *m* NECULCE LET.² II 228 (*la eșitul din curtea domneasă [Dimitrașco Vodă] arăta fantasie de ziceaū surlele și trimbițele și bateaū dobele*). — **Et.** Ngr. *φανασία*.

fantaxi' (*a*), *prez.* *-xe'sc*, I. *v. trans.* gross-tuerisch verschwenden, verputzen XEN. BRAZI 39 (*Acum, cînd țe-ai fantaxit toate, poți să te pui pușintel pe lucru*). — II. *v. intr.* glänzen, brillieren AL. OP. I 75 (*Eū tualetele le-am pus la mînă și am și fantaxit cu dinsele la baluri*). — **Et.** Ngr. *φαντάζω*, Fut. *-tăzω*.

fa'nte *sm.* 1. Bube *m*, Ober (im Kartenspiel): *~ de treflă* Treffbube. — 2. FAM. junger Geck, Gigerl. *Fanți de provincie, cu figura năclăiată în pomadă de dafin* VLAH. DAN II 127. — **Et.** Mittelb. aus it. *fante*.

fa'pt I. *part.* von *a face* (s. d.). — II. *sn.*, *pl.* *-te*, 1. LV. Tat *f*, Handlung, zB. N. TEST. 1648, 1 Joh. 3, 18 CIP. PR. 205 (*ce cu fapitul și cu adevărul*); Ș. TAINE 165 (*fapturile cele*

bune); Dos. VS. Oct. 2 (Toate a lui fapturni și lucrări demonicești). — 2. Werk n Cod. Stu. HC. II 364 (faptul mîinilor mele). — 4. LM. Tatsache f, Faktum n: ~ îndeplinit volendete Tatsache. — 5. ~ul zilei, dimineții, serii, nopții der Anbruch des Tages etc. In ~ul zilei bei Tagesanbruch. Vgl. fa'ce (a) III 1. — 6. POP. Zauber m, Zauberei f, Hexerei (den od. die man Einem antut), vgl. fa'ce (a) || facut. Face un nod în cornul testemelului de leaga faptul [und macht den Zauber unschädlich] SEV. NUNTA 50. Cu să-și razbune . . , îi suce pe fapt [tut er ihm einen Zauber an] ȘEZAT. I 157. Gegen den Zauber giebt es eigne Gebete, molitve de ~. Daher: — 7. Erd-Skolopender m (Geophilus electricus), wegen seines unheimlichen Leuchtens im Dunkeln so genannt LEON Zool. MED. 17. — Gr. Lv. pl. -tur. Der mod. pl. -te ist von fa'pta herübergewonnen.

fa'ptă sf., pl. -te, 1. Tat f. Ori-ce cuvînta la imparatul, i-se asculta cuvîntul și în faptă se împlinea [und wurde ins Werk gesetzt, ausgeführt] DION. TEZ. II 185. Cu numele și cu fapta dem Nămen und der Tat nach. Cu vorbu și cu fapta mit Rat und Tat. Sarac acum se 'ntoarce, Ci 'n fapte mari bogat Coșb. 132. Fapte bune gute Taten. Eî, asta-î. Eu am o vorba o fapta RADUL. RUST. II 285. Faptele Apostolilor die Apostelgeschichte. Dupa ~ și (ras)plata (Sprw.) wie die Arbeit, so der Lohn, nichts bleibt ungestraft. — 2. Werk n, Geschöpf BIBLIA 1688, öfters, zB. Jes. 29, 16 (ău zice-va . . fapta celui ce o-ău facut: nu înțelepțește m'ăi facut?). — Et. Lat. facta, pl. von factum.

~ făpta's sm. LM. Tăler m. Poliția a descoperit și prins pe făptaș LIT.

făpte'lnic adj. tatsächlich CON. D. (dovezi faptelnice).

~ făptui' (a), prez. -tue'sc, LM. tun, handeln; un pacat, o crimă eine Sünde, ein Verbrechen begehen. Pe cit o trăit, mult bine o făptuit BOGD. POV. 13. A faptui după cum mă mină simțirea, nu e îndrăznire BODNAR. CL. IV 64. ~ făptură sf., pl. -ri, 1. Schöpfung f, Geschöpf n, Gebilde, Kreatur f. Faptura [das Werk] minilor lui spuse virtute COR. Ps. 18, 1 GCR. I 12. Propoveduiți evanghelia a toată fapturna [aller Kreatur] MSCR. sec. 17. Marc. 16, 15 GCR. I 230. Mi-se părea că trebue să iasă în cale Lidia lui Faustin, o făptură a fantaziei mele, tăcută, albă . . ZAMF. NUV. 42. — 2. Bildung f, Gestalt. Caii . . cei mai frumoși la făptură și mai spornici la pas AL. PP. 83. Făptura și forma hănelor tale sa fie după obiceiul creștinesc CĂR. PRE SC. GCR. I 276. Gropița este la făptură cam ca oul Ispir. JUC. 39. Spune-mă tu făptura lui [wie es aussieht] PP. ȘEZAT. IV 8. — 3. Natur

f NAD. NUV. öfters, zB. I 143 (Cu cit era mai mare tăcerea, cu atita făptura părea mai măreață).

fără I. prep. 1. ~, auch, wenn keine conj. folgt, ~ de ohne. Cinci lucruri sint nefolositoare cînd nu sint însofite cu alte cinci: cuvîntul fără de isprava, bogățiile fără chiverniseală, știința fără moravuri bune, milostenia fără gînd bun și viața fără sănătate ANTIM GCR. II 7. Să-l boteze fără nice de o sminteală [unverzüglic] Ș. TAINE 28. Că prea mulți îi în bănate Fara nici o dereptate [ungerechter Weise] IARN.-BIRS. 313. Negușătorii . . , fără a mai pierde vreme și fără a nu [sic!] mă întreba, aș spart oul cu topoarale MSCR. 1783 GCR. II 129. Cînd te lauzi că ești învâțat fără de a avea învățatură ANTIM GCR. II 6. Luați banii, argintării, ceasornice . . , fără ca nimeni [ohne dass Jemand] să îndrăznească a li-se împotrivi GHICA 30. Fără să zică o vorbă ohne ein Wort zu sagen. — Fără vreme: a) zur Unzeit. Fără vreme [zur Unzeit gewossen] și pinea face greutate stomacului CANT. IST. IEROGL. 37. — b) vor der Zeit, vorzeitig. De răul necazurilor ce-î troenesc și-î imbatrînesc fără de vreme VLAH. NUV. 21. A muri ~ zile jung, in den besten Jahren sterben. — Siehe auch sine. — 2. INV. u. TR. POP. a usser, abgesehen von, nicht gerechnet. Rîmul . . au tinut toata lumea de la apus pînă aproape și tot răsăritul, fără puține împărății la rasarit NEC. COSTIN LET.² I 66. Și aș gasit atunce la acei negușători cincizeci de pungii de bani, fără de odoare și haine și cai NECULCE LET.² II 239. — Bes. nach Negation: a usser, als. Nu-este altă D-zeu fără de mine MSCR. sec. 18. GCR. II 57. Pe virful muntelui nu era alta fără raii pămîntesc. [ein reines, wahres Paradies] FRÎNCU MOȘII 263. — Qt. durch numai, cit verstärkt: Și nimenia nu s'ău suit în cerii fără numai cel ce din cerii s'ău pogorit BIBLIA 1688 Joh. 3, 13. Dușmanul . . , ce are oare pe seamă-î fără numai credința călcată în picioare . . ? BALC. 368. Căntana nu stă pe loc Fără numai cînd stă șilboș [Schildwache] IARN.-BIRS. 313. Eu alt n'ăș po,ti făr cit avere fără osteneală cîștigată MSCR. 1773 GCR. II 96. — II. conj. TR. POP. sondern. Dar fetele nici grijă n'aveau de ducă, făr umbla încoace și încolo prin cele curți CL. XVII 274. Fetele de la Veza Nu știu toarce cînepa, Făr o 'ndrugă ca lina IARN.-BIRS. 452. — Et. Lat. foras.

fără-ba'nî sm. nedecl. Habenichts m PANN PV. 1880 I 40 (Decit să am viață patruzeci de ani Jinduit de toate, ca un fără-bani, Patruzeci de zile mult mai mult plătesc).

fără-de-le'ge sf. Missetat f, Frevel m. Ferice de ceia ce le se iartă fără de lege MSCR.

1710 Ps. 31, 1 GCR. I 365. *Și se gîndi [si-hastrul] la lumea pe care de atîta amar de vreme o părăsise pentru fărâdelegile lui* BOGD. POV. 74. — Gr. LV. häufig *fără-le'ge*, zB. COR. Ps. 5, 4, BIBLIA 1688 Ps. 31, 1, Dos. Ps. în V. Ps. 5, Z. 11. — Et. Nachbildung von gr. ἀνομια, ksl. bezzakonije.

fărădemi'nte siehe *fărăme'nte*.

farafasti'curi sf., pl. MOLD. FAM. Alfanzerei f, Schnurrpfeiferei. *M'am săturat de toate parascoveniile și de toate farafasticurile d-tale* AL. OP. I 1016. *De aș avea nenorocirea să aib în numele și porecla mea atîtea farafasticuri [sic], nu mi-aș mai scoate obrazul pintre oamenii* C. NGR. 305 (es ist von Einem die Rede, der sich mit einem ♂, zwei ♂ und drei ♀ schreibt). — Gr. Auch *falaf-* COM. — Et. Unbek.

fără-fund sn., pl. -duri, LV. (bibl.) Abgrund m, als Uebersetzung von gr. ἀβυσσος, ksl. bezdünü, neben *cel fără (de) fund*. *Și izvoară a fărăfundurilor* BIBLIA 1688 Deut. 8, 7. *Și întunerec zăcea deasupra preste cel fără de fund* Gen. 1, 3. *Și să pogoara pînă la cele fără funduri sufletul lor* Ps. 106, 26. — Danach bisw. LM., zB. DELAVR. PAR. 199 (*drumuri galbui* . . , *părînd că fug și se înfig în fără-fundul cerului*).

fără-le'ge siehe *fără-de-le'ge*.

fărălegi', -glui' (a), prez. -ge'sc, -glue'sc, v. intr. freveln Ps. ȘCH. u. COR. öfters als Uebers. von ksl. bezakonovati, zB. Ps. 105, 6 (*Greșim cu părinții noștri, fărălegim*).

fărăma' (a) etc. siehe *fărîma' (a)* etc.

fărăme'nte sm. Tor m, sf. Torheit f Ps. ȘCH. u. COR. öfters als Uebers. von ksl. bezumînü, bezumije, zB. Ps. 38, 9 (*imputarea fărâmentelui datu-mi-ai*); 68, 6 (*tu știuși fărâmentea mea*). — Gr. *fărădemi'nte* Ps. ȘCH. Ps. 73, 22, ȘINCAI D.

Farao'n I. npr. m. Pha'rao m. — II. *farao'n sm.* Spitzname für Zigeuner, die für Abkömmlinge der alten Ägypter gehalten werden. [*Pebaba Neaga*] *toți frații faraoani [sic] o cinstesc și o ascultă* CL. X 405. [*Ești*] *și tu rătăș, mă faraoane?* RĂDUL. RUST. I 125. — Gr. Vok. -rao'ne. — Et. Ksl. *Farao'nü* = gr. Φαραώ.

fara's, fără's sn., pl. -șe, 1. Kehricht-, Müllschaufel f. — 2. Schaufel zum Tragen glühender Kohlen: Feuer-, Glutschaufel f. *Apoi se pune într'un fărăș cițiva cărbuni aprinși* . . DATC. HORT. 160. — Et. Vgl. türk. serb. *far'a's*.

farbara' sf. ehem. Falbel f (Faltensaum). [*Cumpără*] *ce vei găsi mai bun, dantele, știți, farbalate* CL. VIII 406. — Gr. ~ POEN. POL. COM., *farhala'* CL. I. c., *falbara'* STAM. COST., *falbala'* COST., *ferberø* CIH. — Et. Vgl. it. etc. *falbala'*, piem. *farabala'* etc.

făreca' (a) siehe *fereca' (a)*.

farfara' sf. MUNT. FAM. ~ (de gură) Schwätzer(in). *Ba, sturzule, ba, Eü nu te-oiu lua . . , Că ești farfara, Baș-marghiol de gură* TEOD. PP. 455. — Et. Türk. *far'fara'*.

farfazoane sf. pl. Ziererei f, Faxen (pl.) BOGD. BURS. 13 (*În lasa farfazoanele lu o parte*). — Et. Unbek.

farfuri'e sf. 1. INV. Porzellan n. *Boala de armurarü . . sa tucuește cu farfurie de cea bună pisată și amestecată cu apa* DRĂGH. IC. 15. *Mozaicuri de farfurie* AL. PROZA 369. — 2. MOD. Teller m. *O tava cu o mulțime de paharușe cu vulcă de izmă și citeva farfurii cu migdale curățite și cu naut prăjit* FIL. CIOC. 143. *Scrumul [de la țigară] îl scutură cu ingrijire în farfuriușă [die Untertasse] cești de cafea* DELAVR. IVȘV. 268. Vgl. *ta'lger*. — Gr. Dem. -riu'ță u. -rioară, pl. -șe, -re. — Et. Türk. *far'furi'*.

farij sm. Zelter m ALEXANDRIA 44 (*și scoasera un farij, adică un cal alb*). — Et. Ksl. *fariži* «arabisches Pferd». Doch vgl. auch *fri'z*.

fărîma' (a), prez. -ri'm, I. v. trans. in Stücke brechen, schlagen, zerbrechen, zerschlagen. *Muerile lor fărîmă aluat ca să facă hamoni* BIBLIA 1688 Jer. 7. 17. *Vas de lut ce va atinge cel ce-i cură samînța să să sfărîme* Lev. 15, 12. A ~ *piatră* Steine klopfen. *Limba oase n'are și oase sfărîma* (Sprw.) die Zunge hat keine Knochen, zerbricht aber Knochen. *Multe capete am farmat [zerschmettert] de Tatarî și de Lișteni* AL. PP. 169. *Cela ce păcătuiește sa aseamănă cu cela ce cade de să fărîma [und sich zerschlägt]* MARG.² 143 b. *Întru tine să să sfărîme [mögen sich brechen] valorile tale* BIBLIA 1688 Hiob. 38, 11. *Ce faceți aceasta, fraților, de plîngeți și-mi sfărîmați inima [und mir das Herz brecht]?* MARG.² 65 a. [*Flecăii în joc*] *iși fărîmau [knickten, bogen . . um] trupurile pînă la pămînt, dînd chiote de veselie* RAL. SUV. 8 [*Fata*] *mult își fărîma capul [zerbrach sich den Kopf, Germanismus] cum poate să se facă un lucru ca acesta* SBIERA POV. 146. — II. a să ~ in Stücke brechen, gehen, zerbrechen. *Mireasa în capul mesei plîngea de se sfărîma [dass ihr schier das Herz brach]* SBIERA POV. 127. *El se sfărîma [er verging] încă și mai tare de furie înaintea lui Pepelea* 19. — Gr. Meist *sfăr-*; jünger auch (s) *fărîma'*, prez. -ră'm, -ră'mi, -ra'mă, -ra'me u. -ră'me, u. (s) *fărma'*, prez. 1 (s) *fă'rm*, 3 (s) *fa'rmă*, 7 (s) *fa'rme* u. (s) *fărme*.

fărîmă sf., pl. -mi, älter -me, kleines Bruchstück, Stück, Brocken m, (von Brot :) Brosame f. *Pentru o fărîmă de piñe căci [= ce] își cer [sărăci], îi faci obraznici*

MARG.² 76 b. *Am tăiat fărimele* [in kleine Stücke] *scrisoarea și răvășelele viclenei* C. NGR. 58. *A face, a să face fărini (miș de fărini, fărini fărimele, fărini fărimețe)* in (tausend) Stücke schlagen, gehen. *Bătrina plecă la biserică . . . minată . . . d'o fărime de nădejde* [von einem Hoffnungsschimmer getrieben] DELAVR. SULT. 50. — Gr. *fărma* MAR. ORN. I 8; MAC. *sărma*. — Dem. *fărmi'că* (pl. -mele), -miță (pl. -țe), -mușă (CANT. IST. IEROG. 254 *fărma*-, 127 *sfărma*-, pl. CANT. öfters -șuri). — Et. Vgl. alb. *đărri'me*; *đărri'mony* «zermalme», das G. MEYER ALB. WB. von lat. **fragminare* ableiten will, ist offenbar postnominal.

fărimateură sf., pl. -ri, 1. abgebrochenes Stück, Bruchstück. *Apele Bistriței . . . coborău de la munte bucăți mari de copaci și sfărimateuri de stinci* [Felsstücke] XEN. BRAZI 141. *Glonțul . . . se înfipse într'o cărămidă din părete a căria sfărimateuri* [dessen Trümmer] . . . *căzură pe pieptul dormitorului* C. NGR. 20. *Seara venea acasă c'o leacă de făină, c'o bucățică de brinză, c'o fărimateură de carne* SEV. POV. 87. — Bes. Bruchstück von Brot etc.: *Brocken m*, *Brosame f*. *Bogatul nici din fărimateurile de pîine ce cădea de la masa lui nu-î da [săracului]* MARG.² 131 b. — 2. Leistenbruch *m* ȘEZAT. IV 25. — Gr. Jetzt meist MUNT. *firimit*-, MOLD. *fărmat*-. Andere Formen sind: *fărmit*-(INDR., POEN.), *fărmit*-(BAR.), *fărmit*-(BIBLIA 1688), *firimit*-(COM. OLT.), *firimit*-(VLAH.), *fărămat*-(UR. CODR.), *sfărmit*-(PRAV. GOV.), *sfărămit*-(ANTIM, EV. 1894), *sfărimit*-(RETEG.), *sfărămat*-(C. NGR., XEN., UR.).

fărimecă (a) v. trans. zerstückeln GHICA 171 (*Noi ăștia . . . născuți . . . în țara asta, care am văzut-o fărimecată și umilită*). — Et. *fărimecă*, dem. von *fărime*.

fărimeț (a), prez. -țez, v. trans.: *pîine etc.* Brot etc. zerstückeln, -bröckeln, -bröseln. *Îa un codru rece de seară rămas, îl fărămitează ș'aruncă să-î dea [giștei]* PANN PV. ed. Müller II 49. — Gr. Auch -răm-; ferner *sfărimeți* SPER. AN. 1892 I 134. — Et. *fărimeț*, dem. von *fărime*.

fariseu sm. Pharisäer m. *Să suiră vameșul și fariseul în biserică să să roage* MARG.² 153 b. — Fig. Scheinheiliger m, Heuchler. *Bată-l potopu, fariseu, să-l bată* AL. OP. I 835. — Gr. Lv. auch -se'lu. — Vok. LV. -se'e. — Et. Ksl. *farisej* = gr. *φαρισαῖος*.

fărma (a) etc. siehe *fărma* (a) etc.

*fărma*c etc. siehe *fărma*c.

*fărma*că (a) siehe *fărma*că (a).

*fărma*căre'sc adj. zauberisch, magisch Dos. VS. Iulie 1 (*fiind clevețiți . . . cumcă cu*

*fărma*căre'scă meșterie [durch Zauberkunst] *fac tămăduințele*). — Et. a *fărma*că.

*fărma*că'sc adj. Zauber-Dos. VS. Sept. 26 (*foarte 'nvățat în meșterșugul fărma*că'sc [in der Zauberkunst]). — Et. *fărma*că.

*fărma*zo'n sm., fem. -zo'nă, pl. -ne, inv. Freimaurer m WBB., daher FAM. Schwarzkünstler(in), Zauberer m, Hexenmeister, fem. Zauberin, Hexe. *Alții spună că fata lui este o fărma*zo'nă *cumplită și că din pricina ei se fac atâtea jertfe* CREANGĂ CL. XI 184. — Daher von Einem, der besonders intelligent ist oder sich dünkt: *Pfiffikus m*, *Schlaumeier*. *Fărma*zo'nul nostru [ironisch], *bietul căpitan Ciupagea* GHICA 23. *Deșerți, fărma*zo'nî [eingebildet], *măreți* JIP. RAUR. 2. — Et. Frz. *franc-maçon* mit Einwirkung von *fărma*că.

*fărma*zo'nî'e sf. inv. Freimaurerei f WBB., daher FAM. Magie f, Zauberei, Hexerei. *Citanii lungi, nesfirșite, descîntece superstițioase, schime cabalstice, care-î duc [mirelui] mintea într'o lume de fărma*ce și de *fărma*zo'nî VLAH. DAN II 64 (Schilderung einer Trauung).

*fărma*c sn., pl. -ce, Zauber m. *Ceia ce aduc vrăjitori la casele lor pentru ca să facă niscare fărma*cî Ș. TAINE 196. *Nu lui, căpraru lui, o să-î pue [ia] fărma*cul [wird sie den Zauber legen, näm. in den Weg, dass er darauf tritt] DELAVR. SULT. 39. *Sultănica rătăcea ca o umbră, nu de vr'un fărma*c de vrăjă, ci . . . 23. *Ca prin fărma*c [augenblicklich] *plînsul [copiilor] s'a înlocuit cu ris* POP.-BAN. 98. — Gr. MOLD. BAN. sg. auch -măc, MUNT. auch *fărma*că, ferner *ia'rma*că sf. Dos. VS. Sept. 26 u. Martie 22, -măcă B., pl. -măce AP. VOR. Ap 19, 19, -măcî CARTE ROM. 1643 CP. PRINC. 390, -măcî QU. — Et. Gr. *φάρμακον*.

*fa*șă sf., pl. -șe, Wickelband n, langer Leinwandstreifen zum Einwickeln der Säuglinge. Zu unterscheiden von *pelincă* Windel (viereckiges Stück Leinwand, das dem Kinde unmittelbar untergelegt wird und zur Aufnahme der Exkremeente dient) u. *scutec* Unterlage (viereckiges Stück dickeren Stoffes, auf dessen Mitte das Kind ruht, während die Seiten über letzteres geschlagen werden u. es so umhüllen). *Copil în fa*șe [als sie noch in den Windeln lag, in frühester Kindheit] *pierduse [Zoe] pe măică-sa* C. NGR. 19. *Acea zidire înfășurată încă în feșele șchelelor* GHICA CL. XIV 446. — Gr. Pl. *fășil* BIBLIA 1688 Ez. 16, 4 u. Thr. 4, 5, *fășuri* Prov. 7, 16, *fășuri* NEC. COSTIN LET.² I 422, *BODNAR*. CL. I 116, MOD. bisw. *fășe*; ferner BAN. TR. *fășie*, pl. *fășii*. — Dem. *fășurță*, pl. -țe, ȘEZAT. I 148, TR. *fășioară*, pl. -re. — Et. Lat. *fascia*.

fășă (a) siehe *infășă* (a).

făși'e siehe fși'e.

fășie sf. Streifen *m* (Stoff, Leder etc.). *Și fășii le belină de pre sfintele trupuri* DOS. VS. Ian. 23. — Gr. MOLD. ~; MUNT. fășie, fși'e QU.; TR. sfășie CL. III 114. — Et. Wahrsch. Nebenform von fașă.

faso'le sf., pl. ~, Bohne *f* (Phaseolus): ~ de harag Stangenbohne (Ph. vulgaris), oloagă Zwergbohne (Ph. nanus); ~ verde grüne, Schmittbohnen, boabe Bohnen ohne Hülse. *Uite ce smarald [are inclul], cit o fasolă* XEN. BRAZI 212. — Pop. scherh. a-și arăta ~le die Zähne zeigen = lächeln. — Gr. Sg. MUNT. ~, MOLD. -lă; OLT. fășu'lă; BAN. păsu'lă; TR. păsu'lă (pas- BR., păsu'le MAR. ÎNMORM. 382); BUC. fasu'le SBIERA POV. 10. — Et. Mittelb. aus lat. phaseolus, vgl. russ. fasoli, poln. fasola, serb. pasulj, magy. paszulj etc.

fasoli' (a să), prez. mă -le'sc, MOLD. POP. 1. sich zieren. *Să se scoale și să nu se fasolească, c'apoi îl trimet la agie să-l răfuască* AL. CL. VII 373. — 2. pe lângă cn. Jdm. um den Bart gehen, ihm schön tun. [Ursul] *se lasă încet la pământ și începe a se gudura și a se fasoli pe lângă biata nevastă* BOGD. POV. 99. — Et. A-și arăta fasolele?

fasu'iță sf., pl. -țe, knollige Platterbse (Lathyrus tuberosus) BR. — Et. fășu'iță, siehe faso'le.

făt sm., pl. feți, 1. LV. Knabe *m*, Sohn. *Și dintre acele oase vor naște și vor crește [ceior] [Kinder], feți și fete* NEC. COSTIN LET.² I 45. *Trei feți ai lui, Constantin . . , Matei, Stefan* das. II 33. — Jetzt nur noch ~ul miei! mein Sohn!), mein Jungel, feții miei! Jungen(s)!, ersteres POP. auch zu einem Mädchen, etwa: mein Herz!, zB. MAR. NUNTA 538 (Mărioară, fătul meu, Dragul meu, puinutul meu!). — 2. ~-frumos, ~-logosăt Held(enjüngling) *m*, Prinz im Märchen. *Buzduganele sînt armele favorite ale . . zmeilor și ale feților-frumoși din povești* AL. PP. 44. *Cînd zmeii se apuc [sic] la luptă dreaptă cu feți-logoșeți* 104. — Der sg. wird als npr. behandelt: *Atunci Făt-Frumos îi spuse ce avea de gînd să facă* ISPIR. LEG.² 3. *Fata . . se puse pe calul lui Făt-frumos* 194. — Daher: Stutzer *m*. *Acesta era Zgabercea, făt-frumos din curte de la Dudescu* GHICA 504. — 3. TR. ~, sfăt Kuster *m*. *Preotul chiamă acuma și pe cantorul bisericii său pe făt . . ca să fie martor* MAR. NUNTA 189. — Et. Lat. fētus.

fată sf., pl. fete, 1. Mädchen *f* (Ggs. băiat). Școală de fete Mädchenschule. *Fată publică* (öffentliche) Dirne, Freudenmädchen. — Spez. a) unverheiratetes Mädchen. *Esti nevastă ori esti fată Ori zină din ceriū picată?* AL. PP. 33. *A rămînea ~ bătrînă* (TR. ~'n păr) alte Jungfer bleiben. — b) Jungfrau

f, genauer ~ fecioara, ~ curata. *Părîndu-î că va fi fata, iară apoi sa nu o aște fata curată* ÎNDR. 211. — 2. FAM. POP. ~ mare erwachsenes, heiratsfähiges Mädchen, Jungfrau *f*. *Unde-s tusele măi dese, [sînt] Morminturi de jupînese, Unde-s tusele măi rarî, Morminturi de fete mari* AL. PP. 35. *Pe noaptea sie-care [Tatarul] Cere căte-o fata mare* 113. *Rîdea de dînsul ca șede ca o fata mare* [wie ein züchtiges Jüngferchen] *cu ochii plecați* C. NGR. 56. [El] *nu e obișnuit cu șumpania și cu nopțile albe, e «o fata mare»* [die reine Unschuld] DELAVR. PAR. 88. — 3. INV. U. FAM. = fîcă: *Tochter f. Ia nu-î fata de'mparat și-î chiar de Litean bogat* AL. PP. 175. *Buna mumă, iubind pe fetița sa [ihr Töchterchen] cu tot focul dragostei părințești* C. NGR. 65. — 4. ~'n casă siehe ca'sa¹ 9. — 5. fetica, fetiță Rapunzel *f*, Feldsalat *m* (Valeriana olitoria). *Crapă, marole învătate, fetița, macriș* REȚ. 5. *Vine cimbrul de la cîmpuri cu fetica de la vie* AL. CL. II 365. — 6. rușinea fetei wilde Möhre (Daucus Carota). Der Name rührt daher, dass die weisse Dolde der Pflanze in der Mitte eine purpurrote Blüte trägt. — Gr. Siehe auch fa'. — Dem. fetiță (pl. -țe), feti'că (ohne pl.), kosend gekürzt ti'că, zB. RĂDUL. RUST. II 138 (*Ileana tica badiței*), fetișoa'ră (pl. -re), ferner fătuiță (pl. -țe) MAR. NAȘT. 348; von halbwüchsigen Mädchen fetișca'nă (pl. -ne), ferner fetneg'i'că GHIB. BV. 21, fătui'că MAR. NAȘT. 348. — Augm. fătui'ă, zB. AL. OP. I 339 (*s'o făcut coșcocea fătui*), ferner TR. fătui'c MAR. NAȘT. 348. — Et. Lat. feta.

față sf., pl. fețe, 1. Gesicht *n*, Angesicht, Antlitz (wofür grossenteils auch obraz). *Uitate în ~ și mă întrecăbă de viața* (Sprw.) man braucht Einem nur ins Gesicht zu sehen, um zu wissen, was für ein Leben er führt, wie es ihm geht. *Și grăi Domnul cătră Moisi față la față* [von Angesicht zu Angesicht] BIBLIA 1688 Ex. 33, 11. *Galben la ~* blass. *I-s'a făcut față ca pământul* er wurde erdfahl im Gesicht PANN PV. 1880 I 44. *Tekeri . . întoarse față supunerii de către Nemți* T. sagte den Deutschen den Gehorsam auf VĂCAR. IIO. TEZ. II 266. *Zinca observase față mea buimaca* [meine verdutzte Miene] BOGD. VECH¹ 150. *Aman! ei cu toți răcnea și din față-î toți perea* [und verschwanden . . vor seinem Angesicht] AL. PP. 79. *Lenșul voește sa stea toata ziua cu față la soare* [möchte . . auf der Bärenhaut liegen] GHICA 221. *Cu față în sus, în jos* auf dem Rücken, auf dem Bauche liegend. *A spune în ~* ins Gesicht sagen. *Cu nîme față n'am dat* ich bin mit niemand zusammengekommen PP. CL. XV 227 (vgl. a da ochi cu cn.). *Carele nu alege față* [ὁ θαυμάζει πρόσωπον] der die Person nicht achtet BIBLIA 1688 Deut. 10, 17.

Unde este luarea feței [wo Begünstigung der Person herrscht].., *toată nădejdea judecății drepte afară se scoate* CANT. IST. IEROGL. 34. *A să schimba la ~* verklärt werden (Matth. 17, 2); *s'himbare la ~* Christi Verklärung (6. Aug.). *La fața locului* an Ort und Stelle. Vgl. auch *cura't* I 4 b.—*In fața cuiva* in Jds. Gegenwart, angesichts Jds., Jdm. gegenüber. *Legile sint nepulincioase in fața acestor uzurpatori* [diesen Usurpatoren gegenüber] DELAVR. PAR. 44. — LM. ~ *de cn.* Jdm. gegenüber, gegen Jdn. (= in Bezug auf ihn). *Agripina era față de Negradi și mai crudă încă* XEN. BRAZI 62. *Se ridică încontra prejudecăților ce are lumea față de actori* ADAM. BIOGR. 44. — *In ~ cu c.* einer Sache gegenüber. *Haïdar-Pașa este numele unui cîmp lat și frumos ce se găsește în Asia.. în față cu Stambul* AL. PP. 109. *Privirea lui căzu din întîmplare asupra ferestrei din față* [auf das gegenüberliegende Fenster] I. NGR. CL. VII 8. *Față în ~ (cu c. einer Sache)* gerade gegenüber, vis-à-vis. — *A fi (de) ~ (la c. bei etw.)* zugegen, gegenwärtig, da (bei) sein. *Orî și unde-oîu fi, dacă nu ești față, Par'că-s pe-un pustiîu* CON. 71. *Grăia [Turcul] multe cuvinte proaste și împotriva domniei* [gegen den Fürsten], *fără cale, și de față* [in dessen Gegenwart] NEC. COSTIN LET.² II 41. *Se piraîu ei față* [persönlich] *înaintea divanului împărătesc* NECULCE das. 204. *Lovindu-se față* [in offener Feldschlacht] *cu Cazacii și cu Moldovenii* NEC. COSTIN das. 28. *Cetățile țărilor acestora cite.. de față stau* [noch vorhanden sind] *și altele năruite cît de-abia se cunosc că au fost cetăți* URECHE LET.¹ I 23. *La toți de față și viitori sănătate* allen Gegenwärtigen und Zukünftigen Heil (Formel, die an die Spitze der königlichen Dekrete gesetzt wird). *Timpul de ~* die Gegenwart. — 2. *A usehen n, Ansehen.* *Ca să schimbe fața lumii vechi și să o întinerească* BALC. 6. *Grînele curate.. se pierd cu chipul acesta printre acelea căror «le face față»* [denen man ein gutes Aussehen giebt] GAZ. SAT. XIV 334. *Ca să-și facă față* [um sich Ansehen zu verschaffen] *în lume, curteneste pe marchiza* BOGD. VECHI 184. — 3. sichtbare Fläche, Seite: a) obere (Ggs. fund): *fața apei, pămîntului* die Oberfläche des Wassers, der Erde. *A șterge de pe fața pămîntului* vom Erdboden vertilgen. *A eși în ~* an die Oberfläche kommen. *Această gropiță este.. de o parte mai adincă și de partea virfului mai în față* [an der spitzen Seite flacher] ISPIR. JUC. 39. *O foae de hirtie are două fețe* (wofür LM. *pagini*) ein Blatt Papier hat zwei Seiten. *A fi cu două fețe, a fi talger cu două fețe* (dieses nach PANN's Anekdote CL. V 385) ein Heuchler sein. *Față de arie* Dreschfläche.

der Tenne. *A pune ~ la călcîi* auf den Absatz den oberen (besseren) Lederfleck schlagen. — b) vordere (Ggs. dos): Vorderseite f, Front. *Ușa din ~* die Vorder-, Fronttür. *Se încălzește la față* [vorn], *iar spatele îi înghiață* PANN PV. 1881, 12. — c) äussere (Ggs. dos): rechte Seite eines Stoffes (vgl. *a'ță* 3 c), äusserer Stoff eines gefüllerten Kleides. *Rare-orî țăraniî fac față zăbunului din o țesătură de casă* MANOL. IG. ȚĂR. 182. *A da ~ unui lucru* etw. schlichten, ebenen, glätten. — d)) e ~, inv. *de ~* offen (= sichtbar). *Răzvrătire pe ~* offene Empörung. *În curînd a trebuit să ia pe față partida Rusiei* ADAM. BIOGR. 27. *Deci Isus nu mai umbla de față între Iudei* EV. 1894 Joh. 11, 54. *Dacă ș'au văzut Betlem Gabor cuvintele sale de față* [verraten] MIR. COSTIN LET.² I 269. *Zmeului îi era frică să iasă la luptă de față cu voinicul* [dem Helden in offenem Kampfe entgegentreten] ISPIR. LEG.³ 128. — *A da pe ~* aufdecken, enthüllen, verraten. *Fac tot ce pot ca să dau pe față tîlhăriile lor* FIL. CIOC. 124. *Vorbind încet ca să nu-și dea turburarea pe față* NAD. NUV. I 73. *Bine că s'a găsit cineva să-l dea pe față odată* [ihn.. zu entlarven] C. NGR. CL. II 342. *Să dăm cărțile pe ~* reden wir offen mit einander. — 4. ~ *de masă* Tisch-tuch n. — 5. ~ (de *perină, de plapomă, Kissen-, Steppdecken-*) Ueberzug m, Zieche f, Züche. *Oghialuri și perne curat înfățate în fețe cu horbotă pe la margini* I. NGR. CL. III 42. — 6. Farbe f (wofür LM. *coloare*). *De o ~, de diferite fețe, de ~ închisă* ein-, mehr-, dunkelfarbig. *În fața cerului* himmelblau. *Pină cînd sfărîmată Leguma și tăria și fața sa ș'o pierde* CL. VII 247. *Hirtie fețe* farbiges, buntes Papier ISPIR. JUC. 65. *Fața hoțului venea* der Räuber bekam wieder Farbe im Gesicht PP. REV. TOC. III 394. *A schimba fețe (fețe), a face fețe fețe* bald blass, bald rot werden. — 7. fast inv. *Person f.* *Nimului din clir, văduv fiind, nu-î este ertat a viețui cu altă femeie decît.. cu fețele cu care n'ar putea cădea în prespurî* PRAV. BIS. COL. BUJOR. I 683. *Cele trei fețe ale Dumnezeirii* die drei Personen der Gottheit. *Fețele bisericesti* die Geistlichkeit. *Și-î.. închidea.. în turnul mare.. Unde zac fețe domnești* [Fürstlichkeiten] AL. PP. 210. — 8. *fața miței* Acker- Hohlzahn m (Galeopsis Ladanum) BR. — Gr. PL. MAC. *farțe*. — Dem. *fețisoară, pl. -re*. — Et. Lat. *facies*.

făta' (a), prez. făt, feți, fată, fete, v. trans. u. intr. Junge gebären, werfen, kalben, lammen etc. *Și vacă cu lapte bună A fâta peste o lună* [die in einem Monat kalben wird] MSCR. 1818 GCR. II 226. *Îapa mea era a fâta* meine Stute war trächtig SBIERA POV. 223. *Oae a ~, (oae) fătătoare* trächtiges Schaf. *Ca fătă-*

toarele la ceas [bei der Geburtsstunde] am so-
sit; să făt? durerile și chinurile mă înspăi-
mîntează CANT. IST. IEROGL. 268. — Et. Lat.
fēto, -āre.

fătăciune sf. INV. MUNT. 1. Gesamtheit der
geworfenen Lämmer: Wurf m. Perdelele de
oî ce sînt cu fătăciune pe moșie PRAV. IPSIL.
COL. BUJOR. II D 11. Cu fătăciunea Să plă-
tească [ciobanul] stricăciunea [făcută de oile
sale] PANN P.V. 1 III 46. Daher: — 2. Frucht-
ertrag m BIBLIA 1688 Jud. 6, 4 (și strica
fătăciunile [sic; τὰ ἐκπόρια] pămîntului). —
3. Ort, wo die Schafe werfen Doc. (slav.)
BUCUR. 1545 HC. I 241; Doc. VLAȘCA 1606 das.
151 (doă fețe de arie și o fătăcenă [lies-cină]);
MUMUL. CUR. DE AMBE SEXE I 2 77 (Turmele din
fătăciune Pornesc zbierînd la pășune). — Et.
a fătă; zu -vñā vgl. mortăciună = mortă-
ciune, eine Zwischenform zeigt minciună,
aber minciuno's.

fățare sf., pl. -țări, 1. = față de arie:
Dreschfläche f der Tenne QU. Și cu griul
ni-ți [= nu veți] cădea 'n fățare DOS. PSALT.
IN V. PS. 1 Z. 19. — Gr. fātār AL. PP. 389. —
2. = fățarie: Heuchelei f COD. STU. HC. II
121 (D-zeu . . vede toate fățările tale); 227
(minciunile și fățările). — Et. fătă.

fătări' (a), prez. -re'sc, I. v. intr. LV. von
Richtern: cuiăva auf Jds. Person Rücksicht
nehmen, ihn begünstigen, für ihn
Partei nehmen. Voi n'afți păzit căile mele,
ce fățăriafți [ἐλαμβάνετε πρόσωπα] in lege BIBLIA
1688 Mal. 2, 9. Nu fățări nimănuî nice te
lăcomi la mîzdă DOS. VS. Maîu 19. — II. a să ~
INV. heucheln. Și fățaria-se cu nușii și
alafți Iudei PRAXIUL sec. 16. GCR. I 16* Gal. 2,
13. Ceî necurați să fățaresc a fi curați [stellen
sich, als ob sie rein wären] MARG. 2 187 a.

fătări'e sf. 1. LV. Rücksichtnahme f auf
Jds. Person, Begünstigung, Parteilich-
keit. Judecătorii foarte pre amăruntul să
cercetează, adecă de [ob] judecă drept sau
de fac fățarie și voe veghiată MARG. 2 40 b.
Cu, fără ~ parteisch, unparteisch. — 2. fast
INV. Heuchelei f, Verstellung. Am obo-
sit tot înghișindu-mi amarul; sînt sătul de
atîta fățarie! ODOB. MV. 1894, 25.

fățarnic adj. 1. LV. parteisch. Judecă-
toriu cel nefățarnic și cercetătoriu cel ne-
mitarnic MARG. 2 164 b. — 2. heuchlerisch,
sm. Heuchler m. Precum cei fățarnici [οἱ
ὑποκριταί] fac BIBLIA 1688 Matth. 6, 2. Cre-
dință nefățarnică aufrichtige Treue PSALT.
RÎMN. 142 b. [Unii moștenitori] sînt așa de
fățarnici încît arată dragoste și blîndeță pen-
tru a moșteni măi sigur I. NGR. CL. VII 58.

fățarnici' (a), prez. -ce'sc, I. v. intr. = a
fătări I: cuiăva auf Jdn. Rücksicht nehmen
NEAGOE ÎNVĂȚ. GCR. I 169 (să nu fățarnicești

cu voe veghiată celui bogat). — II. a să ~
heucheln, sich verstellen. Emirul..se fă-
țarnici [stellte sich] ca cum n'ar ști nimic din
cele urmate pușin înainte BALC. 53.

fătătoare sf. I. ~, pl. ~, siehe fătă' (a). —
II. ~, pl. -torî, Scham f der Kuh, Stute etc.
La partea dreaptă a fătătoarei MON. OF. 1880,
6989.

fătātu'ră sf., pl. -ri, = fătăciune 1 MUNT.
WBB.

făt-frumo's siehe făt 2.

fătio'l siehe fachio'l.

fățiș adv. 1. offen (= sichtbar, unver-
hohlen). Eū fățiș am grăit lumii și întru
ascuns n'am grăit nimica MARG. 2 182 b. Ste-
fan Vodă nu așa că va putea sta fățiș [in
offener Feldschlacht] împotiva atîta mulțime
de oaste . . aū socotit MSCR. sec. 17. GCR. I
191. — 2. steil BARAC HAL. V 90 (din partea
aceia atîta era de fățiș sușul lui [năml. al
dealului] de nu putea nimenea a să sui în
sus). — Et. fătă.

fățișă' (a) siehe infățișă' (a).

făt-logofăt siehe făt 2.

fătio'iū siehe fătă.

fătui' (a), prez. -țue'sc, v. trans.: c. einer
Sache eine schöne Oberfläche geben,
sie schlichten, ebnen, glätten. Să măi
dea Agripinei o mină de ajutoriu la feșuit
prispa [geschieht mittels in Wasser verdünnten
Kuhmistes] NAD. NOV. I 195. Fațuitor Schlich-
tobel. Fățuitoare Reibschheit der Maurer D.
TERM. 103. — 2. MUNT. FAM. wichen (= prū-
geln). Îl măi fătuiră, îl măi trudiră, îl luara
din nou la rapanghele ISPIR. LEG. 2 108. — Gr.
MOLD. feț-. — Et. fătă.

fătui'ală sf., pl. -țue'II, 1. Schlichten n,
Ebnen, Glätten. — 2. MUNT. FAM. Wichse
f, Keile (pl.). Supărați de purtarea lui Pa-
cală către dînșii . . , îl luară la fătui'ală ISPIR.
LEG. 1 I 147.

fau'lă, fău'lă sf., pl. -le, Aussehen n,
Aeusseres FRÎNCU MOȘI 202 (ian descrie-î
făula); 212 (ian spune-mă faula lui). — Et.
Unbek.

făur sm. fast INV. 1. Schmied m. Faur
de aramă și de fier BIBLIA 1688 Gen. 4, 22. —
2. POP. Februar m. Semănăturile făcute în
Faur și Germinar ION. CAL. 72. — Gr. Fem.
făuri'tă, pl. -țe, Frau des Schmieds RE-
TEG. POV. I 32. — Et. Lat. faber, Akk. -brum.
Zu 2 vgl. folg. Art.

făura'r, INV. u. POP. -ri'ū, sm. fast INV. 1.
Schmied m. — 2. POP. Februar m. În-
trebă pre bătrînul ce lună-i aceasta, și-i zise:
Făurariul DOS. VS. Noe. 4. — Et. Regelrechter
Reflex von lat. Februarius, das dann in der
Bedtg. mit făur zusammensiel,

făuri' (*a*), prez. -re'sc, scdm ieden. *Armele vrajmașe ce mânia Le făurește* OLL. HOR. 332. — Gr. Prez. -re'sc SUȚU NOȚ. 51; ferner *făurări'* das. 50. — Et. *fa'ur*.

făuriște sf. Schmiede *f* ISPIR. LEG.² 225 (*Acî cum descălecară, se închise [sic] în făuriște*); RETEG. POV. I 33 (*Să fie la tata 'n făuriște... de atunci era gata [roata]*).

făuriță siehe *fa'ur*.

fecioară sf., pl. -re, 1. Jungfrau *f*. *Îată fecioara în pintece va avea și va naște fiu* BIBLIA 1688 Matth. 1, 23. A. . *pururea fecioarei Mariei* MSCR. 1747 GCR. II 38. *Aseară fusei fecioară, Miază-noapte nevestioară, Iar acum în zori de zua Îacătă-ma și văduă* PP. das. 293. — Vgl. auch *fată* 1 b. — Adjektivisch: jungfräulich EMIN. 132, zum Monde (*Mî pustiuri scînteiază sub lumina ta fecioară*). — 3. *iarba fecioarei, iarba feciorilor, feciorică* Bruchkraut *n* (*Herniaria glabra*) BR. — Gr. ÎNV. u. POP. auch *fici-*. — Et. Lat. **fētiōla*, zu *fēta*.

fecior sm. 1. LV. Kind *n* (im Verhältnis zu den Eltern). *Și dintre [richtig wohl dintru] acele oase vor naște și vor crește feciori, feți și fete* NEC. COSTIN LET.² I 45. — 2. ziemlich ÎNV. u. POP. Sohn *m*. *Veți mânca carnea feciorilor voștri și a fetelor voastre* MSCR. sec. 16. Lev. 26, 29 HC. I 11. *Să te 'nsori de nouă ori Ca să faci nouă feciori, Să te mai însori odată Ca să faci numai o fată* AL. PP. 18. — 3. POP. Bursche *m*, Knabe, Jüngling; ~ (*holteiū*) Junggeselle. *Văzuū trei jocuri în sat, Jucînd fete cu feciori* IARN.-BIRS. 187. *Copilițe gingășele, Feciorași cu mintea crudă* AL. PP. 36. *Dar eū mă tem că ești Fecior! «Banu, sint fată!»* COȘB. 38. 4. TR. UNG. POP. ~ (*de împărat*) = *vornicel*: Begleiter *m* des Bräutigams MAR. NUNTA 215 u. 280. — 5. fast ÎNV. ~ (*în casă*) Diener *m*. *Fecior, dă-mi șipul cu odocolon* C. NGR. 56. — Spez. Hausknecht *m*, Lohndiener in Gasthöfen. — || Vgl. *ba'n* 4 d, *boere'sc* I u. *fecioară* 2. — Gr. ÎNV. u. POP. auch *fici-*. — Dem. -*clora's*, ferner -*clore'l* u. -*cloru't* MAR. NAȘT. 348; -*clora'ndru* grösserer Knabe, zB. POPOV.-BÂN. 77 (*se iveau pe toate stradele... feciorandrii cu «Colinda» sau cu «Turca»*). — Et. Lat. **fētiōlus*, zu *fētus*.

feciorelnic adj. LM. jungfräulich, rein, unbefleckt. *Sibilele ne cer Ca tineri feciorelnici si nobile virgine Protectorilor Romei... Să 'nalțe o cîntare* OLL. HOR. 399. *Renucele său de om cu desăvîșire moral rămase feciorelnic de ori-ce pată* DEMETR. NUV. 90.

feciore'sc adj. jungfräulich. *Sinul ei ~ ihr jungfräulicher Busen. Aceasta e speranța... ce feciorescul cor [der Chor reiner Jünglinge und Jungfrauen] își dă* OLL. HOR. 402.

feciori'că siehe *fecioară* 2.

feciori'e sf. 1. Jungfräulichkeit *f*, Jungferschaft. *Lăcuind cu bărbatul ei șapte ani den fecioria ei [ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς]* BIBLIA 1688 Luc. 2, 36. *Deaca își strică cineva fecioria lui, nu poate să se preotească* MARG.⁴ 172 b. — Jünglingszeit *f*, -alter *n* RETEG. POV. III 14 (*vei găsi acolo nește zdrențe din hainele tătîne-său din feciorie*).

fedea' siehe *fidea'*.

fedeleș sn., pl. -șe, 1. ovales Tönnchen mit beiderseitigem Boden, bes. für den Wasserbedarf der Feldarbeiter. *Ei trimit pe porcariū cu un fedeleș după apă la fintină* CL. XVII 277. *Badea 'nalt cit un cireș, Mindra [mică] cit un fedeleș* IARN.-BIRS. 429. — *A lega pc.* ~ Jdn. so binden, dass er sich nicht rühren kann GHICA 386 (*il leagă fedeleș de mîni și de picioare*). — 2. Art Tanz JIP. OPINC. 51. — Et. Unbek.

fedeu' sn., pl. -de'e, Kehldeckel *m* (Epi-glottis) VASICI 197. — Et. Magy. *födö*.

fel sn., pl. -luri, 1. Art *f*. *Și zise D-zeu: răsară pămîntul buruiănă de iarbă semănătoare sămînță după felii-și și după asemănare-și* BIBLIA 1688 Gen. 1, 12. *Nu de mult era acest felii de chivere la boeri aicea în țară* NEC. COSTIN GCR. II 3. *Negoțul [die Ware] de-așa era ca să nu să potrivească un fel [eine Gattung, Sorte] cu celălalt* RETEG. POV. III 21. *Fel de bucate* Gericht, Speise: [*El bea*] *câte un păhăruț de vin după fie-care fel, ca să alunece bucatele* ROS. TROT. 76. *Ce artist în felul lui!* DELAVR. PAR. 44. *Într'un ~ sau într'altul* in einer oder der anderen Weise. *Într'un fel [von einer gewissen Seite betrachtet], la drept vorbind, cum o să-î faci mai bun!* [näml. *închisoarea pe hoți?*] RĂDUL. RUST. II 123. *În cele mai de pe urmă, la un fel trebuia să faci schliesslich musste sie in irgend einer Art handeln, sich zu handeln entschliessen* ISPIR. BSG. 11. *Cum m'oiu vedea la un fel [so weit, im Reinen] cu meremetul caselor, îl fac [pe tejghetarul meu] tovarăș la parte* CARGEALE CL. XIII 249. *Acest felii [derart, so] este libovul cel adevărat, toate le rabdă* ANT. DID. 168. *Ce ~ de animal e acesta?* was für ein Tier ist das? *Unii... prooroceau după numele ce purta, cam ce fel [wie] are să joace actorul* TELEOR SCHIȚE 9 (vgl. deutsch veraltet was Art, magy. *mî fêle*). *Ai trîntit o gogomănie, Petcule. «Cum? ce felii [wie das, wieso]?»* AL. CL. IV 315. *Florile... find de un fel [einfarbig] sau pîstruiate* DATC. HORT. 188. *Tot ~ul de bucate* allerhand, -lei Speisen, *bucate de tot ~ul* Speisen aller Art. — *Fel de ~ de*, LV. ~uri de ~uri de, MUNT. auch nur ~ de allerlei, -hand, die mannigfaltigsten. *Am putut întilni în cale fel de fel de carac-*

tere GHICA XIX. Și s'au vesclit două săptămîni cu feluri de feluri de muzică NECULCE LET.² II 215. Și le-au dat tuturor sulite văruite și cu prapuri feluri de feluri [mit allerhand Fähnlein] AMIRAS LET.² III 151. Începutău Brîncovanul Vodă a supărare pre doamna lui Șerban Vodă cu feluri de feluri [auf die mannigfaltigste Weise] NECULCE LET.² II 236. Marmura tăiată în Numidia cu fel de fețe [der . . . bunte Marmor] OLL. HOR. 168. Siehe auch *chîp* 5. — La ~ gleich (d. i. völlig übereinstimmend). Două inimă de o seamă, două foi la fel sub soare Zic unii că nu se află CL. XIII 188. Într'o adunare, un sat sau o țară, nu toți pot fi la fel, ci numai «de tot felul» LIT. A cerut [fata] să-î facă și ei rasă, ca să fie îmbrăcată la fel cu lumea d'acolo [nâml. mit den Nonnen des Klosters] VLAH. NUV. 142. Cartea legată cu piele, cu colțuri de alamă pe la virfură, cu închizătoare la fel [mit eben solchem Schloss] RADUL. RUST. II 1. [Austria] încuraja pe inamicii ei de atunci, pe Unguri, tractîndu-î la un fel [auf gleichem Fusse] cu amicii din vremurile grele ADAM. BIOGR. 63. — De ~ a) = de loc: ganz und gar nicht, durchaus nicht. Nu-l cunosc de ~ er ist mir ganz unbekannt. — b) von Hause aus. Și sint femeile în Sibiu iubete, cum își sint de fel albenețe [weil sie von Natur blond sind] NEC. COSTIN LET.² I 426. Pe drum, tată-meu, care era de felul lui scurt la vorbă, imi lăsa tot timpul să gîndesc la cucoana Zamfirița CL. XIII 46. Acest . . . Licinie . . . au fost de fel [seines Stammes] DAC SPĂT. MIL. LET.² I 93. Un anume Simion Sava . . . neșător de felul lui [seines Zeichens] de la Raguză NECULCE das. II 312. Meiul uriaș . . . de fel din părțile foarte călduroase ale Africeî [die aus . . . stammt, in . . . heimisch ist] GAZ. SĂT. XIV 409. — 2. POP. Art, wie Jd. zu handeln pflegt: Eigenart f, Gepflogenheit, Brauch m. Știa doar fata felul lui! wusstesie doch, wie er's zu treiben pflegte! COȘB. 186. Și cu păharul plin în mîni, Precum e felul din bătrîni La orî-ce chef între Români, El a 'nchinat 23. — Bes. a face ~ul cuiva Jdm. sein Teil geben (= ihm nach Gebühr Uehles antun). Pepelea, vrînd să facă felul popei [um dem Pfarrer einen Streich zu spielen], prinde un porc mare și colțos și-l închide în biserică BOGD. POV. 220. Sătenii duc pe leneș la locul cuvenit și-î fac felul [und machen ihm dem Garaus] CREANGĂ OP. III 67. — A-și face ~ul seine Streiche treiben CREANGĂ CL. XIV 366 (Nu-î vorbă că noi tot ne făceam felul așa cîte-odată). — || Vgl. *ar'tfel*, *ar'st'fel*, *cu'm* 1. — Gr. Lv. *fe'lfă*, *fe'lfă*, bisw. auch *fe'l*, *fe'l*; jetzt MOLD. *fe'lfă*, sonst meist *fe'l*. — Et. Magy. *fêle*, zB. *sok fêle* «vielerlei», *mînden fêle* «allerlei».

fe'lcer sm. fast inv. = *subhirurg*: Unter-, Hilfsarzt m, Assistent in einem Spital. Chemară numai decît un felcer de la un spital ODOB.-SLAV. 255. — Et. Deutsch *Feldscher*.

Feldioara npr. f. Marienburg, ungar. Földvár, Ortschaft in Siebb. — Et. Unbek.

feldmarșal sm. Feldmarschall m. Menih feldmarșal s'au sculat de la Poltava cu cîteva miî de Moscali NECULCE LET.² II 389. — Gr. *feltmașar* DION. TEZ. II 163 flg. — Et. Deutsch.

fe'le sf. Tr. POP. Flüssigkeitsmass: Seidel n (= $\frac{1}{2}$ cupă). Nu bea vinul cum se bea, Cu cupa și cu felea PP. FRÎNCU MOȚII 202. — Gr. Dem. *feli'tă*, pl. -țe, ferner *felcu'tă* IARN.-BIRS. 387. — Et. Magy. *fêle*.

felea'ndrăș siehe *fele'ndreș*.

fe'legă sf., pl. -gi, = *cîrpă*: a) Lumpen m, Fetzen Dos. VS. Maiu 14 (era îmbrăcat cu o felegă de pinza); Div. 9 b, von Leichen (numai cu o felegă de pinză învâliși . . . și într'un secriu așezați). — b) Tr. Kopftuch n der Bäuerinnen SEV. NUNTA 234 (Soacra mică . . . aduce niște felege frumoase); 285 (grăitorul ia una [din cînsti, der Geschenke] în mîna, o dezvălește din felegă). — Et. Vgl. ruth. *fele'ga* «abgetragener Bauernkittel», pl. -gi «Fetzen».

felegea'n siehe *feligea'n*.

felego's adj. zerlumpt SBIERA POV. 320. (Petrea felegos mîna porciî 'n jos [Rätsel, Auflösung: pieptenele și păduchiî]). — Et. *fe'legă*.

felehe'rt subst. = *cruce*: Wage f am Wagen RETEG. POV. IV 26 (vei ședeaa pe feleherțul dinaintea . . . și-î mîna boii 'ncet). — Et. Magy. *félhércz*.

felele't, -tîă (-k'-) sm. Verantwortung f, Verteidigung AP. VOR. 22, 1 (Ascultați acmu al mîeî cătră voi feleletîu); 25, 16. — Et. Magy. *felelet*.

felelui' (a), prez. -lue'sc, v. trans. verantworten, verteidigen AP. VOR. Ap. 24, 10 (cu bunu sufletu c[el]e de mene feleluescî) — Et. Magy. *felelni*.

fele'ndreș subst. ehem. flandrisches Tuch (?). Un benîșel de felendreș C. NGR. 117. — Gr. ~ C. NGR. l. c., *file'ndriș* ZOLLTARIF 1761 ARH. ROM. II 254, *file'ndreș* ODOB. MV. 1894, 77, *felea'ndrăș* MIR. COSTIN LET.² I 265. — Et. Deutsch, vgl. auch poln. *falendysz*, *felendysz* etc.

feleșag subst. MOLD. POP. angeborene Beschaffenheit: Art f, Natur. Poate așa-î feleșagul lui, cînd măi vesel, cînd măi posomorît NÂD. NUV. I 127. De feleșagul ei [von Hause aus], Măriuca nu era grasă 44. — Gr. -*Ituș*-CREANGĂ CL. XI 182. — Et. *fe'l*.

feleștio'c sn., pl. -curi, MOLD. POP. Pinsel m zum Schmieren des Wagens, besteht aus einem Holz mit um dessen eines Ende gebundenem Lappen. De inima caruței atîrnau pacornița

cu feleștiocul și posteuța CREANGĂ CL. X 374.— Gr. Auch -știu'c QU. — Et. Scheint mit dem ebenfalls dunkeln sfișto'c «Sprengwedel» verwandt zu sein.

feleză'ă subst. Art Besen *m*, mit dem die Unreinigkeiten von dem geworfelten Getreide abgekehrt werden ION. CAL. 187 (unii vintură vravul cu lopata, alții îl lămuresc pe cel picat din vint cu felezău[l] de pleavă, baligă, buruenă). — Et. Magy. fölözö, felezö.

feleziu' (a), prez. -zue'sc, v. trans. fegen, kehren PP. CL. XIV 345 ([caii] Cu cozile feleziua [grîul vinturat]); NÄD. NUV. II 235 (ăpa felezuește din coadă [wirft den Schwanz hin und her] și nu se urnește din loc).

feli'e sf. Schnitte *f*, Scheibe. Asupra mea căzu sarcina delicată de a tăia slămina în felii supțirele V. POGOR CL. XI 147.— Gr. MOLD. auch fäl-, fe'lie, fă'lie. — Dem. feliu'tă, pl. -țe, u. felioa'ră, pl. -re.— Et. Vgl. ngr. φελί, alb. feljă.

feligea'n sn., pl. -ge'ne, 1. kleine henkellose Tasse zu türkischem Kaffee. Wird in einen weniger hohen, gehenkeltten Behälter (zärf) aus durchbrochenem Metall gestellt u. so gebraucht. Mai sus... se vedeau o mulțime de feligene pentru cafea cu zarfurile lor de argint FIL. Cloc. 18. — 2. Kaffeekanne *f* TELEOR SCHIȚE 60 (cucoana se repezi cu filigeanu în mină... și-i umplu iar la loc ceașca cea mare). — Gr. MUNT. auch filig-, MOLD. feleg-, ferner filigea' im Reime TEOD. PP. 613. — Et. Türk. filğ'a'n.

felina'r, INV. u. POP. -ri'ă sn., pl. -re, MUNT. MOD. Laterne *f*. — Et. Merkwürdige Nbf. von fina'r, vgl. türk. fener'.

felinaragi'ă sm. MUNT. MOD. Laternen-zünder *m*.

felioa'ră siehe feli'e.

fe'liu siehe fe'l.

feliuri'me etc. siehe feluri'me etc.

feliuș'a'g siehe feleș'a'g.

feliu'tă siehe feli'e.

felo'n sn., pl. -loa'ne, Chormantel *m*, ärmelloses Obergewand aus Seidendamast, das der Priester beim Gottesdienst trägt, entspricht dem Chorhemde des kathol. Priesters. 3 feloane de adamască Doc. 1588 HC. I 200.— Et. Ksl. felo'nü, ngr. φελόνι.

feluri'me sf. 1. Mannigfaltigkeit *f*; ~ de lucruri allerlei Dinge. A trage din chiar însăși felurimea [frz. diversité] fenomenelor industriale însemnări cu care tot insul s'ar putea folosi SUȚU NOȚ. 36. — 2. INV. Beschaffenheit *f*, Qualität. Cînd vînzătorul va vinde lucrul[l] fără a hotări felurimea lui, atuncî este dator a da cea de mijloc felurime COD. CARAGEA COL. BUJOR. I 442. — Gr. INV. -Ihur-. — Et. fe'l, pl. -luri'.

feluri't adj. mannigfaltig, allerlei. Feluritele chipuri de cules cînepa ION. CAL. 147.— Gr. INV. u. MOLD. -Ihur-. — Et. fe'l, pl. -luri'.

feme'e sf. 1. LV. (sec. 16/17) u. MAC. MEGL. Familie *f*, Hausgenossen (pl.), Haus *n*. Cu muerea ta și cu toată fămeia ta pasă la beserecă COR. TILC. EV. CCR. 20. Carele de ale lui și mai virtos de fămeia sa [οίκειών] nu poartă grijă N. TEST. 1648, 1 Tim. 5, 8 HC. II 484. În eșitul Israililor den Eghipet și fămeia [οίκου] lui Iacov dentru oamenii păgîni PSALT. BELGR. 1651 Ps. 113, 1 CCR. 109.— 2. Frau *f*, Weib *n* (Ggs. bărbat). Bărbat și fămee au făcut pre dinșii BIBLIA 1688 Gen. 1, 29. Sfintele 40 de femei mucenite Dos. VS. Sept. 1. — Gr. LV. MUNT. TR. fām-, TR. POP. fom- (so schon COD. STU. HC. II 47 flg.), MOLD. POP. fim-, ferner fum- ȘEZĂT. IV 136 u. 193; MAC. fumea'lye; MEGL. fāmē'lye. — Dem. feme'ușcă, pl. -ște, zB. NÄD. NUV. I 58 (Nostimă femeușcă, hei); bes. Weibchen *n* von Tieren (Ggs. bărbătuș), zB. INV. COP. 1893, I 60 (Cu-cii — bărbătușulși femeușca — au niște obiceiuri deosebite). — Et. Lat. familia.

feme'e'sc adj. weiblich, Weiber-, Frauen-. Să-ți cînt cîntec hăducesc Cu viers dulce femeesc AL. PP 98. De parte femeiască weiblichen Geschlechts; weiteres wie bei bărbătesc.

feme'e't subst. Weibervolk *n*, Weiber (pl.) JIP. öfters, zB. OPINC. 65 (bărbățimea și fămeetu... să 'nvețe legea păstrării).

ferăț (wie bet.?) subst. Art Hohlmass = 8 alte Mass (cupe) FRÎNCU MOȚIF. 63. — Et. Unbek.

fe'rbe (a) siehe fte'rbe (a).

fe'rber sn., pl. -re, Färbel *n*, Art Hazardspiel, bei dem jeder Spieler vier Karten erhält. Jucară cărți pe urmă:.. Ferber, șapte-jumătate, Stos, maca, treizeci și una RĂDUL. RUST. I 130. Am un ~ ich habe ein Färbel (d. i. vier Karten von derselben Farbe). — Et. Deutsch.

ferbi'nte siehe fte'rbi'nte.

fercheș adj. FAM. der feine Toilette gemacht hat: fein, elegant, schmuck, fesch. Băiat purtat și fercheș, Știe traiul pe la băi VLAH. GV. 10. — Et. Anscheinend verwandt mit a ferchezui'.

ferchete'ă sn., pl. -te'e, = resteu: Vorsteckholz *n* am Joche MOLNAR 47.— Et. Magy. fergetyü, förg-

ferchezui' (a), prez. -zue'sc, v. trans. FAM. fein, elegant, schmuck, fesch machen, herausputzen, schneiegeln und bügeln. După ce o vazu boerul [pe fata] curățită și ferchezuită ca o mireasă ISPIR. LEG.² 179. Zidirile sînt spoite și ferchezuite C. NGR. 355.— Et. Anscheinend verwandt mit fe'rcheș.

ferchezuiă/lă *sf., pl. -zue/II*, FAM. Toilette *f.* — Iron. SEV. Pov. 154, die Popenfrau zu ihrem Gatten (*țe-ar trebui și Sfinției tale o ferchezuiă ca prostuluș* [dem sie siedendes Wasser über den Kopf gegossen hatte]).

fer'delă *sf., pl. -le*, TR. Viertel *n*, Art Getreidemass, nach POL. = $\frac{1}{4}$ Kübel (*găleată*) od. 16 Mass (*cupe*). *Că mie mi-o venit Uritul cu ferdela, Dragostea cu lingura* BIBIC. 198. — Gr. -dăiă PUMNUL LEPT. I 33. — Et. Deutsch, nach mundartlicher Aussprache.

ferdeleț *subst.* Art Hohlmass = $\frac{2}{2}$ Liter FRÎNCU MOȘII 63. — Et. Dem. von deutsch Viertel, nach mundartlicher Aussprache.

ferea'lă *sf., pl. -re/II*, analog a *feri u. a să feri*: Schutz *m*, Hut *f*, Ausweichen *n* etc. *În fruntea cailor pun o tablă de fier. . . pentru fereală de* [zum Schutze gegen] *glonțuri* MIR. COSTIN LET.² I 257. *Acești doi boeri tot cu fereală îmblău și tot pre-ascuns, noaptea* [waren stets auf ihrer Hut und kamen nur heimlich des Nachts] 332. *Sermanii cei de-afară, Fără țiră de fereală* [ohne jeden Schutz, näm. gegen den Frost], *fără pic de-acopereală* BOGD. Pov. 50. *Lupul cu iute fereală* [schnell ausweichend] *lovitura [armăsarului] în deșert îi scoase* CANT. IST. IEROG. 77. *Fereală excelentă pentru filoxeră* ein ausgezeichnetes Schutzmittel gegen die Reblaus DATC. HORT. 257. *De cumva a fi scris și Pavel între feciorii de virstă . . . n'ar mai folosi nici o fereală* [so würde kein Sträuben mehr helfen] IARNIK CL. XV 103. *Ușa odăii se deschise cu fereală* [wurde vorsichtig geöffnet] LIT.

ferea'stră *sf., pl. -re'stre*, Fenster *n*. *După 40 de zile deșchise Noe fereastra chivotului* BIBLIA 1688 Gen. 8, 6. — Gr. LV. *pl. -re'stri (-e')*, bisw. *-re'stri (-e')*; MOLD. BAN. *-rea'stă, pl. -re'stli*. — Dem. *-restru'ică*, MOLD. *-restu'ică (pl. -ce)*, älter *-restru'e*. — Et. Lat. *fenestra*.

fereca'¹ (*a*), *prez. fe'rec, v. trans.* 1. (mit Metall) beschlagen, belegen. *Armele. . . Cu-aur îmbrăcate, Cu fier ferecate* AL. PP. 67. *Idolii cei ferecași cu argint și cei ferecași cu aur* BIBLIA 1688 Jes. 30, 22. — 2. bisw. (mit Edelsteinen) besetzen. *O cataramă ferecată cu diamante* FIL. CIOC. 345. — 3. *pe. în fiară etc.* Jdn. in Eisen etc. schlagen, legen, absol. fesseln. *În lanțuri de imagină dușosul vis să-l ferec* EMIN. 127. *Să între înaintea ta suspinul celor ferecași* PSALT. RÎMN. Ps. 78, 11. [*Deșinutele*] *au ferecat pe gardiene, au spart ușile. . .* LIT. *Nu cred că eram ferecat* [gefeit] *în contra ispitei* C. NGR. CL. XV 47 (schwerlich richtig). — 4. *galbeni Dukatani rându* *n. Purcoale de galbeni bătuși și ferecași* DELAVR. PAR. 155. — 5. *piatra de moară* den Mühlstein schärfen. *Muerca*

neccerlată ca moara neferecată PANN CL. V 348. — || *făreca're sf.* (böser) Anschlag AP. VOR. Ap. 23, 16 u. 30 als Uebers. von ksl. kovü. — Gr. *făr-* AP. VOR. I. c., *infer-* MAR. NUNTA 655. — Et. Wahrsch. nicht lat. **fēr-rīco*, -āre, zu *fērrum*, vgl. afrz. *enferger*, mit *e'* statt *ie'* im Präs. nach den unbet. Formen, sondern, nach AUREL CANDREA'S ansprechender Vermutung, lat. *fabrico*, -āre.

fereca'² siehe *ferica'* (*a*).

ferecātu'ră *sf., pl. -ri*, Beschlag *m*, Belag. *Strălucește ferecătura de argint a icoaanelor* URECHE LEG. 331.

fe'rece siehe *fe'regă*.

ferede'ü *sn., pl. -de'e*, MOLD. = *bae*: 1. Bad *n*. *Pentru ce ai mers astăzi la feredeü? . . . «Pentru ca să priimesc postul cu trupul curat»* MARG.² 149 b. *A face ferede* Bäder nehmen. — 2. *fig.* heisse, mörderische Schlacht CRON., zB. MIR. COSTIN LET.² I 319 (*numai cu fuga ai scăpat dintr'acel feredeü*). — Et. Magy. *fürdő*.

feredui' (*a*), *prez. -due'sc, v. trans.* MOLD. = *a îmbăia*: baden (in warmem Wasser, in Dampf, wogegen *a scălda* überh. baden). [*Împăratul*] *o trimes și l-o fereduit și i-o trimes un rînd de haîne 'mpărătești* ȘEZĂT. IV 200. *Bolnavul se fereduește* [nimmt ein Bad], *se schimbă* ȘEZĂT. IV 184.

fe'regă *sf., pl. -gi*, Name mehrerer Pflanzen, u. zw. nach QU. Farrnkraut *n* (Polypodium), MUNT. TR. auch Rainfarrn *n* (Tanacetum) u. ~ (*albă*) Spierstaude *f* (*Spiraea filipendula*). *Se mai dau* [näm. gegen den Leistenbruch] *rădăcină de ferigă, de crin galben. . .* ȘEZĂT. IV 25. *Frunză verde fereguță, Nu mai pot să țin, neicuță* TEOD. PP. 294. — Gr. Meist ~ (*-rigă*), QU. auch *fe'rece* (so schon, als topographischer Name, in einem slav. Dok. 1556 HC. I 244), *-rice, -rică*, BR. auch *fe'ligă*; dem. meist *fereguță, pl. -țe*, QU. auch *ferecu'ță, fereceea', pl. m. ferece'i, ferige'i*, ferner *feliu'ță* CIH. II 659. — Et. Lat. *filix, -cis*.

feregea' *sf.* Obergewand *n* der Türken, bes. der Frauen, aus leichtem Stoffe, für den Sommer. *Citeva femei. . . învălite în feregele rupte își ascund fețele îndată ce dau ochii cu noi* AL. CL. VIII 48. *Bătrînul Sinan. . . își pierdu chîulaful și feregeaia* BALC. 123. *Ve-lișii purtau. . . vara feregea și iarna contăș-baș* GHICA 501. — Et. Türk. *ferege'*.

ferenghi'ü siehe *frenghie'*.

ferenta'r, *inv. -riă sm.* ehem. Art leichtbewaffneter FuSSsoldat QU. *Făcînd din brațele ei un lanț cu care împodobi grumajii unui tinăr sutaș de ferentari* DEMETR. NUV. 85. — Et. Mittelb. aus lat. *ferentarius*.

fe'rfen *sm.* Sammetblume *f* (Tagetes patula) QU. — Gr. *ferfen* FUSS BR., *fe'rfân* CIH.,

ferfă'n [sic] B., *fearfon* BR. — Et. Scheint mit dem folgd. Worte verwandt zu sein. Die Blätter der Krone bilden eine Menge Lappen.

ferfeniță sf. FAM. Fetzen (*pl.*), in Verbindungen wie *a face*, *a rupe* ~ in Fetzen reißen, zerfetzen, *a fi* ~ zerfetzt sein u. ähnl. *Îmbrăcat în odăjdii rupte ferfeniță* VLAH. *Une-orî, sărindu-și din minți, își rupea cîubotele ferfeniță* CL. XV 449. [*Uriășul*] *să freacă de gardul cel de fier, și gardul tot ferferiță să face* RETEG. POV. III 41. — Fig.: *Altfelîu, moșul pe de o parte, Elena pe de alta mă vor face ferfeniță* [bringen mich um] BENGESCU CL. V 76. — Gr. -*feriță* RETEG. I. c. u. V 41, -*feliță* COM. MOLD. — Et. Vgl. ruth. *ferse'la*, -*licja* «Schneegestöber».

ferfeniți' (a), prez. -*țesc*, v. trans. FAM. zerfetzen. *O zdreanță de manta . . care e ferfenițită mai dehași decît drapelul regimentului* URECHE LEG. 22.

ferfenițos adj. FAM. zerfetzt, zerlumpt. *Și acum par'că-l văd cît era de ferfenițos și cum își culegea boarfele de pe jos* CREANGĂ CL. XI 24.

ferferiță siehe *ferfeniță*.

feri' (a), prez. -*re'sc*, I. v. trans.: c. de c. etw. (durch Entfernen, Verdecken) vor etw. (be)hüten, (be)schützen, bewahren. *De cruțăm atît ochiul trupului nostru . . , dară cu cît mai virtos sintem datorî să ferim ochiul sufletului nostru* VARL. CAZ. 135. *Vara, [gardeniile] trebuie udate mult și ferite de razele soarelui* DATC. HORT. 279. *Îndată ce tabla s'a descoperit de văpseaia de oloiu ce o ferea, se ruginește* GAZ. SĂT. XIV 365. *De la așezarea carantinilor însă, ia [năml. țara] a fost ferită de grozaviile acelei epidemii [năml. ale cîumei]* AL. PP. 36. *Fietecarele . . , de-și ferîa [guziul] mina de sărutat [wenn der Maulwurf seine Hand dem Kusse entzog], la picioare-î cădea și i-se închina* CANT. IST. IEROGL. 106. *Să nu se ferească nice o rămășiță de într'însele [năml. din capiștile idolilor, man lasse keinen Rest . . bestehen]* ÎNDR. 562. *Tătarii războiî să facă n'au vrut, ferînd Vînera [da sie den Freitag beobachteten, feierten]* MIR. COSTIN LET.² I 66. *Și pre sfinția sa luă și puse scotitorîi și feritorîi [Beschützer] domniei sale* VARL. CAZ. 230. *Îată vasul în ferire [in Sicherheit]!* AL. POEZII II 144. *Ferească (D-zeu)! (Gott) behüte! Un plîns îl năpădi de să ferească D-zeu!* ein entsetzliches Weinen überkam ihn ISPIR. LEG.¹ I 27. *M'o ferit D-zeu de rude* Verwandte habe ich Gott sei Dank (od. glücklicherweise) nicht AL. OP. I 577. *Doamne ferește!* Gott bewahre! (= das wird keineswegs geschehen). *Ferit-a (D-zeu, sfîntul)* Gott bewahre, i bewahre (= das ist keineswegs der Fall). *Chîar pot să dovedesc Ca ferit-o* [keines-

wegs, durchaus nicht] *nu mințesc* SEV. AN. 103. Siehe auch *do'mn* 2 b u. *Dumneze'u* 3. — II. v. intr.: *din cale(a cuiăva Jdm.)* aus dem Wege gehen, treten, ausweichen. *De te-ating [ei], să feri în lături* [so weiche nach der Seite aus, tritt auf die Seite] EMIN. 176. *De-odată se auzi un duret și strigăte: «feriți! feriți [aus dem Wege]!»* Curînd se ivi o trăsură . . BODNĂR. CL. IV 323. — III. a să ~ 1. de c. sich vor etw. hüten, in Acht nehmen, es (ver)meiden. *El mă-a zis să mă feresc* De străîni ce-î întîlnesc AL. PP. 5. *Vezi . . cum să feresc [ei] de zavistie, de batjocuri, de uriciune, de ris . .* MĂRG.² 194 h. *D'atunci preoteasa plîngea și să istovea ferită de părintele* [ohne es den Pfarrer merken zu lassen, im Stillen] RĂDUL. RUST. II 21. — 2. TR. = II. *Sandu se feri din cale* [trat aus dem Wege, machte Platz] și eși după măistor POPOV.-BĂN. 44. *Feri-te din calea mea* BIBIC. 301. — Gr. *Imperat.* (EMIN. I. c. auch 2. Konj.) in Bedtg. II u. III 2 auch *ferî*. — Et. Unbek.

ferica' (a), prez. -*ce'z*, v. trans. LV. (sec. 16|17) heglücken. *Nu vru să înțeleagă să fericeze [ksl. eze ublazîti]* COR. Ps. 35, 4. *Și fericează el [ksl. da ublazîtu ego] în pămînt* 40, 3. — *Fericat* glücklich, (glück)selig. *Ferecași meserî, că a voastră este împărăția lu D-zeu* COR. TETR. LUC. 6, 20 CCR. 12. *O fericat părinte ce are feciori ca aceia* COD. STU. HC. II 123. — Gr. Auch -*reca'*. — Et. *ferice*; die Formen mit -*rec-* nach a *fereca'* 1.

fericăciune sf. (Glück-)Seligkeit f, Heil n. *Cu ia [năml. cu fecioara Maria] în fericăciune să vă veseliți* MSCR. sec. 17. GCR. I 136. *Dobîndi-vei . . în cerîu odihnă de vecie și fericăciune sufletului* CĂR. PRE SC. CCR. 128.

ferice I. sf. glücklicher, seliger Zustand: Glück n, Heil, nur in folgd. Wendungen: a) MCNT. POP. *mă bate ~a* das Glück ist mir hold, lächelt mir. *Auz că scriu la gazeturi . . c'o să vie binele buluc peste noi, c'o să ne bată fericea* JIP. OPINC. 157. *În ziua cînd [învățătorul nostru] primea paralele de pe arșice, ne bătea fericea* [war uns wohl]; *nu bătea pe nimeni* DELAVR. PAR. 321. *Era și drăgălaș — bată-l fericea!* — *puîl de împărat!* ODOB. CL. IX 23. — Daher bisw. auch sonst: *Ah noroc, vrajmas cumplit, . . Tu fericea mă-ai luat* TEOD. PP. 287. *Nu știu de sint alți oameni mai dedați cu fericea; dar pentru mine ceasul acesta e mai presus de cîte aevea mintea-mă a visat!* ODOB. MV. 1894, 88. — b) ~ de tine Heil, wohl dir. *Ferice de robul acela* [selig ist der Knecht] *ce el [= il] va afla domnul lui cînd va veni așa făcînd* COR. TETR. Matth. 24, 46. *Ferice de acela om ce nu s'au îndoit pentru Domnul Is. Hs. Dos. VS. Dech. 27. Dacă a avut norocire a fi colaboratorul vr'unui vo-*

devil monstrosos ce s'a jucat la teatru[l] Iașilor... , ferice de el! Pretutindenii e bine primum, sărbătorit, primblat și ospătat C. NGR. 63. — II. adj. glücklich, selig C. NGR. 50 (Dacă un tânăr întâlnește o inimă simplă și nevinovată, el este ferice). — Et. Lat. felix, -licem.

ferici' (a), prez. -ce'sc, v. trans. 1. LV. bisw. glücklich machen, beglücken. Domnul feri-l-va și via-l-va și ferici-l-va pre pământ Dos. Ps. SL.-ROM. 40, 2. Daher AL. POEZII III 132 (Dă-mi o zi dumnezeiască, Sufletul să-mi fericească). — 2. glücklich, selig preisen. Nu-l ferici, ci să plîngi pre unul ca acela Dos. VS. Martie 12. Daher überh.: — 3. preisen. Toate limbile ferici-vor prins [= pre dînsul] MSCR. 1740 Ps. 71, 17. Doamne, toți creștinii azi te fericesc BOLINT. 94. Fericească-l scriitorii, toată lumea recunoască-l, Ce-o să aibă din aceasta pentru el bătrînul dascăl? EMIN. 135. — 4. LM. bisw. (nach frz. féliciter): pc. Jdn. beglückwünschen, ihm gratulieren. Și toți pe domnul fericesc De min-dra-î vinătoare AL. POEZII III 139. — || fericit adj. glücklich, (glück)selig. Fire-ai, dragă, fericită, Că tu ești a mea ursită AL. PP. 137. Fericită viață a veacului ce va să fie das selige Leben jener Welt CAZ. Gov. GCR. I 99. Fericit omul [Heil dem Manne] carole n'au mers în sfatul necuraților BIBLIA 1688 Ps. 1, 1. — Spez. von frommen Männern, namentlich als Titel von Patriarchen u. Kirchenvätern, wie lat. beatus: După cum zice fericitul Pavel N. TEST. 1703 GCR. I 348. Disputația prea fericitului papei lui Silvestru cu Zamvri iudovul MSCR. sec. 17. GCR. I 146. M'am rugat . . prea fericitului patriarhul . . chir Dosoftei Dos. Ps. IN V. GCR. I 209.

fericie sf. LV. Glück n, (Glück-)Seligkeit f, Heil n. Ne-ai făgăduit noaă [Iis.] fericare de-ai zis: ferice de ceia ce nu văd și cred Ș. TAINE 43. De ai fost cîndva această țară în tot binele, cu bișug și plină de toată averea, cu mare fericie . . în zilele acestei domnii [ai fost] MIR. COSTIN LET.² I 301. Avată și fericiile lumii acestia în ce ar sta MSCR. 1714 GCR. II 10.

ferici're sf. Glück n, (Glück-)Seligkeit f, Heil n. Lumeasca nărocire n'are fericare irdisches Glück macht nicht glücklich Div. GCR. I 325. Împărăția ceriurilor, carea este fericirea cea adevărată LITURGHIE 1702 GCR. I 344. Fiind-că împărăteasa Ecaterina au răposat întru fericare [selig] DION. TEZ. II 198. — Syn. ~ Glück, das man empfindet; noroc Glück, das Einen trifft.

ferie¹ sf. TR. Eimer m (Hohlmass). Tu-mi dau vin cu feria, Eu îți dau bani cu chivăra PP. FRÎNCU MOȚII 201. Că are [zmeul] un buz-

dugan . . mare cît o bute de 50 ferii RETEG. Pov. V 29. — Gr. fîr- ȘEZAT. I 108, fîire 109. — Et. Unbek.

ferie² (wie bet.?) sf. Art Gerichtstaxe, die von der gewinnenden Partei erlegt wurde Doc. Iași 1621 MELH. CH. 32 (și ce vor fi gloabe ferii, să aibă treabă . . Vlădica de Huși); Doc. 1646 das. 71 (ș'a pus heria [sic] 12 taleri în vistieria domnească); Doc. 1604 das. (și ș'au pus lor fereon [sic] 12 zloți). — Et. Viell. ngr. χέρι «Hand», gen. pl. χερσῶν.

ferigă siehe fe'regă.

ferință sf., pl. -șe, Schutz m PRAV. Gov. 1640, 119 (Cine cumpără ceva și o farmeca spre ferință); Dos. GCR. I 211 (Straje și ferință mi-am pus-mi pre gură); Dos. VS. Titelblatt b (Domnul Duca Vodă de la Hs. are Ajutoriu pre stemă și ferință tare Cinstita cruce [auf dem das. abgebildeten mold. Wappen befindet sich eine Krone mit einem Kreuz darauf]). — Et. a ferii.

ferma'n siehe firma'n.

fermanli'ü, -li'ü adj. ehem.: neguțătoriu ~ einen Ferman besitzender, privilegierter Kaufmann (nur ein solcher durfte ins Land kommen). Să nu se sufere a intra într'aceste două memlecheturi [năml. Valahia și Moldova] afară din neguțătorii fermanlii nimeni . . Doc. 1802 TEZ. II 312. — Et. Türk. fermanly'.

*fermeca' (a), prez. fe'rmec, v. trans. be-, verzaubern; absol. zaubern. Ia [năml. mama] mi-a bănui De te-oiu prea iubi Și m'a fărmecca De te-oiu dezmicera AL. PP. 7. Palatul ~t das verzauberte Schloss. Preoții ce vor îmbla cu farmeci săi vor ști fărmecca Ș. TAINE 140. Toate aceste minunate daruri [ale logodnicului] . . lesne fermecară mințile [herückten den Sinn] domniței celei mari ODOB. MV. 1894, 81. — Zerstreute u. Verliebte gelten dem Volke als verzaubert. Cum dracu ne vi-riși caru în șanț, fermecatule? VLAH. IC. 35. Iar vre-un fărmeccat, De mucrî stricat, O palmă să-î dați, Drumul să-î lăsați AL. PP. 65. || fermecăto'r, INV. u. POP. -rîi sm., fem. -to'are, pl. -to'are, Zauberer m, Zauberin f. Pre fermecato'ri să nu-î lăsați să traiasca BIBLIA Petersb. Exod. 22, 18. [Cel rănit de moarte] de va chema . . farmecatoare săi descintătoare ÎNDR. 248. — Syn. A fermeca urspr. durch Tränke, dann überh. durch geheimnisvolle Mittel, a vrăji mit Hilfe böser Geister, bes. des Teufels schädlich beeinflussen; LM. a incinta in einen ausserordentlichen Grad von Wohlgefühl versetzen, entzücken. — Gr. Aelter fărmecca', prez. fa'rmec; MOLD. BAN. fărmecca', prez. 1 fa'rmăc, 2 -mecl, 3 -măcă, 7 -mece; ferner fărmecca', fărmecca', fărmecca' ÎNDR. öfters. — Et. Lat. *pharmaco, -are, vgl. fa'r-*

meç; -răm-, -rîm- ÎNDR. stammt von *a fă-rîma'* her.

fermecătore'sc *adj.* zauberhaft, zauberisch FIL. CIOC. 268 (*ori-cine intra în acest palat fermecătorese, eșă încîntat de plăcerile ce gusta întrînsul*).

fermecători'e sf. Zauberei *f.* [*D-zeu*] *oprește vrăjitoria și tot felul de fermecătorie* CATIHISIS 1774 GCR. II 99.

fermecătura' sf., pl. -ri, Zauber *m* (einmalige zauberische Handlung) TEOD. PP. 378 II (*și pe pruncul carele s'au născut dintrînsa, ferește-l de toată fermecătura*).

fermenea' sf. kurze, mit Schnüren verzierte Stoffjacke mit Ärmeln, als Winterkleid mit Pelz gefüttert. Wurde ehem. von den Städtern über dem *anteriū* getragen. *El intră în biserică numai în anteriū și în fermenea, căci ȝiubeaoo ș'o scosese din cauza marei călduri* FIL. CIOC. 263. — Jetzt in der Walachei Oberkleid der Bauern u. Bäuerinnen. *Fetele . . aruncau flori sau noduri de peteală în partea flecăilor; aceștia le ridicau și le aninau de fermenele* MAR. NUNTA 291. [*Țăranca*] *poartă fotă, ondroc, roche, ferminé, scurteică și zechiūță* JIP. OPINC. 80. — Gr. *fermenă* (wie bet.?) MANOL. IG. ȚĂR. 186 flg., FIL. CIOC. 75 flg., beide nb. ~. — Dem. *fermena's* TEOD. PP. 140 im Reime. — Et. Türk. *fermenç*.

fero's siehe *fle'o's*.

fer'se etc. siehe *fle'rbe* (a).

fer'ster sm. FAM. POP. = *silvicultor*: Förster *m.* *Acum au să meargă altfel treburile, spunea dînsul «ferșterului»* XEN. BRAZI 142. — Et. Deutsch, nach prov. Aussprache.

fer't siehe *fle'rbe* (a).

fer'tă sf., pl. -țe, (mar.) einer der Streifen, aus denen ein Segel besteht: *Kleid n D.* — Et. Unbek.

fer'tai-fer'tai interj. MUNT. FAM., drückt eifriges Hin- u. Hergehen aus. *De dimineață pînă seară, [ei] sint într'o continuă frămîntare: în birje, pe jos, fertai-fertai de-a lungul podului Mogoșoaiei* [Hauptstrasse von Bukarest]. . VLAH. GV. 96. — Et. Unbek.

fertura' sf. siehe *flertura'.*

fe's sn., pl. -suri, 1. *Fes m.* Der rote Fes wird in MAC. von den Männern, ein niedriger roter Fes in MUNT. hie u. da, bes. in der Nähe der Donau, von verheirateten Bäuerinnen getragen. Dient auch bisw. als häusliche Kopfbedeckung der Städter. War früher weit mehr in Gebrauch; so trugen zB. die älteren Bojarinnen weisse, mit einem Tucho umwundene Fesse. *Albo, albo de la munte, Ce-ai pus fesciorul pe frunte?* AL. PP. 267. *Interesul poartă ~ul* (Sprw.) der Eigennutz regiert die Welt. — 2. MOLD. ~ul *popei, fesuo'r* polnische Kochenille (*Porphyrophora polonica*) MAR. INS. — Gr. MAC. *fe'se,*

-să *sf.* QU. — Dem. *fescio'r, pl. -cio'are.* — Et. Türk. *fes*.

fesa't sn., pl. -turi, Unruhe *f*, Exzess *m* BELD. ETER. 73 (*De deschidea vr'unul gura . . Fesaturî zicea [caimacamul] că face [dass derselbe Unruhe stifte] s'aducă lipsă, nevoi*) ARIC. Ș. INFL. (*a îndrăznit felurite vesaturî* [sic]). — Et. Türk. *fesa'd*.

fesfese'le pl. f. Flitterstaat *m*, Putz C. NGR. 224 (*O fetiță de la țară N'are atitea fesfesele*); AL. OP. I 920 (*să mă fac pupuică, cu fesfesele bocești*); 1942 (*Pentru inimă aveam nadă, Nuri, tacliturî, fesfesele, Ș'acum am numai zbîrcel*). — Et. Türk. *fesfese'*, nach Ș. INFL. «Aufsehen», also «Aufsehen Erregendes». Bei REDH.² 1384 b finde ich nur die Bedtg. «Luzerne (Medicago)».

fe'snic siehe *sfe'snic*.

fe'stă sf., pl. -te, FAM. Streich *m* (den man Jdm. spielt). *Am jurat să-î joc feste peste feste* AL. OP. I 513. — Et. Wahrsch. it. *festa* «Fest».

feșta'nie siehe *sfeșta'nie*.

feștelî' (a), prez. -ie'sc, v. trans. MOLD. beschmutzen. *Feștelind sinetul ca să se arăte vechiū* MSCR. 1814 MELH. CH. 406. *Te pofteșc, strunește-ți limba, feștelitor de hîrtie* [Schmierer]! C. NGR. CL. III 50 (zu einem Gelehrten). — *Feștelît adj.* schmutzig. — Et. Nicht magy. *festeni* «malen», das **feștui'* ergeben hätte, vgl. zB. *mîntui'*, *mistui'* = *mențeni, emészteni*. Auch Ableitung von *feștilă* ist nicht wahrscheinlich.

feștelitura' sf., pl. -ri, MOLD. Sudelei *f.* [*Tabloul*] *era o feștelitură de plumb roș și albastru care înfățișă, chip, un turc călare* RĂDUL. RUSR. II 199.

fești'lă sf., pl. -le, westl. = fitil: 1. *Docht m* einer Kerze, Lampe. *Și veî face candelile lui* [năml. *ale sfeșnicului*] *șapte și veî pune feștilele lui* BIBLIA 1688 Ex. 25, 37. — 2. *Lunte f* NEC. COSTIN LET.² II 107 (*granatarî, cari poartă cu sine cumbarale de cele mici, cu feștilă, de aruncă din mîni*). — 3. *Werg n* zum Verstopfen von Ritzen MSCR. 1773 GCR. II 93 (*scîndurile de la porți avînd crepături, le astupa cu feștilă și cu smoală*). — Et. Ksl. *svěšti'lo*. Die Folge *sfeșt-* pflegt FAM. POP. zu *fește*-gekürzt zu werden, vgl. zB. *fe'snic, feșta'nie*.

fesuo'r siehe *fe's* 2.

fe'te siehe *fată* u. *făta'* (a).

fe'te siehe *fată*.

fe'tea (de-a) siehe *deafe'tea*.

fete'sc adj. ungebr.: Mädchen-. — *Fetească* Art weisse Traubensort. — Et. *fată*.

fetfa', fetva' sf. religiös-gesetzliche Entscheidung des Mufti, insbes. des Scheik-ul-Islam. [*La Turci*] *nici cerere de dăjdiî nici războiū nici pace, nimic nu se poruncește fără fetfa* VACĂR. IIO. TEZ. II 251. — Et. Türk. *fetva'*.

feti' (a), prez. -te'sc, v. intr. POP. a l s Mädchen leben. *De-ai ști cum e măritată* [wie es Einer in der Ehe ergeht]... *Ai șadea ș'ai mai feti* PP. MAR. NUNTA 242. *Cu cite fete-am fetit* [ich die Jugend zugebracht habe], *Șapte cojoace-am vechit* MAR. SAT. 112 (eine alte Jungfer klagt). *Refl.* (kaum richtig) GHIB. BV. 37 (*ne-am fetit cu mă-sa*). — Et. *fată*.

feți siehe *făt' u. fătă' (a)*.

feti'că siehe *fată*.

feti'e sf. INV. u. POP. Mädchenschaft f, -t u m n. *Unele [femei], fie 'n fetie ori în văduvie ori în măritiş*... JIP. OPINC. 45. *Binele meu din fetie* [wie glücklich ich als Mädchen war] *Nu-î diac să-l poată scrie* IARN.-BIRS. 176 (eine verheiratete Frau klagt). *Ei i-au stricat fetia ei* sie haben sie entjungfert BIBLIA 1688 Ez. 23, 8.

feti'ș subst. = *fetic* T_{BOD}. PP. 274 (*Arză-l focul măritișul, Prăpădi-s'ar și fetișul*).

fetișca'nă etc. siehe *fată*.

fetișoa'ră siehe *fată*.

feti'tă siehe *fată*.

fețui' (a) etc. siehe *fățui' (a)*.

fetva' siehe *fată*.

Februarie npr. m. Februar m. *In luna lui ~ în* Monat F. — Gr. Lm. auch *Febr-*. Siehe auch *fa'ur* u. *Făura'r*. — Et. Mgr. Φεβρουάριος.

fi' (a) A. Selbständiges Zeitwort. 1. absol.: a) sein. *Ș'apoî cine știe de este mai bine A fi său a nu fi?* EMIN. 44. *Fie* es sei, meinethwegen. *S'a zis... că conștiința este cel mai aspru jude al criminalului. O fi* [mag sein, wohl möglich], *nu tăgăduesc* FIL. CIOC. 9. *O ~, n'o ~* wie dem auch sein mag, jedenfalls. *Mai ce s'a scuturat biata fată, mai ce-a cătat să frîngă patima; nu e și nu e* [umsonst], *că dragostea n'are leac* DELAVR. SULT. 23. *Fost-ai, leleo, cînd ai fost* [deine Zeit ist vorüber] *Ș'ai rămas un lucru prost* AL. PP. 338. *A fost holera de mă-ta, se cunoaște!* deine Mutter, der Drache, war hier, man merkt's! NAD. NUV. I 180. *Unde sînteți, zilele mele* [wo seid ihr hin, ihr Tage meines Lebens]? *Vai! pe ce țărături ați zburat?* NAUM CL. XV 84. *Dară încă-mi-te școala de băeți?* *Aco'lo e acolo* [wie es dort erst aussieht]. *Un șir de case... întunecoase și fără dușamea, am putea zice* ISPIR. CL. XVIII 199. *Ce-a fost s'a trecut* lass' das Vergangene vergangen sein, für's Gewesene giebt der Jude nichts. *E un an de cînd nu l-am mai văzut* es ist ein Jahr her, dass ich ihn nicht gesehen habe. *Acela pe care mi-l'ai trimis azi e săptă-mîna* [heut' vor einer Woche] RETEG. POV. I 18. *E ziuă, noapte, soare, lună, întunerec, frig, ger, năduf* es ist Tag, Nacht, Sonnenschein, Mondschein, finster, kalt, Frost, schwül; *e senin, frumos, cald, bine, rău* es ist heiteres, schönes Wetter, heiss, gut, schlecht; *mi-e*

foame, sete, frig, greață, groază, cald, bine, rău ich habe Hunger, Durst, mir ist kalt, mir ekelt, graust, mir ist heiss, wohl, übel. — *Atita imi era* (scil. *de ajuns*) das genügte mir, mehr brauchte ich nicht. *M'ai nenorocit și dumitale atita te-a fost* [und du wolltest das ja nur] CARAG. CL. XIII 287. *Cînd văzu fiul împăratului că zîna lipsește, atita îi fu* [traf es ihn wie ein Donnerschlag]. *Căzu la grea b ală* ISPIR. LEG.² 311. *Pe boeri îi strîngea* [Mavrogheni] *de gît, mă!* *Numai ce-i auzeai: miorc! ș'atita le era* [und aus war es mit ihnen] GHICA 503. Danach ist das unter *atita* II 2 a Gesagte zu berichtigen. — BAN. *este* ja; vgl. auch JIP. OPINC. 48 (*Tu le chinui* [näml. *vitele*] *și ele te scot din hîrtoapă. Este* [nicht wahr?]). — b) da, vorhanden sein. *Nu e apă* es ist kein Wasser da. *Nime să-i stea împotriva... lui Ștefan Vodă nu era* es war Niemand da, der dem Fürsten Ștefan entgegengetreten wäre NEC. COSTIN LET.² I 397. *Se jură că pelume nu-i așa de dulce apă* [dass es... kein so süßes Wasser giebt] AL. POEZII III 65. — c) geschehen, vorgehen. *Cu nasul în cărți... zi și noapte, nu mai știu ce-i prin țară* URECHE LEG. 158. *Ce a fost între ei* [was zwischen ihnen vorgegangen ist], *D-zeu știe* POPOV.-BAN. 149. *Pentru ce D-l Berbeceanu aș adus aci pe stăpinul d-tale?* *Este ce este* [da steckt etwas dahinter] CL. XIII 30. *Ce este?* was giebt's? *Ce-a ~, a ~* komme, was wolle (od. wie Gott will, ich halt' still). *Te-am spus că n'am parale. «Ei, lasă vorba asta. Cînd o fi și o fi* [wenn es dazu kommt], *găsești d-ta»* ROS. TROT. 24. — d) *nu e mult să...* es fehlt nicht viel dazu, dass... *Nu era mult să-l ee Zaporojeni* [pe Dumitrașco] *de grumaz* NECULCE LET.² II 334. *Ai 'nebunit ori nu ți-i mult?* AL. OP. I 1181. — e) angehen, in Wendungen wie: *De foame ar fi ce-ar fi* [mit dem Hunger ginge es noch an], *Dar n'am cu ce mă 'nvăli* IARN.-BIRS. 464. *Aci tot e cum e* [hier ist es immer noch erträglich], *Da să vezi în altă parte: Să-ți ei lumea 'n cap...!* RADUL. RUST. I 136. — 2. mit Prädikatsnominativ: a) sein. *N. N., fost ministru* N. N., gewesener, ehemaliger, weiland Minister; *Frații Ionescu, fost C. Ionescu* Gebrüder Ionescu, früher, vormals C. Ionescu. *Calul e al tău, al vecinului* das Pferd ist dein, des Nachbars, gehört dir, dem Nachbar. *Să nu fiu cine sînt* [ich will Hans heissen] *dacă imi scapă* [iã] *din mină* POPOV.-BAN. 116. *Vezi d-ta cine mi-a fost soru-mea* *Zița* [was für ein Fröchtchen... war]! CL. XIII 287. *Ce mi-i vremea* [was ist mir die Zeit, was liegt mir an der Zeit], *cînd de veacuri Stele-mă scintee pe lacuri* EMIN. 124 (der Hochwald spricht). — Mit dem *part.* gewisser Verba, um den Zustand des Subjekts anzugeben: *Mama e, era* *dusă în oraș* (tîrg,

sat) die Mutter ist, war ausgegangen (d. i. ist, war nicht zu Hause), *e plecată, întoarsă de mult* sie ist längst fort, zurück; verschieden von *s'a dus, a plecat, s'a întors*, vgl. engl. *she is gone* u. *she has gone*. So auch MIR. COSTIN LET.² I 15 (*Italia, de unde este venit neamul acestor țări* [wo.. her ist]); 252 (*de supt care bir acum era eșită țara Moldovei* [von welchem Tribut.. nunmehr frei war]). — b) kosten, betragen, (von Münzen:) gelten. *Cit e sticla?* was kostet die Flasche? *Taleru era doi lei și 10 parale, acum este 5 lei și un zlot* DION. TEZ. II 224. — 3. mit *adv.*: sein. *Cum ești și tu* [wie du auch bist = du redest so sonderbar], *tată!* VLAH. DAN II 45. *Pin'aici țe-a fost* [nun hat die Sache aber ein Ende], *Păcală! Pune-ți pofta 'n cuiu de-acum* DULFU PAC. 218. *E lesne, greu, plăcut a..* es ist leicht, schwer, angenehm zu... — 4. mit *prep.* (siehe im übrigen die betr. Artt.): sein. *Cind fu cătră dimineață, Popa se spăla pe față* AL. PP. 97. *Nu fii supărat, că ai să fii și cu fata și cu calul* [du wirst sowohl Mädchen als Pferd haben] ȘEZĂT. IV 175. *Se și scria la patentele lui «leu nebiruit»;* *cu atita mărire și sumeție era* [so gross war sein Ruhm und seine Kühnheit] AXINTE LET.² II 166. *Toți sint cu ochii la bancher* alle haben die Augen auf den Bankhalter gerichtet DELAVR. PAR. 18. *Cu țiganul nu e pomană* [mit dem Almosen, das man dem Zigeuner giebt, erwirbt man sich keinen Gotteslohn], *de aceia nu trebuie să-i dai nimic* ȘEZĂT. I 213. *Cu țiganu nu e păcat* [was man dem Zigeuner antut, ist keine Sünde], *poți să-i faci ce voești* 214. *De-acesta mi-ai fost* [so hast du also gegen mich gehandelt, wörtl. so Eine bist du mir gewesen]? *De-acum un minut să nu te măi văd în ochii mei* SEV. POV. 246 (der Mann zur Frau, die ihn hintergangen hat). *A ~ de, pentru c.* zu etw. taugen, zB. GHIB. BV. 32 (*Dar tu ești de gospodar?*); AL. PP. 229 (*Eu n'am fost de pustnicie, Căci am fost de voinicie*); AL. POEZII III Leg. 95 (*Acolo e de noi* [dort ist der rechte Ort für uns]! *Acolo ride moartea în crîncenul războiului*). *L-au lăsat [pe pașa] de ș'au făcut șanțuri de ș'au îngropat, care pe urmă au fost de peirea oastei* [was hernach dem Heere zum Verderben gereichte] AMIRAS LET.² III 153. *Sultanul.. au plecat pre ulițe în sus și în jos fără a ști ce va fi de dinsul* [was mit ihm geschehen werde] BAR. HAL. II 25. *Ce-i asta, mindră, de noi* [warum verfolgt uns das Schicksal so], *C'am semănat grâu de vară Ș'o eșit numai secară* IARN.-BIRS. 163. *Mi-e* (scil. dor, poftă u. ä.) *de c.* ich trage Verlangen, mir steht der Sinn nach etw., zB. IARN.-BIRS. 229 (*Bade, mie mi-e de tine Chiar ca lupului de cine*); SBIERA POV. 147 (*mireasa era voioasă, măcar că nu-i prea*

era ei de măritat); POPOV.-BAN. 114 (*Văd eu că nu țe de țig* [dass du nicht zum Handeln aufgelegt bist]). *Mi-e de c.* es ist mir um etw. zu tun, es liegt mir daran, zB. IARN.-BIRS. 186 (*Nu mi-e de durerea lui Cum mi-e de necazul meu*); DELAVR. PAR. 296 (*unul sărea de la al cincilea cat și c'o mină-și ținea pălăria. Grozav îi era de pălărie!*); CL. XV 205, der Teufel spricht (*Nu mi-e de alta.., dar pierd sufletul lui Șloim* [es ist mir nur darum zu tun, dass ich.. verliere]). *Astăzi e, sintem în 20 (Iunie)* heute ist der 20., haben wir den 20. (Juni). *Tot e* (scil. îmbrăcat) *în mătase și broderii* DELAVR. PAR. 89. *POP. să fie la el (acolo)* möge es bei ihm bleiben, Gott behüte uns davor, zB. TELEOR ȘCHIȚE 67 (*Noi am avutără un mîerloiu.., dar l-am găsitără mort lungit de oftică. «Să fie la el!»*). *Cind îi la plată, spelii putina?* wenn es zahlen heisst, machst du dich ausdem Staube? AL. OP. I 588. *Semnalul era pe oprire* das Signal stand auf «Halt!» LIT. — *C. e de făcut* etw. ist zu tun, in mannigfachen Schattierungen der Bedeutung. *Acei uciși astfel erau mai puțin de plîns* [weniger beklagenswert] GHICA 30. *De te-ai face-o iconiță, Să-mi fii zioa de 'nchinat și seara de sărutat* [dass ich dich.. anbeten, .. küssen kann] IARN.-BIRS. 381. *Cind a fost de sărutat* [wenn es Zeit zum Küssen war], *Ia m'a pus la frămîntat* 105. *Primăvara-i noaptea mică, Nu-i de mers la ibornică* [da ist es nicht gut.. zu gehn] 95. *Veste mi-a venit.. Căstră frați de spinzurat* [dass.. gehängt werden sollen] 499. *De ve-i robul de ertat* [wenn ihr den Sklaven freilassen wollt], *De vîndut său de schimbă, Mie mi-e de cumpărat. «Nu ne-i robul de vîndut, Ci ne-i robul de pierdut»* AL. PP. 126. Vgl. *de² 14 b.* Anders *de² 2 u. NAD. NUV. II 126 (Eü, cu durere de cap, is de stat acuma la foc* [bin ich in der Lage, im Stande.. zu stehn]?). — 5. mit *inf.*: a) *sint a face c.* ich bin dabei, daran, etw. zu tun. *Fîind [împăratul] a merge la bătălie* als der König in den Krieg ziehen wollte ISPIR. LEG.² 49. *Cind fu [scroafa] a-l ajunge* [als die Sau ihn schon fast erreicht hatte], *voinicul intrase în curtea la zină* 129. *Dragu mi-i în crișm' a bea* [sitzt in der Schenke und trinkt] *Cu oamenii de seama mea* IARN.-BIRS. 388. *Și cum era a eși* [sowie sie einen Ausfall hätten machen wollen], *îndată cădea în minile Tătarilor* MUSTE LET.² III 48. *Iapa mea era a făta* [war dem Werfen nahe] SBIERA POV. 223. — b) *este a (să) crede* es ist zu glauben: α) LV. = es ist zulässig od. notwendig zu glauben (siehe auch *de² 14 c.*) *Acel.. bărbat zicea că de a crede este cum de la acea Iugră acei Șchiți să fie izvorit și să fie venit* SPĂT. MIL. LET.² I 124. *Nici este a se mirare că scriitorii noștri*

n'ău avut de unde stringe cărți URECHE das. 129. Avea la toți nume bun și dragoste, de nu era a zicere [so dass man nicht sagen durfte, konnte] că nu-î harnic de domnie 238. Însă este a se mai ști [man muss aber auch wissen] că toate lucrurile . . . a . . . urmare, stare și pogorire [Entwicklung, Stillstand und Verfall] SPĂT. MIL. das. 117. De mi-ar fi și a muri cu tine [ἐάν με δέξ, συναποθανεῖν σοι] BIBLIA 1688 Marc. 14, 31. Căci și vreme prelungă imi va fi a cheltui [werde ich aufwenden müssen] SPĂT. MIL. LET.² I 100. — Noch jetzt in ähnl. Sinne in Fällen wie: Cînd este a se face vre-o înmormîntare [wenn ein Begräbnis stattfinden soll], obiceiul antic cere de a se așeza poduri [näml. Leinenstreifen, über die die Leiche wie über Brücken getragen wird] în calea mortului AL. PP. 140. — β) TR. POP. = es ist möglich zu glauben. Dac' apucăm a dormi, Nu era a mă trezi [war ich nicht zu erwecken] MAR. SAT. 154. Muerea . . . mă omoară; nu-î de-a merge acasă [ich kann unmöglich nach Hause gehen] RETEG. POV. I 2. — c) mî-e a face c. ich habe Verlangen, Neigung, bin in der Stimmung, etw. zu tun. Unul căs-cînd, mai toți de prin prejura a căsca se în-deamnă, măcar că într'acea dată a căsca nu le-ar fi fost CANT. IST. IEROGL. 159. Du. vă este a ride, mie însă nu AL. OP. I 1068. Ție . . . așa fi-î a zice [du hast gut, leicht reden], că nu zezi cu dinșii în casă toată ziuica să-ți scoată perii albi CREANGĂ CL. XV 3. Căci imi era acum a scăpare de dînsul denn ich wollte ihn los werden 10. Vouă vi-î a vă călugări saū a vă mărita mai degrabă? wollt ihr Nonnen werden oder lieber heiraten? BOGD. POV. 201. — 6. mit să: a) este să se facă c. es ist bestimmt, dass etw. geschehe. De ce mai dă D-zeu omului fericire, dacă e să i-o ia înapoi? CL. XIII 257. Nu se poate trece ceia ce este să fie seinem Schicksal entgeht man nicht MIR. COSTIN LET.² I 331. Și de este să murim, Lîngă tine să perim AL. POEZII I 93. Dacă mî-a fost să n'am pe lume noroc? NÂD. NUV. I 22. Așa i-a fost să fie so war es ihm beschieden AL. PP. 4. Ilnca . . . pe care cine știe cînd era s'o mai vād [wann ich sie wiedersehen sollte] CL. XVII 128. [El] pleca la Berlin, de unde nu va mai veni în țară — dacă va fi să mai vie [wofern er überhaupt wiederkehren sollte] — decît cu Miba lui VLAH. DAN I 112. Era să plece erî, dar s'a îmbolnăvit er sollte gestern abreisen, ist aber erkrankt. Aurul cel curat ce ar fi să fie [das Gold, das rein sein sollte], ei-l spurcă și-l mestecă ÎNDR. 66. Nicî nu fusese pînă atunci în pădurea ceia cerb ca dînsu și nicî nu mai era să fie altu [und es sollte auch kein anderer mehr sein] BOGD. POV. 207. Și dacă e să-ți vorbesc drept [wenn

ich es dir offen sagen soll], ești frumousa DELAVR. IVȘV. 122. — Prăgnant: Ce nu i-am făcut [bolnavului] . . . și degeaba. Așa a fost de la D-zeu [so war es von Gott bestimmt] VLAH. IC. 53. — b) era să . . . ich war im Begriffe, auf dem Sprunge, nahe daran, zu . . . De douăzeci de ori era să strig vize-teului să întorcă CL. XVII 128. Și așa prinse și pe . . . Turculeț viu sub cetatea Neamțului, unde era numai să sae peste parcană [als er eben über die Palissaden setzen wollte] NECULCE LET.² II 253. Da iute mergi . . . mai era să nu te ajung [fast hätte ich dich nicht erreicht] NÂD. NUV. I 190. Vgl. aicea 5. — c) mî-e sa . . . es ist mir darum zu tun, dass . . . Lor le-o fost să mă vada dus de lîngă ei, și m'o lăsat muritoriu de foame AL. OP. I 1576. De aceea dată nu-î era că nu va putea ridica aceea somă de bani den țară, ce-î era să nu se facă obiceiū [sondern er wollte nicht, dass daraus eine dauernde Abgabe würde] NEC. COSTIN LET.² I 472. — 7. POP. mî-e ca (mit viit.) ich fürchte, dass . . . De urat am mai ura, Dar ne-î că vom însera TEOD. PP. 147. Eū joc fie țe-oū juca, Dar mî-e că te-î supăra IARN.-BIRS. 490. De, fie, ci mi [= mi-î] că [flăcăul] nu va vrea să meargă RETEG. POV. I 15. — 8. POP. fast pleonastisch in Fällen wie: Pin eram de nu iubeam [so lange ich nicht liebte], Unde mă culcam dormeam IARN.-BIRS. 12. Am fost de mî-am dus la spitulu din Florești pe biata Catrina [ich habe meine arme Kathrine . . . gebracht] RĂDUL. RUST. II 220. — } fitor adj. LV. bisw. = viitor: (z u)künftig. Cere lăsare de cele trecute păcate și izbăvirea acelor fitoare MĂRG.² 228 a. Fitoarele [das Zukünftige] foarte a păzi, aceste de acmu bine a chivernisi și cele trecute ades a pomeni DIV. 54 a. Cele fitoare gicia er weissagte die Zukunft DOS. VS. Ian. 19. — B. v. aux. 1. Bildet mit dem part. folgende Zeiten u. Modi der aktiven Vergangenheit: a) den conj. perf. u. perf. ant.: să ~ făcut dass ich gemacht habe, dass du gemacht habest etc.; sa ~ fost făcut (ungebr.) dass ich gemacht hätte, dass du gemacht hättest etc. Cînd, mai-cuță, m'ai făcut, Mai bine să fi zăcut [hättest du doch lieber krank gelegen] IARN.-BIRS. 184. Zic unii să fi mîncat cîuperce [er habe Pilze gegessen] și au murit NECULCE LET.² II 348. Tot să se fi fost aflat aice la noi în țara locuitorî [so dürften sich immerhin . . . befunden haben] MIR. COSTIN LET.² I 30. — Zur Unterscheidung der Personen pflegt nötigenfalls das pron. pers. hinzugefügt zu werden: sa ~ facut eū dass ich gemacht habe etc. — Die ältere Sprache verwendet in der Regel statt să ~ die Formen des prez. conj.: sa fiu facut, sa fi făcut etc. Sa ne socotim pre sine sa nu him

postit cu mindrie și cu laudă prüfen wir uns selbst, ob wir nicht . . gefastet haben VARL. CAZ. 61. *Maî bine să mă fie ucis Machidoneniî decit să fiu împărat cu ruşine* hätten mich doch lieber die Mazedonier getötet. . ALEXANDRIA 70.— *b*) den *inf. perf.*: *a ~ făcut* gemacht (zu) haben. *Fară a ~ spus o vorbă* ohne ein Wort gesagt zu haben. *Atit stăpina cit și epşuna se simţiră a fi luat în pîntece* [fühlten, dass sie empfangen hatten, schwanger geworden waren] ISPIR. LEG.² 161. — Der *inf. perf.* dient zur Bildung des *viit. ant.* (Futurum exactum) u. des *cond. perf.*: *voîu ~ făcut* ich werde gemacht haben, *aş ~ făcut* ich hätte gemacht, siehe *vrea'* (*a*) B u. *aş*. — *c*) das *ger. perf.*: *fiind făcut* (ungebr.) gemacht haben d. — **2.** *am fost* bildet mit dem *part.* ein *perf. ant.*: *am fost făcut* ich hatte gemacht, siehe *avea'* (*a*) B 3. — **3.** Im Sinne eines *perf. ant.* findet sich in PALIA, COD. VOR. u. N. TEST. 1648 *eram*, bei Dos. u. COD. STU. *fusesem* mit dem koordinierten *part.* verwendet, zB. PALIA Gen. 2, 5 (*că Domnul D-zeu încă nu era ploaie* [hatte noch nicht regnen lassen] *pre pămînt*); 30, 9 (*cînd văzu Lia cum că era stătută* [dass sie aufgehört hatte] *de-a naşterea*); COD. VOR. Ap. 27, 3. (*Iulie . . zise cătră soţii ce era merşi* [die gegangen waren] *prilejire se-î neme-rească*; N. TEST. 1648 Ap. 26, 9 (*Că eu cu adevăr era gîndit întru mine* [halte bei mir gedacht] *spre numele lui Isus . . să fac multe împotriva-î*); Dos. VS. I 272 a WEIG. JB. IX 80 (*încă nu-l fusese aflat* [er hatte ihn noch nicht gefunden]); 330 b das. (*războiul Avarilor carii să fusese ridicăţi* [die sich erhoben hatten] *asupra Rimului*); COD. STU. GCR. I 6 (*rugul fusese văzut şi zise*). — **4.** Bildet LV. mit dem *ger.* eine Conjugatio periphrastica, die wie im Engl. (*I was going*) dauerndes Geschehen ausdrückt. *În Vitania . . unde era Ioan bote-zind* [ἰωάννης βαπτίζων] BIBLIA 1688 Joh. 1, 28. *Locuitorii . . erau postindu-se* [fasteten] *de mai multe zile* ISPIR. CL. XII 178 (archaisierend). *Poate fi că la praznicul culesului viilor s'a fost cîntînd acest psalom* [gesungen zu werden pflegte] Dos. Ps. in V. Ps. 80. *Să veţi hi imblindu* [wenn ihr wandeln werdet] *în tocmelele mele şi veţi fi socotindu şi fiindu poruncelele mele* MSCR. sec. 16. (?) HC. I 6 = Lev. 26, 3. *După cuvîntu amu' fire-aşi ascultindu voî* [würde ich euch anhören] COD. VOR. Ap. 18, 14. — Noch jetzt FAM. POP. der *viit.* u. *cond.*, um das Mutmassliche, Angebliche des Geschehens auszudrücken: *Nu ştiu ce-o fi făcînd acum* ich weiss nicht, was er jetzt wohl tut, tun mag. *O fi stînd la masă* er dürfte (wohl) bei Tische sein. *Şi ce-mî pasă mie de-a veni* [ob er kommen wird] *său nu?* «Nu Ţe-a fi păsînd, dar [es mag dir nichts daran liegen,

ja], *însă mie-mî pasă foarte mult* AL. OP. I 1175. *Aud că ar fi avînd avere* ich höre, dass er Vermögen haben soll. *L-ar fi bănuind că e hoş* er soll im Verdachte stehen, ein Spitzbube zu sein. — **5.** Zur Darstellung des Passivs werden LV. bisw., namentlich in Uebersetzungen aus dem Ksl., die Formen von *a ~* mit dem koordinierten *part.* gebraucht: *Clevetitū sint* [ksl. *oklevetaemî esmî*, ich werde angeklagt]. *de Iudei* COD. VOR. Ap. 26, 7. *Eū nu numai legatū se fiū* [= ksl. *sveⁿzanū byti*, gebunden zu werden], *ce şi se morîu gata sintū* 21, 13. *Auziră şi fură impluţi* [= ksl. *byvše ispolneni*, wurden erfüllt] *de urgie* 19, 28. *Şi puşinel adormind, fum apucaţi de D-zeştii ingeri şi puşi în Ierusalim* [wurden wir . . ergriffen und . . versetzt] Dos. VS. Oct. 23. — Dasselbe geschieht LM. allgemein nach frz. Vorbild: *sint chemat(ă)* ich werde gerufen = frz. *je suis appelé(e)*; so namentlich dort, wo die reflexive Konstruktion zweideutig wäre: *a fost supărat, inchis, ucis* er ist geärgert, eingesperrt, getötet worden (*s'a supărat, inchis, ucis* könnte auch «er hat sich geärgert etc.» bedeuten). Gute Schriftsteller vermeiden jedoch nach Möglichkeit die Konstruktion mit *a ~*, die auch ihrerseits Zweideutigkeiten nicht ausschliesst (*sint inchis* «ich werde eingesperrt» u. «ich bin eingesperrt»), u. greifen lieber zu volksblichen Wendungen, zB. *vă poşteşte la masă* Sie werden zu Tische gebeten, *procesul s'a amînat* der Prozess ist aufgeschoben worden (statt *sinteţi poştit* (-tă, -ţi, -te) *la masă, procesul a fost amînat*). — || Gr. LV. häufig u. MOLD. POP. *hi'*; u. so die mit *fi'* anlautenden Formen u. Ableitungen. — *Prez. ind.* 1 u. 6 *s'nt* (LV. -tă), LV. häufig *s'mt* u. so noch jetzt TR. (Samosch-Theissgegend) WEIG. JB. VI 36, nach CIP. GR. I 92 auch *s'mpt*, enklit. -s (LV. -să), jetzt auch selbständig *Is*, ferner 1 BAN. *mis*, TR. hie u. da *sîm* (?) CIP. GR. I 274, (*Hălmagiu-Tal*) *sum* (?) FRINCU MOŞI 78, MAC. *e'scu* u. *hyi'ū*, ISTR. *e'săn* u. *să'm*, 6 MAC. *su'ntu*, ISTR. (*ă*)*scu*; 2 *e'sti*, ISTR. (*ă*)*şti*; 3 *e'ste*, *e'*, enklit. -e, jünger -i, jetzt MOLD. auch selbständig *ii*; 4 *sinte'm* (LV. -mă), älter MUNT. *s'ntem*, LV. häufig *s'mt-*, *s'mt-*, LV. (sec. 16.) *se'm(ă)*, noch jetzt TR. (Samosch-Theissgegend) *să'm* WEIG. l. c., BAN. *ni's(ăm)*, MAC. *hyi'm*, ISTR. (*ă*)*smo*; 5 *sinte'şi*, älter MUNT. *s'nteşi*, LV. häufig *s'mt-*, *s'mt-*, LV. (sec. 16.) *se't*, *se'şi* u. noch jetzt TR. (Samosch-Theissgegend) *săt* WEIG. l. c., BAN. *vi'(săt)*, MAC. *hyi't* (vgl. auch *tot una fişi* FRINCU MOŞI 196), ISTR. (*ă*)*ste*. — Mit 3 wird der *dat.* des *pron. pers.* wie folgt verbunden: LV. *mi'-e*, *ţi'-e*, *i'-e*, *ne'-e* (u. *ni'-e*?), *vă'-e* (u. *vi'-e*?), *le'-e* u. *li'-e* (zB. INDR. 487: *li-e lipsă*), jetzt MUNT. *mi-e*, *ţi'e*, *i-e*, *n'e*, *v'e* u. *vă* (zB. PANN PV.¹ II 140: *vă*

mirare, 142: *vă lesne*), *l'e*, MOLD. *mi-i*, *ji-i*, *i-i*, *ni-i*, *vi-i*, *li-i*. — *Prez. conj.* 1 *sa fi'ă*, 2 *fi'i*, 3 u. 6 *fi'e*, MAC. *hyi'bă*, 4 *fi'm*, ISTR. *fi'en*, 5 *fi'i*, ISTR. *fi'eş*. — *Imperat.* *fi'i* (auch negativ: *nu fi'i*), *fi'i*. — *Impf.* *era'm* (LV. *sec.* 16. *era'*), *era'i*, *era'* etc.; MUNT. MOD. auch *erea'm* etc. — *Perf.* 1 *fu'ă*, jünger *fuse'ă*, 2 *fuse'si* (so, nicht *fu'si*, auch LV.), 3 *fu'*, 4 *fu'răm*, LV. *fu'm(ă)*, 5 *fu'răi*, LV. *fuset(ă)*, 6 *fu'ră*, PALIA-re, COR. CAZ. I einmal -ră CIP. PRINC. 178. — *Plqpf.* *fuse'sem* etc.; für 3 findet sich *fu'se* PATIMA etc. 1829 GCR. II 191, sonst ist das von den Grammatikern verzeichnete *fu'sem* etc. nicht belegt. — *Part. fo'st.* — *Ger.* *fi'nd.* — *Adj. verb.* *fiito'r.* — *Et.* *fi'* = lat. *fieri*. — *Prez. ind.* *si'ntă* = *sunt* od. *sint*; -*să* = *sum* u. *sunt*; *e'* u. *e'ste* = *est*; *se'mă* = *simus*; *setă* = *sitis*; BAN. *mîs*, *nîs(ăm)*, *vîs(ă)* sind aus dem dat. des pron. pers. u. -s, *sem*, *seşi* zusammengesetzt; ISTR. (*ă*)*smo*, (*ă*)*ste* lehnt sich an kroat. (*je*)*sno*, (*je*)*ste* an. Die übrigen Formen sind leicht als analogische Bildungen od. Entlehnungen zu erkennen. — *Prez. conj.* *fi'ă* = *fior*; MAC. *hyi'bă* ist nach *a'ibă* = *habeat* umgebildet. — *Impf.* *era'* = *eram*, mit Tonverschiebung nach *era'm*, *era'şi* = *erāmus*, *erātis*; MUNT. *erea'm* hat *ea'* für *a'* nach *avea'm* = *habēbam*. — *Perf.* *fu'ă* = *fu'i*; *fuset(ă)* = *fuissetis* ist an die Stelle der regelrechten **fu'tă* getreten, weil dieses anstößig erschien, wonach dann auch *fuse'si* für **fu'si*; aus demselben Grunde wurde (nach **postu* = *positum*?) ein neues *part. fo'st* gebildet. — *Plqpf.* *fuse'sem* statt **fu'sem* ist aus den Perfektformen *fuse'si*, *fuset(ă)* neu erschlossen.

fiară I. *sf.* (wildes) Tier, Bestief. *Spue.. fiarele codrilor Care-a fost nutreţul lor? Fost-aŭ lezură tătareşti..* AL. PP. 214. *Armaşul.. Ca o fiară se-aranca, Pe-Oprişanu-l apuoa* 204. — Bes. ~ *sălbatică*: *Cuvinte.. ce putea şi pe pietri să le moae şi hiarăle cele sălbatică să le îmblizască* MARG.² 167 b. — Gr. LV. häufig u. POP. *hiară* (spr. *hyară*). — Pl. LM. *fiare*, sonst *fiară* (*hiară*), auch, bes. MOLD., *fieri* (*he'ri*, LV. *he'ri*), ferner *fiere* SBIERA POV. 135. — *Et.* Lat. *fiera*. — II. siehe *fi'er*.

fiarhă etc. siehe *fi'erbe* (a).

fiarşcă siehe *fi'er*sc.

fiastru *sm.*, pl. -*stri*, fem. -*stră*, pl. -*stre*, fast inv. Stiefsohn *m.*, -tochter *f.* *Vitrigul şi vitrigă către fiastru şi fiastră se socotese spişa întăii* COD. CAL. § 60. *Avînd [Dabija] un hiastru al său... făcut de doamna Dabiojoaia cu Buhuş* NECULCE LET.² II 193. — Gr. LV. häufig u. POP. *hi-* (spr. *hyi-*). — *Et.* Lat. *filiaster*.

fiat *subst.* inv. Marktpreis *m.*, Kurs; *a rupe, a tăia ~ul* den M. bestimmen. *Un leu*

şi doi de tot porcul, fiatul era făcut BELD. ETER. 96. *Pentru zaherea.. să se platească preful după fiatul ce se va rupe pe fieşcare an la schela Brăilei* Doc. 1802 TEZ. II 314. — Gr. *fi'nt* TARIF 1792 URIC. IV 131 u. 135.

Et. Türk. *fiat*, pl. v. *fiş*.

fi'că siehe *fi'lcă*.

fica't *sm.* 1. Leber *f.* *Seul ficatului şi amîndoi rănichiî* BIBLIA 1688 Lev. 8, 24. *Uleiū de ~ de morun* Lebertran. — Auch pl.: *Spintecînd pîtecele unui Levit Chiril.. şi scofîndu-î fîcaşii* Dos. VS. Martie 29. — MOLD. dafür *maiū*. — 2. pl. *fig.* In *ncres n*, Herz, in Verbindungen wie: *c. mă atinge la* (CANT. IST. IEROGL. 153: *pină la*) *fîcaşi* etw. ergreift mich, rührt mich tief, *c. mă doare, mă roade la fîcaşi* etw. schmerzt mich tief, nagt mir am Herzen. *Plîngerile şi rugăciunile lor m'au atins la fîcaşi* CL. XVII 158. *O rodea la fîcaşi călcarea poruncii tatălui lor* ISPIR. LEG.² 51. — 3. LM. (*him.*) ~ *de pucioasă* Schwefelleber *f.* — 4. MAC. pl. *hicate albe* Lunge *f.* LUMINA I 73 (*plămănilă — hicatele albe — a omului*). «Weisse Leber» für Lunge auch rätisch u. in frz. Mdd. ZAUNER ROMAN. NAMEN D. KÖRPERTEILE 156. — Gr. OLT. *sg. m. -te* COM.; MOLD. MAC. *hi-*; MAC. pl. *f. hicate*. — *Et.* Lat. *ficatum*. *ficheş* *subst.* (ol.) Art Brettchen *n* zum Abheben des Gefäßes von der Drehscheibe D. TERM. — *Et.* Unbek.

ficlea'n siehe *viclea'n*.

fidea' sf. *Faden* *n* *del n* (pl.) *Macaroane, fidea, steluşe* MON. OF. 1875, 2257. Werden fertig gekauft, während die ihnen sehr ähnlichen *tocmagi* im Hause bereitet werden. Weitere Synonyme siehe unter *tocma'gî*. — Gr. MOLD. QU. auch *fed-*. — *Et.* Ngr. φιδές, worüber siehe ARCH. GLOTTOL. II 345.

fi'e I. *sf.*, siehe *fi'lcă*. — II. 7 *prez.* von *a fi'*.

fi'e-ca're *pron.*, *adj.* u. *subst.* jeder. *În fie-care an, Bistriţa înghite numeroase plute care s'alunecă cu nesocotînţă în această strîmtoare* [näml. in Toance] GANE CL. I 267. *Fie-care trage spuza pe turta lui* jeder ist auf seinen eignen Vorteil bedacht PANN PV. 1880 I 7. — *Syn.* ~ jeder einzelne, jeder für sich genommen; *tot* jeder ohne Ausnahme; *ori-care* (*veri-care* etc.) jeder ohne Unterschied. — Gr. Auch, bes. LV. u. MOLD., *fi'este-c.* (bisw. *fi'iste-c.*, MOD. auch *fi'ste-c.*), MAC. *clu'stu-c.*; bisw., auch LV., *fi'ete-c.*; LV. bisw. *fi'eş-c.*; ferner *fi'e-ca'releş* MSCR. *sec.* 17. GCR. I 51, *fi'esteş-c.* INV. SNEAGOV 1700 das. 336, *fi'teşl-c.* CIP. GR. I 266. — Für *fi-* LV. u. POP. auch *hi-* (spr. *hyi-*); ebenso die folgenden Wörter. — Wird wie *ca're* dekliniert. — *Et.* *fi'e-* ist 7 *prez.* von *a fi'*; *fi'este* etc. entweder *fi'e-şi-ce'* (vgl. *nişte* = lat. *nescio quid*) oder *fi'e-şi-te*, mit dem auch in *fi'ete-* (*fi'te-*) enthaltenen, dunkeln *te*.

fi'e-ce' pron. 1. *adj.* = *fi'e-care* (doch weniger gebr.): jeder. *Nu te măi turbura.. pentru fi'e-ce mișelie* CARAG. CL. XVIII 430. — 2. *subst.* jede Kleinigkeit, alles. *Dimitrașco.. eru.. iute la beție și se scirbia de fi'e-ce* NECULCE LET.² II 335. — Gr. Lv. auch *fi'ește-ce'*; MOD. MUNT. FAM. *fi'te-ce'*; ferner *fi'eș-ce'* MSCR. 1749 GCR. II 46.

fi'e-ci'nd *adv.* zu jeder Zeit. *Fi'e-cînd avea [Vasile Vodă] cite 1000 [de slujitorî] în leafă* MIR. COSTIN LET.² I 305.

fi'e-ci'ne pron. *subst.* (wenig gebr.) I. *nehot.* jeder. *Și adunaru fi'ește-cine cite un cocon al său* MSCR. sec. 17. GCR. I 67. — Gr. Lv. auch *fi'ește-c.*, ferner *fi'eș-c.* INDR. 38. II. *rel.* wer immer VARL. CAZ. GCR. I 108 (*hie-cine va bea dintr'aceasta apă, va înseta iară*).

fi'e-cu'm *adv.* Lv. wie immer es sei, ohne weiteres. *La divan, [Constantin] facea dreptate tutulor și măi virtos celor ce se pîrau pentru vecinătate [wegen Leibeigenschaft], nu-l da [pe pîrit] fi'e-cum la vecinătate și fară jurămint* NEC. COSTIN LET.² II 41. [*Oștenii*] *să nu se împraștie așa fi'e-cum, ce sa se așeze precum îi vor orîndui boerii* AXINTE das. 134. — Gr. *fi'ete-cu'm* INDR. 293.

fi'e'nt siehe *fiat*.

fi'e'r sn. 1. Eisen *n* (Stoff; Gerät aus Eisen); ~ *turnat*, *bătut* Guss-, Schmiedeeisen. *Here înfocate le băgară în gură* Dos. VS. Sept. 1. *Dar și ele [năml. armele] -s lemne seci, Lemne seci și fere reci* AL. BP., Toma Alimoș. *Îi trecu un fier ars prin inimă* es gab ihm einen Stich ins Herz D. Vgl. *bate (a)* 15. — *Spez.*: ~ (*de plug*), ~ *ul lat*, nach D. TERM. auch ~ *ul mare* Pflugschar *f*; ~ *ul lung* Pflugmesser *n* (= *cușit* 2); (*de călcat*) Plätt-, Bügeleisen *n*; (*de frezat și increșit*) Brenn-, Tolleisen *n*, -schere *f*; (*de înfierat animale*) Brenneisen *n*, -stempel *m*; ~ *de corabie* Anker *n* CANT. IST. IEROGL. 157 u. 194. — 2. *pl.* Ketten (*pl.*), Fesseln, Eisen. *Să-l bage în fîară și în temniță* INDR. 362. — 3. *iarba fîarălor*, ~ *ului a* Springwurzeln (*f* (magisches Kraut, das alle Schlösser öffnet). *Dă ce n'ai venit la mine să-ți pui iarbă hîarilor în deșt, să te vrăjeșc..* JIP. OPINC. 48. — *b*) Schwalbenwurz *f* (*Cynanchum Vincetoxicum*) Fuss Br. — Gr. Lv. häufig u. MOLD. POP. *he'r* (spr. *hye'r*); LM. auch *fe'r*. Ebenso die Ableitungen, ausser *a fereca'*. — *Pl.* MUNT. *fi'ară*, LM. *fi'are*, MOLD. *fi're* (*he're*), MOD. POP. auch *fi'eră*. — Et. Lat. *ferrum*.

fi'ar'r, INV. u. POP. -*rîu sm.* MOD. Schmied *m*.

fi'erări'e *sf.* 1. Eisenwaren (*pl.*): *fi'erării* *vechi* altes Eisen; Eisengeschäft *n*, -laden *m*. — 2. MOD. Schmiede *f*.

fi'erăstră'u sn. 1. Säge *f*; Sägemühle *f*. *A tăia cu fi'erăstrăul* (zer-, durch)sägen. *Cînd*

vedem pre ziditorîul de case și pre cioplitorîul de lemne cioplînd și tăînd cu fi'erăstrăul MARG.² 140 b. — 2. LM. *pește-~*, kurz ~ Sägefisch *m* (Pristis). — 3. Sonnenröschen *n* (*Helianthemum* vulg.) Br. — 4. Rückenflosse *f* (?) SBIERA Pov. 61 (*au..inceput..o seamă [din pești] a o bate [pe iapă] cu arpișoarele, alți a o tăia cu feresteul*). — 5. Orion *m* (?) ZAMF. NUV. 80 (*Cele trei patru constelații cunoscute, carul, cloșca cu pui, herăstăul, păreau măi apropiate*). — Gr. MUNT. ~, auch *her-*, -*res-*, -*tă'u*, -*tre'u*, MOD. auch *fer-*, *pl.* -*tră'e* (auch zu -*tre'u*), -*ta'e*; MOLD. *fi'ereste'u*, -*se'u*, auch *her-*, *fi'r(is)-*, *hi'r(is)-*. MOD. auch *fer-*, *pl.* -*te'e*, -*se'e*. — Et. Magy. *fürész* oder vielmehr Postverbal von *a fi'erăstrui'*, mit Einmischung von *ferestă*, wegen der fensterartigen Gestalt der Säge.

fi'erăstrui' (*a*), *prez.* -*truesc*, *v. trans.* zer-, durchsägen. *De va să mă fi'erăstruiască [impărăteasa], nu mă intristez, căci am pe Isaia mîntuitor* ANT. DID. 236. — Gr. MUNT. ~, auch *her-*, -*res-*, -*tui'*; MOLD. *fi'erșelui'*, auch *her-*, *fi'r-*, *hi'r-*. — Et. Magy. *fürészelni*.

fi'eratic *adj.* wild, unbändig Dos. VS. Oct. 10 (*imfi'eratecul [sic] împărat Leon iconoboreful*); 13 (*acel heratic [sic] și neomenit [impărat] învătă de bătură sfintului prin șezut un lemn ascușit*). — Et. Nachbildung von lat. *ferox*, mit Hilfe von *fîară*.

fi'erbătoare *sf.*, *pl.* -*toari*, 1. Käseerei *f*, Hütte, in der der Schafkäse bereitet wird, bildet einen Teil der Schäferei (*stină*); verschieden von der *cășarie* «Käsekammer», wo der fertige Käse aufbewahrt wird, wofür nicht letztere für beide Zwecke verwendet wird. — 2. Weltbrand *m* (?) Dos. VS. Sept. 26 (*să fece o herbătoare mare de pămînt de căzură vre-o doao sute de oamenî de muriră*); das. (*și iarăși să porni herbătoare*).

fi'erbăzare *sf.* Brunst *f* Dos. VS. Dech. 30 (*impăratul Eghiptilor ce să pornise asupra Sarrei cu fi'erbăzare*); *înfi'erbăzat* *adj.* brünstig das. 24 (*și preste pușină [scil. vreme] iarăși veni [fata] îmbătată și 'nherbăzată [sic]*). — Et. Dunkle Verbalbildung (des Verfassers?), zu *a fi'erbe*?

fi'erbe (*a*) I. *v. trans.* kochen, sieden (*trans.*). *Fierbe lapte 'ntr'o căldare De-mi gătește-o scaldătoare* AL. PP. 113. — *Fig.*: *O ferbe [es verzehrt sie] ciuda pe urîta Că-s măi frumoasă decit ia Coșb.* 126. *Îac' așa m'a fiert [el] fără apă [hat er mich geärgert, wütend gemacht] toată seara* CARAG. CL. XIII 249. *Pe tot drumul, [țăraniî].. au pe cite unul ce le ferbe [der ihnen vorspielt] cîntece de jele* ȘEZAT. IV 17. *Mult ne-am fiert mîntea [haben wir uns den Kopf zerbrochen] cu frații mei să aflăm această taină* CL. XVII 162. —

fi. v. intr. **1.** kochen, sieden (intr.). *Cind vorbia, să para că fierbă citeva oale la foc* MSCR. 1779 GCR. II 118. Vgl. *băgă' (a)* I 1. — *Fig.: Fierbeau fetele mari într'un neastim-păr de apă în colcote* die Mädchen waren in grosser Aufregung DELAVR. SULT. 45. *Se des-părțiră, cel întâiu mîhnit.., cellalt fierbind* [kochend, schäumend] *de minie* XEN. BRAZI 37. *Veta. Cine să fie? Jup. Dumitru (fierbind* [wütend]). *Cine să fie? Știu eu cine să fie?* CARAG. CL. XIII 288. — **2.** vom Weine: gären. *După ce vinul a stat de fert și începe a se deosebi de drojdii* SLAVICI CL. XII 429. — *Fig.: Cu toate asigurările ce Mihaî dedese nobililor prin Nicolae Viteazul, ferberea* [die Gärung] *tot domnea între dinșii* BALC. 456. *Ferberea* [die Aufregung] *era mare în palatul său, mi-niștrii.. veneau, se duceau și iar se întor-ceau* GHICA 380. — **Gr.** Lv. häufig u. MOLD. POP. **he'**- (spr. **hye'**-); LM. auch **fierbe**. Ebenso in **fierțură**. — *Imperat. fierbe* (doch **-hi** BIBLIA 1688, 4 Reg. 4, 38); *perf. fierse-lă* (doch 3 **fierbu'** COR. Ps. 104, 29); *part. fierț*. — **Et.** Lat. *fervo*, *-ere*.

fierbinte adj. (siedend, brennend) heiss. *Budinca se dă ~ în masă* der Pudding wird heiss serviert. *A vărsa lacrimi fierbinți* heisse Tränen vergiessen. *Așa să roagă fier-binte* [inbrünstig] *La al său cereșe părinte* PATIMA și MOARTEA.. LUÍ.. IS. HS. 1829 GCR. II 190. *Și l-au luat cu ferbinte inimă* [er er-griff ihn voll Leidenschaft, eifrig] .. *și singur el i-a tătat capul* AMIRAS LET.² III 129. — **Syn.** Siehe *ca'ld*. — **Gr.** Lv. häufig u. MOLD. POP. **he'**- (spr. **hye'**-); LV. (sec. 16/17) auch **-be'**- (**-ke'**-); LM. auch **fe-**. Ebenso die Ableitungen. — **Et.** Lat. *fervens*, *-ntis*.

fierbințea'lă sf., pl. **-țelii**, INV. u. POP. **-țele**, (brennende) Hitze. *Că nu arde fierbin-țeața frigurilor trupurile precum arde și aprinde dorul sufletele prietenilor cînd să desparte unul de altul* MĂRG.² 64 b. — **Gr.** Auch **-teală**; MUNT. MOD. auch **inf-**. Siehe auch vorst. Art.

fie're sf. Galle f. *Dederă lui să bea oțet cu fiere amestecat* BIBLIA 1688 Matth. 27, 34. *Amar ca ~a gallebitter* (Ggs. *dulce ca mierea*). *Crăpa fierea întrinsa de necaz* [sie harst vor Aerger] *cînd văzu mielul* ISPIR. LEG.² 65. — **Gr.** Lv. häufig u. MOLD. POP. **he'**- (spr. **hye'**-). — **Et.** Vlat. *fěle* für *fěl*, *fěllis*.

fiero's adj. MUNT. LM. wild, ungestüm, heftig. *Cînd îl muncește foamea, [lupul] e neobosit, îndrăzneț și fieros la culme* ODOB. SLAV. 157. *Acea frumusețe [a Ilincăi] pă-trunse.. pe Mihnea, în a căruî inimă deș-teptă patima cea mai feroasă și mai neruși-nată* ODOB. MV. 1886, 27. *Îmi plac a două armii izbiri, loviri feroase* SIHL. ARM. 21. —

Gr. Auch **fe-**. — **Et.** Nachbildung von lat. *ferox*. frz. *feroce* mit Hilfe von *fiara*.

fieroși'e sf. Wildheit f, Ungestüm n, Heftigkeit f BALC. 174 (*cu multă feroșie* [sic] *alergară* [Ungurii] *a renoi asaltul*).

fierț siehe **fierbe** (a).

fierțură sf., pl. **-ri**, was gekocht wird oder ist: (gekochte) Speise, Gericht n. [Ilinca] *ii pregăti repede* [lui Radu] *o fierțură de pa-săre* VLAH. NUV. 99. — Bei den Bauern generelle Bezeichnung aller Speisen aus gekochten Vegetabilien ausser Maisbrei (*mămaligă*). *Eram.. destul de voinică ca să ne facem singuri mă-măligă și o fertură de fasole* VLAH. IC. 93. — **Gr.** Siehe **fierbe** (a). — **Et.** **fierț**, *part.* von a **fierbe**.

fie'sc adj. LM. kindlich, Kindes-. *Vara lui Sofia care îngrija de bătrina lui mămă cu o dragoste adevărată fască* I. NGR. CL. 12. — **Et.** Nachbildung von frz. *filial* mit Hilfe von *fi'u*.

fi'eș-ca're etc. siehe **fi'e-ca're**.

fiifri'g siehe **firtirivc**.

fi'i I. pl. von **fi'ă**. — II. 2 conj. prez. u. im-perat. von a **fi'**.

fi'ică sf., pl. **-ce**, Tochter f. *C'am curvit cu sora ta Ș'am răpit pe fiica ta* AL. PP. 79. *Cine a' luat pre fiică-sa muere?* «Adam pre Eva» MSCR. sec. 18. GCR. II 60. — **FAM.** POP. fast nur in den Verbindungen *~mea*, *-ta*, *-sa*, sonst dafür *fa'tă*. — **Gr.** Lv. häufig u. MOLD. POP. **hi'**-; MUNT. TR. POP. MOD. auch **fi'că**. — Lv. bisw. **fi'e**, zB. *fi'ile împăraților* COR. Ps. 44, 10, *fi'a mea* DOS. VS. Fevr. 5, *fi'a împaratu-lui* 16; noch jetzt in den Verbindungen **fi'e-ta**, **-sa**, c. obl. **fi'e-tei**, **-sei**, POP. MOD. auch **fi'-ta** etc. — **Dem.** **fiicou'tă**, **fiiculit'ă**, pl. **-țe**. — **Et.** **fi'e** = lat. *filia*; **fi'ică** = **fi'e** mit dem slav. Suffix **-că**.

fiicav (wie het.?) adj. stammeln d CANT. IST. IEROGL. 62 (*Că multe ajunge mîntea ascu-țită carile limba fiicavă și slabă a le vorovi nu poate*); 114. — **Et.** Wahrsch. zu slav. *ikati* «stammeln», vgl. niedersorb. *hykava* «stammeln».

fiicăvi' (a), prez. **-ve'sc**, v. intr. stammeln BIBLIA 1688 Jes. 29, 24 (*limbile cele ce fiica-vesc învăța-se-vor a grăi pace*); 32, 4.

fi'nd-că conj. da, weil (= frz. *puisque*). *Gardurile sînt de prisos, fi'nd-că n'au ce'n-grădi* SLAVICI CL. IX, 90. — **Gr.** MUNT. POP. **fi'ncă**, **fi'ncă**; MOLD. POP. **ci'ndură-că** AL. OP. I 10, **cindri(lea)-că** ȘEZĂT. II 187, **ci'ndr'că** [sic] COM. SUCEAVA H. I 155. **Et.** **fi'nd** ist ger. von a **fi'**; **ci'ndură** etc. viell. = **fi'nd** *dw'r(ă)*.

ființa' (a), prez. **-țez**, v. intr. **1.** anwesen sein NEC. COSTIN LET.² II 62 (*toată neprie-teneasca greime.. — carea cu ființarea sa* [mit ihrer Anwesenheit] *la Saxonia nu pu-șina frică au facut în Europa*). — **2.** LM.

bisw. vorhanden sein, bestehen, existieren. *Cuvinte care nu fințau în limba veche* LAMBRIOR CL. VII 332. *E de mirare numai cum de mai fințau oamenii cununați* HASDEU IV. 21.

ființă *sf., pl. -țe, 1.* Sein *n*, Dasein, Vorhandensein, Existenz *f*. *D-zeu . . ne-au scos din întunec la lumină și din neființă la ființă* MSRC. 1654 GCR. I 164. *Atunci [năml. in der Jugendzeit] lumea cea gândită pentru noi avea ființă [realen Bestand] Și, din contra, cea a ceea ne părea cu neputință* EMIN. 139. *Bolta este în ființă* das Gewölbe ist noch vorhanden ODOB. Ps. 123. — **2.** Wesen *n*, Beschaffenheit *f*, Natur. *Hs. cu duhul de o ființă [gleichen Wesens] fiind* MSCR. sec. 18. GCR. II 21. *Eu îndată voiu îndrepta-o [năml. die unwahre Darstellung] după ființa adevărului [der Wahrheit gemäss]* ODOB. in POMP. și PAUL I 117. *Cișmelele . . le-am adus din părăduire la dregerea și ființa lor cea dintiū [zu ihrem ursprünglichen Zustande]* Doc. 1804 TEZ. II 333. — **3.** Anwesenheit *f*, Gegenwart. *Ființa funcționarilor . . inmundirați da acestei privești o pompă solenelă* C. NGR. 34. *Alergarea rămase a se face numai în ființa D-lui guvernator* 33. — **4.** (lebendes) Wesen, Ggs. *lucru. Înțelepția . . lui D-zeu așezind și tocmind ființele și lucrurile* LITURGHIE 1702 GCR. I 342. *Că vita, fără sălbatică, pasărea . . tot hiințe sînt ca și omu* JIP. OPINC. II 259. — **Gr.** LV. bisw. u. MOLD. POP. *hi-*. — **Et.** *a fi'.*

ființesc *adj. real* CANT. IST. IEROGL. 69 (*toată filosofia fisicească. în știința lucrurilor ființesti se sprijinește*); DESC. PR. CRED. 19 (*[Cuvintul lui D-zeu] nu l-am socotit neipostatnic [irreal]. . ci ființește avînd starea*).

fi'ire siehe *fe'rie*.

fiito'r siehe *fi' (a)*.

fi'ū siehe *fi'ū*¹.

fi'l *sm.* LV. Elefant *m*. *Pe elefant sau precum se zice pre fil șoarecele îl omoară* DIV. 47 b. — **Et.** Türk. *fil*.

fi'l! *interj.*, ahmt das Flattern nach. *Auzi în urma lui fil! fil! fil! . . Cocorul își făcea vînt să zboare* ISPIR. BSG. 127.

fi'lă *sf., pl. -le*, MOLD. Blatt *f* (Papier). *Cetesc [în ceaslov], întorc la file Cu ochii pe la copile* AL. PP. 229 (ein Mönch spricht). *Viitorul și trecutul sînt a filei două fețe* EMIN. 175. — **Gr.** Dem. *filișoară*, *pl. -re*. — **Et.** Ngr. φάλλον.

filali'ū *subst. ehem.* Art feines wollenes Gewebe. *Caerul de burungîuc din furcă și suveica statorlov unde se țesea filaliul, staū părăsitate și neatînse* C. NGR. CL. I 107. — **Et.** Türk. *fileli'*.

fi'lăr *sm.* (Korporalschafts-) F ū h r e r *m*, Sergeant BIBIC. 144, Klage des Soldaten (*Cu*

pușca tot la umăr Și cu ochii tot la filăr). — **Et.** Deutsch.

fi'ldeș **I.** *subst.* Elfenbein *n*. *Buzele ei sînt ca mărgeanul, iar dinții albi ca fildeșul* FIL. Cloc. 40. — **II.** *sm.* MOD. häufig missbräuchl. für *fil*: Elefant *m*. *Lei . . , pardosî, inorogî . . , fildeși* CALENDAR 1883 Ș. INFL. — So bes. os de ~ Elfenbein *n*. *O căpățină de cal pe care ploaia și soarele o albise ca osul de fildeș* ISPIR. LEG.¹ I 120. — **Gr.** MOD. auch *-diș*. — **Et.** Türk. *fil dişiv*.

file'ndreș etc. siehe *fele'ndreș*.

filer, *INV.* -rîū *sm.* (bibl.) Heller *m*, Scherflein *n*. *Nu veî eși de acolo pină unde veî da pre cel de apoi filerū* BIBLIA 1688 Matth. 5, 26. *Și viind o văduo săracă aruncă doi fileri, ce este un codrant* Marc. 12, 42. — In den aufvorstehenden u. anderen Bibelstellen beruhenden Redensarten, wie «letzter Heller», «Scherflein der Witwe», ist bei profanen Schriftstellern LV. dafür *mangir* üblich. — **Gr.** LV. -lērîū. — **Et.** Vgl. magy. *fillér*.

filfii' (a), *prez. fir'fiiū, v. intr. 1.* von Vögeln: flattern; von Segeln, Fahnen, Taschentüchern etc.: flattern, wehen. *Un nor de corbi filfîia pe d'asupra croncîind* BALC. 570. *Din ambele părți [ale capului] îi filfie coamele pe umere* CL. IV 60. *Se zărea plutind . . , Cu pinzele filfîind, Un caic* AL. PP. 124. — **Syn.** *A filfii* bezeichnet die hörbare Bewegung, *a flutura* die Bewegung überhaupt. — **2.** MOLD. FAM. von Leuten mit fehlendem od. lückenhaftem Gebiss: beim Sprechen die Zunge flattern lassen; ~t der die Zunge flattern lässt. *E cam filfîit la vorbă și mî-ar trebui o deprindere îndelungată ca să disting ce spune* VLAH. GV. 202. — **Gr.** Zu 2: *folfîi'* MAR. NUNTA 17. — **Et.** *fil, fol*.

filfotea'lă siehe *forfotea'lă*.

filigea'n siehe *feligea'n*.

filimi'că *sf., pl. -ci*, MOLD. Ringelblume *f* (Calendula) QU. *Văzdoaga . . și hilimica . . rid de dinsele [năml. de celelalte flori]* C. NGR. CL. I 94. — **Gr.** ~ CIH., sonst *hi-*, ferner *hi-mili'că* BARONZI 135, -*mi'nă* POL. — **Et.** Unbek.

Fi'lip *npr. m. 1.* Philipp *m*. *Sfintul ~*. Heiliger des 14. Nov, Der 21. Nov. heisst MUNT. POP. ~ *cel șchiop* MSCR. REV. Toc. III 388. — **2.** MUNT. *pl. ~i*, POP. *Pilipi'* Name volkstümlicher sieben Feiertage, 11—17. Nov., von denen der mittelste (14. Nov.) *Sf.* ~ ist; die ~i sind *răi de jigăniū*. *Vinerea n'am tors cu furca, Pilipiū toți ~am ținut* PANN PV. 1880 II 74. — **Et.** Griech. Φίλιππος.

Fi'lma *npr. f.* BAN. Art böse Fee des Volksglaubens, Personifikation des Fiebers QU. — **Et.** Wird von HASDEU, ZINA FILMA etc. 1877, von got. *us-film-ei*, altnord. *felmr* «Ent-

setzen» hergeleitet, das durch die Gepiden vermittelt sein soll.

filonichi'e *sf.* INV. Wortstreit *m*, Disput. *Nu mă amestec niciodată în filonichiile de la masa paraponisişilor* AL. OP. I 93. *Gustul ~ n'are* (Sprw.) de gustibus non est disputandum. — Et. Ngr. φιλονεικία.

filosco's siehe **firoscos**.

filoso'f etc. siehe **filozo'f** etc.

filo'tim *subst.* Summe, die man Jdm. dafür zahlt, dass er von einem Geschäfte absteht, zB. für Zedierung eines vorteilhaften Kaufkontrakts: *A bstandsgeld n. Posesorul [moşiei] este dator a-mă numără mie câte 600 galbeni [pe an] drept filotim* AL. CL. VII 373. — Et. Vgl. mgr. φιλότιμον «Art Geschenk der Bischöfe an den Patriarchen».

filotimi'e *sf.* INV. Ehrgefühl *n*, -geiz *m*. *A! mă atingi la filotimie* AL. CL. VII 411. *Bals, plin de filotimie și de fala lui aprins* BELD. ÉTER. 101. — Et. Ngr. φιλοτιμία.

filozo'f *sm.* (neol.) Philosoph *m*. — Gr. LV. -Iosof'. — Et. Gr. φιλόσοφος.

filozofa' (*a*), *prez.* -fe'z, *v. intr.* (neol.) philosophieren. — Gr. -fica' DONICI FAB. 37; -fi' PP. SEV. NUNTA 397.

fi'm siehe **fi' (a)**.

fi'n *sm.*, *fem.* -nă, *pl.* -ne, Patenkind *n*, Täufling *m* im Verhältnis zu seinen Paten (*nași*). *Părinții duc colaci nașului și acesta dăruiește finului său finei ceia ce-î dă mîna* AL. PP. 102. *Odată vede nașul puța ~ului* (Sprw.) was einmal gelingt, gelingt nicht allemal, einmal ist keimnal. — Gr. MOLD. hi'-; MAC. hyilyin. — Voc. -ne. — Dem. **finișo'r**, TR. **finu'c**, **finu't**, *fem.* **finișoar'ă** etc., ferner **hini'c** JIP. OPINC. 147, *pl. f.* **finice'le** TEOD. PP. 154. — Et. Lat. *filiānus, zu *filius*, woher auch alb. *fijan*, wogegen ruth. *fi'in* aus dem Rum. stammt.

fi'n *sn.*, *pl.* -nuri, Heu *n*. *Și-î invăță [Alexandru] să pue fin uscat împrejurul oștilor și să-î dea foc* MSCR. sec. 18. GCR. II 132. *Fineată, cîmp păstrat pentru finuri* COST. — TR. POP. ~ *sau' pae?* wie steht die Sache, gut oder schlecht? *Ei, bărbate, fin sau' pae? prinse-a-l întreba și ia DULFU* LEG. 27. — Vgl. *cămilă* 3. — Et. Lat. *foenum*.

fi'nă siehe **fi'n**.

fi'na'nț *sm.* TR. Zollbeamter *m*. *Lelea cu fodorii lați Ibovnică la finanți* IARN.-BIRS. 444. — Et. Oesterr. *Finanzwachmann*.

fi'na'r, INV. u. POP. -ri'ă *sn.*, *pl.* -re, MOLD. = **felinar**: Laterne *f*. *Ce cauți noaptea fără fi'nar pe ulițele capitalei noastre?* AL. OP. I 1114. — Gr. LV. **făn-**; östl. MOLD. **făn-**. — Dem. -năra's, *pl.* -șe. — Et. Ngr. φανάρι.

fi'naragi'ü *sm.* MOLD. = **felinaragiü**: Laternenanzünder *m*. *Ni' un pedestru nu*

era pe uliți, afară de sanaragiü C. NGR. 15. — Gr. Östl. **făn-**.

fi'năra's *sn.*, *pl.* -șe, 1. siehe **fi'na'r**. — 2. Buc. = **licuriciu**: Leuchtkäfer *m*, Glühwurm (Lampyrus) MAR. INS.

fi'nărie *sf.* Heuplatz *m*, -hof. *În fi'năria care venea la spatele curții . . , vr'o patru cară se găteau să încarce fin* RADUL. RUST. II 255. — Et. **fi'n**.

fi'na't *sn.*, *pl.* -țe, Wiese *f*. *Ce ne calci poenele și ne paști fi'națele?* AL. PP. 99. — Syn. *livădă* mit Gras bewachsene Fläche überh.; *fi'naț* eine solche, die zum Heumachen bestimmt ist. — Gr. MUNT. -nea'tă *sf.*, *pl.* -nea'te, auch -nea'turi. — Et. Suff. wie in *găina't*, *vină'turi*.

fi'nchiü BARC., **pi'nchiü** B. *sm.* = **cintezoiu**: Buchfink *m* (Fringilla caelebs). — Et. Magy. *pinty* mit Einfluss von deutsch *Fink*.

fi'ni'c *sm.* 1. INV. Dattelpalme *f* (Phoenix dactylifera). *Finicul care în Africa poarta curmale, poartă în Spania numaî frunze* CL. III 85. — 2. LV. Phönix *m* (Vogel). *Ca finiciü în focul lor murind și iarăși înviind* CANT. D. — 3. Purpur *m* ANT. DID. 186 = Jes. 1, 18 (*de vor fi păcatele tale ca finicul, ca zăpada le voii albi*). — Gr. LV. in Bedtg. 1 u. 2 auch **fi'nix**, **fi'ni'x**. — Pl. zu 1 *f.* -**curi** BIBLIA 1688, 3 Reg. 6, 31. — Et. Gr. φοίνιξ, -κος, ksl. **fi'ni'kü**.

fi'ni'că *sf.*, *pl.* -ce, INV. Dattelf. *Și-î adușeră . . finice și miere* ALEXANDRIA 97. — Et. Gr. φοίνιξ, -κος, ngr. φοίνικι.

fi'nic'e't *sn.*, *pl.* -turi, Dattelwald *m* BIBLIA 1688 Ez. 47, 19 (*despre răsăriturile finicetului*).

fi'nici'că siehe **fi'n**.

fi'ni'o'r *subst.* TR. hie u. da = **jncapăn**: Zwergkiefer *f* (Pinus Mughus) WEIG. JB. IV 271. — Et. Für ***pinio'r** = ***pinio'lus**?

fi'nix siehe **fi'ni'c**.

fi'nișoar'ă etc. siehe **fi'n**.

fi'noa'să *sf.*, *pl.* -șe, Heuwender *m* (Maschine) GHICA CL. XIX 710 (*secerători, cositoare, fi'noase*). — Et. Neubildung, von **fi'n**, nach frz. **faneuse**.

fi'nti'nă *sf.*, *pl.* -ni, MOLD. Brunnen *m*. *Toate fi'ntinile cite au săpat slugile lui . . , le-au astupat Filistiimii* BIBLIA 1688 Gen. 26, 15. — Gr. LM. bisw. **fon-**. — Dem. -**tti'ni'tă**, *pl.* -țe. — Et. Lat. **fontāna**.

fi'ntina'r, INV. u. POP. -ri'ă *sm.* Brunnenmacher *m*, -meister. *Doi fi'ntinari ce îngrijiau de fi'ntina domnească* DOC. 1658 MELH. CH. 125.

fiola're, **fiul-** *sf.* FRINCU MOȘI 100, **fiular** *subst.* COM. D. TERM. Jochriegel *m* (siehe **bolfe'ü**). — Et. Unbek.

fi'o'ng *sn.*, *pl.* -guri, Schleife *f* (Knoten mit Schlinge). *Îan să-mă măi dreg fi'ongul de*

la testemel AL. CL. III 248. — Gr. MUNT. -nc WBB. — Et. Vgl. ngr. φόγγος = it. fiocco.

fior sn., pl. -ri, Schauer m, Schauder. *Fiorile îi cutreerară trupul DELAVR. SULT. 71. Mă iau, mă apucă ~i (reci) kalte* Schauer ergreifen mich. *Ma trece un ~ (rece) es überläuft mich ein (kalter) Schauer, kalt. C. imi dă ~i etw. macht mich (er)schauern, schaudern.* — Gr. MOLD. POP. **hî-**. — Pl. auch -ruri, ferner m. -ri, mit art. -rii WBB. — Et. Viell. ~i über *fîeurî aus dem pl. *fîbrî von lat. fēbris «Fieber», vgl. MAC. *hyarvã* id.

fiori'n sm. Gulden m, Florin. — Gr. Lv. u. Tr. *florint*, MOD. auch *florin*, ferner *forint* BIBIC. 74. — Et. *fiori'n* = it. fiorino; *forint* ist wohl aus dem pl. *florinți* erschlossen, der auf Florenz beruht, doch vgl. auch magy. *forint*; *florin* ist deutsch, *forint* magy.

fioro's adj. der schauern macht: schauerlich, schrecklich. *Un zimbru fioros* AL. PP. 166. — Et. *fior*.

fir I. sn., pl. -re, 1. Faden m. *Firele cind se incurcă, Anevoe se descurcă* PANN PV. 1880, I 71. *Vălu-î cel alb și rar la fir* [grossmaschig] BOLINT.² 214. *Vorba se lega fir* die Rede floss ununterbrochen dahin POP.-BAN. 150. *Socoliți c'a văzut de la unchiu-său vre-odată măcar un firicel de ață* [dass er . . auch nur die geringste Gabe erhalten hat]? RĂDUL. RUST. II 56. Siehe auch *ață* 3 f-h. — FAM. *din ~ în păr*, MOLD. *de-a---a-păr* aufs genauste, haarklein. *Nemți . . aũ răscolit de-a-fir-a-păr toate chiliile maicelor, dur n'aũ gãsit-o* CREANGA CL. XV 446. *Copila . . i-a spus toate din fir în păr cum s'aũ întimplat* MAR. ORN. I 157. — 2. Fadenartiges: ~ (*de iarbă etc.* Gras- etc.) Halm m; ~ *de păr* (einzelnes) Haar. *Mă temea [el] de tot firul de iarbă* [er war entsetzlich (wörtl.: auf jeden Grashalm) eifersüchtig] și *cũ nu mă uitam la nimene* CL. IV 21. *Și flori nouă să ne puî: Mie fir de trandafir* [eine Rose], *Ei un fir de busuioc* [einen Basilikumstengel] PP. FRÎNCU MOȚII 177. *Un fir de păr să nu-î stricați!* rührt ihm kein Haar an! I. NGR. CL. VII 46. — 3. MOLD. ~ (*de grâu, de piper, de nisip etc.* Weizen-, Pfeffer-, Sand- etc.) Korn n. — Daher im weit. Sinne von winzig Kleinem. *Nu vezi că n'avem fir de faină* [kein Körnchen Mehl] *în casă?* NĂD. NUV. I 6. [*Îa*] *eșã c'un fir de nădejde* [Hoffnungsschimmer] RĂDUL. RUST. II 147. *Pe cer nici firicel de nor* [kein Wölkchen] URECHE LEG. 68. — Gr. Lv. häufig u. MOLD. POP. **hî'r**. — Pl. bisw. -ruri QU. — Dem. *firice'l, -rișo'r*, auch -ruț, pl. -le, -șoare, -țe. — An der Spitze von Totenklagen *firoa'e, firoa'e u. firollio', firollio'* MAR. INMORM. 443. — II. sn., pl. -ruri, (*de aur, de argint*) Gold, Silbergespinst n, -schnur f. *O guardie domnească îmbracată*

numai în haine cusute cu fir [in goldbenähte, -gestickte Gewänder] AL. PP. 94. *Marele armaș cu haine muiate în fir* FIL. Cioc. 346. *Deatita vreme Tot trei firuri la chipiũ* [immer noch drei Goldschnüre am Käppi, immer noch Hauptmann]! VLAH. GV. 14. — Et. Lat. *filum*. — **fire sf. 1.** Wesen n, Natur f. *Cine n'aũ gustat dulceața celor ce sint, nu poate pricepe firea celor ce nu sint* NĂSTUREL 1648 GCR. I 131. *Rodească pãmîntul jigãniũ dupã firea sa* [nach ihrer Art] PALIA Gen., 1, 24 das. 34. *Bivoliũ, pre hirea sa* [ihrer Natur gemäss] . . , *cum aũ văzut apa, cum aũ nãvãlit în apă* MIR. COSTIN LET.² I 350. *Ce schimbate la ei* [nãml. la cei mari] *fire!* wie verschieden sind bei ihnen die Naturen, die Charaktere! MUMUL. 1825 GCR. II 247. *Sultãnica are multe taïne în firea sa* [in ihrem Wesen, Charakter] DELAVR. SULT 12. *Doi inși cam iuți la fire* [heissblütig] . . *ajunsese la pumnî și la pãruialã* GHICA 583. *Fiind peste hirea lor a fire închisã* da es ihnen unerträglich war, eingeschlossen zu sein MIR. COSTIN LET.² I 342. *Sã-și schimbe firea* [sein Benehmen, Verhalten], *sã se arate mai strașnic* AMIRAS LET.² II 115. *Nu-î așã de prost cum îl aratã fire* er ist nicht so dumm wie er aussieht COM. — *Tare, slab de ~* (charakter) stark, schwach. *Fãceaũ ei unii glume pe seama d-sale, dar era tare de fire; nu se da* NĂD. NUV. I 14. *Oamenii ce se dedicã morții, sint cei mai slabi de fire* BOGD. VECHT 167. — 2. Natur f (Gesamtheit alles Geschaffenen; schöpferische Kraft). *Bine vorba nu s'firșã* *Îarba cã se vestejã . . , Frunza 'n codru jos cãdea, Firea 'ntreagã cã jelca* IARN.-BIRS. 311. *Firea s'aũ arãtat preã crudã cãtrã om într'aceasta, adecã cã . . nu-l face sã cunoască adevãratele bunãtãți . . decit cind nu mai este vreme* CRITIL 1794 GCR. II 151. *Nãravul din ~ n'are lecuire* (Sprw.) die Katze lãsst das Mäusen nicht. *Sã ningã . . în Maiũ Nu-î cu fire* [ist nicht natürlich], *n'are traũ* RĂDUL. RUST. I 62. *Nici firea dobitoacelor* [die Tierwelt] *nu rãmase sã n'aibã parte de aceastã slujbã* MARG.² 147 a. — Lv. *peste ~: a)* unatürlich. *E lucrã preste fire* *Și mãestrie supțire* ARGHIR 1800 GCR. II 175. — b) über die Massen, umberaus. *Un vultur frumos preste fire* MSCR. 1692 GCR. I 297. — 3. Wesen n, Kreatur f. *Cind dorm chãr și ape și firele toate* TEOD. PP. 92. *Arar se vede fire de om* [ein menschliches Wesen] *trecind prin sat* DELAVR. SULT. 5. *Aceastã cãscioarã a fire de om este* [sieht wie eine menschliche Behausung aus] DOS. VS. Oct. 23. — 4. = cap, in folgenden Wendungen: *Cei trei feciori ai împãratului se socoteau și-și bãteau firea* [mühten sich ab] *sã giceascã pentru ce oare la tatãl lor un ochiũ ride și unul plinge* CL. XVII 161. *Citu-î*

moșu dalb la plete, Totu-î stă firea lu sete [steht ihm der Kopf, der Sinn nach den Mädchen] IARN.-BIRS. 467. Vgl. *frământa* (a) II 2. — 5. Besinnung *f*, Fassung, in gewissen Wendungen. *Cum de-o putut să se orbească așa de tare d-lui care-î om în toată firea* [der doch ein Mensch ist, der seine fünf Sinne beisammen hat]? *Nu putea . . . să găsească o copilă cu purtări bune?* AL. OP. I 586. *Zeii că nu ești în toată firea* [nicht recht bei Sinnen] CARAG. CL. XIII 288. *A-și eși din ~*, MUNT. POP. *a să pierde* (od. *prăpădi*) *cu ~a* die Besinnung, Fassung verlieren, ausser sich geraten; *a scoate pc. din ~* Jdn. aus der Fassung bringen, ihm die Besinnung rauben; *a-și veni în ~* zur Besinnung, zu sich kommen; *a-și ținea ~a* die Fassung bewahren. *Că de când o am zărit, Firea 'n trupu-mi au perit* [habe ich alle Fassung verloren, bin ich ganz von Sinnen] AL. BP., *Fata Cadiului*. — 6. Regel *f*, Periode (des Weibes). *A veni la ~* die Regel bekommen. — 7. LV. *de-a-~a* (DOS, VS. Noe. 25: *-relea*), CRON. bisw. *de ~* von guter Art: *a* ausgezeichnet, vorzüglich, vornehm, edel. *Acest sericit părinte era . . . de-a-hirea de frimsețe și de stat și de virtute* DOS. VS. Oct. 9. *A să îmbrăca mai de-a-hirea decât alții* [sic] *frați* DECH. 4. *De va fi . . . om mai de jos, . . . să-l spinzure*; *iară de va fi om de-a-firea, atunce să-î tae capul* PRAV. 1646 H. 441. *Filul și inorogul . . . cariî întru monarhia noastră cei mai de-a-firea și mai de frunte să fie lumii este știut* CANT. IST. IEROGL. 162. — Noch jetzt TR. POP.: *Un balaur ce era mai de-a-firea și mai tare* FRINCU MOȚII 238. *Voinicile mire, Ești fecior de fire* PP. MAR. NUNTA 605. — 8. *la ~a mea!* meiner Treu! JIP. OPINC. 34 (*N'aș da o săteancă zdravănă pe trei orașence . . . la hirea mea!*). — Et. Inf. von *a fir*. Zu 6 vgl. deutsch veraltet *Natur* id., zu 7 frz. *de qualité*.

firea'n *adj.* physisch CANT. IST. IEROGL. 86 (*fireanul* [das Physische] *firii a urma se cade*). — Et. Eigne Bildung des Verfassers.

fireș *adj.* LV. 1. natürlich: *copil hireș* illegitimes Kind ÎNDR. 196. — 2. physisch DOS. öfters, zB. VS. Noe. 26 (*sfintul lui trup . . . este ferit de risipitura cea fireșe* [vor physischer Zerstörung]). — 3. ursprünglich SPÁT. MIL. LET.² I 123: *măcar că nu știm care mai fireș limba-și vor ținea* obwohl wir nicht wissen, welche [von den beiden, die pannonischen oder die jugorischen Magyaren] ihre Sprache wohl ursprünglicher erhalten haben; NEC. COSTIN LET.² II 18 (*Dumitrașco Vodă Cantacuzino', hireș din* [abstammend von] *Grecii cei de frunte a Țarigradului*). — 4. eigen CANT. öfters, zB. IST. IEROGL. 26 ([*fiarăle*] *de vărsarea singelui nevinovat se bucură și viața hireșă în moarte*

străină le staruește [und ihr eignes Leben erhält sich durch fremden Tod]). — Gr. Auch *-rifș*.

firesa'r(iu) *sm.* UNG. Pflaumenholzer *m* (*Rynchites cupreus*) MAR. INS. — Et. Zu *magy. fűrész* «Säge».

fireșc *adj.* natürlich. *Au perit toate, Și nu de moarte fireșcă* [sic], *Ce de sabie turcească* EN. COGALN. GCR. II 112. *Firește* natürlich, selbstredend.

fireșie *sf.* Eigenschaft *f*, Eigentümlichkeit CANT. IST. IEROGL. 29 (*hirșia slavii cea mai cu deadins* [die speziellste Eigenschaft des Ruhms] *este ca să părăsească pre cel ce o cînstește și cu acela să rămie carele o necinstește*); 39. — Et. *fireș*.

firet *sn., pl. -turi*, Gold-, Silberstickerei *f*, -tressen (*pl.*). *Firetul era prodigat pe lavițe [le cămarii] ca și pe toate albiturile domnești* URECHE LEG. 211. — Meist *pl.*: *Fermeneaiă inmuată în fireturi* URECHE LEG. 167. *Străluceai fireturile pe ei de-ți luați ochii* VLAH. IC. 80. — Et. *fir* II.

firfinatic *adj.* flatterhaft (?) JIP. RĂUR. 70; 79 (*ceia ce cugetă 'nalt, copt și mare, e tirzii la vorbă . . . al firfinatic are . . . cuvintu afinat*). — Et. Unbek.

firfiric *sm.* ehem. österr. silbernes Dreikreuzerstück. [*El*] *strică pe toată ziua zece scobitori și dă bacșiș un firfirig* AL. OP. I 736. — Dann überh.: kleine Silbermünze. *Mărturiile [de botez] constau . . . din firfirici de 13, 22 și 23 de parale* CL. XI 306. — Gr. MUNT. ~, QU. auch *-că sf., pl. -ci*; MOLD. *fi(r)firig*. — Et. Unbek.

firice'l siehe *fir*.

firidă *sf., pl. -zi, 1.* MUNT. Nische *f*. *Niște uși . . . d'asupra cărora se vedea săpat, într'o firida, vulturul țării* ODOB. MV. 1874, 92.

Spez. bei den Bauern: Nische *f* im Ofenkörper, Röhre (= MOLD. *ocniță*). [*Strcinul*] *scotocește în ladă, în tron, în hiridă* JIP. OPINC. 58. — 2. MAC. Fenster *n.* *Nă lae odă* [ein schwarzes Zimmer] *Fără ușă, far' firidă* PP. CL. XVII 39. — Gr. POP. *hi-*. — Et. Mgr. *θυρίδα* «Öffnung in der Mauer, Fenster», ngr. *θυρίδα* «Nische».

firie siehe *ferie*.

firimitură siehe *fărmătură*.

firisă'ū etc. siehe *flerăstră'ū*.

firitisi' (a) siehe *hiritisi' (a)*.

firi'z *subst.* MEHED. Fuchsschwanz *m* (Säge) D. TERM. — Et. *Magy. fűrész*.

firlifu's *sm.* MOLD. FAM. Laffe *m*, windiger Patron. *Așa mănincă și așa bea Rominașul . . . născut și crescut la coarnele plugului, nu ca firlifușii de pe la țirguri, crescuți în bumbac* BOGD. POV. 262. — Et. Deutsch *Firlefan* in seiner ält. Bedtg.

firma'n sn., pl. -nuri, Ferman *m*, Kabinetts-order des Sultans: ~ *de domnie, de mazilie* Bestallungs-, Absetzungs-F. *Oprışanul . . aş-teapta ca să-î vie Firman de la 'mpărăție Să te scoata din domnie* AL. PP. 204. — Gr. *Cron. fer-*. — Et. Türk. *firma'n*, europ. *ferma'n*.

firmitu'ră siehe *fărmătu'ră*.

firnăi' (a), prez. *fîrnălă*, v. intr. MOLD. FAM. durch die Nase sprechen, näseln. *Dascălul Iordache firnăitul de la strana mare* CREANGĂ CL. XIV 368. — Et. Lautnachahmend.

firo's adj. fadig, faserig, stengelig. *Hlujul . . de cinepă este . . acoperit c'o cojiță ațoasă sau firoasă* ÎNV. COP. 1893 I 94. *Busu-ioc verde firo's* PP. SEV. NUNTA 167. — Et. *fîr*.

firosc'o's adj. MUNT. POP. weise, gescheidt. *Atiți fi de domni și de împărați . . n'au putut ghicise mnele fetei împăratului, și tocmai d-ta . . o să te găsești mai firoscos?* ISPIR. LEG.² 247. — Gr. *hilo-* QU. — Et. Entstellt aus *filoso'f*. Viell. dachte man an *scos din fire* «von Sinnen», also scherzhafte Volksetymologie.

firosea'lă siehe *irosea'lă*.

firșală, firși' (a) siehe *sfirșală, sfirși' (a)*.

firtă sf., pl. -te, MOLD. Art Feldmass zum Messen von Weinbergen. *Aice avea Cassandra o căsuță . . câteva firta de vie . .* NAD. NUV. I 44. Nach Doc. 1766 URIC. II 221 = $\frac{1}{4}$ pogon. — Gr. POP. *hi-*, *șyi-*. — Et. Offenbar zu deutsch *Viertel*.

firtăci'une sf. Wahlbruderschaft *f* COD. STU. HC. II 230: *firtăciunile nederepte* die unerlaubten W.en. — Et. *firtat*.

firtăi'iu, -ta' l sn., pl. -ta'e, -ta'le, Viertel *n: a*) TR. überh., zB. ALEXANDRIA 187 (*cale de un firtal de ceas*). Daher GHICA CL. XIV 210: *firtalele de noleță* die Felder (frz. *quartiers*) des Wappenschildes. — *b*) MOLD. *un firtăi'iu de piatră* ein V. (Klafter) Steine = $\frac{1}{4}$ *coș* (Kubiklafter). — Gr. *sfirtăi'iu* FRÎNCU MOȚII 94, *fer-tă'r(iu), firt-* TR. WBB. — Et. Magy. *fertaly* = deutsch *Viertel*.

firtă't sm. 1. LV. u. POP. OLT. TR. BUC. = *frate de cruce* (s. d. 7): Wahlbruder *m*. *Firtatu-tău sora ta să nu o ia, nice frate-tău pre sora firtatu-tău să nu se ia, că se grăesc frați sufletești* PRAV. 1640, 19 b. *Prinzindu-se ei firtăți* SBIERA POV. 262. — Das *fem.* zu ~ ist *surată* «Wahlschwester»; daher *a se infirtăți, a să însurăți* «Wahlbruder-, -schwisterschaft schliessen». — Die Wahlbrüder u. -schwester reden sich mit ~e, *frate, vere* bzw. *surato, soro, verișoaro* an. Daher überh. Mitbruder *m*, Kamerad, bes. als vertrauliche Anrede zwischen Altersgenossen: *Freund m. Firtate, cînd ti-î intoarce?* neben *unde mergi, frate?* DOS. VS. Oct. 20. — 2. MAC. = *nun*: Traungsbeistand *m*. Hinter den Brautleuten steht jedoch nach MAR. NUNTA

213 ein Mann, der nun genannt wird. — Gr. QU. auch *fărt-*; BAN. *furt-* COM. — Voc. -te. — Et. Aus *frate* mit dem Suffix -*at* gebildet, also eig. «zum Bruder gemacht».

firtăți'e sf. Wahlbruderschaft *f*, im weit. Sinne Bruder-, Kameradschaft. *Să ne lăsăm de firtăție, pentru că și așa nu ne prea potrivim* SBIERA POV. 183.

firticu'să sf., pl. -șe, Kriechenpflaume *f*, Frucht von *Prunus insititia* BR. — Et. Unbek.

firtigă'ü sm. MOLD. FAM. unruhiger, leichtfertiger Mensch: *Sausewind m*, *Windbeutel*, -hund. *Îar a să dee pe un vechiū funcționar afară, ca să pue în loc un firtigă'ü de tinăr* I. NGR. CL. III 78. — Et. Viell. zu *a fișii'*.

firtisea'lă etc. siehe *hiritisea'lă* etc.

firțo'g adj. wild, ausgelassen AL. OP. I 146 (*Am să cunun pe toboșarul cu copila cea firțoagă*). — Et. Viell. zu *a fișii'*, vgl. *firtigă'ü*.

firu' (a), prez. -*rue'sc*, v. trans. 1. ~t goldgestickt, betresst BOGD. VECHI 297 (*Caîmacanul . . se plimba cu pași mari și cu fesul său firuit*). — 2. PP. *firul den Faden spinen*. *In cale le eșă O maică batrină . . Firul firuia, Drumul coprîndea* FRÎNCU MOȚII 192. — Et. *fîr*.

firu't siehe *fîr* I.

firu'tă sf. Süßgras *n* (*Glycera fluitans*) BR. — Et. Richtig wohl -*te pl.*, zu *fîr*.

fi'șl, MOLD. *foș!* interj., ahmt, wie frz. *frou-frou*, das Rauschen von Blättern, Kleidern etc. nach. *Trece madama Malacofna care face foș, foș și se uită pe sub geană* AL. CL. I 25. — Et. Lautnachahmend.

fi'să sf., pl. -se, Spielmarke *f*, Rechenpennig *m*. *Preferanțul jucăm? Cîte zece parale fișă [den Point]?* AL. OP. I 1102. — Et. It. *fiscia*, nach ngr. Aussprache.

fișchi'e sf. MOLD. Stallmist QU. *Sac de mătasă și plin de fișchie* CANT. IST. IEROGL. 327. — Et. Unbek.

fiș'i'c sn., pl. -curi, rollenförmige Hülse: 1. INV. = *cartuș*: *Patrone f. Cerchezul cu două rînduri de fișicuri pe piept* RAL. SUV. 61. — 2. INV. = *rachetă*: *Rakete f. Făcînd un zăfet [= ziafet, Gastmahl] . . cu fișicuri și cu lumină* AMIRAS LET.² III 172. — 3. Rolle *f* mit Näscherien (gebrannten Haselnüssen, Kichererbsen etc.). *El îi ducea fișicuri de bomboane, ia îi lucra pungi în secret* I. NGR. CL. IV 343. — 4. Geldrolle *f*: *un ~ de lire* eine Rolle türkische Lire. — Früher bes. Rolle von 100 Dukaten. *Îaca o jumătate de fișic [= 50 Dukaten]* I. NGR. CL. V 255. — Gr. QU. auch *fiș-*, WBB. auch *fiș'e'c*. — Et. Türk. *fiș'e'k*.

fisii' (a), prez. *fîstîu*, v. intr. Luft mit zischendem Geräusch hervorstoßen: (*pe nas*) *sch n a u b e n*, (von Gänzen:) *f a u c h e n*, (von

feuchtem, brennendem Holze:) zischen, VULG. fiesten (= leise Winde lassen). *Femeia* .. vede pe bărbatu-său de-asupra cuiabarului și fișind pe amîndouă nările cît ce putea BOGD. Pov. 168. — Gr. QU. auch *fosăi'*. — Et. Lautnachahmend, doch vgl. auch ngr. φούω «blasen».

fișii' (a), prez. *fișiiu'* u. *fișie'sc*, v. intr. von Papier, seidenen Stoffen etc.: rauschen, von durren Blättern etc.: rascheln. *Vorbele lor șoptite aveau ceva din fișiiutul biletelor ipotecare* VLAH. DAN. I 7. *Se auzi .. foșnitul unei fuste ude prin coridor* POGOR CL. XI 146. *Cunună de flori uscate fășesc amirosind* EMIN. 54. — Gr. MUNT. ~, MOLD. *foșni'* (woher *foșnet*, *foșnitură*), QU. auch *foșnăi'*, *foșăi'*, *foșfoi'*, *foșăi'*. Siehe auch *foșcăitu'ră*. — Et. *fi'ș!*, *fo'ș!*

fi'șt! siehe *fi'ști!*

fiștă'ü subst. (nach B. m., doch wahrsch. n., pl. *-ta'üă*) TR. Fäustel m, Fausthammer WBB. — Et. Mittelb. aus dem Deutschen.

fi'ști! interj. TR. Buc. husch! *Cind soarele păru, [păsărica].. Pe fereastra cea deschisă Fișt [sic]! cu aripa destinsă!* ODOB.-SLAV. 13. — Gr. *fiștic* (wie bet.?) POL. — Et. Lautnachahmend, vgl. *huștiiulu'c*.

fisti'c sm. 1. Pistazienbaum m (*Pistacia vera* L.). — 2. Pistazie f (Frucht von 1). *Îa 40 dramuri de fistică, opărește-i și-i curăță de coajă* REȚ. 214. Geröstete Pistazien bilden eine beliebte Näscherlei. — Gr. MUNT. ~, in Bedtg. 2 meist sn., pl. *-curi'*; MOLD. *fiști'c*. — Et. Türk. *fysty'k*.

fistică'ü adj. 1. INV. pistaziengrün. — 2. jetzt FAM. überh.: von sonderbarer Farbe, hlitzblau. *Am fost roș cu roșii* [den Roten = den Liberalen], *alb cu albi* [den Weissen = den Konservativen], *verde cu burtă-verde*, *galben*, *fiștichi* [sic], *de toate colorile* AL. CL. V 285. *Gust* ~ sonderbarer, barocker Geschmack. — Et. Türk. *fystyky'*.

fistic'i' (a să), prez. *mă -ce'sc*, v. refl. MUNT. FAM. verwirrt werden, aus der Fassung kommen. *Nu știu .. să zică nici două boabe legănate. Atît de mult se fisticise el* ISPIR. LEG.² 387. — Et. Die Schale der gerösteten Pistazien springt an der Spitze etwas auf u. lässt die zungenartige Frucht sehen, so dass sie einem halbgeöffneten Munde ähnlich sieht, wie man ihn bei einem Verwirrten zu sehen pflegt. Also wohl eig. «zur Pistazie werden».

fișto'c siehe *fișto'c*.

fi'tă sf.: *fița* (mit nachfolgendem Taufnamen) Tante f VLAH. öfters, zB. Ic. 93 (*intr'o iarnă, fița Smaranda a plecat cu moșu Vasile .. din Plopana*). — Et. Wohl für **șivta* = *mătușivta*.

fi'tă sf. MUNT. POP. von Kindern u. kleinen Tieren: kleines Ding, Knirps m. *D-ta erai*

o fiță cindu-i căram .. logofătului lemne JIP. OPINC. 143. *De la fița [dem Kindlein] din albie .. pin' la uncheșii betegi* 21. *Vezi d'eî putea să prinzi vr'o fiță de pește* [ein Fischchen] ISPIR. LEG.² 280. — Gr. Dem. *fițiso'ra*, pl. *-re*. — Et. Viell. zu *a fiții'*.

fi'teși-ca're siehe *fi'e-ca're*.

fi'te-ce' siehe *fi'e-ce'*.

fi'ti siehe *fi'* (a).

fiții' (a), prez. *fițiiu'*, I. v. trans.: coada mit dem Schwanze wippen PANN öfters, zB. PV.¹ III 63 (*Fiție coada ca vulpea în toate părțile*). — II. v. intr. 1. *din coadă* = I ISPIR. LEG.² 345 (*vine o coșofană și tot jucînd și fițind din coadă, zicea*). — 2. von Hunden, dann auch von Menschen: mit dem Unterkörper, Steisse wippen COM. — III. *a să ~ (incoace și încolo)* unruhig, unstet hin- und herrennen, -huschen QU., zB. JIP. RAUR. 225 (*averea .. este o nălucă fițiiță ce sare din pungă 'n pungă*). — Gr. MOLD. auch *fiț-* QU. — Et. Lautnachahmend, wie das gleichbedeutende *a biții'*.

fiți'l sn, pl. *-luri*, 1. Docht m einer Kerze, Lampe. — 3. Lunte f. *Un ianicer avînd fițitul aprins la pușca sa* BALC. Ș. ÎNFL. — FAM. *a da ~ cuiva* u. ähnl. Jdn. anstiften, (auf)hetzen. *Nu sînt un intrigant să viu aici să dau fițiluri, să înflăcărez resentimentele* CARAG. SCHIȚE 58. — Et. Türk. *fiți'l*. Anderer Herkunft ist *fești'lă* (s. d.).

fițiso'ra siehe *fi'tă*.

fitui' (a), prez. *-tue'sc* u. *fi'tutu'*, MUNT. POP. I. v. trans. alle machen, vertun, ausgeben. *Bănișorii .. fi-i fitue la oraș .. mințindu-te* JIP. OPINC. 66. — II. *a să ~* alle werden. *Ambarele se golesc .. clăile de fin se fituesc* DELAVR. SULT. 223. — Et. Wahrsch. zu deutsch *quitt*.

fițu'ică sf., pl. *-ci*, FAM. verächtl.: Zettel m, Blättchen n. *Cîteva fițuici* [Kümmel-, Käseblättchen] *numite ziare* LIT. *Ce-or fi avînd fărîmele alea de fițuici de te farmecă așa, nu-mi dau seama* RĂDUL. RUST. II 9 (von den Spielkarten). — Et. Wahrsch. deutsch *Fitzchen*, *Fitzel* = *Fetzchen*.

*fi'rü*¹ sm. Sohn m. *Și născu fi și fete* BILIA 1688 Gen. 5, 4 (nb. *și au născut feciori și fete* das. v. 7). — FAM. POP. fast nur in den Verbindungen *fi'u-mie'u*, *-tău*, *-său*, sonst dafür *fecior*. — *Fiul rătăcit* der verlorene Sohn; *săptămîna fiului rătăcit* = *săptămîna cărnii*, siehe *ca'rne* 3. — Gr. Lv. *fi'tă*, MAC. *hy'i'ly*, ISTR. *fi'i'ly*. — *fi'i-său* VĂCAR. IIO. TEZ. II 256, *hi'-tu* JIP. OPINC. 118 = *fi'u-său*, *-tău*. — Dem. *fiu-leț* TEOD PP. 18. — Et. Lat. *filius*.

*fi'rü*² 1 conj. prez. von *a fi'*.

fiu't! interj. wutsch! DELAVR. PAR. 164 (*Stringi tu, băete, stringi [năml. bani], și*

intr'o zi — *fiut, fiut, p'aci l'e drumu, și ia-î de unde nu-s*. — Et. Lautnachahmend.

flăcăia'ndru etc. siehe *flăcă'ă*.

flăcăi'me *sf.* Burschen (*pl.*), junge Leute. *Se adună tot satul: bătrinețele., flăcăimea.. și mueretul* DELAVR. IVŞV. 136. — Et. *flăcă'ă*.

flăcără' sf., pl. -ri, Flamme *f.* [*Finixul*] *fil'ie cu aripile sale pină să-și aprindă flăcără* LOGHICA 1826 GCR. II 254. *Tot oraşul e în flăcări* die ganze Stadt steht in Flammen. *A vărsa flăcări (de foc)* Flammen speien. — Vor dem 19. Jahrh. nicht belegt, dafür *pară*, das noch jetzt MOLD. allein volkstümlich. — Gr. *fla'c-* OLT. COM. — Et. Viell. lat. *facūla* «Fackel», mit Einnischung von *flamma* u. *flagro*, vgl. it. *fiaccola*.

flăcără' (a) v. intr. lodern, brennen POMP. BAL. 67 (*Cînd buzele-î flăcără*).

flăcără'e *sf.* grosse, lodende Flamme, Loh e. *Descălicarăm la flăcărăia trosnitoare a brazilor* ODOB. Ps. 253. — Gr. *Pl.* ~ ODOB. Ps. 218 (*Flăcărăe alburii eşaū.. din pămînt*).

flăcără'o's *adj.* lodernnd, lohend PP. MAR. INMORM. 166 (*focul cel flăcărăo's [al iadului]*).

flăcăo'a'n etc. siehe *flăcă'ă*.

flăcă'ă *sm.* 1. junger heiratsfähiger Mensch, bes. aus dem Volke: Bursche *m*, Junge. *Pe cînd eram amîndoi flecăi tineri* I. NGR. CL. VII 5. *Mi-î dor De-un flăcăū cam negrişor Care-mă lucră la ogor* IARN.-BIRS. 32. — 2. Junggeselle *m.* — Scherzh. ~ *tomnatic*, POP. ~ *bătrin*, *unguresc* alter Junggeselle. *Păcală se însurase... În fine scăpase de ponosul de flăcăū unguresc* ISPIR. LEG.¹ I 141. — Gr. MOLD. *flec-*. — Dem. -*căla's*, MOLD. -*căo'a's* (-*căū'a's*). — Augm. -*căla'ndru*, MOLD. -*că-o'a'ndru* (-*căū'a'ndru*) grösserer Bursche; MOLD. -*căo'a'n* (-*căū'a'n*) grosser Bursche. — Et. Wahr. sch. zu ksl. *hlakū* «coelebs».

flăimu'c *sm.* FAM. POP. Taugenichts *m*, Lump (?) QU. *La Craiova.. v'o şase cîoflingari, flăimuci, aū mizdrît [verputzt].. un milionaş de gălbiorî* JIP. OPINC. 108. — Et. Unbek.

flămi'nd *adj.* hungrig. *Că pe unde-s turme blinzî, Sînt și lupi mereū flămi'ndi* AL. PP. 41. — *Nu mi-î ~ (statt foame)* ich bin nicht hungrig FRÎNCU MOŢI 103. — Gr. ISTR. *flă-mă'nd, flămu'nd* u. *hlamu'nd* QU., MEGL. *flă-mu'nt* WEIG. VL.-M. 49. — Et. Wahrsch. lat. *flamentus*, über **flamentu*. Die Endung ist aus dem ger., schwerlich aus Bildungen auf -*abundus* herübergenommen.

flămîndicio's *adj.* schmachtend (?) JIP. RAUR. 32; SUF. 14 (*Multe [sătence] flămînde și flămîndicioase*).

flămingi'u'ne CRON., -*minzăci'u'ne* NEC. COSTIN LET.² II 77, -*minzi'e* MARG.³ 76 b *sf.* Mangel man Nahrungsmitteln, Hungerleiden *n*,

Hungern. *Arătînd mare flăminzăciunea lor* indem er ihm ihre grosse Not klagte NEC. COSTIN I. c. *Pentru ca să-și poată trece nevoiū flăminziei* um über die Not des Hungerleidens hinwegzugekommen MARG. I. c. *De multă flămingiune* [sie waren so verhungert, dass] *nu puteau să mănînce* NEC. COSTIN LET.² I 455.

flăminze'nie *sf.* Hungerleider *m* JIP. OPINC. 61 (*tot îți cer [ei] să dai, să saturi toate flăminzeniile din lume*).

flăminzi' (a), *prez. -ze'sc*, I. v. trans. LV. hungern lassen, aushungern. *Învăță.. să-î bage în temniți și să-î flăminzască* DOS. VS. Sept. 4. *Nu avea cum să-î flăminzască pre Leși* MIR. COSTIN LET.² I 346. — II. v. intr. Hunger leiden. *Bogațiū aū sārăcit și aū flăminzit* BIBLIA 1688 Ps. 33, 10. *De trei zile flăminzit* AL. PP. 54.

flăminzi'e siehe *flămingi'u'ne*.

flă'mură *sf., pl. -ri*, Mac. Fahne *f.* — Daher bisw. bei neueren Dichtern: *Nu-mă trebuie flămurî, nu voiū sicriū bogat* EMIN. 190. *Catarguri poleite cu lungi flămurî* [Wimpeln] *uşurele* AL. POEZII III 87. — Gr. MAC. auch *flă'mbură*. — Et. Lat. *flammūla*, woraus mgr. *φλάμμουλον*, -ρον, ngr. *φλάμπουρον*.

flăne'lă *sf., pl. -le*, Kamisol *n*, gestricktes od. gewirktes Kleidungsstück, das von den Bauern viel getragen wird. *Flanela este o haină de lînă făcută în cîrlige cu care se acopere trunchiul pină la mijloc și brațele* MANOL. IG. ŢAR. 173. — Gr. MOLD. -*nea'* u. -*ni'că* COM. — Et. Frz. *flanelle* «Flanell-Unterjacke».

flăşne'tă *sf., pl. -te*, Leierkasten *m*. *Tatăl lor cînta din flăşnetă pe la porțile oamenilor* VLAH. NUV. 109. — Et. Deutsch *Flaschennett* = frz. *flageolet*.

flăşnetar' sm. Leierkastenmann *m*. *Purta o manta ca aceia a flăşnetarilor italieni* TELEOR SCHIŢE 15.

flătăra' (a), *prez. flătăr*, v. intr. flattern BODNĂR. CL. II 258, von Schmetterlingen. — Et. Deutsch.

flea'c *sn., pl. -curî*, 1. FAM. gehaltlose, unansehnliche, belanglose, unbedeutende Sache: Nichts *n*, Tand *m*, Lappalie *f*, Plunder *m*, Kram, dummes Zeug u. ä. *Cît ai dat pentru ~ul acesta?* was haben Sie für diesen Plunder gezahlt? *Cu astfel de flecurele, lumea trăia voios* AL. CL. I 216 (es ist von dem Spiel mit den *so'rî* (siehe *so'rî*) in der *plăcintă* die Rede). *Oleū, soro, cum mai crezi în fleacuri* [wie kannst du noch an so dummes Zeug glauben]; *îți faci singură năzărituri* NĂD. NUV. I 17. *Să-ți aduci aminte numaî de vorbele mele! «Aş! fleacuri [dummes Zeug, Unsinn]»* XEN. BRAZI 16. (*Vorbe*) ~*uri* (dummes, leeres, eitles) Geschwätz. — Von Menschen: *om ~, un ~ de om* eine Null. *Decît bărbat fleac și mămă-*

ligă [che einen Mann, der eine Null und ein Schwächling ist], *mai bine nimic* GHIB. BV. 20. *Ce gust i-a venit flecuștețului celuia* [dem Jämmerling] *să vie în lojă?* NAD. NUV. II 23.

2. (Leder-)Fleckchen *n*, Lappen *m* QU. *Cind i-se scilcie tocurile, le bate el singur cîteva fleacurî* DELAVR. PAR. 157. — Gr. Dem. pl. *flecure'le*; verächtl. *flecuște'ț*, pl. *-țe*. — Et. Wird zu lat. *flaccus* «schlaff» gestellt, wozu auch *a fleci'* (s. d.) stimmt, vgl. auch *fleașcă* u. *fleșcăi'* (a). Weniger wahrsch. wäre ein Zshg. mit deutsch *Fleck*. Das Wort ist vor dem 18. Jh. nicht belegt, ebenso wie die mit ihm anscheinend verwandten *fleca'r*, *fleoancă*, *treanca-flea'nca*.

flea'nca siehe *treanca-flea'nca*.

flea'ncă siehe *fleoancă*.

fleașc! interj. klatsch! wutsch! «*Maî timpitule, vită 'ncățată, deșteaptă-te!*» *Și fleașc! o palmă* VLAH. GV. 119. — Et. Lautnachahmend.

fleașcă sf., pl. *flește*, FAM. 1. Klatsch *m* (Schlag mit der flachen Hand), spez. Watsche (= Ohrfeige). — 2. schwacher, nachgiebiger Mensch: Schwachmatikus *m*, Jämmerling. *A cui e vina? A d-tale, prea ești fleașcă* CL. XI 136 (zu einem Pantoffelhelden). — Et. In Bedtg. 1 zu *fleașc*; zu Bedtg. 2 vgl. *flea'c* u. *a fleșcăi'*, das, eben so wie ~, lautnachahmend sein dürfte.

flecăia'ndru etc. siehe *flăcă'ă*.

fleca'r, POP. *-rîă* adj. FAM. der Gehaltloses redet: schwätzend, geschwätzig. *Gura-ți flecară este de pricină* PANN PV. ed. Müller I 29. — Subst. Schwätzer(in). *Ești greșit că te încrezi la niște flecarî* CAR. MI. 180. — Et. Wahrsch. zu *flea'c*.

flecări' (a), prez. *-re'sc*, v. trans. u. intr. FAM. schwatzen, dummes Zeug reden. *Nu flecări, doamno!* BOGD. VECHĪ 202.

flecări'e sf. FAM. dummes Zeug, (dummes, leeres, eitles) Geschwätz. *Asta zic și eă că-i muzică . . , da'nu flecări de cele nemțești* XEN. BRAZI 25. *A să ne spue . . o mulțime de flecări* C. NGR. 286.

flecăritu'ră sf. Schwätzer(ei) f POPOV.-BĂN. 81 (*cine dă ceva pe toate flecăriturile lui*).

flecăro's adj. FAM. der Gehaltloses zu reden pflegt: geschwätzig, schwatzhaft. *Văzînd că aflară toți de eă că-s flecăroși* *Și ne mai avînd mijloace cu minciuni a se hrăni* PANN NASTR. 75.

flecă'ă etc. siehe *flăcă'ă*.

fleci', *-cui'*, *-cui'* (a), prez. *-ce'sc*, *-cîue'sc*, *-cîue'sc*, v. trans. Starres, Hartes für Druck nachgiebig machen: weich, teig, matschig machen, *a să ~* weich etc. werden QU. *Nici grindina nu-ți flecește mai tare cucuruzele* RETEG. POV. I 6. *Se puseră . . oamenii . .*

să-l caute [pe imparat] în cazan[ul cu lapte fierbinte] și-l scoaseră, dar tot dărăbele. A fierț și de tot s'a fleciuit CATANA I 39. *Fița fleciuită* welk Brust STAM. *Încet, încet, baba se puse pe drum. Avea de altfel mers zdravăn, însă, știu, se fleciua, că doar s'o căpăta cu mai mult* [sie nahm eine schlaffe Haltung an, in der Hoffnung, mehr zu bekommen] RĂDUL. RUST. II 205. — Et. *flea'c*. Vgl. auch *fleci'ă* B., *fle'cîi* (falsch?) POL. «teig, weich».

flegmă sf., pl. *-me*, LL. Schleim *m*. *Au nu este [omul] întîiu puțină sămînță și oarece flegmă?* MARG.² 139 a. *Mie . . nici împins de flegmă a tuși măcar nu mi-s'ar cădea* CANT. IST. IEROGL. 57. — Et. Gr. φλέγμα.

fle'ică sf., pl. *-ci*, Stück Rippenfleisch, auf dem Rost gebraten. *Filozoful . . Baga fleici prin foaderind* *Și-i dă ursului să 'mbuce, Foae cu foae 'ntorcînd* PANN PV.¹ II 13. — Et. Unbek.

fle'ncheș adj. vom Rind: dessen Horn in seiner oberen Hälfte gegen das Auge umgeben ist D. TERM. — Et. Unbek.

flenduro's adj. TR. zerlumpt, zerfetzt QU. *Am o gîscă flenduroasă, Șede cu domnul la masă* ȘEZĂT. IV 104 (Rätsel: der Kohl). — Et. Zu *flea'ndură* B. (CIH. auch *-dără*, *-dru*) «Fetzen», wozu vgl. czech. *flandera* «schlechtes Oberkleid», siebb.-sächs. *flinder*, *flander* «zerlumpt», poln. *flandra*, czech. *flandra* «schlampiges Weib». serb. czech. *flandra*, rut. *flondra* «Dirne». Verwandt mit *bulea'ndră?*

fleoancă sf. MUNT. FAM. verächtl. vom Munde eines Redenden: Maul *n*. *Tacă-ți fleoanca!* halt's Maul! *Ce-are el cu fleoanca lumii?* was geht ihn das Gerede der Leute an? DELAVR. SULT. 43. — Gr. QU. auch *flea'ncă*. — Et. Wahrsch. verwandt mit *flea'c*. Vgl. auch deutsch *Flappe*, *Flabbe* «dicke Unterlippe, Maul».

fleoancă etc. siehe *flea'rîă*.

fleoncăni' (a), prez. *-ne'sc*, v. trans. u. intr. MUNT. FAM. schwatzen. *Ce tot fleoncănești cu gura ta secături?* JIP. OPINC. 43. — Gr. *-câi'*, prez. 3 *fleoancă* JIP. OPINC. 116; *flenc-WBB*.

fleșcăi' (a), prez. *-căe'sc*, 3 auch *fleșcăe*, I. v. trans. u. intr. FAM. klatschend schlagen, klatschen, spez. ohrfeigen; *în noroțu* im Kote patschen. *Prin smireurile mocirloase ale ulițelor . . mergea [e] încet . . , ascultîndu-și fleșcăitul ciobotelor mari și grele* VLAH. NUV. 116. — II. *a să ~* schlapp, schlaff, (von den Brüsten:) welk werden WBB. — Et. Siehe *fleașcă*.

flîntă sf., pl. *-te*, ehem. Schusswaffe mit Schnappschloss u. Feuerstein: Flinte *f*. *Au început . . a-i junghia cu spege și cu baghionete ce sint în gura flintelor* NEC. COSTIN LET.² II 61, *Dați cu lăncile, Dați cu flintele* AL. PP.

65. — Et. Vgl. poln. czech. magy. *flinta*, aus dem Deutschen.

flisc! interj. klatsch! MAR. SAT. 330 (*Barosul* . . numai un pic *De n'a făcut plisc La țințăriu în flisc* [scherzh. Vertauschung für *flisc* . . in *plisc*]). — Et. Lautnachahmend, vgl. *fleașc*.

fliușcă *sf.*, *pl.* -*ște*, MOLD. POP. scherzh. Gläschen *n.* *Na cinstește și tu o fliușcă de rachiū!* NÄD. NUV. I 33. — Et. Unbek.; viell. identisch mit *flîșcă* «Pfeifchen» POL. BAR.

fliuștura' (*a*) etc. siehe *fluștura'* (*a*) etc.

floare *sf.*, *pl.* *flori*, 1. Blume *f*, Blüte: *flori de cimp, de grădină* Feld-, Gartenblumen, *de ciureș* Kirschblüten. *Cu o ~ nu să face (primă)vară* (Sprw.) eine Schwalbe macht keinen Sommer. *Cununile mireseilor . . sînt din flori de boltă, de țing* [aus künstlichen Blumen] MAR. NUNTA 287. *N'am șorț cu flori* ich habe keine geblümte Schürze COȘB. 123. *Pictura de măravuri, peizaje, flori și fructe* [Blumen- und Fruchtstücke] STĂNC. FRUM. 64. *Floare de puicioasă* LM. (*him.*) Schwefelblumen. *Făceaî mîna puică, stringînd degetele floare* [indem man die Fingerspitzen zusammenlegte], *cu unghiile în sus* DELAVR. PAR. 316. *Cămașa pe el d'apururea era floare* [blühend weiss] DELAVR. SULT. 25. *Cu flori pe obraz* mit Rosen auf den Wangen AL. PP. 65. *Floare de rumîn* ein blühend aussehender Mensch JIP. OPINC. 99. *Toată floarea* [die ganze Blüte = die Auserlesensten] *cea vestită a întregului Apus* EMIN. 143. *În ~ in Blüte*, auch *fig.*, zB. *în ~ a vîrstei* im blühendsten Alter; *finanțele sînt în ~* die Finanzen blühen; *pe cînd era negustor în floare* als es ihm glänzend ging NÄD. NUV. II 203. — *Duminica florilor* MĂRG.² 222 b, TR. MAR. SĂRB. II 256, *Staurile florii* TR. das., *Staulele florilor* MOLD. das. 257 = *Florii* (s. d.). Siehe auch *da'lb.* — Häufig in Pflanzennamen, wie *~ a călugărului, flori domnești, ~ de lungoare* etc., siehe unter *călugăr, domnesc, lungoare* etc. — 2. von Blumenähnlichem: *a) flori*, gew. *floriceî* (*de porumb*) geröstete und aufgesprungene Maiskörner, beliebte Näschererei, = MOLD. *cocoșei*. — *b) flori* Schimmel *m* auf Flüssigkeiten. *Să nu dai borș cu flori de pomană, că pe cea lume băi tot apă cu hospă și cu flori* ȘEZĂT. I 277. — *c) Schnörkel m.* *O sumedenie de polițe . . iscălite frumos, cu floare, dar neplătite* DELAVR. PAR. 257. *Figurile și floricelele lor de condeiu* ihre Metaphern und zierlichen Redewendungen VLAH. GV. 127. — *d) erhabener Kopf an Sohnlägeln* MANOL. IG. ȚĂR. 246; COM. MOLD. — *e) Spitze f* des Bohrers D. TERM. — *f) (tip.) Kopf m* der Letter. — 3. Redensarten: *a) copil din flori* un heliches Kind. *Bogdan - Voda, fiu din flori al lui Alexandru cel Bun* ISPIR, CL, XII 169. *Un copil care, deși*

conceput din flori, dar grație binecuvîntării părintelui Lezviodox . . s'a născut fiu legitim GHICA 296. — *b) FAM.* (*așa, numai, numai așa*) *de florile mărului*, MOLD. *de flori de cuc* ohne Zweck, ohne besondere Absicht, ohne Grund, umsonst. *În cale văzu [el] o nuia lungă de alun pe care o luă așa de florile mărului, fără să știe ce are să facă cu dînsa* ISPIR. LEG.² 34. *Facem vre-o trebșoară astăzi? «Mă mai întrebî? Doar n'oiu fi venit aci de florile mărului»* FIL. CIOC. 242. *O fi văzut calul ceva, nu se sperie el de florile mărului* DELAVR. SULT. 254. Siehe auch *cuc* 2 e. — *c) FAM.* *a pune bărbatului flori la ureche* dem Manne Hörner aufsetzen (= ihm untreu werden). *Căsătorie bună! Să te vad aci de clae de copii și cu floricele la urechi* AL. OP. I 759. — *d) FAM.* *~ la ureche* etwas, woraus man sich nichts macht. *Acest impozit de 5⁰/₀ apasă greu asupra lefurilor mici și e floare la ureche celor mari* [und geniert die grossen so gut wie gar nicht] LIT. *Ale noastre [suferințe] sînt flori la ureche pe lîngă cele ce spune în cărți* unsere Leiden sind nichts, nicht der Rede wert im Vergleiche zu denen, die in den Büchern [von den Märtyrern] erzählt werden CREANGĂ CL. XIV 373. *Gospodăria nu-i floare la ureche* [ist keine Kleinigkeit, kein Kindespiel] *și se ține greu* NÄD. NUV. I 21. — Aehnl.: *Cine vrea să meargă la Roșiori și să ajungă cu floare la ureche* [ohne Beschwerde], *fără grijă, fără nimic* ISPIR. CL. XVII 197. — 4. MOLD. INV. u. POP. *Farbe f.* *Opt steaguri, fieste-care într'alt fel de floare* NEC. COSTIN LET.² I 453. *Apa bună de băut este acea limpede, fără floare* [farblos], *fără miros și ușoară* ION. CAL. 229. *În ~ a erbii* grasgrün. *Sovîr* *de umplut flori* [um Farbe zu Ostereiern zu bereiten] CL. XV 12. — Gr. *Dem.* *floricea', -ci'că, pl. -ce'le; flori'că* AL. PP. 237, *florișoară', pl. -re* AL. BP., *Fata Cadiului*. — Et. Lat. *flos, -ris*.

floa'rță, auch *fleoa'rță, fleoa'rcă* *sf.*, *pl. -țe, -ce*, ferner *florțotivă* CIH., vulg. Schmähwort für feile Dirnen: Schnepfe *f*, Metze. — Et. Unbek.

floc *sm.* Flocke *f* (in einer Flüssigkeit; Schneeflocke; Haarbüschel), Zotte. *Se desparte săpunul [de apă] ca niște floci albi și cade la fund* GAZ. SĂT. XIV 370. *Căciuli cu floace albastre* FIL. CIOC. 344. — Gr. QU. *pl.* auch *f. floace; sg. floa'că* B. — *Dem.* *flocușor*. — Et. Lat. *flocus*.

flocăi' (*a*), *prez. -căe'sc, v. trans.* *za usen* (= an den Haaren reissen). *Noi scoteam mițele de prin ochi și cotruță și le flocăiam* CREANGĂ CL. XV 2.

flocă'n *adj.* zottig SLAVICI CL. IX 301 (*un cîne flocan*).

floco's *adj.* flockig, zottig, wollig. *Frunza* [acestei burueni] este . . flocoasă ca mînta DRĂGH. IC. 99. Cu nalte căciulă flocoase C. NGR. 27. Obrazetele acele flocoase jene zottigen Gesichtsmasken ÎNDR. 625. Țesăturile moi și flocoase MANOL. IG. ȚĂR. 78.—In Pflanzennamen: iarbă flocoasă Löwenschwanz *m* (Leonurus) u. Katzenminze *f* (Nepeta), flocoasă Mohrenhirse *f* (Sorghum), flocoșică Honiggras *n* (Holcus), flocoșele Sammetnelke *f* (Lychnis Coronaris) Br.

flora'nț, flori'nțe, flori'nțe'1 *sm.* COM. MUNT. MAR., flora'nță *sf.* PETRI BAR. BARC. Grünfink *m* (Fringilla chloris). — Et. Vgl. gr. χλωρίς, türk. flor'ja.

flora'nță'1. siehe flora'nț.—2. Art Kleiderstoff MSCR. ca. 1821 REV. TOC. III 334 (1 ipac [năml. o rochie] de floranță albastră). — Et. Frz. florence «Futtertaffet».

Flora'r, POP. -rîu *npr. m.*: (luna lui) ~ POP. Mai *m* QU. În Prier saū măi bine în Florar începe și munca udatului grădinii ION. CAL. 73. — Et. floare.

florări'e *sf.* Treib-, Gewächshaus *n*. În mijloc[ul grădinii] era o florărie prea frumoasă BAR. HAL. VI 89. — LM. dafür vielfach servă.

Florea'n *npr. m.* Name, der einem am Palmsonntag geborenen männlichen Kalbe gegeben wird D. TERM. — Et. Flori'i.

flori' (a) siehe inflori' (a).

Flori'ca *npr. f.* weiblicher Vorname. Wird auch einem am Palmsonntag geborenem weiblichen Kalbe gegeben D. TERM. — Et. floare, Flori'i.

floricea' etc. siehe floare.

Flori'i *sf., pl.* vollständig Duminea Floriilor auch D. stîlpărilor (u. vlăstărilor COM. TR. MAR. SĂRB. II 261) Sonntag vor Ostern: Palmsonntag *m*. Tată, ciți ani am eu? «Optsprezece ani ai împlinit la Flori'i» GANE CL. I 32.—An diesem Tage werden in der Kirche blühende Weidenzweige (mîșișori) verteilt, zur Erinnerung an das Matth. 21, 8 Berichtete.—Et. Zu lat. flōs, -ris «Blume», vgl. frz. Pâques fleuries. Die Bildung ist unklar.

flori'nt siehe flori'n.

flori'nțe etc. siehe flora'nț.

flo's *subst.* Flachs *m* zum Spinnen BIBIC. 193. — Et. Deutsch Flachs nach dial. Aussprache.

flu'dă *sf., pl. -de*, INV. Gaze *f*, Flor *m*. [Amorul] de pe piept[ul fetei] ridică fluda CON. 152. — Et. Ngr. φλοῦδα.

flu'er *sn., pl. -re*, 1. Pfeife *f*, bes. Hirtenpfeife, Schalmei. Noi fluera'm ca copiii păstorilor cu fluier mic de trestie MARG.² 149 b. — Gr. TR. BAN. ~ă *sf., pl. -re*; MAC. flu-

ia'ră, *pl. -re*.—Dem. fluera's, *pl. -șe*; fluera'n PP. MAR. INMORM. 218; flueri'tă *sf.* IARN.-BIRS. 49.—Augm. fluero'i'u *sn., pl. -roa'a*; auch = caval (s. d.). — 2. ~(ul piciorului) Schienbein *n*. În mină, baba ținea fluierul de la piciorul unui urieș, cu care amesteca farmecele din căldare CL. XV 466. — Et. Unbek.

fluera' (a), prez. flu'er, I. v. trans. 1. anpfeifen. Cine poate să zică . . că i-ar plăcea să-l ploae din tavan și să-l fluere vîntul din toate părțile CL. XIX 838.—2. auspfeifen. Piesa s'a ~t das Stück ist ausgepiffen, ausgezischt worden. — II. v. intr. pfeifen. Deștu 'n gură că punea . . , Fluera de răsuna Codrul PP. ȘEZĂT. IV 131. Cînd eși seara pe uliță, Fluera din flueri'tă IARN.-BIRS. 49. Cînd vîntul fluera în pungă wenn der Wind im Beutel piff (= wenn der Beutel leer war) ODOB. Ps. 162. Cînd o veni cineva, să-mi fluier [so pfeife nach mir] FUND. BASME 139.—Das Pfeifen mit dem Munde ist volkstümlicher Ausdruck des Erstaunt-, Verblüfftseins, wie bei den Deutschen das Kopfschütteln. După ce fluera de două, trei ori d'o așa minune și-și făcu o cruce mare ISPIR. BSG. 43.—Ebenso des Verdrusses, wenn Einem etw. entgangen, missglückt ist (a ~ a pagubă). Acum ce să faci? Sta în loc și fluera a pagubă ISPIR. LEG.² 139. — || MOLD., ausser in der Bedtg. «auf der Pfeife musizieren», dafür a șuera.

flu'eră *sf.* siehe flu'er.

fluera'r, POP. -rîu *sm.* 1. Pfeifer *m*. Fluera'ri, cîntînd din fluerele de îngropare . . doina, cîntecul de jale al Romînilui BURADA CL. XII 360.—2. Name von Vögeln: a) Regenpfeifer *m* (Charadius) STAM. CODR.; IARCA IST. NAT. MAR. — b) Brachvogel *m* (Numenius arquatus) COM. MAR.—3. Fluera'r = Făurar: Februar *m* BOGD. öfters, zB. VECHI 72 (Era prin luna lui Fluera'r, pe cînd se fluera cenușa din vatră și dancii din șatră).

fluera'toa're *sf.* Schmeerwurz *f* (Tamus communis) Br.

flu'eră-vînt *sm.* Windbeutel *m* ISPIR. LEG.² 120 (Fata . . vedea pe un june fluera-vînt). Wahrsch. verhüllende Neubildung des Verf. für fute-vînt.

fluștura' (a), prez. fluștur, v. intr. MUNT. TR. POP. = a flutura: 1. von Rindern: den Kopf hin- und herwerfen. Sfînta vită . . fluștură din cap spre semn de veselie JIP. RAUR. 31. — 2. hin- und herfliegen, flattern. Șuvițele crețe de păr negru jucău flușturate și răzläțite pe fruntea ei POP.-BAN. 183. Un om flușturat ein leichtfertiger Mensch SLAVICI CL. XIV 187 u. 189. — Gr. flu- SLAVICI I. c.; flust- B. POL.—Et. Erinnert an a flutura'.

fluștura'tic siehe flutura'tic.

fluștur siehe flutura' (a) u. fluture.

flutura' (*a*), *prez. flutur*, *v. trans.* rasch hin- u. herbewegen: *capul etc.* den Kopf etc. hin- und herwerfen, *pălăria etc.* den Hut etc. schwenken, *sabia etc.* den Säbel etc. schwingen. *Calul Anei se tot prăfătuia de muște fluturându-și coada* VLAH. DAN I 83. *Șiroacle [de ploae] . . , pe care vîntul le flutura [schleuderte] în toate părțile* OLLĂN. CL. XVIII 125. *Din balcoane, copii și bone salută trenul cu stăruitoare fluturări de batistă* 58. *Nicu. . , tot fluturînd vînguța, șueră o doină* NĂD. NUV. I 112. — II. *v. intr.* 1. *din cap etc.* den Kopf etc. rasch hin- und herbewegen, -werfen etc. *Și fluturînd din mină, îmi întoarse spatele necăjit* VLAH. DAN I 42. *Un cal negru. . . Din coamă tot fluturînd* PP. MAR. NUNTA 459. — 2. sich rasch hin- und herbewegen, flattern, (vom Haar:) fliegen, (von einer Fahne:) wehen. *Mihai. . , cu părul fluturînd în vînt* I. NGR. CL. VII 45. *Un ris fioros îi flutură [zuckte ihm] pe buze* NĂD. NUV. II 141. *Nici o idee nu-î flutura [flog, zuckte ihm] prin minte* ZAMP. LN. 121. — || *Syn.* Siehe *fîl'ii' (a)*. Vgl. auch *flătără' (a)* u. *fluștura' (a)*. — III. *a să ~* wahnsinnig, verrückt werden BIBLIA 1688 Esdr. graec. 4, 26 (*Și mulți s'au fluturat [ἀπενοήθησαν] la chipuri pentru mueri*). — **Gr. MAC. flit-**. — **Et.** Dunkel. Man rät auf **flütulo*, -äre von lat. *flūto* «fliessen, wallen» u. leitet *fluture* davon ab. Merkwürdig ist die lautliche Aehnlichkeit mit deutsch *flattern*, älter *flotteren*, engl. *flutter* id., deutsch *Flitter* (= *fluture* 2). **MAC. flit-** ist von alb. *fljitrōj* beeinflusst.

flutura's siehe *fluture*.

flutura'tic, älter *-tec* *adj.* 1. sich rasch hin- und herbewegend, flatternd SLAVICI CL. IX 203 (*în aburirea vîntului, ștergarele și prostirile se undoiau fluturatec*); fliehend, flüchtig ODOB. DCH. 28 (*ochii ei căutaî . . la norii fluturatici de pre cer*); OLLĂN. HOR. 39 (*curtizanele cu cari [el] avu fluratecele legături*). — 2. vom Menschen: *a*) flatterhaft, leichtfertig, -sinnig. *Zoe. . ținu în lanțul ei pe fluturaticul tinăr* C. NGR. 20. *b*) wahnsinnig, verrückt BIBLIA 1688 Deut. 28, 34 (*Și veî fi fluratec [παράκλιτος]*); 4 Reg. 9, 11 (*Căce au intrat acest fluratec [ἐπίληπτος] cătră mine?*). — **Gr.** *in* Bedtg. 2 *a* auch *fluș-*

fluture, **MOLD.** *-tur* *sm.* 1. Schmetterling *m.* *Acum inima-î zbură [fetei] ca fluturile [sic] după lumină* ODOB. Ps. 246. — 2. Metallblättchen als Zier: *Flitter m.* *Ori șaua te 'ndeasă Ori friul cu fluturi?* AL. PP. 63. *Șase măhrame. . Cusute cu fluturi și cu arniciu* PP. GCR. II 312. — 3. *fluturaș* Regenpfeifer *m* (*Charadius*) MUNT. QU. | **Gr.** *Dem.* **flutura's**; in *Bedtg.* 1 *-re'l* AL. PP. 237. — **Gr.**

MAC. flitur. — **Et.** Dunkel, siehe *flutura' (a)*. **Zu MAC. flitur** vgl. alb. *fljitură*.

foa'e sf., pl. fo'i, 1. **Blatt n** (einer Pflanze, wofür gew. *frunza*; Blattähnliches). *Aș minca foi de stejar Șaș bea sînge de Tătar* AL. PP. 251. *O ~ de hîrtie* ein Bl. Papier. *Ce scriu foile?* was schreiben die Blätter? *Foaie peste ~ și la mijloc tufă* Blatt über Blatt und in der Mitte nichts (Rätsel: die aus Teigblättern bestehende *plăcintă*). *Îmbrăcămîntea cea mai cătată a miresei e fusta dintr'o foaie* [Blatt, Bahn = in ganzer Breite genommenes Stoffstück] *de lînă supfire* SEV. NUNTA 235. — 2. **Redensarten:** *a*) *a o întoarce pe altă ~* einen anderen Ton anschlagen, andere Saiten aufziehen. *Atunci țiganul . . întoarse foaia lui cea țigănească* [zog . . sein zigeunerisches Register auf = begann unflätig zu schimpfen] ȘEZĂT. I 282. *Lesne schimbă [el] vorba dintîi p'altă foaie* [wechselt er den Gegenstand des Gesprächs] JIP. OPINC. 120. — *b*) *a da, a o face cuiva pe foaie, pe foi* Jdm. den Text lesen, heimleuchten, ihn *Mores* lehren(?) C. NGR. 154 (*Cantemir . . a omorît doi . . boeri pentru că-î da [lui] pe foaie și nu-l lăsa să-și facă mendrele*); ISPIR. LEG.¹ I 23 (*Cînd voi [grădinarul] să-î dea pe foi [argatului] pentru neîngrijirea lui*); ISPIR. CL. XII 183 (*Nu departe de Nistru îi întîlni și incepu a le da pe foi și a-î freca la trei coaste*); SEV. POV. 58 («*las' că v'o fac eu pe foaie*» și. . *tronc în oale. . , pînă le hăbucește pe toate*). — 3. *~ în fir* siehe *fonfîrî*. — 4. *~ de zestre* *Inventar n* des Heiratsguts. Wird von dem die Braut Aussteuernden aufgestellt u. unterzeichnet u. dem Bräutigam übergeben. Jetzt meist durch den Heiratsvertrag (*contract de căsătorie*) ersetzt. *Foile de zestre curgeau de la fel de fel de împărați cari voiau să-și dea fetele după dinzul* ISPIR. LEG.¹ I 72. — 5. **POP. foită** Schminke-läppchen *n* (mit dem Saft von *Tournesol* imprägniertes Läppchen). *Chiar de n'ar avea [ia] . . buze rumene ca bobocul de trandafir cînd crapă de fierbînteala soarelui, tot n'ar da cu foită* DELAVR. SULT. 9. Dafür auch *frunzișoară*. — 6. **POP. foită** geblümter Teppich (*Heimarbeit*) QU. *O scoarță saui foită în păpuși cu alesături pe de lături în chenaruri* SEV. NUNTA 46.

foa'le sm., pl. fo'i, 1. aufgeblasene Tierhaut: *Schlauch m.* *Tot foalele să va împlăea de vin* BIBLIA 1688 Jer. 13, 12. *Vinul să varsă și foii pîer* Matth. 9, 17. *Un pod ce-l avea Muscalii așezat peste foi de vite* DION. TEZ. II 220. *Î-au tăiat limba și l-au belit foale* [und zogen ihm die Haut ab] DOS. VS. Apr. 17. — 2. **Bauch m** (von Tieren, scherzh. u. TR. auch von Menschen). *Cu șaoa 'ntoarsă sub foale* IARN.-BIRS. 497. [*Bețivul*] *Toarnă, împlă foalele Pînă-și*

udă poalele PANN CL. V 365. *Micloșoviți, sprijinit cu coatele de foale, îl asculta* DEMETR. NUV. 34. *Mama..gidile pe prunc încet pe la foale* MAR. NAȘT. 343. — Der ungebr. pl. nach CIP. GR. I 216 f. *foale*, was Tichind. 2 (*vulturul cu unghiile sale foalele le spârgea* [puilor de vulpe]) zu bestätigen scheint. — 3. MUNT. ~, MOLD. *fo'iu* Blasebalg m. *Și umfla din foale ca să aprinză focul* ISPIR. D. *Să sfârși fo'ul de la foc* BIBLIA 1688 Jer. 6, 29. — Pl. *foi* (mit art. *fo'ii*, QU. auch *f.*, mit art. *fo'ile*) Doppelbalg m., Schmiedegebläse n. *Puse țigan cu foi de 'nfierbintă clește* DOS. VS. Sept. 23. — || Gr. Dem. zu 1 *foice*! DOS. VS. Noe. 22; zu 2 *folcuț* VASICI 55. — Et. Lat. *folis*; *fo'iu* ist aus dem pl. erschlossen.

foa'me sf., c. obl. ~, Hunger m. *Bărbățelu-î [voinic] ca ș'un steag, [eū] De foame de-abia mă trag* IARN.-BIRS. 463. *Mor de ~* ich sterbe vor H., H.s. *Mi-e ~* ich habe H., bin hungrig. — Et. Lat. *fāmes*. Der labiale Vokal ist durch *-m* hervorgerufen, wie in port. *some*.

foa'mete sf. Hunger snot f. *Să roagă să fie foamele ca să-și vînză pîinea lui* MARG.² 30 a. *Cei 7 ani a foameții* BIBLIA 1688 Gen. 41, 54. *Cojocul lui Ilie aū incetat [machte aufhören] răutățile toate, foamețile și morțile* MARG.² 49 b. — Gr. C. obl. MOD. ~, doch auch schon MARG.² 80 a (*greul foameței*). — Et. Wahrsch. nicht lat. *fōmes*, -itis «Zündstoff», sondern nach *se'cetă* gebildet. Das Ersatz von -lă durch -te dürfte in einer eigentümlichen Lautharmonie seinen Grund haben, die wir auch in *furnică* mit *n* für *m* (lat. *formica*) beobachten. In *foam-* ist näml. der Sprechapparat auf labial-velare Artikulation eingestellt, die bei -et- durch die palatale ersetzt wird, aus der wieder in die velare (-ă) zurückzukehren schwierig ist. Man bleibt daher bei der palatalen u. spricht -e für -ă. Aehnlich verhält es sich mit *furnică*, wo der häufige Wechsel der Artikulation (*fu-* labial, -r- palatal, -m- labial, -i- palatal) durch die Palatalisierung des *m* beseitigt erscheint.

foarfeci sf. pl. 1. Schere f. *Negustorii.. cu foarfeci și cot* PANN GCR. II 323. *O păreche de ~* eine Schere. — Gr. MUNT. MOD. -că sg., zB. VLAH. GV. 128 (*pasaje tăiate cu foarfeca din ziarele străine*); MOLD. MOD. -ce sg. m., zB. MAR. NAȘT. 417 (*Băiatul.., al căruî cap.. nu l-a atins nici un foarfecce*); bisw. -fec sg. m., zB. MAR. SAT. 62 (*Îa foarfecul ș'o croește [näml. pînza]*); MAC. *foartică*. — Dem. *forfecile; forfecuțe* B. — 2. *forfecuță, -cea' sf., -ce'f (pl. -ce'f), -căre'f (pl. -re'f), -căra'ș sm.* Kreuzschnabel m. (Loxia) COM. BUC. MAR. — Et. Lat. *forfex, -ficus*.

foar'te adv. sehr: a) als nähere Bestimmung zu Verben. *Te voîu înmulți foarte* MSCR.

sec. 17. GCR. I 65. *O frumoasă curtezana pe care Horațiu o iubea foarte în tinerețele lui* OLL. HOR. 279. *Le-aū stricat [cetăților] zidurile, iară nu foarte de tot [aber nicht völlig]* NECULCE LET.² II 358. *Oare are voe diaconul să gătească pre cei oglaşenici să se lepede au ba? «Foarte încă [gewiss, allerdings]»* ÎNDR. 695. — Jetzt dafür meist ~ *mult*, ~ *tare*; so schon SICR. DE AUR GCR. I 272 (*foarte tare o laudase*). — Lv. vorwiegend dem Verbum vorangestellt. *Nu-î dete nice a grăi, ce-l foarte înfruntă* MOXA GCR. I 60. *Atunce foarte se bucură* CAZ. 1642 das. 100. So noch PP. sec. 19. GCR. II 229 (*noi vă foarte poștim*) u. noch jetzt ~ *mulțumesc!* ich danke schön! (gew. iron.). — b) als nähere Bestimmung zu *adj.* u. *adv.* *Și aū luat pre Sarra, căci foarte frumoasă era* MARG.² 9 a. *Era foarte ascuțit la minte* NEC. COSTIN CGR. II 13. *Foarte bine!* sehr gut! — Lv. häufig nachgestellt. *Oase.. multe foarte.. și seci foarte* DOS. GCR. I 215. *Că-î bolnavu foarte* MSCR. 1777 das. II 113. — Lv. oft von dem bestimmten Worte getrennt. *Foarte cu inimă șierbinte* COR. GCR. I 33. *Foarte-î lesne a găsi* N. TEST. 1648 das. 126. c) FAM. *nici prea, prea, nici ~, ~* zwischen beiden Extremen, zwischen gut und schlecht die Mitte haltend: nicht zu viel und nicht zu wenig, nicht gut, nicht schlecht, so so (la la). *Soața lui era.. întru toate potrivită: Nici prea, prea, nici foarte, foarte; nici frumoasă nici urâtă* DULFU PĂC. 157. — Et. Lat. *fôrte*.

fo'c sn., pl. -curi, 1. Feuer n: *aprinz, sting ~ul* ich zünde das F. an, lösche es; *dau ~ casei* ich stecke, setze das Haus in Brand, zünde es an. *Săbiî de ~* feurige Schwerter. *Trei groaznice focuri* [Brände, Feuersbrünste] *a cercat acest oraș* C. NGR. 64. *Aū stins bine focul cu pae* er hat das Geheimnis schlecht bewahrt NECULCE LET.² II 252. *Pușca lui foc* das Gewehr ging los LIT. — Am Donnerstag vor Ostern werden vom Volke Feuer (*focuri*, BAN. *focure'le*) angezündet, damit sich die Seelen der Verstorbenen an ihnen wärmen. — Fig.: *Flueraș de soc, Mult zice cu foc* AL. PP. 2. *A prins a-mi vorbi cu mult foc de situațiunea Greciei* GHICA 376. *Ostașii creștini erau.. plini de foc și de dorințe de a se măsură cu dușmanul* BALC. 113. *Ca un ostaș lovit cure, în focul încăerării* [in der Hitze des Gefechtes], *se luptă și habar n'are ca-î șurue single pe sub tunică* VLAH. GV. 57. — 2. Redensarten zu 1: *E păcat mare [că vă lăsați copiii fara carte] și nici focu nu vă arde pe lumea aialantă* [und ihr werdet es ewig büßen müssen] JIP. OPINC. 67. *Vați deprins a lua focul totdeauna cu minile noastre cele mojicești* [dass wir euch.. die Kastanien aus dem Feuer holen]

CREANGĂ CL. XVII 115 (der Bauer zu den Edel-leuten). *Cavea* [el] *fată gospodină* . . . , *Harnică de minca foc* [unermüddlich tätig] SEV. AN. 11. *Se jura de lua foc cu gura* [er schwor hoch und teuer] . . . *că el nu l-a văzut* [näm. *zapisul*] VLAH. GV. 181. *Și tu cu gura foc prindeai* [scheutest keine Mühe] *Să-mi dai ajuto-rare* COȘB. 54. *Mă fac ~ (și pară, și pîrjol)* ich gerate in heftig(st)en Zorn, werde wütend, zB. MIR. COSTIN LET.² I 309 (*De care jalbă foc s'au făcut Sultan murat pre vizirul*); CREANGĂ CL. XIV 370 (*Cînd a mai auzit mama și asta, s'a făcut foc*). *Mă păzeam ca de foc* [ich hütete mich sorglich] *de a-î deștepta cel mai mic prepus* CL. XIX 226. *Înțelese ăa că trebuie să fi dat el cu mîna în foc* [dass er viel Geld haben müsse] ISPIR. LEG.² 280. *Femeia și băe-ții îl puneau pe foc* [machten ihm die Hölle heiss] *din pricina mîncării* ȘEZĂT. I 205. *Mă-a luat porumbul de pe foc* er hat mir den Braten vor der Nase weggenommen ZANNE I 226. *Femei de vezi eșind vre-una dintr'o casă, ca prin foc* [wie gejagt, in fliegender Hast] *se repede și intră în alta GAZ. SĂT. XIV 367. C'au trecut prin foc și apă* [er hat vieles durchge-macht], *știe ce-î bine și rău* BELD. ETER. 119. Siehe auch *a'pă* 10. — 3. FAM. POP. in bestimmten Wendungen verhüllend für *drac* (s. d. 5 u. 6): *Cînd îi lăsa focului viața de haiducie?* wann wirst du das Vagabundenleben aufgeben? DELAVR. SULT. 176. *E urită de mama ~ului* sie ist hässlich wie die Nacht. *Era frumoasă de mama focului* sie war wunderschön CREANGĂ CL. XI 195. *Vasele cine focul* [wer zum Kuckuk] *să le fi cumpărat de la el, cînd lumea încă era săracă de bani* . . . ? FRINCU MOȚII 267. *Ce focul* [was zum Henker], *bade, te ține De nu vii seara la mine?* IARN.-BIRS. 237. *Da cum focu să nu plîng, C'am luat bărbat năting* 183. *Da cum foc* [sic] *n'or semăna* [ochii mei cu ai tăi], *Că-s făcuți pe seama ta* 402. — 4. FAM. POP. zur Bezeichnung hohen Grades: *E un fecioraș* . . . *foc de harnic* er ist ein überaus (un-gemein, FAM. riesig) fleissiger junger Mann MAR. NUNTA 132. *Se întorsese buzat la Iași, foc de minios pe Măriuca, dar și foc de îndrăgostit după dînsa* RADUL. RUST. II 164. *Intr'o noapte era foc de ger* [eine grimmige Kälte] SEV. POV. 73. *Știi erî la moară ce spunea [ia]?* *Că-s proastă foc* [blitzdumm] COȘB. 123. *Cucoanele erau gătite foc și purtau în mîni* [an den Händen] *și la gît toate bijuteriile cîte le avu-seseră acasă* TELEOR SCHIȚE 46. *Scump ~, de para ~ului*, POP. nach COM. auch *scump in ~ul vinăt* entsetzlich, heidenmässig teuer. — 5. Schuss m. *Încetău de a mai da focuri* [Schüsse abzufeuern], *spre a nu mă rușina mai mult în ochii lui* [moș Toma] CL. XIII 44. *Cu pușca în mîni, gata de foc* [schuss-

bereit] 43. *Stăi pe loc . . . , că de nu, pe loc îți dau foc* [schiess ich auf dich!] SBIERA POV. 149. — 6. Schuss-, Feuerwaffen (pl.) MIR. COSTIN LET.² I 362 (*cum să dee război cu singuri călăreții fără ~, fără pedestrime*). — 7. heftiger, quälender (Seelen-)Schmerz, (Seelen-)Qual f, Pein. *Viața de azi pină mîine, viața e orî foc* [Höllengehen] DELAVR. SULT. 4. *Îi știu eu focul — ochii mei* ich weiss, was sie so ärgert — meine [schönen] Augen [sind's] COȘB. 125. *Gilcescu . . . își scoase tot focul ce avea pe inimă* [machte seinem Herzen Luft] *spuind că . . .* TELEOR SCHIȚE 25. *Turcii voiau să-și scoată focul pe Romîni* [wollten ihren Zorn an den Rumänen auslassen] ISPIR. CL. XII 178. — 8. das, was Seelenschmerz bereitet: (schweres) Ungemach, Unglück. *Că-lugăritele . . . se văicăreau de focul ce le ajunsese* ISPIR. LEG.² 30 (es war ihnen ein kostbares Taufbecken geraubt worden). *Să-ți faci milă și pomană, că d-ta m'ai băgat în foc* [hast mich ins Unglück gestürzt] AL. OP. I 795. — 9. TR. POP. ~uri, ~viu (dial. *fohvü*) Rotlauf m, Rose f (Erysipelas) Qu. — Gr. Dem. *fo(u)-șor, pl. -șora're, pl. auch focure'le*. — Et. Lat. *foculus*, «Herd», vlat. «Feuer».

Foca npr. m. Phokas m (Name mehrerer Heiliger). — Volksfeiertag am 17. Juli, dessen offizieller Heiliger jedoch *Sfînta Mucenița Marina* ist. Wer an diesem Tage arbeitet, erleidet Feuerschaden. — Et. Griech. Φωκᾶς, vom Volke mit *fo'c* in Verbindung gebracht.

foca're sf., -ca'riū sn., pl. -re, 1. Herd m (?) FRINCU MOȚII 273 (*Deși văduva era să-racă friptă, totuși făcu ce focarea ei făcu și dete streinilor și ceva de luat în buze*). — 2. Scheiterhaufen m (?) DOS. VS. Oct. 24 (*aprinse o focare mare și-î aruncă pre toți de-î arse*); 13 (*și aprinzînd un focariū mare, fu aruncat în mijlocul focului*). — Et. Scheint, wie frz. *foyer* etc., auf lat. *focarius* «zum Herde gehörig» zu beruhen.

fochi'ū siehe *fo'c* 9.

focșor etc. siehe *fo'c*.

fodo'ri sm., pl. TR. POP. manschettenartige Krause an den Aermeln der Bauernhemden QU. *Lelea cu fodorii lași* IARN.-BIRS. 444. — Et. Magy. *fodor*.

fofea'ză sf., pl. -te'ze, Arm m, Flügel an verschiedenen Geräten, so namentlich von den senkrechten, freistehenden, mit Einschnitten versehenen Stäben der Garnwinde (*vîrtelniță*), auf welche das Garn gelegt wird; LV. von den Armen eines Armleuchters. *Fusul lui și fofezele* [oi καλαμίσκοι] BIBLIA 1688 Ex. 25. 31. — Gr. *fuf-* Ș. TAINE App. 3. — Et. Unbek.

fofe'lniță sf., pl. -te, 1. Zunge f der Hanfbreche (*melită*) CIH. — Daher POP. *fig.* von Frauen: Klappermühle f, Plappermaul

n. *Îan uită-te, fofelnița, cum sare cu gura* NAD. NUV. I 41. — 2. einer der wagerechten, ein Kreuz bildenden Arme der Garnwinde, an deren Enden die fofeze stehen COM. FALCIŢ D. TERM. — Et. Unbek.

fofengher (wie het. ?) sm. Morgenstern m ODOB. Ps. 51 (*incepe să licurească fofengherul îndoelnic al fantasticilor plăzmuiri*). Wird das. als POP. bezeichnet u. von gr. φῶς «Licht» u. φέγγειν «leuchten» abgeleitet.

fofen'chiu! interj. wutschl CREANGĂ CL. X 381 (*și fostenchiu! iar sare roata [de pe osie]!*). — Et. Lautnachahmend?

foi' (a), prez. fo'esc, I. v. intr. 1. MOLD. wimmeln. *Atunci cind era ei [năml. pești] mai numeroși și foia mai tare prin apă ca furnicile într'un furnicarău* SBIERA POV. 118. *Urșii . . nu prea foiau prin vecinătate* es wimmelte nicht eben an Bären in der Gegend CL. XIII 42. — 2. den Blasebalg treten (?) GAZ. SĂT. XIV 455 (*Care dincolo da într'însa [năml. în fată] cu pleacitura, cu ciocanul, o pune la foit, mă rog, își făcea ris de fată*). — II. a să ~ sich drängen (?) DELAVR. IVȘV. 113 (*dancii . . se foesc printre bătrini, gustind pe furis din lulelele celor adormiți*); ZAMF. LN. 83 (*Băiatul . . se foi citva timp, fără astimpăr, în jurul fratelui său, apoi îndrăzni să-î ceară foaia înapoi*). — Et. In Bedtg. I 1 u. II zu roman. *folla* (sp. *folla*, frz. *foule*) «Gedränge», in Bedtg. I 2 zu *foale* 3.

foi' pl. von fo'ae u. fo'ale.

foiof'iu etc. siehe tonfi'ă.

foio's adj. blattreich. *Planta e foarte rămuuroasă, dind o sumă de puî și frați supțiri, foioși* GAZ. SĂT. XIV 466. — Et. fo'ae.

foio'sr sn., pl. -șoa're, 1. LV. u. TR. Saal m Halle f, bibl. nb. *cerdac* zur Uebers. von ἀνώγειον, ὑπερῶον, δωμά. *În dreapta era . . un foisor și în fundul lui o altă ușă* SLAVICI CL. XV 426. [*Ioncă intră*] la Peana Cosinzeana, care-l aștepta singură într'un foisor numai în covoară de aur și de mătasă POMP. CL. VI 23. *Și el va arăta voao un foisor* [ἀνώγειον] mare așternut BIELIA 1688 Luc. 22, 12. *Și-l sui pre el în foisor* [ὑπερῶον] în care el ședea acolo 3 Reg. 17, 19. *Care ați șoptit la ureche, în foisor* [ἐπι τῶν δωμάτων] să va propovedui N. TEST. 1648 Luc. 12, 13. — 2. MUNT. MOLD. kleines Holzgebäude, zu dem man auf Stufen hinaufsteigt: a) Lusthaus n, Pavillon m, Belvedere n. *Maî făcut-au [domnul] un foisor în dealul Copoului, făptură de Țarigrad, cu tot folul de boale, și mergea adesea acolo de se eglendisea* EN. COGĂLN. LET.² III 198. *Să facă [impăratul] . . un foisor cu poarta pe desupt, . . pe unde să treacă toți fiii de împărat* ISPIR. LEG.¹ I 23. — b) Wachturm m der Feuerwehr. *În camera din dosul băcăniei lui*

chir Iane Sardelidis . . lingă foisorul de foc URECHE LEG. 183. — Gr. Pl. -șoa'ră PP. MUNT. REV. Toc. III 389. — Et. Wahrsch. zu lat. *fōlium*; erinnert an frz. *folie* (= *foliata*) «Lusthaus».

foi'tă siehe fo'ae.

fo'iū siehe fo'ale 3.

fojgăi' (a), prez. -gă'esc, v. intr. MOLD. POP. von durcheinander kriechenden Tieren, bes. Würmern u. Schlangen: wimmeln. *Codri și pustietăți . . în care fojgăiau bălauri, aspide . . vidre . .* CREANGĂ CL. X 112. *Pădurea fojgăia de-o mulțime de balauri și de tot soiul de jivine mici și mari* ders. CL. XI 214. — Gr. QU. auch foșoăi', nach ȘEZĂT. II 228 auch foșcălu'. — Et. Wohl lautnachahmend, zu fo'ș (siehe fi'ș!), mit begrifflicher Einwirkung von a fo'i'.

fo'll interj., drückt das Geräusch aus, das zahnlose Leute beim Kauen mit der schnell hin- u. hergeworfenen Zunge machen. *Hagiul . . ă binisor o măslină, o aduce la gură ș'o strecoară printre gingii. Fol, fol, fol, o mestecă* DELAVR. PAR. 156. — Et. Lautnachahmend, wie das begrifflich verwandte fi'l.

folfăia'lă sf., pl. -fă'e'll, Hin- und Herwerfen der Zunge beim Kauen mit zahnlosen Munde PP. MAR. NUNTA 17 (*Clă-s urită și zbircită, Nu pot mânca nici plăcintă, Că mi-î gura folfăială, Nu pot mânca nici scofală* [Art weiche Speise]). Siehe auch filfi' (a) 2.

folomo'cl interj. plump!, pardanz! CĂTANĂ POV. I 23; 45 (*să împiedecă în scaun și căzu la pămînt, folomoc, ca o cucurbătă*). — Et. Lautnachahmend?

folo's sn., pl. -lo'ase, Nutzen m, Vorteil: *vinz cu ~* ich verkaufe mit Nutzen; *trag ~ din c.* ich ziehe aus etw. Nutzen; *spre ~ul cui'va* zu Jds. Nutzen; *în ~ul cui'va* zu Jds. Gunsten, Besten, zB. *reprezentăție în ~ul săracilor* Vorstellung zum Besten der Armen; *de ~* von Nutzen, nützlich; *ce ~?* was nützt es, was hilft's? *Precum n'au folos* [keinen Nutzen davon haben] *semănătorii cind leapădă sămînța pre cale* MARG. GCR. I 292. *Sau un izvor de apă rece, să fie astupat, de ce folos ar fi* [was würde er nützen] *celor insetați?* MSCR. 1632 GCR. I 79. *Maî de folos imi este . . să mă jeluesc maî puțin* CRITIL 1794 GCR. II 152. *Ce folosu-e lor* [năml. *ascultătorilor*] *deaca popa grăește în limbă streină Rumînilor sîrbește de nu înțeleg?* MSCR. sec. 16. GCR. I 24. — Gr. fāl- PSALT. ȘEH. Ps. 29, 10 u. 67, 13. — Pl. INV. ~urî. — Et. Mgr. φελός für ὄφελος, indem τῶφελος = τὸ ὄφελος als τῶφελός verstanden wurde.

folosi' (a), prez. -se'sc, I. v. trans. TR. MOD. benutzen, gebrauchen, verwenden. *Ogoarele care se folosesc pentru pașunatul*

vitelor FRÎNCU MOȘII 24. — II. v. intr. 1. cui^{va} (ALF. SUFL. GCR. II 157, C. NGR. 38 u. ISPIR. D.: pc.) Jdm. nützen, helfen. Deaca lipsescă acelea [năml. faptele bune], nici numele creștinătății nu poate să ne folosească nimica MARG. GCR. I 292. Ce a folosit bogatului hainele și desfatările? ANT. DID. 198. Folositor nützlich. — 2. Lv. bisw. (durch sein Handeln) erreichen. Luind putere mare focul, nu putea folosi nimenea [gelang es niemanden] sa-l stingă DION. TEZ. 204. Aă făcut și războiu cu . . aianul Ruscucului, dar n'au putut folosi nimic [er konnte nichts ausrichten] 200.

III. a să ~ 1. cu c., MOD. de c. etw. benutzen, sich dessen bedienen. Literale noastre cele vechi. . . cu care toate neamurile cele iscusite și învățate se folosesc ACATHIST 1801 GCR. II 183. Cine se va folosi de ia [năml. de aceasta comoară de motive dramatice] ca să-și fuce un bagaj literar? AL. OP. I, XIV. Uzufructuarul . . se folosește . . de toate drepturile [geniesst alle Rechte] de cari se poate folosi proprietarul COD. CIV. art. 535. — 2. din, de la c. aus, von etw. Nutzen ziehen. Băură în casă numai apă, căci nici din culesul viei nu se folosise cu nimic CAR. MI. 184. Pădurile din insule, de la cari . . se foloseau numai Turcii GHICA V. Nevoindu-să trei ani la învățatură, nimic nu s'a folosit [profitierte er nichts] SYNDIP 1802 GCR. II 188.

folosi'nță sf., pl. -țe, 1. fast inv. bisw. = folos: Nutzen m. [Aceste învățături] de mare folosință îți vor fi MSCR. 1764 GCR. II 76. Spre a dovedi folosința [= l'utilité] căilor de comunicație perfecșionate SUȚU NOȚ. 102. — 2. Benutzung f. Drept de folosință de roadele unui lucru BUJOR COL. I 176, als Definition von uzufrect.

foloști'nă sf., pl. -ni, MUNT. Schnitzel n, zB. von Kraut QU. S'a așezat p'o ninsoare cît foloștina de mare DELAVR. IVȘV. 132. — Dafur MOLD. folta'n sm. COM. — Et. Unbek.

fo'lt sn., pl. -turi, Lappen m, Fetzen FRÎNCU MOȘII 100; 275; 284 (Calul pică jos de se făcu mică folturi). — Et. Magy. folt.

foltico's adj. dickbäuchig B.; LIT. (acei cari s'au garnisit stomahul în timp de cinci săptămîni cu respectabilele și folticoasele fasole și mazăre). — Et. Anscheinend zu fo'le, vgl. folte «Dickwanst» B.

fo'mf etc. siehe fo'nf etc.

fo'n sn., pl. -nuri, Glättholz n der Schuster COM. BUCUR. — Et. Unbek.

fo'nf sm., fem. fo'nfă, pl. -fe, năseld; subst. Näsler(in) QU. Fonfi și flecarii, găgăuții și gușafii EMIN. 147. — Gr. Auch fo'mf. Et. Lautnachahmend.

fonfăni' (a), prez. -ne'sc, v. intr. năseld QU. — Gr. Auch fomf-; MOLD. auch -făi'.

fonfi'ü subst. BAN. Sinn-, Immergrün n (Vinca) QU. Se seamănă pe mormîntul lor busuioc și fonfiü saü budiene BURADA CL. XVI 11. — Gr. fonchi'ü (wohl für fonhi'ü?) B. (v. sasău); fofofo'fü, foae în fi'r BR. — Et. Unbek.

forăi' (a) etc. siehe sforăi' (a).

forfăi' (a) v. intr. wimmeln (?) APAR. SÂN. I 5 (Ceî măi mulți microbi forfăe în acele locuri unde putrezește ceva). — Et. Vgl. a foi', fojgăi', forfoti'.

forfecă' (a) v. trans. eifrig zerstückeln QU. MOLD. Voinicul începu a forfecă scorpia cu paloșul SEV. POV. 42. [Criticul] forfecînd în dreapta și în stînga nopțile de osteneală ale vre-unui nenorocit de autor VLAH. GV. 126. Și repede mi-ți-le-a înfulicat [năml. pînile] și le-a forfăcat [und zerkaute sie] de par'că n'au măi fost CREANGĂ CL. XI 191. Romîni. . . i-au forfecat [zerhauen, verprügelt, năml. pe hoții de găini] de le-au mers peticile MAR. ORN. I 125. — Gr. Auch -făca'. — Prez. foar'fecă, -chez (wohl falsch) CIH., sonst nicht belegt. — Inf. -ci' PTB. COST., prez. 2 -cești im Reime (nb. inf. -ca') PP. BUR. CĂL. 142. — Et. Anscheinend zu foar'feca.

forfecăra'ș etc. siehe foar'feca 2.

forfecă'ri sm. pl. Ackerwinde f (Convolvulus arvensis) POL.

forfecătu'ră sf. FAM. Keile f, Prügel (pl.) JIP. RAUR. 207. — Et. a forfecă'.

fo'rfota adv.: MUNT. FAM. a umbla ~ hastig, eifrig, geschäftig hin- und hergehen. Ucenicii de tipografie, elevii, umblă forfota, căutînd literale LIT. — Et. Lautnachahmend?

forfotea'lă sf., pl. -te'li, MUNT. FAM. hastiges Hin- und Hergehen, Regsamkeit f, Geschäftigkeit. Pretutindenî este o mișuială, o forfoteală, o fierbere, o pornire de traîu proaspăt CARAG. SCHIȚE 65 (in einer Schilderung des Frühlings). Cînele . . speriat de-atîta vâcăreală și de-atîta filfoteală [sic] prin casă RĂDUL. RUST. II 185.

forfoti' (a), prez. -te'sc, v. intr. von kochendem Brei: brodeln. Scrobul de smîntînă ce măi forfotește încetișor pe lingă buza tigăii VLAH. NUV. 12. Ceaunul [cu mămăligă] forfotea pe pirostii NAD. NUV. I 6.

forga't subst. (mil.) Vergatterung f (Zusammenrufen durch Trommelschlagen) BIBIC. 151 (Cu forgatu-o răsufat); 153 (Fărgătarungu-l [sic] sufla). — Et. Deutsch.

forma' (a), prez. -me'z, v. trans. (neol.) bilden, formen, gestalten, zB. prezentul unui verb das Präsens eines Verbums bilden. Arnăuții . . se formaü în bande de tilhari die Albanesen formierten sich zu Räuberbanden GHICA 105. — Gr. Infurma' VACAR. IO. TEZ. II 257; formălu' DESC. PR. CR. 131; formu' Dos. VS. Noe. 30.

. *formă* sf., pl. -me, (neol.) Form f, Gestalt. *Ma'ă plăzmu'it D-zeu' în formă ca aceea* DOS. VS. Noe. 25. *Ce e furma omulu' celu' ce s'au' suit întru întimpinare voao?* BIBLIA 1688, 4 Reg. 1, 7. *Pe la școală ma'ă dam noi așa cite odată, de formă* [pro forma, anstandshalber] CREANGĂ CL. XV 457. *Acuma par'că-s arhiereu' : Popă 'n toată forma* [in aller Form, in optima forma] SPER. AN. 1892 I 204. — *În furmă förmlieh, formell, offziell* VĂCĂR. II O. TEZ. II 277 (*inoi și în furmă vezaretul* [das Vezirat] *lui Ragîp*); 289 (*Poarta pînă acum în furmă nu știe de aceasta*). — Gr. Lv. auch *fu'r-*.

forăi' (a) siehe *sforăi'* (a).

forostă'ü POL., -steo'n (liess: -steo'ü?) FUSS, -reste'ü PANȚU subst. Ciströschchen n (Helianthemum). — Et. Wahrsch. magy. *forrasz* «Quelle» u. *tö* «Wurzel».

forosto'i' (a), prez. -to'esc, v. trans. zerlegen, -teilen MAR. SAT. 270 (*Să-l pue pe masă* [näml. *pestele*], *Să-t forosto'iască*..). — Et. Magy. *felosztani*.

fortună sf., pl. -ni, (neol.) Glück n CANT. IST. IEROGI. 98 (*cine tot cu aceia fortună în viață s'au' slujit de care vre-odată să nu se fie necăjit?*); das. (O, *furtuna* [sic] *bună*.., *sor și frate fortunei rele ești*).

fo'ș! siehe *f'i'ș!*

foșăi' (a) siehe *f'ișii'* (a).

foșcăi'tură sf., pl. -ri, (einmaliges) Rauschen, Rascheln SBIERA POV. 172 (*auzeam.. niște foșcăi'turi și piriituri de vreacuri*). — Et. a *foșcăi'*, Nhf. von a *f'ișii'*.

foșală'ü COM. MOLD., *foșălă'ü* ȘEZĂT. II 228, *fușălă'ü* D. TERM. sm. = *pieptănuș*: (Woll-)Krempel m. — Et. Unbek.

foșoi' (a) siehe *f'ișii'* (a).

foșnet sn., pl. -te, MOLD. = *f'ișii'*: Rauschen n, Rascheln. *La foșnetul unu' stol de cioare, [ia] trăsărea și grăbea pasul* NÄD. NUV. I 23. — Et. *fo'ș*, siehe *f'i'ș!*

foșni' (a) siehe *f'ișii'* (a).

foșnitu'ră sf., pl. -ri, MOLD. (einmaliges) Rauschen, Rascheln. *Ne ma'ă auzind nici o foșnitu'ră de păpușoi* CREANGĂ CL. XIV 367.

fo'st siehe *f'i'* (a).

fo'tă sf., pl. -te, 1. LV. Schürze f. *Și fo'tă luiși ș'au' făcut* [Adam] DESC. PRAV. CR. 122. *Adu-ți fota* [περφόρα] *de preste tine și ține pre ia* BIBLIA 1688 Ruth. 3, 15. — Jetzt noch von der Lederschürze des Trommlers COM. — 2. MUNT. TR. Schurz m der Bäuerinnen, siehe die Beschreibung unter *catrință*. *Pileuri de feme'i, cu fote negre peste ifari de lină* VLAH. GV. 182. Vielfach werden von den Mädchen, in manchen Gegenden auch von den verheirateten Frauen statt eines Schurzes, deren zwei getragen, von denen der eine die vordere, der

andere die hintere Hälfte des Unterkörpers bedeckt. Sie heissen MUNT. TR. *catrințe* (pl.), wogegen MOLD. umgekehrt unter *catrința* der einfache, unter *fote* (pl.) der doppelte Schurz verstanden wird. Andere Benennungen sind *opreg, prigitoare, vilnic, zavelcă*. — Gr. Dem. *foti'tă*, pl. -te. — Et. Vgl. türk. *fota'* «gestreifter Stoff indischer Herkunft», dann «Schürze». Das Wort ist weit verbreitet.

fota'z sn., pl. -ze, Schürze f als Hülle für die Vorderbeine eines Pferdes (?) MIR. COSTIN LET.² I 287 (*copi'i din case [erau] cu mar'i podoabe și cu fotaze la cai*). — Et. Viell ngr. *φοτάς*.

foto'log sn., pl. -lo'age, = *fotaz* (?) DELAVR. SULR. 226 (*ca'i cu coame lătoase și cu fotoloage la picioare, șepci, chivere*..). — Et. Zu *fo'tă?* *fra'g* siehe *fra'gă* u. *fraged*.

fra'gă sf., pl. -gi, 1. Erdbeere f (Frucht von *Fragaria vesca*). *În unda mindrei camășuți*.. *Hălăduese hulubi drăguți* *În guri cu cite-o fragă* RĂDUL. RUST. I 218 (von den Brüsten). *Sint destui fragi în pădure*.. *pentru acel harnic care știe să-î găsească* SLAVICI CL. X 283. — Auch von der Pflanze selbst. *Fragi*.. *să răsădesc în rînduri dealungul gardurilor* ION. CAL. 94. — 2. *de lemn* Maulbeere f (Frucht von *Morus*) FUSS. — 3. *tătărească* Erdbeerspinat m (Blitum) BR. — 4. *frăgu-liță* Moschuskraut n (*Adoxa Moschatellina*) BR. — Gr. MUNT. ~, pl. f. *fra'gi* (art. *fra'gile*); MOLD. sg. auch *fra'g m.*, pl. *fra'gi* stets m. (art. *fra'gii*). Die Unterscheidung zw. *fra'gă* sf. für die Frucht u. *fra'g m.* für den Strauch ist gelehrt. — Dem. *frăgușo'ară*, pl. -re, *frăgu'tă, -guli'tă*, pl. -te. — Et. Lat. *frāgum*, pl. -ga. Weil meist im pl. gebraucht, behielt *fra'gi* gegen die Regel sein a, was wieder zur Folge hatte, dass *fra'gi* als Mask. angesehen wurde.

frăga't, INV. u. POP. -rită sm. TR. Maulbeerbaum m (*Morus*). *De ambele laturile drumului erau sădiți pomi: nucii, frăgari și plopi* POPOV.-BĂN. 181. •

fraged adj. zart: *carne, iarbă ~ă zartes*, weiches Fleisch, zartes Gras (Ggs. *afoasa*); *în ~ă vîrstă* in zartem Alter. *Carnea cea ma'ă fragidă a vitei este partea de pe spinare de deasupra rărunchilor* REȚ. 63. *Carnea nu trebuie să o cauți fragidă, adică statută, nici veche, ci proaspătă* das. *Și ma'ă bătrini și în vîrstă și cei ma'ă frageți băeți* BELD. ETER. 112. *Nația 'mbătrînită în iresuri*.. *rămîne tot copilă și mintea-î fragită nu poate*.. *prinde știință* JIP. OPINC. 116. — Syn. *Fraged*, dem Drucke leicht nachgebend, weil noch jung; *gingaș, plăpînd*, gegen Wetter, Krankheit nur wenig widerstandsfähig. — Gr. TR. -get; f. *fra'gă* PANN D., TEOD. PP. 315 u. 421. — Et. Nicht lat. *fragilis* «zerbrechlich» mit Suffix-

tausch, wogegen die Bedtg. spricht, sondern *fracidus* «weich», von Früchten u. Fleisch.

frägezi' (*a*), *prez.* -ze'sc, *v. trans.* (Zähes) weich machen, erweichen; *a să ~* weich werden. [*Carnea mușchilor*] *nici are trebuința a să lăsa ca să se frăgezască, fiind firește fragidă* REȚ. 63.

frägezi'me *sf.* 1. Zartheit *f*, Weichheit. *Se bucura de frăgezimea florilor și de dulceața și curățenia aerului* ISPIR. LEG.¹ I 10. *În frăgezimea virstei, copiii se joacă de-a toate animalele* CL. IX 5. — 2. LM. bisw. bei älteren Schriftstellern: Zärtlichkeit *f*, Zartheit (= frz. *tendresse, délicatesse*). *Îubeam cu frăgezime o jună* CL. I 90. *Copiii, când sînt certați cu frăgezime de către părinții lor* FIL. CLOC. 21.

frăguliță etc. siehe *fragă*.

frăminta' (*a*), *prez.* 1 -m'nt, 2 -m'ntî, 7 -m'nte, I. *v. trans.* 1. *un aluat* einen Teig kneten. *Frămîntă trei măsuri de făină curată și fă azime* BIBLIA 1688 Gen. 18, 6. — 2. *fig.* wie knetend hin- und herwerfen, -wälzen. *Ziua vecinic în alergare cu servieta la supțioară, seara vecinic în harmalae de clienți și frămîntări de cod* VLAH. GV. 47 (von einem Advokaten). *S'au . . frămîntat această țară cu schimbări de stăpîniri streine* [wurde durch . . erschüttert] PRAVOSL. INV. 1794 GCR. II 154. *Multă vreme s'au frămîntat acest lucru în sfat* [wurde die Sache eifrig hin- und herberaten] MIR. COSTIN LET.¹ I 284. *Un gînd, un dor, o grijă mă frămîntă* ein Gedanke, Verlangen, eine Sorge macht mir zu schaffen, quält, martert mich. *Mihai, cu mîntea frămîntată de aspirări multe și nehotărîte* [M., in dessen Kopfe es von . . garte] I. NGR. CL. VII 12. *Înă frămînt capul cu c.* ich zerbreche mir den Kopf mit etw. — II. *a să ~* 1. sich hin und herwerfen; hin- und hergeworfen, bewegt, erschüttert werden. *Cum te umple . . de dezgust deșertul atîtor frămîntări* [so vieler Kämpf! VLAH. GV. 48. *Atunci balta deșteptată prinse să se frămînte* [sich zu regen, lebendig zu werden] *în jurul meu* GANE CL. XIII 44. — 2. *mă frămînt cu gîndul* (ISPIR. LEG.¹ I 51 u. LEG.² 128: *cu firea*) ich martre mir das Gehirn ab, zerbreche mir den Kopf. *Se frămînta cu gîndul: Ce să faci? Cum s'o dreagă?* DULFU PĂC. 35. — Gr. MAC. *frimintă're*. — Et. Lat. *fermento, -ăre* «gären machen».

frămîntătură *sf.*, *pl.* -ri, 1. (einmaliges) Kneten. — 2. Geknetetes *n*, Teig *m* GOLESCU REV. Toc. I 230 (*Aluatul cit de mic toată frămîntătura o dospesște*). — 3. (einmaliges) Hin- und Herwerfen. *Un gemet înădușit, o frămîntătură prin pietre și năsip . . se auzi* GANE CL. VII 91 (von einem tödlich Getroffenen).

Francez *sm.*, *pl.* MOLD. -ce'ji, *fem.* -ză, *pl.* -ze, (*neol.*) Franzose *m*, -zōsin *f*; *france'z* *adj.* französisch. — Gr. INV. u. FAM., spöttisch auch LM. *Franțu'z*, INV. auch -țo'z, POP. (bes. spöttisch) *Sfranțu'z*, *sm.*, *pl.* MOLD. -țu'ji, -țo'ji, *fem.* *Franțuoa'ică* etc., *pl.* -ce, *adj.* *franțuze'sc* etc. Siehe auch *franțuzește* etc. — Et. *Franțu'z* = slav. *Francwzū*; *Franțo'z* = deutsch.

francio'c siehe *sfrancio'c*.

frăncu'să *sf.*, *pl.* -șe, Art weisser Weintrauben mit grossen, saftreichen Beeren. — Gr. Nach JIP. OPINC. 53 auch *frinchi'să*. — Et. Unbek.

frănghenică *sf.* amerikanischer Fuchs MON. OF. 1875, 2255 in einem Verzeichniss von Pelzarten (*vulpe de America — zisă frănghienică*). — Et. Unbek.

frăni'tic siehe *freni'tic*.

franțuzește *adv.* französisch: *vorbese ~, traduc pe ~, ich spreche fr., übersetze in's Fr.e. Și cum șterg doi, trei gălbenași din banc . ., o tund franțuzește pe furis* [empfehlen sie sich englisch = gehen sie ohne Abschied zu nehmen fort] IANOV CL. VII 314. — Gr. INV. auch -țoz-. — Et. Siehe *Franțu'z*.

franțuzi' (*a*), *prez.* -ze'sc, *v. trans.* u. *a să ~* FAM. in Sprache u. Manieren von Franzosen machen bzw. werden, fränzosieren bzw. fränzosiert werden; *~t* galloman. *Dar tu, sfranțuzito, ce te amesteci unde nu-ți fierbe oala?* CL. XI 68. — Gr. Siehe *Franțu'z*.

franze'lă *sf.*, *pl.* -le, feines Weissbrot (dgg. *pâine de casă* ordinăres, Küchenbrot aus Weizenmehl). — Gr. MOLD. -zo'lă. Ebenso die Ableitungen. — Et. Ngr. φραγγέλα.

franzela'r, POP. -rîu *sm.* Weiss-, Feinbäcker *m*.

franzelărie *sf.* Weiss-, Feinbäckerei *f*.

franzo'lă etc. siehe *franze'lă* etc.

fra's *subst.* Krämpfe (*pl.*) der Kinder, Fraisen MAR. NAȘT. 146 u, 332, INM. 35. — Et. Deutsch; auch serb. *fras*.

fra'scă *sf.* Elster *f* (*Pica caudata*) COM. TR. MAR. — Et. Unbek.

fra'sin *sm.* Esche *f*: *de ~* eschen. POP. *a umbla frunza ~ului* od. *frăsinelului* ziellos umherschweifen, zB. CREANGĂ CL. XI 175 (*Să umblați numai așa frunza frăsinelului toată viața voastră . ., asta nu miroase a nas de om*). — Gr. ÄLTER -sen; BAN. MAC. *fra'psin*, BAN. bisw. auch *fra'xin*. — Dem. *frăsine'l*, *pl.* -ne'l. — Et. Lat. *frăxīnus*; *fra'xin* ist gelehrt, wahrsch. durch Forstbeamte eingeführt.

frăsine'l *sm.*, *pl.* -ne'l, 1. dem. *v. fra'sin*. — 2. *Diptam m* (*Dictamnus albus*). — Et. Zŭ 2: (*Dictamnus*) *Fraxinella*.

frăsui' (*a, să*), *prez.* *mă -su'esc, v. refl.* POP. jammern, wehklagen QU. *Începe ia a*

plinge ș'a se frāsui Sev. Pov. 201. — Et. Vgl. poln. *frasować sien* «sich beklagen». Oder zu *frās*, also «sich winden wie in Krämpfen»?

fra'te *sm.* 1. Bruder *m*; ~ *bun*, *drept* leiblicher, Vollbruder; ~ *vitrig* Stief-, Halbbruder. *Ioan și Ana sînt frați* Johann und Anna sind Geschwister. *Frații N. N.* (als Firma) Gebrüder N. N. *Frate*, ~, *dar brînza e pe bani* (Sprw., wörtl. etwa: mein Bruder bist du wohl, aber den Käse musst du mir bezahlen) Handelschaft ist keine Bruderschaft, in Geldsachen hört die Gemütlichkeit auf. — Als *frați suflotești* geistliche Geschwister gelten die in demselben Wasser oder von demselben Paten getauften Kinder; ebenso Adoptivkinder u. leibliche untereinander. Sie dürfen einander nicht heiraten. — TR. POP. hie u. da ~ *de mire*, *de mireasă* = *vor-nicel*: Begleiter *m* des Bräutigams, der Braut. Derselbe nennt den Bräutigam ~ bzw. die Braut *soră* u. diese ihn ~. — Siehe auch *cru'ce* 7. — Auf dem leiblichen ähnliche Verhältnisse übertragen: *frați de arme* Waffenbrüder. *Iar pe negrul sprintenel îl face frate cu el* [macht er zu seinem guten Freunde], *Că Romînu-î frate bun Că-or ce cal viteaz nebun* AL. PP. 81. *Eū am numai un topor Care mă-e bun frățior* 42. — Im *voc.* vertrauliche Anrede: Bruder *m*, Freund, Lieb(st)er. *Cale bună, măi Muntene!* «*Mulțămim, frate Codrene!*» AL. PP. 86. *Aleî, frate* [Freund], *dragul meu!* *Nu măi pofti să cînt eū* 98 (das Mädchen zum Geliebten). — Die Gatten nennen einander ~ u. *soră*. *Nu trebuie să te superî, frate* [lieber Mann], *zise după cîva timp cucoana Savastîța cătră soțul său. Știî, așa sînt copiii* . . I. NGR. CL. VII 1. — 2. Laienbruder *m*, Novize. *De cînd comănacul de frate î-a pus* SPER. AN. 1892 I 204. — 3. Wurzelschössling *m* GAZ. SĂT. XIV 417 (*nu există fel de porumb care să dea frați așa de mulți*); 466 (*planta [năml. sorgul] e foarte rămuroasă, dînd o sumă de puî și frați suptîrî, foioși* . .). — Gr. Mit *pos.*: *c. dr. fra'te-mîeū*, -săū, -săū, *c. obl. frățîne-mîeū*, -tăū, -săū (missbr. als *c. dr.*: *te șhîamă frățîne-tăū* VLAH. IC. 82), BAN. -*țîni-mîu*, -tu, -su, jetzt gew. (*lui*) *fra'te-mîeū*, -tăū, -săū. Aus *frățîne-* erschlossener *sg. frățîne* TEOD. PP. 441 (*frățînul ăl măi mic*), *pl. frățîni* PP. MAR. NUNTA 413 (*părinți și frățîni*), SBIERA POV. 188 (*nu s'or potrivî frățîniî între olaltă*), 318 (*cînd frățîniî. . fac copîi împreună*). — *Dem. frățio'r*, *voc. -oa're*, als Anrede auch *bisw. frățîcă*. — Et. Lat. *frater*; *frățîne-* ist nach *tătîne-* gebildet, siehe *ta'tă*. **frățesc** *adj.* brüderlich. *Îubire frățescă* brüderliche Liebe. *Zise Alexandru să împărțescă toți frățeste* MSCR. 1799 GCR. II 168. **frățîe** *sf.* Bruderschaft *f*, Brüderlichkeit, im weit. Sinne (innige) Freundschaft.

Acci oameni tari care traiaū în frăție [die gut Freund waren] *cu moartea* AL. CL. III 60. — *Frăție de cruce* Wahlbruderschaft *f* (siehe *cru'ce* 7). *Șom lega frăție de cruce pe cît om fi șom trăi* EMIN. CL. IV 279.

frățietate *sf.* = *frăție* PP. FRNCU MOȚII 165 (*Îubitul meu frate Îubitor de frățietate*).

frățîme *sf.* Ordensbruderschaft *f* NEC. COSTIN LET.² I 385 (*Frațimea a casei nemțești a bolniței stăpînei Mariei în Ierusalim*).

frățîn etc. siehe *fra'te*.

frățio'r *sm.* 1. *dem.* von *frate*. — 2. MOLD. Wachtelweizen *m* (*Melampyrum*). *Frațio'rî și romănițe care se așin la drumuri* AL. CL. II 365.

Frățuț *npr. m.* Spitzname, der im BAN. den heimischen Bergbewohnern von den aus der Kleinen Walachei eingewanderten Rumänen (*Bușanî* u. *Țăranî*) gegeben wird. Ein aus demselben gebildetes Regiment der österr. Armee wird erwähnt DION. TEZ. II 178. — Gr. Auch *Fățruț* u. *Fățruț* ENCICL. ROM. — Et. Zu *fra'te*?

frea'măt *subst.* 1. starkes Geräusch: Rauschen *n*, Brausen, Getöse, Lärm *m*. *Și venia hreamăt mare ca de nechezaturî de caî* DOS. VS. Oct. 23. *Țîpet în oraș și hreamăt, încît nu se 'nfelegea* BELD. ETER. 120. *Îi auzeam glasul tremurînd, cald și sonor în freamătul mulțimîi* GAZ. SĂT. XIV 483. *Ce măi freamăt, ce măi zbućium!* *Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bućium* EMIN. 144. — Dazu *pl. -te* SADOV. POV. 9, in der Schilderung eines Krieges (*Cîmpiile, dealurile, vaile erau pline de freamăte*). — LM. bes. vom Rauschen der Blätter. *O pădure neagră, deasă, mare, înfiorată de un lung freamat de frunze și de un urlet flămînd de lupi* EMIN. CL. IV 299. — 2. LM. *bisw.* Schau(d)er *m*, Zittern *n*, Beben (nach frz. *frémissement*). *Un freamat trecu prin rîndurile hoșilor* GANE CL. XIV 205. *Aceste cuvinte, așa de dulce șoptite, deșteptară în inima voinicului un freamat necunoscut* ODOB. PS. 238. — Dazu auch *pl. fremete*: *Un muntean Romîn . . carele . . a resimțit în suflitul său toate învictoarele fremete ale vieții de plăiaș* ODOB. PS. 97. — Gr. LV. MUNT. nicht belegt; MOLD. TR. *hr-*. — Et. Lat. *frēmītus*; hier -ăt, nicht -et, weil es, in Ermanglung des Stammverbuns, nicht mehr wie in *ge'met*, *țî'pet* (zu a *ge'me*, a *țipa'*) als Suffix gefühlt wurde.

frea'nță *sf.* räubige Ziege ȘEZĂT. II 228. — Et. Zu *fre'nțe*.

frecă' (*a*), *prez.* 1 *fre'c*, 3 *frea'că*, I. *v. trans.* 1. (ab-, ein)reiben: *îmî frec minile de bucurie*, *ochiî* ich reibe mir die Hände vor Freude, die Augen; *frec dușumeaūa* ich scheure den Fussboden. *Și mă frecă 'ntr'un noroc Cu floare de busuioc, Doar mă-ar potoli cel foc*

AL. PP. 113. *Bravul soldat care își perie uni-forma, freacă bumbii* [die Knöpfe putzt].. C. NGR. 6. *Numai cit te-ai freca la ochi* im Nu ISPIR. D. — Die Bojaren liessen sich ehem. im Bette die Füße reiben. *Dimineața să vii să mă freci la picioare* FIL. Cioc. 49. — *Fig.*: *Frecat prin multe nevoi în streinătate* nachdem er in der Fremde mancherlei Not durchgemacht hatte ISPIR. LEG.¹ I 49. *Secerătorii p'aci, p'aci erau să-l frece* [ihm den Buckel zu reiben = ihn zu prügeln] CL. XVII 277. *Ați cetit «Lupta» de alaltăeri cu părintele Chiriac? Știi că mi-l freacă* [sie reisst ihn tüchtig herunter, wäscht ihm gehörig den Kopf] VLAH. GV. 201. — 2. vulg. ficken. — II. a să ~ (cu c.) sich mit etw. (ab-, ein)reiben; de c. sich an etw. reiben; fig. cu c. sich an etw. (Feindlichem) reiben. *Romîniî dintr'o parte și dintr'alta a Carpaților se frecară unii cu alții* [gerieten aneinander] BALC. 316. [Copiii sint] *cu atit mai egoști..cu cit nu s'au frecat cu rezistența celorlalți* [je weniger sie noch mit dem Widerstande der Anderen zu kämpfen hatten] GHICA 191. — Et. Lat. *frīco, -āre*.

frecăței sm. pl. (buc.) geriebener Teig, Eiergraupen (pl.). Nach COM. unterscheidet man ~ in der Hand u. *orzișor* auf dem Reib-eisen geriebenen Teig.

frecătură sf., pl. -ri, (einmaliges) Reiben. *Mai încet din frecătură, Că-mi sar și dinții din gură* MAR. SAT. 176. *De n'aș fi mort, ce frecătură de gilci aș trage lui Flutur* [we würde ich dem Fl. die Ohren reiben, den Kopf waschen!] AL. OP. I 624. — 2. vulg. Ficken n.

frecuș sn., pl. -șuri, 1. FAM. a da, a trage cuiva un ~ Jdm. eine Tracht Prügel geben. *Ioan scoate de barbă și pe Scaraoschi și-i trage un frecuș de cele moschicești* CREANGĂ CL. XII 25. — 2. Reibung f, Verkehr m JIP. RAUR. 109 (*în frecuşuri cu lumea, unde se învață a cunoaște oamenii*).

fremătă (a), prez. *frea'măt*, v. intr. rauschen COȘB. 147 ([*Țiganilor*] *Le fremătă brazii s'adoarmă curînd*). — Et. *frea'măt*. Wahrsch. Neubildung des Verfassers.

fremăto's adj. voll Rauschen, rauschend SIHL. 38 (*Și 'n pădurea fremătoasă Eko trist îi răspunde*).

freme (a) v. intr. rauschen POGOR CL. V 309 (*Asculta cum freme vîntul*); 311 (*Codrii mari ce frem la vînturi*). — Et. Lat. *frēmo, -ēre*. Buchwort

frenghi'e sf. LV. Brokat m. *Constantin I.. înveșmîntă pe căpitanii dorobanților.. cu frenghiî și costirii și cu atlas* BALC. 597. — Gr. QU. sonst *frin-* (GLOSS. ca. 1600 HC. I 281, İNDR. 475) u. *frin-*, in Anlehnung an *frenghi'e*, *frī-* «Strick». — Et. Türk. *frenghi'*, eig. «fränkisch(er Stoff)».

freni'tic adj. wahnsinnig, rasend MR. COSTIN LET.² I 372 (*așa de grei l-au cuprins fierbințelea cit pină la Tighinea au stătuț frănitic* [sic], *adică buiguit de fire*). — Et. Ngr. φρενιτικός.

frențe sf. pl. POP. Lustseuche f, Syphilitis. *Salcea păzită se dă..celor ce au frențe* ȘEZĂR. IV 183. — Gr. *sfrinți'e sf.* MUNT. QU., *sfrinți'e* CIH. — Et. Vgl. ngr. μαλαπράντζα, alb. *malafrențsă*, poln. *franca*, magy. *frane(w)*, deutsch *Franzosen* (pl.) etc., eig. «französische Krankheit».

frenți' (a să), prez. *mă -țese*, v. refl. die Lustseuche bekommen, syphilitisch werden CIH. — *Frențit, sfrențit* syphilitisch. *De va zice neștine altuia sfrențite său girbove* INDR. 87.

freza' (a) etc. siehe *friza' (a)* etc.

freză sf., pl. -ze, (neob.) 1. Frisur f. *Fă-nache..se silea..să-și aducă la starea lor de mai înainte scîrbionții și să-și dichisească iar freza* TELEOR SCHIȚE 70. *Multe freze artistice* [ale femeilor japoneze] *au nevoe pentru terminarea lor de un timp de două ore* LIT. — Et. Z1 frz. *friser*, wahrsch. mit Einfluss von 2. Vgl. *friza' (a)*. — 2. Halskrause f. *A ei* [năml. a momitei] *ceafă-i învălită* *Eu o freză încrețită* DONICI FAB. 73. — Et. Frz. *fraise*.

frică sf., pl. -ci, Furcht f, Angst (de e. vor etw.). *Frica lui D-zeu* Gottesfurcht; *cu ~* furchtsam, *fără ~* furchtlos; *mi-e ~*, bisw. *am ~* ich habe Angst, fürchte mich; *mi-să face ~*, bisw. *prinz ~* ich bekomme Angst. *Într'o mahala ticnită a căria nume îl vom tăcea de frica poliției* [aus Furcht vor der Polizei] C. NGR. 65. *Mă pomenesc pă ușă cu găliganu dă morar, cu toporu d'a spinare. Friculița mea!* [man stelle sich meine Angst vor!] JIP. OPINC. 42. *Toți din toate părțile învățase a-l zti de frică* [pe Ștefan, den Stephan zu fürchten] ODOB.-SLAV. 263. [Omul] *au uitat toate spaimele, fricile* [lies *fricile*] *și nevrile cite le-au suferit* SBIERA POV. 311. *Pre mine trecură minile tale, fricile* [oi φοβισμοί] *tale turburără-mă* COR. Ps. 87, 17. — POP. *nicî de ~* nicht im Geringsten, nicht die Spur, rein gar nicht. *Eu nu-ți plac poate? «Nicî atîtica, da știi, nicî de frică»* AL. OP. I 640. — *Cu de-a frica* durch Einflössung von Furcht, gebieterisch, kategorisch SBIERA POV. 33 (*Nevrînd să se scoboare zmeul din măr de bună voe, l-au făcut* [păunul] *să se scoboare de nevoe, cu de-a frica*); NECULCE LET.² II 269 (*Constantin.. învăța pre boeri* [befahl den Bojaren] *cu de-a frica de-l pîvîtau* [pre Antioh]). — Redersart POP. *nicî nu-i de furnică* (od. *nicî nu-i pasă de Năstasă*), *de Nechita nicî atîta* er fürchtet sich vor

niemand, macht sich aus niemand etwas. — Sprw.: *Frica e din rău* die Furcht ist eine Gottesgabe, hat ihr Gutes. *Frica păzește pepeni*, MOLD. *bostănăria* Vorsicht ist die Mutter der Weisheit. *Leac de ~ nu-î* od. *nu descintă nimenea de ~* gegen Furcht giebt es kein Mittel. — Et. Gr. *φρίκη*, alb. *frîkă*.

frico's *adj.* 1. furchtsam. *Nemică nu vru să spue lui Avemeleh, pentru că era fricos* MSCR. sec. 17. GCR. I 147. *Se pare că Meccenas era foarte fricos de moarte* [hatte grosse Furcht vor dem Tode] OLL. HOR. 164. *Fricoșii Domnului* [ihr Gottesfürchtigen, wofür jetzt *cei cu frica D.*], *lăudați elu* COR. Ps. 21, 24. — 2. furchtbar COR. u. Ps. ŞCH. bisw., zB. Ps. 75, 13 (*mă fricos* [= ksl. *strašnomu*] *de împărății pământului*).

frîve siehe **frîv**.

frîg *sn.*, *pl.* -**guri**, 1. Kälte *f.* *Frig de moarte-o coprindea* AL. PP. 28. *E ~ es ist kalt; mă-e ~ mir ist kalt, ich friere. Îl duse la el în odă cerindu-și ertare că era cam friguleț. Tache găsi că era frig de-a binele* ZAMF. LN. 175. — Gr. *Dem. friguleț*, — 2. *pl.* Fieber *n.* *Soacra lui Simon zăcea de friguri prinsă* BIBLIA 1688 Marc. 1, 30. *Îmi clănțaneau dinții în gură, par'că mă prinsese frigurile cele de două zile* [das Wechselfieber] URECHE LEG. 400. — *Buruiană de ~uri* Wolfsmilch *f* (*Euphorbia helioscopia*) BR.; *buruiănă, iarbă de ~uri* Hirtentäschchen *n* (*Capsella Bursa pastoris*) BR.; *floare de ~uri* Tausendgülden-, Fieberkraut *n* (*Erythraea Centaurium*) TR. PANȚU. — Gr. Zu 2: *sg. frîgură* PANN PV.¹ II 152 (*Silită căsătorie E frîgură de Livie*), personifiziert III 142. — *Dem.* zu 2 *frigure'le D.* — Et. Lat. *frīgus*, -*ōris*.

frîgare *sf.*, *pl.* -**gări**, Bratspiess *m.*: *a pune carnea în ~* das Fleisch auf den Br. stecken; *a întoarce ~a* den Br. drehen. *Care prin frîgări frigea, Care prin căldări fierbea* AL. PP. 56. *Somburu, zdrăngănind frîgarea, Iacă domnul căpitan* VLAH. GV. 17 (scherzh. vom Säbel). — Gr. *Dem.* -**gări'că**, *pl.* -**re'le**. — Et. Zu *a frîge*, nach *căldare* gebildet.

frîgăru'e *sf.*, *pl.* -**ru'i**, 1. Stäbchen *n.*, auf das Fleischstückchen gesteckt werden, um sie zu braten, was gew. auf einem Roste (*grătar*) geschieht. Daher: — 2. die so gebratenen Stückchen mitsamt dem Stäbchen.

frîge (*a*), *prez.* **frîg**, *v. trans.*: *carne la frigare, la grătar etc.* Fleisch am Spiesse, auf dem Roste etc. braten; *a-și ~ degetul etc.* sich den Finger etc. verbrennen; *a să ~ la deget etc.* sich am Finger etc. brennen. *De m'ar frige pe un cărbune, Ibovnicul nu-l voiă spune* IARN.-BIRS. 10. *Cine s'a fript* (od. *să*

frige) *la căorbă* (od. *cu căorba*), *suflă și în iaurt* (Sprw.) gebrannt Kind scheut das Feuer. *Durerea o îneacă și lacrimile îi frig obrazul* [rinnen ihr heiss über die Wangen] VLAH. NUV. 143. *Mă frig la o tirguială* ich gehe bei einem Handel ein, falle rein, zB. JIP. OPINC. 146 (*Vezi să nu te frigi; cearcă să eî lucru bun*). *Sint fript* ich bin verloren, zB. AL. CL. III 59 (*dacă dușmanul dă foc pădurii, noi sintem fripti*). *Auzindu-î glasul, Casandra sări friptă* [entsetzt] NÄD. NUV. I 147; vgl. *a'rde (a)* I 1. *I-se frigea inima* [er verging vor Sehnsucht] *după copilele sale* ISPIR. BSG. 55. *Mi-î friptă inima* [mir ist das Herz verbittert] *Și nu pot mai mult cinta* PP. MAR. ÎNM. 114. *Ne-aî mincat fripte viața, pacea și împărăția* [du hast uns um . . gebracht] DELAVR. SULT. 103. *Să știu că î-oîu minca fripti*, [nicht um alles in der Welt] *nu-mă trimit copiii la școală* LIT. *Era fript de foame* er verging vor Hunger SBIERA POV. 107. *Boerul, fript de rușine* [tief beschämt], *le zise . . 70. Împărăteasa, care aștepta cu gura friptă* [lechzend] *după eî* [näml. *după pești*] *ca după un cireș copt* CAT. POV. I 85. *Văduva era săracă friptă* [bettelarm] FRÎNCU MOȚII 273. *Îmi face zile fripte* er macht mir das Leben sauer, verbittert es mir. — Gr. *Imperat. frîge*; *perf. fripse'liu*; *part. fript*; *ger. frîg'nd*. — Et. Lat. *frîgo*, -*ere*.

frîge-lînte *sm.* *nevar.* FAM. Knicker *m*, Knauser, Geizhals. *Trebue să fie cineva un frige-lînte ca D-l Bursulescu pentru ca să facă gură pentru un strugur* AL. CL. V 164. **frigurea'**, -**ri'că** *sf.* = *floare de friguri* (siehe **frîg** 2) BR. PANȚU.

friguro's *adj.* dem dauernd niedrige Temperatur eigen ist: 1. kalt. *Sciții erau vecinii Gelonilor în părțile friguroase ale Sarmăției* OLL. HOR. 298. *O iarnă friguroasă* ein kalter Winter; *o haină friguroasă* ein Kleid, das nicht genügend wärmt; *o sobă friguroasă* ein Ofen, der schlecht heizt. — Syn. *Odaia e friguroasă dacă, ori-cît ai încălzi-o, rămîne rece*. — 2. von Menschen: gegen Kälte empfindlich, frostig.

frîji siehe **frîz**.

frîmbie *sf.* 1. Franse *f* Dos. Ps. IN V. Ps. 44 Z. 49 (*Aurul dă raze, frîmbii cuviință*); NEC. COSTIN GCR. II 11 (*brîul fără frînghe* [sic]). — Noch jetzt MOLD. **frînghe** von den Frauen am unteren Rande der Hirtentasche QU. — 2. BAN. ~, TR. **frînghe** Band *n.*, an dem der Säugling auf dem Rücken getragen wird COM. BAN.; zum Wickeln des Säuglings (= *fașă*) QU.; zum Befestigen der Schürze an den Hüften QU. — Gr. **frîmbie** B.; **frîmbie** B. POL., **frîmbră** B. PTB. — Et. Lat. **frimbria**. Vgl. auch **frînghe**.

frimitu'ră siehe **fărîmătu'ră**.

Frinc *sm.* LV. Westeuropäer romanischer Rasse: Wälscher *m.*, Franke. *Gaspar Vodă era Italian, adică Frinc* MIR. COSTIN LET.² I 268. *Atuncea apucase Frincii* [die Franken und Venetianer] *Tarigradul* DOS. VS. Oct. 14. *Un Frinc* [ein Franzose] *anume Lințul* EN. COGĂLN. LET.² III 246. *Friind slujitorii în ceata ce-î zic Frincii* [die Lateiner] «*numeris*» MSCR. 1675 GCR. I 221. — Noch PP. BUR. CAL. 135 (*fata de Frinc făcută c'un Turc*). — Et. Mlat. *Francus*.

frinceșc *adj.* LV. wälsch, fränkisch, abendländisch. *Și era doamna îmbrăcată în haine frincești foarte scumpe* AMIRAS LET.² III 152. *Țara frincească* Italien SPĂT. MIL. LET.² I 104, *Frankenland*, *Frankreich* DOS. VS. Iunie 5. *Cărți elinești și frincești* griechische und lateinische Bücher MSCR. 1692 GCR. I 295.

Frinci'e *sf.* Abendland *n.*, Westeuropa CAZ. IAȘI 1643 CCR. 211 (*implu corabia sa de grîu să o ducă la Frinci să vînză grîul*).

frînc siehe **frîu**.

frînge (*a*) I. *v. trans.* (entzwei-, zer)brechen (*trans.*). *Luînd Is. piîne, blagoslovind frînse și dede lor* BIBLIA 1688 Marc. 14, 22. *Să înduplece nuiaua, iară să nu o frîngă* MIR. COSTIN LET.² I 496. *Fringe-î gîtul și-l zugrumă* COȘB. 138. *Murgul . . În creștet să te trîntească, Mina dreaptă să-ți clîntească, Mina stîngă să țe-o frîngă* AL. PP. 17. *Limba oase n'are și oase ~* (Sprw.) eine Zunge ist kein Bein, schlägt aber manchem den Rücken ein. *Na-țe-o frîntă, că țe-am dres-o* (Redensart:) reim' dich oder ich fress' dich. *N'am para frîntă, n'am frîntă de para* ich habe keinen roten Heller. *E frînt de multe drumuri* er ist vom vielen Wandern wie zerschlagen COȘB. 132. *Ce-a cătat [fata] să frîngă patima* [die Leidenschaft zu überwinden] DELAVR. SULT. 23. *Trece-un călător . . pe-o cărare frîntă* [auf einem im Zickzack gehenden, gewundenen Pfade] AL. PP. 46. *Chira . . Gemea și plîngea, Trupul își frîngea* [wand sich verzweiflungsvoll] 118. *A-și ~ mîinile* die Hände ringen, zB. MIR. COSTIN LET.² I 332 (*de care [lucru] Vasilie Vodă cu greū suspina și-și frîngea mîinile de ginere ca acesta*). — II. *a să ~* (entzwei-, zer)brechen (*intr.*) *Picioarele-î [năml. ale armăsarului] erau atît de delicate încît păreau că numai decît or să se frîngă* C. NGR. 38. *Taci, drăguță, nu mai plînge, Că 'n piept inima-mî se frînge* AL. PP. 211. *Radu avea o slăbiciune simțită în tot corpul. Părea că se frînge pe la încheeturi* [er schien zusammenzuknicken] VLAH. NUV. 42. — || Jetzt dafür üblicher *a (să) rupe*. — Gr. *Imper. frînge*; *perf. frînse'îu*, LV. *frîns*, *frîms*, *part. frînt*; LV. auch *frîmpt*. — Et. Lat. *frango*, -ere.

frîngi'e¹ siehe **frîngi'e**.

frîngi'e², **frîngi'e** *sf.* Strick *m.* *Inul saū cinepa de nu va fi frîntă și melițată . . , nu va putea cineva a lucra ceva dintru dinsele, nici ață nici frîngi'i nici pînză* ALF. SUFL. 1755, 31 a. — Vor dem 18. Jh. ist in dieser Bedtg. nur *funie* zu belegen. — Syn. ~ dünner, *funie* dickerer, längerer Strick, *odgon* Tau. — Gr. Auch **frînghie**, **frînghie** *bet.* — *Dem. frîngi'oară*, *frîngh-*, *pl. -re*. — Et. Wahrsch. mit **frîmbie** identisch.

frîntu'ră *sf.*, *pl. -ri*, 1. Bruch *m.* *Satu ăl mai d'aproape dă unde s'a întimplat frîntura carului* JIP. OPINC. 154. *Frumos frîntura e colțorată* schön gezacket ist der Bruch CL. V 331 (aus Schillers Glocke). *Frînturi de limbă* Sprechspiele mit schwer aussprechbaren Wortreihen, bei denen man sich «die Zunge zerbricht», wie etwa deutsch «sechsendsechzig Schock sächsische Schuhzwecken» AL. CL. VIII 46. *Vasilie Vodă . . aū pornit pre doamna-și prin frînturile [die Schluchten] codrilor* MIR. COSTIN LET.² I 320. — 2. Bruchstück *n.* *Și intră părintele în tulpina . . copaciului . . și puse denaintea lui din frînturile copaciului și să acoperi* MARG.² 236 b. *Cele 2 frînturi [de pine] am pus în sin* DOS. VS. Oct. 5. — Et. **frînt**, *part.* von **frînge**.

frînu'i (*a*), *prez. -nueșc*, *v. trans.* lenken, leiten JIP. RĂUR. 41 (*politicii ce frînuesc . . națiile plecate la placu lor*). — Et. **frîu**.

frînuia'lă *sf.*, *pl. -nue'li*, Lenkung *f.* Leitung JIP. OPINC. 12 (*adevărata frînuială . . a nației stă nu numai în a alege sfătuitoari la logofetia satului . .*).

frîptu'ră *sf.*, *pl. -ri*, (*de gîscă, de vițel etc.* Gänse-, Kalbs- etc.) Braten *m.* *Epurașu-î bun de zeamă, Epuroaica de frîptură* IARN-BIRS. 367. — Gr. *Dem. -turică*, *pl. -re'le*. — Et. **frîpt**, *part.* von **frînge**.

frîscă *sf.*, *pl. -ște*, 1. Nasenstüber *m* (?) BAR. HAL. VII 40 (*Una îi da . . cite o groaznică frîscă preste nas, alta îl trăgea de urechi*). — 2. Backfisch *m* (?) ZAMF. LN. 140 (*el se amorezase . . de o frîscă de la anul al doilea de declamație*). — Et. Unbek.

frîso'iu *sm.* Kernbeisser *m* (Coccothraustes) BAR. — Et. Vgl. it. *frisone*, das man zu lat. *frëndere* «mit den Zähnen knirschen» stellt.

frîu *sn.*, *pl. frîne*, Zaum *m.*, besteht aus *căpețeală* Kopfstück, *zabală* Gebiss u. *dirlogi* bzw. *hățuri* Zügel. *A pune ~ calului* dem Pferde den Zaum, die Zügel anlegen; *a-și pune ~ limbii, patimilor* seine Zunge, seine Leidenschaften zügeln, bezähmen. *A ținea în ~* im Zaume halten (auch *fig.*). *A da ~* die Zügel schiessen lassen, freien Lauf lassen (auch *fig.*). *Nedreptul și minciuna al lumii duce frîu* Unrecht und Lüge führen die Zügel der Welt EMIN. 65. — Auch *pl.*: *Șaia fi-s'a putrezit*,

Frînele s'au ruginit IARN.-BIRS. 247. *A lua frînele guvernului în mână* die Zügel der Regierung in die Hand nehmen. — Gr. MAC. *frî'n, frî'nu*. — Pl. MOLD. *frî'e*; MOD. in der Bedtg. «Zäume» auch *frî'uri*. — Et. Lat. *frēnum*.

frî'z sm., pl. frijî, Friesländer *m* (Pferd) MIR. COSTIN LET.² I 257 (*tot frijî de cîi nem-țești*); NEC. COSTIN das. 493 (*tot cîi frijî nem-țești*); MUSTE das. III 66 (*epe frijî*). — Sg. nicht belegt. — Et. Poln. *fryz*. Vgl. auch *fari'j*.

friza' (a), prez. -ze'z, v. trans. (neol.) frisieren. — Gr. Auch *freza'*, vgl. *fre'ză*.

frizări'e sf. (neol.) Frisierladen *m. Salon de ~* Frisiersalon.

frize'r sm. (neol.) Friseur *m*.

frizu'ră sf., pl. -ri, (neol.) Frisur *f*: *a face frizura cui'va* Jdn. frisieren. — Gr. Auch *frez-*.

frumo's adj. 1. schön, Ggs. *urît*. *Și era Iosif bun la chip și frumos la față foarte* BIBLIA 1688 Gen. 39, 6. *Cine n'are ~, pupă și mucos u. ähnl.* (Sprw.) in der Not frisst der Teufel Fliegen. *Nimenea nu întrebă de casa ~ului, ci de casa vrednicului u. ähnl.* (Sprw.) Tüchtigkeit geht über Schönheit. *De te rogi frumos la dînsul* [näml. *la Cupidon*], *Îndestul e de hain Vălul alb de peste toate să-ți în-lătare puțin* EMIN. 108 (zum Mädchen). *Pe cite [fate] le-o'ău doftori, Prea frumos mă-or mul-țumî* IARN.-BIRS. 374. *Și uritul . . șade un'ora frumos* (Sprw.) auch die Hässlichkeit steht manchen gut DICȚ. Ac. II 542. *Nu șade frumos [es schickt sich nicht] să vorbești așa* das. 1131. — 2. TR. *floare frumoasă, floricele frumoase* Gänseblümchen *n*, Tausendschön WBB. — 3. *Frumoasele = Elele*: die Luftfeen CANT. DESCRIPTIO P. III Cap. I. — Gr. Kosend zu kleinen Kindern *mumo's*. — Et. Lat. *formōsus*.

frumuș'e'l adj. hübsch. Sfîntul D-zeu . . Să-mî dăru'iască o copilă tinerică, Frumușică, ocheșică PP. GCR. II 318. *El afară mi-l scotea* [näml. *calul din grajd*], *Frumușel mi-l înșăua* AL. PP. 79. *Nu l-am bătut, . . Numai banii . . frumușel î-am șters* [habe ich ihm fein wegstibitzt] SPER. AN. 1792 I 220. *Îa î-a spus toate de-a frumușelul* [ordentlich, ausführlich] SBIERA POV. 215. — Gr. Pl. *m. -șe'l; sg. f. -ș'i'că*, bisw. *-ș'a'*; pl. f. *-șe'le*.

frumuse'țe sf., pl. -ți, Schönheit *f*. *Vă-zu'ă o cetate a căria podoaba și frumuse'țea și mărimea nu poate să o povestească limbă omenească* MARG.¹ 166 b. *Stampe litografiate ce reprezintă frumuse'țile arhitecturii sale* [näml. *a bisericii de la Curtea de la Argeș*] AL. PP. 193. *Era o frumuse'țe de fată cînd s'a măritat* VLAH. IC. 10. *De toată ~a* wunderschön. — Bisw. pl. ~ in singularischer Bedtg.: *C'amînd'o'ă ne potrivim . . la dalbe frumuse'țe* AL. PP. 27. — Gr. Lv. *-se'țe (-t'-)*, pl. *-se'ți*

(-t'-); INV. u. POP. auch *frums-*, *frims-*; MOLD. MOD. *-ță*.

fruncea' sf. Stirn *f* Dos. VS. Ian. 1: *fruncea'oa încreșită* mit gerunzelter St.; 30: *cu fruncea'oa eșită* mit hervorstehender St. — Et. *frun'te*.

frunta' (a) siehe *înfrunta' (a)*.

frunta'r I. sm. (mil.) Stirnriemen *m* des Pferdezaums. — II. *subst. (mor.)* Stirnbrett *n* (vor dem Mahlgang) D. TERM.

frunta's sm., fem. -șă, pl. -șe, Erste(r), Angesehenste(r) eines Ortes, einer Gesellschaft etc.; zu den Ersten, Angesehensten Gehörende(r); Ggs. POP. *codaș*. [*In capul mesei se așază nănașii*] și apoi tot părechî bărbat și femeie, după cum sint de fruntași [je nach Ansehen] CL. IX 4. *Petru . . cîindu-se . . vindecă lepădarea* [machte seinen Abfall wieder gut], *cît și fruntaș* [das Haupt] *su iarăși apostolilor* MARG.² 51 b. *Fruntașii orașului* die Honoratioren der Stadt. — 2. *sm. (mil.)* Gefreiter *m*.

fruntași'e sf. Eigenschaft dessen, der *fruntaș* ist: *Notabilită't f. Din fie-care casă cite unul, fără deosebire de fruntașie* [ohne Unterschied des Ansehens] SBIERA POV. 316.

frun'te sf. 1. Stirn f. Cu înțelepciunea filozofică a strămoșilor pe frunte AL. CL. V 386. *Ce ț'e scris, în ~ ț'e pus* (Sprw.) seinem Schicksal entgeht man nicht. *De-ar fi cu stea* (SPIR. Z. II 161: *de șapte palme*) *în ~ u. ä.* wenn er auch mit noch so hohen Tugenden ausgestattet, noch so tüchtig wäre, zB. CREANȚA CL. XI 25 (*trebile care ți-le-o'ău face, nu le-a face altul, macar să fie cu stea în frunte*). — 2. *fig.* Spitze *f* (wofür auch *cap*, s. d. I 13), Ggs. *coadă*. *A să pune, a sta în ~* sich an die Sp. stellen, an der Sp. stehen. *Ei . . În fruntea* [an der Sp.] *norodului Aștepta pe sora lor* AL. PP. 153. *Și au stătut frunte* [im Vordertreffen] *și Moldovenii* MIR. COSTIN LET.² I 333. — 3. der durch seine Eigenschaften den anderen voransteht: *Erster m, Bester, Edelster, Blüte f, Kern m, Ggs. coadă*. [*Părinții lui sint oameni cuprinși, fruntea satului*] [die Ersten im Dorfe] VLAH. IC. 28. *Fruntea horei* [der Schmuckste im Reigen] *era Drăgan căprarul* DELAVR. SULT. 55. *Nu toți [boerii], ce o seamă carii erau mai frunte* [die die Vornehmsten waren] NEC. COSTIN LET.² II 50. *Fetele duc alunele acasă, aleg fruntea* [die besten] SEV. NUȚA 244. — *De ~* von allen anderen die in Betracht kommenden Eigenschaften im höchsten Grade besitzend: *ausgezeichnet, (ganz) vorzüglich, vortrefflich, ersten Ranges*. *Doăzeci și patru de cetăți, tot ales, de frunte* NECULCE LET.² II 354. *Al cui vis va fi de frunte* [der schönste], *mai grozav și minunat, El placinta s'o mănince* PANN NASTR. 78. *S'o facut*

niște bețivi de frunte [ganz gewaltige Säufer] AL. OP. I 599. *Teodoros era meșter de frunte* [überaus geschickt] *în toate jocurile de copii* GHICA 300. *Cine ar cunoaște sub uniforma asta.. pe cel mai de frunte risipitor* [den grössten Verschwender] *din Principatele-Unite?* AL. CL. IV 306. — 4. TR. POP. wagerechter Balken oberhalb des Vorderrandes des Herdes, trägt den Rauchfang: Stirnbalken m. — Gr. Dem. *frunzișoară*, pl. -re. — Et. Lat. *frons*, -tis.

frunziș adv. mutig, furchtlos CL. IV 23 (*M'am învățat a mă uita frunziș la acele ce se vor împlini*).

frunză sf., pl. -ze, 1. Blatt n; kollektiv: Laub n. *Tremură ca o frunză de vînt* MARG.² 178 a. *Prin codrul Herții Mult e frunza deasă* AL. PP. 62. *Venea.. [voinicul] cu căciula într-o parte.. și cîntînd din frunză* [auf dem Blatt blasend, pfeifend] ISPIR. LEG.² 130. *Țigări de frunze* (Blatt-)Zigarren; *țigări* allein bedeutet gew. Zigaretten. — Von den Blättern eines Buches Ș. TAINE 46 (*în a doa carte, în trei frunze* [folio 3]). — Bisw. in Pflanzennamen, wie *frunza voinicului*, ~ *de potcă* etc., siehe *voinic*, *potcă* etc. — Aehnlich wie das Ritornell der Italiener mit einem Blumennamen, pflegt das rum. Volkslied mit den Worten *Frunză verde* (*de*) u. darauf folgendem Namen einer Pflanze zu beginnen, zB. *Frunză verde de alună*, *Decît c'un tată ș'o mumă*, *Mai bine c'o mîndră bună* AL. PP. 327; *Frunză verde măr crețesc*, *Stău în drum și mă gîndesc Ce s'apuc, ce să muncesc* 285. Daher scherzh.: *Frunză verde Mihalache*, *Par'că-î gura lui Iordache* das passt wie die Faust auf's Auge, das ist Unsinn COM. — 2. Redensarten (siehe auch *cîvine* 8 f u. *fra'sin*): a) *a fi ca frunza pe apă* ein Spiel der Wellen sein, hilflos dastehen CL. XV 271 (*am de gînd să mă apuc și eu de o trebușoară, ca să-mi ciștig pînea și să nu rămîn ca frunza pe apă*). — b) *cît frunza 'n par* nicht die Spur. *Trudă multă, treabă mică* *Și folos cît frunza 'n par* AL. CL. V 138 (Klage des Landwirts). — c) *cită* ~ *și iarbă* die schwere Menge, in hellen Haufen. *S'au strîns în clipă o mulțime de draci, cită frunză și iarbă* SBIERA POV. 11. *Vrăjmașii.. a.. ajuns la hotarele împărăției sale cită frunză și iarbă* ISPIR. LEG.¹ I 27. — d) *a umbla după frunze verzi* Hirngespinsten nachgehen, Träumereien nachhängen. *Nu-mi vorbi povești și nu umbla după frunze verzi* I. NGR. CL. VII 53 (der Vater zum Sohne, der ein Mädchen aus vornehmer Familie liebt). — 3. POP. *frunzișoară* = *foiță* (siehe *foate* 5): *Schminklappchen n. Să mai lase [femeile] focului frunzișoara și alifia dă pă față* JIP. OPINC. 132. — Gr. Dem. *frunzișoară*, pl. -re,

auch *frunzuliță*, pl. -țe, PP. auch *frunzulea'nă*, *frunzuli'că*, IARN.-BIRS. 449: *frunzu'nă*. — Et. Lat. *frondea* (scil. *folia*) «Laubblätter».

frunza'r, INV. u. POP. -rîu I. sn., pl. -re, von belaubten Zweigen gebildetes Dach: *Laubdach n*, -hütte f. *Aducînd.. Ramuri multe.. Înjghobă din ele.. un frunzar* DULFU PĂC. 12. *Pe mal ședea.. Sub verde frunzar* *De crengi de stejar* AL. PP. 116. — II. pl. m. ~I abgefallenes od. abgerissenes Laub. *Doiăsprezece perne mari* *Îs umplute cu frunzari* PP. SEV. NUNTA 47. — Dafür pl. f. ~e ODOB. Ps. 216 (*pe sub atîtea frunzare căzute, toate cărările se făcuse nevăzute*). — Sg. ~ vom Laub am Baume GANE CL. VII 95 (*crengile se clatină cu putere, frunzarul se despică*). — III. POP. *Frunza'r npr. m. Mai m* AL. PP. 34.

frunzări subst. Blättchen n Dos. VS. *Mațu 5* (*porumbiță venită aducînd un frunzărel de maslin*).

frunzări' (a), prez. -re'sc, I. v. trans. 1. c. an etw. naschen CON. 4 (*inima nestătătoare.. Gustă numai, frunzărește a ibovnicilor fire*); CANT. IST. IEROGL. 206, das Chamäleon zum Kamel, das es fressen will (*de nu masă îndestulită, iară gustare frunzărită tot voiū fi*). — 2. o carte ein Buch durchblättern. *Frunzărind și zi și noapte tomuri de cărți colburoase* CON. 266. — II. v. intr. blättern. [El] *se făcu că frunzărește prin carte* POPOV. BAN. 43.

frunza'rîu siehe *frunza'r*.

frunzăro's adj. belaubt, laubreich CANT. IST. IEROGL. 171 (*tot copaciul crăngos și frunzăros*).

frunzet subst. MUNT. (abgefallenes) Laub QU. *Trebuie să meargă în virful degetelor, ca să nu fișie frunzetul cel uscat* ISPIR. LEG.² 78.

frunzi' (a) siehe *Infrunzi' (a)*.

frunzi's sn., pl. -șe, Laub n. *Ziua scade, noaptea crește* *Și frunzișul mi-l rărește* EMIN. 209 (der Wald spricht). *Luna se uită printre frunzișele fașilor* CL. III 32.

frunzo's adj. laubreich, dicht belaubt. *Mulți codri frumoși.. a trecut Ioniță* FRÎNCU MOȘI 251.

frupt subst., ohne pl., MOLD. 1. LV. u. POP. ~ul oii, vacii der Ertrag des Schafes, der Kuh an Milch und daraus gewonnenen Produkten. *De va fi vînzînd [păstorii] fruptul [oilor stăpinului său]* PRAV. IAȘI 1646 CCR. 219. — 2. = *dulce* 5: (*bucate de*) ~ in der Fastenzeit verbotene Speisen: *Faschingsspeisen*, *Fleisch- und Milchspeisen*; (*bucate de*) ~ *alb* (in der Butterwoche gestattete) *Milchspeisen*. *A minca (de) ~* Fleisch essen. *A trecut miezul nopții, acum putem să mîncăm de frupt* VLAH. IC. 97. *Așijderea și săp-*

tămîna brinzei [să mîncă de toate felurile de bucate], însă numai frupt alb să să mînce Miercuri [și] Vineri, curnea să lipsească Ș. TAINE 310. Supe și alte fierturi numai în frupt alb [nur mit Milch, nicht auch mit Fleisch, zubereitet] REȚ. 15. Daher in ~ im Fasching FRÎNCU MOȚII 100. — Gr. Dem. *fruptișor* DONICI 79. — Et. Lat. *fructus*.

frupta' (a) siehe *Infrupta'* (a).

frușiță sf., pl. -țe, Gänseblümchen *n* (*Bellis perennis*) BARCIANU NOMENCLATURA PLANTELOR 9 (nach H. I 3234). Wahrsch. Drf. für *frumușiță*, vgl. *frumo's* 2.

fti'tă sf., pl. -te, Theta *n* (θ), Buchstabe des cyrillischen Alphabets. — Et. Gr. θήτα.

Fto'ma siehe *To'ma*.

fto're adj. LV. der zweite *e*, in Titeln. *Callemul armășiei cu ftore și treti armaș* FIL. CIOC. 346. — Et. Ksl. *vũto'ryj*.

fu' siehe *fi'* (a).

fudul' adj. FAM. 1. stolz, hochmütig, dunkelhaft, eingebildet. *Futul saũ umilit, după oamenii cu care se găsește* AL. OP. I 1344. — 2. ~ de urechi hart-, schwerhörig. *Ambasadorul englez, fudul tare de o ureche* ZAMF. NUV. 62. *Jupinu se face că-i fudul de urechi* [stellt sich taub] RĂDUL. RUST. II 235. — Gr. Pl. m. MOLD. -*du'l*. — Dem. -*dula's* PP. ȘEZĂT. II 218. — Et. Türk. *fudul'*.

fudula'che sm. FAM. hochmütiger Mensch, Hochmutsnarr.

fuduli' (a să), prez. mă -*le'sc*, v. refl. FAM. 1. stolz, hochmütig werden. *Ian vezi moachia că s'o fudulit* AL. OP. I 392. — 2. (cu c. mit etw.) stolzieren, dick tun, sich brüsten. *Aici nu e 'n București Cu cai să te fudulești* TEOD. PP. 507.

fuduli'e sf. FAM. Stolz *m*, Hochmut, Dünkel. *L-oii vindeca eũ de boala fuduli'e* AL. OP. I 923. *Mincarea e ~, băutura e ce e* (Sprw.) Essen ist Nebensache (wörtl. Prahleri'e), Trinken ist die Hauptsache.

fu'gă sf., pl. -gi, (schneller) Lauf, Flucht *f*. *Alergătorii cari, într'o fugă, sint datorî a face jurul pieții* C. NGR. 33. [Aceste versuri sint] icoana vie și admirabilă de fuga cailor AL. PP. 76. *Apoi iute 'ncăleca [pe cal] Și numai o fugă-i da* [und liess es einen ununterbrochenen Ritt machen, sprengte in einem Ritt] *Pin' la sora sa Manda* AL. PP. 130. *Min-drufa .. dă fuga la răzău* [rennt zum Feldrain] *De-ți cată leacul* IARN.-BIRS. 13. *La o fugă de cal* [in weiter Ferne].. *se zărește un vâlmășag de oamenii* DELAVR. SULT. 171. *O calească trecu în fuga cailor* [im Galopp] *pe ulița mare* C. NGR. 16. *La cumpărarea cailor să se cerce umbletul lor, la pas, la trap și la fugă* [im Galopp] FILIP. AGR. 147. *Cît haiducii o zărea,*

Loc de fugă nu găsea [wussten sie nicht, wohin sie fliehen sollten] AL. PP. 59. *El aũ prins de veste și aũ scăpat cu fuga* [und rettete sich durch die Flucht] MUSTE LET.² III 62. *Nădejdea pe ~, cetatea la tufă* (Redensart) er sucht sein Heil in der Flucht. *Fuga e rușinoasă, dar e sănătoasă* (Sprw.) Fliehen ist schimpflich, aber gesund. — *Din ~* während des Laufes, im Laufe. *Trece-un voinicel cu grabă Și din fugă o întrecă* AL. PP. 33. — *În ~, de-a ('n) fuga* laufend, eilends, so schnell als möglich. *Și 'n fugă să te repezi Pe la gura pivniței* AL. PP. 125. *Atunci fata aruncă d'a'n fuga și gresia* ISPIR. LEG.² 194. *In fuga mare, de-a 'n fuga mare* in schnellstem Laufe. — *Pe ~* in Eile, hastig. [Copiii] *mîncară pe fugă brinză de un ban și pine de doi* VLAH. NUV. 117. *Lăcomia [acelor poeți] de a cînta ori-ce simțimînt, pe fugă* VLAH. GV. 83. — *A o lua, a o rupe la ~, de-a ('n) fuga* davonlaufen, -rennen, die Flucht ergreifen. *Și o luă d'a fuga pînă acasă, fără a se mai uita îndărăt* FUND. BASME 83. *Atunci noi, la fugă, băceți!* da machten wir uns eilends davon *CREANGĂ* CL. XV 5. — *A pune pe ~* in die Flucht schlagen. — *Adv.*: *fuga* geschwind, eilends, schleunigst, (in) schnell(em Lauf), im Fluge. *Fără nice o tocmeală aũ plecat și Vasile Vodă fuga, și toată oastea* MIR. COSTIN LET.² I 308. *Du-te fuga de-i spune să vie acum că-l aștept* FUND. BASME 105. Oft mit Weglassung des Prädikatsverbuns: [*Slujnica*] *fuga* [läuft] *la stăpînă-sa și-i dă veste* CREANGĂ CL. X 113. [*D-zeu*] *să ța după cine; fuga cinele, fuga și D-zeu* ȘEZĂT. IV 178. — Gr. Tr. (la Crisei) *te'lgă* FRÎNCU MOȚII 78 u. 246. — Dem. *fugurță, -guli'tă, pl. -țe*. — Augm. *fugur'tă* SPER. AN. 1892 I 129. — Et. Lat. *fuga*.

fuga'ciũ adj. der schnell laufen kann: schnellfüssig, behend MAR. NUNTA 488 (caĩ mă sprinteni și mă fugaci); ISPIR. JUC. 14 (porumbarul .. dă drumul la cite unul din copiii fugaci).

fuga'r, INV. u. POP. -*rũ*, *f*. INV. u. POP. -*re*, I. adj. flüchtig. *Bogăția este slugă rea și fugare* MARG.² 132 b. *Țiganul fugariũ, fără stăpin, era lipsit de ori-ce protecțiune* MELH. CH. 169. *Să nu umble fugari, ci să iasă fiește-care la casele lor* COGĂLN. LET.² III 234. *Mintea fugară mi-se anină de forma suptiratică a prințesei* ZAMF. NUV. 59. — II. sm. 1. Flüchtling *m*. *Politiția nu dăduse de urmele fugariilor* I. NGR. CL. IV 295. — 2. LM. von Pferden: Renner *m*. *Un fugar frumos, domnesc, De soiu bun, moldovenesc* AL. PP. 179. — 3. siehe *fugă'ũ*.

fuga'reț adj. schnellfüssig C. NGR. 39 (*trupul ei* [năml. al epei] *lungăreț o arăta că e fugariță* [sic]).

fugări' (a), prez. -re'sc, v. trans. 1. pc. Jdm. nachjagen, ihn verfolgen. *Pe ceriul albastru se iŃca icŃi coala cŃte-un nou-raş doŃ fugărinde-se unul pe altul* NAD. NUV. I 22. *Fugărit-am lupŃi Ńn viaŃă Ńi cu urşŃi m'am luptat* SPER. AN. 1892 I 214. — 2. (ver-)jagen, (ver-)treiben. *Stefan.. ŃnfrŃnse Ńn doŃă rŃndurŃ pe Petru Aron Ńi-l fugărea Ńn Ţara Leşască* ISPIR. CL. XII 170.

fuga'rnŃc adj. flüchtig OLL. HOR. 268 (fugarnicele oare).

fuga's sm. Fliehender m, Flüchtling CANT. IST. IEROGI. 113 (*aripele vulturului.. pre tot fugaşul cŃt de repede Ńn clipeala ochŃi-lui vor ajuŃge*).

fugă'Ń, -ga'r(Ńl) sm. TR. BUC. Schneehuhn n (Tetrao lagopus) COM. MAR. ORN. II 406. — 2. TR. *fugăŃ = gonaciŃ* 3 COM. MAR. INS. 451.

fu'get sn., pl. -te, schneller Lauf SPER. AN. 1892 I 112, von einem Hasen: *NiŃi de lunŃ el nu-Ń de toate Ţi fuŃete ce-ŃŃi mai scoate!* er ist noch nicht einmal ganz ausgetragen (= ist eine Frühgeburt), und wie er schon läuft!

fugi' (a), prez. fu'g, v. intr. 1. laufen, rennen. *Nu ~ aşa! lauf doch nicht so!* *MŃz ce fuŃe ca şoldanul De nu-l prinde niŃi arcănul* AL. PP. 150. *Să-l potcoveşŃi Cu potcove de argint Ce sŃnt spornici la fugit* 106. — *Ţmi fug ochii de c.* die Augen werden mir von etw. geblendet. *Ce mŃndru de roş e ceriul, mămuŃă, Ńa aşa să-mŃ faci o rochie, ŃŃi fug ochii* [das blendet] NAD. NUV. I 161. — *A ~ de undeva, de c.* von einem Orte, vor etw. davon-, weglaufen, -rennen, fliehen. *Atuncea eşind de grabă, fugirŃ de la mormŃnt* MSCR. sec. 17. Marc. 16, 8 GCR. I 230. *SŃntem stăpinii pământului; trebue să ne Ńngrijim să nu ne fugă de sub tălpŃi* JIP. RAUR. 96 (ein Bauer spricht). *Ilie prorocul cŃnd fugia de Ńmpărătaşa Iezavela* MSCR. sec. 18. GCR. II 62. *DecŃ străluci lumina Ńi fugi Ńntunerecul* MOXA GCR. I 57. *Fugi!* pack dich!, (marsch) fort! *FugiŃi toŃŃi saŃ daŃ foc, răsponse Mi-hai, ŃndreptŃnd pistolul spre dŃnşŃi* I. NGR. CL. VII 46. *Fost-aŃ, leleo, cu lipici Ţ'ai rămas cu fuŃŃ-d'aici* [etwa: bist eine Vogelscheuche geworden, Ggs. *cu vino-'ncoace*] AL. PP. 338. — *Fugi de-acolo!*, *MOLD. fugi Ńncolo!* ach geh!, was fällt dir ein! — POP. *fugi* im Sinne des Indikativs, Präs. od. Perf., in Fällen wie: *După ce să sătura* [bătŃndu-mă], *mă făcu scăpat. EŃ fugi, el fugi* [ich laufe davon, er läuft mir nach] JIP. OPINC. 42. *Căprioara fugi, el după dŃnsa* ISPIR. LEG.² 288. Vgl. *fu'gă*, am Schlusse.

2. MAC. = a pleca: fortgehen, abreisen. *Plăndzi-me, dado.., Că va să-ny fug.. tu xeane* beklage mich, Mutter, denn ich gehe in die Fremde WEIG. AR. II 76. — Gr. *Imperat. fu'g!*; ger. *fugi'nd*, älter *fugi'nd* (zB. ODOB. Ps.

82: [Ńmpăratul] urmăreşte pe un urs carele, fugŃnd, Ńşi Ńntoarce capul spre dŃnsul); adj. verb. *fugăto'r* «flüchtig», zB. MARG.² 188 b (*aceŃia aŃ fost luptăto'ri, iară aceştea fugăto'ri* [Flüchtlinge]). — Et. Lat. *fugio*, -ere, bei Späteren -ire; *fugi'nd* u. *fugăto'r* setzen ein altes a **fu'ge* voraus.

fu'glu sm. Gefangener m AP. VOR. öfters, zB. Ap. 27, 1 (*pridădiră PavelŃ Ńi alŃŃi oare-cariŃ fugli sutaşului*). — Et. Magy. *fogoly*, pl. *fogyok*.

fugo'iŃ siehe *fu'gă*.

fuior' sn., pl. -ioare, 1. zum Spinnen fertiger Flachs od. Hanf. *Oare-ce muere va fura de la vecina sa tort saŃ fuior* PRAV. GOV. 121. — Bes.: a) Flachs m, Hanf, zum Unterschied von anderen Spinnstoffen. [*Pinza cu care se acopere mortul*] *e de bumbac saŃ de fuior, după puterea omului* BUR. CL. XVI 4. — b) (langfaseriger) Flachs m, Hanf erster Qualität, zum Unterschied von *pa'cişe* (Mittelwerg), *cilŃŃi* (Werg) u. *buci* (Abfall). *Face pinza ca un sac Ţi zice că-Ń de bumbac, Face pinza ca un şol Ţi zice că-Ń de fuior* MAR. SAT. 142. — 2. Bund Spinnstoffs jeder Art. *Degetele ei.. torceaŃ.. dŃntr'un fuior de o lină ca argintul* EMIN. CL. IV 280. *CŃncŃ fuioare de mătasă* AL. PP. 142. Nicht zu verwechseln mit *caer* (s. d.). — Daher von ähnlichen Dingen: [*Păcală*] *tae lui Bălan* [Name eines Ochsen] *fuiorul* [die Haarquaste] *de la coadă* DULFU ŢAC. 208. *Văd eŃ că bat fuioare roşŃi* [rote Flammenbündel] *pe la streşină* CL. III 117. — *Fig.: Aceasta.. mă punea Ńn neputŃnŃă de a torce mai departe dŃn fuiorul dragoteŃi* [den Liebesfaden weiter zu spinnen] *cu Doamna SolarŃu* GANE CL. XIX 213. *O calul meŃ!.. Cum ŃŃi tu.. coada ta fuior* [langgestreckt] *Ńn vŃnt* COŞB. 100. *Filozoful Ńinea fuior cu boerul* [hielt dem Edelmann die Stange] *Ńi nu se lăsa Ńntru nimică mai pe jos decŃt dŃnsul* SBIERA POV. 246; das Bild dürfte vom Hecheln hergenommen sein, bei welchem zwei Personen je ein Ende des Flachses halten u. daran ziehen. — Am Epiphaniasteste (6. Jan.) pflegen die Bäuerinnen in der Walachei an das Kreuz des Priesters ein Bund Flachs od. Hanf zu hängen. Die Bedtg. dieses Brauchs scheint nicht mehr bekannt zu sein. Daher: *~ul popeŃ* unnütze, überflüssige Gabe. *NoŃ nu primim Ńn limbă.. ceŃa ce se aseamăna cu «fuiorul popeŃ»* ANAL. ACAD. S. II T. XVII 613 (in Bezug auf die nach des Verfassers Ansicht überflüssigen Adverbialbildungen auf -mente). *Deşi [aceste pagini] ŃŃi vŃn acum cam ca fuiorul popeŃ* ODOB. Ps. VII. — Gr. MAC. *fulyo'r*, pl. -lyoară. — Dem. *fuiora's* SBIERA POV. 295 im Reime. — Et. Lat. **fōliōlum*, zu *fōlium* «Blatt», od. **fōlliōlum*, zu *fōllis* «Balg».

fu'iu siehe *fi'* (a).

fulă'ü *sm.* MOLD. FAM. Taugenichts *m*, Bummler, Lump. *Cit am fost flăcău, N'am ales nimic de mine, fost-am un fulău; Îar acum am prins la mîntre și mî-am pus în gînd Gospodar să fiu..* SPER. AN. 1892 I 228. — Et. Viell. magy. *faló* «Fresser». Mit österr. *Fallot* u. dessen Sippe (worüber siehe Ztschr. 27, 129) hat das Wort wohl nichts zu schaffen.

ful'g *sm.* 1. Flaumfeder *f*, Daune. *Nu vinduse fulgii de la giștele sale* CAR. MI. 52. *Ușor ca ~ul pe apă* federleicht. *O lovi odată cu miștele [mîștilor] de-î merse fulgii* [dass die Fetzen flogen] ISPIR. LEG.² 209. — Syn. *O cantitate de fulgi strînși la un loc să numește puf.* — 2. (de zăpadă Schnee-)Flocke *f*. *Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roiu de fluturi albi* AL. POEZII III 9. — Gr. Dem. *fulguleț* BIBIC. 256. — Et. Vgl. lat. *floccus*, deutsch *Flocke*.

ful'ger *sn.*, *pl. -re*, Blitz *m*. *Întîiu vedem fulgerul, apoi auzim tunetul* MSCR. sec. 18. GCR. II 64. *Să dai groază cu fulgere 'n oaste, Să-î săgeți cu trăsnete din coaste* DOS. PS. IN V. PS. 143 Z. 21/2. *Îute ca ~ul* blitzschnell. *Trenul ~* der Blitzzug. — Syn. *Fulgerul care lovește să zice trăsnet.* — Gr. *Pl.* bisw. *-ri*. — Et. Lat. *fulgur*, *-güris*, bisw. *-gëris*.

fulgera' (a), prez. *ful'ger*, I. v. trans. 1. blitzen lassen BIBLIA 1688 Ps. 143, 7 (*Fulgeră fulger* [schleudre den Blitz] și *veî risipi pre dînșii*); MSCR. 1756 GCR. I 171 (*găti săgeți de săgeta, și sabia ș'o fulgera* [und schwang sein Schwert]). — 2. niederschliessen, zu Boden schmettern GANE CL. XI 372 (*dintre Turci mulți căzură.., fulgerați de flecăii noștri*). Nach frz. *foudroyer*. — II. v. intr. blitzen. *Fulgeră și tună* es blitzt und donnert. *Pala 'n aer fulgera, Capul mîrzăcesc zbură* AL. PP. 114. *Mii de idei îmi fulgerau* [flogen mir] *prin gînd* I. NGR. CL. III 34.

fulgera'tic *adj.* flüchtig JIP. RĂUR. 5 (*fericirea nu e o licărire fulgeratică a veseliei mintale*).

fulgere'ște *adv.* POP. blitzschnell QU. *Rumînu.. să nu zorească fulgerește s'ajungă la ce nu-l ține curelele* JIP. RĂUR. 59.

fulgui' (a), prez. 3 *-gue'ște*, v. intr.: fulguește es stöbert (= es fällt wirbelnder Schnee). *Începuse a fulgui ca din senin* VLAH. DAN II 104. — Et. *ful'g*.

fulguitură' *sf.*, *pl. -ri*, Gestöber *n*. *Pe strade, puțină lume trece, grăbită de frig și [de] o fulgăetură [sic] de ninsoare* BOGD. VECHİ 63.

fulie (wie bet. ?) *sf.* 1. INV. Aigrette *f*. *Mihai purta pe cap un calpac unguresc împodobit cu o fulie neagră de pene de cocor, legată cu o copcă de aur* BĂLC. 379. — 2. MUNT.

weisse Narzisse (*Narcissus poeticus*) PANȚU. — Et. Vgl. türk. *fulya* «Narcissus Jonquilla» REDH.² 1401 a.

fultuia'lă *sf.*, *pl. -tue'li*, (mil.) Ppropfen *m*, Vorschlag aus Papier etc., der über die Ladung eines Gewehrs gestopft wird. *Toată [biblioteca] a slujit de fultuială Ianicerilor!* C. NGR. 9. — Gr. QU. auch *furt-*. — Et. Wahrsch. zu magy. *fojtani* «würgen», vgl. *fojtás* id.

fu'm *sn.*, *pl. -muri*, 1. Rauch *m*. *De unde nu e foc, nu ese ~ u. ä.* (Sprw.) kein Rauch ohne Feuer, an jedem Gerücht ist etwas Wahres. Siehe auch *ale'ge* (a) III 5. — *A face ~uri* (von Syphilitischen :) sich mit Quecksilber räuchern WBB. — LM. *~uri de vin* (zu Kopfe gestiegene) Weindünste, Weinrausch. — 2. Zug *m* aus der Pfeife etc. *După două, trei fumuri, pipa se stinse* LIT. — 3. ehem.: Herd *m*, Hausstand, Familie *f*, in Bezug auf Abgaben. *Un sat cu 50 ~uri* ein Dorf mit 50 Hausständen. *De treizeci de fumuri* [auf je dreissig Hausstände] *să facă un om de oaste gata cu toate ce ar trebui* NECULCE LET.² II 335. Vgl. *fumărit*. — 4. *~uri (în cap)* Einbildung *f*, Dünkel *m*, eitler Stolz. *Cu ~uri* eingebildet, dünkelhaft. *Un țafandache [Stutzer] cu sticla în ochi.., cu fumurile în cap* CL. XVI 357. *Ce-o fi avînd soră-sa de nu mai vine pe la noi? S'o fi amețit fumurile de ministreasă* [sollte ihr der Dünkel zu Kopfe gestiegen sein, weil sie die Frau eines Ministers ist]? VLAH. DAN I 151. — 5. *~ul pămîntului, fumărică, fumăriță* Erdrauch *m* (*Fumaria*) QU. — Et. Lat. *fumus*.

fu'm² siehe *fi'* (a).

fuma' (a), prez. *-me'z*, I. v. trans. LM.: *ți-gări etc.* Zigarren etc. rauchen. Doch schon EN. COGĂLN. LET.² III 242. (*Apoi i-au adus cafea, dulceți, șerbet și fumătoare* [Rauchrequisiten]). — II. v. intr. LV. bisw. rauchen (intr.). *Tătarii ardea și prăda Țara leșască pe lingă Cameniță și mai în sus și fuma Țara leșască la vederea ochilor Leșilor* MIR. COSTIN LET.⁴ I 250. Vgl. *afuma'* (a) u. *fumega'* (a). — Et. Lat. *fūmo*, *-āre*.

fuma'r, POP. *-rifū sn.*, *pl. -re*, Rauchluke *f* im Dache des Bauernhauses QU. — Et. *fu'm*.

fumăra'e *sf.*, *pl. -ră'i*, u. *-ri'e sf.* Menge *f* Rauch, dichter Rauch, Rauchwolke *f*. *Într'un tîrziu zăriră o fumarae mare* CL. XIII 355. [*Din gura lui es*] *niște aburi reci ce se intrunesc cu fumăria vreascurilor* BOGD. VECHİ 24.

fumări'că etc. siehe *fu'm* 5.

fumări'e siehe *fumăra'e*.

fumărit *subst.* ehem. Herdsteuer *f*. *Fumărit de tot hornul cite 2 ughi* NEC. COSTIN LET.² II 57. *Și au scos atunce pre țară fumărit cite un leu de casă* 185, Vgl. *fu'm* 3.

fuma'riū siehe *fuma'r*.

fumega' (a), prez. *fu'meg*, v. intr. rauchen. Cele doao lemne ale tăcunilor ce fumegă aceleora BIBLIA 1688 Jes. 7, 4. E seară, lampa când arde, când fumegă NAD. NUV. II 144. — Rest., infolge Verwechslung mit *a să afuma*, Dos. Ps. SL.-ROM. Ps. 103, 32 (să atinge de munți și fumăga-să-vor) u. 143, 5. — Gr. Lv. vor a, ā, i bisw. -măg-. — Et. Lat. *fūmīgo*, -āre.

fumego's adj. rauchend, dampfend. Ceaurul ce fierbe fumegos Pe foc AL. POEZII III 90. Aduseră pe masă . . un morman de pilaf alb și fumegos ODOB. MV. 1886, 30.

fumuri'ū adj. rauchfarben, grau. Naltul calpac de hirsie frumurie ODOB. MV. 1894, 78. O iapă în păr vinătă fumurie MON. OF. 1880, 6988. — Et. Zu *fu'muri*, pl. von *fu'm*.

fumuro's adj. dünkelfhaft, stolz C. NGR. 66 (Postelnicul . . desprețuia aste prejudiții fumuroase și ridicule). — Et. *fu'muri*, siehe *fu'm* 4.

funa'r, POP. -rîū sm. Strickmacher m, Seiler PP. MAR. NUNTA 550 (Treî funari funii făcea). — Et. *fu'nie*.

fund sn., pl. -duri, 1. unterste, hinterste Stelle: Grund m, Boden, Hintergrund. Cind seacă apa, atunci să vede ce pește la fund [am Grunde] este GOLESCU Z. I 105. Cunosce calea codrului Pină 'n fundul fundului AL. PP. 207. Pietrile cele scumpe în fundul [in der Tiefe] pămîntului se găsesc GOLESCU Z. I 251. Un biet bordeiaș, în fundul pămîntului [tief in der Erde] BOGD. POV. 18. Locul unde fundul țestei se înjunghe cu șira spinării [wo der Schädel auf der Wirbelsäule aufsitzt] ne durea DELAVR. PAR. 318. Într'un fund de oală [auf dem Grunde, am Boden eines Topfes] Rămase drojdia goală BOGD. POV. 134. Fundul scenei der Hintergrund der Bühne. Vinzătorul sta culcat Tocma 'n fund [ganz im Hintergrund] pe un macat AL. PP. 137. Mai în fund [weiter nach hinten] el se ducea La un minz ce necheza AL. BP., Fata Cadiului. Ochii în fundul capului mit tief eingesunkenen Augen GAZ. SĂT. XIV 366. Sac fără ~ unersättlich, nicht zu befriedigen. Cind [femeile] simt că banii sînt pā fund [auf der Neige] JIP. OPINC. 45. Cind se trezește, punga 'n fund [ist der Beutel leer] RĂDUL. RUST. I 120. E împelițat căprarul, nu-î dai de fund [er ist überaus verschlagen, grundgescheit] DELAVR. SULT. 41. POP. a suflat în ~ul oalei, păharului er hat zu tief ins Glas geguckt, hat sich ein Rauschchen angetrunken. În nădejdea slugii dai de ~ul pungii (Sprw.) wer sich auf die Dienstboten verlässt, kommt an den Bettelstab. Leagă sacul pină e plin, nu cînd ajunge la ~ (Sprw.) auf der Neige ist nicht gut sparen. Siehe auch *fără-fu'nd*. — 2. Bodenstück: ~ (de

vas, de pantalonî Fass-, Hosen-)Boden m; (de pālărie Hut-)Deckel m, Platte f; (de scaun Stuhl-)Sitz m. — 3. (buc.) ~ de mămăligă, de carne etc. mit Griff versehenes Brett, auf dem der Maisbrei serviert u. zerteilt, Fleisch gehackt wird etc. *Tristul meu tinăr aduse pe un fund de lemn o bucată de mămăligă* VLAH. NUV. 160. — Gr. Augm. *fundo'riū* CL. V 241. — Et. Lat. *fundus*.

fu'ndă sf., pl. -de, MUNT. 1. Schleife f. O fundă făcută din panglică albastră SLAVICI CL. XIV 106. Vino 'ncoa să-ți fac funta la loc, că s'a dezlegat ZAMF. LN. 35. — MOLD. dafür *fiōng*. — Gr. QU. auch *fu'ntă*. — 2. Quaste f. FIL. Cioc. öfters, zB. 29 (fesuri mici cu funde stufoase de ibrișin). — Et. Vgl. ngr. φοῦντα «Quaste», türk. *fu'nda* «Ranke».

fundaris' (a), prez. -se'sc, v. intr. Anker werfen LIT. (Bastimentele . . vor avea la pupă o ancoră gata de fundarisit în caz de accident). — Et. Vgl. türk. *fu'nda etmek*.

fundātu'ră sf., pl. -rî, Sackgasse f. — Et. a (in)fundat'.

fundo'riū siehe *fu'nd*.

fundu'c, -ducl'ū sm. ehem. Art türk. Goldmünze, nach DION. TEZ. II 224 = 11 Piaster, nach FIL. Cioc. 93 = 22 Piaster. Mahmudele, dodecarî, funduci și rubiele FIL. Cioc. 120. — Et. Türk. *fundu'k* (altyny'), *fundukli'* REDH.² 1398 a.

fu'ne siehe *fu'nie*.

funice'l sm., pl. -ce'l, Blutgeschwür n, Furunkel m MOLNAR SPRACHL. 1788, 46 HC. Supl. 87 (funice'l «Aas»); ȘEZĂT. I 256 (pl. *funige'l* «Pusteln»); POL. (funice'l pl. «Nessel-ausschlag»); MAC. MIHAIL. (frințe'l, furunțe'l), ALM. MAC.-ROM. 1903, 22 u. 24 (furințe'l). — Lv. von Hautausschlag verschiedener Art MSCR. HC. I 8 = Lev. 26, 16 (cu cutremur și cu funice'i [φογγιχεν, lies φογγιχεν, = φώρα] cu friguri); BIBLIA 1688 Lev. 21, 20 (Său om la care va fi întrînsul rîe sălbatică sau funece'i [= griech. λειχή]); GLOSSAR sec. 17. HC. I 281 (boljačka [d. i. Schorf], funicel). — Et. Lat. **furuncellus* für *furunculus*.

funie sf. 1. Strick m, Seil n. Și pe Grue mi-l lega Cu trei funii de mătășă AL. PP. 145. Mai ușor este să treacă funia corăbiei prenurechile acului decît bogatul să între întru împărăția ceriului MARG.² 189 a (= Luc. 18, 25). A juca pe ~ auf dem Seile tanzen. Merge drept ca funia în sac er taumelt hin und her JIP. RĂUR. 113. Mi s'a strîns funia la par, funia e la par es ist zu Ende mit mir; siehe auch *apropia'* (a) II. — Syn. Siehe *fringhie*. — 2. spez. Messchnur f. — Als Feldmass *funia mare* = 20 Klafter u. *funia mică* = 10 Klafter QU.; in einem slav. Doc. v. J. 1572 HC. I 61 = 12 Klafter. Daher von einem Feldstück Doc.

1596 HC. I 66 (*am mai vîndut lui Arbanas de în funea Puii partea lui cită să va alege*). — Gr. Lv. meist u. MAC. -ne, so auch noch PP. MAR. NUNTA 216. — Dem. *funioară*, pl. -re. — Et. Lat. *fūnis*.

funi'ngine *sf.* Russ *m.* Pulbere neagră . . semănînda-și cu funînginea cea de cuptoriu Dos. VS. Noe. 6. — Gr. MOLD. MOD. -nă, bisw. -gână; MAC. *fuli'dzine* MIH., *furî'(n)dzine*, -nă Pușc. — Et. Lat. *fuligo*, -inis.

funi're *sf.* mit der Messschnur abgemessenes Stück, als Uebers. von οχοίνικα BIBLIA 1688 Ps. 104, 11 (*șie voiu da pămîntul lui Hanaan funire moștenirii tale*), Ez. 47, 14 (*adaogere de funire*). — Et. *fu'nie*.

funitu'ră *sf.*, pl. -ri, = *funire* BIBLIA 1688, 2 Reg. 8, 2 (*și împărți pre ei cu funi culcîndu-și pre pămînt, și să făcură cele doao funituri de omorît, și cele doao funituri ai pîntirui vii*).

fu'nt *sm.* Pfund *n*, von Kerzen: *un ~ de luminări* ein Pf. Lichte. — Tr. auch sonst: *Pușca-i noia funți de fier Și șapte funți de oșel* BIBIC. 133. — Et. Deutsch Pfund, nach prov. Aussprache.

fu'r *sm.* fast INV. u. MAC. Dieb *m.* *Prin ferestri vor intra ca furii* BIBLIA 1688 Joel 2, 9. *Deaca furul . . purta asupra-și arme . .* CÖD. PEN. art. 310. *Dolcă fa, cum de-ai lăsat Furii stina de-ai prădat?* AL. PP. 55. — Et. Lat. *fūr*, -is.

fura' (*a*), prez. *fu'r*, I. v. trans. 1. *cuiva c.* Jdm. etw. stehlen, rauben; *pc.* (*de c.*) Jdn. (um etw.) bestehlen, berauben. *Cine fură azi un ou, mine fură și un bou* mit Kleinem fängt man an, mit GROSSEM hört man auf PANN PV. 1880 I 79. *Pe Codreanul nu-l erta, Că el . . pe doamna țe-a fura* AL. PP. 90. *E de ~t es ist gestohlen* (= rührt von einem Diebstahl her); *un cal etc. de ~t* ein gestohlenes Pferd etc. *Cel care sădește viță de struguri, să sădească de furat* [mit gestohlenen Reben], *căci aveia va fi roditoare* ION. SUP. 76. [*Baba*] *mînioasă zice: fure-te* [hol' dich der Kuckuck] CAR. POV. I 31. POP. Redensart: *a ~t luleaia Neamțului* er hat einen Affen, ist benebelt. — *A ~ ochii, vederile cuiva* Jdm. (auf geheimnisvolle, zauberische Weise) das Augenlicht rauben, ihn blenden; *mintea, mințile cuiva* Jdm. den Verstand nehmen, ihn berücken, verblenden, ihm den Kopf verdrehen; u. ä. *Și mers-au vestea 'n lume . . Că Lia fură ochii și mințile le fură* [dass L. blendet und berückt, nämll. durch ihre Schönheit] AL. POEZII III Leg. 117. [*Cotoșmanul*] *cu fel de fel de glume și znoave îi fura gîndurile* [nahm . . sein Denken gefangen, fesselte . . seine Aufmerksamkeit] și-l înveslea ISPIR. LEG. 297. *Atunci pe nesimțite un glas de Zburător*

Îi tot fura auzul [fesselte . . ihr Ohr] *șoptindu-și, plin de dor* AL. POEZII III Leg. 82. *Ce mai ochi!* *Mă fură* [du bezauberst mich] *cu ei!* RĂDUL. RUST. I 59; vgl. frz. *ravir* «rauben», dann «entzücken, bezaubern», ehense deutsch hinreissen. — *Mă fură somnul, sfîntul* der Schlaf übermannt mich, ich *sîmek* in (tiefen) Schlaf; u. ä. *Pe unul dimtrînșii, cum puse capul jos, îl fură sfîntul ISPIR. LEG. 1 I 119. În voia mea acolo, singuratic, nici gîndirile nu mă fură* [versank ich weder in Träumereien], *nici v'o grije mă-aducea în-tristare* JIP. OPINC. 92. Siehe auch *alén*. — *Mă fură (toși) sfînșii* es ergeht mir schlimm, zB. SPER. AN. 1893 III 189 (*Ha! 'năuntru, fără gură! De rămîne 'n urmă unul, Sfînșii toși, pe loc, îl fură!*). — *A ~ pc. cu ochii, cu coada ochiului* Jdn. verstohlen ansehen, verstohlen nach ihm hinblicken; *a ~ cu urechia* horehen, lauschen, das Ohr spitzen. *Numai cu coada ochiului fura* [ia] *pe viitorul ei soț* CL. XV 276. *Întrînd în România cu armata noastră, un ce mă împingea să tot fur cu urechia, la început, pentru a mă încredința dacă locuitorii acelei țări vorbesc limba mumei mele* C. NGR. CL. XV 46 (ein Russe rumänischer Abstammung spricht). — 2. heimlich einführen, einschmuggeln BARAC GCR. II 241 (*să le fure apă și cele trebuincioase înlăuntru*). — II. *a să ~ bisw. = a să furîșa*: sich weg-, einschleichen. *Pe fereastră m'oiu fura* [zum Fenster werde ich mich hinausstehlen] *Ș'oiu veni la dumneata* PP. MAR. NUNTA 152. — *Furare* Einschlechung f ÎNDR. 607 (*încăperile și furările altor eretici*). — Et. Lat. *fūro*, -āre.

fu'ră etc. siehe *f'* (*a*).

furātu'ră *sf.*, pl. -ri, POP. (einmaliger) Diebstahl. *Tu m'ai îndemnat la furātu'ră* SBIERA Pov. 255.

fu'rcă *sf.*, pl. -ci, 1. Heugabel f (zum Wenden des Heus), Mistgabel, kürzer u. anders gestaltet als der zum Aufstaden dienende *șapoii, furcoii*. — 2. OLT. Tr. = *pisc*: Gabelholz *n* am Vordergestell des Bauernwagens, woran die Deichsel befestigt wird. — 3. POP. *furca pieptului* Herz-, Magengrube f. *Șașa bine mi-l chitea Că pe Toma mi-l tăia Pe la furca pieptului, La încinsul brîului, De-asupra buricului* AL. PP. 73. — 4. senkrecht stehender Balken: Pfosten *m*, Ständer, Säule *f*, als Teil eines Fachwerkbaus, eines Zaunes etc. *Furca care am pus-o an să nu se țese podul* BOGD. POV. 34. *Cumpăna* [fintinii] *ce tot se măi ținea pe crăcana unei furci butucoase* VLAH. NUV. 124. Daher: — 5. Gatgen *m*. *Te voiu spînzura într'o furcă* Dos. VS. Mărtie 12. — Jetzt gew. pl.: *Du-te 'n furci!* geh zum Henker! POL. — 6. (*de tors* Spinn-)

Rocken *m*, Kunkel *f*. Auf die ~ wird der Spinnwickel (*caer*) gebunden u. von diesem durch Drehen der Spindel (*fus*) der Faden abgesponnen. *Cînd mă gat de săgădău, Furca e în drumul meu, Mă oprește caerul și nu-mă dă pace fusul* IARN.-BIRS. 387. — *A da de ~ cuiva* Jdm. ein tüchtiges Stück Arbeit zu bewältigen, eine harte Nuss zu knacken geben u. ä. (vgl. it. *dar del filo da torcere*, frz. *donner du fil à retordre*). *Cu cartea mă am eü de ~* an dem Buche habe ich noch eine ganze Weile zu arbeiten. *Dacă îi-i așa povestea, . . . apo' stai, c'avem de furcă împreună* [wir haben ein Hühnchen miteinander zu pflücken] CL. XIX 209. — 7. LM. *furcile caudine* das kaudinische Joch. *I-om trece sub furci caudine* COȘB. 161. — 8. adv. a) MUNT. FAM. *a să certa cu cn. ~* sich heftig mit Jdm. zanken. *Postelnicul Andronache a aflat acest amor tainic [al țitooareii sale] și s'a certat cu dînsa furcă* FIL. CIOC. 60. — b) *a să ținea ~* hartnäckig darauf bestehen, steif und fest behaupten u. ä. *Ce-o tot ții într'una furcă?* SPER. AN. 1892 I 100. — Gr. Dem. *furcea'* WBB.; mit bes. Bdtg. *furculiță, furcuță*, s. bes. Art. — Augm. *furcoiță*, s. bes. Art. — Et. Lat. *furca*.

furcitură sf., pl. -ri, BAN. Fuder *n* (Heu) RETEG. POV. I 3.

furcoiü sn., pl. -coae, 1. augm. v. *furcă*. — 2. TR. = *țapoii*: Heugabel *f* mit langem Stiel, zum Auf- u. Abladen; vgl. *furcă* 1.

furculiță sf., pl. -țe, 1. Gabel *f* zum Essen: *linguri, cuțite și furculițe* Löffel, Messer und Gabeln. — Gr. TR. *furcuță*, pl. -țe. — 2. winkelförmige Spaltung am Ohre eines Tieres. *Un cîrlan . . . furculiță proaspătă la urechia stingă* MON. OF. 1878, 4591. — 3. pl. MUNT. Spriessen (pl.), die den hinteren Achsschemel des Bauernwagens mit dem Langbaum verbinden.

furda' sf. MUNT. bei der Bearbeitung von Tabak, Leder etc. abfallende kleinere, minderwertige Stücke: Abfall *m*. *Tavanul . . . Spre care se ridică ceață De fum, eșind . . . din furdaia de tutun* RÄDUL. RUST. I 106. So heißen beim Fleischer die Därme, der Kopf u. ä., die als Zuwage dienen, ~le. — Et. Türk. *hurde* «klein», serb. nach Ş. INFL. *furda'*.

fure'sc adj. verstorhen CANT. IST. IEROGL. 73 (*cu înceată călcare și cu furească îmblare pe pîntece furîşindu-se*). — Et. *fur*.

furgăsi' (a), prez. -se'sc, v. trans. FAM. scherzh. stehlen, stibitzen, mausen. *Lăsați-ne să furgăsim nepedepsiți, căci altfel nu vă dăm voturi* JIP. RÄUR. 63. — Et. *fura' + găsî*, vgl. *furlua' (a)*.

furiș adj. verstorhen, heimlich. *Ponica . . . ne înlesnea prilejul de-o furișă săru-*

tare CON. 43. — Adv. LV. ~, jetzt *pe ~*: *După dinșii eși și copilul furiș* MSCR. 1654 GCR. I 171. *Din codri vine noaptea Pe furiș* COȘB. 5. *August . . . se duse pe furiș de nevasta lui Livia* [ohne Wissen seiner Gattin L.] *să-și vadă pe nepotul său* OLL. HOR. 279. — *În ~* im Verborgenen COD. STU. GCR. I 54 (*roagă-te tatălui den ceriü în furișü, și tatăl tău va vedea în furișü*). — Et. *fur*.

furișă' (a să), prez. mă -se'z, v. refl. (sich) schleichen, (sich) herein-, heran-, fort-, hinwegschleichen etc. *De-odată se furișă un domn necunoscut în camera mea* I. NGR. CL. III 33. *Ne furișam de lume* [wir schlichen uns aus der Gesellschaft weg] *pentru a ne stringe mina, pentru a ne spune cuvinte duioase* VLAH. NUV. 162. *Ai ucis cîțiva creștini nevinovați . . . ș'acum te furișezi* [schleichst du dich hinweg] *ca un lup urmărit de zăvozi* AL. OP. I 1492. — *Furișat* verstorhen, heimlich. [Voichița] *arunca o căutătură furișată către lelea Tudora* DEMETR. NUV. 81. — Gr. inf- COM. OLT.

furișo'r sm. TR. Art kleine, auf Wegen nistende Wespe (Pompilus viaticus) MAR. INS. 228. — Et. *fur*.

furlua' (a) v. trans. FAM. scherzh. stehlen, stibitzen, mausen. *Măi fie-care tovarăș al meu furluase cite ceva* CREANGĂ CL. XV 455. — Gr. Nur in den endungsbetonten Formen gebr. — Et. *fura' + lua'*, vgl. *furgăsi' (a)*.

furmă siehe *formă*.

furnica' (a), prez. *fu'rnice*, I. v. trans.: pc. Jdm. die Haut kribbeln machen RÄDUL. RUST. I 32 (*Vine leica . . . Și-mi aduce azimioară . . . Și doi ochi de mă furnică*). — II. v. intr. 1. kribbeln (= jucken wie wenn Ameisen über die Haut laufen). *Văpaia dragostei ce-ți arde inima și-ți furnică din creștet pînă la tălpî* DELAVR. SULT. 24. — 2. LM. kribbeln, wimmeln (wie Ameisen). *Pe 'mprejuru-i umblă lumea și se 'ndeasă și furnică* SPER. AN. 1892 I 118. — Gr. QU. prez. auch *furni'c* bet.

furni'că sf., pl. -ci, Ameise *f*. *Pasă cătră furnică, o leneșule* BIBLIA 1688 Prov. 6, 6. *Ovă de furnică* Ameiseneier (= -larven). — Gr. OLT. MAC. -ni'gă (so schon DION. TEZ. II 181), ISTR. *fruni'gă*. Ebenso die Ableitungen. — Dem. -nicu'tă, pl. -țe. — Et. Lat. *formica*. Wegen *n = m* siehe *fo'rmete*, Et.

furnica'r, INV. u. POP. -rîu I. sm. Ameisenfresser *m*, als Bezeichnung verschiedener Tiere; spez. MOLD. Buc. Specht *m* (Picus) MAR.; Buc. Bienenfresser *m* (Merops apiaster) MAR.; Ameisenbär *m* (Myrmecophaga) ANAN. ZOOLOG. 50. — II. sn., pl. -re, Ameisenhaufen *m*. *Mă cîrpește gluma de limbă parc'aș fi luat în gură un furnicău*

întreg DELAVR. SULT. 263. — Daher überh. Haufen *m*, Schwarz durcheinander wimmelnder Lebewesen. *Copacii i-se păreacă niște urieși înfricoșăți. . . , pământul un furnicar de șerpî* GANE CL. VIII 103. — Gr. Zu II: *-ca'fă* DELAVR. I. c. u. PAR. 2.

furnicătu'ră sf., pl. -ri, Ameisenlaufen *n* (Kribbeln in Körperteilen) APĂR. SAN. I 6 (avînd dureri strașnice în picioare cu furnicătură și amorțală). — Et. *a furnica*.

furtișag sn., pl. -guri, INV. u. POP. Diebstahl *m*. *Îară de nu, va avea el să se vînză pentru furtișag* BIBLIA 1688 EX. 22, 3. *Pentru gazda cea de furî ce ascunde furtișagul* Ș. TAINE 197. — Dafür LM. (*jur.*) *fu'rt*, das, obwohl schon bei B., Neuwort ist. Das gilt wohl auch für MAC., wo *fu'rtu* einmal (WEIG. AROM. II 226) belegt ist. — Gr. MUNT. ~, MOLD. *-tuș-*. — Et. Lat. *furtum* mit Anlehnung an magy. *tolvaj-ság*, von *tolvaj* «Dieb».

furtuna' (a) v. trans. heftig beschossen BĂLC. 507 (*Artileria noastră însă urma [fuhr fort] furtunînd departe cu mare pagubă toată linia dușmanului*). Wohl Nachbildung von frz. *foudroyer*.

furtună sf., pl. -ni, 1. Sturm *m*. *Cine seamănă vînt, culege ~* (Sprw.) wer Wind sät, wird Sturm ernten. *Rusaliele . . nasc furtuni ce descoper casele Romînilor* AL. PP. 195. — Bes. auf der See: *Cum ai intrat Iona' în corabie, furtună mare să făcu* MARG.² 46 b. — 2. Gewitter *n*. *O furtună nu se stîrnește mai niciodată dimineața* SUȚU NOȚ. 18. — Gr. LV. auch *fort-*. — Et. Ital. *fortuna (di mare)* «(See-)Sturm», durch Schiffer den Türken (*fortu'na*) u. Griechen (φορτωνα) vermittelt, die es den Rumänen weitergaben.

furtuna't adj. vom Sturme überfallen MOXA HC. I 400 (*Cînd ai făcut pascariî vad de odihnă furtunaților*).

furtuna'tec adj. stürmisch, Stürme erregend OLL. HOR. 387 (*Neptun cel furtunatec*).

furtuno's adj. stürmisch. *Vreme furtunoasă* stürmisches Wetter. — Fig.: *Trecuse vr'o trei luni de la furtunoasa mea convorbire cu Urquhard* GHICA 180.

fus sn., pl. -se, 1. Spindel *f* der Spinnerin, vgl. *fu'rcă* 6. *Piciorușele-î lungi și supțiri ca niște fuse* [spindeldürr] NĂD. NUV. II 79. — 2. von Spindelähnlichem: Spindel *f* des Mühlgangs; Welle *f* des Mühlrades; Schaft *m* des Armleuchters BIBLIA 1688 EX. 25, 31 u. Num. 8, 5. — Et. Lat. *fusus*.

fusa'r, inv. u. pop. -riū sm. Streber *m* (Perca Aspro).

fusce'l (sprich fusce'l) sm., pl. -ce'i, Stab *m*, Leiste *f*: *a*) (*tes.*) Leiste *f*. Zwei od. mehrere *fuscei* werden nicht weit vom Kettenbaum des

Webstuhls wagerecht durch die Fäden der Kette gesteckt, wodurch das Fadenkreuz gebildet wird. Ferner besteht jeder Schaft (*iț*) aus je zwei *fuscei* u. den darauf aufgezogenen Litzen (*colțe*). *Printre ițe și fuscei Paște-o scroafă cu purcei* MAR. SAT. 141. — *b*) TR. Sprosse *f* der Leiter (*scară*), der Wagenleiter (*loîtră*), Gitterstab *m*. *O scară de ceară Cu fuscei mărunței* MAR. SAT. 257. *Legănel de păltinel Cu fuscei d'alunei* BİBIC. 280. — *c*) *fusteîu de ceapă* Zwiebelstengel *m* DELAVR. SULT. 97. — Gr. Auch, bes. TR., *fuste'l*, ferner *-ste'fă* DELAVR. I. c., *pl. f. -ste'e* FILIP. AGR. 168, u. *-sti'ă* B. — Et. Dem. von **fuste* (siehe *fu'ste*), über **fust-ce'l* wie *munce'l* von *mu'nte* über **munt-ce'l*; *fuste'l* geht wohl nicht direkt auf *fu'ste* zurück, sondern ist sekundäre Form von *fusce'l*.

fu'se etc. siehe *fi' (a)*.

fustă sf., pl. -te, (Frauen-)Rock *m*, von der Hüfte abwärts den unteren Teil des aus *talie* u. ~ bestehenden Kleides (*rochie*) bildend; (*de desupt*) Unter-, Anstandsrock. *Cărările vieții fiind grele și înguste, Ei încearcă să le treacă prin protecție de fuste* EMIN. 138. — Gr. MAC. *fusta'ne sf., pl. -ta'ne* u. *-tă'ny*. — Et. Weitverbreitetes Wort, auf türk. *festan* zurückgehend. Die gekürzte Form ~ hat auch das Alb.

fustărit' subst. Menge Röcke BOGD. POV. 13 ([*vîntul*] *a umflat de-odată tot fustăritul [sic] și rochieritul ce avea [baba] pe dînsa*).

fustaș sm. ehem. Spiess-, Speerträger *m*. *Hristofor și Theona' și Antonin fustaș [= -și] fiind purtători de dar de la împăratul* DOS. VS. APR. 20. — *Fustași*, die jedoch nach CANT. DESCRIPTIO P. II Cap. 7 nicht Spiesse, sondern lange Stäbe trugen, dienten bis ins 19. Jh. als eine Art Schlossgarde. *Într'o zi [domnul] stînd cu logofătul în odaie, de-odată el chemă un fustaș de la perdea* ODOB. MV. 1894, 23. *Într'o dimineață, un fustaș de ai curții domnești intră într'un suflet zicînd: Cucoane Tache, te poștește Măria Sa* GHICA 320. — Gr. MOD. *fust-*. — Et. *fu'ste*. Nachdem die ~ keine *fusti* mehr trugen, dafür aber mit *fuste* bekleidet, nämlich Fustanellen tragende Albanesen waren (siehe *Arnău't* 1), wurde ~ in *fusta's* umgedeutet.

fu'ste sn. 1. Stab *m*, Stock COR. PS. 22, 4 (*Toiagul tău și fuscele tău [ksl. palica tvoe'n], acelea mă mîngîiară*); 73, 2 (*izbăvit-ai de fusce [ksl. žezlomū] destoinicia mea*); PS. ȘCH. PS. 2, 9 (*Paște-î cu fuste [ksl. žezlomū] de fier*). — 2. LV. (*sec. 16/7*) Spiess *m*, Speer. *Căzaciî cu focul, Moldoveniî cu fusturile aruncau* URECHE LET.² I 228. *Îară frate-său . . apucă un fuște și lovi pe frate-său* REM NEC. COSTIN LET.² I 58. *Apucînd un fuște, îl în-*

fipse in coasta sfintului Dos. VS. Ian. 8. — BIBLIA 1688 häufig, als Uebersetzung von λόγγη, ζιβόνη, σεραμάσσης, zB. Neh. 4, 13 (*cu sabiile lor, cu fuşturile lor şi arcele lor*). So auch noch BIBLIA PETERSB. 1819 Matth. 26, 47 u. Luc. 22, 53. — Das Verhältniss zwischen *fuşte*, *sulişă* u. *lance* ist noch klarzustellen. — Gr. Pl. selten *fuşti* (die Belege lassen nicht erkennen, ob *m.* od. *f.*), gew. *f. fuşturî*, ferner *fuşturî* BIBLIA 1686 Hiob 16, 13 u. Jes. 2, 4. — Et. Lat. *fustis*.

fuşte'iū etc. siehe *fusce'l*.

fu'te (*a*) v. *trans.* u. *intr.* VULG. ficken,

vögeln. — Sehr gebr. in Flüchen: *futu-î mama* (od. *crucea, legea*) *ta*, von einer dritten Person *futu-î mama* etc. *lui* bzw. *ei* u. ähnl., siehe *cru'ce* 12 a. Der Anfang pflegt verhüllend zu *tu-î*, *tu-î* od. auch *ă'tu-î*, *ă'tu-î* gekürzt od. ganz unterdrückt zu werden. — Gr. *Prez. fut'*; *perf. futu'î*; *part. futu't*; *imper. fu'te*; *ger. fut'nd*. — Et. Lat. *fütuo*, -*ere*.

futa'iū *sn.*, *pl. -ta'urî*, VULG. Fick *m.*

fute-vi'nt *sm. nevar.* 1. FAM. unüberlegt handelnder Mensch: Springinsfeld *m*, Windbeutel. — 2. Bachstelze *f* (*Motacilla*) *D*.

G

găbănaş *sn.*, *pl. -şe*, Tr. Speicher *m*, Scheuer *f* QU. *Să trăeşti cu sănătate, Să ai plin în găbănaş* PP. MENDR. — Et. Magy. *gabonás*.

gabe'lă *sf.*, *pl. -le*, bei den Juden: Gemeinde-Auflage *f* auf Schlachttiere. — Et. It. *gabella*, *sp. gabela*.

gab'jă *sf.* MOLD. POP. Hand *f*, nur in *a pune*, *a turna gabja pe e. = a pune mîna pe e.*: etw. ergreifen, erwischen. *Intr'o zi [zmei] le zăpesc [pe fete] în grădină şi pun gabja pe ele, le umflă pe sus şi să fac cu dinsele nevăzuşi* SEV. POV. 221. — Et. Unbek. Urverwandt mit lat. *capere*, got. *hafjan*, deutsch *happen* etc. Vgl. *gîbui'* (*a*).

găbji' (*a*), *prez. -je'se*, v. *trans.* MOLD. POP. ergreifen, erwischen. *Ajungînd la vizunie, se viri cu sacu'n ă, Pe ursoaica s'o găbjască* SPER. AN. 1892 I 129.

Gabrova (wie bet.?) *npr. f.* G a b r o v o, Ortschaft in Bulgarien, wo ordinäre Messerschmiedewaren erzeugt werden. *Cuŭite etc. de fier nelustruit, zise de Gabrova* MON. OF. 1875, 2274.

gabrovea'n *sm.*, *pl. -ve'nt*, MUNT. Messerschmied *m* GHICA SCRIS. XIV (*tabacă, braşoveni, gabroveni*).

ga'ci *sm. pl.* UNG. POP. Unterhosen (*pl.*) PP. MAR. NAŞT. 305 (*Fără pic de fund la gaci*). — Et. Rut. russ. *ga'ci* (magy. *gatja*, poln. *gatkî*).

gădină *sf.*, *pl. -ne*, fast INV. u. POP. wildes Tier. *Şi tot sufletul care va mîncea mortăciune ai prinsă de gadine* [θηριάλωτον] BIBLIA 1688 Lev. 17, 15. *Acea pustie . . foarte este vestită de gadină şi gingăniî veninate* Dos. Ps. IN V. 44 a. *Lupul . . este cea mai scîrboasă şi rea gadină* EPISC. PRACT. 21. *Moldovenii dînd peste dînşii îi buchisară cu tufanul ca pe gadine* ISPIR. CL. XII 180. Gr. Pl. auch *-ni*.

Et. Slav. *ga'dina* «Reptil», zu ksl. *ga'dimî* «repens».

ga'e *sf.*, *pl. gă'l*, 1. Königsweih *m*, Hühnergeier (*Falco Milvus*). *Şi şorliţa şi caia* [τὸ ἔκρινον] BIBLIA 1688 Lev. 11, 14. *Porunci ca [pe ŭiganca] iataganele s'o hărtănească, găilor s'o dăruiască* DELAVR. SULT. 263. *Te ducî pe copeă, prietene; te ia gaia* [der Geier holt dich] *fără timp* JIP. OPINC. 66. — 2. MAC. Dohle *f* (*Corvus Monedula*) COM. MAR. ORNIT. II 26. — 3. *ăe-a puia-gaia* siehe *ba'bă* 6 b. Das Spiel heisst plattdeutsch *Kücke-Wih* = *Küchlein und Weih*. Beschrieben AL. PP. 393 u. CL. IX 6. — 4. CARAG. CL. XIII 249: *pe urmă s'a ŭinut iar gae după noi* hernach folgte er uns wieder auf den Fersen. Vgl. *sca'iū*. — 5. in Pflanzennamen: *a) iarba găii* *Habichtskraut n* (*Picris hieracioides*) BR. — *b) unghia găii* *Tragant m*, wildes Süssholz (*Astragalus glycyphyllos*) QU. — Gr. INV. u. Tr. *ca'e*. — Et. Zu *ca'e* vgl. nslov. *kanja*, poln. *kania*, magy. *kanya* etc. Dass *ga'e* anderer Herkunft, näml. = lat. *gavia* «Möwe» od. vlat. *gaja* (prov. *gai*, frz. *geai*, it. *gazza* etc.) «Häher» bzw. «Elster» sei, ist wegen der Bedtg. unwahrscheinlich. Das *g* kann von *ga'işă* (s. d.) entlehnt sein.

ga'-ga'l *interj.*, ahmt den Schrei der Gans nach: *gack! gack!*

găgăi' (*a*) siehe *gigîi'* (*a*).

găgău't, FAM. I. *adj.* einfältig, albern. — II. ~, -*tă* *sm.* Einfaltspinsel *m*, Tropf, Schaf *n*. *Ca toŭi găgău'tii mă învirteam prin St. James's Square, cu gură ascătată şi cu ochii pe sus* GHICA 434. *O fată aşa de vioae şi de gingaşă să ŭbească pe un găgău'tă . . !* CARAG. TEATRU II 192. — Gr. o ~ă ISPIR. LEG.² 280 (*să-l hăiduiască ca p'o găgău'tă*) ist schwerlich richtig. — Et. Lautnachahmend, zu *ga'-ga'l*, *a găgăi'*, vgl. zB. magy. *găgo* «Maulaffe», *găgognî* «schnattern». Doch siehe *go'g* u. *guguma'n*.

gaibara'ce siehe *ga'ide*.

ga'ică *sf.* 1. ~, *pl. găici*, (*mil.*) Patte *f*, Zeugstreifen mit je einem Knopfloch an jedem Ende, hält den Soldatenmantel in der Kreuzgegend zusammen. Vgl. auch *petliță*. — *Et.* Wahrsch. russ. *gajka* «Metallring, Schraubemutter». — 2. siehe *ga'iță*.

ga'idă *sf.*, *pl. -de*, 1. MUNT. Dudelsack *m* QU. *Un Sîrboteiū . . care știa să zică cu gaida* ISPIR. BSG. 80. — 2. *pl. FAM.* Beine (*pl.*), namentlich insofern sie unanständigerweise entblösst werden. *Lasă fusta, că ți-să văd găidele* lass' den Rock herunter, man sieht deine Beine. *Cu găidele în sus* mit den Beinen nach oben. — *Gr.* Zu 2: *ga'idere* u. *zga'ide* COM. MOLD., *ga'idini* ȘEZAT. II 228, *gaibara'ce* ISPIR. JUC. 33, *ga'ibe* ISPIR. D., *zga'ibe* CIH. — *Et.* Türk. bulg. *gajda*, serb. *gajde* = 1, wonach dann auf die wie die Röhren des Dudelsacks nach oben gerichteten Beine übertragen.

găimăceală *sf.*, *pl. -ce/II*, = *buimăceala*: Betäubung *f*, Verwirrung POMP. CL. VI 29 (*simți . . apucîndu-l o găimăceală ce-l dovedea din ce în ce mătare. El se opinti destul ca să nu doarmă*); BAR. (*găimăceli* Winkelzüge); B. (*îngălmăceală*). — *Et.* Zu *a îngăimăci* CIH., *îngălmăci* B., das eine Mischform von *buimăci*, *învălmăși* u. *îngăima* ist.

găina' (*a*), *prez. -ne'z*, I. *v. intr.* (dahin)siechen (wie ein krankes Huhn) ISPIR.² 128 (*băgă de seamă că mă-sa nu se îndreptează, ci găinează și se topește de pe picioare*); 264 (*De citeva zile, [zmeul] găinea [sic] așa lîngzînd*). — II. *a să* ~ von Vögeln: misten, scheissen BIBLIA 1688 Tob. 2, 9 (*s'ău gainat vrabiile fierbinte în ochii miei*).

găină *sf.*, *pl. -ni*, 1. Huhn *n*, Henne *f*; spez. Haushuhn *n* (*Gallus domesticus*). *Puiū de ~* junges Huhn, Küchlein. *Se culcă odată cu gainile* er geht mit den Hühnern schlafen. — 2. Redensarten u. Sprww. (siehe auch *cării* (*a*), *Dumnezeu* 4 u. *ploa'*): *A mîncat picior de ~* er kann den Mund nicht halten (was nach dem Volksglauben die Folge davon ist, dass man einen Hühnerfuss gegessen hat). *Traește ca găina la moară* er lebt im Ueberfluss. *La casa lui cîntă găina* er steht unter dem Pantoffel. *Cînd găina cîntă cocoșește, nu e semn bun* kräht die Henne und schweigt der Hahn, ist das Haus gar übel dran. *Cearcă oul să știe mă mult decît găina* das Ei will klüger sein als die Henne DELAVR. SULT. 238. *Somnul ce vine cînd încep ochii «a vedea cam sus gaina»* [wenn Einem die Augen vor Müdigkeit zufallen] ODOB. Ps. 100; hier hat ~ viell. die Bedtg. von *găinușă* 5. — 3. *orbul găinilor* die Nacht-, Mond-, Hühnerblindheit (Hemeralopie); *fig. FAM.* *are orbul găinilor* er ist mit Blindheit geschlagen. — 4. *păduche de ~* Vogel-, Hüh-

nermilbe *f* (*Dermyssus avium, gallinae*) LEON ZOOLOG. MED. 16. — 5. in Tiernamen: *a) ~ de baltă* Rohr-, Teichhuhn *n* (*Gallinula*) ANAN. ZOOLOG. 113. — *b) ~ de mare* Perlhuhn *n* (*Numida meleagris*) COM. TR. MAR. — *c) ~ salbatică* Auerhuhn *n* (*Tetrao urogallus*). *Umblam . . după o găină salbatică ce de multa vreme o auzisem cotcodocînd prin smidă* CL. IX 3. — *d) TR.* stellenweise *găina lui D-zeu* Schwalbe *f* (*Hirundo*) COM. MAR. ORN. II 114. — 6. *părăsita gainilor* Kuhblume *f* (*Taraxacum* off.) BR. — *Gr. Dem. găiniță* u. *-nu'ță*, *pl. -țe*, ferner *-nu'să*, *pl. -șe*, CANT. IST. IEROGL. 71; siehe auch bes. Artt.

găina'r, *INV.* u. *POP. -riū sm.* 1. Hühner-, Geflügelhändler *m*. *O găină grasă, cum is la casa omului, nu mortăciuni de la găinari* NÄD. NUV. II 56. — 2. Aufseher über die Hühner: Hühnerwärter *m*, -junge. — 3. Hühner-, Gänседieb *m*, im weit. Sinne Spitzbube. — 4. Habicht *m* (*Astur palumbarius*) MAR. — *Gr.* Zu 1—3: *fem. -nărea'să*, *pl. -re'se*, zB. ISPIR. LEG.² 297 (*o roaba pe care o făcură gainăreasă* [zum Hühnermädchen]).

găinărie *sf.* Hühnerstall *m*. *Am fost în slujbă rînduită La o găinărie* DONIC 8 (der Fuchs spricht).

găina'ț *sn.*, *pl. -țe* (POL. auch *-turf*), Vogelmist *m*, -dreck. *Numai cu un găinaț de cioară, marea nu să spurcă* PANN Z. I 210. *Aū ajuns . . a patra parte de cav de găinaț de porumb 5 sicile de argint* BIBLIA 1688 4 Reg. 6, 25 (in der Schilderung einer Hungersnot). — *Et.* Lat. *gallinaceus*.

găinăța' (*a*), *prez. -țe'z*, *v. trans.* von Vögeln: bescheissen. *Dar tu să rămii . . În pod aruncat, De cloște gainățat* MAR. SAT. 210.

găini' (*a*) siehe *găina'* (*a*) I.

găini'ță *sf.*, *pl. -țe*, 1. *dem.* von *găină*. — 2. Vogelmilch *f* (*Ornithogalum*) BR.

găinu'să *sf.*, *pl. -șe*, 1. *dem.* von *găina*. — 2. ~, MAR. auch *-nu'scă*, *-nu'ță*, Haselhuhn *n* (*Tetrao bonasia*). *Buñițe cobitoare, șoimi dîrzi, găinușe moțate* ODOB. Ps. 214. — 3. ~ *neagră* Birkhuhn *n* (*Tetrao tetrix*) NAN. ZOOLOG. 101. — 4. ~, *găinuță* Teichhuhn *n* (*Gallinula chloropus*) MAR. — 5. Siebengestirn *n*, Plejaden (*pl.*). *Cela ce face găinușă și lucafărul de seară* BIBLIA 1688 Hiob 9, 9. *Găinușă și rarițele asfințesc pe la Sf. Nicolae cu seara odata* FRÎNCU MOȚII 121. — 5. MUNT. Maikäfer *m* (*Melolontha* vulg.). *Găinușele biziiău, zburînd greoaie* DELAVR. SULT. 266. — 7. in Pflanzennamen: *a) găinuși* [sic] Toldocke *f* (*Isopyrum thalictroides*) BR. — *b) ~ osterblume* *f* (*Anemone nemorosa*) PANȚU, (*Anemone ranunculoides*) BR.

găinu'tă *sf.*, *pl.* -*țe*, 1. siehe *găi'nă* u. *găinu'șa*. — 2. Schneehuhn *n* (*Lagopus mutus*) MAR.

ga'iță¹ *sf.*, *pl.* -*țe*, 1. (Eichel-)Häher *m* (*Garrulus glandarius*). *Gaiți care imitează ori-ce sunete bizare* AL. CL. II 365.—Scherzh. von einer des Gesanges beflissenen Dame AL. CL. III 246 u. 247 (*gaița cea de cucoana Caliopi care m'au asurzit cu miorlăturile sale nemțești*). — 2. ~ *vinătă* CIH., *gaițișoară* MAR. *Blaurake f*, *Mandelkrähe* (*Coracias garula*). — 3. ~ *de munte* *Nussknacker m* -*häher*, *Tannenhäher* (*Nucifraga caryocatactes*) CIH. — 4. siehe *ga'liță*. — Gr. Buc. *hisw. ga'liță* MAR.; Tr. BAN. *za'loă*, nach MAR. auch *za'iță*; *ga'ică* GLOSS. *sec.* 17. HC. I 281.—*Dem. gaițișoară*, *pl.* -*re*. — Et. Wahrsch. *vlat. gaja* (siehe *ga'e* u. vgl. ROMANIA 35, 176) id. mit Anlehnung an *ksl. galica* «Dohle». Zu *ga'ică* vgl. ruth. (nach Linde s.v. *sojka*) *gajka* «Kibitz», russ. *galka* «Nusshäher»; zu *za'ică* magy. *szejkó*, *zajgó* = slav. *sojka* id.

ga'iță² *sf.*, *pl.* -*țe*, MOLD. POP. primitive *Petroleumlamp*: der Bauern, mit einfachem Docht u. Zylinder. *Seara, femeia aprinse gaița* NÄD. NUV. I 34. — Et. Wahrsch. zu *ga'z* (vgl. *gazo'rniță* id., mit scherzh. Anlehnung an *ga'iță* 1.

găita'n sn., *pl.* -*ne* u. -*nuri*, gedrehte runde od. kantige Schnur, Borte (wogegen *șiret* Schnurband). *Pălăria e cu panglici ori cu găitanuri* JIP. OPINC. 79. — MUNT. FAM. *c. merge* (= *strună*) etw. geht wie am Schnürchen. *Greu i-a fost lui să facă ce-a făcut, că d'aci încolo merge găitan* DELAVR. SULT. 39. — Gr. *Dem. -tăna's*, *pl.* -*șe*. — Et. Türk. *gaita'n*.

găitănă' (a), *prez.* -*nez*, *v. trans.* mit Schnüren besetzen, verschnüren. *Cu haïne fumuri de vânător, chenăruite și găitanate cu verde* DELAVR. PAR. 324. — Gr. QU. auch -*ni'*, *prez.* -*ne'sc*.

găitănă'r, INV. u. POP. -*riță sm.* Posamentier *m*, Bortenwirker. *A treia [uliță].. era locuită numai de abagi și găitănari* FIL. CIOC. 88.

găitănărie sf. Posamentierwaren (*pl.*); Bortenwirkerei *f*; Posamentierladen *m*. *Când ajunsese [el] calfa la găitănărie* DELAVR. PAR. 162.

găitănî' (a), *prez.* -*ne'sc*, I. *v. trans.* 1. siehe *găitănă' (a)*. — 2. wie eine Schnur drehen, schnüren QU. *Îarba unde crește, Fir găităneste* TEOD. PP. 64. *Cum se chiamă erbile cele care par împletite și la virf găitănite?* ODOB. CL. IX 22.

gălăgie sf. FAM. Lärm *m*, Spektakel, Geschrei *n* laut Redender od. Singender. *Ion întrebă pe zmei de ce fac ei așa gălăgie. Îar ei îi răspunseră că se cert pe o coroană* FUND.

BASME 87. *Un vuet surd de moară care face gălăgie multă și făină mai de loc* VLAH. GV. 61. — Gr. MOLD. POP. *hăl-*. — Et. Vgl. ruth. *gala'j* «Schreier», *gala'jkati* «Lärmen», *ga'las* «Geschrei, Lärm».

gălăgio's adj. FAM. lärmend, laut. [*El*] *uitase tot.. în această lume veselă, gălăgioasă și pasionată* DELAVR. PAR. 72 (von Spielern).

gălămo'z siehe *golomo'ș*.

gala'ngă sf. Galgantwurzel *f* (Wurzel von *Alpinia officinarum*) MSCR. 1749 GCR. II 45 *rădăcină de anghelină.., galanga, cardamomo..*. — Et. Mlat. it. etc. *galanga*.

galanta'r sn., *pl.* -*re*, (*neol.*) 1. Schaukasten *m*, Glasschrank. *Întrînd în secțiunea rezervată marilor industrii, întîlnim, într'un frumos galantar, produsele fabricei.. de ulciuri vegetale* LIT. — 2. Schaufenster *n* eines Ladens. *La Nantes, manifestanții au spart cîteva galantare de ale magazinelor evreești* LIT. — Et. Unbek.

galanterie sf. (*neol.*) Galanteriewaren (*pl.*).

galanto'n adj. (*neol.*) FAM. freigebig, nobel, der sich nicht lumpen lässt. *Un gospodar în economia de cîmp trebuie să fie galanton, iar în acea de casă scump* ION. CAL. 244. — Gr. Auch -*to'm*.

galantoni'e sf. (*neol.*) FAM. Freigebigkeit *f*, Noblesse. *Răsplătînd cu galantomie pe toți care l-au ajutat* FIL. CIOC. 275. *Pierduse trei sute de lei cu o galantomie generoasă, cum în genere se pierd banii picați din cer* DELAVR. SULT. 129. — Gr. Auch -*tomie*.

gălățea'ncă sf., *pl.* -*țence*, 1. Art Reigentanz. — 2. Art Kartenspiel. *Vreți, boeri, o galățancă, Lansnet, vist, pichet, ghiurdum..?* IANOV CL. VII 311. — Et. Fem. von *Gălățea'n* «Galatzer».

gălătu'ș sn., *pl.* -*șe*, Kloss *m* QU. *Dăduseră și lui Balan un gălătuș de mămăligă* NÄD. NUV. I 163. — Et. Unbek.

gălbăjoară sf., *pl.* -*re*, Egelkraut *n* (*Lysimachia nummularia*) CIH. (~), POL. (*călbășoară*), BARC. (*călbezoară*); gelber Weiderich (*L. vulgaris*) MOLD. PANȚU (*gălbășoară*). — Et. *gălbează*.

gălbăjo's, MOLD. -*băgio's adj.* 1. von Schafen: egelsüchtig, -krank. *Oaia gălbăgioasă să cunoaște pe ochi* DRĂGH. IC. 33. Daher: — 2. von Menschen: gelbsüchtig (aussehend). *La chip veștedă și gălbăgioasă, ca cei ce în boala împărătească cad* CANT. IST. IEROGL. 135. — Et. *gălbează*.

ga'lban etc. siehe *ga'lben* etc.

gălbează sf., *pl.* -*beze*, 1. Egelsucht *f*, -krankheit der Schafe, wird durch Würmer hervorgerufen, die sich vornehmlich in der Leber aufhalten. *Sănătate 'n tirlă, că oile mor*

de gälbează! JIP. Suf. 36. — 2. Buc. Lebermoos *n* (Marchantia polymorpha) PANȚU. — Gr. MOLD. gälba'dză, galba'dză, Tr. Buc. călba'ză, BAN. călba'dză. — Et. Alb. käljba'ză, gäljb-. Letztere Form scheint ihrerseits dem Rum. entlehnt, wo das Wort an ga'lben angelehnt wurde.

gälbeji't *adj.* gelbsüchtig (aussehend). Închise ochii... gälbeji'ți, stinși DELAVR. SULT. 134.

ga'lben I. *adj.* 1. gelb, vom Haar: blond, von der Haut: bläss. Și era unele [din flori] albe, altele... verză, mohor'ite, galbene, albastre MSCR. 1799 GCR. II 167. Orășanu cel pălit și galbin ca ceara [leichenblass] la fața lui JIP. RAUR. 261. — 2. lemn ~ Sauerdorn *m* (Berberis) BR. — II. *sm.* Dukaten *m.* Galbănuș imbla patru lei pe această vreme NECULCE LET.² II 409. Galben împărătesc ehem. kaiserlicher, österreichischer Dukaten. — Gr. POP. auch -bin; MOLD. -băn, *f.* -bănă, *pl.* -bene, -bene. — Dem. zu I gälbi'o'r PP., zB. AL. PP. 76 (Cu păr lung și gälbi'o'r); zu II gälbena's, PP. auch -ne'l, *pl.* -ne'l. — Et. Lat. galbănuș, -binus.

gälbena're *sf., pl.* -nă'ri, 1. Gelbsucht *f.* Și voiți pune pre voi lipsa și rîia și gälbena'rea [röv λκρεα] BIBLIA 1688 Lev. 26, 16. De-oiți ști că o prinde [pe cucoana] gälbina'rea de ciudă, nu m'oiți duce AL. OP. I 856. — 2. (Färber-) Scharte *f* (Serratula tinctoria) FUSS. — Gr. Auch -bin-; MOLD. -băn-.

gälbena'r *sf.* Brunnenkresse *f* (Nasturtium amphibium) PANȚU.

gälbena'lă *sf., pl.* -ne'li, 1. Gelbheit *f*, von der Haut: Blässe. Fața ei cea albă se roșă din cînd în cînd și apoi cite o gälbineală ca de ceară [eine Leichenblässe] o cuprîndea BOGD. VECHI 132. — 2. gelbe Farbe. — Meist *pl.*: Răchîțica din care femeile de la țară fac... gälbinele ÎNV. COP. 1890 II 38. — 3. *pl.* gälbenele, in Pflanzennamen: a) gelber Weiderrich (Lysimachia vulg., punctata) WBB. — b) Hahnenfuss *m* (Ranunculus) PANȚU. — c) Ringelblume *f* (Calendula) BR. — d) gälbenele, gälbi'o'ri Pfefferling *m* (Cantarella cibarius) PANȚU. — Gr. Auch -bin-.

gälbene'r *subst.* Menge *f* Dukaten TEOD. PP. 538 (Badiul tot măcelărește, Gälbenet că dobîndește).

gälbeni' (*a*) siehe Ingälbeni' (*a*).

gälbenu's *sn., pl.* -șe u. -șuri, 1. (de oi) Eigelb *n*, Dotter *m.* Măi adaoge 4 gälbănușe de oi, amestecă-le iarăși cu celelalte REȚ. 205. — 2. in Pflanzennamen: a) ~ (ul inului) Leindotter *m* (Camelina sativa) WBB. — b) *pl.* Fünffingerkraut *n* (Potentilla) PANȚU. — c) *pl.* (m.?) -și Pippau *m* (Crepis setosa) PANȚU. — Gr. Auch -bin-; MOLD. -băn-.

ga'lbin etc. siehe ga'lben etc.

gälbinicio's *adj.* blässlich. Ia îl găsi foarte gälbinicio's la față CAR. MI. 196.

gälbini'tă *sf., pl.* -țe, gelbe Taubnessel *f* (Lamium Galeobdolon) BR.

gälbinu'ü siehe gälbu'ü.

gälbinu's siehe gälbenu's.

gälbi'o'r siehe ga'lben u. gälbene'le 3 d.

gälbu'ü *adj.* gelblich. Unele [din pere] erau verză..., altele erau gälbue și altele roșcate ODOB.-SLAV. 125. — Gr. Auch -bi'ü, -bi-ni'ü, ferner -bi'ü MOLD. QU., -buri'ü COM. OLT.

gälea'tă *sf., pl.* -le'ti, 1. Eimer *m*, Kübel, Gelte *f*. Nach unten konisch sich verengendes Gefäß aus Holz, Blech etc. zum Tragen von Flüssigkeiten u. Tränken der Pferde (MOLD. dafür căldare), zum Schöpfen aus dem Ziehbrunnen (MOLD. dafür cîutură), zum Einsetzen von Pflanzen (MOLD. dafür ciubăr), zum Melken (MOLD. nur von Schafen u. Ziegen, von Kühen dafür doniță, siehe auch cu'pă u. șiștar). Făt-frumos... luă două găleți de lapte din lac și se duse acasă FUND. BASME 25. — 2. Art Hochzeitstanz, siehe a'pă 9. — Gr. gal- PANN NASTR. 4 u. 22, ghl- PP. Buc. MAR. NUNTA 16; *pl.* MUNT. Tr. -le'te QU. — Et. Vlat. gallēta.

gäle'nță *sf., pl.* -țe, Schub, aus Holzsohle u. Oberleder bestehend: Pantine *f*, Holzpantoffel *m* der Türken. Femeile lor se încurcă în gäle'nțe RAL. SUV. 122. — Gr. -le'nț *sm.* POL. — Et. Ngr. γαλέντζα, unbek. Herkunft.

ga'leş *adj.* mit mattem, schmachtendem Gesichtsausdrucke. Toți [jucatori] se ridicară de la masă: unii gäleși, ploași și triști, alții nepăsători, veselî glumeți DELAVR. SULT. 136. Mamă, te văz tot gäleșă și te pierzi d'a-'n-picioarele ISPIR. LEG.² 126. Atunci sfînta Duminiică a oftat din adîncul inimii, s'a uîtat gäleș [traurig, wehmütig] la nenorocita drumeață CREANGĂ CL. X 111. Mandarine cu ochi gäleși [mit schmachtenden Augen] și cu sinul virginal AL. CL. VIII 213. — Gr. MOLD. -liș. — Et. Unbek.

gäliga'n *adj.* MUNT. FAM. von Menschen: lang und stark QU. — Un gäligan de școlar [ein baumlanger Kerl von einem Schüler], cit un bivoli de mare, tăbărise pe un baiat slab și pirpiriu, îl trîntise la pămînt GHICA 676. Sacurea 'n mîna rumînului supărat cu dreptu lui e... măi gäligană ca sulîța dușmanului JIP. OPINC. 79. — Gr. gll- JIP. OPINC. I. c. (nb. ~ 42) u. POL.; gfl- POL. — Et. Unbek.

gälio'n *sn., pl.* -oa'ne, 1. ehem. Gallione *f*, Art Kriegs-Segelschiff. Solul moschicesc au venit cu galion pre Marea Neagră pină la Țarigrad MUSTE LET.² III 91. — 2. MOLD. Floss *n*, das aus Mastbäumen besteht COM. S'o dus badița Ion După lemn de galion PP. ȘEZĂT. I 165. — Et. Ngr. γαλέων = it. galeone,

galiongi'ü *sm.* ehem. auf einer Gallione dienender Marinesoldat. *Căpitan-paşa cu galiongiu săi* VACĂR. IIO. TEZ. II 275.

gal'iş siehe *gar'leş*.

gal'iţă *sf., pl. -ţe, 1.* siehe *gar'iţă* ¹. — 2. TR. (Haus-)Vogel *m* BIBIC. 273 (*Pe Ileana o-aū luat Şi . . aū plecat . . Cu puicuţa galiţii*). — Sonst nur *pl.* (Haus-)Vögel (*pl.*), Geflügel *n.* *Atît vitele cît şi galiţele menite a seda de sufletul celui răposat se spală mai întîi pe picioare* MAR. İNMORM. 294. — Gr. In Bedtg. 2 *pl. gar'ite* COM. MOLD. — Et. Vgl. ksl. *gal'ica* «Dohle».

galoş *sm. (neol.)* Gummischuh *m*, Galosche *f.* *Îşi lasă galoşii la scară, întră C.* NGR. 64.

găluşcă *sf., pl. -şte, auch -şti, Kloss m*, Knödel: *găluşte de cartofi, de carne, de făină* Kartoffel-, Fleisch-, Mehlklöße. *Brrr! mi-se duc găluşti cît pumnul pe git* [es würgt mich im Halse] CL. V 75 (der Redende soll sich duellieren). *A înghiţi găluşca* die Pille hinunterschlucken, den Schimpf (ohne Widerrede) einstecken, zB. AL. OP. I 1079 (*Să 'nghit mai bine găluşca cît e de fierbinte şi să tac*). — Gr. *Dem. -luşci'că, pl. -ce'le*. — Et. Russ. *galuška*, poln. *galuszka*.

gămălie *sf.* MUNT. Kopf *m* einer Stecknadel, eines Streichholzes (= MOLD. *măgălie*). *Văzu o flacără cît gămalia acului de mică* FUND. BASME 15. *Ac cu ~* (= MOLD. *bold*) Stecknadel. — Gr. *Dem. -lloar'ă, pl. -re, u. -liu'ţă, pl. -ţe*. — Et. Vgl. ksl. *gomolja* «Brei (in Klumpenform?)», magy. *gomoly* «Ball», *gomolya* «Käse in Kugelform» etc. Das genetische Verhältnis zw. ~, *măgălie*, *măciulie* u. *căciulie* ist dunkel.

găma'n *adj.* MUNT. FAM. gefrässiger, *sm.* Fresser *m*, Vielfrass. *Nici mîncăcioşi, gămanî, cheltuitori peste măsură . . să fie [ei]!* JIP. SUF. 59. *Dacă ele [năml. albinele lucrătoare] ar lăsa cu viaţa pe acei gămanî leneşi, dinşii ar minca toată mîierea* ODOB-SLAV. 129 (von den Drohnen). — Et. Viell. mit dem dunkeln frz. *gourmand* zusammenzustellen.

gămănie *sf.* Gefrässigkeit *f* JIP. SUF. 59. (*Modele de gămănie sînt următoarele . . Maximin minca 60 livre de carne pe zi*).

găng *sn., pl. -guri, 1.* MUNT. MOD. zur Durchfahrt gelassener Raum in einem Hause: Hausflur *m.* *După o zi rece şi ploioasă, petrecută [de sermanii copii] mai mult pe sub ganguri* VLAH. NOV. 112. *La mijlocul peretelui din faţa casei se afla poarta cu gang boltit* ODOB. DCH. 1886, 23. — 2. Stollen *m* SUŢU NOŢ. 150 (*ideia unui gang subpămîntean [pentru scoaterea sării]*). — Et. Deutsch *Gang*.

ga'ngur siehe *gra'ngur*.

gănguri' (*a*) siehe *gongăni'* (*a*).

găoa'ce *sf., pl. găo'ci, (de ou, nucă, ceapă, scoică* Eier-, Nuss-, Zwiebel-, Muschel-)Schale *f, (de melc* Schnecken-)Gehäuse *n.* *Îa creştea boboci de gîscă ce-î cumpăra îndată după eşirea lor din găoace* [gleich nach dem Auskriechen] CAR. MI. 7. *Ca ghinda cînd va cădea den găoacea ei* BIBLIA 1688 Jes. 6, 13. — Gr. MOLD. MOD. auch *-că (pl. auch -ce)*; MUNT. auch *gh'ioa'ce* u. (MOD.) *gh'ioa'ce*, MOD. auch *-că (pl. auch -ce)*; ferner *gh'eo'a'ce* BAN. COM., DOS. VS. Sept. 2, LOGHICA BUC. 1826 GCR. II 254, *zd'ioa'că* PP. TR. MAR. NUNTA 248. — Et. Die ältere Form ist *găoa'ce*, zu der sich *gh'ioa'ce* etc. verhält wie *odînioar'ă* zu *dînioar'ă* (= *de-una-hora*), *bun'ioar'ă* zu *bun'ă-oar'ă*. Schon aus diesem Grunde, von anderen Schwierigkeiten abgesehen, ist die direkte Ableitung von lat. *cochlea* abzuweisen, wie ja auch die zahlreichen roman. Verwandten des Wortes nur zum geringsten Teil zu *cochlea* stimmen. Davon *a dezghioa'c*. Siehe auch *gh'io'c*.

găoa'ză *sf., pl. -ze, POP. LOCH n* QU. *Din găoază din rogoz O eşit ist făt frumos* PP. MAR. NAŞT. 251. Namentlich vom After u. der weiblichen Scheide. — Gr. *-oa'dză* ŞEZĂT. II 228; *găvoa'-* POL.; *gloa'-* CИH. — Et. Viell. zu lat. *cavus* «hohl».

gar'! siehe *căr'!*

gara'fă *sf., pl. gără'fi, bauchige Glasflasche* zu Wasser, Wein etc.: Wasserflasche *f*, Karaffe. *Hatmanul, care dintre toţi era cel mai aprig duşman a gărărilor pline* [der vollen Flaschen] GANE CL. VIII 178. — Gr. *Dem. gărăffoar'ă, pl. -re*. — Et. Weit verbreitetes Wort arab. Ursprungs: it. *caraffa*, sp. *garrafa*, alb. *garafe* etc.

gara-ga'fal *interj.*, ahmt das Geschwätz der Elster nach DELAVR. SULT. 224: *Gara-ga'fa ca şi ele [năml. coşofenele]* du schwatzt wie die Elstern. — Et. Zu *caraga'ţă*.

gar'd *sn., pl. -duri, 1.* Flechtwerk *n* aus Zweigen, bes. Weidenruten. *Păreţii de gard lipit cu pămînt sînt cei mai răspîndiţi* APAR. SAN. I 126. *Clădiri în paente, lemn, gard* MON. OF. 1877, 4481. *Alergare de ~uri* Hürdenrennen. — 2. Zaun *m* aus Zweigen: ~ *de nucle, de spinî, ~ viu* Rutenzaun, Dornenhecke, lebendige Hecke; dgg. *uluçi, zaplaz* Bretterzaun. — FAM. *copil făcut după ~, copil de după ~, de la umbra (od. propteauă) ~ului* hinter dem Zaun erzeugtes, Huren-, Jungfernkind, Bankert. — FAM. (BUCUR.) *din ~ul Mintulesei, (ÎAŞI) din ~ul Răzoaei, QU. auch din ~ul Birlobrezoaei, Roaei, Oancei* das bekommst du nicht, ja Kuchen! *Din gardul Oancei țe-a da-o [năml. fata] împăratul* [nie und nimmer giebt der König sie dir] *dacă n'oiu fi şi eu pe-acolo* CREANGĂ Z. VI 237. *Se întoarce înapoi să-şi ee bivolul,*

cind colo, ia bivoulul din gardul Răzoaei! [da war der Büffel weg!] SEV. POV. 47; vgl. *ia-l de unde nu-i*, siehe *lua* (a). Die Entstehung der Redensart wird verschiedentlich erklärt. Für BUCUR. giebt eine Erklärung Z. VI 194. In Iași erzählt man, eine Bojarin namens Răzoaia habe den Zaun ihres Hauses von ihren Leib-eigenen so streng bewachen lassen, dass niemand ihn zu berühren wagte. — (E prost) *să-l legi de ~ și să-î dai fin* od. *leagă-l de ~ și dă-î fin* er ist ein Ochse, ein Schaf, blitzdumm. — MOLD. (östl.) POP. *n'are a face baniî birului cu ~ul țarinii* das Eine hat mit dem Andern nichts zu tun, das gehört auf ein anderes Blatt. — 3. Redensarten zu 2 (siehe auch *ca'l* 9 b): *A lega pc. (ca pe un dobitoc) de, la ~ Jdn.* zum Narren haben, foppen. *Cum putu la gard să-î lege pe tuscinci în așa hal?* DULFU PĂC. 216. — *A lega c. de, la ~* etw. an den Nagel hängen. *Ciocoiiul legase școala la gard* GAZ. SĂT. XIV 347. — *A o nimeri* (od. *potrivi, viri, da*) *ca Irimia* (od. *ca Ivan, ca neica Stan, ca prostul*) *cu oiștea în ~* eine Dummheit begehen, einen Bock schießen. *Dacă mergem tot așa hița hița, o virim cu oiștea 'n gard* CARAG. ȘIȚE 56. — *A-și pune ~ la gură* seine Zunge zähmen. *Își aminti de sfatul . . căpitanului și puse gard de tăcere împrejurul buzelor sale* URECHE LEG.² 29. — *A sări ~uri* den Schürzen nachlaufen. *Îmă ia fata, îi mănincă zestrea și sare garduri!* AL. CL. IV 335. — *A să ținea de c. ca orbul de ~* sich an etw. (an-, fest)klammern, nicht davon ablassen. — 4. Sprww. zu 2: *Gardul are* (od. *gardurile, ferestrele aii*) *ochi și zidul* (od. *păreții*) *urechi* das Feld hat Augen, die Wand Ohren. *Gardul cu proptele nu cade la vremuri rele* u. ä. es ist gut, wenn man an Jdm. eine Stütze hat. *Cine sare ~uri multe, îi dă cite un par în cur* u. ä. Uebermut tut nimmer gut. *Măi bine o pasăre în colivie* (od. *o vrabie în mină*) *decit zece* (od. *o sută, o mie*) *pe ~* u. ä. ein Sperling in der Hand ist besser als eine Taube auf dem Dache; vgl. *cióră* 1. — 5. TR. bisw. *Garten m*, nb. *ograd, greadă, oșreadă* WEIG. JB. IV 267. — Gr. *Dem. garduș* ȘEZAT. IV 116. — Et. Ksl. *gra'du*.

ga'rdă sf., pl. gă'rzi, (neol.) 1. *Garde f.* *Un ofițer al gvardiei curții* C. NGR. 20. *La început, ei [năml. Arnăuții] formaî o gwardie domnească* AL. PP. 94.—2. *Wache f.* *Vrei pe semne să te dau pe mîna gwardiei* ZAMF. NUV. 26. *A fi de ~* Wache haben. — *Garda pieței* Platzwache *f* (militärisches Wach-u. Arrestlokal). *Vrei numai decit să te odihnești la garda pieței?* CL. XVII 2 (ein Offizier zu einem Soldaten). — Gr. İNV. u. POP. *gva'rdie* (auch *qua'rdie* geschr.). Vgl. auch *va'rtă*.

ga'rdină sf., pl. -ni, (dog.) *Gergel m*, *Kimme f*, Falz am Rande der Fassdauben, in den der Boden eingesetzt wird. *O puțină . . care . . de la gardina de sus pină la 4 palmace de la fund se borteleşte* FILIP. AGR. 199. Falsch angewendet BIBLIA 1688 Ex. 26, 17 (*doao gardine* [ἀγκυλοσχοός, Zapfen] *la un stîlp*). — Gr. WBB. auch *-den, -din sn.* — Et. Vgl. deutsch *Gergel, Gergel*, frz. *gergiers, gargan, jargan* etc. (siehe ZTSCHR. XXVI 147).

gărdina'r, POP. -rîu sn., pl. -re, (dog.) *Gergelkamm m*, *-messer n*, *Gerät zum Herstellen des Gergels*.

gărdini' (a), *prez. -ne'sc, v. trans. (dog.)* *gergeln, kimmern*. — Gr. *gardira'* FRÎNCU MOȘT 268.

gardi'st sm. (neol.) 1. *Gardist m*, *Gardesoldat*.—2. *MUNT. Schutzmann m*, *Polizeidiener*. [*Bărbatul*] *dă bacșiș gwardistului din poartă ca să aibă ochii deschiși* ROS. TROT. 89. — MOLD. dafür *sergent*. — Gr. FAM. *gva-* (auch *güa-* geschr.), *va-*.

gărdui' (a), *prez. -due'sc, v. trans.* *ein-friedigen* ISPIR. LEG.² 236 (*o grădină gărduită cu zid de aramă*). — Et. *ga'rd*.

garga'ră sf., pl. -re, (med.) *Gurgeln n*; *Gurgelwasser. A face ~ gurgeln*. — Gr. POP. *gilga'ră*. — Et. Ngr. γαργάρα.

gargarisi' (a să) siehe *gargariza' (a să)*.

gărgăriță sf., pl. -țe, 1. ~ (*neagră, albă*) *schwarzer, weisser Kornwurm* (Larve von *Sitophilus granarius* u. *Tinea granella*). [*Leac*] *pentru gîrgăriță* DRĂGH. IC. 74. — 2. *Larve f* des Erbsenkäfers (*Bruchus pisi*). — 3. *Marienkäfer m* (*Coccinella*) QU. MAR. INS. 106. — Gr. QU. auch *g'rg-*, *-giriță*, *-găliță*, BAN. *gîrgăriță*, ferner in Bedlg. 1 *g'rgără* AL. PP. 319.—Et. Vgl. ksl. *gügrica*, serb. *gagrica*.

gargariza' (a), *prez. -ze'z, älter -risi' (a)*, *prez. -se'sc, v. trans. u. intr. (med.)* *gurgeln*.

gărgăun(e) sm. 1. *Hornisse f* (*Vespa crabro*). *Un loc păduros . . ce era plin de viespi și gărgăuni și tăuni și țințari și slepți* DOS. VS. Fevr. 21. — *Fig.* von Menschen: *Blutsauger m* QU. *Mă! nu fi gărgăun, ce-mă ceri atita!* MAR. INS. 212.—FAM. *gărgăuni* von Gedanken, die Einem keine Ruhe lassen, bes. wenn zu ihnen kein tatsächlicher Grund vorliegt, in Wendungen wie: *Are gărgăuni în cap* er hat Raupen, Grillen, grosse Rosinen im Kopfe, hängt Chimären nach, trägt sich mit hochfliegenden Plänen. *Scoate-ți gărgăuniî din cap!* schlage dir die törichten Gedanken aus dem Kopfe! *Pîna de la o vreme-î vine omului în cap gărgăuni de insurătoare* [Heiratsgedanken] SEV. POV. 176. *Te-au intrat în cap gărgăuni. Vrei s'ajunși senator!* AL. CL. IV 335. *El n'are să poată lua pe fata generalului. «Da de ce nu? .. N'avem bani destui? Slava Domnului!..»*

Îi viri bätului gärgaunî in cap, Safto! I. NGR. CL. VII 53 (Gespräch zwischen Vater u. Mutter). *Gärgäunî cu cätänia* [der Gedanke, dass man den Jungen zum Militär nehmen werde] *nu voiaü sä le iasä din cap in nici un chip* CL. XV 103. — 2. Spitzname für Zigeuner. *S'o facem* [näml. *biserica*] *de aur, Zise unii gärgäunî* *Maî sfätöşî şi maî bătrîni* MAR. SAT. 229. — Gr. Zahlreiche Nebenformen siehe MAR. INS. 200. In Bedtg. 2 *-gäăoa'n, Voc. gavaoa'ne* im Reime MAR. SAT. 222 u. 345. — Et. Unbek. Der Ausgang wohl nach *tău'n*.

gärgäun'o's adj. grillenhaft JIP. RAUR. 36 (*impuindu-şi capu ideî gärgäunoase*).

garnisi' (a), prez. -se'sc, v. trans. (neol.) garnieren, ausstatten. *O rochie ~tä cu dantele* ein mit Spitzen garniertes Kleid. *După ce isprăviü vizitele de plecare, prezentindu-mă prin casele oamenilor garnisit fireşte cu toate pîcesele armăturîi mele* CL. XVII 3 (ein Rekrut spricht).

gärniță sf., pl. -țe, Wasserkanne f QU. *Îl întilniü ducind in mina dreaptă o gărniță plină cu apă. Slujba lui era sä ude florile* TR. DEMETR. INTIM Buc. 1894, 121. — Gr. *Dem. gărnicioa'ră* MAR. ÎNMORM. 385. — Et. Vgl. poln. *garniec* «Topf».

garnizoană sf., pl. -ne, (neol.) Garnison *f.* — Gr. *-zo'n sn.* VĂCĂR. IIO. TEZ. II 255 u. 262.

garioafă sf., pl. -fe, 1. Nelke *f* (Dianthus). *Ochi-şi ard şi-şi arde faţa Ca garioafa dimineaţa* AL. PP. 46. *Împleteşte cununî de garioafe şi de alte flori mîrositoare* MĂRG.⁴ 39 a. — 2. Veilchen *n* (Viola odorata) BR. (ohne Angabe der Gegend; kaum richtig). — Gr. Aelter *-ro'fă*, ferner *carofi'l* Dos. VS. Iun. 9, B., TR. MOD. *garofi'l* WEBB., MAC. *cara(m)fi'l(ă)* WEBB., *garioa'flă* PANŢU. — *Dem. garofi'fă, pl. -țe*, auch *garoffloa'ră, pl. -re.* — Et. Mittelb. aus gr. *καρόφυλλον*; zu *gario(a)fü* vgl. ngr. *γαρόφαλον*.

gaşcă sf., pl. -şte, 1. heimliche Verbindung zu unlauteren Zwecken: Spitzhubenbande *f* (Diebssprache: Platte), Coterie, Clique etc. *In Bucureşti s'a înfiinţat un biuroü secret de punere in slujbă. O gaşcă organizată . . care a prins in cursă ş'a despoiat de ultima para pe o mulţime de naivi* VLAH. GV. 64. *A sparge gaşca* die Bande aufheben, das Nest ausnehmen. — 2. MOLD. *Bude f* QU. *Fîind gaşte libere, opsarîi pot fi constrînşi de a vinde in găşti* [sic] *luate cu zioa* LIT. — Et. Unbek.

găsea'lă sf., pl. -se'II, (glücklicher, kostbarer) Fund ARH. IST. III 17 (*manuscriptul . . incăpu pe mîinile celui maî activ dintre arheologii poloni şi care nu lăsă . . ca să-i scape ocaziunea de a da la lumină o asemenea găseală*); CL. VIII 80. — Et. Wohl gelehrte Nachbildung von frz. *trouvaille*.

găse'lniță sf., pl. -țe, Bienenmotte f (Galleria mellonella) MAR. INS. — Et. Slav. *garse'nika* (bulg. *găsea'nica* serb. *gusje'nica* etc.) «Raupe».

găsi' (a), prez. -se'sc, I. v. trans. 1. finden. *Intrînd* [näml. *in sat*], *veţi găsi un minzû legat* Ev. 1693 Marc. 9, 2 GCR. I 310. *Multe ori il găsiia den afară de sat in drum şezînd şi amar plîngînd* Dos. VS. Măiü 14. *Ce talent şi erudiţiune aşi găsit voi intrînsul* [an ihm]? VLAH. GV. 140. [*Descîntătoarea*] *ia nouă bucăţele de fier de găsit* [gefunden, aufgelesene Eisenstückchen] MAR. NAŞT. 49. *Te-am ~t o slujbă* ich habe eine Stelle für dich gefunden. *Copil ~t* Findelkind. *Bun găsit* [etwa: Gott grüß' Euch], *bătrînule, îi ziseră ei* [näml. die bei ihm einkehrenden Wanderer]. «*Bună sä vă fie inima, tătişorilor!*» CL. XIX 391; vgl. *bi'ne* I 7 h. — FAM. in Wendungen wie: *cu mine* (bzw. *aici, astăzi*) *şe-ai găsit sä te cerşi?* hast du keinen anderen Menschen (Ort, Tag) als mich (als diesen) zum Zanken gefunden? *Acolo* [näml. *in biserică*]. *omul stă liniştit . . ; voi v'aşi găsit acolo sä discutaţi* [ihr habt gerade dort diskutieren müssen] GHIB. DASC. DUM. 66. *Ce vorbeşti in dodii, mătuşă? Tocmai de la una ca d-ta şe-ai găsit sä aştept eu ajutor?* CREANGĂ CL. XI 174. Daher: — *Te-ai ~t!* was dir nicht einfällt!, prost die Mahlzeit!, i wol! *Ş'apoî socotiţi că se mintuia numai cu-atîta? Te-ai găsit! A două zi dezdimineaţă le începeam din capăt* [näml. die tollen Streiche] CREANGĂ CL. XV 3. *Aşa . . cară bätul negustorului fel de fel de bunătăţi, dar negustorul nu* [sic] *şe-ai găsit* [dem Kaufmann fiel nicht ein] *să întindă odată la dînsu şi să zică: na şi fie . .* SEV. POV. 175. — 2. von Krankheiten: befallen. *Calul cînd il găseşte tusea, cit de curînd sä se tîmăduiască* DRAGH. IC. 46. *Noroc că biata maică-ta îi la ţară: putea s'o găsească damblăia* [es hätte sie der Schlag treffen können] NÄD. NUV. II 44. *Ce este? Ce v'au găsit?* was giebt's? Was ist mit euch los? ÎNV. COP. 1878, 175. — II. *a sä ~ 1.* sich finden, herausstellen, ergeben. *Chîar şi vulpea . . , Căutîndu-şi neamul bine, Şi ia rudă s'a găsit* [cu lupul, sogar der Fuchs . . fand, dass er mit dem Wolfe verwandt sei] SPER. AN. 1893 III 96. *Din toţi copiii vecinilor, tu te-ai găsit maî obraznic* [musstest gerade du das ungezogenste sein] GHIB. DASC. DUM. 65. — 2. *cu cn.* mit Jdm. zusammenkommen. *Pe scară, [Grecul] te ducea . . la grădina Breslei . . , unde se găsea cu alţi Greci* GHICA SCRIS. 262. — 3. *undeva* sich an einem Orte befinden. — || Syn. Hat grossenteils die Stelle des früher in weit grösserem Umfange gebräuchlichen *a afla* eingenommen. — Gr. *Part.* TR. POP. olt *gă'st.* — Et. Unbek.

Ga'spar, auch **Ga'spar**, *Voc. -re, 1. npr. m.* **Kaspar m.** — Von den heiligen drei Königen des Weihnachtsspiels (siehe *cra'iū* u. *Iro'd*) namens~, *Melhior* u. *Baltazar* wird der erstere als Mohr dargestellt. Daher: — **2. gaspar** Spitzname für Zigeuner. *Ne-am săturat de scîrfiturile a doi păcătoși de gaspari* ISPIR. CL. XVIII 207 (von musizierenden Zigeunern). — **Gr.** In letzterer Bedtg. von einem Manne *ga'speră* sf. CL. 64 (*Tu, gasperă păgînă, Tu l-ai ucis, tu!*); von einer Frau *gasperiță* (wie bet.?) ISPIR. LEG.² 63 (*gasperița de cioară*). — **Et.** Zur Form vgl. magy. *Gáspár*.

gata *adj. nevar. 1. bereit (de c. zu etw.), fertig. Iar la masă șade, Gata să te prade, Ianuș* AL. PP. 63. *Ce cu greū este cei puțini și negata [Ungerüsteten] a sta împotriva celor mai mulți și grijiți gara de războiū* NEC. COSTIN LET.² II 41. *Căscioara pârintească Era . . gata să se prăbușască [war dem Einsturze nahe]* DULFU PAC. 230. *După firea Moldovenilor, gata la domniū nouă* entsprechend dem Charakter der dem Herrscherwechsel so geneigten Moldauer MIR. COSTIN LET.² I 151. *Masa e ~ das Essen ist fertig. Haïne ~ fertige Kleider. Sint ~ de drum ich bin reisefertig. Urîtul din ce-î făcut? Din omul care-î tăcut. Pune-o buză peste alta Și iată uritu-î gata [und die Längeweile ist da]* IARN.-BIRS. 80. *S'o cerce vrea de-odată [erst] Dacă-î gata de-afumată [nämlich slănina, ob der Speck fertig geräuchert sei]* SPER. AN. 1892 I 125. *El . . s'au sculat și acuma numai pe gata [als alles schon fertig war]* SBÏERA POV. 160. Siehe auch *ba'n 4* u. *4 d.* — *De-a ~ (in) fertig (em Zustand), fix und fertig. Trecerca cam pripită a neamului nostru de la o stare înapoiată . . la niște forme de cultură luate de-a gata* VLAH. GV. 57. *Ipsilante . . credea să găsească de-a gata o armată organizată și disciplinată* GHICA 102. *Doar cu gîndul le gîndește, Și de-a gata toate-î vin* VLAH. GV. 21. *Ne pierdem vremea aici așteptînd să ne cadă prepeșițele d'a gata în gură [dass uns die gebratenen Tauben in den Mund fliegen]* XEN. BRAZI 191. [*Domnul*] *nu putea atunce să-î plătească [pe havalagiū] de-a gata [bar]* AMIRAS LET.² III 137. — **FAM.** *a da ~ pc., c.* machen, dass es mit Jdm., mit etw. aus ist, Jdn. zu Grunde richten, etw. alle machen. *Mă dai gata cū-al tău dor* die Liebe zu dir bringt mich um IARN.-BIRS. 96. *Le-am dat gata pe toate [mîncările, ich räumte mit allen Speisen auf] și tot nu m'am săturat acătării* BOGD.-POV. 198. *La vîrsta de 11 ani, un copil . . a dat gata gramatica cu etimologia, sintaxa și cu toate chichițele ei [hat die Grammatik . . verschlungen]* VLAH. GV. 62. — **2. = gătît: geputzt** IARN.-BIRS. öfters, zB. 36 (*Gata ca o păuniță*). — **Et.** Vgl. alb. *gat*; verwandt ist slav. *gotovū*.

găta' (a) siehe **gătî' (a)**.

gătea'je siehe **găte'j**.

gătea'lă *sf., pl. -te'li, Putz m, Staal. Une-orî [Agrimina] . . se întorcea cu trăsura plină de lucruri de găteală* XEN. BRAZI 46. *Nu că doar sint contra găteleur femcești, nu! Le admir, din contra* BOGD. VECHI 146. — **Et.** *a gătîv*.

găte'j *sn., pl. -je, dürres, abgefallenes Zweiglein, Reis, pl. Reisig. Copiū tremură de frig, căci un gătej nu se află la bordeiul lor* LIT. *Unde conăcesc ei, . . ațîță focu . . cu găteaje, cu ogrinji, cu surcele* JIP. OPINC. 153. — **Gr. Pl.** MUNT. *-tea'je*, MOLD. *-te'je*, ferner sg. *-te'jie (-i-) sf.* BIBLIA 1688 Hos. 10, 7, pl. *-te'jii (-i-)* MOXA HC. I 354 (nb. *-tea'je* 380), MARC.² 220 a. — **Et.** Vgl. slav. *gati* «Faschinenwerk».

găteje'l *sm., pl. -je'l, Buc. Zaunkönig m (Troglodytes parvulus)* MAR. — **Et.** So genannt, weil er sich im Reisig am Boden der Wälder aufhält.

găte'jie siehe **găte'j**.

găte'nii *sf., pl. Vorbereitungen (pl.), Anstalten* ȘEZAR IV 197 (*s'o făcut gătenii marî*) u. 199.

gătî' (a), *prez. -te'sc, I. v. trans. 1. bereit, fertig machen, (vor-, zu)bereiten, rüsten (de drum zur Reise, de războiū zum Kriege etc.). Lăsați somnul, vă treziți, Armele vi-le gătîți!* AL. PP. 210. *Tu [maico,] li-î gata de mîncare [peșitorilor]* IARN.-BIRS. 447. *Fierbelapte ntr'o căldare De-mă gătește-o scaldătoare* AL. PP. 113. *Doi Tătari țeapa-î gătesc, Doi amar mi-l chinuesc* 77. *Iordăchele, te ferește! Cursă rea fi-se gătește* 180. *Petru . . vîzînd că craiul leșesc gătează oaste* NEC. COSTIN LET.² I 150. *Această gătire de războiū [Kriegsrüstung] se face asupra Turcilor* BĂLC. 340. *Făcutu-s'au toată gătirea pentru purcesul craiului șvezesc* es wurden alle Anstalten zur Abreise des Königs von Schweden getroffen AXINTE LET.² II 141. — **2. pc.** Jdn. putzen, schmücken, indem man ihm schöne Kleider anlegt, ihn frisieret etc. *Pe Ileana ș'o gătea [el] Cu peteală de mireasă, Cunună de 'mpărăteasă Și rochiță neșesută* AL. PP. 28. [*Păpușa*] *e gătita în rochie de mătase [hat ein seidnes Kleid an]* VLAH. IC. 108. *O gătîră la cap* man frisierete sie CAR. MI. 33. *În pripă se gătî [kleidete er sich an, machte er Toilette] pentru a nu ajunge prea tîrziu* I. NGR. CL. VII 8. — **3. fertig machen, zu Ende bringen, (be)end(ig)en. Trebuie să gat pină mine cămașa și izmenele SBÏERA POV. 100. *Dacă gată [bărbatul] de cinat [wenn der Mann mit dem Abendbrot fertig wird], Eu m'apuc patu să-î fac* IARN.-BIRS. 132. *Am ~t ich bin fertig. Daher: — 4. pc.* Jdn. zu Grunde richten, ihm den Todesstoss versetzen**

(= a da gata, s. d. 1). *Mă mănincă ciuda, ma gătește minia* [ich vergehe vor Wut] CL. IV 91. *Aceia însă în care te întrece [el] . . și cu care te-a gătit* [womit er dich völlig austicht], *este danțul* C. NGR. 57. — II. a să ~ 1. sich bereit, fertig machen, rüsten (de c. zu etw.). *Ne găteam să dăm un bal* C. NGR. 57. *Las' să mă mărturisesc, De moarte să mă gătesc* AL. PP. 90. *Gătindu-se Vasile Vodă de beserică* [zum Kirchengang] MIR. COSTIN LET.² I 323. *Ce vijor se gătește!* welch' ein Sturm ist im Anzuge! C. NGR. 52. — 2. zu Ende gehen, alle werden. *Sau negreala s'a gătat* [ist die Tinte zu Ende] *Orî pe mine m'ăi uitat?* IARN.-BIRS. 142. *Drumul Clujului se gata* [der Weg nach Klausenburg nimmt ein Ende], *Al dorului nici-odată* 337. — Gr. Lv. u. Tr. a *gata*, prez. *gat* u. *gătez*. — Et. *gata*.

gătîn sn., pl. -nuri, K e t t e f (als Schmuck) Dos. VS. Apr. 24 (*sfințitul Parasiracat să bucura de lanțuțe ca de gătînuri de aur, cum zic la noi leșturi și engolșuri*); CIP. GR. I 117 (*gătînă*). — Et. Mittelb. (?) aus lat. *catēna*.

gău'n siehe *găuno's*.

găunătură siehe *găvănătură*.

găuno's adj. hohl (von Bäumen, Zähnen etc.). *Un copaciū al [sic] căruia tulpina îi era găunoasă* MARG.² 236 a. *Măseala cea găunoasă a părintelui* BOGD. Pov. 39. *Deci [Troianii] feceră un cal de lemn găunos* MOXA HC. I 353. — Gr. *gău'n* Dos. VS. Martie 27 (*lovind în piatră cu ciocanul auzi găun*). — Et. *gaură*.

găunoși' (a), prez. *-șese*, v. trans. (aus)hohlen; a să ~ hohl werden. *Tot pămîntul este găurit și găvânoșit* [sic, vgl. *găvăna't*] DESC. PR. CR. 113. — Gr. *-șea'* COST.

găunoșitură sf., pl. -ri, Höhlung f. *Pietricica din nucă face ca să stee firul întins, iară găunoșitura [dintrinsa] dă răsunset scrișturi ce face firul* ISPIR. JUC. 5. — Gr. *-nășcant*. IST. IEROGL. 140.

gaură sf., pl. găuri, Lv. *gauri*, Loch n. *S'ar băga (ascunde u. ä.) în ~ de șarpe* er möchte sich in ein Mausloch verkriechen (vor Angst). *Că doară nu s'o face gaură în cer d'om intra* [în cămara oprită, etwa: der Himmel wird ja nicht gleich einstürzen, die Welt wird ja nicht gleich untergehen.] ISPIR. LEG.² 50. *Muerea are nouă găuri (și multe cere)* es ist schwer, eines Weibes Wünsche alle zu befriedigen QU. *Șoarecele nu încapă pe ~ și-și mai leagă și tigvă de coadă* mancher macht sich selbst das Leben schwer QU. Siehe auch *arșivc* 2. — MOLD. dafür *bortă*, Mac. *guvă*. — Gr. Dem. *găuri'ce*, pl. gew. *găure'le*. — Et. Lat. **cavula* od. **caula* (= **cavilla*), wovon der pl. *caulae* belegt ist, zu *cavus* «hohl». Alb. *gaură* stammt wohl aus dem Rum.

găuri' (a), prez. *-re'sc*, v. trans. (durch)löchern. *Și-î va găuri stăpinul lui urechia cu sula* BIBLIA 1688 Ex. 21, 6. — Gr. Prez. 3 *ingăură* MAR. NAȘT. 421.

găuri'ce siehe *gaură*.

găva'n sn., pl. -ne, kugelschnittförmiger Körper: Schale f. [Copiū] *primesc sau o monetă sau un găvan, o strachină de grîu* . . TEOD. ÎNC. 129. *Pune jumătate de dram praf de vitriol . . în gavanu albușului* [in das halbe gesottene Weisse] LUP. MED. BAB. 67. — Spez. ~ *de lingură* Löffelschale (hohler Teil des Löffels); *de cumpănă* Wagschale; *de piuă* Walkloch n, -kasten m, Kump (eine der Höhlungen des Walktrogs). *Atingînd broasca* [die Geschwulst] *cu gavanul lingurii* ȘEZAT. I 83. *Vedea unde să strîngea nește negri și încărca găvanul [cumpinei] de păcate* Dos. VS. Ian. 20. — Gr. că- GLOSS. sec. 17. HC. I 272. — Et. Geht, wie die Laute lehren, nicht direkt auf lat. *cavus* «hohl» zurück, sondern ist offenbar mit slav. *vaga'nū* (siehe die Formen MIKL. ET. WB.) id. identisch, das seinerseits möglicherweise aus **gava'nū* umgestellt u. romanischen Ursprungs ist, vgl. zB. it. dial. *cavagn(u)*, *gavagno* (= **cavaneus*?) «Art Hohlgefäss».

găvăna't adj. vertieft, eingesunken, von Körperteilen QU. *Marele Vasile era . . lung la față, găvanat la temple* Dos. VS. Ian. 30. *Sfințitul Ioan era . . găvănat la melcii ochilor* das. *La cap blegoșat, La piept găvănat* TEOD. PP. 500.

găvănătură sf., pl. -ri, vertiefte, konkave Stelle, Vertiefung, Höhlung QU. *Se pătrunde arșicul . . din cocoșetură în găvănătură și se umple cu plumb topit* ISPIR. JUC. 74 (nb. *găvnăt-* das.).

gavano's zn., pl. -noa'se, MOLD. = *borcan* 1 (s. d.): Topf m, Krause f zum Einlegen von Obst, Napf m zu Salben etc. *Cucoana Catinca . . -mî zisesă să-î fac v'o patru gavanoase [de dulceți]* I. NGR. CL. III 36. *Pe masa așezată înaintea unei oglinzi se văd . . o mulțime de șipușoare, gavanoșele* [lies *-van-*], *cutiute, mățurițe, periute* . . 230. — Gr. Dem. *-noșe'l*, pl. *-le*. — Et. Vgl. türk. *kavano's*, ngr. *καβανός*, die wohl im Grunde dasselbe Wort sind wie rum. *căva'n*, *găva'n*.

găvăno's adj. = *găvănat* Dos. VS. Oct. 3 (*Și era sfinția sa . . scobițel la nări, sprincenele dese, găvănoși ochii* . .). — Et. *găva'n*.

gavaoa'n siehe *gărgăun(e)*.

găvo'zd sn., pl. -voa'zde, Lv. (eiserner) Nagel (mit kantigem Kopf?). *Încălțăminte de fier cu găvoazde* Dos. VS. Sept. 14. *În mînu și în picioare, ei-mî bătură găvoazde* Cod. Str. GCR. I 9. — Noch jetzt von Hufnägeln MOLD. WEIG. JB. II 158 (*guvo'jd*), von Schindelnägeln FRÎNCU MOȘII 100 (pl. *gavao'zde*). — Gr. *Sy*.

ausser WEIG. I. c. nicht belegt. — Et. Ksl. *gavozdĭ*.

găvozdi' (a), prez. -de'sc, v. trans. MOLD. 1. Lv. (an)nageln. *Domnul Hristos, pre ceta ce voi l-ați prins și l-ați găvozdît pre cruce* VARL. CAZ. 116. — 2. POP. hastig in einen engen Raum zwingen: stopfen QU. *La urmă [ia] găvozdea gherghetul după sobă* NAD. NUV. I 104. *Mircea . . se găvâzdește* [sic; versteckt sich] *unde poate, numai să n'o găsească [nuni]* SEV. NUNTA 333. *S'a găvozdît bine* er hat sich tüchtig vollgepfropft COM.

Gavrii'l, FAM. -vri'l npr. m. Ga'briel m: *sfinții arhanghelii Mihail și ~ die heiligen Erzengel Michael und Gabriel* (Fest: 8. Nov.). — Auch Spitzname des Bären. *Saî, Catrină! Nu te da, Gavrilc!* GANE CL. XIV 287. — Et. Gr. Γαβριήλ.

ga'z sn., pl. -zurî, auch -ze, (neol.) 1. Petroleum n (wofür LM. petrol): *lampă cu ~ Petroleumlampe*. — 2. LM. Gas n, luftförmiger Körper; spez.: ~ *aerian* Luft-, Leuchtgas (das adj. pflegt hinzugefügt zu werden, damit nicht Bedtg. 1 verstanden werde).

ga'zdă sf., pl. -de, 1. Herberge f, Quartier n, Logis: *a sta, a trage în ~ la cn.* bei Jdm. wohnen, einkehren; ~ *de elevi* Logis, Pension für Schüler; ~ *de țilharî* Diehsherberge. *Și l-au culcat [pe prunc] în esle, pentru că n'aveau ei loc la gazdă* EV. 1894 Luc. 2, 7. *Și le dede tuturor gazde prin curți boerești și nequțătoarești* NECULCE LET.² II 248. *O cucoaană mare . . are să ne vie în gazdă* [wird zu uns auf Logierbesuch kommen] CL. XIX 196. — 2. Hausherr m, -frau f, Wirt m, Wirtin f: a) im Verhältnis zu den Gästen. *Umblă cu o garafă de rachiu, intră în fie-care casă, zice câteva vorbe de cinste pentru gazdă . .* CL. IX 3. *Domnule, imi zise sluga . . , gazda* [der Wirt] *întrebă de nu vreî a cina?* C. NGR. 52. *Frumoasa văduvă pe loc se făcu de gazdă* [übernahm . . die Rolle der Wirtin]; *. . își scoase mânușile și prinse să ajute la trebile gospodăriei* CL. XIII 47. *Ionescu'n toată școala Este gazdă de bătăi* [Prügelknabe]; *Ce se 'ntimplă, ce se strică, El e vina* SPER. AN. 1893 III 30. — b) TR. POP. = *gospodar*, einen eignen Hausstand besitzend, bes. mit dem Nebenbegriff des Begüterteins. *Am o casă și o masă Ș'o frumusică boreasă Și mă chem că 's gazd' aleasă* MAR. SAT. 133. *A fost odată un împărat, gazdă* [ein tüchtiger Wirt] *nu tîndală, oile lui se vedeau și se cunoșteau dintre ale altora* RETEG. POV. IV 20. *Bine nu-î nici gazdă mare Nicî să fî sărac* prea tare IARN.-BIRS. 414. *Decît gazdă păcătoasă, Mă bine slugă frumoasă* 245. *Bărbat mîndru și de gazdă* [reicher Eltern Kind] 168. *Să[-mî] fi dat drumu de'ntîiū, Eram gazde și copii* wenn du mich dass erste

Mal eingelassen hättest, wären wir jetzt Eheleute mit Kindern PP. ȘEZĂT. I 78 (der Liebhaber zum betrogenen Mädchen). — Gr. TR. *găzdo'a'e*, sf., pl. -do'a'e, «Hausfrau, Wirtin», zB. BIBIC. 250 (*jupine gazdă și jupineasă gazdoae*). — Augm. *găzdo'lū* IARN.-BIRS. 181. — Et. Magy. *gazda*.

găzda'c adj. TR. POP. reich. *Viță . . De-a lui Novac cel găzdac* PP. ȘEZĂT. IV 10. *Dragă mi-î fata săracă, Că cu mîna ei se 'mbracă, Da fata găzdacului Las'o 'n mama dracului* MAR. SAT. 164. — Gr. Dem. fem. -dăc'to'a'ră BIBIC. 239 im Reim. — Et. Magy. *gazdag*, mit Suffixtausch.

găzdălu'i' (a), prez. -lue'sc, = a găzdui: I. v. trans. beherbergen DOC. 1765 MELH. CH. 297 (*pe la preoți . . ce s'au obicinuit a găzdui musafirî*). — II. v. intr. herbergen CANT. IST. IEROGL. 67 ([*pizma*] *în inima mea . . nici un ceas n'au găzduiuit*). — Et. *ga'zdă*.

găzdări'ță sf., pl. -țe, Hauswirtin f, -frau MAR. ÎNMORM. 488 (*găzdărița casei făcînd . . o turtiță*). — Et. Serb. *gazdarica*.

găzda's sm. = *gazdă* 2 a MAR. NAȘT. 307 (*colăcariū . . își iaū rămas bun de la găzdași*). — Et. *ga'zdă*.

găzdășa'g subst. = *gospodărie*: Wirtschaft f RETEG. POV. III 82 (*o casă frumoasă în jurul căreia mă vedeau [ei] de-ale găzdășagului* [Wirtschaftsgebäude]); BAR. HAL. I 29 (*S'au dus . . la o moșie afară, să mă caute însuși de găzdișagul [sic] lui*); V 12 (*eū port găzdișagul [sic] casei*). — Et. Magy. *gazdaság*.

găzdăși'e sf. = *găzdișag* RETEG. POV. III 82 (*Toate seamănă a găzdișie, a stare bună*). — Et. *găzda's*.

găzdo'a'e etc. siehe *ga'zdă*.

găzdui' (a), prez. -due'sc, I. v. trans. beherbergen. *Am fost ca 'un țăran care ar fi găzduit o regină deghizată* AL. CL. IV 329. *Am fost bine primiți, bine găzduiți și bine ospătați* ISPIR. CL. XVIII 196. — II. v. intr. herbergen, logieren. *Viind la birtul unde găzduiam [eu]* C. NGR. 49.

gaze'tă sf., pl. -te, (neol.) Zeitung f. Jetzt mehr FAM. u. fast schon verächtl., sonst dafür üblicher *ziar, jurnal*; ähnl. die Ableitungen. — Gr. Pl. -ze'turî DION. TEZ. II 213, AXINTE LET.² II 135.

gazeta'r sm. (neol.) Journalist m, verächtl. Zeitungsschreiber. *Atacurile copilăroase . . pe cari i-le aduceau . . cițiva gazetărași obscuri* VLAH. IC. 72. — Gr. Dem. -tăra's.

gazetări'e sf., (neol.) Journalistik f, verächtl. Zeitungsschreiberei. *Ar fi putut avea o clientela mult măi numeroasă dacă s'ar fi lasat de gazetarie* VLAH. DAN I 39.

gazi'e siehe *ghizea'*.

gazofilachie (wie bet. ?) *sf.* Opferstock *m* Ev. 1894 Marc. 12, 41 (*privea cum aruncă poporul bană în gazofilachie*). — Et. Gr. γαζοφύλακιον, ksl. *gazofilakija*.

gazo'rniță *sf., pl. -țe*, MOLD. POP. primitive Petroleumlampe (siehe *ga'riță²*). *Gazor-nița ardea pe prichiciul hornului* SADOV. POV. 127. Et. *ga'z*.

gea'ba, gew. (in Bedtg. 1 nur) *de ~ adv.* 1. umsonst (= unentgeltlich). *Fiind hrănit, încălzit, primblat și slujit de geaba* AL. CL. IV 307. *Nici mama n'a dat tatiî de ~* (Sprw.) umsonst ist nur der Tod. *Hm! o miertă de să-cară, pe de geaba* [ohne dass es etwas kostet]! *Nu e rău . .!* DULFU PĂC. 227. — 2. umsonst, vergebens. *Geaba vii, geaba te duci, numai rupi niște papuci* (Redensart) alles Laufen ist umsonst, man zerreisst sich nur die Schuhe dabei. *Nu-ți răci gura de ~!* all dein Reden ist umsonst. *Orbului de ~ i-să face ziuă* (Sprw.) was tut der Blinde mit dem Spiegel? *Umblă'n coace, umblă încolo . . , de geaba gebuța . . , nimene nu vroia să-î împrumute boii* SEV. POV. 103. *De geaba mai stricați mîncarea* schade um das Essen, das man euch giebt (d. h. ihr taugt zu nichts) CREANGĂ Z. III 642. *Ai-deți să vorbim de geaba* das ist müssiges Gerede QU. — *A ședeă, a sta de ~* müssig darsitzen, gehen. *Insectele . . nu stau mai nici un minut de geaba* MAR. ORN. I 60. — Gr. *de geabă* COM. BAN. u. QU. öfters im Reim. — *Dem. gebuța* SEV. I. c. — Et. Türk. *ğarba*.

geabhana' siehe *gebhana'*.

geaizea' *sf.* ehem. Geldgeschenk *n*, das der Fürst bei seiner Thronbesteigung dem Sultan u. dem Grossvezir zu geben hatte. *Poclonul băramului, și rechiabie', geaize' și alte avacturi* Doc. 1802 TEZ. II 313. Der Brauch wurde nach FOR. III 215 i. J. 1761 eingeführt Nicht zu wechseln mit *gizîa'* (s. d.). — Gr. Nebenformen siehe §. ÎNFL. — Et. Türk. *ğayze'*.

geala't *sm.* 1. Inv. Henker *m*, Scharfrichter in Diensten des Sultans od. Fürsten, selten überh. *Îar pe furî de-î găsea . . , numai decît porunca geaților . . de-î spînzura în uliță* DION. TEZ. II 168. *Era destul să vie un capugiî cu un gealat să arate arzul sultanului, și capul domnului era luat în traistă și dus la Tarigrad* GHICA VI. — 2. Fliegenfänger *m* (Muscicapa) COM. BAN. MAR. — Gr. Auch (MOLD. nur) *gel-*. — Et. Türk. *ğellâ'd*.

geal'ă *sn., pl. -lă'e*, MOLD. *-lă'e*, MOLD. = *rindea*: Hobel *m*. *Maisterii cu bîrzi și gealee* [sic] *Și stolerii cu fereste* PP. MAR. NUNTA 462. — Et. Magy. *gyalu*.

gea'm *sn., pl. -muri*, (Glas-)Scheibe *f.* *A pune ~uri la fereastră* Scheiben einsetzen. *Cine a spart ~ul?* wer hat die Scheibe zer-

schlagen? Die Glaser durchziehen mit dem Rufe *~uri! ~uri!* die Strassen. *Sanda . . se apropiē de o ușă cu geamuri* [Glastür] C. NGR. 24. *O fereastră numai avea* [casa], *și aia mică c'un ochiî de geam* [mit einer Scheibe] *cît un sfert de hîrtie* RĂDUL. RUST. II 271. FAM. *mă uit pe ~* ich sehe zum [geschlossenen] Fenster hinaus. *O boală a luminii saū a geamului ochiului* [des Augapfels] APĂR. SĂN. I 81. — Et. Türk. *ğam*.

geama'lă *sf., pl. -le*, MUNT. ehem. Art weibliche Puppe von übernatürlicher Grösse, die, von einem im Innern verborgenen Manne bewegt, auf den Strassen Bukarests Tänze auführte, seit ca. 1822 verschwunden QU. — Gr. Auch *gem-* Glos. Ac. — Et. Türk. *ğemal*.

geamăn *adj.* Zwillingss-: *frate ~, soră ~ă, pl. frați ge'meni, surori ge'mene*, od. (jetzt üblicher) *frate etc. de ge'mene* Zwillingssbruder, -schwester; (*copii ge'meni*, MAR. NAȘT. 7 u. 59: *copii de-a genea* Zwillinge. *Sînt de ge'mene* (BAN. *de ~*, JIP. OPINC. 36: *d'un ~*) *cu dînsul* ich und er sind Zwillinge. *Thoma cel ce să chiamă geamăn* [δίδυμοι] BIBLIA 1688 Joh. 11, 16. *Aceștea era . . trei gemeni* [Drillinge] DOS. VS. IAN. 16. *O femeie din satul Crivești . . a născut patru gemeni* [Vierlinge] LIT. *Femeie . . cu carea* [el] *fece 2 feți de gemeni* [sic, Zwillingssknaben] NOE. 24 fol. 151 b. *Tot de gemene* [Zwillinge] *se năștea, parte bărbătească și femeiască* NEC. COSTIN LET.² I 44. *Gemenii* die Zwillinge (Sternbild). — Uebertragen: *La revedere colo sub nucul cel geamăn* NĂD. NUV. I 114. *Jigania geamănă, struful* das Zwittertier, der Strauss CANT. IST. IEROGL. 161 (so genannt, weil er Eigenschaften des Vogels u. des Vierfüsslers in sich vereinigt). — Gr. Sg. *m. ge'men* WBB. — Et. Lat. *geminus*.

geamanta'n *sn., pl. -ne*, Handkoffer *m*, Felleisen *n*; vgl. *cu'fēr* II. *Omul otcupciului . . începe a-mi scotoci prin trăsura și prin geamantan* GHICA SCRIS. 245. — Gr. MUNT. ~, auch *gem-*, MOLD. *geamanda'n* u. *gem-*. — *Dem. gemântăna's* bzw. *gemândăna's*, *pl. -șe*. — Et. Türk. *ğamada'n*.

geambara' siehe *geampara'*.

gea'mbaș *sm.* Vieh-, bes. Pferdehändler *m*, Rosskamm, Rosstäuscher. *Făcea pe geambașul de cai și boi* RĂDUL. RUST. II 260. — Daher FAM. von Vermittlern u. Händlern, die allerlei Kniffe anwenden: *Andachi . . era cel mai dibaciî geambăș* [sic] *de fete și, ca bun geambăș* [sic], *pe mulți bărbați i-a boit* [angeschmiert, wörtl. gefärbt, wie der Rosskamm die Pferde] NĂD. NUV. II 10. *Dimitrașco Vodă . . era un om nestătător la voroavă, tel-piz, amăgitor, geambaș de cei de la Fanar din Tarigrad* NECULCE LET.² II 225. — Gr. *-baz* COND. 1693 §. ÎNFL. — Et. Türk. *ğambaz*.

geambașli'c sn., pl. -curi, Vieh-, Pferdehandel m. *Și de ce ai să te apuci? de doftorie? de advocăție? de geambașlic?* AL. CL. IV 333. — Mod. dafür *ge(a)mbașie*. — Et. Türk. *ğambazlyk*.

geamgi'ü sm. Glaser m. — Et. Türk. *ğamgy'*.

geami'e sf. Moschee f. [*Ali*] *se hotărește să pice în genunchi la dascalul de la geamia din Sulina ca să-î facă o scrisoare la Țarigrad* BOGD. POV. 120. — Et. Türk. *ğami'*.

geamli'c sn., pl. -curi, grössere, mit Glasescheiben bedeckte Fläche u. von einer solchen nach aussen abgeschlossener Raum: Glaswand f, -verschlagn, -korridor. *La răspîntia unei mahalale mărginașe strălucește de departe, în fel de fel de fețe, geamli'cul unei circiume* LIT. *Moroși făcu cîțiva pași prin geamli'cul care spînzura înlăuntrul curții* DELAVR. SULT. 151. — Et. Türk. *ğamlyk*.

geampara' sf. Kastagnette f. *Cine numără parale, El joacă cu ceamparale* erst das Geld, dann die Ware PANN NASTR. 49. — Daher vom Nachtigallenschlag ISPIR. LEG.² 292 u. 382 (*privighitorile trăgeau la geamparale numai din gușă, ca să fie mai dulce cîntarea lor*). — Geamparale Art Tanz SEV. NUNTA 281. — Gr. *cea-* PANN I. c., -*mba-* SEV. I. c. — Et. Türk. *çal-par'a*.

geană sf., pl. *ge'ne*, 1. LV. = pleopă: (Augen-)Lid n. *De voiă da somn ochilor miei și genelor* [τοῖς βλεφάραις] *mele adormitare* BIBLIA 1688 Ps. 131, 4. *Geana dreaptă de să va clăti* TREPETNIC 1779 GCR. II 123. *Era urduros la ochi, și genele pre margini roși* BERTOLDO 1799 das. 169. So auch WBB. TR.—Daher MUNT. FAM. *ochii imi dau, dau ochii în gene* ich schliesse die Augen (zum Schlummer). *Nu-l mai prindea somnul de bucurie, și de trei zile nu-î mai dase ochii în gene* ISPIR. LEG.² 97. Vgl. auch *Ene*. — 2. MOD. (Augen-)Wimper f. *Pleopile . . la margini au peri cari se numesc gene* VASICI 173. *De lacrimi înfocate, vă genele-mi sint pline* BOLINT. 1905, 245. — 3. wolkenloser, (de lumină) Lichtstreifen am Rande des Himmels. *O geană de se ivea pe cer, inima i-se'nveselea, poate, poate s'a drege vremea* NAD. NUV. I 126. *Spre apus se vedeau încă stelele sclipind . . , iar spre răsărit o geană trandafirie se înălța pe cer* GANE CL. VIII 97. — Daher: *Dacă ai fi întîlnit-o în geana zilei* [bei Tagesanbruch] URECHE LEG. 217. *Pe geana* [am Horizont] *cîmpului albiu* *Se vede-un codru mare* AL. POEZII III 138. — 4. MAC. Hügel m. *După dzeană angîur ș'amirălu* (Sprw.) hinter dem Hügel beschimpfe ich auch den Kaiser WEIG. JB. II 154. — Et. Lat. *gēna* «Augenlid».

geandi'r sn., pl. -ruri (?), gedeckter Melkraum der Schäferei COM. MOLD. — Et. Türk. *çady'r* «Zell».

geand'ra sf. MOLD. (NEAMȚ) Art kalte Maismehlsuppe COM. — Et. Unbek.

geanf'e's sn., sf. -suri, ehem. Art orientalischer Seidenstoff FIL. CIOC. 215 (*sandal ceanf'es* [sic], *canavăț, tafta*); BOLINT.¹ I 2 (*Cu șalvarî largi de geanf'ez* [sic, im Reime]).

Et. Türk. *ğanf'es* ZENKER 346 a, REDH.² 639 a.

geantă sf., pl. *ge'nte*, Tasche f zum Tragen, Umhängen, spez. (de călătorie, de vinat) Reise-, Jagdtasche. *El avea o geantă cu scrisori atîrnată de gît* FIL. CIOC. 328.—MOLD. dafür *tașcă*. — Gr. Dem. *gentu'tă*, pl. -*țe*. — Et. Türk. *ğanta*.

gea'r sn., pl. -ruri, inv. indischer, türkischer Shawl. *O rochie de gear* DOC. 1801 CL. IX 277. *Să am gearuri, negre, albe, Ce ne vin din Ispahan* BOLINT.¹ I 69. — Et. Türk. *ğar*.

gea'ver siehe *de'ver*¹.

gebe'l subst. Latakia-Tabak m FIL. CIOC. 117 (*Păturică . . fuma dintr'un ciubuc dulcea și parfumată plantă arabică numită gebel*).— Et. Türk. *ğebel tütünü* REDH.² 643 b.

gebhana', *geph-* sf. LV. Munition f, Munitionswagen m. *După dinșii mergeau tunurile și gebhanaia* NEC. COSTIN LET.² I 453. *Turcii luase și tunurile Nemților și gephanalele* [sic] *cu barutul* DION. TEZ. II 180. — Gr. Varianten siehe *Ș. INFL.* — Et. Türk. *ğeb hane'*.

gebrări' (a), prez. -*re'sc*, v. trans. a breihen TEOD. PP. 579 (*Cu țesala-l țesăla, Cu gebreaia-l gebrărea*).

gebrea' sf. Tuch n zum Abreiben des Pferdes TEOD. PP. 53 (*Cu țesala-l țesăla, Cu gebreaia mi-l ștergea*) u. 579; Variante MATER. FOLKL. I 151; MON. OF. 1875, 2269 (*preșuri, ghebrele* [sic], *țoluri*). — Et. Türk. *ğebre'* CIH. u. MIKL. TÜRK. EL.; bulg. *gebre* MARCOFF.

gela't siehe *geal't*.

gelă'ü siehe *gealăr'ü*.

gelep sm. LV. Viehhändler m fremder Nationalität. *Boerii unii și gelepii cumpăra vite de pe la oamenii pe fie-ce, de făcea cirezii* DION. TEZ. II 193. — Et. Türk. *ğelep*.

geliște (wie bet. ?) sf.: în ~a vîntului w o der Wind scharf weht POL.; PP. MOLD. GCR. II 333 (*Și a făcut aria în gelistea* [sic] *vîntului, Unde e drag voinicului*). — Et. Unbek.

gelui' (a), prez. -*lu'sc*, v. trans. MOLD. hobeln. *Calupurile* [de cașcaval] . . *stau așezate pe o scîndură bine geluită* DRĂGH. IC. 30. — Et. *gealăr'ü*.

geluitură sf., pl. -ri, MOLD. Hobelspan m. *Geluiturile . . cădea la pămînt foșnînd* NAD. NUV. I 89.

gemăna'r sm. Zwillingsskind *n* MAR. ORN. I 7 (*Unul dintre acești gemănari . . s'a prefacut în pasăre*); NAȘT. 59. — Et. Wahrsch. aus folgd. Worte erschlossen.

gemăna're sf., pl. -nă'ri, Arm *m* eines gegabelten Dinges. *Unghi de doao gemănari* [δύο χηλών] gespaltene Klauen BIBLIA 1688 Deut. 14, 6. *Vișel tânăr cînd răsare De-î cresc coarne și gemănari* [Klauen] *tare* Dos. Ps. in V. Ps. 68 Z. 104. Bes. (*căruș.*) eine der beiden am hinteren Ende des Langbaums (*inimă*) angebrachten, eine Gabel bildenden Stangen, die jenen mit dem Hintergestell verbinden: Spriesse *f*, Spreisse. — Et. Lat. *gemino*, -*are* «zu Zweien aneinander reihen». Vgl. auch *îngemăna' (a)*.

gemăna'riță sf., pl. -țe, Knabenkraut *n* (Orchis) BR. PANȚU.

gemanda'n etc. siehe *geamanta'n*.

ge'măt siehe *ge'met*.

gembăși'e 1. siehe *geambași'vc*. — **2.** *Gaukelei f* (?) NEC. COSTIN GCR. II 10 (*domnilor nu să cade a avea dragoste spre gimbăși* [sic] și *pehlivăni*).

ge'me (a) v. intr. 1. stöhnen, ächzen. *Părintele . . cam gemu cînd stătu pe scaun* der Geistliche stöhnte leise, als er sich niedersetzte RĂDUL. RUST. II 8. *De n'ar fi ochi și sprincene, Inima mea n'ar mai geme* IARN-BIRS. 329. — **2.** *de c. von etw. drückend voll sein, strotzen. Pe-atunci nu se căuta lustrul și pospăiala, ci să geamă* [dughiana] *de marfă* NAD. NUV. II 202. *Maîdanele Bucureștilor gemeau de soldați, care zăceau cu sutele în ploae* CL. XVII 41. — Gr. *Prez. 7 geamă; perf. gemu'tu; part. gemut; ger. gem'nd; adj. verb. gemător.* — Et. Lat. *gemo*, -*ere*. Auf Bedtg. 2 könnte ngr. γεμίζω id. mit eingewirkt haben.

ge'men etc. siehe *geamăn*.

ge'met sn., pl. -mete, (einmaliges) Stöhnen, Ächzen. *Țipetele, vătarea, gemătul* [wegen Metrumzwang statt *gemetele*, das Stöhnen] *celor ce mor* C. NGR. 101. — Gr. Jünger -*măt*. — Et. *a ge'me*.

genera'l sm. (neol.) General *m*. Steht im Range über dem *colonel*. Man unterscheidet ~ *de brigadă*, ~ *de divizie* u. ~ *comandant al corpului I etc. al armatei*. Gr. Aelter *ghen-*, POP. *ghenera'r(iu)*, *ghenăra'r(iu)*, *ghinăra'r(iu)*. — Et. *ghenera'l* = russ. *genera'l'u*, nach dem Deutschen.

geno's adj. grosswimperig DELAVR. SULT. 58 (*cu niște ochi negrii, blinzi și genoși*). — Et. *gea'nă*.

genu'chiu sm. Knie *n*: *a pleca ~chiu* die Kniee beugen; *a da în -chi*, *a cădea*, *a să lăsa*, *a să pune în* (auch *pe*) -*chi* (*înaintea cuiv* vor Jdm.) auf die Knice fallen, sich auf die Kniee niederlassen, (nieder)knien; *a pune*

pc. în (auch *pe*) -*chi* Jdn. (nieder)knien lassen. *Îi dădu în genuchi* [er fiel vor ihr auf die Kniee] *și-î sărută condurul* DELAVR. SULT. 101. *Maî mult nu-mi dă mîna să dau, căci sînt și eu cu genuchiu la gură* [auch bei mir ist Schmalhans Küchenmeister] BOGD. POV. 188. — Gr. LV. MUNT. -*nu'chiu*, MOLD. -*nu'nchiu sn., pl. -che*, auch -*chi* (mit *art. -chile*); jetzt MUNT. -*nu'(n)-chiu*, OLT. TR. -*nu'(n)che*, sämtlich *sm. (pl. mit art. -chiu)*, dgg. MOLD. -*nu'nchiu sn., pl. -chi* (mit *art. -chile*); BAN. *ghen-*. — Et. Vlat. *genuculum* für *geniculum*.

genu'ne sf. LV. Wassertiefe *f*, spez. (weites, tiefes) Meer. *Să scap.. de genuni adînci line'n față* Dos. Ps. in V. Ps. 68 Z. 46. *De-aû trecut prin genune Izrail cu minune* Ps. 135 Z. 53 (vom roten Meer). *A patrasprăzece* [sic] *noapte fumû purtați noi întru gerure* [aufs hohe Meer] AP. VOR. AP. 27, 27. *Gerurea chilichiască și pamfiliască nutămii* [Τὸ τε πέλαγος τὸ κατὰ τῆν Κιλίκιαν καὶ Παμφυλίαν διαπέλασαντες] 27, 5. Noch heute MOLD. (NEAMȚ) von einer tiefen Stelle im Wasser COM. — *Genunea de foc a iadului* der (feurige) Pfuhl der Hölle. *Oare sînt munci și tartar și genune de foc* Dos. VS. Noe. 24. — Daher bei neueren Dichtern: *Pin ce soarele s'o stinge în genunea cea adîncă* EMIN. 152. — Uebertragen CANT. GCR. I 360 (*Laslău . . vîzînd că cu ce să stea împotriva atîta genune de Tătari nu va putea*). — Gr. *geru're* AP. VOR. I c., *gero'ie* (korrupt?) COD. STU. HC. II 191. — Et. Nach AUREL CANDREA's Vermutung = lat. **gyro*, -*rōnis*, vgl. it. *girona (d'acqua)* «Wasserwirbel, Strudel».

geoi' (a) siehe *geui' (a)*.

gephana' etc. siehe *gebhana'*.

ge'r sn., pl. -ruri, Frost *m*: *e ~ mare* es ist starker Frost. *Voîu tremete erni grele și geruri* COD. STU. GCR. I 8. *Atîta aû fost de ger* [es war ein so grimmiger Frost] . . *cît . . mulți Leși și Cazaci aû înghețat* NEC. COSTIN LET.² 90. — Et. Lat. *gelu*.

gera'h sm. LV. MUNT. Chirurg *m*. *Doctoru și gerahu spitalului Colțea* DOC. 1794 Ș. ÎNFL. — Et. Türk. *ğera'h*.

geremea' sf. LV. Geldstrafe *f*. *Întrebîndu-l [domnul] cînd l-aû inchis și aû plătit atîtea geremele?* COGĂLN. LET. III 210. *Toți cădea [verfielen] în gerime'* [sic] BELD. ETER. 96. — Et. Türk. *ğereme'*.

geri'd sn., pl. -duri, ehem. Art Wurfspiess *m* der Türken, der zu gewissen kriegerischen Spielen diente. *Serbul . . De halca s'apropia Și din fugă azvirlea Geridul său chîar prin ia* AL. PP. 108. — Gr. QU. auch *geret*, *giret*, *girit*. — Et. Türk. *ğeri'd*, *ğiri'd* (gespr. -*rit*).

gerime' siehe geremea'.

Germăna'r npr. m. März m AL. PP. 34 in einem Verzeichnis angeblich volkstümlicher Monatsnamen; ION. CAL. 72 (*semănăturile făcute în Faur și Germinar* [sic]) u. 231 (*spre a o semăna și în Germinar*). — Et. Gelehrte Nachbildung von frz. *Germinar*.

gero's adj. frostig, eisig. *Fost-aî... într'același an iarnă grea și geroasă* URECHE LET.² I 178. *În băga cu picioarele goale în zăpada geroasă* DION. TEZ. II 193. *În geroase nopți de iarnă* AL. POEZII III 81. — Et. *ger*.

gerui' (a), prez. 3 -*ru'ește*, v. intr.: *geru-ește es friert*. *Dacă va ninge înainte de-a gerui, atunci promite o recoltă frumoasă* LIT. *Geamurile îi sunt înghețate tun, cu frunze geruite* [Eisblumen], *de nu le-ai răzui nici cu custura* DELAVR. SULT. 184.

geruia'lă sf., pl. -*ru'e* II, Frostwetter n. *A stat ninsoarea și s'a pus o geruia'lă de crăpau pietrele* DELAVR. IVȘV. 133. *Am putere să dau un frig și o geruia'lă peste tine de să înghețe mațele în tine* ISPIR. LEG.² 130.

get-bege't adj. *nevar*. FAM. von Menschen: (dem Stamme nach) vom reinsten Wasser, von echtem Schrot und Korn, pur sang. *Să alegeți deputați tot de-ai noștri, știți colea get-beget* AL. OP. I 42. [*Dascalul*] *m'o înjurat pe limba grecească și eu i-am tras câteva răspunsuri pe românește get-beget* [auf gul rumänisch] BOGD. BURS. 118. — Oft ~ *coada vacii* (siehe auch *côdă* 11 f): *Noi aștia get beget coada vacii, născuți crescuți și îmbătriniți în țara asta* GHICA 171. — Et. Türk. *ğed bi-ğed*, wörtl. «von Grossvater zu Grossvater».

geui' (a) v. trans. befriedigen, zufrieden stellen MUSTE LET. III 34 (*nepuțându-l geui cu cit îi da*); 93 (*să poată geoi* [sic] și *trebuințele domniei sale*); SBIERA POV. 43 (*eū nu măi* [lies *mă*] *pot giui* [sic] *acuma, căci n'am fost învățată așa*); 167 (*femeia lui cocea toată ziua și toată noaptea la pine și abia îl putea giui* [sic]). — Et. Unbek.

gevrea' sf. inv. u. Mac. feines Taschentuch QU. *Vicleana femeie scoase o gevrea albă din buzunar . . și își șterse ochii* FIL. CIOC. 211. — Gr. MAC. *ce*— MAR. NAȘT. 169. — Et. Türk. *çevre'* ZENKER 372 a, REDH.² 735 b.

ghe'b sn., pl. -*burî*, MOLD. Höcker m, Buckel. *Pe spinare [cămila] are două gheburî* INV. COP. 1878, 32. *Uite, m'a eșit gheb în spate stînd la stative* [ich habe schon . . einen Buckel bekommen] NAD. NUV. I 160. — Gr. *ghî'b* CANT. IST. IEROG. 89; WBB. — Et. Nicht direkt lat. *gibbus*; viell. **gibbūlus*, doch vgl. magy. *göb* id., nslov. *gib* «Biegung» etc.

ghe'bă sf., pl. -*be*, langer Bauernrock aus grobem Wollstoff, mit Schnüren verziert, oft mit viereckiger Kapuze. *Săteanul ș'aū imbră-*

cat gheba, zăbunul, cojocul și nu măi doarme noaptea afară GAZ. SAT. XIV 377 (Schilderung des nahendem Winters). *Să-ți dau chebea din spinare* AL. PP. 86. — Gr. MUNT. ~; MOLD. *che'be*, pl. -*bi* COM., -*burî* CREANGĂ CL. XVIII 456, -*be* AL. PP. 209. — Et. Vgl. türk. *kebe'* «grober Wollstoff».

ghe'be sf. pl. Art essbare Pilze, nach Panțu Hallim asch m (*Armillaria mellea* Vahl.), nach D. TERM. *Pfifferling* m (*Agaricus cantharellus*). *Anul acesta a găsit [el] ghebe (ciuperci) pe care le mănîncă ca ciorbă cu borș* APAR. SAN. I 211. — Gr. Sg. *ghî'a'bă* PANȚU. — Et. Unbek.

ghebo's adj. MOLD. bucklig. *La statul trupului său era girbov, ghebo* MIR. COSTIN LET.² I 336. — Gr. Auch *ghîb*-. — Et. *gheb*.

gheboș'a't adj. von Menschen, dann von Sachen: mit gekrümmtem Rücken, gekrümmt. *Întîlnește . . Pe-un român . . Gheboșat mergînd . . prin sat* SPER. AN.¹ I 241. [*Vînătorul*] *să poarte în geanta îmbăerată de gîlu-i gheboșat . . chiar pe odorul său de prepelicar* ODOB. PS. 184. *Pe-o vatră gheboșată, facută din citeva cărămizi sfărmate* BOGD. VECHI 24.

ghebre'a' siehe *gebrea'*.

gheci't sn., pl. -*turî*, LV. = *vad*: *Furt f. Apucase Sinan Pașa de trecuse peste Dunăre într'un ghecet* NEC. COSTIN LET.² I 485. — Gr. *ghece't* NEC. COSTIN I. c., *ghice't* MSCR. 1715 ARH. ROM. II 29. — Et. Türk. *geçit*.

gheenă sf., c. obl. -*ne*, (bibl.) Gehenna n, Hölle f. *Măi de folos îți este ție ca să piară unul din mădularele tale și nu tot trupul tău să se arunce în gheenă* EV. 1894 Matth. 5, 30. *Dar ce gurî de foc se cască! Vai, gheena s'a deschis* VLAH. GV. 7. — Et. Gr. *γέεννα*, ksl. *geenna*.

gheli'r sn., pl. -*rurî*, LV. Einkommen n, pl. Einkünfte. *Toate aceste gheliruri . . sint bune, nu tăgăduim, dar vin cu firuila* FIL. CIOC. 165. — Et. Türk. *gelîr*.

ghe'm sn., pl. -*me*, Knäuel m. *Unii aū socotit cum că ceriul . . este rătund ca ghemul* DESC. PR. CR. 85. *Inima lui Ioniță se strînse ca un ghem* I. wurde es angst und bange I. NGR. CL. III 345. *Sîn-Petru se facu ghem* [kauerte sich zusammen] *lingă Domnul și măi că nu sufla de frică* CL. XVI 264. — Gr. MAC. *glye'm*, nach MIHAIL. *glyo'm*. — Et. Lat. *glomus*, -*eris*. Das e, das auch anderwärts erscheint (ven. *gemo*, alb. *lyăms̄* etc.), wird aus einem vlat. *glēmus* erklärt.

ghemo'n siehe *ighemo'n*.

ghemui' (a), prez. -*mue'sc*, v. trans. wie einen Knäuel zusammendrücken, -ballen; *a să ~* sich zusammenkauern, ducken. *Îl legară de mîn și de picioare la un loc de-*

ghemuiră Dos. VS. Dech. 14. [*Femeia*] *iși ghemui copila la sin și ațipi* DELAVR. SULT. 170. *Arvinte dă semne că-î este frig și se ghemuește în așternut* AL. OP. I 839.

ghenăra'r siehe *genera'l*.

Ghena'r siehe *Janua'rie*.

ghēoa'ce siehe *gāoa'ce*.

ghēoce'l siehe *ghīoce'l*.

ghēonoa'e sf., pl. -no'i, Specht *m* (*Picus*). *Blestemul părinților... a făcut-o să fie gheonoae* ISPIR. LEG.¹ I 5. — Gr. Auch *ghīo-*, Qu. auch *ghēun-*. — Das Männchen heisst *-no'țū*, sm. — Et. Wohl nicht alb. *gjon* «Nachteule», sondern viell. zu *ga'ură*, als der Löcher hakende Vogel. Zur Form vgl. *găuno'su. ghēoa'ce=gāoa'ce*.

Ghēor'ghe (gew. gespr. *Ghīo-*) *npr. m.* Georg *m.* — *Sfintul* ~ der heil. G. (23. April), einer der Ziehtag, siehe *Dimi'trie. Mina nu le contenește [rumînilor] de la Sin-Gheorghe pîn la Sin-Dumitru* JIP. OPINC. 40. — Gr. Als Vorname ~ (MOLD. *-ghi*), FAM. *Io'rgu*, MOD. *Jo'rij* (= frz. *Georges*), gekürzt *Ghlo'* SPER. AN. 1892 I 38; *Dem. LV. Gheorga'che* (MIR. COSTIN LET.² I 332: *Iorga'chi*), jetzt *Iorda'che, Gheorghit'ă, Ghit'ă, Gu'ță*. — Als Heiligennamen POP. *Stn-Ghlo'rghe*, TR. *Stn-Glo'rz*, *-Jo'rz* (meist geschr. *-Glor'țū*), ferner *-Glo'rs* IARN.-BIRS. 62 im Reime mit *jos*, *-Jo's* TEOD. PP. 41 im Reime mit *frumos*. — Et. *Gīo'rz* = lat.-gr. *Georgius*; *Ghēor'ghe* = gr. Γεώργιος, ksl. *Georgij*; *Ior-* aus dem Ngr. (Γεώργης, Γεώργος).

Tot ce lipsește sub ghe..., ghi..
să va căuta sub bie..., bi...

10. — Gr. Fast INV. *ghēvgh-*, ferner *ghlavgh-BELD. ETER. LET.² III 289*. — Et. Türk. *kjar-gir*, vulg. *kjavgi'r* «steinernes Gebäude».

Ghe'rla npr. f. Szamos-Ujvár, deutsch Armenierstadt, Stadt in Ungarn, mit einem alten Schloss, das als Staatsgefängnis dient. — Et. Unbek.

gherlă sf., pl. -le, MUNT. POP. Gefängnis *n*, (Hunde-)Loch. *Sintem sătuî de gherlă și de prigonirile domnului director* VLAH. NUV. 189 (die Sträflinge sprechen). — Et. *Ghe'rla*.

gherme'c subst. MUSCEL Querholz *n* in der Mitte der Wagenleiter D. TERM. — Et. Viell. türk. *germek* «strecken».

ghermesit, -su't sn., pl. -turi, INV. Art Seidenstoff. *Capoate de filendreș, de ghermesuturî* ODOB. MV. 1894, 79. *Anteriile [boerilor mari] erau de ghermesit, de citarie*.. GHICA 501. — Et. Türk. *germswd* HAMMER Ș. INFL.

ghero'c sn., pl. -ro'curi, (neol.) Gehrock *m.* *Trăgindu-l de pulpana gherocului* XEN. BRAZ I 226. — Et. Deutsch.

ghe's sn., pl. -suri, MUNT. FAM. Stoss *m* in die Seite, Rippenstoss, den man giebt, um zu einer Handlung zu bewegen. *Toți rămaseră marmuriți de frumusețea lui și se uitară lung, dindu-și ghesuri* [indem sie einander anstiessen] DELAVR. SULT. 261. *El [năml. vinul] se ținea de mine și-mă da ghes să caz pe vine* PANN PV. ed. Müller I 97. *Calul o îmbărbăta și-î da ghes* [und trieb, spornte sie an]

Alles unter ghe..., ghi.. Fehlende
suche man unter bie..., bi...

gheorghin (gespr. *ghīo-*), *gherghin sm.* MUNT. Hage-, Weissdorn *m* (*Crataegus monogyna, oxyacantha*) BR. PANȚU. — Et. Unbek.

gheorghină (gespr. *ghīo-*), TR. *ghergh- sf., pl. -ne*, (neol.) Georgine *f* (*Dahlia*). *Mărgăritărel, verbine și vanili și gherghine* ODOB.-SLAV. 114.

gherda'n siehe *ghlorda'n*.

gherghof sn., pl. -furi, Stickrahmen *m*: *a coase la* (Qu. auch *în, pe*) ~ sticken. *Opt prostiri cu marginile cusute la gherghof* [mit gestickten Rändern] AL. OP. I 432. — Et. Türk. *gergef*.

gherghin(ă) siehe *gheorghin(ă)* u. *Glurgină*.

gherghir sn., pl. -ruri, gewölbte, mit eiserner Tür u. eisernen Fensterläden versehene Kammer mit Steinmauern, im Erdgeschoss befindlich u. zur feuersicheren Aufbewahrung von Kleidern etc. dienend, jetzt nur noch in älteren Häusern zu finden. *Îa chiamă flăcăii.. să-ți dee alte strae din gherghir* BOGD. POV.

să meargă înainte ISPIR. LEG.² 18. *Uritul singurătății îi da ghes* [drängte ihn, năml. sich zu verheiraten] *și nu-l lăsa în pace* ISPIR. BSG. 89. — Et. Unbek.

gheseft sn., pl. -turi, FAM. (unlauteres, faules) Geschäft: *a umbla după ~uri* unlauterem Gewinn nachgehen. — Et. Deutsch.

gheseta'r m. der unlauterem Gewinn nachgeht, der sein Profitchen zu machen sucht.

ghetă siehe *ghla'tă*.

ghetări'e sf. Eiskeller *m*; Eisschrank. — Et. *ghia'tă*.

gheto's adj. 1. eisreich, frostig. *Au fost iarna goală și ghețoasă* URECHE LET.² I 193. — *2. fig.* frostig, kalt. *Poate că acuma este soția.. vre-unui neamț ghețos și pedant* I. NGR. CL. I 51.

gheturî siehe *ghla'tă*.

ghetu's sn., pl. -suri, 1. Eis *n* als meteorologische Erscheinung MSCR. ca. 1750 GCR. II 59

(iarna va fi tare..., ghețuș va fi mult); Div. 15 b (alții intrind în ger și în ghețuș ca cum ar intra în căldură și în feredeu). — 2. MOLD. Glatteis n. S'a făcut un ghețuș de nu te mai poți ținea pe picioare CREANGĂ D.

ghëunoa're siehe ghëonoa're.

gheve'ciū siehe ghive'ciū.

ghevghi'r siehe gherghi'r.

ghia'ră sf., pl. ~, Krallen f, Klaue von Raubtieren u. Vögeln. Acele doao pasări fiind în ghiarale lor cite o piatră MSCR. 1783 GCR. II 129. Mă duc s'o scap pe copilă din ghiarale Grecolui AL. OP. I 1598. — Gr. Pl. LM. -re, MOLD. BAN. POP. gheră. — Et. Der Zshg. mit sp. port. garra id. u. rum. a zgîria' «kratzen» ist fraglich.

ghia'tă sf., pl. ghe'te, MUNT. Halbstiefel m, -schuh für Männer u. Frauen (= MOLD. botină). Budulea . . curătea ghe'tele și hainele d-lui profesor SLAVICI CL. XIV 105. — Gr. Sg. auch ghe'tă. — Et. It. ghetta «Gamasche».

ghia'tă sf., pl. ghe'ti, 1. Eis n: rece ca ghița eiskalt; mă dau pe ~ ich glitsche auf dem Eise, kaschle; zahăr de ~ Kandiszucker. Ia a rămas ghița 'n casă sie blieb starr vor Schreck im Zimmer SBIERA Pov. 94. Topitu-s'ău ghe'țile [das Eis] PP. OLT. CL. X 214. Focul, grindinea, zăpada, ghe'țile [ksl. golotū] COR. Ps. 148, 8. — Pl. ghe'țuri Eisstücke, (pl.), -schollen BOGD. VECHĪ 24 (acel trup pe care nu-l face a se clinti . . ghe'țurile ce se zdrobesc de el). — FAM. bani ~ bares Geld. Baloturile de tutun sînt transportate la Havana și plătite cu bani ghița LIT. — Pescărel de ~, pasăre de ~ Wasserstar m (Sturnus cinclus) BUC. MAR. — Iarbă de ~ Eiskraut n (Mesembryanthemum crystallina) QU. — 2. Hagel m MAR. NUNTA 787. — Et. Lat. glacies.

ghiaur sm. Gjaur m, bei den Türken Schimpfname für Ungläubige. Chiamă pre ghiaurii ce sînt boerii acei țări MIR. COSTIN LET.² I 298 (der Sultan zum Grossvezier). — Et. Türk. gjaur.

ghia'ver siehe de'ver¹.

ghia'vghi'r siehe gherghi'r.

ghi'b siehe ghe'b.

ghibirdic sm. MOLD. FAM. Knirps m, kleines Kerlchen. Eram un ghibirdic și jumătate CREANGĂ CL. XV 448. — Et. Unbek.

ghibo's siehe ghebo's.

ghicășe'l siehe bicaș.

ghiceală sm. Rätselaufgeber m DELAVR. SULT. 258: nu e ghiceală și păcală ca să ne dea . . de ocară es giebt keinen Rätselaufgeber und Schalksnarr, der uns zum Gespött der Leute machen könnte [näml. weil wir seine Rätsel nicht lösen können]. — Et. a ghici; nach păcală gebildet.

ghici' (a), prez. -ce'sc, v. trans. 1. raten, erraten. Gicește ce mî-a răspuns rate, was sie mir geantwortet hat C. NGR. 58. Și nu au putut [ei] să gicească gicitoarea în trei zile BIBLIA 1688 Jud. 14, 14. Avea o uitătură . . cam ascunsă, de nu-l ghiceai nici cît [so dass man nicht im mindesten erraten konnte] ce-ar vrea și ce n'ar vrea DELAVR. SULT. 25. 2. LV. u. POP. viitorul etc. die Zukun(t etc. weis-, wahr-sagen. Și mergea Eliniă la dinșii [näml. la acei copaci] de le vrăjia și le gicia INDR. 568. Vrăjitoarele aū putere . . a ghici soarta oamenilor AL. PP. 10. Ghicitor, -toare Wahrsager(in), Kartenschläger(in). — Gr. Lv. (auch MUNT. TR.) u. MOLD. gici', MUNT. MOD. ~. — Imper. FAM. ghi'ci bzw. g'ci. — Et. Der Zshg. mit slav. gata'ti (serb. nbulg.), gadati (ksl. russ. poln. etc.) ist fraglich.

ghicitoa're sf., pl. -toar', Rätsel n. Ghici ghicitoarea mea: Ce nod cu gura se 'noadă și cu mîini nu se deznoadă? PANN GCR. II 370. Deșchide-voiu în psaltire gicitoarea mea [cō πρόβλημα μου] BIBLIA 1688 Ps. 48, 4.

ghicitor'i pl. (m.?) 1. DIMB. MUSCEL Herbstzeitlose f (Colchicum autumnale) PANȚU. — 2. PIT. Hundszahn m (Erythronium dens canis) PANȚU.

ghidi'! interj. FAM. mit folgd. nom. od. voc., drückt tadelnde Verwunderung aus: În loc să mă mîngie la supărare, îi vine chef de ris? Ghidi ștregar [der Schlingel]! AL. OP. I 497. Ghidi, potlogar nerușinat! Buzunarele și-s pline de chifle 1297 (der Herr zum diebischen Diener). Ghidi, ghidi, ghiduș ce ești [scherzh.: ei, ei, du Schelm]! Aici mî-ai fost? Ia vină 'n-coace la nănășelul să te pupe el! CREANGĂ CL. IX 341 (der Wolf zum versteckten Zicklein, das sich verrät). — Et. Türk. gidi'.

ghiduș sm. MOLD. = mucalit: Spassmacher m, -vogel. Bată-l vintul de baron! Mare ghiduș era și nostim AL. CL. II 143. — Et. Anscheinend zu ghidi'.

ghidușesc adj. Spassmacher-Dos. VS. Ian. 22 (idolo-slugașii . . , podobiți cu un feliu de obraze ghidușești [Narrenmasken]).

ghiduși'e sf. MOLD. spassige Handlung, Erzählung: Spass m, Posse f, Schnurre. [Preotul] eșind din biserică să duce la crișmă și îmbătîndu-să face ghiduși măi mult decît mascaragiū DOC. 1815 MELH. CH. 411. Ursariū invașă urșii de micî a juca ș'a face ghiduși INV. COP. 1878, 24. Ce rizî . . ? «Nimic. Ian Chir Manoli spune ghiduși» AL. CL. III 277.

ghiftui' (a), prez. -tu'e'sc, v. trans. MOLD. = a îndopa: (cu mîncări mit Speisen) vollstopfen. [Mama] așa îl ghiftuise Că copilașul gîngăș de tot să holnăvise DONICI 94. Un vis-ternic . . Vrînd cu bani să-l ghiftuiască [pe

domn] BELD. ETER. 118. *Trușăși, ghiftuiți de patimi* CON. 281. — Gr. *bi-* CANT. IST. IEROGL. 205 (umgekehrte Schreibung?). — Et. Viell. verw. mit *buft, bufte*.

ghigili'c *sn., pl. -ce* (?), MOLD. Schlaf-, *Nachtmütze f.* Să nu-l lase să se culce noaptea fără ghigilic BELD. ETER. 8. *Vodă era cu ghigilic de noapte pe cap* GHICA CL. XIV 2. — Gr. *ghicel-* GHICA 4, *-geali'c* ARICESCU Ș. INFIL. — Et. Türk. *geçelik*.

ghigorț *sm.* Art Fisch ISPIR. LEG.² 386 (*Intr'o zi când scoase apă, văzu în ciutură un ghigorț*). Nach D. IALOM. Weissfisch *m* (Cyprinus alburnus). — Et. Unbek.

ghigosii' (a), *prez. -se'sc, v. trans.* MOLD. POP. mit Faustschlägen zusammendrücken QU. *Și după ce intră [diavoliu] cu toții în-lăuntru* [näml. in turbincă], *Ivan începe a-i ghigosi mușcălește* CREANGĂ CL. XII 24. — Gr. *big-* ȘEZAT. II 149. — Et. Unbek.

ghila'n *adj.* BOTOȘ. von Rindern: weiss gestreift D. TERM.—Et. Zu ksl. *bélü* «weiss».

ghilbaș *sm.* BRĂILA Art Wurst aus gehacktem Schweinefleisch MANOL. IG. TAR. 262 u. 321. — Et. Vgl. ksl. *klūbasa*, poln. *kiel-basa* etc.

ghilea'lă siehe *bilea'lă*.

ghilea'tă siehe *gălea'tă*.

ghili' (a) siehe *bili' (a)*.

ghiloma'n *subst.* (Richt-)Block *m* LIT. (*Condannatul se urcă vesel pe eșafod și-și puse capul rîzînd pe ghiloman*). — Et. Unbek.

ghilosii' (a), *prez. -se'sc, v. trans.* MOLD. POP. schminken QU. *Acasă cucoana? «Acasă; dar se ghilosește acum»* AL. OP. I 421. — Gr. *bil-* STAM.—Et. Zu *a bili'*, mit eigentümlichem Suffix.

ghimber, *inv. u. POP. -rîu* *subst.* Jngwerm. *Copturile.. Făcute.. Cu cuișoare, Cu ghimber, Cu piper* PP. MAR. NUNTA 510. — Gr. TR. *-bir* PANȚU. — Et. Vgl. magy. *gyömbér*, serb. *gjumbir*.

ghimi'e *sf.* Art Segelschiff CRON. ANON. MAG. IST. IV 309 (*Alexandru Vodă.. intră intr'o ghimie de s'au dus la Ruși*); AL. PROZĂ 149 (*Pe luciul Dunării se ivi o ghimie cu pinzele umflate*). — Et. Türk. *gemi* «Schiff».

ghimigi'ü *sm.* Matrose *m* DOC. 1793 Ș. INFIL. (*ciți șăicari său ghimigiü vor trebui după mărimea vasuluü*); MSCR. 1769 CL. IX 326 (*Vedeă ghimigiü jucînd, De prin corăbiü jucînd*). — Et. Türk. *gemiği*.

ghim'p siehe *ghim'pe*.

ghimpa' (a) siehe *inghimpa' (a)*.

ghimpariță *sf., pl. -țe*, Dornengras *n* (Crypsis) BR.

ghim'pe' *sm.* Stachel *m*: *șez, stau (ca) pe ghimp* ich sitze wie auf Nadeln. *Aceștia* [näml. copiii] *era un ghimp în cugetul negru al și-*

gancei SBIERA POV. 111. *Tîlnindu-să cu un leu inghimpat și schiopătînd, i-au scos ghimpul* DOS. VS. Martie 4. *Spiritul său* [näml. al Romînului] *este.. înarmat de un ghimpe satiric ce își arată virful în multe din zicerile sale* AL. PP. 69. — Syn. *Ghimpe*, Stachel überh., bes. des Igels, Stachelschweins etc., u. *fig.*; *ac*, St. der Biene, Wespe etc.; *spin*, St., Dorn an Pflanzen.—Gr. *INV. u. POP. ghim'p*.—Et. Alb. *gjämp*.

ghim'pe' *sm.* Gimpel *m* (Fringilla pyrrhula). — Et. Deutsch.

ghimpo's *adj.* stachlig. *Ca un ariciu de cei ghimpoși* BOGD. POV. 19. *Cu toege ghimpoase bătut* DOS. VS. Sept. 5. — *Iarbă ghimpoasă* Dornengras *n* (Crypsis) u. *Kammhirse f* (Panicum Crusgalli) BR.—Et. *ghim'pe'*. **ghimuru'c** siehe *ghum(b)ru'c*.

ghin *sn., pl. -nuri*, 1. Hohlmeissel *m* der Zimmerleute u. Böttcher. — 2. spitzhackenartiges Gerät, mit dem die Fischer Regenwürmer ausgraben D. TERM. — Et. Unbek.

ghinăra'r siehe *genera'l*.

ghindă' *sf., pl. -de*, Frucht der Eiche: *Eichel f.* *Tot copaciul ghindii* [βαλάνου] *Vasanului* BIBLIA 1688 Jes. 2, 13. Auch als Kartenfarbe: *popa de ~* der Eichelkönig. — Gew. kollektiv: *porcii mănîncă ~* die Schweine fressen Eicheln. *Dumbrava roșie.. a fost arată de Leși înjugați la plug și semănată cu ghindă* AL. PP. 174. — Gr. *Sg. INV. TR. -de* GLOSS. sec. 17. HC. I 282, LEX. MARD., B. HMST.; nach CIP. GR. I 23 auch LV. in Texten (vgl. dgg. ~ BIBLIA 1688 Jes. 44, 14). — Et. Lat. *glans*, *-dis*.

ghindă' siehe *gintă*.

ghinda'r *sm.* 1. MUNT. bisw. Eiche *f* QU. *De sus de pe ghinda unde era urcată, Pisica.. se adresă.. La tigrul* ALEX. 323. — 2. BUC. Eichelhäher *m* (Garrulus glandarius) MAR.

ghindură *sf., pl. -ri*, Drüse *f* (Organ des tierischen Körpers; dgg. *gilecă* krankhafte Anschwellung), spez. *Mandel f* im Halse. *Gușă dacă se umflă, saü gîtița saü ghindurile ei* FILIP. AGR. 119. — LV. nicht belegt. — Gr. *Dem. ghindurea'*, *-ri'că*, *pl. -re'le*. — Et. Lat. *glandula*.

ghindura're *sf., pl. -rări*, Angina *f* (Krankheit) TESAL. ENC. I 92. Wohl Neubildung des Verfassers.

ghi'nț *subst.* Art Werkzeug der Schuster, nach COM. Stempel zum Einpressen von Verzierungen CREANGĂ CL. XV 449 (*pilă, cîocan, ghinț, piele, ață*). — Et. Vgl. frz. *guinche* «Glättholz».

ghintui' (a), *prez. -tue'sc, v. trans.* 1. *o țeavă, o armă de foc* einen Lauf, eine Schusswaffe ziehen (= mit Zügen versehen). *Pușca*

mea cea ghintuită Am visat-o ruginită AL. PP. 216. — 2. = a *șintui*: mit Nägeln, Stiften beschlagen HASD. IV. 88 ([*Ghioagele*] *erau suptiri în mânuchiū, groase și ghintuite cu cue la capătul opus*); FRÎNCU MOȘI 23 (*o furculiță . . cu plăselele de os ghintuite*). — Et. Zu 1: *ghînt* «Zug» WBB. = deutsch «Gewinde», vgl. klruss. *gvint*; zu 2: unbek.

ghințură (wie bet.?) *sf.* Enzian *m* (Gentiana) WBB. — Gr. Auch *din-, in-, gin-, en-, -nzură*. — Et. Mittelb. aus lat. *gentiana*.

Ghio' siehe *Ghëor'ghe*.

ghioacă etc. siehe *găoa'ce*.

ghioagă sf., pl. -ge, (mit Nägeln beschlagene Streit-)Keule. *Și o ghioagă nestrujită, Cu piroane șintuită, Care cînd o învîrteam, Proașcă prin dușmanî făceam* AL. PP. 169. — Et. Vgl. alb. *kljorkă*.

ghioalcă adv. ud ~ klatsch(e)-, pudelnass, a uda ~ kl. machen NÂD. NUV. I 44 ([*cîncele*] *Lupeii cu coastele lipite de foame și ud ghioalcă*); II 233 (*o lapoviță în două cu ploae te udă ghioalcă*). — Et. Unbek.

ghiobec sub't. BRĂILA Bauernrock *m* APAR. SÂN. I 66. — Et. Zu *ghëbă?*

ghio'c sm. 1. Kaurimuschel *f.* Wird von den Zigeunerinnen als Schmuck u. zum Wahrsagen (*a căuta în ~*) verwendet. *Cozile lor atîrnate [năml. ale țiganelor] purtau ghio'ci și mărgele* RAL. SUV. 7. — Pop. alb ca *~ul* schneeweiss. *Juruindu-se că ia va face-o [nănl. cămașa] albă ca ghiocul* SBIERA POV. 45. — 2. Flocken-. Kornblume *f* (Centauræ phrygia, C. Cyanus) QU. *O fetiță de la țară . . Se gătește la izvoară Cu ghioci și viorele* C. NGR. 224. — Gr. Zu 1: dem. *ghioce'l* MAR. NUNTA 296. — Zu 2: *dîo'c* PANȚU. — Et. Gegen lat. *cochlea u. concha* «Schnecke» spricht namentlich *î, nicht i*. Das Wort scheint jedenfalls mit *găoa'ce* verwandt zu sein.

ghiocea'r, pop. -riū sm. COV. BRĂILA Inhaber eines *ghiociū*: Fuhrmann *m*. *Un ghiocear, cu căruța trasă de un cal nepotcovit* LIT.

ghioce'l sm., pl. -ce'i, Schneeglöckchen *n*, -tröpfchen (*Galanthus nivalis*, *Leucojum vernum*). *A ghiocilor grămadă Ce se strecoară prin zăpadă* RÂDUL. RUST. I 202. — Gr. Auch *ghëo-* QU. — Et. Anscheinend dem. von *ghio'c*.

ghio'ciū sn., pl. -ciuri, COV. BRĂILA Art kleiner, gew. von einem Pferde gezogener Fuhrwagen zum Transport von Getreide etc. — Et. Türk. *gjøë* «Uebersiedlung».

ghiojgorea' adv. inv. MOLD. FAM. ohne weiteres, geradezu, sans façon. *Și noi să ne lăsăm așa ghiojghioare [lies -ghioarea] să ne despoie?* AL. OP. I 41. *Și ați crezut voi ca vi-s'or trece coțcăriile așa ghiojgorea ca în satul lui Cremene?* AL. CL. VII 452. *Unde*

s'a văzut vr'odată să se poată din topor Ghiojgore' așa de-odată să [se] cîoplească un popor? IANOV CL. II 42. *Așa cu impozitele. Eeee! prea ghiojgore'* [sie treiben es gar zu arg] AL. CL. I 280 (Klage des Bürgers). — Et. Türk. *gjøz gjöre'* «sehenden Auges, offen» ZENKER 771 c, REDH.² 1589 b u. 1591 b.

ghio'l sn., pl. -luri, (de apă Wasser-) Schlund *m* CREANGĂ CL. XI 187, von Einem, dessen Durst gewaltig gross ist (*mare ghiol de apă trebuie să fie în mațele lui*); ȘEZĂT. II 228; COST. — Et. Türk. *gjøl*.

ghio'lcîū sn., pl. -cluri, Tr. Leinwand *f* QU. *Cu ie de ghiolcîū, Cu trei ruje 'n conciu* BIBIC. 180. — Et. Magy. *gyolcs*.

ghio'ld sn., pl. -duri, leichter Stoss in die Seite BAR., GLOS. AC.; ISPIR. LEG.² 290 (*cotoșmanul se dete pe lingă stăpînul său și pe suriș îi dete ghiold* [und stiess ihn heimlich an]). — Et. Scheint mit *ghio'ldu'm* u. *ghio'nt* verwandt zu sein.

ghio'lda's sm. LV. Genosse *m*, Kamerad. *Unindu-se cu agalele cetății, i-aū tras pe toți a-î fi ghio'ldași și a-î urma după gîndul și socoteala lui* DION. TEZ. II 185. — Gr. *hio-dion*. TEZ. II 187 u. 190, *io-* COGĂLN. LET.² III 253. — Et. Türk. *jolda's*, ngr. *γιοδάσης*.

ghio'ldu'm sn., pl. -muri, = *ghiont* NÂD. NUV. 149 (*Să-ți dau eu ghioldumuri ca la miliție*); 209 (*ocări de la cei mari, pumni și ghioldumuri pe sub fâlcii de la cei mai mici*). Et. Vgl. *ghio'ld*.

ghiomoto'c siehe *glomoto'c*.

ghionoa'e siehe *ghëonoa'e*.

ghiont sn., pl. -turi, (Rippen-)Stoss *m*, Puff, Knuff. *Am sărit peste mese, pentru a nu primi mai multe ghionturi decât puteam da* IANOV CL. VII 312. *Cazarma, cu lăturile de la cazan și cu ghionturile pe sub fâlcii* VLAH. GV. 72. *Pumni și ghionturi se preschimbă, se văd bețe ridicate* I. NGR. CL. IV 392. *Bărbații se uită unii la alții, iar femeile își dau ghionturi* [stossen sich an] CL. IX 4. — Et. Unbek. Vgl. *ghio'ld*.

ghionti' (a), prez. -te'sc, v. trans. mit der Hand, der Faust (an-, fort)stossen, puffen, knuffen. *Plecaii spre ușă ghiontind lumea dinaintea mea* CL. XV 53. *Damele își șopteau și se ghionteau* [und stiessen sich an] C. NGR. 57.

ghiorăi' (a) siehe *chiorăi' (a)*.

ghior'da'n sn., pl. -ne, (Frauen-)Haltsband *n*. *La git avea un ghiordan de rubine* FL. CIOC. 345. *Ca podoabă n'avea decit un ghiordan și citeva șiraguri de mărgele* NÂD. NUV. I 4. *Și gherdanele [τὸς χλιδῶνας] și brăfăriile și inelele* BIBLIA 1688 Jes. 3, 19. — Gr. LV. u. MOLD. *gher-*. — Et. Türk. *gerda'n*; zu *ghior-* vgl. ngr. nach *Ș. INFL. γιορνάν*.

ghiorde'e sf. Art Pelzjacke der Frauen QU. *Cocoana preoteasa . . e bine îmbrăcată, Pourta doar două ghiordee* SPER. AN. 1893 III 49. — Gr. ~ NAD. I c.; LV. -di'e, -dea', -de'ică QU. — Et. Türk. *kürdi'*, *kjurdü'*.

ghiordu'm sn., pl. -muri, Art Kartenspiel. *O gramadă de musafirî se și așezase la ghiordu'm* GHICA CL. XIV 4. — Gr. Auch *ghior-*. — Et. Türk. *gjördü'm*.

Ghi'orghe etc. siehe *Ghë'o'rghe* etc.

ghiorghioli'ü siehe *ghiorghiuli'ü*.

ghiorla'n sm. MOLD. FAM. Schmähwort für ungeschliffene Bauern: Rüpel *m*, Rülp. *Te-a scoș săracul fecioru-meu între oamenii dintre ghiorlanii tăi* NAD. NUV. II 123. *N o mai venit ghiorlanu cel de Stan?* AL. OP. I 599. — Et. Wahrsch. zu *ghio'rț* (vgl. auch *a ghiorăi'*), also eig. «Einer der Rülps».

ghio'rț! interj., ahmt das Rülpsen nach MUNT. QU. [*Hagiul*] *suge un fund de tinichia [cu braga]. Ghio'rț, ghio'rț, ghio'rț* [er rülps wiederholt]. «*Zeamă de agurida. Cine s'o bea?*» DELAVR. PAR. 156. — Et. Lautnachahmend, vgl. deutsch *Grölz* «Rülps».

ghio'tură sf. : cu -ra (BOGD. VECHĪ 7: *de-a -ra*) FAM. in Masse, haufenweise. [*El*] *dă.. cu pomada Lubin pe păr și pune parfüm cu ghiotora [sic] în batistă* ROS. TROT. 20. *Și mă asculta [Nica] și unde nu s'apucă de însemnat la greșele cu ghioturape o draniță* CREANGA CL. XIV 366. — Et. Türk. *götüre'*.

ghiozda'n sn., pl. -ne, Tasche mit geraden, steifen Wänden: *M*appe *f*, (Akten-, Brief-etc.) *T*asche. *Apoi vezi școlarii mulțime cu ghiozdanul spinzurat, Gol de cărți, dar plin de-arșice* SIHL. 92. *Nică-odată nu ese în vaza lumii fără ghiozdan la supțioară* VLAH. GV. 89 (von einem Journalisten). — Gr. *ghiz-* AL. CL. VII 381. — Dem. -dăna's, pl. -șe, u. -no'l, pl. -læ. — Et. Türk. *güzdän*.

ghipca'n sm. Schmähwort für Pferde: *S*chindmähre *f* (?) CODR. DIAL. (nach CIH.); AL. OP. I 397 (*cine ține poștele? cine-î ocupăciul ghipcanilor?*); 414 (*D-zeu să te ferească . . De ghipcani ce stau în loc*). — Et. Vgl. magy. *gebe*.

ghi'ps siehe *i'psos*.

ghi'rcă sf., pl. -ci, c. dr. art. -căi, *G*las-, *H*art-, *B*artweizen *m* (*Triticum durum*). — Et. Unbek.

ghîțma'nî sm. pl. MOLD. Art Gebäck QU., nach H. I 894 = *alivenci*. *Aduc în masă plăchie, meșniță, ghîțmanî* SEV. NUNTA 4. — Gr. ~ SEV. I c., *ghîțma'nî* 220, *ghîțma'ne*, *ghis-ma'ne* sf. pl. H. I c. — Et. Unbek.

ghîude'n sn., pl. -nuri, Art *f*la *c*he *W*urst. *O minca [ei, näml. carnea astfel gătită] ca pastramăia de Tarigrad sau ca ghiudenu* DION. TEZ. II 222. *Să-î cumpere icre,*

licurini și ghiudenuri FIL. CIOC. 233. — Gr. -de'm IANOV CL. II 42; pl. -ni *m*. FIL. CIOC. 164. — Et. Türk. *göde'n*.

ghiu'j sm., voc. -jule, MOLD. FAM. Schmähwort für Greise: alter Knaster. *Auzi ghiujul! . . Să se însoare cind e bătut de brumă ca un zbirciog* AL. CL. III 246. *Fugi la naiba, ghiuj bătrîn* AL. PP. 326. — Gr. *ghiu'jală'ü* BOGD. POV. 27. — Et. Vgl. alb. *gjüş* «Grossvater». Anderer Herkunft dürfte *vij* (s. d.) sein.

ghiu'l sn., pl. -luri, ganzes Stück Gewebe: Stück *n*, *W*ebe *f* TEOD. PP. 85 (*Ghiuluri de bumbac, Teancuri de postav*); BUR. CAL 107 (*Blănuri de samuri, Ghiuluri de mătasă*). — Et. Viell. türk. *kül* «Ganzes» REDH.² 1559 b.

ghiulea' sf. (Kanonen-)Kugel *f* (wogegen *glonț* Flintenkugel). *O ca ghiulea Izbită de un tun încercat cu o ca de praf* AL. CL. VIII 50. — Et. Türk. *gju'le*.

ghiuliu's, -lu's subst. Landtag *m* NEC. COSTIN LET.² I 495 (*și atunci făcură ghiuliuș acolo la Cluj*); CONST. CAP. MAG. IST. I 280 (*ghiuluș făcîndu-se de toată țara . . l-au ales craiu unguresc*). Verschieden von *giuluș* (s. d.). — Et. Magy. *gyüles*.

ghium(b)ru'c subst. inv. u. PP. DOBR. Zoll *m*, Zollamt *n* bei den Türken. *Ești cu capul stricat . . Ghiumuruc [sic] de n'ai plătit* PP. DOBR. CL. XIV 153. *Un galion fiind lângă gumruc [sic] în mijlocul mării, s'au aprins* COGALN. LET.² III 274. — Gr. Varianten siehe *Ș. INFL.* — Et. Türk. *gümrük*.

ghiu'ni'e sf. PRAH. (zid.) Winkel *m* *ss* *n* D. — Et. Türk. *gönice* Zenker 780 b = gr. *γιοβία*.

ghiordu'm siehe *ghiordu'm*.

ghiorghiuli'ü adj. inv. rosenrot, rosa. *Am să cumpăr o rochie de halastîncă Florică, da știți, colea ghiorghiu'ie* AL. OP. I 181. — Gr. Varianten siehe *Ș. INFL.* — Et. Türk. *gülgülü* REDH.² 1564 a.

ghive'ciü sn. MUNT. I. ~, pl. -ce, 1. *B*lumentopf *m*. *Plante cu soț mare, ghivece cu zambilă* DELAVR. PAR. 31. — 2. *B*ratpfanne *f* PANN PV.⁴ I 37 (*văzînd gîscanul în gheveciü [sic] adus, Aburit, fierbinte*). — II. ~. pl. -cufi, Art *F*leischgericht, das mit allerlei Gemüse zubereitet wird: *Olla potrida f*. *B*eliebtes Nationalgericht. *Dar capamale, Ghiveciü, sarmale* CL. XI 89. — Daher *fig.* *R*agout *n*, *S*ammelsurium. [*Scrisoarea*] *era un ghiveciü retoric . . în care se citaü o mulțime de cărți și de autori francezi* VLAH. GV. 89. — III. *cărbuni* ~ GHICA CL. XIX 295, *cărbune de ghivaciü [sic]* TARIF 1870 COL. BUJOR I 1352 *H*olzkohlen (pl.). — Et. Türk. *güve'c*.

ghivi'nt sn., pl. -turi, (Schrauben-) *G*ewinde *n*. 3 *cheptici* [*S*chneideeisen?] *de tăiat ghivint la șurub* MON. OF. 1880. 1421. — Gr. *W*BB. auch *ghive'nt*, *gheve'nt*. — Et. Deutsch.

ghivintui' (a), prez. -tu'e'sc, v. intr. Gewinde schneiden.

ghivizi'ŭ adj. PP. DOBR. MUNT. dunkelrot (?). *Şede'n pinzã ghivizie* CL. XIII 279.—Gr. -vergiti' ŞEZÄT. I 117.—Et. Türk. *güvezî* ZENKER 780 b, REDH.² 1598 a.

ghi'zd sn., pl. -duri, 1. Art Daube f zur Herstellung von Brunnenkränzen u. Auszimmerung von Schachtwänden. *În preajmã . . eraŭ aruncate obezi de roate, juguri de cur, ghizduri, doage* ODOB. MV. 1894, 94. *Această temnişã subteranã avea o intrare pãtrãtã, susţinutã de toate pãrşile cu ghizduri de lemn întocmai ca ale puşurilor* FIL. Cloc. 333 — 2. pl. Brunnenkranz m, -kasten. *Sub un nuc . . era o fintinã. Lingã ghizdurile ei ne-am aşezat* DELAVR. PAR. 330. *O fintinã cu ghizdele de stejãr şi cu un capac deschis în laturã* CREANGÄ CL. XI 177. — Gr. Zu 2: MUNT. ~uri, dem. *ghizdure'le*; MOLD. *ghizde'le*; ferner sg. *ghizdea'* TEOD. PP. 442 (*La ghizdea'ua puşului*). — Et. Unbek.

ghi'zdã sf., pl. -de, Hosentatz m, -klappe f (schliesst die Vorderseite zwischen Hüfte u. Beinen ab, öffnet sich von oben nach unten) COM. OLT. — Et. Unbek.

ghi'zdav adj. MOLD. INV. prächtig. *Gãtatu-te-am . . polate foarte ghizdave* DOS. VS. Oct. 6. *Prezum chipul frumos şi icoana ghizdava ochiul veseleşte* CANT. IST. IEROGL. 246. [*Provincialul*] *o să-ţi spue că s'a jucat comedia lui Vodevil care e foarte ghizdava şi nostimã* C. NGR. 286. — Et. Ksl. *gy'zdavü*.

ghizdãvi'e sf. MOLD. INV. P r a c h t f. *Cu frumuseştea ta şi cu ghizdãvia ta* BIBLIA 1688 Ps. 44, 5.

ghizde'iŭ subst. 1. Lu z e r n e f (Medicago sativa, falcata). *La cai să daşi în ghizdeiu verde Cosit din noaptea Sfintului Gheorghe* FUND. 120. — 2. Hornklee m (Lotus) BR. PANŢU. — Gr. vi- POEN. PTB. BR.—Et. Unbek.

ghizde'le siehe *ghi'zd*.

ghiz'e sf. Art moirierter Seidenstoff Doc. 1786 REV. Toc. I 57 (*ghiz'e*); Doc. 1821 das. III 333 (*1 scurteicã . . de ghizea'*); FIL. Cloc. 215 (*alagea, citarü şi gazii de Prusa*). — Et. Vgl. nbulg. *gizi'ja*.

ghizluc subst. Art Männerrock PP. DOBR. CL. XIV 152 (*Ghişã ghizluc işi croia*). — Gr. Dem. -lucel das. — Et. Wahrsch. Türk. *güz-lük, zu *güz* «Herbst», also wörtl. «Herbstrock».

gibui' (a), prez. -bu'e'sc, v. trans. MOLD. POP. erwischen. *Se vede că i-a orbit D-zeu de nu m'au putut gibui* CREANGÄ CL. XIV 367. — Et. Unbek. Vgl. *gãbji' (a)*.

gi'ce (a) siehe *zi'ce (a)*.

gici' (a) siehe *ghici' (a)*.

gi'de sm., c. dr. art. ~a, c. obl. art. ~i, pl. *gizl*, MUNT. Henker m, Scharfrichter. *Veni*

gidea şi o chemã la osindã ISPIR. LEG.⁴ I 61. *Capul său şi al soşilor săi cad sub securea gidei* BALC. 22. *Sintem proşti de ne supunem unui gide* [fig.: Henkersknecht, Schinder] FIL. Cloc. 301.—Gr. C. dr. art. ~le AL. PP. 199. Et. Unbek.

gidili' (a), prez. 1 *gidil*, 3, 6 -lã, 7 -le, v. trans. kitzeln. *Flãcãul . . P'ascuns îi da [fetei] cu cotul, o gidilã p'ascuns* RÄDUL. RUST. I 73. *Mã gidil ich bin kitzlig. Un miros de fum . . işi gidilea urit nasul* NÄD. NUV I 30. *Aste versuri minunate care gidele auzul cu plăceri neimitate* C. NGR. CL. III 46. *Orî-cit de gidilaşi aşi fi de fum* [von dem Hochmut] *puterii* JIP. RÄUR. 94. *Iarã pre altul [diavolul] la beşie şi la curvie gidileazã [reizt, verführt]* DOS. VS. Apr. 3. — Gr. Aelter -deli' MUNT. -dela', -dila'; BAN. *gidzãla'* (prez. *gidzãl*). — Prez. 3 -le C. NGR. I. c., -leazã DOS. I. c. — Et. Wahrsch. lat. *cattello, -are, zu *cattus* «Katze», von dem man auch prov. *gatilhar*, frz. *chatouiller* herzuleiten pflegt. Vgl. auch die lautliche Aehnlichkeit von deutsch *kitzeln*, engl. *kittle* mit *Katze*, *cat*.

gidilicio's adj. kitzlig.

gidili'ciŭ subst. Kitzeln m, Jucken n CREANGÄ CL. XVII 114 (*moş Ioan Routã . . avea gidiliciu la limbã [war nicht auf den Mund gefallen]; adicã spunea omului verde în ochi . . cind îl scormolea ceva la inimã*).

giffii' (a), prez. *giffiü*, auch -fie'sc, v. intr. keuchen. *Dupa dinsa sosi şi Covrig roş la fuşã şi gifiind de mult ce i-se tăiase rasuflarea* I. NGR. CL. VII 52. *Troene cit casa, boii gifue călcindu-le* NÄD. NUV. I 201. *Academia noastră . . aleargã pe gifuite [keuchend] dupã geniu unei limbi inchipuite* JIP. RÄUR. 108.

Gr. MOD. auch -fui'. — Et. Lautnachahmend.

gi'g siehe *vi'g*.

gi'gt adj. schmuck, zierlich MUSTE LET.² III 17 (*acea nevoinşã deşartã carea o fac cei bătrini [die eitle Mühe, die sich . . geben] ca să meargã netezã, isteşã, împodobişi, curaşi şi gigit*); PP. CL. XVIII 40 (*Dar cine l-a rãsãdit [näml. firul de iarbã]? Ionişã trup gigit*); AL. OP. 721 (*Du-te ca gindul, te fă ţãranca [verkleide dich als Bäuerin] Şi te 'ntoarce vesel, gigit*). — Et. Unbek.

gi'gea adj. nevar. (Kindersprache:) schön, hübsch, lieb. *Dupã ce l-au dus [pe copil] la fereastrã, moaşã zice: Uită-te la lume: cicea! cicea!* MAR. NAŞT. 92. *Tãticule, ce eşti tu aşã supãrat? . . cã n'a fost mama cuminte şi gigea cu tine [und lieb zu dir]? VLAH. DAN II 171 (das Kind zum Vater). — Gr. QU. ci'cea, gigi'oã. — Et. Naturlaut. Doch vgl. auch türk. *gişi*.*

gigii' (a), prez. *gigiiü*, auch -gie'sc, v. intr. MOLD. von Gänsen: schnattern, gackeln. *Şi gişti şi raşe, speriate, Fug, gige şi macãesc*

RĂDUL. RUST. I 150. *Între semei, ca de la giğıtutul giğıtelor, nu se mai înțelege nimic, vorbesc toate de-odată* CL. IX 4. — MUNT. *da-für a girii*. Et. Lautnachahmend, vgl. *ga'-ga'!*

gi'l' interj. gluck!, glul! Ahmt das Geräusch des Trinkens nach. *Pune plosca la gură și gil, gil, gil* SEV. NUNTA 48.

gilălui' (a), prez. -lue'sc, v. trans. hassen Ps. ȘCH. Ps. 33, 22 (și *cine gilăluește* [οἱ μισοῦντες] *dereptul greși*); verfolgen AP. VOR. AP. 22, 4 (Și *această cale gičăluiiū* [lies *gilăl-*; ἐδίωξα] *pină la moarte*); neiden Jac. 4, 2 (*ucideți și gilăluiși* [ζηλοῦτε] și *nu puteți dobindi*). — Et. Magy. *gyűlölni* «hassen».

gi'lcă sf., pl. -ci, Drüsengeschwulst f, spez. geschwollene Mandel. [Copilul] *cel care pătimea de gilci, s'a îndreptat?* IANOV CL. II 44. — FAM. *a freca pc. de gilci* Jdn. Mores lehren, ihm heimleuchten. *Darlas' că mi-l-am frecat eu de gilci* AL. OP. I 1581. *Il de n'aș fi mort, ce frecătură de gilci aș trage lui Flutur și lui Odoabaș!* 624. — Gr. Dem. *gilkul'ță, pl. -țe.* — Et. Slav. *ga'lka* (poln. *galka*, czech. *halka*, weissruss. *halka*) «Kugel, Galle» wird den Lauten nicht gerecht.

gilceavă sf., pl. -cevi, 1. Lärm m MARG. 88 a (*aici* [năml. *în biserică*] *unde ne chiamă Hs. cătră dinsul, să fie atita turburare și gilceavă?*); BIBLIA 1688 Prov. 6, 14 (*unul ca acesta gilcevi* [ταραχῆς] *intărește la celate*); Ez. 7, 7 (*nu cu gilcevi* [μετὰ θορύβων] *nici cu chinuri*). — 2. (lautes) Gezänk, (heftiger) Streit, Hader (stärker als *ceartă, sfadă*). *Și vorba se preface în supărare, supărarea în ceartă și ceartă în gilceavă* DELAVR. PAR. 148. *Cind mai mulți din artiști dramatici cei mari s'au încăerat la gilceavă* I. NGR. CL. V 338. *Divanul său gilceava* [διαλέξεις] *înțeleptului culumea* Div., Titel. *Caută ~ er* sucht Händel; *caută ~ cu luminarea* er ist überaus streitsüchtig, ist ein Streithammel. *Dacă n'ăi putere, nu căuta ~ od.*, scherzh. die Rede des Zigeuners nachahmend, *dacă nen'ăi puterintă, la ce mai chichirezi ~?* (Sprw.) wer sich an Dinge wagt, denen er nicht gewachsen ist, hat sich die Folgen selbst zuzuschreiben. — Gr. Pl. -*cevuri* GHICA 327. — Et. Zu ksl. *glukū* «Getöse», *glūka* «Getümmel», vgl. magy. *gercsáva* «Streit».

gilcevi' (a, a să), prez. (mă) -ve'sc, I. v. trans. zanken machen, entzweien TICH. 29 u. 31 (*Leul . . a trimis pe vulpe ca să-i gilcevească* [pre *tauri*] și *să-i desparță*). — II. v. intr. u. refl. lv. lärmern, tumultuieren, lärmend zanken. *Și călăreții să vor gilcevi* [θορυβήσουνται] BIBLIA 1688 Nah. 2, 3. *Boerimea și mazilimea . . au început a gilcevi* [laute Klage zu erheben] *cătră capigi-bașa și*

a-și spunere că . . NECULCE LET.² II 277. Să-și potoale . . și ales pre pedestrime . . ce gilceviai mai tare NEC. COSTIN LET.² I 445. *Gilcevitus'ău Iordachi Vornicul cu Nicolae Vodă dinaintea agăi* II 86.

gilcevo's adj. streitsüchtig, zänkisch. *Și din gură, ca o meliță, nu mai tace* [ia]. *apoi gilcevoasă de să te ferești de ia cale de trei poște* POP.-BAN. 158.

gildă'ū sn., pl. -dăe, Quelle f COM. MUNT.; PP. DOLJ ȘEZĂT. IV 218 (*Nici fîntînă nici gildă'ū* *Ca să-mi stîmpăr focul meu*). — Et. Unbek.

gile'tcă siehe *jile'tcă*.

gi'lgără sf., pl. -ri, Art Krankheit der Schafe DRĂGH. IC. 31 u. 39, FILIP. AGR. 133. Soll bes. Jährlinge befallen u. der Egelsucht (*gâlbează*) ähnlich sein. — Et. Viell. zu *găr-găriță*.

gilgii' (a), prez. gi'lgii' u. -gi'e'sc, I. v. trans. gurgeln machen, lassen. *Ceîlălți gilgii'ău narghilele său se jucau cu bănuși* RAL. SUV. 36. *Boerul se spulă, gilgie* [gurgelt] *lung apa menită a-și răcori gițelejul* URECHE LEG. 353. *Par'că-l aud acuși cum gilgie la apă* [wie er gurgelnd Wasser schluckt] NAD. NUV. I 173 (von Einem, den man ertränken will). *Un melancolic lied nemțesc pe care țărani germani îl gilgiesc* [gurgelnd singen, jodeln] *adunați în cor* ODOB. Ps. 106. — II. v. intr. gurgelnde Töne hervorbringen: gurgeln, sprudeln. *Și petrec . . Cugura la cep de bute, De-aud vinul gilgiind* AL. PP. 314. *Fiară sâlbatică din gura căreia gilgii'a* [schoss] *singele ca dintr'o saca* ISPIR. LEG.² 140. *Și-și gilgie glasul răgușit din fundul pieptului* OLL. CL. XVI 83. — Et. *gil!*

gilgii'a'lă sf., pl. -gi'e'li, Gurgeln n, Sprudeln. *În gilgii'ata singelui și în riruri de plînsoare* JIP. RAUR. 68.

gilita'n I. sm. = bitlan (s. d.) MAR. (nicht *gilita'n*, wie unter letzterem Worte irrt. angeben). — II. sn. siehe *gilita'n*.

gimba' (a) v. trans. täuschen, hintergehen, betrügen NEC. COSTIN LET.² I 433 (*trimis-aș Alexandru Vodă să-l poută gimba* [pe *Iacov Vasilie*]). Noch jetzt MOLD. POP. ȘEZĂT. II 229. — Et. Unbek. Vgl. *gimbosi' (a)*.

gimbe'r etc. siehe *cimbe'r*.

gimbosi' (a), prez. -se'sc, v. trans. täuschen, hintergehen, betrügen COD. STU. HC. II 122 (*că elū* [năml. *dracul*] *cu păcatul între* [lies *-tră*] și *gimbosește omul*); Ps. ȘCH. häufig. zB. Ps. 14, 2 (și *nu se gimbosește* [ksl. *ulisti*] *cu limba sa*), 11, 4 (*Potrebește Domnul toate rosture gimbositoare* [ksl. *lstivye*], 72, 18 (*dereptū gimbosirea* [ksl. *lištenie*] *lorū pus-ăi lorū reū*), Deut. 32, 35 (*cindū gimbo-si-se-va* [ksl. *soblaznitse*] *piciorul lorū*). — Et. Unbek. Vgl. *gimba' (a)*.

gi'mț *subst.* Lende *f* COR. Ps. 37, 8 (Că gințul mieu [ksl. *lendvijen mojen*] implu-se batjocure); Ps. Șch. das. (oimțul).—Et. Unbek.

gînd *sn., pl. -duri*, *Sinn m:* a) Denken *n*, Gedanke *m* (siehe auch *ba'te* (a) I 22 u. 23): Zi și noapte, gîndul îi era la fată [weilten ihre Gedanken bei der Tochter] NAD. NUV. I 19. Bețivului tot la vin i-e ~ul (Sprw.) der Säufer denkt nur ans Trinken. Se ducea posomorît, De gînduri negre muncit AL. PP. 100. Cum să nu mă îngrijesc și să nu-mă fac fel de fel de gînduri cînd te văd așa? VLAH. IC. 56. Cit despre a se ajuta unii pe alții, nici gînd nu era [das fiel Keinem ein] ODOB.-SLAV. 16. Ca gîndul [schnell wie der Gedanke, der Blitz] să mă duci Colo'n zarea celor culmi AL. PP. 74. Su-ți ei gîndu de la ajutoru meu! rechne nicht auf meinen Beistand! JIP. OPINC. 71.—Mit *prep.* (alphabetisch geordnet): Mulți, îngînați de succesele națiunii, la care nici cu gîndul nu gîndise [an die sie auch nicht im Traume gedacht hatten], își atribuiau lor tot meritul GHICA XIX. Omul lui D-zeu cu gîndul dracului der Wolf im Schafspelz Z. VI 677. Cîrcîmarul cu un ~ și bețivul cu alt ~ (Sprw.) der Esel und sein Treiber denken nicht überein. Racliș intră [în casă]. Dan îl urmări cu gîndul [in Gedanken, im Geiste] VLAH. DAN II 39. Păi, daŭ eŭ cu gîndul [ich denke] că nici dv. . . nu prea aveți chiag de galbeni URECHE LEG. 100. Da' am iscodi ceva. . . care să-i aducă mintea la cap mai din vreme? Hai? cum daŭ cu gîndul [was meinst du wohl]? RĂDUL. RUST. II 157; siehe auch *da'* (a) I 12. Mă iaŭ de (ȘEZĂT. I 97 *pe*) ~uri ich mache mir Gedanken, werde unruhig, besorgt: Dar de la o vreme, cultura asta sistematică [a fiului său] îl înglodase cam rău în dat. ri. Boerul se luă de gînduri VLAH. DAN I 103. Cum are să vie ministrul pentru niște ticăloși ca voi? . . . Să vă pîră din gînd una ca asta [schlagt euch das aus dem Sinn] VLAH. NUV. 198. Pe cînd urmărea în gînd [im Geiste] o conversație închipuită [cu bătrînul], îl văzu viind VLAH. DAN II 38. Las' dacă nu i-a da odihna pe nas, zise boerul în gîndul său [dachte . . . bei sich] CREANGĂ CL. XII 23. Cine-i flămînd, pînea-i în ~, celui flămînd pita-i în ~ u. ähnl. (Sprw.) der Hungrige denkt nur ans Essen. Nici în gînd nu era lui Nicolai Vodă de mazilie așa de grabă și fără veste [Fürst Nikolaus dachte nicht im entferntesten an, hätte alles eher erwartet als eine . . . Absetzung] MUSTE LET.² III 42. Nu-mi vine în ~ cuvîntul das Wort fällt mir nicht ein (= kommt mir nicht ins Gedächtnis). I-a dat în gîndu lui întîiu [er kam zuerst auf den Gedanken] să facă școală de teslărie JIP. OPINC. 68; siehe auch *da'* (a) II 7. Cînd grăești și nu te-ascultă, pune 'n gînd [denke dir, stelle dir

vor] că ești la moară GOLESCU Z. III 236. Das-calul de la biserica unde sluja popa, văzînd lipsa lui atîtea zile, a intrat la gînduri [wurde besorgt] ȘEZĂT. IV 186. Ne-am despărțit gă-sindu-ne amînd i la un gînd [eines Sinnes] GHICA XXIV. Se potrive [el] la un gînd cu nașu-său Marin într'o zi cînd le bătă amînduror la ochi o păreche de cai bunî de tot ai unuî moșnean [er hatte denselben Gedanken wie . . . M.] RĂDUL. RUST. II 278. Eŭ voesc să mă insor, să iaŭ o fată gînd la gînd [eines Sinnes mit mir, die eben so denkt wie ich] ISPIR. BSG. 27. Pe ~ri sinnend, nachdenklich: Mă mir, zise, pe gînduri, Cozmin DELAVR. PAR. 6. Omul, trist, cade pe gînduri [wird nachdenklich] și s'apropie de foc AL. POEZII III 8 (Herbstlied). Iorgu rămase pierdut pe gînduri [in Gedanken verloren] XEN. BRAZI 37. Cuvintele «va urma» de la sfîrșitul epistolei mele . . . m'au cam pus pe gînduri [haben mich etwas nachdenklich gemacht] GHICA CL. XVIII 81. Staŭ pe (LV. în) ~uri ich denke nach, überlege: Turcu . . . stă nișel pe gînduri . . . ș'apoî îi zice GHICA VII. Să fie stătul mult în gînduri ser-dariul MIR. COSTIN LET.² I 324. Ceasuri întregi stătea dusă pe gînduri [in tiefem Sinnen] NAD. NUV. I 135; siehe auch *du'ce* (a) II 4 c. C. imî trece prin ~ etw. geht mir durch den Sinn, Kopf, fällt mir ein: Dar bătrînei nici prin gînd nu-i treceaŭ [kamen nicht im entferntesten in den Sinn] astfel de comedii CL. XV 98. Trăind omul, cînd și cînd Află ce nu-i dă prin gînd [Dinge, von denen er keine Abnung hat] Z. II 776. — b) Absicht *f:* Obliscie și Leșii gîndul [die Absicht, den Plan] lui Schindir-Pașa MIR. COSTIN LET.² I 267. Fe-ciorii de boeri . . . se întrunivă cu gînd [in der Absicht] de a cere de la domn vindecarea suferințelor țării AL. CL. III 58. Tu ai, surată, gînduri bune [meinst es gut mit mir] COȘB. 90. Fă-mi cămașă de fuior, Că mi-i gîndu [ich habe im Sinne] să mă 'nsor IARN.-BIRS. 365. Cui stă gîndul la 'nsurat, Îmblă pare că e beat PP. MAR. NUNTA 93. Lăutarii . . . n'aveau gînd [dachten gar nicht daran] să vie să cînte BOGD. POV. 216. Puiŭ ~ (ISPIR. BSG. 83 *de* ~), imî puiŭ în ~ să . . . ich nehme mir vor zu . . . Am pus gînd să-mă fac casă BIBIC. 355. Șaŭ pus ciocolii în gînd să ne stîrpească de pe fața pămîntului XEN. BRAZI 211 (die Bauern sprechen). Am pus ~ rău cuiŭa (MIR. COSTIN LET.² I 355 *pre en.*) ich habe Böses im Sinne, führe Böses im Schilde gegen Jdn. Am de ~ să . . . ich habe die Absicht, heabsichtige zu . . . Eu de mult aveam de gînd sa sfătuesc pe Măria Ta la aceasta C. NGR. 124. — c) Wunsch *m*, Wille: Nu mă plînge, că 'n curînd Împlini-voiu al tău gînd AL. PP. 207. Las' să fie Chiar o sută . . . Dacă nu-i care mi-i gîndu

[wenn es nicht der ist, nach dem mein Herz steht] IARN.-BIRS. 109. *D'ar fi după gindul ei* [wenn es nach ihr ginge], *Sultânica... ar trebui să fie și mai și decît nevasta arendașului* DELAVR. SULT. 38. *A plecat după stăpîn, cu un gînd să găsească și cu zece nu* [möchte aber am liebsten keinen finden] Z. IV 619 (vom faulen Knecht). *Mult aleargă, s'ostenește, Cal pe gînduri* [nach seinem Sinne, Wunsche] *nu găsește* AL. PP. 86. *Cu lacrimi te-oîu ruğa Ca să faci pe gîndul meu* [nach meinem Wunsche] 142. — Et. Vgl. magy. *gond* «Acht, Sorge».

ginda'c sm. Käfer m. *Nici scoate balegă din gura ta ca gîndacii* MARG.¹ 39 a. *Și ca niște pietre scumpe gîndăceii zmăltuiți Strălucesc și se alungă printre erburi tăinuți* AL. CL. III 75. — Spez.: ~ *de mătase* Seidenraupe f (Bombyx mori); ~ *de turbă, de turbat*, auch ~ *de frasin, verde, gîndăcel* spanische Fliege, Kantharide (Cantharis visicatoria); Tr. ~ (de *Maîu*) *Maikăfer* m Melolontha vulg.; Weiteres siehe MAR. INS. — Gr. Dem. -*dăce'l, pl. -ce'l*. — Et. Wahrsch. dissimiliert aus **ginga'c*, zu kl. *gagnati* «murmurare», vgl. *ginga'nie* u. *gîză*.

gindi' (a), prez. -*de'sc*, I. v. intr. u. trans. denken. *Pun capul pe căpătîi și gîndesc la tine 'ntîi* IARN.-BIRS. 89 (wofür üblicher *mă gîndesc*). *Atunci* [năml. in tinerețe] *lumea cea gîndită* [die ideale Welt] *pentru noi avea fință* EMIN. 139. *Cum să nu mă 'ngălbenez De-atîta gînd ce gîndesc* [von so vielem Denken] IARN.-BIRS. 189. *Stău în codru și gîndesc Ce să fac ca să trăesc?* AL. PP. 254. *Cînd gîndești c'o să trăești, Atuncea te prăpădești; Cînd gîndești să scapi de-un rău, Vine altul și mai greu* IARN.-BIRS. 222. *Iancul Vodă... gîndi că, de va merge la Turci, va avea piră multă, și gîndia să nu pîee* [und fürchtete für sein Leben] NEC. COSTIN LET.² I 471. *Unde nu gîndești, acolo-l găsești* (Redensart) er ist Hans in allen Gassen. *Mila d-zeiască e mare de bucură pre om cînd nu gîndește* [unverhofft] NECULCE LET.² II 197. *Taci... tu să gîndești stăpînului nostru așa* [wie kannst du unserm Herrn so etwas zumuten]? ISPIR. LEG.² 339. *Îl muștra cugetul greu că gîndise de rău pe frate-său* [dass er seinen Bruder verdächtigt hatte] URECHE LEG. 130. — Lv. u. PP. *gîndesc de c.* ich denke an etw. = ich bin im Geiste damit beschäftigt, es macht mir Sorgen. *Bogdan Vodă... nu gîndia la domnie, ce de nevoia sa* URECHE LET.² I 224. *Măcar și ascultă [ei] cuvîntul lui D-zeu, iară mai mult gîndesc de bani cumu-i vor adaoge* VARL. CAZ. 138. *Codrean... Cu Șanta se drăgostește și de plată nici gîndeste* AL. PP. 88. *Tu tot bci și veselești, De holeră nici gîndești* 38. — *Gîndesc să...* ich (ge)denke, beab-

sichtige zu... *Cînd gîndești să te întorci?* wann gedenken Sie heimzukehren? — II. *a să ~ 1. la c.* an etw. denken. *Răiți simte în clipa asta că milioane de Romîni se gîndesc la el* VLAH. IC. 111. *Din nenorocire el nu se gîndi* [dachte er nicht daran] *a-l pune pe hîrtie* [năml. sonetul] *și pină a două zi îl uită* AL. CL. III 60. *D-zeu... te surpă cînd nu te gîndești* [wenn du dich dessen nicht versiehst] MUSTE LET.² III 56. — 2. nachdenken, bedenken, überlegen. *Stău în cîmp și mă gîndesc Cu ce o să viețuesc* AL. PP. 228. *Îți dau trei zile să te gîndești* [Bedenkzeit] I. NGR. CL. III 34. *Ei i-am spus că m'oîu gîndi* [dass ich es mir überlegen werde] *Șapoî mă voiî hotări* IARN.-BIRS. 44. — || *gîndit* adj. überlegt, bedächtig. *Gazda mare-i om gîndit* IARN.-BIRS. 414. *După cum lecția curgea mai repede saî mai pe gîndite* [bedächtiger] DELAVR. PAR. 260. — *Pe ne-te* ehe man sich's versieht. *Procopsirea pe negîndite* [das plötzliche Emporkommen] *a atîtor trepăduși și aventurierii* VLAH. GV. 58. — *gîndito'r* adj. nachdenklich.

gînere sm. 1. Schwiegersohn m. *Cine e... ca David credincios și ginere împăratului?* BIBLIA 1688, 2 Reg. 22 14. — 2. MUNT. Tr. MAC. Brăutigam m. *Am găsit să vă căsătoresc pe amînduă; aștept acum curînd să sosească ginerii voștri din Tarigrad* ODOB. MV. 1894, 76. *În toate zilele-l vezi în birje, gătît ca un ginere* VLAH. GV. 108. — Gr. Tr. POP. *ju'n-*. — Mit pos. (c. dr. u. obl.): ~-*mîeu, -tău, -său*. — Dem. *gînera's* SPER. AN. 1892 I 135; zu 2 *gîneri'că*. — Et. Lat. *gîner, -ri*; *ju'n-* ist an *ju'ne* angelehnt. Zur Bedtg. vgl. gr. γαμβρός, hebr. *chasan* mit Bedtg. 1 u. 2.

gîneri' (a), prez. -*re'sc*, v. trans. zu seinem Schwiegersohne machen. *De ce nu l-ai gînerit, cucoană?* AL. OP. I 765.

gîneri'că siehe *gînere*.

gîneri'e sf. Eigenschaft, Stand des Schwiegersohns, Bräutigams ISPIR. LEG.¹ I 50 (*Primeșc cu bucurie... gîneria ce-mă dai* [die Ehre, dein Schwiegersohn zu werden]); BIBLIA 1688 Cant. 3, 11 (*în zioa gîneriei lui* [γυμπεύσεως αὐτοῦ]).

gîneroa'ică sf. Braut f (?) TEOD. PP. 362 in einer Besprechung (*Gînerielecu gîneroa'ica*).

gîngăi' (a) siehe *gîngăvi' (a)*,

gînga'nie sf., pl. -*gă'nii*, kleineres Tier, bes. Insekt. *Și toată gîngania* [ἐρπετόν] *ce este vie, voă va fi de mincat* DOS. PAR. 1683 (= Gen. 9, 3) CCR. 241. *Groapă adîncă... plînă de gîngăni veninate și de bălauri* DOS. VS. Sept. 30. *I-se făcu milă de biata gînganie* CL. XV 465 (von einer Wespe). *Tovarăși de jucării copilului îi era florile cîmpului, pa-sările cerului, fluturcii și gîngăniile* ISPIR.

LEG.² 122. *Bălaurî, aspide . . , vidre . . și altă mulțime nenumărată de gingăni și jigăni înspăimintătoare* CREANGĂ CL. IX 112. — Et. Ksl. *gargna'nije* «Murmeln», also urspr. wohl «summendes Tier».

gingaș adj. zart, heikel, empfindlich. *Cel moale întru tine și cel gingaș* [τροφερός] foarte BIBLIA 1688 Deut. 28, 53. *Binele pururea este gingaș și pentru păcatele oamenilor nu în multă vreme stătător* MIR. COSTIN LET.² I 290. [EL] *nu era gingaș, bea vinarsul și pe nespălate ca și pe mîncate* RETEG. IV 8. *Copiliță Romîncuță . . Cu chip dulce luminos, Cu trup gingaș, mlădios* AL. PP. 20. *S'o deștepte-î vine milă, Că-î gingașă, că-î copilă* 51. *Cum de probozire era gingaș tare* da er gegen Schelte sehr empfindlich war SPER. AN. 1892 I 265. — Gr. *Dem. gingășe'l*. — Et. Magy. *gyönge*; das Suff. scheint aus *gyöngeşég* «Zartheit» erschlossen.

gingăși (a), prez. -șe'sc, I. v. trans. heikel machen Dos. Ps. IN V. Ps. 105 Z. 45 = v. 14 (*Și-î gingășia pentru bucate* [in Bezug auf die Speisen]). — II. a să ~ zärtlich tun, sich zieren BIBLIA 1688 Esth. 5, 1 (*și pre una [din roabe] să răzima [ia] ca cînd s'ar gingăși* [ὡς τροφεβομένη]).

gingăși'e sf. Zartheit f, Heikelkeit, Empfindlichkeit. *Nică tinăra prăsilă, gingășia* [der zarte, empfindliche Teil] *turmei tale Nu va suferi la toamnă de schimbări de vremi fatale* OLL. HOR. 248. *Cîte odată s'aû obicinuit a se face Iordanul* [die Wasserweihe] *și în divanul curții dinlăuntru, . . pentru gingășia gerului* [wegen Empfindlichkeit gegen den Frost] GHEORG. LET.² III 317.

gingav adj. stotternd, stammelnd. *Desfătată va fi limba gingavilor* [μοιλάων] BIBLIA 1688 Jes. 35, 6. *Preoți bătrîni ca iarna cu gingavele glasuri* O duc [năml. pe regina moartă] *cîntînd prin tăiniși* EMIN. 89. — Et. Ksl. *gan'gnavă*.

gingăvi (a), prez. -ve'sc, I. v. trans. stottern machen. *Dragostea mă gingăvește, și tu n'ăi nicî un pi-poc de milă* AL. OP. I 903 (ein Stotterer spricht). — II. v. intr. stottern, stammelnd. *Ertare, gingăi cavalerul* CL. IV 65. — *Gingăi't* adj. der stottert, stotterig. *Eû . . , zice unul blond și gingăit . . , am găsit un-un bo-bo-boc de fata* DELAVR. PAR. 212. — Syn. Siehe *bilbiu* (a). Vgl. auch *gongăni* (a). — Gr. In Bedtg. II meist -găi'; WBB. auch -găni'.

gingăvi'e sf. Stottern n, Stammelnd (als Gebrechen). *Să-mi dezlege* [Domnul] *gingăvia limbii și să-mi lumineze mintea* ANT. DID. 32.

gingi'e sf. 1. Zahnfleisch n. *Printul . . ș'a rinjit ceî doi dinți negri din gingia de sus* DELAVR. PAR. 17—Gew. pl.: *Oasele mele . .*

să uscară și numai gingiile mele a dinților rămaseră SICR. DE AUR CCR. 118. *Să mi-să prinză limba* De *gingini* Dos. Ps. IN V. Ps. 136 Z. 24. — 2. *Abhang m* DRĂGH. IC. 34 (*să se facă a borta în gingina unui mal*). — Gr. MUNT. ~, MOLD. *g'ingină*, pl. -ni, ISTR. *jinjiră*, *dzindziră* QU., ferner sg. *g'ingene* m. (*un gingene mă zgîrcos*) FILIP. AGR. 123, *gingea' f.* B., pl. *ginge'l* im Reime MAR. SAT. 159. — Et. Lat. *gingiva*. In MOLD. -nă (woraus ISTR. -ră) scheint das n aus der Auslautsilbe herübergenommen, die Tonversetzung von den Substt. auf -gină, -gine (*pălla'gină*, *ma'r-gine*, *funi'ngine*, *peci'ngine*) hervorgerufen zu sein.

gingirli'ü, gînglurli'ü adj. MUNT. 1. FAM. *cafea gingirlic* türkischer Kaffee mit Schaum (*caîmac*) QU. *De la mine o cafea gingirlic geaba, pentru Efendi* DELAVR. IVȘV. 72.—2. von Menschen: *reizen d* MARION Ș. INFL. (*fete tot una și una, gîngiurlii nu alt ceva*). — Et. Wahrsch. türk. *gijili* «glänzend geschmückt» REDH.² 696 a.

gini'stru, ini'stru subst. Ginster m (Genista) BR. — Et. Mittelb. aus lat. *genista*.

gînj sm. aus einem Zweige od. aus Rinde, Bast durch Winden in grünem Zustande hergestellter, gew. eine Schlinge od. einen Bogen bildender Strick. Findet bei den Bauern vielfache Verwendung, wie zum Verbinden gewisser Teile an Fuhrwerk u. anderen Geräten, zum Befestigen eines Tores (an Stelle von Angel u. Riegel) etc. *Fagi și brazii ceî măi obli și măi groși, [el] îi strimba de-î făcea ginji* RETEG. III 60. *Părinții lui le es înainte de la poartă, ridică ginjul ș'o deschide* [sic] *mare* SEV. NUNTA 51. — Der ~ ist sehr zähe. Daher in Redensarten wie: *E tare ~ er hat stählerne Sehnen. Prin urmare tu fii ginj sa te însori* du willst also durchaus heiraten GHIB. BV. 42.—Et. Slav. *ganžü* (russ. *gužü*, czech. *houž*, nsl. *gož*, magy. *guzs*). Vgl. *cu'jbă* u. *gu'jbă*.

ginge'iü subst. GORJ (mor.) = *pirpărița*: *Ha u e f* (Eisen im Läufer) D. TERM. — Et. Anscheinend zu *gînj*.

gînsa'c siehe *gînsa'n*.

gînscă etc. siehe *gîscă* etc.

gîntă sf., pl. -ți, Geschlecht n, Stamm n, Volk n. Das Wort erscheint in drei Formen: a) *gînt sn.*, pl. -ture, Ps. SCH. häufig, zB. Ps. 44, 18 (*pomenură numele tau în toate ginture* [și] *ginture* [ksl. vo vskomü rodé i rodé]), 9, 27 (*nu se radică de gintu și gintu* [ksl. ot roda vü rodu]); COD. STU. öfters, zB. HC. II 316 (*și văzu prea-sfînta maica lu Hs. [în iadu] multe muncă gintului omenescu*), 449 (*Plîngeți după mine, fraților și soții miei și gintul și cunoscuiții miei*); AP. VOR. Ap. 21, 22 (*Totu gintulü* [ksl. narodu] *cade-se a se*

aduna). — b) MAC. *ghi'ndă* *sf.* KAV. DAN. Ein dakorum. Beisp. wäre IST. MOLDO-ROM. 1858, 345 — LET.² I 110 (*Ci dară să-lăsăm la ghindă* [LET. falsch *gindă*], *cum pare mie de Arapi este*); doch ist die Bedtg. nicht ganz sicher. — c) LM. *gîntă* *sf., pl. -ți*: *gînta latină* die lateinische Rasse; *dreptul gîntilor* das Völkerrecht. *Latina gîntă e regină Între-ale lumii gînte* [sic] *marî* AL. POEZIT III Leg. nouă 1. — Et. Lat. *gens, -tis*, u. zw. ist *gînt* anscheinend Erbwort, *ghi'ndă* dem Alb. (*gjind-*) entlehnt, *gîntă* nach frz. *gent* neugeformt.

giol *sn., pl. gîo'le* u. *gîo'lurî*, MUNT. (Knöchelspiel:) Ein satz *m* eines Mitspielenden an Knöcheln. *Celalalt trebue să pună și el atitea arșice . . de cite s'a hotărit să fie giolul* ISPIR. JUC. 76. *A da puîu de ~* einen Wurf machen, der alle Einsätze gewinnt. *Nimenca nu știe să dea puîu de giol ca dînsul nici să potrivească spetezele la zmeu* GHICA 301. Daher *fig.* ISPIR. LEG.² 109 (*cugeta . . să înșele pe Făt-frumos și să-î dea puîu de giol la inel* [ihm den Ring zu stibizen]). — Et. Viell. türk. *gûl* «das Ganze».

Tot ce lipsește sub giö . . să va căuta sub jo . . .

giola'r, POP. -*rîu sm.* MUNT. geschickter Knöchelspieler. *Reputația lui de giolar era mare* GHICA 300.

giol'giü siehe *giu'giü*.

gioli' (*a*), *prez. -le'sc*, *v. trans.* stibizen JIP. RAUR. 140 = SUP. 155 (*ca să nu miroase patrioților a milioane giolite*). — Et. *giol*.

giona'tă *sf., pl. -te*, Schenkel *m* POL.; DELAVR. SULT. 255 (*am să-ți suiü picioarele pe umeri și să-ți cobor capul sub gionate*). — Et. Unbek.

gi'ps siehe *i'psos*.

gipsa'riță, *ipso'riță* *sf., iperige, ipcărige* (von letzteren beiden ist Betonung, Genus u. Numerus nicht angegeben) Gypskraut *n* (*Gypsophila*) BR. — Et. Die ersten zwei Formen sind wahrsch. von BR. mit *gi'ps*, *i'psos* gebildet, die andern zwei dunkel.

gi'r(a)-mî'r(a) *interj.* MUNT. FAM., ahmt Rede u. Widerrede heftig Streitender nach. *Cu să scape de gira-mira* [um dem ewigen Gekeife zu entgehen], *că nu-î mai tăcea fleoanca* [*femeii, bărbatul*] *puse de-l tăe* [*pe mîrl*] ISPIR. LEG.² 69. *Trăești încăi bine și cu bărbățelul? Ori ca pisicuța (gi'r, mîr) cu cățelul?* PANN PV. ed. Müller I 51. — Gr. *gi'ră*, *mî'ră* im Reime PANN das. 50. — Et. Lautnachahmend. Vgl. *că'r!* 3.

gi'rbă *sf., pl. -be*, LV. bisw. Rücken *m*. *În gi'rbă mea* [ksl. *na hrebtě moemü*] *lucrară păcătoșii* COR. PS. 128, 3. *Și le dă bătaia 'n gi'rbă* DOS. PS. IN V. PS. 3 Z. 29. *Șar vrea să-mă mănince carnea de pe gi'rbă* PS. 26 Z. 6. — Et. Ksl. *grübü*.

gi'rbăciü *sn., pl. -ce*, Karbatsche *f*, Hetzpeitsche. *O bătură cu gi'rbace de vine* DOS. VS. Sept. 17. *Înghesuiala . . e curînd imprăștiată de gi'rbaciul soldatului* AL. CL. VIII 51. — Gr. *corb-* CAT. POV. I 117, *cîrb-* WBB. — Et. Türk. *kyrba'ç*, serb. *korba'č*.

gi'rbî' (*a*) siehe *grăbi'* (*a*).

gi'rbiță (wie bet.?) *sf., pl. -țe*, 1. Widerrist *m* POEN. COST., wofür sonst *greben*, Hals *m* des Rindes D. TERM., richtig wohl Rücken, Buckel. Daher *a muia cuiă gi'rbița* Jdm. den Buckel schmieren, ihn tüchtig prügeln ISPIR. CL. XII 180 (*Astfel Ștefan muē gi'rbița și înfrînse trufia spurcaților Agarenî*); LEG.¹ I 46 (*și-î dete după ceafă vr'o ciūva pumnî de ceia înghesuții de-î muē gi'rbița*). — 2. Dingel *m* (Limodorum) WBB. — Et. Zu ksl. *grubu*.

gi'rbov *adj.* vom Rücken u. seinem Besitzer:

Alles unter giö.. Fehlende siehe unter jo . . .

gekrümmt, gebeugt. *Spinarea ca a porcului grebănoasă și gi'rbovă-î este* [*hameleonului*] CANT. IST. IEROG. 207. *Era pușinel gi'rbov de bătrînețe* DOS. VS. Maiü 8. *Pe acest pat . . era culcat pe spate Un om pleșuv și gi'rbov* CL. VII 68. — Et. Ksl. *grübavü*, mit Suffixtausch.

gi'rbovi' (*a*), *prez. -ve'sc*, I. *v. trans.* vom Alter etc.: *spinarea* den Rücken krümmen, beugen. *Și umărul lor pururea îl gi'rbovește* [*σύνκαψον*] BIBLIA 1688 Ps. 68, 9. — II. *a să ~* gekrümmt, gebeugt werden (vom Alter etc.). *Slăbit-am și m'am gi'rbovit foarte* PSALT. 1651 Ps. 37, 6 CCR. 106. *De cînd muncesc . . cu opintelă peste fire, m'am ales . . sfrijit, gi'rbovit și pîrlit* BOGD. POV. 68.

gi'rbovîe *sf.* Gekrümmtheit *f* des Rückens. *Gi'rbov[i]a, care adese se iscă* [*la cai*] *din pricina șelei* FILIP. AGR. 145.

gi'rçiü siehe *zgîrçiü*.

girea'dă *sf., pl. -rezi*, MOLD. = *șiră*: (Getreide-) Triste *f*, Miete, gew. von oblonger Form: *a clădi girezi* Tristen aufsetzen. *Badea [griul] l-au secerat, În girezi l-au adunat, Apoi l-au trierat* AL. PP. 102. — Gr. *șir-* SBIERA POV. 159 flg.; -*ra'dă* IARN.-BIRS. 339. — Et. Nicht slav., wie *ç* zeigt (*gi'r-* bei CIH. ist augenscheinlich der Etymologie zuliebe konstruiert); *șir-* ist an *șir*, *șiră* angelehnt.

gire't siehe *geri'd*.

gî'rgăriță siehe *gă'rgăriță*.

gî'ri! gî'ri! *interj.* Lockruf für Gänse: wulle! wulle! BIBC. 77 (*Nevasta..strigă..: Gîri, giri, gîsculițe*).

gîrii' (a), *prez. gî'riiū*, auch *gîrle'sc*, v. *intr.* 1. MUNT. von Gänsen: schnattern. O *gîscă ce de mult avea [femeia], Îi gîriia 'n uşe, strigare ſăcea PANN PV. ed. Müller II 49. [El] da mîncare la pasări şi conversa cu ele. Gîriia gîstelor [er schnatterte die Gänse an], măcănea raţelor.. TELEOR SCHIȚE 95.—MOLD. datîr a gîgiî. — 2. schnarren, knurren CREANGĂ CL. XIV 373 (*părintele Dumitru.. avea o guşă la gît cit o plo'că de cele mari şi [cînd dormea] gîriia dintr'însa ca dintr'un cimpoiū*); ders. XI 23 (*îmî gîriiaū [= chîorăiaū] maţele de foame*). — Et. Lautnachahmend, vgl. *gîri! gî'ri!**

gîriia'lă *sf., pl. -rîe/ii*, Lärm m streitender Menschen ISPIR. LEG.² 214 (*se deşteptă auzind o gîriială de graiuri omeneşti... Trei draci se certau de ſăceau clăbuc la gură*).

gîri't siehe *geri'd*.

gî'rlă *sf., pl. -le*, 1. MUNT. fließendes Wasser: Fluss m. *Ce să va naşte la Ovrei, în gîrlă [eiş tòn ποταµβν] să-l aruncaşi BIBLIA 1688 Ex. 1, 22. Îi despărţea o apă mare. Puse deci să se facă un pod peste acea gîrlă ISPIR. BSG. 54. Pe vremile acelea.. nu existau în ſară nici şosele nici p'duri peste gîrle GHICA XVII. Pină atuncî are să curgă (od. să treacă) încă multă apă pe ~ (Redensart) bis dahin wird noch viel Wasser ins Meer fließen. Am trecut gîrla (Redensart) ich bin glücklich hinüber, habe es überstanden. *Instituţiū care pe alte naţiū le-a costat gîrle de sînge [Ströme Blutes] JIP. SUF. 191. — Gîrlă, QU. auch ca pe ~ in Strömen. Baniū tuturor curgeaū gîrlă în haznalele domneşti VLAH. GV. 120. Bea, bea de mergeaū paralele ca pe gîrlă în mîna jidanului [cîrciumar] CL. XVI 263. Zburau capetele ca mingile.. şi curgea sîngele gîrlă GHICA 19. Eşa lucrul gîrlă din mîinile lui şi curat ca mărgăritarul [die Arbeit ging ihm flink.. von der Hand] ISPIR. BSG. 120.— 2. Bett n eines Flusses CANT. öfters, zB. Div. 21 h (*ău nu unii apele din gîrlele lor ău abătut?*). — Et. Ksl. *gr'ulo* «Kehle».**

gîrlicîiū *sn., pl. -cîrîf*, auch *-ce*, röhrenförmige engere Mündung eines Behälters, Raumes: Eingangs-, Zugangsrohr n, -Kanal m. [El] *întîiū o groapă adîncă şi largă săpa, apoi în fundul groapei un gîrlicîiū strîmt pină în ſaţa pămîntului costiş scotea CANT. IST. IEROG. 130. Cercînd uflă uşa cea ascunsă şi căulînd răzu gîrlicîiū adînc ca un puţ Dos. VS. Dech. 15. — Spez. ~ de pivniţă Kellerhals m; Tr. ~ de şip Flaschenhals m*

QU.; ~ de *alergătoare (mor.)* Auge n des oberen Mühlsteins (Loch, durch welches das Korn fällt); ~ de *virşă (pesc.)* Kehle f (Eingangstrichter) der Reuse ŞEZAT. IV 113.— Gr. *Dem. -liclor, pl. -cloare*.—Et. Slav. **gruličī*, vgl. serb. *grlic*, ruth. *gorli'ko*, zu *grulo*.

gîrliță (wie bet.?) *sf., pl. -țe*, Halseisen n CANT. IST. IEROG. 377 (*lui nu numai pîdicile în picioare, ce şi gîrlița în grumazi i-s ău pus*). — Et. Zu ksl. *grūlo*, vgl. serb. *ogrljak*, kroat. *ogrljača*, *grlina* id.

gîrna'tă siehe *granată*.

gî'rniță *sf., pl. -țe*, MUNT. Tr. Art Eiche f (*Quercus conferta* Kit.), vielfach überh. Eiche QU. *Vâlcele de apă, păduri de gîrniță* MSCR. 1715 ARH. ROM. II 47.—Et. Vgl. serb. *granica* id. u. rum. *goru'n*.

gîrta'n *subst.* Gurgel f, Kehle CANT. IST. IEROG. 175 (*Strutocamila.. prin glasul fără articule din piept şi din gîrtan acestea îi clocotia*). — Et. Ksl. *gruta'nu*. Vgl. *gîtlu'n*.

gî'scă *sf., pl. gî'ste*, 1. Gans f (eig. u. fig.). *E o ~ sie ist eine (dumme) Gans. Tinărul nostru milionar devine.. gîsca de jumulit a femeilor pierdute ş'a cămătarilor* GAZ. SAT. XIV 431. FAM. *cu gîsca în barbă* graubärtig: *Aşa e, gîsca 'n bîrbie!* so ist's, Alter! JIP. OPINC. 158. *Cît pentru d-ta, altă gîscă [= e altă treabă]* was dich anhetrifft, so steht die Sache anders CL. XV 305; über die Entstehung der Redensart siehe PANN PV.¹ I 52. *Stricî orzul pe gîste* (Redensart) das heisst Perlen vor die Säue werfen. *Vrea să cumpere orz de la gîste* (Redensart) er hat sich an die falsche Adresse gewendet. — 2. vulg. *Maus f* (= weibliche Scham). — 3. *talpa gîstei: a)* FAM. unleserliche Schrift, Gekritzeln, Krakelfüsse (*pl.*). *Mî-ăi scris un răvaş plin de talpa gîstii* AL. OP. I 1157.—*b)* Pflanzennamen: Löwenschwanz m (*Leonurus*). — Gr. *Înv. u. POP. gî'nscă*. — *Dem. gîscu'tă, -culi'tă, pl. -țe, -cuşoară, pl. -re*. — *Augm. gîsco'tū*. — Et. Ksl. *gan'sika*.

gîsca'n *sm.* Gänserich m. — Gr. Auch *gînsac*, Tr. auch *gîsco'tū*. — Et. ~ scheint rum. Bildung zu sein, wie *curca'n* zu *curcă*; *gînsac* ist = slav. **gansa'kü*, vgl. serb. russ. *gusak(u)*, nslav. *gosa'k* etc.

gîsca'r, *înv. u. POP. -riū sm., fem. -cărîță, pl. -țe*, Gänsehirt(in). — Gr. *Înv. u. POP. gînsco-*.

gîsca'riță *sf., pl. -țe*, Gänsekresse f (*Arabis*) Br.

gîsco'iū siehe *gî'scă* u. *gîsca'n*.

gîstrui' (a), *prez. -true'sc*, v. *trans.* schreiten machen PP. BUC. MAR. NUNTA 812 (*[vîntul] Marea o a 'nvăluit, Corabiile-au gîstruit*); Var. SEV. NUNTA 137. — Et. Nbf. von *a agestî*.

gît sn., pl. -tur!, Hals *m* eines Tieres u. übertragen, zB. *de sticlă* Flaschenhals, *de pat de pușcă* Schafthals etc. *Oî cu cordele verzi la gît* C. NGR. 54. *A strînge pc. de ~* Jdn. würgen. [*Nevasta ta*] *e temătoare și te-o fi zărit cu alta după gît* [etwa: Arm in Arm] JIP. OPINC, 150 (auf dem Dorfe pflegen Liebespaare mit gegenseitig um den Hals gelegtem Arme zu promenieren). MUNT. FAM. *a fi de ~ cu cn.* mit Jdm. in herzlichem Einvernehmen sein, fraternisieren, zB. GHICA 392 (*șefii pirați . . petreceau . . de gît cu căpitanii mei de jandarmii*). *Azi mai toată țărănimea . . 1/4 părți [din ciștig] dă pentru nutrire și 3/4 părți pe gît* [jagen sie durch die Gurgel] JIP. SF. 26. *Puiu gîtu că c ceva* ich wette meinen Hals, dass etwas vorgeht VLAH. GV. 210. *Au înțeles zmeul că frații lui s'au dus și ei pe gît de lup* [dass auch sie der Teufel geholt habe] SEV. POV. 229 (vgl. *lup*). *Un ~ de vin* ein Schluck Wein, zB. VLAH. NUV. 134 (*I-se păru c'a mă rămas de-un gît [în sticlă] și o puse iar în sin*). *Așa cap au avut [ei], așa le meargă pe gît cu noduri* [so mögen sie denn daran würgen] RĂDUL. RUST. II 274. *Și le-ar sta 'n gît să le stee* [möge ihnen im Halse stecken bleiben] și *plăcinta și friptura* DULFU PĂC. 183. *M'am săturat pînă 'n gît de tine* ich habe dich satt bis an den Hals NAD. NUV. II 39. *Nu-mă era frică, dar, nu știu de ce, și mie par'că mi-se oprise o prună în gît* [es würgte mich im Halse, mir war die Kehle wie zugeschnürt] RĂDUL. RUST. II 76.—Et. Slav. *glütü, vgl. nslov. *golt*, russ. *goltu* etc.

gîță sf., pl. -țe, MOLD. BUC. = *cosiță*: Zopf *m* der Bäuerinnen. *Mucre, pre legea mea, te iaă acuși de gîțe și-ți dau o tîrmozală de-i pomeni și fița care-ai supt-o* NAD. NUV. I 148 (der Bauer zur Frau). *Măi merge omul și ajunge la o fată de babă care împletea gîțe albe* [die alte Jungfer geliebt war, vgl. *cosiță*] SEV. POV. 182. *Ș'amăgești copilele și le-acoperi gîțele* PP. MAR. NUNTA 247 (die verheiratete Frau verhüllt bei den Bauern ihr Haar, ebenso das Mädchen, das Mutter geworden ist). — Gr. Dem. *gîțșoară, pl. -re*. — Et. Unbek.

gîta'r, POP. -rîu sm. Halsriemen *m* am Pferdezaum.

gîțșoară siehe *gîță*.

gîțiță sf., pl. -țe, MOLD. = *beregată*: Gurgel *f* (Lufttröhre u. Vorderseite des Halses); im weit. Sinne Inneres des Halses: Kehle *f*, Schlund *m*. *Dați-mă degrabă un păhar de apa . . , că mi-s'a făcut gîțița iască* AL. OP. I 601. *Chiuuam și oftam . . pînă mi-se usca gît* 1a 83. *Madamei lînchei, cînd a văzut-o, numai i-se înodă gîțița* [würgte es sie im Halse, wurde ihr die Kehle zugeschnürt] NAD.

NUV. II 62. *C. mă-a intrat în (ceal)altă gîțiță* etw. ist mir in die unrechte Kehle gekommen COM. MOLD.; vgl. auch *știri' (a să)*. *Gușa dacă se umflă, saū gîțița saū ghîndurile ei* FILIP. AGR. 119. *Apoi ascuțindu-î tăușul [cuțitului], ridică iarăși spre gîțiță ucigătoarea unceală* GANE CL. VIII 180. — Lv. nicht belegt. — Syn. Wie im Deutschen die Begriffe von Hals, Kehle, Schlund, Gurgel, so gehen auch im Rum. die von *gît, gîțiță, gitlej (gîțlan), gușter, beregată* unmerklich ineinander über. — Gr. *gîștiriță* BOGD. BURS. 124. — Et. Zu slav. *glütü, siehe *gît*. — *Gîștiriță* ist Mischform aus ~ u. *gușter*.

gîta'n sn., pl. -ne, Tr. Gurgel *f* (Lufttröhre) QU. *Și nu mi-î de limbă [năml. de limba gîștei] Cum mi-î de gîțlan, Că-mă făceam un flueran* PP. MAR. ÎNMORM. 218. — Daher *adj.* scherzh. *guttural* C. NGR. 305 (*Între aceste [slove], sînt unele gîțlane, buzane, și nu știu cum le măi botează D-l S.*). — Gr. *gîta'n* WEBB. — Et. Slav. *glütü'nü, vgl. czech. *hltnan*, nslov. *goltanec*. Vgl. auch *gîta'n*.

gitlej sn., pl. -je, Luft- u. Speiseröhre: Kehle *f*. *Ostenit-am strigînd, uscatu-mi-s'au gitlejul* MARG.² 182 (= Ps. 68, 4). *Gitlejul mîncări gustă* BIBLIA 1688 Hiob 12, 11. *Jupîn Ilie începu să se plimbe cu o tidvă plină cu vin în mîină, împărțînd cîte un gitlej [einen Schluck] fie-căruî jucăuș* BOGD. VECHĪ 61. — Gr. *gitlej* DOS. PS. IN V. öfters, zB. Ps. 5 Z. 37, Ps. 149 Z. 24; *gitleajă sf.* JIP. OPINC. 140 (*cu cuțitu la gitleajă*). — Et. Zu slav. *glütü, siehe *gît*.

gîtui' (a), prez. gîtuță, v. trans. 1. erdrosseln, er würgen. *Cum le pomenești [fetelor] de bărbat, iți sar în cap de bucurie. Marghîolița cît pe ce era să mă gîtue* AL. OP. I 997. — 2. = *a da pe gît*: durch die Gurgel giessen NAD. NUV. I 201 (*Uit'-te, bețivul l-a gîtuît [năml. șipul cu rachiū] pe jumătate*). — Et. *gît*.

gîubea' sf. langes Oberkleid des gegenwärtig fast verschwundenen orientalischen Kostüms (siehe *anteriū*), wird jetzt noch von den Geistlichen u. in gewissen Gegenden von den Bauern getragen. *Șatrarul . . e îmbrăcat cu antereu și cu gîubea. «Ca un lăutar?»* AL. OP. I 772 (die Musikanten behielten das alte Kostüm am längsten bei). — Gr. Dem. *-be-luță, pl. -țe*. — Et. Türk. *gube'*.

gîubeică sf., pl. -ci, kurze gîubea der Bäuerinnen CRAIN. IG. ȚAR. 156.

gîubeliū sm. FAM *Gîubea*-Träger *m*, verächtl. Bezeichnung eines altmodischen Borejans. *Vechiul gîubeliū Cu carotul pe muștață, cu binișul stacojiū* SİHL. 93. *Un gîube-*

liu de prin vremurile bune și care nu mai vâzuse niciodată teatru BOGD. VECHI 224.

giugea' sm. Z w e r g m BELD. ETER. 6 (Ramadin pircălabul, un giugea, un om pocit). — Et. Türk. *güğe*.

giugiuc' adj. nevar. MUNT. FAM. hübsch, nett. Alesesem o măscuță giugiuc MARION Ș. ÎNFL. — Et. Türk. *güju'k*.

giugiuli' (a), prez. -le'sc, v. trans. FAM. streicheln, liebosen. Giugiulind-o [pe fetică] pușintel cu mîna pe la bîrbie și zîcîndu-î porumbița moșului CL. XV 174. O fată mare se mai lasă și ia . . la un giugiulit, că d'ăia are sin rotunjit de drăgănele DELAVR. SULT. 15. Eî se giugiuliră ca niște porumbei, pînă-î apucă zioa ISPIR. LEG.² 116. — Et. Wohl nicht zu *cioc*, sondern zu dem Naturlaut *giu'!* *giu'!*, der das Liebkesen begleitet; a ~ hat dann lautlich auf das auf ersterem beruhende a *ciuguli'* eingewirkt. Danach ist das unter letzterem Worte Gesagte zu berichtigen.

giugiulitură sf., pl. -ri, (einmaliges) Streicheln, Liebkesung f. Mai fă-î cu coada ochiului, mai spune-î cite-o giugiulitură [ein Schmeichelwort] CL. XI 128.

giugiuma'n siehe *guguma'n*.

Tot ce lipsește sub giu . . să va căuta sub ju . . .

giui' (a) siehe *geui' (a)*.

giu'lgîu sn., pl. -gîurî, 1. LV. (bibl.) u. Tr. feine Leinwand. Iară el cumpărînd giulgîu [cîndova] și luînd pre el, înfășură-l cu giulgîul BIBLIA 1688 Marc. 15, 46. Cîoarecii [călușcilor] sînt de giolgîu saū de pînză supfire de bambac FRÎNCU MOȘII 132. Și te-ascunde . . Prin valuri de giolgîuri, Prin viguri de postavuri PP. das. 231. Voinicul ș'au dezbrăcat cămașa cea supfire, care era de giolgîu SBIERA Pov. 68. Daher: — 2. Leichentuch n. Ca trupurile cele moarte care sînt . . înfășurate cu giulgîuri MARG.² 126 a. Omătul . . Se 'ntinde ca o mare . . Și 'n zori tot cîmpu-î învălit C'un giulgîu nemărginit AL. CL. V 298. Pop. dafür gew. pînză. — || Gr. *giu'lgîu* Dos. VS. Martie 11 u. Tr. — Et. Magy. *gyoles*.

giulgiui' (a), prez. -giu'esc, v. trans. (wie mit einem Leichentuch) hedecken AL. POEZII III Leg. 104 (Aspecturi fioroase de . . fiare povestice . . Ce luna giulgîuește cu alba ei zăpadă).

giuluș sn., pl. -șurî, LV. Thronbesteigung f eines Sultans. În cea de pe urmă cerură eșirea împăratului din taht și giuluș de alt împărat nou VACAR. IIO. TEZ. II 274. — Et. Türk. *gülu's*.

giuluș-namea' sf. offizielle Anzeige der Thronbesteigung VACAR. IIO. TEZ. II 269 (găsi cu cale să trimită soli la Beciū cu giuluș-namea' către împăratul Leopold). — Et. Türk. *gülu's-name'*.

Giurgi'nă sf., pl. -ne, 1. Georgierin f PANN NASTR. 86 (o Giurgină-ți alescîu Cu frumsețe minunată și roabă țe-o aduscîu). — 2. giurgină Art Tanz ISPIR. BSG. 79 (să nu dea peste vr'o muerușcă care să-l joace giurgină [die ihn nach ihrer Pfeife tanzen lässt]); Z. IV 413 (gherghină). — Et. Vgl. türk. *gürji'* «Georgier».

giurgiuea' siehe *cercevea'*.

giuvaer, MOD. auch juv- sn., pl. -re u. -rurî, Juwel n, Kleinod, Schmucksache f. M'ai înșelat de mî-ai luat toate juvaerele ca să le dai în cărți AL. OP. I 1693 (die Frau zum Gatten). Fig.: un ~ de fată ein Schatz von einem Mädchen. In letzterem Sinne pl. m. auf ein männliches subst. bezogen AL. OP. I 1645 (Iată-î [năml. galbenii] juvaerî! Rodul unei vieți întregi de lipsă și de trudă). — Et. Türk. *ğevahîr*, vgl. ngr. *τζοβαέρι*.

giuvaergîu, MOD. auch juv- sm. Juwelier m. Vrea să zică, ia nu mă iubește pentru

Alles unter giu . . Fehlende siehe unter ju . . .

mine, mă iubește pentru juvaeruri, par'c'aș fi juvaergîu AL. OP. I 752. — Et. Türk. *ğevahîrjî*.

giuvaerica'le, MOD. auch juv- sf. pl. Schmucksachen (pl.). Diadema de diament și alte giuvaericele FIL. CIOC. 209. Biurourile cămătarilor . . sînt pline de . . văduve care își aduc . . ultimele juvaericele VLAH. GV. 166. — Gr. -ca' (sg. ?) TARIF 1792 Ș. ÎNFL. — Et. Ngr. *τζοβαερικόν*, pl. -νά, mit wiederhergestelltem *ğ-*.

givo'rniță siehe *vifo'rriță*.

gîză sf., pl. -ze, kleines Insekt: Tierchen n; bes. solches mit durchsichtigen Flügeln: Fliege f. Tot mai bine să dau prin apă . . decît să curm viața atîtor gizulîțe nevino-vate CREANGĂ CL. IX 185 (der Sprecher soll über eine Brücke gehen, die mit Ameisen bedeckt ist). Odaia în care sînt mulți grieri, ploșnițe, șabî, ruși, lătauși, molii precum și alte gize și gujulii MAR. INS. 543. — Gr. Dem. *gizulîță, gizuță*, pl. -țe. — Pejor. *gi-zoa'hă*, pl. -be, u. *gizobenie* «hässliches Insekt» BUC. MAR. INS. X. — Et. MIKL. vergleicht poln. *gierz* «Viehbremse», das aber selbst dunkel ist. Neben ~ findet sich MOLD. *bîză* für Hausfliege ȘEZAT. II 149, BAN. *bîză, bîză* für Biene

H. I 743, das sich leicht als Ableitung von *bivz!* «summl» erklärt. Daraus könnte ~ mit von *goa'ngă, gînda'c, gînga'nie, gujulie* entlehntem *g-* entstanden sein. Doch kann es auch direkt auf den in diesen Wörtern enthaltenen slav. Stamm *garg* zurückgehen.

giziă' sf. ehem. bei den Türken offizielle Benennung des *haraciū*: K o p f s t e u e r f, jährlicher Tribut der Fürstentümer an die Pforte. Zu der ~ traten noch kleinere Zuschläge unter den Namen *hedîa'* u. *richîabiă'*. Nicht zu verwechseln mit *geăizea* (s. d.). *Să se întocmească dările de gizie', idigte'* [= *hedîa'*] și *richîabiă* Doc. 1802 UR. III 199. — Gr. Varianten siehe Ș. INȚI.. Et. Türk. *ğizje'* REDH.² 660 b.

gladiș (wie bet. ?) *sm.* russischer Ahorn (*Acer tataricum*) BR. — Et. Slav. *gladyš*, -*diș* in verschiedenen Bedtgg., zur Wurzel *glad-* «glatt».

glaf' sn., pl. -furi, (*zid.*) Rille *f*, Kanne lüre QU. *Două șiruri de stîlpî scobiți cu glafuri și cu flori* ODOB. DCH. 1886, 26. — Et. Vgl. bulg. *glab* MARCOFF.

glago'l sm. nevar. Name des cyrillischem Buchstaben *г*. — Et. Ksl. *glago'li*.

glago're sf. FAM. Grütze *f* (= Verstand). *Dacă nu-î glagore 'n cap, nu-î și pace bună* CREANGĂ CL. XIV 369. *Atîta minte și glagorie [sic] cred că veți avea în cap* CL. XIX 471. — Gr. -*go'le* PANN D. — Et. Wahrsch. mit dem vorst. Worte identisch, doch vgl. auch ksl. *glago'li* «Wort, Rede». Die semasiologische Entwicklung ist dunkel.

glajă sf., pl. glăji, TR. G l a s n (Stoff u. Gefäss), (Glas-)Flasche *f*. *Ileana Costinteană locuște într'un munte de glajă* FRÎNCU MOȚII 262. *Glaja încă mult ajută Cînd o pot vedea umplută* PP. SEV. NUNTA 290. *Merge el însuși la crîsmăreasă cu trei glăji* RETEG. III 87. — Gr. Dem. *glăjuță*, *pl. -țe*. — Et. Deutsch.

glas' sn., pl. -suri, 1. Stimme *f*. *Ascultă, peminte, glasul ziditorului tău* DOS. GCR. I 254. *Baba Maria, de bătrîna ce era, grăia cu două glasuri* [bald mit tiefer, bald mit hoher Stimme] și *cu tremuriciū* RĂDUL. RUST. II 204. *Cu glasuri cuvioase cîntînd cîntece* MSCR. 1700 GCR. I 363. *Cum aū văzut.. călugariū, de mare minune aū rămas fără de glas* [sprachlos] MSCR. 1747 GCR. II 41. *Vedeți-mă fară de glas și fară de suflet* [stumm und entseelt] *zăcînd denainte-vă* MSCR. 1669 GCR. I 185 (der Tote spricht). *Intr'un~* (MSCR. 1700 GCR. I 335: *cu un~*) einstimmig. *In~*, *cu~* (*mare*) mit lauter Stimme, laut: *Baba Tînduroaia.. se bocea în glas* NĂD. NUV. I 19. — LM. z. T. durch *voce* verdrängt. — 2. (*bis.*) Tonart *f*: *cele opt glasuri ale cîntării bise-*

ricești die acht Tonarten des Kirchengesangs. [*Hristea*] *cînta împreună cu acești* [năml. *cu dascălul*], *în tot timpul leturghiiei, pe glasul al șaptelea* [in der siebenten Tonart] XEN. BRAZI 137. Vgl. *octoi'h*. — 3. fast INV. = LM. vot: Stimme *f*, Votum *n*. *Creditorii ipotecari.. nu vor avea glas la lucrările atîngătoare de concordat* COD. COM. 1840 art. 252. *În timpurile domnilor fanarioți, boerii fărî ajunsesă a nu mai avea glas în stat* GHICA 294. — 4. Ausdruck *m* LOGHICA 1826 GCR. II 253 (numele «loghica» este *glas elinesc*). — 5. LV. Nachricht *f*, in Verbindungen wie: *Mergi la margine și ține straja acolo și la mine trimite glas* ALEXANDRIA 4. *Ion Vodă.. ș'au dat glas* [verständigte sich] *cu cazaciū să se pedestrească toți* URECHE LET.² I 228. *Ai pornit [Crimul] pre Calga Sultan cu oști, cu acela glas* [die Nachricht verbreitend, unter dem Vorgeben] *că merge să lovească Țara Moschicească* MIR. COSTIN LET.² I 319. — So noch BALC. 185 (*Mihai primi glas de la.. Udrea că.. s'a lovit de față cu Afîș Pașa*). — Gr. Dem. *glăsu't*, *pl. -țe*, u. -*suso'r*, *pl. -șoare*, ferner *glăscio'r* ZILOT D., *pl. glășure'le* PP. MAR. NUNTA 478. — Et. Ksl. *glasū*.

glăsi' (a), prez. -*se'sc*, I. v. intr. *reden* COR. Ps. 113, 15 (și *nu glălesc* [ksl. *vozglasentū*] *cu gruma-zul său*); COR. CAZ. GCR. I 30 (*de D-zeū glășitorii evanghelist Matthei* [= ksl. *bogoglasinū*, das Wort Gottes verkündend]). — II. *a să~* seine Stimme erschallen lassen DOS. VS. GCR. I 258 (și *mult plîns feceră glășindu-să de mergea glasurile în sus*); Ps. IN V. Ps. 41 Z. 31 = v. 8 (Și *te glășăști tare ca marea cînd rage*). — || Noch jetzt TR. *a~* = a boci MAR. ÎNMORM. 114. Vgl. *a glăsu'i*. — Et. Ksl. *glasiti*.

glă'snic adj. INV. (gram.): (*slovă*) ~ă Vokal- (buchstabe) *m*, *ne~ă* Konsonant (enbuchstabe). *Dintr'acestea sint glasnice noao.. și neglasnice doaozeci și patru* VACĂR. OBSERV. 14.

glă'stră sf., pl. -tre, MUNT. (*de flori*) Blumentopf *m*. *Cele două ferestre despre uliță erau împodobite cu mai multe glăstre de flori* FIL. CIOC. 154. *Două glăstre cu flori erau puse pe o mescioară lângă fereastră* DEMETR. NUV. 67. — Gr. -*stără* DATC. 6 flg. — Et. Ngr. γλάστρα.

glăsu'i' (a), prez. -*sue'sc*, I. v. intr. u. trans. seine Stimme erschallen lassen, sich vernehmen lassen, *reden*, *sprechen*. *Puneți.. pre cîntăreți cu meșteșuguri de cîntări* [mit Musikinstrumenten].. *ca să glăsu'iască* [τοῦ φωνῆσαι] *întru înălțime cu glas de bucurie* BIBLIA 1688, 1 Chron. 15, 16. *Acel prea mare glășuitorii* [Verkündiger], *prorocul Isaia* MARG.² 114 b. *Nu le dă meși* [lucră-

torilor] să glăsuiască [miteinander zu reden], fiindcă pământu să sapă greu JIP. OPINC. 39. Aceste slove să glasuesc [werden ausgesprochen] cu gura deschisă GOL. BAG. DE S. 69. Cînd se urcă noul domn pe acel scaun bogat, cîntăreții glăsuiră [stimnten an] rugăciunea «Tebe Boga hvalim!» ODOB. MV. 1886, 22. Un bondar rotund în pîntec Somnoros, pe nas, ca popii, glăsuește 'ncet un cîntec EMIN. 86. După glăsuirea [nach dem Wortlaut, nach der Bestimmung] articolului 206 Cod. Com. 1840 art. 236. Și toți într'o glăsuire [einstimmig] . . strigară: Înainte! ISPIR. CL. XII 179. — II. a să ~ laut klagen TEOD. PP. 361 (Nu te tingui, nu te glăsui). — || Vgl. glăsi' (u). — Et. glav's.

glavă sf. 1. LV. Kapitel n. Dionisie la curte[a] pentru cereascaerarhie glava 6 MSCR. ser. 17. GCR. I 245. — Nur in der Form glava belegt. — 2. Kopf m POL.; IARN. CL. XV 106 (un om de omenie și cu grăunțe în glavă [mit Grütze im Kopfe]). — Et. Slav. glava'.

glăvățînă sf. Laufgewicht n der Schnellwage CANT. IST. IEROG. 319 (iscouda și neprietenu de casă cu glăvățina cîntarului se aseamănă carele cu mică micșorimea lui marî marminî de la pămînt în sus aruncă). — Et. Zu slav. glava' «Kopf» (serb. adj. dazu glavat), nach căpățînă gebildet; vgl. auch galvați'nă «Schädel» B.

glăvință sf., pl. -țe, Säulenhaupt n, Kapitel BIBLIA 1688 öfters, zB. 3 Reg. 7, 17 (ca să acopere glăvința stîlpilor). — Et. Zu slav. glava' «Kopf».

glăvo'ciü, zgl- Com., glovo't, cl- Cih. sm. Kaulkopf m (Cottus gobio, poecilopus). — Et. Kroat. bulg. glavoč, serb. glavoč (russ. golova'ü).

glea'n subst. Schiefer m COM. MOLD. (Bacău). — Et. Vgl. slav. glinu «Aluminium», glina «Ton».

gl'e'dă siehe gli'dă.

gle'znă sf., pl. -ne, verdicktes Ende des Schienbeins: Knöchel m, beim Pferd Kôte f. [Călătorul] merge în pulbere pină'n glezne [bis an die Knöchel] C. NGR. 64. Bietul arhivar stătu . . cu picșoarele în apă pină la glezne I. NGR. CL. IV 347. — MUNT. POP. știe carte pină'n glezne er hat wenig Bildung. Băiatu dumitale . . abia 'nvăță trei buchî, ca pin' la gleznă JIP. OPINC. 128 — Im weit. Sinne: unterer Teil des Beins, vom Knöchel bis zur Wade, wo es am dünnsten ist. Și 'nvăță de-î pătrunseră [sfînteî] gleznela ca la vită și o spînzurată în cîrlig cu lanțul de vinele gleznelor Dos. VS. Sept. 3. L au legat cu gleznela o roată Maiü 3. — Gr. Dem. gleznișoar'ă, pl. -re. — Et. Ksl. glezini'.

gli'dă sf. TR. (mil.) Glied n. Stați în gli'dă cum v'ați pus IARN.-BIRS. 306. După ce erau toate [bucatele puse] gledă [sic; in Reihe und Glied] pe masa RETEG. III 83. — Et. Deutsch.

glie sf. TR. (de pămînt Erd-) Scholle f. La Sin-Gheorghe se pune pe casă o glie din brazda plușului MANGIUCA CAL. 1883 Apr. Ce forță de viață e în glia Pe care sapa o rasloarnă neagră VLAH. GAZ. SĂT. XIV 383. Dar Gheorghe-al nostru cum o duce? «Sub glie [unter der Erde], taiă, și sub cruce» Coșb. 85. Atunci cînd [țărănul] era legat de glie [an die Scholle gebunden] MAR. NUNTA 749. — Lv. nicht belegt. — Et. Anscheinend lat. glieba, wogegen aber die Erhaltung des l spricht. Es ist also wohl gelehrte Rumänisierung, wie denn, daună. moravuri etc. Der Tonvokal dürfte dem Einfluss von rut. gliba (russ. glyba) zu verdanken sein.

gligan sm. 1. Wildschwein n. Împaratul Tîridat cîndu-și din mînte . . , cu gligani în munte păștea în jir Dos. VS. Sept. 30. În preajmă-le [năml. a vîntătorilor] cad pe brînci gligani și vieri săgetați ODOB. Ps. 127. — 2. FAM. von einem grossen, starken Menschen: (langer) Kerl, Schlingel, Flapps. [Mama] mă vede tologit cu pielea goală pe năsip cît mi-ți-i gliganul [so lang ich bin] CREANGĂ CL. XV 12. Un gligan de pălămar care purta pe umeri un felinar mare de biserică URECHE LEG. 75. — Et. Viell. lautnachahmend, vgl. gr. γρόζω, lat. grunnio, deutsch grunzen etc.

glisti'r siehe clisti'r.

gloabă sf., pl. -be, 1. INV. u. FAM. Geldstrafe f. De-î gâsea [Vodă pe băcanî] cu vinzare rea . . , le lua gloabă DION. TEZ. II 168. De m'ar prinde cu ia, Oiu da gloabă ș'oïu scăpa TEOD. PP. 315. Eu am plătit gloaba ich habe die Zeche zahlen müssen. — Daher überh.: Strafe f Dos. VS. Ian. 9 (ceia ce nu s'orpleca, să le fie moartea gloabă). — 2. FAM. schlechtes Pferd: (Schind-)Mähre f, Gaul m. Minînd în pas alene gloabele lor de călușei ODOB. Ps. 7. Caii cavaleriei japoneze sînt niște gloabe păcătoase LIT. — Et. Ksl. glo'ba. Zu Bedtg. 2 vgl. bôl 3.

gloa'nță sf., pl. -țe, 1. Trollblume f (Trollius) BR. — 2. Schnabel m, Maul n DELAVR. SULT. 238 (am să v'astup gloanța la toate). Et. Zu 1: richtig wohl pl. gloa'nțe «Kugeln», wegen der kugeligen Gestalt der Blüte. — Zu 2: vgl. cl'a'nță⁴ u. cl'o'nț.

gloa'tă sf., pl. -te, (Volks-)Menge f, Haufe m. Și întrebă pre unul din gloata: avut-ai vr un fiu? Dos. VS. Sept. 26. La mîezul nopții 'n gloată mare Ovrei pe furis pornesc Coșb. 31. Opiniunea publica . . este numă credința guvernului sau a unui partid

care impune gloatelor credințele și voințele sale GHICA 210. *Ești merit a fi altmintrelea decît gloata* [der grosse Haufe, der Pack] I. NGR. CL. VII 46. *Nu sinteți... Oamenii de mîndrie... Ci oamenii de gloată* [gemeine Leute] AL. PP. 67. *Ca-î lucesc... hainele și umblă cu multă cinste și cu gloată* [Gefolge] MARG.² 134 b. *Am văzut pre jos diamanturii... gloată* [in Menge] BAR. HAL. V 47. *Aste... sînt tot efecte Ispitelor ce-mî vin gloată* CL. VIII 332. — 2. (mil.) pl. Landsturm m, wird aus den gedienten Soldaten im Alter von 36—46 Jahren gebildet. *Organizarea armatei permanente, a miliției și a gloatelor* BALC. 11. — 3. POP. *Kinder (pl.) eines Elternpaars. Să-î fie milă de dînsa și de gloata ei care pîere de foame* SBËRA POV. 145. *Întrebindu-l de mai are gloată* [Familie] acasă, i-au spus că mai are două fete SEV. POV. 195. — Et. Ksl. *gloata*.

globi' (a), prez. -be'sc, v. trans.: pc. Jdm. eine Geldstrafe auferlegen, ihn Strafe zahlen lassen. *După împlinirea acestora este sloboda cealaltă față a se cununa cu altă persoană, și nu poate fi oprită nici globită cu ceva* COD. CAL. art. 84. — Jetzt gew. nur noch in böß. Sinne: Jdm. in unrechtmässiger Weise sein Geld nehmen, ihn berauben. *Călcînd legămintele țării, mărindu-î tributul și globînd-o în toate chipurile* BALC. 24. [Unchîiașul] lua, strîngea în fundu pungiî, te globea și pe urmă tăcea RADUL. RUST. II 82. — Et. *gloaba*.

globnic sm. lv. Beamter m, der Geldstrafen auferlegt. *Vornic mare în țara de jos, judecător tuturor din țară și globnic de morși de om* URECHE LET.² I 138. *Judecătorii globnici... să n'aibă treabă cu oamenii mînăstirilor* Doc. 1743 UR. I 55. *Într'aceste... sate a sfintelor mînăstiri, nici un fel de globnici său judecători să nu între* Doc. 1705 UR. II 102. — Et. Ksl. *globnikii*.

glod' sn., pl. -duri, 1. MUNT. TR. Klumpen m, Kloss harten Stoffes QU. *Glod de sare* MARD. *Printre glodurile de noroiu uscat* ISPIR. D. — Gr. *Dem. glodul'eț* PTB. — 2. siehe *ciocan*¹ 2. — 3. MOLD. = *noroiu*: (Strassen-) Kot m, Schlamm. *Aurul și în glod străluceste* Z. I 115. *S'au băut apă din baltă Cu glod negru-amestecat* AL. PP. 248. *Apa izvorului... în bălți stătătoare oprindu-să, să strică și grea putoare de gload* [sic]... *sloboade* CANT. HRON. I 150. — Et. Vgl. deutsch *Kloss*, das auf eine idg. Wurzel **glud* zurückgeführt wird.

glodăra'e, -ri'e sf. MOLD. grosser Kot. *Hi, ce ~ e afară!* oh, was für ein Kot ist auf der Strasse!

glodi' (a), prez. -de'sc, v. trans. MUNT. schmerzend drücken, stechen QU. [Scău-

nașe cu] cîte trei piciorușe... eșite deasupra mult de te glodește cînd zezi pe ele ISPIR. CL. XVIII 204. *Daî într'însa* [năml. în cursă] *fără s'o vezi; te apucă, te glodește* ODOB. Ps. 236. — Et. Zu *glod* 1?

glodîște sf. Kot m Dos. VS. Oct. 8 (era cu totul cufundată în glodîștea păcatelor [in den Sündenpfehl]); 17 (o groapă plină de glodîște). — Et. *glod*.

glodoro's adj. 1. MUNT. TR. an der Oberfläche klumpige Erhöhungen habend: klumpig, (von Wegen:) holperig QU. [O fășioară de pămînt] *glodoroasă și ghimpoasă* PANN PV.¹ II 119. *Multe nopți am mai plîns, cu fața în pernele glodoroase* DELAVR. PAR. 203. — 2. MOLD. = *glodos* — Gr. Auch -*duro's*.

glodo's adj. MOLD. kotig. *Cu cum am fi intrat peste niște tinoase piștelniște și glodoase tinii* CANT. GCR. I 360. *Avem să trecem niște părăe glodoase* PP. GCR. II 334.

glogozeală sf., pl. -ze'li, Verwirrung f MIR. COSTIN LET.² I 278 (și s'au făcut o mare glogozală între oști); 282; 363; CANT. IST. IEROG. 55; 101 (între dinșii atita glogozală și amestecătură precum se scornește vîzînd); CIH. — Gr. -*țală* LET.² I 363, -*șea'lă* CIH., sonst -*za'lă*.

glogozi't adj. verwirrt CANT. IST. IEROG. 83; 84 (Că voroava glogozită pînă mai pe urmă... în gilceavă ese). — Et. Unbek.

glomoto'c sn., pl. -to'ce, grosser Klumpen, Ball TELEOR SCHIȚE 28 (îi puseră la frunte glomotoace de zăpadă ca să-î mai scază temperatura); DELAVR. SULT. 184 (o plapomă... ciuruită cu găuri prin cari eșau ghîmotoacele [sic] de lîină neagră); CIH. (ghem-); Ș. (gomolto'c). — Et. Vgl. ksl. *gomola*, das auf komü (dazu dem. russ. *komokü*) zurückzugehen scheint; *ghîom-*, *ghem-* sind an *ghe'm* angelehnt. Verw. mit *golomoț* (s. d.).

glomozii' (a), prez. -ze'sc, v. trans. zusammenballen MSCR. ca. 1705 GCR. I 352 (și au început țaranul a le glomozii [năml. plăcintele] în mîni și a le mîncea). — Et. *golomoț*.

glonț sn., pl. gloanțe, (Flinten-, lv. auch Kanonen-)Kugel f. *Pielele noastre nu le tae sabia, nici trece glonțul printr'însele* ALEXANDRIA 117. *Nu-mî fii dușman și-mî fii frate* De nu vreî un glonte 'n spate AL. PP. 159. *Era glonțul cîte de 67 oca* NEC. COSTIN LET.² I 485. *Așa de departe cit ajungea glonțul puștii* MIR. COSTIN LET.¹ I 217. *Și atunci chiar se mai întimplă să-î fugă vinatul cu gloanțele în gură* [ohne getroffen zu sein] SCRABA C. DE CIT. p. cl. II pr. Bucur. 1894, 178. — Adv. (geradeaus u. schnell) wie aus der Flinte geschossen, wie der Pfeil. *Apoi dete năvală la pâlărie, își îmbracă paltonul din*

fugă . . și eși pe ușă glonț [und schoss zur Tür hinaus] ZAMF. LN. 42.—Gr. INV. pl. -țuri; MOLD. MOD. sg. *glonțe*, pl. m. *glonți*. — Et. Unbek.

glugă sf., pl. -gi, 1. Kapuze f. *Amîndoi purtau . . un cojoc scurt . . cu glugă la spate* ODOB. MV. 1886, 15. Wird, am Mantel angehängt od. auch als besonderes Kleidungsstück, von den Bauern viel getragen. In letzterer Gestalt dient sie auch, an Bändern getragen, als Tasche, bes. der Hirten. — 2. aus Maisstengeln gebildete konische Hülle, unter der Feldfrüchte im Freien lagern. *Păpușoiî uscați se odihnesc în glugi pe lanuri* SEV. NUNTA 3. *Bostanii . . se păstrează iarna în chilere, coșare, în glugi de ciocani, înăuntrul șirelor de pac* GAZ. SAT. XIV 380. — Gr. *gu'glă* (γούλα) in ALEXANDRU AMIRAS' griech. Uebersetzung der mold. anonymen Chronik, siehe NOTICES ET EXTRAITS DES MANUSCRITS DE LA BIBL. DU ROI XI, 2, 303, zitiert SCHMELLER BAYER. WB. I 879. — Et. Mhd. *gugle*, jetzt oberdeutsch *Gugel* = lat. *cuculla*; auch bulg. *gugla*.

glu'mă sf., pl. -me, Scherz m, Spass. *Fac, spuîu c. în* (NECULCEA LET.² I 333: cu) ~ ich tue, sage etw. im Scherze. *Mă apropiău de dînsa, așa de glumă* [nur so zum Scherz] CL. XIX 209. *Vodă . . rămîne pe gînduri, că nu era de glumă* [es war nicht zu spassen] cu *Mustafa Bairactaru* GHICA VIII. *Nu știe de ~* er versteht keinen Spass. — *Nu ~* richtig, wirklich, in Sitzen wie: *Atunci [actorii] erau toți artiști, nu glumă* [richtige Künstler] ROS. TROT. 6. *Manoli . . își cumpără o casă în Răești . . și se făcu gospodaru nu glumă* GHIB. BV. 59. *Lîngă palat . . [împăratul] avea o grădină fermecată, nu glumă* [tüchtig zu studieren] DELAVR. PAR. 22. — Gr. -mbă FRÎNCU MOȚII 294. — Et. Ksl. *glu'ma*, *glumū*.

glumeț adj. der zu scherzen pflegt: spasshaft, kurzweilig, lustig, fidel. *Horățiu . . refuză neconținut de a tracta un subiect prea înalt și prea grav pentru glumeața lui muză* OLL. HOR. 200. [*Femeile romînce*] *sînt vesele, glumețe* AL. PP. 123. — Et. Ksl. *glu'mici*.

glumi' (a), prez. -me'sc, u. intr. scherzen, spassen. *N'ați priceput Cumcă Mogoș a glumit cînd de mine v'a grăit?* AL. PP. 155. *Grăind, povestind, glumind și rîzînd de călătorile ce-și adresău* AL. CL. III 60. — Gr. -mbi' FRÎNCU MOȚII 276. — COR. Ps. u. Ps. ȘCH. durchweg refl. (Ps. 118, 85 *glumiră* ist verschrieben f. -re), nach ksl. (po)glumiti-sen. — Et. Ksl. *glumiti*.

glumi'e sf. Scherzen n AL. PP. 125 (*s'a trecut de glumie*) u. 209 (*Cu Mihul nu-î de glumie*) im Reime.

glu'pav siehe *hi'lpav*.

goa'nă sf., pl. -ne, 1. Nachjagen n, Jagd f (*a cuiva* nach Jdm.), Verfolgung. *Dupa multă goană ce au gonit [Laslău] pre Tatarî* EVSTRATIE GCR. I 235. *Sa fie singele mieu pe cete și obirșie* [Ende] *goancî iubitei tale turme* DOS. DAS. 257. — *A lua la, alter în* (GHICA 412: de) ~ pc. Jdm. nachjagen, ihn verfolgen. *Omul . . l-a luat la goană [pe lup] cu o furcă de fier* ODOB.-SLAV. 51. — *A pune pe ~* in die Flucht schlagen, verjagen. *Dar semnul extragerii rădăcinilor, sin, cosin, și toate celelalte puncte și linii cabalistice [ale matematicii] îi puneau mîntea pe fugă* [machten ihn zerstreut] ZAMF. LN. 49. — 2. Treibjagd f, bei der das Wild durch Auftreiben (*bătaj*) den Jägern entgegenzulaufen veranlasst wird, was durch Treiber (*gonași, hăițași*) geschieht. — 3. Pech n im Spiel. *Nimic nu da o expresie măi proastă figurii omenești ca o goană continuă la cărți* VLAH. DAN II 133. — 4. Brunst f: *timpul goanei* die Brunstzeit. — 5. schneller Lauf, Jagd f. *Pe un drum lu'iu ca oglinda, Ionică, inhămat la săniuță, mă duce în goană* [im Galopp] VLAH. IC. 94. [*Cal*] *Cu ochi iuți ca fulgerul, La goană* [im Laufe so schnell] *ca vulturul IARN.-BIRS. 291.* — Et. Postverbal von *a goni'*.

goa'ngă sf., pl. -ge, OLT. TR. BAN. kleines Tier, Insekt. *Nici că se slăvca vre-o goangă măcar pe la ei pe acolo* ISPIR. LEG.² 287. *Țînd bășiorul în mîna dreaptă și în virtîndu-l ușurel . . , [biziitorea] bizie ca o goangă* ISPIR. JUC. 5. Gr. TR. *goa'mbă, goa'nd(r)ă* im Namen verschiedener Insekten, siehe MAR. INS. — *Dem. gongu'ță, pl. -țe.* — Et. Verw. mit *ginga'nie*.

goa'rnă sf., pl. -ne, (mil.) (Signal-)Horn n, Trompete f. *Goarna sună semnalul de alarmă* VLAH. NUV. 201. — Et. Russ. *gornu*.

goba'e siehe *coba'e*.

gobliza'n siehe *cobliza'n*.

gociman siehe *goțman*.

godac sm. MOLD. = *grăsun*: Spanferkel n. *Godacul iar a strigat: Tală, nu te înfricoșă, că sînt eū* CREANGĂ CL. X 107. — Et. Wahrsch. zu slav. *godū* «Jahr», also «Jährling», vgl. bulg. *godina'k* id.

go'dină sf., pl. -ne, MUNT. TR. Art Kürbis m QU., nach BARC. Eierkürbis (*Cucurbita ovifera*). [*Copilașii*] *se tot șterg la nas cînd le vin [din căldare] aburi dulci cu miroas de godină galbenă* DELAVR. SULT. 40.—Et. Unbek.

gog sm. FAM. ~ul *mamei* Dummerchen n, zunächst scherzh. Anrede an ein dummes Kind, nach *dragul mamei*, dann überh. *Ce faci, cloanțo?* «Ce să fac, gogul mamei? Te priveșc și rîd» AL. CL. III 249 (Gespräch zwischen der alten Wirtschaftlerin u. dem Sohn des Hauses). *E un ~ul mamei* er ist ein Dummer-

chen.—Et. Wahrsch. bulg. *Gogo* «Georg», vgl. Tr. *Ioane a mamei* = *gogul mamei* COM. (dann wäre *gogoma'n* ein aus *gogul mamei* neu geschaffenes Subst.); nach anderen lautnachahmend, vgl. *gägäwř*.

gogiv' (a), prez. *-gesc*, I. v. trans. u. intr. Tr. = *a bo'i* (s. d.): beklagen, (weh)klagen. *Fetele, de părerere de rău că se despart de mireasă . . .*, încep a o *gogi* FRÎNCU MOŢII 163 (auch über die Braut werden bei den Bauern Klagelieder angestimmt). *Gogea, gojea* [imper.!] *și nu prea, Pură-ți bine că te ia [mirre]* 164 (zur Braut, Lied).—II. v. intr. MOLD. von kranken Vögeln, die mit gestäubten Federn dasitzen, dann auch von kranken Menschen: trübselig dasitzen, dahinsiechen. [*Puii păunași*] *pățimesc une-orî rău govind [sic] . . de niște bube la cucuți* DRĂGH. IC. 78. *Așa dar [Ilie] s'a betejit, s'a prostit, tot gojea, nu graia cu nime, și 'n citeva luni, sermanul a fost gata* NÂD. NUV. II 89.—Et. Ehe an die Deutung des dunkeln Wortes (od. sind es zwei?) gegangen werden kann, müsste festgestellt werden, wie sich der Stammauslaut, der mindestens in Bedtg. II v zu sein scheint, in den verschiedenen Landschaften verhält. Dann würde sich auch sagen lassen, ob zwischen *a gogiv'*, *a drzgoviv'*, *govă* u. *a goviv'* (s. d.) irgend welche Beziehungen anzunehmen sind.

gogiv'! interj., ahmt das beim hastigen Schlingen hervorgebrachte Geräusch nach. *Atunci lupul începe a minca hilpov; și gogiv', gogiv', gogiv', îi mergea sarmalele întregi pe gît* CREANGĂ CL. IX 343. *Și cogiv', cogiv'!* [sic] *alunecă ceapa pe gît* CL. XVII 73.

goglea'ză sf., pl. -gleze, MUNT. POP. inhaltslose, alberne Rede: dummes Zeug, Unsinn m QU. [*Zmeului îi cam ticăia inima*] *cind se da pe lingă fată ori cind aceasta îi zimbește și îi spune cite ceva gogleze* ISPIR. LEG.² 337. *El o întrebă a cui fată este și de unde. Ia îi spuse alte gogleze* [allerlei Unsinn] 309.—Et. Viell. zu *gov'g*. Vgl. auch *gogoa'să*.

gogoa'să sf., pl. -go'si, auch *-goa'se*, Name verschiedener kugeliger, innen hohler Dinge: 1. *de ristic* Gallapfel *m*; *de tufă* Knopper *f* QU. *Gogoșile de ristic arse cu care [ia] își îngrăea sprincenele* FIL. CIOC. 64.—Daher Galleiche *f* (*Quercus infectoria*) PANȚU.—2. *Kokon m* der Larve verschiedener Insekten, bes. ~ *de mătase* K. der Seidenraupe. *Cu viermușii de gogoși de rug (larvele de cynips rosae) se vindecă boala copiilor* LEON ZOOI. MED. 14.—Daher von ähnlichen, aus Spinnweben hergestellten Kügelchen das. 16.—3. *Bovist m* (*Lycoperda Bovista*) PANȚU.—4. MUNT. *Judenkirsche f* (*Physalis Alkekengi*) PANȚU, wegen der bläulichen Frucht.—5. Art kugeliges Gebäck: *Pfannkuchen m*, österr.

(Kaiser-, Faschings-) *Krapfen*. *I-se duce [lehuzei] ca dar . . gogoșe cu untdelemn numite tigăni* MAR. NAȘT. 140.—6. FAM. *pl. gogoși (de tufa)* Aufschneidereien (*pl.*), unverschämte Lügen, Jägerlatein *n* (vgl. deutsch «leeres» Geschwätz). *Cu gogoși de tufă nu se îngrăesc sprincenele* PANN PV. 1880 I 61. *Vrei să ne spuți minciunii gogonate și gogoși cornorate* C. NGR. 279. *Îți vinde gogoși* er lügt Ihnen etwas vor.—Gr. QU. auch *gug-*, ferner *gorg-* POP.-BÂN. 54 u. 89.—Dem. *-gosi'că, pl. -șe'le*.—Et. Siehe *cocoloș*.

gogole (a) siehe *gugu'le*.

gogoliv' (a) siehe *cocoloș* (a).

gogoloș siehe *cocoloș*.

gogoloț sn., pl. -loa'te, OLT. (Vilcea) Hagebutte *f* ȘEZĂT. IV 28.—Et. Nbf. von *cocoloș*. *gogoma'n* etc. siehe *guguma'n* etc.

gogon sn., pl. -go'ane, kleines, rundliches Ding: 1. Kügelchen *n* JIP. OPINC. 14 (*ca gogonu de piatră scumpă găsită 'n pustie de arapu flămînd*).—2. *pl. gogonele* kleine, kugel-, ei od. birnenförmige Tomaten, Varietät von *Solanum lycopersicum*. Werden in Essig eingelegt; auch *dulceață* wird daraus gemacht.—Et. Siehe *cocoloș*.

gogone'1 adj. = gogoneț PP. ȘEZĂT. IV 130 (*Ș'o măciucă gogonea C'o oca de plumb in ia*).

gogone't, MOLD. -na't adj. 1. rundlich, kugelig. *Se aleg cincî pietri cit se poate mai gogonețe* ISPIR. JUC. 34. *Privind la cele pere gogonate Ce 'n copac deasupra-î stătea un aninate* BOGD. POV. 82.—2. *fig.* gross, gewaltig, grossartig, in Verbindungen wie: *Decit să bolborisim la vorbe moi, seci . . la fă jădueli gogonețe . .* JIP. RAUR. 65. *El își frămîntă mintea ca să iscodească o minciună gogonată* AL. CL. VIII 113. *Asta-î o tilhărie de cele gogonate!* AL. OP. I 1567. *Ai rare-orî idei, dar și cind îți vine cite una, încalte-î gogonată* 568.

gogorită sf., pl. -țe, MUNT. Schreckbild für Kinder: *Popanz m*. *În zadar veniți cu gogorite, cu invențiunii antipatriotice, cu Europa, ca să amăgiți opinia publică* CARAG. TEATRU 188.—MOLD. dafür *cauă*.—Et. Verw. mit alb. *gov'gă, gov'galy*.

gogosa'r, POP. -rli' sm. Pfannkuchenverkäufer *m*; *fig.* Aufschneider.—Et. *gogoa'să*.

gogoșer'ie sf. Pfannkuchenhandel *m*; *fig.* Aufschneiderei *f*. *Dar cu derbederii și cu gogoșerii Care umple lumea, zeu! m'am calicit* AL. CL. I 214.

gogoța' (a) siehe *cocoța' (a)*.

gojga'r subst. (Kinderspiel:) Loch *n*, in das Nüsse geworfen werden D.; JIP. RAUR. 268, zu den Abgeordneten (*Vă jucați . . cu sparta noastră . . ca băieții d'a nucile in gojgar*).—Et. Unbek.

gojgogea' etc. siehe cogé'mite.

gol' I. *adj.* 1. unbedeckt: bloss, nackt. *Fecioru care-î fecior Doarme pe pămîntu gol* IARN.-BİRS. 460. [*Badiul tău*] *Nu-î la vie, și-î în casă Cu paloșul gol pe masă* AL. PP. 124. *Cu capul ~ barhăuțig; cu picioarele goale* barfuss. *Și era amîndoi goli, Adam și muerea lui* PALIA Gen. 2, 25 CCR. 50. *Mi-l dezbrăcară . . gol golișor, cum l-a făcut măică-sa* sie zogen ihn splitternackt aus URECHE LEG. 18. *Mult mă mustră măicuța să părăsesc ulița, Că mi-î goală drăguța* [denn mein Liebchen besitze nichts, habe keine Mitgift] IARN.-BİRS. 59. — 2. leer, hohl. *Nu e măi grea boală decît punga goală* (Sprw.) die schlimmste Krankheit ist ein leerer Beutel. *Vasul suna a ~* das Gefäß klang hohl. — 3. bloss, rein, pur (= nichts anderes als). *Și aũ băgat [el] degetul în gură și aũ borit numai apă goală, că nu mîncase* MSCR. ca. 1705 GCR. I 351. *Eușor a scrie versuri Cînd nimic nu aî a spune, Înșirînd cuvinte goale* *Ce din coadă aũ să sune* EMIN. 171. *Aceasta-î o nimică goală* [nichts leichter als das], *numai dacã vreî* SBIERA Pov. 21. — II. *sn., pl. -luri*, 1. leerer Raum, Leere *f*, Lücke. *Cu chipul acesta, pămîntul se așază măi bine la rădăcină și nu rămîne nici un gol* DATC. HORT. 15. *Golul ce lasă 'n urma lor În inimi iubitoare iubiții care mor* AL. POEZII III 79. *Deodată mi-se făcu gol în cap și nu măi gîndiũu nimic* VLAH. NUV. 171. *Stefan Vodă la gol* [ins freie Feld] *nu îndrăznea să iasă* URECHE LET.² I 167. *Crezînd că . . toate le va [sic] merge rău și 'n gol* [und fehlschlagen wird, vgl. *deșert* I 4] MAR. ORN. I 19. — 2. *a da de ~ pe. Jdn. verraten* (= etw., das er zu verheimlichen Ursache hat, offenbaren). *Mă-sa băgă de seamă că fie-sa era însărcinată . . Burta o da de gol* ISPIR. LEG.² 353. *Îa seama bine . . să nu te dai de gol dinaintea boerilor* AL. OP. I 619 (zu Einem, der nicht erkannt sein will). — Gr. *Pl. m. gol'II*, MOD., bes. MOLD., *gol'*. — *Dem. golișor'*, MAC. *golișan'* GCR. II 271. — Et. *Ksl. golũ*.

gola'n adj. FAM. verächtl. der nichts anzuziehen hat, dann im weit. Sinne: (bettel-)arm; *sm. ~, f. ~că, pl. -ce*, Habenichts *m*, Lump, Bettler(in). *Să-și ee [ia] noră pe-o Satană? Că e săracă și golană* COȘB. 124. *Mor cite zece golanî și abia un chiabur* IANOV CL. V 131 (ein Pfarrer klagt). *Credea [baba] că voiu lua o golancă [de nevastă]* NAD. NUV. I 128. — Gr. *Dem. -lăne'1* ISPIR. LEG.² 279.

golăneț adj. MUNT. POP. arm selig, dürftig gekleidet. *Morî [stirb] de foame, umblă golăneț și fără opinii* JIP. SUF. 123. — Gr. *-lon-* ISPIR. LEG.² 289.

golaș adj. der Behaarung, der Feder-, Pflanzendecke entbehrend: nackt, kahl. *În mijlocul curții . . zăcea în lene un porc mare, negru, golaș* GHICA 542. *Pe malurile acelea golașe și sure* ZAMP. NUV. 99. — (*Puiũ*) ~ (noch unbefiedertes) Junges, Kuchlein. *Muma clocește pre golași saũ pre oao* BIBLIA 1688 Deut. 22, 6. — Gr. *Dem. -lășe'1, pl. m. -șe'1*.

golăta'te sf. fast INV. = *golicũne*: Blösse *f*, Nacktheit. *Vezi golătatea noastră și ne dăruiește îmbrăcăminte* MSCR. sec. 17. GCR. I 86. *Bani, mă firtate, c'aũ dat boerũ dă golătate* [die Bojaren haben leere Kassen] JIP. OPINC. 156.

golda'n sm. Art Kriechenbaum *m*, Varietät von *Prunus insititia*. — Et. Unbek.

golda'nă sf.: (*prună*) ~ Art Kriechenpflume *f*, grqss, von kugeligem Gestalt. *Din perje și goldane se face povidlă* INV. COP. 1878, 8. — Gr. *gıl-* PANȚU, *hol-* COM. MOLD.

goli' (a), prez. -le'sc, v. trans. entblößen. *Noe s'aũ îmbătat de vin . . și s'aũ golit* NEC. COSTIN LET.² I 44. *Toma paloșul golia* Thomas zückte den Pallasch AL. BP., Toma Ali-moș. *Alexandru Vodă, vâzînd . . că este golit de tot ajutorul, s'aũ pogorît la Chilia* URECHE LET.² I 212. — Gr. *dezg-* AL. POEZII III 26. — Et. *gol'*.

Go'lia npr. f. ehem. Kloster, jetzt Irrenanstalt in Jassy. *E bun de ~* er ist für's Tollhaus reif. *S'aî să trăești cit zidul Golieĩ, cit ~!* mögest du lange leben! — Et. Unbek.

golicũne sf. 1. Nacktheit *f*, Blösse. *Ceia ce petrec aici rău . . cu sărăcia și cu golicũnea* MARG.² 43 a. *Pentru ce vũ pururea să-mi înăduși fantazia, arătîndu-mi fără cruțare realitatea în toată golicũnea ei?* I. NGR. CL. II 126. — 2. *~a fetei pădurii* Geisbart *m* (*Spiræa aruncus*) BR. — Gr. *-lăciũne* BAR. HAL. VIII 116. — Et. *a goli'*.

goliște sf. kahle Höhe Dos. Ps. IN V. 44 a (*fugînd la goliște munților și dealurilor să nu-î impresure pădurea ce o dăramă tunul*). — Et. *gol'*.

gologa'n sm. FAM. Kupfermünze *f*, spez. Zehnbänistück *n*. *Eũ sînt cinstit, plătesc pe șin. (Numără banii.) Unu, doĩ, trei—opt gologani—un leũ* AL. OP. I 1542. — Gr. *Dem. -găne'1, pl. -ne'1*. — Et. Unbek.

gologo't etc. siehe *golomo't*.

golomo't sm. 1. Klumpen *m*, Knäuel. *Perii mustețelor ce stăteaũ lipiți cu gologoți de ghiață de cei aĩ bărbii* BOGD. VECHI 25. *Dăte 'n lături, golomos, Să-mi joc pe mindra frumos* BIBIC. 221 (zu einem plumpen Menschen). — 2. wüstes Durcheinander CL. XV 460 (*Să fi văzut ce blestemăție și gălămoz era în casă: fereștile sparte, soba dări-*

mată, zmocuri de păr zmulș din cap..). — 3. Knaul gras *n* (Dactylis) BR. — Gr. -măț BR., im übrigen siehe die Beispp. — Et. Verw. mit *glomoto'c* (s. d.). Der Ausgang ist viell. von *bo'ț* hergenommen. Vgl. auch *gogolo'ț* u. *gogo'n*.

golone'ț siehe *golăne'ț*.

go'lpîu siehe *engo'lpion*.

golu'mb siehe *hulu'b*.

gomo'n subst. Gemeinschaft *f*, Rat *m* (?) PP. TR. CL. XVII 356 (*Văd casa mișelului În mijlocul râului, În gomonul sfinților*). — Et. Ksl. *gomo'nū* «Streit» = got. *gaman* «Gemeinschaft».

gomon' (*a*), prez. -ne'sc, I. v. intr. mündlich verkehren, reden PP. BUC. MAR. NUNTA 320 (*Șori-cit el a rătăcit, Cu nime n'a gomonit*). — II. *a să* ~ sich miteinander besprechen (?) PP. FRŢNCU MOŢII 190 (*Doi domni . . să gomonesc Care mi-s măi mari*), erklärt mit *sfătuesc*. — Et. Vgl. vorst. Art. u. poln. *gomonie sien* «streiten».

gona'cîu, MOLD. jünger -na's sm. 1. der Einem nachjagt: Verfolger *m*. *Măi ai sluji să mă oprească Și gonaci să mă gonească?* TEOD. PP. 535. *Gonit-aū gonaii pre Vasilie Vodă pînă aproape de Prut* MIR. COSTIN LET.² I 339. *Pavel . . întîiu era hulitorū și gonaciū și ocăritorū bisericii lui D-zeu* ANT. DID. 54. — 2. Renner *m* (Pierd) DELAVR. SULT. 80 (*buzduganul, stema și gonaciul*). — 3. ~, gonit'ar' (iū), gonitor'iū BUC. Art Wasserkäfer *m*, wird gelten Kühen ins Futter getan, damit sie brünstig werden COM. MAR. INS. 451. Vgl. *goniță*. — Et. *goa'nă*, *a goni*.

gongăni' (*a*), prez. -ne'sc, u. trans. u. intr. 1. la llen. *Trei țigani gongăneau somnoroși cîntece de amor* ZAMF. LN. 79. — Bes. von Säuglingen. *După ce [copiū] aū început a se țirii dintr'un loc într'altul și a gongăni* MAR. NAȘT. 331. [*Copilașul*] *acum gângurea cîteva silabe neînțelese* BOGD. VECHĪ 68. — Gr. MUNT. ~, MOLD. *găngurî*, ferner *gongăi'* TEOD. PP. 19, *gongurî* ISPIR. LEG.¹ I 130; *gungura'*, prez. *gungur*, JIP. RAUR. 43 u. 190. — 2. siehe *gunguni' (a)*. — Et. Lutnachahmend.

goni' (*a*), prez. -ne'sc, I. v. trans. 1. *pe* Jdm. nachjagen, ihn verfolgen. *Unul [din copiū] sare la coardă, altul gonește un cerc* ROS. TROT. 94. *Popū se grăbeau așa de tare că și-se părea că înfulică cuvintele; îi gonea cineva din urmă* GHIB. DASC. 78. *Cine gonește doi epuri nu prinde pe nici unul* (Sprw.) wer zwei Hasen zugleich hetzt, fängt gar keinen. *Idealul ce Romîniū goniră în organizația lor era egalitatea în drepturi și în stare* BĂLC. — 2. davon-, fortjagen, verjagen, -treiben, austreiben. *Țipetele de jale ale poporului goneau somnul de la Mihaiu* BĂLC. 47. *Babele la noi gonesc pre*

necuratul așumînd pene prin casă C. NGR. 58. *Nu-mi goni rămășița iluziunilor* I. NGR. CL. III 35. *Și mulți draçi aū gonit* EV. 1894 Marc. 1, 34. — 3. jagen (=rennen) machen VLAH. GV. 102 ([*el*] *se așază în fața unui teanc de gazete, deschide cîteva, își gonește ochii pe ele* [lässt seine Augen über sie hinfliegen]). — 4. von Rindern: bespringen; *a să* ~ sich paaren. *Să se dee [acest lapte] de băut vacii ce voește a să goni* DRĂGH. DOCT. ȘI IC. 182. — II. v. intr. 1. dahinjagen, -fliegen. *Căruța de poștă care gonește noaptea în zbor repede* I. NGR. CL. VII 45. *Lilieciū goneau d'alungul drumurilor* DELAVR. SULT. 217. — 2. după cn. Jdm. nachjagen. *Pe cînd goneam după acel chip fantastic* DELAVR. PAR. 220. *Văd vise n'trupate gonind după vise* EMIN. 44. — Et. Ksl. *goniti*.

goniță sf., pl. -țe, 1. = gonito'are B.; MAR. INS. 3. Daher: — 2. Taumel-, Drehkäfer *m* (Gyrinus notator). Wird gelten Kühen ins Futter getan, damit sie brünstig werden MAR. I. c. Vgl. *gona'cîu* 3.

gonito'are adj. u. sf., pl. ~: (vacă) ~ brünstige Kuh. *Puindu-i [pe acești gîndaci] în țărițe . . îi dau vacilor gonitoare de mîncare* MAR. INS. 452.

gonito'r, INV. u. POP. -rîu sm. junger Zuchtstier. *Aceste două boale aū putere pînă ce viței devin gonitori* LUP. MED. BAB. 93.

gonitor'ie sf. Sprungzeit *f* der Rinder. *Viței, pentru ca să nu să corcească . . trebuie a fi căutați cu osebită îngrijire pînă la gonitorie* DRĂGH. IC. 14.

gonitu'ră sf., pl. -rî, Verfolgung *f* CANT. IST. IEROGL. 328 (*atitea gonituri, lovituri și netămăduite rane carile de la noi aū luat [el]*).

goră sf. Höhe *f*, oberer Teil (?) Doc. 1588 HC. I 205 (19 *iconiți în goră*). — Et. Ksl. *gora*.

gor'din adj. u. subst.: (strugure) ~, (poamă) ~ă Chasselas *m* (Art Weintrauben) QU. *Tămăioasă și mișchet, gordin și bășicată, coarnă albă și coarnă neagră* ODOB.-SLAV. 189. — Et. Vgl. russ. *gor'dina* «Viburnum lantana».

gorga'n sn., pl. -ne, Hünengrab *n* ODOB.-SLAV. 58 ([*aceste ridicături*] *se numesc . . gorgane sau popine*). Kommt auch in sl. Texten u. GLOSS. sec. 17. vor, siehe HC. I 250, 253, 255 u. 283. — Et. Vgl. russ. *kurganū* = pers. *gur-hane'*.

gorgoa'să siehe *gogoa'să*.

gori'n siehe *goru'n*.

gor'nic sm. TR. 1. Waldhüter *m*, stellenweise auch Flurschütze. *Tocmai cînd voia el să-și tae lemnele trebuincioase, vine gornicul, îi ia carul cu boi . .* MAR. ORN. II 50. — 2. ehem. Gemeindediener *m* B.; FRŢNCU MOŢII 114 u. 171 (*Fata greșită era invitată printr'un gornic comunal la pri-*

mărie). — Gr. *gornicea'să* Frau des ~ IARN.-BİRS. 365. — Et. Wahrsch. zu sl. *gora* «Berg, Wald».

gorni'st, MOD. auch *co-sm.* (mil.) Hornist *m*, Trompeter (der das Signalthorn bläst). — Et. Russ. *gorni'stū*.

gor'niță sf., pl. -țe, Söller *m*, oberes Stockwerk Dos. VS. Maiū 10 (*ș'au fost [Simon] în gorniță cu apostoliū cînd s'au pogorît duhul sfînt*), am Rande erklärt mit *cerdac*. — Et. Ksl. *gor'nica*.

goro'n siehe *goru'n*.

gor'stină etc. siehe *go'stină* etc.

goru'n sm. MUNT. TR. Wintereiche *f* (Quercus sessiliflora), vielfach zugleich auch Sommerreiche (Qu. pedunculata) od. überh. Eiche, so bes. TR. *Ca aluna 'n alun, Cu ghinda 'n gorun* PP. ȘEZAT. IV 22. *Trufașul goron și falnicul pin* FRÎNCU MOȘII 4. — Gr. Auch *-ro'n*, bisw. *-r'n*. — Et. Viell. **gabalanus*, zu lat. *gabalus* «Galgen (aus einem gabelten Aste)». urspr. «Gabelast», wie ja auch roman. *furca* sowohl «Gabel» als «Galgen» bedeutet, also die solche Aeste liefernde Eiche, vgl. deutsch *Fork-*, *Furk-*, *Forkleiche* u. ä., dessen erster Teil wohl, wie der Stammvokal lehrt, nicht auf *Fark* «Schwein», sondern auf *Forke* «Gabel» beruht (*Ferkeleiche* dürfte Umdeutung sein). Damit anscheinend verw. ist das ebenfalls dunkle *gir'niță*.

go'spod adj. *nevar.* INV., bes. Kanzleistol: des Fürsten, fürstlich. *Din porunca gospod, iată trimit Prea-Osfinției tale acea pătră* FIL. CIOC. 247. *Orînduiala .. lemnelor isprăvniceii curții gospod* Doc. 1817 TEZ. II 358. *Răvaze pecetluite cu roș, pecetea gospod* DION. DAS. 193. *Hatmanul Bukuș .. n'au vrut să șadă la masa gospod* AMIRAS LET.² III 107. — Et. Ksl. *gospod'i* «Herr», Gen. *go'spoda*.

gospoda'r, INV. u. POP. *-r'iū* I. *sm.* 1. Einer, der seine eigne Wirtschaft, sein eignes Anwesen hat: (Haus-)Wirt *m*, Hausvorstand. *Odată cu amurgul serii încep a se aduna .. cei poftiți la cumătrîie, bărbaiți cu femeile lor, căci numai gospodarii [die Verheirateten] se poftesc la asemenea petreceri* CL. IX 3. *Sat vechiū .. cu gospodari tot unul și unul* CREANGA CL. XIV 365. Daher: — 2. (*bun*) ~ guter Wirt (d. i. der sein Hauswesen gut verwaltet); *adj.* wirtlich, häuslich. — || *Fem.* dazu *gospodi'nă* (s. d.). — Et. Ksl. *gospoda'ri*.

gospodăresc adj. des Hauswirts, des Hauswesens. *Mici certe care înouraū cite-odată cerul lor gospodăresc* [ihren Ehehimmel] GANE CL. IX 51.

gospodări'(a), prez. *-re'sc*, I. *v. trans.* zum Besitzer eines eignen Hauswesens machen, selbständig machen, versor-

gen. *S'a așezat cu femeia și cu doi feciori însurați, gospodăriți* VLAH. GV. 188. *Că-i vreme s'o mărite [părinții pe fata lor] și s'o gospodărească* I. NGR. CL. IV 101. *Deci să părăsim tîlhăria și să ne gospodărim* [und werden wir ordentliche Wirte] SBIERA Pov. 267. — II. *v. intr.* den Haushalt, die Wirtschaft führen, haushalten, wirtschaften. *Stăpînă-sa s'au dus și au lăsat pe țigan acasă să gospodărească* SBIERA Pov. 291. *Fiul său .. se întoarce la țară și gospodărea pe lingă tatăl său* I. NGR. CL. VII 50.

gospodări'e sf. Hauswesen *n*, Haushalt *m*, (Haus-, Guts-)Wirtschaft *f*. *Zamfirița .. n'are multă plecare pentru gospodărie, ci iubește a ceti istorii și stihuri de dragoste* I. NGR. CL. III 41. *Gospodăria lor [ihre Häuslichkeit, Ehe] nu era din cele mai liniștite* XEN. BRAZI 9. *Ș'a vindut moșia cu toată gospodăria* er hat sein Gut mit dem ganzen Fundus instructus verkauft.

gospodăro's adj. haushälterisch, wirtlich. *«Bietul dascăl! trebuie să ducă greū și să fie și tare iconom.» În adevăr era foarte gospodăros* GHIB. BV. 70.

gospodi'nă sf., pl. -ne, 1. (Haus-)Wirtin *f*, Hausfrau. *Gospodina casei .. stă dinaintea hornului .. torcînd* CL. IX 6. — 2. (*bună*) ~ gute Wirtin; *adj.* wirtlich, häuslich. *Fata e .. bună gospodină și are șesesprezece mi de galbeni în numărătoare* I. NGR. CL. III 34. [*Bărbaiți*] *carî nu caută o femeie vrednică și gospodină* 42. *Cînd iscusitele și gospodinele cucoane se vîraū ele însele la stative* CL. IX 1. — Et. Vgl. ksl. *gospody'ni*, *-di'nyj* «Herrin».

go'st sm. BAN. Gast *m* ŢICH. 172 (*gostului nechemat îi e locul după ușa*); MAR. NUNTA 641 (*Voe vi-i de goști?* [= *Bucuroși de oaspeți?*]). — Et. Serb. *gost*.

gosti'(a), prez. *-te'sc*, *v. trans.* TR. bewirten QU. *Bea și te veselește, Oaspeții îi gostește* BIBIC. 305. — Et. Serb. *gosti'ti*.

gostie (wie bet.?) *sf.* BAN. Gastmahln MAR. NAȘT. 253 (*Atunci fac și ei o mică gostie*).

go'stină (od. *goști'nă?*) *sf., pl. -ni*, ehem. Schaf-, Schweinesteuer *f*. *Maziliū și mănăstirile .. să-și ee și desetină de stupi și de mascuři și goștină de oi de pre moștile sale* NECULCE GCR. II 34. *Să fie în pace de desetină de stupi și de gorștină de mascuři și de gorștină de oi* Doc. 1686 UR. II 36. *Aū scos și goștina cite unsprezece parale de oae* CANTA LET.² III 185. *S'au scos pre toată țara desetina de stupi și gorștina de mascuři* Doc. 1712 UR. V 248. — Gr. Auch *gorșt-*, ebenso die Ableitungen; ferner *goști'niță* Doc. 1814 UR. III 47. — Et. Wird zu ksl. *gosti* «Gast» u. dessen

Ableitungen gestellt u. etwa als urspr. «Gast-, Herbergssteuer» gedeutet, allein die Laute (r u. ș) bereiten Schwierigkeiten. Viell. zu ksl. *goriskū* «montan», also eig. Steuer auf die zumeist auf Anhöhen gelegenen Weiden.

goștina'r, *inv.* -*rli* *sm.* ehem. Einnehmer *m* der *goștină*. Vor *plăti goștina cîte un ban nou de oae la goștinari de streini* Doc. 1799 UR. I 87. *Alexandru Iliăș . . a scutit de camănă o circimă, un cojocarîu, un meserciū . . și un goștinariū care sînt ai Episcopiei MELH. CH. 114.*

goștinărit *subst.* Rindersteuer *f* DION. TEZ. II 192 (*Vodă aū zis . . că nu cu nume de văcărit să se pue dajdea, ci cu nume de goștinărit*); es war nämlich mit Bannfluch verboten, *văcărit* zu erheben.

gotcă *sf.*, *pl.* -*ce*, MOLD. Hasel-, Rothuhn *n* (Tetrao bonasia), nach MAR. auch ~ (*de munte, pestriță*) Auerhuhn (T. urogallus) u. ~ (*de pădure, neagră*) Birkhuhn (T. tetrix). *Roșu ca gotca* [rot wie ein Puter] *de plăcere, de fericire, de emoțiuni diverse, eū mă îndreptăiū spre ușă* URECHE LEG. 401. — **Gr.** *gotca'n* *sm.* Männchen der ~. — Et. Unbek.

gotovî' (a), *prez.* -*ve'sc*, *v. trans.* LV. (sec. 16.) bereiten, rüsten. *Cei ce cugetară nedreptate întru inemă, în toată zi gotovia războiū* Ps. ȘCH. Ps. 139, 3. *Gotoviți doao sute de voinicî se meargă pînă la Chcsaria* AP. VOR. Ap. 23, 23. — Et. Ksl. *gotoviti*.

gotovî'nță *sf.*, *pl.* -*țe*, Ende *n*, Verderben COR. Ps. Deut. 32, 35 (*că aproape e zua peririei lor și prestoiră gotovînțele voastre* [ksl. *i predstojentū gotovajen vamū*]).

govă (?) *sf.*, *pl.* -*vi*, Jungfrau *f*, Mädchen *n* Dos. Ps. IN V. Ps. 77 Z. 191 = v. 63 (*Tineriū lor aū perit de-arsură Și govile nejelite fură*); Ps. 148 Z. 33 = v. 12 (*Junî și govî cu batrinii tot omul*). — Et. Unbek.

govî' (a), *prez.* -*ve'sc*, *v. trans.* fürchten, verehren AP. VOR. Ap. 22, 12 (*bunu govitorū* [gottesfürchtig. ksl. *blag govéinu*] *dupa lege*). — Et. Ksl. *govéti*.

govî'² (a), *prez.* -*ve'sc*, *v. intr.* = *a feti*: die Mädchenzeit zubringen Dos. Ps. IN V. Ps. 44 Z. 55 = v. 15 (*Și soațele tale le veî băga 'n casă Ce-aū govî cu tine, să le puî la masă*). — Et. *govă*.

goz *sn.*, *pl.* -*zurî*, 1. MOLD. Stückchen *n*, Splitterchen, Fäserchen Stroh, Spreu u. ähnlicher Vegetabilien. *Gozurile sau grauncio trele ce trec prin borticlele u. ni cîur* MAR. ORN. I 133. *Vezi gozu din ochiul altuia și nu vezi birna din ochiul tau* (Sprw., nach dem Ev.) ȘEZAT. I 22). *Au simțit [el] ca i-s'a virit ceva în năstrăua cra bntoasă și tot aū dat cu limba ca sa scîta gozul a 'ara* SBIERA POV. 169. *Ne ducem la fintina lui D-zeu s'o cură-*

țim de gozuri și de gloduri TEOD. PP. 361. — *Fig. pl.* Unrat *m* Dos. CCR. 226 (*De la necurată limbă, de la suflet plin de gozuri Priimește-mî ruga, Hristoase*); VS. Fevr. 18 (*viață cum place lui D-zeu și fără gozuri arătînd*). — 2. UNG. Stroh *n*, Streu *f* MAR. NAȘT. 282 (*moașa . . ia gozul din pat [ul lehuzei]*); 283 (*După aceasta duc în pat alt goz nou*). — Et. Unbek.

goza'r *sm.* Tr. Aufkäufer *m* edlen Metalls bei den Bergwerken FRÎNCU MOȘI 40. — Et. Wahrsch. zu *goz* im Sinne von «Metallstückchen, -stäubchen».

grabă *sf.*, *c. obl.* -*be*, Eile *f*. *Graba strică treaba* (Sprw.) Eile mit Weile. *De-odată sania mea se sprăvăli. Ha! gîndiū eū în mine, s'a întîlnit graba cu zăbava* [wer zu sehr eilt, muss oft dahinten bleiben] GANE CL. XIII 330. *Mî-e ~* (RETEG. POV. IV 67: *mî-e de ~*) ich habe Eile. «*Ce-mî face Radu?*» *el întreabă. De Radu-î este mai cu grabă* [mit R. hat er es besonders eilig], *Că Radu-î este cel mai drag* COȘB. 84. — *Cu, în ~* in Eile, eilends. *Polițmaistrul . . veni de afară cu grabă* C. NGR. 48. *Amurgul e . . balaurul ce înspăimîntă soarele și-l face a se retrage în grabă* AL. CL. III 61. *Să se întoarce [el] îndărăpt în graba mare* [eiligst, schnellstens] SEV. POV. 219. — *De ~*, gew. *de~* geschrieben, eilends, schnell. *În carea zi voiū chema pre tine, de grabă ascultă-mă* BIBLIA 1688 Ps. 101, 3. *Mergi degrabă la cămară De ia galbeni din comoară* AL. PP. 125. *Vino mai de~!* komm schneller! *Cînd sînt silit să es de acasă, nu știū cum să mă întorc mai degrabă* [suche ich so schnell als möglich heimzukehren] C. NGR. 18. — *Mai de~ = mai bine, mai curînd*: eher, lieber. *Mai de~ aș muri decît să sufer* ich möchte lieber sterben als leiden. — **Gr.** LV. bisw. *cu degra'b(ă) = cu ~*; INV. bisw. *ingra'b*, LV. bisw. *în degra'bă = in ~*; LV. meist, INV. häufig *degra'b*, ferner *de degra'b* ISPIR. LEG.¹ I 19 = *de ~*. — Et. Siehe folg. Art.

grăbi' (a), *prez.* -*be'sc*, I. *v. trans.*: *pc.* Jdn. zur Eile treiben, antreiben, drängen; *c.* etw. beschleunigen, fördern. *Un sentiment de liniște . . îl grabea* [trieb ihn] *spre casă* VLAH. DAN I 100. *Ca cireșele . . Care-s coapte la răcure, De nu-s grăbite de soare* IARN-BIRS. 37. *Și dînd niște Turci . . peste acei Nemți, i-au grăbit Nemții pe Turci* [drängen die Deutschen auf die Türken ein] MUSTE LET.² III 64. *Creditoriū grăbeaū* [drängten] GHICA 363. [*Munteniū*] *il tot grăbea de bani, ce* [wegen des Geldes, für welches] *era eî chezăși pentru dinsul* NECULCE LET.² II 248. — Dos. bisw. mit dem *dat.*: *Și pre un cine ce-î găr-bisa* [sic] *să-l mușc, l-au suflat de l-au omorît* VS. Fevr. 7. — II. *a să ~*, älter auch *a ~*

eilen, sich (be)eilen. *Prea tare nu vă grăbiți, Ci fiți buni și zăboviți* IARN.-BIRS. 494. *Un stol de rațe care lunecău grăbite* [eilig] prin văzduh SADOV. POV. 49. *Sint ~t* ich habe Eile. *Doamne, ca să-mă ajuți mie grăbește* CEASLOV 1715 Ps. 69, 2 GCR. II 17. *Meșterii grăbea, Sforile 'ntindea, Locul măsură* AL. PP. 187. — || *grăbi're* sf. Eile f, Hast. [Vodă] *Porunci ca să-î gătească Carăta sa cea domnească* *Cu atita grăbire mare* *Ca cind ar merge la primblare* COGALN. GCR. II 114. — Gr. Dos. öfters *гѣрѣ-, гѣрѣ-*, was wohl nur falsche Schreibung, veranlasst durch den Umstand, dass *рѣ* zwischen Konsonanten auch für *р* gesetzt werden kann, zB. *гѣрѣоуѣ* = *гѣрѣоуѣ*. — Et. Wird zu ksl. *grabiti* «greifen, rasen, rauben» gestellt, was semasiologisch bedenklich ist. Wenn die Etymologie richtig ist, so wäre *gra'bă* Postverbal dazu.

gra'bnic adj. eilig, schnell. *Dacă însă [popa] aude pași îndreptîndu-se spre odaia în care se face paraclisul, el se scoală grabnic..* I. NGR. CL. III 43. *Vă doresc ~ă însă-nătoșare* baldige Besserung! *La minie era foarte grabnic* er war sehr jähzornig NECULCE LET.² II 374.

grădea' sf. Tr. Zaunrute f, -stah m, pl. Zaun m, Gitter n QU. *Cine-și teme nevasta, Facă-și gard în jur de ia* *Tot cu pari* *De stejariu, Cu gradele* [lies *grăd-*] *de urțariu* PP. CL. V 359. *Păreții caselor.., grădelele de primprejurul grădinii..* *sint înrăluite cu o lucie coaja de sloiu* CL. XV 424. — Et. Weder lat. *cratella*, das *crățea'* ergeben hätte, noch zu *gard*, wegen des Genus, sondern wahrsch. it. *gradella*, dessen Aufnahme allerdings durch *gard* u. seine Sippe begünstigt wurde.

grădi'nă sf., pl. -ni, Garten m. *De cind, bade, m'ai urit. Casa ta e grajd de cai, Prin grădină spină și scai* IARN.-BIRS. 234. — Fig. MUNT. FAM. o ~ de om u. ä. ein Prachtkerl; bes. von lustigen, spassigen Menschen: ein jovialer Kerl, ein fideles Haus. *Cind era sănătos.., era vesel și glumeț; adevărată grădină, bun ca pînea caldă* GHICA CL. XVIII 82. *Ah, ce mucalit e Mișu, I-o grădină de băiat!* VLAH. GV. 12. — Gr. MAC. *gărd-*. — Dem. -*dinu'tă*, auch -*dini'tă*, pl. -*țe*; MAC. *gărdini'ciū* sn. (wie pl.?) MŪH. — Et. Ksl. *gradi'na*.

grădina'r, INV. u. POP. -*riū* sm., fem. -*nărearsă* (pl. -*re'se*) u. -*nări'tă* (pl. -*țe*) Gärtner(in). *Cind giștele păzesc stratul, puțin rămîine grădinarului* SLAVICŪ Z. I 481.

grădinări' (a), prez. -*re'sc*, v. intr. Gärtneren treiben, Blumen züchten. *În mijlocul unei fiiri ajutate și de podoabele artei grădinăritului* [der Gartenkunst] BODNĂR. CL. IV 92.

grădinări'e sf. Gärtneren f, Gartenbau m, Blumenzucht f. *Bulgarii se îndeletnicesc mai ales cu grădinăria* SUȚU NOȚ. 50.

Grădi'ste npr. f. Varhely (Ortschaft in Siebb.) COM. — Et. Ksl. *gradi'ste* «castrum».

gra'f sm. INV. Graf m. *Un marchez, graf lăudat* MUMUL. GCR. II 249. — Et. Deutsch.

grăi' (a), prez. *grăe'sc*, ziemi. INV. u. POP. I. v. trans. 1. (cuiva, cu cn., de cn. zu, mit, von Jdm.) reden, sprechen. *Doăa vorbe să grăim și 'n arme să ne lovim* AL. PP. 59. *Morăreasa vămuește, Neica dragoste-î grăește* [richtet Liebesworte an sie] RADUL. RUST. I 6. — Bes. absol.: *Copilul nu grăește încă* das Kind kann noch nicht sprechen. *Precum se zice zicătoarea că de oîu grăi, oîu muri, de oîu tăcea, oîu plesni* CANT. IST. IEROGI. 268. *Sarmanul Grăunte! cind mi-a spus că are semne de moarte, a grait se vede într'un ceas rău* GANE CL. XI 373. — 2. nennen VARL. CAZ. 168 (om să grai pre sine *Domnul nostru* Is. Hs.). — 3. pc. de bine: von Jdm. Gutes reden; pc. de rău (SPAT. MIL. LET.² I 108: *în rău*) von Jdm. t. ehles reden, ihn verläumdend. *Dimitrașco Vodă..* *îi grăia de rau [pe boeri] către împăratul* NECULCE LET.² II 338. — Ähnlich Dos. Ps. în V. Ps. 70 Z. 36 (*De-mă strajuesc [ei] bietul suflet și ma grăesc cu rău eugel*). — II. a să ~ sich besprechen, hereden. *Turcii tofi cit îl zarea, Între dinșii se grăia* AL. PP. 144. *Toroman și.. Tomsa, cari erau la un loc grăiți* [verschworen] *cu alți boeri asupra domnului lor* NEC. COSTIN LET.² I 441. — || *grăi're* sf. Tr. POP. Hochzeitsrede f MAR. NUNTA 660. — *grăitor* sm. Tr. POP. = *colăcer*: Hochzeitsredner m. *Măi glumesc grăitorii cit glumesc, în sfirșit cușcrii..* *întră în casă* SEV. NUNTA 238. — Gr. MAC. a *grî'*, prez. *gră'scu*. — Et. Ksl. *grajati* «krächzen», s. rh. «laut reden».

grăi'iu sn., pl. *grăi'uri*, Rede f, Sprache. *De țe sufletu 'ndrazneț* *Cit țe grăiul de sumeț* AL. PP. 99. *Cu glas adinc, cu grăiul de Sibile Rostește* [clopotul de la San-Marc] *lin în clipe cadențate* EMIN. 177. *Spun să fie făcut crăiasa grăiū ca acesta cătră cocon* die Königin soll folgende Ansprache an den Prinzen gerichtet haben NEC. COSTIN LET.² I 424. *Și aū zăbovit acolo doi ani pentru grăiurile păciū* [wegen der Friedensverhandlungen] II 44. — PP. pleonastisch a *grăi din* ~ reden. *Draguțu său o vedea și din grăiū așa-î grăia: Trage-ți, lele, cununa* *Cam pe ochi* IARN.-BIRS. 17. — Gr. MAC. *gr(e)a'iū*, pl. *gr(e)a'e*. Et. Ksl. *graj* «Gesang».

grăjd sn., pl. -*duri*, Stall m für Pferde u. Rinder. *Și mai are grajduri mari* *Cu cincizeci de armăsari* AL. PP. 202. Siehe auch *ca'l* 10 a. — Gr. MUNT. ~, sonst -*dîū*. Lv. nicht

belegt. — *Dem. grăjdîșo'r*, pl. -șoa're, u. grăjd(1)u't, pl. -țur'i. — *Et. Ksl. graždî.*

grăma'dă sf., pl. -me'zi, inv. -mă'zi, Hau-fe(n) m. *Au văzut singur . . cu ochii săi grămăzi mari de oase* Msc. sec. 17. GCR. I 192. *Am cheltuit o ~ de bani* ich habe eine Menge Geld ausgegeben. *E bolnavă de-o grămadă de vreme* [seit längerer Zeit] RETEG. I 24. *Și pe dușmanii îi tăia* Și grămăzi [in Haufen] toți îi clădea AL. BP., Badful. *Turcii vin grămadă, clae* [in hellen Haufen] AL. PP. 125. *Să aducă grea urgie De Tătari cumpliti grămadă* [von schrecklichen, unzähligen Tataren] 179. *Pină să ne facem noi cruce, ne și pomenim grămadă în șanț* [lagen wir auch schon alle miteinander im Graben] VLAH. IC. 84. *A băut . . pină ce-a căzut grămadă* [einen Haufen bildend, wie ein Klctz] la pămînt VLAH. NUV. 182. Siehe auch clae. — *Gr. Dem. MUNT. -măju'e*, pl. -ju'i, MOLD. -măjoară (-măgioară), pl. -re. — *Et. Ksl. grama'da.*

grămădi' (a), prez. -de'sc, I. v. trans. 1. (auf-, an)häufen. *Ei facu voia trupului său [= lor] de grămădescu păcate pre păcate* MSCR. sec. 16. GCR. I 2. — 2. drängen, pressen, drücken. *Tot drumul, Anica grămădea fița în gura copilei, par'că ar fi vrut să-i dea laptele tot* NAD. NUV. I 6. *Nu mă grămădiți, că v'oiu da la toți* AL. OP. I 136. *Vodă, care sta răsturnat pe sofa . . cu picioarele unul peste altul grămădit* GHICA 10. — *Fig. : pc. Jdn. (hart) bedrängen, auf ihn eindringen, einstürmen. Și le-au eșit moji-cimea înainte la locuri strîmte și i-au grămădit* MUSTE LET.² III 67. *Cu cit . . se apropia mai mult de patria sa, cu atît alte gînduri îl grămădiră* I. NGR. CL. VII 41. — II. a să ~ sich drängen. *Nu te ~ ca baba la raii!* (Redensart.) nicht so hitzig!

grămăgioară etc. siehe grăma'dă.

grămăti'c sm. 1. LV. = dascâl: Kirchengesänger m. *Preotul nice dinioară să nu între în leturghie fără de grămătic* PRAV. GOV. 66 a. *Numai călugăr sau călugăriță sau grămătic de beserecă să între* [la jertăvnic] să măture și să curățească Ș. TAINE 100. — So auch noch PP., zB. TEOD. PP. 42 (*Grămăticii'n toacă da*); MAR. ÎNM. 466 (*Văzuîu popi mulți eretici Cu dascăli și grămăticii*). — 2. LV. Schreiber m. *Și am scris eu Dumitru gram. ot Tirgoviște* Doc. 1650 GCR. I 135. — 3. zieml. inv. u. POP. Rechnungsführer m, Buchhalter, Sekretär, bes. auf einem Gute. *Cei mai mulți* [din elevii acelei școlii] s'au adăpostit prin curțile boerești ca grămăticii, vătăfi de curte, stolnici GHICA CL. XIV 212 *Nici vechilul nici grămăticii nu erau oameni în stare să-i priceapă suferin-*

țe [lui Iorgu] XEN. BRAZI 67. — *Gr. MUNT. ~, MOLD. gramat-*. — *Et. Ngr. γραμματικός.*

grăma'tică sf., pl. -ci, LL. Grammatik f. *M'am ispitit a linge pre din afară puținel grămătica* [sic] și syntaxisul INDR. GCR. I 157. — *Et. Griech. γραμματική, lat. gram-matica.*

grămăti'c adj. litterarisch, gelehrt VACAR. IIO. TEZ. II 245 (*alcătuirii strălucite și de furme ritoricești și de meșteșuguri grămăti'cești*). — *Et. Ngr. γραμματικός.*

grămăti'civ sf. Kanzlei f, Sekretariat n FIL. Cloc. 31 (*Treci în odaia grămăti'civ, că am să-ți vorbesc*). — *Et. grămăti'c.*

grăma'ti'e sf. Gelehrsamkeit f, Wissenschaften (pl.) MSCR. sec. 18. Rev. Toc. III 343 (*invăță . . toată dascălia bisericească și gramătia*). — *Et. Griech. γραμμασία.*

grămu'jda' (a), prez. -mu'jd, v. trans. TR. POP.: a nu ~ nici un cuvînt u. ähnl. nicht muck(s)en. *Bieți băeți bine vedeau, dar nu grămu'jdați nici fiț* RETEG. I 43. — *Et. Unbek.*

granadi'r siehe grenadi'r.

grana't sn., pl. -te, Granat m (Halbedelstein). *Pieptul nevestelor . . e acoperit de șiruri dese de mărgel de granat* [sic] FRÎNCU MOȚI 23. — *Et. Mittelb. aus lat. granatum.*

grana'tă sf., pl. -te, 1. (mil.) Granate f. *Au aruncat granadi'rii cu granate peste zid în cetate* NEC. COSTIN LET.² II 108. — *Gr. LM. auch grenată, grenadă*. — 2. Art Pflanze, kommt nur PP. im Anfangsvers vor (*Frunză verde trei granate, Foicică de granate* u. ä.). Nach B. BR. *granat* sm. Mutterkraut n (*Chrysanthemum Parthenium*), was fraglich. — *Gr. gren-* AL. PP. 238, *girn-* MAR. SAT. 78. — *Et. Mittelb. aus lat. granata.*

granata'r etc. siehe grenadi'r.

grandu'că m. Grossfürst m VACAR. IIO. TEZ. II 289 (*o tabachere . . ce-i dăruise granduca al Rosiei*). — *Et. It. granduca.*

grăngore'l adj. pirolfarben, in einem Weihnachtslied TEOD. COL. 77, Var. TEOD. PP. 20 (*P'un cal galben grăngorel*).

grăngur sm. Pirol m, Goldamsel f (*Oriolus galbula*). *Pădurea'n întregime acum e deșteptată: Ici cucul, dincoaci miera, ici grăngurii vioi* RADUL. RUST. I 224. *Gănguri de aur ce au cuiburi de mătăș* AL. CL. II 365. Als Eigennamen Găngur schon 1481 in einer slav. Urkunde ARH. IST. I 75. — *Gr. MUNT. ~, auch -re, öfters -gor*; MOLD. *găngur*; BAN. *grea-* COM — *Dem. g(r)ăngura's, -re'l* (pl. -re'l) bzw. -gor-. — *Et. Vlat. galgulus für galbulus; gra'- nach gra'ur.*

grăni'c'e'r, inv. u. POP. -ră sm. Grenzer m, Soldat, der zur Bewachung der Landesgrenze verwendet wird. *Tinărul nostru im-*

părat . . Mare oaste-aū adunat : Doă sute de grăniceri PP. GCR. II 311. Plăeșii și grănicerii lui Ștefan cel Mare, cari la sunetul cornului . . se lăsaū de vale cîntînd VLAH. GV. 182.

gra'niță sf., pl. -țe, (Landes-)Grenze f. Laschi Voevoda . . aū tras spre granița Moldovei SIM DASC. LET.¹ I 57. — Lv. selten, dafür gew. hotar; LM. dafür auch frontieră (fruntarie). — Syn. Margine (LM. limită), linia dincolo de care te afli pe alt teritoriu; hotar, linia care desparte doă proprietăți (case, moșii, țări etc.); graniță, linia care desparte doă state. — Gr. hr- NEC. COSTIN LET.² II 98, AXINTE das. 164, NECULCE das. 297. — Et. Ksl. gra'nica, vgl. auch klruss. hranyca.

grapă sf., pl. -pe, 1. Egge f. Eū trag grapa după mine; Eū o trag și ia nu vine IARN.-BIRS. 429 (der Faule spricht). — 2. Klammer f, Krallen, nur in: mă fiū ~ de cn. ich hänge wie eine Klette an Jdm., sitze ihm auf dem Nacken, weiche nicht von seiner Seite. Urmăriți de o clae de băeți și fete ce se țin grapă de noi, cerîndu-ne bănuși AL. CL. VIII 114. — Et. Gemeinrom. grappa «Haken, Klammer, Krallen». In 2 ist die urspr. Bedtg. noch erhalten, vgl. deutsch «sich an etwas anklammern». Vgl. auch tiri's-grăpi's u. grăptăna' (a să).

grăpa' (a), prez. -pe'z, v. trans. e g g e n. Acea cîrpă se leagă de carnele boilor cari grăpează ION. SUP. 84.

grăpi's siehe tiri's.

grăptăna' (a să) siehe zgreptăna' (a să).

gra's adj. fett. Că vițelul este hrănit [gemăset] și gras, nime să nu fie flămîndu MSCR. 1661 GCR. I 181. Primăvara nu trebuie semănat curînd la loc gras orz mult CALEND. 1733 GCR. II 26. Siehe auch cefă. — Als Attribut zu hest. Substt. (siehe auch faso'le): iarbă ~ă Portulak m (Portulaca oleracea); nach QU. TR. auch Fetthenne f (Sedum) u. Hauswurz f (Sempervivum). — Gr. Dem. grăsul'ū, MUNT. QU. auch grăsclea'n, WBB. auch grăsu't, grăsulca'n, -le't. — Augm. grăsu'n. — Et. Vlat. grassus für crassus.

grăsi'me sf. Fett n, Schmalz. Grăsi'me de vițel de la rărunchi amestecîndu-o cu grăsi'me de mascur REȚ. 228.

grășiță sf., pl. -țe, = oașniță: Eierstock m der Vögel COM. MOLD.

grăsul'ū siehe gra's.

grăsu'n I. adj. siehe gra's. — II. sm. Spanferkel n. Unii abia așteaptă Ignatul să-și tae grăsunul DELAVR. SULT. 7. — Gr. Zu II: -ne MON. OF. 1877, 4944.

grăta'r, INV. u. POP. -ri'ū sn., pl. -re, aus parallelen Eisenstäben hergestelltes Gerät, ver-

schiedenen Zwecken dienend: Rost m. De-acia o întinseră pre grătaru de o frigea pe foc DOS. VS. Sept. 17. — Daher von der Raufe TEOD. PP. 351, das Pferd spricht (Cum țe drag cu mîna 'n sin, Mie la grătar cu fin); vom Brustkorb GAZ. SĂT. XIV 482 (hîrca [mortulu] sta 'n sus cu ceafa și țurloaele [die Beine] erau pornite către grătarul coastelor); vom Spalierwerk DATC. HORT. 259 (crăngile formate în formă de spalier, adică așezate pe grătare saū întinse pe ziduri). — Et. Wahrsch. zu lat. crates.

grătie sf. MOLD. Gitter n. Și împăratul șede în casă de iarnă, și gratie [εσχαρά] de foc înaintea lui BIBLIA 1688 Jer. 36, 22. — Jetzt meist pl.: Pe aceiași ulicioară Bate luna în ferești, Numai tu de după gratii Vecinic nu te mai ivești EMIN. 111. El oftează și jelește Și prin gratii tot privește AL. PP. 141 (von einem Gefangenen). Fereastră cu gratii vergittertes Fenster. — Gr. Dem. grătioară, pl. -re. — Et. Wahrsch. lat. crates.

grău'nte sm., pl. -ți, (Getreide-)Korn n. Asemănată este împărăția ceriurilor grăunțulu de muștaru BIBLIA 1688 Matth. 13, 31. — FAM. are grăunțe în cap er hat Grütze im Kopfe. — Auch von Kornähnlichem: Zece grăunțe de mărgăritari zehn Perlen BAR. HAL. VI 156. — Gr. INV. grău'nt' sn., pl. -țe (doch letzterer auch jetzt noch von einer unbestimmten Zahl: a arunca găinilor grăunțe den Hühnern Körner vorwerfen, sacul cu grăunțe der Hafersack), ferner -țuri DOS. VS. Fevr. 16; TR. grău'ntă sf. (so schon CON. STU. HC. II 286), pl. -țe; MAC. gărnu't sn., pl. -țe. — Dem. grăuncio'r, pl. m. -ri, INV. f. -cloare; grăunce'n sn., pl. -ce'ne CANT. IST. IEROGL. 191. — Et. Urform *grăun't, dem. von lat. granum; grău'nte ist aus dem pl. nach Analogie von fra'te, pl. fra'ți neugebildet, wie glo'nte, crastavete, stiglete etc.

grăunțo's adj. körnig. Hîrtie grăunțoasă . . zisă hîrtie de mîna MON. OF. 1875, 2271.

gra'ur sm. Star m (Sturnus). Pupeze cu creste bălțate, grauri pestriți, sitari ODOB. CL. IX 24. — Auch Spitzname der Zigeuner: Să știu c'aș muri pe drum și tot n'aș sta între grauri uceștia GAZ. SĂT. XIV 455. — Ileana ~ilor = Sfințiu împărați Constantin și Elena (21. Mai), so genannt, weil nach dem Volksglauben die jungen Stare an diesem Tage flügge werden MAR. ORN. I 427. — Adj.: cal ~ starfarbenes Pferd PP., zB. CL. XVII 287 (Și acas' a alergat, Un cal graur a luat). — Gr. -re ODOB. Ps. 19; MAC. gărave'lyū QU. — Dem. grăure'l, pl. -re'l, u. -ra's. — Fem. grăuri'tă, pl. -țe, Starweibchen n. — Et. Vlat. graulus, vgl. it. dial. raulu, grolu, frz. grolle etc. grea' siehe greă.

grea'băn siehe gre'ben.

grea'că siehe gre'c.

grea'tă sf., pl. gre'ti, 1. = greutate: Schwere f, Schwierigkeit, Gewicht n PALIA EX. 4, 10 CCR. 60 (că grăesc cu grea'tă și am limbă grea) u. MAC. — 2. Gewalt f AP. VOR. öfters, zB. Ap. 24, 7 (Deaci vene Lisia miășul și cu multă grea'tă [ksl. mnogoju siloju] scoase elu); 27, 41 (cirma frînge-se de grea'ta [ksl. ot nuždyj] undelorü). — 3. Ekel m, Uebelkeit f. I-a trecut grea'ta, capul însă îl doare DELAVR. PAR. 89. Piei din casa mea, grea'tă [eklinger Kerl] VLAH. NUV. 133. — Îmi vine ~ mir wird übel (= ich bekomme Brechneigung), mî-e ~ mir ist übel, mir ekelt (de c. vor etw.). Și de om ce varsă singe Ți-i grea'tă a te atinge Dos. Ps. IN V. Ps. 5 Z. 22. — Et. gre'u + -ea'tă, vgl. dulcea'tă, via'tă etc.

grebăno'c sm. Buckliger m SEV. Pov. 82 (Grebănoace, Busuioace, Vin' la măicuțița 'ncoace).

grebăna'r sm. Halsriemen m des Pferdgeschirrs D. TERM.

grebăno's adj. zwischen den Schultern eine widerristartige Erhöhung habend: gekrümmt, bucklig. Spinarea ca a porcului grebănoasă și girbovă-i este [hameleonului] CANT. IST. IEROG. 207. Un biet romin . . cu spatele grebănoase de părea măi mult o cîrjă decit un om BOGD. Pov. 140. — Gr. Dem. -noșe'1 SEV. Pov. 82.

gre'ben subst. (nach PRB. m.) Widerrist m des Pferdes etc. Deodată ursul . . se repezi în direcția mea cu capul plecat, și . . mă pomeniū . . călare pe grebănul lui GANE CL. VIII 99. — Gr. MOLD. -băn, ferner grea'băn MON. OF. 1878, 4744 u. UR. — Et. Ksl. grebeni «Kamm», serb. greben auch «Widerrist».

gre'blă sf., pl. -ble, (agr.) Rechen m, Harke f. De desupt se pune pietriș măi mare și apoi cel mărunț, ce se potrivește cu o greblă DATC. HORT. 31. — Gr. Dem. grebl'i'tă, pl. -țe. — Et. Vgl. nslov. serb. greblje.

gre'bleș adj. von Hörnern: rechenartig gebogen QU. O vacă . . coarnele 'nainte greblișe MON. OF. 1880, 6989.

gre'c I. adj., fem. grea'că, pl. gre'ce, LM. = grecesc: griechisch. — II. Gre'c sm., fem. Greco'a'ică, pl. -ce, 1M. Greacă, pl. Gre'ce, Griechen m, Griechin f. Să poftesc ca Greci la temniță sie lassen sich Einer dem Andern den Vortritt wie die Griechen an der Kerker-tür; wird gesagt, wenn Keiner der erste sein möchte. — Gr. Dem. Greco'or. — Pejor. Greco'te'iu. — Et. Mittelb. aus gr. Γραιός.

grece'sc adj., -ce'ste adv. griechisch. Limba grecească (LM. greacă) die griechische Sprache. Știu grecește ich kann griechisch. A sta grecește mit untergeschlagenen Beinen sitzen. — Gr. Pejor. greco'te'sc JIP. RAUR. 138.

gre'ci' (a), prez. -ce'sc, v. trans. zum Griechen machen, gräzisieren. D-zeu să te păzească de țiganul turcit și de moji'ul gre'ci Z. VI 670.

Gre'cia npr. f. (neol.) Griechenland n. — Gr. Înv. Grechi'a, ferner Greci'a BELD. ETER. GCR. II 343. — Et. Grechi'a nach Turchi'a.

gre'cie sf. ÎNV. griechische Sprache. O Alexandrie den gre'cie . . scoasă pre limba țării noastre MIR. COSTIN GCR. I 198.

gre'cio's adj. schwanger DOS. VS. Dech. 9 (și să culcă Eleană cu femeia sa Ana . . și purceasă [= purcese] gre'cioasă); ÎNDR. 284 (murea gre'cioasă carea se va spăla la bae). — Et. Zu a îngreca' «schwanger werden», vgl. zur Bildung cuvio's von a cuveni'.

greco'te'sc siehe grece'sc.

Greco'te'iu siehe Gre'c II.

gre'er(e) sm. 1. Grille f (Gryllus). Mergi la grădini . . de ascultă pre grieri cari cîntă toată zioa MARG.¹ 6 b. — 2. ~ de toamnă NAN. 139, de vii COM. TR. MAR. INS. Zirpe f, Zikade (Cicada orn). — Gr. MUNT. ~; LV. u. MOLD. gri'er(e), doch schon MARG.² 8 b pl. gre'er(i) (gre-); BAN. gre'l, pl. gre'l COM.; ferner pl. art. gre'orii MSCR. ca. 1705 GCR. I 35', gre'r BAR. — Dem., das jedoch vielfach, namentlich im Westen, das Primitiv verdrängt hat, greeru's, grieru's, westl. greuru's, BAN. grelu's, ferner grilu's, greulu's u. gruru's B. — Et. Nur gre'l stimmt ganz zu lat. gryllus. Die anderen Formen scheinen auf ein aus dem Schrei des Tierchens neu gebildetes *grūlus zurückzugehen, das *gri'ur gri'er ergab, vgl. tri'er, cutri'er = tribūlo, contribūlo.

gre'f sm. ^{1/16} Elle. Cotul . . se împarte în 8 rupi, rupul în 2 gre'fi AGRICULTORUL BUC. 19J4, 191. — Gr. gri'f Doc. 1792 UR. IV 136. — Et. Vgl. bulg. greh.

gregheti'n subst. 1. Storchschnabel m (Geranium) BR. (≈), PANȚU (≈, -ghețu'1), FUSS (gregetschul). — 2. Reiherschnabel m (Erodium cicutarium) PANȚU. — Et. Unbek.

grei'me sf. ÎNV. 1. Schwere f, Gewicht n Last f. Fiind plecat de greimea păcatelor mele PSALT. RÎMN. 84a. Greimea ce avea [lupul în stomahul plin de lut și de țărni] CANT. IST. IEROG. 80. Nu trebuie . . să desprețuiți plecări firește bune, Scăzînd greimea lor [ihr Gewicht] în cumpele lumii DONICI 62. — 2. Masse f, Gros n. Și așa . . ș'au pornit împăratul greimea oștiū lui în jos de la Riga NECULCE LET.² II 305. Nemții, vîzînd atîta greime de oști [eine so grosse Heeresmacht] NEC. COSTIN LET.² I 419. — So auch noch bei Neueren: În țări unde stătura grăimile [lies grei-] tatare I. NGR. CL. VIII 118. Pe cînd grăimea [lies grei-] poporului vorbește limba istorică LAMBRIOR das. 80. — Et. gre'u.

greița'r siehe *creița'r*.

grena'dă siehe *grana'tă*.

grenadi'r *sm.* (*neol.*) Grenadier *m.* — Gr. Aelter *granati'r*, ferner *granadi'r* NEC. COSTIN LET.² II 108, *granata'r* 107. — Et. Zu den Nblf. vgl. serb. *granatir*, poln. *granadyer*, russ. *granade'rū*.

grena'tă siehe *grana'tă*.

grēo'iū, *fem. sg. u. pl. grēoa'e*, *adj.* 1. schwerfällig. *Muscalii cam greoi aū ajuns tocmai tîrziū* GHICA SCRIS. 19. *Repausul forțat îi adusesse corpului un fel de lingezeală ușoară care îl făcea mai greoiū la mișcări* TEL. SCH. 99. — 2. schwer (= böse) MAR. SAT. 249 (*La foc și la ploae Și la vremi greoae*). — 3. BAN. schwanger. *Muerea greoane* [spr. -nye] . . nu e bine să iasă din casă MAR. NAȘT. 18. — Gr. BAN. -o'nyū. — Et. *gre'iū*.

grēota'te siehe *greuta'te*.

gre'sh *sn.*, *pl. -șuri*, 1. Fehlschlag *m.*, -stoss, -wurf. *Mihai Plăeșul unde pune mina, dă la pămînt, unde chitește, greș nu face* GANE CL. I 260. [*Jucătorul*] *cel ce rămîne cu brăzdița netăiată din pricina greșurilor făcute* CL. IX 8. — 2. a da ~ fehlen: a) = nicht treffen, fehlschiessen, fehlschlagen. *Armele erau: arc, sabie, sulită, dar mai ales pușca, din care nu știaū a da greș* HASD. IV. 84. *Noi surugiūi judecăm omul după bacșiș și nu dăm greș niciodată cu chiteala* [irren uns nie] AL. CL. I 328. — b) = sich nicht einfinden. *Tare se vor supăra cinstiții nănași și întreaga cinstită adunare dacă veți da greș la aceasta* [năml. la cumătrie] CL. IX 3. — 3. a da, a băga ~ cuiva an Jdm. einen Fehler finden AL. OP. I 808 (*Ș'apoi ce-î dai greș cucoanei Luxiței* [was haben sie an . . auszusetzen]? *Îa-î încă hazlie, nurlie*); JIP. RĂUR. 269 (*la ce mai băgați greș* [warum macht ihr zum Vorwurf] *că talpa nației e răscăptă de lenca ce i-o aduce foamea și neștiința?*). — 4. LV. fără (de) ~ = negreșit: unfehlbar, ganz gewiss. *Fără greș va veni Domnul De va judeca tot omul* DOS. PS. IN V. PS. 95 Z. 59. — Et. Postverbal von a *greși'*, viell. unter Mitwirkung von ksl. *grēhū* (*grēše, grēși*).

greșală *sf.*, *pl. -șe*, 1. Fehler *m.*, Irrtum, Versehen *n.* A face, a îndrepta greșeli Fehler machen, verbessern. *Greșală de tipar* Druckfehler. *Omul e supus greșeli* der Mensch ist dem Irrtum unterworfen. *Cartea ~ așteaptă* bei den Karten giebt es keinen Pardon (wird dem Spieler zugerufen, der einen Fehler gemacht hat u. ihn rückgängig machen möchte). — *Din* (LV. cu) ~ irrthümlicher Weise, aus Versehen. — *Înv fără* ~ unfehlbar. *Pocăința . . este . . mijlocire fără de greșală* [ein unfehlbares Mittel] *pentru mîntuînța noastră* ANT. DID. 99. — 2. Fehl(er) *m.*, Verfehlung

f, Schuld, Vergehen *n.* *Și iartă noao greșalele noastre, cum ertăm și noi greșiților noștri* EV. 1574 Matth. 6, 12 GCR. I 9. — Gr. *Pl. inv. -șale*. — Dem. -șelu'tă, *pl. -șe*.

greși' (a), *prez. -șesc*, *I. v. trans.* 1. verfehlen, fehlen. *De pe-atunci, Cînd vin cete de haiduci, Drumul lor nici că greșesc* AL. PP. 59. *Iată pistolul, și ca să nu mă greșești, razămă țeava de inima mea* C. NGR. 21. *Ai ~t adresa* Sie haben sich an den Unrechten gewandt. *De două ori se greși socoteala lor* [năml. a jocurilor seculare, wurden sie falsch berechnet] OLL. HOR. 395. *Blestemata de slugă! a greșit* [verwechselt] *răvașele* C. NGR. 22. *Ioana le recita* [năml. rugăciunile] *fără să greșască nici o vorbă* [ohne ein Wort auszulassen] CAR. MI. 19. *Uită ce în nepriceperea mea am greșit de tine* [vergiss was ich . . an dir verbochen habe] SLAVICI CL. XV 431. — 2. MAC. vergessen. *S'nu agărșești zboarele a meale* vergiss meine Worte nicht WEIG. AROM. II 78. — II. *v. intr.* 1. von Geschossen, Schützen: fehlen. *Potira-l urmărea . . Cu iarbă vînătorească, Unde-a da, să nu greșască* AL. PP. 88. — 2. fehlen, (sich) irren; la socoteală sich verrechnen. *Cine ntreabă, nu greșește* (Sprw.) besser zweimal fragen als einmal irre gehen. *Lumea privea pe . . Zimbolică ca pe un model de bărbat . . ; și lumea nu greșea, de și ia rareori nu greșaste* C. NGR. 66. *Ești ~t* Sie sind im Irrtum, Sie irren sich. — Bisw. *refl.*: *Rău s'au greșit craiul în socotelele sale* NEC. COSTIN LET.² I 393. *Ești sigur că nu te cam greșești cînd imi dai acest titlu [de verișoară]?* BOGD. BURS. 31. *Fata cea mică se greși* [verschnappte sich] *într'o zi și spuse surorilor . .* ISP. LEG.² 234. *S'a ~t* er hat einen (scil. Furz) gelassen, fahren lassen. — 3. sich verfehlen, vergehen, versündigen (*cuiva*, bisw. *împotriva cuiva* gegen Jdn.). *Omul cînd greșește în potriua altui om, nu-î atîta de mare păcatul* VARL. CAZ. 21. [*Boerii*] *erau greșiți rău lui Antioh Vodă* [hatten sich . . vergangen] NECULCE LET.² II 295. *Nu știu ce să mai zic și despre D-zeu ca să nu greșesc. Pesemne c'au ajuns și el în mintea copiilor* CREANGĂ CL. XII 29. *Aș vrea . . să-î întreb ce au cu mine, cu ce le-am greșit?* VLAH. IC. 72. *Și iartă noao greșalele noastre cum ertăm și noi greșiților noștri* [unseren Schuldigern] COR. GCR. I 32. *Cînd picăm la pocăință, . . [D zeu] ne iartă greșitul nostru* [unsere Schuld] PP. MAR. NUNTA 789. — Bisw. *refl.*: *Și de fi-se va greși fratele tău* EV. 1894 Matth. 18, 15. *Ia acasă s'a greșit și cu altu s'a iubit* MAR. SAT. 28. *Fetele greșite* [die gefallenen Mädchen] *erau cununate în toată forma de juzii comunale* FRÎNCU MOȘII 171. — || *greșit adj.*

nicht richtig, fehlerhaft, irrtümlich, falsch. *Unde va fi vre-un cuvînt greșit, cu liniște tocmiți* EVSTR. GCR. I 79. — *negreșit* adv. unfehlbar, unstreitig, sicherlich. *S'au băgat în bae, urmînd negreșit după învățătura doftorului* BAR. HAL. I 105. *De mă veî părăsi, voiū muri negreșit* C. NGR. 19. *Ai alergat poate la petrecere în Iași?* «Negreșit [allerdings]» AL. CL. IV 306. — Gr. MAC. *agârși*. — Et. Ksl. *grēšitti*.

gre'sie sf. MUNT. 1. = *cute*: Wetzstein *m* der Mäher. *Ș'a găsit coasa gresia* sie passen zueinander PANN PP. 1881, 77. — 2. = *perinoc*: Achsschemel *m* des Bauernwagens. — Et. Alb. *găre'să* «Schabholz, -eisen».

grețo's adj. ekelhaft. — Et. *greăță*.

gre'ū I. adj., pl. *gre'ī*, fem. *gre'a*, pl. *gre'le*, 1. schwer (eig. u. fig.), Ggs. ușor: *sarcină, muncă, problemă, boală, pedeapsă, urgie grea* schwere Last, Arbeit, Aufgabe, Krankheit, Strafe, Plage; *iară grea* schwerer (= schwer zu ertragender) Winter; *casă grea* schweres (= schwer zu erhaltendes) Haus; *oști grele* schwere, grosse Heeresmassen; *avere grea* schweres, grosses Vermögen; *munți grei* schwer zu übersteigende, mächtige Berge; *somn ~* tiefer Schlaf. *Ēra greū pămîntul de atîtea jivine* die Erde bog sich unter der Last so vieler Reptile REȚEG. V 6. *Cînd era să se pornească, nușce simțea greū la inimă* [wurde es ihm so schwer ums Herz] SBIERA 225. *E ~ de făcut, de spus* es ist schwer zu machen, zu sagen. *Greū de cap* schwer von Begriffen, begriffstützig. Adv.: *a munci, ofta, vătămă ~* schwer arbeiten, seufzen, beschädigen. — 2. Redensarten: *c. imi cade ~ (la stomah)* etw. verursacht mir Magenbeschwerden, bekommt mir übel. — *Mi-e, imi vine ~* es kommt mir schwer an, fällt mir schwer. *Muncește și adună bani, lucru ce n'are să-ți fie greū cu ajutorul meu* XEN. BRAZI 36. — *Mi-e ~ de c. mir* ekelt vor etw., es ist mir zuwider (vgl. 3 u. *greăță*). *Cite odată par'că mă iubește, alte ori însă mă primește cu atîta răceală par'că i-e greū de mine* [als ob er mich nicht mehr ausstehen könnte] I. NGR. CL. XIII 28. *Mai treacă vre-o cițiva ani și țe-a fi greū să te uiți la dînsul* NĀD. NUV. II 28. *Le era și lor greū* [sie waren es auch schon überdrüssig] *de a tot fi cumătri* SBIERA 188. — *Mi-e ~ de cn.* ich geniere, schäme mich vor Jdm. *Ia atunci s'a roșit la obraji, fiind-că-i era greū de mine* SLAVICI CL. XIV 142. *Nu fi-i greū să vorbești?* AL. OP. I 610. — 3. von Gerüchen (vgl. *greăță*): ekelhaft, widerlich, übel. *Apa izvorului.. în bălți stătătoare oprindu-să, să strică și grea pu-toare.. sloboade* CANT. GCR. I 359. *Fiind multe mirodenii dentii grele, iară apoi mare*

și iscusit miros fac MIR. COSTIN LET.² I 327. — 4. von Frauen: schwanger. *Pe muerile cele grele le spintecău* COGĀLN. LET.² III 258. *A purcede, a rămînea grea (cu un copil mit einem Kinde) schwanger werden. Grea-mare* hochschwanger FRÎNCU MOȚII 238. — II. sn., pl. *gre'le* (JIP. OPINC. 118: *gre'urī*), 1. was drückt: Schweres *n*, Schwere *f*, Druck *m*, Last *f*, Bürde (fast nur *fig.*). *Mijlocul mi-se frînge De greul păcatelor, De sarcina armelor* AL. PP. 255. *Noi vom lua acest greū* wir werden diese Bürde (= schwere Aufgabe) auf uns nehmen MOXA GCR. I 57. *Iușurează-mă greul pîn'a nu mă duce* DOS. PS. IN V. PS. 38, 23. *Caută, Doamne, și mă miluește* *Și din greul micū* [aus meiner Not] *mă izbăvește* PS. 85 Z. 42. *Unii au tras la Nicolai Vodă greū mare* [erlitten . . grosse Bedrängnis] *și multă închisoare* NECULCE LET.² II 341. *Pre cit greū* [Beschwerde] *bucatele vîrtoase stomahului slab aduc, pre atîta nesuferire aduce și cuvîntul nealcătuit la urechîa bine ascultătoare* CANT. IST. IEROGI. 60. *Nici a grăi nu puteam de greul frigului și a gerului* [vor Kälte und Frost] MĀRG.² 167 a. *Așineți-vă, fraților, c'acu-i greul* [jetzt geht Not an Mann] AL. OP. I 1506. *Intorcîndu-se Mihai Vodă unde era greul* [wo der Kampf am heftigsten wütete] MIR. COSTIN LET.² I 257. *Dincolo de Almaș . . în greul întunericii* [in der dichtesten Finsternis] *aprinde cineva o făclie* CL. IV 173. — 2. Redensarten: *cu (mare) ~* mit (grosser) Mühe. *Prea rar se găsește cite un om de șeptezeci de ani și cu greū* [schwerlich, kaum] *cite unul de optzeci de ani* CANT. DESCR. 8. — *Cn. imi cade cu ~* Jd. fällt mir beschwerlich, zur Last. *Nu-i trebuie să-i trimită din țară nici bani nici altă nimică, ca să nu cadă cu greū pămîntenilor* NEC. COST. LET.² II 73. — *Mi-e cu ~* es fällt mir schwer. *Mi-ar fi cu greū să găsesc un vataș mai priceput decît dînsul* AL. CL. IV 308. — *Din ~, lv. de ~* schwer, in Verbindungen wie: *a adormi din ~*, in schweren, tiefen Schlaf versinken, *a munci, ofta, răsufila etc. din ~* schwer arbeiten, seufzen, aufatmen etc. *Muerea ce va adormi de greū și-și va impresura cuconul lingă sine* Ș. TAINE 211. *Vezi să se hrănească [femeia] bine și să nu muncească din greū* NĀD. NUV. II 141. — || Gr. Dem. *greuț* NĀD. NUV. I 187. — Et. Vlat. *grevis* nach *lēvis* für *gravis*.

greuia' (a) siehe *îngreuia'* (a).

greumin't subst. = *greū* II POP.-BĀN. 76 (*numai D-zeu știe . . ce greumin't îi apasă sufletul [femeii]*).

greuna'tic adj. beleibt SLAVICI CL. XV 429 (*un bătrîn înalt, pieptos, greunatic*). — Et. Zu a *îngrecuna'*.

greutate *sf.* 1. Schwere *f*, Gewicht *n*. *O greutate înăi apăsa inima* C. NGR. 48. *Unitatea de ~ e gramul* die Gewichtseinheit ist das Gramm. *Greutate specifică* spezifisches Gewicht. *Greutăți de fier, de alamă* eiserne, messingne Gewichte. — *Cu ~* angesehen. *Pentru a face din România statul cel mai însemnat și mai cu greutate din statele orientale europene* VLAH. GV. 133. — 2. *fig.* LV. *Drangsal f*, *Bedrängnis*, *Not.* *Domnia lui Aron Vodă cel rău și cunplit care multă greutate au adus țării* URECHE LET.² I 239. — 3. Schwierigkeit *f*, Mühe. *Frumos și bine făcut, el n'a avut multă greutate a câștiga inima ei* C. NGR. 20. — *Gr.* LV. *grēot-*. — *Et. gre'ü.*

griver etc. siehe *grēter(e)*.

gri'jă, *-je sf., pl. -ji*, 1. *Sorge f*. *Copii mici, griji mici, copii mari, griji mari* (Sprw.) kleine Kinder, kleine Sorgen, grosse Kinder, grosse Sorgen. *Amar grija-l rodea* [quälte ihn die Sorge] IARN.-BIRS. 489. *Intrară în grije să nu-și isprăvească [Mihai Vodă] deregătoria Ardealului de la împărăția Neamțului* [sie gerieten in Sorge, besorgten, Fürst Michael könnte . . die Statthalterschaft Siebenbürgens für sich erlangen] NEC. COSTIN LET.² I 495. *Mergind cu mare grije* [in grosser Besorgnis] și *sfială la domnu Ipsilant de i-s'au închinat* DION. TEZ. II 165. *Cei ce cu grijă* [sorgfältig, aufmerksam] *pre cei patru evangheliști vor citi* Ev. 1693 GCR. I 308. *A fi cu ~* in *Sorge(n)*, besorgt sein; *fără ~* ohne *Sorge(n)*, unbesorgt. *N'ai ~!* sei ohne *Sorge*, unbesorgt! *Să n'ai grijă pentru tine* Cîț îi fi tu *lingă mine* AL. PP. 24. — *Grija cuiă* die *Sorge*, die *Einer verursacht*, sei es dass man ihn fürchtet (so bes. LV. u. POP.) od. dass man ihm wohl will: *Să le-o dau [năml. otrava] în mîncare, ca să nu ne tot roadă grija lor* [die Furcht vor ihnen] SBIERA 242. *In Cașin, unde era băjenită țara și boerii . . de grija catanelor* [aus Furcht vor den österreichischen Truppen] MUSTE LET.² III 58. *Au stătut [Stefan] în Roman cu mare grije de Tătari* [in grosser Furcht vor den Tataren] MIR. COST. das. I 345. *Tot alătură călăresc [ei], Nu au grija nimăruia* [sie kümmern sich um niemand, fürchten sich vor niemand] EMIN. 102. *Ei prinzea și veselea, De nime grijă n'avea* AL. PP. 98. *Las' arhimandritului Toată grija schitului* überlasse dem Archimandriten alle *Sorge* für das Kloster EMIN. 155. *Patruzeci de ai înăi pare [că sint] De cînd port păr pe spinare, Nime grija mea n'o are* [niemand kümmert sich um mich] IARN.-BIRS. 450 (Klage der alten Jungfer). *Dracu țe-are grija* ich schere mich den Teufel um dich 409. *Toate soacrele veneau, La nurori prînz aduceau; Soacra mea, muere rea, De mine*

grijă n'avea [năml. dass sie auch mir Essen gebracht hätte] 170. — 2. *Redensarten* (siehe auch *duce* (a) I 2): *a avea pc. în ~, a-l da în grija cuiă* Jdn. in seiner Obhut haben, ihn Jds. Obhut anvertrauen. — *Am (de) ~ să..* ich lasse es mir angelegen sein zu... *Raportul are grijă să arate că creșterea de prețuri e numai trecătoare* GAZ. SAT. XIV 429. *Cucii au grijă de a minca ouăle din cuiă unde pun pe ale lor* INV. COP. 1893 I 61. *Ai de grijă să nu-ți moară mulți înaintea* Z. II 641 (zu Einem, der sich nicht schont). — *A da de ~ cuiă să..* Jdm. ans Herz legen, dass er.. MOLD. QU. *Popa de grijă mi-a dat Să n'am numai un bărbat* MAR. SAT. 74. — *A purta grija cuiă, a purta (de) ~ cuiă, de, pentru cn.* (NEC. COSTIN LET.² I 486: *a avea de grija cuiă*): a) für Jdn. sorgen, *Sorge* tragen, sich um ihn kümmern. *Poartă-ți grija lui* BIBLIA 1688 Luc. 10, 35. *Cine-ți poartă de grije acolo, cine-ți face prînzul?* GHICA 249. *Î-am învățat . . să facă altoi, să poarte grijă de stupi* SLAVICI CL. XIV 97. *Vara d-tale dorește să plece și vă roagă să purtați de grijă pentru cai* [für Pferde zu sorgen = Pferde zu besorgen, beschaffen] AL. OP. 1315. *Las' că am eu purtare de grijă pentru dinsul* ich *sorge* schon für ihn CREANGĂ CL. XII 23. *Huțu, pe care dascălul îl însărcinase cu purtarea de grijă pentru dinsa* [mit ihrer Wartung] CREANGĂ CL. XIV 95. — b) LV. vor Jdm. *Besorgnis* hegen. *Nepurtînd grijă de viclesug despre Grit* da er keinen Verrat von Seiten G.s besorgte NEC. COSTIN LET.² I 414. — 3. *pl.* Zeremonien, die zu bestimmten Fristen nach der Beerdigung veranstaltet werden u. durch die man für das Seelenheil des Verstorbenen sorgt: *Seelenmesse (pl.)*, *Totenamt n.* *Îndată după înmormîntare, părintele . . propune cum să se facă grijile și rugăciunile* I. NGR. CL. III 44. *Mare mult e căinat acela căruia nu i-s'a purtat* [veranstaltet] *grijile* MAR. INMORM. 370. — Vgl. bulg. *grîze* = ksl. *gry'za*.

grija'nie *sf. (bis.)* *Kommunion f*, heiliges *Abendmahl*. *Cum sintem împărtășiți și ce se face cu sufletele noastre dacă el [năml. popa] n'a avut dar și grijană lui n'a fost grijanie?* VLAH. GV. 78. — LV. nicht belegt. — *Et. a griji'.*

griji' (a), *prez. -je'sc, v. trans.* 1. LV. *besorgen*, *bereiten*, *rüsten*. *Î-au grijit [pașei] Nicolai Vodă conac* AXINTE LET.² II 165. *Să fie gata cu armele grigite* [lies *grijite*] DION. TEZ. II 195. — 2. LV. *cu c.* (COR. GCR. I 30: *de c.*) mit etw. *versorgen*, *versehen*, *ausrüsten*. [*Cetățile*] *le-au grijit [Stefan Vodă] cu oamenii, cu puște și cu bucate de ajuns* URECHE LET.² I 168. — 3. (bis.) mit dem zum

Seelenheil Nötigen versehen. *Haï, frate, la biserică . . , Că de cînd ai pribegit, Sufletul nu țe-ai grijit* AL. PP. 81. *Și la moartea lui, din cea bogăție multă ce avușese, n'aveau cu ce-l griji* NECULCE LET.² II 222. — Spez. *pc.* (*cu sfînta taină*) Jdm. das Abendmahl reichen (was nach Ablegung der Beichte geschieht); *a să ~* das Abendmahl nehmen. *Pe mulți i-a spovedit cuțitul și pe mulți i-a grijit glonțul* DELAVR. SULT. 173. *Și de ce mila de sus să n'o ajute? Aă nu e fecioară neprihănită? Nu s'a grijit la Paște și la Crăciun?* 30. — 4. MOLD. putzen, säubern. *După ce o veï griji bine* [năml. *căpățîna de oae*] *cu apă îndesată, să-i scoți creerii . .* MSCR. 1749 (Kochhuch) GCR. II 44. [*Fata*] *luînd cățelușă o spălă ș'o griji bine* CREANGĂ das. 350. *A ~* *calul* das Pferd putzen (= bürsten). *A ~ (casa, odaia od. prin casă, prin odae)* aufräumen: *Servitorii . . grijaă odăile dinspre grădină* XEN. BRAZ. 188. — 5. TR. (be)hüten. *El își grija pieptarul ca ochii* RETEG. V 62. *De țe-a cînta cucul rău, Grijașcă-te D-zeu* IARN.-BIRS. 43. *Iar ei nu grijiră* [beobachteten nicht] *poruncile mele și să lepădară de mine* MSCR. 1691 GCR. I 289. — || Siehe auch *îngrijiv' (a)*. — Et. *grîjă*.

grîjiliv' adj. fast INV. u. POP. sorgsam, (vor)sorglich, umsichtig, achtsam, bedacht(sam). *Gospodarii cei grîjilivi și harnieși se silesc a triera îndată după seceriș* ION. CAL. 184. *Lupul, între toate jigăniile pururea măi socotit și măi grîjliv în chitelele sale* CANT. IST. IEROGL. 119. *Pre cei leneși și negrijilivi* [und Nachlässigen] *să-i trimiță în muncă* MARG.² 165 a. — Gr. LV. (sec. 16/17) *grîjliv*, später *-jiliv*, *-juliv*, jetzt meist *~, -juliv*. — Et. Vgl. bulg. *grîzliv*.

grîjnic adj. MUNT. = *grîjiliv' QU.* *Grijnica mamă pregătea rufele băeților* VLAH. NUV. 72. *Episcopul ce va fi negrijnic de biserică* [der die Kirche vernachlässigt] PRAV. GOV. 13 a. — Et. Vgl. bulg. *grîžen*.

grîjiv' (a) siehe *îngrijiv' (a)*.

grîjiliv' etc. siehe *grîjiliv'.*

grimea' siehe *dirmea'*.

grina'r, inv. u. POP. -rîu I. sm. Getreide-, Korn-, Sämereienhändler *m.* *Grînarii se întorc de la sate, de la mori și porturi* DELAVR. IVȘV. 160. — II. *sn., pl. -re, LM.* Kornkammer *f.* *Insula Sardinia era unul dintre grînarele Romei* OLL. HOR. 101. — Et. *griv'ü*; II ist frz. *renier* nachgebildet.

grînărie sf. Menge *f* Getreide. *Atîta grînărie și atîta aur și argint nu mi-au măi văzut ochii* CL. IV 154. — Et. *griv'ü*.

grînd sn., pl. -durî, über das umgebende Gelände wenig erhobene, fast ebene Stelle: Erhebung *f*, Düne, (im Wasser: Sand-)

Bank. Locul [bîlcîului] este situat în lunca orașului . . , pe un grind măi ridicat ca restul luncii LIT. — Et. Vgl. serb. bulg. *grada*.

grîndă sf., pl. -nzî, (Decken-)Balken *m.* *Grînzile caselor noastre [sînt] chedri* BIBLIA 1688 Cant. 1, 16. — *Meșter-~* Hauptbalken *m* des Bauernhauses, auf dem die die Decke tragenden schwächeren Balken ruhen QU. — Gr. *Dem. grindu'tă, pl. -țe*. — Et. Ksl. *grenda*. *grinda'r, POP. -rîu sn., pl. -re*, = *meșter-grîndă* QU. TR. *După ce i-a dat copilul [lehuzei], moașa stinge luminile în grindar* MAR. NAȘT. 273.

grinde'iū sn., pl. -de'e, wagerechter Balken: Querbalken des Galgens, zB. URECHE LEG. 335 (*Gatal . . Număi fringhia de 'nodat pe grindeiū, și să poștească!*); (*mor.*) liegende Welle, Wellbaum *m*, der das Mühlrad bzw. die Flügel trägt; (*de plug*) Pflugbaum, Grendel; DOLJ (*de jug*) Nackenholz *n* (= *cerbice* 2) D. TERM.; = *meșter-grîndă*, *grindar* CL. XVII 285 (*Pe grindeiul odăii stău atîrnate mănunchiuri de flori*). — Et. Wahrsch. slav. **grendelj*, vgl. ns'ov. serb. *gredelj*, poln. *grzandziel*, magy. *grendély* etc.

grinde'e sf. COM. MOLD, *dem. grindeli'tă* MAR. SAT. 269 Art Fisch, wahrsch. Gründling *m* (*Gobio*) od. Grundel *f* (*Gobius*). — Et. Deutsch, falls die Erkl. richtig.

grindina' (a) v. intr. hageln BĂLC. 500 (*loviturile tunurilor rominești ce grindinau din toate părțile*). — Et. Nachbildung von frz. *grêler*.

grîndină sf., pl. -ni, Hagel *m*: *cade ~* es hagelt. *Bătut-ău cu grindină viile lor* Ps. RIMN. Ps. 77, 52. — MOLD. dafür *piatră*. — Gr. LV. (sec. 16.) *-ne*, MEGL. *-ni*. — Et. Lat. *grando*, *-inis*.

grîndiș subst. Gebälk *n* AL. PP. 186; 191 (*Colo pe grîndiș, Sus pe coperiș*). — Et. *grîndă*; wahrsch. Neubildung des Verf.

grindu'tă siehe *grîndă*.

grî'ne siehe *grî'ü*.

grînea'tă sf., pl. -ne'te, Getreideart *f*, -sorte, *pl.* Getreide *n*. [*Prin aceasta*] *nu numai că să micșorează bunătatea grîneții, dar totodată și mulțimea ei* ION. CAL. 134. *Pinea făcută din el [năml. din grîu] este măi hrănitoare decît a tuturor celoralalte grînețe* 170. — Gr. Fl. *-na'te* BAR. v. Scheffel. — Et. *griv'ü*; Suff. wie in *fineartă, -na't*.

grînișor siehe *grî'ü*.

grî'nșpan subst. Grünspan *m* LUP. MED. BAB. 114 (*să se spele rana cu oțet și să se pre-soare cu grînșpan*). — Et. Deutsch.

grî'pcă sf. MUNT. Art Schabeeisen *n* der Stellmacher u. Böttcher D. TERM.; Schabeeholz *n* der Bäcker D. — Et. Zu ksl. *grestî, greban* «schaben».

grîpsor siehe *zgrîpsor*.

grîş *subst.*, MOLD. *grîsă sf.*, *c. obl. -se*, Gries *m* (fein geschrotetes Getreide); *pl. f. grîşuri*, MOLD. *grîsurî* Griessorten. *Supă de grîsă saū de arpăcaş şi trahana* REȚ. 4.—Et. Deutsch.

grîţa'r siehe *creţţa'r*.

grîŭ *sn.*, *pl. grîŭne*, 1. Weizen *m* (Triticum): ~ *cîrnău* gemeiner W. (Tr. vulgare), *de vară* Sommerw. (Tr. aestivum), *de toamnă* Winterw. (Tr. hibernum); *englezesc* englischer W. (Tr. turgidum), *alb* polnischer W. (Tr. polonicum), *gol* Spelz, Dinkel (Tr. Spelta) QU.; *roş, bălan* Rot-, Gelbw. *Pîine de ~* Weizenbrot. *Grînele sint frumoase, coapte* der Weizen steht schön, ist reif.—2. *pl.* Getreide *n*: *negustor de grîne* Getreidehändler.—3. *grînişo'r, grîuşo'r*, nach D. auch *grîule'ş, pl. -şoa're, -şe*, Scharbock *m*, Himmelsgerste *f* (Ranunculus ficaria) QU.—4. *grîul pătirnicîi* Glaskraut *n* (Parietaria) BR.—5. ~ *negru, grîul prepeliţei* Kuh-, Wachtelweizen *m* (Melampyrum) BR.—6. *flăarea grîului* Kornblume *f* (Centaurium Cyanus) BR.—Gr. MAC. *grî'n*, MEGL. *gro'n*, ISTR. *gră'w*.—*Pl.* MOLD. *grî'e*, ferner *grî'ure* COR. PS. 64 Z. 25.—*Dem.* siehe 3.—Et. Lat. *granum*.

grî'v *adj.* MUNT. von Tieren, bes. Hunden: schwarz und weiss gefleckt. *Ciniū cîobăneşti de la noi.. aū.. pîrul lăţos şi măi totdeauna grîv* GAZ. SĂT. XIV 504. *Barza grîvă, adecă cea cu aripile negre* COM. H. 2525.—Et. Scheint mit frz. *grive* «Drossel» zusammenzuhängen (der Vogel hat schwarz u. weiss geflecktes Gefieder, daher *grivelé* «gesprenkelt»); weniger wahrsch. ist Zshg. mit slav. *grivast* «weiss um den Hals», serb. *grivo* «Hund mit solchem Halse», die auf *griva* «Mähne» zurückgehen.

Grî'va *npr. f.* MUNT. Name, den man schwarz u. weiss gefleckten Hündinnen gibt.—Redensart: *departe ~ de epure* du bist weit vom Ziele.

grîve'îu MUNT. I. *adj.* = *griv*. *Mingîindu-şi edul grîveîu ce-o împungeu cu coarnele* DELAVR. SULT. 69.—II. *Grîveîu npr. m.* Name, den man schwarz u. weiss gefleckten Hunden gibt.

grî'vnă *sf.*, *pl. -ne*, Zehnkopekenstück *n* TEOD. PP. 546 (*Scoate mî o cupă de vin, Să-ţi dau o grîvnă deplin*).—Et. Russ. *grî'vna*.

groapă *sf.*, *pl. gro'pî*, 1. Grube *f.* *Cine sapă ~ altuia, el (singur) cade într'însa* wer andern eine Grube gräbt, fällt selbst hinein. (*E prost de*) *dă in gropî* er fällt über seine eigne Nase, ist hlitzdumm.—*Gropiţă* Grübchen *n* in Kinn etc. *Prinseîu.. să-î observă mina cea frumoasă cu micî gropiţe la încheeturî* CL. XIX 213.—2. Grab *n.* *De-ar*

fi mîndra ca o cruce, Deacă moare, 'n groapă-o duce IARN.-BIRS. 148.—*Syn.* *groapă*, zum Begraben dienende Grube; *mormînt*, Grabstätte überh.—Gr. MOD. *c. obl. art.* meist *groapel*.—*Dem.* *gropiţă, pl. -şe*.—*Augm.* *gropa'nă, pl. -ne* QU., zB. ODOB. PS. 220 (*mişunii [die Hamster] ceî cu gropanele pline de grîne*).—Et. Wahrsch. alb. *gro'pă*, das seinerseits auf ksl. *grobü* beruhen dürfte.

groază *sf.*, *pl. gro'zî*, 1. Entsetzen *n*, Grauen, Grausen. *Mî-e ~ (de c.)* mir graut (vor etw.). *Mă ia groaza* mir wird angst und bange. *A băga, intra în grozile morţii* in Todesangst versetzen, geraten. *Tot boeri de-a oştilor, Puterea domniilor şi groaza duşmanilor* AL. PP. 206. *Măria sa pre noi şi moşia improtiva tuturor groazelor* [Gräuel] *turceşti.. ne va apăra* NEC. COSTIN LET.² I 479.—2. FAM. *o ~ de..* eine schwere Menge, Unmenge von... *Am treabă la canţilerie, am o groază de avizuri de făcut* CARAG. CL. XIX 102.—Gr. MOD. *c. obl. art.* meist *groazel*.—Et. Ksl. *grozav*.

groaznic *adj.* entsetzlich, furchtbar, schrecklich. *Un leū groaznic nevoe mare* FUND. 44. *Groaznica zi a judecăţii* INDR. 47. *Trei groaznice focuri* [Feuersbrünste] *a cercat acest oraş* C. NGR. 64.—Gr. MOLD. *gro'z-*.—Et. Ksl. *gro'zînu*.

grobia'n *adj.* MOLD. FAM. *gro b*, ungeschliffen, unmanierlich; *sm, fem. -ncă, pl. -ce*, Grobian *m*, ungeschliffener Mensch. *Dacă ai ştiut că ai un moş aşa de grobian, pentru ce m'ai îndemnat să mă lupt cu el?* CREANGĂ CL. IX 458. *L-am crezut măi de duh! Ce egoist şi ce grobian!* NAD. NOV. II 25.—Gr. *grub-* QU.; *-nt* CL. XV 308.—Et. Mittelb. aus dem Deutschen.

grobien'e *sf.* MOLD. FAM. Grobheit *f*, Unhöflichkeit. [*Călătorînd prin munţi, ia*] *trebuia să sufere tot felul de grobienii* GANE CL. X 17.

gro'bnic *sn.*, *pl. -ce*, Grabtuch *n* DOC. 1588 HC. I 201; Dos. VS. FËVR. 5 (*şi-î luară grobnicul cel de mătase de la mormînt*).—Et. Ksl. *gro'binu*.

gro'bnită siehe *gro'pniţă*.

gro'f *sm.* (ungarischer) Graf. *Să ducă pre Tiuchel grof să-l pue craiu în Ţara ungu-rească* NECULCE LET. II 238. *Toţi grofii şi nemeşii din Sibiu* ODOB. MV. 1894, 41.—Et. Magy. *gróf*.

grofe'sc *adj.* gräflich RETEG. III 31 (*o curte mare ca cele grofeşti*).

grofîe *sf.* (ungarisches) Grafentum, Grafschaft *f*.

grofi'tă *sf.*, *pl. -şe*, Komtesse *f* POP. BAN. 52 (*doar nu-î grofi'tă nici n'o s'o măriţi după cine ştie ce magnat*).

grofoa'e *sf.*, *pl.* ~, Gräfin *f* RETEG. V 24 (gătită, Doamne, ca o grofoae).

gro'hl *interj.*, ahmt das Grunzen der Schweine nach.

grohăi' (*a*), *prez.* -hăe'sc, 3 meist gro'hăe, *v. intr.* grunzen. *Am găsit copila.. răsturnată cu albia de niște porci care grohăiaū împrejurul ei* CREANGĂ CL. XIV 372. — Gr. *grofăi'* MUNT. QU.; -hoti' TR. QU.; -hoi', -honi' WBB.

gromo'vnic *sn.*, *pl.* -ce, Donnerbuch *n*, Volksbuch, das aus dem Donner die Zukunft deutet. Stücke aus solchen Büchern giebt GCR. I 175 u. II 164. — Et. Ksl. *gromo'vniū* «Donner».

gropa'nă siehe *groa'pă*.

gropa'r, *POP.* -riū, u. -pa's *sm.* MOLD. Totengräber *m.* *Cind aū dat groparii de coșcūgul lui și i-aū ridicat binisor capacul putred* CARAG. GAZ. Săt. XIV 482. *Cit pe ce să cadă [ia în groa'pă] de n'ar fi apucat-o un gropaș* NAD. NUV. II 144. — Gr. *Fem.* -părea'să, *pl.* -re'se, u. -păși'tă, *pl.* -țe. — Et. *groa'pă*.

gropi'lă *sf.*, *pl.* -le, Vertiefung *f* GLOSS. *sec.* 17. HC. I 284; Dos. VS. Noe. 15 (*l-aū băgat intr'o gropilă ș'aū turnat prejur dinsul uncrop fierbinte*); BIBLIA 1688 Jes. 8, 14 (*în gropilă [ἐν κολάσματι] șezind în Ierusalim*).

gropila't *adj.* vertieft BIBLIA 1688 Lev. 13, 30 (*și iată vederea ei măi gropilată decât pielea*); 1 Esdr. 7, 1 (*biruitorul gropilatei Siriei [von Kōlesyrien]*).

gropilo's *adj.*: *Siria, Asiria cea gropiloasă* Kōlesyrien *n* BIBLIA 1688, 1 Esdr. 2, 24 u. 27.

gropi's *sn.*, *pl.* -suri, Stelle *f*, Gegend voller Gruben PP. SEV. NUNTA 210 (*Ne-a dus.. Prin gropiș, Prin răsturniș*).

gropi'tă siehe *groa'pă* 1.

gropnice'r, *POP.* -riū *sm.* Totengräber *m* MOLD. QU. *Roagă-te la gropniceri și pe la cei secieri* PP. CL. XII 415.

gropni'tă *sf.*, *pl.* -țe, *inv.* Grahstätte *f*, Gruft. *L-aū îngropat în gropni'ta lui Antohi Vodă* NECULCE LET.² II 244. — Gr. MUNT. TR. auch *gro'bn-*. — Et. Slav. *gro'bnica*, mit Anlehnung an *groa'pă*.

gro's I. *adj.* 1. dick (Ggs. *supfire*). *Degetul cel mare e măi ~ decât celelalte degete der Daumen ist dicker als die andern Finger. Lupului de ce i-e ceafa groasă? Că-și gătește singur de mincare* (Sprw.) man soll sich nicht auf andere verlassen, selbst ist der Mann. — *Gros de, la cap* dumm, borniert, stupid; *cap ~ Dummkopf m*, Ochs(enkopf), Idiot. *Unii se feresc De oameni cu minte și sint măi bucuroși De cei la cap cam groși* DONICI 85. *Tot cap gros de jitar aī fost și-i fi*

BOGD. POV. 5. — Vgl. *céřă*. — 2. trächtigt; fast *inv.* von Frauen: schwanger. *Muerea.. dacă să va simți groasă* Ș. TAINE 207. — 3. nicht fein: grob, ordinär (Ggs. *supfire*, *MOD. fin*). *Pinză groasă* grobe Leinwand. *Cizmar ~ Schuster, der grobes Schuhwerk macht. Alucra din ~ grobe Arbeit machen. Fata babei cea dezmiardată și nedepinsă măi din gros la lucru* [an gröbere Arbeit nicht gewöhnt] SBIERA POV. 209. — *Fig.* grob, ungeschliffen, gemein. *Multe cuvinte [din limba Șchișilor de la Iugra] asemenea erau cu ale [Ungurilor] cestora, numai groase și măi mojicoase* SPĂT. MIL. LET.² I 123. *Fiind neam gros și neplecat* NEC. COSTIN das. 394. *Vorbe groase* gemeine, Schimpfreden. *Imi pare rău că ești gros de obraz* [unverschämt] CREANGĂ CL. XV 458. — 4. von der Stimme: tief (Ggs. *supfire*). *Prind cocoșii a cinta.. Cind măi gros, cind măi supfire* IARN.-BIRS. 163. — 5. (*din*) ~ reichlich, tüchtig, gehörig, in Fällen wie: *Părinții.. îi puneau.. să dee gros la acastite și la paraclise* IANOV CL. V 134. *Avea [el] pe mină averea copiilor, sporită din gros de tata socră* NAD. NUV. II 52. — Gr. *Dem.* *grosu't, groșci'o'r*. — II. *sm.* TR. Block *m*, Klotz (= dicker Stamm) QU. *Casele.. sint construite din groși* FRINCU MOŢII 51. *Și pe Gruia că-l puneau Cit un gros cu fața 'n jos* BIBIC. 297. — III. *sn.*, *pl.* -suri, 1. LV. Block *m*, in den Hände, Füße eines Gefangenen gelegt werden. *Fiind închis în temniță cu mînile și cu picioarele în gros* MARG.² 158 b. — 2. *inv.* u. FAM. Zuchthaus *n*, FAM. (Hunde-)Loch: *a da pc. la ~ Jdn. ins Loch stecken. Îi puneau pin grosuri de stău închizi cite un an* NEC. COSTIN LET.² II 23. *În mare gros să te așez, Să te țin 40 de zile Fără aer, fără lumină* PP. LUP. MED. BAB. 37. — 3. LM. ~ul oștii das Gros der Armee. — Et. Lat. *grossus*.

groșci'o'r I. *adj.*, siehe *gro's* I. — II. *subst.* MOLD. noch nicht fest gewordener Rahm auf der Milch. *Începeam a limpi groșciorul de pe de-asupra oalelor* CREANGĂ CL XV 5. — Gr. Auch *groșișor* COM.

groși'me *sf.* 1. Dicke *f*. — 2. dichtgescharte Menge MIR. COSTIN LET.² I 250 (*între acele băști aū scos Zamoischi oaste leșască improptiva grosimeii tătarești*); 293 (*măi nu era putere nice la boeri a oprire grosimea fără-nimii pornită*).

groși'tă *sf.*, *pl.* -țe, Groschen *m*, jetzt nicht mehr kursierende fremde Münze, nach CIH. österr. Dreikreuzerstück. *Moneta banilor nemțești era: groșița de două parale, petaci în cinci parale..* DION. TEZ. II 166. *Ș'a pornit pe uliță.. Să cumpere borș de-o groșiță* PP. MAR. NUNTA 702. — Et. Slav. *groš*,

grosola'n *adj.* grob, roh, ungeschliffen. Acest cuvînt [năml. das abscheuliche vergurâ] prin care un pedant grosolan le-a stigmatizat [pe Romînce] AL. CL. III 178. Dacă formulele amoroase și comparațiunile [din această odă] sînt ceva grosolane, ele sînt însă naturale și adevărate OLL. HOR. 132. — Et. *gro's.* grosolăni'e *sf.* Grobheit *f.* Ungeschliffenheit.

grosoma'n *sm.* dicker Kerl, *fig.* grober Klotz C. NGR. 37, Beschreibung eines Wettrennens (Dacă natura m'a făcut ușor, pentru ce să mă îngreue cît un grosoman ce trage poate opt sute de litre?); 263 (cum se poate feri cineva de brutalitatea unui grosoman?).

grosu'ș siehe *gro's.*

groza'mă *sf.* Ginster *m* (Cytisus, Genista) WBB. — Et. Vgl. deutsch prov. Grausen, Glösen PRITZEL U. JESSEN 127 flg.

groza'v *adj.* 1. LV hässlich, gräulich, missgestaltet. Pre [coconii] cei bolnavi sau orbi sau șchiopi sau grozavi îi închină [ei] lui D-zeu și-i pun la minăstiri MARG.¹ 167 a Vedeă pe soră-sa că nu va să meargă după Bogdan Vodă, căce era prea grozav la față și orb de un ochiū URECHE LET.² I 180. — 2. MOD. schrecklich (FAM. auch = ausserordentlich). Ceva ~ mi-s'a întîmplat etwas Schreckliches ist mir passiert. Ochiū lelcî . . grozav necaz imî fac IARN.-BIRS. 36. Ia . . e grozav de mare; dară să nu te sperîi ISPIR. LEG.⁴ I 6. Î plăceaiū grozav [ungemein] vînatōrile BOGD. POV. 209. Unele [cocoane] . . -și exprimău grozava lor mulțumire [ihre ausserordentliche Befriedigung] TELEOR SCH. 15. — Spez. MUNT. MOD. FAM. meist iron. in Fällen wie: Ce a scris el așa grozav [so Grossartiges] ca să se lege de alții? VLAH. GV. 160 (von einem Kritiker). Cu acea gentilețā a oamenilor cari se cred grozavi [die eine überaus hohe Meinung von sich haben] și îndreptățiți să te încurajeze 86. A face pe ~ul gross tun, sich wichtig machen. Adică ce-î fi zicînd că d-ta ești grozav [willst du etwa behaupten, dass du etwas ganz Besonderes bist = ungewöhnlich grossen Mut besitzest], ha? Dumitale nu țe e frică? ZAMF. NUV. 72. — Et. Zu Ksl. *groza'*. Zu Bedtg. 1 vgl. bulg. *grozen* id.

grozāve'nie *sf.* MOD. Gräuel *m.* (von Wesen:) Scheusal *n.* Natura . . amefită de atîta vārsare de sînge și grozāveniū ce a vāzut în ajun BOGD. VECHĪ 8 (es ist von einer Schlacht die Rede). Omul ce i-a mîntuit de grozāvenia aceia de bălaur CL. XVII 167.

grozāvi' (*a*), *prez.* -ve'sc, *I. v. trans* LV. verunstalten. Care chip și obraz [al lui D-zeu], fiind grozāvit și spurcat de duhul cel rău . . ce înșelā pre Adam VARL. CAZ. 117. Fecioara frumsețea să-și grozāvească CANT.

IST. IEROGL. 308. — II. *a* să ~ MUNT. MOD. FAM. gross tun, sich wichtig machen. Se grozāvea [er rühmte sich] că e în vizită cu toate personalitățile LIT. — || *grozāvit* *adv.* = *grozav* CĂTANA I 104 (și-l trînti [pe zmeu] așa de grozāvit încît se afundā zmeul în pamînt).

grozāvi'e *sf.* 1. LV. Hässlichkeit *f.* Gräulichkeit, Missgestalt *Ia.. oglînda frumsețelor ei mă făcuși . . în grozāvia mea frumsețea ei a vedeă i-se pārea* CANT. IST. IEROGL. 289. — 2. Gräuel *m.*, Schrecknis *n.*, Schrecken *m.*, Schreckens-, Schaudertat *f.* Căci grozāvie [eine Schandtāt] facu întru Izrail BIBLIA 1688 Gen. 34, 7. Și multā grozāvie făcea [acel urs; richtete viel Unheil an] NECULCE LET.² II 264. De la așezarea carantinelor . . , ia [năml. țara] a fost ferită de grozāviile acelei cumplite epidemii AL. PP. 36. Piesă destinată să uimească orașul prin grozāviile ce conținea TEL. SCH. 31 (von einem Schauerstück). — 3. MUNT. MOD. FAM. Ausserordentliches *n.* Și doar nu era [el] cine știe ce grozāvie la trup, era un om . . ca mulți alții SADOV. POV. 246.

grozli'v *adj.* LV. gräulich, schrecklich. Cineși copilul ce i-se năștea îi spinteca obrazul în două, ca să pae grozliv și strașnic NEC. COSTIN LET.¹ I 85. Un uriaș mare negru și căznat și grozliv Dos. VS. Oct. 5. — Et. Slav. *grozlivŭ (russ. -livŭj etc.).

gro'znic siehe *groa'znic*.

groznici'e *sf.* furchtbares Wesen, schrecklicher Anblick CANT. IST. IEROGL. 186, Adler u. Löwe sprechen (Cariū sînt aceștea ce de frica grozniciei noastre nu s'au cutremurat).

grubīa'n siehe *grobi'a'n*.

gru'iu' *sm.*, *dem.* *gruīșor*, *Kranich* *m* (Grus) POL. u. COM. TR. BUC. MAR. (als Eigenn. AL. POEZIĪ III 103), wofür *gru'e* *sf.*, *pl.* *gru'e*, *B.* (als männl. Eigenn. AL. PP. 77), *gru'hă*, *pl.* -he, COM. UNG. MAR., *gru'nye* COM. MAC. MAR. — Et. Falls MAC. *gru'nye* richtig, ist das Wort von lat. *grūs*, *grūis* zu trennen u. viell. mit dem folgenden identisch.

gru'iu' *subst.* 1. TR. BUC. Hügel *m* QU. Da ardă-l focul de gruīū. N'am picioare să mă suū PP. TR. CL. XIV 312. Fugind așa, aū ajuns pe un grueș SBIERA POV. 313. — Schon in einem (slav.) Doc. Bucur. 1588 HC. I 257. — Gr. *Dem.* *grue'ș*, nach B. sn., *pl.* -țe. — 2. MOLD. (Botoș.) = *pisc*: Gabelholz *n* am Vordergestell des Bauernwagens, woran die Deichsel befestigt wird D. TERM. — 3. MAC. *gru'nyū* *sm.* *Kinn* *n* QU. — Et. Unbek. In Bedtg. 1 ins Ruth. als *gruny*, *hruny* übergegangen MIKL. WAND. 16.

grumāje'r sn., *pl.* -re, Halsberge *f.*, Kehlkragen *m* am Harnisch ODOB. MV. 1894, 7

(la git aveai grumăjer de zale de fier).—Et. Neubildung des Verf.

gruma'z sm., auch pl. ~I Hinterhals m, Genick n, Nacken m, im weit. Sinne der ganze äussere Hals. Ia se prinde de grumazu-î cu minușele-amîndouă EMIN. 151. Albeața feței și a grumazilor ei C. NGR. 41. Plumb greü îi puseră de-a grumaz [hängten sie ihm an den Hals] Dos. VS. Sept. 2 L-aü purtat tot tirgul cu lăcata de-a grumazi NECULCE LET.² II 243. Kaum richtig INDR. 108 vom Innern des Halses (să-î verse plumb topit in gură, să-î între pe grumazi la inemă).—Lv. (Cron.) a lua de ~(î) gefangen nehmen, a da de ~(î) ausliefern. Carele cum eșia din obuzul leșesc, cum îl și luaü Tatarii de grumaz NECULCE LET.² II 232. Și i-aü dat pre toți de grumaz pre mîna lui Grigorie Vodă 195. — Gr. MOLD. -ma'dz, nach COM. auch gurm-; MAC. gurma'dz, auch gru-. — Dem. -măjor(I), B. auch -măzu'fl. — Et. Alb. gurma'z-, das, wie rum. a sugruma' «würgen», lat. Ursprungs sein dürfte.

gru'mb adj. grob, roh Dos. VS. Noe. 16 (gîlcevindu-să cu apostolul cu glasuri grumbe); 30 (era grumbi, îndărătnici, sălbateci în suflet); das. (minuni carile . . înduplecă sufletele celor măi grumbi și prostaci); FRINCU MOȘTI 100: pine grumbă grobes, Schwarzbrot. — Et. Ksl. granbû.

grunji siehe gru'nz.

grunjo's siehe folg. Art.

grunfuro's adj. aus harten Brocken bestehend, bröckelig. [Dacă nu se sapă grădina în Februarie], apoi toată vara pămîntul tot grunzuros rămîne ION. CAL. 12. Fructul găunos pe care țăraniî îl utilizează pentru păstrarea sării grunjoase [des Brockensalzes] MANOL. IG. ȚAR. 68. — Von der Oberfläche: rauh, holperig. Drumu-î greü și grunfuros, Nu măi pot merge pe jos AL. PP. 17. — Gr. Auch grunzu- u. zgrunfu-, ferner grunzaro's CANT. IST. IEROGL. 110, grunzo's DIV. 120 a, grunjo's MANOL. I. c.—Et. gru'nz; die Formen mit ț nach grăunfo's.

gru'nz sm., pl. MOLD. -nți, (harter) Brocken Steinsalz, Weihrauch, Erde etc. Că mama v'aduce . . Grunji de sare Pe spinare TEOD PP. 405. Zăpada acoperise grunziî [die gefrorenen Erdklumpen auf der Landstrasse] GHICA 246. Topesc grunziî [βώλακες] pămîntului răzîndu-mă de puroiü BIBLIA 1688 Hiob. 7, 5. — Et. Unbek.

grunzo's siehe grunfuro's.

gü'ardie siehe gardă.

gu'hav LV aussätzig. Pre bolnavi vindecați, pre gubavi curățiți BIBLIA 1688 Matth. 10, 8. Desparte-se bărbatul de muere de va fi mișă saü gubavă INDR. 213.—Et. Serb. gubav.

gubăvie sf. Aussatz m Dos. VS. Maiü 14 (să dezbracă gol de tot și priimi gubăvie).

gubernat sm. LV. (Cron.) Statthalter m. Aü făcut pe prințipul Potemkin gubernat Crimului VACAR. IO. Tez. II 292. — Et. Mittelb. aus lat. gubernator.

gucîma'n siehe goțman u. gugluma'n.

gudura' (a să), prez. mă gu'dur, v. refl. von schmeichelnden Hunden: den Unterkörper hin- und herwerfen; fig. (pe lingă cn. u. ähnl.: bei Jdm.) scharwenzeln, fuchschwänzen, (ihm) Kratzfüsse machen, hündisch schmeicheln. [Cînele] alergă de la o turmă la alta ca să se gudure la Elicio și la Galatea C. NGR. 53. Lupul s'a prefăcut în miel și se gudură la picioarele crișmăresei Șanta GANE CL. VIII 450 (von einem Räuberhauptmann) Trufandache (intră prin fund gudurîndu-se și zîmbînd). Cu plecașune, file Lipișesco AL. CL. VII 366. Singura acțiune a dinastiei asupra literaturii naționale a fost de a deprinde pe v'o cișiva scriitori de ultima specie a se gudura pe lingă stăpin CL. IV 120.

gugîma'n etc. siehe gugluma'n.

gu'giü subst. 1. Tr. (Kinder-)Häubchen n MAR. NAȘT. 332. — 2. = gugîuman COST. CIH. — Et. Unbek., s. folg. Art.

gugîuman' sn., pl. -ne, ehem. Pelzmütze f mit Stoffdeckel, vorn höher u. nach oben u. unten zugespitzt, bildete die offizielle Kopfbedeckung des Fürsten (mit weissem) u. der höchsten Würdenträger (mit rotem Deckel). Bei bes feierlichen Anlässen trat beim Fürsten die cucă an deren Stelle. Un divan Unde domnul cu castan Și pe cap cu gușîuman Sta culcat pe-un buzdușan AL. PP. 89. Venerabilul bătrîn . . , în cap cu un gugîuman de samur cu fundul roșu FIL. CIOC. 27. — Daher von der ähnl. Pelzmütze, die die polnischen Juden am Sonnabend tragen, GHICA 299 (cu undița . . apuca gugîumanul ovreîului de fund). — Gr. QU. MOLD. auch -năsf., ferner -gîma'nă GHEORG. LET.² III 307, gucîma'n u. gușîma'n ALEXANDRIA 1842, 161 u. 169. — Et. Vgl. türk. güğemi'n «Art Mütze» ZENKER 768 a, REDH.² 1583 a. Ähnliche Laute zeigen verschiedene andere Namen von Kopfbedeckungen: căciulă, cucă, cucîmă, gu'giü.

gugoa'să siehe gogoasă.

Gugu'lea npr. m. FAM. Kosenamen für Kinder: Hätschel-, Herzensjunge m, -kind n. Iorgule! dragul moșului! Gugulea moșului! AL. OP. I 990. — Gr. Auch Gogo'l-COM. — Et. a guguli'.

guguli' (a) siehe cocoli' (a).

guguma'n sm., fem. -ma'ncă, pl. -ce, FAM. Schmahwort: einfältiger, alberner Mensch, Dummkopf, (Einfalts-)Pinsel, Tropf, (von Frauen:) Gans f. A început . .

să-l ocărăscă.!, *Nerod, nătărău făcindu-l, nătărăleț, guguman, prost* PANN PV. 1883, 157. — Gr. MOLD. *gogom-*. — Et. Verw. mit *găgăuș(ă)* (s. d.), *goglea/ză* id. POL., *gogleț* «albern» POL., alb. *gogă* «Spitzname der Rumänen».

gugumănie sf. FAM. Albernheit f, Dummheit, Eselei. *Vedea el c'a spus o gugumănie, dar era prea tîrziu* TEL. SCH. 99. *O așa gogomănie din pana-mi n'as vrea să scot* C. NGR. CL. III 50. — Gr. MOLD. *gogom-*.

gugușciucă sf. Ringeltaube f (*Columba Palumbus*) POL. — Et. Unbek.

gugușli'e siehe *bubușli'e*.

guița (a), prez. *gu'iț, v. intr.* von Schweinen, hes. Ferkeln: quieken. *Îl apucă [pe purcel] de bot ca să nu guițe* ISPIR. LEG.² 129. — Et. Lautnachahmend.

guițatură sf., pl. -ri, Quieken n, Gequieke. *Pe cînd stau ei acolo, auziră o guițatură de porc* ISPIR. LEG.² 140.

gujă sf., pl. -be, TR. = *gînj* (s. d.). *Dacă arunci gujbe în foc în ziua cînd puî rața să clocească* MAR. ORN. II 395. — Et. Magy. *guzsba* (= slav. **ganžva*, vgl. ksl. *ganžvica*, bulg. *găžvă*).

gujuli'e sf. MOLD. TR. POP. von nicht fliegenden kleinen Tieren: Tierchen n, Insekt QU. *Conochistirița e o gujulie ce trăește pe la locuri băhnoase și grase* ȘEZĂT. I 120. — Et. Scheint verw. mit *gînda/c, gînga'nie, gî'ză, goa'ngă*.

gulea'iū sn., pl. -lea'iuri, FAM. grosse, fröhliche Zeche. *Ivan . . poroncește să-i aducă . . votchi, tabacioc* [Schnaps, Tabak], *lăutarî și femeî frumoase, că are gust să facă un gulea'iū* CREANGĂ CL. XII 26. — Et. Viell. türk. *gülelj* «lustig»; doch vgl. auch russ. *guljartj* «ein lustiges Leben führen».

guler sn., pl. -re, (Hemde- etc.) Kragen m. *Ca gulerul cămășiî mele m'au cuprîns pre mine* BIBLIA 1688 Hiob 30, 18. — Gr. Dem. *gulerasș, pl. -șe*. — Et. Mittelb. aus lat. *collarium*, vgl. mhd. *goller, koller*, magy. *gal'ler* etc.

gulerat adj. einen Kragen tragend: *oae* ~ă dunkelhaariges Schaf mit weissem Streifen um den Hals; *leneșul* ~ das Kragenfaultier. — Als sm. Schmähwort für uniformierte Beamte: *Rotkragen m. Comisarul. Hai la poliție. Ion. Nu pune mina, guleratule* AL. CL. I 294.

guli'e sf. 1. MUNT. Kohlrabi-Knolle f, pl. Kohlrabi m (*Brassica gongyloides*). *Curăță guliî tinere de coajă* CARTE DE BUCATE BUCUR. 1849, 15. — 2. MOLD. Erdapfel m, -birne f, *Topinambur m* (essbare Knolle von *Helianthus tuberosus*) QU. *Gulie uscată cu untură de mascur* LUP. MED. BAB. 108. — Et. Ngr. γουλί (aus agr. γογγυλί) = 1 Byz.² 100.

gumă sf., pl. -me, (neol.) Gummi n: ~ arabică, de lipit Gummi arabicum.

gumbara' siehe *cumbara'*.

gumila'stic subst. (neol.) Kautschuck m; *Gummischnur f, -zug m. Spunindu-ți . . c'ai uîtat sau n'ai înfeles bine ce-ai citit, ameninîindu-te cu vorbe de gumilastică* [mit wie Kautschuk dehnbaren, elastischen Worten] VLAH. GV. 90. *A se menține caliciul cu o ața saū cu un mic gumelastic* DATC. HORT. 133. — Gr. Auch -mel- u. -că sf.

gunguni' (a), prez. -ne'sc, v. intr. von Tauben: girren. [Porumbița] *gunguni gales în limba ei cea păsărească* ODOB. Ps. 237. — Gr. MOLD. *gongăni'* COM., *gongoni'* CODR.; *gurlui'* MAR. NUNTA 122. — Et. Lautnachahmend.

gungura' (a) siehe *gongăni'* (a) 1.

gunoi' (a), prez. -no'e'sc, I. v. trans. dungen. *Pămîntul trebuie bine gunoit* FRINCU MOȚII 13. — Gr. QU. auch -no'at, prez. -no'e'z. — II. a să ~ zu Mist werden, verfaulen CARAG. T. I 64 (o să te gunoesti de viu între păreții de sare umezi [näml. im Salzbergwerk]). — Et. *guno'iū*.

gunoio's adj. voll Mist, schmutzig. *Strade pavate și drepte însă foarte gunoioase* AL. CL. VIII 108. *Dar ei prea puțin îi pasă Că-i slută și gunoioasă* MAR. SAT. 26.

guno'iște sf. Miststätte f, -haufen m, -grube f. *In guno'iștea curții sale a se tăvăli* CANT. IST. IEROGL. 148. *Cinepa să seamănă la noi în siliste, în guno'iște, tiriște* ION. CAL. 76. — Et. Ksl. *gno'iște*.

guno'iū sn., pl. -no'a'e, 1. schmutzige Abfälle: Mist m, Dünger, Unrat, Kehrlicht. *El la grajdii și alerga, . . In guno'iū se ascunde* AL. PP. 130. *Punerea guno'iului se va face în grămezi în lungul țarinii* ALEX. AGR. 36. *La mîndruța jucăușă E guno'iul după ușă* IARN.-BIRS. 420. *Era foamete mare, cit zăceaū oamenii pe gunoae* [auf den Misthaufen] *leşinași* MUSTE LET.² III 84. *Ce tot imi scoate [soacra] ochii, par'că m'ar fi luat de pe gunoae* [als ob sie mich vom Miste aufgehoben hätte]? NAD. NUV. II 126. — 2. Stäubchen n. *Guno'iul din ochiul altuia îl vedem și birna din ochiul nostru n'o vedem* PANN PV.⁴ II 123 (nach Matth. 7, 3). *Iși ștergea ghețele cu batista, dădea neconcentî bobîrnace gunoaelor de pe hăine* DELAVR. PAR. 306. — Gr. Dem. zu 2: -no'a'sș, pl. -șe. — Et. Ksl. *gnoj*.

gunosi' (a să), prez. mă -se'sc, v. refl.: de c. etw. verabscheuen PSALT. ȘCH. Ps. 55, 6 (In toată zi de cuventele mele gunosia-se [COR.: *gunoslia-se*, ksl. *gnušahu sen*]); 106, 18 (De toată mîncarea gunosi-se [COR.: *gunuslia-se*, ksl. *voznuşa sen*] *sufletul lor*). — Et. Ksl. *gnusi'ti sen*.

gură *sf.*, *pl.* -ri, 1. Mund *m*, Maul *n*, Rachen *m*. *A avea gura moale, tare, a fi moale, tare în ~* (von Pferden:) weich-, hartmäulig sein. *O ~ de apă* ein Mundvoll Wasser. *Gura leului, iadului* der Rachen des Löwen, der Hölle. *S'a zvîrcolit ca în gură de șarpe* [er wand sich verzweifelt], *a luptat cu moartea zile negre, zile lungi* DELAVR. SULT. 19. *Ne-am calicit cu desăvîrșire: zimți, ba oițe, ba stupi, ba cai și boi s'au dus ca pe gura lupului* [schwanden dahin] CREANGĂ Z. I 528. *Mi-e gura rea, amară* ich habe üblen, bittern Geschmack im Munde. *E cu sufletul la ~* er ringt mit dem Tode. *Stă cu țărna în ~*, wird von einem Verstorbenen gesagt, für den man nicht die vorgeschriebenen Seelenmessen hat abhalten lassen, zB. NAD. NUV. I 210 (*a trebuit . . să port slujbele tată-meu: nu puteam să-l las ca pe un cine cu țărna în gură*). Siehe auch *a'pă* 10 a u. b, *căsca' (a)* I 2. Spez.: — *a*) als das, womit man isst: *N'am pus (nimic) în ~* ich habe nichts in den Mund, zu mir genommen. FAM. *de-ale gurii* Esswaren, Speisen. *O văduvă . . sāracă . . , cu cinci guri pe cap* [die fünf Kinder zu ernähren hat] DELAVR. IVȘV. 135. *Noi trîndavi nu sîntem și nici cele guri n'avem de ostoit* [und so viele Mäuler haben wir auch nicht zu befriedigen] VLAH. IC. 17. — *b*) als das, womit man redet: *Al meu nume o să-l poarte secolii din gură 'n gură* EMIN. 135. *Și dac'am tot mocni, ce mare lucru om folosi! Doar nu dăm bani pe gură* [das Reden kostet doch kein Geld; vgl. *chirive*] NAD. NUV. I 167. Pleon. *taci din ~!* schweig! Ebenso PP. *a grai etc. din ~* reden (vgl. *gra'ii*), zB. Ar. PP. 125 (*Badîul greu se răsucea și din gură 'ncet zicea*). *E ~ rea, rău de ~* u. ä. er hat eine böse Zunge, ein Lästermaul. *Gurile rele* die bösen Zungen. *Gura lumii, satului* das (böse) Gerede der Welt, der Leute; daher scherzh. *gura satului* vom ländlichen Brautwerber MAR. NUNTA 97.— 2. Redensarten zu 1 a (siehe auch *aștepta' (a)* I 1, *a'ur* 1, *bucătă* 1, *călca' (a)* II 10, *fo'c* 2): *A lua cuiva mura din ~* Jdm. den Bissen vom Munde wegfischen Z. I 223. *A fi pa ca (broasca) în gura șarpelui, ca din gura șarpelui* jämmerlich, wie gespiesst schreien. *Mîncă de par'că să bat babele, calicii, lupii la gura lui* er isst hastig, gierig. *A scăpat ca din gura lupului* er ist wie durch ein Wunder, mit genauer Not davongekommen. — 3. Redensarten u. Sprww. zu 1 h (siehe auch *adevăr* III 1, *astupa' (a)* 4, *bu'n* I 8, *chirive*): *a*) mit ~ als Subj od. Prädikativ: *Gura bate curul* was der Mund sündigt, muss der Hintere büssen. *Rideaū pină li-se ducea gura la urechi* sie lachten, was sie konnten CREANGĂ Z. II 186. *Toacă dar pină fi-s'a duce gura la urechi* so rede denn, so

viel du willst NAD. NUV. I 180. *E o ~ de vacă* er weiss sich nicht auszudrücken COM. *E numai gura de el* an ihm ist nichts als das Maul, er ist ein Maulheld. *Să-ți fie gura de aur!* möge es so sein, in Erfüllung gehen, wie du sagst! *Laudă-mă, gură, că țe-oii da plăcinte od. că pumnii curg* [sonst regnet's Faustschläge], MAC. *că te bat* WEIG. JB. II 148 er lobt sich selber. *M'a luat gura pe dinainte* das Wort ist mir nur so entschlüpft, ich habe mich verplappert. *Striga cît îl lua gura* er schrie, so laut er konnte, aus vollem Halse. *Gura nu-i (măi) tace* der Mund steht ihm keinen Augenblick still. *Tacă-ți gura!* halt's Maul! *Îi tae gura (în fier)* er hat eine scharfe, spitze Zunge. *Îi umblă gura ca o moară stricată* der Mund geht ihm wie ein Mühlrad, er hat ein gutes Mundstück. — *b*) mit ~ als dir. Obj.: *N'am ~* ich darf nichts sagen, wage nichts zu sagen. *Gură am și limbă n'am* mir ist die Zunge gebunden. *Nu i-să aude gura* er lässt keinen Laut hören; *să nu-ți aud gura!* dass du mir fein still bist! *A da ~ cuiva* Jdm. zurufen, zB. RADUL. RUSR. II 255 (*scîrșițuri de cară, guri date boiler*); GHICA 283 (*desemnînd fiecăruiă [din vînători] locul unde să se fie, cînd să dea gură*). *A-și strica, răci*, BAN. *rupe gura degeaba* sich vergebens die Lunge aus dem Leibe reden. — *c*) mit ~ als präpos. Obj. (nach den *prépp.* alphabetisch geordnet): *A să pune cu gura pe cn.* auf Jdm. einreden RETEG. III 32. *A sări cu gura* sich keck in die Rede mengen, vorlaut werden, zB. NAD. NUV. I 41 (*Ian uită te fofelnîța cum sare cu gura*). (*Cam*) *cu jumătate (de) ~* halblaut. *Mi-ai luat cuvîntul din ~* Sie haben mir das Wort aus dem Munde genommen (= das wollte ich eben sagen). *În gura mare* laut (so dass es alle hören), vor aller Welt, offen, zB. GHICA 139 (*partidele strigă în gura mare și fără rușine: «Noi și numai noi ne iubim țara!»*). *A intra în gura lumii* in den Mund der Leute, ins Gerede kommen. *A să uita în gura cuiva* auf Jds. Rede achten, sich um seine Worte kümmern. *A vorbi cu pruna în ~* stammelnd, verlegen reden JIP. Z. I 269. *E slobod la ~* er hat ein loses Maul, nimmt kein Blatt vor den Mund. *A-și pune lacăt la ~* sich ein Schloss vor den Mund legen. Lv. (*Cron.*) *pe gura cuiva* auf Jds. Aussage hin, zB. NECULCE LET.² II 211 (*l-au adus Duca Vodă pe gurile lor la București să-î tae capul*). *A să bate (cu mîna) peste ~* sich auf den Mund schlagen (wenn man etw. Ungehöriges gesagt hat, wo der Deutsche sich auf die Lippen, auf die Zunge beisst). *Cuvîntul imi umblă prin gură* das Wort liegt, schweht mir auf der Zunge QU. — 4. FAM. Schreien *n*, Geschrei. [*Caii*] *de-abia puteau lua o poștă într'o zi și aceia cu vai cu*

chiu, cu gură multă și cu bice bune GHICA XVII. *Incepe a face un tărăboiu de s'a sculat toată ograda în gura lui* [auf sein Geschrei] CREANGA CL. XII 24. *Cel bolnav numai o gură ține* [schreit in Einem fort] ȘEZĂT. I 252. *A face ~* Lärm, Skandal machen, poltern, schelten, keifen. *A trage* (ISPIR. LEG.² 44: *a da*) *cuiva o ~* Jdm. einen Skandal machen, ihn (laut) ausschelten. — 5. FAM. ~, gew. *guriță* Kuss *m.* *Să-mă dai O gură, numai una* EMIN. 163. *Vină . . De m'adapă cū-o guriță* AL. PP. 242. — 6. Mundartiges: Öffnung *f* des Sackes, Beutels etc., Halsausschnitt *m* des Hemdes etc., Eingang des Marktplatzes, der Brücke etc., Mündung *f* des Flusses, Gewehrs etc., Schneide der Axt etc. (vgl. *bu'ză* 3 u. 4); *gura sobei* das Ofenloch; *gura pinzei* das erste gewebte Stück, der Anfang der zu webenden Leinwand. *Leagă sacul la ~ (cit e plin)* spare bei Zeiten! *La gura Siretului . . s'a ivit Un caic* AL. PP. 134. *Focul pilpăia în gura sobei* DELAVR. SULT. 18. *La gura sobei* am Kamin. *A prins pinza gură* der Anfang ist gemacht COM. *Toate îi mergeau bine. Incepu și el a lega gura pinzei* [etwas zurückzulegen] ISPIR. LEG.² 209. — 7. in Pflanzennamen: *gura leului* (WBB. auch *mîelului, mîței, vacii, BAN. muroniului*) Löwenmaul *n*, Leinkraut (Antirrhinum, Linaria); *gura lupului* Helm-, Schildkraut *n* (Scutellaria) BR.; Buc. *gura păharului* Goldaster *f* (Chrysanthemum indicum) QU. — Gr. *Dem. guriță, pl. -țe*, auch *gurișoară, pl. -re*. — Et. Lat. *gūla*.

gu'ra-ca'scă, auch *ca'scă-gu'ra sm. nevar*. der mit offenem Munde dasteht, Maulaffen feil hat: Gaffer (in), Maulfreisser (in), Maulaffe. *Se necăja foc pe el cînd îl vedea așa gură-cască* [so blöde, stumpfsinnig], *pen-tru că . . îi plăceau băeții dezghețați și iuți* VLAH. NUV. 10.

guraliv, auch *-li'ă adj.* geschwätzig, schwatzhaft. *Această femeie este..guralivă de n'o întrece nici gîstele nici o teleloaică* ISPIR. CL. XVIII 204. — Gr. *gurliv'ă* DONICI 41 (Metrumzwang?).

gura'r, POP. *-ri'ă I. sm.* Salinen-Arbeiter *m*, der an der Öffnung (*gură*) des Schachts steht u. die Winde zu drehen hat SUȚU NOȚ. 159 flg. — II. *subst. M u n d f ä u l e f (?)* JIP. OPINC. 106 (*are apă la picioare și gurar la gingii*).

gurdună sf. Bassgeige *f* (?) FRÎNCU MOȚII 52 (*lăută . . , flotă [sic], gurdună*). — Et. Magy. *gordon*.

gureș adj. der laut zu schreien, lärmern, zanken pflegt RĂDUL. RUSR. I 133 (*Ci mă tacî, neam rău și gureș* [du böses und zänkisches Weib]); 224: *ciocirlanii gureși* die geschwätzigen Lerchen. — Et. *gu'ră*.

gurguia' (a să), prez. mă -gure'z, v. refl. MUNT. emporsteigend anschwellen, sich wölben, (auf)blähen QU. *Sa gurguiază grămada de vorbe* JIP. OPINC. 102. *Magura cea gurguiată* PANN. PV.¹ II 51. *Tărtacuța vinătă, gurguiata* TEOD. PP. 217. (Rätsel: die Kirche). *Rumînu . . pune ochii pa ce e mă gurguiat, mă buricat* JIP. OPINC. 139.

gurguia'lă sf., pl. -gure'le, Anschwellung *f* GLOSS. sec. 17. HC. I 264 (*gurguele ce se fac la mină*).

gurgui'ă sn., pl. -gure'le, 1. *Warze* *f* der Brust. *Cine este îndrăzneful . . carele . . țîțișoarele fîcăi mele de gurgue a suga nu s'a temut?* CANT. IST. IEROGL. 287. — 2. Spitze, in die der Bundschuh der Bauern nach vorn ausläuft: Schnabel *m.* *Opinca . . e cu gurguiă, în forma crestei cocoșului* FRÎNCU MOȚII 12. — 3. MUNT. TR. Hals *m* der Flasche etc. QU. *Sa sorb și eu o gură de apă pe gurguiul ulciorului* DELAVR. IV⁵V. 12. Vgl. *gurlu'ă*. — 4. MAC. Kugel *f*, Ball *m* MIH.: *de neaoă* Schneeball. Gr. MAC. *-gu'lyă* MIH.; TR. *-go'lyă* QU. — Et. Viell. zu lat. *gurgulio* «Gurgel», vgl. auch port. *gurgalo* «Flaschenhals», frz. *gargouille* «Traufe». Merkwürdig u. wohl nicht zufällig ist die begriffliche Verwandtschaft von ~ mit *cucu'ă*, von *a să gurguiă', gurguța'* mit *a sa cucu'ă', cocoța'*.

gurguța' (a să), prez. mă -gure't, v. refl. sich in die Höhe heben, emporsteigen DOS. VS. Dech. 4 (*pomi . . cu citu-s mă rodiți, cu atîta-s mă plecați la pămînt și nu să gurguță nice leac*); Martie 14: *gurguțatul vrăjmaș* der hochmütige Feind; SPER. AN. 1892 I 231 (*Păcătoșul . . Se gurguță-atunci la mine* [fährt mich hochmütig an]). — Et. Viell. zu lat. *gurges* «Gurgel», vgl. it. *gargozza* u. den vorst. Art.

guri' (a), prez. gu'r, v. trans. besteigen u. *a să ~* steigen FRÎNCU MOȚII 247 (*ajunge la un deal . . și-l gure pină ajunge în virful lui*); 92 (*Mă guriu în pod desculță*). — Gr. *gui'* TR. D. — Et. Zu slav. *gora* «Berg».

guri'lățe'l adj. breitmäulig MAR. SAT. 326 (*Doșprezece miei . . , Toți guri'lățe'i*). — Et. *gu'ră* u. *lăt*.

gurișoară etc. siehe *gu'ră*.

gurliv'ă siehe *guraliv*.

gurlui' (a) siehe *gunguni' (a)*.

gurlu'ă subst. Mündungs-, Ausflussrohr *n* ȘEZĂT. II 229 (= *gîtul garafei, ulciorului etc.*); CL. XII 130 vom seitlich angebrachten Rohre eines orientalischen Metallkruges (*un ibric turcesc . . cu un gurlu'ă lung*); URCHE LEG. 365 (*mîngîia cu buzele . . gurlu'ă de chilimbar [al ciubucului]*); 372 (*lăsînd dintre buzele cărnoase gurlu'ă de la imameaia ciubucului*); CIH. — Et. Viell. Mischform aus *burlu'ă* u. *gurgu'ă*.

gu'să, -șe, sf., pl. -și, 1. Kropf m der Vögel u., als krankhafter Auswuchs, der Menschen. *Gaina cu grăuntele* [kornweise] *umple gușă de bucate* GOLESCU Z. I 467. [Et] *avea o gușă la git cit o ploscă de cele mari* CREANGĂ CL. XIV 373. — 2. Bauch m, Wamme f eines Fells; nach D. TERM. auch *Wamme f* am Halse des Rindes. *Și vulpea cu gușă albă* auch der Fuchs trägt am Bauche die Farbe der Unschuld GOLESCU Z. I 704. *Benișul de postav ferenghii, blănit cu guși* URECHE LEG. 168. — 3. MAC. Hals m. — Gr. *Dem. gușit'ă, pl. -țe*. — Et. Wahrsch. roman. Ursprungs, Näheres siehe PUȘC.; zu 3 vgl. alb. *gu'să* id.

gușar' adj. kropfig. *Găgăuții și gușaii*. *sint stapinii astei nații* EMIN. 147. — Gr. MOLD. -șe't, -șă't.

gușnică (wie bet. ?) Tr. (Năsăud) PORCIUS in TRANS. XIII 1, -niță D. sf. Kälberkropf m (Chaerophyllum bulbosum).

gu'st sn., pl. -turi, 1. Geschmack m: ~ dulce, amar, süßer, bitterer G.; simțul ~ului der G.sinn. *Pirăele acele . . au peștele cel mai cu gust* [die schmackhaftesten Fische] CANT. DESCR. 20. *Odăile . . se mobilară cu gust* [geschmackvoll] C. NGR. 66. *Ateneul . . nu-i pe gustul dumisale* [nach seinem Geschmack] LIT. *Gusturile nu se dispută* über den Geschmack lässt sich nicht streiten STĂNC. FRUM. 78, vgl. auch *filonichie*. — 2. FAM. launenhafte, flüchtige Neigung: Lust f (de c. zu etw.). *Auzi plodul! i-o venit gust de insurătoare* GHIB. BV. 30. *Acum nu am gust de glumă* jetzt bin ich nicht zum Scherzen aufgelegt XEN. BRAZI 38. *Învața pe gust* [nach Laune, wenn er gerade dazu aufgelegt war] *și petrecea pe nerăsuflăte* NĂD. NUY. II 191. *De gustul lor* [ihnen zu Liebe] *nu m'oiu scula cu noaptea 'n cap* 121. (Așa numai) *de(-un) ~* (nur so) zum Spass, zum Zeitvertreib, zB. LEON. ZOO. MED. 9 (In unele sate, ei [näml. cărăbușii] *se mănincă de gust*); DELAVR. SULT. 144 (avocatul *învințește o mică «prefă» în trei* [Préférence zu dreien], *știi, «numai d'un gust»*). — Et. Lat. *gustus*.

gusta' (a), prez. *gu'st*, v. trans. 1. kosten, versuchen. *Și deaca gustă, nu vru să bea* BIBLIA 1688 Matth. 27, 34. *Carii nu vor gusta moarte* die den Tod nicht schmecken werden 16, 28. *Să-ți dau miere din gurită . . , De-i gusta o, să tot ceî* AL. PP. 51. — 2. von etw. ein wenig essen: kosten, geniessen. *Nimenea den bărbații aceia nu vor gusta din cina mea* MARG.² 96 a (= Luc. 14, 24). *Să nu guste vin și unt în 3 săptămîni* PRAV. GOV. 115. — 3. LM. c. an etw. Geschmack finden. *Să poată înțelege și gusta idiomele* [die Eigentümlichkeiten] *limbiî noastre* GHICA 170. — Et. Lat. *gusto, -äre*.

Gusta'r npr. m. *Augu'st m* (Monat) JIP. OPINC. 16 (*anu trecut, prin luna lui Gustar*); 77. — Et. Umbildung von *Avgust* nach *Flora'r, Cireșar* etc., mit An'ehnung an *gu'st, a gusta'*.

gustare sf. 1. LV. G e s c h m a c k n i. *Gustarea ei ca azima în miere* BIBLIA 1688 Ex. 13, 31. *Gustarea* [den Geschmackssinn] *ș'a stricat-o* [omul] *cu gustul rodului din lemnul ce-l oprise D-zeu* ANT. DID. 147. — 2. Imbiss m, spez. Morgenimbiss. *Să o lăsăm întreagă* [näml. plăcinta] . . *Ca s'o avem de gustare, dimineață s'o mîncăm* PANN NASTR. 78. *La gustare Cit cal mare și la prinț Niçi cit un minz* PANN CL. V 378. — Gr. *Dem. zu 2 -tări'că* ISPIR. LEG.² 220. — Et. *a gusta'*.

gustăre'ț adj. leckermäulig (?) MOXA HC. I 374 (*avea năravul dracului, ucigașu . . , gustăre'ț, be'iv*).

gustări' (a), prez. *re'sc*, v. trans. naschen JIP. OPINC. 54 (*la cules gustări'i struguri pe nemîncate*); RĂUR. 73 (*la ziua jumătate, [diplomația] gustărește carne, oase, foc și averi nevinovate*).

gustări'că siehe *gusta'ro*.

gu'ster I. sm. grüne Eidechse (Lacerta viridis). *Serpi, broaște, șopirle, gușteri* FUND. 94. — Gr. *-re* JIP. OPINC. 74. — II. sn., pl. *-re*, MOLD. 1. Schlund m, Kehle f QU. *Luînd gușteri* [Speiseröhren] *de vacă de la căsăpie, curăță-le și le spală bine* REȚ. 81. *Măgarul . . începu a zbiera cit îi finea gușteru* [so laut er konnte, vgl. *gu'ra* 3 a] BOGD. POV. 224. Daher: — 2. Schlucht f, Klamm ARH. XI 191 (*Gușterul de la Lichtenstein* [Lichtensteinklamm]. *Acest gușter este în felul celui de la Ragatz*). — 3. POP. = *șopirlaiță*: *Brăune f, Croup m. Guștere* [= I] *omorit în Marți pentru gușteru dă la gitu purceilor* JIP. OPINC. 74. — 4. Zäpfchen m am Gaumen QU. *Mi-ăcăzut ~ul* mir ist das Z. gefallen (d. i. infolge Schwellung herabgesunken). *Să se pue pe coada unei linguri pulbere de sare amonică . . și cu dinsa să se ridice gușterul* [căzut] TES. ENC. I 168. — Gr. Zu 1: *pl. m. REȚ. l. c. (ugerul și gușteri)*. — Et. Vgl. serb. *gușter*, nslow. *gușter*. Die Bedtgg. «Eidechse» u. «Bräune» finden sich auch in fast allen Nachbarsprachen in einem Worte vereinigt u. kehren in rum. *șopirlă* «Zauneidechse», *șopirlaiță* «Bräune» wieder. Eine befriedigende Erklärung dieser merkwürdigen Erscheinung steht noch aus; denn dass die Eidechse als Heilmittel gegen die Bräune verwendet wird (siehe oben das Beisp. aus JIP. OPINC. 74), dürfte ja wohl ungekehrt in der Gleichheit des Namens seinen Grund haben.

guștera'riță sf., pl. -țe, PRAH. G I a s s c h m a l z n (Salicornia) PANȚU. — Et. Mittel

gegen *gu'ster* 3, mit dem für Heilmitte' üblichen Suffix *-a'riță*.

gusto's *adj.* MOD. schmackhaft, wohl-schmeckend. *Să mănince din bucatele cele gustoase* SBIERA POV. 148. — Et. *gu'st*.

gutu'e *sf., pl. -tu'i*, *Quittelf* (Frucht des *gutu'iū*). *Compot de pere și de gutăi* REȚ. 279. — Gr. MUNT. ~, Tr. *-ti'e*, (B *-ti'e*), MOLD. *-tă'e*, MAC. *-tu'nye*; BAN. *-ti'nă* COM.

gutui'ță *sf., pl. -țe*, *Andorn m* (*Marrubium*) PANȚU.

gutu'iū *sm.* *Quittenbaum m* (*Cydonia vulgaris*). *Ridică-te, neguriță, De pe prăi, de pe gutui* IARN-BİRS. 161. — *Măr ~, pl. mere gutui = gutue* IARN-BİRS. öfters. — Gr. MUNT. ~, Tr. *-ti'lă* (B. *-ti'lă*), MOLD. *-tă'lă*, MAC. *-tu'nyă*; BAN. *-ti'n* COM. — Et. Lat. *cotōneus = cydonius*.

gutunări' (*a să*), *prez. mă -re'sc*, *v. refl.* verschnupft werden, den Schnupfen bekommen ARH. XI 195 (*muntele Righi își puseș o pălărie apăsată adinc peste urechi, probabil spre a nu se gutunări de timpul cel umed*).

ha' *pron.* siehe *ace'l*.

ha'? *interj.* FAM., drückt unwirsche Frage aus: wie?, was? *De-î vorba măică-sa, ia tot răstit răspundea, întrebînd: ha? ce zici?* NAD. NUV. I 112. *Ce cuvinte boscorodeai tu acolo, mă? ha? ha?* BOGD. POV. 153. *Dar de cînd mă știî, vataje? Nu erai hîd și bătrîn cînd am venit la cuconița ia așa de mică, ha?* CL. XII 26.

ha'! *interj.* 1. *ha!* (Ruf der Befriedigung). *Ha!.. [a căzut] și unul d'ai voștri* CORNICEA

Cuvintele care lipsesc sub *ha..*
să să caute sub *a...*

SATELOR GCR. II 305. — 2. ~, ~, ~! *ha, ha, ha!* (Ruf Lachender). [*Acesta e*] *șap? ha, ha, ha* ȚICH. GCR. II 214.

hă'! *interj.* ätschl CREANGĂ CL. XII 29 (*De-acum în turbină au să-ți putrezească ciolanele. Hă, hă!*).

ha'hă *sf.* = *șezătoare*: Spinnstube *f* MAR. NUNTA 90 (*la un loc unde ș'au fost ținut ei haba*); B. — Et. Unbek.

habaci'ū *subst.* ehem. Art Frauenkleid DOC. 1669 REV. TOC. I 339 (*1 habaciū de șah-*

gutura'iū *sn., pl. -ra'e*, Schnupfen *m.* *Gutunariul pînă ce nu-î trece periodul lui, mai nu se poate vindeca* TES. ENC. I 83. — Gr. MUNT. ~; MOLD. *-tuna'r*, POP. *-rîū, pl. -re.* — Et. Zu lat. *guttur* «Kehle».

guvi'die *sf.* Meergrundel *f* (*Gobius niger*) COM. — Et. Ngr. γοβίδι.

guzga'n *sm.* 1. MOLD. *Rattele* (*Mus rattus*); *de cîmp Hamster m* (*Cricetus frumentarius*) COM *Coadă ~ului* Rattenschwanz (Krankheit des Pferdeschwanzes) FILIP. AGR. 145. — Dafür MUNT. *șobolan, chițcan*, Tr. *cloțan*. — 2. (*mil.*) *Umhängetasche f* für Revolverpatronen COM. — Gr. BUC. *guza'n* QU.; siehe auch *gu'ziū*. — Et. *gu'ziū + -a'n*.

gu'ziū *sm.* 1. = *guzgan* (?) CANT. IST. IEROGL. 26 (*nevăstuica, guziul, șoarecele*). — 2. ~ *orb* *Maulwurfm* (Talpa) CANT. IST. IEROGL. 94 (*guziului orb fericită îi este viața cînd în întunerecul subpămîntului împlă*); 106. — Et. Vgl. magy. *gözü, güzü* «Spitzmaus».

gva'lt *subst.* *Gevalt f* DOS. VS DECH. 30 (*luîndu-o de la mănăstire cu gvalt*). — Et. Poln. *gwalt*.

gva'rdie siehe *ga'rdă*.

H

mara cu spinări de sobol; 1 habaciū de ac-laz neblănit); PP. TR. HC. I 63 ([*Mindra e*] *Îmbrăcată 'n habagiū [sic]*); C. NGR. 228 (*Ai vrea poate să împlu în habaciū [sic] ca d-ta*). — Et. Unbek.

haba'r *subst.*, ohne *pl.*, FAM. 1. *n'am ~* (*de c.*) ich mache mir, habe keine Sorge, kümmern mich nicht (um etw.). *Cuîrasat astfel, Fagur n'avea habar de frig* TEL. SCH. 22. *Eū leșin, mor pentru tine și tu habar n'ai de mine* PANN PV.¹ II 93. *Toader.. îi*

Die unter *ha..* nicht aufgeführten
Wörter suche man unter *a...*

logodit de atît amar de vreme și par'că habar n'are de insurătoare [scheint ans Heiratengar nicht zu denken] XEN. BRAZI 149. *Habar n'am [ich bin ohne Sorge] că m'ar întreba altul* SBIERA POV. 244. *Sorioară, cu tine n'am habar* CL. XIII 42 (zur Flinte). *Moș Zbirciog, bun gospodar, Ședea fără de habar [sorglos] La vatră* BOGD. VECHI 213. — 2. ~ *n'am* (*de c.*) ich habe keine Ahnung, keine Idee (von etw.). *Habar n'are de cărți* [vom Kartenspiel]; *a învățat să arunce și incolo nimic*

DELAVER. PAR. 75. *Țaca Frăsina doarme în etacul de alături, habar n'are de ce se petrece* VLAH. IC. 97. *Jianul bătrînul, deși habar n'avea că era strănepot al lui Cezianus* CL. XVII 45. — Gr. BISW. *ab-*, ferner *-b'er* ISPIR. LEG.² 130 u. JIP. OPINC. 100. — Et. Türk. *habar*, *-b'er*.

habara' sf. Art Frauenkleid RAL. SUV. 61 (*Sirianca învâlită, ca și cum ar eși din bae, cu o habara cadrilată*). — Et. *habere'* REDH.² 761 a.

hăbău'c adj. MUNT. TR. POP. blöde, dumm QU. *Muerea era foarte isteată.., iar bărbatul era un hăbăuc ca vai de el* RETEG. I 1. *Tartacot-Barbă-d'un-Cot îi trase o palmă de-l zăpăci, îi mincă bucatele și-l lăsă hăbăuc* [verduțzi] ISPIR. CL. XIX 394. — Et. Unbek.

hăbăuci' (a), prez. *-ce'sc*, v. trans. MUNT. TR. POP. blöde machen; a să ~ blöde werden. *Și de trăește omul preste 70 de ani, își pierde mintea, vine la mintea copiilor și să hăbăucește* CALINDARIU 1847 GCR. II 357.

habo'tnic adj. FAM. bigott, fanatisch fromm, strenggläubig, zunächst von Juden, dann, bes. scherzhaft, auch sonst. «*Fără foc, fum nu ese*», *ziceaî unii habotnici* [fanatische Anhänger der Schauspielkunst]. «*Dacă [actori] n'ar fi venit în oraș, n'ar fi eșit de po-mană vorba!*» TEL. SCH. 14. — Et. Russ.-jüd. *habo'tnik* «Angher der chassidischen Sekte Chabad», so gen. nach den Anfangsbuchstaben ihrer Devise «Chochma, Bina, Daath», d. i. Weisheit, Einsicht, Wissen.

hăbu'c subst. MOLD. POP.: a rupe, tăia etc. ~ in (tausend) Stücke reißen, hauen etc. *Hăcuit cu multe sabii hăbuc de păgini* DOS. VS. Apr. 23. *A treia zi după asta, ciubotele văru-meu se rup hăbuc în toate părțile* CREANGĂ CL. XV 457. — Et. Unbek.

hăbuci' (a), prez. *-ce'sc*, v. trans. MOLD. POP. in (tausend) Stücke schlagen, reißen etc. *Și nici una nici alta haț un par și tronc, tronc în oale de le merge colbul pînă le hăbucește pe toate* SEV. POV. 59.

habu'z siehe *havu'z*.

ha'c subst., ohne pl., 1. MOLD. LV. Entgelt n, Gebühr f, Lohn m. *Și ei [năml. Tătari] să plătească hacul [die Pacht] pămîntului cît li-s'au orînduit* AMIRAS LET.² III 174. *De are și vrea împăratul să așeze pace cu Nemții, noi avem a cere hacul singelui nostru și a părinților noștri* NEC. COSTIN LET.² II 25. — Jetzt POP. Lohn m eines Feldarbeiters, Dienstboten etc. *Un gospodarîu bun să nu să scumpească în hacul ciobanilor* DRĂGH. IC. 24. *Întră la curte, are să-și fie bine; îi avea ca hac 500 de lei proști pe an* NAD. NUV. I 5. *Nu-î destul că-mădă stăpînul Pentru slujbă hacul meu?..* SPER. AN. 1893 III 97. — 2. INV. a veni de

(CAPIT. 310 Ș. EL.: la) ~ *cuiva* es Jdm. heimzahlen. *După vina ce i s'a cădea să-î veniți de hac* DOC. 1757 MELH. CH. 49. — Jetzt POP. *viu de ~ cuiva* ich komme Jdm. bei, werde seiner Meister, zeige ihm den Meister, schlage ihm ein Schnippchen. *Să luptă [ei] toată noaptea.., dar eraî asemenea în voinicie și nu-și putea veni unul altuia de hac* SEV. POV. 224. *Ce-a măi tras pașa de la Rusciuc pînă l-a omorît; numai cu iataganul i-a putut veni de hac* CL. XIX 296. *Irina.. i-a venit de hac tilharului de notar* an Irene hat der Spitzbube von einem Notar seinen Meister gefunden XEN. BRAZI 212. Daher PP. Ș. EL.: *Acum țe-ai dat peste hac* jetzt hast du deinen Meister gefunden. — Et. Türk. *hak* «was Einem zukommt».

ha'chițe sf. pl. MOLD. FAM. Grille f, Laune QU. *Muerea mea s'ar fi dus și după o potae de lupi.. cînd îi venea hachițele ei de dus* BOGD. POV. 101. — Gr. *ha'pch-* SEV. AN. 139. — Et. Unbek.

ha'cimă siehe *ha'gimă*.

hăcîu subst. MOLD. POP.: *cît hăcîu(l)* nicht die Spur AL. öfters, zB. CL. V 166 (*Înțelegi tu ceva? «Ba cît hăcîul!»*); OP. I 409 (*îi cunoșteai măi de mult? «Ba cît hăcîul!»*). — Et. Unbek. In gleicher Bedtg. auch *hău* (s. d.).

hăcui' (a), prez. *-cu'e'sc*, v. trans. in kleine Stücke hacken, hauen, zerstückeln. *Singur cu sabia.. l-au hăcuit bucăți* NEC. COSTIN LET.² II 21. *Șese [dintr'acele femei] le zdruncinară și le hăcuiă cu cuțitele* DOS. VS. Sept. 1. *Pune 150 dramuri carne și 150 dramuri slănină, hăcuesti-le bine la un loc.., apoi iar o toacă mărunțel* REȚ. 130. — Et. Deutsch hacken.

hădăra'g sm. 1. MOLD. POP. Stange f an gewissen Geräten. So von der Stange, mit der die Handmühle (*rișniță*) gedreht wird; (*psc.*) von den Stangen, an denen das Zugnetz (*voloc*) gezogen wird; (*mor.*) = *titirez*: Klapper f, die den Schuh (*teică*) unter dem Mahltrichter (*coș*) rüttelt, damit die Körner in den Mahlgang fallen. — 2. TR. Flegel rute f, kürzeres, schlagendes Holz des Dreschflegels. — Gr. MOLD. *hadar-*. — Et. Vgl. magy. *hadaró*.

hadî'm sm. fast INV. Verschnittener m, Kastrat, Eunuche. *Și să urgisi Farao pe amîndoi hadîmiî lui* BIBLIA 1688 Gen. 40, 2. *Brebul.., puterea organelor născătoare pierzîndu-și, în firea.. hadimbilor cade* CANT. IST. IEROGL. 52. — Noch jetzt von einem unvollständig kastrierten Eber COM. MOLD. — Gr. MOLD. *-di'mb*, ferner *-di'n* BOLINT.² I 239 im Reime, *cadî'n* (lies *hadî'n*?) PP. Ș. EL. — Et. Türk. *hady'm*, *-dy'n*.

hageali'c sn., pl. *-curi*, Pilgerschaft f, Wallfahrt nach den heiligen Stätten des

Orients, spez. nach Jerusalem bzw. Mekka. *Bătrînul s'a dus la hagealic* [ist nach Jerusalem gepilgert] *și s'a întors «aghios», «hagiū», curat și sfint* DELAVR. PAR. 179. — FAM. fig.: *a să duce la ~* zu Grunde gehen, verarmen. Daher (Wortspiel): *A'giul în sus, a'giul în jos.. ne-a dus la agealic* das ewige Schwanken des Agios hat uns zu Bettlern gemacht LIT. — GR. MUNT. auch *ag-* u. *-gil-*. — ET. Türk. *hağilyk*.

hagi' siehe *hagi'ă*.

hagi'ică sf., pl. -ce, Gattin f eines *hagiū* CL. XVII 317 (*moș Răpcan (Hagiū) cu ha-giica lui*).

ha'gimă sf., pl. -me, MOLD. TR. Schlotte f (*Allium ascalonicum*). [*Femeile*] *iaū trei fire de hacimă și le descintă* MAR. NAȘT. 377. — GR. MOLD. ~; TR. auch *a'gimă, ha'gimă, ha'jmă, ha'cimă, ha'smă* QU. — ET. Magy. *hagyma*.

hagi'ū sm. Pilger m, Wallfahrer, der die heiligen Stätten des Orients, spez. Jerusalem bzw. Mekka besucht. Wird nach beendeter Pilgerschaft in der Form *Hagi'* als Ehrentitel dem Namen vorangesetzt. *Mergea la Mecca, cu socoteală să să poată hrăni din milosteniile hagiilor* BAR. HAL. VII 102. *Ginerele lui Hagi Petcu* Titel eines Lustspiels von AL.; *Hagi Tudose* Titel einer Novelle von DELAVR. — GR. MUNT. auch *agi'ă*. — ET. Türk. *hajv*.

haha'm sm. 1. LV. Rabbiner m. *Și ispră-vise [jidoviū] acea taină a lor .. din poronca hahamului de Cracău* CRON. AN. LET.² III 143. — **2.** Schächter m der Juden. *Pasările ce vor avea de tăiat [jidoviū] ori-ce felū, iarăși hahamul jidovilor pămîntenî să le tae* Doc. 1823 UR. III 277. *A tăia cu cuțitul ~ului* rituell schlachten. — ET. Türk. *haha'm*.

haha'm-ba'să sm. Oberrabbiner m in Konstantinopel, früher auch in den Hauptstädten der Fürstentümer. *S'aū dat și de la domnia mea această carte la mina lui Șaim Hahambașa* Doc. 1823 UR. III 276. *Dacă nu l-aș cunoaște creștin, l-aș crede botezat ca haham-bașa ta* AL. OP. I 743 (zu einem Juden). — ET. Türk. *haha'm-bașy'*.

haho'! siehe *ho'*!

haho'I sm. Spitzname für einen Russen CL. XVII 4 (*dedeū peste un hahol de Rus cu ochii painjeniți de beție*). — ET. Russ. *hoho'lū* Spitzname für einen Kleinrussen.

ha'i¹ pron., Nbf. von (h)a = cea (siehe *ace'l*) IARN.-BIRS. 254 (*boaghia hai urită*).

ha'i² v. def. siehe *ha'ide*.

ha'i³ interj. 1. FAM. ~! a ch! (begleitet einen Seufzer). *Hai lume fără sa!* *Cum nu se putură îndestula Cantacuzineștiu cu atita cinste ce aveai de la acest domn..!* MUSTE LET.² III 55. *Ai, hai, hai, dorule, hai, Că tu la multe mă dai* PP. FRÎNCU MOȘI 30. — **2.** POP. *ha'i,*

ha'i! na ob!, und noch viel! *Dă-i lua o fată d'aci din sat, ai dă gînd s'o duci peste hotar?* «*Hai, hai! ba încă pe sus*» AL. OP. I 666. — **3.** MOLD. ~? = *ari 1: nun?*, wie? *Hai, ce zici, te însori ori ba?* CREANGĂ CL. XI 28.

ha'i¹ pron. siehe *ace'l*.

ha'i²! interj. POP. **1.** zum Antreiben der Ochsen: *hi! Și mereu boii 'ndemna: «Hăi, Plevan, hăi, Bourean»* AL. PP. 98. — **2.** nach dem Vokat. eines Appellativs, der davor fast enklitisch gesprochen wird, Ausdruck des Wohlwollens: *ta'tă hă'i!* guter, lieber Vater!, Väterchen! *Nepoțele hăi, Ioviță.., Ce stai pe gînduri adînci?* AL. PP. 149. *Multimi mă ești drăguță, fa hăi!* AL. OP. I 897. — Auch kontrahiert *tată'i, mămucă'i, bădiță'i, frate'i* etc. *Nu v'ar fi cu supărare, conîțai!* BOGD. POV. 228.

ha'ida! siehe *ha'ide!*

haidama'c sm. MUNT. ehem. (mit Genossen umherstreifender Steppen-) R ä u b e r, Buschklepper. *Spre mai bună apărare și strejuire de aïdamaci* MSCR. 1821 REV. Toc. II 388. — Noch jetzt FAM.: *Li-se acrise [copii-lor] umblind prin pădure ca niște haidamaci urgisiți de D-zeu* ISPIR. LEG.² 336. — GR. Bisw. *aïd-*. — ET. Türk. *hajdama'k* REDH.² 2156 b.

haidă'ū sm. Ochsentreiber m, Viehknecht. *Ciubuc mocanul.. s'a călugărit mă cu toți haidăii lui* CREANGĂ CL. XIV 372. *Împăratul.. aū întrebat pe haidăi a cui is vitele cele* SEV. POV. 22. — ET. Vgl. türk. *hajda(la)mak* «eine Viehherde (mit *hajda!*) antreiben».

ha'ide! v. def. FAM. **1.** ~!, ~m!, ~ți! geh!, gehen wir!, geht! *Haide (să mergem) la masă!* gehen wir zu Tische! *Haide.. De-mi arată cărarea!* komm, zeig' mir den Pfad! IARN.-BIRS. 200. *Haideți, copii, după mine!* folgt mir, Kinder! AL. PP. 156. *Hai, mîndră, să te sărut!* komm, lass dich küssen, Liebste! IARN.-BIRS. 381. *Pune-ți degrabă un șal pe umeri și haide* [und komm, und gehen wir!] AL. CL. IV 319. *E cheia temniții la voi?* *Haid, duceți-mă înapoi* [so kommt und führt mich zurück!]! COȘB. 63. *Sorioară Ileano.., Haideți să ne logodim* [wir wollen uns verloben!] AL. PP. 27. *Haideți* [gehen wir] *amîndoi.. La cei socri* AL. PP. 97. *Ia haideai de mi-l arată și mie!* so komm und zeig' mir's doch! ȘEZĂT. I 240. *Cum le-aū spus capetele sfatul, aū și început a strigare..: hăida!* *hăida! la ei! la ei!* [vorwärts! vorwärts! gehen wir auf sie los!] MIR. COSTIN LET.² I 350. *Aida* [allons!] *du-te sus îute și cere cocoane!* *să-mi dea sabia* CARAG. CL. XIII 251. Wie die Belege zeigen, kann ~ (u. dessen Nebenformen) auch zu mehreren gesagt, ~ți auch im Sinne

von «gehen wir!» gebraucht werden; vgl. die ähnliche Erscheinung unter *bla'm*. Indikativische Verwendung findet sich ferner in Fällen wie: *Apoi luă masa în spate și haid la drum* [und machte sich eilig auf den Weg] *cătră casă* RETEG. I 64. *Se sui . . călare și haida* [und ritt auf und davon] CAT. I 112. *Și 'ntinseîu o fugă lungă, draciū haida* [flugs] *după mine* MAR. INM. 469. — Schärfer *ha'it(i)*: *Haiti* [vordwärts, marsch] *maī repede, maī repede, că n'am timp* CREANGĂ CL. IX 459. *Haī, cară-te de-aici* AL. CL. III 246. — 2. zurückweisend: *~!* (ach) *geh (doch)!* *Haide! te-ai supărat pentru niște glume de nimică?* AL. CL. IV 331. *Aida de! Coana Veta* [să te înșele!]
CARAG. CL. XIII 248. *Și boerul cu Păcală, după cele ce-a pățit, Să maī facă vre-o prisoare, aida de! s'a isprăvit!* [ih wo! damit war's aus] DULFU PĂC. 228. *Haide hai* [lass nur gutsein!] *.. acuma zici tu așa dară atuncea te-oū vedea eū ce-i direge!* SBIERA POV. 10. *Haī, hai* [warte nur!] *lasă c'om vedea noi maī tîrziu ce plătesc laudele tale!* 97. — 3. ~, ~ u. ä., drückt anhaltende Wanderung aus: *Păcurarul . . a lăsat oile în paza cîinilor și*

sich organisierte Räuberbanden, deren Taten vom Volke in vielen Liedern verherrlicht wurden. *După istorisirea poporului, numai vestiți și vitejiū căpitani de haiduci, ca Bujor, Codreanu, Jianu, Tunsu etc., vor fi avut țarba fierului* ȘEZĂT. I 84. — Gr. Dem. -*duce!*, pl. -*ce!*. — Et. Magy. *hajdu*, pl. -*dük*.

haiduce'sc adj. Haiduken-. *Nu maī poști.. Să-ți cînt cîntic haiducesc* AL. PP. 98.

haiduci (a), prez. -*ce'sc*, v. intr. Haiduk, Räuber sein. *Decît să mă căciulesc, Maī bine să haiducesc* AL. PP. 160.

haiduci'e sf. Haiduken-, Räubertum n, -leben. *Nu sinteți ca noi Bună de haiducie, Vrednici de hoție* AL. PP. 71.

haihu'iu adj. FAM. von unbedachtem Wesen u. hitzigem Temperament: tollköpfig; *sm*. Tollkopf m, Brause-, Sausewind. *Iți place să trăești ca un haihu'iu* (lies *haihu'iu*), *trăește, fiul meu, și eū de azi înainte mi-oū stringe baerile pungiū* AL. CL. IV 320. *Azvirlea cu mină spartă Galbenii în vînt, haihu!* DULFU LEG. 40. — Et. Unbek.

haišana' sf. FAM. 1. *de ~* worüber Jeder nach Belieben verfügen kann, das

Cuvintele care lipsesc sub ha . .
să să caute sub a . . .

Die unter ha . . nicht aufgeführten
Wörter suche man unter a . . .

hai și hai [und zog dahin] *cu împăratul pînă cel-a scos la drumul mare* POP.-BAN. 168. *Dupa multe trudă am găsit drumul, și hai, hai! hai, hai!* [nach langer Fahrt] *cătră seară am ajuns . . în Pipirig* CREANGĂ CL. XIV 376. *Cum am zis, purcese voinicul nostru haida hai înainte* [wanderte . . immer weiter] *și merse pînă cam către amiază* CL. XIX 477. *Opincaru nostru . . cu bățu 'n mină, aida, aida pînă ajunge acolo* JIP. OPINC. 142. *Injugă [ei] și pleacă aidea, aidea, vorbă, vorbă* [und so wandern und reden sie viele, viele Stunden lang], *pîn' ce inserează* 153. *Și biata Săftică după mine, haide ha, haide ha, fără a se invrednici să dea ochi cu mine, de trei ani!* AL. OP. I 116 (Klage eines immer wieder versetzten Beamten). — Gr. Zu ~: auch *ha'!*, *ha'ida*, -*dea*, -*d* (wegen *ha'it*, *ha'it!* siehe 1); zu ~*m*: bisw. *haideam*; zu ~*fi*: bisw. *haideai*, -*da'fi*. Alle MUNT. auch ohne *h-*. — Et. Türk. *ha'jde*, -*di*, -*da*.

haidu'c sm. Haiduk m, ehem. Art ungarischer Soldat. *Den țara Birsei aū purces oștile pren mijlocul Ardealului spre scaunul acelei țări, unde erau de paza curții crăești cum zic ei, nește haiduci* MIR. COSTIN LET.² I 360. — Aus den Haiduken, die wegen ihrer Räubereien berüchtigt waren, entwickelten

aller Welt gehört, der Spielball eines Jeden ist. *Care vra să zică, tu ești stăpîn aici și eū is de haišana* [und mit mir kann man machen, was man will]? AL. OP. I 840. *Care vra să zică, satu ista-i bine numit satu lui Cremene?* «Bine; și eū vornic de haišana [Schulze, der nichts zu sagen hat]» 693. — 2. der nirgends zu Hause ist: Landstreicher m, Strolch, Bummler. *Dar ce cred ei că . . aū rămas pădurile de risul haișanalelor?* XEN. BRAZI 152. — *A umbla ~* müssig umherschweifen. *In loc să te silești a eși la obraze, îmblî haišana pe poduri cu derbedei* FIL. Cioc. 56. — || Unter den Doc. 1765 u. 1783 URIC. II 167 flg. genannten ~*le* der Salzbergwerke dürften Arbeiter verstanden sein, die keiner besonderen Zunft angehörten, sondern zu jeder beliebigen Arbeit verwendet wurden. — Et. Vgl. türk. vulg. *hajšana'* «gezähmt» LÖBEL.

haimăni' (a), prez. -*ne'sc*, v. intr. müssig umherschweifen. *Apucă-te, zic, de muncă și nu umbla haimănind* PANN PV. 1880 II 76.

hai'n adj. 1. LV. (cuiva gegen Jdn.) treulos, (ihm) abtrünnig. *Cela ce va eși de în mînăstire . . și de să va fi îmbrăcat într'alte haine mirenești . . , acela se chiamă hiclean și hain cinului și chipului călugăresc* INDR.

104. *Impăratul turcesc . . aŭ scotit . . pre hainul său* [seinen ungetreuen Suzerän], *pre Ion Vodă, să-l prinză* URECHE LET.² I 227. [Moldovenilor] *de către Turci și despre Tătarî le era numele de haini, adecă vicleni împărăției* NEC. COSTIN LET.² II 31. — 2. MOD. feindlich gesinnt, feindselig, gehässig. *Comisul Agamemnon îi . . și însural cu o femeie frumuseică ce nu-mi pare prea haină* [die mir nicht eben übelwollend scheint] AL. OP. I 1013. *Ești hain pe strinsura ta* du handelst gehässig an deinem erworbenen Gut JIP. OPINC. 30 (zum Verschwender). *Toate dregătorile cad în minile parvenitorilor haini, lăniți și desfrinați* [rücksichtsloser . . Emporkömmlinge] VLAH. GV. 80. *De te rogi frumos la dînsul* [năml. la Cupidon], *Indestul e de hain* [ist er rücksichtslos, schlimm genug] *Vălul alb de peste toate Să-ți înlătore puțin* EMIN. 108 (zum Mädchen). *Bre, că haine măi sînteți!* seid ihr aber schlimm! NĂD. NUV. II 66 (zu sich balgenden Weibern). — Et. Türk. *hai'n*.

hai'n ? interj. wie?, was? AL. OP. I 828 (*Ți-î dragă fata, hai'n ?*).

hai'nă sf., pl. -ne, 1. Kleid *n.* *Plînge dară și te îmbracă în haine de jale* BIBLIA 1688, 2 Reg. 14, 2. *Haina nu face pe om măi de treabă* (Sprw.) das Kleid macht den Menschen nicht besser. *Haina streină nu ține de cald* (Sprw.) fremdes Kleid wärmt nicht. *Haine lungi și mințe scurtă* (Sprw.: die Weiber haben) lange Kleider und kurzen Verstand. — 2. OLT. POP. (Bauern-) Rock *m.* — Gr. Dem. *hălniță, nuță, pl. -țe, u. hălnișoară, pl. -re.* — Et. Slav. *halina*.

hăina'r, POP. -rîlă sm. Kleiderhändler *m.*

hăinările sf. Kleiderhandel *m.*, -geschäft *n.*

haini' (a), prez. -ne'sc, I. v. trans. verraten INDR. 377 (*să nu fie hainit [el] cumva moșia lui* [sein Vaterland]). — II. *a să ~ 1.* LV. (*pre, de la, de către cn., asupra cuiva* gegen Jdn.) treulos werden, (ihm) abtrünnig werden sich (gegen ihn) empören. *Mihnea Vodă . . aŭ pus gînd să se hainască pre Turci* MIR. COSTIN LET.² I 361. — 2. MOD. gehässig, rücksichtslos, hösartig werden. *Neagu . . se haini și măi rău în cazarmă, unde învîța o mulțime de năravuri, să bea, să fure, să pîrască* RĂDUL. RUST. II 287. — Et. *hai'n*.

haini'e sf. 1. LV. Untreue *f.*, Abtrünnigkeit, Verrat *m.* *Aceasta o făcea [el] tot pentru Turci să nu priceapă hainia lui* NEC. COSTIN LET.² II 99. — 2. MOD. Gehässigkeit *f.*, Bosheit. *Hainia dușmanului a zdruncinat-o* [năml. opinca, das Bauerntum] *în mi și fărime* JIP. OPINC. 13. *Scălămbăiate, arse de hainie . . , ele* [năml. patimile] *păliră la pămînt pe toți cei de față* DELAVR. SULT. 103.

hainli'c subst. LV. = hainie 1. *Iară pe Ștefan Vodă l-aŭ omorît . . pentru hainlicul lui* AMIRAS LET.² III 123. — Et. Türk. *hainly'k*.

hă'is'a! interj., Ruf der Wagenlenker: hist! (= links); Ggs. *cea(la)*. Mit *hă'is* (auch *ă'is*, nach !ARN.-BIRS. 333 auch *ho'is*, *hi's*, nach POEN. *hă't*) werden Ochsen, mit *hă'isa*, *ho'isa* Pferde angetrieben. *Hăis, ho, ța, ho, Bourean, Trage brazda pe tâpșan* AL. BP., *Movila lui Burcel* (zum Ochsen). Vgl. *cea*²!

ha'it! siehe *ha'ide!*

ha'ită sf., pl. -te, 1. MUNT. Rudel *n* (Wölfe etc.), Meute *f* (Hunde), Rotte (Menschen). *Din toate părțile, dușmanii se arată ca niște hăite de fiare* SADOV. POV. 9. *Voiră și ei să fie hăite luxoase de vinătoare* ODOB. PS. 166. — 2. MOLD. = *cătea*: Hündin *f.*, fig. von Weibern: *Luder n*, *Dirne f.* *Dolca* [Name einer Hündin], *hăita cea bătrînă, Ce știe rindul la stînă* AL. PP. 55. *A spus Ilie că l-a văzut la crișmă cu hăita cea* NĂD. NUV. I 145 (von einem Weibe).

Gr. Dem. *hăitu'tă, pl. -țe, DONICI 93.* — Et. Wahrsch. zu magy. *hajtani* «treiben». Vgl. auch serb. bulg. *hajka* «Treibjagd».

hăita'r sm. Hundeknappe *m* ODOB. PS. 169 (*tipurile . . acelor slujitori, pușcași, hăitari, bălăiași, șoimari cari compunea personalul vinătorilor*).

hăita's I. sm. Treiber *m.* *Impăratul s'o pornit cu hăitașii lui la vinat* BOGD. POV. 12. — II. *sn., pl. -șe, Treibjagd f.* *Pe Joi să scoți* [sollst du aufbieten] *la hăitaș Lunca și Fintinelele* SADOV. POV. 57. — Et. Magy. *hajtás*.

hăite'e sf. pl. Gerätschaften (*pl.*) STAM.; ION. CAL. 29 (*Hăiteile, boii jugari și argații să fie gata a se apuca de muncă*); 125 (*înjghebatul hăiteilor și a harabalelor*). — Et. Unbek.

ha'iteș siehe *ha'itș*.

ha'iti! siehe *ha'ide!*

hăiti'c sn., pl. -curi, MUNT. Rudel *n*, Rotte *f* QU. *Dacă [călătorul] ar fi scapat teafăr de viscol, n'ar fi putut scapa de hăiticul lupilor* TEL. SCH. 19. *Cînd hăiticurile de șireți ajung la putere* JIP. RĂUR. 63. — Et. *ha'ită 1*.

hăitiș adj. MOLD. 1. einen Winkel bildend, gebogen Dos. VS. Fevr. 16 (*Care gaură [în părete] era făcută hăiteșe sa nu-l poată prăvi nime*). — 2. MOD von den Beinen: einwärts gebogen. *Avea picioarele hăitișe, par'că ar fi fost îndoite de calarie* CL. XVII 121. *Umblă ~ er hat O-Beine.* — Gr. *-teș* Dos. l. c. — Et. Zu magy. *hajtani* «biegen».

hăitui' (a), prez. -tue'sc, v. trans. : *vinat etc.* Wild etc. treiben, hetzen. *Hăituit de potira ca o fiara salbatica* AL. PP. 260. *Aŭ luat baba cociorva și s'au dat a hăitui prin*

casa [im Zimmer wie bei der Treibjagd herumzuschlagen] SBIERA POV. 35. — Et. *ha'itã* 1 od. unmittelbar = magy. *hajtani*.

hãituã/lã sf., pl. -tuøII, Treiben *n* (bei der Treibjagd). *Unii armați cu bețe pentru hãituãlã, alții cu puști pentru vinat* GANE CL. VIII 97.

ha'l subst., ohne pl., 1. LV. Zustand m, Stand. Vizirul . . l-au întrebat de halul cetãții în ce chip este MSCR. 1715 ARH. ROM. II 65. *L-au întrebat de halul rãzboiului* 66. — 2. MOD. FAM. (übler) Zustand. *Priviți în ce hal [in welch' elenden Zustand] au ajuns Iașul!* AL. CL. VII 406. *În ce ~ ești?* wie siehst du (denn) aus? (zu Einem, der unordentlich gekleidet ist). *E! Frate! . . cînd i-aș spune halul [wenn ich erzãhlte, wie traurig es mit ihm steht], De milã i-aș plînge* PANN CL. V 386. *Petrache. Uite, mi-s'a muiat picioarele de tot. (Cade jos.) Mãrioara (în parte). Ce hal de om amoretat [schöner Zustand eines Verliebten]* CL. V 78. — 3. MUNT. FAM. angenehmer, guter Zustand QU. *Stanca de țe-o descuia, Hal de dinsa cã-i avea [wirst du Freude an ihr haben]* TEOD. PP. 641. *Ce urit cașcaval! Ia numai pușin de gustã și sã vezi cã n'are hal [dass er nichts taugt]* PANN NASTR. 43. *Biata roșie! ajunsese într'un hal-fãrã-hal* MARION Ș. INFL. (Wortspiel mit 2). — Et. Türk. *hal*.

hã'l siehe *ace'l*.

Hala' siehe *Ala'h*.

halã sf., pl. -le, Tr. böser Geist, Gespenst *n* QU. *In noaptea spre Todoruse rup . . halele virful dumbranicului* MANGIUCA CALEND. 1803, Maiü. — Et. Serb. *ha'la* «Lindwurm», bulg. *hala* «Wãrwolf».

hãlãciugã sf., pl. -gi, MUNT. Gebüsch *n*, Gestrüpp QU. *A sosit Prier cu adieri încropite, cu luminã caldã, cu hãlãciugã de brebenei* DRLAVR. IVȘV. 129. *Cu pãru hãlãciugã* mit struppigem Haar JIP. OPINC. 29. — Et. Unbek.

hãlãdui' (a), prez. -duøsc, v. intr. 1. LV. de c. einer Sache entgehen, -rinnen, davon verschont, unbelãstigt bleiben, davor Ruhe haben. Și așa au hãlãduit Toma Vornicul . . atunci de primejdia morții MIR. COSTIN LET.² I 348. *Pinã și Italia de prãzile lor nu hãlãduia* 17. *Și de va robi neștine cu strimbãtate, hãlãdui-va [σωθησεται]?* BIBLIA 1688 Jes. 49, 24. So noch NãD. NUV. I 16 (*n'a mãi fost chip sã hãlãduiascã [ei] de feciorul blagocinului, le-a stat bãtealã biefilor moșnegi s'o mãrite [näml. fata lor cu el]*). — 2. LV. de la un loc, la un loc von, nach einem Orte entkommen, -rinnen, sich retten. *Timplindu-sã tiranului moarte, [sfintul] hãlã-*

dui de la 'nchisoare DOS. VS. Fevr. 28. *Din 4000 de oameni, pușini au hãlãduit în țara lor* URECHE LET.² I 188. — 3. fast INV. Ruhe haben, (in Ruhe, ungestört) weilen. *Pentru ce țãrile noastre . . de veacuri nici cã mãi hãlãduesc?* AL. OP. I 165. *In unda mindrei cãmãșuși . . Hãlãduesc hulubi drãguși* RADUL. RUST. I 218 (von den Brüsten). *Unde corbii locuesc și ca frunza se 'nmulțesc Și bine hãlãduesc* AL. PP. 147. — Daher überh.: weilen, sich aufhalten. *Preoții strãini . . nu sint slobozi . . sã hãlãduiascã în vr'un sat fãrã știrea protopopici* PRAV. BISER. COL. BUJ. I 729. — 4. WESTL. niederkommen, entbinden. *Dacã moașa se pricepe bine la moșit . . femeia bolnavã nu se muncește mult, ci îndatã hãlãdueste* MAR. NAȘT. 42. — Et. Magy. *haladni* «fortkommen»; siehe auch *hãlãstui' (a)*.

hãlãdui'ntã sf., pl. -țe, INV. Aufenthalt (sort) m, Wohnsitz. Fieșcare din lãcuitoari birnici sã se afle în cista satului unde-și va afla și hãlãduința DOC. 1814 TEZ. I' 379.

hãlãgi'e siehe *gãlãgi'e*.

halai'cã sf., pl. -ce, Sklavin *f* der Haremsfrauen BOLINT.¹ I 15 (*L'ale halaicii cintece de dor*); 25 (*Acolo halaica . . se vestejește, moare*). — Et. Türk. *halajik* REDH.² 859 b.

hala'l subst., ohne pl., Segen m, Heil n (Ggs. *haram*) BELD. ETER. 62 (*Unde-i a lor mulțãmire? Halal mãcar n'am vãzut*); PANN PV.¹ III 133: *Copilul numai ce mãnincã e halal, ce îmbracã e haram* nur an dem, was das Kind isst, ist Segen, was es anzieht, geht bald zu Grunde. — Jetzt noch FAM. in gewissen Verbindungen: *Halal sã-ți fie!* ich mache dir mein Kompliment! *O casã — halal sã-i fie [alle Achtung]! pe jos numai piatrã, odãile mari și luminate* STãNC. Ș. INFL. *Halal de țãrile [gesegnet, beneidenswert sind die Lãnder] cari au drumuri de fier* AL. CL. II 143. *Haaalal de cine-i tinãr și are bani mulți* 144. — Oft iron.: *Iar acum la tribunal, Nu-i ce zice, e halal [ist's eine wahre Pracht]!* IANOV CL. V 134 (in einer Klage über die leichten Ehescheidungen). *Halal vreme am mãi ajuns!* schöne Zeiten haben wir erlebt! XEN. BRAZL 39. *Halal tatã!* du bist mir ein schöner Vater! 180. *Halal de Turcul [der Türke kann sich gratulieren] ce-oïu întâlni de viu* AL. POEZII III Leg. nouã 107. — Gr. Bisw. a'-. — Et. Türk. *hala'l*.

hãlãlãe sf. Lãrm m, Geschrei n ISPIR. LEG.² 375 (*atunci, unde imi începurã [ei] o ceartã și o hãlãlãe între dinșii de-ți venea sã-ți ei cîmpii*); ISPIR. CL. XVIII 203 ([*șiganii*] *sfãtuindu-se . . și fãcînd o halalãe [sic] de nu-ți venea sã stai ca sã-i ascuți*). — Et.

Viell. verw. mit *hălăgîve* = *gălăgîve*. Zur Form vgl. *harmalave*.

halali'ü sn., pl. -li'uri, Art orientalischer Stoff TARIF 1761 u. 1792 §. INFL. (*halali*); MSCR. 1821 REV. Toc. III 334 (7 *că-măși .. borangic i helalau* [lies -li'ü?]). — Et. Türk. *halaly'* «lichtes Gewebe aus Seide u. Baumwolle» ZENKER 393 c.

hălăo'iu adj. WESTL. POP. plump QU. *Min-dra hălăoae, Dac'o duci în cîmp, se moae* [wird sie träge] IARN.-BÎRS. 431. — Et. Unbek.

hălăște'ü siehe *helește'ü*.

halasti'ncă siehe *alesti'ncă*.

hălăstui' (a), prez. -tu'e'sc, I. v. trans. verschonen COR. Ps. 77, 50 (*nu hălăstui* [ksl. *ne poștadé'*] *de moarte sufletele* [SCH. -tul] *lor*). — II. v. intr. verschont bleiben, davonkommen DOS. VS. Dech. 7 (*cîți nu putea răbda groaza muncilor, fugia de hălăstui'a*). — Et. Vgl. magy. *halasztani* «auf-schieben» (Stamm *halad-*, vgl. *a hălădui'*).

halat'¹ sn., pl. -turi, Schlafrock m. *Leonida e în halat, în papuci și cu scufia de noapte* CARAG. T. I 77. — Et. Türk. *halat'*.

halat'² sn., pl. -turi, MOLD. POP. Gerät -schafft f, Gerät n QU. (nur pl.). *Se duce la*

Cuvintele care lipsesc sub ha . .
să să caute sub a . . .

un ferariu de ia foitul, ilaul și toate halaturile de cite avea trebuință SEV. POV. 164. *Săua și celelalte halaturi* MAR. NUNTA 407. — Et. Türk. *alet'*, pl. *alat'* ZENKER 86 a.

hală'ü sn., pl. -la'e (?), (pesc.) MUNT. OLT. TR. = *crisnic* II: Senknetz n QU. *Ia și tu halăul ista și vezi d'e'i putea să prinzi vr'o fiță de pește* ISPIR. LEC.² 280. — Et. Magy. *haló*.

ha'lbă sf., pl. -be, MOD. Seidel n (= 1/2 Liter): *o ~ de bere* ein S. Bier. — Gr. PP. TR. (*h*)*o'lbă, hoa'lbă* MINDR. — Et. Deutsch *Halbe*.

halca' sf. 1. metallener Ring MON. OF. 1875, 2274 (*alcale . ., nituri cu șurupuri*); GLOS. Ac. Spez.: — 2. ehem.: aufgehängter Ring, nach dem beim Ringelrennen mit Lanzen gestochen wurde. [*Boerul*] *incăleca pe cal domnesc și se slobozea cu sulița asupra halcalei* GHEORG. LET.³ III 322. Daher: — 3. Ringelrennen n, -stechen. *Mină es Turcii la halca* AL. PP. 106. — Gr. Auch *al-*. — Et. Türk. (*h*)*alka'*.

ha'lcă sf., pl. -ci, grösseres Stück eines halbfesten Stoffes, wie Brot, Speck, Lehm etc. *Un igan lacom înfulică coșcoega halcă de mămăligă din trei îmbucături* VLAH. GV. 204. *Slugile . . dădeaū la cini halci mari de pine albă* URECHE LEG. 128. — Et. Unbek.

ha'le! interj., Ruf, mit dem man Gänse, Enten scheucht: *h usch!* *Hale rață!* AL. CL. V 141. — Gr. -*lea* MAR. ORN. II 375. — Et. Unbek.

halea' adj. nevar. ehem.: *boer ~* Bojar in Funktion, im Ggs. zu *boer paia'*, der nur den Titel, aber kein Amt hat, u. *boer mazil*, der früher das seinem Titel entsprechende Amt hatte. *Boerii divanului domniei mele halea și manzili* Doc. 1804 Tez. II 336. *Vodă adunase pe boerii halea și paia* CL. XVII 371. *Dinu Păturică hale ispravnic de streini* FIL. CIOC. 276. — Et. Türk. *halja'*.

ha'lea-ma'lea sf. nevar. Art Durchkriechspiel der Kinder, ähnlich der «goldenen Brücke» der Deutschen, siehe die Beschreibung CL. IX 8. *Jocurile copiilor romîni . . se numesc: . . de-a puia-gaia, de-a bastonul, de-a halea-malea . .* AL. PP. 393. Der Spruch dazu beginnt mit den Versen: *Halea-Malea, Încotro țe calea?* Ähnliche Formeln enthält der Spruch zum Versteckspiel «*de-a mija*» (*Unu-î malea, Doă-î calea* etc.) u. das Rätsel «Hirt, Schafe u. Hund» (*Halea-Palea* bzw. *Alea-Malea* [d. i. der Hund] *Ține calea*), siehe ȘEZAR. I 198. — Et. Unbek.

Die unter ha . . nicht aufgeführten
Wörter suche man unter a . . .

Hale'p npr. m. inv. Aleppo. *L-au trimis la Halep, la pază* NEC. COSTIN LET.² I 470. Jetzt *Ale'p*. Siehe auch *co't* I 1. — Et. Türk. *Hale'b*.

halî', hălî' (a), prez. -le'sc, v. trans. MOLD. POP. 1. mit raschem Griff nehmen, erhaschen, erwischen QU. *Cu toată paza unei babe puse într'adins hăleam cite 2, 3 mere* [de pe *farfuri*] GHIB. BV. 69. — 2. (Ballspiel:) *mingea cui'va* Jdm. den Ball (zum Schlagen) vorwerfen QU. *Fie-care cetaș bate mingea hălî'tă de baciul cetei protivnice numaî odată* CL. IX 7. — Et. Vgl. poln. *galić* = 2.

halima' sf. Tausend und eine Nacht, orient. Märchensammlung, von GORJAN (1835/7) u. BARAC (1835/8) übersetzt. *Halimaoa pomeneste de somptuozitatea festinelor orientale* AL. CL. VIII 52. — Daher FAM. von märchenhaften Erzählungen u. Ereignissen. *Nu mă întrebî . . să-ți povestesc ce am pățit cu mi tocanul! Să vezi, e halima* [es ist fabelhaft] CARAG. T. II 27. — Et. Türk. *halime'* «die Sanftmütige», nach §. INFL. Beiname der Märchenerzählerin Scheherazade.

halt sn., pl. -turi, albernes Geschwätz, Klatscherei f (?) ZILOT §. INFL. (*Toate numaî minciuni, tot smorfuri și tot halturi*);

ZILOT D. (*ce grozăvie de halt*); COGĂLN. LET.² III 273 (*s'au sfinșit halturile Muntenilor*). — Et. Vgl. ngr. χάλτι id. (= türk. halt «Verwirrung»?).

halumiș-balumiș siehe *balamiș-ba'Imuș*.

halvet subst. vertrauliches, Privatgespräch BELD. ETER. 90 (*In halvetul dintre dinșii îi zice . .*). — Et. Türk. *halvet* REDH.² 861 b.

ham¹ sn., pl. -*murî*, Geschirr n des Zugpferdes etc. *Pe cei mai bunî cai îi mănîncă hamul* je edler der Mensch, um so schwerer erträgt er die Not GOLESCU Z. I 486. *Caii lui erau împodobîți cu pene frumoase și cu hamuri cusute cu fir de aur* AL. PP. 184. *Cal de ~* Zugpferd. — Et. Slav. *ham*, magy. *hám*.

ham²! interj., ahmt das Klaffen des Hundes nach. *Ham! ham! ham!* «*Tibă, cîine*» SEV. AN. 8.

hămăi' (a), prez. *hă'măi'u* u. *hămăe'sc*, v. intr. klaffen. *Număi în bătătura hanului roșu hîmie* [lies *hămăe*] *răgușit doi dulăi de cîini* DELAVR. SULT. 6. *Cîinii . . imî dădeau ocol, hămăind minioși* SADOV. POV. 125. — Gr. -*muî* RETEG. IV 47.

hămăia'lă sf., pl. -*măe*II, Geklaff n. [*Ghiță*] *o tuli pe cărare la deal într'o hămăială de cîini asurzitoare* VLAH. IC. 34.

hama'l sm. 1. Lastträger m. *Pe hamal vază [boeri] ce face, Că cit îi zioa de mare, Cară lemne în spinare* MSCR. 1730 LET.² III 273. — Spez. ~ (*de gară* Gepäck-)Träger m an Bahnhöfen, wofür MOLD. *tregher*. — 2. MOLD. *mahal* (Wein-, Bier-)Schröter m, der schwere Fässer in den Keller u. aus ihm schafft (wofür MUNT. *butar* QU.). *Mahaliî i cotariî să fie sub ascultarea stăpinului tîngului* DOC. 1826 Ș. ÎNFL. Vgl. *măhăli't*. — Gr. MOLD. *maha'l*. — Et. Türk. *hama'l*.

hamba'r, INV. u. POP. -*rîu* sn., pl. -*re*, 1. Speicher m, Scheuer f zur Aufbewahrung von Getreide etc. *Hambarul gol nu are șoareci* (Sprw.) in eine leere Scheuer kommt keine Maus. — 2. MUNT. POP. Kiste f zur Aufbewahrung von Maismehl. — Gr. MUNT. *amb-*. — Et. Türk. (*h*)*amba'r*.

hamei' (a să) v. refl. verwirrt, bestürzt werden, ausser Fassung geraten NECULCE öfters, zB. LET.² II 391 (*Îară Turcii se spăriese prea tare; multă vreme au stătut hameiși*). — Et. Wohl zu *hamei'u*; der Hopfen ist eine Schlingpflanze u. bildet eine unentwirrbare Masse.

hame'iu subst. Hopfen m (*Humulus Lupulus*). [*Aceste pășări*] *se nasc cu grămada în împărăția hameiului și a berii* [d. i. Oesterreich] ODOB. PS. 25. Gr. MUNT. ~, auch *hăm-*, bisw. *am-*; MOLD. *hem-*. — Et. Ksl. *hmělj*.

hămesea'lă sf., pl. -*se*II, Heiss hunger m. *Îi eră foame, dar nu o foame domoală . . , ci o hămiseală, o slăbiciune încit omul ar minca și pietre de le-ar putea sfărma* NAD. NUV. I 94. — Gr. Analog a *hămesi'*.

hămesi' (a), prez. -*se'sc*, I. v. trans. vom Hunger: quälen, peinigen DIV. 17 a (*foamea leșinîndu-l și hemnisîndu-l*). — II. v. intr. LV. vom Hunger gequält, gepeinigt werden. *Caii . . hămnesise, și veneau Turcii aproape de obuz și le aruncau pită* NECULCE LET.² II 330. — Daher noch jetzt: ~t (*de foame*) vom Hunger gequält, heiss hungrig. *Răbigiți de frig și hămisiți de foame* CREANGA CL. XV 5. *Ciniî hămisiți năvălesc asupra-și* RAL. SUV. 9. — Gr. LV. *hămnesi'*, -*nisi'* (so noch ÎNV. COP. 1878, 176); jetzt ~, -*misi'*, MOLD. *hem-*. — Et. Schwerlich zu alb. *ha'mäs* «Fresser» HAHN.

hamge'r siehe *hange'r*.

hamiș adj. TR. POP. von Menschen: falsch. *Țiganca, hamișă și celancă ca toți țiganii* RETEG. I 48. — Et. Magy. *hamis*.

hămisea'lă etc. siehe *hămesea'lă* etc.

hamși'ü sm. Anchovis (-Sardelle) f (Engraulis) COM. DOBR. — Et. Offenbar dasselbe Wort wie sp. *anchoa*, frz. *anchois* etc., dessen Ursprung dunkel ist.

hămnesea'lă etc. siehe *hămesea'lă* etc.

hămuî' (a) siehe *hămăi'* (a).

hamu't sn., pl. -*turî*, Kummel n. [*Sasanizii*] *înmuiaî în fir și în pietre scumpe . . hamuturile de pe caii lor* ODOB. PS. 124. — Et. Russ. *homu'tû*.

ha'n¹ sm. Khan m der Tataren. *Ghiraî hanul cel bătrîn Cu hanger bogat la sin* AL. PP. 77. Siehe auch *Ha'n-Tăta'r*. — Et. Türk. *han*.

ha'n² sn., pl. -*nurî*, Herberge f, Einkehrhaus n, Gasthof m, ehem. auch Karawanserai f, Bazar m. *Prinseră și pă domnu dimineața în hanul lui Șerban Vodă* MSCR. 1782 GCR. II 127. *Ce au găsit [Tătari] a boerii cei pribegi și nepribegi și a neguțătorî pin hanurî, tot au luat* NECULCE LET.¹ II 437. — Jetzt, meist durch *otel* verdrängt, fast nur noch geringschätzig von einem Gasthofe. *Își aduse aminte că otelul se numea pe atunci «Han bun și curat»* I. NGR. CL. VII 43. — Et. Türk. *han*.

hăne'sc adj. LV. des Khans. *Și au dat hanul bulucbași și siimeni hănești ca să meargă împreună cu oamenii cei domnești* AXINTE LET.² II 132. *Sale hănești* hessen ehem. gewisse den Tataren abgetretene Dörfer NEC. COSTIN LET.² I 55 u. MIR. COSTIN das. 251. — Et. *ha'n*¹.

ha'ng sn., pl. -*guri*, 1. FAM. POP. (*muz.*): a ținea ~ul cuiva Jdn. mit einem sich immer wiederholenden Tone od. einer solchen Ton-

grupe begleiteten. *Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul* EMIN. 85. — Fig.: *Și dac'ar fi tremurat numai el, ce țe-ar fi fost? Dar toată suflarea și făptura de prin 'prejur îi ținea hangul: vîntul gemenă ca un nebun, copacii . . se văcărău, pietrele țipău . .* CREANGĂ CL. XI 186. *Cum m'a văzut [el], a început a mă batjocori; ia [năml. ibovnica lui] -î ținea hangul [half ihm schelten]* NÄD. NUV. I 168. — 2. POP. summendes Rohr am Dudelsack: Stimmer *m*, Hummel *f*. — Et. Magy. *hang* «Ton».

hange'r, INV. u. POP. -rîu *sn.*, *pl.* -re, *H a n d s c h a r m*, gebogener Dolch der Türken. *Chîajna, încălecată bărbătește și purtînd zale de pîpt ș'un hanger în mină* ODOB. DCH. 1886, 13. — Gr. LV. (zB. MOXA HC. I 390 flg., BIBLIA 1688 Epist. Jer. v. 12), bisw. noch jetzt -*gea'r*(tă), MOD. bisw. *hang-*; *pl.* -*rurî* CL. XII 172. — Et. Türk. *hang'a'r*, -*ğ'er*.

hangir'ü sm. Inhaber eines *han*: Herbergs-, Gastwirt *m*, Hotelier. *Hangiul de acum era un evreu și numele [hanului] se schimbă* I. NGR. CL. VII 43. — Gr. Fem. dazu -*gioa'ioă*, *pl.* -*ce*. — Et. Türk. *hang'ı'y'*.

hăn'ie sf. Khanat *n*, Würde, Land des Khans. *Prea înalta Poartă se turbură asupra-î [năml. a hanului Cîrim-Gherei] și îl . . scoase și din hănă* VACĂR. IIO. TEZ. II 278. *Hănă sau crăia Astrahanului stă de-asupra mării Caspice* NEC. COSTIN LET.² I 451. — Et. *ha'n*¹.

hanimă sf., *pl.* -*me*, vornehme Frau, Edeldame bei den Türken. *Colo, sumînd tăcută, o tinără hanimă Se pleacă visătoare pe mica-î albă mină* BOLINT.² I 9. — Gr. -*nu'mă* RAL. SUV. 68. — Et. Türk. *hany'm*.

hanl'ic subst. = *hăn'ie* COGĂLN. LET.² III 235 (*De-l va milui împărăția cu hanlicul Crimului*); 260. — Et. Türk. *hanly'k*.

han'os siehe *anas'o'n*.

han'ș sn., *pl.* -*șurî*, TR. Aas *n* QU. *Un puu de bujigoe care venise și el să mănînce din hanșurile zmeilor omoriți* FRÎNCU MOȚII 284. — Et. Unbek.

han'șă sf., *pl.* -*șe*, MUNT. FAM. POP. verächtlich von Kleidern: *Fahne f*, *Lappen m* QU. *Cam supțirel îmbrăcați, avînd . . în spinare cite o hanșă de pardediiu sau macserlan* TEL. ȘCH. 22. [*Orășeni*] *au lepădat portu românesc și pun pe ei hanșe scumpe și putrede* JIP. OPINC. 45. — Et. Unbek.

Ha'n-Tăta'r npr. m. FAM. *Tatarenkhan m*, in Wendungen, die auf die häufigen Einfälle der Tataren anspielen, deren Erinnerung im Volke fortlebt wie etwa die der Schwedenzeit bei den Deutschen (vgl. *Tăta'r*). *Doamne sfînte, izbăvește, Că-î vremea lui Hantatar* IANOV CL. V 134 (in der Klage eines Geistlichen über die Zivilehe). *Cînd mi-a murit moșneagul, n'am visat că mă-am scos o măsea? Și*

eû nu le mai aveam de cînd Han-Tatar [seit Olims Zeiten] NÄD. NUV. I 33. *Sa le fi înfipt [tu, năml. a'cele] toate în suman . . ; da nu să le aruncî tu în caru cu fin, să nu le mai găsească nici han-tatar* [dass sie auch der Teufel nicht mehr finde] BOGD. POV. 164. — Gr. Bisw. wie ein Appellativ artikuliert: *Hantatarul* (MAR. SAT. 23: *Handatarul*).

hanșu'șcă sf., *pl.* -*ște*, POP. ~ *de fată, de femee* schmuckes Mädchen, *Weib* QU. *O hanșușcă de fată, pe cit de 'naltă și de voinică, pe atit și de frumoasă* RĂD. RUST. II 135. *Maî hanșușcă demuereca Măriuca unde se mai află?* 166. — Et. Unbek.

hăoli' (a) siehe *aoli' (a)*.

hăolitu'ră sf., *pl.* -*rî*, *Wekklage f* Dos. VS. *Martie 17 [hăoliturile și plinsurile femeii]*. — Et. *a aoli'*.

ha'p¹ sn., *pl.* -*purî*, *Pille f*. *Cum vă mai aflați . . de cînd v'am prescriș hapurile ecle de fier?* AL. OP. I 1635. — Et. Türk. *hab*.

ha'p²l interj., ahmt gieriges Essen nach ISPIR. BSG. 75 (*el îmbuga iute, hapl hapl, înghîțea pe nemestecate și se scula*).

hăpăi' (a), *prez.* -*păe'sc*, *v. trans.* u. *intr.* gierig fressen MAR. ORN. I 148 ([*puî de vultur*] *luîndu-l [pe vițel] îl hăpăiră pe dată*); MAR. SAT. 128 ([*vinătorul*] *Toată ziua hăpăește [sic], Seara-acasă cînd sosește, Carne 'n traistă nu mai este!*). — Gr. -*puî' D*.

ha'pcă sf. MOLD. FAM.: *a lua etc. cu hapca* wegschnappend, mit Gewalt, räuberischer Weise nehmen etc. *Ai avea de gînd să le rășluești [răzeșilor] o bucată de pămînt — cu hapca* AL. CL. VII 374. — Et. Vgl. bulg. *ha'pka* «Bissen», russ. *ha'pki* «Fangarme», *ha'pkij* «schnappend», ruth. *ha'pka* «Fangfliege», *hapko'm adv.* «schnell» etc., zu *hap'ati* «schnappend ergreifen».

ha'pchițe siehe *ha'chițe*.

ha'plea sm. *nevar*. FAM. *Tölpel m* QU. *Așa haplea mai rar* CARAG. CL. XIX 102. — Et. Viell. ngr. *ἀπλόσ* «einfältig», mit vorgeschlagenem *h-*.

hapsi'n adj. FAM. *hartherzig*. *Eû vād că hapsinul acela vrea numai decit să-ți tae capul* SBIERA POV. 161. *În locul lui au pus Turcii pre Iancul Sasul, un om hapsin și tiran* [= einen harten und grausamen Mann] SCRIS. MOLD. 252. — Et. Viell. zu türk. *habs* «Kerker».

hapți'i!, *hatși'!*, *ha'pt!*, *ha'tș!* *interj.*, ahmt das Niesen nach: *hapsi!*, *hatschi!* *Hum, afurisită pudră!* *Hatș — o duc într'un strănut* CL. XIII 184.

har sn., *pl.* -*rurî*, 1. *Gnade f*, *Gunst*. *Iară Noe au aflat har înainte Domnului D-zeu* BIBLIA 1688 Gen. 6, 7. *Tinărul . . îl rugă drept har* [erbat sich von ihm als Gnade]

să-î lase vătăşia de vînători ODOB. MV. 1886, 26. Şi astfel [Oxenstiern] s'a pierdut harurile [les faveurs; Gallizism] regelui de care se bucurase pînă atunci CL. VII 325. Din nori se scurge Harul ceresc aus der Wolke quillt der Segen CL. V 331. — LM. meist durch favoare verdrängt. — 2. LV. (sec. 16/17) a da (BIBLIA 1688 Luc. 17, 9: a avea) ~ cuiva Jdm. Dank sagen, danken. Har dăm ție, D-zeu . . , drept tot binele tău COR. I 28. Har mare și de vecie dăm noi toți sfinției tale SICR. DE AUR CCR. 126. — Et. Gr. χάρις, ksl. harī.

haraba' sf. Araba f, grosser, in der Regel von Ochsen gezogener Leiterwagen mit od. ohne Plane, dient zur Beförderung von Personen od. Gütern auf Landwegen. Mai veni ră Turcoai ce în harabale înalte RAL. SUV. 83. [Ia] La moară privea Să vadă carăle Și harabalele Incărcate cum veneau PP. BUR. CAL. 35. — Gr. MUNT. ar-; ebenso die Ableitungen. — Et. Türk. araba'.

harabagi' sf. Gewerbe n des harabagi' u. Harabagia . . e mai bună [decît căruşia], că ai a face tot cu marfă vie care la deal se dă pe jos CREANGĂ CL. X 375.

harabagi' c subst. ehem. Zoll m, den die Fuhrleute an der Barriere einer Stadt zu zahlen hatten. Jetzt zugleich mit den Barrieren abgeschafft. — Et. Türk. arabağily'k.

Cuvintele care lipsesc sub ha . .
să să caute sub a . . .

harabagi' u sm. Inhaber, Lenker einer haraba: Fuhrmann m. În sfîrşit am scăpat de căruţe de poşte, de harabagi' u, de diligenţe AL. CL. V 283 (Loh der Eisenbahn). Vătaful de arabagi' u . . vine cu şase care FIL. CIOC. 263. — Et. Türk. arabağy'.

hărăbo' r adj. = voinic: gesund und stark, kräftig B.; SLAVICI CL. IX 122 (numai cu una cu două, hrana pentru o sută de copii hărăbori nu se ciştigă). — Et. Siehe hrăbo' r.

hara' c I. sm. Stange f, Pfahl m zur Stütze von Hülsengewächsen, Hopfen, Reben. Se dezgroapă [via], se cotoareşte și apoi vişele se leagă pe haragi' INV. COP. 1878, 38. Fasole, mazăre de ~ Stangenbohnen, -erbsen. — II. sn., pl. -uri, Linienblatt n POL.; URECHE LEG. 397 (scriind-o [năml. jalba] vre-o două zile, pe hirtie Leon și cu harag larg). — Gr. MOLD. -ra'g. — Et. Gr. χάραξ, -κος, ngr. χάρακας; -ag viell. nach hădărag.

hărăcer' r, INV. -rli' sm. ehem. Einnehmer m des haraci' u. Zecuiitorii și hărăcerii în oraşele MARG. 35 a. Raelele Moldovei . . hără-

cerii și alți zabeți să nu-î supere cu cereri de haraci' u și spinge Doc. 1774 Ur. VI 439. — Et. hara'ci' u.

hărăci' (a), prez. -ce' sc, v. trans. Pflanzen mit Stangen, Pfählen versehen: (an) pfa' hlen. A făcut fâşuiul fus Și nici haraci' nu i-am pus. Hai, mîndro, . . să-î hărăcim TEOD. PP. 315. — Gr. MOLD. -răgi'. — Et. hara' c I.

haraci' ladi' s' (a), prez. -se' sc, v. trans. INV. (hei der Versteigerung) z u schlag en. Cind . . va fi a se harasladi' si nemişcătorul lucru' dat în mezat COD. CAR., Regul. p. mezaturi art. 6. — Gr. Auch -rasl-. — Et. Türk. hara'clama' k, perf. -ladi' m, woraus ngr. (nicht belegt) χαρασλαδίω. Vgl. auch hare'ci' u.

haraci' ladi' zmă sf., pl. -me, INV. Zuschlag m, Adjudikation f einer versteigerten Sache. Harasladi' zma acestor lucruri' se va face după a patra strigare COD. CAR., Regul. p. mezaturi art. 15. — Gr. Auch -rasl-. — Et. Ngr. (nicht belegt) χαρασλαδίωμα.

haraci' u sm. = hărăcer Doc. 1802 TEZ. II 310 (raelele Țării Româneşti . . să nu se supere de către haraci' u [zu lesen -raci' u?]) și zabiţii acestor părţi. — Et. Türk. hara'çgi', -rağgi' r.

hara'ci' u sn., pl. -cufur', INV. Kopfsteuer f, Tribut m. [Sfintul] l-au plecat [pre împăratul] de-ai dăruit hărăci' u ce da pre tot

Die unter ha . . nicht aufgeführten
Wörter suche man unter a . . .

an oraşul său Dos. VS. Ma' u 13. — Die Fürstentümer mussten an die Pforte ~ zahlen. Gheorghie Ghica . . , fiind vremea haraci' u lui să se dee la împărăţie, ai făcut rînduială să se strîngă AMIRAS LET. 3 III 144. — Gr. hără-Dos. öfters; MUNT. bisw. ar-. — Et. Türk. hara'ç.

haraci' r siehe caracte' r.

hara' g etc. siehe hara' c etc.

hărăi' (a) etc. siehe hirt' i' (a) etc.

hara' m I. subst., ohne pl., 1. Fluch m, siehe halal 1. — 2. FAM. in gewissen Verbindungen: a) ~ de . . ! wehe über . . ! (drück-Bedauern aus, oft mit dem Nebensinn der Geringschätzung). Haram De-al tău suflet, motătime, nepostind postul cel mare EMIN. 49. Haram de viaţa lui [er hat doch gar nichts vom Leben gehabt]! Nici copii [n'a lăsat]! NAD. NUV. II 207 (von einem Ertrunkenen). Haram de capul vostru [ihr habt doch aber gar keinen Kopf]; de n'aş fi eu aici, aţi păşi voi și mai rău decît așa CREANGĂ CL. XII 27. — Aeholich: Haram că-î însurat [er hat doch gar nichts davon, dass er verheiratet ist]! Văd

că mănîncă tot [aşa de prost] ca un burlac NÄD. NUV. II 122. — b) de ~, auch bloss ~, NÄD. NUV. II 207 cu ~ auf unrechtmässige Weise, widerrechtlich. Răzeşia mea care mî-ai mîncat-o de haram cu cărţi [Urkunden] minciunoase AL. OP. I 1585. Pe toţi diplomaţii mîncători şi pe orî-ce cetate [jeden Staat, der] -şi uzurpă aram averea şi viaţa vecinilor . . lor JIP. RAUR. 71. Haram a venit, ~ s'a dus (Sprw.) unrecht Gut gedeihet nicht, wie gewonnen, so zerronnen. — c) (de) ~ ergebnis-, zwecklos QU. (vgl. auch vorstehendes Sprw.). Nu mai voiŭ să trier [= cutrier] cîmpii Şi să umblu de haram SPER. AN. 1892 I 199 (ein Jäger spricht). — d) a mîncea ~ lügen, Ausflüchte suchen (?) QU. Măi tartorule, nu mînce haram şi spune drept, tu eşti Gerilă? CREANGĂ CL. XI 186. — II. sn., pl. -murl, Scheltwort für Hausliere, wie boală, eig. nichtsnutziges Ding: elendes Vieh, Luder. Care . . în cărucioare . . care călări pe cite-un haram de cal RADUL. RUSR. II 132. [Mă-ta] are două haramuri [Ochsen], vedeale-aş pielea pe gard NÄD. NUV. I 185. — Von Menschen GLOS. AC.; RETEG. IV 24 (acolo nişte haramuri de űiganî pescuiau). — Gr. MUNT. bisw. ar-; MOLD. bisw. hăr- QU. — Et. Türk. hara'm.

hara'm-ba'să sm. Räuberhauptmann m PP. Aram-başa ne-o afla, Aram-başă de voinici TEOD. PP. 627. — Et. Türk. hara'm-başy'.

haramgi'ü sm. Schmähwort für einen Grausamen (= haramin) PP. BUR. CAL. 128 (Sturzule, Haramgiule, Tu beşliule, Dă-mi tu mie pace). — Et. Zu hara'm.

harami'n sm. Räuber m AL. PP. 65, zu Heiduken (Voï vitejilor, Haraminilor !). — Daher Schmähwort für einen grausamen Menschen: Unmensch m, Wüterich CREANGĂ CL. XV 13 (Noroc . . că nu m'a prins . . haramninul [sic] de Trăsnea care avea mare ciudă pe mine). — In letzterem Sinne -nă sf. STANC. Ş. INFL. (Bine, măi haramină, cum să necinsteşti tu mortul ?); SPER. AN. 1892 I 175 (la podul dinainte Este-o haramină [sic] oarbă).

hăra'nă siehe hr'a'nă.

hăra'ncă sf., pl. -ce, Schmähwort für ein grausames Weib: Drache m RETEG. öfters, zB. I 48 (hăranca . . răstoarnă luntrea şi crăiasa cade 'n lac); III 29 (hăranca de jupineasă nu zise batăr odată cătră spinul să nu mai dea [în copil]). — Et. hara'm.

ha'rang subst. Glocke f PP. BAN. CL. XIV 309 (Harangu mereu trăgea). — Et. Magy. harang.

hărăni' (a) siehe hrăni' (a).

ha'ra-pa'ra sf. nevar. durch Werfen, Zerren etc. geschaffenes wüstes Durcheinan-

der (?) GANE L. X 21 (dulăii . . dădură de-odată năvală asupra merindeior . . şi . . facură o iama, o harapara ne mai pomenită); CREANGĂ CL. XII 29 (cu draciŭ de la boerul cela ai făcut hara-para). — Et. Vgl. arababu'ră u. ha'rcea-pa'rcea.

hara'pnic sn., pl. -ce, Peitsche f mit sehr langer Schnur, zum Lenken von vier- u. mehrspännigen Gefährten. Pămîntul părea că fuge sub picioarele cailor, surugiul plesnea din harapnic şi striga I. NGR. CL. VII 45. — Gr. MUNT. auch ar-. — Et. Poln. harapnik, russ. ara'pnikü.

hărăsi' (a) siehe hărăxi' (a).

harasladisi' (a) etc. siehe haraclladisi' (a) etc.

hărăţ sm. 1. = arete 2 (s. d. u. hăreţ'). — 2. LV. (Einzel-)Kämpfer m, Kämpfe. Simon şede în scaun ca un hărăţ gata de războiŭ Dos. VS. Noe. 24. — Spez. einer der Krieger, die, in kleinen Gruppen kämpfend, den Kampf einleiten: Plänkler m, Scharmützer. Cînd se ajungea hărăţii din oastea lui Răzvan Vodă cu oştile ţării NEC. COSTIN LET.¹ I App. 115. — Gr. -reţ BIBLIA 1688 Joel 2, 7; -riţ (wohl Drf.) MIR. COSTIN LET.² I 251. — Et. Der Zshg. mit ha'rri'(ă) ist fraglich, ebenso der mit ksl. riva'ti (serb. nsl. hrva'ti) «kämpfen».

hărăţa'g sn., pl. -guri, Plänkelei f AL. OP. I, XXIII, in einer Zurückweisung ungerichter Kritik (nu intră în obiceiurile mele de a răspunde la asemenea hărăţaguri).

hărăţea'lă sf., pl. -ţe'II, Gepänkel n. In fine, după multă hărăţală, începe a se ridica zestrea de pe ladă MAR. NUNTA 568 (Schildering des scherzhaften Kampfes um das Heiratsgut).

hărăţi' (a), prez. -şe'sc, I. v. trans. MOLD. FAM. reizen, necken. Cînd mă hărăţeşte cineva, atunci is ca turbat SBIERA POV. 7. Băetul . . cel blajin . . pe care fetele îl hărăţeau fără leac de grijă GANE CL. XI 370. — II. a să ~ cu cn. LV. mit Jdm. plänkeln, scharmützeln. Nu se bătea temeiuł oştilor, numai aripele se hărăţeau NECULCE LET.² II 261. Aŭ sosit străjile tătăreşti . . , cu cariŭ hărăţindu-se Cazacii . . Lisovŭi, aŭ înfrînt Lisovŭi pre Tătari MIR. COSTIN LET.¹ I 239.

hără'ü siehe arete 2.

hărăxi' (a), prez. -ze'sc, v. trans. mit dem Schröpfeschnepper skarifizieren. űi-i hărăşesc [pe copii] de spazmuri şi le descînt de diochiŭ AL. OP. I 13. — Gr. -răsi' AL. CL. III 247 u. 249; -răpsi' COM. MOLD.; haraxi' POL. — Et. Ngr. χαράζω, Fut. -ράζω.

hărăzi' (a), prez. -ze'sc, v. trans. als Schenkung zu weisen, zum Geschenk machen, schenken, weihen. La moartea lui orî ce va hărăzi neştine muerii lui

INDR. 272. Rangurile se hărăzesc [werden verliehen] *do domn* СУРУ НОҢ. 53. *Ș'această fabulă chîar lor* [năml. boerilor cheltuitoři] o hărăzesc [eigne ich . . zu, widme ich] ДОНЦИ ФАБ. 33. — Et. Ngr. χαρζω.

harbagi'ū sm. Hellebardier m VĂCAR. IIO. TEZ. II 299 (orînduîsem cite un harbagiū împărătesc prin toate satele). — Et. Türk. harbağy'.

harbu'z sm., pl. -bu'ji, MOLD. = pepene verde: Wassermelone f (Cucumis Citrullus). *L-o apucat pe cineva frigurile? Pune-î frumușel trupu în apă cu ghiță și-i dă să mănînce vr'o doî harbuji necopți* AL. OP. I 14. Man unterscheidet ~ *vînat* mit dunkelgrüner u. ~ *dobrean* mit hellgrün gestreifter Schale. — Gr. Dem. -buje'l, pl. -je'l. — Et. Türk. harbu'z.

harbuzări'ū sf. MOLD. Melonenfeld n. *Furind noaptea harbuji și zămoși de prin harbuzării* AL. OP. I 608.

harca' sf. MUNT. (Dîmb.) POP. Sockel m D. TERM. — Et. Unbek.

harcăt sn., pl. -te, Geschrei n, Gekreisch SBIERA Pov. öfters, zB. 9 (*Sărmanul preot abia aî venit la vorbă din harcătele ei* [konnte vor ihrem Gekeie kaum zu Worte kommen]); 11 (*aî făcut ucigă-l-crucea un harcăt în baltă și niște mieunături schimosite că s'aî speriat ursul*).

hărcăti' (a) I. v. trans. anschreien SBIERA Pov. 290 (*bietul țigan... hărcătî [angekläfft] și de cîni*); 300 (*hărcătîndu-se ei așa*). — II. v. intr. schreien, kreischen SBIERA Pov. öfters, zB. 272 (*aî început a răcni, a striga, a țipa, a hărcăti*); NĂD. NUV. I 79 (*văd niște jidani hărhătînd [sic]*). — Et. Vgl. horcăi' (a).

har'cea-pa'rcea sf. nevar. FAM.: a face ~ in Stücke reißen. [*Ieniceriî făcură*] *intr'o olipă pilaf și harcea-parcea pe toți cei ce erau adunați acasă la hogaea* BOGD. Pov. 120. — Gr. *har'ra-pa'ra* ISPIR. LEG.² 340 u. BSG. 97; *har'ra-pa'ra* LIT. — Et. Vgl. türk. *par'ca-par'ca* «stückweise», *her'j-mer'j* «Wirkwarr» LÖBEL DEUTSCH-TÜRK. WB. Eine verwandte Bildung ist *har'ra-pa'ra*.

har'chină sf., pl. -ni, MOLD. POP. Stück n (Fleisch, Speck). *Mihalachi se și întoarce cu o harchină de costiță afumată* VLAH. IC. 97. — Gr. *har'sch*- SPER. AN. 1892 I 126, *hra'sch*-COM. — Et. Viell. verw. mit *har'că* u. *har'ta'n*.

hardughie' sf. MOLD. FAM. verächtl. von einem grossen u. in schlechtem Zustande befindlichen Hause: altes Gemäuer, Baracke f. [*Vama era*] o *hardughie ruînată și inghesuită de cai* AL. CL. VIII 115. — Et. Unbek.

hardughit' adj. verfallen, verwittert AL. OP. I 10 (*cît sint de bătrîină și de hardughită*).

harecilui' (a), prez. -lu'co, v. trans. fast inv. (bei einer Versteigerung) zuschlagen. *A treia zi se va harecîlui asupra aceluia care va da prețul cel mai folositor* DOC. 1843 Ș. INFL. *Posturile se precupețesc, se harecîlesc în piață. Cine dă mai mult?* AL. CL. VII 369. — Gr. MUNT. ar-.

hare'ciūl interj. Ruf des Versteigernden: zugeschlagen! Die Formel lautet gew.: ~ *odată*, ~ *de două ori*, ~ *de trei (ori)*, mit wiederholt eingeschaltetem: *Cine dă mai mult?* Beim dritten ~ hat der Meistbietende den Gegenstand erstanden. — Daher: *S'aî făcut hareciū în divan asupra dumisale vornicul* [es wurde dem . . zugeschlagen] DOC. 1770 Ș. INFL. — Gr. MUNT. ar-. — Et. Türk. hare' LÖBEL EL.

hare'm sn., pl. -muri, Ha'rem m. *Haremurile Turcilor . . sint incredîntate pazei eunucilor* AL. PP. 109. — Et. Türk. hare'm.

hăre't sm. 1. siehe hără't. — 2. ~, -rete = arete 2 (s. d.). Ein Beleg für die Form ~ findet sich noch CANT. IST. IEROGL. 26, wogegen hără't das. 179 u. PRAV. GOV. 53 (*cine va prinde cu hărățul [mit dem Sperber] ori-ce*).

hargili'c subst. Taschengeld n BELD. LET.² III 347. (*Hargili'c destul făcuse*). — Et. Türk. *har'ily'k* ZENKER 405 b.

har'giuri' sf. pl. 1. Hilfstruppen (pl.) ARIC. Ș. INFL. (*să se dea o osebită sumă de 600 hargiuri*); id. (*200 din cei 600 hargiuri*). — 2. Besatz m, Garnitur f ARIC. Ș. INFL. (*un cepchen cu hargiurile asemenea de fir*). — Et. Türk. har'j.

harha'l sn., pl. -luri, Beinkette f der Frauen DOC. 1786 MELH. CR. II 134 (*harhaluri, flori cu diamanturi, cercei*). — Et. Türk. *halha'l*, ngr. χαρχάλι.

hărhăti' (a) siehe hăroăti' (a).

hari'! interj. Ruf mit dem der Knecht das Pferd zur Seite stösst: aus dem Wegel, mach Platz! COM. MOLD.

hări't siehe hără't.

harja'tă (?) sf., pl. -ja'te, -je'te, -je'ti, LV. (sec. 17.) Würfel m zum Spielen. *Tablițe de joc saū hrăjete* MARD. (als Übers. von *tavlia i zarien*). *Să nu fie preotul bețiv saū să se joace în tavlii saū în harjate saū în ținte saū în coinace* INDR. 427. *A iubi hărjete și basne decît sfintele cărți a citi* DOS. VS. Apr. 21. — Gr. Sg. nicht belegt; pl. -ja'te INDR. I. c., hărje'te DOS. VS. Apr. 3 u. 21, hrăje'te MARD., harje'ti INDR. 78 u. 427, arje'ti 437. — Et. Offenbar frz. *hazard* «Glücksspiel», afrz. *hazart* «Würfelspieler».

harmala'e sf., pl. hărmălă'i, MOLD. FAM. wüster Lärm n. *Seara [avocatul Petroni e] vecinic în harmălae [sic] de clienți și frămîntări de cod* VLAH. GV. 47. — Gr. hărmăl-AN. 1892 I 211. — Et. Unbek.

harma'tă sf., pl. LV. -te, jetzt -mă'tă, LV. u. TR. BUC. POP. Geschütz n. *Uncle* [tunurî] erau și mai mici, feluri de feluri de harmate NECULCE LET.² II 198. *Vom da cu armățile Șom sparge cetățile* PP. MAR. NUNTA 470. — Gr. Auch ar-. — Et. Poln. (h) *armatu*.

har'nic adj. 1. LV. u. TR. POP. (de c., Dos.: unuî lucru, a c. zu etw.) geeignet, befähigt, fähig, tauglich, tüchtig, (einer Sache) würdig. *La județ [Petru Vodă] blind și fără fățarie era, cit nu era a zicere că nu-î harnic de domnie* NEC. COSTIN LET.¹ I App. 101. *Iară s'fenta leturghie nime nu este harnic să poslușască aceștia taîne numai singuri vlădicii și preoții* Ș. TAÎNE 129. *Pribeția mult e rea Cui nu e harnic de ia IARN.-BIRS. 198. Că nu-î harnic [bărbatu-meu] să mă fie [de nevastă] 464.* — 2. MOD. mit Lust u. Erfolg tätig: tätig, rührig, eifrig, tüchtig, (la lucru) arbeitsam. *Dimineață, ca o femeie harnică ce era, se silea să fie cea dintîiu la lucru* CREANGĂ CL. XV 98. *Harnică-î nevasta mea, Harnică, dracu s'o ia! Că 'ntr'o lună Toarce-o lină* IARN.-BIRS. 457. — Gr. Dem. *hărnicu't*. — Et. Slav. **har'rinŭ* (bulg. *haren* «gut», serb. *haran* «dankbar»), zu *harŭ* «Gnade».

Cuvintele care lipsesc sub ha . .
să să caute sub a . . .

hărnici' (a), prez. -ce'sc, v. trans. MOD. analog *harnic* 2: tätig etc. machen, zur Tätigkeit, zum Eifer etc. anspornen. *Cum se hărniceste femeia leneșă* SEV. AN. 104.

hărnici'e sf. 1. LV. analog *harnic* 1: Eigenschaft, Befähigung, Fähigkeit etc. *Hărnicia împăraților și domnilor mai mult să înțelege din cuvintele lor . . decît den războae făcute de dinșii* MIR. COSTIN GCR. I 198. — 2. MOD. analog *harnic* 2: Tätigkeit f, Rührigkeit etc. *Cu minecile suflecate pînă aproape de cot, cu obrăzii rumeniți de focul hărniciei* CL. XIX 222. *Hărnicia este mama norocului, iară lenea este mama sărăciei* INV. COP. 1878, 25.

harșa' sf. Satteldecke f, Schabracke. *Călări pe cai arăpești acoperiți cu harșa mare cusută cu fir* GHICA 501. — Gr. MUNT. auch ar-; LV. bisw. *hașa'*. — Et. Türk. *hașa'*.

har'șchină siehe *har'chină*.

hărșni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. (mit einem Schläge) abhauen SBIERA POV. öfters, zB. 86 (bălaurul . . scoțînd și celalalt capăt . . , Teiulegănat i-au hărșnit și acest capăt). Dafür *hărști* 116. — Et. *har'ști!*, siehe *hărști(i)*!

har'ști | siehe *hărști(i)*!

ȚIKTIN, Rumän. Wörterb.

hărști' (a) siehe *hărșni' (a)*.

har'ț sn., pl. -țuri, LV. Kampf m, Gefecht n zwischen zweien od. wenigen, im Unterschiede von *războiu* «Schlacht»; spez. die Schlacht einleitend: «Scharmützel n. *Intr'această zi harțul [der Zweikampf] sfinților Diodor și Rodopian* Dos. VS. MAIŢ 3. [Sfintul] fece . . atîtea . . ir-nicești harțuri la aceea alergăriște de cai Iun. 5. *Puțin lucru au ținut harțul oștii lui Ștefan Vodă* MIR. COSTIN LET.² I 330. *Eșind și de ai noștri Moldoveni la harț* 271. *A doia zi [Leșii] s'au ispitit să dea harț [einen Vorstoss, Angriff zu machen]* URECHE das. 224. *Lui Vasilie Vodă s'au căzut nu harțul, ce cu toată oastea să meargă împotriva lor* MIR. COSTIN das. 339. So noch PP.: *Tocma ca la un harț mare Unde unii învingînd Saltă* TEOD. PP. 176. — In dems. Sinne LM. *har'ță sf., pl. -țe: C'avem dor de hărățit și la harța vitejască și la joacă războiască* AL. PP. 198. *Rominiî se retrăgeau în pozițiile lor de la munți . . de unde ei îi dau [dușmanului] harță neîncetat [Angriffe auf ihn machen]* BALC. 136. *Toți dar să petrecem din cer privind harța [dintre broaște]* CL. VIII 250 (Athene zu den anderen Göttern). *Poate că [dușmanii] s'au luat la harță cu*

Die unter ha . . nicht aufgeführten
Wörter suche man unter a . . .

slujitorii [in Kampf geraten, handgemein geworden sind] AL. CL. III 63. — Et. Poln. *harc*; das jüngere *har'ță* nach *lw'ptă*, wie *darună* nach *pa'gubă*.

hartă sf., pl. *hărți*, 1. (Land-)Karte f. *Harta Rominiî* Karte von Rumänien. *Partea aceasta de pămînt . . in hărțile cele mai bune să arată pustietate* SCRIS. MOLD. 61. — 2. Urkunde f Dos. VS. Fevr. 11 (*luînd din mina lui harta testamentului*). — Et. Ngr. *χάρτης*.

har'ță siehe *har'ț*.

harta'n sn., pl. -ne, MUNT. abgerissenes grösseres Stück. *Fetele . . cîsteau pe vînători, dîndu-le . . și cîte un hartan de friptură* GHICA 285. *Și-l inhăța de hartanele [bei den Fetzen] zăbunului [zdrențaros]* DELAVR. H. 1749. *Sultanul a dat lui Alexandru Basarab și un bun hărtău [lies hartan od. hărtan] în Asia* GHICA 28. — Gr. *hărt-* VLAH. DAN I 94; *hărta'm* SPER. AN. 1892 I 124; *art-* WBB. — Et. Unbek.

hărtăni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. MUNT. in grössere Stücke (zer)reissen, zerfleischen, zerfetzen. *Ca niște tăiușuri fierbinți îi treceau prin inimă și i-o hărtăneau* VLAH. NUV. 85. *Haînele de pe dînsa se hărtăniseră, se*

muceziseră și se putreziseră ISPIR. LEG.² 144. *Desfătarea în jurul mesei creștea hărtănind din fata Chivului* [indem sie ein Stück nach dem andern von . . rissen] DELAVR. SULT. 44 (von lästernden Weibern).

hărtăpăli' (a), prez. -le'sc, v. trans. zerfleischen, -fetzen JIP. OPINC. 24 (*te hărtăpălesc toți: unu-ți ia un petic de pământ, altu-ți ia graiu, altu te vinde*). — Et. Zu *ha'rta-pa'rta*, siehe *ha'rcea-pa'rcea*.

ha'rta-pa'rta siehe *ha'rcea-pa'rcea*.

hărtaș sm. Plänkler m AL. PP. 69 (*oștile aveaū hărtași sau hărtași cariū făceaū atacul dintiū*). — Et. *ha'rș*.

ha'rți sm. pl. Woche f, in der am Mittwoch und Freitag nicht gefastet wird. Solcher Wochen sind vier: die zehnte Woche vor Ostern, die achte od. Butterwoche (siehe *brînză* 2), die Osterwoche u. die Pfingstwoche. Ausser in der Butterwoche, in der überh. der Fleischgenuss untersagt ist, darf in diesen Wochen auch am Mittwoch u. Freitag Fleisch genossen werden, siehe Ș. TAINE 309 u. ȘAGUNA DREPTUL CANONIC 39. *In hărți de carne și de brînză* PRAV. GOV. 38 a. *Tocmeala posturilor . . și hărți pre ce vreme să dezleagă* Ș. TAINE 304. — In der MOLD. heisst spez. die zehnte Woche vor Ostern *săptămîna hărței* QU., wofür sonst auch *Cîrnelea'gă*. — Gr. MUNT. ~, auch *a'rșî*, MOLD. *h'rșî*. — Et. Die Armenier, die in der zehnten Woche vor Ostern fasten, nennen jene nach älteren griech. Quellen «Fasten des Ἀρτίβοόριος» d. i. des Vorläufers, nach neueren ἀρτίβοόριος, -τι, was auf armenisch nach einem H. 1764 zitierten Werke *arčavork* lauten soll. PRAV. GOV. wird 61 b flg. dieser Brauch berichtet u. die Armenier deshalb mit dem Schmähwort *arșivuri*, -vurți belegt, 141 a die betreffende Woche *săptămîna arșiburilor* genannt. Doch ist der Zsbg. zwischen dem armen. Worte u. ~ sehr fraglich.

hartofi'lax sm. LV. Bibliothekar m eines Klosters. *Hartofilax, ce să zice visternic pre cărțile besericii* MSCR. 1632 GCR. I 78. — Et. Gr. χαρτοφύλαξ.

hărțui' (a), prez. -țue'sc, v. trans. LM. beunruhigen, reizen, necken. *Să se ducă [fata] la stîină, băgînd de seamă să nu hărțuiască ciniū* SEV. NUNTA 11. *Prea am fost hărțuiți din toate părțile, prea aū căzut pe capul nostru nevoi peste nevoi* VLAH. GV. 79. *Intr'o zi la dejun stăteaū amîndoi [soții] ca niște bursuci: se hărțuiseră* [sie hatten sich herumgezankt], iar sfada începuse de la bucătăreasa NĀD. NUV. II 28. — Et. Wahrsch. Nachbildung von frz. *harceler*, mit Hilfe von *ha'rș*.

hărtuli'e, -turi'e sf. Dekret n, Erlass m Dos. VS. Dech. 18 (*să dea și niște hărtulii*

săbörnice asupra lui Leon); das (*dederă hărturiile*). — Et. Zu ngr. ἄρτης; vgl. *cărțuli'e* (siehe *ca'rte*) u. *hărțuli'e*.

hărțuli'e sf. Schriftstück n DULFU PĀC. 62 (*hărțulia ce părintele-î dăduse*); 122 (*Pe această hărțuli'e [sic] s'afli scris ce-mi ești dator*). — Et. Wie vorstehend.

ha's sn., pl. -suri, LV. Privatdomäne f des Sultans. *In hasul Giurgiului* VĂCAR. IIO. TEZ. II 299. — Et. Türk. *has* REDH.² 821 a.

hasa' sf. MOLD. MAC. Schirting m. *Îl îmbracă [pe mort] într'o cămașă de hasa* MAR. ÎNMORM. 60. — Gr. MAC. -se'e MIH. — Et. Viell türk. *hasa'* «speziell» REDH.² 821 b.

hașa' siehe *harșa'*.

ha's-ahîrli'ü sm. LV. Stallknecht m des Serails. [*I-a dat domnului cal cu divan-tacimi și hai* [lies *has-*] *ahîrlii* VĂCAR. IIO. TEZ. II 255. — Et. Türk. *has-ahyrlî*.

ha'scă sf., pl. -ște, MOLD. (cizm.) Leistenleder m (zur Verstärkung des Leistens dienendes Leder) QU. *Mușchi'a, pîdecă, hască și clin* CREANGĂ CL. XV 449. — Et. Poln. *haska*.

ha'scă sf. 1. alter, dicker Baum ȘEZAT. V 98; SBIERA POV. 2 (*într'o pădure supt o hașcă foarte 'naltă și groasă*). — 2. Haut f FRÎNCU MOȚII 96 (*uscînd hașca boulu*). — Et. Viell. = *ha'scă*.

hase'chiü sm. ehem. Hasseki m, ArtLeibgardist des Sultans. *Hasiehiü i-aū spus poronca împăratului* MIR. COSTIN LET.² I 309. — Gr. QU. auch -si'chiü, bisw. as-, -se'c. — Et. Türk. *hase'ki*.

ha'slă sf. Losung f, Losungswort n Dos. Ps. IN V. Ps. 88 Z. 66 (*Ferice de acea breaslă Ce țe-aū știutu-ți de haslă*). — Et. Poln. *hasla*.

ha'smă siehe *ha'gimă*.

ha'snă sf., pl. -ne, TR. LV. u. TR. MOLD. POP. Nutzen m, Vorteil, Gewinn, Ertrag. *Ianî să grăim depre hasna celor zece cuvinte ale lui D-zeū* COD. STU. HC. II 101. *Pină în șase ani tu să saieni pământul tăū și stringe lăuntru hasna lui PALIA* EX. 23, 10 CCR. 73. *Ce hasnă ră tot slujești Și nimic n'agonisești* IARN.-BIRS. 409. *Nici nepoată-sa n'a avea hasnă, din averea ceia* NĀD. NUV. II 207. — Dunkel ist BIBLIA 1688 Jud. 12, 6 (*ziceți dară hasnă*), wo es dem «Schiboleth» des Urtextes entspricht. — Et. Magy. *haszon, haszna-*.

hăsnui' (a), prez. -nue'sc, v. trans. erzeugen, hervorrufen Dos. VS. Măiū 13 (*tăindu-î ca nește mădulări putrede . . , i-aū scosu-î afară să nu hăsnuiască vr'o boală la partea cea sănătoasă*). — Et. Vermutlich vom Verf. neugeb ldet zur Uebers. von γεννᾶν, da *ha'snă* = γεννήματα.

hă'st siehe *ace'st*.

ha't' sm. siehe *a't*.

hat² sn., pl. -turî, MOLD. = răzor : (Feld-) Rain *m. Floare galbenă, care crește pe priloage și pe haturî* MAR. NAȘT. 280. Trăsnea dormea pe hat, cu gramatica sub nas CREANGĂ CL. XV. 452. — Et. Türk. hat «Streifen» ZENKER 409 a.

hat³ sn., pl. -turî, LV. öfters = hatıșerif : Tălmăcirea prea înaltului hat ce l-au adus Măria Sa Vodă Doc. 1802 TEZ. II 307. — Et. Türk. hat.

hat¹ interj. FAM. 1. drückt schnelles Ergreifen aus : (sch) wupp!, wutsch! Bujor.. haț [packt] o oală cu uncrop.. și o răstoarnă peste picioarele copilului SEV. Pov. 51. [Lupul] niçi una niçi două, haț! pe ed de git, îi râtează capul.. CREANGĂ CL. IX 340. Eu atunci haț! de sumanul moșneagului să-mi plătească pasărea CREANGĂ CL. XV 9. Azi hîr! mîne haț! bald zankten sie sich, bald rauften sie miteinander BOGD. Pov. 147. — Gr. QU. bisw. hăț, hîț, zB. SEV. NUNTA 50 (nevasta hăț un șumuiaș de fin.. și sfîr după popă); NAD. Nuv. II 63 ([femeia] se răpede ca o leoaică și hîț pe Ilinca de bariz). — 2. Scheuchruf für Schweine ȘEZAT. III 189.

hăt adv. (mit emphatischer Betonung gespr.) MOLD. FAM., drückt grosse Länge od. Entfernung, dann überh. hohen Grad aus. Cu limbă, hăt, cît un cot AL. CL. I 294. Ian uită-te colo hăt departe spre dealul Măguriî GANE CL. II 93. Trebuie.. să verși banii cu pumnul ca să înfrupți pe toți, de la cel mai mic ciocoș pînă la — hăt — sus [bis ganz, ganz oben]! AL. CL. VII 380. Am avut, hăt, în vechime [vor langer, langer Zeit] O vitează boerime AL. CL. I 295. Trebuie să fii voinic hăt colea [sehr, sehr stark] ca să fii în stare să-ți poți șaiia pe cal [de grea ce era] CL. XVII 106. [Popu] s'ar fi împiedecat hăt și bine [wäre ordentlich gestrauchelt], dar au noroc popii că au ciomag mare în mină GHIB. BV. 72. — Et. Unbek.

hăt¹ sn., pl. -țurî, Zügel m eines Zugtiers. Deaca slăbește [cărăușul] și nu poate să fie hătul cailor MARG.² 151 b. Vezetelul îi mina [näml. caii] cu hături coperite cu ținte de argint C. NGR. 34. — Et. Unbek.

hăt² l interj. siehe haț! u. hîț!

hataia' sf. ehem. chinesischer Seidenstoff. 7 coți hataia cu flori de fir Doc. 1693 Ș. INFL. — Gr. Auch -tai' u. hetai'. — Et. Türk. hatai' «(nord)chinesisch» REDH.² 831 b.

hățaș¹ sm. Leitpferd *m*, Zügel tragendes Pferd eines drei- u. mehrspännigen Wagens, zum Unterschied von lăturaș Nebenpferd, das ohne Zügel seitlich angespannt ist. [Șurugiul] bate cu harapnicul înainte, ca și cînd ar vroi să lovească hațașul AL. CL. I 331. — Et. hăt¹.

hățaș² sn., pl. -șe, MOLD. zwischen Aeckern etc. zum Durchgang für Tiere gelassener Weg. [Ilinca] ia repede pe hudița ce dădea pe din dosul gradinii popei, sare un hățaș și lu fugă NAD. Nuv. I 183. Intr'un fund de pădure unde se 'mpreuna două rîpi adincî, hațașe de vulpi și de lupi GANE CL. VIII 449. — Et. Unbek.

hătcaî' (a) v. trans. — a huiđui : mît lauten Zurufen verspottet (?) NECULCE LET.² II 228 (noroadele tot îl suduiau și-l hătcaiau și aruncau cu pietre și cu lemne după dinsul). — Et. Anscheinend lautnachahmend.

hăți' (a), prez. -țesc, v. trans. TR. POP. (hin- und her)zerren QU. [Ciniî] mi-ți-l apucară pe bietul lup și mi-ți-l hățiră și tot miî de bucățele-l făcură RETEG. III 41. — Et. hăt¹² 2.

hatihumai'un sn., pl. -nuri, LV. häufig = hatıșerif : Așa dar să urmezî dupa cum printr'acest prea înaltul nostru împărațesc hatihumai'un țî-se poruncește Doc. 1803 TEZ. II 319. — Gr. Varianten siehe Ș. INFL. — Et. Türk. hatî-humoju'n.

hatîr sn., pl. -ruri, 1. INV. u. FAM. Gunst-(erweisung) *f.* Cînd era micuș, dezmiertatul ei [näml. al masei] era pentru dînsul culmea fericirii; acuma o singură sărutare e pentru măsă un hatîr [eine besondere Gunst, die er ihr erweist] NAD. Nuv. II 187. Fa-mî un ~! erweise mir eine Gunst, Gefälligkeit, tu mir einen Gefallen! — De, pentru ~ul cuiva Jdm. zu Gefallen, zu Liebe. Poate pentru hatîrul Dv. a mai adăogi [familia fetei] vr'o mie [de galbeni] pe lingă cele șasesprezece I. NGR. CL. III 34. — Namentlich wenn unstatthaft, g-setzwidrig : [Sint judecători] care fac hatîruri unuî prieten sau unuî puternic al zilei de care se tem [die einem Freunde.. zu Liebe das Recht beugen] I. NGR. CL. VII 57. — Lv. a păzi, a căuta ~ul cuiva Jdn. begünstigen, bevorzugen. De va auzi [domnul].. că [ispravnicuî de ținuturi] au păzit hatîrul cuiva.., cu mare pedeapsă îi va pedepsi COGALN. LET.² III 251. Se va pedepsi cu mare pedeapsă, necăutîndu-î niçi pic de hatîr [ohne jede Rücksicht] das. — 2. MUNT. FAM. a strica ~ul cuiva Jdn. kränken, verletzen QU. (= türk. hatyry' kyrma'k). Fu nevoit să se scoale, ca să nu strice hatîrul cusculuî ISPIR. Ș. INFL. — Et. Türk. haty'r.

hatirgi'ü sm. FAM. von Richtern, Beamten : der sich gefällig erweist, begünstigt.

hățiș sn., pl. -șuri, MUNT. Dickicht *n*, Gebüsch, Gesträuch. Acel hățiș felurit de arbori ce se 'ndeasă și se 'mpletesc ODOB. MV. 1894, 93. [Lupul] s'a făcut nevăzut prin hățiș GHICA 284. Et. Viell. verw. mit huceațg.

hatiseri'f sn., pl. -furi, Hatischerif m, Kabinettsorder des Sultans. Trimise hatiserif prin care numi pe Tekeli craiü Järiü Ungureşti VACAC. II O. TEZ. II 267. Portarul împărăţiei aduse hatiseriful ce întârea domn pe fiul ei ODOB. MV. 194, 61. — Et. Türk. hatiseri'f.

hat'man sm. 1. MOLD. LV. Heerführer m, Feldherr, (Ober-)Befehlshaber des Heeres. Şi vor ridică pre hatmaniü [тодъ στρατηγού] puteriü lui Asur BIBLIA 1688 Judith 14, 3. La Leşi lipsiră hatmaniü amîndoi MIR. COSTIN LET.¹ I 245. — Spez. Hatman m, Kosakengeneral. S'au ridicat Hmil hatmanul cu căzacii asupra Leşilor MIR. COSTIN GCR. I 200. — 2. MOLD. ehem. (marele) ~ Grosshatman m (d. i. Kriegsminister), einer der sieben Grossbojaren (siehe boer). Mărul era logofăt mare, coarna era hatman mare MSCR. 1773 GCR. II 97. In der Walachei entsprach ihm der (marele) spätar. — 2. MUNT. ehem. Oberster m der zapci de divan, dem in der Moldau der vornic de aprozi entsprach FORINO III 279. — Et. Mittelbar aus deutsch Hauptmann, vgl. russ. atama'nü, getmanü. poln. hetman.

hätmäni' (a), prez. -ne'sc, v. intr. analog

Cuvintele care lipsesc sub ha . .
să să caute sub a . . .

hatman: Feldherr, Hatman sein. Ridicat-ău craiul şvezesc hatman . . pe Filip Orlik, care de atunce tot hătmaneşte pe loc la Tighinea NEC. COSTIN LET.² II 70.

hätmänie' sf. ehem. Amt, Stand des hatman: Feldherrnschaft f, Oberbefehl m, Hatmanschaft f. Il orindui mai întiü sameş la hătmanie [beim Kriegsministerium] FIL. Cloc. 95. — Gr. QU. auch hatman-.

haşmaşu'chî siehe asmaşu'chî.

hatoa'ică siehe a't.

ha'tşl etc. siehe hapti'!

häşui' (a), prez. -tu'e'sc, v. trans. mit dem Zügel lenken, kutschieren. [Vizitiul fiind bolnav.] trebuia acuma să häşuiască singur caii SBIERA POV. 235. — Et. hä't¹.

hä'u sn., pl. hä'uri, 1. MOLD. gähnende, zu verschlingen drohende Tiefe: Schlund m, Abgrund. Ochii ei [näml. ai mamei pădurii sint] două nopţi turburi, gura ei un häu căscat EMIN. CL. IV 280. Să vadă [ia] cum i-se prăpădeşte şi i-se scufundă 'n häul duşilor de veci comoara ei de mîngiere [näml. ful ei] VLAH. NOV. 96. — 2. POP. in negativen Sätzen: cit (e) häul (şi dudăul, şi pirăul) nie und nimmer. Pe la noi pe la ţară cit e häul

nu zăreşti viind picior de prefect CL. XIII 72. Im positiven Satze: Cu häul să cătaşi [ihr mögt suchen, so viel ihr wollt], Aşa aluat n'astaşi SEV. AN. 124. — Et. Viell. magy. hō, hēv «Hitze».

haubi'fă sf., pl. -şe, Haubitze f (Geschütz) NEC. COSTIN LET.² II 66 (2 haubişe); BIBIC. 151 (Cînd a dat cu hubiţa [sic]); URECHE LET.² I 228 (avea şi 80 de puşte huşnişe—haubişe). — Et. Deutsch Haubitze, czech. houfnice.

häuga's siehe väga's.

hau' (a) siehe au' (a), Supl.

häui' (a) siehe häuli' (a).

häuli' (a), prez. -le'sc, v. trans. u. intr. 1. laute Freudenrufe ausstossen: johlen, jauchzen. [Rominiü] petrecură toată noaptea aceea . . cîntînd, chiuînd şi häulînd BALC. 115. Plugariü cătră sat Haulînd pe lingă juguri se întorc de la arat AL. POEZIT III 42. [Privighetoarea] Häuleşte o plăcere ce dragostea îi aprinde CON. 271. Cînd Românul doîna häuleşte, El pe frunză verde întiüü o numeşte DONICÏ 103. — 2. heulen BOGD. VECHÏ 24 (häulitul vijeliilor); MAR. INMORM. 3 (urlarea saü häulirea cînilor). — Gr. Auch hau-, ferner au-BIBIC. 314, holi' PP. GCR. II 329; wohl irrthümlich häui' AL. BP.. Şalga (wofür PP. 59 hauli). — Et. Lautnachahmend.

Die unter ha . . nicht aufgeführten
Wörter suche man unter a . . .

hau't siehe avat'.

havadi's sn., pl. -şuri, INV. u. FAM. Neuigkeit f, Nachricht. Dar vr'un havadiş ceva De cele de prin cetate . . Nu-mi spuî . . ? CL. VIII 333. Eü . . vorbesc puţin şi ascult mult, adecă îmi fac capul ceaslov de havadişuri FIL. Cloc. 231. — Et. Türk. havadi's REDH.² 810 a. Der ungewöhnliche Ausgang -i's wurde durch das Suffix -i's ersetzt.

havalagi'ü sm. von der Pforte mit der Exekutierung der auferlegten Lasten Beauftragter: Eintreiber m AMIRAS LET.² III 136 (havalagi[i] ce vor veni, să nu le plătească lor banii îndată).

havalea' sf. 1. LV. bisw. Anweisung f, Ueberweisung, Beauftragung, Kommission. Care dajdie [a haraciului] . . să se dea aici la Ţarigrad . . şi să nu se rînduiască în havalele Doc. 1802 TEZ. II 311. Chiverniseala spitalurilor . . să se facă havalea [cu] porunca domnului . . către boeriü ţării [soll den Bojaren . . überwiesen, anvertraut werden] 314. — 2. INV. u. FAM. POP. angeordnete Leistung in Geld, Naturalien, Arbeit etc., Last. Tot într'acestaş an . . venit-ău cîteva havalele asupra ţării de la

Poartă, să facă 800 de salahori și o sută și cinzeci de cară la cetate la Vozia să o zidească NECULCE LET.² II 418. [Ca popi] bir n'aveți a da și havalele [Fronen] nu faceți CREANGĂ CL. XV 458. Cine v'au scăpat pe voi de zapcilie, de bir, de havalele care vă topeau munca și vă uscau puterile? GANE CL. VIII 451. — 3. steil abfallende Stelle eines Berges MSCR. 1715 ARH. ROM. II 34 (în căpătuiul cetății de la deal sint șapte cule . . pentru straja cetății, fiind havalea); 80 (tabia cea din muchia cea de sus, unde vine havalea muntelui). — Et. Türk. *havale*.

hava'n sn., pl. -nuri, gew. *havanto'p sn., pl. -puri*, LV. Mörser *m* zum Schleudern von Bomben, Bombard *f*. Să sue . . *havanurile de cumbarale ca să improaște cetatea* MSCR. 1715 ARH. ROM. II 54. *Au aruncat în cetate câteva cumbarale din avantopuri* DION. TEZ. II 220. — Gr. Auch *av-*; *pl.* auch *-vantope*, was auf eine Betonung *ava'ntop* deutet. — Et. Türk. *hava'n topu*.

havarica'le sf. pl. essbare Seetiere (mit Ausnahme von Fischen), *frutti di mare* QU. Să *cumpere alvaoa, icrele, cracatițele și celelalte havaricale de post* I. NGR. CL. V 102. — Et. Ngr. *χαβαρικά* (= türk. *havary'k* «ausserordentliche Dinge» ZENKER 399 c?).

ha'vră sf., pl. -vre, FAM. verächtl. *Juden-schule f* (= Synagoge). *Cind pornesc toți să vorbească, Par'că-i havră jidovească* PANN CL. V 366. — Et. Türk. *havra*.

havu'z sn., pl. -zuri, 1. (künstliches Wasser-)Becken, Bassin. *Voiu . . să 'not, ușor ca vintul, In havuzul de porfir* BOLINT.⁴ I 68. *Un habuz frumos, pietruit numai cu lespezi de marmură strălucitoare* BOGD. POV. 209. — 2. MUNT. MOD. Springbrunnen *m*. *Nu puteam înțelege nimic de vijăiala havuzului din lae[ul de la Cișmegiu]* CARAG. SCHIȚE 47. — Gr. MUNT. auch *av-*, MOLD. auch *habu'z*. — Et. Türk. *havu'z*.

ha'z subst., ohne pl., FAM. 1. Eigenschaft dessen, das gefällt: (Lieb-)Reiz *m*, Anmut *f*, gefälliges Wesen. *Pontul cel de negreală Face hazul albului* der schwarze Punkt [näml. das Würzchen an der Schläfe] macht das Weisse erst reizend BAR. HAL. III 62. *Jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc* CL. XV 1. *E frumoasă, se 'nțelege: ca copiii are haz* [ist sie anmutig, liebreizend] EMIN. 215 (vom weiblichen Ideal des Jünglings). *Cât e Argeșul de mare, Haz ca Săbărelul n'are* TEOD. PP. 304. *Gilceava fără 'ncăerare nici un haz nu are* [ist ohne Reiz, macht keinen Spass] PANN CL. V 380. *Ce haz ar fi avut un botez fără băutura?* [welchen Spass hätte . . gemacht, was wäre wohl . . gewesen?] MARION Ș. INFL. *Știi c'ar avea haz* [es wäre doch

hübsch, nett] să *facem nunțile amîndoi într'o zi?* AL. OP. I 809. *Știi, zău, c'ar avea haz să-mi tragă o bătae?* es wäre wirklich noch schöner, wenn er mich prügelte (iron.) 612. *Să vedeți portretul ca am în odaia mea. Acela-i cu haz* [das ist hübsch] AL. CL. IV 314. — 2. *a face ~: a* (lachend u. scherzend) sich belustigen, amüsieren (*de c. über etw.*). *Mare plăcere și mult haz fac copiii la ineluș învrticuș* CL. IX 5. *Moașa, pentru a face haz și a veseli pe lehză, zise: . . Năd. NUV. II 34. [Publicul] făcea un haz nespus* [amüsierte sich köstlich], *ridea de se prăpădea* GHICA 217 (es wurde ein Lustspiel gegeben). *Trecu toată oastea făcînd haz de dinsul cum se muncea ca să-și scoată iapa din noroiu* FUND. 54. *Fac ~ de necaz* ich mache gute Miene zum bösen Spiel. *Eü . . fac mult haz de aceste lupte fără sfîrșit și fără efect* [mir machen diese Kämpfe . . grossen Spass] I. NGR. CL. V 252 (von den Wahlen). *Chilipir nu prea face haz* [ist kein besonderer Freund] *de obiecte de lux; acele prezenturi îi plac care aduc un folos real* I. NGR. VIII 168. — *b) pc.* Jdn. (bes. wegen seines heiteren Wesens) gern haben, ihm gewogen, grün sein. *Îl făceau haz, fiind-că era plin de originalitate, de duh și de veselie* GHICA CL. XIV 214. — Et. Türk. *haz*.

hazdra'n siehe *hazra'n*.

hazli'ü adj. FAM. was gefällt: anmutig, hübsch, nett; spez. was amüsiert: spassig, lustig, drollig. *Fata-i hazulie și m'a fermecat de-acum* CREANGĂ CL. XI 29. *Om chipeș, hazliu, năzdrăvan de fiu cu mina de inimă* [dass man sich vor Lachen den Bauch halten muss] DELAVR. SULT. 12. *Intimplarea lui hazlie, ca să nu zic caraghioasă* MARION Ș. INFL. *De mult nu ne-ai spus ceva hazliu* DELAVR. IVȘV. 77. — Gr. QU. bisw. *-zuli'ü*, ferner *-zli'ü* DELAVR. I. c. — Et. *ha'z*.

hazma'n sm. kastrierter Schaf- od. Ziegenbock COM. COV. DOBR. H. (~, *azm-*); D. TERM. — Et. Wohl zu türk. *hazm* «Abschneiden» ZENKER 409 a.

hazna' sf. 1. INV. u. PP. gesammelte Gelder u. Raum zu ihrer Aufbewahrung: (Kron-, Staats-, Kriegs-)Schatz *m*, Schatzkammer *f*; dann auch: *Schatazamt n*, bes. bei den Türken (wofür in den Fürstentümern *vistierie*). *Eü sint Codrean căpitanul pe a căruî cap ai pus preț aurul hazneli* GANE CL. VIII 459. *Mahomed al II. . . iar le ridică* [näml. *cele șapte turnuri din Constantinopol*] *și le făcu hazna împărătească* RAL. SUV. 109. *Dați mie zece mii de ostași . . cu tunuri . . și haznale de lefi* DION. TEZ. II 211. — 2. Sammelbecken *n*, -grube *f*, Reservoir *n*. *Haznaia apelor ce se împărțește* [sic] *în orașul București* Doc. 1793 Ș. INFL. *Proprietariu . . sint obligați să-și*

construiasca haznale speciale pentru lături
LIT. [Conductele de fum] avind din distanță
în distanță mici haznale pe unde se poate cu-
rața . . de funingine DATC. HORT. 42. — Bes.
Schöpfbecken bei öffentlichen Brunnen. — Gr.
INV. auch *-nea'*. — Et. Türk. *hazna'*, *-ne'*.

haznata'r sm. INV. Schatzmeister *m.*,
bes. bei den Türken. *Dind . . poruncă hazna-
tarului să dea lui Burcea ori cîți bani va
cere* FUND. 103. — Gr. QU. auch *-nada'r*,
ferner *-tari'ă* BELD. ETER. 138, *-neta'r* NECULCE
LET.² II 189 u. 249. — Et. Turk. *haznata'r*.

haznea' etc. siehe *hazna'* etc.

hăzo's adj. FAM. a nmutig, spassig,
schnurrig. *Nu-î frumoasă, da-î hăzoasă*
ȘEZĂT. I 221. *Și alte iznoave hăzoase ca aceste*
und andere solche spassige Schnurrten CREANGĂ
CL. XV 451. — Et. *haz'*.

hazra'n sn., pl. -ne, ehem. St a b m als Ab-
zeichen der Würde QU., so des *Capugi-bașa*
FOT. III 245, des *Marele Ban* das. 268 u. bes.
des Bischofs. *Mitropolitul . . cu paterița
amină, cum și episcopii cu cirjile (însă la
sărbătorile cele mari, iară la cele mai mici
cu hazdrane)* GHEORG. LET.² III 307. — Gr.
-zdr- GHEORG. I. c. — Et. Vgl. türk. *hazura'n*,
hezara'n ZENKER 407 b, *hezare'n* REDH.² 2163
b «Bambusrohr».

he'! *interj.* he!, ei!, in verschiedener An-
wendung, zB. aufmunternd: *He! Trăsnea, mă!
scoală!* CREANGĂ CL. XV 452; versichernd:
*Toată viața mea î-oîu fi recunoscător. He
[ja], mult bine mă-a făcut* I. NGR. CL. VII 44;
bestätigend in die Rede einfallend: *Umblam,
zice unul, după o găină sălbatică . . cînd la
capătul plaiului — He! he! [ja! ja!] răs-
punde altul . . numai îaca o dihanie . .
stătea în cărare* CL. IX 3; Verwunderung
ausdrückend: *He! he! [ei, sieh' da] Moș
Ion Roată . . , lucru negîndit!* CREANGĂ CL.
XVII 116.

Tot ce lipsește sub he . . (pronun-
țat hye . .) să va căuta sub fie . .

heamșeri' siehe *həmșeri'*.

he'cl *interj.* ahmt das Schlucken eines Be-
trunkenen nach SADOV. Pov. 109 (*Hec! M'am
îmbătăt și eü odată — eî și? Hecl*).

hedia' *sf.* ehem. Art Zuschlag zum *ha-
raci'ü* (s. d. u. vgl. *gizi'a'*). — Et. Türk. *he-
dije'* «Gabe, Geschenk» REDH.² 2161 a.

he'gheș adj. mit spitzen Hörnern IARN.-
BIRS. 432 (*Ferește-mă, drăguț Doamne, De
juninca hegheșa*). — Et. Magy. *hegyes*.

hehe'! siehe *eh'e'!*

he'helä (gespr. *he'hyselä, he'syelä*) *sf., pl. -le*, TR. = *ravilä*: *Hechel f, Krämpel m.*
Cu niște dinți ca hecela [d. i. *heșyela*] RETEG.
III 36. — Gr. Auch *-hilä*, ferner MUNT. *ehel*,
he'ihel D. TERM. — Et. Deutsch.

he'î! *interj.* 1. *he!*, *eil!*, *ach!*, in verschie-
dener Anwendung, z. T. sich mit *eh'e*, *eî*, *he*
berührend, zB. rufend: *Ioniță . . le strigă: Heî,
părinte! domnule primar! îan mai stați să
vorbim omenește* BOGD. Pov. 41; Staunen, Aer-
ger ausdrückend: *Bre heî, om necunosător
[oh du unwissender Mensch], vine-mi ca . . de
tine să rîz* DIV. 6 b; einen wehmütigen Seuf-
zer begleitend: *Heî [ach] dragoste, dragoste,
Tu uști mîndra pajiște* IARN.-BIRS. 15. — 2.
MUNT. = *hät* (s. d.): *Ajungînd, heî, tocmai
în virful dealului* DELAVR. SULT. 249. *În mar-
ginea malului drept, a cărui umbră trage
un chenar negru d'alungul Dunării pînă heî!
departe, spre Borcea* CL. XIX 805.

he'îuri *sf. pl.* MOLD. POP. zu einem Hause
gehörige Nebengebäude, wie Stall, Scheuer
etc. *Casa și toate heîurile dimprejurul eî* INV.
COP. 1878, 65. — Et. Viell. magy. *hely* «Ort,
Raum».

helala'ü siehe *halali'ü*.

he'lbet! *interj.* MOLD. FAM. sei dessen
sicher!, verlass' dich drauf! *Fă-ți da-
toria cum știü; c'apoî om oîü fi și eü, helbet!*
CL. XII 25. *În ce parte o fi locuînd diavolul?
Vom găsi-o ușor. «Lasă, că o găsesc eü sin-
gur. Helbet! sint de la Craiova»* CL. XIX 496.
*Tacă-ți leoarba . . , c'apoî întoarce-ne-vom
noi acasă, și helbet! nu țe-a lua nime din
spate ce știü eü* [năml. die Prügel] CREANGĂ
CL. XVII 115. — Gr. QU. auch *-tim*. — Et.
Türk. *elbet(e)* «ganz entschieden» REDH.² 181 b.

hele'! siehe *ele'!*

helește'ü sn., pl. -te'e, (Fisch-)Teich *m.*,
Weiher. *Din heleșteu scoate [arendașul] pe
fie-care săptămîină cîte un car de pește* FIL.

Alles unter he . . (gespr. hye . .)
Fehlende siehe unter fie . .

CIOC. 117. *Hăleșteele seci de pești* NEC. COSTIN
LET.² II 78. *O citime mare de heleștee, de
iazuri și de lacuri artificiale* SUȚU NOȚ. 15. —
Gr. LV. *hălăstă'ü, pl. -ta'e*; INV. *hălăște'ü* u.
hălește'ü; MUNT. MOD. *el-*. — Pl. der Formen
auf *-te'ü* MUNT. nicht *-te'e*, sondern *-ta'e*. —
Et. Magy. *halastó*.

he'lge *sf.* MOLD. Wiesel *n* (Putorius vulg.)
im weissen Winterkleide, wogg. *nevăstuică*
Wiesel überh. *Alb ca (od. cum e) ~a* schnee-,
blühweiss: *Cămeșuice cusute cu bibiluri și*

albe cum e helgea CL. XV 446. — Et. Magy. *hölgy* «Hermelin».

heltiu'gă sf. Barscht *m* (*borș*) ohne Einlage bzw. nach deren Herausnahme COM. MOLD. — Et. Unbek.

he'm! interj. *hem!*, *hm!* (Laut des sich Bedenkenden) ISPIR. CL. XVIII 654 (*voia .. hem să mergă în călătorie, hem să nu-și prea ostenească caii*).

heme'iū siehe *hame'iū*.

hemesea'lă etc. siehe *hămesea'lă* etc.

hemșeri' sm. Landsmann *m* NEC. COSTIN LET.² II 33 (*era Balaban Grec de la Rumeli, hemșeri' [sic] cu Duca Vodă, de la un loc*). — Et. Türk. *hemşeri'*.

hende'c etc. siehe *hindi'chlă*.

hengher', POP. -*rîū* sm. MUNT. TR. der herrenlose Hunde einfängt: Hundefänger *m*, -schläger, Schinder. *Și dacă .. n'ar fi în stare să învețe măcar atîta, l-aș învăța să prinză cîini cu lațul. Hengher, da! da literat nu!* GAZ. SĂT. XIV 478. — MOLD. dafür *hoher*. — Gr. Auch *hin-*, MUNT. auch *en-*; ebenso die Ableitungen. — Et. Deutsch *Henger*, Nbf. von *Henker*.

hengheri' (*a*), prez. -*re'sc*, v. intr. MUNT. TR. Hundefänger sein.

hengheri'e sf. MUNT. TR. Hundefängerei *f*, -schlägerei, Schinderei. *Serviciul de hingherie mai are și altă însărcinare: aceea de a ridica caii morți* LIT.

he'p! interj., Laut, mit dem Jäger sich anrufen I. NGR. CL. VII 44 (*el îi strigă după obiceiul vîntătorilor: Hep! Hep! și tot astfel îi răspunse și glasul*).

he'r sm. der Buchstabe *χ* des cyrillischen Alphabets.

he'rb sn., pl. -*burî*, MOLD. LV. bisw. = *stemă*: Wappen *n*. *Herbul țării, vechii ș'au fost alesbuăr* DIV, Rückseite des Titels. *Lună, soare și luceferi, El le poartă 'n al lui herb* EMIN. 98 (archaisierend). Vgl. *herghie*. — Et. Poln. *herb*.

hereghie (wie bet.?) sf. Abstammung *f*, Herkunft (?) CANT. IST. IEROGL. 41 ([*pasăre*] *pe din afară neagră din hereghie*); 116 (*cămila .. nici hereghia di'nceput să-și piardă*). — Et. Dasselbe wie *herghie*?

herestea' siehe *cherestea'*.

here'te siehe *are'te* 2.

heretisea'lă (spr. *hye-*) sf., pl. -*se'li*, FAM. POP. Beglückwünschung *f*, Gratulation. *Firtiseală nepomenită ține nea Nicola .., de ziua lui* DELAVR. SULT. 6.

heretisi' (*a*; spr. *hye-*), prez. -*se'sc*, INV. u. FAM. POP. *pc*. Jdn. beglückwünschen, ihm gratulieren (*de c. zu etw.*). *Să trimiță sol ca să heretisească pe Suleiman de împărăție* VĂCĂR. IIO. TEZ. II 254. *Fiul im-*

păratului începu .. să heretisească pe împărat pentru scăparea fie-sei de la rele ISPIR. LEG.² 257. — INV. auch (förmlich) begrüßen. *Și heretisindu-se împărații după obiceiul împărătesc și ospătîndu-se cîteva zile* DION. TEZ. II 215. — Gr. Auch *hirit-*, MUNT. POP. *firit-*; ebenso die Ableitungen. — Et. Ngr. *χαίρειζω*, Fut. -*τισω*.

heretizmo's subst. INV. u. FAM. POP. Beglückwünschung *f*, Gratulation; INV. auch (förmliche) Begrüßung. *Era hiritizmosul protoereului din oraș* NĂD. NUV. II 159. *După heretizmos și întrebarea călătoriei* [nach dem Verlauf der Reise], *pașii au întors careși la otacu lui* DION. TEZ. II 190. — Gr. -*ti'zmă* DION. TEZ. II 188. — Et. Ngr. *χαίρειμός*.

here'ū siehe *are'te* 2.

herghelegi'ū sm. Gestüt knecht *m*. *S'au dus să-și vadă caii. «Așa! de n'aș ști că-î beizadea, aș crede că-î herghelegiu»* AL. CL. IV 312. — Gr. Auch -*ligi'ū*. — Et. Türk. *hergelegi'*.

hergheli'e sf. 1. Gestüt *f*, Stuterei. *Grajdurile .. adăposteau o herghelie întreagă* XEN. BRAZI 5. — 2. POP. Schmähwort für Einen, der schreiend hin- u. herrennt. *Ei, tacî, tacî! Ajungă-ți de amû, herghelie!* CREANGĂ CL. XV 3 (der Mann zu seiner Frau). — Et. Türk. *hergele'*.

hergheligi'ū siehe *herghelegi'ū*.

herghi'e sf. Wappen *n* Dos. VS., Rückseite des Titels (*stihuri pe herghia Moldovei*). — Et. Anscheinend zu *he'rb*. Vgl. auch *hereghie*.

herici'că sf. Vogelknöterich *m* (Polygonum aviculare) BARC. DEUTSCH-RUM. WB. 1009; СИР. — Et. Magy. *hariczka*, mit Anlehnung an *fiere*.

herovi'c siehe *heruvi'c*.

herovica'r(îū) subst. Art Kirchenbuch *n* GHIB. BV. 84 (*Anazmatariul, irmologhionul, herovicariul*). — Et. *heruvi'c*.

her'țeg sm. Herzog *m* MSCR. sec. 17. GCR. I 189 (*mare herțeg pre Almaș și pre Făgăraș*). — Et. Magy. *herceg*.

heruvi'c (spr. *hye*) subst. (bis.) Art Gesang, der beim Abendmahl gesungen wird, bevor Wein u. Brot auf den Altar gebracht werden, u. in dem die Gemeinde als hymnensingende Cherubim dargestellt wird. *De vor fi [sfintele daruri] mainte de cîntarea herovicului vârsate* Ș. TAINE 92. — Gr. -*rov-ș*. TAINE I c.; MOD. auch *cher-*; ferner -*vico'* GHEORG. LET.² III 309, -*vi'm* MAR. NAȘT. 428, *cîntec heruvime'sc* MARD., *imnul cheruvi'mic* GHEN. LIT. 91. — Et. Gr. (ὄμιος) *χερουβικός*.

heruvi'm (spr. *hye-*) sm. Cherub *m*. *Și de 5 coți aripa unui heruvim* BIBLIA 1688, 3 Reg. 6, 23. — Gr. MOD. auch *cher-*. — Et. Gr. *χερουβίμ*.

heruvimice/sc *adj.* der Cherubim PATIMA LUI HS. GCR. II 192 (*ceata heruvimicească*). Siehe auch *heruvic*.

hervani'ü *sn., pl. -ni'ur!*, ehem. Staatsmantel *m* des Sultans. *Maestatea sa .ne primi cu hervaniul în spate* RAL. SUV. 151. Wurde seit 1832 auch den Fürsten der Walachei u. Moldau an Stelle der *cabanită* verliehen DRĂGH. IST. I 103 (*-ne'*) u. II 195 (art. *-ni'oa*). — Et. Türk. *harvany'* ZENKER 386 h.

hetai' siehe *hatafa*.

hi'! siehe *hi'!*

hi'bă *sf.* TR. POP. Sorge *f* QU. *Nici de mlaie n'ar fi hibă*: [auch das Maismehl würde mir keine Sorge machen, allein] *Nu știu face mămăligă* PP. MAR. NUNTA 30. — Et. Magy. *hiba* «Fehler».

hi'c! *interj.*, drückt Aechzen aus ODOB-SLAV. 103 (*!-a izbit* [näml. *cinele*] *de pămînt de-a făcut hic!* și nu s'a mai putut scula de jos). Vgl. *icni'* (a).

Tot ce lipsește sub hi.. (pronunțat hi..) să va căuta sub fi...

hi'ci *adv.* MUNT. POP. nicht im geringsten, nicht die Spur. *Ne 'mbulzim.. la toate d'agata și la muncă, hici!* JIP. OPINC. 109. *Să nu aibă.. dor de cap hici-de-leac* [keine Spur von Kopfweh] TEOD. PP. 396 (Besprechung). — Et. Türk. *hiç* «nichts».

hi'ci! siehe *hi's!*

hici' (a) siehe *hi'sii'* (a).

hiclea'n etc. siehe *viclea'n* etc.

hicni' (a) siehe *icni'* (a).

hi'd *adj.* MOLD. TR. POP. u. danach, wegen der Ähnlichkeit mit frz. *hideux*, bisw. LM. von Menschen: hässlich, abscheulich. *Lăcomit-am.. la șapte vaci Ș'am lăuat hida din găzdați* IARN.-BIRS. 181. *Nu erai hid și bătrîn cînd am venit la cuconița..?* I. NGR. CL. XIII 26. — Et. Nicht lat. /oedus, sondern zu poln. czech. *hyd* «Scheusal».

hi'giü siehe *hu'ciü*.

hihi'! *interj.*, ahmt das Weinen eines Kindes nach: *hihihi!* *Hihih!* *nenee!* *moș Andronic o spus o poveste..* BOGD. POV. 227.

hi/hot etc. siehe *ch'cot* etc.

hi'! *interj.* Ruf, mit dem man ein Pferd antreibt: *hü!* *Hü, calu!* *du-mă la drăguța mea* BOGD. POV. 55. *Neghiniță sări p'un cal și începu să strige: hi, hăi, hi, hăi* [sic] DELAVR. IVȘV. 44.

hi'j *subst.* 1. Hütte *f* Dos. VS. Maiü 14 (*zăcînd trupul în acel hij de vreascuți*); Noe. 3 als Glosse zu *bordeiu*. — 2. Schmahwort für ein altes Weib ȘEZAT. IV 101 (*hiju de babă*);

202 (*hiju draculu!*); *augm.* das. (*hijoiu de babă*). — Et. Poln. *hyż*.

hi're't *subst.* Hedschra *f* VACĂR. IIO. TEZ. II 247 (*ani eghiri, adevă hijret-tarihi*); 250 (*la vâleatul 703 hijret și 1303 de la Hr.*). Vgl. *egiră*. — Et. Türk. *hiğret* (*tarihi'*) «(Zeitrechnung der) Hedschra».

hile'r *sm.* Art Pantoffel *m* der Bauern GLOSS. AC. (*filer*); MANOL. IG. ȚĂR. 236 u. 237; JIP. OPINC. 68 (*cizme, pantohi, imineci, ciupici, ileri* [sic], *papuci*). — Et. Vgl. türk. *file'r, -la'r*, serb. *-la'r*.

hi'lpav MOLD. POP. gierig. *Ajungînd la izvor, odată și începe a bea hilpav la apă rece* CREANGĂ CL. XI 183. [*Lupi!*] *ii scot măruntue, le întind unii de la alții, care de care cată mai hulpav să apuce* NAD. NUV. I 203. — Gr. Auch *hu'lp-*, *hlu'p-*, ferner *lu'p-* Dos. VS. Maiü 27, Cih., *glu'p-* STRILBIȚHI 1785 GCR. II 145. — Et. Offenbar slav.; vgl. poln. *chłapać*, alb. *lup* «gierig schlingen».

Alles unter hi.. (gespr. hi..) Fehlende siehe unter fi...

hi'tibi'c!, *hi'tilb'c!* = *bildibic*: plumps! JIP. OPINC. 81 (*cine sapă altuia groapă.., el cade întîi hi'tibic acolo*); 39 (*Politicu.. cade din înălțimea sa falnică și să pomește hi'tilbic în mijlocul unei gaște..*).

hi'nciü siehe *hu'ciü*.

Hi'ncu *npr. m.* Name eines Bojaren, der sich 1671 gegen den Fürsten Duca der Moldau empörte, siehe MUSTE LET.² III 6, AMIRAS das. 100. Daher Sprw.: *Vodă vrea și ~ba*, wird gesagt, wenn Einer, der am wenigsten dazu berechtigt ist, sich dem Willen der Andern widersetzt. — Et. Unbek.

Hi'ndia siehe *I'ndia*.

hindi'chiü *sn., pl. -chur!*, LV. öfters Graben *m*, bes. als Schutz um Festungen etc. [*Cetatea*] *este ocilită cu hindichiuři, șanturi adînci făcute de pînă* MSCR. 1715 ARH. ROM. II 112. *Hotarul Moldovei.. se începe pînă la hindichiuři lui Traian.. și merge pînă la Nistru* AMIRAS LET.² III 139. — Noch jetzt CRĂS. Ș. INFL. (*pe malul hindichiuři creșteau niște tufare*) u. D. TERM. von der Rinne um den Kasten der Traubenpresse. — Gr. QU. auch *hende'chiü* u. *hende'c*. — Et. Türk. *hende'k*.

hinghe'r etc. siehe *henghe'r* etc.

hi'ngiü siehe *hu'ciü*.

hinsa'r(iü) *sm.*, kommt nur an folgenden Stellen vor: URECHE LET.² I 237 (*Pirvul, pîrcăbalul de Soroca, s'au îndemnat cu hinsa-riü.. de au mers după căzaci*) u. NEC. COSTIN das. 472 (*Pirvul, pîrcăbalul de Soroca, au să-*

rit cu hînsarii după dinşii), wo die Bedtg. dunkel, u. CANT. DESCRIPTIO II 7, wo unter hînsari Feldarbeiter verstanden werden, die unter den Befehlen der beiden Statthalter (vornici) der Moldau standen. — Et. Sicherlich nicht, wie CANT. annimmt, dasselbe wie husar.

hînta! interj. hopp!, Ruf, mit dem man ein Kind auf dem Knie reiten lässt MAR. NAŞT. 347 (tată-său... o huţuţă pe picior cîntîndu-i: «hînta, hînta!»). — Et. Magy. hinta «Schaukel».

hînte'ü sn., pl. -to'e, TR. POP. Kutsche f. Deschide-ne porţile Să intrăm cu hînteele PP. CL. XVII 278. — Et. Magy. hintó.

hîolda's siehe ghîolda's.

hîr, -rîu subst. Kunde f PP. TR., zB. MÎNDR. EL. UNG. 81 (Mers-a hîriul la Galaţi Că m'am iubit cu doi fraţi). — Et. Magy. hîr.

hîr! interj. 1. zur Bezeichnung verschiedener, dieser Lautfolge entsprechender Geräusche, wie Rasseln einer ablaufenden Uhr, Schnarren einer Schnarre, Knurren eines Hundes, Röcheln, Keifen etc. Ceasornicul începu iar a hîrii — hîrrr! — apoi prinse a bate cu zgomot SADOV. POV. 112. Azi hîr! mine haţ! bald keiften sie, bald rauften sie miteinander BOGD. POV. 147. — 2. MUNT. POP. că ~, că mîr, drückt Hin- u. Widerrede aus: O fi tunsă? o fi rasă? ba o fi una? ba o fi alta? Că hîr, că mîr, ciobanii nu ghiciră [so rieten die Hirten hin und her, konnten es aber nicht erraten] DELAVR. SULT. 259. Că hîr, că mîr [da half kein Reden], bietul băiat nu se lăsa 100.

hîră sf. BUC. (vet.) Schuppen (pl.) auf der Haut u. in den Haaren von läusekranken Schafen etc. COM. MAR. INS. — Et. Zu ksl. hy'ra «Siechtum».

hîră'ü siehe are'te 2.

hîrav adj. schwächlich (?) JIP. OPINC. öfters, zB. 24 (cînd eşti piticos, hîr iv, nepuţincios, rar de mai dai semne de 'ntremare); 124 (Unde doru de bine stă ascuns, ... omu rămine hirav, uîmit, stîns de pe picioare); mit etwas anderer Bedtg. WBB. MUNT. — Gr. fi- COST.; -reav Ş. — Et. Wahrsch. slav. *hy'ravû, zu hy'ra «Siechtum», siehe MIKL. ET. WB. 94.

hîrb sn., pl. -burî, Scherben m (irdenes Bruchstück; zerbrochenes Gefäß; irdenes Gefäß). Şi-şi luo un hîrb ca să-şi rază purşile BIBLIA 1688 Hiob 2, 8. Să puîu hîrbu [de oglindă] 'n fereastră, Să văz, bine-mi s'ă nevastă? IARN.-BIRS. 423. — Sprww. (vgl. cap'a): Şade ~u 'n drum şi rîde de oală od. rîde ~ul de ciob, de oală (spartă) u. ä. ein Esel schilt den andern Langohr. Îmî zici ~, îî zic ciob wie du mir, so ich dir. — Gr. Dem. hîrbuşor, pl -şoatre, u. hîrbuţ, pl. -şe. — Et. Vgl. bulg. hîrbel nb. štârbel; urverw. mit abd. skirbi, ksl. črěpû. Siehe auch cîo'b.

hîrba'reş adj. lustern Qu. Eî [nâml. bîrbaţu] hîrbareţi vor să fie, Noî [femeile] credinţă să păzim C. NGR. 200. [Copii,] care de care mai năstruşnic, mai hîrbareş [genäschiger], mai hîmisit SLAVICI CL. IX 122 — Gr. -bar PANN PV.¹ II 117 u. WBB. — Et. Unbek.

hîrbui' (a), prez. -bue'sc, v. trans. 1. in Scherben schlagen Dos. VS. Iun. 8 (o traseră goală peste scoice tăioase hîrbuite); WBB. — 2. MOLD. machen, dass die Teile eines Gegenstandes nicht mehr ordentlich zusammenhalten: o mobilă etc. ein Möbelstück etc. aus den Fugen bringen; a să ~ aus den Fugen gehen; ~t wacklig. Vin dacă vreî să te hîrbuesc ca pe-o droască veche AL. OP. I 593. Ia scoase din fundul unei lăzi hîrbuite şi vechi o cute EMIN. CL. IV 299. Căzu [la bacalaureat] ... Atit mai trebuî hîrbuitei lui vieţi VLAH. NUV. 89. — Et. hîrb.

hîrca' sf. Mantel m des Propheten VĂCĂR. IIO. TEZ. II 247 (hîrcaia saü veşmintul pro-rocului). — Et. Türk. hyrka'.

hîrcă sf., pl. -ci, 1. (Toten-)Schädel m. Cite hîrci şi cite ciolane de oameni şi de dobitoace a împrăştiat [Argeşul] în luncile lui DELAVR. IVŞV. 168. — Scherzh. auch vom Schädel eines Lebenden: Ştiinţă de nimic n'are, Cu hîrca cu tot goală PANN PV.¹ II 132. — 2. FAM. (babă) ~ altes Weib, dessen Kopf, weil ohne Haare u. mit eingetrockneter Haut, einem Totenschädel ähnlich sieht: (alte) Runkunkel. Ajungînd [fata] într'un sat, să 'ntilni cu o hîrcă de bătrînă RETEG. III 12. Indată începu hîrca a-î căuta de noroc CL. VI 25. Vgl. auch bîbî'reă. — Et. Unbek.

hîrcav adj. stammelnd Dos. VS. Dech. 29 (Mihail hîrcavul [Michael der Stammler] şi fiu-său Teofil). — Et. Ksl. harkavû MIKL. LEX. PAL.

hîrcii' (a) siehe horcăi' (a).

hîrdă'ü sn., pl. -da'e, MOLD. -dă'e, Kübel m, Eimer. Vedrele şi hîrdae în care adună ciobanii laptele ISPIR. LEG.² 327. În grădini, oamenii . . . în vara, în hîrdae mari, copăcei şi pomişori streini ODOB.-SLAV. 115. — Gr. hîrdă'ü, -do'îu PP. TR. MÎNDR. EL. UNG. 164. — Dem. -dăfa's, pl. -şe. — Et. Slav. hîrdov, hordov, magy. hordó.

hîrea'n siehe hrea'n.

hîrii' (a), prez. hîrîî, I. v. intr. ein Geräusch hervorbringen, das der Lautfolge hîr entspricht: 1. rasseln, schnarren, röcheln, (von Hunden: röchelnd) knurren etc. Ornicul vechiî începu să hîrie lunglung, apoi prinse a bate ceasurile SADOV. POV. 103. Şi 'n coşul pieptului îşi auzea rasuflarea cum îi hîrie, regulat şi prelung, ca o rişniţă VLAH. NUV. 90 (von einem Schwindsüchtigen).

gen) *Dulăul hiriia din cind în cind* NAD. NUV. I 162. *Cinii hiriia la ele* [năml. la rufele spinzurate; bellten sie an] PP. ŞEZAT. IV 236. Vgl. *huriv' (a)*. — Auch von rauher menschlicher Rede: *Ţiganiî cind îl auziră, Din gură şi hiriiră: Sfinte Apostole, . .* TEOD. PP. 263. — 2. LV. bisw. von Schlafenden: *sch nar chen. Iona dormia şi hiriia* MARG.² 147 a. Vgl. *horăiv' (a)*. — II. a să ~ rasselnd anschlagen (?) ZAMP. LN. 128, zum Kutscher (*Nu vezi cum te hiriî de toate pietrele?*). — Et. *hivr!*

hiriia'lă sf., pl. -rie/II, analog a *hiriî*: Rasseln *n*, Schnarren, Röcheln, Knurren etc. *Un gemăt adinc de gitlej, urmat de un fel de hărăială sălbatică, eşi din pîeptul cadavrului* ZAMP. NUV. 88.

hiriitoa're sf., pl. -torî, Schnarre *f. La Moşi* [Art Jahrmakrt] *n'ău cu ce să-şi cumpere fluere şi hărăitorî* DELAVR. SULT. 219.

hiriitură sf., pl. -rî, analog a *hiriî*: (einmaliges) Gerassel, Geschnarre, Geröchel, Geknurr(e) etc. *Hiriiturile [cinilor] celor mai aprigi care se sfădeau de la bucăţile cele mari* GANE CL. 21.

hirişcă siehe *hrîşcă*.

hiritisea'lă etc. siehe *heretisea'lă* etc.

hirji' (a) siehe *rîaji' (a)*.

hirjii' (a) etc. siehe *hîrşii' (a)* etc.

hirjoa'nă sf., pl. -ne, MOLD. FAM. POP. scherzendes, neckendes Spiel. *Noi băeţiî, cabăeţiî, ne luam la hîrjoană* CREANGĂ CL. XV 3.

hirjoni' (a să), prez. *mă -ne'sc*, v. refl. MOLD. FAM. POP. *cu cn.* mit Jdm. scherzend, neckend spielen. *Cinci copii în jurul ei, hîrjonindu-se între dinşii* GANE CL. VIII 441. *Dacă natura te-ău înzestrat cu darul poeziei, poţi în toată liniştea să te hîrjoneşti cu muzele* AL. CL. V 137. — Et. Unbek.

hîrlav adj. verdorben, entartet (?) JIP. OPINC. 122 (*mişel, rău, hîrlav şi 'nşelător*); RAUR. 84 (*negri, încenuşaţi, mucegăoşi, hîrlavi la vâz*). — Et. Vgl. bulg. *hărliv, -ljav* «rotzkrank», ruth. *harlaj, -lanj, -lak* «kränklicher Mensch».

hîrlăvi' (a), prez. *-ve'sc*, v. trans. verderben (?) JIP. RAUR. 64 (*cind aeru e hîrlăvit şi încūmat cu aburu eşit din gura şi pîepturile noastre*).

hîrleţ sn., pl. -şe, eiserne Schaufel zum Graben: Spaten *m*, Grabscheit *n*. *De să va afla vre-un lucrătorîu de viî . . să fie furat vre-o sapă sau vre-un hîrleţ sau ternocop* INDR. 293. — Et. Ksl. *ryl'ici*

hiro's adj. Buc. (vet.) von S'hafen etc.: mit Schuppen bedeckt COM. MAR. INS. (*pîelea şi lina e hiroasă*). — Et. *hîră*.

hirotesi' (a), prez. *-se'sc*, v. trans. (bis.) durch *hirotesi'e* bestellen ŞAG. DR. CAN. *o'ters*, zB. 156 (*Ipodiaconii . . se pot . . a se hi-*

rotesi dacă ar fi şi văduvi). — Et. Ngr. *χσιπο-δέτω*, Fut. -δέτω.

hirotesi'e, älter *-thesi'e sf.* (bis.) Händeauflegen *n*, Zeremonie, durch welche — abgesehen von den Weißen, siehe *hirotoni'e* — ein kirchliches Amt verliehen wird, zB. ein *cetef, protoereu, arhimandrit* bestellt wird. *Prezbiterii tofi, fără deosebire de hirotesi'e, . . sint egalî între sine în privinţa slujbelor sacramentale şi rituale* ŞAG. DR. CAN. 134. — Et. Gr. *χσιποδῆσια*.

hirotoni'e sf. (bis.) Ordination *f*, (Priester-) Weihe. Durch die ~, die durch feierliche Händeauflegung geschieht, wird einer der drei Priestergrade (*diaconie, preoţie, arhierie*) erteilt. *Cei ce vor să se hirotonisească, se cuvîne a fi curaţi de păcatul care opreşte hirotonia* PRAV. BIS. COL. BUJOR. I 682. — Et. Gr. *χσιποτοvia*.

hirotonisi' (a), prez. *-se'sc*, v. trans. (bis.) ordineren, weihen. *Toate merg alandala! Dacă ai ajuns vremea să cetească cununia nehirotonisitul primar* IANOV CL. V 133 (Klage eines Priesters über die Zivilehe). — Et. Gr. *χσιποτονω*, Fut. -ψησω.

hîrşcii' (a), prez. *-cie'sc* u. *hî'rşcii'ŭ*, v. intr. u. trans. MOLD. POP. (herum)kratzen, zerkratzen QU. *Omul, săracu, hîrşcăia cu fîerăstrăul în scîndurî* VLAH. GV. 196. *Par'c'aud că hîrşcieşte [el cu cleştele prin vatră]* SPER. AN. 1892 I 134. *Scăpînd cu mare greă din minile lor, hîrşcăit şi stîlcit cum era* CREANGĂ OP. I 81. — Et. Lautuachahmend.

hîrsi' (a să), prez. *mă -se'sc*, v. refl. MOLD. POP. geizen, knausern. *Mă hîrseam să cheltuesc un ban mai de prisos* NAD. NUV. I 88. *Nu vezi cît e [ia] de hîrsită [knauserig, knickerig]? N'are suflet, n'are milă* SPER. AN. 1892 I 187. — Et. Unbek.

hîrşie sf. MUNT.: ~ (*de miel, de vulpe* etc.) feines (Lamm-, Fuchs- etc.) Fell, nach ODOB. MV. 1894, 78 von ungeborenen Tieren. *În mijlocul lor [năml. al săbiilor atîrnate] era aşezat un cauc oltenesc de hîrşie neagră de miel* FIL. CİOC. 154. *Boerii cei tineri . . purtau în cap un glob rotund de hîrşie brumărie* CL. XIX 294. *Chira, într'o dulamă cu hărsii de vulpe* DELAVR. SULT. 170. — Et. Unbek.

hîrşii' (a), prez. *hî'rşii'ŭ*, v. intr. u. trans. FAM. POP. geräuschvoll (ein-, zer)schneiden. *Zîngănitul furculiţei, hîrşiiitul cuţitului îi sfăşia inima* NAD. NUV. I 77. *Birja . . hîrşiiind cu roatele de marginea trotuarului* ZAMP. LN. 127. *Hîrjiind pămîntul cu vîrfurile cîomegelor* ISPIR. JUC. 50. — Gr. MUNT. auch *-rjiî' QU.* — Et. Vgl. *hî'rşii'!*

hîrşiiură sf., pl. -rî, FAM. POP. geräuschvoller Schnitt einer Säge etc. [*Spinarea balaurului*] *dintr'o hîrşiiură ţe-ar fi curmat mijlocul* DELAVR. SULT. 91.

hîrști! *interj.* FAM., ahmt einen kräftigen u. schnellen Schnitt nach: *ritsch!* *Număi țătă că un țăgan să pleacă binișor asupra lor și hîrști capul băetului* [und schneidet, ritsch!.. ab] SEV. POV. 39. *Și hîrș [ritsch], îi tăe un cap, harș [ratsch], și-î mai tăe unul* ISPIR. LEG.¹ I 64. — Bisw. auch von anderen schnellen Bewegungen: *Duminicile bizăiam la strană și hîrști!* [schwupp! nahm ich] *cite-un colac* CREANGĂ CL. XIV 368. *Un lup măi îndrăzneț apucă înainte și hîrști* [fuhr schnell] *cu coada peste Neculai* NĂD. NUV. I 177. — Gr. Auch *-șt* QU., ferner *ha'rști* SBĪERA 125 flg, *hî'rș, ha'rș* ISPIR. I. c.

hîrști! siehe *ha'rști*.

hîrști! *scîrți!* *interj.* zur Bezeichnung geräuschvollen Zerrens CREANGĂ CL. IX 454 (*Cînd să sue [el carul], sue-l dacă poți! Hîrști! încolo, scîrți! încolo, carul se da înapoi*).

hîrtie *sf.* 1. Papier *n*: ~ *de scris, de tipar, de țigară* Schreib-, Druck-, Zigarettenpapier; ~ *monetă* Papiergeld; *a pune, așterne pe ~* zu P. bringen, niederschreiben. *Cînd vom vedea . . ceriul ca o coală de hîrtie stringindu-se* MĂRG.² 44 b. *Dacă îi plac unuia, știe că trebuie să-mă dea hîrtia* [eine Banknote] NĂD. NUV. II 176. — 2. LV. (Cron.) Personalsteuerzettel *m*. *De s'au venit argașilor cari luase hîrtie de 2 lei, iară mai pe urmă la orinduele au dat cite 10 ug.* NEC. COSTIN LET.² II 22. — Gr. Dem. *-tîu'ță, pl. -țe, u. -tîoa'ră, pl. -re*. — Et. Mgr. *χαρτία*, serb. russ. *hartija*.

hîrtierie *sf.* Papierware *f*.

hîrtierit *subst.* FAM. (Menge) Papiere. *Fu nevoit a răscoli hîrtieritul din sipet* BOGD. POV. 266.

hîrtoagă *sf., pl. -ge*, FAM. verächtl. Papier *n*, Wisch *m*. *Să-ți arăt ispisoacele din pod. Am ian așa un teanc de hîrtoage afumate* AL. CL. V 139.

hîrtoapă *sf., pl. -to'pă, 1.* LV. Höhle *f*. *Voî faceți ia vîrtop de tîlharî* ihr macht es zur Räuberhöhle COR. TETR. Marc. 11, 17. *Varuh s'au închis într'o vîrtoapă și plîngea înstreinarea Ieremieî* DOS. VS. Sept. 28. *Pre lingă vîrtopile zmeilor și birlogurile leilor* CANT. IST. IEROGL. 55. — 2. bisw. vertiefte Stelle im Gelände: *Kessel m, Schlucht f*. *Cîobănașii . . Tot de-a fuga c'o rupea, De umpleau crîngurile Și toate vîrtoapele* TEOD. PP. 516. — 3. MOD. vertiefte Stelle im Wege: *Grube f, Loch n*. *Nu-ți măi bate vitele . . Tu le chinuî și ele te scot din hîrtoapă* JIP. OPINC. 48. *In acest punct . . , pentru că strada era . . plină de hîrto'pă, trăsura regală a trebuit să se oprească un moment* LIT. *Dînd căruța prin toate hîrtoapele și coclăurile* SEV. NUNTA 317. — Gr. INV. *vîrt-*. — Sg. LV. u.

POP. bisw. *-to'p sn., pl. -toa'pe; pl. zu ~* auch, bes. LV., *-toa'pe*. — Et. Ksl. *vrūtūpu*.

hîrto'p's *adj.* von Wegen: *grubig, uneben*. *Drumul . . devenise cam hîrto'p's și sania se zdruncina puternic* BOGD. VECHI 76.

hîrzo'b *sn, pl. -zoa'be*, in einen Reifen gespanntes Netz. Auf ein solches ~ wird zB. in der Käseerei das Sehtuch mit dem Käse gelegt u. darauf ausgepresst. Zwischen zwei gestielte, rakettförmige *hîrzoabe* werden die geräucher-ten u. mit Fichtenzweigen bedeckten Forellen (*păstrăvi afumați*) gebunden u. in dieser Verpackung in den Handel gebracht. *Intr'un cuiu în fundul stîniî rămăsese spînzurat* *Un hîrzoab ce-l pun ciobaniî pe putini la strecurat* SPER. AN. 1892 I 7. [El] *trimite citeva hîrzoabe de păstrăvi și două căprioare* AL. CL. VII 374. Von Schneereifen (die unter die Schuhe gebunden werden, damit man nicht einsinkt) СИ. — Von einem Bojaren sagt das Volk, um seine edle Abkunft zu bezeichnen: *s'a coborît, a căzut cu ~ul din cer*, was angeblich volksetym. Umdeutung von *hrisov* «Adelspatent» sein soll. *Era el boer de neam din cei pogoriți cu hîrzoabul din cer* URECHE LEG. 349. — Gr. VI- СИ. — Dem. *-zoba's, pl. -șe*. — Et. Vgl. bulg. *vărzo'p* «Bündel», zu slab. *vresti, vrūzan* «binden».

hî's! (wird gew. mit langgedehntem Auslaut gespr.) *interj.*, Scheuchruf für Vögel u. fliegende Insekten: *husch!* *Hiș, cucurigu dracului* [verdammter Krähahn], *că-î trezi cuconița* AL. OP. I 175. — Gr. MOLD. *hî'ci, -cea* (ȘEZĂT. III 189: *-cfoa*) u. *hu'ci, -cea*, ferner *hu's* RĂDUL. RUST. I 70, MAR. ORN. II 375, *ci's* AL. OP. I 896.

hîșii' (*a*), *prez. hî'si'tă, v. trans. u. intr.* (mit dem Rufe *hiș!*) scheuchen. *Nevast'afară eșa Și pe cuc mi-l hîcii* PP. MAR. ORN. I 127. *Dînd din mîni și hîșiiind* *Ca s'alunge gărgăuniî* SPER. AN. 1893 III 269. — Gr. MOLD. *hîcii'*, ferner *cișii'* AL. OP. I 896.

Hișpa'n *sm.* LV. (Cron.) Spanier *m*. *Bătîndu-se Hișpanii cu Franțozii* NEC. COSTIN LET.² I 399. — Et. Poln. *Hiszpan*.

Hișpania *npr. f.* LV. (Cron.) Spanien *n*. *Craiul Hișpaniei* MIR. COSTIN LET.² I 315.

hî't! *interj.* FAM. 1. = *ha't!* 1 (s. d.). — 2. MUNT. FAM., drückt ungestümes Ziehen, Zerren aus, in Verbindungen wie: [*Bătrînul*] *hiț în dreapta, hiț în stînga, pină descue ușa* DELAVR. IVșV. 154. *Se agată de spinarea lui o bufniță. Hiț în sus, hiț în jos, bufnița să se ducă din spinarea lui, ba* ISPIR. LEG.² 212.

hî'ța! *interj.* FAM., drückt ruckweise Bewegung aus. *Ursul . . Se scoală în picioare Și, hîța! hîța! pină sus* *La scorbure se urca* ODOB.-SLAV. 172.

hiții' (a), prez. *hiții*, v. trans. MUNT. FAM. hin- und herzerren. *El. .hiții copaciul pină ce-l scoase din rădăcină* ISPIR. CL. XIX 395. — Et. *hiț!* 2.

hitilbi'c! siehe *hitilbro!*

hițina' (a), prez. *hițin*, v. trans. heftig hin- und herbewegen, -werfen, rütteln. *Scoală . . , grăi Sandu Lungu către nevastă și prinse-a o hițina* RADUL. RUST. II 197. *Vintul hițina ușa și fereștile* [rüttelte an. . .] VLAH. NUV. 116. *Cine nu se hițină* [sich nicht aufrüttelt] *din încremeneala văcuită, înțepenește de viu!* JIP. OPINC. 15. — Gr. *huț-* SBIERA POV. 265, *hăț-* (prez. *haț-*) BAR. — Et. *hiț!* 2.

hitio'n siehe *vițio'n*.

hitlea'n etc. siehe *viclea'n* etc.

hitri'e sf. MOLD. LV. u. POP. Schlaueit f, Pffiffigkeit. *Cunoscu gândul lui și hitriile* [die Schliche] DOS. VS. NOE. 25.

hi'tru adj. MOLD. LV. u. POP. schlaü, pffiffig; sm. Schalk m, Schlaumeier, Pffiffikus s. *Atila, bărbat tarela minte, hitru* NEC. COSTIN LET.³ I 79. *Nevasta lui . . era cam proastă; și soacră-sa nu era tocmai hitră* INV. COP. 1878, 175. *Heș, te pricep eu, hitrule, unde-ți bate gândul* AL. OP. I 241. — Et. Ksl. *hytrü*.

hi'ü!, *hi'ü!* interj., Ausruf des Schreckens, etwa: *Jesus!* ȚICH. 127, die junge Maus zur alten (*Mirtan, mamă! Hiü! că și numele îi este înfricoșat*); SADOV. POV. 106 (*intr'o seară, [ia] se trezește cu iuncherul pe prag — Hiü! a țipat cât a putut*).

hize'nie sf. FAM. POP. Scheusal n. *N'ai vrea tu să te mintuești de hizenia asta de mire?* SBIERA POV. 21. — Gr. *-za'nie* ȘEZĂT. D. — Et. *hi'd*.

hلامي'dă sf., pl. *-de*, fürstlicher Mantel. *Și dezbrăcându-l pre el, l-au îmbrăcat cu hلامي'dă roșie* EV. 1894 Matth. 27, 28. *Iată vin și gândăceii în hlamide zmlăfuite* AL. POEZII III 56. — Et. Gr. *χλαμός, -μόδος*, ksl. *hلامي'da*.

hlap'p adj. nichts würdig MOXA öfters, zB. HC. I 382 (*Irina . . află nește oameni hlap'i de-î îndemna [să orbească pe împăratu']*). — Et. Ksl. *hlapü* «Leibeigner».

hlăpie sf. Nichtswürdigkeit f SPĂT. MIL. LET.³ I 106 (*că asemenea era și el cu Neron și cu Domițian în tiranii și în alte hlăpii*); das (*impărăția romană. s'a rupt . . de tirania și de hlăpia unor neharnici*).

hleab' sn., pl. *-buri*, MOLD. FAM. POP. verächt!. von einem alten u. nicht mehr brauchbaren Menschen od Dinge: alter Krüppel, Rumpelkasten, alte Scharteke etc. *Să fi murit eu, un hleab, nu ia, drăguța, o flăvare!* NAD. NUV. II 137 *Mergind de șagă cu un hleab de pușcă imprumutat la un*

vinat de urși GANE CL. XIV 286. — Et. Vermutl. slav. *hlébü* «Brot», vgl. poln. *prózny chléb* «unnützer Brotesser».

hleio's adj. lehmig, lettig. *Dacă [casele] ar fi clădite . . cu ceamur . . , adică cu pământ hleios frământat cu pae* CL. XIV 25.

hle'iü sn., pl. *hle'iuri*, Lehm m. gelher Letten. *Cind în fundul șanțului vom da de lut, hle'iü* ION. CAL. 236. Man unterscheidet ~ gelber, *humă* blauer Letten u. *lut* Ton. — Et. Vgl. poln. *glej*, verw. mit slav. *glina*.

h'iji' (a să) etc. siehe *hlizi'* (a să) etc.

hli'păt subst. Schluchzen n DOS. PS. IN V. PS. 37 Z. 18 (*De suspini, de hli'păt inema să stinge*).

hlipi' (a), prez. *-pe'sc*, v. intr. schluchzen AP. VOR. JAC. 5, 1 (*plingeți-vă hlipindü*); DOS. VS. SEPT. 25 (*plingind și hlipind cu durere de inimă*). — Et. Vgl. ksl. *hliparti*.

hli'ză sf., pl. *-ze*, MOLD. ~ (*de pământ*) Streifen m (Land). *Dacă aveți vre o moșie Cu răzeși în hotar, Am eu chipuri să vă fie A lor hlize date'n dar* IANOV CL. V 274 (ein Advokat spricht). — Et. Unbek.

hlizi' (a să), prez. *mă -ze'sc*, MOLD. FAM. (die Zähne bleckend, das Gesicht verzerrend) lachen, grinsen. *Hi, hi, hi. «Iar te hlizești?»* AL. OP. I 766. *Chirică, cum îi treaba băeților, . . se hlizea cu ceialți băeți* CREANGA CL. XI 29. *Țiganul . . incepu să se gudure și să se hlizească dinaintea mea* GANE CL. X 331. — Gr. *hlinzi'* MAR. SAT. 271 u. 306; *hlijir'* AL. CL. III 246 u. BARC. — Et. Viell. verw. mit deutsch *grinsen*.

hlo'bă sf., pl. *-be*, einer der zwei Arme einer Gabeldeichsel: Gabelhaum m, Kloben; pl. Gabeldeichsel f. *Am să-l leg [pe minz] mine de hlobă* NAD. NUV. II 236. *Cu drugii, cu hlube . . au împins [Cazacii] pre Nemți dela șanțuri* MIR. COSTIN LET.³ I 344. — Gr. Auch *hlu'bă*; MUNT. *hulu'bă* D., *ulu'bă* COM. — Et. Ahd. *chlobo*, woraus nhd. *Kloben*, poln. *holoble*, russ. *oglobli*.

hlu'jer sm. Stengel m, Halm; (*de pană Feder*)-Kiel m. Pose. *Hlujerul [buruenii de dinsele] crește înalt și pin' de doi coți* DRĂGH. IC. 99. *Crivățul . . se apucă . . să fringă lujerii 'nalți ai crinilor* ODOB.-SLAV. 77. — Gr. MOLD. ~, MUNT. *lu'*, ferner *hlu'ger* CANT. IST. IEROGL. 86, *lu'ger* IARN.-BIRS. 177; pl. f. CANT. l. c. u. DIV. 115 h (art. *hlu'gerile, hlu'gerile*). — Daneben MOLD. auch *hlu'j* sm. (doch pl. f. *-jur!* RADUL. RUST. I 215) u. *hluja'n* sm, pl. *-je'ni*, zB. INV. COP. 1878, 101, zum Lein (*în topitoare, unde ai stat . . ca să-ți putrezească hlu'jul*); ION CAL. 24 (*Porcii mănincă păstărele și hlujenii [de mazăre] cu mare lăcomie*). — Et. Unbek.

hlu'pav siehe *hli'lpav*.

ho! interj. FAM. POP. Ruf, um zum Stillstehen zu bringen, zunächst an Ochsen, dann auch sonst: brri!, halt! *Un flăcău.. Care-mă lucră la ogor Mîinînd boii: ho, Bodor!* IARN.-BTRS. 32. *Ho, colindroîule, ce dai peste mine?* CL. IX 6. *Meargă sănătos, că eî nu î-oî zice ho!* Glück auf den Weg! Ich werde ihn nicht zurückhalten AL. OP. I 842. «Una, doîă.., şase, murmură baba; ho-ho! destul!» *Dar ceasornicul.. bātu de doîăsprezece orî* SADOV. POV. 112. — Zu Ochsen auch *haho!*: *Haho! haho! Iaca c'am ajuns, nevăstucă* BOGD. POV. 30. — Zu Menschen auch *ho'*, *ţără!* halt!, gemacht *Ho, ţară! strigă dascălul Florea alergînd în pragul uşii şi împiedecînd eşirea ucenicilor* URECHE LEG. 158.

ho'ncă sf., pl. -ce, MUNT. FAM. POP. Schmähwort für alte Weiber: *Hexe f, Vettel.* [*Îa întrebă de soacră-sa, numînd-o ca de obiceiă «hoanca»* ZAMF. LN. 135. — Dafür *ho'nghină* CREANGĂ CL. XII 29 (*hoanghină bătrînă ce eşti!*). — Et. Unbek. Vgl. *hoa'rcă* u. *hoa'şcă*.

ho'rbă siehe *ho'rbă*.

ho'rcă sf., pl. -ce, = *hoancă* (s. d.) FRÎNCU MOŢII 281 (*o hoarcă bătrînă care se chema Zbircea*); B. u. POL. (*ho'rcă*) — Et. Viell. verw. mit *hî'rcă*.

ho'rdă siehe *o'rdie*¹.

ho'rnă siehe *ho'rn*.

ho'şcă sf., pl. -şte, MUNT. MOLD. POP. = *hoanca* (s. d.) COM.; JIP. OPINC. 56; 76 (*popii şi hoştiîli scorniră sute de sărbători pe an*). — Et. Kaum magy. *haska* «überreife Melone», das überdies Fremdwort sein soll.

ho'spă, *ho'spă* sf., pl. -pe, Schale f, Balg m der Korn- u. Hülsenfrüchte (dünnes Häutchen, das deren Fleisch einschliesst). *Nîngea ca hoaspele de porumb sub mlăciū* URECHE LEG. 115. Daher *hoaspe de gealū* Hobelspäne MAR. IN-MORM. 239. — Gr. vo'- B. — Et. Viell. zu slav. *sypa'ti* «streuen», *vy'spa* «Pocken» etc.

ho'ţă siehe *ho'ţ*.

ho'ţră siehe *voa'tră*.

Ceîa ce lipseşte sub ho . . să va căuta sub o . .

ho'bot sn., pl. -te, MOLD. TR. POP. Brautschleier m. *Aş priîmi măi bucuroasă, În mormînt ca o mireasă, Nu hobot, ce albă pinză Pe obraz să mi-se 'ntinză!* CON. 85. — Andere Benennungen dafür sind je nach der Gegend *sovon, balţ, procov, nemeteţ, tulbent, potilat*; LM. dafür *vâl*. — Daher LM. bisw. überh.: *Schleier m. Măică-mea . . s'a sculat din mormînt şi mă-a pus pe cap un hobot negru zicîndu-mi . . : Du-te, Irino, la monastire . . !*

GANE CL. I 270. *Noaptea îşi intîndea pe încetul tristul său hobot* C. NGR. 284. — Et. Vgl. ksl. *ho'botū* «Schwanz», russ. serb. «Rüssel», czech. «Zipfel», also «lang Herabhängendes».

hochi'm sn., pl. -muri, LV. (Cron.) schriftlicher Befehl des Sultans. *Aū trimis împăratul solî la Craiū cu hochimuri* URECHE LET.² I 199. — Et. Türk. *hükû'm* ZENKER 392 b.

ho'd subst. G a n g m, L a u f C. NGR. 342, in einer Verspottung des Kanzleistils (*osbită so-cotînţă după hodul deleî*). — Et. Russ. *hodu*.

ho'dă sf., pl. -de, TR. Wasserhuhn n (Tulica) QU. *O hodă sălbatecă de pe taul Bandului prinsă* MAR. NUNTA 666. — Et. Magy. *hóda*.

hodăcâi' (a) v. intr. humpeln CAT. POV. I 92 (*ş'a fost scrintit şi un picior şi umbla hodăcâind*). — Et. Vgl. poln. *chodaki* «Stelzen».

hodi'nă etc. siehe *odi'hnă* etc.

hodola'n subst. See k o h l m (Crambe tatarica) FUSS (wonach MIKL. SLAV. EL 33), -lea'n BR. — Et. Wahrsch. dass. wie *odolea'n*.

hodorog I. ~! interj., ahmt das Geräusch eines rumpelnden Dinges nach. *Al meū [năml. carul meū] l-ai hirbuit de tot. Hodorog! încolo, hodorog! pe dincolo* [wenn er bald dahin, bald dorthin gerumpelt wird]: *carul se strică* CREANGĂ CL. IX 453. Vgl. *hodorog'nc-tro'nc!* — II. ~ sn. u. -roa'gă sf., pl. -roa'ge, FAM. verächtl. von Mühlen, dann auch von Wagen etc., die, weil ihre Teile nicht mehr genau ineinander passen, ein unregelmässiges, unangenehmes Geräusch hervorbringen: *klapperiges, rumpeliges Ding, Klapper-, Rumpelkasten m.* [*Fiul împăratului cumpără o odorogă de căruţă şi un butoiū de rachiu* ISPIR. LEG.² 373. — Im übertr. Sinne: a) von gebrechlichen Alten: *klapperige(r) Alte(r)*. *Cum s'ar prinde, mă făcuşi odorog bătrîn, hai?* RĂDUL. RUST. II 277. — b) von Einem, der viel u. unangenehm redet: *Klappermühle f.* *Oh! vaî ce om cicălos, Hodorogă flecăros!* PP. SEV. NUNTA 207. — Gr. MUNT. auch *od-*

Das unter ho . . Fehlende suche man unter o . .

ebenso die Ableitungen; -roa'ncă von einer Alten CL. XI 139. — Et. Vgl. magy. *hadaró* «Dreschflegelrute, Schwätzer».

hodorogea'lă sf., pl. -ge'li, FAM. Geklappern, Gerumpel. *lon . . cu talanca . . , cu cleştele şi cu vâtraîul face o hodorogea'lă şi un tără-boîū de-ţi îa auzul* CREANGĂ CL. XV 3.

hodorogi' (a), prez. -ge'sc, v. intr. FAM. klappern, rumpeln. *Moara tot hodorogea* AL. PP. 153. *Hodorogea ca o moară stricată*

seine (od. ihre) Zunge geht wie eine Klappermühle. *Ce sint* [femeile]? *automați!* mașine de brodat, de cusut și de hodorogit pe seama altora [über Andere zu klatschen], *iată ce sint* C. NGR. CL. VIII 17. — *Hodorogit* klapperig, rumpelig, gebrechlich. *O căruță hodorogita, c'un jidan urit pe capră* SADOV. POV. 91. *Nu găsi decit un tron odorogit* [ein altes Gerümpel von einer Truhe] ISPIR. LEG.¹ I 12. *Eū abia mă tiriiū, hodorogitele de picioare nu vrau de felii să mă ducă* NAD. NUV. I 100. *De odată văzuū răsărind dintr'un tufș o babă hodorogită, smochinită* ROS. TR. 18.

hodorogitură sf., pl. -ri, = hodorogală CL. VIII 72 (*la moară nu se poate asculta de hodorogitura roatelor*).

hodoronc-tro'nc! *interj.*, ahmt plötzliches polterndes Geräusch nach, etwa: kladderdatsch!, pardauz! *Și hodoronc tronc, ca din senin . . . s'auzea o gălăgie, un vuet* DELAVR. IVȘV. 60. *Mortul să scoală hodoronc tronc cu sicriul în spate* SEV. POV. 75. *Un fel de navelă . . . care se isprăvea printr'un «Adio» ce cădea așa, hodoronc-tronc, fără nici un motiv* [welche mit einem unvermittelten, durch nichts begründeten Lebewohl! schloss] VLAH. GV. 89. — Gr. Auch *hodoro'(n'g-tro'nc* QU.

hoga's siehe *văga's*.

ho'ge sm., art. -*gea*, Chodscha *m*, Hod-scha, Lehrer, nam. geistlicher, bei den Türken. *Zic, atuncea să fie strigat și hogaia în clopotniță la Sfintul Nicolai în Iași* NECULCE LET.² II 199. — Et. Türk. *hoğa*.

hogeghia'n sm. LV. Beamter *m* zweiter Klasse bei den Türken. *Î-au întimpinat un hogaeghian* [sic] . . . *avind cu el mulți bostan-gii* BELD. ETER. 127. — Et. Türk. *högegia'n*.

hoge't sn., pl. -turi, LV. amtliche, vom Kadi ausgestellte Urkunde bei den Türken. *Și au dat hogetul Tatarilor ca să șadă ei să locu-iască* AMIRAS LET.² III 129. — Et. Türk. *höğ'et*.

hoher', POP. -*rîu sm.* 1. MOLD. = *hengher*: Hundefänger *m*, -schläger, Schinder. *Că hoherü-omoară cinî* BIBIC. 379. — 2. TR. Henker *m* PP. MINDR., zB.: *Nevastă, bərbatu-ți vine. «Las' să vie, Dracu-l știe, Hoherii calea i-o fie.»* — Gr. Dem. -*hera's* PP. MINDR. — Et. Magy. *hóhér*.

ho'hot sn., pl. -te, (de ris) lautes, schallendes Lachen, Gelächter; (*de plins*) lautes Weinen. *Demonii riseră; o ce de hohote!* BOLINT.¹ I 232. *Și 'n ceruri călătorul soare Ridea cu hohot* [laut] *repetat* COȘB. 120. *Moș Ion Roată. . . a început a plînge cu hohot* [laut, bitterlich] CREANGĂ CL. XVII 116. — Et. Slav. (russ.) *ho'hotü*.

hohoti' (a), prez. -te'sc, v. intr. laut, schallend lachen. *Carol a hohotit: «Mă 'ntrebî ca-î asta? Sint cinî ce mor pe drum,*

sint hughenoți» COȘB. 141. *Un ris hohotitor* [ein schallendes Gelächter] *mi-se zmulse din piept, ca risul unui scos din fire* LIT.

hoina'r, POP. -rîu adj. der müssig umherstreift: umherlungernd; *sm.* Lungerer *m*, Bummler, Müssiggänger. *Ia-și zmun-cise fata de mină ș'o ducea acasă ca pe-un copil hoinar* VLAH. IC. 27. *Sint mulți funcționari Și măi mulți încă hoinari* ODOB.-SLAV. 174. *A umbla* ~ sich herumtreiben, müssig gehen. — Gr. MUNT. auch *of-*. — Et. Wahrsch. zu *ho'ină*, siehe *oi'nă*.

hoinärea'lă sf., pl. -re'li, B u m m e l e i f, Müssiggang *m.* *Viața de hoinäreală* [das untätige Leben] *pe care se învățase ș'o ducă* LIT.

hoinäri' (a), prez. -re'sc, v. intr. müssig umherstreifen, sich herumtreiben, müssig gehen. *Unde era Lăbuș, cinele meu, cu care hoinäream toată ziulica?* DELAVR. PAR. 197.

ho'is(a)! siehe *hă'is(a)!*

ho'it sn., pl. -turi, 1. Aas *n.* *Voii da pradă corbilor hoitul său* CL. II 247. — 2. FAM. grosse Fleischmenge ISPIR. BSG. 108 (*văzind atita hoit grămădit în casa Sasului* [șuncar]). — 3. FAM. verächtl. von dicken Menschen: Koloss *m*, Fleischklumpen. *Am văzut că și hoituri mari și nici de-o lume: la treabă se vede omul ce poate* CREANGĂ CL. XI 24. — Et. Unbek.

ho'jma adv. MOLD. FAM. POP. fortwährend, immerfort. *Cum era să am încredere intr'un om care hojma ride și glumește?* AL. CL. IV 311. [*Călugărul*] *era cu gîndul hojma La 'nchinat și la cetit* SPER. AN. 1892 I 59. — Et. Unbek.

hojmală'ü sm. MOLD. POP. stämmiger, kräftiger Bursche. *Cind mă uit înapoi, doi hojmalăi se și luase după mine* CREANGĂ CL. XIV 367. — Et. Unbek.

holba' (a), prez. -be'sc, MOLD. I. v. trans.: ~ *ochii* die Augen weit aufreissen, glotzen, *ochii la cn.* Jdn. anlotzen; *ochi ~ți* glotzende Augen, Glotzaugen. *Popa. . . caută să se dezlege, holbează ochii — degeaba* NAD. NUV. I 187. *Ha! degrabă, nu holba ochii la mine* AL. CL. VII 440. *Dar ce te uiți la mine cu ochii holbați?* I. NGR. CL. III 37. Vgl. *in-holba' (a)*. — Et. Siehe *desholba' (a)*.

ho'lbura siehe *vo'lbura*.

ho'lcă sf. Lärm *m* Dos. öfters, zB. VS. Noe. 24 (*era holcă mare și nu s'au măi auzit cio-canele ce spârgea zidul*). — So bisw. noch jetzt WESTL. POP.: *Aco'o se auzi o holcă mare și injurături* FRINCU MOȚIȚ 247. — Et. Wahrsch. verw. mit *gălăgie*, *gilcea'vă*.

holci' (a), prez. -ce'sc, v. intr. lärm en Dos. VS. Ian. 30 (*și pre aceste numere holcind și*

gilcevindu-să în cuvinte). — Noch jetzt WESTL. POP. ŞEZĂT. III 15.

ho'ldă *sf.*, *pl. -de*, besäter, mit Frucht bestander Acker. (Saat-, Frucht-) Feld *n*, Flur *f*, *pl.* Saaten. *Fata.. Puse seceruica 'n brüu, Se duse pe lingă riü La holdă mare de grüu* MAR. SAT. 120. *Pitpälaca aü scos puisorü ei în holdă* ŢICH. 402. *Şi-şi va slobozi dobitocol säü în holdele altuia a face pagubă* PALIA EX. 22, 5 CCR. 69. — *Gr. Dem. holdi'tă, pl. -te.* — Et. Viell. deutsch *Halde* «Bergabhang», *vgl. poln. holda.*

holec'a *adj.* liederlich BIBLIA 1688 Jud. 11, 3 (*şi să aduna cătră Ieftae oamenü holecü [-k'-]*). — Et. *Vgl. poln. hulak, russ. gulja'ka.*

ho'leră *sf.*, *pl. -ri*, 1. Cholera *f*; holera gäinilor Hühnercholera. *Tu tot beü şi veseleştü, De holeră ničü gîndeştü* AL. PP. 38. — Als Schmähwort für eine Frau, wie *iumă: A fost holera de mäta, se cunoaşte* man merkt, dass deine Mutter, das Scheusal, dagewesen ist NAD. NUV. I 180. — 2. MOLD. dor nige Spitzklette (*Xanthium spinosum*). *Ruşü din această lavrä romînească s'aü puezit ca şi holera aduä în Moldova pe cozile cailor ruseştü la 1828* CL. XV 314. — Et. Gemeineurop.; wegen *h-* *vgl. bes. poln. cholera, russ. hole'ra.*

holer'că *sf.*, *pl. -ci*, LV. u. POP. Schnaps *m*, Branntwein. *Aü îmbätat cu holercă pe cazacü ceü din cetate* NECULCE LET.² II 211. *Ivan . . s'a apucat . . de chilit la fuică şi holercă* CREANGÄ CL. XII 31. — *Gr. Lv. hori'lcă*, bisw. *hore'lcă*; jetzt TR. bisw. *holi'rcă*; ferner *hori'noă* RETEG. III 83, *hure'lcă, hule'rcă* CIH. — *Dem. -lercută, pl. -te.* — Et. *Vgl. poln. horylka, czech. hor'elka* etc.

ho'lm *sn.*, *pl. -muri*, LV. MOLD. Hügel *m*. *Cu stincü povörnite, cu dealuri şi holmuri* CANT. IST. IEROGL. 170. — Et. *Vgl. russ. holmü, nslov. holm, magy. halom* = *ksl. hlümü* (woraus rum. *h'lm* B. POL.).

holmuro's *adj.* hügelig CANT. IST. IEROGL. 87 (*munţi hormuroşi [sic], codri umbroşi*); 307 (*în valuri äşa holmuroase să se arunce nu 'ndräzneşte*).

holotă (wie bet. ?) *sf.* Mannschaft *f*, Truppen (*pl.*) MIR. COSTIN LET.² I 271 flg., zB. 271 (*holota Leşilor ce era în goană*). — Et. *Vgl. poln. holota* «Bettelvolk» u. rum. *gloartă* (wofür *holută* ŞEZĂT. V 99).

holovi'tă (wie bet. ?) *sf.* mit Bierhefe angerührte Branntweinmaische DRÄGH. IC. 87. — Et. Unbek.

ho'tl *interj.* halt! PP. TR. MAR. NUNTA 625 (*El atuncea strigă: holt!*); Var. SEV. NUNTA 208. — Et. Deutsch nach prov. Aussprache.

holtei' (*a*), *prez. -tee'sc, v. intr.* als Junggeselle leben; *cu cn.* mit Jdm. die Jung-

gesellenzeit zubringen. *Acëi feciori . . cari holteesc [ledig bleiben] toata viuşa lor* MAR. NUNTA 10. — *Gr. -teri' B.*

holtei'es *sf.* Junggesellenstand *m*, -leben *n*. *Sä trääscă căsătorial şi nerod acel ce laudă holteia* C. NGR. 67. — *Gr. -teri'e B.*

holtei'ü *sm.* noch unverheirateter Mann; Junggeselle *m*; scherzh. ~ *tomnatic* alter Junggeselle. *Pe timpul cel bun cind eram holteiü* AL. CL. IV 308. — *Gr. -teri'ü B.* u. FRNCU MOŢI 101. — *Dem. -teta's.* — Et. Wahrsch. slav. (poln. etc.) *hultaj* «liederlicher Mensch, Landstreicher».

hondrăni' (*a*), *prez. -ne'sc, v. intr.* MUNT. FAM. (unverständlich) *schwatzen* QU. *Domnul Hristos ü întoarse spatele, ü läsä sä hondrănească* ISPIR. BSG. 117. — *Gr. -drăi' u. händrălui'* ŞEZĂT. III 15, 16; *-droni' D.* — Et. *Magy. hadarni.*

hondro'c siehe *andro'c*.

ho'nt *sn.*, *pl. -turi* (?), TR. (MoŢi) Hund *m*, Förderungswagen der Bergleute FRNCU MOŢI 101. — Et. Deutsch.

Ho'nŷ *sm.* Spotname für siebenbürger Sachsen. *Honŷ fără holde, cucuruz ca 'n palmă* Z. VI 150. — Et. Deutsch *Hans* nach prov. Aussprache.

honta'r *sm.* TR. (MoŢi) Bergmann *m*, der das Gestein mit Hunden fördert FRNCU MOŢI 42. — Et. *ho'nt*.

ho'p I. ~! *interj.* 1. Ruf des Springenden, Hüpfenden: *hopp!*, *hopsal*, *heisal* *Nu zice hopp! pină nu eşti în joc* od. *să nu zică hopp! pină nu-î sări* u. ä. (Sprw.) rufe nicht heisa! ehe du mittanzest, rufe nicht hopp! ehe du über den Graben bist. *Auzi nătărăii! pentru că mi-e drag să şed la vorbă, hopp!* [gleich] *li-se nazare nu şliü ce* C. NGR. 200. *Hup şi altul* schon wieder Einer AL. OP. I 356. *Un soü de hopp de-o parte* [eine Art Sonderling] *cu portul şi cu gîndul* AL. D. *Vgl. ho'pa(i)!* — *Gr. Bisw. hu'p!* — 2. he! SLAVICI CL. V 3 (*Hop! Dăcălaşule! Dăcălaşule! m'auzi!*).

II. *sn.*, *pl. -puri*, 1. Hopsen *m*. *Särim în hopp şi 'n trop* wir hüpfen und trappen PP. (Tanzlied) MAR. NUNTA 718. — 2. unebene Stelle im Wege, wo der Wagen hopp! macht: *Holper m. Roatele säreaü din hopp în hopp, aruncindu-ne la fie-care pas al cailor dintr'un colŷ într'altul al träsuri* GHICA 243. — *Fig.: Un mic hopp mä e de trecut* [über eine kleine Schwierigkeit habe ich noch hinwegzukommen], *la bacalaureat* VLAH. NUV. 48. *Voü trece eü şi de hopul însurătoareü* XEN. BRAZ 213. *Cite odată-şi dä päreria [domnul, der Fürst], şi la hopuri* [in schwierigen Fällen] *se şine sfatu mare între sfätuitoři* JIP. OPINC. 101.

ho'pa(i)! *interj.* Ruf des Hüpfenden: *hopsal*, *heisal* *Grijă mare are dinsul, Cind o fi sa zică*

hopa [wenn er sich zum Sprunge anschicken würde, näml. um vom Rahm zu naschen], *Nu cumva să-l vadă popa* SPER. AN. 1893 III 128. *Cind copacul cel gros are să pice hopai-duraî în balta cea mare* BOGD. POV. 239. — *Ho'pa, řu'pa, lu'pal* od. *ho'pai, řu'pai, zu'b, zu'b, zu'b*, od. *hu'p, zu'p, zu'p* u. ä. heisa, heisa, hopsassa! *Sfintu 'ndat'a ři picat De-a hupa, De-a řupa* [in Sprüngen] MAR. SAT. 279. — Häufig am Anfang von Tanzliedern, zB. *Hopa, hopa, C'a zis popa Să jucăm ři să cîntăm etc.* Einem gefallenem Kinde ruft man *hopa!* (*c'a zis popa*) zu, als ob es gesprungen wäre. — Vgl. *ho'p* u. *hu'psana!* — Gr. Bisw. *hu'pa*(I).

hopai' (a), prez. -*păe'sc* u. *ho'păiū*, v. intr. FAM. hopsen. — Gr. Auch *hup-*.

ho'p-cioco'iū sm. Hoflakai m AL. CL. VII 366 (*din liop-ciölfleandură, cioco'iū de coada trăsuriū, am ajuns hop-cioco'iū, vataw de ogradă*). — Et. *ho'p-* ist aus deutsch *Hof* entstellt.

hopuro's adj. von Wegen: holperig. — Et. *ho'p*.

hor! interj., ahmt das Schnarchen nach. *Noapte bună, moř Arvinte, Fă hor, hor dea-cu nainte* AL. OF. I 835.

*horă*¹ sf., pl. -*ri*, älter -*re*, 1. Reigen- (tanz) m. *Pentru că satirii zicea că sînt jucătorii lu Dionis [jucînd] horă imprejurul lui* INDR. 625. Daher bibl. als Uebers. von *χορός*, zB. BIBLIA 1688 Ex. 32, 18 (*ři cînd se apropiē de tabără, văzu viřelul ři horele*). — Spez. *Hora* f, beliebtester Volkstanz der Rumänen, von dem es mehrere Arten giebt: *hora de-a mina* (bei der die Tänzer einander an den Händen fassen), *hora de briū, hora în bătae, hora řigănească* etc.; Melodie dazu. *La bordēū cu crucea 'naltă . . Joacă hora încheiată* AL. PP. 347. A *să prinde în ~* zur *Hora* antreten. A *porni hora* die *Hora* zu tanzen anfangen. *Dacă ai intrat în ~, trebuie să joci* (Sprw.) wer A sagt, muss auch B sagen. *Călciēle i-s'au aprins [fetei] După Niřoiū ři prea pe fařa Cu el în horă mi-s'a prins* [hat sie sich mit ihm eingelassen] RĂDUL. RUST. I 151. — 2. Lied, das bei der *Hora* gesungen od. gesprochen wird: Reigenlied n, Schneiderhüpfli. *Horele saū se cîntă după melodia jocului . . saū se rostesc după ritmul jocului* ENC. ROM. In dieser Bedtg. TR. UNG. dafür *strigătură, chiuitură*. — 3. TR. = *doină* (s. d.). *Eū de mi-ař ři hori, De dor mare m'ař topi; Dar cu gura hori imi spuū, Cu inima legi imi puū* PP. CL. IV 31. — 4. (bis., eig. Ort, wo der Chor steht, daher:) *Apsis* f QU. *Zic călugării să fi fost făcut [Stefan Vodă la minăstirea Putna] . . ři sfeșnicele . . ři hora* NECULCE LET.³ II 179. *Cele două hori formate prin extremitățile crucii . .*

sînt deșerte ři fără de altare CL. XVII 29. Daher: — 5. *Empore* f BIBLIA 1688 Ez. 42, 4 (*horele cele de sus*) u. 11 (*boltele ři hora*) als Uebers. von *περίπατος*. — Gr. *hoară* Dos. VS. Sept. 8. — *Dem. horicea'* BIBIC. 320. — Et. Gr. *χορός*, bulg. *horō*.

*horă*² sf. Ort m, Stadt f (?) COGĂLN. LET.³ III 200 (*au găsīt cu cale să încunjure hora* [näml. die Stadt Jassy] *cu řanț imprejur*). — Et. Ngr. *χώρα*.

horai' (a), prez. *horăe'sc* u. *horăiū*, v. intr. MOLD. von Schlafenden etc.: schnarchen. *Omul culcat nu răspunse nimic; el horăia pe nas ca un hogaag* GANE CL. VIII 453. — MUNT. dafür a *sforăi*. Siehe auch *hiriū'* (a) u. *horcăi'* (a). — Et. *hor!*

horăpsi' (a) siehe *oropsi'* (a).

*horbă*¹ sf. 1. (Menschen-) Menge f, *Haufe(n)* m Dos. öfters: *Să mira toată horba văzînd* VS. Sept. 2. *Stringîndu-să horbă prejur dîngiū* Oct. 20. — *In ~ cu cn.* im Verein, zusammen mit Jdm.: *ři merseră sufletele lor la D-zeū în horbă cu ingeriū* VS. Sept. 27. *De viū cu totul iadul să-ī soarbă, Să nu mai fie cu lumea 'n hoarbă* Ps. IN. V. Ps. 54 Z. 40. — Gr. ~ VS., *hoar'bă* Ps. IN. V. — Et. Unbek.

*horbă*² siehe *vor'bă*.

horbotă sf., pl. -*te*, Art Ziergewebe: Spitze f, Spitzen (pl.). *Imprejurul capului cu bucle negre iī așezaiū vălul cel de horbotă* GANE CL. XIII 454. — LM. dafür *dantelă*. — Gr. *Dem. horboți'că*, pl. -*țele*. — Et. Vgl. poln. *forbot*.

horbota't, inh- adj. spitzengeschnmückt, -besetzt QU. *řinci de abecedar . . scořînd din gulerele horbotate un git supfire ca mina* VLAH. GV. 51. *Mumele . . suspinaū sub bonețele inhorbotate* C. NGR. 5.

horcăi' (a), prez. -*căe'sc* u. *horcăiū*, v. intr. 1. von Sterbenden etc.: röchel n. *Cînd cel ce este în agonie, hărcăește ři se trudește cu moartea* CL. XVI 2. *Noaptea într'un řirziū, bătul incepu a horcăi* NĂD. NUV. I 34. *Imi horcăește în git* es rasselt mir im Halse. — Gr. Auch *hirciū'*, QU. auch *horconi'*, *horcoti'*, ferner *horhoti'* NĂD. NUV. II 79. — 2. von Schlafenden etc.: (röchelnd) schnarchen (stärker als a *sforăi*, a *horăi*). *Indată au adormit ři au început a horcăi așă încit răsuna řarmurile* BAR. HAL. I 20. *Pe la miezul nopřii aud un grozav hircăit pe canapeluța unde el dormea* C. NGR. 55. — Gr. QU. auch *hirciū'*, *horcănī'*, *horconi'*. — 3. von Pferden: schnauben SLAVIC CL. VI 93 (*calul incepu a horcănī* [sic] *si a se arunca în două picioare*). — Et. Lautnachahmend, wie a *hiriū'*, a *horăi'*, a *sforăi'*; doch vgl. ksl. *hrakati'* (rum. *hărcăti'*), magy. *horkanni*, *horkantani*.

hor'dă siehe *ordie*¹.

hore'lcă siehe *holer'că*.

horeț, *-rez* (wie bet.?) *subst.* MOLD. (Fălcui, Tutova) Art schaufelförmiges Gerät aus Ruten zum Fischfang D. TERM. — Et. Unbek.

horhăi' (*a*), *pres. -hăe'sc*, *v. intr.* POP. u. mherirren, -schweifen, -streifen. *Mergind el orhăind* [sic] *prin vâgăuni de munți și colți de piatră* ISPIR. CL. XII 185. *Fata a rămas în pădure și umbla ia horhăind în dreapta și 'n stînga pînă ce a înoptat* Sev. Pov. 77. — Et. Viell. verw. mit *forfota*.

horholi'nă *sf.*, *pl. -ne*, TR. POP. schmähend: alte Jungfer QU. *Mărită-te, horholină, Nu ședea fată bătrînă* MAR. SAT. 107. — Et. Unbek.

horhoti' (*a*) siehe *horcăi'* (*a*).

horî' (*a*), *pres. -re'sc*, *v. intr. u. trans.* TR. POP. (Doinen) singen. *Ce horești așa cu jele In butul dragostei mele?* TEOD. PP. 84. [*Moțul*] *horește cite o doină care te face să stai în loc și să ascuți* FRÎNCU MOȚII 63. — Daher überh. singen EMIN. CL. IV 278 (*Pe drum [Făt-frumos] horea și doinea*); 303 (*cum horesec ingerii cînd se sfințește un sfînt*). — Et. *horă*.

horî' (*a*), *pres. -ră'sc*, *v. trans.*: *fîn etc.* Heu etc. im Kreise zusammenlegen (?) ION. CAL. öfters, zB. 108 (*cînd trifoii începe a să apropia de desăvirșita uscare, să horăște la clădit în stog*). — Et. *horă*?

hori'lcă etc. siehe *hole'rcă*.

horiște (wie bet.?) *sf.* Zusammenlegen *n* (?) ION. CAL. 110 (*în horiștea căpițelor la podina stogului*). — Et. Vgl. *horî'* (*a*), zur Form bulg. *horiște* «Tanzplatz im Dorfe».

hormuro's siehe *holmuro's*.

hor'n sn., *pl. -nuri*, MOLD. Rauchfang *m*, kastenartige, durch Säulen gestützte Vorrichtung über dem Herd des Bauernofens zum Auffangen des Rauches, der dann durch den engeren Schornstein (*ogeag*) abzieht; dann auch Schornstein *m*, Esse *f*. *Și-l lega strîns cot la cot jos la stîlpul hornului, La dogoarea focului* AL. PP. 125. *Vintul șueră prin horn Ca un glas din altă lume Printr'un diabolic corn* ȘERB. CL. IV 183. — Gr. Pl. TR. *hoa'rne*; auch *sg. hoa'rnă* (RÄDUL. RUST. II 198: *ho'rnă*), *pl. -ne*; ferner *sg. co'rn* SBIERA POV. 228 u. 279. — Dem. *horne't*, *pl. -je* SBIERA POV. 250. — Et. Vgl. russ. *gor'nŭ* «Feueresse», poln. *horno* «Töpferofen» = deutsch *Horn*.

horna'r, POP. *-rîŭ* *sm.* MOLD. Schornstein *feger m*.

horo'iŭ *sm.* Specht *m* (Picus) CIH. Wohl irrtümlich. — Et. Unbek.

hor'p l interj. MOLD. POP., ahmt das Schlürfen nach QU. *Iară Setilă, dînd fundurile afară la cite o bute, horp! ș'o sugea dintr'o singură sorbitură* CREANGĂ CL. XI 191.

horpăi' (*a*), *pres. -păe'sc*, *v. trans.* MOLD. POP. schlürfen QU. *Și cîrînd cŭ-atîtea lin-*

guri, [copiŭ] Horpăiaŭ mîncarea singuri SPER. AN. 1892 I 87.

horști *sm. pl.* (?) Buschgras *n* (Luzula) BR. — Et. Unbek.

horști's *adv.* MOLD. POP. mit drohender Miene (?) QU. *Angheria . . să pune horștiș în fața împăratului Busuioc și-î zice răstit: «Am venit să-mi dai nevasta»* Sev. Pov. 209. *Titirezului nu-î veni la socoteală că . . zmeul se uită horștiș la dinsul și-l înhoalbă așa de lacom* SBIERA POV. 177. — Et. Unbek.

hortu'm *subst.* Rüssel *m* CANT. IST. IEROGL. 364 (*supt hortumul filului a trăi*). — Et. Türk. *hortu'm*.

ho'spă siehe *hoa'spă*.

hoști'nă *sf.*, *pl. -ne, sg. u. pl.* beim Schmelzen des Bienenwachses sich absetzender fester Rückstand: Wachsträber (*pl.*). Sie dienen als Volksheilmittel: *Doftorii satului . . prăjaŭ pe foc intr'un ceaur mare niște hoștine cu seŭ* CREANGĂ CL. XIV 370. — Gr. *vo-* B., *bo-* PTB. Vgl. auch *boști'nă* u. *hostochi'nă*. — Et. Ksl. *voști'na*.

hoștina'r *sm.* Wachsträberkäufer *m* B. (*vo-*); PP. MAR. INM. 218 (*că făceam 12 puține de miere și le dam la negustori mari să le vindă la hoștinari*).

hostochi'nă *sf.* Träber (*pl.*) ION. CAL. 2 (*Turtele de oioiŭ, adecă hostochina de mălăiŭ, de cînepă, de in . . ce rămîn în teasc după ce se scurge oioiul*). — Et. Vgl. *hoști'nă*.

hoț *sm*, *fem. hoață, pl. -je*, Räuber (*in*), Dieb (*in*), Spitzhube *m*, -bubin *f*. *Hoț de codru* Strassenräuber, Wegelagerer, Strauchdieb. *Cînd ți-se va timpla . . să pierzi . . averea ta, aŭ de hoți aŭ de altă întimplare* MARG.² 136 a. *La stăpinul scump, sluga hoață* PANN CL. V 384. *Am fost aseară [la conferința lui] și m'a chinuit ca pe hoți de căi* [es war eine wahre Tortur für mich] VLAH. GV. 140. — Fig. von schlaunen, verschlagenen Menschen: *Spitzhube m*, -bubin *f*. *Rada-î mare hoață, Poate satul tot să-l scoață Din sărit* COȘB. 81. — Et. Unbek.

hota'r sn., *pl. -ră, LM. -re, 1.* Grenze *f*. *Să nu muți hotarale aproapelui tău* BIBLIA 1688 Deut. 19, 14. *La Focșani între hotară [an der Grenze, näml. zwischen Walachei u. Moldau] Este-un bordeiŭ cam plecat* AL. PP. 156. *Cînd [ia] apucă lumea 'n cap și trece nouă hotare [und über alle Berge rennt]* DELAVR. SULT. 13. *Setea lui de bogăție, răutatea-î n'aŭ hotar [sind grenzenlos]* DULFU PAC. 56. — Syn. Siehe *graniță*. — 2. INV. u. POP. Gebiet *n*. *Și cercară fecioară frumoasă den tot hotarul lui Israil* BIBLIA 1688, 3 Reg. 1, 3. *Și robilor . . le-ău împărțit [Bogdan Voda] hotar [Land] în țara sa* URECHE LET.² I 182. *Cîobanul . . ajunse pe hotarele altei împă-*

ia'pă sf., pl. e'pe, 1. Stute f. — Redensarten u. Sprww. (siehe auch *barte (a)* I 2 u. *mînz*; oft nb. *cal*, welches siehe): *Eû îi dam călcie să stea și iapa măi tare fugea* er suchte Ausfluchte. *Du-te unde a dus (surdul roata și) mutul iapa!* u. ä. ich wollte, du wärest, wo der Pfeffer wächst, geh zum Kuckuck! *Nici iapa lui nici drumul lui* mit fremdem Eigentum geht man rücksichtslos um, fremde Pferde laufen schnell. *Caută Nan iapa și el călare pe dînsa* u. ä. er sucht seinen Esel und sitzt darauf. *Cînd îi dai, îi fată iapa* (bzw. *vaca*), *cînd îi ceri, îi moare mînzul* (bzw. *vițelul*) er lässt sich gern borgen, giebt aber ungern wieder. *Dă-ți, popo, pinteni și bate iapa cu călcie*, wird dem entgegnet, der etw. verlangt, was man selbst braucht. — 2. *iapa dracului* = *calul dracului* (siehe *cal* 3 b) CL. III 243. — 3. von Geräten: a) OLT. TR. (fes.) = *potnog, tălpig*: Tritt *m* am Webstuhl. Es sind deren 2, 4 u. mehr, je nach der Zahl der Schäfte (*ițe*). — b) Pleuel-, Kurbelstange *f* am Schlitten der Sägemühle D. TERM. — c) MOLD. (*plut.*) = *cîocirlie* 2: Baststrick *m* zum Anbinden des Flosses ȘEZĂT. III 16. — Gr. Dem. *ep(u)șoară, pl. -re; epșurnă* ISPIR. LEG.² 161. — Et. Lat. *equa*.

iapingea' siehe *i'pingea'*.

iar, älter *iară* I. *iar(ă)*, *iarăși adv.* wieder(um), abermals. *Îar ai greșit?* hast du dich wieder geirrt? *După nuntă, feciorii se duc iarăși în cărăușie și nurorile rămîn iar cu soacra acasă* CREANGĂ OP. I 39. *Turbură-să . . și apele, ce [döch] iarăși alinează; clătește-să și pămîntul, ce iară să întărește; umblă și vînturile, ce iar să așază* MĂRG.² 35^a. *Era odată un moșneag ș'o babă; și moșneagul avea o fată și baba iar* [ebenefalls] *o fată* CREANGĂ OP. II 33. — Gr. *iarășile* DOS. VS. Ian. 8, CANT. IST. IEROGL. 177. — II. *conj.* (stets am Anfang des Satzes): . . aber, und. *După ce s'a sfîrșit nunta, feciorii s'au dus în treaba lor, iar nora* [die Schwiegertochter aber, und die Schwiegertochter] *rămase cu soacra* CREANGĂ OP. I 37. *Unul să sfădește cu vecinul său pentru apa, iară altul să luptă pentru vînt cu cei ce lăcuiesc cu dînsul . . , și unul pofteste să ia ceia ce n'au dat, iară altul umblă la judecăți să nu dea ce au luat* MĂRG.² 35 a. *Plecat-au în zori Trei surori . . . Îar în urma lor Mulți voinicî cu dor S'au luat* AL. PP. 14. *Căfelușa . . era voinică și frumoasă, iară la gît purta o salbă de galbeni* CREANGĂ OP. II 39. — Syn. Wie gr. *δέ* den vorhergehenden Satzteil, so stellt *iar* den unmittelbar folgenden dem entsprechenden Teile des vorher Ausgesagten gegenüber, ohne jedoch, wie *dar*, *însă*, gr. *ἀλλά*, einen eigentlichen Gegensatz auszudrücken. Oft bezeichnet es auch nur den

Uebergang zu etw. anderem. Fast genau dieselbe Bedtg. hat slav. *a*, das so zwischen *i* u. *no* in der Mitte steht wie rum. *~* zwischen *și* u. *dar*. — Et. Scheint mit prov. *ara, era, er*, lad. *eir, eira*, afrz. *gier* gleichen Ursprungs zu sein; im übrigen siehe KÖRTING LAT.-ROM. WB. Nr. 4568 u. PUȘC. ET. WB.

iarbă sf., c. obl. e'rbî, pl. e'rburi, älter *e'rbî*, 1. Gras *n*, Kraut: *daû boii la ~* ich gebe die Ochsen auf die Weide; *~ de leac* Heilkraut, *~ rea* Unkraut (vgl. *burui'nă*). (*Se așază amîndoi sub copac și întind masă pe iarbă* [auf dem Rasen]). *Florin. Pe iarbă verde, ca la zi 'ntîiû Măi* AL. OP. I 897; vgl. *armînden*. — Redensarten u. Sprww. (vgl. *frunză*): *A căuta pc. ca iarba de leac* Jdn. in allen Winkeln suchen, sich blind nach ihm suchen. *Cînd mî-o crește iarbă 'n barbă* nie und nimmermehr JIP. Z. I 199. *Trăește* (od. *asteaptă*), *murgule, să paști ~ verde* u. ä. stirb nicht, lieber Hengst, es kommt die Zeit, wo Gras wächst. *Iarba rea nu piere* Unkraut verdirbt nicht. *Omul e ca iarba, zilele lui ca floarea cîmpului* (nach Ps. 102, 14) des Menschen Leben ist von kurzer Dauer. — 2. in Pflanzennamen: a) *erbăluță* B and gras *n* (*Phalaris*) BR. — b) in Verbindung mit *adj.* (vgl. *dulce, flocos, ghîmpoș, graș*): *~ albastră* Molinie *f* (*Molinia coerulea*) BR.; *amară* Mutterkraut *n* (*Pyrethrum*) BR.; *aspră* Borstengras *n* (*Nardus*) BR.; *băloasă* TR. Beinheil *n* (*Symphytum* off.) PANȚU; *bărboasă* Stachelgras *n* (*Panicum Crus galli*) PANȚU; *creață* Krauseminze *f* (*Mentha crispata*) POL.; *deasă* Hain-Rispengras *n* (*Poa nemoralis*) PANȚU; *englezească* Raigras *n* (*Lolium perenne*); *înfăinată* guter Heinrich (*Chenopodium bonus Henricus*) FUSS; *îute* Wasserpfeffer *m* (*Polygonum Hydropiper*) PANȚU; *lăptoasă* Milchkraut *n* (*Polygala vulg.*) PANȚU; *mare* Alant *m* (*Inula Helenium*); *mirositoare* Ruchgras *n* (*Anthoxanthum odor.*) PANȚU; *moale* Sternmiere *f* (*Stellaria Holostea*) BR.; *neagră* Heidekraut *n* (*Erica vulg.*) BR.; *Braunwurz* *f* (*Scrophularia*) BR.; *puturoasă* TR. *Hohlsame* *m* (*Bifora*) PANȚU; *roșie* Wasserdost *m* (*Bidens cernua*) u. Wasserpfeffer *m* (*Polygonum Hydropiper*) FUSS, Flohkraut *n* (*Polygonum Persicaria*), Schilfgras *n* (*Calamagrostis*) u. Pfennigkraut *n* (*Thlaspi*) BR.; *sărată* Glasschmalz *n* (*Salicornia*) u. Salzkraut *n* (*Salsola*) FUSS; *scăvoasă* Klettengras *n* (*Tragus racemosus*) BR.; *sfîntă* Heiligenkraut *n* (*Santolina*) QU.; *usturoasă* Lachenknoblauch *m* (*Teucrium scordium*) FUSS; *voinicăscă* wilde Karde (*Dipsacus silvestris*) BR. — c) in Verbindung mit *subst.*: *iarba ciutei, ~ de friguri, iarba*

lui Tatin etc. siehe ciută, frig, Tattin etc. — 3. ~ (de pușcă, AL. PP. 88: vinătorească Schiess-) Pulver *n*, früher (Zünd-)Kraut. Pistoalele-î le apuca, De iarbă le descărca, Cu cenușă le 'ncărca AL. PP. 131. — 4. ~ pu-
cioasă Sch w e f e l *m* (wofür jetzt kurz pu-
cioasă) Dos. VS. Sept. 3 (aprinseră foc cu
smoală și iarbă puicioasă și rășină); CANT.
IST. IEROGL. 54 (cu iarbă puicioasă [vulpea]
focul vru să potolească). — 5. Tr. (țes.) Gruppe
f von drei Litzen (cotlețe) des Schafts (iț)
bzw. von drei Fäden der Kette (urzeală);
zehn solcher Gruppen bilden eine jurubiță
COM. — Gr. Dem. erb(u)șoară, pl. -re, auch
erbuță, pl. -țe. — Et. Lat. hērba; der pl.
erburî, der jedoch in den ältesten Denkmälern
nicht vorzukommen, also jung zu sein scheint,
wird anscheinend ohne Grund auf lat. *ervōra,
pl. von *ervus für ervum, zurückgeführt.

iarlîc *sn.*, pl. -curî, LV. (Cron.) Kabinetts-
schreiben *m*, Order f des Tataren-Khans.
Scos-aŭ și de la hanul iarlic, asemenea cu
fermanul împărătesc AXINTE LET.² II 131. —
Gr. Bisw. erl-. — Et. Türk. jarly'k, erly'k, nach
Ș. INFL. aus dem Tatarischen.

iarmaro'c *sn.*, pl. -roa'ce, MOLD. = bilcū:
Jahrmarkt *m*, Messe *f*. Celui lacom în
toate ceasurile supărări, iară dobinzi numai
în toate iarmaroacele crescū NEC. COSTIN GCR.
II 11. — Et. Mittelbar aus dem Deutschen, vgl.
ruth. jarmarok, poln. -r(e)k etc.

iar'nă *sf.*, pl. ɛ'rnî, Winter *m*. In scurtă
vreme aŭ și venit, iarna [im Winter]. ferman
de la Poartă NECULCE LET.² II 266. N'ar fi
avut [= fost] cine să mi-o lipească [näml.
casa] . . și de iarnă [im folgenden Winter] am
fi degerat de frig FUND. 81. Astă-~ vergan-
genen, la ~ kommenden Winter. Iarna n'o
mănincă lupul (Sprw.) früher oder später,
der Winter kommt doch, dem Winter entgeht
man nicht. — Et. Lat. hiberna (scil. tem-
pora?) «winterlich».

iarva'nt *sm*. Art Baum, wahrsch. Platanus
TEOD. PP. 85 (D'un verde
iarvant Ș'un roșiū cālin); Var. IALOM. TEOD.
COL. 66 (darvo'n) u. BUR. CAL. 65 (darvi'nt).
Vgl. auch arvo'n Ș. — Et. Vgl. slav. ja'vorŭ,
deutsch Ahorn.

iasa'c *subst*. Verbot *n* VĂCĂR. TEZ. II 264
(Murat [IV] . . poprișe cu iasac tutunul și
afionul); BELD. ETER. 127 (beiu' spuse boeri-
lor) să poarte ori-ce vor avea, căci pentru ei
iasac nu este); GOLESCU Z. II 331 (Pentru
ochi iasac nu este; gustul și ochii nici un
iasac aŭ). — Et. Türk. jasa'k.

iasacci'ŭ *sm*. ehem.: zum Schutze von Frem-
den dienender türk. Geleitsmann, pl. Es-
korte *f*, Geleit *n*. Cu iasacci' [sic] și cu
pază cu toți împreună merg BELD. ETER. 111.

Tătar-Mizilul, care trecea cu iasacciul unui
elciū GHICA 304. — Et. Türk. jasadky'.

ia'scă *sf.*, c. obl. ɛ'stî, c. obl. art. ia'scăî,
(Zünd-)Schwamm *m*, Zunder. Mă lupt cu
un bulgăre de iască ce-mă stă în git AL. CL.
VIII 43 (ein Durstiger spricht). Lovește-mă,
lele, în spate c'un bulgăre de ~ u. ä. (Redens-
art:) das istbarer Unsinn. — Et. Lat. ɛsca.

ia'seară siehe sea'ră.

iașma'c *subst*. LL. Schleier m der Türkinnen.
Prin iașmacul feței tale Am văzut un foc ce-
resc: Doi ochi dulci . . BOLINT.¹ I 54. — Et.
Türk. jašma'k.

iasomi'e *sf*. Jasmin *m* (Jasminium), woraus
in der Türkei Pfeifenrohre gemacht werden;
auch (falscher) Jasmin, Pfeifenstrauch
(Philadelphus coronarius), der in Gärten kultiviert
wird. O mulțime de ciubuce de antep și
de iasomie FIL CIOC. 17. Iată iasomie, gura
leului . . creasta cocoșului C. NGR. CL. I 95. —
Gr. LM. auch -mi'ŭ *sm*. QU., ferner -simi'n
CANT. IST. IEROGL. 262, as(m)oni'e PP. TR. H.
I 1869. — Et. Vgl. türk. jasmî'n u. jasemî,
ngr. γιασομπί, wegen -o- vgl. it. gelsomino.

ia'spis *sn.*, pl. -se, LM. auch ia'sp *sn.*, pl.
-pe, Jaspis *m*. Un păhar ce vorbeaŭ călugă-
rii . . că este iaspis, ce era în chipul marmu-
rei albe NECULCE LET.² II 179. — Et. Gr. ἰασπις.

iată *interj.* siehe (da), seht (da), da
ist, da sind. Iată va trimete Satană unui
dintre voi în temniță [siehe, es wird. schicken]
N. TEST. 1648 Apoc. 2, 10 GCR. I 129. Uritul
din ce-î făcut? Din omul care-î tăcut; Pune-o
buză peste alta Și iată uritu-î gata [und die
Langeweile ist auch schon da] IARN.-BİRS. 80.
Iată soarele-aŭ apus nun ist die Sonne unter-
gegangen AL. PP. 51. Iată că Mihu de-odată
Incepe . . A zice cu foc . . Un cîntec duios [da
beginnt M. . . zu singen] 66. Zi cetăților Iudei:
iată D-zeul vostru BIBLIA 1688 Jes. 40, 10.
Dacă maica pre pruncu' ei . . voește . . să-l
împace, zicîndu-î: iată lupu! [der Wolf
kommt!] ȚICH. GCR. II 215. Iată dar min-
ciuna ce face [das also tut die Lüge] în lume
PANN GCR. II 364. — Mit unbet. Pron. im Akk.:
~mă(-s) da hin ich, ~l, MOLD. auch ~laî
da ister, iat'o că vine da kommt sie. Cînd
pe la prînzul cel mare, numai iacătă-mă-s
și eu de după un dîmb [komme auch ich
plötzlich hinter einer Anhöhe hervor] CREANGĂ
CL. XV 8. Iată-ne sosiți la noi da wären wir
nun zu Hause angelangt AL. PP. 103. Aseară
fusei fecioară, Miază-noapte nevestioară,
lar acum în zori de zău Iacătă-mă și văduă
[bin ich auch schon Witwe] PP. TR. GCR. II
293. — Gr. Nhf. MOD. Ia'cătă. — Nach ~lăî,
worin -ăî auf îî = e «ist» beruht, bildet Dos.
auch ~măî, ~teî, ~of mit unorganischem -î,
zB. VS. Sept. 4, Apr. 28, Sept. 29. — Et. Vgl.

alb. *ja'te*, slav. *eto*; *ia'cată* dürfte Mischform aus *ia'că* u. *ia'tă* sein.

iata'c *sn.*, *pl. -ce*, **1.** Schlafzimmer *n*, -gemach. *Eū mī-am făcut un cîntec Stînd singură 'n iatac* COȘB. 24. **Gr. MOLD. et.-** — *Dem. etăcuț, -ce'l, pl. -țe, -le.* — **2.** Hehler *m* MSCR, 1715 ARH. ROM. II 55 (*sclavonului ca unuî cearșit [Spion] și imamului ca unuî iatac, aū poruncit de le-aū tăiat capetele*). — **Et. Türk. jata'k.**

iatağan *sn.*, *pl. -ne*, *Jatagan m*, Art Schwert der Türken. *Turciū . . dînd năvală în Nemți, i-aū început a secera cu săbiile și cu iataganele ca pe verze* DION. TEZ. II 180. *Eu am seleaș cu fir Și 'n seleaș un iatagan* *Ce mă scapă de alean* AL. PP. 43. — **Gr. MOLD. iart-.** — **Et. Türk. jatağa'n.**

ia'ū siehe *lua'* (a).

iaurgi'ū *sm.* MUNT. Verkäufer *m* von *iaurt*. *Măi iaurgiū, ia stai! Cum dai cotel de iaurt?* TEOD. PP. 120. — **Gr. fugurgi'ū** FOR. III 286. — **Et. Türk. joghurtğw.**

iaur't *subst.* MUNT. Art saure Schafmilch. *De hatirul unei plăcinte ce a trimis la masa domnească împreună cu o strachină de iaurt* AL. CL. I 216. Siehe auch *frige* (a). — **MOLD.** dafür *lapte acru.* — **Et. Türk. joghurt.**

iavașa', *ev- sf.* Bremse *f*, Nasenklemme zur Bändigung unruhiger Pferde. *Tirziū te-aī deșteptat, bărbățele, acum ești cu iabașăua [lies iavaș-] de nas* ISPIR. Ș. INFL. — **Et. Türk. javașa'.**

ia'z *sn.*, *pl. -zur!*, **1.** MOLD. LV. u. TR. = *zăgaz*, *ezătură*: künstlicher Damm, Deich, Wehr *n*. *Și mulți aū dat de pre iaz în heleșteu* MIR. COSTIN LET.² I 366. *Iată că trece o babă bătrînă, pe iazul pescuinei* SBIERA POV. 118. — **2.** MOLD. MOD. Teich *m*. *O citime mare de heleșteu, de iazuri și de lacuri artificiale* SUȚU NOȚ. 16. — **Et. Slav. jazū** «Damm». Zu Bedtg. 2 vgl. deutsch *Teich* aus *Deich*.

iazagi'ū *sm.* LV. Schreiber *m*, Sekretär bei den Türken. *Aū chemat iazagiul și aū scris ferman la Grigorie Vodă* AMIRAS LET.² III 152. — **Gr. -zig-** RAL. 69 in der Beschreibung eines türk. Bazars. — **Et. Türk. jazıyğy'.**

ia'zăr etc. siehe *e'zer*.

iazic *subst.*: ~ și *tura'* Kopf oder Schrift (Spiel mit Münzen) FIL. CIOC. 29. — **Et. Türk. jazy' ja tura' ja**, wörtl. «Schrift od. Monogramm (des Sultans)» REDH.² 1241 a.

ia'zmă¹ *sf.*, *pl. e'zme*, Gespenst *n*, Phantom, Schemen *m*, Schatten. *Mama Stunca . . cu adevărat o iazmă ajunsese; cînd mergea, nu făcea măi mult zgomot decît umbra ce însoțește pașii omului* DELAVR. SULT. 48. — Bes. von mageren Lebewesen: *Ia [năml. carucioara] era trasă de doi cai slabi ca niște ezme* FIL. CIOC. 209. — **Et. Unbek.**

ia'zmă² siehe *aghia'zmă*.

i'boste siehe *iu'boste*.

ibo'stnic = *ibovnic* Dos. VS. Oct. 2 (*ibostnicul fetei*). — **Et. Slav. *ljubo'stînikū**, zu **ljubostî*, siehe *iu'boste*.

ibo'vnic *sm.* Liebhaber *m*, Geliebter, (im bösen Sinne:) Buhle; *fem. -că, pl. -ce*, Geliebte *f*, Buhle. *Spun unii că acest Potemkin . . ar fi fost ibovnicu împărătesei Ecaterinei* DION. TEZ. II 176. *Lepădatu-te-aū ibovnicii tăi* BIBLIA 1688 Jes. 4, 30. *Ah! ibovnică slăvită, unde măi ești acum oare?* CON. 44. — **LM.**, bes. im guten Sinne, dafür *amant*, -tă. — **Gr. ibo'hn-** Dos. VS. stets, **ibo'mn-** TEOD. PP. 339, **iib-** ALEXANDRIA 77. — *Dem. ibovnice'l, pl. -ce'l, fem. ibovnicu'ță, pl. -țe.* — **Et. Ksl. ljubov'nikū**, bulg. *libov'nik*.

ibovnici' (a să), *prez. mă -ce'sc, v. refl.* eine Liebschaft haben SEV. POV. 73 (să *ibovnicea o fată c'un făcăū*).

ibovnicu'ță siehe *ibo'vnic*.

ibri'c *sn.*, *pl. -ce*, **1.** metallener Waschkruug von orient. Form, gew. mit langer Ausflussröhre; jetzt auch von jedem Waschkruug, ohne Rücksicht auf Stoff u. Form. *Și căușele și ibricile cu carele toarnă* BIBLIA 1688 Num. 4, 7. *Același lavuar [Waschgestell] de fier, cu lighianul și ibricul de tuciu zmalțuit* VLAH. DAN. I 32. — **2.** metallener Kocher, bes. zur Bereitung von türk. Kaffee, mit langem horizontalen Griff. *O vatră . . pe care sta un ibric colosal înconjurat de toate părțile cu cărbuni* FIL. CIOC. 17. — **Gr. Dem. ibrice'l, pl. -le.** — **Et. Türk. ibri'k.**

ibricta'r *sm.* ehem. Hofbeamter *m*, der dem Fürsten Wasser auf die Hände goss QU. — **Et. Türk. ibrikta'r.**

ibrișim *subst.* gezwirnte Seide, Seidenzwirn *m*. *Fesul cel roșu cu fundă de ibrișim negru* FIL. CIOC. 143. *Un ~ ein Seidenfaden.* — *A trage, da cuiăva un ~ pe la nas* Jdm. einen leisen Hieb, einen Nasenstüber versetzen (*fig.*) CREANGĂ CL. XV 453 (*ne și trage cite un ibrișin pe la nas despre fata popēi*); ders. CL. XVII 114 (*Une-orī [bătrîniū] . . dă-deaū și ei tinerilor cite un ibrișin pe la nas, numindu-i bonjuriști, duelgiū*). — **Gr. Auch**, bes. MOLD., -șin. — **Et. Türk. ibrișim.**

ibrișingiu *sm.* Seidenzwirnhändler *m* FIL. CIOC. 138 (*calpacul . . Armeanului ibrișingiu*). — **Et. Türk. ibrișimğiv.**

i'c *sn.*, *pl. i'cur!*, TR. Keil *m*. *Arepile [morii], ce sînt țepenite prin niște icuri* COM. H. 1669. — **Gr. Dem. iour!, *pl. -țe*, WBB. — **Et. Magy. ék, ik.****

ichili'c *sm.* **1.** Zweiasper- od. -parastück *n* GORJ Ș. INFL. (*o tavă plină de lei, de iuzluci, de echilaci [sic]*). — **2.** Mass *n* von 50 Dram FIL. CIOC. 231 (*aduc . . o arămeasă*

de vin . . și dau cite un ichilic la toți frații). — Et. Türk. *ikilivk* ZENKER 150 c.

ichitui(u)li'ü LV. Pascha *m* mit zwei Rossschweifen QU. — Et. Türk. *iki-tujly'*.

ichii'ü *sn.*, *pl. i'ohhuri*, (Knöchelspiel:) grös-serer, mit Blei gefüllter Knöchel, mit dem nach anderen Knöcheln geworfen wird. *Dacă intra odată cu ichiul în armean* GHICA 300. — MOLD. dafür *șap* ISPIR. JUC. 74. — Et. Wahrsch. türk., vgl. *ika*, *ike* «Herr», *jek* «eins» (auf Würfeln), *iki* «zwei».

i'ci siehe *ai'cea*.

iciogla'n *sm.* ehem. Page *m* des Sultans, des Hospodaren. *Icioglanii cu agaoa lor* FIL. CIOC. 346. — Gr. QU. *hisw. -ola'n*. — Et. Türk. *iç oghlany'*.

icirli'ü *sm.* Serailbeamter *m* COGALN. LET.² III 240 (*un icirliu mare ce era arcaliü*); 250 (*Stavarachi au căzut . . la acei icirlii împărătești*). — Et. Türk. **içerli'*, zu *içeri'* «In-neres» ZENKER 142 c.

iclea'n siehe *viclea'n*.

icni' (*a*), *prez. -ne'sc*, *v. intr.* FAM. in kurzen Stößen ächzen, stöhnen. *Îl strînse de sinu-î cu atita putere că bietul Iorgu icni* VLAH. NUV. 149. *Copiii trudiți [de țipat] dorm adînc icnînd încet* NAD. NUV. II 145. *Spinul icnea în sine și se gindea numaî la răzbu-nare* CREANGĂ CL. XI 195. *Muma pădurii icni de vr'o trei orî și dete afară dintrînsa pe Busuioac [ce-l inghițise]* ISPIR. LEG.² 384. — Gr. QU. auch *ihni'*, ferner *hieni'* SBIERA POV. 302. — Et. Wahrsch. lautnachahmend: *ik!* machen; doch vgl. poln. *lyknané*, wruss. *prolknué*, slow. *zalkno'ti*.

icoa'nă *sf.*, *pl. -ne*, 1. LV. Bild *n*. *De vede cineva vre-o icoană care este o asemănare fără suflet . . a vre-unui prieten al lui* MARG.² 110 b. — Bes. *fig.*, so auch LM.: *Că la omul întreg, cuvîntul icoana sufletului . . poartă* CANT. IST. IEROGL. 213. *Oamenii din toate cele fac icoană și simbol* EMIN. 41. — 2. Heiligen-bild *n*. *Icoane C'un leu luate de la Ruși* RADUL. RUST. I 86 (die Heiligenbilder wurden bis in die neuste Zeit aus Russland eingeführt, was jetzt verboten ist). *Ș'avea o fată . . Icoană 'n-tr'un altar s'o pui* *La închinat* COȘB. 16. *In dimineața Ajunului aveam «umblarea cu icoana», care reprezintă nașterea lui Isus* GAZ. SAT. XIV 476. — Gr. *Dem. iconiță*, *pl. -țe*. — Et. Ksl. *iko'na* = gr. εἰκών, -κόνα.

iconar', POP. -rîu *sm.* Verkäufer *m* von Heiligenbildern.

iconoboreț *sm.* LV. Bilderstürmer *m*. *Icoană . . carea de frica iconoboreților fu aruncată în ezerul Gazur* DOS. VS. Sept. 1. — Et. Ksl. *ikonoboriči*.

icono'm siehe *econo'm*.

iconomico's, LM. auch *ec-* *adj.* sparsam. [*El*] *nu ținea slugă, trăia foarte iconomikos* NAD. NUV. II 96. — Et. Ngr. οικονομικός.

iconomi'e siehe *economi'e*.

iconomisi', LM. auch *ec-* (*a*), *prez. -se'sc*, *v. trans.* 1. sparen, ersparen. — 2. schonen DRAGH. IC. 3 (*Plugul de va și sprinten, . . iconomisește boii*). — Et. Ngr. οικονομῶ, Fut. -μήσω.

iconosta's *sn.*, *pl. -se*, (*bis.*) — *catapeteazmă*, *timplă*: Ikonostase *f*, Bilderwand. *Maî în urmă cînd s'a împodobit cu sfinte . . icoane, acest părete a luat și numele de iconostas* GHEN. LIT. 29. — Et. Ksl. *ikonosta'sü* = gr. εἰκονοστάσιον.

i'cos *sn.*, *pl. icoarse*, (*bis.*) Art längeres Gesangstück, das stets auf einen *condac* folgt. *Cu glasul după icoase, Cu ochii după frumoase* TEOD. PP. 314. — Et. Ksl. *i'kosü* = gr. ὄκος.

icosa'r', INV. u. POP. -rîu *sm.* ehem. türk. Zwanzigpiasterstück *n*. *Baba Maranda avea ș'un ulcioraș cu icosari și galbeni și leșți* BOGD. POV. 28. — Et. Ngr. εἰκοσάρι.

icra'm *subst.* LV. Ehrenerweisung *f* (durch gute Aufnahme), Bewirtung. *Le-au făcut icram [boerilor] agalele cu cafea și ciubuce* BELD. ETER. 128. — Et. Türk. *ikra'm*.

i'cre *sf. pl.* (Fisch-)Rogen *m*, (Frosch- etc.) Eier (*pl.*). *I-am gătit . . blînee cu icre fierte în unt* C. NGR. 52. — *Icre negre* (*moi, tescuite* frischer, gepresster) Kaviar. — Gr. *Dem. icrișoa're*. — Et. Ksl. *ikra*.

icui' (*a*), *prez. icue'sc*, *v. trans.* TR. (*ein- ver*) keilen. *Dacă nu se icuiaă Slavii în corpul roman de la răsărit* LIT. — Et. *ic*.

idicci'ü siehe *edecci'ü*.

idicli'ü siehe *edecli'ü*.

i'dol *sm.* 1. Götze *m*, Abgott, Ido'l *n*. *Închinătorii de idoli rău și amar au petrecut* MSCR. sec. 17. GCR. I 146. *Fugiți de slujba idolilor* APOSTOL 1683, 1 COR. 10, 14 das. 262. — Gr. *ido'l* INDR. 457 flg. — 2. POP. von bösen Menschen: Teufel *m* QU. *Vino de mă scapă de idolul ăsta de vrăjmaș* ISPIR. LEG. 219. — Et. Ksl. *idolü* = gr. εἰδωλον.

idole'sc *adj.* LV. Götzen-. *Stricînd multe capîști idolești* MINEIU 1658 GCR. I 320.

i'doliță *sf.*, *pl. -țe*, POP. von bösen Weibern: Teufelin *f* QU. *Dacă femeia cu desăvîrșire rea e o idoliță* JIP. SUF. 229.

ido'lniță *sf.*, *pl. -țe*, Götzentempel *m* DOS. VS. Oct. 11 (*ocăriră sfînta . . beserică făcîndu-o idolniță*). — Et. Ksl. *ido'lnica*.

idro'pică siehe *dro'pică*.

ie' *sf.* MUNT. TR. POP. (Frauen-)Hemd *n*. *Singe ce se va arăta . . pre ia fetei* INDR. 255. *O fecioară păcurăriță . . cu ia ca neaia* FRINCUS MOȚII 29. *Tăcînd a șters femeia o lacrimă cu*

ia Coşb. 145. *Mireasa nopții 'n ie Argintie* Depar. II 7 (vom Monde). — Gr. Dem. *ΰτῆ*, pl. -*ῆ*, WBB. auch *iiῆ*, pl. -*ῆ*, u. *iiῶră*, pl. -*re*. — Et. Lat. (*vestis*) *linea* «kleinenes Gewand».

ie ² *sf.* (Scham-)Leiste *f* des Tieres, seltener des Menschen (wofür gew. *stinghie*), dann im weit. Sinne Weiche. *Că iile mele* [αἰ ψῶα μοῦ] *implură-să de fierbinteală* PSALT. 1651 Ps. 87, 8 CCR. 106. *Boi bourei, La coadă cadălbei, La îi prinei* [?] PP. BASAR. CL. XVII 287. *Vaca.. Clătina abia din ie* [für *i*], *ce-s ca de leopard blană* CL. V 279. — Gr. MAC. *i'lye*, MGL. *i'le*. — Et. Lat. *ilia*, pl. von *ile*.

Tot ce lipsește sub ie.. să va căuta sub e...

iera'r'h sm. (bis.) Hierarch *m*, Oberpriester: *Sfinții trei ~i Vasile cel Mare, Grigorie Bogoslov și Ioan Gură de aur*, Heilige des 30. Jan.; *Trei Ierarhi*, Kirche in Jassy (= *Trisfetitel*). — Gr. Wird auch *er-* geschrieben. — Pl. LV. auch -*rși*. — Et. Ksl. *iera'r'hū* = gr. ἱεράρχης.

iere'ū sm. (bis.) bisw., bes. als Titel, = *preot*: *Priester m*, Geistlicher. *Sfintul... s'au arătat.. credincios iereū* Dos. VS. Apr. 3. — Et. Ksl. *iere'i* = gr. ἱερός.

iermona'h siehe *ieromona'h*.

iernu't npr. m. Radnau, magy. Radnót, Ortschaft in Siebb. — Et. Unbek.

ieromona'h sm. zum *Priester* geweihter Mönch: *Ordenspriester m*, -geistlicher. *Prea curiosul ieromonah Filothei sftagorețul FLOAREA DARURILOR GCR. I 340. Preoții mireni și ermonahii* Ș. TAINE 182. — Gr. Meist *iermo-*. Wird auch *er-* geschrieben. — Pl. LV. auch -*na'si*. — Et. Ksl. *ieromona'hū* = gr. ἱερομόναχος.

ierosi' (a), prez. -se'sc, v. trans. (zum *Priester*) *weihen* PRAV. BIS. COL. BUJOR. I 690 (*Nu se cuvine cei ierosiți să imprumute și să ia dobinzi*). — Et. Ngr. ἱερώω, Fut. -ρώσω.

iezui't sm. (neol.) *Jesuit m*. — Gr. *ezovitt* (lies *iez-*) NEC. COSTIN LET. ² I 440. — Et. Zu *iezovitt* vgl. serb. *ježovitt*.

ifos subst. *Würde f* im *Benehmen*, *würdevolles Benehmen*, *würdevolle Haltung*, *Miene*. *Autoritățile orașului pășiră în sală cu un ifos cam exagerat* TEL. SCH. 47. *Nu cred să-ți poți ținea ifosul și ighemoniconul* [Würde und Ansehen] *cu un venit de 500 galbeni* AL. CL. IV 333. — Daher bei Neueren wie frz. *air* gebraucht: *Ansehen n*. *El se credea un personaj oficial.. își dădea ifose de diplomat* VLAH. GV. 96. *Prea*

sintem amici pentru a ne mă permite, unul către altul, ifosul de imparțialitate literară VLAH. IC. III. — Et. Ngr. ἵφος.

iftira' sf. LV. *Verleumdung f*. *Iftirale, năpăști multe pe boeri, pe țirgoveși* BELD. ETER. 94. *Avaeturile.. le împlinesc de la sârmanii lăcuiitori cu feluri de eftirale* [sic] *și pricină nedrepte* Doc. 1875 TEZ. II 389. — Et. Türk. *iftira'*.

ighemo'n sm. LV. *Fürst m*. *Ighemonul invăță să.. o bată cu toege* Dos. VS. Sept. 3. — Et. Ngr. ἱγμωνίον.

ighemonico'n subst. INV. FAM. *hohem Stande* entsprechendes *Benehmen*: *W ü r d e f*, *A n -*

Alles unter ie.. Fehlende suche man unter e...

stand m. *Sfiosul Alexandru și proprietarul moșiei, care de astă dată uitase eghemoniconul* [lies *ighem-*] *său de stăpin, intrară în danț* GANE CL. VIII 101. *Mi-a făcut curte berbantul.. și, zeu, .. dacă nu mă-ar fi fost de ighemonicon, măi că..* AL. CL. II 142. — Et. Ngr. ἱγμωνικόν.

ighemoni'e sf. *würdevolle Haltung* BELD. ETER. 129 (*un efendi.. frumos la față, vesel și cu mare ighemonie*). — Et. Ngr. ἱγμωνία.

i'gliță sf., pl. -ῆ, MUNT. *Häkelnadel f*. *O broșe, o igliță cu cirlițul sucit, un lanț de ceasornic de damă scos din serviciu* TEL. SCH. 57. — Et. Slav. *iglica*, dem. von *igla* «Nadel».

Igna'tie, FAM. -na't npr. m. *Ignatius m*. — *Sf.* ~, Heiliger des 20. Dez.; an diesem Tage werden beim Volke die Schweine geschlachtet. *Unii abia așteaptă Ignatul sa-și taie grăsunul* DELAVR. SULT. 7. — Et. Ksl. *Igna'tie* = gr. Ἰγνάτιος.

igrasi'e sf. FAM. *Feuchtigkeit f* der *Wände*. *Ochii [băețandrului].. sint de o igrasie ce-ți dă frică de reumatizm* VLAH. GV. 202. *Casa are ~* das Haus ist feucht. — Et. Ngr. ὑγρασία.

igrasio's adj. FAM. von *Wänden*: *feucht*.

igreș (wie bet. ?) sm. *Spielmann m* FRINCU MOȘII 69 (*cîntecele igreșilor.. asurzesc pădurile*). — Et. Zu ksl. *igrīci*, vgl. bulg. u. magy. veraltet *igrec*.

igu'men siehe *egu'men*.

ihnea' siehe *ihni'e*.

ihni' (a) siehe *icni' (a)*.

ihoho'! siehe *mihoho'!*

ii I. pron. siehe *e'l*. — *II. = ve'i*, siehe *vrea'* (a). — *III. = este*, siehe *fi' (a)*.

iisu's siehe *Isu's*.

ijdăra'nie, -dera'nie, -dere'niesf. LV. (Cron.) Ursprung *m. Intr'acel . . leatopiseş . . am cetit de pogorîrea şi ijdărania Romînilor* SPĂT. MIL. LET.² I 109.

ijdărî', -derî', -derî' (a), prez. -ră'sc, -re'sc, v. trans. LV. hervorbringen, erzeugen; a să ~ entstehen, entspringen. Că pomeneirea asuprelor înoesc şi ijdăresc [richtig înoeste şi ijdăreşte] neprietenia CANT. IST. IEROGL. 382. Eustathie . . aŭ fost început . . a ijderî [aufzubringen] multe birfele şi hule împotriva pravoslaviei İNDR. 471. Pentru Despot Vodă de unde s'aŭ ijderit SIMEON DASC. LET.² I 428. — Gr. -dăni' B.; vgl. auch . . tu-ŷi ijdănia = naşterea ŞEZĂT. III 16. — Et. Wahrsch. ksl. izgnati, izdenan «ejicere».

i'je *sm.* der Buchstabe **И** des cyrill. Alphabets. — Et. Ksl. i'ze.

il siehe *el* B.

ila'c *adj.* von Hörnern: seitwärts gerade abstehend (wie die Hörner des Ambosses) QU. — Et. ilă'ŷ.

ila'm *sn., pl. -murî*, LV. Erkenntnis *n*, schriftliches Urteil des Kadi. Cadiul toate zisele [ovreŷu] lui le scria ca să dee ilam COGĂLN. LET.² III 210. — Et. Türk. ila'm.

i'lăr siehe *i'ler*.

ilă'ŷ *sn., pl. ilă're*, MOLD. TR. = nicovală: Amboss *m.* Şi începînd a bate fierul pre ileŷ Dos. VS. Sept. 28. Vorbele-ŷ cădeaŷ cum pănîţ şi greŷ, ca bătăile de ciocan pe ilăŷ VLAH. NUV. 130. — Gr. TR. ilă'ŷ; so auch Dos. l. c. u. VS. Oct. 20. — Et. Magy. ŷlő.

Ilea'na *npr. f.* POP. 1. Helene *f.* Vgl. Cossinza'na. — 2. Buc. Rosenkăfer *m* (Cetonia aurata) MAR. INS.; Ilenuŷa (cea păduchioasă) Roskăfer *m* (Geotrupes stercorarius) das. — Gr. Ilina Doc. 1642 GCR. I 92. — Dem. Ilenuŷa. — Et. Gr. 'Ελένη.

ile'ctru *subst.* Bernstein *m* Dos. VS. Oct. 1 (cinstitul ei omofoz ce străluca mai vîrtos decît ilectrul). — Et. Ngr. ἤλεκτρον.

i'ler *subst.* MUNT. (pat.) Masern (*pl.*) Vărsatul cel mic sau pojar sau ilăr EPISC. PRACT. 233. Jetzt dafür meist pojar, MOLD. corŷŷ, LM. (med.) morbilă. — Gr. i'lăr EPISC. l. c. u. 512. — Et. Ngr. ἤλερ.

ile'r siehe *hile'r*.

ile'ŷ siehe *ilă'ŷ*.

ilic' *sn., pl. -ce*, Tuchjacke *f* der Bauern, meist ärmellos, oft mit Bandschnur verziert, wird namentlich im Sommer getragen. — Gr. ilic'hiŷ TELEOR Ş. INFL., ile'c SEV. NUNTA 227, MAC. ilcă'f. — Pl. -curî MARION Ş. INFL. — Et. Türk. jelek.

ilichie' *sf.* Alter *n* eines Erwachsenen, in: a ajunge, trece în ~ erwachsen, gross werden FL. Cioc. 16 (fiul meŷ . . a ajuns în ili-

chie); BOLINT.² 222 (altele din ele trecute 'n ilichie). — Et. Ngr. ἡλικία «Alter».

Ilie' *npr. m.* Elias *m.* Der Prophet Elias ist der Donnergott des Volksglaubens; wenn es gewittert, fährt er in einem Wagen (carul lui Sf. ~) am Himmel dahin. — Sfintul ~ (provocul), POP. Sîntilie', kirchl. Feiertag, 20. Juli. Von diesem Tage an werden Äpfel u. Birnen gegessen; daher: De cînd mă zăpsise [el] în grădina lui la furat pere sîntilieşti CREANGĂ CL. XV 13. — Ilie-Pălie', 21. Juli, Volksfeiertag; wer an diesem Tage arbeitet, dem werden die Saaten versengt (i-să palesc holdele). — Gr. Als Taufname POP. I'le, I'li. — Et. Ksl. Ilia, Ili' = gr. Ἰλίας.

Ilina siehe *Ilea'na*.

ili'ş *subst.* ehem. Art Abgabe. Iară altă . . să nu dea, nici la bir . . nici la fumărit, nici sulgŷŷ, nici iliz Doc. Iaşi 1709 MELH. CH. 176. — Et. Magy. élés «Proviant».

ilito'n *sn., pl. -to'ne*, (bis.) Schutzdecke *f* für das Korporale (antimis). — Et. Ksl. ilito'nŷ = gr. εὐλητόν.

i'm *v. def.* wir gehen Ps. ŞCH. Cant. trium puer. 17 (Şi acum după tine imŷ [ksl. vozslăduemŷ, folgen wir] cu toată înema), wofern nicht Drf., etwa für venimŷ. — Et. Lat. imus 1. *pl. ind. prez.* von ire.

im siehe *el*.

ima' (a) *v. trans.* besudeln Drv. 60 b = Sirach 13, 1 (Cine să va atinge de păcură, ima-să-va de ia); Dos. VS. Dech. 4 (luă lopata şi mătura [ca să curăţesc eşitorile] şi ncepu a-ŷi ima mînule); das. (şi dreapta . . o ima cu balegile); CANT. IST. IEROGL. 52 (mărturia [brebu] lui asupra vidrei de păcura zavistiŷi neimată şi neîntinată să se socotească). — Et. Zu im «Schmutz» CIP. GR. I 97 u. POL. = lat. limus; vgl. imăciune, imală, imo's.

i'mă siehe *mu'mă*.

imăciune' *sf.* Schmutz *m* Dos. VS. Noe. 24 (să mă curăţesc de toată imăciuna); CANT. IST. IEROGL. 213 (sufletul . . din toată imăciunea spălat ŷ este [şoimuluŷ]); 309 (imăciunea carea astăzi pre obrazele noastre aŷ căzut). — Et. a ima'.

imală' *sf.* TR. Mist *m*, Kot. Luă un ŷigan, ŷl puse să frămînte imală şi-ŷi lipi casa SLAVICI CL. IX 95. Trecînd print'r'un loc cam gloduros, i-s'aŷ înfipt carul în imala aceia SBIERA POV. 155 — Et. a ima'.

ima'm *sm.* ehem. Fürst *m*, jetzt Vorbeiter *m* bei den Mohammedanern. Toŷi imamiŷ cu teroare Poartă mîna la hanger BOLINT.⁴ I 99. Acum de mult imamul din minarea cîntase AL. POEZII I 238. — Gr. QU. auch ima'n. — Et. Türk. ima'm.

imamea' *sf.* Mundstück *n* der türk. Pfeife; gew. von Bernstein. Ce dracu-ŷ în

imamea de nu merge? Îi astupată? AL. OP. I 1392. — Et. Türk. *imame'*.

ima'n siehe *ima'm*.

imarme'n subst. Schicksal n, Fatum INDR. 624 (*cela ce crede imarmenul și nărocul*). — Et. Gr. εἰμαρμένον.

ima's sn., pl. -șe, MOLD. = *islaz*: ~(*ul satului, tirgului* Gemeinde-) *Hut f, Weide*. *Obor.. pentru închiderea vitelor prinse.. pe islazul (imașul) altuia* LEGEA POL. RURALE art 17. — Syn. *Pășune*, Weide überh.; *islaz, imaș*, dauernd, *suhat*, zeitweilig zur Weide bestimmtes Feld. — Gr. *iam-* GAZ. SĂT. ö'ters, zB. XIV 331; *nim-* COST. — Et. Wahrsch. magy. *nyomás*.

imbăera' (a), prez. *-ba'er*, v. trans. mit einem Bande (*baer*) hefestigen QU. *Oșteanul..pielea pardosului pe de-asupra scutului îmbăerind* CANT. IST. IEROGL. 197.

La cuvintele compuse cu im-, în-care sînt de formațiune romînă, etimologia nu e arătată decît unde cerea trebuința.

DAN II 162. — Gr. *bălsăm'* AL. CL. III 75, im Reime. — 2. einbalsamieren. — Et. Neubildung, nach frz. *embaumer*.

imbălța' (a), prez. *-țe'z*, v. trans. TR. (Selagÿü): *mireasa der Braut den Brautschleier (balț) aufsetzen* QU. *Balțul cu care are să se îmbălțeze mireasa* MAR. NUNTA 251. — Gr. Bisw. *-ți'*, prez. *-țe'sc*.

imbărbăta' (a), prez. *-te'z*, v. trans.: pc. Jdm. Mut einflößen, ihn ermutigen; a să ~ Mut fassen, sich ermannen. *Văzînd pre Domnul Hs...întărîndu-o și îmbărbătînd, [ia] întru nemică nu băga seama bătăile* Dos. VS. Sept. 4. *Îmbărbătîndu-se Ungurii.., aû înfrînt pe Munteni* NEC. COSTIN LET.² 136.

imbărbura' (a), prez. *-re'z*, v. trans. MUNT. TR. POP. mit dem Saft der Schneeballbeeren

Bei den mit im-, în- zusammengesetzten Wörtern rumänischer Bildung ist die Etymologie nur dort angegeben, wo es notwendig schien.

imbăia' (a), prez. *-băe'z*, v. trans. MONT. baden (trans.); a să ~ baden (intr.). *Puse cazanul pe foc și-l îmbăie [pe hatmanul] ca p'un copil mic* FIL. CIOC. 236. *Nu se cade a se îmbăia cu muerile păginilor* INDR. 495. — Syn. *Mă scald într'un rîu, lac etc.*; *mă îmbăiez într'o bae anume pregătita (putină, basen etc.)*. — Gr. *băia'* PP. DOBR. öfters, zB. BUR. CAL. 39; *băiniui'*, prez. *-niue'sc* PP. BASAR. CL. XVII 288.

imbăla' (a), prez. *-bă'l*, v. trans. 1. mit Speichel an-, befeuchten, benetzen. *Mătușa Casandra.. torcea.. cu furca la briu: ia îmbăla [tortul] și ofta* NAD. NUV. I 144. — 2. begeistern (auch fig.). *Cine-aû fost mușcat sau numai îmbalat de un tricoliciu prefăcut în cine* SBIERA POV. 318. *Cînd fiul pre tata 'njură și fiica pe mama 'mbală* PP. BUR. CAL. 75.

imbălătu'ră sf., pl. -ri, Begeiferung f, Schmähung Dos. VS Noe. 23 (*acestea cite-mî ziseși, sînt îmbălătu'ri*).

imbălora' (a), prez. *-re'z*, v. trans.: a-și ~ gura, a să ~ geifern (= heftige Reden führen) CREANGA CL. 371 (*Doamne, milostiv fi mie pă'atoasei care-mî tot îmbălorez gura pe bărba' degeaba*); NAD. NUV. II 124, zur Schwiegertochter (*Da ce te tot îmbălorezî că era să te ee un feciôr de popă și că te-aî inecat cu feciôru-mîu?*).

imbălsăma' (a), prez. *-me'z*, v. trans. LM. 1. mit Wohlgerüchen erfüllen, durchduften. *Iarba cosită îmbălsăma aerul* VLAH.

(*căline*) beschmieren (vgl. *Barbura*). *Ce mai aștepți Barbura? Îmbărburează-te încăi, în loc de căline, cu cocoloașe* JIP. OPINC. 67.

imbăta' (a), prez. *-băt*, *-be'ti*, *-bată*, *-bete*, v. trans. berauschen, trunken machen; a să ~ sich berauschen, betrinken, (*de c. von etw.*) berauscht, trunken werden. *Anița.. Ce-î dă vin tot cu vădrița și-l îmbată cu gurița* AL. PP. 157. *Cînd sârbezi și nu lucrezi, să nu bei vin să te îmbeți* MARG.² 212 b. — Et. Lat. **imbibito*, -āre, zu *bibitus part.* von *bibere* «trinken».

imbătăciu'ne sf. R a u s c h m MAR. NAȘT. 226 (*cînd copilul.. capătă amețeală, îmbătăciune sau stropșală*).

imbătăți' (a), prez. *-țe'sc*, u. *-bățoșă' (a)*, prez. *-șe'z*, v. trans. fuchteln PP. BUR. CAL. 141 (*Din urechi să 'mbătătești*); 142 (*Și din coadă 'mbățoșă*). — Et. Wahrsch. zu *băț*; die erste Form scheint verstümmelt.

imbătrîni' (a), prez. *-ne'sc*, I. v. trans. alt (an Jahren) m a c h e n. *Nu m'a îmbătrînit calea bisericii* ich bin kein Duckmäuser Z. VI 491. *Muerea a ~t pe dracul (cu descreefîrea unui fir de păr)* Weiberlist geht über Teufels List (weniger gut übersetzt unter *drac* 7); siehe die Anekdoten dazu Z. II 149 u. 284. — II. v. intr. alt (an Jahren) werden, altern. *Dacă vei ști toate, îmbătrînești fără vreme* zu viel wissen ist nicht gut Z. V 582. *Pomul dacă 'mbătrînește, Pune-î pae de-l pîrlește* alte Leute sind zu nichts nutz. *Cine schimbă stăpînii, slugă îmbătrînește* am rollenden

răzii ȘEZĂT. I 208. — Gr. MUNT. auch *ot-*; ebenso die Ableitungen. — Et. Magy. *határ*.

hotări' (a), prez. -ră'sc, I. v. trans. 1. o moșie etc. die Grenze eines Gutes etc. bestimmen, es abgrenzen. *Hotărînd moșia episcopiei cu pietri de toate părțile* Doc. 1757 MELH. CH. 260. *Am hotărît la Grecești moșiile boerilor Gavriilești* MIR. COSTIN LET.² I 22. — 2. festsetzen, bestimmen, anordnen. *Eû vād ce ți-se gătește, Soarta ce îți hotărește* AL. BP., Novac și Corbul. *Iată ce hotărește eu: Ia-ți un plug cu șase boi Și mergi bogat de la noi* AL. PP. 176. O sumă ~tă ein bestimmter Betrag; *articolul (ne)~t der (un)bestimmte Artikel*. — 3. beschliessen. *Neștiind ce să mai fac, am hotărît să viû la d-ta . . C. NGR. 47. D-zeu îl avea în grija lui; D-zeu hotărîse cu dînsul* RĂDUL. RUST. II 21. *Ce ați ~t cu mine? was haben Sie mit mir (zu tun) beschlossen?* — 4. (jur.) entscheiden, erkennen. *Cînd să întâmpla între vecini priçi sau judecări, el mai drept hotăra decît mai marii aceluî loc* BARTOLDO 1799 GCR. II 169. — Ungewöhnlich: *Sultanul . . de moarte-l hotăra der Sultan verurteilte ihn zum Tode* AL. PP. 210. — II, a să ~ 1. cu c. an et w. grenzen. *Aici se hotărește județul Neamțu cu județul Suceava* VLAH. GV. 194. — 2. MOD. sich entschliessen. *Eû i-am spus că m'oiû gîndi Ș'apoi mă voiû hotări* IARN.-BIRS. 44. *Atunci se hotărîră a se duce la șarpe* ISPIR. GCR. II 355. *Toată lumea zicea că el o iubește și că este hotărît a o lua* C. NGR. 43. — Gr. LM. missbr. -ri', bes. prez. -re'sc, -re'sti etc.

hotărî'resf. analog *hotări'*: Abgrenzung f; Bestimmung, Anordnung, Beschluss m; (jur.) Entscheidung f, Erkenntnis, Urteil n: a da o ~ ein Urteil fällen, erlassen; MOD. Entschliessung f, Entschluss m. *Odată ce otărîrea [das Urteil] s'a scris și s'a pronunțat în public, ia își are toată puterea legală* Proc. civ. art. 119. *Și ai putut lua o asemenea sumeață hotărîre* [einen . . Entschluss fassen]? C. NGR. 41. — Spez. heisst das Urteil eines Tribunals *sentință*, das eines Appellhofs *decizie*.

hotărnic I. *adj.* Grenz-: *piatră ~ă, stîlp ~* Grenzstein, -pfahl. — II. *sm.* der die Grenzen eines Grundstücks bestimmt u. beurkundet: Feldmesser m *Episcopia . . au luat hotar nicei pe D-lui Medelnicerul Mihalachi Cehan și pe Neculaî Cogălniceanul Pitar și pe Neculaî Tiron Vornic de poartă de i-au hotărît moșia de cătră alte moșii de pin prejur* Doc. 1757 MELH. CH. 260. *Inginer ~* geprüfter Feldmesser.

hotărnică sf., pl. -ci, Vermessungskunde f. Locul domnesc . . care imblă în

lung și în lat după hotarnica ce s'au făcut din porunca Domniei mele Doc. 1756 MELH. CH. 237.

hotărnic'e sf. amtliche Grenzbestimmung, Vermessung. *Cînd se face otărnicie, să fie de față toți vecinii cu toate scrisorile lor* PRAV. IPSIL. COL. BUJOR. II D 20.

hoț'e'sc adj., -țe'ste adv. räuberisch, diebisch, spitzbübisch. *Mihaî cade ucis hoțeste [meuchlerisch] de Austriaci* BALC. 18. — Et. *hoț*.

hoți' (a), prez. -țe'sc, I. v. trans. *berauben. Mecanism constituțional, cel mai liberal, adică al mai bun pentru a hoți un popor fără să te prinză* JIP. RAUR. 31. — II. v. intr. ein Räuberleben führen, Strassenraub treiben, räubern. *Mulți creștini ai omorît Cît în țară ai hoțit?* AL. PP. 89.

hoți'e sf. 1. Räuberei f, Spitzbüberei, Raub m. *De n'ar fi hoțiî, n'ar fi nici pușcării* PANN PV. 1880 I 80. — 2. R ä u b e r l e b e n n. *El era fecior boeresca moșia unui boer pin' a nu se da la hoție* AL. PP. 158.

hoți's adv. nach Räuberart AL. PP. 208 (*O frunză de faț zmuncea . . Și suna hoțiș din ia*).

hotno'giû sm. 1. Feldmarschall m *PALIA CCR. 82 (alesu hotnogiu Ardealului și Țării ungurești)*. — 2. ehem. Leutnant m. *Deci Ștefan Vodă . . au pus hotnogi și căpitani* URECHE LET.² I 152. — Gr. -no'g VARL. CAZ. 74. — Et. Magy. *hadnagy*.

hoțoma'n sm., fem. -ma'ncă, pl. -ce, FAM. Spitzbube m, -bubin, Gauner(in). *Acești jeluitori exagerați aveaû niște fizionomii de adevărați hoțomanî* FIL. CIOC. 116. *Hoțomanul de Pavel mi-a făcut-o* CREANGĂ CL. XV 459. — Et. *hoț*.

hoțomăni'e sf. FAM. Spitzbüberei f, Gaunerei. *Aleși dintre corifeii ciocoizmului și ai hoțomănilor bucureștene de pe atunci* FIL. CIOC. 156.

hotri' (a) etc. siehe *votri'* (a) etc.

hrăbo'r adj. LV. tapfer, mutig. *Leși era hrăbori la război* DION. TEZ. II 229. *Le arătă el cită bărbăție au Grecii și sint viteji la război; ce e mai hrăboară uriciunea și pizma* MOXA HC. I 399. — Gr. *hra'bor* DOS. VS. Maiu 7, ALEXANDRIA 121 (falsch *hra'bol* 175, *hra'vol* 17, *hra'bos* SICR. DE AUR GCR. I 273). — Et. Ksl. *hra'bürü*. Vgl. auch *hărăbo'r*.

hrăbori' (a să), prez. mă -re'sc, v. refl. tapfer werden, Mut fassen COR. PS. 30, 25 (*Hărăboriți-vă [ksl. mu'ajtesen] și invîrtoșăți-vă inema voastră*).

hrăbori'e sf. 1. LV. Tapferkeit f, Mut m. *Cu hrăborie se războia [Sîrbiî] cu Turcii* DION. TEZ. II 230. — 2. Kraft f, Stärke CAR. PRE SC. CCR. 129 (*nice hrăboria trupului tău pre tine să nu te amăgească*).

hram¹ sn., pl. -murî, (bis.) 1. Kirche in Bezug auf ihren Schutzheiligen: ~ul Sfintului Gheorghe dem heil. Georg geweihte Kirche. Această minăstire mare, hramul Sinteî Treimî, fu zidită din jos de Bucureşti BALC. 131. Şi sfinţi de hram [Schutzheilige] şi mucenici COŞB. 106. — 2. Fest am Tage des Schutzheiligen: Kirchweihfest n, Patronstag m. Această . . minăstire . . unde să cinsteşte şi să prăznueste hramul sfinţilor îngeri IN-SCHRIFT 1733 IORGA INSCR. 83. La Sf. Panteleimon, când era hram la biserică I. NGR. CL. III 43. — Et. Ksl. hramü «Haus».

hram² subst. Art Plüsch m u. Decke f daraus BELD. ETER. 124 (în odaia aceia am aflat hram aşternut peste rogojină); ODOB. MV. 1894, 75 (o masă pe a cărui învălitoare de hramă [sic] sta aşezată . . pecetia). — Et. Türk. ihrâm ZENKER 15 b.

hrănă sf., pl. hrăni, älter hra'ne, 1. Nahrung f, Speise. Bucatele sînt hrana trupului, iar vorbele cele bune sînt hrana sufletului PILDE 1713 GCR. II 7. Decît roabă Turcilor, Mai bin' hrană peştilor! IARN.-BIRS. 496. Cariî altă hrană nu ştiaü färă oştenia die keinen anderen Lebensunterhalt kannten als das Kriegerhandwerk MIR. COSTIN LET.² I 314. — 2. hrana vaciî Spark m (Spargula) BR. — Gr. TR. auch hără'nă, ferner hîr- FRÎNCU MOŢII 233, ar- PP. OLT. CL. X 215. — Dem. hrăncea' INDR. 693. — Et. Ksl. hra'na.

hrăna'ciü, fem. sg. u. pl. -ce, adj. 1. (agr.) der die Dreschmaschine mit Getreide speist LIT. (copila Domnica aflîndu-se la cîmp ca hrănace la o batoză). Nach COM. auch hrănar'. — 2. sich nährend BIBLIA 1688 Gen. 46, 34 (oamenî hrănaci sîntem cu dobitocul [χρηνοτρόφοι]); ION. CAL. 90 ([caiü] din partea muntelui . . sînt hrănaci [viel Nahrung verlangend?]) şi plini de foc şi de îuţeală).

hrăni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. nähren, speisen, ernähren. Şi te-aü hrănit [Domnul] cu mana care n'au ştiut părăntii tăi BIBLIA 1688 Deut. 8, 3. Cîte slugi ai, atîţea duşmani hrăneşti Z. IV 598. Mincare ~toare nahrhafte Speise. Şi aducînd viţelul cel hrănit [ρνν σκευρνν, das gemästete Kalb], junghiafi-l BIBLIA 1688 Luc. 15, 23. Alfiî stau sus pe batoze şi hrănesc [speisen] maşina, care le zmulge snopiü VLAH. IC. 66. — Fig.: o patimă, nădejde etc. eine Leidenschaft, Hoffnung etc. năhren. Judecă tu singură, Măriuco, dacă-mi mai este ertat a hrăni visuri de căsătorie AL. OP. I 1579. — Vin ~t schwerer (?) Wein QU. [EL] Gustă vechiul [vin] hrănit, Gustă vinul pritocit TEOD. PP. 67'. — Gr. TR. auch hără'ni', ferner arăni' PP. OLT. CL. X 215. — Et. Ksl. hrani'ti.

hra'nişte sf. Lebensunterhalt m Doc. 1591 HC. I 56 (el se-aü dus încătö aü putut, pentru hraniştea lui). — Et. Vgl. ksl. hranişte mit anderer Bedtg.

hra'niţă siehe gra'niţă.

hrăpa'ciü etc. siehe răpa'ciü etc.

hrea'măt siehe frea'măt.

hrea'n subst Meerrettig m, österr. Kren (Cochlearia armorica): o rădăcină de ~ eine Meerrettigwurzel. — Sprw.: Trăeste (od. e deprins) ca viermele în (rădăcina) ~ (uluî), wird von Einem gesagt, der sich an schlechte Verhältnisse gewöhnt hat u. sie nicht mehr als unangenehm empfindet. — Gr. TR. hirea'n, ferner hăr-, her- B. — Et. Ksl. hrénü.

hrea'pcă sf., pl. hre'pce, Rechen-, Korbsense f. Holdele tăiate cu hreapca aü paele mai lungi decît acele secerate ION. CAL. 127. — Et. Vgl. czech. hra'bka.

hrea'scuri siehe vrea'scuri.

hre'niţă sf., pl. -ţe, Brunnenkresse f (Nasturtium officinale) u. Gartenkresse (Lepidium sativum) WBB. — Daher auch von ähnlichen Pflanzen: Pfefferkraut n (Saturreja) CIH.; Zackschote f (Bunias) BR. — Gr. hră'n- STAM., hrea'n- BR., hrănişe'1 subst. CIH. — Syn. Vgl. ruth. hri'nica.

hrentui' (a), prez. -tue'sc, v. trans. MOLD. durch Schütteln in Unordnung bringen, durcheinander werfen, erschüttern QU. Legîndu-le [năml. lemnele] frumuşel ca să nu se hrentuiască CREANGĂ CL. XV 449. Moartea soldatului, darea în judecată eraü nouă lovituri pentru creer-ü hrentuit NÄD. NUV. I 81. — Gr. hrint- ŞEZÄT. III 16. — Et. Unbek.

hrentuitură sf., pl. -ri, Erschütterung f ION. CAL. 213 (fiindu-i destul [ţăranului] hrentuitura ce o pătimeste într'un an [răü]). ca să-şi mai poată veni în fire).

hrecui' (a), prez. -cue'sc, v. trans. mit der Rechensense schneiden. Un muncitor poate hrecui într'o zi întreit şi împătrit mai mult decît un secerător ION. CAL. 127. — Et. hrea'pcă.

hreştiuri etc. siehe vrea'scuri.

hri'ism. MOLD. 1. = minătarcă: Stein-, Edelpilz m (Boletus edulis). Zbirciogii, hribii, ciobănaşii . . INV. COP. 1878, 87. — 2. ~ figănesc Hexen-, Satanspilz m (Boletus lupinus u. Satanus) PANŢU. — Gr. h(i)ri'hă sf. B. POL. — Pl. POP. hri'ghi, hri'ghi. — Et. Vgl. russ. gribü, poln. grzyb, magy. hirip etc.

hri'ncă sf., pl. -ci, MOLD. geröstetes Stück Polenta, Brot etc. Scofind o hrincă înghetată din desagi, pirpălind-o pe jerică CREANGĂ CL. XIV 375. Hrinci prăjite [in Butter gebackene Weissbrotschnitten] pentru garnitură REŢ. 224. — Gr. hrea'ncă BOGD.

Pov. 95 (doch ist hier die Bedtg. zweifelhaft). — Et. Unbek.

hri'scă *sf.*, *pl.* -ști, 1. Buchweizen *m*, Heidekorn *n* (*Polygonum fagopyrum*). *Meiū, porumb, hrișcă* MON. OF. 1875, 2257. — 2. MOLD. BUC. *cărăbuș de ~ Junikă fer m* (*Rhizotrogus solstitialis*) MAR. INS. — Gr. TR. *hri'scă*, ferner *hri'cică* BIBLIA 1688 Jes. 28, 25, *ri'scă* POL., MANOL. IG. ȚĂR. 256 u. 260, *ha'rișcă* [sic] CL., *ari'cică* EPISC. PRACT. 23. — Et. Vgl. poln. *hreczka*, magy. *haricska* etc.

hrișca'r *sm.* = *cărăbuș de hrișcă* (s. d. 2) COM. BUC. MAR. INS.

hriso'v *sn.*, *pl.* -soave, ehem. vom Fürsten ausgestellte Urkunde, mit aufgedrücktem od. mittels Schnur angehängtem fürstlichen Siegel, als Rechtstitel für Grundbesitz, Adel, Privilegien etc. dienend: *Charte f*, *Patent n*, *Freibrief m*. An der Spitze des ~ steht in Zierschrift der Titel, zB. *Cu mila lui D-zeu Noi Grigorie Ioan Calimah Voevod Domn țării Moldovei*; gezeichnet ist er vom Fürsten (von diesem jedoch nicht immer) u. den Mitgliedern des Staatsrats. Die Eingangsformel eines ~ v. J. 1783 lautet: *Facem știre cu acest hrison al Domniei mele cui se cade a ști*; die Schlussformel: *S'aū scris hrisonul acesta la scaunul Domniei mele în orașul Iași întru cea dintăiū domnie a noastră la Moldavia în anul al doilea, la aniū 1783*. Der Name ~ tritt erst gegen 1700 auf; früher dafür *carte (domnească)*. — Et. Gr. χρυσόβουλον «goldene Bulle».

hrisovoli't *sm.* ehem. Patentierter *m*, Privilegierter *m*. *Soma banilor mazililor, a ruptășilor, ruptelor visteriei neguțătorilor hrisovoliți* Doc. 1804 URIC I 17. — Et. Gr. χρυσοβουλίτης (fehlt in den WBB.).

hristia'n *sm.* (*bis.*) *bisw.* im salbungsvollen Ton für *creștin*: *Christ m*. *Mitropolitul blagoslovise . . pe toți pravoslavnicii hristiani ce locuiesc înlăuntrul casei* I. NGR. CL. III 43. — Et. Gr. χριστιανός.

hristoi'tie *sf.* christlicher Lebenswandel AL. OP. I 1699 ([*el*] *nu-î nici creștin cu hristoi'tie nici părinte bun nici om cinstit*). — Et. Ngr. χριστοήθεια.

Hristo's *npr. m.* Christus *m*. *Invierea lui ~ Christi Auferstehung. Că să vor scula hristoși mincinoși [falsche Christi]* BIBLIA 1688 Matth. 24, 24. *Atita copil avea Sultana, și se uita la el ca la Hristos er war S.s einziges Kind, und sie betete ihn an* VLAH. IC. 56. — Lv. *bisw.* im urspr. Sinne: *Gesalbter m*. *Și va 'nălța cornul hristoșilor săi* Dos. (= 1 Reg. 2, 10) GCR. I 250. *Impărații din legea veche cu unsoare din cornul unsoarii să ungea . . și pentr'acea să chema hristoși* Ș. TAINE 36. — Gr. LM. *bisw.* *Cri-*

auch *Cri'st*, ferner *Ri-* JIP. OPINC. 22, RAUR. 113. — Gekürzt *Hs.* — Voc. -toa'se. — Et. Gr. χριστός.

Hristosea'n *sm.* *Christ m* AP. VOR. AP. 26, 28 (*Intru pușinel nu me preapărești Hristosean a fi*); 1 Petri 4, 16 (*iară se ca un Hristosean, se nu se rușineze*).

hri'zmă *sf.*, *pl.* -me, LL (*bis.*) *bisw.* = *mir*: *Salböl n*. *Că ce se luminează după sf. botez să se ungă cu sf. mir (hrizme [lies -ma])* PRAV. BIS. COL. BUJOR. I 684. — Et. Gr. χρίσμα.

hrizmo's *subst.* Orakelspruch *m*, Orakel *n* CANT. öfters, zB. IST. IEROGL. 137 (*hrizmos minunat ca acesta prea pușini ai ascultat*); CON. 159 (*Intreabă a ta simțire Ca un hrizmos de-a mea parte*). — Gr. Pl. f. *hri'zmuri* CANT. — Et. Gr. χρησμός.

hro'nic(ă) siehe *cro'nică*.

hronogra'f *sn.*, *pl.* -furi, LV. *Chronik f*. *Cercind u lua cunoștință mai luminat din hronografurile țării acesteia* DION. TEZ. II 161. — Et. Gr. χρονογράφος «Chronist».

hru'bă *sf.*, *pl.* -bă, MOLD. unterirdischer Gang, bes. als Fortsetzung eines Kellers. *Sub biserica astă nouă sint catacombele monastirii . . . Această hrubă e boltită* C. NGR. 267. *Trecind odată pe sub o hrubă lungă care-î zic tunel* AL. OP. I 72. — Gr. *hur-* B. — Et. Wahrsch. mittelb. aus deutsch *Grube*.

Hs. siehe *Hristo's*.

hu'l *interj.* 1. Ruf des Frierenden: *hu!*, *hr!* *Hu-u-ul e frig* SADOV. POV. 100. — 2. ~, *bu!*, ahmt Lärm nach ȚICH. 252 (*ai început atita hu, bu, zarvă și strigare a face*).

hubi'tă siehe *haubi'tă*.

huceag *sn.*, *pl.* -guri, u. *hu'că* *sn.*, *pl.* -cufuri, MOLD. *Gesträuch n*, *Gebüsch*, *Strauch-*, *Buschwerk*, -holz. *Toate păsările es Din huceag de alunish La voiosul luminiș* EMIN. 210. *Livezi, vii, păduri, hu-ciuri, lunci* ION. CAL. 247. — Gr. Nbf. von *hu'ciū*: *hi'nohū* CANT. IST. IEROGL. 278 u. 316, *hi'ngiū* 250, *hi'giū* RUCĂREANU bei ODOB. PS. 99, *hi'ns* B. — Et. Unbek.

hu'dă *sf.*, *pl.* -de, LOCH *n* B. POL.; RETEG. III 87 (*pînă voiū afla un stupuș ca să astup huda*). — Gr. B. auch *hu'dră*. — Dem. *hud(r)u'tă* B. — Et. Unbek.

hu'diță *sf.*, *pl.* -țe, MOLD. *Gässchen n*. *Don Pedro ne duce prin un soū de labirint de hudiți* AL. CL. VIII 109. — Gr. Dem. *hudi-cioară*, *pl.* -re. — Et. Wahrsch. zu slav. *hodū* «Gang», *hoditi* «gehen».

hudule't *sn.*, *pl.* -țe, MOLD. *POP.* dünnes rundes Stäbchen, zB. vom Stöckchen der Knallbüchse (*pușcociū*), von der Seele des Weberschiffchens (siehe *surveică*) etc. — Gr. QU. auch *hulude't*. — Et. Viell. zu slav. *hudū* «dünn».

hu'et siehe *vu'et*.

hugiū'm *sn.*, *pl.* -*murī*, *lv.* (*mil.*) Angriff *m.*, Sturm. *Pe toate părțile Dunării făcînd Muscalii hugiūm, pentru ca să dea săvîrșit odată unui războiū supărător ca acesta* VĂCĂR. IIO. TEZ. II 285. — *Et.* Türk. *huğum*.

huhuiat' *adj.* geschopft (?) PP. MAR. NUNTA (*Am găină huhuiată*). — *Et.* *huhuiū*, nach MAR. das. 668 Nbf. von *cucu'ū*.

huhura' (*a*), *prez.* *hu'hur*, *v. intr.* la ut schreien, lärmen SEV. NUNTA 82 u. 231 (*flăcăii huhură chiuind*). Dafür *huhureza'* FRÎNCU MOȚII 101. — *Et.* Zu *huhure'z*.

huhure'z siehe *chuhure'z*.

hui'¹ (*a*) etc. siehe *vui'* (*a*) etc.

hui'² (*a*), *prez.* *hu'e'sc*, *v. trans.* pfeifend scheuchen, bes. Schweine GLOS. AC.; NAD. NUV. I 200 (*are ce mă hui femeia* [nāml. weil ich so spät heimkomme], *da-i bine măcar că nu-s beat*). — *Et.* Zu *huideo'*.

huideo'! *interj.* Scheuchruf für Schweine, dann auch für andere grössere Tiere u. (besonders schimpflich) für Menschen. *Huideo, cîoară afurisită, îi strigară rumînii* [țiganului] RĂDUL. RUSR. II 306. *Se luară după dînsul* [nāml. *după lup*] *cu chioțe și cu uideo* [mit Pfeifen und Johlen] ISPIR. LEG.² 79. — *A da cuiă cu ~ Jdn.* (schmähend fort)scheuchen, mit Schimpf und Schande fortjagen.

Ceia ce lipsește sub hu.. să va căuta sub u...

Cum văzu dar [lumea] pe hatmanul negru ca un bivoli și cu coarnele 'n cap, începu a-i da cu huideo FIL. CIOC. 235. *Să-l ții de rău.. sau să-i dai cu uideo* ISPIR. LEG.¹ I 147. — *Gr.* QU. auch *huidea'*, *hudeo'*, *huidu'*; MUNT. auch ohne *h-*.

huidui' (*a*), *prez.* -*due'sc* u. *hu'idu'tū*, *v. trans.* (schmähend fort)scheuchen, (mit Schimpf und Schande) fortjagen. *Un lachei galonat și mănūșat eși afară și ne huidui* CL. XIII 334.

huiuū'! siehe *uūū'!*

hulă *sf.*, *pl.* -*le*, 1. Schmähung *f.*, Lästerei. *Ce la ce.. va scrie.. hulă și ocară impropria cuiă* PRAV. IAȘI 1646 GCR. I 123. *Am auzit pre el grăind graiuri de hulă spre Moisi și spre D-zeū* BIBLIA 1688 Ap. 6, 11. *Incepură a băga multe hule asupra lui Ferhat în capul despotului* BALC. 101. *Maī bună e hula din satul tău decit lauda din satul strein* MAR. NUNTA 49. *De cele rele și de hulă* [vor Bösem und Schmählichem, Tadelnswertem] *să să ferească și celor bune și de laudă să urmeze* MSCR. ca. 1650 GCR. I 146. — 2. LM. bisw. A bscheu *m.* *Mircea.. numai hulă și*

ură își ridicase asupra-și prin năpăstuirile sale ODOB. MV. 1894, 48. *Nimic nu ne 'nsufla hulă ca poporul Ce dorește viața cu robia* BOLINT.¹ I 209. — *Et.* Ksl. *hu'la*.

hulburi' (*a*) siehe *volburi'* (*a*).

hule'nie *sf.* Lästerei *f.* Dos. VS. Sept. 14 (*cretici.. cariū birfa hulenie asupra Domnului Hs.*). — *Et.* Ksl. *hule'nie*.

huli' (*a*), *prez.* -*le'sc*, *v. trans.* schmähen, lästern. *Istoricii turci.. laudă slujbele ce el a făcut împărăției și hulesc pē ambițiosul și barbarul său dușman* BALC. 102. *De am jurat strîmb saū de am hilit în gîndul mieū* PS. RÎMN. 164 a. — *Et.* Ksl. *huli'ti*.

hul'pav siehe *hi'lpav*.

hul'pe etc. siehe *vu'lpē*.

hulpi' (*a să*), *prez.* *mă -pe'sc*, *v. refl.* MOLD. von Halmfrüchten, infolge übermässigen Regens im Frühjahr zu stark wachsen: wuchern D. TERM. — *Et.* Wahrsch. verw. mit *hi'lpav*.

hulta'n siehe *vu'ltur*.

hultenioală etc. siehe *vulturică*.

hultū'a'n etc. siehe *altō'a'n* etc.

hul'tur etc. siehe *vu'ltur* etc.

hulu'b *sm.* MOLD. = *porumb*: *Țaube f* (beiderlei Geschlechts); spez. *Täuberich m, fem.* -*lubitță*, *pl.* -*țe*, (weibliche) Taube; letzteres nach PANȚU auch *Täubling m* (Rus-

Das unter hu.. Fehlende suche man unter u...

sula), Art Pilz. — *Gr.* *hlu'b* (Drf.?) PP. MAR. INM. 258; ISTR. *golub*. — *Fem.* ISTR. *golubitță*, *pl.* -*țe*. — *Dem.* *huluba's*; BAN. *golumbel*, *pl.* -*be'i*. — *Et.* Klruss. *holub* bzw. kroat. *golub* u. magy. *galamb* = ksl. *galambi*.

Hulu'ba *npr. f.* Name, den man einer taubengrauen Kuh gibt ȘEZAT. III 16.

hulubărie *sf.* MOLD. = *porumbărie*: *Taubenschlag m.* *Ograda.. înlăuntrul careia se vedea o fintină cu roată și o hulubărie* GANE CL. X 333.

humă *sf.*, *pl.* -*me*, blauer Letten, Lehm (vgl. *hle'ū*). *La cimitir, il coboriră în patul rece de humă* SADOV. POV. 17. *In pămînt tare stă 'nțepenită Forma de humă arsă în foc* CL. V 329 (Schillers Glocke). *Humă de postăvărie* Walkererde MON. OF. 1875, 2262. — Wird von den Bauern u. a. als Tünche benutzt; daher scherzh. von der Schminke: *Aste tîrgovețe Ce se dau hojma cu humă* C. NGR. 224. — *Et.* Ngr. *χώρα* «Erde», bulg. *humă* «Walkererde».

humui' (*a*), *prez.* -*mue'sc*, *v. trans.* (mit blauem Letten) tünchen. *Călcă lut și lipi cupțiorul, il humui și-l griji* CREANGA CL. XI 214.

Hunedoara npr. f. Komitat (Hunyad) u. Ortschaft (Vajda-Hunyad) in Ungarn.

huni'e sf. MUNT. Trichter m QU. Din sus de barat-hanea la vale este ca o hunie vale strimta MSCR. 1715 ARH. ROM. II 40. — Et. Bulg. *huni'ja* = ngr. *χωνί*, türk. *huni'*.

hu'p! etc. siehe *ho'p!* etc.

hu'psana! interj. hopsa!, heisa! AL. OP. I 1654 u. 1736 (Clevetici (făcînd o piruetă). Hupsana!).

hur! interj., Ruf der Taube: gurr! Hur, hur, hur, Tătuca tăiatu-m'a, Hur, hur, hur PP. MOLD. COM.

hurda'ü etc. siehe *hirdä'ü*.

hurduca' (a), prez. -du'c, v. trans. MOLD. (stossend, ruckend, schnellend) schütteln, rütteln, bes. von Wagen. Bieții Engleji, hurducați în trăsura ce se legăna ca o barcă bătută de valuri GANE CL. XIV 286. Deci budăru 'n spate-și leagă Să-l hurduce la tot pasul și smîntina să s'aleagă SPER. AN. 1892 I 253. — Gr. Bisw. urd-. — Et. Verw. mit *hurduz-burduz!* (daher: *Hurducă-mi-se, Burducă-mi-se* PP. FRÎNCU MOȚÎI 182), viell. auch mit it. *urtare*, afrz. *hurter* etc. «stossen».

hurducătu'ra sf., pl. -ri!, MOLD. Schütteln n, Rütteln. Cînd aū auzit ezișorii hurducătura de la ușă și de pe la ferești SBIERA POV. 203 (der Bär wollte ins Haus dringen).

hurdui' (a) siehe *hurui' (a)*.

hurdu'z! siehe *burdu'z*.

hure'z siehe *cluhure'z*.

hurma' etc. siehe *curma'!* etc.

hurmu'z subst., ohne pl., 1. ~, LV. mǎrgăritar ~ (dünnwandige, leicht zerdrückbare, den echten Perlen mehr od. weniger ähnliche) unechte, Wachs-, Glasperlen (wogegen mǎrgele gewöhnliche Glasperlen). Șeseșirurî . . mǎrgăritar hurmuz Doc. 1669 REV. TOC. I 338. Mǎrgele de sticlă masivă (afară de cele zise hurmuz) MON. OF. 1875, 2266. Un fir de (LV. mǎrgăritar) ~ eine unechte Perle. — 2. Schneebere f (Symphoricarpus) PANȚU. — Gr. horm- Doc. 1745 Ș. INF., urm- PP. ȘEZĂT. I 113. — Et. Türk. *Hormu'z, Hurmu'z* «Ormus», Stadt am persischen Meerbusen, von wo die unechten Perlen nach Europa kamen.

hursu'z adj. mürriſch. Atita e de veselă și glumeață încît pre omul cel măi ursuz încă-l face să rîză BAR. HAL. VI 150. Un om nalt, spătos . . , cu mustăți lungi, un chip de arnăut vecinic hursuz și 'ncruntat VLAH. NUV. 180. — Gr. MUNT. TR. MOD. urs-. — Et. Türk. *ughursu'z* «unheilbringend».

hur'tă sf. MOLD. 1. cu hurta in Bausch und Bogen, en bloc: a vinde, a cumpăra c. cu hurta etw. in B. und B. verkaufen, kaufen. Dacă s'aū dat lucruri cu vurtă, în starea

precum se află, adecă fără numărare, măsurare și fără cîntărire COD. CAL. art. 1248. Dacă vreî un galben pe tot [orzul], îl iaū cu vurtă AL. OP. I 1544. — 2. POP. la ~ wie es eben kommt, ohne Wahl. Tu omorî pe toți la hurtă, fie ei săraci sau bogați, tu nu-î măi alegi SBIERA POV. 194. Popa . . nu prea știe multe; slujește cite trei liturghii pe zi și pomenește [pe morți] la hurtă CREANGĂ CL. XV 447. — Gr. Fast INV. vu'-. — Et. Poln. *hurtem*.

hurui'¹ (a), prez. hu'ruî, v. intr. 1. r ollen, rasseln, bes. von Wagen. [El] urmărea cu auzul huruitul fie-cărei trăsuri de pe stradă, pină ce se stîngea încetîșor în depărtare VLAH. NUV. 40. I-se părea une-orî c'aū scoborît-o în groapă ș'aude bulgării de pămînt huruindu-î pe capacul de sicriū 154. Prin pod, șoarecii huruiau [raschelten die Mäuse]; dăduse de nuci SADOV. POV. 105. — Gr. MUNT. ur-; ferner *hurdui'* BIBL. 1688 Nach. 3, 2 (Glasul . . carului ce hurduește). Vgl. auch *hîrii' (a)*. — Et. Lautnachahmend. — 2. MOLD. von Tauben: gurren, rucksen. — Et. hu'r!

hurui'² (a să), prez. mă hu'ruî, v. refl. TR. zusammen-, einstürzen QU. O casă care era să să hurue de veche RETEG. IV 54. — Gr. ~ RETEG. I. c., CIH., *hurliu' B, hulu' B*. POL.; CIH. auch u-. — Et. Vgl. serb. *urva'ti* «niederreißen».

huruitu'ra sf., pl. -ri!, (einmaliges) Rollen, Rasseln. Un fulger cit un balaur se zvircoli în sinul norilor . . ; noaptea-și reinchise întunericul, ș'o uruitură se prelungi în depărtare DELAVR. SULT. 168. — Et. a *hurui'*¹.

hu'ș! siehe *hi'ș!*

husa'r, INV. u. POP. -rî sm. Husar m. De toată oastea erau . . 40000, între cari erau 4000 de husari MIR. COST. LET.¹ I 256. — Et. Magy. *huszár*.

husăre'sc adj. Husaren-. [El] Tipa haîne husărești Și 'mbrăca călugărești AL. PP., Novac și Corbul.

hu'săș sm. TR. MOLD. ehem. österr. Zwanzigkreuzerstück: Zwanziger m. Dascălul . . cere cite trei husăși pe lună CREANGĂ CL. XIV 370. — Gr. TR. -soș QU. — Et. Magy. *huszas*.

hu'scă sf. TR. Buc. geformtes Stück Kochsalz: (Salz-)Stöckerl n. [Nași duc] preotulu' . . o găină, o huscă de sare și un șip de rachiū MAR. NAȘT. 179. — Et. Unbek.

hușni'tă siehe *haubi'tă*.

hu'soș siehe *hu'săș*.

hu'ste sf. pl. MOLD. POP. Bodensatz m, der nach dem Abkochen der sauren Kleiensuppe (boș de tărîțe) zurückbleibt. Ia-mă dă boș nestrecurat, Tot cu huște-amestecat MAR. SAT. 78. — Et. Vgl. russ. ruth. *gušča* (pl.).

huștiuliuc! *interj.* MOLD. POP. = *bildibic:* *p l u m p s!* *Dracul neavind ce-î face [omului], huștiuliuc! în iaz* [springt plumps! in den See] *și dă de știre lui Scaraoșchi* CREANGĂ CL. IX 456. *Boerii s'o cam chefuluit ș'ar putea foarte lesne să facă huștiuliuc [în iaz, und könnten . . plumpsen]* AL. OP. I 554.

hu'ța!, **u'ța!** *interj.* FAM. Ruf beim Schaukeln. *Huța, huța cu căruța Pin' la lelea Măriuța etc.* MAR. NAȘT. 342, Spruch, den man sagt, während man ein Kind auf den Knien schaukelt. *Uța, uța, căpitane, Uța, uța, Găitane* AL. OP. I 385 (Lied der Bauern, die den Găitan schaukeln). — *A da pc. huța, de-a huța* (BAR. *de-a huița*) Jdn. schaukeln, österr. hutschen. *N'ai vrea tu să vezi copiii-ți dîndu-se uța în șalvarii tăi?* DELAVR. IVȘV. 67. — Dazu FAM. *u't, uțu't* POL., *hui't* TR. WBB., *huțuțu't* TR. D. sn., pl. -țuri, -țuri, Schaukel f, österr. Hutsche. — Et. Lautnachahmend, vgl. *ha't, h'i't* u. deren Ableitungen.

huțai', *prez. huțăi', v. trans.* FAM. schaukeln, österr. hutschen. — *Gr. huțuța', prez. -țu't* MAR. NAȘT. 342 u. 347, *uța', uțuța'* POL., *uița', prez. ui't* B. POL. BAR.

huțina' (a) siehe *hițina'* (a).

huțuța' (a) siehe *huțai'* (a).

hututu'iū *adj.* MOLD. POP. schwachsinnig (?) QU. *O hututue de fătoiu, cepeleagă și proastă de cit dădea în gropi* GAZ. SĂT. XIV 454. — Et. Unbek.

huzdu'p! *interj.* hopp! RETEG. III 62 u. IV 27 (*din faină huzdup!* [sprang heraus] o pungă cu bani).

huzme't sn., pl. -țuri, İNV. A m t n. *Domnia ta . . l-ai miluit cu huzmet și boerie* FIL. Ctoc. 98. *De nu voiu împlini voința lui Ca-*

ragea, voiu fi depărtat din huzmet 133. — Bes. von jenen Aemtern, die mit aus bestimmten Abgaben fließenden Einkünften verbunden waren u. z. T. öffentlich versteigert wurden (Finanz-, Steuerpacht). *Să nu mai cerce lăcuiitorii nedreptăți și jafuri, dar nici huzmetucămării* [die Kämmerei, die die Einkünfte des Fürsten verwaltete] *să nu aibă sminteala* Doc. 1813 TEZ. II 365. *Bine ai voit Măria ta de ai hărăzit vistieriei huzmetul dijmăritului* 366. *Fanariotul . . cumpără . . mai în urmă huzmetul spătăriei* FIL. Ctoc. 20. — 2. Geschenk n an oberste Beamte der Türken RADU POP. MAG. IST. IV 23 u. 44 (*Constantin Vodă . . se nevoia ca să nu dea ochi cu Turcii cei mari . . dînd huzmeturi sute de pungi*). — Et. Türk. *huzme't*.

huzmeta'r sm. Beamte r m DELAVR. SULT. 165 (*goana ce dădea* [ei] *huzmetarilor* vîregi).

huzu'r *subst.*, ohne pl., FAM. Zustand dessen, der sich nicht anzustrengen braucht: Gemächlichkeit f, Behaglichkeit. *Pin' a nu mă mușca chiftirița ambiției . . trăiam cum trăiam — greu, dar în huzur* AL. CL. V 282. *Casa lui era plină stup de bogăție și cu muerea și copiii lui ducea o viață de huzur* [ein gemächliches Leben] URECHE LEG. 115. — Et. Türk. *huzu'r*.

huzuri' (a), *prez. -re'sc, v. intr.* gemächlich, behaglich leben. *Bărbatu-su bolește și ia huzurește, gătită ca o păpușă* NAD. NUV. I 181. *Opinca-î bună, săraca! Iți șede piciorul hodinit și la ger huzurești cu dînsa* [fühlst du dich behaglich darin] CREANGĂ CL. XIV 373. [*Nurorile lucrău.*] *Iară soacra huzurea de bine* [lebte gemächlich dahin] CREANGĂ CL. IX 284.

I

i¹ *pron.* siehe e'l.

i² *conj.* İNV. (Kanzleistil) und. *Privilegiurile . . mililor minăstirești i boerești* Doc. 1804 TEZ. II 333. *Luat-au și tunuri i prăfării și zaheraia tot ce au găsit* das. 175. — Daher noch LM. bisw. in scherzh. Nachahmung: *Arătînd cu dovezi i mărturii că tatăl său nu ar fi primit . . calul acel balan din zdelcă* AL. CL. VII 374. *Prinoasele aduse pentru uzurarea sufletului răposatului, precum: colaci, alămii, smochine, colivă i altele* IANOV CL. V 131. — Et. Ksl. i.

i³ *interj.* FAM. POP. Ausruf der Freude: hei!, o jol! *I! mămulica mea! Cînd te-ar auzi sfîntul, bine ne-ar merge nouă, fa hăi* AL. CL. III 245.

i¹ *pron.* siehe e'l.

i² *v.* siehe *fi'* (a) u. *vrea'* (a).

i³ = *hăi*, s. d.

ia'¹ *pron.* siehe e'l.

ia'² *v.* siehe *lua'* (a).

ia'³ *conj.*: ~ . . ~ entweder . . oder NECULCE LET.² II 396 (*să aducă răspuns cum a fi: ia pace, ia nepace*). — Et. Serb. alb. türk. *ja . . ja*.

ia'⁴ *interj.* 1. bei veranschaulichenden Gesten, etwa: sieh (st du), sehen Sie. *Te-ai dus copilaș, ia atitica* [so klein] *și te întorci mare și frumos* I. NGR. CL. VII 46 (der Sprecher zeigt bei dem Worte *ia* mit der Hand, wie klein der Angeredete war). *Nu știi tu că [femeile] au niște limbi — niște limbi ia așa de . . .* «*Jis! De te-a auzi vr'una, vai de wre-*

chile tale!» C. NGR. 197 (bei *ia* entsprechende Geste, um die Länge der Zungen zu zeigen), — 2. vor *imperat.* u. *conj.*, aufmunternd: .. doch (einmal). *Ioane! Ioane! Ia uită-te la mine de vezi ce frumoasă sint* FUND. 82. *Dinule! ia fă-te încoace* [komm doch mal her], *ștengarule* FIL. CLOC. 59. *De ce oare frate-meu m'a oprit să intru în această casă? .. Ia să vedem ce este îndăuntru!* FUND. 71. *Ia să usculțați pentru lumina de care zice mai sus că o au făcut D-zeu în zioa dentiūū* İNDR. 712. — Dem *imperat.* nachgestellt Dos. VS. Oct. 26 (*căutați ia cum vine călare cel Grec*). — Spez. in Fällen wie: *Și ia nu te potrive muerii și nu-i fă* [rochiū și altele cite cere], *că mai duci trăiū cu ia în casă?* [etwa: und wolltest du etwa dem Weibe nicht seinen Willen tun . . , so hättest du die Hölle im Hause] RĂDUL. RUST. II 55 *Ș'apoī ia să-l fi pus păcatul să se întreacă cu dedeochiul; căci baba și cu fiică-sa il umplea de bogdaprosti* [etwa: und hätte er sich etwa beikommen lassen, sich etwas herauszunehmen, so hätte . . ihn mit Schmähungen überhäuft] CREANGĂ GCR. II 349. — 3. FAM., das Folgende als nichts Auffälliges, Besonderes hinstellend, etwa: Gott!, ach! *De unde vii? «Ia din țirg»* woher kommst du? «Gott, ich war ein Bisschen ausgegangen.» *Cine ești? «Cine să fiū, mătușă? Ia o fată săracă, fără mamă și fără tată»* CREANGĂ CL. XI 214. *Nu știū eū pe Costică Buzdurug! N'am fost fațā cind l-au botezat? Era ia un băiat ca cēl-lalți* I. NGR. CL. III 76. *Na-ți imprumutul înapoi, căci noi nu avem trebuință de bani. Ia numai am vrut să dovedesc lui Petre cit ești de milostiv* CREANGĂ CL. XII 23 (Gott spricht). — Gr. FAM. oft mit dem anlautenden *a* des *imperat.* zusammengezogen: *ia'scultā, ia'uzi.* — Et. Wohl nicht lat. *ēja*, sondern alb. bulg. *ja*. Vgl. auch *ia'că, ia'n, ia'tā.*

ia'bra's siehe *abra's*.

ia'c sm. Elritze f (Cyprinus phoxinus) STAM. — Et. Unbek.

ia'că interj. 1. siehe *ia'că*. — 2. FAM. POP. ~! warum nicht gar!, na so was! *Te duci cite odată.. să-ți petreci cu fetițele din sat? «O.., lor nu le place cu minel!» Iacal și pentru ce?* CAR. MI. 30. *Îfi sint drag, Tițo? Nu mă 'nșeli? «Iacal Da n'o știaī?»* AL. OP. I 638. — 3. POP. (numai) ~ ce da . . auf einmal, da . . plötzlich. *Și tot mergind [ia] mai departe, numai iaca ce dă de un cuptor nelipit* CREANGĂ CL. XI 214. Geändert in *numai iatā ce* OP. II 35 u. 36. — Et. Nbf. von *ia'că*.

ia'că interj. siehe (da), seht (da), da ist, da sind. *Cătră tine, Doamne, strig cu multă frică, Iacă mă 'mpresoară pizmașiū* Dos. Ps. İN V. Ps. 27 Z. 2. *Dragile mamei . . , iacă mama și nu mai plingeți* POP.-BĂN. 98 *Eū știū firea*

omului [acestuiā] că de boerie nu este; iarā iacă [doch wohlan] l-oū boeri pentru voia dumilor voastre MIR. COSTIN GCR. I 199. *El a crezut că nu se poate și iacă poți* [und nun geht es doch!]/ COȘB. 66. *Prinde-l..!* «*Dacă eū aș avea porunca Măriei tale —*» *Iacă-ți poruncesc* [so befehle ich dir denn!]/ URECHE LEG. 214. — Gr. TR. -ca, zB. PALIA Gen. 18, 2 CCR. 53 (Și cind rădică ochii săi și căută, iaca înaintea lui trei bărbați stau); PP. TR. GCR. II 327 (*Iaca e 'ndesearā Și 'noptām prin țară*). So auch Dos. VS. Maiū 8 (*iaca maică-ta*). Mit folgd. *că* PALIA Gen. 18, 31 CCR. 55 (*iaca că am început a grāi cu Drumul*). — Et. Viell. *ia'* + *că*. So wurde es wenigstens LV. bisw. verstanden, wie die Trennung Dos. VS. Oct. 6 (*ia c'oūū muri*) u. sonst lehrt. Zur Nbf. *ia'ca* vgl. *da'ca* nb. *da'că*.

ia'cātā siehe *iatā*.

ia'd sn., pl. -duri, Hölle f. *Cela ce-l învence ispita, cade în năpaste și inghițitū va fi întru iadū* COD. STU. GCR. I 56. *Pre oamenii cei păcătoși . . ii va trimite în iad la muncile cele de veci* CHEIA İNȚ. GCR. I 238. — *Talpa ~ului* (wörtl. Grundbalken der Hölle) volkstümlicher Beiname der Mutter des Teufels. *Talpa iadului . . , mai ajunsā de cap decit toți draciū, zise atunci lui Scaraoachi . .* CREANGĂ CL. XII 26. Daher FAM. POP. von bösen Menschen, bes. Weibern: Höllebrand m, -drache. *Popa-ī talpa iadului* [ein Satansklav]: *m'a făcut încă și pe mine să mint* SLAVICĪ CL. V 26. *Auzi, talpa iadului? .. de un an de zile de cind m'am măritat, nu mai am zi bună* NAD. NUV. II 125 (von der Schwiegermutter). — 2. Feuer n Dos. VS. Sept. 26 (*Ioan să aprinzā iadul feredeuū, iar Prohor să pornească apa la feredeu*). — Gr. LV. (sec. 16/17) bisw. *a'd*, Belege siehe H. s. v. *ad*. — Et. Ksl. *adū*, wofür auch einmal *jadū* MYKL., viell. unter Einwirkung von *jadī* «Speise, Gift».

ia'dā siehe *a'd*.

ia'deș sn., pl. -șe, 1. Art Wettspiel, das dem deutschen Vielliebchenessen, dem frz. *j'y pense*-Spiel entspricht u. darin besteht, dass derjenige der heiden Wettenden, der vom andern einen Gegenstand erhält u. dabei nicht ~ ausruft, verliert Die Wette pflegt in der Weise eingegangen zu werden, dass die Wettenden die Enden des Schlüsselbeins eines Huhnes fassen, daran ziehen, bis es bricht, u. ~ rufen. *De cind am pus edeș amindoi, n'am cap să mă odihnesc* AL. OP. I 1020. Daher: — 2. Schlüsselbein n des Huhns. *Osul de la pieptul găiniū (eleșul) tras de doi, la care rămîne hirlēțul în minā, are să-l îngroape pe cellalt* ȘEZAT. I 152. — Gr. MOLD. auch *a'd-*. — Et. Türk. *ja'dest*, gew. -des «ich denke dran». Wegen -ș vgl. *jad-daș* «Erinnerung».

iaeciniță *sf.* Eierspeise *f* Dos. VS. Apr. 23 (*și-ți voi aduce o iaeciniță bună*). — Et. Poln. *jajecznică*, russ. *jaičnica*.

ia'gă siehe *ola'gă*.

ia'gher, *-găr sm.* ehem. Jäger *m* (Waffengattung) QU. *Un maior cu 300 de iagheri* VĂCAR. IIO. TEZ. II 281. — Et. Deutsch.

ia'gmaladisi' (*a*), *prez. -se'sc, v. trans. pl.* *lunden* DUM. Ș. INFL. (*Tătarii . . aū ia'gmaladisit urdia*); HRIST. Ș. INFL. (*să dea foc și să robească și să ia'gmaladisească*). — Et. Türk. *jagmalama'k*, Aor. *-lady'm*.

ia'go'd *sm.* = *agud, dud*: Maulbeerbaum *m* (*Morus*) BR. — Et. Slav. *ja'goda* «Beere».

ia'hni'e *sf.* Art türkisches Gericht aus gedämpftem Hackfleisch. *Aduseră mai multe vase . . pline cu ia'hniū, cu plachiū, cu moran* FIL. Ctoc. 157. — Gr. QU. auch *ehnea'*, *ihnea'*, *iacni'e*. — Dem. *ihnelu'ță* C. NGR. CL. III 47. — Et. Türk. *jahni'* ZENKER 959 b.

ia'l-agasi' siehe *e'l-agasi'*.

iale'i ! siehe *ele'i*!

ia'loviță *sf., pl. -țe*, MOLD. in Herden auf Weidemast gestellte, zum Schlachten bestimmte Kuh: *fette, Mastkuh*. *La un cîrd de boi său de ia'lovițe trebuesc trei oameni* DRĂGH. IC. 18. — Bildete ehem. ein beliebtes Steuerobjekt: *Să fie în pace și de sulgiū și de chile și de ia'lovițe și de berbeci* DOC. MOLD. 1717 URIC. III 50. — Gr. *-Iomiță* PP. RÎMN.-SĂRAT SEV. NUNTA 100. — Als topographischer Name *ia'lomița, dem. Ialomicioara*. — Et. Slav. *ja'lovica*.

ia'mă *sf.* FAM.: *a da, a face iama unui lucru, în c. sich über etw. hermachen, es zur Beute machen*. *După ce toată gloata dădu iama la dînsa [năml. la plăcînti]* RĂDUL. RUST. II 238. *Ca un prost te-am lăsat să dai iama în averea mea* AL. OP. I 1264. *Armele după ce iama cite aū fost le-aū făcut [Turcii]* BELD. ETER. 91. *Știaū măcelariū . . de frica iamei ce putea face vel aga* URECHE LEG. 350 (*der Aga konfiszierte schlechte Ware*). — Et. Türk. *jaghma' etme'k* ZENKER 963 a, REDH. 2 2204 a.

ia'ma'c, ema'c *sm.* LV. *Gehilfe m.* So von neu angeworbenen, zur Vervollständigung einer Garnison dienenden Soldaten COGĂLN. LET. 3 III 253 flg.; von Leuten, die kein selbständiges Gewerbe haben, sondern bei anderen Gewerbsleuten dienen DOC. 1802 u. 1814 TEZ. II 312 flg. u. 385; von Hilfsschreibern FIL. Ctoc. 44 flg. — Et. Türk. *jama'k*.

ia'ma'ș siehe *ima'ș*.

ia'mblă etc. siehe *blă'm*.

iamurlu'c *sn., pl. -ce*, LV. *Regenmantel m* *Dulămi, mintene, giubele, iamurluce* DOC. 1791 Ș. INFL. — Gr. Auch *em-, im-*. — Et. Türk. *jamurlu'k*.

ia'n *interj.* 1. = *ia⁴*: *. . doch (einmal)*. *Îanî să auzim pre Daniil MĂRG.³ 129 a. La biserică mergi din Paști în Paști. Așa cauți tu de suflet? «Îan tacî, măi femeie, că biserică-î în inima omului»* CREANGĂ CL. XIV 371. *Îan privește ce frumos e [giuvaerul]* XEN. BRAZI 212. *Îan spune-mî: de mult ai sosit la Iași?* AL. CL. IV 306. *Îan ascultă [hör' mal], Petcule, găsesc că ginere-tău te ia cam peste picior* 309. — Gr. LV. *ianî* (dass so u. nicht *ia'ni* zu lesen, zeigt zB. *ианъ Мохъ* HC. I 369), ferner *ia'ne* AP. VOR. AP. 22, 13, MSCR. sec. 17. GCR. I 85; MOLD. TR. auch *e'n*, so schon DIV. 5 b u. 16 b. — 2. ~ *că* = *iată că*: siehe da AL. PP. öfters, zB. 55 (*Cînd la urma tutoror Ian că venea . . Dolca*); 134 (*La gura Siretului . . Ian, mare, că s'a ivit Un caic*). — Et. Aehnliche Laute zeigen lat. *en*, gr. *ηνί* (woraus nach DIEZ Gr.⁴ II 466 sizil. *ani*), poln. *ano, anu*, nordserb. *ano, slav. na, magy. ne, ni, deutsch nu, na*, die alle die gleiche od. verwandte Bedtg. haben. Viell. ist übrigens ~ aus *ia* u. *ni* zusammengesetzt u. ersteres = *ia⁴*.

iangi'n *sn., pl. -nuri*, LV. (*sec. 18*) *Feuersbrunst f.* *Finul fiind lucru ce poate pricinui primejdie de iangînuri* DOC. 1794 Ș. INFL. — Et. Türk. *jangy'n*.

iangingi'ū *sm.* *Brandstifter m* BELD. ETER. LET. 3 III 413 (*Năpăstuind că-s cu toți al [sic] Iaș ulu' iangingii*); 433 *İangingii se trăsese căci chip de stîns [focul] nu era*. — Et. Türk. *jangyn'gi*.

ia'nî siehe *ia'n*.

ianice'r, *gew. en-, inv. u. pop. -riū sm.* *Janitschar m.* *Opt cîhodari și ianiceri împărătești îl insoțeau pretutindenî* ODOB. D. CH. 1886, 22. *Lumea se înspăimîntase crezîndu-se în timpul enicerilor* AL. CL. III 58. — Gr. QU. bisw. *in-*; so auch die Ableitungen. Et. Türk. *jeni' çeri'*, woraus slav. *jani'a-rinū* etc.

ianice'rcă *sf., pl. -ce*, *Janitscharenflinte f* NECULCE LET. 3 II 327 (*inicercele Turcilor erau mai lungi și de fier mai bun și băteau mai departe decît flintele*). — Et. Poln. *janczarka*.

ianicere'sc *adj.* *Janitscharen-. Oamenî voînici pedestri . . cu haîne inicerești îmbracați* MSCR. 1715 ARH. ROM. II 14. — Et. *ianice'r*.

ianiceri'me *sf.* *Janitscharenvolk n.* *Spre a-î pregăti la recrutarea ianicerimii* BALC. Ș. INFL.

İanuarie *npr. m.* *Januar m: în luna lui ~ im J.* — Gr. LV. *Ghena'rie*, bisw. *Ghenua'rie*; INV. *Ghena'ri(ū)*; ferner *Ghenua'riū* N. TEST. 1648, Titel, *Ghena'riū* Ș. TAINE 302; LM. auch *-a'ri(ū)*; MAC. *İina'r*. — Et. Ksl. *ijanua'rii, gena'ri, genua'rii, genna'rii* = gr. *Ἰανουάριος, Γενναίριος*.

Stein wächst kein Moos Z. IV 628. — Gr. bătr- PP. FRÎNCU MOŢII 96.

îmbe siehe *a'mbi*.

îmbelciuga't *adj.* MUNT. POP. von Hörnern, so gegeneinander gebogen, dass sie gleichsam einen Ring bilden: ringförmig. *O vacă . . coarnele cam îmbelciugate înăuntru* MON. OF. 1878, 4745. — Gr. belci- TEOD. PP. 148.

îmbelşuga're *sf.* Segen *m*, Ueberfluss, Fülle *f.* *De mică cunoştă numai bogată 'mbelşugare Şi nu ştii lipsa vieţii cum arde* I. NGR. CL. IV 90. *Păsări călătoare care . . toamna se duc în ţările călduroase unde-şi pot găsi nutreţul trebuitorii cu îmbelşugare* [in Fülle, reichlich] INV. COP. 1878, 36. — Gr. MUNT. auch -bilş-; MOLD. POP. *îmbelş-* (gespr. *înghyelş-*); LV. -bivş-; ferner *bilş-* BĂLC. 554.

îmbelşuga't *adj.* Ueberfluss habend, in Ueberfluss vorhanden, reichlich. *Bombonica, multămită fiţei îmbielşugate* [der ergiebigen Brust] *a Anicăi, avea obrazul grăsuţ NAD. NUV. I 9. O hrană bună şi îmbelşugată* ION. CAL. 1. — Gr. MUNT. auch -bilş-; MOLD. POP. *îmbelş-* (gespr. *înghyelş-*); *bişug't* DIV. 15 a.

îmbelşugăto'r *adj.* ergiebig, reich POL.; GAZ. SĂT. XIV 466 (*Sorgo zăhăros dă un furaj foarte îmbelşugător*).

îmberdosi't *adj.*: *de c. mit et w. überladen, überhäuft* FILIP. DASC. 126 (*să vie fătarea [oilor] într'un timp în care . . nu ne aflăm îmberdosiţi de multe lucruri*). — Et. Schwerlich zu deutsch *Bürde*.

îmbezna' (*a*) *v. trans.* (in den Abgrund) stürzen ANT. DID. 69 (*pentru aceia l-a îmbeznat D-zeu [pre inger] întru prăpăstiile iadului*).

îmbi siehe *a'mbi*.

îmbia' (*a*), *prez.* -bi'ld, I. *v. trans.* 1. LV. u. POP. = *a îndemna, a invita*: auffordern, einladen. *Cine va îmbia pe slugă . . să se despartă de stăpin* INDR. 473. *Nu grăbi a şedeia la locul de sus pînă cînd nu te vor îmbia* CĂR. PRE SC. CCR. 130, nach Luc. 14, 8. *Te rog şi te 'mbiî: leapădă-ţi plîsul* DOS. VS. Ian. 27. *Căprariul n'au aşteptat să-l măi îmbie şi a doia oară* SBIERA POV. 151. Danach auch ODOB. MV. 1894, 59 (*Ostaşii, . . îmbiaşi [angespornt] de învierşunata vitejiei a acelei . . mueri*). — 2. Tr. *pc. cu c. Jdm. etw. anbieten. Primeşte cu ce te îmbiem, că te îmbiem cu inimă curată* RETEG. I 75. *Mîndra mă 'mbia cu gură [bot mir Küsse an]* MAR. SAT. 102. *Nu-î prea venea la socoteală îmbiarea [das Anerbieten] Fătului-babei* SBIERA POV. 141. *Ei . . îmbiară pe flecău cu fata babei* sie trugen dem Burschen die Tochter der Alten an, schlugen ihm . . vor 215. So auch BĂLC. 474 (*domnul îi îmbiază [sic] cu uitare*

şi cu o ertare deplină [bietet ihnen Verges; sen . . an]). — II. *a să ~ Tr.* sich anbieten -să . . sich er bieten zu . . *Batăr ai tu patru boi, Nu mă 'mbiî noră la voi* PP. CL. IV 267. *Am aflat un alt om carele să imbie ca să-ţi slujască întocmai cu atîta rîvnă* BAR. HAL. VIII 71. — Et. Anscheinend Erbwort, doch stimmt lautlich weder *invîto, -ăre*, das übrigens auch als *invîta* erhalten ist, noch **invîto, -ăre* (it. *invviare*, frz. *envoyer* etc.).

îmbia'lă *sf., pl.* -bie'li, LV. Aufforderung *f*, Einladung; Tr. Anerbieten *n*. *Nu imbla sîrînd din scaun în scaun, fără numai cînd va fi cu . . imbiata acelor de acolo* INDR. 431 (zum Priester). *Vină de te pune pe calcul esta la mine . . «Mulţumesc . . pentru imbială»* SBIERA POV. 234.

îmbielşuga're etc. siehe *îmbelşuga're* etc.

îmbina' (*a*), *prez.* -bi'n, *v. trans.* (zusammen)fügen, verbinden, vereinigen (Ggs. *a dezbină*). *Un lemn îmbină [verbindet] cele 2 urechi ale piscului* LIT. [Ē] *mi-l apucă [pe Barbă-Cot] de barbă . . crapă virful unui stejar şi-î viră barba în crăpătura lui, apoi lăsă să se imbine lemnul cum a fost* RETEG. III 64. *Do 'napoia urechilor [ghionoaia pestriţă] are o pată lungăreaţă neagră care se 'mbină c'o dungă măi îngustă [der in einen . . Streifen übergeht]* MAR. ORN. I 77. *Omul . . Visuri de visuri leagă, imbină* BODNĂR. CL. I 118. *Sprîncene ~te* ineinander übergehende Augenbrauen; gelten beim Volke als schön. — Gr. *Prez.* -ne'z MSCR. sec. 18. GCR. II 22 — Et. Lat. **imbino, -ăre*, zu *binus* «je zwei», vgl. *combino*.

îmbi'r *subst.* INV. = *ghimber*: Ingwer *m*. *Imbir, scoarţă dulce [Zimmt], piper* NEC. COST. LET.² I 406. — Et. Poln. *imbir*, russ. *inbîrû*.

îmbirliga't *adj.* = *birligat* QU. *Şi venea [vişelul] . . cu coada îmbirligată, cu botul întins* VLAH. IC. 31.

îmbiserica' (*a*), *prez.* -ce'z, u. -ci' (*a*), *prez.-ce'sc, v. trans.* (bis.) in die Kirchengemeinde aufnehmen MAR. NAŞT. 285 fig.e *Terminus des Taufrituals: Îmbisericează-se robul (roaba) lui D-zeu* N. . . 286.

îmbixi't *adj.*: *de c.* von etw. in seinen Zwischenräumen dicht erfüllt, durchdrungen. *Barba şi mustăţile . . imbixite de cenuşe [de la lulea]* DELAVR. H. 2831. *Măi binle-aş fi lăsat [năml. haînele] imbixite de pra, şi zdrenţaroase* DELAVR. PAR. 223. *O perniţă . . Bixită cu pietre scumpe* ein Polster, in dessen Wolle zahllose Edelsteine lagen TEOD. PP. 521. *Aer ~ de praf, de fum* stauberfüllte, rauchgeschwängerte Luft; *absol.*: *aer ~ dicke, Schwüle* Luft, *păr ~ fettiges Haar*. — Gr. MOLD. *bixi't*. — Et. Unbek.; vgl. *bucşi't*. Dasselbe

Wort dürfte *a să (im)begsi'* «sich in die Seite stossen» FRNCU MOȚII 98 sein.

imbla' (a) siehe *umbia'* (a).

imblăci' (a) siehe *imblăti'* (a).

imblăci'ü sn., pl. -ci'i, älter -ci'e, Dreschflegel *m. Griul nu-l bagă în jitnișe pină nu-l curățesc cu 'mblăcie într'are* DOS. VS. Fevr. 5. — MUNT. TR. auch als Pluraletantum gebraucht: *Fratele lor cel mic imblătește, nu cu imblăci' RETEG. IV 77.* — Gr. MOLD. MOD. auch *umbl-*, ferner *mă-* MUNT. QU., *blă-* POEN. — Et. Zu ksl. *mlati'ti* «dreschen».

imblăni' (a), prez. *-ne'sc, v. trans.* MUNT. = *a blăni 1. Capoate.. de felurite ștofe, care imblănite, care cusute cu fir* ODOB. MV. 1894, 79.

imblăti' (a), prez. *-te'sc, v. trans.* mit dem Dreschflegel dreschen (wogegen *a treera* mit Pferden od. Maschine dreschen). *Cu ce hrană te hrănești De niči vara nu muncești Niči iarna nu imblătești?* AL. PP. 314. — FAM. = prügeln. *Au început acei trei frați să imblătească în băta iapa* [auf die .. Stute loszudreschen] SIERA POV. 165. — Gr. MOLD. bisw. *im-*, *umblăci'* QU. — Et. Ksl. *mlati'ti*, woher auch *imblăci'u u. mlăti'ș*.

imblătoa're siehe *umblătoa're*.

imblăzni' (a) siehe *săblăzni'* (a).

imblet siehe *u'mblet*.

imblinzi' (a), prez. *-ze'sc, v. trans. 1.* sanft, mild machen, besänftigen, beschwichtigen; *a să ~ sanft, mild werden etc. Ianuș.. Glasu și imblinzește* AL. PP. 66. *Vremea se imblinzise* das Wetter war mild geworden XEN. BRAZI 141. *Imblinzi-tu-l-au domnul zicind că .. ei n'or petrece niči un rău* AXINTE LET.² II 151. — 2. *un animal* ein Tier zahm machen, zähmen, fig. kirre machen; *a să ~ zahm, fig. kirre werden. Strămoșii noștri aveau obiceiū de a imblinzi șoimū și a-ī deprinde la vīnat* AL. PP. 60.

imboboci' (a), prez. *-ce'sc, v. intr.* (Blüten-) Knospen bekommen, knospen, im Aufblühen sein; *~t knospend. N'ai fi rupt fără de vreme crinul cel imbobocit* CON. D. — Fig.: *O fată 'mbobocită* AL. PP. 48.

imbodoli' (a), prez. *-le'sc, v. trans.* MOLD. FAM. *pc. pe față* Jdm. das Gesicht bis auf die Augen einhüllen, dann überh. ein-, vermmumen. *Pepelea, imbrăcīndu-se în hăinele miresei, s'au imbodolit bine pe față* SIERA POV. 21. *Imbodoliți în surtuțe și jachete, croște nu pe măsura lor* C. NGR. CL. I 106. — Et. Unbek.; vgl. *imbolboji'* (a) u. *imbaldori'* (a).

imbogăți' (a), prez. *-je'sc, v. trans.* reich machen, bereichern; *a să ~ reich werden, sich bereichern. Când ne ajută*

D-zeū.. și de în sărăcie elu-ne' imbogățește COR. CAZ. I GCR. I 27. *Nu te teme cīnd se imbogățește omul* PS. BELGR. PS. 48, 16 das. 155. — Gr. *bog-* THEOD. PP. 539.

imboi' (a să) *v. refl.* sich überstürzen (?) PP. TEL. ȘEZĂT. IV 131 (*Stincile se despica, de pe coastă se 'mboia*). — Et. Unbek.; vgl. *de-a 'mboișul* «stürzend» COM. OLT.

imbojora' (a) siehe *imbujora'* (a).

imbolboji' (a), prez. *-je'sc, v. trans.* = *a imbodoli* DELAVR. SULT. 8 (*Toate cele sfinte sīnt imbolbojite în mănuchi de busuioc și siminoc din Vinerea patimilor*). — Gr. *imboboroji'* POL., *imbroboroji'* ISPIR. BSG. 91 (*umbia cu gītul imbroboroji*), *imbloji'* B. — Et. Unbek.

imboldea'lă sf., pl. -de'li, Gedränge f GHICA 435 (*Mă învīrteam prin St. James's Square.., împins încotro mă ducea imboldeala*).

imboldi' (a), prez. *-de'sc, I. v. trans. 1.* stacheln, stossen MSCR. 1747 GCR. II 41 (*l-au imboldit cu toiagul del-au deșteptat*). — 2. *fig. anstacheln, -spornen, -treiben. Purceseiū ca un duh de spaimă, imboldit de fierbinteala frigurilor* C. NGR. 59, — 3. = *a imbulzi: drängen* BĂLC. 166 (*o gbată.. îndesată.., împingīndu-se, imboldīndu-se, strīvīndu-se unū într'alți*). — Gr. *boldi'* (= 1) BAR. HAL. V 100, (= 2) NĂSTUREL GCR. I 132. — II. *a să ~ la cn. Jdm. anstieren* BODN. CL. IV 323 ([*el*] *se imboldi* [geschr. -*gi*] *citeva momente la ia*). Vgl. *boldi'* (a).

imboldori' (a), prez. *-re'sc, v. trans.* = *a imbodoli: ver-, einmūmmen* VICIU 54 (*Ce te imboldorești așa, ori [=oare] fi-ī frică că amī ingheți?*). — Et. Unbek.

imbolmoji' (a) siehe *bălmuji'* (a).

imbolnăvi' (a) siehe *bolnăvi'* (a).

imbotfora' (a), prez. *-re-z, v. trans. (neol.)* mit Kanonenstiefeln bekleiden. *Nicolai.. se legăna dirz pe picioarele sale imbotforate* GANE CL. VIII 99.

imbrăca' (a), prez. *-bra'c, v. trans. 1. pc.* *cu c. Jdn. mit etw. bekleiden, Jdm. etw. anziehen; pc. Jdn. ankleiden, -ziehen* (Ggs. *a dezbrăca*); *o odae etc. cu c. ein Zimmer etc. mit etw. ausschlagen, lapezieren. Obiceiū era ca.. cel intīiū user.. să imbrace pe domn cu caftan* AL. PP. 148. *Cīndu-te-am văzut.. dezbrăcat și te-am imbrăcat?* COR. TETR. Matth. 25, 38. *Flacăările imbrăcară toate ferestrele într'o clipită* [hüllten .. ein] CL. III 117. *Un caic.. Cu postav roș imbrăcat* AL. PP. 124. — 2. *o haină* ein Kleid anziehen, -legen, sich darein kleiden (Ggs. *a dezbrăca*). [*El*] *șipa haine husărești Și 'mbrăca călugărești* AL. BP., Novac și Corbul. *Șesurile intīnse, în lumina lunii, imbrăcaū tonurī*

viorii [nahmen..an] SADOV. POV. 178. — 3. o dare pe mai multe fețe, în mai multe luni eine Steuer auf mehrere Individuen, Monate verteilen NEC. COSTIN LET.² II 74; NECULGE das. 216 (și cite [hîrtii] n'au îmbrăcat pre fețe, le-au dat năpăști prin sate); 301. — Et. Zu lat. braca «Hose», vgl. bracatus «behost».

îmbrăcămînte sf., c. obl. ~, art. -tei, pl. (selten) -ți, Kleidung f. Pinza trebuitoare pentru îmbrăcămîntea bărbaților și a copiilor AL. PP. 139. Și-și luară fiu lui Israil .. îmbrăcămîntile lor de la muntele lui Horiv BIBL. 1688 Ex. 33, 6. — Gr. Lv. -mînt sn., pl. -mînte, zB. Dos. VS. Dech. 12 (îmbrăcămîntul lui era de păr); gew. pl., zB. VARL. CAZ. 132 (aŭ nu este sufletul mai mare decît hrana și trupul decît îmbrăcămîntele?).

îmbrăcătura sf., pl. -ri, (einmaliges) Ankleiden, -ziehen. Trecu, cît o fi trecut, vreme la mijloc, ca de-o îmbrăcătura de femeie BOGD. POV. 226.

îmbrățișa' (a), prez. -șez, v. trans. 1. u m armen. Alergă întru timpinarea lui și îmbrățișîndu-l îl sărută BIBLIA 1688 Gen. 29, 13. — 2. un traiu, o lege etc. eine Lebensweise, einen Glauben etc. annehmen. De voe și cu toată inima îmbrățișază [el] viața ca aceia [năml. zeitlebens eingeschlossen zu bleiben] aŭ ba? INDR. 620. Iafa îmbrățișase legea lui Mahomet GHICA 497. — Gr. MOLD. MOD. -țoșă' (vgl. MOLD. înfățoșă' = înfățișă').

îmbrebenă' (a), prez. -nez, v. trans. MUNT. cu florî etc. mit Blumen etc. behängen QU. Neapole și fetele lui zglobii și zvăpăate, .. cu pletele îmbrebenate cu micșunele DELAVR. IVȘV. 127. Să-ți vadă fagu 'ncărcat Și de arme 'mbrebenat TEOD. PP. 501. — Et. brebene «Lerchensporn», Kletterpflanze, die auf alten Gemäuer zierliche Girlanden bildet.

îmbrezăia' (a) v. trans. wie eine brezae (s. d.) aufputzen JIP. OPINC. 132 ([femeile sulemenite] par'că-s niște paparude 'mbrezăiate).

îmbrîncătu'ră sf., pl. -ri, Stoss m, mit dem man Jdn. unsanft entfernt, Schupp C. NGR. 20 (o îmbrîncătura aruncă pe ucigaș pe o canapea); PANN CL. V 366 (Glumele numai cu gura, Iar nu și cu 'mbrîncătura). — Et. Zu brîncă, woher auch brînciŭ u. a îmbrînci'.

îmbrînci' (a), prez. -ce'se, v. trans.: pc. Jdn. stossen, um ihn zu entfernen, schupp(s)en. Pe scări îl îmbrîncea și la moarte îl ducea AL. PP. 204. Candian îmbrînci ușa salonului [stiess..auf] DELAVR. PAR. 59. — Gr. brînci' im Verse CL. VIII 334.

îmbrînzî' (a), prez. -ze'se, v. trans. mit Schafkäse versetzen CREANGĂ D. (mămăligă îmbrînzită).

împrobodea'lă sf., pl. -de'li, Kopfhülle f einer Frau. Scofină acele împrobodeli ce le dau înfățișarea unor femei eșite din haremurile turcești FIL. CIOC. 170. — Gr. -dea' MAR. NUNTA 767.

împrobodi' (a), prez. -de'so, MOLD. auch -bro'bod (7 să -de), v. trans. 1. pc. Jdm. (bes. einer Frau) den Kopf, ihn ein-, verhüllen. Trei femei împrobodite la cap cu tulpănurî albe FIL. CIOC. 170. O țară jalnică, pentru ce fața ț'e împrobodită? BĂLC. 555. — Uebertragen: O noapte neagră începu să împrobode firmamentul GANE CL. I 265. Un nor de fum imî împrobodi un moment vederile CL. XIII 44. — 2. fig. FAM. pc. Jdm. ein X für ein U, ihm etw. weis machen. Mi-î sucesc eu, lasă, și mi-î învîrtesc Și-î împrobod, lasă, cum nici nu gîndesc SPER. AN. 1892 I 267. — Gr. brob- COST., prob- POL., împropodî' B. POEN.

îmbrohoroji' (a) siehe Imbolhoji' (a).

îmbroho'r sm. ehem. Stallmeister m des Sultans: buiŭc-~, cuciuŭc-~ Ober-, Unterst. Turcul. începu a trimite la capugii, peșche-gii și îmbrohori împărătești ca să-î ceară capul lui [Caragea] FIL. CIOC. 190. — Gr. QU. auch (i)miraho'r, ferner imbriho'r PP. Ș. INFL.—Et. Türk. (e)mir-aho'r, im(b)roh'o'r.

îmbuca' (a), prez. -bu'c, v. trans. 1. c. etw. bissenweise in den Mund stecken, absol. bissenweise essen, einen Bissen tun, etwas zu sich nehmen. Sandu..., bătut de gînduri, îmbuca rar POP.-BAN. 36. N'apucăiŭ să 'mbuc odată [din mălaiŭ] AL. PP. 259. Vinătorul nu află alt adăpost spre a îmbuca.. decît umbra căruței sale ODOB. Ps. 11. Săracă oae., Cum s'așin lupii la pîndă .să te 'mbuce [um dich zu verschlingen] AL. CL. I 296.—

2. LM. un instrument muzical ein Musikinstrument an den Mund, an die Lippen setzen. Anghel., îmbucînd cornetul său., sună o fanfură răsunătoare AL. CL. VIII 41.—

3. (tehn.) un lucru în, cu altul zwei Dinge mit ihren entsprechend geformten Enden ineinander stecken, aneinander schliessen, bes. so, dass sie unmerklich ineinander übergehen, ein Ganzes zu bilden scheinen. O coadă de sapă lungă și avînd în vîrf o cîstură.. îmbu'ată în coadă [eine in den Stiel eingelassene Klinge] ION. CAL. 81. Cîte lucruri se întîmplaseră de atunci! Și cit de bine le îmbuca vremea unele într'altel [liess sie.. ineinander eingreifen] ZAMF. LN. 116. Mineru [cuțitului] era cu flori arse și c'o linie care trebuia să se îmbuce cu linia arsă ce mergea pînă la vîrfu tecii [die sich an die.. Linie anschliessen, in sie übergehen musste] RĂDUL. RUST. II 277. Un mod de a se îmbuca cunoștințele vechi cu cele noi [an..unmittelbar

anzuknüpfen] VLAH. GV. 132. — Et. Lat. *imbucco, -āre, zu bucca «Mund».

imbucăți' (a), prez. -țesc, v. trans. bisw. = a bucăți: zerstücke(1)n. *Linia norocului [de pe palmă] imbucătită tăia în mai multe părți linia vieții* OLLAN. CL. XVIII 132. — Gr. -cătăți' SUȚU NOȚ. 84.

imbucătură sf., pl. -ri, Bissen m. *Mınca ce minca, dar părea că aruncă la spate, căci nu-î mergea la inimă nici o imbucătură* FUND. 61. [*Grangurul*] este socolit în Franța ca una din cele mai delicate imbucături ornitologice ODOB. Ps. 31. — Gr. Tr. buc-. — Et. a imbuca'.

imbucura' (a), prez. -bu'cur, Tr. = a bucura: I. v. trans. erfreuen. *Pe toți i-au imbucurat [ia], La toți bani bine le-au dat* MSCR. 1818 GCR II 226. — II. a să ~ sich freuen, erfreuen. [*Curteni*] nu să putea. . . imbucura din destul pentru scăparea fiicei RETEG. IV 49. *Bătrini* avea la cine să să imbucure, pe cine să sărute das. 36.

imbue'stru siehe bu'stru.

imbufna' (a să), prez. mă -ne'z, v. refl. MUNT. FAM. das Maul hängen lassen, zu maulen, schmollen anfangen; ~t maulend, schmollend. *O atmosferă grea. . . umplea sala. Multe cucoane se cam imbufnaseră și nu lua de la nas batistele cu odicolor* TEL. SCH. 50. «*Ci bea, muere*», o imbie [el]. *Ia stă 'mbufnată și nu vrea* RĂDEL. RUST. I 119. — Et. Wohl zu bufnă «Eule» (siehe bufniță).

imbuiba' (a), prez. -bu'ib, v. trans.: pc. cu c. Jdm. den Bauch mit etw. füllen, ihn vollstopfen. *Amești de băuturi și imbuibați de grasele mîncări orientale* FIL. CIOC. 158. — Fig.: *Vorbe [populare] pe care. . . nu le știe, imbuibat fiind de neologizme* CL. VIII 80. — Et. Unbek.

imbuibăcio's adj. üppig Dos. VS. Dech. 16 (*mesele cele cu cheltuele scumpe și 'mbuibăcioae*).

imbujora' (a), prez. -re'z, v. trans. (wie eine Pfingstrose) dunkelrot färben, röten. *Chipul ei uricios, cu niște obraji mari și 'mbujorați* VLAH. NUV. 18. *Soarele se ivea roș imbujorat de după deal* NAD. NUV. I 153. — Gr. MOLD. auch -boj-.

imbulzeală sf., pl. -ze'll, Gedränge n, Drängen, Drang m. *La întrebarea lui Mihai ce însemna această imbulzeală, Lazaro răspunse că este publicul care ese din teatru* I. NGR. CL. VII 11. *Opera lui . . n'a fost niciodată atât de vestită încît . . sub imbulzeala vestei să fie tilmăci și în românește* CL. VII 327. *Din cauza imbulzelei de materie [wegen Ueberhäufung mit Stoff] sintem nevoiți să aminăm . . continuarea romanu-*

lui . . Lit. *Păejini* [Spinnewebe] care, prin colțuri mai ales, erau în mare imbulzeală [in dichten Haufen standen] TEL. SCH. 12.

imbulzi' (a), prez. -ze'sc, v. trans. drängen. *Sîngele i-se imbulzi spre cap* CL. XV 439. *Cînd il imbulzita pre el poporul als das Volk sich an ihn drängte* EV. 1894 Luc. 5, 1. *Tipografia . . a fost imbulzită cu multe lucrări [mit Arbeit überhäuft]* ȘEZĂT. I 176. — Gr. bulzi' MIR. COSTIN LET.⁴ I 232, NEC. COSTIN LET.³ I 74; -Idi' (viell. -lzi' zu lesen, falls nicht Mischform von ~ u. imboldi') DION. TEZ. II 176 u. 208. — Et. bu'lz.

imbumba' (a), prez. -bu'mb, v. trans. 1. mit Knöpfen besetzen PP. MAR. NUNTA 607. (*Zadii răsfațate, Cirpe împănate, Cojoace 'mbumbate*). — 2. zu knöpfen. *Se scoală confuz și-și imbumbă surtucul* SLAVICI CL. VIII 422. — Gr. MOLD. in Bedtg. 2 -mbia', prez. -bu'mbiu (POP. gespr. -nghyia' etc.).

imbumbăca't adj. mit Baumwolle gefüllt CANT. IST. IEROG. 87 (*urechia de pizmă imbumbăcată și de zavistie astupată*).

imbumbia' (a) siehe imbumba' (a) 2.

imbuna' (a), prez. -ne'z, I. v. trans. 1. LV. pc. Jdm. freundlich zusprechen, schmeicheln. *Și i-au imbutat Dumitrașco cu cuvînt bun zicînd că. . . i-a milui și i-a boeri* NECULCE LET.² II 244. *Sfîntul Evrul rîbdînd multe rugări și 'mbunări și ne'duplecîndu-să* DOS. VS. Fevr. 3. *Cîntecele și dezmierdăciunile lumesti desfăta-l, slugile și slujnicele imbuna-l* VARL. CAZ. 195. *Ca pre cîuma de prejur sine geambașii și imbutorii [die Schmeichler] să-i izgonească* MUSTE LET.² III 33. *Daher archaisierend* URECHE LEG. 55, *der Fürst spricht (Imbutorii din jurul scaunului domnesc imi zic că n'am preț)*. — 2. MOD. begütigen, beruhigen, beschwichtigen. *Tînărul s'au spăimîntat vîzîndu-mă, iar pentru ca să-l imbunez, i-am grăit întrînd: . . să nu te temi. .* BAR. HAL. IV 103. *Umbra . . luînd forme mai plăcute ca să mă imbuneze pușin* GANE CL. X 332. *Copiii mei cum să-i imbut? Nevestei mele ce să-i spun Cînd va 'ntreba de El-Zorab?* COȘB. 99 (*der Araber, der sein Pferd verkauft hat, spricht*). — II. a să ~ 1. pe lîngă cn., LV. cuiva, cătră cn., înainte cuiva sich bei Jdm. (wieder) in Gunst setzen, lieb Kind machen, einschmeicheln. *Cozma . . cercă să se imbuneze pe lîngă soția sa, care . . ședea minioasă* GANE CL. IX 54. *Imbutîndu-să nește clevetnici cătră bogoboreful, il pîrîră [pre sfîntul]* DOS. VS. Oct. 13. *Cu toții . . la vrăjitorii locului mergînd, cu multă milă li-se imbutară* CANT. IST. IEROG. 144. — 2. sich auēsöhnen RĂDEL. RUST. II 194 (*Noroc să-i dee D-zeu!* . . *Care vra să*

zică, v'ași imbunat, băeși?). — || BIBLIA 1688 stets für ἀγαθὸν u. ἀγαθόνω, zB. Jer. 32, 41 (Și voiți socoti a-i imbuna [τὸ ἀγαθόνω] pre ei); Ps. 50, 19 (Imbunează [ἀγαθόνω], Doamne, cu bună voină ta Sionul). — Gr. -ni', prez. -ne'sc BIBLIA 1688, 3 Reg. 1, 47. — Prez. -bu'n COȘB. l. c.

imbunăciune sf. gütige, freundliche Rede, Zuspruch m Dos. VS. Ian. 9 (nice cu mbunăciunile nice cu măgulițiunile cneajului nu s'au duplecat [sfintul să să lepede de Hs.]).

imbunătăți' (a), prez. -țe'sc, v. trans. 1. mit guten Eigenschaften, mit Tugenden ausstatten ANT. DID. 63 (un dar . . carele se pogoară . . asupra celor aleși și imbunătățiți). — 2. gultheissen DONIC1 12 (Acest sfat măgăresc Magariii cu un glas îl imbunătățesc). — 3. LM. verbessern. Acest regim i-a ~t starea sănătății diese Diät hat seinen Gesundheitszustand verbessert.

imbunătățimă' (a) v. trans. 1. mit Glücksgütern ausstatten CANT. IST. IEROGL. 181 (drept-slujitorilor . . cinste și imbunătățimare blagoutrobna noastră împărăție [unsere huldreiche Regierung] făgăduște); Div. 132 b (pre cît vei cunoaște că ești imbunătățimat, cu atîta mai blind și mai supus să te porți). — 2. mit guten Eigenschaften, mit Tugenden ausstatten Dos VS. Sept. 11 (un preot imbunătățimat); Martie 1 (un călugăr credincios și bunătățat [sic]); Ian. 15 (prin . . bunătățmarea [sic; die Tugendhaftigkeit?] tătine-său la virful învățăturilor s'au suit). — Et. Zu dem dunkeln Ausgang vgl. invirvoma't.

imbunātu'ră sf., pl. -ră, LV. (Cron.) 1 gütige, freundliche Rede, Zuspruch m. Să serie Moldovenii la Leși cu rugăminte și cu imbunături NECOLCE LET.² II 201. — 2. Schmeichelei f. Cum laudă [Rimlenii] cu imbunături pre alți împărați ai lor NEC. COSTIN LET.² I 72. — Et. a imbuna'.

imbuni' (a) siehe imbuna' (a).

imburda' (a), prez. -bu'rd, v. trans. TR. um werfen; a să ~ umfallen. O zis D-zeu că l imburdă [näml. colțul de casă] în drum FRÎNCU MOȚII 237. Gardul cu proptele nu să imburdă Z. III 159. — Et. Viell. verw. mit dem ebenfalls dunkeln a zburda'.

imburuena' (a) v. trans. mit Unkraut bedecken BIBLIA 1688 Prov. 24, 31 ([ogorul] feleni-se-va și se va imburuena tot).

imbutuși' (a), prez. -șe'sc, v. trans. vorwärts stossen, schuppsen B.; SLAVICI CL. V 22 (Anița il imbutușă [sic]). — Et. Vgl. a buti' B. (= serb. buti'ti) u. a buși'.

imda't subst. LV. Sukkurs m, Hülfsstruppen (pl.) hei den Türken. Prinse de veste că vine Rusciucului imdat DUM. Ș. INFL. — Ba-

niî ~uluî Abgabe zur Erhaltung der türk. Hülfsstruppen. Baniî imdatului ce aū fost țara datoare să dea spre plata oștirilor împărătești Doc. 1804 Rev. Toc. I 56. — Et. Türk. imda'd.

imf . . siehe inf . . .

imi siehe e'ă.

imicli'c siehe emicli'c.

imine'ū sm. MUNT. Art Pantoffel m der Bauern. Dascălul Chiosea . . scotea imineu din picior și-l azvirlea după dînsul GHICA CL. XIV 209. In picioare [poartă Romînce] cîupici ori pantofi ori iminei JIP. OP. 80. — Gr. Auch -ni'ă. — Et. Türk. jemeni'.

imm . . siehe inm . . .

imnodie sf. Hymnus m, Lobgesang GAZ. SAT. XIV 484 (ei încep a cînta o «imnodie» în care se cuprinde istoria nașterii mîntuitorului) — Et. Ngr. ὑμνοδία.

imo's adj. OLT. TR. dreckig, kotig. Hainele de pe dînsul erau imoase . . ca de vâcar ISPIR. LEG.² 232. — Et. Siehe imarlă.

impăca' (a), prez. -pa'c, I. v. trans. 1. pc. machen, dass Jd. sich zufrieden gibt: a) Jdn. zufrieden stellen, befriedigen, ihm Befriedigung, Genugtuung verschaffen. Domnul . . se jură că va face Tot ce-oîu vrea ca să mă 'mpace AL. PP. 181. S'a hotărît să între la tocmeală [cu el], crezînd că dor l-o împăca cu un zapcîlic GHICA VIII. Ca să mă 'mpac [um mir Genugtuung zu verschaffen, näml. für die erbittene Unbill], Eū din funie am să fac Colan mîndru pentru Turci Ca să mi-i rădic în furci AL. PP. 142. A ~ și capra și varza beiden Teilen gerecht werden, die widerstreitenden Interessen in Einklang bringen, einen Modus vivendi finden, es mit keiner Partei verderben. — b) versöhnen, beschwichtigen, beruhigen. Spre a i împăca [näml. spiritele copiilor ce mor nebotezați], mamele trebuie să care . . aghiăzmă mare și să stropească . . mormintele copiilor AL. PP. 194. Fata, ca să 'mpace pe copil, să-l facă . . să nu mă plîngă ISPIR. LEG.² 335. Nu pot să-mi impac gîndurile ich kann die schlimmen Gedanken nicht loswerden XEN. BRAZI 208. Îți . . incredințez fata cu cuget împăcat [mit ruhigem Gewissen] SBIERA Pov. 190. — 2. pc. cu cn. Jdn. mit Jdm. aus-, versöhnen, vergleichen; ~re Aussöhnung, Vergleich. — II. a să ~ 1. sich zufrieden geben. În gînd nu să putea împăca cum de a scăpat [acela] nepușcat RETEG. I 19. Eū mă 'mpac Prea ușor ich bin leicht zufrieden zu stellen DULFU PAC. 234. — 2. cu cn. sich mit Jdm. aus-, versöhnen, vergleichen, mit ihm einig werden. Aci s'z ceartă [et] cu dînsa și o lasă aci iarăși se împacă FIL. CIOC. 63. Cei trei frați Crunți și ne'mpăcați [unver-

söhlich] AL. PP. 120. *De vrei tu să mor eu, Mai lungeste veacul meu* [re ein Leben] *Să mă 'mpac cu D-zeu* [vgl. Schiller: mach' deine Rechnung mit dem Himmel, Vogt I] 90. *Liniștea sufletească și împăcarea cu propria conștiință* [ein ruhiges Gewissen] OLL. HOR. 179. *Cum te împaci cu soacra?* wie vertragen Sie sich mit der Schwiegermutter? *Mai bine s'ar împăca cu moartea decât cū-așa rușine* [er würde eher den Tod . . ertragen] AL. POEZII III Leg. nouă 136. — Et. Lat. *paco, -are*.

împăcăcio's *adj.* versöhnlich, friedliebend I. NGR. CL. III 42 (*Părintele Gavriil are un caracter foarte împăcăcios. El ar voi să stea bine cu toată lumea*); id. CL. IV 390 (*fără ură și cu gând împăcăcios*).

împăcăciu'ne *sf.* Aus., Versöhnung f. gleich *m.* *Așa trăiau [ei amîndoi] de la un cîrd de vreme, cu certuri și împăcăciu'ni* ZAMF. NUV. 14.

împăcelu'it *adj.* befriedigt, zufrieden Div. 54 b, nach Sirach 41, 1 (*o moarte, cît de amară este pomenirea ta omului împăcelu'it în supusele sale* [der in seinem Besitztümern zufrieden lebt]). — Et. *pa'ce*.

împăciui' (*a*), *prez.* -*clue'sc*, *v. trans.* LM. versöhnen. *Eu lumea o 'mpăciuesc și o 'nvrăjbesc* ROMÎNUL GUMEȚ GCR. II 372 (die Feder spricht). *El gîndi a se împăciui cu dușmanii săi* BALC. 422. *Austria . . putea să se lească pe Rusia la o împăciuire* [Versöhnung, Friedensschluss] GHICA 375. *Politica împăciuitoare* [die versöhnliche Politik] . . [a] lui August OLL. HOR. 192. Vgl. *păciui'* (*a*).

împăduri' (*a*) *prez.* -*re'sc*, *v. trans.* LM. aufforsten.

împăneni' (*o*), *prez.* -*ne'sc*, *v. trans.*: *ochiū, vederile* die Augen, den Blick wie mit einem Schleier, Nebel bedecken, verschleiern, trüben. *O ceață întunecoasă ū împăjenește ochiū* DELAVR. SULT. 29. *Șterge-te bine la ochi-și împăneniți* JIP. OPINC. 33. — Gr. MUNT. auch -*păej-*; MOLD. -*painj-*; allg. auch -*jini'*. — Et. *ǰăia'njen*.

împăia' (*a*), *prez.* -*păe'z*, *v. trans.* mit Strich ausfüllen RAL. SUV. 9 (*saltele împăiate*). — Spez. ausstopfen. *După moartea lui va fi împăet și păstrat în cabinetul istoriei naturale* AL. CL. III 175.

împăivăna' (*a*), *prez.* -*ne'z*, *v. trans.* BAN. TR. = *a priponi*, (ein weidendes Pferd) mit einem langen Stricke an einen Pflock binden: anpflocken. *El murgu împăivănea, Cu fata 'n luptă se da* PP. Ș. INFL. LXXXIV. — Gr. QU. auch (*im*)*păivăni'*, *prez.* -*ne'sc*.

împămîneni' (*a*), *prez.* -*ne'sc*, *v. trans.* zum Staatsbürger machen, naturalisieren; ~*re* Naturalisation.

împăna' (*a*), *prez.* -*ne'z*, *v. trans.* 1. befiedern. *Cuvîntul slobozit măi iute decât fierul împănat* [näml. der Pfeil] *se duce* CANT. IST. IEROGL. 54. — 2. spicken (eig. u. fig.). *Rărunchi împănați cu ciuperce* REȚ. 89. *Mușchiū de căprioară împănat cu trufe* AL. CL. IV 320. *Cu ridichi și varză . . Tot pămîntū-aū împănat* SPER. AN. 1893 III 170 (von Säenden). *O parodie burlescă a ceremoniei bisericesti [de la botez], împănată cu aluzii locale* CL. VIII 406. — Im weiteren Sinne: aller Orten besetzen. [*Dobitoacele*] . . *din dr. apta și din stînga malurile cu mreji și cu silțe avea împănate* [ca să prinză inorogul] CANT. IST. IEROGL. 204. *Cum [sobald] s'a împănat masa cu oaspeții, pun luminile de cununie . . într'o cofiță* MAR. NUNTA 654. *Împăratul . . cu păzitori a împănat tot palatul* [stellte überall im Schlosse Wächter auf] SEV. POV. 72. *Aū împănat lumea cu soli* er sandte nach allen Weltgegenden Boten 11. *A ~ un lan (cu secerători)* auf einem Felde die nötigen Schnitter aufstellen. — 3. TR. OLT., bes. POP., *cu flori, panglici etc.* mit Blumen, Bändern etc. schmücken. *Coafîura cea împănată cu roze și micșuncle* FIL. CIOC. 210. *Boi . . spătoși, voinici și 'mpănați frumos la coarne cu năfrămii și cu panglici* DULFU PAC. 128. — 4. mit einem Keil befestigen, ein-, verkeilen. *O împănez* [näml. *coasa*] *din nou* ȘEZAT. I 85. *Badea c'un plug bine 'mpănat* AL. PP. 103. — 5. fuga davonrennen SPER. AN. 1893 III 100 ([*lupul*] *Apoi fuga mi 'mpănează și la vulpe drept s'oprește*); 1892 I 111 (*șiganul . . s'a rușinat, Căvi fuguță, D amne, ce-a măi împănat*). — Gr. -*penă'* MARD. — Et. *pa'nă* «Feder» (1), «Speckschnitte» (2), «Buschen» (3), «Keil» (4).

împanglica' (*a*) *v. trans.* behändern JIP. RĂUR. 59 (*înflorate și împanglicate*)

împăra' (*a*), *prez.* -*re'z*, *v. trans.* 1. mit Pfählen versehen POL. — 2. spiessen INDR. 296 u. PRAV. VAS. LUPU CCR. 219 (*de . . se va împăra [dobitocul] în gard și va muri*); MARD. (*împărat* = ksl. *napranū*). — 3. ausrufen (eig. wohl: durch Anbringen eines Symbols auf einem Pfahl als verloren bezeichnen) SEV. AN 48 (*Un boer . . Pierduse-un ceasornic și . . satul L'a 'mpărat prin vornic*).

împăra't *sm.* 1. Kaiser *m*, LV. auch Sultan. *Împăratul Germaniei, Austriei* der K. von Deutschland, Oesterreich. *O luă măi înco'o pe drunul împăratului* [Landstrasse, österr. Kaiserstrasse] IARN. CL. XV 172. *Împăratul turcesc, auzind de simetia lui Ion Vodă URECHE* LET.² I 227 — 2. *bibl.*, bis u. POP., so bes. im Märchen König *m*, wofür sonst INV. *craiū*, LM. *rege*: *Farao ~ul Eghiptului, Saul ~ul lui Israil, Alexandru ~, ~ul*

impărăților (von Gott) etc. *A fost odată un ~ și o împărăteasă* es war einmal ein K. und eine Königin. — 3. Tr. UNG. (*piț-impărătuș, împărățel, ~ul pasărilor* Zaunkönig *m* (Troglodytes parvulus) MAR. — Gr. Dem. *rățel*, pl. *-țel*, in spez. Bedtg. *-rătuș*; augm. *-rățo'lu* RETEG. I 34. — Et. Lat. *imperător*.

impărătea'să sf., pl. -te'se, 1. Kaiserin *f*, LV. auch Sultanin. *Rugăminte'a Favstinei împărăteșei lui Marco Avrelie* MSCR. 1714 GCR. II 10. — 2. analog *impărat* 2: Königin *f*, wo'ür sonst inv. *crăiasă*, LM. *regină*: *Esthir împărăteasa, împărăteasa născăloarea lui D-zeu* (von der Mutter Gottes) etc. — 3. MEHED. Bienenkönigin *f* COM. H. 743. — 4. schwarzbeerige Zaunrübe (*Bryonia alba*) BR. PANȚU. — 5. ~, *impărăteasa buruenilor* Tollkirsche *f* (*Atropa Belladona*) PANȚU.

impărățel siehe *impărat*.

impărățesc adj., -te'ste adv. analog *impărat*: kaiserlich, Kaiser-, Sultans-; königlich, Königs-, wofür sonst inv. *crăesc*, LM. *regal. Pajura, coroana împărătească* der kaiserliche Adler, die Kais krone. inv. *galbeni împărătești* österreichische Dukaten. [*Impăratul*] *ău născut un fecior, pre care îl creștea împărătește* SINDIP GCR. II 188. — *Ușile împărătești* (wofür ANDRIEVICI LIT. 16 fig. *ușile ra'ului*) die mittlere (Flüzel-)Tür der Bilderwand (*timplă*) in der Kirche; so genannt, weil zwischen den Bildern des thronenden Heilands u der Himmelskönigin befindlich. — *Sărbătorile împărătești* die hohen Feiertage der christl. Kirche, so genannt, weil auf die Lebensgeschichte des Heilands u. der Jungfrau bezüglich. — *Boala împărătească* die Gelbsucht (?) CANT. IST. IEROTL. 135 (*la chip veștedă și gălbăgioasă, ca cei ce în boala împărătească cad*).

impărăți' (a), prez. -țe'sc, I. v. trans. zum Kaiser, Sultan machen, einsetzen VĂCĂR. IO. TEZ. II 254 (*l-ău împărățit în locul tătine său*); 285 (*s'ar fi silit ca să împărătească pe fiu-său*). — II. v. intr. inv. = *a domni*: (als Kaiser, Sultan, König) herrschen, thronen. *Auzind că Arhelau împărătește în Iudea în locul lui Irod tătine-său* BIBLIA 1688 Matth. 2, 22. — Jetzt nur fig.: [*Columna lui Traian*] *o vom vedea poate într'o zi . . împărățind pe una din pitețele capitatei noastre* ODOB. PS. 76. *Să fiu necredincios acei ce singură împărătește în inima mea?* C. NGR. 21. *Ca 'ntr'un țințirim împărătește adinca tăcere* VLAH. NUV. 142.

impărăție sf. 1. analog *impărat*: Kaiser-, Königreich *n*, dann überh. Reich: *impărăția turcească* (= LM. *imperiul turcesc*), *lui David, dobitoacelor* (= LM. *regnul animal*). *Toate împărățiile* [Reiche] *pământului* *ău*

dat mie Domnul BIBLIA 1688, 2 Chron. 36, 23. *Fericiți cei saraci cu duhul, că acelora este împărăția ceriurilor* [das Himmelreich] Matth. 5, 3. — 2. inv. = *domnie*: Herrschaft *f*, Regierung. *In anul al patrulea al împărăției lui* BIBLIA 1688. 2 Chron. 3, 2. — 3. LV. u. POP. als Titel des Kaisers: *Majestăt f. Toată averea mea să fie a împărății-tale* SINDIP GCR. II 188. — Bes. vom Sultan: *Duca Vodă mergea cu toți boerii pe jos, pre lingă împărăție* [neben seiner Majestät dem Sultan] NECULCE LET.² II 199. *Căci am scris la 'mpărăție Pentr'un firman de domnie* AL. PP. 180.

impărăti'tă sf., pl. -țe, pop. 1. (junge) Königin, Kaiserin. *Într'o zi, cum sta la fe-reastră împăratul și cu tînăra lui împărăti'tă* Sev. Pov. 126. — 2. Königstochter *f*, Prinzessin. *Voesc să cerc și eū, nu voū putea face pe mărta Impărăti'tă să ridă* ȘEZĂT. I 209 (von der Tochter des Königs).

impărătuș, Tr. auch *părătuș subst.* MOLD. TR. = *omușor*: Zäpfchen *n* am Gaumen QU. — Et. Lat. *palatum*, mit Anlehnung an *impărat*.

impărechetu'ră sf., pl. -ri, inv. Zwiespalt *m*, -tracht *f*. *Vedeți . . cită împărechetură este între aceștea* [sic] *domni, cit nu poate fi între dinșii nici o împreunare* VARL. CAZ. 137.

impărechia' (a), prez. -che'z, v. trans. 1. fast inv. spalten, entzweien, veruneinigen. *Să vor scula eretici . . ispitind să împărecheze iară-și sfinta beserică* DOS. VS. Noe. 24. *Se împărechiară boerii . . în două părți: o parte ținea cu casa Ieremieii Vodă, iară altă parte cu casa lui Simeon Vodă* MIR. COSTIN LET.² I 260. *Ungurii . . în patru său în cinci legi* [Konfessionen] *sint împărechiași* SIM. DASC. LET.² I 412. *De va fi lucru împărechiat, știut ău ori n'ău știut* [wenn es zweifelhaft ist, ob . .] INDR. 325. *Trebuie a dobîndi [Romini] prin unire ceia ce ău pierdut prin zavistie și împărecheri* [Zwietracht, Uneinigkeit] BĂLC. 117. — 2. MOD. paarweise vereinigen, paaren. *Cu fie-care din aceste scene vinătorești se află împărechiată cite o scenă religioasă . .* ODOB. PS. 83. *Impresiile din urmă . . împrăștiindu-se și împărechindu-se* [in mintea lui] *bizar, ca niște alice pe o farfurie care se mișcă* VLAH. DAN I 99. *Turturelele . . ău obiceiul să trăiască . . împărechiate* [paarweis] ODOB. SLAV. 121. Doch auch schon BIBLIA 1688. Jes. 13, 8 (*și se vor împărechia* [συμφορᾶσθαι] *unsul cătră altul*). — Spez. paaren von Menschen (= ehelich vereinigen) u. Tieren (= begatten). *Nu știu ce agîndit [ia] de sa 'impirechet cu așa o coadă de biciu* [Hopfenstange, Flederwis h] GANE CL. XIII 333. *Numai eū și cu doamna Rădianu*

eram stingheri în această adunare de împărcheieși [von Ehepaaren] GANE CL. XIX 212. *Berbeci . . lungani la trup, bunî la 'mpărecherea* [Paarung] cu mutele lor oițe JIP. OPINC. GCR. II 259. — Gr. MUNT. MOD. -per-.

împăroșă' (a), prez. -șe'z, v. trans. bisw. mit vielem Haar bedecken QU. *Vezi colo pe uriciune . . Cu privirea 'mpăroșată* [mit von dichtem Haar beschattetem Blick] EMIN. 146. *Pustnicii . . împăroșindu-și capetele* [sich das Haar wild wachsen lassend] INDR. 620.

împărtășenie sf. MOD. (bis.) Kommunion f, heiliges Abendmahl, (für Sterbende:) heilige Wegzehrung. *Sermanul om! . . Cum a murit fără împărtășenie, fără lumina-re!* AL. CL. III 62. *Părintele Vasile . . își luă repede împărtășenia care o avea la icoane* NAD. NUV. I 36 (er war zu einem Sterbenden gerufen worden).

împărtăși' (a), prez. -șe'sc, I. v. trans. 1. pc de, din c. Jdn. einer Sache teilhaftig machen, ihn daran teilnehmen lassen, ihm davon zukommen lassen. *Nu e nici un rău că vei să împărtășești din ceia ce ai mai bun pe mama Stana* CAR. MI. 26. — 2. pc. (cu sfintele taine, GHEORG. LET.² III 319: *sfintelor taine*) Jdn. kommunizieren, ihm das Abendmal reichen. — 3. c. (cu cn.) etw. (mit Jdm.) teilen = gemeinsam daran teilnehmen. [El] *videa cu hohot, împărtășind astfel ei în felul său plăcerea copilei* I. NGR. CL. VII 51. *Hotărîrea cea biruitoare pentru* [die Ueberzeugung von] *vitejia . . tinărului toți o împărtășa* MSCR. 1773 GCR. II 91. *Un inger . . cu care împărtășesc toate bucuriile și fericirile vieții* I. NGR. CL. III 32. — 4. cuiva c. Jdm. etw. mitteilen. *Spre a să împărtăși tuturor învățătura cea cerească* RISIP. IERUS. GCR. II 236. *Cînd găsea vre-o plantă rară, [ia] împărtășa bucuria sa tutulor* DEMETR. NUV. 25. — II. a să ~ 1. de, din c. einer Sache teilhaftig werden, daran teilnehmen. *Că toți dentr'o pîine ne împărtășim* [lat. de uno pane participamur] APOSTOL 1683, 1 Cor. 10, 17 GCR. I 262. *Nu este față și fiul său . . care să se împărtășască de bucuria poporului* [um an . . teilzunehmen] ISPIR. LEG.¹ I 82. *Par'că mă împărtășam din nevinovăția ei* es war, als ob ihre Unschuld sich mir mitteilte C. NGR. CL. XV 52. — In anderer Konstruktion: *Sufletul carele s'au învrednicit a să împărtăși cu duhul luminii lui [D-zeu]* OMILIAI 1775 GCR. II 107. *După ce te-ai împărtășit cu mine în dezmierdările cele mai dulci* MSCR. 1750 das. 47. *Mazilii . . să vor împărtăși la havalarele pămîntești după obiceiul de mai înainte* [sind zu den . . Leistungen . . heranzuziehen] AȘEZĂMINT 1818 das. 220. — 2. (cu sfintele taine) kommunizieren, das

Abendmahl nehmen. *Moldovenii . . să împărtășesc supt amîndoao formele a pîinii și al [sic] vinului* SCRIS. MOLD. 313. *Creștin cu frica lui D-zeu, dus la biserică, spoveduit, împărtășit și grijit* AL. CL. VII 370. — || *împărtășire* sf. A nteil m DONICI 120 ([Vulpea] *Împărtășire multă la soartă-î a luat*).

împărtea'lă sf., pl. -țe'II, Teilung f, Ein-, Verteilung. *Murind unul din moștenitori în vremea împărțelii moștenirii, nu se oprește împărțeaala pentru aceasta* COD. CAL. § 1088. *Act de ~* Teilungs-, Erbvertrag. *Deosebitele împărțali [ale bobilor] în zece grămăzi, și în opt și în cinci, și în trei* AL. PP. 234.

împărți' (a) I. v. trans. 1. (ein-, ver-, aus-, zer)teilen. *Cine împarte, parte-și face* (Sprw.) wer teilt, versorgt sich (indem er sich das grösste, beste Stück nimmt). *Nu-ți vreî nici rău nici bine, N'am ce împărți cu tine* [ich habe mit dir nichts zu schaffen, nichts gemein] AL. PP. 42. *Categoriile în cari [starostiî] impart fetele* I. NGR. CL. III 37. *Zece ~t prin doi* zehn durch zwei geteilt, dividiert; ~re Division. *Un caș sărat că lua, La dulăile [lies il] împărțea* [verteilte ihn an, unter die Hunde] AL. BP., Dolca. *Nu să pricepe să împarță (trei) pae la doi măgari* u. ä. er taugt rein zu gar nichts. *Împărțită între prietenî, nevoia se ușurează* GANE CL. XI 372. *Împărțitorul* [der Postbote, Briefträger] *care . . , trecînd, lăsa o scrisoare* ZAMF. LN. 193. *In intrunirile electorale, [părintele] nu știe cum s'ar împărți* [möchte sich zerreißen] ca să fie bine cu toate partidele I. NGR. CL. III 45. — 2. Tr. cuiva c. Jdm. etw. (als Los) zuteilen, bescheiden QU. *Poate că asta ne-a fost împărțită să nu fim aproape de-olaltă* RETEG. IV 66. — II. a să ~ cu c. sich in etw. eint-eilen URECHE LET.² I 144 (s'au împăcat Iliăș Vodă cu frate-său Ștefan Vodă, și s'au împărțit cu țara). — Gr. Prez. 1 -pa'rț u. -pa'rt, 7 -pa'rță u. -pa'rtă; MOLD. prez. -țe'sc (so schon DOS. PS. IN V. Ps. 88 Z. 62); imperat. -pa'rtē, LV. -pa'rțl (zB. BIBLIA 1688 Gen. 30, 28, DOS. VS. Oct. 8). — Et. Lat. impartio, -ire.

împătîmi're sf. Leidenschaft f POPOV-BAN. 179 (*aș strînge-o în brațe cu împătîmire*); EMIN. 81 (*sărut cu 'mpătîmire ai tăi . . umeri*).

împătri' (a), prez. -tre'sc, v. trans. vierfachen; ~t vierfach. *Inorogul . . între și împătri țeremoniile* CANT. IST. IEROGL. 364. *De va găsi pe cineva furînd, să dea ac-lea ce le-a furat împătrit* ANT. DID. 214. — Gr. -tra', prez. -tre's B.; part. -trat MARG.² 28 b, ANT. DID. 151.

împatroni' (a să), prez. mă -ne'sc, v. refl. sich bemächtigen VACĂR. IIO. TEZ. II 281 (*Rușii se împatroniră iarăși de țara romi-*

nească și de Crim); 283. — Et. Vgl. it. *impadronirsi*.

impături' (a), prez. -re'sc, Tr. -ra' (a), prez. nach B. -pă'tur, v. trans.: o față de masă etc. ein Tischtuch etc. zusammenlegen, falten. *Părintele..ducînd pe sub giubea epatrahirul împăturit* URECHE LEG. 361. *Boerul scris o carte* [einen Brief] *pe o foae de hirtie, o împătură 'n patru* RETEG. I 16.

impăuna' (a), prez. -ne'z, v. trans. LM. mit Federn schmücken QU. *Cei o mie de oameni, chipoși,..impăunați* [mit Federn an den Mützen] BOGD. VECHĪ 71 (von Dorobantzen). [Poloni] *voiaŭ a i răpi..gloria.*, *impăunîndu-se ei înșiși cu mizerabilul plagiat de pene strălucite* HASD. IV. 213. — Et. Wohl Nachbildung von frz. *pavaner*.

impedeca' (a) siehe *impiedeca'* (a).

impelița' (a să), prez. mă -țe'z, v. refl (bibl.) von Christus: Fleisch werden. *Cela ce pentru noi s'a împelițat și pentru noi păcătoși fu om* PRAV. GOV. 40 b. — *Impelițat* verkörpert, leibhaftig. *Din minutul în care te-am cunoscut, Poezia 'mpelițată cum că ești am priceput* C. NGR CL. III 49. — FAM. *dracul ~t, cel ~t, ~tul* der Teufel in Menschengestalt, der leibhaftige Teufel, der Böse. Daher: ~t (vgl. *al dracului*) verteufelt, verflucht, verdammt, höllisch. *E împelițat căprarul* [der Korporal hat den Teufel im Leibe], *nu-î dai de fund* DELAVR. SULT. 41. *Un împelițat de bursuc care ne face stricăciuni* BOGD. VECHĪ 80. *A izbîndit împotriva împelițaiilor vrăjmași ai omenirii* ISPIR. LEG.² 224 (von den Unholden [zmei]). *Baciul și ciobanii spuneaŭ ghicitori care de care mai împelițate* [näml. schwer zu raten] DELAVR. SULT. 258. — Et. Lv. (bibl.) *pe'liță* «Fleisch».

imperciuna' (a) prez. -ne'z, v. trans.: un cuiŭ etc. einen Nagel etc. umschlagen (d. i. den durchgetriebenen Teil seitwärts schlagen) MOLD. QU.

imperechia' (a) siehe *Impărechia'* (a).

impetri' (a) siehe *Impistri'* (a).

impetrița' (a), prez. -țe'z, v. trans. MOD. bunt (scheckig) machen, färben, schmücken etc. (wofür älter *a impistri*). *Acoperemîntul..de șindile vechi înegrite, împetrițat pe ici, pe colea cu șindile albe nouă* I. NGR. CL. III 41. *Roata horei era împetrițată cu flăcăi și fete mari* DELAVR. SULT. 54. — *Impetrițat* bunt (scheckig). *Curtea..infățîșa prveliștea cea mai împetrițată* DEMETR. NUV. 88. — Gr. WBB. auch *pestru*. *Impistr-*.

impetela't adj. mit Gold-, Silberfäden geschmückt MAR. NUNTA 226 (*bastonul lui..e tot impetelat*); SEV. NUNTA 84

(*feciori cu bețele impetelate*). — Et. *petea'lă*, siehe *bet'e'lă*.

impeti't siehe *peți'* (a).

impetri' (a) siehe *impietri'* (a).

impicioroga' (a) prez. -ge'z, v. trans. MUNT. POP. einen Schwachen, Kranken genügend kräftigen, so dass er auf festen Füßen steht: *pc. Jdm. auf die Beine helfen* QU. *Concurența cu lucrurile de comerț ce trimitem azi la streini, ne-ar împicioroga* JIP. RAUR. 221. *Pinăce mielul [fătat iarna] se împiciorogează* [kräftig genug wird], *șaranul bagă în casă mielul cu mama lui* MANOL. IG. 70. — Gr. Prez. -ge'sc JIP. OPINC. 157. — Et. *picior'*; zum Suff. vgl. *picioroa'ngă*.

impiedeca' (a), prez. -ple'dec, I. v. trans. 1. *un cal, pc. (la picioare)* ein Pferd (mit dem Spannstrick) spannen, fesseln (damit es nur gehen, aber nicht laufen kann), Jdn. an den Füßen mit Stricken binden, fesseln. [*Copilul*] *impiedecă caii și să puse cu capul pe-un mușinoiŭ și ațipi* RETEG. III 28. *Mergea și pare că tot locului sta, picioarele i-se păreaŭ împiedecate ca 'n vis* NÄD. NUV. I 177.

2. *roata* dem Rade die Hemmkette anlegen, den Hemmschuh unterlegen. es hemmen. *Impiedică la deal și despiedică la vale* er tut alles verkehrt BARONZI 66. Daher überh.: — 3. (am Fortkommen) hindern, hemmen (wogegen *a opri* auf der Stelle festhalten); *de a face c.* verhindern, etw. zu tun. *Impiedecîndu-î și apa și lunca.. [ei] tăia și sfărma lunca să treacă* URECHE GCR. I 71. *Care este împiedecarea căci* [das Hindernis, dass] *nu alergăm adese la rugăciune și la sfintele adunări?* MÄRG. GCR. I 293. — II. *a să ~ de c.* an etw. hängen bleiben, darüber stolpern. *Condorul este atât de mare încît se împiedecă pîntre copaci, cînd zboară prin păduri* LIT. *Vezi-l cum se împiedică de toate rochiile* BOGD. VECHĪ 165. *Ce făceaŭ. ce dregeaŭ, li-se păru că tot de el se împiedecă* [dass er sie überall hin verfolge] ISPIR. LEG.² 37. — Gr. Auch -dic-, LM. auch -ped-, MOLD. POP. *Inched-*. — Et. Lat. *impēdico*, -āre.

impietri' (a), prez. -tre'sc, v. trans. versteinern, -härten. *Gerul Ce 'mpietrește apele ca fierul* DOS. PS. IN V. PS. 147 Z. 20. *Ți-se părea că ești în orașul impietrit* die Stadt war wie ausgestorben NÄD. NUV. I 83. — Bes. fig.: *Și înfruntă necredinței [sic] lor și împietrirea inimii* [ακληροκαρδία] BIBLIA 1688 Marc. 16, 14. — Gr. LM. auch -pet-. — Prez. 7 -tre'ze Ps. 58. u. COR. Exod. 15, 16.

impila' (a), prez. -le'z, v. trans. niederdrücken. *Și mă-au împilat* [κατέκαμψαν] *suflitul mieu* BIBLIA 1688 Ps. 56, 8. *Soarta-mi*

împilează viața la pământ [drückt . . zu Boden] PANN PV.⁴ II 162. — Jetzt wohl nur noch *fig.*: (nieder-, be)drücken. *El nu voia . . sa silească dieta prin împilare* [durch Druck] *a-î mplini voința* BĂLC. 414. *Zavistia era legată . . , strîmbătatea de istov împilată* [unterdrückt] ISPIR. CL. XII 175. *Grecii ce veneau a ne 'mpila* [zu bedrücken] CL. V 292. — Et. Wohl urspr. «walken», zu vlat. *pîlla* (rum. *pî'uă*) für *pîla* «Walke»; vgl. it. *foliare*, frz. *fouler* «walken», dann überh. «mit Füßen treten».

împindăra' od. *-rî'* (a) v. trans. verbreiten (?) JIP. OPINC. 54 (*dăscăleceii copiilor dă la țară umblă cu nimicuri și 'mpîndără vorbe că limba rumînească curată nu e cilibie*). — Et. Viell. zu sl. *parditi* «treiben», vgl. *a raspîndi'*.

împîndi' (a) siehe *pîndi'* (a).

împînge (a) v. trans. stossen, schieben, *fig.* (an)treiben; fort-, zurückstossen, -schieben. *Frunza de duplău . . nu e arsă de foc și 'mpînsă din loc în loc* IARN.-BIRS. 205. *O trag, nu vine, o 'mping, nu merge* u. ä. (Spr.w.) wie ich's auch anfangen, es geht nicht Z. II 775. *Gondola tăe apa cu iuțeală, împînsă* [vorrwärtsgetrieben] *de visla lui Lazaro* I NGR. CL. VII 9. *O faptă la care o împînsese o pornire furioasă de gelozie* C. NGR. 22. *Un dor foarte mare . . de a cunoaște Italia . . l-ar fi împîns de a vizita acea țară* I. NGR. CL. VII 11. *Eși din casa mea, i-am zis, împîngîndu-i și braț și portret* id. CL. III 34. *Se apăra tare Turcii dinlăuntru și împîngea pe ceia ce pusesese acum loître* [Sturmleitern] *pe zidurile cetății* NEC. COSTIN LET.⁴ I App. 113. *Mii de luptători Alergau să 'mpîngă* [zurückzuschlagen, = LM. *să respingă*] *pe cutropitori* SIHL. 70. — Gr. LV. (sec. 16/17) *-pe'ngē*. — P. ez. 1 *-pî'ng* (MARD.: *-pî'ng*); *imperat. -ge*; *perf. -pîns'e'ă*, LV. *-pî'ns*; *part. -pî'ns* (BAR. HAL. V 207 u. VI 29: *-pî'ns*); *ger. -pîng'nd*; *adj. verb. -pîngător*. — Et. Lat. *împingo*, -ere.

împînsătură sf., pl. *-rî*, Stoss m, Sch u b. *Strîmbă-lemne . . dă să pună mina pe el; numai o 'mpînsătură să i dee* RETEG. III 63.

împînzî' (a) prez. *-ze'sc*, v. trans. MOLD. (weithin) ausbreiten QU. *Sutele de cosași ce-î împînzîsem* [verteilt hatte] *pe întinsele finețe* ION. CAL. 45. *Împînzîndu-și privirile* [seine Blicke weithin schweifen lassend] *și văzînd atîta cîmp deschis* VLAH. GV. 74. *Soarele se scobora încet după deal, umbra curgea pe șes, se împînzea ca o apă* VLAH. DAN. II 162. — Et. «Wie ein Tuch (pînză) ausbreiten».

împîsli' (a) prez. *-sl'e'sc*, v. trans. verfilzen, -fitzen. *Cu părul căzut pe ochi și im-*

pîsli't de nu era pîeptenat, socotesc eu, de cînd se născuse ISPIR. CL. XVIII 203.

împistri' (a) prez. *-tre'sc*, v. trans. zieme. inv. farbig, bunt machen. bemalen, verzieren. *Psaltire împistrită cu semne mari roșii* CL. IX 186. *Popa scoase un fedeleș mîndru închistrit* URECHE LEG. 37. *Să arăta pre toege albeața . . împistrită* [ποικίλω] BIBLIA 1688 Gen. 30, 37. Vgl. *împestri'a'* (a). — Gr. QU. hisw. auch *-pes-*; MOLD. POP. *închi-*. Ebenso das flg. Wort. — Et. Ksl. *pîstrî'ti*. Das i für ksl. *î*, wie in *pîstru'e* (MOLD. *chi-*) «Sommersprosse» (gegenüber *pestrî't* «bunt» u. *pă'străv* «Forelle»), wohl nach serb. nsl. *pisan* «bunt», eig. Part. von *pisa'ti* «schreiben».

împistrița' (a) siehe *împestrița'* (a).

împistritu'ră sf., pl. *-rî*, inv. farbige, bunte Verzierung. *Așternuturi luminoase cu împistritu'ri* [ποικίλω] *înflorite* BIBLIA 1688 Esth. 1, 7. *Pardoseala curții plină fiind de împistrituri și de zugrăvitură* MARG.² 26 h.

împizmoșat' adj. feindselig MSCR. sec. 17. GCR. I 81 ([*vrajmășul*] *cu săgeata cea împizmoșată a fărădelegilor va să mă săgete*).

împizmi' (a să) v. refl.: cu cn. Jdn. anfeinden (?) CĂR. PRE SC. GCR. I 275 (*Satana sta de-a dreapta lui și să împizmia cu el*).

împizmuluit' adj. verfeindet NECULCE LET.² II 372 (*fiind el împizmuluit și cu Tătarii*).

împlătoșat' adj. gepanzert. *Patru mii de viteji, toți împlătoșați, incoifați* ALEXANDRIA 4?

împl'ea' (a) siehe *umplea'* (a).

împleteci' (a) siehe *împletici'* (a).

împleti' (a) prez. *-te'sc*, v. trans. flechten, winden; *ciorapi etc.* Strümpfe etc. stricken; *horbotă etc.* Spitzen etc. häkeln. *Femeia se ducea după ori cîne, numai să se mărite și să nu împletească la cosițe albe* [und nicht alte Jungfer zu bleiben] BOGD. POV. 97. *Și cî-acele crângi frumoase să 'mpletim cununii voioase* AL. PP. 165. *Suflecă [tu] minice largi și 'mpletește la colaci* 97. *Mamu Stana, impletind la ciorapi dinaintea porții sale* CAR. MI. 7. — Gr. *pletî'* THEOD. PP. 541 u. 552. — Et. ksl. *plesti*, *pletan*.

împletici' (a) prez. *-ce'sc*, I. v. trans. (ver)schlingen, flechten. *Un bălaur impleticit* ein gewundener Drache DOS. VS. Oct 23. *Cu părul despletit, Tot cu șerpî impleticit* [von Schlangen durchflochten] AL. PP. 38. *Frumoasele crânguțe creștea și se impletecău pe console* DATC. HORT. 252. *Un adaos nou de nefericiri la lanțul lung ce se impletește în omenire* [die sich durch die Menschheit schlingt] CL. IV 99. *Cu păcate sintem impleteciți* wir sind von Sünden umschlungen MARG.² 11 a. —

II. a să ~ 1. in c. sich in etw. verschlingen, -flechten, -wickeln. [*Constituția noastră e*] o haină prea largă în care ne impleticim mereu LIT. — 2. mi-să impleticesc picioarele, mă impleticesc ich taumle, wanke. *S'ar fi repezit să-l bată, dar simți că i-se impleticesc picioarele* VLAH. NUV. 46. *Lacrimile o podidără și să impletici. Era să cadă* RĂDUL. RUSR. II 150 — Gr. Aelter -teci'. — Et. Zu a impletiv, viell. nach a să încolăci «sich ringeln», woraus wieder a să încolătăci' nach a să impletici'.

impletitură sf., pl. -ri, 1. Geflecht n, Gewinde; Strickerei f, gestrickte Arbeit; Häkelei. *Decoră ceardacul cu impletitură de brad* XEN. BRAZI 218. *Torturi, țesături și impletituri* [Tricotagen] de mătase MON. OF. 1875, 2267. — 2. Bedrängnis f Verlegenheit GHICA 362 (in impletitura în care se afla [vizirul], un singur bancher îi măi rămăsese devotat). — Et. a impletiv.

implini' (a), prez. -ne'sc, I. v. trans. 1. ausfüllen (zB. o adeverință, un formular einen Schein, ein Formular), voll(zählig) machen, vervollständigen, ergänzen, ersetzen. *Cu care adaos [la dare] se implinește lipsa lefilor din anul trecut* DOC. 1817 Tez II 35¹⁴. *De multe ori, unde nu să ajunge pielea de leu, implinește pielea vulpii* [muss der Fuchspelz herhalten] PANN Z I 504. *Crișmele . . le cerca; Cerca una, cerca două, Pin' implinea cite nouă* [bis er alle neun besucht hatte] AL. PP. 137. *Dar ce scriu eu? Ori cum să scriu, E ne'mplinit* [bleibt es unvollständig] COȘB. 20. *Intr'o zi, tocmai cînd copilul implinea cincisprezece ani* [sein fünfzehntes Lebensjahr vollendete, fünfzehn Jahre alt wurde] ISPIR LEG.⁴ I 3. *Eu is bătrîn, implinesc suta* SADOV. POV. 246. *N'avea 17 ani impliniți* er war noch nicht ganz 17 Jahre alt VLAH. GV. 69. *Neplinind anul* [ehe noch das Jahr um war] aș murit Ioan Vodă cel Bun NECULCE LET.² II 258. *Pop. am ~t* mein Dienstjahr ist um. — FAM. a o ~ cu cn. mit Jdm. ein Ende machen (= mit ihm brechen). *Dar oare dac'aș implini-o cu dînsa înainte de «souper», n'ar fi măi nemerit?* AL. OP. I 757 (von der Maitresse). *Ian ascultă, fa; acuși o implinești cu mine* [ist es aus zwischen uns] 913. — 2. o cerere, poruncă, făgăduință, datorie etc. ein Verlangen, Gebot, Gelübde, eine Pflicht etc. erfüllen. *N'am venit să stric [legea], ce să pinesc* BIBLIA 1688 Matth. 5, 17. *D-zeu e bun și va implini rugămîntea mea* I. NGR. CL. VII 55. *Nu măi plinge, că 'n curînd Implino-voiu al tău gînd* AL. PP. 207. *Venea [el] Cuvîntul de-și implinea* [sein Wort einzulösen] 107. *Toate din porunca lui D zeu să plinesc* [wird vollbracht, geschieht] MSCR. sec. 18. GCR.

II 64. *Omul hotărește și D-zeu implinește* Der Mensch denkt, Gott lenkt ISPIR. Z. VI 644. *Ei vor fi datorî a implini lucrul și îndatoririle în folosul stăpînilor acelor moșii* [. . die Arbeit zu leisten und den eigegaogenen Verpflichtungen nachzukommen] AȘEZĂMINT 1818 GCR. II 222. *Slujbe dăbace și folositoare implinite Turcilor* [geleistete Dienste] ODOB. DCH. 1886, 20. — 3. INV. (jur.) eintreiben, exekutieren. *Cită pugubă se va dovedi ca aș răzeșii, să impliniți toată de la acel Luca* DOC. 1757 MELH. CH. 49. *Judecătorî prin sate și de banî implinitorî* BELD. ETER 96. — Noch jetzt FAM. POP. pc. J n. pfänden. *Mini e vadeaia birului și vine să ne implinească* VLAH. IC. 16. — II. a să ~ 1. voll(zählig) werden. *Astăzi s'a implinit anul* heute ist das Jahr abgelaufen, um I. NGR. CL. VII 55. *Mi-s'a implinit sorocul* meine Zeit ist um, es geht zu Ende mit mir AL. OP. I 1640. — Mit Ellipse des Subj.: *Aceasta număi pînă s'a duce de la noi un ticălos de argat, că chiar azi i-se implinește* [läuft seine Dienstzeit ab] CREANGĂ CL. XI 33. — Daher FAM. fig.: *i-s'a ~t* seine Stunde hat geschlagen (= jetzt wird's ihm schlimm ergehen). *Hait, i s'a implinit lui Tache . . Nenea e supărat foc* ZAMF. LN. 46. 2. sich erfüllen, in Erfüllung gehen. *Atuncea să plini ceia ce s'au grăit de Ieremia prorocul* BIBLIA 1688 Matth. 2, 17. *Și așa s'au plinit toate cuvintele lui Condrățchi grăite de măi 'nainte* MIR COSTIN LET.² I 342. — | *plinire* sf. LV. (bibl.) Fülle f. *Al domnului e pămîntul și plinirea* [πλήρωμα, plenitudo] lui PSALT. RÎMN. Ps 23, 1. *Și dintru plinirea lui noi toți am luat BIBLIA 1688 Joh. 1, 19.* — *implini't* adj. vom Körper: voll. *Nu-î supfire, ci 'mplinită, Incît ai ce strînge 'n brațe* EMIN. 215. — Gr. LV. u. TR. POP. *plini'*.

implintă' (a), prez. -plînt, -plîntî etc., v. trans. 1. (auf) pflanzen Ps. ȘCH. Ps. 91, 14 (*Implintăți* [ksl. nasaždej, COR. rasădiți] in casa Domnului); Ps. ȘCH. u. COR. Ps. 93, 9 (*cela ce implintă* [ksl. nasaždej] urechîa, nu auzi-va?); 143, 12 (*fii lor, ca noao rasădită implintată* [ksl. novesaždenija vodruženaja] întru tinerețele sale [COR. . . implintat în t. s.]). — In gleicher Bedtg. bisw. LM.: *Licărîrea cea de arme . . paloarea pe obraji călăreților implintă* OLL. HOR. 122. — 2. Spitzes eindringen machen: stossen. *Apoi ș'au scos . . sabia ș'au implintatu-o sfîntului în piept* DOS. VS. Noe. 10. *Plîntă* [er stösst, steckt] se cerea 'n pămînt și o ia la deal BIBC. 387. *Pre jos era implintate țepi de fier* in den Boden waren spitze Eisen gesteckt VARL. CAZ. 206. *Implintîndu-mi ochii in întuneric* indem ich meine Blicke in das Dunkel bohre CON. 228. *Toți sâlbateci la vedere și în singe im-*

plîntaŝi [getaucht] BELD. ETER. 91. — Gr. *pl-BIBIC*. I. c. u. GHICA CL. XIV 88 (*plîntat în singe*). — Et. Lat. *planto*, -*äre*.

împlu etc. siehe *umplea'* (a) etc.

împodobi' (a), prez. -*be'sc*, v. trans. 1. schmücken, zieren. *A patra zi începu [D-zeu] a podobi ceriul cu stele și cu luceferi* MOXA GCR. I 57. *Grădina cu florile raiului împodobită* INDR. das. 156. *Au zidit D-zeu pre om și l-au pod bit cu tot felul de înțelepciune* EV. INV. 1644 das. 110. *Când [ia] la joc se 'mpodobește, Inima din tine crește* IARN.-BIRS. 31. — 2. schätzen, würdigen CANT. IST. IEROGL. 328 (*Bine ne zici . . că capete de hirtie și crieri de aramă sintem . . , adevărat dară că, precum ne împodobesti, așa și sintem*); VARL. CAZ. 47 (*să ne podobească [Domnul] să stăm de-a direapta cu direpŝii*). — || Siehe auch *podobi'* (a). — Gr. LV. auch *po-*, ebenso TEOD. PP. 85 u. 205; -*ba'* im Reime BIBIC. 304. — Et. Zu ksl. *podoba* «decor», rum. *podoa'ba* «Schmuck»; zu 2 vgl. ksl. *sûpodobiti*, rum. LV. a *spodobi'*.

împonciša' a), prez. -*șe'z*, I. v. trans. entgegenkehren, richten MOXA HC. I 397 (*deci-și ponciša suliŝele Greci spre Greci*); BÄLC. 290 (*un Turc cu suliŝa o împoncișă [sic] asupra lui [Mihai] și i-o înfipse puŝin în pîntece*); BIBLIA 1688 Prov. 27, 20 (*uriciune e Domnului cela ce împoncișază [στυφλω] ochiul*); RAL. SUV. 51 (*sinuoziŝăile [ŝarmuri]lor care, respingînd. apele din o parte în alta, le fac a-și împoncișă direcŝia [sie ihre Richtung gegen einander zu nehmen veranlassen]*). — II. a *să* ~ widerstreiten, sich widersetzen. *Celora ce să împoncișază adevere[ŝi] și să pleacă nedirepŝăŝii* MSCR. sec. 17. GCR. I 51. *Oare-care prejudecăŝi de boerie care de multe ori se împoncișău [in Widerstreit waren] cu dreptele sale cugete și fapte* DEMETR. NUV. 90. *Libertatea tipărelii [die Pressfreiheit] și opinia publică se împung, stău împoncișate [stehen einander feindlich gegenüber, sind im Widerstreit miteinander]* JIP. RAUR. 58. *Ai și tu pomcișitoriŝu [zum Widersacher] pre diavol* DOS. VS. Apr. 28. *În așa împoncișare [Widerstreit] de idei se aflău boerii bătrîni cu tineretul* CL. XVII 114. — Gr. LV. *po-*, bisw. (*im*)*pome-*.

împopora' (a), prez. -*re'z*, v. trans. LM. bevölkern. *Dar poiana se împoporă cite puŝin* RAL. SUV. S2.

împopoŝona' a), prez. -*ne'z*, v. trans. FAM. besonders schön kleiden: herausputzen-staffieren, (im böš. Sinne:) aufdonnern. *De unde vezi că m'am împopoŝonat? Sint de-abia îmbrăcătă C. NGR 240. Mî-am scos fetele la iveală . . ghîosite, gătite, împopoŝonate, îmbrăcate tot după modă* AL. OP. I 421. —

Gr. MOLD. auch -*popoŝa'*, ferner -*ŝana'* CL. XVII 2, *împoŝona'* POEN. v. *requinguer* (nb. ~ v. *pomponner*). — Et. Viell. zu *păpu'șă* od. zu *pu'păză* (vgl. a *împupăză'*), mit Einfluss von a *înŝoŝona'*.

împosesui' (a), prez. -*sue'sc*, v. trans. MOLD. zieml. INV. verpachten. *Am împosesuit moŝia . . cu 3.000 galbeni pe an* AL. CL. VII 373.

împospăia' (a) siehe *pospăi'* (a).

împotmoli' (a *să*), prez. *mă -le'sc*, v. refl. ÖSTL. MUNT. von Schiffen: auf den Sand geraten. *Din cauza depunerii unei mari cantităŝi de nomol în basinul docurilor, vasele maritime încărcate s'au împotmolit* LIT. — Gr. *po-* D.

împotri'vă I. adv. 1. gegenüber. *Oglînzile luci și mari, așezate dimpotrivă [die einander gegenüberstehenden . . Spiegel]* DELAVR. SULT. 121. *Malul de 'mpotrivă* das gegenüberliegende Ufer ODOB MV. 1894, 88. — 2. entgegen, zu wider. *Corabia . . învâluindu-se de valuri, că le era vîntul împotrivă* BIBLIA 1688 Matth. 14, 24. *De nu este vremea împotrivă* wenn das Wetter nicht ungünstig ist GHEORG. LET.² III 322. *Dară norocul mî-a stat împotrivă [war mir zuwider]* ISPIR. LEG.⁴ I 108. *Cuvîntul împotrivă [der Widerspruch] sabia ascute* CANT. IST. IEROGL. 242. *Nimic cei făr' de D-zeu nu lucrează de cele evangheleŝti și apostoleŝti, ci mai virtos cele din protivă [das Gegenteil]* SYMEON GCR II 80. *Soroci negre pe unghie . . arată în cale noroc. Iară soroci negre pe acel loc arată în protivă [deuten das Gegenteil an]* STRILBIŝCHI 1785 GCR. II 146. *Averea . . te face . . cu spirit cînd eŝti prost și chîar onorabil cînd eŝti dimpotrivă [das Gegenteil]* AL. CL. IV 308. *L-au dezbrăcat și l-au căutat . . și negăsiînd nimic lucru împotrivă [nichts Ungünstiges, Verdächtiges], iar l-au îmbrăcat* DION. TEZ. II 188. — A *să pune, a sta cuiva* ~ sich Jdm. entgegenstellen, widersetzen, ihm entgegentreten, Widerstand leisten, die Spitze bieten. *Împotrivă a avea să li-se pue [corbul jigăniilor], socotia că multe nevoi și grelegilceve se vor ridica [wenn er ihnen offen entgegentreten wollte, so . .]* CANT. IST. IEROGL. 242. *D-zeu . . pe cel ce se înalŝă îl smereŝte și celiu mîndru îi stă împotrivă* AXINTE LET.² II 166. *Iaca și preoteasa că-mi stă dimpotrivă [opponiert mir, ergreift Partei gegen mich]!* RĂDUL. RUST. II 13. — *Dimpotrivă*, LV. *împotrivă*, MOLD. MOD. auch *din împotrivă* im Gegenteil, wofür LM. *dincontra*. *Nici unul [din lupi] nu s'au aruncat asupra tovarăŝilor mei, ce împotrivă au început a să cucuira [= gudura] . . ca niŝte ciîni de casă* MSCR. sec. 18. GCR.

II 84. *Soiul acest de vite . . să poate desface fără nici o pagubă, când din împotriva* [wogegen] *accele proaste . . cu anevoc să pot vinde* DRĂGH IC. 12 — II. *Impotriva* prep. mit c. obl. 1. = în dreptul: gegenüber, vor. *Le-au hărăzit și locuri două în Odriiū, împotriva mitropoliei peste uliță* VĂCĂR. IIO. TEZ. II 255. *Negelul deasupra nasului, măcar și mai sus în protiva ochiului* STRILBIȚHI 1785 GCR. II 144. *Tocmai împotriva intrării se zvîrcolea o namilă de balaur* DELAVR. SULT. 90. — Fig. gegenüber, im Vergleich zu. *Nimică era zarva aceasta de aice împotriva faplei care s'au făcut curînd* MIR. COSTIN LET.² I 349. *Amîndoi aștepta [năml. bogatul și mișelul] în protiva vieției* [entsprechend ihrem Leben] *priimi-vor plata* COR. GCR. I 32. — 2. gegen, wider, wofür LM. (in)contra. *Și văzu pre ei chinuindu-să cînd vîslia corabia (că era vîntul împotriva lor [ihnen entgegen])* BIBLIA 1688 Marc. 6, 48. *O împărăție carea să apără împotriva vrăjmașilor celor din afară* INVĂȚ. 1773 GCR. II 87. *Împotriva Agarenilor de multe ori cu cuvîntul s'au pus* [den Mohammedanern trat er . . entgegen] MIR. COSTIN LET.² II 53. *Groful cu Turcii și cu Tatarii n'au cutezat să stea împotriva-le* [ihnen die Spitze zu bieten] NECULCE das. 238. — || Siehe auch *potrivă*. — Gr. Auch *în, din po-*; LV. meist, mod. bisw. *-protiv-*, ebenso die Ableitungen. — Et. Ksl. *protivū, -van*.

împotriva'lă sf., pl. *-ve*II, Widerstand m, Sträuben n, Widerspruch m. *După cîteva soptiri îmbrășișeri și împotrivelii* [nach wiederholtem . . Sträuben] DELAVR. SULT. 32.

împotrivi' (a să), prez. mă *-ve*sc, v. refl.: *cuiva* sich Jdm. widersetzen, ihm Widerstand leisten, *unu* lucrul sich gegen etw. sträuben, dagegen Widerspruch erheben. *La oști mari și regulate știți cît s'au împotrivit* [Grecii] BELD. ETER. GCR. II 243. *Știi tu că nu mă împotrivesc ție nicîdată* [dass ich dir nie etwas versage] EMIN. CL. IV 285. *Pentru a chibzui mijloacele de împotrivre* [zum Widerstand] *și de apărare* AL CL. III 59. — *împotrivre* sf. Widrigkeit f, Ungunst GHEORG. LET.² III 317 (*pentru împotrivirea vremii*). — *împotrivi't* adj. einander entgegengesetzt BĂLC. 357 (*Păverile fură împotrivate* [gingen auseinander]). — *împotrivito'r* adj. 1. INV. entgegengesetzt (= LM. opus). *In colțul împotrivitor al fării* BĂLC. 382. [*Semnele*] *cele negre însemnează cele împotrivoare* [das Gegenteil] STRILBIȚHI 1785 GCR. II 146. — 2. widrig MSCR. sec. 18. GCR. II 83 (*un D-zeu împotrivitorii* [ein feindseliger Gott] *au despărțit pre Greci*).

împotrivitu'ră sf., pl. *-ri*, Widerstand m, -spruch SBIERA POV. 152 (*Văzînd căprariul atîta împotrivitură, s'au dat deocamdată îndărăpt* [gab er . . sein Vorhaben auf]).

împotrivnic siehe *protivnic*.

împovăra' (a), prez. *-re*'z, v. trans. schwer beladen, belasten. *Acela ce va lua cal cu chirie . . și-l va încărca sau-l va împovăra greū* INDR. 303. *Noi cei ce sintem greū împovărați de păcate* MĂRG.² 52 a. *Era împovărat* [überhäuft] *de griji și de lucru* OLL. HOR. 268. — TR. POP. *-t* schwanger. *De era fată saū nevastă, devenea împovărată* RETEG. V 67. — GR. MOLD. MOD *-vora'*. — Prez. *-povăr* (wie bet.?) BAR.

împrăsili' (a), prez. *-le*'sc, v. trans. züchten (= sich vermehren machen) JIP. OPINC. 48 (*d'ai cunoaște bine cum să'imprăsieste oaia*).

împrăștia' (a), prez. *-pră*'știli, v. trans. aus-, ver-, zerstreuen. *Stoian . . capul îi reteză și fițele-i le tăia și pe cîmp le'imprăștia* AL. PP. 101. *Și te voiū împrăștia în țăr* BIBLIA 1688 Ez. 22, 15. *Ca toate vestile ce se nasc și să'imprăștie* [sich verbreiten] *în timpî de tulburări* AL. CL. III 59. *Nu era om împrăștiator* [= risipitor, Verschwender] COGĂLN. LET.² III 252. — Fig. zerstreuen. *Pastoralele D-lui Florian nu-mi pot împrăștia* [verscheuchen] *melancolia* C. NGR. 53. *Ce împrăștiat se uită* wie unsted er blickt VLAH. IC. 33. — Gr. Prez. *-pra*'ș- Dos. VS. S'pt. 17 u. B.

împrejmui' (a), prez. *-mu*'sc, v. trans.: *cu gard etc.* mit einem Zaun etc. umgeben, -friedigen, -zäunen. *Gardul de spinî ce împrejmuește vilele* SLAVICI CL. XII 436. *Împrejmuit Cu zid de-argint e locul* COȘB. 37. *Un mic nouaș . . care . . îi împrejmui fruntea* [sich um seine Stirn legte] GANE CL. VIII 105. *Virful dealurilor împrejmuitoare* [der umliegenden Berge] CL. XIII 43. *Și'n toată împrejmuirea* [Gehege, năml. stîniū] *un miros greū de oac, de ceață și de rachiu* ODOB PS. 12. — Gr. pre- POL. — Et. *preajmă*.

împreju'r siehe *ju'r*.

împrejura' (a), prez. *-pre*'jur, v. trans. 1. umgeben, -ringen, -schliessen. *Împrejurară-mă pre mine apele pînă la sufletul mîeū, adîncul mă împrejură* PSALT. 1651 Jonas 2, 7 GCR. I 156. *Dealurile ce împrejură orașelul* C. NGR. 350. *Oșlobanul ia . . lemnele . . , descinge brîul de pe lingă sine și le împrejură* [und schlingt ihn darum] CREANGA CL. XV 449. — Bes. POP *pe o femeie (cu sota)* = *a încinge*: einer Frau den Lendenschurz umlegen. *Baba Catrina . . împrejurată cu catrința pe care i-o lăsase Anica* NĂD. NUV. I 10. — 2. umgeben, -schreiben. *Intrînd nunta acasă, împrejură masa de trei ori* SEV. NUNTA 219. — Et. *împrejur*, siehe *ju'r*.

împrejurare *sf.* LM. Umstand *m.* În împrejurările de față unter den obwaltenden Umständen. *Împrejurări ușurătoare* (= circumstanțe atenuante *jur.*) mildernde Umstände.

împrejurare *ș* *sm* LV. der sich in der Umgegend befindet: Nachbar *m.* Viind și întrebând și pre unul și pre altul din pregiurări [sic] AMIRAS LET.² III 142. Lăcomia . . celor ce poftesc și se tind să supue pre toți împregiurări săi MUSTE DAS. 56. — Auch noch PP. (Hochzeitsrede) TEOD. PP. 166 (Asculțați, . . Du. cinstiți nuntași Ș. Du. împrejurări); Var. SEV. NUNTA 106 u. 185.

împrejurime *sf.* Umgebung *f.* Împrejurimea nasu'ui și obrăjii îi sint plini de o rozață vineție SLAVICI CL. XV 432. Cine e mai de seamă decît mine în toate împrejurimile locului [in der ganzen Umgegend]? GANE CL. XIII 46.

împremieza' (*a*). *prez.* -ze'z, *v. trans.* zur Hälfte bringen COR. Ps. 54, 24 (Bărbăți strîmbi și hitleni nu împremiezază zilele sale [Ps. SCH.: împremiează zile]); COR. u. ȘCH. Ps. 101, 25 (Nu rădica mine împremiezare [= în împremiezarea, in der Hälfte] zilelor mele). — Et. Zu mîe'z, Nachbildung von ksl. prepoloventu u. vü prepolovenije.

împresura' (*r*), *prez.* -so'r, *v. trans.* 1. LV. c. sich drückend auf etw. legen, darauf drücken, es pressen. Bucatele noastre să vor împresura cele vechi de cele noao MSCR. sec. 17. GCR. I 193 (nach Lev. 26, 10). Și după el mergea multime multă și-l împresura pre el [συνέθλιβον αὐτόν, drängte ihn] BIBLIA 1688 Marc. 5 24. So auch PP. SEV. NUNTA 225 (iarb-ri-i toată împresurată [bedeckt] cu flori mirsitoare). Daher: — 2. LV. erdrücken, (stürzend) erschlagen. Bărbat ori femeie de-și vor împresura coconul lîngă ei într'așternut INDR. 231. Alta [năml. altă sămînță] căzu într'un mijloc de spină, și deacă crescură spină, o împresurată [erstickten sie ihn] VARL. CAZ. 183 (nach Matth. 13, 7). Scoală de-acii și te dă în lături, că cade zidul să te împresoare MARG.¹ 163 b. — 3. *fig.* LV. bedrücken, bedrängen. Oamenii cei domnești . . de . . vor face asupra-le și vor împresura săracii INDR. 39. Un [om] împresurat de datorii multe DOS. VS. Sept. 26. Nicî fara nu era împresurată cu dările pe acea vreme NECULCE LET.² II 192. Văzînd noi supărarea și împresurarea [die drückende Lage] preoților MSCR. 1675 GCR. I 219. — So bes. in Verkaufsurkunden: eu . . însămi de a mea voi, de nime împresurat nicî asupra, am vindut a mea dreaptă ocină etc. Doc. 1619 GCR. I 53. — 4. LV. *pc.* Jdn. bedrängen, auf ihn eindringen, einstürmen. Unguri . . sim-

țînd că-î împresoară vrăjmașii, de sîrg s'au gătit de război URECHE LET.² I 191. Alexandru să întoarse la el [năml. la pește] și-l împresură și-l urse ALEXANDRIA 115. — Noch jetzt *fig.*: De cînd te-ai dus, toate nefericirile m'au împresurat C. NGR. 55. Astfel începură să mă împresoare și pe mine felurite gînduri GANE CL. X 336. — 5. *fast inv.* c. etw. an sich reißen, sich seiner bemächtigen, es (mit Unrecht, widerrechtlich) weg-, in Besitz nehmen. Ca să poată să i înzale și să împresoare osteneala [den Schweiss] sărăcilor INV. 1642 CCR 161. Să părea că aceste danii [făcute berilor] vor împresura de tot venitul domniei [die Einkünfte des ganzen Fürstentums wezunehmen würd-n] SCRIS. MOLD. 246. Pentru că și pămîntul [il] împresoară în zadar [smochinul cel neroditor] EV. 1894 Luc. 13, 7. — Bes. o moșie ein Gut usurpiren. Iar dacă au venit Moldoveanul de unde au fost, el ș'au găsit moșia împresurată . . de Stănilă Doc. 1591 HC. I 57. Căla ce va jura cu strîmbul de va împresura ocina cuiva Ș. TAINE 204. — 6. umgeben. Sfîntul Ioan intră în grăpă și . . învăță de-l împresurată pînă la genunchi cu țărâna DOS. VS. S-pt. 26 Și rane împrejurul ei o împresoară [năml. limba] MARG.² 123 b. Despre apus . . es'e Moldova mîi preste tot împresurată cu munți /oarte înalți SCRIS. MOLD 76. Bulaurul de foc și de vâpae [din vulcan] . . se răvârsă cu fluxcări și cu unde mistuitoare peste tot ce-l împresoară FIL. CIOC. 182. — Spez. o cetate eine Festung einschliessen, belagern. După ce Duca se întoarse de la împresurarea [Belagerung] Vienei ADAM. BIOGR. 8. — Gr. *Prez.* MOLD. auch -pre'sur, so schon DOS. Ps. in V. Ps. 103 Z. 38. — Et. Lat. *pressura, -are, von pressura. «Druck». Bedtg. 6 scheint durch a împrejură hervorgerufen.

împresurătură *sf., pl. -ri*, Usurpation *f* Doc. 1657 GCR. I 174 (și-l în [năml. satul Mihalcîul] Murgestii cu împresurătură).

împreuna' (*a*), *prez.* -preu'n, MOLD. -pre'un, I. *v. trans.* 1. zusammenbringen, vereinigen (cu, LV. bisw. cătră c. mit etw.). Mîinile imi erau înghețate boacnă, că nu-mi puteam împreuna degetele VLAH. IC. 51. Împreunîndu-și mîinile cu mirare și compătîmire [indem sie . . zusammenschlug] DEMETR. NOV. 15. Ce vînt dulce vă adună Și cu mine vă 'mpreună [führt Euch . . zusammen]? AL. PP. 198. Decî ce a împreunat D-zeu [was Gott zusammengefügt hat], omul să nu desparță EV. 1894 Matth. 19, 6. Acesta . . pre toți i-au împreunat supt o stăpînie NEC. COSTIN LET.² I 49. Iagelo . . au împreunat cnezia Litvei cătră Crăia leșască 382. — 2. animale Tiere paaren; LV. ehelich ver-

binden. *Vru să i-o dea să-i* [lies să-l] *împreune cu fîcã-sa să-i fie ginere* DOS. VS. Oct. 4. — 3. *pc.* Jdn. empfangen, bewillkommen AMIRAS LET.² III 122 (*au chemat serascherul pre craiul . . , l-au împreunat și i-au cetit fermanul*); COGALN. das. 239 (*împreunîndu-l ca pre un mitropolit și frate de domn*). — II. *a să ~ 1* zusammenkommen, sich vereinigen (*cu c.*, LV. bisw. *cãtrã c.*, *unuî lucru mit etw.*). *Dupã ce s'au împreunat cu toții la un loc, s'au împãrțit în trei polcuri* NEC. COSTIN LET.² I 460. *Sã meargã să se împreune* [eine Zusammenkunft zu haben] *cu Bașta Georgea Mihaî Vodã și să se sfãtuîascã pentru rãscumpãrãrea Ardealului* 495. [*Spatarul*] *au adunat o împreunare* [berief eine Versammlung] *de boerii acei mãi mari* VACAR. IIO. TEZ. II 280. *Intr'acolo munții se împreună* [treten . . zusammen] . . și *ochiul eispitit . . sã spargã întunecata perdea ce-i stã înainte* VLAH. GV. 193. *Acolo unde cerul se împreună* [zusammenfließt] *cu pãmîntul, se zãrește un vãlmășag de oameni* DELAVR. SULT. 171. *Fost-au* [Betlen Gabor] *împrotiva Nemților multã vreme cu Cehii împreunat* [verbündet] NEC. COSTIN LET.² I 427. *Vai de ceia ce împreună casã câtrã casã* [συνάπτουτες οὐλοῦν πρὸς οὐλοῦν] BIBLIA 1688 Jes. 5, 8. *Sã fim destoinici a ne împreuna trupului și singelui Domnului* MOLIT. 1689 GCR. I 284. — 2. (*trupește*) sich begatten, von Tieren auch: sich paaren. *Cela ce va să se priceștiuascã, sã nu se împreune cu muerea lui* [soll seinem Weibe nicht beiwohnen] INDR. 138. *Unde s'au aflat Cã s'au împreunat Corbi cu turturele . . ?* AL. PP. 117. — LV. auch: sich ehelich verbinden. *Cind pãrinții lor în cãsãtorie s'au împreunat* CAR. PRE SC. GCR. I 277. *Nu pocîu eũ fiind creștinã sã mã împreun cu pãgîn* [einen Heiden zum Gatten nehmen] DOS. VS. Apr. 4. — Gr. *Prez. -ne'z* PRAV. Gov. 33a.

împreunã adv. zusammen; ~, *dîmpreunã cu cn.* zusammen, gemeinsam, gemeinschaftlich mit Jdm. *Fericirea și sãrãcia nu pot sta împreunã* Z V 575. *Balaban pe ei sãrea Dîmpreunã cu Ioviță* PP. GCR. II 297. — Gr. LV. *depr-*, jünger *denpr-*, *dinpr-* nb. ~, ohne Unterschied im Gebrauch, vgl. zB. *și sã duserã amîndoi denpreunã* BIBLIA 1688 Gen. 22, 16 mit *mergînd amîndoi împreunã* das. v. 8. — Et. Lat. *in* bzw. *de per unam*, vgl. *rãtor. par ñna* «einig»:

împreunãturã sf., pl. -ri, Verbindungsstelle f¹ SPIR. JUC. 3 (*alături cu împreunãtura gãoacelor* [nucii]). — Et. *a împreunãturã* *împricina'* (*a să*), *prez. mã -ne'z*, v. *refl.* MOLD. TR. INV. u. POP. *cu cn.* sich mit Jdm. zerzanken. *Dacã ne împreunã, La vor-*

nicul ne duceam Ș'acolo ne împãcam MAR. SAT. 65.

împricina't sm. (jur.) Prozessierender m, (streitende) Partei. *Cind un avocat saũ împricinat vrea să consulte vre-un asemenea dosar din arhivã* I. NGR. CL. IV 341. *Era destul să pronunțe cuvintele: Onorat tribunal! . . pentru ca împricinați, avocați și public să rămînã adinc impresionãți* XEN. BRAZI 21. — Gr. *pricina't* nb. *pricina's* RETEG. IV 32, *împricina's* PRAV. BIS p. I § 7.

împrieteni' (a), *prez. -ne'sc*, I. v. *trans.*: *pc.* = *a să ~ cu cn.* CĂLIND 1847 GCR. II 362 (*Gãsi ia mijlouce s'o 'mprieteneascã*). — II. *a să ~ cu cn.* sich mit Jdm. befreunden, seine Zuneigung gewinnen. *Zile lungi mi-le-am pierdut Sã mã 'mpretenesc cu tine* COȘB. 12. *Adicã e greũ marafet de a se împrietini cu dînsiũ* [nãml. cu copiii] *împlinîndu-le toate vroințele!* AL. CL. IV 311. — Gr. TR. *-pret-*; auch *-tini'*; *-tinci'* BIBLIA 1688 Esth. 8, 12 addit.

împri mãvãra' (a să), *prez. 3 să -rea'zã*, v. *refl.* Frühlîng werden. *Îndatã ce se împri mãvãreazã, aceste plante sînt puse . . în grãdinã* DATC. HORT. 13.

împri'nde (a) v. *trans.* festhalten PP. MAR. NUNTA 606 (*te-om mãi împri'nde . . Pina ce ni-i spune . .*); N. TEST. 1648 Ap. 27, 41 (*nemerînd în locul a doao mãri, sã împrinse corabia* [blieb . . stecken]).

împrohita' u. -ti' (a) v. *trans.* verspotten DOS. PS. IN V. PS. 21 Z. 25 = v. 8 (*Mã 'mprohitã cineși mã zãrește*); PS. 38 Z. 30 = v. 8 (*Sã nu lași nebunul sã mã ia 'n ocarã, sã mã prohiteascã tutînderea 'n țarã*).

împro'or etc siehe *ampro'or*, *Supl.*

împropti' (a), *prez. -te'sc*, v. *trans.*: *c.* sich an etw. lehnen (?) SLAVICI CL. VIII 420 (*Sã grijești ca nime sã nu 'mpropteascã gardurile*). Vgl. *propti' (a)*.

împroșca' (a), *prez. 1 -pro'sc*, 3 *-proa'scã*, 7 *-proa'ste*, v. *trans.* vielfach od. heftig schleudernd bespritzen, -werfen, -schiessen. *Picãturile* [de ploae] *se înteteau și le împroșcau* [copiilor] *abrazul din ce în ce mãi repezi* VLAH. NUV. 114. *Apoi zise repede cu limba moale* [mit trãger Zunge], *împroșcînd* [cu bale] *pe crișmar* SADOV. POV. 147. *Cind s'a ivi dușmanul . . voi sã-l împroșcați cu bolovanî* AL. CL. III 61. *El impresurase palatul și îl împroșca cu douã tunuri* BĂLC. 55. *A ~ pc.* *cu ocãri* Jdn. mit Schmãhungen überschütten.— Absol. spritzen. *Sosira doua tulumbe, cari începurã sã împroaște în mulțime* XEN. BRAZI 59. *La muls . . sã aibã ciobanu și cupã în galãtã . . , cã fãra aceasta laptele împroașcã și sã istrãvește* DRĂGH. IC.

26. — Gr. *-proctca'* МОХА HC. I 404. — Et. Wahrsch. zu slav. **prokü* (oserb. *prok*, p ln. *proki* etc.) «Schleuder». Vgl. *proa'scă*.

improșcătură sf., pl. -ri, (einmaliges) Bespritzen, -werfen, -schiessen. *Călătoria noastră a înghițit în tăcere improșcăturile spălătoarelor* [die Schmähreden, mit denen die Wäscherinnen sie überschütteten] SBIERA Pov. 45.

improspăta' (a), prez. -te'z, v. trans. (wieder) auffrischen. *Se improspătează mereu liniile imprăștiolate* die zersprengten Reihen werden immer wieder erneuert ODOB. D. *Vinătorul improspătat* [neu gestärkt] *prin somn* ODOB. Ps. 11. *O faptă... la care nici n'aș măi fi gândit, dacă împrejurările nu m'ar fi improspătat-o* [sie mir nicht wieder ins Gedächtnis gerufen hätten] I. NGR. CL. VII 5. — Et. *proa'spăt*.

improsti't siehe *prosti' (a)*.

improți'vă etc. siehe *improți'vă* etc.

improți'vnic siehe *proți'vnic*.

impro'ur siehe *ampro'or, Supl.*

imprumut' I. adv. leihweise: *a da, a lua c.* ~ etw. leihen, borgen. *Prietene, dă-mă împrumut trei pini* Ev. 1746 Luc. 11, 5 GCR. II 37. *Cela ce ia bani împrumut și-î mănincă* MARG.² 40 b. *Se îmbrăca, spălindu-se.. cu săpun de împrumut* [mit geborgter Seife] ZAMF. LN. 178. *Grele îi măi erau picioarele par'că erau de 'mprumut* [als ob es fremde, nicht seine wären] NAD. NUV. I 100 — Gr. Lv. nach PUȘC WB. (ohne Quellenangabe) auch *aprumut'* — II. sn., pl. *-turi*, Darlehen n, Anleihe f: ~ *cu dobîndă* verzinsliches Darlehen; ~ *cu premii* Prämienanleihe. — Gr. Lv. (CRON.) *-tă sf., pl. -te*, z. B. AXINTE LET.² II 122 (*imprumuta ce aș luat.. dela boerî*), NEC. COSTIN das. 74 (*aș venit.. la mari datorii cu împrumutele*). — Et. Lat. *promutuus* «dargeleihen».

imprumuta' (a), prez. -mut', I. v. trans.: *pc. cu c., POP. pc. c.* Jdm. etw. leihen, borgen. *De va împrumuta pe vre un om cu niscare bani și-î va lua camătă* INDR. 65. *Tăgîrță ruptă te împrumută [el] și cere la soroc să-î dai sac nou în loc* PANN Z. III 390. *Cine dă săracilor, împrumută pe D-zeu* (Sprw., nach Prov. 19, 17) wer den Armen gibt, leiht Gott. *Trei lucruri nu să împrumută: pușca, calul și femeia* (Sprw.) drei Dinge verleiht man nicht: die Flinte, das Pferd und das Weib. — II. *a să ~ cu c., POP. c.*, ferner *de c.* ION. SUP. 88 (sich) etw. (aus)leihen, -borgen, etw. entleihen. *Nenorocitul jucător se împrumută de la cuconu Dimitrache cu cincizeci de bani* XEN. BRAZI 27. *Te împrumuți nuele: gardul se prăpădește, datoria nu putrezește* PANN CL. V 383. — || A

da, a lua cu ~re leihweise, auf Borg geben, nehmen. — Gr. *Prez. Lv.* meist *-te'z*.

impuciciu'ne siehe *impuciciu'ne*.

impufat' adj. wie von Flaum erfüllt, dick DELAVR. SULT. 107. (*o atmosferă grea, fumurie și impufată, asemuită cu aburii ce plutesc a lene pe d'asupra bălților*).

impuia' (a), prez. -pu'e'z, I. v. trans. 1. mit Brut füllen ODOB. SLAV. 129 (*după ce marea a împuiat toate acele mi de ochiuri [ale fagurilor]*). — 2. fig. FAM. *wrechile, capul cui'va cu c.* Jdm. die Ohren, den Kopf mit etw. vollschwätzen. *Cine-o fi bătrînul care împuiază urechile lui bietul Dan cu atîtea istorii..?* VLAH. DAN II 129. — II. v. intr. (auf)sprössen, -sprossen, -keimen PP. OLT. CL. X 209 (*Siberelu-î [Siberel ist Ortsname] mititel Ș'a 'mpuiat dragoste'n el*); JIP. öfters, zB. RAUR. 175 (*din așa râceală impue [sic] părăsirea timpurie de nație*). — || Vgl. *puia' (a)*. — Et. *pu'iu*.

impulbărat' adj. staubbedeckt Dos. VS. Noe. 3 (*căută din fereastră de-l văzu arzîndu-se în soare și impulbărat*).

impunga'ciū B., -ga's D. TERM. *adj.* von Hornvieh: stössig.

impungăli' (a) v. trans. zusammenstechen JIP. OPINC. 29 (*Streinii ne cară d'afară pină și ace să ne 'mpungălim și să ne peticim corcoafele*).

impunga's siehe *impunga'clū*.

impun'ge (a) v. trans. 1. stechen, von Hörnern: stossen. *Da poțî, fată, coase?* «Pot! Mama 'mpunge [acul, sticht die Nadel ein] și eū scot» MAR SAT. 68. *Cu sulifa mă împunseră în coaste* COD. STU. GCR. I 9. *De va împunge cu coarneau taur bărbat aș muere și va muri* BIBLIA 1688 Ex. 21. 28. — Fig.: [Vulpea] *în ceva împunsă a fi* [getroffen, verletzt zu sein] *să nu se arate virtos se feria* CANT. IST. IEROGI. 62. *Nu este exact a crede că interesele se împunge unele cu altele* [aufeinander stossen, einander widerstreiten] GHICA 190. — 2. MOLD. FAM.: *a o ~ de fugă* davonrennen. *Iși luă șlicul și o împunse de fugă pe ușă* [und rannte zur Tür hinaus] C. NGR. 11. — Gr. Imperat. ~; perf. *-punse'lă*, LV. *-pu'nș; part. -pu'ns; ger. -pung'nd; adj. verb. -pungător*. — Et. Lat. *pungo, -ere*.

impunoi'a' (a să) siehe *impunoi'a' (a să)*.

impunsătură sf., pl. -ri, Stich *m* (mit der Nadel etc.), Stoß (mit dem Horn). *La [broderia de] mozaic, fie-care împunsătură cere un alt ac* ODOB. CL. IX 20. *Împunsături de sulife* Lanzonstiche BAR. HAL. VIII 12. — Fig. Stich *m* (den man Jdm. versetzt), Stichelei *f.* *Piese.. pline de împunsături în ispravnic și în judecători* AL. CL. VII 408. — Gr. *impuntu'rá* Dos. VS. Noe. 22,

puntu'rá BIBLIA 1688 Jes. 29, 5, *impunsu'rá* B. HMST. GORJ., *punsu'rá* BAR. — Et. Lat. *punctúra*, spáter nach *a impu'nge* umgebildet.

impupáza' (a), prez. -*peze'z*, v. trans. buntscheckig machen (wie der Wiedehopf ist) JIP. OPINC. 55 (e pricina să n'o 'mpupezeze [copiú, náml. limba rominã] cu cuvinte streine); RAUR 283 (Legea, învățatura . . , toate sînt brezăiate și impupázate).

impupi' (a), prez. -*pe'sc*, v. intr. BAN. (Blatt-, Blüten-)Knospen bekommen, knospen PP. öfters, zB. MAR. INMORM. 175 (răchită mpupită); 490, Totenklage (fir de trandafir / De ce te-ai grăbit De ai înflorit Pin' n'ai impupit?).

impuroia', MOLD. -*punoia'* (a să), prez. mă -*roez'*, -*noez'*, v. refl. eiterig werden, vereitern QU. Avînd chilã impunoiatã cu durorî mari Dos. VS. Oct 20.

impușca' (a), prez. -*pușc*, I. v. trans. 1. (mit einer Feuerwaffe) erschossen, un epure etc. einen Hasen etc. schießen. Pe ciobani legatu-mi-au, Dulaii 'mpușcatu-i-au AL. PP. 58. — MOLD. POP. a fugi (ca) ~t wie besessen davonrennen. Cînd a scăpat, Rupse fuga ca 'mpușcat SPER. AN. 1892 I 98. — 2. (zielend) herunterschlagen COM. BAN. MAR. NUNTA 486 (ostașii . . iau cîte o bucatã de lemn și nu se lasã pinã nu impușcã cu din-sul oala cu cenușã [din virful ciuhei]). — II. v. intr.: in c. nach etw. schießen. Sã impuști acolo unde vezi cã curge sînge unternimm, was Aussicht auf Erfolg hat Z. IV 387. — FAM. impușcã 'n lunã, e un impușcã 'n lunã er ist ein verwegener Geselle. In pădurea de la Strungã . . Sînt de cei ce 'mpușcã 'n lunã AL. Poezii I 57 (von Räubern). Spune mi . . despre viața ta de holteiu, nãzdrãvãniile voastre de 'mpușcã 'n lunã [von euren verwegenen Streichen] C. NGR. CL. V. II 21. — || Siehe auch *pușca'* (a).

impușcãturã sf., pl. -ri, Schuss m (einer Feuerwaffe). Neîncetat i-se pãrea cã aude impușcãturi C. NGR. 30. Trenul . . a fost luat la impușcãturi [wurde beschossen] de . . Japonezi LIT.

imputa' (a), prez. -*put'*, I. v. intr. INV. U. TR. POP. cuiãva Jdn. schelten, schmähen, tadeln, ihm Vorwürfe machen. In deșert imputarã [ksl. ponosișa] sufletului mieu Ps. ȘCH. Ps. 34, 7. Atunci a început Iisus a imputa orașelor . . pentru cã nu s'au pocãit Ev. 1894 Matth. 11, 20. Știu bine cã mulți citind [poeziile mele] s'or aprinde și imi vor imputa MUMUL. GCR. II 246. — II. a să ~ v. recipr.: cu cn. sich mit Jdm. zanken PALIA Ex. 17, 2 CIP. PRINC. 220 (acolo n'avea nãrodul apã de-a berea, și se imputa cu Moisi); NEC. COSTIN LET.² II 116 (și cu acel Bechir

Aga ș'au [lies s'au?] fost imputat Lupul Costachi Vornicul). — Et. Lat. *imputo*, -ãre «Schuld geben».

imputãciune sf. INV. 1. Schmähung f, Tadel m. D-zeu au luat de pre mine imputãciunea [die Schmach] PALIA Gen. 30, 23 CIP. PRINC. 220. Impãratul au scris comandirului . . foarte cu imputãciune [mit heftigem Tadel] DION. TEZ. II 217. — 2. Zank m. Mihaï Vodã, avînd oare-care imputãciune cu capiî trupelor din Transilvania BãLC. 55.

imputeri' (a), prez. -*re'sc*, v. trans. stärken, kräftigen WBB.; TEOD. PP. 568 (D-zeu il puterea [sic]); BAR. HAL. VIII 95 (n'au eșit din casã doã zile ca să să imputereze [sic; um sich zu erholen]).

imputernici' (a), prez. -*ce'sc*, v. trans. 1. stärken, kräftigen POL. COST.; OMILIAI 1775 GCR. II 108 (sprijinirea . . duhului adevãrului carea . . imputernicește neputința [omului]); ISPIR. LEG.² 235 (Dafniî creșteau și se imputerniceau [und wurden stark] ca prin minune). — 2. LM. (jur.) ermächtigen, bevollmächtigen. Imputernicul este dator să cîrmuieșcã treaba încredințatã lui cu sirguitã și cu credințã COD. CAL. § 1356.

impuți' (a), prez. 1 -*puț'* u. -*put'*, 7 -*puțã* u. -*putã*, I. v. trans. stinkend, faul machen. [Aspida] să sufte spre dinsele [nãml. oale ei] și de duhul ei să le strice și să le impuțã MSCR. 1654 GCR. I 168. Cine va impuți [verderben lässt] bucatele ce-s mîncãtoare PRAV. GOR. 184. — II a să ~ stinkend, faul werden. Impuțirã-se [ksl. vozmerdeša] și putredirã ranele mele Ps. ȘCH. Ps. 37, 6. Deaca zise Hs. să ridice piatra [de pe groapa lui Lazar], iarã Martha grãi : Doamne, cã va fi impuțit [in Fäulnis geraten] MSCR. sec. 17. GCR. I 140. Vgl. cap I 20 I. — FAM. să impute de lene, e ~t er stinkt vor Faulheit. — Gr. MOLD. MOD. prez. -*țe'sc*. — Et. zu lat. *pūteo*, -ēre (rum. a puți) «stinken».

impuțicio's adj. LV. voll Gestank, stinkig. Inchiși in temnițã impuțicioasă și întunecatã MARG.² 39 b.

impuțiciune sf. LV. stinkende Sache, Gestank m. Acolo l-au ucis . . pre acel tiran . . curãfind lumea de impuțiciunea [lies -țic; etwa . von der Pest] tiraniilor SPãT. MIL. LET.² I 93. — Gr. -*puçic*- BIBLIA 1688. Jer. 38, 6 u. (danach ?) MARD.

impuțina' (a), prez. -*ne'z*, I. v. trans. verringern, -mindern. Fie-ți milã de mine și-mi impuțineazã viața cu 30 de ani CALIND. 1847 GCR. II 358. Cã impuținase Leziu și iarba și plumbul [hatten . . grossenteils verschossen] MIR. COSTIN LET.² I 280. — II. a să ~ wenig(er) werden, sich verringern,

-mindern. *Se împușinase de tot în tabăra leșască iarba de pușcă* MIR. COSTIN LET.² I 281. *Sufletul micu să împușină întru mine* [ist verzagt] MSCR. sec. 17. GCR. I 63 (vgl. lat. *pusillanimis* u. kleinmütig). *Nu te împușina cu inima* lasse den Mut nicht sinken CREANGĂ CL. X 384.

imurluc siehe *Iamurluc*.

imv .. siehe *imv* ...

in sn., pl. inuri, 1. Lein *m*, Flachs (Linum): *sămînță de ~* Leinsamen; *inușor* österreichischer Lein (L. austriacum) PANȚU. *Inul, cinepa de să va semăna cînd crește luna* CALEND. 1733 GCR. II 26. *Depănînd lînă și în BIBLIA* 1688 Prov. 33, 13. — 2. TR. ~ *sălbatic*, MOLD. (Tecuciu) *inușor de alior* Lein *k r a u t n* (Linaria) PANȚU. — 3. BUC. *pasărea ~ulu* Leinfink *m* (Fringilla linaria) COM. MAR. — Et. Lat. *linum*.

in prep. 1. (Inneres:) *in a* örtlich: ~ *mină, cutie, odaș, oraș* (Lage:) in der Hand, Schachtel, Stube, Stadt, (Ziel:) in die Hand etc.; *din casă ~ casă* von Haus zu Haus; *îmbrăcat ~ haine frumoase* in schöne Gewänder gekleidet. *Mă'nîlîniîu cu două fete, Amîndouă'n berte nouă* [in neuen Fichus] IARN. BIRS. 384. *În lung, ~ lat* in der Länge, Breite. — Mit ~ konkurriert vielfach *la: stau ~ Iași* ich wohne in Jassy nb. *la I.*, das etwa deutschem «zu J.» entspricht, aber nur *plec la I.* ich reise nach J. u. umgekehrt nur *stau, plec ~ Franța* ich wohne in, reise nach Frankreich. Lv. u. POP. scheiden hier nicht so genau: *magii de la răsarit au venit în Ierusalim* Ev. 1894 Matth. 2, 1, *fugi în Eghiptet* v. 13 nb. *la I., la E.* BIBLIA 1688; *te duci, bade, 'n Orlat* [Ortsname] IARN.-BIRS. 301 nb. *să mă ducă la Brașeu* 315; *ducă-mă'n Italia* das. nb. *Neamțu . . mă duce la Italia* 308. — *b*) zeitlich: ~ *od. la (anul)* 1900 im Jahre 1900, ~ *post* in den Fasten, ~ *tr'o bună* in einem Monat; ~ *ceasul acela, noaptea, ziua, dimineața aceia* in jener Stunde, Nacht, an jenem Tage, Morgen; ~ *tr'o seară, Joi, sârbătoare* eines Abends, Donnerstags, Feiertags; *din ceas ~ ceas* von Stunde zu Stunde; *de dimineață pînă'n seară* vom Morgen bis zum Abend. *În iarnă* [im Laufe des Winters], *așa pe după Bobotează, se întoarcea Radu de la țîrg* VLAH. IC. 85. *Intr'apusul soarelui* [bei Sonnenuntergang] *nimerise 300 de Unguri* NEC. COSTIN LET.¹ I App. 111. *Seara, în aprinsul luminărilor* [zur Zeit des Lichtanzündens], *un car . . venea . .* GHICA CL. XVII 44. *În nopțile de iarnă, cînd viscolul mă trezea în sforăitul celorlalți* [während die Andern schnarchten] DELAVR. PAR. 200. — 2. (Oberfläche:) *auf, an*: ~ *cap, frunte, deget, piept, picior, pălărie, copac, creangă, virf* (Lage:) auf od. an dem (am)

Kopfe, der Stirn, dem Finger, der Brust, dem Fusse, Hute, Baume, Zweige, der Spitze, (Ziel:) auf od. an den Kopf, die Stirn etc.; ~ *palma, masă, vatră, prag, pod, deal, cîmp, drum, stradă* (Lage:) auf der flachen Hand, dem Tische, Herde, der Schwelle, dem Boden, Berge, Felde, Wege, der Strasse, (Ziel:) auf die flache Hand, den Tisch etc.; ~ *cuiu, cer, capăt* am Nagel, Himmel, Ende bzw. an den Nagel etc. *Cu mînilile ~ șolduri, ~ spate* die Hände auf den Hüften, auf dem Rücken. *Din creștet pînă'n talpă* vom Scheitel bis zur Sohle; *din creangă ~ creangă* von Zweig zu Zweig. *În sus, ~ jos* nach oben, unten, hinauf, -unter. *În mîna dreaptă, stîngă* zur rechten, linken Hand; ~ *tr'o parte* auf einer Seite. *A umbra ~ (virful) degete(lor)* auf den Zehen(spitzen) gehen, *a juca ~ tr'un picior* auf einem Beine tanzen, *a sări ~ picioare* auf die Beine springen. *Căruțoara . . ajungea totdeauna numai în trei roate* GHICĂ 7. *Ei se bat în spade* [auf Schwerter] — *spadele se frîng* BOLINT.¹ I 138. *A cînta ~ (nb. din) fluier, frunză* auf der Flöte, dem Blatte blasen. *Că D-zeu nu în [an] mulți, ce în pușini arată puterea sa* URECHE LET.² I 153. *Nicolai Vodă . . mare vîrsător de sînge s'au arătat în boerii acei țări* MUSTE LET.² III 57. — Mit ~ konkurrieren *la «an»* u. *pe «auf»*, die bes. dort gebraucht werden, wo ~ als «in» verstanden werden könnte: ~ *mină, apă* in der, die Hand, im, ins Wasser, aber *la mină* an der, die Hand, *pe mină, apă* auf der, die Hand, auf dem, aufs Wasser. Daher ungewöhnlich: *L-au poștit să șadă și au șezut în pat pe saltea lîngă Vodă* DION. TEZ. II 196 für *pe pat*. — *A arunca, împușca, da ~ cn.* auf Jdn. werfen, schießen, schlagen. *Fă pleasnă de mătăsă și pocnește'n boi* IARN.-BIRS. 83. — 3. distributiv: *a rupe, împărți ~ două, trei etc. (părți)* in zwei, drei etc. Teile reißen, teilen; *a face ~ două* zusammenlegen, -falten. *Boi plăvanî în cite șase* [zu je sechs gespannt] *trag, se opintesc în juguri* AL. POEZII III 41. *Jocul de-a pușul . . se joacă în doi* [zu Zweien] ISPIR. JUC. 46. — 4. nähere Beziehung, in Fällen wie: *Topoare lungi în coadă* Aexte mit langen Stielen, langstielige Aexte MIR. COSTIN LET.² I 332. *Mi-e murgul sprintenel, În picioare supțirel* AL. PP. 17. *Griul . . Era'n spic cit vrăbia* [hatte sperlingsgrosse Aehren], *Era'n pău ca trestia* TEOD. PP. 145. *Că ș'a mea drăguță vine . . Dindărăt lungă'n cretință, Dinainte scurtă'n poale* IARN.-BIRS. 426. — 5. in best. Verbindungen: *a crede, să încrede, nădăjdui, să lăsa ~ cn.* an Jdn. glauben, auf ihn vertrauen, hoffen, sich verlassen. *Stofă de casă, ășută din lînă în bumbac sau în cinepă* [aus Wolle mit Baumwolle oder Hanf], *mai rare-orî din lînă în lînă* [aus reiner Wolle]

MANOL. IG. ȚAR. 229. *Făcînd funii în trei şuvițe* [dreisträhnige Stricke] *din foî de ștevie verde* 286. *S'au sculat toată ograda în gura lui* [auf sein Geschrei] CREANGĂ CL. XII 24. *Boerul, în zgomotul ista* [infolge dieses Lärms], *se scoală și el* 25. *Lm. student ~ drept, medicină, țitere* Studierender der Rechte, Medizin, Humaniora (nach frz. *étudiant en droit* etc.).— 6. zu, für, als, in Fällen wie: *viu ~ ajutorul cuiva* ich komme Jdm. zu Hülfe, *beau ~ cinstea, sănătatea cuiva* ich trinke auf Jds. Wohl, *~ semn de stimă* zum Zeichen der Hochachtung, *~ amintirea aceluî eveniment* zur Erinnerung an jenes Ereignis. Bes. bis.: *~(tru) slava, fala, mărirea, lauda, pomenirea cuiva* zu Jds. Ruhme, Preise, Liebe, Gedächtnis. *Eșitu-i-ău întru întîmpinare mitropolitul țării cu episcopii* [zog ihm entgegen] NEC. COSTIN LET.² I 437. *Gofii . . . , cariî întru nimica nu-și socotia* [für nichts achteten] *viața lor* id. 78. — Ungewöhnlich: *Om dentru noi nu va da pre fata lui Veniamin întru fămee* [zum Weibe] BIBLIA 1688 Jud. 21, 1. *Au nu să vind cinci păsărele în doi flieri* [für zwei Heller]? Luc. 12, 6. *Se credea pierdut, cînd în marea sa mirare* [zu seinem grossen Erstaunen] *consulul îi pune în mînă 5000 de lei* GHICA 95.— || Siehe auch *în-de, înspre, intru*. — Gr. ~ verbindet sich mit *de, pre* zu *din, prin*, siehe bes. Artt. — Neben *în, din, prin* erscheint *întru, dintru, printru*, das vor Vok. seinen Auslaut verlieren kann. Von dem Gebrauch dieser Formen gilt im wesentlichen Folgendes. Die Formen auf *-tru* werden in der ältesten Zeit regelmässig vor Vok. (*întru apă, dentru om, prentru ușă*), aber auch häufig genug vor Kons. (*întru corabie, dentru mînă, pentru nărod*) gesetzt. Abfall des *-u* vor hartem Vok. (*într'apă* etc.) zeigen schon die ältesten Texte, so stets vor *îns* (*într'însul*); derselbe wird dann Regel vor dem Art. u. dem anl. *a-* der Pronomina: *într'o zi, dintr'al zecelea ceas, printr'atîtea nevoi*. Daneben findet sich vor *a-* häufig *inn-* etc.: *inn-a doa carte* Ș. TAINE 46, *denn-a treiă strașină* BIBLIA 1688 Ap. 20, 9; in altmoltzischen Texten *într-* etc.: *într-aceasta vreme, dintr-al treile ceas* etc. AP. Vor. Gegenwärtig werden die Formen auf *-tru* nur noch in formelhaften Verbindungen u. in archaischen Wendungen gebraucht: *întru citva, dintru 'ntîi*; *întru amintirea lui* zur Erinnerung an ihn, *dintru sfînt lăcașul tău* VLAH. GV. 8. Dagegen sind die apostrophierten Formen allgemein in der Verbindung mit *îns* (*într'însul* etc.) u. vor *un*, o üblich (doch findet sich bei Neueren hie u. da schon *în un loc, în o zi* etc. für *într'un loc, într'o zi* etc.), u. auch vor *a-* sind sie noch vielfach im Gebrauch: *dintr'a două clasă într'a treiă, dintr'o zi într'alta, într'atîta, în-*

tr'ajutor, într'adevăr, într'adins, într'ascuns nb. *din a două clasă* etc. — Mit *im-, în-* verschmilzt ~ LV. häufig: *nu va putea întra împărăția cerului* für *în imp. c. Ș. TAINE 16, ce den tunerec pre voi au chemat* für *den întunerec* BIBLIA 1688, 1 Petri 2, 9, *denceputul lumiei pînă la potop* für *den încep. MOXA HC. I 348*. — Die ältere Schrift gibt bisw. die vulgäre Aussprache *im* vor Labial wieder: *im pămăntu* Ps. ȘCH. Ps. 16, 11, *și-m mișei* MOXA HC. I 370, *ce-m pizma lor* Dos. Ps. în V. Ps. 22 Z. 15, was jetzt nur in Zusammensetzungen (*împrejur, dimpreună* etc.) als gut gilt. — Nach vollem Vok. kann das anlautende *î* fallen: *du-te 'n casă, ca 'ntr'un vis, pînă 'n zorî* (nicht etwa *pin' în zorî*, wie oft fälschlich geschrieben wird). Bei Dos. findet sich 'n sogar am Versanfang: *Carele nu-și duce sufletul afară 'N vrăjitori să crează lucru de ocară* Ps. în V. Ps. 23, 12. — Dialekte: TR. POP. bisw. *int'* für *într'*: *int' on an, int' o oală* ȘEZĂT. IV 193, *int'on măr* JB. IV 320; MAC. *tru, tu* nb. dem weniger häufigen 'n, 'm, das vor Vok. nicht vorzukommen scheint, für *în, întru* (*tru, tu* *față, 'n sin, 'm braț*), *ditru, ditu, dit* nb. seltenem *din* für *din, dintru*, endlich *pri tu, pi tu* nb. seltenem *prin* für *prin, printru*; ISTR. *ân, âm, vor Vok. ân-* (*ân codru, âm broaș, ân-o oștarie*), dann *din, prin*, die vor Vok. nicht belegt sind. — Et. *în* = lat. *in*; *întru* = lat. *intro* «hinein».

(i)năbuși', *innăb-* (a), *prez. -șesc*, 3 u. 7 auch *-năbușe*, I. v. *trans.* 1. MUNT. ersticken (*trans.*), *a să ~* ersticken (*intr.*). *Stringînd pe dracul în brațe de credeai că o să-l năbușască* ISPIR. BSG. 47. *Se năbușeste, d-le doctor. Desfă rochia* CL. XIX 493. *Revoluția e în aer, datoria noastră s'o înăbușim în față* AL. CL. VII 409. *Să nu cumva balăria să'năbușască lăstărișu ăla crud* JIP. OPINC. 85. *Năbușindu-și în piept minia și ura ce-l zugruma* VLAH. NUV. 16. *Miel nădușit* mit Glut bedecktes u. so gebratenes Lamm FIL. CIOC. 114. — MOLD. dafür *a înăduș*. — 2. MOLD. *pc.* hervorquellend Jdn. *überströmen*. *Mă lovi cu o piatră în spate, încît . . m'a înăbușit singele pe gură* [das Blut mir aus dem Munde quoll] CL. XIX 202. *Cînd mă gîndesc la una ca asta, mă năbușesc lacrimile de bucurie* [stürzen mir . . die Tränen aus den Augen] AL. OP. I 151. — II. v. *intran.* MOLD. LV. (Cron.) überfluten, austreten, sich ergiessen, überschwemmend einfallen. *Cînd năbușeste Nilul, pînă la ușile cetății se sue* CANT. IST. IEROGL. 140. *Năbușit-au Tatarii pe aceste locuri* MIR. COSTIN LET.² I 29. So auch SBIERA Pov. 200 (*au năbușit Tatarii în țară*). — || LV. in Bedtg. I nicht belegt. — Et. Vgl. serb. *nabușiti* «schwellen».

inacci'ũ *adj.* hartnäckig POL.; CORJ. Ş. INFL. (*împaratul inacciũ intru hotarirea sa*).— Et. Türk. *inatçı*. Zu erwarten war *inacci'ũ.

(i)năcri', *innă-* (*a*), *pres. -cre'sc*, I. *v. trans.* sauer machen, säuern. *Borşul mî-ăũ înăcrit stomahul* AL. OP. I 1007.— II. *a să ~ 1.* sauer werden. *Pentru ca să se păstreze laptele dulce fără a să înăcri* DRĂGH. IC. 16.— 2. *fig.* es satt bekommen. [*Popa*] *se 'năcreşte, Preotesei ũ răcneşte* SEV. AN. 24. *Ducă-se dracului gramatica! Mi-s'a înăcrit sufletul de dînsa* [ich habe sie satt!] CL. XV 453.— Bes. *impers.*: *Li-se acrise tot umblind..prin pădure* [sie waren es überdrüssig geworden .. umherzulaufen] ISPIR. LEG.² 366. Mit scherzhaftem Wortspiel: *Un becũ . . trebuie să aibă o temperatură răcoroasă şi constantă, ca «generoşilor» prizonieri* [es sind die Weinfässer gemeint] *să nu li-se înăcrească cu viaţa de închisoare* GAZ. SĂT. XIV 326.— Gr. Auch *acri*'.

(i)nădi', *innă-* (*a*), *pres. -de'sc*, I. *v. trans.* (verlängernd) ansetzen, -binden, -knüpfen, -bauen, -stücke(l)n, zusammensstückeln. *Să nu se înădească case noi de altele vechi* ION. SUP. 82. *Un celar de scînduri, la care înădise cu nuele şi cu lipitură un loc pentru boi* RADUL. RUST. II 271. *Aristia . . cu cearşafuri înădite unele de altele, cu costume croite din rochi lepădate, punea în scenă cîte o bucată de teatru* CL. XIX 291. *Ei căpestre înădeaũ* [knüpfen..aneinander], *Friũ de friũ că măi legaũ* PP. BUR. CAL. 191 (sie wollten Einen in einen Brunnen hinablassen).— II. *a să ~ 1.* MOLD. *la c.* die Gewohnheit annehmen, et w. (das Einen wie ein Köder lockt) aufzusuchen. *Şi-şĩ vor lua judeţul păginiũ, Că li-s'or nădi la stîrvuri ciniũ* DOS. PS. IN V. PS. 109 Z. 24. *O vulpe la ţaran se înădise-odată* *La păsări în poiată* [pflgte .. das Geflügel .. heimzusuchen] DONICŢ 24. *Înădin-du-se Ńiganul* *La cumătrul său la masă, Niçĩ că da vr'un greş vr'odată* SPER. AN. 1892 I 235.— 2. MUNT. *FAM.* *cu cn.* mit Jdm. vertraut werden, ein Verhältnis anknüpfen QU. *Dascălul . . se dete pe lîngă muma copiilor . . şi se înădi cu dînsa* ISPIR. LEG.² 270.— Et. Zu *na'dă*; vgl. bulg. *na'damũ*, serb. *na-dodati* = I, ruth. *vna'diti sja* = II 1.

inadi'ns, *inna-* siehe *adi'ns*, *Supl.*

(i)năditură, *innă-* *sf., pl. -ri*, *A n b a u m* RADUL. RUST. II 292 (*se îndreptă spre înăditura de lîngă celar*).— Et. *a înădi* I.

(i)năduşală, *innă-* *sf., pl. -şelĩ*, 1. *FAM.* Schweiß *m.* *Munca bieţul om..alături cu muerea de-ĩ treceaũ năduşele* [dass sie in Schweiß gebadet wurden] ISPIR. LEG.² 174.— 2. MOLD. TR. *a*) Erstickung *f.*— *b*) Atem-

not *f*, Asthma *n.*, (*veter.*) Dampf *m.* *Oamenii ce aũ năduşală sau şi alţii carii pătinesc de oareşĩ-care durere de piept* MAR. ORN. I 75.— *c*) Schwüle *f.* *Abia scăpaţi din năduşala oraşelor* I. NGR. CL. I 309.

(i)năduşĩ', *innă-* (*a*), *pres. -şe'sc* u. *-nă'duş*, I. *v. trans.* 1. *FAM.* schwitzen machen; (*buc.*) dünnen, dämpfen. *Cînd tăia tata porcul şi-l pîrlea şi-l opărea şi-l învălea iute cu pade-l înăduşa* CREANGĂ CL. XV 4.— *Fig.*: *pc.* Jdm. Kummer bereiten NAD. NUV. I 22 (*Nu e destul că sufăr eũ, de ce să-ĩ mai înăduşĩ şi pe dînşĩ* [näml. *pe pãrinţii mei*]).— 2. MOLD. TR. = *a înăbuşi*: ersticken (*trans.*), erdrücken; *fig.*: *suspine, lacrămi etc.* Seutzer, Tränen etc. ersticken, unterdrücken. *Muerea ce va adormi de greũ şi-şĩ va împresura cuconul lîngă sine şi-l va năduşĩ* Ş. TAINE 211. *Lacrimi în ochi avea uniũ, alţii năduşit* [verhalten, leise] *ofta* BELD. ETER. 116.— II. *a să ~ 1.* *FAM.* in Schweiß geraten, schwitzen. [*Vita bolnavă*] *să se gonească pin' să va innăduşĩ* DRĂGH. IC. 21.— 2. MOLD. TR. ersticken (*intr.*).— Et. *năduş*'.

inafară *adv.* 1. nach aussen. *Abia horneţele* [*caselor acoperite de omăt*] *măi sta inafară* [ragten hervor] SBIERA POV. 25.— 2. (*pe*) *dinafară*, bisw. auch ~ von aussen, auswendig, äusserlich. *Casa avutului Din afară ı vărutã, Inlăuntru-ı otrăvită* IARN.-BIRS. 275. *Pune brînzã în sticlă şi ıntinge pe din afară* u. ä. Z. III 491 (vom Geizigen). *A şti, învăţa pe dinafară* auswendig wissen, lernen.— *Partea dinafară* die äussere Seite; *inv. ministrul, ministerul trebilor dinafară* (*mod. de externe, ofşiiel afacerilor streine*) Minister, Ministerium des Aeusseren.— *Dinafară de c.*, LV. auch *dinafara unui lucru* ausserhalb einer Sache. *Din afară de biserică . . tunurile şi puşti da multe* [wurden viele .. Schüsse abgefeuert] MSCR. 1700 GCR. I 335. [*Tătarii ardea şi prada tîrgul de den afara cetăţii*] [den ausserhalb der Festung gelegenen Stadtteil] CANT. GCR. I 361. Vgl. *afa'ră*.

(i)nainta' (*a*), *pres. -te'z*, *v. trans.* u. *intr.* LM. = frz. *avancer*: I. *trans.* 1. vorwärts bringen, vorrücken; (*in slujbă* im Amte) befördern.— 2. *o părere etc.* eine Ansicht etc. vorbringen; *o cerere, un act etc.* ein Gesuch, ein Aktenstück etc. einreichen.— II. *intr.* vorwärts rücken, kommen, schreiten etc., vorrücken; *fig.* fortschreiten. *Caii nu puteau înainta decit cu mare greutate* XEN. BRAZI 31. *Luntrea . . încet înainteaũ în lovire de lopeţi* EMIN. 150. *În vîrstă ~tă* in vorgeschrittenem Alter.— Bei AL. öfters *a să ~*: *Gelaţii se'naintează* [treten vor] PP. 212.— Gr. *Inv. -ti'*, *pres. -te'sc.*—

Et. Nachbildung von frz. *avancer* mit Hilfe von *înaintente*.

(i)naintaș I. sm. Vorderpferd n, Ggs. *rotaș*. *Incolăcind biciul pe d'asupra cailor, arse pe naintași, dădu ghes rotașilor* DELAVR. IVȘV. 166. — II. adj. LM. bisw. vorder. *Băionetele ce ar răsturna șirurile naintașe* URECHE LEG. 242.

(i)nai'nte I. adv. 1. örtlich: a) ~, (pe) *dinainte* vorn; a *merge etc.* ~ nach vorn, voran, vorher, voraus, vorwärts, weiter gehen etc. *Înainte [vorn, vor ihm], se ridică zidul verde al pădurii* SADOV. POV. 78. *Rîndurile de dinainte* die vorderen Reihen, *picioarele de dinainte* die Vorderfüsse, *cal de dinainte* (= *inaintaș*) Vorderpferd. *Du-te ~, eū măi rămîiū aici* geh voran, ich bleibe noch hier. *Înainte, băeș! vorwärts, Jungen! Spune, zi ~!* sprich, lies weiter! *Dar ceasornicul bătea înainte, zuruind* SADOV. POV. 103. *Că cuvîntul din poveste înainte mult măi este* denn das Märchen geht noch lange weiter (stehende Formel in Märchen). *Vezi măi ~* siehe weiter unten (im Texte). *Hatmaniū n'ău perit, precum 'nainte în rînd* [weiter unten an seiner Stelle] *istoria va arăta* NECULCE LET.² II 355. *De aici, de azi etc.* ~ von hier, von heute etc. an, ab. Siehe auch die Verba *apuca'* III 2, *lua'*, *pu'ne*. — FAM. (și) *cei mulți* bzw. *cele multe* ~! mögen noch viele folgen! Wird gesagt, wenn Jd. die Zahl seiner Jahre, Kinder u. ä. nennt. *Par'că ai un copil, de cîte luni îi?* «Apoi, cuconișă, cele multe innainte, a împlinit patru la Sin-Toader» NAD. NOV. I 4. — *Înaintea, dinaintea mea, lui, cuiva* vor mir, ihm, Jdm. bzw. mich, ihn, Jdn. *Și ai adus boerii darurile lor innaintea jirtăvnicului* BIBLIA 1688 Ex. 7, 10. *Se-ai mănturisit Lupul naintea judecăției* [es erklärte L. vor Gericht] *cum n'ău băgat . . . pre Stănilă în moșia Moldoveanului* Doc. 1591 GCR. I 58. *Ei se pleacă pînă la pămînt unul dinaintea altuia* AL. PP. 110. — b) entgegen, in best. Wendungen: a *merge, eși, trimite etc.* ~a *cuiva* Jdm. entgegengehen, -ziehen, -senden etc. *Forăscu alergă înaintea lui* [eilte ihm entgegen] *și-î strînse amîndoiă mîinile* XEN. BRAZI 24. *Bine ai venit, vere, zise generalul, mergîndu-î înainte* I. NGR. CL. VII 3. — LV. (Gron.) a *sta ~a cuiva* sich Jdm. entgegen, in den Weg stellen. *Stricînd și arzînd ce și le sta înainte* [was immer ihnen in den Weg kam] MIR. COSTIN LET.² I 334. *Căza îi . . . cărora nu le pot sta înainte* [die Stirn bieten] *nice odată Turcii* URECHE das. 225. — 2. zeitlich: a) ~, *măi 'nainte* früher, vormals; ~ *vreme, măi 'nainte vreme* vor Zeiten, in früheren Zeiten. *Cimpîile Bugeacului hrăneaū înainte un soiū de cai sălbatici* AL. PP. 82. *Acastă*

năframă pe unele locuri înainte vreme sluja de hobot SEV. NUNTA 204. — b) ~, *măi 'nainte* vorher, früher; LV. = (*măi*) *întîiū*: (zu)erst. *La noi să plătește* ~ bei uns wird vorher, im Voraus gezahlt. *Cu o zi ~* einen Tag vorher. *Trebuia să o spuī (măi) ~* du hättest es vorher, früher sagen müssen. *Asta o știam de măi 'nainte* das wusste ich im Voraus. *Ia ainte birna ce e în ochii tăi* COR. TETR. Matth. 7, 5 (= *scoate întîiū birna de în ochiul tău* BIBLIA 1688). *Cît răsare soarele, zarea și lumina lui mainte lovește 'n munții cei mari* Ș. TAINE GCR. I 114. — *Înainte, măi 'nainte de c., LV. bisw. decît c.* vor etw.: ~ *de apusul soarelui* vor Sonnenuntergang; ~ *de prînz* am Vormittag. *Ști [= știe] tatăl vostru ce v'ar trebui ainte încă de cerșutul vostru* [noch ehe ihr es verlangt] COD. STU. HC. II 121. *Molitefele să zic mainte de scăldătoare* Ș. TAINE 19. *Ca să te blagoslovească tată-tău măi 'nainte de moartea lui* BIBLIA 1688 Gen. 27, 10. *Atuncea era măi înainte cu două zile de sărbătoarea de zioa sfinților Apostoli* [zwei Tage vor . . .] NECULCE LET.² II 318. *Așa ai gonit pe proorocii cei măi 'nainte de voi* [die vor euch waren] Ev. 1894 Matth. 5, 12. — Dafür LV. bisw. ~ *de unu lucr-u*, was sonst nur örtlich gebraucht wird: *Cu o zi înaintea divanului* GHEORG. LET.² II 327. *După cum ai fost obiceaiul cel vechiū și măi denainte[a] noastră* Doc. 1709 MELH. CH. 173. — *Înainte, măi 'nainte de a răspunde* (wohl nur LL. für *pîn' a nu răspunde*) ehe, bevor ich antworte, du antwortest etc. *Nu vinde pîlea vulpii înainte de a o prinde* Z. I 703. *Măi înainte de a vă vorbi de mișcarea artelor plastice . . . dași-mi voe a vă aminti . . .* STANC. FRUM. 42. — Dafür LV. bisw. *măi ~ decît a . . . , măi ~ pînă a . . .*, zB. BIBLIA 1688 Prov. 8, 23 (*măi 'nainte decît a face pămîntul*), Div. 130 a (*măi deinte pînă a să înrădăcina*). — Auch mit Verbum finitum in verschiedenen Konstruktionen: *Mainte pînă nu să adunase ei* N. TEST. 1648 Matth. 1, 18 CCR. 87. *Măi 'nainte pînă nu mă osîndești* bevor du mich verdammst PSALT. RîMN. 149 a. *Carele răspunde cuvînt măi 'nainte de ce va auzi* BIBLIA 1688 Prov. 18, 13. *Veșmîntul . . . să i-l dai lui ainte de ce ană apune soarele* PALIA Ex. 22, 26 CCR. 71. *El fusese născut cu mult măi 'nainte de ce mamă-sa cunos-cuse pe Octaviū* OLL. HOR. 293. *Apucas' a și pune pirostiile popēi pe cap înainte de ce pirdalnicul de sorș să l fie chemat la oaste* URECHE LEG. 18. *De-î vedea mînz înainte de să fi văzut miel* ȘEZAT. I 298. — II. sf., pl. -și, Vorderseite f OMLIAI 1775 GCR. II 106 (*fieste-carea vită patru obraze avînd . . . , cît a nu să înfelege de cinevași înaințile sau dosurile* [so dass Einer Vorder- und Rück-

seiten nicht unterschied]); vgl. *dinai'nte* II.—Gr. Gespr. u. früher auch geschr. *inna-*. Diese Regel gilt auch von allen andern mit *in* + Vokal anlautenden Wörtern, ohne Rücksicht auf die Etymologie: *ina'lt*, *ine'c*, *inunda'*, gespr. *inna'lt*, *inne'c*, *innunda'*. — Für ~: LV. (sec. 16.) *ai'nte*, BAN. MOD. (*in*)*năi'nte*; für *mai* ~: LV. (sec. 16/17) *mai'nte*, ferner *măi'nte* PP. SUCEAVA ȘEZĂT. I 167; für *mai dinainte*: *maî deai'nte* Ș. TAINE 217, *maî de'nte* Dos. VS. Sept. 26, DIV. 130 a. — Dialekte: MAC. *ne'nte* DAN. (= *inainte*), *denă'nte* KAV., *dene'nte* DAN., *dini'nte* WEIG. MIH. (= *dinainte*); ISTR. (*ân*)*re'nty*e (= *inainte*). — Et. *ai'nte* = lat. *ad* + *ante* (vgl. *apoi* = *ad* + *post*) od. + *abante*; *mai'nte* beruht wahrsch. auf *mai* + **i'nte* aus *ante*.

inai'nte-mergăto'r sm. Vorläufer *m*, Beiname Johannes des Täufers, dann überh. (wofür LM. *precursor*). *Dacă este adevărat că poezii ceî mari sînt «inainte-mergători ai viitorimii»* OLL. HOR. V.

inainti' (a) siehe *inainta' (a)*.

inălbăstri' (a) etc. siehe *albăstri' (a)* etc.

inalgîo's sn., pl. -surî, LV. (Cron.) 4. Unbill *f*, Schaden *m*; *a face cui'va ~ul* (NEC. COSTIN LET.² I 405 u. MUSTE LET.² III 6 u. 84: *inalt-gîosul*) Jdm. Unbill zuzufügen. *De aû făcut [Ion Vodă] cui'vasă inalgîosul, tot pentru Turci aû făcut, să le între în voe* URECHE LET.² I 225. *Ale tale multe inalgîosuri ce ți-s'au făcut, jelind CANT. IST. IEROGI. 161. Tot neprieteşugul din inimă scofînd . . . [eû] spre folosul iar nu inalgîosul lui să silesc* 272. — 2. ~ul das Untere DIV. 22 a ([*partea de sus a roatei*] . . spre *inalgîosului parte* [*πρὸς τὸ κάτω μέρος*] *cu mare răpejune să povîrneşte*); schwerlich richtig. — Et. Anscheinend *ina'lt* + *gîo's*, entstanden aus der urspr. wohl scherzhaften Redensart *a face cui'va inalt gîosul* «Jdm. das Untere (etwa durch Hängen od. Pfählen) hoch machen».

(i)*na'lt* adj. hoch: ~ *cît turnul* (Colfeî, Golieî) turmhoch. *Apa . . acoperi toîi munîii ceî nalîi* BIBLIA 1688 Gen. 7, 19. *Fost-aû Caminschi om inalt cu mintea* [von hoher Denkungsart] *și nu îubia desfătările* DION. TEZ. II 219. *Potemkin . . se purta maî inalt decît un împărat* P. benahm sich hochmütiger als ein Kaiser 181. — Im Titel des Metropolit: ~ *prea sfinîia sa Mitropolitul* seine Hochheiligkeit der M.; Anrede: ~ *prea sfinîite!* Hochheiliger! — Gr. MOLD. POP. *nă'nt*. — Dem. *năltișo'r*, *năltu'ș*. — Et. Lat. *altus*; *in-* ist entweder von a *inălta'* herübergenommen od. stammt aus lat. *in alto*.

(i)*nălta' (a)*, prez. (i)*na'lt*, I. v. trans. erheben, erheben; *un zmeû* einen Drachen steigen lassen. *Că cine să va innălta pre*

sine, smeri-să-va, și cine să va smeri pre sine, innălta-să-va BIBLIA 1688 Matth. 23, 12. *Inălțarea lui Mahomet al III-lea* [die Erhebung . . auf den Thron] BĂLC. 79. *Atuncea se făceau și inălțări în ranguri* [fanden auch Beförderungen statt] 596. — II. *a să ~ sich* (in die Luft) erheben, in die Höhe, emporsteigen. -ragen. *Pulberea zbura, La cer se 'nălța* AL. PP. 120. *La Stambul în turnul mare Ce se 'nălța lîngă mare* 210. *Scumpetea sporea, și se inălța toate la preț* [es stieg alles im Preise] DION. TEZ. II 184.—|| *inălța're sf.* Erhöhung *f*, Erhebung. *Viitor de aur țara noastră are, Și prevăz prin secolî a eî inălțare* [ich ahne seine einstige Grösse] BOLINT.¹ I 151. — *Inălțarea Domnului (Hristos) Christi Himmelfahrt f*, 40 Tage (am Donnerstag der 6. Woche) nach Ostersonntag, = *ispas*; *Inălțarea Crucii* siehe *cruce* 8. — *inălța't adj.* erhaben, erlaucht: (*prea*)~*e Doamne!* Euer Hoheit. Durchlaucht!, ehem. Anrede an den Hospodaren; ~*e împărate!* erhabener, erlauchter König! — Et. Vlat. *altio*, -*ăre*.

(i)*nălți'me sf.* 1. Höhe *f*, Anhöhe. *Inălțimea lui [era] de șase coîi și o palmă* BIBLIA 1688, 1 Reg. 17, 4. *Nici inălțimea nici adîncul . . să ne osebească de dragostea lui D-zeû* MSCR. 1698 Rom. 7, 39 GCR. I 818. — 2. INV. Fürstentitel: Hoheit *f*, Durchlaucht. *A slăvitei de D-zeû inălțimeî tale maî mic și plecat rob INV. 1700 GCR. I 337.* — Et. *ina'lt*.

ina'm sn., pl. -muri, ehem. (sec. 18/19) Freischein *m* für Beamte etc. zur unentgeltlichen Fahrt mit Postpferden. *Lipcanii ce vor veni de peste hotar cu inamuri* Doc. 1828 Ș. INF. *Hatmanul menzilurilor* [der Oberpostdirektor] . *liberează inamurile* FOR. III 338. — Die ~uri verursachten dem Staate bedeutende Kosten, die in den Budgets als besondere Posten figurierten, siehe zB. СУУ Ноу. 143. — Et. Vollständig *menzil embru' ina'm* Doc. 1779 Ș. INF. = türk. *menzil* «Post», *emr* «Order», *ina'm* «Gunsterweisung».

inămoli' (a) siehe *inomoli' (a)*.

inapoi' (a) siehe *inapoi'a' (a)*.

(i)*napoi' adv.*: ~, (*pe*) *dinapoi* hinten; *a merge, a să uita etc.* ~ nach hinten, (*nach*) rückwärts, zur rückgehen, -blicken etc.; *a veni, a rămînea etc.* ~ zur rückkommen, -bleiben etc. *Partea, picioarele de dinapoi* der hintere, rückwärtige Teil, die Hinterfüsse. *Haî să jucăm amîndoi Și 'nainte și 'napoi* [vor- und rückwärts]. bekannter Tanzvers. *Și iată lui războiû denainte și dennapoi* [von vorn und von hinten] BIBLIA 1688, 2 Chr. 13, 14.—(*Maî*)~(weiter) oben (im Texte), wofür jetzt gew. (*maî*) *în urmă. Noi am arătat inapoi viclenia acesteî*

mincinoase vești BALC. 458. — *Înapoia, din-
apoia cuiva* hinter Jdm., wofür jetzt gew. *în-
dărătul, în urma cuiva. Du-te denapoia mea*
[ὄπισθον μου], SATANO BIBLIA 1688 Matth. 4 10.
*Rămăsese și Muntenii și Moldovenii cam îna-
poia lui* MIR. COSTIN LET.² I 372. *In toate Du-
minicile, spișerul . . se pune pe un scaun*
înapoia tarabei sale DEMETR. NUV. 23. — Gr.
BAN. (tn)năpo'i, MAC. năpo'i.

(i)napoia' (a), prez. -po'e/z, LM. I. v. trans.
1. zurückgeben, · senden, -erstatten,
retournieren. — 2. in den Hintergrund,
zurückdrängen, zurücksetzen SBIERA
POV. öfters, zB. 215 (*fata babei . . căuta în*
tot chipul ca s'o înapoiască [pe fata moșnea-
gului]); 110 (*m'ai înapoia't, m'ai despre-
țuit*). — II. a să ~ bisw. z u r ü c k g e h e n ,
-kehren. — || *înapoia't* adj. zurückge-
blieben, rückständig (in der Kultur etc.).
Locuința țaranului, în așa stare înapoia'tă,
abia se mai vede MANOL. IG. ȚĂR. 7. — Gr. INV.
auch -poi', prez. -po'e/sc.

înăravi' (a) siehe *nărăvi'* (a).

înarca't adj. bogenartig verziert EMIN.
149 (*balconul Ce 'narcat* [era] cu frunze).

înări'că sf. Leinkraut n (Linaria) BUC.
PANȚU; Alant m (Inula) NAN. BOT. 37. Vgl.
in. — Et. Wahrsch. gelehrte Bildung.

înaripa' (a), prez. -pe/z, I. v. trans. be-
flügeln, beschwingen; ~t geflügelt.
*Să ne înaripăm mintea și să ne suim în ce-
riuri* MARG.² 228 b. *Atunci se 'naripează Ne-
împăcatu-mi dor* AL POEZII III 100. — II. a
să aripi die Flügel schlagen BIBLIA 1688
EZ. 1, 23 (*aripindu-se* [περποσόμειναι] *una la*
alaltă). — Gr. Auch *ar-*, LV. auch *intrar-*, fer-
ner *aripi'* BIBLIA 1688 l. c.

înariță sf., pl. -țe, Nixenkraut n (Na-
jas) ILFOV PANȚU. — Et. Wahrsch. *in*.

înări'tă sf., pl. -țe, Leinfink m (Fringilla
linaria) WBB., MAR. — Et. *in*.

înarma' (a), prez. -me/z, v. trans. be-
waffnen. *Sultan Mehmet intrarmind oaste*
120000 de oameni URECHE LET.² I 160. *Ceia*
*ce vor să să lupte cu vre-o fiară, să înar-
mează și să întăresc pre dinșii cu multe arme*
MARG.² 149 b. — Gr. INV. auch *intrar-*.

înăscu't adj. LM. angeboren. — Et. Nach-
bildung von frz. *inné*.

(i)năspri' (a), prez. -pre'sc, v. trans. 1.
rauh, spröde machen, o *băutura* ein Ge-
tränk herb machen; a să ~ *rauh* etc.
werden. *De acoloa* [năml. de la 15 Iunie]
înainte să pișcă penele [păunilor] și să *în-
năspresc* DRĂGH. IC. 77. *Toamna se duce și*
vremea prinde a se 'năspri VLAH. NUV. 112.
Oșteanul. înăspri't de trudele ce a înfruntat
DEMETR. NUV. 91. *S'au ~t relațiile dintre ei* in
ihren Beziehungen ist eine Spannung eingetre-

ten. *S'au înăspri't vremile* [die Zeiten sind
hart, schlecht geworden]... «*Da . . cucul nu*
ne mai cîntă în față de un timp încoace»
GANE CL. VIII 449. *Jintița . . e mai bună înă-
spri'tă, adică lăsată pînă se acrește* JIP. RAUR.
259. — 2. pc. Jdn. erbittern, aufbringen.
Acest cuvînt *înăspri* și *mai mult pe domnul*
GANE CL. XIII 453. *Această calicie de admi-
rație care omoară pe scriitorii mediocri și*
înăsprește pe cei de talent VLAH. GV. 155.

înăstura' (a) v. trans. wie Knöpfe auf-
setzen (?) CON. 153 (*ca roua . . In miî de*
mărgăritare înăsturate pe florî, A [ochi]lor
lacrimă . .).

înăuci' (a) siehe *năuci'* (a).

înău'ntru siehe *înău'ntru*.

înauri' (a) siehe *auri'* (a).

înavuți' (a), prez. -țe'sc, v. trans. LM. be-
reichern.

înb . . siehe *imb . .*

înc sn., pl. -curî, MOLD POP. mit Mühe,
halb verhaltenes Lachen, Kichern.
Copila părintelui, cum era sprințară și plină
de incurî, a bufnit de rîs CREANGĂ CL. XIV
366. *După ce ne culcam cu toții, noi băeșii . .*
ne luam la hîrjoană și nu puteam adormi
de incurî id. CL. XV 3. — Gr. *hi'ncu'tu* COM. —
Et. Wahrsch. lautnachahmend, wie das begriff-
lich verwandte a *icni'*. Vgl. *încot*.

încă siehe *ăncă*.

încăera' (a), prez. -ca'er, I. v. trans. bei
den Haaren packen, raufen QU. *Sluj-
bașii împărătești Încaer pe Hogeia 'ndată . .*
Îl tirăsc, încep a-l bate PANN NASTR. 42. *Pînă*
la 'mpăratul rabzi ~tul (Sprw. MUNT.) bis man
zum obersten Beamten kommt, muss man die
Misshandlungen der unteren erdulden; vgl. das
ähnliche: *Pînă la D-zeu te mănîncă sînții* u.
das russische: Gott ist hoch und der Zar ist
weit. — II. a să ~ einander in die Haare
geraten, zu raufen anfangen, im weit.
Sinne handgemein werden; ~re Rauferei
f, Handgemenge n. *Din vorbă în vorbă*
vă 'ncaerași la sfadă BODN. CL. II 222. *Ca un*
ostaș lovit care, în focul încăerării [in der
Hitze des Gefechts], *se luptă și habar n'are*
că-i surue singele pe sub tunică VLAH. GV.
57. Siehe auch *gîlcea'vă* 2 u. *ha'z* 1. — Et.
Mit Jdm. so verfahren, als ob man aus seinen
Haaren einen Spinnwickel (*ca'er*) machen
wollte. Vgl. *cînepă* 2.

încăi adv. (doch) wenigstens, (doch)
immerhin. *De nu se va afla preoți mulți*
și diaconi [la liturghie], *încăi 1 preot și 1*
diacon să nu lipsească INDR. 42. *Văzuși ce*
păți ceia . . ? Încăile tu te 'nțelepțește și jirt-
fește dumnezeilor DOS. VS. Maîu 9. *Să te*
ucidă un conte falș ca dînsul! . . «Fie! în-
cale aș scăpa de-o viață amărită» AL. CL. IV

337. *De ce nu fuse oare [văța mea] încaltea strălucită Ca steaia care cade* BOLINT.² I 210. — Gr. ~, *inca'ile(a)*, *inca'lte(a)*, MOLD. bisw. *inca'le(a)*, letztere beiden LV. nicht belegt; ferner *inca'lete* CP. GR. I 360, *incăle'te(a)* ȘEZAR. III 17, TR. WEIG. IV 333. — Et. Unbek.

incăibăra'(a), prez. -ca'lbăr, v. trans. MUNT. POP. pc. Jdn. angreifen, über ihn herfallen. QU. *De veacuri îl încăibără [pe țărani] trei stăpîni nerușinați* JIP. SUR. 10. *Duceți trei Francezi în pustiurile Libiei și veți vedea că nu trece luna pînă nu se vor încăibăra* GAZ. SAT. XIV 467 (verspottet die Duelliersucht der Franzosen) — Et. Unbek. Eine Beziehung zu *a încăibăra'* scheint durch die weit auseinandergehenden Bedtgg. ausgeschlossen.

inca'ile(a) siehe *inca'!*.

incăla'(a să), prez. mă -le'z, v. refl. (von Fleisch u. Fett strotzend) an s c h w e l l e n , dick, voll werden; ~t (strotzend) dick, voll. *Ingrășarea . . ține pînă se încălează vitele cu desăvîrșire* ION. CAL. 93. *Ce-a băut și ce-a mîncat [ia] De-are trup așa 'ncălat?* TEOD. PP. 135. *Olga era mijlocie la statură; cu . . gîtul încalat, mînile catifelate* BOGD. VECHI 44. — Gr. Prez. -ca'l B. — Et. Viell. zu lat. *callum* «dicke Haut, Schwiele». Ob alb. *ngyal* «fett machen» damit verwandt ist, ist fraglich.

incălăra'(a), prez. -re'z, v. trans. LV. beritten machen. *Cazați Zaporojeni . . pe cari, încălărindu-i hanul, i-au luat cu sine* NEC. COSTIN LET.¹ II 101. *Își făceau sulife din crăngi . . , se încălăra cine cum putea* MUSTE LET.² III 45.

incălca'(a), prez. -ca'lc, v. trans. LM. o țară in ein Land eindringen, einfällen; *drepturile cui'va* in Jds. Rechte ein-, übergreifen. *Toate acestea erau semne de biruință asupra vrăjmașilor ce încălcau țara din cînd în cînd* ISPIR. CL. XII 204. *În împrejurimile satului Dormusewo . . , trupe turcești au încălcat [überschritten] granița bulgară* LIT. *Toți locuitorii principatului cer ajutorul . . Porții in contra unei încălări atât de simțitoare* A. D. XEN. CL. XIII 393 (es ist von der Annexion der Bukowina die Rede). — Et. Mit Hilfe von *a călca'* nach lat. *invadere*, frz. *envahir* gebildet.

inca'le(a) siehe *inca'!*.

incăleca'(a), prez. -ca'lec, I. v. trans. 1. *un cal etc.* ein Pferd etc. besteigen. *Auseră lui Mihail un bidiviu prea bun . . , și nu se afla nîme să-l poată încăleca* MOXA GCR. I 61. *Mindra calu 'ncăleca, spre Muscel vesel* pleca AL. PP. 49. — 2. LM. *un cal etc.* ein Pferd etc. reiten, auf ihm sitzen. *El purta platoșa ostășască și încăleca un cal negru* BĂLC. 366. — 3. *fig. pc.* sich zu Jds.

Herrn machen, ihn in seine Gewalt bekommen. *Iordache Ruset . . îmbla să-i supue [pe boeri] și să-i încălece* NECULCE LET.² II 289. *De un car de ani nu mai venise prin Rădiu, de tare ce-l încălecase trebile la țîng* [so sehr hatten ihn die Geschäfte . . in Beschlag genommen] GHIB. BV. 31. *Uritul negru și cumplit îl încălecase* [hatte sich seiner bemächtigt] OLL. CL. XVIII 125. — 4. LM. *unul pe altul übereinander greifen* (nach frz. *enchevaucher*). *Trestia [de învălit casa] . . se pune . . în formă de trepte prin mănunchi ce se încăleacă* GAZ. SAT. XIV 365 (nb. *intr.*: *rîndul [șiglelor cel] de de-asupra încăleacă peste rosturile celui de jos* das.). *De-oparte și de alta, munții . . se încăleacă* [steigen übereinander auf] *pînă departe* VLAH. GV. 173. — II. *intr. 1. pe cal etc.* aufs Pferd etc. steigen, sich aufs Pferd etc. setzen; *absol.* aufsteigen. -sitzen. *El pe cal încăleca și cu mulți voinicî pleca* AL. PP. 168. *Unii [din copii] îi încălecară* [setzten sich ihm rittlings] *pe genuchi* TEL. SCH. 91. *Zoe a vrut să mă omoare, zicea in sine tînărul încălecînd* C. NGR. 22. — 2. DELAVR. SULT. 81: *Peste ce domnie încăleca, bine, bine nu se află* über welches Reich er herrschte, weiss man nicht genau. — III. *a să ~* MOLD. bisw. = II 1: *Să vă încălecați pe coada mărului* SEV. POV. 253. *Că 'nsfîrșit și el odată să se 'ncălece pe-un cal* SPER. AN. 1892 I 70. — Gr. Auch -lica'. — Et. Lat. *caballico*, -ăre.

incălța'(a), prez. -ca'ț, v. trans. 1. *pc.* (cu *ghete, cizme etc.*, NEC. COSTIN GCR. II 3: *in obiele*) Jdm. den Fuss bekleiden, Schuhe, Stiefel etc. anziehen, ihn beschuhen; *picioarele cu c.* (AL. PP. 105: *in c.*) et w. auf die Füsse ziehen; *ghete, cizme etc. u. a să ~* (cu *ghete, cizme etc.*) Schuhe, Stiefel etc. anziehen. *Era ~t cu papuci* er trug Pantoffel (an den Füssen), hatte Pantoffel an. *Pînă se încălță, soarele se 'nalță* (Sprw., vom Faulen) bis er die Schuhe anzieht, steht die Sonne hoch am Himmel. *Cînd e glod, [el] încălță ciubote lungi pînă peste genunchi* I. NGR. CL. III 341. *Cal ~t* (ganz) gestiefeltes Pferd (d. i. mit bis zum Sprunggelenk od. Knie weissem Fuss, wogg. *pintenog* halbgestiefelt); *pasăre ~tă* Vogel, dessen Füsse bis zu den Zehen mit Federn bedeckt sind MAR. ORN. I 70. — 2. FAM. reinfallen lassen QU. *Acuma puii opt [ochi de cupe] peste șapte și dumnealui găsește mijloc să mă 'ncălțe și cu astea* ZAMF. NUV. 70. — Et. Lat. *calceo*, -ăre.

incălțăminte sf. sg. u. pl. Fussbekleidung f, Schuhwerk n. *De la ștreangiu pînă la legătura încălțăminte* BIBLIA 1688 Gen. 14, 23. *Una arăta îmbrăcămîntea ce-i dedese . . , alta încălțămîntele* MĂRG.² 66 a.

incălta're *sf.*, *pl.* -*țări*, MOLD. = *incălțăminte*. Colbul adunat pe opasul încălțării
CREANGĂ CL. XV 2. Găvozdit în picioare cu încălțări de fier Dos. VS. Oct. 7. — Et. Entw. lat. *calceare (vgl. it. calzare id.) od. Inf. von a încălța'.

incălțatură *sf.*, *pl.* -*ri*, = *incălțăminte* JIP. OPINC. 35 (*Imbrăcăminteaa voastră, 'ncălțătura, hrana*).

inca'lte(a) siehe *inca'l*.

incălțe'i *sm.* *pl.* = *incălțăminte* SBIERA Pov. 139 (*o găsea [pe fată] dormind, iar hainele și încălțeii rupți*); MAR. INM. 62 (*în toată viața lor n'au purtat astfel de încălți [sic]*). — Et. a încălța'.

incălțela'r *sm.* Sch u h m a c h e r m SBIERA Pov. 139 (*croitori și încălțelari*).

incălți'i siehe *incălțe'i*.

incăluși' (*a*), *prez.* -*șesc*, *v. trans.* k n e b e l n JIP. OPINC. 59 (*să zdrumice limba [românească], s'o 'ncălușască cu botniță venetică*).

incălzi' (*a*), *prez.* -*șesc*, *v. trans.* w a r m, heiss machen, (er)wärmen, erhitzen; *soba, odaia etc.* den Ofen, das Zimmer etc. heizen; *a să ~* warm, heiss werden, sich (er)wärmen, sich erhitzen. *Soarele de e soare și nu poate să încâlzească lumea toată u. a.* (Sprw.) auch der Mächtigste kann nicht alle befriedigen. *Focul de surcele S'aprinde și bobotește, Da 'n casă nu se 'ncâlzește* [wird es nicht warm] IARN.-BIRS. 156. — Et. *ca'ld*.

incăpăstra' (*a*), *prez.* -*țez*, *v. trans.* : *ca-lul* dem Pferde die Halfter anlegen B. POL.; AL. BP., Grue Grozovanul (*Frumușel mi-l înșăua, Înșăua, încăpăstra*).

incăpățina' (*a să*), *prez.* *mă -nez*, *v. refl.* eigensinnig, starrköpfig auf seinem Willen bestehen; *~t* eigensinnig, starrköpfig.

incăpătoare *sf.*, *pl.* -*tori*, Kapazität f, Ladungsfähigkeit COD. COM. 1840 art. 447 (*arătarea încăpătoareii unei corăbii*). — Et. Neubildung mit Hilfe des *adj. verb.* von a încăpea'.

incăpea' (*a*) I. *v. trans.* 1. c. etw. fassen (können), dafür Raum, Platz genug haben, gross, weit, breit genug sein. *Și nu-î încăpea pre dînșii pământul a lăcui intr'un loc* BIBLIA 1688 Gen. 13, 6. *Spărturile hainei lui vechi . . care abia îl mai încăpea* VLAH. NUV. 20. *Orî că nu-l încăpea Moldova, ca pre un om cu firea înaltă* sei es, dass für ihn, als einen hochstrebenden Mann, die Moldau zu klein war MIR. COSTIN LET.² I 305. *Eü, fugarul neastîmpărat . . pe care nu l încăpea lungul văilor* VLAH. NUV. 125. *Bătătura nu mai încăpea de* [hatte keinen Platz mehr vor, war gedrängt voll von] *vite, päsărime și lighioi* DELAVR. SULT. 17. FAM. nu-l

(mai) încape (od. ține) pielea od. nu-și (mai) încape în piele de gras, de îngînfare, de bucurie er platzt vor lauter Fett, vor Dunkel, ist übervoll, ausser sich vor Freude; *nu-l încape cămașa* er weiss nicht, wo ihm der Kopf steht (vor Arbeit, Ungeduld); siehe auch *loc*. Lv. (Cron.) u. FAM. (nu) *mă încape vremea* die Zeit reicht mir (nicht) aus, ich komme mit der Zeit (nicht) aus, finde (keine) Zeit: *Am să mă duc . . , numai de m'a încăpea vremea* Sev. Pov. 97. — 2. POP. bisw. *nu încap c.* = *nu încap în c.* (siehe II). *Sultănica era muncită d'un dor ce n'o mai încăpea* [der ihr das Herz zu sprengen drohte] DELAVR. SULT. 27. *Veselia sătenilor nu-î mai încăpea* [kannte keine Grenzen] RĂDUL. RUST. II 48. — II. *v. intr.* 1. *în c.* in etw. Raum, Platz haben, finden, hincingehen. *Și coiful ist pe cap În care nici nu 'ncap* [der mir viel zu klein ist] AL. OP. I 3. *Și nimic lucrul de vrăji sau altceva de accstea să nu încapă acolea* [nämlich la botex; keinerlei Zauberei . . soll dabei vorgenommen werden] MARG.² 223 b. [*Soldatul*] *a răbdat la bătăi cîl i-a încăput sub piele* [was das Leder hielt] VLAH. GV. 70. Siehe auch I 1. — *Nu încap pe ușă etc.* ich gehe nicht durch die Tür etc. *Șoarecele nu încape pe gaură și ș'a legat ș'o tigvă de coadă* PANN Z. I 661, von Einem, der sich zu Schweres zumutet. *Daü să sar pe fereastră, nu încap* AL. OP. I 73. *Stă la geam ? Pe sub ferești Nu încapî de lume* sitzt sie am Fenster, sokann man unten vor Leuten nicht durch Coșb. 60. *L-aș băga în sin, dar nu încape de urechi* u. ä. ich kann ihn nicht ausstehen QU. — *Fig.* : *nu încap de cn.* Jd. ist, steht mir im Wege. *Fata babei . . , care tot nu încăpea de fata moșneagului* SBIERA Pov. 215. — 2. *încap cu timpul* ich komme mit der Zeit aus (= *mă încape vremea*, siehe I 1) SBIERA Pov. 307 (*Toate acstea le făcea numai pe apucate, cînd încăpea cu timpul*). — 3. *fast inv. în, Lv. la slujbă, boerie, domnie etc.* zu einem Amte, zur Adelswürde, auf den Thron gelangen etc. [*Corbul*] *carele și mai la mare cinste decit întîiü încăpuse* CANT. IST. IEROGL. 331. *A'ți boeri ce . . așteptău pre Grigorie Vodă cu bucurie ca să încapă și ei* [um ebenfalls Stellen zu bekommen] NECULCE LET.² II 365. — A ~ *slugă, domn etc.* eine Stelle als Diener finden, auf den Thron gelangen etc [*la*] *ăü încăput slujnică la un boer cu nevastă tinără* Sev. POP. 247. *Să mazilească pe Hangerliü, să încapă vre-unul din ei domn* DION. TEZ. II 196. — 4. *pe mîna cuiă etc.* in Jds. Hand etc. gelangen, geraten, fallen. *Încăput-ăü viü în mînile lui Jigmond Ali Pașa* NEC. COSTIN LET.² I 484. *Să nu i fie dat știre Stamatie . , are fi încăput Vasilie Vodă la prinsoare*

[wäre.. in Gefangenschaft geraten] MIR. COSTIN das. 281. *Să nu încapă la vre un greū despre vizirul* dass ihm von seiten des Veziers kein Ungemach widerfahre NEC. COSTIN LET.² II 114. *De la Sigismund, el [nāml. calul] încăpuse în stăpinirea lui Mihai* BALC. 512. [Nobilul polon] *fu ucis din porunca sultanului și banii săi încăpură în tezaurul otoman* HASD. IV. 205. — 5. *fig.* Platz, Statt finden, zulässig sein, angehen (vgl. 1). *Nu încape acolo într'acela ceas înfricoșat* [nāml. beim jüngsten Gericht] *rugăciune, ce direaptă și cu socoteală plată* MARG.² 180 b. *Unde este frică, nu încape dragoste* Furcht schliesst Liebe aus MIR. COSTIN LET.² I 263. *In dragoste și în domnie Nu încape tovărășie* Liebe und Herrschaft dulden keinen Teilnehmer Z. IV 354. *Cind porunca [el] ceva, nu încăpea vorbă* [da galt keine Widerrede], *trebuia să se facă* GHICA 528. *Aici nu încape discuție, glumă* da ist nicht zu streiten, zu scherzen. *Nu încape îndoială că.. es unterliegt keinem Zweifel, daran ist nicht zu zweifeln, dass...* — Bisw. *refl.*: *De se încape vină* [wenn von Schuld die Rede sein kann], *pentru că te-am îndrăgît* CON. 77. *Sau să-l scoată* [nāml. gunoīul] *cu mīna peste prag; așa se mai încape, nici de cum însă să nu-l dee cu mătura afară* MAR. ORN. I 130. — || *încăpăto'r adj.* geräumig. *Că e lumea 'ncăpătoare* [denn die Welt hat Raum genug] *Pentru-o pasăre ș'o floare* AL. PP. 31. — Gr. *Prez.* -cāp etc., TR. POP. 1 -cāp, 2 -che'pī, 3 -ca'pe, 7 -che'pe; *imper.* -ca'pe; *perf.* -cāpu'fū; *part.* -cāpu't; *ger.* -cāpī'nd; *adj. verb.* -cāpāto'r. — BAN. *încăpă, prez.* -che'p, -che'pī, -chīa'pă, -che'pe COM. — Et. Lat. *capio, -ere, vlat. -ere.*

încăpe're sf. 1. Gelass n, Räumlichkeit f, österr. Ubikation: *o casă cu zece încăperi* ein Haus mit zehn Gelassen. — 2. Behältnis n EMIN. 131 (*Ne pună în încăperea aceluiași sicriū*).

încăpușă' (a) v. intr. MUNT. knospēn QU. *Vlăstari încăpușăți de salcie* DELAVR. SULT. 51. *Flori încăpușate* 60.

încăpută' (a), prez. -tē'z, *v. trans.* 1. *o cizmă etc.* einen Stiefel etc. mit neuem Oberleder (*căpută*) versehen: *vorschuhēn*. *Pavel.. să-încăputeze ciubotele* CREANGĂ CL. XV 458. Dann überh.: — 2. durch Hinzufügung eines Stückes verlängernd vervollständigen: *c. an etw. ansetzen, -flicken, -stücke(l)n etc.*; *ciorapi* Strümpfe *anstricken* (d. i. mit neuer Spitze od. Ferse versehen). *Scurteica.. o scurtase [el] mereū pe la poale ca să-și încăputeze mīncile* DELAVR. PAR. 159. — *Fig.*: *la pune anu răū.., Cu ce încăputezi* [bringst du zusammen, beschaffst du] *Arendă mare și sămînță..?* — Gr. MOLD. *căp-*.

încăputātu'ră sf., pl. -ri, Vorschuh m (neues Oberleder); *Fussteilm, der an einen Stiefelschaft gesetzt wird*. *Leafă.. avea.. 30 de lei vechi pe lună și două rinduri de căputături pe an* GANE CL. XVII 122. — Gr. MOLD. *căp-*.

încărbuna' (a), prez. -ne'z, *v. trans.* mit Kohle schwärzen COST.; ~t Schmähwort für Zigeuner ȘEZĂT. I 214.

încărca' (a), prez. -ca'rc, *v. trans.* 1. *mărfuri etc.* Waren etc. (auf-, ein)laden; *un car cu fin etc.* einen Wagen mit Heu etc. beladen; *pc. cu c. Jdm.* etw. aufladen; *o armă cu praf etc.* eine Waffe mit Pulver etc. laden. *Haițele.. Să le 'ncarce 'n [auf] patru cară, Să le ducă 'ntre hotară* IARN.-BİRS. 172. [*Boerul recunoscător*] *il trimite la copii și la nevastă încărcat de [mit] daruri scumpe* SEV. POV. 188. *Plumbii din carne 'și scotea. Cu ei durda 'și încărcă* AL. PP. 88. *Dacă [limba] i-se pare ceva încărcată* [belegt], *trage o curățenie* ROS. TROT. 103. *Mi-am ~t stomahul* ich habe mir den Magen überladen. *Mi-ai ~t socoteala, m'ai ~t la socoteală* Sie haben mir zu viel gerechnet. — 2. *pc. cu c. Jdn.* mit etw. beauftragen, *a să ~ cu c. etw.* auf sich, übernehmen POL.; VACĂR. TEZ. II öfters, zB. 283 (*să încarce cu această treabă pe solul nemțesc*). — || *încărca't adj.* schwanger, in gesegneten Umständen MAR. NAȘT. 10. — Et. Lat. *carrico, -āre.*

încărcātu'ră sf. 1. Ladung f, Tracht. *Dacă albinele de pe cimp cu încărcătura lor nu intră în urdniș* FILIP. AGR. 173. — *Fig.*: *Pentru ce îi ei [tu] atîta încărcătură* [so drückende Zinsen]? ANT. DID. 172. — 2. LV. *Zuschlag m* zu einer Abgabe. *Vinăricerii în toți anii urma de făcea încărcături la zece două* DOC. 1803 TEZ. II 320,

încărește (a să), prez. mă-re'sc, *v. refl.* = *a să încălzi*: (er)wärmen AP. VOR. JAC. 2, 16 (*încăreșteți-vă [-k'] și săturați-vă*); PS. ȘCH. PS. 38, 4 (*Încărescu-se [ksl. sogrēensen] înema mea în mene*) Das Wort wird DENS. HIST. I 150, wohl nach diesen Stellen, als «a. roum.» (d. i. ancien roumain) u. offenbar danach von PUȘC. irrätlich als «ar.» (d. i. aromunisch) angeführt. — Et. Lat. *caresco, -ere.*

încărunți' (a), prez. -țē'sc, *v. trans. u. intr.* MUNT. TR. = *cărunți*: grau machen, werden. *N'am vreme de pierdut, imi încărunțește părul* CL. XV 191. *Lenca răspundea.. sfioasă cum se cuvīne să vorbească cu o femeie încărunțită* POP.-BĂN. 150.

încăși siehe *âncă*.

încășile adv., Nebenf. von *încă*: ehenfalls CANT. IST. IEROGL. öfters, zB. 364 (*Inorogul încășile nu puțin întrei și împătri țeremoniile*).

incătărăma' (*a*), prez. -*me'z*, *v. trans.* schnallen. *O curelușă ce se încătărămează peste dosul piciorului* MANOL. IG. ȚAR. 238.

incătrăni' (*a să*), prez. *mă -ne'sc*, *v. refl.* = *a să cătrăni*: in heftigen Zorn geraten BODN. CL. V 34 (*Sufletul său era așa de încătrănit [er war so wütend] că..*).

incătră'ū etc. siehe *incotro'*.

incătușă' (*a*), prez. -*șe'z*, *v. trans.* LM. in Fessel legen, fesseln. Schon STAM. BAR.

încelui' (*a*), prez. -*lue'sc*, Tr. häufig nb. *a celui*: betrügen, täuschen, verführen. [*Maica*] *te-a făcut.. Cu sprincene de-amăgit, Cu gura de 'nceluit* IARN.-BİRS. 30.

incenușă' (*a*), prez. -*șe'z*, *v. trans.* 1. in Asche verwandeln, einäschern WBB.; CON. 113 (*Și inima de oftat Arzind s'au încenușat*). — 2. mit Asche bedecken WBB.; BIBLIA 1688 Judith 4, 9 (*copiū.. aū încenușat capetele lor*). — || *incenușat'* (POEN.: *cenușat'*) *adj.* MONT. aschgrau QU. *Păru.. cărunt, galben și încenușat* JIP. RĂUR. 179.

incepătō'r, INV. u. POP. -*rîŭ sm.* Anfanger *m.*

incepătōri'e sf. INV. (*bis.*) Herrschaft *f*, Macht. *Nici moartea nici viața nici ingeriū nici începătōriile [ἀρχαί] nici puterile.. nici altă făptură ori-carea nu poate pre noi să ne osebească de dragostea lui D-zeū* MSCR. 1698 Rom. 8, 38 u. 39 GCR. I 315 (BIBLIA 1688 dafür *incepătōriile*). *Dacă vre-un prezviter.. va înființa alt jertfelnic.., iubitōr de începătōrie [nach der Macht strebend] se socotește* PRAV. BIS. COL. BUJOR. I 689. — Et. Neubildung nach gr. ἀρχή.

incepătō'ră sf., *pl.* -*rî*, 1. INV. Anfang *m*, Beginn, Ursprung. *Toate acestea-s începătōra [ἀρχή] durerilor* BIBLIA 1688 Matth. 24, 8. *Omer.., carele.. aū scornit începătōra a tuturor lucrurilor a fi oceanul* NEC. COSTIN LET.² I 39. *Bătălia de la Mirislău, această întie nenorocire, începătōră și pricină a tuturor celorlalte* BĂLC. 513. — 2. siehe *incepătōri'e*.

incepe (*a*) I. *v. trans.* 1. anfangen, beginnen. *Gata-ī popa cu toaca, Să 'nceapă vecernia* IARN.-BİRS. 426. *Săraca inima mea, Iar incepe-a mă durea* 188. — 2. *c. von etw. zu nehmen anfangen, es anfangen, -brechen, -schneiden etc, o bute ein Fass anstecken. De la virfsă 'ncepe stogul* immer der Reihe nach Sev. Z. I 289. *Apă ne'ncepută* geschöpftes Wasser, von dem noch nichts genommen worden; spielt in Besprechungen etc. eine wichtige Rolle. — II. *v. intr.* 1. anfangen, beginnen (= seinen Anfang nehmen). *După ce soarele se ridicase ca de o suliță, incepu o groaznică împușcătōră de tunuri* GANE CL. XI 371. — Auch *refl.*: *Triodul să incepe Ian.*

18, in Kalendern. — 2. empfangen (= befruchtet werden) PRAV. GOV. 116 (*Muerea de va incepe și niște farmece oare-carele va bea să se scură ca să lepede începerea dentr'insa*).

III. *a să ~ cu cn.* mit Jdm. Handel anfangen MAR. SAT. 176 (*Nu te 'ncepe c'un țaran*). — Gr. *ce'pe* TROD. PP. 535 (*Inc'o roată de măi da, Cepe Corbea d'a striga*); 627 (*Și de-oū cepe a cinta*). — Prez. 1 -*ce'p*, 7 -*cea'pă*; imperat. -*ce'pe*; perf. -*cepu'ū*; part. -*ceput*; ger. -*cepl'nd*; *adj. verb.* -*cepătō'r*. — Et. Lat. *incipio*, -*ere*. In II 2 ist es wohl gelehrter Ersatz für *concipio*. III scheint durch poln. *zaczepić* hervorgerufen.

incepe'nie sf. INV. bisw. Anfang *m*, Ursprung. *Incepenia este de la moșul nostru Adam* PP. MAR. NUNTA 318. *Incepenia [Einleitung] ceștiū sfinte cărți* N. TEST. 1648 CCR. 84.

incepu't sn., *pl.* -*turi*, 1. Anfang *m*, Beginn. *D-zeū carele n'are nici început nici sfirșit* MSCR. sec. 17. GCR. I 312. *De inceput* [von den Anfängen, vom Ursprung] *Rîmlenilor* MOXA GCR. I 58. *De la început pină la domnia lui Petru Vodă* URECHE das. 69. *Împărăția ce-ī gătātă voao dinceputul a [sic] lumiei* VARL. GCR. I 104. — *La ~*, älter *dintru ~*, LV. *incep-*, *dencep-*, *dincep-* (zsgez. aus *in, den, din ~*) u. *întru ~ am* Anfang, anfangs, anfänglich. *Inceput făcu D-zeu ceriul și pămîntul* PALIA Gen. 1, 1 GCR. I 33. [*Împăratul Ahaav*] *din ceput aū fost drept* MARG.² 152 b. — *De la ~*, älter *dintru ~*, LV. *dencep-*, *dincep-*, ferner *cu de la ~ C.* NGR. 63 von Anfang an. *Aceasta am socotit dinceput și aceasta voū ținea.. pină a trăi* CANT. IST. IEROGL. 99. *Nu mī-ai putut spune dintru început?* RETEG. V 76. — 2. Vorgang *m*, Ereignis *n* (?) MIR. COSTIN LET.² I 324 (*Se pribegise măi 'nainte de aceste începuturi o treabă*); 326 (*dindu-ī știre de toate aceste începuturi*).

incerca' (*a*), prez. -*ce'rc*, *v. trans.* MOD. = *a cerca* (s. d.). Beispp. zu I 2: *Tresăream la fie-care detunătōră și simțeam că par'că mă învearcă niște friguri* [als ob ich Fieberanfalle hätte] CL. XVII 111. *Nici o urmă din slabele muștrări ce o încercaseră ziūa* [von den .. Gewissensbissen, die sie .. überkommen hatten] NAD. NUV. I 66. — Zu 3: *Acu-ī acu Ca să-ți încercă norocul* EMIN. 162. *Marin încercă tejghiaūa* [probierte die Ladenkasse, versuchte sie zu öffnen], *dar nu fu chip* RĂDUL. RUST. II 250. *Stefan era încunjurat de cetele cele măi încercate la războū* [von den .. erprobtesten Scharen] ISPIR. CL. XII 177. *Încercata mamă* die schwergeprüfte Mutter. — Zu 5: *Demoralizați prin învingerile ce încercaseră* [durch die erlittenen Niederlagen] BĂLC. 135. *Dorințe nedeslușite, pe care pină in*

ceasul acela nici în vis nu le încercase [nicht empfunden hatte] ODOB. Ps. 238. — Zu 7: *A încercat să-l împace și n'a putut* DICȚ. AC. — Zu II: [Cel] *ce s'ar încerca să creeze un repertoriu național* AL. OP. I, XIII.

incercare sf., pl. -cărri, MOD. = *cercare*: 1. *Versuch m, Probe f. Amenințări și încercări de omor* [Mordanschläge] I. NGR. CL. VII 55. *A pune pc. la ~* Jdn. auf die Probe stellen. *Inzestrat cum eram cu atâtea cunoștințe, nimene negreșit nu putea să fie la încercare cu mine* [sich mit mir messen] GANE CL. XIII 46. — 2. *Erfahrung f* FIL. Cloc. 19 (*știa din încercare că răul . . pămîntesc nu se poate deschide decît prin femei*); 52. — 3. *Geburtswehe f.*

incet I. adj. langsam, leise. *După cum [apăsarea aerului asupra corpurilor] este . . măi repede săi măi încetă* DATC. HORT. 52. *Hora e încetă* DELAVR. IVȘV. 131. *O adiere încetinică* [ein sanftes, leises Lüftchen] *imi răcorea fruntea* 242. *O încetă inclinare din cap* ein leises Neigen des Kopfes VLAH. IC. 91. *Un preot murmură . . rugăciunii . . așa de încete încît de-abia se auzea picurul lor* SADOV. POV. 13. *Cu încetă călcare* [mit leisem, vorsichtigem Auftreten] *și cu furească imblare, pe pîntece furîșindu-se* CANT. IST. IEROGL. 73. — Adv. ~, fast INV. pe ~, LV. pre ~, princet, pen-cet, pincet: *Încet, ~, departe ajungî* (Sprw.) wer langsam geht, kommt weit. *Ian că venea 'ncetîșor, Șchiopătînd, șchelălăind, . . Dolca, haîta cea bătrînă* AL. PP. 55. *Tablourî vii se urmează cînd cu repezițiune, cînd încetinel* ODOB. CL. IX 21. *Un mădulariî, cu netămăduită boală pătîmind, prin cet, prin cet* [allmählich] *tot trupului moarte pricinește* CANT. IST. IEROGL. 51. *Boerimea 'ncet rîdea* [lachte leise] AL. PP. 201. *În vremea aceasta, bărbății părăseau încetîșor [leise], unul cite unul, salonul de danț* XEN. BRAZÎ 28. *Calul rînceză încetinel* [leise] ALEXANDRIA 15. *Din jigăniî unele . . princet, ca nu toți să auză, glasul cîoarăi adeveria* [stimmten leise. . der Krähe zu] CANT. IST. IEROGL. 118. — *Cu ~ul, ~ul cu ~ul, auch cu ~ul cu ~ul, ferner cu ~ul ~ul* GOLESCU Z. I 96 langsam, allmählich, nach und nach. *Cu ~ul să face oțetul* (Sprw.) gut Ding will Weile haben. *Părintele Pafnuti . . se lăsă încetul cu încetul de școală* [zog sich allmählich von der Schule zurück] CL. XV 271. — Gr *Dem. încetișor, -tine!* (fem. -nea', -ni'că). — II. subst. Stille f NECULCE LET. 2 II 339 (*Nădejdea Domnului este . . ca încetul mării; . . acum este marea lină și se face furtună*). — Et. Lat. *quiē'us* 'ruhig'. Die Begriffe «langsam» u. «leise» gehen in vielen Sprr. ineinander über, vgl. deutsch *sacht*, frz. *doux*, it. *piano* etc.

inceta' (a), prez. -te'z, I. v. trans. INV. u. POP. aufhören machen, einstellen, stillen, beruhigen. *Inceată* [παύσον] *limba ta de rău* BIBLIA 1688 Ps 33, 13. *Această cunoștință . . poate . . să potolească gîndul și să-l încete* MARG. 2 123 a. *Auzînd pre el grăînd lor în limba jidovească, măi virtos încetară-să* [wurden sie noch stiller] N. TEST. 1648 Ap. 22, 2. *Stăpîna mea, încetează A unui rob chinuire* [hör' auf, einen Sklaven zu quälen] CON. 161. *Dragul meu, Încetează plînsul tău* [stille deine Tränen] AL. POEZII III 157. — II. intr. 1. LV. u. POP. still werden, sich beruhigen. *Și zise mării: domolește-te, încetă!* N. TEST. 1648 Marc. 4, 39 GCR. I 128. *Omul turburîndu-se pentru banî, nu încetă niciod. tă* MARG. 2 35 b. *Cînd dorm toate apele* *Și 'nceată vînturile* PP. BAR. CAL. 188. — 2. aufhören (din c. mit etw., de a, älter a face c. etw. zu tun). *Nici riurile din curgere n'au încetat* ALF. SUFL. GCR. II 148. LM. a ~ din viață verscheiden. *Dorul mîndrei de m'ajunge, N'oiî măi înceta d'a plînge* IARN.-BIRS. 159. *A'estea zic și nu voiî înceta a le zice* MARG. 2 22 b. *Fără ~re* ohne Aufhör. *Ne'ncetat* unaufhörlich (adj. u. adv.). — Gr. LV. u. POP. prez. 1 -cet, 3 -cea'tă.

inceta' 2, -cîta' (a), prez. -te'z, u. -ti' (a), prez. -te'sc, I. v. trans. (ein)reihen, (zu)gesellen INDR. 462 ([*episcopul vinovat*] *să se înceteze adecă să fie în ceata și în rîndul preoșilor* [de rînd]); Dos. VS. Martie 1 (*Despuitorîul Hs . . să te încitească cu sfintele fecioare*). — II. a să ~ sich gesellen, zusammenscharen Dos. VS. Oct. 13 (*și să înciță pre sine cu călugărașii cei măi de jos*); Dech. 7 (*fratele nostru Pavel la care măsurî au sosit și s'au încitat*); Cod. STU. HC. II 80 (*sofî cu sofî să vă încetafi*); Ps. ȘCH. Ps. 2, 1 (*Derep ce încetîră-se limbile*). — Et. cea'tă; vgl. auch ksl. četa'ti ser = II.

încetățeni' (a). prez. -ne'sc, v. trans. LM. zum Staatshürger machen, naturalisieren; ~re Naturalisation.

încetina't adj. von Nadelbäumen belaubt. *Brad încetinat, Nu fiî supărat* PP. CL. XVI 9. *Un brad verde cătînat* [lies ('n)etinat] AL. PP. 21.

încetinea'lă sf., pl. -ne'li, Langsamkeit f. *Domnul cellalt . . da cărțile cu încetinea la jurătorului de meserie* ZAMP. LN. 185. — Et. *încet*, mit der Bildungssilbe -in- aus *încetinel*.

încetine'l siehe *încet*.

încetini' (a) prez. -ne'sc, v. trans. langsamer machen, verlangsamen OLL. HOR. 53 (*duioasa lui cîntare Încetinea riul din curs ș'a vîntului mișcare*). — Et. Nach *încetinea'lă* gebildet.

încetîșo'r siehe *încet*.

înce'tnic *adj.* l a n g s a m STANC. FRUM. 57 (*Progresul studiului artelor estemai cu seamă la început foarte încetnic*); D. — Et. *încet*; -*nic* viell. nach dem Ausgange der entsprechenden slav. *Adj.* (serb. *lagan*, bulg. *bavenū*, *mudenū*, russ. *medlennyj*, poln. *powolny*), dem sonst dieses Suff. zu entsprechen pflegt: *groa'znic*, *ja'lnic* = ksl. *grozinū*, *žalinū*.

încee're *sf.* analog a *încei'a* I 5 u. 6 u. II 1: A b s c h l u s s m, Schluss: ~a *scrisoriū*, *registrelor*, *păcii*, *anului* der Schluss des Briefes, Bücherabschluss, Friedensschluss, Schluss des Jahres. — Gr. MOLD. POP. -*chie're*.

înceetoa're *sf.* 1. = *înceetură*: Gelenk n MAR. NAȘT. 275 (*la toate înceetorile minilor și picioarelor*). Vgl. *chiutoare* id. BAR. Daher: — 2. G l i e d k r a u t n (Sideritis) POL. — Et. a *încei'a*.

înceetură *sf.*, *p'*. -*ri*, 1. Gelenk n. Și *gropițe face* [ia].. *la degetele mîinii și la orî-ce 'nceeturî* EMIN. 215. — Daher überh.: 2. Verbindungsstelle *f*, Fuge. *Rădvanele gemeaū din înceeturî* SADOV. POV. 66. *Vîntul începu . . a scutura casa . . în toate înceeturile căpriorilor ei* EMIN. CL. IV 281. *Scîi colea cite o stea singuratică se ivea la înceeturile nourilor* [zwischen den Wolken] GANE CL. VII 91. — Spez. (tesl.) Verbindung *f*. O *înceetură a mai multor scînduri, imbinate cu cepuri* POP. LEMN. 200. — 3. LL. INV. bisw. Artikel *m*. *Acestea să chîamă capete și înceeturile credinței noastre* MARG.² 223 b. *Înceetura* [der (grammatische) Artikel] *să imparte în trei chipuri* GOL. BĂG. 11. — Gr. MOLD. POP. -*chiet*-.

încega' (*a*), *prez.* 1 -*che'g*, 3 -*chi'a'gă*, I. v. *trans.* 1. gerinnen, erstarren machen. *Aū nu . . m'ai încegat pre mine asemenea cu cașul?* BIBLIA 1688 Hiob 10, 10. *Tu ai încegat marea 'n virtute Cînd o ai despărțit cu vînt iute* DOS. PS. IN V. PS. 73 Z. 47 = v. 13 (nach Ex. 14, 22). — Von Zauberern glaubt man, d s s sie Wasser gerinnen machen können AL. PP. 10. Daher POP.: *e meșter, șiret de îchîagă apele* er ist überaus geschickt, verschlagen. — 2. *fig. feste. greifbare Gestalt annehmen lassen. O putere ascunsă . . ce face să revie periodic sub ochii noștri priveliștile de odinioară, reîncegînd* [wieder erstehen lassend] *pentr'o clipă o lume întregă dispărută* VLAH. DAN I 125. *Neculai . . cerea să vorbească și nu putea încega* [bilden] *vorbele* NAD. NUV. I 178. [*Gospodariū*] *or încega* [werden zusammenbringen] *parolele și nu-î rămînea păgubită* II 150. — II. *intr.* (schwerlich richtig) = III DELAVR. IV ȘV. 191 ([*Cerbul fript*] *fusese cald, căci aburiū încegaseră împrejurul lui*); SULT. 56 (*cînd*

sosea [Stanca] *în toiul horei, încega* [verstummt] *zarva*). — III. *a să ~ 1.* gerinnen, fest werden, erstarren. *Încegă-se ca laptele înema lor* PS. ȘCH. PS. 118, 70. *De mine care se leagă, Singele 'n trup se 'nchiagă* AL. PP. 131. *Să încegară ca păreșii apele* BIBLIA 1688 Ex. 15, 8. — 2. *fig. feste, greifbare Gestalt annehmen. După ce să împreună bărbatul cu femeia . . , a noazi să îchîagă trupul* [pruncului] Ș. TAINE 84. *Zidul se 'nălța, Zidul se 'ncega* [entstand] TEOD. PP. 467. *Sub frunte-i* [năml. a *bătrînului dascăl*] *viitorul și trecutul se îchîagă* [ersteht] EMIN. 133. [*Făt-frumos cu fata*] *zburau amîndoi ca două abia văzute încegări* [Gebilde] *ale văzduhului* EMIN. CL. IV 283. — Et. Lat. *coagulo*, -*are*; vgl. *chiag*.

încegătoa're *sf.*, *pl.* -*tori*, 1. bei den Schafhirten, Gefäss, in dem man die Milch gerinnen lässt: *Käsehalbe f. Lui . . nu-î venea Nicî laptele la mulsoare Nicî cașul la 'ncegătoare* AL. PP. 55. — 2. BAN. Ruprechtskraut n (Geranium Robertianum) PANȚU.

încei'a' (*a*), *prez.* -*che'iū*, I. v. *trans.* 1. nesteln, schnüren, (zu)knöpfen. *Am îchiet-o de trei orî și tot s'o rupt sferile* C. NGR. 224 (die Magd von der Herrin). [*Radu*] *iși încee haina în toi nasturii, își îndesă palaria pe cap și . . plecă* VLAH. NUV. 91. — 2. (nach aussen) a b s c h l i e s s e n MIR. COSTIN LET.² I 278 (*tabăra leșască, încă fără șanțuri, numai înceetă cu căruțe*). — 3. b e d e c k e n GHEORG. LET.² III 323 (*la ziua Sfințului Gheorghe, dacă este cîmpul încei'at cu iarbă*). — 4. (tesl.) *lemne, grînzî* Hölzer, Balken (durch Stossen, Anblatten, Verzapfen etc.) verbinden. *Două scînduri . . încei'ate cu cepuri* POP. LEMN. 192. *Un pat încei'at Cu* [gefügt aus] *scînduri de brad* TEOD. PP. 77. — 5. schliessend beenden: (a) b s c h l i e s s e n. *Oratorul (iși) încee (discu sul) cu cuvintele etc. der Redner schloss mit den Worten etc. A ~ un compt, un registru* eine Rechnung, ein Geschäftsbuch abschliessen. — 6. *un contract etc.* einen Vertrag etc. (a) b s c h l i e s s e n. *Cînd* [ia] *încee cū-o privire amoroasele 'nfelegeri* EMIN. 153. *S'a ~t pacea* der Frieden ist geschlossen. *S'a încei'at* [es ist abgemacht] *trebuie să vorbesc* BOGD. POV. 240. — 7. *proces verbal* Protokoll aufnehmen. — II. *a să ~ 1.* seinen Abschluss finden: (a) b s c h l i e s s e n. *După ce se încee și anul acesta, vine un alt an nou* CL. XIX 471. *Cu acești mari domni . . se încee această epocă* BALC. 9. *Acolo* [năml. *la bilcîuri*] *se încee* [beschliesst man, endet die Sache] *cu o beție grozavă* MANOL. IG. ȚAR. 301. — 2. *în c.* sich auf etw. beschränken. *Familia lui Gheorghe toată se încei'a în* [bestand aus] *mama lui și 'n cele două*

surovi VLAH. NUV. 49. *In bani se incheiaū toate gîndurile, toată simfîrea și toate pornirile vieții lui* [auf Geld liefern . . hinaus] VLAH. GV. 120. — || *incheia't* adj. von einem Zeitraum, einer Strecke: voll. *La hramul bisericii se ținea praznicul cîte-o săptămînă incheiată* CREANGĂ CL. XIV 368. *De la hanul Boului pînă la Topila e o poștă incheiată* SADOV. POV. 131. — Gr. MOLD. POP. -*chîa'*, -*chîe'*, aber het. -*che'lă* etc. — Et. *che'e*.

incheibăra' (a), prez. -*che'lbăr*, -*berl* etc., v. trans. MUNT. FAM. = a *inșgeba*: (notdürftig, schlecht und recht) zusammenbringen, herstellen QU. *După ce-și incheibăra un rînd de hăine ca de urs* [SPIR. LEG.² 136. *Cerî de la rumîn cîte dări toate și nu-l lași să-și incheibere și el un venit* JIP. OPINC. 33. *Cu minciuna ori prinzești ori cinezi, Pe amîndouă nu le inchebezî* PANN PV.¹ I 28. — Gr. QU. ~, -*chelbăra'*, -*chelba'* (prez. -*be'z*), ferner -*chelbăși'* [SPIR. CL. XIX 393. — Et. Unbek. Vgl. *incăibăra'* (a).

incheōtora' (a), prez. -*o'tor*, v. trans. OLT. TR. POP. *cămașa* etc. das Hemd (am Kragen) etc. mit Bändchen binden: (zu) nesteln. — Gr. Auch -*chîot-*, BAN. auch -*cheūt-*, -*chept-*, ferner -*chet-* B. (prez. -*cheūtor* etc.).

inchezășlui' (a), prez. -*lue'so*, v. trans.: c. etw. verbürgen, dafür bürgen ION. CAL. 13 (*pentru a inchezășlui încolțirea semințelor*); pc. Jdm. bürgen GANE CL. VIII 182 (*Mă inchezășluești [sic] d-ta că voii ciștiga cu schimbul?*). Vgl. *chezășui'* (a).

inchiă' (a) siehe *incheia'* (a).

inchiaburi' (a), prez. -*re'sc*, v. trans. steinreich machen, a să ~ steinreich werden. *Aū strins bogății să inchiaburească din ele gloate de urmași* GAZ. SĂT. XIV 430. *Văzînd că Șotia Babei s'a inchiaburit* SPER. Ș. INFL. Siehe auch *chiaburi'* (a).

inchi'de (a) I. v. trans. 1. *ochiū, ușa* etc. Die Augen, Tür etc. schliessen, zumachen (Ggs. a *deschide*); c. *în dulap* etc. etw. in den Schrank etc. schliessen, absol. einschliessen; pc. (*la inchisoare* etc.) Jdn. ins Gefängnis etc. sperren, ihn einsperren. *Să se adune careși cu oastea lui la cetatea Diūlui și să o inchiză virtos cu oștile împrejur* [und schliesse sie . . ein] DION. TEZ. II 190. *A doūa zi [m'am împrietenit] cu păzitorii temniții ș'a treia zi cu inchișii* [mit den Gefangenen] VLAH. NUV. 159. *Unde domniū inchiid [verschliessen] ușile supușilor săi, acolo și supușii inchiid inimele domnilor săi* MUSTE LET.² III 51. *Să dea D-zeū să n'ăi pe nimeni să-și inchiidă ochiū* [der dir die Augen zudrückt] MAR. INM. 41 (Fluch). *Sașa i-a inchis gura* [verstopfte ihr den Mund, brachte sie zum Schweigen] *aducîndu-i aminte că . .* DELAVR.

PAR. 109. *Rana s'a inchis* die Wunde hat sich geschlossen. *S'a inchis sesiunea parlamentară, stagiunea teatrală* die Parlamentssession, Theatersaison ist geschlossen worden. — 2. *cuiva drumul* Jdm. den Weg (ver)sperren. *Să fie [el] de paza țării și a șleahului Cameniții, ca să nu inchiidă Leșii drumul neșușătorilor* NECULCE LET.² II 200. *Neamțul [Hundenname] bate — a'nchis capra* N. schlägt an — er hat die Gemse gestellt RUCĂREANU bei ODOB. Ps. 104. — 3. LV. bisw. = a *incheia* I 5 u. 6: (ab)schliessen. *Pentru ca să inchiidem toate cite s'au zis pînă acmū* NEC. COSTIN GCR. II 14. *Dacă se siliră Turcii a cere pacea, care se inchise la Pasarovița* VACĂR. IIO. TEZ. II 223. — II. a să ~ dunkle(re) Färbung annehmen, dunkel, dunkler werden. *Vremea să ~ es trînt* sich, wird trübe. — Gr. Konjunkt wie a *deschî'de*. — Et. Lat. *inclūdo*, -*ere*.

inchie' (a) siehe *incheia'* (a).

inchie're etc. siehe *inchee're* etc.

inchina' (a), prez. -*chî'n*, I. v. trans. 1. neigen EMIN. 150 (*copila rîde și se'nchină peste gratii*); COD. STU. HC. II 286 (*afară mare frigū este și mare vihor, n'am capul unde-mi inchina* [wo ich mein Haupt hinlege]); MAR. NAȘT. 194 (*sosînd nănașul cu finul său acasă, îl inchină* [verneigt er sich mit ihm] *mai întîiū pe la icoane*). — 2. (mit einer huldigenden Verneigung) darbringen, weihen, widmen, zueignen. *Făcut-ăū [Constantin Vodă] milă și întăritură la patriarhia Alexandriei de aū inchinat* [schenkte] *minăstirea Hangu* NECULCE LET.² II 420. *Inchinînd ale lor versuri la puternici, la cucoane* EMIN. 138. Von der Hebamme: a ~ *pruncul* an dem Kinde die Nottaufe vornehmen MAR. NAȘT. 198. — Spez. *minăstirile ~te* (*Sfîntului Munte*) die dem heiligen Berge (Athos) zugewendeten Klöster. Sie hatten, den Bestimmungen der Schenker gemäss, den Ueberschuss aus ihren Einkünften an die Klöster des heiligen Berges abzuliefern; wurden 1863 säkularisiert. — 3. (*un păhar*) *cuiva, în sănătatea cuiva, pentru cn.* (ein Glas) auf Jdn., auf Jds. Wohl trinken, ihm zutrinken, es ihm (zu)bringen, einen Toast auf ihn ausbringen, auf ihn toastieren. *Apō umplînd păharul, îl inchină fie-căruia dintre gospodarî* CL. IX 3. *Un prînz în cinstea împăratului, la care Măria Sa Domnul inchină cel întîiū păhar* [den ersten Toast ausbrachte] GANE CL. XI 371. *Inchinară pentru guvern, pentru prefect* [man trank auf . .] DELAVR. IVȘV. 290. — 4. *o cetate* etc. eine Festung etc. übergeben. *Amoriul . . Cetăți ia, dar nu le'nchină* CON. 12. [*Popa*] *l-aū dus [pe Vișnovețchi] la Tomșa de l-aū inchinat* [und übergab ihn als Gefangenen] URCHE LET.² I 216. *După ce im-*

brăcaiiu surtucul . . și mi-l potriviiu bine pe trup, rămăseiiu incredințat că frumoasa văduvă numai decit trebuie să închine steagul [die Flagge streichen, sich ergeben müsse] CL. XIII 46. — II. *a să ~ 1. cuiăa sich vor Jdm. verneigen. Arnăuții strigară: mașala! închinându-se pînă la pămînt C. NGR. 22. Clopotele răsuna, Steagurile-î se 'nchina* [lui Ștefan] AL. PP. 168. — Spez. *la icoane sich vor den Heiligenbildern verneigen* (wobei man sich bekreuzigt); entspricht dem Niederknien in der kathol. Kirche. *Și pe la icoane Oii duce plocoane Și m'oii închina Și le-oii săruta* AL. PP. 9. Daher: — 2. *cuiăa Jdm. göttliche Verehrung erweisen, ihn anbeten. Că am văzut steaia lui la răsărit și am venit să ne închinăm lui* Ev. 1894 Matth. 2, 2. *Să nu te închini altui D-zeu* MARG.² 210 a (nach Ex. 20, 5). Lv. *închinător de idoli, de bozi* Götzen-diener. — 3. sein Gebet, seine Andacht verrichten, beten. *În toate diminețile, el se închina cu fața întoarsă spre răsărit* GANE CL. VIII 460. *Nici o trăsura, nici un om pe stradă, toată lumea se închină* I. NGR. CL. V 271 (Schilderung eines englischen Sonntags). [Ia] *plîngea, ofta, se închina, de țe-ar fi plîns sufletul de milă* IARNIK CL. XV 109. — 4. von Besiegten: *cuiăa sich Jdm. ergeben, unterwerfen. Să-î fie așa închiși pînă i-ar strînge foamea. . . să se închine* MIR. COSTIN LET.⁴ I 242. *Încă odată vă întreb, vă închinați ori ba?* C. NGR. 142. *Despre partea închinării însă* [was jedoch die Unterwerfung anbetrifft], *Doamne, să ne erfi* EMIN. 142 (Fürst Mircea zu Sultan Bajazet). — Et. Lat. *inclino, -āre.*

închinăcio's adj. andächtig, fromm JIP. RAUR. 3 (*călugării 'nchinăcioși*).

închinăciu'ne sf. 1. Verneigung *f. Temaena, cuvînt turcesc ce însemnează închinăciune* AL. PP. 110. — 2. *Toast m* GHEORG. LET.² III 312 (*la masă face și doamna închinăciune, că întiiu doamna ridică pahar pentru domn*). — 3. *Andetung f. Intunerecul închinăciuneî de idoli* das Dunkel des Götendienstes ANT. DID. 53. — 4. *Andacht f, Gebet n. Închinăciunea sa era scurtă și . . fierbinte* GANE CL. VIII 460.

închinător sm. Buc. Turmfalk *m* (Falco tinnunculus) u. Rötelfalk (F. cenchris) MAR. So genannt, weil sie nach dem Volksglauben beten, wenn sie unbeweglich in der Luft schweben.

închindî', -disî' (a), prez. -de'sc, -dis'e'sc, v. trans. sticken PP. BUR. CAL. 103 (*Ia tot coase și 'nchindește*); 66 (*Coase și 'nchindește*); TEOD. PP. 410 (*Că ia tot țesea, țesea, 'nchindisea*). Vgl. *chindisî' (a)*.

închinga', -glui' (a) v. trans. 1. *calul dem* Pferde den Bauchgurt anlegen AL. BP.,

Șalga (Ș'un cal iute-mă închingați); TEOD. PP. 57 (*Eu m'am întrecut Cu cincizeci de cai. . . Tot cai potcoviți, Bine 'nchingiuți, Eu nepotcovit Și nechingiuit* [sic]). — 2. mit Querleisten versehen TEOD. PP. 149 (*un pat Mindru, mare și 'ncingat* [lies și 'nchingat] *Cu scîndurile de Brad*).

închiondorî' (a să) v. refl. schel blicken (?) JIP. RAUR. 68 (*nu. . . să ne închiondorim ala la ala pentru nimicuri*); OPINC. 123 (*mă închiondorez* [sic] *la tine, că te văz căscînd gura la el ca la un cireș copt*). — Et. Zu *chiondorî's*.

închiorchioșat' adj. schel (?) CREANGĂ CL. XI 187 (*Rizi tu, rizi. . . zise atunci Ochilă, uitîndu-se închiorchioșat*). — Et. Wahrsch. zu *chior', chiorî's*.

închipa' (a), prez. -chi'p, v. trans. formen, bilden JIP. RAUR. 179 (*pămînt clisos și anevoie la închipare*); 132 (*ăștia* [năml. *boerii cei vechi*] *nu să sfîră a păstra cu credință toate firele ce închipă viața Rumîniei*). Vgl. *închipui' (a)*.

închipui' (a), prez. -pue'sc, MOD. auch *-chi'pulă, I. v. trans.* 1. formen, gestalten. *Alegînd teslariul lemnău, . . aii închipuit pre el cu condei* BIBLIA 1688 Jes. 44, 13. Lv. *a să ~ în chipul, trupul cuiăa Jds.* Gestalt annehmen. *Închipuire de socoteală* Rechnungsaufstellung, -spezifikation Doc. 1814 Tez. II 372. — Daher MOD.: *un lucru* etwas einer Sache einigermassen Aehnliches herstellen, beschaffen. *Tu ai boi, de ce nu-ți închipuești ș'un car* [warum schaffst du dir nicht auch so etwas wie einen Karren an]? CREANGĂ CL. IX 453. *Puindu-î* [năml. *druguleții cei mici*] *de-a carmezișul pe drugii cei mari, închipui treptele unei scări* ISPIR. LEG.² 59. *Reședința lor era la gurile Niprului, unde ei își închipuiră* [her-, zusammenstellten] *o mică flotilă de luntri* HASD. IV. 82. — 2. dar-, vorstellen. *Cui vom asemăna împărăția lui D-zeu? sau în ce pildă vom închipui pre ia?* N. TEST. 1648 Marc. 4, 30 GCR. I 128. *Cartea de cărat închipuește* [der Frachtbrief stellt dar, bildet] *un contract între expeditor și cărauș* COD. COM. 1840 art. 97. *Aceste poduri alegorice închipuesc punțile ce are a trece sufletul răposatului ca să ajungă la ușa raiului* AL. PP. 140. — A-și ~ c. sich etw. vorstellen, einbilden. *Îmi părea grozav a-mi închipui amorul atît de nedrept* C. NGR. 45. *Obosit de-atîta luptă închipuită* [von so langem eingebildetem Kampfe] DELAVR. PAR. 170. — 3. Lv. c. *unuî lucru* etw. einer Sache gleichstellen, mit ihr vergleichen. *Pre care-î închipuește D-zeu pămîntului celui bun, că cum rodește pămîntul cel bun din puțin mult, așa*

ș'aceștea din pușină învășatură multe și mari fapte bune fac VARL. CAZ. 189. — II. v. intr. LV. bisw. = III 2: Masa ceia ce nu are cuvintul lui D-zeu, inchipuește unei esle de d. bitoc PRAV. GOV. 161. Fata cea moartă a lui Iair . . inchipuește încă și celuia carele . . cade . . in cursele păcutului ANT. DID. 87. — III. a să ~ 1. mă inchipuiș c. ich stelle mir vor, bilde mir ein, dass ich etw. sei. Privitor ca la teatru Tu in lume să te 'nchipui EMIN. 175. Vorbind și răspunzindu-și singur, inchipuindu-se pe el in luptă cu ceilalți DELAVR. PAR. 169. — 2. LV. unui lucru einer Sache gleichen. Preotul ce va spurca patul tătine-său, inchipuește-se lui Avesalom PRAV. GOV. 122. Feciorul văduvei carele se aduce in pat afară din cetate, se inchipuește păcătosului . . ANT. DID. 87. — 3. c. etw. dar-, vorstellen ANT. DID. 40 (careă beserică . . se inchipuiă ceriul); das. (a treia despărșitură, unde era sfinta sfintelor . . , se inchipuiă al treilea ceriul).

inchipuire sf. 1. LV. Form f, Bild n, Gestalt f. Unde este frumuseștea aceia a inchipuirii cei dumnezești [des Ebenbildes Gottes]? ANT. DID. 93. — 2. Vorstellung f, Einbildung, Phantasie. Toate amintirile juniei se grămădeau in inchipuirea mea C. NGR. 60.

inchișia (a), prez. -rie's, v. trans. vermieten, mieten. Du-te . . de-ș spune că sint gata să-ș inchișiez rindul ist de sus [din casa mea] AL. OP. I 1259. Contract de inchișiere Mietvertrag.

inchișci (a să), prez. mă -ce'sc, v. refl. öfters = a să chirci: verkümmern, verkrüppeln. Arăți așa de sfișit și inchișci CREANGĂ CL. XI 24.

inchi's etc. siehe **inchi'de** (a).

inchișoare sf., pl. -so'ri, Gefängnis n. Pe Bujor . . Mi-l pun la inchișoare AL. PP. 157. Gruce zace la 'nchișoare De trei ani lipșiș de soare 145. — Et. **inchi's**, part. von a **inchi'de**.

inchiștri (a) siehe **impistri** (a).

inchișășlui (a) siehe **inchezășlui** (a).

inchișătoare sf., pl. -to'ri, Schliessvorrichtung f, Verschluss m, Schloss n. Cartea legată cu piele, cu colșuri de alamă pe la virșuri, cu inchișătoare la fel RADUL. RUST. II 1. — Et. a **inchi'de**.

inchișătură sf., pl. -ri, Verschlussstelle f. Inchișătura acului [der Sicherheitsnadel] o pecetlui [el] cu ceară neagră GAZ. SĂT. XIV 487.

inchișna, -cina' (a), prez. -ne's, v. trans. LV. u. FAM. erzürnen, erbosen QU. L-au mișiatu-l prin pustie și l-au inchișnat prin apă vie DOS. PS. IN V. PS. 77. Z. 118 (= v. 40).

Dacă văzură Arapii așa, că se inchișnase [Făț-frumos] și nu vrea să dea inelul ISPIR. LEG.² 108. — Et. **ci'ine**.

inchișcea'lă sf., pl. -ce'li, Verwicklung f, Verwirrung. De aici . . luptă pentru deosebitele moduri de a inșelege . . libertatea: o inchișcea'ă care nu se poate descurca de seculi GHICA 187.

inchișci (a), prez. -ce'sc, v. trans. verwickeln, -heddern, -wirren. [Băia-tul] aruncind plasa o inchișci [năml. mreana] inșinsa și o trase la margine ISPIR. LEG.² 280. Funile păcătoșilor să inchișciră la mine BIBLIA 1688 Ps. 118, 61. Urite-s Domnului inchișcitele căi [die verschlungenen Pfade] Prov. 11, 20. Mătușă, nu știu cum, se inchișcește prin cinepă și cade jos CREANGĂ CL. XV 7. Gindul lui se inchișci, pe ochi [i-]se lășă o noapte neagră fără visuri I. NGR. CL. VII 47. — Et. **ci'lfi**.

inchișcitură sf., pl. -ri, Verwicklung f, -wirrung BIBLIA 1688 Esth. 8, 12 Addit. (cu multe inchișcitură de meșterșuguri [mit allerlei Intrigen], de prișestiri cerșindu-ș la pierzare).

inchișifa (a), prez. -fe's, v. trans.: ciubucul das Pfeifenrohr in ein Futteral (ciliș) stecken C. NGR. 285 (inarmat cu un ciubuc inchișifat și lulea forecată cu argint).

inchișina (a) siehe **inchișna** (a).

inchișina't adj.: unei mișăștiri einem Kloster als Mönch, Nonne angehörend Doc. 1758 MELH. CH. 263 (căci păriștiș mei și eu sintem inchișinați Sfintei Monastiriș Hușilor). — Et. **ci'n**².

inchișchi (a să) siehe **cimpi** (a să).

inchișci (a), prez. -ce'sc, v. trans. verfünffachen; ~t fünffach. — Gr. -clui' INDR. 441 (Cine va fura ceară . . , acela să o inșoarcă inchișciuită).

inchișci (a) siehe **inchișci**² (a).

inchișci (a) siehe **inchișci** (a) 2.

inchișciătoare siehe **inchișciătoare**.

inchișci¹ (a) v. trans. gürten, umgürten. Inchișci sabia ta prește coapsa ta, puternice Ps. RIMN. 44, 4. [Ilișcul] se inchișci pe deasupra șalului cu o curea lată C. NGR. 22. — Gr. **ci'ng** BALC. 577. — Imperat. ~; perf. -ci'ng'e'lă, LV. -ci'ng; part. -ci'ng's; ger. -ci'ng'nd; adj. verb. -ci'ngăto'r. — Et. Lat. **ci'ng**, -ere.

inchișci² (a) v. trans. 1. LV. u. MONT. TR. in Brand, in Flammen setzen, entzünden; a să ~ in Brand, in Flammen geraten, sich entzünden, entbrennen. Domnul . . Arcele sfărime, sabiile fringe, Sulișe și scuturi cu focul le 'ncinge DOS. PS. IN V. PS. 45 Z. 32. Puișorul cind m'atinge, Foc la inimă mă 'ncinge IARN.-BIRS. 22. Miu se repezi asupra fișnului care se inchișcise de poc-

nea în sus DELAVR. SULT. 207. Ca să nu dea ocazie a se încinge [porumbul cules] prin efectul căldurii ALEX. AGR. 63. Din mititelele scînteii, de nu să vor stînge, mare pojar să încinge [bricht aus, entsteht eine grosse Feuersbrunst] DIV. 128 a. — Fig.: *Obrajii îi ardea*; *capul i-se încinsese* DELAVR. PAR. 167. *Cine va sta înaintea ta cînd să încinde* [entbrennt] *minia ta?* PSALT. 1651 Ps. 75, 8 CCR. 108. *Te încindeai* [du erhitztest dich] și *zua și noaptea în curvie și odihneală* COD. STU. HC. II 451. Daher: — 2. MOD. fig.: o *luptă, o convorbire, un joc etc.* einen (heftigen) Kampf, ein (lebhaftes) Gespräch, einen Tanz etc. beginnen; să ~ o *epidemie, o luptă, o convorbire etc.* eine Epidemie bricht aus, ein Kampf, Gespräch entspinnt sich etc. *Atunci ia se întoarse către hatman spre a încinge cu el o convorbire mai prietenească* GANE CL. VIII 181. *Se încinse odată o bătălie între o sută de țigari și o sută de tătari* FUND. 137. *Lăutarii începură să cînte și balul se încinse* XEN. BRAZI 25. *În ordia muscălească se încinsese boala* [năml. die Pest] *de murea* cîte două *trei sute de soldați pe zi* GHICA 24. *Lăutarii tăcură . . . făcînd loc unui murmur ce se încinsese în toată sala* DEMETR. NUV. 105. — Gr. LV. (sec. 16/17) *inci'nde*; prez. 1 *inci'nz* MARD. u. GLOSS. sec. 17. HC. I 285; *imperat. inci'nde* COR. Ps. 26, 2. Später lautlich mit a *inci'nge*¹ zusammengefallen, vgl. *dești'nge* (a). — Et. Lat. *incendo*, -ere.

incînta (a), prez. -cî'nt, v. trans. LM. bezaubern (fig.), entzücken. *Ochiul tău cel dulce și umbrît mă 'ncîntă* EMIN. 9. — Et. Nach lat. it. *incantare*, frz. *enchanter* mit Hilfe von a *cînta'* gebildet. Tritt in den WBB. zuerst bei POEN. (1840) auf.

incîntic sn., pl. -ce, Zauberm., Entzücken n ODOB. Ps. 236 (*ce incîntic de fală și de vitejie trebuie să fi fost pe voinicul fecior al Doamnei Neagăi!*). — Et. Neubildung mit Hilfe von *cîntec*, -tic.

inciocăla (a), prez. -le'z, v. trans. TR. FAM. mühsam zusammensetzen, -bringen QU. *Luca începu . . . a pune pe hîrtie slovă de slovă, pînă ce inciocăla vorba*: «Iubite» IARNIK CL. XV 145. *Văzînd că nu e glumă, Sasul făcu ce făcu și inciocăla strigătura aceasta* IARN.-BIRS. 482. — Et. Unbek.

incircea (a) v. trans. öfters = a *cîrcea*: (zusammen) krampfen. *El cum o zări, d'odată i-să zbirli pîru în creștet și i-să încirciară* [sic] *vinele* JIP. OPINC. 155. *Toate [aceste anecdote] mă făceau să rid de mi-se încircea* *stomahul* BOGD. POV. 260.

incirdui' (a să), prez. mă -due'sc, v. refl.: cu cn. sich mit Jdm. verbinden, -bünden JIP. RĂUR. 270 (*Ei* [năml. *domni*] *se încir-*

duesc *numa cu boerii*). Vgl. a-și *băga cu cn. în cîrd*, siehe *băga'* (a) I 1.

inciripa' (a) siehe *infiripa'* (a).

incirjobat siehe *cîrjobat*.

incirjoia' (a), prez. -jo'lî (?), v. trans.: *spatele etc.* den Rücken etc. krümmen. *Era o babă ș'un moșneag, cu părul alb și gheboși de-și încirjoiau trupu mai pînă la genunchi* BOGD. POV. 18. [*Omul*] *au început a se încirjoia în toate părțile de foame* SBIERA POV. 311. Vgl. *cîrjoiat*.

incirliga' (a să), prez. mă -li'g, v. refl. sich (hakenförmig) krümmen. *Îi ia în spate* [năml. *desagii*] *și ese cu dinșii afară . . . încirligîndu-se ca și cum ar avea să-î scape jos de grei ce sint* MAR. NUNTA 569. *Pentru'o babă 'ncirligată Pierzi o zi și scapi o fată* COȘB. 93. Siehe auch *cîrligat*. — Gr. MUNT. TR. ~, MOLD. ci-.

incirlionța' (a să) siehe *cîrlionța'* (a să).

incirpui' (a), prez. -pu'e'sc, v. trans.: *pe* Jdm. das Kopftuch umbinden MAR. NUNTA 704 (*pînă ce [mîreasa] nu se încirpuște sau îmbrobodește*).

inciștiga' (a să) v. refl. in Unruhe, Auf-ruhr geraten MSCR. sec. 17. *Matth. 21, 10* GCR. I 233 (*să inciștegă* [sic; ἐξστραγγί] *tot orașul*). Vgl. *căștiga'* (a) III b.

incît adv. 1. LV. = *întru cît*: in wie weit, insoweit, -fern. *În cîtu-î prin puțință, mă voiî nevoi și eî Osînda fîrîi a scrie* BELD. GCR. II 242. *Ca să vază pînă incît sint Leșii de simeți la război* MIR. COSTIN LET.² I 256. — 2. (so) dass. *Atîta era pătrunsă de dureri incît a vorovi nu putea* MSCR. sec. 18. GCR. II 85. *Mai mindruță decît ia Cimpul floare nu avea . . . Incît zvonul ajungea Pînă 'n țara Turcului* IARN.-BIRS. 491. *Așa ~ so dass . . .* LV. dafür gew. *cît*. — 3. *de-a incîtlea* allè Kraft aufbietend, was er nur konnte ISPIR. LEG.³ 227 (*sfetnicul umbla d'a 'ncîtlea, zorînd să se facă mai curînd nunta*).

incita' (a) etc. siehe *inceta'*² (a).

inciucura't adj. 1. befranst PP. MINDR. EL. UNG. 62 (*Năfrămuță 'nciucurată*). — 2. (wie mit Ungeziefer) ganz bedeckt JIP. OPINC. 109 (*de-î fi însă mișel și 'nciucurat de daruri rele*). — Et. *cîu'cure*.

inciuda' (a), prez. -de'z, v. trans. FAM. ärtern, verdriessen. *Suavul* [der Zuave] . . . *cu șalvari ce inciudează pe Turcii care nu mai înțeleg de ce i-au silit să-î lepede cînd ghiaurii îi poartă* RAL. SUV. 61. *Măi, anapoda lucru și aista, zic eî inciudat* [ärgerlich, verdriesslich] CREANGĂ CL. XV 8.

inciuma' (a), prez. -me'z, v. trans. verpesten JIP. OPINC. 93 (*tîlharii . . . ucigașii înciumează suflarea și locu pă unde trec*); RĂUR. 64.

inclair' (a), prez. -clee'sc, v. trans. leimen, kitten (de c. an etw.), an-, ver-, zusammenleimen, -kitten. *Înceleind bucăţică de bucăţică ca să poată întregi o icoană distrusă* VLAH. GV. 198. *De bătrîn, dinţi în gură nu avea; dimineaţa îi încelea de-i pune în gură* NECULCE LET.² II 225. *Cu gura friptă de i-se încelea scuipatul* [so dass sich ihr der Speichel festklebte] DELAVR. SULT. 14. — Gr. MUNT. ~; Tr. a clei', prez. clee'sc; MOLD. a **înclera'**, prez. -clei'tă.

înclioşa' (a), prez. -şe'z, v. trans. leimig, klebrig machen; a să ~ leimig, klebrig werden. *Fierbe-le pin' să va înclioşe' carnea* REȚ. 24.

înclęta' (a), prez. -te'z, v. trans. 1. (wie eine Zange, wie mit einer Zange zusammen-)pressen, -zwängen, -klemmen, *dinţi* die Zähne krampfhaft zusammenbeißen. *I-a prins amîndouă braţele, i-le-a înclętat* [presste sie ihm] *cătră coaste* CL. V 66. *Ghibirdicul, ce-şi înclętase crucea în braţe* [der.. krampfhaft festhielt] BOGD. Pov. 94. *Maî mult n'a putut grăi bunul mă tată, căci i-s'a înclętat* [es schloss sich ihm] *gura pe vecie* RETEG. V 81. *Înclętat* (= *boala copiilor*, siehe *bólă*²) Krämpfe MAR. NAȘT. 376. *Dorul de acasă mă înclętă de inimă cu așa tărie* [presste mir das Herz.. zusammen] CL XVII 129. *Iată lupta s' înclęta* [begann] AL. PP. 125. *Cînd oastea era gata a se înclęta la luptă cu dușmanul* [den Kampf.. zu beginnen] 61. — 2. in c. in etw. pressen, zwängen, klemmen. *Și s'a înclętat capul lui în stejar* BIBLIA 1688, 2 Reg. 18, 9. *Cînd dinţi fîerăstrăului se înclęstă într'un lemn verde* NAD. NUV. II 108. — Spez. (test., zid.) in eine Kerbe etc. einlassen QU. *Ziduri groase.. bolţi puternic înclętate* CL. IX 12. — Gr. Prez. -cleșt NAD. NUV. I. c.

înclętătură sf., pl. -ri, (einmaliges Zusammen-)Pressen, Zwängen, Klemmen. — Spez. = *boala copiilor* (siehe *bólă*²): Krämpfe (pl.) MAR. NAȘT. 376.

încoa'ce adv. 1. hin (Ggs. *încolo*). *Vină 'ncoace la zebra* Să-ți dau iuzluci cit îi vrea AL. BP., Serb-Sărac. *Ado 'ncoa, să vedem acea scrisoare* FIL. CIOC. 15. *O, ascultă numa 'ncoace o horche nur hierher* EMIN. 151. *De la o vreme ~* seit einiger Zeit. *Nu voiū pretinde că tot ce s'a făcut în țara noastră de un sfert de secol încoace* [seit einem Vierteljahrhundert] *este perfect* GHICA XXII. *Ne învîrtim încoace și încolo* [hin und her] MARG.² 34 b. *S'a sfătuit încoace și 'ncolo* SBIERA Pov. 166. *Medicinile* [die Arzneien] *vor fi scumpe*. «*Scumpe încoați, scumpe încolo.., doar nu o să-ți lași fata așa*» POPOV.-BAN. 134. *Vino maî ~* komm näher; *s'a dat maî ~*

er rückte näher (an mich) heran. *Maî pe urmă, maî încoace* [in neuerer Zeit], *îndreptat s'aū Persul și aū început a batere pre Mirvez* NECULCE LET.² II 360. *Dascalii ceî maî tineri, adecă maî de încoace* [die neueren], .. *erta* [căsătorie] *și la a șasea* [spiță] INDR. 163. — FAM. *vino 'ncoace* Anziehendes, das Einer hat, Reiz m, Anmut f. *Asta nu însemnează că logodnica era slută ori n'avea pe vino 'ncoace* SADOV. Pov. 176. *Spune altceva.. maî cu noimă, maî cu vină 'ncoace* [netteres] BOGD. Pov. 219. — 2. *dincoa'ce* diesseits, hūben, herüber (Ggs. *dincolo*); *dincoace de riū* diesseits des Flusses. *Unde răstigniră el și cu nusul și alți doi de încoace și de încolo, e în mijloc* Is. COR. Joh. 19, 18 GCR. I 21. *Holera-i chiar la Prut și chiar dincoace-aū trecut* AL. PP. 38. *Un cîmp liber, număi ici și dincoace* [hie und da] *umbrit de cite un stejar* BODNĂR. CL. IV 93. — Gr. MOD. bisw. *încoa'ci, dincoa'ci*; MUNT. MOD. *încoa', dincoa'*; LV. für *dincoace: de ~, dencoa'ce*. — Et. Lat. in-[e]ccum-hōce; *încoa'* scheint eine zunächst in der Verbindung ~ și *încolo* gebrauchte Kurzform zu sein.

încoifa't adj. behelmt. *Ostași înzăoați și încoifați* SCRIS. MOLD. 306.

încolăci' (a), prez. -ce'sc, v. trans. (ringförmig) schlingen, winden, ringeln, rollen. [*Unchîaşul*] *în loc să să dea jos de pe mine, ș'aū încolăcit picioarele împrejurul grumazilor miei* BAR. HAL. V 98. *Primblîndu-să pre marginea mării, i-s'aū colăcit prejur dînsul un balaur mare* DOS. VS. Oct. 7. *Un cîne de vînat ce ședea încolăcit* [zusammengerollt] *la picioarele sale* FIL. CIOC. 298. *Vrejurile de dovleci să încolăciseră unu peste altu* DELAVR. SULT. 54. — Gr. MOLD. MOD. -lătăci'; QU. bisw. *colăci'*. — Et. Vgl. *impletici' (a)*.

înco'lo adv. 1. hin (Ggs. *încoace*, s. d.). *De aici, a'olo, acum, azi, atunci etc.* ~ von hier, dort, nun, heute, damals etc. an, ab. *Am scăpat pină acum! Sfînte Andrei, scapă-mă și de a'u încolo!* CARAG. CL. XIII 290. *Să nu dai piept în piept cu dumnealui, că de-acum încolo* [über kurz oder lang] *trebuie să se întoarcă acasă* 287. *Să auză ce s'aū făcut maî încolo* [was weiterhin geschehen ist] BAR. HAL. IV 41. *Nu-i nădejde de ploae pin' maî încolo* [bis auf weiteres] I. NGR. CL. VII 51 *Încolo*, auch *de-acolo* ~ (siehe *aco'lo* I 1) im übrigen: *A'tîta cusur are casa; dar în olo nu este așa că este bună?* ISPIR. BSG. 48. — 2. (hin)weg, fort. *Vorba [ei] zice: «fugi încolo [geh' fort]», risul zice: «vino 'ncoace»* EMIN. 216. *Încolo* [fort mit euch], *dancilor, încolo! le strigă ia* I. NGR. CL. VII 46. *El se făru că n'o runoaște, întoarse capul încolo*

[wanđte den Kopf weg, ab] ISPIR. LEG.⁴ I 60, Vgl. *da' (a)* I 11. *Da lasă gluma încolo* [bei Seite] JIP. OPINC. 149. — 3. *dincolo* jenseits, drüben, hinüber; *dincolo de riú* jenseits des Flusses *E de dincolo* er ist von drüben (d. i. aus Siebenbürgen). *Ochii ei dacă m'ar fi fîntuit un sfert de ceas, m'ar fi găurit fruntea ș'ar fi trecut pe dincolo* [auf der anderen Seite] DELAVR. PAR. 326. *Fetele . . începură să descoasă pe Ion că-i așa și pe dincolo* [dass er die und die schlechten Eigenschaften habe] GHIB. BV. 29. *Cînd trei își zic că ești așa și pe dincolo, așa și pe dincolo te scoate lumea întregă* wenn drei dich verlästern, verlästert dich die ganze Welt URECHE LEG. 81. — Gr. Aelter *incolo', dincolo'* betont. Bisw. *inco'lea*, älter *incolea'* betont (zB. *incoace* și *incolea'* BIBLIA 1688, 4 Reg. 5, 25; *de astăzi incolea'* im Reime mit *vede'* PF. CL. XV 461). — Et. Lat. *in-eccum-illôc* bezw. *-illâc*.

incolțit' (a), prez. *-șe'sc*, I. v. trans. 1. è. et w. mit den Fangzähnen, dann überh. mit den Zähnen packen, darein beißen, es anbeissen. [*Ţiganul*] *Tot credea că-l încolțește [diĥania]* SEV. AN. 7. *O poamă . . carea foarte păzită . . a fi să cade, ca nu cumva cărăbușul viind să o încolțască* DIV. 90 a. *De șase luni de cînd [cucoana] slujește turnul Malacovului* [Bezeichnung eines Kuchens] și *nime nu-l încolțește* AL. OP. I 859 (der Diener spottet). — 2. fig. FAM. in die Enge treiben. *Dacă se văzu încolțit, spuse tot adevărul* ISPIR. LEG.² 179. *Pe mine mă încolțise* [hatte mit Beschlag belegt] *un autor într'un ungher și-mi spunea viața și operele lui* VLAH. GV. 155. — II. v. intr. keimen, sprossen. *Săteanul de-așteptare plin Că a lui sămînță cu har va 'ncolți* CL. V 332. *Cu mustețile și barba încolțite* CL. VIII 173. *Și 'n pîepturile păstorilor tineri . . încolțea . . dorul voiniciei!* EMIN. CL. IV 279. — III. a să ~ sich (mit Spitzem) einbeißen, anhängen FLOR. CL. IV 158 (*atunci a zburat anghira în pîrcanul ferestei încolțindu-se cu doi colți*). — || *incolțit' adj.* mit Spitzen, Zinnen versehen EMIN. CL. IV 301 (*castelul încolțit*).

incolțora't, -țura't adj. häufig = *colțorat*: (viel)spitzig, zackig, eckig. *Venind la munte încolțorat* BIBLIA 1688 Hiob 40, 15. *Barba . . e . . încolțurată, iar nu rotundă* BALC. 531.

: *incoma't adj.* hemähn t COȘB. 103 (*un val de sînge . . a izvorît Din nobil încomatul git [al calului]*).

incondeia' (a), prez. *-dœ'z*, v. trans. MUNT. 1. in volkstümlicher Weise, bunt, grell (be-)malen. *Te scâldași și-ți incondeiași* [schminktest dir] *ochii* BIBLIA 1688 Ez. 23, 40. *O casă,*

albă ca laptele, cu jurul geamurilor incondeiat în roșu și 'n albastru DELAVR. SULT. 3. — fig.: *pc.* Jdn. (in grellen Farben) schildern, (im bös. Sinne:) anschwärzen. *Las întunecatei uitări durerile și bucuriile de pînă acum și 'ncep să mă 'ncondeez de aci încolo* VLAH. GV. 150. *La 'mpăratul se ducea, Pe Deliu' l'incondeia* GEOD. PP. 580.

incondura' (a), prez. *-re'z*, v. trans. mit Frauenschuhen (*conduri*) bekleiden. *Pe glezne goale îl tae rugii pentru picioare incondurate* der, die nackte Knöchel hať, schneiden die Dornen ins Fleisch für die, die Schuhe an den Füßen hat DELAVR. IVȘV. 12.

inconjor' etc. siehe *incur'njur* etc.

incopcea' (a), prez. *-œ'z*, v. trans. MUNT. TR. *o haină* ein Kleidungsstück z u h a k e n. *Împrejurul Timișoarei este datină ca după cununie să i-se incopcie miresei iarăși cămeșă* MAR. NUNTA 483. — Fig.: *Cînd Hușu cînta . . Budulea își incopcea minile pe piept* [hakte, legte B. die Hände . . ineinander] SLAVICI CL. XIV 97. — Gr. *-cia'*, prez. *-ci'lă B.*, MAR. I. c.

incorda' (a), prez. *-de'z*, v. trans. 1. straff machen: *arcul, vioara etc.* den Bogen, die Geige etc. spannen; *calul* dem Pferde die Zügel straff anziehen; *brațul, piciorul* den Arm, das Bein recken, strecken; *puterile, mintea etc.* die Kräfte, den Geist etc. anspannen. *Fu . . atîta încordat cît s'au deșcheiat din toate încheeturile ciolanelor* DOS. VS. Ian. 2 (von einem auf die Folter Gespannten). *Niște sprîncene pe care penelul nu le-ar fi încordat* [gezogen] *cu atîta delicată* C. NGR. 41. *Cercînd a se desface din încordarea* [aus der festen Umklammerung] *brațelor ei* VLAH. NUV. 149. [*Fata*] *se încordă* [reckte sich], *se întepeni în prăjina lungă și porni luntrea* SADOVI POV. 185. [*Oaia*] *Peste cap întoarce ochii, Se 'ncordează* [streckt alle Viere von sich] *ș'apoi moare* SPER. AN. 1893 III 98. *Își mai încordă . . și cele mai de pe urmă puteri ale sale* er nahm seine letzte Kraft zusammen SBIERA POV. 227. *Îmi dădeam cite odată osteneala să-mi încordez mem'ria . . și nu puteam* C. NGR. CL. XV 55. *Ori-ce cultură este rezultatul unei lucrări încordate* [angespannter Arbeit] *a inteligențelor libere* CL. III 418. — 2. *pc.* *cu biciul* Jdn. mit der Peitsche heftig schlagen SBIERA POV. 287 flg. — 3. *via* die Reben u'mbinden (um den Trauben mehr Sonne zu verschaffen, geschieht im Juli u. August) COM. MOLD.

incordătură sf., pl. -ri, (einmaliges) Spannen, Strecken. *Trupu-i se zgîrci și se întinse în citeva încordături dureroase* [in . . Streckungen] ODOB. D.

incornora' (a), prez. *-re'z*, v. trans. mit Hörnern versehen. *Încornorează înla-*

rul, De ți-l face cit măgarul er macht aus der Mücke einen Elefanten PANN Z. I 670. *Singura îndeletnicire a femeilor de azi e încornorarea noastră* [uns Hörner aufzusetzen] NAD. NUV. II 16. *Veri dobitoacele ar zbură, veri pasările s'ar încorna și s'ar pedestri, măcar cum aminte nu-ți este* [sei es, dass .. die Vögel Hörner bekämen .., kümmert ihn nicht im geringsten] CANT. IST. IEROG. 103. Vgl. *cornorată*. — Gr. Auch *-nura'*, ferner *-na'* CANT. I. c.

incorona' (a), prez. -ne'z, v. trans. krönen. Încoronații de D-zeu împărați.., Constantin cu Elena Ps. RÎMN. 189 a. — Gr. *-runa'* RADU GREC. GCR. I 332 flg., *coroni'* MIR. COSTIN, NEC. COSTIN, NECULCE öfters. — Et. Mittelb. aus lat. *corona*, *-äre* bezw. *us coroa'nă*.

incoronație sf. = coronație: Krönung f GHEORG. D. (ceremoniile încoronației).

incot sn., pl. -te, = inc: (mit Mühe, halb verhaltenes) Gekicher CREANGĂ CL. XV 3 (*Nici noaptea să nu mă pot odihni de incoatele voastre*).

incotoșm(ăn)a' (a), prez. -m(ăn)e'z, v. trans. MOLD. FAM. in dicke Kleider, Pelze hüllen: einmummeln. Neculai încotoșmat bine, .. pornește la tăiat stuh NAD. NUV. I 174. *Încotoșmănat într'o grozavă zăbă de urs* C. NGR. 285. *Văd pe cineva încotoșmat și cu nasul virit într'o blană de lup* BOGD. BURS. 11. — Gr. *-troșma'* BOGD. I. c. u. VECHI 94; *-troji'* FRÎNCU MOȚII 101. — Et. Der Zshg. mit *cotoșma'n* «Kater» scheint nicht ursprünglich.

incotro' adv. wohin; dincotro' (ISPIR. CL. XIX 392: dincotro parte) woher; ori-~, ori-dincotro wohin, woher immer, auch. Încotro (te duci)? wohin (gehst du)? Dincotro (viî)? woher des Weges? Încotro te întorci, tot de el te freci er ist Hans in allen Gassen. *N'ai încotro să te întorci de postelnici, logofeți și vistieri* [wohin man sich wendet, stösst man auf. .] FIL. CIOC. 56. — *N'am ~ (face)* ich habe keinen anderen Ausweg, ich kann nicht anders. *Se pregăti de război, și nici că avea încotro* FUND. 52. *Văzu și el că acuma nu e încotro* [dass es nun nicht anders geht], *că n'are decît să facă ce e de făcut* SLAVICI CL. VIII 288. *De onest, n'ai încotro* ehrlich ist er, das muss man ihm lassen CARAG. T. I 189. — Gr. LV. (sec. 16.) *-cătru'o, (sec. 17.) -cătr'o, INV. u. POP. -cătro', TR. -cătră'ă*. — Für *dinc-* LV. auch *denc-*. — Et. Lat. *in-contrā-ubi*, vgl. *cătră = contra, iu'o = ubi*.

incotoșma' (a) siehe *incotoșm(ăn)a' (a)*.

incotrova' adv. irgendwohin; dincotrova' irgendwoher. Cînd pornești încotrova, să nu te întorci, că nu-ți merge bine ȘEZĂT. I 127. *Cu ochii painjenifi de atita uitat să vadă, nu le vine mîncare dincotrova?* CREANGĂ

CL. XV 8. — Gr. Formen entsprechend *incotro'*, ferner *incătroăva'* INDR. 498.

incovăia' (a) etc. siehe *incovola' (a)* etc.

incovăți't adj. muldenförmig gestaltet MAR. INM. 237 ([*capacul sicriului*]) e *incovățit în forma coperișului de la casă*).

incovoia' (a) v. trans. (bogenförmig) biegen, krümmen. Cînd se stîrnește .. vișorul și copaci se încovoae SLAVICI CL. XII 436. *O vargă în mină lesne se 'ncovoae* PANN Z. I 229. — Gr. Auch *-văla'*; TR. BAN. *-vela', -vîa'*; QU. auch *co-*. — Prez. *-vo'îă* (3 *-voæe*) bezw. *-vâ'îă, -ve'îă*, seltener *-voe'z* etc. — Et. Zu slav. *kovû* «Schmiedearbeit», spez. nsl. *kov* «Hufeisen», wofür sonst *podko'va*, also urspr. wohl «wie ein Hufeisen biegen».

incovoia'lă sf., pl. -voe'li, u. -voitu'ră, pl. -ri, (bogenförmige) Biegung, Krümmung. Sofi se întoarce spre el, frecîndu-și minile goale în încovăiala corsetului DELAVR. SULT. 110. [El] *dă cu ochii de o țintă de lumină într'o încovăitură [a stîncii]* CL. IX 186. — Gr. Formen entsprechend a *incovoia'*.

incovriga' (a), prez. -vri'g, v. trans. (ringförmig) krümmen, schlingen, ringeln. Lupi încovrigați de foame JIP. RĂUR. 29. *Un vierme 'ncovrigat în pliscul unui vultur* BODN. CL. II 193. *Gudrea cinele .. stă încovrigat [zusammengerollt] sub umbra unui bolovan* id. CL. III 141. *Pisica intră miorlăind încet, încovrigîndu-și coada* VLAH. DAN II 141. [Șarpele] *se încovrigă împrejurul omului și-l coprîne* ISPIR. BSG. 100. *Ne-am covrigit [sic; wir lagerten uns im Kreise] împrejurul focului* CREANGĂ CL. XIV 375.

încrede (a) I. v. trans. 1. = a incredința: cuiva c. Jdm. etw. (an)vertrauen DOS. GCR. I 257 (*deacia mi-s'au încrezut și mie de la despuitorii Hs. sfînta aceasta beserică*); BIBLIA 1688, II b (*talantul care m'au [lies mi-ău?] încrezut Domnul*); EMIN. 169 ([*Ia vede Luceafărul. Și 'ncetișor Dorințele-i încrede*]). — 2. *a-și ~ c. sich etw. zutrauen* SBIERA POV. 77 (*Eü nu știu citu-și încrede băiatul acela*). — 3. *pc. Jdn. bekehren* DOS. VS. Oct. 6 (*căce încrezuse pre fiu-său .. și-l botezase*). — II. *a să ~ în cn., LV. cu cn.* (ZB. NECULCE LET.² II 382, COGALN. das. III 256), ferner *cuiva* COD. STU. GCR. I 8 auf Jdn. vertrauen, sich auf ihn verlassen, ihm (ver)trauen. *Iată sint eü acel care te voîu păzi .. In mine te încrede* I. NGR. CL. VII 56. *Barca se 'ncrede în sinul mării, Luna 'ntr'al nopții car zburător, Inima 'n glasul blind a sperării, Geniul falnic în viitor* AL. POEZII II 153. *Cela ce împrumutează, cere zapis săü zalog săü chezaș și cu aceste trei tocmele să încrede și-și dă banii* MARG.²

36 b. — || *încredere* sf. (în cn.) Vertrauen n (auf Jdn., zu Jdm.), Zutrauen (zu Jdm.). *A da un vot de încredere, de neîncredere* ein Vertrauens-, Misstrauensvotum abgeben. *Om de încredere* Vertrauensmann. — *încrezu't sm.* Tr. Vertrauensmann m Qu. *După ce să convinge împăratul prin trimiterea unor încrezuți . . despre adevăr* CAT. I 75. — Gr. Konjugiert wie *a crede*.

încredința' (a), prez. -țez, I. v. trans. 1. versichern, überzeugen. *Te vei încredința că prietenul tău a făcut pentru tine mai mult decit tine* C. NGR. 56. *Fii ~t că etc.* sei versichert, überzeugt, dass etc. *Primiți ~rea etc.* empfangen Sie die Versicherung etc. (am Schlusse von Briefen). — 2. *cuiva c.* Jdm. etw. (an) vertrauen. *Am săvârșit lucrul ce mi-s'au încredințat de cătră Slăvirea ta* Înv. 1773 GCR. II 86. *Muerii niciodată nu-î încredința [el] ascunsele sale* ESOP 1812 das. 208. — 3. bekehren Dos. VS. Noe. 5 ([ei] să încredințară den învățătura unui părinte). — 4. Tr. BAN. verloben. *Să bucură foarte și-l încredință cu fie-sa* CAT. I 75. *Pe degetul lui cel mare E inel de 'ncredințare* [ein Verlobungsring] FRÎNCU MOȘI 228. — II. a să ~ 1. cu cn. Jdm. Treue schwören NECULCE LET.² II 302 (Și așa, unul cu altul s'au încredințat); RADU GREC. GCR. I 333 (încredințându-să în sfinta evanghelie cu Măria sa în dreptate să fie). — 2. = a să increde: în cn. auf Jdn., ihm vertrauen MSCR. ca. 1830 GCR. II 256 (s'a încredințat în prietșugul lui). — Gr. Tr. in Bedtg. I 4 bisw. (In)credinți' MAR. NUNTA 167.

încremeni' (a), prez. -nesc, I. v. trans. erstarren machen NÂD. NUV. I 76 (*de ce n'are omul putere să 'ncremenească în loc vremea fericită* [die glückliche Zeit festzuhalten]?). — II. v. intr. starr werden, erstarren. *Unii [din morți] stătea . . pe spate, încremeniți cu fețele întoarse spre cerul strălucit* SADOV. POV. 11. *Fulger lung încremenit Mărginește munții negri în întregul asfințit* EMIN. 145 (von der Abendröte). *Iatacul . . unde zidul negru într'un arc a 'ncremenit* 78. — Bes. fig.: *Încremenirea inemii lor* [ihre Hartherzigkeit] și *neomenia* Dos. VS. Oct. 8. *Cum o auzea, Manea 'ncremenea* [wurde M. starr vor Schreck] AL. BP., Monastirea Argeșului. *Eă râmăsesem încremenit* [ich war starr vor Erstaunen sitzen geblieben], *cu ochii holbați, cu gura căscată* C. NGR. 6. *Îi plăcea bătăia dezghetați și iuți, care nu încremenesc pe la răsrintii, cu legătura de tîrgueli în mină* [die nicht . . unbeweglich stehen bleiben] VLAH. NUV. 10. — Dafür refl. MARG.² 200 b. (*glasul îmi amorfește, buzele mi-să încremenesc*).

încresta' (a), prez. -țez, Tr. -crest WBB., v. trans. häufig für *a cresta*: einschneiden, kerben. *Sumanul cel bun eî îmbrăcase, iar bățul meșterește în coajă încrestase* I. NGR. CL. IV 69. *Azi am să 'ncrestez în grindă* [näml. um nach dem Volksbrauch das vollendete Lebensjahr zu markieren] COȘB. 87. — Et. *crea'stă*.

încrestătură sf., pl. -ri, häufig für *crestătură*: Einschnitt m, Kerbe f. *Bocind il săruta* [näml. *capul decapitatului*] . . pe git la 'ncrestătură AL. PP. 182.

încresti' (a), prez. -țesc, v. trans. mit einem Kamm, First versehen PP. GCR. II 334 (*bordușele* [lies *bordezele*] *noastre . . cu căcărează de vrabie încrestite*).

încreștina' (a) siehe *creștina' (a)*.

încreși' (a), prez. -țesc, I. v. trans. in Falten legen od. ziehen, falten, fruntea etc. die Stirn etc. runzeln, părul etc. das Haar etc. kräuseln. *O cunosc . . Pe mersul picioarelor, Pe 'ncreșitul* [an der Fältelung] *poalelor* IARN.-BIRS. 34. *Una [din lacrimi] se întinse pe obraz, iar alta-î încreși gura* [machte sie den Mund zusammenziehen, kraus ziehen] DELAVR. SULT. 9. *Se încreștea carnea pe trup* [die Haut zog sich Einem zusammen, es schauderte Einen] *auzindu-se grozăviile și cruzimile făcute de acești tîlhari* GHICA 30; vgl. *încrîncena' (a să)*. *Un vis care m'au încreșit din talpă pină 'n creștet* [der mich . . schaudern machte] AL. OP. I 1086. *Sfinta Duminică cam încreștește din sprincene* [runzelt ein wenig die Brauen], *dar n'are încotro* CREANGA GCR. II 351. *Un fier pentru încreșit părul pe frunte* TEL. ȘCH. 58. *Apele încreșesc* [kräuseln] *în tremur străveziile lor fețe* EMIN. 140. — II. v. intr. krauses Haar bekommen, kraus werden SBIERA POV. 217 (*mai spre toamnă, cînd or încreși berbecii*).

încreșitură sf., pl. -ri, Falte f, Runzel. *Incepu a curge de printre încolțiturile hainei sale mărgăritare* ISPIR. LEG.² 40.

încrezătură sf., pl. -ri, Glaube m (în cn. an Jdn.) PRAXIUL Galat. 2, 16 GCR. I 16* (*încrezătura în Is. Hs.*). — Et. a să *increde*.

încrîncena' (a să), prez. mă -crîncen, v. refl.: *mi-să încrîncenă carnea pe trup, pe mine, mă încrîncen* mir zieht sich die Haut (vor Entsetzen) zusammen, ein Schauder überläuft mich, mich schaudert, ich schaudre (zusammen), erschaudre. *Ți-se încrîncenă carnea pe trup cînd ascuți povestindu-se chinurile ce aveau să îndure bieții Munteni de la Turci* ȘEZAT. I 77. *Adame . . nu te 'nspăimînta, nu te 'ncrîncena* PP. MAR. NUNTA 786. — Gr. -ni' BELD. ETER. 26, CL. VI 25 u. 31. Vgl. *încreșiv' (a)*.

incrojna' (a) siehe *incrosna'* (a).

incro'p siehe *cro'p* u. *uncro'p*.

incropi' (a), prez. -p^oso, v. trans. 1. lau- (warm) machen; a să ~ lau (warm) werden; ~t lau (warm). *Ileana chemă armăsarul ei ca să încropească laptele* [dass er die Milch wärme] in care se vor îmbăia ISPIR. LEG.² 31. *Fiind . . . apa încropită numai ca laptele cînd îl mulge de la oae* 38. *Aburii . . . să înalță din paharele pline de ceaiu fierbinte . . . și încropesc . . . aerul . . . salonului DELAVR. SULT. 140.* — 2. MUNT. FAM. notdürftig zusammenbringen, beschaffen, herstellen. *Ce bruma monetă mai rămăseșe pe ici pe colo, de-abia ajungea ca să încropească haraciul cătră Poartă* GHICA 497. *Am cercetat . . . pe lăutari și abia am ajuns să-l încropesc* [năml. cîntecul vechiū] ISPIR. CL. XVIII 195. — Gr. *oropi'* POEN. — Et. Zu ksl. russ. *ukro'pū*, poln. *ukrop* «warmes Wasser», woraus rum. *uncro'p*, (a da în) *cro'p*; zu infür u- vgl. a *însura'* = lat. *uxorāre*.

incrosna' (a), prez. -ne'z, v. trans. MUNT. FAM. pc. (în spinare etc.) cu c. Jdm. etw. auf den Buckel laden, aufhucken. *După ce în spinare cu dinsele* [năml. lemnele] se 'ncrosnă PANN PV.⁴ III 156. *Îmi iau sacu . . . mă 'ncro'sniū cu mălaiu 'n circă și pe ici țe drumu* JIP. OPINC. 42. — Gr. -*nīa'* (prez. -*cro'sniū*) JIP. I. c., ȘEZĂT. I 214 (-*mīa'*, in umgekehrter Schreibung), -*crojna'* POP.-BĂN. 156.

incrucii' (a să), prez. mă -ce'sc, v. refl. hăufig = a să cruci: sich bekreuzen. *Apoi veneam acasă cu sinul încărcat de covrigi, mere . . . și smochine . . . de se încruceaū tata și mama cînd mă vedeau cu dinsele* CREANGĂ CL. XIV 370.

incruși'a' (a), prez. -șe'z, v. trans. übers Kreuz, kreuzweise stellen, setzen, legen, kreuzen. *Fetele se așezară cu picioarele încrușate la ușa satei* I. NGR. CL. VII 46. — *Incrucișat* schielend, schiel-äugig. *Are ochii ~ți, să uită ~t u. ā. er schielt.* *Constantin Vodă era un om preă mic de stat și de făptură prost, și căutătura încrușișată* NECULCE LET.² II 380. — Gr. *Part. crucișat* POL.

incrușișeto'r sn., pl. -toa're, LM. (mil.) Kreuzer m (Schiff).

incrușișetura' sf., pl. -ri, Kreuzung f MĂRG.² 232 b (*Să es iară la încrușișăturile căilor*).

incrunta' (a), prez. -cru'nt, I. v. trans. 1. (în sînge) in Blut tauchen, mit Blut rōten, trānken, blutig fārben. *Și-ți cruntezi limba ta în sîngele lui* MĂRG.⁴ 112 a. *O iapă vinătă, cu limba cruntată* [mit blutiger, blutrünstiger Zunge] MON. OF. 1878,

4593. *Te văzuū cruntută în sîngele tău* BIBLIA 1688 Ez. 16, 6. *Și să 'ncrunta pămîntul de sfîntul lor sînge* DOS. VS. Noe. 4. *Iară de-l va și crunta* [wenn er ihn aber auch noch blutig schlägt, să se desparță de biserică] 6 luni PRAV. GOV. 132. *Iară de nu, sabia mea în voi se va încrunta* [wird sich . . . in eurem Blute baden] NEC. COSTIN LET.² I 419. *Pașa crunt iarăși turba, Ochii 'n sînge se 'ncrunta* [unterliefen ihm mit Blut] AL. BP., Constantin Brancoveanu. *Fiindu-ī ochii sălbateci și încruntați* [blutunterlaufen] MĂRG.² 236 b. — *Încruntat* LV. blutig, mörderisch, grausam. *Bărbății cei încruntați* [βυδρεσ αἰματών] și înșelători MSCR. 1710 Ps. 54, 24 GCr. I 367. *Acel nedorios și încruntat împărat* DOS. VS. Sept. 29. — 2. MOD. ochii eine finstere Miene annehmen, sprincelele die Brauen finster nehmen QU. *Privește puțin cam încruntat* [finster], *adică încrunta cum se cade sprinceana dreaptă* TEL. SCH. 31 (der Direktor zum Schauspieler). — II. a să ~ MOD. 1. (eig. blutunterlaufene Augen bekommen, daher:) ergrimmen. *Cînd îl supără cineva, atunci* [leul] *se încrunta* grozav INV. COP. 1878, 35. *Nu vă 'ntunecați, Nu vă încruntați, Că-s o biată fată, Zeu! nevinovată!* AL. PP. 117. — 2. la cn. Jdn. finster anblicken. *Odată-l văd că se încrunta la mine și-mă zice* VLAH. DAN I 41. — Gr. In Bedtg. I 1 auch, bes. LV., cr-. — Prez. -*cru'nt* LV. nicht belegt; -*te'z* MĂRG. I. c.

incrunțatură sf., pl. -ri, Blutspur f SBIERA POV. 204 (*n'a lăsat nimică, afară de niște încrunțături pe vatră*).

incruși' (a) v. trans. blutrot fārben EMIN. 65 (*Pe stradele 'ncrușișite de flacări orbitoare*). Vgl. *cruși' (a)*.

incuartira' (a) siehe *inquartira' (a)*.

incue're sf. analog a *incuia*; spez. (pat.) (Stuhl-) Verstopfung f.

incuetoa're sf., pl. -to'ri, Schliessvorrichtung: Verschluss m, Schloss n, Riegel m. *La carii nu-s uși, nu-s zăvoară, nu-s incuetori* BIBLIA 1688 Jer. 49, 30. *Era tare în incuetori vechitura dracului de tron* RĂDUL. RUST II 69. *Fiind el legat și în tari incuetori, să dezlega de toate legăturile* Ș. TAINE 71.

incuetura' sf., pl. -ri, (pat.) (Stuhl-) Verstopfung f QU. *Pe excrementele unui copil să nu se pue cenușă, căci e rău de incuetura* ION. SUP. 25.

incuia' (a), prez. -cu'tă, v. trans. 1. (mit Schlüssel etc.) zu-, ab-, ver-, einschliessen (Ggs. a *descuia*), wogg. a *deschide* überh. schliessen. *Am găsit ușa ~tă* ich fand die Tür verschlossen. *De să va afla cineva să aibă carte, el o pune în ladă și o incue* MĂRG.² 113 b. — 2. (pat.) verstopfen; a să ~ verstopft

werden. — Gr. BAN. *-cunya'*; ebenso die Ableitungen. — Et. Zu lat. *cuneus* «Keil» (rum. *cu'iu* «Nagel»), also eig. wohl «mit einem Keil verschliessen», was als primitive Verschlussart noch jetzt gebräuchlich ist.

incuiba' (a), prez. *-be'z*, I. v. intr. u. a să ~ = a *cuiba*: nisten WBB.; BIBLIA 1688 Ps. 103, 18 (*acolo pasări vor încuiba*), wofür refl. Ps. RÎMN. (*acolo pasările să vor încuiba*); Jes. 34, 15 (*Acolo încuibă ariciul*). — II. a să ~ (fig.) sich einnisten. *Acest obiceiu [de a să sulemen]*... a și trecut peste Dunărea și s'a încuibat în satele românești AL. PP. 128. — Gr. Prez. *-cu'ib* B.

incujba' (a), prez. *-be'z* (?), v. trans. MOLD. biegen, beugen, krümmen. *Coarda... ar fi încujbat falnicul arc* C. NGR. CL. II 270. *Pe cind mă încujbase sub greul jug al său Amara bătrînețe* I. NGR. CL. IV 103. *Cu sprincenele groase... încujbate rătund* Dos. VS. Ian. 18. *Un părău de apă vie ca un șerpe în cujbări* [Krümmungen] CON. 121. — Fig.: *Văzindu-l împăratul că nu-l mai poate încujba* [dass er ihn nicht willfährig machen konnte], *l-a izgonit* Dos. VS. Dech. 30. — Gr. *cujsba'* CON. I. c.; *-bi'* Dos. VS. Mațu 8, BIBLIA 1688, 3 Reg. 6, 4.

incujbătură sf., pl. -ri, Biegung f, Krümmung Dos. VS. Martie 31 (*acel groznic șerpe făcînd un chip de încujbătură ca o coardă de boltă* [gleich einem Gewölbebogen]).

incujbi' (a) siehe *incujba'* (a).

incumeta' (a să) v. refl. MUNT. TR. 1. wagen, sich erkühnen, vermessen, getrauen. *Să mă incumet a ridica cel vâl misterios ce acopere viitorul* BODN. CL. I 119. *Nu mă voiu incumeta a spune ceia ce a avea n'am văzut* ODOB Ps. 87. *Spune ce slujbă să-ți fac și mă voiu incumete* [und ich werde es wagen] ISPIR. LEG.² 76. — 2. in, pe c. auf etw. vertrauen, sich verlassen ISPIR. JUC. 52 (*dacă se incumătă în dibăcia lui*); LEG.² 218 (*iși luă inima în dinți, incumetîndu-se pe ajutorul lui D-zeu și pe voinicia sa*). — Gr. Auch *-măta'*, ferner *cu-* B. POL. u. NAD. NUV. I 13; prez. *-cumet* (nach B. *-cu'met* betont), *-cumăt*, ferner *-măte'z* GANE CL. XV 422. — Dafür a să *incumete*, perf. *-mese'iū*, part. *-me's* COM. OLT. u. ISPIR. häufig, zB. I. c. u. 77 (*Făt-frumos se incumese*); wohl irrt. ist perf. 3 *incuma'se* ISPIR. CL. XII 181 u. 203. — LV. nicht belegt. — Et. Lat. *me committo*, *se -ttēre*.

incumetri' (a să), prez. *mă -trē'sc*, v. refl.: *cu cn. 1*. Jds. Gevatter werden (dadurch, dass der Eine beim Kinde des Andern Pate steht). *Cneazul Dimitrie Galifin... aū botezat un cocon a lui Constantin Ducăi Vodă de s'aū incumetri't* NECULCE LET.² II 275. — Die durch *incumetri're* entstehende Allianz (*rudenie prin*

sfintul botez) bildet nach kanonischem Recht zwischen den beiderseitigen Familien ein ähnliches Ehehindernis wie die Blutsverwandtschaft (*rudenie din sînge*) u. Verschwägerung (*incuscrire, rudenie din cuscrie*) PRAV. BIS. cap. III § 3, wogegen das Zivilgesetz nur die Ehe zwischen Paten u. Täufling verbietet COD. CIV. art. 145. — 2. fig. sich mit Jdm. verbünden RADUL. RUST. II 283 (*cu cinste e din partea dumatiale să te încumetrești cu alde Marin și Neagu la tîlhăriile lor?*). Gr. MOLD. *-mătri'*.

incumnăți' (a să), prez. *mă -țē'sc*, v. refl. sich verschwägern (im engeren Sinne, = zum Schwager machen). *Să-i dee pe soră-sa de nevastă, că de... s'or încumnăți amîndoi...* SBIERA POV. 137.

incunghiur etc. siehe *Incunjur* etc.

incunjur subst. 1. Umweg m. *Du-te, ia pe aice, că-i aproape tare, Pe-acolo e 'ncunjur* SPER. AN. 1892 I 75. [Drumul] *Cel pe 'ncunjur* [der längere Weg] *e ca 'n palmă* SEV. AN. 100. — 2. fig. Umweg m, Umschweife (pl.). *Îi întrebău de nevestele... lor...*, *pină cind după mult încunjur ajunseu pe nesimțite la Ilinca* GANE CL. XVII 130. *incepuu să-i laud frumusețele pe un ton cam îndrăzneț, cum ar vorbi un om care nu știe încunjurul* CL. XIX 209. *Am mărturisit fără încunjur toate așa precum se petrecuse* C. NGR. CL. XV 49. — 3. Umgehungs f OLL. HOR. 293 (*printr'o mișcare de încunjur veni... în ajutorul colegului său*); LIT. (*inconjurul pămîntului* [die Reise um die Welt] *în 49 de zile*).

incunjura' (a) prez. *-cu'njur*, v. trans. 1. c. um etw. herumgehen, -fahren, -reiten etc., es umgehen, umkreisen. *Golătatea* (od. *golăciunea*) *incunjură* (satul), (țar) *foamea dă deadreptul* (Sprw.) Mangel an Bekleidung lässt sich eher ertragen als Hunger. *Încunghiur* [κωλόσω] *altariul tău, Doamne* COR. Ps. 25, 6. *Acesta e [riul] ce încunjură tot pămîntul lui Evilat* [der um... fließt] BIBLIA 1688 Gen. 2, 11. *Unde-l văd, nu-l încunjor* [weiche ich ihm nicht aus] PP. CL. IV 368. — 2. umgeben, -ringen. *Un bordeu... De copaci încunjiurat* AL. PP. 156. *Să te 'neonjur de slavă, de fericiri cerești?* SIHL. 86. *Turcii casa 'ncunjiura și 'n casă buluc intra* AL. PP. 131. — Spez. INV. einschliessen, belagern. *Petru Vodă... aū in-ongiurat pre Alexandru Vodă în curte în Iași* URECHE LET.² I 233. *Încunjiurat-ău* [Suleiman] *și Beciul* SIM. DASC. das. 410. — || *incunjura're sf.* Umstand m (= LM. *imprenjurare*) COD. CAL. 234; 1157 (*potrivit cu încunjiurările*). — Gr. INV. u. POP. auch *-cunflu-*, MUNT. TR. MOD. auch *-conju-* (POP. *-congflu-*), ferner *conju-* TEOD. PP. 620. — Prez. LV. u. MUNT. *-jur* (bezw. *-giur*) betont, OLT. TR.

MOD. auch *-jo'r* (bezw. *-glo'r*). — Ebenso die Ableitungen. — Et. Lat. *congĭro*, *-äre*. Vgl. *jur*².

incunjurätură sf., pl. -ri, Umgebung *f.*, -kreisung CANT. IST. IEROGL. 345 (*după carii corbul prin munți, vidra prin girle . . goane și incunjiurături îmbla*).

incunoștiința' (a), prez. *-șe'z*, *v. trans.* LM. 1. *pc.* Jdn. in Kenntnis setzen, benachrichtigen. *John incunoștiința pe stăpinul său că un domn oare-care îl așteaptă jos CI. XIII 405.* — 2. *cuiva c.* Jdm. etw. zur Kenntnis bringen, mitteilen AL. PP. 184 (*Basarab nu numai că refuză propunerile spatarului Cîrnul, dar le și incunoștiința lui Ștefăniță Vodă*). — || *incunoștiința're sf.* Bekanntmachung *f.* — Gr. Bisw. *-ștința'*. — Et. Neubildung aus *cunoști'nță*; *-ii-* nach *a înștiința'* von *știi'nță*.

incununa' (a), prez. *-ne'z*, *v. trans.* bekränzen. *Iată soarele apune, Voind creștele 'nalte ale țării să 'ncunune [sic] Cu un nimb de biruință EMIN. 145. Cel ce te incununează cu milă și cu îndurări Ps. Rîmn. Ps. 102, 4.* — Gr. Lv. *cun-*, das jetzt nur «trauen» bedeutet.

incura' (a), prez. *-re'z*, MUNT. I. *v. trans.*: *un cal ein Pferd rennen, jagen lassen. Sintul Ilie, incurîndu-și armăsarii cu tunete și cu plesnete ODOB. Ps. 215. Mai mulți tineri cuconași . . urmau caravana, incurînd și jucînd caii pe lîngă calești GHICA 324. Lasă-mă a 'ncăleca Ș'o leacă a-l încura, Pină bine l-o-iu muia PP. REV. TOC. VI 398* (von einem unbändigen Rosse). — II. *a să ~* von Pferden, dann auch von Menschen: rennen, jagen. *S'a rupt gleahul, s'au incurat caii* [die Pferde rannten dahin] LIT. [Copilul și minzul de sub el] *au întins la drum, zbe-guîndu-se și incurîndu-se* ISPIR. LEG.² 162. *Se încura toți de frica împăratului de aducea . . cine citu-i putea mina NĂSTUREL GCR. I 132.* — Gr. *a incură* INDR. 599 (*carele va privi la incurărea cailor* wer dem Pferderennen zusieht). — Prez. *-cu'r* DEPAR. II 4. — Et. Lat. *incurro*, *-ère* «auf etw. losrennen», mit veränderter Bedtg. Dgg. geht frz. *s'encourir* «davonrennen» auf *inde currere* zurück.

incurca' (a), prez. *-cu'rc*, I. *v. trans.*: *fire etc.* Fäden etc. verwickeln, -heddern, -wirren. *Țist, fă, nu 'ncurca ițele babei* [bringe die Alte nicht aus dem Text] NAD. NUV. I 42. *Baba Uța, care își incurcase vaca printre carele omenestî* [die mit ihrer Kuh zwischen die Bauernwagen geraten war] DELAVR. SULT. 196. *Mai încurcă lumea citeva fetișcane* es sind auch einige halbwüchsige Mädchen da. die da eigentlich nichts zu suchen haben

(wörtl. die den Leuten im Wege stehen) 40. *Il încurca pe el* [es machte ihm Ungelegenheit, genierte ihn] *că avea casa la loc rău* GHIB. BV. 71. *Pentru ce încurci și amțești pe băeți* [warum machen Sie die Jungen konfus..]? C. NGR. 8 (zu einem schlechten Lehrer). *Așa a încurcat și ia în tinerețe pe Chivu* [so hat auch sie.. in ihr Netz verstrickt, gelockt] DELAVR. SULT. 52 (von der Frau des Ch.). *Eu încurcaii* [stammelte] *nu știu ce scuze* L. NGR. CL. XV 48. *Dascălul . . o cam încurcă* [gab eine verlegene Antwort] RĂDUL. RUSR. II 9. — II. *a să ~ 1.* sich verwickeln, -heddern, -wirren. *Pue-se piciorul lui în lanț, în mreajă să să încurce* BIBLIA 1688 Hiob 18, 8. *Imi pare că s'au încurcat ițele* [dass die Sache brenzlich ist] CL. V 62. *Haide, haide! te încurci* [du verhaspelst dich] RĂU BOGD. VECH 142 (zu Einem, der sich herauszulügen sucht). *Ce are el să se încurce în lungi cetiri și meditari* [was hat er sich auf. . einzulassen] I. NGR. CL. V 335. [Călătorul] *e încurcat în trebi* [hat den Kopf voll Geschäfte] *ce nu-l lasă a cultiva cunoștiința locuitorilor* C. NGR. 63. *Parohienii mei nu mă vor lăsa încurcat* [in Verlegenheit] CAR. MI. 87. *Situația e ~tă* die Lage ist kritisch. — 2. hängen, stecken bleiben. *Frigul unde să se 'ncurce?* SPER. AN. 1892 I 246 (in der scherzhaften Antwort eines im Winter mit einem Netze Bekleideten). *Moș Bodringă se încurcase nu știu pe unde în seara aceia* [war. . nicht nach Hause gekommen] CREANGĂ CL. XV 459. *Toată lumea se încurcă de mine* ich bin allen im Wege ZAMF. LN. 10 *La șezătoare . . , fata nu se încurca* [fackelte das Mädchen nicht], *ci torcea cite-un ciur plin de fuse* CREANGĂ GCR. II 348. [Se zicea că părintele] *odată . . s'ar fi încurcat în cetirea Sfintei Evanghelii* I. NGR. CL. III 43. — Et. Ggen Pușc.s Herleitung von lat. **obscurĭco* **scu'rc*, aus dessen Gegensatz *descu'rc* dann nach Analogie von *desca'rc*: *inca'rc* etc. ein *incu'rc* erschlossen worden sei, ist einzuwenden, dass eine solche Verdrängung des im Verhältnis zu *descu'rc* naturgemäss weit häufiger gebrauchten Simp'lex **scu'rc* durch eine nach jenem geschaffene Neubildung sehr wenig wahrscheinlich ist, was auch *destu'p*: *astu'p*, *desco'per*: *aco'per* u. nicht **intu'p*, **inco'per*, namentlich aber der umgekehrte Vorgang in *desca'lț* für älteres *descu'lț* nach *inca'lț* bestätigt. Vielleicht liegt doch lat. *incolco*, *-äre* «hineinpressen» zu Grunde; das Wort wäre dann etwa zunächst in der Verbindung *a (să) ~ în cursă, laț, mreajă* «in die Falle, Schlinge, ins Netz bringen bezw. gehen» gebraucht worden.

incurca'lă sf., pl. -căli, MOLD. MOD. = *incercătură*.

incurcătu' ră sf., pl. -ri, Verwicklung f, -wirrung, Konfusion. Cine știe ce incurcătură vei face p'acolo [was für eine Konfusion du dort anrichten wirst] ISPIR. D. O sută de lei pe lună e un fleac, dar... te scoate din multe incurcăături [Verlegenheiten] ROS. TROT. 13.

incurela' (a), prez. -le'z, v. trans. (um)-gü'rten TEOD. PP. 64, das Ross zum Helden (Vinele să-mi scoți, Curele să-ți faci, Să te'n-curelezi); BIBIC. 332 (Scoate murgul de'nșelat, De'nșelat și'n curelat).

incurmezișare sf. Einwendung f INDR. 279 (cînd se va întoarce [moștenitorul din robie], atuncea-și va lua moșnenirea... fără de nici o incurmezișare). Vgl. curmezișare' (a).

incurți' (a să) v. refl. sich im Hofe lagern COR. PS. 90, 1 (In coperemîntul zeului de ceriî incurți-se); PS. ȘCH. das. (... incurțiu-me).—Et. Nachbildung von ksl. vodvoritsen.

incurunda' (a să) v. refl. (sich be)eilen PS. ȘCH. PS. 15, 4 (și după aceea incurundară-se). Vgl. curânda' (a să).

incuscri' (a), prez. -cre'sc, v. trans. verschwägern (= durch Ehe verwandt machen). Și vă incuscriți cu noi, fetele voastre dați-le noao și fetele noastre luați la feciorii voștri BIBLIA 1688 Gen. 34, 9. Vgl. incumetri' (a) u. incumnăți' (a). — Gr. Prez. 7 -cu'scre Dos. PS. în V. PS. 113 Z. 6, -cuscre'ze PS. 77 Z. 212.

incutropi' (a) siehe cotropi' (a).

incuviința' (a), prez. -țe'z, v. trans. 1. LM. bewilligen, genehmigen. Cele două luni de oprire în străinătate ce bătrînul Vereanu mai incuviințase fiului său I. NGR. CL. VII 41. — 2. guthessen, billigen I. NGR. CL. IV 72 (Flecăii a lui vorbe cu toți cuviințară [sic]). — || incuviințat' adj. 1. unui lucru z u etw. passend, geeignet (?) DIDAHII 1809 GCR. II 201 (nu... că doară [aceste didahii] osebit incuviințate ar fi jalnicii vremi a ingropăciunii pruncilor). — 2. würdig (?) PS. RÎMN. 142 a. (să se slăvească pre pămînt mare cuviințat [sic] numele tău).

indămîna' (a) etc. siehe indemîna' (a) etc.

indărăcni' (a) v. trans. zurückdrängen, -halten (?) GRIG. LOGHICA GCR. II 253 (dascălii altor limbî cariî... ne indărăcnea pentru cîștigul lor). — Et. indără'pt, siehe indără't.

indărăpna't adj.: in c. bei etw. eigensinnig beharrend OLL. HOR. 268 (Norocul... In jocul său neprevăzut stă'n veci indărăpna't). — Et. Wahrsch. Neubildung aus indără'pt, mit Anlehnung an indără'pnic. Doch vgl. vorst. Wort.

indără'pnic, -ră'pt etc. siehe indără't etc.

indără't adv. 1. ~, (pe) dindărăt hinten, von hinten, rückwärts; ~ nach hinten, rückwärts, zurück (Ggs. înainte). Minule

legate indărăpt [auf dem Rücken] Dos. VS. Sept. 4. Merg, mă uit, mă întorc, rămîi ~ ich gehe rückwärts, blicke nach hinten, zurück, kehre, bleibe zurück. De vei lua casă rea, poți să o dai indărăt..., iară pre muere nu poți să o dai nici de cum indărăt MARG. GCR. I 291. Daū ~ ich mache Rückschritte; (mă) daū ~ ich trete, weiche zurück. — Indărătul, dindărătul cuiua hinter Jdm. Jaluzile din fața rămaseră inchise... și nimica nu se zărea indărătul lor I. NGR. CL. VII 10. Meseria [arnăuți]lor consistă numai intru a fi înarmați ca niște arsenaluri și a figura astfel dindărăptul [geschr. -derep-] caleștelor AL. PP. 94. Cum au intrat înlăuntru, îndată li-s'au incuiciat poarta indărăpt [hinter ihnen] SBIERA POV. 148. — 2. MUNT. Tr. de-a 'ndără'tele(a) rücklings. Căzînd d'andără'tele pe un scaun și leșînd CARAG. CL. XIX 128. Să meargă de-a'ndără'tele cu sfeșnicul într'o mină și cu cădelnița în cealaltă GHICA CL. XIV 211. — Fig. verkehrt. Omul indărătnic toate d'andaratele le face PANN PV. I III 14. Cînd s'a dus dimineața la rîu..., a aflat toate de-a 'ndără'ptelea SBIERA POV. 192. — Gr. Zu ~: MOLD. -ră'pt (AL. PP. schreibt etymologisierend -derept), ferner -dră'pt CANT. IST. IEROGL. 82 flg., Div. 122 b. — Zu de-a 'ndără'tele(a): bisw. -ră't-, ferner -ră'pt- SBIERA I. c. — Et. Lat. in-de-rétro; -ră'pt scheint von LV. dere'pt (siehe dre'pt) beeinflusst.

indărăta' (a), prez. -te'z, I. v. trans. zurückdrängen, a să ~ zurücktreten, weichen QU. Indărăptîndu-i Leși, s'au întors Căzacii în tabăra lor MIR. COSTIN LET. I 320. Cu ruga... indărăpta [wendete er ab] și războaele. Cu ruga indărăpta foamea cetății Dos. VS. Sept. 2. Freacă cu usturoiul pisat... fițele..., ca să se indărăteze... laptele MAR. NAȘT. 427. — II. v. intr. = a să ~ URECHE LET. I 178 (unde era nevoe, însuși se vîra [Stefan Vodă], ca vîzîndu-l ai săi să nu indărăpteze). — Gr. ~ nur MAR. I. c., sonst -ră'pta'.

indără'tnic adj. eigensinnig, halsstarrig, hartnäckig, widerspenstig. Văzuși ce păți ceia ca o indărăpnică și priceavă? Dos. VS. Maiū 9 (von Einer, die sich weigerte, den Götzen zu dienen u. dafür gemartert wurde). Și ceia ce să împomcișază, să-i infrunteze [preutul], că sint mulți indărăpnicî MSCR. sec. 17. GCR. I 47. Vereanu era... bun și blind, dar indără'tnic, așa încit soția lui... trebuia să fie foarte ghibace pentru a-l pleca voințelor ei I. NGR. CL. VII 5. Femeia ~ă die bezähmte Widerspenstige, als Titel des Shakespeare'schen Lustspiels. — Gr. MOLD. -ră'pnic, ferner -ră'ptnic SICR. DE AUR CCR. 124, -dră'ptnic Div. 83 a flg.

indără'tnică sf. BAN. Waldrebe f Clematis integrifolia) PANȚU.

indără'tnici' (a), prez. -ce'sc, v. trans. eigensinnig, halsstarrig, hartnäckig, widerspenstig machen; a să ~ eigensinnig etc. werden. *Muerea, pe care o îndără'tnicise Gheorghe, ținea morțiș să nu facă [bărbatul ei] pe voia vitei de Neagu RĂDUL*. RUST. II 291. *De multe ori bărbații buni s'au îndrăpnicit* DIV. 123 b. — Gr. MOLD. -dărăpn-, ferner -drăptn- DIV. 83 a, -drăpn- DIV. l. c.

indără'tnicive sf. Eigensinn m, Halsstarrigkeit f. Hartnäckigkeit, Widerspenstigkeit. *Lacomii... nemăruia măi cu îndereptnicia [sic; lies -cie] decit lor singuri lucrșoarele lor inchid* die Habgierigen verschliessen ihre Sachen vor niemandem hartnäckiger als vor sich selbst NEC. COSTIN GCR. II 11. *Turcii atacară iarășt intr'o zi strămtorile cu o îndără'tnicie rară* CL. XV 54. — Gr. MOLD. -răpn-, ferner -drăptn- CANT. IST. IEROG. 99.

indără'tnicicu'ne sf. eigensinnige Handlung CANT. IST. IEROG. 242 (*Carbul... atitea răutăți și îndrăpnicicu'ni [sic] precum să fie făcut... cunoscind*).

inda'rn siehe da'rn.

inda'tă siehe da'tă 1 i.

indătina' (a), prez. -ne'z, I. v. intr. pfliegen (= gewohnt sein) MAR. häufig: *Epoca în care îndătinează Rominiî din Dacia a se căsători* NUNTA 4. — II. a să ~ MOD., bes. TR., bisw. sich gewöhnen. *Săteniî se îndătinașe de mult a-l privi ca următoriu al lui Pafnuti* CL. XV 271. *Așa se îndătinașe de cind era mic SBIERA* POV. 168. *Țăranca astfel îndătinașă: cu munca, cu iconomie* JIP. RAUR. 157.

indatori' (a), prez. -re'sc, v. trans. 1. verpflichten. *Stăpinirea să 'ndatoreze satu, plasa... a-și... căpăta prășitorii și sămînșa pentru vitele și holdele satelor* JIP. GCR. II 259. [*Haïdar-Pașă*] *indatoră pe Poloni* a plăti tribut *Turcilor* BĂLC. 106. *Țăranii... vor fi datorî a implini lucrul și indatoririle [die Verpflichtungen, Obliegenheiten] în folosul stăpinilor acelor moșii* AȘEZ. 1818 GCR. II 222. *Cele deopotrivă drituri și indatoriri [= drepturi și datorii, Rechte und Pflichten] între inșoții* COD. CAL. § 103. — Spez.: p. Jdn. zu Danke verpflichten, verbinden, sich ihm gefällig erweisen: *Eû nu uit niciodată pe aceia cari m'au indatorat* CAR. MI. 155. *Zicîndu-mă că ai să-mă ceî o indatorire mare [eine grosse Gefälligkeit, einen grossen Gefallen, Dienst]* I. NGR. CL. XIII 28. *Îl sărută, îi mulțămeste, s'arată indatorit [dankbar]* BELD. ETER. 101. *Movileanul... facea pe «indatoritorul» [den Dienstfertigen]*

...pe lingă doctor DEMETR. NUV. 47. — Gr. MUNT. MOD. -ra', prez. -re'z, doch als subst. nur -ri're.— 2. in Schulden stürzen, verschulden. *Eû silind să mă plătesc, Măi tare mă 'ndatoreșc* IARN.-BIRS 460. [*Constantin Vodă*] *indatori țara și pe vaci și pe oi și pe miere și pe ceară de lua bani de la neguțători [indem er auf die Kuhsteuer, Schafsteuer... Geld aufnahm]* NECULCE LET.² II 269. — 3. LV. pc. cu c. u. ā. Jdm. etw. leihen. *Eduard... piri pe Aaron Vodă pentru banii ce-l indatorise* NEC. COSTIN LET.² I App. 105. *Cela ce se va indatori cu ceva la altul [der bei einem Anderen etwas leiht]* INDR. 346. [*El*] *s'au fost indatorind la boerinași de bani [er habe sich... Geld geliehen] de au fost cheltuind pe drum* NECULCE LET.² II 197.

i'nde siehe un'de.

inde⁴ conj. als, während AP. VOR. Ap. 24 20: *inde stătui în gloată* als ich vor dem hohen Rate stand. — Et. Anscheinend = un'de (s. d.)

in-de², inde prep. 1. LV. u. MOLD. TR.: ~ sine, ~ ei u. ā. einander, untereinander, unter sich. *Săracul și bogatul s'au întimpinat inde sine* BIBLIA 1688 Prov. 22, 2. *S'au sfătuit în de ei Grigorie Vodă cu Petriceico Vodă să se inchine la Leși* NECULCE LET.² II 201. *Să vor omori frații inde eiș* Dos. VS. Nce. 24. *Adunîndu-să amîndoi și privitînd și implîndu-să inde alalt de sațiul voroavelor sufletestî* Oct. 8. *Moldova, încunșurată de megieși puternici, au fost adese teatrul combaterilor ce-și dădeau în de ei* SUȚU NOȚ. 49. *Să nu se uite [ia] la niște ștreqari cari pe urmă rid în de ei de prostia femeilor* NAD. NUV. II 49. — Stärker ei ~ ei u. ā.: *S'au omorit ei inde ei* MARG.⁴ 170 a. *Cum v'am iubit eû pre voi, așd să vă iubiți și voi ande voi* Ș. TAINE 132. *Codrii negri așurează și izvoarele-î albastre Povestesc ele 'n de ele numai dragostele noastre* EMIN. 151. *Crîșmărița... ne-a dus de-o parte, într'o odae mare... unde eram numai noi-in-de-noi* CREANGĂ CL. XV 454. *Om juca noi in-de-aî-noștri [mit unsresgleichen] ș'om cînta tot noi, făr' de nici o supărăre* BOGD. POV. 19. — 2. el ~ el für sich, bei sich (selbst), allein POP. BAN. 35: *venea el în de el și vorbindu-și la inimă* er kam allein und im Selbstgespräch daher; 121 (*văduva Lenca se mistuia ia inde ia [verzehrte sich im Stilen]*). — Gr. Dafür ausser ad'vns (s. d. 2) noch aden Cod. STU. CH. II 49 (*vă veți junghia aden voi*) u. MOLD. LV. (sec. 17.) häufig ande, zB. Ș. TAINE l. c. u. 105 (*cind să vor voi [= invoi] ei ande sine*), Dos. VS. Apr. 10 (*să voroviră ande ei să stea bărbătește*). PRAV. IAȘI 1646 CCR. 219 (*De să va fi prilejit nescui [irgend welchen*

Leuten] să-și împarță . . vre un loc ande sine), de allein BIBLIA 1688 Marc. 9, 2 (și-î aduse pre ei într'un munte înalt numai ei de eiș). Ferner soll man nach COM. H. 355 in NEAMȚ, plasa Muntelui, sagen: *m'am dus ade* = *m'am dus singur*. — Et. Wahrsch. mit *ad'ns* identisch, u. zw. ergab *id-îpsum* (od. *ad-îpsum*) zunächst **adensu*, u. das häufige **ade'nsu-se'ne* wurde zu *aden-se'ne* zusammengezogen (vgl. *undele'mn* aus **u'ntu-de-le'mnu* u. ä.), was dann zu *aden-me'ne*, *aden-te'ne* etc. führte. Aus dem proklitischen *aden* wurde **adne* (vgl. *pre, spre, între* = *per, super, inter*) *ande*, u. schliesslich trat in an die Stelle des unverstänlich gewordenen *an-*.

indegeta' (a), prez. -*te'z*, v. trans. LM. TR. c. etw. andeuten, -zeigen, darauf hinweisen. *După cum indegetează toate numirile acestea* MAR. NUNTA 608.

indelepnici' (a să) siehe *Indeletnici'* (a să).

indele'te I. adv. 1. ~, pe ~ mit Musse, in aller Ruhe, gemächlich. *Păzindu-l cu straje și peceți pină-și va lua de seamă indelete în ce chip l-a omori* DOS. VS. Noe. 30. *Șopirlele . . , ciolica . . Și șerpă . . să te cheme D'aproape și 'ndelete ruin'a contempla?* DEPAR. I 86. *Cu cofița, pe 'ndelete, Vin neveste de la riū Coșb* 6. — 2. zur Hand TR. CL. XVII 275 (*Am eū ceva indelete din casa noastră cu ce vom scăpa*). — II. subst. Musse f DOS. VS. Dech. 13 (*aflindu-și indelete din cauza [= cauza] aceasta carea indelete de mult o doria*). — Gr. Lv. -*lete*. — Et. -*lete* geht wahrsch. auf lat. *libita*, -*orum* «Belieben» zurück, so dass ~ urspr. «nach Belieben» bedeutet haben dürfte.

indeletici' (a) siehe *Indeletnici'* (a).

indele'tnic adj. müssig MARG.² 213 a (*acestea să faci cînd ești indele'tnic [-k'-] și nu lucrezi*). Vgl. dgg. *dele'tnic* «beschäftigt» B.

indeletnici' (a să), prez. mă -*ce'sc* v. refl. 1. cu c., lv. häufiger *în(tru)*, *pentru c.*, ferner *de c.* PRAV. GOV. 5 b, *la c.* Ps. RIMN. 178 b seine Zeit auf etw. wenden, sich damit beschäftigen. *Nu teleni de spăsenia sufletului tău, ce te indelepnicește cu cetitul și cu ruga* DOS. VS. Maiū 18. *In vremea cît ai trăit el la Țărigrad, s'au indele'tnicit cu limba și musichia turcească* [«legte er sich auf. . .»] SCRIS MOLD. 3. *Indeletniciți-vă* [Vulg.: *vacate*] *și cunoașteți că eū sînt D-zeū* MARG.² 225 b (= Ps. 45, 10). *Știința cea theologicească să indele'tnicește pentru D-zeū și pentru cele d-zești* DESC. PR. CR., II. VORFde 1. *De ce să nu ne indele'tnicim și acum cu lucrarea* [malaiū] lui? ION. CAL. 78. — 2. mă *indele'tnicească să fac c., a face c.:* a) ich finde Zeit, etw. zu tun PRAV. GOV. 115 a (*Preotul chemat la pomenirea unuī sfint oare-căruia*

și nu se va indele'tnici să meargă). Daher: — b) ich befeleissige mich, etw. zu tun. *Ca să să 'ndelepnicescă toți să-l cunoască* DOS. Ps. IN V. 84 a. [Ei] *să indele'tnicească bucuroși să meargă la curte* SCRIS. MOLD. 163. *Sula, ciocanul și calupul cu care se indele'tnicea [ciobotarul] a cirpi iminiū sătenilor* BOGD. Pov. 125. — Gr. -*lep'n-* DOS I. c., -*letic'* (Drf. ?) VARL. CAZ. 45. — Et. Der Begriffsübergang von «Musse haben» zu «sich beschäftigen» wie bei lat. *vacare*.

indelung' adj lang (anhaltend, dauernd). *Mulțămesc indelungii răbdării tale* [deiner Langmut] PSALT. RIMN. 58 b. *Socotind că ni'i hrană indelungă nu va avea Grit în cetate* NEC. COSTIN LET.¹ I App. 41. *Arsă de soare cum era* [fața lui], *prin fapitul indelungei lui șederi la țară* OLL. HOR. 226. — Adv. ~ (MARG.² 91 a: *cu ~ul*) lang, lange Zeit. *Iară nu indelung ai finut Mihai Vodă domnia țării aceia* MIR. COSTIN LET.² I 254. *Ești . . indelung răbdătorii* [langmütig] PSALT. RIMN. Ps. 85, 14. — Gr. *del-* CON. 274 (*grijă măi delungă*). — Et. *lu'ng*. Vgl. *delunga'* (a).

indelunga' (a) siehe *delunga'* (a).

indelunga'reț adj. beharrend NEC. COSTIN LET.² II 18 (*din firea lui era rău și pizmătar, indelungareț la minie*).

indelungii' (a) siehe *delunga'* (a).

indemina' (a), prez. -*ne'z*, I. v. trans. fast inv. pc. Jdm. hilfreiche Hand leisten. beistehen, ihn unterstützen. *Le-au răspuns . . că-î v. indemina cu bani* BELD. ETER. 124. *Apa nu hrănește, ci numai îndăminează* [befördert] *mistuirea* ION. CAL. 229. *Proprietariul zisei moșii* [unde se aflau cărbuni de pămînt] *îndămina* [versorgte] *pe vapoarele ce veneau la Galați* SUȚU NOȚ. 95. *Lupul . . cu binele altora nici cearcă ni-i poștește să se îndemineze* [fremdes Gut zu Hilfe, in Anspruch zu nehmen] CANT. IST. IEROGL. 67. *Nevoeșia lucrurilor oîmplătoare între muritorii îndeminarea ai scornit* [hat den gegenseitigen Beistand ins Leben gerufen] 316. — II. a să ~ 1. sich darhieten DOC. 1814 TEZ. II 336 (*luînd vistieria bani dintr'o'i leflor cu numire de împrumut și neîndemînîndu-se prilej a-î răspunde în vremea ce se plătea lefile*). — 2. sich anschicken CAR. MI. 37 ([ia] *iși ridică capul peste umărul Ioanei ca s'o vază cum se îndemînă* [la impletit]). — Gr. MOLD. MOD. -*dăm-*. — Prez. -*mî'n* CAR I. c. u. B.

indemî'nă I. adv. 1. der Hand leicht erreichbar: c. *imî este, am, imî pun, fin et. c. la ~*, LV. ~. TR. *de 'nd*, *dind.*, ferner *pre 'ndemina* DOS. Ps. 72 7. 71, *de-a 'nd* RETEG. I 45 u. IV 78 etw. ist mir (nahe, gleich) bei der Hand,

zur Hand, ich habe es, lege es mir, halte es etc. zur Hand, bereit. *De nu eram aci la îndemînă* [gleich in der Nähe], *dormeaî de veci* RETEG. V 77. *Paşa, să nu fie aflat îndămînă o luntre mică cu care au scăpat peste Dunăre, ar fi căzut la prinsoare* MIR. COSTIN LET.² I 253. *Unii să prăde Chilia . . . alţii Moldova, fiindu-le şi mai îndemînă* [leichter erreichbar] AMIRAS LET.² III 162. [*Învăliturile*] *acelea cari . . . prin costul lor pot fi la îndămîna pungilor mai modeste* [bescheideneren Börsen erreichbar, erschwinglich] GAZ. SĂT. XIV 363. *Mijloacele ce-î stăteau la îndămînă* [die ihm zu Gebote, zur Verfügung standen] *pentru a descoperi adevărul* LIT. — *Ce-mă cade, vine etc. la~* was mir (gerade) in die Hand kommt. *Învălitu-l într'o cămeşă saş şi în altă haină care-î pică mai degrabă îndămînă* MAR. NAŞT. 52. [*EL*] *aruncă în protivnicul său cu ce-î ese la îndămînă* LIT. — **2. mî-e~** a face c. es ist mir leicht, bequem, etw. zu tun. *Lui Mihaî Vodă atunce îi vrea fi [=ar fi fost] lesne şi îndămînă a domni, că de neprieteniî lui . . . se curăţise* NECULCE LET.² II 350. *La început îi venea mai greu [a face poezii], dar în urmă, cu ajutorul şi a citorva calindare şi jurnale, îi era mai îndămînă* I. NGR. CL. IV 349. — **3. mî-e~** mir ist wohl, behaglich zu Mute. *În fie-care tufă mî-se părea că văd nişte ochi crunfi aţintiţi asupra mea . . . Nu-mî era de loc îndemînă* CL. XIX 196. *In zilele acestui domn, fiind pace între împăraţi . . . era şi ţării îndemînă* MUSTE LET.² III 33. *De nu li-î îndemînă cu al său* [näml. domn; wenn es ihnen schon unter dem eignen Fürsten so schlimm ergeht], *dară cu străinul mai multă neîngăduinţă le va fi* URECHE LET.² I 171. — **II. subst.** LV. **1.** (günstige) Gelegenheit, Gunst. *Sau pentru că nu i-a dat vremea îndemînă* [sei es, weil sich ihm die Gelegenheit nicht bot] *sau pentru că n'a avut putere să facă aceia ce poftia* ANR. DID. 87. *Se strînsese prea mulţi [Laji în Huşi], dîndu-le îndămînă şi locul* [weil auch der Ort ihnen günstig gelegen war] COGĂLN. LET.² III 220. *Socotise, de le va da îndămînă* [wenn die Verhältnisse es gestatten sollten], *să pue domn pe Dimitraşco Bozoianul* AMIRAS das. 148 *Unde cîntea se face de frică, acolea îndemîna vremii se cearcă şi se aşteaptă* [wartet man die gelegene Zeit ab] *în care nici frică să-î mai fie . . .* CANT. IST. IERUCL. 45. *Aflîndu-l [pe pustnic], de neîndemîna locului . . . s'au minunat* [staunte er über die Ungelegenheit, Ungunst des Ortes] DOS. VS. Jan. 15. *De nu vor putea toţi episcopii eparchiei să se adune . . . pentru ne îndemîna* [weil die Umstände es nicht gestatten] INDR. 486. Vgl. in anderer Konstruktion: *Cearcă să gă-*

sească vreme pre 'ndemînă [Gelegenheit] *Intru să ucigă pre cel fără vină* DOS. PS. TN V. PS. 9 Z. 87. *Aflînd [ia] îndemînă vreme* [Gelegenheit], *tot felîul de bunătate îi învătă [pre fii săi]* DOS. VS. Noe. 1. — **2.** Beistand *m* INDR. 486 ([*EL*] *face necinste celuiia ce i-ai făcut lui bine şi i-ai făcut miî de îndemîne* [der ihm . . . tausendfach zur Seite gestanden hat]). — Gr. MOLD. (schon LV.) OLT. BAN. — *dăm-* — Et. *in-de-mî'nă*.

îndemîna're sf. **1. ne~** Ungelegenheit *f*, Beschwerlichkeit ANR. DID. 92 (*cîtă neîndemînare, cite împiedecări şi cite împotriviri are căinţa păcătoşului care a îmbătrînit în păcat*). — **2.** MOLD. Bequemlichkeit *f*. *Casa era mică . . . şi nu prezenta nici o îndemînare* I. NGR. CL. VII 54. — **3.** MUNT. MOD. Geschicklichkeit *f*. *Işi fuma ţigareta, repezînd pe nas coloane de fum şi aruncînd la distanţă cercuri c'o îndemînare minunată* DELAVR. SULT. 124. *Nu toată lumea poate avea acea îndemînare ca să altoiască* DATC. HORT. 18.

îndemîna't adj. gelegen, angemessen, geeignet, passend DOC. 1803 TEZ. II 318 (*să se chibzuiască un alt mijloc mai îndemînat spre inlesnirea acestui lucru greu*); BELD. ETER. 34 (*vrînd cu toţi a face sfat, Căci era de Prut aproape şi locul îndemînat*); 50.

îndemîna'tic, **älter -tec** adj. **1.** zieml. INV. geeignet, geschickt, passend. *Toate limbile fără osebire sînt îndemînatece la toate ştiinţele* GRIG. LOGH. GCR. II 252. *Poziţia acestui oraş fiind mai îndemînică pentru apărarea ţării în contra năvălirii Tătarilor* AL. PP. 170. — **2.** MUNT. MOD. geschickt, gewandt. *Unii porcari, mai puţin îndemîna'teci, . . . nu izbutesc să o arducă [näml. poarca] la jir* ISPIR. JUC. 50. *La toate mişcarea i-se părea c'a vărsat un pahar ori c'a răsturnat vr'o solniţă . . . şi cu cît se vedea mai neîndemînic [je ungeschickter . . .], cu atît se necăja mai tare* VLAH. NUV. 50. — Gr. MOLD. MOD. — *dăm-*.

îndemîno's adj. leicht, bequem zu gebrauchen PP. D. (*Şi l-a pus în cujă din dos Ca să fie 'ndemînos* [um ihn bequem erreichen können]); DRĂGH. IC. 77 (*acele pene [de păun] sînt . . . mai îndămănoase a să impleti felîurimî de racove* [zum Flechten . . . geeigneter]); GANE CL. II 92, es zieht ein Gewitter herauf (*E frumos, nu-î vorbă, zise călăuzul, dar nu prea îndemănos* [nicht besonders einladend]).

îndemînsn., pl. -nuri, Antriebm, Sporn, Impuls. *Sub ~ul meu* auf meine Veranlassung; *a da ~ cuiva* Jdn. anspornen, anregen, veranlassen; *a lua ~ de la cn.* von Jdm. angespornt etc. werden. [*Isprăvniceii*] *cică fac*

treabă mai multă dacă-și însoțesc cu câte-o injurătură îndemnul la muncă [das Antreiben, die Aufforderung zur Arbeit] RADUL. RUST. II 255. Nu asculta îndemnul miniei lasse dich vom Zorne nicht hinreißen AL. CL IV 336. Sub îndemnul amăririi [getrieben von der Erbitterung] ce-î inundase inima AL. CL. III 59. Horații știa . . să dea îndemn amicilor săi de a cunoaște aceia ce era bun . . în acea doctrină OLL. HOR. 127. — Lv. nicht belegt. — Et. Postverbal von *a îndemna*.

îndemna' (a), prez. 1 -de'mn, 3 -dea'mnă, I. v. trans. (an)treiben, (an)spornen, anregen, bewegen, veranlassen, auffordern, reizen. Pre cei 40 de mucenici sfînția sa î-au îndemnat la nevoița mucenicească Dos. VS. Sept. 9. La munte, . . toată firea încunjurătoare te îndeamnă la viață și veselie XEN. BRAZI 4. Și îndată îndeamnă Is. pre ucenicii săi să între în corabie BIBLIA 1688 Matth. 14, 22. Vara că ne 'ndeamnă și frunza ne cheamă Să ne drăgostim AL. PP. 7. S'au îndemnat Alexandru Vodă de sehastru de au făcut mănăstirea Slatina NECULCE LET.² II 183. Protopopul îl îndeamnă [forderte ihn auf] să iscălească și el [jalba] I. NGR. CL. III 45. Îndemnând și pre singur craiul asupra lui Ștefan Vodă indem er auch den König selbst gegen Fürst Stephan aufreizte MIR. și NEC. COSTIN LET.² I 154. Zic că și venirea Turcilor în Hotin tot cu îndeemnarea [auf Veranlassung] lui Nicolai Vodă au fost MUSTE LET.² III 52. — II. a să ~ 1. mă îndeemn ich fühle mich bewogen, es treibt, drängt mich. Nicî moșul n'o învoia, dar nici îa singură nu se îndeamna la primblări prin oraș BOGD. VECHI 46. Să se îndeodne el ca alții să ceară pentru 'nmormintări pentru botezuri. . . Doamne ferește! RADUL. RUST. II 5 (von einem Priester). Doamna Măriei Sale încă s'au îndeemnă și s'au apucat de au tocmit . . mitropolia cea veche NECULCE LET.² II 281. — 2. cu cn. in Jds. Gesellschaft Anregung finden COM. MOLD.; CREANGĂ CL. XI 25 (Ipate se îndeamna cu dînsul, uitase acum de urit și huzurea de bine). — Gr. *demna'* PROV. GOV. 36 b. — Prez. LV. bisw. -ne'z. — Et. Lat. *de-mîno* (bezw. *inde-mîno*), -äre «wegtreiben».

îndemnătură sf., pl. -ri, LV. Antrieb m, Aufforderung f, Anstiftung. [Seimenii] — dintr'a cui îndeemnătură [auf wessen A.] nu se poate ști — se ridicase cu gilceavă asupra domnului AMIRAS LET.² III 154. Apucatu-l-au Munteni cu multe piri. . . fiind și cu al ducăi Vodă îndeemnătură NECULCE LET.² II 204.

îndemno's adj. geneigt Dos. Ps. IN V., Vorrede (cu cuvîntul cel dintîiu, Domnul Hs.

face îndemnoși pre jidovi cătră ascultarea sfîntei evanghelii).

îndeo'bște siehe *o'bște*.

îndepărta' (a) siehe *depărta'* (a).

îndeplini' (a), prez. -ne'sc, v. trans. MOD. 1. bisw. vervollständigen. Codul penal ce acum se prelucrează și se îndeplinește RAL. SOV. 129. — 2. vollbringen, -führen, -ziehen. [Poporul] crede că o zidire nu poate avea trăinicie dacă nu se îndeplinesc oare-care datine mistice AL. PP. 193. A aduce la ~re zur Ausführung bringen, vollstrecken. — Gr. *de-* B. POL. POEN.

îndere'pt etc. siehe *îndăr'at* etc.

îndesa' (a), prez. 1 -de's, 3 -deasă, I. v. trans. drücken, pressen, zwingen: a-și ~ fața în pernă DELAVR. PAR. 228, sticla [das Monocle] în ochiū GHICA 409, briciul în beregată VLAH. IC. 24, vioara sub bărbie ZAMP. LN. 135, căciula, pălăria etc. pe cap, pe ochi, pină pe sprîncene, pină peste urechi etc. die Mütze, den Hut etc. tief in die Stirn, ins Gesicht etc. drücken. Floricele . . îndesate una într'alta dicht gedrängt stehende Blümchen DATC. HORT. 180. Orî zaia te-apasă orî șaiia te 'ndesă . . ? AL. PP. 63. Lacul celor patru cantoane . . este îndesat între munți înalți [zwischen . . eingezwängt] I. NGR. CL. II 107. Mir de punși de aur în lăzi ai îndesat [gestopft, gepropft] I. NGR. CL. II 314. Lăzile le sînt îndesate [gedrückt, gespickt voll] De izbucnesc dintr'unele 'ntr'alte Dos. Ps. IN V. Ps. 143 Z. 45. Mama ne mai da atunci cîteva [tapangele] pe deasupra și mai îndesate [noch vollere, kräftigere Klappse] CREANGĂ CL. XV 3. Mî-ai făcut-o îndesată! du hast mir gar übel mitgespielt! DULFU PAC. 89. — Beim Messen wird Getreide entweder locker ins Mass geschüttet u. abgestrichen oder gut eingedrückt u. aufgehäuft; ersteres heisst ras și infoiat, letzteres cu vîrf și ~t (vgl. auch: măsură bună îndesată și scuturată și pre deasupra vîrsîndu-se BIBLIA 1688 Luc. 6, 38). Daher fig. FAM. cu vîrf și ~t in überreichlichem Masse, mehr als genug (nur im böss. Sinne). Oare nu ș'a scos el banii cu vîrf și îndesat? hat er sich nicht vollauf, reichlich, mit Wucherzinsen bezahlt gemacht? NAD. NUV. I 211. Și cite nu făceam cu vîrf și îndesate und was wir alles für tolle Streiche vollführten CREANGĂ CL. XV 4. — II. a să ~ sich drängen. Pe ceruri nourii se îndesă . . unul peste altul I. NGR. CL. IV 222. El intră și se 'ndesă în gloata tremurîndă AL. CL. VIII 380. Năroadele să 'ndesa să să atingă la sfintele lor trupuri Dos. VS. Martie 11. Altul . . la cărți mereu se 'ndesă Să tot dee gâlbenași IANOV CL. VII 315. Tipatescu se 'ndesă spre el [dringt auf ihn los, rückt ihm

auf den Leib] CARAG. CL. XVIII 439. — || *in-desat* I. *adj.* gedrun-gen (von Gestalt). *Ilinca era . . la trup durdulie și in-desată* NAD. NUV. I 179. *Scurt* (od. *mic*) și ~t un-ter-setzt. — II. *adv.* von der Rede: mit Nach-druck. *Mergind . . incet și ginditor, răspun-zind in-desat «sluga d-tale» cui nu-l trecea cu vederea* CREANGĂ CL. XV 313. *Ia repeta din cind in cind pe in-desatele: Mitocanule!* Mitocanule! ZAMF. LN. 22.

in-des(e)a'ră siehe *sear'ă*.

in-deș'er't siehe *deș'er't*.

in-desi' (a), *prez.* -se'sc, I. v. *trans.* 1. dicht(er), häufig(er) machen, dicht(er), häufig(er), schnell(er) aufeinander folgen lassen (Ggs. *a rări*); *a să ~* dicht(er), häufig(er), schnell(er) werden. *Măi bine să-î rărești [năml: popușoi] la prășit, de va cere trebuința, decît să voești a-î in-desi și să nu poți* DRĂGH. IC. 8. *Au luat cîte un rînd de soldați din coadă și i-au măi in-desit [stellte sie dichter auf] în fruntea obuzu-lui, unde era războiul* NECULCE LET.³ II 327. *Tot in-desind paharele de rachiü, [ele] își deschid în vorbă inima toată* CL. IX 3. *Vizi-tele lui se in-desiră [wurden immer häufiger]* C. NGR. CL. I 109. *Cu răvărsate lacrimi și in-desite [häufigen] suspinuri îl ruga* CANT. IST. IEROG. 323. — 2. *pc. cu c. Jdn.* mit etw. über-häufen (= ihn zu oft damit belästigen). *Fie-care candidat . . te strînge de mînă, te in-de-sește cu vizita* LANOV CL. II 45. [*EL*] *prea m'a in-desit cu recitarea tristei întimplări de la Rădăuși [erzählte mir das . . Ereignis . . gar zu oft]* BOGD. VECHI 264. — II. *a să ~* MOLD. bisw. = *a să in-desa* QU. *Incă pe mulți am văzut in-desindu-se, pentru cînte să dubindească, de pîrăsc domni* NECULCE LET.³ II 213. *Cînd în codru se in-desea [tiefer eindrang]* AL. PP. 56.

in-desi'ne siehe *in-de*².

in-destu'l siehe *destu'l*.

in-destula' (a), *prez.* -le'z, I. v. *trans.*: *cu c.*, LV. u. POP. *de c.* mit etw. in hinreichendem, reichem Masse, reichlich, wohl versehen, versorgen. *Iosif . . in-destulă pe toți cu griu* ODOB.-SLAV. 195. *Să vie [patriarhul] și aice în fară, ca . . să-l in-destuleze [pe Vodă] de în-vățătură* AXINTE LET.³ II 161. *Acum toată că-lărimea se in-destulează [cu cai] din fară* C. NGR. 34. *Crîșmăreasa . . începu a-î aduce tot fripturi și plăcinte . . , de și un împărat s'ar fi in-destulit* RETEG. IV 9. *Avu și patru fete care se măritară cu in-destulare [reich]* VĂCĂR. IO. TEZ. II 247. *Cusa ne era in-destulată [war mit allem wohl versehen]* CREANGĂ CL. XV 1. *Ca să trăiască in-destulat [im Ueberfluss] ca un domn* AMIRAS LET.³ III 120. *Multe orașe bo-gate și in-destulate* viele reiche und vermögende Städte NEC. COSTIN LET.⁴ I App. 79. — II. *a să*

~ *zieml. inv.*: *cu c.*, BIBLIA 1688 Esth. 4, 16: *întru c. sich mit etw. begnügen, zu-frieden geben.* *Acelora [ce se despărțeau de muere și luaș altu], mari și cumplite munci le făcea [Despot Vodă] zicindu-le căci [warum] nu s'au in-destulat cu o femeie* NEC. COSTIN LET.³ I 440. *Și să vă in-destulați cu lefile voastre* Ev. 1894 Luc. III 14. *Fata . . qu zis că ia este tare in-destulată [zufrieden] cu [lada] aceia ce ș'a ales-o* SBIERA POV. 207. *Ce-mi văzură ochii, o săptămînă să le tot uîși și tot să nu te in-destulezi [und würdest dich doch nicht satt sehen]* ISPIR. LEG.² 66. *Că și eu m'am destulit [habe es satt]* *De-a trăi tot cu urit* PP. TR. CL. XV 231. — Gr. LV. u. TR. (*in-destuli'*, *prez.* -le'sc; ferner *destula'* BIBLIA 1688 Deut. 32, 10.

in-desu'i' (a) siehe *inghesu'i'* (a).

India npr. f. Indien. *Avenir împăratul Indiei* NASTUREL GC.R. I 130. — Gr. *Hi'*-CANT. IST. IEROG. 167, *Hi'nd* ODOB. DCH. 1886, 32, *Indii pl.* CL. XIX 294 (*șal de Indii*). — Et. Mittelb. aus lat. *India*.

indicc'i'ü siehe *edecci'ü*.

indict *subst. inv. (cal.)* Römerringzahl f (Zahl des Kalenderjahres innerhalb der Indiktion genannten Periode von 15 Jahren). Häufig in Kalendern. — Et. Ksl. *indiktü*.

indicti'o'n *subst. (cal.)* 1. Indiktion f (s. vorst.). — 2. Osterzyklus m, Periode von 532 Jahren, deren erste vom 1. Sept. 5508 v. Chr., dem angeblichen ersten Schöpfungstage, an gerechnet wird. *De la Adam . . întoarțerea indictionului a 532 de ani al [lies a] 14[-a]* Ps. RIMN. 193 a (vom Jahre 1409 n. Chr. = 6917 n. Ersch. der Welt). — Daher auch vom 1. Sept. als dem Beginn des kirchlichen Kalenderjahrs. *Astăzi zua întiü [a lui Septem-vrie] este începătura indictionului, adecă anului nouă au tinăr* DOS VS. Sept. 1. — Et. Ksl. *indiktio'nü* = gr. *ἰνδικτιών*.

in-dirji' (a), *prez.* -je'sc, v. *trans.* 1. MUNT. TR. reizen, aufhetzen, aufbringen, erbittern. *Mihu . . nu vorbea; el mormăna ca un urs in-dirjit* SLAVICI CL. XII 434. *In-dirjește [tu] pe Marin Sofroni să nu-î dea fărîmă [lui Neagu din lucrurile furate]* RADUL. RUST. II 285. *Turcii, in-dirjiți de păpara ce mîncase din mîna Persienilor* ISPIR. CL. XII 178. *O stea să nu-î lucească . . Și marea pentru dinsul mereu să se 'n-dirjască [empöre sich, ergrimme]* OLL. HOR. 368. — In dieser Bedtg. LV. nicht belegt. — 2. MOLD. dreist, keck, verwegen machen; *a să ~* dreist etc. werden. *Un cîntec voinicesc îl in-suflă, îl in-dirjește [pe Român]* RAL. SUV. 25. *Și să in-dirji [καταδάσσειν] norodul pre cuvintele Ezechiei* BIBLIA 1688, 2 Chr. 32, 8. *În ce te bizui de te in-dirjești așa [dass du so keck*

auftrittst], *nepoate?* CREANGĂ CL. XV 9. — Et. *divr.*

îndobitoci' (a), prez. *-ce'sc*, v. trans. vertieren, -rohen. *Nepăsarea, lenea și îndoibitocirea* JIP. RAUR. 225. — Gr. *do-* WBB.

îndoe'lnic adj. MOLD. MOD. z weifelhaft. *Cu pași îndoelnicî* zögernden Schrittes. — Et. *îndoia'rlă*.

îndoi' (a), prez. *-doe'sc*, I. v. trans. 1. verdoppeln; ~t doppelt, z weifach. [Voiznicul] *ce mă-ați robît, . . . Iată vi-l plătesc îndoît* AL. PP. 146. — 2. cu c. mit etw. versetzen. *Băcanî carî vind . . . orez îndoît cu petricele ca să tragă mai greu la cântar* FIL. CIOC. V. *Carne de berbec îndoită cu ceapă* RETEG. III 83. — 2. (um)biegen, falten. *Lemnul care se îndoeste e mai bun decît cel care se rupe* Z. I 204. *Foamea cumplit mă tae și pin' la pămînt mă 'ndoae* AL. PP. 137. *Se dădură într'o parte, umiliți, îndoîți de șure* [tiefebückt] SADOV. POV. 51. *Un pasaj frumos într'o carte unde-am îndoît fouă* [wo ich . . . eingebogen habe] VLAH. DAN I 149. *A ~ o scrisoare în două, în trei, în patru* einen Brief.ein-, zwei-, dreimal zusammenlegen, falten. — II. a să ~ 1. z weifeln. *Puțin credincioase, la ce te îndoîși?* BIBLIA 1688 Matth. 14, 31. *Cine se va îndoî cu firea cumcă* [sfințitul Costandin] *nu are și mare îndrăzneală către D-zeu* [wer wird daran z weifeln, dass. . .]? ANT. DID. 67. *Fiind îndoît de biruința la cine va rămînea biruința* [da er in Zweifel war, nicht wusste] AMIRAS LET.² III 119. *Este îndoire de a crede cumcă însuși el l-ar fi tăiat* [es ist z weifelhaft, ob. . .] DION. TEZ. II 233. — 2. INV. u. POP. schwanken, sich nicht entschliessen können, un schlüssig sein. *Se îndoia împăratul . . . să facă o așa faptă* ISPIR. LEG.² 394. *Acolo îndoite voi a Leșilor* [gingen die Wünsche . . . auseinander]: *unîi poftiaș să fie craiul feciorul lui Cazimir, alții vreaș pre Olbreht* NEC. COSTIN LET.² I 168. *Aș priceput Ștefan Vodă îndată îndoita inimă* [das Schwanken, die Un schlüssigkeit] *a lui Constantin Vodă* MIR. COSTIN das. 355. *Cunoscînd pre slujitorii săi îndoîți* [als unzuverlässig], *mai mult stăruindu-le inimile spre neprieteni* MUSTE das. III 59. — Gr. Prez. in Bedtg. I 2 jetzt üblicher *-do'îș*, 3 *-doae*. — Et. Zu *do'î*, bei II mit derselben Begriffsentwicklung wie in lat *dubitare* (*duo*), deutsch *z weifeln* (zwei), ksl. *dvoiti* (*dua*) etc.

îndoia'rlă sf., pl. *-doe'li*, 1. Z weifel m. *Potrivirea datelor nu mai lăsa îndoială că . . .* I. NGR. CL. VII 55. *Nu este dar îndoială a nu fi așa* es unterliegt mithin keinem Zweifel, dass dem so sei GRIG. LOGH. GCR. II 252. *Acele urice . . . n'au nici o îndoială a nu se crede* an der Authentizität jener Urkunden ist nicht

zu z weifeln GHEORG. GCR. II 76. *Sînt, stău la ~ dacă . . .* ich bin im Zweifel, hege Zweifel, ob. . . : *Această filadă nu sînt la îndoială că în puține zile o veî învăța* C. NGR. 6. *A pune c. la ~* etw. in Zweifel stellen. *Nu încape ~ că . . . es ist z weifellos, dass . . .* — 2. Biegung f DELAVR. SULT. 55 (*să fi văzut îndoială rotundă a trupului*).

îndoio's adj. MOD. z weifelhaft, ungewiss, unsicher. *In lumina îndoioasă a lunii de primăvară* L. NGR. CL. II 285.

îndoitură sf., pl. *-ri*, umgebogene, gefaltete Stelle: Bug m, Biegung f Falte. *Îndoitura sfoarei de o parte și de alta se ia pe degetul cel arătător* ISPIR. JUC. 8. *Din Azuga, șoseaia face o îndoitură largă spre dreapta* VLAH. ROM. FIT. 174.

îndoldora' (a), v. trans. = a *doldora*: strotzend füllen, vollstopfen JIP. OPINC. 58 (*să 'ndoldoră cu hanțe*); SUP. 207 (*șara noastră care a îndoldorat-o* [năml. streinime] *de bunuri*); TEOD. PP. 372 (*La răchita rămurată Șede-o fată 'ndordurată* [sic]).

îndop'a (a), prez. 1 *-do'p*, 3 *-do'pă*, v. trans.: *cuiva burta etc.*, pc. Jdm. den Bauch etc., ihn (voll)stopfen. *Copiii . . . îndopindu-se cu ciurechi, simiși cu brinză, alune* FIL. CIOC. 139. *El . . . era în stare șapte oale cu sarmale să le îndoape* [hineinzustopfen] *la o mîncare* BOGD. POV. 197. — Spez. *giște etc.* Gänse etc. stopfen. *Gisca și curca, ca să se îngrășe bine, trebuie îndopate . . . seara și dimineața* DRĂGH. IC. 59. — Et. *do'p*.

îndosi' (a) siehe *dosi'* (a).

îndrăci' (a), prez. *-ce'sc*, I. v. trans. FAM. wütend ärgern: in Wut versetzen, wütend machen; a să ~ in Wut geraten, wütend, des Teufels werden. *Tot așa mi o hărățiră Pin' și dînsa s'a îndrăcit* SPER. AN. 1892 I 216. *Depărtați-v' amîndoi: Că 'ndrăcit* [wütend] *cum sînt acuma, intru în păcat cu voi!* DULFU PĂC. 210. — II. a să ~ besessen werden; ~t besessen. *De se va îndrăci muerea cuiva, să nu se despartă* PRAV. BIS. II Cap. V § 3. *Aduseră lui îndrăciți mulți și scotea duhurile cu cuvîntul* BIBLIA 1688 Matth. 8, 16.

îndrăgi' (a), prez. *-ge'sc*, I. v. trans. 1. pc. Liebe zu Jdm. fassen, ihn lieb gewinnen, sich in ihn verlieben. *David . . . au văzut o muere scaldîndu-se și o au îndrăgit* MARG.² 151 a. [El] *iși îndrăgi nepotul și sfîrși prin a-l iubi mai mult decît pe copilul său* I. NGR. CL. III 345. *Narcis văzîndu-și fața în oglînda sa, izvorul, Singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgitorul* EMIN. 80. *Și așa îndrăgise* [Radul Vodă] *locul la Hirău cit în toate veri acolo ședeia cu toată casa lui* MIR. COSTIN LET.² I 288. *Ca să nu 'ndrăgești nimică* [damit du

dein Herz an nichts hängst], *Tu rămii la toate rece* EMIN. 176. — 2. lv. bisw. lieben. *Pre unul va uri și pre altul va îndrăgi* BIBLIA 1688 Luc. 16, 13. — II. a să ~ 1. de cn. sich in Jdn. verlieben. *În dorul de a fi îndrăgită, [ia] se 'ndrăgise singură de dinsa* NAD. Nuv. I 59. *Tinăr fiind, aș trebui să fiu îndrăgit de viață* [müsste ich das Leben lieben] EMIN. CL. IV 282. — 2. cu cn. mit Jdm. kosen AL. PP. 38 (*Vilcul.. Cu trei fete se 'ndrăgește*); id. CL. III 73 (*fluturii.. Se 'ndrăgesc în primăvară pe sin alb de lăcrămioare*).

îndrăgosti' (a sa), prez. mă -te'sc, v. refl. 1. cu cn. mit Jdm. ein Liebesverhältnis eingehen LIT. D. (*feciorul de împărat este îndrăgostit cu o zână*). — 2. de cn. = a să îndrăgi I ISPIR. D. (*El se îndrăgosti de dinsa cum o văzu*).

îndrăguli' (a să), prez. mă -le'sc, v. refl. = a să îndrăgi I PANN PV. I III 54 (*Amîndoi se 'ndrăgulară, unul altuia plăcînd*).

îndrăzneală sf., pl. -ne'II, K ü h n h e i t f, Verwegenheit, Mut m. *Ce te temi? Fă-ți cruce și te du cu îndrăzneală* DAMASCHIN GCR. II 41. *Oamenii la care primejdia nu ridică.. îndrăzneala.. însuși moartea se sflește de dinșii* CRITIL das. 152. *Curtea împăratului acestuia avea multă îndrăzneală la împăratul* [dürfte.. viel wagen, hatte.. grossen Einfluss] VĂCĂR. IIO. TEZ. II 270. *Îndrăzneala, mișcarea, entuziazmul, strălucirea stilului sint calitățile dominante ale lui Pindar* OLL. HOR. 284. — Mod. gew. im bös. Sinne: Keckheit f, Dreistigkeit.

îndrăzneț adj. kühn, verwegen, mutig. *Oamenii însărcinați cu harța erau aleși printre cei mai îndrăzneți și mai iubitori de luptă* AL. PP. 69. — Mod. gew. im bös. Sinne: keck, dreist. *O îndrăzneță încercare de înșelăciune* ein dreister Betrugsversuch.

îndrăzni' (a), prez. -ne'sc, I. v. trans. ermutigen BIBLIA 1688 Esth. 4, 16 addit. (*și pre mine mă îndrăznește* [ἰσχυροῦν]). — II. v. intr. (den) Mut haben, wagen, sich erkühnen, erdreisten. *Îndrăzniți* [ἰσχυροῦν], *că eu sint, nu vă temeți* BIBLIA 1688 Matth. 14, 27. *Plugarii.. să nu cumva îndrăznească a eși den hotarul său să apuce hotarul deaproapelui său* PRAV. Iași 1646 GCR. I 119. *la nu îndrăzni să între C. NGR. 24. Sa cheme preoții besericii cari au îndrăznire* [Einfluss] la D-zeu, să să roage pentru dîns Ș. TAINE 75; vgl. das Zitat aus VĂCĂR. unter *îndrăzneală*. — Dafür refl. Doc. 1814 TEZ. II 379 (*cînd se va îndrăzni să fuga*); 380 (*cînd pircălabul se va îndrăzni să-l tănuiască*). — Et. Ksl. drüznanti.

îndrea' siehe *undrea'*.

Îndrea' siehe *Andrea'*

îndrepta' (a), prez. 1 -dre'pt, 3 -dre'ptă, I. v. trans. 1. gerade richten. *Mlădița de tinără se poate îndrepta* Z. I 219. — 2. fast inv. rechtfertigen, entschuldigen. *Că din cuvintele tale te vei îndrepta și din cuvintele tale te vei osîndi* Ev. 1894 Matth. 12, 37. *Denaintea a toată lumea îndreptați putem fi* NEC. COSTIN LET.² II 98. *Îndreptîndu-se că în înfierbințeala vînătoarei nu va fi văzut bine* ODOB. Ps. 48. — 3. lv. pc. Jds. Recht bezeugen, nachweisen. *Regealele luînd bani au îndreptat pe Pazvandu cumcă este pămîntean vechiu* DION. TEZ. II 186. *Sa-și caute țaranul jurători să se îndrepteze* NECULCE LET.² II 361. — 4. richten, wieder gut machen, wiederherstellen; *greșeli de tipar etc.* Druckfehler etc. verbessern, berichtigen. *A interveni.. ori unde i-s'ar părea că ar fi.. un rău de îndreptat* [einem Uebel abzuhelpen wäre] GHICA 205. *Pentru ca greșala să ne îndreptăm și păcatul să ne răscumpărăm* CANT. IST. IEROGL. 242. *Și așa, Constantin Vodă ș'au îndreptat lucrul despre Turci* [brachte.. seine Sache bei den Türken wieder in Ordnung] NEC. COSTIN LET.² II 113. *Bolea pe picioare. Fostul său stăpin l-a luat la masă la el ca să-l mai îndrepte* [um ihn wieder zu Kräften zu bringen] DELAVR. PAR. 165. *Să te pocii stringe la piept, Inima să mi-o îndrept* [heile] IARN.-BIRS. 143. *In loc să se îndrepte* [anstatt dass ihr besser, sie wieder gesund geworden wäre], *s'a îmbolnăvit și mai tare sermănica!* XEN. BRAZI 19. *S'a ~t vremea es ist wieder schön* (es Wetter) geworden. — 5. richten (= Richtung geben): *privirile spre cer, tunurile asupra vrăjmașului etc.* die Blicke gen Himmel, die Kanonen auf den Feind etc. — 6. pc. într'un loc, la cn. Jdn. an einen Ort, an Jdn. weisen. *Crăcănel.. a întrebare de prăvălia lui d. Nae Girimea, și băiatul l-a îndreptat aici* [hierher] CARAG. CL. XIX 105. — II. a să ~ undeva seine Schritte wohin richten, lenken. *El la tirg se îndrepta, Mamei lui se arăta* AL. PP. 137. — Gr. Lv. (in)derep-, (in)direp-. — Prez. fast inv. -te'z.

îndreptăciune sf. Wiederherstellung f NEC. COSTIN. LET.² II 113 (*Toma Spatarul.. luase cale spre Țara romînească pentru îndreptăciune casei lui*).

îndrepta'r(iu) siehe *drepta'r*.

îndreptăți' (a), prez. -te'sc, v. trans. 1. fast inv. rechtfertigen. *Văzînd Constantin Vodă că au greșit și nu se poate îndreptăți la împărăție* AMIRAS LET.² III 111. *Ca invinuitul ce se îndreptățește* CL. VII 319. — 2. lm. berechtigen. — Et. *drepta'te*.

îndreptătură sf., pl. -ri, Weisung f Doc. 1675 GCR. I 217 (*nește semnături și înde-*

reptături [sic] *carê le-am făcut cu săborul mare și le am luat toți protopopiș să trăiască eu ele*. — Et. a *îndrepta*'.

îndreptui' (a) siehe *îndritui'* (a).

îndrișai'm, Qu. auch *-drușai'm* sm. MOLD. spanische, Gartenwicke (Lathyrus odoratus); MUNT. = *mușcat*: Muskatgeranium n (Pelargonium odoratissimum) WBB. O *mulțime de oale cu maghirani, indrușaimi și alle flori scumpe* FIL. CIOC. 284. — Gr. *-șai'n* PANTU. Schwerlich richtig sind *endr-* FIL. CIOC. 154, *-șai'm*, *-șai'lă* H. 1187, *-șai'a* BR. Andere Formen siehe Ș. INFL. — Et. Türk. 'ytyr-šahi' Z. 631 c, REDH.² 1306 a, 'ytri-šahi' Ș. INFL., wörtl. «Königsparfum».

îndritui' (a), prez. *-tușc*, v. trans. MOLD. berechtigten, ermächtigen. *Ce te îndrituește să-mi vorbești astfelii de Petru?* GANE CL. IV 114. *Gedeon..capătă..o carte domnească..prin carea se îndrituește a-și aduce 10 oameni streini* MELH. CH. 199. — Gr. *îndreptui'* RĂDUL. RUST. II 201 (*Comuna cutare e îndreptuită să primească o zecime de pe cutare*).

îndrugă' (a), prez. *-dru'g*, v. trans. 1. mit der dicken Spindel (*drugă*), grob spinnen. *Fetele de la Veza Nu știu toarce cinapa, Făr'* [sondern] o *'ndrugă ca lina* IARN.-BİRS. 452. — 2. fig. FAM. in plumper Weise herstellen. *Vr'un turban vechiu îndrugat de Dominica* [wahrsch. Name einer Putzmacherin] C. NGR. 287. *Știe vorbe să îndruge* [er versteht zu reden] *Par'că tot la fiță suge* PANN PV.⁴ I 10. — Daher: schlecht und recht her-sagen, herleiern, (allerlei) schwatzen. *Profăcîndu-vă că cugetați ceva profund pină ce auziți bine cele ce îndrugă sufteorul* TEL. SCH. 44 (der Direktor zu den Schauspielern). [*Flăcăul care mergea în peșit*] *luă cu el..și un fișan care să îndruge la laude în partea flăcăului* ȘEZĂT. IV 330. *Primarul se puse pe îndrugate cu el, ba de una, ba de mai multe* RĂDUL. RUST. II 267.

îndrugătură sf., pl. *-ri*, grobes Gespinst D. TERM.

îndrumă' (a), prez. *-me'z*, LM. I. v. trans. auf den Weg bringen, fig. anleiten. *Copiii îndrumău spre casă turme de vite* XEN. BRAZI 6. *Scrisoarea cu care ceri de la bătrînul tău dascăl citeva îndrumări, ceva directive, cum ziceți voi la școala normală* GAZ. SĂT. XIV 320. — II. a să ~ *undeva* den Weg wohin einschlagen, sich wohin auf den Weg machen. *Mă îndrumău spre moșie cu bățul în mină* CL. XIII 334. — Gr. Prez. *-dru'm* RĂDUL. RUST. I 34 u. 49. — Et. Nachbildung von frz. *acheminer*, it. *avviare*, *incamminare*.

îndrușai'm siehe *îndrișai'm*.

TIKTIN, Rumän. Wörterb.

inducta'r sm. Grenzzolleinnehmer m (?) NEC. COSTIN LET.² II 27 (*Cunițchie, ce era inductar pus de Ene hatmanul la Bohoslav, despre Nipru la graniță*). — Et. Zu poln. *indukt* «Einfuhr(zoll)».

înduioșă' (a), prez. *-șo'z*, v. trans. LM. in Rührung versetzen, rühren; a să ~ in Rührung geraten, gerührt werden. *Ideia..de a-și revedea patria..il înduioșă cu blindețe* [versetzte ihn in sanfte Rührung] I. NGR. CL. VII 41. *Și vorbind se înduioșaza așa de tare încît își șterge o lacrima* id. CL. III 44. — Gr. Inv. a *-șit*, prez. *-șo'sc*.

îndulci' (a), prez. *-ce'sc*, I. v. trans. 1. süß machen, süßsen, fig. versüßsen. *Limba îndulcește, limba amărăște* (Sprw.) von der Zunge kommt Süßes und Bitteres. *Verși glas îngeresc din gură Care inimile..îndulcește* [erquickt] BARAC GCR. II 172. *Gulf-stream îndulcește clima Angliei* der Golfstrom mildert das Klima Englands. — 2. würzen Qu. *Dacă sarea se va strica, cu ce se va îndulci?* EV. 1894 Luc. 14, 34. *Inapoiind paharul ca sa-l îndulcească* [dass er ein Geldstück als Gabe hineinwerfe] CL. IX 5; vgl. *du'lce* I 1. — 3. pc. Jdm. eine Spende geben RETEG. IV 71 (*n'ar eși nici un sărac ne'ndulcit de la mine*). — II. a să ~ de c. von etw. (das in den Fasten verboten ist, im übertr. Sinne: das schmackhaft ist) geniessen; la c. an etw. Geschmack finden. *Ce strein vine aice, nu se mai duce înapoi îndulcîndu-se de aice* CL. VIII 71. *Iară lupul îndulcit Tot sugrumă* SPER. AN. 1893 III 98 (er war in die Herde eingebrochen).

îndumnezei' (a), prez. *-zee'sc*, v. trans. LM. unter die Götter versetzen, vergöttern. *Muntele..te 'nsufletește, te curăța par'că de rele, te face mai ușor și te 'ndumnezește* JIP. OPINC. 92. — *îndumnezeit* adj. göttlich, herrlich AL. POEZI I 121 (*zile luminoase și îndumnezeite*); III 174 (*ore fericite, Atît de frumoase și 'ndumnezeite..*).

îndumnezeia' (a) v. intr. zu einem Gotte werden DOS. GCR. I 242, von dem, der das Abendmahl nimmt (*Viu-i și 'ndumnezeiază Cine bea și te mănîncă Cu inemă strecurată*).

îndupăca' (a) v. trans. vollstopfen CANT. IST. IEROGL. 79 (*lupul..cu atîta lut se îndupăcă cît ca cum ar fi un sac..se îndesa*). — Et. Wahrsch. zu *dupa'c*.

îndupleca' (a), prez. *-du'plec*, I. v. trans. 1. LV. biegen, beugen. *Si spinarea lor cu tot duplecată* [ksl. slency] COR. Ps. 68, 24. *Și duplecîndu-se în genunchi să închina lui* BIBLIA 1688 Marc. 15, 19. *Să înduplece nuiaua, iară să nu o frîngă* NEC. COSTIN LET.² I 496. — Fig.: *Fiara cea ce din voia ei este neînduplecată* das wilde Tier, dessen Wille sich nicht

beugen lässt MARG.² 34 a. Daher: — 2. *pc.*, eig. Jds. Sinn beugen: Jdn. zum Nachgeben bewegen, bestimmen, bereden, überreden. *Austria* . . . *se silea din răspuțeri să înduplece pe Poartă să primească condițiunile tratatului de la Londra* GHICA 479. — II. a să ~ 1. Lv. sich biegen, beugen. Și să înduplecă [Elisee] preste el, și să încălzi trupul copilașului BIBLIA 1688, 4 Reg. 4, 34. — Fig.: Nu-î da mina să se înduplece la astfel de condiții [sich solchen Bedingungen zu fügen] VACAR. IIO. TEZ. II 283. Daher: — 2. sich bewegen, bestimmen, bereden lassen, sich herbeilassen, nachgeben. [Fetele] îl rugară . . . să le citească ce a scris . . . Radu se înduplecă și citi VLAH. NUV. 58. Oftind par'că ar fi voit să plingă vechile vremi stinse și credințele neînduplecate [den unentwegten, unerschütterlichen Glauben] de odinioară DELAVR. PAR. 151. — Gr. Lv. (sec. 16/17) du-. — Et. Lat. *duplico*, -āre «beugen, krümmen», zB. *duplicato poplite* VERG., *corpus frigore duplicatum* VAL. MAX.

înduplecătura^{ră} *sf.*, *pl.* -ri, Biegung *f*, Beugung MARG.² 236 b (*vră iară să-î pue [năml. galbenii] în locul unde fusese, și să greși printre o înduplecătura a hainei și . . . căzură jos*); BIBLIA 1688' Prov. 6, 13 (și învață cu înduplecăturile degetelor).

îndura' (a), *prez.* -du'r, I. v. *trans.* LM. bisw. a us-, bestehen, durchmachen, ertragen, auszustehen etc. haben. Număi acum simțeam eu cit frig îndurasem VLAH. IC. 51. Suferințele pe cari le-a îndurat GAZ. SĂT. XIV 411. — II. mă îndur 1. de cn., eig. ich verhärte mein Herz in Bezug auf Jdn., den zu vermissen, leiden zu sehen etc. mich schmerzt: es erbarmt mich Jds. nicht, es tut mir nicht leid um ihn, ich habe kein Mitleid, kein Erbarmen mit ihm, erbarme mich seiner nicht; jetzt nur mit Negation: nu mă îndur es erbarmt mich, ich habe Mitleid etc. Te-ai îndurat de fiul său [ὄν ἐπέσω τοῦ υἱοῦ] cel iubit pentru mine BIBLIA 1688 Gen. 22, 12. Tu nu te înduraî de tigvă . . . , dară eu să mă îndur de Ninevi . . . ? dir tat es um den Kürbis leid und mir sollte es nicht um Ninive leid tun? Jon 4, 11 flg. D-zeu . . . pentru dreptatea mea nu s'au îndurat [hatte Erbarmen] și din toate [nevoile] m'au scos NECULCE LET.² II 338. Dacă ai un D-zeu la care te închini, nu te îndura de [habe Mitleid mit] o biată fată nenorocită! GANE CL. I 35. — 2. a face c.: a) ich gewinne es über mich, bringe es übers Herz, etw. zu tun. Cum s'au îndurat [Dumitrașco Vodă] a da țara în pradă fără nici o nevoie NECULCE LET.⁴ II 229. Neîndurindu-să a certa pre fiu lui

MARG.² 3 a. Nu m'am îndurat [«ich habe mich nicht entschliessen können»] ca să-î schimosesc cartea SCRIS. MOLD. 321. Inelul . . . Să-l măi dea din mină nu se îndura [konnte er sich nicht überwinden] PANN PV.⁴ I 34. Ne-am iubi, nu cutezăm, Ș'a lăsa nu ne 'ndurăm PP. CL. IV 267. Mi-î ciudă cum de vremea să măi treacă se îndură [wie die Zeit so grausam sein kann, vorüberzugehen] Cînd eu stau șoptind cu draga EMIN. 105. Vezi cum și ce fel trăește [el] pe acolo de nu se 'ndură de Iași să-l lase [dass er sich von Jassy nicht trennen kann] RĂDUL. RUST. II 166. Daher: — b) ich lasse mich herbei, beliebe, geruhe, etw. zu tun. Un om . . . de va lăsa ceva . . . vre-unui om . . . de în ce se va fi îndurat pentru sufletul lui INDR. 350. Să-mi dați . . . ceva bani de cheltuială cit vă veți îndura SIM. DASC. LET.⁴ I App. 56. Prefectul cîrmue județul după cum îi spune subprefectul, și subprefectul după cit se îndură să-î arăte primariul CL. XIII 72. — 3. ich fühle, habe Mitleid, Erbarmen, erbarme mich. Direptul îndură-se [αἰσχροῦ] și dă BIBLIA 1688 Ps. 36, 22. Clopotele să le tragă zîna 'ntreagă, noaptea 'ntreagă, Doar s'o 'ndura D-zeu EMIN. 155. Doi junî prietenî ce, al nostru chin privind, Se îndur l'a noastre patimi, la a noastră grea durere C. NGR. 171. — || îndura're *sf.* Mitleid *n*, Erbarmen. Că tu ești D-zeul milii și al îndurării LITURGHIE 1702 GCR. I 346. Mă smuncește fără îndurare de lingă sicriu maică-mea AL. OP. I 50. — îndura't, îndurător *adj.* mitleidig, barmherzig. Nu uitareți a milui săracii și mișei . . . , ce . . . cu min îndurate să le fiți Dos. VS. Dech. 1. Șirul vieții sale i-se desfășura cu o limpezime neîndurată [mit erbarmungsloser Klarheit] DELAVR. PAR. 21. Domnul D-zeul cel îndurătoriu [αἰσχροῦ] și milostiv BIBLIA 1688 Ex. 34, 6. Nu-î chip de a o scoate la capăt cu omul acesta, zise Domnul cu un zîmbet îndurător C. NGR. 86. — Et. Lat. *induro*, -āre. Bedtg. I nach frz. *endurer*.

îndurera' (a), *prez.* -re'z, v. *trans.* LM. bisw. *pc.* Jdm. Schmerzen verursachen, ihn mit Schmerz erfüllen. Și-î strîngea [ia] mina de i-o îndurera VLAH. DAN I 156. Și ia ca o sfîntă îndurată [wie eine Schmerzen erdulden Heilige] nu se mișcă DELAVR. PAR. 120. Privirea lui așurită căzu în jos, scuțurată de acei ochi îndurerați [ai Gelinei]; von jenen schmerzgefüllten Augen] 142. — Et. Nachbildung von frz. *endolorir* mit Hilfe von *dure're*.

îndușmăni' (a), *prez.* -ne'sc, I. v. *trans.* zu Feinden machen, verfeinden A. D. XEN. D. (Strămutarea lui G. Mavrocordat din

Muntenia în Moldova trebuia să indușmănească cei doi verii.— II. *a să ~* = *a să dușmăni*: sich befeinden I. NGR. CL. IV 89 ([*stelele noastre, odată unite,*] *indușmănite acum se depărtează*).

ineață sf. österreicherischer Lein (Linum austriacum) BR. — Et. Zu *in*, mit dunklem Suffix.

(i)nebuni', *inneb-* (a), prez. -ne'sc, I. v. trans. wahnstinnig, verrückt, nährisch, toll machen. *Muerile cele rele . . pre ibovnicii lor pre unii i-au nebunit, iară pre alții i-au și omorât* MARG. GCR. I 291.— II. v. intr. wahnstinnig, verrückt, nährisch, toll werden. *N'am nebunit* [ich bin doch nicht verrückt, es fällt mir nicht ein] *Să fac lucră-șăa pocit* IARN.-BIRS. 405. — Bisw. *a să ~*: *Ahileu . . s'au nebunit de durere* MSCR. 1802 GCR. II 196. Bes. după c.: *Hagi Hristodul se nebunește după răcitură cu usturoiu* [hat Sulze . . rasend gern] AL. CL. IV 333. — Gr. Lv. nur *neb-*.

inec, *innec* sn., pl. -cui, MOD. 1. Ueberschwemmung f. [*Tibrul*] *despre răvârșările și inecurile căruiă Roma și împrejurimile ei avură să sufere foarte mult* OLL. HOR. 270.— 2. Erstickung f RĂDUL. RUST. II 189 (*Și zi, te insoară, lătucă, luase cuvint Vlad, cu incec în glas* [mit erstickter Stimme]).

(i)neca', *inne-* (a), prez. 1 -ne'c, 3 -nea'că, v. trans.: pc. 1. Jdn. (durch Verstopfung des Atmungskanals) ersticken, ihm den Atem benehmen, LV. u. MEGL. auch erwürgen (wofür sonst a zugruma, a gitui); *a să ~ cu o îmbucătură etc.* an einem Bissen etc. ersticken, daran würgen, sich damit verschlucken. *Vinul și veninul fărălegii . . întău dulce imbată, apoi amar otrăvește și inneacă* CANT. IST. IEROGL. 204. *Vagonul era plin, fumul de la țigări mă ineca* VLAH. GV. 85. *Attele [năml. alte semințe] căzură pre spină, și crescură spinii și le inecară pre ele* BIBLIA 1688 Matth. 13, 7. *Șoarecele inecându-i [pe puii păsăruicăi; sie erwürgend] cite unul, cite unul, mîncare puilor săi îi căra* CANT. IST. IEROGL. 193. *Un plins amar mă'neacă* EMIN. 88. *Inima-i bătea de-i ineca suflarea* [dass ihm der Atem stockte] VLAH. DAN II 37. *Pe buze-i trece un zîmbet Inecat, fermecător* [ein halb unterdrücktes . . Lächeln] EMIN. 70. *Aceștia toți sint ai mei! șoptea el inecîndu-se de bucurie* [mit vor Freude erstickter Stimme] CL. XV 201. *Vorba lui [Constantin Vodă era] inecată* Fürst C. brachte die Worte mühsam hervor NECULCE LET.² II 380. *De cum începu să soarbă din cafea, se inecă* [verschluckte er sich], *tuși, vârsă jumătate cafeaia pe el* DELAVR. IVȘV. 78.— 2. ertränken, -säufen, o vale etc.

ein Tal etc. unter Wasser setzen, überschwemmen, o corabis ein Schiff unter-sinken, -gehen, scheitern machen; *a să ~* ertrinken, -saufen, von Schiffen: untersinken, -gehen, scheitern. *Să jurase . . vro mie de draci să mă innece în mare* Dos. VS. Apr. 5. *Își inecă setea unii cu vin, alții cu apă rece* DELAVR. SULT. 224. *Intre aceste dealuri este o vale . . pe care giria Neajlovul o inecă* BĂLC. 111. *Doi cirmaci inecă corabia u. ä.* (Sprw.) viele Köche verderben den Brei. *Țiganul la mal se'neacă* (Sprw.), wird von Einem gesagt, der, schon nahe am Ziele, es nicht erreicht. *Cine dă din mîini, nu se'neacă* (Sprw.) der Rührige geht nicht zu Grunde. *Omul nevoiaș se'neacă pe uscat* (Sprw.) der Unbeholfene ertrinkt auf dem trocknen Lande. *Cum au fost dînd Moscalii din tunuri . . se și afundaă vasele turcești de se inneacă* NECULCE LET.² II 399. *Ochi ~fi în lacrimi* in Tränen gebadete Augen. *A să ~ în datorii* tief in Schulden geraten. *Urzicenii . . oraș inecat* [versunken] in mocirlă dintr'un capăt la altul GHICA 243. *Ușurîndu-se corabia, [ei] au scăpat de inecate* [entgingen sie dem Untergange] SBIERA POV. 245. Vgl. *corabie*. — 3. fig. zu Grunde richten, ins Unglück stürzen NĂD. öfters, zB. NUV. I 23 (*ne-am inecat singuri fata*); II 124, zur Schwiegertochter (*Da ce te tot îmbălozezi că era să te ee un fecior de popă și că te-ai inecat cu fecioru-mău*?).— Et. Lat. *neco*, -äre «umbringen».

inecăcio's, *innec-* adj. erstickend, beklemmend QU. *Toată ziua o supărare inecăcioasă îi strîngea pieptul* NĂD. NUV. I 125. *Mă-e glasu necăcios și secăfiv* JIP. OPINC. 19.

inecăciu'ne sf. Keuchen n JIP. OPINC. 154 (*În liniștea nopții auzi . . cite vro inecăciune de bou iute și fișneț la jug*).

inecătura sf., pl. -ri, 1. Ueberschwemmung f COD. CAR. p. II cap. III (*De nu va face nici o inecătură acea moară*). — 2. Schiffbruch m ANT. DID. 56 ([*Pavel*] *pururea nevătămat s'a aflat intru acea inecătură*).

(i)negri', *inne-* (a), prez. -gre'sc, I. v. trans. schwarz machen, schwärzen. *Se necăji și șterse versul tot — îl negri bine, ca să nu se mai poată citi* VLAH. DAN I 133.— II. *a să ~* schwarz werden, sich schwärzen. *Trupu-i ardea . . se'negrea* AL. PP. 119. — Bisw. intr.: *Pinzele să nu albească, Ci la soare să'negrească* AL. PP. 135.

inegura, *inne-* (a), prez. -re'z, v. trans. mit Nebel bedecken, in Nebel hüllen, umnebeln. *Aburii înălîndu-se de pe apa, începeau a inegura orizontul amurgit* ODOB. Ps. 113.

inel *sn.*, *pl.* -le, Ring *m.*, namentlich Finger-ring. *Șau scos inelul de aur din degetul lui* MSCR. ca. 1760 GCR. II 68. POP. (*par'că-î*) *tras prin(tr'un)* ~ schlank. *Cind [artistul] se gindește că va adăoga poate un inel mai mult . . la acest lanț de aur al artelor* STANC. FRUM. 60. MUNT. ~e Ringe (Turn-apparat), wofür MOLD. *verigi*. *De-a ~ul, de-a ~ușul, de-a ~uș-învîrtecuș* Ringlein, *dreh' dich* (Kinderspiel). Einem der Spieler wird mit dem Spruche «*ineluș-învîrtecuș, (ghicî) pe al cui deget am pus*» heimlich ein Ring zugesteckt, u. ein Anderer muss raten, wer ihn hat. Das Zustecken des Ringes kann auch bloss markiert werden. — Gr. MAC. *no'l*, MEGL. *nine'l*, ISTR. *are'l*. — Dem. *ineluș* (DATC. HORT. 27 : -*la's*), *pl.* -șe. — Et. Lat. *anellus*.

inela'r, POP. -*rîu sm.* 1. Gold-, Ringfinger *m.* [*Copilul*] *aduce* [krümmt] *degetul numit inelarul* ISPIR. JUC. 36. — 2. (zool.) Ringelspinner *m.* (*Gastropacha neustria*) Qu.

inela's siehe *ine'l*.

inela't adj. (zool.) mit Ringen versehen, geringelt, Ringel-.

ineluș siehe *ine'l*.

înemă etc. siehe *înimă*.

(*î*)*nemuri*, *inne-* (a să), *prez. mă -re'sc*, *v. refl.* Tr. verwandt werden, sich verschwägern. *Huî să ne 'ncuscrim, să ne nemurim* PP. MAR. NAȘT. 364. *Femeile . . cele mai de aproape înemurite cu nepoata* 268. *Legăturile înemuirii* [sic] die Bande der Verwandtschaft BODN. CL. I 78 u. IV 94. — Et. *nea'm*, *pl.* -*murî*.

inneoa' (*a*) *v. trans.* mit Schnee bedecken Ps. ŞCH. Ps. 67, 15 (*inneao-se* [ksl. *osnektatsen*] in *Selmon*). — Et. *nea'*.

inerba' (*a*) etc. siehe *înerba'* (*a*) etc.

înfăina' (*a*), *prez. -ne'z*, *v. trans.* mit Mehl bestreuen, bemehlen, bepudern. *După ce le veî înfăina* [năml. *făliile de tigvă*], *le prăjaste* CARTE DE BUCATE 1749 GCR. II 44. *Auriculele . . cele englezești pare c'ar fi înfăinate peste tot* DATC. HORT. 143.

infanterie sf. (mil.) *Infanterie' f.* — Et. Russ. *infanterija*.

înfăşa' (*a*), *prez. -fă'ș, -fe'șl, -fă'șă, -fe'șe*, *v. trans.*: *un copil* ein Kind (ein)wickeln (vgl. *fa'șa*). *Afla-veî pruncuî înfășat, culcat în esle* BIBLIA 1688 Luc. 2, 12. — Lv. auch im weit. Sinne = *a înfășura*: *Culegîndu-î bucațile sîntelor moștîi, le înfășară și le astrucară* DOS. VS. Sept. 29. — Gr. BAN. -*fășîa'*, *prez. -fă'șîlû*. — Part. *fășat* TEOD. PP. 26, PP. D.; dem. (*în*)*fășate'l* TEOD. I. c. u. COL. 67. — Et. Lat. *fascio*, -*ăre*.

înfășetură sf., *pl. -rî*, Binde *f* ANT. DID. 88 (ca și *Lazăr legat de mîni și de picioare cu înfășături*).

înfășura' (*a*), *prez. -fă'șur*, MOD. auch -*fășo'r* (3 -*șoa'ră*, 7 -*șoa're*), *v. trans.* (pe c. auf etw.) wickeln, winden, *cu c.* mit etw. umwickeln, -wi'nden, *în c.* in etw. (ein)wickeln. *Mosorașele . . pe care sint înfășurate* [ceaprazurile] MON. OF. 1875, 2284. *Tudor, prășcariul, își înfășurase praștia împrejurul brîului* CL. IV 175. *Trupurile cele moarte care sint . . înfășurate cu giulgiuri* MARG.² 126 a. *Apoi își înfășură calul în harapnic* [schlug er die lange Peitsche um sein Pferd] și *porni* SADOV. POV. 232. *Dan o înfășură într'o privire caldă* D. umschlang sie mit einem heißen Blick VLAH. DAN I 84. — Et. Lat. **infuscio*, -*ăre*, von *fascia*, *fasciōla* «Band».

înfăța' (*a*), *prez. -fă't, -fe'tl, -fa'tă, -fe'te*, *v. trans.*: *perini* etc. Kissen etc. beziehen. *Oghialuri și perne curat înfățate în fețe cu horbotă pe la margini* I. NGR. CL. III 44. — Et. *fa'tă* 5.

înfățîșa' (*a*), *prez. -șe'z*, I. *v. trans.* vor das Gesicht, vor die Augen führen: 1. LV. offenbaren, kundgeben. *Păcate ascunse și neînfățîșate* MARG.² 230 b. *Vădește pre lupii căi ascunși! Fățîșază și rușinează pre . . tilharii turmei . . lui Hs.!* 186 a. — 2. (vor)zeigen, weisen, (dar)bieten. *Înfățîșetorul acestei scrisori* Vorzeiger dieses Briefes. *Pină cînd, dragă, așa Ochii num'a 'nfățîșa* [wie lange sollen wir uns . . nur sehen]? TEOD. PP. 307 (zur Geliebten, mit der eine Unterredung nicht möglich ist). *Curtea marelui ban al Otteniei înfățîșa* [bot dar] *priveleştea cea mai împeștrîtată* DEM. NUV. 88. *Buna mamă . . ră-mase încîntată vîzînd că se înfățîșază o asfel de partidă* [pentru *fîcă-sa*] C. NGR. 65. — 3. vorstellen. *Ce înfățîșază acest tablou?* was stellt dieses Bild vor?—II. *a să* ~ erscheinen, zB. *la judecată, înaintea tribunalului* vor Gericht. — || *înfățîșare sf.* Aussehen n. *Pletele cărunte încununîndu-î capul, amînteaî înfățîșarea zimbrului* SAD. POV. 3. — Gr. LV. auch *fă't*; MOLD. BAN. *înfățîșo'a'* (vgl. MOLD. *a îmbrățîșo'a'* = *a îmbrățîșa'*). — Et. *fățî'ș*.

înfemei'a't adj. weibereich DOS. Ps. TN V. 113 Z. 1 flg. (*Din Eghipet Izrail cînd mearsă* [= *merse*], *Iacov cu 'nfemei'ată casă*).

înfera' (*a*) etc. siehe *înfîrera'* (*a*) etc.

înférica' (*a*) *v. intr.* Glück verleihen Ps. ŞCH. Ps. 124, 4 (*Infericează* [ksl. *ublaži*], *Doamne, dulcilor și derepților cu înema*). Vgl. *ferica'* (*a*).

înfîa' (*a*), *prez. -fie'z*, *v. trans.* LM. = *a face copil de suflet*: adoptieren. *Îmî propun să iaî cu mine în Europa . . pe Arabul acest mic*.

«Vrei poate să-l înfiezî?» AL. CL. VIII 43. — Gr. a -*fii'*, prez. -*fi'e'sc* COD. CAL. § 95 flg. — Et. *fi'ü*.

infia'lă sf., pl. -*fi'e'li*, Adoption f COD. CAL. § 237 flg., zB. 251 (*După desfacerea înfielei iarăși se întoarce înfiitul său înfiita sub puterea tatălui născător*).

inf'ibge (a) siehe *inf'ige* (a).

infiera' (a), prez. -*re'z*, I. v. trans.: *cuiva c., pc.* Jdm. etw. (mit glühendem Eisen) einbrennen, ihn brandmarken (LM. auch fig.). *De acestea stikuri i-au inberat preste obrazul sfinției sale* Dos. VS. Oct. 11. *Boi... In coarne 'nferai* AL. PP. 102. *Purtarea lui merită a să ~ sein* Benehmen verdient gebrandmarkt zu werden. — II. v. intr. MOLD. TR. vom Schnurrbart: sprossen. *Pină începe a infiera musteața, [omul] tot copil să chîmă* Div. 40 b. *Ești prea tinăr, că de-abia acum îți inherează musteața* GHIB. BV. 20. — Gr. Siehe *fi'e'r*. — Et. In Bedtg. II urspr. wohl a *infira'*, von *fir* I 2.

infiera'tec adj. wild Dos. VS. Oct. 1 (*infieratecul împărat Leont Iconoborețul*). — Et. Nachbildung von lat. *ferox* mit Hilfe von *fi'ară*.

infierbăza't siehe *flerbăza'* (a să).

infierbinta' (a), prez. -*bi'nt*, -*bi'nți* etc., v. trans. glühend, heiss machen, erhitzen; a să ~ glühend, heiss werden, sich erhitzen, in Hitze geraten. *Le-au pirjolit părul cu un her inherbintat* EVSTR. LOG. GCR. I 234. [*Nori*] *fiind infierbintați de.. priपाला soavelui* Mscr. ca. 1750 GCR. II 64. *Infierbintatu-s'au [ἐδερμαίνθη] inima mea inlăuntru mieî* Ps. RÎMN. Ps. 38, 4. *La război, omul se 'nferbintă, are sete, trebe apă la dînsul* AL. CL. III 59. — Gr. *flerb-* Dos. VS. Sept. 1; siehe auch *flerbinte*. — Prez. BAN. 2 -*bi'nți*, 7 -*bi'nte* (so auch Dos. VS. Oct. 20, wogg. -*bi'nte* BIBLIA 1688 Ez. 24, 11).

infierbîntea'lă siehe *flerbîntea'lă*.

inf'ige (a) I. v. trans. 1. (ein)stechen, -stecken, -schlagen, -treiben: *un cuțit în pămînt* CL. IX 8, *un ac în lumînare* Dos. VS. Sept. 2, *pintenii în coastele armăsarului* C. NGR. 39. *Luzerna... își infinge rădăcinile foarte adînc în pămînt* ION. CAL. 41. — 2. pc. in c. Jdm. auf etw. spießen. *Unii zicea... să-l cufunde 'n apă, Alții să-l înfigă 'n țeapă* AL. PP. 136. *Mulți... sar și pier în apă... Alții 'n spada noastră, năvălînd, să 'nfig* BOLINT. I 201. — II. a să ~ 1. (ein)dringen, stecken bleiben. *Aurul... e săgeată lucie și se înfige lesne la inimă de om* MOXA HC. I 369. *Glonțul... se infipse într'o cărămidă din pîrete* C. NGR. 20. *Trecînd printr'un loc cam gloduros, i-s'a infipt carul în imala accia* SBIERA POV 199. — 2. in, la c. sich in etw.

einmischen, -mengen, daran teilnehmen. *Numai decit trebuia să se înfigă și mama în vorba ceia SBIERA POV. 252. O horă strămoșască, singurul joc la care se 'nfig și cei carî nu știu juca* VLAH. DAN II 24. *Pină unde trebe să se înfigă puterea autorității* GHICA 207. *Cum să nu te 'nhigî la negoț și la meserii trebuitoare la țară?* JIP. OPINC. 29. — || *inf'ipt* adj. (wie) festgenagelt, -gewurzelt, unbeweglich. *Cocostircii, infipti într'un picior* AL. POEZII III 39. *Putut-am sa te întovărășesc? N'a trebuit să rămîn infipt pe loc?* I. NGR. CL. VII 1. *Et sta infipt pe șa* AL. CL. VII 380. *Te ții infipt înaintea unui tablou* I. NGR. VII 10. *Nu-mi place mie infipta asta de cucoana Tarsița* [diese steife Frau T.] AL. CL. VII 380. — Gr. Häufig -*fi'inge* (so schon PRAV. GOV. 50 a), MOLD. MOD. bisw. -*fi'ibge*, ferner *fi'ige* TEOD. PP. 311 u. 640; MOLD. POP. *inhi'*- (gespr. -*hyi'*-). — Imper. -*fi'ige*; perf. -*fipse'tu*, LV. -*fi'ps*; part. -*fi'ipt*; ger. -*fig'înd*; adj. verb. -*figăto'r*. — Et. Lat. (in)figo, -ere; -*fi'ng* nach *frango, fractum, stringo, strictum* etc.; in -*fi'ibg* ist der Labial aus perf. part. entlehnt.

infii' (a) siehe *infia'* (a).

infînța' (a), prez. -*țez*, LL. I. v. trans. 1. inv. c. etw. entstehen lassen, ihm das Dasein geben. *Este un bă... de la care noi am luat... infînțarea* [die Entstehung] Mscr. 1794 GCR. II 154. — 2. LM. o școală etc. eine Schule etc. errichten, gründen. — II. a să ~ sich einstellen ROS. TROT. 86, der Schuldner zum Gläubiger (*Eri au fost serbătorile și astăzi, țop, te-ai infînțat*).

inf'inge (a) siehe *inf'ige* (a).

infiora' (a), prez. 1 -*fi'o'r*, 3 -*fi'o'ară*, 7 -*fi'o'are*, v. trans. schau(d)ern machen; a să ~ (er)schau(d)ern. *El întreprinse a face istoricul zilei de 28 Martie [1848] sub colorii vii și infiorătoare* [in... Schauer erregenden, schauerlichen Farben] AL. CL. III 58. *Unguri... se deteră la nelegiuiri de care mîntea omenească se infioară* ISPIR. CL. XII 174. *Frunzișul se infioară* [erschauert] citc-odată SAD. POV. 90. — Gr. MOLD. POP. *inhi'*- (gespr. -*hyi'*-). — Prez. bisw. -*re'z* QU.

inf'ipse etc. siehe *inf'ige* (a).

infira't adj. goldbenäht, -gestickt, betrest C. NGR. 20 (*pieptarul lui* [năml. al arnăutului] *infirat*); 95 (*un capot roș infirat*); AL. POEZII III 92 (*altifa cămeșii infirată*). — Et. *fir* II.

infiripa' (a), prez. -*pe'z*, FAM. POP. I. v. trans. (wieder) in (guten) Stand setzen, (wieder) herstellen. *Șapoî încetul cu încetul mi-am infiripat iar gospodăria* VLAH. GAZ. SĂT. 347 (ein Ausgewandeter spricht). *Le-a poroncit căpitanul... să infiripe carul* [stri-

cat] SBIERA POV. 11. — II. a să~ (wieder) in gute Verfassung, guten Stand kommen, zu Kräften kommen, sich erholen. *Nimic nu se prinde* [beŋivilor]: *ca putregăiul se dărimă tot ce se infiripează o clipă din ostenele lor* [was .. entsteht] GAZ. SĂT. XIV 474. *Patru tineri ale cărora mustețe de-abia începeau a se infiripa* [sich zu entwickeln begannen] L. NGR. CL. I 149. [Copilasul] *acesta e mai infiripat* [entwickelter, kräftiger] NĂD. NUV. II 78. *Ilincuța boli ce boli, nu se mai putu infiripa de pe lehuzie și muri* das. I 23. *Crivățul .. mi-o amorțit gleznel...* S'o pornim acasă, ca să ne mai înciripăm o lecută la gura cuptorului BOGD. BURS. 95. — Gr. POP. *inhi-, inci-* (gespr. -hyi-, -șyi-). — *Frez. -firip* SBIERA l. c. — Et. Wahrsch. zu *fi're*, also eig. «ins Dasein rufen». Das Suffix ist dunkel.

infirtăți' (a să), *prez. mă -țe'sc, v. refl. LV. u. POP. OLT. TR. BUC. cu cn.* mit Jdm. Wahlbruderschaft schliessen. *Se războli pre cale de zăcea într'un sat la niște oameni și se infirtăți cu nunșii* MOXA HC. I 368. *Cela ce să va infirtăți cu vre ofămee* Ș. TAINE 262.

infla' (a) siehe *umfla'* (a).

inflăcăra' (a), *prez. -re'z, v. trans. MOD. in* Flammen setzen, entflammen (*trans.*); a să~ in Flammen geraten, entflammen (*intr.*). *Il rugă să facă un cuvînt eloquent țaranilor pentru ca să-i inflăcăre și să-i pregătească de luptă* AL. CL. III 57. *Bălaur .. din gură foc vârsînd, Curgînd ca un rîu .. Inflăcărât și nestîns* PP. GCR. II 322. — Gr. *Prez. bisw. -flăcăr.*

inflăcio's etc. siehe *umflăcio's* etc.

inflora't *adj.* verziert ZAME. LN. 68 (răsfoind mai departe filele cu chenar înflorat); JIP. OPINC. 80 (*Pălăria e .. înflorată și cu spice une-orî*). — Et. *floare*.

inflori' (a), *prez. -re'sc, I. v. trans. 1.* mit Verzierungen versehen: *verziere*n, (aus)schmücken. *Unii îi înfloresc* [năml. *colaciî*] *încă și cu felurite flori, făcute asemenea din aluat* MAR. NAȘT. 293. *Cel mai mic act al cuiva .. fie-care, spunîndu-l vecinului său, căuta să-l înflorescă și să-î adaoge amănunte* XEN. BRAZI 13. — 2. blühen machen JIP. OPINC. 98 (*ăi dă 'nfloresc limba, negoțu și plugăria*). — II. *intr. 1.* in Blüte kommen, auf-, erblühen, aufgehen. *Direptul ca finicul va înflori* BIBLIA 1688 Ps. 91, 12. *Văzînd cum* [pomul] *înmugurește, Că chiar văzînd înfloresc* BARAC GCR. II 174. *Viața omului E ca floarea cimpului: Dimineața înfloresc, Peste zi se vestește* IARN.-BIRS. 148 (nach Ps. 90, 6). *Pe geamurile Hagiului înflorise ghița cu frunze mari și groase* DE-

LAVR. PAR. 182. *Cînd văzură trupul mic și girbovit al tirărilor, un zimbet de dispreț le înflori pe față* ODOB. DCH. 1886, 7. — Auch von gerösteten u. aufgesprungenen Maiskörnern (siehe *floare* 2 a): *Grăunțele pocnesc și sar înflorite albe* VLAH. IC. 83. — LL. auch = a fi in floare: blühen. *Și'n teleagă sora lor Înflorind ca un bujor* AL. PP. 154. *In acea țară înfloreau mai multe republici vestite* BALC. 300. *Colonia romană .. ajunsă într'o stare foarte înfloritoare* 6. — 2. sich mit Schimmel überziehen, bedecken. *O bucată de mămăligă înflorită de mucegaiu* NĂD. NUV. I 46. — Gr. LV. TR. (bes. sec. 16.) *-fluri'*. — *Prez. 3 PP. bisw. -floare, zB. MAR. NUNTA 753.* — Et. Lat. *floresco, -ere*.

inflorila't *adj.* geblümt, verziert MAR. SAT. 280 (*un țol negru vârgat, Cu spărturi înflorilat*). — Et. Dunkle Bildung, viell. von *florîcă, pl. -re'le, dem. von floare*.

infloritură *sf., pl. -ri, 1.* Blühen n, Blüte f CALEND. 1733 GCR. II 26 (*primăvara friguroasă, înfloritura și iarba țirzie*). — 2. Verzierung f. *Cămăși .. cu înflorituri grele, cusute la guler și la piept* VLAH. GV. 182. — Et. a *înflori'*.

infutura't *adj.* mit Flitter verziert, beflittert. *In unda mîndrei cămășuți Înfluturată 'ntreagă* RĂDUL. RUST. I 218.

infoca' (a), *prez. -fo'c B., v. trans. in* Brand setzen, glühend machen PP. GCR. II 143 (*Limbile nebotezate Ardū in tartar, infocate*); Dos. VS. öfters, zB. Sept. 1 (*De-acia infocară un coifū de fier și-i puseră in cap*). Daher: — *infocare* *sf.* Brand m, Glut f Dos. VS. öfters, zB. Sept. 1 (*ău ars Țari-gradul cu foarte mare infocare*). — Jetzt nur noch LL. *fig. : Glut f, Feuer n. Tinerii o priveau cu amor și infocare* C. NGR. 57. — *infocat* *adj. fig.* glühend, feurig. *Un sărutat Lung și infocat* AL. PP. 15. *Căprioara .. fuge .., Iară Dragoș infocat O gonește ne'ncetat* 164.

infoia' (a), *prez. 1 -fo'î, 3 -foa'e, v. trans.* aufblähen, -blasen, -bauschen. *De-o mai merge burta părintelui tot înfoindu-se .., apoi n'o să mai poată eși cu cădelnița prin derele* [= dverele] *micî* URECHE LEG. 51. *Împărăteasa, cum era ia infoetă numai cu fuste și cu rochiă de mătăsuri și de catifele* BOGD. POV. 12. *Se 'nfoae ca varza* PANN CL. V 366 (von einem Hochmütigen). *Atunci să infoae apa* [schwillt das Wasser an] *de trecu peste țarmuri* RETEG. V 56. *Gerurile .. îl vor preface* [năml. *pămîntul*] *in țarină și-l vor infoe* [auflockern] ION. CAL. 6. Siehe auch *indesa'* (a) I. — Et. *foa'le*.

infoma't *adj.* vom Hunger gequält, verhungert, ausgehungert DELAVR. PAR. 98

(obosit, infomat, tremurind, fără bani). — Et. Neubildung nach frz. *affamé* mit Hilfe von *foa'mete*.

infometat' adj. = *infomat* POEN.; RÄDUL. RUST. I 195 (*ciori infometate ce hrana 'n fipete își cer*). — Et. Neubildung mit Hilfe von *foa'mete*.

infrăți' (a), prez. -*țese*, I. v. trans. zum Wahlbruder (siehe *cru'ce* 7) machen, a să ~ Wahlbruderschaft schliessen; im weit. Sinne verbrüdern, (brüderlich, innig) vereinigen, verbünden. *Jur să mi-te infrățesc* AL. PP. 142 (zu dem Hilfe bringenden Raben). *Romîniî . . infrățiră armele lor cu ale Rușilor* CL. XVII 1. *Prin griî . . [secerătorii] suflarea-și infrățesc* RÄDUL. RUST. I 73. *După povești și glume veni rindul cintecelor care se infrățeau așa de bine cu priveștița naturii* [die so gut . . harmonierten] CL. XIX 222. — II. v. intr. von Halmfrüchten: Wurzelschösslinge treiben, ausschossen. *Această prețioasă plantă infrățeste mult și astfel se îndesește chiar din al doilea an* GAZ. SĂT. XIV 434. — Dafür a să ~ CL. XIX 469.

infrica' (a), prez. -*fric*, v. trans. u. a să ~ LV. (sec. 16.) u. TR. POP. = a (să) *infricoșa*: *Moașa îl infrică [pe nănaș] că-î duce . . finul acasă* MAR. NAST. 239. *Infricară-se cu frică io nu era frică* PS. ȘCH. 14, 5. *Nu infricară-se de D-zeu* COR. PS. 54, 20. So auch BELD. ETER. 52 (*A dușmanului multime nimica nu-î infrica*). — **Infricat'** adj. LV. (sec. 16.) = *infricoșat* 1: *Te veri teme de infricatulă județu* COD. STU. HC. II 451.

infrico's adj. der sich fürchtet PS. ȘCH. u. COR. PS. 24, 14 (*Ținutul Domnului infricoșilor dînsu*). Vgl. *frico's*.

infricoșă' (a), prez. -*șez*, v. trans. pc. Jdm. Furcht, Angst einjagen, einflössen, machen, ihn in Furcht, Angst setzen; a să ~ in Furcht, Angst geraten, Furcht, Angst bekommen. *Infricoșindu-l noi că-l veî bate, aî fugit [fe-ciorul]* MSCR. 1747 GCR. II 41. *Nu vă infricoșareți de ceia ce ucig trupul, iară susletul nu-l pot ucide* DOS. VS. Sept. 29. — **infricoșat'** adj. 1. furchterregend: furchtbar, schrecklich. *La infricoșata zi a județului* Ș. TAINE GCR. I 117. *O fiară'nfricoșată, . . un zimbru fioros* AL. PP. 165. *Cu căutătura cînd vicleană cînd infricoșată* mit bald listigem, bald grimmigem Blick RÄDUL. RUST. II 206. — 2. MUNT. TR. FAM. POP. präch tig. *Impăratul . . chemă . . pre toți boerii și slujitorii curții la o masă infricoșată ce pregătise acolo* FUND. 50. *Doaozeci de cirmaci puternici și îmbrăcați infricoșat* BAR. HAL VII 119. *Au încălecat un cal infricoșat* 121. — Et. *frico's*.

infricoșetură sf., pl. -ri, Furcht einjagende Rede CANT. IST. IEROGL. 27 (*ingrozitură și infricoșetură să se zică . . aceluia carele la acel sobor a se obști s'ar tăgădui*).

infrimșa' (a) etc. siehe *infrumuseța'* (a).

infrina' (a), prez. -*nez*, v. trans. (a u f) -zäumen; fig. zügeln, im Zaume halten, in die Schranken weisen, bezähmen, zB *pasiunile* die Leidenschaften. *Roîbul . . venea vesel ne'nșăuat, Ne'nșăuat și ne'nfrinat* AL. PP. 91. *Poftele lumii . . să le infrinezi și să le hățuești* CANT. GCR. I 326. *Și zise mării: domolește-te, infrinează-te* BIBLIA 1688 Marc. 4, 39. — Gr. -*frîna'* AL. PP. 79. — Prez. -*frî'n* B., LOGA GCR. II 235 (in gebundener Rede). — Et. Lat. *frēno*, -*āre*; -*frîuă'* nach *frîu*.

infrînge (a) v. trans. 1. bisw. = a *fringe* QU.: *Și va infrînge [ἀποκρίσει] capul [porumbașu] lui* BIBLIA 1688 Lev. 1, 15. *La Sintlon . . se infrînge iarna* [wird die Kraft des Winters gebrochen], *daca a adus-o Sinicoara cu cal alb* MANGIUCA CAL. 1883. *Unde se infrînge Drumul jumătate* wo der Weg sich teilt PP. MAR. INMORM. 441. — 2. *pe vrăjmaș* dem Feinde eine Niederlage beibringen, ihn schlagen. *Imbărbătindu-se Ungurii . . aî infrînt pe Muntenii NEC. COSTIN LET.² I 136.* — || *infrîngere* sf. 1. (a *vrăjmașului*) Niederlage f (des Feindes). — 2. (a *inimii*) Zerknirschung f (des Herzens). — *infrînt* adj. vom Herzen: *zerknirsch t*. *Inima infrîntă* [συντετριμμένη] *și smerită, D-zeu nu o va urgisi* PS. RÎMN. PS. 50, 18. *De face ispovedanie și pocăință cu osirdie mare și cu inimă infrîntă* Ș. TAINE 57. [*Domnul*] *aî trimisu-mă a tămădui ceî infrînti cu inema* [die zerknirschten Herzens sind] DOS. VS. Sept. 1 (nach Jes. 61, 1). — Gr. Part. LV. auch -*frîmt*. Konjugiert wie a *frînge*.

infrîuă' (a) siehe *infrîna'* (a).

infrumoșă' (a să), prez. -*șez*, v. refl. schön werden B.; COȘB. 46 (*De va trece peste puncte O femeie credincioasă, Se va'nfrumoșă femeia*). Vgl. folg. Art.

infrumuseța' (a), prez. -*țez*, v. trans. verschönern, zieren, schmücken. *Popa ce nu-și vă mătura sfinta biserecă . . și nu o va infrîmșea* PRAV. GOV. GCR. I 91. [*La nuntă*], *mulți den vecini aî venit de le-aî infrumusețat* [zierten, naml. mit ihrer Gegenwart] *masa* NEC. COSTIN LET.² I 472. *Fericitul Athanasie . . imfrînșea* [zierte, naml. als Bischof] *biserica atunci și scaunul Alexandriei* DOS. VS. Noe. 30. *Cine este cel voinic infrumusețat* [herrlich] *ca soarele . . ?* MARG.² 10 h. — Gr. LV. auch -*frums-*, -*frims-*, ferner -*frumușița'* MSCR. 1700 GCR. I 340, -*frîmșea*,

INDR. 42, *-frîmşa'*, prez. *-şe'z*, Dos. VARL. häufig. — Et. *înfrumuse'şa'* von *frumuse'şte*; *înfrîmşa'* aus **înfrumuşa'* von *frumo's*.

înfrunta' (a), prez. *-frun't*, v. trans. 1. INV. u. POP. s c h e l t e n, s c h m ä h e n. *Maî bine este să nu dai săracului decît să-l ocărăşti şi să-l înfruntezî* MARG.² 76 a. *Ruşineze-se şi sî înfruntezete* [ἐντραπέσησεν] *ceî ce cearcă sufletul mîeî* BIBLIA 1688 Ps. 69, 2. *Înfruntîndu-î [sfîntul] nebunia şi păgînia, să mînié [ighemonul] şi-î tăé capul* Dos. VS. Sept. 12. *Înfrun'tă şi ceartă pre aceîz carîi nu mi-luesc pre surumanî* SICR. DE AUR CCR. 124. *In a mea onoare aî fruntat [sic] păgîniî Chîar onoarea fărîi* BOLINT.² 105. *Ja, înghi'tînd înfruntarea [den Schimpf einsteckend], nu zise nimic şi plecă* ISPIR. LEG.¹ I 74. — 2. LM. pc. Jdm. die Stirn, die Spitze bieten, t r o t z e n. [El] *dezbătu apoi planul vinătoareî cu gravitatea unuî general de armată ce curînd are să înfrunte inimicul* GANE CL. VIII 97. [Acele] *viteze oşti ce . . înfruntaseră trufia semilunîi* C. NGR. 27. *Înfruntînd cu bărbăţie privirea pironitî a oaspeteluî său* GANE CL. VIII 181. — Gr. Prez. LV. auch *-te'z*. — Et. Lat. **înfronto*, *-äre*, von *frons* «Stirn». Die übrigen roman. Spr. haben dafür **affronto*, *-äre*. Bedtg. 2 nach frz. *affronter*.

înfrunzi' (a), prez. *-zö'sc*, v. intr. Blätter bekommen, sich belauben. *D-zeî cînd l-auî blagoslovit [năml. toîagul lui Aron], Indată a odrăslit ş'a înfrunzit* PP. GCR. II 316. — Gr. fr- PTB., PP. Sev. NUNTA 177. — Prez. *-frun'd* BAN. PUŞC.

înfrupta' (a), prez. *-frupt*, MOLD. TR. I. v. trans.: pc. Jdm. in den Fasten verbotene, Faschingsspeise, im weit. Sinne Jdm. leckere Speise zu essen geben, ihm Gutes zukommen lassen. *Trebue . . să verşi hanî cu pumnul ca să înfrupţi pe toîi [slujbaşîi, dacă vreî să cîştîgi procesul; um alle zu regalieren]* AL. CL. VII 380. *Cucoana cea din sat . . M'a 'nfruptat din întîmplare [hat mir . . ihre Gunst geschenkt]* SPER. AN. 1894 I 296. — II. a să ~ (cu carne, lapte etc.) = a să îndulci: in den Fasten verbotene, Faschingsspeisen, im weit. Sinne leckere Speise essen, sich regalieren, Gutes geniessen. *Nemîncînd nice dinăoară brînză nice Paşte . . , numă căce gusta de să înfrupta* Dos. VS. Apr. 18. *Ja seama să nu te înfrupţi, că sintem în post* CL. XV 302. *Mă duc s'o mulg [năml. oi'a], ca să nu mergeşi chîar neînfruptaţi [ohne etwas genossen zu haben] de la stînă* RETEG. III 56. *Nu odată se înfruptaseră [ele] din masa Măriucăi* NAD. NUV. I 46. *Nu mă-î lăsa să mă 'nfrupt c'o sărutare?* AL. OP. I 696. *De unde [= de cînd] aî venit cînele*

ista, lupîi nu se mai puteau înfrupta cu nimic Sev. Pov. 15. — Gr. fr- PP. Sev. NUNTA 141, *-ti' FRÎNCU MOÎI* 101.

înfruta' (a să) v. refl. sich fruchtlos bemühen VĂCĂR. IIO. TEZ. II 271 (*Solîi Englezilor şi a Olandezilor văzînd că s'au înfrutat într'atîtea rîndurî*). — Et. Anscheinend zu it. *infruttoso* «fruchtlos».

înfulă sf. M e s s g e w a n d n des kathol. Bischofs NEC. COSTIN LET.² I 402 (*arhiepiscopul . . puîndu-şi infula, haîna, ceteşte*). — Et. Mittelb. lat. *infûla*.

înfuleca' (a), prez. *-fulec*, v. trans. MOLD. FAM. h a s t i g, g i e r i g s c h l i n g e n. *Ţiganul . . Incepu să 'mbuce [frunzele de vie] . . Că-ăşa poftă . . Că-ţi era şi 'n grijă că s'ar îneca, Că-ăşa lăcomie cum le 'nfuleca* SPER. AN. 1892 I 208. *Popîi se grăheau aşa de tare că ţi-se părea că înfulecă cuvîntele* GHIB. BV. 78. — Gr. Auch *-lica'*, ferner *-li'*, prez. *-le'sc*, PUŞC. — Et. Wahrsch. lat. *follicō*, *-äre* «pusten (wie ein Blasebalg)», mit an *foa'le* «Bauch» sich anschliessender Bedtg.

înfumura' (a), prez. *-re'z*, v. trans. eingebildet, dünkelfhaft machen, mit Dünkelfüllen; a să ~ eingebildet, dünkelfhaft werden. [Lingăîi] *a se şinea zină o înfumurase [pe cucoana gheboasă; hatten sie bewogen, sich einzubilden, dass sie eine Fee sei]* PANN PV.¹ I 8. *Mihăi Vodă Suful cel înfumurat [der eingebildete . . S.] fugi peste Prut* AL. CL. II 8. — Et. *fu'muri*, siehe *fu'm* 4.

înfunda' (a), prez. *-fund*, I. v. trans. 1. o bute etc. einem Fasse etc. den Boden einsetzen. [Moşneagul] *aî făcut îndată polobocul, l-auî înfundat de un capăt* SBIERA Pov. 78. — BUCUR. (Wirtshausausdruck) (*sticla de vin*) ~tă verkorkte Weinflasche (die erst in Gegenwart des Gastes geöffnet wird). — 2. fig.: c. den Boden, Grund von etw. bilden GAZ. SĂT. XIV 431 (*Ciţi din ruinaţiî carî înfundă temniţile [die tief in den Kerkern stecken] . . n'ar fi devenit cetăţeni utili*); DICŢ. AC.: a *înfunda pădurile* sich tief in die Wälder flüchten. — 3. in c. tief in etw. hineinbringen, einsinken machen, versenken. *Aceste ideî . . ţe-au îngălbenit obrăjîi, ţe-au sorbit fălcile, ţe-au înfundat ochîi* BOGD. VECHÎ 140. *Pe el [năml. pe tîlhar] puseră mîna şi la ocnă-l înfundară [und steckten ihn ins Salzbergwerk]* AL. PP. 230. *De ce-o mai cheltuit atuncî atîtea marî de banî cu dînsul pe la Pariz . . pentru că să-l înfunde . . în munţi [um ihn . . zu vergraben]?* XEN. BRAZI 13 (von Einem, der seinen Sohn aufs Landgut schickt). *L-am înfundat pe Guliţă într'un pansion [ich habe G. in ein Pensionat gesteckt] şi am rămas liberă de capul meî* AL.

CL. II 144 (die Mutter spricht). — 4. FAM. *pc.* machen, dass Einer sein Tun nicht fortsetzen kann: Jdn. in die Enge treiben, seinem Treiben ein Ende machen, ihm das Handwerk legen, ihn auf den Mund schlagen, unschädlich machen. [Turcii] *Monastirea 'ncunjurară și pe Grecii îi infundară* MSCR. 1824 CL. II 9. — II. a să ~ 1. tiefe einsinken, versinken. *Un jeț pipernicit . . . avind . . . arcurile slăbite și infundate* [mit . . . eingedrückten Sprungfedern] TEL. SCH. 11. *Cizmele lor infundându-se mereu în noroiu* ROS. TROT. 56. *Minăstirea este infundată* [liegt tief vergraben] în muntii XEN. BRAZI 74. *Își ducea traiful . . . în odăile umede ale unor mahalale infundate* [abgelegener Stadtteile] BOGD. VECHI 178. *Era sorbit și galben, ochii slăbiți, pleoapele infundate* [mit eingesunkenen Lidern] 208. — 2. blind, in eine Sackgasse auslaufen, keinen Ausgang haben; von sich Bewegendem: an eine Stelle kommen, wo es nicht weiter geht. *Schelele se 'nfundă în podul grajdului* CARAG. CL. XIII 289. *Hotarul Spărieților . . . să infundează* [bricht ab, verliert sich] în piscul lui *Epure* Doc. 1756 MELH. CH. 241. *Uliță ~tă Sackgasse. Vintul . . . se infunda* [verfing sich] *fiuind pe supt acoperișurile negre* SADOV. POV. 165. *O să fie vai de ei când gerul se va infunda în foalele lor* CL. XVII 71. *Aveam [la școală] o Istorie romană în care mă infundam totdeauna la bătaia dela lacul Trazimen* [in der ich mich . . . verfing, stecken blieb] ZAMF. NUV. 40. *Dar acuma se 'nfundă vulpea în sac* doch nun hatte die Sache ein Ende IARNIK CL. XV 145. — FAM. *i-să infundă, i-s'a ~t* die Herrlichkeit, die Kunst nimmt, hat ein Ende für ihn, er hat es am längsten getrieben. *A 'nceput să i-se 'nfunde Cu viața de tembel* VLAH. GV. 132. *Dar acum li-s'a'ă infundat și lor* [năml. Grecilor]; *a'ă secat fița caprei* AL. CL. I 215. — || *infundat* adj. 1. von Bänken etc.: einen bis auf den Fussboden reichenden Kasten bildend. *De-a lungul păretelui . . . sint așezate lăviși simple și infundate* FRÎNCU MOȚII 10. *Camera . . . era împodobită cu două paturi turcești infundate* FIL. CTCOC. 153. — 2. vom Lachen etc.: (halb) erstickt, unterdrückt, gedämpft. *Se auzi un chicotit de ris infundat* VLAH. IC. 28. *Fata plîngea și ia, biet, infundat, căci nu cuteza să dea graiul din gura ei* ISPIR. LEG.² 329. *Maria începu să plîngea pe 'nfundate* DELAVR. IVȘV. 168.

infundătu'ră sf., pl. -ri, 1. tief im Walde, Gebirge etc. liegende, verborgene Stelle, Schlupfwinkel m. *Vă trec eu . . . în infundăturile Ardealului, de nu ne mai*

dă nimeni de urmă XEN. BRAZI 210. *Schitul Găvanul, o minunată infundătură calugărească din munți* ODOB. CL. IX 21. — 2. Sackgasse *f.* Auch fig.: *Ne găsim într'o infundătură din care trebuie neapărat să eșim* LIT.

infurci' (a să), prez. mă -ce'sc, v. refl. MUNT. von Wegen etc.: sich gabeln, teilen. *Merse [ei], merse, pînă ce li-se infurci calea* ISPIR. LEG.² 226. — Gr. Auch *-ca', prez. -ce'z* QU.

infurcitu'ră sf., pl. -ri, MUNT. Stelle, wo ein Weg etc. sich teilt: Gabelung *f.* *Abzweigung. Când sosiră la infurcitură Biștei* [an die Stelle, wo die (in den Buzău mündende) Bisca sich abzweigt] ODOB. CL. IX 23.

ingă, Ingă siehe *Ingă*.

ingădui' (a), prez. -du'e'sc, MOD. -gă'du'ă, I. v. trans. 1. pc. a face c. zulassen, dulden, gestatten, dass Jd. etw. tut. *Are în stînga o durere care nu-l îngăduiește să se sue singurus* OLLAN. D. *Characterul mai modern a baladei Badiului nu ne îngăduie a o crede de pe timpul cumplitei desfaceri a Francilor sub zîdurile Nicopolii* AL. PP. 127. — Auch *cui'va: A'ă fost să nu-mi îngăduiești [a face rău]* du hättest nicht zulassen sollen, dass ich Böses tue COD. STU. HC. II 229. *Eșirea din cameră nu mi-se îngăduia încă* C. NGR. CL. XV 55 (ein Kranker spricht). — 2. *pc. cu plata etc.* mit Jdm. betreffs der Zahlung etc. Geduld haben. *Mai îngăduiește-mă pre mine și-ți voi plăti* Ev. 1894 Matth. 18, 29. — II. v. intr. 1. sich gedulden, warten. *Îngăduiți pînă va trece alaiul C. NGR. 28. De s'ar și întimpla să ploaie cu vre-o vijelie să-i lovească în obraz, ei îngăduesc* [halten sie doch aus] *ca niște îndrăciți* MARG.² 11 b (von den Zirkusbesuchern). — 2. nachlassen QU. *Ploile s'a'ă olicnit, Vinturile a'ă îngăduit, Apele s'a'ă mulcomit* PP. MAR. NUNTA 823. — 3. *a-și ~ cu cn.* sich mit Jdm. vertragen URECHE LET.² I 145 (*neputînd să-și îngăduiască cu vărul-său Petru Vodă, pentru domnie*). — III. *a să ~ v. recipr.* sich miteinander vertragen ISPIR. BSG. 44 (*ei se îngăduiau, și căsătoria le morse bine*); 88. — || *îngădui're sf.* Duldung *f.* Nachsicht (igkeit). *Vă mai dau cinci minute . . . mi-se pare că e destulă îngăduire din partea mea* XEN. BRAZI 220. — *îngăduito'r adj.* duldsam, nachsichtig. *In prețuirea . . . pieselor ce i-a'ă fost incredințate spre a le judeca, d. C. I. Stăncescu e mai mult îngăduitor* STÂNC. FRUM. 9. — Et. Magy. *engedni.*

îngăduia'lă sf., pl. -du'e'II, fast INV. = *îngăduință*: [Domnul] și la minia lui tot cu cinste grăia și cu îngăduială NECULCE LET.² II 249. *Dragostea cătră patrie, îngăduiala*

cătră semenî BĂLC. 28. Niște oameni înțelepți și cu îngăduială verständige und verträgliche Leute IARNIK CL. XV 96.

îngăduință sf., pl. -țe, Eigenschaft dessen, der zulässt, sich geduldet: Duldung f, Duldsamkeit, Nachsicht, Verträglichkeit. Ia aseulta cu îngăduință poveștile lor și juca cu dinșii preferansul C. NGR. CL. I 109. Părintele . . . îi adusese făgădueli mărețe de la împăratul și îngăduința căsătoriei lui [die Zustimmung zu seiner Heirat] BĂLC. 68. Văzind Leșii multa neîngăduință [Unverträglichkeit] și marea zavistie ce este între domniî Moldovei și între crăia lor URECHE LET.² I 194. Trebuie să aibă îngăduință [er müsse sich gedulden] . . . pînă soarele va scăpăta CANT. IST. IEROGL. 71.

îngăima' (a), prez. -me'z, MOLD. I. v. trans. 1. in Verlegenheit setzen, in Verwirrung bringen. [Constantinopoli], orașul unde Europa și Asia seamănă a se întrece în frumusețe și te îngăimează încît nu știi cui să-î dai preferința RAL. SUV. 54. — 2. cuvinte Worte zögernd, verlegen aussprechen, (her vor)stammeln. Nu —, începu el, îngăimînd vorbele, nu mă supără — decît — vezi . . . VLAH. NUV. 165. [Feciiorul tău] Voia să mă oprească [de a intra], dar bine am simțit Din vorba-î îngăimată [aus seiner verlegenen Rede] că încă n'ai eșit I. NGR. CL. IX 62. — 3. hinziehen, verzögern BELD. ETER. 58 ([Greeii] Aă tot îngăimat războiul pînă cînd aă inserat). — II. a să ~ 1. in Verlegenheit, Verwirrung geraten, verlegen, verwirrt werden. Inteligența lor se ajută în toate împrejurările și nu se îngăimează la trebuințe zilnice RAL SUV. 41. [Canaful e] de la boerul nostru, răspunse Stanca cu un aer cam îngăimat [mit ziemlich verlegener Miene] CL. XII 133. Moșneagul atunci zise îngăimat [stammelte]: D'apoî ai să-l poți face [năml. podul]? CREANGĂ CL. X 107. Ce să răspunză cu toții în îngăimare sta [waren sie . . in Verlegenheit] CANT. IST. IEROGL. 50. — 2. zaudern, zögern CANT. IST. IEROGL. 203 (de este cu puțință, alt chip de chiverniseală să afe [el] și spre aceia a se nevoi să nu se îngăime). — Gr. Prez. auch -gă'lm, -gă'lmî, -ga'lmă, -ga'yme. — Et. Unbek.

îngăimeală sf., pl. -me'II, MOLD. 1. zögerndes, verlegenes Reden, Stammeln. [Tu] în grabă și fără îngăimală răspunde CANT. IST. IEROGL. 151. [Bătrînul] Incepe cu 'ngăimeală: Bine nu știi — socot Că pe Dumitru Pirlea nu l-ași uitat de tot I. NGR. CL. IX 61. — 2. Zögern n. Fățarnica de fată nici îl primea, nici îl respingea, ci îl ținea mereu în îngăimeală [hielt ihn . . hin] GANE CL. II 95. — Gr. Sg. gew. -ma'lă.

îngăitâna' (a), prez. -ne'z, v. trans. bisw. = a găitâna: mit Schnüren besetzen. Un slujbaș îngăitânat din cap pînă în picioare IARNIK CL. XV 107.

îngăla' (a), prez. -le'z, v. trans. MUNT. MAC. 1. verunr: inigen, beschmutzen QU. Nu mai era chip a mai sta [ele] așa îngălate la nuntă ISPIR. LEG.² 40 (sie hatten ihre Kleider beim Essen beschmutzt). Blestemata [fantazmă] Ce 'ngală tot, ca pata de tină veri ce florî DEPAR. I 90. — 2. unrein, un-sauber, nachlässig ausführen QU. De nu se va nevoi [el] să lucreze toate lucrurile [vici] la vremea lor, ce o va numai îngăla INDR. 293. Mușteriu cel nou [al berăriei] îngălează silabele [spricht die Silben undeutlich aus], pe unele prea slabe negliîndu-le chiar de tot LIT. Țesătura amorțită, munca 'ngălată JIP. OPINC. 32. — Et. Unbek.

îngălăciu'ne sf. Unreinlichkeit f EPISC. PRACT. 76 (din întîrzierea primenelii [scute-celor] se deprinde [copilul] cu îngălăciunea).

îngălbeni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. gelb, blass, bleich machen; intr. u. a să ~ gelb etc. werden, vergilben, erblasen, erbleichen. Apa cea de ploae . . în multe chipuri lucrează pre cîmpî și pre codri, în florî și în pomeți, de le . . albește și rușește, gălbeneste și mohorițește VARL. GCR. I 107. Codru de ce 'ngălbinește, Voinic de ce 'mbătrinește? «Codrul de zăpadă multă, Voinic de inimă ruptă» IARN.-BIRS. 212. De răutatea zavistiei lor le piere firea și li să îngălbenească obrazele MĂRG.³ 53 a. — Gr. Auch -bini', ferner gâl- VARL. I. c. u. JIP. RĂUR. 21.

îngăleșat adj. schmach tend SLAVICI CL. XV 435 (rămîind cu ochii îngăleșăți).

îngărdui' (a), prez. -du'esc, v. trans. einzäunen, -schliessen JIP. RĂUR. 51 (epitropii politici, . . îngărduiți de clici). Vgl. gărdui' (a).

îngăuri' (a) siehe găuri' (a).

îngemăna' (a), prez. -ne'z, v. trans. : două lucruri zwei (einander ähnliche) Dinge zusammenfügen, innig verbinden. Ce mult se îubeaî și ce bine trăiaî ei . . , lipindu-și inimile și 'ngemănîndu-și gîndurile VLAH. NUV. 44. — Îngemănat zusammenhängend, ineinanderlaufend. Sprincenele . . tufoase 'ngemănate Ce le numim noi astăzi «princene îmbinate» CL. XIII 314. Barba albă și deasă și îngemănată [Schnurr- und Backenbart ineinanderlaufend] Dos. VS. Martie 18. [Femeia îngreunată] să nu mănince . . poame îngemănate [zu zweien znsammenhängende, Zwillingenfrüchte], căci va naște copii gemeî MAR. NAȘT. 16. — Gr. Prez. -mene'z BIBLIA 1688 Deut. 14, 7; -geamăn B. — Et. Lat. gēmīno, -āre. Vgl. gemăna're.

ingenuchia' (a), prez. -nu'chîă, v. intr. (hin-, nieder)knien. După aceste cuvinte ingenunche craiul înaintea arhiepiscopului NEC. COSTIN LET.² I 401. Naintea lui să ne stringem Și 'ngenunchiați [knieend] să ne plingem Dos. Ps. în V. Ps. 94 Z. 26. — Gr. Auch, bes. MOLD., -nunchia'. — Prez. MOD. bisw. -che'z.

inger etc. siehe *inger* etc.

ingheboșat' adj. = gheboșat : gekrümmt SADOV. POV. 100 (nasul ingheboșat de bătrînețe).

inghemui' (a), prez. -mue'sc, v. trans. = a ghemui : zusammenballen, -drängen OLLAN. CL. XVI 82 (Zece miu de oameni .. se inghemuiau în fața și 'nlăuntrul tribunelor); LLT. D. (ne inghemuirăm cum puturăm în căruță).

ingherat' adj. heklaut SLAVICI CL. VI 104 (niște lei ingherați). — Et. ghia'ra.

inghesui' (a), prez. -sue'sc, MOD. -ghe'suiă, v. trans. (zusammen)drängen. Birzof.. scoate pe Brincoveanu din casele de sus, inghesuindu-l [und pfercht ihn] cu toată familia în câteva beciuri GHICA CL. XIX 467. Toți boerii se îndesuiră în jurul lui URECHE LEG. 337. Noi, actorii, eram inghezuiți în două mari trăsuri BOGD. VECHI 261 Rebeși de frig, ei .. se strîngeau, se inghesuiau unul într'altul [drängten sich aneinander] ca să se încălzească VLAH. NUV. 115. Sunetele năvăleau afară [din cîmpoai] inghesuite, repezi și jalnice DELAVR. SULT. 69. Și-î dete după ceafă vr'o cîțiva pumni de ceia inghesuiți [kräftige Faustschläge] ISPIR. LEG.¹ I 146. Cu un ris inghesuit și prostatic [mit halbunterdrücktem .. Lachen] FIL. CIOC. 148. — inghesuit gedrängt voll AL. öfters, zB. CL. VII 438 (ulița mare era inghesuită de oameni). — Gr. MUNT. ~, MOLD. -ghezui', QU. auch *indese-*, ferner *inghis-* C. NGR. 27, in umgekehrter Schreibung *imbis-* RAL. SUV. 68 u. 69. — Et. Wahrsch. zu *ghe's*; -d- für -gh- ist von *de's* entlehnt, vgl. a *indesa'*.

inghesuia'lă sf., pl. -sue'II, 1. Gedränge n. *Inghesuiaala* devine prea mare, dar e curînd imprăștiată de gîrbaciul soldatului AL. CL. VIII 51. — 2. Bedrängnis f MSCR. 1698 Rom. 8, 35 GCR. I 318 (*scirba aū inghesuiaala* [στυγοχωρία] aū goana).

ingheț sn., pl. -țuri, (eintretender) Frost (wogg. ger Frostwetter). Stîrvul lui va fi lepădat în arsura zilei și întru inghețul nopții BIBLIA 1688 Jer. 36, 30. Ploaia .. dacă va fi urmată .. de inghețuri puternice GAZ. SĂT. XIV 439. Fruntea mea este trezită de a buzei tale 'ngheț EMIN. 37. — Et. Postverbal von a *ingheța'*.

ingheța' (a), prez. 1 -ghe'ț, 3 -ghia'ță, I. v. trans. gefrieren machen. E slută de inghețapele sie ist schauderhaft hässlich COM. Z. VI 480. Cîte gînduri nebrune și întunecate n'o inghețau de frică [machten ihr .. das Blut in den Adern erstarren] VLAH. NUV. 154. — II. v. intr. gefrieren, zu-, einfrieren, (vor Kälte) erstarren. Ne-a inghețat limba în gură și măduva în ciolane de frig CREANGĂ Z. II 607. Ridicîndu-î în sus capul [bolnavei] .. îl simți de tot inghețat [eiskalt] CAR. MI. 52. Cînd a mai văzut și asta, i-s'a încleștat gura și a inghețat de frică [gerann ihr .. das Blut in dem Adern, wurde es ihr .. eiskalt] CREANGĂ Z. II 587. Cînd căzu băiatu, imi ingheță inima [wurde es mir eiskalt ums Herz, stand mir das Herz still] JIP. RAUR. 112. — Et. Lat. *glacio*, -ăre.

ingheța'tă sf., pl. -te, Gefrorenes n, Eis. Adă două inghețate bringen Sie zwei Portionen Gefrorenes; ~ de lămîe, de fragi, de zmeură etc. Zitronen-, Erdbeer-, Himbeereis etc.

inghețiș subst. Frost m BIBLIA 1688 Nah. 3, 17 (în zioa inghețișului).

inghezuî' (a) siehe *inghesui'* (a).

inghia' (a) siehe *imbia'* (a).

inghipa' (a), prez. -ghi'mp, v. trans. von Dornen etc.: stechen; a să ~ sich (an Dornen etc.) stechen. Să tăvali prin spină .. de .. să 'nghimpă Dos. VS. Martie 14. Tîlnindu-să cu un leu inghipat [der sich einen Dorn eingetreten hatte] 4. — Fig.: Alții .. se papistășesc și așa împotriva ortodoxiei cestoralți a imboldi și a ghimpa se ascut și scriu SPĂT. MIL. LET.² I 104. Un chip zugrăvit Ce nu 'nghimpă [anstachelt] la simțire nici pornește la 'ndrăgît CON. 19. — Gr. ghi- SPĂT. MIL. I. c.

inghipo's adj. = ghimpo's : stachlig BIBLIA 1688 Jes. 34, 13 (lemne inghipoase); CANT. IST. IEROGL. 250 (hingiuiri dese și inghipoase).

inghina' (a) siehe *imbina'* (a).

inghioldi' (a), prez. -de'sc, v. trans. MUNT. FAM. pc. Jdm. (leichte) Stöße geben, ihn anstossen QU. Incepînd a-l inghioldi [pe cel ce dormea], îi zise : .. ce cați tu aci? ISPIR. LEG.² 375.

inghiorț! interj., ahmt hörbares Schlucken nach ISPIR. LEG.² 225 (Îa, inghiorț! inghiți [fierul roșu] și pe loc și crăpă). Vgl. ghiorț! Et. in- ist von a *inghiți'* entnommen.

inghiți' (a) v. trans. (ein-, ver-, hinunter)schlingen, -schlucken. Mestecă cît poți ~! (Sprw.) sei nicht gierig! Peștele cel mare inghite pe cel mic (Sprw.) die grossen Fische fressen die kleinen. Unul cască, altul inghite (Sprw.) wer das Glück hat, führt die Braut heim. Ai ~t un ac și o să scoți un fier

de plug (Redensart) du wirst es mit Zinsen heimzahlen müssen. *Banii mînăstirilor nu î-au mai dat nici-decum, ci î-au înghițit el* [steckte es ein] DION. TEZ. II 184. — MUNT. FAM. *a ~ în sec* mit leerem Munde, Speichel schlucken; geschieht, wenn Einem ein Genuss, bes. kulinarischer Natur, dann überh. ein Wunsch versagt wird. *Și ce lucruri bune tirguia Domnul Vucea din gura pieței! Cum le mîncam cu ochii înghițind în sec* [wie verschlang ich sie sehnsüchtig mit den Augen]! DELAVR. PAR. 325. — FAM. *a ~ noduri (și a tăcea)* sich im Stillen ärgern. *Nevasta, ne mai avînd încotro, tăcea și înghițea noduri* CREANGĂ CL. IX 453 (der Mann wollte nicht auf sie hören). *Moșneagul mînîncă cit mînîncă, că mai mult noduri înghițea decît bucățele* BOGD. Pov. 205 (er hatte seine Kinder aussetzen müssen). — FAM. *a ~ gălușca, gutuia* die bittere Pille hinunterschlucken, in den sauren Apfel beißen. — Fig. schweigend erdulden: hinunterschlucken, einstecken. *Cît am suferit, cît am înghițit eu de la el* POP.-BAN. 127. *Mateiaș, înghițind rușinea ce pățise . . , căzu la pace* ISPIR. CL. XII 175. — Vgl. *Agachi, cămilă, cruciș*. — Gr. *Prez. 1 înghiț u. -ghîț, 3 -ghîte, 7 -ghîță u. -ghîță; imperat. -ghîte*. — Et. Lat. *gluttio, -ire*.

înghițitoare sf., pl. -toare, Schlund (kopf) *m*, im weit. Sinne Speiseröhre *f*. *Înghițitoarea (pharynx) este un sac cărnos în forma unui tolceriu* [eines Trichter²] VASICI 52.

înghițitură sf., pl. -ri, Schluck *m*. *Îi turnară pe gît citeva înghițituri de vin* CAR. MI. 27.

îngîmfa', -gîmfa' (a să), prez. mă -gîmf, -gîmf, 1. aufgeblasen werden, aufschwellen COD. STU. HC. II 470 (*altora [din păcătoși] le va cură dintru ochi smrad cu puroi, și vor fi îngîmfați*); MARD. (*îngî[n]fă-se als Uehers. von puhnetü*). — *2. fig.* sich (auf)blähen, brüsten, aufgeblasen werden; ~t aufgeblasen; ~re Aufgeblasenheit *f*. [*Fiul de împărat*] *se rotea pe lingă dînsa și se îngîmfa ca un curcan* ISPIR. LEG.³ 311. *Cela ce s'au botezat aruma, să nu se pue numai cît episcop sau popă, ca să nu cumva să se îngîmfe* INDR. 448. *Mirele ședea pe perini cucuiat, fudul și îngîmfa* SBIERA POV. 127. — Et. Lat. *conflo, -äre*; zur Form vgl. neuprov. *goufă*.

îngina' (a), prez. -gî'n, I. v. trans. 1. pc., glasul, vorbele, gesturile etc. cuiva Jdm., Jds. Stimme, Worte, Geberden etc. nachahmen, -machen. Zunächst von Tieren, die einander locken, dann überh. [*Privighitorile*] *cîntă și ziua și noaptea, îngîmîndu-se una pe alta și imitînd felurite glasuri*

ÎNV. COP. 1893 I 76. *Ursul . . s'a pus lingă uși și au început cu glas mai supțire să îngîne glasul caprei* [nämlich um die Zicklein glauben zu machen, er sei die Mutter] SBIERA POV. 204. *Tînguirile ei au fost îngîmate și de ecoul codrilor* [wurden . . wiedergegeben] BODN. CL. IV 94. *Oglinjoara cea mică care o îngina [pe Eleonora] dimineața așa de grațios* [das ihr Bild . . zurückgab] GANE CL. IV 107. *Stofă de catifea încărcată de pietre scumpe care înginau stelele ceriului* [die mit den Sternen . . wetteiferten] BAR. HAL. VII 119. — Spez. nekend, höhnend nachmachen: *pc.* Jdm. nachäffen, -spotten. *Flăcări înginau și aștău fetele, și fetele luau în ris pe flăcări* URECHE LEG. 264. *Vorbim răstit și ne 'nginăm răs-punsul. Și 'n sat cred toți că asta-i vrajbă veche* COȘB 189 (Gespräch heimlich Liebender). *Făcînd glume . . , făcîndu-să că îngina pre episcopul cînd botează* DOS. VS. Noe. 4. *Și toți megieșii ni-să strîmbă și ne 'ngina vîzîndu-ne 'n scîrbă* DOS. PS. ÎN V. PS. 78 Ž. 18 (= v. 4). *Dracii noștri îngîmară-ne* [ksl. *podražniša ny*] COR. PS. 79, 7. — *2. LM.* von lockenden Stimmen, Bildern: *pc.* Jdm. gaukelnd vorschweben, vorgaukeln. *Scump souvenir de fericire, Cu glasul tău de nălucire Alungî ades a mea mîhnire Și mă îngîni vesel, ușor* AL. OP. I 488. *Nu ești lingă mine, ci numai fața ta mă îngina în vis* CL. III 369. *Să sărîm în luntrea mică Înginați de glas de ape* EMIN. 76. *Altul se 'ngina dez-mierdînd Soția lui iubită* ein Anderer sieht sich im Traume sein geliebtes Weib lieblosen AL. POEZII III Leg. 77. — *3. MUNT. TR.* halblaut, undeutlich singen, sprechen: *summen, stammeln. Îngîmînd cu jumătate glas un cîntec* SLAVICI CL. V 17. *Glasuri tinere înginau, încet și trăgănat, melodii vechi* SAD. POV. 55. *Vorbește vorba 'ngînată. Par'că i-e gura legată* PANN PV.⁴ I 103. *Îmî pare — bine — începuiă a îngina eu, fără să știu ce zic* BOGD. VECHI 172. *Tînarul . . începe a recita și o duce pină la sfîrșit fără cea mai mică ezitațiune, fără înginare și fără o singură greșală* GHICA 657. — *II. a să ~ cu cn.* Jds. Stimme, Gestalt, Geberde etc. spielend, scherzend nachahmen, wiedergeben, mit ihm gaukelnd spielen. *Gangurul misterios Cu privighitoarea dulce seîngî' armonios* AL. CL. III 73. [*Pești*] *Cei din baltă toți cîntău și . . Se 'nginau cu-aceia care stînd pe mal cîntău mai tare* SPER. AN. 1892 I 40 (von den vom Zigeuner für Fische gehaltenen Fröschen). *Sînziana . . cu fluturii se juca, ca glasul pîrăului se 'ngina, cu pasările 'n doine se întrecea* POMP. CL. IX 189. *Rozele și crinii pe față-i se 'ngîm* [wetteifern . . miteinander] BOLINT. 1877 II 7. Sul-

tanul se minuna și cu mila se 'ngina [und heuchelte Mitleid] AL. PP. 211. *Indescară, când ziua cu noaptea se îngină* [miteinander kämpfen] CANT. I. IER. 232. *Cum a prins a se îngina ziua cu noaptea* [sol.ald der Abend zu dämmern beginnt], *incep a se aduna . . la mireasă . . bărbați și neveste . .* MAR. NUNTA 355. — Et. Gemeinrom. Wort: it. *ingannare*, prov. *enganar* etc. «betrügen», urspr. wohl «Tiere durch Nachahmung ihrer Stimme locken». Die Behandlung des Stammvokals lehrt, dass von einem lat. **inganu*, -*äre* mit einfachem *n* auszugehen ist, da bet. *a* vor *nn* im Rum. erhalten bleibt: *a'n* = *annus*.

inginăciune *sf.* Nachahmung *f* von Stimmen etc. DOS. VS. Noe. 4 (*din mică virstă în mimuri, ce să zice inginăciuni de șeganii . . crescut*).

inginătură *sf.* Nachäffung *f* BAR. HAL. V 214 (*ghebosul, pre carele [femeile] îl batjocorea cu mi de inginături*).

ingindurăt *adj.* MOD. bisw. nachdenklich, gedankenvoll. *In faptul dimineții, prin parc, ingindurată, Se plimbă visătoare Fatma Coșb. 14. Sandu . . porni ingindurat; iar eu cătașu ciudat pe urma lui RĂDUL. RUST. II 70. — Et. g'nd, pl. -durî.*

ingînfă' (*a să*) siehe **ingîmfă'** (*a să*).

ingîrjovăt *adj.* = *cîrjobat*: gekrümmt PP. ȘEZĂT. I 143 (*Spate late 'ngîrjovate*).

ingîrli' (*a să*) *v. refl.* = *a să îngurlui* INDR. 694 [*Uglașenicul carele . . se va îngîrli cu o muere*].

ingîuga' (*a*) etc. siehe **injuğa'** (*a*) etc.

inglendisi' (*a să*) etc. siehe **eglendisi'** (*a să*).

inglingea' siehe **eglengea'**.

inglodat' (*a*), *prez. -de'z, v. trans.* MOLD. in den Kot, Morast (hinein)führen, in datorii tief in Schulden stürzen; *a să* ~ in den Kot etc. geraten, darin stecken bleiben, *in datorii* tief, bis über den Hals in Schulden geraten; *a fi ~t* im Kote etc. stecken, *in datorii* tief in Schulden stecken. *Navăind peste Jijia înapoi, li-s'au inglodat caii* MIR. COSTIN LET.² I 369. [*Ibovnica*] *i-a mîncat toate părăluțele, l-a inglodat în datorii* NAD. NOV. I 169.

ingloti' (*a*), *prez. -te'sc, v. trans.* LV. (in Haufen) zusammenbringen, (ver)sammeln, zusammenhäufen, -rotten. *Șau inglotit oastea Neamșul* [die Deutschen konzentrierten ihr Heer] *și au început a se batere . . cu Franțușii* NECULCE LET.² II 273. *Deci se inglotiră și se ridicară sprinși, pînă-î scoaseră cu rușine rea* MOXA HC. I 396. *Datoria se inglotea* [häufte sich an] COGĂLN. LET.² III 239. *Nicolai Vodă . . nu obosia cînd i-se inglotia nevoile și trebile* AXINTE LET.² II

138. — Bisw. bei Neuere: *Fintirile lor erau să ingloteze pe toți Rominii în același stat cu Ungurii* BĂLC. 314. *Atunci și Ungurii se inglodesc* [lies -glotesc] *toți cu totul unde era marele Ștefan, ca pe dinsul să-l răpue* ISPIR. CL. XII 205. — Gr. -*ta'*, *prez. -te'z*, ODOB. D. u. BĂLC. I. c. — Et. *gloa'tă*.

ingra'b siehe **gra'bă**.

ingrădi' (*a*), *prez. -de'sc, v. trans.* 1. *cu gard, uluci, zid* mit einer Hecke, einem Zaun, einer Mauer umgeben, ein-, umfriedigen. *Satul cu casele sale curate și bine ingrădite* XEN. BRAZI 5. *Dă nuele la cei cari ingrădesc* (Sprw.) er tut eifrig, leistet aber nichts. — Fig.: *Balcanul cel fanatic . . Nu știe să 'ngrădească* [zu bezähmen] *sălbatica lui gură* AL. POEZII III Leg. nouă 89. *Cei tari se ingrădiră* [schlossen sich ein] *Cu-averea și mărirea în cercul lor de legi* EMIN. 61. *Nu le pot făgădui o astfel de mărire . . decît c'o ingrădire* [mit einer Einschränkung] OLL. HOR. 185. *A pune o ingrădire acțiunii legitime a opiniiunii colective asupra independenței individuale* [eine Schranke zu setzen] GHICA 210. — 2. **flechten** ȘEZĂT. IV 115 (*Coșul* [Art Reuse] . . *se 'ngrădește din mlajă, . . în forma unui ulcior*); 113 (*Prin ochii de amindouă laturile [volocului] se ingrădește cite o șfară groasă*). — Et. Zu *gra'rd* od. unmittelbar zu ksl. *gradü*.

ingrăditură, *sf., pl. -ri*, 1. Einfriedigung *f*. — 2. Geflecht *n* von Ruten u. ä. *Ingrăditura podelei de gard este făcută din nuele supfiri* MANOL. IG. ȚĂR. 33.

ingrămădi' (*a*), *prez. -de'sc, v. trans.* MOD. bisw. = *a grămădi*: (auf-, an)häufen, (zusammen)drängen. *De ce dorm, ingrămădite între gabenele file, Iambii suitori, troheii . . ?* EMIN. 137. *O mulțime de lume se ingrămădea în jurul lor* CL. XIII 330.

ingrășa' (*a*), *prez. -gra's, v. trans.* fett machen, *boi etc.* Ochsen etc. mästen, *pămîntul* die Erde düngen; *a să* ~ fett werden. *A pune la ~t* in die Mast tun. *Ochiul stăpinului ingrășă calul, vita u. ä.* (Sprw.) das Auge des Herrn macht des Pferd fett. *Omul (od. moșicul) de ce-i place, de aceia se ingrășă* (Sprw.) was schmeckt, das bekommt auch. *Nu se mai ingrășă porcul în ziua de Ignat* (Sprw.) gut Ding will Weile haben COM. Z. VI 157. *Ce cîmpie nu-i cu singe de Roman oare 'ngrășată ?* OLL. HOR. 122. — Et. *gra's*. Zur Bildung vgl. *a ingrășa'* von *gro's* u. die vielen Ableitungen von Adj. auf -*o's*, wie *a infricoșă'*, *infrumușă'*, *ingrețoșă'*, *învirtoșă'* etc.

ingrășa'tă *sf.* Fettwerden *n* TEOD. PP. 135 (*am băut Apă rece, sloiu de ghiață, Priitoare la 'ngrășa'tă*).

ingreca' (a), prez. 1 -gre'c, 3 -greac'ă, v. intr. ziemi. INV. sch wanger werden; ~t sch wanger. *După zilele acelea aū ingreca't Elisaveta muerea lui* Ev. 1894 Luc. 1, 24. *Dacă va găsi pe femeie ingreca'tă de sămînță streină* COD. CAL. § 143. *Cine imblă cu pizmă, ingreacă durere* [wird von Schmerz schwanger, nach SEPT. συνέλαβε πόνον] DOS. PS. IN V. PS. 7 Z. 39 (= v. 15). — Gr. Prez. -c'oz INDR. 721 flg. — Et. Lat. *ingrēvico, -āre, von *grēvis (rum. gre'ū) = grāvis.

ingrela' (a) v. trans. lastend auflegen, belasten DOS. VS. Martie 30 (*Tată-tău aū ingrelat jugul său pre noi*); Sept. 9 (*Deci fu la zidii spinzurat și piatră grea de-a picăoare legat și ingrelat*). — Et. gre'ū, pl. f. gre'le.

ingreoiă' (a) etc. siehe **ingreuta'** (a) etc.

ingrețoșă' (a), prez. -șe'z, v. trans. a nekeln, -widern; a să ~ angeekelt, -gewidert werden. *De duhoarea [șarpe] lui alila m'am fost ingrețoșat încit gîndeam că voii muri* BAR. HAL. V 68. [*O muzică*] carea puterii auzului măi mult ingrețoșare aduce decit plăcere CANT. IST. IEROG. 33.

ingreuia' (a), prez. -ue'z, MOD. 3 auch -gre'ue, v. trans. schwer(er) machen, be-, fig. erschweren; a să ~ schwer(er) werden. *Dacă natura m'a făcut ușor, pentru ce să mă ingreue cît un grosoman ce trage poate opt sute de litre?* C. NGR. 37 (es spricht Einer, der an einem Wettrennen teilnehmen will). *Că zua și noaptea să ingreuiază spre mine mina ta* [legt sich .. schwer auch mich] MOLIT. 1689 Ps. 31, 4 CCR. 135. *Boii .. sufla greū și cotiga scirția și calea se 'ngreuia* AL. PP. 98. — **ingreuiat** adj. TR. sch wanger. [*Badea*] s'a dus și m'a lăsat Cu trupșoru 'ngreuiat IARN.-BIRS. 161. — Gr. LV. u. TR. -grē-ola', ferner **greula'** MSCR. 1710 GCR. I 365. — Et. gre'oiū.

ingreuiă'lă sf., pl. -ue'II, Erschwerung f INDR. 313 (*Duhovnicul trebue .. să ia pre cela ce va să i-se ispovedească cu curată față și lină și blîndă .., iară nu cu vre-o față mîhnită sau ingreoiălă* [sic]).

ingreuna' (a), prez. -ne'z, selten -gre'un, v. trans. MOLD. = a ingreuiă: *A ce-ți ingreunezi în zădar inema?* DOS. VS. Noe. 14. *Aū inceput .. iarăși .. a ingreuna țara* [dem Volke schwere Lasten aufzulegen] cu nesăturarea ce avea MUSTE LET.³ III 19. *Cu imprejurarea ingreunătoare încă că .. mit dem noch erschwerenden Umstände, dass ..* XEN. BRAZI 54. — **ingreunat** adj. sch wanger. — Gr. -greona' POL. (s.v. ingreotăți). — Et. Zu gre'u. Das Suffix -un- findet sich auch in grăsu'n.

ingrija' (a să) siehe **ingrijii'** (a).

ingrijăluire sf. *Sorge f* DONICI 158: *n'a putut deprinde [a] Nevoii ingrijăluire* er konnte sich nicht an die Vorsorge für die Notgewöhnen. — Et. grijil'vu, vgl. **ingrijliv'** (a să).

ingrijii' (a), prez. -je'sc, I. v. trans. sich um etw. sorglich bemühen: warten, pflegen. *Florile ce le ingrija ia singură* I. NGR. CL. VII 5. *Cine nu a văzut-o cum îl ingrijaște cînd se întimplă să-l doară vre-o măsea* DELAVR. PAR. 54. — II. v. intr.: de, pentru c. 1. für etw. Sorge tragen, sorgen, es versorgen, versehen. *D-zeu în multe chipuri .. aū grijit de mîntuința rodului omenesc* VARL. CAZ. 184. *Îiînd-că [Domnia mea] pururea cu neadormiți ochi grijim pentru răpaosul săracilor locuitori* PRAV. IPSIL., Pentru judecatori etc. 1. [*Ciobanul*] făcu un focșor, ingriji de cal, apoi cină și se culcă ISP. LEG.² 248. *Toți dormiți în pace, De nimic grijiți* [kummert euch um nichts], *La nimic gîndiți* TEOD. PP. 492. *Dimineața, nepoata venea să-î ingrijască de gospodărie* [ihm die Wirtschaft zu versehen] și sfirșindu-și treaba se întorcea acasă LIT. — 2. LV. öfters = III 1. [*El*] nu grija de război, ci sta de baluri DION. TEZ. II 180. *Pentru zdrobirea trupului mîeū .. nice pușinel nu grijăsc* VARL. CAZ. 227. — III. a să ~ de, pentru c. 1. sich um etw. Sorge, Kummer machen, kümmern, darum in Sorgen, bekümmert sein, sich einer Sache wegen beunruhigen, ihretwegen besorgt, unruhig werden, sein. *Se mărise numele aceluî Mirveiz prea mult, cît și împărăția ..* *Țarigradului începuse a se ingriji de dînsul* NECULCE LET.² II 359. *Sufletul .. să grijește de județul cel înfricoșat și cum va sta de naintea lui D-zeu* MSCR. 1669 GCR. I 184. *Tată-tău .. s'aū ingrijit pentru voi* [ist um euch in Sorgen] BIBLIA 1688, 1 Reg. 10, 2. *De averi ce tot stringea [Brancovanul] Sultanul se ingrija* AL. PP. 210. *Mî-e milă cînd văd pe biata Smaranda așa de ingrijată* [besorgt] XEN. BRAZI 161. *Starea noastră morală e de ingrijit* [ist Besorgnis erregend, beunruhigend] GHICA 144; dafür auch *e ingrijitoare. El se plînge că .. Nime nu se ingrijește* [sich darum kümmert] *de e mort ori de trăește* AL. PP. 46. — 2. LV. häufig = II 1. *Lucra pînă la al șese[lea] ceas și de-acia să grija de pușinea gustare* DOS. GCR. I 253. *Prea laud numele sfîntiei tale că te grijești de mine păcătosul* MSCR. sec. 17. GCR. I 80 (zu Gott). *Acolo se grija [Alexandru Vodă] ca să stringă țara* URECHE LET.² I 212. — || **ingrijire** sf. 1. *Wartung f, Pflege. Copiū rāmaseră fără nici o ingrijire* [ohne jede Wartung, Aufsicht] XEN. BRAZI 8. — 2. *Sorgfalt f, Aufmerksamkeit. Cu ingrijire* sorgfältig. *Aceștia* [nāml.

mici] *trebuesc a avea osebită îngrijere și pază* DRAGH. IC. 30. *Din singură neîngrijirea* [oi]lor [schon infolge ihrer Vernachlässigung] *poate stăpînul pierde și fructul și oile* 24.—*îngrijitor* sm. Aufseher m, Verwalter. *Focul se întindea mereu... Îngrijitorii izbutiră să scoată mobilele măi de preț din salon* XEN. BRAZI 229. *Îngrijitor de biserică* Kirchenverwalter, -vorsteher.—Gr. Lv. in allen Bedtgg., inv. in Bedtg. II 1 *griji'* (siehe auch bes. Art.); MARG. 12 a flg. u. SPÁT. MIL. LET.² I 89 in Bedtg. II 1 *griju'*; MOLD. TR. MOD. in Bedtg. III -ja', prez. -je'z.

îngrijlivi' (a să), prez. mă -ve'sc, v. refl. = a să *îngriji* III 1 CANT. IST. IEROGL. 295 (*inima celui carele pentru prietenul său cît pentru sine se îngrijlivește*). — Et. *grijliv*, siehe *grijlivă*.

îngrijura' (a), prez. -re'z, v. trans. MUNT. bisw. besorgt machen, beunruhigen; a să ~ besorgt werden, sich beunruhigen. *Imboldită de o idee ce o îngrijora, se dedea jos din pat* DEMETR. NUV. 83. *Văzînd Mavrogheeni că Nemții s'au imputernicit... s'au îngrijurat* DION. TEZ. II 175. *Cum îl văzu nevasta, îl întrebă îngrijurată* [besorgt]: .. RĂDUL. RUST. II 224. *Părea că o îngrijorare tainică* [eine heimliche Besorgnis] *coprindea pe fie-care în parte* DEMETR. NUV. 108. — Gr. -jora' DEMETR. I. c. — Et. *grivjă*. Wahrsch. nach a *impresura'* gebildet.

îngropa' (a), prez. 1 -gro'p, 3 -groa'pă, 7 -groa'pe, v. trans. ein-, vergraben, -scharren, via die Weinstöcke decken, pe un mort einem Toten begraben. *Pa-loșu... Lingă Mogoș... cădea Și 'n pămînt se îngropa Și pînă 'n mănunchiū intra* AL. PP. 154. *Morî, mîndră, să mor și eū, Să ne facă un copirșeu Și să ne facă o groapă, Să ne 'ngroape totodată* IARN.-BIRS. 57. — FAM. in Beteuerungen: zeū, fățico, parol, să mă 'ngropi! [ich beschwöre dich] CARAG. CL. XIII 256. *Să-l 'ngrop* [ich will Hans heissen] *dacă-l știu cine-î* AL. OP. I 769. — Gr. Lv. in endungsbetonten Formen -grupa'. Ebenso die Ableitungen. — Et. *groa'pă*.

îngropăciune sf. fast inv. Begräbnis n. *Propovedaniū pentru îngropăciunea morților* SICR. DE AUR CCR. 115. *Preoții... începură cu obișnuitul viers a lene cintecelo de îngropăciune* ODOB. DCH. 1886, 3.

îngropător, inv. u. POP. -rîū sm. TR. Totengräber m. *Vărsară singele lor ca apa... și nu era îngropătorii* COR. PS. 78, 3. *Oamenii cari fac groapa și bagă pe mort în ia, se chiamă pe aici... îngropători* MAR. INM. 319.

îngroșa' (a), prez. 1 -gro'ș, 3 -groa'să, 7 -groa'se, v. trans. dick machen, ver-

dicken, eindicken; a să ~ dick werden. *Lupul cu slugi nu-și îngroașa gitul* (Sprw.) wer sich selbst bedient, ist wohl bedient COM. Z. I 509. *Ulcele... pline cu lapte simplu saū îngroșat cu crupe de popușoi* MAR. INM. 390. *Toarnă zeamă de carne peste dinsele și le amestecă pe spuză, pînă începe a se înfierbînta și a se îngroșa* CARTE DE BUCATE Buc. 1849, 39. — *Să îngroșă treaba, gluma die Sache wird ernst*, nimmt eine ernste Wendung, aus dem Scherze wird Ernst. *Cînd am văzut că nu-î de șagă și că treaba se îngroășă* IANOV CL. I 23. *Pe la 9 ceasuri de dimineață viscolul se măi imblinzișe... Către seară însă iar se îngroășă gluma* [trat wieder heftiger Schneesturm ein] TEL. SCH. 21. *Văzînd ca nu va putea trece să nu se îngroașe între Turci și între Leși lucru de sfadă* [dass es ohne Kampf... nicht abgehen werde] MIR. COSTIN LET.² I 268.—Et. *gro's*; vgl. *îngrășu'* (a).

îngrozi' (a), prez. -ze'sc, v. trans.: pc. Jdm. Entsetzen, Grauen, Grausen einjagen, ihn entsetzen; mă *îngrozesc* ich entsetze, graue, grause mich, mir graut, graust. *Să spargem tabăra foarte și să î îngrozim de moarte* [und jagen wir ihnen tödliches Entsetzen ein] BARAC GCR. II 241. *O dulce oaspe, la mine vino, De păcate-mi nu te îngrozi* MSCR. sec. 17. (Uebers. von Luthers «Vom Himmel hoch») GCR. 1437. *Duc veste de 'ngrozit sie bringen entsetzliche Kunde* AL. PP. 183. — *Îngrozitor* adj. schrecklich, furchtbar, entsetzlich. *Aici privești se făcu îngrozitoare, căci lupta era măi de-aproape, măi piept la piept* GANE CL. XI 372, — Et. *groa'ză*.

îngrozitură sf., pl. -ri, Schrecken m (den man einflößt) CANT. IST. IEROGL. 27 (*îngrozituri și înfricoșeturi să se zică... aceleia carele la acel sobor a se obști ar tăgădui*).

îngrupa' (a) etc, siehe *îngropa'* (a) etc.

îngunoit adj. voll Ūnrat MANOL. IG. TAR. 299 (*Am văzut [la țară] multe puțuri îngunoite*).

îngurlui' (a să), prez. mă -lue'sc, v. refl. MOLD. cu cn. sich mit Jdm. (in ein Liebesverhältnis) einlassen, sich mit ihm verplempern. *Cînd vre un Moldovean se va îngurlui cu vre o țigancă... cerînd ca să [se] însofească prin cununie* DOC. Iași 1785 URIC. I 167. *Ale lumii desfătări... pre acel cu dinsele îngurluit... îl adorm* DIV. 67 h. *Nu era om... care să n'a știa că-î îngurluită cu fecioru vataului* [dass sie mit... ein Verhältnis habe] BOGD. POV, 34. Vgl. *îngirli'* (a să). — Et. Zshg. mit *gurlu'iu* od. a *gurlui'* (= a *gunguni'*) ist wegen der Nebenform *îngirli* unwahrscheinlich.

ingurzi' (a), prez. -zø'sc, v. trans. MOLD. POP. (einen Saum, Rand mittels eines durchgezogenen Fadens etc.) in Falten ziehen, falten, krausen. *Corzile țin marginile [voloculu] ingurzite . . , așa că mijlocul se lasă ca un sin* ȘEZĂR. IV 114. — Bes. von dem Rande des Bundschuhs: *Apoi le-a ingruzit [sic; näml. opincile] frumos* CREANGĂ CL. XIV 373. — Et. Viell. zu lat. *gürdu* «dumm, tölpelhaft», roman. «steif, dick, fett». Falls -gruzi' bei CREANGĂ richtig, wäre auch ksl. *granziti*, russ *gruziti*, czech. *hronziti* etc. «sinken machen» zu vergleichen.

ingurst etc. siehe *angu'st* etc.

inhăimura't adj. fein gekleidet, herausgeputzt JIP. OPINC. 101 flg., zB. 132 (*Cine sint ca cilibii de umblă cite-un an numa 'n calești, inhăimurați în mătăsării de-ale bune*). — Et. Unbek.

inhăita' (a să), prez. mă -tø'z, selten mă -hă'it, v. refl. FAM. 1. sich (mit schlechten Gesellen) zusammen tun, -rotten (um böse Streiche zu verüben). *Știu că te-ai inhăitat cu țiganii lui Velea și jefuiți mahalaoa* FIL. CIOC. 76. *Beizadea Costachi . . se inhăitase cu cițiva feciori de boeri și băteaă mahalalele ziua și noaptea* [näml. um den Weibern nachzustellen] GHICA 40. — 2. eine wilde Ehe eingehen. *Gindești . . că o să te măriți, cocoană? . . ori să te 'nhăitezi cu vre-unul?* CARAG. CL. XIII 255 (der Mann zur Frau, die sich von ihm scheiden will). — Et. *hă'ită*.

inhăma' (a), prez. -hă'm, v. trans.: caï Pferde anspannen, -schirren, *la trăsura* an den Wagen spannen, schirren; *trăsura* den Wagen bespannen, schirren. *Inhămind Iosif carăle lui* BIBLIA 1688 Gen. 46, 29. *Mocani . . , cu carele lor mari inhămate de hergheli întregi de caï* AL. PP. 93. *Surugiul inhamă [sic] tustrei caï, și căruța reincepu a goni pe cimp* I. NGR. CL. VII 48. — Gr. MOLD. prez. 1 -hă'm, 7 -hă'me.

inhămătu'ră sf., pl. -ri, An-, Bespannung f, Gespann n mehrerer Pferde in bestimmter Anordnung: ~ *de poșalion* zweireihiges Gespann.

inhăța' (a), prez. -hă'ț, I. v. trans. derb ergreifen: packen. *Crud precum e tigrul Cind inhăța prada sa* CL. II 279. *Tu-î dai buna dimineață Și el de chică te 'nhața* PANN CL. V 357. *Un băiat înalt . . m'a inhățat de mînecă și m'a scos pe uze afară* DELAVR. PAR. 305. *Hei! cind mi-ar ajuta D-zeu să inhăț un post și un ein* [dass ich ein Amt . . erwischen könnte], *crișul eă!* AL. CL. VII 366. [*Cind prindea cite-un cuvînt două*], *atunci spiritul lui Lache le inhăța* [griff sie auf] *cu lăcomie* DEMETR. NUV. 56 (er war schwerhörig).

Bahus . . Nu va căuta cu Marte să se 'nhațe la război Bachus wird sich nicht auf einen Kampf mit Mars einlassen wollen OLL. HOR. 68. — II. a să ~ 1. *de c. nach etw. greifen, es aufgreifen. Mă inhățaiu de acest cuvînt ca să spun . .* CL. VII 85. — Et. *hă'ț!*

inherbinta' (a) siehe *infierbinta'* (a).

inhîrzoaba't adj. von Bundschuhen: netzartig. durchbrochen gearbeitet AL. PP. 105 (*Cu picioarele 'ncălțate In opinci inhîrzoabate*); POMP. CL. VI 30 (*opincă hîrzoabă [sic]*).

inhobota' (a), prez. -tø'z, v. trans. MOLD. TR. POP. in den Brautschleier hüllen. *Inhobotînd fața miresei cu o pinză prea supfire de mătăsă roșie* CANT. SCRIS. 301. *După ce vornicelul a inhobotat-o pe mireasă* SEV. NUNTA 270. — Gr. *hoboti'* FRINCU MOȚII 101.

inholba' (a), prez. -ho'lb, TR. BUC. = a holba: I. v. trans. 1. *ochii* glotzen. *Bătrînul . . la plosca cea ascunsă In iarbă hid inhoalbă ochii mari* BODN. CL. VII 101. — 2. anglotzen SBIERA POV. häufig, zB. 65 (*Cînd [zmeul] aă văzut pe boerîi in curte la sine, l-aă inholbat grozav și scîrșînd din dinți l-aă întreat . . .* — II. a să ~ la cn. Jdn. anglotzen. *Fătul . . Cartea mî-a luat, La ia s'a 'nholbat* MAR. SAT. 271. *Și să tot inholbară birîșii pre de toate laturile* [sahen sich forschend . . um] RETEG. V 47.

inhorbotat' siehe *horbotat'*.

inhotări't adj. angrenzend NEC. COSTIN LET.² I 486 (*are el de grija țării Moldovei, fiind mai aproape vecină Țării Leșești și mai inhotărită*).

inhulpa't adj. in einen Fuchspelz gekleidet NÄD. NUV. I 16; 200 (*un drumet inhulpat mînînd o săniută sprintenă*). — Et. MOLD. *hulpe* = *vulpe*.

inia'sară siehe *sea'ră*.

inibaha'r siehe *enibaha'r*.

inice'r etc. siehe *ianice'r* etc.

ini'e sf. 1. Reif m (gefrorener Tau) COR. Ps. u. Ps. ȘCH. Deut. 32, 2 (*Ca sloata spre troscot, ca ini'a [ksl. jako inei] spre fin*); COR. Cant. 3 puer. 7 (*Blagosloviți ruorele și iniile, ghiața și gerul*). — 2. MUNT. TR. Eisscholle f QU. *Căuta să pășască preste ini'ile de ghiață de pre una pre alta* ALEXANDRIA 187. — Gr. *inie* betont ALEXANDRIA 185. — Et. Ksl. *inij, inie*.

iniepta' (a) v. trans. schleudern RETEG. III 60 (*să apucară [ei] la trîntă . . și să zvîrcoliră și să 'nieptară . .*). Vgl. *aepta'* (a), *Supl.*

inierba' (a) v. trans. mit Schiesspulver füllen COST.; DION. TEZ. II 219 (*aă inerat zidurile cetății cu barut și aprinzînd le-aă sfărămat*). — Et. *ia'rbă*.

inierbări' (a) v. trans. = a inierba DION. TEZ. II 182 (aŭ sfărămat zidurile cetății cu barut, inerbărindu-le și dîndu-le foc).

iniesca' (a să) v. refl. ausgehen, entstehen Dos. VS. De.h. 31 (clevetindu-l cum de la dînsul s'au inescat boala aceia, lepra).— Et. isca' (a să).

inimă sf., pl. -mî, 1. Herz n, als Körperteil u. Sitz des Gemütslebens; auch als Kartenfarbe: o (carte de) ~ eine Herzkarte, popa de ~ der Herzkönig. Vgl. ba'er 4. *Maî trîntîndu-le... niște ghîonturi... de da inima din draçî* [dass die Teufel schier vergingen vor Schmerz] CREANGĂ CL. XII 24; vgl. da' (a) V 1. *Să nu maî verși singe... să nu maî vād capete tăiate, că sare inima din mine* [es bringt mich um] C. NGR. 119. *Miluiți-mă cu cit vā lasă inima* ich bitte um eine milde Gabe. *Nu mă lasă inima să vînz calul* ich habe das Herz nicht, das Pferd zu verkaufen. *Cum te lasă inima* [wie kannst du so herzlos sein] *să mă lași acum la bătrînețe...?* RETEG. V 28. *Mi-să rupe inima vāzînd cum suferă el* das Herz blutet mir, wenn ich sehe, wie er leidet. *De tine mî-e milă, dar de mine mi-să rupe inima* (Sprw.) Jeder ist sich selbst der Nächste. Vgl. arde (a) III 4, ce're (a) I 3, cre'sce (a) I u. durea' (a) 2. *Cine-î știe inima, cine știe ce are el în ~?* wer weiss, wie es in seinem Herzen aussieht, wie er denkt, was er im Schilde führt? *Slugiî și femeii tale să nu-î spuî inima ta* [was du auf dem Herzen hast, deine geheimsten Gedanken] Z. IV 588. *Avea și nișică inimă* [er hatte auch ein ziemlich gutes Herz], *că da pe datorie orî-cînd* RĂDUL. RUST. II 244. Vgl. arde (a) I 4. *Suflă maî cu inimă* [kräftiger], *Leano* DELAVR. PAR. 182. *Cu toată inima* von Herzen gern; vgl. dra'g I 5. *Il roagă pe Iorgu ca prieten și băiat de inimă* [guten Kerl] *să nu-l lase* CL. XV 114. Vgl. alba'stru I 2. *Crezînd Despot Vodă aceste cuvinte să fie de la inimă* [dass diese Worte aufrichtig gemeint wären], *î-au dat slujitorii săi* URECHE LET.² I 215. *Maica Precista... De la inim' a oftat* [seufzte aus tiefstem Herzen] SEV. POV. 82. *Îți mulțumesc din toată inima* ich danke dir aus vollem Herzen, herzlich(st). *Biata fată suflă... din toată inima* [aus Leibeskräften] DELAVR. PAR. 182. *Nu era acest răspuns din toată inima* [aufrichtig] MIR. COSTIN LET.² I 356. *Stău, șez călare, grecește în inima lui* ich kenne seine geheimsten Gedanken. *Ce are în ~ și în gură* er hat das Herz auf der Zunge. *Bun, rău la ~ gut-, hart-herzig*. Vgl. arde (a) I 3 u. călca' (a) II 9. Spez.: — a) als Sitz des Mutes, der Furcht. *Cînd puterea se sfîrșește, Inima* [der Mut] *la ce-ți slujește!* AL. PP. 125. *Mi-a sărit inima din loc* ich erschrak bis ins Herz hinein, der

Schreck fuhr mir durch alle Glieder. *După ce dreg [carul], le vine inima la loc* [fassen sie wieder Mut], *fața li-se înșeninează*] IP. OPING. 154. FAM. *inima mi-să făcu cit un purece* das Herz krampfte sich mir vor Furcht zusammen, fiel mir in die Hosen. *De cite orî auzeam «jart», auzeam și «aoleo!»*, și inima noastră, cit puricele, [unser zusammengekrampfes Herz] *d'odată să umfla* DELAVR. PAR. 309 (die Klassenaufseher prügelten die Schüler). Vgl. ingheța' (a) II. *Dacă vāzu însă pe părintele că tot cu blîndețe îi grăește, prinse inimă* [fasste er Mut], *treceu pragul... RĂDUL. RUST. II 3. Vgl. dir'nte 1. Nu spunea toate Leșilor, să nu le strice inimile* [um sie nicht zu entmutigen] MIR. COSTIN LET.² I 271. *Țineau hatmanii amîndoi inimî tari* [bussassen hohen Mut] 272. *Fatul meu! sa inimă vitează* [sei tapfer]! *Nu te lăsa!* ODOB. MV. 1894, 17. *A fi cu ~ Mut haben. Cu ce inimă* [mit welchem Mute] *vor veni ceîlalți boeri... la dînsul?* MIR. COSTIN LET.² I 332. *Alegînd [domn] pre Tomșa hatmanul care era cu inimă mare dintre toți* [von allen der mutigste war] NEC. COSTIN LET.⁴ I App. 66. *Cucoana... tot o îmboldea pe la spate ca să fie maî cu inimă* [sie solle beherzter, nicht so zaghaft, schüchtern sein] TEL. SCH. 64. *Și-l învață să stea tare la inimă* [er solle all seinen Mut zusammennehmen] *ca să poată birui pre ceîlalți luptaciū* ANT. DID. 123. — b) ~ bună froher, guter Mut; ~ rea Verdruss m, Aerger, Kummer, Gram. *Să nu poarte grijă Mihaiū Vodă, ce să fie cu inimă bună* [guten Mutes], *că în scurtă vreme poștele i-se vor împlini* NEC. COSTIN LET.² I 488. *Păsăruică... La ce cînți seara pe lună, Cînd inima mea nu-î bună* [wenn mir das Herz voll Kummer ist]? IARN.-BIRS. 120. *Craîul leșesc, fiind de inimă rea bolnav, aŭ dat semn de întors înapoi* URECHE LET.² I 171. *Bătrînul dumitale tată a murit de inimă rea, pentru afrontul ce i-ai făcut* FIL. CIOC. 336. *Să nu-și facă inimă rea Nicolai Vodă de mazilie* Fürst Nikolaus sollte sich die Absetzung nicht zu Herzen nehmen NEC. COSTIN LET.² II 88. *Nu-ți fă inemă rea* [mache dir keinen Kummer]... *s'o firătăcit [băiatul] în pădure* NĂD. NUV. II 150. — c) als Sitz der Zu- u. Abneigung. *Mă trage inima la c.* ich habe Neigung, Lust zu etw.: *Dulgheria-î partea ta pe lume, că la dînsa te trage inima* SEV. POV. 45. *Nu-î trăgea inima pre Muntenii și pre ai noștri să meargă creștin asupra de creștin* MIR. COSTIN LET.² I 299. *De altfel, trage de inimă pentru învățatură* [Lust zum Lernen] *n'avusesem eu niciodată* VLAH. NUV. 166.— FAM. *am pc. la ~* ich habe Jdn. lieb; vgl. stoma'h. *La început, slujnica n'o prea*

avea la inimă [war ihr nicht besonders grün] CL. XV 177. *Mihaïu îl luase foarte la inimă* [hatte ihn sehr lieb gewonnen] BALC. 453. [*Fata*] *îndată i-s'au și pus la inimă* [boeriu-lui] der Edelmann verliebte sich auch sogleich in das Mädchen SBIERA POV. 157. Vgl. *cădeu' (a)* I 10. *Societatea asta îi mergea la inimă* [gefiehl ihm ungemain].., *așa că după două luni nu-l mai puteai urni din cafenea* TEL. SCH. 100. *Canțelariul cel mare.., om foarte de la inima lui craiū* [den der König überaus lieb hatte] MIR. COSTIN LET.² I 315. *O slugă a lui anume Lazar Despot ce au fost mai înainte de la inimă iubit lui* [den er.. von Herzen lieb gehabt hatte] SIM. DASC. LET.¹ I App. 85. — 2. FAM. POP. Magen *m* des Menschen. *Poliția luase măsuri ca delegații să nu so-sească cu inima goală* XEN. BRAZI 56. *Pe inima goală* auf nüchternen Magen ȘEZĂT. III 141. *Mınca ce minca, dar pare că arunca la spate, căci nu-î mergea la inimă nici o îmbucătură* [es bekam ihr kein Bissen] ISPIR. LEG.¹ I 59. *Hazliū, năzdrăvan de te ții cu mina de inimă* [dass man sich vor Lachen den Bauch halten muss] DELAVR. SULT. 12. *Incepu să-î doară inima* [pe copii; der Bauch, Leib weh zu tun] și se îmbolnăviră ODOB.-SLAV. 16 (sie hatten unreifes Obst gegessen). *Durere de~* Bauchweh, grimmen, Leibscherzen. *Leac de~* Mittel gegen Bauhweh. — 3. im übertr. Sinne: a) Herz *n*. *La anul viitor se va strădui cu războiul în inima Germaniei* VĂCĂR. IIO. TEZ. II 269. *In inima pădurii a sosit Moș-Crăciun* DELAVR. IVȘV. 135. — b) wichtigster, Hauptteil MIR. COSTIN LET.² I 326 (*La cetatea Neamfului era toată inima avuției lui Vasilie Voda*); das. (*inima agonisitei lui am trecut-o la Cameniță*). — c) Kernholz *n*, Kern *m* eines Baumstammes, im Ggs. zu dem ihn umgebenden Splint (*albeț*). — d) ~, OLT. bisw. *inimoii* D. TERM. Langbaum *m*, -wiede *f* des Bauernwagens, Stange, die Vorder- u. Hintergestell miteinander verbindet. *L-au rugat ca să-î fie milă de dinsa și s'o lege sub inima carului* SBIERA POV. 279. — Gr. LV. (*sec. 18 17*) gew. *inimă*, nach *intr'* meist *inimă*, *inimă*, zB. COR. Ps. 42 Z. 4 (*intr'inema măricii*), wogg. Ps. ȘCH. auch sonst, zB. Ps. 100, 3 (*nu lepi-se mie inemă hicleană*); ferner *inimă* Ps. ȘCH. häufig, *inimă*, *inimă* bisw. das., *intr'inimă* COD. STU. 120 u. 123; TR. POP. *inimă* (in einer Orts. haft *inimă* WEIG. IV 264); ISTR. *inimă*. — Dem. *inimioară*, pl. -re, POP. auch -*muță*, pl. -țe, zB. IARN.-BIRS. 99 flg., TR. POP. -*muță*, zB. PP. MAR. INM. 560. — Et. Lat. *anima* «Seele», mit merkwürdigem Bedeutungswandel.

inimeri' (a) siehe *nemeri' (a)*.

inimo's adj. 1. beherzt, mutig. *S'au*

apucat de sabia unui dărăban să moară cu răscumpărare, că era om de firea lui inimos MIR. COSTIN LET.² I 263. *Nici unuia nu-î mai veni poftă să se mai pună cu inimosul flecău* IARNIK CL. XV 106. — 2. von Herz, gefühlvoll. *Ca fată inimoasă ce era, trebuia să-l apere pe omul năpăstuit* SLAVICI CL. XIV 190. *Bat'o norocul de fată, prea e inimoasă* DELAVR. SULT. 51 (von einem Mädchen, das aus Liebesgram erkrankt ist). — Et. *inimă*.

inimoșește adv. beherzt, mutig JIP. OPINC. 17 (*să pue inimoșește umăr la greul nației ruminești*).

inimoșie sf. Beherztheit *f*, Mut *m*. *Cu cit nevoile veneau mai grele peste dînsul, cu atit inimoșia lui creștea* GANE CL. XV 420.

ini'per siehe *enu'per*.

inisipa', inni- (*a să*), *prez.* *mă-pe'z*, *v. refl.* LM. auf den Sand laufen, stranden. *Vaporul englez «Caledonia» s'a innisipat în canalul de Suez* LIT. — Et. Nachbildung von frz. *s'ensabler*.

iniște sf. Leinacker *m*, -feld *n*. *Vcdeam valuri verzi de grîne, undoierea unei iniști* EMIN. 139. — Et. *in*.

ini'stru subst. Ginster *m* (*Genista tinctoria*) PANȚU. — Et. Deutsch.

iniță (wie bet.?) 1. Leinkraut *n* (*Linaria*) STAM. Vgl. *in*, *inariță*, *ineață*. — 2. ~, *iriță* Flachsseide *f* (*Cuscuta*) BR. — Et. Zu *in*.

iniuți' (a să) siehe *țuți' (a)*.

injmhebat' (a), *prez.* 1 -*jmhe'b*, 3 -*jmhe'abă*, *v. trans.* MOLD. FAM. zusammenstellen, -setzen, -bringen, bes. mit dem Nebengriff des Notdürftigen. *O academie înaltă.., Tot din femeii injmhebată* C. NGR. CL. III 49. *Maî pe urmă ș'a injmhebat* [errichtete er sich] ș'o căsuță CREANGĂ CL. XI 21. *Fără mine nuntă 'n țară Nu e chip de injmhebat* [kann keine Hochzeit zu Stande gebracht werden] CL. XI 61 (eine Heiratsvermittlerin spricht). *Toate lucrurile ce injmhebează* [bilden] *capitalul cu care ne apucăm de gospodărie* ION. CAL. 246. *Maî multe părți de pămînt din care de asemenea se injmhebează moșia schitului Rafail* [aus denen.. besteht] DOC. 1844 URIC. III 44. — Gr. *Prez.* fast INV. -*be'z*. — Et. *jmhe'ab*, also «wie eine (bretterne) Rinne aus mehreren Teilen herstellen».

injmhebălui' (a să) *v. refl.*: *cu c.* sich etw. verschaffen SEV. POV. 102 (*să duce prin sat, doară s'a 'njmhebălui de la cineva cu boi*).

injmhebătu'ră sf., pl. -ri, MOLD. FAM. (notdürftig) Zusammengestelltes; Zusammenstellung *f*, Gebilde *n*, (elender) Bau. *Șura, o injmhebătură din scînduri vechi* NAD. NUV. II 226.

injosii' (a), *prez.* -*se'sc*, *v. trans.* LM. erniedrigen, herabwürdigen.

injosori' (a), prez. -ră'sc, v. trans. MUNT. MOD. = a injosi QU. *Gradul de înjosorire va-sală la care ajunse mîndra Polonie faţă cu Poarta otomană* HASD. IV. 200. *Pildele și cumpătul cînd omului lipsesc, În viții fac ori-ce talent să se înjosorească* OLL. HOR. 290. — Gr. QU. auch -ri', WBB. auch (fn)jossora', ferner jossor! POEN. (v. rabattre), jossclora' COST.

injugă' (a), prez. -ju'g, v. trans.: boi Ochsen ins Joch, la car an den Wagen spannen, an-, einjochen, carul den Wagen (mit Ochsen) bespannen. *Nici n'am casă nici n'am plug Nici giuncanî ca să-î ingiug* AL. PP. 169. [Eü] *Plugușorul injugău, Neagră brazdă răsturnău* PP. GCR. II 345. — Et. Lat. jūgō, -āre od. von ju'g.

injumătăți' (a), prez. -țe'sc, v. trans. in zwei Hälften teilen, halbieren. *Să le injumătățească* [nāml. lemnele], *doar va intruchipa două măldace* NAD. NUV. I 198. *Țara Moldovei care era injumătățită și luată de Leși* NEC. COSTIN LET.² II 73. *Bărbații singurilor . . nu vor injumătăța zilele lor* [werden nicht die Hälfte ihrer Tage erreichen] BIBLIA 1688 Ps. 54, 27. *Injumătățindu-se praznicul* da das Fest schon halb vorbei war Ev. 1894 Joh. 7, 14. *În ziua injumătățirei praznicului* 25 Tage nach Ostern (also in der Mitte zwischen diesem u. Pfingsten) RĂDUL. RUST. II 13. *Vocale ~te* Halbvokale; i, u ~t halbvokalisches i, u (= i, ü). — Gr. Lv. -țā', ferner jumătăța', prez. -țe'z B., jumătăți' POL.

injunghia' (a), prez. -ju'nghiū, v. trans. 1. siehe junghia' (a). — 2. LM. erstechen, -dolchen. *Nu s'ar fi stinjenit cît de puțin a injunghia pe nelegiuitul* C. NGR. 47. *Și îmi dați cuțit în mînă să măingiunghiu de necaz* CON. 205. *O injunghere* [eine Messerstecherei] s'a petrecut aseară pe str. Radu-Vodă LIT.

injură' (a), prez. -ju'r, v. trans., nach der unter ju'te (a) gegebenen Formel Flüche austossen: pc. Jdm. fluchen (de c. bei etw.). *Cei belnavi . . de multe ori injură și gonesc pre doftori* MARG.² 111 b. *Ce neam injură ca noi de lege, de cruce, de cuminicătura* . . ANT. DID. 26. *Unul în dos te-a 'njurat.* «In lipsa mea putea să mă și bată» PANN Z. II 119. — Et. Lat. injurio, -āre «Unrecht zufügen», mit Anlehnung an a jură'.

injurătură sf, pl. -ri, Fluch m. *Pentru zîmbetul copilului său avea totdeauna o injurătură și pentru scîncitul lui o palmă* VLAH. NUV. 180. *Să vezi tu, mamă, 'njurături! Că ia cu masa-s zece guri* COȘB. 124 (die Tochter klagt über ihre Feindin).

înlănțui' (a), prez. -țue'sc, auch -lă'nțuiū, v. trans. LM. ketten, fesseln. *Îngerul ce stă țînînd înlănțuit sub piciorul său pe Satana*

BOGD. VECHI 218. *Cum putuse dînsa să-și înlănțuiască viața după [an] un om atît de nesuferit . . ?* XEN. BRAZI 17. *Tu grumazul mi-l înlănțui* [umschlingst], *pe-al meu piept capul țî-l culcî* EMIN. 45. — Et. Nachbildung von frz. enchainier.

înlătura' (a), prez. -lătur, v. trans. LM. beseitigen (zB. o pîedică, primejdie ein Hindernis, eine Gefahr), abwenden. *Răspunsul blind înlătură minia* [wendet den Zorn ab] Z. II 689 (= Prov. 15, 1). *Toată casa par'că se pregătea pentru o durere știută măi dinainte și neînlăturată* [auf einen . . unabwendbaren Schmerz] VLAH. NUV. 71. *Această privire înlătură* [dieser Anbli k verscheuchte] *grija de pe fruntea bătrînilor* I. NGR. CL. VII 8. *Mî-ar fi părut măi bine să înlătur gîlceava cu el* [dem Streit . . aus dem Wege zu gehen, ihn zu vermeiden] GANE CL. VIII 43. — Gr. TR. dafür delăt-.

înlăuntru adv. 1. ~, (pe) dinlăuntru, prinlăuntru (von) innen, drinnen, inwendig, d(a)rin; a merge etc. ~ hinein-, hereingehen et. *Luafi-vă aminte de proroci mincinoși cari vin cătră voi în veșmintele oilor, iară denlăuntru sint lupi răpitori* BIBLIA 1688 Matth. 7, 15. *Căci casa avutului Din afară-î văruiată, Înlăuntru-î otrăvită; Dar casa săracului În afară-î cu mînjală, Din lăuntru-î cu ticneală* IARN.-BIRS. 275. *O te-leagă zugrăvită, Pe dinuntru poleită* AL. PP. 154. *Cîtă vreme se va aerisi iarna prin năuntru* DATC. HORT. 292. *Cine bate? răspunse din lăuntru* [von innen] *un glas de bărbat* I. NGR. CL. VII 54. *Romîni nu se mută în casă [noă] pînă ce măi întîiu nu duc în lăuntru icoanele* AL. PP. 194. *Partea dinlăuntru* der innere Teil; INV. *ministru*, *mnisterul trebilor dinlăuntru* (= MOD. de interne) Minister, Ministerium des Innern. — *Înlăuntru unu lucru* im Innern einer Sache. *Dede știre . . la frați ce lăruia înlontru pustiei* DOS. VS. Oct. 9. *Să încâlzi inima mea înlăuntru mieu* BIBLIA 1688 Ps. 38, 4. — Daher bisw. *lăuntru sn.*, LV. pl. -truri, Inneres n. *Lăuntru odăii e deretecat de fe drag să te uiți la el* DELAVR. SULT. 7. *Î-au îndemnat să m'argă măi la nontru pustiei* DOS. VS. Oct. 3. *Blagoslovește, sufletul mieu, pre Domnul și toate nontrurile mele numele cel sfînt a lui* DOS. VS. Apr. 5 (= Ps. 102, 1). *Măi în luntrurile cămărilor firii nici a intra și măi nici a căuta pociu* CANT. IST. IEROG. 64. — 2. FAM. im (westlich gelegenen) Ausland. *D-zeu î-au dăruit doi copilași care acum se află în «nuntru» la învătatură* GANE CL. X 335. [Romîni] *care se duc înăuntru* [ins Ausland] *de învață procopseala acelor popoare* ISPIR. CL. XVI 350. *Domnu . . o fi aducînd pandiș-*

panuri și alte bunuri . . din năuntru [aus dem Ausland] JIP. OPINC. 152.— Gr. Jetzt gew. *în(n)ăuntru*, *în(n)untru* (LM. bisw. etymologisiert in *întru* geschrieben), MOLD. LV. u. TR. *înlo'ntru*, BAN. *înlu'ntru* (siehe auch CANT. I. c.), ferner *înno'ntru* DOS. VS. stets, *lăuntru* PALIA CCR. 73 flg., zB. 73 (*stringe lăuntru hasna lui*). — Et. Lat. *in-illac-Intro*.

inlegiu' (a), prez. -*glue'sc*, v. trans. z um Gesetz machen (?) EV. INV. 1644 GCR. I 111 ([*Hs.*] *de-acum va să inlegiu'ască pre pământ viața de pace a celor den ceru*).

inlemni' (a), prez. -*ne'sc*, v. intr. starr werden, erstarren (vor Kälte, Erstaunen etc.). *Ar trebui să-mi dai de lemne, că inlemin pină mine* DELAVR. PAR. 183. *Mihai rămase pe loc inleminit, neavînd curajul de a o urma* I. NGR. CL. VII 57. *Noaptea par'că inlemnise pe loc, nici se clintea* NAD. NUV. II 95.

inlenevi' (a să) siehe *lenevi'* (a să).

inlesni' (a), prez. -*ne'sc*, v. trans. 1. o lucrare eine Arbeit leicht machen, (be) fördern. *Omul dacă se gindește, Ori-ce i-se inlesnește* [wird . . leicht] PANN D. — 2. pc. cu bani Jdm. mit Geld aushelfen. *Pe acei ce nu aveați mijloace îi împrumuta ori îi inlesnea însuși August cu bani* OLL. HOR. 255. [*Ministrul imi*] *dă un bilet către Allean ca să-i inlesnească [lui Magheru] cheltuelile de drum* [dass er ihm die Reisekosten vorstrecke] GHICA 373.— || *inlesnire* sf. 1. Erleichterung f; de plată Zahlungsfacilitäten (pl.). — 2. Leichtigkeit f, Facilität. [*Acest pictor*] *avea sentimentul coloarei și o inlesnire în desemn cu care ar fi putut produce mult* STANC. FRUM. 61. *Era cu lesnire a cunoaște că Zefs ne gătea o întoarcere foarte cumplită* ODISIA sec. 18. GCR. II 83. *El era foarte temut de țărani, cari ascultau mai cu inlesnire* [leichter] *de dînsul decît chiar de vechil* XEN. BRAZI 69. — Gr. *lesni'* LV. (nur in der Verbindung cu *lesnire* belegt), B. POL. COST.

inliniști' (a) siehe *liniști'* (a).

inlocui' (a), prez. -*cue'sc*, v. trans. MOD. pc. an Jds. Stelle treten, ihn vertreten, cu cn. durch Jdn. ersetzen. *De cînd cristianismul a înlocuit religia păgînismului* AL. PP. 140. *Nu e cine să mă inlocuiască* es ist Keiner da, der mich vertreten könnte. *Trebue să inlocuești această frază cu alta* Sie müssen an die Stelle dieses Satzes einen ändern setzen. *Ca prin farmec plînsul [copiilor] s'a înlocuit cu ris* [machte . . dem Lachen Platz] POP.-BAN. 98.

inmă siehe *mu'mă*.

inmalacofa' (a) v. trans. mit einer Krinoline bekleiden C. NGR. CL. I 106 (și așa ferchezute, încorsetate și inmalacofate, le-am dat drumul [servitoarelor]).

inmănoșa' (a), prez. -*șez*, v. trans. fruchtbar machen SUȚU NOȚ. 73 (*dedîndu-se . . artelor ce inmănoșază pământul*).

inmănunchia' (a) v. trans. zu einem Strausse vereinigen OLL. HOR. 42 (și-î pun pe frunte De pretutîndenî inmănunchiate crângi de maslin); COST.

inmănușa' (a), prez. -*șez*, v. trans. behandschuen. *Eleganța cu care [ei] erau îmbrăcați, inmănușați, pomădați* DEMETR. NUV. 27.

inmărmuri' (a), prez. -*re'sc*, v. intr. z u Stein, starr werden, erstarren (vor Kälte, Erstaunen etc.). *Și cum stau drăganii la focuri împrejur unul lingă altul, așa au mărmarit pre loc [de frig]* MUSTE LET.² III 87. *Cu ale tale brațe reci înmărmureai măreș* EMIN. 187. *Stăpinu-său numai ce mărmarit de ciudă* [vor Verwunderung] MSCR. 1675 GCR. I 223. — Gr. LV. *mă-*.

inmărunți' (a) siehe *mărunți'* (a).

inmicșura' (a) siehe *micșura'* (a).

inmii' (a), prez. -*mie'sc*, v. trans. vertausendfachen, -fältigen; ~t tausendfach, -fältig. *Pentru ca să-și ia D-zeu căzuta cinste și mulțămită, nu sint dîndestul inmiute bunătăți* [Tugenden] MSCR. 1713 GCR. II 4.

inmijloci' (a să), prez. *mă -ce'sc*, v. refl. in die Mitte treten DIV. II b (*Într'aceste 2 stele* [năml. die Pole] *chen'drul . . să inmijlocează* [sic]).

inmîna' (a), prez. -*ne'z*, v. trans. LM. ein-, aushändigen, ausfolgen. — Gr. -*mfnu'a'*, prez. -*nu'e'z* MAR. NAȘT. 194 u. 239, *aminui'*, prez. -*m'nu'it* BAR.

inmîndri' (a), prez. -*dre'sc*, v. trans. weise machen COR. u. Ps. ȘCH. öfters, zB. COR. Ps. 118, 98 (*inmîndritu-m'am cu porîncita ta*). — Et. Nachbildung von ksl. *umandriti* mit Hilfe von *mîndru*.

inmînia' (a) etc. siehe *mfni'a'* (a) etc.

inminuna' (a) siehe *minuna'* (a).

inmlădia' (a), prez. -*d'it*, v. trans. 1. biegsam, geschmeidig machen; a să ~ biegsam etc. werden, sich biegen lassen. *Mesteacănu' . . se inmlădoae* [sic] *foarte ușor* INV. COP. II 1889, 38: *Cînd împăratul auzi limba* [die Botschaft] *înțelepciunii, se mlădi* *la cuvîntul ei* [gab er ihrem Worte nach, fügte er sich ihm] DELAVR. SULT. 96. — 2. biegen, wiegen, schwingen. *Trestia din baltă ce 'n aer se mlădie* AL. POEZII III 52. *Goelanzi* *își inmlădie aripile și fug* ZAMF. NUV. 5. *Surugi* *și inmlădiindu-și harapnicele negre pe de-asupra capetelor pletose* [ale cailor] SAD. POV. 66. — Gr. Aelter *ml-*. — Et. Zu ksl. *mladū* «jung, zart»; vgl. *mlădio's*, *mlădi'fă*.

inmoa'e etc. siehe *muța'* (a).

inmormînta' (a), prez. -te'z, v. trans. MOD. beerdigen, bestatten, begraben; ~re Begräbnis n. Nu-l lasă cugetul și evlavia [pe părintele] să scape nici un botez sau înmormîntare fără ca să prezinte chiar nerugat serviciile sale I. NGR. CL. III 44. — Fig.: Era o afacere veche pe care Negradî o credea înmormîntată [von der N. glaubte, es sei längst darüber Gras gewachsen] XEN. BRAZÎ 45.

inmuguri' (a), prez. -re'sc, v. intr. von Bäumen u. Sträuchern: (Blatt-) Knospentreiben, ausschlagen (wogg. a îmboboci Blütenknospen bekommen). Intr'o zi văzu că pomul inmugurește, înflorește, se scutură florile și roadcele se arată ISPIR. LEG.² 72. Uned a căruî frunte de coarne 'nmugurită [desen hörnerknospende Stirn] La lupte și amoruri fudul îl îndrepta OLL. HOR. 221.

inmuia' (a) siehe *muța'* (a).

înmulți' (a), prez. -je'sc, v. trans. 1. vermehren; a să ~ sich vermehren, mehr werden. Și voîu înmulți seminția ta ca stelele cerului BIBLIA 1688 Gen. 26, 4. Creșteși și vă înmulțiși 1, 24. Păgînul nu scădea, Cî mai tare se 'nmulțea IARN.-BIRS. 493. — 2. vervielfachen, -fältigen, (aritm.) multiplizieren; ~re Multiplikation f. Luînd știință de toate scripturile și de înmulțitele lor talmăcîrî [und ihren vielfachen Auslegungen] VĂCAR. IIO. TEZ. II 247.

înmundira' (a), prez. -re'z, v. trans. unformieren C. NGR. 34 (Fînța [die Gegenwart] funcționarilor civili și militari, toți înmundirați).

înmurgî' (a), prez. -ge'sc, v. intr. bisw. = a amurgi: dämmern. Hai, căprițe, c'a 'nmurgit CL. V 184. Pină să plece [el], se [sic] cam înmurgise ISPIR. LEG.¹ I 149.

înnădi' (a) etc. siehe *înnădi'* (a) etc.

ino'c sm. Mönch m Dos. VS. Maiu 13 (De patru lucruri se pustiește sufletul inocului). — Et. Ksl. inokü.

înoda', **innoda'** (a), prez. -no'd, I. v. trans. (zusammen)knüpfen, knoten. Paftale . . înodate între ele cu cătărămi împodobite de pietre scumpe URECHE LEG. 344. Cu chibzuică bună tot înnozi căpătiele sforî [kommt man doch noch aus; vgl. frz. nouer les deux bouts] RĂDUL. RUST. II 54. Am văzut frumusețe streină și ne-am înnodat în dragoste [und wir knüpften ein Liebesverhältnis an] MĂRG.² 52 a. Cînd a văzut-o, numai i-se înnodă gițița [wurde ihr die Kehle wie zugeschnürt] NĂD. NUV. II 62. Cînd îl întîlneam, mi-se înnodau vorbele 'n git [blieben mir die Worte im Halse stecken] 32. — FAM. fig. notdürftig zusammenflicken, -bringen. Simion, .

înoda o leturghie ca vai de ia VLAH. GV. 76. Nu știu, zău, de ș'o mai înnoda [ia] zilele [ob sie noch aufkommen wird] DELAVR. SULT. 183 (von einer Kranken). — II. a să ~ von Hunden: sich begatten.

înodura', **innod-** (a) v. trans. (șes.) die Fäden einer neuen Kette an die Enden des alten Kettenrestes (urioc) knüpfen: andrehen COM. Vgl. *nodora'r*.

înoi', **innoi'** (a), prez. -noe'sc, I. v. trans. 1. erneuern. Vezîrul . : a chemat pe acel domn la Poartă cu boerî dimpreună, zicînd să le înoiască domnia NECULCE LET.² II 194. Incă și pină acum a aceluî lucru netrebnic de demult [năml. gewisser heidnischer Opfer] i-să înnoește pomenirea MSCR. ca. 1750 GCR. II 52. De va fi o biserică veche risipită și va urea neștine să o noiască [und Jemand sie wieder aufbauen, restaurieren will] PRAV. GOV. 49 a.—Gr. LM. dafür gew. re(t noi' (nach frz. renouveler). — 2. (bibl.) einweihen. Și înnoi [ἐξετάτισε] casa lui D-zeu împăratul BIBLIA 1688, 2 Chr. 7, 5. Și se făceau atunci înoirile [ἐγκαίνα, Tempelweihe] în Ierusalim Ev. 1894 Joh. 10, 22. — || Gr. LV. noi'. — II. a să ~ 1. (cu haîne) sich neu bekleiden (geschieht zu den Feiertagen). A cutreerat toate prăvăliile din oraș ca să se înoiască de sărbători Ros. TROT. 9. — 2. ein Nagelblümchen (noiță) bekommen. Gilt als Zeichen, dass man ein neues Kleidungsstück bekommen wird. — Et. noi'.

înoitură, **inno-** sf., pl. -ri, LV. Erneuerung f. Dintru acea mazilie dentîu a Ducăi Vodă s'au tîmplat trei înoituri de domniî MIR. COSTIN LET.² I 312.

(i)nomoli', **inno-** (a), prez. -le'sc, I. v. trans.: c. etw. im Schlamm, Kote etc. ein-, versinken machen, festfahren, damit stecken bleiben. Cînd ajunse [argatul] la o lăcoviște pe unde trebuia să treacă, el înnomoli calul ISPIR. LEG.² 169. — Fig.: Cînd după o boală . . [el se dezgropa] din perinile în care îl înomolise [vergraben hatte] bunicăsa IARNIK CL. XV 97. Par'că o ciudă îi nămolea tot cugetul ein Verdruss schien all ihr Denken gefangen zu halten NĂD. NUV. I 26. — II. a să ~ 1. im Schlamm, Kote etc. versinken, festfahren, stecken bleiben; von Schiffen: auf den Sand geraten, stranden. Oștirea îl ajunse [pe Fă'-Frumos] într'o mlaștină unde i-se nomolise îupa ISPIR. LEG.¹ I 25. Două trenuri s'au înamolit la jumătatea drumului [sind . . im Schnee stecken geblieben] LIT.—2. sich (wie Schlamm) aufhäufen VLAH. GV. 198 (Ca să poată întregi . . un șir de alcătuirî stricate peste urmele cărora a curs și s'a nămolit atita amar de vreme).—Gr. Auch (älter) (t)nām-, tinnām-

inopta', **inno-** (a), prez. -te'z, v. intr. 1. *inoptează* es wird Nacht. *Pină să-și vorbească* [el], *înserează și 'noptează* PANN Z. II 839. — Adv.: (pe) *inoptat*, *pe inoptate* nach Einbruch der Nacht. *Ce cătași așa inoptat* [so spät bei Nacht] *pe la casele creștinilor?* ODOB. MV. 1886, 18. — 2. die Nacht zubringen, übernachten. *Era... urît de să nu 'noptezi cu el în casă* GAZ. SAT. XIV 454. — Et. *noapte*.

inora', **inno-** (a), prez. -re'z, I. v. trans. wölken BIBLIA 1688 Gen. 9, 14 (*Cînd voîu noora noor pre pămînt*). — II. a să ~ sich um-, bewölken. *Bolta* [cerîului] *se în-nourase* BODN. CL. I 126. Dafür intr. Dos. VS Noe. 6 (*într'amîuzăzi tot cerîul aî nuorat*). — Fig. verstimmt werden NÄD. NUV. I 126 (*văzînd și pe Mărioara cam nouată*). — Gr. LV. u. POP. *no-*; im übrigen siehe *no'r*.

inoro'g sm. Einhorn n. *Mintuește-mă den gura leului și de la coarnele inorogilor smerirea mea* BIBLIA 1688 Ps. 21, 23. — Gr. -ro'd BIBLIA 1688 Deut. 33, 17 u. Hiob 39, 9, POL. — Et. Ksl. *inorogû*.

ino't, **inno't** adv. 1. ~, *de-a în(n)o'tul*, *de-a în(n)oa'tele* schwimmend, im Schwimmen. *Elefantul trece cele mai mari riuri și fluvii înnot* INV. COP. 1878, 60. *De a înnotul nu să încumeta* [el] *să o treacă fiind apa foarte lată* RETEG. V 52. — 2. a da ~ zum Schwimmen ins Wasser springen. *O seamă* [dintr'înșii] *dînd în not aî trecut peste Nistru* NEC. COSTIN LET. I App. 69. *Tătarii dau unii în not în Nipru și se innecau* NECULCE LET. II 390. [El] *dă să se arunce ino' voînțește spre partea ceia* [a iazului] BOGD. POV. 45. — Et. (în)no't = it. (a) *nuoto* ist anscheinend Postverbal von **notăre* (siehe folg. Art.), wie frz. (*à la*) *nage* von *nager*.

(i)nota', **inno-** (a), prez. 1 -no't, 3 -noa'tă, 7 -noa'te, v. intr. 1. von lebenden Wesen, sich im Wasser bewegen: schwimmen (wogg. a *pluti* durch geringeres Gewicht auf dem Wasser gehalten werden). *Înotător* Schwimmer; *înotătoare* Schwimmvögel. *Să-î omoară, ca nu cîndaî vre unul înnotînd va scăpa* BIBLIA 1688 Ap. 27, 42. *Bobocii pe giște vor să le înveșe să 'nnoate* GOLESCU Z. I 324. *Obosit, inotînd în sudorî* [in Schweiß gebadet] I. NGR. CL. VII 45. — Bisw. trans.: durchschwimmen QU. *Cela ce întră în apă adîncă și mare să o înnoate* MSCR. 1694 GCR. I 314. *Care s'a afla Dunărea să 'noate* *Ridicînd din coate, In picioare stînd* AL. PP. 122. — 2. LV. von Schiffen u. Schiffenden: fahren. *Acie corabiile noată* Ps. ȘCH. 103, 26. *De-aci nutămî întru Siria* AP. VOR. Ap. 21, 3. *Și întră* [în corabi-] *și începură a înnota* MSCR. 1675 GCR. II 224. — Auch noch

SBIERA POV. 298 (*Auzînd corăbierii răcnetul copilei . . , aî notat spre mal cătră copilă*). — Gr. In endungsbet. Formen *nota'* AP. VOR.; LV. (sec. 16/17)) meist *nota'*. — Et. Während süd. sard. span. port. das lat. *nato*, -*āre* wiedergeben, weisen die übrigen rom. Sprr. auf **nōto*, -*āre*, dessen Stammvokal noch unerklärt ist (siehe bes. M.-LÜBKE It. Gr. 35). Dass *nō*, die einzige Form des gleichbedeutenden Verbs *nare*, die ein o, u. noch dazu ein langes, hat, hier irgend eine Rolle gespielt habe (Pușc.), ist völlig undenkbar.

inp.. siehe *imp...*

inquartira' u. -**ruir'** (a), prez. -re'z u. -**ru'e'sc**, v. trans. MOD. (mil.) einquartieren. *Plutonul meü . . era inquantirat într'o pă-răsită casă turcească* CL. XVII 68.

înrădăcina' (a), prez. -ne'z, v. trans. (ein-)wurzeln lassen; a să ~ sich einwurzeln, Wurzel fassen. *Această dragoste va Domnul să o înrădăcineze* [festpflanzen] *întru inimile noastre* EV. INV. 1644 GCR. I 113. *A lui aducere aminte, ca o d-zeiăscă sămînță, se sădi întru inima mea și . . se înrădăcină și crescu* NĂSTUREL das. 131. — Gr. *răd-* VARL. CAZ. 186.

înrăftura' (a) v. trans. schirren PP. BUR. CAL. 31 (*un cal . . înșelat și 'nrăfturat, Cum e bun de 'ncălecat*).

înrăi' (a să), prez. *mă -răe'sc*, v. refl. 1. MOLD. TR. schlecht(er), schlimm(er) werden QU. *Codrul se 'ndesește, Drumul se 'nrăește* PP. D. *S'a 'nrăit lumea, taică, mă!* JIP. OPINC. 158. — Gr. *răi'* IARN.-BIRS. 213. — 2. MUNT. MOD. sich erbosen QU. [*Bestia rănită de lance*] *reveni de-a curmezișul măi încet, dar măi înrăit* LIT. *Gazetărași obscuri . . , pururea înrăiți și disperați de «lipsa de noroc»* VLAH. IC. 72. Vgl. *Mac. me nărăescuich* werde zornig. — Et. *ră'ü*.

înrămura' (a să) siehe *rămura'* (a să).

înrăutăți' (a), prez. -**țe'sc**, v. trans. (moralisch) schlecht(er), böse(r), schlimm(er) machen, verderben (trans.); a să ~ schlecht(er) etc. werden, verderben (intr.). *Inimile înrăutățite, cit de deprinse ar fi ele cu crima, aî totdeauna o porțiune de lașitate* GANE CL. I 265. *Ia are tată vornic ș'o zestre nesfirșită Și mama i-e fudulă și înrăutățită* [böse] I. NGR. CL. IV 86. [*Străjile*] *nu puteau stîrpi aceste înrăutățiri* [Frevel] *nicî descoperi bandele vagabonzilor* [care jefuiau și omorau] C. NGR. 16. — Gr. LV. -*răot-*.

înriuri' (a), prez. -**re'sc**, v. trans. u. intr. LM. pc., *asupra cuiva* Jdn. beeinflussen, auf ihn Einfluss ausüben, haben; ~re Einfluss m. — Et. Nachbildung von frz. *influ(ence)*er mit Hilfe von *ri'ü*.

inrōa' (a) siehe roura' (a).

inrodî' (a), prez. -de'sc, v. trans. LM. fruchtbar machen, befruchten. *Munca ta înrodește pământul* BĂLC. 575. Vgl. rodî' (a).

inroși' (a), prez. -se'sc, v. trans. rot machen, färben, röten, fig. erröten machen; a să ~ rot werden, sich rot färben, sich röten, fig. erröten. *Venea Paștele. Să înroșim și noi ouă, îi zicea Leana* DELAVR. PAR. 161. *Ceriul înroșit de razele soarelui care apunea în mare* L. NGR. CL. XV 48. *Mă 'nroșește singur gândul Că tu ai aflat cu cale Tocmaî azi să pui la probă înima nevestei tale* COȘB. 47. *Făcîndu-să seară, ziceți: senin e, că să rușește ceriul* BIBLIA 1688 Matth. 16, 2. *Nu te rușinezi nici te rușăști, spune-mi?* MĂRG.² 2 a. — In letzterer Bedtg. intr., nach frz. rougir, DELAVR. PAR. 9 (*marea artă de a nu roși nici odată* [nie zu erröten]). — Gr. Lv. ruși'; älter roși'.

înrota't etc. siehe rota't etc.

înroăa', -roua' (a) siehe roura' (a).

inrudî' (a să), prez. mă -de'sc, v. refl. verwandt werden, sein; ~re Verwandtschaft f. [El] îi spuse lui Albert . . . că e pe cale de a se rudi cu el VLAH. DAN I 121. *Un român ce cu țiganul Se 'nrudea* [verwandt war]. *fiindu-i naș DULFU* LEG. 23. *Nepulînd refuza ospesia unei familii . . . care era în inrudire cu a sa* [die zu der seinigen in verwandtschaftlichem Verhältnisse stand] I. NGR. CL. VII 9. — Gr. Aelter rudî'.

înrușina' (a) siehe rușina' (a).

îns I. pron. siehe di'ns. — II. sm. Mensch, als Einer von Mehreren betrachtet: Individuum n, Mann m, Person f. *La toată familia, poate și la tot însul se dă o parte* [din pământ] BĂLC. 298. *Acel respect tradițional pentru tot însul care e boer* DEMETR. NUV. 44. *Fericitul Pavel vedea pre tot însul întrînd* [în beserică] *care cu ce suflet este* DOS. VS. Apr. 1. *Să hotărîți cît să puneți de ins* setzt den Beitrag fest, den jeder Einzelne zahlen soll JIP. OPINC. 31. *Tocmești tot însului spăsenia* DOS. VS. Oct. 6. *Cîțitorul meu va cunoaște de acum pe însul* [das Individuum; verächtlich] *rămas cu Ilias, pe logofătul Baptiste* VELEI URECHE LEG. 212. *Ne dusem să secerăm 7 înși* [7 Mann] MSCR. 1692 GCR. I 306. *Și-l bătui* [liess ihn schlagen] *cu toge de 4 înși* DOS. VS. Sept. 29. *Ochii mici de sub fruntea turtită a șeptezeci de înși se ținea de pasul său* BODN. CL. III 141 (von tatarischen Kriegen). *Eü — ce-mi pasă mie — bietul 'ains* la ce să-l purec? EMIN. 48 (scherzh. von einem Floh). — POP. auch im fem. gebracht. So antwortete mir eine Frau, die auf dem Kirchhof in RUCĂR (MUSCEL) ein Grab grub, auf die Frage, ob sie allein damit fertig würde: *sîntem două*

înse wir sind unser zwei. — Gr. MUNT. OLT. MAC. ~, pl. î'nși; MOLD. TR. BAN. î'ns, pl. î'nși. — Et. Lat. ipsum.

îns pron. 1. siehe di'ns u. î'ns. — 2. (eü) î'nsu'mî, f. î'nsă'mî, (tu) î'nsu'tî, f. î'nsă'tî, (ol) î'nsu'sî, (ia) î'nsă'sî, (noi) î'nsî'ne, f. î'nsene, (voi) î'nsivă, f. î'nsevă, (ei) î'nsișî, (ele) î'nsesî (ich, du, etc.) selbst, selber. *Eu însu'mî pre mine mă voiî învia* MSCR. sec. 17. GCR. I 138. *Să îubești pre aproapele tău ca însu'ți pre tine* Ev. 1894 Marc. 12, 31. *Înșivă voi cu minurile voastre-l dezlegați* id. GCR. I 140. *Acea țară făgăduită careu o ai făgăduit noao D-zeu însuși cu sine* [Gott selbst] Ev. İNV. 1642 das. 100. *Tocma înșii împărații* [eben die Könige selbst] *nemică nu făcea țară s'atul acelora filosofi* MOXA HC. I 380. *Nu însăși aceasta bogăție de sine însăși* [an sich] *bună este sau rea* Ev. 1580 CCR. 41. *Că și înșii de ele lucrurile ne învață cum că războiul ne dă mai mult folos decît pacea* DOS. VS. Martie 31. — Lv. häufig, jetzt seltener als subî. ohne pron. pers.: *Înșii știu* [sie selbst wissen] *că am tras în temniță . . . pre cei ce credea întru tine* N. TEST. 1648 Ap. 22, 19 CCR. 96. *Ce zici însuși pentru sineși?* Ev. 1894 Joh. 1, 22. *Împăratul vîzînd așa, să duse însuș de-l întreabă* FLOAREA DAR. GCR. I 342. *Și-î dam voe însu'mî să meargă în pace* PANN GCR. II 363. *Nevasta veni lîngă dînsul, Î apleră însăși capul pe genuche* das. — Mod. wird gern das masc. sg. auch für das fem. od. însuși ohne Unterschied für alle Formen, bes. die der 3. Person, gebraucht: *Află că eü însu'mî sînt o fetișoară* BOLINT.¹ I 148. *Doftore, vindecă-te pe tine însuși* kehre vor deiner eignen Tür ȚICH. Z. V 670. *Cu însuși minuța* sa mit ihrer eignen Hand IARN. Bîrs. 495. — FAM. POP. immer mehr durch singur verdrängt. — Gr. Für î'nsăși MOD. (gelehrt?) gew. î'nsășî, so schon MSCR. ca. 1800 GCR. II 179. Für î'nșiișî, î'nșeși führen die Grammatiken auch î'nșile, î'nșele an. — Ohne enklitischen Dativ: *Și învățătura ta însă* [αὐτῆ] *me învăță* Ps. SCH. Ps. 17, 36. *Moștenitoriî lui vor putea să se înfățeze sau înșii* [in eigener Person] *saü prin vechil* COD. COM. 1840 art. 223. *Easte bărbat-su însu* es ist ihr eigner Mann WEIG. AR. II 254. — Et. Lat. ipsum + dat. des pron. pers. î'nsă conj. 1. aber, (je)doch, indessen; stärker gegenüberstellend als dar u. zu diesem sich etwa so verhaltend wie lat. autem, vero zu sed. *Plînge-vor și cei bunî . . . Însă plînsul acestora se va întoarce întru bucurie* VARL. GCR. I 106. [El] *n'au venit de dimineață la aria cea mult roditoare, însă cu ostenelele au întrecut pre cei ce venise mai 'nainte* RETORICĂ 1798 GCR. II 163. *Cei ce strică prieteșugul, măcar că cel ce i-s'au făcut strîmbatate*

nu poate să-și izbîndească, însă de pedeapsa lui D-zeu nu vor scăpa ESOP 1812 das. 211. — Kann auch im Satzinnern stehen, was bei dar im Sinne von «aber» nicht zulässig ist: *Ta nu 'nceta însă de a i da iar b lduri* PANN PV. 1880 I 8. *Ei însă la vorba-î nici n'au ascultat* 38. *Gîndul tău nu vede a tale fapte rele... Și însă [und doch] ești puternic... Ar fi să înflorească pămîntul pe-a ta urmă* AL. LEG. 132. — 2. eine Spezifikation einleitend: und zwar. *Să se p ătească și gloabă după obicei, însă de cal i bivol cîte bani patruzeci, de bou cîte bani douăzeci, de rimător bani cincizeci, iară de oi i capre cîte bani zece* PRAV. IPSIL. Pentru vornicei 4. Dagegen gehören die M.-LÜBKE GR. III § 551 aus AP. VOR. angeführten Beispp. nicht hierher, sondern unter 1. — Et. Lat. *ipsi*, siehe M.-LÜBKE I. c.

însăgeta' (a) siehe **săgeta'** (a).

însăila' (a), prez. -le'z u. -sa'il, v. trans. (croit.) provisorisch mit grossen Stichen nähen: heften. *Imbrăcat cu un frac fără mînicî, abia înseilat* C. NGR. 286. — Gr. QU. auch -seila'. — Et. saia' «Heftfaden» QU.

însăilătură sf., pl. -ri, Heftnaht f COM.

însălbătăci' (a să) siehe **sălbătăci'** (a să).

însăla' (a) et. siehe **înșela'** (a) etc.

însămăra' (a) v. trans. (mit dem Saumsattel) satteln BIBLIA 1688 Gen. 22, 3 (*Și sculîndu-se Avraam dimineața își însămăra măgarul său*); PP. D. (*Cu catirii 'nsămărați*).

însămî siehe **îns**.

însănătoși' (a), prez. -șe'sc, v. trans. (wieder) gesund machen, (wieder) herstellen, heilen; a să ~ (wieder) gesund werden, gesunden. *Însănătoșane-va pre noi după doao zile* BIBLIA 1688 Hos. 6, 2. [*Doctorul*] o însănătoși, dar luă cu sine o parte din inima ei CL. XIII 451. *După ce se însănătoși [împăratul], dete o masă mare la toți boerii... împărăției* ISPIR. LEG.¹ I 30. — Gr. MOLD. -șă', prez. -șe'z.

însărcina' (a), prez. -ne'z, v. trans. 1. INV. beladen, -bürden. *Seminția lui să fie însărcinați [sic] de grîu* MSCR. 1760 GCR. II 71. *Veniți către mine toți cei osteniți și însărcinați* Ev. 1894 Matth. 11, 28. — Daher noch jetzt: *însărcinată* sch wanger. *Peste cîteva zile împărăteasa s'a simțit însărcinată* ISPIR. LEG.¹ I 2. — 2. pc. cu c. Jdn. mit etw. beauftragen, ihm etw. auftragen; a să ~ cu c. etw. (als Auftrag) auf sich, übernehmen. *Guvernul nostru mă însărcină cu o misie la Chișinău* C. NGR. 59. *Dară cine să se însărcine cu slujba nu se găsi* ISPIR. BSG. 55. — Gr. Prez. auch -sa'rcin.

însăși, -săși siehe **îns**.

însăua' (a) siehe **înșela'**¹ (a).

însăxăna' (a) v. trans. hepacken ISPIR. LEG.¹ 378 (*mai mulți oameni însăxănați cu bucățelele foșorului*); BSG. 12 (*Și așa însăxănată cum era biata împărăteasă... răzbătu văile*); sie trug einen schweren Zwerchsack auf dem Rücken.

însăuna' (a), prez. -ne'z, I. v. trans. auf den Thron setzen; a să ~ den Thron besteigen. *Numit . . . domn țării Moldovei, însăunat și miruit de mitropolitul Teoctist* CL. XV 420. *După ce se însăună [fiul de împărat], trimise sol la socrul său* ISPIR. LEG.² 379. *Cuvintele cele dintîi pe care le rosti la însăunare [beider Thronbesteigung]* RAL. SUV. 93. — II. a să ~ (agr.) Wurzel fassen (?) ALEX. AGR. 75 (*frigul de iarnă viind și găsindu-o [năml. semănătura secării] încă ne-însăunată, o vatămă lesne*); 130 (*după trei ani, cînd livedea s'a însăunat bine*). -

înschimba' (a) siehe **schimba'** (a).

înscoțoșă' (a să), prez. mă -șe'z, horkig, krustig werden DT. 30 (*corduc său curduc, înscoțoșarea limbii [la boi]*).

înscri'e (a) v. trans. LM. einschreiben, zB. un școlar einen Schüler, un poligon într-un cerc ein Polygon in einen Kreis; eintragen, zB. o ipotecă în registrul de inscripțiuni eine Hypothek ins Eintragungsbuch; studenți Hörer inskribieren; ~re Inskription f. *Cei cari nu au putut fi înscriși, din lipsă de locuri, pot cere înscrierea într'o altă școală secundară unde vor fi locuri* LT. *Deschid sfînta carte unde se află înscrisă gloria Romîniei* BĂLC. 25. — Gr. Konjugiert wie a scri'e. — Et. Nachbildung von frz. *inscrire*.

înscri's sn., pl. -surî, LM. unterschriebenes, als Urkunde dienendes Schriftstück, Schein m. *Polifurand [der Polizeikommissär] îl întreabă de a luat de la acela vre un înscris său de are vre un martur* GOLESCUL GCR. II 256. — Et. în scri's (= fr. *en écrit*) «schriftlich».

însceceta't adj. d ū r r Dos. Ps. în V. Ps. 62 Z. 7 (*pustii dese și 'nsecetate*).

însela' (a) siehe **însăila'** (a).

înșela'¹ (a), prez. 1 -șe'l, 3 -șă'lă, 7 -șe'le, MUNT. älter -șă'le, v. trans. satteln (wofür üblicher a pune șăua). *Și sculîndu-se Valaam dimineața, aș înșălat măgărița lui* BIBLIA 1688 Num. 22, 21. *Să zici să-mă înșale îndată calul* C. NGR. 59. — Gr. Prez. bisw. -le'z, zB. BIBLIA 1688, 2 Reg. 19, 26. — MOLD. MOD. auch -șe'ua', dazu prez. 3, 7 -șă'ă, sonst wie angegeben. — Et. Lat. *sello*, -are; -șe'ua' ist von șă' neu abgeleitet.

înșela'² (a), prez. 1 -șe'l, 3 -șă'lă, 7 -șe'le, MUNT. älter -șă'le, v. trans. 1. betrogen, hintergehen, täuschen. *Tu ești făcut a fi, cît veî trăi, înșelat de femeî* C. NGR. 56.

Ne-ai părut că vom înșela pre D-zeu, pre cela ce cercetează inimile și rărunchii MARG.² 202 a. *Mă țin greu înșelat De [um] toți banii* *Ce ți-am dat Pe ist paloș* AL. PP. 137. *Aparența înșală* der Schein trägt. *De la tine l-or înșela* [năml. inelul] alții dir werden ihn Andre abschwindeln (Germanism?) CĂT. I 71. — 2. *o fată* ein Mädchen verführen. *O fată fecioară.. de să va înșala de cineva* MARG.¹ 132 a. *Tu vreți a mă 'nșela, Iară nu a mă lua* AL. PP. 242. — Bisw. überh.: verführen, verleiten. *Flecăiandrul.. se înșelă* [liess sich von ihr verleiten, überreden] și îi spuse ISPIR. LEG.² 279. — || *înșelător* adj. (be)trügerisch, verführerisch; sm. *Betrüger m. Dragostea e 'nșelătoare* Ș'aduce chinuri amare IARN.-BIRS. 219. *Mă temă de dracul înșelătorul* COD. STU. GCR. I 6. — Et. Nicht zu ksl *müşelu* «schimpflicher Gewinn, Wucher», sondern mit *înșela*¹ identisch. Man hat an die Kunstgriffe zu denken, die angewendet werden müssen, um cinem Pferde, ehe es völlig zahm ist, den Sattel anzulegen. Man vgl. die gleichbedeutenden *a potcovi pc.*, *a pune cuiva mantaia, ipingeaia* u. ä.

înșelăciune sf. *Betrug m, Täuschung f, Verführung. Toate scorniturile, înșelăciunile și socotințele cele mincinoase care purced și curg din neștiință* ȚICH. GCR. II 214. [*Cei*] *ce să înșală cu înșălăciunea lumii acestea* MSCR. 1654 GCR. I 166.

înșelătorie sf. MOD. *Betrug m, Betrügerei f, Schwindelei. Fu dat in judecată pentru înșelătorie* LIT.

înșelătură sf. = *înșelăciune* ANT. DID. 200 (*deșertarea lumii acestia și înșălătura vieții ceștii trecătoare*).

insema' (a), prez. -se'm, v. trans. *verschaffen, erwerben* RETEG. III 50 (*ai trebui să-ți însămă un cal mă năzdravan*); V 3 (*du-te și te bagă undeva slugă și mă înseamă-ți și tu barem pentru tine*); 73 (*mergea în toată ziua la vinat, însăma celea trebuincioase pentru traiful casei*). — Et. Anscheinend zu *sea'mă*.

insemna' (a), prez. -ne'z, v. trans. 1. mit einem Zeichen versehen: *zeichnen. De omul roș, spin și însămnat să fugi cit îi trăi* ȘEZĂT. I 127. *Tot ce-ți insemnat cu pata putrejunii de natură* EMIN. 147. *Sfinta se însamnă cu sfinta cruce* [hekreuzigte sich; vgl. fr. *se signer*] DOS. VS. Sept. 3. — Spez. von einer Frau, die bei Beginn der Periode od. vor der Entbindung die ersten Blutspuren bekommt: *m'a ~t ich zeichne*. — 2. *bezeichnen, angeben. Cei ce să insemnează voao* [die euch bezeichnet werden] *întru cele scrise de Amman* BIBLIA 1688 Esth. 3, 13, addit. *Mai mulți publiciști moderni.. au căutat să insemneze*

pînă unde trebuie să se întindă suveranitatea individului GHICA 207. *Ce va să insemneze* [Is.; was meint Jesus] *cu acele cuvinte..?* MARG.² 86 b. Daher: — 3. *bedeuten; ~re Bedeutung f* (eines Wortes etc.). *Capul cel de buăr a fiară vestită Sămnează putere fără nesmintă* DOS. VS. I b (vom moldauischen Wappen). *Ziseră unul cătră alalt: manahu, carea seamnă: ce e aceasta?* PALIA Ex. 16, 15 CCR. 63. *Ș'o lacrimă în ochii ei Nimic nu 'n-seamnă* [hat nichts zu bedeuten] COȘB. 56. — 4. *auf-, verzeichnen, notieren; ~re Aufzeichnung f, Verzeichnis n, Notiz f. Măcar că se află și de alții însemnate lucrurile* [die Begebenheiten] *țării Moldovii* URECHE LET.² I 129. *Am văzut și o însemnare ciți au perit într'acel război* DION. TEZ. II 182. — 5. MOD. *hisw. bemerken, wahrnehmen. Știu eu cine să fie? Nu l-am însămnat nici-odată* AL. OP. I 1148. *N'ai însemnat cum se joacă de-a puia-gaia amindoi?* CL. XV 309. — 6. *a auszeichnen* BALC. 594 (*niște oameni ce se însemnaseră prin multe viteji*). — || *insemnat* adj. *bedeutend, wichtig: un om ~t ein bedeutender Mann; o sumă ~tă ein bedeutender, beträchtlicher, ansehnlicher Betrag. Le-topisețele cele streine, lucrurile numai ce-s măi însămnate, cum sintă războaele, schimbările, scriu a țărilor megiașe* MIR. COSTIN GCR. I 197. — *insemnător* adj. *wichtig* C. NGR. 51 (*pretextind o pricină însămnătoare*). — Gr. Lv. *se-*. — Prez. MOLD. Tr. 1 -se'mn, 3 -sea'mnă.

insemnă'te sf., pl. -tă'ti, LM. *Bedeutung f, Wichtigkeit: lucrul n'are, e fără nici o ~ die Sache hat keine ist ohne jede B.*

insemnătură sf., pl. -ri, *Zeichen n* DOS. VS 2 ([*sfintul*] *cu însămnatura sfintei cruci marea aș alinat*).

insemn'ntă sf., pl. -țe, *Bedeutung f* MAR. ORN. I 87 (*Dacă ne vom ținea numai de literale din cară este compus un cuvânt, iară de insemnînța lui cea adevărată.. nu ne va păsa nemică*).

însene siehe *îns*.

insenina' (a), prez. -ne'z, v. trans. *aufheitern. Căci tu inseninezi mereu* Viața sufletului meu EMIN. 220. *Cerul s'a ~t der Himmel hat sich aufgeheitert. Tu cu ochii faci belele; Intri 'n cas', se luminează, Eși afar', se 'nseninează* IARN.-BIRS. 40. *Par'că cineva îi luase greul vieții și sufletul i-se insenină* POP. BĂN. 98. — Lv. (*Cron.*) *seninat* erlaucht. *Seninatul domn al țării Moldovei* NECULCE GCR. II 35.

inșepti' (a), prez. -te'sc, v. trans. *versiebenfachen; ~t siebenfach*.

insera' (a), prez. -re'z, v. intr. 1. *inserez* der Abend überfällt mich. *Săracul*

unde înserează, acolo doarme PANN CL. V 381. Fă-mă lumină de ceară . . . Că eă unde-î însera, Calea țe-o voiū lumina IARN.-BIRS. 64.—2. *impers.*: înserează es wird Abend, der Abend bricht herein. De urat am mai ura, Dar ne temem c'a 'nsera AL. PP. 103. Era vremea inserată es war spät am Abend MUSTE LET.² III 61. Inseratul der Einbruch der Nacht; pe ~t(e) bei Einbruch der Nacht. Că de nu. făr' de ispravă inseratū-o să-l apuce [wird er . . . vom Einbruch der Nacht überrascht werden] DULFU PĂC. 185. Inlăuntru[l rateșului] pătrunsese umbrele inserării [der einbrechenden Nacht] SAD. POV. 145.—Et. seară.

inset(oș)ă' (a), prez. -t(oș)ə'z, v. intr. dursten, dürsten. Să nu lași să flămânzească saū să inseteze [părînții tăi] MĂRG.² 213 b. Flămânzi'i și-mă dedet mîncare, insetoșai și mă adăpat COR. TETR. Matth. 25, 42. Insetoșă suflctul micū cātră D-zeū meine Seele dūrstet nach Gott BIBLIA 1688 Ps. 41, 2. Căci am sabie 'nsetalā [ein durstiges Schwert] Ce dorește cap de fatā AL. PP. 177. Ghiara dușmanul se gătește Pe țara noastră-a 'nfige . . . De singe 'nsetoșat [nach Blut lechzend, blutgierig] DEPAR. I 13.—Gr. MOLD. -seta', MUNT. Tr. üblicher -setoșă'.

inșeua' (a) siehe inșela' (a).

inșevă siehe in's.

inșăca' (a), prez. 1. -șă'c u. -șă'c, 3. -șă'că, 7. -șă'ce u. -șă'ce, v. trans. MOLD. FAM. paken. Mihaï . . . se aruncă p̄ieptiș asupra lui Osman și inșăcîndu-l în brațele sale puter nice, îl răsturnă la pămînt GANE CL. I 268. Vru să se răpadă asupră-î dac'ar fi putut să-l inșăce în unghii nu alta Sev. POV. 220. Dincă inșăcă degrabă un maldăr de cărți și prinde a le deschide VLAH. GV. 117.—Et. Wahrsch. lautnachahmend.

inșfirșit' siehe sfirșit'.

inșimbra' (a să), prez. mă -brə'z, v. refl.: cu cn. sich Jdm. zugesellen, anschliessen mit ihm verbinden Dos. VS. Oct. 13 (să te 'nșimbrezî [sic] cu patriarhul Antonie să fii într'o unciune cu dînsul); Noe. 30 (se fece nedespărfit de la invățătorîul, inșimbrat la sfinția sa toată vremea vieții sale); RETEG. V 22 ([ia] avea boi și plug de putea ara ia de ia, fără de a să mai inșimbra cu alții).

inșine siehe in's.

inșingera' (a) siehe sîngera' (a).

inșingura' (a să) v. refl. sich absondern, isolieren Ps. ȘCH. 101, 8 (ca pasăre ce inșingură-se [ksl. osobenštaensen] în zidū).

inșira' (a), prez. -șir', v. trans. 1. mărgele etc. Glasperlen etc. auffädeln, -reihen. Trei copile de 'mpărat . . . Inșirînd la scumpe salbe De mărğăritare albe AL. POEZII II 175.—

Bei den geselligen Versammlungen der Bauernmädchen, den șezători (Spinnstuben), pflegen in der Walachei Perlen auffädelt u. dabei Märchen erzählt zu werden, in die wiederholt die Worte (in)șir(ă)-te, mărğărite eingeschaltet werden. So lautet der Beginn eines solchen Märchens FUND. 40: A fost odată ca nici-odată, inșirte mărğărite, a fost trei fete, inșirte mărğărite, care ședeau la soare lîngă un părete, inșirte mărğărite.—Daher sn. nevar. MUNT. von einer endlosen, ermüdenden u. bes. planlosen Erzählung etc.: Litanei f, Rede-, Wort-, Phrasenkram m, Schwall. Numai un soldat poate înțelege războacele lui Ioan-Vodă, cari se povesteau pînă acum ca un lung inșirăte-mărğărite fără plan și fără succesiune HASD. IV. 213. Observarea superficială n'a văzut adesea în aceea-tă carte [năml. im Talmud] decît un șirte-mărğărite al unei cazuistice rafinate LIT.—2. in eine Reihe bringen, in einer Reihe aufstellen, (aneinander)reihen. Harapul . . . Turcii toți îi inșira AL. BP., Serb-Sărac. Trupele noastre se inșirău în linie de bătae GANE CL. XI 371. E ușor a scrie versuri Cînd nimic nu ai a spune, Inșirînd cuvinte goale Ce din coadă ai să sune EMIN. 171. Iar Maria lui Sincu rămase 'n îngrijire, În minte inșirîndu-și tot soiul de gîndire I. NGR. CL. IV 86. Fu adus . . . la Otrouie, marele . . . episcop, și de la dînsul în cinul cliriceșe fu inșirat [eingereicht] Dos. VS. Ian. 20.—3. aufzählen. Toți aceștii și alții . . . cari aice nu s'au putut inșira anume NECULCE LET.² II 332. Par'că s'a lăsat o droaie de lăcuste peste noi . . . Vrei să-ți inșir? Poftim: . . . XEN. BRAZI 14 (Klage des Bauern über seine Bedrücker).—4. FAM. (in langer Rede) sagen, hersagen, -leiern. După ce le inșirău verzi și uscate nachdem ich ihnen ein Langes und Breites vorgeschwatzt hatte FIL. CLOC. 296. Apoi dacă toate astea-sașa cum le zisei, nu am nevoie să inșir mai multe [brauche ich nichts mehr zu sagen] AL. CL. I 282. Le 'nșiră minciuni cu carul er. det ihnen einen Haufen Lügen vor BELD. ETER. 30.—Gr. Part. dem. Inșirăte! GCR. II 368, Rätsel von den Schafen (Căugurele, mugurele, Merg pe drum inșirăte).

inșirātu'ră sf., pl. -ri, Anordnung f Dos. VS. Oct. 5 (o cetate căria frîmșea și 'mpis-tritura și inșirătura și clăditura zidurilor nu să poate povesti).

inșirte-mărğărite siehe Inșira' (a) 1.

inșirui' (a), prez. -ru'e'sc, v. trans. MUNT. MOD. aneinander reihen, in einer Reihe anordnen, aufstellen. Pornirăm . . . spre casa clucerului la care în urma noastră ceaușul de slujitori inșiruiă oamenii de jur împrejur GHICA 9 [Casele țărănești] se inșiruesc

una lingă alta., formind strade MANOL. IG. ȚĂR. 11. Copilul nu se domirea de ce cocoriî umblă înșiruiți trimbă ISPIR. LEG.² 287.

înșși siehe *Ins*.

însoară, -re siehe *insura*¹ (a).

insomnora'tadj. schlaftrunken CANT. IST. IEROGL. 70 (mai bunu-î. . dulăul deșteptat decit strejerul insomnorat).

înșomolțaci' (a) v. trans. einwickeln, hüllen CREANGĂ CL. XI 32 (să înșomolțăcim motanul..cu niște petece). — Et. Unbek.

insor't, -ri siehe *insura*¹ (a).

insorta'tadj. gebadet adj. BAR. HAL. III 3 (o femeie . . insortată în singe [«ganz in ihrem Blute gebadet»] și învăluită într'o pînză). — Et. Unbek.

insorți' (a), prez. -țe'sc, v. trans. durch das Los bestimmen, losen BIBLIA 1688 N.m. 33, 54 (Și veți moșteni pămîntul lor înșortit după feliturile voastre); 1 Reg. 10, 20 (și să înșorțește toașagul lui Veniamin); Jes. 17, 11 (în care zi veți înșorți). Vgl. sorti' (a) u. sorți' (a).

însoși' (a), prez. -țe'sc, v. trans. 1. cu cn. zu Jds. Genossen machen, ihm zugesellen, cu c. zum Teilhaber an etw. machen, daran teilnehmen lassen. Nu te însoși [verbünde dich nicht] cu cine nu ești din destul a te smulge de păr ȚICH. 3. Spune-mi cu cine te însoțești, cu să-ți spuî cine ești (Sprw.) sage mir, mit wem du umgehst, und ich will dir sagen, wer du bist. Cine îl va cerca de sănătate [wer ihn grüsst], să însoțește cu faptele lui cele viclene MĂRG.² 186 a. Spez.:— 2. ehelich verbinden, vermählen. Impăratul îl însoși cu doamna Chiralina și făcu nuntă împărătească FUND. 33. Recunoștința ce simțea pentru vara lui . . îl îndemnase să ia hotărîrea de a se însoși cu ia I. NGR. CL. VII 12. Haide, mîndro, să fugim, Amîndoi să ne 'nșoșim IARN.-BIRS. 58.— 3. LM. = a întovărăși: begleiten (auf dem ganzen Wege, wogg. a petrece ein Stück Weges). Ingerul morții acum Mă însoțește la drum PP. GCR. II 322 (Totenklage).

însoveni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. MUNT. TR. POP. mit dem (Braut-, Mönchs- etc.) Schleier bekleiden, verschleiern. De ce m'ați înzăvonit, de ce m'ați călugărit? TEOD. PP. 300 (Klage des Mönchs). La mal mi-se oprește Un caic înzăvonit 550. — Gr. Formen siehe *sovon*'.

însăima' (a) etc. siehe *spălmînta*' (a).

înspică' (a), prez. -spi'c, v. intr. 1. Aehren bekommen, in Aehren schiessen. Bate vîntul, iarba 'nșpică IARN.-BIRS. 302.— 2. ~t MUNT. gesprenkelt QU. Doi boi, unul în păr negru, înspicat cu roșu MON. OF. 1877, 4943. Cu barba rară și înspicată DELAVR. PAR.

300. O cravată neagră înspicată cu bobîțe galbene DEMETR. NUV. 24.

însplina' (a să), prez. mă-ne'z, v. refl. milz-brandig werden. Oamenii cari mîncă splină de la animale, se însplinează ION. SUP. 65.

înspre prep. MOD. 1. ~, in Attributen *dinspre* (vgl. *de*² 17 b) auf..zu, nach..hin, gegen. Boerî . . pleca *înspre* munți la vîntătoare AL. PP. 207. *înspre* noapte văzu de departe o casă I. NGR. CL. VII 54. Sănătatea lui Radu mergea *înspre* bine R.S Gesundheitszustand besserte sich VLAH. NUV. 44. Servitorii . . grijaî odăile *dinspre* grădină [die nach dem Garten gelegenen Zimmer] XEN. BRAZI 188. *Munții ce încing marginea dînspre* Bacău SUȚU NOȚ. 95. — 2. *dînspre* von..her. Bate-mi vîntul din spre munți . . Vine-mi dar de la părinți IARN. BIRS. 200. Inima mi-se bătea, speriată la file-ce zgomot care venea din spre otelul Neubauer DELAVR. PAR. 229.— Et. *în-spre*.

însprincena't siehe *sprîncena't*.

înspuma'tadj. schaumbedeckt. Alergarea cailor *înspumați* AL. CL. VIII 49. Mîi de stînci es ascuțite din sinul Bistriței *înspumate* GANE CL. I 267. Vgl. *spuma*' (a) u. *spumega*' (a).

înstăntă sf., pl. -țe, (neol., jur.) Instanz f.— Gr. *sta'ntie* PRAV. BIS. p. 1 cap. II § 7 (Stăntiile ce alcătuesc partea judecătorească a clerului).

înstări' (a), prez. -re'sc, v. trans. wohlhabend machen; a să ~ w. werden; ~t wohlhabend. Vrei să te 'nstărești, să prinzi chîag, s'ai rost bun? JIP. OPINC. 71. Țaranii plugari cei mai înstăriți din toată România GHICA 581. — Et. *stare* «Wohlstand».

înstela'tadj. LM. vom Himmel: gestirnt.— Et. Nachbildung von frz. *étoilé* mit Hilfe von *stea*, pl. *ste'le*.

înștiința' (a), prez. -țe'z, v. trans.: pc. Jdn. benachrichtigen, in Kenntnis setzen, unterrichten. Euriloc se întoarce îndată pentru ca să ne înștiințază de nenorocirea . . ticăloșilor noștri tovarăși ODISIA sec. 18. GCR. II 85. Să înștiințeze pe jeluitori că este să se facă divan GHEORG. LET.¹ III 321. Tu îmi scrii să te înștiințez ce face? C. NGR. 56. De este toată poșta adunărilor, pentru numele jigăniei aceștia a se înștiința [von dem Namen.. Kenntnis zu erhalten] CANT. IST. IEROGL. 61. Înștiințare Bekanntmachung, Ankündigung.— Mit dat. MSCR. 1782 GCR. II 126 (Domnul înștiință vizirului).

înstreîna' (a), prez. -ne'z, v. trans. 1. de cn. Jdm. entfremden. M'am săturat A trăi tot depărtat și de lume 'nștrăinat AL. PP. 252. Unde ești, o . . Patrocle? Cine te-aî

înstreinat de viață? MSCR. 1802 GCR. II 196 (Klage des Achilles), *Nimic alt nu este care strîinează de la mila lui D-zeu ca tirănia mîndriei* MARG.² 32 b. — 2. veräussern. *Bunurile . . nu pot fi înstreinate decît după regulile și formele prescise anume pentru ele* COD. CIV. art. 475. — Gr. Lv. bisw. *str-*. Im übrigen siehe *streiv'n*.

înstreșina' (a) siehe *streșini'* (a).

înstrimba' (a) siehe *strimba'* (a).

înstrimbătăți' (a), prez. -*țesc*, v. trans. heinträchtigen, benachteiligen COD. CAL. § 168 (*pe robul său pe roabă . . să-î ciștîge înstrimbătățitul stăpîn*); § 998 (*Cînd judecata va da dreptate celui înstrimbătățit moștenitor*).

instruna' (a), prez. -*nez*, v. trans. MUNT. QU. 1. spannen. *Cînd sfirleaza* [Art bogenförmiges Spielzeug] *era bine instrunată* ISPIR. JUC. 9. *Puse șaua pe Murga . . o instrună bine* DELAVR. SULT. 242. — 2. zügelnd, zurückhalten. *Mîșelosa administrație . . ducă ar fi instrunată de capi ruminî* JIP. RAUR. 83. *Țe-ai pierdut cumpătul vorbeii . . roști doamnă instrunîndu-și minia* ODOB. MV. 1894, 121. — || Vgl. *struni'* (a).

insufla' (a), prez. -*suflu*, v. trans. 1. einhlesen, -hauchen. *Șau zidit pe Eva . . șau însuflat și i-a inviat trupul său* PP. MAR. NUNTA 805. — 2. fig.: curaj etc. Mut etc. einflößen, -geben. *Fața lui tînără și bărbătească însufla încrederea C. NGR. 27. Frunza cea nouă îi însuflă [Romînului] cîntece pline de o me'ancolie adîncă* [begeistert ihn zu . .] AL. PP. 92. — 3. pc. Jhn. begeistern C. NGR. 68 (*Cînd se pune la piano, pare că geniul muziceii o însuflă*). — || Lv. nicht belegt.

insufleți' (a), prez. -*țesc*, I. v. trans.: pc. Jdm. Seele, Leben einhauchen, ihn beseelen, beleben. *Ceia ce zic că trupul [lui Hs.] este insuflețit ca un om de plin* MARG.² 206 b. *Primăvara . . cu însuflețirea* [mit der Neubelebung] *ce ia aduce lumii amorțită de viforele ei nîi* AL. PP. 92. — II. v. intr. Mut fassen ISPIR. CL. XII 205 (*oastea protivnică însuflețește*). — Gr. Part. -*țat* MARG.² 151 a, MINEIUL 1698 GCR. I 319.

insulița' (a) v. trans. mit dem Speere anstechen MARG.² 222 b (*Pentru aceasta s'au și însulițat prea sfîntul lui trup mort* [näml. al lui Hs.]).

insuma' (a), prez. -*sum*, v. trans.: banii das Geld zusammenbringen AXINTE LET.² II 136 (*nu-î lăsaŭ Leșii pe țărani să imble să insume banii*); WBB.

insumi siehe *inns*.

insumuța' (a) v. trans. = a azmuța: hetzen, reizen SCRIS. MOLD. 301 (*iară ceialaltă bogăție și insumuțare a lumii aceștia pre*

toată trebuie să o lepede [«alle Reizungen dieser Welt»]).

insupția' (a) siehe *suptia'* (a).

insura' (a), prez. 1 -*so'r*, 3 -*soa'ră*, 7 -*soa're*, v. trans.: un fiu cu o fată etc. einen Sohn mit einem Mädchen etc. verheiraten (wogg. a mărîta o fată eine Tochter verheiraten); a să ~ von Männern: cu o fată etc. sich mit einem Mädchen etc. verheiraten, absol. heiraten; ~t verheiratet. *Săracii boii cornuși, Cum însoară niște muși! Sărarele sutele* [näml. de zloști], *Cum mărîta mutele!* IARN.-BIRS. 454. *Cînd te însori, să te însori, iar nu să te mărîți* heirate keine Frau, die dich unter dem Pantoffel hält GOLESCU Z. IV 395. *Cui stă gîndul la 'nsurat* [wer sich mit Heiratsgedanken trägt], *Umbă pare că e beat* (Sprw.) MAR. NUNTA 93. — Fig. FAM. (leicht-sinniger Weise) veräussern: an den Mann bringen. *Las' că te însore eu și pe tine acuși!* CREANGĂ CL. IX 455 (Hans im Glücke zum Gänserich, den er für eine Ziege eingehandelt hat). — Et. Lat. *uxōro, -āre, von uxōr «Gattin»; in- für u- wie in it. Diall. (ndzōrare, ndzurare), vgl. auch a încropi von slav. ukropŭ u. MAC. inșire = lat. exire (nordrum. a eși, it. uscire).

insura' (a), prez. -*rez*, v. trans. = a încăputa: vorschuhlen QU. *Tot mai ușor imi este . . să cos carîmbii însurați de la toți Cîmpincii* URECHE LEG. 135. — Et. Lat. *insōlo, -āre, von solum «Sohle».

insurăciune sf. fast INV. u. POP. = *insurătoare*: [Mariei] *îi veni mai curînd vremea mărîtișului decît frate-său — vremea insurăciunei* RETEG. IV 64. *Toți . . lăudînd plăcerile insurăciunei . . deșăimaŭ petrecerile holteiei* C. NGR. 68.

insurăte'l sm., pl. -țel, vor kurzem verheirateter junger Mann: junger Ehemann, pl. junge Eheleute, junges Ehepaar. *Bătrîni, insurăteii cu nevestele . . flăcăii* DELAVR. SULT. 196. *Un drac pîzmaș care-și puse ochiul pe doi tineri insurăteii . . și voia . . să-î facă să se sfădească* BOGD. POV. 104. — Spez. jungverheirateter Bauer. Den *insurăteii* wird auf den Staatsgütern nach Möglichkeit Grundbesitz zugeteilt.

insurăți' (a să), prez. mă -*țesc*, v. refl. Wahlschwesterschaft schliessen. *Înfirtățirea feciorilor și insurățirea fetelor* MANGUCA CAL. 1883. Vgl. *firtat*.

insurătoare sf., pl. -to'ri, Verheiratung f. Heirat eines Mannes (wogg. mărîtiș die eines Weibes). *Auzi plodul! i-o venit gust de insurătoare* GHIB. BV. 30. *E în dîrdara insurătorii c'o profesoară de la Școala centrală* VLAH. DAN II 151. *Mincarea de dimineață e ca ~a de tînăr* (Sprw.) früh essen und jung

heiraten ist beides zuträglich, vgl. deutsch: jung gefreit hat noch niemand gereut.

insuri' (a), prez. -re'sc, v. intr. grau werden. *Puțin te-ai schimbat . . , numai părul începe a însuri* L. NGR. CL. I 218.

înșurupa', MOLD. -ruba' (a), prez. -pe'z, -be'z, v. trans. (an-, ein-, zu)schrauben. — Fig.: *Marcel . . care pînă aici era vesel, vorbăreț și 'mprejurul căruia se înșuruba' [sich drehen] jocurile și petrecerile* OLL. CL. XVIII 134.

însuși' (a), prez. -șe'sc, LM. I. v. trans.: a-și ~ c. sich etw. aneignen. — II. v. intr. bisw. cuiva Jdm. eignen. *O ghioagă de fier ținută . . , buzduganul însușit slujbei de armaș mare [der zum Amte . . gehörige Streitkolben]* ODOB. MV. 1886, 16. — || *însușire sf.* Eigenschaft f. So schon DAM. DESC 37 (*numai întru aceste însușiri . . să deosebesc între dânsele cele trei sfinte ipostasuri*).

însuși siehe *îns*.

însușie sf. = *însușire* B.; MAR. ORN. I 91 (*pasărea aceasta mai are și acea însușie că . .*). — Dafür *însășie* HMST. CL.

însușietate sf. = *însușire* SBIERA D. (*cînd este soarele cruce amiază-zi, își pierde înțina însușietatea aceasta*).

însuti' (a), prez. -te'sc, v. trans. verhundertfältigen, -fachen; ~t hundredfältig, -fach. *Dă celui ce țe-ai dat ție toate, ca să ei de la dînsul însutit* ALF. SUFL. GCR. II 148.

însuți siehe *îns*.

întăciuna't sm. Schwarzer m, als Spitzname für Zigeuner ȘEZĂT. I 214.

întă'ii siehe *întă'ii*.

întăpa' (a) etc. siehe *întăpa'* (a) etc.

întărca' (a) siehe *întărca'* (a).

întări' (a), prez. -re'sc, v. trans. 1. stark, fest machen: stärken, verstärken, kräftigen, befestigen. *Blagoslovenia tatălui întărește casele fiilor* BIBLIA 1688 Sirach 3, 8; daher als Sprw. *binecuvîntarea părinților întărește casa fiilor* u. ä. *De doi ani îl întărește [năml. calul] Cu floarea trifoiului* AL. PP. 106. *In Piatra, unde am avut prilejul să-mi întăresc prieteșugul cu Iorgu [zu befestigen]* XEN. BRAZI 42. — Fig.: *Petru vrînd a întări Izraelitenii în credința lui Hs.* PSALT. 1651 GCR. I 153. *Au început arhieriei . . a-l mîngîia și a-l întări [pe monarhul murind]* MSCR. 1757 GCR. II 54. — Spez. (mil.) *un loc einen Ort befestigen; ~re* Befestigung f, Fortifikation. *Să nu socotească că cetatea întărită fiind îi va păzi pe ei* MSCR. sec. 18. GCR. II 23. *Acest castel foarte tare prin poziția sa, prin întăririle ce avea* BALC. 164. — 2. bekräftigen, bestätigen. [E]

învoire au făcut . . Unul a spune minciuna ș'altul a o întări PANN NASTR. 77. *Aceștia întorcîndu-se spre seară, întăriră raportul fugarilor* BALC. 161. *Cît porunci acest sfînt săbor, el toate le întări și le pecellui* INDR. GCR. I 163. — LM. in letzterer Bedtg. meist durch *a confirma* ersetzt.

întărita' (a), prez. -rî't, -rî'tl etc., v. trans. 1. reizen, anreizen, erregen. *Neves-tele . . cîntă următoarea doină prin care o întărită [pe mireasă] și mai tare la plîns* MAR. NUNTA 590. *Acele mîi de paejenii [năml. die Krätzmilben] le întărită pielea [oamenilor rîioși]* ODOB.-SLAV. 260. *Puțină gelozie Ar trebui 'ntărită* I. NGR. CL. III 358. *S'au întăritat [es entbrannte] războiul mare între dînșii* DION. TEZ. II 163. *Cizlariul . . Bidiviu și întărta [trieb an, spornte]* AL. PP. 107. — 2. reizen, aufregen, aufbringen, erbittern. *Cuvîntul cel de sudalmă mai rău întărită pre om decît cînd l-ai bate cu toiașul* INDR. 84. *De multe ori îi și goneșc [pe vornici] afară din finuturi, cînd întărită cugetele lăcuitoarelor asupra lor [«wenn sie die Gemüter der Einwohner gegen sich aufbringen»]* SCRIS. MOLD. 279. *Lătrăturile se auzeau din ce în ce mai întăritate [immer erbitterter, wütender] și mai apropiate* SADOV. POV. 230. — Gr. Ps. ȘCH. stets -terita'; MOLD. MOD. -tărta', prez. -tăr't, -tăr'tl, -tăr'tă, -tăr'te. — Et. Gemeinrom.: neap. nderreta, afrz. entarier etc. Vermutlich aus der Verschmelzung von lat. irrito, -are, u. *interrito, -are (von terreo, -itum) hervorgegangen. Zu *întărta'* vgl. *dăr(i)ma'*, (s)ăr(i)ma'.

întăritu'ră sf., pl. -ri, 1. Stärkung f, Verstärkung, Kräftigung, Befestigung. *Că tu ești, D-zeule, întăritura mea* MSCR. sec. 17. GCR. I 229. *Facă-se întăritură [eine Veste] în mijlocul ape* BIBLIA 1688 Gen. 1, 7. — 2. Bestätigung f. *Și după ce-o veni [de la guvern] Întăritură pentru toți [consilierii comunali]* RĂDUL. RUST. I 164. *Murgeștii au arătat și uric de la Ștefan Vodă și 'ntărituri de pre la alți domni ce au fost mai pre urmă* Doc. 1857 GCR. I 174. *Curtea de întărituri* ehem. Gerichtshof, der sich mit der Prüfung u. Bestätigung der Uebertragungen u. Belehnungen von Grundbesitz befasste. — Et. a *întări*.

întărnița' (a), prez. -țe'z, v. trans. mit dem Bauernsattel (tărniță) satteln. *Murgușul . . Închingat și 'ntărnițat* BIBIC. 315.

întărta' (a) siehe *întărita'* (a).

întăgla', -țigla' (a), prez. -gl'e'z, v. trans. MUNT. TR. zuspitzen QU. *Săgețile ș'a 'ntăglat, Arcurile ș'a 'ncordat* TEOD. PP. 421. *Greerii își începură întăglatu concert [ihr schrilles Konzert]* POP.-BĂN. 187. *Poate că glasu [țărănu]lui pare prea 'ntăglat [zu scharf] oră-*

șanului JIP. OPINC. 5. — Et. țe'glă, țig'glă «hölzerner Bratspiess».

înțelege (a) I. v. trans. 1. verstehen. *Cu nevoe poate scrie cineva să înțelegea toți, grând un lucru unii într'un chip, alții într'alt chip* N. TEST. 1648 GCR I 126. *La aceea năvală facutu-s'au o tulburare și o amestecătură cit nu cunoștea unu pre altul nici își înțelegeau în glas* [noch Einer den Andern verstanden] AMIRAS LET.³ III 119. *Cind se întilneau, ia cu el, . . se înțelegeau din ochi* [an den Augen] DELAVR. IVȘV. 10. *Vatavul imi tot dă a înțelege* [gibt mir . . zu verstehen, deutet mir . . an] *că m'ar lua* [de nevastă] CL. XIII 28. *Aceasta să ~ de la sine* das versteht sich von selbst. *E frumoasă, se 'nțelege* [verstehet sich, natürlich]: *ca copiii are haz* EMIN. 215. *N'aș fi putut înțelege casa noastră fără din-sul* [ich hätte mir . . nicht vorstellen können] GANE CL. XVII 122. *Așa casă înțeleg și eu* [so ein Haus lasse ich mir gefallen]. *Să merg cu fata la teatru, la primblare . .* CL. XVI 116. *Ce să ~ prin cuvintul . . ?* was versteht man unter dem Worte . . ? *Alt păcătos se înțelege* [ist gemeint mit] *fata lui Iair și altul feciorul văduvei și altul Lazăr* ANT. DID. 87. *Cite-odată* [nebuna] *e foarte blîndă și vorbește înțeles* [vernünftig] BOGD. VECHI 56. *Mătușa Măriuca e una din cele care scoate mahmurul din om; nu-î o femeie de înțeles* [sie ist keine vernünftige, überlegte Frau] *ca mătușa Anghilița* CREANGĂ CL. XV 10. *Vorbe neînțelese* unverständliche Rede. *Femeia asta neînțeleasă* [dieses rätsel-hafte Weib] *care-mi spune că mă iubește ca și cum m'ar între a ce măi fac* C. NGR. 49. — 2. FAM. *cu asta nu înțeleg nimic* das bringt mir keinen nennenswerten Vorteil, damit ist mir nicht geholfen, damit erreiche ich nichts, dabei kommt nichts für mich heraus. *Să nu ia* [el] *bani cu firuța* [de la editorul romanului său], *că nu 'nțelege nimic așa* VLAH. DAN II 164. *Haît! s'a dus și primăvara! Și de dinsa . . n'ai înțeles nimica* [und man hat nichts von ihm gehabt]! RĂDUL. RUST. I 67. — 3. LV. erfahren, in Erfahrung bringen. *Aceste am înțeles dintr'un* [von einem] *boer bătrîn* MIR. COSTIN LET.³ I 309. *Înțelegînd Iaghelo . . de venirea și corunarea Edwighei* NEC. COSTIN LET.¹ I App. 7. *Den gura aprodului au înțales Stefan Vodă toată povestea* MIR. COSTIN LET.¹ I 328. *Ați înțeles măi sus cine au fost moșii strămoșii acestui Grigore Ghica Vodă* AMIRAS LET.³ III 155. — So auch SBIERA Pov. 241 (*va fi de capul tău de-oîu măi înțelege ceva despre tine*). — II. a să ~ 1. cu cn. sich mit Jdm. verständigen, verabreden, mit ihm übereinkommen. *Îată vine și mirele . . să măi vadă mireasa . . și să să înțelegea de*

nuntă [über die Hochzeit] RETEG. IV 73. *Ne-am înțeles de zi și ne-am pornit odată* BOGD. Pov. 259. [Ei] *S'a 'nțeles de măi 'nainte C'o ironică grimasă să te laude 'n cuvinte* EMIN. 136. *A două zi se înțeleseră ei la cuvinte* [wurden sie einig] ISPIR. LEG.² 369. — 2. sich einverstanden erklären SBIERA Pov. 144 (*El s'au înțeles ca să pască o turmă de epuri un an de zile*); 146 (*Părinții . . au întrebă și pe Fătul-babei ori de se înțelege el cu cereea fetei*). — Gr. Prez. 1 -le'g, 7 -lea'gă; imperat. -le'ge; perf. -lese'îu, LV. -le's; part. -le's; ger. -leg'înd; adj. verb. -legăto'r. — Bei COR. öfters mit schwachem perf. etc.: -legu', -legu'se, -legu't, siehe Belege CIP. PR. 158. — Et. Lat. intellīgo, -ere. Im prez. wurde urspr. *ințeleg etc. betont, wonach dann ț auch in înțelegem etc. eindrang.

înțelegere sf. 1. Verständigung f, Einverständnis n. *Cind închee* [ia] *cū-o privire amoroasele 'nțelegeri* EMIN. 153. *Aceste două gaze au trăit totdeauna în bună înțelegere* CL. XV 96. *A lua ~ cu cn.* sich mit Jdm. in Einvernehmen setzen. — 2. = înțeles: Sinn m, Bedeutung f DION. TEZ. III 209 (*cu ce înțelegere* [was sie damit meinten, dass sie] *au zagrăvit pe Sfeti-Nicolae cu sabia în mîi*).

înțeleni' (a), prez. -ne'sc, I. v. trans. zum Brachfelde machen, brach liegen lassen; fig. zur Untätigkeit verdammen, feiern lassen. *A stirpi pirul ce înțeleneste pămîntul Moldovei* AL. CL. VII 410. *Văzuîu oamenii arînd Cu plugurile în rînd; Numai plugulețul meu L-a 'nțelenit D-zeu* TEOD. PP. 291. — II. v. intr. zum Brachfelde werden, verwildern, fig. in Untätigkeit, in starre Ruhe geraten; am ~t ich liege brach, fig. bleibe untätig, feire, raste. *Pămîntul care nu se ară, se* [sic] *înțeleneste* MARG.² 14 a. *Vîntule, du-te de-î spune . . Că leicuța-î duce dorul Și i-a 'nțelenit ogorul* AL. PP. 284. *Să 'nțelenim cu miinile 'n sin?* JIP. OPINC. 75. *De cînd sintem făcute, n'a venit nimeni . . să ne deschidă, de înțelenisem așa* [so dass wir so steif geworden sind] ISPIR. LEG.² 359 (die Torflügel sprechen). — Gr. țel- BIBLIA 1688 Prov. 24, 31 u. Jer. 2, 31; -lina' SPAT. MIL. LET.² I 106.

înțelepciune sf. Weisheit f. *Măi bună e înțelepciunea decit piștrile cele scumpe* BIBLIA 1688 Prov. 8, 11. *Budun-Velesi n'au găsit de înțelepciune* [für weise] *ca să lase cetățile ungurești neuate* VACAR. IIO. TEZ. II 267.

înțelept adj., f. sg. -leaptă, weise; sm. Weiser m *Fiiul nebun este întristare maicii* BIBLIA 1688 Prov. 10, 1. *Pre* [= spre] *cuvintele înțelepților apropie urechia ta* 22, 17. — Et. Lat. intellēctus. Wegen ț siehe înțelege (a).

înțelepțesc *adj.*, **-țeste** *adv.* *weise* (= einem Weisen zukommend). *Sfat înțelepțesc* ein weiser Entschluss CANT. IST. IEROGL. 189. *Cît de înțelepțeste este de a se bucura pe pămînt de bunurile ce ai* OLL. HOR. 155.

înțelepți' (*a*), *prez.* **-țesc**, *v. trans.* *weise machen, a să ~ weise werden.* *Și duhul tău cel bun ai dat să-ți înțelepțești pre dinșii* BIBLIA 1688 Neh. 9, 20. *Să înțelepțesc oamenii cînd văd pre alți oameni petrecînd nevoe* MSCR. ca. 1705 GCR. I 353. — *Gr. Prez.* **-țez** COR. Ps. 18, 7, INDR. 497.

înțelepție *sf.* LV. *bisw. Weisheit f. Rostul mîeu grăi-va înțelepție* PSALT. 1651 Ps. 48, 3 GCR. I 155. *Și îndată răspunse filosoful zicînd: Eu învăț pre oameni înțelepție* FL. DAR. GCR. I 342.

înțele's I. *part.* von *a înțelege*. — II. *sn.*, *pl.* **-surî**, I. *Sinn m, Bedeutung f. O, șoptește-mă . . Dulci cuvinte nențelese, însă pline de 'nțelese* EMIN. 81. *Toți voiaș să știe, vorba cum s'o iac la 'nțelese* [wie sie die Rede verstehen sollten] SPER. AN. 1892 I 119. *Nici muruiala pe păreții de lemn n'are înțelese* [auch . . hat keinen Sinn, wäre zwecklos], *fiind-că tot cade cu vremea de pe dinșii* SLAVICI' CL. IX 90. — 2. *Verständnis n* COR. GCR. I 25 (*să luom cuminecătura . . cu înțelese bun, știind ce și derep-ce este tocmit* [sic] *de Is. Hs.*). — 3. *Einverständnis f* DELAVR. SULT. 207: *Cînd luară înțelese să-l erte als sie darüber einig wurden, ihn freizulassen.* — 4. *pe ~ so*, dass man es verstehen kann, verständlich. *Deși vorbești pe înțelese, Eu nu te pot pricepe* EMIN. 161. — *Spez. LV. in der Landessprache.* *Adus-aș și doi dascăli de cartea elinească . . și altul care să învețe pe înțelese moldovenește* AXINTE LET.² II 162.

înțelina' (*a*) siehe **Înteleni'** (*a*).

întemeia' (*a*), *prez.* **-mee'z**, *v. trans.* *gründen, begründen, auf eine sichere Grundlage stellen.* *De 'nceput tu, Doamne, pămîntul ai întemeiat* BIBLIA 1688 Ps. 101, 25. *Casa lui Vasilie Vodă, de atîtea ai întemeiată* MIR. COSTIN GCR. I 199. *Prin cetății să așeze Moscalii oșteni, pină s'a întemeia țara* [bis das Land in geordnete Verhältnisse kommt] NECULCE GCR. II 34. — Jetzt nur noch in Verbindungen wie: *a ~ un drept, o pretenție, o părere pe c.* ein Recht, einen Anspruch, eine Ansicht auf etw. gründen, *un zvon ne-t* ein unbegründetes Gerücht etc.

întemelia' (*a*) *v. trans.* = *a întemeia* Ș. TAINE 312 (*învățăturile acelor șapte săboară spre [auf] carile-î întărită și întemeliată măgura cea mare, besereca*).

întemnița' (*a*), *prez.* **-țez**, *v. trans.* *ein-kerkern.* *Surdul . . este nevoit a sta în-*

temnițat în închisoarea cea strîmtă a cuge-tărilor sale DEMETR. NUV. 50.

înțepa' (*a*), *prez.* 1 **-țep**, 3 **-țea'pă**, *v. trans.* 1. *stechen.* *In predicile sale . . înțepa ca viespea* CL. XV 314. *Înțeparăm caii cu pîntenii* SAD. POV. 227. *Privirea înțepătoare* [a ei] POP.-BĂN. 140. [Flăcăii] *ii șopteau* [fetei] și *cîte o vorbă înțepătoare* [eine Stichelei] BOGD. VECHI 131. — 2. *pfählen.* *Apoi au poruncit* [Stefan Vodă] *de au înțepat pre solii aceia* MIR. COSTIN LET.² I 156. *Unii ziseră să-l spînzurc, alții să-l ardă, alții să-l înțape* GANE CL. VIII 459. — || **înțepat** *adj.* 1. *gereizt, verletzt.* *Vom vedea și asta! zise duduia, înțepată și întorcîndu-se către Mița* NAD. NUV. II 30. — 2. *steif.* *Stînd înțepat cu mina în șold* GHICA 518. *Cocoane înțepate, c'un zîmbet pregătii de-acasă* VLAH. DAN II 128. — *Gr. QU.* auch **țapa'**, *prez.* **-țap** u. **-ță'p**. — *Et.* **-țea'pă**.

înțepătură *sf.*, *pl.* **-rî**, *Stich m, fig. Stichelei f.* *Cînd i-se vorbea prea tare, încerca în urechi niște înțepături nesuferite* DEMETR. NUV. 57. *Aici înțepătura e mai aparentă* OLL. HOR. 322.

înțepeni' (*a*), *prez.* **-ne'sc**, I. *v. trans.* *steif machen, (ver)steifen.* *Apoi dezleagă murgul și-l pune la căruță și 'ntorsul arc* [den über dem Halse des Pferdes zu stehen kommenden hölzernen Bogen] *de oiști virtos înțepenește* [befestigt er] I. NGR. CL. IV 101. [Pirvu] *deschise ușa 'n lături și se 'nțepeni dirz dinaintea bătrînei* [pflanzte sich . . auf] VLAH. NUV. 132. *Manea 'n scări se 'nșepenea* M. richtete sich in den Steigbügel stramm auf AL. PP. 73. — II. *v. intr.* *steif werden.* *Cîte-odată imi înțepenește trupul de nici mă pot ridica* NAD. NUV. I 88. *Cînd ar înțepeni acest pămînt și n'ar mai produce crieri și inimă omenești* [wenn . . erstarren würde] BODN. CL. IV 99. — || **înțepeni't** *adj.* *steif, starr.* *Fiuște tăcute, înțepenite* I. NGR. CL. IV 269 (von den Engländern). *Sub țolul de lină se descemna figura mumei* [moarte] *în linii înțepenite* CL. VIII 404. — *Gr. Lv.* **țep-**. — *Et.* **țea'pân**.

înțerca' (*a*), *prez.* 1 **-țerc**, 3 **-țea'rcă**, I. *v. trans.* (von der Milch) *entwöhnen, absetzen.* *Cum pate cuconul cînd să 'nțercă* *De-l oselesc de sin de la maică* DOS. PS. FN V. Ps. 130 Z. 7. *Cei înțercați de la lapte, cei zmulți de la țîță* BIBLIA 1688 Jes. 28, 9. *Las' pe mine, moș Gheorghe, că doar nu-s de 'nțercat* [ich bin ja kein Säugling, kein Waisenknabe] RADUL. RUST. II 291. *Nici eu nici d-lor nu sintem înțercați de Scaraoșchi* [sind keine teuflischen Bösewichter] AL. OP. I 1662. Vgl. *dra'c* 6. — *Fig.*: *De trei luni fu-sese înțercat* [war er ferngehalten worden] *de la masa bogată . . a mărșului boer* GHICA

XII. Ca să-l înferece de toate acele nestimparări și virleşuguri ale lui [um ihm alle .. abzugewöhnen] SPAT. MIL. LET.² I 90. *Fiind Dunărea cu pază. . . înferecase pe Turci* [haten sie den Türken den Weg abgeschnitten] *de nu putea trece. . . în Țara Românească* DION. TEZ. II 221. *De-oii scoate icoanele. . . și n'o ploa, cine mai aduce prinoase la biserică? S'a înfercat* [dann ist es aus] *cu acatistele și cu sărindarcele* URECHE LEG. 69 (der Plarrer spricht). — II. v. intr. die Milch verlieren, versiegen. *I-a înfercat fița când a fost bolnavă de lungorre* NAD. NUV. I 4. Vgl. *băla'iu* 4. — Gr. Auch -țărca', prez. -țărce u. -țărce. — Et. Eig. ein junges Tier in einen Verschlag (țărce) tun, damit es nicht mehr zum Muttertier gelangen u. saugen kann. Vgl. frz. *sevrer* etc. «entwöhnen» = lat. *separare*.

interi' (a) siehe *intiri' (a)*.

interțiu siehe *t'irțiu*.

ințesa' (a), prez. -se'z, v. trans. MUNT. MOD. vollpfropfen, gespickt voll machen, spicken. *Oamenii altor nații își ințesează pungoale cu bănel din negustorie* JIP. OPINC. 46. *Grinzile de la tavan. . . erau ințesate cu fel de fel de cârnuri afumate* ISPIR. BSG. 107. *Doă meselungă, ințesate de mosafiri* DELAVR. SULT. 120. — Et. Unbek.

ințesta't adj. = *incăpăținat*: eigensinnig ISPIR. LEG.² 138 (*Oamenii dacă îl văzură atît de ințestat, îi arătară drumul și-l lăsară să se ducă*). — Et. țea'stă.

ințeți' (a), prez. -țe'sc, I. v. trans. anfeuern, -spornen, -treiben. [*Eü*] *nu ințefesc focul, ci ințefesc inima lui* SEV. NUNTA 9 (in einer Beschwörungsformel, wobei Feuer geschürt wird). *Culul de dălogi stringînd și cu picioarele din pinteni ințefindu-l* CANT. IST. IEROGL. 196. *Dacă văzu că-l ințefesc cu rugăciunile* [dass sie ihn mit Bitten bestürmten], *se înduplecă* ISPIR. LEG.² 344. — II. a săheftig(er), hitzig(er), stürmisch(er) werden. *Frigul. . . aci slăbește, aci se ințefăște* ION. CAL. 241. *O tuse seacă ce-l ineca, din ce în ce mai c, ud ințefită* VLAH. NUV. 90. *Băta'i* [di; Treibjagd] *reincepe; mereu se ințefăște* RUCĂREANU bei ODOB. Ps. 100. *Ințefirea* [di; Vers härfung] *conflictului ruso-japonez* LIT. Carena ta. . . *abia poate cu marea ințefită* [mit dem empörten Meere] *Să lupte* OLL. HOR. 59 (zum Schiffe). [*Ia*]-l *omora în sărutările-i ințefite, fierbinți și fără de sîrșit* [sie erdrückte ihn fast unter ihren stürmischen. . . Küssen] VLAH. NUV. 150. — Et. Unbek.

ințieta'te siehe *ântăeta'te*.

ințigla' (a) siehe *ințegla' (a)*.

ințigli' (a) v. trans. auf den Bratspiess stecken SBIERA POV. 16 (*ău prins o broască. .*

și ințiglindu-o, ău venit la foc să ș'o prăjască).

inții'iu siehe *ântă'iu*.

intilni' (a), prez. -ne'sc, I. v. trans. 1. pc. Jdn. treffen, ihm begegnen. *Cum a ințilnit-o, In drum a oprit-o* PP. GCR. II 299. *Ciți voinicî mă ințilnesc, Cu toții mă jeluesc* [ARN.-BIRS. 387. *Tilni și altă iscușenie pre Prohor* Dos. VS. Sept. 26. *Un mănunchiü de raze de la soare. . . ințilnea din argintărie și din sticlărie* [traf, fiel auf. . .] *și le făcea să-și ia ochii* RADUL. RUST. II 212. *Haî să-l ințilnim* gehen wir ihn aufsuchen NAD. NUV. I 63. — 2. pc. cu cn. Jdn. mit Jdm. zusammenführen IARN.-BIRS. 118 (*Du-te 'n codru. . . Ș'acolo te jăluește, Doar D zeü ne'nțilnește!*); 164 (*Visul iar mă necăjește Și cu tine mă'nțilnește*). — II. a să~cu cn. mit Jdm. zusammen treffen, -kommen. *Și s'ău tilnit Mihai-Vodă cu sultanul și cu Colceag la Botoșani* NECULCE LET.² II 3'6 *I-s'a permis a se intoarcelă Constantinopol. Dar nu s'a mă ințilnit cu postul de capuchehaia* [den Posten. . . sah, bekam er nie wieder] GHICA 369. *Munte cu munte nu să ințilnește, dar om cu om od. munte cu munte să ințilnește, dar încă om cu om* (Sprw.) Berg und Tal kommen nicht zusammen, aber Menschen. *Omul fără de nevoe Tot cu răul se'nțilnește* COȘB. 135. *Stăi pe loc să ne'nțilnim* [dass wir zusammenkommen], *Doă vorbe să grăim* AL. PP. 74. — || *ințilnire sf.* Begegnung f, Zusammen treffen n, -kunft f, Stelldichein n. *Il iubesc, mă-a dat ințilnire* [er hat mich zum Stelldichein bestellt] *și am să merg* NAD. NUV. II 27. — Gr. Lv., bisw. auch POP. *tilni'*. — Et. Vg¹. magy. *találni*.

intilni'ș sn., pl. -șuri, lv. Begegnung f, Zusammen treffen n. *Sfîntul spăriindu-să de fără veste tilniș* Dos. VS. Oct. 3. — Noch jetzt in dem bäuerlichen Grusse *bun ~ul!* grüss Gott! *Bun ințilnișul, firtate!* «*Mulțumim d-tale, nefirtate!*» SBIERA POV. 102. — Gr. Lv. *tiln-*.

intilnitu'ră sf., pl. -ri, POP. (nach dem Volksglauben unheilvolle) Begegnung. Erkältung wird als Folge einer solchen angesehen COM. H. 1430. Eine Be-prechung gegen ~ findet sich THEOD. PP. 365 u. APAR. SAN. I 60.

intimpina' (a), prez. -ti'mpin, v. trans. 1. pc. Jdm. entgegengehen, -kommen, -treten. *Sărut mîna, cucoane Pavlachi, zise bătrîna, întimpinînd pe grefierul ce intra* I. NGR. CL. IV 348. *Și timpinară pre dinsul anghelii lui D-zeü* BIBLIA 1688 Gen. 32, 1. *Indată ce-i văzu, alergă de-i timpină* [lief er ihnen entgegen] *și-i priimi cu multă bucurie* MARG.² 67 a. *De va merge neștine să ucigă pre cineva, iacă acela-l va timpina și va ucide*

pre dinsul INDR. 239. *Insă să timpine Ștefan Vodă pe Mătiș croiū la loc larg nu cuteza* MIR. ȘI NEC. COSTIN LET.² I 154. *Vestea . . l-au timpinat [traf ihn] la Zvancea* MIR. COSTIN LET.² I 331. *Toată norocirea și nenorocirea ce este să întimpine pre copil în toată viața sa [das dem Kinde . . begegnen soll]* SCRIS. MOLD. 316. — *A eși în ~rea cuiăva* Jdm. (ihn bewillkommend) entgegengehen. *Și eși împăratul Sodomului în timpinarea lui* BIBLIA 1688 Gen. 14, 17. — MOD. *Întimpinarea Domnului (= Stretenie, ksl. Sürētenije Gospoda) Mariă* Reinigung f, Lichtmess (2. Febr.). — *Daher*: — 2. pc. Jdm. begegnen, (auf) ihn treffen. *Orî pre cine . . pre cale ar tumpina [ei], pre acela la scaunul împărăției . . să-l ridice* CANT. IST. IEROG. 299. [In aceste versuri] *Nu întimpinî nimic altă decît lucruri încintate* C. NGR. CL. III 48. *A ~ greulăți, împotrivire etc.* a uf Schwierigkeiten, Widerstand etc. stossen. — 3. un rău etc. einem Uebel etc. entgegentreten, begegnen, vorbeugen. *Mihnea, vîzînd că acei boeri au întimpinat răzburarea sa [prin fugă]* ODOB. MV. 1894, 28. *Această sumă . . nu este destoînică spre întimpinarea [zur Bestreitung, Deckung] curgătoarelor cheltueli* Doc. 1804 TEZ. II 334. Vgl. *preîntimpina' (a)*. — 4. LM. einwenden. [Purtare] *demnă sau nedemnă, întimpinaîu, dar amorul a triumfat* I. NGR. CL. IV 294. — Gr. Lv. timp-, seltener timp-, ferner tump- DIV. 19 a, CANT. IST. IEROG. 299; jûnger MUNT. ~, MOLD. *Intimp-*. — Et. Wahrsch. Erbwort, dunkel.

intimpla' (a să), prez. mă -tî'mplu, te -tî'mpli etc., v. refl. 1. sich ereignen, sich begeben, geschehen, vorkommen, passieren; ~re Ereignis n, Begebenheit f. *Coconii cei mici, de să va t mpla să cază la robie părinții lor* Ș. TAINE 15. *Cînd fi-se va timpla . . să pierzi aurul tău și averea ta* MARG.² 136 a. *După ce îndelungă vreme l-am silit a ne povesti, ne-au arătat nenorocirea ce li-să intimplasă* ODISIA GCR. II 85. *Întimplările . . le-am arătat . . după locul, vremea și după chipul lor, cum au fost* BARAC das. 236. — 2. sich (zufällig) treffen; ~re Zufall m; -plător zufällig. [Pictorul] *acesta se intimplă să fie un om plin de talent, în naivitatea lui* ODOB. Ps. 166. *Din ~re zufällig(er) Weise. El se învîrtea deapururea în jurul misterului peste care o împrejurare atît de întimplătoare îl adusesă* I. NGR. CL. VII 57. *Mergeam la întimplare [aufs Gera tewohl], disperat* SAD. POV. 123. — 3. INV. u. POP. *la un loc etc.* z u f ä l l i g, g e r a d e an einem Orte etc. sein; *absol.* (zufällig) zugegen, vorhanden sein. *La boala ei . . numai noi ne-am întimplat lingă dînsa* Doc.

1768 MELH. CH. 304. *Ascultați . . cîți v'ați timplat la această serbare* PP. SEV. NUNTA 120. *Timplindu-să Ravidus mai mare pre Thrakia Udriu'ui [als gerade R. Herrscher über . . war]* Dos. VS. Sept. 2. *Ce i-au zis . . Nu știu, nu m'am întimplat* MSCR. sec. 18. CL. VIII 463. *Descîntătoarea . . ia . . o strach nă, pune întrinsa aghiăzma ori și rachiū — ce se intimplă* — MAR. NAȘT. 36. — Gr. *Prez. -pl'e'z* MSCR. sec. 18. GCR. II 23, MSCR. ca. 1750 das. 52. — Et. Viell. lat. *tempōro, -āre, von tempus, -ōris «Zeit», mit der lautlichen Entwicklung von tî'mplā = tempōra.

intina' (a), prez. -tî'n, v. trans. mit Kot beschmutzen, im weit. Sinne, bes. fig., besudeln, beflecken. *Ia pîldă de la soare, că întră prin cele mai spurcate locuri, dar nici cum se întină* ISPIR. BSG. 133. *Pe cită vreme domnița . . se arătase închipuirii sale . . împresurată de neintinatul vâl al nevinovăției* ODOB. DCH. 1886, 22. *Intinat imi este trupul, sufletul nelegiuit* VLAH. GV. 8 (Gebet eines Sünders).

ințina' (a), prez. -ne'z, v. trans. MOLD. c. etw. lose befestigen (so dass es leicht fällt). *Maxentie gătase pod viclean inținat slab pe apa Rimului . . , să dea pre pod să pice cu oastea-și marele Constantin* Dos. VS. Sept. 14. *Să taie pādurea, să o înfîneze, ca să o poată porni să cază asupra oștii* URECHE LET.² I 172. [Capra] *agază o leasă de nuele numai inținată și niște frunzari peste dînsa [nāml. peste groupa în care voia ia ca să cază lupul]* CREANGĂ CL. IX 342. — Et. Wahrsch. lat. tēnūo, -āre «dünn, schwach machen».

intinăciune sf. LV. Beschmutzung f, -sudlung, -fleckung. *Rugăciunile . . pentru curățirea de toată spurcăciunea și intinăciunea trupecască* MAR. NAȘT. 121. *S'au aflat intinăciuni [Flecke] la soare . . prin mijlocul ochianurilor* ANT. DID. 51.

intinātu'ră sf., pl. -ri, Schmutzfleck m ANT. DID. 52 (Aceste intinături cu lacrimile . . le-au spălat [Petru] și au rămas cu totul curat).

inti'nde (a) I. v. trans. 1. ziehend lang, breit, straff machen: (aus)dehnen, -spannen, -breiten, -strecken, -recken. *Filip al Doilea . . întinsese a sa stăpînire pînă la noa lume* CRITIL GCR. II 150. *Cine ride, gura-și ~ (Sprw.)* Lachen beweist nichts. *A ~ rupe pe funie* Wäsche aufspannen. *Nu ~ oța (od. sfoara), că să rupe u. ā. (Sprw.)* man darf den Bogen nicht zu straffspannen. *Obrajii grăsulii și întinși ca pielea de tobă [die . . straffgespannten Wangen]* DELAVR. SULT. 45. *A ~ un cort* ein Zelt aufschlagen. *Vîntul . . aruncă . . clăi de nori posomorîți peste întinsul cerului [das ausgespannte Himmelszelt]* DELAVR. SULT.

164. *A ~ brațele, aripile etc.* die Arme, Flügel etc. ausbreiten. *Mergi de 'ntinde* [und breite aus] *verzi covoare Sub piciorul ei de crin* AL. POEZII I 142. *O vișoară . . Pe biserică s'a 'ntins* Și cu bradul s'a coprins AL. PP. 21. *Tinde mîna ta* [strecke deine Hand aus] și prinde coada [sarpe] lui PALIA Ex. 4, 4 CCR. 59. *Mirlăul* [Name eines Berges] își întinde brațele spre cetatea Craivii FRINCU MOȚII 9. *Vișelul . . venea în goană, . . cu botul întins* VLAH. IC. 31. *Ia . . pe dragul ei căta și-l găsea . . mort, întins veșted sub un cort* AL. PP. 23. *Ghemîș . . La pămînt îl întindea* [streckte ihn hin], *De falangă mi-l lega și-l bătea* AL. PP. 130; vgl. *sca'ră. Întinde-te cît ț'e pătura, plapoma u. ă.,* auch cît ț'e pielea, od. *Cît ț'e pătura etc., atita te ~* (Sprw.) strecke dich nach der Decke. *Întinseră piciorul la drum* [sie machten sich auf die Beine], și cînd era în de seară, *ajunseră și ei la porțile cetății* ISPIR. LEG.² 322. *Tendința autorității este de a se întinde cît poate peste ceia ce trebuie* [ihre Macht über . . hinaus auszudehnen] GHICA 206. *Dacă . . mă veți invinovați . . că m'am întins prea mult cu scrisul* [dass ich zu weitläufig geworden bin] ODOB. Ps. 121. *Ar fi fastidios a mă întinde mai mult asupra acestui subiect* [mich . . zu verbreiten] GHICA 212. Spez.: — a) *lațuri, curse, mreji* Schlingen legen, Fallen stellen, Netze aufstellen. *Cum vîntorului 'ntinde 'n crîng* La păsărele lațul EMIN. 163. — b) *cocoșul unei puști etc.* den Hahn eines Gewehrs etc. spannen. *Ghemîș . . pistoalele 'ntindea, Dar nici unul s'aprindea* AL. PP. 131. — c) *masa* den Tisch decken (mehr poet. für *a pune masa*). *Și pe iarbă cum ședeă, Mîndră masă-și întindea* Și tot bea și veselea AL. PP. 72. *Întinde-te, masă* [Tischlein, deck' dich], *se rugară băeții, și masa se umplu de tot felul de bucate* ȘEZĂT. I 207. — d) *fig.* ausdehnen, in die Länge, hinziehen. *Cu mai marii tăi nu întinde vorbă lungă* [ergehe dich nicht in langen Reden] PANN Z. IV 431. *Toată noaptea cîntău lăutarii și fetele întindeau hora și bătuta cu flăcăii* GHICA 286. — 2. *cîuva c.* Jdm. etw. reichen. *Tinde mila ta celor ce te cunosc pre tine* BIBLIA 1688 Ps. 35, 11. *Îi întinzî degetul și-ți cere mîna* Z. II 103. «*Iată dovada vînzării tale,*» și *îi tinse un bilet scris pe o hîrtie roză* C. NGR. 21. — 3. *pc, de c.* Jdn., an etw. ziehen, zerren DELAVR. häufig, zB. SULT. 118 (*văzînd pe cocoană că-și întinde boerul spre gangul caselor*); 240 (*il rugară fetele pe bătrîn, întinzîndu-l toate de mîneacă*); 64 (*peșcarii întind vesel de căpătîiul funiilor*). — 4. *a (o) ~* geradeswegs (dahin)ziehen. *Părăsîndu-și tabăra . . o întinse cu grabă spre București* BALC. 145.

Întinse unchiășul la drum der Alte machte sich auf den Weg ISPIR. LEG.² 96. *Obosit, înfomat . . , întinzînd pe Calea Victoriei* DELAVR. PAR. 98. — II. *a să ~ 1. la c. n a c h e t w. l a n g e n .* *La mese nu te întinde tu întîiți nici odată la bucate* MARG.² 213 b. — *Daher fig. : De se va tinde călugărul* [wenn ein Mönch so weit geht, sich unterfängt] *să lovească pre călugăr* PRAV. GOV. 132. [*Ia*] *nu da nas spurcatului să se întinză* [sich etw. herauszunehmen] ISPIR. LEG.² 125. — 2. *geradeswegs (dahin)eilen.* *Îl bătu gîndurile să se întinză pînă la dînsa* ISPIR. LEG.² 391. *Sălbătăciunea* [das Wild] *mă simțea de departe, izbucnea și se 'ntindea ca o săgeată pe omătul albăstruii* SADOV. POV. 122. — || *întîndere sf.* Ausdehnung f, Umfang m. *Toancele e cataractul cel mai periculos de pe toată întinderea Bistriței* [im ganzen Laufe der Bistritz] GANE CL. I 267. — *întîns I. adj.* ausgedehnt, umfangreich. *Șatrarul Nărilor . . are în București un loc întins care în curînd o să aibă o valoare foarte mare* AL. OP. I 769. — II. *adv.* geradeswegs, stracks. *In mezul cu mare grabă au venit* [el] *întins la Eși* BELD. ETER. 7. *Cînd ciobanul intră, merge 'ntins la el* Și . . îi zice SPER. AN. 1892 I 141. — Gr. LV. auch *tînde*. — *Prez. 1 -tî'nz u. -tî'nd, 7 -tî'nză u. -tî'ndă, imperat. -tî'nde; perf. -tinse'îu, LV. -ti'ns; part. -ti'ns; ger. -tinzî'nd; adj. verb. -tinzăto'r.* — Et. Lat. *têndo, -ere.*

întineri' (a), prez. -re'sc, I. v. trans. jung, jünger machen, verjüngen. — II. *v. intr.* jung, jünger werden, sich verjüngen. *Cînd cu mîndra m'oiu găsî, Zău, iar voiu întineri* IARN.-BÎRS. 323. — *Dafür refl.* (Germanism ?) GRIG. LOGHICA GCR. II 254 (*voește a să mai întineri*). — Et. *tî'năr.*

întînge (a) v. trans. (ein)tunken, -tauchen (um ein wenig zu befeuchten). *Și va întinge preotul degetul în sînge* BIBLIA 1688 Lev. 4, 6. *Întîngînd . . condeîul . . în călimările de la briu* GHICA 7. — *Bes. in Speisen :* *Pune brînză în sticlă și ~ pe din afară* od. *p. br. în strachină și ~ pe alătura* (Sprw.), wird vom Geizhals gesagt. — Gr. *Imperat. -tî'nge; perf. -tinse'îu; part. -ti'ns; ger. -tingî'nd; adj. verb -găto'r.* — Et. Lat. *intingo, -ere.*

întinsoare sf., pl. -so'ri, LV. u. POP. analog a (să) *întinde*, in verschiedener Verwendung: *Mrejea . . încă la locul întinsoarii* [der Aufstellung] *nu ajunsese* CANT. IST. IEROG. 362. *Rugîndu-să cu 'ntinsoare* [mit hingestrecktem Körper, fussfällig] *cătră fiul sfinției sale* Dos. VS. Oct. 1. *Prin întinsoare de voroavă istoricească între dînșii* [durch eingehende . . Besprechung] CRITIL GCR. II 150. *Un fel de leșin la inimă, amestecat cu întinsoari* [mit

krampfhafter Streckung der Glieder] CREANGĂ CL. XV 453. *Căbotari cu 'ntinsorile* [mit den Kniern] TEOD. PP. 135. — Allgemein noch *intr'o* ~ in einem Zuge, ohne Unterbrechung. *Trecurăm intr'o întinsoare . . prin Clopoșel, Coman, Dărești* RAL. SUV. 20. *Văzînd că lumea povestește 'ntr'o întinsoare* [immerfort] Că . . SPER. AN. 1892 I 70. — Et. *inti'ns, part. von a inti'nde*.

intinzătoare sf., pl. -to'ri, MUNT. Span n-strick *m* am Bauernwagen D. TERM.

intinzăto'r subst. Knebel *m* der Handsäge D. TERM.; MUNT. = *amnar* 4: Span nholz *n, -stange f* am Webstuhl Qu.

intipări' (a), prez. -re'sc, v. trans. LM. a ufdrücken, *fig.* einprägen. *Nici nopțile line Nu-mă pot șterge 'ntipărirea* [den Eindruck] *Ce-ai lăsat în mine* DEPAR. I 73. *Oare-carî regulate carî se întipăriră pe nesimțite în min-tea lor* Z. I, XVII.

intiri' (a), prez. -re'sc, v. trans. MOLD. 1. *inv. u. POP.* fort-, vertreiben, -jagen. *Egumenii greci . . au fost interși prin firmanul înaltei Porți din monastirile lor* URIC. IV 429. *Toți păginiî ce mă 'ncunjurară, Cu Domnul i-am întirit din țară* DOS. PS. IN V. PS. 117 Z. 19. *Cîșiva din cei mai cumpătași . . întiresc baba cu vorbele «hai, . . du-te de te culcă»* CL. IX 155. — 2. verfolgen CANT. öfters, zB. IST. IEROGL. 290 (*pricina vrăjbiî cu care pină la moarte a nu-l [für a-l] întiri nu voiû părăsi*); DIV. 115 b (*moartea totdeauna ne gonește și ne întirește*). — Gr. QU. MOD. auch *-teri'*. — Et. Vgl. ksl. *térjati*, serb. *tjerati*, nslov. *tirati* etc.

intirziá' (a), prez. -tirziî, I. v. trans.: c. etw. verzögern, *pc.* Jdn. hin-, aufhalten, warten lassen. *Ca să nu se întirzieze zidirea casei Domnului D-zeu* BIBLIA 1688, 1 Chron. 26, 27. *L-au trimis . . în mînăstirea Snagovului, unde mult nu l-au întirziat, ci . . l-au sugrumat* ȘINCAI GCR. II 207. — II. *v. intr.* sich verspäten. *Să nu să spaie pentru căci au întirziat* MSCR. 1661 GCR. I 181. *De te veî făgădui rugă Domnului D-zeului tău, să nu întirziezi* [säume nicht] *a da pre ia* BIBLIA 1688 Deut. 23, 22. *Se așază intr'un fotoliu . . unde nu întirzie de a adormi* [wo er bald einschläft; Gallizism] XEN. BRAZI 24. — *Bisw. refl.*: *De s'au întirziat neștine pină la al treile ceas* MSCR. 1661 GCR. I 180. — Gr. *Prez.* älter *-zie'z*; OLT. *-zi'î* COM.

intiști' (a), prez. -te'sc, v. trans. drängen BIBLIA 1688 Bel et Draco v. 37 (*Și văzu împăratul că-l întiștesc [ἐπιτιθησάν] foarte*). — Et. Ksl. *tištati*.

intiță (wie bet.?) *sf.* Gauchheil *n* (*Anagallis arvensis*) BR. — Et. Unbek.

intoarce (a) I. v. trans. 1. kehren, wenden, drehen, zB *fața la părete* das Gesicht zur Wand, *spatele cuiva* Jdm. den Rücken. *Incotro te 'ntorcî, tot de el te freci* er ist Hanis in allen Gassen Z. II 593; vgl. *incotro'*. *Zamoïschî . . avea mare înriurire în dietă, . . întorcea inima regelui cum voia* BALC. 39. *Pre mulți domni și boeri leșești îi întorsese spre sine* [hatte er auf seine Seite gezogen] URECHE LET.² I 175. [*Figianul*] *Numai tot de lapte acru Vorba vecinic întorcea* [brachte das Gespräch . . auf . .] SPER. AN. 1892 I 279. *Să întoarcă vorba intr'alt chip* sie sollten ihre [frühere] Aussage modifizieren NECULCE LET.² II 378. *Văzînd . . că prea se 'ngroașă treaba . . o 'ntoarse pe glumă* [gab er der Sache eine scherzhafte Wendung] NĂD. NUV. II 18. *Cu cită ghibăcie întorc și invirtesc* [sie die Sache drehen und wenden] I. NGR. CL. III 36. — Oft drehen = im Kreise, spiralförmig bewegen, wofür gew. *a invirti, a suci*: *Casa i-se întorcea împrejur* das Zimmer drehte sich um ihn herum [= ihm schwindelte] DELAVR. SULT. 128. *O coarda de vioară întoarsă* DATC. HORT. 56. *A ~ un ceasornic* eine Uhr aufziehen. — 2. umkehren, -wenden, -drehen, -legen, -schlagen, -biegen. *Se ducea, ducea, ducea, Nici capul nu-și întorcea* AL. PP. 59. *Șarpele, pină nu-l calci pe coadă, nu să 'ntoarce să te muște* (Sprw.) lass die Leute in Frieden, so tun sie dir auch nichts. *Suflaiu în luminare, întorseiû cheia de la ușa* [drehte . . um] BOGD. VECHI 141. *Pămîntul, întors de tășul plugurilor* XEN. BRAZI 5. *Botinele i-s întoarse* [umgebogen] *la virș, ca niște patine* SADOV. POV. 166. *Cetesc, întorc la file* [wende die Blätter um] *Cu ochii pe la copile* AL. PP. 229 (ein Mönch spricht). *A face cale întoarsă* auf demselben Wege zurückkehren. *Marmorele aurite ale bogaților duși pe aceiași cale neîntoarsă* [auf dem man nicht zurückkehrt] NĂD. NUV. II 143. — 3. *pc. din c.* Jdn. von etw. abbringen. *N'a fost puțință să-l întoarcă din hotărîrea sa* ISPIR. LEG.¹ I 3. — 4. *mințile, capul cuiva* Jdm. den Kopf verdrehen. *Ce cată el aicea să întoarcă mințile fetelor?* XEN. BRAZI 133. *Prule, firea cea întoarsă* Pr., der verdrehte Kopf EMIN. 38. — 5. *un berbec, juncan etc.* einen Widder, jungen Stier etc. verschneiden (eig. wohl durch spiralförmiges Drehen des Samenstrangs kastrieren). *Virsta cea mai cuvenită pentru întoarcere [a juncanilor] este de la 1¹/₂ pină la 2 ani* ALEX. AGR. 196. — POP. *a ~ porcii* schnarchen Qu. *Cînd văzu Ițic că Ivan întoarce porcii bine* ȘEZAT. I 206. — 6. POP. *un copil (de la fiță)* einem abgesetzten Kinde wieder die Brust geben Qu. Solche Kinder sind mit dem bösen Blicke be-

haftet. Daher: *Cum grăești tu, mă, întorsule de la fișa mătii* [etwa: du Unglücksvogel]? URECHE LEG. 75 (zum Dummkopf, der einen Leichenzug mit den Worten begrüßt: *azi unul, la toamnă o mie!*). — 7. *pc.* Jdn. zurückführen, -bringen; (*din cale*) umkehren machen, zurückgehen lassen. *Viața Sfintului Iosafat pe carele Varlaam l au întorsu la credința creștinească* MSCR. 1764 GCR. II 76. *Au trimis și craiul leșesc sol . . la sultan Selim . . să întoarcă Turcul oastea* [der Türke solle sein Heer zurückziehen] NEC. COSTIN LET.² I 451. — 8. *cuiva c.* Jdm. etw. zurück-, wiedergeben, -erstaten. *Iuda . . a întors cei treizeci de arginți arhierilor* Ev. 1894 Matth. 27, 3. — 9. zurücknehmen, rückgängig machen. *L-am dăruit cu zile și veți să-mi întorc darul?* AL. LEG. NOŢA 13. *Am zis că tu veți lua jumătate din banii ce se vor găsi și eu nu-mi întorc vorba* CAR. MI. 57. — Daher: heimzahlen, vergelten URECHE LET.² I 174 (*Stefan Vodă, vrînd să-și întoarcă despre Leși strîmbătutea sa* [die erlittene Unbill den Polen heimzahlen wollend]); 183 (*știind că Bogdan Vodă va vrea să și întoarcă mai cu asupră de pre dinșii* [es ihnen mit Zinsen werde heimzahlen wollen]). -- Pop. *a ~ un farmec* einen Zauber rückgängig, unschädlich machen, *a face cuiva pe întors* Jdn. (zu diesem Zwecke) besprechen QU. — II. *a să ~ 1.* um-, zurück-, wieder-, heimkehren. *Mortul de la biserică nu să mai întoarcă* (Sprw.) verkauft ist verkauft, geschenkt ist geschenkt. *Bilet de dus și întors* Tour- und Retourbillet. *La întorsul său* bei seiner Heimkehr BALC. 108. — 2. rückgängig werden, zurückgehen. [*Femeile din casa logodnicei*] *nu mai torc pină se face nunta, ca să nu se întoarcă logodna* ION. SUP. 29. — 3. LV. (Cron.) von Zornigen: sich besänftigen. *Era și cam grabnic la mînie; dară apoi curînd se întorcea* NECULCE LET.² II 373. — || *întoar'cere sf.* Rück-, Wieder-, Heimkehr *f.* — *De-a întoar'sele adv.* rücklings. *Bietul popă . . rămase încălecat de-a întoar'sele pe porc* BOGD. POV. 220. — Gr. *toar'ce* TEOD. PP. 421 (Metrumzwang?). — *Prez. 1 -to'rc, 3 -toar'ce, 7 -toar'că; imperat. -toar'ce, perf. -torse'lă, LV. -to'rș; part. -tor's* (wogg. *adj. -to'rt, s. d.*); *ger. -torc'nd; adj. verb. -torcăto'r.* — Et. Lat. *intorqueo, -ere.*

întoar'nă, -ne siehe *Inturna'* (a).

înto'cma, -ma siehe *to'cma*.

întocmi' (a), *prez. -me'sc, v. trans.* (einem Zwecke entsprechend, nach gewissen Regeln, Grundsätzen) her-, auf-, zusammenstellen, her-, einrichten. *Cozmescu . . întocmi cu Dănilă lista bucatelor* [stellte . . das Menu zusammen] XEN. BRAZI 218. *Pe regisor*

[*actorul*] *nu l ascultă niciodată, nici vrea să i-se explice cum va fi scena întocmită* [wie die Bühne eingerichtet sein wird] I. NGR. CL. V 337. *Operațiunea [alegerii] se efectuează cu regularitatea unui ceasornic bine întocmit* [einer gut konstruierten Uhr] XEN. BRAZI 55. *Îndărătnicul vizir . . izbuteste a-și întocmi oștile în rînduială* [in Schlachtordnung aufzustellen] BALC. 122. *Anecdote . . povestite în versuri bine întocmite, bine rimate* [in wohlgeformten . . Versen] AL. CL. V 384. *August însărcină pe Horațiu cu întocmirea* [mit der Abfassung; *imnu*] lui OLL. HOR. 396. *Doă beșe puse cruciș întocmesc* [bilden] *ochiurile ferestruiei* RADUL. RUST. II 199. *Întocmirea* [die Gründung] *țărilor romine cătră începutul veacului al 14-lea* CL. IX 11. — Gr. LV. *tocmî, atocmî, atocma'*, siehe *tocmî'* (a).

îñfoli' (a), *prez. -le'sc, v. trans.* FAM. mit (neuen) Kleidern versehen, (neu) bekleiden, ausstaffieren. *Gazda . . scoase . . un rînd de haine mindre . . și ñfoli pe biata femeie cu ele în locul zdrențelor* URECHE LEG. 33. *De unde te-ai ññfolit cu blănușile aste scumpe?* BOGD. TOV. 182. *Și-î mai și rămase* [*din bani*] *cu ce să se ññtolească el, nevasta și copiii lui* ISPIR. BSG. 122. — Gr. -*la'* GHEORG. LET.² III 323, JIP. RĂUR. 71.

îñțopona' (a) siehe *îñțopona'* (a).

înto'rc etc. siehe *întoar'ce* (a).

întorcăto'r subst. MUNT. OLT. = *amnar 4*: *Spannholz n, -stange f* am Webstuhl.

întorcătura' sf., pl. -ri, 1. TR. = *cule primară* (siehe *ca'le 4*) MAR. NUNTA 739 flg. — 2. *A ufruhr m* AP. VOR. AP. 24, 12 (*cu neșine grăindă sa*) *întorcătura'* [ksl. *razvratu'*] *făcînd*.

întorloca' (a) siehe *întorloca'* (a).

înto'rn, -ni siehe *înturna'* (a).

înto'rs etc. siehe *întoar'ce* (a).

întorsătura' sf., pl. -ri, W endung f, Drehung. *Peste cîteva minute, conversația luă o altă întorsătură* XEN. BRAZI 54. *Brăzdița este un joc . . a căruia scop . . este deprinderea minii cu fel de fel de întorsături* CL. IX 8.

întorsura' sf., pl. -ri, = arătura' 1: *Wenden n, Plüßen* GAZ. SĂT. ôfters, zB. XIV 331 (*întorsurile făcute pe secetă*); 377 (*Cei care ș'au sfîrșit semănatul grîului și secării . . fac întorsuri de primăvară*).

înto'rt adj., fem. -toartă, LV. (sec. 16|17, bibl.) verdreht, verkehrt, *fig.* von Menschen: tückisch, widerspenstig. *Isop . . [avea] picîoarele strimbe și întoarte* MSCR. ca. 1705 GCR. I 350. *Cărora cărările-s întoarte* [σκολιαί] BIBLIA 1688 Prov. 2, 15. *Cu întorții* [μετὰ στρεβλοῦ] *întoarce-te-veri* COR. Ps. 17, 27. *Rudă întoartă* [σκολιά] și *razvrătită* Ps. RÎMN. Deut. 32, 5. — Et. Lat. *intortus, part. von intorqueo* (= rum. *a întoar'ce, part. înto'rs*).

(in)torțe'l *subst.* Tr. Flachsseide f (Cuscuta) WBB. — Et. Dem. von (in)tor't.

intortoca' (a) siehe *intortochia'* (a).

intortochetură *sf., pl. -ri*, Windung f, Verschlingung, Schnörkel m. O încurcătura de rogoale ce comunică cu niște intortocheturi separate . . TEL. SCH. 58 (Beschreibung einer Stickererei).

intortochia' (a), *prez. -che'z, v. trans* in übermässiger, störender Weise winden, schlängeln, drehen, verschlingen, -schnörkeln, -drehen. [Birjarul] îl duse printr'o mulțime de uliți intortochiate CL. XIII 309. Aceste bande și figurî . . și foarte intortochiate și variate în formă și colorî MANOL. IG. ȚAR. 31. Mulți părinți . . îi intortoacă [verdrehen; copilului] numele [de botz] astfel că nime nu-l mai poate cunoaște de unde se trage, bună-oară ca «Nicanor» în «Canonir» . . MAR. NAȘT. 200. Auru . . luptă prin gura popilor . . ca să intortocheze mințile celor săraci cu duhu [um den . . die Köpfe zu verdrehen] JIP. RAUR. 70. — Lv. nicht belegt. — Gr. Tr. -toca', *prez. 1 -to'c, 3 -to'a'că, -to'a'ce.* — Et. into'rt; -toca' ist offenbar die ältere Form, zu der zunächst ein *prez. -toche'z* gebildet wurde, was dann -tochia' zur Folge hatte.

ințoțona' (a), *prez. -ne'z, v. trans.* MUNT. = a împoțona' (s. d.). Unele mueri . . să 'nțoțonează . . ca paparudele JIP. OPINC. 73. — Gr. ințopona' ODOB. Ps. 108, MV. 1894, 120; împoțona' COST.; ințoțona' POL., COM. — Et. Scheint mit deutsch Zotte, Zottel «hängender Haarbüschel» zusammenzuhängen. Die Form -țop- erinnert an den germ. Stamm top (deutsch Zopf, frz. toupet etc.), ist aber wohl aus -poț- umgestellt. Das r in -țorț- (vgl. auch țorțo'iu, țorțo'le) stammt aus zorzona', woraus a in-zorzona'.

ințoțonea'lă *sf., pl. -ne'li*, Putz m JIP. OPINC. 132. ([femeile] să nu mai umble . . în cheltueli, în ințoțoneli).

intovărăși' (a), *prez. -șe'se, I. v. trans. : pc.* Jdm. begleiten; vgl. inșoși' (a). Un hoș . . deșese 'ntovărășit AL. PP. 162. — Auch fig: Turburările carî au întovărășit moartea împăratului Alexandru GHICA 129. — II. a să ~ cu cn. sich Jdm. zugesellen, mit ihm verbinden, assoziieren. Cu ruda să te 'nveselești, dar în alișverîș să nu te 'ntovărășești GOLESCU Z. IV 572. — Gr. -varoși' BAR. HAL. I 89.

intra' (a), *prez. 'ntru, v. intr. 1.* (ein-, hinein-, herein)treten, -gehen, -kommen, -fahren. Cîte doao cîte doao intrară către Noe în chivot BIBLIA 1688 Gen. 7, 9. Intră! herein! Intrarea în biserică MOD. = Vovedenie: Mariă Opferung (21 Nov.). [Că-

pitanul] intra în foc . . parc'ar fi mers la nuntă GHICA 18. Ceva nu-mi intră în cap etw. geht, will mir nicht in den Kopf. Cine scotește cite foi intră în plăcintă, nici dată nu mănincă u. ä. (Sprw.) wer immerfort rechnet, was es kostet, isst nie einen guten Kohl. Intru în vorbă, la tocmeală cu cn. ich trete mit Jdm. in Unterhandlung. A ~t frica, dracul etc. întrinsul die Furcht, der Teufel etc. ist in ihn gefahren. Intru la stăpin, în slujbă, calfă la cn. ich trete in Dienst, trete ein Amt an, trete als Geselle bei Jdm. ein. Vasile, după ce și ușurase inima . . , intră iar în firea lui obicnuită [nahm wieder sein gewohntes Wesen an] GANE CL. XI 371. Intru în gura cuiva, satului ich komme in Jds. Mund, ins Gerede. Nu ț'e rușine să lucrezi ce-ți intră pe mină [was dir in die Hand kommt] JIP. OPINC. 78. Că intrase în grijă mare [er war in grosse Sorge geraten] să nu piardă Moldova NEC. COSTIN LET.² I 46'. [Guziul orb] în dragostea a multor jigăniî intrase [hatte die Liebe . . gewonnen] CANT. IST. IEROGL. 106. Mi-ai intrat atât de dragă [ich habe dich so lieb gewonnen] încît m'am hotărît să mi-te fac chiar noră RETEG. I 57. — 2. (ein)dringen. Paul șu . . 'n pămînt se îngropa Și pină 'n mănunchiū intra AL. PP. 154. Ai noștri . . intrase cu sabiile în [auf] Nemți MIR. COSTIN LET.² I 363. Intră în doi ca în doșprezece și nu-l pot scoate nici douăzeci și patru er ist ein Maulheld, er bramarbasiert. Bunătatea și pătrunderea cu care Mimî intrase în sufletul lui [ihm in der Seele gelesen hatte] ZAMF. LN. 157. — 3. in vorba, în tîrgul altora sich in Anderer Gespräch, Händel mischen, mengen. Mișu . . Iute-și scoate pălăria, Intră'n vorba [dame]lor pe loc VLAH. GV. 10. — 4. la spălat in der Wäsche eingehen, -laufen (=kleiner werden). — 5. (Spiel:) sich hereinlegen, (he)reinfallen, fallen. Zic șapte trefle și intru de două ori ZAMF. LN. 70. Vgl. plătca. — || Vgl. pămînt, vo'e. — intrare *sf.* Eintritt m, -gang (auch = Stelle, wo man eintritt), -fahrt f; Eintrittsgeld n. — Gr. MUNT. MOD. ~, sonst in-. — Et. Lat. intro, -āre.

intra' *prep.* siehe *Intre*.

intracoa'ce siehe *acō'ce*.

intrăma' (a) siehe *Intrema'* (a).

intrarginta' (a) v. trans. = a argintui: versilbern ȘINCAI D. (o sabie toată intrargintată).

intraripa' (a) siehe *Inaripa'* (a).

intrarma' (a) siehe *Inarma'* (a).

intrauri' (a) siehe *auri'* (a).

intre *prep. 1.* zwischen, unter. Dragă ne sîntem amîndoi, Este-un deal mare 'ntre noi IARN. BIRS. 60. Și au despărțit D-zeu în-

tre lumină și între întunec CLAIN BIBLIA Gen. 1, 4 GCR. II 157. *Între trei și patru ceasuri* zwischen drei und vier Uhr. *Mindra mea, pe lume una, Cumu-între stele luna* IARN.-BIRS. 35. *Se sfădea ei între ei* BELD. ETER. 68 (vgl. *in-de*²). *Între patru ochi* unter vier Augen. *Între acestea* inzwischen, unterdessen. *Între altele* unter anderem.—Als Attribut dient *dintre*, LV. *de între, dintre* (siehe *de*² 1 u. 17): *Hotarul dintre Moldova și Muntenia* die Grenze zwischen Moldau und Walachei; *unul dintre* (nb. *din*) *noi* einer unter, von uns.—2. LV. bisw. vor. *Și învățătura inimei mele între tine* [ksl. *prédü toboju*] *pururea* COR. Ps. 18, 14 CCR. I 13.—Gr. INV. TR. (sec. 18/19) bisw. -tră. — Et. Lat. *inter*.

întreba' (a), prez. 1 -tre'b, 3 -tre'a'bă, I. v. trans. 1. pc. c., de c. Jdm. etw., nach etw. fragen; ~re Frage f. *Intîiî fu întrebat ce ar fi D-zeu?* NEC. COSTIN GCR. II 13. *Întrebă-mă să te întrebi* (Redensart) du fragst mich, was ich selbst wissen möchte. *N'voiașu de hoț îl încăibără pe ne'ntrebat* [ungefragt] JIP. OPINC. 96. *A face, a pune cuiva întrebări* Jdm. Fragen stellen. *Soacră-sa cum îl vedea, De Vidra îl întreba, Unde au lăsat pe Vidra* AL. BP., Vidra. *Eu l-întreb de sănătate, El îmi dă cu pumnu 'n spate* IARN.-BIRS. 398. *L-au chemat ca să-l întrebe de vești* [um Nachricht] AXINTE LET.² II 121. *Și-i întreba [Potcoavă pe boeri] de sfat* [um Rat] *în ce chip. are putea. să vie la domnie* NEC. COSTIN LET.² I 467. — In ungewöhnlicher Konstruktion NEC. COSTIN LET.² I 458 (*Căzaci. . . s'au strîns. . . neîntrebind voia craiului* [ohne den König um Erlaubnis zu fragen]). — Vgl. *față 1, greși' (a)* I 2. — 2. pc. nach Jdm. fragen. *Ce face căpitanul? «Te 'ntrebă, duducută, ș'ostează greu, sermanul»* AL. LEG. NOŪA 133. — II. v. intr.: de cn. bei Jdm. anfragen, Erkundigung einholen, ihn um Auskunft bitten. sich bei ihm erkundigen. [*El*] *întrebă de unul, întreba de altul, pace: nime nu știa nimic* NAD. NUV. I 96. *Cînd va fi trebuință ca aceia, [domnul] să întrebe de Măria sa domnul Ardealului* NEC. COSTIN LET.² I 480. — III. a să ~ cu cn. MOLD. 1. POP. de c. einander nach etw. fragen. *Capra. . . se 'ntreba de sănătate cu dînsul* SBIERA POV. 202. — 2. sich mit Jdm. auseinandersetzen. *Răspundeți că așa v'a poruncit popa Onofreiu. Întrebă-te, jupine, zapciu, cu sfinția sa* URECHE LEG. 285. *Atunci [stăpinul] va începe a se întreba cu slugile sale pentru talanții ce le-au dat* VARL. CAZ. 172. — LV. spez. a) disputieren. *Fari-seii. . . au început a se întreba cu dînsul* EV. 1894 Marc. 8, 11. *Să faci întrebare cu dînsul* [führe eine Kontroverse mit ihm], *ca să-l pleci*

în legea voastră VARL. CAZ. 222. — b) Pro-zess führen SIM. DASC. LET.² I 413 (*ai voie să te întrebi și cu craiul la scaunul țării*). — Et. Lat. *interrogo*, -are, über *terguo, vgl. span. *santiguar* aus *sanctificare* *santivgare; -b- aus -gu- wie in *limbă* = lingua.

întrebăciune sf. LV. Frage f. *Întrebăciunea tînărului carele a zis: . . ce voi face să moștenesc viața de veci?* ANT. DID. 205.

întrebuința' (a), prez. -țez, v. trans. gebrauchen, an-, verwenden; ~re Gebrauch m, Verwendung f. *Coaja lemnului de teiu. . . se întrebuințează la facerea de fringhiî ordinare* POP. LEMN. 17. *Aceste rîndele se întrebuințează pentru a curăți părțile rotunde de la lemn* 106. *După modul lor de întrebuințare, burghiile sînt de mai multe forme și mărimi* 114. — Et. Die ältesten Belege (ȚICH. 1814 GCR. II 213, HMST. B.) stammen aus TR.; also wohl nach dem Deutschen neu gebildet.

întrețe (a) I. v. trans. 1. (în fugă im Laufe) überholen. *Pe cizlariu-l ajungea, Ajungea și întrecea* AL. PP. 107. *Ceia ce sezi în Aruir și întreci pre cel ce fuge* BIBLIA 1688 Jer. 48, 19. Daher überh. — 2. über treffen, -steigen; absol. überschossen. [*Ia era*] *asa de siltoare de întrecea mai pe toți băeții și din carte dar și din nebuni* CREANGĂ CL. XIV 365. *De întrecut, cite* [bucăți; wieviel überschüssige Stücke] *i-au mai rămas?* id. CL. XVI 487; vgl. *aju'nge* (a) || III. *Neîntrecut* unübertrefflich. — II. a să ~ 1. cu cn. mit Jdm. wetteifern; *în fugă. la băut etc.* um die Wette laufen, trinken etc.; *a să lua la ~re* (TEOD. PP. 57: *la 'ntreacă*) *cu cn.* mit Jdm. einen Wettlauf eingehen, ihn zu übertreffen, auszustechen suchen. *Copii, trageți, eu vreu astăzi să mă 'ntrec în arc* [im Bogenschiessen] *cu voi* AL. POEZII I 33. — *Pe întrecute*, auch *pe -cut, pe -cutelea* um die Wette. *Torceam, cu de-a mai mare dragul, pe întrecute cu Măriuca* CREANGĂ CL. XV 12. — 2. FAM. cu c. mit etw. zu weit gehen, es damit zu weit treiben, es übertreiben. *Popii. . . au cîomag mare în mină care. . . îi sprîjină cînd se măi întrec cu cînstitul* [wenn sie ein Glas über den Durst trinken] GHIB. BV. 73. *Te (prea) întreci cu gluma, cu șaga, cu dedeochiul*, scherzh. *nu te 'n trece 'n apă rece* du nimmst dir (gar) zu viel heraus (= bist zu keck). — Gr. Konjugiert wie *a trece*.

întredeschi'de (a) v. trans. LM. halb öffnen. *Cu buzele. . . întredeschise* SADOV. POV. 169. — Gr. Konjugiert wie *a deschide*. — Et. Nachbildung von frz. *entr'ouvrir*.

între'g adj., fem. -tre'gă, pl. m. u. f. -tre'gi, 1. wovon kein Teil genommen, weg gelassen ist: ganz, gesamt. *Și lupul sătul și*

mielul întreg nu să poate GOLESCU Z. I 512. Tatăl său țar' a sculat, Tău 'ntreg de l-aū secat AL. PP. 21. [Catihismul] este învățatură scurtată pentru întreagă creștinătatea CATIHISIS 1774 GCR. II 99. Pe cînderam Om întreg AL. PP. 169 (er hatte vorher im Kriege die Hand verloren). Un drumef din lumea 'ntreagă [aus der weiten Welt] AL. POEZII III 65. Un (număr) ~ (aritm.) eine ganze Zahl, ein Ganzes. — Durch ein dem. verstärkt: Un an întreg întregulef o plînse [impăratul] ISPIR. LEG.² 306. Țara 'ntreagă 'ntreguliță DEPAR. I 38. Turta întreagă întreguță SEV. POV. 104. — 2. heil, unversehrt. Puțini întregi au scăpat NEC. COSTIN LET.² I 472. — 3. alle der Sache zukommenden Eigenschaften habend: rein, wahr, richtig. Păcală întreg der reine Eulenspiegel Z. VI 251. Pe din afară miel să vede, pe dinlăuntru lup întreg GOLESCU Z. I 554. — 4. inimă întreagă guter Mut IARN-BIRS. 111: Fie-ți inimăoara 'ntreagă sei guten Muts; 83: Mă-oîu face inima 'ntreagă ich werde mir Mut machen. — 5. minte întreagă voller, gesunder Verstand; cu mintea întreagă, ~ la minte (LV. auch la fire, la socoteală) bei vollem Verstande, vernünftig (im Ggs. sowohl zu «irrsinnig» als zu «töricht»). Stăi, măi Fulgo, barbă neagră, Să te fac cu mintea 'ntreagă AL. PP. 56 (Fulga war irrinnig). Și văzură pre cel îndrăcit . . întreg la minte BIBLIA 1688 Marc. 5. 15. Omul fără minte 'ntreagă [= der Tor] Nu va putea să 'nțeleagă DOS. PS. IN V. PS. 91 Z. 19. L-aū primit cu blindețe, văzîndu-l om de treabă și întreg la minte COGĂLN. LET.² III 232. — 6. LV. (bis.) (sittlich) tadellos, rein. Fiți înțelepți ca șerpui [COR.: F. amu' inț. ca șarpele] și întregi [ksl. celi, gr. ἀνέπατοι] ca porumbii BIBLIA 1688 Matth. 10, 16. D-zeu . . numai una cere de la noi: gînd fierbinte și întreg și suflet curat MARG.² 158 a De vor fi mărturiile întregi [aufrichtig] și adevărate INDR. 209. — 7. pe de(-a) 'ntregul, LV. pe 'ntreg geradezu, drauf los, ohne Umstände, ohne Weiteres. Peste noapte pintreg aū tăiat lunca [bahnten sie sich mitten durch den Uferwald einen Weg] și aū trecut peste Prut NECULCE LET.² II 231. Am apucat pe șosea pină unde ține ia; apoi pe drumul croit pe de-a 'ntregul [querfeldein] ISPIR. CL. XVIII 194. După ce, vorba ceia, iși fac drum prin barbă pe de 'ntregu [nachdem sie Einen rücksichtslos brandschatzen], apoi te măi și porcesc retrograd! AL. OP. I 38. Nu vorbi pe dintregul ca baba chioară PANN PV.⁴ I 25. Că și Hs. nu dă biruințele și cununile așa numai pe 'ntreg fiește-cui MARG.² 71 b. Jurămînturile cele ce să fac pe 'ntreg și fără de nevoe 105 a. — Et. Lat. înteger, acuz.-grum,

mit gemeinrom. Akzentverschiebung (it. *intero*, frz. *entier* etc.).

întregăciune sf. heile Stelle BIBLIA 1688 Jes. 1, 6 (De la picioare pină la cap nu este întru el întregăciune).

întregi' (a), prez. -ge'sc, v. trans. ganz machen. ergänzen, vervollständigen. Incleind bucățică de bucățică ca să poată întregi o icoană distrusă VLAH. GV. 198.

întregie sf. heile Stelle PSALT. 1651 Ps. 37, 4 CCR. 106 (nu este întregie în trupul mieu de minia ta).

întregime sf. 1. Ganzheit f, Gesamtheit. [Ia] nu avea în întregimea ei [in ihrem ganzen Wesen] nimic poetic CL. XIX 206. — 2. ~ a minții, LV. ~ Vernünftig-, Verständigkeit f. Om de mirat la întregimea lui de sfatură și de înțelepciune MIR. COSTIN LET.² I 326. Judecînd cu întregime, măi la urmă aū simțit [el] C'aceste sint toate intrigi BELD. ETER. 107.

întregiu'ne sf. = întregime 2 CANT. IST. IEROGL. 225 (după a minții întregiune).

întreguleț etc. siehe *întreg*.

întrei' (a), prez. -tre'e'sc, v. trans. verdreifachen; ~t dreifach, -fältig. Funea întreită nu curînd să va rumpe BIBLIA 1688 Eccl. 4, 12.

întreia'lă sf., pl. -tre'e'll, dritter Teil als Abgabe DION. TEZ. II 201 (să dea Pazvandului numai întreiala, iar altceva nimic).

întrema' (a), prez. -me'z, I. v. trans. (wieder) zu Kräften bringen, herstellen, kräftigen, stärken. Mergînd la acel loc pentru întrămarea trupului său DOS. VS. Noe. 29 (es ist von einer Heilquelle die Rede). Sinan Pașa . . șezu două zile pe loc să-și întremeze oștirea din spaîma și amețeaia în care căzuse [um . . sich . . erholen zu lassen] BĂLC. 129. Puțina . . de a-și măi întrema . . situația lui atît de zdruncinată XEN. BRAZI 182. [El] răsufli puțin ca să-și intrame puterile CL. XV 466. Întrămîndu-i . . în credința cea dereaptă DOS. VS. Noe. 30. Învățătură întrămătoare heilsame Lehre CĂR. PRE SC. CCR. 133. Spre întrămarea [zum Heile] beserecii ș'a creștinătății MOLIT. 1689 CCR. 135. — II. a să ~ (wieder) zu Kräften kommen, sich erholen, sich stärken. Luă o bucată de carne de berbec . . o fripse . . și-mă dlete să mă măi întremez CL. XVII 70. Spre a lăsa oștile sale a se odihni și a se întrema puțin BĂLC. 142. În primele zile de întremare [der Reconvalenzen] VLAH. DAN II 163. Să întreprupă jocul [de cărți] cit timp se vor întrema cu ceaiul [sich . . stärken werden] DELAVR. SULT. 139. — Gr. LV. u. MOLD. -trăma' (MOD. bisw. missbr. -trărma'), prez. 1 -tră'm (LV. nicht belegt), 3 -tră'mă, 7 -tră'me, jetzt

meist *-tră'me*. — Et. Zu lat. *trama* «Zettel, Kette des Gewebes», wie *a destrăma'*.

intreprinde (a) v. trans. LM. unterne' hmen; ~re Unterne'hmung *f.* — Gr. Konjugiert wie *a pri'nde*. — Et. Nachbildung von frz. *entreprendre*.

intreru'pe (a) v. trans. LM. unterbre' chen. *Comunicațiile sînt intrerupte* der Verkehr ist unterbrochen. *Am închis cartea, pe care am citit-o fără să mă pot intrerupe* VLAH. GV. 199. — Gr. Konjugiert wie *a ru'pe*. — Et. Nachbildung von frz. *interrompre*.

intretăia' (a), prez. -ta'lă, v. trans. LM. durch-, unterbre' chen. — Et. Nachbildung von frz. *entrecouper*.

intrețese (a) v. trans. LM. durchwe' ben, -wi'rken. — Gr. Konjugiert wie *a fe'se*. — Et. Nachbildung von frz. *entretisser*.

intreținea' (a) v. trans. LM. unterha'l ten. *Intreținută de femeii său de budget* VLAH. GV. 58. — Gr. Konjugiert wie *a ținea'*. — Et. Nachbildung von frz. *entretenir*.

intrevedea' (a) v. trans. LM. halb, undeutlich sehen. *Gîndul meu... Întrevede legioane deșteptate din mormînt* AL. POEZII II 98. — Gr. Konjugiert wie *a vedea'*. — Et. Nachbildung von frz. *entrevoir*.

intrevede're sf. LM. Zusammenkunft *f*, *Entrevue*. *Iorgu avusesec cu părintele său o întrevedere* XEN. BRAZI 36. — Et. Nachbildung von frz. *entrevue*.

intrevorbire sf. LM. Unterredung *f*, Gespräch *n*. *Doi trecători mergeau Ș'o intrevorbire de cuvîntă mare* EȘ serioș țineaă DONICI 93. — Et. Nachbildung von frz. *entretien*.

intrevorbitor sm LM. Person *f*, mit der man spricht DEMETR. NUV. 91 ([*el*] *nu se deosebește întru nimic de întrevorbitorul său*). — Et. Nachbildung von frz. *interlocuteur*.

intrezări' (a), prez. -re'sc, v. trans. LM. = *a întrevedea*: *Ochii cari 'n întuneric întrezăresc fantome de iubire* ȘEZ. SAT. XIV 438.

intrista' (a), prez. -t'o'z, v. trans. betrüben, traurig machen; *a să ~ sich betrüben*, betrübt, traurig werden; ~re Betrübniß *f*, Trauer, Kummer *m* [*Cain*] *cu moartea lui Avel... pre mumă-sa instristă* MSCR. sec. 18. GCR. II 63. *Vremelnică este aceia ce veseleşte, vecinică aceia ce întristeară* INV. 1700 GCR. I 339. *Dragă, nu te 'ntrista, Că la Turc eă nu te-oă da* IARN-BIRS. 492. *O adincă întristare se vedea pe fața lui C.* NGR. 28.

intristăciune sf. LV. = *întristare*: *Baniă mai mult daă întristăciune și voe rea cînd îi pierde neștine și-ă răpune* SPĂT. MIL. LET.² I 125.

introloca' (a), prez. 1 -lo'c, 3 -loa'că, 7 -loa'ce, v. trans. ziemi. INV. u. POP. an denselben Ort bringen: vereinigen, zusammenbringen, versammeln; *a să ~ sich vereinigen*, versammeln, zusammenkommen. *Domnul... să-și intruloace oștile ca ale țarului și cu unite puteri să se lupte împotriva Turcilor* SCRIS. MOLD. 8. *Un desemn reprezentînd doi morcovi degerați și intrulocați sub o coroană de patlagele* GHICA 151. *Grăitorul [peștorilor] bea cu părinții fetei pentru fericirea tinerilor și pentru ca D-zeu să-ă intruloace dacă-și sînt rînduiți* MAR. NUNTA 120. *Cine le menește [cucoarilor] zioa în care se înturlucă...?* CON. 273. [*Trupele*] *aveau să se intruloace într'o... poiană* URECHE LEG. 228. *Apoi [Ștefan] se întoarce și se introlocă cu oastea sa* ISPIR. CL. XII 185. — LV. zuerst bei CANT. belegt, zB. IST. IEROGI. 84, Div. I b flg. — Gr. Auch *-truloacă*, QU. auch *-torloacă*, *-truluca'*, *-turluca'* (prez. *-lu'c*), ferner *-troloci'*, *-torloci'* (prez. *-ce'sc*) FRÎNCU MOȘII 101. — Prez. 3 *-ca'ză* Div. I b. — Et. An einen Ort (*într'un loc*) bringen.

întru, întru siehe *întra' (a)*.

întru prep. 1. siehe *în*. — 2. LV. (sec. 16/17) in Uebersetzungen bisw. für *între* (nach griech. *év, εἰς*, lat. *in* etc.): *Aduse Pavel și-l puse întru ei* AP. VOR. AP. 22, 30. *Pentr'acea mulți sînt întru voi bolnavi și neputincioși* MSCR. ante 1618 GCR. I 52. — 3. ~ *să* = (*pentru*) *ca să* Dos. öfters, zB. PS. IN V. PS. 97, 88 (*Cearcă să găsească vreme pre'ndemină întru să uci-gă pre cel fără vină*).

întruchipa' (a), prez. -pe'z, v. trans. MOD. c. einer Sache Gestalt geben, sie gestalten, bilden, formen; *a să ~ (greifbare) Gestalt annehmen*, sich verwirklichen. *Băetul... a luat mănunchiul și tăușul și le-au întruchipat în sabie* [zu einem Schwerte] SEV. POV. 47. *Să le înjumătățească [năml. lemnele], doar va întruchipa două maldace* NAD. NUV. I 198. [*Cerbul*] *numai s'au atins de apă [năml. de apa moartă] și s'au întruchipat așa cum fusese de la început* SEV. POV. 256. *Visul pe care-l vedea întruchipindu-se încet încet* SADOV. POV. 29. — Et. *întru + chip*.

intruloacă' (a) siehe *introloca' (a)*.

întru'lp adj. wohlgestaltet COȘB. 22 (*Frumoase toate și întrulpi*). Nach des Verfassers persönlicher Mitteilung dem Reime zuliebe aus *în trup* gebildet.

intruluca' (a) siehe *introloca' (a)*.

întru'na siehe *u'n*.

întruni' (a), prez. -ne'sc, LM. I. v. trans. vereinigen. *Doamna N., care întrunește cele mai frumoase calități ale sufletului și ale spiritului* AL. OP. I, XVII. — II. von Ver-

einigungen: *a să ~ sich versammeln* etc.: *Întrunire electorală* Wahlversammlung. — Et. Nachbildung von frz. *réunir, réunion*.

intrupa' (a), prez. -pe'z, I. v. trans. 1. verkörpern, in Fleisch und Blut verwandeln. *Un popor pe pământul căruiă monumentele lipsesc cu totul, . . n'a avut fapte care să merite a fi intrupate în monumente* CL. IX 11. *Apă intrupătoare* [= apă moartă, siehe *a'pă* 1 e] și *apă invietoare* SEV. Pov. 40 — 2. LM. (zu einem Ganzen) vereinigen. *Ștefan Vodă puse în gând . . a 'ntrupa țara lui* [Radu] cu Moldova ISPIR. CL. XII 176. *El voeste a intrupa toată rominimea într'un singur stat* BALC. 8. — II. *a să ~ sich verkörpern*, Fleisch werden. Zunächst vom Heiland: *Preacurata Precistă . . dintru care să va intrupa Domnul nostru* Is. Hs. MSCR. 1760 GCR. II 70. *Anii dela intruparea* [Fleischwerdung] *Domnului . . nostru* Is. Hs. 1648 N. TEST. 1648 GCR. I 124. — Daher: *Văd vise 'ntrupate gonind după vise* EMIN. 44.

intrupoșă' (a să) v. refl. = *a să intrupa* PRAV. GOR. 31 b; 153 b (și se intrupoșă de la *duhul sfint, și de la fata Maria se impeliță*).

intunec subst. siehe *intuneric*.

intuneca' (a), prez. -tu'nec, v. trans. finster, dunkel machen, verfinstern, -dunkeln, -lüstern; *a să ~ finster*, dunkel werden, sich verfinstern etc. *Domnul . . Norii aduna, Ceriul 'ntuneca* AL. PP. 189. *Ieniceri . . și Spahii Vin de 'ntunecă pământul* EMIN. 142. *Lumina* [fulgere]lor . . *îți intuneca vederile* [blendete Einen] NAD NUV. II 93. *Că-î intunecase* [bogatului] *mintea averile* [der Reichtum hatte ihn verblendet] ANT. DID. 202. *Îl intunecă* [pre bogat] *lăcomia bogăției* das. *Septembrie în 12 s'au intunecat soarele, de ai ținut intunecare mai bine de un cîfert* NEC. COSTIN LET.² II 44. *Să intunecă* es dunkelt. *Nu vă 'ntunecați* [hlickt nicht finster drein], *Nu vă încrunțați* AL. PP. 117. — *Intunecat* adj. finster, dunkel, düster. *De va fi ochiul tău rău, tot trupul tău va fi intunecat* BIBLIA 1688 Mtth. 6, 23. *De trei ani* [calul] *e ținut bine* *Intr'o boltă 'ntunecat* AL. PP. 106. *Cele intunecate* crise [die dunkeln Stellen] *în testament* COD. CAL § 906. *Tot e el arțăgos și cată la om intunecat* [blickt Einen finster an] RĂDUL. RUST. II 93. *Un împărat intunecat și gânditor ca miază-noaptea* [ein . . finsterer . . König] EMIN. CL. IV 277. — Gr. -ci' AL. POEZII I 151. — Prez. 3 -ne'recă (-k') COR. TETR. CIP. PR. 393, 7 -ne'rece (-k') Ps ȘCH. u COR. Ps. 68, 28; ebenso MAC. nach PUȘC. inf. *ntunica're*, prez. *ntunearic*. — Et. Nicht zu lat. *tunica* «Unterkleid» (BYHAN in WEIG. JB. III 25), sondern, wie auch *intuneco's* lehrt, zu *tēnēbricus* (woraus auch *intuneric*), mit zunächst in den endungsbetonten Formen ein, etretener Kürzung.

intuneci'me sf. Finsternis f, Dunkelheit. [Privitorul] *va vedea o adevărată intunecime de gazuri vătămătoare . . ce se găsesc în atmosfera* [satu]lui MANOL. IG. ȚAR. 8. [Maica Domnului] *a gonit noaptea și toată intunericimea păcatului* ANT. DID. 17. — Spez. fast inv. ~ (= LM. eclipsă) *de soare, de lună* Sonnen-, Mondfinsternis f. — Gr. -nereci'me POL., -nerici'me ANT. I. c.

intuneco's adj. finster, dunkel. *Mult e frunza deasă, Noaptea 'ntunecoasă* Și *calea pietroasă* AL. PP. 62. — Et. Lat. *tēnēbricosus*.

intunerec siehe *intuneca' (a)* u. folg. Art.

intuneric sn., pl. -ce, 1. Finsternis f, Dunkel n. Și *osebi D-zeu între mijlocul lumini și între mijlocul intunerecului* BIBLIA 1688 Gen. 1, 5. *Lumina la 'ntunerec* [im Finstern, Dunkeln] *mai mult luminează* GOLESCU Z. III 212. *Ce se naște pe 'ntunerec, trebuie să vază lumina* PANN PV. 1880 I 28. *Piința omenească cea cuprinsă întru intunerecul păcatului* Ps. RIMN. 6 b. E, *să face ~ es ist*, wird finster, dunkel. *Cînd intrară în oraș, era intuneric de tot* [war es völlig dunkel] XEN. BRAZI 11. *Mi-să face ~ inaintea ochilor* es wird mir finster, schwarz vor den Augen. — 2. LV. *Myriade f*, Zahl von zehntausend. *Strînse 12 intunerece de aur* DOS. VS. DECH. 31. [Să facă] *metanie cite untunerec* [= cite un ~] *intr'o zi* PRAV. GOV. 116 b. *Nu-ți fu milă de o cetate întreagă și de atitea intunerece de oameni* MARG.² 46 b. — Im weit. Sinne, bes. im pl.: *Unzahl f*, Unmenge. *Dacă îi vor ridica pre toți, vor fi mai mulți, intuneric de oameni* NECULCE LET.² II 355. *Cădem întru intunerece de* [unzählige] *gînduri rele* MARG.¹ 112 b. — Gr. Aelter -rec, LV. -nerec (-k-); LV. (sec. 16/17) häufig unt-; ferner *dentun-* = *den ~* BIBLIA 1688, 1 Petri 2, 9, *untun-* = *un ~* PRAV. GOV. I. c. Ganz auffallend ist *intunec* C. NGR. CL. II 270 u. 273. — Et. Lat. *tēnēbricus* «finster, dunkel», substantiviert wie deutsch *das Dunkel*, it. *l'oscuro* etc. Bedtg. 2 nach ksl. *tîma* = 1 u. 2.

intunericela'lă sf., pl. -ce'II, Dunkelheit f JIP. OPINC. 93 (cu cătușele, cu lanțurile, cu 'ntunereceala și cu strîmtoarea închisorii).

intunericime siehe *intuneci'me*.

ințură siehe *ghințură*.

inturna' (a), prez. 1 -to'rn, 3 -to'rnă, 7 -to'rne, v. trans. LV. u. MOLD. = *a intoarce*. Beispp. zu I 1: *Ah! zise Zoe, inturnindu-și lacrimații ochi spre el* C. NGR. 17. — Zu I 2: *S'au dus toți . . pe o cale ne'nturnată* EMIN. 38. — Zu I 7: *Cîndu turna-va Domnul pră-*

darea Sionului Ps. ŞCH. Ps. 125, 1. *Suflă, Doamne, un vînt.. Mindra să-mi întoarne, Să mă-o 'ntoarne 'n cale* AL. PP. 189. — Zu I 8: *Darurile 'naintea nunţii sînt neînturnate* [sind nicht zurückzugeben] INDR. 272. — Zu II 1: *Bărbaţii turnîndu-se merseară la Sodom* PALIA Gen. 18, 22 CCR. 55. *Iordanul să înturnă îndărăpt* Ps 1651 Ps. 113, 3 CCR. 110. *Era citeva luni de cînd mă înturnasem la Iaşi* C. NGR. 54. — *Dafür intr.* Dos. VS. Oct. 23 (*întoarnă la chilie-ţi*). — Gr. Lv. (sec. 16/17) *turna'*. — Et. Lat. *torno*, -*äre* «drehen».

învălătuci' (a), prez. -*ce'sc*, v. trans. MOLD. (auf-, ein)wickeln, verwickeln. *O bucată de petică, învălătucită în formă de învîrtită* ŞEZAT. I 83. *Ştufa este strîns învălătucită pe suları* LIT. *Plecară toţi.., unul numai cu un şal în spate.., alţii.. învălătuciţi în oghialuri* I. NGR. CL. II 86. *Cînd minţile de spaîmă se uluesc, atuncea şi picioarele a fugi se împiedecă şi în toate erboşoarele se învălătucesc* CANT. IST. IEROGL. 194.

învăli' (a) etc. siehe *îneli' (a)* etc.

învălmaşa' (a să) siehe *învălmăşi' (a să)*.

învălmaşa'g siehe *vălmăşa'g*.

învălmaşa'lă sf., pl. -şe'II, 1. Durcheinander sich bewegender Wesen: G e w ü h l n, G e t ü m m e l. *Zgomotul trăsurilor, învălmaşala lumii* [das Menschengewühl], *casele mari cu cite patru rînduri* VLAH. NUV. 10. — Spez. von Kämpfenden: *Intr'o clipă, învălmaşala fu generală* [war das Handgemenge, die Schlägererei allgemein] XEN. BRAZI 58. — 2. Verwirrung f. *Această lipsă de zidiri se potriveşte şi cu învălmaşala noastră istorică* [zu unserer verworrenen.. Kenntnis] *despre acea vreme* CL. IX 11.

învălmăşi' (a să), prez. *mă -şe'sc*, v. refl. 1. sich wirr durcheinander bewegen, mengen. *In inima lui acum alte năzuinţi, alte idei se învălmăşază* [sic] NÂD. NUV. II 186. *Strigătele învălmăşile şi nebune* [das wirre.. Geschrei] *ale acestei g'ămezi de sălbaticî* [näml. der revoltierenden Sträflinge] VLAH. NUV. 195. — 2. in Verwirrung geraten, sich verwirren, verwirrt, verlegen werden. *Moşoc.. se învălmăşa în vorbă* C. NGR. 124. *Dorm [eü] ori sînt învălmăşit?* PANN PV. I III 132. *Acî căpitanul se opri, făcu o figură învălmăşită* [machte ein verlegenes Gesicht] I. NGR. CL. VII 42. — Et. Anscheinend zu ksl. *valomü* «in Haufen», vgl. *va'lmä, de-a-val'ma, vălmăşa'g*.

învălu' (a), prez. -*lue'sc*, MOD. -*vă'lulü*, v. trans. 1. Lv. rollen, wälzen. *De faşa lui fuge pămîntul, marea seacă, ceriul să învăluşte* [rollt sich zusammen] *ca o hirtie* MÂRG. 2 165. *Ca marea învăluindu-se* [wie das rollende Meer] *aşa vă veţi turbura* BIBLIA 1688

Jes. 17, 12. *Şi de afund din prăpaste eşia bălauri şi gerpi de să 'nvăluia printre picioarele lor* Dos. VS. Oct. 3. — So auch BODNAR. CL. I 123 (*o mare de lumină palidă se 'nvăluşte din toate părţile* [wälzt sich.. heran] — e foc!). — 2. Lv. pc Jdn. bedrängen, -lästigen, -hellen, ihm zusetzen. *Şi nemernicul să nu-l învăluia nice să-l chinuia* BIBLIA 1688 Ex. 23, 9. *Cînd învăluia adunarea pre Moisi şi pre Aaron* Num. 16, 42. *Consta împărat.. era eretic şi învăluia rău pre pravoslavnicî* MOXA HC. I 376. *Pre un bucătarîu învăluit de dăhuri necurate l-au iştelit* [sfîntul] Dos. VS. Fevr. 1. *Pre carele va fi trimis judecătoria să facă vre-o slujbă, iar neştine-l va învăluia şi nu-l va lăsa să-şi împlie slujba* INDR. 38. *Să căutaţi să le daţi bună pace, să nu-i învăluiaţi pentru vamă* DOC. 1674 MELH. CH. 39. *Leşii.. nu pot da ajutor domnilor din Moldova, fiind învăluiaţi cu oştii asupra Prusilor* [da sie von einem Feldzuge.. in Anspruch genommen sind] NEC. COSTIN LET. 2 1150. — So auch GANE CL. XI 289 (*care să fi fost cauza tristeţei ce o învăluia?*); XIX 225 (*Învăluit de astfel de gînduri, rămăseîu mult în urma tovarăşilor mei*); MAR. NAŞT. 313 (*cînd sînt foarte învăluite* [in Anspruch genommen] *şi ocupate cu lucrul*). — 3. (um)hüllen, ei'nhüllen. *Învăluit fiind cu un cearşaf peste pielea goală* BIBLIA 1688 Marc. 14, 51. *Peste picior învăluit bine în obiele* NEC. COST. GCR. II 3. *Inima.. Mî-o 'nvăluie 'n chischineîu* *Şi mî-o bagă 'n sinul tău* IARN.-BIRS. 338. *Un om învăluit în onorabilitatea sa poate foarte bine nesocoti acele lovirî* GHICA 144. *Dac' am văst că nu mai vii, Focul eü învăluia* [deckte ich das Feuer zu] IARN.-BIRS. 144. — Et. Zu slav. *valü* «Walze, Welle». Bei Bedtg. 3 hat sich a *învăli'* eingemischt.

învăluia'lă sf., pl. -lue'II, lv. Drangsal f, Behelligung, Anfechtung. *Cînd s'au lepădat de învăluiele aceştii vieţi* MÂRG. 2 172 a. — So auch GANE CL. XIX 220 (*din toate aceste învălueli, tot am rămas cu un câştig*).

învălitura' sf., pl. -rî, Rollen n, Wälzen Dos. VS. Sept. 26 (*de 'mvălitura holburilor mării*).

învălura' (a) v. intr. sich wellen, wälzen MSCR. 1773 GCR. II 91 (*cosiţele [fecioarei]*.. *învălura preste umăr şi preste spate*). — *învălura't* adj. gewellt, wellig RÂDUL. RUST. I 209 (*Pe luciul apeî Învălura't*). — Et. *va'l* «Welle», pl. *va'luri*.

învăng etc. siehe *învînge (a)*.

învăpăia' (a), prez. -*păe'z*, v. trans. in Flammen setzen, entflammen; ~t flammend, feurig. *Foc de faşa lui învăpăe-se* Ps. ŞCH. 17, 9. *Cînd învăpăierea pa-*

triotică [das patriotische Feuer] trece peste fruntari, peste Carpați sau peste Hem GHICA 137 (in einer Verspottung übereifriger Patrioten). Ochii învățării, obraji aprinși, buze pline de dragoste SLAVICI CL VIII 432. Mă prindea de gît să mă înec în sărutări repezi, învățate LIT.

învăra' (a să), prez. 3 să -rea'ză, v. refl. Sommer werden.

învărgat' siehe vârgat'.

învârșă' (a) siehe vârșă' (a)

învâsc etc. siehe investi' (a).

învăț' sn., pl. -țuri, 1. Angewöhnung f, -gewohnheit, nur im bösen Sinne. Spre a se lepăda de un învăț cu care trupul omului atît de lesne se deprinde SLAVICI CL XV 433. La noi . . s'a cam învăținat niște . . învățuri nesocotite: de-a să prețui . . omu după meserie și după hanță . . JIP. OPINC. 129. Vgl. devăț'. — 2. Lehre f Dos. VS. Oct. 21 (să boteză și lui tot învățul marelui Antonie); Ps. IN V. Ps. 48 Z. 8 (Să vă spuie de 'nțelepciune Cu 'nțeleș de 'mățuri bune) — Et. Postverbal von a învăța'.

învăța' (a), prez. -văț, -vețl, -vață, -vețe, I. v. trans. 1. pc. a fi (FAM. POP. ohne a fi) c. Jdn. daran gewöhnen, ihn lehren, etw. zu sein. Femeia noastră . . Pe bărbat L'a învățat Dimineața nemîncat [des Morgens nüchtern zu bleiben] SEV. AN. 163. Bine-ar fi să-î dai Cîteva ciomege. S'o 'nvăț gospodină [wirtschaftlich zu sein] Alt chipștii că nu-î 104. Muerea temătoare învață pe bărbat curvar eine eifersüchtige Frau macht den Mann zum Ehebrecher GOLESCU Z. II 294. — 2. pc. la plug, un cal la trap etc. Jdn. den Pflug führen, ein Pferd den Trab etc. lehren; absol. abrichten, dressieren. Cine este învățat la cîmp [wer Feldarbeit gelernt hat], să nu meargă la pădure MSCR. 1779 GCR. II 120. Îi legă . . de coadrlle unor cai neinvățați la trăsura [die nicht gelernt hatten, den Wagen zu ziehen] CĂTANĂ I 117. Vgl. buesru. — 3. pc. c., a face c. Jdn. etw. (tun) lehren. Ascultați-mă, frica Domnului voiu învăța pre voi BIBLIA 1688 Ps. 33, 13 Pentru ce poruncești tu lui D-zeu și-l înveți ce va să facă? MARG.² 35 b. Doamne, învață-ne să ne rugăm [lehre uns beten] BIBLIA 1688 Luc. 11, 1. Vere, te învăț de bine [ich rate dir gut] JIP. OPINC. 135 A ~ minte pc. Jdn. zur Vernunft zur Raison bringen, Mores lehren. — 4. c. de la en. etw. von Jm. lernen. Dreptate învățați cei ce lăcuieți pre pămînt BIBLIA 1688 Jes. 26, 9. Fiul meu în trei ani nimic nu învăța SINDIPA GCR. II 188. Ce înveți la tinerețe, aceia știu la bătrînețe PANN PV. 1881, 30. Hirșul nume a prostului dacă învățară als sie den eigentlichen Namen . . erfuhren CANT. IST. IEROG. 61. —

5. Lv. befehlen, heissen. Ighemonul învăță să o dezbrace goală și să o bată cu toge Dos. VS. Sept. 3. [El] s'au aflat pururea în fruntea oștii sale, învățînd singur [und befehligte selbst] MIR. COSTIN LET.² I 338. — II. a să ~ 1. cu c., a face c. sich an etw., etw. zu tun ge wöhnen. Eū-s copilă dezmiertută, Nu-s cu dorul învățată IARN. BIRS. 109. Cine trăește cu chiorii, se învață a se uita cruciș (Sprw.) böse Beispiele verderben gute Sitten. S'a învățat despuat [nackt zu gehen] și i-e rușine îmbrăcat [bekleidet zu gehen] GOLESCU Z. III 145. Se învățase lupii de mîncău acele trupuri moarte [die Wölfe stellten sich regelmäßig ein und. .] NEC. COSTIN LET.² II 34. — 2. sich belehren lassen, Lehre annehmen. Să iar nici cu acestea nu vă veți învăța MSCR. sec. 16. Lev. 26, 27 GCR. I 5. Nu ca să se învețe venise [Fariseii] MSCR. sec. 18. das. II 21. De multe în lume am dat și tot nu m'am învățat [und bin doch nicht klüger geworden] PANN PV. 1881, 25. — 3. INV. = I 4. Pentru ca să te înveți a te teme de Domnul D-zeul tău BIBLIA 1688 Deut. 14, 23. Învățați-vă de [= de la] florile cîmpului cum cresc VARL. CAZ. 132. Și te 'nvăț de la mine Ca să mori cum se cuvine AL. PP. 100. — Daher noch jetzt a să ~ minte (durch Erfahrung) klug werden, Vernunft, Raison annehmen. Popoarele nu se învățau minte nebătute CL. III 1. — Et. Vlat. *invitio, -ăre «angewöhnen», von vitium «schlechte Gewohnheit».

învățace' sm., pl. -cei, TR. BUC. MOD. 1. Lehrling m. Nici un fierariu n'avea în fierăria sa atîtea învățacei ca dinsul SBIERA Pov. 248. — 2. bisw. Schüler m. — Et. Dem. von învățat, nach dem Deutschen.

învățămînt sn., pl. -mînte, LM. 1. Unterricht m: ~ul primar, secundar, superior der Elementar-, Gymnasial-, Hochschulunterricht. — 2. bisw. Lehre f. O notiță statistică foarte curioasă și plină de învățăminte eine.. lehrreiche . . Notiz CARAG. SCH 39. — Et. Nachbildung von frz. enseignement.

învățart adj. gelehrt sm. Gelehrter m. Te luzi că ești învățat fără de a avea învățatură MSCR. 1713 GCR. II 6. Datoriu este [duhovnicul] întru scriptură învățat a fi PRAV. GOV. GCR. I 88. O dare de seamă în care cartea d-lui P...este recomandată atențiunii învățaților CL. XXIX 846.

învățato'r, INV. u POP. -rîu sm. Lehrer m, (bibl.) Meister. Este datoriu tot omul.. să urmeze urma acestor d-zești învățători MSCR. 1632 GCR. I 77 (von den Kirchenvätern). Învățatoriule, au nu bagî samă că perim? BIBLIA 1688 Marc. 4, 38. — Jetzt nur noch ~ (rural Dorf-) Schullehrer m, -meister,

im Unterschied von *institutor* Lehrer an einer städtischen Elementarschule u. *profesor* Gymnasiallehrer. — Gr. Voc. -rule, LV. auch -toare.

invățătură sf., pl. -ri, 1. Lehre f, Belehrung. Nu lepăda învățăturile mine-ta BIBLIA 1688 Prov. 1, 8. *Învățătura cea den-tiū este aceasta : un lucru ce tu nu poți să-l aibi, nu-l cerca* MSCR. 1764 GCR. II 77. *S'a rugat [fierarului] ca să-l primască la învățătură [dass er ihn in die Lehre nehme]* SBIERA POV. 248. *Cind se făcuse copil de învățătură* als er das schulpflichtige Alter erreicht hatte CARAG. GAZ. SĂT. XIV 479. *Neobositul părinte.. sfului pe oameni să-și dea copiii la învățătură [zur Schule]* CREANGA CL. XIV 365. — 2. LV. Gelehrsamkeit f, Bildung. *Pentru învățătura lui a fost tergiman împăratu'ui* NECULCE LET.² II 190. — 3. LV. Befehl m, Auftrag, Anordnung f. [Dacă popa] nu va merge, ce va zice că n'am învățătură de la episcopul să fiu cuiva duhovnic PRAV. GOR. 65. *Suū cu învățătura cuiva [auf Jds Anordnung] de va lăsa [preotul] foc în oltarū* Ș. TAINE 138. *Toate [albinele] de învățătura ei [năml. a matcei] as'ultă* URECHE LET.² I 221.

invechi' (a să), prez. mă -che'sc, v. refl. alt werden (d. i. die Eigenschaft des Neuseins verlieren, wogegen a *imbătrini* alt an Jahren werden). *Odăjdiile cele învechite.. să le îngropași în oltarūi afund* LITURGHIE 1702 GCR. I 346. *Haīna vicieșuguluī cind se vecheste și în toate părțile destrămându-se, rușinea i-se dezgolește* CANT. IST. IEROGL. 311. — Gr. LV. *vechit'*.

invecina' (a să), prez. mă -ne'z, v. refl. : cu cn., cu c. Jdm. benachbart sein, an etw. angrenzen, -stossen; ~t benachbart. *Se protimiesc la cumpărătoarea celor nemieșătoare.. cei ce se recinesc în lat* COD. CAR., Pentru vinzări, art 7. *Și era la el grădină vecinindu-se alătura cu casa lui* BIBLIA 1688 Sus. v. H. Vgl. *vecini'* (a). — Gr. INV. (in) *vecini'*.

invecinici' (a), prez. -ce'sc, v. t ans. LM ewig dauernd machen, verewigen *Tu foarte vrednicești [verdienst] A ta împărăție să o învecinicești* DONICI 118. *Acce blindețe ce se vede învecinicita de penclul lui Rafael* C. NGR. 35. — Gr. ve- OLL HOR. 327

invedera' (a), p ez. -re'z, v. trans. INV. sichtbar vor Augen führen, an den Tag legen, kundgeben, offenbaren. *S'au pogorit un luceafăr ș'au intrat în pin-tecele ei, care vedera strălucoarea ce avea să aibă.. cuconul* Dos. VS. Apr. 22. *De mai este alt titlu.. De a-mă vedera amorūl* CON. 230. *S'au vederat prin tine Că pot iroi să fie Vi-*

teji făcătorī de bine 193. — Daher noch jetzt ~t adj. augenscheinlich, offenbar. *De vreme că [cuvintul] era în început, vederat este că-ī mai de-apoi decit ne'nceputul părintele* Dos. VS. Noe. 23. — Gr. INV. ved-. — Et. *vedere*. Wahrsch. Buchwort.

inveli' (a), prez. -le'sc, v. trans. 1. cu c. mit etw. um-, verhüllen, MOD. în c. in etw. hüllen, schlagen, absol. einhüllen, -schlagen *Strinse sfintele ei moștii și le 'n-văli cu pinză curată* Dos. VS. Oct. 24 *Aburi ce învălesc cu o ceață închisă virsurile dealurilor* SUJU NOȚ. 18. *Nu sint mort, nu mă boci Nicī în pinză nu mă 'nveli, Ci în stremșe mă 'nvelește* De mă schimbă calicește AL. PP. 137. *la năframa ș'o lua, .. Capul, fața-și învelea* 23. — 2. TR. BAN. POP. stellenweise : mireasa der Braut das Kopftuch umbinden MAR. NUNTA 289 u. 704. — 3. *focul* das Feuer (mit Asche) zudecken. *Focul e 'nvălit pe vatră, Iar opaștele-au murit* COȘB. 6. — 4. MUNT. o casă cu șindrilă, olane etc. ein Haus mit Schindeln, Ziegeln etc. decken. *Cu toată abundența de șindrilă la munte, se găsesc însă și acolo case învelite cu pae* MAN. IG. TĂR. 28. — 5. (țes.) *urzeala pe sul* die Kette aufbäumen. — Gr. MUNT. MOD. ~. sonst -văli'. Ebenso die Ableitungen. — Et. Ksl. *valiti* «rollen, wäzen». Urspr. wohl «um etw. rollen», vgl. 5 sowie a *invăluī'* u. *vāl* «Rolle».

inveliș sn., pl. -șuri, MUNT. MOD. 1. Hülle f, Decke. *Ascult cum învălișul De la cărși ei [năml. șoareci] mi-le [sic] rod* EMIN. CL. XI 456. *Un pat vechiū, un mindir de pae și un înveliș [eine Schlaflecke]* CAR. MI. 9. — 2. Dach n. *Învălișuri cu streșina eș'tă ca o umbrelă* GHICA CL. XIV 211. *Crăcile [stejarului].. fac în jurul trunchiului un înveliș înalt și rotund* ODOB.-SLAV. 207.

invelitoare sf., pl. -tori, 1. Hülle f, Decke. *Învelitorile capetelor și încingătoarele mijloacelor* CANT. IST. IEROGL. 287. [El] *sufță în lumina și-și viri capul sub învălitoare* VLAH. NUV 35. *Învălitori de masă* Tischdecken MAR. INM. 35 — TR. BAN. POP. stellenweise von dem Kopftuch, das der Braut umgebunden wird QU — 2. MUNT. MOD. Dach n. *Cu [scindurile] acestea, dulgheriī fac învelitori la case* ODOB.-SLAV. 206.

inve'nge (a) siehe *Invi'nge* (a).

invenina' (a), prez. -ne'z, I. v. trans. giftig machen, (von Schlangen etc.) vergiften (wogg. a *ctrăvi* = Gift eingeben); a să ~ giftig werden. — II. a să ~ fig. erbittert werden XEN. BRAZI 16 *Acum însă lucrurile se inveninase de tot [war eine erbitterte Stimmung zwischen ihnen eingetreten]*. — || *inveninat* adj. giftig. *Un șerpe 'nveninat* AL.

PP. 217. *Aburii veninași de cumplit zmeu* Dos. VS. Mañu 1. — Gr. Lv. *part. veninat* (nur dieses belegt).

inveri' (a să) v. refl. Vettern sein BOGD. BURS. 31 (*cred că sintem [veri'] de a patra ori a șesea spiță, dacă nu cumva ne înverim — după Adam*). — Et. văr.

inverșuna' (a) siehe *inverșuna'* (a).

inverzi' (a), prez. -ze'sc, I. v. trans. grün machen. *Dragoste, Tu uști mindra pajște; Tu mi-o uști, tu mi-o 'nverzeși* IARN. BIRS 15. — II. v. intr. grün werden. *De-i vedea că înverzește [inima mea], Poți să tragi a mea nădejde; De-i vedea că s'a 'negrît . . . Ia-ți nădejdea de la mine* IARN.-BIRS. 338. *La un pom ciudat sosește Și-l vede cum înverzește* BARAC. GCR. II 173. *O poiană . . . Înverzită, înflorită* eine grüne, blühende Waldwiese AL. PP. 164. — Bisw. refl. : *Unde șede dragostea, Să 'nverzește pajștea* IARN.-BIRS. 14. — Et. vărde.

inveseli' (a), prez. -le'sc, v. trans. froh, fröhlich, heiter. lustig machen, erheitern; a să ~ froh etc. werden. *Un soare frumos, o noapte senină mă învesește* C. NGR. 51. *C'ășa-i jocu rominesc Cu strigăt ardelenesc, Cînd l-auz, mă 'nveselesc* IARN.-BIRS. 359. — POP. häufig intr. = refl. : *Cît îl auzea, Domnu 'nveseala* AL. PP. 187.

inveșmintă' (a), prez. -mînt, v. trans. LM bisw. (be)kleiden. *Podul Mogoșoaiei era plin de privitorî . . . bine înveșmîntași* FIL. CIOC. 343. *Sfînta poezie 'n mantă Radiantă . . . Investmîntă deal și vale* DEPAR. II 4. — Gr. Auch (missbr.) -vestm-.

investi' (a) v. trans. LV. (sec. 16/17) u. MAC. (be)kleiden. *Impărăteasa . . . în veșmînte poleite investită* COR. Ps. 44, 14. *Și-i învăscu [D-zeu p'e Adam și pre Eva] în piei de trup* MOXA HC. I 347. *Leapădă-ți de pre tine toată boala și te scoală de te 'nvește și te 'ncinge* Dos. VS. Noe. 10. — Das *part. învăscut* findet sich bisw. noch jetzt: *Să îmblătească . . . girezile . . . dară așa ca . . . numai să aleagă firul pînilor ne'nvăscut* [die nackten Getreidekörner] SBIERA POV. 159. *Aici în raze de lumină învăscut* *Se afla locașul celui care toate le-au făcut* DULFU PĂC. 50. — Gr. Inf. bei Dos. meist -ve'ste, ebenso MAC. -vea'stire u. -viștea're. — Prez. 1 -văsc, 2 -ve'sti, 3 -ve'ste, 4 -vești'm (COR. CIP. PRINC. 160), 5 u. 6 nicht belegt, 7 -va'scă, bei COR. -vea'scă, ferner MAC. 1 *inve'scu*, 7 -vea'scă; *imperat.* -ve'ste; *perf.* -văscu'lă (MAC -viscu'l), bisw. -vești'lă; *part.* -văscu't, bisw. -vești't; *ger.* -văscî'nd Dos. CIP. PRINC. 16). — Et. Lat. vēstio, -īre; prez. 2 -ve'sti, 3 *-ve'ste führte zu 1 -ve'sc etc. nach *cre'sc, cre'sti, cre'ste, pa'sc, pa'sti, pa'ste, cuno'sc, no'sti, noa'ste*, ein Vorgang der sich

in MAC. *e'scu* «sich bind» wegen *e'sti, ea'ste* wiederholt hat.

invia' (a), prez. -vi'ă, I. v. trans. (wieder) lebendig machen, beleben, auferwecken. [*D-zeu*] *fecce pre Adam din pămînt și cu suflarea l-au învîat* Dos. VS. Martie 25. *Feciorul căi văduve din Sarepta ce l-au învis Ilie prorocul* Dos. VS. Sept. 21. [*Hs.*] *ne învîe pre noi c'rii eram morți în păcate* Ev. 1580 CCR. 34. — II. v. intr. (wieder) lebendig werden, sich beleben, auferstehen. *Ne rujăm ca cu pace să adurmim și să inviem* INDR. 56. [*Hs.*] *au invis a treia zi de în moarte* MOXA HC. I 358. *Nu vor învia necredincioșii la judecată* BIBLIA 1688 Ps. 1, 5. *Acesta au învis din morți* Matth. 14, 2. *Frunza 'n codru cit invie, Doina cînt de voinicie* AL. PP. 224. *Învierea morților* die Auferstehung der Toten. *Învierea (lui Hs. Coristi)* Auferstehung; im Oster-Gottesdienst unterscheidet man *învierea (dintîi)*, um 12 Uhr nachts zwischen Charsonabend u. Ostersonntag, u. *învierea a doia*, um 2 Uhr nachm. des letzteren. Vgl. *adevăr't* II. — POP. *murea și ~ (de bucurie)* er wusste sich vor Freude nicht zu fassen. — Gr. Lv. (sec. 16/17) -vi'e (zB. *a treia zi va invie* BIBLIA 1688 Marc. 9, 31, *nu va fi inviere* Matth. 22, 23); prez. 1 -vi'ă (zB. Dos. VS. Oct. 6) u. -vi'ă, 4 -vîem, 5 -vi'ești, 6 -vi'lă (nicht belegt) u. -vi'ă; *imperat.* -vi'e (daneben -vi'l Dos. VS. Martie 1 u. Apr. 21); *perf.* -vi's u. -vis'ești; *part.* -vi's; *ger.* -vî'nd, *adj. verb.* -vîto'r. *Perf. u. part.* haben sich in der älteren Form länger erhalten, so noch PP. MAR. NUNTA 392, 395 u. 575. — Et. Zu lat. vivo, -ere, rum. Lv. a vie. Der Uebergang in die I. Konjug. wurde durch prez. -vi'ă, -vi'i, -vîe nach *ta'iă, ta'i, ta'e* hervorgerufen, wie später bei BAN. a scria', *part. scriat* für a scrie (lat. scribere), *part. scri's*.

invicleni' (a) siehe *vicleni'* (a).

invie' (a) siehe *invia'* (a).

inverșuna' (a), prez. -ne'sc, v. trans. INV. in wilde Leidenschaft versetzen, entflammen, erbittern; a să ~ in wilde Leidenschaft geraten, entflammt, erbittert werden. *Cintecede de aîducî, sufletul și-l învesește [sic], trupul și-l întărește [sic], mintea fe-o înverșunează* GOLESCU CL. VIII 73. *Ia . . . înverșunîndu-să asupra lor cu mare dragoste* indem sie sich mit wilder Leidenschaft auf sie stürzte BAR. HAL. I 20. — Daher noch jetzt: *inverșuna't* erbittert, wütend. *Se tăiaă unii pre alții fără de nici o milă: atîta eraă de înverșunași ostași* ISPIR. LEG.¹ I 27. *In ideile sale politice și sociale, artistul e democrat înverșunat* I. NGR. CL. V 338. — *inverșunare sf.* Erbittere-

rung f, Wut. *Te uram cu 'nverșunare, Te blăstemam* EMIN. 200. *Cind... i-am văzut [pe Romîni]... urcîndu se pe parapete cu ochiî eșifi din cap de înverșunare* CL XVII 6 (ein Türkenschilder t den Kampf bei Grivița). *O ceată de dulăi țepenî lătrînd cu înverșunare* [eine wütend bellende Schar...] ODOB. Ps. 12. — Gr. LM. -verș-; prez. -șu'n B. — Et. Unbek., vgl. *vîerșun*.

inviforât adj. vom Sturme befallen, (hin und her) getrieben. [*Crucea este*] *adăposteală celor viforiți de furtună* VARL. CAZ. 41. *Cerescule împărate... Privește toată năpasteu unui neam inviforât* [eines dem Sturme preisgegebenen Volkes] BELD. ETER. 60. — Fig.: *De-odată sări inviforată* [wie vom Sturme getrieben] *de pe scaun* SLAVICI CL. XV 435. — Gr. *viforî't* VARL. I. c., *inviforî't* INDR. 462.

invilvâta' (a) v. trans. (auf)lodern machen DION. TEZ. II 204 (*atunci măi groaznic imputernicîndu-se focul, căci se invilvâta din bușile cu untdelemn și din bușile cu rachiu*). Vgl. *vîlvîi'* (a). — Et. Zu *vîlvă*, vgl. bes. *vîlvăta'e*.

invilvoi' (a) siehe *vîlvîi'* (u).

invincătura' sf., pl. -ri, Sieg m (?) PALIA Gen. 49, 9 (*prin mare invincături*).

(**invineți'**) (a), prez. -țesc, v. trans. rötlich dunkelblau, violett färben. *Frigul îi ~ buzele* der Frost färbte ihm die Lippen blau. — Et. *vînat*.

invînge (a) v. trans.: pc. Jdn. besiegen, überwinden, absol. siegen. *Iar după aceasta, oastea romînească Pleacă și invînge horda tătărăscă* BOLINT.¹ I 138. *Șefii Dacilor... parte se sinucid, parte se supun invîngătorului* [dem Sieger] XEN. IST. ROM. I 160. *Și pre toți pîzmașii-ți veî invince, De fi-s'or pleca fără de price* DOS. Ps. IN V. Ps. 109 Z. 7. *De mi-î invince cu socoteală* [wenn du mich mit Vernunftgründen besiegst], *voîu părăsi închînăciunea sfîntelor icoane* DOS. VS. Ot 10. *Un vrăjmaș neinvins* ein unüberwindlicher Feind DELAVR. PAR. 216. *Mă 'nvingea* [es drängte mich unwiderstehlich] *să te sărut* COȘB. 12. — Lv. häufig mit dat. (nach ksl. *udoljati komu*): *Să nu-mî poată invince pîzmașii* DOS. Ps. IN V. Ps. 118 Z. 306; seltener mit preste: *Iși va 'nvince preste toți pîzmașii* Ps. 9 Z. 77. — Das Wort ist im 18. Jh., durch *a birui*, *a izbîndi* etc. verdrängt, fasst ausser Gebrauch gekommen u. kaum mehr POP., wurde aber, dank seinem lat. Ursprunge, im 19. Jh. wieder üblich. — Gr. Lv. (sec. 16|17) (**invence**, (**invince**), jünger; doch schon COR., (**invînge**), jetzt nur ~; prez. *invîng* etc., LV. (s-c. 16|17) 1 (**invenc**, -**vinc** u. -**vânc**, -**vinc**, jünger (**invîng** u. -**vîng**, 7 ebenso (**invencă**

etc., ferner *invincea'scă* Ps. 1680 CIP. PRINC. 161; *imperat. invînge*, LV. (sec. 16|17) (**invence**, -**vinc**, jünger -**vînge**; perf. -**vinse'lă**, LV. (sec. 16|17) (**invencu'lă**, -**vincu'lă** u. -**vâncu'lă**, -**vincu'lă**, DOS. u. BIBLIA 1688 -**vinci'lă**; part. **invîns**, LV. (sec. 16|17) (**invencu't** etc., DOS. u. BIBLIA 1688 **invincit**; ger. -**vingînd**, LV. (sec. 16|17) (**invencînd** etc., jünger -**vingînd**; adj. verb. **invîngăto'r**, LV. (sec. 16|17) (**invencăto'ri** etc. — Et. Lat. *vinc*, -*ere*; das junge -g- nach *a încînge*, *întînge*, *lînge*, *nînge*, *stînge* etc. Das perf. scheint urspr., wie ja auch aprov. frz., schwach gewesen u. erst nach erfolgtem Ersatz von -c- durch -g- im Anschluss an *încînce'îu* etc. neugebildet worden zu sein.

invinovăți' (a), prez. -țesc, v. trans. MOD. beschuldigen. *Mă invinovățești nedrept* C. NGR. 21. — Gr. *vin-* B. HMST.

invinui' (a), prez. -nue'sc, v. trans. beschuldigen (de c. einer Sache). *Leșii... îl vinuia* [pre crai] *că aî venit fără cale de î-aî adus ca să-î piardă pre toți* URECHE LET.² I 171. *Corbul... de lenevire și de nenevoință tare vinuindu-î* CANT. IST. IEROG. 203. *Ca invinuitul ce se îndr. ptățește* CL. VII 319. — Mit dat. URECHE LET.² I 130 (*cel ce va fi cu minte, gîndesc că nu-mî va vinui*). — Gr. INV. *vinui'*. — Et. *vină*.

inviora' (a), prez. -rez, v. trans. MUNT. MOD. (wieder) aufmuntern, beleben; *a să ~* (wieder) aufleben, (neues) Leben bekommen. *Aduse nițică apă... stropi pe flacăul care leșinase și îl măi invioră* ISPIR. LEG.² 374. *Un copil doi te măi inviorează, ai pentru ce trăi* DELAVR. PAR. 165. [*In familie*] *copilul stă slab și mîhnit cînd e singur, dar se întărește și se inviorează cînd sînt frați mulți și vrednici* ODOB.-SLAV. 277. — Et. Zu *vîu*. Eigentümliche Bildung.

invioșa' (a), prez. -șez, v. trans. MOLD. = *a inviora*: *Să-și aprinză pușină lumină, doi, trei tăciuni cari să invioșeze și să măi încâlzească căsuța jilavă și rece* NÂD. NUV. I 44. *Auzînd, toți s'aî invioșat* NECULCE LET.² II 330. *Ia vecînic n'a primit Din soarele cel mîndru o dulce sărutare Ce arde și negrește, dar dă invioșare Pe fața ce-a negrit* NAUM CL. VII 68. — Et. Zu *vîu*, anscheinend nach *a însănătoșă'*, *invîrtoșă'* etc. gebildet.

invîrligat adj. geringelt (?) ȘEZĂT. IV 67, Rätsel vom Ohrring (*Încîrligată, invîrligată, In ureche de carne aninată*). — Et. Vgl. *birligat*.

invîrsta' (a) siehe *vîrsta'* (a).

invîrtea'lă sf., pl. -te'll, Drehung f FIL. CIOC. 29 (*invîrtelele și strîmbăturile pehlivanilor și ale măscăricilor*). — Et. *a invîrți'*.

învîrtecuș, -ticuș sn., pl. -șuri, Win-
dung f ȘEZĂT. IV 117 (peștele infundat pe
după învîrticușurile gârdușului cu greu
nimerește să iasă înapoi). — Siehe auch inel.

învîrteji' (a), prez. -je'sc, I. v. trans. 1. LV.
hisw. (um) kehren, wenden (trans.). Și au
învîrtejit [μετέστρεψε] Domnul D-zeul tău
blestemurile în blagoslovenie BIBLIA 1688 23,
5. — 2. umkreisen, -wirbeln CANT. IST.
IEROGL. 157 (holbura [mării] corabia a inven-
tigi [lies învîrteji] și valurile pe de-asupra
a o năbuși începură). — 3. kreisen lassen
DELAVR. SULT. 53 (virtejiind ochii roată, [ia]
aruncă privirea.. în obrazul Sultănichei). —
II. a să ~ 1. LV. u. PP. um-, zurückkehren.
Indată s'au învîrtejit Tomșa hatmanul și cu
Moșoc vorneicul și cu Moldovenii și au încun-
jurat ceteaua URECHU LET.² I 215. Pină te veți
învîrteji în pământ, dintru carele te-ai luat
BIBLIA 1688 Gen. 3, 19. Noi înapoi ne învîr-
tejim, Tinărului împărat să-î vestim TEOD.
PP. 164. — Archaisiert bei Neueren: [Mi-
haïu] numai decît se învîrteji îndărăt cu
toate oștile BALC. 59. — 2. kreisen. De trei
orî soarele învîrtejirea ș'au sfîrșit [hat..
ihren Kreislauf vollendet] CANT. IST. IEROGL.
133. Un nor de corbî filfiia pe de-asupra..
și se învîrteja în toate părțile BALC. 570.

învîrti' (a), prez. -te'sc, MOD. auch -vîrt,
-vîrti etc., v. trans. (im Kreise, um) Dre-
hen. Moara.. Roșile și le-a 'nvîrtit AL. PP.
103. A început să ne spună că pământul se
învîrte ca prisnelul și dă mereu ocoale îm-
prejurul soarelui SLAVICI CL. 141. De-odată
i-se făcu gol în cap.. și i-se păru că se învîr-
tește locul cu el [dass sich alles mit ihm drehte]
VLAH. GV. 73. Para pîlpîia, Fumul se 'nvîr-
tea [wirbelte empor] AL. PP. 119. Cinci cămă-
ruțe în care abia te poți învîrti [in denen man
sich kaum umdrehen kann] C. NGR. 64. Prea
le învîrtești des [näml. cărțile de joc] cu pri-
maru, cu ala de la tutunuri.. [du lässtest sie
gar zu oft.. kreisen] RĂDUL. RUST. II 9. Ma-
nea.. Paloșul din sin scotea Ș'asa bine-l în-
virtea [und schwang ihn so geschickt] Că pe
Toma mi l tăia AL. PP. 73. [Lupul] se mai
învîrte cît se mai învîrte prin casă [dreht
sich.. hin und her, schnüffelt.. herum], doar
a mai găsi ceva CREANGĂ CL. IX 341. L-a bă-
gat în judecăți, l-a sucit, l-a învîrtit și l-a
lăsat sărac luciu [setzte ihm so lange zu, bis
er ihn bettelarm gemacht hatte] DELAVR. SULT.
19. Tineri greci.. capabili de a învîrti
de-odată intrigile politice și intrigile amo-
roase [zu betreiben] GHICA 97. — Et. Ksl. vruteti.

învîrticuș siehe *învîrtecuș*.

învîrtită sf., pl. -te, (buc.) strudel-
artiges Gebäck. Plăcinte, babe, învîrtite
și alte copturi MAR. NUNTA 236.

învîrtitură sf., pl. -ri, (einmalige) Dre-
hung (im Kreise), Umdrehung. Și au eșit
primprejurul cetății să caute să deie de pri-
cina învîrtiturii ei SBIERA POV. 166 (die Stadt
hatte eine Drehung um ihre Axe gemacht).

învîrtoșă' (a), prez. -șe'z, v. trans. hart,
härter werden, sich verhärten. Ames-
tecă 'n ia [näml. in faină] sare ș'o mai
învîrtoșază, O 'ntoarce ș'o frămîntă, făcînd-o
aluat CL. VII 247. Voîu învîrtoșă inima lui
[Faraon] și nu va lăsa oamenii PALIA Ex. 4,
21 CCR. 61. — Gr. Prez. 1 -to'ș, 3 -toa'șă COR.,
Ps. ȘCH.

învîrtoși'me siehe *virtoși'me*.

învîrtoșitură sf., pl. -ri, Feste f Dos. Gen.
1, 6 flg. GCR. I 265, zB. v. 8 (Și chemă D-zeu
învîrtoșitura cerii).

învîrvoma't adj. überreichlich,
-schwenglich Dos. TREBNIC CCR. 228 (a
ta 'ndelungă răbdare, om-dragoste 'nvîrvoma-
tă); VS. Sept. 2 (nevoînță învîrvomată
[Glosse: covîrșitoare] și viață curată.. pe-
trezînd). — Et. Zu slav. vrúhomŭ «gehäuft,
über das Mass».

învîta' (a), prez. -te'z, v. trans. LV. = a
indemna: (an)treiben, (an)spornen,
bewegen etc. Cuvinte de învățătură călu-
gărească.. carile.. îndemnează și 'nvitează
spre nevoînța podvigurilor Doa. VS. Noe. 12.
De-ai invitat tu asupra noastră pre acești
cetași și nărodul [wenn du gegen uns.. aufge-
hetzt hast] Sept. 26. Cătră dragostea părin-
țescă te învitez Div. 36 a. Vicleanul.. învită
pre ai săi să nu lase să să 'nchine oamenii
lui viu D-zeu Dos. VS. Sept. 19. — Nach
ȘEZĂT. III 17 noch jetzt MOLD. POP. (gespr. in-
jyita'). — Et. Lat. invito, -āre.

învoa'lbe (a) siehe *învo'ba' (a)*.

învoa'ltă siehe *învo'lt*.

învoeșă' (a să) siehe *învoeșă' (a să)*.

învoi' (a), prez. -voe'sc, I. v. trans. 1. pc.
Jdm. gestatten BOGD. VECHI 46 (nici moșul
său n'o învoia, dar nici ia singură nu se in-
demna la primblări prin oraș). — 2. c. etw.
zugeben VĂCĂR. IIO. TEZ. II 266 (unii din
istornici nu voese că s'ar fi dat la Moldova al
treilea tuiū). — II. v. într. übereinstimmen
CANT. IST. IEROGL. 112 (ce este priete-
șugul? a învoi de o potrivă). — III. a să ~ 1.
(ein)willigen, zustimmen. Și ia, cu-
minte fată, Se și 'nvoește 'ndată Și nu prea
zice ba COȘB. 33. — 2. cu cn. mit Jdm. über-
einkommen, handelseinig werden,
(von Prozessierenden:) sich vergleichen.
Să nu să oprească bărbatul despre fămeia
sa.. să nu să împreune, numai atunce cînd
să vor voî ei ande sine Ș. TAINE 105. Noi
murgușu vom tocni, Și pînă ne-om învoi,
Amîndoi că vom cinsti IARN.-BIRS. 487. Uci-

gașul poate să se invoască pentru uciderea cu rudele celui omorît COD. CAR. P. III Cap. 17. — Spez. von Bauern: sich (zur Feldarbeit) engagieren. *Arendașu, cu primar și cu consilierii . . . tăbăriseră pe rumîniî învoiiși să-î scoată [la muncă] cu sila RĂDUL. RUST. II 17. — 3. sich vertragen, in gutem Einvernehmen leben. *Eū am fost însurat și m'am învoit cu nevasta ca și cu un frate* ISPIR. BSG. 91. — Gr. Lv. *voi'*. — Et. Wie a *voi'* «wollen» = ksl. *voliti*; zur Bedtg. vgl. serb. *privolj'ti*, czech. *privoliti*, russ. *dozvoljati* etc. «einwilligen».*

învoia'la sf., pl. -*voe'li*, Uebereinkommen n, Vergleich m. *Așa era învoiala cu Ipsilant* GHICA 16. Vgl. *dre'pt* I 1. — Spez. ~ *agricolă* den Feldbau betreffender Vertrag mit Feldarbeitern.

învoiața' (a) v. trans. gestatten NEC. COSTIN LET.² II 97 (*aceia putem lui . . . a învoiața a trecere pîntre oștile noastre*).

învoiață sf., pl. -*țe*, Uebereinstimmung f CANT. IST. IEROGL. 109 (*învoiașasufletelor și unirea inimilor lucrurile din mică mări le crește*).

învoioșă' (a să), prez. mă -*șez*, v. refl. (wieder) guten Mutes, froh werden. *Bine ai socolit, cuconășule! zise Țiganul măi învoioșîndu-se pușin* SBIERA Pov. 72. *Și se învoeșă toată țara de acea veste* NECULCE LET.² II 263. — Gr. Lv. -*voeșă'*. — Et. *voio's*; -*voeșă'* setzt **vo'eș* «frohen Mutes» voraus od. lehnt sich an *vo'e* (*bună*) «froher Mut» an.

învolba' (a), prez. 1 -*vo'lb*, 3 -*voa'lbă*, 7 -*voa'lbe*, v. trans. lv. u. Tr. bisw. wälzen, rollen. *In balebă de scîrnă omenească le veî învoalbe* BIBLIA 1688 Ez. 4, 12. *Și ca veșmint învolbi-le* [rollst du sie zusammen] COR. Ps. 101, 27. *M'oîu turbura și m'oîu involba* PP. Tr. GCR II 329 (das Meer spricht) *Se hurduca pămîntul sub picioarele calu'ui, și dinapoia lui se 'nvolbau* [wirbelten] *norî de colb* POMP. CL. VI 31. — Gr. -*voa'lbe* BIBLIA 1688 l. c — Et. Lat. *involvere*, -*ere*, mit jungem Konjugationswechsel. Dasselbe Wort ist a (*in*)-*holba* (*ochii* «die Augen rollen»). Vgl. *învo'lt* u. *vo'lbura*.

învolbura' (a) v. trans. aufwirbeln PP. MAR. NUNTA 345 (*Vîntul marca [a] 'nvolburat, Corabia a 'nturnat*). — Et. *vo'lbura*.

învo'lt adj., fem. -*voa'ltă*, zunächst von Blumen: voll, gefüllt (Ggs. *dezvolt*). *Varietatea cea măi principală [de crin] numită «monstruoasă», care este un crin înv'lt* DATC HORT. 182. — Meist *nevar. învoaltă*: *Unele flori înv'ltă, precum sînt garoafele bătute* 64 — Dann auch sonst: voll, üppig. *Casă 'naltă și frumoasă, Vie 'nvoaltă și măno'să* TEOD. PP. 616. *Mustățile groase, învoalte și arun-*

cate în sus DELAVR. PAR. 4. — Et. Lat. **involutus* (vgl. it. *volto*), part. von *involvere*, -*ere* = rum. a *învoa'lbe*, siehe *învolba'* (a).

învolta' (a să) v. refl. sich ballen BIBLIA 1688 Ez. 1, 13 (*vedere de cărbuni de foc arzătorî, ca vedere de făclii învolvîndu se* [σὀτρεσπομένων]); DELAVR. IVșV. 200 (*Fărul bălaîu și lucios ca mătasea i-se învolta în umerî* [tiel ihr üppig über die Schultern]).

învrăjbi' (a), prez. -*b'e'sc*, v. trans. 1. *cătră en.*, MOD. (*in*)*contra cuiva* Jdm. feindlich gesinnt machen, gegen ihn einnehmen. *Că să piar'zo țară cerul cînd voește, Unii cătră alții fii înv' ajbește* BOLINT.¹ I 172. *Pină și Maria părea învrăjbită încontra părintelui ei* XEN. BRAZI 46. — 2. *cu en.* mit Jdm. verfeinden, entzweien. *Subîtorîul de bani . . nice pre unii nu î iubeste, ci cu toți să învrăjbește* MARG.² 2 a. *Nice să fie [el] pricină de învrăjpire* [der Verfeindung, Zwietracht] *între chesarul și craiul leșesc* NEC. COSTIN LET.² I 494.

învrădnicî' (a), prez. -*ce'sc*, v. trans. : *pc. unuî lucru*, MOD. *de c.* Jdn. einer Sache würdig befinden, ihm die Ehre, das Glück einer Sache zu teil werden lassen. *Fără a mă învrădnicî măcar de un cuvînt ohne mich auch nur eines Wortes zu würdigen* CL. XVII 68. *Pentru bunătățile lui . . l-au învrădnicit D-zeu de fu și imparat* MSCR. 1692 GCR. I 299. [*E*] *da laudă Domnului că l-a învrădnicit a măi da peste fînțe de oameni* ISPIR. LEG.² 123. *Cum măi curînd răspunsului să ne învrădnicim rugăm* CANT. IST. IEROGL. 211 *De-așa vremî se 'nvrădniciră* [solcher Zeiten wurden teilhaftig, erfreuten sich] *cronicariî și rapsoziî* EMIN. 146. *Ce bine-mă pare că m'am învrădnicit* [dass es mir bescheert war] *să vād Beligradu cu ochi* AL. OP. I 71.

înzăbala' (a) v. trans. : un cal einem Pferde das Gebiss anlegen PANN PV.¹ II 158 (*M'a înzăbălat muerea și mă joacă cum î-e vrerea*).

înzada'r adv. vergebens, umsonst. *Eghipteniî îndeșert și în:adar vor folosi voao* BIBLIA 1688 Jes. 30, 7. *În zădar cuvintele și în dar nevoiațele își pierdu* CANT. IST. IEROGL. 95. *Mi-a fost ruga în zadar* AL. PP. 169. *În zadar mi-te gași bine, Mergi la joc, nu te ia nime* IARN.-BIRS. 446. — Gr. Auch -*zād-*; LV. bisw. *zad-*, *zād*, zB. Dos. VS. Dech 14 (*zădar te trudești*). — Meist in z-geschrieben — Et. Slav. *za darŭ* (poln. *inw. zadar*); *in-* nach *in da'r*, siehe *da'r*¹.

înzău'a't adj. gepanzert. *4000 de călăreți ce le zic pașîri înzăoași* MIR. COSTIN LET.² I 270. *Ostași înzăoași și încoișași* CANT. DESCR. 278. — Gr. INV. -*zăoa't*, ferner -*zelat* (lies -*zala't*) TEOD. PP. 189. — Et. *za'*.

inzăvoni' (a) siehe *insovoni'* (a).

inzdrăveni' (a să), prez. mă -ne'sc, v. refl. wieder hergestellt, wieder gesund, geheilt, kuriert werden. *Ai să te inzdrăvenești, n'ai grijă* SAD. Pov. 116 (zu einem altersschwachen Manne). *Era olog și nu știa cum să facă să se inzdrăvenească* ISPIR. LEG.² 314. — Gr. Auch -zdrēv-.

inzechia't adj. mit dem Bauernrock bekleidet JIP. OPINC. 20 (*țărani înzechiați*).

inzeçi' (a), prez. -ce'sc, v. trans. verzehnfachen; ~t zehnfach, -fältig. *Abia ajunsese la jumătatea cărților și Pantazi își inzecise capitalul* DELAVR. PAR. 86.

inzeit adj. LM. bisw. poet. vergöttert, verklärt. *Că 'n ora de pe urmă un suflet inzeit Privește fără spaimă Val vieții asfinit* AL. POEZII II 114. *Din nou prin gloriu calcă cu fața inzeită . . Poporul împărat* EMIN. 32.

inzeștra' (a), prez. -trez, v. trans. mit einer Mitgift ausstatten, aussteuern; im weit. Sinne ausstatten, versehen. *Se însură cu o fată de arendaș binisor inzeștrată* I. NGR. CL. VII 50. *El inzeștră cetatea Tîrgoviștei cu patruzeci de tunuri* BALC. 144.

inzili' (a), prez. -le'sc, v. trans. POP. pc. Jdm. ein langes Leben geben, schenken. *D-zeu să te inzilească, Ionică, dragul mamei* CREANGĂ CL. XV 14. — *Inzilit* adj. bejahrt, betagt. *Cum era de bătrîn și inzilizit* [lies *inzilit*] DELAVR. SULT. 82. — Et. *zi'*, pl. *zi'le*.

inzimbi' (a să), prez. mă -be'sc, v. refl. eine lächelnde Miene annehmen, sich aufheitern PANN öfters, zB. P.V. ed. Müller I 42 (*Văzînd ghicitorul ce nici n'a gîndit, Îi înflori fața și i-s'a 'nzimbit*); NASTR. 38 (*Nastratin . . cum intră pe ușă, toți s'au înzimbit*).

inziuă't adj. am selben (Wochen- od. Monats-?) Tage geboren ION. SUP. 37 (*Dacă un mort este lunatic și inziuat cu un frate al său care trăește*). — Et. *zi'*.

inzmălta' (a), prez. -te'sc, v. trans. LM. poet. hisw. (cu flori mit Blumen) schmücken. *Mindra primăvară A 'nzmăltat cîmpia* DEPAR. II 42. *Muscelele inzmăltate cu flori suave* ODOB. Ps. 98. — Et. Nach frz. *émailler* gebildet.

inzorzona' (a), prez. -ne'sc, MUNT. FAM. mit buntem Flitter behängen, herausputzen, -staffieren. *Brezaia, inzorzonată cu arniciuri și şuvițe colorate* GAZ. SĂT. XIV 476. *Păsărari inzorzonați cu șoimul pe mină* ODOB. Ps. 169. — Gr. *zorz-* VLAH. DAN. I 77.

Io (cyrillisch *Iw*), gekürzt aus *Ioan* (ИВАНЪ), wurde ehem. in Urkunden vor den Namen des Hospodaren gesetzt, zB. *Io Simeon Moghila*

Doc. 1601 HC. I 108; daher: *pină ce veni și în urechile celuia ce era domn atunce țării Moldovei, drept credincios Io Alexandru Voevoda* VARL. CAZ. 230. Näheres hierüber siehe CL. XXIII 721.

io' pron. siehe *o'ă*; adv. siehe *lu'o*.

Ioachi'm I. npr. m. Joachim, (bibl.) Jojakim. *Sfinții ~ și Anna părinții Preacuratei* (9. Sept.). *In zilele lui Ioachim împăratului Iudei* BIBLIA 1688 Jer. 35, 1. — II. *ioachi'm* sm. Taler m (gekürzt aus Joachimstaler scil. Gulden) BALC. 109 (*cheltuind pentru aceasta mai mult de 70 mii de ioachimi*). — Gr. Aelter gespr. *ioach-*. — Et. Gr. Ἰωακείμ.

Ioan (gespr. *ioan'*), POP. *Io'n* (gespr. *io'n*) npr. m. Johannes, Johann; *Sfintul ~ Botezătorul*, POP. *Sint-Ion* S. Johannes der Täufer (7. Jan.); *Nașterea Sfintului ~ Botezătorul*, POP. *Sinziene* (s. d.; 24. Juni). *Vorbi* (od. *vorbește, să vorbească*) și *nea Ion, că-i și el om u. ă.*, wird gesagt, wenn ein Unberufener sich ins Gespräch mengt. *Ion, Ion, Ion, trei coconî din Vavilon*, wird von mehreren Dummköpfigen Namens gesagt. — *Floarea Sfintului ~ = sinziene*: Labkraut n (Galium) FUS. — *Iarba Sfintului ~ Muskateller-Salbei m* (Salvia sclarea) FUS; wolliger Salbei (Salvia Aethiopis) BR.; Weidenröschen n (Epilobium) BR.; Johanniskraut n (Hypericum perforatum) BR. — Gr. Voc. *Ioanē* (gespr. *ioanē*). — Dem. *İone'l, İoni'tă, Ni'tă, İoni'că*. — Gr. Ksl. *Ioanū* = gr. Ἰωάννης. Der pop. nom. *Io'n* ist aus dem voc. *Ioanē* erschlossen, vgl. *Dumitru* aus voc. *Dumitre* = *Dimitrie*.

iobăgie sf. TR. Leibeigenschaft f. *Cei cari, biruiți de dorul libertății, fugău de mincinosul traîu al iobăgiei* DELAVR. SULT. 164.

iobăgie me sf. TR. Gesamtheit der Leibeigenen: Leibeigne (pl.). *Catastrofa de la Timișoara a răpit în clasa iobăgiei* [lies *iobăgiei*] *cea mai mare parte din țărănimea liberă* SLAVICI CL. V 356.

ioba'giu sm. TR. = *rumin, vecin*: Leibeigner m. *Ungurii . . i-au supus [pe Romîni] și i-au făcut obagi, cum le zic ei* SPĂT. MIL. LET.² I 109. *Bolliac cîntă iobăgiul ș'a lui lanțuri de aramă* EMIN CL. IV 185. — Gr. *ob-spăt*. MIL. I. c., *hob-* BALC. 304 — Et. Magy. *iobăgy*.

iofca' sf. MUNT. (buc.) dünn ausgerollter Teig aus Mehl u. Eiern, in kleine, viereckige Stücke (*iofcale, iofcăluțe*) zerschnitten, wird in die Suppe getan: (Eier-) Fleckchen (pl.); *supă de ~, de iofcăluțe* Fleckchensuppe. — Gr. ef-COST. — Et. Türk. *jufka'* REDH.² 2216 a. *iolda's* siehe *gholda's*.

Io'n siehe Ioan.

İorda'n npr. m. 1. Jo'rdan m (Fluss). Iordanul să implea pre toată matca lui BIBLIA 1688 Jos. 3, 15. — 2. Wasserweihe f am 6. Jan. (Bobotează), zur Erinnerung an Christi Taufe im Jordan, wofür MOD. Sfințirea apei; an diesem Tage geweihtes Wasser. In ziua de Bobotează [Grigorie Vodă] aș fărut Iordanul acolo la Roșieci AMIRAS LET.² III 165. Dosoteiū Mitropolitul . . slujia liturghie la zile mari și Iordan la Bobotează NECULCE das. II 233. In ziua de Bobotează, cind cse preotul cu İordanul SEV. NUNTA 10. — Et. Ksl. Iordanū = gr. Ἰορδάνης.

İordāni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. POP. (am 5. od. 6. Jan.) mit Weihwasser besprengen QU. Bărbat, femeie, ori-ce întilnesc [ei], e dus cu putere la fântină și İordānit CL XXI 354 (Schilderung einer scherzhaften Nachahmung der Besprengung; Weiteres hierüber MAR. SĀRB. I 225).

İorgangeri'e sf. Steppdeckenmacherei f Doc. 1800 Ș. INFL. (știind meșteșugul İorgangeri'i).

İorgangi'ū sm. = plăpomar: Steppdeckenmacher m Doc. 1801 Ș. INFL. (aducînd și pe İorgangiūi fașă). — Et. Türk. jorganjū.

İorganti'n subst. Organdy m, österr. Organtin, musselinartiges Gewebe, dient als Futter zu Frauenkleidern. — Et. Wahrsch. orient. Herkunft.

İorgova'n subst. TR. = lilias: spanischer Flieder (Syringa) QU. Grădină . . plină de copăcei de İorgovan, de oleandru, de tulipan POMP. CL. IX 191. Vgl. ergava'n. — Et. Serb. jorgovan (= türk. ergeva'n «Cercis», vulg. «Syringa» ZENKER 29 a).

İortoma'n, ort-adj. PP. öfters tapfer, wacker. Drag mi-a fost calul bălan și voinicu İortoman PP. OLT. WEIG. Jb. VII 78. Un viteaz de ortoman Pe-un cal negru dobrogean AL. PP. 11. Wohl an unrechter Stelle AL. PP. 1, von einem Hirten (Că-i mai ortoman Ș'are oi mai multe). — Et. Viell. zu türk. jortmak «zu Pferde umherschweifen» REDH.² 2212 b.

İosa'g subst. TR. POP. Besitztum n. Vermögen, Gut. Nicî nu cer mare İosag, Numai om să-mi fie drag PP. CL. XVII 279. — Et. Magy. jószág.

İotă sf., pl. -te, Tüttel(chen) n. Pină ce va trece ceriul și pămîntul, o İotă sau o cirtă nu va trece din lege Ev. 1894 Matth. 5, 18. Nu uita din ce fe-am spus nicî măcar o İotă DEM. NUV. 88. — Et. Gr. İōta.

İotesi'e sf. INV. Adoption f. Rudenia din İotesie, adecă din facerea de copii de suflet PRAV. BIS. p. II cap. I. — Et. Gr. ἰοθεσία.

İo'v sm. Sahlweide f (Salix caprea) BR. — Et. Vgl. mlat. İvus, slav. İva.

İova' sf. ehem. Art Steuer QU. Cum dau Turciū İova haraci creștinilor în țara turcească NEC. COSTIN LET.² II 13. — Gr. ova' FOR. III 319. — Et. Unbek.

İpa'c adv. INV. (Kanzleistil) item. 1 inel de diamant; 1 İpac, altul mai mic Doc. 1821. Toc. Rev. III 333. — Et. Ksl. i pakū.

İpcări'ge etc. siehe gipsari'fă.

İpingea' sf. MUNT. Mantel m mit Kapuze, aus Bauertuch, wird von Viehhändlern, Kutschern etc. getragen. [Moscaliū furau] cui pistoale, cui rafturi, cu epingele NEC. COSTIN LET.² II 103. Cei doi călători, infășurași in İpingelele lor, își urmau călătoria in liniște FIL. Cioc. 294. — Gr. Inv epin-, epin-, ferner İapin- Doc. 1741 H. 1230, MOD. auch İpin-. — Et. Türk. İapungā', -pyngā'k REDH.² 2179.

İpochi'men sn., pl. -ne, INV. PERSON f. Precum spunea un İpochimen vrednic de crezut DION. TEZ. II 190. [Cartea] era păzindu-să de un înalt și prea cinstit İpochimen SCRIS. MOLD. II. Trecînd pe la otelul Petrea Bacalul, am zărit la fereastră vre o cîteva İpochimene streine IANOV CL. V 273. — Gr. Lv. bisw. masc., zB. DION. TEZ. II 205. — Et. Ngr. ἰποχίμενον.

İpodia'con sm. (bis.) Subdiakon m. İpodiaconul numai in vrista de 20 de ani se poate hirotonisi PRAV. BIS. p. I cap. I. Cei hirotonisiși pină a. nu se căsători, adecă İpodiaconi, diaconi, preoți COD. CAL. § 90. — Et. Gr. ἰποδιάκονος.

İpogona'tion subst. (bis.) bisw. = nabederni'fă (s. d.): Epigonation n. Puind asupra capului domnului și İpogonation, ce se chiamă nebederni'fă GHEORG. LET.² III 300. — Et. Gr. ἑπιγονάτιον, entstellt in ὑπογ-.

İpo'lip'sis sf. nevar. LV. (sec. 18. u. Anf. 19.). Achtung f, Ansehn n, Vertrauen (die, das Jd. geniesst): am (mare) ~ la ch. ich stehe in (hoher) Achtung, in (hohem) Ansehn bei Jdm.; am pc. la ~, am ~ asupra cui'va, la cn. ich habe Achtung vor Jdm., achte ihn (hoch), habe Vertrauen zu ihm; dau ~ la cn. ich flösse Jdm. Vertrauen ein. Avea İmpărăția la İpolipsă [sic] pe İordachi Caragea, pentru că era invățat COGALN. LET.² III 250. S'au bucurat că-l are İmpăratul la İpolipsis DION. TEZ. II 188. Cel İmprumutat . . să ceară . . adeverință, iară să nu-și İncredințeze darea numai la İpolipsis a İmprumutătorului [und vertraue die Zahlung dem Gläubiger nicht auf Treu und Glauben an] PRAV. İPSIL., Pentru İmprum. 3. — Et. Ngr. ἰπολίψις.

İpopsifia' (a), prez. -fie'z, v. trans. (bis.) zum Bischofskandidaten wählen. Urspr. wurden drei Kandidaten (İpopsifii) auf-

gestellt, aus denen am folgenden Tage der Bischof durch Aufheben der Hände (*hirotonie*) gewählt wurde; jetzt ist die Kandidatenwahl zu einer blossen Zeremonie geworden, die am Tage vor der Ordination (*hirotonie*) vollzogen wird. *Arhieriei ce l-au ipapsiat* [pe episcopul *Inochentie*] MELH. CH. 226.

ipopsi'fii *sm.* (*bis.*) Kandidat *m* für die Bischofswürde, Bezeichnung, die dem zu ordnierenden Bischof nach der Kandidatenwahl (s. vorst. Art.) gegeben wird; nach MELH. CH. 227 auch letztere Zeremonie selbst. — Et. Gr. ὑποψήφιος.

ipostars *sn.*, *pl.* -se, *inv.* -suri, (*teol.*) eine der drei Gestalten Gottes: Person *f.* [*D-zeu*] in *trei ipostasuri și să cunoaște și este, în tatăl, zic, și fiul și sfintul duh* DESC. PR. CR. 4. — Daher eine der verschiedenen Gestalten, die ein Wesen annimmt: Gestalt *f.* *Zilele babeî. În nenumărate ipostase se schimbă vremea în același ceas* NAD. NUV. II 233 (vgl. *babă* 5). — Et. Gr. ὑπόστασις.

ipovol(on) *subst.* (*jur.*) Zuschlag *m* zur Mitgift, den die Witwe aus dem Nachlass des Mannes erhält COD. CAL. § 1679 flg, zB. das. (*Dacă averea mortului bărbat nu ar ajunge.. spre darea ipovolului*). — Et. Mgr. ὑπόβολον.

iproci *adv.* LV. und so weiter, und so fort. *Tot pe număr [erau la Rimleni] bu lucurile, adecă cei dintâii, cei de al doilea, cei de al treilea, cei de al patrulea, iproci* MIR. COSTIN LET.² I 20. *Cetește la Luca cap. 19 stih 15, 16 iproci* CAR. PRE SC. GCR. I 275. — Gr. Bisw. *i proceala*, zB. DOS. VS. Sept. 26 (и процаа). — Et. Ksl. *i proci, i procaja*.

ipso'riță siehe *gipsa'riță*.

ipsos *subst.* Gips *m.* *Pastele-avind culoarea de ipsos, învechite* CL. VII 64. — Gr. MOD. auch *ghi'ps*. — Et. Ngr. γίψος; *ghi'ps* ist deutsch.

ipsoși' (a), *prez.* -se'sc, *v. trans.* gipsen ION. CAL. 38 (*Indoită roadă aduce un ogor de trifoiu ipsos de cât acel neipsos*).

ir *sn.*, *pl.* *iruri*, POP. Wundsalbe *f.* *Și.. fece ia irul acela . . și-și unse grumazi* DOS. VS. Ian. 19. *Negustor de băcan, iruri, ghi-leală* CREANGĂ CL. X 376. — Et. Magy. *iv*.

ira'l siehe *sără'c*.

ira't *sn.*, *pl.* -turi, *inv.* Einkommen *n* aus einer Abgabe. *Huzmeturile dijmăritului i ale vinăriciului . . să se dea în vistierie spre a se face irat vistieriei* DOC. 1813 TEZ. II 355. — Gr. er- MON. OF. 1879, 5353. — Et. Türk. *ira'd*.

ire's siehe *ere's*.

iriță siehe *iniță* 2.

irli'ü siehe *erli'ü*.

irmili'c *sm.* ehem. silbernes (nach QU. auch goldenes) türk. *Zwanzigpiasterstück* (= *icosar*). Galt in der Moldau zuletzt 14 Piaster, der Dukaten zu 37 Piaster gerechnet. *Călfuni de lână, umpluți cu irmilici turcești și sorocovești nemțești* I. NGR. CL. III 42. — Et. Türk. *irmilik*.

irmizea' *sf.* karmirotdederner Schuh TEOD. PP. 642 (*Irmizele cumpăra și de nuntă se gătea*); **irmizi'ü** *adj.* karmirotd 540 (*vin d'äl irmiziü*), *subst.* karmirotdes Leder 474 (*cizme de irmiziü*). — Et. Anscheinend dasselbe wie *cirmizi'ü*, zur Form vgl. bulg. *hrimiz* bei MILADINOVIC BÄLG. NAR. P. 169. Vgl. auch *marmazi'ü*.

irmolo'ghion *subst.* (*bis.*) Hirmologion *n*, Art Kirchenbuch, die *irmoase* enthaltend. *Anasmătariul, irmologhionul, herovicariul* GHIB. BV. 83. — Et. Gr. εἰρηλόγιον.

irmo's *sn.*, *pl.* -mo'se, (*bis.*) Hirmos *m*, Bibelpers, der an der Spitze einer *odă* steht u. nach dessen Melodie die folgenden Verse (*tropare*) der *odă* gesungen werden. *Cintind irmosul ori citind apostolul* SLAVICI CL. XIV 94. — Et. Gr. εἰρμός.

Iro'd *npr. m.* Herodes. — *iro'zi* werden in der Moldau die Burschen genannt, die um Weihnachten, phantastisch kostümiert, mit dem Rufe «*Irod*» herumziehen u. ein Drama (siehe *Vicleim*) aufführen, dessen Hauptpersonen Herodes u. die drei Könige aus dem Morgenlande sind. *Nu-i vor să umbrați cu păpușele și cu Irozii* AL. CL. I 294.

irosea'lă *sf.*, *pl.* -se'll, MOLD. FAM. Verzettlung *f.* -geudung, -schwendung. *Nu-i destul că-mi dă stăpinul . . Să măninc pe cât îmi place . . Să măi fac și ierosală* [sollte ich noch vergeuden]? SPER. AN. 1893 III 97 (der Hirt in Bezug auf die ihm anvertrauten Schafe). *Mincarea-i cu cheltuială, și de este irosală* [wenn vergeudet wird], *Nu măi facem pricopsală* SEV. AN. 165. — Gr. *ier-* SPER. I. c., *fir-* (falsch) FIL. CIOC. 117,

iroși' (a), *prez.* -se'sc, *v. trans.* MOLD. FAM. durch Verstreu'en etc. machen, dass etw. verloren geht: *verzetteln*, -*geuden*, -*schwenden*. *Avem multe coșuri pline [de mazăre] . . Dar se fac cu greutate. Irosască cine poate; Da pe urmă duce dorul De le-azvirle cu piciorul* SEV. AN. 126. *Dacă paele sint scurte, nodurile nu se fac bune și snopiă să dezleagă, și din aceasta multă pine să scutură și să irosăște* ION. CAL. 125. *Ar fi de dorit ca Academia română să nu lase a se irosi acest tezaur [de documente]* LIT. — Gr. *ier-* SPER. PROZA I 1893, 34. — Et. Der Herkunft noch viell. dasselbe wie *a ierosi'*. Zur Bedtg. vgl. etwa *a insura'* «an den Mann bringen».

iro'ü siehe ero'ü.

iru'gă siehe eru'gă.

iru'ncă siehe eru'ncă.

is siehe fi' (a).

Isai'a npr. m. Jesa'jas. Vgl. dănțui' (a). — Et. Ksl. Isai'ja = gr. Ἰσαΐας.

işala' l interj. INV. FAM. Ausruf der Freude über etw. Gelungenes: juchhel, hurrah! *İşala! am închis baragladina!* AL. OP. I 353. *1500 galbeni! işala! maşala! m'am făcut chăabur* 433. — Et. Türk. inşalla'h «so Gott will, mit Gottes Hilfe».

isca' (a), prez. *i'sc*, I. v. trans. hervor-rufen ION. CAL. 254 (aceasta [năml. die Gründung der Bodenkreditanstalten] . . . *ău* și *iscat* *trebuința de a se hotărî moșiile*). — II. v. intr. entstehen, jetzt nur von Ueblem, wie Krankheit, Streit etc. *Boalele ce obiçnuit să iscă din topirea [cinepei] ce se face mai cu seamă în apă* ION. CAL. 153. *Maî este de socotil Și evghenia în sine ce are deosebit . . . Și o așa ose-bire de unde ni-s'a iscat* POGOR (tatăl) CL. V 292. *S'a iscat o panică printre pasajeri* LIT. *Dacă întâmplarea aducea vre-odată ca să se iște între ei vre-o ceartă, Elena era acolo ca să-i împace* CL. II 246. — Gr. *esca'* STAM. — Et. Zu *ia'scă*, also eig. «entzünden», vgl. *înie sca' (a să)*.

iscăli' (a), prez. *-le'sc*, v. trans.: un act, o poliță etc. eine Urkunde, ein n Wechsel etc. unterschreiben. *Și maî pre mare credință iscălit-ău toți și ș'au pus pecefile* Doc. 1631 GCR. I 76. *Polifele iscălite de femei . . . ău . . . putere numai de o simplă făgăduială de plată* Cod. Com. 1840 art. 109. — Et. Urkunden wurden ehem. von den Parteien mit den Worten *azü N. N. iskalü* «ich N. N. habe verlangt (năml. die Abfassung des Schriftstücks)» unterzeichnet.

iscălitură sf., pl. *-ri*, Unterschrift f. *Pentru credință pusu-mă-am degetul și iscălitura* Doc. 1650 GCR. I 136. *De va iscăli preotul . . . și apoi pre urmă va prinde tagă de iscălitură* [die Unterschrift ablăugnet] INDR das. 160.

ișchiuza'r adj. INV. bisw. schla u, gerissen. *Toate acestea [năml. der Leichtsinn u. die Lasterhaftigkeit der Bojaren] sint o comoară neseată din care un vătaf de curte ișchiuzar poats în scurtă vreme să ajungă bogat* FIL. Cloc. 166. *Cere o leafă cit de mică, Avind plan de ișchiuzar S'ajungă pensionar* AL. OP. I 106. — Gr. Auch *ischl-*, *iuschl-*, *iuschl-*. — Et. Türk. *ișgüzar*; *is-* für *iș-* nach griech. Aussprache, *iu-* für *i-* aus der folgd. Silbe.

ișchiuzarlic subst. INV. bisw. Schlaueheit f. *Cu ajutorul lui D-zeu și ișchiuzarlicul smeritului tău rob, curtea Blagorodniciei tale în*

scurtă vreme se va împlăa de toate cele trebuincioase FIL. Cloc. 16. *In ochii mei, numai omul cu merite și cu ischiuzarlicii* [lies. *-lic*] *la treabă are ipolipsis* AL. CL. IV 310. — Gr. Auch *ischl-*, *iuschl-*, *iuschl-*.

iscoadă sf., pl. *-de*, I. INV. Kundschafter m, Späher, Spion. *Iscoade sinteți, a cerca urmele țării ați venit* BIBLIA 1688 Gen. 42 9. *Den iscoade înțelegind Jigmond Bator precum Bașta Georgea și cu Mihai Vodă s'au pornit cu oști asupra-i* NEC. COSTIN LET.² I 496. — 2. was eronnen wird: Gedanke m, Plan BODN. CL. II 254 (Asemene iscoadă nu-mă fulgeră prin minte). Vgl. *iscoditură*. — Et. Ksl. *sühoda*.

iscodi' (a), prez. *-de'sc*, v. trans. I. auskundschaften, -spähen, -forschen. *Să rinduiască cercetători să iscodească cu ce treabă vin [ei] în București* DION. TEZ. II 205. *Cardinalul se hotărî . . . a trimite la Mihai Vodă pe senatorul Pancratie Senney spre a iscodi gindurile lui* BALC. 324. *Margareta . . . cu ochii negri, ce i sclipeau în cap umezi, și-reți și iscoditori* [forschend] VLAH. NUV. 50. — 2. MOLD. LM. bisw. aus-, ersinnen, denken, erfinden. *Puteam numiri defăimătoare în gindul meu să fi iscodesc* EMIN. 200. *Ideia acestui drum perfid* [năml. der Eisenbahn] *trebuie să fi fost iscodită de jidanii pentru ca să poată năvăli în țară maî cu ușurință* I. NGR. CL. III 112.

iscoditură sf. Erdichtung f, -findung BODN. CL. II 237 (Aceasta-i o iscoditură, și cine a îndrăznit s'o spue, este un netrebnic).

iscodnic sm. = iscoadă I AP. VOR. Jac. 2, 25 (*luo iscodnicii și pre altă cale-i scoase*). — Et. Ksl. *sühodnikü*.

iscușenie sf. Kunst f, Kunstwerk n MIR. COSTIN LET.² I 10, von Italien (*Pentru mare iscușenie și frumusețuri a pământului aceluî i-ău zis raül pământului*); NEC. COSTIN das. 60 (*în Italia este*) *bivșug de tot felul de roade și iscușeniî*). — Et. Zu a *iscuși'*.

iscușenie sf. Prüfung f Dos. VS. Sept. 26 (*tîlni și altă iscușenie pre Prohor*); Ps. IN V. Ps. 61, Ueberschrift (*cu cât să mulțește iscușenie, cu atîta maî virtos să ne nevoim cu ruga și cu bunătățile*). — Et. Ksl. *iskușenije*.

iscuși' (a), prez. *-se'sc*, v. trans. INV. fein(er), zierlich(er), kunstvoll(er) machen, verfeinern. *Simțirile sufletului . . . iscusindu se și prin bunătate și prin răutate* OMILIAI 1775 GCR. II 108. *Prostia din natură nu să poate iscuși PANN NASTR. 60. — Icusit adj. I. INV. u. POP. fein, zierlich, kunstvoll. Icusită [ăcstea] ești tu la chipul tău* BIBLIA 1688 Judith 11, 23. *Fvind mirodenii de 'ntîi grele, iară apoi mare și iscusit miros fac* MIR. COSTIN LET.² I 327.

D-zeu... poate... să facă stele mai luminoase decât acestea ce strălucesc pre cer și lună mai iscusită decât aceasta ce ne povățuește noaptea ANT. DID. 16. Toți sorbeau astă iscusită băutură [dieses köstliche Getränk] C. NGR. 68 (von Tee mit Rum). — 2. (durch Übung) geschickt, erfahren. [Omul] cel iscusit spre răutate și isteț spre strîmbătate MARG.² 34 a. Un episcop... în sfînta scriptură foarte iscusit Dos. VS. Oct. 8. Tocînd meșteri iscusii, au făcut un chioșc de cristal foarte frumos MSCR. ca. 1800 GCR. II 178. Cînd iscusitele și gospodinele cucoane se viraă ele însele la stative CL. IX 1. — Et. Ksl. iskusiti «prüfen», refl. «erfahren werden».

iscusi'me sf. (durch Übung erworbene) Tüchtigkeit, Erfahrung COD. CAL. § 267 (comisia episcopicească va rîndui [episcop] pe cine va socoti mai destoinic, privind către iscusimea, starea, averea și locuința lui).

iscusi'nță sf., pl. -țe, 1. INV. Kunstfertigkeit f, Kunst. Un om ca acela să va învăța la multe feluri de învățături ale iscusinții STRILBIȚHI GCR. II 144. — 2. Geschicklichkeit f, Gewandtheit. Iscusința cu care se păzește de lovitura mingii CL. IX 7.

iscusi't siehe *iscusi'* (a).

își pron. pers. refl., unbet. dat., dem bet. și'e entsprechend wie der unbet. acuz. să dem bet. și'ne: sich (dat.). Își caută un adăpost er sucht sich ein Obdach Pe el și-l-a ales tovarăș ihn hat er sich zum Genossen erwählt. Ș'a rupt piciorul er hat (sich) das Bein gebrochen. Își știe datoria er kennt seine Pflicht. — Kann LV., an ein Nomen gehängt, das poss. der 3. Person vertreten, wenn der Besitzer Subjekt ist: Toți oamenii cu muerile-ș [mit ihren Weibern] și cu feciorii lor PRAV. GOV. CCR. 144. Eva grijea bărbatului-ș și greul născutului să-l poarte Eva solle für ihren Gatten.. tragen) sorgen (wörtl. die Sor_e ihres Gatten.. tragen) MOXA HC. I 347. Sofii-ș i dăruia seine Genossen beschenkte er 361. — Das enkl. și fällt lautlich mit der auf lat. sic beruhenden Verstärkungspartikel -și (s. d.) in aci'și, atun-ceși, ci'neși, cu'muși, to'tuși etc. zusammen, mit der es daher leicht verwechselt wird. So fasst zB. ELISE RICHTER ZT. XXV 437 die Stelle Și atunceș eși dimonul «und da fuhr der böse Geist sogleich heraus» Dos. VS. Sept. 26 irr-tümlich als «und da verliess sie ihr Dämon» auf. — Gr. Formen: și vor konsonantisch anlautender Enklitika bzw. Proklitika, ș' (LM. missbr. auch și-) vor a, o, enklitisch -și, LV. auch -ș, sonst ~. — Et. și = lat. sibi, an mi = lat. mi angelehnt; daraus dann die übrigen Formen.

isihăști'e siehe *sihăstri'e*.

isla'z siehe *izla'z*.

isledi' (a) v. trans. erforschen COR. Ps. 138, 3 (cărarea mea și călcata mea tu ai isledit [Ps. ȘCH. sledit]). — Et. Ksl. isléditi.

ișli'c, MOLD. *șli'c* sn., pl. -ce, Ischlik m, ehem. A t hohe Mütze, die je nach Umständen spitz od. ballonartig u. oft von gewaltigem Umfang war. Sie gehörte namentlich zur Amtstracht der Bojaren. Șlice aū de pislă, pe limba noastră dăcească glugă MIR. COSTIN LET.² I 27. Pre mueri pre cele ce iaū doī bărbați.. le bat cu doao comănace saū cu doao ișlice INDR. 219. In cap [coconașul] avea un șlic de o circosferență cel puțin de șapte palme C. NGR. 16. — Gr. Dem. -lice'l, pl. -le. — Et. Wahrsch. türk. ișli'k «Dienstkleid» REDH.² 297 b, daher Bezeichnung der Kopfbedeckung, die zur dienstlichen Kleidung gehörte. Poln. szlyk, nach CIH. auch russ. šlykū «Mütze» dürfte dasselbe Wort sein.

ișlica'r, INV. -rîă sm. 1. ehem. Ischlikmacher m, -händler. Croitorii, cavafii, ișlicarii, curelarii GHICA XIV. — 2. INV. Ischlikträger m, spöttische Bezeichnung der an der alten Tracht festhaltenden Bojaren. Unia.. numeaū pe cei bătrini: rugini învechite, ișlicarii, strigoii CREANGĂ CL. XVII 114.

ișlicărie sf. ehem. Ischlikmacherei f. Ptei albastre carii sint de trebuința ișlicăriei Doc. 1785 Ș. INF.

isna'f sn., pl. -furi, INV. Innung f, Zunft, Korporation. Populațiunea orașelor se compunea din meseriași și neșuțatori, împărțiți în isnafuri saū corporații GHICA XIV. Și pentru ce n'a trimis-o [năml. pricina] în cercetarea starostilor de isnafuri? C. NGR. 343. — Et. Türk. esnaf, pl. von sinf.

ison subst. (bis.) Begleitung f im Kirchengesang, besteht darin, dass der Begleiter (isonar) langgezogene Noten singt, während der Kantor (psalt) die Melodie singt; a ținea ~ul cuiva Jdn. begleiten, ihm sekundieren (FAM. auch fig.). Dascalul din strana stingă.. de o jumătate de oară nu mai continea să cînte «Doamne miluește» pe nas, în loc de a lăsa să cînte pe dascalul din strana dreaptă și a-i ținea numai isonul după rînduiala slujbei I. NGR. CL. III 43. Grangurii și mierlele cîntaū rugăciunile amurgului; țărcile neliniștite țineaū ison SAD. POV. 87. Fata cînta înainte, ținîndu-și isonul singură pe chitară ZAMP. NUV. 13. Cînd [moșneagul] îi vorbea de Strungueni [Ortsname], Buturugă îi ținea isonul [stimme B. in sein Lob ein] DEMETR. NUV. 23. După fie-care lecție, ia istorisea fratelui său cît e de caraghios matematicul... Coana Sofița, maică-sa, îi ținea isonul, ducînd ironia fetei pînă la trivialitate ZAMP. LN. 80. Vgl. ha'ng. — Et. Gr. ἰσον.

isona'r, INV. u. POP. -rîu sm. (bis.) Begleiter *m.* *Eă, împreună cu alți băeți, isonari ai bisericii* CREANGĂ CL. XV 446.

iso'p subst. Y'sop *m* (Hyssopus). *Stropimă-vei cu isop și mă voiu curăți* BIBLIA 1688 Ps. 50, 8. — Et. Ksl. iso'pū = gr. ὕσσωπον.

Ispa's subst. Christi Himmelfahrt *f*, wofür offiziell MOD. *Inălțarea Domnului*, siehe (i)nălța' (a) II. *In ziua de Ispas [Tătarii] au aprins tirgul Moscului* NEC. COSTIN LET.¹ I App. 83. *Un cârlan, Cârlănaș de la Ispas, Tinerel, rotund și gras* AL. PP. 87. — Et. Ksl. sūpasū «Erlöser», kurz für *prazdnikū sūpasa prēobrazeniija* «Fest der Verklärung Christi».

ispa'să sf., *c. obl.* -șe, INV. u. POP. Schadenersatz *m* für Beschädigung von Pflanzungen; Schätzung *f* des angerichteten Schadens. *Intră în pădure și găsindu-o . . cu totul stricată, se întoarce acasă și făcu foaia de ispașă* FIL. CIOC. 118. *După ce a venit el [năml. tata] rușinat de la ispașă, mă-a tras o chelșăneală ca aceia* CREANGĂ CL. XV 7 (der Erzähler hatte an Kirschbäumen u. in einem Hanffelde Schaden angerichtet, für den sein Vater aufkommen musste). — Et. Poln. *ispasz*.

ispășe'nie sf. 1. LV. (bis.) Erlösung *f* von den Sünden, Seelenheil *n.* *Nerept ispășenia noastră venit-aū [Hs] den ceriū* COR. GCR. I 32. — 2. MOD. Sühne *f*, Busse, Bussfertigkeit, Zerknirschung. *In săptămina patimilor, creștinii adevărați se puseseră pe rușăciuni și pe ispășenie* XEN. BRAZI 136. — 3. = *ispașă* FIL. CIOC. 166 (*ispășaniile de păduri*). — Gr. MUNT. MOD. ~, sonst (i)spășe'nie, ferner *spășa'nie* ANT. DID. 179, *ispășa'nie* FIL. I. c. — Et. Ksl. *sūpasenije*,

ispăși' (a), prez. -șe'sc, I. v. trans. 1. LV. von den Sünden erlösen. *Ne-aū spășit pre noi Hs. Domnul nostru* Ev. 1580 CCR. 39. *Ca să se răscumpere desăvârșit singele cel nevinovat a Spășitorului [des Erlöser's] lumii* SPĂT. MIL. LET.² I 95. *Cu ale lui sfinte rugă, Doamne, miluește-ne și ne spășește* ANTHOL. 1705 GCR. I 359. *Omule! Ce nu te scolii cu trupul Să-ți spășăști sufletul?* PP. GCR. II 141. — 2. MOD. sühnen, büssen (c. etw., für etw.). *Bunul D-zeu așa vrea ca el [năml. fiul meu] să ispășască păcatele mele* SLAVICI CL. XIV 149. *Lepădând viața lumii, Vei spăși greșala lumii* EMIN. 100. *Cel jurat Cu alți doi marturi mă apucară: «Să ispășască cite-am [lies -a] stricat»* CL. VIII 331 (der Dichter hatte auf fremdem Felde gejagt). — 3. INV. u. POP. *holda etc.* den am Saatfelde etc. angerichteten Schaden abschätzen. *Și-l chiamă [pe tata] să fie de față cind se va ispăși cînepa și cîreșele* CREANGĂ CL. XV 7. — II. *a să ~* MOD. durch Beten, Weinen u. Kastelungen seine Sünden abbüssen; ~t

bussfertig, reumütig, zerknirscht. *O nenorocită păcătoasă care venise să se spășească în uritul monotoniei Chișinăului* C. NGR. 40. *Tot timpul cit o gătesc pe mireasă, ia trebuie să stea spășită și să plingă* Sev. NUNTA 237. *Ia, copila vorbareță și nebunatică de totdeauna, deveni gînditoare, tăcută și spășită ca o mironosiță* VLAH. NUV. 69. — Gr. MUNT. MOD. ~, ebenso allgem. in Bedtg. I 3, sonst (i)spăși', QU. auch *spăși'*. — Et. Ksl. *sūpasiti*; ș für s scheint von *ispa'să* entlehnt.

ispiso'c sn., pl. -soa'ce, INV. u. POP. MOLD. Urkunde *f*, Besitztitel *m.* *I-aū făcut [lui Grit] și ispisoc craiul, poroncind craiul să iscălească și boerii Țării Ungurești* NEC. COSTIN LET.² I 414 (er hatte ihn zum Statthalter gemacht). *Ispisoacele de moșii cite mergeau la divan, toate le scria [izbașa] la condică* NECULCE LET.² II 417. *Să scutur de colb ispisoacele răzeșiei* AL. CL. V 143. — Et. Slav. *(i)spisükü, vgl. russ. *spisokü*, poln. *spisek* «Abschrift, Verzeichnis».

ispit'ă sf, pl. -te, 1. LV. Prüfung *f*, Probe. *Aduseși spre mine ispită și minie mare puseși spre mine* MSCR. sec. 17 GCR. I 82. *N'au mai putut să rabde mai mult ispită muncitor* MSCR. 1808 das. II 20. — 2. Versuchung *f*. *A cădea în ~ in V. geraten. Și nu ne duce pre noi întru ispită* Ev. 1894 Matth. 6, 13. — 3. INV. Erfahrung *f*. *Ispita aū arătat că ciuma nu se stîrnește din vre un climat stricat* CANT. DESCR. 7. — 4. INV. Versuch' *m*, Probe *f*. *Am făcut ispită și am găsit 100 dramuri apă de aceasta cu 30 dramuri mai ușoară decit altă apă* CANT. DESCR. 14. — Et. Dem ksl. *ispyti* nachgebildetes Postverbal von *a ispiti'*.

ispita'ciū adj. erprobt TEOD. PP. 177 ([*caii*] *Cei mai buni și mai fugaci, Din gură mai ispitaci*).

ispiti' (a), prez. -te'sc, I. v. trans. 1. LV. prüfen, erforschen. *Episcopul . . să ispitească pre acela ce va vrea să se preoțească, de năravul lui și să-l ispitească pre dinsul den tinerețele lui și de mintea lui și mai ales de grija cărții* PRAV. GOV. 12 a. *D-zeu . . carele ispitește tainele inimiei* Ev. 1642 GCR. I 97. *Singur mintuitorul nostru . . ne învață zicind: «Ispitiți scripturile [forschet in den Schriften nach]»* MIR. COSTIN LET.² 16. Daher: — 2. MOD. ausforschen, sondieren. *Sultana o ispiti [pe servitoare] pe departe. Bănuise ia de mult, acum credea c'a înțeles tot* VLAH. IC. 59. *In să mai întiiu ispiti dacă spiritele din Transilvania îi sint spre favoare* BALC. 279. — 3. prüfen, auf die Probe stellen, erproben. *Guvernorii provinciilor din apropierea Dunării . . erau aleși dintre Turcii cei mai ispitiți în războaie* GHICA VI. *Nu trebuie să lase împăratul Ferdinand o țară*

care și mai înainte vreme era supusă crăiei ungurești, ca să-și ispитеască cu dinsa norocul NEC. COSTIN LET.² I 434. — 4. im hös. Sinne: versuchen, in Versuchung führen; ispitorul der Versucher. Atuncea Is. aduse-să de duhul la pustie să să ispитеască de diavolul BIBLIA 1688 Matth. 4, 1. Ochii ceia ar fi ispitit și un sfint SAD. POV. 249. Plăcinta din care se împrăstia un miros nevoe mare de ispitor pentru nas și pentru pintece [ein . . . überaus verführerischer Duft] RĂDUL. RUST. II 238. — II a să~ a face c. den Versuch machen, versuchen, etw. zu tun. Bator Jigmond nu s'au mai ispitit să mai trimiță oști în Moldova MIR. COSTIN LET.² I 252. Acest tractat fu un act de ră:bunose al aristocrației împotriva lui Mihaï, pe care în zadar ța se ispitise a-l răsturna BĂLC. 96. — In anderer Konstruktion: Ispitindu-se craiul Vladislav asupra Crijacilor als König Vl. einen Feldzug gegen die Kreuzfahrer unternahm NEC. COSTIN LET.² I 140. Ce gîndea el să facă și la ce se ispitea [und wessen er sich vermass] NECULCE das. II 222. — Et. Ksl. ispytati.

ispo'l subst. MUNT. (pesc.) Schaufel f zum Ausschöpfen des Wassers aus Booten D. TERM. — Et. Vgl. ksl. ispolü, sūpolü «haustrom».

ispoli'n sm. Riese m CAZ. 1642 GCR. I 102 (acel ispolin al cerului). — Et. Ksl. ispolinü.

ispovea'd subst. Beichte f PRAV. GOR. 23 a ([preotul] să priimească fieșce muere de ispovead). — Et. Ksl. ispoděti.

ispoveda'nie etc. siehe spoveda'nie etc.

ispravă sf., pl. -prăvi, 1. Handlung, insofern sie Erfolg hat: (erfolgreiche, Helden-) Tat, (gelungener, Genie-) Streich. Cîntați Domnului celui ce lăcuește în Sion, vestiți întru neamuri isprăvile lui PSALT. RĂMN. Ps. 9, 11. Eū vāz că tu ai să ajungi om mare. Și chiar mōrt, oasele mele se vor bucura în mormint de isprăvile tale ISPIR. LEG.² 41. — Im hös. Sinne: Am sfîrșit prin a rîde noi însuși de noi și a ne mîngîia de pozașele isprăvi a timpului C. NGR. 60 (zwei Bekannte sehen sich im Alter wieder). Tot orașul fierbea de isprăvile lui și-l arăta cu degetul VLAH. DAN I 12 (von einem durch strafbare Handlungen Emporgekommenen). — 2. das, was man ausrichtet, Erfolg m. Unde e mirele și ucigașul să o sārute și el și să-și vadă isprava? L. NGR. CL. II 352 (er hatte seine Braut zum Selbstmord angestiftet). Iacă frumoașele isprăvi a învățăturii papiștașilor! C. NGR. 11. Atîtea oameni voinici ai păzit [mărul] și n'au făcut nici o ispravă [und haben nichts ausgerichtet] ISPIR. LEG.⁴ I 33 (die goldnen Aepfel wurden immer wieder gestohlen). In două zile aștept răspunsul dumitale de isprava ce m'au făcut [über das,

was du ausgerichtet hast] DEM. NUV. 92. Ce lucru bun a făcut nătărăul tău de bărbat ca să facă și acum ceva de ispravă [dass er . . . etwas zu Stande bringen sollte]? FUND. BASME 56. Nu te supăra . . . că mă întorc de astădată fără ispravă [unverrichteter Sache] CL. XVII 158. Nu rășchira el avușia aceia întru lucruri rele și fără de ispravă [auf Böses und Zweckloses] CAZ. 1643 CCR. 210. — 3. LV. (Cron.) das, was man (für sich oder andere) erwirkt; amtliche Bestätigung über das Erwirkte. Pină era pașă la Tighinea, multe isprăvi au făcut țării [erwirkte er vieles für das Land] AXINTE LET.² II 165. Alții fiind înstrăinați de țară, se poșteau să vie la pămîntul lor, și îndată pe loc li-se făcea ispravă [wurde ihrem Begehren Folge gegeben] NEC. COSTIN das. 74. Acolo i-a sosit [lui Constantin Vodă] de sirg ispravă [Bescheid, dass seinem Verlangen stattgegeben werde] de au dat în grabă 15 pungi de bani sultanului [Tătariilor] 47. Și fără știrea împărătească eșau isprăvi de la vizirul de domnia Țării Muntenestii lui Ioan Vodă MIR. COSTIN LET.² I 306. — 4. de~ = de treabă: anständig, brav; fără~ nichtsnutzig. Așa om de ispravă și vrednic și priceput la toate . . . mai rar trimete D-zeu Gaz. SĂT. XIV 345. Invățătorul îmi pare a fi un tinăr de ispravă care-și pricepe chemarea VLAH. GV. 184. Nu femeile de ispravă mănîncă de 67 lei noi și 50 centime ardei umpluți, afară de chelner CL. XIX 496. Domnul Costică Mirteanu e un om fără ispravă și rușine L. NGR. CL. II 342. Nu ești nici de o ispravă. De azi înainte nu-mi trebuiești AL. CL. III 275. — 5. Angelegenheit f Dos. VS. Dech. 4 (l-au făcut ispravnic preste toate veniturile și preste isprăvile țării). — 6. de~, MOD. auch tu de~ gänzlich, völlig. [Zgaiba] sapă tot piciorul . . . și se calicește vita de ispravă DRĂGH. IC. 20. Du-duca Balașa înalbi cu de ispravă la cap GANE CL. X 24. — Gr. Pl. LV. (sec. 16.) -ve. — Et. Ksl. isprava.

isprăvi' (a), prez. -vosc, I. v. trans. 1. ausrichten, zu Stande bringen. Văzînd.. Duca Vodă că nu isprăvește nimica cu războiul AMIRAS LET.² III 108. Nimic n'ar fi putut isprăvi aci dușmanul și ar fi fost respins înapoi cu rușine BĂLC. 509. Toate isprăvele [alles, was er zu Stande brachte] părea-i-se că cu puterea luiși că le-au isprăvit COR. CCR. 33. — 2. LV. (Cron.) erwirken. Trimînd Ștefan Vodă pre Stamati Postelnicul . . . să-î isprăvească steag de domnie MIR. COSTIN LET.⁴ I 337. Mi-s'au isprăvit ferman de la Poartă de pace, și am venit la pămîntul meu NECULCE LET.² II 359. Boerii aveau cînte și trecere și-și isprăveau trebile singuri de la

Nicolaï Vodă, iar nu prin alții său prin mite AXINTE das. 172. — 3. MOD. fertig stellen, vollenden, beenden. *Un zid părăsit Și neisprăvit* AL. PP. 186. *Vremea cea mai fericită . . în viața unui școlar sint cele două luni de vară, după ce ș'a isprăvit liceul* VLAH. NUV. 48. *După ce isprăvise [de dădăci] pe Niculache* nachdem er die Erziehung N.'s zu Ende geführt hatte GHICA 258. *Nastratin Hogeia 'ntr'o vreme lemnele de-ars isprăvind* als N. H. einst mit dem Brennholz zu Ende war PANN NASTR. 40. *Zmeul isprăvi căciula* der Unhold ass die Mütze völlig auf FUND. 73. *Nu cumva dînsu isprăvise pe unchiăș [hatte wohl gar er dem Alten den Garauș gemacht] ca să vadă odată ce era cu bogăția lui?* RĂDUL. RUST. II 71. — II. a să ~ MOD. zu Ende gehen, ein Ende nehmen, enden; c. s'a ~t etw. hat ein Ende, ist zu Ende, ist aus. *Certuri și neînțelegeri și griji cari nu se mai isprăveau* [die nicht enden wollten, ohne Ende] VLAH. DAN II 163. *Orbul cînd dă de părete, crede că ș'a isprăvit lumea* PANN CL. V 381. *Ia-o și să se isprăvească!* so heirate sie doch und basta! CL. XIII 28. *Cînd imi e cineva drag, mi-e drag și ș'a isprăvit* [und damit basta!] ZAMF. LN. 80. *Spuneți, cum e isprăvitul?* sagt, wie ist das Ende (der Geschichte)? COȘB. 200. — Et. Ksl. ispraviti «ausrichten, -führen».

ispra'vnic sm. 1. LV. der zur Besorgung eines Geschäfts bestellt ist: Besteller m, Pflieger, Verwalter. Făcîndu-să seară, zise domnul viei ispravnicului său: chiamă pre lucrători și le plătește lor plata BIBLIA 1688 Matth. 20, 8. [Agonisita] *aceasta de o veî chivernisi bine, veî lua, ca un ispravnic bun, plată de la D-zeu* ANT. DID. 209. *L-au făcut ispravnic pre toate veniturile . . țării* DOS. VS. DECH. 4. — 2. ehem. (de județ) *Bezirkshauptmann m*, wofür jetzt *prefect*. *Moldova este împărțită în 13 ținuturi, cirmuite fiecare de un ispravnic* SUȚU NOȚ. 34. — Et. Ksl. ispravnikü.

ispravnică't sn., pl. -turi, = isprăvnicie 2 DION. TEZ. II 231 (să judece . . senatul judecata orașului a celui ispravnicat); Doc. 1804 das. 328 flg., zB. 329 (de la ispravnicatură să se trimită banii leflor drept la casă) *isprăvnicel sm., pl. -cei, MUNT. (agr.) = fecior boeresc: Grossknecht m. Arendașii se schimbuă, el rămînea și înaintă la isprăvnicel, la contabil — și într'o bună dimineață la logofăt* RĂDUL. RUST. II 259. — Gr. POP. -prămn-, ferner sprămn- JIP. OPINC. 44.

isprăvnicil' (a), prez. -ce'sc, v. intr. INV. Besteller etc. sein. Samuil sta isprăvnicind [xαδσρωδς] preste ei BIBLIA 1688, 1 Reg. 19, 20.

isprăvnicie sf. 1. LV. Aufsicht f, Pflege, Verwaltung. Isprăvnicia asupra lucrurilor celor sfinte BIBLIA 1688 Esdr. 7, 2. — 2. (de județ) ehem. *Bezirkshauptmannschaft f*, wofür jetzt *prefectură*. *Apoi urmau panfirii isprăvniciei, darabanii agiei, aproziu vorniciei . . C. NGR. 27.*

Israi'l etc. siehe Izrai'l etc.

i'st, i'sta siehe *ace'st*.

i'stalalt siehe *ce'stalalt*.

iștală'ū subst. Stall m PP. UNG. MINDR. EL. UNG. 85 (mă culc în iștalău); das. (Ai casă și iștalău). — Et. Magy. istálló.

isteciune sf. INV. Gescheitheit f, Intelligenz, Klugheit. Gheorghe care ș'a ciștigat mica lui boerie prin muncă și isteciunea minții sale FIL. CIOC. 186. *Înțelepciunea lor e minciuna, isteciunea lor jefuirea* BALC. 574. — Et. *iste'ș*.

iștele'nie sf. LV. MOLD. Heilung f. Acesta . . luă . . singele Damnului nostru Is. Hs. . . [și] făcea iștelenii cu dînsul DOS. VS. SEPT. 10. — Et. Ksl. iscelenije.

ișteli' (a), prez. -le'sc, v. trans. LV. MOLD. heilen. Trupul Domnului Hs. ce-au tămăduit pre orbul din naștere, să te iștelescă DOS. VS. SEPT. 2. *Rana și boala poștei mele așași de tot neisfelită va să rămie* CANT. IST. IEROGL. 272. — Et. Ksl. iscéljati.

isterica'le sf. pl. FAM. hysterischer, Nerven-anfall, Weinkrampf. A apucat-o istericale AL. OP. I 861. [Ia] *cade în istericale pe canapea din stînga* AL. CL. III 276. *Jurămintele și istericalele prin care ia își proba inocența* FIL. CIOC. 52. [El] *administrează averea unei bătrîne cu istoricale* [sic; einer hysterischen Alten] DELAVR. PAR. 7. — Et. Ngr. ἰστέριά (pl.).

isterico's adj. FAM. hysterisch, nervös. În acel moment intră acconul Nastasachi . . scofînd chicote istericoase: «Ce poznaș! ce poznaș! ha! ha! ha!» BOGD. VECHI 85. — Et. Ngr. ἰστέριός.

isterisi' istir- (a) v. trans. = a estirisi: berauben Doc. 1803 u. 1804 TEZ. II 321 u. 334, zB. 321 (a se isterisi pămîntenii de un privilegiu vechiu); Mscr., ca. 1800 GCR. II 183 (sint rănită, De dragoste istorisită)

iste'ș adj. gescheit, intelligent, klug, erfinderisch. Cel iscusit spre răutate și isteș spre strîmbătate MARG.² 34 a. *Pe cuptorul uns cu humă . . Zugrăvit-a c'un cărbune copilașul cel isteș* Purceluși cu coada sfredel EMIN. 83. *Maî sucești vre o țigară, numerî fire de musteți Și 'n probleme culinare te încerci a fi isteș* 152. — Et. Ksl. istici «Täter» (im juridischen Sinne), bulg. *istecü* «Kläger», mit merkwürdigem Bedeutungswandel.

isteți' (a), prez. -*țesc*, v. trans. gescheit, klug machen; a să ~ gescheit, klug werden. De ce nu-mă dai . . vre-o două, trei sfaturi bune, să mă istețesc, să mă fac și cu om! URECHE LEG. 22.

isteție sf. Gescheitheit f, Klugheit. Isteț să fii, Ioane, că făr' de isteție te dai afund în lume URECHE LEG. 22.

isteți'me sf. = isteție. Ce gust și ce istețime [Geist] au a voastre madrigale! C. NGR. CL. III 50.

istirisii' (a) siehe *isterisii'* (a).

istorii' (a) siehe *istorisii'* (a).

istoric LL. I. adj. geschichtlich, historisch. — Gr. Lv. *istorice'sc*, *istor'nic*, zB. APOSTOLUL 1683 GCR. I 261 (celealalte doao părți [ale noului testament], adică cea istoricească și filosofească); VĂCAR. IIO. TEZ. II 245 (m'am îndemnat a scrie o adunare istorică). — II. sm. Geschichtsschreiber m, Historiker. Plutarhu, vestit istoric MIR. COSTIN GCR. I 198. Precum în mitologie istoricicii vorovesc BELD. ETER 94. — Gr. Lv. meist *istor'nic*. — Et. Mittelb. aus lat. *historicus* bezw. gr. ἱστορικός; *istor'nic*, mit s'avisierter Endung, ist in den slav. Sprr. ni ht nachweisbar.

istorie sf. Geschichte f, Erählung. Isteria română, universală, sacră rumänische, Welt-, biblische Geschichte. Isteria Rosilor MSCR. ca. 1750 GCR. II 49. Aceasta cunoaște-o din istoria lui David și a lui Saul MARG. 40 b. Ascultați să vă spuū o istorie veche 75 a. Chelului despre chilie Să nu-î spuī vr'o istorie PANN PV. 4 5. — Gr. Lv. ~ u. (häufiger) *istorie*; noch jetzt FAM. öfters *istorie* im Sinne von Erzählung, Ereignis. — Dem. *istorioară*, pl. -re. — Et. Mittelb. aus lat. *historia* bezw. gr. ἱστορία.

istoriograf sm. Lv. hisw. Geschichtsschreiber m. Intorcindu-mă către tine, istoriografule, care cu atita patimă vorovești asupra Grecilor BELDIMAN LET. 2 II 401. — Et. Ngr. ἱστοριογράφος.

istorisii' (a), prez. -*șesc*, v. trans. erzählen. Aū inceput unul . . a istorisii primejdia sa lui Andronius CRITIL GCR. II 150. David noao, a duhului lovind lăuta . . , istoriște minuni BIBLIA 1688, 406. Ce dulceață este . . a povesti cinevași de patria sa și a istori de cele ce s'au întâmplat neamului său DION. TEZ. II 161. — Gr. Lv. (sec. 17.) -*ri*. — Et. Ngr. ἱστορῶ, Fut. -*ρήσω*.

istor'nic siehe *istoric*.

istov subst. Lv. Ausgang m, Schluss, Ende n. Den marginea cerului eșirea [soare]lui. Și istovul [ή ἔξοδος] lui pină în marginea cerului BIBLIA 1688 Ps. 18, 7. După istovul nunții petrecu domnia pre boerii muntenești pină la Valea-adincă NECULCE

LET. 2 II 248. Aceste toate s'au lucrat pin' la istovul lui Noemvrie la veleat 7297 das. 405. Epitropul este dator a da la comisia epitropicească istovul semilor [den Rechnungsabschluss] cel mult în curgere de 2 luni COP. CAL. § 347. Să-î dea rana cea de istov [den Todesstoss] cu sabia Dos. VS. Sept. 17. — Daher noch jetzt: de ~ gänzlich, völlig (= bis zur gänzlichen Vernichtung, Zerstörung etc.). Să robească țara și de istov să o pustiască DION. TEZ. II 180. Mī aū furat iscălitura pentru ca să facă o plastografie, cu gând de a mă calici de istov AL. CL. VII 451. Huruitul roatelor [trăsurii ce se depărtă] se inecă de istov în tăcerea moartă a nepăsătoarelor cimpii VLAH. NUV. 83. — Et. Ksl. *istovū* «echt, wahrhaft», mit merkwürdigem Bedeutungswandel.

istovi' (a), prez. -*ve'sc*, I. v. trans. 1. Lv. zu Ende bringen, vollenden, heendigen. A cincea zi a lui Septemvrie aū istovit Turcii și podul peste Nistru MIR. COSTIN LET. 2 I 280. Cum aū istovit Turcii dova [sobald die Türken mit dem Gehet zu Ende waren], s'au și apucat a dare năvală NECULCE das. II 325. Închizind pre boeri, i-aū făcut de aū istovit toți banii [dass sie . . vollzählig machten, aufbrachten] MUSTE das. III 57. De era vre-un țaran îngreuiat la bir, nu-l măi scădea [Grigorie Vodă], ce așa da [țaranul] pină istovea tot ce avea [his seine ganze Habe draufging] NECULCE das. 374. — 2. c. mit etw. ein Ende machen, es aufzehren, zu Grunde richten, vernichten. Acolo l-ar fi istovit [hätten sie ihm den Garaus gemacht], de n'ar fi strigat un ghenearl că este craiul AXINTE GCR. II 19. Aū trimis D-zeū . . lăcuste de aū implut țara . . , istovind tot COGALN. LET. 2 III 214. De aș fi fost un bețiv, un netrebnic, poate m'ar fi istovit căința [hätte mich . . verzehrt] NAD NUV. I 91. — II. a să ~ 1. Lv. zu Ende gebracht, vollendet, beendigt werden. Toată calea grunză-roasă și ciulinooasă în netedă și bătută să se istorască [solle am Ende glatt und eben werden] CANT. IST. IEROGL. 110. — 2. ein Ende nehmen, aufgezehrt werden, zu Grunde gehen. Să va istovi trufa voastră întocma cu cenușa BIBLIA 1688 Hiob 13, 12. [Căpețelul de luminare] il lipesc [ei] de pământ spre a se istovi pentru sufletele celor dormiți fără lumină [damit es . . zu Ende brenne] CL. IX 151. Dacă cădeaū [Turcii] peste vr'o seminție, orî trebuia să se turcească . . sau să se istovească Ispir. CL. XII 176. — Von Menschen: abgezehrt, erschöpft werden, ganz herunterkommen. Obrajii lor istoviți de mizerie RAL. SUV. 47. Il plinseră părinții pină cind se istoviră și dinși Ispir. LEG. 2 162.

istrăvă *sf.* Verzettlung *f* DRĂGH. IC. 83 ([*la velnîță*]) *să fie cineva cu mare priveghere, ca să nu să facă istrăvă [cu rachiul, care atrage lucrătorii]).*

istrăvi' (*a*), *prez. -vêsc, v. trans.* MOLD. INV. U. POP. verzetteln, -schleudern, -geuden. *Peñtru ce nu vindut [voî] acestu mûr . . ; ce-l vărsat jos, și l istrăvit?* VARL. CAZ. 53. *Fără dceasta [năml. wenn kein Napf in den Melkeimer gehängt wird] laptele improaşcă [spritzl] și să istrăvește* DRĂGH. IC. 26. *Să nu-și nêfericească copilă dind-o după un om bolnăvicioș său istrăvitorîu [ân einen . . verschwenderischen Mann]* MAR. NUNTA 43. — Et. Ksl. *sûtraviti*.

istuca'n *subst.* Bildsäule *f* COD. STU. HC. II 156: *să fie istucan acela grumază jener Hals* 'werde starr wie eine Bildsäule. Die Bedtg. ist nicht sicher. — Et. Ksl. *istukanü*.

îț sn., pl. îțe, (țes.) Schaft *m* des Webstuhls (nicht Litze, wofür *colțel, s. d.*); mehrere (mindestens zwei) Schäfte bilden das Geschirr od. Werk (*îțele*), das zum Heben u. Senken der Kettenfäden (*firele urzele*) dient. *Te-ău nêvedit, trecîndu-te prin îțe și prin spată* INV. COP. I 1892, 95 (zum Kettenfaden). *Pîntre îțe, pîntre spate Paște-o îapă 'mpiedecată* PP. CL. V 116 (Spottlied auf die nachlässige Weberin). *La mijlocul îfuluî Intră capul mișuluî* MAR. SAT. 141 (ebenso). — (*A țese*) *în două, trei etc. îțe* zwei-, drei- etc. -bindig, -fädig (weben). *Cu dalbă rochiță De cea 'n patru îță* PP. BUR. CĂL. 71. *Unul cam în patru îțe* [ziemlich stark benebelt], *altul bine afumat* SPER. AN. 1892 I 9. — Vgl. *incurca'* (*a*) I u. II. — Gr. Nicht *sg. îță*, wie fälschlich WBB. — Et. Lat. *licium* «Einschussfaden». Hat im Romanischen verschiedene, von den Wbb. z. T. falsch angegebene Bedtgg. angenommen.

italia'n *adj., pl. m. -li'e'nî, f. -li'e'ne, u. -li'e-nê'ste* *adv.* italienisch; **Italia'n** *sm., fem. -li'a'n(o)ă, pl. -li'e'n'o)e*, Italiener(in). — Gr. *Adj. inv. -li'e'nê'sc, inv. u. pop. talienê'sc* (Qu. POP. auch *tâl-*); *sm. inv. u. pop. Talia'n, lv. Ita'l, zb. NEC. COSTIN LET.² I 396 (Acest Filip Calimah era Ital, din Florenția).* — Et. It. *italiano*, alb. *taljan*; *Ita'l* ist gr. *Ἰταλός*.

îțari *sm. pl.* Bauernhosen (*pl.*) aus weissem, dünnem, zweibindigem u. ungewalktem Wollgewebe, anliegend u. sehr lang, so dass sie am Bein ringförmige Querfalten bilden. *Țăranii desculți, cu îțarii sumeși pină deasupra genunchilor* VLAH. ROM. PIT. 91. — Gr. Dem. -*țără'sl.* — Et. Wahrsch. zu *îț*.

îți' (*a să*), *prez. mă îțesc, v. refl.* MOLD. sich für einen kurzen Augenblick zeigen, einen kurzen, verstohlenen Blick werfen, hervor-, hereinblicken, FAM.

-gucken. *Fata sta pe cuptor; numai din cînd în cînd se îțea pe după horn* GAZ. SAT. XIV 454. [*Soarele*] *nicî se măi zărea cu zielele, doar la amiază de se îțea printre nourî* NAD. NUV. I 29. [*Poalele rochiei*] *dê sub care se îțea la fie-ce mișcare doî pantofi. rōșii* URECHE LEG. 344. *Se îțeste el [năml. lupul] pe col, se îțeste pe dincolo, dăr pace bună! ezii nu-s nicăiri* CREANȚA CL. IX 340. — Et. Hängt mit *îți'* zusammen

îți siehe *tu*.

itici'l *subst.* Konversation *f* BÉLD. ETER. 124 (*acolo făcînd [ei] iticlie, cu capu-chihabeiu*). — Et. Vgl. türk. *ity'k* «Gesagtes» REDH² 289 a.

îți'îl *interj.* MOLD. FAM. kuckuck!, guck-guck!, Ruf desjenigen, der ein kleines Kind neckt, indem er hinter etw. hervorguckt u. den Kopf sogleich wieder zurückzieht. *Ruxăndița de sub laviță, pe sub scoarța ce spinzura pină jos, scoîndu-și căpușorul zicea: «Îți! Fluturêl! îți! Fluturêl!»* URECHE LEG. 223. *Ți-î drag ingerul; îl vezi prin vis, îți face îți'îl* AL. CL. III 248. — Et. Wahrsch. aus (*a*)*î'ci* *îi* «hier ist er», das von kleinen Kindern (*a*)*î'ci* *îi* ausgesprochen wird. Vgl. *îți' (a să)*.

itla'c *subst.* LV. (*Gron.*) Freilassung *f* (eines Gefangenen), Begnadigung (eines Verbannten) seitens der Pforte. *Au poronciț împăratul să le dea [boerilor inchiși] illacferman, adecă poroncă de slobozit.* AXINTE LET.² II 136. *Ni-se făcu itlacul și nouă și boerilor Filipești ce era surguniți la Meteora* VĂCAR. IIO. TEZ. II 298. — Et. Türk. *itla'k*.

itros *subst. (bis.) = utrenie:* Frühmesse *f* Qu. *Veri la vecernie, veri la itros, veri la ceasuri* Ș. TAINE 104. *Pină-î popa la itros și se roagă lui Hristos* PP. MAR. NUNTA 211. — Et. Anscheinend entstellt aus gr. *ὑπρως*, viell. unter Einfluss von slav. *utro, jutro* «morgens», *utrinja, jutro* «Frühmesse».

îrîl *interj. = chiü:* juch(he)! PP. BUC. MAR. NUNTA 349 (*Iu, iu, iu și iară iu!* *A cui sfașcă eu să fiu?*). Vgl. *a iui'* «juchzen» TR. MAR. NUNTA 722.

iu' adv. siehe *tu'o*.

îube'ț *adj., fem. -bea'ță, 1.* liebenswert, reizend NEC. COSTIN LET.² I 426 (*și sint femeile la Sibiü îubețe*); BALC. 319 (*o femeie frumoasă, cuminte. ., îubeață*). — 2. liebend, verliebt Qu. *Văduv de iubire orî îubeț pe apucate* OLL. HOR. 40. — *Subst.* Liebhaber(in), Schatz *m* TEOD. PP. 511 (*Drăgostosul fetelor, Îubețul nevestelor*); BIBIC. 181 (*Circiumăreasă . . Îubeață voinicilor*). — Et. Ksl. *ljubici*.

îuhi' (*a*), *prez. -be'sc, I. v. trans.* lieben. *Să îubești pre aproapele tău ca pre tine* BIBLIA 1688 Lev. 19, 18. *Îubire* Liebe; *~rea* de

argint, de slavă die Geldgier, Ruhmsucht; *~tul, ~ta* der, die Geliebte. — Lv. (nach gr. lat. etc.) *iubesc* să..ich liebe, es gefällt mir zu... *Îubești tu să te laude și să te cinstească alții? Laudă și cinstește și tu pre alții* ANT. DID. 187. *Acela.. de trei ori să grăiască această.. sau de 100 ori, cât va iubi* PRÄV. GOV. 35 a. — II. a să ~ cu cn. mit Jdm. der Liebe pflegen, ein Liebesverhältnis haben. *Orî-care-a birui [din voi doi], Eu cu dînsul m'ouă iubi* AL. PP. 25. *Iubindu-mă cu nevasta, bărbatul negreșit trebuie să-mi facă credit* AL. OP. I 1013. — || *iubitor* adj. liebevoll, liebevoll I. NGR. CL. VII 53 (*bătrînul ar fi dorit ca nepotul său să se arate mai iubitor către dînsul*). — Et. Ksl. *ljubiti*.

iuboste sf. Lv. Liebe f. *Sufleteasca iuboste frățească* DOS. VS. DECH. 13. *Vino și să ne desfătăm cu iuboste pînă la mincate* BIBLIA 1688 PROV. 7, 18. — Oft pl.: *Pornindu-să cu iboste spurcate asupra-i maică-sa și ei naurind* DOS. VS. SEPT. 26. — Gr. Auch *ἰβ-*. — Et. Slav. *ljubostj*, vgl. ruth. *ljubosti*, czech. *libostj*, poln. *lubosć*.

Iuda npr. m., c. obl. -dei, Judas: ~ *Isarioteanul, ~ vînzătorul* J. Ischariot, J. der Verräter. *Așa mi-ai răsplătit, Iudă vînzătoare?* NÄD. NUV. I 80. *Era raiu, nu viață, pînă se pripăși, ca pomajnic, pe plaiurile noastre iuda de cațaon* [der Schuft von einem Griechen] DELAVR. SULT. 19. — Gr. Lv. gespr. *iū-*. — Pl. *īuzi* JIP. RAUR. 72. — Et. Ksl. *Ijuda* = gr. Ἰούδας.

iudă sf., pl. -de, Haufen m umgestürzter Bäume RUCĂREANU bei ODOB. PS. 103 (*in iudele din fața Seșin cerbii, stau și urși*). — Et. Soll, nach R.'s Meinung. so nach einem Sturmwinde benannt sein, den die Leute im Gebirge *iudă* nennen, weil er dem Wild die Witterung des Jägers zuträgt u. ihn so verrät.

iudee'sc adj. jüdisch, jüdisch AP. VOR. öfters, zB. Ap. 25, 8 (*legea iudeiască*).

Iude'ū sm. Lv. (bibl.) Judäer m, Jude; fem. *İudela'ncă, pl. -ce, Judäerin f, Jüdin. Unde este împăratul Iudeilor să nască?* COR. TETR. Matth. 2 2. Daneben *Jidov*, von dem ~ in der Kirchensprache allmählich fast ganz verdrängt wird, u. *Evreu*, das jetzt im profanen Gebrauch (neben dem verächtlichen *Jidan*) allein üblich ist. — Gr. Lv. gespr. *iū-*. Der sg. m. Lv. nicht belegt; er dürfte -de'l gelautet haben. — Et. Ksl. *Ijudej* = gr. Ἰουδαῖος.

iūftsn., pl. -turi, 1 Juchten m, Juchtenleder n. *İuft de vișel, de boi, de vacă* MON. OF. 1875, 2255. *Cizme de ~ Juchtenstiefel.* — 2. ~ *de parale* ohne einen Heller PANN PV. I 155 (*Punga din zi în zi seacă,*

Și.. Răminem iuft de parale). — Gr. *iūht* POL. — Et. Russ. *juftu, juhtü*.

iugurgi'ū siehe *Iaugri'ū*.

iuiuiea't subst. Wehklagen n DOS. VS. DECH. 25 (*nu fără iuiuieat și tremurînd*). — Et. Vgl. serb. *juj*, magy. *jaj* «wehe».

Iu'lie npr. m. Juli m: *in luna lui ~* im Monat J. — Et. Gr. Ἰούλιος, ksl. *Ijulij*.

iūm(b)ru'c siehe *ghlum(b)ru'c*.

iū'ncher sm. ehem. Junker m (Offiziersaspirant), Kadett. *In casa Pătrăcesei ședea un tinereț, un iuncher* SAD. POV. 105. — Gr. -căr POEN. POL. — Et. Russ. *ju'nkerū*.

iuncherie sf. Junkerstand m. [*Generalu*] *sărea într'un picior ca pe vremea iuncheriei* ZAMF. NUV. 95.

Iū'nie npr. m. Juni m: *in luna lui ~* im Monat J. — Et. Gr. Ἰούνιος, ksl. *Ijunij*.

iū'o adv. Lv. (um 1600) u. DIAL. (siehe Gr.) wo. *Ianî amū astăzi iū-o-ți sînt fie mîndriile tale..?* COD. STU. HC. II 228. *Iūo va amū fi trupul, acolo aduna-se-vor vitturii* COR. TETR. Matth. 24, 28. *Iūo ruga această grăi-se-va, și numele tău pomeni-se-va* COD. STU. HC. II 290. — Gr. Bei COR. auch *io'*; *iū'*, *iū'ă* TR. (im Berettyo-Tale) WEIG. Jb. VI 77; MAC. *iū'*; ISTR. *iū'vă*; MEGL. nach PUȘC. *ăă* «wo», *io-vîr* «wohin», beides weder WEIG. VLACHO-M. 32 noch PAP. MEGL. GLOSSAR verzeichnet. — Et. Lat. *ūbī*, vulg. **ūbī*, wie auch it. *ove* lehrt. Dunkel ist der Anlaut, dessen Erklärung aus *de-ubi* wegen rum. *u'nde*, nicht *iū'nde*, nicht gut angeht.

iuruș sn., pl. -șuri, INV. u. FAM. (mil.) Sturm m. Ansturm; *a da ~ unei cetăți* gegen eine Festung Sturm laufen. *Ali Pașa luă Varadinul cu iuruș* VĂCĂR. IIO. TEZ. II 265. *Veneau [Turcii] tot iuruș* [im Sturme] *cu iataganul în dinți* GHICA CL. XIV 56. *Iurușul cel dintîiu rare ori izbuteste, om mai trage alt iuruș la vreme* AL. CL. IV 317. — Gr. Auch -*riș*, ferner -*riș* DION. TEZ. II 177. — Et. Türk. *jür-iș*.

iuruși' (a), prez. -șe'sc, v. intr. stürmen AL. PP. 210 (*Turcii n casă iurușă, Pe Truspatru mi-î prindea*).

iūșcă sf., pl. *iūște*, MOLD. FAM. Hieb m, Schmitz, Schlag mit der Peitsche etc. *Radu.., n'are de lucru? jap! o iūșcă peste coada motanului* VLACH. IC. 84. — Et. Wahrsch. aus *iūști!* nach *biciușcă, pl. -ște* gebildet.

iūșchiuza'r etc. siehe *ișchiuza'r* etc.

iūșni' (a), prez. -ne'sc, v. trans.: pc. Jdm. einen Hieb mit der Peitsche etc. ver-setzen PP. SEV. NUNTA 15 (*Să-l iūșnești, Să-l plesnești Cu biciu de foc*). — Et. Vgl. *iūșcă* u. *iūști!*

iūșo'r siehe *ușo'r*.

iu'ști! *interj.* MOLD. FAM., ahmt den Peitschenhieb nach. *Plin de ciudă, moș Toader își ese din fire și întoarce coada bicăuștei și iuști și iuști* [und haut auf die Stute ein] NAD. NUV. II 235.

iușura' (*a*) siehe *ușura'* (*a*).

iu'tă siehe *i'e*¹.

iu'ta'c *adj.* ungestüm (?) JIP. OPINC. 12 (*iu'tac în bătălie*) — Et. Zu *iu'te*?

iuța'rî MOLD., iuțișo'rî TR. *sm. pl.* Pfeffer schwamm *m* (*Lactarius piperatus* Fr.) PANȚU. — Et. *iu'te* 3.

iu'te *adj.* 1. LV. heftig, ungestüm, grimmig. *Ciți oamenii zac de podagră și au multe și iuți dureri* MARG.² 44 a. *Corabia... de iute vint o adăpostim* PRAXIUL Jac. 3, 4 GCR. I 9*. *Lacrămile lui... atita să fie fost de fierbinți și de iuți...* CANT. das. 361. [*Osman*] *era iute și pornit foarte* MSCR. ca. 1650 das. 150. *Intă un drac iute în cel stricat* MSCR. 1692 das. 305. *Au adunat otrăvuri foarte iuți* [heftig wirkende, scharfe Gifte] DION. TEZ.³ II 172. *Derep-ce spămintu-me în zi iute* [ksl. *vă deni ljutū*]? Ps. ȘCH. Ps. 48, 6. *O amar noao și iute!* o über unser bitteres und grimmes Geschick! COD. STU. HC. II 470. — 2. hitzig (von Temperament), heissblütig. *Astfel de certe nu erau rare, căci mama Zulfira era femeie iute* CL. XV 272. *Să nu fie un boiu moale și altul iute* LIT. — 3. von Zwi beln, Pfeffer etc.: scharf, heissend. *Cu dreapta [el] ia pilugul și 'ntiū iutele aiū Pisează* CL. VII 247. *Răspindind în ia [năml. în atmosferă] fum iute și puturos* MANOL. IG. ȚAR. 72. *Sint unii iuți la singe* [scharfblütig] *care se jupoae pe piept și pe mină* LEON ZOOL. MED. 29. — 4. jäh, steil. *O să ne urcăm la munte, și i iute colțul de nu poate prinde copita fără de potcoavă* URECHE LEG. 99. — 5. schnell. *A crește caii la întunerice pentru a-i face iuți și frumoși* AL. PP. 109. *Ahile cel iute la picioare* der schnellfüssige Achilles CL. IV 58. [*Cal*] *Cu ochi iuți ca fulgerul* IARN.-BIRS. 291. *Popa iute se scula* 492. *Murgușule... Du-mă iute ca un zmeu, Du-mă la stăpinul tău* AL. PP. 49. — LV. selten in dieser Bedtg.: [*Ingerii*] *sint... mai iuți decât vederea ochilor* MSCR. sec. 17. GCR. I 312. — Gr. *Dem. Iutice*! JIP. RAUR. VI (*cit s'o putea mai iuticel*). — Et. Ksl. *ljutū*, Adv. *ljutē*.

iuțeală *sf., pl. -țe* II, analog *iute*: Hitze *f*, Schärfe, Jähheit, Schnelligkeit etc. *Iuțeala* [die Schärfe; *prazu*] *lui... stimulează stomacul* MANOL. IG. ȚAR. 283. *Vinturile ai iutelē variabile* [wechselnde Geschwindigkeit], *de cind e de-abia simțibil pină la zeci de metri pe secundă* ENCICL. ROM. III 1205. *Cu iuțeala fulgerului* mit Blitzesschnelle. *Gondola tăe apa cu iuțeala* I. NGR CL. VII 9. — LV. nicht belegt.

iuți' (*a*), *prez. -țesc, v. trans.* analog *iute*: hitzig, scharf, jäh, schnell et. machen; *a să ~ hitzig etc.* werden. *La fie-care cotitură [a drumului] el își iuțe* [beschleunigter] *pasul* CL. XV 442. *Las' pe mine că te-oū iuți eū* [ich werde dich schon auf den Trab bringen] AL. OP. I 611 (zu einem Tragen). *Ambasadorul... se iuțește* [wird hitzig], *strigă, bate din picior* GHICA 365.

iuți'me *sf. inv.* = *iuțeală*: *A sta improtivă la [i]uți'me[a] patimii* der Hitze der Leidenschaft zu widerstehen MSCR. 1802 GCR. II 196. *Doamne, nu cu minia ta să mă muștri nici cu iuți'mea ta* [in deinem Jähzorn] *să mă cerți* ACATHIST 1801 Ps. 6, 1 das 185. *Iuți'mea* [die Schnelligkeit] *picioarelor și sprintenia* CANT. IST. IEROGL. 233.

iuvi' (*a să*) siehe *ivi'* (*a să*).

iu'z siehe *i'z*.

iu'zbașă *sm. ehem. (mil.)* der hundert Mann befehligt: *Hauptmann m. Intra această socoteală ai și chemat* [*Constantin Vodă*] *pre toți iuzbașii, ceaușii dorobanților și alți căpitani* CONST. CAPIT. MAG. IST. I 308. Vgl. *iz-bașă*. — Et. Türk. *jüz-başı*'.

iuzlu'c *sm. ehem. türk.* Geldstück *n* von hundert Piaster od. Para. *Vin' colea lingă zebra Să-ți dai iuzluci cit îi vrea* AL. PP. 106. — Gr. *izl-* ЦИ. — Et. Türk. *jüzlük* REDH.² 2215 a.

ivăr *sn., pl. ivere*, MUNT. TR. = *clanță*: (Tür-)Drücker *m*, Klinke *f*. *Abia țe-ai întins mina* [să o imbrățișezi], *sare ivărul la ușă, E-un congres de rubedenii* EMIN. 152. *Nița... se pune în dreptul uși.* *Nae o dă în lătură, trage ivărul și deschide* CARAG. CL. XIX 108 — Gr. *ivor* ZAMF LN. 41 flg. u. NUV. 26. — Et. Stimmt lautlich zu slav. (serb. etc.) *iver* «Holzspan, -splitter», das viell. mit *vrēti*, *zavrēti* «schliessen», *zavorū* «Riegel» zusammenhängt od. doch in Zshg. gebracht wurde.

iveală *sf., pl. ive* II, Sichtbarkeit eines bisher Verborgenen in bestimmten Wendungen: *a scoate, a da* (LITURGHIE 1702 GCR. I 343: *a aduce*) *la ~* zum Vorschein, ans (Tages-) Licht bringen, ans Licht ziehen, veröffentlichen; *a eși* (BIBLIA 1688 Marc. 4, 22: *a veni*) *la ~* zum Vorschein, ans (Tages-) Licht kommen, erscheinen; LV. *la ~* (CANT. IST. IEROGL. 221: *in ~*) sichtbar, offen, öffentlich, *la iveala tuturor* offen vor allen. *Vinul... gindurile acope-rite... la ivală scoate* CANT. IST. IEROGL. 184. *Toată viața lui Veronescu fu scotocită și scoasă la ivală* VLAH. DAN I 11. *Pentru «a dovedi» asemenea lucruri... tot felul de documente... sint date la ivală* [de cătră

Hăjdău] CL. VIII 437. *Nici o taină . . nu e care să nu se afle și la iveală să nu iasă* SPĂT. MIL. LET.² I 92 (nach Luc. 8, 17). *A trebuit să iasă la iveală un limbist de forța d-lui Maiorescu ca să introducă asemenea locuțiuni* CL. VII 155. *Devlet Gherei hanul, macar că de la inimă nu iubea pe Nicolai Vodă, iară la iveală se arăta voitor de bine și prieten* AXINTE LET.² II 154. *Turcul . . au cetit cărțile la ivala tuturor Leșilor* NEC. COSTIN LET.⁴ I App. 85.

ivi' (a), prez. *ive'sc*, I. v. trans. fast INV. sichtbar machen, zum Vorschein bringen, zeigen, offenbaren. *Ca razele soarelui să nu te mai lovească, ca lumina zilei să nu te mai ivască* CANT. IST. IEROT. 310. [*Avuțiile acelea*] *le-au descoperit și le-au ivit unul dintr'ai lui oameri* SPĂT. MIL. LET.² I 92. [*Despot Vodă era*] *la taină eretic . . ; mai apoi ș'au ivit și ne-redința sa* URECHE das. 212. — II. a să ~ sichtbar werden, zum Vorschein kommen, hervortreten, erscheinen, sich offenbaren. *Citeva stele pribege se iveau unde și unde pintre nori* C. NGR. 51. *Banii noi cari to-mai p'atunci se iviseră* [aufgekommen waren] DELAVR. PAR. 309. *Pe la 1820 s'au mai ivit în țară un alt voinic de drumul mare anume Andrei Popa* AL. PP. 101. *Atuncea se vor despica ceru-rile și se va ivi împăratul și domnul domnilor* MARG.³ 201 b. — Gr. *iviv'* Doc. 1812 u. 1814 TEZ. II 351 u. 379 fig. — Et. Ksl. *javit*. i'vor siehe *i'văr*.

i'z subst. MOLD. übler Geschmack. *Bu-șile, ca să nu mai păstreze izul acel rău de mucegău, se vor curăți în chipul următor* ION. CAL. 194. *Untdelemnul nu mai era bun nici chiar pentru lampe, dar căpătase izul local* AL. CL. IV 363. — Gr. *iz* FRÂNCOU MOȘI 101. — Et. Magy. *iz*.

izări' (a să) v. refl. schwinden (?) ȘEZĂR. III 17 (*a se izări*, erklärt mit *a se prăbuși cu pământ cu tot*); TEOD. PP. 384 (*să perși, Să vă izăriți Ca scuișitul în cărare, Ca roua la soare*). — Et. Vgl. russ. *izzoritj* «zu Grunde richten».

izhă sf., pl. -be, Stoss m Sev. Pov. 218 (*și unde nu-l înșfacă . . pe mistreț și-i dă o izbă 'n pământ de-l îngroapă pină 'n git*). — Et. Postverbal von *a izbi'*.

izba'iu sn., pl. -ba'furi, MOLD. FAM. Stoss m, Schupps COM. — Et. Zu *a izbi'*.

izbaș(ă) sm. MOLD. ehem. ~ (*de divan*) Beamter m des *divan domnesc*, der von den Parteien die Eingaben übernahm u. für ihre Erledigung sorgte. *Dator să fie izbașa să dea fiește-care răvaș [de jalobă] la jeluitor* COND. 1776 Ș. INFL. II. armaș, III. armaș,

vorniciu de poartă, izbașa de divan GHEORG. LET.² III 327. Mit *iuzbașa de divan* FOT. III 286 dürfte derselbe Beamte gemeint sein. — Et. Nicht das von Ș. INFL. aus türk. *jizma'k* «schreiben» u. *baş* «Haupt» konstruierte *jizbașy'*, eine nicht nachweisbare u. schwerlich richtige Bildung, sondern anscheinend dasselbe wie *iuzbașa*.

izba'vă sf., pl. -bă'vi, Rettung f POL.; NĂD. NUV. 1 32, zu einer Kranken (*nici nu știu în ce stă une-oră izbava*); 31, von einer Kräuterfrau (*cuî nu-i dă ia peste izbavă, nu-mai pământul îi vine de hac*). — Et. Ksl. *izbava*.

izbăvi' (a), prez. -v'e'sc, v. trans. ziemi. INV. (er) retten. *Și nu ne duce întru ispită, ci ne izbăvește de cel viclean* Ev. 1894 Matth. 6, 13. *Dacă căpitanul . . se vede silit a arunca în mare, pentru izbăvirea corăbiei, o parte din povara sa* COD. COM. 1840 art. 569. *Se sfătuiră cum vor face ca să-i izbăvească D-zeu din mîinile Turcilor* BALC. 49. — Et. Ksl. *izbaviti*.

izbeliște sf. MOLD. Stelle, wo man Schlägen preisgegeben ist. *In izbeliștea vintului* [dort, wo der Sturm braust], *Unde-i drag voinicului* PP. CL. XIV 345. *Ca și el nenorecitul . . așa de tot în izbeliște lepădat . . să nu fie* [aller Unbill preisgegeben sei] CANT. IST. IEROT. 148. *Bolnav . . , aruncat în izbeliștea nenorecitorilor* [den Unglücks-schlägen wehrlos preisgegeben] VLAH. NUV. 38. — Bes. *de ~* aller Unbill preisgegeben. *Scoală-te și mai privește, C'am rămas de izbeliște* PP. (Totenklage) CL. XIII 76. *De-oîu pune eu minile pe piept* [in den Schoss], *are să rămie căruța asta de haïmana și epușoarele de izbeliște* ['er Wil kûr eines jeden preisgegeben] CREANGĂ CL. X 378. *Toată lumea tae la noi în păduri, par'c'ar fi de izbeliște* CL. XIII 361. Daher *feciori de ~* von unehelichen Kindern, die von allen misshandelt werden MAR. NAȘT. 59. — Gr. *zb-* BOGD. POV. 81 u. 111. — Et. *a izbi'*, gebildet wie *băte'liște, prive'liște* etc.

izbi' (a), prez. -b'e'sc, I. v. trans. u. intr. (schnellend, schwingend) schlagen, pc. în față etc. Jdm. einen Schlag ins Gesicht etc. versetzen. *Iară pre Is. izbindu-l, dede l lor să-l răstignească* BIBLIA 1688 Matth. 27, 26. *Celui ce cu pietre mă va izbi în față* EMIN. 115. *Rada izbește ușa de perete* R. reisst die Tür weit auf VLAH. Ic. 34. *Am prins fulgerul din nori. Și . . l-am izbit* [schleuderte ihn] în Ungurime AL. PP. 218. *Lumina soarelui . . imi izbi ochii* [traf mich in die Augen] DELAVR. PAR. 220. [*Artemida*] *azvirlă darde ucigă. toare . . de răsună pădurile . . sub gemetele*

fiarelor izbite [der getroffenen Tiere] ODOB. Ps. 58. *Un exemplu ~tor* ein schlagendes Beispiel. [Carol] *izbi cu pumnul 'n masă* COȘB. 142. *Limba izbește în dintele ce te doare* (Sprw.) wo es schmerzt, da greift man hin GOLESCU Z. II 223. — II. *a să ~* sich schnellen, werfen. *Toată noaptea în ginduri tăvălindu-mă, în pat ca peștele pe uscat mă izbiam* [warf ich mich . . hin und her] CANT. IST. IEROG. 271. *El . . murgul cînd lovea [cu biciul], Așa murgul se izbea* [gab . . sich einen solchen Schwung], *Șapte stînjeni că sărea* AL. BP., Serb-Sărac. *In Tătari ei se izbea* [auf die Tataren stürmten sie ein], *Virtej de moarte făcea* AL. PP. 198. — Et. Ksl. *izbiti*.

izbîndă sf., pl -nzi, 1. ziemi. inv. Sieg m. Cu vrerea lui D-zeu rămas-ați izbînda la Stefan Vodă, iară Muntenii pierdură războiul URECHE GCR. I 72. «Ah! pot să mor de-acum», am zis, «A noastră e izbînda!» AL. POEZII III 100. — 2. INV. Rache f. *A mea e izbînda și eu voi plăti* SICR. DE AUR (= Deut. 32, 35) CCR 117. *Sultanul . . în loc de izbînda s'au milostivit asupra lui* BAR. HAL. IV 59. *Incetează de-a ofta . . Și-ți să singur izbînda* AL. PP. 149. — 3. MOD. Erfolg m. *Cînd vezi mizerii La izbînda făcînd punte* EMIN. 175. *Ca . . [zidurile] să ne poată cu izbînda [erfolgreich] feri de frig și de căldură* GAZ. SAT. XIV 325. *O pensie . . pe care [ia] o cerea de doi ani fără nici o izbînda [erfolglos]* XEN. BRAZI 62. — Gr. Pl. QU. bisw. -de. — Et. Postverbal von a *izbîndi*.

izbîndi' (a), prez. -de'sc, l. v. trans. 1. in Erfüllung bringen, erfüllen; a să ~ in Erfüllung gehen, sich erfüllen, erfüllt werden. [Dracul] cu ele [năml. cu drăciile lui] Dorul nu ș'a izbîndit SPER. AN. 1892 I 284 (er hatte Zwietracht stiften wollen). *Ca să se izbîndească zicerea prorocilor ce grăiră . .* COR. TETR. Matth. 13, 35. — 2. gewinnen NEG. COSTIN LET.² I 63 (*Leși și Moscalii de ar slobozi toată oastea odată, nici un războiu n'ar mai izbîndi, ce toate le-ar pierde*). — II. v. intr. 1. ziemi. inv. siegen. *Intr'insa [năml. in cruce; vonicii] nădăduind, intră în războiu și cu puterea ei bat și izbîndesc* VARL. CAZ. 39. — 2. gelingen URECHE LEG. 115 (*Pe ce punea mina Bucur, tot îi izbîndea*). — 3. Genugtuung verschaffen MSCR. 1654 GCR. I 168 (*dreptatea . . izbîndește celor năpăstuiți*), — Daher noch jetzt *a-și ~ asupra cuiva*, lv. *pe cn. an Jdm. Rache nehmen*, sich an Jdm. rächen. *Să-l mai îngăduie acele trei luni ca să-și izbîndească pe Nemți* DION. TEZ. II 174. *După ce își izbîndi asupra răpitorilor surorilor sale* ISPIR. BSG. 63. — Et. Ksl. *izbyti, -bandan* «entgehen, übertreffen».

izblăzni' (a) siehe *săblăzni' (a)*.

izbrăni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. fast inv. ins Reine, Klare, zum Austrage bringen, regulieren, regeln. De ce n'au așteptat Suvaro cu contenire de arme pină s'ar fi izbrănit de către congres lucrul DION. TEZ. II 182. *Ca să izbrănească și să aleagă [judecătorii hotarnici] otarele [moșiilor] cu toată luarea aminte* PRAV. IPSIL., Pentru judec. de pe la județe 5. *Sorocul în care are să se izbrănească judecata* COD. COM. 1840 art. 53. *Slobozenia ce mă-o-ai dăruit, imi ajunge spre izbrănirea mea* [«um Euch gegen mich quitt zu machen»] BAR. HAL. V 139. *Creditorii privilegiați . . cari nu se vor izbrăni din prețul lucrurilor nemșcatoare* [die . . nicht befriedigt werden] COD. COM. 1840 art. 295. — Et. Wahrsch. ksl. *izbranū, part. von izbrati* «auswählen».

izbucni' (a), prez. -ne'sc, v. intr. 1. lv. hervorbrechen, -stürzen. Locul de unde fîntinile îi izbucnesc [Nilului; wo seine Quellen entspringen] CANT. IST. IEROG. 138. *Au izbucnit și oardele lui Calga Sultan* MIR. COSTIN LET.² I 271. *Cu puțul de leu izbucnind la vinat* BIBLIA 1688, 1 Macc. 3, 4. *Și lăzile le sint indesate, De izbucnesc* [lat. eructantia] *dentr'unele într'a te* DOS. PS. IN V. PS. 143 Z. 46 (= v. 13). — 2. MOD. von Feuer etc.: ausbrechen. *Inainte de zioa hotărîtă [pentru reprezentatie] izbucniră în Iași turburări publice . .* CL. III 46. *Vorbele acestea . . făcu [sic] să izbucnească un rînd nou de lacrimi pe fața feței* BOGD. VECHI 41. — Gr. MOLD MOD. *zb-, zB.* AL. PP. 183. — Et. Slav. **izbuknanti*, vgl. bulg. *izbuknuvamū* id., serb. *buknuti* «auflodern», *vatra je buknulla* «es ist Feuer ausgebrochen».

izbuti' (a), prez. -te'sc, v. intr. Erfolg haben, reüssieren; izbutesc să . . es gelingt mir zu . . Ca să izbutesti în avocatură, îți trebuie . . t t atit de puțină conștiință ca și cînd izbutesti să faci bani fără profesie DELAVR. PAR. 6. — Zuerst bei POEN. (1841) belegt. — Et. Scheint mit ksl. *izbyti* (siehe a *izbîndi'*) zusammenzuhängen.

izdăritu'ră sf., pl. -ri, Vorhaben n (?) BIBLIA 1688 Jer. 23, 20 u. 30, 20 (*izdăritura [ἐπισημασία] inimiă lui*). — Et. Anscheinend zu a *ijdări'*.

izeclea'n adj. hart, rauh PS. ȘCH. PS. 16, 4 (*eū feria ca le izeclene*); AP. VOR. AP. 26, 14 (*izecleanū fi-e spre feapă a călca?*); JAC. 3, 4 (*corabiile . . de izecleanū vintū găsire*). — Et. Magy. *izetlen* «geschmacklos», mit auf-fallendem Bedeutungswandel.

izecleni' (a) v. trans. verhärten AP. VOR. AP. 19, 9 (*Iară unii izeclenia-se*).

izgna'nie *sf.* LV. bisw. Vertreibung *f.* *Iarăși în Efes de la iznanie* [sic] chemat, s'au săvirșit acolo Dos. VS. Sept. 26. Nu atita de grea era pricina vinovăției mele ca cu izgna'nie ca aceasta să fiu osîndit CANT. IST. IEROGL. 38. — Et. Ksl. izgnanije.

izgoa'nă *sf.* 1. Vertreibung *f.* ANT. DID. 236 (Pentru aceia a răbdat două izgoane). — 2. TR. = goană 5: schneller Lauf, Jagd *f.* Cum zbură 'n izgoană nebunescă [Costei] CL. III 213. — Et. Postverbal von a izgoni'.

izgoni' (*a*), prez. -ne'sc, I. *v. trans.* vertreiben, -jagen. [Craiul] trimitea pen toate cetățile sale și casteluri izgonind și uci-gînd creștinii IOSAFAT GCR. II 76. Deaca l-au scosu-l [pe drac] de la om și l-au izgonit MSCR. sec. 17. GCR. I 228. Aristița . . adesea . . mergea de-și căta vorbă cu sluga . . , doar ar mă izgoni gîndurile [um die Gedanken zu verscheuchen] NAD. NUV. I 50. — II. *a* să ~ TR. eilen CL. III 184 (Se izgoni să se ridice, dar nu se putu mișca din loc). — Et. Ksl. izgoniti.

izgori' (*a* să), prez. mă -ră'sc, *v. refl.* von Feldfrüchten: (durch Einfluss von Nässe) verkohlen ION. CAL. öfters, zB. 123 (cea mă mică pripire la strîns aduce smînteală pini-lor, care se aprind și se izgorăsc). — Et. Vgl. russ. izgorēti, serb. izgorjeti etc. «verbrennen».

izidă *sf.* Vergeudung *f.* -schwendung BAR. HAL. VII 72 (nici nu voiū face izidă, ci . . mă voiū sili pină voiū avea o sută de mi de drahme). — Et. Postverbal des folg. Wortes.

izidi' (*a*) *v. trans.* vergeuden, -schwenden PHIL. IST. L. R. 213 (Mulțămeste-te cu ce ai și cută numai de nu izidi nimic). — Et. Vgl. ksl. izūjadati «verzehren».

izla'z sn., pl. -zurī, MUNT. zur Weide bestimmtes Feld: Weide *f.*, Anger *m.* Aș duce vitele la puș, Le-aș duce în izlaz să pască RADUL. RUST. I 99. — MOLD. dafür imăș (s. d.). — Gr. Ausserhalb MUNT., durch die Schreibung mit s für z veranlasst, missbr. auch isl-. — Et. Slav. izlazū «Ausgang», mit merkwürdigem Bedeutungswandel.

izmă *sf.*, *pl. -me, 1.* MUNT. TR. Minze *f.* (Mentha). Zeciuiți izma și mărariul și chimenul BIBLIA 1688 Matth. 23, 23. Rachiū, vutcă de ~ Pfefferminzschnaps, -likör. — Spez.: ~ creață Krauseminze (M. crispa); ~ bună, de leac, adevărată Pfeffermintze (M. piperita) QU.; ~ sălbatică, proastă Waldminze (M. silvestris) QU.; izma apeī, bălților, broaștelor, ~ broștească Wasserminze (M. aquatica) QU. — MOLD. dafür mintă. — 2. ~ de

munte, izma pădurilor, izmușoară Kalaminthe *f.* (Calamintha) QU. — Gr. MAC. ghiazmă PANȚU. — 3. gefalteter Streifen: Krause *f.*, Rüsche (?) Doc. 1669 Rev. Toc. I 339 (1 cămeșă cu izmă galbenă de fir); Doc. sec. 17. ARH. IST. I 1, 63 (o izmă cu fluturi de cămeșă). — Et. Wahrsch. zu gr. ὀσμή «Geruch», vgl. gr. ἄθοςμον «Gartenminze» u. rător. jesma (init je- = offenem o) «Geruch» ARCH. GLOTT. I 132.

izme'ne *sf. pl.*, nach B. Cosr. auch *sg. izmea'nă* Unterhosen (*pl.*). Tăranii nu dezbracă izmenele în tot cursul săptămîinii, ca și cămașa MANOL. IG. ȚĂR. 185. — *Sg. izma'nă* Bein der Unterhose PP. CL. XIV 345 (C'o izmană trasă, Cu alta sumeasă). — Gr. Dem. -menu'te MANOL. IG. ȚĂR. 234. — Et. Ksl. izmēna «Wechsel», daher Kleidungsstück, das gewechselt wird, um gewaschen zu werden, vgl. schvmburi «Wäsche».

izmeni' (*a*), prez. -ne'sc, *v. trans.*: pc. Jdm. ein anderes Aussehen geben, ihn u'mwandeln. Și fața ei [ia] nu ș'au izmenit încă BIBLIA 1688, 1 Reg. 1, 18. Coconășul Guliță, care-mă vine de la Pariz, izmenit cu monoclu 'n ochiū VLAH. DAN I 43. — Et. Ksl. izmēniti «wechseln».

izmușoa'ră siehe iz'mă.

izna'f siehe izna'f.

Izrai'l 1. npr. m. I'srael m. Acestea-s numele fiilor lui Israil BIBLIA 1688 Ex. 1, 1. Cite certări dede D-zeū Eghiptenilor pină ai slobozit pe poporul lui Izrail MSCR. ca. 1650 GCR. I 145. — LV. bisw. artikuliert: Zică Izrailul și tot omul Dos. Ps. în V. Ps. 123 Z. 2. — 2. LV. bisw. Israelit *m.* Cel ce fece Izrailiū din mijloc de ei Ps. ȘCH. Ps. 135, 11. — Gr. LV. (sec. 16/17) u. LM. auch Isr-; bisw. Izdr-. Ebenso die Ableitungen. — Et. Ksl. Israil, Iz(d)rail = gr. Ἰσραήλ.

Izraili'me *sf.* Volk *n* Israels Dos. Ps. în V. Ps. 75, 2 (Și i-i' sfînt numele mare 'n Zrailime [sic]).

Izrailtea'n sm., pl. -te'nī, LV. Israelit *m.* Tu să ei pre tot norodul mieiū, pre Izrailteni MSCR. ca. 1650 GCR. I 148. — Et. Ksl. Israili-tēninū, Iz(d)r-. .

izrailtene'sc *adj.* LV. israelitisch. Norodul izrailtenesc MARG.² 49 a.

iznoa'vă *sf., pl. -ve, 1.* Neuerung *f.* ȘCRIS. MOLD. 162. (acest Ioan apucîndu-să să facă oare-care iznoave [«welcher mit Neuerungen umging»]); 148: toate iznoavele vrăjmașilor «alles, was die Feinde vornehmen». — 2. = znoavă, spassiger Einfall: Schnurre *f.* CREANȚA öfters, zB. CL. XII 26 (de-ți venea să te strici de ris de iznoavele lui Ivan). — 3. de ~

zieml. INV. u. POP. = *din nou*: von neuem. De să va zidi de iznoavă cetatea aceia BIBLIA 1688 Esdr. 4, 13. S'au întors și împăratul armele asupra Leșilor și au mers de iznoavă în Polonia VACAR. IIO. Tez. II 266. — Gr. MOD. für de ~ auch de izno'ă, ferner dinzno'ă FRNCU MOŢII 249 u. 253, de izno'v D. — Et. Ksl. izū nova «von neuem». Die jüngerer Formen sind an MOD. *din nou* angelehnt.

izumi' (a să) v. refl. erstaunen, stutzig, bestürzt werden Dos. VS. Oct. 23 (deaca văzum, ne-am înfricoșat și stam uimiși, izumiși). — Et. Ksl. izumiti.

izvirji' (a), prez. -je'sc, v. trans. = a caterisi: absetzen PRAV. Gov. 121 (Preotul bețiv .. să se izvirjască). — Et. Ksl. izvrēsti, -vrūdan, -vrūžeși.

izvo'd sn., pl. -voa'de, 1. fast INV. (Hand-) Schrift f, Manuskript n. Mulți scriitori s'au nevoit de au scris rindul și povestea țărilor și au lăsat izvod pre urmă URECHE LET.² I 129. In izvoadele bătrîne pe eroi mai pot să caut EMIN. 146. Daher: — 2. INV. hisw. Text m, Version f. Noul Testament .. izvodit .. den izvodul grecesc și slovenesc pre limbă ruminească N. TEST. BELGR. CCR. 83. Alăturindu-o [năml. tilmăcirea, die Uebersetzung] cu izvodul cel latinesc SCRIS. MOLD. 24. — 3. LV. Abschrift f, Kopie. I-au trimis [craiul] și izvoade scoase de pre cărțile lui MIR. COSTIN LET.² I 269. — 4. zieml. INV. Liste f, Verzeichnis n. Acea scatuleă, în carea au aflat și izvod de cite odoare sint NEC. COSTIN LET.² II 83. Un izvod de cheltueli făcute în Focșani AL. CL. II 7. — 4. Muster n, Vorbild. f. Cămăși .. încărcate cu fluturi și cusături migăoase în felurile culori și izvoade VLAH. GV. 182. Izvod de incondeere pentru ouă de Paști Muster zu einer Ostereiervverzierung LIT. Teodoros .. scria rominește .. după izvodul dat de logofătul Matache GHICA 297. — LV. auch fig.: Muster n, Vorbild. [Preoții] să fie izvod bun mirenilor Ș. TAINE 158. — Gr. Dem. -voze'l QU. — Et. Ksl. izvodū.

izvodī' (a), prez. -de'sc, I. v. trans. 1. LV. c. der Urheber von etw. sein, erzeugen, schaffen, hervor-, ins Leben rufen. Această foamete este pricina tuturor faptelor celor rele, această foamete izvodește toate răutățile MARG.² 183 b. D-zeū .. a tuturor văzutelor izvoditorū [Urheber] și făcătorū Div. 64 b. Spez.: — 2. LV. verfassen. Cronicul leșesc care este izvodit de cronicarul leșesc Bielschi SIM. DASC. LET.¹

I App. 55 Un hronic bulgăresc .. fără numele și fără porecla izvoditorūlui [des Verfassers] scris CANT. GCR. I 360. — 3. LV. übersetzen. Izvodul slovenesc carele-î izvodit slovenește din grecească N. TEST. BELGR. CCR. 85. [Cronicul], după acel izvod, l-au izvodit Marțin Pașcovschi din limba latinească pre limba leșască SIM. DASC. LET.² I 428. — 4. INV. u. POP. ab schreiben, -zeichnen, kopieren. [Scrisorile] le tot despecetluia Duca Vodă .. de le citea și le izvodea, să știe ce scrie NECULCE LET.² II 250. Să le dea [el] năframa să izvodească florile SBIERA PAV 131. — 5. ersinnen, -finden. S'au mai izvodit de s'au făcut niște tunuri de daū cu ele umplindu-le cu barut și cu smoală DION. Tez. II 172. Și din zi în zi izvodea [Ion Vodă] feluri de munci nouă URECHE LET.² I 224. Gura satului izvodea tot felul de povești pe seama lui Toader XEN. BRAZI 161. Pănuī el ce mai planui, pînă ce, după cîteva zile, spuse tatăluī său ceia ce izvodise el să facă Ispir. LEG.² 98. — II. a să ~ entstehen, ins Lehen treten. Pe vremea acestuī Cargen, Frățimea ce se chiamă latinește «Ensiferi» .. s'au izvodit NEC. COSTIN LET.² I 386. Așijderea și alt eretic s'au izvodit [trat auf] tot pe vremea acestuī împărat 74. Un zimbet se izvodea la rădăcina buzelor ei DEMETR. 80. — Et. Ksl. izvoditi.

izvo'r sn, pl. -voa'ră, LM. -voa're, Quelle f, Quell m. Intr'această zi să desfăcură toate izvoarele fără funduluī BIBLIA 1688 Gen. 7, 11. Că averile de frunte sint ca un izvor de munte; Astăzi curge și încaă și mini scade șapoī seacă AL. PP. 41. — Gr. Dem. -vora's, -voră'l, LM. -re'l, pl. -șe, -le. — Et. Ksl. izvorū.

izvorī' (a), prez. -ră'sc, I. v. trans. LV. hisw. hervorquellen machen. Psalmul din inimă împietrită izvorăște lacrimi MSCR. 1710 GCR. I 364. Piatra ce-au izvorit fîntină din ruga sfintei Dos. VS. Sept. 3. — II. v. intr. (hvor)quellen, -strömen. Din ochi nu-î izvorī [luī] nici o lacrimă SAD. POV. 15. Duhul sfint .. nepărăsit izvorăște și setea sufletuluī potolește VARL. GCR. I 107. [Oamenii] izvorea [strömen] din toată lumea la Italia NEC. COSTIN LET.² I 66. — Gr. Prez. 7 să izvoa'ră CAT. POV. I 16.

izvozi' (a) v. trans. einzeln verzeichnen, spezifizieren MUSTE LET.² III 77 (în cartea aceia era izvoziat cu ce moarte or omori pre Duca Vodă și cu ce moarte pre doamna și pre coconii). — Et. izvod 4.

J

Jabenița npr. f. Salzhau, magy. Gör-gény-Sóakna, Ortschaft in Siebb. — Et. Unbek.

ja'bie sf, MUNT. (PRAH.) Haarmos n (Polytrichum perigoniale Michx.) PANȚU. — Et. Slav. žabij «Frosch».

jabri'nă sf.: -na broașteior = lina broaștei (siehe bróscă 5 c) MAR. SAT. 374. — Et. Zu slav. žaba «Frosch».

ja'c siehe ja'f.

ja'caș adj. MOLD. INV. brandschatzend, räuberisch. Toți veri cîți se află în treaba devletului sint jacași și năpăstuitori săracilor VACĂR. IIO. TEZ. II 277. Pre cei răpitori și jacași nu vor mai îngădui BELD. ETER. 118. — Et. Zu ja'c = ja'f.

ja'chi! siehe ja'p!

Cuvintele care să încep cu jă-
să să caute sub je-.

Die mit jă- beginnenden Wörter
siehe unter je-.

ja'f sn., pl. -furi, Plünderung f, fig. Brandschatzung, Erpressung, Raub m. A face ~ plündern; a da ~ în c., unuî lucru etw. plündern, brandschatzen, sich darüber hermachen; a da averea cuiăva, a-și lăsa averea în ~ Jds., seine Habe der Plünderung preisgeben. Fu de jaf toată averea lui [. . . wurde geplündert] și casele lui le arseră MSCR. ca. 1705 GCR. I 355. Mina muerilor . . . este . . . plină de jafuri MARG.² 23 b. Alte cete pre la alte minăstiriă au purces în jac MIR. COSTIN LET.² I 343. Și casa lui va fi în jah [wird der Plünderung anheimfallen] BIBLIA 1688 Esdr. 6, 11. Ați socotit voi că-î Moldova țară de jac [ein der Plünderung anheimgegebenes Land sei] ODOB. MV. 1894, 121. Vgl. ciupe'recă. — Gr. MOLD. ja'c, ferner ja'h BIBLIA 1688 öfters. — Et. ja'c ist poln. żak (vgl. żold «Sold»), das, wie it. sacco, frz. sac etc. in gleicher Bedtg., auf deutsch Sack beruht. Schwierig ist der Ausgang in ja'h, ja'f; viell. wurde das Wort von deutschen Kriegerern (etwa zur Zeit der letzten Kreuzzüge) ins Land gebracht, die k mundartlich aspiriert aussprachen.

ja'lbă sf., pl. je'lbă, 1. INV. Beschwerde f, Klage. Cînd o vabate [bărbatul] în vre-un chip ca acela . . . să nu-și poată spune jalba [judecătorului], să o desparță INDR. 149. — 2. ziempl. INV. Bitt-, Klageschrift f, Ge-

such n, Eingabe f, wofür MOD. petiție, suplică. Te-am văzut iscălit în jalbă I. NGR. CL. III 45. Nenorociții locuitori . . . dederă jălbă neincetat [reichten . . . Klageschriften ein] în contra tîlhăriilor lui Păturică FIL. Cloc. 325. Tîrgoviștenii . . . au venit la divan la București cu rogojină aprinse în cap și cu jalba în proțap GHICA 260 (so pflegte das Volk, um die Aufmerksamkeit der Machthaber zu erregen, Beschwerden vorzubringen); daher a veni cu jalba în proțap sich laut beschweren. — Gr. INV. auch ja'lobă, pl. -be. — Pl. je'lburi CL. XIX 810. — Et. Ksl. žaliba; ja'lobă = poln. russ. czech. žaloba.

ja'le¹ sf., pl. je'le, 1. Betrübniß f, Wehmut, Kummer m, Jammer, Herzleid n, Weh. O apu a o jale și o deznădăjduire că măi îi venea să se înecă NAD. Nuv. I 21.

Cînd or vedea lupul urlînd cu jale [kläglich] Dos. VS. Sept. 21. Păunași . . . Cu jale [mitleidig] m'or întreba: . . . De ce plîngi așa duioș? IARN.-BIRS. 159. I-se rupea inima cînd o vedea . . . cum se uita de-a jale [so schmerzlich] la dînsa POP.-BĂN. 134. Te-aș lăsa și mă-e cu jale [es jammert mich], Te-aș iubi și nu 'ndrăznesc COȘB. 52. — Mă-e ~ de (ȚICH. 5: pe) cn. es jammert mich, tut mir leid um Jdn. Jele-î, Doamne, codrului De armele hoțului, Că le ploă și le ninge Și n'are cine le 'ncinge IARN.-BIRS. 288 (Klage um den toten Haiduken). Curios lucru! Mă-e jale să ma despart de dînsul! AL. OP. I 1720. Spez.: — 2. INV. u. POP. Trauer f um einen Toten, wofür LM. doliu. Să măi așteptăm [cu nunta] pină trece anul de jale POP.-BĂN. 153. — Gr. MOLD. je'le (-k'-). — Et. Ksl. žală.

ja'le² sf., pl. je'le, 1. TR. Salbei m (Salvia). Vgl. ja'leș u. sălvie. — 2. MOLD. Ziest m (Stachys) QU. — Et. Mittelb. aus lat. salvia, vgl. bes. magy. zsalya, serb. žalija. Ziest u. Salbei sind einander sehr ähnlich.

ja'leș subst. MUNT. Salbei m (Salvia). — Et. Wie vorstehend. Der Ausgang ist dunkel.

ja'let m., pl. -te, Klage f, Jammer m GHICA 386 (se cetește . . . slujba morților . . . întovărășită de vaetele și jaletele babelor). — Et. ja'le¹.

jalnic *adj.* 1. trauer-, jammervoll, kläglich. *O, jalnică și vrednică de lacrăme așezare a păcătoșilor!* INV. 1700 GCR. I 339. *Joe ne-a dat o jalnică ursită ca . . . să fim defăimați în cântările neamurilor viitoare* CL. IV 57. — 2. (um einen Toten) trauernd, in Trauer: *jalnica soție, familie die trauernde Gattin, Familie. Ca om jalnic care-și plînge mortul* DOS. PS. IN V. PS. 34 Z. 49 *Au văzut cu ochii lor unde l au îngropat [pe Despot] și cum că este Laschi jalnic pentru moartea lui Despot* [dass L. . . trauert] SIM. DASC. LET.² I 431. — INV. Trauer-: *o jalnică vorbă* eine Trauerrede COGALN. GCR. II 115; *strae jalnice* Trauerkleider SCRIS. MOLD. 128. — GR. MOLD. *je/-* (-k'-). — Et. Zu *ja'le*.

ja'lobă siehe *ja'lbă*.

ja'loste *sf.* Eifer *m* PS. ȘCH. u. COR. PS. 118, 139 (*Topitu-m'au jalostea ta* [ksl. *revnostî tvoe*]). — Et. Ksl. *žalostî*.

jalova'nie *sf.* Dotation *f* NECULCE LET.² II 338 (*va scrie la împăratul să-mi dea jalovanie și sate*). — Et. Russ. *žalovanije*.

ja'mpiță, ja'piță *sf., pl. -țe*, MUNT. auf dem vorderen Ende der Deichsel (*proșap*) des Bauernwagens befestigtes Holz, unter welches das Joch geschoben wird, worauf der Jochnagel (*cuiul prin jug*) durch in den genannten drei Teilen befindliche Löcher gesteckt wird. — MOLD. TR. dafür *cătușă*. — Et. Unbek.

ja'mșă *sf.* Sämischleder *n* COM. MOLD. (*Neamș*). — Et. Russ. *zamsă*, poln. *zamsza*.

ja'nc *sn, pl. -curi*, Ableger *m, -senker* (?) DOS. FS. IN V. PS. 79 Z. 27 = v. 10 (*I-ai lățitu-i* [näml. *vici*] *rădăcine[le] cu jancuri*). — Et. Wahrsch. deutsch *Senker*.

janda'rm, POP. jenda'r(ă), jind- *sm. (neol.)* Gendarm *m. Lelea cu fodorii mari Ibovnică la jendarii IARN.-BIRS. 444. — GR. Augm POP. jendăro'ă COM. — Et. Frz. *gendarme*; zu *jenda'r* etc. vgl. ruth. *žandar*.*

janț *subst.* = *jintuit* (siehe *a jintui*): zweite Schafmolke JIP. öfters, zB. RAUR. 259 (*Pe caș pune un pietroiu ca să se scurgă din el janțu, adică untu*). — Et. Wahrsch. verw. mit deutsch *Sahne*. Vgl. *jivntiță* u. *a jintui*.

ja'pl *interj.*, ahmt das Aufschlagen eines geschwungenen Gegenstandes nach. «*Cal țesălat e acesta?*» *răcnește el, și jap! cu harapnicul într'un argat* SAD. POV. 250. *Luă toporul și jap cu el la Ștefan în cap!* CAT. I 45. — GR. *ja'chi* AL. OP. I 49, *joa'p* SBIERA POV. 205 u. 250.

ja'pcă¹ *sf., pl. je'pci*, Tümpel *m* LIT. (*administrația bălților își îndreptase toată acțiunea către jecpile izolate unde peștele este expus unui mare pericol*). — Et. Viell. zu slav. *žaba* «Frosch», also urspr. «Froschtümpel».

ja'pcă² *sf.*: *cu japca = cu hapca* (s. d.) RADUL. RUST. I 92 (*Cu boi, cu vaci, cu opt po-goane, Luatete tot așa, cu japca*); JIP. OPINC. 11 (*ursu . . . ia cu japca cite o oae plocon din tirlă*). — Et. Unbek.

ja'piță siehe *ja'mpiță*.

ja'piu *subst.* Decke, die unter den Sattel gelegt wird: *Satteldecke f* POL. (*ja'p, pl. -puri*); GLOS. AC. (~ u. *ja'p*); PP. TEOD. COL. 73 (*Dat-am . . . pielea [ciutei] la tăbăcari Să-mi fac japiu bun de cal*). — Et. Unbek.

ja'r *sn., pl. -ruri*, WESTL. = *jeratic*: brennende, glühende Kohlen, *Glut f. Cizmele . . . Cu jar . . . le umplea, Pe Bărbuleasa o 'ncălța* BIBIC. 268. *După ce murgul mîncă cite de trei ori trei . . . trocuri pline de jar* SLAVICI CL. VI 103 (im Märchen werden die Rosse der Helden mit Kohlenglut gefüttert). — *Fig. = foc* 7 (s. d.): *Gură dulce ca zăharul Să-mi stîmpăr focul și jarul* PP. FRÎNCU MOȚII 94. — Et. Slav. (serb. nslov. poln.) *žar*.

ja'rchină *sf., pl. -ni*, MOLD. POP. Schaffell *n*, an dem die Wolle teilweise fehlt QU. — Et. Unbek.

ja'riște *sf.* Brand *m, Glut f* NAD. NOV. I 118 (*jarîștea iubiri*). — Et. Ksl. **žarišči*, zu *žarū* «Brand». Vgl. *je'riște*.

ja'rtl *interj.*, ahmt das Klatschen von Ohren nach: *klatsch!* DELAVR. öfters, zB. PAR. 331 (*se auzi un șir de ajart, jart, jart, trosc, pleosc*).

jașcă'ă *subst.* TR. POP. *Tabaks-*, *Geldbeutel m. Am o pipă ș'un jașcă'ă* MAR. SAT. 133. *Dacă nu-s bani în jașcă'ă* PP. ȘEZAT. IV 235. — Et. Magy. *zacskó*.

ja'vră *sf., pl. -vre, 1.* MUNT. Schmähwort für Hunde: *Köter m. Lupul cînd îmbătrînește, toate javrele îl latră* PANN PV.¹ III 155. — 2. MOLD. Schmähwort für Alte: *Knaster m, (von Frauen:) alte Schachtel, Vettel. Și cum i-o dau [näml. pupăza] în mîină, javra dracului se face a o căuta de ou* CREANGĂ CL. XV 9 (von einem alten Bauern). *Taci, javră bătrînă, nu cîrti* L. NGR. CL. II 350 (der Mann zur Frau). — Et. Vgl. ruth. nach ZEL. *žavria* «Hund», *žavratij* «schreiend, lärmend».

jde'r *sm.* Edelmarder *m* (Mustela martes). *Riși și . . . jderi și . . . vulpi, a căror blane foarte slujesc împotriva frigului* SCRIS. MOLD. 95. — Et. Vgl. serb. *ždero* «Vielfress».

je'b *sn., pl. -buri*, UNG. *Tasche f. Le puseră amîndouă 'n jeb . . . subsuoară și să duseră* RETEG. III 17. — Et. Magy. *zeb*.

jecmăni', auch *jăc-(a)*, *prez. -ne'sc, v. trans.* öfters = *a jefui*: [*Volintirii*] *jăcmănea vite, cai, boi, vaci, haîne, bani, ce găsea* DION. TEZ. II 174. — Et. Zu deutsch *Sackmann* «Plünderung», vgl. bes. magy. *zákmany* id., *-nyol* «plündern».

jecmăni'e *sf.* Brandschatzung / URECHE LEG. 348 (*bieții slujbași . . nu se foloseau decât din ceva «havaeturi» legiuite și mai multe «chicușuri», ciupituri și «jăcmăni»*).

jefui', auch **jăf-** (*a*), *prez.* -*fue'sc*, *v. trans.* plündern, brandschatzen; *pc.* Jdn. ausrauben, *de c.* Jdm. etw. rauben, ihn einer Sache berauben. Să *părăză* neamul *jidovesc* . . și să *jăhuiască* averile lor BIBLIA 1688 Esth. 3, 13. Pentru căce . . m'ăi *jăhuit* și m'ăi *luat fetele mele* . . ? Gen. 31, 26. [Acea *femeie*] să se *dea muncii* și *jăhuită* să *fie de avuția ei* PRAV. GOV. 110. Spărgeau *dughenile noaptea* și *le jăcuiau* de ce *găseau* AMIRAS LET.² III 135. Alte orî și *de haină* îl *jăcuia* și *coliba* îi *aprindea* tiranul acela DOS. VS. Oct. 3. — Gr. LV. MUNT. meist *jehui'*, *jăh-*; MOLD. *jecui'*, *jăc-*. — Et. *ja'f*.

je'g *subst.* = *lip*: von Schweiss, Staub etc. gebildete Schmutzkruste auf der menschlichen Haut MUNT. QU. — Et. Vgl. slav. *žega*, *žegŭ* «Hitze».

jego's *adj.* von der Haut: schmutzbedeckt APAR. SAN. I 124 (*ori-cît de jegoasă ar fi [pielea]*).

je'gznîță MEHED., **jiga'jnie** DOLJ *sf.* (*pecs.*) Zugnetz n D. TERM. — Et. Unbek.

jela'n *adj.* trauernd PP. TR. CL. XV 226 (*De cînd badea-î dus cătană, Frunza 'n codru-î tot jălană*). — Et. Slav. *želanŭ*, *part.* von *želati* «trauern».

jela'nie, auch **jăl-** *sf.* 1. LV. bisw. Verlangen n. *Deaca am [văzut je]lanie a mulți preuși de [nach] tilcul evangheliilor* COR. CCR. 29. *Lăsînd toate pentru jelanie ce avea cătră D-zeu* DOS. VS. Oct. 29. — 2. *fast* INV. (Weh-) Klage f, Jammer m. *Cu mare jelanie voru striga și voru plînge cu amar mare* COD. STU. HC. II 471. *Ce jelanie săraca [fată], ce fîpete n'ău făcut* BELD. ETER. 87. *Jelaniile mele fără folos ce năsuna prin peștera aceia* BAR. HAL. V 88. Daher: — 3. MOLD. MOD. Jammer m, Herzeleid n. *Cîtă jelanie pe capul nostru!* *Bietul moșneag a murit* . . ; *Axînte-î în temniță* . . L. NGR. CL. X 404. *Era o jălanie mare a vedea plînsetele femeilor și a copiilor rămași pe drumuri* LIT. — Et. Zu 1: ksl. *želanije*; zu 2 u. 3: slav. *žalénije*, an ersteres angelehnt.

jelba'r, auch **jăl-**, INV. u. POP. -*rlŭ sm.* Eingabenschreiber m. *Samsariŭ și jălbariŭ nu vor putea să staționeze prin coridoare [le tribunalului]* LIT. — Et. *ja'llă*.

jelcui' (*a să*), *prez.* *mă -cue'sc*, *v. refl.* = *a să jelui* MARG.² 177 *a (ne jăcuim pre noi zicînd: amar, amar noao)*; BIBIC. 89 (*Jelcui-m'aș și n'am cui*). — Et. Vgl. russ. *žalkovati*. **je'le** siehe *ja'le*.

jeler', INV. u. POP. -*rlŭ sm.*, *fem.* -*ri'tă*, *pl. -te*, TR. *Insasse m*, -*ssin f*, -*wohner(in)* WBB.; SICR. DE AUR CCR. 118 (*jelerii [-t'] carii lăcuesc în casa mea*). — Et. Magy. *zsellér*.

jeli', auch **jăli'** (*a*), *prez.* -*le'sc*, I. *v. trans.*: *pe un mort etc.* einen Toten etc. beklagen, betrauern, um ihn klagen, trauern. *Le albă mî-oîu cerni* . . , *Părul mî-l-oîu despleti* și *pre tine te-oîu jeli* IARN.-BIRS. 110. — Fig. beklagen, bedauern C. NGR. ôfters, zB. 43 (*jelește-mă și nu mă osîndi*). — II. *v. intr.* u. *a să ~* klagen, trauern. *El oftează și jălește* și *prin gratii tot privește* AL. PP. 141 (von einem Gefangenen). [*Văduva*] *este datoare pentru cinstea bărbatului ei să jălească* INDR. 268. *Ca cum m'aș jeli și m'aș mîhni* Ps. RÎMN. Ps. 34, 13. *Pentru'o pușcă ruginită Rămase casa jeliță* [in Trauer] IARN.-BIRS. 319 (Klage des Rekruten). — Et. Ksl. *žaliti*, *željati*.

jeli'tă *sf.*, *pl. -țe*, TR. linder Wind, Lüftchen n. *O jelițe [lies -jă] răcoritoare legăna frunzele arborilor* FRINCU MOȚII 68. — Et. Unbek.

je'lnic siehe *ja'lnic*.

je'lț siehe *je't*.

jelui', auch **jăl-** (*a*), *prez.* -*lue'sc*, I. *v. trans.* 1. LV. beklagen, bedauern. *Sobietchi au fost jeluind pe Tatarî și au fost zicînd: «Păcat că au perit atîtea viteji!»* NECULCE LET.² II 240. *Căzînd în greșală de curvie și cunoscînd și jeluînd greșala* DOS. VS. Sept. 11. — 2. verklagen NECULCE LET.² II 368 ([*mîrzacii*] *au jăluit și pre Grigorie Vodă de banii ce le-au luat*). — II. *v. intr.* 1. LV. (*sec. 16.*) verlangen, gelüsten. *Vulturul . . spre puși săi jeluia* [ksl. *vozzelē*] COR Deut. 32, 11 GCR. I 15. *Cătră zavist jeluște* [ksl. *želaetŭ*] *duhul cela ce se sălășluește întru voi* AP. VOR. Jac. 4, 5. — 2. LV. = III: *Au trimis Mihăi Vodă boeri de au jăluit la Poartă pentru fînutul Cernăuților* NECULCE LET.² II 359. — III. *a să ~* 1. *cuiva de cn.* (MUSTE LET.² III 20: *pre cn.*), *de c. sich bei Jdm. über Einen, über etw. beklagen, beschweren, über ihn, über etw. Klage, Beschwerde führen. Toți de el se jăluia* *La domnul la Caragea* AL. PP. 159. *Să înștiințeze pe jeluitori* [die Klageführenden] *că este să se facă divan* GHEORG. LET.² III 327. — 2. *de, pentru c. um etw. klagen, es beklagen. Plîng și mă jeluiesc de peirea sufletului tău* INDR. 131. *Mitropolitul . . să jeluia pentru moartea lui* SCRIS. MOLD. 129. — Et. Ksl. *žalovati*. Bedtg. II 1 nach ksl. *želati*, *želēti*.

je'mblă, **je'mlă** siehe *je'mblă*.

jemu'gă *sf.* Lachs m (Salmo salar) B. POL. — Et. Vgl. deutsch *Sälmling* «einjähriger Lachs», magy. *szemling*.

je'mnă siehe *ji'mblă*.

jenda'r siehe *janda'rm*.

je'p siehe *jnea'pân*.

jepcâneală *sf., pl. -ne'li*, Raub *m* JIP. RĂUR. 73 (*moaștele marture la toate jepcânele, [la] despoierea și la călăirea victimelor*).

jepcâni' (*a*), *prez. -ne'sc, v. trans. rauben* JIP. RĂUR. 88 (*cu cit jepcânesc mai mult averea politică*); OPINC 94 (*din pricina hoșilor ș'a japcânilor*). — Et. Zu *ja'pcă*².

jepui' (*a*) siehe *jupu'* (*a*).

jerăga'iu *subst. = jeric* DELAVR. SULT. 229 (*măcar de-ai fi pârpalit-o pe jerăga'iu*); TEOD. PP. 335 (*Sa nu dea cu jărăga'iu, Să rămîn ca un vătra'iu*). — Et. Vermutl. *ja'r* mit dem Ausgang von *mucega'iu, putrega'iu*.

jeratic, auch *jăr-*, älter *-tec subst. brennende*, glühende Kohlen, Glutf. *I-au turnatu-î jeratec preste cerbice* DOS. VS. Sept. 17. *Cai'.. din poveștile populare sînt hrăniți cu jăratice* AL. PP. 83. *Ce lucru poate fi mă luminat de cît un jeric* [ein glänzender Haufen] *de galbeni întinși pe o masă?* DELAVR. PAR. 163. *Eu stăteam la început ca pe jeric* [wie auf Kohlen] CL. XVIII 111. — Et. Ksl. *žaratuku, žer-*.

jerbie etc. siehe *jurubiță*.

jerchino's *adj. ruppig*, als Schmähwort CL. XI 90 (*Mihai. A revolver, Madame Hodoncel Nastasia (în parte). Madamă e mă-ta și talu-tu. jerchinosule!*). — Et. *ja'rchină*.

jerdie siehe *joa'rdă*.

jeri' (*a*) siehe *jerui'* (*a*).

jeriște, auch *jăr-* *sf. LV. Brandstätte f. Au ars-o de pradă* [näml. *Episcop a Hușilor*], *cît au rămas numai piatra în jeriște* DOC. 1614 MELH. CH. 185. — Et. Ksl. **žerišti*, zu *žar'ru* «Glut». Vgl. *ja'r'iște*.

jerpa'n, auch *jăr-* *sm. MOLD. POP. Schlingel m* QU. *Pornit ați, jărpanilor?* AL. OP. I 394 (zu den Postkutschern). — Et. Unbek.

jerpelu', auch *jăr-* (*a*), *prez. -le'sc, v. trans. zerlumpen* QU. *Mai toate [jețurile].. străluceau prin jerpelirea lor* [durch ihre Zerlumptheit] TELEOR SCH. 11. — Et. Unbek.

jertăvnic siehe *jert'e'lnic*.

jertfă, auch *jăr-* *sf., pl. -te*, Opfer *n* (wofür LM. *sacrificiū O*, das man bringt, u. *victimă O*, das man wird) *După cîteva zile aduse Cain dintru roadele pămîntului jirtvă la D-zeu* BIBLIA 1688 Gen. 4, 3. *Orice sofi-oară.. Mini.. Intîiu s'a ivi, Jertfă s'o jertfim, In zid s'o zidim* AL. BP., *Minăstirea Argeșului*. — Gr. LV. meist *jir-*, *jir-*; für *-tă* LV. meist *-tvă* geschrieben. — Et. *jirtfă, jirtfă* = ksl. *žrutva*, serb. *žrtva*; *jeritfă* = bulg. russ. poln. *žertva*.

jert'e'lnic, auch *jăr-* *sn., pl. -ce, 1. fast inv. = altar*: *Altar m. Și zidi Noe jirtăv-*

nic lui D-zeu BIBLIA 1688 Gen. 8, 20. *Amorîu la al tău jirtfelnic iarăși viu să mă închin* CON 149. — 2. (bis.) *Opfertisch m* zur Herichtung der heiligen Sakramente, im nördlichen Teile des Allerheiligsten (*altar*), links vom grösseren Hochaltar (*prestol*). *Sau este fur să fie furat de în sfintele jertăvnicului* INDR 48. — Gr. LV. *jirtăvnic, jirt-, jert-, jărt-*; älter *-fe'nic*. — Et. Ks'. *žrūtvinikū*, serb. *žrtvenik*, bulg. russ. *žertvennikū*; *-e'lnic* wie in *pome'lnic, vreme'lnic* etc. nach *indoe'lnic* von *indoia'la* etc.

jertfi', auch *jăr-* (*a*), *prez. -le'sc, v. trans. opfern* (wofür LM. *a sacrificia*). *Și au jirtvit pre fiu să și pre fetele sale dracilor* Ps. RIMN. Ps. 105, 36. — Gr. Analog *je'rtfă*; *inv. bisw. -tviu', -tvui'*. — Et. *jertfi'* zu *je'rtfă*; *-tviu'* = ksl. *žrūtvoati*.

jerui', MOLD. *-ri'*, auch *jăr-* (*a*), *prez. -ru'e'sc, -re'sc, v. trans. schüren*. *Făcîndu-se spuză, [spînul] jerui focul și puse turtă să se coacă* ISPIR. LEG.¹ I 150. *Un moșneag bătrîn ce ședea cu lulea'ia 'ntre dinți și.. tot jărea doi tăciuni* SEV. POV. 181. — Et. Zu *ja'r* bezw. = slav. *žariti*.

jesto'c *adj. hart, grausam* DOS. VS. *Mai 17 (nu fi jestoc asupra fratelui tău)*. — Et. Et. Ksl. *žestokū*.

jeț, auch *jăt sn., pl. -țuri*, Lehnstuhl *m*, Armsessel. *Să pue jețurile și scaunele în mijlocul curții, să șază împăratul cu episcopii și cu toți boerii* MSCR. sec. 18. REV. TOC. III 349. *Daniil, bătrînul stareț, Șade'n jețu-î răsturnat* VLAH. GV. 5. — Gr. MUNT. ~, MOLD. *ji't, ji't*; bisw. *je't, jă't*, ferner *je'tiū, jă'tiū* BIBLIA 1688 öfters (zB. 1 Reg. 1, 9) u. GLOSS. sec. 17. HC. I 286, *ji't* B. — Dem. *jețure'1* TEOD. PP. 24, *jă'tiū'aș* PP. TR. CL. V 116. — Et. Wahrsch. deutsch *Sessel*.

jghebătu'ră *sf., pl. -ri*, POP. (*arh.*) *Falz m* in einem hölzernen Konstruktionssteile, zum Einschieben von Stäben etc. COM.

jghia'b *sn., pl. -buri*, 1. zum Abfluss dienende, mit Abflussöffnung versehene Rinne, Traufe, Schleuse. *Din jghiaburi* [von den Dachrinnen] *și din streșini picură mereu* VLAH. GV. 40. *S'au întimplat a ploa foarte tare și repede de vîrsa ca din jghiaburi apa* DION. TEZ. II 179. *Și jghiaburile* [die Schleusen] *ceriului s'au deșchis* BIBLIA 1688 Gen. 7, 11. *Jghiabul cetății cel cu gratie pre unde se scură pohoilul* DOS. VS. Noe. 4. — 2. vom Regen zwischen zwei Abhängen gebildete Abflussrinne: *Runse f. Scobor pe jghiab, cînd la capătul tarniței* [des Viehpfades] *iaca dihania de urs* CL. IX 4. — 3. POP. = *jghebătu'ră* QU. *Pereții caselor jărănești se fac.. de birne.. așezate în jghiaburi făcute în lungul furcilor* D. TERM. 95. — 4. MUNT.

länglicher Trog zum Tränken des Viehes etc. *Trei jghăaburi de piatră pline cu apă împrejurul fîntinii* GHICA 545. *Prof din jghăabul unde [fierarul] moae pămătuful* LUP. MED. 61. *Nenumărate unelte de scris, puse toate la locul lor, în mici jghăaburi de porfir ori de argint* ZAMP. LN. 17. — 5. TR. Sarg m MAR. INM. 235. — Gr. LM. bisw. fälschlich *zgh-, sgh-* geschrieben. — Et. Ksl. *žlebŭ*.

jicni' (a) siehe *jigni' (a)*.

jicnice'r etc. siehe *jitnice'r* etc.

Jida'n sm., fem. -da'ucă, pl. -ce, 1. MOLD. POP. u. verächtl. *Jude m, Jüdin f.* *Să mă-nîncî la Jidan și să dormî la Armean* (Sprw.) iss beim Juden und schlafe beim Armenier (bei jenem ist die Küche, bei diesem das Bett rein). *Jidauca nerușinată și Jidovul murdar* I. NGR. CL. I 309. Vgl. *Evre'ü*. — 2. Buc. *jid-an, jidov* *Mai wurm m, Oelkäfer* (Meloe) COM. MAR. INS. — Gr. *Augm. -dăno'tă*. — Et. Zu slav. *židŭ*; *-da'ucă* = slav. *židovŭka*.

jida'ncă, -dăncu'tă sf. Art Tanz SEV. NUNTA 281. — Et. *Fem.* zu *jida'n*.

jidăni'me sf. verächtl. *Juden volk n.* *Le-gea luptei pentru viață a jidăniimii* JIP. RAUR. 96.

Ji'dov sm., fem. -do'vcă, pl. -ce, 1. LV. u. TR. *Jude m, Jüdin f.* *De să va vinde ție fratele tău Jidovul ai Jidovcă* BIBLIA 1688 Deut. 15, 12. Vgl. *Evre'ü*. — LM. fast nur noch in der Kirchensprache; doch *~ul rătăcitor* der cwige Jude. *Mana, rugul ~ului* Himbeerstrauch m BR. ist wohl gelehrte Umdeutung von *Rubus idaeus*, letzteres Wort als *judaeus* aufgefasst. — Gr. *Fem.* gew. *-do'vcă* geschrieben, ferner *-do'vcă* ȘEZ. I 288, *-dovo'lcă* POL — 2. MUNT. POP. *Riesen m* der Vorzeit, *Hüne*: *Pe vremea «Jidovilor» cari pășau pe munți ca pe mușuroae și uscau riurile dintr'o sorbitură* VLAH. RP. 203. Von einem besonders grossen u. starken Manne sagt das Volk: *asta e rupt od. rămas din ~i* ȘEZ. III 30. *Fata . . muncea ca Jidovii* [wie ein Galensklave] *din zi pînă în noapte* CL. XXI 525. Siehe Näheres das. 521 flg. — Et. Ksl. *židovinŭ*. Zu 2 vgl. bulg. *židŭ* id.

jidove'sc adj., -ve'ste adv. 1. jüdisch. *Avimeleh, nume jidove'sc* Ps. RÎMN. 238 a. *Și strigă cu glas mare jidove'ste* BIBLIA 1688, 2 Chron. 32, 18. — MOD. nur noch im bös. Sinne u. MOLD.: *Invoiala aceia trebuia să fi fost o negustorie jidovească* ZAMP. LN. 109. — *Jidovească, jidovește* Art Tanz SEV. NUNTA 281. — 2. MUNT. POP. *Riesen-, Hünen-*. *Din nou se puse [omul] pe muncă — muncă jidovească* [übermenschliche Arbeit] ISPIR. LEG.² 207.

jidovi' (a), prez -ve'sc, v. trans. zum Juden machen, MOD. verjuden (*trans.*); *a să ~* zum Juden werden, MOD. verjuden

(*intr.*). *Mulți dentru limbă să obrezuia și sa jidovia* BIBLIA 1688 Esth. 8, 17. *Acum țara-î jidovită și amar precupețita* AL. CL. I 295.

jidovi'me sf. *Volk n* der *Juden, Juden volk.* *Știut este D-zeu în jidovime* Dos. Ps IN V. Ps 75 Z. 1.

jig subst. *Sodh brennen n.* *Femei îngreunate . . avînd . . mare jig* MAR. NAȘT 12. — Et. Vgl. slav. *žegu* «Hitze», nslov. *žig* «Brandnarbe», zu slav. *žegati, žigati* «brennen».

jiga'nie siehe *je'gzniță*.

jiga'ă sf., pl -le, Brenneisen n Dos. VS. Oct 28 (*arși cu jigale înfocate de fier*); Sept. 28 (*cu jivele [sic] împuns*); 29 (*bagă o jivală [sic] înfocată în ureche-i*). — Et. Vgl. ruth. *žigalo* «glühender Draht zum Durchschlagen des Pfeifenrohrs», *žeglo'* «Brenneisen», poln. *żegadlo* «Schüreisen der Schmiede», zu slav. *žegati, žigati* «brennen».

jiga'nie sf., pl. -gă'nił, mod. -gă'nił, Tier n, dient zur Bezeichnung niedriger, am Boden kriechender, bes. kleinerer Lebewesen, wie Reptilien, kleine Säugetiere, Insekten etc. *Șarpele este o jiganie mai înțeleaptă și mai cumplită decit toate jigăniile* MSCR. 1654 GCR. I 166. *De se va timpla sa mănince agneț șoarece său altă jiganie* INDR. das. 161. *Sau alte jigani ce să găsesc la udeală, cumu-s culbecii, broaștele Ș.* TAINE das. 117. *Fieri, dobitoace, jigani, păsări* MSCR. 1799 das. II 165. *Salvării sale din ghiarele milioanelor de jigani mușcătoare și sugătoare ce se ațin la pîndă* AL. CL. VIII 45. — Gr. *-găra'nie* B. — *Dem. -gănu'tă, pl. -țe* CANT. IST. IEROGL. 31. — Et. Wahrsch. zu slav. *živiti* «leben», vgl. *živ'nă*, zum Ausgang vgl. *dihă'nie, gingă'nie, bizdigă'nie*. Damit verw. *jigăra'e* 2 u. *jigodie* 2.

jigăra'e sf., pl. -ră'i, 1. MOLD. Art Krankheit der Hunde, wahrsch. = *boala ciînească*: *Auszehrung f, Marasmus m*; vgl. *jigoare jigodie* u. *jigări' (a să)*. *In lături, cotarle, mîncav'ar jigăraia!* GANE CL. X 19 (zu Hunden). — Auch als Schmähwort für Hunde: *Țiba, ~, de aici!* pack' dich, Köter! — 2. TR. *Federvieh n, Geflügel QU.* *O pădure frumoasă plină de tot felul de jigări* FRINCU MOȘI 277. — 3. = *jig*: *Sodh brennen n* COST.; APAR. SÂN. I 91 (*-ra'ŭ*). — Et. Wahrsch. zu slav. *žigati* «brennen». Zu 2 vgl. *jiga'nie* u. *jigodie* 2.

jigări' (a sa), prez. ma -re'sc, v. refl. ab-, auszehren, -mergeln (*intr.*). *Dacă mă vezi așa de jigărit, este că n'are cine să mă hrănească ca el [năml. ca împăratul]* ISPIR. LEG.² 15 (ein Pferd spricht). *Copii . . sint jigăriți și sfirșiți de foame* ISPIR. BSG. 121. *Cînd v'o cițiva ani n'ăi mai cumpăra de la*

jidov, . . *ovreiu să jigărește* JIP. OPINC. 84. — Et. Zunächst wohl von Hunden, also zu *jigăra'e*, *-goa're*, *-godie*.

ji'glă sf., pl. *-gle*, OLT. = *bolfeü* (s. d.): Jochriegel m. — Et. Unbek.

jigne'a' sf. = *cujniță*: Schmiedesse f D. TERM. — Et. Vgl. *zig. vignja*, serb. *viganj*, nslov. *vigenj* etc.

jigni' (a), prez. *-ne'sc*, v. trans.: pc. J d m. einen Schaden zufügen, ihn verletzen, fig. ihm Abbruch, Eintrag tun. *Să deșteptară sfinții și 'nv' seră, nice leac jigniți de putrejune* DOS. VS. Oct. 22. *Fără a se prea ocupa dacă acțiunile sale nu ating și nu jicnesc libertățile altora* GHICA CL. XV 255. [Rinduirea mitropolitului fără încuviințarea patriarhiei] ar fi o jignire a dogmelor bisericesti C. NGR. 289. *Să umple vre-o doi, trei polițe [din bibliotecă] ce stăteau deșerte și jicneau astfel iubirea sa de orinduială* I. NGR. CL. VIII 166. *Astfel, pe un trup mare de biserică se pune un turn mic, de unde se jignește privirea [wodurch das Auge beleidigt wird]* CL IX 14 — Gr. Auch *jicni'*. — Et. Vgl. serb. *žignuti* «einen Stich geben», russ. *žignutj* «einen Peitschenhieb versetzen» etc.

jignice'r etc. siehe *jitnice'r* etc.

jigoa're sf. BAN. = *jigărae* 1 QU. *Baba 'n vie De rachie, Moșu moare De jigoare* ZANNE IV 99. — Et. Vgl. magy. *zsigora*.

jigo'die sf. 1. MUNT. TR. = *jigărae* 1. *Tu tremuri ca un căfel bolnav de jigodie* DELAVR. SULT. 196 — 2. POP. = *jiganie* QU. *Toate jigodiile Cite 'n baltă le vedea, Pe toate că le prindea [jiganii]* MAR. SAT. 259. — Et. Zu 1 siehe *jigăra'e*; 2 dürfte zunächst Schmähwort für Hunde gewesen u. dann, wegen *jiga'nie*, auch auf andere Tiere übertragen worden sein.

jije'ü m., pl. *-ja'e*, *-je'e*, 1. dreieckiges Joch, das man Schweinen um den Hals hängt, damit sie nicht durch Zäune dringen. *2 porci . . cu jijae la git* MON. OF. 1880, 6987. — Gr. Auch *juj-*. — 2. DOBR. erster Montag in den grossen Fasten, an dem an den Hunden das grausame Spiel der *tărbacă* (s. d.) vorgenommen wird CL. XIV 28. — Et. Vgl. ksl. *ženželi* «Halskette», serb. *žeželj* «Stock zum Anbinden der Schäferhunde».

ji'lav adj. von Feuchtigkeit durchdrungen: feucht (wogegen *umed* sich feucht anfühlend). *Pae ~e* feuchtes Stroh, *tutun ~e* feuchter Rauchtobak etc. *Ancuța . . căzu pe năsipul jilav și moale al prundului* ODOB. MV. 1894, 86. *Dimineața era rece și jilavă* NAD. NUV. I 6. — Et. Vgl. hulg. *žilav* «elastisch», serb. nslov. «zähe».

jilăvea'lă sf., pl. *-ve'll*, Feuchtigkeit f. *Noaptea era jilavă și rece; în jilăveala aceasta, tirgul părea amorțit* SAD. POV. 16}.

jilăvi' (a), prez. *-ve'sc*, v. trans. feucht machen, befeuchten; *a să ~e* feucht werden. *Iarna nice odată nu ploaă [in Tataria]; de-abia jălovește [sic] pământul* SIM. DASC. LET.² I 406.

jile'tcă sf., pl. *-ce*, Weste f. *Frac cafeniū deschis . . , pantalonii verzi . . , jiletă vârgată* GHICA 259. — Gr. MOLD. POP. *jal-*, ferner *jel-BODN. CL. IV 61, -tă* POEN. — Et. Vgl. bulg. *žiletka* = frz. *gilet*.

ji'lț siehe *je't*.

jimba't adj. (vom Munde:) schief, so dass die Zähne zu sehen sind; (von Mensch u. Tier:) schiefmäulig. *Chipul ei uricioș . . , c'o gură largă și jimbată* VLAH. NUV. 18. *Armăsarul . . la falca stingă jimbat* MON. OF. 1878, 2122. — Et. Trotz des *j-* wohl zu slav. *zambŭ* «Zahn».

jimbi' (a) siehe *zimb'i' (a)*.

ji'mblă sf., pl. *-ble*, Weizen-, Weissbrot n (überh., wogegen *franzelă* feines W.). *Jimblă . . caldă, albă, rumenă și colțuc răvârsat și prăjit* DELAVR. PAR. 325. — Gr. MUNT. ~; MOLD. *je'mnă*; TR. *je'mblă* (PALIA Gen. 18, 6 u. Ex. 16, 31 CCR. 53 u. 65 sg. *-ble*), QU. auch *je'mlă*, ferner *ji'mlă* BAR. — Et. Mittelb. aus deutsch *Semmel*, vgl. poln. *żemla*, magy. *zsemlye* etc.

ji'nd subst. Verlangen n nach etw., das man sieht. *Muițați în lapte cojiță Și le dați să inghiță . . Să-și mai potolească jindul Pin' le-o veni și lor rindul [băuturii]* PP. GCR. II 316. — Bes. *a să uitea cu ~ la c.* verlangend, schmach tend, begehrlieh, neidisch nach etw. blicken. *Insă [bucatele] acelea cari făceau pe meseni să se uite mai cu jind la ele, erau icrele negre* FUND. 129. [El] *privește cu jind mare la ciți de brațet se duc* PANN PV.¹ II 115. — Et. Zu ksl. *žendati* «verlangen».

jinda'r siehe *janda'rm*.

jindui' (a), prez. *-due'sc*, v. trans.: c. nach etw. verlangend, begehrlieh blicken, danach verlangen, es begehren, danach schmachten. *Multe capete a sucit [ia]; mulți ochi au jinduit-o* DELAVR. SULT. 9. *Moroși, jinduind zadarnic o vorbă bună din partea ei* [vergeblich nach . . schmachtend] 116. *Nici-odată inimă bolnavă n'a jinduit mai dureros libertatea pierdută* DELAVR. PAR. 206. — QU. auch *~t de c.* nach etw. schmachtend. *Jinduit de toate, ca un fără bani* PANN PV.¹ I 33. *Toți și toate jinduiește razele puterii* JIP. RÄUR. 207.

ji'ntiță sf., pl. *-țe*, 1. gekochte Schafmolke, aus einem Gemisch von Käseflocken u. Wasser bestehend, beliebtes Gericht der Hirten. *Să pun o căldare pe foc pentru jintiță* AL. OP. I 616. Wird aus der ersten Mo'ke

(*zerul de supt caș*) bereitet, nicht zu verwechseln mit *jintuit*, der zweiten Schafmolke. Wird das Kochen so lange fortgesetzt, bis der an der Oberfläche der Flüssigkeit sich sammelnde Käse fest wird, so bildet letzterer den Schaf-Fettkäse (*urdă*, s. d.). — Gr. *jintiță* B., COM. MOLD. — 2. = *hoștină*: Wachsträber (pl.) COM. TU TOVA H. 744 u. 2262. — Et. Urspr. **je'ntiță*, wie slovak. *žentica*, poln. *žentyca* etc. zeigen. Dunkeln Ursprungs, siehe *ja'nț*.

jintui' (a), prez. -*tue'sc*, v. trans.: *cașul* den (von der ersten Molke, dem *zer*, abgesonderten) frischen Schafkäse (durch Pressen) von der zweiten Molke befreien. Aus dieser zweiten, fettreichen Molke, dem *~t*, bei JIP. *ja'nț*, wird durch Schlagen Schafbutter (*unt de oae*) bereitet, wobei sich als flüssiger Rest Buttermilch (*zara de supt unt*) bildet. Nicht zu verwechseln mit *jintiță* (s. d.). — Et. Siehe *ja'nț*.

jintuia'lă sf., pl. -*tue'li*, = *jintuit* POL.; MAR. SAT. 165 (*o oală de jintuia'lă*).

jintură PANȚU, *jințură* D. (wie bet. ?) sf. BAN. Ha u s l a u c h m, - w u r z f (Sempervivum tectorum). — Et. Unbek.

jipu'i' (a) siehe *jupu'i'* (a).

ji'r subst. Buheckern (pl.), Früchte der Buche. *Fagi stufoși cu ramurile încărcate de jir* VLAH. RP. 199. *Impăratul Tridet eșindu-și din minte . . . cu gliganii în munte păstea în jir* DOS. VS. Sept. 30. *Sus la munte m'am suit, Jir și ghindă m'am păscut* TEOD. PP. 135 (die Sau spricht). — Et. Slav. (serb. ruth. etc.) *žir*.

jire'bie sf. 1. Los n (zugeteiltes Stück Land) DOS. PS. IN V. Ps. 104, 11 (*J rebia [-k'-] ta cea măsurată*). — 2. ~ de vînt Windstoss m (?) PP. MAR. NUNTA 345 (*a trimes D-zeu sfîntul o jirebie de vînt*). — 3. siehe *jurubivță*. — Et. Siehe *jurubivță*.

ji'rghi'uță siehe *jurubivță*.

jiriște (wie bet. ?) sf. Buheckernweide f DELAVR SULT. 172 (*mistreț doborit la jiriștea pădurilor*). — Et. *ji'r*.

ji'rtfă etc. siehe *je'rtfă* etc.

jita'r, INV. U. POP. -*rlă* sm. Feldhüter m, Flurschützer. Hält sich am Ausgang des Dorfes auf u. lässt das Vieh nicht auf die Felder, damit es keinen Schaden anrichte. *Holdele [rămîn] fără jitar și nime nu se atinge de ele* CL. XV 445. *Moldova . . . a fost . . . o țară de jac, satul lui Cremene fără cini și fără jitar* AL. CL. I 328. — Et. Ksl. *žitari*.

jitărie sf. Behausung f des Feldhüters (am Dorfausgang). *Drumul meu trecea pe lângă jităria lui Axinte* CL XIII 42. *Pină ajunsă [el] la jităria satului . . . era noapte bine* URECHE LEG. 34.

jitie sf. 1. Lebensgeschichte f ALEXANDRIA 1784 GCR. II 133 (*și-și puse [Alexandru] acolo stîlp și-și scrisse jitia sa*). — 2. MOLD. POP. Geschichtsverlauf m, Geschichte f, die man erzählt. *Atunci au spus el toată jitia sa, înc. pînd de la boer cum s'a insurat . . .* SBIERA POV. 236. *Ș'am mai încălecat pe-o roată și v'am spus jitia toata* CREANGĂ CL IX 844 (aus dem Schlusse eines Märchens). — Et. Ksl. *žitije* «Leben», bulg. «Heiligengeschichte», russ. «Lebenslauf».

jitnic'e'r, INV. U. POP. -*rlă* sm. ehem. Speichermeister m, Verwalter der Getreidespeicher des Fürsten, gehörte zu den Bojaren. Man unterschied *marele ~*, *~ul al doilea* etc. *Grigorie jitniceriu cel mare* DOC. 1651 GCR. I 152. — Gr. Analog *jitniță*.

jitniță sf., pl. -*țe*, INV. (Getreide-) Speicher m. *Și va aduna griul în jitnița sa, iar plevetele le va arde cu focul nestins* EV. 1894 Matth. 3, 12. *S'a'u mistuit de foc . . . încă și jitnițele cu bucate* DION. TEZ. II 220. — Gr. Auch *ji'cn-*, bisw. *ji'gn-*. — Et. Ksl. *žitinica*. *jiva'lă* siehe *jiga'lă*.

jive'te sm. *nevar*. id., der Buchstabe Ж (=j) des cyrill. Alphabets. — Et. Ksl. *živête*.

jiv'nă sf., pl. -*ni*, MOD. auch -*ne*, INV. U. FAM. POP. = LM. animal: Lebewesen n, Tier. *Și au scos jivini mici și mari, chiți și bălauri, pești . . . și pasări* DESC. PR. CR. 114. *Pahon avea trei jivine: un căfeluș, un pisic și un pui de șerpe* RETEG. V 4. *Atunci cînd . . . toate jivinele cuvîntau omenește* DELAVR. SULT. 240. *De des ce-î măturată [casa], Chiăr jivine 'n ia găsești* IANOV CL. I 212. — Gr. MOD. häufig *juv-*. — Et. Slav. *živina*.

jma'lț etc. siehe *zma'lț* etc.

jnăpăi', *jnep-* (a), prez. -*păe'sc*, v. trans. MOLD. FAM. POP. (mit der Peitsche etc.) schmitzen. *Și iar lua mama nănașa din coardă și iar ne jnăpăia* CREANGĂ CL. XV 3. [*Tigani*] *cu biciuști, cu bețe . . . jnepăiau [caii] să meargă* SPER. AN. 1892 I 223. Vgl. *jupăi'* (a). — Et. Lautnachahmend. Vgl. *ja'p!*

jnea'pân sm., pl. *jne'peni*, Zwerg-, Knieholz-, Krummholzkiefer f, Latsche (Pinus Mughus, P. Pumilio); WESTL. nach QU. = *enuper*: Wacholder m (Juniperus), wogg. für die Zwergkiefer *je'p* sm. gesagt zu werden scheint; *Jepi* ist auch der Name zweier Bergspitzen im Bezirke Prahova. *Departa spre Jnepi, jnepeni parcau coperiți c'o pojghiță de chiciură tomatică* LIT. (BUȘTENI). *Coastele [munților] îmbrăcate cu brazi și jneperi* NAD. NUV. II 149. — Gr. Auch *jne'pene*, -*pine*, *jnea'păr*, *jne'pere*, TR. OLT. bisw. *jinea'-*, *jirea'-* etc., WESTL. bisw. *jnea'p*, pl. *jne'pi*; MAC. *glunea'pine*. — Et. Lat. *juniperus*. Daraus mittelb. *enwper* (s. d.).

jnepăi' (a) siehe jnăpăi' (a).

joa'că¹ sf., pl. -ce, Spiel n (der Kinder etc.). [Băiatul] fece o gioacă cu alți cuconi Dos. VS. Maiu 2. [Copiii] își petrec timpul cu mai multe joace Șezat. II 57. Zorii, copilași ai zilei, prind a se ivi pe zare Și desprind în a lor joacă ici stea mică, ici stea mare RĂDUL. RUST. I 199. Rodrigo . . reincepu vechia sa joacă cu păharul L. NGR. CL. I 154 (er hatte Einem wiederholt Wein angeboten). Așa ți-î gioaca [so treibst du dein Spiel mit mir], fa? Ei las' că te-oă drege eă după masă AL. OP. I 671 (zu Einer, die dem Sprecher Senf als etwas Gutes zu essen gegeben hatte). Și așa li-s'au stricat gioaca [wurde ihnen das Spiel verdorben] și sfatul cel de pradă ce făcuse asupra țării AMIRAS LET.² III 163. — Gr. MOLD. gioa'că. — Et. Postverbal von a juca'.

joa'că², -ce v. siehe juca' (a).

joa'găr sn., pl. -re, MUNT. Sägemühle f. Ei așază pe malurile ei [năml. ale girlei] . . joagăre sau fierăstruc ca să-și tae scinduri din buturugi de copaci ODOB.-SLAV. 159. — Et. Mittelb. aus deutsch Säger.

joa'pl siehe ja'p!

joa'rdă sf., pl. -de, lange, dünne Rute: Gete f. Se scoală și voinicul de cuscu, ia și el o joardă în mină ISPIR. BSG. 85. L-au izgonit . . cu bețe și cu jerdii Dos. VS. Maiu 11. — Gr. MUNT. TR. ~, dem. jordi'ță, pl. -țe, ferner jordea' POEN.; MOLD. jerdie, ferner j'rdie CREANGA CL. XV 6. — Et. Vgl. ksl. žrūdī, poln. żerdz.

joben sn., pl. -nuri, Zylinder(hut) m. Cind îi văzu capul pierdut pe jumătate sub bordurile late ale jobenului CL. XXX, 1, 847. — Et. Jobin, Name eines franz. Hutmakers in Bukarest.

jo'c¹ sn., pl. -curi, 1. Spiel n: ~ul cărților, de-a ascunsele, de-a baba oarba das Karten-, Versteck-, Blindkuhspiel. Pe el [năml. pe cal] de-a 'ncăleca [cizlariul] Mini la jocul de halca AL. PP. 106. Să fii de joc pruncilor și spre desfătarea nebunilor CALIND. 1847 GCR. II 358 (Gott verflucht den Affen). Maria . . era mai harnică . . Ia le făcea toate ca 'ntr'un joc [spielend] CL. XVII 333. Dar între scriitorii nu este ca între vinători. Loc de joc nu încape [da ist nicht zu spassen] ODOB. Ps. 120. Șezînd aici cu voi, viața mea este în joc [steht mein Leben auf dem Spiele; Gallizism ?] ISPIR. GCR. II 354. Un ~ de cărți ein Spiel Karten. Vgl. băta'e 2 f u. ba'te (a) I 26. — 2. Stich m im Kartenspiel. — 3. Tanz m (vgl. da'ns). Toți trebuie să joace jocul miresei MAR NUNTA 720. Jocul rupe cofocul (Sprw.) wer zu viel tanzt, zerreißt die Kleider. Cucronu Gheorghes . . intrase 'n joc [= horă, s. d. 1; hatte nun einmal den Anfang gemacht]; să nu le dea [bani

rudelor], se temea să nu piardă tot NAD. NUV. II 204. — Gr. MOLD. MAC. gio'c. — Dem. jocușor, pl. -șoare, auch -culeț, pl. -țe. — Et. Lat. jocus; Bedtg. wie slav. igra «Spiel» u. «Tanz».

jo'c² v. siehe juca' (a).

jocău's siehe jucău's.

jo'ci siehe juca' (a).

joculeț etc. siehe jo'c¹.

joeni'că siehe joia'nă.

Jo'i sf. Donnerstag m. — FAM. de ~ pină mai apoi von heute bis morgen (= nur kurze Zeit): A îmbrăcat pe dinsul haine noi Ș'au ținut de Jo'i pină mai apoi PANN Z. I 41. — Din ~ în Paști alle Jubeljahre (= sehr selten) QU. Mergă și tu la biserică din Jo'i în Paști DICȚ. AC. — Jo'ia ma're, gew. Joima're, Joima'ri f. pl. (art. -rele, -rile, -lor), bisw. POP. Joimări'ca MAR. SARB. II 267 Gründonnerstag (= Donnerstag vor Ostern). Să se cumince la Jo'i mari cu sfintele taîne ANT. DID. 97. In preseara Floriilor, a Joimarelor și a Paștilor MAR. SARB. II 269. — POP. Joia nepomenită, necurată der erste, Joia epelor der achte, Joia verde der neunte Donnerstag nach Ostern, volkstümliche Feiertage, die aus Furcht vor Wetterschaden gehalten werden. Manche nennen alle neun Donnerstage ~ verzi u. feiern sie. — Im Märchen erscheinen Sfînta Miercuri, Jo'i, Vineri etc. als gute Feen. — Gr. MOLD. MAC. Gio'i; ebenso die Ableitungen. — C. dr. art. Jo'ia, c. obl. Jo'i, art. Jo'il; pl. Jo'i, art. Jo'ile. — Et. Lat. Jovis scil. dies.

joia'n sm. 1. MOLD. giftige Rebendolde (Oenanthe crocata) BR. — 2. Joia'n sm., fem. -nă Name, den man einem am Donnerstag geborenen Rinde gibt.

joia'nă, joeni'că sf. Art Tanz JIP. OPINC. 51, BUR. CL. XIV 28.

Joima're, -ri siehe Jo'i.

Joimări'ca siehe Jo'i u. Joimări'ța.

Joimări'ța npr. f., pl. -țe, id., Art Schreckgespenst, das nach dem Volksglauben bes. in der Nacht vor Gründonnerstag (Joimare) umgeht u. den faulen Weibern Schaden zufügt. Joimări'ța sau Joimări'ca . . pe fetele cele mai leneșe le răpește și . . le frige și le mănîncă COM. MAR. SARB. II 267. Donița cu apă din care se bea, să nu se lase noaptea afară, căci bea șoimări'țele [sic] din ia și șoimărește [sic; verunstalten] pe cel ce bea la urmă ION. LUP. 58. Limba orașului, portu orașanului, le-gile . . îi sint [țărănului] atîtea joimări'țe de care să 'nspăimîntă și fuge JIP. OPINC. 9. Mări'ta-mă, măiculiță, C'am ajuns o Joimări'ța TEOD. PP. 337. — Gr. Jo'i Ma'rțele SCRIS. MOLD. 316, wogg. CANT. DESCRIPTIO 141 u.

142 an derselben Stelle *Dzioimaricele* (d. i. *Gioimărițele*).

joim'ir, joln'ir *sm.* INV. Söldner *m.*, Miet-soldat, bes. bei den Polen. In *Țara Leșască* *ernează joimiri prin sate, și nici un rău nu petrec oamenii prin sate* MUSTE LET.² III 13. [*Laschi*] *s'au dus înapoi, lăsind lui Despot oaste, jolniri și Nemți și Unguri* SIM. DASC. LET.² I 431. [*Tirănia*] *Inălță făr' de rușine drept D-zei toți joimiri* CON. 281. — Et. Poln. *żolnierz*.

jo'ld *subst.* LV. bisw. Art unentgeltliche Dienstleistung, vermutlich Stellung von Führen. *Să aveți a-î lăsa în pace.. de cară de jold, de podvoadă și de cai de olac* DOC. 1676 URIC. V 235. Daher POP. *a ajunge de ~* unselbständig, zur Sache werden, über die Andere beliebig verfügen MELH. CH. 60; ähnl. PRALE Ps. 89 (Glossar). — Et. An-scheinend poln. *żold* «Sold, Solddienst».

jo'lnă sf., pl. -ne, MOLD. Art Geschwulst am Halse der Rinder QU. *Jolna pentru ca să se lecușasca* . . DRĂGH. IC. 19. — Gr. *jol-noa'ică* LUP. MED. BAB. 41, in einer Besprechung. — Et. Vgl. k'russ. *žolna* «Skrofel», czech. *žluna* «Wassergeschwulst» u. siehe MIKL. ET. WB. v. *žely*.

joln'ir siehe **joim'ir**.

jo'rdie siehe **joa'rdă**.

jos I. *subst.* LM. unterer Teil. *A se acopori cu pae saū gunoii josul plantei* DATC. HORT. 294. In *~ul acestei pagini* am Fusse dieser Seite. — II. *adj., fem. joa'să*, MOD. niedrig. *Căsuțele joase abia se zăreacă* NAD. NOV. I 143. *O masă joasă cu trei picioare* CL. XIX 812. *Hameiul reușește cu deosebire în locurile joase* [an niedrig gelegenen Orten] ALEX. AGR. 121. *Pe cât ia [dăml. fata] are o naștere de joasă* [so niedrig ihre Herkunft ist], *pe atât mintea-î este peste fire de deșteaptă și de înaltă* ȘEZĂT. I 103. — Bisw. unflektiert: [*Sala*] *lungă, jos în pod, îngustă* I. NGR. CL. IV 389. — III. *adv.* 1. unten, hin-, her-unter, -ab (Ggs. *sus*). *Maî ~* weiter unten (im Texte). *Priviū jos* [ich blickte zu Boden], *prostit de o frică neînțeleasă* DELAVR. PAR. 284. *A se feri de geridul protivnicului, a-l prinde în zbor saū a-l culege de gios* [ihn vom Boden aufzulesen] AL. PP. 110. *Daū, caz etc. ~* ich werfe, falle zu Boden, um. *Mă dau ~* ich steige ab; *~ de pe capră, de pe pat* ich steige vom Bock, aus dem Bette. *Șezi, stai ~!* setze dich! *Jos căciula!* Mütze ab! *Jos tiranii!* nieder mit den Tyrannen! *Clasele de ~* die unteren (Volks-)Klassen; *falca de ~* der Unterkiefer; *Țările-de-Jos* die Niederlande; vgl. *țar'ă*. *Toți aceștii și alții maî proști și maî de jos slujitori* [Beamte niedrigeren Ranges] NECULCE LET.² II 332. *Ai izbit susletul mieū den iadul cel*

maî de jos [aus der tiefsten Unterwelt] BIBLIA 1688 Ps. 85, 12. *Postav maî de jos* [geringerer Qualität] 2 *zloți cotu* DOC. 1775 DION. TEZ. II 166. *Rude de ~* Verwandte in absteigender Linie, Deszendenten. — 2. *pe ~ a)* am, zu Boden. *Turcii . . pe gios se tavalea* AL. PP. 146. [*Dascălul*] *trîntește cărțile pe jos* VLAH. GV. 183. — *b)* zu FUSS. *Drumu-î greu și grunțuros, Nu maî pot merge pe gios* AL. PP. 17. *Un lung șir . . de țărani pe jos și de cițiva călăreți* AL. CL. III 61. — FAM. *chilipir de om pe ~* günstige Gelegenheit, die man sich entschließen lässt. Ueber die Entstehung der Redensart siehe Z. V 166 u. SPER. AN. 1892 I 104. — 3. *in ~*, auch *din ~* im unterm Teile, in der unteren Gegend, unten; *din ~* von unten her; *în ~* nach unten, abwärts, *pe Dunăre în ~* die Donau hinab, (*pe apă*) *în ~* strom-ab(wärts); *in, din ~ de c* unterhalb einer Sache. *Maî în ~ de el* [etwas tiefer als er] *Stă maica privind* TEOD. PP. 19. *Din sus cu Șvezii nu erau bine așezați* [Lesii]; *din jos îi băteau Turcii cu Țătarii* NECULCE LET.² II 208. *O fată tinără, sficioasă, cu ochii în jos* [mit niedergeschlagenen Augen] DELAVR. PAR. 219. *Brațul ce-l ridicase îi căzu în jos, greu și mort, ca al unui paralytic* VLAH. NOV. 46. *Pădu ea din jos de casa ta* [der Wald unterhalb deines Hauses] *să fie tăiată* RETEG. V 48. *Gravura din ~* untenstehende Abbildung. *In aceiași seră, temperatura nu este identică la ușă, pe rafturile din maî sus sau pe cele din maî jos* [auf den höher oder den niedriger befindlichen Gestellen] DATC. HORT. 39. *Aceste noao pârți [din prescure] sa cade să le pue preotul din gios de partea precistei* Ș. TAINE 49. *Țundrele sint sure sau negre pină din jos de genunchi* FRINCU MOȚII 12. *La pod . . țiindu-î calea cătanele . . , Mihaî Vodă aū luat maî pre din gios de pod* [zog Fürst Michael etwas weiter flussabwärts] *și au trecut Bahluiul* NECULCE LET.² II 353. — 4. *a rămînea, lăsa ~* unausgeführt bleiben, lassen. *Era . . să mă opresc drept în Iași; însă lucrul rămase jos* ISPIR. CL. XVIII 193. *Să nu rămie gios nici o poronca împărătească* AXINTE LET.² II 127. *Văzînd rugămintea lui Antioh Vodă, le-au lăsat toate jos* [stand er von allem ab] NECULCE LET.² II 268. *Maî pre urmă cuvîntul meu gios nu-l voi lăsa* [werde ich mein Versprechen einlösen] 189. — 5. *a (nu) fi maî pe ~ de cn.* (SIM. DASC. LET.² I 428: *maî ~ decît cn.*) hinter Jdm. (nicht) zurückstehen, ihm (nicht) nachstehen; *a (nu) să lăsa maî pe ~ de cn.* hinter Jdm. (nicht) zurückbleiben, zurückstehen, ihm (nicht) nachstehen (wollen). *S'au bătut bine . . băcți*

noștri de cslăzi; dar . . și noi n'am fost mai pe jos în vremea noastră GHICA 17. Unele din isprăvile sale care nu erau cîtuși de puțin mai pe jos de ale lui Nicollesco NAD. NUV. II 49. *Maî pe jos de alții . . să se lese . . le venea rușine* SPER. AN. 1892 I 55. [Cucoanele de pe la moși] criticînd figurile, îmbrăcamintea, atitudinea cucoanelor Găeștene cari la rîndul lor nu se lăsaî mai pe jos [ihnen nichts schuldig blieben] TEL. SCH. 48. — Gr. MOLD. *glo's*, ebenso die Ableitungen; MAC. *ghlo's* (zB. *Trei di asupra, trei di ghios* drei von oben, drei von unten WEIG. AR. II 106). — Et. Vlat. *deosum* für *deorsum*; I u. II nach frz. *bas*.

Josean sm., pl. -se'ni, ehem. Bewohner der *Tara* (od. *Moldova*) de jos (siehe *țără*); Ggs. *Susean*. *Venitu-î-au într'ajutor și Moldovenii gîosenă* URECHE LET.¹ I 232. *Au trimis Ștefan Vodă pre Petre Cărăbăț Vornicul și cu toți Josenii* 186.

jo'snic adj. LM. (an Stellung, sittlich) niedrig. *Poți deodată în virfurî de mărîre Să urci pe cel mai josnic din oamenî* OLL. HOR. 109 (zu einer Göttin). *Din durerea ei oarecum senină, [ia] trecu într'un simțimînt josnic de ură și de scîrbă* ZAMP. NUV. 32.

juca' (a), prez. 1 *jo'c*, 3 *joacă*, 7 *joac'o*, I. v. trans. 1. *cărți* (auch *cărțile*, în *cărți*), *mînge(a)*, *popice*, *șah*, *biliard*, o *partidă de preferans etc.* Karten, Ball, Kegel, Schach, Billard, eine Partie Préférence etc. spielen; o *carte*, *popa de trefle*, o *figură*, *calul* ein Karte, den Treffkönig (aus) spielen, eine Figur, den Springer ziehen. *D ta jocî* Sie sind am Zuge; *jucător de cărți*, *de șah etc.* Karten-, Schachspieler etc. — Bisw. refl.: *Se giuca în cărți cu dinsul* NECULCE LET.² II 190. — A ~ *teatru*, un *rol* Theater, eine Rolle spielen. — Fig.: *Renghiul jucat amicului său* GHICA IX. *El îi schimbă numele în batjocură din Gratiția . . în Canidia . . , jucînd asupra silabei I* [indem er die erste Silbe scherzhaft verändert; Gallizism] OLL. HOR. 358. — 2. *pc.* Jdn. tanzen, hüpfen machen, lassen; o *fată* mit einem Mädchen tanzen; un *cal* ein Pferd tänzeln lassen. *Băetul a încălecat pe un genunchi și fata pe altul. Bunicul îi joacă* DELAVR. IVȘV. 223. *Cu capul mi te pune Să n'o joace* [năml. *pe iubită mea*] alți feciori. *Tu s'o jocî, dar mai așa!* COȘB. 136 (der fortziehende Liebhaber zum Bruder). *Maî bine jucam ursul la porțile streine* BOLINT.² 189. *Pur-tînd un copac împodobit cu florî . . pe care-l joacă necontenit* BUR. CAL. 21. *Au năvălit Tatarii! Ș'acum în bălți de sînge își joacă armăsarii!* AL. POEZII III Leg. 88. — A ~ *pc* în *palma*, *pe degete* mit Jdm. sein Spiel treiben, ihn nach seiner Pfeife tanzen las-

sen, mit ihm umspringen wie man will. *Cînd punea ghiara pe cite unul ca de-alde d-lui, îl juca în labe cum joacă pisica pe șoarece* GHICA 503. *L-am legat cu 'nscrisul zdrăvăn, pot să-l joc cum mi o plăcea!* DULFU PĂC. 62. — A-și ~ *calul* ein ungebundenes Leben führen, (von jungen Leuten:) sich austoben. *Hei! cînd mi-ar ajuta D-zei să înhaț un post . . , bine mă-aș juca eu calul . . !* AL. CL. VII 366. — 3. *horă*, *valț*, *pe funie etc.* Hora, Walzer, auf dem Seile etc. u. absol. tanzen; von Pferden: tänzeln. *Flăcăii sate-lor . . cînd fac horă sau joacă pe la clăci* ȘEZĂT. I 70. *Joacă ursul prin vecini* (, *va veni și la noi*) u. ā. (Sprw.) wenn deines Nachbars Haus brennt, ist deines in Gefahr, das Unheil ist nahe. *Jucător (pe funie* Seil-) Tänzer. *Borerii jucaî înainte* [tänzelten voran], *în bustru, pe cai aprigi* SAD. Pov. 66. — Im weit. Sinne = tanzartige Bewegungen machen: a u f u n d a b, hin und herspringen, -hüpfen, -fliegen. *La Paști joacă soarele înălțîndu se pre bolta ceriului* MANGUCA CAL. 1883, Aprilie. *Limbile îi jucaî [bălaurului] ca niște săgeți arzătoare* D. *Ochii îi jucaî [hagiului] în toate părțile, muștrînd pe ucenici de fi-ce mișcare* DELAVR. PAR. 168. — II. a să ~ (in kindlicher Weise, scherzend) spielen, tãndeln. *Fetița să joacă cu păpușa* die Kleine spielt mit der Puppe. *Copiii să jucaî de a ascunsele, de-a baba oarba etc.* die Kinder spielen Verstecken, Blindkuh etc. [Cu arșizele] *se joacă băeții fel de fel de jocuri* ISPIR. JUC. 73. *Nu te ~ cu focul!* spiele nicht mit dem Feuer! *Știi că cu tatăl tău nu e de jucat* [nicht zu spassen ist] XEN. BRAZI 37. — Gr. MOLD. MAC. *giuca'*. Ebenso die Ableitungen. — Et. Lat. *joco*, -āre.

jucăre'e sf. MUNT. TR. Spielsache f, -zeug n. *Doi coconî . jucîndu-se cu jucăreile lor* INDR. 361. *Zărintd Frumoasa jucăree, Aprinși-î ochi mai mult s'aprintd* COȘB. 40. — Gr. Lv. -*re'e* (-k').

jucări'că sf., pl. -re'le, MOLD. = *jucăree*: *Cînd aducea [el] bomboane, cînd jucărele L.* NGR. VIII 24.

jucări'e sf. 1. Spielerei f. *Sonatele lui Beethoven, fantaziile lui Haydn . . pentru ia sînt o jucărie* C. NGR. 68. — 2. a *strica jucăria* das Spiel verderben NECULCE LET.² II 253; 279 (*Se speriașe Mihai Vodă și toată boerimea că le va strica giucăria Enicer-Aga*). — 3. MOLD. = *jucăree*: *Făcea și el . . vre-o jucărie, vre-un cărucior bună-oură* URECHE LEG. 115. *Corabia ajunsese jucăria vînturilor* das Schiff war zum Spielball der Winde geworden.

jucau's sm., fem. -șă (pl. -șe), 1. Tänzer(in). *Jucaușii oboșiți se grupau . . pe lîngă dame* CL. IV 63. *Fata mamei jucăușă*

Cu gunoïu pin' la uşă MAR. SAT. 35. — 2. *Spieler m* CON. 287 (*giucăuşul de cărţi*). — Gr. *joc-* SCRIS. MOLD. 293.

juche'l sm., pl. -che'l, MOLD. (*de sus*) La us f, als weniger derber Ausdruck für *păduche* COM. — Et. Vgl. poln. ruth. *žuk* «(Mist-)Käfer».

ju'de sm. I. ~, pl. -deci, LV. TR (*sec. 16/17*) Fürst m, Herrscher (nicht Richter, wofür *judef, judecătoriu*). *Tremise împărat şi dezlegă el, judele* [ksl. knenzî] *oamenilor şi lăsă el* COR. PS. 104, 20. *Să-l facă pre el a şedea cu boerii şi cu giudecii* [μετά ἀρχόντων] *oamenilor* PS. 1651 PS. 112, 8 CCR. 109. — Wenn Dos. VS. Ian. 3 *precum scrie în cărţile giudeşelor* [im Buche der Richter] durch *giudecilor* glossiert, so dürfte das gelehrte Deutung des zu seiner Zeit veralteten Wortes sein. — Gr. *Sg. ju'dec* (nb. ~) GLOSS. *sec. 17*. HC. I 286 ist wahrsch vom Verf. aus dem *pl.* konstruiert. — II. ~, *pl. ju'zi* 1. LV. ~(*le Ţiganilor*) Richter m, Hauptmann der leib-eigenen Zigeuner. *Constantin judele să fie volnic . . a stringe dajde de pe Ţiganii ce-s la ceata lui, de Ţigan cite 2 ugri* Doc. 1711 MELH. CH. 80. — 2. TR. ~(*le satului*) Dorf-richter m, schulze. *Tingui-m'aş jude-lui, Dar judele-î om strein, Pină mine-î satul plin* PP. CL. XV 229. — 3. ~(*le colindătorilor*) Anführer m der Weihnachtssänger Bibic. 249. — || Gr. MOLD. *giu'*. — Et. Lat. *jūdex, -icis*.

judeca' (a), prez. ju'dec, I. v. trans. 1. pc. Jdn. richten, über ihn Gericht halten, zu Gerichtsitzen, im weit. Sinne über ihn urteilen, ihn beurteilen. *Pre fişte-carele după calea lui judeca-voiu pre voi* BIBLIA 1688 Ez. 18. 30. *El boerii aduna Şi de moarte-î judeca* [und verurteilte sie zum Tode] AL. PP. 199. *Modul cum se judecă* [beurteilt werden] *în genere operele de artă* STANC. FRUM. 74. *El de miră o finea şi din vorbă judeca* [und schloss aus ihren Worten, ob], *Merge-o după el o ba?* FRINCUI MOŢII 93. — Scherzh.: *Moş Doroftei judecă cel din urmă clondir* [nimmt . . vor] *şi-l stoarce, picătură cu picătură* DELAVR. SULT. 237. — 2. *pc.* über Jdn. ein strenges Gericht ergehen lassen, gegen ihn (heftig) losziehen, ihm (heftige) Vorwürfe machen, ihn ausschelten. *Miţa lingă Crăcănel îl judecă încet şi-l zgîţie* CARAG. CL. XIX 130. — II. *a să ~ cu cn. pentru c.* mit Jdm. wegen einer Sache Prozess führen, prozessieren. *Ani întregi m'am giudecat Şi nimic n'am câştigat* AL. PP. 227. — Gr. MOLD. MAC. *giu-*; ebenso die Ableitungen. — Et. Lat. *jū-dico, -āre*.

judeca'tă sf., pl. -că'ti, 1. Gericht n (das gehalten wird). *Să nu cunoşti obrazul la ju-*

decată . . căce judecata a lui D-zeu este BIBLIA 1688 Deut. 1, 17. *Am fară de domnit, giudecăţi de săvirşit Şi boeri de boerit* AL. PP. 203. *Un ţăran la judecată mers-a de s'a tinguit Că-un boer . . i-a . . tras . . două palme* SPER. AN. 1892 I 115. *Judecata ce să zică* [was sollte das Gericht, der Richter sagen] *cind avea de judecat Un boer . . ş'un ţăran . . ?* SPER. AN. 1892 I 432. *A trage, chema în ~ vor Gericht ziehen, gerichtlich belangen; a da în ~ verklagen.* — 2. Rechtsstreit m, Pro-zess. *La mine va veni tot omul la carele va fi price şi judecată* BIBLIA 1688, 1 Reg. 15, 3. *Romînilor le plac judecăţile* I. NGR. CL. VII 57. Vgl. *drept* I 1. — 3. Urteil n, Beurteilung f. *Ciudata judecată ce se făcea de privitori operelor expuse* das sonderbare Urteil, das die Beschauer über die ausgestellten Werke abgaben (od. die s. Beurteilung, die d. B. den a W.n zu teil werden liessen) STANC. FRUM. 74. — *Cu ~* verständig, einsichtsvoll; *fără ~* unverständlich, einsichtslos. *Dintre toţi copiii, fata cea mai mare era . . mai cu judecată* ISPIR. LEG.³ 175.

judecăto'r, inv. u. POP. -riă sm. Richter m *Den zilele judecătorilor cariî judeca pre Israil* BIBLIA 1688, 4 Reg. 23, 22. *E ~ la tribunal, la curte etc.* er ist Richter beim Land-, beim Orlandesgericht etc.; *~ de pace, de ocol* Friedens-, Amtsrichter.

judecătore sf. (jur.) Gericht n, nur von Behörden niederen Ranges: *~ comunală* Gemeindegerecht (auf Dörfern, aus dem Schulzen u. zwei Beisitzern, *juraţi*, bestehend); *~ de pace, de ocol* Friedens-, Amtsgericht (mit nur einem Richter).

ju'dece, -ci siehe *ju'de* u. *judeca' (a)*.

judeci'e sf. Fürstentum n, Herrschaft f Dos. PS. IN V. PS. 81 Z. 24 (*Să vă âutaţi giudecia*); PS 140 Z. 27 (*cei cu giudecie*); VS. Dech 29 (*stăroştia oraşului, cum zicem noi părcălăbia său giudecia* [die Amtmannschaft]). — Et. *ju'de* I.

judet' sn., pl. -ţe, 1. LV. u. POP. Gericht n (das über Jdn. gehalten wird). *Derept accia nu vor sta necuraţi în giudeş* PSALT. 1651 Ps. 1, 5 CCR. 109. *Şezînd boerînu la giudeş, aduse naintea sa pre amîndoî* Dos. VS. Sept. 29. *Să vedem cu ce giudeş arată* [pravila] *să se giudece unii ca aceştia, cu mirenesc ai cu sufletesc* Doc. 1694 MELH. CH. 154. *Aceasta să-mi fie soţ* [Gemahlin] *Pin' la ziua de judeş* PP. MAR. NUNTA 580. *Judeşul de apoî, de pe urmă das jûngste Gericht.* — 2. LV. u. POP. Richter m. *Doamne, cela ce eşti drept giudeş* Dos. VS. Oct. 9. *Dea-î giurămînt înaintea giudeşelor cum mina nu ş'au tins pre marha prietnicului său* PALIA Ex. 22, 14 CCR. 70. *El aleargă 'ndata mare La judeş şi-î*

spune fapta SPER. ANT. 1892 I 68. — Spez. LV. vom Richter u. Verwalter eines Amtsbezirks: *Am t m a n n m. Hrăjil Lucaci județul de în cetatea Brașovului* COR. GCR. I 33. *Să scoață [craiu] domniū, să nu-î mai lase să fie și să pună județele sale* URECHE LET.² I 147. — Dem ~ standen in den Städten *pirgari* zur Seite, in der Regel zwölf. [*Rimleniū*] *sfătuiră să nu mai fie împărați, ce tocmiră în toți anii să-și pue sfetnici, cum zicem noi județ cu pirgari* MOXA HC. I 356. — Gr. Nicht sm., wie fälschlich ODOB. MV. 1894, 40 (*județii și jurații*); *gudeți[i] Iudeilor* Ps. SCH. Ps. 67, 28, *sufletele giudeților* Ps. 75, 13 ist verschrieben für *giudecii, -cilor*, wie richtig bei COR. — 3. (Regierungs-)Bezirk *m* Distrikt (wofür MOLD. *șinut*). *Îi zic Muntenii Județul Mehedinți, cum la noi în Moldova numele unui șinut* MIR. COSTIN LET.² I 18. — Rumänien ist in 32 ~e eingeteilt, deren jedes wieder in mehrere Kreise (*plăși, sg. plasă*) zerfällt. — | Gr. MOLD. MAC. *giu-*. — Et. Lat. *iudicium*. Bei Bedtg. 2 dürfte viell. altserb. *sudiči*, neuserb. *sudac*, nslov. *sódec* = ksl. *sandiči* beteiligt sein.

ju'fă siehe *ju'lfă*.

jug sn., pl. -guri, Joch *n*. Das für zwei Tiere bestimmte Joch besteht aus zwei wagerechten Hölzern, dem oberen (MUNT. *ceafă*, MOLD. *cerbice*) u. unteren (MUNT. *poliță*, MOLD. *podhorniță*). zwei senkrechten inneren Stäben (MUNT. *bulfeū*, MOLD. *bolfeū u. lopățică*), zwei solchen äusseren (*resteū*) u. dem Jochnagel (*cu-iul prin jug*). *Boi plăvani în cite șase* [zu je sechs gespannt] *trag [plugurile], se opintesc în juguri* AL. POEZII III 40. *Dinsa care . . pentru toți [copiii și] își puscă capul în jug* [sich geschunden hatte] NÄD. NUV. I 46. *Boi de ~ Zugochsen*. — Auch = *jijeū* (s. d.), ferner von bestimmten Teilen gewisser Geräte, so = *arfar* 2 Com. Buc. H. 1758, von den wagerechten Hölzern, zwischen denen in der Sägemühle das Sägeblatt eingespannt wird D. TERM. etc. — Gr. MOLD MAC. *giug*. Ebenso die Ableitungen. — Et. Lat. *jugum*.

jugan sm. (cal) ~ kastriertes Pferd: *Wallach m. Călări pe șase jugani* PP. FUND. 116 — Et. Zu *jug*. Pferde werden mit den sogen. «Kluppen» kastriert, zwei Hölzern, zwischen die die Hoden geklemmt werden u. die dann einem Jo he ähneln; sie be'ssen od. hies sen wohl auch *jug*.

jugăna'r, pop. -rîū sm. der Tiere verschneidet: *Verschneider m Să te faci . . jugănar de cini* SPER. AN. 1893 III 264 (scherzhafter Rat, der einem durch eigne Schuld Verarmten gegeben wird).

jugani' (a), prez. -ne'sc, v. trans. ; caî, porcî

Pferde, Schweine verschneiden, kastrieren. Vgl. *intoarce (a)*.

jugar', pop. -rîū sm: *bou ~ Zugochse m* ION. CAL. 5; 29 (*Hăiteile, boii giugari și argații să fie gata a se apuca de muncă*). — Et. *ju'g*.

jugăre'l, -re'ș sm. *Gamander m* (Teucrium Chamaedrys) PANȚU.

jugar'stru sm. *Feldahorn m. Paltini, arfară, jugastri* ODOB.-SLAV. 205. — Gr. MOLD. MAC. *giu-*. — Et. Zu lat. *jugum*, also wohl Baum, aus dessen Holz Joche gemacht werden, wie gr. ζυγία «*Ulmus campestris*» THEOPHR.

jugătorii sm. *Jochtier n* BIBLIA 1688 Zach. 9, 9 (*călare fiind pre jugătorii* [ὄπιζόντων]).

jugă'ū subst. MUNT. *Schlinge f*, in die der Hund bei dem grausamen Spiele der *tărbacă* (s. d.) getan wird LIT. — Et. *juje'ū*, an *jug* angelehnt.

jugului' (a) v. trans. unterjochen (?) CON. 279 (*acea giuguluire Care dedea unui singur puterea de stăpînire*); 281 (*tirănia . . giugului pre oamenii în noroiul rătăcirii*). *juje'ū* siehe *jije'ū*.

ju'lfă sf., pl. -te, MOLD. POP. Art Gericht aus gestossenem u. gekochtem Hanfsamen. *Sămînța [de cînepă] se piscază, se face ju'lfă de o mănincă și se unge bolnavul* LUP. MED. BAB. 18. — Gr. QU. auch *ju'fă*, ferner *jo'lfă* BUCIUMUL III 131 CIH. — Et. Viell. verw. mit magy. *zsufa* «*falb*», dann könnte das Gericht nach der Farbe benannt sein od. auch umgekehrt.

juli' (a), prez. -le'sc, v. trans. MOLD. MAC. *pielea etc.* die Haut etc. abschürfen. *Pentru ca adese culcarea și ridicarea . . pulpele să nu-î julească* CANT. IST. IEROGL. 90. *Făra betejirea și julirea cinstii* ohne Beschädigung und Verletzung der Ehre 31. — Et. Vgl. serb. nslov. *žuliti*.

julitură sf., pl. -ri, MOLD. *Abschürfung f.* *Julituri pe pielea pieptului . . sint semne de buboae* FILIP. AGR. 119.

juma'lț siehe *zma'lț*.

juma'ră sf., pl. -mă'ri, 1. heim Auslassen von Speck od. Talg bleibendes festes Stück: *Griebe f. Varză . . Murată . . C'o jumară de slănină* MÄR SAT. 40. — 2. *pl. jumări (a)* MUNT. *Rühreier (pl.)*, wofür MOLD. *scrob. Oua pentru ochiuri și jumă i* FIL. CIOC. 164. — b) *POP.* Art Gericht aus Maismehl, Schweinefett u. Eiern MANOL. IG. ȚĂR. 331. — Et. Vgl. österr. *Schmarren* «*Art Gericht aus Brodkrumen u. Schmalz*», wird auf *Schmeer, schmoren* zurückgeführt. Serb. *žmire (pl.)* stammt wohl aus dem Rum.

jumătăța' (a) siehe *tnjumătăți' (a)*.

jumătate *sf., pl. -tăți, 1. Hälfte f. Mă mulțumesc cu ~ (din sumă) ich bin mit der Hälfte (des Betrages) zufrieden Cînd a fost la jumătate [a drumului], L-a luat dorul de spate IARN.-BIRS. 137. Satul Pătrășcani, calea jumătate [auf halbem Wege] între Birlad și Poenești VLAH. IC. 50. E către noaptea jumătate [Mitternacht] RĂDUL RUST. I 121. Jumătate din mere erau coapte și ~ crude die Hälfte der Äpfel war reif und die andere Hälfte unreif. (O) ~ (de) litru ein halber Liter. Peste-o jumătă de [= jumătate de] ceas, toată sala se umplu de tăcere VLAH. NUV. 36. Șezi. «Iaca șez.» Și Gheorghe s'așeză p'o jumătate de scaun [auf einen Stuhlrand] RĂDUL RUST. II 282. Doi ani și ~ zwei einhalb, dritthalb Jahre; un cot și ~ anderthalb Ellen. Cu ~ de glas, cu glasul pe ~ balblaut. (Pe) ~, Tr. QU. auch de ~ zur Hälfte, halb. Bugeacul -ău pustiit, Bugeacul pe giumatate Și Crimul a treia parte AL. PP. 78. Mina 'n pungă de-î băgam, Giumatate-o deșertam 89. — 'n scherzh. Verbindung von ~ u. tot: Il mîncău [nāml. cașul] de jumă-tot MAR. SAT. 337. O mîncău [nāml. jîn-tița] de jumă-toată 336. — FAM. un poznaș, prost etc. și ~ ein rechter Spassvogel, ein gehöriger Dummkopf etc. Gilcescu nu e așa cum îl cred ei, ci e un om și jumătate [ein ganzer Mann] TEL. SCH. 39. Primar și jumătate, mă! [das ist dir ein Bürgermeister!] Cum mai puse botnița la toți! RĂDUL RUST. II 306. — Statt der aus 30—40 Garben bestehenden grossen Garbenhaufen clăi) pflegen kleine (jumătăți) von 15—20 Garben aufgestellt zu werden. Holda mîndră . . Se ridică 'n snopi de aur, se clădește 'n jumătăți AL. CL. III 75. — 2. ~de-pasăre BUC. Bachstelze f (Motacilla) MAR. — 3. FAM. E he Hälfte f. Ce fi-s'a întimplat, babo? zise el, cînd își văzu jumătatea ISPIR. LEG.² 96. — Gr. MOLD. glu-, MAC. giümet-, MEGL. jimit-, nach PUȘC. LAT. KI 150 MAC. auch giümeti'că (?). — POP. häufig -m(ă)ate. — Et. Hat sicherlich mit alb. gyű-mäsä = gr. ἔμειον nichts zu tun, sondern ist, trotz lautlicher Schwierigkeiten, Erbwort, u. zw. nicht sowohl dimidiētas, -tātis, sondern, wie in allen anderen roman. Sprr., mediētas, -tātis, mit Umstellung wie in (de-a a)jumiv-(tul) = miji', ksl. mīzati, omēziti.*

jumet'că *sf.* = de-a mija: Blindkuh f COM. UNG. H. 609. — Et. Vgl. ajumiv't u. mijă.

jumulea'lă *sf., pl. -le/II*, Rupfen n. Cel ce trăește din jafuri, din jumuleli, din apucături JIP. OPINC. 108.

jumul' (a), *prez. -le/sc, v. trans.:* o gaină etc. (de pene) ein Huhn etc. rupfen, ihm die Federn ausrupfen. — Fig. (beim Spiel etc.) rupfen (= das Geld abnehmen).

Acum în urma, cînd nu vruseși să-mi dai cincî lei: aș fi jumulit pe directoarea DELAVR. SULT. 142. — Et. Unbek.

jumultui' (a) siehe zmăltui' (a).

ju'nc *sm.* junger Ochs; **juni'(n)ce**, *pl. -ci, u. juni'(n)că, ju'ncă, pl. -ce, j u n g e K u h*, Färse, Starke. So heisst spez. das Rind im 3. Jahre, zum Unterschiede von mînzat (im 2. Jahre) u. vișel «Kalb» (im 1. Jahre); vgl. junca'n. Aū doară mîninc carne de junc sau singe de șap beau? COR. Ps. 49, 13. Ca junicea ce streche aū strechiat Israil BIBLIA 1688 Hos. 3, 17. Tătarul cere . . de fie-care casă Cîte-un miel ș'o giuncă grasa AR. PP. 113. — Gr. MOLD. MAC. glu'nc etc.; fem. ISTR. juri'tă. — Dem. juncu'ș, fem. juni(n)cu'tă, juncu'tă, *pl. -țe.* — Et. ju'nc, -că = lat. juvencus, -ca; juni'(n)ce = lat. jūnix, -icis, woraus dann -ni'(n)că; ISTR. juri'tă ist in kroat. jurica angelehnt.

junca'n *sm.* junger Ochs, der kastriert worden ist u. schon zum Ziehen taugt. Nicî n'am casă, nicî n'am plug, Nicî giuncanî ca să-î injug AL. PP. 169. — Gr. MOLD. glu-.

ju'ne I. adj., fem. -nă, pl. -ne, LM. bisw. = tinăr: j u n g. Mama junei copile C. NGR. 65. O prea frumusică jună [junges Mädchen] PANN PV.¹ III 37. — II. *sm.* LV. u. TR. MAC. Jüngling m, (unverheirateter) junger Mann. Junii și fetele, bătrîni și cu junei să laude numele Domnului COR. Ps. 148, 12. Pre junii lor î-ău mîncat focul și fecioarele lor nu să jeliră BIBLIA 1688 Ps. 77, 69. Vre-un om ce nu se va însura și se va face preot de june [als Jungeselle] INDR. 57. Rău îmi stă june bătrîn ūhel kleidet mi h das Hagestolzentum IARN.-BIRS. 459. — BAN. auch Bräutigam m bei der Hochzeit MAR. NUNTA 176, wofür sonst mire, ginere, junere. — Gr. MOLD. BAN. glu'ne, MAC. gio'ne. — Dem. LV. u. TEOD. PP. 58 jun'eI, *pl. -ne'I*, TR. junișan, ferner -șor MAR. NAȘT. 348, junecurt (im Reime mit vâzut) PP. BIBIC. 239. — Et. Lat. juvenis. In MAC. gio'ne ist o aus später Kontraktion von *ue od. *oe zu erklären, da sonst giu'ne zu erwarten wäre, vgl. bun = bonus etc. Bedtg. I nach frz. jeune etc.

junea'pân siehe jnea'pân.

jun'ner siehe gin'ner.

junere *sf. sg. u. pl. LM. bisw. = tinerețe:* Jugend f. Ipolit este încă în floarea junetei C. NGR. 38. Treacă-le juneața [sic], Vie-le bătrîneța TEOD. PP. 371. — Et. Nachbildung von frz. jeunesse mit Hilfe von ju'ne.

jungher, älter-rîu *sn., pl. -re, LM. Dolch m.* Lagit [ei] aveau grumăjer . . dezale de fier. . ; la briu, satir și jungher ODOB. MV. 1894, 7. — Et. Neubildung mit Hilfe von a junghia'.

junghetură *sf.*, *pl.* -ri, 1. Genick *n*: a frînge, rupe junghetura (gîtuluî) cuîva Jdm. das G. brechen. *Capul îi bânănăia într'o parte și într'alta de par'că își rupsesse junghetura* ISPIR. LEG.² 106. — Lv. nicht belegt. — 2. Seitenstechen *n* AL. PP. 272, in einer Besprechung (să-l ștergeți de jungheturi, de săgetături). — Et. Zu 1: Stelle, wo das Tier getötet wird, also zu a junghia'. Doch können auch lat. *jugulum* «Kehle» u. *junctura* «Verbindung, Gelenk» mitgewirkt haben.

junghia' (*a*), *prez.* ju'nghiă, *v. trans.* 1. mit einer Waffe stechen. *L-au giunghiat pașă cu hangerul în pintece și în gură* NEC. COSTIN LET.¹ I App. 93. *Paloșul . . In Mogoș il azvirlea și prin inimă-l giunghia* AL. PP. 154. — *Fig.: Junghindu-să [ange-tachelt] de tirănia patimii* [năml. der Geldgier] MARG.² 29 b. — 2. (ab-, hin)schlachten. *Fie-care musulman este dator să junghe berbece la această zi* VACAR. IIO. TEZ. II 248. *Fură răstigniți și de slugi cu sabiile giunghiați* DOS. VS. Fevr. 8. *Avraam . . au vrut să junghe pre fiul său să-l facă jirtfă lui D-zeu* MARG.² 101 a. — 3. mă junghe es sticht mich, ich habe Stiche, Seitenstechen. — || Vgl. *in-junghia'* (*a*). — Gr. MUNT. MOD. *inj-*; MOLD. *giu-*. — Et. Lat. *jugulo*, -ăre.

ju'nghiu *sn.*, *pl* -ghitură, 1. Stich *m* mit einer Waffe. *Necredința lui Mihaiu și neascultarea lui sint pentru mine junghiuuri de cușit* RADUL. RUST. II 13. *Ca giunghiuul cel de moarte în inima plăpindă* AL. CL. VIII 380. — 2. (*patol.*) Stich *m*, Stechen *n*. *Il cerca în răstimpuri un junghiu în piept* VLAH. NUV. 16. — Gr. MOLD. *giu'*. — Et. Postverbal von a junghia'.

jun'că etc. siehe ju'nc.

jun'ie *sf.* LM. bisw. Jugend *f*. *In junia sa se vede că fusese bălan* C. NGR. 52. *Frumusețea și junia fug prea grabnic inapoî* OLL. HOR. 146. — Et. ju'ne.

jun'ncă etc. siehe ju'nc.

junișan siehe ju'ne.

jupăi' (*a*), *prez.* -păo'so, *v. trans.* = a jnăpăi: schmitzen SBIERA Pov. öfters, zB. 288 (au prins a încorda mortul cu biciul și a-l bate și a-l jupăi ba pe față, ba pe dos). — Et. ja'p!

jupăitură *sf.*, *pl.* -ri, Schmitzen *n* SBIERA Pov. 288 (cînd au aflat că. [dosul său] îi. . fierbinte de-atîta jupăitură).

jupan *sm.* LV. (Kanzleistil) Herr *m*, als Titel vor Bojarennamen. *Părintele dumnealui jupan Trufanda vistiernic* Doc. 1650 GCR. I 134. *Jupan Șerban Cantacozino vel păhar-nic* LITURGHIE 1702 das. 343. — Et. Ksl. žu-

panu, später aufgenommen als *jupin* (s. d.) u. nicht volkstümlich.

jupa'niță *sf.*, *pl.* -țe, LV. (Kanzleistil) Frau *f*, als *fem.* zu *jupan*. *Supt această piatră odihnescu-se oasele roabei lui D-zeu jupaniți* Chiăjnei carea au fost jupaneasa [sic] jupanului Ivașco vel armaș INSCRIFT 1641 IORGA INSCR. 152. *Jupan Ivan Văcărescul i jupanița lui Maria* INSCRIFT 1760 das. 122. — Gr. Bisw. *jupăniță*, zB. *jupănița Bălașa* INSCRIFT 1646 das. 89. — Et. Ksl. *županica*.

jupi' (*a*) siehe jupui' (*a*).

jupin *sm.* H e r r *m*, ehem. als Titel hochstehender Personen, bes. von Bojaren, jetzt nur noch von verheirateten Männern der unteren Klassen und von Juden, oft verächtl. *Această piatră pre groapa jupinului lu Stroe Buzescul ce-au fost stolnic la Mihaî Vodă* INSCRIFT 1602 IORGA INSCR. 169. *Bucură-te, giupine* DOS. VS. Oct. 5 (die Magd zum Herrn). *Mi-era frică să nu dea jupinul cu ochii de mine* CARAG. T. II 25 (der Lehrling vom Prinzipal). *Par-mi-se, jupine, c'o să întilnim tilhari* AL. OP. I 48 (der Postkutscher zu seinem jüdischen Fahrgast). — Gr. MOLD. *giu-*. — Et. Ksl. *županu*; alte Entlehnung, wogegen *jupa'n* jung.

jupinea'să *sf.*, *pl.* -ne'se, 1. LV. u. PP. Edel-frau *f*, Bojarin, als Titel Frau, Herrin. *Tofi boerii și jupinesele* [ἀρχονταί] BIBLIA 1688, 2 Chr. 35, 25. *Și trimise Brîncoveanul Vodă pre fică-sa . . cu unchiu-său . . și cu maică-sa . . și cu mulți alți boeri și giupinese* NECULCE LET.² II 248. *Oasele roabei lui D-zeu Păuna care au fost jupaneasă* [Gemahlin] *dumnealui Gheorghie Căpitan . . și fică dumneaî jupanesei Chiței Portăresei* INSCRIFT 1708 IORGA INSCR. 121. — 2. MOD. a) Frau *f*, als Titel von verheirateten Frauen der unteren Klassen u. von Jüdinnen, oft verächtl. *Mama nu mă lasă Să-i aduc leneșă 'n casă, Cum ești tu, măi jupineasă* IARN.-BIRS. 428. *Haî sus, giupineșică Malcă, să te duc la bărbușel acasă* CREANGĂ CL. X 378 (zu einer Jüdin). — b) ~-'n-casă, *art.* *jupineasa-din-casă* verheiratete od. ältere Hausmagd (wogg. *fată-'n-casă* unverheiratete u. jüngere): Beschliesserin *f*, Wirtschafterin. — Gr. MOLD *giu-*, MOD. auch *-pin-*. — Dem. -neșică, c. obl. *art.* -chiî, -căl.

jupui' (*a*), *prez.* 1 -po'îă, 3 -po'ae, *v. trans.*: pielea cuîva, *pc.* (de piele) Jdm. die Haut abziehen, ihn schinden, auch *fig.* *O piele de urs proaspăt jupuită* ISPIR. BSG. 5. *Să nu te măi prinț prin grădină, că, pre legea mea, te jupoî de viu* FIL. CIOC. 78. *Sint unii iuși la singe care să jupoae* [denen sich die Haut schält] *pe piept și pe minî* LEON ZOO. 29.

Arendaşul ne jefueşte, zapciul ne jupoae de pişă FIL. Cioc. 116 (die Bauern klagen). — Im weit. Sinne: schälen. *Se apucă [el] să jupoae la coaje de copaci* ISPIR. LEG.¹ I 135. *Nişte case mici, murdare, cu tencuiăla jupuită pînă la fereste* DELAVR. PAR. 327. — Gr. MOLD. *jupî', prez. -pe'sc, ferner jepui'* CANT. IST. IEROGL. 173, *jipui'* Dos. VS. Maîu 3. — Et. Unbek.

jupuia'lă sf., pl. -pu'eII, krankhaftes Ausschälen der Haut, daher POP. von der Pella-gra. *Laptele [de capră] e bun pentru jupuială [sic]* LEON ZOOLOG. 29.

jupuitură sf., pl. -ri, aufgeriebene Hautstelle, Wolf m, Schramme f, Kratzwunde.

jur' I. (impre)~ sn., pl. -ruri, LM. bisw. das, was ringsum ist: Umkreis m, -riss, -gegend f. *un hohot răsunător se ridică şi făcu într'o clipă jurul rondului [format de ţaranî; machte . . die Runde um den Kreis]* AL. CL. III 58. *O casă albă . . cu jurul geamurilor încondeiat în roşu şi 'n albastru* DELAVR. SULT. 3. *Răcnind şi strigînd cît clo-cotea tol împrejurul SBIERA* POV. 12. — II. dient zur Bildung von *adv. u. prep. : (pe) impre~*, *primpre~*, stärker (de) ~ *impre~* (her)um, umher, rings(her)um, rings-umher; (pe) *impre~ul*, MOD. auch *în ~ul cuiva*, selten de *cn.* (zB. *Pe 'mpregiur de stîncă* AL. PP. 63, *Jur prejur de măr* PP. FRÎNCU MOŢII 187), LV. *pre~*, *impre~cn.*, stärker (de) ~ *impre~ul cuiva* um Jdn. (her, herum), rings um Jdn. (her, herum). *Romîniî . . se grupaseră cete, cete împrejur* AL. CL. III 60. *Busurmanî împregiur tăiaşi* beschnittene Muselmänner NEC. COSTIN LET.² I 419. *A face (la) stînga impre~!* links um!, kehrt! machen. *Aici impre~* hier herum, in der Umgegend. *Grădinile dimpre~* die Gärten im Umkreise. *Nu mă tem de miî de oamenî ce cad împrejurul mieî* COR. Ps. 3, 6 GCR. I 10. *Moaşele . . se învîrteau, galbene de grijă, în jurul patului* SAD. POV. 31. *Stefan Vodă, după ce s'au aşezat cu oştile pregiur cetate* MIR. COSTIN LET.¹ I App. 320. *Şi mă purtă pregiur dinse dimpregiur* Dos. Ez. 37, 2 GCR. I 215. *El puse de jur împregiurul schitului sentinele Deştepte* AL. CL. III 61. *Depărtează toată diavolească facere . . de la casa aceasta şi de prin pregiurul ei* MSCR. sec. 17 GCR. I 228. *Sultanul . . îl omori împrejurul Bucureştilor* [in der Gegend von Bukarest] FIL. Cioc. 38. *De prin prejururile biruinşelor sale* [aus der Umgegend der Schauplätze seiner Siege]. . *ău adus Romani locuitori* SPĂT. MIL. LET.² I 92. — Gr. LV. (sec. 16) u. MOLD. *giur.* — Et. Lat. *gyrus* (= gr. γῦρος) «Kreis».

jur' v. siehe jura' (a).

jura' (a), prez. jur', v. trans. 1. pc. Jdn. a)

INV. u. POP. schwören lassen. *Pre hatmanî i-ău giurat [August] să fie drepti ţării* NECULCE LET.² II 356. *Am avut un frate drag, L-a jurat Neamful sub steag* IARN.-BIRS. 297. — b) beschwören. *Ia . . mă jură pe ce am măi scump pe lume, pe tata, ca să nu o las la zmei* ISPIR. LEG.¹ I 87. [*El*] *m'a jurat să nu crînesc o vorbă către nimeni* ZAMF. LN. 86. — 2. *un jurămînt, credinţă, pe D-zcu, strimb etc.* einen Eid, Treue, bei Gott, falsch etc. schwören. *In coşite i-am jurat Să n'o las de lingă mine* AL. PP. 24. — Daneben a să ~, das — ausser im rein juridischen Sinne, wo MOD. nur a ~ gebraucht wird — sogar vorwiegend üblich ist. *Nici pre capul tău să te jurî* BIBLIA Matth. 5, 36 (nb.: *Să nu juraşi nici pre ceruî . . nici pre pămînt v. 34*). *Duşmanu-ţi de cumnat Chiăr pe cruce s'a giurat Să te dea la Turci legat* AL. PP. 130. — Mit Objekt PRAV. GOV. 111 (*Preotul să nu se jure fleşce jurămînt, nice mic nice mare*) — || *jurat' adj.* POP. verflucht, -wünscht, -maldedit. *Dacă mortul se găseşte neputrezit, atunci se zice că-i jurat, adică afurisit* CL. XVI 14. *Al jurat cu chip drăguţ . . Nu e om . . Ci e şarpe'nveninat* TEOD. PP. 442. — Gr. LV. (sec. 16) u. MOLD. MAC. *glu-*, ebenso die Ableitungén. — TR. *prez. 1 jo'r, 3 jo'ară, 7 jo'are* (schon PALIA CCR. 70: *să-l gioare*). — Et. Lat. *juro*, -äre.

jurămînt sn., pl. -mînte, Schwur m, Eid. *A da, deferi, referi, depune ~* einen Eid geben, zuschieben, zurückschieben, leisten od. ablegen *Părinţii noştri zicea: «Cine-şi calcă jurămîntu, nu-l primeşte pămîntu»* AL. OP. I 835. *Eî . . Pe giurămînt s'apuca Stăpîniî să hărăţească Şi slugile să-i privească* AL. PP. 198. — Gr. LV. *pl. -mînturi*. — Et. Lat. *juramentum*.

jura't I. adj. siehe *jura' (a)* || — II. *sm. 1.* ehem. u. TR. = *consilier comunal*: *Schöffe m, Gemeinderat* auf dem Dorfe QU. *Boii 'n rit şi eî la mîndra, Vin juraşii să-mi ia fundra* IARN.-BIRS. 370. An der Spitze der *juraşi* stand der *logofăt*. — 2. MOD. (*jur.*) *Geschworener m. Curtea cu juraşi* das Schwurgericht. — Et. *a jura'*.

jurăto'r, INV. u. POP. -rlă sm. ehem. (*jur.*) *Eideshelfer m, Jura'tor. Pas de-şi caută trei patru oamenî jurători cum n'ău fost nici tată-său nici moşul său vecin de moşie aceluia cine-l trăgea [în judecată]* NEC. COSTIN LET.² II 41. *Să-şi caute ţaranul giurători să se îndrepteze* NECULCE das. 361. — So auch noch MAR. SĂT. 113 (*Ş'am jurat cu jurători C'am purtat un car de florî, Doar' oîu plăcea la feciori*).

jurubi'tă sf., pl. -şe, 1. aus wenigen Fäden bestehendes Bund Garn: *Străhne f, Străhn-*

chen n. *Ale lui sint sculurile, jurubi-fele și ghemurile de găitan [din prăvălie]* DELAVR. PAR 168. — 2. bestimmte, durch einen quer durchgeflochtenen Faden abgegrenzte Anzahl Fäden einer grösseren Strähne (*scul, căleap*): Gebinde n. — 3. (fes.) bestimmte Anzahl nebeneinander liegender Fäden der Kette. Letztere wird nämlich in Fädengruppen geteilt, deren Grenzen durch Zeichen an den Litzen (*cotețe*) der Schäfte (*ițe*) kenntlich gemacht werden; eine jede Gruppe solcher Fäden sowie die entsprechende Gruppe von Litzen heisst eine ~. *Pe rosturile amîndouă Erau jirebiî vr'o nouă* MAR. SAT. 61. — Gr. MUNT ~, MOLD. *jerbiu'tă* (*jerghi-*, *jirghi-*), ferner *jerbie* MOLD. QU., *jirebie* u. *jurebie* QU., MAC. *jure'be*, *jureghi'tă* MIHAIL. — Et. Ksl. *žrēbij* «abgeteiltes Stück Land, Los», vgl. poln. *zrzēbie* «Hufe Ackerland», magy. *zserēb* «Strähne».

jurui' (a), prez. -ru'esc, v. trans. MOLD. zieml. INV. u. POP. versprechen, zusagen, verheissen, geloben. *Impăratul.. giurui colac cine [= cui] i-ar afla pre înșelătoriiul să i-l aducă* DOS. VS. Oct. 6. *Sora lui Craiū, Eliașta, ce i-o giuruise Alexandru Craiū* URECHE LET.² I 182. *Giuruind să le dea acei galbeni de or nevoi să omoară pe cei doi fermecători* DOS. VS. Sept. 26. *Ii giuruesc eu [mamei] că ceia ce am făcut, nu voiū mai face* CREANGĂ CL. XV 14. *Fiind slab de boală.. s'au giuruit [el] călugăriei* [gelobte er, in den Mönchsstand zu treten], *de ar mai avea viață* NEC. COSTIN LET.² I 449. *Satul.. unde.. nevasta, copiii său giuruia* [die Verlobte, Braut] *iî așteptău [pe soldați]* BOGD. VECHI 8. — Refl. TOC. COSTIN LET.² I 401 (*așa a păzire întru noate mă juruesc*). — Gr. Gew. *glu-*; ebenso die Ableitungen. — Et. Zu *a jura'*.

jurui' (a) v. trans. kreisen machen

DELAVR. SULT. 181 (*Viscolul giuruia des fo-loștină înflorită, ca niște rotocoale de hîrtie albă*). — Et. *jur'*.

jurui'nță sf., pl. -țe, MOLD. INV. Versprechen n (*pl. -chungen*), Zusage f, Verheissung, Gelöbnis n. *Pre unii cu giuruință [lies -țe] împlîndu-i* [den Einen grosse Versprechungen machend], *pre alții cu bani ungîndu-le ochii* URECHE LET.² I 230. *Nu ț'e milă de o ticăloasă fată pe care ai ademenit-o cu jurui'nți mincinoase?* C. NGR. 18. — Et. *a jurui'*.

jurui'tă sf., pl. -te, 1. MOLD. INV. u. POP. Versprechen n, Zusage f. *Ajunși dărăbaniî de Constantin cu giuruită de milă și de lefe* die Garde, von Fürst C. durch Versprechen von Geschenken und Sold auf seine Seite gebracht NEC. GOSTIN LET.² I 364. *Ține-ți, bade, juruita Cum mi a fost cuvîntul meu* SPER. AN. 1892 I 156. — 2. zugesagter Lohn SBIERA POV. öfters, zB. 69 ([*Pușcașii*] *pe loc au și primit [de la boerii]* nu numai *juruita*, ci încă și *cîte un bacșiș bun*).

juvaer etc. siehe *gluvaer* etc.

juväia'lă siehe *šovăia'lă*.

juvanea' sf. Röhrchen n, das Mundstück (*imamea*) u. Rohr (*cîubuc*) der türkischen Pfeife miteinander verbindet; es ist von aussen nicht sichtbar. *Cîubucul, .. cîteva liulele și juvanele* RAL. SUV. 61. — Gr. *glu-* POL. — Et. Türk. *zivane'* ZENKER 484 a.

juve'lnic sn., pl. -ce, MUNT. (*pesc.*) = *horeț* (s. d.) D. TERM. — Et. Unbek.

juvăt' sn., pl. -ve'te, am Ende eines Strickes befindliche Schlinge, die sich zuziehen lässt, zum Fangen, Hängen etc. *A pune cuiua ~ul în gît* Jdm. die Schlinge um den Hals legen. *Nu pot [să te iaū de bărbat]. Mai bine juvătul și crac!* NAD. NUV. II 115. — Et. Unbek.

juvi'nă siehe *jivi'nă*.

1¹ pron. pers. siehe *e'l* B.

1² art. hot.: *domnu-l* der Herr. Tritt en-

	masc.
sg. c. dr.	<i>do'mnu-l, fra'te-le</i>
" " obl.	<i>do'mnu-luî, fra'te-luî</i>
" " voc.	<i>do'mnu-le,</i>
pl. c. dr.	<i>do'mni-i, fra'ți-i</i>
" " obl.	<i>do'mni-lor, fra'ți-lor</i>
" " voc.	<i>do'mni-lor, fra'ți-lor</i>

klitisch an Nomina u. bildet mit ihnen die artikulierte Deklination nach folgenden Mustern:

	fem.
	<i>no'a'pte-a, stea'-ua</i>
	<i>no'pți-i, ste'le-i</i>
	<i>no'pți-le, ste'le-le</i>
	<i>no'pți-lor, ste'le-lor</i>
	<i>no'pți-lor, ste'le-lor</i>

Die verschiedenen Nebenformen des Artikels sind aus folgenden Beispielen ersichtlich: *masc. sg. c. dr. LV. (sec. 16.) do'mnu-lă, MOD.*

FAM. POP. *do'mnu* mit gänzlich verstummtem Artikel, MAC. *do'mnu-l* (nach Konsonantengruppe), aber *o'm-lu* (nach einfachem Konso-

nanten); pl. c. dr. MAC. *do'mni-ly*, aber *fra't-lyi*, *oa'miny-lyi*; c. obl. u. voc. LV. (sec. 16.) *do'mni-lorü* etc.; fem. sg. c. dr. älter *stea'-oa*; c. obl. LV. (sec. 16.) *no'pfi-ef* etc., MAC. *noa'pti-lyei* etc.; pl. c. obl. u. voc. LV. (sec. 16.) *no'pfi-lorü*. — Et. Es liegen Formen von lat. *ille* zu Grunde, u. zw. ist *-lu* (*-lü*, *-l*) = *illum*; *-le* in *fra'te-le* = *ille*; *-lui* = vlat. *illui*, gebildet nach *cui*; *-lyi* (*-ly*, *-i*) = *illi*; *-lorü* (*-lor*) = *illorum*; *-a*, *-ua* = *illa(m)*; *-lyei* (*-ei*, *-i*) = vlat. *illaei*; *-le* in *no'pfi-le* etc. = *illae*. Der voc. ist dunkel.

la' (a) v. trans. 1. LV. (sec. 16) u. TR. (Moři) BAN. MAC. waschen. *La-va in vin veřmîntul säu* PALIA Gen. 49, 11 CCR. 57. *Läui in nevinovaři mäinile mele* COR. Ps. 72, 13. *Häinele ce avea Ioniřtä erau neläute* FRÎNCU MOřI 253. *Nyerř la riü tra s'o laü* [näml. simia, das Tuch] ich ging zum Flusse, um es zu waschen WEIG. AR. II 6. Jetzt sonst nur: — 2. POP. pc. Jdm. den Kopf waschen. Geschieht beim Volke in der Regel Sonnabends. *Mama avea ingrijire sä ne lee, sä ne curäře, sä ne pieptene* GHIB. DASC. 60. *Anico, du-te jos sä te läi, sä te piepteni* NÄD. NUV. I 7. *Eu il laü și el sä rade* (Sprw.), wird von Einem gesagt, der töricht handelt u. sich dann über die Folgen verwundert; die Anekdote dazu siehe Z. III 326. *Un lä-mä-mämä (și pe mine, că azi e Simbätä)* ein kindischer, unselbständiger Mensch. — Gr. *Prez. 1 la'ü, 2 la'i, 3 lä', MAC. la', 4 lä'm, 5 la'ři, 6 la'ü, 7 le'a, MOLD. le'e; imperat. lä'; imperf. la'm; perf. läu'řä, MAC. la'řä; part. läu't, MAC. BAN. la't; ger. I'nd; adj. verb läuto'r.* — BAN a *läia'*, *prez. la'řü* WEIG. JB III 320; subst. Inf. *läe're* MANOL. IG. ȚÄR. 201. — Et. Lat. *lavo*, *-äre*.

la' prep. 1. örtlich: an, zu, bei, in, nach. *Stnt, merg ~ fintinä, ~ dînsul, ~ școală, ~ teatru* ich bin am Brunnen, bei ihm, in der Schule, im Theater, gehe zum Brunnen, zu ihm, zur Schule, ins Theater. *Am cinci degete ~ mină* ich habe fünf Finger an der Hand. *Stău ~ od. in, picc ~ Londra* ich wohne in, reise nach London; vgl. in 1 a. *De ~ gară pină in Strada mare și inapoï pină ~ gară* vom Bahnhof bis zur Grossen Strasse und zurück bis zum Bahnhof. *Pagina pe care-o începuse [el sä scrie] de cu seara era abia la jumätate* [zur Hälfte geschrieben] VLAH. DAN II 165. *Galben ~ fařä* blass im Gesicht. [Solul] *äu aflat împărăřia lui Sultan Osman la [= in] mare turburare* MIR. COSTIN LET.² I 284. *Cînd am fost la sărutat* [als ich nun küssen wollte], *Bună palmă am căpätat* IARN.-BIRS. 377. *La cererea, porunca cuiüa* auf Jds. Verlangen, Befehl. *Șerpü . . venedü la chemarea* [auf den Ruf] *impăratului lor* ISPIR. GCR. II 354. *Ce ? noi Țigană sintem la tine* [bei dir, in deinen Augen] ?

NÄD. NUV. II 123. *Ce näba vede La dînsa* [was . . er an ihr findet] *nu řiü; fete sint Cît päř in cap* RÄDUL. RUST. I 151. *Casa este ~ ciřiva paři* das Haus befindet sich einige Schritte von hier. (*Birtul, magazia*) ~ *elefantul, ~ primăvara, ~ doi cocoři, ~ pomul verde* (das Gasthaus, der Laden) zum Elephanten, zum Frühling, zu den zwei Hähnen, zum grünen Baum. *La soare, lună, umbră, răcoare* im Sonnen-, Mondschein, Schatten, Kühlen. Vgl. *pe*. — 2. zeitlich: ~ od. in (anul) 1900 im Jahre 1900. *La zi 'ntiü (a lunü, a lui) Ianuarie, ~ od. in două (ale lunü, ale lui) Ianuarie* am ersten, zweiten Januar. *La două, de ~ două ~ trei (ceasuri)* um zwei, von zwei bis drei (Uhr); vgl. *cés*. *La vară* im (kommenden) Sommer, wogg. *vara* (im) vergangenen S. od. im S. überh. *La moartea lui* bei seinem Tode. *La od. de Paři, Sfîntul Gheorghe* (zu) Ostern, zu Sankt Georg; ungewöhnlich *la zilele lui Petriceic* - *Vodă* [= in] NEC. COSTIN LET.² II 14, *și metanii 2 povăr sa facă [el] la an* [= *pe an*, jährlich] PRAV. GOV. 133. *Scump de tot la așă vremuri* [in solchen Zeiträumen] DELAVR. PAR. 156. — *La săptămina, luna, anul* eine Woche, einen Monat, ein Jahr darauf, nach acht Tagen etc., über acht Tage, in einem Monat, übers Jahr. *Așteaptă [fratele] sä sosească [sora lui cu bărbatul ei] la șese săptămini cu colaci, dar ei nu s'äu arătat* SBIERA POV. 49. *La vr'o lună de zile a trecut pe-acolo doi feciori de împărăři* SEV. POV. 70. — *La (cite) două, trei zile etc.* alle zwei, drei Tage, einmal in zwei, drei Tagen etc. *Cum nu-și făcea pomană Domnu Să-i dăm [burtei de mîncare numai] la două luni, la trei!* RÄDUL. RUST. I 100. *Să-manul Bubi n'avea voe sä latre decît la două săptămini odată* [alle vierzehn Tage einmal], *cînd il scoate madama la primblare* VLAH. DAN I 143. — 3. Zweck: zu a/ nach adj., vor gewissen Verbalsubstantiven. *Tot lemnul frumos la vedere* [anzusehen] *și bun la mîncare* [zum Essen] BIBLIA 1688 Gen. 2, 9. [El] *Aude . . un glas de cobuz Dulce la auz* [lieblich anzuhören] AL. PP. 64. — b) POP. ~ *ce? wo zu? Dar tu, Ziřo, la ce ai venit? CARAG. CL. XIII 255. Pe Nică rare ori il ducea mintea sä se întrebe la ce trăește* NÄD. NUV. I 98. — 4. bezeichnet den Teil, auf den sich die Eigenschaft od. Handlung bezieht: an, von. *El e mare și stogos, Dar la minte mic și prost* IARN.-BIRS. 180. *Măcar că la pene ișor, însă la cuvînt greü și stătătorü sint* CANT. IST. IEROG. 247. *Potrivnică n'am găsit Nică la stat nică la purtat Nică la papuc de 'ncălřat* PP. GCR. II 294. *Dracul . . auzind că ele* [näml. *babele*] *il întrec pe dînsul la drăciü și rele* PANN das. 361. — 5. ersetzt den Dativ bei nicht deklinierbaren Wörtern, aber auch sonst: *Nime-neä nu poate sluji ~ doi stăpîni* niemand kann

zweien Herren dienen. *Nu mă grămădiți, că v'oiu da la toți* AL. OP. I 136. *Pentr'un păhărel de vin M'ai dat, maică, la străin* [= străinului od. unui străin] IARN.-BIRS. 175. *Unei ființe dezmierdătoare Ca la un inger* [= unui inger] mă 'nchinaiu eu SIHL. 51. *Că precum a fost Iona semn Ninevitenilor, așa va fi și fiul omului la neamul acesta* [= neamului acestuia] EV. 1894 Luc. 11, 30. *La cei* [= celor] *ce fug din luptă le ese moartea 'n cale* OLL. HOR. 180. — 6. vor nicht artikuliertem subst., bezeichnet Menge. *Să-î legi* [pe țărani] *cot la cot și să le prăjești piepturile pe lângă foc, și vei vedea cum o să scoață la bani* [wie sie Geld die Menge herausrücken werden] FIL. Cloc. 323. *Prin diferite semănături se obține mereu la varietăți* [werden immer neue Varietäten erzielt] DATC. HORT. 203. *Romîni, crezînd a-și asigura libertatea și a stinge aristocrația, se puneau de ucideau la aristocrați* [viele Adlige] BALC. 397. *Trage, mîndro, dor de mine, Că eu am tras pentru tine; Trage, mîndră, la dor grei, Că eu am tras tot mereu* IARN.-BIRS. 161. — 7. vor num.: an, etwa, ungefähr. *Au fost ~ 4000 de oameni, ~ vre-o zece inși acolo* es waren an (die) 4000 Leute, etwa zehn Personen dort. — Häufiger *ca ~*, siehe *ca* 6. — Et. Lat. *illac-ad*, vgl. *pînă = paene-ad*.

la'bă sf., pl. -be, 1. unterster Abschnitt des Beines: *Pfo t e f* (des Hundes etc., verächtl. u. scherzhaft auch von der Menschenhand), *Tatze* (des Löwen etc.), *F u s s m* (des Vogels, Menschen et.). *Ursu . . s'a pus în labă* [stellte sich auf die Hinterbeine] JIP. GCR. II 261. *I-am dat băiatului peste ~* ich gab dem Knaben eins auf die Pfote. *Roatele vagonului i-au tăiat* [acelelui om] *laba unui picior* LIT. *El* [näml. copilul] *se silește să țină mînea bine cu labele picioarelor* [mit den Füßen] ISPIR. JUC. 43. *Cine mîncă labă de găină, . . nu poate ține taină* LEON Zool. 24. — 2. *laba miței* MOLD. Korallenschwamm *m* (*Clavaria coralloides*) PANJU. — Gr. MOLD. MOD. *pl.* auch *lă'bi*. — Dem. *lăbu'ță, pl. -țe*. — Et. Vgl. slav. *lapa*, magy. *láb*.

lăbădui' (a), prez. -dus'c, v. intr. leben SEZ. VI 139, Märchen (*Cică la marginea unei mări lăbăduia odată un moș pescar . .*); 143 (*D-zeu l-o ști . . pe unde-o lăbădui azi*). — Et. Viell. deutsch, mit Anlehnung an *a hălădui'*.

lăbăna't adj. grosspötig, -tatzig QU. *Picioarele* [ursului sint] *gr. ase, lăbănate* INV. COP. 1878, 24.

lăbărțar (a să), prez. mă -țez, v. trans. MUNT. TR. schlaff, schlapp werden QU. *Aceiași divan, cu un simplu mindir de pae lăbărțat* [ingesunken] *prin vechime* URECHE LEG. 368. *Buze mari și lăbărțate* [schlaff herabhängende,

hängende Lippen] IARN.-BIRS. 169. *O văduvă 'n vîrstă . . Cu ochii ceaciră, gura lăbărțată* PANN PV. ed. Müller II 72. — Et. Unbek.

lăbo's adj. grosspötig, -tatzig. *Lăboase copitele cămilei* CANT. IST. IEROG. 107. — Et. *la'bă*.

la'boșă sf., pl. -șe, TR. = *cratiță*: Tiegelm COM.; SĀGH. Voc. 58 (*laboș*). — Et. Magy. *lăbas*.

la'c sn, pl. -curi, 1. Ansammlung stehenden Wassers: *a* (kleine:) *L a c h e f, P f ü t z e*. *Din picături să face ~* (Sprw.) viele Bäche machen einen Strom, Tropfen höhlen Felsen aus. *Sare od. dă din ~ în puț* er kommt aus dem Regen in die Traufe. *Ai streșinilor ciucuri* [näml. die Eiszapfen] *plîng și lacrimile lor . . În lăculețe jos se strîng* RĂDUL. RUST. I 184. *Un ~ de singe* eine Blutlache. *Eram lac de sudoare* ich war in Schweiss gebadet DELAVR. PAR. 233. Vgl. *br'oscă 1 d. — b* (grössere:) Teich *m* (üblicher *heleșteu, iaz, rîmnic*). *E și mai frumos cînd se așază în grădină . . un mic lăcșor* ODOB.-SLAV. 116. — *c* (grosse:) See *m*. *Lacul unde odinăoară au fost Sodomul* DIV. 18a. — || MOLD. dafür in Bedtg. *a* u. *c* (in letzterer INV. u. POP.) *baltă*. — Gr. Dem. *lăc[u]-șor, pl. -șo'are, u. lăcule'ț, pl. -țe*. — 2. LV. bisw. missbr. als Uebers. von gr. *λάκκος*: Grube *f*. *Scurmat-au lacul și l-au săpatu-l și va cădea-și în groapa ce ș'au făcut* DOS. VS. Sept. 14 (= Ps. 7, 17). — Et. Lat. *lacus*.

lăcaș siehe *locăș*.

lăcăt sn., pl. -te, Vorhänge-, Vorlegeschloss n. *Cînd . . va sparge zid sau cînd va fi sfărîmat lacăte* INDR. 336. *Dusu-l-au pe Stoico la Brîncoveanu Vodă în București cu o lacată cit un șlic de mare la grumaz* NECULCE LET.² II 243. — Gr. MUNT. ~; MOLD. *lăcătă, sf. pl. lăcătîi*; TR. *lăcăt, pl.* nicht belegt. — Dem. MOLD. *lăcăt'că, pl. -țe'le*. — Augm. *lăcăt'o'iu*. — Et. Magy. *lakat*.

lăcătui' (a), prez. -tues'c, v. trans. mit einem Vorhängeschloss verschliessen. *Altul iubitoriu de argint . . de-și încue inima și o lăcătuește* DOS. VS. Mai 8.

lăcātu's sm. Schlosser *m*. *Cei mai ghi-baci carătași, lăcātuși și stoleri sint Nemți* SUȚU NOȚ. 52. — Et. Magy. *lakatos*, mit Suffixwechsel.

lăcătuse'rie sf. Handwerk, Werkstatt, Erzeugnisse des *lăcătus*: Schlosserei *f*, Schlosserarbeit, -waren (*pl.*). — Gr. Biw.⁴ *-tuși'e*.

La'che siehe *Va'silie*.

lache'rdă sf., pl. -de, Thunfisch m (Thymus vulgaris). Wird bes. gesalzen viel gegessen. — Et. Ngr. *λακέρδα*.

la'com adj. gierig, lüstern (*de*, älter *la c.* nach etw.), *de bani, de avuție* geld-, habgierig, *absol.* gefräßig; LM. (zool.) *sm.* Vielfress *m* (Gulo). *Lacomul și sătul flă-*

mînd este CANT. IST. IEROGI. 45. *A mîncea ~ gierig, hastig essen. Să cade preutului să fie.. nelacom la aruŃie* MSCR. sec. 17. GCR. I 47. — Gr. MOLD. bisw. -cum QU. — Et. Ksl. lakomŃ.

lăcomeŃte adv. gierig PANN Z. III 579 im Reim (*îmbucă lăcomeŃte*).

lăcomi' (a), prez. -m'e'sc, v. intr.: la c. nach etw. gieren, gelüsten, begehren. Lăcomit-am.. la șese boi Ș'am lăat hida de găzdoŃu IARN.-BIRS. 181. *Cine lăcomeŃte să apuce cele străine* [wer Fremdes an sich zu reißen beghrt], *pierde și ale sale* MUSTE LET.² III 35.

lăcomi'e sf. Gier f, (de banŃ) Habsucht; Gefrässigkeit. Nesăturarea și lăcomia miŃ de răotăŃi aduce asupra oamenilor ŢICH. GCR. II 212.

lăcomo's adj. bisw. = lucom: El nu era lăcomo's la averi RETEG. IV 74. *Stîncile fioroase In care își sfarmă mîndrul gîndurile lăcomoase* CON. 242.

lăcoviŃte ISPIR. LEG.² 214, *lăc-* 169 u. 249 (wie bet. ?) *sf. Pfuhl m. Cînd ajunse la o lăcoviŃte pe unde trebuia să treacă, el înămoli calul* 169. — Et. Zu *lăc'?*

lăcră sf., pl. -cre, 1. INV. u. POP. Kasten m. N'ai niŃi lăscăe chioară în pungă ori în tron ori în lacră JIP. OPINC. 66. *Zestrea Ńi șade în lacră* PANN PV.⁴ II 126. *Rogu-te să fiŃ îngăduit măcar trei zile în care.. să-mi lucrez racla* [den Sarg] CREANGĂ CL. XII 30 (zum Tode). *LăcriŃă* Beilade (= *chichiŃă* 1 b). *A țese în lăcriŃe* in Würfeln (= aus Vierecken bestehendem Muster) weben. Spez.: — 2. (Heiligen-, Reliquien-) Schrein *m. Deșchizînd racla [cu moștiile sfîntului], Ńi feceră ertăciune* Dos. VS. Oct. 15. — 3. (*agr.*) durch Furchen begrenzter Saatstreifen: *Beet n* COM. MOLD. — Gr. LV. u. MOLD. *ra'clă*. — *Dem. lăcriŃă*, LV. u. MOLD. *răcliŃă*, ferner *răcluŃă* COM. MOLD., *pl. -țe*. — Et. Vgl. ksl. *raka*, bulg. *raklă*.

lăcrămă sf., pl. -mi, bisw. -me, MOD. auch lăcrămŃ, Träne f. Cu lacrămile mele așternutul mieŃ voŃu uda BIBLIA 1688 Ps. 6, 6. *Un mic riuleț limpede ca lacrima* [ein.. kristallklares Flüsschen] GANE CL. VIII 100. — Gr. LM. gew. u. MAC. (im Süden) -*crimă*; ebenso die Ableitungen. — *Dem. lăcrămioară (pl. -re)* PP. GCR. II 307, -*muŃă (pl. -țe)* IARN.-BIRS. 323, *pl. -me'le* 307. — Et. Lat. *lacrima*.

lăcrăma' (a), prez. -m'e'z, I. v. trans. weinen machen AL. PP. 234 (*Nu-Ńi măi lacrima ochiŃ*). — II. *v. intr. Tränen vergießen, weinen, von den Augen: trānen. İ zise să nu lăcrămeze după dînsul, ci să-Ń facă la sat un mormînt* Dos. VS. Sept. 6. *Generalul.. aŃ și lacrimat de bucurie atuncŃ VĂCĂR. IIO. TEZ. II 284. Cum mă privea cu ochi lăcrămători!* C. NGR. 55. — ||

lăcrăma't adj. verweint, von den Augen: trānenvoll, trānend. Intrebat-am cîmpul mîndru De ce-Ń aș lacrimat BODN. CL. IV 304. *Inturnîndu-Ńi lăcrămaŃii ochi spre el* C. NGR. 17. — Gr. *Part. inlăcrăma't* CON. 91 u. 142. — Et. Lat. *lacrimo, -āre*.

lăcrămioară sf., pl. -re, 1. dem. von lacrămă. — 2. MOLD. Maiglöckchen *n* (Convallaria majalis). *Impărateasa culese în poale o mulțime de lăcrămioare* EMIN. CL. IV. 303. — Gr. *Pl. -mie'le* Dos. VS. Iun. 9 (*trandaștrul, carofilul, lacramie'lele*).

lăcrămi'tă sf., pl. -țe, Schattenblümchen n (Majanthemum bifolium) WBB.

lăcrămo's adj. 1. trānenvoll, trānend. Copile Cu soarele iubiriŃ în ochiul lăcrămos BODN. CL. II 209. — 2. jammervoll (nach lat. *lacrimosus*) AARON GCR. II 192 (*statul cel lăcrămos*); BALC. 515 (*priveștiŃea lăcrimoasă*).

lăcrimă etc. siehe lăcrămă etc.

lăcri'tă siehe lăcră.

lăcșo'r siehe lăc.

lăcui' (a) siehe locui' (a).

lăcule't etc. siehe lăc.

lăcu'stă sf, pl. -te, (Feld-, Wander-) Heuschrecke f (Acridium). *AnŃ carŃ aŃ mîncat pălitura și omida și lăcusta și gîndaci* BIBLIA 1688 Joel 2, 25. — Gr. LM. auch *loc-*; BAN. (*h)alac-* COM. H. I 669. — *Lăcusto'lŃ sm. Männchen der Heuschrecke*. — Et. Vlat. *lacusta* für *locusta*, wahrsch. mit Anlehnung an *lacus*, weil man glaubte, dass die Heuschrecken aus Sümpfen stammen.

ladă¹ sf., pl. lă'zŃ, 1. Kasten m; spez. Lade f, Truhe der Bauern, bunt bemalt, verschließbar, dient zur Aufbewahrung von Kleidern, Wäsche etc., wird meist aus Kronstadt in Siebh. eingeführt. De să va afla cineva să aibă carte, el o pune în ladă și o încue MARG.² 113 b. *Bate, Doamne, pe lelea De ce ș'a pierdut cheia, C'a rămas lada 'ncuiată Și Ńa umblă neschimbată* IARN.-BIRS. 424. *Zestrea șade în ladă și el cu sluta în vatră* (Sprw.), wird von Einem gesagt, der des Geldes wegen heiratet. *Lada la mine (și) cheia la tine* ich bin in deiner Hand. *Atîta (-i) tot și ladă 'n pod* das ist alles, weiter nichts: *Se vede că nu știŃ cine sînt și ce pot eu?* «*D-ta? ești D l Răzorătescu; atîta tot și lada 'n pod*» AL. OP. I 711. — 2. (*de fier*) eiserner Geldschrank. — 3. *Kiste f* zur Versendung von Gütern etc. — Gr. *Dem. lădî'tă, -duŃă, pl. -țe, QU. auch lădă'twe. Augm. lădo'lŃ*. — Et. Deutsch *Lade*.

lă'dă² sf. Anrede an die Braut im Hochzeitlied AL. PP. 383 (*Frunză verde lăcrămioară, Lado, lado, surioară, Du-te 'n haŃne de mireasă La bărbatul tău acasă*); SEV. NUNTA 164 (*Da mila de la părinți, Lado, Lado și iar Lado, Anevoe aŃ s'o uŃi*). Daher MIR.

COSTIN LET.² I 321, Beschreibung einer Hochzeit (*Ruștile* [die Brautjungfern] cu «Lado, Lado» *pren toate unghiurile*). Siehe auch CANT. DESCRIPTIO P. 3 Cap. I. — Et. Vgl. serb. *lada* «Ehegemahlin, Liebesgöttin», altruss. «Gattin, Geliebte».

lădațu'e siehe *lă'dă'*.

lă'dan subst. *Lă'dan*(um) *n* (Art Harz) MSCR. sec. 17. GCR. I 64 (*cădelnița cu ladan*); GHICA SCRIS. 278, Beschreibung der Pest (*po-lițaiul . . le prescrișese [doftorilor] să se frece la nas și pe mîni cu usturoi și cu ladin* [sic]). — Et. Mittelb. aus gr. *λάδανον*.

lădi'tă etc. siehe *lă'dă'*.

lă'do siehe *lă'dă'*.

lădu'ncă sf., pl. -ci, fast inv. Patron-tasche f. *Flăcăii . . cu cordele la pălărie, cu nasturi la lăduncă* RAL. SUV. 7. — Gr. *led-BALC.* 654, UR. — Et. Russ. *ladunka*.

lădu'tă siehe *lă'dă'*.

lă'e' sf., pl. *lă'i*, 1. Horde f nomadis erender Zigeuner. *Cînd ajunse lăia în fața ispravnicului . . lui bulibașa i-se puse un nod în gît* BOGD. POV. 59. *Țigan de ~* Hordenzigeuner, zum Unterschied von *țigan de vatră* ansässiger Zigeuner. Daher im weit. Sinne: — 2. verächtl. Schar f, Rudel n, Meute f. *N'ăi să măi eși cu o femeie pe uliță că se ia bagabonții lae* [scharerweise] *după d-ta* CARAG. CL. XIII 247. *A eșit lăia de cîni de la maiorul din colț și i-a tăiat drumul lui coate-goale* 249. — Et. Vgl. poln. *laja*, czech. *laja* «Meute Hunde». Ilängt viell. mit gr. *λαός* «Volk» zusammen.

lă'e' adj. siehe *lă'ü*.

lă'e's etc. siehe *lă'ä's*.

lă'f sn., pl. -furi, MUNT. FAM. Geschwätz *n* QU. *O duce într'un laf și nu lucrează nimic*, nach GLOS. AC. *Tae frunză verde și lafuri și talafuri* ORĂȘ. Ș. INFL. — Gr. Auch *lea'f* GLOS. AC. — Et. Türk. *laf*.

lafa! (wie bet.?) interj.: *tafa și lafa*, ahmt geschwätziges Reden nach CL. XI 130 (*și dă-i și dă-i și tafa și lafa pînă cînd odată — foc, o săruțicu foc!*). — Et. Wahrsch. türk., vgl. *laf*.

lăfoi' (a să), prez. *mă -foe'sc*, v. refl. FAM. sich in unschicklicher Art, ungeniert, übermütig (aus)strecken, recken, räkeln. *În locul straturilor plivite, cucuta crescuse naltă cît casa și se lăfoia de sine stăpînă* NÄD. NUV. I 27. *Cînd intră [moșneagul] în casă, unde-mi găsi pe babă lăfăindu-se pe o canapea de puf moale* BOGD. POV. 9. — Gr. Auch -făi'. — Et. Unbek.

lă'găr sn., pl. -re, 1. (mil.) Lager n. *Vodă din lăgărul Turcilor cum au ouzid de aceasta* C. NGR. 140. Im 18. Jh. aufgekommen u. jetzt wieder durch das ältere *tabără* fast verdrängt. — Gr. *loa'găr*, *lo'găr* DION. TEZ. II 180, *loa'gher* VĂCAR. IIO. das. 285. — 2. (tehn.) (Wellen-,

Zapfen-) Lager n. — Et. Deutsch, vgl. russ. *lagerü*, serb. *logor*.

lagive'rde adj. fast inv. lasurblau. *Fetele împrejurate cu peștimane lagiverzi* SEV. Ș. INFL. — Gr. *legive'r* BOLINT. Zs. XVIII 100. — Et. Türk. *lağüve'rd*.

lagu'm sn., pl. -muri, LV. (mil.) Mine f. *Făcuse tot găuri pe supt cetatea Hotinului să pue lagumuri să-l spargă* NECULCE LET.² II 412. — Gr. Bisw. -g'i'm, ferner -go'm CONST. CAP. MAG. IST. II 28. — Et. Türk. *lagu'm*.

lagumgi'ü sm. LV. (mil.) Minengräber m. *Au trimis lagumgiü de au făcut lagumuri la aceste cetăți* MSCR. 1715 Ș. INFL. — Et. Türk. *lagumgy'*.

lahani'ü adj. kohlfarben (?) Doc. 1669 REV. TOC. I 339 (*o sucnă aclaz lahani*); MSCR. sec. 19. das. III 333 (*2 anterie de citariü, unul cu o vargă lahanie și cu alta albă*). — Et. Anscheinend zu gr. *λάχανον*, türk. *lahana'* «Kohl».

lăhu'ză sf., pl. -ze, Wöchnerin f, Kindbetterin. *După ce s'au vestit prin sat de naștere, încep a veni una cite una megieșele și prietenele lehuzei* CL. IX 2. — Gr. MUNT. auch *lău'ză*; MOLD. *leh-*; INV. *leh'u'să* (zB. BIBLIA 1688 Ep. Jer. v. 26). — Et. Ngr. *λεχούσα* = agr. *λεχός*, -χούς.

lăhuzi'e sf. Wochen-, Kindbett n. *El [năml. bärbatul] eși fără măcar să sărute mîna Duduei, cum obicînuia la alte lehuzii [ale ei]* NÄD. NUV. II 34. — Gr. Formen wie von *lăhu'ză*. — Et. Ngr. *λεχουσία*.

lăi' (a să), prez. *mă lăe'sc*, von Schafen: grau werden COM. MOLD. *Cîrlanul oilor lăi să lăește în al treilea an der Jähring der grauen Schafe nimmt diese Farbe im dritten Jahre an*. — Et. *lă'ü*.

lăia's sm., pl. *lăe'si*, Hordenzigeuner m. *Smolit, zbîrcit și gîrbovit, el se bucură de o asemănare perfectă cu lăeșii din Moldova* AL. CL. VIII 109. — Gr. MUNT. QU. pl. auch *lăe'și*. — Et. *lă'e'*.

lă'ibăr sn., pl. -bere, Rock m, Spenser, wird gebraucht: a) OLT. TR. vom Rocke der Bauern u. Bäuerinnen. *De-ar fi cucul voinicel, Face-l-aș ibovnicel, Lăibăr suptirel i-aș coase Tot cu fir și cu mătase* IARN.-BIRS. 213. *Fetele-s toate doamne: Cu lăibere de barșoane Și cu șurțuri de cartoane* PP. TR. H. 2537. — b) scherzh. vom langen Rocke der ehem. Bojarentracht u. der Juden. *Vr'o tunică de soldat Ori vr'un lăibăr boeresc* SAÜ *vr'un antereü popesc* SPER. AN. 1892 I 102. *Evrei pușin curai, cu perciuni mari și cu lăibere* CL. XIII 305. — Gr. -ber FRÎNCU MOȘI 35; *le'iber* MANOL. IG. 80 flg. — Dem. *lăibăre'l*, -ru't, pl. -le, -țe. — Et. Deutsch dial. *Leibel* = Leibchen. *lăibăra'c* sn., pl. -ce, = *lăibăr* IARN.-BIRS.

74 (*Zis-a maica că mi-a face Un pieptar ș'un lăibărac Și m'a da după diac*). — Et. Scheint aus *la'ibăr* mit Anlehnung an *baibara'c* gebildet zu sein. Viell. ist auch deutsch *Leibroch* dabei beteiligt.

lăice'r siehe *lăvice'r*.

la'nic, *sm.*, *fem.* -că, *pl.* -ce, MOLD. FAM. Müssiggänger(in), Tagedieb(in). *O mulțime de lăinici încunjuraū pe un Turc bătrîn ce arăta într'o ladă victoriile de la Alma, Incherman, Silistra ș. a.* RAL. SUV. 68. *O lăinică sumeață! o țarcă mult limbută! Tu rizi de-a mea durere* NAUM CL. XIII 315. — Et. Unbek.

lăinici' (a), *prez.* -ce'sc, *v. intr.* MOLD. FAM. müssig umherschlendern. *Cînd sînt fără treabă, îmi place a lăinici pe ulițe* C. NGR. 355.

lăio'r siehe *lă'ū*.

la'iță siehe *la'viță*.

lălăi' (a), *prez.* -lăe'sc, *v. intr.* trällern B. POL.; CREANGĂ CL. XV 8 (*auzindu-î [pe țigani] lălăind așa de cu chef*). — Et. Lautnachahmend.

lalea' sf. 1. Tulpe *f* (Tulipa). *Lalea* . . , *astă floare ce a avut și ia timpul măriri șale* C. NGR. CL. I 93. — 2. ~ *peștiță* Schachblume *f* (Tritillaria) PANȚU. — Gr. *lelea'*, *leli'e*, *lala'* PP. OLT. Ș. INFL., *lale'e* BR., *pl.* *lala'le* im Reime PP. MAT. FOLKL. I 1253. — Et. Türk. *lale'*.

lălî'ū adj. MOLD. FAM. POP. von blödem Gesichtsausdruck: *blöde, dămlich* QU. *Bălan la față, cu ochii adormiți, cu gura puțin căscată, lălîū* VLAH. GV. 70. *Irinuca . . avea . . o fată balciză și lălăe de-ți era frică să înoptezi cu dînsa în casă* CREANGĂ CL. XIV 374. *La colonadă, unde lălăii [die Laffen] cască gura pe la mărfurile expuse* C. NGR. 363. — Et. Unbek.

lămă'e siehe *lăm'e*.

lă''-mă-ma'mă siehe *la'¹ (a)*.

lamba' sf. (*zid*, *împl.*) Karnies *m*, Sims, Falz COM. MOLD.; SĂGH. VOC. 58. — Gr. *la'mbă* POL. COST. — Et. Türk. *lamba'* REDH² 1621 a.

lămbă sf., *pl.* -be, Spannsrick *m*, -kette *f* am Untergestell des Bauernwagens. Je zwei *lambe* verbinden die vorderen Achsen mit der Zugwage (*cruce*), die hinteren mit dem Tritt (*scară*). *Moș Nichifor . . pune roata la loc, viră leuca, sucește lamba ș'o stringe la scară* CREANGĂ CL. X 381. — Et. Unbek.

lamba'r subst. = *lămbuitor* D. TERM.; SĂGH. VOC. 59. — Et. *lamba'*.

lămbui' (a), *prez.* -bue'sc, *v. trans.* (*împl.*) falzen POP. LEMN. öfters, zB. 99 (*a lămbui (fălțui) lemnele în unghiuri drepte și oblice*).

lămbuia'lă sf., *pl.* -bue'li, (*împl.*) Falz (= *lamba*) POP. LEMN. öfters, zB. 101 (*distanța de lățime ce trebuie dată lămbueli*).

lămbuito'r subst. (*împl.*) Falzhobel *m* POP. LEMN. 101 flg.

lăm'i'e sf. Zitrone *f*. *Zeamă, coajă de ~* Zitronensaft, -schale. — Gr. MOLD. *alămă'e*, -*m'e*. Ebens; die Ableitungen. — Et. Lehnwort, mittelb. aus pers. *limū*: zur Form vgl. bes. mlat. u. poln. *limonia*, magy. *lémonyá*, ngr. *λεμόνι*.

lăm'ier, *inv.* u. POP -r'ū *sm.* Zitronenverkäufer *m*, -mann. *Porunci să nu mă umble nici un lămier* PANN D.

lăm'ioară sf., *pl.* -re, = *lăm'iiță* 1 COM. MOLD. H. 687.

lăm'iiță sf., *pl.* -țe, 1. = *cimbru*: Thymian *m* (Thymus) COM. MOLD. H. 687. — 2. Pfeifenstrauch *m* (Philadelphus coronarius) PANȚU. — 3. Punschpflanze *f* (Aloysia, Lippia citriodora) PANȚU.

lăm'i'ū sm. Zitronenbaum *m* (Citrus Limonium).

la'mpă sf., *pl.* *lă'mpl*, *inv.* *la'mpe*, (*neol.*) Lampe *f*. *Perdelele-s lăsate și lampele aprinse* AL. POEZII III 3.

lampagi'ū sm. (*neol.*) Lampenputzer *m*. *Bacișurî [de anul nou] la slugî, la coșarî, factorî, lampagiū* ROS. TROT. 84.

lampă's sn, *pl.* -surî, breiter farbiger Hosensstreifen, zB. an den Hosen der Artilleristen. *Polițaiul de Pitești . . cu lampas roșu la pantalonî* URECHE LEG. 438. — Gr. -*stru* LIT. — Et. Russ. *lampă'su*.

lămpa's sn., *pl.* -șe, = *lampă* B.; PP. TR. MAR. INMORM. 282 (*Cu lampăș și cu lumină*). Et. Magy. *lămpás*.

lampi'st sm., *pl.* -ști, (*neol.*) Lampenhändler *m*.

la'mură sf. das Reinste u. Feinste eines Stoffes: Kern *m*, Aushub. *Și 7000 de talanți de argint lamură [lauteren Silbers]* BIBLIA 1688, 1 Chron. 29, 4. *Și-l ferecă pre el [năml. scaunul] cu aur de lamură [mit lauterem Golde]* 2 Chron. 9, 17. *Și 'ncepe'a cerne, pin' rămîn Tărițele de-asupra, iar ce este măi bun, Cu lamura făinii [mit dem Kernmehl] se strecură prin sită* CL. VII 247. *Să sădim lamură curată de rumîn pintre pălămidă* JIP. OPINC. 85. — Gr. *la'mur* DELAVR. IVȘV. 47 (*din aur lamur*); TR. (Abrud) *lă'mură* VICTU, schwerlich richtig. — Et. Lat. *lamina* «Gold-, Silberbarren». Zur Form vgl. *țăr'mure* = *terminus*.

lămura'tic adj. lauter ION. CAL. 127 (*Moldovenii . . seceră grîul și pe toate celelalte pîni cînd sînt lămuratice și curate*)

lămuri' (a), *prez.* -re'sc, *v. trans.* 1. läutern, reinigen, klären; ~t lauter, rein, klar. *Lămuritu-ne-ai pre noi cum să lamurește argintul* BIBLIA 1688 Ps. 65, 9. *Unî vîntură vraful [de grîu] cu lopata, alți il lamuresc pe cel picat din vînt cu felezăul de*

pleavă ION. CAL. 187. Galbenilămuriți de aur curat INDR. 67. O fintină . . cu ghizdele albe și lămurițe ca cristalul SEV. NUNTA 235. — 2. aufklären, -hellen, klar, deutlich machen; a să ~ klar, deutlich werden; ~t klar, deutlich, verständlich. Lămurește-mă, părinte, acest cuvânt [erkläre mir . . diesen Spruch] MĂRG.² 241 a. Numai după ce se lămuri [deutlich zu sehen war] drumul tot din fața casei, Vlad lăsă pe moșneag RĂD. RUST. II 192. Acum i-se lămureaș bine — pentru prima oară — vecinicele sfezi [dintre tată și mamă] VLAH. NUV. 144. Cestiunea nu s'a lămurit încă și nelămurită va rămânea pină ce o noia exploratiune nu va dezlega problema Buz. CUG. 10. Spune lămurit . . Nu mă amăgi cu vorbe fără șir I. NGR. CL. VII 47 (zu einer Wahrsagerin). — 3. pc. asupra unui lucru Jdn. über etw. a aufklären, ihm darüber Aufklärung, Aufschluss geben; a să ~ asupra unui lucru sich über etw. Aufklärung, Aufschluss verschaffen, sich darüber klar werden; ~re Aufklärung f, -schluss m. D-l Ipolit găsi niște tăblițe căzute lângă un copac . . «Al» am zis, «iată acea ce ne va lămuri asupra misterioasei dame» C. NGR. 42. Când nu pricepi un lucru . . , du-te 'n sat la rumîn bun și roagă-l . . să-ți arate unde nu te lămurești JIP. OPINC. 134. Vă voi da ~rile cerute ich werde Ihnen den gewünschten Aufschluss, die gewünschte Auskunft geben, erteilen.

lan sn., pl. -nuri, grosses, mit einer Getreidegattung besätes Stück Land: (S a a t -) Feld n, Schlag m. Și 'n Tătari se arunca Ca un vint înviforat Intr'un lan de griu uscat AL. PP. 79. — Et. Slav. (poln. russ. etc.) lanü.

lançe sf., pl. lănci, Lanze f. Pe roată legat plină de lănci ascuțite Doc. VS. Apr. 21. Pe Mirzac îl reteza Și în lance că-l lua AL. PP. 198. — Et. Mittelb. aus it. lancia, vgl. magy. lancia, nslov. lanča.

lançe'r, inv. u. POP. -riü sm. Lanzenbewaffneter m, Lancier. Cetele nesocotite de arcași și de lănceri ODOB. Ps. 89. [Fata] s'a aruncat în brațele unui tinăr ofițer de lănceri C. NGR 56.

landoü sn., pl. -doüri, (neol.) Landauer m (Wagen). Strinși în cuprinderea unui landoü, eram fără voe lipiți unii de alții ZAMF. NUV. 58. — Et. Frz. landau.

lanț sn., pl. -țuri, Kette f. Și zise să-lü lege cu doao lanțure de fierü Ap. VOR. Ap. 21, 33. Lanț de aur, de ceasornic goldene, Uhrkette. Zoe . . ținu în lanțul ei [in ihren Fesseln] pe fluturatecul tinăr C. NGR. 20. De-alungul țărmlui sting se 'nșiră satele 'n

lanț [folgt Dorf auf Dorf] VLAH. RP. 21. Glumele de acest soiü se țin lanț [folgen ununterbrochen aufeinander] în cartea lui S. LIT. — Auch als Längenmass von 10 Klaftern bzw. 20 Metern. — Gr. Dem. lănișo'r, -țușo'r, pl. -șo'a're. — Et. Slav. *lančĭ, vgl. nslov. lanec, bulg. lanac, serb. lanac, magy. lánec.

lanțu'g sn., pl. -țu'je, MOLD. = lanț, jetzt nur noch von kleineren Ketten. I-aü băgat înuntru [în cetate] cu obezi în picioare și cu lanțuh de grumazi NEC. COSTIN LET.² II 116. Un left de aur cu lanțuh și cu pietre scumpe 102. Hirie boerul ca zăvodul cel din lanțug AL. CL. III 246. Ține o mină la lanțujelul ornicului și alta la punga cu bani I. NGR. CL. IV 270. — Gr. Lv. -țu'h, pl. -țu'șe; Qu. oft lăn-, als ob es eine Ableitung von lanț wäre; pl. -țu'guri AL. PP. 176. — Dem. lanțuje'l, pl. -le. — Et. Slav. lancuhü, -cugü.

lanțui' (a), prez. -țu'șc, v. trans. bisw. = a înlanțui: ketten, fesseln. Ca două fulgere lănțuite de [an] un nor EMIN. CL. IV 300. Vizita colonelului . . îi lănțui mintea ca prin farmec NĂD. NUV. I 58.

laolal'tă siehe ola'ltă.

lăo'r subst. Bast m des Flachses u. Hanfs, aus dem die Spinnfaser gewonnen wird. Din o o falce semănată în in [gospodarul] poate să capete pe lăor și sămință peste 480 lei ION. CAL. 42. — Gr. lău'r AL. CL. II 366 Iau'r AL. POEZII III 145 u. D. TERM., Ho'r Cih., sämtlich wohl falsch. — Et. Wahrsch. lat. libër, -bri; zur Form vgl. fi'o'r.

lăpăda' (a) etc. siehe lepăda' (a) etc.

la'poviță sf., pl. -țe, mit Schnee gemengter Regen. O lapoviță în două cu ploae te udă ghioalcă NĂD. NUV. II 233. — Et. Vgl. bulg. serb. lapovica.

lăpta' (a), prez. -te'z, v. trans. (neol.) häufig = a alăpta: säugen, stillen. Cu stînga [ia] ține la piept un copil pe care îl lăptează VLAH. IC. 22. — Gr. -ti' JIP. SUP. 12. — Et. la'pte. laptagi'ü sm. MUNT. = lăptar: Mäcelari, pescari . . precupeți, laptagi JIP. RĂUR. 92.

lăpta'r, inv. u. POP. -riü sm., fem. -tărea'să (pl. -re'se) u. -tări'ță (pl. -țe), Milchhändler(in), -mann m, -frau f.

lăptări'e sf. 1. Milchwirtschaft f, -laden m. O lăptărie la șosea ar fi o afacere minunată VLAH. DAN II 22, — 2. pl. Milchspeisen (pl.). Să nu măninci verdețuri și acțituri, brinză și lăptării ȘEZĂT. IV 183.

lăptări'ță siehe lăptar.

lapte I. sn. 1. Milch f (der Säugetiere; milchiger Saft in Pflanzen, zB. in unreifen Getreidekörnern); pl. lăpturi Milcharten (pl.), Milch verschiedener Art (zB. Kuh- u. Eselsmilch, süsse u. saure Milch); ~ acru MOLD. = iaurt: Joghurt m (saure Schaf-

milch); ~bătut MUNT. = *zară*: Buttermilch *f.* *Vacile . . cele sterpe să-î încălzească* [*pe prunci*], iar *cele cu lapte* [die Milch haben] *să-î aplece* SBIERA POV. 109. *Bine ar fi . . dac'ar fi toate cu lapte câte le spuî* [wenn alles . . auch so richtig wäre] CREANGĂ OP. III 15. [*Parvenițiî*] *educați într'un mod cum să poată scoate lapte din piatră* [wie sie die Leute ausaugen können] FIL. CIOC. 7. — 2. in Pflanzennamen (vgl. *că'ine, cu'c*): ~*le pasăriî* Vogelmilch *f.* (Ornithogalum) NAN. 109, PANȚU, Goldstern *m.* (Gagea) PANȚU; ~*le stinciî, lăptișor* Mannschild *m.* (Androsace Chamaejasme) BR. PANȚU; *sudoarea ~lui* Pestwurz *f.* (Petasites off.) BR. — Gr. *Dem. lăptișor*. — II. *lapți pl. m.*: *de pește* Fischmilch *f.* (Samen; Ggs. *icre*), *pește cu lapți* Milchner; *de vițel* Kalbsmilch, -hröschen *n.*, -*bries* (Brustdrüse). — Et. Lat. *lac, lactis*. *lăpteturî sf. pl.* = *lăpturi* JIP. öfters, zB. RAUR. 212 (*lăpteturî, unturî, brînzeturî*).

lăpti' (a) siehe *lăpta' (a)*.

lăptișor siehe *la'pte*.

lăpti'ü adj. milchfarben BODN. CL. I 23 (*Lăptia cale* [die Milchstrasse] *se ivi iarăși*).

lăpto'c sn., pl. -toa'ce, MOLD. = *scoc*: (Mühl-) Gerinne *n.* (Kanal, der das Wasser auf das Mühlrad leitet). *Începu a-î fișni apa pe nări și pe urechi ca pe niște lăptoace de mori* CREANGĂ CL. XI 187. — Gr. WESTL. *lăt-*. — *Dem. -tocaș D.* — Et. Vgl. russ. poln. *lotok(ü)*. Die Form scheint von *lăptu'că* beeinflusst zu sein.

lăpto's adj. 1. von Kühen etc.: viel Milch gebend. (*O vreî*) *și frumoasă și lăptoasă și de vreme acasă u. ä.* (Redensart) Niemand kann ganz ohne Fehler sein, man muss nicht zu viel verlangen. — 2. *fig.* = *cu lapte*: richtig, wahr CREANGĂ CL. XV 11 (*mama . . crezîndu-le toate lăptoase, după răbuș, cum i-le spusese eu*). — Et. *la'pte*.

lăptu'că sf., pl. -ci, MUNT. Lattich *m.* (*Lactuca sativa*); MOLD. dafür *marole*. *Lăptuca la prînzurî căutată* CL. VII 247. — Häufig *pl.*: *Ceapă, lăptuci, lobodă* JIP. SUF. 53. — Gr. *-tu'gă* MSCR. 1773 GCR. II 98. — Et. Lat. *lactūcr.*

lapu'c sm BAN. = *brustur*: Klette *f.* (*Lappa*) PANȚU. — Et. Magy. *lapu*. Vgl. folg. Art.

lăpu's sm.: ~*î decapără* PRAH. klebrige Salbei (*Salvia glutinosa*) PANȚU; ~*de oae, lăptucu* [richtig wohl *lăpucu*] *oaeî* Sonnenstern *m.* (*Telekia speciosa*) BR. — Et. Die Telekie wird auch *brusturu oaeî* u. ä. genannt. Also dass. Wort wie *lapu'c*.

la'rg adj. nach allen Richtungen ausgedehnt: weit, Ggs. *strîmt* «eng» (verschieden von *lat* «breit» d. i. nur nach einer Richtung ausgedehnt, Ggs. *îngust* «schmal»); ~*ul* das, die Weite.

Minici, pantalonî, ciorapi ~î weite Aermel, Hosen, Strümpfe. *De nu [fi-s dragă], iată lumea-î largă; Ia-ți murgul și fi-l alcargă De-ți cată alta mai dragă* IARN.-BIRS. 232. *Părințiî fetei . . o dau cu mineci largi* [bereitwilligst] CREANGĂ Z. III 221. *Cu un gest larg și maestos* den Arm mit majestätischer Gebärde in weitem Bogen ausstreckend XEN. BRAZ I 21. (*Mai*) *pe ~* ausführlich(er): *Precum în pisania lui pe larg arată* INSCRIFT 1827 IORGA INSCR. I 127. *Dacă îngrășarea vitelor se face pe largul* [im Grossen betrieben wird] FILIP. AGR. 116. *În mijlocul codrului, Unde-î larg voinicului* [wo der Held freien Spielraum hat, ungebunden ist] AL. PP. 98. *Ducc-m'oiu de-aici din sat Să le fac la hide larg* [um den Hässlichen den Platz zu räumen] IARN.-BIRS. 188. *Pădurile unde . . ia a crescut în largul ei* [in ungebundener Freiheit aufgewachsen war] ODOB. Ps. 195. *Ah, seara numai, seara Mă simt la largul meu* [fühle ich mich frei] COȘB. 27. — *Largul* das freie, offene Feld, Wasser, (mări) Meer. *Cînd ajunseră afară la larg* [ins Freie], *se așezară pe o piatră mare* CL. XV 178. *Nice Leși la larg de tot* [ganz auf offenes Feld] *nu vreaî să iasă* MIR. COSTIN LET. 2 I 347. *Tinăra doamnă . . se aruncă într'o mică luntre . . și o împinse la larg* GANE CL. XII 454. *Flota rusă a plecat la larg* [ist in die See gestochen] LIT. — LM. bisw. missbr. (nach frz. *large*) für *lat*: *In proză, unde tot largul* [die ganze Breite] *hirtiei îi stă* [scriitorului] *la îndămină* ARH. V 112. *Șoselele sînt . . altele mai late, ca să poată trece pe ele trei și patru trăsuri d'odată, d'a largul lor* [der Breite nach] ODOB.-SLAV. 163. — Gr. *Dem. lărgu'ș*. — Et. Lat. *largus*. Die übrigen Sprr. verwenden *largus* bezw. *amplus* (span. *ancho*) zugleich für «breit», wogegen rum. dafür *la't*.

lărgămi'nt subst. Weite *f.*, als Übers. von ksl. *širota* Ps. ŠCH. 30, 9 (*Pus-ai în lărgămentu* [sic] *picioarele mele*); 118, 45 (*Și ferivoi legea ta pururea . . și imbla în lărgămentu* [sic; COR : -*mint*]); Ps. BELGR. 1651 Ps. 17, 20 CCR. 103 (*Și mă scoase în lărgă-măntu*).

lărgi' (a), prez. -ge'sc, v. trans. weit(er) machen, erweitern, ausdehnen. *Lărgeste gura ta și voiî implica pre ia* BIBLIA 1688 Ps. 80, 8. *De va lărgi D-l D-zeul tău hotarile tale* Deut. 12, 20. [*Duca Vodă*] *scirșca cu dințiî și-și lărgea mațele* [und lechzte vor Gier] NEC. COSTIN LET. 2 II 29. *I-se lărgise mațele spre luat* 23. *Văzînd Muntenii . . cum Duca Vodă ș'au lărgit minile pre lăcomie* 17.

lărgi'me sf. Weite *f.* *Îngăduirea . . e lărgime de vederi* die Nachsichtigkeit [näml. im Beurteilen von Kunstwerken] bedeutet weiten Horizont STĂNC. FRUM. 10. — Für *lătime* BIBLIA

1688 Ez. 40, 26 (*de 25 de coți largimea ei*).

lărguț, siehe la'rg.

la'rmă sf., c. obl. -me, LM. Lär m m. Tonul conversației, la început discret, se ridică, pînă se prefăcu în larmă XEN. BRAZI 33. Atita larmă făcură [pasările] încît se deșteptară toți slujitorii împărătesei ISPIR. LEG.² 75.— Et. Mittelb. aus it. *all'arme!* «zu den Waffen!», vgl. poln. serb. *larma*, magy. *lárma* etc.

la'rmăt subst. Lär m m SPER. AN. 1892 I 31 (*Cum făcea ovreiiul larmăt mare, gură*).

lărmui' (a), prez. -muesc, v. intr. TR. lărmen. In pădure naște, în pădure crește, vine în sat și lărmuește GCR. II 369, Rätsel von der Hanfbreche. — Gr. -măzui' BIBIC. 223. — Et. lărmăzui' ist magy. lărmăzni.

lăsa' (a), prez. las, I. v. trans. 1. lassen (d. i. gestatten, nicht hindern): *în pace, cu zile, la o parte, pe mîine, în casă, de lîngă sine* etc. in Ruhe, am Leben, bei Seite, auf morgen, ins Haus, von seiner Seite etc. lassen. *Ce mă apasă și 'n drum nu mă lasă* [mich nicht fortlässt] AL. PP. 63. *Dacă nu vrei, lasă!* wenn du nicht willst, so lass es sein, bleiben! *Ci lasă muștele* so lass doch die Fliegen DELAVR. PAR. 293 (zum Hunde, der nach ihnen schnappt). *Il lăsăm din lucru* wir entlassen ihn POP.-BĂN. 85 (von einem Arbeiter). *Iși lăsă favoriți mari și barbetă* [er liess sich . . wachsen] C. NGR. 65. *A o ~ mă încet, măi domol* etc. nicht so hitzig, scharf, energisch vorgehen: *Pină vom pune mina pe hoț, s'o lăsăm măi domol cu procesul* XEN. BRAZI 108. *Se sfătuiră Turcii să fugă . . ; ce Enicerii n'au lăsat* [liessen es nicht zu] NEC. COSTIN LET.² I 390. *Pre cînd unii s'au sfîrșit semănatul . . și încep celelalte munci, pe apucate, cum lasă vremea* [wie es die Witterung gestattet] GAZ. SĂT. XIV 377. *Nu-l lăsa inima să știe pe nașu-său că se bucură tihnit de partea lui* [er konnte es nicht verhindern, der Gedanke liess ihm keine Ruhe, dass sein Pate . .] RĂDUL. RUST. II 279. FAM. *un lasă-mă-să-te-las, un lăsător* Einer, dem seine Ruhe über alles geht, der die Dinge gehen lässt, ein Phlegmatikus. [Turcii] *nu te lăsa nici să-ți vezi* [liessen sich gar nicht blicken], *ședeau ascunși ca viezurii sub pămînt* GHICA 14. *Lasă-mă să-ți spuî!* lass mich dir sagen! *Nu-l lași să vorbească* du lässt ihn nicht reden. *Pe cine nu-l lași să moară, nu te lasă să trăești* (Sprw.) Undank ist der Welt Lohn. *Las(ă) să o facă alții* mögen es andere tun. *Las(ă) să vie!* mag er nur kommen! *Prepu-neam eu de mult că ești bun numai de stîrnit femeile, ei lasă* [na warte nur], *mangositule!* I. NGR. CL. IV 348. *Las' dacă nu i-a da odihna pe nas na*, die Ruhe wird ihm schon

überdrüssig werden CREANGĂ CL. XII 23. *Intreabă-i [pe orașani] ce e bleavu, resteu, bulfeiu . . , că de țe-o ști, lasă!* [will ich Hans heissen] JIP. OPINC. 55. *Lasă* [abgesehen davon] *că ai defăimat toată lumea, dară căci mîhniși și pre ceta . . ?* MARG.² 154 a. *In vre-o patru zile se infiripa și moș Toader; chip n'a fost să-l măi propească; lasă că* [freilich, allerdings] *nici n'a stricat nime multe rugăminți* NĂD. NOV. I 98. *Afurisit neam de lighioană! Dar și rumînu nostru, lasă* [freilich]! *Nici că pune mina pe-o pușcă să dea în ele* RĂDUL. RUST. II 243 (von den Krähen). Vgl. *drum* 2 b, *inimă* 1. — 2. sînge cuiva Jdm. zur Ader lassen (älter: Blut lassen, wonach rum.). — 3. fahren lassen, loslassen. *Oaia lasă laptele cînd să mulge cu degetele udate* das Schaf lässt die Milch fahren, wenn es mit benetzten Fingern gemolken wird. *Decum începe a se umfla vîntul, cel ce-l înalță* [näml. zmeul] *strigă: Lasă* [los]! ISPIR. JUC. 70. Vgl. *a'pă* 10 b. *Pe la noi pe la Șercaia Patru cofe lasă clăia* [gibt der Haufen [Trauben?] vier Kannen] IARN.-BIRS. 472. *A ~ din preț* vom Preise (nach)lassen; *afară un cuvînt* ein Wort auslassen. *Intr'un an îl lua* [näml. pogonăritul], *iară intr'un an îl lăsa* [erliess man ihn] NEC. COSTIN LET.² II 38. — 4. c. von etw. (ab)lassen, es aufgeben. *Jigmond Craiul, înfelegînd de moartea lui Sultan Suleiman, au lăsat Tocăiul* NEC. COSTIN LET.² I 449. *Atunce Nicolai Vodă își lăsase firea cea sumeață . . și trăia bine cu boerii* NECULCE das. II 341. *Lasă legea creștinească și te dă 'n legea turcească* AL. PP. 211. *L-au gonit pînă . . la o pădure și acolo l-au lăsat de a-l măi goni* [gaben sie die Verfolgung auf] AMIRAS LET.² III 107. *Orî eu las domnia* [verzichte ich auf die Krone] *său el va muri* BOLINT. 1877, 134.— 5. verlassen, im Stiche lassen. *Toată lumea l-au lăsat, Lumea toată l-au uitat* AL. PP. 112. *O amareză lăsată de iubitul ei* 236. *Ce v'am greșit și mă lăsat, feții miei?* Dos. VS. Maiu 9. *Nu mă ~(ți)!* zu Hilfe! *Urechile îl cam lasă* [versagen ihm schon so ziemlich den Dienst] DELAVR. PAR. 181 (von einem Alten). — 6. LV. (Cron.) unterlassen. *De aice înainte lăsăm de a măi scriere, ca să nu ne arătăm istorici de lucruri turcești măi mult decît de ale noastre* SIM. DASC. LET.² I 410. *Noi n'am lăsat să nu însemnăm . . de feciorii lui Stefan Vodă* URECHE das. 136. *Las a zice cele măi mari grozăvenii ce făcea* AXINTE das. II 143. *Aice n'am putut lăsa cu cuvîntul și pentru rîndul Muntenilor* [auch über die Walachen zu berichten] NEC. COSTIN das. 113. — 7. (stehen, liegen) lassen. *Unde ai lăsat pe frate-tău, cartea, umbrela?* wo hast du deinen Bruder gelassen,

das Buch liegen, den Schirm stehen lassen? *Dacă dovedește cinele pe lup, îl lasă mort* INV. COP. 1878, 30. *Moartea lui a ~t un mare gol între noi* sein Tod hat eine grosse Lücke unter uns (zurück)gelassen. *Sănătos m'ai găsit, sănătos să mă lași; fără bărbat m'ai găsit, cu bărbat să mă lași* AL. PP. 52 (Gebet der Jünglinge u. Mädchen an den Neumond). *Pasăre streină care . . zboară mai departe, Lăsind inimă înfocate* 46. *Vă las cu bine!* leben Sie wohl!, adieu! — 8. *cuiva, pe seama cuiva, pe cn.* Jdm. überlassen. *Las' arhimandritului Toată grija schitului* EMIN. 155. *Să l lase necazului și gindurilor lui* RĂDUL. RUST. II 21. *Scoală . . Și-ți deschide ochisorii Și și-ți vedea și feciorii Pe-a cui seamă i-ai lăsat* PP. (Totenklage) MAR. INM. 512. *Să mii cit vei putea . . «Las' pe mine [verlassen Sie sich auf mich, nur unbesorgt], cuconășule,» răspunse surugiul* I. NGR. CL. VII 45. Vgl. *dra'c* 6 c. — 9. *copii, avere etc.* Kinder, Vermögen etc. zurücklassen, hinterlassen, *cuiva c. (moștenire)* Jdm. etw. vermachen. *Cînd bărbatul lasă un singur descendent, porțiunea femeii în succesiune va fi numai de a treia parte* COD. CIV. art. 684. *Toate bunurile ce ascendentul a lăsat la moartea sa* art. 796. — 10. von Gott etc.: bestimmen. *Femeia asta este o ființă lăsată inadins de bunul D-zeu pentru fericirea mea* C. NGR. 69. *Nu este zi lăsată de D-zeu [es vergeht kein Tag] unde să nu ocărăscă [ia] pe sora ei* I. NGR. CL. III 42. *Nu a geme numai ș'a vărsa suspine* *Elăsat la inimă nobile, sublime* BOLINT.¹ I 206. *Așa, se vede, i-a fost lăsat!* NĂD. NUV. II 152. — 11. herab-, herunterlassen. *Cu perdelele lăstate Șed la masa mea de brad* EMIN. 104. — 12. *sec* am Tage vor den Fasten den letzten Schmaus halten (vgl. *post*): Fastnacht feiern. *Duminecă lăsăm sec; șapte săptămîni [de post] nu-s șagă* NĂD. NUV. II 57. *L-au blagoslovit [episcopul pe Laslău Craiū] de au lăsat sec* *Marți cu toată curtea sa* EVSTR. LET.² I 378. — *Lăsatul* od. *-ta* *secului (de carne, de brînză), ~tul de carne, de brînză* Tag *m* vor den Fasten, Fastnacht *f*; *Duminica ~tului de carne, de brînză* der achte bzw. siebente Sonntag vor Ostern (vgl. *brînză* 2, *carne* 4). *Un lăsat de sec* eine Fastnacht NĂD. NUV. II 57 (Titel). [*Laslău Craiū*] *sosind acasă în ziua lăstatei secului [am Fastnachtdienstag]* EVSTR. LET.² I 378. — II. *a să ~ 1. mă las să mă bată (cn.), LM. a fi bătut (de cn.) etc.* ich lasse mich (von Jdm.) schlagen etc. [*El*] *nu se prea lăsa să-l ducă ia, cu toată puterea brațelor ei, în goana săritoare a galopului* VLAH. DAN I 20. *Cînd [omul] se lasă-a fi măi stăpînit de farmecul unor iluzii. măi dulci*

VLAH. NUV. 30. — 2. nachgeben, sich zu-friedengeben. *In ruptul capului nu trebuie să ne lăsăm pină ce nu vom trînti pe inspector* CL. XIII 443. *D-l Tocilescu însă nu vrea să se lese cu una cu două și iată ce ne răspunde* CL. VIII 347. *Nelăsîndu-se Turcii cu atîta, s'au măi gătit de oști* COGĂLN LET.² III 268. *Nu te ~!* lass dich nicht unterkriegen! — 3. sich überlassen, hingeben, ergeben. *Dacă s'au lăsat [copilul și mînzul] zburdălnicieii lor și s'au văzut la cîmp* ISPIR. LEG.² 162. *Lăsîndu-mă în voia poveștilor, zburam în «țara cocorilor»* DELAVR. PAR. 291. *Lasă-te farmecului de-a dormi* ZAMF. NUV. 43. — Absol. FAM. sich kurzem Schläfe hingeben: sich zu einem Schläfchen niederlegen. *După prînz . . fie-care «se lăsa», cum se zice și astăzi pentru «a dormi» un ceas, chîar și două* AL. CL. XVII 334. — 4. *pe cn., pe seama cuiva* sich auf Jdm. verlassen. *Dacă m'aș lăsa pe sama ta, he! he! m'ar mînce și cîni* GHIB. BV. 33. — 5. *de c. von etw. ablassen, abstehen, es aufgeben.* *Ar fi putut avea o clientelă mult măi numeroasă, dacă s'ar fi lăsat de gazetărie* VLAH. DAN I 39. *Nici Păr, copilul bucătăresei, încă nu se lăsa de crescut* RETEG. IV 67. *Dacă mi-ți da copilul cutărui boerîu, m'oîu lăsa de a face aice minăstire* SBIERA Pov. 259 (zu den Teufeln). — 6. sich herab-, nieder-, sinken, fallen lassen, senken. *Cîrduri negre de grauri . . se lăsa pe grîne și iar se ridicau* VLAH. GV. 71. *Îmi venea să mă las în zăpădă [mich in den Schnee sinken zu lassen]. să mă întind și să dorm* SAD. Pov. 123. *Copii . . se atirnau de arcurile de dinapoî, lăstate sub greutatea cufărului [die sich . . gebogen hatten]* VLAH. DAN II 94. *Luna se lăsase după copaci [war . . gesunken]* LIT. [*Rofiile*] *pe semne s'au lăsat la ochi* der Milchschorf ist wahrscheinlich auf die Augen heruntergegangen NĂD. D. (von einem augenkranken Kinde). [*Băiatul*] *prinde . . topuzul în lăsarea lui [im Fallen]* ISPIR. JUC. 35. *Seara se lăsa repede [hrach . . herein]* SAD. Pov. 122. *Mă las greu* ich mache mich schwer. — 7. MOLD. INV. u. POP. *undeva* wohin ziehen, sich hegeben. *Ion Vodă . . s'au lasat în goană după dinșii* URECHE LET.² I 226. [*Granicerii*] *se lăsa de vale cîntînd* VLAH. GV. 183. *Cînd «m'am lăsat» eu aici, de dincolo de peste munți* 187 (ein Bauer spricht). — 8. *să lasă frig, ger es tritt Kälte, Frost ein.* *Ce vînt! se lasă frig* VLAH. DAN I 148. — 9. POP. von schwangeren Frauen: *mi-să lasă (a mînce)* ich bekomme Gelüst MAR. NAȘT. 13. — Gr. MAC. *al-*. — Prez. MOLD. MOD. 1 *lă's, 2 lă'si, 7 l'e'se*. — Et. Lat. *laxo, -äre.* *lăsăciune sf.* Vergebung *f* AP. VOR. Ap.

26, 18 (cumă se preemească ei lăsăciuri [sic] păcatelor).

la'scă *sf.* Gunst *f.*, Gnade Div. 12 b (după atita ce de mare cătră D-zeu avea lască [Solomon; bei Gott in so hoher Gunst stand] cit singur gură cu gură cătră sine aū grăit).— Et. Poln. russ. *laska*.

lăsca'e *sf.*, pl. -că'i, ehem. $\frac{1}{2}$ Para *f.*, daher jetzt überh. Heller *m.*, Pfennig. *Maî jos de cincizeci [de pungi] nu primesc nici o lăsca* FIL. CIOC. 119. *N'am leŭcae la chimir Să mă pot plăti de bir* AL. PP. 128.— Gr. MOLD. *leŭc-*.— Et. Wahrsch. poln. *lacki* «polnisch».

lăsăciu'tă *sf.* zweihenkliger Topf D. TERM.— Et. Unbek.

la'scav *adj.* LV. (Cron.) gnädig, wohlwollend. [Grigorie Vodă] *dacă eștia la cimp, era foarte lascav și darnic* NECULCE LET.² II 373.— Et. Poln. *laskawy*, russ. *laskovyj*.

lăsniçio'r *sm.* bittersüßer Nachtschatten (Solanum Dulcamare) Fuss (*lăs-*), BR. (~ u. *lăsniçioară*).— Et. Unbek.

lăsta'r etc. siehe *vlăsta'r*.

la'stic *subst.* Lasting *m.*, Prunell (Stoff). *Jupin Hagiul . . purta pe umeri o scurteică de lastic* DELAVR. PAR. 151.— Gr. MOLD. POP-TRIC.— Et. Engl. *lasting*.

lăsti'v *adj.* listig Ps. ŞCH. Ps. 119. 2 (izbăvește . . sufletul mieu . . de limbă lăstivă).— Et. Ksl. *lăstivū*.

la'stră *sf.*, pl. -tre, ehem. Art kostbarer Stoff u. Kleid *n* daraus. *De-asupra acelor inimă sint scrise slove . . pre niște . . săçori de lastră* NEC. COSTIN LET.² I 453. *Hadimî îmbrăcaşi în lastre* MARG.² 26 b.— Et. Viell. it. *lastra* «Pflasterstein», also etwa «karrierter Stoff».

lăstu'n *sm.* 1. Mehl-, Haus-, Fensterschwalbe *f.* (*Hirundo urbica*); (de apă) Uferschwalbe (*H. riparia*); ~ul mare Turmschwalbe (*Cypselus apus*) MAR. *Cîte o umbră neagră de lăstun rătăcit care cădea din văzduh, cu lungile-î aripi îngreuiate de ploae* ODOB. CL. IX 25.— 2. FAM. *fig.* Schmarotzer *m.*; nach dem Volksglauben lässt sich der ~ von andern Schwalben füttern. [Părintele] *nu știe cum să scape de pacostea asta care stă lăstun pe capu-î* VLAH NUV. 19 (er hatte einen jungen Mann ins Haus genommen).— Gr. Auch *lost-*, ferner TR. *losto'n* MAR., BAN. *lastu'rn* COM. MAR. UNG. *lasta'n* COM. MAR., BUC. *lastu'n* u. *lostu'g* MAR., *lăstu'n* DOC. 1560 HC. I 246.— Dem. -tuna's.— Et. Slav. heisst die Schwalbe *lastovica*, *lastočka*, *lastica* etc Daneben findet sich auch ksl. altruss. *lastuna*, ksl. *lastunū* als Name einer hes. Schwalbenart.

lart' I. *adj.* 1. breit, Ggs. *lung* u. *îngust*. *Săbii lungi și late* AL. PP. 63. *Afi auzit . . cum să dosădesc ceia ce umblă pre calea cea*

lată și largă MARG.² 197 a. [El] *păza lat* [breitbeinig, -spurig] și *fiindu-și minile departe de trup* SLAVICI CL. XIV 99. *O vorbă lată și deslușită* [eine pathetische . . Sprache] *care te încâlzește și-ți place ca un cîntec frumos* VLAH. GV. 180. *Vorbe ~e* hochtrabende Redensarten. *Da late le croești* du schneidest aber gehörig auf AL. OP. I 623.— *A lăsa, rămînea* ~ tot liegen lassen, bleiben. *I-a dat, i-a dat De-l lăsa aproape* lat SPER. AN. 1893 III 110. *Pin' ce mi-a ajutat cel de sus, voiū rămînea lat aice jos* CL. XVI 265. *Era lat de foame* [halb verhungert], *căci de trei zile nu mîncase nimic* RETEG. I 60.— 2. fl a c h, Ggs. *adînc*. *O farfurie ~ă* ein flacher Teller. *Chibriturile să vind în cutii rotunde și în cutii ~e* Streichhölzer werden in runden und in flachen Schachteln verkauft.— Gr. Dem. *lătăre't, lătut',* WBB. auch *lătice'l, lătîșo'r* «ziemlich, etwas breit», entsprechend *lungăre't* «länglich». *Fașa e un fel de briușor lătăre't* MAR. NAȘT. 89.— II. *sn.*, pl. -turi, Breite *f.*, Breitseite. *De un ~ de mină* eine Hand breit, handbreit. *Ghemîș. Latul Dunării trecea* AL. PP. 130. [Copilul] *iși aruncă paraia . . așa ca să cază pe lat iar nu să se ducă de-a dura* ISPIR. JUC. 29. [Hagiul] *căzu în latul patului* [quer über das Bett hin] DELAVR. PAR. 186. *Sculindu-te umblă pămîntul și în lungul lui și în lat* [durchziehe das Land nach seiner Länge und Breite] BIBLIA 1688 Gen. 13 18. *Străbătut-a el pămîntul cruciș și curmeziș, de-a-lungul și de-a-latul* CL. XVII 273. *Cu ~ul săbiei* mit flacher Klinge.— Et. Lat. *latus*.

lart² *part.* siehe *la' (a)*.

lart' *sm.* Latte *f.* [Poarta] *aceia era de lați de brad* RETEG. V 13. *Coșerul de nuele e mai bun decît coșerul de leațuri pentru păstrarea păpușoilor* CL. XIII 49.— Gr. MUNT. TR. ~, pl. QU. auch fem. -țuri u. -țe; MOLD. *leaț sn.*, pl. -țuri; ferner pl. *le'ți* RETEG. III 82, *lețuri* ZAMF. LN. 79.— Et. Vgl. deutsch Latte, magy. *léc*.

lart³ *sn.*, pl. -țuri, Schlinge *f.*, bes. zum Fangen von Vögeln etc. *Lațul de mătăsă Nu-î da drumul ca să iasă* AL. PP. 128 (von einem mit Stricken Gefesselten). *Vinătoru 'ntinde 'n crîng La păsărele lațul* EMIN. 163.— Gr. Pl. -țe CANT. IST. IEROGL. 258 (nb. -țuri 324).— Dem. *lătîșo'r*, pl. -șoă're WBB.— Et. Vlat. *laccus* für *laqueus*.

lătăre't, I. *adj.* siehe *lart' I.*— II. *sm.* schöne Makrele (Scomber pelamys) CRĂNIC. CL. XXIII 337; B. Ş.

lătău's *sm.* 1. Larve *f.* der Stechmücke (*Culex pipiens*), lebt im Wasser QU. *Decît cadîna Turcilor Maî bine . . Casă lătăușilor Și mîncare broaștelor* PP. ŞEZ. IV 222. Dafür auch *lătura's* COM. MAR. INS.— 2. Art Unge-

ziefer, wahrsch. Kellerassel *f* (*Oniscus asellus*) MAR. INS. 543 (*grrieri, ploşniţe, şfabî, ruşî, lătăuşi, molii*). — Et. Wahrsch. zu *lat*.

la'te sf. pl. MUNT. (Woll-, Haar-) Zotten (*pl.*). *La'tele tunse de pe cap[ul oii], de pe picioare şi de pe coadă* ENCICL. ROM. v. *lana*. [*Fata împăratului*] *scuipă în la'tele arăpoăice* ISPIR. LEG. 398. — Et. Unbek.

la'teş adj.: *coarne ~e* stark nach aussen abstehende und zugleich nach hinten gerichtete Hörner (des Rindes). Daher als Name eines Ochsen: *Romînul . . îi dă şi pe Muhurel, părechîa lui Lateş* SEV. POV. 100.

lă'ti' (a), prez. -ţe'sc, v. trans. breit machen, aus-, verbreiten. *Inul, înainte de a să meliţa, să lă'teşte* [wird breit geschlagen] *pe o piatră cu maîul COM. Pre cînd umbra Hristos prin ţară Lă'tînd cuvîntul său frumos* COŞB. 30. *Acum noaptea se lă'tise ca un vâl negru cusut cu diamanturi* AL. CL. III 60. [*Moşii noştri*] *de unde au izvorît în ţară şi s'au înmulţit şi s'au lă'tit* URECHE GCR. I 68.

lă'tirü adj. ziemlich breit (?) Dos. VS. Martie 18 (*faţa lă'tie rătundă, cu sprincenele tinse*).

lă'time sf. Breite *f.* *Şi elamoth împrejur, lungimea de 25 de coţi şi lă'timea coţi 5* BRBLIA 1688 Ez. 40, 31. *Noe . . au hotărit . . lui Iafet . . lă'timea* [die Ausbreitung] *neamului după numele lui* MSCR. ca. 1750 GCR. II 50 (nach Gen. 9, 27).

lat'in, let'in adj. POP. verächtlich: katholisch, dann überh. ketzerisch, ungläubig; -*nă sf., pl. -ne*, Katholik *m*, Ketzer, Ungläubiger. Das Volk erkennt den Katholiken daran, dass er Mittwochs nicht fastet. *Pasă-mi-te că eşti letin de spurcî Vinerea şi Miercurea?* JIP. OPINC. 152. *Doă [fălcî de pămînt] . . pe care i-le-o închiriat [profesorului] părintele Maţei ca să-l înveţe a ceti slova ast latină* [die lateinische Schrift] BOGD. BURS. 24. *Văi, bată-te D-zeu, hală spurcată şi latină rea* RETEG. I 23. *Cu dinsul [näml. cu drumul de fier] s'au adus toate letinile, bată-l pîrdalnicul!* NÄD. NUV. I 32. — Et. Mittelb. aus lat. *Latinus*, vgl. bes. alb. *lyat'in* «Katholik». Die Betonung wohl nach serb. *la'tin*, magy. *latin*.

lati'n (neol.), latine'sc, inv. lătine'sc adj., -ne'ste adv. lateinisch. *Din cărţile elineşti şi lătineşti* PRAV. IAŞI 1645 CCR. 217. *Şi era scrisă [scindurcaua] ovreşte, greceşte, lătineşte* COR. Joh. 19, 20 das. 15. — Et. Buchwort, aus lat. *Latinus*.

lă'tîng adj. breit, nur in der stehenden Formel des Märchens *cale lungă şi lă'tîngă*: *Făt-frumos . . se duse, măre, cale lungă şi*

lă'tîngă, ca D-zeu să ne-ajungă FUND. 15. — Et. *lat*.

lătini'e sf. LV. lateinische Sprache, Latein *n*. *Se înţelege de pre lătini'e* NEC. COSTIN D. — Et. *lati'n*.

lăto'c siehe *lăpto'c*.

lăto's adj. MUNT. zottig. *La mine . . ochii osteniţi şi părul nepieptănat şi lătoş căutaă a melancolie* DELAVR. PAR. 206. *Un cine negru şi lătoş îl latră* 28. — Et. *la'te*.

lătra' (a), prez. latru, v. intr. bellen, *trans.*: *pc.* Jdn. anbelln; *~t* Bellen *n*, Gebell. *Ciniî . . latră-a pustiū Şi urlă-a morţiū* AL. PP. 187. *Doar de lătrat la lună* [den Mond anzubellen, den müssigen Zuschauer zu spielen] *m'am săturat* NÄD. NUV. I 122. *Ia fugi. urite, din vatră, Că pun ciniî de te latră* TEOD. PP. 326. [*Trecătorul*] *işi cată de drum cu nepăsare Şi trece nelătrat* DONICŢ 86. — Et. Lat. *latro, -äre*.

lătrătu'ră sf., pl. -ri, (einmaliges) Gebell. *O lătrătu'ră spăimîntătoare se auzi deodată în dosul casei* BOGD. VECHI 81.

lă'tret sn., pl. -te, Gebell *n* DONICŢ 43 (*Lă'tret, urlet, hreamăt mare ca în iad s'au ridicat*).

lă'tui' (a), prez. -ţue'sc, v. trans. 1. belatzen. *Om leţui-o [näml. biserica] cu cîrnaşe, Vintul ca să n'o înhaşe* MAR. SAT. 224. — Gr. MOLD. *leţ-*. — 2. in eine Schlinge binden SAD. POV. 261 (*îi cuprinse minile, i-le lă'tui c'o şuşăniţă de piele*). — Et. *lat'*¹ u. ².

lătunoa'e sf., pl. -no'i, 1. (ţes.) durch Reisen eines Kettenfadens entstandene Lücke im Gewebe. *Pe sulul cel dinapoî [sînt] Patruzece de lătunoî* PP. CL. V 116 (Spottlied auf d e faule Weberin). — Daher überh. Lücke SUŢU NOŢ. öfters, zB. 54 (*Ne vom sili de a suplini lătunoa'ia aceasta*). — 2. eines der beiden äussersten Bretter eines zersägten Baumstammes: *Sch w a r t e f. Ivan . . cumpără unelte de teslărie, doă lătunoî groase*. CREANGĂ CL. XII 30. — Gr. MUNT. in Bedtg. 2 -*turoa'e* QU. — Et. In Bedtg. 2 zu *lat'ure*; in Bedtg. 1 viell. zu lat. *lacuna*, lautlich an 2 angelehnt.

lătunoio's adj. vom Kettenfaden: lückenhaft C. NGR. 311 (*Pentru a scoate acum acele lătunoioase fire trebui a destrăma toată pinza*).

lătu'ră sf., pl. -ri, Spüllicht *n*, Spülwasser. *La vreme de nevoe, fie-ce lătu'ră stînge focul* PANN PV.¹ II 129. — Gew. *pl.*: [*Vaciî*] *îi plac cu deosebire lăturile dela spălatul farfuriilor şi tingirilor* GHICA 540. — Et. Zu a *lat*.

lătura'lnic, inv. -ra'l adj. LM. Seiten-, seitlich. [*Poşta*] *cea de pe urmă* [die letzte Postmeile]. *nu merge pe drumul mare, ci pe*

căi lăaturalnice I. NGR. CL. VII 44.—Et. Nachbildung von frz. *latéral* mit Hilfe von *la'ture*.

lătura'rîu subst. Spülich ttrog B.; RE-REG. IV 27 (lăturarîul porcilor).—Et. Zu lă-tu'ră.

lătura'ş I. adj. 1. (cal) ~ a) Handpferd n (= links gehendes Zugpferd), Ggs. *şeiaş*. — b) Nebenpferd ohne Zügel, Ggs. *hăşaş* AL. CL. I 131 («*Virtos, murgule*» — *se adresează la lăturaş* —), wohl dasselbe wie *prăştier* (s. d.). — 2. (dinte) ~ Mittelzahn m des Pferdes, zum Unterschied von *cleşte* «Zange» u. *mărginaş* «Eckzahn» D. TERM. — 3. Seiten-RÄDUL. RUST. II 246 (o uliţă lăturaşă) — II. sm. 1. Fördermann m in Bergwerken D. — 2. Seitenverwandter m COD. CAR., Pentru moştenire 19 (Fraţii şi surorile se protimiesc la moştenire dintre toţi lăturaşii).

la'ture sf., pl. -ri (MOD. lături in: pe de lături, in lături), 1. Seite f, wofür MOD. grössenteils parte; spez. (mat.) Seite (eines Dreiecks etc.), Schenkel m (eines Winkels, Zirkels). O mant'e . . , avînd pe lături ţesuţi vulturi de aur BALC. 380. Ca o vie rodită in laturile [an den Seiten] casei tale Ps RÎMN. 127, 3. Cădea-va den [Ps. RÎMN.: despre] laturea ta [an deiner Seite] o mie BIBLIA 1688 Ps. 90, 7. Cei de lături die Seitenverwandten INDR. 161. Nu se cuvîne să-mi arăt ruşinea şi să bat laturile ca un becînic [dass ich . . mich . . auf die Seite, hinwegschleiche] CL. XIX 221. Ian că venea 'ncetişor . . , Laturile cam fiind [etwas abseits dahinschleichend], Dolca, haita cea bătrînă AL. PP. 55. Şi să să fie de lege, Pre de lături [abseits] să n'alerge Dos. Ps. in V. Ps. 88 Z. 14. A atrage privighetorile punîndu-le un vas cu apă avînd pe de lături [an der Seite, daneben] viermuşi de făină DATC. HORT. 27. Antioh Vodă . . s'au împreunat cu Iusuf Paşa . . la corturi de laturea de Tighinea [nahe bei T.] NEC. COSTIN LET.² II 53. Cîţiva credincioşi slujitori umbrau călări pe de laturile rădvanului [ritten neben der Kutsche her] ODOB. MV. 1894, 38. De-a laturea drumului [an der Seite des Weges] un epure sări CANT. IST. IEROGL. 197. Este vr'un psalom să nu fie plin de prorocestvie de Domnul Hs. de-a laturea cu ruga şi cu istoria [der neben Gebet und geschichtlichem Inhalt nicht auch Prophezeiungen . . enthielte]? Dos. Ps. in V. Ps. 87, Anm. Un fel de pîlnii carc se deschid in lături [nach der Seite, seitwärts] DATC. HORT. 17. Păşînd de acoloa puşintel in lături [zur Seite] Dos. VS. Sept. 3. Veniră pînă la o milă in lături de Giurgiu [in die Nähe von G.], la sat la Stăneşti BALC. 60. A deschide, a lăsa uşa in (doică) lături die Tür weit aufmachen, weit offen stehen lassen. Tată vostru m'au dat in lături [παρ-

αρὸς αὐς, stiess mich zurück] BIBLIA 1688 Gen. 31, 7. El îi zice: «dragă, stă!» Ia in lături tot se dă [weicht . . zurück] AL. PP. 240. După ce l-au bătut pe vezirul Nemţii, s'au dat vezirul cu oastea in lături [zog sich . . zurück] NĒCULCE LET.² II 193. Apoi naşa vin aduce: «Finule, închină! bea!» Finul nu s'a dat in lături [liess sich nicht lange bitten], Căci — să sugă-î cam plăcea DULFU LEG. 44. Să fiu eu primar, nu m'aş da in lături nici o clipă [würde ich keinen Augenblick anstehen, zögern] RÄDUL. RUST. II 66. In lături! hinweg!, zurück! — 2. LV. Gebiet n. Toată Iudeia şi toată laturea dimprejurul Iordanului Ev. 1894 Matth. 3, 5. — Gr. -ră COM. OLT. — Et. Lat. *latus* (neutr.). Der sg. scheint unter dem Einfluss der weiblichen alb. *ană*, slav. *strana* «Seite» aus dem pl. neugebildet.

lături siehe lătura'.

lăturoa'e siehe lătunoa'e.

la'ü siehe la'¹ (a).

lă'ü adj., fem. la'e, pl. m. u. f. lă'i, von Schafen: grau [Lina] albă să vinde totdeauna cu a treia parte mai sus de cit cea neagră şi lae DRĂGH. IC. 24. Ţiganul . . avea . . Doică oî, o lae ş'o băbană neagră SPER. AN. 1892 I 140. Vgl. bă'a'ü 4 c. — Gr. Dem. lă-lo'r PP. BUR. CAL. 186. — Et. Unbek. Ins Alb. als *ljaj* übergegangen. Zshg. mit Mac. *la'iu* «schwarz» fraglich.

lăuda' (a), prez. la'ud, I. v. trans. loben, rühmen, lobpreis en. Lăuda-voiu numele tău, căci ai făcut minunate lucrure BIBLIA 1688 Jes. 25, 1. Şi o lăudară pre ia cătră Faraon Gen. 12, 15. La părul -t să nu te duci cu sacul mare (Sprw.) was alle loben, ist deshalb noch nicht gut. Vgl. gu'ră 3 a. — Mit dat. VARL. CAZ. 195 (Căruia de aceşti doi vom lăuda? bogatului ai săracului?). — II. a să ~ (cuiva) sich (vor Jdm.) rühmen, prahlen. La un ţăran era un măgar Cu care el la toţi se lăuda DONICŢ 57. Nu că mă laud, dar . . ohne unbescheiden zu sein . . FAM. cum te mă lauzi? wie geht's (Ihnen)? — Et. Lat. *laudo*, -are.

la'udă sf., pl. -de, 1. Lob n (pl. Lobeserhebungen), Lobpreisung f. Să dai laudă şi mulţumită lui D-zeu in toate zilele vieţii tale MSCR. 1777 GCR. II 114. Vrednic de ~ lobenswert. Lauda de sine pute (Sprw.) Eigenlob stinkt. Vorba ceia: la lauda mare cu sacul mic CL. XIX 206; vgl. lăuda' (a) I. — 2. Prahlen n, Prahlerei f. [Tătari] ai şi inceput a trimite aice la Grigorie Vodă cu laudă că vor prăda ţara MUSTE LET.² III 72. Laudele curgeau clae peste grămadă DELAVR. IVŞV. 163. Mare-î lauda la casa omului! wie du flunkerst! AL. OP. I 925. — Gr.

C. obl. art. la'uziei (nb. *la'udeei*) COR. u. PS. SCH. öfters, zB. Ps. 25, 7. — Et. Lat. *laus*, -dis od. Postverbal von *a lauda'*.

laudăro's adj. prahlerisch, ruhmrednerisch; *sm.* Prahler *m.*, Grosssprecher. *Limba-și este mincinoasă și gura laudăroasă* DOS. PS. IN V. PS. 49 Z. 82. *Lăudărosul fricos zice: ia-l de pe mine că-l omor* PANN CL. V 378. — Gr. -*dactō's* CL. III 194.

la'une sf. pl. *La une f* MAR. NAȘT. 343 (*de-î pruncul în laune rele* [übel gelaunt]); das. (*de-î în laune bune* [gut gelaunt]). — Et. Deutsch.

lăuntric adj. LM. bisw. innerlich. — Et. *inlăuntru*.

lăuntru siehe *inlăuntru*.

la'ur subst.: MUNT. ~ (*porcesc*) Stechapfel *m* (*Datura stramonium*), wofür MOLD. *ciumăfaiū*, TR. *bolundarijă*. Giftpflanze, wirkt betäubend, soll Wahnsinn hervorrufen. *Laurul porcesc crește în locuri murdare, neingrijite* ODOB.-SLAV. 265. FAM. *a mîncat ~* er ist nicht recht bei Troste: *Da ce, am mîncat laur* [habe ich Tinte gesoffen] *ca să mă ostenesc eu cu tine pînă să te s'eesc?* ISPIR. LEG.² 349 (das Mädchen zum Brunnen, den es reinigen soll). — Gr. *la'or* B. FUSS, *la'ure*, *la'ore* B., *ala'ur* BR. — Et. Lat. *laurus* «Lorbeer», später auch auf verschiedene andere Pflanzen übertragen.

lăur siehe *lăor*.

lăuruscă, răur- sf., pl. -ște, wild wachsende Weinrebe (*Vitis vinifera*), aus einem abgefallenen Samenkorn entstanden. *Ș'am așteptat să facă [via] struguri de poamă, iară ia fece lăuruscă* DOS. H. 538 (nach Jes. 5, 2). — Gr. *leur-* B. POL., *rour-* CH., ferner WBB. häufig -*ru'scă*. — Et. Lat. *labrusca*.

lăurt siehe *la'* (a).

lăută, lăută siehe *alăută*.

lăutar, INV. u. POP. -*rîū sm.* 1. Spielmann *m* (pl. -leute), volkstümlicher Musikant. *Brazî și păltinași l- am avut nuntași, Preoți — munții mari, Pasări — lăutari* AL. PP. 2. Vgl. *dra'c* 7. Die ~i sind fast immer Zigeuner. — Gr. *al-* INDR. 191, -*ta's* FRINCU MOȚII 248 u. 265. — 2. Drohne *f* COM. IAȘI H. 743. — Et. *alăută*.

lăutoare sf., pl. -to'ri, 1. Kopfbad *n* (heisses Laugenwasser zum Waschen des Kopfes). *Acum pune de lăutoare și grijește-l cum știi tu că se grijește hăeții* CREANGĂ CL. X 106. — 2. Hasenöhrrchen *n* (*Bupleurum*) PANȚU. — Et. *Zu a la'*.

lăutu'ră sf., pl. -ri, (einmaliges) Kopfwaschen. *Am să-î trag o lăutură* [ich werde ihm so den Kopf waschen = ihn schelten] — *Să se 'nvețe cum să-și pue altă dată frîu la gură* SPER. AN. 1892 I 83.

lău'ză etc. siehe *lăhu'ză* etc.

lava'ndă etc. siehe *leva'nt*.

lavda'n subst. Art Kleiderstoff NECULCE LET.² II 312 (*cîte o bucată de lavdan de cel bun, cîte de doă haîne*); ZOLLTARIF 1761 ARH. ROM. II 248 (*lavdan* [sic], *bucata 220 banî*). Et. Unbek.

lăvice'r, inv. u. POP. -*rîū sm., pl. -re*, Bankteppich *m*, langer, schmaler Wollteppich, Heimarbeit der Bäuerinnen, wird auf Bänke gelegt, als Fussbodenläufer verwendet etc. *Acasă, [mama] îl așază [pe Radu] frumos* [heisst ihn . . sitzen] *pe lavița așternută c'un lăvicer curat* VLAH. NUV. 12. *Femeia îi întinse un lăicer pe pămînt și Mihai . . se lăsă a cădea jos pe el* I. NGR. CL. VII 46. — Gr. MOLD. *lăic-*.

la'viță sf., pl. -țe, Bank *f.* *Sultanul . . așezut pre o laviță lingă ușă* BAR. HAL. II 25. *In dreapta o laiță sub un copac* AL. CL. V 137. — LM. dafür *bancă*. — Gr. MOLD. *la'iță*, pl. *lă'iți*. — Dem. *lăvicioară*, pl. -re. — Et. Ksl. *lavica*.

la'vră sf., pl. -vre, (gros) Kloster. *Sfîntul părinte Iona merse în lavra sfîntului Savei de să călugări* DOS. VS. Sept. 21. *Aurul, scandalizînd templele, a intrat preste tot în geamii, în lavre . .* JIP. RAUR. 70. — Et. Ksl. *lavra* = gr. *λαύρα*.

la'vre siehe *pala'vră*.

lavrentină sf., pl. -ne, kriechender G ü n s e l (*Ajuga reptans*) BR. — Et. Mittelb. aus lat. *Laurentinus*, vgl. deutsch *Lorenzkraut* id.

la'z sn., pl. -zurî, durch Roden urbar gemachtes Stück Land: *Neubru ch m.* *De s'ar prileji să cumpere neștine un loc saū un prilog saū laz* INDR. 69. *Mă duseiū cu coasa 'n laz, Cosiūi iarbă și năcaz* IARN.-BIRS. 150. — Et. Slav. magy. *laz*.

laza'nce sf. pl. *B a n d n u d e l n* (pl.) REȚ. 3 (*invălindu-o* [năml. turta] *de două degete de lată în chipul lazancilor*). — Et. Frz. *lasagnes*, it. *lasagne*.

La'zăr npr. m. *L a z a r u s m.* *Și oare-care sărac anume Lazar* BIBLIA 1688 LUC. 16, 20. *Era un omū oare-cine de-l chema Lazăr, dintru orașū ce-l chema Vithanie* MSCR. sec. 17. GCR. II 137. — *Simbăta lui ~*, Tag vor Palmsonntag (*Floriū*), beschliesst die *Păresimă* (s. d.), Gedächtnis des armen Lazarus (Luc. 16, 19 flg.) u. des Lazarus von Bethanien (Joh. Kap. 11). An diesem Tage wird in der Wal. von umherziehenden Mädchen ein Lied, betitelt *Lăzărel*, gesungen; eines der Mädchen, die «*Lăzărița*», ist als Braut gekleidet; siehe TEOD. PP. 201 u. MAR. SĂRB. II 247. — Gr. Lv. -*zar*. — Voc. -re. — Dem. *Lăzăr'e*, -*rîcă*. — Et. Ksl. *Lazarî* = gr. *Δάζαρος*.

lazare't subst. Grenzposten *m* VĂCAR. IIO. TEZ. II 281 (*Trecuții în Ardeal la Brașov prin lazaretul Buzeuului*); 282 (*am purces din Ardeal și eșind prin lazaretul Vilcenii am mers la Craiova*); RADU POP. MAG. IST. IV 151 (*Și trecînd Dunărea pre la Nicopole, s'au oprit la lazăret [sic] la schela nemțească, de ceia parte, la Izlaz*). — Et. Wohl nicht arab.-türk. *nazaret*, vulg. *lazare't* «Aufsicht, Amt eines Aufsehers» ZENKER 913 b, sondern it. *lazzaretto* «Lazaret», vgl. serb. *lazaret* «Quarantäne», also urspr. Raum, wo mit ansteckenden Krankheiten behaftete od. solcher verdächtige Reisende zurückgehalten bzw. untersucht wurden. Möglich, dass auch das it. Wort, das man von *Lazzaro* herzuleiten pflegt, auf dem erstgenannten beruht.

lăzui' (*a*), prez. -*zue'sc*, *v. trans.* TR. ausreuten, urbar machen. *Pină dimineață să lăzuești toată pădurea aci din sus de casa ta* RETEG. V 49. — Et. *latz*.

lazur subst. Lazurfarbe *f* CRON. AN. MAG. IST. IV 262 (*și toate scobiturile pietrilor pre din afară le vâpsi cu lazur albastru*). — Et. Mittelb. aus pers. *lazvard* (woraus auch *lagiv'arde*), vgl. poln. russ. *lazur*-(*ü*), deutsch *Lasur* etc.

le siehe *e'l B*.

lea' siehe *la'1 (a)*.

lea'c *sn., pl. -curi, 1.* (Heil-)Mittel *n* (*de c.* gegen etw.), Arznei *f*, bes. von Haus- u. sympathetischen Mitteln. *Boala (n')are ~ die Krankheit ist (un)heilbar. Căci eram bolnav de-o boală căreii nu-î dedeam de leac* [gegen die kein Mittel half] DULFU PĂC. 51. *Iarbă de ~ Heilkraut*; vgl. *iarbă 1. Toate apele minerale sint de leac* [heilkräftig] LIT. *Asta e boală cu ~ dem lässt sich abhelfen. Leacul măi rău decît rana* das schadet mehr als es nützt. *Las' că-ți găsesc eu ~ul!* wart, ich werde dir helfen! (*iron.* zu Einem, der sich etw. zu tun weigert). *Și doar te-a împinge păcatul să clintești vre-o piatră din locul său . . . c'apoi atîta ți-î leacul* [dann gnade dir Gott!] CREANGĂ Z. V 377. *Leacul fie orî nu fie, plata babeî să să știe* u. ä., wird von Einem gesagt, der Belohnung verlangt, ohne etw. geleistet zu haben. — Sprww. (vgl. *Dumnezeu 4 u. frîcă*): *Nu-î ~ul cu sacul* nicht in der Menge liegt der Wert, sondern in der Güte der Sache; die Kräuterfrauen (*băbărese*) pflegen ihre Mittel in minimalen Quantitäten anzuwenden. *Boala, prostia din născare ~ nu are* gegen angeborene Mängel, Dummheit gibt es kein Mittel. *Nu e boală fără ~* gegen jede Krankheit gibt es Mittel. — 2. *fig.* (Hilfs-, A us k un fts -, Rettungs-)Mittel *n*. *Că-s Român cu patru minî Și am leacuri de păgîni* AL. PP. 172. *Să se adune [boeri] la*

un loc cu toții și să găsească leac să adăoge sfertul [um die Quartalsteuer zu ergänzen] COGĂLN. LET.² III 221. — 3. LV. u. POP. (*de*) ~ (nicht) eine Spur (eig. so wenig, als zu einem Hausmittel nötig ist, vgl. 1 zu *nu-î ~ul cu sacul*). *Poți macar să dai cu tunul, Nu-î găsi [călugăr] de leac* [du wirst keine Spur von einem Mönch finden] BOGD. POV. 25. *Bucate, nici de leac* von Speisen war keine Spur da ISPIR. CL. XIX 394. *Poate că în cer [se vor măi vedea ei], dar aci pe pămînt, de leac [nimmermehr]!* ISPIR. LEG.² 108. *N'au avut nici macar un ban de leac [în pungă]* sie hatten keinen roten Heller bei sich MAR. ORN. I 19. *Năravurile bune . . nu le măi găsești decît de leac* [so gut wie gar nicht mehr] JIP. OPINC. 73. *Nu este pre trupu-mă leac de sănătate* [keine heile Stelle] DOS. PS. IN V. 37 Z. 5. [*Icoana*] *fu aruncată în ezerul Gazur . . și preste multă vreme . . au eșit nice leac* [nicht im geringsten] *stricată* DOS. V. Sept. 1. *Ia mă-o șede la pămînt Să n'o ajungă leac de vînt* PP. MAR. INM. 136. *Șapte pistoale Fără leac de umplutură* [ohne alles Schiessmaterial] BIBIC. 161. *Bine-ți șede . . să mă lași tocmaî la vremea asta fără leac de ajutor* [ohne jede Hilfe!] CREANGĂ CL. XV 14. Vgl. *lea'că*. — Gr. *Dem. lecu't* IARN.-BIRS. 456. — Et. Ksl. *lĕkŭ*. Zu 3 vgl. serb. *liečak* «ganz wenig», dem. von *liek* «Arznei».

lea'că *sf. mod. 1.* bisw. = *leac 3*: *Șor face o pomană cine l-ar ucide . . ; leacă de păcat n'ar avea* NAD. NUV. I 158. *Fără leacă de cruțare C'un cuțit îți taiu îndată o curea de pe spinare* DULFU PĂC. 60. — 2. MOLD. FAM. *o ~ = nișel*: ein bisschen. *Se vede că tot măi ai o leacă de noroc de ai nimerit tocmaî la mine* CREANGĂ CL. X 111. *Voîu face buzele leicuță . . Și n'a curge nici o lecuță* [es wird kein bisschen daneben rinnen] PP. CL. XIV 296. *Cînd mama . . se lăsa cîte-oleacă zîua să se odihnească* [sich ein bisschen . . niederlegte] id. CL. XV 2. *O leacă de n'ai pățit și tu ca dînsul* um ein Haar wäre es dir wie ihm ergangen id. CL. XI 24. *O leacă de nu mă feream, imă spărgea capul* wäre ich nicht ausgewichen, er hätte mir um ein Haar ein Loch in den Kopf geschlagen NAD. NUV. I 169. *O leacă ce nu-î venea mamei la socoteală căutătura mea* [sowie der Mutter mein Aussehen nur im geringsten missgefiel], *îndată pregătea . . pușină tină . .* CREANGĂ CL. XV 1. — Gr. Oft *o u. leacă* zusammengeschrieben: *oleacă*. — MEGL. *une'c(ă)* für *o ~*. — *Dem. lecu'tă, lecu'tică, lecșoară*. — Et. Nachdem *nice* zu *nici* geworden war, fasste man *nice lea'c* (s. d. 3) als *nici o lea'că* auf.

lea'fă' *sf., pl. le'fi u. le'furi*, Gehalt *n* (wofür LM. auch *salar*), Sold *m* (= LM. *soldă*).

Toți umblă după posturi, adică după lefi
AL. OP. I 875. *Slujbă cu ~ (bună, rea), fără ~ (gut, schlecht) besoldeter, unbesoldeter Posten. Zece miș de oaste să fie tot gata în țară, și împărăția să le dee lefe din visteria împărătească* NECULCE GCR. II 34. [*Aron Vodă*] *ău strîns în leafă Unguri, călări și pedestri* [warb. : an] NEC. COSTIN LET.² I 473. [*Boerii*] *dacă ău văzut banii vîrsîndu-le Ștefan Vodă, . . . ău strigat și tirgul în leafă* [liessen auch in der Stadt den Werberuf erschallen, die Werbetrommel rühren] MIR. COSTIN das. 264. *Par'că i-s'a tăiat lefeaoa* als ob ihm ein Schiff untergegangen wăre PANN PV.¹ III 13 (von einem Verdriesslichen). — Gr LV. u. MUNT. FAM. bisw. *lefea'*. — Pl. LV. *lefe*. — Dem. *le(u)șoară*, pl. -re. — Et. Türk. *ölefe'*, woraus bulg. *lefe*, *life*, poln. *lafa* etc.

leafă² sf. (tehn.) Schneide f eines Beils etc. — Et. Unbek.

leafă³ sf. MOLD. POP. kleine Holzschaukel zum Geradeschlagen des Maisbreis, Pflaumenmuses etc. QU. — Et. Unbek.

leafăn sn., pl. -ne, 1. Wiegef. Pămîntul să clăti ca un leagăn de cucon MSCR. 1692 GCR. I 303. *Cîntec de ~* Wiegenlied. — 2. Schaukel f, MUNT. auch von der russischen Schaukel (= MOLD. *scrînciob*). *La praznicul . . lui Petru și Pavel, cursa sa diavolul o tînde prin legene* MSCR. ca. 1750 GCR. II 52. — 3. INV. in Gurten hängender Wagen, Berlin f. *Acea jupineasă ău gătît leagăn cu cai* URECHE LET.² I 196. *Leagănele cu roți aurite și chervanele gem de femeș* URECHE LEG. 157. — Gr. Pl. LV. *legene*. — Dem. in Bedtg. 1 *legănuș*, pl. -șe; in Bedtg. 2 *legăne*! PP. D., *legănuș* MANGUȚA CAL. 1883, Martie. — Et. Postverbal von a *legăna'*,

Lea'h sn., pl. Le'și, fem. Lea'șcă, pl. Le'ște, fast INV. u. POP. Pole m, Polin f. [*Turcii*] *dînd războiū Leșilor, nu-î putu:ă dobîndi* MSCR. ca. 1650 GCR. I 150. — Gr. LV. (*Cron.*) öfters *Lea'v*; pl. LV. *Le'și* (-k'-); voc. sg. *Le'șe* MIR. COSTIN LET.² I 284. — Et. Ksl. *lêhü*, *ljahü*.

leancă¹ sf., pl. le'nce, MOLD. Zeugrock m, Kîttel, jetzt gew. mit dem Nebenbegriff des Dünnen, Dürftigen, Abgetragenen. *Deșchizîndu-mă leanca, [ia] ș'ău băgat mina și mă-ău pipăit tot trupul* DOS. VS. Oct. 23. *Un romîn c'o biată leancă supțirică imbrăcat* SPER. AN. 1892 I 243. *Desprețul acesta [al mucenicilor] pentru leanca de carne* [die elende fleischliche Hülle] *care stavilește sufletul* IORGA AM. 183. — Gr. Dem. *Iencușă*, pl. -șe. — Et. Poln. *lnianka*.

leancă² sf. Tr. (șes.) = alergătoare 2 (s d.) COM. — Et. Unbek.

leandru, lî'an-, olea'n- sm. Oleander m

(*Nerium Oleander*) QU. *Leandrii cei cu frumoase flori albe și roze* ODOB.-SLAV. 115. — Et. Gemeineuropäisch, dunkler Herkunft.

lea'otă siehe *li'otă*.

lea'p l siehe *leo'p l*

lea'păd, -dă siehe *lepăda' (a)*.

lea'să sf., pl. le'se, 1. eine ebene Fläche bildendes Flechtwerk aus Ruten etc.: Hürde f, Hord e. Auf solchen wird Mais geschlagen, Käse getrocknet, werden Pflaumen gedörft etc.; sie bilden Boden u. Wände von Wagen, Wände von Viehställen etc.; im Wasser aufgestellt, dienen sie (als Fischzäune, Bühnen) zum Fischfang. *Engleji și podina [stogului] o pun ridicată de la pămînt pe o leasă* ION. CAL. 115. [*Peste coșurile implute cu pietri*] *ău pus lese impletite bine, așternînd pae și pleavă peste leasă* NEC. COSTIN LET.² I 437. *Un livărar și un cimpoș . . ședeau tologiși pe o leasă* RAL. SUV. 7. — 2. MUNT. *Gebüsch n (?) QU. [Mistrefiș] daū năvală prin leasă și prin mocirlă* ODOB. PS. 126. *Prin leasa de mărăcină Oriș prin lunca de arini* PP. ȘEZAT. IV 130. — 3. DOBR. Art Tanz BUR. CAL. 24. — Gr. Pl. zu 1 *le'și* GAZ. SAT. XIV 331 u. 377, *le'sur*! D. TERM. 125. — Et. Ksl. nslov. bulg. *leša*; 2 könnte ksl. *lêšü* «Wald» sein.

Lea'șcă siehe *Lea'h*.

lea't sn., pl. -turi, 1. ~, vălea't, velea't, bisw. *vele't, vle't* INV. Jahreszahl f, Jahr n, Datum. *La ~(ul) 1700* im Jahre 1700. [*Dajdia*] *numai pe acest an cu leatu 1803 să se plătească* DOC. 1803 TEZ. II 318. *La leatul 1876 venit-ău domn țării Ion Nicolae Petru Mavrogheni* das. 167. *Cînd a fost în zilele răposatului Mihaș Voevod, leat [im Jahre] 7102* BĂLC. 303. *Doar niscai veleaturî a anilor de ș'or fi greșit* es könnten höchstens einige Jahreszahlen, Daten falsch sein NECULCE LET.² II 178. *D-lui m'ău pus la cale . . să-î fac lui un zapis cu veleatul vechiū* DOC. 1814 MELH. CH. 406. Daher: — 2. *velea't* MOLD. POP. bestimmter Zeitpunkt od. -raum: Frist f. *Poate asta-î moartea ta; . . poate acum țe-a sosit și fie, așa de tînără, veleatul [ist jetzt . . auch deine Zeit, dein Stündchen gekommen]* ȘEZAT. I 102. *Vede soldatul c'ău rămas numai o luna pină s'a implini veleatul* [năml. die ihm zur Ausführung seines Vorhabens gesetzte Frist von einem Jahre] SEV. POV. 168. *Veleatul de apoi der jûngste Tag* MAR. INMOR. 481. *Ca să-î împăcăm [pe oamenî], hăi să le dăm la toși același veleat* [die gleiche Lebenszeit] VLAH. IC. 46 (Gott spricht). — 3. *lea't* FAM. Kamera d m, Anrede zwischen Soldaten, die die gleiche Anzahl Jahre im Dienste sind (vgl. *de'șcă*), dann überh. an einen Soldaten. *Un dorobanș . . vine vesel înaintea noastră. Nu țe urî aiçi, leat? il întreb* VLAH. RP. 62. — Et. Ksl. *lêto* «Jahr,

Zeit». Aus dem «vü léto . . im Jahre» der Urkunden wurde *velea't* etc.

lea't, siehe *la't*¹.

leatopi'seț siehe *letopi'seț*.

le'bădă sf., pl. -bede, Schwan *m* (Cygnus).

[*Mindra*] *albă ca lebăda* PP. MAR. ORN. II 357. — Gr. *Dem. lebejoa'rá* TEOD. PP. 89, *-bezioa'rá* PP. MAR. NUNTA 753 u. ORN., *-bedi'tă* IARN.-BIRS. 177. — *lebădo'iũ sm.* Männchen des Schwans. — Et. Ksl. *lebedi*.

lebadea' siehe *libadea'*.

lebădo'iũ siehe *le'bădă*.

le'beni'tă siehe *lu'beni'tă*.

lecti'că siehe *lești'că*.

lecu'i' (a), prez. -cu'esc, v. trans. 1. mit Hausmitteln, dann überh. heilen. *Mulți îndrăciți tămăduind și pre mulți orbți făcînd cu ochi și bolnavi nenumărați lecuind* MINEIŪ 1698 GCR. I 319. *Dă-mi o florică din a ta coșifă Să mă lecuiesc de-al meu aspru dor* BOLINT.² 455. — 2. von Hausmitteln: *verbrauchen* RETEG. V 41 (*s'a repezit după captor la leacuri; ei, dar acelea erau lequite*!). — Et. Ksl. *lěkovati*.

lecuia'lă sf., pl. -cu'eII, POP. Heilung *f.* *Eu am leac de lecuială Pentru toți vultaniți, zău: Ochiți mă cari deoache, Dinții cari mușcă rău* RĂDUL. RUST. I 33.

le'e siehe *la'*¹ (a).

le'e'sc adj. Löwen- DONICI 27 (*porunca cea le'ască*). — Et. *le'ũ*.

lefa's adj. besoldet, *sm.* Besoldeter *m* Doc. 1804 TEZ. II 336 (*fiind de mare obidă slujbașilor lefași*); *das.* (*nu puțină mihnire se pricinuiă acelor lefași*). — Et. *leafă*.

lefea' siehe *leafă*¹.

lefeği'ũ sm. 1. ehem. Söldner *m*, oft eine bes. Waffengattung bildend. *Oastea leșască era aleasă tot în leafă, că și lefecii vechi ce le zic ei Cvarțana [= Kwarčiana, Grenzarmee] era toți cu Zamoischi* MIR. COSTIN LET.¹ I 223. *Breslele slujtorești . . , adică siimeni, vînători, lefecii, talpoși . .* Doc. 1814 TEZ. II 376. *Lefegii și darabanii Cũ-aĩ lor mindri căpitani* AL. PP. 180. Daher: — 2. *inv.* verächtl. von Beamten: Besoldeter *m.* *Lefegii în zioa de astăzi se hrănesc din leafă, se indoapă din bugetul țării* AL. CL. I 297, — Gr. Lv. meist *-feci'ũ*. — Et. Türk. *ölefeği'*. Der Ausgang *-feci'ũ* ist sehr auffallend.

lefeți'tă sf. vom Munde: Klappermühle *f* SLAVICI CL. V 7 (*Nu-ți imble lefeți'tă!*). — Et. Unbek.

left I. sn, pl. -turi, inv. Medaillon *n.* *Un left de aur cu diamanturi, cu chipul împărătesc și cu lanțul [lies -țuh] NEC. COSTIN LET.² II 101. Lefturi de zmaragduri, de bașuri, de rubini, de zamfir* ODOB. MV. 1894 79. — II. *sm.* MOD. Fünfdukatengstück *n*,

wurde ehem. als Schaumünze getragen. *O salbă de lești, cum purtau de demult cucoanele* GHIB. BV. 46. *Baba Maranda avea ș'un ulcioraș cu icosari și galbeni și lești și fel de fel de bănări* BOGD. POV. 28. — Et. Anscheinend ngr. *λεπτός*, vulg. *λεπτός* «kleinste Münze, Centime».

lefter adj.: MUNT. FAM. ~ (*de parale*) ausbeutelt, auf dem Trocknen, à sec QU. *Să te păzească sfintulețu Să cazî cu el la vr'o 'nvoială, Că repede te lasă lefter* RĂDUL. RUST. I 92. — Et. Ngr. (έ)λεός «frei».

lefteri' (a), prez. -re'sc, v. trans.: pc. Jdn. ausbeuteln, ihm den letzten Heller abnehmen DELAVR. SULT. 135, zu einem Spieler (*Maĩ bine că te lefteriști [lies -riși] . . , tot n'aveai noroc*).

lefteri'e siehe *lifteri'e*.

lești'că sf., pl. -ci, inv. Sänfte *f.* *Aũ trimis Nicolai Vodă pe Constantin Costachi . . cu lești'că înainte* AXINTE LET.² II 162. — Gr. *lect-* CANT. IST. IEROGI. 299, *lept-* B. BAR. — Et. Mittelbar aus lat. *lectica*; *ft* für *ct* wie in *do'stor*.

lega' (a), prez. 1 leg, 3 lea'gă, I. v. trans. 1. (zu-, fest-, zusammen-, an-, ver-)binden, -knüpfen: *calul de copac* das Pferd an den Baum binden; *pc. de miini și de picioare* Jdn. an Händen und Füßen binden; *pc. la cap, la ochi* Jdm. den Kopf zu-, die Augen verbinden; *o rană* eine Wunde verbinden; *o carte* ein Buch (ein)binden; *limba cui'va* Jdn. mundtot machen. *La un semn, un fărma de altul, legînd vas de vas, se leagă* [wird ein Ufer mit dem andern . . verbunden] EMIN. 142. *Fie-care să leagă unde-l doare* (Sprw.) Jeder weiss, wo ihn der Schuh drückt. *Dă-ne pe Vulcan legat* [liefre uns den V. aus], *Că-ĩ peșceș de împărat* AL. PP. 135. *Pe nas îi tremură ochelarii legați în aur* [der in Gold gefasste Kneifer] DELAVR. PAR. 4. *Pop. a ~ mireasa* der Braut (nach der Trauung) das Koptuch umbinden (das sie von nun an zu tragen hat); vgl. *cap* I 19 d. [*Primarul*] *legă vorbă cu dinșii* [knüpfte . . ein Gespräch an] *pină să ajungă Andrei cu căruța* RĂDUL. RUST. II 268. *Pentru a lega . . amintirea suirii sale pe tron de un fapt în adevăr popular* [um . . an eine . . volkstümliche Handlung zu knüpfen] GHIB. BV. 7. *Toate [bogățiile] zestre ca să-ĩ fie De-ar vroi cu mine fata să se lege 'n cununie* [sich mit mir ehelich verbinden wollte] AL. POEZII III Leg. 42. *Lucra bietul om de da pe brînci . . și două în teiũ nu putea lega și el* [und konnte es doch auf keinen grünen Zweig bringen] ISPIR. LEG.² 266. *Bogăția în așa chip legată* [auf solche Weise zusammengebrachter Reichtum] *nu are sfîrșit bun* RĂDUL. RUST. II 53. *Auzi pe Toader vorbind, de abia legînd vorbele de*

beat [die Worte vor Trunkenheit kaum artikulierend] NÄD. NUV. I 173. *De s'ăbiciune, de spăimă, de uimire nu putea lega o vorbă* [konnte er kein Wort hervorbringen] VLAH. NUV. 197. — 2. LV. (Cron.) *tabăra (cu cară)* das Lager mit einer Wagenburg umgeben. *Legînd tabăra [Ion Vodă] s'au dat înapoi* URECHE LET.² I 228. *Și au purces cu tabăra legată de cară* MIR. COSTIN das. 274. — 3. *cunoștință, prieteșug, dragoste, lv. pace cu cn.* mit Jdm. Bekanntschaft, Freundschaft, schliessen, ein Liebesverhältnis anknüpfen, Frieden schliessen. *N'am să țeș doar viața 'ntreagă! Las' să văd și cum să leagă Dragostea Coșb.* 89. *Să lege mutarechă* [einen Waffenstillstand] *de 40 de zile cu Abreșoșof* VĂCĂR. HO. TEZ. II 284. — LV. (Cron.) *vorbă, cuvînt cu cn.* sich mit Jdm. verabreden. *Ștefan Gheorghie . . au legat voroave și cu o seamă de boeri de țară . . cuprinzîndu-î cu jurămînt să fie taina* MIR. COSTIN LET.¹ I 297. *Căzaci . . au legat tocmeală* [trafen ein Abkommen] *cu Stefan Vodă* 322. — 4. *fig.* der freien Bewegung u. Tätigkeit berauben: *binden.* *Orî-ce veî lega pre pămînt va fi legat și în ceruri* Ev. 1894 Matth. 16, 19. *L-au legat [pre egumenul] cu mare jurămînt așa să facă* MIR. COSTIN LET.¹ I 298. *Văcărîtul . . s'au fost legat* [war verboten, aufgehoben worden] *de Antioh Cantemir Voevod cu toți arhierii țării și boerii* CANTA LET.² III 187. *Zi ~tă (de biserică)* kirchlicher Feiertag, an dem nicht gearbeitet werden darf. *Nu mai sint păduri care să lege ploaia* [die den Regen zurückhalten würden] *și s'o trimită la vreme de trebuință* SEV. NUNTA 332. *Marea s'a tulburat și drumul lor li-s'a legat* [ihre Fahrt wurde gehemmt] PP. SEV. NUNTA 131. — Bes. POP. durch Zauber binden. *De minșești, îți leg limba și te atung* RETEG. V 18. *Femeia care . . a lepădat . . , trebuie să fie de cineva legată* MAR. NAȘT. 74. *Vrăjitoarele au putere . . a lega ploile* AL. PP. 10. *Legat impotent.* — 5. von blühenden Pflanzen: *a ~ (rod)* Frucht ansetzen. *Părul legă pere cari crescură cît pumnul* DELAVR. SULT. 249. *Pomul înflori măi frumos și legă măi mult decît altă-dată* ISPIR. LEG.¹ I 34. *Cînd primăvara e ploioasă și griul crește repede și nu leagă bine* D. TERM. 55. — 6. LV. (Cron.) *o dare* eine Abgabe festsetzen, bestimmen. *Impăratul au legat bir pre an să-î dea țara cîte zece mii galbeni de aur* MIR. COSTIN LET.² I 197. *De atuncî au legat Vasile Vodă banii ce se dau sultanilor den an în an, și cabanița* 320. *Bîrul țării era legat la Tighina și la Cetatea Albă* [musste.. abgeliefert werden] 287. — II. *a să ~ 1.* von *dulcești*: dickflüssig, konsistent werden. — 2. *mi-să leagă limba* ich verliere

die Sprache. *De la o vreme i-s'a legat limba [bolnavei]: de cunoscut cunoștea tot, dar nu vorbea* NÄD. NUV. II 138. *Bietul țaran rămîne incremenit, cu ochii holbați și cu limba legată* [sprachlos] *de uimire* AL. CL. IV 329. 3. *zusammenhängen.* *Istoria acestor turnuri se leagă mult cu aceea a ambasadurilor din orient* RAL. SUV. 109. — 4. *de cn.* mit Jdm. anbinden, ihm zusetzen, keine Ruhe geben. *Cînd eram de douăzeci [de ani], Mă legam de Turci, de Greci și de capete-î scurtam* AL. PP. 254. *Ce a scris el așa grozav ca să se lege de alți* [dass er das Recht hätte, Andre zu bekritteln]? VLAH. GV. 460. *Orî-cum, [ia] nu era din acele cochete cari să se lege de dinsul, să-î sară 'n cap* [dass sie ihm nachgelaufen wäre, sich ihm an den Hals geworfen hätte] NÄD NUV II 48 *De ce nu m'au oprit să mărit pe Adela cu berbantul cel de Radu?* «*Da nu te-am sfătuit indestul? Ce te legi de mine [was willst du von mir]?»* AL. CL. IV 335. — 5. *sich verbindlich machen, verpflichten.* *Cu toți să jurăm și să ne legăm Taina s'o păstrăm* AL. PP. 188. *Șezuse pe scaunul domniei șase ani în loc de trei, precum se legase cătră sultanul Ghica* 370. *Să dea chezașie unul pe altul . . că întocmai vor fi următorii celor legate* [dass sie dem, wozu sie sich verpflichtet hatten, pünktlich nachkommen werden] Doc. 1815 TEZ II 390. — || *leg'it adj.:* *bine ~, POP.* *blos ~ stämmig.* *Era fecior voinic, chipos și bine legat* IARN. CL. XV 97. *Teiu-î nalt și crăcănat, Neica-î scurt, neica-î legat* RADUL. RUST. I 63. — Et. Lat. *ligo, -are.*

legămînt sn., pl. -mînte, bisw. Verpflichtung f. *Abmachung, Abkommen n.* *Atuncî jumătatea de om, care-și uitase de legămîntul ce-l făcuse, îi zise [ciobanului] că mînte* FUND. 67 (der Hirt sollte ihn töten, wenn er es sagen würde). *Sfinții . . Ce ț'au ținut legămîntul [deinen Bund]* Dos. Ps. IN V. Ps. 49 Z. 21 (=v. 5). *Un hrîsove de legămînt între domnul Radu și Ghica . . privitoriu la atribuțiile acestor funcționari* RAL. SUV. 112.

legăna' (a), prez. 1 lea'gân, 2 le'geni, 3 lea'gână, 7 le'gene, I. v. trans. schaukeln, *un copil* ein Kind wiegen. *Îi plăcea . . să se lege în scrînciob, între copacii cei mari din fundul grădinii* GANE CL. XIII 450. *Vede . . corăbiile negre legăindu-se pe riuri, Valurile verzi de grîne legăindu-se pe lanuri* EMIN. 141. *Mi-o stringe la piept Ș'oleagăna' n'cet* AL. PP. 15. *Pe unde le încete își mișcă legămate* [sich schaukelnd] *Corăbi învechite scheletele de lemn* EMIN. 66. *Ț'e mersul legănat* du hast einen wiegenden Gang IARN.-BIRS. 160. — II. *a să ~ hin- und herschwanken.* *Mormîntul . . să cutremura legăindu-să* 92

de ai Dos. VS. Noe. 13. *Ce te legenî, codrule, Fără ploae, fără vînt* . ? EMIN. 209. *Și cam legănat* [schwankend], *cam amețit eșă* [popa] GHIB. BV. 72. — *Fig.* MIR. COSTIN LET.² I 357 (*Ștefan Vodă îmbla legănîndu-se încotro va lua*). — || *legănat* adj.: POP. o *vorbă, boabă* ~tă ein Wörtchen, in Verbindungen wie: *Nimenea n'o să-ți zică o vorbă legănată* POP-BAN. 58. *Băiatul nu știu deocamdată să zică două vorbe legănată* ISPIR. LEG.² 387. — Gr. *Prez.* 2 *lea'gân!* AL. PP. 31, 7 *lea'gâne* COR. Ps. 16, 5. — MOD. bisw. 1 *le'gân*. — Et. Von dem Umstande ausgehend, dass die Bäuerin das Kind in einem an den Deckenbalken gebundenen Tuche od. Korbe wiegt, leitet PUȘC. LAT. TR etc. 172 a ~ von einem lat. *līgno, -āre ab, von ligo, -āre «binden».

legăne! etc. siehe *lea'gân*.

legătoare sf., pl. -to'ri, 1. (*de gît*) Halsbinde f, Krawatte. *Artistul dramatic cel mare* . . *umbtă în deobște cu haîne negre și legătoare albă* I. NGR. CL. V 335. — 2. (*test.*) Sparren-, Dachgebinde f, besteht aus je zwei Sparren, die am First miteinander verbunden werden D. TERM.— 3. Band n, Fessel f COR. u. Ps. ȘCH. Ps. 2, 3 (*să rupem legătorile lor*). — Et. a *lega'*.

legăto'r, INV. u. POP. -riū sm. (*de cărți*) Buchbinder m.

legători'e sf. (*de cărți*) Buchbinderei f.

legătura sf., pl. -ri, 1. Bindendes: Bindung f, Verbindung; Einband m (eines Buches); Beschlāge n (einer Tür etc.); (*test.*) in die Mauer eingelassener wagerechter Balken, auf den die Enden der Deckenbalken zu liegen kommen GAZ. SĂT. XIV 325. *Preceput-ai legătura* [die Bande] *găinușii* . ? BIBLIA 1688 Hiob 38, 31. *Oștenii Rîmului* . . *gol piciorul încălța cu piele și cu legături în cruciș* [mit kreuzweise gebundenen Riemen] NEC. COSTIN GCR. II 4. *Argila face nisipul mîi cu legătură* [hindiger] LIT. — Pl. Bande (pl.), Fesseln. *Peste hotar de vor umbra* [țiganii] *să treacă, în legături să-î trimită aici la episcopie* Doc. 1795 MELH. CH. 387. — 2. Gebundenes: Bund n, Bündel: o ~ *de nuele, de chei* ein Bund Ruten, ein Schlüsselbund. *Sute de legătorele* [de buruene] *avea baba* NĂD. NUV. I 32. — 3. INV. u. POP. Zauber m, durch den Jd. gebunden (siehe a *lega'* I 4), bes. am Beischlaf behindert wird. *Să neștine va cădea într'o legătură și într'o boală* PRAV. GOV. 70.

Auch vom Spruch, der dies bewirkt, Beisp. siehe TEOD. PP. 378^u. — 4. fig. Verbindung f, Beziehung, Zusammenhang m. *Acăia legatura* [dintre părinții vitregi] *s'au făcut și cu acei feciori și sete fiestri* CAR. PRE SC. GCR. I 277. *Cine au fost ele și în ce legături au stat cu Horașii* [in welchen Beziehungen

sie zu Horaz standen] OLL. HOR. X. *Una stă în strînsă ~, n'are nici o ~ cu alta* das Eine steht in engem, hat keinerlei Zusammenhang mit dem Andern. — 5. Bund m, Bündnis n. *Legătura mea cu voi o voiū ținea* MSCR. sec. 17. Lev. 26, 9 GCR. I 4. *Să-l îndemne . . a încheia o legătură serioasă prin care să se poată mintui* BALC. 37. *Legătura prieteșugului între neprieteni cu cusciile mîi de multe ori . . s'au isprăvit* NEC. COST. GCR. II 10. — 6. LV. u. POP. Verpflichtung f (die man übernimmt), Abmachung, Abkommen n. [*Ia*] *nu izbutise a implini legăturile la cari singură se îndatorase* FUND. 63. *Ghicitoarea mea e cu legătură mare* [ist an schwere Bedingungen geknüpft]: *dacă veți ghici-o, să-mi luați rasa cu caucul, dacă nu, să vă iați eu țirlele cu oi* DELAVR. SULT. 258. *Toți aceștii s'au învoit la un loc cu legături și au început a se bate cu craiul Șuedului* NECULCE LET.² II 349. — Gr. Dem. -turi'că, pl. -re'le.

lege sf. 1. Gesetz n. *Să păzești poruncile lui . . cele scrise în legea lui Moisi* BIBLIA 1688, 3 Reg. 2, 3. *Fă-ne ~!* richte uns! *Leșii* . . *s'au sfătuit să trimită sol la împăratul cu jalobă, să-și cee lege cu Petru Vodă* [mit der Bitte, zwischen ihnen und Fürst Peter zu richten] URECHE LET.² I 194. *D-ta ești primar și ești în lege* [berechtigt] *să faci asta* RĂDUL RUST. II 66.— 2. INV. u. POP. Glaube m, Religion f. *Lasă legea creștinească* *Și te dă 'n legea turcească* AL. PP. 11. *De va fi vrăciul jidov său și de altă lege* INDR. 249. *Muma lui craiū . . nu era de legea Papei* URECHE LET.² I 179. *Dat-au* [impăratul] *domnia Iancului Vodă . . de lege luteran* 234. — In Flüchen (siehe a *fu'te*): *Legea ta de cuc bălan!* PP. MAR. ORN. I 38. — Daher von Flüchen, die das Wort ~ enthalten: *După mîi multe legi, cruci și răscurci, întovărășite cu amenințări* CHICA 398. *De-aștu să-î dau și eu răspuns, La cite legi am fi ajuns!* COȘB. 124. — FAM. *Pre ~a mea!*, MOLD. *premele'ge!* betuernd: bei meiner Seele!, wahrhaftig! *Pre legea mea, Nannino, te-ai făcut frumoasă ca păcatul* ZAMF. NUV. 12.— 3. *fără de ~* gottlos, ruchlos, frevlerisch. *Urgia lui D-zeu are să se arate în curînd . . ca să pedepsească pe oamenii fără de lege* I. NGR. CL. III 44. *Din iubire Făr' de lege te-ai născut* EMIN. 100. Vgl. *fără-de-lege*. — 4. POP. in ~ gehorig, in aller Form. *Șa plecat* [el] . . *Beat în lege, știu, beat tun* GAZ. SĂT. III 396. *El îi trage-acum în lege* [isst . . , was das Zeug hält] SPER. AN. 1892 I 88.— 5. *cum e ~a* vortrefflich, ausgezeichnet IARNIK CL. XV 98 (*Era, știu colea, fată cum e legea*); 177 (*va căpata locuință și mîncare cum e legea*). — Gr. Pl. -glur! CANT. IST. IEROGL. 176.— Et. Lat. lēx, -gis,

leghe'ște *adv.* nach Burschenart MSCR. 1818 GCR. II 224 (Și să 'mbracă leghe'ște, Joacă și bea și trăește). — **Et.** Zu magy. *legény* «Bursche».

leghe'o'n *sn.*, *pl.* -o'a'ne, LV. (*bibl.*) Legion *f.* Doasprezece legheoane de ingeri BIBLIA 1688 Matth. 26, 53. Doamne, acela care pre legheonul dimonilor ai izgonit MSCR. sec. 17. GCR. I 228 (nach Marc. 5, 9). Miș și leghiore [sic] și sute nescrise Dos. Ps. IN V. Ps. 67 Z. 71. — **Et.** Ksl. *legeonū* = gr. λεγεών.

leghi'n siehe *lighi'a'n*.

leg'inic *adj.* gesetzlich, legal Doc. 1813 Tez. II 354 u. 355 (*leg'inic obiceiū*); Doc. 1817 das. 359 (*acea leg'inică datorie*). — **Et.** *le'ge*.

legiu'i' (*a*), *prez.* -giue'sc, I. v. *trans.* LV. (durch Gesetz) verfügen, bestimmen. Un hrisov .. legiuitor .. de aridicarea acestor două orîndueli Doc. 1817 Tez. II 358. *Legiuește* [δίκασον] *judicata mea de limbă ne-curată BIBLIA 1688 Ps. 42, 1.* Daher: — *legiuitre sf.* gesetzliche Verfügung, Bestimmung, Gesetz *n*; Gesetzgebung *f.* Toți de obște lăcuiitorii țărani .. vor fi îndatoriți a plăti .. biru .. după legiuitri hotărâte MSCR. 1818 GCR. II 221. *Legiuitrile Romîniei vechi și noi* COL. BUJOR., Titel. — *legiuitor adj.* gesetzgebend. *Corpurile legiuitoare* die gesetzgebenden Körper, die Kammern. *Legiuitorul* der Gesetzgeber. Un legiuitor [νομικός, Gesetzeskundiger] s'a sculat ispitindu-l pre el Ev. 1894 Luc. 10, 25. — (*ne*)legiuit' *adj.* (*un*)gesetz-, (*un*)rechtmässig, (*il*)legitim; MOD. *nelegiuit'* gott-, ruchlos. *Dreaptă avere ce va avea fiește-care .. și țiganiū să intărescū .. după legiuită stăpînire asupra lor* MSCR. 1818 GCR. II 220. *Fiii cei nelegiuiți nu dobîndesc drituri deoptrivă cu cei legiuiți* COD. CAL. § 208. *Eū eram cam nelegiuit de copil și abia puteam îngina pe «tatăl nostru»* CL. XVII 307. *Cruzi, nesimțitorii, infamii, nelegiuiți!* C. NGR. 44 (Klage über treulose Liebhaber). — II. *a să ~* miteinander einen Rechtsstreit führen, streiten BIBIC. 244 (*Ei* [năml. *copacii*] *să legiuesc* și *să sfătuesc*: *Care-or fi mai mari ..*).

leg'man *sm.* Leutnant *m* IARN.-BİRS. 300, der Rekrut rühmt sich (*Nici un legman nu mă 'ntrece*). — **Et.** Mittelb. aus dem Deutschen.

legu'mă *sf.*, *pl.* -me u. -mă, 1. Garten-, Gemüsekraut *n*, *pl.* Gemüse *n*. *Atunce tocmi [D-zeu] pomii, erbile, semănăturile, legumile, florile* MOXA GCR. I 57. *Să mănince numai pîne cu apă și legumii* Ș. TATNE 180. — 2. POP. überh. *Zukost f.* -speise (zum Maisbrot od. Brot). *Acila circiumă se găsi legumă: ouă, brînză, sardele; dară pine, nu* ISPIR. CL. XVIII 202. — **Et.** Lat. *legūmen*.

legumi' (*a*), *prez.* -me'sc, v. *trans.* MUNT. (urspr. als Zukost, daher: in kleinen Quantitäten,) *bissen-, löffel-, schluckweise essen, trinken.* *Alfiș să tolănesc pe canapele și fotoliiuri, legumind ceașul linguriță cu linguriță* [schlürfend] DELAVR. SULT. 140. *Copilul .. a legumit o leacă de fizică, de igienă, de drept administrativ și de geometrie* [hat ein wenig von der Physik .. gekostet] VLAH. GV. 62.

lehai' (*a*), *prez.* -hă'e'sc, v. *trans.* MOLD. LV. u. FAM. in lästiger Weise schwatzen. *Lingă alte multe ce lehăiaū* [slugile asupra boerilor], *ăū început a le face și stihuri în scris cu care îi hulesc* COGALN. LET.² III 270. *Ce tot are [el] să lehăiască rău de femeii, ba-s așa, ba-s așa ?* NĀD. NUV. I 71. *Las', nu mă lehai, după cum ți-i obiceiū* AL. OP. I 827. — **Et.** Vgl. alb. *ljeh* «belle».

lehamete, -mite *sm. nedecl. 1.* Mattigkeit *f*, Erschlaffung NĀD. NUV. I 104 (*un lehamete îi copleșea sufletul, scotea nu scotea acul, pînă ce la urmă găvozdea gherghiful după sobă*); II 104 (*o caldură înăbușitoare, insoțită de mirosul doctoriilor, dădea sufletului o simțire de lehamite și de tristeță*). — 2. MOLD. FAM. *mă-e ~ de c.* ich habe etw. satt, bis über den Hals. *Lehamite și de nepot și de Iași, dacă nu poți face două pasuri fără a da de dracu pe uscat* AL. OP. I 1118 (der bäuerliche Onkel, der von Karnevalsmasken erschreckt wird, spricht). — **Et.** Dunkel, wahrsch. verwandt mit *a să lihni', leși'n, a leșina', a leșui'*, die alle viell. mit ahd. *lihhamo, lih*, mhd. *lichame, lich*, nhd. *Leichnam, Leiche* zusammenhängen. Dgg. ist *le's* wohl türk. Ursprungs.

lehămeti', -tui' (*a să*), *prez.* mă -te'sc, -tu'e'sc, v. *refl.* MOLD. FAM. *de c.* eine Sache satt, bis über den Hals bekommen, ihrer, sie überdrüssig werden. *De ta o vreme prietenii și babele lehămetindu-se* [wurden der Sache überdrüssig und] .. *I-au lăsat pe seama lui* CREANGĂ CL. XI 22. *Ceaunul se lehemetuieste de clocotit tot așteptînd făina* NĀD. NUV. I 95. — 2. *mă lehămetesc cuiva* Jd. wird meiner überdrüssig CREANGĂ CL. XV 14 (*să știți ca mi-te-ai lehămetit de la inimă* [herzlich]). — **Gr.** Auch -hem-, ferner -tisi' CREANGĂ CL. IX 286.

Lehi'a *npr. f.* LV. bisw. Polen *n*. [*Comandirul-ghenerar*] *se afla cu oștile muscălești în partea lor din Lehia* DION. TEZ. II 173. — **Et.** Zu *Lea'h*, vgl. alb. *Ljahi'* id.

lehu'ză etc. siehe *lăhu'ză* etc.

le'ibăr siehe *la'ibăr*.

le'ică¹ *sf.*, *pl.* -ci, MOLD. = *pilnie*: Trichter *m*. *Face gitul leică și pîntecele balerca*, wird von einem Säufer gesagt ȘEZ. II 72. În

mîna stingă Ținea o leică a căria țevie pînă jos . . ajungea CANT. IST. IEROG. 135. — Gr. Dem. *leicuță*, pl. -țe. — Et. Zu slav. *liti* «giesen», vgl. russ. *lejka* etc. id.

*le'ică*² siehe *le'le*.

leicuță siehe *le'ică*¹ u. *le'le*.

lei't, stärker ~ *polei't* adj. FAM. 1. von Kleidern etc.: wie angegossen. *Fata î-au tras* [näml. *papucii*] *pe picior și-î erau leiți poleiți* [sie sassen ihr wie angegossen] SEV. POV. 239. *Hainele popei . . venea acum leit lui nea Gloanță* URECHE LEG. 60. *Cu păr aurit Pe umeri leit* [über die Schultern hingegossen] AL. PP. 15. — 2. in c. in etw., das eng anliegt, gekleidet EMIN. 144 (*Oștile leite 'n zale*). — 3. e ~ *tată-său* er ist seinem Vater wie aus den Augen geschnitten, ist sein Vater wie er leibt und lebt, der leibhaftige Vater. *Sultănică e leită poleită răposatul* [das Ebenbild des Seligen] DELAVR. SULT. 11. *Copil leit poleit cu părinții lui* [das seinen Eltern gleicht wie ein Ei dem andern] JIP. RAUR. 80. *A mea* [näml. *marhiza mea*] *e ceva mai oacheșă, dar leit* [ganz] *aceiași ochi, același nas . .* VLAH. IC. 41. — Et. Ksl. *lijati*, prez. *lēja* «giesen».

lei'tă sf., pl. -țe, 1. siehe *le'ü*. — 2. INV. u. POP. türk. Z w a n z i g p a r a s t ü c k n, ein halber Piaster. *Dați-mi o leiță Pentru foiță Ș'un gologan Pentru suliman* PP. TEOD. INC. 51. — Et. Zu *le'ü* «Piaster», vgl. *ortită* = $\frac{1}{2}$ ort.

lejde'ü adj. nevar. patschenass FRINCU MOȘI 102 (*m'a ploat de m'a făcut lejdeü*). — Et. Unbek.

le'la adv. POP.: a umbla ~ zwecklos, müssig umherlaufen, -streichen. *Bine-îi șede, coșogemite coblizan, să umbli lela pe drumuri* CREANGĂ CL. XV 14. *El de mic imbla numa lela încolo și 'ncoace* SBIERA POV. 1. *Dar nu mă purta lela!* schicke mich doch nicht zwecklos hin un her! SLAVICI CL. V 18. — Et. Unbek.

le'le sf., pl. ~, 1. T a n t e f PRAV. GOV. 143 (*fratele și sora și unchiul și lelea*); 104 (*sora măicei mele este-mi lele mare, iară vara premare saü vărul premare al măicii mele este-mi unchiu mic și lele mică*). — 2. Titel u. Anrede für eine verheiratete od. ältere Bäuerin, POP. auch für die ältere Schwester, entsprechend bade für Männer: Frau f, Schwester. *Lelea Catrina măi ținea și pe tata răposatului său bărbat* IARNIK CL. XV 96. *Gă sire bună, Sincu și lele vorniceasă . .* I. NGR. CL. IV 103. *Lelea-î mîndră ca ș'o cruce și moșul* [näml. ihr alter Mann] *de-abia se duce* PP. MAR. ORN I 54. *Din cînd în cînd . . vr'o leliță* [junges Frauchen] *de mahala venea* [la spîșerie] *să ceară alife de struguri saü de*

spermanțet DEMETR. NUV. 20. *Mamele privind-o 'n horă Să cotesc: «Olăo, tu leică* [etwa: Frau Nachbarin], *Ce măi drac frumos de noră!»* COȘB. 80. *Gibuesc pupăza pe ouă și zic plin de mulțămire: «Taci, leliță* [etwa: Madamchen], *că te-am căptușit eü . .*» CREANGĂ CL. XV 8. *Ș'a găsit ~a bărbatul* (Sprw.) sie passen zueinander, par noble fratrum (iron.). *Vai de mine, leliță, zise* [sora] *cea măi mică, mă mir cum țe-a dat în gînd una ca aceasta* ISPIR. LEG.² 50 (zur älteren Schwester). — Daher kosende Anrede der Schwester an den jüngeren Bruder, wie der Vater zum Kinde *tată*, die Mutter *mamă* sagt: *Urcă-te, leică, într'un copaciü mare și te uită în toate părțile . .* ISPIR. LEG.² 336. — 3. POP. Anrede des Burschen an seine Geliebte: Freundin f, Schatz m. *Lele, nu mă suspina C'ai rămas . . Singurică singurea, Că-î . . și, lele, vina ta* IARN.-BIRS. 253. *Dragă mi-î lelița 'naltă, Că-mi dă gură peste poartă* 430. Vgl. *do'r* 3. Daher: — 4. im bös. Sinne: Dirne f. [Să merg] *la birturi cu lelițe cari imi întărită imaginația — ferească D-zeu!* CL XIX 491. *Lele-î fie mamă-sa* RETEG. III 75. — So bes. *fecior, fată, copil de ~* Hurensohn m, -tochter f, -kind n. *Ah! fecior de lele ce ești, cum de ne amăgiși?* FUND. 47. *Ah! fată de lele ce mă-ai fost, cum mă-ai scăpat* ISPIR. LEG.² 362. — Gr. *le'* PRAV. GOV. I. c.; Voc. ~(o). — Dem. *leli'tă* (gekürzt *li'tă*), auch *leli'că* (ohne pl.), *lelișoa'ră*, pl. -țe, -re, MUNT. auch *le'ică* (ohne pl.), *leicuță*, *leiculi'tă*, pl. -țe. — Et. Vgl. ksl. *lēja*, bulg. *lelja* «Tante».

le'mn sn., pl. -ne, 1. Holz n. *De ~ hölzern*. *Un ~* ein Stück Holz. *Lemne de foc, de construcție* Brenn-, Bauholz; *un stinjen, car de ~e* eine Klatfer, Fuder Holz. — Redensarten (vgl. a căra' I 1): *A aduce, ajunge etc. în, la sapă de ~* (eig. so arm machen, werden, dass man sich nicht einmal eine Hacke mit eisernem Blatt anschaffen kann, daher:) an den Bettelstab bringen, kommen etc. *Puteai să tai lemne pe dinșii* [man hätte vor ihren Ohren Kanonen abschiessen können], *așa dormeau duși* SEV. POV. 191. *Cei de-acasă rămîn lemn* [starr vor Schrecken] SPER. AN. 1892 167. *Mă trîntiü . . pe niște pae . . și adormiü lemn* [fest] CL. XVII 70. *E ~* er ist total besoffen QU. *Stă ca găina, curca pe lemne* er sitzt verdrossen da COM. Z. II 745. — Sprw. (vgl. *cru'ce* 13 b): *Pe lingă ~ul uscat arde și cel verde* mitgefangen, mitgehangen. *La cuptorul cald puține ~e trebuesc* der volle Becher läuft schon von einem Tropfen über. — 2. LV. u. POP. Baum m. *Să nădajduești a lua roade de bună viețuire din lemnul vieții* ANT. DID. 57. *Atuncea să vor bucura toate lemnele pădurii* PS. RIMN. PS. 95, 12. *Arză-te focul, pădure, și toate lem-*

nele 'n tine IARN.-BIRS. 199. *Minăstirea dintr'un ~*, Kloster im Distrikt Vilcea. Vgl. *untdelemn.* — 3. MUNT. *păduche de ~* (Bett-) *W a n z e f* (Cimex lectularius), wofür MOLD. *ploșniță*, TR. *stelniță*. — 4. in Pflanzennamen (vgl. *cârîne* 7 e, *domn* 3 a, *domne'sc* 2 d, *dulce* I 4, *galben* I 2): ~ul *bobului* Geissklee *m* (Cytisus nigricans) D. PANȚU; ~ul *Maicei Domnului* Heiligen-, Zypressenkraut *n* (Santolina Chamaecyparissus) PANȚU; ~ *pipărat* Sassafras-, Fenchelholz *n* (Lignum Sassafras) B. POL.; ~ *puțios* Eberesche *f* (Sorbus aucuparia) B. POL.; ~ *rișos* warziger Spindelbaum (Evonymus verrucosus) BR. — Gr. *Dem. lemnu't*, *pl. -șe*, u. *-nișo'r*, *pl. -șoa're*, TR. auch *-nu's*, *pl. -șe*. — Et. Lat. *lignum*.

lemn'a'r, INV u. POP. *-rițu sm.* 1. Holzhandler *m*. — 2. Zimmermann *m* WBB.; MARG.² 134 b (*la orașul celor bogăți nu este.. nici lemnariu nici căldărariu nici croitoriu*).

lemnărie sf. 1. Holz-, Zimmerarbeit *f*, -werk *n*. *Acel chioșc de lemnărie, lucrat numai în cafasuri și în săpături de chiparos* ODOB. MV. 1894, 84. — 2. Holzgeschäft *n*, -handel *m*, -lager *n*. — 3. Holzkammer *f*.

lemn'ie sf. MOLD. Art Pflanze, hat nach MAR. NAȘT. 84 Blätter wie der Wermut u. wächst auf Geröll; dient als Heilkraut gegen Durchfall ȘEZ. IV 24. *Frunză verde de lemnie, Somnu-mă-e, măicuță, mie* MAR. SAT. 94. — Et. Unbek.

lemn'io'r siehe *le'mn*.

lemn'o's adj. holzig. *După cum rădăcina este mai moale sau mai tare, ia se numește erboasă .. sau lemnoasă* DATC. HORT. 59.

lemn'u's sn., pl. -șe, 1. *dem.* von *lemn.* — 2. TR. Streich-, Zündholz *n* WBB. — 3. = *lemnul Domnului* (siehe *domn* 3 a) BR.

lemn'ușcă sf. BUC. Weiderich *m* (Lythrum alicaria) PANȚU.

lemn'u't siehe *le'mn*.

le'nchiu, le'nghiu subst. (Knöchelspiel:) *a da ~ unu'i arșic* mit dem grossen Knöchel (*ichiū*) einen den kleineren aus dem Spielkreise (*armean*) schlagen. *Dacă intra [el] odată cu ichiul în armean, se pune pe lenghiu, de nu măi lăsa oscior pentru ceialtalți băeți* GHICA 301. — Et. Türk. *lengj, lenkj* «lahm» ZENKER 795 c.

le'ne sf., pl. le'ni, Faulheit *f*, Trägheit. *Lenea e cocoană mare (care n'are de mincare* PANN PV. 1880 II 39; Sprw.) Müssigang ist aller Laster Anfang. *De va muri pruncul nebotizat pentru lenea și nesocotința părinților* Ș. TAINE 31. *Podarul .. cu lene [träge] se 'ntindea* AL. PP. 159. *Un om înzestrat cu un nume vechiu ca al lui .. își*

necinstește evghenia cind se lasă pe lene [wenn er sich auf die faule Haut legt] AL. CL. IV 312. *Mă-e ~ să .. ich bin zu faul zu .. [Daș și săracilor] cind nu mă-e lene să bag mina în buzunar* DELAVR. PAR. 14. Vgl. *ale'ne*. Gr. Lv. *le'*. — Et. Ksl. *lēni*.

leneș adj. faul, träge; *sm.* Faulpelz *m*, Faulenzer. LM. (zool.) Faultier *n* (Bradypus). *Ferește-mă, draguț Doamne, .. De lelița leneșă* IARN.-BIRS. 432. *Pașă cătra furnică, o leneșule* BIBLIA 1688 Prov. 6, 6. Gr. Lv. *le'*.

lenevi' (a să), prez. mă -ve'sc, v. refl. faul, träge werden, sein, faulenzeln; ~re Faulheit *f*, Trägheit. *Hi, breazule, nu te lenevi* AL. OP. I 52 (der Kutscher zum Pferde). *Ce răspuns vei da lui D-zeu, tu care te lenevești [der du säumst] a certa pre fiul tău?* MARG.² 2 b. *A toate răutățile învață pr om lenevirea [der Müssiggang]* CHEIA INȚ. GCR. I 236. *La împlinirea acestora .. de s'aū întâmplat vr'o lenevire [Säumigkeit, Nachlässigkeit]* Doc. 1802 TEZ. II 310. — Gr. *inl-* VĂCĂR. IIO. TEZ. II 245. — Et. Zu ksl. *lēnivū* «faul».

lenevo's adj. ziemi. INV. träge, saumselig, lässig. *Unii sint fără de pocianie și fără de grijă și lenevoși* INDR. 708.

le'nghiu siehe *le'nchiu*.

leni' (a să), prez. mă -ne'sc, v. refl. träge, saumselig, lässig werden. *Cela ce crede, nu să lenește în rugăciuni .., ce .. neîncetat să roagă* MARG.² 218 a. *Căzaciū nu se leneau, ce cimpii Bugeacului pururea cerău și multă pradă făceau* URECH LET.² I 227. *Iorgu avea de dat licența 'n drept, pe care tot o amina, se cam lenise de o bucată de vreme* NAD. NUV. II 191. — Et. Ksl. *lēniti*.

leno's adj. träge, lässig. *Neagu era .. lenos, cu drag numai de hoinărit* RĂDUL. RUST. II 286. *Părul ei castaniū .., poziția ei cea lenoasă [ihre lässige Haltung] .. ar fi înflăcărât pe Xenocrat* C. NGR. 16. — Et. *le'ne*.

le'ntă sf., pl. -te, fast INV. Ordensband *n*. *Ei .. armele prezentă La șefi muiași în aur, înfășurați în lentă* AL. POEZII III Leg. nouă 4. — Et. Russ. *lenta*.

leoa'e etc. siehe *le'ă*.

leoa'pă, leoa'rbă sf., pl. -pe, -be, MOLD. FAM. verächtl. von dem Munde eines Redenden etc.: *Maul n*, *Fresse f*, *Gosche*. *Taca-ți liopa, șarlă: nu mă cunoști?* NAD. NUV. I 147 (zu einem bellenden Hunde). *Da tacți, măi turtane, ce boscorodești atita? Ori tacă-ți leoa'ba ori te* — CL. XIII 306. — Gr. Auch *leo'pă*, ferner *lio'bă* GHIB. BV. 38, *lio'pniță* BOGD. BURS. 77. — Et. Gehört zu dem weitverbreiteten Stamme *laf (lab)*, der geräuschvolles Auflecken

nachahmt: slav. (*h*)*lapiti*, frz. *laper*, deutsch schlappen etc.

leoarcă siehe leoa'pă.

leoarcă *adv.* FAM.: (*ud*) ~ patsche-, klatschenass. *Pe spate și pe piept, camașa i-se făcuse leoarcă* VLAH. NUV. 36 (von einem schwitzenden Kranken). *Pe copil l-au ridicat mort, cu capul zdrelit și leoarcă de sînge* [mit . . blutüberströmtem Kopfe] DELAVR. PAR. 34. — Et. Unbek.

leocă siehe leuocă.

leo'p! MOLD. FAM. plu'ps!, pardauz! *Atunci plăcinta liop* [fällt ihm] *tocmai în virful capului* SBIERA POV. 147. *Cînd ni-l aduce [năml pe boerul ținutaș] . . harabagiul jidan de-l trîntește liop!* *pe paveoa Iașilor* C. NGR. 285. — Gr. leoa'p COM., lea'p MAR. NUNTA 716. — Et. Lautnachahmend.

leo'pă etc. siehe leoa'pă.

leorbăi' (*a*), *prez.* -băe'sc, *v. trans. u. intr.* MOLD. FAM. verächtl. schwatzen, schlabbern COM.; CIH. — Et. Zu leoa'pă.

leorpai' (*a*), *prez.* -păe'sc, *v. trans. u. intr.* MOLD. FAM. laut u. gierig trinken: schlappen, schlabbern VLAH. IC. 96 (*pe cînd eū și cu Iovică leorpăim flămînzî din lingurile de lemn*); GV. 204 (*leorpăitul atîtor gurî*); CIH. (*leorpai'*, *leorbăi'*).

lepăda' (*a*), *prez.* lea'păd, le'pezi, lea'pădă, le'pede, I. *v. trans.* 1. von sich, ab-, wegwerfen. *Ducă ochiul tău cel drept te smințește pre tine, scoate-l pre el și-l leapădă de la tine* Ev. 1894 Matth. 5. 29. *Cerbul își leapădă coarnele, șarpele pîlea, peștiu icrele* der Hirsch wirft das Geweih, die Schlange die Haut ab, die Fische geben den Laich von sich. *Ai gîndit că vei putea . . să mă lepezi ca pe o jucărie ce nu-ți mai place* C. NGR. 21. *Mitica Zulima nu e de lepădat* [ist nicht ohne, kein schlechter Bissen] BOGD. BURS. 45. [*Călătorul strein*] *află multă poezie în forma șlicului și a hainelor lungi, numind vandalizm lepădareal'or* [sie abzulegen] C. NGR. 63 (von der alten Tracht). *Iancul lepădă masca* [legte . . ab], *își dezvolî uritul haracter* 23. *Cînd s'ar haini [moștenitorul scaunului] saū cînd ș'ar lepăda legea* [seinen Glauben abschwören sollte] NECULCE GCR. II 84. — 2. *inv.* von sich, ab-, zurück weisen. *Să nu mă lepezi [ἐγκαταλίπης] și să nu mă lași* Ps. RIMN. Ps 26, 15. *Ca bolnavul ce . . își leapădă doftorul și rămine netămădui* MSCR. ca. 1800 GCR. II 182. *Impăratul . . nu vru să-î lepede cererea* BIBLIA 1688 Marc. 6, 26 *Mireanul nu se poate preoți . . cînd a luat văduvă orî lepădată* [eine Verstossene, Geschiedene] PRAV. BIS. p. I cap. I § 2. — 3. fehlgebären, abortieren, (von Tieren:) verwerfen. *Na, că știu că ți-s'a lăsa, și să nu lepezi băiatul* MAR. NAȘT. 13

(die Hebamme zur schwangeren Frau, der sie ein Mittel eingibt). *Cum îți vine să dai cu piciorul în pîntecele femeii? Dacă leapădă* — VLAH. IC. 69. — II. *a să ~ de c.* sich von etw. lossagen, einer Sache entsagen, darauf verzichten. *Fie-carele ce să leapădă de fiul, nici pre părintele n'are* MSCR. sec. 17. GCR. I 48. *Leapădu-mă de Satana și de toate lucrurile lui* MARG. 1 132 a. *Putea el să se lepede de cauza nașionii* [konnte er der Sache . . abtrünnig werden] *pe care se făgăduise a o ajuta?* BALC. 342. *Litean bogat și de lege lepădat* [ein . . vom Glauben abgefallener Litauer] AL. PP. 175. *Pentru dragostea ta mă leapăd de* [verzichte ich auf] *puterea mea cea măiastră* ISPIR. LEG. 1 77. — Gr. OLT. TR. lăp-, *prez.* la'păd, la'pezi etc.; so auch MARG. 185 a (*lăpăda'ți*), BIBLIA 1688 Tobias 11, 5 (*lăpăda'*) nb. sonst ~. — MOLD. MOD. *prez.* 1 le'păd. — Et. Lat. lapido, -āre «Steine werfen», mit merkwürdigem Bedeutungswandel.

lepădătoare *sf.* Osterluzei *f* (Aristolochia) BR. (lăp-).

lepădătură *sf.*, *pl.* -ri, 1. Weggeworfenes *n*, Auswurf *m*, Auswürfling *m*. *Te-a fermecat ticăloasa [de ibovnică]; să-ți dezbraci copiii pentru'un boz, pentru'o lepădătură* NAD. NUV. I 165 (von einem unehelichen Kinde). — 2. Fehlgeburt *f*. *Femeia, ca să pre'ntîmpine lepădătura* JIP. SUF. 205. *Ca o lepădătură eșind din zgăul mumei* BIBLIA 1688 Num. 12, 12.

lepede'șn, *pl.* -dea'șă u. -de'e, TR. Bettuch *n*, Laken. *Să meargă la tată-său Să-î dea țol și lepedeș* BIBIC. 198. — Et. Magy. lepedő.

lepi' (*a*) siehe lipi' (*a*).

lepră *sf.*, *pl.* -pre, Aussatz *m*. *Lepra lui Neeman se va lipi întru tine și întru seminția ta* BIBLIA 1688, 4 Reg. 5, 27. *Acce neîn-vățătură și prostime mai mult în Moldova noastră ca o lepră s'au lăfit* DOC. 1815 MELH. CH. 412. *Băești . . fugeau de dînsul ca de o lepră* [flohen ihn wie die Pest] ISPIR. LEG. 2 386. — Et. Gr. λέπρα.

lepro's *adj.* a ussätzig. *Un lepros renind se închina lui* [Hs.] Ev. 1894 Matth. 8, 2.

Le'r *npr. m.* MUNT. TR. 1. ~ împărat, Name eines Königs im Märchen, vgl. ENCICL. ROM. s. v. — 2. wird in gewissen Weihnachtsmärchen angerufen, u. zw. in mannigfachen, meist unverständlichen Verbindungen, wie: *Ler Doamne Ler* TEOD. COL. 32, *Leromi Doamne Ler* FRÎNCU MOȘI 194, *Leroi leo* CL. X 398, *Oi Leroi dai Leroi Doamne le* das.; *Haî Lerom dai Lerom Doamne le* 399, *Leroloi măroloi* Toc. MAT. FOLKL. I 527 etc. — Et. Man sieht darin teils

den Namen Kaiser Aurelians, teils lat. *Lar*, -ris, beides sehr fraglich.

lergătoara siehe **alergătore** 2.

leş¹ sn., pl. -**şuri**, 1. zieml. inv. u. POP. Leichnam *m*, Kadaver. *Copaci doboriți de trăsnete, lungiți în neorinduială ca niște leşuri de uriași după un război năprasnic* VLAH. RP. 105. *Ia . . care-î acum hîrb, istovită, iar el [năml. ihr Mann] un leş [der schon mit einem Fusse im Grabe stand], eî amîndoi făceau planuri pentru viitor* NAD. NUV. I 26 — 2. (mäcel.) un ~ de oae etc. ein ganzes geschlachtetes Schaf etc. *Indată ce leşul mielului întrece peste trei ocă, capul și măruntaele se vind în deosebi* LIT. — Et. Türk. leş. In alle Nachbarsprachen übergegangen. Doch vgl. *leha'mete*.

leş² subst. = *aleş*: *Lauer f* DOS. VS. Martie 31 (*ereticii lui Navot find puși în leş la strimtori*).

leşe siehe **lăsa'** (a) u. **lea'să**.

leşesc *adj.*, **leşeste** *adv.* polnisch (wofür LM. *polon*). *Jigmond, craiul leşesc* MIR. COSTIN LET.² I 281. — Et. *Leah*.

leşi siehe **lea'să**.

leşi siehe **Leah**.

leşia' (a), *prez.* -**şiez**, *v. trans.* mit Lauge waschen. *Dă-mi peana [den Strauss] din pälărie Să-mi fac un pic de leşie, Că dacă m'oiu leşia Cu frumoașă peana tu, Părul meou n'o mai cădea* IARN.-BIRS. 8^a. — Gr. *Prez.* -**şitū** B. HMST. — Et. *leşie*.

leşică siehe **leşnică**.

leşie *sf.* Lauge *f*: *a pune în ~ einlaugen. Asemenea discuții . . îi turnău leşia pe inimă [bereiteten ihm Höllenqualen]* NAD. NUV. I 20. *De va fi vorba de muzică, apoi [acei scriitori] îți opăresc tot într'o leşie [barbieren sie . . über einen Löffel] pe Rossini cu Offenbach, pe Auber cu . . Suppé . .* ODOB. PS. 118. *Cerul e ca leşia [fahlgrau]* DELAVR. SULT. 5. — Et. Lat. *lixīva*.

leşin sn., pl. -**nuri**, Ohnmacht *f*. *Imî vine ~ ich werde ohnmächtig, falle in Ohnmacht, mir wird schwach. Unde beaū d'un pic de vin, La inimă fac leşin [wird mir schwach ums Herz]* PP. ŞEZ IV 141. — Gr. MOLD. **leşin**. — Et. Siehe *leha'mete* u. vgl. serb. *lješivati* «in Ohnmacht fallen».

leşina' (a), *prez.* -**şin**, *v. intr.* ohnmächtig werden; ~t ohnmächtig. *De foame . . cei mai mulți leşinasă de zăcea fără glas* DOS. VS. Sept. 26. *Deodată puterile m'au părăsit și am căzut leşinat* GANE CL. XI 373. *Cîtă oaste era, mai mult erau bolnavi, flămînzî, leşinați [Entkräftete] și obosiți* NECULCE LET.² II 315. [*Copiii jigăriți . . , supfiratici și pişigăiași, mă rog, leşinați de foame [halbverhungert]* ISPIR. LEG.³ 174. *Intocmai cum*

lupii leşinași [ausgehungerte Wölfe] borşesc și dărîmă taurul DELAVR. SULT. 234. *A ~ de ris sich halbtot lachen. — Refl.* CARAG. CL. XIX 102 (*Mă leşin de foame*); 129 (*ma leşin de somn d'a'npicioarele*). — *Fig.* ~t kraftlos, matt. *Vă zgudue arama [clopotului] urechîa amorțită și simțul leşinat* EMIN. 33. *O dicțiune monotonă, leşinata, imposibilă* VLAH. GV. 140 (von einem Vortragenden). — Gr. MOLD. *prez.* **leşin**; so auch MARG.¹ 136 b (3 **leşină**).

leşinătură *sf.*, pl. -**ri**, 1. Ohnmachtsanfall *m*, Ohnmacht *f*. *După ce s'au trezit [el] din leşinătură* NEC. COSTIN LET.² I 450. *Nu fără mari slăbiciuni și leşinături* CANT. IST. IEROGL. 252. — 2. von halbverhungerten, ausgemergelten Personen: *Jammeregestalt f*, -*mensch m*, *Ritter von der traurigen Gestalt. Liota aia de copii și leşinătura de nevastă . . îi eșă înainte și îi cerea pîine* ISPIR. LEG.¹ I 132.

leşiță, MOLD. *leş-* *sf.*, pl. -**țe**, 1. Wasser-, Blässhuhn *n* (*Fulica atra*). *Leșițele speriate se da afund și se ascundeau în stuful și în papura de pe mal* ODOB. DCH. 1886, 41. *In trestii . . țipau lișițele și găinușele* SAD. POV. 188. — 2. MUNT. (*căruș.*) *Spriese f*, *Spreisse*, wofür MOLD. *gemănare* (s. d.). Et. Der Vogel heisst serb. *klr. liska*, poln. *lyska*, russ. *lys'ha*. Ob ~ damit zusammenhängt, ist fraglich.

leşne *adj.* *nevar*. (nur vor verbaler Ergänzung u. prädikativ) u. *adv.* 1. leicht (= ohne Mühe). [*Traducătorul*] *va alege din repertoarele streine piese plăcute, lesne de jucat* AL. OP. I, XIII. *Ce este mai lesne, a zice: «îartă-ți-se păcatele tale» sau a zice: «scoală și umblă»?* BIBLIA 1688 Luc. 5, 23. *Anevoe să cîștigă, lesne să cheltuește* (Sprw.) Erwerben ist schwer, Ausgeben leicht. *Un loc cu rîpă 'naltă și nelesne călcată* DOS. VS. Oct. 3. FAM. ~ *din gură* das ist leicht gesagt. *Lesne crezător* leichtgläubig. — Lv. häufig *pre ~*, ferner *cu ~* NEC. COSTIN LET.² I 135: *Nu este pre lesne a te sui pre virfurile munților lor* BIBLIA 1688 Judith 7, 8. *S'au apucat [Stefan Vodă] de Tătari și pre lesne biruindu-î, î-au gonit pînă la Nistru* URECHE LET.² I 164. *Pentru mai pre lesne supunerea Ardelenilor* NEC. COSTIN LET.¹ I App. 118.

leşni' (a) siehe **leşni'** (a).

leşnică (-**k'**-) *sf.*, pl. -**ci**, Hinterhalt *m*, *Lauer f* MSCR. 1710 Ps. 10, 8 (*Şede în leşnici [= in insidiis, ἐν ἐδραῖς] cu cei bogați*); DOS. PS. IN V. Ps. 9 Z. 85 = v. 29 (*Ascuns să supune 'n leşici [sic; MSCR.: leşnici] cu bogați*); 55 Z. 13 = v. 7 (*Să pun leşnici, întind lafuri și stau de vinează*). — Et. Zu (a)leş, a (a)leşui'.

lesnicioară, -cloasă siehe *lăsnicior*.

lesnicior adj. LM. leicht (= geringe Mühe verursachend). Am învățat a ceti fără lesniciosul metod al abecedarului d-tale C. NGR. 10. Prefer . . marcotajul, care este mult mai lesnicios DATC. HORT. 136. — Et. Zu a lesni' = a înlesni'.

lesniciu'ne sf. LM. bisw. Leichtigkeit f. Luxul, cupiditatea și lesniciunea îmbogățirii . . , toate contribuind a demoraliza pe poporul roman OLL. HOR. 167.

leşnicu'ță sf., pl. -țe, Tr. Tuch n zur Verzierung der Deckenstange (culme) QU. — Et. Unbek.

leşpede (LV. -k') sf., pl. -pezi, (Stein-) Platte f, Fliese, Tafel. Și dete [D-zeu] lui Moisi . . cele doaz leșpezi ale mărturieii, leșpezi de piatră scrise cu degetul lui D-zeu BIBLIA 1688 Ex. 31, 17. Iarba crescuse mare în ogradă și acoperise leșpezile mormintelor AL. CL. III 61. — Gr. Dem. *leşpejoară*, pl. -re, ferner -pezu'e MARD. — Et. Wahrsch. lat. lapis, -pidis. Das s wäre dann unter dem Einflusse eines Synonyms eingeschoben worden, vgl. zB. it. port. *lastra*, u. e' aus ea' wie in *re'pede* = *rapidus* zu erklären.

leşte siehe *leşă*.

leşte'ü subst. = *crisnic* II: Hamen m, Keschel RETEG. IV 30 ([fata]-și lepădă toate hainele de pe sine și să îmbracă într'un leșteu). — Et. Unbek.

leştvicinic sm. = LM. autorul Scării: Ioan ~ Johannes Klimakus, Heiliger des 30. März Ş. TAINE 86 (prea-osfințitul Ioanleştvicinic). — Et. Ksl. *leştvicînikû* «Verfasser der »Leiter«», von *leştvica* «Leiter».

leşui' (a) siehe *leşui'* (a).

leşui' (a), prez. *leşui'*, v. trans.: pc. machen, dass Einem schwach ums Herz wird, ihn einer Ohnmacht nahebringen QU. Foamea îl leșuia și setea îl ardea DELAVR. SULT. 251. Scrieri dulcegi, molii, otova, și cari azî. de la pagina a două, te leșue pe inimă GION PORTR. 11. Stomahul îi era leșuit [verschmachtet] ș'o silă grea îl apăsa pe inimă VLAH. NUV. 77. Inimile amindurora se strîngeau, reci și leșuite [kraftlos, matt], ca într'o amorțeală de veci 115. — Et. Siehe *leşămete*.

leşuia'lă sf., pl. -șue/II, Kraftlosigkeit f, Mattigkeit QU. Gura-î era uscată și buzele arse, în stomah avea o leșuia'lă VLAH. NUV. 43.

leşuitură sf., pl. -ri, Nachstellung f Dos. VS. Ian. 28 (nime nu scapă de leșuiturile vrăjmașului); Ps. în V. Ps. 58, Note (leşuiturile pizmașilor). — Et. a (a)leşui'.

leşviță sf., pl. -țe, Klimax f, Leiter, Titel eines Werkes des Johannes Klimakus

(vgl. *leştvicînic*) Doc. 1588 HC. I 196 (o leșviță) — Et. Ksl. *leştvica*.

leşcă sf., pl. -ce, (fes.) Spuleisen n, einfache Vorrichtung zur Herstellung der Spulen, aus einem od. mehreren in zwei Holzsäulen ruhenden Eisenstäben bestehend, die mittels eines aufgesetzten Rädchens gedreht werden, wogegen das Spulrad (sucală) mit einem auf besonderer Spindel sitzenden Rade versehen ist, das durch eine Kurbel bewegt wird. Călepele . . le-au pus pe vîrtelniță, de pe care au început a le depăna pe mosoare, cu lecca INV. COP. 1893 I 95. — Et. Vgl. serb. *letka*.

leşca'e siehe *leşcăe*.

leştin siehe *leştin*.

leştopișeș sn., pl. -țe, fast INV. Chronik f. Fost-au în gîndul meu . . să fac leatopiseșul fărăi noastre Moldovei den descălecatul ei cel dintîiu MIR. COSTIN LET. 1247. O eroi . . Ași ajuns acum de modă de vă scot din leatopiseși [sic] EMIN. 146. — Gr. LV. *leş-*. — Et. Ksl. *leştopi-ici*.

leşui' (a) siehe *leşui'* (a) 1.

leşurghie, lit- sf. Liturgie f, Messe. De va face acest păcat după ce să va preoți, ca să fie oprit de leșurghie un an tocma Ş. TAINE 289. [Iristea] se așeza . . lingă dascăl și cînta împreună cu acesta în tot timpul leșurghiei pe glasul al șeptelea XEN. BRAZI 137. — Et. Ksl. *leşurghija*, serb. *leşurdjija* = gr. *leşourghia*.

leşurghisi', lit- (a), prez. -șeșc, v. intr. (das Hochamt) zelebrieren, Messe lesen. Preotul vinătoriu . . 3 luni să nu leșurghisească PRAV. GOV. 122. Ce-a mai rămas [preotului] decit să leșurghisească, să ispovăduiască și să împărtășească IANOV CL. V 133. — Et. Ksl. *leşurghisati* = gr. *leşourghō*, Fut. -ghō.

leşu I. sm. 1. ~, fem. *leşoacă*, pl. -ce, Löwe m, -win f. Tăria leului și glasul leoaiei și semeția bălaurilor s'au stîns BIBLIA 1688 Hiob 4, 10. De pe unghie să cunoaște leul (Sprw.) ex ungue leonem. — LM. auch als Sternbild, wofür POP. cal. — Gr. Fem. auch. hes. LV. u. TR., *leşoăe* (sg. u. pl.), ferner *leşi'ă* DONICI 27 im Reime. — 2. (~-) *parale'ü* (siehe auch *parale'ü*) FAM. a) von Zornigen: Tiger m, Wüterich. Cine din miel cu blindețe te-a făcut leu-parale'ü? AL. OP. I 162. Cînd auzi el de una ca asta [näml. că zmeii îi răpise surorile], se făcu leu parale'ü [wurde er fuchswild] și spuse că se duce să le scape de la robie ISPIR. BSG. 61. Vremea trece și domnul subprefect trebuie să fie leu parale'ü [wird wüten, Feuer und Flammen speien] IANOV CL. XIII 73 (ein Bauer spricht, der zur Wahl geh n soll). Atîtea perchiziți și zbiri și paralei! CL. XIII 315. — b) LM. (*leşu-parale'ü*, fem. *leşoacă*,

Löwe m, -win *f*, Stutzer *m*, -rin *f*, Mødeherr *m*, -dame *f* QU. *Eū care, prin deosebire biruinți asupra sexului frumos, am dobândit la Hirilău titlul de leū paraleū* AL. OP. I 1071. — 3. Münze: a) ~ (*vechiū, POP. prost*) Piaster *m*, à 40 Para. War bis 1867, wo die Frankwährung eingeführt wurde, Rechnungsmünze. Als Grundlag für die Berechnung pflegte der Dukaten zu dienen, dessen Wert überaus schwankte. B-i der Einführung des neuen Münzsystems galt der österr. Dukaten nach dem Fiskalkurse (*cursul vistieriei*) 32, nach dem Handelskurse (*cursul pieții*) 37 Piaster. [*Lacomul*] *deaca dobindește zeci de mi de lei, și alții încă pe atita mai poștește* MARG.² 30 a. *De-acum, oiū meni* [nāml. *mī-oiū meni a răū*], *n'oiū meni, tot doi lei ș'un ort* [ist es doch alles eins] AL. OP. I 1640 (ein Kranker spricht, der vorher gesagt hatte, dass es mit ihm zu Ende gehe). *Am făcut un chef de o mie de lei* wir haben uns grossartig unterhalten. — Gr. Dem. *leușor*, auch *leuș*. — II. *Leū npr.* m. lv. Leo *m*. *Nearoa împăratului chir Leū înțeleptului* INDR. 100. — Et. L. t. leo hätte, wenn *e* kurz ist, was freilich nicht sicher ist, **ie'ū* ergeben. Auch ist auffallend, dass das Rum., im Ggs. zu allen anderen roman. Sprr., den lat. Nom. reflektiert. Viell. ist daher ~ als Lehnwort anzusprechen, wie im Slav. (ksl. *livū* etc.) u. Germ. — Bedtg. I 3 nach türk. *arslanly* «Löwenpiaster» ZENKER 27 c.

leucă sf., pl. -ci, 1. Runge *f*, Leichse, Stemmeiste, gebogenes Holzstück, das Leiter u. Achsenende des Bauernwagens miteinander verbindet u. erstere stützt. *Un sihastru . . girbovit de spate ca o leucă* RETEG. V 79. — FAM. POP. *lovit, trăsniț, bătut cu leuca (în cap) a* schwachköpfig, nicht recht geschickt, bei Verstand, bei Troste. *Oamenii să uită și la boū și la prost și dacă-l văd că-î bătut cu leuca 'n cap, îi zic: . . Sev. Pov. 146.* — b) von Trunkenen: benebelt, beduselt. *Mi-se pare că-î trăsniț cu leuca, că î prea roș — la față* AL. CL. I 215. — 2. Art Spiel MAR. INM. 218. — Gr. MUNT. *le'ocă* QU. — Et. Vgl. serb. *lijevča*, slovak. ruth. *levča*, oberdeutsch *Leichse* etc.

leucaș adj. obeinig, *sm.* obeiniger Mensch COM. MOLD.; D.

leurdă sf. Bärenlauch *m* (*Allium ursinum*) QU. — Gr. BAN. *leoa'rdă* PANȚU. — Et. Unbek.

leuru'scă etc. siehe *lăuru'scă*.

leuștea'n subst. Liebstöckel *m* (*Levisticum*). Wird vom Volke als Würze u. Heilmittel gebraucht. [*Părinți*] *mī-aiū tras o frecătură bună cu oțet de leuștean* CREANGĂ CL. XIV 370 (er hatte die Cholera). — Et. Mittelb. aus

lat. *levisticum*. Magy. *léstván* dürfte dem Rum. ent-tammen.

levantă sf., pl. -te, MOLD. *levant, liv*-subst. Lavendel *m* (*Lavandula*); (*apă de*) ~ Lavendelwasser *n*. *În apropiere de prisacă trebue să semănăm . . cimbru, romoniță, sulcină, levant, mătăcină . . Inv. COP. 1893 I 61. Nu poștești vax, chibrituri, livant, pomadă? IANOV CL. V 273. Parfumurile erau foarte scumpe și Horațiu . . , știind ca Virgiliū ar putea să aibă . . , îi propune vin în schimbul unui mic onix cu levantă* OLL. HOR. 321. — Gr. Bisw. *lava'ndă* QU, ferner *leva'nd* BR. — Die Pflanze heisst auch *levănți'că, levenți'că*. — Et. Mittelb. aus mlat. *lavandula*.

levantin subst. Levantine *f* (Seidenstoff) MSCR. 1818 GCR. II 226 (*Chischineū de levantinū*). — Et. Frz. *levantine*.

levent I. sm. 1. ehem. türk. Marinesoldat *m*. *Turcii . . ai și pornit pre căpitanpașe cu citeva galioane și cu levinți, ca sa apere Azacul NECULCE LET.² I 389.* 2. ehem. Art berittener Mietsoldaten in den Fürstentümern. [*Matei Vodă*] *ai stătuț în mijloc cu leventii și cu dărăbani și cu o seamă de siimeni* MIR. COSTIN LET.² I 335. — II. **adj.** 1. PP. als Beiname der Haiduken, etwa: tapfer. *Haiduci levinți Duși de la părinți* AL. PP. 63. — 2. MUNT. MOD. ritterlich, chevaleresk. *Era mai ales levent, și plin de atenție pentru mamele lor* [nāml. *ale fetelor cu zestre mare*] VLAH. GV. 142. *Îi mai zicea și Iorgu Leventu, din cauza jiletcelor sale albe* ZAMF. LN. 71. — Gr. In Bedtg. I u. II I auch -*vinț*. — Dem. Zu II 1 -*vințo'r*, -*vințo'l* TEOD. PP. 198. — Et. Türk. *levend*, eig. «Levantiner».

li siehe *e'l B*.

liandru siehe *lea'ndru*.

li'hâl, li'ba! *interj.* ~-~(-*li'z*)! wulle! wulle!, Lockruf für Gänse. — Et. Wahrsch. slav. *lju'ba* «Liebchen», vgl. magy. *liba* «Gänschen», russ. *liba-liba* Lockruf für Schafe.

libadea' sf. ehem. Regenmantel *m* der orient. Tracht. *Șaū facut singur* [= *insuși*] *Măria Sa un rind de strae de postav, libadea și giubea* [nāml. um seinen Höflingen, die kostbare Stoffe trugen, ein Beispiel der Einfachheit zu gehen] COGĂLN. LET.² III 252. *De la zavera, ei* [nāml. *dascălii greci*] *lepădase libadeaua* [sic] și *tombatera și se îmbrăcase nemfește* GHICA 258. — Et. Türk. *lebadet*.

libarcă sf., pl. -bărci, MUNT. (Küchen-) Schabe *f*, Schwabe *f* (*Periplaneta orientalis*) QU. — Et. Unbek.

li'bov subst. inv. Liebe *f*. *Milă voaă și pace și liubov ca să înmulțescă* MSCR. 1618 Ep. Judae v. 2 GCR. I 49. *Libovul cel adevărat toate le rabdă, și golicăunea și foa-*

mea și setea și zăduful ANT. DID. 168. *Libovul părintesc al domnului ce avea asupra fiilor* VACAR. IIO. TEZ. II 287. *Cuconii cei mici . . de să vor lepăda undeva . . și-i vor găsi niscare creștini de-i vor lua pentru iubovul lui D-zeu [um Gottes willen]* Ș. TAINE 15. *Și era într'o Miercuri, în post; și au mâncat toți carne pentru libovul împăratului creștinesc [dem . . Kaiser zu Liebe]* NECULCE LET.² II 319. [*Italienii,*] *nemărești, cu mare libov primesc [sind überaus gastfreundlich]* MIR. COSTIN LET.² I 10. *Curatu frumusețe feciorească este mai cu libov [liebrendender] . . decît ceu dintîi frumusețe bărbătească* MSCR. 1773 GCR. II 91. *Rea Silvia, vestala, pe Romulus l-a născut . . , Rod de libov fără lege* CL. V 291. — *Libovul dumneavoastră* MARG.² öfters als Anrede an die Zuhörer (vgl. deutsch «Euer Liebden»), zB. 116 a (*Vă rog și poftesc pre libovul dumneavoastră [euch, liebe Brüder,] să nu țineți minte aceste cuvinte ale mele numai într'acest ceas*). — Gr. Lv. *Hu'bov*, ferner *hu'bov* MSCR. sec. 16. GCR. I 11* — Et. Ksl. *ljubovi*, bulg. *libov*.

libovi' (a), prez. -*ve'sc*, v. intr. PP. bisw. sich vergnügen, ergötzen, unterhalten (?). *Dragostea din satul tău E mai bună, fătul meu; Cît trăești, tot libovești* IARN.-BIRS. 80. — *Refl. MAR. NUNTA 543 (Vedem că binevoii Și cu toți vă liboviți)*.

libovnic adj. lv. (Cron.) der sich gern vergnügt, unterhält. *Antonie Ruset Vodă era . . nelacom, bun la judecăți, libovnic, erau boerii foarte desfățați cu preumblări și veselii* NEC. COSTIN LET.² II 16. *Libovnic era la băuturi și la alergături de cai* 14. — Et. Zu ksl. *ljubovniū* «lieb».

li'bră sf., pl. -bre, Tr. Zehn- u. Zwanzigkreuzerstück n QU. *Fie-care aruncă în ciubăraș crișari sau «libre» de argint* MAR. NUNTA 640. — Et. Mittelb. lat. *libra* «Pfund».

libuț sm. Tr. = nagîț: Kiebitz m. *Huhurezi, libuți, cioare, corbi, țarci*.. RETEG. V 65. — Et. Magy. *libuc*.

licări', -curi' (a), prez. -*re'sc*, I. v. trans. vor spiegeln DELAVR. IVȘV. 256 (*Visul imi licărea viața de altă-dată*). Kau'n zulässig. — II. v. intr. schwach leuchten: schimmern, blinken, flimmern; ~re Schimmer m. *Departa, cele două faruri de la capetele digurilor licăresc în întuneric, ca două candelile într'un cimitir* VLAH. RP. 60. [*El*] *zări într'o depărtare nespūsă de mare o scintee ce abia licurea* ISPIR. LEG.⁴ I 65. *Pe vatra cup-torului în cenușă mai licurea cițiva cărbuni* EMIN. CL. IV 298. *Fratele cel mai mare se sui pe copaci ca doară va vedea ce dau impresia de foc* FUND. 65. *Strofe ce dau impresia . . unei fatale renunțări . . la ori-ce licărire de*

speranță VLAH. DAN II 21. — Et. Wahrsch. urverw. mit lat. *lucēre*, gr. *λεωκός*, deutsch *Licht* etc.

licări's, -curi's subst. Geschimmer n, schimmernder Streifen DELAVR. SULT. 63 (*marea . . scaldind malurile golfului și prelingind licurișul zării*).

li'chi! interj. MOLD., ahmt das Geräusch eines klatschenden Schlages nach, den Jd. erhält klatsch!, wutsch! *Trosc, pleosc, trosc și jach și lichî* AL. OP. I 49. *Lichî o palmă, o linie!* klatsch! gab er ihm eine Ohrfeige, eins mit dem Lineal. — Et. Viell. für *lipi'* u. dann zu *a lipi'*, vgl. *a lipi o palmă* eine Ohrfeige aufhauen u. *lipă* Ohrfeige PAMF. 399.

lichia' sf., pl. -chele, 1. Fehler m ZILOT Ș. INFL. (*avea însă două lechele [sic] firești, lăcomia adică și scumpetea*). — 2. FAM. Einer, an dem nichts ist: Lump (enkerl) m, (erbärmlicher) Wicht. *Și pe urmă, după sărăcirea ta, să-ți pue de milă leu 'n mînă milionaru de azi, lichiaia de erî* JIP. SUF. 220. *Se pun în slujbă toți derbedei, toate lichelele care au protectori* ROS. TROT. 52. *Oile ziceau . . : Voi, caprelor, în turmă sînteți niște lichele* DONICI 99. — Et. Türk. *leke'*.

liciri' (a să), prez. mă -*re'sc*, FAM. plăt-schern, plantschen. *Haï și tu cu noi . . ; de-abia [wenigstens] nu te-i mai linciri atîta în cele ape* CREANGĂ CL. XI 187. — Gr. QU. auch *linciri'*, ferner *linciri'* Sev. Pov. 145, *loctori'* BAR., *licări'* COST. — Et. Vgl. magy. *loccsanni*.

licni' (a să) siehe *lihnî' (a să)*.

licori'n siehe *licuri'n*.

lictar'. POP. -*riū* subst. Tr. = *mağün*, *po-vid'ă*: (Obst-) Mus n, österr. Latwerg ef. *Mult lictar aveți voi de se mînjesc copiii atît de tare* SLAVICI CL. IX 93. — Et. Mittelb. lat. *electuarium*.

licuri' (a) siehe *licări' (a)*.

licuri'ciū sm. Johannis-, Glühwürmchen n, Leuchtkäfer m (Lampyrus). [*Noaptea*] *cimpia i-se înfățișază [vinătorului] luminată de scinteile strălucitoare ale licuricilor* ODOB. Ps. 14. — Et. Zu *a licări'*.

licuri'n sm. geräucherte Meeräsche (Mugil). *Porunci . . să-i cumpere icre, licurini și ghudenuri* FIL CIOC. 233. — Gr. -*cor*-C. NGR. 227. — Et. Unbek.

licuri's siehe *licări's*.

li'tă siehe *li'tă*.

liftiri'e sf. MOLD. POP. *șe-ai mâncat liftiria de la mine* ich habe alles Vertrauen zu dir verloren. *De-amu' să ști că șe-ai mâncat liftiria de la mine, spînzuratule!* CREANGĂ CL. XV 7. — Gr. QU. auch *lefter-*, ferner *lefterea'* PAMF. 399. — Et. Anscheinend ngr. *ἐλευθερία* «Freiheit».

lighia'n sn., pl. -ghe'ne, auch -ghe'nuri, Waschbecken *n.*, -schüssel *f.* *Lighian cu ibric de argint* NECULCE LET.² II 199. *Un lighian delut cu ibric, pentru spalat* CREANGA CL. XV 313. — **Gr. leghe'n** BIBLIA 1688 Jud. 5, 25, *leghe'n* das. 6, 38, MSCR. ca. 1705 GCR. I 352. — **Dem. -ghena's, pl. -se.** — **Et. Türk. lege'n.**

lighioa'na sf., pl. -ne, bisw. -ghio'ni, INV. u. FAM. POP. Tier *n.*, Bestie *f.* Wird von Wald- u. Feldtieren, bes. von ungeflügelten gebraucht. *Tirutoarele, adica lighioale [ta' [wa] carile pe pintece sa trag* DIV. 33 a. *Pamintul, florile, copacii, lighioni cu alte forme erau pe-acolo [naml. pe tarimul cellalt]* ISPIR. LEG.⁴ I 37. *Ei... se cutremurau cind vazura namila de lighioana linga dinzii* 67 (von einem Drachen). *Boerii... fineau prin curti si in casa cini, lupi, ursi, vulturi, corbi, pri vighetori, cocori, tot felul de pasari si de lighioane* CL. XIX 464. — **Fig. von Menschen, insofern sie Tieren gleichen, etwa: Bestie f.** *Nu ma mai incred in lighioanele aste fatarnice ce se numesc oamenii* AL. OP. I 1677. *Cand care a scapa Dorna de lighioale aste de Turci care ne-au mancat averile si ne-au secat munzii?* GANE CL. I 261. *El e, strigară plăeșii, e lighioana de Ungur* XEN. BRAZI 194. — **Gr. Auch, bes. MOLD., -ghioa'e, pl. -ghio'i, bisw. -ghio'a'e.** — **Et. Offenbar leghe'o'n.** Man hat von Wendungen wie *legheoanele padurii* «das zahllose Getier des Waldes» auszugehen.

ligni' (a să) siehe *lihni' (a să)*.

lihnea'lă sf., pl. -ne'li, Schwäche f, Ohnmacht. *Ii veni o lihneală la inimă că măi că era să-l dee jos. Șaduse aminte că nu pusese nimic în gură* RADUL. RUST. II 217.

lihni' (a să), prez. mă -ne'sc, v. refl. 1. schwach, ohnmächtig werden QU. — **Bes. ~t (de foame vor Hunger) halb verschmachtet, lechzend.** *N'aveți... v'o coaje de pine să-mi dați și mie?.. că, uite, sînt călător și lihni't de foame* ISPIR. BSG. 26. [*Ei*] *să pun ca lupi ligniți împrejură mămăligii* JIP. OPINC. 153. — **2. schwanken** PIRU ENC. I 140, von einem Gelähmten (*vînd să pășască, pătimașul se alignește cînd în dreapta, cînd în stînga*); C. NGR. 167 (*Edvin sprijinea în brațe p'a lui scumpă amoretă Ce de silnica suflare a furtunii s'alinea*). — **Gr. QU. auch ligni', ferner lieni' POL, ȘEZAR. IV 133, aligni' PIRU u. C. NGR. I c** — **Et. Vgl. ngr λήθωμα: «ich werde ohnmächtig».**

lilia'c¹ sm., pl. -lie'ci, Fledermaus m. *Și barza și șoimul... și pupăza și liliacul [voacrepi'da]* BIBLIA 1688 Deut. 14, 18. *Vrăjitoarele știu a face de dragoste cu oase de liliaci prinși în ajunul Crăciunului* AL. PP.

10. — Et. Erscheint als Name verschiedener, in der Nacht umherfliegender Tiere: alb. çor-ljelje'k, serb. ljljak «Fledermaus», russ. czech. lelekü «Ziegenmelker», poln. czech. «Nacht-reiher», daher dann auch türk. lejle'k «Storch». Es liegt also wohl arab. lej'l «Nacht» zu Grunde.

lilia'c² sm., pl. -lie'ci, 1. (spanischer) Flieder (Syringa). *Un smoc de flori de salcim, de mălin și de liliac* C. NGR. I 93. *Cînd pe cărări se scuturau De floare liliacii* [die Fliedersträucher] EMIN. 182. — **2. de munte** Berg Erle *f.*, Drossel (Alnus viridis) BR. — **Et Türk. lejla'k, wahrsch. an lilia'c¹ angelehnt.**

liliachi'ü adj. fliederfarben, lila. [*Curpenele*] *cele de seră... sînt... cu florile portocalii sau liliacii* DATC. HORT. 284. — **Gr. Auch -liech- u., bes. PP., -lich-, ferner Iola- TARIF 1762 Ș. INEL., Iula- CRAINC. CL. XXVI 455.** — **Et. Türk. lejlaki' Redl.² 1648 b.**

lilie sf. = crin, stînjinel: Lilie f (Lilium), Schwertlilie (Iris) QU. — **Gr. li-lio'm IARN.-BIRS. 256, liho'n 126.** — **Et. Deutsch, bezw. magy. lilium.**

lilin'tă sf., pl. -țe, Zaunlilie f (Anthericum) BR.

li'mă sf. Haargras n (Elymus crinitus) BR — **Et. Anscheinend mittelb. aus gr. ἔλωμος «Hülle».**

lima'n sn., pl. -nuri, Hafen m, wofür LM. port. Și povățui pre dinzii la limanul voii lor BIBLIA 1688 Ps. 106, 31, *Sulina, limanul fericit în fața căruia trag corăbiile mării și ale Dunării* VLAH. RP 59. — **Et. Türk. lima'n.**

li'mb subst. Vorhölle f, Limbus m (nach röm.-kath. Glauben) AARON PATIMA öfters, zB. GCR. II 192 (*Glasul arhanghelicesc Prin pămînt în jos pătrunde Pin' la limb*). — **Et. Mlat. limbus.**

li'mbă sf., pl. -bi, 1. Zunge f. Limba de boi, afumată Rinds-, Räuherzunge *Să să li pească limba mea de gîtlejul mîeu de u-mă voii aduce aminte de tine* BIBLIA 1688 Ps. 136, 7 *Cu limba scoasă, cu limba de un cot mit (weit) herausgetrecker Zunge. E bine s'ui la nevoe banî adunași de cu vreme, să n'alergî cu limba scoasă [atemlos, verzweifelt] după împrumuturi* JIP. OPINC. 64. *Cu limba lungă redse'ig. Are mîncarime de ~ er kann das Maul nicht halten. E piș at. înțepat la ~, l-au mușcat albinele de ~, wird von Trunkenen gesagt, die mit schwerer Zunge lallen. Cu vîntul imi umblă, stă pe ~ das Wort schweht mir auf der Zunge A prinde (la) ~ g sprächig werden: Oaspeții noștri... prinseră la limba și deveniră măi zgomotoși decît Nemții cei beți* FIL. Cloc. 152. Vgl. *lega' (a) II 2*. *Cînd o văzut tontu colțunașii cei unsuroși... ș'o dezlegat limbuța* [löste sich ihm die Zunge]

BOGD. POV. 113. [*Fratele mău*] *la darea sufletului cu limbă de moarte* [letztwillig] *l-au dat* [näml. *pe Țigan*] *sfinței episcopii Hușului* DOC. 1757 MELH. CH. 266. *Limba îndulcește, limba amărăște* (Sprw.) Reden ist Silber, Schweigen ist Gold. *Limba oase n'are, dar* (od. și) *oase sfărîmă* (Sprw.) die Zunge hat kein Bein, schlägt aber manchem den Rücken ein. *Limba ta e mai mult decît sabia* (Sprw.) die Zunge bringt mehr Leute um als das Schwert. *Toată pasarea pe limba ei pîere* (Sprw.) jeder Vogel kommt durch seine eigne Zunge um (näml. weil sie ihn dem Jäger verrät). Vgl. *bo'ü* 3. — 2. von Zungenählichem: *limba meliței, cum-penei, clopotului, fierului de călcat, cuțitului etc.* Zunge *f* der Hanfbreche, Zünglein *n* der Wage, Schwengel *m*, Klöppel der Glocke, Bolzen *m* des Plätteisens, Klinge *f* des Messers etc. *Cum o să vază cel vecinic o limbuliță de foc cînd soarele va potopi lumea cu lumina sa?* DELAVR. PAR. 175 (von dem Lämpchen vor einem Heiligenbild). *O ~ de pămînt, de pădure* eine Landzunge, ein (zungenförmiger) Waldstreifen; vgl. *dea'l*. — 3. in Pflanzennamen (vgl. *bo'ü* 8 d, *că'ine* 7 d, *ce'rb* 2, *cuc* 7 c): *limba bălților* PANȚU, *broaștei* BR. Froschlöffel *m* (*Alisma Plantago*); *mării* Schleifenblume *f* (*Iberis*) DICȚ. AC.; *mălu(șelu)lui* BORRETSCH *m* (*Borrago*) QU.; *oii* Wegerich *m* (*Plantago*) B.; *peștelui* WIEDERSTOSS *m* (*Statice Gmelini*) BR.; *șarpelui* NATTERZUNGE *f* (*Ophioglossum*) PANȚU; *vaciî, vecinei* Hirschgänge *f* (*Scolopendrium*) B. BR.; *văbiei* Vogelkopf *m* (*Stellera passerina*) BR. — 4. Sprache *f*, (*bibl.*) Zunge: *limba romină, maternă, literară, populară* die rumänische, Mutter-, Schrift-, Volkssprache. *A învăța pre ei carte și limba Haldeilor* BIBLIA 1688 DAN. 1, 4. *Corbul . . Pe fereastră se lăsa și pe limbă-i* [in seiner Sprache] *cuvînta* AL. PP. 141. — 5. LV. (*Cron.*) u. archaisierend bei Neueren (*mil.*) *Kunde f*, die man sich vom Stande des Feindes verschafft. *Kundschafft. Aă mărturisit din Tatarii că prinși de limbă* [die man gefangen genommen hatte, um von ihnen Kundschafft einzuziehen] *că pentru plo'i s'au întîrziat* [Tatarii] *de n'au venit* NEC. COSTIN LET.³ II 109. *Ștefăniță Vodă . . i-au trimes supt tabăra căzăcească . . de au luat limbă* [s' hickte sie. auf Kundschafft aus] MIR. COSTIN LET.³ I 350. *Căzaciî, neavînd limbă . . , find în grijă, cu toții s'au strîns la cortul lui Ioan Vodă . .* NEC. COSTIN LET.² I 462. *Ștefan . . prinzînd limbă despre stavea lagărului lui Matias* [als Stephan von . . Kunde erhielt] ISPIR. CL. XII 174. — Im weit. Sinne: *Să prinză și pă'iniî limbă* [dass . . erfahren] *Că tu, Doamne, nu ne ești cu scribă* DOS. PS. IN V. PS. 78 Z. 45. — Daher: *gefan-*

gener feindlicher Soldat, von dem man Kundschafft einzieht. *Aă prins limbă pre un Leah, carele aă spus cite steaguri sint Leși și Cazaci* MUSTE LET.² III 83. *Avea limbă Ghica Vodă și de la Roman, apucate de aă noștri* MIR. COSTIN LET.⁴ I 342 *Ștefan Vodă, înțelegînd den limbă că s'au abătut Ungurii spre Bae* MIR. și NEC. COSTIN das. 154. — 6. LV. Volk *n*, bes. *Heiden volk*, *pl. Heiden*, als Uebers. von *ksl. jenzykü*, *gr. ἔθνος* (wogg. *narod* = *ljudie*, *λαός*). *Pentru ca să cunosc cum limba aceasta norodul tău este* BIBLIA 1688 Ex. 33, 13. *Mergînd învâțați toate limbile, botezînd pre ei* Matth. 28, 19. *Intr'aceste oști era fel de fel de limbă, Arnăuți, Greci, Sirbi, Romîni . .* DION. TEZ. II 209. *Oare-cine va fi îndemnat de limbă păgînă să între cu dinșii și să slujaască bozilor* PRAV. GOV. 141. — Danach auch bei Neueren: *Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă* EMIN. 140. — Gr. *Dem. limbuliță, -bușoară, -bută, pl. -țe, -re.* — Et. Lat. *lingua*.

limba'reș adj. geschwätzig ODOB. PS. 188 (*pitpălacul limbareș*). — Et. Kontamination von *limbu't* u. *vorba'reș*.

limba'riță sf., pl. -țe, 1. Geschwulst unter der Zunge: *Frosch m, Fröschlein n.* *Să nu selase copii mici cu piepteni și cu foarfeci în mină, căci fac limbariță* ION. SUP. 23. — 2. *Froschlöffel m* (*Alisma Plantago*) BR.

limbi' (a) siehe *limpi' (a)*.

limbic' subst. = *alambic*: *Retorte f* CANT. IST. IEROGL. 140 (*materia cea groasă, amară și sărată ca printr'un limbic se lămurește*). Et. It. *limbiccio*.

limbri'c sm. *Spulwurmm m*, bes. des Menschen (*Ascaris lumbricoides*). *gew. kurz Wurm.* *Cel ce pătîmește de limbrici, are lumina ochilor săi deschisă . .* PIRU ENC. I 49. — Et. Lat. *lumbricus*.

limbrica'riță sf., pl. -țe, Wurmkraut n, bezei hnet verschiedene, als Mittel gegen Spulwürmer gebrauchte Pflanzen, wie *Zypressenkraut f* (*Santolina chamaecyparissus*), *Zitwersamen (pl.)*, die von einer Varietät von *Artemisia maritima* stammen. etc. *Femeia îngreunată . . să bea mîntă fiartă cu vin sau limbricarită albă* MAR. NAȘT. 17. — Gr. *-ca'rie* PIRU ENC. II 184.

limbuliță siehe *li'mbă*.

limburu'ș sn., pl. -șe u. -șuri, 1. OLT. TR. *Zäpfchen n* am Gaumen. *In mijlocul arcurilor celor mari* [näml. des Gaumensegels] *se sloboade limburușu* VASIC 52 — 2. TR. *Zünglein n* der Wage QU. — Et. Zu *li'mbă*.

limbușoară siehe *li'mbă*.

limbu't adj. heredit, (im böss. Sinne:) *geschwätzig.* *Marcu Antonie limbu't* MSCR. 1802 GCR. II 197. *Maî bine e a lăcui în pă-*

mint pustiū decit cu mucere sfadnică și limbută [γλωσσώδους] și vrăjmașă BIBLIA 1688 Prov. 21, 19. — Et. Vlat. *lingūtus*, vgl. kal. *linguto*, aprov. *lengut* etc., an *limbă* angelehnt.

limbuță siehe *limbă*.

limbuți' (a), prez. -țesc, v. intr. schwätzen BIBLIA 1688 Ps. 68, 15 (*Asupra mea limbuția [ἡδολέσγουν] ceî ce ședea în porți*). — Et. *limbut*.

limbuți'e sf. Beredtsamkeit f, (im hös. Sinne:) Gesch wätzigkeit. *Invățătura și limbuția lui îl făceau de unca farmecul și dragostea tuturor* BALC. 254. *Adevăratul om de știință nu ne povestește pagine întregi despre ce are să facă . . . , pentru ca mai la urmă să nu iasă nimic din această limbuție* CL. VIII 342.

limie (wie bet.?) sf. Kähle f des Tierfells QU. 1 *surtică cu limii de samur muscălesc* DOC. 1817 REV. Toc. III 240. *Pieî de singeap, de vidră, de gușe (limii) de jder* MON. OF. 1875, 2255. — Et. Unbek.

limongi'ū sm. INV. Zitronenverkäufer m. *In Moldova vor domni Mulți grecomanî limonjiū [lies -mongjiū] STAM. MUZA 123. — Et. Türk. limonġy' (fehlt WBB.), von limo'n «Zitron».*

limoni'ū adj. zitronengelb. *Ciubuce. . . cu imamele de chihlibar limoniū* FIL. Cîoc. 17. *Cuconița, una cam limonie la față și cu ochii în doi perî* AL. OP. I 9. — Et. Türk. *limoni*.

limpede adj. 1. nicht getrübt: klar, lauter. *O fintină cu dulce și limpede și răcoritoare apă* GRIGORIE LOGHICA GCR. II 254. *Untdelemn de masline curat și limpede* BIBLIA 1688 Lev. 24, 2. *Băetului îi da [femeia] numai mamăligă cu cir și borș limpegior* SEV. Pov. 8 (vgl. deutsch: klare Brühe). *Imprejurări cari au dovedit, limpede ca lumina zilei [sonnenklar], veracitatea spuselor . . . sale* GHICA 294. *Țe-am spus limpede [klar und deutlich] să nu faci așa* DICȚ. AC. — 2. (von den Raum Einnehmendem) frei QU. *Cănuță s'a aplecat și de-abia a putut ridica greutatea pe loc limpede în prăvălie* GAZ. SĂT. XIV 479. — Gr. Dem. *limpejor*, MOLD. -*pegior*. — Et. Lat. *limpidus*.

limpegiu'ne etc. siehe *limpeziclu'ne*.

limpezeală sf., pl. -ze/II, Klarheit f, Lauterkeit. *Ceriul albastru deschis are limpezeala unor ochi de copil care se trezește* IORGA AM. 249.

limpezi' (a), prez. -ze/sc, v. trans. 1. klären, läutern. *Apa turbure se limpezește cu piatră acră* DICȚ. AC. *De rău mă spală Și mă limpezește de greșală* DOS. PS. FN V. Ps. 50 Z. b. — Fig.: *Declarația ministrului a ~t situația die Erklärungs des Ministers hat die Si-*

tuation geklärt. — 2. von den Raum Einnehmendem befreien: sã ubern QU. Are de gînd sã dea pirjol viei . . . ș'apoi vrea sã limpezeascã locul ISPIR. GCR. II 368. Cînd se mai limpezea locul de dușmanî, ei se coborau la șesuri către căminele lor cele vechi BALC. 310.

limpeziclu'ne sf. = *limpezeală*: *Versul era corect . . . , de o limpeziclu'ne de cristal* VLAH. DAN I 130. — Gr. -*peglu'ne* CANT. IST. IEROGL. 32.

limpezi'e sf. = *limpezeală* QU. *De întunecrecul neștiinței slobozimu-ne și la limpezia ce e de folos sufletului . . . ajunsem* EV. CU INV. 1581 GCR. I 29.

limpezi'me sf. = *limpezeală*: *Șirul vieții sale i-se desfășura cu o limpezime neindurată* DELAVR. PAR. 21.

limpezi's sn., pl. -șuri, 1. von den Raum Einnehmendem freie Stelle. *Eșiiu la un fel de limpeziș [Lichtung], de unde vedeam bine schitul* ZAMF. NUV. 50. *Țe-am făcut limpeziș [năml. pentru citirea poeziei; ich habe dir freies Feld geschaffen, alle Hindernisse aus dem Weg geräumt], scoate-o!* ZAMF. LN. 76. — 2. = *limpezeală* VLAH. RP. 8 (*Malurile . . . desfășurînd lanuri de griu în limpezișul zărilor*); 63 (*Soarele împrăstie raze tot mai fierbinți din limpezișul albastru al cerului*).

limpezi'ū adj. = *limpede* AL. PP. 14 (*Cu Cerna [Flussname] găește: Neră limpezie, Stăi de-mi spune mie . . .*).

limpi' (a), prez. -pe/sc, v. trans. leckend schlürfen wie der Hund: lecken, schlecken. *Tot cela ce va limpi cu limba lui dintru apă, în ce chip ar limpi cînele* BIBLIA 1688 Juđ. 7, 5. *Cînd punea mama laptele la prins, eu . . . și începeam a linchi groșciorul de pe deasupra oalelor* CREANGĂ CL. XV 5. — Gr. MOLD. MOD. *linchi'*, ferner *limbi'* NEC. COSTIN LET.² I 84. — Et. Lautnachahmend, wie gr. λῆπω, frz. *laper*, prov. kal. (*l)epar*, alb. *ljăpig*, deutsch *schlappen*, *schlumpen*, *schlabbern* etc.

lin¹ sm. Schleie f (Tinca vulgaris). *Am prins trei lini și o ochiană* GANE CL. XIII 50. — Et. Slav. *lini*.

lin² sn., pl. -nuri, kastenartiges Gefäß, in dem die (vorher zerdrückten) Trauben getreten werden: Kelter f. Verschieden von der Presse (*teasc*, s. d.). Statt des *lin* wird auch ein Bottich (*cadă*) gebraucht. *De acolo [năml. din tocitori, oamenii] luaū musteala, o strecurau prin saci într'un lin și o călcau* ODOB.-SLAV. 190. — Et. Ngr. λῆψς.

lin³ I. adj. 1. nicht od. nur wenig bewegt, nicht stürmisch: still, ruhig, gelind, sacht. *Apele line sînt adînci* (Sprw.) stille Wasser sind tief. *Nădejdea domnului [auf den Fürsten] este ca seninul cerului și ca încetul mării: acum este senin și se face nou, acum*

este marea lină și se face furtună NECULCE LET.² II 339. Prin mîntea-î inverșunată treccea copilăria-î lină și veselă NAD. NUV. I 22. Sute de trăsuri mergeau lin pe șleaui CL XVII 372. Nu-l hurduca [năml. sipetul]; trage lin [sachte, behutsam] AL. OP. I 1644. Lin [gemach], dorule, lin, Că puica-î pe loc străin IARN.-BIRS. 127. Și 'ntreacă o cuprinse lin [sanft] Intr'un ungher de grabă EMIN. 164. — 2. eben, glatt PANN Z. I 295 (Mergă pe cărare lină și dai drept în tină); GOLESCU das. 317 (Pe ariciu lin nici cum îl poți face tocma ca un pește). — Gr. Dem. linișor MSCR. 1760 GCR. II 72. — II. subst. Stille f, Ruhe NECULCE LET.² II 385 (firile domnilor se potrivește [sic] cu linul mărilor și cu seninul cerului). — Et. Lat. lēnis. Zur Form vgl. it. leno.

lină sf., pl. -ni, Wolle f; pl. l'nrî Wollarten. Depănînd lină și în BIBLIA 1688 Prov. 31, 13. O haină de ~ ein wollenes Kleid. Lina de aur das goldene Vliess. Ce mai lăicere o să toarne Catinca la iarnă, cu linuri de toate șetele BOGD. VECHI 7. Vgl. br'oscă 5 c. — Spez. Gesamtheit der von einem Tiere geschorenen Wolle. Harnică-î nevasta mea..! Ca 'ntr'o lună Toar.e-o lină IARN.-BIRS. 457. Dintr'o sută de lini mari [muerea] Mă-a făcut un brăcinariu MAR. SAT. 140. — Et. Lat. lana.

linări'că sf., pl. -ci, Wollgras n (Eriophorum) PANȚU.

linări'șă sf., pl. -țe, Leinkraut f (Linaria) BR. — Et. Gelehrte Bildung nach dem Lat.

linări'șă sf., pl. -țe, 1. = linărică BR. — 2. Filzkraut n (Filago germanica) BR. — Et. Zu l'vnă.

l'vnca! l'vnca! interj. klingling! URECHE LEG. 159. (Bam! bam! Linca! linca!.. Deodată răsună aerul de glasul clopotelor mari și mici).

l'nced, l'nged adj. 1. LV. (sec. 16.) u. MAC. siech, krank. Linged era [= eram] și în temniță și nu socotit mine COR. TETR. Matth. 25, 43. Și ungea cu unt mulți lingezi și se vindeca Marc. 6, 13. Și setoșii adăpați-î și lingezi căutați Cod. STU. HC. II 50. — 2. infolge von Krankheit, dann überh. matt, schlapp, kraftlos. Junele căzu în genuchi și.. răspunse cu o voce lingedă ce înspira compătîmire FIL. CLOC. 15. Raportul între ei [năml. între principii] și cialalți conducători.. a fost o vasalitate foarte lincedă SLAVICI CL. V 340. Tatăl lui.., în linceda viață a boerilor fanariotizați de pe atunci, știu să simtă romînește GION PORTR. 53. — Gr. LV. nur l'nged, ebenso die Ableitungen; MAC. l'ndsit, -dzid. — Et. Lat. lan-

guidus; c für g wohl nach r'nced, wie umgekehrt in fra'ged = fracidus nach fragilis.

lincezeală, lincez- sf., pl. -ze'II, Mattigkeit f, Schlaptheit, Kraftlosigkeit. Ar fi voit să plece, dară.. picioarele nu se mai mișcară... Se miră de astă lincezeală ISPIR. LEG.² 35.

lincezi', lincezi' (a), prez. -ze'sc, v. intr. 1. matt, schlapp, kraftlos sein, werden, erschlaffen. Vișierea aerului aduce lincezirea generală a funcțiunilor corpului MANOL. IG ȚAR. 35. — 2. LM. schwächen (nach frz. languir). Avea ia un nepot care lincezea de ani cam mulți intr'o slujbuliță CL. XVII 358. Mulți seculi lincezit-am [noi] sub a peirii ceață AL. das. 112.

linc'hi' (a) siehe l'imp'i'.

linciri' (a) etc. siehe l'iciri' (a).

lincote sf. List f Ps. ȘCH. Ps. 35, 4 (Cuventele rostului fără lege și lăncote [ksl. lesti]). — Et. Ksl. l'ankoti «Köder».

lincoti' (a), prez. -te'sc, v. intr. Rânke sch mieden Ps. ȘCH. öfters, zB. Ps. 36, 8 (Nu rivni să lăncotești [ksl. l'ankavînovati]).

lindi'c sm. Kitzler m, Klitoris f der weiblichen Scham. Lindicu.. este așezat în partea deasupra a crăpăturii VASICI 247. — Et. Lat. landica, auch afrz. als landie erhalten (Zs. 32, 366); d vor i nicht assibilliert wie in ridivc, ridi'che.

l'ndină sf., pl. -ni, Nisse f, Lausei n. Lindini, păduchi, lipitori și circei CANT. IST. IEROGL. 239. — Gr. Dem. l'ndinea' PP. MAR. INS. 471. — Et. Lat. lēns, -dis, vlat -dinis.

l'nește siehe l'niște.

l'nețe, SEV. NUNTA 90 -țuri sf. pl. MOLD. POP. = l'nrî: Wollarten (pl.), Wolle f aller Art od. Farbe QU. Un suman cusut cu l'nețe SEV. NUNTA 90. — Et. l'vnă.

lingă prep. 1. neben, bei. Să n'ai grijă pentru tine Cîl îi fi tu lingă mine AL. PP. 24. Mă-e cuibul lingă [am] drum IARN.-BIRS. 203. Nu m'a lăsat maica Să viu lingă d-ta [zu dir] 105. Șezi ~ mine! setze dich zu mir! Se învirte ca mița pe lingă blidul cu păsat er dreht sich wie die Katze um den heißen Brei COM. Z. IV 67. Pe ~ copacii cei uscați ard și cei verzi (Sprw.) mitzefangen, mitgehangen. — 2. ~, gew. pe ~ neben, im Vergleiche zu. Ca o floare la ureche muerea lingă bărbat GOLESCU Z. II 300. Asta nu e nimic pe ~ cea ce știu eu das ist nichts im Vergleiche zu dem, was ich selbst davon weiss. — 3. pe ~ ausser. Pe lingă cererea de deșertare a principator turcești.. mai cerea [consulul rusesc] ca Poarta.. să lase liberă navigațiunea Mării Negre GHICA 125. Pe lingă că e urită [nicht genug, dass sie hässlich ist], o mai chiamă și Irina Z. II 791. — Gr. MAC. ningă, MEG.

angă. — Tr. POP. *dingă* u. *dîngă*, *pingă* u. *pîngă*, MEGL. (nach Puşc. auch ISTR.) *pringă* für *de, pe* (bzw. *dă, pă, pre*) ~. — Et. Lat. *longum ad* «entlang an», wie auch *răt*. (HERRIGS ARCHIV 117, 225); *ningă, angă* sind = in ~. Zur Bedtg. vgl. it. *lungo* in Stellen wie: *Mi pareva vedere nella mia camera lungo me sedere un giovane DANTE VITA NUOVA § XII.*

linga'reş I. *adj.* genäschig SBIERA Pov. 247 (*Au nu-î mîța dobitocul cel măi lingureş din toate..?*) — II. *sm.* Speichellecker m (?) JIP. OPINC. 27 (*Unii dulăi, măgulitorî, lingarişi domneşti*); RAUR. 51 (*epitropii politici.., îngărduişi de clici şi de lingarişi*). — Et. Zu *a lînge*. Ebenso *a lingări', lingă'u, a linguşi'*.

lingări' (*a*), *prez.* -re'sc, I. *v. trans.* = *a linguşi* QU. [*Impăratul*] *începu a-l lingări [pe sfînt] cu cuvinte măgulicioase* Dos. VS. Dech. 15. — II. *a să* ~ sich einschmeicheln BIBIC. 177 (*Cînd femeia e frumoasă.., Cite vorbe îa vorbeşte, Cu toate se lingăreşte*).

lingăritură *sf.*, *pl.* -ri, = *linguşire* Dos. VS. Noe. 25 (*împăratul.. vru să [o] ispitească iarăşi cu măguliciuni şi cu lingărituri*).

lingău *sm.* Schmeichler *m*, Speichellecker, Schmarotzer. *Unul din acei lingăi [lies lin-], nătingi şi morocănoşi de Ardeleni* ODOB. Ps. 148. *Un lingău al aristocraţiei, altfel om de spirit* SLAVICI CL. V 355.

lînge (*a*) *v. trans.* (ab-. auf)lecken. *Cănele Balaban.. se puse a-î lînge mina* I. NGR. CL. VII 49. *Să va vârsa singele tău şi l vor lînge cîinii* MARG.² 153 a. *Un ~-talgere* ein Schmarotzer. *A umbra cu mîna în mîere şi a nu-şi ~ degetele nu să poate* u. ähnl. (Sprw.) wer wird sich eine gute Gelegenheit nicht zu nutze machen? *Lînge unde a scuipat* (Redensart) er greift gierig nach dem, was er früher verschmäht hat. — || *lî'ns* *adj.* LM. vom Haar etc.: *glat t* (nach frz. *lisse*). *Un tînar nalt şi uscăcios cu părul lîns* GANE CL. IV 108. Gr. *Imper.* ~; *perf.* *lîns'e'tu*; *part.* *lî'ns*; *ger.* *lîng'nd*; *adj. verb.* *lîngăto'r*. — Et. Lat. *lîngo, -ere*.

lînged etc. siehe *lî'nced* etc.

lîngeiune *sf.* LV. MOLDB. Siechtum *n*, Krankheit *f*. *Iară eă intr'a mea lîngeiune* Te am, Doamne, de vindecăciune Dos. Ps. IN V. Ps. 68 Z. 97 (= v. 30).

lînge-talgere siehe *lî'nge* (*a*)

lingoare *sf.*, *pl.* -go'ri, 1. LV. (*sec.* 16.) u. MAC. Siechtum *n*, Krankheit *f*. *Domnul ajută în patul lingoriei [ksl. bolézni] lui* Cor. Ps. 40, 4. — 2. INV. u. FAM. POP. hitziges, Nervenfieber, Typhus *m*. *L-au apucat nişte frigruri cu lingoare* Dos. VS. Oct 18. *Mînce soldaşi slănină crudă.. şi bea apă rece.. şi i-au lovit lungoarea* DION. TEZ. II 183. *Tare eşti galben la faţă.., zise greşterul cătră Ti-*

tirez ce.. părea că acum s'a sculat de pe o lungoare de patruzeci de zile I. NGR. CL. IV 348. — 3. in Pflanzennamen: *iarbă de ~* Lauchhederich *m* (*Sisymbrium alliaria*) FUS; *buruiana lingorii* Liebstöckel *m* (*Levisticum*) FUS; *floare, iarbă, rădăcină de ~* Friedlos *m*, Gilbweiderich (*Lysimachia* vulg.) BR. — 4. LM. bisw. Schmachten *n* (nach frz. *langueur*). *Toate zilele tale se vor petrece în lingori amoroase* C. NGR. 227. — Gr. MOLDB. MOD. *lung-*, MUNT. TR. MOD. auch *ling-*. — Et. Lat. *languor, -ōris*.

lîngură *sf.*, *pl.* -ri, 1. Löffel *m*, bestehend aus Schale (*găvan*) u. Stiel (*coadă*). *O ~ de masă* ein Esslöffel; *o lingurişă (de cafea)* ein Kaffee-, Teelöffel; *o ~ de apă* ein Löffel Wasser; *o ~* ein Löffel voll. *Ingerul.. reteză cele două capete [ale balaurului] cum ai bea o lingură de apă* [als ob es ein Kinderspiel wäre] POMP. CL. IX 188. *Piatra [morii] a sfîrşit de duminicată boabele, şi pe lingura veşcăi* [die Ausflussrinne der Zarge, gew. *piscoae*] *nu se măi prelinge făină* URECHE LEG. 83. *Cu lingura löffelweise. Vodă ist de acum e putred de bogat, mănîncă bani cu lingura* [er weiss nicht, was er mit dem Gelde tun soll] GHIB. BV. 35. *Avem noi avere ca să mănînci galbenii cu lingura* wir sind unermesslich reich Sev. Pov. 201 (die Eltern zum Sohne). *L-aş sorbi (od. bea) într'o ~ de apă* ich möchte ihn (vor Liebe etc.) auffressen, iron. ich möchte ihn erdrotseln: *Ii venea flacăului, de drag, să o soa bă într'o lingură de apă* ISPIR. LEG.² 35. *Cu tine [mama soacra] îi pine caldă, dar pe mine m'ar sorbi într'o lingură de apă* NAD. NUV. II 127 (die Frau zum Gatten). *Puiu cuiva lingura în briu* ich erkläre Einem (der zu spät zu Tische kommt etc.), dass es nichts zu essen gibt: *Cînd să ne dee bucate, jupînu bucătar ne spinzură lingurile de briu şi se duce la primblare* AL. OP. I 40. *Cu lingura îşi dă să mănînci şi cu coada îşi scoate ochii* u. ähnl. (Sprw.), wird von einem Heuchler gesagt. *Cu o ~ de mîere măi multe muşte prinzi decît cu o bute de oţet* (Sprw.) mit Speck fängt man Mäuse. Vgl. *băga'* (*a*) I 1. — 2. L ö f f e l b o h r e r *m* der Stellmacher, Böttcher etc. — 3. *lingura popii* Haselwurz *f* (*Asarum*) D.; BAN. Osterluzei *f* (*Aristolochia*) PANŢU. — Gr. TR. bisw. *lîng-* VICIU. — Dem. *lingurişă*, *pl.* -şe; *augm.* *linguro'tă sn.*, *pl.* -roa'e. — Et. Lat. *lîngula*.

lingura'r, INV. u. POP. -r'tu I. *sm.* Löffelmacher *m*. Bezeichnet diejenigen Zigeuner, die sich mit der Verfertigung von Holzwaren beschäftigen; sie halten sich in der Nähe der Wälder auf. *Un Ţigan.., Nu ursar ori lingurar, Ci de cei ce şed prin sate* SPER. AN. 1892 I 65. — II. *sn.*, *pl.* -re, L ö f f e l b o r d *m*,

Brett mit Löchern darin zur Aufnahme der Löffel.

lingurea', MOLD. -ri'că, *sf.*, *pl.* -re'le, 1. Schwertfortsatz *m* des Brustbeins, im weit. Sinne Herzgrube *f*, Magengegend. *O să-l doară lingureaia pieptului; stă aplecat ceauri întregi pe carte* GION PORTR. 111. *Da rău mă ține la lingurică* [ich habe aber heftiges Herzweh]; *merg să iați un rachiū* NAD. NUV. I 172; vgl. *înimă* 2. *Cind mă-aduc aminte de trăiu tău . . . m'apucă doru 'n furca pieptului, la lingurea* JIP. OPINC. 66 — Gr. TR. -ri'tă, *pl.* -țe QU., ferner -ri'ce PAMP. — 2. lingurea Löffelkraut *n* (Cochlearia) POEN. — Et. Dem. von *li'ngură*. Bedtg. 1 nach der löffelförmigen Gestalt.

linguri'tă 1. siehe *li'ngură* u. *lingurea'*. — 2. -ța *zincă* Art Pilz: *Fomes lucidus* Fr. PANTU.

lingușală *sf.*, *pl.* -șe'II, LV. -șal'e, = *lingușire* INDR. 255 (*să va:ă cindaî doară se va fi indemnât fata după multe lingușale și făgădule ce-î va fi făgăduit [bărbatul]*); TEOD. PP. 106 (*Tu umbli cu lingușeli Trei fețe de crai ca să înșeli*).

linguși' (*a*), prez. -șe'sc, I. *v. trans.*: *pc.* Jdm. schmeicheln; -re *sf.* Schmeichelei *f.* *Chemam lingușind [χαλασών] pre fiū țitorilor mele* BIBLIA 1688 Hiob 19, 17. [*Șarpele*] *Avea graiū lingușitor* [schmeichlerische Sprache] AL. PP. 216. [*Cei mari*] *Fac mese mari, cheltuesc, Chem oaspeți ce-î lingușesc* MUMUL. GCR. II 248. — Jetzt nur noch im böš. Sinne, sonst a *măguli*. — II. *a* să ~ bisw. = I: *Ca niște cîini de casă cari să lingușesc pre lingă stăpinul lor* MSCR. sec. 18. GCR. II 84. — Et Siehe *linga'reș*.

li'nie *sf.* 1. Linie *f.* *Din pedestrima Moscului, numai o linie* [eine Truppenabteilung,

Cuvintele care nu să găsec sub
Ho- să să caute sub leo-.

ein Armeekorps] . . care cu neprietenul războiū ai arătat NEC. COSTIN LET.² II 61. *Domnul să fie ales . . din lenia* [sic; Geschlechtslinie] și *neamul domnesc* DION. TEZ. II 165. — Als Längenmass ehem. MUNT. zehnter Teil eines *deget* = 0,00246 m, MOLD. zwölfster Teil eines *palmac* = 0,00290 m. — 2. Lineal *n.* *Ca să scriem pe placă, avem trebuință de condeiul de piatră și de linie* ODOB.-SLAV. 37. — Et Mittelb. aus lat. *linea*.

linișo'r siehe *li'n*³.

li'niște *sf.* Stille *f*, Ruhe. *Și au poruncit ȳforului și ai stătuț intru liniște* Ps. RIMN. Ps. 106, 29. *Linișteea sfintă a codrului* VLAH.

Rp. 85. *In linișteea nopții, Jiul vuește mai tare* 100. *Pofta răsplătirii* [die Rachsucht]. . *nu lasă să trăiască cineva norocit și cu liniște* MSCR. 1713 GCR. II 6. — Gr. Lv. bisw. -nește. — Et. *li'n*.

liniști' (*a*), prez. -te'sc, *v. trans.* beruhigen, stillen; ~t ruhig, still. *Pină a nu se înliniști mai sus zisele turburări* VACAR. IIO. TEZ. II 278. *Dacă veți să trăești liniștit, să nu vezi, să nu auzi, să tacă* PANN PV. 1880 I 15. — Gr. *inl*- Doc. 1813 TEZ. II 355, VACAR. das. 278 u. 285.

li'no's *adj.* viel Wolle habend, wollreich, wollig. *O veți și linoasă și lăptoasă și cu coada groasă, să vie și de vreme acasă* GOLESCU Z. I 570; vgl. *lăpto's*. — Et. *li'nă*.

li'ns siehe *li'nge* (*a*).

li'nte *sf.*, *c. obl. art.* -teI, *pl.* -ți, 1. kollektiv: *a*) Linsen (*pl.*; *Ervum*). *Un bob, fir de ~ eine Linse. Și Iacov dete lui Isaf piine și fiertura de linte* BIBLIA 1688 Gen. 25, 34. *Paele linteî sint atita de hrănitoare vitelor ca și finul* ION. CAL. 25. *Lui Sandu prinseră a-î curge lacrămile mari cît linte* [erhsengross] RADUL. RUST. II 206. — *b*) ~a *pratului* POL., ~ *albă* D. Platterbse *f* (*Lathyrus*). — *c*) ~ *neagră* Walderbse *f* (*Orobis niger*) BR. — *d*) ~ *sălbatică* FUSS, ~a *broaștei, lintiță* BR., ~ *broștească, de ballă* PANTU Wasserlinse *f* (*Lemna*). — 2. *linți* verkapselte Trichinen. *Cind in curgere de 8 zile la porci se va arăta linți* COD. CAL. § 1242. — Gr. Dem. *liinti'tă, -tișo'ară, pl* -țe, -re. — Et. Lat. *lens*, -tis.

li'ntiro'iū siehe *volinti'r*.

li'ntișo'ară etc. siehe *li'nte*.

liochi'ū *adj.* gummilackfarben Doc. 1792 §. INFL. (*cizme voinicești liochiū*); Doc. 1821 das (*o pereche de iminei liochiū*). — Et. Zu türk. *lök* «Gummilack».

Die unter Ho- nicht zu findenden
Wörter suche man unter leo-.

liopciofeandură *sf.* ehem. verächtl. *Lakai m*, der hinten auf dem Kutschentritt steht AL. CL. VII 366 (*din liopciofeandură, ciocoiu de coada trăsuriū, am ajuns hop-ciocoiu, vata de ogradă*); 452. — Et. *liop-* dürfte die *interj.* *liop!* sein; bei dem ehemaligen Zustande des Strassenpflasters war es wohl nichts Seltenes, dass der betr. Lakei plumps! machte. Der Rest ist scherzh. Bildung aus *cioco'iū* (*s. d.*) u. *fle'ndură* (siehe *flenduro's*).

liotă *sf.*, *pl.* -te, MUNT. FAM. Schar *f*, Schwarm *m.* *Liota aia de copii . . îi eșă înainte și îi cerea piine* ISPIR. LEG.¹ I 132. *O liotă de cîini târcați, cu cozile ca niște pro-*

șapî ZAMF. NUV. 65. Ștefan Vodă cînd sosea
Cu oastea, cu liota TEOD. PP. 502. — Gr.
lea'otă ISPIR. öfters, zB. CL. XII 180. — Et.
Vgl. mhd. liute «Leute».

LIOV LV. (Cron.), LIVO V CHEIA INT. GCR. I
237 npr. m. Lemberg. — Et. Poln. Lwów.

lip subst. MOLD. fettiger, klebriger
Schmutz. Făceam . . toate încercările de a
ne spăla de slîmul, lipul și murdăria de pe
noi și de pe haine GAZ SĂT. XIV 370. Insu-
rat îi trebue la vremea astă? nu să vede că-
i cu lipul după urechi [dass er noch feucht
hinter den Ohren ist]? GHIB. BV. 32. — Gr.
lep MAR. INM. 48. — Et. Ksl. lépü, poln. czech.
lep etc. «Leim», an a lipi' angelehnt.

lipa! interj., ahmt Schlurfen nach: ~, ~!
schlipp, schlapp! Intr'un papuc ș'o o-
pincă, Lipa, lipa, nea Stănică PANN Z. III
274. — Et. Wahrsch. zu a lipi'; die Eigen-
tümlichkeit des Geräuschs beruht darauf, dass
der aufgesetzte Schuh am Boden anhaftet.

lipăi' (a), prez. -păesc, 3 auch lipăe, v.
intr. schlurfen, latschen, schlappen.
Mă-ăș fi auzit tăpile lipăind pe scînduri
VLAH. NUV. 125.

lipă'n' siehe lipca'n.

lipă'n² siehe lipea'n².

lipă'n³ subst. 1. MUNT. = brusture: Klette f
(Lappa major). Vrejurile de dovleci . . , acope-
rînd gardurile cu foi țăpoase și mai late ca
foile de lipan DELAVR. SULT. 54. Cu un lipan
mare [mit einem grossen Klettenblatte] la cap
înfășurat ALEXANDRESCU CIH. — Gr. -pea'n
B. — 2. = luminărică: Königskerze f (Ver-
bascum thapsus) B., wahrsch. falsch. — Et.
Vgl. mlat. lappa, lappathum, poln. lopian,
lopuch etc.; wegen der leichten Anhaftens der
Früchte an Kleidern etc. an a lipi' angelehnt.

lipcă adv. MOLD. FAM. wie angeklebt,
wie angeheftet. Intr'o zi trecînd [Nicu]
de la canțelarie, se ținu lipcă de el Prutescu,
scriitor la aceiași masă [ging ihm Pr. . . nicht
von der Seite] NAD. NUV. I 105. El aũ rămas
totdeauna lipcă cu ochii pe carte er sass be-
ständig über dem Buche SBIERA POV. 153. Șezi
lipcă unde te duci du sitzest den Leuten, die
du besuchst, auf dem Halse CREANGĂ CL. XV
5. El se făcuse lipcă pe pămînt într'un col-
șior [er hatte sich . . platt auf den Boden ge-
legt] BOGD POV. 100. — Gr. lipca C. NGR. 230,
wahrsch. falsch. — Et. Zu slav. lépiti «kleben»,
vgl. hulg. lépka «Klebkraut» (Galium aparine),
serb. lepak, gen. lepka «Mistel, Vogelleim».

lipca'n I. Lipcan npr. m. id. Ehem. Tata-
renstamm, der aus Litauen nach dem Distrikt
Hotin in Bessarabien übersiedelt war. Die ~i
wurden von den Türken als Depeschenkuriere
verwendet. Intr'această vară aũ mai venit ci-

teva steaguri leșești, Lipcani și Căzaci MUSTE
LET.² III 43. Daher noch jetzt: — II. sm. Ku-
rier m. Toți cari vor îmbla cu olacuri, Turci,
boeri, boerinași, tîrgovești de Huși, copii din
casă, lipcani, armași, cămărași și alții DOC.
1750 MELH. CH. 62. Doi lipcani de olac se tri-
miseră cu această veste banului și vîtașului
Neagu ODOB. MV. 1894, 27. Aștept din ceas
în ceas să pice lipcanul cu țidula pașei de la
Ruscîuc GHICA CL. XIX 297. [Imparatul] Ne
trimise pe noi șase lipcani Calări pe șase ju-
gani TEOD. PP. 174 (Hochzeitsrede); dafür li-
pani FUND. 116, Sev. NUNTA 110, lipeni MAR.
NUNTA 468. .

lipea'lă sf., pl. -pe'li, Bewurf m, Putz
aus Lehm od. Kuhmist QU. Mătrăguna rasa-
rită . . în lipeala casei și 'n gradina țării
noastre JIP. OPINC. 72. — Et. a lipi'.

lipea'n¹ siehe lipa'n³ u. lipca'n.

lipea'n² sm., pl. -pe'ni, Art Flussfisch:
Aesche f (Salmo thymalus). Pastrăvi, los-
toțe și lipeni SCRIS. MOLD. 49. — Gr. Auch
-pa'n QU. — Et. Vgl. nslov. czech. lipan, serb.
lipen, poln. lip'en, magy. lepény etc.

lipi' (a), prez. -pe'sc, I. v. trans. (a n -,
auf-, zu) kleben, c. de, pe c. etw. an,
auf etw. kleben, heften, cu c. mit etw.
be-. ver-, zusammenkleben, fig: de c.
fest an etw. heften, dicht daran le-
gen. Și luo împăratul scrisoarea aceasta și . .
o lipi în poarta polației lui FL. DAR. GCR. I 342.
Se lepească-se limba mea de pănățul mîeu
[möge mir die Zunge am Gaumen kleben] se nu
pomeni-voiu tine Ps. ȘCH. Ps. 136, 6. A ~ o
casă cu humă, cu balgă ein Haus mit Lehm,
Kuhmist bewerfen, verputzen. I-am ~t o palma
ich habe ihm eine Ohrfeige aufgehauen. Dusa
pe gînduri, cu tîmpla lipită de stîlpul cerda-
cului [die Schläfe an . . gepresst] VLAH. NUV.
87. Mesele fură date într'o parte, scaunele
lipite de perete [dicht an die Wand gestellt]
XEN. BRAZI 25. Și au luat Ștefan Vodă . . fi-
nutul Putnei și l-au lipit de Moldova [schlug
ihn zur Moldau] URECHE GCR. I 72. Mai apoi
lipi de sine Leși [zog er Polen in seine Nähe,
ungab er sich mit Polen] de-î erau și de sfat
și de a batere halca URECHE LET.² I 223. — II.
a să ~ de c. sich an etw. heften, daran
haften bleiben, sich dicht daran legen,
drängen, fig. sich an etw. hängen, de
cn. sich an Jdn. eng anschliessen. Și
aũ eșit Ion Voda den tabara cu 300 de Mol-
doveni și s'au lipit de balta Cahul [und rückte
dicht an den Kahul-See heran] NEC. COSTIN
LET.² I 462. Femeile . . , îndrugînd mai una
mai alta, să le treacă vremea lipite pămîn-
tului [während sie so am Boden kauerten] DE-
LAVR. SULT. 56. Să nu avem inema lipită la
comoara peritoare aicea pre pămînt [hängen

wir unser Herz nicht an . .] COR. GCR. I 24. *Pu-
fină dintre boeri se lipiseră de dînsul* [hingen
ihm an] URECHE LEG. 143. *Să nu se cumva le-
pede despre dînsul* [*Bogdan Vodă*] și să se li-
peasca de Leși [und zu den Polen überginge]
URECHE LET.³ I 223. *Cine se spală cu scaldă-
tura de giscă, nu se mai lipește nici o boală
de el* [der ist gegen jede Krankheit gefeit] LEON
ZOOI. 24. *Geaba beaú, geaba măninc . . , Cum-
par pine și măslina Și nu să lipesc de mine*
BIBIC. 116. *Dacă o asemenea ambițiune nu
se lipește astăzi de mine* [mir . . nichts anha-
hen kann, mir . . fern liegt], *cauza este că . .*
GHICA 146. *Nu se lipea nici un buclu de dînsul*
er ging jeder Arbeit aus dem Wege, war
jeder Arbeit abhold CL. XVI 263. — *Mă lipesc
de foame* ich vergehe vor Hunger B.; RETEG. III
49 (*era și lipit de foame și gătase merin-
dea*). — || *lipit* adj.: *sărac ~t, (sărac) ~t pă-
mîntului* blut-, bettelarm, arm wie
eine Kirchenmaus. *El era sărac lipit, de
n'avea după ce bea apă* ISPIR. LEG.⁴ I 49.
*Acum [el] era lipit pămîntului și trăia de
azi pe mine* XEN. BRAZI 27. — Gr. LV. (um
1600) *lepîr*. — Et. Ksl. *lĕpiti*.

lipic siehe *lipicîu*.

lipicioasă sf., pl. -se, 1. Scharfkraut
n, Schlangenäuglein (*Asperugo*) BR. —
2. Klebkraut n (*Galium aparine*) PANȚU. —
3. Pechnelke f (*Lychnis viscaria*) BR. — 4.
Leimkraut n (*Silene*) BR.

lipicio's adj. 1. klebrig. *Cine lipicioase
și urduroase melciurile* [*guziu*] lui a pipai
se norocia CANT. IST. IEROGI. 106. *Pină . . ve
vedea că să face zămal lipicioasă* [zäh, seinig]
REȚ. 29. — 2. von Krankheiten: ansteckend.
*Această boală este atita de lipicioasă încit
oamenii mai mult se tem de dînsa decit de
ciumă* CANT. DESCR. 7. — 3. bisw. = cu li-
picîu: liebreizend, anmutig. *Ce folos de
chip frumos Dacă nu e lipicio's* PP. MAR.
NUNTA 33. — Et. Zu a *lipi*.

lipicîu subst. 1. zauberhafte Anziehungs-
kraft, die Jd. besitzt u. durch die er kapti-
viert, die Herzen zur Liebe zwingt (vgl. frz.
charme). *Sultănica, cînd luă seamă că Dră-
gan are lipicî* [dass Dr. sie unwiderstehlich
an sich zog] DELAVR. SULT. 26. *La țară, și fata
și flăcau și unchiăsu pare că-ți indeasă . .
mai curat lipicîu* [es ist, als ob auf dem
Lande . . einen reineren Zauber auf Einen aus-
übten] JIP. OPINC. 36. *Vorba ei era vorbă
cu lipicîu* [übte einen Zauber auf die Zuhörer
aus] ISPIR. BSG. 8. *Fost-ai, leleo, cu lipicî*
[ein-t zogst du die Männer an, besasest du
Reize] Șai răsnas cu fugi-de-aici AL. PP.
338. — 2. Liebeskrankheit f: a prinde
~ liebeskrank werden. *Fata împăratului . .
cum avea gîndul tot la dînsul, se temea*

foarte să nu dobindească lipicîu FUND. 61. —
3. als Pflanzennamen: MUNT. Spitzklette f
(*Xanthium spinosa*) u. Flachsseide f (*Cus-
cuta*) BR.; Igelsame m (*Echinosperrum*),
Klebkraut n (*Galium aparine*), Pechnelke
f (*Lychnis viscaria*) u. Leimkraut n (*Silene*)
PANȚU. — Gr. Oft -*picl* geschrieben, als ob es
pl. wäre; daher in BedtȚ. 1 -*pic* AL. PP. 315
im Reime. — Et. a *lipi*; Suff. wie in *gidilicîu*,
tremuricîu etc.

lipi'e sf. POP. Brot n in Fladenform,
in der Mitte dünn, am Rande dicker. *Cine-mă
aducea lipie caldă de la tirg?* JIP. OPINC.
41. — Et. Vgl. serb. *lepinja*, czech. *lepenj*,
magy. *lepény*.

lipiscart subst. Art Stoff PP. BUR. CAL.
174 (*Cu șalvară de lipiscat, Cînci galbeni
cotul a dat*). — Et. Zu *Lipiska* (türk. *Lepiska*
etc.) «Leipzig», vgl. türk. *lipiska* «greenish
yellow silk» REDH.² 1625 a.

lipitoare sf., pl. -toare, 1. Kurzfangs-
sperber m (*Astur brevipes*) MAR. — 2. Blut-
egel m (*Hirudo*); fig. Blutsauger m. *A
pune lipitori cuiva* Jdm. Blutegel ansetzen.
Lipitoarea pină nu cade, nu zice: ajunge
GOLESCU Z. I 508. — 3. Feldwaldmeister
m (*Asperula arvensis*) u. Färberwaldmei-
ster (*A. tinctoria*) FUSS. — Et. a *lipi*.

lipitură sf., pl. -ri, 1. POP. Alprücken
n, nach dem Volksglauben vom Zburător (Alp)
verursacht. *Din astfel de vise să poate căpata
lipitură* ION. SUP. 44. — 2. = *lipleală* QU. [*El*]
*începu să dărîme lipitura coșcovită a pere-
telui RĂDUL*. RUST. II 248.

lipsă sf., c. obl -se, pl. -suri, 1. Fehlen
n, Mangel m (*de c. an etw.*). *Cînd mădula-
rele buiguesc, lipsa crierilor arată* CANT. IST.
IEROGI. 236. *Din lipsa unui cuiu* [wenn ein
Nagel fehlt] *se pierde carul* COM. Z. V 129.
E ~ de bani în casă es fehlt Geld in der Kasse.
Pentru lipsa vaselor [aus Mangel an Schiffen]
a trece [*Niprul*] *nu au putut* [*gheneralul*]
NEC. COSTIN LET.² II 62. *Legislația și exploa-
tarea pădurilor e plină de lipsuri* CL. XIII
361. *Nici un cot lipsă* es fehlte keine Elle
(am Mass) BIBLIA 1688 Ez. 42, 3. *Marsă ~
nach Zahl, Mass od. Gewicht mangelhafte,
schlecht gezählte, gemessene, gewogene Ware.*
*Pentru brutar, idealul libertății ar fi drep-
tul de a împune consumatorilor pine lipsă la
dram* [zu leicht gewogenes Brot] GHICA SCRIS.
196. *Negustori . . Care 'nșel și lipsă* [zu leichte
Ware] vînd PANN CL. V 362. *In lipsa altor
dovezi* in Ermanglung anderer Beweise. *In lipsa
mea* in, während meiner Abwesenheit. *L-au
condamnat în ~* er wurde in contumaciam
verurteilt. — 2. FAM. ~ *de . . !* fern sei von
mir . . !, Gott bewahre mich vor . . !, ich
danke für . . ! *Te văz că ai scule, dară lipsă*

de așa bogații Ispir. LEG.² 396. De cînd citești aceste .. pagini .., ai zis miî de ori pînă acum: Lipsă-mî de asemenea critică ODOB. Ps. 38. — 3. Mangel *m*, Not *f*, Entbehrung. De pîne multe locuri duceau lipsă an Getreide litten viele Gegenden Mangel NECULCE LET.² 387. Cine nu adună la tinerețe, e in lipsă la bătrînețe COM. Z. II 771. Anii de frămîntare și de lipsuri [voll Kampf und Entbehrung] a unei copilării triste VLAH. GV. 43. — 4. Tr. *am*, *mî-e* ~ de *c. ich* habe etw. nötig, brauche etw.; *c. e* de ~ etw. ist nötig, notwendig. *D-lui* le știe toate și n'are lipsă de învățatura nimănuia POP.-BÂN. 56. Nu cheltui pre lucru ca acela pre [= de] care n'ai nice o lipsă CAR. PRE SC. CCR. 131. E de lipsă ca să te dau morții BAR. HAL. III 35. Pe cînd va fi de lipsă, [pîeile] vor fi gata POP. BÂN. 47. Să facă toate pregătirile de lipsă la o nuntă [alle .. nötigen Vorbereitungen] CĂTANĂ I 110. — Et. Postverbal von a lipsi', wie *dovădă* von a *dovedi'* etc.

lipsca'n, inv. lipțc- *sm*. Schnittwarenhändler *m*. — Et. Zu slav. Lipskü (rum. Lipsca) «Leipzig». Schnittwaren wurden bis in die neuste Zeit aus Leipzig importiert.

lipscăni'e, inv. lipțc- *sf*. Schnittwaren (*pl.*), Schnittwarenhandel *m*, -geschäft *n*. Trecuîu .. pe lingă osebite dughene de lipțcăni' proaste RAL. SUV. 68.

lipscănoa'ice *sf. pl.* Mädchenauge *n* (Co-reopsis) PANFU.

lipsi' (*a*), prez. -se/sc, I. *v. trans.* 1. *pc. de c. Jdm.* etw. entziehen, nehmen, ihn dessen berauben. Nu numai de hrană, ce de viață să-l lipsească CANT. D. Ficiorul .. cere de la maghistrat ca să nu fie lipsit de moștenire [dass er von der Erbschaft nicht ausgeschlossen werde] MSCR. ca. 183) GCR. II 359. — 2. entfernen COGĂLN. LET.² III 251 (de vreî să aibi Măria ta odihnă .., pe Stavvarachi să l lipsești de lingă Măria ta); COD. IPSIL., Pentru zapcii 3 (să se pedepsească unii ca aceia după greșelele lor și să se lipsească și din slujbă). — II. *v. intr.* 1. fehlen, in a geln. *D-zeu* .. este nemărginit, nespus, necuprins .. și în scurt: nimic nu-î lipsește CRITIL GCR. II 151. Nu vor lipsi domni și împărați din seminția Iudei MSCR. 1760 das. 70. Iron.: asta ne-a măi ~t! das fehlte uns noch! Moldava că ne-au lipsit [wozu brauchten wir nach der Moldau zu ziehen], Măi bine am fi murit COGĂLN. LET.² III 272. Au lipsit de n'au luat domnia cit s'ar rumpe un păr um ein Haar wäre er zum Fürsten ernannt worden NECULCE LET.² II 261. — 2. de la *c.* von etw. fern bleiben, ausbleiben, abwesend sein. [Et] nu lipsea niciodată de

la biserică XEN. BRAZI 137. Pentru nimic in lume nu ar fi lipsit o seară de la gliurdum 172. Cînd lipsiră ele odată de-acasa, el intră și luă aminte la toate FUND. 46. Boeriul o lipsit vr'o patru ani din țară AL. OP. I 558. Oamenii .. slabi de inger care la momentul chemării au lipsit de la datoria lor [ihre Pflicht versäumten] GHICA SCRIS. XIX. De pre boerii cei de cînte și cei mai de jos, sabia lui nu lipsea [die .. Bojaren verschonte sein Schwert nicht] URECHE LET.² I 225. Curînd i-au lipsit vederile [verlor er das Augenlicht] C. NGR. 49. — 3. inv. sich entfernen, fortziehen, -gehen. Cum au lipsit craiul șvezesc de lingă Racoși [sobald .. R. verliess] MIR. COSTIN LET.² I 354. Se cerea acel han .. să lipsească de supt împărăția Turcului [sich von der türkischen Herrschaft loszureissen] NECULCE das. II 196. Numai deodată prin cetăți să așeze Moscalii oșteni ..; iară apoi să lipsească oastea moschicească [solle .. abziehen] 306. Au lipsit [fort sind] tiranii țării BELD. ETER. 117. Și au lipsit [es hörten auf] supărările cele multe ce făceau Tatarii pămîntenilor AXINTE LET.² II 132. — Spez. din slujbă vom Amte zurück treten. Să lipseasca Neculachi din copichehaelicul Moldovei COGĂLN. LET.² III 250. Lipsirea lui Ipsilant din scaun die Abdankung Ypsilantis DION. TEZ. II 206. Să pue pe Gheorghe Vornicul domn și să lipsească Antonie Vodă AMIRAS LET.² III 148. — Daher noch jetzt FAM. ma chen, dass man fortkommt. Lipsiți amîndoua [fort, hinweg mit euch beiden]. Să nu vă mai văd AL. CL. III 275. — 4. de a .. verfehlen, ermangeln, unterlassen zu ... Aceasta este a noastră părere, pentru care după poruncă nu lipsirăm a o face cunoscută Măriei tale Doc. 1815 TEZ. II 393. Ei n'au lipsit a nu băga cite ceva zizanii INDR. GCR. I 158. Femeile ce nu au lapte .. in toata vremea o mănîncă [näml. ciorba] nelipsit [ohne Unterlass] MAR. NAȘT. 147. — 5. MAC. un lucru me, seltener ny lipsește ich habe etw. nötig, brauche es; lipsește să .. ich muss... Cît paradz te lipsești? wieviel Geld brauchst du? WEIG. AR. II 216. Ți-s lipsea lapuzle? wozu brauchtest du die Socken? 16. Puntea aista tea s'o adară, Lipsea nor ma nyică să moară damit diese Brücke gebaut würde, musste die jüngere Schwägerin sterben GCR. II 278. Nu lipsește maltu si castaț Sie brauchen keinen andern zu suchen Boj. 147. — III. a să ~ 1. de *c.* auf etw. verzichten, es entbehren. Se lipsise amu' mulți pamînteni de vite pentru răul văcărîtilui NEC. COSTIN LET.² II 46. Acela care agonisise o avere .., nu se lipsea de un oare-care lux Buz. CUG. 90. — 2. inv. Mangel, Not leiden. Și cheltuind

el toate . . , a început a se lipsi Ev. 1894 Luc. 15, 14. — || *lipsit* *adj.* 1. de c. einer Sache ermangelnd, ihrer, sie entbehrend. Nu pare lipsită de ori-ce fundament această păreră CL. XV 73. Neplăcându-i ginerele, fiind cam lipsit de minte [geistesgestört] AMIRAS LET.² III 105. E lipsită sie ist von Sinnen AL. CL. III 272. — 2. inv. he-dürftig, notleidend. Sprijinind . . cel mai tare și mai avut pre cel mai slab și mai lipsit LITURGHIE 1702 GCR. I 344. — Et. Mgr. λείπω, Fut. λείψω.

lipțca'n etc. siehe *lipca'n* etc.

liră *sf., pl. -re*, Lira *f* (Münze), spez. ~ (turcească) türkisches Pfund (Lira turca), Goldmünze im Werte von etwa 18¹/₂ Mark. Cine-mi zice: puțul vine, Are o liră de la mine PP. GCR. II 310. — Gr. *ριῥά* JIP. OPINC. 58. — Et. It. *lira*.

li'șiță siehe *le'șiță*.

lișma'n *sm.* Oberhirt *m* DRĂGH. Ic. 18 (La un cîrd de boi . . trebuiesc trei oameni, din care un lișman cu bună știință). — Et. Poln. *liczman*, ruth. *lișma'n*.

liștai, -tav (wie het. ?) *adv.* gerade zu, rein CREANGĂ CL. XI 192 (omul roș . . e liștai dracul în picioare); NAD. NUV. II 123 (Poate nu sînteți [șigani]; dar de gură, curat lăeși liștav). — Et. Unbek.

litanie *sf.* Litanei *f*, Bittgesang *m.* Cînd punea năselia jos de făcea litanie sfintei pre la toate beserici Dos. VS. Ian. 24. — Et. Ksl. *litanija* = λιτανεια.

litavără *sf., pl. -vre*, Pauke *f* NEC. COSTIN LET.² II 61 (puști și steaguri și litavre); 64. — Et. Russ. *lita'vra*, poln. *litawry*.

litcă siehe *lipcă*.

litfă I. Litfa *npr. f.* LV. Litauen *n.* Țara leșască . . , avînd . . despre răsărit Litva și țara Mazoviei SIM. DASC. LET.⁴ I App. 30. Die Litauer sind röm.-kathol. Daher: — II. *sf., pl. -fe*, FAM. verächtl. gottloses, Heidenvolk, Heide *m*, Ungläubiger, ungläubiger, gottloser Hund. Zunächst von solchen, die sich nicht zur orthodoxen Kirche bekennen, dann überh. von Fremden. Cini turbași! Turci, litfă rea! AL. PP. 212. Tătarii ca zăvozi pe dînsul dau naval [sic]! «In lături, litfe!» strigă la ei viteazul Dan AL. CL. VIII 380. Fel de fel de bânărit de pe vremurile turcilor, muscalilor și altor lifte străine ce mai fusese prin țară BOGD. POV. 28. Ne trimite pe la moși fel de fel de litfe, greci, armeni și judani care ne store SLAVICI CL. VIII 429. Ne mai răcorim și noi cînd punem mîna pe cite-o litfă de păgin CL. XVII 71 (von Türken). — Gr. Lv. meist -*tva* geschrieben. In Bedtg. 2 jetzt meist *litfă*. — Et. Slav. *litva*.

liția'n *sm.* Buc. Bocksborn *n* (Lycium vulgare) PANȚU. — Et. Mittelb. lat. *Lycium*.

litie *sf.* 1. Prozession *f*, Bittgang *m*; Gebet bei solchen: Litanei *f*, Bittgesang *m* (= *litanie*). Eșind nainte[a Sfintei Paraschi-vei] cu mare și împărătească litie Dos. VS. Oct. 14. Apoi toți episcopii cu toată preușimea ingenunchind fac litie asupra craiului NEC. COSTIN LET.² I 402. — Bei gewissen Anlässen wird in der Vorhalle der Kirche im Anschluss an den Abendgottesdienst (*vecernie*) eine ~ abgehalten, bei der fünf Brote, Weizen, Wein u. Oel gesegnet werden. Daher: — 2. bei der ~ geweihtes Brot (= *artos*). Am mai mîncat azi opt litii și o colivă sadea BOGD. POV. 117. — Et. Ksl. *litja* = gr. λιτή.

litră *sf., pl. -tre*, Mass u. Gewicht: Litra *f* à 100 dramuri (s. d.). Maria luă o litră de mir . . de unse picioarele lui Iisus VARL. CAZ. 50. Un sac cu 300 de litre de plumb Dos. VS. Oct. 24. Litra [das Litermass] de pe polișă ȘEZAT. I 243. — Gr. *Dem. litru'ță, pl. -țe; augm. litro'țu, pl. -troa'e* JIP. OPINC. 159. — Et. Gr. λιτρα.

litrosi' (*a*), prez. -se'sc, *v. trans.* befreien, erlösen B. POL.; CANT. GCR. I 361 (*D-zeu . . să-i trimiță ajutoriu carele să-l litrosească . . de supt focul și sabia Tătarilor*). — Et. Ngr. λυτρόνω.

liturghie etc. siehe *leturghi'e* etc.

liubi' (*a*) *v. trans.* = *a iubi*: lieben Ps. ȘCH. 118, 140 (*Incinde-se cuvîntul tău foarte, și șerbul tău liubi-lu*).

liu'bov siehe *li'bov*.

liu'de siehe *lu'de*.

liulea' siehe *lulea'*.

liu'liu! *interj.* TR. MOLD. = *nani*: eia po-peia!, in Wiegenliedern Haide liuliu, puieu MAR. NAȘT. 316. Hai liuliușu, puieu de prește 317 Haide liuliu, lulisor! 319. Liui, liui, liui și iară liui 326. — Et. Lautmalend, wie serb. *lju*, deutsch veraltet *lullull* (woraus *lullen*) etc.

Livă *npr. f.* LV. (s. c. 16/17, bibl.) Südwest (wind) *m.* Ridică Austru din ceriu și aduse cu virtutea sa Liva Ps. ȘCH. 77, 26. Vadul Critului carele caută catră Liva și catră Hor BIBLIA 1648 Ap. 27, 12. — Et. Ksl. *liva* = gr. λιψ, Akk. λιβα.

liva'dă *sf., pl. -vezi*, 1. MUNT. TR. Wiese *f.* Deaca văzu acel cîmp al livezii răcoros și cu iarbă MARG.² 236 b. «Ce livede e asta?» îl întrebam trecînd prin niște guși de vîi care mă îmbătau cu dulcele lor miros de fin proaspăt cosit ODOB. CL. IX 21. — 2. (de pomi) Obstgarten *m.* De ai poame în livadă, să-i trimiți pușintele [starefului] MSCR. 1808 GCR. II 200. Imprejur un raiu de livadă, nuți nalți stufoși, salcimi îndrăzneți . . stăpîneaș împrejurimea NAD. NUV. I 103.

Maî bine . . să luăm livedea de pruni de la ande finicu Gheorghe al nostru JIP. OPINC. 147. — Gr. MUNT. MOD. -ve'de, MUNT. INV. u. Tr. -va'de (pl. -vârzi B.), ferner -va'die HMST. POEN. — Dem. -veju'e JIP. SUF. 174, -vâzu'ică SBIERA POV. 217. — Et. Ksl. livada.

liva'n subst. LV. bisw. = tãmie: We i h - r a u c h m. Și ajunse [Alexandru] la un cimp frumos și mirosia ca zmirna și ca livanul MSCR. 1784 GCR. II 133. — Et. Ksl. livanū = gr. λιβανος.

liva'nt siehe Ieva'ntă.

livâr sn., pl. -vere, Stechheber m der Weinhändler etc. — Et. Russ. liverü, poln. liwar etc.

livără sf., pl. -vere, Dreh-, Bettlerleier f, primitives Saiteninstrument, das mittels einer Kurbel gespielt wird, von Bettlern gebraucht. — Et. Schwerlich alb. Ursprungs (MEYER Wb. 244), sondern wohl mittelb. aus gr. λύρα.

livăra'r sm. Drehleierspieler m RAL. SUV. 7 (Un livărar și un cimpoes).

livăzu'ică siehe Iivădă.

livej subst. Träberwein m CAR. MI. 6 flg., zB. 110 (le-o muia [näml. copiilor pinea] în puțin livej). Vgl. alev'eș. — Et. Magy. leves «Brühe, Suppe».

liveju'e siehe Iivădă.

loa'tră siehe Io'tru.

loază sf., pl. -ze, 1. (Wein-)Rebe f, R a n k e Doc. Iași 1588 HC. I 203 (2 cupe de argintu cu loaze poluite [= poleite]); CANT. IST. IEROGU. 129 (șerpîi cariî printre frunze și printre loaze se vîrîia); FRÎNCU MOȘI 196 (Loza [sic] vinului Din graiū le grăia [näml. grîului și busuiocului]); POL. (~ u. Io'ză). — 2. MUNT. FAM. ~ (imbăerată) T a u g e n i c h t s m. Țara . . Suferind rușini și groază Sub cumpîirea multor loaze I. VĂCĂR. LEPT. III 277 Intiū să te întreb, loază — Cîte riuri are Europa? GAZ SAT. XIV 479 (der Lehrer zum Schüler). — Et. Slav. loza.

lo'bdă siehe Io'dbă.

lobi(z)dra'g, lupi(z)dra'g sm. OLT. Kapuzinerkresse f (Tropaeolum majus) PANTU. — Et. Serb. ljubidrag.

lo'bodă sf., pl. -de, Melde f (Atriplex). Știrul și loboda sînt două verdețuri cari vin pe la începutul veriî MANOL. IG. ȚĂR. 287. Se primblă ca Vodă prin ~ er schlendert sorglos dahin. Frunză verde ~, Gura lumi-î slobodă mögen die Leute reden, was sie wollen. — Et. Ksl. lo'oda.

lobonț sm. Lábancz m. Spottname, mit dem die Aufständischen unter Tököly u. Rákoczy (siehe curuț) die Anhänger der Regierung bezeichneten. Intr'o zi Vidreniū, petrecîndu-și în Găina, aū fost surprinși de cu-

ruți și de lobonți FRÎNCU MOȘI 72. — Et. Magy. Lábancz. Deutungen siehe ENC. ROM. s. v.

lo'c sn., pl. -curi, 1. O r t m, S t e l l e f (auch = Posten), (poet.) S t ä t t e, P l a t z m. Dezleagă încălțămintele den picioare-ți. pen-tru că locul întru carele tu stai, pămînt sfînt este BIBLIA 1688 Ex. 3, 5. Mina 'n coamă că-î punea [calului], Din loc [von der Stelle] nici că mi-l clintea AL. PP. 79. Îi zvicneau tîmplele, par'că să sară din loc [als ob sie ihr zerspringen wollten] NĂD. NUV. I 22. Un fițet de giscan . . î-aruncă inima din loc [lässt sie auf Heftigkeit erschrecken] DELAVR. SULT. 34. Vgl. inimă 1 a. Eū știū unde-î locu cu norocu [wo der Schatz liegt] RĂDUL. RUST. II 291. Cu evlavie de vulpe, ca în strane, șed [ei] pe locuri [auf den Plätzen, näml. im Theater] EMIN. 147. Cîte ~ul dintiū? was kostet der erste Platz? Cîte haiduciū o zărea, Loc de fugă nu găsea [wussten sie nicht, wohin sie fliehen sollten] AL. PP. 59. Vine de ape argintii își fac loc [brechen sich Bahn] prin păturî XEN. BRAZI 3. Gonitu-î-au citva loc [eine Strecke] Anton NEC. COST. LET.² I 435. În ziaristică, șantajul a luat loc controlului și supravegherii morale [ist an die Stelle . . getreten] VLAH. GV. 65. Țrū ~ul cuiva ich vertrete Jdn. Prieteșugul nu-l fiî [Ungurii] la loc de ne-voe [im Notfalle] SIM. DASC. LET.² I 413. O idee generală despre preparațiunea acestor piei cred că-și are aci locul [ist, glaube ich, hier am Platze] MANOL. IG. ȚĂR. 81. O observare (ne) la ~ul ei eine wohl (übel) angebrachte Bemerkung. Loc de împotrivire nefînd da Widerstand nicht angebracht war GANE CL. XIX 213. LM. concertul va avea ~ la . . das Konzert wird am . . stattfinden. Intr'un stat organizat ca al nostru, . . cestia dinastică nu putea avea loc [konnte . . nicht in Betracht kommen] BĂLC. 13. LM. a da ~ la c. zu etw. Anlass geben: Introducerea persoanelor neobișnuite cu teatrul în figurații pe scenă dă de multe ori loc la accidente comice BOGD. VECHI 238. Dacă cumva nu ești de prin par-tea locului wenn du etwa nicht aus der Gegend bist DELAVR. PAR. 148. Le cauli locuitorilor a-și face haîne . . cum este firea cerului și pusearea vre-unei părți de loc [je nach Klima und Lage einer Gegend] NEC. COSTIN LET.² I 71. Cîne e mai de seamă decît mine în toate împrejurimile locului [in der ganzen Umgegend]? GANE CL. XIII 46. La fața ~ului an Ort und Stelle. Vgl. ca'p I 19 g, jo'c 1. — Locului an der (selben) Stelle, auf dem (selben) Flecke. Inul cu florile mari. . . se seamănă de preferență locului în Aprilie DATC. HORT. 88. Iarna, [plantele] se transportă în seră sau sînt lăsate locului 13. Soția lui nu stătea o clipă locului XEN. BRAZI 22.

Noi locului ne finem [kommen nicht vom Fleck], *Cum am fost, așa rămânem* EMIN. 124. — *Nu-mă aflu* (od. *găsesc*) ~ (ul), *n'am ~, nu mă încape* (od. *prinde, fine*) ~ (ul) (*de neastimpăr, bucurie etc.*) ich weiss nicht, wo ich hin soll, weiss mich nicht zu lassen, bin ausser mir (vor Unruhe, Freude etc.). *Boerul, suparat, nu-și afla acuma loc de scîrbă* SBIERA POV. 258. *Asemenea ca păsăruica și tinărul nu avea loc* [hatte.. keine Ruhe] DONICĂ 155. *Pasărea . . este așa de veselă încît pare că nu o încape locul* ISPIR. LEG.² 298. *Ce? 'L prindea pe dinsul locul* [liess es ihm denn Ruhe]? *Vrea s'arate-acum jocul [ce-l căpătase]* SPER. AN. 1892 I 243. *Nebunul șoarece, neputînd ședeia în pace, gindea că-l mincă locul* [der .. Maus .. liess es keine Ruhe] ȚICH. 148. — *Om în tot ~ul* ein ganzer Mann GANE CL. X332. — 2. nich prepp. (nach diesen alphabetisch geordnet): *a) de ~ a)* gar nicht. *Istoria noastră n'a fost de loc sau a fost rău scrisă pînă acum* BĂLC. 13. *Decît așa somn, mai bine de loc* [gar keinen] CL. XVII 108. — *β) lv. bisw. u. Tr.* BAN. = *pe loc*: auf der Stelle, sofort. *Rușii de loc au propus independența Crimului* VĂCĂR. IIO. TEZ. II 283. *Judecătoria . . va da de loc știre marelui logofăt* COD. CAR., Regul. p. mezturî, art. 4. *Cumnatul său . . cum vine, de loc îl cunoaște* RETEG. III 45. *Domnitorii . . își vor intruni puterile spre susținerea domnirii lor, de loc ce* [sobald] *se va ridica vre-o rezistență contra ei* SLAVICI CL. V 340. — *b) în ~ a)* auf der (selben) Stelle, an dem (selben) Flecke. *Stau, mă opresc în ~* ich bleibe stehen, stehe still, halte an. *Invălmășala lumii, casele mari cu cite patru rînduri . . îl oprea în loc cite-odată* [hielten ihn . . auf dem Flecke fest] VLAH. NUV. 10. *Peste-adîncimi se fac ochiuri mari* [grosse Strudel] *carî rotesc în loc* VLAH. RP. 1. *Numai toară și iar toară; Nu te prinde vremea 'n loc* [man hat keinen Augenblick Ruhe] SPER. AN. 1892 I 191 (Klage des Mönchs). — *β) în* (NEC. COSTIN LET.² II 30: *din*) ~ LV. (Cron.) bisw. = *pe loc*: auf der Stelle, sofort. *In loc au purces [Hmil] în urma oștii lăsești* MIR. COSTIN LET.² I 317. *Săruii . . l-au omorit în loc* NEC. COSTIN LET.¹ I App. 119. — *γ) în ~ de LV. (Cron.) = drept* III 2: als, für. *Șoimul, Umba jigăniei neînțelegînd, pre bitlan în loc de țilmaciu cu sine purta* CANT. IST. IEROGL. 322. *Aceste cinci jigăanii în locul a toată vilfa . . a alaltor cu patru picioare era* [galten für den höchsten Ruhm. . .] 101. *In loc de mulțămire* [zum Danke] *l-au îmbrăcat domnul cu contăș de samur* GHEORG. LET.² III 304. *Au îmbrăcat pe Bogdan și pe Io dachi în haîne proaste și i-au făcut în*

loc de slugi [gab ihnen d s Aussehen von Dienern] NECULCE das. II 268. — *δ) în ~ de an* Stelle von, (an)statt. *In loc de șese boi Pătrontașul dinapoși și în locul zbicului Teaca panganelului* [= baionetei] IARN.-BIRS. 317. *In loc de a-și vedea de familie, petrece zile și nopți în beție și desfrînări* DICȚ. AC. *In loc să mă ajute, el mă apasă* id. In umgehr. Konstr.: *In loc ce ar fi fost cu mulțămîtă de plătit* [statt mir mit Dank zu zahlen], . . *crocodilului . . rob . . m'au vindut* CANT. IST. IEROGL. 312. — *e) LM. în primul ~* zunächst, zuvörderst, *în al doilea ~* zweitens, weiterhin. — *c) la ~* (wieder) an seine Stelle. seinen Ort, Platz (zurück). *Am bătut cu fantele, puia cărțile bătute și fantele la loc în mina stîngă* [wied r. . zurück] CARAG. CL. XIX 103 (ein Falschspieler spricht). *Treci la loc* [geh auf deinen Platz zurück, in die Bank], *găgăru!* DELAVR. PAR. 200 (der Lehrer zum Schüler). *Șeful său a fost silit să uzeze de autoritatea sa pentru a-l pune la loc* [um ihn in die Schranken zu weisen, zurechtzusetzen] LIT. *Se vede că [turta]-i lucru sfînt de crește la loc* [dass sie wieder ganz wird] *de unde mușc* SEV. POV. 104. *Sînt pierderi care nu se pot pune la loc* [die sich nicht wieder gut machen, ersetzen lassen] RADUL. RUS. II 40. — *d) la un ~* (cu cn.) zusammen (mit Jdm.). *Atunci zise Domnul să se așeze și femeia cu copiii la masă și să mănince la un loc* CL. XVI 264. *Lingă stîină la un loc cu cini* COM. Z. III 382. — *e) pe ~ a)* auf der Stelle, dem Platze (verharrend). *Oprește negrul pe loc!* halte den Rappen an! AL. PP. 107. *Stați pe loc* [macht Halt] *de ospătați* 21. — *β) auf der Stelle, augenblicklich, sofort. Ia . . Capul, fața-și învelea și pe loc moartă cădea* AL. PP. 23. *Atunci moara s'a pornit . . și pe loc a măcinat Tot griul* 103. — *f) pe une ~uri* stellenweise. *Omătul se pusese pe unele locuri pînă la briu* CREANGĂ CL. XIV 375. Vgl. *alo'curea*. — *g) peste tot ~ul* allerorten, überall. *Cine atita loc de lume* [ein so grosses Gebiet]. . . *ar fi putut apăra peste tot locul?* MIR. COSTIN LET.² I 22. — 3. (Stück n) Land, Feld. *Omul învățat o palmă de loc n'are* [besitzt keine Handbreit Grund und Boden]. *dar și lumea toată [e] țara lui Goleșcu* Z. V 349. *Cît loc este între aceste ape Prut și Nistrul* MIR. COSTIN LET.² I 22. *Loc de casă* Grundstück, Bauplatz. *Dragi-mi sînt boii și locul* [Vieh und Feld] IARN.-BIRS. 438. 4. Heimats-, Geburtsort m, -land n. *Moldovean drept, fiind de la Tobac de locul lui* [da er aus T. gebürtig war] NEC. COSTIN LET.² II 35. *De sîrg stringînd oaste de loc* [einheimische Truppen] MIR. COSTIN das. I 258.

Tot mai bine știu cei de loc [die Einheimischen] decât cei străini NECULCE *das.* II 178. Sărăcuț de locul meu [mein armes Land], Sînd l-a scăpa D-zeu? AL. PP. 246. — 5. Nachgeburt *f.* Indată ce o femeie a născut locul, moașa îl stropește ca aghiazmă MAR. NAȘT. 284. — 6. MAC. Erde *f.* Ahtare nyatâ muștă Cum va s'odaî a locuî . . ? wie kannst du so schöne Jugend der Erde geben? WEIG. AR. II 204 (Totenklage). Cova di loc [der Eimer von Erde], funea di lemnu 272. — Gr. Dem. loc(u)șo'r, *pl.* -șo'are, ferner loculeț POL. BARC., locuț B., *pl.* -țe. — Et. Lat. locus.

locu'lnic *adj.* (am Orte, ein) heimisch. Mulți dintre Persiani și mai ales cei localnici se prefac număi că se bocesc OLAN. CL. XVI 83 (Beschreibung einer religiösen Feier in Konstantinopel). — Et. Russ. lokalnyj, poln. lokalny.

locu'ndă *sf., pl.* -de, Gasthof für bescheidene Ansprüche: Einkehr-, Wirts-, Gasthaus *n.*, Herberge *f.* Inima la toți bărbații o locandă mi-se pare Unde, ori și cînd veî bate, foc în sobă veî găsi . . CL. XIII 220. — Gr. Auch -ntă. — Et. It. locanda, wahrsch. durch das Ngr. (λοκάντα) vermittelt. Daher auch, mit umgekehrter Aussprache, -ntă.

locu'ș *sn., pl.* -șuri, INV. u. POET. Wohnung *f.*, Wohnstätte, -sitz *m.* Scumpul și neîndurată nu să va sălășlui în lăcașurile cele vecinice MARG.² 167 b. Nimeni n'a aflat locașul unde ia s'ascunde tainic EMIN. 83. — Gr. Aelter Iăc-. — Et. Magy. lakás; LM. loc- mit o nach lat. locus, locare u. den davon stammenden frz. loger, logement, logis, it. alloggio etc. Vgl. locu' (a).

locma' *sf.* FAM. guter Bissen, Leckerbissen. Dulcețuri, cozonace și sumă de locmale ORĂȘ. Ș. INFL. — Bes. *fig.*: fetter Bissen. Lui Vodă foarte îi plăcu locmaia, adică mulțimea de bani ce lua de la Mitropolitul ZILOT Ș. INFL. Mii de parpaleci . . Aici alergau Lipsiși de parale Și se 'mbogăteau Inghișind locmale AL. CL. I 215. — Gr. Dem. -mălu'ță, *pl.* -țe. — Et. Türk. vulg. lokma'.

locșo'r siehe lo'c.

locu' (a), *prez.* -cuesc, I. v. trans. 1. bewohnen. Hananenii atunci lăcuia pămîntul BIBLIA 1688 Gen. 12, 6. El locuește un măreț palat de vară AL. POEZII III 83. — 2. *pc.* Jdn. ansiedeln BIBLIA 1688 öfters, zB. Gen. 47, 11 (Și lăcui Iosif pre tată-său și pre frații lui și le dete ținere în pămîntul Eghiptului); Esdr. gr. 5, 71 (Și să lăcuiră preoții . . în Ierusalim). — II. v. intr. wohnen. Și cuvîntul trup fu și lăcuia între noi COR. Joh. 1, 14 GCR. I 20. Pădurea Pindului Unde corbiî locuesc [hausen] Și ca frunza se 'nmulțesc AL. PP. 147 — || locuito'r, INV. u. POP. -rii

1. *adj.* wohnhaft; *sm.* Einwohner *m.*, Bewohner. Asupra oamenilor ce vor fi lăcuitoari în țara Moldovei CARTE ROM. 1646 GCR. I 119. Luați aminte, toți lăcuitoarii pămîntului PSALT. 1651 Ps. 48,1 *das.* 155. — 2. *sm.* MOD. Bauer *m.*, bes. im Verhältnis zur Gutsverwaltung u. den Behörden. Prin munca agricolă se înțelege acea muncă pe care locuitoarii o fac pentru exploatarea pămîntului LIGE P. TOCM. AGRIC. din 1872 art. 8. — Gr. Fast INV. u. POP. Iăc-. — Et. Magy. lakni; LM. loc- mit o wie in locu'ș.

locu'ntă *sf., pl.* -țe, Wohnung *f.* De vreme ce poftesti să-ți fie lăcașul lingă mare, să fie îndelungată lăcuința și salașul tău și pină la cetatea Sidonul MSCR. 1760 GCR. II 71 (nach Gen. 49, 13). Țăranii ce să află cu lăcuința [wohnhaft sind] pe pămînturile stapînilor particulari AȘEZ. 1818 *das.* 222. O poliță poate fi trasă asupra unui obraz ca să o plătească la locul locuînței unui al treilea obraz COD. COM. 1840 art. 107. — Gr. Fast INV. u. POP. Iăc-.

locuito'r siehe locu' (a).

locușo'r siehe lo'c.

locu'stă siehe lăcu'stă.

lo'dbă *sf., pl.* -be, durch Spalten eines Stammes gewonnenes langes Holz: (langes) Scheit, Kloben *m.* Un țăran de la Sasca . . , cu un car încărcat cu lodbe de faș CREANGA CL. XV 449. — Die lodbe wurden früher 1 Klafter u. werden jetzt 2 bezw. 1 Meter lang hergestellt; sie finden bei geeigneter Form auch als Bretter Verwendung. — Gr. MOLD. bisw. lo'bdă QU.; TR. BUC. -dvă. — Et. Vgl. ruth. lodva.

loghiotat *sm.* INV. hochgelahrter Mann, Titel, den man den griechischen Lehrern gab. Dascalii grei, loghiotații care năucesc pe bieții școlari romini AL. OP. I, XIII. Vezi, loghiotate, că am învățat a ceti fără lesniciosul metod al abecedarului d-tale C. NGR. 10. — Et. Ngr. λογιώτατος.

logoce'l *sm., pl.* -ce'i, BAN. Stieglitz *m.* (Carduelis elegans). — Gr. -ci'tă *sf., pl.* -țe, Stieglitzweibchen *n.* COM. — Et. Unbek.

logodi' (a), *prez.* -de'sc, I. v. trans.: o fata etc. cu cn. ein Mädchen etc. mit Jdm. verloben. [Fecioarele] cele ce . . doresc să să logodească cu mine MARG.² 174 a. N. N. și N. N., ~ți (Verlobungsanzeige). — II. v. intr. TR. = a să ~ QU. Birădeanc'a logodit, Pe mine m'a părăsit PP. MAR. NUNTA 340. — Et. Ksl. lagoditi.

logodi'ntă *sf., pl.* -țe, = logodnă Ș. TAINE 241 (de să va prileji undeva vre-o logodință).

logo'dnă *sf., pl.* -ne, Verlobung *f.* Ca acestea logodne și măritări facea cei vechi boeri MARG.² 10 b. — Gr. POP. auch -go'rnă,

-go'lnă MAR. NUNTA 165. — Et. Zu ksl. *lagodinu* «verlobt».

logodnic sm., fem. -că, pl. -ce, Verlobter m, -tef, Bräutigam m, Brautf. Era nebun după [vernarrt in] *logodnica* sa cea blondă DEMETR. NUV. 38. — Lv. nicht be'legt. — Et. Ksl. *lagodinu*.

logofăt sm., pl. -teți, 1. MUNT. TR. INV. u. POP. Schreiber m. Sasa *logofatul* [δγραμματος] BIBLIA 1688, 2 Reg. 8, 18. *Logofeți de taîna* Geheimschreiber CANTA LET.² III 183. *Poartă condeiu la ureche ca să î zicem: logofete!* PANN PV.⁴ I 170. *Logofătul satului* Dorfschreiber, Notar, ehem. zugleich Schulze. — Daher noch jetzt FAM. iron. von Einem, der Schulbildung besitzt, etwa: Schreiberlein n, (Herr) Magister m. *Ei, dar voi, logofeilor, ați ispravit școala?* SPER. GAZ. SĂT. XIV 368 (zu Absolventen der Primarschule). Man verspottet einen solchen mit dem Verslein: *Logofete brinză 'n bete (, Cașcaval în buzunări, Lapte acru 'n călimări)! — 2.* ehem. Kanzler m, Staatssekretär: *marele ~ Grosskanzler m* (Vorsitzender des Staatsrats), ~ul al doilea Grosskanzler-Stellvertreter, ~ul al treilea Sekretär des Grosskanzlers; ~ul credinței Kultusminister; ~ul dreptății Justizminister; ~ul de obiceiuri Oberzeremonienmeister, -hofmarschall. — 3. MUNT. MOD. Oekonom m, Ober-schaffner einer Gutsverwaltung, untersteht dem Gutsherrn od. -pächter bezw., wo ein Inspektor (*vechil*) vorhanden, diesem. Unter den direkten Befehlen des ~ stehen die Grossknechte (*isprăvniceii, feciori boerești*). *El.. înaintă la isprăvniceii, la contabil și într'o bună dimineață la logofăt* RĂDUL. RUST. II 259. — MOLD. dafür *vătav*. — 4. MOLD. MOD. Kammerdiener m. *N'auzi, logofete? boerul bate în palmă. Aleargă iute..!* AL. CL. VII 366. — Et. Mgr. λογόδητης.

logofetea'să sf., pl. -te'se, Frau f des *logofăt*. *Apoi au dat rînd jupineselor, de la logofeteasa cea mare* [von der Frau des Grosskanzlers] *pină la comisoae* GHEORG. LET.² III 316.

logofete'l sm., pl. -te'i, ehem. Schreiber m bei einer Behörde, Kanzlist. *Condiciarii și logofeteii de divan* FIL. CIOC. 209.

logofete'ie sf. Eigenschaft f, Würde, Amt n des *logofăt*. [*Capigiul*] *au intrat în curtea domnească.. și intrînd în casă la logofete, au zis..* DION. TEZ. II 196. *A alege sfătuitoari la logofetia satului* JIP. OPINC. 12.

logosn., pl. -se u. -surî, INV. Rede f (dieman hält, Ansprache. *Au făcut dascălul domnesc logos, adecă cuvînt, cătră toată adunarea norodului în biserică* DION. TEZ. II 167. — Noch jetzt FAM. scherzh.: [*Milo*] *șinu înaintea*

publicului cam următorul logos BOGD. VECHT 241. *Ei! ce mai logos! doar nu plec de veci!* NAB. NUV. II 188. (der abreisende Sohn zu der ihn ermahnenen Mutter). — Et. Ngr. λόγος.

logoș adj. zwerghaft, sm. Zwerg m (?) CANT. IST. IEROG. 90 (*firea.. la stîrvul [= trupul] maminoș și virtos [al cămilei] duh logoș și fricos au pus*); Dos. VS. Oct. 5 (*mulțime de logoși preste seamă de negri*); 16 (*nește logoși miitei îmblind după dînsul*) — Et. Unbek.

logoși' (a să) v. refl. zwerghaft werden (?) CANT. IST. IEROG. 36 (*statul trupului de majicie i-s'au schimosit și s'au logoșit*).

lo'hii sf. pl. Lochien (pl.), Wochenbettfluss m CHIRIACOPUL 82. — Et. Gr. λύχια.

lo'itră sf., pl. -tre, 1. LV. hohe, Sturmleiter. *Suindu-să a lui [Theodosie] spătariu pre loitră să surpe sfînta icoană* Dos. VS. Maiu 11. *Avînd Leșii loitre, se suiau pe șanțuri* NEC. COSTIN LET.² I 193. — 2. Wagenleiter f, besteht aus 2 Bäumen (*carîmbi*) u. mehreren Sprossen (*speteze*). *Descălecînd dar, el își legă calul de loitra unui car* SLAVICI CL. XII 431. — Et. Vgl. serb. nslov. *lojtra* = deutsch Leiter.

loitre't subst. MEHED. = *carîmb* 2: Leiterbaum m D. TERM.

lo'jniță, lo'zn- sf., pl. -țe, MOLD. Hürde f zum Dörren von Pflumen Qu. — Et. Wahrsch. zu slav. *loza* «Rute. Zweig», vgl. *loa'ză* u. *lo'zie*.

lo'ntru siehe *înlăwntru*.

lopată sf., pl. -peți, 1. Schaufel f (dient vornehmlich zum Bewegen lockerer Massen, wogg. der *hîrleț* zum Graben, *sapă* u. *tîrnăcop* zum Hacken dienen). *Pita n'o știu frămînta; Pe lopată n'o pocîu pune* [năml. um es in den Ofen zu schieben] *De n'oîu lega-o c'o fune* IARN.-BIRS. 428. *Movîli de porumb se dau la lopată* [werden geworfelt] VLAH. RP. 45. *De-acum, sapa și lopata* nun mag man mir (dir etc.) das Grab schaufeln nun geht es zu Ende. *La toate 'n lume, tot sapa și lopata e capătul* [allem.. macht doch das Grab ein Ende] RĂDUL. RUST. II 241. — 2. *lopătea, -țică* a) Kohlen-, Feuerschaufel f. — b) Name verschiedener hölzerner Gerätteile, die mehr od. weniger an eine Schaufel erinnern. So MOLD. = *bolfeu* (s. d.), MOLD. mit Löchern versehenes Brettchen an der Spannvorrichtung des Webstuhls (siehe *amnar* 4) etc. — c) Mondviole f (Lunaria) BR. — 3. Ruder n. *Lun-trea.. încet înainteză în lovire de lopeți* EMIN. 150. *Se zărea plutînd, Cu lopețile vislînd..* *Un caic* AL. PP. 124. — Gr. Pl. -pătî CANT. GCR. I 327, BAR. HAL. IV 61 u. 101. — Dem. -pătea', -țică, pl. -țole. — Et. Ksl. *lopata*.

lopăta' (a), prez. -*to'z*, I. v. trans. rudern d befahren CL. III 400 (tot riul . . De luntre vii e lopătat). — II. v. intr. rudern.

lopăta'r, inv. u. POP. -*riū sm.* 1. Ruderer m, Ruderknecht. *Mină vesel, lopătare, De la Lido la San-Marc* AL. POEZII I 168. — 2. Löffler m, Löffelgans f (Platalea leucorodia) MAR.

lopătea' etc. siehe *lopătă*.

lo'r, -lor siehe *e'l u. I²*.

loșnișor' subst. = lăsnicior (s. d.) B.

lostopănă sf., pl. -*ne*, MOLD. grösseres Stück Erde etc., Scholle f. [*Viermele*] *stă îngropat în malurile de sub apă, de unde-l scoțiorăsc oamenii scoțind lostopane de pământ* ȘEZĂT. IV 117. — Gr. Pl. -*páni* ION. CAL. 6. — Et. Unbek.

lo'stosă, -*tojă*, -*triță sf.*, pl. -*țe*, Huchen m (Salmo hucho). *Păstrăvi, lostoțe și lipeni* CANT. SCRIS. 49. — Gr. -*tuă* ȘEZĂT. III 70, *lostruță* COM. NEAMȚ. — Et. Slav. *lo'sosŭ*.

lostu'n siehe *lăstu'n*.

lotcă sf., pl. -*ci*, MOLD. (östl.) u. BAS. (Fischer-) Boot n. *Vre-o două bărci grecești și un șir întreg de lotci lipovenești* ZAMF. CL. XIX 805. — Gr. *lōt-* D. TERM., *lu't-* CIH. — Et. Russ. *lodka*.

loton sn., pl. -*nuri*, (neol.) Lotto n (Gesellschaftsspiel). *Femeile, cind nu lucrează, joacă loton ori sinonime* SPIR. CL. XVIII 198. — Et. Frz. *lotto*.

lotru sm., fem. *loatră*, pl. -*tre*, 1. TR. Răuber (in), Dieb (in), Spitzbube m, -*bubin f.* *Să nu vă închinați aceluși tilhariu și lotru, feciorul lui Filip* ALEXANDRIA 52. *Te cunoști pe ochisorii . . Că ești loatră de feciori* IARN.-BIRS. 249. — 2. BUC. *vădură loatră* Amsel f (Merula vulg.) MAR. ORN. I 282. — Et. Slav. *lotrū* (poln. czech. *lotr*, serb. *lotar*, gen. *lotra*, etc.).

lovea'la sf., pl. -*ve'II*, = *lovitură*: Schlag m CANT. GCR. I 362 (cu o lovală [de topor] pe amîndoi deodată să-și fie despîcat [Laslău] din cap pină în oblîncul șelii); IST. IEROGL. 196 ([*el*] și *lei* și *paralei* și *șigan* și *oștean*, tot cu o lovală va prăpădi).

lovi' (a), prez. -*ve'sc*, I. v. trans. u. intr. 1. pc. Jdm. einen Schlag, Stoss, Hieb, Tritt etc. versetzen; pc., in c. Jdn., auf etw. schlagen, stossen, stechen etc. *Sufă vîntul g'o clătește [năml. mlădița], De [an] toți spinii mă-o lovește* IARN.-BIRS. 195. *O ploae rece . . îi lovea fața [schlag ihm ins Gesicht]* NAD. NUV. I 78. *Vorbele lui era loviri de cușit [Messerstiche] pentru Zoe C.* NGR. 18. *Astfel. întimplările lumii îl găsesc [pe Român] totdeauna pregătit a primi loviri lor [ihre Schläge]* AL. PP. 4. *Te-am ~t? habe ich dich gestossen, verletzt? Din fundurile*

*pămîntului, focul nestins în fundul cupto-
rașului lovia [schlag . . von unten in den Ofen
herein]* CANT. IST. IEROGL. 136. *Unde lumina
adevărului lovește [wohin . . trifft]* 99. [*Ri-
sul*] . . hrizmosul în ce lut galben și alb lo-
vește deplin pricepînd [auf was für einen . .
Ton . . hinzielt] 143. [*Piesa*] *lovește în acei*
[zieht gegen jene los] *ce au mare interes a nu
se forma la noi o opinie publică* AL. OP. I
XVI. *Atunce . . lovește ninsoare și un germare*
[war . . eingetreten] NEC. COSTIN LET.² II 29.
După eșitul Tătarilor au lovit mare omor în
oamenii [befiel ein grosses Sterben die Leute]
MIR. COSTIN das. I 321. — 2. treffen. *Cerîul . .*
trei fulgeri repezea. Pe Stoian popa-l lovea
AL. PP. 101. *Răzbunarea mea . . nu-l poate*
încă lovi I. NGR. CL. VII 55. *Lovit de moarte*
tödlich getroffen. De cînd dorul m'au lovit
[mich befallen hat], *Mințile m-au rătacit*
AL. PP. 243. — 3. LV. (Cron.) a n g r e i f e n .
Lovindu-și [Stefan Vodă] noaptea fără veste,
rămăseră biruiți Că-acii URECHE LET.² I 162.
Se temea [domnul] să nu lovească niscaiva
Turci pre doamna în urma lui NECULCE das.
II 311. — II. v. intr. LV. (Cron.) von Heeren:
ziehen, rücken. *August în 20 au lovit un*
sultan cu urdiile sale . . sub Hotin, la tabăra
leșască MIR. COSTIN LET.² I 277. *Sobietchi . .*
au luat Siretul în sus și au lovit pe la Cer-
năuși la Sniatin în țara lui NECULCE das. II
233. — III. a să ~ 1. sich stossen, schla-
gen, verletzen. *Mihai căzuse de o parte*
*și surugiul de alta [a căruței] . . «Va-și lo-
vit, cuconașule?» îl întrebă surugiul* I. NGR.
CL. VII 45. — 2. de c. an etw. schlagen,
stossen. *Paloșu'n vînt vijia, De-un zid*
mare se lovea AL. PP. 154. — 3. cu cn. mit
Jdm. zusammenstossen. *Inaintea ma-*
gaziei Constantinescu, o doamnă îmbrăcata
în negru . . se lovi măi piept în piept cu o
galantă blondă NAD. NUV. II 167. — 4. POP. =
a să potrive: cu c. mit etw. überein-
stimmen, dazu passen, ihm ähnlich
sein, gleichen. *Frate-său s'au bucurat*
foarte tare pentru că [acea coroană] se lovea
așa de bine cu coroana miresei sale SBIERA
POV. 97. *Pe-al cărei fete picior s'a lovi pa-*
pucul, aceia a [= va] fi fata cea mîndră 213.
Noi bine ne lovim și la ochi și la sprincene
Ca doi păunași la pene IARN.-BIRS. 57. — Et.
Ksl. *loviti* «jagen, fangen».

loviște sf. Kessel m, Strudel (?) Dos. VS. Sept. 26 fol. 30 b (întinzîndu-și minule
Chinops le lovi pre mare, și sa fece o loviște
mare în mare de spărie pre toți, și peri din-
tre ochii lor). — Et. Ksl. *lovište* «Jagdstälte»,
czech. «Kesselloch».

lovitură sf., pl. -*ri*, Schlag m, Stoss,
Hieb, Streich, Stich, Tritt; Zug (im

Schachspiel etc.), Ausspielen *n* (im Kartenspiel etc.). *Unul din [nebunii] aceștia . . a ucis dintr'o lovitură [mit einem Schlage] pe un coleg al său de suferinți* VLAH. GV. 204. *Nenorocitul . . primea lovituri de biciu . . pe tălpile picioarelor* AL. PP. 132. *Panicu se grăbi de a pierde și cele din urmă lovituri și dădu locul lui Pantazi* DELAVR. PAR. 84 (siehe *lozjen* Hasard). — Et. a *lovi*.

lo'ză siehe *lo'ză*.

lo'zie *sf.* MOLD. Art Weide, deren Zweige bes. zum Korbflechten geeignet sind, von mir als graue Weide (*Salix cinerea*) bestimmt. *Legindu-le [năml. coșurile] de grinzi cu nuele de stejar și lozie în loc de odgoane* NEC. COSTIN LET.² I 437. *O căsuță umbrită de niște lozii plectose* CREANGĂ OP. II 36. — Gr. *Dem. lozi-oară, pl. -re.* — Et. Slav. *loziže* «Ruten, Ranken», vgl. auch ruth. *loza'* «Korbweide».

lozi'ncă sf., pl. -ci, (mil.) Losungswort *n*, *Losung f*, *Parole*. — Et. Mittelb. aus dem Deutschen.

lo'zniță siehe *lo'jniță*.

lu, -lă siehe *o'l, l² u. lu'l*.

lua' (a) I. v. trans. 1. nehmen: *pc. de mină, în spate, martor, măsură cuiva, c. prea ușor* Jdn. bei der Hand, auf den Rücken, zum Zeugen, Jdm. Mass, etw. zu leicht nehmen; (*de bărbat, de soție* zum Manne, zur Gattin) nehmen, heiraten, *în căsătorie* ehelichen, *a să ~* sich heiraten; *cafea* den Kaffee (zu sich) nehmen, trinken; *a-și ~ pălăria (din cap) la cn.* den Hut vor Jdm. abnehmen, ziehen; *a-și ~ vorba înapoi* sein Wort zurücknehmen. *L-a ~t D-zeu, dracul* Gott hat ihn zu sich genommen, der Teufel hat ihn geholt. *A ~ doctoriș, o cetate* Arznei, eine Festung einnehmen; *gust rău, o deprindere, mită, chipul cuiva, copil de suflet* einen üblen Geschmack, eine Gewohnheit, Bestechung, Jds. Gestalt, an Kindesstatt annehmen; *direcția unei foi* die Leitung eines Blattes übernehmen; *cuvîntul, partea, apărarea cuiva* das Wort, Jds. Partei ergreifen. ihn in Schutz nehmen; *foc* Feuer fangen, in Brand geraten, (von Waffen:) losgehen; *o hotărîre, curaj, antipatie, dezgust, frică* einen Entschluss, Mut, eine Abneigung fassen, einen Widerwillen, Furcht bekommen; *aer* Luft schöpfen; *pe vrăjmaș pe la spate* dem Feinde in den Rücken fallen. *Cînd auzi una ca asta, să luă cu miinile de cap, de păr* als er das hörte, schlug er die Hände über dem Kopfe zusammen. *De unde ai ~t-o asta?* wo haben Sie das her? *L-am rugat să mă ia* [scil. *tovarăș*; mich beim Spiele zu beteiligen] *cu o sută [de lei]* DELAVR. PAR. 5. *Cînd colo, strachina prăvălită . . și găina ia-o de unde nu-î!* [und das Huhn futsch!, von dem H. keine Spur!] NAD. NUV. II 59. *Stringi tu, băcte, stringi, și într'o*

zi, fîut! fîut! p'aci l'e drumu [năml. *banilor*] *și ia-î de unde nu-s!* DELAVR. NUV. 164. *Maria nu-și lua ochii de pe cusătura la care se prefăcea că lucrează . .* [wandte ihre Augen nicht weg, hob i. A. nicht von . .] XEN. BRAZI 212. *Nici floricelele [ce le primise de la logodnica sa] nu-l părăseau nici gîndirea nu ș'o mai lua de la dînsa* DEMETR. NUV. 38. *Mă ia frica, groaza, fiori* Furcht, Grausen, ein Schauer ergreift mich. *A ~ cuiva* c. Jdm. etw. (weg)nehmen: *mințile* ihm den Verstand nehmen, *capul* ihn umbringen (lassen), *o mină* ihm eine Hand lähmen, *ochii, văzul* ihn blenden, *auzul, glasul* ihn taub, stumm machen. *Bătrîna . . mă sărută pe frunte. Par'că-mi luă frica cu mina* [sofort schwand meine Furcht] DELAVR. IVȘV. 184. — 2. *c. (din tîrg, prăvălie)* etw. kaufen: *Mi-am ~t o pălărie* ich habe mir einen Hut gekauft. *Eu țe-oîu lua Rochiță cu zale* AL. BP., Chira. *Șalvari de cîorcă lată* [wahrsch. schokoladenfarbener Stoff, it. *ciocolata*], *Cotul cincî galbeni luată* [die Elle zu fünf Dukaten] AL. PP. 105. — 3. (*înainte* mit sich) fortreißen. *Apa a ~t podul* das Wasser hat die Brücke fortgerissen. *Îl luase înainte . . furtunile acelor vremuri de frămîntare* SADOV. POV. 196. — 4. *pc. pe dinainte* Jdm. zuvorkommen, ihm den Rang ablaufen. *Alții mai norocoși îl luase pe dinainte* GANE CL. VIII 440. Vgl. *gu'ră* 3 a. — 5. *în sabie etc.* mit dem Schwerte etc. durchbohren, aufspießen. *Pe copii îi luau [Turcii] în iatagan* orî *în sulii și-î ucidea* ÎSPIR. CL. XII 176. *Se repeziră [zmeii] la dînsul de pare că să-l ia în unghii* ÎSPIR. LEG.² 122. — 6. *pc. la goană, la bătae, la depănat, la răfuială etc.* Jdn. verfolgen. prügeln, ins Gebet nehmen, ihm den Text lesen etc.; *pc. în ris, în batjocură, peste picior etc.* Jdn. ver-lachen, verspotten, geringschätzig behandeln etc. *Nu mă lua așa* [schlage keinen solchen Ton gegen mich an] . . , *că de mă veî da afară, îți fac un balamuc să mă pomenești cite zile-î trăi* XEN. BRAZI 64. *Luafți-mă cu 'ncetul* [bestürmt mich nicht so mit. Fragen], *că vi-le spun pe toate* OLĂN. CL. XIII 459 *Frumos vorbești, nepoată. și suptirel mă eî* [gehst gar fein zu Werke] 458 (sie will ihn hereden). *Preaosfinția Sa . . a început să-l ee pe Huțu pe departe* [weit auszuholen, um in unauffälliger Weise H.s Absichten zu erfahren], *să-l întrebe despre parohiile vacante . .* SLAVICI CL. XIV 147. *A ~ pc. cu binele, cu răul* Jdm. freundlich, schroff begegnen (um auf ihn einzuwirken); vgl. *bî'ne* II 6 b α. *Nu știu cum să-l eî dn* weisst ihn nicht zu nehmen. — 7. *pc. cu vorba* Jdn. (durch Reden) auf andere Gedanken bringen. *O grijă tainică îl mistuia, surorile adesea vroiau să-l ia cu*

vorba NAD. NUV. I 167. — 8. *de, drept c. für etw. nehmen, halten. La început, D-l T. a luat-o și el drept glumă* I. NGR. CL. XIII 36. *Ia este așa de frumoasă încât ar lua-o cine-va de fiica D-lui* I. CAR. MI. 34. Anders konstruiert CANT. IST. IEROGL. 97 (*Cuconozul acestea toate în loc de basnă și în tuigiituri de bătrânețe le lua*); SPAT. MIL. LET.² I 96 (*ei neluind-o* [da sie es nicht dahin deuteten] *că acea îngăduială este despre partea milosirdiei lui D-zeu, ci din destoinicia lor*). — 9. *drumul într'o direcție* den Weg nach einer Richtung nehmen, einschlagen. *Cătana.. ia drumu de-a lungul* [zieht den Weg entlang] IARN.-BIRS. 313. *Vesela din cale-afară Iași cîmpiiile de-a latul* [läufst du querfeldein] COȘB. 179. Vgl. *apuca' (a)* I 12. — 10. *a ufen* nehmen, fassen. *Ceașca cea mare care putea lua ca la 75 dramuri de cafea* TEL SCH. 60. *Vedeai numai focuri în toate părțile, cit luai ru ochii* [so weit das Auge reichte] GHICA 24. [*Fata*] *a fugit înapoi cit îi lua picioarele* [soweit die Füße sie trugen] SEV. POV. 69. [*Caii*] *de-abia puteau lua* [zurücklegen] *o poștă într'o zi* GHICA XVII. — 11. *a o ~: a)* *undeva* den Weg wohin nehmen, einschlagen. [*El*] *o luă spre Cișmegiu* TEL SCH. 93. *Numai ce o veză, la răvârsatul zorilor, că o ia rara, rara prin fineață* DELAVR. SULT. 13. *Ăi luăt-o pe-altă cale* du hast ein anderes Verfahren eingeschlagen, willst es auf andere Weise versuchen I. NGR. CL. III 361. — *b)* *la fugă, de-a fugă, la sănătoasa, la picior* die Flucht, das Hasenpanier ergreifen, Reissaus nehmen. — 12. *impers.: mă ia cu cald etc.* es überläuft mich heiss etc. *Aci îl lua cu cald, aci cu frig* RADUL. RUST. II 39. [*Bătrînului*] *î-e cald, și îl ia cu fiori* [es schauert ihn] DELAVR. PAR. 185. — 13. in Verbindung mit best. *subst. u. adv.* siehe die betr. Artt. — II. *v. intr.: încotrova* den Weg wohin nehmen, einschlagen, seine Schritte wohin lenken, sich wohin wenden. *Pre alții cari au luat spre Roman, î-au gonit* [straja] *pină în Roman* MIR. COSTIN LET.¹ I 315. [*Caleasca*] *făcînd în stînga luă la deal pe lingă zidul Sf. Spiridon* C. NGR. 16. Vgl. I 9 u. 11 u. *apuca' (a)* III 1. — III. *a să ~ 1. la c.* sich an etw. machen; daran gehen, es anfangen, beginnen. *la ceartă, luptă, bătae etc. cu cn.* mit Jdm. zu streiten, kämpfen, sich zu prügeln etc. anfangen, beginnen. *Cadiul.. Pe-o tătarcă 'ncăleca și la goană se lua* [ging an die Verfolgung] AL. PP. 151. *M'am apropiat și m'am luat cu polcovnicu la vorbă* [knüpfte.. ein Gespräch an] GHICA SCRIS. 15. *Ei la hartă se lua* AL. PP. 198. *Apoi între dinșii la sfădit să eü* SPER. AN.

1892 I 223. *Uitînd slăbiciunea boalei, [cra- iul] s'au luat după mese* [begann er Schmausereien abzuhalten] NEC. COSTIN LET.² I 420. *El se ia cu furculița Prin alune-a întepa* SPER. AN.¹ I 178. *Se ia țiganul* [der Zigeuner macht sich auf] *și intră în casă și merge la cloșcă..* SBIERA POV. 292. — 2. *după cn.* Jdm. nachgehen, folgen, fig. sich nach ihm richten. *Petrache.. năvăli în crîsmă. Părintele.. se luă după el* SADOV. POV. 147. *In urma [fete]lor Mulți voinicî cu dor S'au luat* AL. PP. 14. *De s'ar fi luat după sfatul ei* [wenn sie ihrem Rate gefolgt wären]. *Pavel ar ședeă acuma frumos acasă* IARNIK CL. XV 109. *Eü tot după el mă luam* ich tat ihm alles nach GHIB. DD. 60. — 3. *bine, cu binisorul, cu frumușelul pe lingă cn.* sich bei Jdm. (durch freundliche, Schmeichelreden) in Gunst setzen, einschmeicheln, lieb Kind machen. *Stutul.. incepu s'o lingușasca [pe fată] cu vorbe mîerlotoare și să se ia cu binele pe lingă dinsa* ISPIR. LEG.² 47. — 4. sich auf andere Gedanken bringen, zerstreuen (um Schmerzliches zu vergessen). [*Ia*] *eșă la portiță să se măi ee* NAD. NUV. I 104. *Une ori uit focul ce-î pe noi și ne luăm grăind împreună* 92. *Ziua ca ziua, mă măi iaü cu caprele, dar noaptea, toate stihile năpădesc pe mine* AL. OP. I 616 (ein Hirt spricht). — Gr. Bisw. *luoa'* (zB. BIBLIA 1688 Gen. 40, 11); *BAN. luva'*; *MAC. lüa'(re)*, so auch LL. hisw. aus metris hen Gründen (zB. BIBIC. 192); *MEGL. Ia'(ri)*; *ISTR. loa'*. *Prez. 1 Ia'ü, 2 e'I, LV. u. TR. Ia'I u. e'I, 3 Ia', 4 luă'm* (bezw. *luoă'm* etc.), *LV. luo'm, 5 luat'î* (bezw. *luoa'î* etc.), *6 Ia'ü, 7 să Ia', MOLD. e'e, LV. Ia'e u. e'e; MOD. MOLD. BAN. 1 e'ü, 2 e'I, 3 e', 6 e'ü; MAC. 1 Iya'ü, 2 Iya'I, 3 Iya', 4 Io'm, 6 Iya'ü, 7 se Iya', ähnl. MEGL. ISTR.; imperat. Ia', MOD. MOLD. BAN. e', MAC. Iya'; perf. LV. 3 luo', 6 luo'm; ger. LV. luu'nd; adj. verb. LV. luoto'rifü* (zB. INDR. 530), vgl. auch *luotoare; pl.* des vollen *inf.* LV. *luo'ri* (zB. BIBLIA 1688 Hagg. 2, 15). — Et. Lat. *lêvo, -äre* «heben», süd- u. südwestroman. «nehmen».

luātu'ră sf., pl. -ri, Wegnahme f, Raub m NEC. COSTIN LET.² II 33 (*Nimic bun nu era intrînsul, numai lăcomie și luătura neșpusă*).

lu'bă sf., pl. -be, TR. QU. u. *lu'bene* sm. MANOL. IG. ȚĂR. 285, JIP. OPINC. 41 = *douleac*: Kürbis m (Cucurbita Pepo). *Cine venea la mine cu plosca 'n glugă și cu cosacu în foi de lubene?* JIP. I. c. — Et. Verw. mit *lu'beniță*.

lu'beniță sf., pl. -țe, OLT. TR. = *pepene verde*: Wassermelone f (Cucurbita citrullus). *Fire-a-ți pieptu-o grădiniță și țifele lubeniță* PP. OLT. CL X 208. — Gr. *lu'mbin-*

MSCR. 1773 GCR. II 98; *le'b-* B., schwerlich richtig. — Et. Serb. bulg. *lubenica*.

lubiț sm. B., -*ță* sf. PANȚU Leindotter *m* (Camelina sativa Crantz.). — Et. Vgl. serb. *ljubica* «Melisse», bulg. «Veilchen».

lucea'fâr sm., pl. -*ceferi*, 1. ~ (ul de seară, de dimineață) Abend-, Morgenstern *m*. Din pînțele mai 'nainte de luceafâr [πρὸ ἑωσφόρου] te-am născut Ps. RÎMN. 109, 4. Și luceafărul [Lucifer] a fost mai marele îngerilor ANT. DID. 114. Trebuie să mă și întorc acasă pînă o eși luceafărul porcilor [der Morgenstern] ISPIR. LEG.¹ I 150; vgl. *po'rc. Hesper. steaia ceia căria zicem noi luceafărul cel de noapte* MIR. COSTIN LET.² I 9. — 2. fig. von Menschen: Stern *m*, Leuchte *f*. *Anicuța Romînuța, Luceafărul satului* AL. PP. 112. *Sculptorul francez [Goujon], unul din luceafării [sic] acelei epoci* ODOB. Ps. 61. — Gr. Dem. -*cefero'l*, pl. -*re'l*. — Et. Lat. *luci'fēr*, acuz. -*fēr*um.

luci' (a), prez. -*ce'sc*, v. intr. Glanz verbreiten: leuchten, strahlen, glänzen. *Ca un soare ce 'ncălzește și ..lucește* AL. BP., GRUE. *Adă-mi armele mele Ce lucesc ca niște sticle* AL. PP. 113. *Cînd veî vedea pre cineva că-i lucesc den năfară hainele* MĂRG.² 134 b. [*Milo prefera*] *scena înaintea orî-cărei alte ocupații ce i promitea poate un viitor mai lucitor* BOGD. VECHI 241. — Gr. Prez. 3 *lu'ce* Ps. ȘCH. u. COR Ps. 96, 11. — Et. Lat. *luceo*, -*ere*, mit weitverbreitetem Konjugationswechsel.

Luci'n sm., id., Volksfeiertag, nach ION SUP. 56 am 17., nach MANGUCA CAL. 1883 am 18. Okt. — Et. Der Apostel Lukas ist Kalenderheiliger des 18. Okt.

luci'nă sf., pl. -*ni*, BUC. grosse Waldweise MAR. ORN. I 58 (*finățele și finăcioarele, lucinile și luminișurile*). — Et. Zu a *luci'*.

luciō'r siehe *lu'ciū*.

luciō's adj. MOD. glänzend, blank. *Lupul e . . cu ochii lucioși și așezați pîeziș către bot* ODOB.-SLAV. 155. *O verdeață moale, lucioasă și zmălțuită cu flori risipite* DELAVR. SULT. 221. *Făt-frumos . . izbuti a face armătura lucioasă ca oglinda [spiegelblank]* ISPIR. LEG.¹ I 4. — Et. a *luci'*

lu'ciū I. adj. 1. LV. glänzend, blank. *Porunca Domnului lucie [τηλαυγής] este, luminînd ochii* BIBLIA 1688 Ps. 18, 9. *Haine . . luciū purta [Atila], pîrîndu-i că și acelea la mările pîrtinesc* SPĂT. MIL. LET.² I 128. *Unde sint încălțămintele cele luciū, unde sint cele de mătase?* MĂRG.² 129 b. — 2. glatt. [*Luptaciul*; der Ringkämpfer] *să se ungă . . cu unt de lemn, ca să fie luciū, să alunece mîinile să nu se poată apuca* ANT. DID. 123. *Că e săgeata lucie și se înfige lesne la inimă de*

om MOXA HC. I 369. *Pe un drum luciū ca oglinda [auf spiegelglatter Bahn], Ionică, înhămat la sîniuță, mă duce în goană* VLAH. IC. 94. — 3. von Flächen, auf denen sich nichts befindet: blank, bloss, nackt, leer. *Nici pădure nici crîng nici izvoare. Numai cîmpie lucie în dreapta și în stînga* TEL. SCH. 97. *Nu mai rămînea Turcilor decît o pustietate întinsă și lucie* ISPIR. CL. XII 184 (die Rumänen hatten sich u. ihre Habe geflüchtet). *In casa trîndavului e sîrăcie lucie [herrscht völlige Armut, sind Fussboden und Wände leer]* PANN PV.¹ I 155. *L-a băgat în judecăți . . și l-a lăsat sîrac luciū [hettelarm]* DELAVR SULT. 19. — Gr. Dem. *luciō'r* RETEG. IV 65. — II. sn., pl. -*ciurî*, 1. TR. BUC. Glanz *m*. *Ele puncaū pietrile cele scumpe jos și la luciul lor își căutaū hrana trebuincioasă* SBIERA POV. 214. *Se ascunde luciul armelor în umbra dumbrăvii* BODN. CL. III 141. — 2. Spiegel *m*, Oberfläche *f* eines Meeres, Flusses etc. *Atalanta alergînd pe luciul valurilor* C. NGR. 57. *Pe luciul Dunării . . se zărea plutind . . Un caic mare* AL. PP. 124. [*Vînătorul*] *măsoară [cu ochii] luciul zăpezii fără de cărare* ODOB. Ps. 42. — 3. *luciul mării* od. kurz ~ See *f*, Meer *n*. *El se împiedecă și căzu în luciul mării* MSCR. 1675 GCR. I 224. *De acolo trecînd Propondul și a Mării Negre luciuri de pre margini* DOS. VS. Noe. 30. [*Corăbierii*] *nice ceriul vîzînd nice luciul nice uscatul* IAN. 27. *Toți . . la cîrmă năvălesc, iar corabia în prada luciului părăsesc* POGOR CL. V 291. *Eū sint luciul fără legii și prăpăstea pierzării* DOS. VS. Oct. 8. *Innotînd eū luciul aceștii vieți* Ps. RÎMN. 30 b. — 4. MOLD. (Neamț) Kiefer *f* (*Pinus silvestris*) PANȚU. — Et. Zu lat. *luceo*, -*ere* «leuchten». Der dunkle Ausgang findet sich auch in *ro'siū*, *sa'tiū*.

luciū's subst. = *luciū* II 3 MĂRG.² 82 a (*noi fiind deapururea ca într'un luciūș al mării într'această lume*).

luco'are sf., pl. -*co'ri*, 1. Glanz *m*, Strahl AP. VOR Ap. 26, 13 (*mai virtosū de lucoarea [τὴν λαμπρότητα] soarelui*); DOS. öfters, zB. Ps. în V. Ps. 35 Z 22 = v. 10 (*Și 'ntr'a ta lucoare vom vedea lumină*); Acath. 12 b, zur Jungfrau Maria (*bucură-te, lucoare necăpătatei luminii*) So auch noch ISPIR. BSG. 38 (*neputînd ține ochii țintă la cuptor, căci o orbise lucoarea*). — 2. LM. bisw. Schimmer *m*, nach frz. *lueur*. *O palidă lucoare din fărănă a zbucnit* NAUM CL. VII 64. — Et. Vlat. *lucor*, -*ōris*, von *luceo*, -*ere* «leuchten».

lucra' (a), prez. -*crez*, I. v. trans. u. intr. 1. c., la c. etw., an etw. arbeiten, pămîntul etc. den Boden etc. bearbeiten. *Șase zile să lucrezi* BIBLIA 1688 Ex. 20, 9, *Dar ori-ce*

lucra [zidarii], *Noaptea se surpa* AL. PP. 187. *Te voiŭ lucra eŭ* [ich werde dir heimleuchten]! *Să ŝtie lumea că ești un ucigaș* BODN. CL. IV 92. *Noi n'avem ce lucra? Ne suim pe munte . . și . . urnim o stincă din locul ei* [als ob wir nichts Besseres zu tun hätten, aus purem Uebermut steigen wir . .] CREANGĂ CL. XIV 374; üblicher *n'avem ce face?* (Beisp. siehe *a face* I 1). *Albină lucrătoare* Arbeitsbiene. *Săracul n'are . . zile de serbătoare, Ci tot zile lucrătoare* [Werktage] AL. PP. 169. *Eraŭ puse spre vinzare . . patru vii lucrătoare* [benutzte, im Betriebe stehende Weingärten], *două vii păraginite* FIL. Cioc. 241. — 2. von Arzneien etc.: wirken, Wirkung haben; *lucrător* wirksam. *Ce nu lucrează* [was bewirkt nicht alles] *în lume auŭtia!* MIR. COSTIN LET.² I 259. *Legile nu au putere lucrătoare pină a nu se publica* COD. CAL. § 7. — II. *a să ~ LV.* (Cron.) im Werke sein. *Lucrindu-se aceste într'acele țări, iată acum venise de la împărăție poroncă . .* NEC. COSTIN LET.² II 91. *Dimitrașco Vodă luind ŝtire de cele ce se lucrează* AMIRAS das. III 108. — Gr. *Prez. TR. BAN. lu'cru.* — Et. Lat. *lucro, -are* «gewinnen», das im Roman. in anderen Bedtgg. erscheint, vgl. span. *lograr* «erreichen», it. *logorare* «verzehren» etc. Zum Rum. vgl. afrz. *gagner la terre* «das Feld bestellen», *terre gagnable* «bestellbares Feld», was in Urkunden durch *lucrari terram, terra lucrabilis* wiedergegeben wird.

lucra're sf., pl. -crări, 1. (einzelne) Arbeit, Werk *n* (in diesem Sinne erst LM.); (*a pământului etc.* Boden- etc.) Bearbeitung f. *Comisiunea ș'a isprăvit lucrările* die Kommission hat ihre Arbeiten beendet. *Ministerul lucrărilor publice* das Ministerium der öffentlichen Arbeiten. *Lucrările cîmpului* die Feldarbeiten. *Cele mai însemnate lucrări* [Werke] *în versurii [ale lui Miron Costin] sint: poema polonă și Viața lumii* ADAM. BIOGR. 11. *A pune în ~* ins Werk setzen: *Această figură se pune în lucrare în chipul următor* [wird.. ausgeführt] ISPIR. JUC. 35. — 2. Wirkung f. *Doctoria ș'a făcut ~a* die Arznei hat ihre Wirkung getan.

lucrăreț, adj. wirksam, wirkungsvoll Dos. VS. Sept. 1 (*preaslăvit lucrăreț și sfintă icoană a sfinției sale*); Noe. 17 (*cuvînt lucrăreț = verbum efficax*).

lucrătoare I. siehe *lucrător*. — II. *~, pl. -toari, 1.* = *zi ~*: Werktag *m.* *Să ntrebe.. De.. este vre-o sərbătoare Mare și cu cruce ori de-î lucrătoare* SPER. AN. 1892 I 153. *Cînd om isprăvi, atuncea Ne-om odihni și 'n lucrători* RADUL. RUST. I 142. — 2. Werkstatt f. POP.-BAN. 34 (*Trei ani de zile nu mă văzuse [el] lucrătoare*).

lucrător, INV. U. POP. -riŭ sm., fem. sg. u. pl. -toare, Arbeiter m., -rin f. *Greva ~ilor* Arbeiterausstand.

lucrători'e sf. = atelier: Werkstatt f. POEN.; JIP. OPINC. 70; 137 (*să 'nfințăm lucrătorii pentru țeserea lînii, matăsi*).

lucro'iu adj. arbeitsam, tätig Dos. VS. Apr. 4 (*oare afla-să-va om în pustie mai lucroă decît mine?*). — Et. Zur Bildung vgl. *asculto'iu*.

lu'cru sn, pl. -cruri, 1. (nur sg.) Arbeit f. *Tot cine va face lucru în zioa a șaptea, cu moarte se va omori* BIBLIA 1688 Ex. 31, 14. *Lucru de mină* Handarbeit. *Zile de ~* Wochen-, Werkstage. *Mă apuc de, ma puŭ pe ~* ich gehe, mache mich an die Arbeit. *Daŭ, am, găsesc de ~* ich gebe, habe, finde Arbeit, zu arbeiten, zu tun. *C. imi da (mult) de ~* etw. macht mir (viel) zu schaffen. *Simina iși facea mereŭ de lucru* [zu schaffen] *prin șopron* SLAVICI CL. XII 429. *Fă-ă lucru* [ohne dort etwas zu schaffen zu haben, unberechtigter Weise] *au intrat el într'acea moșie* Doc. 1591 HC. I 57. *Șade fără ~* er geht müssig. *A primi, ținea pc. în ~* Jdn. (als Arbeiter) aufnehmen, halten; *a lăsa pc. din ~* Jdn. entlassen; *a eși din ~* austreten. *Să se ducă la maistor Dinu și să-î mulțumească din lucru* [und ihm künde] POP.-BAN. 59 (von einem Arbeiter). — LV in Uebersetzungen hisw. *pl. : Săvirșii lucrurile* [= MOD. *lucrările*] *voastre cele ce vi-să cuvime pre zi* BIBLIA 1688 Ex. 5, 13. — 2. LV. = *faptă*: Tat f, Werk *n*, Handlung f. *De vor arăta [ei] lucrure bune și viața bună, atuncea să ia chipul ingeresc* INDR. 99 (von Novizen). *Ce mai cu folos . . ar fi, aceia a ispravi cu gîndul, cu cuvîntul, cu lucrul . . am silit* CANT. IST. IEROGL. 297. — 3. Sache f (spez. im Ggs. zu *ființă* lebendes Wesen u. *persoană* Person), Ding *n*. *Orî-cine va sura lucru sfințit den loc . . sfințit, pre a esta să-l spînzure* PRAV. IAȘI 1646 GCR. I 120. [*Ginerii*] *or să facă sprafca din lucrușoarele* [werden schön aufräumen mit den guten Sachen] *ștrinse cu atîta strădanie [de moșneag]* NAD. NUV. I 27, *Lucrul rău nu pîere* (Sprw.) Unkraut verdirbt nicht. *Lucru judecat (jur.) res judicata.* *E grozav lucru* [es ist schrecklich] *să fi strein în orașele mari* VLAH. NUV. 8. *De un ~ mă mir* über eines wundre ich mich. *Nici cum socotind la ce le va veni lucrul pre urmă* [welche Folgen es für sie haben werde] MUSEE LET.² III 59. *O să auziți ~ mare* ihr werdet Wunderbares hören. *Intreab'o cînd a vazut întiŭ pe Alexandru, și dacă oști, mare lucru* [sollte es mich sehr wundern] SAD. POV. 104. *Am o poștă de țigare, mare lucru* ich habe ein riesiges Verlangen nach einer Zigarette ZAMP. LN. 120. *Nu-î ~ de glumă* damit ist

nicht zu scherzen. *Nu te supăra, că nu-î lucră de minie* [darüber braucht man nicht in Zorn zu geraten] GHIB. BV. 36. Vgl. *bu'n* I 8, *cură't* I 2. — Gr. Zu 3: Mac. *luguri'e*, auch *lugri'e* sf. — Dem. zu 3: *lucrușor* (PRAV. Gov. 137: *lucrușor*), pl. *-șoa're*, auch *lucru le'ș*, pl. *-șe*. — Et. Lat. *lucrum* «Gewinn», mit merkwürdigem Bedeutungswandel. Bedtg. 3 nach ksl. *déio*, bulg. *rabota* = I—3.

lucu'm m., pl. *-muri*, Art Konfekt RAL. SUV. 69 (*cofetari turci ce vind felur.te lucumuri mai mult crude*). — Et. Türk. *loku'm* REDH.² 1644 a.

lud adj. TR. POP. einfältig. *Ludă ești, nebuna ești și la minte slaba ești* PP. CL. IV 267. *Auziți circșcînd ușa și gîndiți că ese ia, Eși ludul de barbat Cu furceula de la pat* FRÎNCU MOȘII 92. — Et. Serb. bulg. *lud*.

lude sm., INV. sn., pl. ~, 1. ehem. (Kanzleistil:) Person f, die zur Steuer heranzuziehen ist: ~ *birnic*, *scut(el)nic* steuerpflichtige, von den Steuern befreite Person. *Pus-au și analoghie de banî, de casă saū de un lude cite 40 de lei* DION. TEZ. II 216. *Suma ludelor birnici . . să se urce pînă la 25000* Doc. 1814 das. 369. *Doi lîuzi scutelnici are Grigorie ceasornicar* Doc. 1772 CL. XV 38. *Mihai Vodă Șuful . . l-a miluit [pe șetrarul Cozma] cu hrisov de lîuzi* [Charte, die ihm Steuererlass für eine bestimmte Anzahl in seinen Diensten stehender Leute erteilt] URECHE LEG. 190. — 2. ehem. zur berittenen Gendarmerie genommener Mann, der aus Mangel an Pferden zu Fuss laufen musste COM. Daher noch jetzt Redensart: ~ *pintre călărași* das fünfte Rad am Wagen. *Noi cirusul bisericesc a țarii am rămas curat lîude pintre călărași* IANOV CL. V 135. *Ca deputat n'am vrut să fiu niciodată lîude, ci călăraș* COGĂLN. CIH. — Gr. MOLD. *lîu-*. — Et. Bulg. serb. etc. *l'jude*, *-di* «Leute».

luft sn., pl. *-turi*, (*tehn*) Oeffnung in Oefen, Gussformen, durch welche die Gase abziehen: Luft-, Zugröhre f, *-loch* n. *Forma n'a avut destule locuri goale («lufturi»)* pe unde să poată eși gazele LIT. MÎNDR. EL. GERM. 66. — Et. Deutsch.

luga'ciū sm. BAN. 1. Gimpel m (Pyrrhula) COM. MAR. — 2. Kardendistel f (Dipsacus silv.) PANȚU. — Et. Wahrsch. zu serb. *lug* «Hain».

lu'ger siehe *blu'jer*.

lu'i 1. pron. pers. siehe *e'l* A. — 2. art. *hot.*: a) siehe I². — b) bildet, vorangesetzt, den c. obl. von männl. Eigennamen u. Verwandtem: ~ *Adam*, ~ *D-zeū*, ~ *frate-săū*. Im Istrischen wird der c. obl. überh. nur in dieser Weise gebildet: *socra lu cea mulyare* die Schwiegermutter jener Frau WEIG. JB. I 126, *lu jupoanu*

flye des Bürgermeisters Tochter 146, *bur lu soldoați* gut gegen die Soldaten ROMANIA 1892, 255, *sora lu mea mo'ciha* die Schwester meiner Stiefmutter 256. — Gr. LV. u. POP. auch, ISTR. nur *lu Adam* etc., zB. Ps. ȘCH. Ps. 9, Titel (*cintecullu David*), INDR. 98 (*arhiereul . . ține pre pămînt locul lu D-zeū*). — Et. **illui* für lat. *illī*, nach *cui*, *huic*; *lu* könnte auf *illius* zurückgehen.

lu'iși siehe *e'l* A.

lu'jer siehe *blu'jer*.

lula' (a) I. ~, prez. *-le'z*, v: trans. einlullen CIH. — II. *a să* ~ von kleinen Kindern: einschlafen PP. MUNT. TOC. MAT. FOLKL. I 6 (*Culcă-mi-te, lulă-mi-te*). — Et. Vgl. serb. *l(j)uljati*, bulg. *ljuleajă* «wiegen».

lulea' sf. (Tabaks-)Pfeife f (aus einem Stück); Pfeifenkopf m (siehe *ciubu'c* 1). *Cu ~ua în gura* (od. *în dinți*) *și el caută ~ua* u. ä. (Sprw.) er hat die Pfeife im Munde und sucht sie. *Cată-ți de drum pînă ce nu scot luleaou de la ciubuc* AL. OP. I 38. FAM. POP. scherzh. ~*ua* *Neamțului* die Weinflasche; *a furat (luat, apucat) ~ua* *Neamțului*, *s'a afumat cu ~ua* er hat sich beschwipst; (*beat*) ~ stockbesoffen. *Cam din spre ziuă, așa cum furasem luleaou Neamțului* [so betrunken wie wir waren], *porniram cu boii acasă* RĂDUL. RUST. II 64. *Un bețiv eșind odată dintr'o crișmă beat lulea* SPER. AN. 1892 I 177. [*Impăratul*] *se amoretă de ia lulea* [verliebte sich sterblich in sie] BOGD. POV. 208. — Gr. MOLD. *lul-*; BAN. UNG. *lu'lă*, pl. *-le*. — Dem. *luleoa'loă* RĂDUL. RUST. I 106 (*Inc'o luleoaică de tutun*), *lulelușă* POL. — Et. Türk. *lüle'*; *lu'lă* ist = serb. *lula*.

lulegi'ū sm. Pfeifenhändler m RAL. SUV. 58 (*dughene de eschigiū . . de lulegiū*). Et. Türk. *lüleği*.

lu'me sf. 1. ~*a ochiului*, *ochilor* Augapfel m Ps. ȘCH. u. COR. öfters, zB. COR. Ps. 16, 8 (*Păzește-mă, Doamne, ca lumea ochiului*). — 2. Welt f. *Bucatele . . se grija [singure] mă bine decît le ar fi gătit bucătariū cei mă iscusii din lume* [von der Welt] SBIERA POV. 157 *Pintea . . se facuse cu vremea trindavul lumii* [der grösste Faulpelz auf Gottes Erdboden] CL. XVI 263. *Pentru nimic în ~ um nichts in der Welt. Pînă și doina . . fugise 'n lumea toată* [war in die weite Welt, auf und davon gegangen] *din locurile astea blestemate* GAZ. SĂT. XIV 345. [*Nu-mi place*] *să lași mata pe un om din lumea toată* [einen wildfremden Menschen] *să te ee așa (vrea s'o apuce de talie)* I. NGR. CL. XIII 31. *Nu mă plinge atita . . doar n'am dat-o la Tătari nici peste lume* [wir haben sie ja nicht . . ans Ende der Welt verheiratet] NĂD. NUV. I 18. *Cite în lume și în soare-î scorneaū* [dafür

gew. cite în lună și în soare] alles Erdenliche dichteten sie ihr an DELAVR. SULT. 14. Cînd ți-î ~a măi dragă, măi amară wenn Einem am wohlsten, am schlimmsten zu Mute ist. *Intr'un cuvînt [ele] arată că o să piară lumea* [dass die Welt untergehen, es die schlimmsten Folgen haben werde], *fiind-că se căsătoresc doi tineri fără ajutorul lor* I. NGR. CL. III 36 (von Ehestiftterinnen). *Huî! vin de măi sărută . . . , că doar nu piere lumea* [die Sache ist ja nicht so schlimm] GANE CL. IX 54. *Nu știu pe ce ~ sînt* ich bin fassungslos, ausser mir (vor Ueberraschung, Freude etc.): *Cînd o auzit [fata] așa, s'o prins a învîrți toate celea cu dînsa, și nu știu biata fată pe ce lume-î* GAZ. SĂT. XIV 455. *Văzîndu-l așa, m'am socotit că poate, lumea-î lume* [wie es nun so in der Welt zugeht], *să fie îndrăgît OLLAN D. Zi-î ~ și pare bună* u. ä. (Redensart) die Welt ist nun einmal so (beschaffen). *Așa-î ~a din bucuî, vede unul, cere toți* u. ä. (Sprw.) die Menschen sind wie die Affen, was Einer tut, machen die Anderen gleich nach. *Pentru altul n'as face-o, să știu ca mî-ar da lumea de pe lume* [um alte Schätze der Welt] CREANGĂ CL. XI 28. *De cînd, cit (e) ~a (și pămîntul, OLT.: și Ardealul)* seit, so lange die Welt steht: *Peste noapte se făcură toate, de gîndeaî că de cînd lumea* [von jeher, immer] *acolo au fost* RETEG. V 10. *Și cînd colo, vede și el ce nu se măi văzuse . . . de cînd lumea și pămîntul* CREANGĂ CL. XI 27. *Bani la el cit era lumea nu vedeai* Geld sah man nie bei ihm CL. XIX 470. *Vă voiî duce 'n altă țară depărtată, ca să nu vă măi găsească cit îi lumea și pămîntul* [dass man euch nimmermehr finde] SEV. POV. 33. *O ladă de cînd lumea* ein uralter Kasten ZAMF. LN. 129. *Bătrîn ca lumea* [steinalt] . . . , *El pare că de secolî au fost uitat de moarte AL. POEZII III Leg. 112. Aî împărîit banii și s'au dus fie-care în lumea lui* [seines Weges] ȘEZĂT. III 132. *Spun lucruri de pe cea lume* sie erzählen ungläubliche, Wunderdinge AL. OP. I 691. *Cîntec de ~ profanes, Liebeslied: Un fragment de cîntec de lume, inspirat de poetica simțire a iubirii* AL. CL. II 7. *Andrei Tudoran, om de lume* [ein lebenslustiger Mann], *rămăsese de vreme văduv* SAD. POV. 223. *Seculară și ei degerați ca vai de lume* [jämmerlich erfroren] CL. XVII 70. *[Fiul împăratului] se îndrăgosti după ia, vai de lume!* [verliebte sich schrecklich, sterblich in sie] ISP. LEG.² 309. *Hoiturî mari și nici de-o lume* grosse Kerle und doch nichts nutz CREANGĂ CL. XI 24 Vgl. *alb* I 4 e, *acel* I 4, *apoi* I 4, *ca'p* I 19 h, *drag* I 4, *dwce* (a) II 4 c u. d.—

3. Welt f, Leute (pl.). *Toată ~a o spune* alle Welt sagt es, *Lumea, multă ~ să gră-*

mădea în jurul lui die, viele Leute umdrängte ihn. *Aseară a fost puîină ~ la teatru* gestern abend war das Theater schwach besucht. *Ce ~!* welche Menschenmenge! *Vara, lume de pe lume s'adună pe plajele ei calde* [kommen die Leute in Scharen . . . zusammen] VLAH. RP. 69 (von einem Seebade). *Multă lume de om* [viel Menschenvoik] *a măi fost acolo* RETEG. V 67. *Vreaî . . . să te văd om ca toți oamenii, în rînd cu lumea* [den anderen Leuten nicht nachstehend] CREANGĂ CL. XI 28. *E ~ în salon* es sind Leute, es ist Gesellschaft im Salon. *[Ia] era să aibă lume* [Gesellschaft, Gäste] *în seara aceia* VLAH. NUV. 173. *Maria trebuia purtată în lume* [in Gesellschaft geführt werden] XEN. BRAZI 17. — *Ca ~a* (CĂT. I 93: *ca ~a multă*) ordentlich, gehörig, recht. *Nu-î de crezut să poată trăi acolo* [näml. in capul lui îngust] *o cugetare ca lumea* VLAH. GV. 99. *Ostînd gîndea [el] de ce n'a avut noroc de un tată ca lumea* NAD. NUV. I 171 *Dar ce am eu ca lumea? Viața din casă? Relațiile cu oamenii civilizați? Balurile, băile?* DELAVR. SULT. 112. — 4. POP. Edelstein m, bes. Diamant in einem Ring QU. — *Gr. Dem. lumitță* IARN.-BIRS. 21, *lumitță* PP. MAR. INM. 257. — Et. Lat. *lumen* «Licht». Bedtg. 2 nach ksl. svētu «Licht» u. «Welt».

lumea'n adj. LV. bisw. weltlich, profan. *Omul cel luman* [sic] *nu primește cîlea ce-s din duhul lui* D-zeu MSCR. sec. 17. GCR. I 51. — Et. Nach ksl. *mirjaninü* (rum. *mircea'n*) gebildet.

lume'sc adj. 1. weltlich, profan. *Supunerea carea sîntem datorî . . . cătră cei duhovnicești și lumești stăpînitori* PRAVOSL. INV. 1794 GCR. II 155. [Muerea] *cea nemăr tată să grijește de cele d-zeești . . . , iară cea mărîtată să grijește de cele lumești* MSCR. ante 1618 GCR. I 52. — 2. boală lumească Geschlechts-, venerische Krankheit. *Salcea e bună de dat . . . măi ales celor ce zac de boale lumești* ȘEZĂT. IV 182.

lumeț adj. weltlich gesinnt, lebenslustig. *Sfinția sa fiind nelumăț și smerit* DOS. VS. Dech. 10. *Mama preoteasa, femeie chipeșă și destul de lumeacă în vremea ei* VLAH. GV. 67.

lumi' (a), prez. -me'sc, v. trans. bewirten PP. MUNT. TOC. MAT. FOLKL. öfters, zB. I 157 (*Lumește cu paharu în dreptate, Să se îmbete toți odata*); 186 (*Atuncea că mi-l lumea*). — Et. Anscheinend zu *lu'me*.

lumina' (a), prez. -ne'z, I. v. trans. 1. erleuchten, -hellen. *Nici răsăritul lunii va lumina noaptea ta* BIBLIA 1688 Jes. 60, 19. *Zinca aprînse încă o lampă pe lângă cea ce lumina slab solonul* BOGD. VECHI 142. — 2. fig. erleuchten, aufklären. *Lumi-*

nează mintea mea ce s'au întunecat de poftele Mscr. sec. 47. GCR I 81. Curtea este ~tă der Appellhof ist genügend aufgeklärt. Dascalu . . s'o gîndît și la o școală pentru fete, că de! . . adecă de ce nu s'ar lumina și să-răcele fetele satului? RADUL. RUST. II 165. — II v. intr. leuchten. Și lumina întru întunerec luminează Ev. 1693 Joh. 1, 5 GCR. I 308. — III. a să ~ sich aufhellen, hell werden. Cînd s'a luminat iarăși [als ihr wieder hell vor den Augen wurde], înaintea sa era soful său CL. IV 12 Părintelui i-se măi lumineă [wurde es im Kopfe etwas heller] de cum îl văzu RADUL. RUST. I 49. — Sa luminează de ziuă der Tag graut, estagt. Se lumina de ziuă cînd Brody intră în salonul lui Galib Beg GHICA 381. — || luminat adj. erleuchtet, leuchtend, hell. Irod.. l-a îmbrăcat [pre Isus] într'un vezmînt luminat [glänzendes Gewand] Ev. 1894 Luc. 23, 11. Care moarte vreî? Moarte luminată [= cu luminare, s. d.] Ori întunecată? AL. PP. 117. In zilele (prea-)~tului domn N. N. in den Tagen des (aller)durchlauchtigsten Fürsten N. N. Săptămîna ~tă die Osterwoche (nach ksl. svéllaja nedélja); Lunea, Marțea etc ~tă Montag, Dienstag etc. in der O terwoche. — Gr. -ni' PP. FRÎNCU MOȘI 191 im Reime. — Et. Wohl nicht von lumina, sondern lat. lūmīno, -āre. Dann muss -i- urspr. nur vor e gestanden haben (vgl. Lv. vine'z, cuvinte'z, aber vina', cuvinta', jetzt vine'z etc.), dann aber unter dem Einflusse von lumina auch in die anderen Formen gedrungen sein.

lumi'nă sf., pl. -ni, f. Licht n (pl. -ter): lumina soarelui, zilei, polară, electrică das Sonnen-, Tages-, Polar-, elektrische Licht. Eși din umbră . . Să-ți văd fața la lumină [bei Lichte] AL. PP. 31. Și merseră cu lumina și cu tot clirosul lui ră sfintul trup a sfintei Dos. VS. Oct. 14. A scoate, eși la ~ ans Licht bringen, kommen; a da (auch a scoate) la ~ o carte ein Buch herausgeben, veröffentlichen; cartea a eșit la ~ das Buch i t herausgekommen, erschienen. Era lumină de luna [Mondsch-in] de lumina' ca ziuă AMIRAS LET² III 128 Atte alea i-au luat luminele die Unholdinnen haben ihr das Augenlicht geraubt DELAVR. SULT. 29 Cum se fă u cu lumina' sobald sie das Augenlicht wiederbekommen hatte ISPIR. LEG.² 344. — Fig.: Se gîndea ia și la una și la alta . . dar lumină — ca 'n palmă [doch sie fand keine Erklärung] CL. XV 101. Lm. lumina științei das Licht der Wissenschaft (nach frz. lum ères). — 2. lumina ochiului der Augapfel, Augensterne. [D-zeu] l-au păzit pre el [näml. pre norodul lui] ca lumina ochiului BIBLIA 1688 Deut. 32, 10. Într'atita grăunț de mic de lumina ochilor tăi,

celăși și munți așa de mari încap de vezi și cuprinzi VARL. CAZ. 37. Mama Stanca . . plîngea năbușit, pină ce zvînta izvorul lacrărilor și ploapele îi zgîria luminele DELAVR. SULT. 47. — 3. Tr = luminare: Licht n (pl. -te), Kerze f. [Ia] începe . . a face lumina' cit statul ei de lungi și a le aprinde MAR. NAȘT. 3. Fă-mă lumină de seî Și mă pune 'n sinul tău IARN.-BIRS. 64. — 4. POP. kleines Feuer QU. Fă o leacă de lumină să mă măi încălzesc un pic COM. — 5. ~ de pădure = licuriciu: Leuchtkafer m COM. PUTNA MAR. INS. 44. — Gr. Dem. lumină'tă, pl. -te, ferner -ni'că, pl. -re'le MAR. NAȘT. 294, BAN. -nici'că, pl. -che QU., BAN. -nu'să, pl. -se MAR. INM. 383, -nioa'ră, pl. -re CIH. — Et. Lat. *lūmīna von lūmen, -mīnis. Zur Bildung vgl. albînă, căpățînă, rădăcînă e c.

luminărări'e sf. Menge f Lichte, Kerzen. Cimitiru pare 'n foc Cū-atita luminărări'e RADUL. RUST. I 102. — Et. lumina're.

lumina're sf., pl. -nă'ri, u. -nă'rie sf. INV. Durchlaucht f. O scrisoare pentru luminarea sa prințul AL. CL. IV 335. Sub lumină'ria lui cneuzul Menjicul NEC. COSTIN LET.² II 61 — Et. a lumina'.

lumina're sf., pl. -nă'ri, f. Licht n (pl. -te), Kerze f: ~ de seî ceară, spermanțet Talg-, Wachs-, Stearinlicht. La ~ bei Kerzenschein. O muere . . pierdu o drahma; deci aprinseluminări și ocăută MSCR. sec. 18 GCR. II 60. Drept ca ~a kerzengrade: Cu coada ridicată luminare DELAVR. SULT. 17. Dem Sterbenden wird eine brennende Kerze in die Hand gegeben, die man so lange festhält, bis der Tod eingetreten ist; daher a muri fară ~ eines plötzlichen, unnatürlichen Todes sterben. A mîncat ~a u. ä. er ist schmächtig reingefallen. Arde ~a săracului ca să socotească banii bogatului (Sprw.) der Eine trägt die Kosten und der Andre hat den Nutzen. E bine să dai (cite-odată) și dracului o ~ u. ä (Sprw.) man muss (bisweilen) auch dem Teufel eine Kerze anstecken. Vgl. aprinde I 1, gilcea'vă 2 — Luminărică Spiel, bei dem ein brennendes Streichholz herumgereicht wird u. der, bei dem es erlischt, ein Pfand geben muss MAR. INM. 202. — 2. = luminărică 2 BR. — Gr. TR OLT. auch -min- (so schon PRAV. GOV. CCR. 146 flg., ferner -mun- das. 147. — Dem. -nă'ri'că, pl. -re'le. — Et. Lat. lūmīnāre.

luminărică sf., pl. -re'le, f. dem. von lumina're. — 2. ~, -ca Domnului Königskerze f (Verbascum). La dînsul [näml. la copil] . . beldiile . . de luminărică îi cine știe ce pădure SEV. NUNTA 1. — 3. BUC. ~, ~ albastră, -ca pămîntului Würger-Enzian m (Gentiana asclepiadea) BR. PANȚU.

luminări/e *sf.* A k zise f auf Kerzen Doc. 1809 Tez. II 342 (*Luminăria de ceară roșie.. să lipsească cu totul*).

lumiinați/e siehe **lumiina're**.

lumiina'to'r, *INV.* -rîu *sm.* (*bibl.*) Leuchte *f.* Și făcu D-zeu cei doi lumiina'tori, lumiina'torul cel mare . . și lumiina'toriul cel mic BIBLIA 1688 Gen. 1, 17. Citeva minute încă și lumiina'torul zilei era să apună DEMETR. NUV. 81. — *Fig.*: Un ~ al bisericii eine Leuchte der Kirche. — **Et.** a **lumiina'**.

lumiin'că etc. siehe **lumi'nă**.

lumiin'ș *sn.*, *pl.* -șurî, *MOD.* Licht *n* (insofern es ringsum begrenzt ist, wie zB. das durch Wolken brechende Licht der Sonne), Schein *m*; das Licht durchlassende od. von ihm beschienene Stelle: Lichtfleck *m*, -streifen. Din oglindă lumiin'ș Pe trupu-î se răvarsă EMIN. 157. Pe unele locuri de lumiin'ș an einigen vom Monde beschienenen Stellen ZAMF. NUV. 41. Zările, de farmec pline, strălucesc în lumiin'ș [in hellem Mondschein] COȘB. 5. Prin lumiin'șurile lăsate între norii fugari [durch die . . lichten Stellen], soarele zimbește vesel spre pămînt ODOB.-SLAV. 109. Dibuind vrin codru . . , [el] eși la un lumiin'ș [offene Stelle, Lichtung] ISPIR. LEG.² 255. — **Et.** **lumi'nă**.

lumiin'ță *sf.*, *pl.* -țe, *1. dem.* von **lumi'nă**. — **2.** ~, -ța *noptii* Nachtkerze *f* (Oenothera). Ziria . . u luat o floare ce-î zic lumiin'ța *noptii* și o a lăsat în jos CL. IV 157

lumiino'a'să *sf.*, *pl.* -se, Waldrebe *f* (Clematis) BR.

lumiino's I. *adj.* leuchtend, licht, hell; (licht) strahlend, glänzend. Stele's multe . . , **Luminoase**, strălucioase IARN.-BIRS. 100. Urcăm pe-un podiș larg și luminos VLAH. RP. 81. Să-mi faceți mie Altă minăstire . . Mult măi **lumiinoasă** AL. PP. 191. Am o **lumiinoasă** idee ich habe eine glänzende Idee I. NGR. CL. XIII 34. — **II.** *sm.* = **lumiinoasă** COM. COV. H. 1431. — **Et.** **Zulumi'nă** od. = lat. **luminōsus**, an ersteres angelehnt, we-halb -i-, nicht -i-.

lumi'ță etc. siehe **lume**.

lun'ă *sf.*, *pl.* -ni, *1.* Mond *m.* Lună nouă, plină Neumond, Vollmond. Lună veche abnehmender Mond ȘEZĂT. I 191. E hoț . . ; pe cel din lună [den Mann im Monde] Doar de nu l-o fi'nșelat SPER. AN. 1893 III 244. E ~ e s ist Mondschein; pe ~ bei Mondschein. Ca un stilpeu stau în lună [im Mondschein] EMIN. 60. Cite în ~ și în soare (JIP. RAUR. 29: . . și în butie) alles Erdenkliche, alles Mögliche und Unmögliches: Rugăciuni și cite în lună și în soare se facusera ca să scape D-zeu pe biata omire de acest nesăfios balaur ISPIR. LEG.² I 63. Zmeii . . umbra . . să-mi ia pasărea, făgăduindu-mi

cite în lună și în soare [goldene Berge] 88. Dă cu barda, cu pușca în ~ er ist ein verwegener Geselle Qu. (vgl. a împușca' II). Sa n'ajung luna cu mina și soarele cu picioarele u. ä., ironischer Schwur. Vgl. **latra'** (a). — **2.** **Monat m.**, (*poet.*) **Mond.** In (luna lui) Maiu im (Monat) Mai. Trăia fericit și le era toata viața ca luna de miere [die Flitterwochen; Gallizism] SEV. POV. 177. Copil în șapte luni Siebenmonatskind (aber: copil de șapte luni sieben Monate altes Kind). Nicî nu-î de lunile toate [mînzocul; das Füllen ist nicht einmal ausge tragen] Și ce fuguliță-mi s'oate SEV. AN. 40. — **Gr. Dem.** **lunișoară**, -niță, *pl.* -re, -țe; zu **2 luni'că** AL. D. — **Et.** Lat. **luna**.

lunătăci' (a să) *v. refl.* das Monatliche bekommen INDR. 686 (muerea . . deaca . . se va lunătăci, cînd se cade să se boteze ?).

lunatic *adj.* **1.** mondsüchtig. Și aduseră lui pre . . drăciți și lunateci și slăbănogi și au vindecat pre ei BIBLIA 1688 Matth. 4, 24. Ma aflam în starea unui lunatic ce rătăcește pe haitășuri BODN. CL. I 127. — **2.** **POP.** in demselben Monat geboren. [Copilul] să fie lunatic cu acela cu care are să se prindă frate de cruce BURADA CL. XVI 11. Fata și băiatul care ar fi lunatici . . să nu se căsătorească împreună JIP. SUF. 204. — **Et.** Lat. **lunaticus**, wahrsch. durch ksl. **lunaticu** vermittelt.

lun'av *adj.* = **lunatic** **1** VARL. INV. 1643 HC. Supl. LXXXI (indrăciți și lunavi). — **Et.** Ksl. **lunavü**.

lun'că *sf.*, *pl.* -ci, **1.** MUNT. MOLD. a m Flusse gelegenes, mit Wald beständenes Tal, Uferwald *m.* Au mers . . pîna au intrat în altă pădure, ce era lunca Pravei MIR. COSTIN LET.¹ I 310. I-au dusu-î în pădure de luncă cu bălți Dos. VS. Dech. 27. Cazacii au dat într'o lunca de pădure apărindu-se NEC. COSTIN LET.² II 69. [Romînu-lui] îi place . . a se rătăci prin luncă și codri AL. PP. 92. — **2.** TR. (feuchte, Tal-) Wiese *f*, Aue. Mădusei cu coasa'n luncă Și cosiu jale adîncă IARN.-BIRS. 222. Da să culeagă ele [năml. fetele] niște flori pe lunca ce se 'ntindea ca un covor în toate parțile CL. XVII 274. — **Gr. Dem.** **luncu'ță**, *pl.* -țe, ferner **luncu'ce** PP. OLT. TOC. MAT. FOLKL. I 252. — **Et.** Ksl. **lan'ka**.

lunce't *sn*, *pl.* -turî, Uferwald *m* DELAVR. SULT. 97 (repezind veste împărătească din cuibul șuetului în largul luncetului).

lunco's *adj.* vom Boden: tief gelegen, wasserreich, feucht. Cultura ei [năml. a cînepei] reușește cu înlesnire în locurile luncoase și grase MANOL. IG. ȚĂR. 78.

luneca' (a), *prez.* **lun'ec**, **I.** *v. trans.* LM. gleiten lassen (nach frz. **glisser**). De pe

terasa otelului. . imi lunec ochii pe scipitoarea cimpie a mării VLAH. RP. 69. Pe când el cerceta chingile și friul [calului], ia-i alunecă în mîneacă o hîrtioară CL. XVIII 136. — II. v. intr. 1. gleiten, (POP.) glitschen, (FAM.) rutschen, schlüpfen; (gleitend fallen:) ausgleiten, (FAM.) -rutschen. Corbac. . Pe funie luneca [glitt. .herab].. Pină ce da de pămînt AL. PP. 142. Bucatele unsuroase lunecă ușor pe gît [gleiten leicht die Kehle hinunter] DICȚ. AC. Degetele ei. . albe ca și clapete [clavirului] pe care lunecă [dahingleiten] VLAH. IC. 57. Bistrița cu valurile ei repezi pe cari alunecă nenumărate plute [dahingleiten] XEN. BRAZI 3. Ca nu cumva [ei] să alunecă sa șovăiască să cază de în bine întru fără de lege INDR. 595. Și picioarele mele le ferește de lunecare PS. RÎMN. 23 a. Cel mic [de ani] este slab și lunecătorii cu mintea [unzuverlässig] INDR. 584. — 2. fig. stracheln, sich vergessen. O fată mare de împărat care alunecă și ia în valurile lumii IȘPIR. LEG.¹ I 15. A fost strengărită, în adevăr, dar ce are a face? Fată aliniată, a alunecat și ia NÂD. NUV. II 11. — III. a să ~ LV. bisw. fig. = II: Nice ei să riză de-aș și lunica-mă DOS. PS. ÎN. V. PS. 37 Z. 37. Lunecîndu-se domnul a crede vorba boerilor [sich verleiten lassend] AMIRAS LET.² III 124. — Gr. Auch al-. Ebenso die Ableitungen. — Et. Lat. lûbrico, -ăre.

lunecătură sf., pl. -ri, (einmaliges) Gleiten, Ausgleiten. Unde veși afla niscari lunecături [Versehen] în lucrul acesta. . , îndreptați MARG.¹ 178 b (Epilog).

luneco's adj. glatt, schlüpfzig, (POP.) glitschig. Vremca era 'ntunecoasa și cărarea lunecoasă IARN.-BIRS. 238. Se temea. . de lunecoasa fire [vor dem unzuverlässigen Charakter] a Turcilor MIR. COSTIN LET.² I 396.

lunecuș sn., pl. -șuri, glatte, schlüpfrige Stelle (auf dem Wege), Glätte, Glatteis n. Și de lunicuș mî-ai datu-mă să merg fără greață DOS. PS. ÎN. V. PS. 55 Z. 31.

Lunel sm., fem. -ni'ca, Name, der einem am Montag geborenen Rinde gegeben wird. — Et. Lu'nî.

lung I. adj., pl. m. u. f. -gi, lang (Ggs. scurt u. lat). [Bertoldo avea] urechile lungi ca de magariu MSCR. 1779 GCR. II 118. [Corabia lui Noe au fost] de 300 de coți de lungă MSCR. sec. 18. GCR. II 61. Lung [weit] e drumul Clujului [nach Klausenburg], Dar mai lung al dorului IARN.-BIRS. 22. Ștefăniță. . cu ochii lung [lange] privește La copila Dihului AL. PP. 206. Are mina -ă, e ~ de, la mîna er macht gern lange Finger. Un străchinoiu. . plin de borș lung [dünnen Barschts] cu verdejuri BOGD. POV. 35. FAM. cîorbă ~a (sa ne-a-

jungă) eine lange Suppe (= ein Wortschwall). Ceia ce fugeau, li-se da lunga înainte [denen. . liess man freien Lauf] și scăpau EVSTR. LET.² I 377. — Gr. Dem. lungușor, ferner lunguț B., lunguleț Cosr. Vgl. auch lingue'f.

II. subst. Läng e f, in best. Verbindungen: Iși cunoaște ~ul nasului er weiss, dass seine Macht, Mittel, Kenntnisse etc. nicht weit reichen, er kennt seine Schwäche, weiss wie weit er geben darf. Nu-și cunoaște ~ul nasului er sieht nicht über seine Nasenspitze hinaus QU. Pe lungul viei Appia [die Via Appia entlang] se vede rostogolindu-se un nor. . de praț ZAMF. NUV. 65. In ~ul zidului an der Mauer entlang. In ~ și în lat der Länge und der Breite nach. Tiriși de pâr de-a ~ul stradelor [die Strassen entlang] AL. CL. III 58, Studiase ani de-alungul [Jahre lang] la Pariz GION PORTR. 225. — Et. Lat. lōngus.

lunga'n adj. FAM. POP. von Menschen u. Tieren: lang, hoch aufgeschossen. Berbeci. . lunganî la trup JIP. OPINC. 49.

lungăreț siehe lungue'f.

lungi' (a), prez. -ge'sc, v. trans. 1. lang, länger machen, verlängern (auch ciorbu die Suppe = ihr Wasser zusetzen); a să ~ lang, länger werden. Mihaî Vodă au stricut clopotnița. . și au lungit biserica NEC. COSTIN LET.² II 51. Și înainte cît mî-a mai lungi D-zeu viața [so lange Gott mich noch leben lässt] NECULCE das. 359. Nu mai lungi vorba [schwatzte nicht länger] și mergi la butărie AL. CL. IV 320. Ca să nu lungesc vorba um nicht lange zu reden, um mich kurz zu fassen. Bogate nevoi care cu condeiu meu nu le pot să te lungesc [die ich nicht ausführlich schildern kann] NECULCE LET.² II 392. [Hanul] nu va lungi mult cu hănia die Herrschaft des Khans wird nicht lange Bestand haben AXINTE das. 154. Niște cîobote de iust ale căror tureci se lungău de-asupra genunchilor [weit über die Kniee hinaufgingen] DEMETR. NUV. 6. Poate să se lungescă mulți ani înainte bătaia [kann sich. . in die Länge, hinziehen] NECULCE LET.² II 263. Mi-să lungesc urechile de foame ich vergehe vor Hunger. Pin' vom ajunge cu sănătate sfințele Paști, ni-se vor lungi urechile de foame NÂD. NUV. II 57. — 2. aus-, hinstrecken. [El] Ia pe dediu și-l lungeste Și s'apucă să-l măsoare [zu verhauen] SPER. AN. 1892 I 68. Lungindu-se pe o canapea, își puse mîinile după cap I. NGR. CL. III 35. Un turc lovit de moarte care sta lungit la picioarele lui GANE CL. XI 373.

lungi'me sf. Läng e f. Cine vrednicia capului nu pricepe, acela lungimea coziî la mare cînte ține CANT. IST. IEROGI. 106. Zece coți în ~ zehn Ellen in der Länge.

lungiș subst.: in ~, de-a ~ul der Länge nach, entlang. [Voinicul] Trece sate 'n curmeziș Și dumbrăvile 'n lungiș AL. PP. 240. Pești . . s'au dat la cutrierat marea de-a lungiș și curmeziș SBIERA Pov. 61. [Murgușorul] trecea De-a lungișul mu ților [die Berge entlang], Curmezișul cimpilor AL. POEZIT I 106.

lungitură sf., pl. -ri, Länge f AXINTE LET.² II 159 (socotele [Argumente] . . care pentru lungitura voroavei [weil es zu weit führen würde] nu le scriu cite una).

lungoa're siehe **lingoa're**.

lungueț, MOLD. -găreț, WBB. MUNT. TR. auch -gureț adj. länglich. Niște stușisuri, unele rotunde și cu flori, altele lunguețe și cu pomișori ISPIR. LEG.² 244. Acel soiu de frağı sînt lungăreți AL. PP. 32.

lungurică sf. Hohlzahn m (Galeopsis Tetrahit) PANȚU. — Et. Wohl **lingoa're**. Das Kraut dient in Westeuropa als Heilmittel gegen Schwindsucht, Abzehrung etc.

luni' (a să), prez. mă -ne'sc, v. refl. mond-süchtig sein COR. CAZ. öfters, zB. HC. Supl. LXXX (se lunește și rău chinuește). — Et. Ksl. **luniti sen**.

Lună sf., art. -nea, c. obl. ~, art. -nil, pl. ~, art. -nile, -nilor, Montag m. **Vino ~**, **Lunea viitoare** kommen Sie M., nächsten M. **Ședințele să țin Lunea** die Sitzungen finden Montag statt. — Besonders Fromme fasten ausser Mittwochs u. Freitags auch Montags; daher iron.: **posteste Lunile** er hat nichts zu beissen und zu brechen FAMILIA XIII 434. — UNG. BAN. **Lunea morților** Allerseele n, am Montag nach der Osterwoche. — BAN. **Lunea păstorilor**, am ersten Montag der grossen Fasten (**postul mare**), volkstümlicher Feiertag der Hirten. — Et. Lat. **lunae** scil. dies; -i nach **Marți**, **Miercuri** etc.

Luni'ca siehe **Lune'l**.

luni'că etc. siehe **lună**.

luntraș sm. (Kahn-)Schiffer m, Bootsmann.

luntre sf., pl. ~, älter -tri, 1. Kahn m, (POET.) Nachen, Boot n. **Nici îi luntre și nici punte Să trec [peste Murăș] la mîndruța n curte** IARN.-BIRS. 309. **A să pune ~ și punte** alles Mögliche anwenden, alle Hebel in Bewegung setzen: **Băetul se pune luntre și punte să-l ee [tata] și pe el acasă** SEV. Pov. 45! Vgl. **cu'r**. — 2. **luntricică**, -trișoară Fahnenwicke f (Oxotropis) WBB. — Gr. OLT. auch -trie COM., bisw. **llu-** CIP. Gr. I 46. — Dem. **luntricică**, pl. -ce'le, u. -trișoară, -triță, pl. -re, -je. — Et. Lat. **lunter**, -tris.

luntri' (a) v. intr. (im Kahne) fahren SBIERA Pov. 57 (s'au pus într'o luntre . . și au luntrit cătră ostrovul acela).

luntricică etc. siehe **luntre**.

luntru siehe **lunăuntru**.

luo' etc. siehe **lua'** (a).

luotoa're sf., pl. -tori, Schöpfeimer m BIBLIA 1688, 2 Chr. 4, 15 (Și marea . . și opritorile și luotorile [τοὺς ἀναληπτῆρας]). — Et. a **lua'**.

luoto'rü siehe **lua'** (a).

lup sm. 1. ~, fem. **lupoa'ică**, pl. -ce, Wolf m, Wölfin f. **Are urechi de ~** er hat ein scharfes Gehör. **Inghite ca ~ul** er schlingt wie ein Wolf (= gierig). **Lup in piele** (od. **cojoc**) **de oae** ein Wolf im Schafspelz. **Vrei să scoți din gura ~ului** du willst dem Wolfe entreissen, was er schon im Rachen hat. **Aceste sînt povești de cînd cu lupii cei albi** [von anno dazumal] IARNIK CL. XV 103; ebenso. **de cînd era ~ul căfel** (și **măgarul vițel**); vgl. **alb I 5 f. L-a mîncat ~ul** der Teufel hat ihn geholt, er ist ums Leben gekommen: **Au înțeles zmeul că frații lui s'au dus și ei pe git de lup** SEV. Pov. 229. **De nu erai mămăligă, putea lui dom'** Nișă să-î tot miroase a urmă de lup wärest du kein Schwächling gewesen, so hätte Herr N. noch lange herumschnüffeln können RĂDUL. RUST. II 305. **Și dacă scapă teafăr, cu păr de lups'afumă** AL. POEZIT III Leg. 143 (volkstümliches Mittel gegen Schreck). — Sprww.: **Nici ~ul flămînd nici oaia cu doi miei** man muss nicht Einem alles und dem Andern gar nichts, Einem zu viel und dem Andern zu wenig geben. **Lupul, unde a mîncat oaia, noia ani să încearcă** u. ä. wo der Wolf einmal einen Fang gemacht hat, da kommt er immer wieder hin. **Lupul nu să sperie de** (od. **cu**) **pielea oi** den, der sich stark weiss, schüchtert man nicht so leicht ein. **Lupul își schimbă părul, dar năravul ba** der Wolf ändert wohl sein Haar, aber er bleibt, wie er war. **Vorbim de ~ și ~ul la ușă** od. **cînd vorbești de ~, ~ul e la ușă** u. ä. wenn man vom Wolfe spricht, ist er nicht weit, **Lupus** in fabula. **Lupului de ce i-e ceafa groasă?** **Pentru că-și gătește singur de mîncare** od. **~ul cu slugi rămîne flămînd** u. ä. wer sich selber dient, ist wohl bedient. **Ce intră în gura ~ului, anevoe să scoate** u. ä. was dem Wolf in die Kehle kommt, ist verloren. **Cu lupii să urlu, cu oile să zbieri** mit den Wölfen muss man heulen AL. OP. I 612. Vgl. **căca'** (a), **gu'ră 2**, **iar'nă**. — 2. **~ul vrăbiilor** Würger m (Lanius) QU. — 3. in Pflanzennamen: **mărul ~ului** Osterluzei f (Aristolochia clematitis) B. FUS, Einbeere (Paris quadrifolia) PANȚU; **piperul ~ului** Seidelbast m (Daphne) BR.; MOLD. **spinarea ~ului** Streifenfarn m (Asplenium filix femina) BR.; **talpa ~ului** Katzenschwanz m (Chaiturus marrubiastrum) BR. Gr. Dem. **lupușor**. — Et. Lat. **lupus**.

Lupa'n, *-păna's*, *-păne'l* npr. m., Name, den man einem wolfsfarbigen Rinde beilegt MAR. ORN. I 257; D. TERM. 27.

lu'pav siehe *h'lpav*.

lupe'sc adj. Wolfs-, *-pe'ste* adv. nach Wolfsart. *O foame lupeusca incepu a-mi frământa stomacul* BOGD. VECHI 111. [*Lupii*] *urlau...*, *chemînd tot neamul lupesc la masa NÂD. NUV. I 202. Calca, murgule, lupește* [rüstig wie ein Wolf] *Și te-așterne epuriștc* AL. PP. 248. *A minca lupește* gierig essen. — Et. *lu'p*.

lupidrag, **lupizdrag** sm. OLT. Kapuzinerkresse *f* (*Tropaeolum majus*) PANȚU. — Et. Serb. *ljubidrag*.

lupoa'e sf. Sommerwurz *f* (*Orobancha ramosa*) PANȚU.

lupoa'ică siehe *lu'p* 1.

lupo's adj. voll Wölfe MAR. SAT. 333 (*Lunga-i valea și lupoașă*).

lupta' (a), prez. *lu'pt*, I. v. trans. bekämpfen VARL. CAZ. 8 (*să-l luptăm [pe diavolul] și să-l batem cu postul și cu ruga*). — II. a sa ~ kämpfen, ringen; *luptator* Kämpfer m. *Apără ceia ce se luptă cu mene* PS. ȘCH. PS. 34, 1. *Să aiba tot cei lași ar vrea Pe neluptat* die Feigen möchten alles ohne Kampf erlangen COȘB. 156. *Razmat... de o slaba scindură...*, *el să lupta împotriva vînturilor și a vișorului* CRITIL GCR. II 151 (von einem Schiffbrüchigen). [*Monarhul*] *tot s'au luptat pînă la trei ceasuri după prînz* MSCR. 1757 das. 54 (von einem Sterbenden). LM. bisw. missbr. intr., nach frz. *lutter*, zB. AL. PP. 59 (*Să luptam la luptă dreaptă*). — Gr. *inl-* PP. FRÎNCU MOȚII 195. — Et. Lat. *lucto*, *-āre*.

luptă sf., pl. *-te*, Kampf m, bes. Ringkampf. *Ei de brie s'apucau și la luptă se luau* AL. PP. 25. [*Tunurile*] *fură aproape toa:e luat de dușman de la începutul luptei* XEN. IST. III 367. *Pacea puse capăt singeroaselor lupte* DICȚ. AC. — Et. Lat. *lucta*.

lupta'ciū I. sm. LV. u. POP. bisw. Kämpfer m. *Gol de haîne...*, *să n'aiba de unde îl apuca celălalt lupta'ciū* ANT. DID. 123. — II. subst. ROMANAȚI (*pesc.*) = *plasă*: *Zugnetz* n für grosse Fische D. TERM.

lu'rbar, auch *lu'r-*, *-ber*, *-bân* subst. TR.

Lorbeer m, Lorbeerblätter (*q.l.*) WEBB.— Et. Deutsch dial. *Lur'er*.

lușcă sf. 1. siehe *balușcă*. — 2. pl. *luște* Schneetröpfchen n (*Leucojum vernum*) BR. — Et. Wahrsch. Kürzung von *bălușcă*.

lustragi'ū sm. MOD. Stiefelputzer m.

lustro's adj. MOD. bisw. glänzend. *Mir-tul e un copăcil interesant peniu frunzișul său... lustras* DATC. HORT. 280.

lu'stru subst. MOD. Glanz m (bes. polierter, gewichster Dinge), glänzender Anstrich; was Glanz gibt: *Politur f*, *Firnis m*, *Wichse f* etc.; *fig.* glänzender Anschein. *A da ~ unuî lucru* einer Sache Glanz geben, sie glänzend machen. *In zadar pierde timplarul lustru* [*Politur*] 'n lemn *nebarduit* PANN PV.¹ I 172. *In noi totul e spo-zală, tot e lustru fără bază* [hohler Prunk] EMIN. 40. — Et. Mittelb. aus lat. *lustrum*, vgl. frz. *lustre*, it. *lustro*.

lustrui' (a), prez. *-true'sc*, v. trans. MOD. glänzend machen, *mobile* Möbel polieren, *cizme* Stiefel wichen, *hîrtie* Papiersalinieren etc. *Ape aromatice și chimice pentru lustruirea... pelitei obrazului* FIL. CIOC. 64. *Pielea lui cea neagră și lustruită* [seine .. glänzende Haut] *par'c'ar fi fost un-ă cu smoață* GANE CL. XV 202.

lustruia'lă sf., pl. *-true'll*, glänzender Anstrich JIP. RĂUR. 183 (*Lustruiaala în vorbe, în fapte, în cuget*).

lu't sn., pl. *-turi*, 1. Ton m, Lehm zur Herstellung von Töpfen, Ziegeln etc. (vgl. *hle'iu*). *Au zice-va tutul olariului: ce faci...?* BIBLIA 1688 Jes. 45, 9. *Lut m'ai zidit și la pămînt iarăși mă întorc* Hiob 10, 9. Daher: — 2. *Erdenkloz m*, irdische Hülle. *Privesc apoi lutul rămas, alb și rece, Cu haîna lui lungă culcat în sicriū* EMIN. 42. — Et. Lat. *lutum*.

lu'te'nă, auch *lu'te'nă* sf., pl. *-ne*, MOD. Luzerne *f* (*Medicago sativa*). — Et. Deutsch.

lutișo'r subst. (*galben*) Ocker m, (roșu) erdiger Rot-, Toneisenstein, Rötcl. *Căsuțele...*; *cu brie de lutișor la imbinareu prispei și 'n jurul ferestrelor* GAZ. SĂT. XIV 346. *Ușa de lemn boită cu lutișor roș* GHIB. BV. 9. — Et. *lu't*.

luu'nd siehe *lua'* (a).

M

mă'! siehe *mă'!*

mă² pron. siehe *eu*.

mabe'in subst. ehem. Audienzzimmer n, Kabinett des Sultans, des Fürsten. *Slujbașii mabe'inului celui mare domnesc sau odaia*

jalobelor DRĂGH. IST. I 90. *Mabe'inul mic sau etacul lui Vodă* das. — Gr. *mabe'i* GHEORG. LET.² III 306, *maibe'nt* 313, *babe'in* FOT. III 310. — Et. Türk. *mabe'jn*.

mabe'ingi'ū sm. ehem. Kammerherr m,

-diener des Sultans, des Fürsten. *Babein-giul ce îngrijește odaia domnului* FOR. III 310. — Gr. *bab-* FOR. II 237 u. l. c. — Et. Türk. *mabejnğiv*.

ma'c¹ sm. 1. Mohn *m* (Papaver): ~ roșu (B.: *epuresc*) Feldmohn, Klatschrose *f* (P. Rhoas); ~ de grădină Gartenmohn (P. somniferum). *Sămănat-am mac în prag Să vie cine mi-î drag* IARN.-BIRS. 169. *Țărna zmăltată cu maci roșii și mlădioși la vint* IORGA AM. 213. — 2. ~ul cioarei Dreistundenblume *f* (Hibiscus Trionum) PANȚU. — Et. Ksl. *makū*.

ma'c²! *interj.*: ~! ~! quak! quak!, Schrei der Enten. *Incep s'o trață [năml. rața] care încotro, iar ia: maac, mac, mac, de te năucește nu alta* SEV. NUNTA 331.

maca' sf. *Maca o m* (Spiel). *Dacă stosul nu vă place, Să vă fac dar o maca* IANOV. CL. VII 311. — Gr. Dem. *măcăluță, pl. -țe*. — Et. Gemeineuropäisch, nach der portugiesischen Kolonie *Macao* in China benannt.

macași' ū sm. Weichensteller *m*. *La stația V. s'a întimplat o ciocnire de trenuri; un macași' a fost zdrobit* LIT. — Et. *maca'z*.

măcâi' (a), prez. -câe'sc, v. intr. von Enten: quaken. [*Impăratul*] *se pomeni cu cițiva boboci de rață măcăind după dinsul* ISPIR. LEG.² 325. — Gr. -câni' TEL. SCH. 95, *mec-* COST. — Et. *ma'c²!*

macalea'ndru sm., pl. -le'ndri, MOLD. Blut-, Rothänfling *m* (*Acanthis cannabina*). *Stiglefi. presuri, măcălendi [sic]* AL. CL. II 366. — Et. Vgl. ruth. *makoljndra, -ljadra*, poln. *makolanqwa*.

măcâni' (a) siehe **măcâi' (a)**.

maca'r adv. 1. LV. bisw. ~ de mit *condiț.* (wünschend:) wenn.. doch, wenn.. nur, dass.. doch. *Măcară de [ὄφελον] s'ar îndrepta căile mele, ca să păzesc dreptățile tale* BIBLIA 1688 Ps. 118, 5. *Macară de te-ai învăța și tu [o dass du doch auch lernstest] să te spodobesti de la dascalul măieșu* DOS. VS. Sept. 29. *Aceasta [năml. că bogatul este hulit de oameni].. nu este nimic, macar de nu s'ar huli însuși pre sine bogatul* MARG.² 20 a. — 2. ~ să .. (și) mit *conj.*, fast INV. ~ de .. (și), *sec. 16.* ~ să .. (și) mit *ind. u. condiț.* (konzessiv-) sei es auch, dass.., wenn.. auch. *Măcar să-mi dai cite în lună și în soare, n'o fac (und) wenn du mir auch alle Schätze der Welt gibst, so tue ich es doch nicht. Trebile care ți-le-oău face eă, nu le-a face altul, macar să fie cu stea în frunte* CREANGĂ OP. III 15. *Macar bine de-l și chinuști și-l bați.., este pentru bunătaea [= binele] calului* MARG.² 4 h. *Macar de va vrea cineva să o vâpsească [năml. pinza] într'altă față, pururea să arată în vâpseala cea dintiū 3 h. De nu veți face așa,*

veți să vă munciți, măcară de-ați avea toate alelalte bunătați [Tugenden] 7 h. *Numai măcar de voiu afla trupul lui [wenn ich nur seinen Leichnam finde].., da-voiu sfintului Mina' și restalalt teasc* MSCR. 1675 GCR. I 22'. *D-zeu.. toate le priimește, macară și camai sărăcești și mai mici să sint darurile noastre [wenn.. auch noch so dürftig und gering sind]* CAZ. 1580 CCR. 36. — Mit *conj.* ohne să DOS. VS. Oct. 13 (*macară nu vă placă vouă*); PP. BAN. DIAMAND RM. 204 (*Măcar fie cit de dulce*). LM. dafür üblicher *chiar dacă, chiar să*. — 3. ~ că, LV. auch ~ căci, ~ că(cî).. și ohgleich, -schon, -wohl. *Acum nu mă mai iubești ca atunci, macar că eu tot aceia sint* C. NGR. 18. *Măcară că sint învățătoriu, iară om sint și eu cr și ceilalți oameni* MARG.² 19 h. *Măcar căci s'au și premenit împărăția lui David și o-au luat fiul s'iu, iar el nu ș'a premenit prieteșugul carele avea cătră David* 6 a. *Ohne că* FL. DAR. GCR. I 340 (*măcar și nedăstoinic sint*); IARN.-BIRS. 409 (*Măcar, m'ar putea lăsa*). — LM. dafür gew. *deși*. — 4. ~ cine, ce, cit, unde etc wer, was, wieviel, wo etc. (es) auch (sei), wer etc. immer. *Cuvint măcar cit de prost [ein wenn auch noch so schlechtes Wort, auch das schlichteste Wort] de Hs. și de ale lui învățăturii să nu cumva să auză* NĂSTUREL GCR. I 133. *Cu filul și cu inorogul cincva din jiqăniū prieteșug.. macar cum [in keiner Weise, keineswegs] să nu aibă* CANT. IST. IEROGL. 183. *Vedeți dară cit e de păgubitoare o pildă rea, macar de la cine să vină* PETRU MAIOR GCR. II 202. *Cit-i țara romincască, Nu-ica fat' ardelenească, Măcar cine ce gindește. Măcar cum mi-o ocărăște* IARN.-BIRS. 31. *Măcar încătrău pörnesc, Jalea și dorul găsesc* 217. — 5. (sei es, wenn) auch nur, wenigstens, immerhin, doch. *Celelalte laude poate să le facă fie-ce creștin, macară și mirean* Ș. TAINE 129 *A ne ispovedui păcatele de 4 ori într'ur an.., iară cei mai prosti macar odată într'un an* ANTHIM. GCR. II 29. *Dacă n'au vrut.. să să plece lui David ca unu părinte al lui, macar ça unu bătrin ce era i-să cădea să-l cinstească* MARG.² 6 a. *Femeile.. mă părăseaū.. fără macar [ohne auch nur] a se cugeta că prin aceasta omoară o ființă omenească* C. NGR. 43. *Nici nu știū macar să furū du verstehst nicht einmal zu stehlen* COȘB 61. Gr. LV. meist *mac-*, auch -ră, ferner *măca'reși* = ~ ca PP. MOLD. MAT. FOLKL. I 800. — Et. Geht auf gr μαχρίε, Vokat. von μαχρίος «glücklich», zurück. Das Wort ist weit verbreitet. Ausser den Balkanspr. besitzt es das It., Rător., Altsp. (siehe DIEZ WB.) u. Altport. (ein Beispiel siehe in LEMCKES JAHRBUCH VI 219). Hat mit pers. türk. *meğer, meje'r*

«wenn nicht» (MIKL. TÜRK. EL. II 23) nichts zu tun.

macara' *sf.* (*tehn.*) Vorrichtung, zum Heben, bestehend aus einer od. mehreren hängenden Scheiben u. einem Seile od. einer Kette: Rolle *f*, Flaschenzug *m*. *Se atribue lui Archytas mai multe descoperiri, precum aceia a surupului și a macaralei* OLL. HOR. 95. *Azul ne era îngăimat de strigătul caicciilor...*, *de crișnitul macaralelor* RAL. SUV. 58 (Schilderung eines Hafens). — Et. Türk. *makara'*.

măcără siehe **măcăr**.

măcărău *subst.* Kurbel *f* an der Welle des Ziehbrunnens COM. OLT. — Et. Unbek.

măcărăși siehe **măcăr**.

macare't *subst.* TR. (*min.*) Bohrer *m*, mit dem das Gestein angebohrt wird FRÎNCU MOȘI 42. — Et. Unbek.

macaroană *sf., pl. -ne*, italienische Nudel, *pl.* *Maccaroni* (*pl.*); im Hause bereitete Bandnudel. *Supă de macaroane* REȚ. 3. Et. Mittelb. aus it. *macheroni*.

macar't *sn., pl. -turi*, Decke, die zur Zierde über den Divan, das Bett, den Tisch gebreitet wird: Divan-, Bett-, Tischdecke *f*. *L-au pus vezirul de au șezut înaintea vezirului pe măcat* NECULCE LET.² II 182. *Doi paturi... acoperite cu saltele și prne, peste care erau întinse macaturi de lână* FIL. CIOC. 142. — Gr. Lv. auch **măc-**. Et. Türk. *maka't*.

macă'u *sn., pl. -ca'ă*, WESTL. Knüttel *m*, Stock MAR. SAT 364 (*Cinstit-ai pe tată-tău? «Toată ziua c'un macău»*); ŞEZĂT. III 70; B. (**măc-**). — Gr. Dem. **măcău't**, *pl. -te* B. — Et. Unbek.

macă'z *sn., pl. -zuri*, Weiche *f* an einer Schienenbahn. — Et. Türk. *maka's* REDH.² 1944 b.

măcea'să, *-șe* *sf., pl. -ce'se*, MUNT. Frucht der Hundsrose (*Rosa canina*): Hagebutte *f*. *Obraji ei bălai, răsurați cu niște pajure roșietice ca măceșea* DELAVR. SULT. 198. — MOLD. TR. dafür *cacadir*. — Gr. Auch **-ce'să**, **-șe**, älter **-cî'să**, **-cî'e'să**, **-șe**, ferner **-cî'să** POL. — Et. Siehe **măce's**.

măce'l *sn., pl. -luri*, LM. Metzerei *f*, Gemetzeln, Blutbad. *Acele măceluri crîncene ce au roșit cu singe de atitea ori malurile Dunării* AL. PP. 127. — Et. Nicht direkt lat. *macellum* «Fleischmarkt» (PUȘC.), sondern it. *macello*, mit Anlehnung an **măcela'r**.

măcela'r, INV. u. POP. **-ri** *sn., fem. -lă-reasă*, *pl. -re'se*, MUNT. TR. Fleischer *m*, Schlächter, **-rin** *f*, **-rs** *f*rau. *Cușitul la briu, semn de măcelar* GOLESCU Z. V 235. *Căpitan-Pașa...*, *Măcelarul Frîncilor* [der Frankentöter] AL. PP. 124. — MOLD. dafür *casap*. Et. Lat. *macellarius*, direkt od. über it. *macellaro*.

măcelări' (*a*), *prez. -re'sc*, I. v. trans. LM. niedermetzeln. *Poporul... se năpusti asupra lui Baptiste Veleli și-l măcelări* URECHE LEG. 296. — II. v. intr. Fleischer sein, das Fleischerhandwerk betreiben.

măcelări'e *sf.* 1. MUNT. TR. Fleischerei *f*, Schlächtereier, Fleischbank. [*Păgînul*] *merse la măcelărie și cumpără un cap* MARG.¹ 168 b. — 2. LM. Metzerei *f*, Gemetzeln, Blutbad. *Acolo se petrecură groaznice măcelării* ODOB. MV. 1886, 57.

măceni'c siehe **mučení'c**.

măce's *sm.* 1. Hagedorn *m*, Hunds-, Heckenrose *f* (*Rosa canina*). *Nu culeg den spin smochine nici den măceș struguri* BIBLIA 1688 LUC. 6, 44. *Inima gospodarului să bate cînd vede întîia dată măceșul și spinul înflorit* ION. CAL. 51. — Dafür auch **răsură**. Die Frucht heisst **măceșă**, **cacadir**. — 2. = **moșmol**: Mispelbaum *m* (*Mespilus*) BR. — Gr. Aelter **-cî'e's**, ferner, **-cî'a's** COST., **-ce'a's** DATC. HORT. 19, **-cî's** PP. REV. TOC. III 380, POL. — Et. Könnte auf magy. *Mátyás* «Matthias» zurückgehen.

macferla'n *sn., pl. -nuri*, MOD. Macferlan *m*, Herrenmantel mit Flügeln statt der Aermel. *Avînd mai toți în spinare cite o hanță de pardesiū saū macferlan cu glugă* TEL. SCH. 22. — Et. Frz. *macferlan*.

machia's siehe **măti'e's**.

măcîa'să siehe **măce'a'să**.

măcîe's siehe **măce's**.

măcina' (*a*), *prez. măcin*, I. v. trans. 1. mahlen. *Ia moară* [= *moșișcă*], *macină făină* BIBLIA 1688 JES. 47, 2. *Doi pietre tari nu pot ~ bine u. a.* (Sprw.) zwei harte Steine mahlen nicht gut. Vgl. **făi'nă**. — 2. zermalmeln. *Zmeii trebuie să macine stîncă... pentru ca să ajungă pe Făt-frumos* AL. PP. 22. *Tătărimea cuprînsă din două părți se măcina și se mistuia* GANE CL. XV 420. — II. *a să ~* zerfallen, verwittern. *Drept în fața noastră... se înălțau, ca niște păreți suri și măcinați...*, *stîncile Năculelor* ODOB. CL. IX 22. — Et. Lat. *machinor*, **-ari**.

măcinătură *sf., pl. -ri*, analog **a măcina** u. **a să măcina**: (einmaliges) Mahlen; Gemahlenes; Zerfall *m*, Verwitterung *f*. *Măcinătură mare* [grobes Schrot] *pentru îngrășat rîmătorii* DICȚ. AC. *Adăogirea care o apă curgătoare prin măcinătura* [Abspülen, Auswaschen] *pămîntului o face... către un mal* COD. CAL. § 551.

măcini's *sn., pl. -suri*, Mahlen *n*, Vermahlung *f*; was gemahlen werden soll, wird od. ist: Mahlgut *n*, Gemahlenes, Mehl. *Pe cînd era vucul [din moară] mai mare și măcinișul mai înfierbîntat* GANE CL. XIII 336. *Un fărăn... venînd să macine spre*

moara de la Buciumi cu măcinișu lui Jp. RAUR. 278. Moara cea de lingă deal . . scoate măciniș mai bun DULFU PAC. 98.

măcițel sm. Folterer m, Peiniger, Tyrann VARL. CAZ. öfters, zB. 126 (mucenicii . . mai virtos pre măcițeli ce-i muncea biruiăii); 56 (aū fost Manasia . . , Ahav, Navohodonosor măcițeli, închinători bozilor). — Et. Ksl. mar'iteli, bulg. măcițel.

măciucă sf., pl. -ci, 1. Keule f; Keulenschlag m. Armele Moldovenilor erau . . sabia, paloșul. măciuca BALC. 656. Mi-să făcu, ridică părul ~ das Haar stieg mir zu Berge; das Bild ist von der mit Stacheln besetzten Streitkeule hergenommen. Ajunge o ~ la un car de oale (Sprw.) dem, der leicht versteht, genügt eine Andeutung, Gelehrten ist gut predigen. — 2. măciuca ciobanului Kugeldistel f (Echinops sphaerocephalus) BR. — Gr. MEGL. măcioc PUȘC., TR. (Biharea) bocloc, bocloacă CL. XX 1005. — Dem. -cluchitță, ferner -clucutță SEV. AN. 83, pl. -țe. — Et. Lat. *matteuca (altpg. massuca, frz. masse etc.) bezw. *matrocus (vgl. it. mazzochio), von *mattea (it. mazza, frz. masse), das in der Ableitung mateola erhalten ist. Das b- der Nebenformen von ~ u. măciulie dürfte von magy. bötök, bök «Knopf, Knolle» entlehnt sein.

măciulie sf. kugelförmig abschliessender Teil: ~ (de biciu, de mac, de in Peitschen-) Knopf, (Mohn-)Knopf, (Lein-)Knotten. Bolle f. Bătrina . . aruncă fusul in fundul odăii. Fusul se învîrti in jurul măciulii DELAVR. IVȘV. 186. Inul . . se culege . . cînd . . semintele încep a suna in măciulii ION. CAL. 145. — Gr. TR. baci-, ferner boct- PP. TR. H. 2827. — Et. Ob ~ mit măciucă zusammenhängt, ist bei der Vielgestaltigkeit des Wortes (siehe auch căciulie, gămălie, măgălie) fraglich; căciulie könnte seinen Anlaut von cățel (de usturoii) «(Knoblauch-)Zehe, Zinke» herhaben; wegen b- siehe măciucă.

măcriciune sf. Abmagerung f PIRU ENC. I 29 (Istovirea saū măcriciunea trupului). — Et. ma'cru.

macri's subst. 1. Sauerampfer m (Rumex acetosa); macrișor BR., ~ mănunt PANȚU kleiner Ampfer (R. acetosella); ~ căesc, ~ul calului geknauelter Ampfer (R. conglomeratus) BR. Morcovii, iarba mare. macrișul . . staū carī de carī mai inverzite CL. VII 247. — 2. ~ul epurelui, caprei, ~ epuresc, păsăresc, trifoios, macrișor trifoios Sauerklée m (Oxalis acetosella) WBB. — 3. ~ de riuri BR., spinos PANȚU Sauerdorn m (Berberis). — 4. ~ de baltă Brunnenkresse f (Nasturtium off.) PANȚU. — Gr. WBB. auch măcr-. — Et. Unbek. Der Anklang an a'cru dürfte nicht zufällig sein.

ma'cru adj. 1. vom Fleisch: a) mager. Ori cit de macră și de vinjoasă carnea le-ar fi [pasărilor], decit stirvul împușit tot mai dulce este CANT. IST. IEROGL. 45. Carnea cea macră numai floarea și gustul [zemii] întocmește REȚ. 29. — Ohne carne SBIERA POV. 254 (celuiatalt i-a dat mai mult ciolane, spircuri și macră). — b) rein, bloss (d. i. ohne Fett u. Knochen). Boul îngrășat ajunge la greutatea de 800 kgr. de carne macră LIT. Ii vom arăta dacă cuțitele noastre știu să nu tăia în carne macră GANE CL. VIII 450. — 2. LM. bisw. überh.: mager, fleischlos. Mulțimea de lupi macri, voraci, avizi DEPAR. I 62. Slabi, jigăriți . . , cu fălcile intrate unele într'altele de macre ce erau ISPIR. CL. XVIII 203. — Et. Lat. macer, -cris.

mada'mă sf., pl. -me, 1. Gemahlin f DION. TEZ. II 205 (era cu el [năml. cu solul francez] și madama lui și mai erau și alte persoane mari cu madamle lor). — 2. jetzt nur geringschätzig: Madame f Dumnealui a primit chiriașă o madamă [ein Frauenzimmer] CL. XIX 508. Sa temut . . că-l află madama [seine Ehegesponsin] și-ș scoate ochii ROS. TROT. 11. Auch = jupineasă-n-casă (s. d.). Aber Madam (ohne -ă!) N. FAM. = Doamna N.: Frau N. — Et. Frz. madame.

mădări' (a), prez. -reșc, I. v. trans. verzärteln, -hätscheln QU. Dorul tău e dezmiertat, Trebuie 'n brațe culcat; Dorul tău e mădărit, Trebuie 'n brațe 'nvelit IARN-BTRS. 109. — II. a să ~ zimperlich tun, sich zieren (?) NAD. NUV. I 112 (Ii era ciuda, cum s'o roagă el să vie și ia să facă nazuri. să se mădăreasă); DOS. VS. Ian. 13 (sfintul mădărindu-să de rușine [Scham empfindend] nește femeii văzînd la ofintină). — Et. Unbek.

mădăritură sf., pl. -ri, Prüderie f (?) DOS. VS. Dech. 4 (fala goală . . , înalțarea, mădăritura).

madea' sf. LV. (ser. 18/19) Angelegenheit f, Sache, Gegenstand m. El [năml. împăratul] nu se va bate cu neamul lui pentru această madea DION. TEZ. II 183. Nepri-mind nici un ban de la dinșii pentru madelele bisericilor COGALN. LET. III 249. Trebuie să cercetăm cu băgare de seamă această madea FIL. CIOC. 248. — Et. Türk. made'.

made'm sn., pl. -muri, INV. 1. Metall n. Munți bogați de mademuri, aur, argint și fier NEC. COSTIN LET. I 51. Hamuri complete lucrate cu madem de cea mai fină calitate TARIF 1870 COL. BUJOR. I 1351. — 2. Erzgrube f, Bergwerk n. Satul Hudinfe, cu curți, mademuri, mori, heleștee MSCR. 1805 (Uebers. eines slav. Dokuments v. J. 1582) ARH. ROM. I 90. — Et. Türk. made'n, bulg. alb. -de'm.

madipolo'n sn., pl. -nurl, MOD. Madapolam m (Art Kattun). — Et. Madapolam, Stadt in Ostindien.

mădu'ă etc. siehe măduvă.

mădular, INV. u. POP. -rîl sn., pl. -lărî, INV. auch -lar'e = LM. membru: 1. fast INV. u. POP. Glied n (pl. -der, -dmassen). Pentru un mădular, cînd este bolnav, pătimesc toate mădulările ANT. DID. 74. — Spez. (männliches, Zeugungs-)Glied. Ceî ce ş'au tăiat mădulările lor.. să nu intre în clir PRAV. BIS. P. I § 1. — Danach dann von dem letzteren ähnlichen Dingen, so: (im Durchmesser) grosser Bohrer (zum Unterschied von butelnic mittlerer u. spiţelnic kleiner Bohrer) COM. MOLD.; MUNT. (DİMB.)=cuiu prindric: Reibnagel m, Mittelbolzen D. — 2. INV. von Menschen: Glied n, Mitglied. Cu urdinarea lor [durch ihren regelmässigen Kirchenbesuch].. să mărturisească.. că ei sînt dintre mădulările beserecii sfinte CĂR. PRE SC. CCR. 133. Tribunalul va hotărî pe unul din mădularele sale COD. COM. 1840 art. 198. — Gr. -re sf. Dos. VS. Dech. 23, SCRIS. MOLD. 324. — Pl. in Bedtg. 2 hisw. -larî m, zB. COD. COM. 1840 art. 292 (mădularii familiei sale). — Et. Lat. medullaris «Mark-». Vermutlich entstanden aus os medullare «Markknochen». Vgl. medullarum «membrorum» in einem Glossar des IX. Jahrh. CORP. GLOSS. V 629, 58.

mădulări' (a) v. trans. in Stücke, zerschlagen SPIERA POV. 239, der Knecht hatte den Erzähler geprügelt (erî m'au opărit [argatul], astăzi m'au mădulărit cu totul).

măduvă sf., pl. -ve, Mark n der Tiere u. Pflanzen: măduva oaselor, spinării Knochen, Rückenmark. Grăsimile [vrăjmaşi]lor le va suge ca măduha [ἐπιωλεῖ] BIBLIA 1688 Num. 24, 8. Ne-a îngheţat limba în gură şi măduva în ciolane de frig CREANGĂ Z. II 607. — Fig. (bibl.) = das Beste: Veşi minca măduva pamîntului BIBLIA 1688 Gen. 45, 18. Grăsimile din măduha grîului Ps. RÎMN. EX. 32, 14. — Gr. MUNT. MOD. ~; MOLD. MOD. măduvă; LV. u. TR. BAN. MAC. mădu'ă, pl. -du'ă; LV. u. TR. BAN. mădu'hă, LV. MOLD. auch măduhă. — Et. Lat. medulla.

măduvo's adj. markig, Mark-PP. (Besp. rechung) MAT. FOLKL. I 608 (Eşi.. Din oase Măduvoose).

măerea'n sn., pl. -re'nî, fem. -rea'nă, pl. -re'ne, TR. Meier m, rin f QU. Măereană lapte dulce Cum îl mîulge, 'n tîrg îl duce PP. MAT. FOLKL. I 1033. — Et. Von ma'er «Meierei» WBB. = deutsch Meier, magy. major id.

măestrec (-k'-) adj. verschlagen, ränkevoll Dos. VS. Martie 1 (dracul este viclean şi măestrec).

măestre'ţ adj. 1. verschlagen, ränkevoll Dos. VS. Noe. 25 ([Zeus] este mincinos, amăgeu şi măestre'ţ). — 2. kunstreich FIL. Cloc. 177, von verschlungener Schrift (ochiul trebue să fie deprins spre a descifra acel tainic şi măestre'ţ [sic] dedal).

măestri' (a), prez. -tr'esc, I. v. trans. LM. kunstreich, -voll bilden, schaffen, herstellen. Astfel lăutarii măestri'ă hore nalte şi urări adînci EMIN. CL. IV 303. Cînd ăscusitele.. cucoane.. şesău.. acele măestri'ă [kunstvollen] scorţuri CL. IX 1. — II. v. intr. Ränke schmieden Dos. VS. Oct. 5 (n'oîu părăsi asupra ta şi a mănăstirii tale în tot chipul măestri'ă). — III. a să ~ klug, weise werden BIBLIA 1688, 3 Reg. 4, 30 ([Solomon] să măestri'ă [σοφισατο] măi mult decît toţi oamenii).

măestri'e sf. 1. INV. u. POP. hohe Fähigkeit zu erkennen, zu handeln, zu schaffen: Weisheit f, Kenntnis, Kunst, Geschicklichkeit. Mie nu întru măestria [ἐπισοφία] carea este întru mine.. taina areasta s'au descoperit BIBLIA 1688 Dan. 2, 30. Se-au făcut aceia de în meşteşugul şi de în măestria lui [durch seine Gewandtheit und Schlaueit].. de i-au tras cătră sine INDR. 529. Şi-l cunoscură [ovreii] cu ale lor măestrii [durch ihre geheimen Künste] că va fi împărat MOXA HC. I 379. Mîine voîu şi începe a lucra măestria mea [meine Kunst ins Werk zu setzen, auszuüben] BAR. HAL. I 103 (der Arzt zum Kranken). Ştie farmeci ticălosul Ori vr'o altă măestrie [geheime Kunst]? SPER. AN. 1892 I 119. Dahor: — 2. LM. Kunst f, Geschicklichkeit f, Geschick n. Tot ce a eşit de sub pana lui este cizelat cu măestrie [kunstvoll, meisterhaft] ca obiectele artistice a lui Benvenuto Cellini AL. CL. IV 362. Maria.. se puse la piano şi cîntă cu măestrie măi multe bucăţi clasice XEN. BRAZI 24. Vom căuta.. ce lucrări [de artă plastică] anume s'au produs şi gradul lor de măestrie CL. IX 10. — 3. LV. durch Kunst Hergestelltes: Werkzeuge n, Apparat m, Maschine f. O munciră cu focul şi cu roata cea de muncă şi cu de alte măestrii de muncă [Marterwerkzeugen] Dos. VS. Sept. 16. Corăbiî cu platoşă şi cu alte măestrii de oaste [Kriegsgerät] MIR. COSTIN LET.² I 276. Fel de fel de laţuri, curse, mreji şi alte măestrii în toate potecile şi căile întinzînd CANT. IST. IEROGL. 169. — 4. LM. kunstvolles Werk, Kunstwerk. Inaltele măestrii sînt lăsate [bestimmt] să slujască la fala unui neam CL. IX 11. Dacă ajunseră la palaturile celor nouă zmei, se minună împăratul de măestria lor [über ihren kunstvollen Bau] ISPIR. LEG.¹ I 53.

măestru I. adj. 1. LV. weise, klug,

kundig, geschickt. Să piarză pre toți măestrui [τὸς σοφός] Vavilonului BIBLIA 1688 Dan. 2. 12. Era . . . cutezătoru și măestru la război [kriegskundig] MOXA HC. I 375. Fiind foarte măestru [da er sich vortrefflich darauf verstand] a stringe bani DION. TEZ. II 184. Scriind foarte frumos și măestru [geschickt] DOS. VS. DECH. 31. — 2. *мод.*, bes. POP., zauberhaft, Zauber-. Așa palat măestru nici că s'a mai văzut ISPIR. LEG.² 388. N'avea habar, căci avea tovarășă sabia cea măiastră SEV. POV. 109. Iapa măiastră . . . se făcu pasăre FRINCU MOȚII 255. Cite inimă fragede au fost rănite și aprinse de privirile lui măestre SLAVICI CL. XIV 182. Ca și cum s'ar fi coprins o putere măiastră într'acest semn, toți rămaseră ascultători DEMETR. NOV. 108. — Păsări măestre. z uherhafte Vögel des Märchens, die wunderbar singen u. übernatürliche Gaben, bes. die des Hellsehens, besitzen. Om pămîntean aici, pe unde nici pasăre măiastră de pe lumea albă nu străbate POMP. CL. VI 21. Păsări măestre ce aduc vești de pe ceia lume AL. PP. 22. Să-l duci [pe Niculae] în munte la Cloșani, cu ordin către vătaful de plaiu de-acolo că nici pasăre măiastră să nu-i afle de știre [dass keine Menschenseele erfahre, wo er sich befände] GHICA SCRIS. IX.

3. *М.* kunstvoll, meisterhaft. [Inelul.] Din piatra tronului din raiu Cioplit în florii măestre COȘB. 39. Frumoasa romanța irlandeză . . . acompaniată de o harpă măiastră GHICA SCRIS. 247. — II. *măiastră* sf. b o s e F e e . Lacul acela era stăpînit de măestre sau zine BAR. HAL. IV 53. Acolo șade o măiastră, și ori-cine merge la dînsa, se întoarce capiu ISPIR. LEG.² 278. Voi Elelor, măestrelor, Dușmane oamenilor AL. PP. 10. — Et. Lat. *magister*, -stri «Meister». Die für das Rum auffallende Behandlung des *g* (vgl. *săgea'tă*, *cu'get* etc.) deutet auf Einfluss von *mgr. μάγιστρος*, den G. MEYER auch für alb. *mještră* annimmt. Auf die Bedtg scheint gr. *μάγος* «Magier» u. dessen Sippe mit eingewirkt zu haben.

mafle'r(iu) sm. Schwindler *m*, Fl a u s e n m a c h e r , W i n d b e u t e l MIR. COSTIN LET.¹ I 4 (pre acest Simion Dascal, Evstratie Logofatul l-au fătat cu șasnele lui, și a cel mahler [-k-] Misail Călugărul de la Simion Dascalul au nascut); 20 (un mahler [-r-] Misail Călugărul); NAD. öfters, zB. NOV. I 137 (Mafleri de aiștea n'au altă grijă decît să nenoroceasca. să scoată fetele din minte). — Gr *mahl-* MIR. COST. I. c. — Et. Poln. *machlerz*.

măfra/mă siehe *mara'mă*.

măgădă'u, MOLD. -*dă'n* sm. FAM. G R O S S - (m ä c h t i g) e r K e r l . Șarpele crescuse, se facuse măgadău mare ISPIR. BSG. 92. Dascalul

din strana dreaptă, coșcogemite migădanu [sic] de romin VLAH. GV. 183. — Et. Unbek.; wahrsch. verwandt mit *mogildea'șă*.

măgăia'tă sf., pl. -*găe'te* MOLD. POP. = *mogildea'ta* (s. d.) QU. Gospodarul . . . ese . . . vede-o migăia'tă [sic] și nici una, nici alta, ia un par și poc în capul popei SEV. POV. 148. Atuncea [năml. pe la miezul nopții] au venit la dînsul o măgăia'tă [sic] neagră și foarte fioroasă și se tot vîra la el SBIERA POV. 149. Et. Unbek.

măgălie sf. MOLD. = *gămălie*, *măciulie*: ~ - (de bold. de chibrit, de mac Nadeł-, Streichholz-, Mohn-) K o p f m . Cînd s'o pîeptene [slujnicele pe fată], daŭ de măgălia boldului [ce-i înfipse împărăteasa în cap] SEV. POV. 79. Mintă. romăniță, . . . măgălii de mac MAR. NUNTA 257. — Et. Siehe *gămălie*.

măga'n adv. TR.: de ~ von selbst, aus eignem Antriebe. Nu m'ai urit de măgan . . . Alți-or semănat urgie IARN.-BIRS. 254. — Et. Magy. *magán* «allein», *magamtól* (*magadtól* etc.) «von mir (dir etc.) selbst, aus eignem Antriebe».

măga'r, INV. u. POP. -*rîu* sm. 1. ~, fem. -*gări'tă*, pl. -*țe*, Esel *m*, -*lin* f. Și fură lui [Avram] oi și vițeii și măga'ri BIBLIA 1688 Gen. 12, 16. Capul de măgar nu albește niciodată Narren altern nicht COM. Z. I 542. Vgl. *ajwng* (a) II 3, *bo'u* 3, *ca'l* 9 c, d. — 2. oberste Garbe des Garbenhauens, wird über die anderen gelegt u. schützt sie RĂDUL. RUST. I 46. — 3. *măgări'tă* MEHED. Trittstange *f*, quer über dem Langbaum des Bauernwagens befestigte, mit Stricken an die Enden der hinteren Achse gebundene Stange, zum Aufsteigen dienend D. TERM. — Gr. *Dem. -găru's*, ferner -*găra's* CANT. IST. IEROGL. 90. Et. Vgl. alb. *magar*, bulg. *magare*, serh. *magarec* nh. ngr. γομάρι, alb. *gomar* etc., die alle offenbar auf arab. *himār* (türk. *hymār*) zurückgehen.

măgăre'sc adj. 1. Esels-. Acest sfat măgăre'sc Magari'i cu un glas îl îmbunătățesc [erklären . . . für gut] DONICI 11. — 2. *tusă măgărească* Keuchhusten *m*. So genannt wegen der Aehnlichkeit mit dem krampfhaften Schreien des Esels.

măgărie sf. Esolei *f*. Ori-ce magărie făcea [măgarul], Toate-î erau laudute CL. VIII 332.

măgări'tă etc. siehe *măga'r*.

magazi'e sf. 1. Magazin *n*, Vorratskammer *f*, Speicher *m*. Să nu se cumpere din altă parte grîu, numai de la magazia domnească să se cumpere DION. TEZ. II 184. Sototindu-se aceste doua eparhii [năml. Moldavia și Valahia] ca o magazie [Kornkammer] a înaltei mele împărății Doc. 1792 (Uebers.)

URIC. III 133. — 2. MOD. (Waren-) Handlung *f*, Geschäft *n*. Feinerer Ausdruck für *prăvălie*, *dughiană*: ~ de postăvării, de haïne gata Tuchwarenhandlung, Konfektionsgeschäft. Ne-om opri în Pariz ș'om merge pe la magazii, pe la teatre, pe la concerte AL. OP. I 781. — Gr. LM. -zi'n sn., pl. -nuri. — In Bedtg. 1 LV. -za', ferner *măgăzi'e* PANN PV.² II 67. — Et. ~ = ngr. μαγαζί; *magaza'* = türk. *magaza'*; *magazi'n* = frz. *magasin*, it. *magazzino*.

măgdăla'n sm. = *cais* (s. d.): Aprikosenbaum *m* FRNCU MOȚII 102.

măgdăla'nă sf., pl. -ne, = *caisă* (s. d.): Aprikose *f* mit süßem Kern FRNCU MOȚII 13 (de cum încep să se coacă cireșele de la Mada și măgdălanele . . de la Ga'da); 102. Et. Entweder zu gr. ἀμυγδάλη (rum. *migda'lă*) «Mandel» od. zu gr. Μακεδών «Makedonier», also makedonische Aprikose, vgl. türk. *magdano's* «Petersilie», eig. makedonisches Kraut.

magher sm. Koch *m* Dos. VS. Sept. 11 (părintele nostru Evfrosin magherul); das. (și văzu acolo și pre magherul mănăstirii pre Evfrosin). — Et. Ksl. *magerü* = gr. μάγειρος.

maghera'n, -ghira'n, sm. Majoran *m* (Origanum majorana). Oale cu maghirani, indrușaimi și alte flori scumpe FIL. Cloc. 284. Imene [Hymen] își încingea timplele cu florile mirositorului magheran SEV. NUNTA 244. — Gr. TR. *măgh-*, ferner *măder-* IARN. BİRS. 43, *măerea'n* PP. TR. MAR. NUNTA 292, *meira'n* FUSS. — Et. Gemeineurop. *majorana*, dunkler Herkunft. Zur Form vgl. deutsch *Majeran*, *Meieran*.

maghe'rniță sf., pl. -țe, 1. LV. Küche *f*. Ursul . . căra lemne la magherniță Dos. VS. Sept. 24. — 2. MUNT. MOD. (Verkaufs-) Bude *f*. De la magaziile cele mari și luxoase pină la maghernițele cele umilite ale precupeștilor FIL. Cloc. V. — Et. Slav. (nicht belegt) *mage'rница*, von gr. μάγειρος «Koch» (vgl. *magher*).

maghi'e sf. Magie *f* CANT. D. (meșteșugul maghie'i foarte bine am învățat). — Et. Gr. μαγεία.

maghira'n etc. siehe *maghera'n*.

maghistrat' subst. Gericht *n* MSCR. ca. 1830 GCR. II 359 (ficiorul aū mers la ariopag, adică la maghistrat, și aū chemat pre tatăl său la judecată). — Et. Mittellb. lat. *magistratus*.

magiu'n sn., pl. -nuri, MUNT. Obstmus *n*. Magiunuri de ori-ce calitate MON. OF. 1875, 2258. — Dafür MOLD. *povidă*, TR. *lictar*. — -u'm POL, *măju'n* B. — Et. Türk. *maju'n*.

magmudea' siehe *mahmudea'*.

magni't subst. Magnet *m* N. TEST. 1703

GCR. I 347 (Intoarce-se pururea magnitul cătră polus). — Et. Gr. μαγνήτης.

magopa'tă sf., pl. -țe, MOLD. FAM. leichtfertiges, liederliches Frauenzimmer. Eū nu sint o magopa'tă Care dă la toți prină C. NGR. 212. — Et. Wahrsch. desselben Ursprungs wie altserb. *magjupici*, altrum. nach MARD. *magopeș* «Bäcker», das über mgr. μαγνηψ auf lat. *manceps* für *mancipium* «Sklave» zurückgeführt wird.

măguia'tă siehe *măgăla'tă*.

măgulea'lă sf., pl. -le'i, schmeicheldes Zureden, Schmeichelrede *f*, -wort *n*. Calul . . o ia [pe turturică] cu măgulele zicindu-i: . . CREANGA CL. XI 194. Tată-său cu momele și măgulele îi lasă [pe copii] între niște copaci deși și fugă BOGD. Pov. 206.

măguli' (a), prez. -le'sc, v. trans.: pc. Jdm. schmeicheln d zureden, schmeicheln. Dusu-o-aū [impăratul pre sfinta] și la împărăteasa sa . . ca să o măgulească să o intoarcă Dos. VS. Sept. 16. Ispitindu-să [el] cu amăgiture să o măgulească de cătră Hs. [sie durch Zureden von Christus abwendig zu machen] 4. [Agamemnon] nu trebui a să măguli cu această nădejde că va putea potoli minia dumnezeoaei MSCR. sec. 18. GCR. II 83. Măgulit e [geschmeichelt fühlt sich] fie-care Că n'ai fost mai mult ca dinsul EMIN. 136. — Gr. am- CANT. IST. IEROGL. 106. — Et. Vgl. ksl. *maguliti* id. (?). Wahrsch. zu ngr. μάγουλον «Wange», also zunächst «die Wange streicheln», wie lat. *adulo*.

magu'nă sf., pl. -ne, Art Schiff *n* MSCR. 1715 ARH. ROM. II 115 (trei magune mari din care aruncă cumbarale). — Türk. *maguna*.

măgură sf., pl. -ri, alleinstehender kleinerer Berg, Anhöhe *f*, Hügel *m*, LV. überh. kleinerer Berg, Hügel. Munții săria ca berbecii și măgurile [oi bouvol] ca miei oilor PSALT. 1651 Ps. 113, 6. Hs carele căuta ră-tăcita oae pre în măguri și pre în munți INDR. 597. Zotkiewsky . . se urcă pe o măgură de unde putea să vadă tot ce se petrecea în tabăra noastră BĂLC. 593. [Orășelul] Corabia, sentinelă dunăreană așezată 'ntre măguri VLAH. RP. 19. — Et. Vgl. alb. *maguljă*. Desselben Ursprungs scheint ksl. *mogyla* (rum. *movi'lă*) id. u. ngr. μάγουλον «Wange» zu sein.

magza'r, mahza'r sn., pl. -ruri, LV. häufig *argimagzar* (s. d.). Boerii . . făcînd magzaruri cum că toată țara poștește domn pe Mihaï Vodă AXINTE LET.² II 126. M'am înfășișat la prea înaltul vezir Musun-oglu și am dat și mahzarul borrilor de la Brașov VĂCAR. IIO. TEZ. II 284.

măhăi' (a), prez. -hăe'sc, v. intr. LV. Gebärden machen, Zeichen geben, winken. Surdul și mutul cînd . . va putea cu

măhăitul să arate . . voia lui INDR. 379. *Sint mulți de în creștini cari . . , cînd vor să facă cruce, numai ce măhăesc cu mîna, cum are amăgi oare-ce* VARL. CAZ. 46. *E Alexandru măhăi cu mîna și vene să răspunză gloateci* AP. VOR. Ap. 19, 33. — Et. Ksl. *mahati*.

maha'l siehe *hama'l*.

mahala' sf. Vorstadt *f*, Vorstadtviertel *n*, (ausserhalb des innersten Stadtteils gelegenes) Stadtviertel. *Maică-sa, o băbuță bătrînă cu care locuia împreună în o casă din mahala* I. NGR. CL. IV 343. [*Caleas'a*] *tot suindu-se pînă 'n mahalaoa Sărării* [Stadtviertel in Jassy] C. NGR. 16. *Avea . . un glas de răsuna mahalaoa* [dass man es in der ganzen Umgegend hörte] AL. OP. I 103. *Făcură un tărăboi de sculară mahalaua în picioare* [dass die ganze Umgegend in Aufruhr geriet] MARION Ș. INFL. — Bes. als der Sitz der ärmeren, ungebildeten Bevölkerung, als die Gegend, wo man auf galante Abenteuer ausgeht. *El se inhăitase cu cițva feciori de boeri și băteau mahalele ziua și noaptea* [sie streiften . . in allen entlegenen Strassen umher] GHICA 40. — MOD. offiz'ell dafür *suburbie*.

mahalagi'ü sm, *fem.* -*gioaică*, *pl.* -*ce*, MOLD. -*gi'tă*, *pl.* -*țe*, Vorstädter *m*, -*rin f.* bes. mit dem Nebenbegriff des Ungebildeten, Ungeschliffenen, Rohen. *Părinții fetei, mahalagi'ü frunțași* MARION Ș. INFL. *Gura mahalagioacei merge ca o moară* CRAS. das.

măhăli't subst. MOLD. Schrotten *n* von Fässern durch städtische Angestellte; *Taxe f*, die vom Magistrat für das Schrotten von Fässern eingehoben wird. *Măhălitul tirgului să fie a cutiei tirgului* DOC. 1823 Ș. INFL. — Et. *maha'l*, siehe *hama'l*.

ma'hină sf. Maschine *f*, Werk *n* CRITIL GCR. II 150 (*acel minunat meșter carele au făcut . . toată mahina . . lumii*). — Et. Mittelb. lat. *machina*.

mahle'r siehe *mafle'r*.

mahmudea' sf. *Mahmudieh f*, türk. Goldmünze vom J. 1822, im Werte von ca. 11 Mark. *Iți voiri răsplăți osteneala cu cincizeci de mahmudele* FIL. CIOC. 41. — Gr. *magm-jip*. OPINC. 57, *mam-* PP. MAT. FOLKL. 898, *mamod-* PP. OLT. WEIG. VII. JB. — Et. Türk. *mahmudije'r*.

mahmur I. adj. (*de somn, de vin etc.*) dem der Kopf (nach langem Schläfe, nach einem Rausche etc.) schwer, eingenommen ist, weh tut, der Katzenjammer hat. *De se întimpla vre-odată să nu-și îndeplinească somnul, era a două zi tot mahmur* GANE Ș. INFL. *Intr'acea noapte . . uciseră pre Mihail, că-l aștară mahmur de vin la așternut* MOXA HC. I 389. *La masă [soacra] potrivea mîncări sărate, pipărate și acre, bune pentru*

mahmuri NAD. NUV. I 21. — II. *subst.* MOLD. FAM.: *a scoate ~ul cuiwa, din en. Jdn.* (indem man ihn ärgert) rasend machen, zur Verzweiflung bringen QU. *Dar și cirmuirea . . le scoate mahmurul [năml. opozanților]* IANOV CL. XIII 73. — Et. Türk. *mahmur*.

mahmurea'lă sf., *pl.* -*re'li*, = *mahmurie* MARION Ș. INFL. (*starea aia de mahmureală în care l-a văzut mușterii din circiumă*).

mahmuri'e sf. Schwere *f*, Benommenheit des Kopfes, Katzenjammer *m*. *Vel aga fumează fără să invingă mahmuri* URECHE LEG. 353 (er hatte in der Nacht vorher unglücklich gespielt).

maho'n sn., *pl.* -*nuri*, *Mahagoni n.* *Abanos, cedru, gaiac, cimișir, mahon* MON. OF. 1875, 2261. — Et. Mittelb. aus dem Indischen, vgl. poln. *mahonj*, bulg. *ma'gonj*, ngr. *μαόν*, türk. (nach LÖBEL D.-TÜRK. WB.) *maho'n*.

maho'rcă sf. *Machorka -*. *Amers foorter Schnupftabak m.* *Unde nu s'a apucat și el . . de tras la mahorcă și de chilit la fuică* CREANGA CL. XII 31. — Et. Russ. *maho'rka*.

mahra'mă siehe *mara'mă*.

mahu't sn., *pl.* -*turi*, LV.: (*postav*) ~ feines schwarzes Tuch. *Boerii . . aveau dar de la domn cite un postav mahut și cite un atlas florentin* GHEORG. LET.² III 322. 26 *atlaze și 3 mahuturi* CONDICA 1693 Ș. INFL. — Et. Türk. *mahu't* REDH.² 1664 b.

mahza'r siehe *magza'r*.

mai adv. 1. dient zur Steigerung, wobei zwischen Komparativ u. Superlativ nicht unterschieden wird: ~ *bun*, ~ *bine* besser, best, am besten, *cel ~ bun* der bessere, der beste. So: — *a*) Komparativ (vgl. *deci't* 1): *Ceriu-i mare, sticle-s multe, Și mai mari și mai mărunte* IARN.-BIRS. 100. *O talie care probabil nu fusese strinsă niciodată de o haină mai cocheta* [von einem netteren, einigermassen netten Kleide] ZAMF. LN. 23. *Erau surorile cele mai mari* es waren die älteren Schwestern ISPIR. LEG.² 7. *Maî de seamă* bedeutender, ~ *de frunte* hervorragender, ~ *cu inimă* herzhafter, ~ *cu băgare de seama* aufmerksamer. *Maî la mijloc*, ~ *la margine* mehr in der od. in die Mitte, am od. an den Rand. *Maî sus*, ~ *la deal*, ~ *incolo* weiter oben, hinauf, hin. *Sint aici maî de mult* ich hin (schon) seit längerer [= seit ziemlich langer] Zeit hier ZAMF. LN. 93. *Nu-i vorba, tot atita se toarce și c'o furca maî așa* [mit einem einfacheren Rocken], *dar par'că-ți umblă mîna maî ușor pe-o scula frumoașă* VLAH. RP. 122; vgl. *aza'* 9. *Mi-ai dat un franc ~ mult*, ~ *pușin* Sie haben mir einen Frank zu viel, zu wenig gegeben. — Zur Verstärkung wird das sonst tonlose ~ emphatisch betont od. emphatisch betontes și vorgesetzt: *Amara-i frunza de nuc*,

Ma'î amar [noch bitterer] *dorul ce-l duc* IARN.-BIRS. 90. *Cînd gindeşti să scapi de-un rău. Vine altul şi' mai greu!* 222. Siehe auch *şi'*. Im ersteren Falle treten *prepp.* hisw. zwischen ~ u. *adj.*: *După ce ai ajuns ma'î la mare cinste* nachdem er zu noch größeren Ehren gelangt war NECULCE LET.² II 245. *Ma'î de mari cazne se va apuca* NEC. COSTIN LET.¹ I App. 104. *O slujă, . . s'alege ma'î cu mult decît mine* NAD. NUV. II 126. — Beim Verb geschieht die Steigerung durch ~ *mult*: *Pe cine îl iubiţi ~ mult?* wen liebt ihr mehr (od. am meisten)? Ebenso, wenn zwei Handlungen, Eigenschaften etc. desselben Seienden miteinander verglichen werden: *Maî mult o priveşte decît o ascultă* VLAH. IC. 57. [*Lucrurile*] *păreau a fi fost luate amanet maî mult decît cumpărate* ZAMF. LN. 18. *Un brdeiu ce pare maî mult o colibă de jitar decît un acaret de gospodari* VLAH. IC. 21. Doch findet sich vor Verb hisw. blosses ~, das dann emphatisch betont ist: *Noî ma'î iubim binele împărăţiei tale* [deiner Majestät] *derit a celuiia* [nämll. a lui Dimitrie] VARL. CAZ. 203. *Moartea ta n'o plîng. ci ma'î fericesc* *O rază fugită din haos lumesc* EMIN. 43. — b) Superlativ: *Cel ~ chipos din(tre) toţi* der stattlichste von allen. *Ajungînd pină la starea cea maî de cinste a boeriilor* GHEORG LET.² III 302. *După mitronolit, boer maî mare e banul cel mare* [ist . . der höchststehende Bojar] GHICA VIII. *Ce-î maî poftit* [am begehrtesten]? *Stăpînirea* [die Herrschaft]. *Şi ce-î maî cu greu* [am schwierigsten]? *Stăpînirea* CANT. IST. IEROGL. 241. *Cel ce va ride maî la urmă. va ride maî bine* [am besten] DEMETR. NUV. 35. *După cum este obiceiul la vreme de răscoală de-şi pun oamenii cine ce are maî bun* [ein jeder das Beste, was er besitzt] *prin cetăţi şi prin mănăstiri* NECULCE LET.² II 207. [*Ion Vodă*] *ai învărtit al săii maî bun . . între Cazaci* URECHE DAS. I 229. *Ce e maî pleavă, maî lesinatură, maî stricat* was am wertlosesten, jämmerlichsten, verdorhensten ist JIP. OPINC. 86. *Maî întîiu* zuerst: ~ *ales*. ~ *cu seamă* besonders, namentlich. Abweichend: *cel mult* höchstens, *cel puțin* mindestens. — c) FAM. *ma'î* (emphatisch betont) in Sätzen wie: *Cînd ai să te apuci de roman? Maî linişte ce avem* [ergänze etwa: *nicî nu să poate*; wir haben doch die allergrößte Ruhe] VLAH. DAN II 146. *Bietu Ferchezanu era Braşovean şi-mă spusese braşoave . . Maî braşoave* [und noch was für Lügengeschichten!] AL. OP. I 574. *Îi împuşcat* [bursucul]? «*Maî împuşcat* [na ob er erschossen ist]!» BOGD. BURS. 92. *Asa-î că te-a căzut* [fata] *tronc la inimă?* «*Maî așa* [na ob. und noch wie]» CREANGĂ CL. XI 29. *Aşa lovitura maî rar!* das war ein

Meisterschuß! SAD. POV. 232. — 2. heim Verb: a) drückt Hinzutreten zu etw. Vorhandenem aus: noch. (von der Vergangenheit:) schon, (nach Negation:) mehr. *Maî am o rugăminte* ich habe noch eine Bitte (nämll. ausser den bisher ausgesprochenen). *Am avut o mîndruliţă, S'am lăsat-o să maî crească* IARN.-BIRS. 216. *Îţi ~ trăesc părinţii?* lehen deine Eltern noch? *Ce-aţi ~ vorbit?* was habt ihr sonst noch miteinander gesprochen? *Imî merge vestea că sînt un spînzurat şi jumătate, nihilist, petrolist şi maî ştiu eu ce* [und was sonst noch alles] ZAMF. LN. 75. [*Iazma*] *maî stăruie maî stăruî* das Gespenst drang noch eine Weile in sie [SPIR. LEG.² 48. *Nu te ~ culci?* gehst du noch immer nicht schlafen? *Eû te-am maî sculat odată din somn* ich habe dich schon einmal aufgeweckt GHICA SCRIS. 2. *Aû ~ pătit-o şi alţii* es ist auch schon Anderen so ergangen. *În locul lui* [Gavriliţă, domnul] *ai pus pre Darie Donică logofăt mare, care fusese şi maî în trecuţii ani* [= care maî f. şi în tr. ani] NECULCE LET.² II 887. *Cine dracū-a maî văzut . . baba de joc fugînd* [wer . . hat wohl je . . fliehen sehen!] IARN.-BIRS. 415. [*Profesorul*] *e așa de ocupat că nu-l maî prinzi pe la conservator* [dass man ihn . . nie erwischt] ZAMF. LN. 11. *Zidul peri ca şi cum n'ar fi maî fost* [als ob sie nie dagestanden hätte] [SPIR. LEG.² 26. *Florî de cari nu maî văzuse ia* Blumen, wie sie solche in ihrem Leben nicht gesehen hatte 17. *Un lucru ne ~ auzit, ne ~ pomenit* etwas Unerhörtes. *Nu ~ doarme* er schläft nicht mehr. *Nu ~ pot aştepta* ich kann nicht länger warten. *S'a jurat că nu maî face* [dass er es nicht wieder tun werde] NAD. NUV. II 173. — Da *nu* den Satzton trägt (*nu' vreaû* ich wi'll nicht), so kann dadurch *nu* ~ von *nu'maî* unterschieden werden: *Nu' ~ găsesc că-î prea tînăr* ich finde nicht mehr, dass er zu jung ist, aber: *Numaî găsesc etc.* nur finde ich etc. — Syn. Im Sinne von «noch» wird nb. ~ auch *încă* gebraucht, das eig. Fortdauer in der Zeit bezeichnet: *Mitică se plimbă încă prin odăe* M. ging noch (immer) im Zimmer auf und ab ZAMF. LN. 48 (wogg. *M. se ~ pl. pr. odăe* M. ging noch eine Weile etc.). *Îi lipseaû încă forrte multe cunoştinţe despre mersul în detaliu al lumii* 29 (ungefähr dasselbe würde *îi ~ lipseaû f. multe etc.* besagen, nur dass damit gewisse andere Kenntnisse als vorhanden hingestellt würden). In verblosen Sätzen kann «noch» nur durch *încă* ausgedrückt werden: *Încă odată!* noch einmal! (aber: ~ *spune odată!* sag' es noch einmal!). Nur vor Fragewörtern steht hier ~: *A fost Gheorghe aici.* «*Şi ~ cine?*» Georg war hier. «Und wer noch?» Ferner muss nach Negation für «noch» = «bisher» *încă* gesetzt werden: *N'am văzut-o încă*

ich habe sie noch nicht gesehen (*n'am ~ vazut-o* heisst: ich habe sie nicht mehr od. nie gesehen). — Gr. ~ tritt stets unmittelbar vor das Verb, bei zusammengesetzten Zeiten vor l'art. bezw. Inf.: *i ~ dau, i-um ~ dat, ii voiu ~ da, ~ datu-i-am, ~ da-i-voiu, i-am ~ iost dar, i-aş ~ fi dat*; vgl. dgg. 5. Doch wird MUNT. MOD. unbet. Pron. bisw. missbr. zwischen ~ u. Verb gesetzt: *Nu mai te 'ntorc la viaţa* OLL. HOR. 305. *N'o să mai mă necăjeşti nici-
câtă?* CL. XIII 285. — *b*) mit mehr od. weniger verblasster urspr. Bedtg., im Deutschen oft nicht wiederzugeben: *Mai cauta şi tu!* suche du doch auch! *Nu vă mai ţineţi de capul meu* sitzt mir nicht immer auf dem Hals! ZAMF. LN. 36. *Doamne, frumoasă ţură mi aveţi* Gott! ihr habt doch ein schönes Land VLAH. RP. 192. *Ce uităta mai sint* wie vergesslich ich doch bin BOGD. VECHI 150. *Mai ştii? zic, poate umbliă cineva la pivniţă* wer weiss? sage ich, vielleicht macht sich Jemand am Keller zu schaffen VLAH. IC. 80. *S'a ~ liniştit* er hat sich etwas beruhigt. *A ~ încetat ploaia* der Regen hat nachgelassen. *Fetele . . nu ştiau ce voc să-î juca [tatalui] ca să-l mai înveselească* [um ihn etwas aufzuheitern] ISPIR. LEG.² 11. *Ce ~ zici?* was gibt's Neues? *Ce ~ faci?* wie geht's? — Gr. Stellung wie bei 2 a. — 3. in Aufzählungen: *te i l s. Pe pareţi o risipă de cadruři de toata mina, mi originule romi-
neşti, mai litografii, mai picturi de pe la Expoziţiunea din Viena* ZAMF. LN. 17. *Mai cu preumblă: i, mi cu încetatul necazurilor se strecură pe nesimţite o zi după alta* CL. XVII 3. *Ei mersera . . încetul cu încetul, şi mai calări, şi mai pe jos, şi mai în căruţa* GANE CL. VIII 440. *la . . , ruşinos şi dragălaş, Mi nu vrea, mai se lasa* [halb sträubt sie sich, halb gibt sie nach] EMIN. 164. *Au început fie-cure a se cara pe acusa, unul c'o mină frintă, altul cu ochii scoşi, mai altul [ein anderer wieder] cu capul spart* SBIERA POV. 202. — 4. ~ *eri, alaltăeri, acum citeva zile* noch, erst gestern, vorgestern, vor wenigen Tagen. — 5. fast, beinahe. *Mai tuşi, ~ niciodată, ~ numai eu* fast alle, fast nie, fast nur ich allein. *Au trecut mai trei luni pină au purces* AXINTE LET.² II 139. *Şi iată cutremur mare fu in mare, cît să mai acoperia [= MOD. cut ~ să ac.] corabia de valuri* BIBLIA 1688 Matth. 8, 24. *Atita sau mai atita mi-se pare a fi de crezut* BALC. 556. *Dorul ei mai mă omoară* IARN.-BIRS. 31. *Băiatul . . mai au leşinat de jale* SBIERA POV. 72. *Caii mai nu mai puteau* die Pferde konnten fast nicht weiter SPER. AN. 1892 I 223. *Sin-Petru . . mai că nu sufla de frică* CL. XVI 264. *Un cuptor nelipit şi mai mai sa se risipăscă* [der jeden Augenblick einzustürzen

drohte] CREANGA CL. XI 214. — || Vgl. *ca 9, care* II 1, *cât I, ce' A II 2, înai'nte I u. Gr., maimare, mult, nu'mai, şi*. — Gr. MAC., nach WEIG. JB. VI 40 sporadisch auch TR. *ma*, wohl nur beim Komparativ, zB. WEIG. AR. II 14 (*Ni ma nyica ni ma mare*); vgl. auch *ca'ma, nu'ma* für *ca mai* (siehe *ca 9 a*), *nu'mai*. — Et. Lat. *magis*.

mă'il, mă'! interj. du (da)!, ihr (da)! Zunächst POP. Rufwort für Männer u. Knaben, dann FAM. u. scherzh. auch sonst, bes. bei grossem sozialen Abstand zwischen Redendem u. Angeredetem. *Ma! n'auzi tu! ian mai stai!* BOGD. POV. 24. *Mai, alungaţi haita cea* AL. CL. III 61. *Mai crişmar . . ! Ada-mi mie vin de-un ban* AL. PP. 41. *Da, mă femeie, unde mi-s musafirii mei?* BOGD. POV. 41. *Mai baba mă! ştii . . că de cind ne-am luat, or fi vr'o cinzeci şeizeci de ani* 19. — Gr. MAC. *mo'l*. — Et. Wahrsch. aus *mă're* (s. d.) gekürzt.

maia' sf. 1. MUNT. Gährungsstoff *m*, Ferment *n*, wie Lab, Hefe, Sauerteig. *Dupa ce pîinea este frământată, se pune maia (drojdie, aluat) ca sa crească* SCRABA CIT. 1894, 195. — Fig.: *Buzunarul vaz că-ţi suna, Vaz că ai mai prins maia [= chiag, s. d. 2]* ORAŞ. Ş. INFL. — 2. Grundstock *m*, -kapital *n* REŞ. 23 (*ca să aibă cineva maiaoa trebuincioasa sau capitalul bucatariei intru facerea tuturor felurilor obicnuite*). 3. Art Kleiderstoff MSCR. (Übers. eines Doc. v. J. 1557) ARH. IST. 11, 40 (*caştan de maia*). — 4. Strahl *m* des Pferdehufs GORUN. HIP. 135. Et. Türk. *maje'* ZENKER 804 b, REDH.³ 1665 b.

măia'stră siehe *măe'stru*.

maibe'nt siehe *mabe'ln*.

maica sf., pl. -ce, auch -ci, 1. LV. u. POP. Mutter *f*. *Ruga Ancii maicii lui Samoil proroc* DOS. GCR. I 249. *Că tată-mieu şi maică-mea mă părăsără* DOS. Ps. 26, 10 das. 248. *Lacrimile maicelor Ş'ate surioarelor . . De dorul voi. icilor* IARN.-BIRS. 316. *Pin' eram ta maica [tată, Orî lucrăm orî nu lucrăm, Tot draga maichii [Mutters Liebling] eram* IARN.-BIRS. 176. *Saruta-î mina [maistorului Vasi], maichii [= draga maichii; mein Kind]* POP.-BAN. 144 (die Mutter zum Töchterchen). — MUNT. TR. auch FAM. in der Anrede, wofür MOLD. *mamă: lu lasă, maică* ZAMF. LN. 13 (die Tochter zur Mutter). — Uebertr. (bis.) als ehrerbietige Bezeichnung für Frauen überh.: *Prea cuvioasa maica noastră Theodora* MINEŢU 1698 GCR. 1319. Daher noch jetzt: — 2. *Maica Domnului, Maica Precista* die Mutter Gottes. 3. Titel der Nonne, die das Klostergelübde abgelegt hat: *Schwestern f* (wogg. *sora* Laienschwestern). *Agapia . . , manastire de calugarişe . . cu 355 maice şi 61 surori* ENCICL. ROM. I 58. — Gr. C. obl. art. -*ci*, LV. u. POP. auch

-câl, POP. auch -chii. — Voc. -co, -că. — Dem. măicură, -culură, pl. -țe, POP. auch măculeană. — Mit pos., c. dr. u. obl., măică-mea, -ta, -sa, ferner c. obl. măice-sa Dos. VS. Maiu 5. — Et. Vgl. bulg. serb. majka, dem. von (serb.) maja.

măida'n sn., pl. -ne u. -nuri, 1. (freier) Platz. Enicerii..au cuprins..toate ulițele și meideanul orașului de mijloc NEC. COSTIN LET.² I 422. Jigăniile..la meideanul bătaii [zum Kampfplatz] cu mare dirjie eșiră CANT. IST. IEROGL. 186. A scoate de pe cîmp sau de pe maidanuri brazde cu iarbă DATC. HORT. 159. — MOD. dafür piață, wenn ein von Häusern umschlossener, für den öffentlichen Verkehr bestimmter Platz gemeint ist; doch zB. erhalten in ~ul Sf. Spiridon (in Jassy). — 2. fig. LV. (freier, Spiel-)Raum, freies Feld. Intr'acest maidan de vreme [Zeitraum] MSCR. 1821 Rev. Toc. II 393. Avînd și miniștrii Măriei sale mult meidean, făcînd ce le era voia COGALN. LET.² III 244. Iordache vornicul..aflase meidean și vreme [= vreme și prilej; Gelegenheit] a grăi rău de boeri NEC. COSTIN das. II 82. — 3. fig. fast INV. a scoate, a eși la ~ auf den Schauplatz, die Szene, zum Vorschein bringen, kommen. Goștina întreită..se uitase.., iar acum iară au găsit-o [spătarul Iordache Stavarachi] de aș scos-o la meidan COGALN. LET.² III 219. [La numirile domnilor] diavoliu ceia de elciș scot la maidan fie-care pe cite un cirac [produzieren..je einen Protégé] GHICA VIII. Ce-au lucrat el pe sub cumpăt, și aș eșit la meidan [was dann ans Tageslicht kam] BELD. ETER. 106. — Gr. MUNT. ~, MOD. QU. auch măida'n; MOLD. meidean, auch medea'n, pl. -nuri; LV. MOLD. auch meldean, ferner meda'n GHEORG. LET.² III 322. — Dem. măldănaș, pl. -șe. — Et. Türk. majda'n, mejda'n.

maimanda'r siehe mehmanda'r.

maima'r-bașă sm. LV. Oberaufseher m über die Bauleute. Toader măimar-bașa Doc. 1784 Ș. INFL. — Et. Türk. mima'r başı; aî für i dürfte aus maima're stammen, vgl. MAC maima'r «Baumeister, Meister» DAL. = türk. mima'r.

măima're sm. Oberster m, Vorgesetzter. Făcînd măi mare asupra acestei trebî [näml. über den Neubau des Schlosses] pe Lascarache Genet COGALN. LET.² III 225. Incă grăind el, veniră de la măi marele sinagogului zicînd.. BIBLIA 1688 Marc. 5, 35. Apoi veneau măi-marii tronului [die Grossen der Krone] și slugile oamnice DELAVR. SULT. 83. Nu te pune cu măi marele tău, nici te prici cu cel măi mare decît tine MSCR. 1779 GASTER LIT. POP. 209. — Et. măi ma're.

măimări'e sf. Vorstand m, -steher

URECHE LEG. 145, 278 (Atunci mersera boian-giî și calfele lor la măi-măria lor [zu ihrem Zunftmeister]).

măimui' (a) siehe maimui' (a).

măimu'tă sf., pl. -țe, A ffe m. Vasul..plin find de..dînți de elifand și măimu'te BIBLIA 1688, 2 Chr. 9, 21. Copilul e ca măimu'ta, ce vede face PANN Z. II 79. — Gr. MUNT. ~; MOLD. momi'tă, pl. -țe; TR. măimucă, -murtă, QU. auch măemu'tă, pl. -ce, -țe; MAC. maimu'n sm.; ferner mo'imă, pl. -me Dos. VS. Oct. 23, B., moim'tă, pl. -țe, CANT. IST. IEROGL. 5 u. 49, maimu'e sm. TICH. D. — Dem. MUNT. -murtă, MOLD. momi'tă, pl. -țe. — MUNT. maimu-țo'tă, MOLD. momi'to'iū sm. A ffe n m ā n n c h e n n. Et. Balkanwort unbek. Herkunft: türk. alb. serb. majmu'n, bulg. majmu'na, ngr. μαῖμοῦ, magy. majom.

măimu'ti' (a), prez. -țo'sc, auch -ța' (a), prez. -țo'z, I. v. trans.: c., pc. etw., Jdn. od. Jdm. nachäffen. Măimuind graiul celui negru BAR. HAL. III 89. Măimu'tează și ei, bieții, ..pe oamenii cei mari ISPIR. CL. XVI 355. Auch: — II. a să ~ n a c h ä f f e n. Măi in toate veacurile..ne măimu'tirăm ori ca vecinu al măi puternic d'afară ori ca dușmanu al măi voinic dinăuntru JIP. RAUR. 108. — Gr. MOLD. momi'tări' COM.; măimui' BAR. I. c.

măi'nte siehe Inai'nte.

măiora'n siehe maghera'n.

măistru sm., pl. -ștri, Meister m, als Titel des selbständigen Handwerkers, im Ggs. zum Gesellen (calfă) u. Lehrling (ucenic). Trei ani șagărt [= ucenic] și patru ani calfă lucrare [el] numai la un măistru POP.-BAN. 41. — Gr. TR. -șter (so auch SUȚU NOȚ. 106), -ștăr, BAN. -ștor, MAC. mă(1)stur. — Dem. măistăre' I RETEG. MINDR. EL. GERM. — TR. măisteri'tă, -ștăr-, BAN. -ștor- sf., pl. -țe, Meisterin f. — Et. Deutsch; măi'stor, -ștur ist serb. bulg. majstor.

măi'ü¹ sn., pl. -iuri, 1. LV. = ciocan: Hammer m. Cu măiuri de aramă frînseră-î picioarele Dos. VS. Dech. 14. — So auch noch PP. FRÎNCU MOȚII 190 (Cu măiuri grei de fier). — 2. mod. hölzernes Schlagwerkzeug der Böttcher, Wäscherinnen etc. in Form eines Hammers od. gestielten Brettchens: Schlägel m, Bläuel. Apoi se bate fundul groapei cu un măiuri INV. COP. 1889 II 100. — Et. Lat. malleus.

măi'ü² sn., pl. -iuri, MOLD. = ficat: Leber f. Tîpă-tare lovi cu lancea pe Lingău la pîntece în mijlocul măiului CL. VIII 250. Toacă..cîteva măiuri și rînză de pasări fripte REȚ. 13. — Et. Magy. māj.

măi'ü³ npr. m. Mai m. In luna (lui) ~ im Monat Mai. Flori de ~ Maiblumen. — Gr. LV. bisw. Ma'ie. — Et. Ksl. maj = gr. μαῖος.

ma'ja sf., pl. măji, Tr. Zentner m. *Pe fie-care car era încărcate câte cinsprezece măji de sare* SBIERA Pov. 167. — Et. Magy. *mazsa*, serb. *maža*.

măja'r(ă), MOLD. -je'r(ă) sm. LV. Fischhändler. *Au lăsat cuvînt [Stefan Vodă].. să nu pue pre altul la domnie, ci pre Petru Măjearul* [lies: -j'erul] *ce l-au poreclit Rareș* URECHE LET.² I 190. — Et. Die Fische wurden vermutl. zentnerweise gehandelt.

măjeri'e, auch -jəri'e sf. LV. 4. Fischhandel m. *Vinzarea de pește, ce să zice la Moldoveni măjerie* SCRIS. MOLD. 112. — 2. = măjerit: *Venitul măjeriei* [lies: măjeriei] *din vinzarea peștelui* Doc. 1795 URIC. IV 70.

măjeri't, auch -jəri't subst. LV. Fischsteuer f, indirekte Steuer, die von den Fischhändlern gezahlt wurde; sie wurde in Galatz u. Bukarest erhoben. *Să se ridice și măjăritul din București i vătășia de pescari* Doc. 1809 TEZ. II 342.

ma'l sn., pl. -luri, Ufer n, Küste f. *Malul Prutului, mării* das Pruthufer, die Meeresküste. *Dunărea începe să vijie mînioasă, — e un zbuçium ș'un clocot de valuri dintr'un mal în altul* VLAH. RP. 1. *M'aș face de ris, tocmaî la mal* [gerade zum Schluss] CL. XV 192; vgl. dazu (i)neca' (a) 2. — Et. Pflęgt zu alb. *malj* «Berg» gestellt zu werden, wofür MUSCEL ~ «Berg» WEIG. JB. VIII 316 spricht. Doch bedarf letztere Angabe weiterer Bestätigung.

mala' sf. (zid.) langes Reihbrett, Kartätische f der Maurer (wogg. *drișcă* das kurze Reihbrett bezeichnet). — Et. Türk. *mala'*, vulg. *mala'* ZENKER 802 a, REDH.² 1660 b.

mala'c sm. Büffelkalb n. *O bivoliță.. cu malacul ei* MON. OF. 1877, 4926. — Et. Vgl. bulg. *malak* id., wahrsch. zu slav. *malü* «klein».

malachia'n, -chirü sm. Onanist m PRAV. Gov. 121 (*Preotul malachian ce se zice că-și face săblaznă cu mîna*); Ps. RÎMN. 149 b (*malachiul și sodomleanul*). — Et. Zu *malachirü* vgl. gr. *μαλακίων* «verweichlichter Mensch».

malachi'e sf. fast INV. Onanie f. *Călugărul preot de va avea cu mîna păcat ce este malachia* PRAV. Gov. 129. — Gr. *malachie* bet. MÄRG.² 43 a u. 46 a. — Et. Ngr. *μαλακία*.

malachi'ü siehe *malachia'n*.

malaco'f sn., pl. -co'fe u. -co'furi, Krinoline f, Reifrock m *Ia poartă malacof exagerat, tocă de catifea neagră* AL. OP. I 69. — Et. So benannt nach dem im Krimkrieg 1854 erstürmten Malakoffturme.

mälăe't adj. von geringer Konsistenz: mehlig, sandig, weich, mürbe. *Piatră mälăiață* mürber Sandstein. *Pere mälăește* moltsche, teige Birnen. — Fig.: *Cu toată puterea*

lor.., tiranii..sint mälăești și trecători ca roûa JIP. OPINC. 2.

mälă'ü sn., pl. -la'e u. -la'iuri, 1. MOLD. TR. = meü: Hirse f (*Panicum miliaceum*). *Mälăe* Hirsefelder; *mälăiuri* Hirsearten. *Va semăna griu și orz și mälăi* [ξέγρον] *și hricica* BIBLIA 1688 Jes. 28, 25. *Vrabia ~ viseaza (și calicul pomeni)* u. ä. (Sprw.) was mangern hat, davon trauert man. *Ș'a trăit trăiul, ș'a mîncat mälăiul* (Redensart, wird von alten Leuten gesagt:) er, sie hat den grössten Teil seines Lebens hinter sich, ist schon abgelebt. — 2. ~ *ta-tăresc* Mohrenhirse f (*Sorghum* vulg.) QU. — 3. *mälăiul cucului* Hasenbrot n (*Luzula campestris*) BR., ȘEZAT. V 105. — 4. MUNT. MOD. *Maismehl* n. *Ducindu-mă la moară ca să macin porumb să-l fac mälăiü* FUND BASME 66. *Cind ~ are, sare n'are, cînd sare are, ~ n'ore* u. ä. (Sprw.) er hat nie alles Nötige beisammen, bei ihm ist immer etwas nicht in Ordnung. — MOLD. dafür *făină de păpușoiü*. — 5. ~, pl. -la'e, MOD. *Maisbrot* n, -fladen m. *Cinci mälăe mari cari le pregătise [el] pentru săptămîna întregă* BOGD. Pov. 98. — *Taiü ~ (în două și ne dă și nouă)* Art Kinderspiel: eins, zwei, drei, das letzte Paar vorbei, eins, zwei, drei, Fanchon SLAVICI CL XIV 137. Daher auch: — 6. (*de cînepă*) *Hanfkuochen* m IDN. CAL. 74 (*mälăiul de la oierii hrănește foarte bine vitele noastre*). — Gr. *Dem.* zu 4 *mälăiaș* JIP. OPINC. 150, zu 5 *mälăuț*, pl. -țe QU. — Et. Dunkel, Zshg. mit lat. *miliium* (rum. *me'iu*) unwahrsch., cher zu ksl. *mlēti, meljan* «mahlen».

mälăo'ü sm. Sonnenröschen n (*Helianthemum*) WBB.

mälăuț siehe *mälăiü* 5.

maldă'c sn., pl. -ce, MOLD. halbe Fuhr QU. [*El*] *se sfătuia cu gîndul.. să le injumătățească* [näml. *lemnele*], *doar va intruchipa două mälăuce* [sic] NÄD. NUV. I 198. — Et. Unbek.

mälădăci' (a), prez. -ce'sc, v. trans.: *lemne* Brennholz locker schichten, so dass es nach mehr aussieht NÄD. NUV. I 207; 211 (*Am mälădăcit lemne? Dă, Doamne, dacă toți fac așa, puteam eu să fac altfelü?*).

ma'ldăr sn., pl. -re u. -ri, 1. *de coceni, stof, fin etc.* gebundener Haufe, Bund Maisstengel, Rohr, Heu etc. *De-asupra carului [ei] pun câte un maldăr de fin ori pae și coceni* JIP. OPINC. 149. — Dann auch von Dingen aller Art: *Intr'o chitiuță [el] găsi un maldăr de chei* FUND. BASME 70. *Dinca înșfaca degrabă un maldăr de cărți și prinde a le deschide* VLAH. GV. 117. — 2. MUNT. ~ (*verde*) Futtergras n, Grünfutter. *Grinariü se întorc.. cu cărușele goale și cu maldăr proaspăt în codirlie* DELAVR. IVŞV. 160. *Cantitatea de*

20000 kilograme maldăr [de fleolă] la hectar
Gaz. SĂT. XIV 435. — Gr. MOLD. auch -dur. —
Dem. maldăre/1 PP. GORJ MAT. FOLKL. I 452. —
Et. Unbek.

mălduri' (a), prez. -re/sc, v. trans. in
Haufen binden NAD. NUV. I 176 (Neculai,
care venise mai târziu, a stat să măldurească
[stuhul]).

ma'lea siehe ha'lea-ma'lea.

malic (wie bet.?) subst. Feifeln (pl.), ent-
zündete Halsdrüsen des Pferdes POL. (melic);
COD. CAL. § 1242 (daca în curgere de 30 de
zile se va descoperi turba cailor, malic, nărav
rau, albeață neagră). — Et. Vgl. serb. nslav.
malik «Kobold».

măli'gă siehe mămăli'gă.

măli'n sm. 1. Ahlkirsch-, Trauben-
kirsch-, Faulbaum m (Prunus Padus).
Flori de salcâm, de mălin și de tiliac C. NGR.
CL. I 93. — 2. ~ negru Rainweide f (Li-
gustrum vulg.) B. — 3. ~ roșu Flieder m
(Syringa vulg.) B. — Et. Vgl. slav. malina
«Himbeerstrauch».

măli'nă sf., pl. -ne, Ahl-, Traubenkir-
sche f. Frunzulita trei maline [sic] PP.
GORJ MAT. FOLKL. I 452.

mălini'tă sf., pl. -țe, MOLD. Rainweide
f (Ligustrum vulg.) QU.

malotea' sf. MUNT. mit Pelz gefütterter u.
verbrämter Frauenmantel m. [Greaca] își
scoase maloteaosa sa blănită cu samur FIL
CIOC. 100. Țărani cei mai avuți, cu haîne
scumpe, ca vingherca, maloteaosa, ilicul MA
NOL. IG. ȚAR. 248. — Gr. mavl- PANN CIH. —
Et. Vgl. serb. in Volksliedern mavluta', mal-
vuta', das — kaum mit Recht — mit agr.
μαλλωτή δορά, agr. ngr. μηλωτή, arab. mallotu'
«Schaffell, -pelz» zusammengestellt wird.

ma'lț sn., pl. -țuri, MOD. Malz n. Taxa ..
asupra malțului pentru bere e prea urcata
LIT. MINDR. EL. GERM. — Et. Deutsch. Dagg. ist
malat'a sf. id. B. = magy. maláta.

malteh (wie bet.?) subst. ehem. Art Klei-
derstoff, viell. Melton m od. Molton. I
biniș .. postav neftiū, captușit pină la briū
cu malteh nahutiū Doc. 1821 REV. Toc. III
333. — Gr. -tef FIL. CIOC. 206, -tin Doc. 1801
CL. IX 277, -tă MON. OF. 1875, 2283 (albi-
turi de tot ordinare .. de maltă vârgată),
wofern es sich hier überall um denselben Stoff
handelt.

mă'lură sf., pl. -ri, MUNT. Stein-, Faul-,
Stinkbrand m, durch den Pilz Tilletia her-
vorgerufene Krankheit des Weizenkorn-. Vgl.
tăciu'ne. Să stirpească mălura, mazărichia,
neghina JIP. OPINC. 72. — Et. Unbek.

măluri'ci sm. pl. Walderhse f (Orobus)
PANȚU. — Et. Unbek.

mălu'ro's¹ adj. MUNT. vom Weizen: bran-
dig. — Et. mă'lură.

mălu'ro's² adj. abschüssig CANT. IST.
IEROGL. 197 (Epurele .. spre niște locuri mă-
lu'roase și țărnuoase a fugi luă). — Et. ma'l.

ma'mă sf., pl. -me, Mutter f. Nebenform
von mumă (s. d.), die in folgenden Fällen allein
gebraucht wird: — 1. als Anrede u. Titel. «Dar
ce să-î răspunz [tatei], mamă», întrebă micul
măel, «De-mi va face 'ntrebare Despre a tur-
mei stare?» GR. ALEX. 394. Mama Catrina
Mutter Katharine. Mama soacra die Frau
Schwiegermutter, die Schwiegermama. Ah!
Mamă soacră, mamă soacră, cit te iubesc..!
SPER. MS. 1. — Auch Anrede der Mutter an ihr
Kind, einer älteren Frau an eine od. mehrere
jüngere Personen, entstanden aus dragul (dragu
etc.) mamei: mein Kind, mein Herz,
mein Lieber. «Dar de ce pricină, mamă?»
muma sa i-a întrebat PANN NASTR. 64. Am cer-
cetată, mamă, și am aflat că i-a vindut-o
[năml. starea] la Cochii vechi FIL. CIOC. 288
(eine alte Frau zu einem jungen Manne). — 2.
in mama, c. obl. mamei, im Sinne von meine,
deine etc. Mutter. Ce fată frumusică Are mama
[meine Mutter]! COȘB. 88. Mersem de spusem
mamii [unserer Mutter] veste hună DOS. VS.
Noe. 24. Ce mai face mama? wie geht's deiner
Mutter? Dragul mamei liebes Kind. — 3. in
vulgären Schimpfreden, siehe w'te (a). L-a su-
duit de ~ er hat ihn in gemeiner Weise be-
schimpft. Gr. Dem. mami'tă, mămui'tă, mă-
mi'că, mămă'e, mămăi'tă, mămăi'că, POP. mă-
mu'că, mămucu'tă, mămuli'că, mămuli'tă,
MUNT. TR. QU. auch mu'ică, mulchi'tă, c. obl.
art. -țel, -ma'e (zu mamă'e), -căl u. -chif.
Im Uebrigen siehe mu'mă. — Et. Siehe mu'mă.

mămăli'gă sf., pl. -gi, 1. Art ziemlich fester
Brei, ehem. aus Hirse, jetzt aus Mais, bei Miss-
ernte bisw. auch aus Buchweizen od. Gerste
hergestellt, vornehmlichstes Nahrungsmittel
des rum. Bauern: Maisbrei m, Polenta
f. — Redensarten: Nu știe încă cum să mă-
nîncă mămăliga er ist noch ganz grün. A prins
mămăliga covjă er hat Verwögen gemacht,
sein Schäfchen ins Trockne gebracht. Ampus(-o)
de ~ (wird gesagt, wenn man auf ein unüber-
windliches Hindernis stösst:) ich kann nicht
weiter, sitze auf dem Sande, stehe wie die
Ochsen am Berge. — Sprww.: Unde nu-î băr-
bat în casă, nici ~ pe masă der Mann erhält das
Haus. Decit să mănînc ~ cu unt și să mă uit
în pămînt, mai bine să mănînc pîine cu sare
și să mă uit la soare besser ein Gericht Kraut
mit Liebe als ein gemästeter Ochse mit Hass. Fă
~ mare, mai Ioane; fie crudă, fie moale, nu-
mai mare u. ä., wird von Gefräßigen gesagt. —
2. fig. FAM. POP. von Menschen ohne Energie:
Waschlappen m, Schlappschwanz,

Decit bărbat fleac și mămăligă, măi bine nimic GHIB. BV. 20. — Gr. POP. auch *măli'gă*. — Dem. -*ligu'tă*, pl. -*țe*. — Et. Das auch in die Nachbarspr. gedrungene Wort (serb. *mama-ljuga*, magy. *mamaliga* etc.) könnte auf dem allerdings selbst dunkeln it. *melica, me'liga* «Mohrenhirse» beruhen. Vgl. auch bulg. *mamuli* «Mais».

mămăliga'r, POP. -*riū* sm. FAM POP. Maisbreifresser *m*, Spottname für Bauern. *Sandu, un mutălău, și încă vre-o cițiv i mămăligari* XEN. BRAZI 184.

mămăligo's adj. FAM. POP. waschlappig, schlappschwänzig. *Măi bine moartea decit așa tigoare de barbat sicut și mămăligos* VLAH. GV. 175.

mămăru'tă sf., pl. -*țe*, MOLD. TR. POP. Marienkäfer *m* (Coccinella). *Mămăru'tă, încotro veți zbura, într'acolo m'oïu însura*, Spruch des Bauern, wenn ein Marienkäfer sich ihm auf die Hand setzt. — Et. Wahrsch. *mă-rîu'tă* (s. d.), *en ma'mă* angelehnt, wie ja auch sard. *mammajola* nb. *babbajola* Zs. 32, 363.

ma'mcă siehe *ma'ncă*.

mămi'e siehe *mom'i'e*.

ma'milă, -mină siehe *na'milă*.

mămîna' (a să), prez. *mă -ne'z*, v. refl. ungeheuer gross werden CANT. IST. IEROGL. 191 (*nevoile se mămîncează și se îngreuiază*). — Et. Zu *na'milă*.

mămîno's adj. ungeheuer gross, riesig CANT. IST. IEROGL. 90; 369 (*trupul cel gros și mămînos [al camilopardalului]*).

mămi'tă siehe *ma'mă*.

Mamō'n(a) npr. m. u. sm. (bibl.) *Ma'mon* *m*, der Teufel der Geldgier. *Nu veți putea sluji lui D-zeu și lui Mamona* BIBLIA 1688 Luc. 16, 13. *Nu veți putea sluji la doi domni, și lui D-zeu și mamonului* ANT. DID. 192. — Daher: Teufel *m* RETEG. öfters, zB. IV 6 (*mamonul a pus pe mama aceia să-și omoare copila*); V 72, zum Unhold (*Hei, mamoaane, . . ce mourte-ți dorești?*). — Et. Gr. μαμωνάς, ksl *mamona*.

mamō'rnîc sm. PRAHOVA *Maiwurm* *m*, Oelkäfer (Meloë proscarabaeus) LEON ZOO. 7. — Et. Unbek.

mamō'rniță sf., pl. -*țe*, Art böser Geist MAT. FOLKL. in Besprechungen I 549 (*Acolo se 'ntilnea . . Muma pădurii cu păduroiu, Mamornița cu mamornițoiu*); 590; 598. Vgl. *mamula'n*. — Et. Unbek.

ma'moș sm. Geburtshelfer *m*, Accoucheur. *Ușa se închise după chirurgul și mamosul improvizat* CL. VIII 403. — Gr. INV. -*mos*, ferner *ma'm* POEN. — Et. Ngr. μάμος; -ș für -s aus dem pl., mit Anlehnung an *mva'să*.

mămu'că etc. siehe *ma'mă*.

TIKTIN, Rumän. Wörterb.

mamula'n sm., fem. -*loa'ică*, pl. -*ce*, Art böser Geist MAT. FOLKL. I 1563, Besprechung (*De mamularii și de mamuloaice*). Vgl. *mamō'rniță*. — Et. Unbek.

mămula'r, INV. u. POP. -*riū* sm. MUNT. Kleinkrämer *m*, Kurzwarenhändler. *Băcanii, mămularii și prāvāliașii din tirguri* Doc. 1783 Ș INFL. — Gr. *mum-* TEL. SCH. 68. — Et. Unbek.

mămulă'rie sf. MUNT. Kleinkram *m*, Kramladen, Kurzwarengeschäft *n*, -handel *m*. *Ținînd cîrciumă sau mămulă'rie, adică fel de fel de mărunțisuri* JIP SUF. 184.

mămuli'că etc. siehe *ma'mă*.

mamuloa'ică siehe *mamula'n*.

ma'nă sf., c. obl. -*ne*, 1. (bibl.) Manna *n*. *Fiii lui Israel în patruzeci de ani mîncară mană* PALIA Ex. 16, 35 CCR. 65. — 2. POP. von der Milch der Haustiere, der Frucht des Getreides, etwa: Himmelsgabe *f*, Segen *m*. *Mana țe-u veni, Mana țe-a sosi* PP. (Besprechung) TEOD. PP. 376 II (zur Kuh). — Bes.: *a lua mana vitelor, bucatelor* (durch Zauber) machen, dass die Kuh keine Milch gibt, das Getreide keine Frucht trägt. *Poate c'au luat strigoaicele mana de la vaci* CREANGA CL. XV 5. *Cine ia mana griului . . , acesta iată știe lucrul dracului* PRAV. Gov. 56 a. — 3. von Pflanzen: a) *mana viilor* etc. Mehltau (schimmel) *m* (Peronospora), Krankheit der Reben etc. *Ogorul meū a eșit sterp; pîatra și mana pe mine m'au bătut și m'au pălit* DELAVR. IV 5 V. 84. — b) *de ape* Wasserschwaden *m*, Mannagrass *n* (Glyceria) Br. — c) *mana jidovului* Brombeerstrauch *m* (Rubus idaeus) Br. — Et. Gr. μάνα.

Mănăra'dea npr. f. Donnersmarkt, ung. Monora. Ortschaft im ung. Komitat Csanad. — Et. Unbek.

mănăta'rcă siehe *minăta'rcă*.

mănăsti're siehe *minăsti're*.

ma'ncă sf., pl. -*ce*, MOLD. = *doică*: *A mme f. Luîndu-și voe de la măică-sa anume să meargă pînă la mamcă-sa* Dos. VS. Oct. 8. — Gr. Lv. *ma'mcă*. — Et. Poln. russ. *ma'mka*.

mănci'e sf. MOLD. = *doicie*: *A m m e n d i e n s t m*. *Ai s'o poți lăsa [năml. copila] cu baba și să întri la măncie* NAD. NUV. I 4.

Ma'nda npr. f. Esmeralda *f*, in Sprww.: *S'a întîlnit Tanda ca ~ (și s'au pus să facă casă)* sie passen zueinander (von dummen Ehegatten, dann überh. von Dummen). *Cum e Tanda așa e și ~ u. ä*. Einer taugt so viel wie der Andere. *Ride Tanda de ~* ein Esel schilt den andern Langohr. *Nu-î Tanda, ci-î ~ 's* ist Eius wie's Andre, es ist Jacke wie Hose, gehüpft wie gesprungen: *Toate amorurile sea-*

mână unu cu altu, nu-î tanda și-î manda AL. OP. I 566. — Et. *Ma'nda*, dem. *Mändi'ța*, ist Koseform von *Smara'nda*, das auf gr. σμάραγδος «Smaragd» zurückgeht. *Tanda* ist männl. Vorname u. dürfte aus *Constantin*, -ndi'n gekürzt sein.

mändälăc, -dăna'c sm. MUNT. Erdnuss f, Knolle von *Bunium* od. *Carum bulbocastanum*, wofür MOLD. *alunică*. Vgl. *baraboi'ü*. [*Femeile*] *ale ce cată nod în papură și păcate 'n mîndalaci* [die an allem etwas auszusetzen finden] DELAVR. SULT. 13. — Gr. ~ QU., *mînd*-DELAVR. I. c. u. POEN., *mandal*- POL. COST. — Et. Die Knolle heisst deutsch auch *Erdmandel*; also zu mhd. serb. *mandala*, durch das slav. Suffix -aku erweitert, wie zB. serb. *bademak* = *badem* «Mandel».

ma'ndie siehe ma'ntie.

mandrago'ră sf., pl. -ri, Alraun m BIBLIA 1688 Cant. 7, 13 (*Mandragorile aü dat mirros*). — Et. Gr. μανδραγόρας.

Ma'nea npr. m. Emanuel m. — MUNT. ehem. ~ *nebunul*, sprichwörtlich gewordener Narr, lebte in der ersten Hälfte des 19. Jh.s; Näheres nach Z. VI 193 bei OLLÄN. TEATR. ROM. I 64. *Nu vezi că amorul tău m'a zalisit* [mich von Sinnen gebracht hat], *am ajuns ca Manea nebunul*? FIL. CIOC. 212. — Et. Koseform von *Emanuil* = gr. Ἐμμανουήλ.

manea' sf. Art Lied n, Gesang m der Türken. *Era o «manè» de cele vechi turcești în care numai un «ah!» ține o jumătate de oră* GANE CL. XIII 49. *Muzica militară ce executa la Tophana' manele turcești și chiar hore românești* RAL. SUV. 58. — Et. Türk. *many'* ZENKER 803 a, *manii'* REDH.² 1663 a.

mane'scă siehe mani'scă.

mangafa' sf. MUNT. FAM. närrischer Dummkopf, Hans Narr QU. *Manga'voa pleacă mine Miercuri la Ploești* CARAG. CL. XIX 100. — Et. Türk. *mankafa'*, vulg. *mangafa'* REDH.² 1663 a.

manga'l sn., pl. -luri, 1. MUNT. Gefäss mit brennenden Holzkohlen: Kohlenbecken n, -pfanne f. *Un mangal de aramă plin cu cărbuni aprinși sluja de încălzit* FIL. CIOC. 228. — 2. MOLD. Holzkohlen (pl.). *Șezi plecat cu capu pe-o tîpsie plină de mangal aprins* AL. OP. I 14. — Et. Türk. *manga'l*.

măngălă'ü sn., pl. -lă'e, MOLD. -lă'e, 1. (Wäsche-) Mangel f, Rolle. — 2. MOLD. auf einer Seite gekerbtes Holz, das man mit der Hand auf eine mit Wäsche umwickelte Walze (*măngălă'fă*) presst u. hin- u. herbewegt, wodurch die Wäsche in primitiver Weise geglättet wird QU. — Gr. -gărl- GLOSS. AC., *minghel*- STAM. — Et. Migy. *mdngo(r)lô*,

măngălui' (a), prez. -lue'sc, v. trans.: rufe

Wäsche mangeln, rollen. — Gr. -gărl-, -gărlui' GLOSS. AC.

manga'n sn., pl. -ne, Gerät n MARG.² 113 b (*prin mai multe case găsești cărți și manganane de joc*). — Et. Gr. μάγγανον.

măngăni'e sf. Zauberei f Dos. VS. Ian. 21 (*cu farmeci și cu măngăniile le face [ia] aceste minunate*). — Et. Gr. μάγγανεία.

mange't sn., pl. -turi, Volant m (?) FIL. CIOC. 171 (*o rochie . . cu trei rînduri de mangeluri pe poale*). — Et. Anscheinend frz. *manchette* «Handkrause».

mangî'r m. ehem. kleinste (türk.) Kupfermünze = 1/4 Akča': Heller m. *Nici unul nu este atît de sărac și lipsit cit să n'ăibă măcar numai doi mangiri* MARG.² 66 b (zu Marc. 12, 42). *Ursachi . . bătut la talpe pină aü dat mangirul cel de apoi* MUSTE LET.² III 8 (nach Luc. 12, 59). — Et. Türk. *mangyr'*.

mangosi't adj. FAM. POP. Schmähwort: nichtsnutzig, vermaledeit. *Mangosiți noștri de bărbați ne tem de cuconășul C. NGR. 200*. *Bată-vă crucea, mangosiților, c'o să-mă faceți zile fripte* AL. OP. I 392. *Unde e manganosita și năzdrăvana de soartă să ne-o împrieteni și noi măcar pe o zi de iarnă!* URECHE LEG. 113. — Et. Viell. zu ngr. μάγκια «Gassenjunge», μάγκισω «sich wie ein Gassenjunge auführen».

mangul' adj.: rimător ~ Mongolicza- (od. Mangalicza-) Schwein n (?) MON. OF. 1878, 4745 (*o rimătoare mangulă albă*). — Et. Vgl. magy. *mangalica*.

ma'nin adj. ungeheuer (gross), riesig SUȚU NOȚ. 16 (*în munți codri manini de brazi*); BAR. — Et. Zu *na'mikă*.

măni'nc etc. siehe minoa' (a).

mani'scă sf., pl. -ște, Brusteinsatz m, Brust des Oberhemds. *O fundă mare «rose-păle» la gît, ale cărei căpătîie filfie la fie-care mișcare pe manișca egretie ca porțelanul* LIT. — Gr. MOLD. -ne'scă. — Et. Russ. *maniška*.

maniță (wie bet.?) sf. Art Kleiderstoff m FIL. CIOC. 27 (*anteriü de maniță*); 213 (*rochi de maniță*). — Et. Unbek.

măno's adj. 1. viel Milch, Frucht gebend: ergiebig, fruchtbar. *O vrei [năml. vaca] și frumoasă și mănoasă și de vreme acasă (Redensart:) du verlangst zu viel. Gospodariul . . poate să-l prefacă [năml. pămîntul ostent] . . în imașul cel mai mănos* ION. CAL. 33. — 2. reichlich. *Pirîtul . . era schîngiuit rău, ca să plătească . . și mai mănoasă gloabă* MELH. CH. 41. — Et. ma'nă 2.

mănoși'e sf. 1. Ergiebigkeit f, Fruchtbarkeit. *Mănoșia pămîntului moldovenesc* SUȚU NOȚ. 49. — 2. Reichtum m. *Această mănoșie de [an] ape curgătoare* SUȚU NOȚ. 15.

mănsu'p sn., pl. -puri, INV. Amt n, Posten m. Arătînd pe boeri de haină, zicînd că cer miansupuri cu topuzul COGĂLN. LET.² III 256. S'a mazilit ispravnicul de Teleorman, și viu .. ca să iaă acest mansup FIL. Cloc. 126. — Gr. Bisw. -se'p, ferner -si'p NECULCE LET.² II 280. — Et. Türk. mansu'p.

manta' sf. 1. Mantel m (überh.; anders mantie, s. d.). — Manta (de vreme rea) Einer, mit dem man sich in der Not behilft: Notanker m, -nagel, Lückenbüsser. Nu țe-am spus de la început că [amanta ta] te ține numai ca manta? NAD. NUV. II 117. — A-și găsi ~ua cu cn. sich von Seiten Jds. Widerwärtigkeiten zuziehen. Nu mă faccți din cal magar, că vă veți găsi manta cu mine [es könnte euch schlimmergehen] CREANGĂ CL. XI 189. — Gr. Tr. min- QU. — Dem. mântăluță, pl. -țe, Mäntelchen n. — Augm. mantala'ucă, pl. -ce, COM. MOLD. — Et. Wahrsch. mittelb. aus frz. manteau, vgl. cara' = carreau.

ma'ntie sf. (Staats-) Mantel m der Fürsten, Bischöfe etc. Domnul aū adus la curte pre fratele Mariei sale . . , imbrăcat cu mantie COGĂLN. LET.² III 242. [Episcopul de Roman] fiind imbrăcat în mantie, șade în strana cea de jos a mitropolitului GHEORG. das. 315. Pe coaste . . il infășoară [pe Ceahlău], ca o mantie imensă, nesfirșitele păduri de brazi XEN. BRAZI 4. — Gr. Lv. auch mantie (zB. INDR. 43) u. ma'ndie (zB. MARG.² 208 b), I.M. bisw. -tă, pl. -te. — Et. Slav. ma'n-tija = mgr. μαυτίον; ma'ntă ist frz. mante.

mănu'chiū sn., pl. -che, MOD. auch -chiuri, MOLD. -nu'chiū sm. 1. Griff m, Heft n eines Messers etc., Hals m einer Geige etc. O sulită întru carea este spînzurată o sabie cu mănuchiul în jos SCRIS. MOLD. 306. — 2. Büschel n (Stengel, Halme), Strauss m (Blumen). Veți lua munuchiū de isop BIBLIA 1638 Ex. 12, 22. Florile [de Asclepias] . . sint așezate în formă de mănuchiū DATC. HORT. 254. Tot norodul era de față cu mănuchiuri de flori DELAVR. SULT. 100. — 3. mănuchiul de aur Goldrute f (Solidago) DATC. HORT. 152. — Gr. MUNT. bisw. min-, LV. auch mun-, OLT. măru'nchiū u. -che. — Dem. -nu(n)chia's, pl. -șe, ferner pl. mănunchie Dos. Ps. in V. Ps. 125 Z. 18 u. PP. MAT. FOLKL. I 1259. — Et. Vlat. manūclus für kllat. manīpulus, -nūpūlus.

mănu' (a) siehe minui' (a).

mănuchia' (a) v. trans. 1. mit einem Griff versehen I. NGR. CL. IV 101 (cuțitul mănunchiat). — 2. zu einem Büschel vereinigen URECHE LEG. 66 (un pămătuș de busuioc mănunchiat prin o zdreanță). Vgl. inmănuchia' (a).

mănuchia's etc. siehe mănu'chiū.

mănu't etc. siehe măru't etc.

mănușă' (a) v. trans. = a inmanușă: behandschuh NAD. NUV. I 110 (cînd mănușăți de-aistia le vorbesc fetelor la ureche, nu-î semn bun).

mănușă sf., pl. -și, 1. zum Fassen u. Halten eingerichteter Teil eines Gefäßes etc.: (Hand) Griff m, Henkel, Stiel; Drücker des Türschlosses. Olarul oatele cînd face, Pune minușă unde îi place PANN PV.⁴ II 30. Daher heißen mănuși TR. (Năsăud) die beiden äussersten (längeren) Sprossen der Wagenleiter COM. H. 1096, MOLD. (Vasluiū) die beiden Längshölzer der Schoskelle (chelnă) COM. D. TERM., weil zum Anfassen dienend. — 2. Handschuh m: a pune mănuși H.e anziehen. Cu minuși ascuțite, brînci de fier, îi strujiră coastele Dos. VS. Oct. 19. — Gr. Aelter, bes. MUNT., min-, ferner mun- JIP. OPINC. 70. — Dem. -nușică, pl. -șole. — Et. Zu lat. manus «Hand».

mănușă'r, MOLD. -șe'r, POP. -riū sm. Handschuhmacher m, -händler.

mănușerie sf. Handschuhmacherei f, -laden m.

mănu'i' siehe mazi'.

ma'r siehe am'a'r IV 3.

mă'r¹ sm., p'. mœri', Apfelbaum m: ~ dulce A. mit essbaren Früchten (Pirus Malus); ~ pădureț wilder, Holzapfelbaum (Pirus acerba DC.). Astă dimineață eram sănătos ca mărul [frisch und gesund] RETEG. I 24. Meargă pin' la măru roș [zu allen Teufeln], că eu nu-l m i pot ținea! AL. OP. I 909. Vgl. floare 3 b. — Tr. POP. ~ul od. pomul de cununie mit Früchten etc. reichgeschmückter Baum, der ein Jahr nach der Hochzeit aufgestellt wird, u. die dabei abgehaltene Feier MAR. NUNTA 745 flg. Daher iron.: țe-ai pus ~ul du hast dir eine s hōne Suppe eingebrockt 749. — Gr. Dem. merișo'r. — Et. Vlat. mēlus für malus.

mă'r² sn., pl. mœre, 1. Apfel m; ~ pădureț Holzapfel. M'am săturat de el ca de mere acre (od. pădurețe) ich habe ihn satt bis an den Hals. A bate pc. ~, Tr. ca ~ul Jdn. windelweich prügeln (wie man einen Apfel weich schlägt, um seinen Saft zu trinken): Să țil calc eu supt picioare, să-l pizez, să țil las mă'r [zu Brei geschlagen] PANN PV.⁴ I 113. Tranca fleanca, mere acre! leeres Geschwätz! — 2. MOLD. merce obrazului die Wangen. Lungăreț la merile obrazului Dos. VS. Ian. 1. — 3. in Pflanzennamen: a) ~ de pămînt a) Tr. Erdbirne f, Topinambur m (Helianthus tuberosus) BR. PANȚU. β) Kartoffel f BR. b) ~ auriū Trollblume f (Trollius) BR. — c) ~ul cucului Buc. Friedlos m (Lysimachia punctata) PANȚU. — d) ~ul lupului Osterluzei f (Aristolochia) QU.; Einbeere f

(Paris quadrifolia) PANȚU; Eisenhut *m* (Aconitum Napellus) D. — *e/* ~ul porcului Stech a p fel *m* (Datura stramonium) PANȚU. — *f/* ~ul strigoiiului weisse Niesswur z (Veratrum album) D. — Gr. *mar'ă sf.* PP. ȘEZĂT. IV 22, BAN. in einer Ortschaft WEIG. III 217. — Dem. *merișo'r, pl. -șoa're.* — Et. Vlat. *mēlum* für *malum*; *mar'ă* ist an *pr'ă* etc. angeglichen.

mărăcina'r, pop. -r'ă sm. Sch war z , Braunkelchen *n* (Pratincola rubicola, rubetra) QU.

mărăci'ne sm. Dornstrauch *m*; spez. = *porumbar*: Schlehe *f* (Prunus spinosa) PANȚU u. = *păducel*: Hagedorn *m* (Crataegus) B. Cu un mărăci'ne numai nu poți ingrădi GOLESCU Z. I 209. Mărăci'ni și ciulin'i [Dornen und Disteln] va răsări fie BIBLIA 1688 Gen. 3, 18. — Gr. MOLD. MOD. u. B. -*cîr'ne* (*f.* B. u. PP. ȘEZĂT. IV 135). ferner -*cî'nă* im Reime IARN. BIRS. 495. — Et. Vgl. it. *marruca* id., das zu lat. *marra* «Hacke zum Jäten» gestellt wird, u. alb. *murri's* «Schlehe».

marafet sn., pl. -tur'i, 1. fast INV geschickte Handlung: Kunst *f*, Kunststück *n*, -griff *m*, Kniff, Trick. Două lovituri de biciu, lăsa-te cu marafet pe spatel armăsarilor FIL. CIOC. 27. Adică e greu marafet de a se împrietenii cu ei [năml. cu copiii] implinindu-le toate voințele! AL. CL. IV 311. Ai umblat tu cu marafeturi vre-o doi ani de zile [du hast.. allerlei Praktiken angewendet], dar la urmă te-a prins cu miș'a 'n sac XEN. BRAZ'I 38. — 2. sg. u. pl. FAM. Umstände (*pl.*), Faxen, Fiesematen. Cam face o leacă de marafet d-ei, dar aș pune rămășag s'o văd încă de două trei ori și-i a mea NAD. NUV. I 58. — Bes. *pl.*: De o bucată de vreme încoace e tot mih-nita... «Tare ești prost, Ioane! Nu înțelegi tu e'aceste sint marafeturi de mireasă?» — GANE CL. I 259. — || Vgl. *marifet*. — Et. Türk. *marifet*.

marafetui' (a să), prez. mă -tue'sc, v. refl. Faxen machen BOGD. Ș. INFL. (*cum trebuie să mă port și să mă marafetuesc ca să pot plăcea*).

mara'mă sf., pl. mără'mi, bisw. pl. mara'me, INV. u. POP. (Kopf-, Taschen-)Tuch *n*. Două copile.. imbrobodita în marame negre ODOB. MV. 1894, 50. Mahrama [das Schweiss-tuch] care a fost pre capul lui Ev. 1894 Joh. 20, 7. De lacrămă n'aș băga seamă, Că le șterg cū-a mea năframă IARN.-BIRS. 102. Iată vine un sol de pace c'o năframă 'n virf de băț EMIN. 142. Gr. MUNT. ~, măr-, älter mähr-, mah-, MOLD. TR. năfr-, năfr-. — Dem. *maramoar'ă* [sic], *pl. -re* BUR. CAL. 217. — Et. Türk. *mahrama't*. In *năfr-* ist *m* vor Labial dissimiliert wie in *na'lbă, na'milă* etc.

măra'r, INV. u. POP. -r.ă subst. 1. Dill *m*

(Anethum graveolus). Zecăiuiți izma și mără-riul și chimenul BIBLIA 1688 Matth. 23, 23. Te amesteci ca ~ul (în bucate) u. ä. (Redens-art:) du mengst dich in alles. — 2. ~ul bălților, mărăraș P f e r d e k ü m m e l *m* (Oenanthe Phellandrium) BR. — 3. ~ul cimpului F e l d - rittersporn *m* (De'phinium consolida) BR. — 4. ~ul cinelui stinkende Hundskamille (Anthemis Cotula) BR. — Gr. MAC. -*ra'lyu* KAV. — Dem. mărăraș IARN.-BIRS 410. — Et. Vgl. alb. *maraj, mărăjă* «Fenchel, Dill», das mit gr. μάραθ(ρ)ov verwandt sein dürfte. Demnach wären ~ u. *molo'tru* gleichen Ursprungs.

măra't adj. MAC. a r m (= hiedauernswert). Cum treambur mine, mărata, Să treambură și puntea de Narta wie ich Arme zittre, so möge auch die Brücke von N. zittern PP. GCR. II 280. Cum va s'crescu featele, Featele ș'muratele? PP. CL. XVII 1118 (Totenklage der Gattin). Fatasăși gione marat Ș'toclu tinc lăași bărbat du liessesst einen armen Bräutigam zurück und nahmst die Erde zum Gatten PP. das. 119 (Totenklage über eine Braut). — Findet sich auch COR. Ps. 136, 8 (Fiele Vavilonului măratele [= ksl. okaennnaen]), wofür Ps. ȘCH va'i de ele. — Et. Wahrsch. lat. *male habitus* «sich übel behabend», vgl. it. *malato*, frz. *malade* etc. «krank», vgl. zur Form *beat, co't* = *bibitus, cūbitus* etc. Falls *carut* = **cavito* (PUSC.) — was indessen sehr fraglich —, so könnte (wie für it. *malato* gegenüber *detta* = *debita*, LITBL. 1903, 247 a) Angleichung an die Partizipia I, Konj. angenommen werden.

măra'z sn., pl. -zur'i, 1. = *necaz*: Aerger *m* NECULCE LET.² II 199 (*impăratul avind pe dinsul mărăz și gind să-l mazilească* [der ihm grollte.]); 400 (*avind mărăz pe dinsul, l-au bătut la talpe*). — 2. *pl.* Umstände. Faxen CREANGĂ CL. XI 184 (*cind văd că miș'a face mărăzuri, țe-o strîng de coadă de mănîncă și mere pădurețe*). — Et. Türk. *mara'z* «Krankheit», im weit. Sinne «was Einen ärgert» REDH.² 1811 b.

mărcă sf., pl. măr'ci, (neol.) Wappen *n*: *marca țării, Romîniei* das Landes-, rumänische Wappen. Dacă înfiitorii părinți vor dori ca să-și mute a lor evghenie și marca neamului către înfiitul de dinșii COD. CAL. § 246. Et. Roman. *marca* «Abzeichen».

mărceț sm. A r o n s s t a b *m* (Arum maculatum) B POEN. — Et. Unbek.

marchio'tă sf. R a u c h l u k e *f* des Bauernhauses D. TERM. — Et. Unbek.

marchita'n sm. MUNT. Krämer *m*. Culmucii.. bea horelcă de la marchitanii, măcar să fi fost ocoa un galben DION. TEZ. III 222. Erau niște marchitanii cu coropcele pline de

zmirnă Sev. Pov. 150.—Et. Slav. (poln. czech. russ.) *markita'n(t)* = it. *mercantante*.

marchitanie sf. MUNT. Kram (Iaden) m.

mărcuș adj. von Schafen: weiss mit schwarzem Maul D. TERM.—Et. Unbek.

Mărcuța npr. f. Dorf bei Bukarest, in dem sich die Irrenanstalt *Balamuc* befindet. Daher: *e bun de ~* er ist für's Tollhaus reif u. ä.—Et. Unbek.

marda' sf. MUNT. Ausschuss m. *Din mardaia seului să aibă voe a lucra săpun* Doc 1793 §. INFL. *Mărfurile care erau mai marda* CALEND. 1875 das.—Fig.: *~ua neamului omenesc* der Auswurf der Menschheit COST.—Et. Türk. *marda'* «Zuschlag zum Preise» stimmt nur lautlich.

mardali'c sn., pl. *-curi*, Ausschussware f, Sch und m KIK. §. INFL. (*niște mardalicuri și cr' un preț să te crucești*).

*ma're*¹ sf., pl. *mări*, 1. Meer n, See f. *Marea Neagră*, *Roșie* das Schwarze Rote Meer. *Voii pune seminția ta ca năsipul mării* [wie Sand am Meere] BIBLIA 1688 Gen. 32, 12. *Peste nouă* (od. *șapte*) *mări și nouă* (bezw. *șapte*) *țări* in weite(r) Ferne, am (bezw. ans) Ende der Welt, über alle Berge: *Acele baghete magice ce transportă în feerii pe eroii pisei peste nouă mări și nouă țări în câteva minute* STÂNC. FRUM 84. *Neamul scriitorilor nu numai că-și apără morțiș toate ale sale, dar încă duce și grija autorilor de peste șapte mări și șapte țări* ODOB. Z. I 212. *A făgădui ~a cu sarea* (și *Oltul cu totul*) goldene Berge versprechen. *Darea trece ~a* (Sprw.) Geld bringt alles zuwege, mit Geld lässt sich alles machen. *Ochii sint rupți din ~* (Sprw.) je mehr Einer sieht, desto mehr möchte er haben, die Augen sind unersättlich. Vgl. *alb I 6 h*, *ama'r IV 3*, *de'get 3*. — 2. *găină de ~* *Perluhn n* (Numida meleagris) TR. COM. MAR. ORN.—Gr. MOLD. wird auch nach *p ep.* der best. Art. gesetzt: *pește, sare de ~a* Seefisch, -salz, *a călători pe, peste ~a* auf der See, über's Meer reisen.—Et. Lat. *mare*.

*ma're*² adj. pl. m. u. f. *mări*, 1. gross (Ggs. mic). *Corăbii . . cu tunuri încărcate, Tunuri mari și tunuri mici* IARN.-BIRS. 321. *Ștefan cel Mare* Stephan der Grosse. *Pină 'n luna lui Brumarău, C'atuncea-s nopțile mari* [lang] IARN.-BIRS. 95. *Am auzit un glas mare de om* [eine laute Menschenstimme] *strigînd să ducă 5 boi la plug* NECULCE LET.² II 181; vgl *gură 3 c*. *Au poștit pe toată boerimea și mazilimea, de la mic pînă la mare* NECULCE LET.² II 215. *Ș'au blagoslovit [D-zeu] fără de seamă Mic și mare ce-au de Domnul teamă* Dos. Ps. in V. 113 Z. 56. *Areste schimbări politice îndemnară pe țărani a se scula cu mic cu mare* [Gross und Klein] FIL. CIOC. 326; vgl.

cu 2. *Un filozof ar fi putut vedea executîndu-se în mic* [im Kleinen] . . *cîia ce se execută în mare* [im Grossen; Gallizism] *pe întreaga suprafața a pămîntului* TEL. SCH. 45. *O să vezi, să auzi lucru ~* du wirst Erstaunliches, Wunderdinge zu sehen, zu hören bekommen. *Lucru mare* [es ist erstaunlich] *cumu-î laudă cronica leșască* MIR. COSTIN LET.² I 278. *La zile mari* [an hohen Feiertagen], *Ziua de Crăciun Ș'a de Boboteuza* TEOD. PP. 85. *Săptămîna ~* die Charwoche; *Lunea, Marțea etc.* ~ Charmontag. -dienstag etc *Veri mari* (= *primari*) Geschwisterkinder PRAV. BIS p. II cap. I § 3. *Unchiu, lele mare* leiblicher Onkel, leibliche Tante PRAV. GOV 104. *Vl amiața 6, de'get 1, dru'm 1, Dumînică, s'alta 2, iarbă 2 h, Jot'i, nu'n, poist, prînz, so'cru, vorbă* — (E) *măi ~ ruginea, (f'e) măi ~ dragul, mila etc* es ist eine wahre Schande, Lust, es ist herzerreissend etc. *O bătea și o chinăia de-ți era măi mare mila* [dass es Einem das Herz zerriess] CL. XVI 264. *Tot satul știe — măi mare ocara!* [welch ein Schimpf!] VLAH. IC. 35. *Bată-te de om, măi mare spăima* hol' dich dieser oder jener, wie ich erschrocken bin! ZAMF. NUV. 100.—*Apu vine ~, riul a crescut ~* das Wasser, der Fluss ist gestiegen. [El] *nu avea cum trece îndată Siretul. că era mare* MIR. COSTIN LET.² I 359.—MOLD. POP. *a lăsa pc. ~ și de vreme* Jdn. im Stiche, sitzen lassen QU.: *Pupăza . . își ia apoi drumul în zbor spre Humulești și mă lasă mare și de vreme, cu lărimile pe obraz* CREANGĂ CL. XV 9 — 2. gross (= erwachsen), alt. *De ani e ~ și minte n'are* (Sprw.) Alter schützt vor Torheit nicht. *Era Simeon Vodă om mare de zil'* [ein hochbetagter Mann] MIR. COSTIN LET.² I 260. *La mare* [wenn sie gross werden] *es niște spinzurați și ajung rău* JIP OPINC. 118 (von den Kindern). *Acesta e fratele cel măi mare decît mine* [mein älterer Bruder] BIBLIA 1688, 3 Reg. 2, 22. *Un june . . care era cu șese ani măi mare* [älter] *decît dînsa* CL. XVII 37.— 3. fig.: gross (an Stellung, Ansehen, Macht), hoch(stehend, -gestellt). *Cu cei mari nu mînca cîreșe* (*nicî nu te trage în degete*; Sprw.) mit grossen Herren ist nicht gut Kir-schen essen. *Tu ~, cî ~, cine (o) să tragă cizmele?* u. ä. (Sprw.) es können nicht alle Herren sein. *Au avut Ieremia Vodă trei fete măritate . . tot după oamenii mari* MIR. COSTIN LET.² I 260. *De neam, rudă ~* von hoher Ah-kunft. *Cel măi tare e și măi mare* (și *dreptul umblă totdeauna cu capul spart*; Sprw.) Macht geht vor Recht. *Mustafa . . ajunsese tare și mare* [war allmächtig geworden] GHICA SCRIS VII. *A să ținea ~* sich etwas einbilden, stolz tun. *Mare cu cei mici și mic cu cei mari*

stolz Niedrigstehenden und demütig Hochstehenden gegenüber AL. OP. I 1335. *Acum o căi pe mare* [tust du gross, spielst du den Stolzen], *te fudulești cu neamurile* CL. XVII 125. Vgl. *călca'* (a) II 6, *maima're*. — Și la mai ~ [scil. slujbă etc.], Glückwunsch an Einen, der einen Posten, Titel etc. erhalten hat. *Numele d-tale?* «Bombeanu, ofițer de artilerie.» Și la mai mare AL. OP. I 747. — 4. POP. bisw. adv.: ~ *frumos, mult etc.* ungemain, ausserordentlich schön, viel etc. QU. *Insuratul de tînăr și mîncarea de dimineață mare bine prinde* COM. Z. IV 398. — || Vgl. *ama'r* IV 3, *ce'* B II 6. — Gr. Lv. (sec. 16/17) pl. häufig *ma're*, zB. *boi mare* DOC. Iași 1588 HC. I 208, *lespezile cele mare* INDR. 43, *glasuri mare* DOS. Ps. in V. 94 Z. 10. — Dem. *mărișo'r, -rice'l*, TR. -*ruț*. — Et. Wahrsch. lat. *mas, maris* «männlich», wobei die Aehnlichkeit mit lat. *magnus* od. alb. *mad-* mitgewirkt haben könnte. Zur Bedtg. vgl. *bărba't* «tapfer, rührig».

mă're! interj. LV. u. POP. eil, sieh' mal! *Iară cătră dînsul aū zis* [Radu Vodă]: «eū, mă're, încă pe boerie n'am apurat a fi zice [habe zu dir noch nicht gesprochen, wie es einem Bojaren zukommt].» Și . . *au pus de i-aū dat 300 de toege* MIR. COSTIN LET.² I 287. *O minune! de-odată răsări, mă're, dintr'un colț al chîliei sale o viță . .* ISPIR. I EG.¹ I 15. *Mări, ce-mi pasă!* ei, was kümmert's mich AL. OP. I 1105. — Gr. MOLD. MOD. -*ri!* — Et. Siehe *mă'ri!*

mareșal sm. LL. *Marschall m. Graf Romanțov mareșal* MSCR. 1782 GCR II 127. — Gr. *marșal* u. *marșalac* CRON., zB. NEC. COSTIN LET.² I 163 u. 392. — Et. Frz. *maréchal* bezw. deutsch *Marschall* u. poln. *marszałek*.

mă'reț adj. 1. INV. u. TR. POP. stolz, hochmütig, hoffärtig. *Vezi ceriul și pămîntul, Vezi mă'rețul și smeritul* DOS. Ps. in V. 112 Z. 18. [Italienii] *de ospețe la casele lor, nemă'reți* [herablassend, leutselig], *cu mare libou primesc* MIR. COSTIN LET. I 10. *Acea vilfă, aceea fală, aceea inimă mă'reață* *Ce în crudul Catilina văz cu scîrbă și cu greață* CON. 263. *Mi-am luat . . Om calic și tot mă'reț* IARN.-BIRS. 168 (Klage der Frau). — 2. MOD. stolz, erhaben, majestätisch, hehr. [Nilul] *după ce străbate — spumînd, impetuos și totuși mă'reț, calm și sigur de dînsul — rapidele* Buz CUG. 23. *Zidurile 'nalte și roșietice ale mă'rețului castel* VLAH. NUV. 179. — 3. MOD. prächtig, prachtvoll. *Caragea căuta să adune cit mai curînd o avere cu care să poată trai mă'reț în streină'ate* GHICA CL. XIV 85. *Varietăți [de begonii] . . împodobitoare . . prin frunzișul lor așa de mă'reț și artistic colorat* DATC. HORT. 227. — Et. *ma're*. Bedeutungs-entwicklung wie bei lat. *superbus*.

mă'reți'e sf. 1. INV. Stolz *m*, Hochmut, *Hoffart* f. — 2. MOD. *Erhabenheit* f, *Majestät*, *Hehrheit*. *Mă'reția vîmî toare a vechilor castele de pe malurile Rinului* VLAH. RP. 21. — 3. MOD. *Pracht* f.

ma'rfă sf. 1. BAN. TR. (*desud*) *ma'rhă* (MOD. auch -*rvă*), pl. -*rhe* (-*rve*), (Stück) *Vieh* n. *Nu face nece un lucru, nici tu . . , nici sluga ta . . nici marha ta* COR. (nach Ex. 20, 10) CCR. 19. *Să [wenn] vor prinde la el cea marhă furată vie, săva boi fie, săva asin, săva oae* PALIA EX. 22, 4 CCR. 69. — 2. *ma'rhă, -rîă*, pl. -*rhe, -rfe*, (bewegliche Habe, Gerät n BIBLIA 1688 öfters, zB. 2 Chron. 21, 17 (și întoarseră toată marfa [τὴν ἀποσκευὴν] carea aū aflat în casa împăratului); Num. 10, 12 (Și să rădicară fiii lui Israil cu marfele [ἀπαρτάς] lor). — 3. ~, c. obl. *mă'rîf*, pl. *mă'rfuri*, *Ware* f, (als Transportgegenstand:) *Gut* n. *Vorba cea: marfa să fie bună, mușterii nu lipsesc* AL. OP. I 764. *Probe de mă'rfuri* *Wareproben*. *Tren de mă'rfuri* *Güterzug*. — Gr. Dem. zu 3 *mă'rfușo'ară, fuliță*, pl. -*re, -țe*. — Et. Magy. (serb. ruth.) *marha* «Vieh». Zu Bedtg. 2 u. 3 vgl. lat. *pecunia* «Vermögen, Geld» von *pecus* «Vieh».

mă'rg siehe *me'rge* (a).

mărgări'nt siehe *mărgărita'r*.

mărgări'ntă siehe *mărgărită* 1.

mărgărinta'r, -ri't siehe *mărgărita'r*.

mărgărită, -ri'ntă sf. *Marienkäfer* *m* (*Coccinella septempunctata*) COM. MUNT. MAR. INS. — Et. Vermutl. mittelb. aus lat. *margarita* «Perle».

mărgărită sf., pl. -*te*, 1. *grosse Gänseblume, Margerite* (*Chrysanthemum leucanthemum*) QU. *Donna Bianca ride, și mărgăritele își scot capul dintre flori s'o vadă* ZAMF. NUV. 61. — Gr. -*ri'ntă* DELAVR. SULT. 59. — 2. *Gartenaster* *f* (*Aster chinensis*) C. NGR. CL. I 95. — Et. Frz. *marguerite*, an das folg. Wort angelehnt.

mărgărita'r, POP. -*rinta'r*, INV. u. POP. -*rîă* sn., pl. -*re*, 1. *Perle* *f* (der *Perlenmuschel*). *Aflînd un mărgăritariū de mult preț* BIBLIA 1688 Matth. 13, 46. *Nu dareți sfintele cîinilor nici vărsareți mărgăritarele voastre înaintea porcilor* 7, 6. — Gew. kollektiv: *Perlen* (pl.). *Un bob, fir de ~ eine Perle. Lucrure . . mai scumpe decît mărgăritariul și pietrele cele scumpe* Ș. TAINE GCR. I 114. [Pescariū] *aū strîns mult mărgăritariū foarte mare și frumos* BAR. HAL. V 105. — Gr. -*ri't* sn., pl. -*turi* DOS. VS. *Martie 1, -ri'nt* PP. MOLD. GCR. II 333, COȘB. 19. Vgl. *înșira' (a)* 1. — Pl -*riuri* BIBLIA 1688 Matth. 13, 45, m. Ev. 1894 Matth. 7, 6 (*mărgăritariū voștri*). — 2. ~, *mărgărit* *Riemenblume* *f* (*Loranthus europaeus*) BR. PANȚU. — 3. ~ sn., pl. -*re*, =

mărgăritărel COM. PUTNA. — Et. Gr. μαργαρίτης, dem. -ριτάριον (ngr. -τάρι).

mărgărităreĭ sn., pl. -le, MUNT. Mai glöckchen n (Convallaria majalis). O cunună de mărgăritărele era aşezată pe fruntea ei EMIN. CL. IV 280. — MOLD. dafür läcrămioară. — Gr. -rea' sf. SLAVICI CL. X 305.

mărgea', MOLD. -gîcă, pl. -ge'le, 1. künstliche Perle aus Glas, Bein etc. Şi cum mergea [găina] pe drum, găseşte şi ia o mărgică ş'o înghite CREANGĂ OP. I 88. Salbă de mărgele Perlenschnur, beliebter Halsschmuck der Bäuerinnen. In der Dobrudscha kommen die Hochzeitsgäste am Sonnabend vor der Hochzeit in das Haus der Braut «la mărgele», u. die Frauen u. Mädchen fertigen die salbă für sie an SEV. NUNTA 153. — 2. Wiesenraute f (Thalictrum aquilegifolium) BR. — 3. Perlgiras n (Melica) BR. — 4. TR. ganzblättrige Waldrebe (Clematis integrifolia) PANTU. — 5. mărgeleuşe Ackersteinsame m (Lithospermum arv.) PANTU. — 6. BUC. mărgea cuculi: a) Larve f der Schaumzikade (Aphrophora spumaria) MAR. INS. — b) BUC. bisw. Eier (pl.) des Ringelspinners (Gastropacha neustria) MAR. INS.; schwerlich richtig. — Gr. Dem. -gelu'să, pl. -şe, QU. auch -gicu'tă, pl. -te. — Et. Vgl. lat. margella «Koralle» in einem Glossar.

mărgea'n subst. ohne pl. Koralle f, -len (pl.). Pescar de ~ Korallenfischer. — Et. Balkanwort: türk. (arab.) merğa'n etc.; mă- nach mărgărită'r, mărgea'.

mărgela't adj. POP. 1. mit Glasperlen besetzt, geschmückt. Băe'iŭ. . s'alătură pe lîngă ele [näml. pe lîngă fete] . . , sã mai uită la inele ori la mărgele ori la betele mărgelate JIP. OPINC. 39. — 2. von Schafen: gesprengelt (?) JIP. OPINC. 48 ([berbeci şi oi] târcuşi şi târcuşe, mărgelaŭi şi mărgelate). — Et. mărgea'.

mărgelu'să siehe mărgea'.

mărgene siehe mărgine.

mărgelo's adj. feucht, sumpfig PP. TR. MAR. INM. 103 (Bradule . . , mî-ă scoborît De la loc pietros La loc mărgelos). Vgl. mărgihile = locuri apătoase FRÎNCU MOŢI 102. — Et. Zu mlat. margila, vgl. poln. margiel, ruth. ma'rgelĭ, deutsch Mergel.

Mărgihoa'la siehe Mari'a 2.

mărgiloma'n sm. MUNT. (Kaffeehausausdruck:) türkischer Kaffee mit Rum. — Et. So benannt nach dem Staatsmann Alexandru Marghiloman.

mărgiho'l adj. INV. u. POP. schlau, schelmisch; sm. Schlaukopf m, Schelm. Mărgiholul [μαρῳήλος], relele viind, sã ascunse BIBLIA 1688 PROV. 27, 12. Decit cu argintu 'n ladă Şi cu nevasta neroadă, Mai bine cu lada

goală Şi cu nevasta mărgihoa'la (Sprw.) COM. MEHED. Z. IV 492. Ochii mei is mărgiho'lei Ş'or amăgi boii tăi PP. MAR. NUNTA 697. Aŭ fost omul acela un mărgihol din Tariograd şi i-ău spus minciuni MIR. COSTIN LET.¹ I 282.

Gr. Dem. pl. m. -ghiole' PP. l. c. — Et. Verbreitetes Wort dunkler Herkunft: it. marriolo, ngr. μαρ(γ)όλος, türk. alb. marjo'l etc. mărgioli' (a să), prez. mă -leşc, v. refl. POP. Faxen machen, sich zieren QU. De . . mi-ŭ izbea [el] la mir, leiŭ pustiilor . . cãdeau tumba culabele'n sus mărgiholindu-se a moarte [und stellten sich tot] DELAVR. SULT. 80.

mărgioli'v sf. 1. Schlaueheit f Doc. Bucur. 1658 MAG. IST. II 183 (de se va întîmpla ori-ce cheltuială drept mărgioliile [wegen der Ränke, Intrigen] a niscari vrăjmaşi ce se-ar rădica asupra Domniilor noastre). — 2. POP. Ziererei f, Faxen (pl.), Fisematenten. [El] cugeta că măi cu mărgioliŭ [Schöntun], măi cu goală, măi cu prefăcătoriŭ, sã înşele pe Făt-frumos ISPIR. LEG.² 109. Iar o leşinat? Mări, ce-s mărgioliile aeste [was sollen diese Faxen]? AL OP. I 462.

mărgică siehe mărgea'.

mărgina's adj. an der Grenze befindlich, angrenzend, Grenz-; sm. Grenzbewohner m. (Dinte) ~ Eckzahn des Pferdes (= colţ) D. TERM.

ma'rgine sf. 1. Rand m. Pe margini de caete scriam versuri dulci EMIN. 139. O pălărie de pislă cu margini largi [mit breiter Krämpe] I. NGR. CL. V 335. Bateŭi voi mîlloacele, Iară eŭ marginile [die Flanken, näml. des Feindes] PP. GCR. II 301. Bieŭi corăbieri . . uniŭ la adine, alŭi la margine [an der Küste] mîntuinŭa arăta CANT. IST. IEROGL. 157. Se aşază pe faŭa zmeului . . cite-odată mărgioare [Bordüren] şi alte florŭ ISPIR. JUC. 65. Mai pe de margini [nach der Peripherie hin], in curŭi largi . . , case vechi . . VLAH. RP. 51 (Beschreibung einer Stadt). — 2. Grenze f, Schranke. Punctu-acela de mişcare . . E stăpinul fără margini [unbegrenzter, schrankenloser Herrscher] peste marginile lumii EMIN. 133. Ambiŭia lui n'are margini sein Ehrgeiz kennt keine Grenzen, ist grenzenlos. [El era] bogat, dar cheltuitor peste margini [masslos verschwenderisch] ZAMF. NUV. 77. — Spez. (Landes-) Grenze f. Carpaŭii încep a servi ca margine ŭării noastre de la muntele Piatra-Roşie CANTUNIAR ROM. 5. Despot vine cu oastea leşască asupra lui şi aŭ sosit la margine SIM. DASC. LET.¹ I App. 57. — Gr Bisw. -gene, doch erst seit sec. 18. zu belegen. — Pl. MOD. bisw. mă'rgini. — Dem. mărgi'oară, pl. -re. — Et. Lat. margo, -inis.

mărginea'n sm., pl. -ne'ni, lv. Grenzbe-
wohner m. Constantin Vodă . . . aū dat pu-
fină oaste, cariū niceși erau Munteni, ce măr-
gineni de Moldova MIR. COSTIN LET.² I 356.

mărgini' (a), prez. -ne'sc, I. v. trans. be-
grenzen, be-, einschränken. *Cele din
urmă undulațiunii ale munților Arabiei* . . .
mărgineaū golful spre răsărit Buz. CUG. 15.
In depărtare, dealuri blinde mărgineau ve-
derea VLAH. GV. 73. *Imi mărginiseam cetirea
numai în amoroasele răvașe a Doamnei B.*
[ich beschränkte . . . auf. . .] C. NGR. 55. — II. a
să ~ cu c. an etw. grenzen. *La nord-vest,
România se marginește cu Bucovina* CANTU-
NIAR ROM. 5. — || mărgini't adj. von Menschen:
(geistig) beschränkt.

mărhă siehe măr'fă.

mă'ri! siehe măr'e!

mări' (a), prez. -re'sc, v. trans. 1. gross,
grösser machen, vergrössern, *leafa
etc.* das Gehalt etc. erhöhen; a să ~ gross,
grösser werden. *Pre ori-ce meșteșug și
pre ori-ce știință, vremea le crește și le mă-
rește, cînd necurmat să pun în lucrare* GRIG.
LOGHICA GCR. II 253. *S'a mărit măgarul, s'a
micșorat samarul* (Sprw.) GOLESCU Z. I 576,
wird von einem Kinde gesagt. das seinen Klei-
dern entwachsen ist. — 2. (bibl., bis.) (Lob)-
preisen, rühmen. *Măriși* [ksl. vūzveličite]
*Domnul cu mine și înălțămū numele lui de-
preună* COR. Ps. 33, 4. *Să nu să laude [omul]
împotriva ciudatelor fapte ale lui D-zeū, să
să mărească în deșert* MARG.² 123. *Domnul
nostrū-ar vrea să vază pe măritul împărat*
[den erhabenen, erlauchten Kaiser] EMIN.
142. — || Vgl. măr'ire. — Et. m'are².

Mari'a npr. f. 1. ~, lv. *Mar'ia* Maria f.
von der Mutter Gottes (fecioara ~) u. anderen
Heiligen, wie ~ *Egiptea'nca*, inv. *Eghi-*
(1. April), ~ *Magdale'na*, inv. -li'na (22. Juli).
Vgl. *Sintămări'a*. — 2. ~, pop. *Ma'ria* Marie
f, Taufname. — Koseformen: *Mar'ioa'ra*, *Ma-
ri'ța*, *Mări'i'ca*, *Mări'u'ța*, *Mi'ța*, *Mi'i'ca*, *Mi-
țul'i'ca*, pop. *Marghloa'la*, *Marghloli'ța*, *Mă-
ri'u'ca*, *Mări'u'ța*, bisw. *Mar'i'ca*. In fond . . . [ia]
e măi *Marghioală* [Bäuerin, vulgäre Person]
*decît toate Marghioalele ce le vezi zi'nic prin
mahalaūa în care șezi* BOGD. VECHI 162. —
Redensart: *Tronc, Marico* (, mere acre) od. *Șic,
Marico, de nuntă, că mîne e hora* u. ä. wird
gesagt, wenn Jd. etw. Ungereimtes, nicht zur
Sache Passendes sagt od. tut, etwa: bravo!,
reim' dich oder ich fress' dich! — 3
TR. BUC. *Mări'u'ța* (popei), *Mări'a* (popei) Ma-
rie n k ä f e r m (Coccinella septem, unctata)
MAR. INS. — Et. Gr. *Μαρία*. Zu *Ma'ria* vgl. russ.
ruth pop. u. poln. *Mar'ja*, zu *Marghioa'la*
ngr. *Μαργιούλα*.

maria'j, inv. -a's sn., pl. -juri, -șuri, Ma-

riage f (Kartenspiel). *Une-orî se adunaū măi
mulți la un loc . . . spre a juca între ei con-
țina, mariașul și curelușa* FIL. CIOC. 139. —
Et. Frz. *mariage* bezw. magy. *mărjás*, po'n.
marjasz.

maria's¹ sm. ehem. Siebzehnkreuzer-
stück n, österr. Münze mit dem Muttergot-
tesbilde. *Baniū nemțești [umblău] groșița 4
par., petacu 10 par., mariașu 20 par.* DION.
TEZ. II 224. — Et. Magy. *máriás*, serb. ma-
rjaš, czech. *mariás*.

maria's² siehe maria'j.

mărice'l siehe măr'e.

mări'e sf. 1. lv. (bibl.) Herrlichkeit f.
Atunce va ședeā pre scaunul măriei sale VAR-
LAAM Matth. 25, 31 GCR. I 103. — 2. Hoheit
f BOLINT.¹ I 111 (*Domnul zice cu măria dom-
nilor din timp sublim*). — 3. inv. u. POP. als
Titel von Fürsten: Hoheit f, von Königen u.
Kaisern: *Majestăt f. Măria sa Moisei Mo-
ghila Voevod* Doc. 1631 GCR. I 75. *Predoslo-
vie cătră Măria sa craiul Ardealului* N. TEST.
1648 das 124. *Măria ta însuți vezi goana și
închisoarea mea* MSCR. sec. 17. das. 192 (zum
Kaiser). *Prea mărite împărate și împără-
teasă, fata Măriilor voastre are soarele în
piept . . .* ISPIR. LEG.² 250. — Bettler u. Zigeu-
ner betiteln jede höherstehende Person mit
Măria ta Euer Gnaden. — Et. măr'e².

marife't subst. lv: prin ~ul cui'va durch
Jds. Vermittlung. *Cererea ce vor face boeri
prin marifetu domnului lor să se asculte* Doc.
1802 TEZ. II 314 — Vgl. marafet. — Et.
Türk. *marifet*.

mări'me sf. Grösse f. *Doūă portrete mă-
rime naturală* [in Lebensgrösse] DELAVR. PAR.
31. *Are un obraz pe care se citește o prosta-
tică rîvnire la mărimi* [Grossmannsucht]
ODOB. MV. 53. *La Cașă* [Konditorei in Bu-
karest; e] *discuta politică cu toate mărimile*
[Grössen, grossen Männern, Notabilitäten] VLAH.
DAN I 47. — Et. măr'e².

mărinimi'e sf. (neol.) Hochherzigkeit
f. — Et. Nachbildung von lat. *magnanimitas*,
frz. *magnanimité* mit Hilfe von măr'e u.
i'nimă.

mărinimo's adj. (neol.) hochherzig. —
Et. Nachbildung von lat. *magnanimus*, frz.
magnanime.

Mar'ioa'ra siehe Mari'a 2.

mări're sf. 1. (bis.) Preis m, Ruhm.
Mărire fie, împărate, D-zeule a tot puternice
CEASOSLOV 1715 GCR. II 15. — 2. hohe Stel-
lung: Grösse f, Macht. *Nici o poartă, spre
mărire, Pentru el închisă nu-i* VLAH. GV.
21. — 3. hochgestellte Persönlichkeit: Grösse
f, *Majestăt*. [Bucegiū; Ber.name] *i-ău tri-
mes veste [reginei Elizabeta] c'ar vrea să stea
de vorbă — mărire cu mărire —, că multe*

au de spus VLAH. RP. 179. — 4. Hoheit *f*, Stolz *m*. Solii dau firmanul. Mircea il cetește, Apoi cu mărire astfel le vorbește BOLINT.¹ I 21. Vezirul . . îi scria adesea mehtüpurî, dară nu așa cu mărire precum scriu alți vezirî, ce foarte cu blindețe, ca cum ar scrie la un prieten AXINTE LET.² II 132. — Et. a mări'.

mărișor' siehe ma're².

mări't' *sm*. Bräutigam *m* Ps. ȘCH. 18, 6 (și el ca măritu [ksl. ženikü] eși din celariul său). — Et. Lat. maritus.

mări't² *subst*. Verheiraten *n* (eines Mädchens). Heiraten (von Seiten des Weibes) BIBIC. 268 (n'am fată de mărit [zu verheiraten]); MAR. NUNTA 120 (un vecin de a omului cu fata de mărit [dein zu verheiratenen Mädchen]); PP. das. 287 (Fetișoară cu părinți, Nu sili să te măriți, Că măritu-î lucru mare). — Et. Postverbal von a mărita'.

mări'ta' (*a*). prez. -rit', I. v. trans.: o fată după cn. ein Mädchen an Jdn. verheiraten. Taica m'a măritat Peste dealul roșior Dup'un cine de secior IARN.-BIRS. 183. — Fig. FAM. (leichtsinziger Weise) veräussern: an den Mann bringen. Unul măi dă, altul măi lasă, și Prepeleac mărită capra CREANGĂ CL. IX 455. — II. a să ~ cu cn. (von einer Frau:) sich mit Jdm verheiraten; absol. heiraten. Fînără m'am măritat Și rea soacră-am căpătat IARN.-BIRS. 170. || Vgl. insura' (*a*). Et. Lat. marito, -äre.

Mărița etc. siehe Mar'ia 2.

măriti's *sn.*, *pl.* -șuri, Verheiratung *f*, Heirat eines Weibes (vgl. insurăto'are). Fată hăi! Nu știu să tori nici să țeși Și la măritiș te 'ndeși? PANN CL. V 380. — Et. a mărita'.

Măriuța siehe Mar'ia.

marmazi'ü *adj*. purpurröt(?) QU. Mîndră, buze marmaziü, Dar pe-a cui seamă le ții? IARN.-BIRS. 365. Un acău de rachie, Rachie marmazie BIBIC. 330. — Bes. von Wein: Mied așa de bun cît se potrivește marmaziului SIM. DASC. LET.² I 412. — Gr. -manz- IARN. BIRS. I c., mermez- PP. SEV. NUNTA 300, sem. marmuzi'că AL. OP. I 920. — Et. Dunkel, scheint mit irmizi'ü zusammenzuhängen. Der Herleitung von türk. mor «violett, purpurröt» + menevi's «Terpentinpistazie» REDH.² 2015 a (mit den Gallen dieses Baumes wird Wein gefärbt), serb. mormeneviš «violett» widerstreben die Laute.

marmură *sf.*, *pl.* -ri, Marmor *m*, Marmorplatte *f*, -fliese. Baia era pardosită cu tot felul de marmură lustruită ISPIR. LEG.² 38. Stilpii cei fără preț, marmurile cele scumpe CANT. IST. IEROGL. 128. — Gr. LV. MOLD. -re *sm.*, zB. Ș. TAINE 94 (un marmure), Dos.

VS. Apr. 23 (stilpii și marmuri), ferner sf. Dos. VS. Oct. 3 (marmurea lui Mars); LM. auch -moră. — Et. Lat. marmor, -ris.

mărmuri' (*a*) siehe Inmărmuri' (*a*).

marmuzi'că siehe marmazi'ü.

maro'lă auch -ru'lă *sf.*, *pl.* -le, MOLD. = lăptucă: Lattich *m* (Lactuca). Miezul a [sic] unei marule îi era în loc de mîncare și de băut Dos. VS. Sept. 2. — Gew. *p*': Praj, marole, curechiu REȚ. 15. — Et. Ngr. μαρούλι. vermittelt durch bulg. maruli. Die Gemüsegärtner in Rumänien sind Bulgaren.

marpi'ciü *sn.*, *pl.* -cluri, Schlauch *m* der Wasserpfeife BELD ETER. 129 (cu marpicul narghilelei în mină). — Et. Türk. marpiç.

mărs siehe me'rga (*a*).

marșal' siehe mareșal'.

Mar't siehe Mar'tie.

marț *subst.*: a face, a fi ~ matsch, schwarz machen, sein (im Spiel). — Daher im weit. Sinne: a face ~ ausstechen, in den Sack stecken, in den Schatten stellen, besiegen. Azi, un slăcăiandru bacalaureat cu fumuri de publi'ist . . poate sa-ți face marț în trei timpuri pe Asache și pe Eliade GION PORTR. 149. Organe, fluere, chitări . . cîntau într'o unire de rămîneau marți cei măi buni muzicanți din lume ISPIR LEG.² 237. — Gr. Bisw. missbr. -ți geschrieben. — Et. It. marcio, dial. nach HC. I 79 marzo; doch ist -ț füglich aus ngr. Vermittlung zu erk'lären.

marta'c *sm*. eine der Stangen, auf denen die Bedachung des Erdhauses ruht: Dachsparren *m*. Un bordeiü . . stilpi, mărtaci [sic] în bună stare MON. OF. 1880, 6841. — Gr. Dem mărtăce'l, *pl.* -ce'l' TEOD. PP. 331. — Et. Vgl. türk. merte'k «Pfeiler».

mărtăci' (*a*), prez. -ce'sc, v. trans mit Dachsparren versehen MATER FOLKL. I 536, Rätsel aus OLT., dessen Lösung der Bundschuh ist (Am o casă dezve ită, Întîiu o mărtăcesc. La urmă o 'nvelsc).

marțafo'iu *sm*. POP verächtl. von elegant gekleideten jungen Herren: Gigerln, Geck *m*. Niște marțafoi Cu căciule lustruite Și cu cizme zmălțuite SPER. AN. 1893 III 274. Marțafoiul de notar cave hojma nu dă pare Irineî XEN. BRAZI 148. — Et. Unbek.

martalo'g *sm* ehem. Armatole *m* (Art griech. Söldner der Türken). La căpătîiul voduui este derbend [ein Gebirgspass] de pazesc martalogi MSCR. 1715 ARH. ROM. II 40. — Gr. Sg. nicht belegt. — Et. Türk. martoloz = gr. ἰματωλός.

marți' ¹ siehe mar't.

Marți' ² *sf*. Dienstag *m*. Intr'o ~ eines Dienstags; ~ (diesen) D.; Marța D.s; Marța trecută vergangenen D. — Was am Diens-

tag begonnen wird, fällt nach dem Volksglauben übel aus. *Toate pe dos și nunta Marțea* (od. *Miercurea*) u. ä. (Redensart:) alles geht schief. *Par'că e făcut Marțea* er ist ein Pechvogel Z. II 553. — Gr. *O Ma'rțe* RÄDUL. RUST. I 141, —*ță* RETEG. I 56. — *C. dr. art. -țea* (MOLD. —*ța*); c. obl. ~, art. —*ți*; pl. ~, art. —*țile, -lor*. — Et. Lat. *Martis* scil. *dies*.

Mărți'ca npr. f., Name, den man einem am Dienstag geborenen Kuhkalb gibt.

Mărtie npr. m. März m: *în (luna lui) ~* im (Monat) M.; *în zece (a lui) ~* am zehnten M. — Ein Teil der grossen Fasten fällt stets in den März. Daher: *Mărtie din post nu lipsește* (Redensart:) er (od. sie) muss überall dabei sein — Gr. Auch *Ma'rt*; MAC. *Ma'rțu(I)*. — Et. *Ma'rt(ie)* = ksl. *Martij*, *Martü* (gr. *Mάρτιος*); *Ma'rțu* = lat. *Martius*.

Mărti'n npr. m. *Ma'rtin* m. — *Martiniū* de *îarnă*, drei Volksfeiertage (1.—3. Febr.) Qu. — Gebräuchlichster Rufname für Bären. *Jocă bine, Mă Martine, Că-ți dau pîne Cu masline* MAR. SÄRB. I 252 (Verslein, mit denen der Bärenführer den Bären zum Tanzen anspornt). *Era un cogemite Martin* [Bär] *blănit de îarnă care rupea copacii din rădăcină* GANE CL. VIII 99. — Et. Mittelb. lat. *Martinus*.

Mărțișor I. ~ npr. m. POP. = *Mărtie*: März m. *Ingheturile ce au să urmeze în Mărțișor* ION. CAL. 12. — II. *mărțișor* sn., pl. —*șoare*, *Porte-bonheur* n, Glücksmünze f. Am 1. März pflegt man Mädchen u. Frauen mit *mărțișoare* zu beschenken, die beim Volke aus Goldmünzen, die an einer weissroten Seidenschmür getragen werden, bei den Städtern aus Medaillen mit entsprechenden Inschriften bestehen. Sie werden den ganzen Monat getragen. Man schreibt ihnen Schutz des Teints zu. *Lelița cu mărțișor Fuge la badea 'ntr'un zbor* CARANFIL CÎNT. POP. 17. — Et. Dem. von lat. *Martius* (MAC. *Ma'rțu*); vgl. *Mărtie*.

Marțolea npr. m. 1. POP. Gespenst n, das in der Nacht von Dienstag auf Mittwoch erscheint. *Fiind . . că întâmplarea o aduse rhiar într'o Marți seară, Ileana credea că vede pe Marțolea* RETEG. I 53. — 2. Name eines am Dienstag geborenen Rindes SEV. Pov. 100 (*chibzuind să vindă pe plavan și marțolea*). — Et. *Ma'rți*.

ma'rtor, -tur, sm., fem. -ră, pl. -re, Zeuge m, -gin f. *A lua pc. ~* Jdn. zum Zeugen nehmen; *proba cu ~i* Zeugenbeweis; *~ imi este D-zeu* Gott ist mein Zeuge. *Să fi martorū lui cătră toți oamenii cari vazuși și auziși* PRAX. Ap. 22, 15 GCR. I 3*. — Lv. dafür gew. *mărturie* (s. d. 3). — Gr. Lv. bisw. *martur*, zB. *Ș. TAINE* 150, PRAV. IAȘI 1646 GCR. I 122. — Et. Gr. *μάρτυς* u. *-τωρ, -τορος*, lat. in Inschriften

martur. Altes Lehnwort, wie *u (o) = v* zeigt, vgl. *pre'ut, -ot = presbyter*.

mărturie sf. 1. Zeugenaussage f, Bezeugung, Zeugnis n. *Cela ce . . va sudui pre martur înaintea judefului zicind cum mărturia lui nu este bună* PRAV. IAȘI 1646 GCR. I 123. *Pentr'aceia i-am făcut cest zăpis să-i fie dumisale de mărturie* DOC 1642 GCR. I 93. *Constantin Vodă . . ș'au făcut mărturie de la boerii căimacamă . . cum că au fost bun țării* [lies: sich . . ein Zeugnis ausstellen] NECULCE LET.² II 377. — FAM. POP. de ~ pro forma. *Se chema că [copiū] șed la Anica lui Vasile Turtă, dar ședeau număi de mărturie, că toată ziua erau mai mult pe acasă* SPER. GAZ. SÄT. XIV 314. — 2. ~ (de botez) Taufmünze f, die der Pate an die bei der Taufe Anwesenden verteilt. Besteht beim Volke aus einem Geldstück, bei den Städtern aus einer mit dem Namen des Täufings, Datum etc. versehenen Denkmünze. — 3. Lv. Zeuge m (vgl. *ma'rtor*). *Să nu fi mărturie strimbă vecinului tău* COR. GCR. I 33 (nach Ex. 20, 16). *Pre doas mărturiū au pre trei mărturiū va muri cela ce moare, nu va muri pre o mărturie* BIBLIA 1688 Deut. 17, 6. — 4. (Blut-) zeugenschaft f Dos. VS. Sept. 3 (*să-mi obirșesc viața în bună mărtorie* [sic]). — Et. Gr *μαρτορία*. Zu 3 vgl. Lv. *soție* «Genosse».

mărturiseală sf., pl. —*se* II, bisw. = *mărturisire*: *Tăcere ca aceasta celor mai de jos era din sială, iară celor mai de frunte era într'adins mărturiseală* [Kundgebung] CANT. IST. IEROGL. 118. *Popa și 'ngroasă tecșoale cu pomnete, cu sārindare, cu mărturiseala* [mit dem Abnehmen der Beichte] JIP. OPINC. 57.

mărturisi' (a), prez. —*se* sc, I. v. trans. u. intr. 1. ziendl. inv. bezeugen, Zeugnis ablegen, zeugen. *Scriem și mărturisim cu cest zăpis al nostru cum . .* DOC. 1626 GCR. I 74. *Vestea armelor lui și multa lui creștinătate îl mărturisia preste tot pământul domn și stăpin a toatei lumii* ANT. DID. 66. *Cutare martur ce mărturisește împotriva lui* PRAV. IAȘI 1646 GCR. I 122. *De aceasta mărturisim* [dies bezeugen wir] *cu ceastă scrisoare a noastră* DOC. 1620 das. 63. *Aceștia mai purtau, după mărturisiră [nach dem Zeugnis] lui Marcian din Heraclea, și numele de Bastaliū* OLL. HOR. 125. *Spun de acel Iliăș Vodă că la moartea sa au mărturisit legea creștinească* [sich zum Christentum bekannt habe] MIR. COSTIN LET.² I 275. — 2. Tr. das Aufgebot ankündigen, aufbieten MAR. NUNTA 203 (*Preotul . . «strigă vestirile» său «mărturisește» poporului adunat*). — 3. bekennen, (ein)gestehen; ~re Bekenntnis n, Geständnis. *A-și ~ păcatele* seine Sünden bekennen, *Piritul a ~t* der Angeklagte hat ge-

standen. *Er ruşinos . . să 'ntrebuinţăm mijloace nepermise sau de nemărturisit* [die man nicht eingestehen kann] CARAG. SCH. 36. *Bietul bătrîn . . e . . chinuit hojeşte să mărturisească bani* [damit er angebe, wo er das Geld hat] GHICA 265. — 4. Jdm. die Beichte abnehmen. *Indată ce omul este aproape a-şi da sufletul . . , chiamă preotul de-l mărturiseşte şi-l împărtăşeşte* BURADA CL. XVI 2. — II. a să ~ die Beichte ablegen, beichten. *Să se ducă [ele] la biserică ca să se mărturisească şi să se cuminine* MAR. NAŞT. 37. — Et. Gr. μαρτυρῶ, Fut. -ρήσω, vgl. ksl. *marturisati*.

maru'lă siehe *maro'lă*.

măru'ncă sf. BUC. ~ neagră Rainfarrn *m* (Tanacetum vulg.) PANŢU. — Et. Unbek.

mărunchiu siehe *mănu'chiu*.

măru'nt adj. 1. von Dingen, die klein u. in Menge beisammen sind od. aus vielen kleinen Teilen bestehen: klein. *Intrînsă [näml. în mare] să țin fieri multe, Jigăniî mari şi mănunte* DOS. PS. în V. PS. 103 Z. 108. *Prin fum se zăresc . . Copii mărunţi şi mame şi fete despletite* AL. POEZII III Leg. 95. *Lemne ~e* kleingehacktes Holz. (*parale*) ~e, *mărunţele* Kleingeld, *griû* ~ kleinkörniger Weizen, *pleavă, ploae ~ă* feine Spreu, feiner Regen. *După ce d-luî le-a istorisit multe şi mărunte* [ein Langes und Breites] *despre literatura, muzica, instrucţiunea şi politica Romîniei* ODOB. PS. 119. *A tăia, pisa, scrie ~, mărunţel* klein schneiden, stossen, schreiben. *Păr tăiat mărunţel* kurzgeschnittenes Haar. *Ciocirlaniî . . păşesc mărunţel* [in kurzen Schritten] *pe marginea şanţului* VLAH. RP. 73. — Fig. (= untergeordneten Ranges): *Un gazetar de cei mărunţei, furnisor de umplutură* VLAH. GV. 126. — 2. ~ (*la stat, la statură, de trup*) klein (von Statur, von Gestalt), klein gewachsen. *Grigorie Vodă Ghica era un om mărunţel* GHICA 5. *Pe cai de munte, mărunţi, puternici şi cumînţi* VLAH. DAN I 76. — 3. *flori mărunţele* Veilchen *n* (*Viola adorata*) BR. — || Vgl. *amăru'nt*. — Gr. MOLD. BAN. *mănu'nt*. Ebenso die Ableitungen. — Dem. *mărunţel*, MOLD. POP. *mînînte'l*, ferner *mununţel* I ŞEZĂT. III 82. — Et. Lat. *mînūtus*.

mărunta' (a) siehe *mărunţi'* (a).

mărunta'e, auch -tă' sf. pl. Eingeweide (pl.). *Unul . . luă o piatră mare şi-l lovi în pînţete de s'au spart şi i-s'au vărsat toate maţele şi mănuntaile jos* DOS. VS. Noe. 28. *Că-î era vestejite [luî Methodie] mănuntaele de numai ce avea de udat* MOXA HC. I 387 (verhüllend von den Genitalien). *Astă groapă n'are fund; se zice că merge pînă în măruntaile pămîntului* GANE CL. II 93. — Et. Lat. *mînutalia* «kleine Dinge», vgl. deutsch *Gän-*

selein, it. *minugia* «kleingehacktes Eingeweide» etc.

mărunţel siehe *măru'nt*.

mărunţi' (a), prez. -ţe'sc, v. trans. klein machen. zerkleinern. *Seminţe care se seamănă în un pămînt bine înmărunţit* [gut aufgelockerte Erde] DATC. HORT. 193. *Şi voi mărunţi* [λεπτωνῶ] *pre ei* [Luther: ich will sie zerstoßen] *ca ţarina în faţa vîntului* BIBLIA 1688 Ps. 17, 46. *Budulea . . schiopăta sprinten şi pe mărunţite* [in kleinen Schritten] SLAVICI CL. XIV 101. — Gr. *inm-* DATC. HORT. öfters, *am-* ION. CAL. 13, *mărunta'* BIBLIA 1688 Jer. 48, 12. — Et. *măru'nt* bezw. *amăru'nt*.

mărunţi's sn., pl. -şurţ, 1. Kleingeld *n*. *Mărunţişul din cimigea l-a ridicat nen'tu Chiriac, mă?* CARAG. CL. XIII 251. — 2. pl. (allerlei) kleine Sachen. *Aduseră . . un burete de toaletă, pomadă de frecat copilul, prostiri, albituri şi alte mărunţişuri* NAD. NUV. I 8. *O să te puî să tai ceapă la bucătărie, să speî vasele, să tai lemne, să aduci apă . . şi alte mărunţişuri* [kleine Dienstleistungen] *de felul acesta* FIL. CIOC. 67. (*Marfa*) ~uri Kurzwaren. — Gr. MOLD. -ţu's.

mărunţişa' (a), prez. -şe'z, v. trans. zerkleinern QU. *Grebă . . e foarte necesară . . la mărunţişarea . . pămîntului* DATC. HORT. 8. — Gr. -ţoşa' DOCT. SĂT. 146.

mărunţişa'r, POP. -rîŷ sm. Kurzwarenhändler *m*.

mărunţoşa' (a) siehe *mărunţişa'* (a).

mărunţu's siehe *mărunţi's*.

ma'rvă siehe *ma'rfă*.

ma's siehe *mînea'* (a).

ma'să sf., pl. me'se, 1 Tisch *m*, Tafel *f*; *Hobelbank f* der Tischler. *Masă de mîncat, de joc, măsuţă de noapte* Ess-, Spiel-, Nachtisch. *Şof de ~* Bureauchef. *Împiegat la postulnicie, la masa jelibilor* [im Petitionsbureau] GHICA 668. *Pune masa!* decken Sie den Tisch. *Stringe masa!* decken, räumen Sie ab! *Tacîm de ~* Essbesteck. *Poftiţi la ~!* bitte zu Tische! *Mă puî la ~* ich gehe zu Tische; *stău (od. şe'z) la ~* ich bin bei Tische; *mă scol de la ~* ich stehe vom Tische auf; *după ~* nach Tische. *A da (bucatele) la ~* (das Essen) aufgeben. *Pentru ce . . să nelaşi pe noi sub masă* [stellst du uns in den Hintergrund, behandelst du uns stiefmütterlich] *şi altul măi rău să stea la masă* [schenkst einem . . deine Gunst]? ŞEZĂT. IV 171. FAM. *cu nepus(a) în ~* ohne lange zu fragen, ohne weiteres, rücksichtslos: *Îl scoasera ingerii din raîu cu nepusă în masă* ISPIR. BSG. 119. *Tu îl chemi la ~* şi el sa baga pe sub ~ u. ä. er stellt sich selbst in den Schatten. *Pune-te, ~, ridică-te, ~* u. ä. das reine Tischlein, deck' dich!, man braucht nur den Wunsch auszusprechen, und er wird sogleich

erfüllt. *Poftim la ~, dacă țe-ai adus de-acasă* (că masa n'are gard, nici pumnul lăcat), wird zu einem ungebetenen Gaste gesagt. *Cind ești poftit la vrea o ~, pleacă sătul de acasă* (Sprw.) wer zu Gaste gebeten ist, gehe satt von Hause. *Veniți, înțelepților, să mîncoți la masa nebunului* (Sprw.) der Narr verschwendet, und die Klugen ziehen Vorteil daraus. Vgl. *ca'să* 1. — 2. Mahl n, Mahlzeit f; ~ mare Gastmahl n; POP. masa (cea) mare das Hochzeitsmahl. *Fa, maică, masă frumoasă* IARN.—BIRS. 198. *Trăesc. . ca un prinț. ., dînd mese mari* AL. CL. IV 307. *Bună ~* [wohl zu speisen], (cocoane) bane! «Ești afară, țigane!», wird von Einem gesagt, der sich in seinen Erwartungen schmähsch g'täuscht sieht, wie der Zigeuner, der vom Banus zu Tische geladen zu werden hoffte, aber hinausgewiesen wurde. — 3. TR. = *față de ~*: Tischtuch n. *Toată vara mi-ai lucrat La o masă de bumbac* IARN.—BIRS. 452. — 4. BUC. masa raifului Gebirgs-Fetthenne f (Sedum carpaticum Reuss.) PANȚU. — Gr. MAC., bisw. auch TR. *mea'să*. — Pl. TR. bisw. *mă'si, me'si* WEIG. IV 261. — Dem. *măsu'tă, mesu'tă, mescloa'ră, mesisoa'ră, pl. -țe, -re*. — Et. Lat. *mēnsa*.

mă'sa siehe *mu'mă*.

masala' sf. Fackel f. *In curte la banul. . stai o mulțime de masalale înfipite în pămînt* GHICA 499. — LM. dafür *tor'ă*. — Et. Ngr. *μα-salās* = türk. vulg. *mašala'*.

mașala'! interj. INV. FAM. bisw. (bes. im Munde von Türken), Ausdruck des Beifalls: schön!, bravo! *Arnăuții strigară: mașala! închinîndu-se pînă la pămînt* C. NGR. 22. Vgl. *ișala'!* — Et. Türk. *ma-šalla'*.

masalagi'ü sm. 1. Fackelträger m. *Tunarii. pușcași, masalugiî domnești* FOT. III 293. Zu Fackelträgern werden bei Fackelzügen Männer aus den untersten Volksschichten genommen, deren schlechten Kleidern das herab-tropfende Pech keinen Schaden mehr zufügen kann. Daher: — 2. FAM. Lump m, Strolch QU. *Eü măninc pinea cocoanei Duduchiî și nu sufer s'o jefuîască niște masalagiî ca tine* FIL. CIOC. 76. — Et. *masala'*, vgl. türk. *ma-šalağy'*, ngr. *μασαλατζής*.

măsala'r etc. siehe *măsela'r* etc.

măsa'nîu subst. BAN. Tischtuch n MAR. INM. 190 (o sinie așternută cu un masaniu [sic] curat) — Et. *ma'să*.

măsa'r, pop. -rîu sm. TR. Tischler m.

măsări'tă sf., pl. -țe, TR. Tischtuch n. *Ia. . scoase din săltarul mesisoarei o măsări'tă curată și o întinse pe masă* SLAVICI CL. 428. Et. Zu lat. *mensālis* o l. -sarius «Tisch-».

masa't sn., pl. -te, Wetzstahl m der Fleischer. [Arapul] *scoase un cuțit de la briu, îl dete pe masat și se facea că vrea să-l jupoe*

de viu [pe stăpinul moșiei] ISPIR. LEG.² 108. — Et. Türk. *masa't*.

mascara' 1. fast INV. FAM. das, womit man seine Kurzweil treibt: Gegenstand m des Spottes und Gelächters. *Sluga veche, mascara bătrînă* (Sprw.) PANN CL. V 379. [Iți zice] *măimuțoiu? te face de mascara* [er ver-potlet dich]? CL. XV 307. — Als Schmähs-wort, etwa: Hanswurst m, Hundsfott. *Marele logofăt îl primește [pe Grec] cu mîna întinsă. . zicîndu-i: «Na, mascara, vino de sărută mîna»* GHICA XII. — 2. Verspottung f, Spott m CANT. IST. IEROGI. 59 (*alți cu bat-jocură în laude și cu mascara în poală o lua [pe strutocamilă]*); DIV. 106 b (*cătușiturî, amăgele și mascarale [περιγέλασμα]*). — 3. MOD. Unflätigkeit f, Zote. [Teologii consideră] *reprezentatiunile scenice ca niște lucruri nerușinate, niște mascarale* H. 2748. — Et. Türk. *maskara'*, in alle Balkansprachen übergegangen.

măscă'ră sf., pl. -că'rî, MUNT. FAM. Zote f. *E păcat. . să «spurce sfînta masă» cu vorbe urite și cu măscă'rî* VLAH. DAN I 95. — Gr. -re POL. — Et. Vgl. span. port. *masca'rra*, katal. *masca'ra* «Schmutzstreck im Gesicht», ngr. *μασκάρα* «Maske». Das Verhältnis zu türk. *maskara'* «Kurzweil» (vgl. vorst. Art.) einer-u. span. port. *ma'scara* (it. *ma'schera*) «Maske» andererseits ist dunkel. Im Rum. ist ~, wie die vielen Ableitungen beweisen älter als *mas-cara'*.

mascaragi'ü sm. 1. LV. Possenreisser m. *I-s'au înecat un mascaragiü împărătesc ce avea, vrînd să facă șagă pe apa Prutului* NEC. COSTIN LET.² II 102. — 2. MOD Zoten-reisser m. — Et. Türk. *maskarağy'*.

mascarali'c sn, pl. -curî, FAM. Posse f, Farce, dumme Geschichte, Sache. *Ei, ce zici, mă rog, de mascaralicul ăsta? să se aleagă Budușcă primar!* XEN. BRAZI 25. *In loc de școlî de meseriî, de arte și de comerții ni-se proclectază teatruri, gimnaziî, licee și alte mascaralicuri* CL. XIII 360. — Et. Türk. *maskaraly'k*.

măscă'rî' (a), prez. -re'sc, v trans. 1. LV. verspotten, -höhnern. *Să făcură ca cînd ar batjocuri pre ei și i-ar măscă'ri* [καταμω-κόμενοι] BIBLIA 1688, 2 Chr. 30, 10. *Să ne fie milă de ființa noastră [mit unserem Organismus, Körper], iară nu să o ocărim și să o măscărim și să o batjocurim ca pre un mort* MĂRC.¹ 169 b. — 2. maskieren MSCR. 1715 ARH. ROM. II 15 (*după dînsul mergea alt măscărit cu falagr' [= falanță] și cu toege*). — Et. *măscă'ră*. Zu Beilg. 2 vgl. ngr. *μασκάρνω, -peúω*

măscă'ri'ciü sm. Possenreisser m, (Schalks-, Hof-) Narr. [Poporul] *căscă*

gura la învîrtelile și strimbăturile pehlivanilor și ale măscăricilor domnești FIL CIOC. 29. *Pellier* [Name eines Komikers] îi *părea măscăriciū* [postelnicului], *cind glumele sale făcea pe femeia lui să riză* C. NGR. 67.

măscăriciune, -rîe *sf.* LV. *Possenreiserer* *f.*, *Posse*. *Bogdan Vodă*... *îubea glumele și măscăriciuni și jocuri copilărești* NEC. COSTIN LET.² I 450. *Aron Vodă*... *nu se sătura de curvărit, de jucat, de c mpoiași, pre cari îi ținea de măscurii* URECHE *das* 239.

mascaroană *sf.*, *pl. -ne*, (Gesichts-) *Masker* *f* MSCR. 1715 ARH. ROM. II 14 (*căciule făcute în chip de mascaroane*); *das*. (*cel mai mare al lor era... cu mascaroană îmbrăcat*); 15 (*î-a fost chemat înlăuntru așa cu mascaroanele cum era*). — *Et.* Vgl. frz. *sp. mascaron*, ngr. *μαρμάρα*.

mășcat *adj.* MOLD. *grosskörnig*. *Noi cu noapteme două soiri de mălaiū, cel mărunțel roș și acel tărcat mășcat* ION. CAL. 79. [*Furnica*] *purta grăunțe întregi de orzul cel mai mășcat* DONICI 34. — *Et.* Vgl. MEGL. *măcica't* «gross», mit *č* wie in *micica'*, *mucica* für nordrum. *mișca'*, *mușca'*. Scheint Erbwort zu sein.

ma'scur *sm.* 1. *Eber* *m* COR. PS. 79, 14 (*Mănincă el mascur* [ksl. *veprî*] *de luncă*). — 2. *verschnittenes, Matschwein*. *Desetină de stupi și de mascuri* NECULCE GCR. II 34. *Mascuri să hrănesc și să îngrăse fără cheltuială la velnițe din brahă* DRĂGH. IC. 57. — *Et.* Lat. (*porcus*) *mascūlus* «männliches Schwein».

măscuroa'e *sf.* *Sau* *f* LUP. MED. BAB. 10, *Besprechung (mîclul în oae, purceii în măscuroae)*.

ma'se *siehe minea' (a)*.

măsea' *sf.* 1. *Backzahn* *m*, FAM. in best. *Wendungen überh. Zahn*. [*O fată*] *cu dinții mari. Cînd ridea, îi arăta pe toți, pin' la măsele* BASSAR. VULT. 94. *Măseaūa de mînte der Weisheitszahn. Dinții ei dinți de leu și măselele ca ale puîului leului* BIBLIA 1688 Joel 1, 6. *Și-î scoaseră și cele patru măsele mare* DOS. VS. Sept. 29. *Tinerețea aceasta înflăcărătă, prisosul acesta de viață au făcut să se zică despre Olteni că au «douăzeci și patru de măsele»* VLAH. RP. 139. *Durere de măsele* *Zahnschmerz. Ii vinde și măselele din gură* [das *Letzte*, was du besitzt], *cînd n'ai să dai* JIP. OPINC. 62. *Nu-î nici cît să puî pe-o ~, ajunge abia pe-o ~ u. ä. es ist kaum für einen hohlen Zahn genug. De te-ar calici numaî pe tine... nu m'ar durea măsoa* [würde ich mir nicht das Geringste daraus machen] AL. CL. IV 310. FAM. *a trage la ~, a-și stropi ~ua* u. ä. *sich antrinken, saufen*. Vgl. *crêpa' (a)* 1 2 c. — 2. *Zahn* *m* am Rade, bes. der Mühle.

Roată cu măsele *Zahnrad. Unii ciocăneaū la măsele, alții turnau în coș, alții umpleau sacii* CL. XIII 336 — 3. *Zapfen* *m*, *Dorn* am Grunde des Sensenblattes, dient zur Befestigung des letzteren am Sli-l QU. [*Moșa*] *prinde coasa de măsea, o pleacă... pe fereastră așa* MAR NAȘT. 15. — 4. PRAH. MUSC. *~ua ciutei* *Hundszahn* *m* (*Erythronium Dens canis*) PANȚU. — Gr. MUNT. POP. *hisw. mes-* WEIG. VII 259. — *Et.* Lat. *maxilla*.

măse'iū *siehe minea' (a)*.

măsela'r', POP. -rîū *subst.* u. -la'rîū *sf.*, *c. obl. -țe*, *Bilsenkraut* *n* (*Hyoscyamus niger*). Wird äusserlich als schmerzstillendes Mittel bei Zahnschmerz (daher der Name) etc. angewendet. Der Genuss der Pflanze ruft nach dem Volksglauben Wahnsinn hervor (daher auch *nebunariță* genannt). *Se vede c'a'i mîncat masalar* [ihr seid nicht recht bei Troste], *bată-vă cioarele!* BOGD. POV. 234 (eine alte Frau zu denen, die sie zum Tanze auffordern); vgl. *la'ur*. — Gr. Gew. -săl-.

*Măsela'r'*² (QU. nur -săl-), POP. -rîū *subst.* POP. August *m* (Monat) QU. *Semănăturile grîului de toamnă se începe a se face de la 15 Măsalar* ION. CAL. 173. — *Et.* Zshg. mit lat. *messis* «Ernte» fraglich

ma'sem etc. *siehe minea' (a)*

ma'slă *sf.*, *pl. -sle*, *Farbe* *f* im Kartenspiel. *Masla caralelor* die Karofarbe. — *Et.* Anscheinend slav. *maslo* «Oel», vgl. slav. *masť* «Salböl, Farbe (auch im Kartenspiel)».

măsla'd *subst.* *Kockelskörner* (*pl.*), Früchte von *Anamirta Cocculus*, dienen zum Betäuben der Fische PANȚU. — *Et.* Magy. *maszlag*.

măsla'g *subst.* *Stechapfel* *m* (*Datura stramonium*) B. — *Et.* Magy. *maszlag*.

măsli'n *sm.* 1. *Oelbaum* *m* (*Olea europaea*). *Porumbul... avea frunză de maslin stîlpare în gura lui* BIBLIA 1688 Gen 8, 11.

2. *~ sălbatic* *Oelweide* *f*, böhmischer *Oelbaum* (*Elaeagnus angustifolia*) FUSS. — Gr. MUNT. MOD. ~, LV. u. MOLD. *mas-* (doch ~ BIBLIA 1688 Jes. 24, 13). Ebenso die Ableitungen.

măsli'nă *sf.*, *pl. -ne*, *Olive* *f*. *Aū doara poate... smochinul mas'ine să fară?* BIBLIA 1688 Jac. 3, 12. *Ia stăi să-ți arăt eu, maslină lungă ce ești!* BOGD. BURS. 117 (zu einem Griechen; vgl. folgd. Art.). — *Et.* Ksl. *ma'slina*.

măslina'r, POP. -rîū *sm.* *Olivenhändler* *m*, *Spottnamen für Griechen*; in deren Händen ruht nämlich vorwiegend der Kolonialwarenhandel. *Nu te dă tătucă-tău după un maslinar ca aista* BOGD. BURS. 125 (der Vater zur Tochter).

măslinē' *sn.*, *pl.* -*turi*, Olivenpflanzung *f.*, -hain *m.*, Oelgarten. *Țarinile voastre și viile voastre și ma-linetul vostru va lua [impăratul] și va da robilor lui BIBLIA 1688, 1 Reg. 8, 14. — Gr. BIBLIA 1688 Ex. 23, 11 ~, sonst masl-.*

măslini'ș *sn.*, *pl.* -*șuri*, = măslinet *Dos.* *VS. Oct. 5 (mai încolega de acel masliniș era o cetate).*

maslini'ū *adj.* olivengrün.

ma'slu *sn.*, *pl.* -*sle*, *MOD. bisw.* -*sluri*, (*bis.*) Oelung *f* Schwerkranker, letzte Oelung. *Carii vor fi bolnavi, să să ispoveduiască mai adese, făcându-și și maslu ANTHIM 1741 GCR. II 29. — Meist pl.: A șeptea [taină sint] maslele ce slujesc preoții la bolnav Ș. TAINE 6. Zilele acestea am mai făcut și niște masle nevestei lui Hristea XEN. BRAZI 28 (ein Geistlicher spricht). — Et. Ksl. maslo «Oel».*

măslui' (*a*), *prez.* -*slu'esc*, *v. trans.*: cărți de joc Spielkarten (durch Aufdrücken schmiegiger Finger etc.) zeichnen, fälschen. *D-ta nu joci cinstit. D-ta ai cărți măsluite L. NGR. CL. VIII 29.*

măsoar'ă etc. siehe *măsura'* (*a*).

măso'riște *sf.* *MOLD.* = *măsurătoare*: Vermessung *f.* *Mijloacele întrebuințate spre a le culege [năml. notițele] nu dau nici o închizăsuire de acurateță, precum ar fi măso'riștea ori o prubuire oficială SUȚU NOȚ. 39. — Et. a măsură'.*

ma'steh, -*tih*, -*ter sm* *POP. bisw.* (*tată*) ~ = *tată vitrig*: Stiefvater *m.*

ma'stehă, -*tihă*, -*teră sf.*, *pl.* -*he*, -*re*: (*mamă*) ~ *zieml. inv. u. POP.* = *mamă vitrigă*: Stiefmutter *f.* *Murind tatăl lor . . , rămaseră [copiii] cu maștîhă Dos. VS. Oct. 30. Acești domni au fost maice drepte țării, iară nu maștehe MIR. COSTIN LET.² I 290. — Gr. MUNT. TR. MOD. -*teră* (doch schon MARG.² 103 a), sonst -*tehă*, *MOLD.* -*tihă*. — Et. Ksl. maș-teha.*

ma'stică *sf.*, *pl.* -*ce*, 1. Mastix *m* (Harz des Mastixbaums). — 2. Art mit Mastix versetzter, sehr beliebter Likör: Raki *m.* *După ce bău un pahar de mastică FIL. CIOC. 148. — Et. Mittelb. gr. μάρτις.*

ma'stîh etc. siehe *ma'steh*.

măsura' (*a*), *prez.* 1 -*so'r*, 3 -*soar'ă*, 7 -*soar'e*, *I. v. trans.* 1. (*ab-*, *ver-*, *zu*)-messen. *Cu ce măsură măsurăți să va măsoara voao BIBLIA 1688 Matth. 7, 2 (danach als Sprw.: Cu ce măsură veți ~, cu aceia vi-să va ~ și vouă u. ä.). Măsoară de multe (od. de două) ori și croește odată (Sprw.) erst wägen, dann wagen. [Ceî tari] pedepse vă măsoară [messen euch . . zu] Cind mina v'o întindeți la bunuri zimbitoare EMIN. 63. Un*

voinic cu ochi de vultur lungă vale o măsoară [durchmisst, überblickt] 83. Măsoară-ți vorbele! mäsigen Sie Ihre Worte! — 2. FAM. pc. (cu băful etc.) Jdm. (Stock- etc.) Schläge, Hiebe aufhauen, versetzen. Judeful [der Richter] Ia pe Dediul și-l lungeste Și s'apucă să-l măsoare SPER. AN. 1892 I 68. — II. a să ~ 1. cu cn. sich mit Jdm. messen. Impăratul, că-î împărat, dar cu el nu să putea măsoara în bogăție RETEG. IV 61. Ostași creștini erau . . plini . . de dorința de a se măsoara cu dușmanul BĂLC. 113. — 2. de pe c. sich nach etw. (ein)richten LIT. Z. V 655 (De ai veniturii mititele, Măsoară-te de pe ele). — Gr. Prez. LV. u. OLT. TR. măsur', LV. bisw. u. MOLD. mă'sur. — Et. Lat. men-sūro, -āre.

măsu'ră *sf.*, *pl.* -*ri*, 1. Mass *n*: a lua ~ *M.* nehmen; ~ *de lungime, pătrată, de capacitate* Längen-, Flächen-, Hohlmaß; *cu ~ mit M.*, massvoll; *peste ~, inv. u. POP.* auch *cu asupra de ~* über die Massen, übermäßig. *De fiecare casă . . să se dea cite opt măsurii de făină BĂLC. 401. Se rupe . . măsură gropii [der Stab, mit dem man das Grab abgemessen hatte] în trei și se pune lingă coșciug ION. SUP. 43. Jidanul, crezind că va căpăta bani mulți, le-au implinit la măsură [in vollem Masse] porunca SBIERA POV. 272. — 2. LM. Messregel *f*: a lua măsurile cuvenite die nötigen Massnahmen ergreifen, Anstalten treffen. — 3. LM. sint în ~ a . . ich bin in der Lage zu . . Casierul central, cel mai în măsură [der am besten in der Lage ist] a cunoaște pe toți acei cari făceau parte din serviciul casieriei generale LIT. — Et. Lat. mensūra.*

măsurătoare *sf.*, *pl.* -*tori*, Messen *n*, Messung *f*, Vermessung. *Mare nedreptate și pagubă li-se făcea [negustorilor] la măsurătoare de către priimitori Doc. 1804 TEZ. II 330.*

măsu'tă siehe *ma'să*.

ma'tș *sn.*, *pl.* -*țe*, 1. Darm *m*; *pl.* Gedärme (*pl.*), im weit. Sinne Eingeweide. *Mațul gros, orb, șezutului* der Dick-, Blind-, Mastdarm. *Strune de ~e* Darmsaiten. *Și-î sparseră pîntecele de-î căzură mațele jos Dos. VS. Oct. 19. De plodul mațelor tale [ksl. čreva tvoego] pune-voiu în scaunul tău Ps. ȘCH. Ps. 131, 11. Băcții . . tae într'un bostan o bortă pătrată și scot bine mațele [das Fleisch mit den Kernen] dinuntru MAR. ORN. II 148. — FAM. pestriș la ~e der von bösertigem Charakter ist, es aber zu verbergen sucht: heimtückisch, falsch, bösertig, schlecht. *Nevasta acestui sărac era muncitoare și bună la inimă, iar a celui bogat era pestrișă la mațe și foarte zgircită CREANGĂ OP. I 61. [Risul e] în față prost și drept, dară multe picături de vicle-**

şuguri îi stau peste maşe CANT. IST. IEROGL. 105. — FAM. ~e-fripte Hungerleider *m.* Mergem pe la Mihai Vodă ca să apucăm spre Stabiliment — maşe-fripte după noi [der Hungerleider geht uns nach] CARAG. CL. XIII 248. — Vgl. *chiorăi' (a)*. — 2. biegsames Rohr: Schlauch *m.* Turcii înmărmure-ă, unii cu gura pe maşul narghilelelor, alţii cu gura căscată DELAVR. IVŞV. 64. — Gr. Dem. *măţi-şor', pl. -şoare*. — Et. Lt. *matia* (neap. *matsse*, sard. *matssa*) «Eingeweide».

mata' siehe *domnie*, Gr.

mă'ta siehe *mu'mă*.

mătăci'nă, MOLD. -*clu'ne sf., c. obl. -ni*, Melisse *f* (*Melissa* off.) u. Drachenkopf *m* (*Dracocephalum Moldavica* L.). *Erburi mirositoare de cîmp, precum cimbru, roînîă saŭ mătăciune* DRĂGH. Ic. 56. — Gr. -*ne* PP. BAN. GCR. II 342, B. — Et. Vgl. bulg. *matečina, -tičina, -točina* id. Zu slav. *mat'ica* «Bienenkönigin», vgl. serb. *mat'rnjak*, poln. *matecznik* «Zelle der Bienenkönigin» u. «Melisse»; die Melisse ist eine der von den Bienen am meisten besuchten Blumen.

mătăhăi' (a), prez. -*hăe'sc*, MOLD. FAM POP. I. v. trans. u. intr. schwenken. [*Sacagiul mătăhăeşte în dreapta şi 'n stînga un fur-luŭ prin care se scurge apa din saca* CL. XIII 442 (Schilderung des ehemaligen Verfahrens bei der Strassensprengung). *Prisăcarul aleargă după el [năml. după roiu] mătăhăind în sus cu o năframă* INV. COP. 1893 I 64. — II. v. intr. schwancken. *Sfîntu Petru . . se uită înapoi şi . . vede un ostaş mătăhăind pe drum în toate părţile* CREANGĂ CL. XII 22. — Et. Scheint Kontamination von slav. *mahati* (rum. *a mähăi'*) «winken» u. *motati* «bewegen» od. rum. *a mătănăi'* zu sein.

mătăhă'lă sf., pl. -le, FAM. grosse, Furcht einflössende Gestalt: *Ungetüm n. Odinioară, cînd vinam în munte, mă-a eşit o mătăhă'lă de urs înainte* GANE CL. VIII 99. — Gr. -*hu'e* RETEG. I 29, -*hu'lă* B. — Et. Wohl zu *a mătăhăi'* (s. d.), also urspr. von etw., das sich vor Einem hin- u. herbewegt, so dass er es nicht deutlich erkennen kann. Vgl. *maha'lă* «etw. Grosses u. Schweres» ŞEZĂT. III 70, *măhălo's* «ungeschlacht» COM. MOLD.

mătăhălo's adj. unförmig, riesig. *Munţii . . se încăleă pînă departe . . ca nişte monştri mătăhăloşi* VLAH. GV. 173.

mătăhă'ü siehe *metelev'ü*.

mătăhă'le siehe *mătăhă'lă*.

mata'le etc. siehe *domnie*, Gr.

mata'nă siehe *mă'tanie*.

mătănăi' (a), prez. -*năe'sc*, v. intr. POP. (hin- und her)schwancken (wie Einer, der sich vor Heiligenbildern verneigt). *Incepuiŭ să*

mătănăesc în stînga şi în dreapta ca şi cum n'aş fi putut merge MAR. NAŞT. 407.

mă'tanie sf., pl. -tă'niŭ, älter -*ta'niŭ*, 1. INV. (verehrende, anbetende) Verneigung. *Zosimu . . mărse de-î fece metanie [sfîntei] şi ia încă puse metanie, amîndoi stînd la pămînt cu faţa* DOS. VS. Apr. 1. *Leul plecînd capul cu chip de metanie să închină* Martie 1. — 2. spez. Verneigung *f* vor einem Heiligenbilde (wobei man die Kniee beugt, sich nach drei Richtungen verbeugt u. sich bekreuzigt): *a face*, FAM. *a bate mătăniŭ* sich verneigen. *Toŭi cu 'nchinăciuni Fac metanŭ, se roagă* SPER. AN. 1892 I 226. *Tata-î supărat mereŭ, Jar mama la icoane Mătăniŭ bate* COŞB. 111. — 3. *pl.* Rosenkranz *m.* *Invirtînd pe degete nişte mătăniŭ de chihlibar* FIL. Cîoc. 191. — 4. Zuständigkeit *f* eines Mönchs nach einem Kloster. *Ghedcon . . a fost cu metania din minăstirea Secului* [stammte aus dem Kloster Secul] MELH CH. 196. — Gr. Aelter *met-*, MOD. bisw. -*ta'ne, -nă, pl. -tă'ni* (-*ta'ne* SBIERA POV. 289). — Et. Ksl. *metanija* = gr. *μετάνοια*.

matara' sf. Feldflasche *f* PP. VILCEA ŞEZĂT. III 214 (*el vine . . Să ia apă 'n matara Să-şi adape mîndruŭa*). — Et. Türk. *matara'*.

mataragi'ü sm. ehem. Feldflaschenträger *m*, Art Bediensteter am Hofe des Sultans u. danach des Hospodaren. *Sacalele cu saca-başa, mataragiŭ cu mataragi-başa* FOR. III 250. — Et. Türk. *mataraŭy'*.

mătări'ngă sf., pl. -gi, VULG. grosses männliches Glied COM. MOLD. — Gr. MAC. nach PUŞC. *mătrăgu'nă*. — Et. Viell. zu *matara'*.

mă'tă'să siehe *mă'tă'se*.

mătă'să'r, POP. -rîŭ sm. Seidenweber *m*, -händler.

mătăsări'e sf. 1. Seidenweberei *f*, -handel *m*, -laden. — 2. Seidenzeug *n*, -ware *f*. *Argîra . . purta o rochie de mătăsărie* FIL. Cîoc. 171. *Imparatul a înbrăcat'o în mătăsăriŭ* [seidene Gewänder] DELAVR. SULT. 256.

mă'tă'se sf., c. obl. -tă'si, pl. -tă'suri, 1. Seide *f*; *pl.* Seide verschiedener Art, Seidenzeuge (*pl.*), -kleider. *Vierme, gîndac de ~ Seidenraupe. De ~ seiden. Părinŭii să nu-şi îmbrace fetele în haine de matase* INDR. 621. *Eleonora . . nu avea pe dînsa nici catifea, nici mătăsuri*, *ci o simplă rochie de cit* GANE CL. IV 110. Vgl. *că'ine* 9 a. — 2. fadenförmige Griffel, die den Maiskolben umgeben. [*Curăţîndu-se porumbul de foi în timpul culegerii*] *matasea de pe porumb nu se poate curăţi bine* ALEX. AGR. 64. — 3. ~a *broaştei* Algen (*pl.*) PANŢU. — Gr. MOLD. -*să*. —

P. -tă'si DONICI 35 (florile de fir, matasi și catifea) — Et. Lit. *metaxa*, *mat-* (= gr. *μέταξα. μάτ-*); wegen des ausl. -e vgl. ngr. *μετάξι*.

matăsi' (a), *prez. -se'sc*, v. *trans.* mit Seide sticken IARN-BIRS. 448 (*pîeptariul matasit*); MAR. SAT. 124 (*fata . . Pe obraz e rumenită, Pe spate e mălăsită*).

mătăsor's *adj.* seidig.

mătăsucă *sf.* leichtes Seidenzeug, wie Foulard, Surah etc. COM. MOLD.

matba'h siehe *matpa'h*.

matcă *sf.*, *pl. -ce*, bisw. *mă'tcl*, 1. Bienenkönigin *f*, Weisel *m.* *Prisăcarii. cînd prînd cîe un roîu cu matca lui* SCRIS. MOLD. 96. *Rămăseră ca un roîu fără de matcă* Leșii NECULCE LET.² II 272. *Jordă-he Ruset, ce fusese măi 'nainte vornic mare (matca [der Vater, Urheber] tuturor răutăților)* NEC. COSTIN das. 70. — 2. alter Bienenstock: Mutterstock *m* QU. *Să aibă a scuti . . 500 matce de deșatină* DOC. 1741 MELH. CH. 209. — 3. (Fluss-) Bett *n.* [*Jordanul*] *era plin peste toată matca lui* BIBLIA 1688, 1 Chr. 12, 15. *Dunărea își croește matca drept, pare c'ar fi canalizată* VLAH RP. 35. — 4. (bibl.) *matca focului* das höllische Feuer. *Măi bine este ție cu un ochi să întri în matca focului* BIBLIA 1688 Matth. 18, 9. *Să ne părăsim de lucrurile cele rele . . , ca să ne izbăvim de matca focului celui vecinic* MARG.² 41 a. — 5. fast *inv.* = *mîtră*: *Geh ä r m u t t e r f.* *Matca, în care să zămi-lește și crește copilul pînă ce să naște* DOAĂSPR. INV. 3. — 6. Streifen, der beim Herausschneiden eines Blattes aus einem Buche zu gewissen Zwecken zurückgelassen wird: *Stammleiste f*, *Juxta. Registru cu ~* Stammregister, *Juxtabuch*. — 7. *inv.* *Mutterstammrolle f*, (Steuer-) *Matrikel. Acel ales catasîh să se ție în domneasca vistierie, drept matcă și sumă legiuită a fieșî-căruia* DOC. 1815 TEZ. II 396. — 8. = *matifă* D. TERM. — Et. Slav. *matka*. Zu 4 vgl. ksl. *matica ognîna(ja)* id.

Mătcălă'ü *sm.* BAN. id., Volksfeiertag, der am Dienstag, stellenweise am Montag der Woche nach Ostern gefeiert wird. An diesem Tage schliessen die Mädchen Wahlschwesterschaft (să *prînd mătcuțe*). Näheres MAR. SARB. III 189. — Et. Unbek.

mătcuța' (a să) *v. refl.* BAN. POP. Wahlschwesterschaft schliessen MAR. SARB. III 189 (*mătcuțarea fetelor se face . . la Mătcălăü*).

mătcuță *sf.*, *pl. -țe*, BAN. POP. = *surată*: Wahlschwester *f* MAR. SARB. III 189. — Et. *Dem.* von *matcă* = slav. *matka* «Mutter».

materie *sf.* LL. Stoff *m.* *Materie f.* *Paru focului . . , deaca arde toată materia ce să*

află, să stînge MARG.² 35 b. — Et. Mittelh. lat. *materia*.

mătie's CIH., *măchie's* COM. TR. (selten) MAR. *sm.* Eichelhäher *m* (*Garrulus glandarius*). — Et. Vgl. magy. *mátyas* «Nusshäher (*Nucifraga caryocatactes*)».

ma'tiță *sf.*, *pl. -țe*, 1. OLT. Sack *m* als derjenige Teil der Garne u. Netze der Fischer, in dem sich die Fische sammeln QU. *In fundul matifei Găsi [el] pe puîul Iudei* PP. TEOD. COL. 60. *In matifa năvodului Prinse [el] puîul vidreî* PP. MAT. FOLKL. I 52. — 2. MEGL. Bienenkönigin *f* PAP. MEGL. — Et. Slav. *ma'tica* «Mutter, Quelle» etc.

matofi' (a să) *v. refl.* FAM. abgelebt, dekrepit werden QU. *Tineretu matofit și fără chef de vorbă și poftă de lucru* JIP. RĂUR. 261. — Et. *matu'f*.

ma'tor *adj.* 1. fast *inv.* u. POP. (hoch)bejahrt, betagt. *Mator este [omul] de la 70 de ani pînă la optzeci* INDR 723. *Călugărița . . să nu iasă singură, ce cu alta mai bătrînă și mai matoră* 622. *Era Simion Vodă om mator de zile, sosit la bătrînețe* MIR. COSTIN LET.¹ I 227. — Von Tieren MON. OF. 1878, 4593 (*un boî vinăt, mator*). — 2. LM. *ma'tur* (mit u im Anschluss an lat. *matūrus*) *fig.* gereift, reif: *judecată matură* reifes Urteil. — Et. Ksl. *matorū*.

matori' (a să) *v. refl.* gereift werden, reifen JIP. SUF. 39 (*incepe a i-se matori gin-direa*)

mători'e *sf.* Greisenalter *n* COR. Ps. 70, 18, als Uebers. von ksl. *prēstarēnie (pînă în bătrînețe și mătoria zeului măcū [lies: -rie, zeul m.,] nu lăsa mine)*.

matosta't *sm.*, *pl. -turi*, Blutjaspis *m*, dann überh. Jaspis. *Inele de smarand, rubin, berliant și matostat* FIL. CIOC. 215. *Un briî . . , semănat cu matostaturi în zatrange* ODOB. MV. 1894, 78. — Et. Ngr. (*αίματωστάτης*).

matpa'h, **matba'h**, **mutpa'h**, **mutpa'e** *sm.*, *pl. -huri, -curi*, LV. Küche *f* des Sultans, Pa-schas. *Mierea și ceara ce se dă lu mutpacul împărătesc* AXINTE LET.² II 124. — Et. Türk. *matba'h* u. *mutfa'k*.

mătrăgu'nă *sf.*, *pl. -ni*, 1. Tollkirsche *f* (*Atropa Bel'adonna*). *Flo-î de mătrăgună și negre violete* CL VII 68. *Pur'că i-a dat cineva mătrăgună* er ist toll, nicht bei Troste PANN PV.¹ III 52. — 2. ~ *de pe gunoî* Stechapfel *m* (*Datura stramonium*) TESAL. ENC. I 12. — Gr. *nădrăgu'lă* B., *mătrăgiu'ne* BR. — Et. Gr. *μανδραγόρας*.

matrapa'z *sm.*, *pl* MOLD. -*pa'ji*, LV. Aufkäufer *m*, Zwischenhändler. *Matrapajiî, adică preocupăți, să lipsească* DOC sec. 18. Ș. INFL. — Et. Türk. *matrapa'z*,

matrapazlic *sn*, *pl.* -*curi*, 1 *lv.* Aufkauf *m*, Zwischenhandel. *Orî-cine va strînge vite de negustorie saû va face matrapazlic . . . sã aibã a plãti erbãrit dupã obiceiû Doc. 1792 Ş. INFL. — 2. INV. Schwindel *m*, -*lei f.* *Coş-cãrie*, *Matrapazlãrie* [falsche Bildung, dem Reime zuliebe geschaffen] Şi *ruşfetãrie* AL. OP. I 402. — Et. Türk. *matrabazlyk*.*

mãtrãşi' (*a*), *prez.* -*şesc*, MOLD. FAM. I. *pc.* Jdn. (der lästig ist) fortschaffen. *Nu-ţi bate joc de mine, cã te spuîu lui Alecu şi te mãtrãşeşte de aici* XEN. BRAZI 64. — II. *a sã ~* sich scheren, packen. *Haî! carã-te, mãtrãşeşte-te* [mach', dass du fortkommst] CL. XV 312. — Gr. Auch -*tirşi'* COM. — Et. Wohl zu *mãturã*.

mãtrearã *sf.*, *pl.* -*tre'țe*, 1. (Kopf-) Schuppen (*pl.*). — Gr. MAC. auch -*tra'jã* DAL. — 2. MOLD. = *lina broaștei*: Wasserfaden *m* (*Conserva rivularis*). *Lacul . . . acoperit de mãtrearã verde* VLAH. RP. 229. — 3. Afterquendel *m* (*Peplis portula*) PANȚU. — 4. BUC. Bartflechte *f* (*Usnea barbata*) PANȚU. — Et. Wohl identisch mit dem dunkeln it. *materasso*, frz. *matelas*, deutsch *Matratze* etc.

mãtrîce *sf.* 1. Mutterleib *m* DOS. PS. IN V. öfters, zB. PS. 2 Z. 34 (*Fîiul mieû ești din matrice*). — 2. POP. Kolik *f*, Bauchgrimmen *n*, bes. der Säuglinge. *Gaze care inflã pîntecele [copilor] şi le produce acele îngrijitoare colici (mãtrice)* APAR. SAN. I 47. — 3. Mutterkraut *n* (*Matricaria parthenium* L.) B. POEN. — 4. Glas-, Mauerkraut *n* (*Parietaria*) POEN. PTB. — 5. BAN. Mutterschaft *n* LIUBA-JANA Zs. 27, 744 (*mãtricele [sg. -ce od. -cã ?], adicã oile cu lapte*). — Gr. MAC. in Bedtg. 5 *mãtrîcã*, *mîtrîcã* DAL. — Et. Lat. *matrîca*, -*icis* «Gebärmutter».

mãtrîcer, POP. -*rîu* *m* BAN. Hirt *m*, der die Mutterschafe unter sich hat LIUBA-JANA Zs. 27, 744. — Gr. MAC. -*ca'r* DAL.

mãtrîcã *sf.* TR. Zannichellie *f* (*Zannichellia palustris*) PANȚU. Wahrsch. irrt. für *mãtrearã*.

matru'nã *sf.* BAN. Bärenklau *f* (*Acanthus*) PANȚU. — Et. Vgl. serb. *matrun* «Kolik».

matuf *sm.* FAM. altersschwacher, abgelebter, dekrepiter Greis. *Unde Ńi-se pare cã vezi zãcînd cite un matuf gîrbov, cu ghigilie pe frunte* AL. PROZA 104. — Et. Türk. *matuf*.

ma'tur siehe *ma'tor* 2.

mãtura' (*a*), *prez.* *mãtur*, *v. trans.* 1. *gunoiul (din casã), casa (de gunoiu) etc.* den Müll etc. (weg)kehren, fegen, das Haus etc. (aus)kehren, fegen. *Preotul ce . . nu o va Ńinea în cinste [nãml. beserica] sã o grijascã, sã o curãteascã, sã o mãture* Ş. TAINE 137. — 2. *fig.* (wie mit dem Besen) weg-

schaffen, säubern. *Am mãturat ciŃi Turci mãi rãmãse la Civeş şi la Cerneţ GHICA 24. Amiralul . . mi-l trimitea [pe comandantul Ponthier] ca sã «mãture» Arhipelul de piraterie 404.*

mãturã *sf.*, *pl.* -*ri*, 1. (Kehr-)Besen *m*. *Mãtura nouã mãturã bine* (Sprw.) neue Besen kehren gut. *Mãtura veche ajunge la grajd* (Sprw.) etwa: der Mohr hat seine Schuldigkeit getan, der Mohr kann gehn. — 2. Name von Pflanzen: *a) ~*, *mãturi* Mohrenhirse *f* (*Sorghum*), dient zur Herstellung von Besen («Reisbesen»). — *b) ~ (de grãdinã)* Sommerzypresse *f*, Kochie (*Chenopodium scoparia*). — *c) MUNT. mãturiŃe, -rici* Strohblume *f* (*Xeranthemum annuum*) BR. — *d) BUC. mãturiŃã* Eisenkraut *n* (*Verbena off.*) PANȚU. — Gr. *Dem. mãturi'jã, pl. -jã, u. -ri'ce*, ferner -*ri'cã* als Pflanzennamen TEOD. PP. 350. — *Augm. mãturo'lã*. — Et. Vermutl. lat. *mëtula*, *dem.* von *mëta* «Kegel, Pyramide». Auf die Bedtg. könnte slav. *metla* «Besen» eingewirkt haben.

mãtu'sã *u. -şe sf.*, *pl.* -*Ńi*, 1. Tante *f*. *Muma lui Roman Vodã, mãtuŃea crãului* MSCR. sec. 17. GCR. 190. — *MãtuŃã mare* Grosstante *f*, ~ *micã* Cousine des Vaters od. der Mutter INDR. 165. — Gr. Koseform *tu'sã, tuŃicã*. — 2. Anrede an eine ältere Frau aus dem Volke: *Mutter f*, *Mütterchen n*. *Ce cauŃi prin aceste locuri, copilã, şi cine eŃti?* «Cine sã Ńiû, mãtuŃã? *la o fata sãracã..*» CREANGA GCR. II 350. — || Gr. *Dem. mãtuŃicã*. — Et. Zu ksl. *mati* «Mutter» (vgl. russ. *matuška* «Mütterchen», nach PUŞC. WEIG. VIII 223 auch *matuŃã* «Tante») od. zu lat. *amãta* (vgl. alb. nach G. MEYER *emtã, emãtã, emptã* «Tante», fehlt bei HAHN u. CHRISTOPH.).

mavrofo'r *sm.* id., griechischer Freischärler unter Alexander Ypsilanti (1821). Die *~i* waren, wie Lützows «schwarze Schar», schwarz gekleidet. *O sã mã scriu între mavrofo'ri!* FIL. Cloc. 275. — Et. Ngr. *μαυροφόρος* «der schwarze Kleider trägt».

ma'z *subst.* (Pharospiel:) *Zugabe f* (Summe, die man zum ursprünglichen Einsatz hinzufügt). *Ńin miza şi doi galbeni ~u* ich halte den Einsatz und gebe noch zwei Dukaten zu. — Im weit. Sinne: *Doiã consumaŃii Ń'o guriŃã mazu* [und einen Kuss dazu] CARAG. D. — Et. Das Hinzufügen zum Einsatz heisst deutsch *Mass nehmen*; vgl. auch russ. *mazû*, frz. *mãsse* «Einsatz».

mãza'c *sm.* Schmierer *m*, Sudler CANT. GCR. I 362, von einem Chronisten (*alalte cite mãi mult adaoge Simeon saû altul asemenea lui mãzac*). — Et. Poln. *mazacz*.

mazana'e *sf.* BUC. Knorren *m*, Maser

f, krankhafte Anschwellung an Tannenstämmen D. — Et. Wahrsch. zu deutsch *Maser*.

măzără'c siehe *mazdără'c*.

măzără'r, POP. -rîŭ sm. TR BUC. Erbsenkäfer *m* (*Bruchus pisi*) MAR. INS.

ma'zäre sf., ohne pl., 1. Erbsen *f* (*Pisum sativum*), Erbsen (*pl.*): *fierb, măninc* ~ ich koche, esse Erbsen; *un bob, grăunț de* ~ eine Erbse; ~ *verde* Schoten, ~ *verde boabe* grüne Erbsen. *Mazerea se seamănă la noi numai pentru mîncarea oamenilor în posturi, sau verde sau uscată* ION. CAL. 23. *Gîrgăriță de* ~ Erbsenkäfer (*Bruchus pisi*). — 2. ~ *de grădină* *Schminkebohne f* (*Phaseolus vulg.*) BR. — 3. BUC. ~ *a miței Pfennigkraut n* (*Thlaspi arv.*) PANȚU. — Gr. MOLD. MAC. *ma'dz-*. — Et. Vgl. alb. *mo'dulă*.

măzări'che sf., ohne pl., 1. Wicke *f* (*Vicia*). *Dacă ar dori [Moldovenii] ca pămînturile învechite să nu mai arunce neghină, măzărîche, rădăchioară* ION. CAL. 159. — 2. Platterbse *f* (*Lathyrus*). — 3. ~ *a cucului* BR., ~ *neagră* PANȚU *Walderbse f* (*Orobus niger*). — 4. POP. *Schneekörner (pl.)*, *Graupeln*. *Vîntul vuia de te lua groaza; măzărîchia răpăia în fereastră mamei Stanchei* DELAVR. SULT. 16. — Gr. Auch -rî'că (*pl. -re'le* AL. CL. II 365).

mazdără'c, măzdr- sn., pl. -ce, INV. u. PP. *Lanze f*, bes. der Kosaken. *Cazacii muscălești . . tîindu-î și înțepindu-î [pe Turci] cu mazdracele* DION. TEZ. II 208. *Bogdan dezbracă pe Tatar de armă, îi taie capul și-l pune în virful unui măzdrac* CL. XVI 295. — Gr. *măzr-* TEOD. PP. 482, *măzăr-* 293 u. 295. — *Dem. măzdrăce'l* TEOD. PP. 580. — Et. Türk. *mizra'k*, vulg. *myz-*; zur Form vgl. bulg. alb. *mazdăr'k*, *măzdr-*.

măzga'l sn., pl. -luri, Schiesscharte *f* BELD. ETER. 76 (*Privigherea cea mai mare la măzgaluri [o] fîntuia [Turcii]. De-acolo aștepta focul*). — Et. Türk. *mazga'l*.

mazi'l adj. u. sm. 1. ehem. von Fürsten u. Bojaren: abgesetzt, aus dem Amte geschieden, ausser Dienst; (*boer*) ~ abgesetzter Bojar, Bojar ausser Dienst (*Ggs. boer halea*). *Domniî să nu se facă mazi'lî mai 'naintea vremii de șapte ani* Doc. 1802 TEZ. II 313. *Toți boerîi . . și cei cu boerîi și cei mazi'lî* GHEORG. LET.² III 308. *Costin era mazi'l la țară* MIR. COSTIN das. I 293. — 2. die Familien der aus dem Amte geschiedenen Bojaren, ~îi, bildeten eine rechtlich zwischen Bojaren u. Freibauern (*moșnenî, razeși*) stehende Klasse. Nachkommen derselben finden sich noch heute unter den Bauern. *Acest Dosoteiî Mitropolitul . . era neam de mazi'l prea învățat* NECULCE LET.² II 233. *Teodor Calmăgal, carele au fost din mazi'lî*

cei de jos CANTA das. III 189. *Din sat venise primarul . . cu vre-o cițiva fruntași . . mazi'lî Ștefan și Nae Bursuc . .* XEN. BRAZI 72. — Et. Lv. bisw. *manz-*. — *Dem. -zila's* in Bedtg. 2 VACAR. IIO. TEZ. II 297. — Et. Türk. *mazi'l*. Zur Form vgl. ngr. *μαζιλης*.

mazile'sc adj. ehem. der *mazi'lî*. *Starea neguțătorască și bisericască și mazilească* Doc. 1802 URIC. I 7.

mazili' (a), prez. -le'sc, v. trans. ehem. absetzen, des Amtes entsetzen. *Intr'acea zorba multe capete au perit și mulți veziri s'au mazi'lî* NECULCE LET.² II 368. *Daher: Tu cauți să mă mazi'lî din inima copilei [mich . . zu verdrängen]* AL. CL. IV 310.

mazili'e sf. ehem. Absetzung *f*, Amtsentsetzung. *Acest Petru Șchiopul . . după ce au domnit cincî ani, i-au venit mazi'lî* URECHE LET.² I 233.

mazili'me sf. ehem. Bojaren (*pl.*) ausser Dienst. *Duca Vodă . . au poștit [la nuntă] pe toată boerimea și mazi'lî* NECULCE LET.² II 215.

măzra'c siehe *mazdără'c*.

me siehe *er'ă*.

mea' siehe *mle'ă*.

mează-noap'te etc. siehe *mle'z*.

mecet' sn., pl. -turi, LV. = *geamie*: *Moschee f. Turcii . . mitropolia au făcut-o mecet de se închina pașii intr'insa* NECULCE LET.² II 397. — Gr. *migi't* Dos. VS. Maiă 27. — Et. Türk. *mezj'îd* «kleine Moschee ohne Minaret». Zur Form vgl. magy. *mecset*, ngr. *μεσέτι* etc.

me'd siehe *mle'd*.

meda'n etc. siehe *mald'a'n*.

medelea'n adj. MOLD. POP. von Tieren: riesig, grossmächtig QU. *Am un boi medelean, pe unde paște, se cunoaște* SBIERA Pov. 323 (Rätsel vom Fluss). *C'un om în casă întră un cine medelean* DONICI 123. — Et. Vgl. russ. *medelja'nka*, ruth. *medelja'n* «Bulldogge» u. rum. *melia'n*.

medelnice'r, INV. u. POP. -rîŭ sm. ehem. Truchsess *m*, Tafelmeister, Bojar, der dem Fürsten vor der Mahlzeit das Wasser zum Waschen, während derselben die Speisen reichte. Verschieden von *stolnic* (s. d.). Zuletzt blosser Titel. *Medelnicerii . . aduseră pe masă . . un morman de pilaf alb și fumegos* ODOB. MV. 1894, 22.

medel'niță sf., pl. -țe, LV. (Wasch-) Becken *n*, Schüssel *f*. [*El*] *turnă apă în medel'niță, spală picioarele tuturor* Dos. VS. Martie 27. — Et. Ksl. *medénica*.

mediō'r adj. von mittlerer Grösse AL. PP. 176 (*De era el medior, î da postav gălbior*). — Et. Offenb. von AL. aus lat. *medius* gebildet.

me'e siehe *me'ă*.

meghista'n *sm.* LV. Grosser *m*, Grosswüdrenträger, Magnat. *Impărații, domni și meghistanii* ANT. DID. 140. — Gr. *maghes-* GHEORG. LET.² III 304. — Et. Ngr. μεγιστάβ.

megia's *adj.* 1. MOLD. Nachbar-, benachbart; *sm., fem. -șă u. -șe, pl. -șe*, Nachbar(in). *Letopiseșele cele streine.. numai.. schimbările scriu a țărilor megiașe* MIR. COSTIN GCR. I 197. *Și 'ntorcînd la sfînta mănăstire dede mare bucurie fraților și prietenilor și rudelor și megieșilor* DOS. VS. Oct. 10. *După ce s'a vestit prin sat de naștere, încep a veni.. megieșele și prietenele lehuzei* CL. IX 2. — 2. *sm.* MUNT. LV. bäuerlicher Grundbesitzer. *De să va prileji neștine să fie lăcuiitorii într'un sat.. și într'acel sat vor fi toți megiaș* INDR. 302. — Gr. MOLD. -gîe's. — Et. Serb. nslov. *medjaš*, von *medja* «Grenze».

megieșe'sc *adj.* von Grundstücken: Bauern- INSCRIFT Tirgoviște 1744 IORGA INSCR. I 123 (*fiind această fintină.. pe moșie megieșască*).

megieși' (*a să*), *prez. mă -șe'sc, v. refl.* MOLD. *cu en.* Jdm. benachbart sein, an ihn (an)grenzen. *A părților streine care să megieșesc cu aceste țări* MSCR. sec. 17. GCR. I 189. — *Intr.* AMIRAS LET.² III 173 (*de cînd megieșesc ei [năml. Tatarii] cu Moldovenii*).

megieși'e sf. MOLD. Nachbarschaft *f.* *O poliție răscolindu-se, toată megieșia se clăteste* CANT. IST. IEROGL. 165.

mehenghiu I. *sn., pl. -ghiuri*, LV. Prüf-, Probierstein *m.* *Precum mehenghiul metalurile de curate și de spurcate ispitește* CANT. IST. IEROGL. 157). — Gr. *m(eh)eng* POL., *m'enghină* POEN. — II. *adj., fem. -ghe, pl. -ghe*, FAM. POP. schlau, pfiffig, durchtrieben; *sm. u. f.* Schlaukopf *m*, Pfiffikus. *Cițiva oameni mehenchii împodobesc frumos o căruță, neunsă de cînd lumea..* SEV. NUNTA 317. *Flăcăii.. măluau cu ei și cite un mehenghiu bun de gură* ȘEZĂT. IV 230. *Te văd că ești bun mehenghiu* ich sehe, dass du ein geriebener Kerl bist, es dick hinter den Ohren hast CREANGA CL. IX 454. *Preoteasa.., iscusită și meheneche bine, Toate potrivește precum se cuvine* SEV. AN. 56. — Gr. Auch -nchiu, ferner -ngher, *fem. -ră* CAL. 1882 Ș. 'NFL. — Et. Türk. *meh'enkj (taşy')* ZENKER 898 a.

mehle'm *sn., pl. -muri*, LV. (Wand-)Salhe *f.* *Impuștitele ranele vrăjmășici cu mehlemul adevăratei dragoste ungîndu-se* CANT. IST. IEROGL. 382. — Et. Türk. *mehle'm*.

mehmenda'r(iu) *sm. inv.* Beamter, der Jdm. beigegeben wird, um ihn zu geleiten, für seine Verpflęgung u. Unterkunft zu sorgen etc.: Gastgeleiter *m*, (Verpflęgungs-)

Kommissär. *Meimendariul Moldovei.., pe lingă carele măi lăsase și [domnul Țării Rominești] Grigorie Vodă un boeriu meimendariu să poarte de grijă de cele trebuincăse întru trecerea [domnului Moldovei] prin Țara Rominească* BELD. LET.² III 449.

Gr. Auch *mihman-, melmen-*, jünger *matman-*. — Et. Türk. *mihmandar'*.

mehte'r *sm.* ehem. Musikant *m* bei der türk. Militärmusik. *Strîns-au [Curt Pașa] mehterii și tabulhanagii a țării și puneau de bătea chindie.. în curte* NEC. COSTIN LET.² II 112. — Et. Türk. *mehte'r*.

mehte'rbaș(a) *sm.* ehem. Kapellmeister *m* der türk. Militärmusik. *Au venit și mehterbaș al pașei cu toți mehterii la curtea domnului de i-au zis un nubet* GHEORG. LET.² III 332. — Et. Türk. *mehterbaşy'*.

mehterhane'a *sf.* ehem. türkische Militärmusik, -kapelle. *După rădvan[ul cu craiul șvezesc] mergeau.. mehterhanelele bătînd* AXINTE LET.² II 150. *Ajungînd [cel boerit] la casa sa, venea mehterhaneaoa și-i cînta* FIL. Cloc. 96. — Gr. Jünger *met-*. — Et. Türk. *mehter-hane'*.

mehtu'p *sn., pl. -puri*, LV. amtliches Schreiben, Adresse *f* bei den Türken u. im Verkehr mit ihnen. [*Pașa*] *au scris Pazvandului mehtup să iasă din cetate afara* DION. TEZ. II 189. *In care mehtupuri [boerii] îl fac pe dumnealui plenipotent de a da răspuns din partea tuturor boerilor* BELD. ETER. 121. — Gr. *mehtu'p* AXINTE LET.² II 132, *mehtu'p* 137. — Et. Türk. *mehtu'p*.

mehtupci'u *sm.* LV. türkischer Amtsschreiber. *Îi zicea Mehtupciu pentru că fusese scriitor de limba turcească la postelnicie* GHICA CL. XVII 372. — Et. Türk. *mehtu'pçü'*.

me'i siehe *me'l* u. *me'ü*.

meida'n etc. siehe *malda'n*.

meimenda'r(iu) siehe *mehmenda'r(iu)*.

me'iu *subst.* 1. Hirse *f* (Panicum milia-ceum), wofür MOLD. *mălaiu*. *Rele ca meiu la vedere, dară ca munții la cercetarea matura* JIP. RAUR. 86. *Cit ai zice ~ im Nu ISPIR. öfters*, zB. LEG.² 75 (*cit ai zice meiu, [el] se văzu înconjurat de o mulțime de pasări..*). — Pl. *me'e* Hirsefelder (*pl.*) PP. MAT. FOLKL. I 77 (*Să-mă samene meile*); 693 (*mele și grinele și oarzele*). — 2. als Name wildwachsender Pflanzen: ~ *lung*, *meiul canarilor* K a n a r i e n h i r s e *f* (Phalaris canariensis) PANȚU; ~ *mănunt*, ~ *păsăresc*, *meșor* h a a r f ö r m i g e Hirse (Panicum capillare) PANȚU; ~ (*păsăresc*) Borstenhirse (P. glaucum L.) BR.; ~ *păsăresc* S t e i n s a m e *m* (Lithospermum) FUSS, PANȚU, Fennich *m* (Sexaria) PANȚU; ~ (*pădureț*), *meșor* Flattergras *n* (Miliium effusum) BR. PANȚU; *meșor* Bluthirse *f* (Pa-

nicum sanguinale L.) BR. — Gr. Dem. *mei-*
gor. — Et. Lat. *mīlium*.

mei'ugă sf. BAN. = *hameiū*: Hopfen *m*.

Et. Wohl zu serb. (*h*)*mej*.

me'l siehe *mte'l*.

melancoli'e, INV. *melanholi'e* sf. LL. Sch w e r -
m u t *f*, Trübsinn *m*. *Gheorghe Racoti . .*
aū căzut în boala ce se chiamă melanholie
NEC. COSTIN LET.² I 427. — Et. Gr. μελαγ-
χολία.

me'lc I. sm. Schnecke *f*. *Melcul, cînd îi*
arde casa, el cîntă u. ā. (Sprw.), wird von Ei-
nem gesagt, der sich durch Ungemach nicht
betrüben lässt QU. *E cu casa în spinare ca*
~ul u. ā. er führt ein Nomadenleben QU.
Melc(iū), melc(iū), codobelc(iū), Scoate carne
boarești Și te du la Dunăre Și bea apă tur-
bure u. ā., Spruch, mit dem die Kinder die
Schnecke aus dem Hause locken. — MOLD. da-
für *culbec*. — Gr. Aelter -*ctīd*; MAC. *zme'lcu*
KAV. DAL., *zme'lcu* MIH. — II. sn., pl. -*clurī*,
lv. u. PP. Höhle *f* des Auges. *I-aū eșit ochiul*
cel dirept din melciū în afară DOS. VS. Noe
7. *Mîncăți cel perit Din sfîrcurile nasului,*
Din fața obrazului, Din melciurile ochilor
LUP. MED. BAB. 18 (Besprechung). — Gr. Pl. *m*.
DOS. VS. Dsch. 14. — Et. Siehe *culbec*. Damit
wahrsch. urverw. lat. *murex*, zend. *mūraka* etc.

me'le siehe *mte'ā*.

melea'guri sf. pl. MOLD. POP. (im Umkreise
befindliche) Gegenden (*pl.*), Umgegend *f*.
Toate femeile din sat și de prin meleagurile
vecine vorbeau despre soacra cu trei nurori
CREANGĂ CL. IX 287. *Tu . . umbli meleagurile*
[schweifst umher] *după hoții, iar noi mîncăm*
turtă de cenușă SEV. POV. 111. — Et. Magy.
mellék «nahe befindliche Gegend».

melea'n siehe *melian'n*.

meleste'ū sn., pl. -*te'e*, MOLD. = *făcăleț*:
Rührholz *n*. *Un țaran cărunt . . învirtea*
*cu melesteul făina în ceau*n GANE CL. VIII
100. — Et. Viell. verwandt mit *me'liță*.

melez subst. Hal b s e i d e *f* STAM. MUZA
108 (*cămeșă de melez*); 109 (*țesea La buran-*
gic saū melez) — Et. Türk. *melez* ZENKER 877 c.

melian sm MOLD. POP. von einem grossen u.
plumpen Menschen: g r o s s e r K e r l , K o -
l o s s . *Nică Oșlobanu . . se scoală în picioare,*
cît mi-ți-i melianul CREANGĂ CL. XV. 447. —
Et. *Erinnert an medelea'n*.

me'liță' (a), prez. *me'liș* (B.: *me'liș*), bisw.
-*șez* COM., v. trans. 1. in, cinepă Flachs,
Hanf brechen. *Stana . . a cules firī de in,*
ī-a copt și me'lișat SLAVICI CL. VIII 287. — 2.
POP. fig. durchwalken. *Atuncea ia . . a*
început să-l îmblătească și să-l me'lișe cît îi
scăpăra ochii bietului crișmar SBIERA POV.
198. — Gr. -*linjā* Rev. Toc. III 386.

me'liță sf., pl. -*șe*, (Flachs-, Hanf-)

Breche f; spez. *Fein-, Nachbreche*,
wofür auch *me'lișur'ică* (ȘEZAR. I 245: -*joa'ică*),
pl. -*ce*, zum Unterschied von *me'lișoiū*. *Îi umblă*
gura ca (od. *cum umblă*) *me'lișa* seine Zunge
geht wie eine Klappermühle. [*Poporul din bi-*
serică făcea] *cruci peste cruci*; *turnam și eū*
atunci la cruci de-mī umbla mîna dreaptă
me'lișă [wie eine Breche auf und ab flog] GHIB.
BV. 68. — Gr. *me'liniță* CL. XIX 472, *me'lință*
CIH. — Et. Slav. **menlica* (russ *mjalica* etc.).

me'lișoiū sn., pl. -*joa'e*, G r o b -, V o r -
b r e c h e *f*. *Aceste fūioare se dau prin me-*
lișoiū, . . limba lui fiind mai groasă decît a
me'lișei ION. CAL. 155. *Își umblă gura ca me-*
lișoiul cel hodoroșit BOGD. POV. 8,

me'loșe'l subst. MOLD. Ke u l e n s c h w a m m
m (*Clavaria*) PANȚU. — Et. Unbek.

memleche't sn., pl. -*turī*, LV. bei den Türken
u. im Verkehre mit ihnen: F ū r s t e n t u m *n*,
von Walachei u. Moldau. *Boerii memlechetului*
cer să sārute picioarele Măriei Sale GHEORG.
LET.² III 331. — Et. Türk. *memlekett*.

memurie't subst. LV. (sec. 18.) in Ueber-
setzungen aus dem Türkischen: A u f g a b e *f*,
A u f t r a g *m*, Mission *f*. *Boerii după ce vor*
citi porunca domnească și-și vor arăta me-
murietul DOC. 1794 §. INFL. — Et. Türk. *memurijet*.

menciu'nă etc. siehe *minciu'nă* etc.

mende'r siehe *mind'i'r*.

me'ndre sf. pl. FAM.: *a-și face*, seltener *a-și*
bate ~le tun, was Einem beliebt, nach
Willkür, Launeschalten und walten.
Cu Moartea te-am lăsat pînă acum de țe-aī
făcut mendrele cum ai vrut CREANGĂ CL. XII
29 (Gott zu Einem, der dem ihn holenden Tode
allerlei Streiche gespielt hatte). *Eū nu mă*
duc acolo [nāml. la Camera] că să-mī fac
mendrele mele pe banii țării VLAH. GV. 145
(ein Abgeordneter spricht). — Et. Viell. deutsch
dial. *Männerle*. Vom Pferde sagt man: es
macht *Männerchen* = Sprünge.

me'ne siehe *mi'ne*.

me'nește'rg siehe *minește'rgurā*.

menghenea' etc. siehe *minghinea'*.

meni' (a), prez -*ne'se*, v. trans. 1. *cuiva c.*
sagen od. im stillen denken, was Einem wider-
fahren wird od. soll, was nach dem Volksglau-
ben zur Folge hat od. doch haben kann, dass
es eintrifft: Jdm. etw. zu denken, bestim-
men. *Să nu vie în capul copilului ce ī me-*
nește maică-sa (Sprw.) CANT. IST. IEROGI. 261;
die Mutter fordert dadurch, dass sie denkt, was
alles dem Kinde passieren könnte, das Schicksal
heraus. *Măi bărbate, tu iubești* [du hast eine
Liebschaft] . . . « *Tacī, femeec, ce menești* [male
nicht den Teufel an die Wand]! » SPER. AN.
1892 I 130. — Spez. von den Schicksalsgöt-
tinnen: [*Zina*] *Menind prin șoapte blinde*

copilu să devie Năltuță, mlădioasă, . . la chip /fermecătoare AL. POEZII III Leg. 80. Baba era ursitoare și-î menește [voinicului] a primejdie ș'a moarte [etwa: beschwört Gefahr und Tod auf sein Haupt herab] Sev. Pov. 224. — Pop. auch pc. de c.: [Ursitoarea] l-au venit că tot a rău și pe dos să-î meargă toate în cale Sev. Pov. 222. — 2. im weit. Sinne: prophezeien, weisagen, verkünden. Și ce zic cărțile? «Menesc a bine [sie prophezeien Gutes]» AL. OP. I 477 (die Gefragte legt sich Karten). Are-o presimțire ce-î tot menește-a rău [Unheil verkündet] AL. POEZII III Leg. n. 108. — 3. c. bestimmen, was in Bezug auf etw. geschehen, c. pe cn. wem etw. gelten soll. Apoi se trase la sorți și se meni în deosebă lucrurile date de jucători [es wurde im einzelnen bestimmt, was der Mitspielende, dem das Pfand gehört, tun solle]. Lui Alexandru îi căzu să ghicească norocul fie-cărui în palmă OLLAN. CL. XVIII 132. — Bes. beim Kartenlegen u. bei anderen magischen Handlungen: Fine [dama de verde], soro, și menește, numai vezi, gindește bine și cu toată inima la ceia ce vrea să-î spuie cărțile NAD. NUV. I 155 (die Kartenlegerin spricht). Femeia . . stringe din 7 feluri de semințuri . . , le descintă, adecă chiar cind le stringe, le minește pe omul cărui vrea să-î facă rău ȘEZĂT. I 157. — 4. vom Schicksal etc.: be-s-timmen. Dintru acest fecior al său, Iuda, să menisă ca să răsară vlăstariul dreptății, Hs. MSCR. 1760 GCR. II 71. Și fata s'a 'ndrăgit de el, Că doară tocmai Viorel I-a fost venit Coșb. 17. Pururea în buza tunului . . , meniți poate a muri departe de ai voștri C. NGR. 36 (zu Soldaten). După ce s'au adunat, care unde a fost venit ca să se adune MAR. NUNTA 217. Nicî crunții lupi nicî lei . . N'au menire [die Bestimmung] între dinșii așa ură a-și purta OLL. HOR. 363. Menirea școalăi Aufgabe und Ziel der Schule. — 5. hinzu-, anrechnen Dos. VS. Sept. 28 = Baruch 3, 36 (acesta-î D-zeul nostru, nu s'a mai meni [οὐ λογισθησεται] altul cătră dinsul); Ps. IN V. Ps. 31 Z. 3 (Ferice de om ce nu i-să menește In greșele [Mskr.: greșală; als Vergehen] de la Domnul, cind grăește). — Et. Ksl. mîneti, mēniti «m-inen, denken».

menitură sf., pl. -ri, Prophezeiung f CANT. IST. IEROGL. 320 (corbul cind crângăește, bine știe el ce fel de menituri menește).

me'nte etc. siehe mînte etc.

menzil sn., pl. -luri, LV. Post f (Wagen, Pferde, Haus, Station). Purceseu de la Silistra cu menzil VĂCĂR. IO. Tez. II 286. Au plecat cu mare mezil [mit Eilpost] la Țarigrad COGĂLN. LET.³ III 222. Desîng au purces din Țarigrad spre Moldova în cai de menzil

NEC. COSTIN LET.³ II 89. — Gr. Auch *mez-*, *miz-*, *minz-*. Ebenso die Ableitungen. — Et. Türk. *menzil*.

menzile'sc adj. der Post Doc. 1827 URIC. V 190 (*chere-teaoo menzilească*).

menzilgi'ü sm. LV. Postbeamter *m*, -unternehmer. Spătarul cel mare avea sub ascultarea sa și pe căpitani menzilurilor și pe menzilgi'ü For. III 276. Mizilgi'ü ce vor lua treaba finerii menzilurilor asupra Doc. 1799 URIC. III 4. — Et. Türk. *menzilgi'*.

menzilhan(e)a' sf. LV. Posthaus *n*, -station f. Menzilhanelele să se facă afară din sate For. III 323. — Et. Türk. *menzil-hane'*.

mera's, **-ra'z** siehe *mira's*.

merche'z sn, pl. -zuri, MUNT. FAM. Kniff *m*, Trick QU. Ca circiumar, [streinul] . . face măsurile măi mici cu merchezuri JIP. SUP. 183. Am eu merchezul meu CARAG. CL. XIX 103 (ein Falschspieler spricht). [Stăpinul calului] nu îi știe merchezul și să-î pipăie lui miezul PANN PV. 1883, 143. — Et. Anscheinend türk. *merkez* «Mittelpunkt».

me're siehe *mă'r*³, *me'rgo* (a) u. *me're*.

merea'z siehe *mira's*.

merede'ü sn., pl. -dore, 1. (*pesc.*) Schöpfnetz *n*, kleines Netz an einer Stange, zum Herausnehmen der Fische aus dem Fangnetz COM. IAȘI; D. TERM. — 2. Art an einer Seite gekerbtes Holz, mit dem der frische Käse geknetet wird D. TERM. — Et. Magy. *meritö* «zum Schöpfen gehörig». In Bedtg. 2 viell. zu magy. *meredni* «erstarren».

mereme't sn., pl. -turi, fast INV. u. FAM. POP. Reparatur *f*, jetzt nur noch von Baulichkeiten. 5 lei pentru meremetul pistoalelor MSCR. 1824 AL. PROZA 447. Casa-î dărăpănată, are trebuință de meremet AL. OP. I 827. — Et. Türk. *meremət*.

meremetisea'lă sf., pl. -se'i, fast INV. u. FAM. POP. Reparatur (arbeit) *f*. Casa cu două etaje în meremetiseală a lui Jupin Dumitrache CARAG. CL. XIII 247.

meremetisi' (a), prez. -se'sc, v. trans. fast INV. u. FAM. POP. reparieren, jetzt nur noch von Baulichkeiten. Această sfintă icoană fiind foarte veche și stricată, s'au meremetisit . . INSCRIFT 1801 IORGA INSCR. I 153. La Pădurica trebuia să se meremetisească velnița . . și să se videască o parte din nou CL. XVII 394. — Et. Ngr. μερμετιστω, Fut. -τισω.

mere'ü I. adj. INV. u. POP. ununterbrochen fortlaufend. Numai rediurile și dumbrăvile să fie oprite și aparate, iar luncile și pădurile meree, adecă codrii, să fie neapărați și slobozi a tăia flește-cine Doc 1792 URIC. I 186. Citu-î dealul de mereu [so lang sich der Berg hinzieht], Nu-î drăguț frumos c'al meu IARN. BIRS. 30. Pod ~ Brücke

(zum Unterschied von *pod umblator* Fähre): *Venise de la împărăție poroncă . . ca să faca pod mereu* [eine Schiffsbrücke] *peste Dunăre* NEC. COSTIN LET.² II 91. *Copaci merei* astlose Bäume QU. — II. *adv.* 1. POP. in einem fort, immerfort, ohne Unterlass. *Nu mi-e de durerea [capu]lui Cum mi-e de necazul meu* *Că trebui să-l leg mereu* IARN.-BIRS. 182. *Dar Stoian mereu slăbea* [wurde immer schwächer], *Briul lui se descingea* AL. PP. 99. — Bisw. durch *tot* verstärkt: *Eu cînt . . tot mereu* IARN.-BIRS. 217. *Nici să beai, nici să închinî, Ci mereu să tot suspini* 264. — 2. TR. BAN. POP. = *domol*: sachte, sanft, allmählich. *Ia mereu îi pune capul pe un muşuroi* FRNCU MOŢII 247. *Maî mereu, maî mereu . . , prea mă bagî în groază cu vorbele tale* CAT. POV. I 91 *Frunzele tremură; puşine aî maî rămas; acuma cad şi acele mereu, mereu* FLORANTIN CL. III 32. — Et. Unbek.

merge (a) v. intr. 1. gehen, (călare) reiten, (cu trăsură) fahren. *Mersei* în jos *pre ri* Pin' la holda cea de grîi IARN.-BIRS. 170. *In zadar mi-te gaşi bine, Mergi la joc, nu te ia nime* 446. *Mergea atunci podul . . de la capul de lingă oraşul Giurgiu lui . . pînă la poalele castelului* BALC. 164. *Incepu o groaznică împuşcătură de tunuri, care mergea într'un şir cu bătaia darabanei* [das von stetem Trommelwirbel begleitet war] GANE CL. XI 371. *Lumea merge la peire* [geht dem Untergange entgegen] DELAVR PAR. 180. *Breee! cum s'a stricat lumea! Unde mergem? unde mergem?* [wohin treiben wir?, wohin soll das führen?] AL. OP. I 1.719. *Gheorghe . . a zis să merg la curte* [ich solle auf den Gutshof gehen, nämli. als Amme] NÂD. NUV. I 6. *De eşti tu hotărîtă să mergi dup'un flăcău* [einem Burschen in die Ehe zu folgen, die Hand zu reichen] *Ce-ar fi de tine vrednic* I. NGR. CL. IV 88. *Are zece ani, ~ pe unsprezece* er ist zehn Jahre alt, er geht ins elfte. *Unii merg pînă a crede* [gehen so weit, zu glauben; Gallizism] *că guvernul ar avea dreptul . .* GHICA 205. *Ia din ce în ce maî dragă țe-ar cădea pe zi ce merge* [mit jedem Tage] EMIN. 216. *Corbule, cum îți sint pui?* «*Frumoși, pe cit merge, înegresc* [sie werden immer schwärzer]» PANN PV. ed. Müller II 129. *Așa merge cîntecu* so geht [= lautet] das Lied BOGD. POV. 214. *Jucam mingea cu băiatul lui cel maî mare de mergea colbul* [dass der Staub nur so flog] GHIB. DD. 70. *Acuși iaî varga din coardă și vă croesc de vă merg petecele* [dass die Fetzen von euch fliegen] CREANGĂ CL. XV 3. *Ca să nu meargă miere multă* damit nicht viel Honig aufgehe [= verbraucht werde] SEV. NUNTA 78. *Unde ~ mia, meargă și suta* wo so viel drauf-

geht, kommt es auf etwas mehr nicht an. *Greu lucru mă întrebași, mamă! dară aîde, treacă-meargă* [mag es hingehen] ISPIR. LEG.² 114. *Aîde, treacă-meargă ș'asta de la mine* so will ich denn auch das hingehen lassen DELAVR. SULT. 263. *Odată tot eu o să-l moștenesc; d'aia treacă-meargă-î șiretenia* RĂDUL. RUST. II 61. *Comandiru aî înștiințat împărătesei cum merge lucru* [welchen Verlauf die Sache nimmt] DION. TEZ. II 171. *Toate îmi merg pe dos* alles geht mir schief. *Cum merge sofia d-tale* [wie geht es Ihrer Frau Gemahlin]? *Tot bolnavă?* XEN. BRAZI 18. *Umblam la școală, unde mergeam bine* [es gut mit mir ging]. *Eram monitor, premiat* GHIB. DD. 75. *La bătrînețe, negustoria nu maî mergea* [ging das Geschäft nicht mehr]; [el] ș'a desfăcut *prăvălia* DELAVR. PAR. 177. (Nu) ~ es geht (nicht) = es lässt sich (nicht) machen. *Adormi, dar se deșteptă îndată; nu mergea cu somnul* [mit dem Schlafen war es nichts] CL. XV 223. — *Impers.*: *îmi ~ bine, rău etc.* es geht, ergeht mir gut, schlecht. *Cătră seară le merse Brașovenilor maî bine, căci luară de la Romîni un tun* BALC. 519. *Intîiu îi mergea cu noroc* [lui Ștefan; war ihm das Glück hold] URECHE LET.² I 134. — Vgl. *me'rs*. — Syn. a umbla, überh. sich mit Hilfe der Füße fortbewegen; a merge, sich in einer Richtung fortbewegen; a să duce, sich hinwegbegeben. — Gr. *Prez.* 7 *me'rgă*; MOLD. TR. MOD. 1 u. 6 *mă'rg*, 7 *ma'rgă*; TR. POP. 1 *mər* (selten), 2 *me'ri*, 3 *me're*, 4 *me'rem*, 5 *me'reș*, TR. (Moși) auch 2 *me'i*, 3 *me'*, 4 *me'm*, 5 *me'și*; MAC. *ny'ergu* etc.; ISTR. 1 *me'g(u)*, 3 *me're*; *imperat.* *me'rgi*, TR. POP. *me'ri*; *inf.* TR. ISTR. a *me're*, TR. (Moși) auch a *me'e*; *perf.* *merse'îd*, LV. *me'rș* (6 *mar'seră* CANT. IST. IEROG. 142); *part.* *me'rs*, MOLD. TR. MOD. *mă'rs*, MEGL. *me's*; *ger.* *mergi'nd*, *adj. verb.* *mergăto'r*. — Lat. *mergo*, -ere «untertauchen», mit merkwürdiger Begriffserweiterung; *me'rg*, nicht **mie'rg* (doch vgl. MAC.). nach *me'rș*, *me'rs* = *mērsi*, -sum. Der dial. Ausfall des *g* ist dem Einfluss des begriffsverwandten *a cură*, jetzt *a curge* (s. d.), zu verdanken.

me'ri siehe *mă'r*¹ u. *me'rg* (a).

meri'dă sf., pl. -de, = *cest* (s. d.¹) INDR. 133; SIMEON 397 (*mir-*). — Et. Ngr. *μειρίδα*. *merinda're* (FRNCU MOŢII 23: -ră), -*da'riță*, -*dea'ță* sf. TR. POP. Tuch n, in das der auf das Feld mitzunehmende Mundvorrat geschlagen wird QU. [Văduva] *puse niște plăcinte 'ntr'o merindare și să luă tot în piciorul* [băiatu]lui RETEG. III 58.

meri'nde sf. sg. u. pl. Wegzehrung f, Mundvorrat m, Proviant. *Cînd călătoreala noastră voi să-și scoată din desagi ceva de mîncare, nu fu lăsată să-și atingă*

merindea IARNIK CL. XV 172. *Nu mai sint merinde, tot s'a mîntuit* BOLINT.² 99. *Merinde ai colac de griu Pe-un drum de veci* COŞB. 151 (zu einem Toten).— Gr. Pl. -ri'nzi INDR. 602.— Dem. -ringloarâ PAMF. — Et. Lat. *merēnda* «Vesperbrod».

merindea'ță siehe *merinda're*.

merișoa'ră sf., pl. -re, Preisselbeere f (Frucht von *merișor* I 3) B. PANȚU.

merișor I. sm. 1. dem. von *măr*¹. — 2. MUNT. ~ (turcesc) Buchsbaum m (*Buxus sempervirens*). *Merișorul se tunde o dată sau de două ori pe an* DATC. HORT. 30. — 3. ~ (de munte) Preisselbeerstrauch m (*Vaccinium Vitis idaea*) B. BR. — 4. Kirschapfelbaum m (*Pirus baccata*) PANȚU. — 5. BUC. Vogelbeerbaum m (*Pirus aucuparia*) PANȚU. — 6. TR. Alpenrose f (*Rhododendron Kotschy*) PANȚU. — II. sn., pl. -șoa're, 1. dem. von *măr*². — 2. MUNT. Immer-, Sinngrün n (*Vinca*). *Cununi de mirt și merișor degrab cine 'mpletește ?* OLL. HOR. 137. — 3. Wintergrün n (*Pirola*) B. COST. — 4. Kirschapfel m (Frucht von I 4) PANȚU. — 5. BUC. Vogelbeere f (Frucht von I 5) PANȚU.

me'riū siehe *me'rtū*.

me'rlă etc. siehe *me'rlă*.

mermezi'ū siehe *marmazi'ū*.

me'rs sn., pl. -suri, 1. Gang m, Zug. O *cunosc numai pe mers* [am Gange] IARN.-BIRS. 34. *Mersul [fete]lor e legănat* 28. *Pe plaiuri dunărene poporu-și oprim mersul* EMIN. 89. *Mersul trenurilor* (Eisenbahn-)Fahrplan. — 2. fig. Vorgehen n, Handlungsweise f NECULCE LET.² II 377 ([*domnul*] *era om bun, blind, mersele* [sic] *sale cinstite*). — Et. a *me'rge*.

me'rtă siehe *me'rtă*.

mertepea' sf.: de la ~ gehörig, tüchtig A.. OP. I öfters im Munde eines Bukaresters, zB. 402 (*Care vrea să zică, de om lua treaba de la mertepoa și aci* [wenn wir die Sache . . gehörig anfassen], *am înfundatără pă dracu?*). — Et. Anscheinend türk *mertebe'* «Stufe, Grad».

mertic sn., pl. -ce, 1. Metze f, Mass n, kleines Hohlmaß, mit dem den Pferden Gerste u. Hafer zugemessen wird, der Müller vom Mablgut die Mahlmetze (*oem, vamă*) nimmt, u. der Inhalt dieses Masses. *De vom hrăni caii la grajdii cu iarbă verde, atunce merticu de ovăz trebue să-l indesim bine* ION. CAL. 91. *Diferite unelte de moară, precum: cîocan, topor . . , mertic* MAR. INM. 39. *Eū le-am dat merticu ras și afinat, Eī mī-a trîntit merticu cu vîrf și indesat!* sie haben mir das Ueble, das ich ihnen angeht, mit Zinsen heimgezahlt! PP. MAT. FOLKL. I 111. *Și făcură un colac . . Nicī prea mare, nicī prea mic, Dintr'o merță ș'un mertic* PP. CL. XIV 346. —

2. was Einem in Naturalien, dann auch in Barem zu seinem Lebensunterhalt regelmässig zugewiesen wird: *Ration f. Soldații . . aveau de la stăpinire pe fie-care zi mertic de carne, de pine . . și de luminări* BALC. 595. *Slujitorii își luaū merticele și lefile deplin* AXINTE LET.² II 172. *Șezînd [Vasilie Vodă] premiertic de la hanul în cetatea Gîozlăul* MIR. COSTIN das. I 347. [*Neagoie Vodă*] *ī-au facut [lavrei Sf. Atanasie] și mertic [Rente] mare cite 10.000 talere de an* COST. CĂPIT. MAG. IST. IV 257. — Gr. *mīe-* MIR. COSTIN l. c., MOLD. POP. *nye-* COM. — Et. Magy. *mérték* «Mass» (von *mérni* «messen»), das auch in anderen Nachbarspr. Eingang gefunden hat: altserb. *meritiku*, *mértiku*, neuserb. *merlik*, nslov. *mertek* etc.

me'ș sm. bei den Türken, ehem. auch bei den Rumänen: *Strumpf m* aus feinem, farbigem Leder, der in der Regel an die Beinkleider angenäht ist. Darüber werden lederne Pantoffeln (*papuci*) getragen, die man ablegt, wenn man in ein Haus tritt. *Logosefiū . . lăsîndu-și încălțămîntea la ușă . . , se urcau [în sala divanului] numai în meși colorați* URECHE LEG. 187. *Bogdan Vodă . . n'au fost avînd mestii la nădragi că trăgîndu-i ciobotele numai cu colfunii au fost încălțat* NECULCE LET.² II 182. — MUNT. POP. *nu-mi dau ~ii să fac c. die Umstände gestatten mir nicht, ich bin nicht in der Lage, etw. zu tun, es geht nicht an, dass ich es tue. Să se ducă el acolo, nu-ī da meși [wagte er nicht], căci nu știa ce dracovenie să fie aia* ISPIR. LEG.² 255. — Gr. Sg. aus Texten nicht belegt. Pl. auch *me'stii*, ferner sg. *me'st* HC. I 439, pl. *me'sti* GHICA CL. XVII 45. — Et. Türk. *mest*. Zur Form vgl. serb. *mestij*, ru-s. *mešty*, poln. *meszty*, alb. *mešt*, ngr. μέστ.

me'sc etc. siehe *me'ste* (a).

meschi'ū subst. besonders harter Stahl, spez. Wetzstahl CANT. IST. IEROGL. 92 (*fierul cel vestit ce-ī zic meschiul vechiu*); DIV. 77 b (*pre aur focul pre fier meschiul* [τὸ τέλει], *pre dobitoc boldul iufesc* [sic]); CARANFIL PP. 39 (*Turcul . . Paloșul iute scotea, Pre mischiu [sic] incet tragea*); PP. TR. ȘEZĂT. IV 10 (*săbii de miscau* [sic]); das. (*sabia . . asta-ī de muscău* [sic]) — Et. Unbek.

mescioa'ră siehe *ma'să*.

me'se siehe *ma'să*.

mesea'n sm, pl. -se'nī, Tischgenosse m. *Toți mesenii rid, făcînd chef și voe buna* SEV. NUNTA 303. — Et. *ma'să*.

me'ser adj. LV. (sec. 16/17) arm. *kerecați meseriū, că a voastra este împărația lui D-zeu* COR. TETR. Luc. 6, 20. *Bogații și meseriū, robii și slobozii, toți să proslaviți . . Domnul D-zeul nostru* Ev. 1580 CCR. 37. *De ți-e voia*

să aibă de la aur slavă și laudă, împărți-și [sic] meserilor CAZ. GOV. CCR. 156. Pre cei meseri, pre cei slabi, neputincioși de toate supărările să-și aperi NEC. COSTIN LET.² I 401. — Et. Lat. *miser*, -rum.

meserătate *sf.*, *pl.* -tăți, LV. (sec. 16/17) 1. Armăt f. Derep-ce . . uiți meserătatea noastră și grija noastră? PS. ȘCH. 43, 24. Acesta . . mesărătatea iubia mai tare decât bogăția DOS. VS. Ian. 25. — 2. Gnade f PALIA öfters, zB. Ex. 25, 17 CIP. PRINC. 217 (Fă și scaunul meserătăției [den Gnaden stuhl]). — Et. Bedtg. 2 stammt von dem lautlich ähnlichen *mesere're*.

meserciū *sm.* LV. (sec. 17.) Metzger m, Fleischer. Un meserciū și un cojocarū ce sint de treaba episcopiei DOC. 1662 MELH. CH. 40. — Et. Zu ksl. *me'no* «Fleisch», vgl. serb. *mesar'ce* «Fleischerbursche».

mesere're *sf.* LV. 1. (sec. 16.) Gnade f. Bună vrerea Domnului . . spre ceia ce nădejduesc spre mesererea lui COR. PS. 146, 11 CCR. 29. Ispovediți-vă Domnului, că dulce e, că în veacū e mesererea lui PS. ȘCH. 135, 1. — 2. (sec. 17.) Würde f, Amt n. De va fi om den clirosul besericii, acela . . să leapădă de tot de meserere-și INDR. 252. De va fi om de treabă, să să și mai sue dentr'o meserere intr'altă Ș. TAINE 148. — Gr. In Bedtg. 2 *mesere'a* u. -re'e DOS. VS. Dech. 16. — Et. Lat. *miserere* «sich erbarmen». Die Erhaltung des Inf. in subst. Bedtg. ist höchst auffallend. — Zu 2: Aemter verdankte man der Gnade des Fürsten; vgl. *milă*, *milostenie* «milde Gabe».

meseri' (a), *prez.* -re'sc, I. v. trans. arm machen PS. ȘCH. 1 Reg. 2, 7 (Domnul meserește [PSALT. 1680 CIP. PRINC. 4: meserează] și bogătește). — II. v. intr. LV. (sec. 16/17) arm werden, verarmen. Bogății meseriră și flămînziră PS. ȘCH. 33, 11. Aū slăbit și aū meserit sfinta episcopie mai de tot DOC. 1674 MELH. CH. 137. — Et. *meser*.

meseria'sh *sm.* MOD. Handwerker m, Gewerbetreibender. Asociațiunea de credit . . înființată . . cu scopul de a se ajutara meseriașii romini în cazuri de nevoie ENCICL. ROM. III 254 a.

meserie *sf.* MOD. Handwerk n, Gewerbe, Profession f, Stand m. O ~ plătește cit o moșie (Sprw.) Handwerk hat goldenen Boden. Școală de arte și meserii Gewerbeschule. Cartofor de ~ Kartenspieler von Profession. — Et. Zu Grunde scheint *mesere're* zu liegen, dem die Bedtg. von it. *mestiere*, frz. *métier* untergelegt wurde.

meserieșe'sc *adj.* gewerblich JIP. RAUR. 103 (gemem . . sub robirea negustorească și meserieșască a streinului).

meser'niță *sf.*, *pl.* -țe, LV. MOLD. Schläch-

tereif, Fleischerei. Fie-care [din jigăniile răpitoare] trunchiu de meser'nița și prăvălie de carne deschisese CANT. IST. IEROGL. 174. Nu era . . războiū saū vr'o apărare, ce direaptă meser'niță MIR. COSTIN LET.² I 351 (vgl. Schiller: ein Schlachten war's, nicht eine Schlacht zu nennen). — Et. Vgl. serb. *mesar-nica*.

mesi' (a), *prez.* -se'sc, v. intr. FAM. POP. tafeln, schmausen. Pe cind nuntașii mirelui mesesc . . MAR. NUNTA 610. [Țiganul], hămesit, S'apucă de mesit SEV. AN. 83. — Et. *ma'să*.

me'si siehe *me's*.

meși'nă *sf.*, *pl.* -ni, Schaffleder n, gerbtes Schaffell. Cizme galbene de meșină GHICA 501. Mai multe bășini decât la tabaci meștini [sic] viel Geschrei und wenig Wolle GOLESCU Z. II 485. — Et. Türk. *meş'n*.

meși'ni *sm.* *pl.* schafflederne Hosen. Werden von wohlhabenden Bauern getragen.

meși'oa'ră siehe *ma'să*.

mesi't siehe *mi'si't*.

mesi'tă siehe *ma'să*.

meșniță *sf.*, *pl.* -țe, MOLD. POP. Art Gericht aus gestossener Hirse u. süssem Milch QU. Aduc în masă plachie, ghițmană, meșniță și friptură SEV. NUNTA 220. Decît meșnița din alt sat, mai bine serbușca din satul tău heirate lieber ein weniger gutes Mädchen, das du kennst, als ein besseres, das du nicht kennst COM. Z. VI 302. — Et. Wahrsch. zu slav. *měšati* «mischen», vgl. serb. *mješnica* «Mengelmuss».

me'st siehe *me's*.

me'ste (a) v. trans. 1. LV. (sec. 17.) u. TR. PP. einschenken, kredenzen. Te aşteaptă păharul morții să ți-să mească MARG.² 118 a. Și vei da paharul lui Faraon în mîna lui . . mescînd [οἰνοχοῶν] BIBLIA 1688 Gen. 40, 13. — 2. MAC. pc., cuiva c. Jdn. beschenken, ihm etw. schenken. Scoateț nveasta ta s'u mescu holt die Braut heraus, dass ich sie beschenke PP. WEIG. AR. II 92. Scoate punga de-ny ț-o measte [und beschenke sie] 48. — Gr. Inf. MAC. *meaștire* u. *mișteare*, sonst nicht belegt. — Konjugiert wie *a crește*; *prez.* 3 *mestește* DIV. V b, CANT. IST. IEROGL. 226. — Et. Lat. *misceo*, -ere.

mesteacăn *sm.* Birke f (Betula alba). Acele bătrîne păduri de mesteacăn, de brazi și de anini ODOB. PS. 188. — Gr. TR. auch -ta'c-, BAN. *măsta'c-*. — PL. MOLD. -te'cenî. — Dem. -tecăna's. — Et. Vermutl. lat. *masticinus*, von *mastix*, -cis «Mastix». Durch Einschnitte in den Stamm gewinnt man aus der Birke einen süßen Saft, wie aus dem Mastixbaum das Mastixharz.

me'steç *subst.* Kauen n RĂDUL. RUST. I 100

([El] obosea pină să 'nghită Și des din mestec se oprea).

mesteca' (a), prez. *mestec*, v. trans. 1. siehe *amesteca'* (a). — 2. k a u e n. *Mestecă cît poți înghiți* u. ä. (Sprw.) sei nicht gierig. *Lipsiși de tot binele, cariș și rădăcinile lemnelor mesteca de foame mare* BIBLIA 1688 Hiob 30, 5. — Gr. Bisw. am-. — Et. Lat. *masticō*, -āre; e für a ist, wie in *blestema'*, zunächst in den endungsbet. Formen eingetreten.

mestecăciu'ne siehe *amestecăciu'ne*.

mestecă'ū subst. R ü h r h o l z n PP. (Besprechung) MAT. FOLKL. I 1551 (*Toate pe furcă, pe mestecăū Și pe cuțit a 'ncălecat*).

meșter I. sm. 1. der ein Handwerk, eine Kunst versteht u. ausübt: Meister m. *Nimenea nu să naște ~* (Sprw.) kein Meister wird geboren. *Meșterul să cunoaște la lucru* (Sprw.) das Werk lobt den Meister. *Un cîntăreț ales și mare meșter* [Künstler] MARG.² 149 b. FAM. ~ul-*strică* (și *drege de frică*) Pfu-scher. Vgl. *bu'n* I 12. — 2. (selbständiger) Handwerker. *La orașul celor bogăți nu este nici un meșter, nici lemnariū nici căldărariū nici croitorii* MARG.² 134 b. [El] s'a și *bayat ucenic* *La un meșter de lulele* [bei einem Pfeifenmacher] PANN PV. ed. Müller III 13. — 3. ~-*grindă* siehe *grindă*. — Gr. Dem. *meștera's*. — Fem. *meșterea'să*, pl. -*re'se*, u. -*ri'ță*, pl. -*țe*. — II. adj. (in einem Fache) geschickt. *Sînt meșteri prăstiași care dau la semn cu prăstia* ISPIR. JUC. 7. *Om fricos la vitejie, Dar meșter în viclenie* PP. GCR. II 292. *Dacă oamenii învățați sînt folositori, cei meșteri sînt indispensabili* GHICA 271. *Cum caută [țaranul vilcean] . . în tot ce face să pue ceva din sufletul lui . . din darul mînilor lui meștere și răbdătoare* VLAH. RP. 121. — Et. Mittelb. aus deutsch *Meister*, vgl. nslov. *meșter*, serb. *meštor*, magy. *mester* etc.

meșteri' (a), prez. -*re'sc*, v. trans. FAM. POP. (handwerksmäßig) a n -, verfertigen, herstellen, fabrizieren. *Dan meșterea cu briceagul un cărucior pentru fetiță* VLAH. DAN II 149. *De ce tot scieți la șire negre pe coale meșterite din sfășii putrezite?* CL. III 114.

meșteri'e sf. Kunst f Dos. VS. Iul. 1 (*cu fărîmărească meșterie fac [ei] tîmăduințele*); AL. PP. 191 (*Spuneți-mi . . De-aveți meșterie Ca să-mi faceți mie Altă mănăstire . .*).

meșteșu'g sn., pl. -*guri*, 1. angewendetes Können: Kunst f. *Nu e meșteșug a găti mîncare, Ci e meșteșug a o potrive din sare* PANN Z. IV 105. *O broșură învățătoare meșteșugului de a face zahar* C. NGR. 3. *Ermioni să zăbăvia și cu meșterșugul doftorici* [gab sich auch mit der Arzneikunst ab] Dos. VS.

Sept. 4. *Pentru nemeșteșugul vrăcîului* in-folge der Unkenntnis, Ungeschicklichkeit des Arztes INDR. 248. — 2. im einzelnen Falle angewendetes Können: Kunst f, Kunstgriff m, Kniff, Praktik f, List, Stratagem n. *Alcătuirii strălucite și de furme retoricești și de meșteșuguri gramaticești* [stilistische Verzierungen] VĂCĂR. IIO. TEZ. II 245. [*Săracul care cere milostenie cu față veselă*] *face acest meșteșug* [wendet diesen Kunstgriff an] *ca să arate că este de rudă bună* MARG.² 76 a. *Am eu meșteșug* [Mittel] *să imblinzesc și pe dracul ISPIR. REV. Toc. I 231. Ariciul cu meșteșug se prinde* PANN Z. I 315. [*Pe Turci*] *î-au biruit* *Stefan Vodă nu așa cu vitejie cum cu meșterșugul* URECHE LET.² I 160. — 3. gewerbsmäßig angewendetes Können: Handwerk n, Gewerbe. *Meșteșugul (la om) e brățară de aur* (Sprw.) Handwerk hat golden Boden. *Învăț un ~* ich lerne ein Handwerk. *Dau pe. la ~* i h lasse Jdn. ein Handwerk lernen, gebe ihn in die Lehre. [*Moș Ilie*] *lua toporul și crăcă-nile, plecînd la tăiat lemne. Meșteșugul ista îl făcea* [übte er aus, betrieb er] *de cînd îmbătrînise* NĂD. NOV. II 196. — 4. Gerät n, Maschine f SPĂT. MIL. LET.² I 90 (*armele și meșteșugurile cu care bătea cetați și războae*). — Gr. Inv. -*terșu'g*. Ebenso die Ableitungen. — Et. Magy. *mesterség*.

meșteșuga'r, POP. -*rîū* sm. Handwerker m. *Țiganul niciodată nu și are topor bun la casă, deși e meșteșugar* COM. Z. VI 360.

meșteșuga'reț I. sm. Handwerker m DION. TEZ. II 166; 209 (*poruncit-au Vodă la tot felul de meșteșugareți cu vătășie de să-
cea haîne, căciuli, cizme, arme*). — II. adj. geschickt ODOB. PS. 188 (*priceput și meșteșugariț la vreme de nevoe*); ODOB.-SLAV. 159 ([*apele ce învîrtesc roata morii*] *asa le-a îndreptat să facă minile meșteșugarețe ale omului*).

meșteșugi're sf. Inv. Kunst f, Kunstgriff m, List f. *Nici sa ispitească cu mai multe meșteșugiri prin care să iau cetățile* MSCR. 1773 GCR. II 92.

meșteșugi't adj. mit Kunst, Geschicklichkeit gemacht: künstlich, kunstvoll, -reich, zierlich, (im bösen Sinne:) gekünstelt. *Painjenul . . face o țesătură meșteșugită* Inv. COP. 1878, 115. *Știa să ciștige încrederea multor oameni pe cari îi ademenea prin vorbele sale meșteșugite* XEN. BRAZI 18 (von einem Heuchler)

meșteșugo's adj. bisw geschickt, pfi-fig. *Găsi om meșteșugos A-î ciopli obrazul gros* PANN Z. II 324. *Cneazul, mai meșteșugos, Triimite pre Bibica și el se dă mai în dos* BELD. ETER. 40.

meșterșugui' (*a*), *pres.* -*gue'so*, LV. I. v. *trans.* (kunstvoll) herstellen, bilden, schaffen. *Sint 7207 de ani de cind intr'acesta chip frumos Dominul m'au meșterșuguit* Div. GCR. I 324 (die Welt spricht). — II. v. *intr.* kunstvoll, geschickt arbeiten, zu Werke gehen. *Ințelepții . . sapă pământul și meșterșuguesc de găsesc de acele vine de izvor de apa* PRAV. Iași 1646 GCR. I 118. *Așa, meșterșuguind intr'acesta chip Heraclu cu tovarășii săi, au împărțit averea lui Despot* SIM. DASC. LET.² I 429.

meștii etc. siehe *meș*.

meta'h sn., *pl.* -*huri*, LV. (sec. 18.) in Uebersetzungen aus dem Türk.: Produkt n. *Unt, oi și . . alte metahuri ale pământului* Doc. 1802 URIC. III 204. — Et. Türk. *meta'*.

metahirisi' (*a*), *pres.* -*se'sc*, v. *trans.* INV 1. (sec. 18/19) c. etw. gebrauchen, an-, verwenden, sich seiner bedienen. *Cel ce va pune . . un lucru sub păstrarea cuiwași sau îl va da să-l metaherisească* PRAV. IPSIL., Pentru jurământ 2. *Doftorul cel vrednic știe metahirisi doftoriile bine* ANT. DID. 134. [*Domnii*] *să metaherisească la slujba lor . . pe cei credincioși și vrednici* Doc. 1802 TEZ. II 311. *Atișea ani metahirisiși spre a te mulțumi* MSCR. 1780 GCR. II 47. — 2. (sec. 19.) geniessen, zu sich nehmen, *tutun* Tabak rauchen, *cărți* Karten spielen. *Metahiriesc sărături de cind pătinesc de rast* AL. CL. II 142. *Nu metahirisiși, boeri, țigări minunate de la Viena?* AL. CL. VII 406. *Tot ce metahiriesc cîte odată e concina saii mă rieșul* AL. OP. I 1699. — Gr. LV. bisw. -*her-*.

Et. Ngr. μεταχρησισα.

meta'nie siehe *măta'nie*.

meteah'nă sf., *pl.* -*te'hne*, 1. = LM. defect: Fehler m, Mangel, Gebrechen n. *Băutul meu . . are și o meteahnă; nu vede tocmai bine de-un ochi* ȘEZĂT. IV 231. *Ca să putem sta înaintea înfricoșatului județ al lui [Hs.] . . nevinovați și fără meteahnă* [makellos] MSCR. 1816 GCR. I 170. *Fie-care [din mușterii] cum venea le găsea metehne* [lemnelor; fand an ihnen etwas auszusetzen]: *ba că-s ciotoroase, ba că-s puține* NAD. NUV. I 200. *Atița numai că are o meteahnă, îi zulară, da zulară, să fugi în lume* AL. OP. I 1459. *Mărfurile cele . . stricate ori din însuși meteahna lor ori din întimplare* Cod. Com. 1840 art. 467. — 2. Schaden m (der Einem am Körper etc. zugefügt wird), Ungemach n, Widerwärtigkeit f QU. [*Sfintul,*] *cu darul lui Hs., fu apărat de toate fără nici o beteahnă* Dos. VS. Dech. 15 (von einem Gemarterten). *In taină fără meteahnă* [unbehellig] *și'n ascuns fără prepus să vorovim* CANT. IST. IEROGL. 143. *Să nu se întimple cuiwa vre-o*

meteahna de la niscaiva duhuri necurate Ispir. LEG.² 376. — Gr. *bet-* Dos. I. c.; -*ta'hna*, *pl.* -*ne* MUMUL. GCR. II 249 fig., *pl.* -*tea'hne* DEMETR. NUV. 55. — Et. Scheint zu *betea'g* zu gehören; dann wäre *m-* aus irgend einem sinnverwandten Worte eingedrungen, wie serb. *mana*, frz. *manque*, deutsch *Mangel* etc.

metele'ü sm. TR. POP. dummer Kerl, Tölpel. *Sărmane bărbatul meu, Ești nebun și meteleu* PP. FRINCU MOȚII 98. — Gr. *metehă'ü* ȘEZĂT. III 70, *mătăhă'ü* PP. MAR. NUNTA 41. — Fem. *meteloa'e* D. — Et. Unbek. Die Nebenformen erinnern an *mătăhă'lă u. te-hu'ü*. Vgl. auch *mutălaru*.

metere'z sn., *pl.* -*ze*, 1. Verschanzung f, Erdwall m, Schanze f. *Jigmond Craiul . . s'au apucat a batere Tirgoviștea de trei părți, cu metereze și cu coșuri* NEC. COSTIN LET.² I 484. *Turcii . . au făcut meterez în preajma taberei moschicești și au pus puștile pe meterez* AMIRAS das. III 118. — 2. MOD. Mauerbrüstung f, Zinne. *Impușcînd de la meterezele zidului în Turci* URECHE LEG. 157. *Pe meterezele ei [năml. ale Cetății Neamfului] au stat dirzi în fața lui Sobiețchi cei 19 plăeși . .* VLAH. RP. 233. [*Curtea domnească era înconjurată*] *de țepene ziduri cu creste 'nalte și cu înguste fierestruți de meterez* [Schiessscharten] ODOB. MV. 1894, 49. — Et. Türk. *meter'iz*.

meterhanea' siehe *mehterhanea'*.

meto'h sn., *pl.* -*toa'șe*, 1. Metochium n, ausserhalb des Bereichs eines Klosters gelegenes, zu ihm gehörendes Besitztum. *Biserica acestui sfint schit numit Cetățuia, metohul sfintei mitropolii a țării* INSCHRIFT 1853 IORGA INSCR. I 177. *Mănăstirile cele mari cu metoașele lor* Doc. 1805 TEZ. II 339. Spez.: — 2. Einkehrhaus für Mönche in einer Stadt: *Hospiz n. Dealungul Podului Mogoșoaiei, începînd de la mitocul episcopiei Rimnic (astăzi Ateneul), se îndesuește tot mai multă lume* URECHE LEG. 336. — Gr. MOD. auch *mito'h*, *meto'c*, *mito'c*, *pl.* -*toa'ce*. — Et. Slav. *metohü* = ngr. μετόχιον.

me'trică, mit'r- *sf.*, *pl.* -*ce*, INV. Matrikel f, Geburts-, Taufregister n, -schein m. *Nu poți trage în dobitoc [năml. în căprioară] decît dacă are mai bine de un an saii mai puțin de zece. Atunci cercetezi — «Metrica cōprioarei?»* C. NGR. 364. *Pre aceste așezămînturi și scrisori s'au făcut* [über diese Abmachungen wurden auch Schriftstücke abgefasst], *cari se află și astăzi în mitrica crăiască* [wohl: im königlichen Archiv] *în Cracău* NEC. COSTIN LET.² I 398. — Et. Poln. *metryka*, russ. *metrika*.

me'ü siehe *mă'ü*.

mezante'r siehe *beze'r*.

meza't *sn., pl. -turi, 1.* ziemi. *Inv.* = *licitație*: öffentliche Versteigerung, Auktion, Subhastation. *A scoate la ~* zur Versteigerung bringen, öffentlich feilbieten. *A vinde prin ~* öffentlich versteigern. *Tribunalul . . va hotărî dacă vânzarea urmează a se face prin bună tocmeală sau prin mezat* COD. COM. 1840 art. 230 — **2.** *sulta'n-meza't* ehem. amtliche Versteigerung von Immobilien u. Staatspachtungen. *Moșiile, viile și casele dumitale s'au vîndut la sultan-mezat* FIL. CIOC. 336. — **Et.** Türk. *mezart*.

mezdra', *-drea'lă sf.* Schabemesser *n* der Gerber B. POL. — **Et.** Zu russ. serb. etc. *mezdra* «Fleischseite der Haut». Vgl. *miz-dri' (a)*.

meze'l *sn., pl. -luri*, kalte Essware, die in kleinen Quantitäten vor der Mahlzeit als appetitreizendes Mittel od. auch für sich allein mit Schnaps od. Wein genossen wird, wie Gesalzenes, Räucherwaren, Kaviar, Sardinen etc.: *Delicatesse f, Vorspeise, Hors-d'oeuvre n. O ladă mare încărcată cu mezeluri, tutun și rachiu* CL. XVII 7. *Cite un mezel, cite un păhăruș de vin* VLAH. GV. 145. — **Gr.** Lv. *pl. -le, sg.* wahrsch. *-ze'*. — **Et.** Türk. *meze'*; der *sg. -ze'l* ist aus dem *pl.* erschlossen.

mezeli'c *sn., pl. -curi, 1.* *Inv.* Kollektiv zu *mezel*: *Ceialaltă [fată] mi-au adus mezeli'c [einen Imbiss] pentru mincare* BAR. HAL. IV 127. — Jetzt gew. *pl.* = *mezeluri*: *Pe masă erau rînduite o mulțime de farfurii cu mezeli'curi de tot felul* FIL. CIOC. 155. *Intre mezeli'curi și supă* GANE CL. XIII 48. — **2.** *MUNT. -uri* = *floricele, cocoșei* (siehe *floare* 2). — **Gr.** In Bedtg. **2** *mizil-* MARION Ș. INFL. — **Et.** Türk. *mezeli'k* (fehlt in den WLB.), ngr. μεζελάκι.

mezente'r siehe *bezer*.

mezi'l siehe *menzi'l*.

mezi'n *adj.* FAM. von Kindern desselben Ehepaars: jüngst; *subst.* jüngstes Kind, Nesthäkchen. [*Fratele*] *cel mijlociu [să ia casa] cea despre apus; iară noi să rămînem aici, în casa bătrînească, ca mezină ce sintem* CREANGĂ CL. IX 287 (die jüngste Tochter der sterbenden Mutter zu ihrem Gatten). — AL., das Wort auf lat. *medianus* zurückführend, gebraucht es PP. 14 (*Sora cea mezină*) fälschlich im Sinne von «mittlerer». — **Gr.** *me-iz'n* ȘEZĂR. III 70. — **Et.** Ksl. *mēzinu*, weissruss. *mezinyj*, russ. *mizinij*, poln. *mizynny*.

mezui'nă siehe *mlezui'nă*.

mi, mi-, -mi siehe *e'ă*.

mia' etc. siehe *mie'l*.

mia'mbal *subst.* Lakritzensaft *m* (*Succus liquiritiae*). *Sărut mîna, răspunde cu glasul că miambalul [mit honigsüßer Stimme] jupi-*

nul GAZ. SAT. XIV 480. — **Gr.** *-bolă sf.* Is. — **Et.** Türk. *mia'n baly'*.

mia'ș *sm.* Anführer *m* von tausend Mann AP. VOR. öfters (= gr. χιλαρχος). *Auzi sutașulu și se apropié cătra miașu de spuse . .* Ap. 22, 26. — **Et.** *mivē*.

mia'tă *sf.* Fieber *n* AP. VOR. Ap. 28, 8 (*Deaci fu tatălu lui Poplie de miața . . lîngedū*); Oaș. (*mnyia'tă*); MAC. DAN. (*nyia'te* od. *nyat'e*). — **Et.** Unbek.

mia'ul *interj.* Ruf der Katze: *miau!* [*Pisica*] *prin casă începe a alerga Și miau! miau! . . a țipa și a striga* PANN PV. ed. Müller III 46.

mia'un etc. siehe *măuna' (a)*.

mia'ut *sn., pl. -te*, *Miau-Schrei m* EMIN. CL. IV 284 (*măutele lungi și indoite ale motanului*). — **Et.** *mia'u!*

mia'ză etc. siehe *miez*.

mic, *fem. -că, pl. m. u. f. -ci, I. adj. 1. klein (Ggs. *mare*, s. d.). *Litere ~i* kleine Buchstaben. *Primăvara noaptea-î mică* [kurz], *Nu-î de mers la ibovnică* IARN.-BIRS. 55 *Mascaldam în girla, eram tocmăi la apă mica* [bei niedrigem Wasserstande] DELAVR. PAR. 212. *Preț ~* niedriger Preis. *Unchîu ~, lele ~ă* Vetter, Cousine des Vaters od. der Mutter PRAV. GOV. 104. *Embrionul cuprinde în mic* [im kleinen; Gallizism] *trunchiul și rădăcina plantei viitoare* LIT. *Cercări făcute în mic* in kleinem Massstabe angestellte Versuche ION. CAL. 171. *Mic de, la suflet* von niedriger Gesinnung. *Să-l văz așa mic la suflet* [so kleinmütig] *nicio-tată n'am crezut* BELD. ETER 116. *Cel mititel, micuțul* der Teufel QU.; vgl. *M-chidu'ta*. — **2.** klein (= noch nicht erwachsen), jung (im Verhältnis zu Anderen). *De ~ (copil), de ~ă (copilă), de ~i (copii)* schon als kleines Kind, als kleine Kinder, von Kind auf *Încă de mic Te cunoșteam pe tine Și guraliv și de nimic* EMIN. 164. *Sora lui mai ~a* seine jüngere Schwester. *Potcoavă avea un frate bun, mai mic de an* HASD. IV. 194. — **II.** *mititel sm.* Bratwürstchen *n* (ohne Haut). *Cu gura duhăită de cimbrul mititeilor naționali* JIP. RĂUR. 205. — **Gr.** *dumi'c* AL. BP. 36 (*Dumic vătărăș*) u. 37 (*Dumic dăscălaș*) dürfte = *d'un mic* (s. *d' III*) sein. — *Dem. micu't, mic(u)șor*, FAM. *mitite'l*, MOLD. TR. POP. auch *mîțte'l*, LV. *mitute'l, mitute'l*, ferner *mîțte'l* PP. MAR. NUNTA 846, *micu'te'l* 768, *fem. -tea', -tîcă, pl. m. -te'l, f. -te'le*, bezw. *fem. -țea'* etc. — **Et.** Steht angens heinlich im Zshg. mit it. *miccino* etc. (nh. *piccino* etc.), dessen Primitiv **mic(c)o* sich in den Diall. erhalten hat: kal. *mikku*, siz. *niku* etc. Ob gr. μικρός, dial. μικρός od. lat. *mica* «Krümchen» zu Grunde liegt, muss dahingestellt bleiben.*

mică *sf.*, in best. Wendungen: **1.** LV. *intr'o*

~ de ceas (Dos. VS. Noe. 4: *de vreme*) in einem Augenblick, im Nu. *Tot oraşul într'o mică de ceas cenuşă s'au făcut* MIR. COSTIN LET.² I 320. *In mica ceasului* [im Augenblick].. *girle înuntrul şi pe de-asupra vasului izvoriră* CANT. IST. IEROGL. 157. — 2. *pe ~ pe ceas*, MOLD. bisw. missverständlich *pe nimică* (d. i. *ninyică* für *nyică*) *pe ceas* jeden Augenblick, alle Augenblicke (siehe *cés*). — Et. Lat. *mīca* «Krümchen, Bisschen».

Michiduţă *npr. m.* MOLD. Art Teufelchen des Volksglaubens. *N'auzi, muere? Cui grăesc? Te-a luat Nichiduţă* [der Teufel] *glasul?* NÄD. NUV. I 163. — Et. Wahrsch zu *mi'c*, zum Ausgang vgl. *Aghiu'fă*.

mici'me *sf.* LM. = *micşorime*: Kleinheit *f* *Micimea obiectului este punctul de contrast* [in acea poezie] CL. I 64. — Et. *mi'c micşinea'*, *-şunea'* *sf.* TR. BUC. Leberblümchen *n* (*Hepatica triloba*) QU. — Et. Siehe *micşunea'*.

micşo'r siehe *mi'c*.

micşora' (*a*), *prez. -re'z, v. trans.* klein(er) machen, verkleinern, verringern. *Micşoratu-l-ai pre dinsul* [näml. *prom*] *puţin oare-ce decit ingeri* Ps. RŢMN. 8 4. *De va eşi neştine den hotarul său şi va micşura hotarul vecinului său* PRAV. 1646 GCR. I 119. — Gr. Lv. (sec. 16.) u. MOLD-ŞURĂ', ferner *Inmicşura'* COR. Ps. u. Ps. ŞCH. 8, 6. — *Prez. 3 -re'şte* MSCR. sec. 17. GCR. I 83. — Et. *micşo'r*, siehe *mi'c*.

micşori'me *sf.* fast INV. Kleinheit *f.* *In cei mai mulţi, mărimea . . trupului semnul micşorimei suferinţei* [des Kleinmuts, der Zaghaftigkeit] . . *este* CANT. IST. IEROGL. 57.

micşunea' *sf.* 1. MUNT. Veilchen *n* (*Viola odorata*, = MOLD. *toporaş*). *Veşmintele ei simple, dar bine tăiate, coafura cea împănată cu roze şi micşunele* FIL. CLOC. 211 *Să se dea copiilor căroră le cresc dinţii, rădăcini de micşunea de supt* LIT. — Bei PANŢU auch von anderen *Viola*-Arten, schwerlich richtig. — 2. MOLD. TR. = *micşandră*: *Levkoje f* (*Matthiola*), ~ *ruginită*, *galbenă* *Goldlack m* (*Cheiranthus*). — 3. siehe *micşinea'*. — 4. ~ *ău apeî*, ~ *de baltă* *Wasserliesch n* (*Buto-mus*) BR. PANŢU. — Et. Türk. *menekşer*.

micşura' (*a*) siehe *micşora'* (*a*).

micşurătă'te *sf., pl. -tă'ti*, Kleinlichkeit *f*, kleinliche Schwäche AL CL. IV 313 (*dispreţul său pentru micşurătă'tile lunii*).

mictiup siehe *mehtu'p*.

micuşo'r, *-cu't* siehe *mi'c*.

micu'ire *sf.* Kleinlichkeit *f*, kleinliche Schwäche BELD. ETER. 43 (*Deşertăciuni şi micu'ii*).

mi'die *sf.* *Miesmuschel f* (*Mytilus*).

Fastenspeise. *Stridiî, midii şi melci* MON. OF. 1875, 2257. — Et. Ngr. *μύδι*.

mi'e¹ *sf.* Tausend *n*. *O ~, două mii de oameni* tausend, zweitausend Menschen. *Te goneşte? Goneşte-l şi tu.* «*Da cum, prin care chipuri?*» *O mie şi o sută* [unzählige] AL. OP. I 562. *La surprinderea mea, prietenul îmi spuse o mie şi o sută* [erzählte mir . . ein Langes und Breites] ISPIR. CL. XVIII 199. — Et. Lat. *mīlia*, *pl.* von *mīlle*.

mi'e² *pron.* siehe *e'ü*.

mie'd *sn., pl. -duri*, *Met m.* *Miere multă şi bună, de care fac mied așa de bun cit se potriveşte marmaziului* SIM. DASC. LET.² I 42. [*Moldovenii*] *vărsaui miedurile şi vinurile de prin poloboace de căraii apă* NECULCE das. II 326 *Cupele cu mied . . trec vesle şi 'ntr'una din om în om* COŞB. 171. — Gr. *mī'd* (*nyī'd*) COM. NEAMŢ H. 744. — Et. Ksl. *medü*; *ie* für *e* nach *mie're*.

mie'l *sm., pl. mie'l, fem. mia', pl. mie'le*, 1. Junges vom Schafe: *Lamm n.* *Codrii jucară ca berbecii şi munţii ca miei* oilor Ps. ŞCH. 113, 4. *Mindra-i uşurea, C'a mîncat carne de mca* IARN.-BIRS. 364. Vgl. *blă'nd*. — Statt *mîa* wird meist ein *dem.* gebraucht: *Şi dedea lui feşte-carele cite o mieluşiţă* [ap. vâdă] BIBLIA 1688 *Hiob* 42, 12. *Plînsetele ascuţite ale blîndelor mioare Ş'ale mieiilor zburdalnici* RĂDUL. RUST. I 190. — Das *dem. mie'or*, *fem. mie'oară* bezeichnet auch spez. das Lamm im zweiten Lebensjahre, den Jährling. — 2. MUNT. (Knöchelspiel:) *mială* *Knöchel m* vom Lamm QU. — || Vgl. *limbă* 3. — Gr. Für *mîa'* MOD. bisw. *mīa'lă*. — *Dem. m. mieluşe'l* (*pl. -şe'l*), *mīelu't*, *mīe'o'r*, jünger *mī'o'r*, *f. mieluşa'* (*pl. -şe'le*), *-şi'tă*, *-lu'tă* (*pl. -te*), *mīe'o'ară*, jünger *mī'o'ară* (*pl. -re*). — Et. Lat. *agnellus*, über **amniel*; Schwund des *n* wie in *dumita'le* aus *domni'e'i-ta'le*, **dumni'e-i-ta'le*.

miele'rea' *sf* *Keuschlamm n* (*Vitex agnus castus*) PANŢU.

mieluşa' siehe *mie'l*.

mieluşe'l *sm.* 1. siehe *mie'l*. — 2. OLT. *Ackerklee m* (*Trifolium arvense*) PANŢU.

mieluşi'tă etc. siehe *mie'l*.

mīe'o'ară etc. siehe *mie'l*.

miera' (*a*) siehe *mira'* (*a*).

Mierca'n *npr. m., fem. -na*, Name, der einem am Mittwoch geborenen Rinde gegeben wird. — Et. *Miercuri*.

Mie'rcurea *npr. f.* Reussmarkt, ung. Szerdahely, Ortschaft in Siebb.

Mie'rcuri *sf., art. -rea, c. obl. ~, art. -rii*, *pl. ~, art. -rile, -rilor*, Mittwoch *m*: ~ (am) M., *Miercurea* M.s. — Mittwochs u. Freitags wird gefastet. *Dacă [Romînul] îl vede [pe cineva] că nu ţine posturile, îi zice* «spurcă-

Mercuri » orî «latin» ISPIR. CL. XVI 349. A nimerit-o (ca țiganul) Mier urea (od. Vine-rea) la stină u. ä. er ist zur unrecchten Zeit gekommen. — Am Mittwoch finden keine Hochzeiten statt. *Toate pe dos și nunta* ~ alles geht verkehrt. — Et. Lat. *Mērcurii* scil. dies. Der Akzent ist, wie in den anderen Sprr. (frz. *mercredi* etc.), nach *Lunae, Martis* etc. auf die erste Silbe gerückt.

Miercuri'ca npr. f. = *Miercana* LIT.

mie're sf. (BAN. ~ *de stup* zum Unterschied von ~ *de trestie* Zucker RETEG. III 83) Honig m. *Pămîntul ce cură lapte și miere* BIBLIA 1688 Ex. 3, 8. *Dulce ca ~a* honigsüss (vgl. *fiere*). *Cu cuvintele sale unse cu miere* [mit seinen honigsüssigen Worten] *prindea pe acești oameni simpli* DEMETR. NUV. 44. — Redensarten (vgl. *bat'n* 4 a): *S'a făcut agurida* ~ sie haben sich wieder ausgesöhnt, sind wieder ein Herz und eine Seele. *M'ai uns la inimă cu ~* du hast mir mit deinen Worten überaus wohl getan. *Să-ți tai cuvîntul cu ~* verzeih', dass ich dich unterbreche. *A dat de ~* der Braten schmeckt ihm. *A ascunde ac in ~* hinter freundlichen Worten böse Absichten verbergen. — Sprww. (vgl. *lîng'e* (a), *lîngură* 1): *Tăcerea e ca ~a* Schweigen ist Gold. *Zicînd numai: ~, gura nu să indulcește* mit blossen Versprechungen ist Einem nicht geholfen. *Nu toate muștele fac ~* nicht alle Bienen geben Honig. — 2. ~a *ursului* Lungenkraut n (Pulmonaria) QU. *Tăpșanele de iarbă lungă și mătăsoasă, presărată cu mierea-ursului vinătă și nalbă galbenă* IORGA AM. 254. — Gr. Dem. *miericea'* JIP. OPINC. 127. — Et. Vlat. *mēle* = *kllat. mēl, mēllis*.

mier'iū (so bet. nach WEIG. JB. VI 20, wogg. B.: *merivū*) MOLD. LV. u. TR. dunkelblau, violett QU. *Acestui neam le-au zis Grecii Savromați, de pe ochii mierăi-albinești, adică ochi de șopîrlă* MIR. COSTIN LET.² I 25. *Am o sucnă mirie, plină de pozderie* SBIERA POV. 322 (Rätsel: der gestirnte Himmel). — Gr. QU. auch *mi-*, *-riū*, *-ru*, ferner *-reū* ZT. 18, 107. — Dem. *mierior* IARN.-BIRS. 22 u. 36, *mior* BIBIC. 390, *miereuț* ZT. 18, 107. — Et. Unbek.

mierlă sf., pl. -le, Amsel f, Schwarzdrossel (Turdus merula); ~ *sură, gulerată* Ringdrossel (T. torquatus) MAR. *Mierile și privighetorile, pitulicii și stigleii* . . il întîmpinau . . cu dulcile lor cîntări ODOB. Ps. 214. — Gr. TR. *mi'rlă* (mnyi'-, nyi'-), MAC. *nyir'rlă*. — Dem. *mierlușoă, -li'tă, -lu'tă, -lușoară*, pl. -ște, -țe, -re. — *mierlo'iū* sm. Männchen der *mierlă*. — Et. Lat. *merula*.

mierlăi', -ioi' (a) siehe *miorlăi'* (a).
mierlo'iū siehe *mierlă*.

mierlu'tă sf., pl. -țe, 1. siehe *mierlă*. — 2. Frühlingsmiere f (Alsine verna) PANȚU. *miero's* adj. honigreich, (honig)süss. *Stafidele galbene și curmalele mieroase din culii* DELAVR. PAR. 325. *Cuvintele [șarpe]lui crai așa de mieroase încît nu se putura opri de a nu-l asculta* ISPIR. LEG.¹ I 114. — Et. *mie're*.

mier'tă sf., pl. -țe, Getreidemass von schwankender Grösse, jetzt MOLD. = $\frac{1}{2}$ *chilă*, also = 10 bezw. 11 od. 12 *dimerlū* (nicht = $\frac{1}{2}$ *dimerlie*, wie versehentlich unter *barniță* angegeben), TR. nach B. = $\frac{1}{2}$ od. 1 *ferdelă*. *Dimineață aștară 200 de mierțe de fânină 'naintea porții mănăstirii* Dos. VS. Martie 14. *S'au făcut foarte foamete mare, cît au ajuns mirța tirgului cea de 16 ocă de grîu 3 lei bătufi* NEC. COSTIN LET.² II 34. *Fie-care poporan . . îi dă [popei] o «ferdelă» sau o «mirță» de bucate* FRÎNCU MOȚI 112. — Gr. Auch *mir-*, LM. *mer-*. — Et. Vgl. nslov. *mēra*, magy. *mérce*, deutsch *Metze* = slav. **mērica*, zu *mēra* «Mass». Wegen -ie'- vgl. serb. *mjera*, poln. *miara*.

mierti'c siehe *merci'c*.

mie'ū pron. pos.: ~ *mein, tă'ū dein, să'u sein, i hr, no'stru unser, vo'stru euer*. Die 3. Person eines einzelnen Besitzers kann statt durch *său* auch durch *lui, ei* (siehe *e'l* A 1), die mehrerer Besitzer muss jetzt ausschliesslich durch *lor* ausgedrückt werden, während LV. auch hier *său* stehen konnte: *Ascuțiră limba sa ca a șarpeului* COR. Ps 139, 4. *Lăcomind la a altuiă, [ei] sosesc [= ajung] de pierd și al său* MIR. COSTIN LET.¹ I 277. So auch RETEG. I 43 (*ei* [năml. copiii] *făcură pe tată-său* [veranlassten ihren Vater] *s'o aducă în casă*) Das pos. verlangt den best. Artikel vor sich, siehe *al* 1. — *Al ~, tău etc.* der *mein(ig)e, dein(ig)e etc.* *Casa e a mea* das Haus ist mein, gehört mir. *Oamenii de felul alor noștri* CL. XIX 391. *Mie mi-a spus al meu* [POP. = *bărbatul micu*, mein Mann] *că . . nu l-a mai văzut* DELAVR. IVȘV. 163. *Feciorul de împărat nu mai era al seū* [war wie von Sinnen] ISPIR. LEG.¹ I 75. — *Ai miei* die *Meinigen* = *meine Angehörigen*. *El găsi de cuvîntă să spue și alor săi ceia ce era sa se întîmple fiului lor* ISPIR. LEG.² 98. *Domnul Tudorache îndură și o lovitură politică: căzuseră ai noștri* [seine Partei war gefallen]. . BASSAR. VULT. 222. — *Al ~, ale mele* das *Mein(ig)e*. *Suspînă vecinul, pentru că [păcătulosul] îi ține al său* [sein Eigentum an sich gerissen hat] ANT. DID. 88. *Veți moșteni ca un al tău săvirșit* [als volles Eigentum] *cereștile bunătăți* MSCR. 1695 H. I 657. *Binelui aceasta-i al său cel hireș* [das ist die wesentliche Eigenschaft des Guten] *să-și dea și la alții din*

binele său Dos. das. *Ale tale dintru ale tale, fie aducem de toate și pentru toate* (aus dem Ritual der Eucharistie). *Tu mi-ai înșirat verzi și uscate; ia stăi să-ți spuîu și eu pe ale mele* [was ich dir zu sagen habe] LIT. *Așa crede poporul, și dintre ale sale e greu a-l scoate* [von seinem Glauben ist es schwer abzubringen] MAR. NAȘT. 350. *Oi fi avînd și eu ale mele* [ich mag wohl auch meine Eigenheiten, Mängel haben], *dar nu sînt cum credeți* ZAMB. LN. 136. *După ce mulțămîrăm lui D-zeu, plecarăm fie-care la ale noastre* [nach unserem Lande, unserer Heimat] ISPIR. LEG.¹ I 91.— *A mea* mein Wille, in Wendungen wie: *Vă ucid, să periți cu toți; tot pe a mea are să fie* [es wird doch so geschehen, wie ich will] NAD. NUV. I 165. — Gr. Formen:

masc.		fem.	
sg.	pl.	sg.	pl.
mie'ū	mie'i	mea'	me'le
tă'ū	tă'i	ta'	ta'le
să'ū	să'i	sa'	sa'le
no'stru	no'stri	noa'stră	noa'stre
vo'stru	vo'stri	voa'stră	voa'stre

Nebenformen: LM. u. MAC. (im Süden) *me'ū*, *me'i* für *mie'ū*, *mie'i*; LM. bisw. *te'ū*, *te'i*, *se'ū*, *se'i*, selten *tea'*, *sea'*, *te'le*, *se'le* für *tă'ū* etc., was z. T. auf prov. Aussprache zu beruhen scheint (vgl. zB. *te'le* PP. FUND. 119 u. PP. TR. HC. II 710 u. 711, allemal im Reime); TR. POP. zieml. häufig *no'st*, *no'sti*, *noa'stă*, *noa'ste* u. *vo'st* etc. für *no'stru* etc. — An den sg. von *substt.*, die ein verwandtschaftliches od. auch ein sonstiges näheres Verhältnis zwischen Menschen bezeichnen, wie *tată*, *mătușă*, *bărbat*, *soacră*, *stăpîn*, *slugă* etc., tritt *mie'ū*, *tă'ū*, *să'ū* euklitisch an, was bes. der fam. Sprache eigen ist, also *fra'te-mie'ū*, *neva'stă-ta*, *stăpînu-să'ū* etc., *duho'vnicu-să'ū* §. TAINE 281 für *fra'tele mie'ū*, *neva'sta ta'* etc.; selten auch *nostru*, *vostru*: *stăpî'nă-voastră* Dos. VS. Iun. 5. Dabei treten POP. Verkürzungen ein: *-mlo*, *-to*, *-so* u. (so hes. MAC.) *-miu*, *-tu*, *-su*. Die *substt.* auf *u* verwandeln letzteres MUNT. POP. vor den Kurzformen in *ă*: *barba'tă-mio*, *bun'că-to*, *nepo'tă-so* (nach *tată-mio*), oder werfen es ab, wie in *fi'i-tu*, *fi'-tu*. — Bei den Verbindungen von *subst.* u. enklit. *pos.* wurde urspr. zwischen *c. dr.* u. *c. obl.* nicht unterschieden: *moș'ia văr'u-mie'ū* das Gut meines Veters. *ro'chîa so'ră-ta* das Kleid deiner Schwester. Jetzt zieht man es vor, den *c. obl.* beim *masc.* durch Vorsetzung von *lu'i* zu kennzeichnen: *moș'ia lui văr'u-mie'ū*, während man beim *fem.* zu analogischen, z. T. schon LV. nachweisbaren Bildungen greift: *ro'chîa su-ro'ri-ta* od. *so'ru-te'i*, *-ti'i*, *neve'ste-te'i*, *-ti'i*, *dăda'că-se'i*, *-si'i*. Das Mazed. bietet für den *c.*

obl. des *masc.* *-nyul*, *-tul*, *-sul* (gebildet nach der Gleichung *o'mlu*: *a o'mlu* = *tată-nyu*: *a tă'tă-nyu'i*), für den des *fem.* *-meal*, *-tal*, *-sal* (dies wieder nach dem Vorbilde des letzteren geschaffen wurde): *a so'r-meai* Boj. 137, *a so'a'cre-tai*, *a muly'eri-sai* WEIG. AR. II. Weiteres siehe unter den einzelnen *substt.* — Et. Lat. *mēus*, *tūus*, *sūus*, *noster* (Akk. *-trum*), vlat. *voster* (Akk. *-trum*) für *killat. vester*.

mie'ūna' (*a*), *prez. mie'ūn*, *v. intr.* von *Katzen*: *mia uen. Duhul . . s'au făcut o piscă mare neagră și au început a mieuna* BAR. HAL. V 213. — Gr. WBB. auch *a mia'ūna'*, ferner *mīona'* ȘEZĂT. I 147, 3 *impf. mi'ūla'* PANN PV.⁴ III 31, *ger. mi'ū'nd* II 63, letztere beiden einen *inf. a mi'ui'* od. *a mi'ūia'* voraussetzend. Et. *mīa'ū!*

miez I. *adj.*, nur in folgd. Verbindungen: *a) mīază'zi'* f. Mittag *m*, *mīazănoapte* f. Mitternacht *f*, jetzt fast nur als Himmelsgegenenden (wogg. als Zeitpunkte: *amiază*, *miezul zilei*, *miezul nopții*). *Cum nu este fără de cale . . să zezi pînă la miază noapte cu mîncări și cu băuturi* . . ? MARG.² 76 b. *Acestea-s hotarăle de la mīazăzi* BIBLIA 1688 Jos. 18, 19. *De la răsărit și de la apus și de la mīazănoapte și de la mare* Ps. ȘCH. 106, 3. — *Mīazănoapte* Kuh-, Wachtelweizen *m* (Melampyrum) BR. — *Mīazănoapte* Art Gespenst QU. *Cale de două ceasuri . . plută incet, incet prin albastrul tării mīazănoaptea cu aripele de anamă* EMIN. CL. IV 300. — Gr. LV. auch *am-*, zB. BIBLIA 1688 Gen. 13, 15 (*cătră amiază naapte și cătră amiază zi*). — Nur *c. dr.*, *art. mīazăzi'ūa*, *mīazănoaptea*, doch *mīază noapte* Ps. RĪMN. 88, 12, *c. obl. mie'zi'i no'pți* BIBLIA 1688 Jer. 3, 18, *amīazăzul* Dos. VS. Oct. 23. — Vgl. *amīaz'ā*. — *b) Mie'zi'i-Păre'si'i* (POP. auch *-re'ji'i*), *Mie'zu(i)-P.*, ferner *Mīază-Păre'sime* u. *-si* URECHE LET.² I 233, *-se* NEC. COSTIN das. 469 *subst. nedekl. Mittfasten (pl.)*, der die Mitte der siebenwöchentlichen grossen Fasten (*Postul mare*) bildende Mittwoch der vierten Woche. *Cînd au fost noaptea spre Mīază-Păresi . . Alexandru Vodă și cu căzaci au eșit din curte* URECHE LET.² I 233. — II. *sn.*, *pl. -zuri*, 1. weiches Inneres einer Frucht: Kern *m*, Fleisch *n*, Herz. *Frate-me'ū Mihalache pisează miez de nucă* [Nusskerne] și *zahăr* VLAH. IC. 95. *Miezul a [sic] unei marule îi era în loc de mîncare și de băut* Dos. VS. Sept. 2. — *Cu* ~ kernig, gehaltreich, gediegen; *fără* ~ gehaltlos. *Vorba și lucrul lui e ne'nșirat, sec, fără miez* JIP. OPINC. 141. 2. ~ (*de pîine* Brot-) Krume *f*, Ggs. *coajă*. — 3. im weit. Sinne: Inner(st)es *n*, Mitte *f*. *Ochii risului care vād și în miezul pîetrelor* ODOB. CL. IX 27. *Miezul verii*,

ernii der Hochsommer, der strengste Winter: *Era 'n amiază și 'n miez de vară* COȘB. 86. *Cînd am fost la miez [= mijloc] de cale* PP. MAR. INM. 16. — 4. ~ul nopții, zilei Mitternacht *f*, Mittag *m*. *Pe la miezul nopții aud un grozav hîrcăit* C. NGR. 55. *In miezul zilei, sub arșița soarelui de toamnă* POP.-BAN. 155. — Et. Lat. *mēdius*. *Miezii-Păre'sii*. *Mia'ză-Păre'si* etc. ist = *mēdia(e) quadragesima(e)*.

miezo's *adj.* kernig, fleischig. *Acea parte miezoasă a coceanului [de varză] ce nu se pune în putină la acrit* MANOL. IG. ȚAR. 279.

miezui'nă *sf., pl. -ne*, Tr. Grenzrain *m*, -scheide *f*, Grenze. *Miezuiinele era de pomî înalți* BAR. HAL. VII 208. *Biharia, mezuina între Transilvania și Ungaria* FRÎNCU MOȚII 3. — Et. Wahrsch. gelehrte Nachbildung von ksl. *mezđina* mit Hilfe von *miez*.

migăi' (a) siehe *migăli' (a)*.

migăia'lă etc. siehe *migălea'lă* etc.

migăia'lă *sf.* bisw. = *migăleulă* QU. [*Cule-sul literelor chineze*] *e de o încetineala și migală ne mai pomenită* LIT.

migăli' (a), *prez. -le'sc*, I. *v. trans.* bis ins kleinste, mit peinlicher Genauigkeit herstellen VLAH. öfters, zB. DAN I 46 (*El care-și migălea fie-care frază și-și tortura capul pentr'un epitet*). — II. *v. intr.* an etw., das peinliche Genauigkeit erfordert, mühselig, zeitraubend ist, arbeiten. *Pe cînd soacra horăia, dormind dusă, blajina noră migăia prin casă* CREANGĂ CL. IX 284. — Gr. MOLD. -găi'. Ebens. die Ableitungen. — Et. Viell. zu *mivc*.

migălea'lă *sf., pl. -le'li*, Aufwand *m* von peinlicher Genauigkeit, peinlich, genaue, mühselige, zeitraubende Arbeit. *Meșterul dibuise aceste broderii o lună de zile și le greșise de multe ori, fiindcă se cere multă migăleală la astfel de lucruri* TEL. SCH. 59. *Două mîini am, așa bucate cu migăială* [so mühselig herzustellende Gerichte] *nu se pot găti în palme* NĂD. NUV. II 29.

migălo's *adj.* was peinliche Genauigkeit erfordert, minutiös, tüftelig, mühselig, zeitraubend, FAM. (in Norddeutschland) mickelig. *O poartă grea de stejar, lucrată toată 'n sculpturi migăloase* VLAH. RP. 121. *Observații psihologice de un adevăr rar și de o migăioasă amărunchime* A. D. XEN. ARHIVA IAȘI V 111. *Migăloșii miniaturisti* die tüftelig arbeitenden Miniaturisten ODOB. PS. 154.

migălitu'ră *sf., pl. -ri*, mit peinlicher Genauigkeit, mühselig hergestellte Arbeit. *O scoarță aleasă în fel de fel de migălituri* DELAVR. SULT. 8.

migda'l *sm.* Mandelbaum *m* (*Prunus Amygdalus*). *Un prieten implintase un migdal lingă covrul lui* Dos. VS. Fevr. 23. — Et. Ksl. *migdalü* = gr. ἀμυγδαλος.

migda'lă *sf., pl. -le*, Mandel *f*: *migdale dulci, amare* süsse, bittere Mandeln. — Et. Slav. (bulg. poln.) *migdal* = gr. ἀμυγδάλη.

migi't siehe *mecet*.

mig'lă' *sf., pl. -gle*, MOLD. Haufen *m* QU. *Migle de oase pe-afară azvirlite să vedea* BELD. ETER. 112. — Et. Viell. verw. mit *ma'gură* (s. d.).

mig'lă' *sf., pl. -gle*, Nebel *m* Dos. VS. Noe. 25 (*De-î vrea să scuturi pușinel mîgla și întunecarea înșelăciunilor*). — Et. Vgl. ksl. *mîgla*, bulg. *măglă*.

miglis'i' (a), *prez. -se'sc*, *v. trans.* MUNT. (ast inv. u. POP. verleiten, verführen. *Și-l măglisiră de-și gonî pre mumă-sa împărăteasa de la dins* MOXA HC. I 381. *Et marturisi că împaratul tat'al fetei l-a maglisit prin bani...ca să facă ceia ce a făcut* SPIR. BSG. 23. — Et. Unbek.

Mihai'l *npr. m.* Michael. Vgl. *arha'nghel*. — *Stmă'lă, -mîo'lă, Mîa'lă, Mio'lă* Michaelis (29 Sept.) MANGIUCA CAL. 1883. — Der Erzengel Michael gilt dem Volksglauben als To'esengel. *Să vede că omul acesta fine răboajele Arhanghelului Mihail* DELAVR. PAR. 128 (von Einem, der in einer Leichenrede das Geburtsjahr des Verstorbenen nachzuweisen sucht). — Gr. Als Taufname FAM. *Miha'l(ă)*, dem. *Mihala'che, Mihăi'tă*. — Et. Gr. Μιχαήλ.

mihai'l *sm.* MUNT. Quappe *f*, Aalraupe (Lot. v. lg.). *Două sarfuri lunguețe cu mihalți și păstrăvi rasol* FIL. CIOC. 157. MOLD. dafür *mîntuș*. — Gr. -*hoa'lă* *sf.* B. POL. BAR. Et. Vgl. magy. *menyhal*.

mihima'turi *sf. pl. LV. (sec. 17/18)* Munition *f*, bes. bei den Türken. *Pedestrimea Turcilor care se poposise cu gephancau și muhimaturile lor în cîmp* DUM. Ș INFL. — Gr. QU. auch *muhim-*, *muhem-*. — Et. Türk. *mühimma't*.

mihmanda'r etc. siehe *mehmenda'r*.

mihnea'la *sf., pl. -ne'li*, = *mîhnire* Dos. PS. IN V 76 Z. 11 (*De mîhnea'a n'am putut grăi cuvinte*).

mihni' (a), *prez. -ne'sc*, *v. trans.* betrüben, grämen; ~re Betrübniß *f*, Gram *m*, Kummer. *N'au vrut D-zeu să-ți arate patima cetății aceștia sa nu te mîhneasca* Dos. GCR. I 256. *Daca port cu ușurință și cu zîmbet a lor ură, Laudele lor de sigur m'ar mîhni peste măsură* EMIN. 139. *Părinților! nu întaritați pre copiii voștri, ca să nu sa mîhnească* PRAVOSL. INV. 1794 GCR. II 155. *Lucrurile cele cu scîrbă ale ceștii vieții care aduc întristăciune și mîhnire* NASTUREL 1648

das. I 133. — Et. Viell. zu ksl. *müknanti* «bewegen».

mihnicio's *adj.* betrübend, traurig. *Cu așa mihnicioase cugetări își petrecea Anca zilele și nopțile* ODOB. DCH. 30.

mihniciu'ne *sf.* ziemi. INV. = *mihnire*: *Macar cu priveala ochilor să mă învrednicesc, care . . toată întristăciunea și mähni-ciunea a-mă rădica . . destulă . . este* CANT. IST. IEROGL. 265.

mihoho! *interj.*, ahmt das Wiehern des Pferdes nach. Daher scherzh. für Pferd. Vgl. *behehe!* — Gr. *ih-* TEOD. PP. 260 (Drf ?), *mihaha'* COM.

mihona' (*a*), *prez.* *mi'hon*, u. *mihoti'* (*a*), *prez.* *-te'sc*, *v. intr.* wiehern VLAH. IC. 94 ([*Ionică*] *mihonă ca un minz care zburdă*); INV. COP. 1893 I 20 (*caii . . nechiază său mihotesce și rinchiază*).

mi'i siehe *mīna'* (*a*) u. *mīnea'* (*a*).

mii'me *sf.* 1. Zahl *f* von tausend. *Nefericiiții săi fii* [näml. *ai Bulgariei*] *refugeau . . cu miimi* [zu Tausenden] *pe teritoriul . . Romînilor* HASD. IV. 136. — 2. Tausendstel *n.* — Et. *mi'e*.

mi'ine *adv.* 1. morgen: ~ *dimineață* morgen früh; *ziua de ~* der morgige Tag. Vgl. *a'stădi* u. *ca 6 c.* — 2. TR. ~ *dimineață* am anderen Morgen, ~ *zi* am anderen Tage. *Mine-zi a dat D-zeu vreme frumoasă* POP.-BAN. 51. — Gr. MOLD. *mi'ne*; MOD. auch *-ni*. — Et. Lat. *mane*.

mi'ini siehe *mī'ine* u. *mī'nă*.

mi'iū siehe *mīna'* (*a*) u. *mīnea'* (*a*).

mi'ja: *de-a-~*, MOLD. *de-a-mi'joa'rca* (*-jo'lea* ȘEZĂT. III 71, *-joa'tca* H. 609 u. 1830), QU. auch *de-a-baba-mi'ja* u. *de-a-mi'jile* *Versteckens n.*, QU. auch *Blindekuh f* (= *de-a baba oarba*): *a să juca, jocul de-a-~* *Versteckens spielen, -spiel.* — Et. Zu *a mijl'*. Zu *mijoa'rca* vgl. russ. *žmurki*, kroat. *žmirak*, serb. *žmura*, poln. *zmruczek*.

miji' (*a*), *prez.* *-je'sc*, *v. intr.* 1. von den Augen Schläfriger: sich halb schliessen, *blinze(1)n.* *Ochi-și mijau somnoroși* VLAH. NUV. 35. — 2. die Augen halb schliessen, *blinze(1)n.* *De-asupra acestei oglinzi fermecate* [näml. *lacului Siviului*] *mijesc de somn, cu aripile 'ntinse, trufașii regi ai înălțimilor* [näml. *vulturii*] VLAH. RP. 191. *Miezul nopții a sunat de mult . . și eu încă n'am amijit nici pic* [habe noch kein Auge geschlossen] BOGD. BURS. 44. — Auch von dem, der die «Blindekuh» vorstellt: *Alegîndu-se cine are să amijască, i se leagă ochii . .* CL. IX 5. Vgl. *ajumi't.* — 3. kaum sichtbar hervorkommen, keimen, sprossen. *Izvorașele ce mijesc de pe sub dealuri* [die . . hervorlugen] VLAH. RP. 184. *O mijire albă de*

soare [ein heller Sonnenblick] *într'un cer în chis, acoperit de nori* VLAH. DAN I 108. *De cum mijeste dimineața* sobald der Morgen graut RĂDUL. RUSR. I 212. [*El*] *incepu să-și răsucească mustața abia mijită* POP.-BAN. 173. — 4. (să) *mijeste de ziua es, der Morgen, der Tag graut. De cum miți de zioă, norodul se grămădi în biserică* C. NGR. 277. — Gr. MOLD. in Bedtg. 1 u. 2 auch *am-*; MOLD. in Bedtg. 4 auch *umezi'*, zB. *de cum s'a umezi de ziua* GHIB. BV. 11, ferner *aumezi'* GH. SEULESCU H. 2122, 3 *prez. aumea'ză* TEOD. PP. 376. — Et. Ksl. *mīžati, omēžiti; umezi'* mit *z* scheint an *a ume:ī'* «befeuchten» angelehnt.

mijloc *sn., pl. mijloa'ce, f.* Mitte *f.* In *~ul drumului* inmitten des Weges, mitten auf dem Wege. Vgl. *colț* II. *S'a ruot catape-teazma bisericii la mijloc* [mitten durch] EV. 1894 Luc. 23, 45. *In iad, pre* [= prin] *mijloc de* [mitten unter] *draci uriiți* VARL. CAZ. 194. *Sultan Suleiman . . au ales mijlocul* [den Mittelweg]: *nice așa aprig cum au zis pașa . . nice cum au zis ceilalți* NEC. COSTIN LET.¹ I 423. *Bate tu marginile, Eu să bat mijloacele* [das Zentrum] AL. PP. 146. *După aceasta n'au trecut multă vreme la mijloc* [dazwischen] *și au ars și vama domnească* COGĂLN. LET.² III 224. *Sint anii la ~ es* liegen Jahre dazwischen. *Vezi d-ta că-i un «dacă» la mijloc* [dabei] AL. CL. IV 336. *Sint indicii că e la ~ o otrăvire* es sind Anzeichen vorhanden, dass es sich um eine Vergiftung handelt, dass eine V. vorliegt. *Poate să fi fost și bani la mijloc* es mag auch Geld dabei (mit) im Spiele gewesen sein HASD. IV. 39. *Un om de ~* ein Mann von mittlerer Grösse. *Clasele de ~* die mittleren Klassen. *Veacul de ~* das Mittelalter. LM. *in termen de ~* im Durchschnitt. — INV. *a pune la ~* einsetzen, daran, aufs Spiel setzen. *La logodnă au fost pus la mijloc galbenii 1200: cine ar strica logodna, acela să piardă acea sumă de bani* NEC. COSTIN LET.² I 382. Daher noch jetzt *im pun capul, gitul la ~* ich setze, wette meinen Kopf darauf. — LV. *a pune, a aduce la ~* vorbringen, anführen, nennen. *Nici întrebare ca aceasta la mijloc să pue s'au căzut* CANT. IST. IEROGL. 153. *Să aducem în mijloc pe fericitul David carele zice: . .* ANT. DID. 215. [*Liliacul*] *a filului . . pomenire la mijloc să fie adus* [soll des Elefanten Erwähnung getan haben] CANT. IST. IEROGL. 159. *Noi de nici o nevoe* [ohne Not] *punem deapururea de fite-ce la mijloc numele lui D-zeu* ANT. DID. 177. — LV. *a scoate, a ridica din, de la ~* ausschliessen, beseitigen, entfernen. *Pentru cutremur, căutînd pe filosofii, vom găsi unii zicînd unu și alții*

alta, scofînd la aceasta pre D-zeu din mijloc ANT. DID. 215. *Trebue să se rîdice Mihai Vodă den mijloc, ca un amestecător și turburător de prieteșug între domni* NEC. COSTIN LET.² I 494. — Lv. (Cron.) *a intra, a sta, a umbla la ~ (ul a doi)* sich (bei zweien) ins Mittel legen. *Se fugău lui Șerban Vodă să între la mijloc să afle un chip de cale să-î mîntuiască de Dumitrașco Vodă* MUSTE LET.² III 23. *Ianoș Craiū imblind la mijlocul lor, i-au împăcat* URECHE das. I 193. — 2. spez. Mitte *f* des Körpers, Hüfte, Taille. *Incinge ca un om mijlocul tău* [deine Lenden] BIBLIA 1688 Hiob 38, 3. *El s'așază lângă dînsa și o prinde de mijloc* EMIN. 81. — 3. Mittel *n*. *Armata țării era dezorganizată și mijloc nu era de a o înființa* BALC. 33. *Singurul ~ de scăpare* das. einzige Rettungsmittel, der einzige Ausweg. — *Prin, lv. auch cu ~ul cuiwa* vermittels, mit Hilfe Jds. *Diavolul . . a înșelat pre om prin mijlocul șarpelui* ANT. DID. 74. — Lm. *mijloace* Mittel (über die man verfügt, die man besitzt). *Să contribuesc cu slabele mele mijloace la cea ce se poate face bun și frumos în țară* GHICA 146. *Cei fără mijloace* die Mittellosen, Unbemittelten. — Gr. Pl. bisw. *mîjloce*, so schon LV.; umgekehrt MOD. sg. häufig *mijlo'c*. — MEGL. *mějloc* PAP.; ISTR. *mějloc* MAIOR.; MAC. *nyo'ldzuo*; ferner *mijloc* (wie het. ?) JIP. OPINC. 5 u. 16. — *Dem. mijloce'l, pl. -le*. — Et. Lat. *mēdius lōcus*.

mijloca'r, POP. -rîă I. *adj.* von Geschwistern: *mittler* CĂT. I 78 (*seciorul meu cel mijlocar*); 82 (*fata mijlocară*). — II. *sn., pl. -re*, 1. *Steg m* der Oertersäge D. TERM. — 2. *Heugabel f*, mit der der mittlere Teil des Heuschobers (*stog*) errichtet wird (= *țurchină* D. TERM.), während für den Fuss der kürzere *țapoău*, für die Spitze der längere *virvar* dient COM. NEAMȚ.

mijlocaș sm. 1. *Bauer m* mittleren Standes, im Ggs. zu *fruntaș* u. *codaș*. *Bărbății cei . . mai cu vază în sat se pun . . mai înainte . . , mijlocașii cam la mijloc, iar codașii . . spre coada mesei* MAR. NUNTA 491. — 2. *Mittelpferd m*, das mittlere von drei vor einander gespannten Pferden, im Ggs. zu *înaintaș* u. *rotaș* COM.

mijloce'l I. *adj.* = *de mijloc* IARN.-BTRS. 514 (*sluga mijlocea*, im Ggs. zu *sluga cea mai mare* u. *sluga mititea*). — II. *subst.* siehe *mijloc*.

mijloci' (a), prez. -ce'sc, I. v. trans. 1. c. etw. vermitteln, durch seine Vermittlung, Verwendung veranlassen, bewirken. *Tudoran . . mijlocise ca răzeșul Oarță să fie deodată dăruit cu hîrtii de boerie* SAD. POV. 223. *Trei lucruri . . mijlocesc*

stricăciunea omului MSCR. 1713 GCR. II 6. — *Mijlocitor, -toare* Vermittler(in), spez. Heiratsvermittler(in), im bös. Sinne Kuppler(in). — 2. *pc.* Jdn. durch seine Vermittlung veranlassen ANT. DID. 67 (*să mijlocească [sfîntul Costandin] cu călduroasele lui rugăciuni pre . . D-zeu ca să te păzească . . întreg și sănătos*). — II. v. intr. 1. in der Mitte sein, die Mitte halten CANT. IST. IEROGL. 337 (*nicî alt sfîrșit bun . . a fi poate fără numai carele de la dînsul [năml. von der Vernunft] începe, cu dînsul mijlocează și într'insul se odihnește*). — 2. *la c.* bei etw. Vermittler sein, die Hand im Spiele haben, sich einmengen, dazwischen treten. *Incredinșarea deplină c'o putere cerească mijlocise la îndeplinirea [aptele]lor* OLL. HOR. 393. *Ce scandal! O să mijlocească proces, poliție, procuror* CARAG. CL. XIX 122. — || *mijloci're sf.* LV. Mittel *n*. *Nu este altă cale și altă mijlocire pentru ca să vă mîntuiți sufletele voastre* ANT. DID. 110.

mijloci'e sf. 1. Vermittlung *f*, Beihilfe, Teilnahme MSCR. sec. 17. GCR. I 245 (*[ceata aceia de îngeri] carea . . fără mijlocie [unmittelbar] să zice că să împreună cu D-zeu*); CANT. IST. IEROGL. 378: *de au fost . . lucrul acesta cu mijlocia noastră să se caute* wenn diese Angelegenheit mit unserer Beihilfe verhandelt werden sollte. — 2. siehe *mijloci'u*.

mijloci'u I. *adj.* *mittler*, Mittel-. *Doă degete de la mîna dreaptă, arătătorul și mijlociul [der Mittelfinger]* ISPIR. JUC. 21. *Un fecior a lui Mihai Vodă ce era mijlociū* NECULCE LET.² II 388. *Firea într'această jiganie [năml. în strutocamilă] un lucru mijlociū au lucrat [hat . . ein Mittelding geschaffen]* CANT. IST. IEROGL. 92. — Lm. *în ~* im Durchschnitt, durchschnittlich. — II. *mijlocie sf.* Lm. Durchschnitt *m* (nach frz. *moyenne*). *Aceste prefuri sint socotite pe mijlocia prefurilor din porturile Brăila și Galați* LIT. *Una din acele femeî ușoare la fire, fînînd mijlocia între matronele severe și curtizanele* OLL. HOR. 65.

mijoa'rca siehe *mî'ja*.

mijo's adv. mit halbgeschlossenen Augen PANN PV.¹ I 43 (*Să primbla prin curte cu ochii în jos, . . să uita mijos*). — Et. Zu *mî'ja*.

mi'l siehe *mî'la*².

mi'l subst. MOLD. = *nomol*: Schlamm *m*. *Ii vedeai [pe Turci] întrînd în apă și în mîl pină în briu* BELD. ETER. 59. *Approape de coada pescuinei unde se afla ia [năml. mreana] ascunsă în mil* SBIERA POV. 119. — Gr. Qu. auch *mă'l*; Tr. *mo'l*. — Et. Vgl. poln. *ruth.* nslov. *mul*, serb. *mulj*. Damit verw. *nomo'l*.

mi'lă¹ sf., pl. -le u. -li, 1. Mitleid *n*, Erbarmen. *Mi-e*, bisw. *am ~ de cn.* ich habe Mitleid mit Jdm., es erbarmt mich seiner (vgl. *înimă* 1); *mi-să face*, bisw. *prind, îmi fac ~ de cn.* ich bekomme Mitleid mit Jdm., erbarme mich seiner. *Fă-ți ~ și pomană cu mine!* nimm dich meiner an! *Mila cui-va* das Mitleid, das Jd. od. das man mit Jdm. hat: *de mila lui* aus M. mit ihm; *îți plîng de ~* du jammerst mich, tust mir herzlich leid; *să-i plîngi de ~* dass es ein Jammer ist. *Că mila streinului* (od. *de la strein*) *E ca umbra spinului* (bezw. *de la spin*): *Cînd gindești să te umbrești, Mai tare te dogorești* u. ä. PP., pflegt von Weibern in Bezug auf ihre Männer zitiert zu werden. *I-e ~ (de mine) ca țiganului de pilă* (Redensart) er geht unbarmerzig, schonungslos (mit mir) um. *Fără ~* unbarmerzig, schonungs-, rücksichtslos. *Am putea zice, fără milă de păcat* [ohne Scheu], *că era cel mai bun meșter între megiași* ISPIR. BSG. 120. *Cine nu cruță paraua, nici de galben nu i-e ~* (Sprw.) wer den Heller nicht spart, gibt auch den Taler leicht aus. — POP. *de silă, de ~* wohl oder übel. [*Impăratul*,] *de silă, de milă, îi primi să locuiască în curtea palatului* ISPIR. LEG.⁴ I 24. — Vgl. *nemilă*. — 2. Almosen *n*: *a cere, a da ~* um A. bitten, betteln, A. geben. Vgl. *cutive*. — 3. Gnade *f*. *Mărturisii-vă Domnului, căci e bun, căci e în veac mila lui* BIBLIA 1688 Ps. 106, 1. *Unde pune el mîna, pune și D-zeu mila* (Redensart) was er anfasst, glückt ihm. INV. (in Dokumenten:) *N. N., cu mila lui D-zeu Domn țării Moldovei* *N. N.*, von Gottes Gnaden Fürst der Moldau. *Mila Domnului* [Gottlob]: *lac de-ar fi, broaște sînt destule* CREANGĂ CL. XI 173. — *Mila Domnului* Gnadenkraut *n*. (Gratiola) BR. — 4. INV. Gnadengeschenk *n*. *Să primiți din vistieria domniei mele unul cite 20 pungă de bani milă domnească* DION. TEZ. II 192. — Daher vom Erlass einer Abgabe: *Am întărit cu inoie toate privilegiurile de obște a mililor mănăstirești i boerești* DOC. 1804 TEZ. II 333. — Gr. *Dem. milu'tă* PP. MAR. NUNTA 286. — Et. Zu ksl. *milu* «barmherzig».

mi'lă² sf., pl. -le, Meile f. *Cine va vrea să te ia să te ducă o milă, pas' cu el doao* COR. TETR. Matth. 5, 41. *Cînd era aproape de Nistru, ca o milă de loc de Movilău* MIR. COSTIN LET.⁴ I 243. — Gr. TR. *mi'l sn., pl. -luri* QU. — Et. Mittelb. aus lat. *millia* scil. *passus*. Zur Form vgl. poln. *mila*, mhd. *mile*.
mi'lcă siehe *mi'lcom*.

milci' (a), prez. -ce'sc, v. trans. MUNT. FAM. POP.: *a o ~* stillschweigen, verstummen. *Frații cei mai mari o milciră, văzînd atîta frumusețe și atîta bogăție* ISPIR. LEG.² 38. *Atunci scrie la gazeta țării . . ce hotărîră*

[*miniștrii*], *d'o fi dă spus, dă nu, o fac mil-cită* [schweigen' sie] JIP. OPINC. 102. *Lupta pentru traiu . . pe milcite* [stillschweigend, im stillen] și *treptat ne ucide* JIP. RAUR. 96. — Et. Ksl. *mlu'ati*.

mi'lcom I. adj. LM. bisw. still, leise, sanft. *In rugăciunea-i molcomă și înguitoare* VLAH. NUV. 146. *O liră Ce la vîntul cald ce-o mișcă, cîntări molcome respiră* EMIN. CL. IV 186. *E primăvară, un aer molcom adie* NAD. NUV. II 75. — II. adv. still, in Verbindungen wie: *a tăcea ~* still schweigen, stumm bleiben, *a șede a ~* still sein, sich ruhig verhalten. *Și de-i tăcea mil-com, lăsîndu-i în voe, Face-mi-vor pizmașii scirbă și nevoe* DOS. PS. IN V. 27 Z. 3. *Lingurarii . . s'au așternut pe mîncare, tăcînd molcum* CREANGĂ CL. XV 8. *Poruncindu-i să șază molcom* Ra-coți MIR. COSTIN LET.² I 322. *Etacelul [din copac], cînd bătea vîntul, se clătina molcom ca leagănul* POMP. CL. IX 188. — Gr. Auch *-cu(m), -că*, MOLD. TR. *mo'lcom, -cu(m) u: mu'lcu(m)*. — Et. ksl. *mlukomă*, russ. *mo'lkomü*.

milcomi' (a), prez. -me'sc, I. v. trans. zum Schweigen bringen, beschwichtigen, beruhigen. *Nevestele, în loc s'o mîngie [pe mireasă], s'o molcomească, cîntă următoarea doină prin care o întărită și mai tare la plîns* MAR. NUNTA 590. — II. v. intr. stillschweigen BIBLIA 1688 Gen. 4, 7 (*greșit-ai, milcomește* [ἤσώχασον]; Esdr. 9, 3 (*ședeam milcomind*)). — III. *a să ~* still werden, verstummen, sich beruhigen. *Preutul n'au vrut să-l mai usture și spatele și s'au milcomit* SBIERA POV. 11. *Vînturile au îngăduit, apele s'au milcomit* PP. MAR. NUNTA 823. — Gr. MOLD. TR. *molc- u. mulc-*.

milcomi'e sf. Stillschweigen *n*, Ruhe *f* DOS. VS. Oct. 24 ([*sfintul*] *să 'ntoarse în Tarigrad, șezînd la milcomie liniștînd*).

milcomi's adv. LV. stillschweigend, im stillen, in aller Stille. *Să meargă cu taină . . din dosul temniței să spargă zidul milcomiș să nu știe nime* DOS. VS. Noe. 24. *Și merse David foarte încet și pe milcomiș și au luat haîna [lui Saul]* MARG.² 59 h.

milcomiși' (a), prez. -șe'sc, v. trans. zum Schweigen bringen BIBLIA 1688 Prov. 12, 2 (*omul fără de lege se va milcomiși* [sic; παρὰσωτηρῆσεται]); Hos. 10, 11 (*milcomișivoiu pre Iuda*).

milcoși' (a să), prez. mă -șe'sc, v. refl. flehen JIP. OPINC. 24 (*ursul la nevoe îți zice și nene, milcoșîndu-să*); 46 (*pitularea și milcoșirea* [sic] *ălor mici*). — Et. Zu ksl. *milü* «Mitleid erregend», vgl. *a să milcui'*.

mi'lcu siehe *mi'lcom*.

milcui' (a să), prez. mă -*cue'sc*, v. refl. LV. u. PP. *cuiva, cătră cn.* zu Jdm. flehen, i h n a n f l e h e n. [Iov] să milcuesțe cu smerenie mare prietenilor săi SICR. DE AUR CCR. 118. Milcuindu-se cătră D-zeu să-î descopere această taină MARG.² 236 a. M'am milcuit, m'am rugat De sărac și de bogat AL. PP. 285. — Et. Vgl. bulg. *milkam se*, czech. *milkovati* «lieblosen», zu ksl. *milū* «Mitleid erregend, lieb».

milcuiu'ră sf., pl. -*ri*, Flehen n COD. STU. HC. II 105 (Milcuiura este aceia cînd cerem ceva de la D-zeu . .).

milcum siehe *milcom*.

mildui' (a), prez. -*due'sc*, v. trans, san ft, leicht schlagen SEV. NUNTA 202 (de-î blajin și molcom [mirele], numai o milduește [pe mireasă] cu harapnicul); AN. 50 ([el] pe Romîn trîrtește, Dar nu-î dă cu totul, numai milduește). — Et. Anscheinend zu deutsch *mild*.

milea' sf. DOBR. mit Früchten geschmücker Zweig, mit dem die Brautführerin bei der Hochzeit tanzt SEV. NUNTA 154 fig. — Et. Ngr. *μηλέα* «Apfelbaum».

mili' (a), prez. -*le'sc*, v. trans. MOLD. TR. mit Schlamm überziehen, verschlammern. [Fata] vede o fintină mălită și părăsită CREANGĂ CL. XI 214. Ploae mare c'o venit și leacul fi-l-o molit PP. MAR. ÎNM. 532. Gr. QU. auch *mălit*; Tr. *molit*. — Et. *mîl*.

milion sn., pl. -*oane*, Million f. De două milioane să dea Leșilor bani MIR. COSTIN LET.² I 354. — Gr. Dem. -*ona's*, pl. -*șe*. Et. Mittelb. roman. **millio*, -*ōnis*, vgl. poln. *milion* etc.

milog sm. MUNT. verächtl. Bettler m. Ologu, chîoru, milogu JIP. OPINC. 33. Milogi intelectuali geistiges Proletariat VLAH. GV. 64. — Et. *mi'lă*. Wahrsch. nach *olog*, *slăbăno'g* gebildet.

milogeală sf., pl. -*ge'li*, MUNT. klägliches Bitten, Betteln. Sficioasă, îngînînd o milogeală fără vorbe . . , ia-și întindea talerul pe la toate mesele VLAH. NUV. 113.

milogi' (a să), prez. mă -*ge'sc*, v. refl. MUNT. kläglich bitten, betteln. Zmeul . . veni milogindu-se la muma voînucului ca să-și facă pomană cu el ISPIR. LEG.² 123.

milos adj. mitleidig, barmherzig. Imi face rău . . s'auz cum guiță [porcul cînd îl tae] . . , c'asa sînt eū, milos DELAVR. PAR. 160. — Et. *mi'lă*.

milos MOLD. TR. schlammig. Prutul, tulbure și milos VLAH. RP. 54. — Et. *mîl*.

milosîrd adj. LV. barmherzig. Fiți amî milosîrzi, că tatăl vostru milosîrd este COR. TETR. LUC. 6, 86. — Et. Ksl. *milosrudū*.

milosîrdi' (a sa), prez. mă -*dor'sc*, LV. sich erbarmen. Și se milosîrdi Is., pipăi ochiilor COR. TETR. Mat. 20, 33. De neputința lui milosîrdindu-se CANT. IST. IEROGL. 148. — Et. Ksl. *milosruditi*.

milosîrdie sf. LV. Barmherzigkeit f. [Raelele] n'au a vedea alt-cevași din partea împărăției mele fără numai decît milă, milosîrdie și milosîrdie Doc. 1802 TEZ. II 311. Et. Ksl. *milosrudije*.

mi'loste sf. LV. (sec. 16.) Gnade f, Huld. Să-l proslăvim [pre D-zeu] pentru acea mi'loste mare ce are el spre noi EV. 1580 CCR. 36. — Et. Ksl. *mi'losti*.

mi'lostenie sf. Almosen n: cer, daū ich bitte um, gebe A. Fă mi'lostenie la săraci MARG.² 10 b. Paraclise să le facă [preotul] . . și mi'lostenie să împartă Ș. TAINE 82. Umbla din ușă în ușă după mi'lostenie BAR. HAL. VII 49. — Et. Ksl. *mi'lostyni*, serb. bulg. -*stinja*.

mi'lostiv adj. 1. barmherzig. Fericiți cei mi'lostivi, că aceia se vor milui EV. 1894 Matth. 5, 7. — 2. fast INV. u. POP. in Titeln: gnädig. Prea luminate și cinstite și mi'lostive Doamne Ș. TAINE GCR. I 114 (zum Fürsten). De la îndurarea întru tot mi'lostivului [des allergnädigsten] stăpînitorului împărat AȘEZ. 1818 das. II 219 (vom Zaren). — 3. ~ă sf. Gnadenkraut n (Gratiola) QU. — Et. Ksl. *mi'lostivū*.

mi'lostivi' (a să) prez. mă -*ve'sc*, v. refl.: asupra cuiva, LV. auch spre cn. (COR. TETR. Marc. 9, 22: de cn.) sich Jds. erbarmen. [D-zeu] s'au milostivit asupra norodului său DION. TEZ. II 164. Cînd ne arăți a ta mi'lostivire [deine Huld], îndată ne și otrăvești MSCR. ca. 1800 GCR. II 182 (zum Glück). Flăcăian-drul nostru fusese cu nemilostivire [erbar-mungslos] hodorogit și zdruncinat de brașoveanca ce-l purta DEMETR. NUV. 6.

mi'lostivnic adj. INV. gütig, gnädig. Sluga . . să bucură foarte de cea mi'lostivnică minte a fetișoarei MARG.² 10 a. Să se facă cărți . . arătătoare de această mi'lostivnică hotărîre a Domniei mele Doc 1817 TEZ. II 357. — Et. Ksl. *mi'lostivinū*.

mi'lost subst. 1. Steinklee m (Melilotus) HMST. FUSS. — 2. Dosten m (Origanum) BR., was wohl falsch. — Et. Mittelbar aus lat. *melilōtus*, vgl. deutsch *Melote*.

milota'riū sn., pl. -*re*, Schafpelz m Dos. VS. Martie 27 (mî-am luat milotarîul în spate). — Et. Ksl. *milotarî* = gr. *μηλωτάριον*.

milui' (a), prez. -*lue'sc*, v. trans. 1. LV. u. bis.: pc. gegen Jdn. barmherzig, ihm gnädig sein. Fericiți cei mi'lostivi, că aceia se vor milui EV. 1894 Matth. 5, 7. Sa nu fă-țărnicești cu voe veghiată celui bogat, nici iară să miluești cu judecata pre cei sărac

Mscr. 1654 GCr. I 169. *Doamne, miluește!* Herr, erbarme dich! (= *κύριε, ἐλέησον*), oft wiederholte Formel, mit der der Gehilfe (*dascăl*) auf die Gebete des zelebrierenden Geistlichen antwortet. — MUNT. MOD. *ne-t* überreichlich, unendlich (urspr. von Schlägen etc., die unbarmherzig gegeben werden); *cu ne-ta* in reichstem Masse, im Ueberflusse, endlos. *Incotro să întorceaui [ei], bilzug nemiluit* DELAVR. SULT. 240. *La el, n'are decît să întoarcă robinetul și vorbele curg cu nemiluita* VLAH. GV. 104 (von einem Schriftsteller). — 2. spez. *pc. cu bani etc.* Jdm. Geld etc. (als milde Gabe) schenken, spenden, ihn damit beschenken. *Văzîndu-l așa bătrîn și neputincîos, . . . voi să-l miluiescă cu ceva* ISPIR. LEG.¹ I 52. *Zicînd călugării că . . . i-au miluit Trifan postelnicul cu acel sat . . . pentru susțetul lui* Doc. 1620 GCr. I 62. — Et. Ksl. *milovati, -lujan*.

mina' (a), prez. 1 *mî'n*, bisw. *mî'lî*, 2 *mî'i*, lv. u. Tr. *mî'ni*, 3 *mî'nă*, 7 *să mî'e*, lv. u. Tr. *să mî'ne*, I. v. trans. 1. *oile la pășune etc.* die Schafe auf die Weide etc. treiben; *caii etc.* die Pferde etc. antreiben, absol. kutschieren. *Și-i mînaî denapoî* [trieben sie vor sich her] *ca pre niște dobitoace* NEC. COSTIN LET.² I 461. *Nu știr să mie (cail)* er kann nicht kutschieren. *Mină mai îutel* fahren Sie schneller! — Fig.: *Ce-i mîna pe ei in luptă?* EMIN. 144. *O frică ascunsă îi spunea să nu meargă; dar inima, simțirea o mînaî să meargă* NAD. NUV. I 64. — 2. vertreiben COR. öfters, zB. Ps. 108, 10 (*să fie mînaî de in casele sale*). — 3. verfolgen COR. öfters, zB. Ps. 17, 38 (*Min vrăjmașii miei și-i ajung*). 4. lv., PP. u. Tr. schießen. *Și mîna slugile sale să cheme pre cei chemaî la nuntă* BIBLIA 1688 Matth. 22, 3. *Ce ai mînat copilul nostru?* warum hast du unser Kind weggeschickt? Tob. 5, 22. *Domnul potiră-aduna, După hoț el o mîna* AL. PP. 159. *Mină-mă in matca focului și m'oiu duce pentru tine* POMP. CL. VI 25. — II. a *să ~* verfließen, -gehen MOXA öfters, zB. HC. I 351 (*s'au minat de la Chir . . . pînă la Dariu . . . 230 de ai*). — Lat. *mîno, -äre* «drohen», vlat. «treiben».

mî'nă sf., pl. mî'ni, MOLD. Tr. *mî'ni*, 1. Hand f: *lucru de ~* Handarbeit; *o ~ de nisip* eine Handvoll Sand. *Mina dreaptă, stingă*, kurz *dreapta, stinga* die rechte, linke Hand; *e mîna dreaptă a lui N.* er ist N.s rechte Hand (= sein Faktotum); vgl. *drept* I 3, *stîng.* *E cu mîna spartă, e ~ spartă* er kann das Geld nicht halten, ist ein Verschwender. Vgl. *lu'ng* I. OLT. POP. *cumnat de ~* (= *vornicel*) Hochzeitsbitter SEV. NUNTA 74. MUNT. (*șes.*) *mîinile vatalelor* die senkrechten Stäbe, an denen die Lade hängt u. mit der Hand hin- u. hergescho-

ben wird, *A avea mîna* (beim Pharaospiel:) Bank auflegen; *a trece mîna* die Bank weitergeben. *Sărut mîna küss'* die Hand (Gruss an eine Dame, Gruss der Bäuerin an die Herrschaft, den Pfarrer): *Sărut mîna, moș părinte Mateiū, de veste bună* [danke schön . . . für die gute Nachricht] RĂDUL RUST. II 187. *Se pun 6—10 oamenî pe mai multe locuri, ca să le vie mîna de la mîna oiaia* [damit das Schaf von Hand zu Hand gehe] FILIP. AGR. 135. Vgl. *consciință*. — *Imî dă mîna să . . .* die Umstände, Verhältnisse gestatten mir, ich bin in der Lage, es passt, konveniert mir, zu. . . *Nu-mî dă mîna a vă plăti mai mult* I. NGR. CL. V 337. *Cucoane . . . Ce in toată săptămîna Să-și croiască le dă mîna* [die . . . sich neue Kleider machen lassen können] PANN PV. ed. Müller II 84. *Au fugit cariî unde le-au dat mîna* MUSTE LET.² III 71. *Trage, dacă-ți dă mîna* [schieße, wenn du es tun zu können glaubst, es wagst]. *Iată pîeptul!* VLAH. NUV. 186. *Pe bărbat l-a lăsat acasă [impărăteasa], căci nu-i da mîna* [sie scheute, genierte sich] *să iasă cu dînsul* CREANGĂ OP. II 55. — 2. in Wendungen, als dir. Objekt: *Are ~ bună* auf seiner Hand ruht Segen: *Ar putea . . . să cumpere [marfă] de la om bun la mîna, ca să poată și ia cîștiga ceva* POP.-BĂN. 122. *A da mîna cuiva, cu cn.* Jdm. die Hand geben, reichen, schüttele'n; *fig.: a da mîna cu cn.* sich mit Jdm. verbünden, mit ihm gemeinschaftliche Sache machen. *Adă mîna!* schlag' ein! *Ilai să dăm mîna cu mîna* *Cei cu inima romîna* AL. POEZII II 135. [*Italia*] *unde natura a dat mîna cu arta ca să te înalțe spre o altă lume mai frumoasă* I. NGR. CL. IV 271. *A-și face ~ bună cu, pe lîngă cn.* sich Jds. Gunst erwerben, lieb Kind bei ihm machen: *Iafa îmbrățișase legea lui Mahomet . . . ca să-și facă mîna bună cu Turcii* GHICA 497. MOLD. POP. *nu mî-oîu festeli mînușilele tătutei și mămutei* u. ä. ich werde mir die Hände nicht schmutzig machen, es fällt mir nicht ein, es zu tun. *A pune mîna pe c.: a)* an etw. Hand anlegen, es anfassen, -rühren, *fig.* beim Schopfe fassen, *absol.* zugreifen; *b)* etw. zu fassen, in die Hände bekommen, seiner habhaft werden: *Cotoșmanul nu lăsa pe băiat să pue mîna pe nimic* ISPIR. LEG.² 287. *Ioan Vodă reușise a pune mîna pe două scrisori turcești din partea vizirului* HASD. IV. 69. Vgl. *mî'lă*¹ 3. *A pune ~ de la ~* zusammenschieszen, -steuern; *a stringe ~ de la ~* eine Kollekte machen: [*Săteniū*] *au pus mîna de la mîna de-au dat părintelui casă bună* VLAH. GV. 76. POP. *a pune mîinile pe pîept* (von Sterbenden) die Augen schliessen. *Mă spal pe mîini (de c.)* ich wälze die Schuld (an etw.) von mir ab, wasche meine Hände in Unschuld.

Vgl. *ajuto'r* I. — 3. nach *prepp.* (nach diesen alphabetisch geordnet; vgl. *amă'nă* u. *înde-mî'nă*): a) nach *cu*: *Cu mîna lui* mit eigener Hand, eigenhändig. *Sînt cu mîinile legate* mir sind die Hände gebunden. *A sta cu mîinile în sin, (la) supfioară, în şoldurî, în buzunare* mit gekreuzten Armen, untätig dastehen, die Hände in den Schoss legen. *A prinde cu mîna în sac* auf frischer Tat, in flagranti ertappen. [*Cura lui Kneipp*] *e o minune şi î-ar lua [boala] cu mîna* [würde ihn überraschend schnell kurieren] BASSAR. VULT. 223. — b) nach *de*: *A lua, a ţinea, a duce de ~* bei der Hand nehmen, an der Hand halten, führen; *cu copilul de ~* das Kind an der Hand (führend); *de ~ cu cn.* Hand in Hand mit Jdm. *Băutura, cheful şi jocul se ţin de mînă* [gehen Hand in Hand, nebeneinander her] DELAVR. IVŞV. 131 (Schilderung einer Lustbarkeit). *Uită de la ~ pîn' la gură* er ist sehr vergesslich. *De mîna întîiu, a două etc.* erster, zweiter etc. Qualität, ersten, zweiten etc. Ranges, *de toată mîna* allerhand: *Regatul Odrys, redus la o putere de a două mînă* CL. XV 64. *Ochi de toată mîna, şi mai mari şi mai mici, şi mai albaştri şi mai fistichii* GANE CL. IX 52. Vgl. auch COGĂLN. LET.² III 243 (*o slujbă pe casă de trei mînă* [eine dreistufige Haussteuer], *adecă unsprezece lei şi cincî i p l lei şi trei lei*). Vgl. *da're* 4. — c) nach *din* (vgl. *da' (a)* II 2): *a scăpa, a pierde c. din ~* etw. fallen, entschlüpfen, sich entgehen lassen. — d) nach *în*: *A fi în mîna cuiva* in Jds. Hand, Macht, Gewalt sein. *Cu zilele în ~* mit Lebensgefahr; *sînt cu zilele în ~* ich bin meines Lebens nicht sicher. *Oamenii îs proşti şi nu ştiu [că sunt leacurî] de mor cu zilele 'n mînă* [vor der Zeit] SEV. POV. 187. — e) mit *la*: *A da c. la mîna cuiva* Jdm. etw. einhändigen, ausfolgen, übergeben: *Dinsa . . î-a dat «sinet» la mînă să-î rămie lui averea ei* URECHE LEG. 304. *A avea c. la ~* etw. in Händen haben, in dessen Besitze sein: *Creditorul care va avea la mînă zapise . .* COD. COM. 1840 art 285. *Lăsaţi-mă pe mine . . să găsesc un bărbat duduică Tincăi. Am la mînă [ich habe] un procuror faîn, faîn* AL. OP. I 765. *Năvălind noaptea prin casele oamenilor . . şi furînd . . tot ce le cădea la mînă* [ihnen in die Hände fiel] AL. CL. III 58. *Avuţia lui a rămas la mîna cui n'au gîndit* [fiel Leuten zu . .] NEC. COSTIN LET.² II 70. *La mînă eû v'am fost* ihr hattet mich in eurer Gewalt BIBIC. 332. *A pune, LV.* auch *a prinde pc. la ~* Jdn. in die Hand bekommen, seiner habhaft werden. *Dorea [Turcii] să-l pue la mînă [pe Mihai], să-l vază odată prins* BELD. ÉTER. 36. *Pre hatmanii leşeşti cu meşteşug î-au prins . . la mînă slujitorii* NECULCE LET.² II 3⁵. *L-a pus la ~ cu o sută de lei* er hat ihm hundert Lei

abgenommen, abgeschwindelt. *Una, două etc. la ~!* das wäre eines, das zweite etc.! (wird gesagt, wenn man etw. erhalten, erreicht, erledigt hat): *Şatrar! însfîrşit m'am făcut boer. Una la mînă, şi cele multe 'naintel* AL. CL. VII 373. — f) mit *pe*: *A da c. pe mîna cuiva* etw. in Jds. Hand, Gewalt geben, ihm übergeben, ausliefern. *După bătălia de la Actium, care-î dete [lui August] imperiul pe mîna* OLL. HOR 101. *O să te dai pe mîna poliţiei* ich werde dich der Polizei übergeben. *Dupa ce înţelese [Cezar] de risipa şi peirea lui Pompei, s'au tras pe mare cu vasele ce-î era pe mînă* [über die er. verfügte] NEC. COSTIN I ET.² I 65. *Lăsaţi-l pe mîna mea* [überlastet ihn nur mir], *că l voiu învăţa eu mînte* DICŢ. AC. *A cădea, a încăpea pe mîna cuiva* in Jds. Hände fallen, geraten. Vgl. *spăla' (a)*. — g) mit *peste*: *c. imî vine peste ~* ich kann zu etw. nicht gut gelangen, es nur schwer erreichen, es liegt mir zu weit ab; von einer Handlung: etw. macht mir (zu viel) Umstände, ist mir unbehaglich, behagt mir nicht recht. [*Fintina era*] *Cam departe şi chiar multor Le venea cam peste mînă* SPER. AN. 1892 I 258. *Dacă ne vine peste mînă de-a le fierbe* [vitelor] *aceste rădăcirî, cel puşin să le tocăm* GAZ. SAT. XIV 378. *Bogdan . . simţea că 'ncepuse să-î vie cam peste mînă călătoria asta* [ihm ziemlich unangenehm zu werden] ZAMF. NUV. 84. — h) mit *sub*: *Sub mîna mea* unter meiner Hand, meinem Befehle: *Are mai mulţi argaşi sub mîna sa* DICŢ. AC. *Pe sub ~* (eig. unter der vorgehaltenen Hand, daher :) heimlich. *Vorbiră, riseră, işi povestiră fel de fel de lucruri, dară cam pe sub mînă . .* ISPIR. LEG.⁴ I 74. — 4. Sprww. (vgl. *amîndorî*): *Lînge* (od. *sărută*) *mîna ce n'o poţi muşca* wen man nicht überwinden kann, den mache man sich durch Unterwürfigkeit geneigt QU. *Ce-î în ~ nu-î minciună* was man hat, das hat man. *Nu poţi ţinea doi pepeni într'o ~* wer vieles unternimmt, führt nichts ordentlich aus, qui trop embrasse, mal étreint. *Mî şi sute de întimplări de la mînă pîn' la gură* zwischen Lipp' und Kelchstrand schwebt der finstern Mächte Hand GOLESCU Z. II 242. — Gr. Pl. MOLD. INV. *m'n, art. m'nule*; TR. POP. häufig *m'nurî*. — Dem. *minuşîţă*, MOD. *mînu'ţă*, pl. -şe. — Et. Lat. *manus*; pl. *m'n* = lat. pl. *manus*.

minarea' sf. *Minaret n.* *La o minarea a unei geamii . . s'au arătat o cruce* COGĂLN. LET.² III 274. — Et. Türk. *minare'*.

mîna's sm. Kutscher *m* SBIERA POV. öfters, zB. 235 (*i-s'a fost bolnăvit mînaşul . . , pentru aceia trebuia acum să hăţuiască singur caii*). — Et. *a mîna'*.

mînăşte'rgură siehe *mîneşte'rgură*.

mînăstî're sf. 1. Kloster *n.* *Cela ce va*

injura pre călugăr, acela injură pre egumenul lui și pre minăstire INDR. 89. — 2. BUC. POP. Kirche f aus Stein od. Ziegel, wogg. biserică K. aus Holz MAR. INM. 284. — Gr. MOLD. *măn-*; LM. auch *monas-*, ebenso Doc. 1602 HC. I 127. — Dem. *-stioară, pl. -re*. Et. Gr. *μοναστήριον*, ksl. *monastyri*.

minăstire'sc adj. Kloster-: *Moșiile minăstirești* die Klostersgüter.

minăta'rcă sf., pl. -tă'rci, MUNT. TR. Stein-, Edelpilz *m* (*Boletus edulis*). *Mănătărcile.. cu pălăria miezoasă* NAN. 119. — MOLD. dafür *hrīb*. Auch *min-*, QU. auch *măn-*, ferner TR *mită'rcă, nita'rcă* PANȚU. Et. Vgl. ngr. *μαυράδι*.

minăto'r, pop. -riță sm. MUNT. Hirt *m*, der die Schafe in den Melkpferch (*strungă*) treibt QU. *Minătorul s'a sculat, Lapte dulce-a tot mîncat* TEOD. PP. 596. — Et. *a mîna'*.

mină'ă subst. Rötel *m*, Rotstein BIBLIA 1688 Jer. 22, 14 (*cerdacuri . . văruiute cu minău [ἐν μίλτω]*). — Et. Viell. zu lat. *minium* «Mennige».

minave't sn., pl. -turi, MOLD. fast INV. Leierkasten *m*, Drehorgel f. *S'a minia neneaca și nu țe-a mai cumpăra minavet* AL. OP. I 396 (die Mutter zu ihrem Sohne). — Gr. WBB. auch *-ve'tă sf.* — Et. Wahrsch. mittelb. aus frz. *menuet* «Menuett» (vgl. poln. *menwet*), also das Instrument nach der Melodie benannt, wie bei *cater'vncă*.

mînca' (a), prez. măn'nc, I. v. trans. 1. essen, (von Tieren:) fressen. *Crede că tot ce (od. toate cite) zboară să mănîncă* u. ä. er ist unerfahren, gibt sich leicht Täuschungen hin, ist ein Optimist. *Lupul mănîncă oaia, moliile perdelele* der Wolf frisst das Schaf, die Motten zerfressen die Vorhänge. *Să mănîncă ca cîinii* sie liegen sich in den Haaren. *Mănîncă vorbele* er verschluckt die Worte. *Iți vine s'o mănînci de dragă* sie ist so lieb, dass man sie auf(fr)essen möchte. *Spune, cîoară, de grab, că te omor. «Spui, cocoșule, mînca-te-aș [lieber junger Herr]»* FIL. Cloc. 262 (eine Zigeunerin spricht). *Pe ne-te* mit nüchternem Magen. *A da, a duce cuiva de ~re* Jdm. zu essen geben, bringen. Daher: — *demînca're sf., pl. -cări*, dem. *demîncări'că* was man zu essen gibt: Essen *n*. *Indată mă și trimite mama cu demîncare în țarină* CREANGĂ CL. XV 8. *La han am găsit și demîncărică* ISPIR. CL. XVIII 195. Dafür *demîncat* EMIN. CL. IV 298 (*ia da tu slăcăului demîncatul*). — 2. *fig.* essen, fressen, auf(fr)essen, verzehren. *Rugina mănîncă fierul* der Rost frisst das Eisen; *apa mănîncă malul* das Wasser nagt am Ufer. *Mă mănîncă [verzehrt] ciuda, mă gătește minia!* BODNĂR. CL. IV 91. *Aceasta-l mînca pe dînsul [frass, nagte an ihm] că*

n'avea pe cine altul să-î fie moștean SBIERA Pov. 258. *Și-î va mînca de tot sabia Domnului [es wird sie . . fressen]* BIBLIA 1688 Jer. 46, 10. *Mî-ai mîncat copilul* du hast mir das Kind umgebracht SPER. AN. 1892 I 256 (die Frau zum Manne, der das Kind verbrüht hatte). [*Grecii*] *se pîrau la Mihaî Vodă să-și mănînce capetele unii altora* [um einander den Hals zu brechen, umzubringen] NECULCE LET.² II 362; vgl. *ca'p I 2. Fi cunosc și-î prea cunosc, mînca-î-ar Ocna* [die Schufte, wörtl. etwa: mögen sie im Salzbergwerk umkommen] AL. CL. IV 317; u. so häufig in Verwünschungen, wie *~te-ar cîinii, corbi* etc. dass dich die Hunde, Raben fressen etc. *Pină vine binele, Rău-mî mînca zilele* [bringt das Böse mich ums Leben] PP. TR. CL. XV 230. *Fată frumoasă, modestă . . , să-și mănînce ia tinerețele cu un ala!* CARAG. CL. XIII 250 (Schilderung einer unglücklichen Ehe). *Vorinca . . mînca zece premianți cu pătrunderea și cunoștințele lui* [stellte . . in Schatten] VLAH. NUV. 31. [*Bogdan*] *mîncase vre-o trei moșteniri* [hatte . . durchgebracht] ZAMF. NUV. 77. *Cîtor răzeși și muncitori de pe lingă proprietatea sa nu le va fi mîncat [boerul] său pămînturile său plata muncii lor* [von wie vielen . . mag er wohl . . eingesteckt haben] BOGD. VECHI 165. *Nefind mulțămît de domnul lui . . , fiind-că nu l putea mînca* [ihm nicht das Geld abnehmen, ihn nicht ausheuten konnte], *după cum mîncase pre alți domni* COGĂLN. LET.² III 254. *Cei vinovați, și mai virtos cei ce-s mîncători din slujbe* [die sich im Amte unrechtmässigen Gewinn zu verschaffen pflegen] NEC. COSTIN das. II 89; vgl. *mîncători'e*. [*Șoarecii*] *fugeau mîncînd pămîntul* [etwa: stoben wie der Wind davon] RETEG. V 6. *Cînd toarce [ia], mănîncă caerul* [etwa: schrumpft der Spinnwickel zusehends zusammen] DELAVR. SULT. 12. — 3. FAM. *bătae etc.* Prügel etc. bek o m m e n . *Fie-care . . povestea cite o batjocură, o trînteală sau o bătae bună mîncată de la Turci* GHICA 499. *A doua zi [băiatul] trebuia să aducă ichiurile, caprele, mielele . . , căci altfel mînca la palmă . . pină le aducea* DELAVR. PAR. 320. *Biata preoteasă! ce-a mîncat de la părinte: Și pe lumea ceialaltă cred c'o să-și aducă-aminte!* DULFU PĂC. 203. — 4. jucken. *Il mănîncă într'o parte și scarpină 'n altă parte* PANN PV. 1880 II 15. *Te mănîncă spinarea* dich juckt der Rücken (= du willst Prügel haben). — II. *a să ~ 1. cu cn.* mit Jdm. zank en SLAVICI öfters, zB. CL. V 4 (*Femea, tacî! nu te mînca cu mine*). — 2. *cu c.* sich mit etw. abplagen IARN.-BIRS. 136. (*Să știu cînta ca cucul, Nu m'aș mînca cu lucrul*). — Gr. MAC. *mîca're*. — Prez.

MOLD. MOD. auch *min'nc*; TR. *mi'nc*; MAC. *m'nc*. — Et. Lat. *mandūco*, *-āre*.

mîncăcio's adj. gefräßig; sm. LM. (zool.) Vielfrass *m* (Gulo), wofür auch *lacom*. Aceste păsări . . sînt foarte mîncăcioase . . și le place cu deosebire strugurii ODOB. Ps. 24.

mîncă're sf., pl. *-cărri*, 1. Essen *n*, Speise *f*; pl. *-căruri* = *feluri de ~*: Speisearten, Gerichte. *Pîine cu sare e gata ~* (Sprw.) Salz und Brot macht Wangen rot. Vgl. *fuduli'e*. Dintr'o rădiche, patru feluri de mîncări se face: rasă și nerasă, cute și felii PANN PV. 1880 II 63. La masă se aduc mîncăruri multe și bune LIT. — FAM. *ce ~ e asta?* was ist das für eine Sache, was stellt das vor? *Am să-mi iaū o furculiță să duc la cei de-acasă să vadă și ei ce mîncare-î și furculița asta* [was so eine Gabel für ein Ding ist] GHIB. BV. 53. — 2. *mîncări'că* Gulasch *m*.

mîncări'me sf. Jucken *n*. *Pe acel jeg . . trăesc milioane de ființe . . cari produc mîncărime în piele* APĂR. SĂN. I 3. *Sora împăratului . . simțea o mîncărime de cuvînt în virsul limbii* [einen unbehaglichen Drang zum Reden] DELAVR. SULT. 93; vgl. *li'mbă* 1. *Se vede că [Turcii] aveaū mîncărime de bătae* [Prügel haben wollten] ISPIR. CL. XII 206.

mîncători'e sf. Spitzbüberei *f* eines Beamten etc., der sich durch Erpressung, Bestechlichkeit, Veruntreuung unrechtmässigen Gewinn verschafft. *Să judece pricinile lăcui-torilor . . fără mită de bani, iar dovedind că vor face mîncătorie, în ocnă vor putrezi* DION. TEZ. II 168.

mîncătu'ră sf., pl. *-ri*, analog a *mînce*: 1. Essen *n* (als einmalige Handlung). *Mîncătură ca la omul acesta încă n'am văzut* DICȚ. AC. Ia . . îi aducea Prinț de mîncătură, Vin de băutură AL. PP. 188. — 2. (von Würmern etc.) angefressene, zerfressene, (vom Wasser) unterwaschene Stelle. *Mărginile [Rimnicu]lui . . nu înfătoșază decît mîncături pietroase* RAL. SUV. 11. — 3. (min.) ausgeheuteter Schacht FRÎNCU MOȘII 42. — 4. POP. ~ (la inimă) K o l i k *f* der Kinder ȘEZĂR. IV 22. — 5. INV. Erpressung *f*, Plackerei. *Jacurile și . . mîncăturile a toți acești . . feciori a cupariului celui bătrîn* NECULCE LET.² II 235. *Izrailii . . l rugara [pre Rovoam] să le iușureze mîncăturile ce-î a'uprise* Solomon MOXA HC. I 350.

mîncă'ū sm. Fresser *m*. *De n'ar fi avut această casă grea . . cu mulțime de mîncăi* NECULCE LET.² II 380.

mîncău'ș sm.: ~ *de oameni* Menschenfresser *m* CL. V 78 (*acest mîncăuș de oameni*).

mînce siehe *mi'nge*.

mîncino's adj. lügnerisch, lügenhaft; sm. Lügner *m*. *Scîrbă-s Domnului buzele mîncinoase* BIBLIA 1688 Prov. 12, 23. *Martor ~, mărturie mîncinoasă, bani mîncinoși* falscher Zeuge, falsches Zeugnis, Geld. *Lacrămă mîncinoase* falsche, heuchlerische Tränen. *Asupra unui mîncinos Mustafa* [gegen einen falschen, Pseudo-Mustapha] *ce se arata pe sineși a fi Mustafa fiul lui sultan Baiazid* VĂCĂR. TEZ. II 256. *Proetus . . acuză mîncinos* [fälschlich] *pe Bellerophon* OLL. HOR. 204. *Om înalt și gras, cu ceafa de trei palme, pe nemîncinos* [ohne Uebertreibung] ISPIR. CL. XVIII 207. *Mîncinos pe mîncinos nu poate înșela* PANN PV. 1880 I 36. — Gr. MOLD. *-ciuno's*; LV. (sec. 16/17) *men-*. — Et. *min-ciună*.

mîncio'c, D. TERM. auch *-cio'g* subst. (*pesc.*) Sacknetz *n* zum Ausheben der Fische aus der Buhne (*coteț*) QU. [Sahăreanca] *Ia mîngiocol* [sic] *și se duce ~ și-și judecă bibaniū* TEOD. PP. 305. — Et. Viell. zu slav. *mesti, mentan* «rühren».

mînciu'nă sf., pl. *-ni*, 1. Lüge *f*. *Pentru ce iubiți deșertăciunea și căutați mînciunu?* Ps. RÎMN. 4, 2. *Dați pe de ~ (în c.)* ich strafe Jdn. (in Bezug auf etw.) Lügen, überführe ihn; *es, rămîiū de ~ (în c.)* ich werde (in Bezug auf etw.) Lügen gestraft, stehe als Lügner da. FAM: *a spune mînciuni* (= *a minți*;) lügen. *Fără ~* ohne Lüge, ohne Uebertreibung, wahrhaftig. Vgl. *mi'nă*. — 2. pl. *mînciuni* Art Mehlspeise, aus rhombischen, in Schweinefett gebackenen Teigstücken bereitet COM. — Gr. MAC. *-ne* KAV., WEIG. AR. II 278, sonst *-nă*; LV. *men-*. — Et. Durch Kontraktion aus **mînciū'ne* von *a minți* entstanden, vgl. *putreju'ne, repeju'ne* nb. *putreziciū'ne, repeziciū'ne*. Anlehnung an lat. *mentio*, *-ōnis* «Erwähnung» anzunehmen od. es gar davon abzuleiten liegt keine Nötigung vor.

mînciuno's siehe *mîncino's*.

mîndăla'c siehe *măndăla'c*.

mindir¹ sn., pl. *-re*, Strohsack *m*, INV. auch Matratze *f*. [EL] *lovi cu stratul puștiū în perina, în mindire* GANE Ș. INFL. *Un mindir, patru perne mici* DOC. (Aussteuerzeichniss) 1787 das. — Reichere Bauern legen sich, wenn sie auf der Lehmterrasse (*prispă*) schlafen, eine ~ genannte dünne Wollmatratze unter MANOL. IG. ȚĂR. 40. — Gr. *mender* AXINTE LET.² II 150. *Dem. -dîra's, pl. -șe*. Et. Türk. *mindir*.

mindir² siehe *mundir*.

mindira's siehe *mindir*.

mindirigi'ū sm. Matratzenmacher *m*. Verfertigt auch Steppdecken. — Et. Türk. *mindereğy'*.

mindre'nie *sf.* = *mindrețe*² RETEG. III 17 (prea *mîndră* *mindrenie* *văd*).

mindre'țe *sf.* *sg.* u. *pl.* 1. LV. Ruhmsucht *f.* Nu *vă* *lăudareți nice grăireți nalte în mindrețe* [Vulg. *gloriantes*] DOS. 1 REG. 2, 3 GCR. I 249. — 2. Pracht *f.* in Wendungen wie: *Munții pare că 'noată în pară de foc...* *Ce mindrețe!* FIL. CLOC. 329. *Am ajuns la palaturile zmeilor. Mindrețe ce am văzut acolo nu se poate povesti* ISPIR. LEG.² 300. *Era o mindreță de om, vestit... de cinste și de vrednicie* VLAH. DAN I 23. — Gr. Pl. -*jur* prächtige Sachen NÄD. NUV. I 8. — Et. Nach *frumusețe* gebildet.

mindri'e *sf.* 1. LV. (sec. 16.) Weisheit *f.* Nu-s *acelea mîndrii de sus destînse, ce de pămînt* COR. JAC. 3, 15 GCR. I 10*. *Se neștine de voi lipsit* este de *mîndrie* [ksl. *premdrostii*] AP. VOR. JAC. 1, 5. — 2. Stolz *m.* (im bös. Sinne:) Hochmut. *Oamenii direpți ce urăsc mindria* [ὕπερηφανία] BIBLIA 1688 Ex. 18, 21. *Cu smerenia ta să stingi pomenirea mindrii tale* MSCR. 1750 GCR. II 48

mîndru I. *adj.* 1. *weise* COR. PS. u. PS. ȘCH. Deut. 32, 6 (*oamenii nebuni și nemîndri*); MSCR. sec. 17. Jer. 4, 22 GCR. I 141 (*mîndri simt a face rău, iar a face bine simt neștiutori*). — 2. *stolz*, (im bös. Sinne:) hochmîntig. [*Au tu*] *ai luat de la cei necurați lumina și brațul mîndrilor* [ὕπερηφανὼν] *ai sfărîmat?* BIBLIA 1688 Hiob 38, 15. *Tarquinie Superbus, adecă Mîndrul* MIR. COSTIN LET.² I 13. *Zici că-s mîndră și n'am vrut Ca s'ascult vorbele tale?* COȘB. 12. *Nu cutadixea domnu judecător și «madama dumisale» să vie!.. Ce? Se țineau mîndri* [sie spielten die Stolzen]? *Atita pagubă!* VLAH. DAN II 115. — 3. POP. (POET.) schōn. *Hei, dragoste, dragoste, Tu uști mîndra pajiște* IARN.-BIRS. 15. *Badiul meu, tinăr copil, Mîndru ca un tran-dafir* 40. *Să-mi trimiți prin cineva Ce-i măi mîndru 'n valea Ta: Codrul cu poenele, Ochii cu sprincenele* EMIN. 145. — II. ~ *sm.*, *mîndră* *sf.* POP. Kosewort Liebender: Liebste(r), Schatz *m.*, Liebchen *n.* *Neamțule, 'n șireagul tău Nu-î frumos ca mîndrul meu* IARN.-BIRS. 314. *De cînd sînt eu pe pămînt, Număi trei mindre-am avut* 95. *Mîndro, doi ochi ca la tine Nu măi sînt în sat la mine* 36. — Gr. Dem. *mîndru't*, -*drișo'r*, *m.* auch -*drulu't*, *f.* auch -*druli'tă*, -*drulea'nă*, -*druli'că*, -*drulu'că*, -*drucă*. — Et. Ksl. *ma'ndrū* «weise», mit merkwürdigem Bedeutungswandel.

mi'ne siehe *șă*.

mi'ne siehe *mi'ne*, *mîna'* (a) u. *mînea'* (a).

minea' (a) *v. intr.* übernachten. *De va minea om împreună cu tine în noaptea aceasta* BIBLIA 1688, 2 Reg. 19, 7. *I-au mas șoa-*

recii în mațe (od. *burtă, pîntece*) er hat einen Wolfshunger. — Gr. MUNT. MOD. a *mi'ne*. — Prez. 1 *mi'îu*, MOD. *mi'n*, 2 *mi'l*, 7 *să mi've*, MOD. auch *mi'nă*; imperat. *mi'l*; perf. *măse'îu*, LV. *ma's*; part. *ma's*; ger. *mi'nd*, MOD. *mi'nd*. — Et. Lat. *maneo*, -*ere*.

mineca' (a), prez. *mi'nec*, *v. intr.* vor Tagesanbruch, früh aufstehen. *Și minecă Avimeleh dimineața și chemă pre toate slugile lui* BIBLIA 1688 Gen. 20, 8. *Care minecă, nu întunecă* (Sprw.) wer früh aufsteht, wird früh fertig. — Auch, bes. MOD., refl.: *Sa minecară demineață de să 'nchinară la D-zeu* DOS. VS. Dech. 9. *Lazăr mi-s'a mînicat, Dimineața s'a sculat* TEOD. PP. 204. — *De, la ~te vor Tagesanbruch. Să ne sculăm de minecate și s'o pornim la drum* VLAH. IC. 94. *Niște mueri... cari au fost la minecate la mormint* Ev. 1894 Luc. 24, 22. — Et. Lat. *manico*, -*are*.

mi'necă, MOD. -*nică* *sf.*, *pl.* -*ci*, 1. Aermel *m.* *Cu minecile pînă la degete* MÄRG.² 189 a. *Il fiu legat de mine? Il trag de mînică* [dränge ich mich ihm auf]? COȘB. 126. *Mi-a tot rupt mînica alde cuscru Mateiū* [bat mich flehentlich, drang in mich] *ca să-î dau locșoru ăla* JIP. OPINC. 147. *Cum auziră ginerii împăratului, o băgară pe minecă* [bekamen sie Angst] *și mărturisiră că așa este* ISPIR. LEG.¹ I 30. *Părinții fetei... au de bucurie că le-a picat un om așa de bun și o dau cu mînici largi* [geben sie ihm von Herzen gern, hereitwillig] CREANGA CL. XI 30. Vgl. *clivn*. — 2. (mil.) Flügelkolonne *f.* (= frz. *manche*) BALC. 493 (*un lung pătrat cu două mînici de cite cincî sute mușchetari fiecare*). — Gr. Dem. *minecu'tă*, *pl.* -*țe*. — Et. Lat. *manica*.

mineca'r, INV. u. POP. -*rîu* *sn.*, *pl.* -*re*, 1. (bis.) = *rucaviță*: Aermeling *m.*, den der zelebrierende Priester trägt. *Patrahire, mînicariuri* [sic] *Și faloane și stiharuri* MSCR. 1824 CL. II 9. — 2. Tr. Muff *m* WEBB.

minecu's *subst.*: *de ~* = *de minecate* DOS. PS. IN V. 49 Z. 38 (*De minecuș și de sară*). — Et. a *mineca'*.

minego'ciū, *nego'ciū* *subst.* BAN. Gerstenkorn *n* am Auge COM. — Et. Viell. zu *ne'g*.

mine'îu *sn.*, *pl.* -*ne'e*, (bis.) *Menăon n.* Ritualbuch für sämtliche Tage eines Monats, nach dem Datum geordnet; es gibt daher zwölf *minee*. *A Sinaxariului... carte, scoasă... din 12 minee a sfintei besericii* DOS. VS. GCR. I 251. — Et. Gr. *μηνάιον*, ksl. *minej*.

mine'r *sm.* 1. LM. Bergmann *m.* — 2. (mil.) Mineur *m* NEC. COSTIN LET.² II 65 (*minerii, adecă lagumgii*). — Et. Frz. *mineur*.

mine'r, INV. U. POP. -ru sn., pl. -re, Griff m. *Ostaşii luiucid cu mineralul* [mit dem Hefte], *cind li-se rupe spada* VLAH. RP. 33. *Tremuram ca varga...* *Cind am intrat, mi-a fript degetele mineralul* [die Klinke] *de la uşa* VLAH. NUV. 167. — Lv. nicht belegt; fehlt noch bei B. — Et. Zu *mi'nă*. Vermutl. gelehrte Bildung (nach lat. *manuarius*?) im Anschlusse an frz. *manche*.

mineşte'rgură sf., pl. -ri, Tr. MOLD. bisw. 1. Handtuch n. *Şi spre lingezi purta măreştergura de sudorile greşeei capului* AP. VOR. Ap. 19, 12. *Stă... Ş'o mănăştergură* [sic] *de in, Ca buzele să ne ştergem* TEOD. PP. (Tr.) 180. **Minşe'tergură** [sic], lävicere BELD. ETER. 15. — 2. = **ştergar**: handtuchartiges Koptuch der Bäuerin. *In unele sate din Bucovina... [copilele] poartă mineştergure* [sic] MAR. NUNTA 5. — Gr. QU. auch -năş-, -niş-; **menşe'trg** sn. AL. BP., Serb-Sarac. — Et. *mi'nă* + a *şterge*.

minezi' adv. TR. = a două zi: am anderen Tage, Tags darauf. *Trăseseră de gardă, pentru ca minezi să plece măi departe* SLAVICI CL. XII 449. — Et. *mi'ine* + *zi*.

mi'nge, ziernl. INV. -nce sf. Ball m zum Spielen. *De sint copii ceva măi zburătăcişi, se joacă de-a mingea* CL. IX 7. — Gr. Bisw. -gie. — Et. Slav. **menč*, vgl. russ. *mjařu*, czech. *mič*, polab. *manč*, magy. *mancs*.

minghinea' sf. Schraubstock m. *Sesimţea prinsă ca într'o minghamea* SAD. POV. 262. — Gr. Auch **menghenea'**, **menghinea'**. — Et. Türk. *mengene'*.

mingietură sf., pl. -ri, 1. Versöhnung f. PALIA EX. 29, 36 ŞAIN. SEM. 12 (*In toate zile să omori cite un giunc jertveei pentru păcate, minginietură* [sic; Vulg. ad expiandum]). — 2. Trost m. COR. TETR. Luc. 2, 25 (*acel om... aştepta mingiitura Izraililor*); 6, 24 (*vaî de voi bogaţilor, că se va curma mingiitura voastră*).

mingiia' (a), prez. -g'i'ă, MOLD. *mi'ngi'ă*, v. trans. 1. bezaubern COR. Ps. u. Ps. ŞCH. 57, 6 (*ia nu aude glasul mingiitorului* [ŞCH. -giniet-], *mingiiatul mingie-se de preamindrul* [ksl. *obavajustihü* etc.]). — 2. Lv. bisw. pc. bei Jdm. durch freundliches Zureden etc. Wohlgefühl erzeugen: Jdm. freundlich zureden, schmeicheln. *Cu ochi blinzi şi cu glas cu mingiere şi cu omilenie să vorbeşti cătră dinsul* [näml. zum Sünder] PRAV. Gov. 40 b (*Anweisung an den Beichtvater*). *Ca cum de nişte mingiioase ar fi mingiiat* [θεραπευέως] *de cîntare viersuri* [= *ca cum ar fi mingiiat de nişte mingiioase viersuri d-cîntare*] Div. 67 b. — 3. trösten; mingiere Trost m. *Pomeniîu giudefele tale de veacu, Doamne, şi mingiiaiu-me* [ksl. *utěšihü sen*]

Ps. ŞCH. 118, 52. *Şi să adunară toţi feciorii lui şi femeile lui şi venira sa mingie pre el* BIBLIA 1688 Gen. 37, 35. *Mingiercu apelor Augentrost* (Euphrasia) PANŢU. — 4. MOD. streichel n. *Cellalt [capitan] mingiia un cine de vînat ce şedea incolacit la picioarele sale* FIL. CIOC. 298. *Cu minile-î de ceara ia timpla ş'o mingie* EMIN. 93. — Et. Lat. **manganeo*, -äre = gr. *μαγγαβεω*.

minglicio's adj. = *mingiios* SCRIS. MOLD. 282 (*decit să fie înşelaşi şi amăgişi cu vre o măgulire mingiicioasă* [«durch eine sanfte Schmeichelei»]).

mingiio's adj. wohl tuend, schmeichelnd, tröstlich. *Grădină cu flori, de tot mirosul mingiios* [lieblichen Duft] *purtătoare* CANT. IST. IEROGL. 203. *Era... o caldura mingiioasă de soare* [eine wohlige Sonnenwärme] SAD. POV. 66. *Trebue să vii... zise Saşa umilit şi mingiios* [zärtlich] DELAVR. PAR. 113. *Cela ce ai mingiiat... pre cei intristaşi cu cuvinte mingiioase* MARG.² 174 b.

mingiitu'ră siehe **mingietu'ră**.

mingio'c siehe **mincio'c**.

mini' (a) siehe **meni'** (a).

mi'ni siehe **mi'ine** u. **mi'nă**.

minia' (a), prez. *mini'ă*, MOLD. *mi'ni'ă*, I. v. trans. zornig, böse machen, erzürnen, aufbringen. *Indelung rabzi de aştepsi întoarcerea mea, iară eu de pururea te miniiu* MSCR. sec. 17. GCR. I 80 (zu Gott). — II. a să ~ (*pe cn. über Jdn.*) in Zorn geraten, sich erzürnen, zornig, böse, aufgebracht werden, (ihm) zürnen. *Roğumă, Doamne, grăiască sluga ta înaintea ta şi să nu te minii pre sluga ta* BLIA 1688 Gen. 44, 18. — Gr. *inm-* FRINCU MOŞII 94. — Et. *mini'e*.

minia'c sm. Gaukler m. Dos VS. Apr. 14 (*Acesta era... măscăriciu pelivan de ingina pre alţii, cum fac minierii la prăvirişti*). — Et. Ngr. *μινιατός* «rasend», mit Anlehnung an *mini'e*.

minica' (a) etc. siehe **mineca'** (a) etc.

mini'e sf. Zorn m. *Doamne, nu cu urgia ta oblici mene nice cu minia ta pedepsi mene* Ps. ŞCH. 6, 2. *Pre areste şinuturi au fost minia lui D-zeu* [diese Gegenden hatten Entsetzliches zu erleiden]. *Atunci să vezi cazna spre bieşi oamenii... muncindu i în tot felul* NEC. COSTIN LET.² II 11. *Acuşi se face ziua, şi afară ian auzi ce minie a lui D-zeu* [welch' entsetzlicher Sturm!] SAD. POV. 101. *N'ai auzit ce minia lui D-zeu a fost azi dimineaţa prin sat?... pe toşi cişi i-s'au năzărit boerului că-i datoresc bani, i-a scos la lucru* XEN. BRAZI 147. *Un mistreş minia pămîntului* ein schreckliches Wildschwein SEV. POV. 215. *Era slut minia pămîntului* er war

schrecklich hässlich GANE CL. XVII 121. — Et. Gr. *μῆνία*.

minieci'e sf. Gaukelei *f*, Gaukelspiel *n* Dos VS. Noe. 25 ([*acea femeie*] *batjocurează pre ai noștri mari D-zei, numind facerile lor basne și minieci*); VARL. CAZ. 46 (*Aceia [nănl. das nicht regelrechte Kreuzschlagen] nu este cruce, ce-î o miniecie*). — Et. *minia'c.*

min'nc siehe *minca' (a)*.

minințel etc. siehe *măru'nt* et.

minio's adj. (*pe cn.*) zornig, böse (auf Jdn.), aufgebracht, erzürnt (über Jdn.). *Hai la maica de mă cere, Că m'oiu face minioasa, Dar veni-voiu bucuroasa* IARN.-BİRS. 408. *Dunărea începe să vijie minioasă* [wütend] VLAH. RP. 1. — Et. *minio'e*.

mi'nisa, mi'nita siehe *mu'mă*.

minja'lă sf., pl. -je'lt, was aufgeschmier', -gestrichen wird: Schmiere *f*, Anstrich *m*. *Casa săracului în afară-î cu minjală* [mit Lehm bestreichen], *Dinlăuntru-î cu ticneală* IARN.-BİRS. 561. — Spez. (*tes.*) aus Kleie bereiteter Brei zum Einschmieren des Zettels: Schlichte *f* COM.

minji' (a), prez. -je'sc, v. trans. (*be-*, *ein-*, *auf*) schmieren, -streich(en). *De parte de cărbune, că de este stins, te minjește, de este aprins, te arde* GOLESCU Z. I 135. *Sabia mea nu se va minji în singele tău* [wird sich nicht mit deinem Blute besudeln] C. NGR. 114. *Scindurele supțiri, minjile* [bestrichen] *cu vâpsea* DATC. HORT. 11. *Au prins să minjască în figan cu dînsul* [năml. cu vätrarul; auf den Zigeuner loszuhauen] *de-î mergea singe pe spinare* SBIERA POV. 293. — Et. Scheint mit ksl. *mazati* zusammenzuhängen. Wahrsch. verwandt mit *mîzga', a mîzgăli', a zmingăli'*.

minjitură sf., pl. -ri, Schmiere *f*, Anstrich *m*. *Bisericile acestea, peste care veacurile au trecut, lăsînd fie-care pătura-î de întuneric, minjitura lui neagră și sinistră* IORGA AM. 131.

mi'ntă sf., pl. -te, Minze *f* (*Mentha*). *Zeciuiți mintu și ruta și toate legumile* N. TEST. 1648 Luc 11, 42. *Mirosul [moștii]lor cumu-î bosioeul, minta, trandafirul*. . Dos. VS. Iun. 9. — Spez. (*de grădină*) Pfefferminze (*M. piperita*): *apă, pastile de ~* Pfefferminzwasser, -plätzchen; MOLD. auch von anderen Minzenarten, wofür sonst *izmă*: *~ creată* Krauseminze (*M. crispata*) BR.; *mintă broaștei, broaștelor* Wasserminze (*M. aquatica*) QU.: *~ sălbatică, de cîmpuri, mintă calului* Waldminze (*M. silvestris*) BR. PANȚU; *~ de munte* Poleiminze (*M. pulegium*) TESAL. ENC. II 170; *~ sălbatică* Berghymian *m* (*Calamintha* off.) PANȚU. Gr. MOLD. POP. *nyr'* QU., was noch auffälliger als *ghivne* für *birne*. — Et. Ksl. *menta* (lat. *mentha* hätte *mîntă* ergeben).

mintă' siehe *manta'*.

mi'nte sf., pl. -ți, Verstand *m*, Geist. *Om în trup destul de mare și minte de copil are* PANN PV. 1880 I 10. *Pe semne nu-s minte de copil* ich bin doch kein Kind, ich verstehe schon NÄD. NUV. I 169. *Tu știi fără-de-mintea mea* [meinen Unverstand] Ps. RÎMN. 58 b. *Văseaua, dintele minții* der Weisheitszahn. [*El*] *povestea o întimplare pe care atunci în clipa aceia o urzea în minte* [im Geiste] VLAH. DAN I 98. *O gramatică rominească? Dar aceasta ar trebui să răsară, să crească din mintea și vorba copilului, cum îi cresc dinții în gingii* 53. *Cind.. a [doruri]lor glasurei a ta minte Stă pe toate să le-asculte* EMIN. 171. *Așa scriitură nu mi-ar fi trecut prin minte* eine solche Handschrift hätte ich mir nicht vorgestellt DELAVR. in VLAH. IC. IV. *Imi vine c. în ~* mir fällt etw. ein. *Nu-mi stă 'n minte* [ich begreife nicht] *cum. l'asa frumoasă fată Buturugă Statu-Palmă au putut să fie tată* AL. POEZII III Leg. 42. *Imi vine ~ la cap, bag ~ în cap, prinzi la ~* ich komme zur Vernunft, werde vernünftig. *A pune, băga, viri cuiva ~ în cap* Jdn. zur Vernunft bringen, ihm den Kopf zurechtsetzen. *Un bun părinte copiii nu-și va urî Să-î lase fără de minte* [Aufklärung] PANN PV. ed. Müller II 68. *Cum ne-a dat tata minte, să muncim mai inimoși* 69. *A-și pune ~a cu cn.* sich mit Jdm. auf Auseinandersetzungen, auf einen Streit einlassen: *Las'o... ce-ți pui mintea cu dînsa, știe ia ce e banul?* XEN. BRAZI 200. *A ținea ~ c.* (urspr. wohl *a ținea în ~*, was sich auch bisw. findet) etw. im Gedächtnis, im Kopfe haben, behalten, seiner eingedenk sein, es sich merken; *ținere*, MOLD. *țiere de ~* Gedächtnis: *Muerea lui... ținea minte zilele acelea ce făcuse liturghii* [hatte sich die Tage gemerkt] Ș. TAINE 71. *De multă vreme nu ținea minte oamenii iarnă ca aceasta* [erinnerten sich.. keines solchen Winters] COGĂLN. LET.² III 213. *O mulțime de războinici mari trăit-au mai 'nainte De Agamenon... însă... nimeni nu-î mai ține minte* OLL. HOR. 312. *Nu se uitase [el] la portretele din salon de nu se mai ține minte* [er hatte.. seit undenklicher Zeit nicht mehr angesehen] BASSAR. VULT. 47. *Văzînd... împăratul că fu-său are ținere-de-minte grozavă și ia în cap ușor cele ce i-se arăta* ISPIR. LEG.² 366. *E în toate mințile, cu ~a întregă, cu mințile întregi* er ist bei vollem Verstande; *nu e în toate mințile etc.* er ist nicht recht bei Verstand, bei Troste. *A-și eși din ~, din minți, a-și pierde ~a, mințile* um den Verstand kommen, den Verstand, den Kopf verlieren; *a scoate pc. din ~, din minți, a-î lua ~a, mințile* Jdn. um den Verstand bringen, ihm den Kopf verdrehen: *Pe frunte-mi*

mîna n' o s' o lunecî Ca să ma faci sa-mî es din minți EMIN. 200 (zur scheidenden Geliebten). Nu credeam, nepoate, cu tocmăi tu să-mî scoți copila din minte DELAVR. PAR. 272. Vgl. amînte, apr' ope 1, copi' l² 1, cumînte, intr' g 5, învăța' (a) I 3. — Sprww. (vgl. Dumneze'u 4): De mare, mare (od. de anî e mare od. barba mare) și ~ n' are Alter schützt vor Torheit nicht. (Femeia-î) poale (od. plete, perî) lungî (od. coadă lungă) și ~ scurtă u. ä. (die Weiber haben) lange Röcke (od. Zöpfe) und kurzen Verstand. Mîntea de-ar crește pe toate cărările, ar paște-o și măgariî Verstand ist eine rare Sache PANN PV. ed. Müller I 75. Vine slujba, vine și mîntea wem Gott ein Amt gibt, dem gibt er auch den Verstand dazu CL. XV 274. — Gr. Lv. (se. 16, 17) mēnte. Et. Lat. mens, -tis.

mîntea'n sn., pl. -te'ne, kurzer, mit A ermeln versehener Tuchrock der Bauern. La vînat, el purta pe spete un mîntea'n alb de aba GANE CL. VIII 177. — Gr. Pl. -tea'nurî RĂDUL. RUST. II 121. — Et. Vgl. türk. mînta'n, kroat. menten.

mîntena's, mîntē'nî adv. TR. (so)gleich sofort. Mîntenaș are să-ți vie Intr'un susfețel Mindru voînical PP. CL. XIV 311. Știu că mîntenî e aci [lupul] RETEG. III 33. — Et. Magy. menten.

mînteo's siehe mînto's.

mîntē'rîu sm. Verstandhändler m SBIERA POV. 226 (Bună-î ș'această mîntē...; ce poștești pentru dînsa? «O sută de lei,» răspunse mînterîul). — Et. mînte.

mîntē'sc adj. nur im Denken vorhanden, gedacht CANT. GCR. I 323 (acele [doao stele] printr'o mîntēască osie . . una cu alta să . . întrulocază). — Et. mînte.

mîntē'uță sf., pl. -țe, Ueberwurf m BIBIC. 322 (Sa bag mîna 'n mîntēuță Să scot dalbă hîrtiuță). — Et. Magy. mente.

mîntî' (a), prez. 1 mî'nî, mî'nt, 2 mî'nîș, 3 mî'nte, 6 mî'nt, 7 să mî'nță, mî'ntă, I. v. trans. 1. belügen Te am mîntî, te-am umăgit CARAG. CL. XIII 257. Urechîa te mîntē și ochîul te 'nșulă EMIN. 44 — 2. cuiva c Jdm. etw. vorlügen. [El] te pune pe-un genunche Și-ți tot mîntē miî și sute IARN. BIRS. 276. — II. v. intr. lügen. Să nu furăți și să nu mîntîți BIBLIA 1688 Lev. 19, 11. — Gr. Lv. men-. — Prez. 6 mă'nt COR Ps 65, 3 u. TETR. Matth. 5, 11; prez. MOLD. MOD. mîntē'sc. — Et. Lat. mēntio, -ire.

mînto's, MOLD. -teo's (mit semisonem e) adj. MOD. FAM. klug, geschickt, intelligent. Acest băiat . . Să fie norocos și mîntos și voîos PP. MAR. NAȘT. 51. Este o vorbă: Tot bogatul mînteoș și tînarul frumos CREANGĂ CL. IX

457. «Mintosule! de unde vii?» O vulpe pe măgar . . l-au întrebă DONIC 22. Scrierî pe care el, mintosul [der Pfiffikus], le-ar fi scos frumușel pe romînește ODOB. Ps. 172. — Et. mîntc.

mîntoșie sf. Klugheit f, Gescheidtheit, Intelligenz RĂDUL. RUST. II 181 (numai nemîntoșia vîrstei și ispitele tîrgului [der Stadt] . . îl rătăciseră).

mîntui' (a), prez. -tue'sc, MOD. mî'ntuî, I. v. trans. 1. (er)retten, befreien, erlösen. Izbavește-me de cei ce fac fără-lege, și de bîrbașii singelui mîntuește-me Ps. ȘCH. 58, 3. Ucenicii lui auzind s'au îngrozit foarte zicînd: Dar cine poate sa se mîntuîască [selig werden]? Ev. 1894 Matth. 19, 25. Eu cu dor, mindra cu dor, Trebui-ne-ar un doctōr . . De dor să ne mîntuîască IARN. BIRS. 107. Fie-ți milă de o nenorocită! Scapa-ma, doamna mea, mîntuește-ma! C. NGR. 47. Mîntuitorul der Erlöser, Heiland. Mîntuire Erlösung, Heil: În anul ~rîi 1900 im Jahre des Heils 1900. — 2. MOLD. bisw. zu Grunde richten. După ce au mîntuit Tătariî țara COGĂLN. LET.² III 235. Cînd se întorcea baba de la biserică, apoi era vâ de capul fetei: o mîntuîa în bătae nu alta [sie prügelte es halbtot]! SBIERA POV. 212. — 3. MOLD. MOD. = a isprăvi: (be)end(ig)en, zu Ende bringen; a să ~ end(ig)en, ein Ende nehmen, zu Ende gehen. Dar ce dracu nu miî mîntue de inhămat caii [wird er mit dem Anspannen nicht fertig]? XEN. BRAZI 10. Am ~t scrisoarea ich bin mit dem Briefe fertig. Ai ~t? bist du zu Ende (scil. mit der Erzählung etc.)? S'a ~t hîrtia das Papier ist zu Ende, alle. Flecustețe de-acestea nu se potrivesc cu rînduîala bisericîi, s'a mîntuit vorba [das steht fest] CREANGĂ CL. XV 453 (ein Seminarist von den Regeln der Grammatik). Numai cchiî să-î fi vazut și s'a mîntuit [mehr brauchte es nicht]! Strașnic Romîni! SAD. POV. 247. — II. a să ~ 1. de c. sich von etw. befreien, es los werden. [Aaron Vodă] vazu că de datornici nu se va putea mîntui NEC. COSTIN LET.² I App. 102. Zi-î prost și te mîntue er ist nun einmal dumm. — 2. INV. (de, de cătră cn.) sich (Jdm. gegenüber) ausreden, sich (bei ihm) rechtfertigen, entschuldigen. Leși se mîntuiau de cătră Vasilie Voda și ziceau ca nu sînt Leși, ce sînt Moldoveni acei ce pradă NECULCE LET.² II 185. Craiul s'au mîntuit că are legătura cu Turcul țara lor mai mult de o sută de anî neclintită URECHE LET.² I 225. Ei în zadar sa mîntuîa ca le-sr fi frica de acel duh de uriaș BAR. HAL. I 20. — Et. Magy. menteni, wahrsch. durch das Slav. vermittelt, vgl. serb. mentovati.

mintuială *sf., pl. -tue/II*, MOLD. MOD.: a face c. de ~ etw. tun, nur um es getan zu haben. *Fie-care actor se mărginește să spunerolul de mintuială* LIT. Școala era numai de mintuială; boii să iasă CREANGĂ CL. VV 448.

mintu'ntă *sf., pl. -țe, 1*. INV. Rettung f, Errettung, Erlösung, Heil n. *Bieții corăbierii . . unii la adinc[ul mării]. alții la margine mintuinața arăta* CANT. IST. IEROGL. 157 (Schilderung eines Sturmes). *Starea noastră tristă cere mintuinața* Orî prin moartea noastră orî prin biruința BOLINT. I 215 (der Feldherr spricht). — 2. Entschuldigung f BAR. HAL. öfters, zB. IV 156 (ele . . , arătîndu-mă mi de mintuinața, să căia căci nu m'au ascultat).

mintuitură *sf., pl. -ri*, = mintuinața 1 COR. TETR. öfters, zB. Luc. 2, 30 (că văzură ochii miei mintuitura ta).

mintu'ș *sn.* MOLD. = mihalț: Aalraupe f, Quappe (Lota vulg.). *Lapții de mintuși cite-odată fac bine bolnavilor [de pohoele la ochi]* ȘEZĂT. I 118. — Et. Vgl. ru-s. ma'ntus, poln. mientus.

minu'chiu siehe *mănu'chiu*.

minu' (a), prez. -nu'esc, v. trans. LM. c. etw. handhaben, führen, damit hantieren, umgehen. *Din mănuierea cu ușurință a limbii rominești . . urmează că til-măcitorul [cărții] era Romîn* CL. VII 327: *Obrajii rumeni . . ai tinerelui Chie Care minuește lira cu atita măestrie* OLL. HOR. 324. *Ei știu a mănuii arma și sint în genere vestiți chitaci* SUȚU NOȚ. 109. *Murdăria ce se prinde pe mină . . cînd minuim cărți sau ziare de pe cari se ia negreala* GAZ. SĂT. XIV 370. — Et. Gelehrte Nachbildung von frz. manier mit Hilfe von *mină*.

minuna' (a), prez. -nu'z, I. v. trans. in Verwunderung, Staunen setzen. *Priveliți de o frumusețe sălbatică ce minunează pe călător* XEN. BRAZI 3. — II. a să ~ 1. in Verwunderung, Staunen geraten, sich verwundern, staunen. *Umbînd [voinicul] din cămară în cămară, dete peste armele zmeilor și se minună* ISPIR. LEG. 123. — 2. *mă minunez ce să fac* ich weiss nicht, was ich tun soll CANT. IST. IEROGL. 132 (de care [lucru] mă întău m'oiu mira mă minunam). Vgl. *mira' (a)* II 3. — Gr. Bisw. *inm-*, so schon LV., zB. Ps. ȘCH. 15, 3.

minuna't *adj.* 1. wunderbar. *Minunatute [ksl. čudno] numele tău prespre tot pămîntul* COR. Ps. 8, 9. *Și veți lăuda numele Domnului D-zeului vostru carele fece cu voi minunate* [Vulg. *mirabilia*] Dos. Joel 2, 26 GCR. I 264. *Minunat lucru-i vaporul! Să vezi și să nu crezi* AL. OP. I 70. — 2. MOD. vortrefflich, ausgezeichnet, wunder-

schön. *Cu adevărat că-s minunate* [dulcefile]. *Așa beltea!* AL. OP. I 343. *Priboianu il întrebă de ce nu s'apucă să fac'o carte didactică; o gramatică romînă, bună-oară, ar fi o afacere minunată* VLAH. DAN I 52. — Gr. *mien-* MSCR. TR. sec. 17. GCR. I 138, AP. VOR. I Petri 2, 9 (*mierura'tu*).

minunăție *sf.* MOD. FAM. wunderbar, wunderschöne Sache, Wunderding n, Herrlichkeit f. *Mama . . știa a face multe și mari minunății: Alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți, infigind toporul în pămînt afară . .* CREANGĂ CL. XV 1. [Ia povestește că] *sala era pardosită cu oglinzi, păreții de porțelan, ușile de cristal și mobilele de chihrimbar, și alte multe minunății și mîndrețe . .* C. NGR. 288. *Toate minunățiile astea, toate sint pentru Maria* XEN. BRAZI 212 (von Schmucksachen).

minu'nchiu siehe *mănu'chiu*.

minu'ne *sf.* 1. Wunder n. *Minunile cele mari . . carele au făcut Moisi inaintea a tot Israelul* BIBLIA 1688 Deut. 34, 12. *Făcător, fem. -loare de minuni* wundertätig, subst. Wundertäter(in). *E ~ că n'am murit* es ist ein (wahres) Wunder, dass ich nicht daran gestorben bin. *Mare ~!* es ist (wirklich) nicht zu glauben! *Mama-mi coase Șorț cu flori minune mare* [eine wunderschöne geblümte Schürze] COȘB. 88. *Lumea privea pe postelnicul Zimbolică ca pe un model de bărbat și pe dinsa ca pe o minune* [ein Wunder, eine Seltenheit] de soție C. NGR. 66. — LM. de ~ wunderschön, vortrefflich, ausgezeichnet.

minu'nt siehe *minu't*.

minunțe'l siehe *măru'nt*.

minu'șă siehe *mănu'șă*.

minuși'tă siehe *m'nă*.

minu't *sn., pl. -te*, Minute f. *Acest trup . . Intr'un minut să se schimbe din viață 'n neviață!* CON. 10. *Mi-s'ar fi părut că te pierd dacă nu te-aș fi priveghiat* minunt cu minunt NAD. NUV. II 188 (die Mutter zum Kinde). *Pentru dînsul, această plimbare atît de dorită pierdu la minut* [sofort] *orî-ce încîntare* DEMETR. NUV. 48. — INV. u, FAM. un ~ de ceas eine Minute. *Sfădîndu-se ei în asfel ca la un minut de ceas* [ungefähr eine Minute lang] PANN PV. 1880 I 77. — Gr. Auch -*nu'nt* u. -*nu'tă* (so schon BIBLIA 1688 Luc. 4, 5), -*nu'ntă* *sf.* — Et. Mittelb. lat. *minutus*, vgl. it. *minuto*, poln. *minuta* etc.; -*nu'nt* nach *mănu'nt*.

minu'tă siehe *m'nă*.

minuta'r, POP. -*rii* *sn., pl. -re*, Minutenzeiger m der Uhr. [El] *nu stu cu ceasornicul deschis pe catedră ca nu cumva minuta-*

rul să treacă peste semn GHICA CL. XIV 209 (von einem eifrigen Lehrer). — Et. *minwt.*

mî'nz sm., pl. -nți, bisw. -nzi, 1. Junges von Pferd, Esel, Maultier: Füllen *n*, (bei den Züchtern:) Fohlen (überh. od. männliches); *mî'nză sf., pl. -ze*, weibliches Füllen; spez. vom Pferde im ersten Lebensjahre, zum Unterschiede von *strîjnic* od. *noaten* (im zweiten) u. *tretin* (im dritten Lebensjahre). *Acesta va lega mînzîșorul său la buciūmul viecei* PALIA Gen. 49, 11 CCR. 47. *Vești afla o asină legată și mînzul cu ia* BIBLIA 1688 Matth. 21, 2. FAM. *a să ținea de cn. ca ~ul de iapă, a sa ținea ~ de cn.* Jdm. nicht von der Seite weichen: [*Mamaia*] *a zis că-î sātulă de noi în casă și că nu ne mai ia mînzî* [und uns nicht mehr mitnimmt] NĀD. NUV. II 33. POP. *a bate, a umbla calea ~ului* zwecklos hin- und her- umherlaufen: *De geaba gebuța bate numai calea mînzului pe la unul, pe la altul, că. . nimenea nu vroia să-î împrumute boii* SEV. Pov. 103. — 2. *buba ~ului* (Füllen-) Druse *f*, Art Krankheit im Rachen der Pferde. — 3. (*șes*) überzählige Kettenfäden am Rande, nämll. solche, die im Kamme keinen Platz haben, daher ausserhalb bleiben, also nebenher laufen, wie das Füllen neben der eingespannten Stute. — Gr. MOLD. BAN. *mî'ndz*, MAC. nach PUȘC. *mî'ndzu*. — Dem. *mînzîșor*, WBB. auch *mînzuleț*, FAM. POP. *mînzoc*; fem. *mînzulică* MAR. IARN. 211. — Et. Dunkles Lehnwort, das im gesamten roman. Süden (it *manzo*, sp. *manso* etc.) u. im Alb. (*măz-*, *maz-*) heimisch ist. Die Grundbedeutung scheint «entwöhntes od. kastriertes junges Säugetier» gewesen zu sein, auch im Rum., wie *mînzare*, *mînzat* zeigen. Die ältere Herleitung von lat. *mansues* «zahn» ist trotz lautlicher Schwierigkeiten nicht so ohne weiteres abzuweisen. So wäre es zB. nich unmöglich, dass *n* vor *s* in der Sprache der Züchter länger geblieben sei als sonst. Jedenfalls ist die Zurückführung auf lat. *mandere* «kauen» lautlich nicht minder bedenklich, da **mandius* it. *magno*, sp. *maño* ergeben hätte, vgl. *vergogna*, *vergüena* = *verecundia*.

mînzărar, POP. -rîi I. *sm.* Hirt *m*, der die Milchschafe (*mînzări*) hütet und melkt. *Pleacă Costea la Galați Să ia sare La mioare. . Și glugi mari La mînzărari* AL. BP., Dolca. — II. *sn., pl. -re*, Abteilung *f* für die Milchschafe im Schafstall Oaș.

mînză're sf., pl. -zări, Schaf, das gemolken wird: Milchschafe *n* (zum Unterschied von (*oae*) *stearpă* u. *băbană*). *Leasa pe care să usucă cașii. . să fie potrivită cu mulțimea mînzărilor* DRĂGH. Ic. 26. — Gr. MOLD. *mîndz-*, ferner *muldz-* BAN. (Tirnova) WEIG. Jb. III

321. — Et. Vgl. alb. *m(ă)zo're* «junge Kuh», offenbar verw. mit *mî'nz*, *mînzat*; *muldz-* ist an *a mu'lge* angelehnt.

mînzat sm., pl. -ți, fem. -tă, pl. -te, junges Rind im zweiten Lebensjahre (vgl. *ju'nc*). *Boala armurarului. . lovește pe mînzăți* LUP. MED. BAB. 92. — Et. Vgl. alb. *m(ă)zat*, *mu-zat*; geht viell. auf lat. *mansuetus* «zahn» zurück, vgl. *mî'nz* u. *mînzare*.

mînze'sc adj.: *ris*, *zimbet* ~ *gezwungenes* Lachen, Lächeln. *Domnu Dincu. . își tot face vînt și ride mînzește* [gezwungen] BASS. VULT. 139. — Et. *mî'nz*.

mînzî'l siehe *menzi'l*.

mînzîșor etc. siehe *mî'nz*.

mîoa'ră siehe *mîe'l*.

Mîo'iu siehe *Mihai'l*.

mîona' (a) siehe *mîeuna' (a)*.

mîo'r siehe *mîe'l*.

mîo'rc l interj., ahmt den schwachen Laut nach, der bei geschlossenem Munde, zugeschnürter Kehle etc. hervorgebracht wird: *muck(s)!* *Pe boeri îi strîngea [Mavrogheni] de gît, mă! numai ce-î auzeuî: Mîorc!* — *ș'atila le era* [weiter kamen sie nicht, hin waren sie] GHICA CL. XIX 295.

mîorcăi' (a), *prez. -căe'sc* u. *mîo'rcăi'ă*, *v. intr.* *muck(s)en*. [*Crancovița*] *Picioarele-și întindea Și din gură mîorcăia* MAR. SAT. 263.

mîorea' etc. siehe *mîe'l*.

mîorlăi' (a), *prez. -lăe'sc* u. *mîo'rlăi'ă*, *v. intr.* von brünstigen Katzen: schreien, heulen. *Un cîrd de mițe 'n podu-î toata noaptea mîorlăise* SPER. AN.¹ I 62. — Daher auch von anderen, ähnliche Geräusche hervorbringenden Wesen: *Erau unsprezece buru-cei cariî se zvîrcoleau, chițăind și mîerlăind, sub ugerul mamei* ODOB. Ps. 43. *Actrițele începură să plîngă și să mîorlăe cuvinte neînțelese* TEL. SCH. 41. — Gr. *mîerl-* POL., ODOB. I. c., *mîrl-* HAL. IV 80, *mîerloî'* ISPIR. L.-G.² 47 u. 288.

mîorla'ul interj., : hmt den Schrei brünstiger Katzen nach COST.; dafür *ma'rla-mîa'ul* PP. MATER. FOLKL. I 907.

mîorlăitu'ră sf., pl. -ri, Schrei *m* einer brünstigen Katze, dann auch von anderen Wesen. *Gaița cea de cucoana Caliopei care m'au asurzit cu mîorlăiturile sale nemțești* [mit ihrem neumodischen Geheul] AL. CL. III 247 (sie hatte westländische Lieder gesungen).

mîr' sn., pl. -ruri, 1. (bibl.) Balsam *m*, Salbe *f*, Salböl *n*. *Ca mirul în capu ce deștinge în barba* Ps. ȘCH. 132, 2. *Și întorcîndu-se aū gătît mirezme și miruri* Ev. 1894 Luc. 23, 56. — 2. (*bis.*) ~, spez. ~ *mare* Salböl *n*, *Chrisma*, kommt namentlich bei der Taufe zur Anwendung. [*Dubăsariî*] *să lip-*

seasra de supt uscultarea a [sic] episcopiei de Huși . . , nefind pe notarul Moldovei, nici să le dăm mirul nici blagoslovenie DOG. 1716 MELH CH. 191. Cind moare țiganu, D-zeu îi în miru cel mare și botezu și îl bagă d'a-dreptu în iad ȘEZAT. I 214. — Am Schlusse des Gottesdienstes wird den Anwesenden Salböl kreuzweise mitten auf die Stirn getupft. La mir [boerii pămîntenî] trebuia să la-e să le treaca înainte plăcintariî, laptariî și bucatariî Fanarului GHICA 294. — Daher POP. a lua cuiva ~ul Jdn. (mit einem Schlage mitten auf die Stirn) töten; a izbi pe. (drept) la ~ Jdn. mitten auf die Stirn schlagen. Țugulea cum aduse buzduganul său și lovi pe zmeu, îi luă mirul ISPIR. LEG.² 317. Un pumn, și le-a luat mirul ein Faustschlag, und sie sind hin DELAVR. SULT 39 [Ghică strigă:] «Trage-î la mir, Nică!» «La mir, Ghică!» [raspunsuî eu] și cu toporișca îi desfăcuî [unchiașului] tidva RĂDUL. RUST. II 116. — Et. Ksl. miro = gr. μῆρον.

mîr² subst. (bis.) de ~ weltlich, Welt- (d. i. nicht zum Kloster gehörend): preot de ~ Weltgeistlicher, Laienpriester (= Priester, der nicht zugleich einem Mönchsorden angehört); clerul de ~ der Laienklerus. Un frate al lui, preot de mir, s'a călugărit la Rîșca MELH. CH. 226. Monastirca lui Danco, carea a fost fost mainte beserică de mir NEC. COSTIN LEL² II 45. — Et. Ksl. miru «Welt».

mîr siehe gîr(a)-mîr(a).

mira' (a), prez. mî'r, I. v. trans. LM. in Erstaunen setzen, (ver)wundern. Venirea lui neașteptată ne-a mirat pe toți DICȚ. AC Spirit inzestrat c'o judecată care miră pe toți ce-l înconjură STĂNC. FRUM. 32.

II. d să ~ 1. (de c.) sich (über etw.) (ver)wundern, (darüber) erstaunt sein; ~re sf. Erstaunen n, Verwunderung f. Atunci veniră ucenicii lui și să mira ca grăește cu muere VARL. Joh. 4, 27 GCR. I 108. Și se mirară năroadele de cuvintele ce eșia den [roștul lui] MSCR. 1675 das. 221. Mă prinde ~re că . . es nimmt mich Wunder, dass . . : e de ~re, de ~t, LV. este a să ~ că . . es ist zum Erstaunen, verwunderlich, dass . . ; nu e de ~re etc. es ist kein Wunder: Nu este a să mira că însuși Satana să schimbă în chip a înger luminat MSCR. ante 1618 GCR. I 47. Mirare nu-î, cînd Cerber chiar de cîntul minunat Urechile-î negre 'n pămînt vrăjit le-a aplecat OLL. HOR. 152. — 2. POP. mă mir de c. ich bin auf etw. neugierig, möchte es kennen, wissen QU. Fata de-abia aștepta să ajunga la bărbatu-său acasă să-î vada odoarele și mai ales casa, că de dînsa se mira mai mult MOLD. GAZ. SAT. XIV 455. Mi i de-a mirare [ich bin neugierig, möchte

wissen] de unde ai să-l eî [năml. calul], dacă [da es doch] n'are ființă pe lume CREANGA CL. XI 175. Daher: — 3. INV. u. POP. mă mir ce să fac ich weiss nicht, was ich tun soll. [Grigorie Vodă] se mira ce să facă, haraciul împărătesc să-l dea aî datorie să plătească AMIRAS LET.² III 145. Știindu-mi sārăcia bunătaților și slăbăciunea învățăturii, stau de mă mir ce voiu face ANT. DID. 39. Se mirau țiganii pe ce lume sint SPER. AN. 1892 I 226 (vgl. l'u'me 2). Unii credeau că ar fi picat pradă te miri prin ce împrejurări [durch ir, end welche Umstände] fiarelor pustietății BODNAR CL. IV 63. [Ei] au crezut că [fata] te miri cum [auf irgend eine Weise] s'a prăpădit din pricina frate-său TR. CL. XVII 273. — 4. FAM. POP. te miri cine, ce (irgend) Einer, etwas, der bezw. das nicht der Rede wert ist, ein unbedeutender Mensch, eine unbedeutende, geringfügige Sache. eine Kleinigkeit. Nu e Mîrteanu omul de care își bate joc te miri cine [der Erste Beste] L. NGR. CL. II 342. Nu ne temem noi așa de ti-mîer-ce [vor jeder Kleinigkeit]! BOGD. BURS. 79. Popa . . , cînd te mîerî ce [das Geringste] nu-î venea la socoteală, ia-ți, popo, desagiî și toiagul și pe ici ț'e drumul CREANGA CL. XV 313. Inșfăcăm noi te mîerî ce mai aveam [unsere wenigen Habseligkeiten], ne ducem . . la plută și plutăși . . și pornesc CREANGA CL. XIV 375. Te miri ce (și mai nimic) fast (gar) nichts, eine Bagatelle, ein Nichts: După ce-și amăgeau [ei] pîntecele cu ti-merî-ce și mai nimic RĂDUL. RUST. II 200. Munca-î grea, Prinzi te miri și ce [blütwenig] pe ia I 41. — 5. nu miă mir de cn. ich mache mir nichts aus Jdm., schere mich nicht um ihn, fürchte ihn nicht NECULCE öfters, zB. LET.² II 343 ([El] zice că sintem niște oameni blăstemați și nu se miră el de noi); 389 (așa le dau Tătariî Moscalilor în toate zilele, iară Moscalii nici se miraî). — Gr. MOLD. a mîera', prez. 1 mî'e'r, 3 mîa'ră, so schon CANT., zB. DIV. 16 b. — Et. Lat. mîror, -āri.

mî'ra siehe gîr(a)-mîr(a).

mira'c, mî'rax sm. Knabe m Dos. VS. Dech. 11 (D-zeu . . aî schimbă spre pocăință inema miracului adevă cuconului); das. (iară mirax i-aî răspunsu-î). — Et Gr. μισραχ, μισραχ.

mira's subst. MUNT. POP. Erben, Erbteil QU. Toată a mea bogăție, de la moși, strămoși miras, . . o dau ție PANN PV. 1883, 68.

mer-ORAȘ. Ș. INFL., mera'z JIP. OPINC. 57, mereaz'z TEOD. PP. 41. — Et. Türk. mira's, bulg. serb. miraz.

mî'rax siehe mira'c.

mirăze'nie sf. wunderbare Sache,

Wunderding n FRÎNCU MOȘII 266 (cînd nu erau încă în lume atîtea lucruri nezdărvane și mirăzenii ca astăzi); 270 (mirăzenile ce făcuse omul cel sărac). — Et. Zu a mira', zur Form vgl. ciudățenie.

mîrc! interj. = circ 2: a nu zice ~ keinen Laut von sich geben, nicht muck sagen. [Zmeii] se temeau par'că să zică și mirc, ca să nu-l trezească pe Ghibirdic BOGD. Pov. 87. Vgl. cîr! u. mîorc!

mîrc'eș subst. TR. gefleckter Aron (Arum maculatum) QU. — Et. Unbek.

mî're sm. Bräutigam m (zur Zeit der Vermählung, wogg. logodnic = Verlobter); pl. Brautleute, Bräutigam und Braut. Ca un mire eșind din cămara sa PSALT. 1651 Ps. 18, 5 GCR. I 154. Cît mac e prin livezi, Atîtea anî la mirî urez COȘB. 23. — Gr. TR. (Selagiü) miro'fî MAR. NUNTA 247. — Dem. mire'IPP. MAR. NUNTA 605, mirela's PP. FRÎNCU MOȘII 191. — Et. Wahrsch. lat. miles «Soldat». Das Wort dürfte seine Bedtg. in jener Zeit erhalten haben, in der die römischen Soldaten einheimische Mädchen der eroberten Provinzen zu ehelichen begannen.

mirea'n sm., pl. -re'ni, fem. -re'ncă, pl. -re'nce, Der kein Priester oder Mönch ist: Laie m. De va fi [el] preot, să fie lepădat de preoție, iară de va fi mirean, 2 anî să nu să cuminece Ș. TAINE GCR. I 117. Domniile romîne, Scrise de mîna cea veche a 'nvățașilor mirenî EMIN. 39. Auzi treabă! să să facă iar mireancă, de unde era oșteancă? AL. OP. I 911 (scherzh. von einer Marketenderin). — Et. Ksl. mirëninü.

mirea'să sf., pl. -re'se, Braut f, (zur Zeit der Vermählung, wogg. logodnică = Verlobte). Iasă . . mireasa din cămara mirelui ei DOS. Joel 2, 16 GCR. I 263. Tacî, ~, nu măi plînge, Beginn des Hochzeitsliedes, das bei der dezgoveală (s. d.) gesungen wird; wird daher scherzh. zu einem Weinenden gesagt. — Redensarten: Să grăbește ca mireasa la pat er hat's eilig. Să potrivește ca mireasa la moară (și ca musca în lapte) es passt wie die Faust auf's Auge. — Sprw.: Mireasa vede masa der Hungerige wartet nicht, bis er gebeten wird. — Gr. Dem. POP. miresu'fă, pl. -te, u. -su'că. — Et. mî're, also urspr. wohl «Soldatenfrau».

mirez'zmă, pl. -re'zme, 1. Wohlgeruch m, Duft. Direpții să vor veseli . . de mirezma ce va eși din visterere ceriului VARL. GCR. I 106. Mirezma [flori]lor . . umplea dimineața SADOV. POV. 114. Uite, florile cele frumoase de prin marginea pădurii, cum umplu văzduhul de miroznă CREANGĂ CL. X 380. — 2. wohlriechender Stoff, Spezerei f, wohlriechendes Kraut. Și în-torcîndu-se aș gătît mirezme și miruri EV.

1894 Luc. 23, 56. Acela ar cladi cu sînte mirezme, cu zmirnă și cu tămîie altarul vîntorilor ODOB. Ps. 59. — Gr. LV. -re'zmă, ferner -ri'zmă MOXA GCR. I 57; MOLD. MOD. -ro'znă, auch -roa'znă. Et. Ksl. mirizma = gr. μύρισμα; ro'znă dürfte an miro's etc. angelehnt sein.

mirene'sc adj. des, der Laien, Laien-. [Trebuie să ne rugăm] pentru toata stăpînirea mirenească și duhovnicească CATIHISIS 1774 GCR. II 99. Popa . . ce va cînta mirenește [nach Laienart] să se gonească den popie PRAV. GOV. das. I 91. — Et. mirëa'n.

mireni'e sf. Laienstand m, -tum n. Din mirenie [aus der Zeit, wo er noch Laie war] avusese el o fată ce n'o putuse mărita URECHE LEG. 136 (von einem Mönch).

mirez'zmă siehe mireaz'zmă.

mirezmi' (a), prez. -me'sc, I. v. intr. duften B.; BAR. HAL. VII 163 (pîceptul ei, de unde mirezmea boarea moscului și a ambrei). — II. v. trans. beduften BAR. HAL. V 178 (dupa ce s'au îmbrăcat și cu mirezme s'au mirez-muit). — Et. mireaz'zmă.

miri' siehe miri'e.

miri'dă siehe meri'dă.

miri'e sf. LV. Fiskus m der Türken. Ai adus și dar la împărăteasca mirie toate atîtea chereștele . . pentru facerea podului celui mare DOC. 1799 URIC. III 117. Ce-au strîns din copilărie, Acum o iaș la mirie COGALN. LET.² III 295. — Gr. Bisw. -ri'. — Et. Türk. miri'.

miri'i' (a), prez. mî'rifü, I. v. trans. von Hunden etc.: anknurren. [Iliescu] se uita la Bercu cu răbdarea cu care un dulău batrin îngăduie unui coteiü sa-l mirie ZAME. LN. 71. — II. v. intr. 1. von Hunden etc.: knurren. «Marș de-acolo, javră!» . . Ciniü tăcură și se traseră miriind în umbră SADOV. POV. 125. [Motanul], ori de cite ori îl netezam, miriia și miona incetișor ȘEZĂT. I 147.

2. von Menschen: knurren, brummen. Serghe . . bate din picior și mirie pintre dinfi: «M'ai omorit, frate Calimac!» CL. XV 114. Țiganului nu i-au placut aceasta . . și numai miriind s'au scoborit jos SBIERA POV. 72. Irina . . legăna pe brațele ei slăbite copilașul care miriia [wimmerte] de foame L. NGR. CL. X 412. — Gr. In Bedtg. II 1 a morăi' RETEG. V 6; in Bedtg. II 2 a mîrni' CREANGĂ CL. XV 13. Vgl. mormăi' (a).

-miriia'lă sf., pl. -re'li, Knurren n, Brummen. Baba, cam cu miriială, cam de voe, cam de nevoe, primi darul setei ISPİR. LEG.² 396.

miriitu'ră sf., pl. -ri, Knurren n, Brummen POP.-BAN. NUV. 157 (plecarăm înainte fără sa ascultăm moraitura [sic] văduvei).

miri-mira'n *sm.* LV. Statthalter *m* zweiten Ranges bei den Türken (wogg. beilerbeiu solcher ersten Ranges). Toți veziriî, beilerbeii și miri-miraniî VACAR. IIO. TEZ. II 267. — Et. Türk. mir-i-mira'n.

miriște *sf.* Stoppeln (*pl.*), Stoppelfeld *n.* El sugea fiță atunce, și secera muma lui în cimpu stăpînilor, coconul zăcea pre miriște. . MOXA GCR. I 61. Căci lacrima ce udă mormîntul de străin, E rouă dimineții pe miriști risipită BOLINT.² 201. — Gr. miriște INDR. 294. — Et. Unhek.

miri'zmă siehe mireaz'mă.

mir'rlă siehe mîe'rlă.

mirli' (*a*), *prez.* -le'sc, I. *v. trans.* von Böcken: bespringen. Berbecul mirlește oaia der Bock bespringt das Schaf. — II. *a să ~* von Schafen u. Ziegen: sich paaren. — Et. Unhek.

mirnii' (*a*) siehe mîrii' (*a*).

miroaz'nă siehe mireaz'mă.

mirodenie *sf.* MOLD. 1. wohlriechender Stoff, Spezerei *f*, Parfüm *n.* Înășindu-le [năml. rămășițele mortului] cu pînze și mirodenii, îl astrucară Dos. VS. Sept. 29. — 2. Nachtviole *f* (Hesperis) BR. — Et. Vgl. serb. mirodijni «würzig».

mirodi'e *sf.* MUNT. = mirodenie QU. Enibahar și alte mirodiî FIL. CIOC. 164. — Et. Ngr. μυρωδιά.

mirososi'tă *sf.*, *pl.* -țe, (*bis.*) 1. von den Frauen, die Christi Leichnam salbten (Marc. 16, 1): Spezereienbringerin *f*, -trägerin. Intr'acea vreme ce fugiră străjerii, atunce veniră și mirososițele de aduseră mir VARL. CAZ. 75. Duminica mirososițelor, zweiter Sonntag nach Ostern (vierzehn Tage nach Ostersonntag). Daher: — 2. Frau *f*, die ein gottgeweihtes Leben führt, frommes Weib, Büsserin *f*; iron. von frömmelnden, scheinbeiligen Frauen: Betschwestern *f*. După vecernie veneau mirososițe cu multă smerenie la egumeni ca să primească. . blașoslovenia duhovnicească IANOV CL. V 135. Ia. . deveni gînditoare, tăcută și spăsită ca o mirososiță VLAH. NUV. 69. — Et. Ksl. mirososica (= gr. μυρωσος).

miro's *sn.*, *pl.* -roa'se u. -ro'suri, 1. Geruch *m* (Sinn). Vulturii. . au miros foarte bun INV. COP. 1893 I 79. — 2. Geruch *m*, Duft. Deșchizînd secreiul, l-aflară. . plin de miros scump și minunat Dos. VS. Sept. 27. Aerul, plin de miroase de rozetă și de magnolia ZAMF. NUV. 16. Ușile și ferestrele salonului erau vecinic deschise ca să iasă mirosurile necurate TEL. SCH. 9. — Gr. MOLD. MOD. mi'ros. — Et. Postverbal von *a mirosi*'.

mirosea'lă *sf.*, *pl.* -se'li, MUNT. INV. = miros: Miroseala [den Geruchssinn] a stricat-o

[omul] cu mirosul pomului cunoștinței ANT. DID. 147. Grădină cu flori înflorite și cu multe mirosele MARG.² 39 a. Lasă veșmentele cele scumpe și miroselele [die wohlriechenden Essenzen] și unsoarele Gaz. Gov. CCR. 157.

mirosea'tă *sf.*, *pl.* -se'țe, Wohlgeruch *m* Dos. VS. Oct. 14 (săpînd aflară trupul sfîntei nestrîcat. . cu mirosefe scumpe mirosind). Viell. Drf. für -se'le.

mirose'nie *sf.* LV. bisw. Geruch *m*, Duft. [Copilul] se unge [cu mirul] la nări, ca să mirosească cel botezat d-zeescu mir, mirosenia lui Isus INDR. 120. Pre mirosenia voastră cea bună nu mî-e voia să o simțu MSCR. sec. 16. GCR. I 5.

mirosi' (*a*), *prez.* 1 miro's, 3, 6 u. imperat. -roa'se u. -roa'să, 7 să -roa'să u. -roa'se, I. *v. trans.* u. intr. riechen, wittern. Nasuri au și nu vor mirosi BIBLIA 1688 Ps. 113, 14. Ian întinde-o garoafioară S'o miros [dass ich an ihr rieche] PP. GCR. II 295. Nu voii mirosi mirosenia jîrtfelor voastre BIBLIA 1688 Lev. 26, 31. Calul de la Misir miroase de departe unde i vr'un zid părăsit ODOB. DCH. 64. [Oamenii] ce scoteau nasul afară ca să miroase vremea BOGD. VECH 72. — II. *v. trans.* mit Duft erfüllen IARN.-BIRS. 70 (Răsărit-a pom în coastă. . Lumea 'ntreagă mirosind). — III. *v. intr.*: bine, rău, a fum, a ars, ca tămîia etc. wohl, übel, nach Rauch, brenzlich, wie Weihrauch etc. riechen, duften; ~tor wohlriechend. Această grădină. . carea înflorește și mirosește pururea ca tot felul de flori MARG.² 232 a. Nicî nu pute nicî nu miroase er ist weder Fisch noch Fleisch COM. Z. II 683. O muere harnică. . de-i amiroasa urma pe unde călca [von unermüdlichem Fleisse] BOGD. POV. 228. El zise la ai săi că se va duce de se va băga slugă. Nu le cam prea mirosea părinților astu [den Eltern gefiel das nicht gerade besonders, war das nicht eben recht] CL. XIX 470. — Gr. MOLD. INV. u. POP. am- (dazu 6 aninoa'să MAR. INM. 549). — *Prez.* LV. -se'sc; MOLD. BAN. 1 mi'ros, 3, 6, 7 u. imperat. mi'rosă. — Et. Vgl. ksl. mirosati = gr. μυρωσος.

mirotoce'ț *sm.* der Salbe ausgiesst INDR. GCR. I 158 (Nicodim mirotoce'ț). So benannt nach Joh. 19, 39. — Et. Altserb. mirotočić.

miro'znă siehe mireaz'mă.

mîrsăcăciune, mîrsăetură (*pl.* -ri), mîrsăle'lă (*pl.* -săe'le) *sf.* Begierde *f*, Wolust (?) Dos. VS. Mai 8 (uniî. . fug de curvii și de mîrsăcăciuni; viell. Drf. für mîscăciuni?); Noe. 17 (mă întinî în păcatele mele și cînstesc mîrsăeturile trupului); Oct. 6 (merse de. . 'nvăță tinerii. . să urască toată mîrsăala trupeișcă). — Et. Viell. zu ksl. mîrșiti se «sich besudeln», vgl. mîrșe'iu (s.

d.) u. *mărsio's* = *rivnitor*, *lacom* FRÎNCU MOȘTI 102.

mîrșav, MOLD. MOD. *mîrșav* adj. 1. INV. u. TR. *mager*, *abgezehrt*. *Cela ce este foarte gras și cela ce este foarte slab și mîrșav* INDR. 241. *Cînd intră neștine în temniță și vede pre unii mîrșavi, pre alții galbeni* MARG.² 39 b. — 2. MOD. fig. *schmutzig*, *niedrig*, *niederträchtig*. *Holtei'a, purgatoriul acest mîrșav unde își riscă cineva punga, cîntea și viața* C. NGR. 67. *Nu mai sînteți nobili, sînteți robi mîrșavi* BOLINT.² I 105 (zu den Bojaren). — Et. Ksl. *mrūšavū*.

mîrșe'iū sn., pl. *-se'e* u. *-se'urū*, *Begierde f*, *Leidenschaft* DOS. VS. *öfters*, zB. Dech. 4 (*să aibă mărșei* [Glosse: *pristrastie*] *spre une osebite lucruri*); das. *(Acesta din tinăra vîrstă are urîa dezmierdările și mîrșeile)*; Oct. 8 (*alții se pornia spre mîrșeiiul păcatelor*). — Et. Siehe *mîrsăcăciune*.

mîrșină sf., pl. *-ne*, *Myrte f* BAR. HAL. *öfters*, zB. III 102 (*năramze, alămii, mîrșine*). — Gr. *mersin* D. — Et. Ngr. *μυρσίνη*. *mîrș* siehe *mărș*.

mîrștă sf., pl. *-te*, *Myrte f* (Myrtus). *Cunună de mîrștă creată, Să i-o slobozim pe față* PP. MAR. NUNTA 300. — Gr. QU. auch *mîrșt sm.* — Et. Mittelb. aus lat. *myrtus* = gr. *μύρτος*, vgl. deutsch *Myrte*, frz. *myrte* (m.) etc.

mîrștan sm. OLT. BAN. = *cotoiū*: *Kater m. Cățelul să făcu cine, pisicul să făcu mîrștan* RETEG. V 5. — Et. Siehe *mota'n*.

mîrștă'c siehe *merti'c*.

mîrștină sf., pl. *-ne*, *Schindmähre f* Is.; RETEG. IV 32 (*Rominul . . dusese ceva bucate la moară pe spatele unei mărștine*). — Et. Ksl. *mrūcina* «Aas».

mîrștoagă sf., pl. *-ge*, FAM. *Schindmähre f*. *Făt-frumos . . , călare pe o mîrștoagă șchioapă, plecă înainte* ISPIR. LEG.¹ I 25. *O mîrștoagă de cal numai pielea și oasele* SEV. POV. 227. — Gr. *-to'g sm.* PANN PV.¹ III 21, *zmîrșto'g* CREANGĂ CL. XI 177, *mîrștoagă'riū* CĂT. POV. I 11. — Et. Zu slav. *mrūtŭ* «tot», vgl. *mîrștină*.

mîrșu' (a), prez. *-rue'sc*, v. trans. (bis.) mit *Salböl* ölen, salben. *De-acia să-l mîrșuască [pe cuconul botezat] cu sfîntul mir* Ș. TAINE 12. *L-au mîrșuit [pe Stefan Vodă; es salbte ihn zum Fürsten] mitropolitul în tirgul Sucevei* URECHE LET.² I 186. — Et. Ksl. *mirovati*.

mîrșu' (a), prez. *-rue'sc*, v. trans. TR. *gewinnen* QU. *Cum ț'e lucrul, așa și mîrșuitul [der Gewinn]* BARC. CIH. *Nu putea nici unul nici altul mîrșui lupta* FRÎNCU MOȘTI 275. — Gr. *mer-* CIH. — Et. Magy. *nyerni*, mit umgekehrter Aussprache, weil dial. *nye're* für *mîere* etc.

mîrșu' (a), prez. *-rue'sc*, v. trans. TR. *gewinnen* QU. *Cum ț'e lucrul, așa și mîrșuitul [der Gewinn]* BARC. CIH. *Nu putea nici unul nici altul mîrșui lupta* FRÎNCU MOȘTI 275. — Gr. *mer-* CIH. — Et. Magy. *nyerni*, mit umgekehrter Aussprache, weil dial. *nye're* für *mîere* etc.

mîrșu' (a), prez. *-rue'sc*, v. trans. TR. *gewinnen* QU. *Cum ț'e lucrul, așa și mîrșuitul [der Gewinn]* BARC. CIH. *Nu putea nici unul nici altul mîrșui lupta* FRÎNCU MOȘTI 275. — Gr. *mer-* CIH. — Et. Magy. *nyerni*, mit umgekehrter Aussprache, weil dial. *nye're* für *mîere* etc.

mîrșu' (a), prez. *-rue'sc*, v. trans. TR. *gewinnen* QU. *Cum ț'e lucrul, așa și mîrșuitul [der Gewinn]* BARC. CIH. *Nu putea nici unul nici altul mîrșui lupta* FRÎNCU MOȘTI 275. — Gr. *mer-* CIH. — Et. Magy. *nyerni*, mit umgekehrter Aussprache, weil dial. *nye're* für *mîere* etc.

mîrșu' (a), prez. *-rue'sc*, v. trans. TR. *gewinnen* QU. *Cum ț'e lucrul, așa și mîrșuitul [der Gewinn]* BARC. CIH. *Nu putea nici unul nici altul mîrșui lupta* FRÎNCU MOȘTI 275. — Gr. *mer-* CIH. — Et. Magy. *nyerni*, mit umgekehrter Aussprache, weil dial. *nye're* für *mîere* etc.

mișca', mișcă' etc. siehe *mișe' etc.*

mișca' (a), prez. *mișce*, I. v. trans. *bewegen*, *rühren*. *Inamorat de-a ta ființa, De cum zîmbești, de cum te miști* EMIN. 199. *Cerea sfat . . de la ori-și-ce cunoscut avea ia, cu un cuvînt mișca toate pietrele [sie setzte alle Hebel in Bewegung] ca sa aște undeva ajutorință* IARNIK CL. XV 109; in demselben Sinne *a ~ toată coarda, tot firul, toată piatra* DICȚ. AC. *Mișcați fiind [bewogen, angetrieben] de iubirea caminului stramoșesc* GRIGORIE LOGHICĂ 1826 GCR. II 251. *Crînce-nele fărădelegi și amenințările Turcilor mișcară toată creștinătatea [brachten . . in Bewegung]* BALC. MV. 35. *Adînc ~t tiefbewegt, -gerührt*. — II. v. intr. *sich bewegen*, *rühren* (bes. = nicht still, nicht untätig datsitzen, rührig sein). *Cine 'n Stambul cuteaza Să miște cînd sultanul doarme . . ?* AL. POEZII III Leg. nouă 18. *Cine mișcă, (tot mai) pișcă, (cine șade, coada-i cade; Sprw.)* eine fliegende Krähe findet überall etwas. *Mișca, baete! rühr' dich!, nicht gefackelt! Mișcă ceva? schaut etwas dabei heraus?* DICȚ. AC. — || *mișcare sf.* *Bewegung f*: *a face ~ B. machen, a pune în ~ in B. setzen*. *Curtea este plină, țara în mișcare* [Aufregung, Aufruhr] BOLINT.¹ I 149. *mișcăto'r adj.* *beweglich*: *bunuri mișcătoare* bewegliche Güter. — Gr. MEGL. *a mișca'*. — Lv. bisw. prez. 2 *mișci*, 7 *sa mișce*. — Et. Sicherlich Erbwort, aber dunklen Ursprungs.

mișcă, sf, pl. *-ște*, MUNT. *geknotetes Taschentuch*, mit dem beim Spiel geschlagen wird: *Plumpsack m* QU. — Dafür MOLD. *țușca*, Buc. *ciuște*, auch *motroașcă*. — Et. Vermutl. wird dem damit Geschlagenen *mișca!* «rühr' dich!» zugerufen.

mîscă'u siehe *meschi'ū*.

mische't, mișche't subst. MUNT. Muska-t(ell)er)traube f QU. *Avusese o vie — nu-măi vulpe și mischet — la Dealul-Mare* BAS-SAR. VULT. 222. — Et. Mittelb. aus it. *muschiato* «nach Moschus riechend», vgl. türk. *mische't* «Muskattraube», *misk, mišk, mušk* «Moschus».

mișchi'ū siehe *meschi'ū*.

mișco'ce sf. MUNT. = *păduche*: *La us f* COM. MAR. INS. — Et. *a să mișca'*.

mișco'iū, mușco- sm., fem. *-coa'e, pl. -coa'e, lv. = catir(că)*: *Maulesel(in), -tier n. Și fură lui oi și vițe și măgari . . și mișcoi [шмолочи] și cămile* BIBLIA 1688 Gen. 12, 16. *Și luînd ia [lucrurile le-]au pus preste muș-coaia ei* Judith 15, 14. Gr. *m'șe* MSCR. 1710 GCR. I 365 (viell. verschrieben). — Et. Vgl. ksl. *mīsku*, russ. *meskü*, alb. *mušk* etc.

mișel', pl. *-șe'l, fem. -șe'l, pl. -șe'le, adj. 1. lv. arm, elend. Du-te și vinde avuția ta și dă mișailor* COR. TETR. Matth. 19, 21. *Facă-ți-să mulă de un sărac și mișel ca mine de mă prîimește la casa ta* MSCR. sec. 18. GCR. II 69. *Multă nevoi le faceți și asupreală, de nu pot odihni mișei de răutatea voastră* Doc. Iași 1627 CL. XVII 449 (von den Bauern). *Mișel de acel preot [wehe jenem Priester] ce nu va sluji* Ș. TAINE 80. *Mișel de preotul ce . . nu le va cînta* 128. — 2. aussätzig INDR. 213 (*Desparte-se bărbatul de muere de va fi mișu sau gubavă, așijderea și muerea se desparte de bărbatu-și de va fi mișel sau gubav*); ähnl. PRAV. BIS. COL. BUJOR. I 716. Vgl. *mișelivt*. — 3. MOD. elend, nichts würdig, feig(e). *Cel ce fuge dinaintea dușmanului este mișel* BALC. 568. *Mișelul! vorbele lui era loviri de cuțit pentru Zoe* C. NGR. 18. *Să ne joace ca pe urs o mișa pripășită pe la Muntenii . . ?* ODOB. DCH. 77. — Gr. Fem. *-șe'lă* MSCR. 1714 GCR. II 10. — Et. Lat. *mīsellus*. Zu Bedtg. 2 vgl. ait. *misello*, aprov. afrz. *mesel* id.

mișela' (a să) siehe *mișeliv'* (a să).

mișela'me sf. armes, niederes Volk COR. TR. öfters, zB. CCR. 20 (*la beserecă . . popa să spue cuvîntul lu D-zeu . . în limba pre carea grăesc oamenii, să putem înțelege noi mișelamea*).

mișelăta'te sf. Elend n CANT. IST. IEROGL. 148 (*de multă mișelătatea lui clătindu-mă [gerührt]*).

mișele'sc adj. MOD. eines Elenden, Nichtswürdigen, Feigen. *Necruțat lo-vește viteazu-i iatagan în carnea mișelească a cruntului dușman* I. NGR. CL. II 267. *Tă-iatu-m'ăi tîlhărește, Fugitu-mă-ăi mișelește [feige]* AL. PP. 74.

mișeli' (a să), prez. *mă -le'sc, v. refl. jam-mern* (indem man ruft: *mișelul de mine!*)

PP. öfters, zB. Rev. Toc. III 384, *Besprechung (Ce te mișelești, ce te vîcărezi?)*. — Gr. *a să -la', prez. mă -le'z* PP. MAR. INM. 13.

mișeli't adj. aussätzig COR. TETR. Matth. 10, 8 (*Bolnavii vindecați, mișăliții curățiți*); MARD. Vgl. *mișel* 2.

mișeli've sf. 1. LV. *Armut f, Elend n*. In diesem Sinne wieder gebraucht BOGD. VECH 14 (*[copilița] părea destul de veselă . . cu toată mișelia [=mizeria] în care se afla*). — 2. MOD. *Nichtswürdigkeit f, Gemeinheit, Feigheit*.

mișe'lnic adv. auf elende, nichtswürdige, feige Weise AL. POEZII III LEG. 101 (*nu-mi convine viața mișelnic ciștigată*).

mișelo's adj. elend, bejammernswert CANT. IST. IEROGL. 148 (*ticălos și mișelos liliacul . . în tot chipul vrednic de văerat fiind*).

mi'șeniță sf., pl *-țe, MOLD. ~ de . . Ort m, wo es von . . wimmelt, Brutstätte f, Nest n von . . Sulina, acea mișeniță de aventurari din tot orientul* RAL. SUV. 154. *Podul Iloaci, mișeniță de judani stremșoși și puturoși* C. NGR. 247. — Et. Zu ksl. *mēsiti, mēšati* «mischen», vgl. czech. *mišenice* «Gemisch». Desselben Ursprungs dürften sein *mi-șină, mișun, a mișuna', moșoro'iū*.

mișii' (a) siehe *mișuna'* (a).

mi'șină, bisw. *-șună* sf., pl *-ne, 1. Menge wimmelnder Lebewesen: Gewimmel n. Unde te afli? Intr'un furnicar ciocoesc! In-tr'o mișină de jigăni cu fețe de om* AL. OP. I 1343 (von einer Gesellschaft). [*Ia*] *viri cheia în lacăt . . și pe loc s'auzi o vuială de cutremur c'o mișună amestecată cu cîntece* DELAVR. SULT. 89. — 2. *Erdfaufen m* der Feldmaus, des Hamsters etc. QU. [*Guziul*] *de prin țarină grăuncene culesese și . . în mișina ce făcuse le strînsese* CANT. IST. IEROGL. 191. Daher: — 3. *Wintervorrat m* an Nüssen, Äpfeln etc. *Stringe mișină de cu vreme* PANN PV. 1 III 72. — 4. *mișină* *Bohne f, Kennung an den Zähnen des Pferdes* D. TERM. — Et. Die Herleitung von lat. *mīstio, -ōnis* «Mischung» scheidert an der (bei Cih. Pușc. falsch angegebenen) Betonung. Vgl. vorst. Artikel.

Misi'r I. npr. m. INV. *Aegypten n* (wofür bis. *Eghipt, LM. Egipt*); *de ~ ägyptisch. Franțozii . . intrase în Misir de cuprînsese toată stăpînirea Misirului* DION. TEZ. II 198. — Die arabischen Pferde kamen früher über Aegypten nach Europa; daher INV. *cal, armăsar de ~, kurz. misi'r sm.* arabisches Pferd, arabischer Hengst, Araber. *Trăgîndu-i și un misir a pașei cu frumos tacim la scară* COGĂLN. LET. 2 III 207. *Cîncizeci de cai, Tot cai nemeșești, Tot misiri turcești* TEOD. PP. 57. — II. *misi'r sm.* ehem. Art ägypt-

tische Goldmünze DION. TEZ. II 224 (*galbenii turcești s'au suit la preț, stambolu 8 lei, misiru 7 lei*). — Et. Türk. Misi'r.

misirlîu sm. Aegyptier *m*, ägyptischer Soldat AXINTE LET.² II 159 (*bețul Misirlîului [sic] cu șapte ogeacuri de misirlîi*). — Et. Türk. misirlî.

misirli sm., pl. -li, Unterhändler *m*, Makler, bes. für Getreide. Mesifii [sic] Măriei Tale îi vor aduce [pe boeri] ferecați ODOB. MV. 1894, 26. In 1894 misifii cum-păraii grîu în județul Botoșani cu 600 de lei vagonul GAZ. SAT. XIV 430. — Et. Ngr. μεσιτης.

misitîe sf. Maklergebühr *f*, Courtage.

mişmaș sn., pl. -șuri, (Restaurant:) Glas *n* Wein mit Soda wasser od. Sauerling (*borviz*). — Et. Deutsch Mischmasch.

mistraga'ncă sf., pl. -ce, Art Schaf von kleiner Statur, mit braunem Kopf u. ebensolchen Füßen, Kreuzung von *berbec cărnău* u. *oae fușcă* GAZ. SAT. XIV 445 (~); DRAGH. IC. 24 (-strug-). — Et. Unbek.

mistreț adj. 1. (*porc*) ~, *scroafă mistreafă* Wildschwein *n*, Wildsau *f*. [Ei] vâzură un porc mistreț mare fugind și un vînător alergînd după dînsul călare ISPIR. LEG.² 140. Du-te de petrece cu tovarășii tăi, cu urșii și cu mistreții I. NGR. CL. I 346 (zu Einem, der im Walde lebte). — 2. BAN. ~, *misticio'ny* der verschiedene, bes. gegensätzliche Eigenschaften in sich vereinigt: von gemischter Art, Mischlings- COM. CANDREA EL. LAT. III 16. So von einem Tiere, das weder gross noch klein, weder weiss noch schwarz ist, von einem Menschen, der weder Mann noch Weib ist, von Menschen u. Tieren gemischter Rasse etc. Nu-î înșiră [năml. *cocoșei și poamele pe ață*] la hurtă, ce-î pun mistreți [in gemischter Reihenfolge, abwechselnd] SEV. NUNTA 154. — || Dunkel ist die Bedtg. MANGUCA CAL. 1883 (13 Februarie . . . începerea săptăm[îni] mistrețe (*învrîstite*), care fine pînă la Dumineca lăsatului de carne); CON. 277 (*pasările să te'nvețe Care sînt poamele dulce [sic], care sînt cele mistrețe*); AL. OP. I 791 (*Ghiță e . . . ca vinul cel mistreț, prin urmare trebuie lăsat să se învechiască în bute*). — Et. Wahrsch. lat. *mīxticius* «Mischling», vgl. sp. *mestizo*, frz. *métis* etc.

mistri'e sf. Kelle *f* des Maurers. *Ce solos cu măestrie un perete-l veî spoi Dacă nu e din mistrie neted cum va trebui?* PANN PV.¹ I 172. *Are să-î ia mistria* (Redensart:) er kann ihm nichts anhaben MUNT. QU. — Et. Ngr. μεστροφ.

mi'stru sm. Hochmeister *m* (des Deutschen Ordens) NEC. COSTIN LET.² I 385 (*acel mistru său ispravnic bolniței*). — Et. Poln. *mistrz*.

mistruga'ncă siehe *mistraga'ncă*.

mistui' (a), prez. *mî'stuîu*, INV. -*tue'sc*, *v. trans.* 1. *mîncări* Speisen *verdaue* *n*. *Jigania aceasta în stomahul său fierul amistuind și oțelul în mașe-și topind* CANT. IST. IEROGL. 92. *Sfatul crud de tineri crude și nemistuitoare lucruri [= lucruri de nemistuit unverdauliche Dinge] face domnlor* NEC. COSTIN LET.² I 450. — Fig.: *Pesemne inima le spunea [fetelor] că spinul nu le este var și de aceia nu-l puteau mistui [ausstehen]* CREANGĂ CL. XI 179. *Nice într'un chip să amistuiască Alexandru Vodă fapta boerilor n'au putut [konnte . . . verwinden]* MIR. COSTIN LET.² I 293. — 2. vom Feuer etc.: *verzehren*, *aufzehren*. *Cum întră Livelisie în foc cu sfînta, îndată l-au mistuit focul* DOS. VS. Sept. 17. *Intr'olupta continuă . . . încontra indiferenței și a relei voințe . . . încontra teatrului național . . . [el] ș'a mistuit o mare parte a averii sale* GHICA 633. *Cite odată . . . vine o șoptă . . . de departe . . . apoi trece înainte, se mistuește [verliert sich] în noaptea frunzișurilor* SADOV. POV. 47. *Atît m'am zbuțumât încît e minune că nu m'am mistuit [dass ich nicht dahingeschwunden bin]* SLAVICI CL. XII 436. — 3. MOLD. *verbergen*, -*stecken*. *Incepută Brîncovanul Vodă a supărare pre doamna lui Șerban Vodă . . . și a-î luare bani de pe unde erau mistuiți* NECULUR LET.² II 236. *Și-l băgă [pre oaspele ucis] într'un sac . . . așteptînd la ziuă să l mistuiască [auf die Seite zu schaffen]* DOS. VS. Noe. 11. *Pupăza . . . se mistuise de frica mea prin cotloanele scorburi unde va* CREANGĂ CL. XV 8. *Cetățuia era mistuită în adîncul codrului* GANE CL. XI 297. — Gr. MOLD. Tr. auch *am-*. — Et. Magy. *emészteni*.

mișui' (a) siehe *mișuna' (a)*.

mi'sun sm. Hamster *m* (Crietus) ODOB. Ps. 220 (*mișunii cei cu gropanele pline de grîne*). Dafür *mișun'e*, pl. -*ne'* CIH. — Et. Scheint mit *mi'șină*, *moșoro'iu* verwandt zu sein. Der Hamster wirft, wie der Maulwurf, Erdhaufen auf. Vgl. *mi'șenișă*.

mișuna' (a), prez. *mi'sun*, *v. intr.* 1. (*durcheinander*) *wimmeln*. *Liceul . . . mi-se pareă ca un imens cadavru, iară noi, copiii, ca niște viermi mișuind și adăpostindu-ne întrînsul* DELAVR. PAR. 206. *Țărani despoiați . . . mișună ca într'un infern în norul de praf . . . al celor două mașini de treer* VLAH. IC. 66. — 2. siehe *mușina' (a)*. — Gr. -*șina'* POEN. CODR., -*șui'*, prez. *mî'suîu* CIH., DELAVR. PAR. 68 u. 206, *mîșli'* PRAVOSL. INV. 1794 GCR. II 153 (an letzterer Stelle ist die Bedtg. nicht sicher). — Et. Siehe *mi'șenișă*.

mi'sună siehe *mi'șină*.

mișun'e siehe *mi'șun*.

misu'rcă sf., pl. -ce, LV. Helm m, wahrsch. spez. Sturmhaube f. Și puse misurca [πρικεφαλαίαν] mintuirii în cap BIBLIA 1688 Jes. 59, 17. Scuturi și sulite și misurce și zale și arce 2 Chron. 26, 14. — Et. Vgl. poln. misiórka, russ. misjurka.

miț sm. 1. Katzenjunges: Kätzchen n.

2. ~, miț'a'n, -țo'lă, ferner -țo'c B. (kosend) Kater m, (männliches) Kätzchen. Mițul vecinului . . a venit la mița noastră . . Cu ia să se veselească MAR. SAT. 117. Un mițan, cu cercei roșii, cu ochii ca două scinteî DELAVR. SULT. 40. Cotoșmanul . . era un mițoiu cum nu mai este altul în zioa de azi ISPIR. LEG.² 286. — Gr. Dem. mițiso'r (s. d.), ferner mițu'c, -țu'ț B. — Et. Masc. zu miță.

mi'ta sf., pl. -te, Geld etc., womit Jd. bestochen wird: Bestechung f, Bestechungsgelder (pl.), -geschenke. A da ~ B. geben, a lua ~ B. annehmen, sich bestechen lassen. Nu se făcea patriarh nici arhiereu în biserica Răsăritului care să nu-i dea lui mita ODOB. DCH. 22. — Judecătorii . . de-l vor fi judecat după tocmeală d-zeiască și nu vor fi luat mită INDR. 21. — Gr. Pl. -tur' PRAV. IPSIL., Pentru judecători, art. 7. Et. Ksl. myto.

Mi'ta siehe Mar'ia.

mi'tă sf., pl. -țe, 1. Lammwolle f. Din mița [cirlani]lor se face pislă INV. COP. 1893 I 32. — Gew. pl.: li trimise mițele [mielulă] acasa ISPIR. LEG.² 208. A purta cojocul cu mițele afară den Schafpelz mit dem Haare nach aussen tragen. — 2. pl. Haarzopf m an der Kote des Pferdes GORUNEANU HIP. 133. — Gr. miț sn. B. — Et. Viell. zu lat. mica «Krümchen», vgl. it. mencio, frz. mînce «klein», die ebenfalls zu mica gestellt werden.

mi'tă sf., pl. -țe, 1. MOLD. OLT. = piscă: Kätz f. I-se dă [bolnavului] un pat anume și o odae unde să nu-l supere nici mița [wo er völlig ungestört sein kann] ȘEZAT. IV 184. Om verde, colea, care rupe mița în două AL. OP. I 907 (von einem starken Manne). — Redensarten u. Sprww. (vgl. blă'nd, clopot 1, piscă): A călcat în urme de ~ stearpă er ist verliebt COM. A păfit cîntea miței la oala cu smîntînă es ist ihm schlimm ergangen (von Einem, der bei der Tat ertappt wurde u. Prügel bekam). A prinde pc. cu mița 'n sac Jdm. auf die Schliche kommen. Umblă cu mița 'n sac er hat höse Absichten, führt Böses im Schilde; nu umbla cu mița 'n sac, că i-să văd unghiile ich kenne deine Schliche. Vodă a prins pe boer'i imblind cu mița 'n sac și i-a pus la pedeapsă AL. CL. III 60 — 2. scara miței Katzenleiter f, -treppe, Kinderspiel, bei dem durch Verschlingen eines Bindfadens, Uebereinanderfalten zweier Papierstreifen ein leiter-, treppenartiges Gebilde entsteht. — 3.

Tr. mița oarbă = baba oarba: Blindekuh f (Kinderspiel) QU. — 4. mița, gîndul miței Art Tánze SEV. NUNTA 381 flg. — 5. in Pflanzennamen: iarba miței BR., minta miței PANȚU Katzenminze f (Nepeta Cataria); talpa miței Katzenpfötchen n (Gnaphalium dioicum) BR. — 6. mița popei Kellerassel f (Oniscus asellus) B. (= magy. pap macskája B.). — 7. mițe(le marî, micî) den Vershub des Holzes bewirkendes Zahnrad an der Sägemühle: (grosses, kleines) Stoss-, Schieberad D. TERM. — Gr. Dem. mițsoară, pl. -re, ferner mițurcă, -țu'ță, pl. -ce, -țe B. Augm. mițoacă, pl. -ce B. — Et. Lautnachahmend, wie alb. mitsa, deutsch Miez etc. Vgl. auch mota'n.

mița'n siehe miț 2.

mita'rnîc I. adj. fast inv. bestechlich. Că generalii Nemților sînt foarte mitarnîci, și generarii Franțezilor dau și mituesc cu banî ca să li-se deschiză drum de război DION. TEZ. II 212. — II. ~, bisw. -ta'rîu sm (bibl.) bisw. = vameș: Zöllner m Se apropiară lui toți mitarnîcii și păcătoșii COR. TETR. Luc. 15, 1. — Et. Ksl. mytarî.

mita'rniță sf., pl. -țe, Zollhaus n Dos. VS. Oct. 30 ([in drumul spre ceriū] este mitarniță pentru minie, pentru zavistie, pentru urgie . .) — Et. Ksl. mytarînica.

mi-te adv. POP. um wie viel mehr (nach Negation: . . weniger), geschweige. N'am banî pentru mine, ~ pentru alții ich habe für mich selbst kein Geld, geschweige für andere. Meist mit vorhergehendem dar, siehe dar² I 2 u. e'u B 3.

mi'te siehe miță.

miti' (a) siehe mitui' (a).

miți' (a) siehe mitui' (a).

Miți'ca siehe Mar'ia.

mițiso'r sm., fem. -șoară, pl. -re, 1. dem. von miț, miță. — 2. (Weiden-)Kätzchen n. In Dumineca Floriilor . . aduc mițiso'ri din biserică și . . se pălesc vacii cu ele, ca să se alunge [besprungen werden] mai degradă MAR. SARB. II 261. Mițisoarele carî se sfințesc în ziua de Florii 262.

mititeci'me sf. Winzigkeit f CON. 250 (Intre mi de dobitoace, o, ce multă felurime! Cîtă scăriș pogorîrea [wie gross ist der stufenweise Abstieg] pînă la mititeci'me!). Et. mititel (siehe mi'c).

mitite'l etc. siehe mi'c.

mit'nic sm. Zöllner m Dos. VS. Oct. 30 (sînt multe locuri de are sfîntul strînsoare de mitnicii văzduhului, mergînd spre ceriū). Et. Ksl. mytinikū.

mito'c siehe meto'h.

mitoca'n sm, fem. -ca'ncă, pl. -ce, MUNT. FAM. Person aus den mittleren, feinerer Manieren entbehrenden Schichten der städtischen

Bevölkerung: ungehobelte, ungeschliffene, vulgäre Mensch. *Apoi de! n'a avut dreptul muerea lui să-l lese?.. Un mitocan, mă rog* CARAC. CL. XIII 250. — Et. *mitoc*. Wahrsch. nach einem Stadtteil Bukarests so benannt.

mitocănesc adj. eines *mitocan*: *apucături mitocănești* vulgäre Allüren.

mitocăni/me sf. vulgäre Leute, Pöbel m.

mito'h siehe *meto'h*.

mițo'iu siehe *miț* 2.

mitorla'n sm. Maulwurf m (Talpa) LEON ZOL. MED 26. — Et. Vgl. esthn. *müt*, *mitter* NEMN.

mițo's adj. von Fellen: kraushaarig. *Manea cel spătos Cu cojoc mare mițos* AL. PP. 73. *Un urs cu o blană lungă mițoasă* GANE CL. IX 58. — Et. *miță*.

mițo's adj. 1. Katzen- PP. (Besprechung) MAR. NAȘT. 55 (*De o fi deochiată De ochi mițoși, De ochi negri, De ochi verzi*..). — 2. falsch wie die Katze JIP. OPINC. 134 (*Grece e mițos*); RÄUR. 72 (*diplomația lumii.. vicleană și mițoasă*). — Et. *miță*.

mi'tră¹ sf., pl. -tre, (bis.) Mitra f, Bischofskrone. Hat in der griech. Kirche kugelige Form u. trägt ein Kreuz an der Spitze; wird von den Metropolitene u. Bischöfen bei feierlichen Anlässen getragen. *Mitropolitul îmbrăcat în toate veșmintele arhierestii și cu mitra în cap* GHEORG. LET.² III 300. — Et. Ksl. *mitra* = gr. *μίτρα*.

mi'tră² sf., pl. -tre, Gebärmutter f. *Metrica este inflamațiunea țesăturii proprii a mîtrei* FĂTU MED. 336. — Et. Ngr. *μήτρα*.

mi'trică siehe *metrică*.

mitrofo'r adj. (bis.) der das Recht hat, die Mitra zu tragen, ohne Bischof zu sein. Ehrung, die besonders verdienstlichen Mönchen zu teil wird. — Et. Gr. *μιτροφόρος*.

mitropolie sf. 1. (bis.) Sitz m, Residenz f des Metropoliten. *Tipăritu-s'ău la sfînta mitropolie în Iași* DOS. LIT. 1679 GCR. I 239. *Pe mulți îi văz: Duminică cununie și Lună la mitropolie* [nämlich zwecks Scheidung durch die *dicasterie*, s. d.] PANN PV. ed. Müller II 82. — 2. Hauptkirche an einem Orte, der Sitz eines Metropoliten ist: *Metropolitankirche* f, Kathedrale. *Și sparse [Neagoe Vodă] mitropolia din Argeș den temelie ei și zidi în locul ei altă sfîntă biserică* MSCR. 1654 GCR. I 172. — 3. Mutterstadt f *BIBLIA* 1688 Jes. 1, 26 (*te vor chema cetatea dreptilor, mitropolie [μῆτροπόλις] credincioasă*). — Et. Ksl. *mitropolija*.

mitropoli't sm., pl. -ți, 1. *Metropolit* m, in Rumänien Oberhaupt der Landeskirche. Es sind deren zwei, *Mitropolitul Primat* (voller

Titel: Arhiepiscop și Mitropolit al Ungro-Vlahiei, Exarh al plăurilor și Primat al României) in Bukarest u. der zweite (*Titel: Arhiepiscop și Mitropolit al Moldovei și Sucevei și Exarh al plăurilor*) in Jassy. *L-au pomazuit de domnie [pe Stefan Vodă] Theoctist mitropolitul* URECHE GCR. I 70. Vgl. *bucăta* I 1. — 2. scherzh. bei den Trappenjägern = *dropioiū*: *Trappenmännchen* n ODOB. PS. 7. — Et. Ksl. *mitropolitū* = gr. *μῆτροπολίτης*. *mitui'* (a), prez. -*tue'sc*, v. trans. durch Geld etc. bestechen. — Gr. -*τι'* ΤΙΧ. D. — Et. *mi'tă*.

mițui' (a), prez. -*tue'sc*, v. trans.: *cîrlani* die einjährigen Lämmer scheren. *Cîrlani* trebuie să se mițuiască.. la 10, mult la 20 Iulie LUP. MED. BAB. 100. — Gr. -*τι'* INV. COP. 1893 I 32. — Et. *miță*.

mituia'lă sf., pl. -*tue'li*, Bestechung f. *De acum înainte.. mituelile și mîncătorile vor lipsi cu totul* FIL. CIOC. 322. — Et. o *mitui'*.

mitute'l siehe *mi'tc*.

mițuve'le sf. pl. MUSCEL Safran m (*Crocus Heuffelianus*) PANȚU. — Et. Unbek.

mîui' (a) siehe *mîelina'* (a).

mixa'ndră sf., pl. -dre, MUNT. *Levkoje* f (*Matthiola*); ~ (*galbenă*) *Goldlack* m (*Cheiranthus Cheiri*). *In Maiu dedeau mixandrelor și în Iunie se îndesau ca peria* BASSAR. VULT. 257. — Et. Vgl. *micsunea'*.

mi'ză sf., pl. -ze, Augenzwinkern n, -blick m (?) DOS. PS. IN V. PS. 38 Z. 17 (*Ca lumea aceasta-î ca o miză mică*). — Et. Zu a *miji'*.

mî'zdă sf., pl. -de, LV. MOLD. = *mita*: Bestechung f. *Să judeci drept.. și nu lua mîzdă* DOS. VS. Mălū 19. *Turcii toate schimbările [de domni] fac pentru mîzda* URECHE LET.² I 225. — Et. Ksl. *mîzda*.

mîzde'lnic sm. Bestecher m NEC. COSTIN LET.² I 75 von *Didius Julianus* (*împăratul Comod*) *fu omorît de slujitori, cu îndrumarea lui Iulian Mîzdelnicul*). — Et. Vgl. ksl. *mîzdînikū* «bestechlich».

mîzdi' (a), prez. -*de'sc*, v. trans. LV. MOLD. bestechen. *Mîzdit Pilat de jidovi, au scris asupra lui Loghin pîră cătră chesariul* DOS. VS. Oct. 16. *Mîzdînd pre alți domni sfetnici feciorul lui Priam să nu dea pre Elena* NEC. COSTIN LET.² I 57. — Et. *mîzda*.

mîzdri' (a), prez. -*dre'sc*, v. trans. 1. (*tăbăc*). *piei* Häute ausfleischen, *abaasen* CIH. — 2. fig. verschwenden, -putzen JIP. OPINC. 108 (*vr'o șase cîoflingari.. au mîzdit, ca de cînd am început vorba amîndoi, pe puțin un milionăș de galbeni*). — Gr. CIH. auch *mez-*. — Et. Slav. *mezdriti*, *mîzdra*. Vgl. *mezdra*.

mizg *sn.*, *pl.* -*guri*, nasses, feuchtes Wetter (?) Dos. VS. Dech. 10 (*mizgurile și raceala omatului ernii și fierbinteala veri*); das. ([*trupul nostru*] *s'au făcut din tină și are gata obiceiul a sa risipi lesne de mizguri, de soare și de vinturi grele*). — Et. Vgl. *mizgae* «es nieselt» СИГ. Wohl verw. mit *mizga*

mizgă *sf.*, *c. obl. art.* -*găi*, 1 Saft *m* in Pflanzen etc.; klebrige, schlüpfrige Feuchtigkeit. *Pastarile de mazăre . . mai înaintite în creștere trag la sine toata mizga* ION. CAL. 117. *Cadeau Moldoveni, cădeau Leși și se zvircoleau în mizga roșie* SADOV. POV. 10 (vom Blute). *In pădure a ploat grozav! și s'a făcut o mizga [eine Sauce] ș'un ghețuș de nu te mai poți ținea pe picioare* CREANGĂ CL. IX 456 — 2. unmittelbar unter der äusseren, festen Rind liegende grüne, saftige Rinde der Bäume. *Parțile arborelui se chiamă: . . coaje, mizgă, albeț, inimă* COM. DOLJ H. 736. — Et. Vgl. nslov. *mězga*, serb. *mezga*, russ. *mezga*, *mzga* etc.

mizgăli' (*a*), *prez.* -*le'sc*, *v. trans.* durch Bemalen, Beschreiben etc. beschmieren, -sudeln, -schmutzen. *Pentru ce pricină v'ași mizgălit obrazele cu cenuse și cu cărbuni negri . . ?* BAR. HAL. IV 120. *Un umbrar de scindurii, mizgălit de iscaliturii* VLAH. RP. 213 — Et. Vgl. poln. *mazgac*. Verwandt sind a *mizgăli'* id. WBB., a *mizgăli'* u. a *mizgăli'*.

mizgălitură *sf.*, *pl.* -*ri*, Schmiererei *f*, Sudelei. *Icoana sfintă a figurii [omu]lui [bețiv] . . s'a stricat: e numai o mizgălitură* GAZ. SĂT. XIV 473.

mizgo's *adj.* saftig; schlüpfrig. *Pre lunecoase [lies: -să] și mizgoase [lies -să; εβόλισθον] cale călătorești* DIV. 67 a. — Et. *mizgă*.

miziv' siehe *meziv'*.

mlăcă *sf.* Morast *m*, Bruch, Fenn ODOB. PS. 212 ([*el*] *sui mlăca Cernatului pină în vârful muntelui*). — Et. Vgl. serb. klruss. *mlaka*, czech. *mláka* etc.

mlăci'ă siehe *imblăci'ă*.

mlăco's *adj.* morastig DION. TEZ. II 187 (*Nemții au avut un tun mare, dar s'au no-roit într'un loc mlăcos și nu l-au putut trage*).

mlădă *sf.*, *pl.* *mlăzi*, 1. junger Wald, Jungwuchs. *Umbră mlăzii de tufari* Nici *prea mică nici tocmai mare* SEV. AN. 5. — 2. = *mlădiță* BODN. öfters, zB. CL. II 207 (*Cu doi trei ani în urmă . . mă găseați vinjos ca pe o mlădă*). — Et. Zu ksl. *mladu* «jung».

mlădia' (*a*) siehe *imlădiar'* (*a*).

mlădio's *adj.* biegsam, elastisch, geschmeidig. *A ei talie mlădioasă* C. NGR. 36. — Et. Zu *a* (*in*) *mlădiar'*.

mlădiță *sf.*, *pl.* -*țe*, junger, noch biegsamer Zweig od. Baum: Reis *n*, Trieb *m*, Schössling. *Cind mlădița [smochinu] lui este moale și înfrunzește, știți că aproape este vara* Ev. 1894 Matth. 24, 32. *Un copaciul de-l va îndreptu niștine cind este mlădiță și mic, rămâne drept* MARG.² 7 b. — Fig. von Menschen: *Voii, tinere mlădiți . . Ce nu cunoașteți viața* CL. VII 72. — Et. Vgl. serb. nslov. *mladica*.

mlăjă *sf.* junge Weidenruten Qu. *Virșă e împletită din mlăjă* ȘEZĂT. IV 115. *Răchită de mlăjă* Korbweide (*Salix viminalis*) BR. — Et. Anscheinend zu ksl. *mladu* «jung», vgl. *mlădă* etc.

mlăștină *sf.*, *pl.* -*ni*, Morast *m*, Sumpf. *Decie vrind să scape, căzut-au într'o mlăștină cu calul și acolo au perit* NEC. COSTIN LET.² I 77. *Iarba mlăștinei* Simse (*Juncus*) BR. — Gr. *mol-* СУТУ НОҢ. 15 u. 40. — Et. Zu serb. etc. *mlaku* (rum. *mlăcă*); o in *mlăștină* wohl nach deutsch *Morast*, das jedoch anderen Ursprungs ist.

mlăștină's *adj.* morastig, sumpfig. *Da' la deal? e prea 'nalt . . Da' la șes? e prea mlăștină* AL. CL. III 273.

mlătiș *sn.*, *pl.* -*suri*, Drusch *m* MSCR. sec. 16. HC. I 6 = Lev. 26, 5 (*mlătișul va ajunge storsura*). — Et. Zu ksl. *mlatiti* (rum. a *imblăti'*) «dreschen».

mlășniță *sf.*, *pl.* -*țe*, MOLD. POP. Milchsuppe *f* Qu. *Lapte . . îngroșat cu crupe de popușoi, care se numește «mlășniță»* MAR. INM. 390. — Et. Wahrsch. *meșniță* (s. d.) mit Anlehnung an slav. *mlěko* «Milch» od. direkte Bildung aus diesem, vgl. poln. *mlecznica* «Milchkraut (Pflanze)», serb. *mliečnica* «Milchschwamm» etc.

mlăna' *sf.* u. *mlăna's* *sn.*, *pl.* -*se*, Mine *f*, Pfund *n* (Goldes) Ev. 1894 Luc. 19, 13 (*zece mnase*); v. 16 (*mlănaia ta a agonisit zece mnase*). — Et. Gr. *μῦνᾶ*, *pl.* *μῦνᾶς*, ksl. *mnasū*.

mlăni . . , mlăni . . siehe *mi . . , ml . .*

moacă, **moacă** *sf.* MOLD. FAM. verächtl. von einem dummen Weibe: *Gans f.* *Un bărbat luind o moacă de nevastă* BOGD. POV. 71. *Ian vezi moacă că s'o fudulit* AL. OP. I 392. — Et. Wohl verw. mit *a mocăv'*.

moacă siehe *mufă'* (*a*).

moale I. *adj.*, *pl.* *m.* u. *f.* *mo'i*, 1. weich (Ggs. *tare*, *virtos*): *perini, ouă, icre moi* wei he Kissen, weichgesottene Eier, frischer Kaviar. Vgl. *carne 1, gură 1. Fătul babei era tare moale la inimă [weichherzig]. Indată i-s'au făcut mlă de biata țigancă* SBIERA POV. 145. *Știu bine că n'are să-mi fie moale [dass ich nicht auf Rosen gebettet sein werde] cind m'oiu întoarce acasă* CREANGĂ CL. XVII 115 (ein Bauer spricht, der Schikanen von seiten seines Gutsherrn voraussieht). *De cițiva ani*

avem iarnă foarte moale [sehr milden Winter] DICȚ. AC. *Moale* [sanft] *se desfăcu [ia] din brațele lui* POP.-BĂN. 73. *Tomșa văzînd moale lucrul [dass wenig Aussicht sei] de dobîndit cetatea cu ai săi* NEC. COSTIN LET.² I 443. *Venit-au ponoslu lui Petru Vodă de lu împărăție pentru moi lucrurile lui [wegen des schlechten Standes seiner Angelegenheiten]* 468. — 2. nicht energisch, matt, lăsiș, träge. *Ești prea moale [zu nachsichtig]. Dacă nu faci curînd vre-o pildă cu cișiva ticăloși din sat, mîine poimîine o să ne jefuiască ziua în amiaza mare* XEN. BRAZI 159. *Cînd s'au întors [solul leșesc] înapoi [de la Poartă], mai moale au fost [trat er weniger scharf auf]* NEC. COSTIN LET.² II 43. *Să nu fie un boi [de la car] moale [phlegmatisch, langsam] și altul iute* LIT. *Un avocat limbut — și unde s'a văzut avocat moale de gură [wo hat man je einen mundfaulen Advokaten gesehen] ? — . . . ajuns la ceasul morții* ISPIR. BSG. 113. — 3. in Pflanzennamen: a) *floare ~ Natterkopf m* (Echium) D. TERM. — b) *iarbă ~ Sternkraut n* (Stellaria Holostea) TR. BR. — II. sn. Weiches n. [El] *ș'afunda capul din ce în ce în moalele pernei* DELAVR. SULT. 108. *Eu trăesc bine, pe moale și la cald* DELAVR. PAR. 213. *Am făcut . . . un buboiu la moalele spetelor* URECHE LEG. 63. — Spez. ~ *le capului die Fontanelle*, dann auch die entsprechende Stelle bei Erwachsenen. *La un copil nu se întărește moalele capului pînă nu va putea zice «piatră»* ION. SUP. 21. *Țăpuși înfocate bătură [sfintului] în moalele capului* DOS. VS. FEVR. 2. *Tu ai bătut zmeii preste moale* DOS. PS. IN V. PS. 73 Z. 51. — Gr. Dem. *molcuș*, QU. auch *moleăluș*, ferner *moleăluș* DIV. 40 a u. CANT. IST. IEROGL. 107. — Et. Lat. mollis.

moaleș adj. schlaff JIP. RAUR. 127 (*noi orașanii [vorbim] mai încet și par'că din limbă moaleșă*).

*moară*¹ sf., pl. *moări*, f. Mühle f: ~ *de apă, de vînt, cu aburi* (POP. *de foc*) Wasser-, Wind-, Dampfmühle. *S'a pornit moara nun* wird er redselig AL. OP. I 241. FAM. *moară* (*stricată, hodorogită*) Klappermühle, Schwätzer(in), Keifer(in); vgl. *gură* 3 a, *hodorogit*(a). *Să întoarce ca moara în vînt er ist wetterwendisch, hăngt den Mantel nach dem Winde.* *Are* (scil. *porumb*) *de ~* er hat wovon zu leben. *Vorba ceia: cînd se 'nsoară, nu-î de moară* [fehlt's am nötigsten] CREANGĂ Z. III 249. *A ajuns de la ~ la rișniță* er ist vom Pferde auf den Esel gekommen, ist heruntergekommen. *A fost odată la ~ și de două ori la rișniță* (iron.) er ist weit in der Welt herumgekommen, ist ein erfahrener Mann. *A spune în tîrg și la ~* es überall herumtragen, ausposaunen. *Pe rînd*

ca la ~ immer (hübsch) Einer nach dem Andern. *A vorbi, a îndruga ca la ~* ins Blaue hineinschwätzen. *Trăește ca (gaina) la ~* er lebt wie Gott in Frankreich. *Femeia nebătută (e) ca moara neferecată* u. ä. ohne Schläge taugt das Weib nichts. *Arză moara, numai șoarecii să piară* u. ä., wird von Einem gesagt, der sich einen grossen Schaden zufügt, damit ein anderer dadurch einen kleinen erleide. Vgl. *a'pă* 10 b. *dejuga'* (a), *mirea'să*. — 2. *a face cuiva o ~ (de vînt)* J d n. beuteln; vgl. *morișcă*. — Gr. Dem. *moricică*; vgl. auch *morișcă*. — Et. Lat. mola.

*moară*² v. siehe *muri'* (a).

*moare*¹ sf. MOLD. ~ (*de curechiu, de crastaveți* Kraut-, Gurken-)Brühe f, Suppe, Flüssigkeit, in der Kraut, Gurken gesüert werden (wolür MUNT. *zeamă de varza, de crastaveți*). *In postul Crăciunului să aibă [gospodina] moare și curechiu murat cu indestulare în casă* ION. CAL. 231. *Stropindu-l cu moare de oțet [mit Essigwasser]* DOS. VS. NOE. 15. — POP. *tu nu știu* (od. *n'ai mîncat*) ~ *a mea du hast mich noch nicht in meinem Zorne kennen gelernt.* *Poftească [la judecată], dacă vrea să guste moarea lui Harță Răzeșul* AL. CL. V 139. — Et. Lat. mûria.

*moare*² v. siehe *muri'* (a)

moarte sf., pl. *moări*, f. 1. Tod m. *A muri de ~ firească, năprasnică* eines natürlichen, plötzlichen Todes sterben *Luptă pe viață ori pe ~* Kampf auf Leben und Tod. *Viață fără de ~* ewiges Leben. *Curînd ș'au făcut moarte însuși cu minile sale* [gab er sich . . . den Tod] NEC. COSTIN LET.² I 77. *A fi pe ~* im Sterben liegen: *L-au adus acasă pe ~* man brachte ihn sterbend nach Hause. *Țiganul . . . se ridică în brînci și-și afîntă ochii pe moarte* [die sterbenden Augen] *asupra Anei* SADOV. POV. 75. *Trage de ~* er ringt mit dem Tode. *A lovi, rani de ~* tödlich treffen, verwunden. *Ungurii . . . Staî încremeniți, De moarte 'ngroziți* [zu Tode erschrocken] AL. PP. 67. *Bolnav de ~* sterbenskrank. *Ia se prefăcea așa de bolnavă încît zmeul crezu că o să dea mîna cu moartea* [dass sie sterben werde] ISPIR. LEG.² 262. *Unde pînă aci [ia] umbra cu moartea în sin* [zu Tode betrübt gewesen war], *acum se mai liniști o lecufă* 308. *Cît plîns, cit se dete morții* [sich grämte]! RĂDUL RUST. I 139. Vgl. *cés* 2, *lîmbă* 1, *lumina'* (a) ||. — Redensarten u. Sprww. (vgl. *bănuia'lă*): *E bun sa-l trimiți după ~* er ist gut nach dem Tode zu schicken (so langsam ist er). *Bolnav de ~ și ar mîncă de toate* es steht nicht so schlimm mit ihm, wie er sich den Anschein gibt. *Doamne! ia-mă ~a și zilele bărbatului meu* etwa: ich will des Todes sein, wenn es so ist, wie ich sage (wird von Einem

gesagt, der sich nur scheinbar verschwört). *Moartea nu vine cînd o chemî* der Tod kommt ungeladen. *Boală lungă*, ~ *sigură* eine lange Krankheit ist ein sicherer Tod. — 2. Tod *m* (den man Jdm. zufügt), Totschlag, Mord. *A face ~, morî (de om)* einen Mord, Morde begehen. *De intră vre un om mare la închisoare și zace în putoarea temniței* . . ., *î pare că este aceasta mai rea decît toate morțile* [alle Todesarten] MARG.² 39 b. [*Mihai Vodă*] *pre tilhari* . . . *cu rele și groaznice morți i-au omorît* NECULCE LET.² II 356. *Hăbășescul nu s'au grăbit cu moarte* [mit der Hinrichtung] 187. *Mare moarte se făcu în Turci de oșteni lui Jigmond* [ein grosses Blutbad, Gemetzel wurde . . . unter den Türken angerichtet] NEC. COSTIN das. I 485. *Facînd Turcii cîteva morți în creștinî* wobei die Türken einige Christen erschlugen COGĂLN. das. III 260. *Poate că tu ai pățit așa lucru* [nämlich dass dich die Frau geschlagen hat] *ș'acum aruncî moartea 'n țiganî* [schiebst du es Andern auf die Rechnung, wörtlich schreibst du den Zigeunern den Mord zu] JP. OPINC. 149. — 3. ~a *puricelui* Alant. *m* (Inula Conyza) BR. — 4. ~a *stehițelor* Schuttkresse *f* (Lepidium ruderalis) PANȚU. — Et. Lat. *mors*, -tis.

moașă u. -*șe* *sf.*, *pl.* -*șe*, 1. INV. u. TR. ~ (*bună*) Grossmutter *f*, *strămoașă* Urgrossmutter, *răstrămoașă* Ururgrossmutter (vgl. *stră-*, *răz-*), wofür sonst *bună* (s. *bu'n* II), *străbună*, *răstrăbună*. *Tatăl și muma, moșul și moașa* PRAV. GOV. 143. *Și eși [din rău] Adam și cu moașa* [mit der Urahnin] *Eva* ALEXANDRIA 108. — Daher noch jetzt a) POP. *moșică* Anrede an eine Greisin: *Bine-ai venit, moșică!* SBIERA POV. 118. — b) MAC. = *babă*: alte Frau, altes Weib. — 2. Hebamme *f*. *Și să temură moașele de D-zeu* . . . *și da viață celor de parte bărbătească* BIBLIA 1688 Exod. 1. 17. Vgl. *buric* 1. *Moașa 'n pod!*, wird kleinen Kindern zugerufen, die sich verschluckt haben, wobei man nach der Decke zeigt. — Gr. Dem. *moșică* — Et. Fem. von *moș*.

moaște *sf.* *pl.* Gebeine (*pl.*) von Heiligen, Reliquien. *Cenușa de pre moaștele sfinților mucenici gonina dracii* MARG.² 100 b. — Sg. missbr. AL. POEZII III Leg. 131 (*Stejarul rămas singur* . . . *O moaște uriașă din codrul dărimat* [eine . . . Reliquie]). — Gr. Lv. auch *moștil*. — Et. Ksl. *moști*.

mocăi (*a*), *prez.* -*căe'sc*, *v. intr.* trödeln COM. MOLD., POEN. (s. *v. lanterner*). *La o părăche de papuci mocăește o săptămînă întreagă* an einem Paar Pantoffeln trödelt er eine ganze Woche. — Et. Unbek.

moca'n *sm.*, *fem.* -*ca'ncă*, *pl.* -*ce*, *Mokane m.*, -*nin f.* bezeichnet die siebenbürger, das Gebirge bewohnenden, vornehmlich Schafzucht

treibenden Rumänen u. deren Abkömmlinge; *fig.* (ungeschliffener) Bauer, Flegel. *Pentru tine, om de oraș, mincat de rafinăriile lumii civilizate, contactul și conversația c'un mocan zdrăvan din liniștea munților este o adevărată transfuzie morală* VLAH. GV, 186. Vgl. *șofra'n*. — *Mocăncuța, mocăneasca, mocănește* Art Tanz QU. — Gr. Voc. *m.* -*ne*. — Dem. -*căna's*. — Et. Unbek.

mocioriță *sf.*, *pl.* -*țe*, Sumpf *m* BIBLIA 1688 öfters, zB. Exod. 7, 19 (*intinde mîna ta pre apele Eghiptului și pre riurile lor și pre iazurile lor și pre mociorițele lor*). — Gr. -*ce'riță* das. 8, 5. — Et. Vgl. bulg. *močor*, nslov. *moč(v)ér*, ruth. czech. *močar* etc., zu ksl. *mokrŭ* «nass», also verw. mit *moci'rlă*.

moci'rlă *sf.*, *pl.* -*le*, MUNT. mit schlammigem Wasser gefüllte Stelle: *Pfütze f*, *Morast m* [*Urziceni*], *oraș înecat în moci'rlă dintr'un cîpăt la altul* GHICA 243. *Grădina asta . . . în două pe mijloc E tăiată d'o moci'rlă* DULFU PĂC. 67. *O biată căprioară rătăcită, călcînd cu sfială prin nămolul uricîos al moci'rlăi* ODOB. CL. IX 27. — Et. S'av. **močirlo*, zu *mokrŭ* «nass», vgl. nslov. *močilo*.

mocirlo's *adj.* pfützig, *morastig*, schlammig. *Apa de prin fintini* . . . *fiind foarte rea de băut și mocirloasă* CL. XIV 25.

mocirța'n *sm.* MUNT. FAM. verächtlich = *mocan*; daher (ungeschliffener) Bauer, Lummel, Grobian. *A! el este frumos, el, cîocoîul; el știe să vorbească, pa'avragiul! . . . tu ești posac, tu ești infirm, tu ești un mocirța'n* DEMETR. NOV. 57 (der Sprecher zu sich selbst). — Et. Zu *moca'n*, wie auch *mocofa'n*, *mogirla'n*, *mogla'n*, *modirla'n*, *modora'n*, an deren Bildung Wörter beteiligt sein dürften, die zu Charakter u. Lebensweise des Hirten in Beziehung stehen, wie *coci'rtă*, *cirla'n*, *modoro'iŭ* u. ä. Vgl. auch *țopirla'n* von *țop*.

mo'cles! *interj.* still! AL. OP. I 736 (*nu spuneți nimăru, mo'cles!*); SĂGH. Voc. 60 (-*clis*). — Et. Unbek.

mocni (*a*), *prez.* -*cne'sc*, *v. intr.* MOLD. vom Feuer etc.: still, langsam brennen, kochen. *Capra . . . umple groapa cu jeratec și cu lemne putregăioase, ca să ardă mocnit* [damit es still brenne] CREANGĂ CL. IX 342. [*Romîni*] *aduc apă și turnînd-o într'o oală o pun la foc ca să mocnească* MAR. ÎNM. 41. — Dann überh. von Dingen, die wenig sichtbar od. hörbar werden: *Satul Humulești . . . nu-î un sat lăturalnic, mocnit și lipsit de privesitea lumii* [ein abseits gelegenes, verstecktes . . . Dorf] CREANGĂ CL. XV 445. *Cînd am venit, ploa; încet, mocnit* [still], *fără capăt* IORGA AM. 157. *Și dac'om tot mocni* [still dasitzen werden], *Ce mare lucru om folosi!* NAD. NOV. I 167 (zu Einem, der ihre laute Fröhlichkeit tadelt), *Era*

un frig de cele care te pătrund la os și te fac să mocnești în casă, lingă vatră [hockst] RADUL. RUST. II 227. [Să mărit fetele], mai bine decît or mocni și or îmbatrîni în casa părintească [als dass sie . . versitzen] AL. OP. I 420. Țiganului cînd i-e foame, cîntă; . . iar țaranul nostru își arde luleaia și mocnește întrînsul [sitzt stumm und verdrossen da] CREANGĂ CL. XV 8 — Et. Unbek.

mocofa'n sm. = *mocîrța'n* (s. d.) JIP. RAUR. 111 (nu știe mocofanu ce e șofranul!).

mocoși' (a), prez. -șesc, v. intr., QU. auch a să ~ MOLD. BAN. FAM. POP. sich lange (bei einer Arbeit) (ab)mühen, (ab)quälen. Lăsăm pe țaca Frăsina să mocoșască singura la turte și noi ne ducem. VLAH. IC. 96. Vreme trecuse la mijloc doar . . cit am bojbăit și mocoșit prin teiș să prind pupăza CREANGĂ CL. XV 8. Da ce mocoșești aici? « Ia păcatele mele! Nu pot scoate căruțul ista din imolă » SBÎERA Pov. 199. Văzîndu-l Petrea . . pe țigan că numai se mocoșește înzădar [să ia pielea balaurului cu degetul cel mic] SBÎERA Pov. 129. — Et. Viell. zu ksl. *mar'ka*, nslov. *moka* «Qual, Mühe». Vgl. auch *a mocăiv*.

mo'de sm. *nevar*. einzelne steuerpflichtige Person (vgl. *cru'ce* 6) Doc. 1803/4 TEZ. II 316 flg, zB 322 (vor intra într'acești mode douăzeci și patru neguțători la această breaslă); das. (Hrisovul la mode 23 blănari străini i lude 9 calfelor lor). — Et. Unbek.

modi'lcă sf., pl. -ci, kleine, rundliche, harte Anschwellung der Oberfläche: Knollen m, Knoten. Un fus, Cu tort pe dinsul pus Tot chișcătură, modilci [voll Löcher und Knollen] SEV. AN. 105. O giică Ș'o modilcă, O molfă Ș'o bolșă TEOD. PP. 378 (Bespreehung für geschwollene Mandeln). — Et. Unbek.

modîrlă sm. = *modîrlan* AL. OP. I 1626 (Ce vreî, modîrlă?).

modîrla'n sm. MUNT. FAM. (Bauern-) Lämmel m QU. [Limba rumînească nu e] nici limbă de furat nici limbă de modîrlan neros JIP. OPINC. 111. — Et. Siehe *mocîrța'n*.

modora'n sm. MOLD. FAM. (Bauern-) Lämmel m QU. Vedeți sătenii Cum trăesc ca modora'nii [sic]! Moașă. doctor saũ spițer, Nimic n'au IANOV CL. XIII 70. — Et. Siehe *mocîrța'n*.

modoro'iu sm. schweigsamer u. mürrischer Mensch: Murrkopf m B. POL.; ȘEZĂT. III 71. Et. Unbek.

mo'dru subst. TR. POP. = *chip* 5 u. 6: Art f, Weise; Mittel n. Cite pășărele 'n codru, Toate aũ un rînd și modru PP. FRÎNCU MOȚII 93. Petrea . . n'au vrut nici într'un modru să se despartă de cal SBÎERA Pov. 43. [Părinții nevoind să-și dea fata după el] găsea modru

de-a amina lucrurile MAR. NUNTA 104. Min-dră . . , N'ar fi modru și puțința Sa vir mîna 'n sin la țîța? IARN.-BÎRS. 380. — Et. Magy. *modor*, *modra*.

mofluzi'e siehe *mofluzi'e*.

mofluz', *muffuz'* adj., pl. m. -zi, MOLD. -ji, INV. u. FAM. = LM. *falit*: bank(e)rott, fallit; sm., fem. -ză, pl. -ze, Bank(e)rottierer(in). Ceî ce se fac mofluzi fără a fi, furî se socotesc și sint COD. CAR., Pentru mofluzi 1. Un jidan așa bogat, cogemite bancher, . . sa iasă deo-dată mofluz? NAD. NUV. 188. Cînd tatăl ei se întorcea mofluz [ruiniert] și îndrăcit de la cărți VLAH. NUV. 144 (von einem Kartenspieler). — Et. Türk. *muflu's*.

mofluze'nie siehe *mofluzi'e*.

mofluzi', *muff-* (a), prez. -ze'sc, v. intr. INV. u. FAM. = LM. *a da faliment*: bank(e)rottieren, fallieren. Cînd un datornic va mofluzi, să se tragă la judecătă COD. CAR., Pentru împrumutare 15.

mofluzi'e, *muff-*, JIP. RAUR. 224 -ze'nie sf., INV. -zli'c sn., pl. -curi. INV. u. FAM. = LM. *faliment*: Bank(e)rott m, Fallissement n Deliv, *tovarășul lui de mofluzie* [sic] BOGD. Pov. 120. Creditul nostru ruinat prin mofluzenii JIP. Ș. INFL. *Mofluzie mincinoasă, vicleană betrügerischer Bankerott* (= LM. *banerută frauduloasă*) QU. — Gr. -*fluslu'c* FIL. CIOC. 289. — Et. Zu *mofluzli'c* etc., vgl. türk. *mofluslu'k*.

mo'ft sn, pl. -turi, FAM. Wert-, Inhalts-, Bedeutungsloses, das den Anschein eines gewissen Wertes etc. hat: Mumpitz m, Schwindel, Humbug, (von Gesprochenem:) Flause f, pl. Geflunker n. Ce să mai căutați la comedii alea nemțești, niște mofhuri. CARAG. Ș. INFL. Dintr'un nimic, . . pentru un moft [wegen einer Kinderei] . . s'a iritat . . grozav CARAG. GAZ. SĂT. XIV 482 (er hatte einen Freund um ein Darlehn gebeten). Sint palavre, mofhuri, feste. Geaba, . . cu cuvinte de-al de-aceste De-acum n'o să ne mai prindeți I. NGR. CL. IV 391 (ein Wähler zum Wahlredner). — A face ~uri Umstände, Faxen machen (= sich um Scheine od. ohne Grund sträuben). [Țiganul] incepu să facă mofhuri, să s'alinte Că e greu la pluguri. SPER. AN. 1892 I 49 (er hatte sich als Ackerknecht verdungen). — Et. Das Wort soll nach CL. XV 398 zuerst Spitzname einer Bukarester Halbweltsdame gewesen sein. Viell. liegt türk. *müft*, *muft* «was umsonst ist, nichts kostet» zu Grunde.

moftangie sf. Flause f CARAG. Ș. INFL. (viă cu moftangiiile d-tale).

moftangiu' sm., fem. -gloa'lcă, pl. -ce, FAM. Flausen-, Phrasenmacher(in), Blagueur. Ajungem la Sf. Ilie în Gorgană — moftangiu' după noi CARAG. CL. XIII 248.

Et. Zur Bildung vgl. serb. *muštađija* (= türk. **muštađy*) «der alles umsonst haben möchte».

moftolo'g sm. = *moftangiu* CARAG. Ş. INFL.

moftolo'gic adj. flausenmachend CARAG. Ş. INFL. (cu toată societatea moftologică a d-lui).

moftologi'e sf. Flauserie f CARAG. Ş. INFL. (văi cu moftologie).

mofturea'n sm., pl. -re'ni, = *moftangiu* CL. XV 398; GANE Ş. INFL. (în un stropşit, un mofturean, un frige-linte).

mofturo's adj. FAM. der Umstände, Faxen macht, dem nichts recht ist, zimperlich. *Duduca cea învăţată era foc de mofturoasă* RĂDUL. RUST. II 225.

moghirlă siehe *movirlă*.

mogildea'tă sf., pl. -de'te, seltsame, wunderliche Gestalt. *Un călugăr mic, spin, cu faţa zbircită ca un hrib, o mogildea'tă de om, cu glas de copil, cu ochi şi mişcări de măimuţă* VLAH. RP. 87. *Iaca două mogilde'te [zwei Gestalten] că începură să se mişte în întunericul maidanului... Erau doi oameni, unul scurt... ällalt 'nalt..* RĂDUL. RUST. II 247. — Gr. WESTL. -*gind-*, ferner -*gildea'tă* ŞEZAT. III 71, *mohoa'ndă, pl. -de* B. POL — Et. Unbek. Vgl. *măgădă'u* u *măgăia'tă*.

mogirla'n sm. (ungeschliffener) Bauer, (Bauern-)Lümmel BOGD. POV. 153; BURS. 16 (*Auzi d-ta la ce eşti expozată cu asemenea mogirlani!*). — Et. Siehe *mo-cir'fa'n*.

mogla'n sm. MOLD. POP. von dummen Bauern: Trottel m, Idiot. *Tu, moglanule de Oslo-bene, care te robeşti pîntecelui şi nu-ţi dai cituşă de puţină osteneală minţii* CREANGĂ CL. XV 447. — Et. Scheint mit *moca'n* zusammenzuhängen, siehe *mocir'fa'n*.

mogorogi' (a), prez. -ge'sc, v. trans. a n-brummen, -knurren CREANGĂ CL. XV 458 (*Ce spuî, cirpaciule... şi tu mă mogorogestî?*). — Et. Unbek.

mohor' r sn., pl. QU. -hoa'ră, -re, 1. Fennichgras n, Borstenhirse f (*Setaria glauca, viridis* etc. Beauv.), weitverbreitetes Unkraut, das rötliche Aehren trägt. *Despre toamnă... s'au făcut mohor pen ţarină şi au strîns de acel mohor de ş'au scos sărăcimea foameu* NEC. COSTIN LET.² I 472. *Un cîmp de mohor Fară margini ca pustiul* I. NGR. CL. II 278 — 2. Purpurmantel m Dos. VS. Noe. 6 (*l-au zugrumat Arienii [pe arhiepiscop] cu mohorul sfinţiei sale*). — Et. Vgl. magy. *mohar*, *muhar*, serb. *muhar* etc.

mohori't adj. 1. purpur-, dunkelrot. *Şi în veşmînt mohorit* [ksl. *bagrênu oblekoša*] *îmbrăcără el* COR. TETR. Joh. 19, 2. *Dezbrăcără de pe el mohorîta* [den Purpurmantel,

ksl. *bagrênica*] *Matth. 27, 31. Şaua bine că-î punca [calului] şi cioltarul mohorit* TEOD. PP. 579. — 2. LM. trübfarbig, trübe, düster. *Prin geamurile îngheţate se strecoară iar lumina cea mohorită şi apăsătoare* VLAH. IC. 20. *Intr'una din odăile mohorite şi reci ale hanului negru* SADOV. POV. 161. *Pe-a altarului icoană... Palidă şi mohorită* *Maica Domnului se vede* EMIN. 54.

mohori'ti' (a), prez. -ţe'sc, v. trans. purpur-, dunkelrot färben VARL. CAZ. 95 (*apa cea de ploae... le roşeşte [năml. florile], găbeneşte şi mohori'teşte*).

mo'i siehe *moa'le* u. *mu'a' (a)*.

mo'imă siehe *maimută*.

moïna' (a să), prez. 3 să -nează, v. refl.: să *moïnează* es tritt feuchtes, Tauwetter ein. *Se moïnase, şi zăpada cadea mai deasă* DELAVR. D. *Timpul s'a moïnat pretutindenî* LIT.

mo'ină sf., pl. -ne, 1. feuchtes Wetter (im Winter), Tauwetter. *Din cauza moïnei, zăpada a început să se topească şi la cîmp* LIT. *E moïnă. Sus frumos: e soarc, Azurcurat, primăvăros* RĂDUL. RUST. I 184.

2. MOLD. im vorhergegangenen Jahre bebaut gewesenenes Land (Ggs. *ţelină*) QU. *In acest chip vom putea ara cu un plug intr'o zi la moïnă 40 de prăjină şi la ţelină 20* ION. CAL. 29. *Boii mei cînd aud doîna, Ară ţelină şi moïnă* C. NGR. 182. — Et. Wahrsch. zu *moa'le*, vgl. zur Bildung *doîna*, zur Bedtg. *moa'le, mo'şte, moloşa'g, a mu'a'*. Gegen Herkunft von slav. *myti*, prez. *moju* «waschen» dürfte der Umstand sprechen, dass das Part. praet. pass. nicht etwa *mojenû*, sondern *mytû* lautet.

moïşte sf. TR. = moïnă 1 QU. *Era moïşte şi satenii vrînd nevrînd trebuia' să-şi cum pere opincî* POP-BĂN. 76 — Et. *moa'le*, vgl. zu *mo'ină*.

mo'iu siehe *mu'a' (a)*.

mojda'n adj. markig COR. Ps. u. Ps. ŞCH. 65, 15 (*Toate arsele mojdane rădică ţie cu afumarc şi berbeci*). — Et. Ksl. *moždanû*.

mojde'i'u, mujd- subst. zerstossener und mit Essig versetzter Knoblauch, dient den Bauern als Würze zur *mămăligă*: *Rupînd... din hrîncea de mămăligă şi întîngînd... în mojde'i'u* NĂD. NUV. I 162, *Iaca nişte bulughine cu mujde'i şi cu mămăligă* CREANGĂ CL. XI 25. — Gr. *mujda'tû* CL. VII 247 im Reime, *mujda'tû* VICIU. — Et. Wohl nicht *must de ai'u*, sondern zu ksl. *mězga* (rum. *mîzgå*) «Saft», viell. lautlich an *mozgû* «Mark» angelehnt Vgl. folgd. Art.

mojdrea'n sm., pl. -dre'ni, Blüten-, Mannaesche f (*Fraxinus Ornus*) MEHED. BR.; GLOSS. sec. 17. HC. I 293 (*mojren*). — Et.

Wahrsch. ders. Herkunft wie *mojde'iu* (s. d.). Durch Einschnitte in die Rinde des Baumes gewinnt man einen süßen Saft, das «Manna».

moj'c I. sm. Mensch von häuerlicher, niedriger Herkunft u. daher von groben Manieren: Bauer m. *Și-î sarăciră [pe boernași] de ramaseră, precum le-a fost postrigul, mojici NECULCE LET.² II 247. Nicî salcea pom, nicî ~ul om od. nicî salcea (od. din salce) cerc de bute, nicî ~ul (bezw. din ~) om de frunte u. ä. (Sprw) Bauer bleibt Bauer. — II. *adj.* grob, roh. — Gr. Lv. (Cron.) bisw. muj-. — Et. Russ. *mužiku*.*

mojice'sc adj. des Bauern. *D-zeu ferească de bătaia cerească, de urgia 'mpărătească și de pira mojiceasca PANN CL. V 377.*

mojici'e sf. Grobheit *f*, Roheit. *De ce să nu ne bucurăm noi de averea lui, căci suferim mojiciile și fanteziile lui FIL. Ctoc. 86 (Gespräch der Untergehenen eines Emporkömmings).*

mojici'me sf. Bauernvolk *n*. *Să ridice și țara, toată mojicimea, asupra Sașilor NECULCE LET.² II 355.*

mojico's adj. grob, roh. *Se cunoștea și fața-î [năml. a lui Atila] că este mojicoasă, cum le era felul [Hunilor] SPĂT. MIL. LET.² I 126. Ofițerii [Moscali] mojicoși fără milă de om GHICA CL. XIV 58.*

mo'l siehe *mo'l*.

mola' sm., art. -la'ua, Molla *m*, Titel der türk. Geistlichen. *Molaua ce era credincios Pazvandului, ca un popă turcesc DION. TEZ. II 210. — Türk. molla'.*

molăciu'ne siehe *molăciune*.

mola's sm. TR. = *mihalç*: Aalraupe *f*, -quappe (Lota vulg.) WBB. — Et. Wahrsch. zu *moale*.

molăta'te sf., pl. -tăși, LM. bisw. = *molăciune*: [*Prinții*] *afemeiași prin molăta'tea [das weichliche Leben] serăului RAL. SUV. 142. Acea carătă In care a mea Luisă se 'ntinde cu molăta'te [behaglich, lässig] C. NGR. CL. III 49. — Et. moale.*

molatic adj. 1. LM. bisw. weich anzufühlen, leicht zu formen: weich, schmiegsam. *Ceară molatică DICȚ. AC. Insușirea acestor săpături este că dă impresiunea unei materii molatice colacilor de piatră CL. IX 14. Mătăsuri și catifele, .. împodobind gîturî albe și molatece IORGA AM. 173. [O dănțuitoare] a cărei trup se indoia molatic pe brațul ce-î cuprindea mijlocul GANE CL. XIII 333. — 2. LM. was in sanfter Weise angenehme Gefühle hervorruft: behaglich, wohlig *Luminarea-î stinsă în casă - somnu-î cald, molatic, lin EMIN. 45. Se gîndea la cite ceva molatic: își închipuia că e pe mare și-l leagană valurile ori că se sue încetișor într'un baion și plutește peste**

întinderî nemarginite VLAH. NUV. 40. — 3. energielos, lässig, matt, schlaff, indolent. Cîți sint leneși și molateci și trindavi MARG.² 209 b. Mihăiță era .. era cautator de gîlceavă... Dincontră, nu molatic, un fel de alasă-mă să te las», ca toți tinerii crescuți pe saltea CL. XIX 204. Damele .. criticau sus și tare politica prudentă și rezervată a contelui Nesselrode, tra'înd-o de molatică [matt] și de umilitoare GHICA CL. XVIII 11. Tibrul curge dedesupt[ul podului], somnoros și leneș, rostogolind pe patul lui de lut undele galbii și molatice [seine .. trügen Wellen] IORGA AM. 193.

molcelu'ș siehe *moale*.

mo'lcom etc. siehe *mo'lcom etc.*

molcu'ț siehe *moale*.

mo'ldă sf., pl. -de, TR. OLT. Mulde *f* QU.

Gr. *mu'l*-B. — Et. Mittelb. aus dem Deutschen.

mole'ben sn., pl. -ne, Bittgebet *n* BELD. ETER. 15 (*Și molebenul să facă cu un chip mult rugătoriu Ca puterea cea cerească sa le fie 'ntr'ajutoriu*). — Et. Russ. *molebenu*.

mole'nie sf. Beten *n*, Gebet Doc. 1588 HC. I 197 (2 *zavese ce sint mai pre susu de prazdnice și de molenii*); 205 (4 *icoane mare, 17 icoane molenie*). — Et. Ksl. *moljenije*, serb. *molenje*, russ. *molenije etc.*

moleșarlă sf., pl. -șe'li, Erschlaffung *f*, Verweichlichung, Schlawheit, Mattigkeit, Schläfrigkeit. *O moleșala mă cuprinse; îmi venea să mă întind și să dorm SADOV. POV. 127.*

moleși' (a), prez. -șe'sc, *v. trans.* schlaff, matt machen, erschlaffen, -matten, verweichlichen; *a să ~* erschlaffen, ermatten, verweichlicht werden. *Căldura .. îi ineca rasuștirea și-î moleșa trupul fără să-l adoarma VLAH. NUV. 36. De multe ori, generalii caută războaie cu luminarea, pentru ca oamenii să nu se moleșască GAZ. SAT. XIV 471. — Et. moaleș.*

mole'te sn., pl. -ți, 1. Mehlwurm *m*, Larve von *Tenebrio molitor* L. — 2. *moleți* Art Kinderkrankheit, bei der das Kind Hitze. Durchfall u. trockene Nase hat ȘEZAR. IV 27. — Et. Vgl. bulg. *molec*, serb. *moljac* «Motte, Made, Milbe», von ksl. *molî* (rum. *mo'lie*). — 3. siehe *moliv'd*.

mo'levmä siehe *mo'limă*.

molevsi' (a) siehe *molipsi' (a)*.

mo'lfă sf., pl. -fe, Geschwulst *f* TEOD. PP. 378, Besprechung (*O gîlcă ș'o modilca, o molfă ș'o bolfă*). — Et. Wahrsch. nur gelegentliche Bildung.

molfăi' (a), prez. -fă'sc, 3 auch *mo'lfăe, v. trans.* mit zahnlosen Kiefern, mit den Lippen, der Zunge kauen etc.: muffeln, mummeln. *Moș Bodringa, șezînd cucuiat pe niște buci și molfăînd la pere uscate CREANGĂ CL. XV*

454. *Hagiul tremura și morfoleşte un codru de pine în gingii* DELAVR. PAR. 188. [*Copilul*] *apucă țița, molfăi de două trei ori și nu mai avu putere* NAD. NUV. II 79. *Baba, molfăind din buze un «sărut mîna, boerule»* URECHE LEG. 369. — Gr. MUNT. auch *a morfoli', prez. -le'sc.* — Et. Lautmalend.

moli' (a) siehe *mili' (a)*

moliciune sf. 1. Weichheit *f.* *Moliciunea parului, vocii* DICȚ. Ac. — 2. Weichlichkeit *f.*, Verweichlichung, Ueppigkeit. *Inema lui Ahileu . . nu are moliciune ca să plîngă cu jale paguba a [sic] unei pierderi atîta de mare* MSCR. 1802 GCR. II 197. *Progresul luxului și al moliciunii moravurilor trăgeau după dînselor și deprimărea caracterelor* OLL. HOR. 181. *Palatul domnesc . . locaș în care domnea moliciunea amestecată cu umilirea și cu depravațiunea* FIL. CIOC. 27. 8 LM. wohliges Gefühl, Behagen. *Peste toate-o moliciune, o pace d-zeiască se lasă de sus* VLAH. RP. 9. — 4. Energielosigkeit *f.*, Lässigkeit, Mattheit, Schlawheit, Indolenz. *Cantacuzin . . Ne defaimă molăciunea întru care viețuim, Să ne deșteptăm, le zice, că nu-î vreme să dormim* BELD. ETER. 43. *Toropirea și moliciunea pe care-o lasă în orga-nizmele plăpînde o violentă zguduire de nervi* VLAH. DAN II 44. — Gr. MOLD. -lăcŭ'ne. — Et. *moa'le.*

moli'd sm., pl. -li'zi, Fichte f (*Picea excelsa* Link.). *Să se facă focuri pe sub brazii și molizii din marginea dumbraviu, ca să prindă pară pădurea* BODN. CL. V 35 — Dafür auch *brad roșu.* — Gr. MUNT. auch -li'ft, *pl. -fti*, MOLD. auch -li'dv (LV. -dŭv, zB. BIBLIA 1688 Jes. 60, 13) u. -li'v, ferner -li'tf POL., -li'f B., -le'te, *pl. -le'ti* COM. BAN., -li'da'r BR. — Et. Die lautliche Aehnlichkeit des dunklen Wortes mit gr. μέλιδος «Blei» ist viell. nicht zufällig.

mol'ie sf. 1. Motte *f* (*Tinea*). *Ca o haînă mîncată de molii* BIBLIA '688 Hiob 13, 28. — 2. MOLD. (*de umezeală* Keller-, Mauer-) *Assel f* (*Oniscus Asellus*). — Et. Ksl. *mol'i.* *mol'ift* siehe *mol'd.*

mol'iftă etc. siehe *mol'iftă etc.*

mo'limă sf., pl. -me, MUNT. ansteckende Krankheit, Epidemie, Pest. *S'a încins o molimă [în sat] — după cit am înțeles, anghina —, și în două săptămîni au murit mai toți* VLAH. GV. 195. *Bisericile, familia, dregatoriile . . sint atinse de molima aurului* JIP. RAUR. 51. — Gr. Auch -levmă, ferner -livmă INSCRIFT 1830 IORGU INSCR. I 72. — Et. Ngr. μόλημα.

molipsi' (a), *prez. -pse'sc, v. trans.* anstecken, infizieren. *O oae răoasa molipsește (od umple) toată turma (Sprw.) ein răudiges Schaf steckt die ganze Herde an. Boale*

-toare ansteckende Krankheiten. — Fig.: *Curind n'a lipsit [ia] a se molipsi din aerul acestui oraș . . Focul juneții și simplitatea creșterii sale o făcură să plece urechia la măgulirile desfrînaților* C. NGR. 19. — Gr. -levsi' GOLESCU D. COST., -livsi' POEN. POL. — Et. Ngr. μόλωω, Fut. -λέσω.

molisoa're sf. pl. Weich-, Glanzstäudel *m* (*Malaxis*) CRAÎN CL. XXIII 888, PANȚU. — Et. *moa'le.*

molită'vnic etc. siehe *molitfe'lnic.*

molit'fă sf., pl. -fte, 1. (bis.) rituelles Gebet des Priesters (wogg. *rugăciune, rugă* Gebet überh.). *Cum nu bagă sama rugăciunea celor mulți și molitva preoților?* MARG. 111 a. *Î-ai cetit molifta domniei mitropolitul Nichifor* COGĂLN LET.² III 219. *Sîmbătă . . mirele și mireasa . . se duc la biserică de sac molitfa* [und lassen das Gebet abhalten] SEV. NUNTA 340. 2. Weihwasser *n* MAR. NAȘT. 84 u. 139. — 3. (*morală* Moral-) *Predigt f* NAD. NUV. III 49; 189 (*E în zadar, mamă! Toate aceste molifte nu folosesc nimică*). — 4. INV. Titel des Priesters. Ehrwürden *f.* *Poruncim . . molitvelor voastre preoți și diaconî . .* DOC. 1769 MELH. CH. 307. *Molitva sa Vlădica de Huși* DOC. 1621 das. 72. *Dezlegare ai de la D-zeu și de la mine, dacă molitfa ta . . veî tăgădui cununia* URECHE LEG. 194 (der Metropolit zu einem Geistlichen). — Gr. Auch, bes. LV., -tvă geschrieben; bisw. -li'ftă. — Et. Ksl. *molitva.*

molitfe'lnic sn., pl. -ce, (bis.) Euchologio *m n*, Ritual der griech. Kirche; der rum. ~ enthält gegenwärtig die Gebete für alle Vorkommnisse des christlichen Lebens (Geburt, Taufe, Trauung etc.), mit Ausnahme der zur Liturgie u. zur Priesterweihe gehörigen. *Protopopul . . deschizînd molitfelnicul ce-î înfățișă protopsaltul . . întonă cu glas tare acest vozglas . .* DEMETR. NUV. 11°. — Gr. Auch -tfe'nic, -te'vnic, LV. -tă'vnic. Et. Ksl. *molitvînikü.*

mol'iu adj. MUNT. langsam, träge, schwerfällig. *Cel ce cugetă 'nalt, copt și mare, e tîrzior la vorbă și molii la pas* JIP. OPINC. 79. *E tristă și la vedere apa lui lată, molie* VLAH. RP. 258 (vom Pruth). *Scrieri dulcigi, molii, otova* GION. PORTR. 11. — Et. *moa'le.*

molo's sm. Flügelwurm *m* (*Clio borealis*) CRAÎN. CL. XXIII 338. — Et. Unbek.

moloșă' (a), *prez. -șe'z, v. trans.* weich machen, erweichen; *a să ~* weich werden ION. CAL. 156 (*După aceasta stă inul sau cinepa răvilate două sau trei zile, ca să se mai moloșeză*); NEC. COSTIN LET.² II 83 (*Cu blîndețele ca bumbacul se moloșază și se îmblînzesc inimile domnilor*); COM OLT. (-și', *prez. -șe'se*).

moloșag *sn., pl. -guri*, MOLD. TR. Tauwetter *n* QU. *Cind cîntă cocoșii seara, iarna, are să fie moloșag* ȘEZAT. IV 120.

molo'tru *subst. 1.* Fenchel *m* (Foeniculum vulg. Mill.). *Un ostropiel făcut de vîrfuri de busioc, cu molotru și cu alune pisate* MSCR. 1749 GCR. II 44. — **2.** = *sulfină*: Steinklee *m* (Melilotus) POL. BAR., was sicherlich falsch.

Gr. -la'tru HMST. FUSS. — **Et.** Ksl. *molotri* = agr. μάλαθρον, ngr. μάλαθρον. Vgl. *măra'r*.

molo'z, MOLD. -*lu'z* *subst.* Schutt *m*. *Am căzut pe un moș vroiu de moloz și de cărămizi* DELAVR. PAR. 244. — **Et.** Türk. *moloz*.

molură (wie bet.?) *sf. 1.* = *molotru 1*: Fenchel *m* BR. — **2.** *molura bălții* Wasser-, Teichfenchel *m* (Myriophyllum verticillatum) BR. — **Et.** Anscheinend ders. Herkunft wie *molotru*.

momea'lă *sf., pl. -me'le, 1.* Lockung *f*, Verlockung, Vorspiegelung, (lügenrische) Versprechung. *Dușmani ai omului sînt . . toți aceia cari pun înaintea slăbiciunilor omenestii ispita răului, momeala păcatului* GAZ. SĂT. XIV 474. *Pe drum necentenit ceream apă, iar tata mă amîna cu momele de la o fîntină la alta* CREANGĂ CL. XIV 370. — MUNT. FAM. *a umbla cu șosele cu momele* alle möglichen Ueberredungskünste anwenden. *Popii calvinilor umblau cu șosele cu momele să le calvinească* [năml. *țările rominești*] ISPIR. CL. XII 176. — **2.** MUNT. Lockspeise *f*, Köder *m* *Undița fără momeală nimic nu-ți dobindește* GOLESCU Z. IV 674. — MOLD. dafür *nadă*.

mome'lnic *sm.* Schmeichler *m* (?) MARG.² 167 a (*hrăniați curvele cele ce vă juca și pe momernici* [sic]); 204 a (*nici momelnicii li-să vor cuceri și dvori*); 209 a (*Unde sînt momelnicii cari ne zic acum sfinți?*).

moni', MOLD. *smoni'* (*a*), *prez. -me'sc, v. trans.* (an-, ver)locken. *Teancurile de cutii de sardele momeaui mușterei* NĂD. NUV. II 202 (Schilderung eines Spezereiladens). *Din desigură întunecoase de sălcii es lișiți și giște sălbatice, momite de soare* VLAH. RP. 28. [Ăi] *dă să'năvuțesc fără să muncească . . strică și momesc* [verleiten] și *p'alții să facă astfel* JIP. OPINC. 138. *Muerea ce va smomi pre bărbat să-și lase muerea pentru ca să o ia* Ș. TAINE 262. *A ~ pe o slugă etc.* einen Dienstboten etc. abreden. *Să culeagă și cîteva pere spre a-și mai momi foamea* [den Hunger zu betäuben] ISPIR. LEG.² 224. — **Gr.** Für *smo-*MOD. bisw. *zm-*. — **Et.** Ksl. *mamiti*.

moni'e, MOLD. *măm-* *sf.* Strohwischtange *f*, die zum Abstecken von Feldern, als Vogelscheuche etc. verwendet wird. *Hotărînd moștile Ș'ășezînd momiile* AL. PP. 101. *Baba-i o momie 'n grîu* COȘB. 93. *Păcătos,*

netrebnic ce sînt . . , moșneagul să se ucida muncind și eu să stau ca o mămie! NĂD. NUV. I 96. — Daher von einer seltsamen Gestalt: *Au înghețat sloiū și baba și oile și s'au prefăcut toate 'n stane de piatră, de se cunosc și azi momiile lor albe . . pe muntele . . «Babele»* VLAH. RP. 77. *O momie ce de-abia se zărea în reflexul zăpezii, se apropié de noi* VLAH. IC. 52 (von einer Frau). *Miile marită momiile și sutele mărită slutele u. ā.* (Sprw.) Geld bringt auch die hässlichsten Mädchen unter die Haube. — **Gr.** *mamu'e* GLOSSAR sec. 17. HC. I 290. — **Et.** Lautgruppe, die Schrecken einflößen soll, wie ähnlich in vielen Sprr.: ngr. μαμουνας WEIGEL, magy. *mumu(s)*, deutsch *Mumun* etc. «Popanz».

momine'ază *sf., pl. -ne'ze*, Mayonnaisensauce *f* REȚ. 41. — **Et.** Wahrsch. entstellt aus frz. *mayonnaise*.

moni'tă etc. siehe *mămur'tă* etc.

mo'mori'tă *sf.* stinkende Kamille (Anthemis cotula) CRAIN. CL. XXIII 973. — **Et.** Wahrsch. entstellt aus *ro'moni'tă*.

mona'h *sm., pl. LV. auch -na'st, fem. -nahi'e* (bis.) offiziell = *călugăr, -riță*: *Mönch m, Nonne f. Monahul său monahia nu este slobodă a-și lăsa mănăstirea și la alta a se strămuta* PRAV. BIS. P. I Cap. I § 4. — **Et.** Ksl. *monahū, -hinja* = gr. μοναχός, -χή.

monahice'sc, auch *-nahic* *adj.* (bis.) offiziell = *călugăresc*: *Mönchs-*. *Cel ce voește a se supune jugului monahicesc, trebuie să aibă o vîrstă de cel puțin de zece ani* PRAV. BIS. P. I Cap. I § 4. *Persoanele ce nu au ules viața monahică pot înfii* COD. CAL. § 235. — **Et.** Ngr. μοναχικός.

monahi'e siehe *mona'h*.

mona'rh *sm.* Monarch *m*, Alleinherrscher. *Unde stăpinirea să afla în mîinile monarhului* MSCR. 1773 GCR. II 87. — **Et.** Mittelb. aus gr. μόναρχος.

monarhi' (*a*), *prez. -he'sc, v. intr.* Alleinherrscher sein SPĂT. MIL. LET.² I 87 (Cezar . . *monarhind, mulțimea stăpinirii oamenilor s'au potolit*).

monarhi'e *sf.* Monarchie *f*, Alleinherrschaft. *Romana monarhie și putere . . atîtea număi n'au luat și n'au supus țări cîte n'au vrut* SPĂL. MIL. LET.² I 87.

monarhi'nă *sf., pl. -ne*, Monarchin *f* MSCR. 1757 GCR. II 53 (*monarhina cu adîncul inimii atîta s'au săramat cit era îndoiula de viața ei*). — **Et.** Russ. *monarhinja* od. deutsch.

monasti're siehe *mănăsti're*.

mondi'r *sn., pl. -re*, INV. U. FAM. Rock der militärischen od. sonstigen Uniform: *Montur f*, Waffen-, Uniformrock *m*, wofür MOD. *tuni'că. Ceafa lata și dreapta* [a căpitanu-

lui] să rasfrîngea într'un val de carne un-suroasă peste gulerul strîns al mondirului DELAVR. SULT. 124. — Gr. MOLD. *mundi'r*, POP. scherzh. *mindir* (s. d.), ferner *mondu'r* POP. BAN. 167. — Dem. -*dira's*, pl. -*șe*. — Et. Mittelb. aus frz. *monture*, deutsch *Montur*, vgl. russ. *mundiru*, poln. *mundur*.

mo'nt sn., pl. -*turî*, Stumpf *m*, Stumpf *mel* QU. *I-s'au curmat minile de aũ picat palmele de la încheetură jos, și el aũ rămas ciunt, numai cu monturile de mini* SBIERA Pov. 31. *Coadă vacilor bune este lungă și stufoasă, iar montul coziũ [das untere Ende des Schwanzes, ohne die Haare] ajunge la genunchi* LIT. — Et. Unbek. Vgl. *bo'nt*.

mo'r¹ v. siehe *muri'* (a).

mo'r² *interj.*, vom Bären: *brumm! O aatã se auzi prin pădure glasul ursului: mor! mor! mor!* ISPIR. LEG.² 329.

morăcăn'o's siehe *morocăn'o's*.

morăi' (a) etc. siehe *miri'* (a) etc.

mora'r, INV. u. POP. -*rîũ sm.* 1. ~, fem. -*răre'asă*, pl. -*re'se*, u. -*rî'ță*, pl. -*țe*, Müller (in). *Au doură sint eu muere de morarĩ saũ de pitariũ să-ți frămînt eũ pită?* MARG.² 67 b. — Gr. Dem. -*răre'l* IARN.-BIRS. 75 — 2. Mehlkäfer *m* (*Tenebrio molitor*) QU. Wohl nur gelehrt — Et. *moa'ră*.

morări't sn., pl. -*turî*, LV. (CFC. n.) Mülhsteuer *f*. *Scos-au morărit de toată moara cîte doi ung.* AMIRAS LET.² III 140.

morări'tă sf., pl. -*țe*, 1. siehe *mora'r*. — 2. BAN Braut *f* in Haaren (*Nigella dama-cena*) PANȚU.

morcoa'să sf., pl. -*șe*, TR. BAN. = *bleaũ*: *Achsenblech n* QU. — Et. Serb. *morokvaša*.

morcoti' (a), prez. -*te'sc*, v. *intr.* murren Dos. Ps. in V. 105 Z. 79 (*Că 'n samă cuvintul nu-ĩ băgară Șt 'n sălașe'e lor morcotiră*). — Et. Poln. *markotać*.

mo'rcov sm. gelbe. Mörrübe, Möhre (*Daucus carota*). *Fața lui roșie ca morcovul* C. NGR. 52. — Gr. *mu'rcol'* (pl.?) BR. — Et. Vgl. bulg. russ. *morkovu* etc.

morcove'a'ncă sf. Rippensamen *m* (*Pleurospermum austriacum*) BR.

morcovi'ũ adj. möhrenfarben AL. CL. IV 364 (*favoriși morcovii*).

morfoli' (a) siehe *molfăi'* (a).

mo'ri siehe *moa'ră* u. *muri'* (a)

mo'rico adj. *nevar.* INV., bezeichnet eine dunkle Farbe, wahrsch. dunkelrot od. -blau. *5 coși de postav morico* Doc. sec. 19. REV. Toc. III 333. *Anteriu de șamalagea morico* FIL. Cloc. 75. — Et. NGR. *μóρικός* «purpurin» Byz., «scuru, cupo» VENT.

mori'scă sf., pl. -*ști*, 1. (kleine) Mühle, in best. Wendungen, wie: *Bătrînul se uita pla-*

cid la dinsa . . , învîrtînd degetele morișcă [indem er die Daumen umeinander drehte] și *zîmbînd* ZAMF. LN. 19. *A face cuiãva o ~ Jdm.* die Haare zausen, indem man sie im Kreise dreht: *Am tras trei palme țigancei, precum și lui jupînu Gulîță i-am făcut o morișcă în chică* AL. CL. II 143. — 2. (Wind-)Mühle *f*, bekanntes Spielzeug, bestehend aus ein od. zwei Stäben, die an den Enden entsprechend geformte Papierstückchen tragen u. drehbar quer auf die Spitze eines anderen Stäbchens gesteckt sind, so dass sie, wenn man gegen den Wind geht, sich im Kreise drehen. *Atuncî lumea 'n căpătîna se 'nvîrtea ca o morișcă* EMIN. 138. — 3. (*agr.*) Putzmühle *f* zum Reinigen des Getreides von Unkraut, Staub, Spreu etc. — 4. *de vînt* Wetterfahne *f* SADOV. Pov. 165 (*Vîntul . . șuera prin moriștile de vînt de pe creasta caselor*). — Et. *moa'ră*.

mo'rîũ siehe *muri'* (a).

mormăi' (a). prez. -*măe'sc*, v. *intr.* u. *trans.* 1. vom Bären: *brummen*. *Cînd [ursul] se mînie, scîrșnește din dinși și mornăește grozav* INV. COP. 1893 I 43. *Ursul . . Ca cum ar cili din gură căuta [fleica prin carte] și mormăia* PANN PV.¹ II 13. — 2. von Menschen: (in den Bart) *brummen*, *murmeln*. *Moș Voina . . o împinse îndărăt, mormăind necăjit pe sub mustețe* IARNIK CL. XV 173 *Baba, mornăind . . din gură niște cuvinte pe jumătate înghițite* POMP. CL. VI 29. Vgl. *murmui'* (a). — Gr. MOLD. -*rnăi'*, ferner -*moni'* RĂDUL. RUST. II 265 u. 296, -*moni'* DEMETR 35, *mărnăi'* POMP. CL. VI 28. — Et. *mo',²!*

mormăitu'ră sf., pl. -*rî*, (einmaliges) *Brummen*, *Murmeln*, pl. *Gebrumm n*, *Gemurmel*. *In răcnete'e leilor, în mormăiturile urșilor* DIV. 16.

mormă'n sn., pl. -*ne*, MUNT. hoher *H a u f e* aufgeschütteter Dinge. *Dinaintea uși, un morman de zăpadă adunat de virteț troenise scara* VLAH. Ic. 52. *Vom face cit cerul de 'nalt Mormanul cadavrelor crunte* COȘB. 161. *Piramidele de noroiũ grămădite morman pe lângă ușile prăvăliilor* [die . . hoch aufgehäuft lagen] GHICA CL. XVII 42. *Vînătorul căzu morman de pe cal* ISPIR. LEG.² 140 (vgl. *grăma'dă*). — LV. nicht belegt. — Et. Unbek.

mormînja'lă sf., pl. -*je'lî*, *Gehudel n*, *Hudelen f* VLAH. GV. 60 (*In școlile de la sate e o mormînjală de carte . . care te umple de milă, de scîrbă și de revoltă*).

mormînji' (a), prez. -*je'sc*, v. *trans.* ohne Sorgfalt, oberflächlich arbeiten: *hudele n* COM. — Et. Unbek.

mormî'nt sn., pl. -*mi'nte*, 1. Grab *n*, Grabmal, -*stătte f* (vgl. *groa'pă* 2), *Mormînt*

deșchis grumazul lor COR. Ps. 5, 11. Și luo oasele den morminturi și arse preste jirtăvnic BIBLIA 1688, 4 Reg. 23, 16. Timpinară pre el doi îndrăciți eșind dentru morminte Matth. 8, 28.—Spez. Grabhügel m LAMBRIOR CL. IX 154.—2. pl. TR. Kirch-, Friedhof m. Primăvara . . . noi băeții eșam la morminte, ca să ne învățăm lecția la aer curat SLAVICI CL. XIV 138.—BAN. MAC. dafür mormi'nți pl. m.: Noi pre acolo trebue să trecem la morminții noștri CAT. I 59).—Gr. LV. (sec. 16/17) -mă'nt, pl. -me'nte; MAC. mărmi'nt; MEGL. murmi'nt.—Pl. INV. (bes. LV.) -turi.—Dem. -minte'l, pl. -le.—Et. Lat. monumentum «Denkmal», mit Anlehnung an mo'rîu «ich sterbe», mo'rt «tot».

morminta'l adj. LM. Grab(es)-. Din țărna mormintală răsare dulce floare AL. POEZII II 88. Piatră ~ă Grabstein. Tăcere ~ă Totenstille.—Et. Nach frz. sépulcral, tombal gebildet.

mormoi' (a) siehe mormăi' (a).

mormolo'c sm. geschwänztes Froschjunges: Kaulquappe f. Dimprejurul . . lacurilor lăcuite de broaște, broscanți și mormoloci JIP. SUF. 54.—Et. Vgl. serb. mrmoljak, das viell. mit gr. μόρμολόκειον «Schreck'ild» zusammenhängt.

mormoni' (a) siehe mormăi' (a).

mormorosi' (a), prez. -se'sc, v. trans. brummen, murmeln AL. OP. I 840, von einem bei Seite Sprechenden (Oare ce mormorosește ursu?).—Et. Scherz. Kontamination von a bolboros' u. a mormai'.

mornăi' (a) siehe mormăi' (a)

morniță (wie bet.?) sf., pl. -țe, Buc. Beissmücke f (Ceratopogon pulicarius) MAR. INS.—Gr. -țar COM. das.—Et. Unbek.

morocăi' (a) siehe morocăni' (a).

morocănea'lă sf., pl. -ne'li FAM. Geknurrn, Gebrumm eines Mürrischen. Chirieșii [die Fahrgäste], vrînd neutrînd, trebuiau să se dee și ei [jos din haraba]; căci le era lehamite de morocăncala lui moș Nichi'for CREANGĂ CL. X 375.

morocăni' (a), prez. -ne'sc, v. intr. u. trans. FAM. mürrisch reden: knurren, brummen; pc. u. la cn. Jdn. anknurren, -brummen. [Femeia] începe a morocăi [sic] la oalele cele multe . . SEV. POV. 58. [Baba mea] hojma mă morocănește CREANGĂ CL. X 380.—Et. Wahrsch. zu ksl. mrukna'ti «düster werden».

morocăno's adj. FAM. knurrig, brummig, mürrisch. Ian să vă spun: doar îți fi morocănoase ca mai dăunăzi, cătați să mai zîmbiți . . , că așa se mărită fetele AL. OP. I 438 (die Mutter zu den Töchtern).

moro'iū sm. id., Geist eines ungetauft gestorbenen Kindes; geht nach dem Volksglauben

in der Nacht um und quält seine Mutter. Näheres siehe AL. PP. 194, MAR. NAȘT. 75, SBIERA POV. 317.—Gr. TR. muro'iū COM. (Oravița) MAR. INM. 489, BAN. muro'nîu MANGIUCĂ CAL. 1883, Oct.—Fem. moro'că (wahrsch. Drf. für moro'ică) TEOD. PP. (Besprechung) 365—Et. Wahrsch. zu slav. mora «Alb». Wurde mit slav. moru «Tod», rum. mo'r «ich sterbe» in Verbindung gebracht.

moro'n siehe moru'n.

moronci' (a), prez. -ce'sc, v. trans. MOLD. POP. pc. Jdn. schmähen, mit ihm keifen QU. Preoteasa nu-l crede [pe popa] . . și moroncește . . într'una de [wegen des] antereu SEV. POV. 153 (ihm war der Rock von Dornen zerrissen worden).—Et. Viell. zu a morocăni'.

mort I. adj. tot. Mai bine un ciine viu decit un leu mort GOLESCU Z. I 378 (nach Eccl. 9, 4). Limbă moarte tote Sprachen; natura moartă (pict.) Stilleben. Nemort unsterblich INSCRIFT 1679 IORGA INSCR. I 80 (laudă nemoartă); INSCRIFT 1698 das. 103 (pentru nemortul său nume). Și Tătari încă erau morți de frică [waren vor Furcht wie gelähmt] NECULCE LET.² II 410. Acum Piatra era moarta [wie ausgestorben]; vremea băilor trecuse de mult XEN. BRAZI 12. Nu te las nici mort data asta [ich lasse dich . . nicht los] ROS. TROT. 85 (der Gläubiger zum Schuldner). Umbli mort după slujbă du läufst dir die Beine nach einem Amte ab IANOV CL. II 44. Noi avem poruncu . . morți, tați [um keinen Preis] să nu părăsim locul GHICA SCRIS. 8. Beat ~ od. ~ beat total betrunken. Vg¹. co'pt II 2. A ~ face ~ în popușoi den toten Fuchs spielen, tun, als ob man von nichts wüsste: Voi să vă faceți moarte 'n popușoi, să nu spuneți nici lae nici balae CREANGĂ CL. IX 286. Las'o moartă 'n popușoi! setze dich darüber hinweg!, schere dich nicht weiter drum!—II. sm., fem moartă, Toter m, -te f, Leiche. Lasă morții să-și îngroape morții lor (Sprw.) mögen die Toten ihre Toten begraben (Matth. 8. 22). A învia din morți von den Toten auferstehen. Mortul nu să măi întoarce de la groapă u. ä. (Sprw.) zurückgegeben wird nichts. Eșiți, morți, să intrăm noi viii es ist aus mit uns (Ausruf der Verzweiflung). Cînd să va îngropa ~ul? wann wird die Leiche begraben? Trece un ~ es geht ein Leichenzug vorüber.—Et. Lat. mortuus.

morta'ciū adj. sterblich DOS. VS. Noe. 25, zu Apollo (a mortaci ș'a celor nemortaci domnitoriule).

mortăciune, seltener -ci'nă sf., pl. -ni, 1. Leiche eines gefallenen Tieres: A as n. Preotul ce va mînca necată aii mursecata au mortăciune, aceluia să i-se ia darul INDR. 440. Daher verächtl. von einem toten Menschen ISPIR. LEG.² 222 ([Greuceanu] aruncînd . .

mortăciunea acestuia [năml. des von ihm getöteten Unholds] . . *sub pod. se puse iarăși de se odihni*. — 2. FAM. verächtl. von sehr mageren Lebewesen: schwindstüchtiges Ding, (wandelndes) Gerippe. *Să taie o gaină grasă, cum is la casa omului, nu mortaciuni de la găinari* NAD. NUV. II 57. *Orăşencele noastre sînt multicele mortacină de slabe* [entsetzlich mager] JIP. SUF. 17. — Gr. -*ctiv'nă* PRAV. GOV. CCR. 147, §. TAINE CIP. PRINC. 221., COST., -*ctiv'ne* B. — Et. Lat. *morticina*; *ctiv'ne* nach den vielen Wörtern mit diesem Ausgang; o erhalten durch Einfluss von *mort*.

mortasipi'e sf. ehem Marktsteuer *f* auf Waren, die nach Stück od. Mass gehandelt werden. *Hotărîm ca să aibă a lua Episcopia Huşii venitul mortasipiei de la tirgul Huşii* . . *cite 24 bani noi de cal, iapă, boi, vacă ce se va vinde, adică 12 bani de la cumpărătorii şi 12 bani de la vînzătorii* Doc. 1784 MELH. CH. 352. — Et. Zu türk. *mühtesi'b* (ngr. *μυρτασιπης*) «zur Prüfung der Masse u. Gewichte bestellter Polizeikommissar».

morţeşte adv. tödlich B.; sterblich BAR. HAL. VII 203 (*prinţul. . . morţeşte amozat în frumoasa femeie*). — Et. *mort*.

mortieră sf., pl. -re, (neol., mil.) Mörser *m.* *Mortierele se numeau pive* BALC. 658. — Gr. Pl. -*tiri* NEC. COSTIN LET.² II 66. — Et. Frz. *mortier* bezw. russ. *mortira*.

morţiş adv. harträckig. *Gata să lupte morţiş pentru ceia ce i-s'o părea lui că-i sfînta dreptate* VLAH. RP. 139. *Pripilă ţinea morţiş la aceia* [blieb h. dabei] *că adecâte nu-i lucru bun în casa popei* CL. XIX 471.

morţiū adj.: *a urla a ~* Tod verkündend heulen AL. CL. III 62 (*Nu auziţi cum urlă [cinele] a morţiū ?*); AL. PP. 187 (*Cini. . . latră-a pustiū şi urlă-a morţiū*).

moru'n, MOLD. -ro'n sm. Hausen *m* (Acipenser huso). *Farfuriioare mai mici cu icre proaspete de morun* FIL. CIOC. 155. *Cleiu de ~* Hausenblase. — Et. Vgl. slav. *moruna*, ngr. *μωρ υνα* etc.

morună sf. = *muşetel*: echte Kamille (Matricaria Chamomilla) BR. — Et. Unbek.

morunaş sm. Russnase *f* (Abramis vimba).

moş sm. 1. INV., MUNT. TR. noch jetzt Grossvater *m*, *strămoş* Urgrossvater, *rastramoş* Ururgrossvater (vgl. *stră-, răz-*), wofür sonst mehr *gehr.*, MOLD. nur *bun* (s. *bun* II), *străbun*, *răstrăbun*: *Cei de sus* [die Aszendenten] *se cheamă tată-măieu, moşu-măieu şi strămoşu-măieu* INDR. 161. *Cum au apucat ei din moşii lor şi din părinţii lor* Doc. 1657 GCR. I 174. *Pentru buna pomenire a lui, a părinţilor, a moşilor, strămo-*

şilor şi a tot . . neamului său Lrr. 1702¹das. 345. *O cojiţă de mălaiu De cînd a fost moşul craiū, Pe poliţă aruncată De cînd a fost buna fată* IARN.-BIRS. 260. Vgl. *moaşă* 1. Daher überh.: — 2. Ahn *m*, Vorfahr. *Atunci a 'nceput a plinge moşul nostru-Adam* PP. MAR. NUNTA 320. *Mila să-şi arate [D-zeu]. . Spre noi, ticăloşii, Precum ne spun moşii* [die Väter] PP. MSCR. 1784 GCR. II 142. — Bes. *~i, strămoşi* Ahnen und Urahnen, Vorfahren. *Unde sint împăraţii Persilor? Unde este Alexandru împărat? Ci mai pe scurt: unde sint moşii, strămoşii noştri?* MSCR. 1773 GCR. II 96. — MUNT. FAM. la *~ii ai verzi* am Nimmermehrstage. *Veî mai căpăta şi tu capla moşii ai verzi ori la Paştele cailor* ISPIR. LEG.² 261. — MUNT. FAM. *de cînd cu ~ii putrezi* (od. *roşii, verzi*) aus Olims Zeiten COM. Z. II 276. — MUNT. FAM. *a spune ~i pe groşi* (Geschichten aus der Zeit der Väter, daher:) allerlei Wundergeschichten erzählen. [*La alegere, candidaţii*] *să apropie de sfînta vită alegătoare şi incep moşi pă groşi, verzi şi uscate* JIP. RAUR. 29. — 3 *Moşi* Seelen-, Totenfest *n.* Wird, wieder das Allerseelenfest der kathol. Kirche, an mehreren, z. T. je nach der Gegend verschiedenen Tagen des Jahres, meist Sonnabends, gefeiert, wobei für das Seelenheil der Verstorbenen an Verwandte u. Bekannte Geschenke gespendet werden, die vornehmlich aus neuen, mit Getränken u. Speisen gefüllten Gefässen (Kannen, Krügen etc.) bestehen u. ebenfalls *~i* heissen. Die bedeutendsten *Moşi* sind die des Sonnabends vor Pfingsten (*Simbăta Moşilor*). In Bukarest wird von Montag bis Sonnabend vor Pfingsten ein grosser, mit Volksbelustigungen verbundener Jahrmarkt abgehalten, der *tirgul Moşilor*, kurz *Moşi* genannt wird. Näheres siehe MAR. INM. 380 flg. — 4. Titel u. Anrede eines alten Mannes aus dem Volke: *Alter m*, *Vater*. *Citu-î moşu de bătrîn, Tot ar minca măr din sin* IARN.-BIRS. 467. *Moş Adam* Vater Adam; vgl. *aju'n* I 2, *Ena'che*. *De mult eşti însurat, moşule? . . «De patruzeci de ani»* C. NGR. 52. — 5. Vogelscheuche *f* CANT. IST IEROG. 142 (*In grădină boţ de lut (moş de pepeni) în chipul omului fac, pentru ca pasăre să sparie*) — 6. MOLD. MOD. = *unchiu*: Oheim *m*, Onkel. — Gr. *Dem.* zu 4 u. 6 *moşi'c*, TR. *moşu'c*; *Voc. moşulică*. — Et. Vgl. alb. *močă, mošă* «Greis, Alter».

mosaferea' siehe *mosafirea'*.

mosafir, MOLD. mus- *sm.* Gast *m*. *Aveni ~i la masă* wir haben Gäste zu Tische. *Împăratul porunci să-i omenească . . ca pe nişte mosafiri mari şi să-i găzduiască în palaturile împărăteşti* ISPIR. LEG.² 250. *Să vede că balul s'o şi inceput, de şi n'o sosit încă nici*

un musafir AL. OP. I 350. *Odae de ~i* Gast-, Fremdenzimmer. — Um 1700 eingeführt, woneben das ältere *oaspe* noch jetzt im gehobenen Stile u. POP. — Gr. *Fem. -ră, pl. -re*, weiblicher Gast DELAVR. Ş. INFL. — Et. Türk. *müsafir*.

mosafirea', mus- sf. Besuch *m*, Gäste (*pl.*) MSCR. 1715 ARH. ROM. II 36 (*mergind la vizirul la corturi . . aũ . . mas acolo pentru musafirea*); 90 (*au poroncit vizirul . . ca toți puși . . să se stringă la poartă pentru musafireu [sic]*); COGALN. LET.² III 282 (*prin cafelele, Unde-s musafirele*). — Gr. Nur *musbelegt*.

mosafirli'c, MOLD. *mus- sn., pl. -curi*, INV. u. FAM. Besuch *m*. *Popa ș'a luat preteasa și cu chip de mosafirlic ș'aũ dus in vecinătate* DOC. 1794 Ş. INFL. *Papucii . . -s cam roși de guzganı, dar tot is bunı de tırüala pentru mosafirlic [für Gäste]* BOGD. BURS. 58. — Et. Türk. *müsafirlik*.

moșan' n sm. LV. 1. ~, *fem. -ncă, pl. -nce*, (Cron.) Erbe *m*, -bin *f*. *Fiul său Bogdan Vodă, moșan și următor domniei țării după moartea lui* NEC. COSTIN LET.² I 449. *Nimeni din craii . . creștini . . din casele lor moșancă de cinste sa-ı fie craiasă [tinarului craiu] n'au primit* 426. — 2. = *moșnean* (s. d.) MELH. CH. App. 102. — Et. ~, *moșnavș, moșneat'g, moșnean' n, moștean' n* stehen offenbar mit *moș* im Zshg., sind aber in ihrer Bildung nicht so durchsichtig wie *moșive*. Bei *moștean' n* kommt auch ksl. *moštınü* «potens» in Betracht.

moșc' I *sm., pl. moști*, Moschustier *n*. — II. *sn., pl. -curi*, Moschus *m*. *Unde sint imbrucamintele cele scumpe și cu mos:?* MARG.² 121 a. — Et. Vgl. mlat. *mosc(h)us*, ngr. *μόσχος* etc. = pers. *mušk*.

Moșc' npr. m. LV. Moskowien *n*, Russland: *țara, împăratul ~ului* Russland, der Kaiser von Russland. *Vulpe de mosc* russischer Fuchs AMIRAS LET.² III 151. Vgl. *epure* 3. — Et. Russ. *Moskva*'.

mosca'l siehe *musca'l*.

moschice'sc adj. LV. u. FAM. moskowitzisch, russisch. *Numai de o datu prin cetăți sa așeze Moscalii oșteni, pina ș'a întemeia țara; iar apoi să lipsească oastea moschiceasca* NECULCE GCR. II 34. [*El*] *dadu la fie-care [țigan] cite cincizeci de cnuturi de cele moschicești* BOGD. POV. 62. — Gr. *musvacar. IIO. TEZ. II 282*. — Et. Russ. *Moskviču*.

moscușor' sm. Moschuskraut *n* (*Adoxa moschatellina*) BR. — Et. *moșc' I*.

moși' (a), *prez. -șe'sc, v. trans. u. intr.* entbinden, Hebamme sein. *Gindacul nici cum moșaste pe vultur cind naște* GOLESCU Z. I 479. *Dacă moșa se pricepe bine la moșit* MAR. NAȘT. 42. — Fig. FAM. *pc. Jdm.* seinen Meister zeigen QU. — Et. *moa'șa*.

moși'c siehe *mo's*.

moși'e sf. 1. LV. Erbeigentum *n*, -besitz *m*; *de ~* erbeigen, erblich. *Ca sa le dea [Laslău acelor tilharı] loc și moșie in țara nu șuferia Ungurii cei de moșie* EVSTR. LOG. GCR. I 235. *Î-am vindut 7 pogoane de vie . . ca sa fie iuzbașei Costandin de moșie și feciorilor lui și nepoșilor și strenepoșilor* DOC. 1641 das. 92. [*Înțelepții*] *pre urma lor . . ca o moșie tuturor împreuna l-au lasat [nănl. izvorul sfințelilor scripturi]* PRAV. Iași 1646 das. 118. *Trimisese Bator Andrieș la împăratul nemțesc soli cu rugaminte sa nu . . -l scoața din domnia ce-ı era de moșie de atitea veacuri* MIR. COSTIN LET.² I 254. *Barnovschi Voda . . poftind voe sa mearga la scaunul țării cei de moșie* MIR. COSTIN LET.¹ I 266. Daher noch jetzt:

a) POP. (Bauern-) Gut *n*, Land. *Toți au casa și moșie [Haus und Hof]*, *Numai eu trag la urgie* IARN.-BIRS. 180. *Un petec de ~ și un sac de hirtie* (Sprw.), verspottet die Prozessiersucht der Bauern. *Moșia marita urgia* (Sprw.) ein reiches Mädchen findet immer Abnehmer.

b) (Land-) Gut *n*. *Moșia lor, Lunceștii, cuprindea o parte din valea Bistriței și o parte din Ceahlău* XEN. BRAZI 4. *Moșile Statului* die Staatsgüter. *Vechil, vataf de ~* Gutsinspektor, -aufseher. — 2. INV. Vaterland *n*, Heim *m*. *Nice un provoc priimit este in moșia lui* BIBLIA 1688 Luc. 4, 24. *Duca Voda era de moșie [gebürtig] din Țara Groceasca* NECULCE LET.² II 195. So auch LM. POET.: *Șupari . . se ridicau . . ca sa apere moșia amenințata* BALC. 609. *Iubirea de moșie e un zid Care nu se nșioreaza de-a ta făima, Bauazi!* EMIN. 144. — Gr. *Dem. moșioară, pl. -re*. — Et. *moș*.

moșiene'sc adj. Grund- COD. CAL. § 623: *șerbiri moșienești* Grundservituten.

moșier' r, POP. -riũ *sm.* Gutshesitzer *m*. *Un moșier mare avea o mulțime de țigani robi* BOGD. POV. 59. — Et. *moșie*.

moșina's I sm. MOLD. LV. u. POP. (bäuerlicher) Grundbesitzer. *Rezeși ce vor fi adevarați moșinași* DOC. 1757 MELH. CH. 249. *Eu iși dau fata mea, și . . te fa moșinaș in locul meu* SBIERA POV. 151. — Gr. -*na'r* SBIERA POV. 193. — II. *adj. proprietar ~, proprietate ~ă* Grundeigentum *n*, -tümer *m* SUȚU NOȚ. 40 flg. — Et. Siehe *moșan' n*.

moșino'iũ siehe *moșoro'iũ*.

moșmindi' (a), *prez. -de'sc, v. trans. u. intr.* trödeln JIP. OPINC. 56 (*Lucrul peticit, crimpotit și moșmîndit*); 118 (*moșmîndești și te hoșincești trei conace pin' sa scrii la raboj*); 4 (*moșmîndește ca blegu alaturi de calea 'ntinsa*). — Gr. *moșmoli'* COST. PAMF., *moșmoi'* PAMF., *moșogăi' B., moșogoi'* VICIU, *moșoi'* POL. — Et. *Unbek.*

moşmoa'lă, -moa'nă sf., pl. -le, -ne, Mispel f QU. *Cu vreme şi cu pae, muşmulele [sic] se moae* (Sprw.) Zeit bringt Rosen PANN PV.¹ II 101. *Maica-mea . . Pleaca 'n sat după moşmoane* PP. Toc. MAT. FOLKL. 339. — Gr. **mişcu'lă** B. — Et. Türk. *muşmula*.

moşmo'l, -mo'n sm. Mispelbaum m (Mespilus) QU. *Un moşmol cu frunze lucitoare* Lit. Zs. XVIII 109. *Migdalii cu smochinii Şi s'oruşii cu moşmonii* ODOB-SLAV. 115.

moşnea'g sm., pl. -ne'gi, MOLD. alter Mann, Alter, Greis. *Intr'o camera ascunsa şede un moşneag batrin* Dos. VS. Sept. 4. *Gazda mea era un moşneag ca la 65 ani* C. NGR. 52. *Cind işi puneia [ia] in minte scriba ce vor simţi moşnegii [die Alten]* NÄD. Nuv. 122 (von den Eltern). Gr. Voc. **-ne'ge**. Dem. **-negu'ş**. — Et. Siehe *moşa'n*.

moşnea'n sm. 1. siehe *moştean'*. — **2.** MUNT. ehem. freier bäuerlicher Grundbesitzer: *Freihauer m, -sasse (= MOLD. razeş), Ggs. clacaş Frohnbauer. A disparut acea clasă de oameni independenţi, rezeşii dincoace, moşnenii dincolo de Milcov* CL. IV 378. *Proprietarii, moşnenii şi ţaranii stau binişor, de pe urma vinului pe care-l petrec* DELAVR. IVŞV. 262. — Et. Siehe *moşa'n*.

moşnegări'e sf. POP. verächtl. von einem Greise: alter Knaster. *Te-oîu închide eu gura, moşnegarie!* CL. XIII 30. — Et. *moşnea'g*.

moşneni' (a) etc. siehe *moşteni' (a) etc.*

moşoi'iu sm. Mann m der Hebamme PP. MAR. NAŞT. 236, die Hebamme spricht ([*daşi parale*] *S'aiba . . Şi moşorul de-un caftan*). — Et. *moa'şa*.

moso'r sn., pl. -soa'ră, LM. -re, 1. Rolle zum Aufwinden von Garn: *Spule f. Calcepele . . le-au pus pe virtelniţa, de pe care au început a le depana pe mosoave, cu letcu* INV. COP. 1892 I 95. — **2.** TR. rundliche harte Anschwellung: *Knollen m QU. Din vârful mosoarelor [der knollenförmigen Türme] Cîntu, cînta doi goloni [Tauben]* PP. FRÎNCU MOŞII 191. — Gr. Dem. **-sora's**, auch **-re'l, pl. -şe-le**. — Et. Vgl. türk. *masur*, serb. *mosur*.

mosori' (a sa), prez. ma -ră'sc, v. refl. knollig werden, ~t knollig QU. *Cind le vine [mamelor] foarte mult lapte, poate . . foarte uşor sa li-se mosorasca fiţele* MAR. NAŞT. 426. *Rabdînd barbateşte vînturile . . de-î era zbircita şi mosorita faţa* Dos. VS. Fevr. 15. *Curţi . . Pe la mijloc argintite, Pe la vârful mosorite [mit knollenförmigen Spitzen, Türmen]* PP. FRÎNCU MOŞII 191.

mosoritu'ră sf., pl. -ri, knollige Verhärtung CANT. ÎST. IEROGL. 383 (*ca nu cumva . . mosoritura accii lovituri durerile vechi sa aduca*).

moşoroi' (a), prez. -roe'sc, v. trans. häufeln: a) *pamînt etc. Erde etc. (= in Häufchen legen). Şi iar navalesc măguri din toate parţile, se muşuroesc în jurul nostru greoaie şi matahaloase* VLAH. RP. 247. — b) (*agr.*) *plante etc. Pflanzen etc. (= mit Erdhäufchen umgeben). [Fasolea] se praseşte şi se moşoroeste la timpurile cuvenite ca şi porumbul* ALEX. AGR. 91.

moşoro'i'iu sn., pl. -roa'e, kleiner aufgeworfener Erdhaufen, -hügel, spez. Maulwurfshaufen, -hügel, de furnici AMEISENHAUFEN. *La rădacina fieşte-caruia popuşoiu se stringe moşinoiu* ION. CAL. 101. *In depărtare, munţii rotunzi se vad ca nişte muşuroae* VLAH. RP. 109. — Gr. MUNT. ~, auch *muşur-*, *moşur-*; MOLD. TR. *moşino'i'iu, muşin-*, auch *moşun-*, *muşun-*; BAN. **-ro'ny**. Et. Augm. von *mişină*.

Moş-Tea'că siehe *tea'că*.

moştean' I. sm., pl. -te'ni, fem. -tea'ncă, pl. -te'nce, LV. 1. Erbe m, -bin f (wofür später *clironom, -noamă*, jetzt *moştenitor, -toare*). *Acesta este moşteanul, veniţi să ucidem el şi vrem ţinea moştenia lui* COR. TETR. Matth. 21, 38. *Care preot va muri şi coconi nu vor ramînea nice alţi moştenii* INDR. 53. *Veniţi . . ciîi veţi sa scapaţi din munca vecilor şi sa fiţi mosteni imparăţiei cerurilor* MARG.² 192 a. *A prea luminatulul domn Io Constantin Şerban Voevod domnul Ţării Romîneşti, a mosteanului domniei* INSCHRIFT 1657 IORGA INSCR. I 110. — So noch ISPIR. LEG.² 366 vom Thronerben (*tofi . . dete [sic] marire Domnului ca s'a îndurat a le da un moştean al imparăţiei*). — **2.** der erblichen Grund u. Boden besitzt: (Land-)Sasse m, Eingesessener, Einheimischer. *Deci am aflat pre Sarchiz moştean, ca au fost cumpărat Sarchiz [moşia] înca din zilele Mihnei Vodă* Doc. 1608 HC. I 159. *Şi aşa s'au făcut Troadenii [die Trojaner] moştenii Italiei* MIR. COSTIN LET.² I 13. *Tot moşteanul de pămînt [αὐτόχθων] în Israel* BIBLIA 1688 Lev. 23, 42. Vgl. *moşnea'n*. — **II. adj.** LV. bisw. erblich. *Intru al zecelca an al domniei şi obladuirii acestii ţari moştene a lui [über dieses sein angestammtes Land]* INSCHRIFT 1698 IORGA INSCR. I 103. — Gr. Auch **-şnea'n** (zB. Ş. TAINE 77, MARG.² 35 b, BIBLIA 1688 l. c.), ferner **-ştnea'n** INDR. l. c. — Et. Siehe *moşa'n*.

moştene'sc adj. Freibauern gehörig (vgl. *moşnea'n*) URECHE LEG. 298 (*Mihaiu Vodă Viteazul hotarise să înşinfeze oraş din situl moşteneşc al Ploestilor*).

moşteni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. erben, p. Jdn. beerben. *Nu va moşteni feciorul slujnicii cu feciorul mieu Isaac* BIBLIA 1688 Gen. 21, 10. *De nu sa va boteza neştine, re-*

rîurile nu va moşneni Ş. TAINE 24. *Maî pe urmă [ei] le lasăi une locuri . . să le fie şi să le moştenească [erblich besitzen]* SPĂT. MIL. LET.² I 119. — Gr. Lv. auch *-şneni*.

moşteneie sf. LV. (sec. 16/17) = *moşteneire*: *Veniţi să ucidem el şi a noastră sa fie moştenea COR. TETR. Marc. 12, 7. Neincetată moşteneie [sic] are preoţia de la D-zeu Ş. TAINE 119.*

moşteneire sf. Erbschaft f, Erbe n, (jur.) Hinterlassenschaft f. *Cere de la mine, şi-ţi voiū da fie limbă mostenirei ta BIBLIA 1688 Ps. 2, 8. Când vinzarea mobilelor unei moşteneri se va face în virtutea art. 736 § 1 din Codicele Civil PROC. CIV. art. 677.*

moştentor, INV. U. POP. -rîū sm., fem. sg. u. pl. -toare Erbe m, -bin f (vgl. *moştean* I 1). *Ajunge-te cu Toma spiţerūl sa-l otraveasă [pe fratele tăū] şi vei rămīnca moştentori avuţiei lui MSCR. 1773 GCR. II 96. Legea regulează ordinea succesiunilor între moştentorii legitimi COD. CIV. art. 652. Prinţul ~ der Kronprinz.*

mostochin sm. MOLD. = *moşmol*: Mispelbaum m (Mespilus) PANŢU. — Et. Unbek.

mostochină sf., pl. -ne, MOLD. = *moşmoala*: Mispel f PANŢU; CL. XV 305 (*Eşti obligat să dai zor Ruhalei . . . Altmintrelea ia ar crede că eşti o mostochină uscată*). Doch ist an letzter Stelle die Bedtg. nicht sicher.

mo'stră sf., pl. -tre, MOD. (com.) (Waren-) Probe f, Muster n. — MOLD. dafür *pruba*. — Et. It. *mostra*. Vgl. *mu'stra*¹.

moşuc siehe **moş**.

moşuno'iu etc. siehe **moşoro'iu**.

moşu't sm. UNG. Haubenlerche f (Alauda cristata) COM. MAR. — Et. Vermutl. *mo't*, dann an *mo's* angelehnt.

mo't I. sn., pl. -turī, 1. abgesondertes Haar-, Federbüschel, Fleischgewächs auf dem Kopfe von Tieren u. ä.: Schopf m, Quast. So von dem zusammengebundenen Schopfhaar des Menschen, von dem Stirnhaar des Pferdes, dem Schopfe des Wiedehopfs, der Haube der Haubenlerche, dem Fleischklunker des Trutthahns. *Maî poftim, Anico, jos, Sa-ţi fac o coada ş'un moţ PP. ŞEZĂT. I 237. Fesul este o calotă de dimie roşie. în genere cu un moţ mare în creştetul ei MANOL. IG. ŢAR. 198. — FAM. cu ~ hervorragend, bedeutend (an Geist, Tüchtigkeit etc.). Popa, dintre toţi Maî cu cap şi maî cu moţ SPER. AN. 1893 III 66. Cum te-ai brodit tu maî cu moţ, Maî si-roscoş decit noi toţi? TEOD. PP. 111. L-a facut cu moţ er hat ihn gewaltig herausgestrichen (iron. = er hat ein abschreckendes Bild von ihm entworfen) PANN PV. ed. Müller I 131. — 2. MUNT. ~ul curcanului a) Amarant m (Amarantus caudatus). — b) mor-*

genländischer Knöterich (Polygonum orientale) PANŢU. — Gr. Pl. *moa'te* POL., m. *mo'ti* MAR. NAŞT. 414. — II. **Moţ** sm. Motze m, bezeichnet die siebenbürger, das Bihargebirge bewohnenden, vornehmlich Böttcherei u. Zimmerei treibenden Rumänen. Sie pflegten ehemals ihr Schopfhaar in einen Zopf zu flechten. — Gr. Auch *Moţogaru*, bes. fem. -*gană* SLAV. RUM. 120 flg. — Et. Viell. slav. (russ. poln.) *motu* «Strähne». Dann wäre -*t* aus dem pl. *mo'ti* in den sg. gedrungen.

moţ'a (a), prez. -*ţe'z*, v. trans. vorstülpen TEL. SCH. 43, zu einem Schauspieler (*Ridica capul în sus cu mindrie, moţeaza buzele*). Vgl. *moţ'a't*.

moţ'ăi (a), prez. -*ţă'e'so*, 3 auch *moţ'ăe*, v. intr. 1. sitzend, stehend schlafen: nicken, duseln. *Neamful moţ'ăia calare şi calul îşi urma calea în tīnca ODOB. Ps. 227. Când dascalul moţ'ăe cu nasu 'n gramatica VLAH. DAN I 54. — 2. din cap mit dem Kopfe nicken TEL. SCH. öfters, zB. 63 (*Cucoana moţ'ăia din cap spre semn de afirmare*). — Et. Viell. zu *mo't*: den Kopf wie eine baumelnde Quaste bewegen.*

moţ'ăiarlă sf., pl. -*ţă'e'li*, Nicken n, Duseln. *Vacuita ta moţ'ăiala şi nepasarea vecīnica JIP. OPINC. 23.*

moţ'a'n sm. MOLD. = *cotoiu*: Kater m. *O babuţa zbircita, incunjurata de caţei şi de motani C. NGR. 60. — Et. ~, moto'c* (mito'c B.), *mirta'n* enthalten, wie *mī'f(a)*, *a mīeuna'*, *a mīorlai'* u. deren Nebenformen, die Stimme der Katze nachahmende Lautgruppen. Das *t* könnte dem slav. *kotu* (rum. *coto'c*, *coto'iu*) entlehnt sein, doch vgl. zB. afrz. *mite* «Katze», afrz. *miton*, nfrz. *matou* «Kater».

moţ'a't adj. 1. von Vögeln: geschopft, gehaubt. *Porumbei de tot neamul . . . şi de cei moţ'ăşi şi de cei încâlfaţi GHICA SCRIS. 301. — 2. = cu moţ JIP. OPINC. 43 (*Tu eşti maî breaza? Te aleseşi maî moţ'ata?*). — Et. *mo't*.*

moto'c sm. TR. = *cotoiu*: Kater m. *La Buda veche, Unde miţa streche Şi motocu Nu-şi afla locu PP. CL. XIV 348. — Daneben auch cotoc (s. d.). — Et. Siehe *moţ'a'n*.*

moţ'o'c sn., pl. -*foa'ce*, Knoten m, in den das Kopfhaar gebunden ist. *O cucoana batrina cu zuluŷi dinainte, cu un moţoc deasupra capului GANE CL. X 334. Et. mo't*.

motoc'e'l sm., pl. -*ce'i*, 1. aus Fäden gebildetes, besonders als Zierat dienendes kugelförmiges Anhängsel: Bällchen n, Pompon m. *Stîlpul hornului unde lega mama o sfoara cu motocei la capat, de crapau miŷele jucīndu-se cu ei CREANGĂ CL. XV 1. 2. pl. motocei: a) MOLD. Ackerklee m (Trifolium arvense) PANŢU. — b) Buc. Hornklee m (Lotus corni-*

culatus) PANȚU.—Et. Wahrsch. verw. mit *moț*, *mototo'l*.

Moțoga'n siehe *moț* II.

mototo'l MUNT. I. *sn.*, *pl.* -*toa'le*, Zusammengeballtes: Ballen *m*, Klumpen, Knäuel. A face ~ zusammenballen. *Îa se strîngea mototo'l* [drückte sich ängstlich] *în brațele mele, se înfiora, tremura* LIT. [Vaduva] *ședea mototo'l* [sass zusammengekauert, unbeweglich da], *cu capul la genunchi* POP.-BAN. 156. *Își dusé bri-ciul la git. . . , îl îndesă cu sete în beregată și cazu mototo'l* [leiblos] *linga pat* VLAH. IC. 24.—II. *adj.*, *fem.* -*toa'lă*, FAM. schwerfällig, träge. *Nu-î venea lui. . . sa-l creaza neștine ca este neharinic, mototo'l și adormit* ISPIR. LEG.² 109. *Încet cu lacatele, mototo'lule* [Faul-tier] DELAVR. PAR. 168.—Et. Wahrsch. zu slav. *motati* «haspelu», *motu* «Strähne».

mototolea'lă *sf.*, *pl.* -*le'II*, MUNT. Zusammenballen *n*. *Fierarul. . . trăgîndu-și picioarele amorțite de mototoleală din gaura de unde lucră* URECHE LEG. 98 (er macht Feierabend).

mototoli' (*a*), *prez.* -*le'sc*, *v. trans.* MUNT. zusammenballen, -klumpen, -knüllen, zerknüllen, -knittern, -drücken. *Cuscă gura mare, limba i-se mototoli în git* DELAVR. PAR. 191 (von einem Sterbenden). *Procopsela nu e cirpa sa o mototolești și sa o bagi în sin* PANN PV.¹ II 2. [Pe masa era] *o sticla cu apă și un plic mototolit, cu adresa greșită* VLAH. IC. 12. *Și pentru a-mi spune aceste lucruri înfuleptele ai venit aici ca sa racești și su-ți mototolesti toaleta?* CL. XV 221.

moțpa'n *sm.*, *fem.* -*ncă*, *pl.* -*ce*, MOLD. FAM. scherzlh. od. iron. (gnädiger) Herr, (gnädige) Frau, Dame. *Ian vedeți-l ce moțpan mare* [was für ein grosser Herr] *s'o facut* AL. OP. I 1001 (vom jungen Neffen). *Ian te uită, moțpanca! imi insulteaza onorul!* NAD. NUV. II 60 (eine keifende Frau von ihrer Nachbarin). **Gr.** *Voc. m.* -*ne*. — *Augm.* -*păno'fă* AL. OP. I 20. — **Et.** Poln. *mościpan*, *mospan*.

movi'lă *sf.*, *pl.* -*le*, *u.* -*li*, kegelförmig Aufgeworfenes: Hügel *m*. *Și adunara pietri și facura movilă* BIBLIA 1688 Gen. 31, 46. *Au strîns Stefan Vodă trupurile morșilor movila* [in einen Hügel] *și au zidit de-asupra oaselor o biserică* URECHE LET.² I 165. *Le stau moviile* [ihre Grabhügel stehen] *și pina astăzi de-asupra satului Tautestilor* MIR. COSTIN das. 232. *Moașa. . . le îngroapă pre toate la un loc linga o moghila* [bei einem Grenzhügel] *unde se împreuna 3 hotare* MAR. NAȘT. 281. — **Gr.** LV. u. POP. *moghilă*. — **Dem.** -*vili'tă*, auch -*lu'tă*, *pl.* -*țe*. **Augm.** -*vilo'fă* *sn.*, *pl.* -*loa'e*. — **Et.** Ksl. *mogyla*.

movili' (*a*), *prez.* -*le'sc*, *v. trans.* (kegelförmig) aufhäufen, schichten. *Pamîntul acela movilit și pin de burueni care-mi măi*

arăta urma casei unde mă născusem VLAH. NUV. 125. *Parte din semănături era. . . legate în znopi și movilite în clăi* [in Haufen gesetzt] DELAVR. SULT. 195.

mozavir *sm.* LV. Verläumder *m*. *Mozavirul cela ce va fi cu doo fețe* Ș. TAINE 206. *Muzavirii* [sic] *ce-l băga cu cuvînt rău pre David cătră 'mparatul* DOS. PS. IN V. (Mscr.) 58, ANN. — **Et.** Türk. *müzevir*.

mozaviri' (*a*), *prez.* -*re'sc*, *v. trans.* LV. Verläumden. *Nici ne iubim unul cu altul, ce ocarim și viclenim și mozavirim* MARG.² 255 G.

mozaviri'e *sf.* LV. Verläumdung *f*. [Sultanul] *aridică toată frica norodului și de napăstuirii și de mozavirii și de piri mincinoase* VĂCĂR. IIO. TEZ. II 277.

mozavirnic *adj.* verläumderisch DOC. 1658 MAG. IST. II 183 (*nescari piri și cuvinte mozavirnice*).

mo'zică siehe *mu'zică*.

mra'neță, -*niță* *sf.* Dung-, Düngererde / DATC. HORT. öfters, zB. 5 (*Mrațeța de oi și capre e foarte periculoasă plantelor delicate*); 4 (*Aceasta mrațeța. . . de foi saii de ori-ce plante în descompunere. . . este îngrășarea cea mai bună pentru plante delicate*); ȘEZĂT. V 107 (*mra'hniță*). — **Et.** Unbek.

mrănița' (*a*), *prez.* -*țe'z*, *v. trans.* mit Dung-erde düngen DATC. HORT. 5.

mrănițo's *adj.* mit Dungerde versetzt DATC. HORT. 19 (*să și-î planteze* [näml. *mu-ceșii*]. . . *intr'un pamînt mrănițos*).

mrea'jă *u.* -*je* *sf.*, *pl.* *mre'ji*, Netz *n*, bes. zum Fangen von Tieren; spez. Treibnetz der Fischer (besteht aus einem vorderen Netz mit grösseren u. einem hinteren mit kleineren Maschen, in denen die Fische hängen bleiben) ȘEZĂT. IV 114). *Vinătorii de pește. . . cînd sa întimpla sa arunce mrejele și să cuprinza mulțime multă de pește* MARG.² 33 b. *Temîndu-se* [ei] *sa nu cadă în mreja vrăjmașilor săi, au parasit pre Ion Vodă* NEC. COSTIN LET.² I 462. — **Gr.** MOLD. LV. *mre'je*, jetzt *mre'jă*. — **Dem.** *mreju'tă*, *pl.* -*țe*. — **Et.** Ksl. *mreža*.

mrea'nă *sf.*, *pl.* *mre'ne*, Barbe *f* (*Barbus fluviatilis*). — **Gr.** *imbrea'nă* ȘEZĂT. III 17, *brea'nă* BIBIC. 256, MAC. DAL.—**Dem.** *mrenu-șoa'rá*, *pl.* -*re*, MAR. SAT. 269. — **Et.** Serb. nslov. *mrena*.

mre'jă etc. siehe *mrea'jă*.

mrejeriū *sm.* Netzfischer *m* BIBLIA 1688 Jes. 19, 9 (*mrejeriū* [οἱ ἀμφιβολεῖς] vor *jeli*).

mreji' (*a*), *prez.* -*je'sc*, *v. trans.*: *mreji* Netze stricken CANT. IST. IEROGL. 321 (*i-se rugara ca. . . o mreaja să le mrăjască cu care pre. . . neprieten a prinde să poată*). — **Dem.** *mreji'* Umtriebe (*pl.*), Ränke und RAL. SUV. 23 (*contra feluritelor mreji'ri și ispite ale politiceii rusești*).

mrejuj' (a), prez. *-ju'e'sc*, v. trans. netzförmig machen BIBLIA 1688 Ez. 41, 16 (*fe-restrile mrejuite*) [δικρωταλ].

mubaegi'ü, gew. *mumb-* sm. LV. Kommissär *m* der Pforte für den Ankauf von Getreide, Vieh etc. in den Fürstentümern. *Pinza de saci ce au venit ferman ca sa dam la mumbaegiü de la Dirstor și de la Rușciuc și de la Nicopole* Doc. 1693 Ș. INFL.—Gr. *bumb-* Doc. 1693 Ș. INFL.—Et. Türk. *mübağca'y'*.

mubaia', gew. *-mumb-* sf. LV. Ankauf *m* von Getreide, Vieh etc. für die Pforte zu von dieser festgesetzten Preisen. *Oile mumbaeliü Farigradului, care . . se plătea lacuitorilor cu fiat* Doc. 1804 Tez. II 329.—Et. Türk. *mübağ'a'*.

mu'c I. sm., gew. pl. *~I* Rotz *m*. *A-și lua ~ii (de la nas), a-și șterge ~ii* sich schnäuzen. *E încă cu ~ii la nas* u. ä. er ist noch feucht hinter den Ohren. *Î-a picat ~ul acolo* er ist von dort nicht wegzubringen Z. II 633.—Daher von aus dem After kommendem Schleim APAR. SÂN. I 53 (*niște muči amestecați cu singe*).—II. sn., pl. *-curi*, 1. (*de lumina* Licht-) Schnuppe *f. O țigancă . . lua din cînd în cînd mucul lumînărilor* [putzte . . die Kerzen] *ca sa dea mai multa lumină* FIL. Cloc. 142.—2. (*de țigară* Zigaretten-) Stummel *m*. *Pe jos — hîrtii mototolite, mucuri de țigări* VLAH. IC. 20.—FAM. *mî-a ajuns ~ul la deget* ich kann nicht mehr, bin mit meiner Kraft, meinen Mitteln zu Ende, mir sitzt das Messer am Halse. *Mă iartă, zai, dar mî-a ajuns mucul la deget* POP.-BÂN. 105 (der die Schuld einfordernde Gläubiger zum Schuldner).—4. Klunker *m* am Kopfe des Truthahns. *Evreul cel cu muc de curcan pe nas* AL. CL. VIII 115.—Et. Lat. *mucus, mûccus*.

mucadi'm subst. ehem. Art Seidenstoff zu Gürteln TARIF 1761 ARH. ROM. II 244 (*bric de mucadir* [sic]).—Et. Türk. *mukadim* BIANCHI Ș. INFL., vgl. serb. *mukadim*.

mucaesea' sf. ehem. Art Abgabe, die die Pforte von den Feldfrüchten der Fürstentümer in natura erhob. *Pentru că s'au ridicat cere-rea cea hotărîta a sumei zaherea care sa numea mucaesă'* Doc. 1802 URIC. III 189.—Et. Türk. *mukajese'* «Bemessung (nach Analogie)».

mucali't adj. der gern Spässe macht: drollig, spassig, komisch; sm. Spassvogel *m*. *Cîte-odată eram cu toții posomorîți și triști; cum venea el, nu era chip sa nu rizî, atîta e de mucalit* NAD. NUV. I 53. *Asta-î lumea . . o comedie mucalită jucată de cei proști în folosul celor dibaci* AL. OP. I 1661.—Et. Türk. *mukallid*.

mucalitli'c sn., pl. *-curi*, Spass *m*, Sch n u r r e *f* BĂLC. 34 (*Murat al III-lea . . era . . amator de danț și de muzica, de vorbe*

cu spirit, ba înca și de mucalitliurî); BOL-LIAC D. (*Toți se gasira sa arza mucalitlicul nebunului*).—Et. Türk. *mukallidli'k* REDH.² 1948 a.

mucare'l, seltener *-re'r* sn., pl. *-luri*, *-ruri*, ehem. Neubestätigung *f* des Fürsten seitens des Sultans. Geschah bald alljährlich, bald alle drei Jahre, wobei der Fürst durch einen Abgesandten der Pforte mit einem Kaftan bekleidet wurde. Die nicht geringen Kosten der Zeremonie mussten vom Fürstentum getragen werden, zu deren Deckung eine Auflage, ebenfalls ~ genannt, diente. *De primavara luindu-și mucareul de înoiea domnia de la Poarta, au venit spatarul Iacovachi cu castanul de înoiea domniei* COGALN. LET.² III 232. *Scosau [Grigorie Voda] odata și pe preoți un bir ce-i zicea mucarea [lies -rel], de ajungeu pre preot, cit de sarac, trei galbeni* [dass auf den Priester . . kamen] NECULCE das. II 373.

Et. Türk. *mukar-re'r* «befestigt, bestätigt».

mucareamea' sf. bisw. = *mucarel* NEC. COSTIN, zB. LET.² II 18 (*Duca Voda . . au plătit atunce și mucareamea, cum se zicea înoiea domniei*).—Et. Nach Ș. INFL. türk. *mukareme'* «Ehrung».

mucare'r siehe *mucare'l*.

mucări' (a), prez. *-re'sc*, v. trans. schnäuzen ION. CAL. 102 (*Pe aiurea sa obișnuiește la legatul [siehe a lega' I 5] bobului și a popușoilor a mucări* [dem Stengel die Spitze abzubrechen], *ca și noi tutunul, cu scopos de a se face mai rodiți*).

mucări' sf. pl. Licht-, Putzschere *f*. *Doua sfeșnice de alama, cu o pareche de mucări alătura* GHICA CL. XIV 3.—Et. Lat. **mucāle*, von *mūcus* (rum. *mu'c*), gebildet wie *focāle, tibiāle* etc.

mucava' sf. ziemi. inv. Papp-Deckel *m*, Karton. *Daca [panglicile] ror fi așezate pe roburî de lemn sau mucava* MON. OF. 1875, 2267.—Et. Türk. *mukava'*.

mu'ced adj. schimmelig. *Griu care pute sau mucid, vin care-î stricat sau oșefit* NEC. COSTIN GCR. II 12. *Pe mucedele paginî [ale cronicelor batrine] stau domniile romîne* Scrise . . EMIN. 39.—Et. Lat. *mūridus, mūccidus*.

mucegăi', *-găia'* (a), prez. *·găe'sc*, *-găe'z*, v. trans. u. intr. (ver)schimmeln machen, (ver)schimmeln QU. *Unul [năml. un popușoiu] stricat va mucigaia pe mulți din cei bunî* DRĂGH. IC. 9. *Castelul . . sta trist, mucigait* COȘB. 167.

mucegăio's adj. voll Schimmel, schimmelig. *Carbunî de pămînt negri, incenușăți, mucegaioși* JIP. RĂUR. 84. *Cum sa se dreaga vinul mucegaioș* DRĂGH. IC. 62.

mucega'iu *sn., pl. -ga'uri*, 1. Schimmel *m.* Voi sintești cu mucoga'iu pe-o clădire poleita VOL. D. — 2. schimmiges Ding, Schimmiges, Verschimmelt. So bes. verächtl. von alten Leuten. *M'aș satura pına'n git de mucoga'iu de baba* CREANGĂ D. — Gr. Voc. -*ga'e* PP. ȘEZĂT. IV 139. Et. *mu'ced*. Gehildet wie *putrega'iu* von *pu'tred!* Wegen *g für d* vgl. die Konjugation von *a purce'de*, *a uc'de* sowie *uciga's*.

muceni'c *sm.* Märtyrer *m.* Bine cuvîntași, apostoliș, prorocii și mucenici Domnului, pre Domnul Ps. RÎMN. 177 a. — (Sfinți) 40 de Mucenici, auch 40 de Sfinți, kurz *Mucenici*, *Sfinți*, Feiertag am 9. März. In seara de Mucenici, boeri . . erau adunași la sfat la banul Dumitrache GHICA CL. XIX 290. Man isst kleine Brezeln, ~i, *sfinți*, *sfințișori* genannt, in einer Art Suppe, die mit gestossenen Nüssen u. Gewürz versetzt ist (verschieden von *bradoși*, s. d.). — Gr. Lv. u. MUNT. POP. bisw. *măc-*. Ebenso die Ableitungen. — Et. serb. *mučenik* bezw. bulg. *măčenik*.

mucenice'sc *adj.* Märtyrer-. *Ai luat în simbria nevoințelor tale mucenicească cumună* DOS. GCR. I 257.

mucenici'e *sf.* Martyrium *n*, Märtyrertum, -tod *m.* Să-î fii partnic morții [sfințului], să-mi firșesc calea drumului cu măcenicie DOS. GCR. I 257.

muce'nie *sf.* LV. = *mucenicie*: Ceia ce să mucească pentru D-zeu, veri cu mucenia veri cu postul veri cu curăția MARG. 2 168 b. Frin-cul acela ce dedese sfințul spre mucenie VARL. CAZ. 229. — Gr. Bisw. *măc-*. — Et. Serb. *mučenije* bezw. bulg. *măčenije*.

muceni'tă *sf., pl. -țe*, Märtyrerin *f.* Nevoința sfinteî mare mucenițe Varvara DOS. VS. Dech. 4. Gr. Lv. bisw. *măc-*. — Et. Serb. *mučenica* hezw. bulg. *măčenica*.

mucezea'lă *sf., pl. -ze'II*, Schimmeln *n*, Verschimmeln.

mucezi' (*a*), *prez. -ze'sc*, *v. intr. (ver)*-schimmeln. *De-î vedea că [inima mea] . . S'a 'negrit, a mucezit, Ia-și nădejdea de la mine* IARN.-BÎRS. 338. — Et. *mu'ced*.

mu'che *sf.* 1. Kante *f.* *A pune pe ~* auf die (hohe) Kante stellen. *In patru muchi vierkantig, -eckig: Și au făcut jertăvnic de tămie, den lemne neputrede, . . în patru muchi* BIBLIA 1688 Ex. 37, 29. *Linia în patru muchi* das Kantel DELAVR. PAR. 309. *A coase pe ~* überwendlich nähern D. 2. (*de cuțit, de topor* etc. Messer-, Axt- etc.) Rücken *m* (Ggs. *tăiș, leafă*). *Rămiind în pahar [din untdelemn] un cerc galben numai de o muche de cuțit* [ein . . messerrückenbreiter Kreis] DELAVR. PAR. 175. [E] *adormi ca și cînd l-ar fi lovit cineva cu muchia securii în cap* er schief auf der

Stelle ein ISPIR. LEG. 2 342. *Așteaptă ca porcul muchia toporului* u. ä. er lässt alles über sich ergehen QU. — 3. (*de deal* etc. Berg- etc.) Rücken *m*, Kamm. *Cățiva copaci singuratici își ridicau pe muchii frunzișurile sărace* SADOV. POV. 143. — Gr. Bisw. -*chie*. — Et. Lat. *mutulus* «Sparrenkopf».

muchelef *adj.* INV. reich geschmückt, prächtig, elegant (gekleidet). *Le-au eșit [boerilor] o agă . . înainte, foarte muchelef* BELD. ETER. 127. *Un tinăr mănunchel, . . muchelef la haine: venghercă . . cu brandebururi și chostecuri* . . GHICA SCRIS. 150. — Et. Türk. *müklef*.

muche'r *sn., pl. -re*, 1. Kanthobel *m* SĂGH. VOC. 60. — 2. MOLD. (*grii*) ~ Art vierzeiliger Weizen mit grossen, gelblichen Körnern D. TERM. 57. — Et. *mu'che*.

muchiălemea' *sf.* LV. bisw. Konferenz *f.* *Se orîndui a se face o muchiălemea la Caragaciu în Farigrad . . și se inoi pacea . . cu Muscalii* VĂCĂR. IIO. TEZ. II 287. — Et. Türk. *mükiäleme'*.

mu'cid etc. siehe *mu'ced* etc.

mucos I. *adj.* 1. rotzig, rotznäsigt; *sm.* grüner, Rotzjunge, Gelbschnabel. *Cînd veî vorbi de mucos, nici tu să fii urduos* PANN PV. 1880 I 4. Vgl. *frumos* 1. *Atiși oamenî voînici . . n'aiu putut face nimic, și tocmai tu, un mucos ca tine o să izbutească?* ISPIR. LEG. 2 82. — 2. eine Schnuppe habend: schnuppig EMIN. 47 (*Mucoasa lumînare sfiriînd săul și-l arde*). — II. *mucoasă* *sf., pl. -se*, LM. Schleimhaut *f* (nach frz. *muqueuse*). — Et. *mu'c*.

mudi'r *sm.* Mudir *m*, Kreishauptmann bei den Türken. *A trebuit să trimetem jandarmii să ne aducă . . pe un biet mudir turc, reprezentantul autorității Sultanului* GHICA SCRIS. 412. — Et. Türk. *müdir*.

muera'reș *adj.* = *mueratic* 2 DOS. VS. Sept. 19 (*i-s'aiu scornit nume rău cum să fie muera'reș arhimandritul*); Cost.

muera'tic *adj.* 1. weibisch, Weiber-CREANGĂ D. (*pasărea zise cu glas mueratic*); AL. CL. III 174 (*pedanții au găsit de cuviință . . a-î da [onorului] o natură muera'tică . . și a-l boteza «onoare»*). — 2. der den Weibern nachläuft: geil, lüstern. *Colonelul e grozav de mueratec; mai toată leașa o cheltuește cu berbantlicuri* NAD. NUV. I 53.

muere *sf.* 1. Weib *n*, Frau *f.* *Noe și muerea lui și feciorii lui* BIBLIA 1688 Gen. 8, 18. *Au fost odată doi oamenî, un bărbat și o muere* RETEG. I 1. *Soacra mea, muere rea, De mine grijă n'avea* IARN.-BÎRS. 170. — MOD. fast nur noch in bös. Sinne: Weib *n*, Weibstück, Dirne *f.* *Biblia ne povestește de Samson cumcă muerea, Cînd dormea, tăindu-î*

purul i-a luat toata puterea EMIN. 215. So auch schon früher: *Au facut hanuri prin toate tinerile pentru conacitul neguțătorilor . . trecători, iară nu ca sa mai conaceasca prin casele cu mueri ca mai 'nainte* COGĂLN. LET.² III 217. — 2. (țes.) *muerușca* = *lopați-a* (siehe *amna'r* 4) VICIU. — Gr. Dem. *muerușcă*, pl. -ște, ferner -rușă, -ruță, pl. -șe, -țe B. — Et. Lat. *muliër*, -ris.

mueresc adj. Weiber-, Frauen-. *Muerea sa nu îmbrace haine barbatești, ni e barbutul haine mueresti să nu îmbrace* CAR. PRE SC. GCR. I 276. *Era greu, dar mințilr mueresti storc din piatră zar* SLAVICI CL. VIII 289.

muereste adj. nach Weiberart. [*Femeile*] *nu se lupta voiniceste cu puterea, ci muereste cu prefacatoria* SBIERA POV. 104.

mueret subst. Weibervolk n. *Sa strinsc tot mueretul lui Israel* BIBLIA 1688 Judith 15, 15. *Se aduna tot satul: batrinețele cu sfatul, flacămea cu voioșia și mueretul cu zarva* DELAVR. IVȘV. 136.

mueri' (a), prez. -re'sc, v. trans. z u m Weibe, z u Weibern machen; a sa ~ z u m Weibe, z u Weibern werden. [*Noi*] *n'am lasat satul si tingul ca sa venim in rodru sa ne muerim* GANE CL. VIII 450.

mueros adj. weibisch BIBLIA 1688 Prov. 18, 8; 19, 15 (*Frica oprește pre barbutul mueros*); POL.

muerușcă siehe *muerre*.

mufu'z etc. siehe *mofu'z* etc.

mufti'ü sm. Mufti m, Ausleger des Gesetzes bei den Türken. *Enicerii . . întiiu la muftiul și la vizirul, in gloată adunați, au mers* MIR. COSTIN LET.² I 285. — Gr. *mufti'ü* AXINTE LET.² 127 u. 133, Doc. 1693 Ș. INFL., *muftu'* DION. TEZ. II 172 u. 176, *mumftu'* 198. — Et. Türk. *müfti'*.

mu'get sn., pl. -te, Brüllen n, Gebrüll. [*Leul*] *c'un muget groznic, salbatic, desperat.. Asupra-le* [näml. *asupra vinătorilor*] s'arunca I. NGR. CL. II 267.

muği' (a), prez. -ge'sc, v. intr. brüllen. *Leul . . mirosindu-i mormintul din prejura mugind cu jele* DOS. VS. Martie 4. *Boiș mugesca cautind pre soțiile lor* [ihre Gefährten] MARG.² 176 b. *Mugește Bistrița toata, napustindu-și valurile 'n năprasnicele ziduri* [ale stincilor] VLAH. RP. 243. *De-odata, [el] se upucă cu minile de par și incepu sa mugeasca* [de durere și de disperare] SADOV. POV. 219. — Et. Lat. *mugio*, -ire.

mu'gur, MOD. auch -re sm. (Blatt-)Knospes f (wogg. *boboc* Blütenknospes), Auge n. *Copacii dau* [treiben] *muguri ce cresc vazind cu ochii* NAD. NUV. II 75. — Sg. oft kollektiv: Knospes (pl.). *Sfintul Ioan Botezătorul, cum mânca mugur și micre salbataca* MARG.² 101 b. *Primăvara, cind da mugurul* [wenn

die Bäume ausschlagen] SLAVICI CL. XIV 138.

Gr. Dem. *mugura's*, -re'l, pl. -re'l. Et. Vgl. alb. *mu'gul*.

mugura' (a) v. intr. = a *innuguri* DELAVR. SULT. 50 (*mugurâ și in'colți podoaba plavului*).

muguri' (a), prez. -re'sc, v. intr. = a *innuguri* PANN CL. V 379 (*Omul . . Dimineața mugurește, Peste zi el infloreste*).

muhafiz sm. LV. Kommandant m einer Festung bei den Türken. [*Devletul*] *dete poruncă . . muhafizilor de pe la cetățile Bugeacului și Crimului*. . VACAR. IIO. TEZ. II 277.

Gr. QU. auch -fiz. — Et. Türk. *muhafiz*.

muhair subst. Art Kleiderstoff TARIF 1761 ARH. ROM. II 249. Et. Türk. *muhajer* «Art schillernde Seide» REDH.² 1782 a.

muhaserea' sf. LV. Blockade f; a *face ~* blockieren, einschliessen. [*Mustafa*] *merse cu multa trufie la Viena și o facu muhaserea* VACAR. IIO. TEZ. II 257. Et. Türk. *muhasere'*.

muhematurı etc. siehe *mihimaturı*.

mühti'ü siehe *mufti'ü*.

muhu'r subst. Siegel n eines Türken Doc. 1707 MELH. CH. 166 (*si pentru credința au pus și Turcul muhurul*). Et. Türk. *mühür*.

muhurda'r, INV. -rîü sm. ehem. Siegelbewahrer m bei den Türken, daher auch des Fürsten. *Satif-Efendi, muhurdarul sarașherului* BELD. LET.² III 448. *Dupa ce a scris logofatul, domnul iscali, și muhurdarul puse pecetea* C. NGR. 343. Et. Türk. *mühürda'r*.

muhure'l adj. von Rindern: braun (?) D. Daher als Name eines Ochsen SEV. POV. 100 (*Romînul . . îi da și pe Muhurel, parchia lui Lates*). — Et. Anscheinend *mohor*.

muhzu'r-a'gâ sm. ehem. Oberster m der Haustruppen des Vezirs. Ihm lag die Verhaftung Schuldiger u. die Verwaltung des Gefängnisses ob. [*Vizirul*] *au poruncit muhzuraga'i de au ridicat pe sol cu necinste . . si l-au inchis* MSCR. 1715 ARH. ROM. II 10. *Robii din Tara Rumînească . . ciși vor veni la inchisoarea muhzur-aga'i* VACAR. IIO. TEZ. II 299. — Et. Türk. *muhzy'r-aga'*.

mua' (a), prez. 1 *mo'üü*, 3 *moa'e*, v. trans. 1. weich machen, erweichen; a sa ~ weich werden. Vgl. *moșmoa'la*. *Maî lesne veî muia fierul decît gindul mîeu* DOS. VS. Iul. 7. *Craiul nimic nu s'au muia* [liess sich nicht erweichen] BAR. HAL. III 36. 2. gelinder, milder machen, mildern, mässigen; a sa ~ gelinder, milder werden. *Ne muiam fuga cailor* wir mässigten den eiligen Lauf unserer Pferde, liessen sie langsamer laufen SADOV. POV. 229. *Batrînul . . îl finea pe genunchi și-i spunea, cu glas muia* [mit gedämpfter Stimme], *basme stravechi* 33. *Acelor viteze oști ce muiasera ambiția Polonilor*

si a Ungurilor [die . . gedämpft hatten] C. NGR. 27. *Cînd se mai muia jocul* als der Tanz schwächer wurde DELAVR. SULT. 6. *Ca țiganul cure buga degetul prin rara casă De navod cu-a mele coate [goale] eu cerc vremea de se 'nmoae* [ob die Kälte nachlässt] EMIN. 47. 3. machen, dass die Spannkraft nachlässt: schlaff machen, erschlaffen; a sa ~ schlaff werden, erschlaffen. *Spaîma si slabiciunea îl muia* [machten ihn wanken] si-l asezara înce-tinel pe scaun DELAVR. SULT. 137. *Aici . . sint sticle și butoaie Ce-ar putea să-ți ude gîtul Și picioarele să-ți moae* SPER. AN. 1892 I 53. *Brațele lui vinjoase i-se moae* BOGD. VECHI 134 (von einem Schwimmenden). *Minu mea s'a muia*t, nu mai poate ridica buzduganul asta ODOB. MV. 1886, 17. *Cînd ajunsău în cîmpul gol . . simțîu că mi-se moae inima* [dass mir der Mut sank] GANE CL. XIII 42. *Noul sultan era . . afemeiat si muia*t prin plăcerile care îl facură să piardă înfocarea ce avea mai în-tîiu în războiu BALC. 79. *Radul văzînd . . că oastea i-se înmoae* [den Mut sinken liess], *dete dosul* ISPIR. CL. XII 177. 4. nass machen, benetzen, (be-, an)feuchten. *La fie-ce lunda . . moae cîte un deget în gură* DELAVR. PAR. 148. *Lacrimile de fericire care-î muia*se ochii ei mari și tristi XEN. BRAZI 214. *Nu vezi că bietul băiat este muia*t de ploae pină la piele [bis auf die Haut durchlässt ist]? DEMETR. NUV. 10.—5. in c. in etw. tauchen, tunken, absol. eintauchen, -tunken. *Mi-am cirpit hainele cu ață albă muia*tă în cerneală DELAVR. PAR. 222. *Galbena, ca muia*tă într-un cazan cu ceară topită DELAVR. SULT. 29. *Hu-litorul aprig muscă cu lîmba 'n venin muia*tă CL. VII 318. *Moșu condeșul* ich tauche die Feder ein. [Sasanizi] cari . . înmuia în fir si în pietre scumpe hainele de pe dînsi [über und über mit . . bedeckten] ODOB. PS. 124. *Marele urmaș cu haine muia*te în fir [in goldstrotzenden Kleidern] FIL. CIOC. 346. — Gr. Auch *inm-*. Et. Vlat. *mollio*, -ăre, von *mollis* «weich».

muică etc. siehe *ma'mă*.

mujdea' sf. lv. gute, freudige Botschaft, Nachricht. *Au venit un arap . . cu mujdea cum că s'au mai născut împăratului un cucu* MSCR. 1715 ARH. ROM. II 22. *Mujdea, boerilor, că s'au făcut domniile* [die Fürsten sind ernannt] BELD. ETER. 134.—Daher MUNT. MOD. FAM. überh. Nachricht, Neuigkeit. *Ce mujdele-mă aducî despre bietul coconu Dinu?* FIL. 332. Et. Türk. *müjde*.

mujde'iu siehe *mojde'iu*.

mujic siehe *mojic*.

mulăti' (a), prez. -te'sc, v. intr. sich unterhalten PP. MINDR. EL. UNG. 91 (*Beți, mesenți, și mulătiți*). — Et. Magy. *mulatni*.

mul'com etc. siehe *ml'com* etc.

mulge (a) v. trans. melken. *Nevastă . . , Scoală, mulge vacile, Că răsare soarele* IARN.-BIRS. 456. *Vacă mulgătoare* melkende Kuh. *Din cărți culegi multă înțelepciune; și . . nu ești numai așa o vacă de muls pentru fie-care* CREANGĂ Z. I 685. — Gr. *Imperat.* ~; perf. *mulse'îu*; part. *mul's*; ger. *mulg'înd*; adj. verb. *mulgăto'r*. — ISTR. *mu'nje*. — Et. Lat. *mulgeo*, -ere.

mulsoare sf., pl. -so'ri, Melken n. *Baciî işi pregătesc gălețile pentru mulsoare* VLAH. RP. 106.

mult I. adj. viel (Ggs. *puțin*), mai ~ mehr, cel mai ~ der meiste. *Mai mulți oameni*: a) mehr Menschen, b) mehrere Menschen (= eine ziemliche Anzahl von M.). *De ~e ori* vielmals, oft; *de mai ~e ori* mehrmals, wiederholt. *Pe cine iubiți mai ~?* wen liebt ihr mehr, am meisten? *Dragostea noastră cea bună Nu ținu mai mult de-o lună* [länger als einen Monat] IARN.-BIRS. 162. *Sărmană inima mea! Multă vreme-ai tot jelit* [lange Zeit] 218. *Cit ai fost învîțînd mai de multă vreme* [in früherer Zeit, früher, vor Zeiten], *acum nice atîta nime nu învață* CAZ. 1643 CCR. 205; vgl. II 2. Vgl. *înainte* I 1. *Eu am rămas să-mi string mult puțin ce am* [um meine Habseligkeiten einzupacken] FIL. CIOC. 259. *Curată femeie, coana Ralița. Mult-puțina mobilă cită are* [was sie an Möbeln besitzt], *ese în fie-care zi la aer* BASSAR. VULT. 111. *Oamenii nu l-au lăsat să se bucure 'n ticnă cu mult pușinul lui* [sein bischen Hab' und Gut.. geniessen] SEV. POV. 176. — II. sn. 1. viel, pl. ~e vieles, vielerlei. *Am ~ de lucru* ich habe viel zu tun. *Multe [ne] trec pe dinainte, În auz ne sună multe* EMIN. 174. *Se lăfise [Turcii] prin toată țara, și nu era mult . . să se prăpădească și legea cu totul* [es fehlte nicht viel, dass auch die Religion gänzlich untergegangen wäre] CANTA LET.² III 185. — *Mult*, MOD. cel ~ höchstens, spätestens: *O pungă de bani, mult doă NECULCE LET.² II 378. Cîrlanii trebuie să se mișuască . . la 10, mult la 20 Iulie LUP. MED. BAB. 100. Calemgiu . . purtai un ișlic mic . . de un diametru mult-mult de o jumătate de cot* [von allerhöchstens einer halben Elle] GHICA CL. XIX 294.— *Cu ~* (CANT. IST. IEROGL. 43 fig.: cu ~ul), ~ bei weitem, weit. *Speranțele lui au fost cu mult întrecute* OLL. HOR. 273. (*Cu*) ~ mai ~ weit mehr. *Merge ~ mai bine* es geht ihm weit besser. — FAM. ~ cu ~ul gar viel. *Ar fi dat mult cu multul să poată găsi vre-un mijloc . . de a lua el locul tinerețului* [er hätte gar viel darum gegeben . .] CL. XVIII 129. *Cafea așa bună . . nu găsea el, să fi dat mult cu multul* [wenn

er auch noch so viel darum gegeben hätte], *în alta parte* BASSAR. VULT. 105. — FAM. *si mai ~ (e) nu geradezu*. *Nannina lasa glumele și se spasea par'ca, Doamne, sa intre la călugarie și mai multe nu!* ZAMF. NUV. 10. *Hm! dihaniile naibii, sa ne rapue și mai multe nu* [sie wollten uns geradezu umbringen] VLAH. RP. 249 (von den das Floss bedrängenden Wellen). — 2. zeitlich: lange (Zeit). *Mai e ~ pîna atuncî es ist noch lange bis dahin*. *Lipsește de ~ er ist seit lange abwesend*. *Nu de ~ vor nicht langer Zeit, vor kurzem*. *Dascalii... cei din vreme[a] de-demult* [von ehedem] Ș. TAINE 177. *În zilele cele de-demult* in den Tagen der Vorzeit Ps. RIMN. 43, 2. *In vremea cea mai de mult* [in früheren Zeiten, vor-, ehemals] *era nevoe a se cumpăra cai din staturile vecine* C. NGR. 34. — *Mai de (de)~ (in) früher(er) Zeit*, vor Zeiten, ehedem. *Mai de mult, cînd poporul romînesc infățisa o unitate* CL. IX 1. *In ce chip s'au fost dînd [canonul] mai di-demult și în ce chip sa da acmî* Ș. TAINE 177. — III. adv. POP. u. POET. vor v., seltener unmittelbar vor adj.: sehr, gar (sehr). *Mult m'am temut C'a veni iarna curînd Ș'oiu lua bărbat urit* IARN.-BIRS. 411. *Mult erai mîndră odinioara cînd... strigai: Urra! în bătăii!* BALC. 556. *Mult bogat ai fost odata, mult ramas-ai tu sarac* EMIN. 82. [*D-zeu*] *e mult-indurătorul* [der Allbarmerherzige], *dar și drept-judecator* C. NGR. 163. *De mult ce se deprînsese cu Petru... îl ūbea ca ochii din cap* [er hatte sich so sehr an Peter gewöhnt, dass...] GANE CL. XI 293. — Gr. ISTR. *mu'nt*. — C. obl. pl. *multor*, subst. *multora*; dafür LV. auch *a multî*, *a multe*, zB. *pricina a multe răutăți au fost el* AXINTE LET.² II 156. — Dem. *multiso'r*, *multice'l*. — Augm. *multiga'n* ȘEZĂT. III 82. — Et. Lat. *multus*.

multa'm subst. TR. Dank *m* (wohl nur als Ausruf). *Moșu țipa de bucurie: Multum, Doamne!* RETEG. I 12. *Cu toții sa strigam: Mare multam! Mare multam!* FRINCUI MOTIÎ 145. — Et. Postverbal von *a multamî*.

multămea'lă sf. Dank *m* MSCR. 1675 GCR. I 222 (*da slava si rugaciune si multămeala lui D-zeu*).

multămî (a) etc. siehe *multumi'* (a) etc.

multî (a), prez. -*țe'sc*, v. trans. LV. häufig = *a înmulți*, zB. Dos. GCR. I 266 = Gen. 9, 1 (*creșteți-va și mulțiți-va*).

multice'l siehe *mu'lt*.

multî're sf. = *multime* COR. Ps. u. Ps. ȘCH. 5, 8 (*în mulția meseriei tale*); 9, 25 (*dupa mulția miniei sale*).

multî'me sf. Menge *f*. *Nu pomeni mulțimea păcatelor mele* MSCR. sec. 17. GCR. I 81. *Tatăl său știa mulțime de* [eine Menge] ba-

lade AL. PP. 57. [*Pictorii*] *alergara cu mulțimea* [haufenweise, in Scharen] *la dînsii* [näm]. *la regî si nobili*], *fiind prea bine retribuiți* STANC. FRUM. 52. — Gr. *inm-* Doc. 1802 Tez. II 10. — Et. *mu'lt*.

multiso'r siehe *mu'lt*.

multumi' (a), prez. -*m'e'sc*, I. v. trans. 1. (*cu c.* mit etw.) zufrieden stellen, befriedigen; *~t* zufrieden. *Raspunsul tău nu ma multumește* deine Antwort befriedigt mich nicht. *D-zeu că e D-zeu și nu poate multumi toata lumea* Com. Z. VI 647. *El e foarte mulțămît cu soarta sa* DICȚ. AC. — 2. pc. Jdm. (ihn befriedigende) Freude bereiten, ihn erfreuen. *Cu ce te-as mulțamî, omule... ca de la grea pr'mejdie m'ai scapat* BOGD. POV. 191. *Gheorghe, care nu știa ce sa mîi fca pentru a-sî multumi prietenul, rugă... pe surorile lui sa nu-i mîi zica «domnule»... ca unuî strain, ci să-i zica pe nume* VLAH. NUV. 51. — II. v. intr.: *cuiva (de, pentru c.)* Jdm. (für etw.) danken; (*ne*)-*tor* (un)dankbar. *D-zeule, multumescu-ți ca nu sint cu ceîlalți oameni* Ev. 1894 Luc. 18, 11. Vgl. *dav*¹ 1. (*Foarte*) *multumesc* danke (schön). Vgl. *lu'cru* 1. — III. *a sa ~ 1. cu c.*, MUNT. FAM. *pe c.* sich mit etw. zufrieden geben, damit zufrieden sein. *Dar daca [ei] nu s'ar mulțamî cu atita s'ar cata sa ne fca vre-o daună?* AL. CL. III 60. *M'as multumi și pe un prichindel de băut* DELAVR. IVȘV. 36. —

2. *mă multumesc* *cu c.* mir gefällt etw., in Fällen wie: [*Dorea*] *sa vada cum mîi traes: [ei] si cum se mulțamesc cu starca lor ūst' nouă* SBIERA POV. 267 (sie hatten sich verheiratet). [*El*] *sta intr'un pension de baeți, cu pedagog*. *El se mulțamea acolo* VLAH. NUV. 8. — 3. *de slujba* den Dienst kündigen ȘEZĂT. I 208 ([*ciobanasul*] *spuse ciobunilor celorlalți ca el s'a mulțumit de ciobănie si să duce de acum în lume*); B. *Gr. Aelter -țamî'* (doch ~ schon MARG.² 2 a u. 119 a), hisw. -*țemî'*, LV. hisw. -*țimî'* (zB. INDR. 333, MARG.¹ 168 h).

Prez. -*țam* B. — Et. Jdm. (*la*) *mulți unî!* wünschen. In gleicher Weise ist aus gr. εὐχολογία ksl. nbulg. (*i*)*spolavati* (Belege siehe MIKL. BEITR. CONS. I 70), MEGL. *a spulaidisi* «danken» entstanden.

multumi're sf. 1. Befriedigung *f*, Zufriedenheit; *ne~* Unbefriedigung, Unzufriedenheit. *Orî-ce facea [nora] nu mîi era de mulțămire* mit nichts mehr konnte sie es [der Schwiegermutter] recht machen NAD. NUV. I 21. — 2. Freude *f*, Vergnügen *n*. *Mulțumirea îi napadeste în ochii săi aprînși* DELAVR. SULT. 144. *Slujba militareasca are mîi multe neplaceri decît mulțumiri* C. NGR. 36.

3. Dank *m*, pl. Danksagungen, *ne~* Undank. *Dupa D-zeu facînd mulțămire și ce-*

lura [auch demjenigen Dank sagend] *ce m'au indemnat . . a savurși acesastă tulmacire SYMEON 1765 GCR. II 79. De n'ur as'ulta [e] . . sa le u averea și lo urile pentru nemulțămire NEC. COSTIN LET.² I 386.*

mulțumi'ta *sf., pl. -te, = mulțumire: 1. ziemi. INV. Dank m. Și a rum ia mulțamita de la robul tau BIBL. 1688, 4 Reg. 5, 15. —* Daher LM. als *prep.*: ~ *ajutorului ce m-a dat* dank dem Beistande, den er mir geleistet hat. In demselben Sinne wird auch *grație* gebraucht.

2. LV. Dankbarkeit *f*; *n*~ Undankbarkeit *f*, Undank *m*. *A cea mulțamita au facut* [erwiesen] *atun i lui Stefan Voda slujitorii pentru mila care . . au avut de la Stefan Voda MIR. COSTIN LET.² I 358* (sie hatten ihn heraubt). *Nemulțumita p'ntru mari slujbe si de bine fu'eră CANT. IST. IEROGL. 37.*

mu'ma *sf., pl. -me, 1. Mutter f. De sa vor naște de intr'un tata și de intr'o muma, sa chuama frați INDR. 160. Cinstește cu cinste pre muma ta beserica carea te-au nas'ut pre in duhul sfint 47. Eu sint a sa muma, el e fiul meu BOLINT.¹ I 140. Vgl. cu'ma 1. —* In bestimmten Fällen tritt für ~ die Nbf. *ma'ma* ein, siehe bes. Art. In der Moldau, stellenweise auch anderwärts, wird jetzt überh. nur letzteres gebraucht: *mama cucului IARN.-BIRS. 182, fara tata, fara mama 205, mamele nu le vor gasi vina PP. GCR. II §19. Vgl. dr'oc 5, forc 3.*

2. OLT. MAC. MEGL. = *matca 1*: Weisel *m*, Bienenkönigin *f* COM. MAR. INS. **3.** *muma, mana padurii: a* Pflanze: Waldmeister *m* (*Asperula odorata*) QU.; TR. Schuppenwurz *f* (*Lathraea squamaria*) QU.; Geissbart *m* (*Spiraea aruncus*) BR. — *b*) Art Waldgeist in Gestalt eines alten Weibes od. einer Nonne. *Ca sa nu vine mama padurii sa-l omoare [pe copil] sau sa-l po'neas'a MAR. NAȘT. 196. Dafür mama codrului CĂT. I 17, mama hucului MAR. ORN. II 167. Gr. MOLD. LV. (sec. 17.)*

īnmă, īmmă, īmă, zB. *dentr'un tata și dentr'o inma Ș. TAINE 292, immei lui Leon DOS. VS. Iun. 2, ima aceluī copil NECULCE LET.² II 414. C. obl. LV. mumi'nī, zB. blagoslovenia tatalui si a muminii INDR. 281. Pl. LV., bisw. auch TR. MOD. *mum'ni*, MAC. *mum'ny*, MEGL. *mumo'ny* (mit offenem o), zB. *de intr'un tata si doao muminii INDR. 160, Merg muminele gemind IARN.-BIRS. 349, a muminylor sa-nu aspune'm* den Müttern lasst es uns nicht sagen WEIG. AR. II 12, *la nou numony* bei neun Müttern PAP. MEGL. I 77. In Verbindung mit euklitischem *-ta, -sa* (siehe *m'eru*), selten mit *-mea* (siehe *ma'ma 2*) ergeben sich folgende Formen: *a) mu'mă-mea, -ta, -sa, c. obl. mu'me-tiī, -siī, mu'mi-tiī, -siī, MOD. auch mu'mi-ta, -sa zB. XEN. BRAZI 19; ma'mă-mea, -ta, -sa, c. obl. bisw. mame-ta, -sa* (zB. NEC. COSTIN*

LET.² I 75); **īnmă-mea, -ta, -sa** (zB. Ș. TAINE 226). *b) c. obl. mit mumi'nī: LV., nach COM. bisw. auch TR. MOD. mumi'ni-mea, -ta, -sa, sonst gekürzt m'ni-, LV. auch m'ne-, MUNT. auch m'ini-mea, -ta, -sa, MOD. auch m'n-, m'in-, nach CIP. GR. I 220 auch m'i-ta, -sa* (Belege zu den selteneren Formen: *pintecela muminii-sa COR. CCR. 43, fratele mini-mea INDR. 164, casa mine-mea BIBLIA 1688 Cant. 3, 4, averea mine-sa INDR. 252*). Ferner *fiul mării-ta'le* Ps. ȘCH. 49, 20, *fiilor mării-me'le* 68, 9. — *c) MOD. FAM. POP. mă-ta, -sa, c. obl. mă-tiī, -siī, gew. măta, mătiī* etc. geschrieben. Hierher gehört auch das vereinzelt *ma'-sa* Ps. ȘCH. 130, 3. Letztere Formen auch von mehreren Besitzern, zB. *daca vi-i voia sa va dea ma-ta* [eure Mutter] *in toate zilele numai colaci.. CREANGA CL. XV 3; biata ma-sa* [ihre (nämli. der Kinder).. Mutter] ISPIR. LEG.² 174. — **Et.** *ma'ma* = lat. *mamma*. Durch Unterdrückung des *a* im *pl. *mamā'nī* sowie in *mama ta', mama-sa'*, etc. wo es unbet. war, entstand **mma, *mma* (vgl. *cella'lt, cco'nu* aus *celala'lt, co'o'nu*), woraus einerseits MUNT. *mu'ma*, andererseits MOLD. *īmma* (mit *i*-Vorschlag wie in *imă, il* etc.) wurde. Daneben erhielten sich auch die gekürzten Formen in *ma'-ta, m'ni-ta* etc. Der alte *pl. mumi'nī* geht auf eine vlat. Dekl. *mamma, -ānis* zurück.

mumbaegi'ū etc. siehe **mubaegi'ū** etc.

mumbași'r *sm.* ehent. zur Vollstreckung behördlicher Anordnungen Besteller: Kommissär *m*, Exekutor, Vogt. *Cita strizăciune au facut Tatarii in raiaua turceasa, pus-au Turcii bumbașiri asupra lor in Bugeac de au platit tot NEC. COSTIN LET.² II 48. Hatmania avea un steag de slujitori și mumbașiri cu cari se sluja la impliniri de bani și execuțiunii FIL. Ctoc. 245. — Gr. Auch **bumb-**. **Et.** Türk. *mübaşı'r*.*

mumo's siehe **frumo's**.

mumuru'tă *sf., pl. -te, = mamaru'ta* (s. d.) COM. TR. MAR. INS. — **Et.** An *mu'ma* angelehnt, wie *mamaru'ta* an *ma'ma*.

mu'ncă *sf., pl. -ci, 1. ziemi. INV. Marter f, Folter (pl. Folterqualen). O mun'iră cu focul și cu roata cea de munci și cu de alte maestrii de munca DOS. VS. Sept. 16. [Turcii] i-au dat grea munca cinci, șase zile, pina ce au spus toata averea ce au avut NECULCE LET.² II 395. L-au pus la munca* [sie spannten ihn auf die Folter] *ca sa-și spuie avuția ce mă are MUSTE das. III 56. Muncile iadului* die Qualen der Hölle. — **2.** (schwere) Arbeit; spez. *munca cimpului, LM. ~ agricultura, kurz ~ Feldarbeit. Mun'a e blagoslovita, Cind te fiī de ia, ai pita PANN PV. 1881, 7. Munca silnica* Zwangsarbeit. *Toți aceia . . Numai banul il vinează și cîștigul fara*

munca [mühelosen Gewinn] EMIN. 148. *Nu-î pasa* [țaranu] lui de nu știu cine de ar fi fost. *Vezi ca-și cata de muncușița lui, își platea dujdia* . . ISPIR. LEG.² 205. — Selten LV. : [Preoții] nefindu puțința su su hrănească fără de munca și fara de lucru MSCR. 1675 GCR. I 219. [Et] să nu ia nemica dentr'acel pamint, nice pentru munca lui, nice pentru araturu, nice den roade ce va face PRAV. IAȘI GCR. I 120. — Auch von dem durch schwere Arbeit Geschaffenen, Erworbenen: *Ocirpa din gunoșu este o muncă de om* [ein Menschenwerk] *peste care te faci stapin daca o puî d'o parte* DELAVR. PAR. 163. [Ia] e în stare să ne otrăvească pe toți, ca doar ar raminea . . în muncușoara mea de douăzeci de ani [bei dem, was ich mir in zwanzig Jahren erarbeitet habe] NÄD. NUV. I 159. — Gr. Dem. *muncușoară*, *muncușiță*, pl. -re, -țe. — Et. Ksl. *manka*.

muncel sm., pl. -ce'i, missbr. pl. f. -le, bisw. (kleinerer) Berg, Hügel. *Domnul . . Cu cioabanul se lua . . Pe o zare de muncel* AL. PP. 208. *Căpățînile acelea de curecli erau ca niște munceli de mari* SBIERA POV. 179. — Et. Lat. **monticellus* von *mons*, -tis, vgl. bes. prov. afrz. *moncel*, nfrz. *monceau*.

muncelniță sf., pl. -țe, Martort m Dos. VS. Apr. 28 (*locul cel de supt pământ* . . [este] *muncelniță celor fără lege, necuraților*). — Et. Ksl. *mančenica*.

muncir (a), prez. -ce'sc, I. v. trans. 1. ziemi. inv. martern, foltern. *Și prinse pre toți boerii cei mari . . și-î munci cu multe munceli și cumplite* MSCR. 1654 GCR. I 171. *Voiu să te dai și muncitorilor* [den Folterknechten] *să te căznească fără de milă* ANT. DID. 223. — Daher fig.: *O! voi pe care-amorul cu focu-î v'a muncit* I. NGR. CL. IV 15. *Muncit* [gequält] *de căldură și de sete* ODOB.-SLAV. 83. *Negradi era muncit de mult de dorința de-a se alege deputat* XEN. BRAZI 53. *De-ai și tu . . Cum trăesc, cum mă muncesc* [wie ich mich abquäle] IARN.-BİRS. 318. *Se munea cu gindul cum a lui soție Intri'atit tirană asupra-î sa fie!* PANN PV. ed. Müller I 53. — 2. durch (schwere) Arbeit, schwer erwerben, erarbeiten. *Bănișori, muncii cu sudoare* JIP. OPINC. 61. [Țărani] cari căutaî să-l despoae de «*averea lui muncita*» VLAH. IC. 106. — 3. oă ~te mit Figuren bemalte Ostereier MAR. ORN. II 253. — II. v. intr. (schwer) arbeiten. *Pe stradă . . vedea . . cum toate animalele muncesc și-l cuprindea un fel de rușine* TEL. SCH. 95. *Zioa lucru [= lucrez] și muncesc, Noaptea voiu să odihnesc* IARN.-BİRS. 117. — || *muncitor* adj. arbeitsam; sm. Feldarbeiter m. [Et] *era o fire muncitoare* TEL. SCH. 95. *Muncitorii pe-a lor*

prispă dreg urblele de muncă AL. POI ZIT III 33. Et. Ksl. *manc'iti*.

muncușița etc. siehe *muncă*.

mundir siehe *mondir*.

mungerie sf. Lichtzieherei f WBB.

mungir sm. Lichtzieher m QU. *Pentru luminat sint mungiri* LIT. Ș. INFL. Et. Türk. *mungür*.

muntar sm., fem. -tăriță, pl. -țe, TR. (Bihor) *Senner* (in) FRÎNCU MOȘIT 25. Et. *munte* 2.

munte sm., pl. -ți, 1. (hoher, grosser) Berg (wogg. deal Berg überh. od. niedriger, kleiner Berg). *Munții saltara ca berbeii si dedurile ca micii oilor* BIBLIA 1688 Ps. 113, 4. *Muntele Rarau, Sinaia* der Berg R., Sinai. *La ~* im Gebirge, Ggs. *la cimp* in der Ebene; vgl. *câmp* 5. *Munții României, Fagarasului* die Gebirge Rumâniens, das Fogarascher Gebirge; *munții Carpați, Vulcani* das Karpathen-, Vulkangebirge. *Românii de peste munți* die Rumänen Siebenbürgens (vom Standpunkte der im Königreiche Wohnenden aus). *Cum e bradul nalt din munte, Asa-î badeu meu de frunte* IARN.-BİRS. 39. *A sa face ~* (gew. dafür *luntre*) *și punte* alle Hebel in Bewegung setzen, alle Minen springen lassen. Vgl. *intilni* (a) II.

2. TR. (Moși) zur Weide dienendes Stück Land: *Alp f, Alm* (Ggs. *țarina*) FRÎNCU MOȘIT 24 flg., zB. 25 (*Dupa Sinjorz . . vitele se scot la munte*). — Gr. Dem. *muntisor* POL. COST., *muntuleț* COST. — Et. Lat. *mons*, -tis.

muntean sm., pl. -te'ni, fem. -tea'noă, pl. *te'nce*, 1. Gebirgsbewohner(in), Ggs. *cimpean*. *Munteanu-î . . verde de trup ca brazii supt care traște* AL. PROZĂ 231. 2. *Muntean, -nea* Walache m, -chin f. *Boerii ardeleni si munteni* die siebenbürger und walachischen Bojaren MSCR. 1700 GCR. I 335. 3. OLT. *Munteanul* der Nordwind, Ggs. *băltărețul* QU. *Zile întregi a nins si «munteanul» a viforit turbat* UR. BUCEGI 141.

muntene'sc adj. 1. der Gebirgsbewohner, Ggs. *cimpenesc*. *In satele muntenești, casele sint semanate neregulat . . pe coastele dealurilor* MANOL. IG. ȚĂR. 12. 2. walachisch. *Oaste tatarasca si munteneasca* URECHE GCR. I 71. INV. u. POP. *Țara Munteanescă*, MOD. *Munte'nia* die Walachei.

munto's adj. bergig, gebirgig. *Țara lor foarte muntoasa era prin urmare si foarte rece* OLL. HOR. 238.

munu'nă sf., pl. -ni, Kranz m als Kopfschmuck der Mädchen B.; PP. MAR. INM. 490 (*Sintă-Marie . . scrie . . Junii pe cununii, Fete pe mununi*). Et. Unbek.

mur I. sm. 1. Brombeerstrauch m (Rubus fruticosus). 2. Maulbeerbaum m Dos. Ps. IN V. 77 Z. 133 (*Murii* [Vulg.

moros] *le-au batutu-le* [D-zeu parinților voștri] *cu bruma*; N. TEST. 1648 H. 533 von einem Baume (*alții zic ca-î mur*). II. *adj.* vom Auge: glänzend schwarz CON. 59 (*sfu'la de frumusețe și nuri între verzi, între albastri, între negri, între murî*). — Et. Lat. *mōrus*.

mura' (a), *prez. -re'z, v. trans.* 1. *castraveți, mere etc.* Gurken, Äpfel etc. (zum Säuern) einlegen, säuern. *Varza ~ta* Sauerkraut. *Dupa ce culeg maslinele, parte din ele* [le] *mureaza in vase, ca sa fie bune de mincat* INV. COP. 1890 II 111. 2. *pc.* Jdn. ein-, durchweichen, -nässen. *Aminođi erau muruți pînă la oase* CL. XIII 356. [*Bunicul*] *scofindu-ma repede* [din apa] *murat pîna la piele* CREANGĂ CL. XIV 373. — Et. Zu lat. *muria* (rum. *mou're*).

mură *sf., pl. -re, 1.* Brombeere *f. Ochii ei negri ca mura* C. NGR. 41. *Ochișorii lui Mura cimpului* AL. PP. 3. *Nu mai atîrnați* [wartet nicht erst ab] *să va dea toate mura'n gura* [etwa: fix und fertig, auf dem Präsentierteller] *stapinirea și dregatori ei* JIP. OPING. 83; vgl. *așteptu' (a)* I 4. — 2. Maulbeere *f* BIBLIA 1688, 1 Macc. 6, 34 (*singe de strugur și de mure* [μύρων]). — Et. Lat. *mōrum*.

muraha's, -ha'z *sm., pl. -și, -zi, lv.* Bevollmächtigter *m*, Regierungsvertreter. *Se orîndui a se face o muchialemeu.. in Tarigrad, la cure fusese murahas.. reiz-efendi și solul Muscalilor* VĂCAR. HO. TEZ. II 287. *Au trimis de amîndoua părțile oamenî murî murahazi să se tilneasca la Focșeni să voroveasca acolo* COGĂLN. LET.² III 267. Et. Türk. *mürahas*.

murătură *sf., pl. -ri*, Gesäuertes *n*, wie Sauerkraut, saure Gurken etc. *Muratură din mura nu se face* aus nichts wird nichts PANN PV. ed. Müller I 110. Et. *a mura*.

murdalîc, inv. -darîlc, sn., pl. -curî, MUNT. = *murdarie*: Schmutz *m*, Unrat. *Trebuie.. a se curăți* [*ranile*] *bine împrejur de ori-ce murdalic* ALEX. AGR. 181. *Sa fie toate ulițele grijite și fara de nici un murdalic* DOC. 1790 §. INFL. — Et. Türk. *murdarlyk*.

murdar *adj.* schmutzig. *Vasele ce vor raminea de la musă murdare* ISPIR. LEG.¹ I 126. *Rufele murdare se spala acasă* schmutzige Wäsche wäscht man zu Hause Z. III 338. *Vorbe ~e* schmutzige, unflätige Reden. Et. Türk. *murdar*.

murdarî (a), *prez. -re'sc, v. trans.* beschmutzen, verunreinigen. *O vițica cufurita murdarește cîncada întreaga* Z. I 695.

Gr. -daripsî LIT. §. INFL. Et. *murdaripsî* = ngr. μωρδαρῖσσω, Fut. -πεύσω.

murdarîe *sf.* Schmutz *m*, Unrat. *Șterge-ți murdaria de pe haine!* wische dir den

Schmutz von den Kleidern! *Slugile împăratului rideau de dinsul, și toate murdariile le arunca pe bordeliul lui* ISPIR. LEG.² 154.

murdarlîc siehe **murdalîc**.

mu'rg¹ *subst.* siehe **amu'rg**.

mu'rg² *adj.* 1. von Pferden u. Rindern: braun. *Ce voinic Pe cal murg!* PP. CCR. II 295. Daher *subst.* als Rufname: *Haï, murgule* [Brauner], *haï Pe coasta de plaiu* AL. PP. 62 (der Reiter zum Pferde). *In ocol.. intoarce.. murguța* [die Braune] *capul cornut spre ceir* BODN. CL. III 144 (von einer Kuh). — Bisw. auch von anderen Dingen: [*Toamna*] *torcînd dealungul trece Peste brazda murgă, rece* [die braune.. Scholle] AL. CL. VIII 438. *Pine ~a* Schwarzbrot FRINCU MOȚI 100. — **Gr. Dem.** **murgușor, -gu'ș, -gule'ș**. — Et. Offenbar mit *amu'rg* (s. d.) identisch. Vgl. bes. alb. *murg-*; über dessen Herkunft siehe MEYER ALB. WB. s. v. *murk*.

murga'n *sm., fem. -nă* Rufname von Rindern: Brauner *m. -ne f.* *A'nțârcat Murgana* ich gebe kein Geld mehr PANN PV.¹ III 109; vgl. *balu'iu* 4.

murgi' (a), *prez. -ge'sc, v. intr.* dunkeln DELAVR. SULT. 184 (*Chipul ei, galbejit de boala și de sarăcie, începuse a murgi în vinat*). Vgl. **amurgi'** (a).

murgo'iu *sm.* = *platică*: Brasse *f*, Brachsen *m* (Abramis Brama L.) D. TERM.

murgui' (a) *v. intr.* murren AP. VOR. I Petri 4, 9 (*Striiniî iubîți unu' alaltulu fară murguire*); PALIA EX. 16, 7 CCR. 63 (*Domniul au fost auzit vreau vouastră, cum in protiva lui ați murguit*); COR. zu Luc. 13, 10 flg. CCR. 18 (*Furisei murguia, derept ce era Simbătă*).

Et. Unbek.

muri' (a) *v. intr.* sterben; *muritor* sterblich. *Îi murea* [erstarb] *vorba pe limbă* POP. BĂN. 59. *Mor de sete, milă, ris etc.* ich sterbe vor Durst, vergehe vor Mitleid, Lachen etc. *Trei țigani.. trăgeau să moară* [spielten wie rasend] «*Mărunțica craului*» DELAVR. SULT. 55. *Grecul murea după Romîncă* [verging vor Liebe zur Rumänin, war sterblich in sie verliebt] SADOV. POV. 249. Vgl. *invia'* (a) II. — Sprww. (vgl. *bêtrân* 1 u. *lăsu'* (a) I 4): *Odată moare omul* u. ä. man stirbt nur einmal (wird gesagt, wenn man etw. gewagtes, gefährliches unternimmt). *Cine moare nu mai mișcă* was tot ist, tut keinen Schaden mehr. *De cite ori să bolnăvește omul, nu moare* u. ä. nicht jede Krankheit ist auch schon tödlich. *De-ar ~ tatu ca să-î ău briceagul!* od. *de-ar ~ socrul sa-î ău locul!* u. ä., wird von Einem gesagt, der auf Glücksfälle wartet. — **Gr. Prez.** 1 *mo'r*, INV. u. POP. *mo'riū*, 2 *mo'ri*, 3 *mo'are*, 6 *mo'r*, 7 *să mo'ară*; *imperat. mo'ri*. — Et. Lat. *mōrior, -ri*.

muricio's *adj.* sterblich Dos. VS. Oct. 23 (nu poate neştine muricios . . să între mai în-nontru).

murito'r siehe **muri'** (a).

murmui' (a), *prez.* -**mue'sc**, *v. intr.* LM. bisw. murmeln. Moise . . murmueşte din gura . . facind socotele AL. Op. I 1614. Valul mării murmueşte Şi se stinge adormit BOLINT.² I 130. — **Et.** Gelehrte Umbildung von a mormăi' in Anschlusse an frz. *murmurer*, deutsch *murmeln* etc.

murmuia'lă *sf.*, *pl.* -**mue'li**, LM. bisw. Murneln n. Auzi . . murmuiala piraclor SLAVICI CL. XI 436.

murmurisi' (a), *prez.* -**se'sc**, *v. intr.* murren COGALN. LET.² II 236 (nu le parea bine . . şi incepuse a murmurisi). — **Et.** Ngr. *μυρμουρισίζω*.

muro'iū siehe **moro'lū**.

mu'rsă¹ *sf.*, *pl.* -**se**, 1. Honigwasser n, wird durch Auskochen der Waben gewonnen (gegorenes Honigwasser heisst *mied*). Sa sa *pue'nainte-le cursă* [celor] *Ce-mi dederă oţet pentru mursă* Dos. Ps. in V. 68 Z. 76. Daher überh.: — 2. POP. Flüssigkeit f, Saft m QU. *Dulce-î mursa de zahar* [Zuckerwasser] PP. MAR. NUNTA 52. *Dulceaţa cea de soacra E ca poama cea mai ară . . Şi ca mursa de venin* [Gallensaft] PP. das. 538. *Sa suflăm în mursa poamelor şi a seminţelor . . ş'apoi sa învăţam pe om cum sa stoarcă mursa aceasta* SBIERA Pov. 305 (Satan spricht). *Mii de albine . . zboară de pe o floare pe alta ca sa adune mursă pentru miere şi ceura* Inv. Cop. 1878, 9. — **Et.** Lat. *mulsa*, vgl. florent. *molsa*, russ. *morsu*.

mu'rsă² *sf.*, *pl.* -**se**, MUNT. = *benghū* (s. d.): Schminck-, Schön(heits)pflasterchen n. — **Et.** Unbek.

mu'rsă³ *sf.*, *pl.* -**se**, Kunde f, Bohne des Pferdezahns D. TERM. 47. Vgl. *mu'scă* 2. — **Et.** Unbek.

mursica', LV. -**seca'** (a), *prez.* **mu'rsic** bezw. -**sec**, *v. trans.* LV. u. POP. von wilden Tieren: beissen, anfressen, zerreißen. *Cine va minca carne mortăcină sau prinsă de fiara saii mursecata, adecă mincata de lupi saii de alte fieri* INDR. 383. *Togan, cine barbat, La nevoe încercat şi de fiare mursicat* TEOD. PP. 515. *Cine e mursicat de şarpe se pazeşte şi de şopirlă* PANN PV.¹ II 123. — Gr. a **morsoca'**, *prez.* **mo'rsoc** OLT. COM., MOLD. ŞEZÁT. V 106, TR. VICIU. — **Et.** Lat. *morsico*, -*äre*.

murui' (a), *prez.* -**rue'sc**, 3, 6, 7 auch **mu'rue**, *v. trans.* 1. **un** *parete* eine Wand mit Lehm (*huma*) verputzen (wogg. *a tencui* mit Mörtel etc. verputzen). *Bordeele ţiganilor . . muruite şi aroperite cu stuh* SADOV. Pov. 49. Daher überh.: — 2. (be-, über) schmieren, (über)tünchen. *De multe ori amagele şi mincinoase vapsele toata zugraveala şi chipul*

adevărului scîrnăv aii muruit CANT. IST. IE-ROGL. 326. *O femeie fura o farmatura [de aluat] şi vrea sa-l murue pe mire* SEV. NUNTA 77. — **Et.** Wird teils zu *moare* «Krautsuppe», teils — was viell. vorzuziehen — zu serb. dial. *mura* «Lehm» gestellt.

murui'a/la *sf.*, *pl.* -**rue'li**, 1. (Lehm-) Verputz m. *Nici murui'ala pe pereţii de lemn n'are înţeles, fiind-ca tot cade cu vremea de pe dinşii* SLAVICI CL. IX 90 (Spott auf faule Bauern). — 2. Schmiere f, Tünche. *Au ars oasele împaratului Idumei în murui'ala* [sic *χοίται*] BIBLIA 1688 AMOS 2, 1. So auch von der aus Weizenmehl u. Wasser bereiteten Flüssigkeit, mit der das Maisbrod vor dem Backen geschmiert wird ŞEZÁT. V 107.

musaadea' *sf.* LV. Gunst (bezeigung) f des Sultans, Fürsten etc., bes. in Gestalt von Geschenken. *Sa porţi de grija a rasplati cu multămirile cuvincioase pentru musaadele ce se fac cătra tine, precum mai sus se arata* Doc. (Übers.) 1792 URIC. III 155 (Schreiben des Vezirs an den Fürsten mit Geschenken). *Dindu-mi-se şi firman aratator de slujbe credinţei mele ceî catre devlet şi cu musaadea* [zusammen mit Geschenken] VĂCĂR. IIO. TEZ. II 286. *Facindu-se însă aceasta musaadea* [näml. Steuererlass] *la suma de 10546 [de postlujnici]* Doc. 1815 das. 396. **Et.** Türk. *müsaade'*.

musaca' *sf.* Art Gericht aus Eierfrucht (*putlagele vinete*) u. gehacktem Fleisch. *Sau mucar sa-ni facă la masa vr'un cheschet, vr'o plachie, vr'o musara . .* AL. Op. I 505.

Et. Türk. *musaka'*.

musafi'r etc. siehe **mosafi'r** etc.

mu'sai *adv.* FAM., bes. TR. bestimmt, unbedingt, durchaus. *Marioara înrepuse a se cam îngriji, dar Nicu o asigurase de mult că la iarna musai fac nunta* NĂD. NUV. I 129. *Rugaciuni învăţate pe din afara, cari dau copilului tipicul sfint dupa care musai trebuie sa se închine* VLAH. GV. 62. — **Et.** Magy. *muszaj*, das von deutsch (es) muss sein abgeleitet wird.

musai'p *sm.* LV. Gesellschafter m, Vertrauter des Sultans, Titel der ältesten Eunuchen desselben. *Era la imparafia lui Sultan Murat . . toate trebile . . imparafiai pre doi oameni, cari erau musai'p lui Sultan Murat* MIR. COSTIN LET.² I 314. — Daher von Einem, der beim Fürsten eine ähnliche Vertrauensstellung einnimmt: *La toţi domni se afla cite un musai'p om rau* NECULCE LET.² II 212. — **Et.** Türk. *musahib*.

muşama' *sf.* Wachseleinwand f, -tuch n. *Cameşa neagra şi unsa de straluca ca o muşama* GANEŞ. INFL. *El purta surtuc verde . . şapca de muşama* GHICA SCRIS. 277. **FAM.**

a face c. ~ etw. vertuschen (eig. wohl von einem Schriftstück: es unter die Wachsleinvand des Schreibtisches schieben). *Trebue sa faci tot mușama, trebue sa tacî și sa mă erfi* CL. V 92. *Acum ne ramine sa ne pazim aici vr'o citava vreme pin'ce s'o face lucrul mușama* [bis über die Geschichte Gras wächst] AL. OP. I 401 (Gespräch ertappter Falschspieler). — Et. Türk. *mușama'*.

mușamali'st sm. LM. FAM. Einer, der gern vertuscht.

mușamaliza' (a), prez. -ze'z, v. trans. LM. FAM. vertuschen.

mușa't adj. MAC. schön. So auch TR. (Moți) als Kosewort: *Nu plinge, mușatul mamei* FRÎNCU MOȚII 103. Muss ehem. auch in der Walachei verbreitet gewesen sein, wie *Mușa't* (Familiename) u. *mușețel* beweisen. Et. Kosend verkürzt aus *frumușa't* (vgl. *a înfrumușa'*, -*frinșa'*), wie *mumo's*, *mo's* FRÎNCU I. c. aus *frumo's*.

mușate'l siehe **mușețel**.

mușaverea' sf. LV. bisw. Beratung f. *Nu vor suferi a se face înlăuntru'l căhfenelor nici un fel de mușaverele sau alte vorbe* DOC. 1790 Ș. INFL. — Et. Türk. *müşavere'*.

mușcă sf., pl. **muște**, 1. Fliege f, spez., bes. bei den Imkern = *albina*: *Biene f. Voi trimite preste tine . . musca cînească* BIBLIA 1688 Ex. 8, 21. *Saracul mindru se uită la celuțî ca la niște muște, pina îi ia cineva musca de la nas* [ihm eins auf die Nase gibt] PANN PV. ed. Müller 128. *E cu musca pe cucuula* er hat kein gutes Gewissen, fühlt sich schuldig (eig. es sitzt ihm eine Biene auf der Mütze, wodurch er sich als der Räuber des Honigs verrät). *Cine sa ia dupa ~, îl duce la cacat* u. ä. (Sprw.) wer bösem Rate folgt, rennt ins Verderben. Vgl. *l'ingura* 1, *mie're* 1. — Arten nach MAR. INS.: *musca calului* Magenbrem(s) f des Pferdes (*Gastrophilus equi*); *musca cînească*, *calului* Pferdelausfliege (*Hippobosca equina*); *musca bețivă*, kurz *bețiva* Essigfliege (*Drosophila funebris*); *musca de baliga*, *de gunoii* etc. Goldfliege (*Musca Caesar*); *musca mare*, *de carne*, *hoiturilor* etc. Schmeißfliege (*Musca vomitoria*); *musca de cireșe* Kirschfliege (*Trypeta cerasi*); *musca rea*, *năprasnică*, *veninoasă* Kolumbacs Mücke (*Simulia Columbacsensis*). — 2. Kunde f, Bohne des Pferdezahns URECHE LEG. 22 (*Calul de dar nu-l cata de musca la masele*). Vgl. *mu'rsa*³. — Gr. Pl. BAN. **mu'sche** COM. — Dem. **musculi'tă**, -**cu'tă**, pl. -**țe**; augm. **musco'tu** sm. — Et. Lat. *musca*.

musca' (a), prez. 1 **mușe**, 2 **muști**, 7 sa **muște**, v. trans. u. intr. beißen, *din c.* von etw. abbeißen. *Voiu porunci balaurului și va mușa pre ei* BIBLIA 1688 AMOS 9, 3.

Corbiî mușca-acum din tine AL. POEZII I 75 (zum erschlagenen Tataren). *A-și ~ buzele*, *limba* sich auf die Lippen, auf die Zunge beißen. *Iși mușca degetele* es tut ihm leid, er bereut seine Tat. *Sa nu care cumva să te muște șarpele de inimă* [dass du dich ja nicht verleiten lässt] *să te duci acolo, că e stingere de tine* ISPIR. LEG.² 278. [*Modernilor*] *le trebue ceva puternic și trezitor care să le muște carnea* [das sie anstachelt, aufregt] *și să le atragă atenția asupra pinzei* IORGA AM. 204. *El mușcase din celebritate de timpuriu* er hatte früh erfahren, wie Berühmtheit schmeckt VLAH. IC. 71. — Sprww. (vgl. *că'ine* 9 b): *Șarpele, pină nu-l calci pe coadă, nu te mușcă* u. ä. unge reizt stechen die Bienen nicht. *Pe cine l-a ~ șarpele, se teme și de șopîrlă* wen einmal die Schlange beißt, der fürchtet sich vor jedem gewundenen Seil. — Gr. a **muclca'** AP. VOR. AP. 28, 3; ebenso ISTR. MEGL. (wogg. MAC. ~re). — BAN. prez. 2 **mu'schi**, 7 **să mu'sche**. — Et. Auch in it. Mundarten als *muccecare*, *moccec-*, *muzzic-*, *mozzi-* etc. sehr verbreitet. Leitet auf ein vlat. *muccico*, -*äre*, dessen Zshg. mit lat. *muccus* jedoch fraglich ist.

Musca'l¹ sm. 1. LV. u. FAM. ~, fem. -**lcă**, pl. -**ce**, Moskwiter(in), Russe m, -sin f. [*Leșii*] *așa supusese pre Muscali cît craiul Leșilor Vladislav nu mai eșia din țările Moscului cu oști* MIR. COSTIN LET.¹ I 270. *Se însurase el acolo de luase Moscalca* NECULCE LET.² II 191. *Aceasta era numai o manevră a șiretului Muscal* FIL. CIOC. 147. — Gr. MOLD. **Mos-**, TR. **Musca'n**. — 2. MUNT. MOD. *muscal* Zweispänner m (Droschke); die Kutscher sind Russen, die ihr Nationalkostüm tragen. *Nu mai avea cap să umbli pe pod* [= *Podul Mogoșoaiei*, siehe *pod*] *de muscalii dumnea-lui* ZAMF. LN. 186 (von einem Verschwender). — Et. Russ. *Moskalî*.

musca'l² sn., pl. -**le**, MUNT. = *naîu*: *Pansflöte f. Glasul trimbiței, muscalului* [σόπρυγος] *și alăutei* BIBLIA 1688 Dan. 3, 5. — Et. Türk. (nach Ș. INFL.) *miskal*.

muscalagi'ü sm. MUNT. = *naingiu*: *Pansflötenspieler m. Maestrul muscalagiü cîntă «ciocîrlia»* DELAVR. PAR. 2. — Et. Türk. (nach Ș. INFL.) *miskalgy'*.

muscăle'sc adj. FAM. russisch. *Treiicoane muscălești . . stau agațate de perete* DELAVR. SULT. 8. — Gr. MOLD. **mosc-**, TR. **muscăne'sc**. — Et. *Mosca'l*.

musca'r sm. BUC. Warzenkäfer m (*Telephorus fuxus*) MAR. INS. — Et. Anscheinend zu *mu'sca*.

muscări'me sf. Fliegenvolk n, Fliegen (pl.). *Muscări'me . . se aduna de-î minca trupul* SEV. POV. 256. — Et. *mu'sca*.

mușca't¹ sn., pl. -turi, u. -tă sf., pl. -te, ferner POL. **-câte'l sm., pl. -te'i,** Pelargonie f (Pelargonium). In jurul unui masif de mușca'turi variate DATC. HORT. 139. La toate ferestrele erau oale cu flori, garoafe și mușcate XEN. BRAZI 146. — Et. Mittelb. aus mlat. *muscatus* «nach Moschus riechend», mit Anlehnung an *mușca't* «gebissen». Vgl. deutsch *Muskatkraut* = Pelargonium odoratissimum.

mușca't² subst. 1. ~ulbroaștelor Froschbiss *m* (Hydrocharis Morsus ranae) BR. — **2.** ~ul dracului Teufelsabbliss *m* (Scabiosa) B. BR.

Et. Part. von *a mușca'*.

mușca'tin subst. = *nucușoara*: Muskatnüsse (pl.) SIM. DASC. LET.² I 406 (*piper, revent, zahar, mușcatin*). — **Et.** Vgl. russ. *muška'tnyj*, bulg. *-ten* «Muskat-».

mușcătu'ră sf., pl. -ri, Biss *m*: ~ de șarpe Schlangenhiss.

mușcă'ū siehe *meșchi'ă*.

mușce'l, mușce'l sn., pl. -le, OLT. MUNT. Berg *m* (mittlerer Grösse, einen der Ausläufer des Gebirgsstocks bildend), Vorberg. *Ce cași, Leano, pe mușcel?* PP. TOC. MAT. FOLKL. I 1109. *Verdeața întunecată a mușcelelor* GION PORTR. 193. — Wahrsch. dem. von *mu'nte*, über **munțice'l* (wie *mun'e'l* über *munțic'e'l*). vgl. *vălcea', dem. von va'le*. Der pl. fem. statt masc. wohl nach *valce'le*.

mușchi' adj. von Damaskus (?) Doc. 1588 HC. I 198 (*de atlas muș'hi*); 199 (*atlazu mușchi*). — **Et.** Türk. *dimišk'i*, wofern die Bedtg. wie angegeben.

mușchia' siehe *muștea'*.

mușchice'sc siehe *moschice'sc*.

mușchici' (u), prez. -ce'sc, v. trans. russifizieren BELD. ETER. 38 (*Grec de curinul mușchicit*). — **Et.** Neubildung mit Hilfe von *mușchice'sc*.

mușchio's adj. 1. moosig. — **2.** LM. muskulös. *Robust, roș, mușchios* BOGD. VECHI 140.

mușchi'ū¹ sm. 1. Muskel *m*. *Suziți mușchi, întinse vinele, laboase copitele camilei* CANT. IST. IEROG. 107. *Mușchi i-se întinseșera ca coarda unui arc* C. NGR. 39. — **2.** (buc.) Lenden-, Lungenbraten *m*, Filet *n*. *Su eî un mușchiu de vițel, sa-l tai buzațele* RET. 15. *Bujenița de muș'hi zrintați* AL. CL. III 272. — **Et.** Lat. *musculus*.

mușchi'ū² sn., pl. -ch'iuri, Moos *n*. *Puatră care sa rostogolește din loc în loc nu prinde* ~ u. ä. (Sprw.) ein gewälzter Stein wird nicht moosig. — **Et.** Lat. **mūs'ulus*, dem. von *mūs'us*.

mușcoa'e siehe *rișco'fă*.

mușco'fă siehe *mu'scă*.

mușco'fă siehe *mîșco'fă*.

mușcopi'ta sf., pl. -te, Art mit Most versetzte süsse Speise, die im übrigen wie Rahatlukum (*rahat*) hereitet wird QU. *Musco-*

pite, pasta de orî-ce fructe (pistil și sugăucuri) MON. OF. 1875, 2258. — **Et.** Ngr. *μουστόπιτα*. **musculi'ța** etc. siehe *mu'scă*.

museli'na sf., pl. -ne, LM. Musselin *m*.

Gr. Inv. musu'l sn., pl. -luri, zB. MSCR. 1715 ARH. ROM. II 42 (*a'olea sa fac musulurile cele roșii și albe și alte bogasii*); TR. **mușuli'n,** zB. MSCR. 1818 GCR. II 225 (*hana de musulin*).

Et. Türk. *mosu'l; mușuli'n* = magy. *muselin*.

mușe'te'l subst. MUNT. Kamille f (*Matricaria Chamomilla*). *Și 'n aerul acesta cald, incropit, ma urmarește pretulinderii un miros de mușe'tel și de piele rusească* VLAH. RP. 57 (Schilderung des zumeist von Russen bewohnten Tulcea). MOLD. dafür *romonița*. **Et.** *mus'ul*.

mușichi'e sf. Musik f NEC. COSTIN LIT.² I 41 (*Ioval au izvodit mușichia*). **Et.** Ngr. *μουσική*.

musina' (a), prez. mu'sin, v. intr. u. trans. von Hunden: schnüffeln, beschnüffeln LIT. TR. D. (*un copoiu ratucit, mușinind prin desimea codrului*); DELAVR. PAR. 155, von einem Geizhals (*nu l-ați vazut cum mișuna [sic; herumschnüffelt] prin cârcan și prin barani?*); SLAVIC CL. IX 302 (*Cinele incepu sa mușine malañul*). **Et.** Wahrsch. lautnachahmend, wie *a mușlui'*; doch vgl. it. *muso*, frz. *museau* etc. «Schnauze», dunkler Herkunft.

mu'sină sf., pl. -ne u. -ni, 1. Stechfliege f Dos. öfters, zB. VS. Dech. 27 (*i-au dusu-i în pudure... unde era locul plin de viespi și tauni și țințari și musine*); PS. IN V. 104 Z. 90 = v. 31 (*Muste cinesti le-au trimis cu ace și de musini n'avea ncatro face*); MIKL. SLAV. EL. 30 (ohne Quellenangabe, mit Culex iass. erklärt). **2.** Made f der Fliege Dos. PS. IN V. 82 Z. 36 (*Muștele mușini intrinși sa face*). — **Et.** Zu slav. *muha* «Fliege», vgl. *mușenița* u. *mu'sița*.

mușino'fă siehe *moșoro'fă*.

mușir sm. Muschir *m*, Feldmarschall bei den Türken. *Campionia din Bosnia [l-a facut pe Lataci] mușir* GHICA SCRIR. 378. **Et.** Türk. *mușir*.

mu'siță sf., pl. -te, 1. LV. Stechfliege f. *Zise și vînera mustele cînești și mușițe [ksl. sknipy] în toate hotarele lor* COR. PS. 104, 31. *Și vor fi mușița [συνίτες] întru oamenii și întru dobitoace* BIBLIA 1688 Ex. 8, 16. *Sfîntul fece de fugira Persii pornindasupra-le mușițe și țințari ca nuorii* Dos. VS. Ian. 13. Daher: — **2. col.** in Haufen sitzende kleine geflügelte Insekten u. deren Maden u. Eier, wie die Maden u. Eier der Schmeissfliege (*Musca vomitoria*) auf Fleisch, die Kellerliegen (*Musca cellaria*) an Weinfässern, die Ansammlungen von Blattläusen (*Aphis*) auf Pflanzen. **Gr. mușitță, mușli'tă** B., **mu'siniță, mo'siniță** BUC. MAR. INS. **Et.**

Ksl. serb. bulg. nslov. *mușica*, dem. von *muha* «Fliege». Zu *mușliță* vgl. magy. *muslica*. Vgl. *mușina*.

mușlui' (a), prez. *-șlue'sc*, v. intr. MOLD. von Hunden etc.: (herum)schnüffeln. *Iorcul . . mergea în urma [moșneagu] lui grohaind și mușluind pe jos* CREANGĂ CL. X 108. — Daher von Menschen: (wie ein schnüffelder Hund) hin und hergehen. *A fost pe la primarie, a mușluit, dar n'a facut nimic* NAD. NOV. I 168 (er wollte sein Grundstück auf einen Andern übertragen lassen). — Et. lautnachahmend, vgl. deutsch *schnüffeln*, *schnüffeln*, verw. mit *schnupfen*, *schnaufen*. Vgl. *mușina' (a)*.

mușmu'lă siehe *moșmoa'lă*.

mu'st sn., pl. -turi, 1. Most *m.* *Daca mustul fierbe despărțit fiind de struguri, atunci da un vin care nu trăește multa vreme* ION. CAL. 195. Daher überh.: — 2. (aus Pflanzen gewonnener) Saft, (durch Erweichung einer festen Masse entstandene) Flüssigkeit. *Zahar albu . . topit cu puțințel oțet și cu mustu de lămie* MSOR. 1749 GCR. II 45. *Albina din ori-ce floare strînge mustul cel mai bun* GOLESCU Z. I 313. *Bobul trebuie semănat chîr în mustul omatului* [in den geschmolzenen Schnee] INV. COP. 1892 I 7. *Gramada . . de gunoii . . trebuie . . adapostita de vînturi și de soare, spre a nu se pierde mustul și gazurile* das. 1889 II 100. — Et. Lat. *mustum*.

muștăcio's adj. mit grossem Schnurbart: *schnurr-, schnauzbärlig*. *Un arnaut muștăcios intră* C. NGR. 17. — Gr. MOLD. *-ștecio's*. — Et. *muștața*.

muștar', pop. -rîu sm. Mostverkäufer *m.* *Sa nu se perceapa nici o taxa de la muștari* LIT. — Et. *mu'st*.

muștar', inv. u. pop. -rîu subst. Senf *m.* *Mostrich (Sinapis). Asemenea este împarația cerurilor grauntelui de muștar* Ev. 1894 Matth. 13, 31. *De-ți avea credința cit un grăunț de muștar* DOS. VS. Apr. 5. — Et. Vgl. magy. *muștar* = it. prov. kat. *mostarda*.

muștărea'tă sf., pl. -re'te, Birkensaft *m.* B. VICIU; überh. Saft MANGIUCĂ CAL. Apr. (*dupa Rusale intra muștăreața din lina batriina în carnea oilor și apoi pute carnea*). — Et. *mu'st*.

muștărie sf. Mostverkauf *m.*, -schenke *f.* *Ne mai fiind permisă deschiderea de muștării în capitala* LIT. — Et. *muștar'*.

muștărniță sf., pl. -te, Senfbüchse *f.* — Et. *muștar'*.

mușta'tă sf., pl. -tă'ti, MOLD. *-tea'tă, pl. -te'te* u. *-te'ti*, Schnurr-, Schnauzbart *m.* *Nici ș'au taiat unghiile lui nice ș'au tomit muștața lui* BIBLIA 1688, 2 Reg. 19, 24. *Mustăreața acoperindu-i gura* DOS. VS. Oct.

23. *Gligori își trase odată muștața din dreapta, odata cea din stînga* SADOV. POV. 57. *Lui Gilcescu îi ridea muștața* [das Herz vor Freude] TEL. SCH. 40. *Îi zimbea muștața împaratului și-i lăsa gura apă* ISPIR. LEG.² 72. FAM. *a trage la ~* saufen: *Cînd tragi sorocoveții la mușteală* wenn du die Zwanziger versäufst CREANGĂ CL. XIV 370. FAM. *muștățile îi caută a oala* u. ä. er liebt den Suff. — Häufig *pl.*: *Roaba aceasta te duce . . sa-ți tunză muștețile și su te îmbrăce ca femea* BAR. HAL. VII 42. *Griul cu țepi său muștăți* [mit langen Grannen] D. TERM. 56. — Gr. Pl. *-ta'te* ALEXANDRIA 5. — Dem. *-tăcioară*, MOLD. *-tecioară, pl. -re*. — Augm. *-tățo'iū*, MOLD. *-tețo'iū sm.* — Et. Vlat. *mustacea*, von gr. *μύσταξ*.

muștea' sf. 1. Faust *f* (?) JIP. OPINC. 60 (*va să-și vază singele giugiînda supt mușteala dușmanului*); RAUR. 207 (*arata-î mușteala lui moș Adam*). — 2. faustförmiges Werkzeug des Schusters zum Glattschlagen: *Glätter m.* Glälteisen *n.* *Custuri tăioase, mușchia* [sic], *piedică, hască . . și tot ce trebuie unui căbotar* CREANGĂ CL. XV 449. — Et. Türk. *müște'*, *-ta'* «Faust», in Bedtg. 2 bezeugt REDH.² 1866 a.

muștea'tă siehe *mușta'tă*.

muștea'lă siehe *mușta'lă*.

muștecio's siehe *muștăcio's*.

mușteni'ciū subst.: ~ *alb* BARC., *mușteni'ciū alb* GLOS. AC. 397, *mușterici alb* BR. Waldanemone *f* (*Anemone nemorosa*). — Et. Unbek.

mușteri'ū, MOLD. *-re'ū sm.* Kunde *m.*, Abnehmer. Vgl. *marfa* 3. *Lu masa gata se aduna mulți mușteri* COM. Z. III 647. — Et. Türk. *mușteri'*.

muștețo'iū siehe *mușta'tă*.

muști' (a) siehe *muștii' (a)*.

muștiu'c sn., pl. -cui, Mundstück *n* des Pferdegebisses, eines Blasinstruments, Spritzen-schlauchs etc. QU. — Gr. *-ștu'c* WBB. — Et. Deutsch.

mușto's adj. saftig. *Frunza verde mar muștos, Drag mi-a fost omul frumos* MAR. SAT. 98. — Et. *mu'st*.

muștra' (a), prez. 1 *muștru*, 2 *muștri* etc., v. trans.: *pe. de, pentru c.* Jdm. wegen einer Sache Vorwürfe machen, etw. vorwerfen, -halten, ihn deswegen tadeln, schelten. *Și muștră Avraam pre Avimeleh pentru fîntinile apeî ce au luat slugile lui Avimeleh* BIBLIA 1688 Gen. 21, 25. *Cînd n'ai a te muștra de nici o răutate, de nici o nedreptate, dormi liniștit* STANC. FRUM. 8. *Muștră-ma pentru că-mi rup cuvîntul, mai amar m'ar muștra fapta* CL. III 25. *De ce se uita [ia] asa de muștrător* [vorwurfs-

voll] *la dinsul*? DELAVR. PAR. 39. *Nică urma din slabele mustrară* [von den . . Gewissensbissen] *ce-o încercaseră ziua* NÄD. NUV. I 66. Vgl. *cu'get* 2. — Gr. MÄRG.² bisw. prez. *-tre'z*, zB. 124 b. — Et. Lat. *monstro*, *-äre*. Zur Bedtg. vgl. *remonstrieren* «Vorstellungen machen», it. *rimostrare*, frz. *remotrer* etc.

mu'strä¹ *sf.*, pl. *-tre*, fast INV. u. FAM. (mil.) Waffenübung *f*, Exerzieren *n*. *Să vaz . . pe badea șos la muștră* IARN.-BİRS. 312. *Eū nu sint chemat să fac muștră la comanda dumitale* [zu exerzieren] GION PORTR. 119. *Soldaii faceau o muștra* DION. TEZ. II 183. — Gr. MOLD. *mu'stru*, *mu'stru sn.*, ferner *mu'stră* BIBIC. 144. — Et. Poln. *muștra*, *muștra* (= it. *mostra*); *-tru* wohl nach *smo'tru*.

mu'strä² *sf.*, pl. *-tre*, Muster *n* CÄT. I 39 (*find apoi om drept și isteț, a devenit muștra de împărat* [das Muster eines Königs]). — Et. It. *moștra*.

mu'stră *sf.*, pl. *-tre*, Muster *n*, Vorbild B.; COGÄLN. LET.² III 203 (*care ispravnică întâiași dată acest domn i-au scornit, aducind această muștră din Țara Romineasca*). — Et. Magy. *muștra*.

muștreală *sf.*, pl. *-tre/le*, Waffenübung *f* DION. TEZ. II 169 (*să-l veselească cu tot felul de muzice și muștrele ostășești*). Viell. Drf. für *muștru(lu)ele*.

mu'stru etc. siehe **mu'stră¹**.

muștrului' (*a*), prez. *-lue'sc*, v. trans. 1. fast INV. u. FAM. (mil.) einexerzieren, drillen. *Ne da pe mîna ofițerilor mușcali de ne muștrului'ai* GHICA CL. XIV 56. — 2. FAM. im weit. Sinne: (in strenger Weise) abrichten, unter die Zuchtrute nehmen. *Fetele se dădeaū pe mîna unei mame Sande sau a unei jupinose Cristina de le muștrului'a și le învăța cusături . . , impletituri . . , fierături . .* GHICA SCRIS. 295. *Cînd se duceau parinții la muncă, [fata] vedea de dinși [năml. de copii], îi muștrului'a și îi povățuia să fie mai cu răbdare . .* ISPIR. LEG.² 175. — Gr. MOLD. *muștr-*, ferner *muștrui'* GLOS. AC. — Et. Vgl. magy. *muștrălni*, russ. *muștrovatj*, poln. *muștrawać*, *muștrawać*.

muștui' (*a*), prez. *-tue'sc*, v. trans.: *struguri* Trauben vor dem Keltern mit einem Holze (*muștuitoar*) zerdrücken. *După ce hîrdaul s'a umplut cu struguri muștuiți, culegătorii . . îl duc . . la crama* D. TERM. 80. — Gr. Auch *muști'*. — Et. *mu'st*.

muștuia'lă *sf.*, pl. *-tue'li*, (vor dem Keltern) zerdrückte Trauben. *De acolo luau mușteala, o strecuraū prin saci într'un lin și o călcaū* ODOB.-SLAV. 190. — Gr. Auch *-tea'lă*.

mușuia'g siehe **șomoia'g**.

mușu'l, **mușuli'n** siehe **mușeli'nă**.

mușunoi' (*a*) etc. siehe **moșoro'i'** (*a*) etc.

mu't I. *adj.* stumm. *Ca surdu nu auziu și ca mut nu deșchiș rostul mîeu* Ps. ȘCH. 37, 14. *A tacea ca ~ul* sich mäuschenstill verhalten. *Știu ca te-am ținut mut cu vorba noastră* [dass wir dich . . nicht zu Worte kommen ließen] GHIB. BV. 38. *După ce e muta, apoi e și slută* Z. I 643. Vgl. *ia'pa* 1. — II. *sm.*, *fem.* *~ă* FAM. POP. Dummkopf *m*, dumme Gans. *Saracii boi cornuți, Cum însoara niște muți! Sararele sutele, Cum mărita mutele!* IARN.-BİRS. 454. — So bes. verächtl. von Ehegatten: *Nevasta de pe pirau, Cum traești cu mutul tau?* PP. MAR. ORN. I 113. *Cu muta mea Am dat de-o belea, C'aduseiū o proasta La căsuța noastră* PP. MAR. SAT. 42. — Et. Lat. *mūtus*.

muta' (*a*), prez. **mut'**, I. v. trans. 1. an eine andere Stelle setzen, stellen, legen, versetzen, -legen, -rücken. *Muta scaunul de aici!* stellen Sie den Stuhl anderswohin, weg! [*Îa*] *zi și noapte . . Perne albe i-a mutat [bolnavului]* Cînd la cap, cînd la picioare AL. PP. 112. [*El*] *se repede la zmeu și plos! cu o palmă preste obrazul . . zmeului de-i mută o falcă din loc* RETEG. V 30. *Veți zice munte-lui acestuia: «mută-te de aci colo!» și se va mută* Ev. 1894 Matth. 17, 20. *Impărația au mutat [versetzte] pe Mirza Pasa la Tighinea* AMIRAS LET.² III 138. *Cît despre asta, muta-ți gîndul* [schlage dir's aus dem Sinn] RĂDUL. RUST. II 137. *L-au mutat de la gîndul lui* er brachte ihn von seinem Vorhaben ab MIR. COSTIN LET.² I 332. *Cela ce pierde [războiul], fie-cînd nu va să aște vîna sa, ce o muta la altul* [schiebt sie auf einen Andern] URECHE das. 211. *Nu poate să se mute acest drit . . asupra unui al treilea* [auf . . übertragen werden] COD. CAL. § 1446.

2. *mobilele cuiva*, p. Jds. Hausrat in eine andere Wohnung bringen, ihn umziehen. *Mai bădițo, buze moi, Muta-ți casa [ziehe] lingă noi* IARN.-BİRS. 48. — II. *a sa ~ 1. într'alt loc* seinen Standort anderswohin versetzen, verlegen, *absol.* ihn ändern, wechseln. *Și de acolo mutămu-ne* [begaben wir uns, schifften wir weiter] AP. VOR. Ap. 20, 15. *Deci s'au mutat [zog] și Vodă . . cu ordia la Țuțora* NECULCE LET.² II 403. *Pasărele mutatoare* Zugvöglein MAR. ORN. I 1. — 2. *într'o casă etc.* in ein Haus etc. ziehen, *absol.* aus-, ein-, umziehen. *Romîni nu se muta în casa pină ce mai întîiu nu duc înlăuntru icoanele, zahar, pine și sare* AL. PP. 194. *Cît te-a costat ~tul?* was hat Sie der Umzug gekostet? *Doua mutături* [zweimal Ziehen] *prapadesc mai rău ca focul* BASSAR. VULT. 200. — 3. *dintr'această lume, catră D-zeu etc.* von hinnen, in die Ewigkeit gehen, verscheiden. *Și mai trai 17 ani . . si sa mută catra Domnul* Dos. VS. Sept. 9. — Et. Lat. *mūto*, *-äre*. Für

das Rum. ein **movito* anzunehmen (M.-LÜBKE GR, II § 587) liegt nicht der geringste Grund vor.

mutafaraca' *sf.* ehem. Art Reiter, der den Sultan begleitete u. ihm als Bote diente. [*Beșlii*] *il lovira cu sabiile și-l facură farime, și nu se mai socoti ca este știut la Poarta și mutafaraca împărătească* CŢOST. CĂPIT. MAG. IST. I 320. *S'au dat 2 lefi mutafaracalelor de luna lui Fevruarie i Martie* DOC. 1693 Ş. INFL. **Et.** Türk. *müteferryka'*.

mutălă'ū *sm.* FAM. POP. Dummkopf *m*, Trottel. *Cine a mai ramas? Ștefan Bursuc, un papa-lupte; Sandu Pușcarul, un mutalau*. XEN. BRAZI 184. — **Et.** *mut'* II.

mutătoare *sf.*, *pl.* ~, Zaurrübe *f* (Bryonia). — **Et.** a *mutw*, mit dunkler Begriffsentwicklung.

mutelcă *sf.*, *pl.* -*ce*, (Schrauben-)Mutter *f.* *20 bucăți nișcaibe* [Nietscheiben] *cu mutelce* MON. OF. 1878, 5651. — **Gr.** -*terca* STAM. **Et.** Poln. *mutterka*.

mușenie *sf.* MOLD. = *mușie*: Stummsein *n*, -heit *f.* *De cum se despărți de colonel, o prinse pe Aristița o mușenie* NĂD. NUV. I 64. *Adinra mușenie* [Schweigsamkeit, Stille] a *noșii* VLAH. NUV. 192. — **Et.** a *muși'*.

muteveli'ū *sm.* ehem. Verwalter *m* von Stiftungsgütern bei den Türken. *Osman-Efendi mutevelinul* [sic] VĂCĂR. IIO. TEZ. II 282. *Motefeul* [sic] *de Smil* [von Ismail] NEC. COSTIN LET. 2 II 29. Vgl. CANT. DESCRIPTIO 22. — **Et.** Türk. *müteveli'*.

muși' (*a*), *prez.* -*șesc*, I. *v. trans.* stumm machen MAR. NAȘT. 131 (*unul [din spiritele rele] e in stare sa-l mușească [pe prunc], altul sa-l caliceasca* . .). — II. *v. intr.* = a *amuși*: verstummen AL. OP. I, XVI (*Astăzi glasul clevețirii a mușit*); AL. BP., Soarele și Luna (*Preoții cu toți mușen*). — **Et.** *mut*.

mușie *sf.* Stummsein *n*, -heit *f.* *Toți tăceași — mușia* [das Schweigen] *șintirimului* CL. IV 176.

mutme'l *subst.* Emmerkorn *n* (*Triticum dicoccum* Schrank.) PANȚU. — **Et.** Unbek.

mutpa'c, -*pa'h* siehe *matpa'h*.

mutră *sf.*, *pl.* -*tre*, FAM. MOD. Gesicht *n*, Gesichtsausdruck *m*. *Se întreabă: ce nutră vor face prietenii cind vor afla?* NĂD. NUV. II 43. *Giscanul sisie cu nutre* *De paznic* [mit der Miene eines Wächters] . . *Unui cașel ce trece RĂDUL*. RUST. I 149. *Dar nutra de împărați om avea noi?* werden wir denn wohl wie Könige aussehen? BOGD. POV. 10. *Pescarul cunoștea și el ca nu prea e de nutra lui* [für seinen Schnabel] *așa bucățică* ISPIR. LEG. 1 I 58 (von der Prinzessin); vgl. *obra'z*. — **Et.** Ngr. *μούτρα*.

mutuli'că *sm.* FAM. Dummkopf *m*, Trottel. *De cind a luat pe mutulica al ei* [ihren dummen Mann], *par'că s'a mai prostit* [ia] BASSAR. VULT. 12. — **Et.** *mut*.

mușuna'che *sm.* 1. *inv.* Miniaturporträt *n* QU. *Cu părul creș ca un mușunachi* AL. OP. I 1148. Daher: — 2. MOD. FAM. von zierlich frisierten u. gekleideten Kindern u. jungen Leuten: hübscher Kerl, im bösen Sinne: Zierpuppe *f*, Zierbengel. *Mușunache de poldan cu părul blond in cirlionți și cu haine de mătăasă* . . *dă fuga la maică-sa* URECHE LEG. 112. *Un tinăr, totdeauna spulcuit, . . un mușunachè plin de persoana lui* LIT. — **Et.** Ngr. *μούτζουάκι* (fehlt in den WBB.), *dem.* von *μούτζουον*, *μούτζουονα* «Gesicht, Larve (einer Maske)».

mușică *sf.*, *pl.* -*ci*, MOD. Musik *f.* — **Gr.** POP. *mo'z-*, zB. TOC. MAT. FOLKL. I 191 (*Cu mozica cind cinta*).

N

n' siehe *nu'*; in *n'aude*, *n'a vede* etc. siehe *auși'* (*a*) I 4.

n siehe *in*; in *nenorocita 'n de mine* u. ä. siehe *săr'a'c*.

na'1 *adv.*: ~(-*și*, -*vă*) mit *acuz.* da hast du, da habt ihr, da ist, da sind (wird gesagt, wenn man Einem etw. gibt, reicht, bietet; höflicher *poftim*). *Lovește! na sinul, tirane barbar!* BOLINT. 1 I 228 (die Mutter zum Mörder ihres Sohnes). *Ivan . . da una [din carboave] lui Sfintul Petre și una lui D-zeu zicind: «Dar din dar se face răul. Na-vă neluim!»* CREANGĂ CL. XII 23. *I-am dat fragi, us mi-a zis: «Na-le [da hast du sie zurück]. Doar țe-am zis eu să-mi dai fragi?»* COȘB. 9.

Hagi Petcu (dindu-și punni). Na, na, prostule, dobitocule! Ginere evghenist îți trebuia? Na! AL. CL. IV 335. *Ț'e frică?* «Firește că mă-e frică», na [welche Frage!]. CARAG. CL. XIX 107. Vgl. *dre'ge* (*a*) 5. — **Et.** Slav. *na*. **na'2!** siehe *nea'3!*

năbădă'i *sf.* *pl.* FAM. 1. ~, QU. auch -*dă'roi* epileptische Krämpfe, Veitstanz *m*, dann auch Anfall von Raserei, Wutanfall, in Wendungen wie: *Abia sfiși de zis, și unde incepu reteveiul a le 'nmuia ale oase de-i băgă in năbădăi* [dass sie alle Zustände bekamen, ihnen Hören und Sehen verging] ISPIR. GGR. II 356. *Ma apucă năbădăcele* [ich bekomme Krämpfe, zittre vor Aufregung] *cind*

vad un plic ministerial, căci îmi pare ca cuprinde un decret de stramutare sau de destituire AL. OP. I 119 (ein häufig versetzter Beamter spricht). *De ciudă și de otravă . . prinse a se trage de cap ș'a crișca din dinți de se părea c'au apucat-o nouazeci și noua de nabădăi* [als ob sie rasend geworden wäre] CL. VI 28. Vgl. *bagă' (a)* I 41 u. *bólă 2.* — **Gr. Sg. -da'ică** AL. OP. I 1062. — **2.** Anfälle (*pl.*) toller Laune, Launen. [*Ceî*] *ce pun capitalul lor în țarină la voia firii cu nabăduile climei sale* RĂDUL. RUST. II 255. — **Et.** Vgl. serb. bulg. russ. *napadanije*, serb. *napadaј* «Anfall».

năbădăio's *adj.* FAM. von epileptischen Anfällen befallen, dann auch rasend, wütend, toll. *Sultanul . . bolovăni niște ochi ca de nabădăios și răcni ca un turbat* ISPIR. CL. XII 183. *Argatul . . începu să zbiere ca un nabădăios și închise ușa cu răpeziciune* FIL. CIOC. 235 (er glaubte den Teufel zu sehen). *Guvernul era în minile unui general Zoltuchin, reputat în toată Rusia de nabădăios* [als Wüterich] GHICA 482. *Vintul era așa de nabădăios că izbea . . cu zăpadă, ba chiar cu nisip și cu pietricele în geamurile caselor* TEL. SCH. 19.

nabed'erniță *sf., pl. -țe, (bis.)* Epigonation *n*, rautenförmiges, mit einem Kreuze besticktes Ornatstück, das der zelebrierende Prälat an der rechten Hüfte trägt. — **Gr.** LV. (*sec. 17.*) *bed-*; MOLD. *nebed-* QU. — **Et.** Ksl. *nabedrinica*.

năboi' (a), *prez. -boe'sc, v. intr.* POP. strömen, fluten. *Singele cerbului . . năboind în groapă peste Harap Alb, de cit pe ce era să-l inee* CREANGĂ CL. XI 183. *Naboesc streinii peste tine* [überschweimen dich] *cu mărfurile lor* JIP. OPINC. 68.

năboi'iu sn., pl. -boae, INV. u. POP. Strom *m*, Flut *f.* *Toți de năboiul potopului celui mare au perit* NEC. COSTIN LET.² I 41. *Năboiul de barbari ce a tot năvălit peste dinsul* [näml. peste Romîn] *în cursul veacurilor* ISPIR. CL. XVI 356. — **Et.** Vgl. russ. *naboj*, czech. *náboj*, poln. *nabój* «was aufschlägt».

năbuși' (a) siehe (*1*) **năbuși' (a)**.

nacafa' siehe **nafaca'**.

năcăji' (a) etc. siehe **necăji' (a)** etc.

nacara'dă siehe **nagara'**.

nacasli'c sn., pl. -cursi, Malerei *f* BELD. ETER. 127 (*nacaslicuri și zugrăvitură luminate în toate odăile* [saraiului]). Richtig wohl *nacsl-*. — **Et.** Zu türk. *nakš* «Malen».

năca'z siehe **neca'z**.

nacea'lnic, -ce'lnic sm. Vorgesetzter *m* GHICA 519 (*Birzof era polițaiu nacealnic* [Polizeihauptmann]); BIBLIA 1688 Jud. 5, 15 (*Și nacealnică* [ἀρχηγός] *întru Isahar*). — **Et.** Russ. *na'aljniku* bezw. ksl. *na'eljniku*.

nacealnici'e *sf.* Herrschaft *f* GRIGORIE LOGHICĂ 1826 GCR. II 254 (*într'a saptea suta de ani a nacealniciei domnilor*).

năcla'dă *sf.* Scheiterhaufen *m* DOS. VS. Martie 31 (*Poruncește sa faca năclada mare de foc în mijlocul uliței ceii mari*). — **Et.** Zu ksl. *naklasti, -kladar* «aufstapeln».

năclăi' (a), *prez. -clăe'sc, v. trans.* (mit Fettem, Klebrigem, dann auch mit etw. anderem ganz) überziehen, -streichen, -schmieren. *Țiri prajiți în para șocului . . și năclăiți* [getaucht] *în untdelemn* URECHE LEG. 318. *Fanți de provincie, cu figura năclăiată* [sic] *în pomadă de dașin* VLAH. DAN II 127. *Sudoarea îi izvora și-l năclăia* [bedeckte ihn] *din creștet pînă 'n tălpi* VLAH. NUV. 90. *Suratele, năclăite* [getaucht] *în flori domnești* DELAVR. SULT. 55. — **Et.** Vgl. russ. *nakleitj*, poln. *nakleić* «aufkleben, -leimen».

năclei'o's *adj.* schmierig ODOB. MV. 1894, 93 (*riul . . curge pe o matcă de lut năcleios*).

năcova'lă etc. siehe **nicovală**.

năcri' (a) siehe (*1*) **năcri' (a)**.

na'dă *sf. 1.* MOLD. Köder *m*, Lockspeise *f.* *Intinzînd lațuri în drum cu nada* DOS. Ps. în V. 54 Z. 25. — *Fig.* Anziehendes *n*, Einnehmendes, Reiz *m.* *Cel chirurg la vorbă nu are de loc nadă* AL. POEZII III Leg. nouă 142. *Pe cînd Rușii ceî cu coada Pentru inimă aveam nadă* AL. CL. III 217 (eine Frau spricht). — **2.** MOLD. FAM. Einer, der einen Ort wiederholt aufsucht (um zu stehlen etc.) QU. *Să mergem la finaș sa vedem nu-î vre-o nadă la fin* [ob sich nicht Einer am Heu zu schaffen macht] NĂD. NUV. I 169. **3.** MUNR. FAM. inniges, vertrautes Verhältnis QU. *Nadă nu face 'n prieteșug, Cu nada e bună numai la plug* PANN PV. 1884 III 73. *Măcrișul fraged, cu cimpii prins în nada* [= herba lapathi prata amantis] OLL. HOR. 346. — || Vgl. (*1*) **nădăi' (a)**. — **Gr. Pl. nă'zi** DOS. VS. Dech. 10, WBB., *na'de* WBB. — **Et.** Slav. **nada*, vgl. russ. ruth. *prinada* «Köder».

nădăi' (a să), *prez. mă -dăe'sc, v. refl. 1.* (*în cn.* auf Jdn.) hoffen, vertrauen COR., Ps. ȘCH. u. AP. VOR. öfters, zB. Ps. 36 v. 3 (*Nădăește-te în Domnul*); TETR. Luc. 24, 21 (*noi ne nădăim că acesta este de va să mintuiasca Izrailii*). — **2.** TR. *de c.* etw. ahnen, vermuten. *Mutul nu s'a nădăi* [dein Mann wird nichts ahnen, merken] *Pin' ce noi ne-om dragosti* MAR. SAT. 115. — **Et.** Ksl. *nadējati sen*.

nădăjdui' (a), *prez. -dăe'sc, v. intr.* (*în, inv. pe, LV. spre cn., ferner LV. bisw. la cn., MIR. COSTIN LET.² I 354: cuiva auf Jdn.*) hoffen, bauen, vertrauen. *Privriștea măreață a firii . . îi dădea curaj sa nădejduiască în zile mai fericite* NĂD. NUV. I 23. *Aș nădăjduit că veî și om serios* AL. CL. III

330. Gr. Oeflers auch *nădej-* u. *nedej-*. — *Refl.* MOLIT. 1689 GCR. I 286.

nadejde *sf.*, *pl.* *-jdī*, 1. Hoffnung *f* (*in*, *inv.* *pe*, *bisw.* *la cn.* auf Jdn.). *Murind omul drept, n'au perit nadejde* BIBLIA 1688 PROV. 11, 7. *Pune-ți nadejde[a] în Domnul* setze deine Hoffnung auf den Herrn PANN PV. 1881 III 72. *Nadejde* *mi-e la vremea care vindeca toate* C. NGR. 44. *E slaba ~ sa scape* es ist wenig Hoffnung, dass er davonkommt. *Trag ~ (a unui lucru, de c.)* ich hege, hoffe (etw. zu erlangen): *De veți face pînă dimineața o apă de argint . . , sa tragi nădejdea fetei* RETEG. V 10. *Trage ~ ca spinul de barba, ca prepelița de coada* u. ä. er gibt sich eitlen Hoffnungen hin. Vgl. *cumi'nte* 1. *Imă iau ~a* ich gebe die H. auf: *Cind își luă nadejde* *sa-l mai vadă* venind RĂDUL. RUST. II 146. *Incepu s'o caute . . , capra nicăiri. Iși luase nadejde* *de la dinsa* [sie zu finden] ISPIR. LEG.² 135. — 2. *Vertrauen n.* *Nadejde* *neîndoita ce avea* *Vasilie Voda pe oști cazăcești* MIR. COSTIN LET.² I 331. Vgl. *fwgu.* *In ~a cuiva* im V. auf Jdn.: *Toți dormiau fara grija, în nadejde* *străji* NEC. COSTIN das. 460. *In ~a slugii* *dași de fundul pungi* (Sprw.) wer sich auf Dienstboten verlässt, geht zu Grunde. *In ~a tatei ramine mama* *stearpa* u. ä. (Sprw.) hilf dir selbst, so hilft dir Gott. Gr. *Bisw.* *ned-*. — Et. Ksl. *nadežda*,

nădi' (*a*) siehe (*ī*)*nădi'* (*a*).

nadicea'ncă siehe *nățicea'ncă*.

nădla'b siehe *năhla'p*.

nadolea'n *adj.*: (*găina*) *~ca, cocoș ~* Korchinchin ahuhn *n.*, *-hahn m.* *Puicele cele nadolence și boyhete* CREANGĂ CL. IX 286. — Et. *Anadol.*

na'dpis *subst.* (Kanzleispr.) = *rezoluție*: (auf eine Eingabe gesetzter) *Bescheid*, *Apostill n* C. NGR. 322 (*Ministrul . . le întoarse jalba cu nadpis zicind că . .*). — Et. Russ. *nadpisu*.

nădra'gi *sm. pl.* 1. LV. *Hosen* (*pl.*), *Beinkleider*. *Și veți face lor nădraği* [περισκέλη] *de in* BIBLIA 1688 Ex. 28, 38. *N'au fost mestii la nădraği* NECULCE GCR. II 34. — 2. MOD. a) OLT. *Hosen* (*pl.*) der Bauern aus Tuch od. Schafleder, nach unten sich verengend u. mit farbigen Schnüren verziert. Von den *șalvarî* unterscheiden sie sich durch geringere Weite u. weniger tief herabgehenden Boden. *Ciți cu ~, toți în sint draği* (Sprw.) sie liebt die Blonden und die Schwarzen. — b) *~ ungurești* eng anliegende Tuchhosen, ebenfalls mit farbigen Schnüren verziert. *Cind vedea pe el nădraği* *Strinși pe vina, ungurești* SPER. AN. 1893 III 292. Auch sg.: [*Puiul de Român*] *se bagă pe cracul nădragului* *acelu om* [urias] *și mase noaptea arolo* ISPIR. LEG.⁴ I 106. — Et. Vgl. ksl. *nădragy*, poln. *nădraği*, magy. *nădrág*.

nădu'f *subst.* 1. *Beklemmung f*, *Atembeschwerde*, *-not*. [*El*] *nu vru . . sa primească* [*țigara*] *pretextînd . . că are un năduf și nu poate suferi* *fulmul de tutun* TEL. SCH. 60. *M'apucă* *tusca cu năduh* ich bekam einen Stickhusten PANN PV.⁴ I 121. — 2. *Verdruss m*, *Kummer*. [*Elciîi*] *aduc mare suparare și năduf* *Sultanului* GHICA VIII. *Scirba și năduf* *nespus simțea* [*ia*] *văzînd . . ca trebuie sa părăsească* *parinții* NAD. NUV. I 19. — Gr. Auch *-du'h*, MOLD. auch *-du'v*. — Et. Vgl. nslov. wruss. *naduha*, serb. *neduh*, ruth. *nădih*, czech. *nădcha*. Davon a (*i*)*năduși'*.

năduli' (*a*), *prez.* *-le'sc*, *v. intr.* *streben* B. (*~* u. *ned-*); COM. BAN. Z. V 152 (*Fie-care nădulește dupa ciștiq, dar puțini îl dobindesc*); PP. (Besprechung) VÎLCEA MAT. FOLKL. I 1530 (*Proca . . La cutare-a nădulit, In mijlocul casei l-a trintit*). — Dunkel ist die Bedtg. Dos. VS. Iulie 1 (*și au nădulit cu pietri de i-au ucisu-i pre amîndoi*). — Et. Unbek.

nădușal'a etc. siehe (*ī*)*nădușal'a* etc.

nădu'v siehe *nădu'f*.

năem *subst.* *inv.* u. *bisw.* POP. *Dingen n* (eines Menschen, eines von seinem Besitzer geführten Tieres); *a lua cu ~ dîngen, mîten Cela ce va lua cal cu chirie sau cu năem și-l va încărcă . . greu* INDR. 303. — Gr. *nai'm* ȘEZĂT. V 113. — Et. Ksl. *najemü, naimü*.

năemi' (*a*) siehe *năimi'* (*a*).

năemnic *sm.* *Mietling m* COR. TETR. öfters, zB. Joh. 10, 12 (*năemnicul . . vede lupul viînd și lasă oile și fuge*). — Et. Ksl. *najemniku*.

năer', POP. *-rîșu* *sm.* = *naingiu* QU. *Pe fărîm erau stoluri de fete* *Cu drag de naer ascultînd* COȘB. 58. — Et. *na'iu*.

na'faca' *sf.* 1. LV. u. PP. was für Jds. *Lebensunterhalt* gegeben wird: *Unterhalt m*, *Pension f*, (*Ruhe-*)*Gehalt n*, *Leibgedinge*. *Le-au făcut* [*boerilor*] *și na'faca, leafă, cîte 50 de lei de boer pre lună* NECULCE LET.² II 417. Daher: — 2. FAM. *Prätension f*, *Anspruch m*, *Anforderung f* QU. *Producătorul . . în nerabdarea de a aștepta pe mușterii cu nacafalele lui* GHIB. TR. 102. *Cel mai puțin pătrunzător și știutor nacafalelor domino[u]lui* [*des Dominospiels*] LIT. Zs. XIX 383. — Gr. In Bedtg. 1 *nacafa'* TEOD. PP. 578, *-calfa'* COGĂLN. LET.² III 256, *-calfa'* STAM. MUZA (Glossar) 528; in Bedtg. 2 nur *nacafa'*. — Et. Türk. *nafaka'*.

nafea' *sf.* *inv.* (*de vulpe*) *Bauch m*, *Wamme f* des Fuchsfells. 1 *scurteică . . blanita înăuntru pacea samur i nafea* Doc. sec. 19. REV. TOC. III 333. *Nefelele* [*sic*] *de vulpi* [*se plăteau*] *parechia 22 lei* DION. TEZ. II 166. — Et. Türk. *nafe'*.

na'foră siehe *ana'foră*.

nafo'rneiță *sf., pl. -țe*, Weibrotteller *m* INSCRIFT IORGA INSCR. I 81 (Această nafo-
neiță s'au dăruit . .).

nafra'mă etc. siehe **mara'mă**.

naft *subst.* Naphtha *n.* Arzind cuptorul
cu rasina și cu naft Ps. SCH. DAN. 3, 46. Unt
de ~ (künstliches) Terpentinöl. — Gr. QU. auch
neft. — Et. Türk. *neft*, vulg. *naft*.

naftic *sm.* Schiffer *m* AP. VOR. AP. 27,
11 (cîrmăci și nafticîi). — Et. Ngr. ναυτικός
«Schiffs-».

na'fură siehe **ana'foră**.

nagara' *sf.* LV. Kesselpauke *f.* [Grigorie
Vodă] eșia adese cuboerii săi, zabovindu-se cu
naiuri și cu nagarale AMIRAS LET.² III 160. —
Gr. -**ra'dă**, *pl.* -de ALEXANDRIA 169 flg. — Et.
Türk. *nakara'*, *nagara'*; -*ra'da* mit griech.
Ausgang, wie auch serb. *nakarada* nach MIKL.
TÜRK. EL.

năga'ră *sf., c. obl. -gă'ri*, MOLD. OLT. Feder-
gras *n* (Stipa) QU. Frunza verde de nagara,
Hai ș'om scoate danțu-afură PP. MAR. NUNTA
557. — Gr. Dem. -**gă'ri'că** COM. — Et. Unbek.

nagi't *sm.* Kiebitz *m* (Vanellus cristatus).
Pe de-asupra bălții nagi'tii se 'nvirtesc AL.
POEZII III 27. — Gr. *negu'it* BARC., *nogit* CIH.
Et. Wahrsch. lautnachahmend.

nago'dă (od. **na'godă?**) *sf., pl. -de*, MUNT.
POP. sonderbares Ding, Wesen, ku-
ric se Geschichte QU. Baia era pardosita
cu tot felul de marmura . . adusă din mește-
șug așa încît închipuia fel de fel de flori, de
pasări și cite nagode toate ISPIR. LEG.² 38. Po-
vestind cite nagode toate ISPIR. BSG. 27. Toate
nevoile astea, nagode și greutăți JIP. OPINC.
76. — Et. Vgl. einerseits ruth. poln. *nagoda*,
czech. *náhoda* «Gelegenheit, Zufall», bulg.
nagoda «Gerät» etc., andreerseits russ. *negodu*
«Unglück», nslov. *negod* «Unzeit», czech. *ne-
goda* «Uebel».

nahla'p *sm.* MOLD. (schwappende) Woge im
Flusse. Bistrița, vijelios batindu-și nahlapii
de stincî VLAH. RP. 124. Vgl. dazu INDR. 757 (să
se afunde [avuția lor] în undele și nallabii
[sic] și în valurile diavolului). — Et. Vgl. slav.
hlapati «schlabbern (von trinkenden Hunden)».

năhra'mă siehe **mara'mă**.

na'ht *subst.* fast INV. in ~ = in număra-
toare: in Barem, bar. Un . . document pe
care l-a plătit cu șăizeci de franci în naht și
șăizeci în chitanță VLAH. GV. 116. — Et. Türk.
nakd, vgl. ngr. nach CIH. *váχτι*.

năhu't etc. siehe **nău't** etc.

na'ibă *sf., pl. -be*, FAM. Teufel *m.* Par'că
naiba ma împingea de le faceam atunci cu
chiușița CREANGĂ CL. XV 7. Și de unde, naiba
[zum Henker, Kuckuck], ști tu sa ghicești?
PANN PV.¹ I 33. — Et. Kurz für *n'arbă parte*
de mine, de noi, siehe *parte*.

na'ică siehe **na'nă**.

naigi'u siehe **naingiu'ă**.

naimea' siehe **namea'**.

năimea'la *sf., pl. -me'li*, fast INV. u. POP.
Dingen *n*, Heuern, Mieten. A da in ~
verdingen, -mieten, a lua in ~ dingen, mieten
COD. CAL. § 1466 flg. [Fata] ș'au împlinit
năimeala [ihren Dienst] cum se cuvine SBIERA
POV. 207. — Gr. Formen analog a *naimi'*.

năimi' (*a*), *prez. -me'sc*, I. v. trans.: ar-
gași, cai, trasuri, corabii etc. Knechte, Pferde,
Wagen, Schiffe etc. dingen, heuern,
mieten. Omul casatoriu ce eși . . de dem-
neața a naemi lucratoriu în via lui COR. TETR.
Matth. 20, 1. De cu seara *naimim* cai și ne
pregatim merinde pentru trei zile VLAH. RP.
102. Acesta . . *naimind* [lies -mind] cu leafa
vase de la Genua . . au trecut la Trația SIM.
DASC. LET.² I 406. *Năimit* Mietling. — LV. auch
vom Mieten von Häusern etc.: De . . va fi *nae-
mit* el casa INDR. 67. — II. a sa ~ sich ver-
dingen. L-au întreat pe urmă [pe căpraru]
orî de nu s'ar *năimi* la dinsul SBIERA POV.
151. — Gr. LV. (sec. 16/17) *năemi'*, MOLD. POP.
auch *năimi'*, ferner QU. bisw. *in(n)ă(I)mi'*.
Et. Ksl. *najmati*, serb. -*miti*, klr. -*myt*. Vgl.
năem.

naingiu'ă *sm.* Pansflötenspieler *m.* Trei
lăutari: un scripcariu, un cobzariu și un
naingiu GANE CL. XIII 48. — Gr. **naigi'u** BUR.
ALM. MUZ. III 74. — Et. *na'iu*.

nainta' (*a*) etc. siehe (*i*) **ainta'** (*a*) etc.

naïtecea'ncă *sf., pl. -ce'nce*, Neutit-
scheiner Landwagen *m* (= *brîșca de*
Neutitschein). O nadiceancă pe dricuri care
scutura de minune GANE CL. X 328. Gr. Gew.
natic-, *nadic-*, ferner *nădășă'*- SADOV. CR. 11.

na'iu *sn., pl. na'furi*, Pansflöte *f.* Besteht
aus mehreren (bis 20 u. mehr) parallel an-
geordneten Röhren verschiedener Größe. Wird
von den Zigeunermusikanten gespielt. Și 'n
sunet de vioare, de cobze și de naru Se invir-
tește hora AL. CL. II 82. — Et. Türk. *naj*.

najda'c *subst.* Schmirgel *m* QU. Et.
Vgl. russ. *naždaku*, serb. *nadžak*.

năji't *subst.* POP. Ohrenentzündung *f.*
Besprechungen gegen ~ siehe REV. TOC. III 383,
TEOD. PP. 380, LUP. MED. BAB. 22. Gr. *nej-*
TESAL. ENC. I 174, mij- B. — Et. Vgl. czech.
nežit «Geschwür», klr. *nežyt* «Katarrh», poln.
niežyt «Schnupfen».

năji'tă siehe **noji'tă**.

na'lbă *sf., pl. -be*, Malve *f.* Käsepappel
(Malva); de gradina Pappelrose *f* (Alcea ro-
sea); ~ mare, B. auch *alba* Eibisch *m* (Althaea
off.). — Et. Lat. *malva*; *m* wegen des zweiten
Labials dissimiliert wie in *furnica*, *naframa*,
na'mila; doch auch it. dial. *nalba*, südsard.
narba.

nalba'n *sm.* inv. Huf-, Kurschmied *m.* Pentru rîndul nalbanților ce potcovesc caii obștei Doc. 1791 Ș. INFL. Aici [näml. auf dem Maskenball] văz pe un nalban Avînd portul.. Unui doftor DONICI 73. — **Gr.** Lv. **nalba'nt**; **-ba'r** COST. **Et.** Türk. **nalba'nd.**

nalba'riü *sm.* Baumweissling *m* (Pieris crataegi) MAR. INS. — **Et.** Zu *a'lb.*

nälbi' (*a*) siehe **albi'** (*a*).

na'lt etc. siehe (*f*) **aa'lt** etc.

nalucă *sf.*, *pl.* **-ci**, Gespenst *n*, (spukender) Geist, Phantom *n.* Văzîndu-l pre el împlînd pre mare, le păru a fi o nalucă BIBLIA 1688 Marc. 6, 49. — Daher (missbr.) *adj.* CL. II 24 (Conjecturî atît de 'nșclătore.. ca acele din care își formezi Năluca ta idee [deinen phantastischen Gedanken]). — **Gr.** Bisw. **-lu'c**, zB. BIBLIA 1688 Hiob 20, 8 u. AL. POEZII III Leg. noîă 41 (ca un naluc de noapte).

nalucea'lă *sf.*, *pl.* **-ce'li**, Einbildung *f*, Sinnestäuschung MSCR. sec. 18. REV. TOC. III 349 (Și frică mare i-au cuprîns și năluceala).

năluci' (*a*), *prez.* **-ce'sc**, I. *v. trans.*: *a-și ~ c.* sich etw. einbilden (= es zu sehen glauben). Matthei nu cu mintea au văzut pre Iis. și i-au nălucit pre el, ce trupește cu dinșul au fost MSCR. sec. 18. GCR. II 20. Cite odată purea ca [Ileana] e înaintea lui, dar vedea apoi că numa își nălucește el FRÎNCU MOȚII 251. — II. *v. intr.* u. *a să ~ cuiva* Jdm. (in der Einbildung, dann überh.) erscheinen. Ce nu e satean, îi nălucește [țărîmului] Cam a ciocoii JIP. OPINC. 9. Și mîndre se măi năluceau de departe ochilor.. tarlalele de porumb și.. de griü RĂDUL. RUST. II 22. Nătele regiuni nălucitoare [der Phantasie] la care îl ridicase [pe artistul dramatic] și triumfurile scenei I. NGR. CL. V 338. — || **nălucî're** *sf.* Einbildung *f*, Phantasiegebilde *n*, Erscheinung *f.* Dat-au adîncul glasul său, nălțimea nălucirile [φαντασία] sale Ps. RIMN. 171 b = Hab. 3, 10. Eü.. cînd întru în casele oamenilor, mă fac în multe chipuri de năluciri [nehme ich vielerlei Truggestalten an] MSCR. 1799 GCR. II 172 (ein Geist spricht). Rada-î nălucire vie [ein lebendes Traumbild] COȘB. 78. — **Et.** Wahrsch. slav. **nalučiti*, von lučiti «treffen».

na'm l siehe **do'ină**.

nama'z *sn.*, *pl.* **-zuri**, Gebet *n* des Mohammedaners QU. Ai făcut namazul astă dimineață? BOLINT. I 255. — **Et.** Türk. **nama'z.**

namea' *sf.* LV. Sendschreiben *n* des Sultans, Paschas. Au măi sosit și alt capigibașa de la împărăție și au adus name' hanului AXINTE LET.² II 161. — **Gr.** **na'im-**, **năim-** COGĂLN. LET.² III 256. — **Et.** Türk. **name'.**

name'snic *sm.* LV. Stellvertreter *m*, Statthalter, Vikar. D-zeu.. a lăsat și namesnici ca să învețe pe urmă nrodul ANT. DID. 235. Maria Sa [craiul].. steag oștesc, buzdugan și sabie domnului de țară, ca unui namesnic al său, îi va trimite NEC. COSTIN LET.² II 479. Au repezit Iosica.. cărți la namesnicul Cassovei I 487. — **Gr.** Auch **nem-**, **năm-**, **-me'stn-**. — **Et.** Ksl. **naměstniku.**

name'stie *sf.*, fast inv. Baulichkeit *f*, Gebäude *n.* De se va scrie legat vre o namestie saü vie saü pădure [wird.. testamentarisch verinacht] COD. CAR., Pentru legat 14. [Bardași] constru'sc casele și toate nemestiile de lipsă FRÎNCU MOȚII 51. — **Gr.** QU. auch **ne -**. — **Et.** Vgl. ksl. **naměstije** «Stelle (die Jd. vertritt)», serb. **namjestiti**, bulg. **naméstjanu** «aufstellen, errichten».

name'stnic siehe **name'snic.**

năme'te *sm.* MUNT. hoch aufgehäufte Masse, spez. (de zăpadă) Schneehaufen *m*, -wehe *f.* Imaginația cea măi puternică nu ș'ar pulea închipui ce forță mecanică a putut ridica asemenea nămeți de piatră la o înălțime de peste 150 metri Buz. CUG. 411 (von den Pyramiden). [Vaporul] gîfîind greoiu, se luptă cu nămeții de apă VLAH. RP. 64 (von der hochgehenden See). Nicî vara nu se topesc nămeții de zăpadă pe munții cei măi mari ODOB.-SLAV. 71. Poate viscolul să ridice nămeții pină la streșină DELAVR. PAR. 160. Vgl. **copleși'** (*a*). — **Gr.** Auch **nem-**, ferner **nam-** POL., **năme't** PTB. POL. — **Et.** Vgl. serb. **namet**, zu slav. **nametati** «aufwerfen».

năme'zi, **namîa'ză** etc. siehe **amîa'đă**.

na'milă *sf.*, *pl.* **-le**, bisw. **nă'mill**, Wesen, Ding von gewaltig grossem Umfang: Unge t ũ m n, Ungeheuer, Koloss *m.* Eü.. se cutremurără cînd văzură namila de lighioană lingă dinșii ISPIR. LEG.¹ I 67 (von einem toten Drachen). Ne uităm cu groază 'n su; la nămilele de stînci VLAH. RP. 151. Două nămile de case, cu pridvoare, săli mari, tinzi și paratinzi GHICA 494. — **Gr.** MOLD. **ma'm-**, **ma'mină** (so LV., zB. NEC. COSTIN LET.² I 39), **ma'mină**, *pl.* **-ne**. — **Et.** Unbek.; *n-* aus *m-* wie in **na'lbă** (s. d.) etc. Vgl. **mămina'** (*a să*), **-no's**, **ma'nin**.

nănilo's *adj.* ungeheuer gross JIP. RĂUR. 52 (Omenirea are drepturi năniloase pe pămînt).

nămo'l siehe **nomo'l**.

nămoli' (*a*) siehe (*f*) **nomoli'** (*a*).

na'nă *sf.* TR. BAN. POP. = **lele** (s. d.) 2 u. 3. Mindră-î nana, ocheșă PP. MAR. NUNTA 56. Năica Floarea, nevasta lui SLAVICI CL. V 18. Du-te, nană, dracului WEIG. III 322. — **Gr.** Dem. **na'ică** (u. **nea'ică** WEIG. IV 329). — **Et.** Vgl. serb. bulg. **nana**, alb. **na'nă**, ngr. **νάνη** etc.

nănaș etc. siehe *naș* etc.

nandrală'ū, *na'ndrâș*, -*drâș* sm. MOLD. FAM. POP. grosser Junge, Schlingel, Kerl. *Vrei sa te bușăcă cei nandralai prin omăt?* CREANGA CL. XV 4. *Juna femeec . . are năimiși nu mai puțin de 6 foști delii, gogemite nandroși* [sic], *pentru paza casei* URECHE LEG. 184. — **Et.** Unbek.

na'ni! *interj.* (Kinderspr.) eia popeial, schlaf! *A face ~* schlafen. *Nani, nani, copilas, Dragul mamii fecioraș* AL. PP. 381 (Wiegenlied). — **Et.** Vgl. serb. *ninaj*, schles. *ninne(i)* id., poln. *nyna* 'schlafen' (Kinderspr.).

na'os sn., pl. -*se*, (bis.) Schiff *m* der Kirche, Raum zwischen Vorhalle (*pridvor*) u. Altar. *Mortul . . se pune . . in pridvor sau . . in naus* [sic] MAR. INM. 308. — **Et.** Gr. *νάος*.

na'p sm. 1. Kohl-, Steck-, weisse Rübe (Brassica napus u. rapa). *Gol ca ~ul, gol ~* splitternackt. *Cred că nu-ți prea vine Sa te duci ca napul* [nackt und bloss] *cum veniși la mine?* SPER. AN. 1892 I 49 (zum Knecht). — 2. ~ *turcesc* B., *porcesc* MUNT. BR. = *gulie* 2: Erdapfel *m*, -birnc *f*, Topinambur *m* (Knolle von Helianthus tuberosus). — 3. ~ *porcesc* (od. ~ul *porcului*) *de pădure* Schmerwurzel (*Tamus*) BR. PANȚU. — **Et.** Lat. *napus*.

năpădi' (a), *prez.* -*de'sc*, *v. trans.* u. *intr.*: *pe., pe cn., asupra cuiuă* auf *Jdn.* einstürmen, über ihn herfallen. [*Et*] *cearcă să-și alunge vedeniile write cari-l năpădeai* VLAH. DAN II 166. *Dacă boala va năpădi pe vită in grabă* [das Vieh . . befällt] DRĂGH. IC. 22. *Și năpădi frică spre toți ei* AP. VOR. AP. 19, 17. *Indată ce o corabie apuca pe strimtoare . . năpădeai asupra-i două bărci* [cu *piraiți*] GHICA CL. XVIII 20. *Tatarii aveau să năpădească in Moldova in ajutorul Turcilor* [sollten . . einfallen] BĂLC. 201. — **Et.** Ksl. *napasti*, -*padan*.

năpa'ste *sf.*, pl. -*păști*, 1. LV. (sec. 16.) Anfechtung *f*, Versuchung. *Rugași-vă să nu mergeți in năpaste* COR. TETR. LUC. 22, 40. *Și nu ne duce in năpaste* Matth. 6, 13. *Cindă intru năpasti in totu chipulu cadeși* AP. VOR. JAC. 1, 2. — 2. LV. (sec. 17/18) Bises, das Einem angetan wird: Unbill *f*, Ungemach *n*, Drangsal *f*. *Răbdind multe năpăști de la iulnicerii împărași* DOS. VS. OCT. 31. *Tătarii . . făceau mari supărări și năpăști păminturilor* AXINTE LET.² II 132. *Lui Dragoș Vodă mare năpaste îi fac* [tengewaltig Unrecht] *cei ce zic că au fost păstor* NEC. COSTIN das. I 66. Daher: — 3. LV. (Cron.) mit Unrecht, Willkür erhobene Steuer. [*Zlotași*] *stringind acei bani pe fețe, aș orînduit năpăști: de un leu cine dedese, da cincă lei* NECULCE LET.² II 292. — 4. ungerechte, falsche Beschuldigung. *Puindu-i na-*

paste că el au fost pricina morții lui Constantin Postelnicul AMIRAS LET.² III 150. *Nu știu cine a vrut să . . arunce o napaste asupra mea; mi-a pus pe neștiute acești bani in buzunar* ODOB.-SLAV. 168. *Sticla prin care ma privea lumea era schimbata — era sticla cea mincinoasă a napastii* GANE CL. XIII 331. — 5. MOD. FAM. POP. Böses, das Einem widerfährt: Schicksalsschlag *m*, Ungemach *n*, Unheil, Kalamität *f*. *Mare napastie* [sic] *a cazut pe capul nostru* FIL. CIOC. 116. *Napasta ce a cazut pe el de a fi tivarăș țiganului Șezăt.* I 213. *De unde voia* [omul] *sa agonisească un ban, îi pica cite trei napastii pe spinare* BOGD. POV. 66. *Accastă femeec e o năpaste, un biciu asupra omenirii* CL. XIX 208. — MOLD. POP. cu ~ höchstens (eig. schlimmstenfalls). *Pin' pe-amăza cu napaste Zău ca tot ar fi sfirșit* SPER. AN. 1892 I 251.

Gr. MOD. bisw. -*tă*; pl. AP. VOR. -*pa'sti*. **Et.** Ksl. *napasti*.

năpăstro'c siehe **năpīrsto'c**.

năpăstui' (a), *prez.* -*tue'sc*, *v. trans.* 1. *pe. Jdm.* Unbill antun, Unrecht tun. *De am năpastuit pe cineva, întorc împătrat* ANT. DID. 210 (= LUC. 19, 8). *Cei năpastuiți* [diejenigen, denen Unrecht geschehen ist] *sa vie la mine și-și vor afla dreptatea* FIL. CIOC. 322. *Feciorii boerești cari . . au măsurat strîmb ogorul, napastuind pe consateni* CL. XVI 2. 2. ungerecht, fälschlich beschuldigen. *Ca să năpăstuiască pre noi* [τοὺς συκοφαντῆσαι ἡμᾶς] BIBLIA 1688 Gen. 43, 18. *Un țigan, . . pe tot satul suparat Că-l năpăstuiău intr'una tot cu lucruri de furat* SPER. AN.¹ I 185. — **Et.** Ksl. *napastovati*, -*tujan*.

năpīrcă *sf.*, pl. -*ci*, 1. Otter *f* (Vipera), spez. Kreuzotter (V. berus). *Pui de ~, de năpīrci* (bibl., Matth. 3, 7 etc.) Ottergezücht. *Că și primaru-i un puiu de napīrcă* [eine giftige Schlange] VLAH. GV. 181. *La auzul astor cuvinte pe mama Stanca o muș'ara năpīrci de pintece* [war . . wie von der Natter gebissen] DELAVR. SULT. 52. **Gr.** MOLD. MOD. *nop-*; -*pīrtică* COM. MEH. im Glossar zu MARD.; MAC. **năpīrtică**, *nep-*, *nip-*. — 2. MOLD. MOD. Blind-schleiche *f* (Anguis fragilis) QU. — 3. MUNT. Reilpeitsche *f* QU. Rumina e țara . . bicului și napīrcii JIP. SUF. 160. **Et.** Vgl. alb. *nep'rkă*, KAV. *nep'rtka*.

năpīrco's *adj.* giftig JIP. RĂUR. 178 (*din fărîmele sale năpīrcoase* [näml. ale cametei] *eșiră cete de camătari*).

năpīrli' (a), *prez.* -*le'sc*, *v. intr.* die Federn, Haare, Haut wechseln, mausern, sich hären, häuten; ~re *sf.* Mauser *f*, Härunge, Häutung. [*Gindacul de malase*] *iși schimba pielea, adeca napīrlește de patru ori* INV. COP. 1890 II 26. *Un par de*

pe noi de ne-ar napirli CANT. IST. IEROGL. 279. —

Et. Der Zshg. mit slav. *pero* «Feder» ist fraglich.

năpirsto'c *sn.*, *pl.* -*toa'ce*, *INV.* u. *POP.* = *degetar*: Fingerhut *m.* *Un napastroc de ciorba* Și o sfinta de cociorba Pentru cei ce-s lunga vorbă ISPIR. LEG.¹ I 31. — **Gr.** QU. auch -*părsto'c* u. -*păstro'c*. — **Et.** Slav. **naprustuku*, vgl. weissruss. *naparstok*, poln. -*tek*, ostserb. -*porstnik*, bulg. -*pyrstnik*.

năplăi' (*a*), *prez.* -*plăe'sc*, *v. trans.* OLT. POP.: *pc.* Jdm. Alprücken verursachen. *Pe (cutare) de inimă l-ai cuprins* . . , *L-ai firșit*, *L-ai năplait* PP. (Besprechung) MAT. FOLKL. I 631. — **Et.** Wahrsch. ksl. *napluti*, -*plovat* «überschwemmen».

năplăia'lă *sf.*, *pl.* -*plăe'li*, OLT. POP. Alprücken *n.* *Sa se potolească Toata durerea* . . *Naplaiața Și firșala de la (cutare)* PP. (Besprechung) MAT. FOLKL. I 559. — **Gr.** -*plăia'lă*, ȘEZĂT. IV 27 u. 29.

năplă'ș *sm.* OLT. BAN. = *obada*: Felge *f.* *Roata sa 'ntoarce pe toți năplăși* das Glück ist unbeständig COM. Z. V 538. — **Et.** Vgl. serb. *naplatak*, bulg. *naplata*.

napo'i siehe (*Ń*)*napo'i*.

naporo'jne *sf. pl.* Opfergaben (*pl.*), die beim Leichenbegängnis vorangetragen werden u. aus zwei *colivi* u. zwei *colaci*, die mit allerlei Verzierungen versehen sind, bestehen BUR. CL. XVI 7; RĂD.-MIH. SĂRB. 44 (*năpuro'sn-*). — **Et.** Vgl. russ. *naporožnê* «leer», poln. *na prožno* «umsonst».

năpra' (od. -*pra'ă*?) *sf.* Anzug *m* PP. TR. MAT. FOLKL. I 297 (*năpraua ta aia noua Am visat-o ruptă 'n doia*). — **Et.** Serb. *naprava*.

năpră'or siehe *ampro'or*, Suppl.

năpra'snă *adv.*: fast *INV.* de (ALEXANDRIA 185: *de cu*) ~ unversehen, jäh, plötzlich. *De năprasnă fu apucat un cucon în văzduh cătra ceri* [wurde . . empotgerissen] DOS. VS. Sept. 25. *Ereticii . . săriră de năprasnă de-l junghiară [pre sfintul] . . cu sabiile* Oct. 7. *Fumul acela răsfrîndu-se, cine-l va mirosi, moare îndată și de năprasnă* DION. TEZ. II 172. — **Attributiv** unversehen, jäh. *Intr'acest chip ai hălăduit și Iordachi Aga de acea cumplită și de năprasnă primejdie* NEC. COSTIN LET.² II 116. — **Gr.** MUNT. MOD. -*pra'znă*. — **Et.** Ksl. *naprasino*.

năpra'snic I. *adj.* 1. ziemi. *INV.* unversehen, jäh, plötzlich. *Moarte ~ă jăher, plătlicher Tod.* *Un gind năprasnîc* [der ihm jäh durch den Kopf fuhr] *îi aminti o vorbă a doftorului* NAD. NUV. II 141. *Moarta . . , năprasnîc deșteptată* CL. VII 63. — 2. ungestüm, heftig, (von Menschen auch:) hitzig, jähzornig. [*Ștefan cel Mare*] *atita i-a izbit de năprasnîc și fară de veste [pe Unguri] cit toata falnica oștire . . a fost . . sfarîmată* VLAH.

RP. 237. *O ploae năpraznică începu să curga cu atita repeziciune încit credea că varsă cu galeata* DEMETR. NUV. 6. *Omul naprasnic de grab raspunde, iar apoi pe urmă te căești* MSCR. 1784 GCR. II 135. — 3. MOD. Furcht erregend: schrecklich, furchtbar. *Bătrînul . . se trezi par'că dintr'un vis năpraznic* SADOV. POV. 17. [*Noi*] *pe cari năpraznica silnicie a Ciobanului ne-a ținut alungați pe la străini* ODOB. MV. 1894, 53. — 4. MOD. furchtbar gross: ungeheuer (gross), gewaltig, riesig. *In fața noastră se ridică un munte înalt și drept ca un zid năprasnîc, de crezi c'ăieci e sfîrșitul lumii* VLAH. RP. 151. *La stînga . . tot mai largă și mai adîncă se cascade năprasnica vale sub noi* 167. — II. ~a *sf. a* ~ă (B. -*nic*) TR. Waldrebe *f* (Clematis) WBB. — *b*) Ruprechtskraut *n* (Geranium Robertianum) BR. — **Gr.** MUNT. MOD. -*pra'zn-*. — **Et.** Ksl. *naprasinî*.

năprăsnici'e *sf.* Jäh e, Plötzlichkeit (?) Doc. 1809 TEZ. II 341 (*năprăsnicia acestei vremi de răzmiriță*).

naprista'n siehe *neprista'n*.

năpro'or siehe *ampro'or*, Suppl.

năpu'st *subst.* 1. *a lăsa c. in ~, ~ului* sich um etw. nicht kümmern, es gehen lassen URECHE LET.² I 223 ([*Bogdan Vodă*] *ai lăsat în năpust* [vernachlässigte] *trebile țării*); RETEG. IV 41 (*Lasă-l năpustului*). — **Et.** Vgl. ruth. *napust* «ungestümer Angriff» etc., serb. «Anlass», bulg. *napusto* «umsonst».

năpusti' (*a*), *prez.* -*te'sc*, I. *v. trans.* 1. gehen lassen, im Stiche lassen, verlassen. *Văzînd că nu o poate dobindi [năml. retatea], o năpusti deocamdată* [liess er . . von ihr ab] *și se întoarce . . în București* BALC. 53. *Mihnea se văzu de-odată năpustit* [im Stiche gelassen] *de toată curtea și de toată oștirea sa* ODOB. MV. 1894, 36. [*Muma*] *se duse de-l puse [pe copil] intr'un pom înalt și îl năpusti acolo* [überliess es . . seinem Schicksal] ISPIR. LEG.² 389. *Bogdan Vodă . . așa năpusti* [vernachlässigte so sehr] *trebile țării că, pre cit îl iubau întîi, pre atita îl urise pre urmă* NEC. COSTIN LET.² I 450. *Ce cauți aci la mine în locașul acest năpustit și înlunecos* [an dieser verlassenen . . Stätte]? CL. IX 187 (ein Einsiedler spricht). — 2. *la cn.* auf Jdn. loslassen, ihm über den Hals schicken JIP. OPINC. 157 (*Toate leșinăturile le năpustesc [boeri] la noi să se împiciorogască*). — II. *a să ~ undeva, asupra cui* *va* sich wohin, über Jdn. stürzen, über ihn herfallen. *Bătrîni . . rid cu lacrimi, năpustindu-se în vorbă* DELAVR. PAR. 157. *Deci [Turci] se năpustiră la Galata de făcea și acolo groază* MOXA HC. I 403. *Calamitățile ce se năpustise în anul acela asupra Romei* [die . . über Rom

hereingebrochen waren] OLL. HOR. 77. — **Et.** Vgl. ksl. serb. *napustiti* «(auf etw.) loslassen».

na'ră sf., pl. nă'ri, 1. Nasenloch *n*, (beim Pferde:) Nüster *f.* *Un tinar . . zgîrcit — de se răsufu numai pe o nară de economie* AL. OP. I 760. *Am dat cercel în narea ta* BIBLIA 1688 Ez. 16, 12. *Roibii cu narile 'n vint* *Vortrece 'n sălbatic galop Spre Roma* COȘB. 159. — **2.** MAC. *sg. u. pl. Nase f. S*) stellenweise auch TR. (südwestl.) WEIG. JB. IV 329. — **Gr.** Fast *INV* u. MAC. **-re.** — **Et.** Lat. *naris*.

nara'clită sf., pl. -țe, = *rucavița, minecar*: A ermling *m* des zelebrierenden Priesters Doc. 1588 HC. I 197 (*1 păreche de naraclite [sic]*); 202 (*5 părechi de naraclite*; das. (*5 părechi de naraclite [sic]*); MSCR. ca. 1770 ARH. ROM. I 268 (*6 părechi de naracite [sic]*). — **Et.** Ksl. *narankvica, narak-*, nslov. *narokv-*, serb. *narukv-*.

naramgi'ü siehe **nărămzi'ü**.

nara'mz sm. 1. *INV.* Apfelsinen-, Orangenbaum *m* (*Citrus Aurantium* Risso). *Mirosind florile unui neramz înflorit* FIL. CIOC. 22. — **2.** MOD. Pomeranzenbaum *m* (*Citrus Bigaradia* Risso). *Grădina lui de naramzi și portocali* DELAVR. IV 5V. 178. — **Gr.** Auch **năr-**, **ner-**.

nara'mză sf., pl. -ze, 1. *INV.* u. PP. Apfelsine *f*, Orange (Frucht von *naramz 1*). *Chitre, nărămze, alămii* MIR. COSTIN LET.² I 10. *Să-i dea Dina buzele, Buzele naramzele* TEOD. PP. 326. — Erst seit etwa 1830 durch *portocală* ersetzt, wie ja auch im Deutschen «Apfelsine» das ältere «Pomeranze» im gleichen Sinne noch nicht ganz verdrängt hat. — **2.** MOD. Pomeranze *f* (Frucht von *naramz 2*). *Ia coajă de raspată de chitru și de naranze sau de portocală cite 6 dramuri* PIRU ENC. II 121. — **Gr.** Auch **năr-**, **ner-**, ferner **-ra'nză** PIRU ENC. I. c., B., **-ra'mță** B. — **Et.** Mittelb. pers. *nare'nğ*, zur Form vgl. venez. *naranja*, woraus serb. *naranja, ner-*, bulg. *neranza*, ngr. *νεράτζι* etc.

nărămzi'ü adj. 1. *INV.* u. POP. pomeranzen-, orangenfarbig, -rot, -gelb. *Taftă naramgie* GHEORG. LET.² III 312. *Cu cercei portocalii, Cu buzele nărămzii* TEOD. PP. 306. — **2.** MOD. von der Farbe der unreifen Pomeranze: pomeranzenfarbig, -grün. — **Gr.** Lv. u. POP. **naramgi'ü, -rangi'ü**, MOD. auch **nerămzi'ü, naram-**, **neram-**, ferner **nărămza't** AL. PP. 77, TEOD. PP. D., **nărăzna't** [sic] DOBR. SEV. NUNTA 3 u. sonst, **narognat** [sic] 235. — **Et.** Türk. *narenji'*, dann an *na'ra'mză* angelehnt.

năra'v sm., pl. -vuri, 1. *INV.* u. POP. Sitte *f*, Gewohnheit. *Năravuri bune, rele* gute, schlechte Sitten. *Episcopul ce . . va umbla pre nărav de cocon* [der sich kindisch beträgt] PRAV. GOV. 14 a. *Era la naravuri prostar*

[schlicht von Sitten], *la inima smerit* Dos. VS. Dech. 12. *Ca măi ușor este sa nu jure nime-neă, ca . . este . . numai un narav rau* [eine üble Angewohnheit] MARG.² 105 a. *De țe-ar fi năravul cum îți este vorba* [wenn dein Betragen so geziemend sein sollte wie deine Rede] . . , *te-aș chema în casa* SLAVICI CL. VI 228. *Naravurile* [die Sitten] *erau simple, cacă domnii erau simpli* C. NGR. 315. *Coruperea naravurilor ce au lasat [Fanarioții] în urma lor* AL. PP. 95. — Daher *IM. pl. mora'vuri* (nach lat. *mores* umgebildet) Sitten (*pl.*). **2.** MOD. schlechte Gewohnheit, üble Angewohnheit, Untugend, böser Hang, Laster *u.* *Aprinde ~* eine schlechte Gewohnheit annehmen; *a învâța cu ~* schlechte Gewohnheiten annehmen lassen, verderben. *Barbatul temător își învâța nevasta cu narav* [treibt . . dein Laster in die Arme] PANN Z. IV 209. *Calul e cu ~* das Pferd hat Mücken, Nücken. *La 60 de ani picioarele-s cam nesigure, cam — cu narav* [wollen nicht mehr parieren] AL. OP. I 1198. *Om cu frica lui D-zeu, dar cu ~ul dracului* u. ä. ein Scheinheiliger, Heuchler. *Naravul din fire n'are lecuire, ~ul din nascare (nici un) leac nu are* u. ä. (Sprw.) *din Katze lässt das Mäusen nicht*. Vgl. *lv'p 1*. — **Et.** Ksl. *nra'vu*, zur Form vgl. bulg. *nărav*, serb. *narav*.

nărăva's adj. der üble Angewohnheiten, Untugenden hat. *Calul nărăva's* [das nückische Pferd] *aruncase cu picioarele de dindărăt* GION PORTR. 36. *Prec naravașii* [die Lasterhaften], *trintorii . . și stricații din țara* JIP. OPINC. 111.

nărăveală sf., pl. -ve'li, Gesittung *f*, gute Sitten SLAVICI CL. VI 100 (*oamenii cu cinstre și narăveala*); 113: *om cu narăveala* ein wohlgesitteter Mensch.

nărăvi' (a), prez. -ve'so, I. v. trans. 1. gesittet machen, erziehen PANN PV. ed. Müller II 10 (*eu măi lesne 'nvaț carte pe un urs nenăravit*). — **2.** MOD. schlechte Gewohnheiten annehmen lassen, verderben. *Mama vitriqă cerea bărbatului s'o alunge de la casă [pe fata lui] . . , pentru ca poate să innărăvească și pe fata ei* CREANGĂ CL. XI 213. **II. v. într.: cuva** Jdm. willfahren (?) DION. TEZ. II 203 (*le va fi bine cu el, și el le va naravi la toate*); 217 (*sa le măi năravească și să-i îngăduie a-și stringe semănăturile . . .*). — **II. a să ~ 1.** *INV.* eine Gewohnheit annehmen. *S'au naravit rau a asupra și a încarca pe ticalosii lacuitori* Doc. 1815 TEZ. II 389. — **2.** MOD. schlechte Gewohnheiten, Untugenden annehmen, verdorben werden; *~t* von schlechten Sitten, verdorben. *Da-sa nu se năraveasca* PANN PV. 1880 I 71.

Acela este un narăvit la bautură [dem Trunke ergeben] APAR. SĂN. I 9. *Colegii mei, rau narăviți, lacomi, intriganți* DELAVR. PAR. 201. — Gr. Bisw. **in(n)ăr-** QU.

na'rd sm. LL. *Narde f. Aici crinul sa albește, Colea nardul frumos crește* BAR. GC.R. II 176. — Gr. **-dos** MARD. — Et. Gr. *νάρδος*.

na're siehe **na'ră**.

narghilea' sf. Wasserpfeife f. *Narghelele cele implute cu parfumatul tutun al Siriei* FIL. CLOC. 268. — Gr. QU. auch **-ghel-**, **ne'rghele-**. — Et. Türk. *nargile'*.

năro'c etc. siehe **noro'c** etc.

năro'd siehe **noro'd**.

na'rt sn., pl. **-turi**, inv. behördlich festgesetzter Preis, Satz, Taxe f. *Cel ce se va dovedi vinzând împotriva nartului* DOC. 1809 TEZ. II 342. *Capanliii au tăiat nartul griului la schelele Dunării pe șase lei chila* GHICA 512. [Grigorie Ghica Vodă] *au pus nartul mai jos decit Mihai Vodă, să dea cite șese potronici de vită* MUSTE LET.² III 72. — Gr. **na'rc** DOC. 1769 ARH. ROM. I 149. — Et. Türk. *narh*, vulg. *nark*; das **-t** ist schwierig.

Narti'lă npr. m. FAM. Grossnase f (Spitzname). *Ce ai, Nărti'lă?* AL. OP. I 154.

nărto's adj. FAM. (spöttlich) grossnasig. *Astăzi acela-î mai cu minte care-î mai nărtos* AL. OP. I 154. — Gr. **-ticio's** ȘEZĂT. III 82. — Et. Anscheinend zu **na'ră**, mit merkwürdigem Einschub von **t**.

năru'i' (a), prez. **-ru'e'sc**, 3 MOD. **nă'ru'e**, MOLD. I. v. trans. LV. (hinab) stürzen. *Năruind [ei] copacii cei înfinași asupra lor, multă oaste leșască au perit* URECHE LET.² I 172. — II. *a sa ~* (hinab-, ein-, zusammen-) stürzen. *Fugind Ludovic Craiu, s'au năruit într'o mlaștină* MIR. COSTIN LET.² I 189. — Bes. (MOD. nur) von Erdmassen etc.: *Munții cei înalți și malurile cele înalte cind se năruiesc de vr'o parte* MIR. COSTIN LET.² I 322. *Pe pamint [auf die Erde] lor li-se pare că se năruie tot cerul* EMIN. 144. *Fară de veste se năruia pe țară, A tot sfărâmatoare, urgia cea tatară* I. NGR. CL. IV 71. — Et. Viell. in- + lat. *ruo*, **-ere**, vgl. MAC. *me nărae'scu* «ich erzürne mich» aus **inrăe'scu*, v n *ră'u*.

năruitu'ră sf., pl. **-ri**, Ruine f MIR. COSTIN öfters, zB. LET.² I 24 ([*cetății*] *căroră le stău năruiturile cit de alia semnele se cunosc*).

năru'jnic sn., pl. **-ce**, mit Schafkäse zusammengekochter Maisbrei COM. MOLD. Et. Viell. slav. *narw'čnyj* «gelegen kommend».

na's sn., pl. **-suri**, 1. Nase f. *Îmi șterg, suflu ~ul* ich putze, schlaue mir die N. *Arunc cuiva c., caz în ~* ich werfe Jdm. etw. an, falle auf die N. *Mă-a inchis ușa în ~* er hat mir die Tür v r der N. zugeschlagen. *Cirmesc, strimb*

din ~ ich rümpfe die N. *Vorbesc, cînt pe ~* ich spreche, singe durch die N., mit näselnder Stimme. — MOLD. **~ul curcanului** = *moșul curcanului*: *Amarant m* (Amarantus caudatus) PANȚU. — 2. Redensarten: a) mit ~ als Subj. (vgl. *beli'* (a) 1 a): *I-a căzut ~ul* er lässt die N. hängen (vor Beschämung): *Dacă biruște dracul pe inger . . , ingerul cu nasul căzut* [beschämt] *se trage de-o parte* ISPIR. JUC. 18 (Beschreibung eines Kinderspiels). — b) mit ~ als dir. Obj.: (vgl. *d*): *Are ~ de ceară* er ist sehr empfindlich, leicht verletzt QU. *N'are ~ (să iasă în lume etc.)* er traut sich nicht (den Menschen unter die Augen zu treten etc.). *Iși bagă, vîră ~ul în toate* er steckt die N. in alles. *A da ~ cuiva* Jdn. (dadurch, dass man ihm zu viel erlaubt) keck machen; *a luat ~ (ul la purtare, a prins ~* er ist keck geworden, nimmt sich zu viel (Freiheiten) heraus; vgl. *div'n*. *A-și lungi ~ul* noch kecker werden QU. *Iși lasă ~ul în jos* er lässt die N. hängen. *A tăia ~ul cuiva* Jdn. (der sich zuviel herausnimmt od. einbildet) zurechtsetzen, ihm den Standpunkt klar machen, die Flügel stutzen, ihn mit langer N. abziehen lassen: [*Profesorul*] *s'a retras rușinat la locul lui și cu nasul tăiat* [mit langer, hängender Nase] ISPIR. CL. XVIII 200. *Sa-mi tai ~ul dară . .* ich will des Henkers sein, wenn . . — c) mit ~ im gen. siehe *lung* II. — d) nach prep. (alphabetisch geordnet): *A da pe. cu ~ul de c.* Jdn. mit der N. auf etw. stossen. *A da cu ~ul pe undeva* einen flüchtigen Blick wohin werfen: *Aceștia n'au dat nici măcar cu nasul pe la Pariz* CL. XV 398. *Umblă, să țină cu ~ul pe sus, poartă ~ul sus* er trägt, hält die N. hoch. *Mă țină de ~* er hat mich in der Hand, in seiner Gewalt. *Îl port, duc de ~* ich ziehe ihn an, bei der N. herum. *Aceasta nu e de ~ul tău* das ist nichts für deinen Schnabel (= ist zu gut für dich), vgl. *mu'tră, obra'z*: *Se și cunoștea cit de colo ca această clădire este de nasul brăgăniului* [dass dieses Gebäude für . . gerade recht war, näml. in Anbetracht seiner erhellenden Beschaffenheit] CL. XVII 68. *A lua rușinea în ~* beschämt werden QU. *Nu-î ajungi cu prăjina, cu strămurarea la ~* er ist vom Hochmutsteufel besessen. *C. îmi dă, îmi ese pe ~* etw. wird mir zum Ekel, mir vergeht die Lust dazu (wegen der üblen Folgen, die es für mich hat; vgl. zum Ausdruck Num. 11, 20): *Las' dacă nu-î a da odihna pe nas* CREANGĂ CL. XII 23. *Că zefchîurile ce-au tra' [berii] Acum le varsă pe nas* [büßen sie jetzt schwer] COGĂLN. LET.² III 272. *Cn. îmi scoate c. pe ~* Jd. erleidet mir etw. (zB. eine Wohltat, lässt es mich büßen (indem er mich wiederholt daran erinnert etc.) QU. *Dați cuiva cu chibritul, cu ardeiu pe la ~* ich reize Jdn. (absichtlich) Z. III 103 u. 449. *Portofoliul ministerial, dupa*

ce-î trecuse pe la nas de vr'o doua ori [ihm . . hart an der Nase vorbeigegangen, entgangen war] VLAH. DAN I 79. *A бага pe sub ~* (tüchtig, hastig etc.) essen, schlucken: *Soru-sa . . se sileu a băga pe sub nas cit mai înte* ISPIR. BSG. 80. *A da cui'va peste ~* (fig.) Jdm. einen Hieb, eins versetzen. — Gr. Dem. *născio'r*, auch *născio'r*, pl. -*cio'are*. — Et. Lat. *nasus*.

na's sm., fem. -*șă* u. -*șe*, pl. -*șe*, 1. (*de botez*) Taufzeuge: (Tauf-)Pate m, -tin f. *Ci'și se botcaza de un naș . . , acia nu pot uni cătră alții sa se ia* [dürfen einander nicht heiraten] INDR. 190. Vgl. *fîn. Tot ~ul își are ~ul lui* u. ä. (Sprw.) Jeder findet seinen Meister. *Ș'a găsit ~ul, a dat de, peste ~ul sau* er ist bei ihm schlecht angekommen. — 2. (*de cununie, mare*) öfters, bes. WESTL. u. FAM. POP. = *nun*: Trauzeuge m, -gin f, -beistand m. [*Preotul poate să-și cununie pre feciorul său, însă să fie altul nănaș să pue cununile* Ș. TAINE 297. Die Taufpaten pflegen bei der Trauung ihrer Patenkinder als B-istände zu fungieren. — 3. Pate m bei der Mönchsweihe Dos. VS. Oct. 13 (*și la postrig i-au fost nănaș împăratul*). — 4. fem. -*ă* POP. scherzh. = *vargă*: Rute f. *Și iar lua mama nănașa din coardă și iar ne jnăpăia* CREANGĂ CL. XV 3. — Gr. MOLD. Tr. *năna's(ă)*, *nina's(ă)*. — Voc. -*șule*. — Dem. (*nă-*, *nî*) *nășe'l*, pl. -*șe'i*, u. -*șic*, fem. -*șică*, pl. -*șe'le*, Tr. auch -*șu'c(ă)*, ferner fem. -*șit'ă*, pl. -*țe* PP. MAR. NUNTA 241. — Et. **nu-na's*, dem. von *nu'n*.

năsa'dă sf. zum Dreschen auf die Tenne gebreitete Halmfrucht. *In năsa'dă le-a băgat [năml. epele]*, *Nouă zile le-a minat, Girezile le-a treerat* TEOD. PP. 151. — Et. Vgl. serb. *nasaliti* (rum. *a năsa'di* COST.) «(Halmfrucht) zum Dreschen auf die Tenne breiten».

năsă'lie sf. 1. Totenbahre f, auf der der Tote zum Grabe getragen wird. *Scoțind în năsă'lie la 'ngropat pe o fâmee* Dos. VS. Sept. 14. — 2. Sänfte f BIBLIA 1688 als Uehers. von φορτίον, λαμπήνη, zB. Jud. 5, 10 (*pre năsili'i șezind la judecată*). — Gr. MOD. bisw. *năsă'lie* bet.; MOD. bisw. -*să'le*, -*se'le*; LV. -*si'lie*, ferner *nos'i'lă* DION. TEZ. II 183. — Et. Ksl. etc. *nosilo*.

na'sc etc. siehe *na'ste* (a).

născă're sf. bisw. Geburt f. *La patru luni, după ce se mărită, [ia] nascu o fată. Astă născare fara vreme cam supără pre tata* C. NGR. 294. Vgl. *leac* 1. — Et. Von *a na'ste* gebildet wie *pasca're, faca're, creza're, vinza're* von *a pa'ste* etc.

născoci' (a), prez. -*ce'sc*, v. trans. er-, aussinnen, -denken, erdichten, -finden. *Pentru a'este . . trebuințe, oamenii au născocit termometrul* INV. COP. 1889 II 81. *Se*

împrăstiaze între pescutorii de aur . . mulțime de nas ociri [Legendenden] *despre dispărea lor urmata așa din pripa* BODN. CL. IV 63. — Et. Wahrsch. slav. *nasko'iti* «auf etw. losspringen», dann etwa «darauf kommen».

născocitu'ră sf., pl. -*ri*, Erdichtung f, -findung. *Născocitură facute de dragul vremii în care ni-se urăște* SLAVICI CL. VIII 423.

născu' etc. siehe *na'ste* (a).

nășe'l etc. siehe *na's*.

năși'e sf. Eigenschaft des *naș*: Patentum n, Trauzeugentum. *Rudenie de pre cununie carea să chîama pre limba proasta nășia sau finie* INDR. 189.

năsi'lie siehe *năsă'lie*.

năsi'lnic adj. LV. u. MOLD. heftig, wild, gewalttätig. *D-zeu . . va să fie toți oamenii buni și sfinți, iară oamenii . . sa fac den eiși răi și năsilnici* MARG.¹ 146 b. *Barbatul ei . . au fost năsilnicu de o au fost bătind fără de cale* INDR. 205. *Așa s'au facut de năsilnic, Doamne apara* NAD. NUV. I 33 (von einem Schwindsüchtigen). — Gr. INV. bisw. *nes-*; MOLD. MOD. bisw. -*să'ln-* QU. Ebenso die Ableitungen. — Et. Ksl. *nasilinu*.

năsilnici' (a), prez. -*ce'sc*, v. trans. hart, starr machen BIBLIA 1688 öfters, zB. Deut. 10, 16 (*cerbicia voastră sa nu o mai nesilniciți* [σκληροποιεῖτε]).

năsilnici'e sf. 1. LV. u. MOLD. Heftigkeit f, Wildheit, Gewalttätigkeit. *Apriga purtare și chîar năsălni'ia* [Brutalität] *barbaților [fața de femeile lor]* CL. IX 3. 2. Härte f, Starrheit, Starrsinn m BIBLIA 1688 Deut. 9, 27 (*să nu cauți asupra nesilniciei* [ἐπὶ τῆν σκληρότητα] *norodului acestuia*); MSCR. ante 1618 GCR. 151 (*dupa năsilnici'a [ta și dupa neînțoarsă în inima]*).

năsi'p etc. siehe *nisi'p* etc.

năsl'i' (a), prez. -*sle'sc*, v. trans.: c. nach etw. trachten, es sich vornehmen Dos. VS. öfters, zB. Fevr. 5 (*tiranul cugeta și năslia deșerte*); Iunie 4 (*au năslit săptamînarul sa destupe scriiul*); Ian. 26 (*năslind cu dor purcese de sa sui la muntele sfint*); NEC. COSTIN LET.² II 10 (*și-î muncă [Tatarii] în tot chipul năslind sa le dea ce le venea lor în cuget*). — Et. Vermutl. ksl. *nasiliti* «cogere, vin inferre».

năslitu'ră sf., pl. -*ri*, Trachten n, Vorhaben Dos. VS. Oct. 17 (*Leon, invitat de dor d-zeesc, cu dint'r'o d-zei'uscă năslitura, întîiu fecer sîntului biserica ghizlavă*); Fevr. 5 (*sfinții sa m'a scoate din toute năsliturile tale*).

năso's adj. grossnasig. *Vataful curfii . . năso și barbos de te lua grouza* RADUL. RUST. II 206. Et. *na's*.

naspri' (a) siehe (f) *năspr'i'* (a).

nasta'v *sn.*, *pl.* -**vuri**, MOLD. INV. Antrieb *m*, Impuls, Trieb. *Sultan Mustafa din nastav d-zeese vrind sa mingie batrinețele batrinului Ioan Voda pentru slujbele sale* GHEORG. LET.² III 304. *Nu-î dat la om sa-l priveasca* [näml. comitul] *Fara sa nu dobindească Un nastav de 'nchinacune* CON. 167. *D-zeu. . Da inimii nastavuri și minții povătuire* 275. — Et. Ksl. *nastavu* «Anleitung».

nastavi' (*a*), *prez.* -**ve'sc**, *v. trans.* 1. führen, leiten COR. u. Ps. ȘCH. öflers, zB. Ps. 118, 35 (*Nastavește-ma spre carările ziselor tale*). — 2. INV. (an)treiben, leiten, veranlassen. *Sfinții părinți cariî . . de duhul sfint fiind nastaviți . . au butut cu tarie . . ofăritele eresuri* DOC. ca. 1760 URIC. I 65. [Stefan Voda] *alege imperia Turciei* [ca sa fie protectoare furii], *nastăvit poate de duhul ocrotitor a sfinței popoarelor . . C. NGR. 315.* — Et. Ksl. *nastavitî*.

nasta'vnic, *bisw. nas-* *sm.* INV. (*bis.*) Leiter *m.* *Catră toți nastavnici*[i] *sfinței bisereci* PRAV. GOV. CCR. 141. — Bes. von Klosteräbten: *Fîind nastavnic acestii sfinite manăstiri cuviosul chir Paisie* INSCHRIFT 1701 IORGA INSCR. I 178. Et. Ksl. *nastavîniku*.

na'ste (*a*) I. *v. trans.* gebären, (vom Manne:) zeugen. *Eva . . zămislind nascu pre Cain* BIBLIA 1688 Sen. 4, 1. *Avraam au nascut pre Isaac* Matth. 1, 2. *Nascătoarea de D-zeu die Mutter Gottes. Născătorii lui seine Erzeuger (= Eltern)* JIP. OPINC. 10. — *Fig.*: (er)zeugen, entstehen machen, her vorufen. *A ta gingașa zimbire . . Naște 'n inimî dulci fiori* AL. POEZII I 211. *Vom naște pustiul in cale* wir werden auf unserem Wege eine Wüste schaffen COȘB. 160. — II. *v. intr.*, MOD. *a sa ~ (din cn. von Jdm.)* geboren, ge-, erzeugt werden. *Pîcără zioa întru carea am nascut* BIBLIA 1688 Hiob 3, 3. *De în ia nascu Is. ce se zice Hs.* COR. TETR. Matth. 1, 16. *Mulți fiind născuți din părinți blagorodnici* [die von . . stammen] AXINTE LET.² II 158. *Ce ~ din pisica, șoareci mănîncea* (Sprw.) Art lässt nicht von Art. *Miron Costin . . s'a născut la 1633* ADAM. BIOGR. 7. LV. *unul născut* einzig, (*bis.*) eingeboren: *Avea o fiica una născuta ca de doisprezece ani* EV. 1894 Luc. 8, 42. — *Fig.*: entstehen. *Fie-care are conștiința . . acelei libertăți care naște din noțiunea binelui și a raului* GHICA 202. *Să ~ întrebarea . . es entsteht nun die Frage . .* — || *na'stere sf.* 1. Geburt *f.* *Ziua, locul nașterii* Geburtstag, -ort; *act de nastere* Geburtsschein. *Niste nașteri ale răului* Ausgeburten der Hölle ANT. DID. 53. LM. *a da ~ cuiva* Jdm. das Leben geben, ihn zur Welt bringen, erzeugen (auch *fig.*). — 2. POP. verhüllend für *pizdă*: Scham *f* des Weibes. Daher von Flüchen, in

denen dieses Wort vorkommt: *Popa . . a început a ne trage citeva nașteri îndesate* [uns ein paar kräftige Flüche zuzurufen] CREANGĂ CL. XV 4. — || *născu't sn.*, *pl.* -**turi**, 1. ~, COR. TETR. Joh. 9, 1 u. 32 *născu'tă sf.* LV. Geburt *f.* *A lu Is. Hs. nascutul așa era* COR. TETR. Matth. 2, 18. *Cișlegile născutului* [= Cra-ciunului] SPĂT. MIL. LET.² I 109. — 2. Geburtsorgan *n*, Scham *f*, in Besprechnungen MAR. NAȘT. 48 (*Să ești . . Din născut, Din șezut*); ȘEZĂT. I 254 (*Din născut, De sub născut*). — Gr. *Prez. na'sc, na'sti* etc.; *imperat. na'ste*; *perf. născu'tă*; *part. născut*; *ger. născu'tă*; *adj. verb. născător*. — Et. Lat. *na-scor, -i*.

năstra'pă *sf.*, *pl.* -**tră'pl**, INV. u. POET. grösseres Gefäss aus edlem Metall für Wasser, Wein etc.: Schale *f*, Kanne, Becher *m*, Pokal. *O năstrapă mare de argint cu coporemint și poleită* Doc. 1669 REV. Toc. I 340. *Să-î pui in două ghivece frumoașe, să-î uzi cu năstrapa cea de aur* ISPIR. LEG.² 235. — Gr. *Dem. -tră'ploa'ră, pl. -re* QU. — Et. Mittelb. aus türk. *maštrapa'*, *mastrapa'* (= arab. *mešrebe'*), vgl. bulg. *maštrapa*, *naštrapa*, serb. *maštrap*, *trafa* etc.; *n-* für *m-* wegen des folgd. Labials wie in *na'lbă*, *năfra'mă*, *na'milă*, vgl. auch *furni'ca*.

năstră'pă't siehe *nestema't*.

năstru'snic *adj.* MOLD. FAM. gewaltig, mächtig, grossartig. *Spuse să-î prega-tească un cal năstrușnic care mîncea numai jeratic si bea lapte clocotit* BOGD. POV. 93. *Așa descoperire, lucrări atit de mari Au inspirat năstrușnic vr'o zece gazetari . . I. NGR. CL. VIII 118. Să-î pregătim o cinste de cele năstrușnice care să-î ducă vestea dincolo de sat* GANE CL. IX 55. *O! imî vine o idee năstrușnică* AL. OP. I 351. — Et. Vgl. czech. *stru'sny* «kurz, gedrängt», russ. *sru'snyj* «bequem, handlich»; *nă-* wäre dann = *ne-*, wie in *nătarăru*, *năzdrăva'n*.

na'sture, auch **-tur**, *sm.* MUNT. MAC. Knopf *m.* *Apucind pe Cozmin de un nasture al redingotei* DELAVR. PAR. 116. — MOLD. dafür *bumb*. — Kommt schon LV. vor, wo es aber wahrsch. *Nestel f*, Knüpfband *n* od. Aehnliches bedeutet, zB.: *I patrafir de sirmă cu 12 nasturi și 6 canași* Doc. 1588 HC. I 107; *nasturi* als Übers. von *pugva* (= ksl. *paŋgva* «Pompon, Bommel», d. i. kugelige, an einer Schnur hängende Verzierung, aber nach MIKL. ET. WB. s. v. *pongy* auch «Knopf») MARD. Vgl. auch den alten Familiennamen *Năsturel*. — Gr. **-tore** JIP. OPINC. 68 u. 80. — Et. Wahrsch. it. *nastro* «Band», urspr. wohl «Nestel», dann auf den an deren Stelle getretenen Knopf übertragen. Vgl. Zs. 33, 79 flg.

năsture'l *sm.*, *pl.* -**re'i**, 1. Gänseblümchen *n* (*Bellis perennis*) BARC. (nach H.

3231). — 2. Brunnenkresse *f* (Nasturtium off.) WBB.; CL. VII 247 als Uebers. von *nasturtium* (*Cu nasturel ce pișca și fața-i încrește*). In diesem Sinne wohl gelehrte Wiedergabe des ähnlich lautenden lat. Wortes.

na't subst. 1. BAN. POP. tot ~ul J e d e r (mann). *Frații săi de cruce vazînd fetele pentru tot natul cite una* CAT. I 108. *Împăratul . . dede de știre în toata țara sa ca pină în 30 de zile tot natul sa vină . . 54.* — 2. MAC. (nach DAL. sn., pl. -*turi*) Kindlein *n*. *Nasă ș'avea un nyicu nat* sie hatte ein kleines Kind WEIG. AR. II 168. — Et. Lat. *natus* «geboren».

Nătăflea'ță npr. *m*. Spitzname eines Einfältigen, in dem Sprw. : *Pică, pară malăiața, în gura lui ~ u. ä.* die Dummen haben das meiste Glück.

nătăfle'ș adj. FAM. einfältig; *sm*. (Einfalts-)Pinsel *m*, Tropf. *Sevede ca [zmei] erau cam natafleși de ascultară la gura băiatului* ISPIR. LEG.² 256. *Nerod, natarai facindu-l, natafleș, guguman, prost* PANN PV.¹ III 127. — Gr. -*flește* GORJ., ISPIR. LEG.² 256; *natafi-* AL. CL. III 277, OP. I 915. — Et. Unbek.

nătărăi'e sf. Einfältigkeit *f*, Dummheit. *Sfiala lui [ia] o luă drept dovada statorniciei, macar că era semnul nătărăiei* C. NGR. 23. — Gr. -*ri'e* B. POL.

nătără'ü, fem. -*ra'ucă*, pl. -*ce*, adj. einfältig, dummg; subst. (Einfalts-)Pinsel *m*, Dummkopf, fem. dumme Gans. *Te-or întrece nătărăii, De ai fi cu stea în frunte* EMIN. 175. [*Furnica*] *vr'o muscă nătărăucă prinzînd* DONICĂ 34. — Et. *ne-tă're*, vgl. zur Bedtg. *nebun, netot, năzdrăvan*, zur Form letzteres u. *nău'c*.

nătăvălo's adj. plump POL.; JIP. OPINC. 32 (*plugurile grele și nătăvăloase*). — Et. Anscheinend zu *a tăvăli'*.

naticea'ncă siehe *natticea'ncă*.

nătîng adj. 1. MUNT. MOLD. a) blöde, dummg, einfältig. *Prost, nătîng, în gropi să dee, iți părea cînd îl vedeai* DULFU PĂC. 8. *Rierunca . . este din fire nătîngă* [«dummg»] și *surdă* SCRIS. MOLD. 97. — b) störrig, eigensinnig, hartnäckig. *Nu mai căuta 'n zadar Să mă 'njugi . . la prea dulcele tau car, M'am făcut nătîng* [«durus», d. i. hartmäulig] *cu vîrsta* OLL. HOR. 277 (zur Venus). *Îoșii acești de Moldoveni sînt nătîngi ca zimbrul lor* AL. OP. I 1516. *Nătîng, îndaratnic și nemilos pentru cine l-ar fi necajit* NAD. NUV. I 158. — 2. Tr. Ungeschickt, linkisch, unbeholfen. *Tu 'n leagăn tot cu mîna stîngă Mî-ai dat sa sug, de-aceia sînt Nătîngă!* COȘB. 122; vgl. dazu MAR. NAȘT. 143. — Et. Wahrsch. zu ksl. *tangu* «fest, steif, starr».

nătîngi' (*a sa*), prez. *ma -ge'sc*, v. refl. störrig, eigensinnig, hartnäckig

werden RETEG. III 27 (*alții mai nătîngiți în rautate . . îl alungau cu sudalme*).

nătîngi'e sf. 1. MUNT. MOLD. a) Blötheit *f*, Dummheit, Einfältigkeit. *Nătîngia barbatului, de care ridea tot satul* ISPIR. LEG.¹ I 143. — b) Störrigkeit *f*, Eigensinn *m*, Hartnäckigkeit. *Dînd poronca garnizoanei sa se apere cu nătîngie [hartnäckig] pina ce va veni el în ajutor* C. NGR. ARH. ROM. II 156. — 2. Tr. Ungeschicktheit *f*, linkisches Wesen, Unbeholfenheit *f*.

nătînto'c subst. Tr. Dummkopf *m* QU. *Erte-te D-zeu, natintocule* RETEG. I 1. — Et. Scheint mit *nătîng* verwandt zu sein.

na'tră sf., pl. -*tre*, (șes.) zwischen den Schäften (*ițe*) u. dem Kettenbaum (*sulul de dinapoî*) des Webstuhls jeweilig befindlicher Teil der Kette (*urzeala*). *Pina țese-un cot de pinza, Codrul nu mai are frunza. Țese-un cot și fugе 'n pod; Țese-o natra, Rupe-o spată* IARN.-BIRS. 423 (von der faulen Bäuerin). — Et. Vgl. serb. *natra*, von MIKL. ET. Wb. zu slav. *trěti* «reiben» gezogen.

natură sf., pl. -*ri*, 1. Denkungsart *f*, Charakter *m* NECULCE LET.² II 240 (*îi era urîți feciorii de boeri . . după cum îi era natura [sic] lui*); STRILBIȚCHIÎ 1785 GCR. II 145 (*Unghiile lungi pe degete arata cu [deuten auf] natură frumoasa*). — 2. Abgabe *f* in natura (?) Doc. 1817 TEȘ. II 360 (*raspunderea naturilor ce . . era obicinuiți lacuitorii să dea*); Doc. 1815 das. 388 (*naturile i orînduecele și havalecele sa lipsescă cu tot*). — Et. Mittellat. *natura*.

nău'c adj. 1. INV. einfältig, töricht QU. *Năuc [êvedv] neștine pre sine facîndu-se, pareă-se-va înțelept a fi* BIBLIA 1688 Prov. 17, 29. *Fratele meu naucul* [«mein einfältiger Bruder»] BAR. HAL. VII 10. — 2. ~ (*de cap*) wirr, verwirrt, -dutzt, perplex, bestürzt. *O roată ese din butuc, Și surugiul stă năuc* [steht ratlos da] AL. CL. III 269. *Crîșmarul . . se învîrți năuc de citeva ori prin crîșmă, apoi năvăli pe ușă* SADOV. POV. 146. *Cu privirea nauca, așintita în colțul despre ușe* [mit wirrem . . Blicke] DELAVR. SULT. 157. Et. Slav. *neuku* «unwissend».

năucea'lă sf., pl. -*ce*'II, bisw. = *naucie*: *O nație ținută de unii cîrmaci politici . . în năuceala întunericului* JIP. RĂUR. 56.

năuci' (*a*), prez. -*ce'sc*, I. v. trans.: *cuva capul, pe. (de cap)* Jdm. den Kopf, ihm wirr machen, verwirren, perplex, bestürzt machen; *a sa* ~ (VLAH. NUV. 131 intr.: *a* ~) verwirrt etc. werden. *Ca sa-l nauceasca mai tare* [um ihm den Kopf . . zu verdrehen], *une-ori îi zimbea [ia] cu noima, privindu-l pe sub geana* GANE CL. II 95. *Care avea copii, i-se năucea capul [de zgomotul lor] si cauta*

·a fuga [de acasa] GHIB. BV. 73. *Petrache își storse naurit sudoarea de pe frunte* SADOV. POV. 147. *Nauaire* [Bestürzung] *de la Domnul au căzut preste ei* BIBLIA 1688, 1 Reg. 26, 12. — **Gr.** *inn-* VLAH. I. c.

năuci'e *sf.* Verwirrung *f.*, Bestürzung, Ratlosigkeit. [*Băiatul nu știa . . cum să mulțumească ca la-a scapat D-zeu de naucia curții* [ihn von dem ihn konfus machenden Lernen erlöst hatte] GHIB. TR. 352.

năuntru siehe *inlăuntru*.

nău't *subst.* Kichererbsen (*pl.*; Cicer arietinum). Werden, sowohl gekocht als auch wie Haselnüsse, Mandeln gebrannt, vielfach gegessen. *Cu năhut și cu bob muiat să hrănia* DOS. VS. Fevr. 15. *Citeva farfurii cu migdale curățite și cu năut prăjit* FIL. CIOC. 143. — **Gr.** MOLD. *nohot*; INV. *năhut*; *nohut* GHICA SCRIS. 150; *nou't* BR. — **Et.** Türk. *nuh'd*, bulg. *nohut*.

năuti'ū *adj.* kichererbsenfarben. *Jiletcă de dril năutiū* DELAVR. PAR. 306. — **Gr.** Wie *nău't*.

năvădi' (*a*), *prez.* -*de'sc*, *v. trans.* u. *intr.* (*țes.*) einziehen, -reihen, -passieren, d. i. die Fäden der aufgebäumten Kette (*urzeala*) durch die Litzen (*cotlete*) der Schäfte (*ițe*) u. zwischen den Stäbchen des Riets (*spată*) durchziehen. *O mulțime de trebi pe capul mamei: niște sumani să-î scoată din stative; alții să-î năvidească [sic] și să încapă a-î țese din nou* CREANGĂ CI. XV 11. — **Gr.** MUNT. TR. ~, MOLD. *nevedi'*. — **Et.** Ksl. *navesti*, -*vedan* «ziehen», vgl. zur Bedtg. serb. *uvoditi*, russ. *vděj* etc.

năva'lă *sf.*, *pl.* -*vă'li*, (*mil.*, jetzt nur noch übertr.) Sturm *m.*, (heftiger) Angriff, Einfall. *Feluri de feluri de varvari, năvăli și prăzi în Dacia . . făceau* SPĂT. MIL. LET.² I 121. *A lacrimilor năvală* [Andrang, Strom] *chipu nu este s'o oprești* BELD. GCR. II 243. — **Bes.** *a da ~ în, la, pe cn., asupra cui'va*, LV. auch *cui'va* auf Jdn. ein-, los stürmen, Sturm laufen, sich stürzen. *Au poroncit pașa Enicerilor să dea năvală asupra Șezilor* [die Schweden anzugreifen] AXINTE GCR. II 18. *Niculae . . dă năvală* [stürmt, stürzt] *drept în odaia lui Mustafa* GHICA SCRIS. VII. *Fetele dau năvală la măritat* [stürzen sich auf die Ehe] . . *ca golani în la praznie* NAD. NUV. I 106. — **Gr.** -*l* *subst.* AL. POEZII III Leg. 96 flg. — **Et.** Postverbal von *a navăli'*; doch vgl. serb. *navala*.

navăli' (*a*), *prez.* -*le'sc*, *v. intr.*: *in cn.*, *asupra cui'va* auf Jdn. ein-, losstürmen, sich auf ihn stürzen, werfen; *intr'o țara* in ein Land (ein)fallen. *Pașu 'n mînă luau și 'n Tătari ei navăleau* PP. GCR. II 301. *Idusp, după ce au năvalit asupra Sii-*

nei [Syene angegriffen hatte] LIODOR 1773 das. 92. *Singele îi năvăli la cap* [strömte, stieg ihm zu Kopfe] DELAVR. PAR. 46. *Asemenea oamenii . . dispar . . sub năvălirea* [unter dem Drange] *preocupărilor timpului de față* AL. CL. V 386. *Năvălirile barbarilor* die Einfälle der Barbaren. — **Et.** Vgl. ksl. *navaljati*, serb. *navaliti* etc.

năva'lnic I. *adj.* stürmisch, heftig, mächtig. *Navalnic afară bate vînt* COȘB. 144. *Să nu li-se îneca morile de apă nevărnice* NEC. COSTIN GCR. II 11, *Iarba verde a cimpului crește năvalnic* GHIB. TR. 368. — **Gr.** *năva'rn-* NEC. COSTIN LET.² I 46, *nevă'rn-* 80 u. I. c. — II. *subst.* 1. MOLD. *Farn m.*, *Farnkraut n.* (Filix). *Frunză verde de năvalnic*, *Lasă-ți gîndul cel zburdalnic* RĂDUL. RUST. I 62. Nach dem Volksglauben macht Farn, ins Bad getan od. unter die Türschwelle gelegt, dass Freier, Kunden herbeiströmen (*să năvălească*). — 2. MUNT. *Baldrian m.* (*Valeriana* off.) BR. Wohl falsch.

năvăloa'că siehe *năvoloa'că*.

năva'rnice siehe *năva'lnic* I.

năvăstu'ică etc. siehe *nevă'stă* etc.

năvidi' (*a*), *prez.* -*de'sc*, *v. trans.*: *a nu ~*, bisw. *a ne-* nicht leiden können, hasen COR. PS. u. PS. ȘCH. häufig, zB. COR. PS. 85, 17 (*să vază ce-i ce nu mă năvidesc*) — **Et.** Ksl. (*ne*)*navidēti*.

năvirli'i *sf. pl.* Epilepsie *f* H. 1192. — **Et.** Vgl. ruth. *naverle'* «in entgegengesetzter Richtung», serb. *navrlje* «schief».

năvirli'o's *adj.* rasend (?) LIT. (*Toată lumea era . . îndrăjită, furioasă, năvirlioașă*).

navlu *sn.*, *pl.* -*vlu'ri*, (*com.*) was für den Gütertransport auf Schiffen gezahlt wird: Schiffsfracht *f.* *Sume răspunse pentru plată de navlu, de cărat, comision* . . COD. COM. 1840 art. 315. *S'au urcat ~rile* die Frachtsätze sind erhöht worden. — **Et.** Ngr. *ναῦλος*.

năvo'd *sn.*, *pl.* -*voa'de*, (*psc.*) Schleppnetz *n.* *Asemenea este împărăția cerșurilor cu năvodul aruncat în mare* BIBLIA 1688 Matth. 13, 47. *Mulțime multă de pește, atita cit cu multă osteneală să poată trage* [pescăruil] *nevodul* [sic] *la uscat* MĂRG.² 33 b. — **Gr.** *nev-* MĂRG. I. c., *nov-* CANT. IST. IEROGL. 38. — **Et.** Ksl. *nevodui*, serb. *navod*.

năvoda'r, POP. -*rîū* *sm.* Schleppnetz-fischer *m.* *Împăratul . . poronci la toți năvodarii . . să-și întindă năvoadele și să pescuiească toți peștii din habuz* BOGD. POV. 211.

năvoloa'că *sf. (agr.)*: *a semăna săcară* etc. ~ (ION. CAL. 180: *în ~*) Gerste etc. in ein ungepflühtes (Mais-)Stoppelfeld säen. Vorher od. nachher wird geeggt. — **Gr.** *năvāl-* GAZ. SĂT. XIV 334, *novel-* DRĂGH. IC. 5. — **Et.** Vgl. ruth. *navolokom sijati* id., *navolok* «Art Egge»,

russ. *nav loka* «Ueberzug, Züche», *pavoloku* «Saatzfeld».

năvrăp *sm.* der einen Raubzug macht: Plünderer *m* URECHE LET.² I 160 (*Turcii.. așa au slobzeit navrapii săi de au pradat toata țara*). — **Et.** Vgl. ksl. *navrapū*, altruss. (*na*)-*voropū* «räuberischer Ueberfall».

năvrăpi' (*a*), *prez.* -*pe'se*, *v. intr.*: *in cn., asupra cuiva* über Jdn. herfallen CANT. IST. IEROG. öfters, zB. 76 (*jigania rea nici cum in herghelie să năvrăpească.. nu putea* [in das Gestüt einfallen]); 195 (*Lupul.. asupra-i sa-l farime navrapii*). — **Et.** Ksl. *navrapiti*.

năvrăpitu'ră *sf., pl. -ri*, Ueberfall *m* CANT. IST. IEROG. 226 (*hameleonul.. dulailor amuțaturile și navrapiturile pe cit mă mult putu intarta*).

nazar' *subst. inv.* Gnade *f*, Gunst. [*Constantin Logofăt*] *că păzit pină ai eșit împăratul și atunceă ai început a striga: «Nazar! Nazar!» arătînd arzul* COGĂLN. LET.² III 256. *Ministrul mă are la nazar* [ist mir gewogen] AL. OP. I 143. *Shutul ajunsese la nazarul împărăției* [war beim Sultan in Gunst gekommen] CAL. 1882 Ș. INF. — **Et.** Türk. *nazar'*.

năzări' (*a*) I. *v. trans.* = *a zări*: erblicken PP. MAT. FOLKL. I häufig, zB. 47 (*In drum mare se uita și pe Oancea-l năzărea*). — II. *a să ~*, *prez.* 3 *să -zारे*, 7 *să -zარა*, *v. refl.*: *mi-să năzare (că văd, aud etc.)* *c. ich* glaube, bilde mir ein, etw. zu sehen, hören etc. (was aber nur ein Spiel der Phantasie ist). «*Răzbună! răzbună!*» *ii părea că aude și lui i-se năzărea că răspunde: «Peste pușin, umbră iubilă!»* BODN. CL. IV 92. *Trecînd printr'o pădurice, mi-se tot năzărea pe după huciuri turbane și fesuri turcești* CL. XVII 71. *In cîntările sfînte [din biserică], glasul tău i-să năzare* [glaubt er deine Stimme zu hören] CON. 236. — Bes. von Pferden, die leicht scheuen: *I-se năzare ca la caii cei cu nărav* AL. OP. I 1173. — **Et.** Ksl. *nazrēti*, -*zrjan*, vgl. *a zări'* = *zrēti*.

năzăritu'ră *sf., pl. -ri*, Einbildung *f*. *Oleu, soro, cum mă crezi in fleacuri; iți faci singură năzărituri* [du siehst Gespenster] NĀD. NUV. I 17.

năzărnic *adj.* der sich leicht etwas einbildet, argwöhnisch, von Pferden: scheu. *Ăst de pe urmă copil nu-î al meu! «Bre, bre! Ce nazarnic* [was du dir nicht alles einbildest]!» NĀD. NUV. II 42.

năzbutie, auch -*btie* *sf.* MOLD. FAM. toller, ausgelassener, leichtfertiger, loser Streich. *De obicei ei [năml. copiii] nu sint lăsați singuri în casa, căci cine știe de ce năzbutii nu s'ar apuca* CL. IX 6. *Pot să fie miniștri cine le place și să faca toate năzbutiile din lume, numai sa nu pue apalt mare pe*

cărțile de joc IANOV CL. VII 311. *Indata ce ai prins de veste de nazbutiile lui cu Franțu-zoaica* XEN. BRAZI 16. — **Et.** Scheint auf **nc-izbitie* zurückzugehen u. mit ksl. *izbyti* (vgl. rum. *a izbîndi'*, *izbuti'*) zusammenzuhängen, vgl. auch ksl. *izbytie* «Befreiung», russ. «Vermeidung».

năzdrăva'n *adj.* 1. mit übernatürlichen, magischen Kräften begabt, bes. die Gabe des Hellsehens besitzend. Solche Eigenschaften schreibt der Volksglaube gewissen Menschen u. Tieren zu. *Oița birsană, De ești nazdravana* [hellscherisch] *Și de-a fi sa mor* AL. PP. 2 (das Schaf hatte dem Redenden gesagt, man stelle ihm nach dem Leben). *Ce gust i-a venit flecuștefului celuia să vie în loja?* .. «*Intreabă-l pe dinsul, doar nu-s năzdravana!*» NĀD. NUV. II 23. Daher: — 2. zauberhaft, -risch, wunderbar. *Buzduganul, ce scipea prin nori.. ca o stea năzdravana* EMIN. CL. IV 279. *Gerul.. zvrilise peste văi* *Podole nazdrăvane* CL. XIII 460. — 3. der lose, tolle, lustige Streiche macht: schalkhaft, mutwillig, schnurrig. *Om chipeș, hazliu, nazdrăvan de te ții cu mîna de inimă* [dass man sich vor Lachen den Bauch halten muss] DELAVR. SULT. 12. *Marea nazdravana le acoperea și le descoperea* [năml. die badenden Frauen] *cu o vinovată precugetare pentru cei de pe punte* ZAMF. NUV. 9. — **Gr. nez-** OLL. HOR. 28 u. sonst. COST.; TR. *năzdrăvăn, -nă, pl. -veni, -vene* QU., ferner *nezdrăvăn* B. — **Et.** *ne-zdrăvăn*, urspr. wohl «nicht recht bei Sinnen», vgl. *nebwn*, *neto't*, *nătara'u*, *nătîng*. Die urspr. Bedtg. blickt noch durch in: *Ciobanul nezdrăvăn* [sic; der untaugliche Hirt] *oile sale risipește* GOLESCU Z. V 173.

năzdrăvăni'e *sf.* 1. wunderbarer, ausserordentlicher, ungläublicher Vorgang; Wunderding *n*, Ausserordentliches, Unglaubliches, Sonderbares. *Cu ce drag urmăream [noi] toate năzdrăvăniile din povești* GANE CL. XIII 42. *Nici-odată nu te-am întrebat unde țe-ai tu puterea de faci atîtea nazdrăvăni* RETEG. V 12. *Ai umplea o biblioteca mare cu cite nazdrăvăni* [mit all dem ungläublichen Zeug, haarsträubenden Unsinn, das bezw. der] *se publica într'o săptămîna* VLAH. GV. 165.

2. genialer, toller, loser, mutwilliger Streich. *Făr 'a face altă treaba decît sa ma țiu de glume, De nazdrăvăni într'una* DULFU PĀC. 230 (Eulenspiegel spricht). *Spune-mi.. despre viața ta de holteru, nazdrăvanele voastre de impușcă-n-luna* L. NGR. CL. VIII 21. [*Felcerii, spișerii și șarlatanii*] *faceau nazdrăvăni cari scoteau pe bunul doctor din toate marginile rabdari* [trieben es so arg, dass der gute Doktor ganz aus dem Häuschen

geriet] G(ON PORTR. 42. — Gr. nez- OLL. HOR. 324.

nazi'r, jünger *-zi'r sm.* INV. Aufseher m, Vorsteher, als Bezeichnung für Beamte verschiedener Art. *Nazirul Silistrei* der Kommandant von Silistria Doc. 1802 Tez. II 311. *Nazirul* [der Rendant] *casei lefilor* Doc. 1817 das. 356. *Lupul s'au cerut la leu nazir pe oi* DONICI 27. — Et. Türk. *nazy'r*.

nazir'ie sf. INV. Aufsicht f, Intendanz. *Armaşul cel mare . . avind pe linga acestea încă naziria temnişelor* DRĂGH. IST. I 85.

năzui' (a), prez. *-zue'sc*, v. intr. 1. INV. u. POP. la, cătră cn. sich an Jdn. wenden, seine Zuflucht zu ihm nehmen. *Tuturor acelor ce are nazui la tine, bun, blind şi primitor sa fi* NEC. COSTIN LET.² I 401. *Acelor străini bolnavi ce vor năzui la ajutorul sfinţel icoane* INSCRIFT 1786 IORGA INSCR. I 284. — 2. INV. u. POP. *unde va* sich wohin wenden, seine Schritte wohin lenken. *Vasile Voda au lăsat calea pe care venise şi drept la Brăila au nazuit* MIR. COSTIN LET.⁴ I 280. *Lupul . . spre o pădure care înaintea lui aproape se vedea, năzuia* CANT. IST. IEROGL. 130. *La liman năzuind, De 'necare voiu scăpa* CON. 93. *Ucigă-l-crucea . . In casă intră . . , La pat nazui, Pe (cutare) îl luă* MAT. FOLKL. I 571 (Besprechung). — 2. LM. u. Tr. streben, trachten, sich bestreben. *Ochiul său ascuţit părea că nazuia sa străbată în sufletul damei* BODN. CL. IV 78. *Partea ceaialtă a mea năzueşte a răminea nedespărţită de cea dusă* BAR. HAL. VII 203. *Nici un al doilea Nimrod . . nici un al doilea Sint-Hubert . . cu unul n'am să mă fac. Trebuie să renunţ cu totul la așa falnice năzuiri* [Aspirationen] ODOB. Ps. 6. *Al năbeî de flutur . . , la ochi năzueşte* [er zielt nach den Augen, möchte Einem in die Augen fliegen] RADUL. RUST. I. 66. *Numa să se fi făcut vr'unu . . o lecuţă mai năzuitoar* [zudringlicher], *şi hitra de Mariuca mi-l frigea . .* II 155. — Et. Viell. ksl. *nazyrati* «invocare».

năzui'nţă sf., pl. *-ţe*, 1. Ziel n MSCR. 1782 GCR. II 128 (să călătoriră . . cu năzuinţa cătră feldmarşalul [um sich zum . . zu begeben]). — 2. LM. Streben n, Bestreben, Bestrebung f, Aspiration. [Creaţiunea] *i-a pus [omului] a este margini şi a zidit totodată în sufletul său năzuinţa cea făr' de astimpar* — *năzuinţa ce-l mină neincetat să treacă peste ele* BODN. CL. IV 321.

na'zuri sf. pl. bisw. Ansprüche, Prätionen, *Iartă-mi aceste nazuri de lăcomie literară* ODOB. Ps. 39. *Deci veni Bogdan la curte, Aratind şi nazuri multe* COGĂLN. LET.² III 283. — Bes. FAM. *a face ~* sich zieren, Umstände machen (= nicht recht wollen).

[*Tinărul*] *intăiu face nazuri, apoi încetul cu încetul starostia prinde şi treaba se face* I. NGR. CL. III 36 (Schilderung einer Heiratsvermittlung). *Îi era ciudă cum s'o roage el să vie şi ia sa face nazuri* NAD. NUV. I 112. — Et. Türk. *naz*.

năzuro's adj. FAM. der Umstände macht, zimperlich, präventiös. *Actrişele mai năzuroase nu voiau să umble prin oraş decit în birje* TEL. SCH. 24. *Opriţi în poliţă o bucată de mămăligă, numai să nu fie cîrpiată, ştiţi cit îi de năzuros mangositul ceala* NAD. NUV. I 146.

ne¹ pron. siehe *e'u* B 1.

ne² adv. 1. nicht, un-. Tritt: a) vor ger., part., sup. u. adj. verb. an Stelle von *nu*: *~fiind* nicht seiend, *~fiert* nicht, ungekocht, *de ~crezut* nicht zu glauben, ungläublich, *~ascultător* ungehorsam. Die mit ~ zusammengesetzten part. drücken häufig die Unmöglichkeit einer passiven Tätigkeit aus, wie die mit *in-* zusammengesetzten lat. Adj. auf *-bilis*: *~uitat* unvergesslich, *~ertat* unverzeihlich, *~suferit* unerträglich. Als adv. Bestimmungen dienen Ausdrücke nach dem Muster von *pe ~simţite* unmerklich, *pe ~mîncate* nüchtern, *pe ~răsuflate* in einem Atemzuge, vgl. ohne ~: *pe apucate*, *pe întrecute*, *pe sărite*. — b) vor subst., bes. vor solche, die einen Verbalbegriff enthalten: *~prieten* Feind, *~linişte* Unruhe, *~dreptate* Ungerechtigkeit, *~orînduială* Unordnung, *~ştiinţă* Unwissenheit, *~răbdare* Ungeduld. — c) vor adj.: *~drept* ungerecht, *~curat* unrein, *~sănătos* ungesund; LM. auch als Ersatz für lat. *in-*, was jedoch meist als schlecht gilt; *~cult* ungebildet, *~legal* ungesetzlich, *~revocabil* unwiderruflich, für *incult*, *illegal*, *irevocabil*. Wegen *~alt* siehe *alt* I 3 u. *dată* 1 e β. — d) selten vor verb: *a ~cinsti* entehren, *a ~linişti* beunruhigen, *a ~socoti* missachten. — Kann e) vor jedes Wort treten in Verbindungen wie: *Cine vine la noi — şi vin mulţi nechemăţi, nenimic* [noch sonstwie dazu veranlasst] — ISPIR. CL. XVIII 207. *Acest trup . . Într'un minut să se schimbe din viaţă 'n neviaţă* [Leblosigkeit, Tod]! CON. 10. *Nu-l mai puteam avea de tată . . «Tată, netată [Vater oder nicht] . . , Ai înveninat [=otrăvit] pe un om»* CL. IV 26 (zum Watermörder). *Moartea n'alege. Tinăr, netinăr* [jung oder nicht], *moartea ia* GAZ. SAT. XIV 450. *Cum asta, domnule?* «Cum, necum [wie immer es auch sein mag], *ascultă . .*» AL. CL. V 138. — || Gr. ~ trägt den Nebenton u. verschleift nicht mit folgd. Vokal: *ne'sănăto's*, *ne'asculta're*, *ne'obosi't*. Es pflegt mit dem folgd. Worte zusammengeschieden zu werden, ausser wenn *mai* folgt: *nefiind*, *neauzit*, aber *ne mai fiind*, *ne mai auzit*. Folgt *i*, so kann dieses fallen:

neîmpăcat oder ne'mpăcat, nempăcat. — 2. ~mîte, ~tocmai, gesch weige (denn) CARAG. LIT. (el n'avea para frîntă, nemîte cu ce să le 'nzestreze [näml. fîcele lui]); NECULCE LET.² II 267 (nici cu gîndul nu gîndeaî, ne tocma să vadă galion moschicesc să vie la Țarigrad); 336 (să-și uite Șeremet feciorul ce era la Turci, netocma că l-a scoate el [näml. sultanul] și pre acela); SBIERA POV. 76 (lui în cap nu i-au venit aceasta, ne tocmai să fi zis cătră țigan vr'odată); 92. Vgl. mi-te, necu'm, nu'. — Et Ksl. ne. Zu Bedtg. 2 vgl. russ. ne govorja', poln. ne dopieroż.

ne³ conj. siehe ni².

ne⁴! interj. siehe nea³!

nea¹ sf. BAN. MAC. Schnee m. Iaca [mina] era zgăiboasă ca și neaoa PALIA EXOD. 4,6 CCR. 59. — Daher bisw. LM.: Bătriniî . . cu capul plin de nea DEPAR. I 11. Florica era albă ca neaîa I. NGR. CL. IV 109. — Gr. MOD. auch nea'ă; MAC. nea'o. — Et. Lat. nix, nîvis.

nea² siehe ne'ne.

nea³! interj. POP. Lockruf für Vierfüßler. Nea sure! la tata! SPER. AN. 1892 I 111 (zu einem Füllen). Dacă te-aş chema pe d-ta . . , aş zice: na mălac, na, ne, ne, ne! AL. OP. I 715. Vgl. auđi' (a) I 4. — Gr. Auch na', ne'. — Et. Vgl. na' u. altruss. nja Imperativ von njati «nehmen».

Cuvintele compuse cu ne- care nu să găsesc aici, să să caute sub elementul al doilea al compunerii.

Nea'gă npr. f. POP. ~(-rea) von einem trotzigen, böswilligen Menschen: Tro t z k o p f m, (böser) Drache. Dînd ambiî [țărani] banî primarului, scăpară de neaga-reaua de sub-prefect JIP. RĂUR. 236. Breee! aista-î Neaga! popa belea AL. OP. I 854. După ce e neagră, o (maî) chiamă și Neagă (Sprw.) sie ist hässlich und böse zugleich. Von Einem, der alles zum Trotz tut, sagt man: Suî, Neagă, În te-leagă! «Eû m'oiû sui, Dar un picîor tot l'oiû tîrii» u. ä. — Et. Man rät auf lat. negat «er verneint».

nējajuns sn., pl. -surî, 1. LV. Unzu-länglichlichkeit f, Mangel m, unter der bezw. dem Jd. zu leiden hat. Vazînd Domniâ mea neajunsurile sfînteî Episcopîi Doc. 1733 MELH. CH. 198. — 2. Mangel m, der Jdm. anhaftet. Hanurile la noî, cu cît sînt maî pline de neajunsuri, cu atît dovedesc ospitalitatea particularilor RAL. SUV. 8. Vaî de omul ce întră în gura ei [näml. a lumîi]; pustnic de ar fi în pustîi, tot i-ar găsi pete și neajun-

surî BODN. CL. IV 81. — 3. Widerwärtigkeit f, Unannehmlichkeit. Ce-î pasa copilului cînd mama și tata se gîndesc la neajunsurile vieții CREANGA CL. XV 2. Socoteam ca trebuie neapărat sa mi-se întimple vre-un neajuns [etwas Schlimmes], de oare-ce atitea semne cobitoare am întilnit în acea zi ISPIR. CL. XVIII 194. Ce durere ai? Țe-a facut cineva vr'un neajuns [hat dir Jemand etwas zuleide getan]? CL. XVII 116.

nea'm sn., pl. -muri, 1. Geschlecht n: din ~ în ~ von G. zu G. Neam merge și neam vine, și pămîntul în veac stă BIBLIA 1688 Eccl. 1, 4. Poporul ține rudenia de singe pînă la al treilea neam MAR. NAȘT. 182. E singur, fără al noulea neam [ganz ohne Verwandte] BASSAR. VULT. 138. — 2. Geschlecht n, Stamm m, Familie f. Afurisitul de haiduc care o pingarește pe dînsa și neamul ei GANE CL. VIII 452. De neamul său [seines Stammes, von Geburt] Sirb NECULCE LET.² II 321. Familia noastră . . a fost neam de pandur din tată în fiu [stammte . . von Panduren] GHICA SCRIS. 18. De ești de viță de jos, sa nu eî neam de sus [so nimm keine Frau von hoher Abkunft, Geburt] PANN PV. ed. Müller II 117. Sa ceî viță roditoare cu rădacina ori sa bađi butasi de neam bun [von edler Rasse] JIP. OPINC. 53. Ai voștri să fie [acești munți] de veci, și neam

Die mit ne- zusammengesetzten, hier nicht aufgeführten Wörter suche man unter dem zweiten Bestandteil der Zusammensetzung.

de neamul vostru [eure Kinder und Kindes-kinder] să-î stăpîneasă 'n pace VLAH. RP. 207. Vinători de dropiî din bastina, cariî neam de neamul lor [deren Väter und Urväter] au rătăcit prin Bărăgan ODOB. Ps. 7. [Mama] il vedea intrînd prin case mari pe unde neam de neamul ei n'a călcat [die noch Keiner ihres Geschlechtes, die ihresgleichen noch nie betreten hatte] VLAH. IC. 57. Vgl. auch: Ce sînt a-clea ce cetiaî noaptea care n'am maî auzit în neamul mîeu [wovon ich noch nie etwas grhört habe]? Dos. PS. Martie 1. — Prăgnant: edles, vornehmes Geschlecht, gute Familie. De ~ von Adel. Are casa frumoasă, nevastă de neam [von guter Familie, Herkunft] VLAH. GV. 115. Ai chitit să intri în neamuri [in den Adel einzuheiraten], mojicule? AL. OP. I 831. — 3. Geschlecht n, Volksstamm m, Völkerschaft f, Volk n, Neamul omenesc, broștesc das Menschen-, Froschgeschlecht. Și veî lua fămee fiului mîeu den neamul mîeu [ἐκ τῆς φυλῆς μου] și den casa tătîni-

mieū BIBLIA 1688 Gen. 24, 40. Pentru ce s'au întaritat neamurile [Vulg. gentes] și noroadele au cugetat cele deșarte? Ps. RÎMN. 2, 1. Neamul românesc das rumänische Volk. Apusul [der Okzident] își împinse toate neamurile [alle seine Völker] 'ncoace EMIN. 143. Eu? imi apăr sarăcia și nevoile și neamul 144 (der Fürst spricht). — 4. pl. POP. Verwandtschaft f, Familie. Bine, dar neamurile ei ce zic [was sagt ihre Familie dazu]? POP. BĂN. 158. Daher: — 5. MOLD. = rudă: Verwandter m, -te f. E ~ cu mine, mî-e ~ er ist mit mir verwandt. N'avea nici pe-un neam nici pe nime ca să-l ajute SBIERA POV. 154. Citeva odăi erau întotdeauna ținute . . . pentru neamurile și prietenii cari veneau să petreuca vara la Negradi XEN. BRAZI 5. — 6. FAM. POP. (nici) ~ de . . . keine Spur von . . . Prin grădină . . . nu-î găsi neam de tină IARN. BIRS. 406. Făr' de neam de ban în pungă PP. ȘEZAT. IV 142. Caula 'n dreapta, caută 'n stînga, vr'o tainiță cu capac ca dincolo. Neam RĂDUL. RUST. II 103. — Et. Vgl. magy. nem.

Nea'mț sm., pl. Ne'mți, fem. Nemțoa'ică, pl. -ce, 1. Deutscher m, -sche f; nemțesc adj., -țeste adv. deutsch (LM. dafür German, german). De cînd Nemții cu coadă vor grauen Jahren (năml. zu der Zeit, wo die österreichischen Soldaten, von denen die Fürstentümer wiederholt besetzt wurden, Zöpfe trugen). E cald nemțesc (scherzh.) es ist kalt. Port nemțesc europäische Kleidung (zum Unterschied von der ehemaligen orientalischen u. der häuerlichen Tracht). De la zaveră, ei lepădase le-badaia și tombatera și se îmbrăcase nemțeste [europäisch] GHICA 258. Das Volk sieht jeden Westeuropäer als einen ~ an. — Der Deutsche gilt als Säufer: Simion . . . se ducea drept ca Neamțu [torkelnd] VLAH. GV. 71. După ce s'au suit Nemții [der Wein] în cap GHIB. TR. 375. Vgl. lulea'. — 2. TR. (Brașov) nemțoaice Kapuzinerkresse f (Tropaeolum majus) PANȚU. — Gr. Dem. Nemțisor, fem. -țolchiță, pl. -țe. — Et. Ksl. nēmici.

nea'oș adj. das ursprüngliche Wesen unverändert besitzend, unvermischt: rein, echt. Tac de Turci, că-mi pare nici unul neaoș Turc nu e, ci din tot felul de limbă amestecăți SPĂT. MIL. LET.² I 112. Răposatul d-nealui [mein Seliger] era odată om. Român neaoș [ein Erzrumäne]. . . CL. XI 89. [Limba românească] se vede stricată, cum și alte limbă toate ale lor neaoșe [alles Ureigentümliche] și de moșie și-le-au stricat SPĂT. MIL. LET.² I 121. — Et. WEIGAND'S Herleitung (Jb. XIII 108) von de au's «vom Grossvater» (vgl. MAC. au's «Greis», das auf lat. avus zurückgeführt wird) befriedigt nach keiner Richtung.

năara' sf. LV. (jur.) Novelle f. Nearaodă împăratului chir Leu înțeleptul poruncește: . . . ÎNDR. 100. La neara a părintelui Athanasie patriarhul de Alexandria scrie așa: . . . Ș. TAINE 279. — Et. Gr. νεαρά.

neastă'mpăr subst. Unruhe f, -geduld. Viața plină de neastimpăr a vînătoareii celei mari ODOB. Ps. 87. Fetele și nevestele ardeau de neastimpăr să vază găteala de mireasă a Martei SLAVICI CL. XII 434.

neata' bisw. kurz für dumneata', siehe do'mn, Gr.

nea'vă siehe nea'.

neave're sf. Besitzlosigkeit f, Armut. Nu ne cătăm neaverii, Ci ne 'mbrăcam ca boerii PANN PV. ed. Müller II 121.

nebăga're sf., pl. -gări, ~ de seamă Unachtsamkeit f, -aufmerksamkeit. Din ~ de seamă unachtsamer Weise, aus Versehen. Văzînd Leșii că-î are în nebăgare de seama crăiasa cea bătrînă [ihren Wünschen keine Beachtung schenkte, auf ihre Wünsche keine Rücksicht nahm] NEC. COSTIN LET.² I 381. Vgl. băga' (a) I 19.

nebed'rniță siehe nabe'd'rniță.

nebleznic adj. ungeschlecht FrîNCU MOȚII 275 (un om de zece ori mai nebleznic, mai groaznic și mai înfricoșat decît Cîrnă-lemne); B. — Et. Unbek.

nebu'n adj. 1. verrückt, wahnsinnig, toll, nărrisch, tōricht; sm. Narr m, Tor, -nă sf. Nărrin f, Tōrin. Ceta ce sa va face și să va arăta cum este nebun, pentru să scape de certare PRAV. IAȘI GCR. I. 123. Casă de ~i Irren-, Tollhaus. Acel cu minte nebună Ualent Dos. VS. Sept 5. Eram nebun după [vernarrt, rasend verliebt in] o vară a mea DELAVR. PAR. 232. Romîniî-aî isprăvit războiul, Că s'au bătut nebuni [wie Rasende] COȘB. 83. Nebun de durere wahnsinnig, rasend vor Schmerz. Ură ~ă wütender Hass. Bureți nebuni toll machende Pilze PP. MAR. NUNTA 415 (vgl. deutsch «Tollapfel, -kirsche»). — Sprww. (vgl. cumi'nte, ma'să 1): Un ~ aruncă o piatră 'n baltă și zece cumînți se necăjesc s'o scoață u. ä. den Schaden, den ein Narr anrichtet, können zehn Weise nicht wieder gut machen. Ride ~ul cînd își vede curul an vielm Lachen erkennt man den Narren. Cine-și pune mîntea cu ~ul este mai ~ wer mit einem Narren streitet, ist ein noch grösserer Narr. De la un copil și de la un ~ aflu adevărul u. ä. Kinder und Narren sagen die Wahrheit. Nu cerca vadul cu ~ul schickt man den Narren auf den Markt, freuen sich die Krämer. — 2. iarba nebunilor Nieswurzel f (Helleborus) FUSS. — 3. sm. MOD. (Schach:) Lăufer m (nach frz. fou). [Momița] Cade 'n șahul de pe masă și răstoarnă . . . Doi nebuni peste un rege AL.

POEZII III 87. — **Et.** *ne-bu'n*; zur Bedtg. vgl. *neintreg la minte, netot, nătarău, năzdrăvan.*

nebuna'riță sf., pl. -țe, Bilsenkraut *n* (*Hyosciamus niger*) *B.*

nebuna'tic adj. toll, ausgelassen. *Copila era așa de vesela și nebunatică* I. NGR. CL. VII 7. [*Ciunele*] *dă tircoale împrejuru-ni, se zbeguește nebunatec* UR. BUCEGI 145. *Un ris de nebunatică bucurie* ODOB. CL. IX 31. — **Et.** Wahrsch. gelehrte Nachbildung von firz. *folâtre.*

nebunea'lă sf., pl. -ne'li, 1. Wahnsinnig-, Verrückt werden *n.* *Să ferească D-zeu pe ori-cine de nebuneala, căci greu se vindecă* GRIG.-RIGO 128. — **2. pl.** tolle Sprünge CL. VII 85 (*Lingă ia o capră albă zburdă, salta 'n nebunele*). — **Et.** *a (i)nebuni'.*

nebune'sc adj., -ne'ste adv. einem Verrückten, Toren zukommend: unsinnig, toll, töricht. *Acea cheltuială nebunească a straelor* COGĂLN. LET.² III 252. *Zbircita batrinește crunt alunga de la noi Nebuneștile amoruri* OLL. HOR. 146. *Fulgi de zăpadă . . jucau nebunește în aer* [führten . . einen tollen Tanz auf] UR. BUCEGI 169. *Îaca eu am făcut nebunește* [töricht gehandelt] *și foarte tare am greșit* CĂR. PRE SC. GCR. I 275 (nach 1 Sam. 26, 21).

nebuni' (a) siehe (*f*)**nebuni' (a).**

nebuni'e sf. Verrücktheit *f*, Wahnsinn *m*, Toll-, Narr-, Torheit *f.* *Îară eî sa împlură de nebunie* [ἀνοία] BIBLIA 1688 Luc. 6, 11. *Creștinătatea este înțelepciunea cea mai mare, și păgînălatea este nebunia cea mai mare* PILDE 1713 GCR. II 4. *O iubește la ~ er* liebt sie wahnsinnig. *Imî place la nebunie* poezia BOGD. VECHI 169.

neca' (a) etc. siehe (*f*)**neca' (a)** etc.

necă'rea etc. siehe **nică'rea.**

necă'ji' (a), prez. -je'sc, I. v. trans. 1. plagen, ärgern. *Ceia ce mă necăjesc* [θλιβόντες με], *bucura-să-vor de mă voiu clăti* BIBLIA 1688 Ps. 12, 5. [*El*] *alungă cu mina . . musca care-l necăja* SADOV. CR. 219. *Dacă vr'un cuget de gelozie mă necăjește* C. NGR. 68. *Necăjita lui viață* [sein geplagtes Leben] *Se ține 'ntr'un fir de ață* PANN Z. II 800. — **2.** necken. *Știind slăbiciunea filozofiei lui . . îi luau vorba din gură și-l necăjau rîzînd* DELAVR. IVȘV. 68. — **II.** *a și-l* ~ sich ärgern, erzürnen, ärgerlich, böse werden; ~t ärgerlich, zornig: *D-zeu s'a necăjit și l-a blestemat să ramie ghem* JIP. GCR. II 261. *Dacă domnișoarele Milian se măritaî cu alții, Piscupescu se necăja pușin pe ele* [über sie], *dar îi trecea* VLAH. GV. 148. *Vorbe . . vesele și necăjite* DELAVR. SULT. 122. — **Gr.** MOLD. BAN. MOD. **năc-**.

necă'jićio's adj. ärgerlich, lästig. *Amorul eî e . . plin de foc, dar necă'jićios* C. NGR. 44.

necă'jo's adj. voll Plage MAR. SAT. 124 (*A fost matasa mai rară, și a fost mai bine 'n țara. Acuma-î matasa deasă și țara mai năcăjoasa* [sic]).

neca'z sn., pl. -zuri, Plage *f*, Widerwärtigkeit, Aerger *m*, Verdruss. *Cite necazuri și cite primejdii pricinuește zarva* BARAC GCR. II 236. *Rugăciunea sfintului Nifon nu . . l lasă să le facă nici un necaz* [keine Unbill antun] MSCR. 1654 das. I 171. *Cind crapă dracul de necaz* [vor Aerger, Verdruss]? *Cind să bese morții* GOLESCU Z. VI 581. *Niște vorbe nesocotite ce le-am zis . . intr'un necaz* [im Aerger, Zorne] CL. XVII 116. *Fac cuiva în ~* ich ärgere Jdn. *Nu ț'e necaz* [es ärgert, verdriest Einen nicht] *cind te izbește un armasar, Ci cind te trîntește un măgar* PANN Z. I 320. *Am, mî-e ~ pe cn.* ich bin ärgerlich, böse auf Jdn.: *Știi ce necaz aveai pe mine cind vedeai că nu știi* [lectia]! NAD. NUV. II 170.

Gr. MOLD. BAN. MOD. **năc-**. — **Et.** Vgl. bulg. *nakaz* «Unglück», serb. *nakaz* «Missgeburt», urspr. wohl «Strafe (Gottes)», von ksl. *nakazati* «strafen».

ne'ce siehe **ni'ci.**

neche'z sn., pl. -zuri, Gewieher *n.* *Se aude de căi nechez și tropot* LIT. D. *Nu-mi auziți La margini de crîng Rinchez de cal murg . . ?* TEOD. PP. 498. — **Gr.** MUNT. TR. **rinche'z**, MUNT. MOD. **ninch-**, **ninch-**. Ebenso *a necheza'.*

necheza' (a), prez. 1 -che'z, 3 -chia'ză, v. intr. wiehern. *Fiește-carele* [din căi] *spre fâmeia aproape lui său necheza* BIBLIA 1688 Jer. 5, 9. *Caii . . Rinchezînd și din unghii scăpărînd* PP. TR. GCR. II 312. *Cum ajunse îapa la ușa grajdului, unde ninchează odată de hauri văzduhul* ISPIR. LEG.² 77. — **Gr.** Siehe *neche'z*. — **Et.** Geht zweifellos auf gr. *ρόγχος*, lat. *r(h)onchus* «Schnarchen» zurück, von dem im Roman. ein Verb in mancherlei Gestalt abgeleitet wurde, siehe KÖRTING v. *roncho*. Dem rum. ~ entspricht altit. (noch RIGUT.-BULLE) *roncheggiare*, venez. (nach CAIX SAGGIO 59) *ronchizar*. Gegen das für letztere Formen als Grundform angesetzt **rhonchizo* spricht sowohl *k*, nicht *ç*, als auch das von DENS. ROMANIA XXXIII 282 — allerdings ohne Beleg — angeführte megl. *nîcleyez*. Das würde auf **rhonclizo* führen, dessen *l* ja auch in dem von *ρόγχος* nicht zu trennenden *ronflare* nb. *ronfare* (siehe DIEZ WB. v. *ronfiare*) erscheint.

necheză'tură sf., pl. -ri, Wiehern *n* Dos. VS. Oct. 23 (*și venia hreamat mare ca de nechezături de cai mulți*).

neci'nste sf., pl. -ști, 1. lv. Unglimpf *m*, Schimpf (den man Jdm. antut). *Nu face necinste și nu veî afla vrăjmaș* FL. DAR. GCR. I 341. — **2.** Unehre *f*, Schande (die

man erleidet). *Dragostea patriei, rușinea și frica necinștii* [vor Schande] . . au putere a popri multe greșale INV. 1773 GCR. II 86.

neci'nsteș *adj.* unehrerbietig MUSTE LET.² III 16 (cei tineri să nu îndraznească a fi împotriva celor bătrini necinsteși și neascultători).

necinști' (*a*), *prez.* -*tesc*, *v. trans.* verunglimpfen, beschimpfen, entehren, schänden. *Doamnele . . boerilor . . vor cuteza . . a necinști pre bărbații lor* BIBLIA 1688 Esth. 1, 18. *Care necinstește* [missachtet] *sfintele tăine, se va necinști de Hs.* MARG.² 12 a. *Ostașii lui Ipsilant sparg biserici, necinștesc femeii* FIL. Cloc. 296.

necredința' (*a*) *v. intr.* ungetreu handeln, freveln BIBLIA 1688 Jer. 3, 13 (*la Domnul D-zeul tău ai necredințat* [ἀσεβήσας]).

necredință *sf., pl. -țe, 1.* Untreue *f.* *Toată lumea vorbea că Ipolit a să ia pe colonela D. Pe mine însă inima nu mă lăsa a crede la atita necredință* C. NGR. 45. — **2.** Unglauben *m.* *Oamenii . . păcătoși carii în necredință viețuiau ca și dobitoacele* MSCR. 1692 GCR. I 304.

Necula'e etc. siehe *Nico'lae*.

necum *adv.* 1. fast INV. geschweige (denn). *Leatopisețul nostru cel mcdovestoc . . nice de viața domnilor care au fost toată cirna nu alege, ne cum lucrurile denlăuntru să aleagă* URECHE GCR. I 69. *Deacă sa săvârși Saul, necum să facă [David] vre-un rău feciorilor lui* [tat David . . nicht nur nichts zu leide], *ce încă-i cinsti fcarte* MARG.² 60 a. *Ceia ce, necum să dea, ce încă ia, ce județ vă pare că vor avea?* VARL. CAZ. 18. *Că necum bani sau argint de-am avea să dăm, ce mi de suflete de am avea, să cade să le punem toate pentru D-zeu* MARG.² 74 a. — **2.** nicht einmal AMIRAS LET.² III 167 (*Mihai Vodă necum răvașul n'au vrut să-l primească*). Vgl. *cu'm* 10, *ne*² 2. — Et. Lat. *nē-quōmōdo*.

necuvii'nță *sf., pl. -țe, Unziemlichkeit f., -schicklichkeit, -gebührlichkeit, -anständigkeit. Lucrurile . . carele se fac cu necuvii'nță* [ungehöriger Weise] și fără de cale ANTHIM 1741 GCR. II 28. *Băncile murdare și încărcate cu necuvii'nțe* [mit unanständigen Aufschriften] DELAVR. PAR. 203.

necuvio's *adj.* LV. ungehörig, -ziemlich, -passend, -schicklich, -anständig. *Mie mi-se pare că necuvios este a zice că împărăția răsăritului . . locurile acelea . . le împărțea ostașilor bătrini ca de acolo plata să-și ia* [ei] SPĂT. MIL. LET.² I 98. *Să vă căiți de lucrurile necuvioase, că D-zeu este milos-tiv* ANT. DID. 29.

nede'e *sf., pl. ~, OLT.* Tr. Kirmes *f.* *Jahrmarkt m* Qu. *Cu fete din alte sate fac ei* [năml. feciorii] *cunoștință mai lesne . . pe la hramuri, rugi sau nedee* MAR. NUNTA 68. So auch PRAY. Iași ed. 1875, 121 (*un loc . . unde vor fi mulți oameni strinși, cum în mijlocul țirgului său la vre-o nedee*). — Et. Wahrsch. ksl. *nedelja* «Woche, Sonntag», also urspr. wohl «Wochenmarkt».

nede'jde siehe *nădej'de*.

nedej'dui' (*a*) siehe *nădăj'dui'* (*a*).

nedezlipit *adj.* unzertrennlich. *Era . . amicul intim și nedezlipit al banului Pană Filipescu* GHICA SCRIS. 502.

nedre'pt *adj.* 1. ungerecht. *Ești ~ du bist ungerecht. Nedreptii împărăția cerului nu vor dobîndi* MSCR. sec. 17. GCR. I 46. *A învinovați etc. pe, cu ~* (C. NGR. 21 fig. ohne prep.) ungerecht beschuldigen etc. — **2.** LM. (*gram.*) complement ~ entfernteres Objekt.

nedreptă'te *sf., pl. -tă'ți, Ungerechtigkeit f.* *Unrecht n.* *D-zeu . . multe împărății pentru nedreptăți și vărsări de sînge le pierde* VARL. GCR. I 105. *D-zeu credincios și nu e nedreptate într'ins* COR. Deut. 32, 4 das. 15.

nefea' siehe *nafea'*.

nefe'r *sm.* INV. u. PP. türk. od. nach türk. Art uniformierter (gemeiner) Soldat. *Neferi* ce sînt în slujba țării din început pentru paza ei Doc. 1802 TEZ. II 315. — Et. Türk. *nefer*.

nefericire *sf.* Unglück *n.*, -heil. *De cînd te-ai dus, toate nefericirile m'au împresurat* C. NGR. 55. *Din ~ unglücklicher-weise*.

nefi'nță *sf., pl. -țe, 1.* Nichtsein *n.*, Nichts. [*D-zeu*] *ne-au scos din întuneric la lumină și din neființă la ființă* MSCR. 1654 GCR. I 164. *Milioanele zilelor trecute s'ar pierde în neființă* IORGA AM. 231. — **2.** Abwesenheit *f.* *A condamna în ~ in contumaciam* verurteilen.

nefri'că *sf., pl. -ci, Furchtlosigkeit f.* C. NGR. 27 (*ochii lui . . plini de foc dovedeau curaj și nefrică*); COST.

neft siehe *na'ft*.

nefti'ū *adj.* naphthafarben, dunkelgrün Doc. 1821 REV. Toc. III 333 (*postav neftiu*). — Et. Türk. *nefti*.

neg, MOLD. TR. *nege'l* (*pl. -ge'i*) *sm.* 1. *Warze f.* *Tăiat la limbă au avînd negi au rișos* BIBLIA 1688 Lev. 22, 22. [*Un cal*] *cu un neg deasupra ochiului drept* MON. OF. 1874, 4943. *Constantin Costachi Gavrilită . . avea un negel în nas din naștere* NECULCE LET.² II 386. — **2.** *buruiănă de negei* *Wolfsmilch f.* (*Euphorbia*) FUSS. — Gr. *Dem. negu't, negelu't* CIH. — Et. Lat. *naevus*. *Wegen g* vgl. *fa'gur; ne'gură, ru'g, u'ger*; anders PUȘC. CL. 35, 825 u. ZT. 28, 617.

negela'riță *sf.*, *pl.* -*țe*, Schöllkraut *n* (Chelidonium majus) Br.

negelo's siehe *nego's*.

neghină *sf.*, *pl.* -*nă*, (Korn-) Rade *f* (Agrostemma Githago). Nu e grîu fără neghină nichts ist vollkommen Z. I 190. A alege neghina din grîu die Spreu vom Weizen sondern das. 224. Als Uebers. von μελάσθιον «Schwarzkümmel» BIBLIA 1688 Jes. 28, 25 (Nu . . va semăna puțină neghină au chimen?); von ζιζάνιον «Lolch» Matth. 13, 25 (veni pizmașul lui și semăna între grîu neghini). Danach dann LV. a semăna ~ Zwietracht säen: Vicleanul semănînd neghină în urechile împăratului Dos. VS. Dech. 16. Gr. MEGL. migly'nă PAP. MEGL. II 94, wohl irrt. für ni-. — Et. Lat. *nigellina über *neglina, von nigella «Schwarzkümmel». Beide Pflanzen sind Getreideunkraut u. haben tiefschwarze Samen.

neghiob, *fem.* -*ghioabă*, *adj.* albern, tōricht; *sm.* Tor *m*, *fem.* Tōrin *f*. Surzenia mea fusese cauza geloziei mele neghiobae DEMETR. NUV. 77. Gloria-î închipuirea ce o mie de neghiobi Idolului lor închină EMIN. 138. — Et. Unbek. Wahrsch. ist ne- Negationspartikel, wie in nebu'n, neto't, nătără'ū etc.

neghiobe'sc *adj.* einem Toren zukommend: tōricht. In zadar își zicea [el] că bănuelile sale erau neghiobae DEMETR. NUV. 56.

neghiobie *sf.* Albernheit *f*, Torheit. Ce neghiobie am făcut! Să-mi arunc bunătate de copilă . . în gura lupului AL. CL. IV 335.

nego's, MOLD. TR. *negelo's* *adj.* voll Warzen, warzig. O văduvă . . Cu . . Fața . . Peste tot negoasă PANN PV. ed. Müller II 72. — Et. *ne'g*.

nego't *sn.*, *pl.* -*goa'te*, 1. (Waren-) Handel *m*. Niciodată minciună să nu spuî la negoțul tău și la tirgul tău MARG.² 215 a. Să meargă unii amu' la satele lor e alții la negoate [ksl. na kupli svoen] COR. TETR. Matth. 22, 5. Un vechiu enicer . . care făcea de cîțiva ani negoț de cherestea [Holzhandel trieb] AL. CL. III 59. — Lm. dafür gew. comerț. — 2. LV. u. TR. Ware *f*. Să piarză [el] tot negoțul drept carele nu va fi plătit vama INDR. 344. Opincariî ridicară prețul negoțului POP. BĂN. 76. [Manolachi] făcea multe pagube nequțătorilor, luindu-le negoatele fără de pret NECULCE LET.² II 395. — Et. Lat. negotium.

negoța' (a) siehe *neguța' (a)*.

negrea'lă *sf.*, *pl.* -*gre'li*, 1. Schwarze *f*. Voîu arăta corbului negreală [die Schw. des Raben] MOXA GC.R. I 60 (von einem Feinde der Bilderverehrung). — 2. TR. Tinte *f*. Său negreală s'a gătat Ori pe mine m'ai uitat? IARN.-BIRS. 142. — Et. *ne'gru*.

negrea'ță *sf.*, *pl.* -*gre'ti*, Schwarze *f*. Nici corbul negreața nici pardosul peștricu-ne a-și muta poate CANT. IST. IEROGL. 105. Une-ori [noi] luam cu degetul negreața de pe gura cuptorului și ne zugrăveam mustăți și barbișoane VLAH. IC. 94.

negri' (a) siehe (1) *negrî' (a)*.

negricio's, auch *negri'ū* *adj.* schwarzlich. Un om scurt și negricios BOGD. POV. 23. Mindră cu ochii negrii IARN.-BIRS. 372.

negricin'ne *sf.* Schwarze *f*. Numai nițică gimnastică și eșim curînd din negriciunea asta UR. BUCEG 243 (von einer finsternen Schlucht).

negri'jă u. -*je* *sf.*, *pl.* -*ji*, LV. Mangel *n* an Sorgfalt, Nachlässigkeit *f*. De va veni un cocon spre moarte . . și de negrija preotului va muri nebotezat PRAV. GOV. 115. Lenea și negrija ce avem la rugăciune MARG.⁴ 111 b.

negriji' u. netngriji' (a), *prez.* -*je'sc*, *v.* trans. LM. bisw. vernachlässigen. Luînd hotărîrea de a nu negriji mai mult pe vecina sa I. NGR. CL. VII 8. — Et. Neubildung unter dem Einflusse des lautlich ähnlichen frz. négliger.

Negri'lă *npr. m.* Name eines Teufels IN-SCHRIFT IORGA INSCR. I 139 (Gura iadului, Zorilă, Negrilă . .).

negriili'că *sf.* Schwarzkümmel *m* (Nigella) Br. Vgl. *negru'scă*.

negri'me *sf.* scherzh. Titel des Raben CANT. IST. IEROGL. 280 (lumina negrimei tale).

negrișo'r siehe *ne'gru*.

negri'ū siehe *negricio's*.

ne'gru I. ~, *fem.* *nea'gră*, *adj.* 1. schwarz. Pîne neagră Schwarzbrot. Cămăși negre schmutzige, schwarze Wäsche. A purta ~ schwarze, Trauerkleider tragen: [Sint văduvă] de-abia de citeva luni. Mai dăunazi am scăpat de negru AL. OP. I 572. Mi-să face ~ înaintea ochilor mir wird schwarz vor den Augen. (Nici) cit e ~ supt unghie (nicht) das Schwarze unter dem Nagel, (nicht) im geringsten: Nu fuse cu puțință . . cit e negru supt unghie taina a descoperi PANN NASTR. 63. [EL] umblă în toate părțile fără să-î zică nimene: negri țî-s ochii [ohne dass Jemand ihm auch nur ein Sterbenswörtchen gesagt hätte] SEV. POV. 37. Șapte ani departe de mine și nu mi-ai scrsi măcar: negri țî-s ochii! URECHE LEG. 25. Vede, zugrăvește toate în ~ er sieht, malt alles schwarz. I-să făcea viața neagră das Leben wurde ihm zuwider COM. Zici că ț'e negru să-l vezi [dass sein Anblick dir zuwider, verhasst ist] CARAG. TEATRU I 16. Zboară păsările toate De neagra străinătate [vor den verhassten Fremden] EMIN. 155. Vgl. *a'lb* I 1, 4e, 5a, 5d, *bu'bă* 2a. — 2. *îarbă* neagră Hei-

dekraut *n*, Erika *f* (Calluna vulg. Salisb.) QU.; Braunwurz *f* (Scrophularia nodosa) B. — 3. *boală neagră* Schwarzsucht *f*, Melanose EPISC. PRACT. 385. — Gr. Dem. *negrișo'r*, TR. POP. *negru'ț*. — II. sm. 1. LM. ~, Schwarzer *m*, Neger. — 2. MUNT. POP. *săptămîna negrilor* die Woche nach der Osterwoche; wer in dieser Woche stirbt, fährt geradeswegs zur Hölle QU. — Et. Lat. *nigër*, Akk. -*grum*.

negru'scă, -gru'ță sf. Schwarzkümmel *m* (Nigella) BR. — Et. Wohl, wie auch *negri-liv'ca*, gelehrte Neubildung für *cernu'scă*.

negru'ț siehe *ne'gru*.

ne'gură sf., pl. -ri, 1. Nebel *m*, *Cel ce dede neaoa sa ca lina, negura ca cenușe* *pospăe* PSĂLT. ȘCH. 147, 6. *De cealaltă parte, pe iaz, se mișcau negurile leneșe ale serii* SADOV. POV. 143. — Gr. (Cea ceafă) *Negurea'ță* PP. DOBR. GCR. II 299. — Dem. *neguri'ță, pl. -țe*, ferner *neguri'ce* BOGD. VECHT 133. — 2. *fig.* Dunkel *n*, Duster. *In ochii ei, rar cătam drept... aveam ca un fel de teamă de negura lor* SADOV. PS. 207. — Et. Lat. *nēbula*. Wegen *g*

Cuvintele compuse cu *ne-* care nu să găsească aici, să să caute sub elementul al doilea al compunerii.

siehe *ne'g*; Anlehnung an *ne'gru* braucht nicht angenommen zu werden.

negurea'lă sf., pl. -re'li, nebliger Zustand QU. *Folosindu-se . . de negureala atmosferei* BĂLC. 660.

neguro's adj. 1. neblig. *La pămînt întunecos și neguros* BIBLIA 1688 Hiob 10, 22. *El susține . . că atunci joacă mai bine cînd mîntea îi e cam neguroasă [umnebelt]* I. NGR. 338 (von einem Säufer). — 2. *fig.* dunkel, duster. *Bătrînul avea un trecut destul de neguros, nimeni nu-î cunoștea tinerețea* SADOV. CR. 8. *Pocite, neguroase i-se mai păreau zilele . . după ce s'au dus Ilincuța* NĂD. NUV. I 19.

negusto'r, inv. u. POP. -ri'ă sm. Kauf-, Handelsmann *m*, Händler; *-torea'să sf., pl. -re'se*, Kaufmanns-, Handelsfrau *f*. *Încărcînd corabia cu marfa mea și cu a altor neguțatori* MSCR. 1783 GCR. II 128. *De-ar fi dorul vînzător Eui m'aș face negustor . . S'aș vinde la dor și gură* IARN.-BIRS. 92. — LM. dafür *comerciant, -tă*. — Gr. Fast *inv. -guțăt-*, oft auch *-guțit-*, ferner *-gojît-* INDR. 532. — Dem. *-tora's*. — Et. Adj. verb. von *a neguța'*.

negustore'sc adj. kaufmännisch, Kaufmanns-, Händlers-. *Părții neguțitorești [der Kaufmannschaft] . . să lasă dreptățile unei slobode neguțitorii . . AȘEZ. 1818 GCR. II 221. — Gr. Wie *negusto'r*.*

negustori' (a), prez. -re'sc, I. v. trans.: *a-și ~ talantul* sein Pfund wuchern lassen (nach Luc. 19, 13) BIBLIA 1688 Vorrede GCR. I 279 (*puțină este vremea întru care avem a neguțitori talantul d-zeescului dar*); *INV. 1794 das. II 154. — II. v. intr.* Handel treiben, handeln. *Nu se cade clericilor să fie prăvălie de circiumă și să negoțătorească intr'insele* INDR. 609. — *INV. häufig refl.:* *Muerea cu bărbat . . nu poate să se negoțătorească* COD. COM. 1840 art. 5. — Gr. Fast *inv. -guțăt-*, oft auch *-guțit-*, ferner *-gojît-* INDR. 55 u. l. c., *-gojît-* 287.

negustori'e sf. Handel *m*, Geschäft *n*, Gewerbe. *A face ~* Handel treiben. *S'au împuținat stupii de pe la toți; că atita negustorie avea și pămîntenii* MUSTE GCR. II 24. *Să nu ne pară noao că să împuținează avuția noastră cînd dăm milostenie . . , că*

Die mit *ne-* zusammengesetzten, hier nicht aufgeführten Wörter suche man unter dem zweiten Bestandteil der Zusammensetzung.

este o neguțatorie cu dobîndă MARG.² 67 b. — Gr. Fast *inv. -guțăt-*, oft auch *-guțit-*, ferner *-gojît-* MSCR. 1694 GCR. I 313.

neguța' (a), prez. 1 -go'ț, 3 -goa'ță, v. trans. LV. u. MOLDO. TR. POP. 1. einhandeln, erstehen. *Minca, bea, neguța* [ksl. *kupovahu*], *vindea* COR. TETR. Luc. 17, 28. *Și-l neguțase [doamna pe Vodă] cu Leșii [ce-l prinsese] drept șeptezeci de pungi de bani să dee Leșilor și să-l lase* NECULC LET.² II 223. *Condurași-s . . In Rădăuți neguțați, In Sirete cumpărați* PP. MAR. NUNTA 342. — 2. *c. um etw. handeln, dar über verhandeln.* *Un Român care-î negoța [pe boii Rusului] întreabă pe Rus: De ce-s așa mititei?* ȘEZĂT. I 210. *Bucatele răpitorului toate se vor da muerii ce o-au răpit, măcar c'au fost numai cum ar fi neguțață nunta între dinșii* INDR. 260. — Et. Lat. *negōtior, -āri*.

neguțăt'o'r etc. siehe *negusto'r etc.*

ne'ică etc. siehe *ne'ne*.

neîndemina're sf., pl. -nă'ri, Unge-schicklichkeit *f*, Unbeholfenheit. *Cutele mantalei sale, aruncată pe corpul ei cu o prefăcută neîndeminare artistică* STĂNC. FRUM. 34.

neingriji' (a) siehe **negriji'** (a).

neiza'n sm. = *nae'r* (s. d.) GHICA 170 (scripcari, cobzari și neizani din scaune din București). — **Et.** Türk. *najzen*.

nelea'pcă sf., pl. **-le'pce**, (vacă) ~ Kuh f, die vor dem dritten Lebensjahre (wo sie dem Stiere zugeführt zu werden pflegt) trüchtig wird. *Să caute o vacă neleapcă a făta* SBIERA POV. 163. *Trupul unge-țe-a Tot cu unt de vacă* Șută și neleapcă TEOD. PP. 391. — **Et.** Vgl. russ. *nulēpka* «Angeklebtes».

nelegiui' (a), prez. **-glue'sc**, v. intr. gott-, ruchlos, frevelhaft handeln, freveln BIBLIA 1688 öfters, zB. 2 Chron. 6, 37 (*greshit-am, nelegiuit-am și am păginit*). Vgl. *legiui'* (a). — Daher noch jetzl **~re** sf. Gott-, Ruchlosigkeit f, Frevel m. *Hotărisem.. să-și spun [ei] nelegiuirea omului căruia va să-și incredințeze soarta* C. NGR. 47. *Afundarea în nelegiuii' groaznice și negre, iucă-ți iadul!* JIP. GCR. II 260. *Tudose, auzind această nelegiuire* [Frevel-, gottlose Rede] DELAVR. PAR. 164.

neli'niște sf. Unruhe f, Besorgnis. *Pentru ce ești în neliniște, Adelo?* «Pentru că suferi, iubite» CL. XIX 510.

neliniști' (a), prez. **-te'sc**, v. trans. beunruhigen. *Pentru a neliniști în somnul dimineții pe toți oaspeții* I. NGR. CL. IV 294.

nema'ră sf. Zufall m, Zufälligkeit f SPĂT. MIL. LET.² I 124 (*aū început a-și căuta.. mai de hrană loc decît al lor, pentru că al lor foarte cu nemară de a se hrăni era* [nur sehr unsichere Aussichten für ihre Ernährung bot]); FRINCU MOȚII 103 u. VICIŢ (cu nimara [sic] = *pe nimerite*). — **Et.** Vgl. serb. *namjera* «Zufall», bulg. *namēra* «zufälliges Zusammenreffen».

nemăru'i etc. siehe **ni'menea**.

nemerit' (a), jünger, bes. MOLD., **nim-** (a), prez. **-re'sc**, I. v. trans. das zum Ziel Genommene, Gesuchte, Richtige erreichen: treffen. [Tilharul] a slobozit un pistol asupra-mi, dar nu m'a nimerit C. NGR. 22. *Nu-l nimeresti nici în piuă* (wörtlich etwa: du triffst ihn nicht, wenn du ihn auch unter den Hammer der Stampfmühle legst) ihm ist nicht beizukommen. *D-zeu ferește pin' ce nemerește* (Sprw.) Gottes Mühlen mahlen langsam, aber sicher. *Așa aū nemerit țenchiul său Ion Vodă* [erreichte .. sein Ziel] URECHE LET.² I 229. *D-zeu l-aū astrucat [pe Moisi] și nime nu-i nemerește mormintul* [findet zu seinem Grabe] DOS. VS. Sept. 4. *Orbul (cu întrebarea) a ~t Brăila (od. Suceava, Vașcoul), orbii nemeresc Suceava* [fand, finden nach ..] u. ä. (Sprw.) mit Geduld und Spucke fängt man manche Mücke. *N'a știut cum să nemerească ușa* er konnte

(vor Verwirrung) die Tür nicht finden PANN Z. III 426. *De-aceia Neagu.. s'a nimerit mai bine* [traf es sich mit N. besser] I. NGR. CL. IV 102 (der Redende rät den Eltern, ihre Tochter lieber dem N. zu geben). *Și așa alegindu-l cu tofiș [domn], așa vor nemeri om bun* [auf einen guten Menschen kommen, einen g. M. in ihm finden] *și vor tocni țara* NECULCE LET.² II 276. *Iși ~ șchiopul coborișul* (Sprw., wörtl.: der Lahme hat den richtigen [näml. sanften] Abstieg gefunden; spöttisch) sie passen zueinander. *Ar vrea sa spuie cite ceva, dar nu innemerește cuvintele* [trifft die Worte, findet die richtigen, passenden Worte nicht] DELAVR. PAR. 31. *Care nu va ști rinduiala [acestei dulceți], nu o va nimeri* [dem gelingt sie nicht] DRĂGH. IC. 66. *Cu cit s'au nemerit și ghicit colacii măi bine* [je besser .. gelungen, ausgefallen sind] MAR. NAȘT. 293. *Alexandru Voda nimeri* [es gelang Fürst A.] *sa scape la cetatea de Floci* ODOB. MV. 1894, 122. *Vezi dacă m'ai ascultat c'ai nimerit-o* [dass er dir gelungen ist]? ȘEZĂT. IV 174. Vgl. *gar'd 2 u. Miercuri*. — II. v. intr. 1. *intr'un loc* an einen Ort (der der gesuchte, richtige ist) gelangen, kommen. *Pe cărare-alunecoasă Nemerirăm l'astă casă* TEOD. PP. 16. *N'am ~t la dinsul* ich habe zu ihm nicht hingefunden. *De va nimeri vrăjmașul asupra lui* [auf ihn trifft] *și-l va ucide* INDR. 37. *Pe ce odor de muerușcă nimerise Ion!* URECHE LEG. 18 (er hatte geheiratet). — 2. LV. eintreffen. *Sosind [Albreht] la Premisla, aū așteptat citeva zile cealaltă [oaste] să nemerească* NEC. COSTIN LET.² I 390. — III. *să nemerește* es trifft sich. *Și gindea el, tot gindea [să fure un cal], Numai nu se nimeria* [bot sich keine Gelegenheit dazu] SPER. AN. 1892 I 103. *Și cum s'a nemerit, tocmai în ziua cununiei.. unde [da, plötzlich] se porni o vifonița..* NĂD. NUV. I 17. — || *nemerit' adj.* 1. *passend, geeignet, richtig.* *Parintele Gavril a socotit că cel măi nemerit este* [dass es am richtigsten, geratsten sei] *să nu se strice cu nime* I. NGR. CL. III 45. *Această improspătare a studiilor artelor la antică.. poate servi de prefața nemerită a conferințelor noastre* STĂNC. FRUM. 43. *Ai făcut o alegere ~tă* Sie haben eine glückliche Wahl getroffen. — 2. = *nemernic* 1 DOS. VS. Dech. 1 (*cu mîini îndurate să le fiți, și streinii și nimeriții* [= *streinilor* etc.] *să le fiți cu ospăț*). — *Pe ~te a ufs* Gerate wohl. *Mergea treaba măi pe brodite, măi pe nemerite* DELAVR. SULT. 81. — Gr. MOD. bisw. **ln(n)em-**. — **Et.** Vgl. bulg. *namiram, namērvam*, nslov. *nameriti*, serb. *namjeriti*.

nemernic adj. 1. INV. u. POP. aus der Fremde gekommen: fremd; sm. Fremdling m. *Pre*

cel nemernic [προςήλυτον] să nu-l chinuiți BIBLIA 1688 Exod. 22, 21. Insetat am fost și m'ați adăpat, nemernic am fost și m'ați dus în casă VARL. CAZ. Matth. 25, 35. Priimirea lor de oaspeți carea o arată către cei nemernici și drumeți SCRIS. MOLD. 289. — 2. MOD. elend, erbärmlich. Puțin îi păsa ei că el, nemernicul [der Bedauernswerte], își va sparge capul GANE CL. II 95. Un om care acum doi, trei ani nu era decit un ticălos cîhodar . . , iar acum înnoată în atlazuri . . , nu poate fi decit un nemernic [ein elender Wicht] FIL. Cloc. 26. Nemernic băutor [erbärmlicher Trinker]! Ah! văd că n'am cu cine să lupt eu la beție AL. Poezii III Leg. nouă 57. Vinovat e cîrmuitorul care, pentru o taxă nemernică [um einer armseligen Steuer willen], îngăduie să seucidă astfel lumea zîua în amîaza mare GAZ. SAT. XIV 474 (Schilderung der verderblichen Folgen des Alkoholgenusses). — Gr. MOLD. MOD. bisw. *nim-*. — Et. Slav. **namérinŭ*, part. perf. pass. von **namériti* «hinzukommen» (rum. *a nemeri'*, s. d.). Zu Bedtg. 2 vgl. deutsch *elend*, urspr. «fern von der Heimat, fremd».

nemernici' (a), prez. -*ce'sc*, v. intr. 1. LV. ein wandern. Strămoși [Bolgari]lor au nemernicit pre aice din țările moschicești NEC. COSTIN LET.² I 79. — 2. INV. u. POP. u n s t e t umherwandern QU. Flori strălucitoare se vor deschide în orî-ce loc vom nemernici C. NGR. CL. II 273. Nimernicind [sic] el de colo pînă colo pe la ușile oamenilor CREANGĂ CL. XI 21.

nemernicie sf. 1. INV. u. POP. Fremde f. Celui rău toate rudele străine și toată moșia nemernicie îi este CANT. IST. IEROGL. 37. Cine-ău îndrăgit străinii . . , Minca-î-ar casa pustia și neamul nemernicia EMIN. 155. — 2. Fremdsein n BIBLIA 1688 Vorrede GCR. I 279 (mai înainte de a sosi sfîrșitul nemernicieii mele [meiner irdischen Laufbahn]). — 3. MOD. Elend n, Erbärmlichkeit f. In curînd are să mă cuprinză nemernicia cea mai de pe urmă a vieții omenești CL. XIX 392 (ein Greis spricht).

ne-meș sm., fem. -*șă* u. -*șe*, pl. -*șe*, Adeliger m, -ge f, Edelmann m, -frau f, von Ungarn, LV. (Cron.) auch von Personen anderer Nationalität. Nemișii de Ardeal se rupsesse de la Racoți MIR. COSTIN LET.¹ I 333. Rîdicat-au Stefan Vodă atunci pre mulți din proxime la statul de nemeși NEC. COSTIN LET.² I 163. [Caii] cu stava î-am minat De la nemeșul bogat IARN.-BIRS. 291. — Et. Magy. *nemes*.

nemeșesc adj. a delig (vgl. *ne-meș*). Nu se desparte statul boeresc și nemeșesc de statul țărănesc Doc. 1712 URIC. V 248. Cavaleria

moldovenescă se compunea din toți proprietarii teritorialii, numindu-se oaste nemeșescă HASD. IV. 88.

nemeșnic etc. siehe *name'snic* etc.

nemeșu'g subst. A del m AMIRAS LET.² III 145 (tot nemeșugul Ardealului); B. — Et. Magy. *nemesség*.

ne'met subst. Sippschaft f ODOB. MV. 1894, 26 (De-or veni [boierii] de bună voce, îi prindem cu tot nemetul lor aici). — Et. *nea'm*.

neme'te siehe *năme'te*.

nemete't subst. MOLD. INV. Schleier m. Un nemeteț de păioară scump femeesc DOS. VS. Oct. 23. Noch jetzt Buc. vom Brautschleier MAR. NUNTA 247. — Gr. MOD. *nimit-*, ferner -*te'z* EMIN. 94 im Reine. — Et. Zu ksl. *mesti*, *metati* «werfen», also «was übergeworfen wird», vgl. lit. *nametas* «Schleier», klr. *namėtha*, weissr. *namjutka* «Art Kopfbedeckung».

nemeți' (a) v. trans. vom Schnee: aufhăufen FRINCU MOȘII 30 (Muntele-Mare, de pe care sclikea neaia rămasă nemețită). — Et. *năme'te*.

nemi'c etc. siehe *nimi'c*.

nemi'lă sf., pl. -*le*, Unbarmherzigkeit f MIR. COSTIN LET.² I 289 (acea nemilă de țară); 290 (nemila și lăcomia fac risipa țărilor).

nemilos'rdie sf. LV. Unbarmherzigkeit f, Grausamkeit. Dintr'aceste nemilosirdii multe . . au început țara a scădea NEC. COSTIN LET.² II 24.

nemilosti'v adj. LV. unbarmherzig, grausam. Uciși și usturați de ingeri cumpliși și nemilostivi în munca de veci VARL. GCR. I 106.

nemote'nie sf. MOLD. FAM. u. TR. 1. Verwandtschaft f. Minciuna oare-ce nemotenie are cu gluma ŢICH. D. — 2. Wanderer m, -te f. El nu era nici o nemotenie cu ia, putea deci . . să să cunune cu ia CAT. POV. I 116. O femeie dintre neamurile acestuia, muma, soția, sora ori altă nemotenie MAR. INM. 322. — Et. *nea'm*.

nemțe'sc etc. siehe *Nea'mț*.

nemți' (a), prez. -*te'sc*, v. trans. z um Deutschen machen, germanisieren. — LM. dafür a *germaniza*.

nemțișor sm. 1. Nemțișor dem. v. Neamț. — 2. pl. -*î* Rittersporn m (Delphinium).

Nemțoa'ică etc. siehe *Nea'mț*.

nemulțumi' (a), prez. -*me'sc*, v. trans.: pc. Jdm. Missverg nügen bereiten FIL. Cloc. 125 (mă voiți sili a nu nemulțumi lumea pe unde voiți fi).

nemurea'lă sf., pl. -*re'li*, Handlung f dessen, der Einen «Verwandter»

nennt Sev. Pov. 66 ([din țiganii] care de care-l striga . . : «Aoleo, neicuțule, finuțule», ș'așa mai departe cu nemurelele). — Et. a (i)nemuri'.

nemuri'¹ (a) siehe (i)nemuri' (a).

nemuri'² (a), prez. -re'sc, v. trans. LM. unsterblich machen, verewigen. Năsturel ar putea să-și nemurească numele GION PORTR. 59.

nemuri'e sf. Verwandtschaft f BOGD. BURS. 32 (nemuria dintre familia noastră și duđuca Zoița). — Et. nea'm, pl. -muri'.

nemuri'esf. Unsterblichkeit f. [Adam] pierdu nemurirea ce avea și să făcu muritorii MARG.² 33 a. Tu-mi ceri nemurirea mea In schimb pe-o sărutare? EMIN. 162.

nemuritorie sf. = nemurire NEC. COSTIN LET.² I 478: spre agonisitu numelui nostru nemuritorie um unserem Namen Unsterblichkeit zu erwerben.

nenădejde sf., pl. -di, Verzweiflung f CANT. IST. IEROGL. 37 (nemulțămăta [der Undank] pentru mari slujbe și de bine faceri din nădejde in nenădejde il bagă).

nemție sf. 1. pe ~ a) LV. auf deutsch. b) auf deutsche Art PP. MAT. FOLKL. I 888 (Fata . . Se tot poartă pe nemție). — 2. MAC. Nemție Deutschland n.

nenăvidi' (a) siehe năvidi' (a).

ne'ne sm., art. ~a, c. obl. ne'nii, 1. LV. MOLD. u. POP. kosend: Vater m. M'au părăsit ne-ne a ș'am rămas de mamă DOS. PS. IN V. 26 Z. 41 (= v. 10). Mamă, zi să vie nenea Ca să-mi mai scuture lenea PANN CL. V 365. Ia-ți, copilă, ertăciune De la mamă, de la nene PP. MAR. NUNTA 393. — 2. MUNT. MOD. FAM. Titel u. Anrede für den älteren Bruder, Kommis etc., dann auch für einen Bekannten. Mamă Marghioală, vine nenea BASSAR. VULT. 180 (die jüngeren Geschwister zur Magd). Mărunțișul din cimigea l-a ridicat nen'tu Chiriac, mă? CARAG. CL. XIII 251 (der Prinzipal zum Lehrling; Ch. ist der Kommis). Nene Zahario, e lung ce ai să-mi spu'i? CARAG. TEATRU I 111 (zu einem Bekannten). — Gr. Vor Eigenn. MOD. POP. auch nea', vgl. Ioa'n; voc. ne'no DOS. VS. Sept. 25; sg. art. ~le vom Vater MAR. NAȘT. 192 flg., ebenso pl. art. ~le PP. MAR. INM. 532. — Dem. ne'ică, neicu'ță, ne-nișo'r, ferner nen'tuț PP. MAR. NUNTA 698, nen'uț PP. MAR. NAȘT. 318, nen'tu'c PP. MAR. INM. 511. — Mit pos. ne'n(i)-tău, -tu, -său, -su. — Et. Vgl. bulg. neni, ruth. nenjo.

nene'! siehe nea'³!

nenea'că, -ne'e sf. FAM. fast INV. Mama f. Unde-î nenea'că-ta să te vadă! CREANGĂ CL. XV 314. Spune, dragul nenei, spune! BOGD. POV. 229 (die Mutter zum Söhnchen). — Gr. MOLD. nin-. — Dem. nenecu'ță, nenei'ță. —

Et. Vgl. kaschubisch nena, nenia, türk. nene', nine' «Mutter», magy. néne «ältere Schwester», russ. njanja, njanjka, poln. nianjka «Kinderfrau» etc.

ne-nișo'r etc. siehe ne'ne.

nenoro'c subst. Missgeschick n, Unglück. In fie-care familie, nenorocul putea să se abată și să răpească pe sprijinitorul ei XEN. BRAZI 153 (von der Rekrutierung). — Bes. in Verbindung mit noroc: Noroc la cărți, nenoroc la amor CARAG. CL. XIX 103.

nenoroci' (a), prez. -ce'sc, v. trans. unglücklich machen; a sa ~ unglücklich werden; ~re sf. Unglück n, -sfall m; ~t adj. unglücklich. Cite ființe a omorit [lupul]! Pe ciți a nenorocit CRAS. SCH. I 195. Dacă vr'un om s'a nenorocit [verunglückt ist], adică dacă a căzut de pe un car. . MAR. INM. 348. Nenorocire numai [nur wollte das Unglück] că, plecindu-mă să pu'u azima sub țest, s'a vărsat putineii [ce mi-l legasem de git] peste dinsa ISPIR. LEG.¹ I 143. Cine lasa nenorocirile să-l supue, rămîne desăvirșit nenorocit ANTHIM GC.R. II 5. Nenrocita 'n de mine! ich Unglückliche! CON. 224 flg.; vgl. sara'c.

nenoroco's adj. der kein Glück, der Pech hat od. bringt: unglücksvoll, unheilvoll, unglücklich, Unglücks-. O arbore, ai fost sădit în zi nenorocoasă OLL. HOR. 151.

neobräza't adj. MOD. frech, schamlos QU. Armata rusească. . va fi in stare să zdrobească pe neobrazatul dușman LIT. — Et. obra'z.

neodihni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. in Unruhe versetzen, heunruhigen RÄDUL. RUST. II 213 (Căutăturile conului Costache o neodihneaü).

neo'm sm., pl. -oa'meni, Einer, der nicht wie ein gesitteter Mensch aussieht od. sich trägt (zB. sein Aeusseres vernachlässigt): Wilder m, Barbar. [Uritul] Din om te face neom, C'ai dormi și nu ți-i somn, Ai minca și nu ți-i foame. . IARN.-BIRS. 212. O iubire. . din intia lui flăcăie, dupa care patimise atita și rămăsese multă vreme neom [ein sonderbares Wesen gezeigt hatte] SADOV. CR. 107. Se ținea lumea după dînsul ca după urs. Pasă-mi-te era îmbrăcat ca neoamenii [wie ein Wilder od. Irrsinniger] ISPIR. LEG.² 136. [Albina] ca neoamenii [barbarischer Weise] Te străpunge. . Nu cu botul, ci cu coada SPER. AN. 1893 III 270.

neomeni'e, -ni're sf. 1. ungesittete Handlung, Roheit f, Barbarei. Și cite neomenii de-acestea, cite încă n'ai făcut! DULFU PĂC. 123 (er hatte seinen Knechten die Nasen abgeschnitten). 2. unmanierliches Benehmen, Frechheit f. Toata oastea

impărăției mele . . să meargă să smerească neomenirea acelor ghiauri ISPIR. CL. XII 183.

neomeni't, **-no's** *adj.* ungesittet, unmannerlich, frech, roh, barbarisch. *Cine să fie acel neomenit carele mi-a necinsit perii cei albi ai bătrînețelor mele?* ISPIR. LEG.² 121 (er hatte die Tochter des Redenden geschändet).

nē(o)rinduia'lă *sf., pl. -dus'li*, Unordnung *f.* *Ce frumoasă neorinduială găsiu acolo! Geamantane, umbrele, paltoane . . imprăștiate în toate părțile* CL. XIX 211.

nepa'ce *sf., pl. -păci*, LV. (Cron.) Krieg *m.* *S'au lungit multă vreme nepacca între Nemți, Leși și Turci* AMIRAS LET.² III 110.

nepo't *sm., pl. -ți, fem. -poat'ă, pl. -te, 1. (de fiu, de fiică)* Enkel *m., -lin f.; stră~, stre~* Urenkel *m., -lin f.* *Cu să fie iuzbașii Costandin de moșie și feciorilor lui și nepoților și strenepoților* Doc. 1641 GCR. I 92. —

2. (de frate, de soră) Nefte *m., Nichte f.* *Pomenirea dreptului Avraam și lui Lot, nepotului său de frate* Dos. VS. Oct. 9. — **3.** die Hebamme nennt die Wöchnerin *nepoat'ă*, ihren Gatten *nepot*; ebenso deren Kinder. [Moșa] o pune [năml. masa] la capul *nepoatei* și a nou-născutului său *nepoțel* MAR. NAȘT. 153. Vgl. *bur'c* 5. — **Gr.** Voc. **-poat'e**. — **Dem.** **-poțel**, Voc. **-țel'e**, pl. **-țel'i**, fem. **-poțea'**, **-poți'că**, pl. **-țel'e**, ferner **-potu'că** Ṭ. OAS.; FAM. spöttisch *nepurce'l* etc. — **Et.** Lat. *nepōs*, *-pōtis*, in ein masc. **nepōtus* u. ein fem. **nepōta* gespalten.

nepoți'e *sf.* Enkel-, Neffen-, Nichtenschaft *f.* *Spîțele nepoției [sint] feciorul și fata, nepotul și nepoata . .* PRAV. GOV. 143.

neprista'n *adv.* MUNT. LV. u. FAM. unausgesetzt, permanent. *Să fie nepristan rugătorii către Domnul D-zeu pentru îndelungarea vieții și împărăției mele* Doc. 1802 TEZ. II 315. *Al treilea [argat] . . pe dinsul [năml. pe cal] nepristan ședea călare* DULFU PAC. 211. — **Gr.** Bisw. *napr-*; LV. bisw. *nepresta'no*, ferner *nepresta'n* SPĂT. MIL. LET.² I 88. — **Et.** Ksl. *neprestanino*.

nepurce'l etc. siehe **nepo't**.

neputința' (a) *v. intr.* unmöglich sein BIBLIA 1688 Luc. 1, 37 (la D-zeu nu va neputința [ἀδυνατήσαι] tot cuvîntul).

nerghelea' siehe *narghilea'*.

nerinduia'lă siehe **nē(o)rinduia'lă**.

nero'd *adj., pl. -ro'zi, fem. -road'ă, pl. -de*, MUNT. dumm, töricht; *sm.* Dummkopf *m., Tor, fem. Törin f.* *Cine are tovarăș nero-d, Ajunge din pod în glod* PANN Z. IV 230. *Pomul se cunoaște din roadă Și omul din mîntea neroadă* PANN Z. I 259. *Să trăiască casătoria! și nero-d acel ce laudă holțea C.* NGR. 67. — LV. nicht belegt. — **Gr.** *năr-* RETEG.

Pov. I 1 flg. — **Et.** Vgl. ksl. *nerodivū* «nachlässig», nslov. *nerodenū* «unbekümmert, ungeschickt», womit ksl. *arrod(in)ū* «stultus» viell. zusammenhängt.

nerozi'e *sf.* MUNT. Dummheit *f., Torheit.* *Nerozia are cheltuială mare* Dummheit ist kostspielig PANN PV. 1880 II 21. *Să nu faci această nerozie, . . căci o să te căești foarte mult* FIL. CIOC. 61.

ner'v *sm. 1.* Nerv *m.* *Să se odihnească pină ce i-s'or liniști nevrele* TEL. SCH. 71. — **2.** (Uc.) Sehne *f.* im Fleische. — **3.** *nevrū* de boū = rincă: Ochsenziemer *m.* (männliches Glied des Ochsen, dient als Prügelwerkzeug) QU. *Un nenorocit Evreū lungit la pămînt și măsurat de-alungul spinării cu patru nevre de boū* AL. CL. VIII 110. — **Gr.** LM. ~; INV. u. FAM. *nevrū* *sn., pl. -vre*. — **Et.** *nevrū* = ngr. νεύρον. Zu Bedtg. 3 vgl. ngr. βούνονον.

nesăbui're *sf.* Unüberlegtheit *f., Unvernunft* INDR. 551, gegen das Tausen nach dem Tode (*nesebui'rea* [sic] *preotească nu trebuie să socotească a fi botezat omul mort fiind*). — **Et.** Unbek.

nesăbui't *adj.* MUNT. MOD. unüberlegt, -vernünftig, albern. *Traîul tău e nesăbuit și urit* JIP. OPINC. 66. *Archeologia nu are de scop a multimi plăcerile nesăbuite . . ale celor curioși . . de obiecte cari au perit din uz* ADAM. BIOGR. 133.

nesa'm siehe *nita'm*.

nesca'i, **-calva'**, **-ca're** siehe *niscaiva'*, **-ca're**.

neșchi't, **neșci't** *adj.* LV. (sec. 16'17) u. MAC. = *citva, puțin*: wenig. *Și blagoslovi ei și înmulțiră-se foarte, și vitele lor nu neșchite* Cos. Ps. 106, 38. *Inmîncșurat-ai elu cu nișchit ceva [um ein wenig] de ingeri* PSALT. ȘCH. 8, 6. *Petr o 'nvăță să postească neșcite zile* Dos. VS. Noe. 24. — **Gr.** **neșchi't** COR. u. AP. VOR., **nișchi't** Ps. ȘCH., **neșci't** DOS. l. c.; MAC. **nisci'ntu**, **născ'ntu**. — **Dem.** **nișchițe'l** MARD. u. GLOSS. sec. 17. HC. I 295. — **Et.** Lat. *nescio quantus*.

nescu'i siehe **nești'ne**.

nesfea' siehe **nisfia'**.

nesi'lnic etc. siehe **năsi'lnic** etc.

nesocoti' (a), *prez. -te'sc*, *v. trans.* LM. missachten. *Fiind . . că nesocotești titlurile de nobleță* AL. CL. IV 331. *Văzînd . . principile moralei și justiției nesocote și călcate în picioare* GHICA 144. Vgl. *socoti'* (a).

nesocoti'nță *sf., pl. -țe*, Unüberlegtheit *f., Unbedachtsamkeit, Unbesonnenheit, Leichtsinm m.* *Muerii ce-i va cădea coconul cu nesocotința ei dintr'o înălțime oare-carea* PRAV. GOV. 116. *Intilnînd . . o coloană de Turci care înainta spre oraș, are nesocotința s'o atace* GHICA 114.

neso'mn *subst.* LM. Schlaflosigkeit *f.* *Nopți întregi de nesomn* NAD. NUV. I 19. — **Et.** Nachbildung von frz. *insomnie*.

nestema't *adj.* MUNT. TR., bes. POP., kostbar, nur in (*piatră*) ~ă Edelstein *m.* *Și scoaseră [din peșteră] aur și argint mult și pietri nestemate* ALEXANDRIA 114. *Cucoana orașului să tolănește în mătăsurî, poartă nestemate* JIP. OPINC. 155. — Daher LM. bisw. auch sonst: *Corbul . . pare a simți de ce preț nestemat este sînta podoabă ce el poartă* ODOB. Ps. 65 (von dem Kreuze auf dem Kopfe des Hirsches, den St. Hubertus verfolgte). *Aflasen două nestemate haruri: puca și liniștea* UR. BUCEGI 89. — Gr. Auch **-stim-**, ferner *pietre năstrăpate* SEV. POV. 23 u. 207, *o piatră năstrăpătră* PP. MAT. FOLKL. I 1480, *o piatră nescar plătră* PP. MAR. INM. 177. Vgl. auch *cu pas năstrăpat* (Bedtg. ?) PP. MAT. FOLKL. I 53, 56, 97. — **Et.** Hat schwerlich etwas mit gr. *στέμμα* «Kronen» (HC. I 442) zu tun, sondern ist das nur in dieser Verbindung erhaltene lat. *aestimo*, -*äre* «schätzen». In *năstrăpat* etc. scheint sich *piatră* eingemischt zu haben. Dagegen ist LM. *a stima'* «schätzen» dem It. entlehntes Buchwort.

Cuvintele compuse cu **ne-** care nu să găsească aici, să să caute sub elementul al doilea al compunerii.

nestidi'nță *sf.*, *pl.* -*țe*, Schamlosigkeit *f.* Dos. TREBNIC 1679 CCR. 226 (*nu ma urni de la tine De cuvinte, obicei și de a mea nestidință*). — **Et.** *a să stidi'*, nach ksl. *nestydénije* gebildet.

nestima't siehe **nestema't**.

nești'ne *pron.*, *c. obl.* LV. **nescu'i**, *inv.* u. bisw. LM. POET. Einer, Jemand. *De poate neștine numără năsipul pămîntului* BIBLIA 1688 Gen. 13, 17. *Să cade neștine să iubească pre cel ce-l iubește* MARG.² 65 b. *De-aci'nainte minunî ce-au lucrat [sfîntul] nu este putință nescu'i a le spune pre scurt* Dos. VS. Maiu 12. *E dulce să moară neștine Spre-a fării scăpare* BOLINT.² I 164. — **Et.** Lat. *nescio quem*, *cuî. neta'm* siehe **nita'm**.

neted *adj.*, *pl. m.* -*tezi*, ohne Unebenheiten: glatt, eben (Ggs. *aspru*). *Șapte ai [= ani] de cînd te lai, Netegioara nu erai* [warst du nicht glatt gekämmt] PP. MAR. ORN. I 215. *Noroc bun! pe cîmpul neted es Romîniî cu-a lor pluguri* AL. POEZII III 41. *O! dezmiarda, pin' ce fruntea-mî este netedă și lină . . , Pin' nu-î fața mea zbîrcită* EMIN. 45. — **Fig.** = keine Schwie-

rigkeiten, Hindernisse bietend: *Pricina era netedă* die Sache war richtig (= es verhielt sich wirklich so) ODOB. MV. 1886, 42. *Nu e neted [es ist nicht besonders angenehm] a dormi cu capul pe pietre* DICȚ. AC. *Nu-î venea . . neted bietului Caragea* [es behagte dem armen C. gar nicht] *sa trimița capul [sau] sultanului* FIL. CIOC. 190. *Maron . . Acnu' cu sfinții in ceruî traeste neted* [in ungetrübter Wonne] Dos. VS. Fevr. 14. *Par'c'o duci mai netid* [man kommt leichter durch die Welt] *cu hai înțelepți* JIP. OPINC. 172. *Toate cu măsura sint clădite [in natura] și pentru aia merg struna și netid* [leicht] 113. *Cum sa faci sa-ți iasă neted* [dass die Sache gut ausfällt], *rau la urmă să nu-ți para?* DULFU PAC. 156. Gr. Dem. **netejo'r**, MOLD. -**tegio'r**, QU. auch **-teze'l**. — **Et.** Lat. *nitidus*.

netegea' *sf.* Ergebnis *n*, nur in ~ *pe ipingea* (wörtl.: das Ergebnis auf den Mantel scil. zählen) bar, *argent comptant* GOLESCU Z. III 197. Dafür *peșingea pe ipingea* PANN PV. ed. Müller II 65. — **Et.** Türk. *netigâ*; daraus *peșingea'* mit Anlehnung an *peși'n*.

netezi' (*a*), *prez.* -**ze'sc**, *v. trans.* 1. glatt, eben machen, streichen, glätten,

Die mit **ne-** zusammengesetzten, hier nicht aufgeführten Wörter suche man unter dem zweiten Bestandteil der Zusammensetzung.

ebnen. *Piatră cioplită și netezită* MSCR. GCR. I 172. *Cela ce-și . . piaptănă parul si-și netezește barba* MARG.² 120 b. *Eu . . munții voui netezi* [werde . . zur Ebene machen] BIBLIA 1688 Jes. 45, 2. *Moșneagul își ~ barba* der Alte strich sich den Bart. — 2. streicheln. *Netezește mîța de vrei să-ți ridice coada* PANN PV. ed. Müller II 42. *Și-l ruga frumos, netezindu-î mîna, să se liniștoască* VLAH. NUV. 46.

netezi's *m.*, *pl.* -**șuri**, LM. glatte, ebene Fläche. [Argeșul] *se lasa în largul neteziș al cîmpilor* VLAH. RP. 146. *Vaporul spinteca netezișul apei aurit de cele din urma raze ale soarelui* 8. *Vremea din moșoroîu* [aus dem Grabhügel] *face neteziș, surpa crucea de la cap* DELAVR. SULT. 214.

netezitoa're *sf.*, *pl.* -**to'ri**, (*zid.*) = mala (s. d.) D. TERM.

neti'hn *adj.* der sich keine Ruhe gönnt AL. PP. 201 (*Alei! doamne Mihnule, Mihnule netihnule*). — **Et.** Wohl eigne Bildung ALS = *netihnit*.

neto't I. *adj.* blöd-, stumpfsinnig, idiotisch. [*Deslemona*] *nu-î lipita nici*

oarbă nici netoată CL. II 21 (aus Othello I 3). *O netoșilor [ihr Unsinnigen]! decit ați gindî să ocîrmuiți țara, mai bine v'ați ocîrmui casele cum se cade* AL. CL. IV 311. — II. sm. id. *Netoși* hiessen ehem. die halbwilden nomadischen Zigeuner, die nicht einmal, wie die *țigani de șatră*, Zelte besaßen, siehe die Schilderung GHICA SCRIS. XII. *Barba-i crescuse de-un cot, Pletele ca de netot* PP. REV. TOC. III 393. [*Co-piîi,*] *jigăriți și hărtăniți ca niște netoși* ISPIR. LEG.² 174. — Et. *ne-tot* = *cu mintea neîn-treagă, neîntreg la minte*, vgl. *nebun, nătărău, năzdrăvan*.

netoșesc adj. eines *netot* MAT. FOLKL. I öfters in Besprechungen, zB. 1149 (*brîncă netoșească, brîncă ovreiască, brîncă turcească*).

netrebnic adj. unnützig, -brauchbar, nichtsnutzig, fig. nichts würdig; subst. Taugenichts m. *Incuia tot, pin' și lucrul Ce era cel mai netrebnic* SPER. AN. 1892 I 89. *Pre sluga netrebnică aruncați-l [sic] întru întunerecul cel măi de afară* BIBLIA 1688 Matth. 25, 30. *La asemenea împăciuirî, omul face măi multe jertfe pentru o femeie netrebnică decit pentru una cinstită* FIL. CIOC. 63. *Du-te de lucrează, netrebnicule* I. NGR. CL. VIII 164. — Et. Ksl. *netrebînă*.

netrebnic' (a să) v. refl. nichtsnutzig werden, entarten BIBLIA 1688 Ps. 52, 4 (*Toși s'au abătut, împreună să netrebniciră* [ἡχρησιώθησαν]).

netrebnic'e sf. Nichtsnutzigkeit f. Wertlosigkeit, fig. Nichtswürdigkeit. [*Această vorbă*] *arată netrebnicia lucrurilor după ce le-a trecut vremea* GOLESCU CL. VIII 69.

netrebui' (a să) v. refl. nichtsnutzig werden, entarten ANT. DID. 27, nach Ps. 52, 4 (*ne-am abătut cu toții din calea dreptății și ne-am netrebuit*). — Et. Ksl. *netrebovati sen*.

neva'rnice siehe *năva'lnic*.

neva'stă sf., pl. -ve'ste, 1. LV. = *mireasă*: Braut f (zur Zeit der Vermählung). *Ca unui ginere puse mie mitră și ca pre o nevastă mă împodobi cu podoabă* BIBLIA 1688 Jes. 61, 10. *Vrajitorul . . ce va lega . . pre mire să nu să împreune cu nevasta-și* Ș. TAINE 195. *Clivicul care se va atinge de nevasta a [sic] lui D-zeu* INDR. 608 (von der Nonne). — So auch jetzt Tr. hisw. ~ *noia*, MAC. *nveastă nao* Braut f, Neuvermählte, junge Frau. *Nevasta nouă e scutită pe un an de dare* FRÎNCU MOȘI 11. — 2. (*cu bărbat* verheiratete) Frau (Ggs. *fată*). *Nevastă-mea* meine Frau. (*Nu e*) *nici cu fetele nici cu nevestele* sie ist weder Mädchen noch Frau (wird von einem gefallenem Mädchen gesagt). — Sprww. (vgl. *marginio'l*): *Vinul bun și nevasta frumoasă sînt*

doia otrăvi dulci la om Wein, Weiber und Würfelspiel nützen wenig und schaden viel. *Decit să-și păzească cineva nevasta, măi bine crîngul cu epurî* Weiber hüten ist vergebliche Arbeit. *Cine caută ~ fără cusur, neînsurat rămîne* kein Weib ist ohne Fehler. *Nevasta cu mintea bună e bărbatului cunună* ein vernünftiges Weib ist dem Manne eine Krone (nach Prov. 12, 4). *Trei lucruri nu să împrumută: calul, pușca și nevasta* Pferd, Flinte und Weib leiht man nicht aus. — 2. Tr. Pop. bisw. ~ *tinără* Hochzeitsbitterin f MAR. NUNTA 233. — Gr. MAC. *nvea'stă*. — Mit pos.: ~-*mea, -ta, -sa, c. obl. neveste-meî, -teî, -seî*. — Dem. -*vesti'că* (kurz *ti'că* RADUL. RUST. I 35), -*tloa'ră, -văstu'ță, -tu'ică*, QU. auch *nă-văstu'ță, -tu'ică, pl. -ce, -re, -țe*, ferner *nevestea'* PP. MAT. FOLKL. I 850. — Et. Ksl. *nevăsta*.

nevăsto'i sm. pl. Tr. (Moși) junges Paar (in den ersten sechs Wochen) FRÎNCU MOȘI 171.

nevăstu'ică sf., pl. -ce, 1. dem. von *nevastă*. — 2. *Wiesel n* (Mustela vulg.). *Cine va minca . . piș saii nevăstuică saii veveriță* PRAV. GOV. 54 a. *Nevăstuicele cu trup prelung și mlădios și cu gușe albă* ODOB. CL. IX 26. — Gr. *nev'itcă* ȘEZAT. III 204; MAC. -*vestu'lye*. — Et. Zu Bedtg. 2. vgl. ngr. *νυφίτσα*, magy. *hölgy*, it. *donnola* etc.

nevedeala etc. siehe *năvădea'lă* etc.

neveste'sc adj. POP. der (verheirateten) Frau. *Dragostele nevestești* [die Liebe zu Ehefrauen] *Mi-te bagă pe ferești Și te scot . . prin pod!* IARN-BIRS. 393.

nevesti' (a), prez. -*te'sc*, v. trans. zur Braut machen, a să ~ Braut werden INDR. 608 (*cela ce să va amesteca fetei ceia ce s'au nevestit și s'au sfințit lui D-zeu*); CANT. IST. IEROGL. 288 (*spre pofta nevestirii inima a-i pleca* [fecioarei]). — Et. *neva'stă*.

nevesti'că etc. siehe *neva'stă*.

nevinovăți' (a), prez. -*țe'sc*, v. trans. ungestraft lassen BIBLIA 1688 Joel 3, 21 (*Și voiū cerceta singele lor și nu voiū nevinovăți* [ἀδωσω]).

nevo'e sf. 1. Not f (= Genötigtsein, Bedrängnis). *De cînd îi lumea a fost și o să fie: la unul nevoe* [Zwang] *și la altul bună voe* [freier Wille] URECHE LEG. 89; vgl. *vo'e*. *De nu va fi pre voia lui, ce de nevoe* [aus Not, gezwungen] *va minca* [carne oprită] PRAV. GOV. GCR. I 90. *Omul tinăr să nu-și lase sînge fără de nevoe* [ohne Not] CALEND. 1733 GCR. II 27. *Iși puse dar pe gînd ca . . să facă din nevoe drag* [aus der Not eine Tugend zu machen] *și să stea bucuros în Sărăceni* SLAVICI CL. IX 91. *De nevoe imi fu* [ich fühlte mich gedrungen] *a scrie voao* MSCR. sec. 17.

GCR. I. 45. *La ~ in der Not, im Notfalle, nö-tigenfalls. Ruda la vreme de nevoe se cunoaște* Z. IV 570. *La cea de apoi* [beim jüngsten Gericht] *vor sa fie sufletele lor la mare nevoe* [in grosser Not] MSCR. 1652 das. 76. *Te rog, fecioara, sa ma izbavești de la nevoi* Dos. das. 214. *N'ai simțit nici foamete nici sete nici răceala nici alte nevoi a trupului* MSCR. 1652 das. 297. *Cerind ajutoare, cari întârziara de nevoia ernii* BALC. 57. *Pre Ardeleni nu-î lasaî să se odihnească, ci pururea le faceau nevoi* [setzen ihnen unaufhörlich zu] URECHE LET.² I 132. *El . . cu grele jurăminturi sa lega . . că nu-î va omori nici le va face vre-o nevoe* [noch irgend etwas zu-leide tun werde] MSCR. 1654 GCR. I 171. *Au pribegit Pătru Voda în Țara ungureasca de nevoia vâru-său lui Roman Voda* [um der Verfolgung seines Veters . . zu entgehen] MSCR. sec. 17. das. 150. FAM. *du-te lu ~!* geh zum Kuckuck! QU. *Din gura: fugi la nevoi, Din inimă: vin' că voiu* PANN Z. II 135. — Sprww. (vgl. *cârîne* 9 c, *ga'rd* 4): *Nevoia învață pe om* Not lehrt beten. *Nevoia te duce pe unde nu ți-e voia* Not kennt kein Gebot, bricht Eisen. *Ursul nu joaca de voe, ci de ~* u. ä. der *Bien'* muss. — 2. *e, am ~ de c.* etw. ist, ich habe etw. von nöten, nötig. *Nu e ~ să-ți spuî . . ich brauche Ihnen wohl nicht erst zu sagen . .* — 3. *cu (mare) ~*, FAM. *cu vai ~* mit Mühe (und Not); vgl. *anevoe*. *Sarcine grele și cu nevoe a le purta* BIBLIA 1688 Matth. 23, 4. *Au trecut munții pe la Cimpulung cu nevoe mare, fiind potică strimă* MUSTE LET.² III 66. *Mă trezește mama într'o dimineață din somn cu vai nevoe* CREANGĂ CL. XV 7. — 4. FAM. *~ mare, ~ de cap* schrecklich, riesig, überaus. *Jules, de felul lui, era zuliar nevoe mare* NÄD. NUV. II 14. *O zină . . frumoasă nevoe mare* ISPIR. LEG.¹ I 5. *Un balaur mare nevoe de cap* 63. — 5. FAM. *zor ~* unbedingt, durchaus. *Bătrînul, care vrea zor nevoe să mă ginerească, a pus oamenii de m'au prins . .* CARAG. NOV. 1908, 96. — 6. FAM. (om de) *~* erbärmlicher, nichtsnutziger Kerl. *Lovi-te-ai cu capul de toate pietrele, om de nevoe ce ești* CL. XIX 396. *Moștile mărită urgiile și oile insoară nevoile* Z. V 436. — GR. MAC. *nivo'lye*. — Et. Ksl. *nevolja*.

nevoe's siehe *nevoia's*.

nevoi' (a), prez. *-voesc*, I. v. trans. nö-tigen, zwingen. *De a lui bună voe, de nime nevoit nici asuprit, au vindut a lui dreaptă ocină și moșie* Doc. 1591 GCR. I 38. *El, Sobietchi, fala Leșilor, . . sa fie nevoit pen-tru a doua oară a da pas Turcilor . .!* C. NGR. 138. — II. *a să ~*, LV. auch v. *intr.* sich Mühe geben, bemühen, bestreben.

Ștefan Vodă mult s'au nevoit sa nu-î lase [pe Turci] să treacă Dunarea URECHE LET.² I 164. *Scrisoarea, dintru carea, daca va nevoi omul, cele trecute cu multe vremi* [Längstvergangenes] *le va putea ști și . . oblici* MIR. COSTIN das. 3. *Mulți scriu și nevoesc a dovedi ca din Asia [vin Hunii]* SPÄT. MIL. LET.² I 123. *El . . se nevoi a opri pe fugari* BALC. 372. — Et. Zu *nevoe*, vgl. bulg. *nevolja* id.

nevoia's adj., fem. *-șă* u. *-șe*, MUNT. FAM. der zu nichts zu brauchen ist: nichtsnutzig, sm. *Jämmerling* m. Vgl. (*i*)*neca' (a)* 2. *Omul ~ la toate zice ca nu poate* (Sprw.) dem Faulen fällt jede Arbeit schwer. — Et. *nevo'e*.

nevoi'nță sf., pl. *-țe*, LV. Bemühung f. *Deci numai ce au căutat a se surpura toate nevoințele lui Craiu și a mergere in vint* so mussten denn alle Bemühungen des Königs scheitern und ins Wasser fallen MIR. COSTIN LET.¹ I 289. *Leși n'au nevoința* [haben kein Streben] *sa stringa avuții: ca avuția și strin-soarea o dau ș'o risipesc* SIM. DASC. das. App. 31. *Hatmanul leșesc, de curind eșit den Edicula . . cu nevoința* [auf Veranlassung] *Radului Voda* MIR. COSTIN LET.² I 288. *Și fiind întru nevoință* [als er mit dem Tode rang], *mai cu deadinsul se ruga* Ev. 1894 Luc. 22, 44. — Et. *a sa nevoi'*.

nevo'lnic adj. bresthaft, invalid, schwächlich, ohnmächtig (im phys., dann auch im moral. Sinne); sm. Krüppel m, Schwächling. *Ologi, orbi, muți, nevolnici* [κωλλοδς] BIBLIA 1688 Matth. 15, 30. *Of, Doamne, ce nevolnic . . ; mai bine moartea decit așa tigoare de barbat sicit și mamăligos* VLAH. GV. 175. *De-aiă Maria ta eraî cel mai sluga, cel mai nevolnic din toata împărația* DELAVR. IVȘV. 57. — Et. Slav. *nevolinü* «unfreiwillig, unfrei».

nevolnic'i (a), prez. *-ce'sc*, v. trans. ver-gewaltigen AP. VOR. Jac. 2, 6 (*Au nu bogății nevolnicescu* [ksl. *nasilujutu*] *voi . . ?*).

nevolnic'ie sf. Bresthaftigkeit f, Schwächlichkeit, Ohnmacht. [*Mucrea bogată*] *aduce pre barbat la supunere și nevolnicie* MARG. GCR. I 291. *Intr'o unire cu toții . . Patriei lor sa slujască la a ei nevolnicii* [in der Not] CL. V 291.

nevrice'le sf. pl. FAM. Nerven-anfall m. *Aduceți un cofael de apa rece sa stropesc pe Zulima, c'a apucat-o nevriceale!* BOGD. BURS. 8. — Et. Ngr. *νευρικιά* pl. n. von *νευρικός*.

nevrice'os adj. FAM. nervös. *Țineți-l [pe ciine] sa nu se dea la mine! Eu sint nevriceos . .* CARAG. MOM. 216. — Et. Ngr. *νευρικός*.

ne'vru siehe *ne'rv*.

neza'm siehe *niza'm*.

nezdra'vân siehe *năzdrăva'n*.

nezna'i siehe *nizna'i*.

ni¹ pron. siehe e'ă B 1.

ni² conj. 1. LV. (Cron.) u. bisw. PP. ~ . . ~ bald . . bald. *Vezirul . . tot trimetea ni pre unul, ni pre altul înaintea lui sa vie măi curînd* NECULCE LET.² II 204. *Unii . . ca somnoroșii ni pe frunte, ni pe piept se scârpina* CANT. IST. IEROGI. 117. *Perinuțele mutînd Ni la umbra, ni la soare, Ni la cap, ni la picioare* PP. MAR. INM. 38. — 2. MAC. ISTR. ~ . . ~ weder . . noch. *Ni ma nyica, ni ma mare* weder eine kleinere noch eine grössere WEIG. AR. II 14. *N'am ni cuțitu cu ce taia, ni lungura cu ce surbi* ich habe weder ein Messer zum Schneiden noch einen Löffel zum Schlürfen GCR. II 285. — Et. Ksl. ni «neque». Zu Bedtg. 1 vgl. ba' 4.

nia'sară siehe sea'ră.

nibo'isa l interj. FAM. fast INV. nur keine Angst! *Să nu ma lasați cînd îi auzi strîgînd: iuruș!* «Ni boisa» AL. OP. I 1125. — Et. Russ. ne bojsja.

nicăi'ri, auch -rea adv. nirgends. *Pămint fara viermî nicăiri nu gasești* GOLESCU Z. I 239. — Gr. LV. nec-, nicălu'ri (so noch jetzt BAN.), -rea, ferl. er *necălu'rilea* BIBLIA 1688, 3 Reg. 2, 37; *nicăe'ri* COM. OLT.; *necări'* T. OAȘ., *nicări'* TR. JB. VI 78. — Et. Lat. nec-aliubi, vgl. aiu'rea = aliubi.

ni'ce siehe ni'ci.

nichipe'rcea sm. POP. Teufel m. «Frate,» *face alt nichiperce, «da oare nu cumva este altcineva pe aici . . ?»* SEV. POV. 189. — Et. Unbek.

ni'ci adv. u. conj. 1. auch nicht; ~ (măcar, chiar), LV. auch *ni'ceși* nicht einmal. *Nu țe-a spus ~ ție ? «Niți (mie)»* hat er es auch dir nicht gesagt? «Nein». *Cînd s'o întoarce gîrla la deal, atunci să măi poată lua vrajitoarele laptele vacii mele. Atunci, niți atunci* [und auch dann nicht] RĂD.-MIH. SĂRB. 59. *Niți nu-l cunosc* ich kenne ihn nicht einmal, gar nicht. *Niți ca am să pot face din tine un om ca toți oamenii* [ich werde schwerlich . . machen können] I. NGR. CL. III 35. Vgl. *muca'r* 5. *Pentr'o țiră [de guriță] . . Niți chiar popa nu te 'ntreaba; Pentr'un pic de suruțat Niți popa nu-ți da păcat* IARN.-BIRS. 367. *Matei Vodă . . au dat puțînă oaste, cariî niceși erau Muntenii, ce mărginenii de Moldova* MIR. COSTIN LET.² I 356. Vgl. *lea'c* 3. — 2. ~ un kein, ~ unul Keiner. *Fetele din Vereșmort Nu platesc un fir de tort, Iară cele din Noghilac Niți o pipa de tabac* IARN.-BIRS. 451. — Eine prep. tritt in der Regel zwischen ~ u. un, was jedoch LM. nicht mehr zu geschehen pflegt: *Nu era niți de o laudă . . Muntenilor de atita cheltuiala* NECULCE LET.² II 258. *Nu s'au învoit Leșiî sa pue dintre feciorii lui Sobiețchi niți pe unul craiî* 260.

Niți de unul [din ei] n'avuiu parte IARN.-BIRS. 451 neben *De niți unul [din voi] n'avuiu parte* 277. — 3. ~cînd, ~-(ca-)cît, ~-(ca-, de-)cum, ~-odată, ~-odînioară siehe cînd I 7, cîrt II 10, cu'm 9, da'tă¹ 1 b, odînioară. — 4. BAN. ~cuî, c. obl. von nima (= nimenea): Niemandes, -dem. — 5. conj. noch; ~ . . ~ weder . . noch. *Nu-s frumoașă, niți n'oiu fi* [noch werde ich es sein] IARN.-BIRS. 66. *Mindruța . . Nice bea, nice mînîncă, Niți trăește, niți nu moare* 89. *Niți salcea pom, ~ mojiçul om* (Sprw.) Bauer bleibt Bauer. *Dorul meû odihnă n'are Niți la umbră, niți la soare* IARN.-BIRS. 381. *Nu te mai pot uita Niți zîua și niți noaptea* 16. Vgl. tu². — Gr. LV. *ne'ce, ne'ci*, LV. u. TR. POP. *ni'ce*. — Et. Lat. *nēque*.

Nico'lae npr. m. Ni'kolaus m. — *Sfîntul ~*, Heiliger u. Fest des 6. Dez.; in zweiter Bedtg. TR. *Sinică'ră*. Nach dem Volksglauben muss es an diesem Tage schneien (*Sf. ~ iși scutură barba*). — FAM. *Sfîntul ~ (cel din cuiu)* die Peitsche (zum Prügeln von Kindern). *Fii băiat de treabă, mă, că iaî pe sfîntul Niculae din cuiu* CARAG. CL. XIII 251 (der Prinzipal zum Lehrling). — Gr. Offiziell (bis.) ~, sonst *Nicola'e, -cul-, -la'i*, MOLD. *Necula'e, -la'i*, TR. *Micula'e, Micu'la*; kosend MUNT. *Na'e*, MOLD. *Ni'cu*, ferner *Niculit'ă* IARN.-BIRS. 49. — Et. Ksl. *Nikolaje* = gr. Νικόλαος; *Sinică'ră* geht auf altes *Sanctus Nicō'la(u)s* zurück.

nicorea'ță sf., pl. -rețe, Art Pilz (*Lentinus cochleatus* Fr.) CIH. — Et. Unbek.

nicore'te sm., pl. -ți, MOLD. Rässling m, Moosling (*Agaricus prunulus* Scop.) u. Ritterpilz (A. Georgii L.) PANȚU.

nicova'lă sf., pl. -le, Ambos m. *Cit ești ~, suferi; cit ești ciocan, lovește* u. ä. (Sprw.) man muss Hammer oder Ambos sein. *Junele, văzîndu-se pus între ciocan și nicovală* [zwischen Tür und Angel], *nu putea face altfel decît a îmbrăca haina* FIL. CIOC. 93. — MOLD. dafür *iaî*. — Gr. *năc-* PANN PV.⁴ III 23 flg., BAR., *năcova'lnă* BIBLIA 1688 Hiob 41, 17, ALEXANDRIA 192, *nicova'nă* B., *nocova'nă* TR. QU., *nicova'n* sn. GOLESCU Z. V 447 flg. — Et. Ksl. *nakovalu* u. -valjnja.

Nicula'e etc. siehe Nico'lae.

nii = nu veî siehe vrea' (a).

nima'ră siehe nema'ră.

ni'menea, -ni pron., c. obl. *nimănu'i, -măru'i* (vgl. ni'ci 4), Niemand, Keiner. *Nimeni nu poate sluji la doi domni* BIBLIA 1688 Matth. 6, 4. *N'am pe nimenea drag . . Să mă 'ntrebe de ce zac* IARN.-BIRS. 208. *Nimanuî vină nu-î bag Fara prostului de cap* 180. — Gr. Auch, hes. LV., *ni'me, -mea* (BAN. -ma); MOLD. *ni'mene*; LV. -*menile(a)*, MOLD. -*merea*,

-merile(a), -mele(a); LV. (sec. 16/17) *ne'me*, -mene(a) etc. — C. obl. LV. auch -*munu'i*, -*muru'i*; MUNT., auch LV., bisw. -*melu'i*, -*mulu'i*; ferner -*mălu'i* BIBLIA 1688 Marc. 7, 36, -*menu'i* COM. OLT.; LV. (sec. 16/17) *nem-*; LV. auch -*nu'ia*, -*ru'ia* etc. Zur stärkeren Hervorhebung kann *ni'mănu'i* etc. betont werden.

Et. Lat. *nēmo*, -*inis*.

nimeri' (a) siehe *nemeru'* (a).

nimi'c pron. 1. nichts: ~ *nou*, *măi frumos* nichts Neues, Schöneres; *alt(a) ~*, ~ *alta* nichts Anderes; *nu e, face ~ tut* nichts; *pentru ~ în lume* um nichts in der Welt. *Cu ~ tot ~ aus* nichts wird nichts. *A cumpărat casa pe ~ er* hat das Haus um einen Pappenstiel gekauft. *Și doar n'avea nimic de spăima cucoana Zamfiruța* [hatte nichts Abschreckendes an sich] GANE CL. XIII 58. *Se poate ca băta de sus să se spargă, Să cadă nimicul* [das Nichts hereinbreche] *cu noaptea lui larga* EMIN. 43. *Nimica-nimicuța* [rein gar nichts] *nu se măi alegea de gospodăria ei* BOGD. POV. 98. *Intru numele tău de nimica vom face* [werden wir zu nichte machen] *pre cei ce să scoala asupra noastră* PS. RIMN. 43, 7. *In car nu era decit trei demerlii de făină, o greutate măi de nimică* [eine kaum der Rede werte Last] SBIERA POV. 199. *Uscățiu, . . girbovit și de nimic* [unansehnlich] EMIN. 133. *Căutatul inului era pentru dinsa lucru de nimic* [ein nichts, eine Kleinigkeit, Spielerei] LARNIK CL. XV 97. *Din om cinstit și cu trecere în sat, [el] se făcuse om de nimică* [ein Lump, Taugenichts] CL. XVI 263. — LV. auch *adv.*: nicht im geringsten, in keiner Weise. *Cei ce n'au avut nedireptate nimica* MĂRG.² 20 b. So noch jetzt *nu-mă pasă, folosește ~ etc.* es kümmert mich, hilft mir nichts etc. — O ~ă, o ~a toată, LM. auch *un ~ ein* nichts, eine Kleinigkeit, Lappalie, Bagatelle, FAM. ein Quark. *Și pământul ca o nemica* [ôz cōdév] *l-au făcut* BIBLIA 1688 Jes. 40, 23. *Boerii . . intr'o nimică sint* [gelten nichts] NECULCE LET.² II 338. *Piesa cea nouă . . aud că e o nimica toată* [taugt nichts] GHICA 168. *Ce a băut pentru ca să-i vie . . amețeală? Nimica toată* DELAVR. PAR. 43. — *Nimicuri* pl. f. Wichtigkeiten, Kleinigkeiten, wichtige Dinge, Reden, Lappalien, Kinderreien. [Grecii] *Pe creștină pentru nimicuri* [um jedes geringfügigen Vergehens willen] *spre moarte orânduia* BELD. ETER. 112. *Căci astăzi dacă măi ascult Nimicurile-aceste, Imăpare-o veche de demult Poveste* EMIN. 189. — Gr. Auch -*ca*, -*că*; LV. (sec. 16/17) *nem-*. — Et. Lat. *ne mica* «nicht ein Krümchen».

nimi(cni)ci' (a), prez. -*ce'sc*, v. trans. zu nichte machen, vernichten. *Eū am puterea . . de a nimicnici toate vrăjitoriele*

BAR. HAL. II 60. *Draguțianu cade, nimicit, pe un fotel* CL. XIX 511. — *Nimicit* = *de nimic*: un ansehnlich, lumpig, schäbig, nicht der Rede wert DONICI 17 (*te rog sa-mă spuī Pricina pentru ce cocoșu nimicit . . Te spurie așa cumplit*); B.

nimicnici'e sf. Wichtigkeit f, Unbedeutendheit, Geringfügigkeit. *Cind el ar avea o minte măi isteța, Atunce ar cunoaște . . a sa nimicnicire* DONICI 71.

nimite'ș siehe *nemet'e'ș*.

nimuri'c sm. Krüppel m RETEG. III 62 (*Să trăești cu bine, nimuricul!*); 63. — Et. Magy. *nyomorék*.

nina'ș etc. siehe *năna'ș* etc.

nineri' (a), prez. -*re'sc*, v. trans. MOLD. TR. POP. verärzteln, -hätscheln. *Căteaua credincioasa pe care îlincuța o ninerise de mică* NĂD. NUV. I 24. — Gr. TR. -*nera'*, -*nira'*, prez. -*re'z* QU. — Et. Unbek.

ninche'z etc. siehe *neche'z* etc.

ningăre'ș adj. der viel schneit RĂDUL RUST. II 94 (*norii ningareși*).

ningă'ū subst. 1. starker Schneefall QU. *Pe ningaul acela [ei] încarcu saniele cu lemne* SADOV. CR. 143. — 2. *Ningau* npr. m. POP. Dezember m ION. CAL. 240 (*de la Ningau și pina la sfirșitul lui Faur*); 242.

ni'nge (a) v. intr. u. trans. 1. schneien. *Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară* [am Tage schneit es, in der Nacht. . .] AL. POEZII III 9. *Salcimi își scuturasera florile și le ninsesera pe supt ei și pe marginea drumurilor* RĂDUL RUST. II 22. *Ca s'ajungă acolo . . va sa-ți ninga în cap nișel* [wirst du graue Haare bekommen] JIP. OPINC. 56. *Par'că-î tot ~ și ploua* er lässt den Kopf hängen: *Ce ți-i . . de sezi așa de jelnica și ovilita, par'că-ți tot ninge și tot ploau?* BOGD. POV. 106. — 2. beschneien. *Copaci înflorisea, pareau nișă* VLAH. DAN II 79. — Gr. *Imperat. ~*; perf. *ninse'lū*; part. *ni'ns*. Et. Lat. *ningo -ere*.

ni'ns siehe *di'ns* I.

ninsoa're sf., pl. -*so'ri*, Schneefall m, -gestöber n, -wetter. *Ca ploaia pre tros-cot și ca ninsoarea pre buruian* BIBLIA 1688 Deut. 32, 2. *La noapte . . o sa fie furtună cu ploae și ninsoare* GANE CL. VIII 441.

ninsori'ū adj. schneeig AL. POEZII III 81 (*Șoimul tău . . poartă-o zale ninsorie*).

nipra'lă sf. gelbe Lupine (Lupinus luteus) CIH. — Et. Unbek.

nișadi'r, -*di'r* subst. INV. Salmiak m. *Nișadir cintarul 50 bani* TARIF 1761 ARH. ROM. II 249. — Et. Türk. *nüşady'r*, vulg. *nișadi'r*.

nisa'm siehe *nita'm*.

nișă'm sn., pl. -*mu'i*, türk. Orden n. *Încărcat de decorații, între cure și nișam* ORĂȘ. Ș. INF. — Et. Türk. *nișă'n*.

nişangi'ü *sm.* ehem. türk. hoher Beamter, der den Namenszug des Sultans auf Diplome etc. zu zeichnen hatte. *Mehmet Emin-Paşa, ce fuseze nişangiu* COGAIN. LET.² III 260. — **Gr.** Auch *nisa-* u. *-samgi'ü*. — **Et.** Türk. *nişanjy'*; s für ş nach ngr. Aussprache.

nişastea' siehe *nişeste'a*.

niscariva' *pron. nehot. sg. u. pl. MOD.* irgend welcher. [*Scrisorile îmi vesteau*] *una un profesor, alta niscariva veşti politice mihnicioase* C. NGR. 49. *La noi nici pomeneală nu este de un asfel de obicei care sa fie rămas din vechime, necum să avem niscareva carţi scrise despre dinsul* ISPIR. CL. XVI 355. — **Gr.** MOLD. auch *-cava'i*, QU. auch *-car(e)va'*. — **Et.** *niscar'i* + *va'*, letzteres nach *careva'*, *citva'*, *cineva'* etc. angehängt.

niscar'e *pron. nehot. sg. u. pl. LV. u. PP.* = *niscariva*: *Ca nişte lupi zvapăiaşi şi sălbatici cind rapesc niscare stîrv* INV. 1642 CCR. 161. *Cine va avea canon pentru nescare pacate de carile scrie pravila* Ş. TAINE 178. — **Gr.** Auch *nes-*; *pl.* auch *-ca'ri*, *-ca'i*. — **Et.** Lat. *nescio qualis*.

niscar(e)va' etc. siehe *niscariva'*.

nişchi't etc. siehe *neşchi't*.

nişeste'a' *sf.* MUNT. feinstes Kernmehl QU. *Nişasteaua de oca una 1 ban* TARIF 1792 Ş. INF. — **Gr.** ~ POEN. s. v. *fleur*, *nişteş-* PTB., *nişiş-* POL., *nişast-* TARIF l. c. — **Et.** Türk. *nişaste'* «Stärkemehl».

nise'tru *sm.* G ü l d e n s t ä d t ' s c h e r S t ö r, O s s e t e r (Acipenser Gueldenstaedtii Brandt). *Intre peştii din Dunărea se înseamnă moroul şi nisetru* SUȚU NOȚ. 19. — **Gr.** *is-* B. POL., *nes-* LIT., *näs-* HMST. — **Et.** Russ. *osetrü*. Die Form ist schwierig; *n-* könnte vom Artikel un herübergenommen sein.

nisfi'a', *-fea'* *sf. id.*, Art türk. Münze. *Tot galbeni şi mahmudele, Icosari şi cu nisfele* [sic] TEOD. PP. 567. *Ciocoii . . îngroapă magmudele şi nisfele de-ale noi* JIP. OPINC. 57. — **Gr.** *näs-* TEL. SCH. 31. — **Et.** Türk. *nisfije'*.

nisi'p *sn., pl. -puri*, Sand *m.* *Voiu mulţi semînţia ta ca stelele cerului şi ca năsipul cel de pe ţărmurile mării* BIBLIA 1688 Gen. 22, 17. — **Gr.** INV. u. MOLD. *näs-*. Ebenso die Ableitungen. — **Et.** Vgl. ksl. *nasupü*, nslov. *nasip*, serb. *nasup*, *-syp* etc. «Angeschüttetes», zu *nasypati* «anschütten».

nisipa'riţă *sf., pl. -ţe*, OLT. Steinpitzgerm, Dorgrundel *f* (Cobitis taenia) D., AN-TIPA.

nisipe'rniţă *sf., pl. -ţe*, (Streu-)Sandbüchse *f.* *O calamare, o năsiperniţă, un condeiu* I. NGR. CL. IV 341. — **Gr.** MOLD. auch *-pe'ln-*, ferner *-pa'rn-* POEN. COST. GORJ., *-pa'riţă* POL.

nisipi' (*a să*), *prez. mă -pe'sc, v. refl. 1.* von Steinen: zu Sand werden, zerfallen. *Piatra se năsipeşte Şi cit lumea nu trăeşte* MAR. SAT. 238. — **2.** versanden. *Lungji pustiuři nasipite* AL. POEZII Leg. n. 30.

nisipiş *sn., pl. -şuri*, Ansammlung *f* von Sand, Sandfläche. *O şopirlă de smarald Cată ăntă, lung la mină de pe năsipişul cald* AL. CL. III 75.

nisipo's *adj.* sandig. *Pămîntul nesipos* [sic] *şi ud îi luneca sub picioare* GANE CL. II 93.

nişte *pron. nehot.*, bezeichnet, wie der Teilungsartikel im Frz. etc., eine unbestimmte Menge od. Zahl u. ist im Deutschen gew. nicht zu übersetzen: ~ *pîine* (eine gewisse Menge, etwas) Brot, ~ *peniţe* (eine Anzahl, einige, ein paar) Stahlfedern. *Toate meşteşugurile lui cele viclene ca nişte păiajeni* [wie Spinnweben] *să strica* MSCR. 1684 GCR. I 171. *Acolea sînt nişte ocne de sare foarte alese* MSCR. sec. 17. das. 176. *Toate-s nestătătoare; toate-s nişte spume* MIR. COSTIN das. 203. *Bărbatul [femeii] aceştia au avut nişte avere a oare-cui pusă la el* MSCR. 1692 das. 306. — **Gr.** LV. *neşte* (-e-) u. (unbet.) *neşte*. — C. obl. *pl. neştör* DOS. VS. Noe. 25 (*ca neştör D-zei*), wofür s *nst unor*. **Et.** Lat. *nescioquīs, -quid*.

nişte'r *subst. (hir.)* Lanzette *f* CIH.; MSCR. 1715 (*pe aceste [fete gemene] unii din gerahî văzindu-le ai zis că pot sa le despartă cu nisteriul* [sic]). — **Et.** Türk. *nişte'r*, ngr. *νηστέρι*.

niştotă *sf.* Armut *f* SICR. DE AUR CCR. 115 (*după niştota preuţilor rumineşti*). — **Et.** Ksl. *nişteta*.

nit *sn., pl. -turi*, (*tehn.*) Niete *f*, Niet *n* (Art Nagel). *Niturî de alamă . . cu sau fără şurupuri* MON. OF. 1875, 2275. — **Et.** Deutsch.

Niţă siehe *Ioan*.

nita'm-nisa'm *adv. FAM. (aşa)* ~ (so) mir nichts, dir nichts, ohne weiteres. *A! imi dai blende nitam nisam fără să te fi îngrijit mai întîiu a-mi plăti macar ce-mi eşti dator!* AL. OP. I 119. *Un boer aşă degeaba a sărit la el în drum Şi nisam nitam de-odata . . I-a . . tras . . două palme* SPER. AN. 1892 I 115. — **Gr.** Auch *neta'm-nesa'm, nisa'm-nita'm* (bezw. *nes-*), ferner *ta'm-nesa'm* RÄDUL. RUST. II 61. — **Et.** Bulg. *ni tam, ni sam* «weder hin noch her», vgl. russ. *ni sū togo', ni sū sego'* «mir nichts, dir nichts».

niţe'l *adj., fem. -ţică, pl. -ţei, fem. -ţele*, MUNT. MOD. FAM. ein wenig, etwas. *Ia vezi, vr'un ciur de malaiu, rădica leguma n'ăi pe undeva de prisos . . ?* RÄDUL. RUST. II 5. *Ăsta este niţel cam ăcnit* CARAG. T. II 104. *Nu mai stai niţel?* 120. — **Et.** Vermutl. im Kindermunde aus *puţine'l* durch Kürzung (**ăcnit*) u.

Umstellung gebildet. Weniger wahrsch. ist Kürzung aus *nișchite'l* (HC. I 295), kaum zulässig die Herleitung von alb. *nja ëika* CHRISTOPH. 448 (GASTER Zs. III 474 u. DENS. ROM. 33, 79) od. von lat. *nico* «winken» (PUȘC.).

niți = *nu veți* siehe *vrea'* (a).

nițui' (a), prez. -*țue'sc*, v. trans. nieten. — Et. *ni't*.

niza'm sn., pl. -muri, lv. Ordnung f, Organisation, Anordnung, Verordnung. *Lasind [sultanul] pe Mu taa-Pașa vezirul, pentru că să dea nizam eparhieii Aratului* VĂCĂR. IIO. Tez. II 264. *Să pui . . toată silința pentru paza întocmitului nizam al țării* Doc. 1804 das. 325. *Cine va cuteza a face împotriva acestui nizam, să se pedepsească strasnic* Doc. 1802 das. 312. — Gr. *nez-fil*. Cioc. 248 u. 322. — Et. Türk. *niza'm*.

nizna'i adv. FAM. a să face ~ sich stellen, als ob man von nichts wüsste. *Cind prin dreptul crișmei te făceați nizna'i și nu stiați să potrivești din git pe moș Nichisor, nu-l prea vedeai în cheji bunî* CREANGĂ CL. X 375. *Cum m'a văzut . . , a întors capu 'n-colo și a început să bea din țigări, știți așa — nizna'i [als ob ihn die Sache gar nichts anginge]* CARAG. CL. XIII 249. — Et. Russ. *ne znaju* «ich weiss nicht».

nizui' (a) sf., prez. *mă -zue'sc*, v. refl. TR. sich bestreben. *El și ca om sărac totuși s'a nizuit să aibă o familie* RETEG. I 60. — Et. Magy. *nézni*.

noa' adv. TR. BAN. POP. n u n, n a. *Nou! imi dai banii acuma . . ?* SBIERA POV. 3. «Așa?» *zise domnul, măi potolindu-și minia, «noa bine-î»* RETEG. V 47. — Gr. QU. bisw. *no'*. — Et. Serb. nslov. no.

no'ă siehe *e'ă A*, *no'ă u*; *no'ăă*.

noa'dă sf., c. obl. -de: ~, *noada șezutului* STEISSBEIN n. *Prepețița se ține că e cu coadă, și ia îi e numai pin' la noadă* PANN PV. I 163. — Et. Schwerlich zu *no'd*. Viell. lat. *nates* «Hinterbacken», an *coda* angelehnt.

noa'jă sf., pl. no'ji, MOLD. R u d e l n. *Turcii . . așa le-au dat o năvală [Moldovenilor] ca o noajă de lupi într'o turma de oi* NECULCE LET. II 323 — Et. Unbek.

noa'pte sf., pl. no'pti, Nacht f: ~a (des) Nachts, *ziua și ~a* (bei) Tag und (bei) Nacht; *intr'o ~* eines Nachts; *la două (ceasuri) din ~* um zwei Uhr Nachts; *pină 'n ~* bis in die Nacht hinein; *as(ta)~* vergangene Nacht; *toată nopticia* die ganze (liebe) Nacht. *Noapte buna!* gute Nacht! *Spre a treia zi, hăiducii au fugit cu noapte* [vor Tau und Tag] *spre Cămenia* MIR. COSTIN LET. II 300; vgl. *ca'p* I 19 h. *Sculindu-se de noapte* [vor Tagesanbruch] *su mearga la biserică* NECULCE LET. II 386. *Au de seară aă de noapte* [heute nacht] *au*

mine ANT. DID. 204. *Erau . . urîți ca noaptea* CĂTANĂ I 109. *E prost ca noaptea* [blitzdumm] 14. *Face ~a zi și ziua ~* er macht die Nacht zum Tage. *Nu te prinde, Stane, ca e ~a mare* u. ä. frohlocke nicht zu früh. *Ziua fuge de bivoli și ~a îi apuca de coarne* er (od. sie) spielt den Tugendhaften (bezw. die Tugendhafte). *Orbul de ~ nu sa îngrijește* schlimmer, als es ist, kann es nicht werden. — Gr. *Dem. noptici'că*, pl. -*ce'le*, ferner *nopti'ță* RETEG. III 29, *nopti-li'ță* CRAS. SCH. IV 322. — Et. Lat. *nox, noctis*, *noa'ten*, -*tin* adj. von Schafen im zweiten Lebensjahre: einjährig; *sm*. Jährling m. *Oaia stearpa sau țirțiu [taleri] 3, [parale] 15, noatenu [tal.] 3, [par.] 10* Doc. 1817 Tez. II 361. — (*Lina*) ~a Jährlingswolle f. *In ce chip lina noatină o mănîncă moliile* Dos. VS. Ian. 27. — Gr. *Dem. noțio'r* MAT. FOLKL. I 1267. — Et. Lat. *annōtinus*.

nobet subst. 1. (Thron-) Wechsel m bei den Türken VĂCĂR. IIO. öfters, zB. Tez. II 277 (*Vezirul, trecînd în saraiu, merse la Sultan Mustafa III și-î dete buna vestire de nobetu împărăției ce i-a sosit*). — 2. ehem. von der türk. Militärmusik gebrachtes Ständchen. *Aă venit mehterbaș al pașei cu toți mehterii săi la curtea domnului de i-aă zis un nubet* GHEORG. LET. III 322. — Gr. GHEORG. auch *nub-*. — Et. Türk. *nobe't* «Wechsel, Ablösung, bei der Ablösung der Wache gespielte Musik».

nocilă (wie bet. ?) sf. Gemskresse f (*Lepidium alpinum*) CRĂIN. — Et. Die Pflanze heisst auch *Noccaea alpinu Rehb*.

nocova'nă siehe *nicova'lă*.

no'd sn., pl. -duri, Knoten m. *Afa lunga face noduri* Z. III 9. *Cind îți intra paraoa în mină, leaga-o în noua noduri* PANN Z. V 481. *Și îndată-î secerara degetele de la mîn de prin noduri* [an den Gelenken] Dos. VS. Martie 15. *Imi sta un ~ în git* es würgt mich im Halse. *Dac'am vazut-o plîngînd . . , mi-o venit noduri în git ș'am început și eu a plînge* AL. OP. I 556. Vgl. *inghiți'* (a). *Și dupa nunta în graba am inghițit acelu nod* [schluckte ich . . die bittere Pille hinunter, tûgte ich mich . . darein] PANN PV. ed. Müller II 79 (er hatte gefunden, dass seine Frau nicht mehr unschuldig war). *Cele măi multe ori, [Țiganul] tot trăia cu noduri fripte inva-luite cu răbdări prajite* [musste sich . . mit hungrigem Magen schlafen legen] RETEG. I 59; vgl. *praji'* (a). (*Imi*) *cauta ~ în papura* er sucht durchaus Fehler (an mir) zu entdecken (vgl. lat. *nodos in scirpo quaerere*): *Ori-ce facea [nora] nu măi era de mulțamire, toatu vorba îi era ponciș [soacrei]: îi cată curat nod în papură* NAD. NUV. I 21. *Ori-cit de bine sa fie lucrate pieile, îi tot gasește nod în papura* [findet sie doch immer noch an

ihnen auszusetzen] POP.-BAN. 46. — Gr. DEM. *nodul'e*, pl. -*te*. — Et. Lat. *nodus*.

noda' (a) siehe *inoda'* (a).

node'u sn., pl. -*de'e*, (anat.) Knöchel m VASICI 15 (In fluere[le piciorului] sint cite trei oase: doaa lungi, care jos fac nodecele.); 34. Dgg. Knie n VICIŢ, was wohl falsch. — Et. Wahrsch. zu *no'd*.

nodora'r, POP. -*riŭ* sn., pl. -*re*, (fes.) Leiste f, an die die vorderen Enden der Kettenfäden gebunden werden u. die in eine Fuge des Brustbaums gelegt wird COM. MOLD. Vgl. *inodura'* (a). — Et. *no'd*.

nodoro's, -*duro's* adj. knotig. *Crangule sale nodoroase . . se întind în toate parţile* DATC. HORT. 251. — *Iarba -roasa* Knöterich m (Polygonum) NAN. 96. — *Nodoroasa* sf. Knaulgras n (Dactylis) BR.

nodu'te sf. pl. Schneetröpfchen n, Knotenblume f (Leucocjum vernum) BR.

Noe'mvrie npr. m. November m: in (luna lui) ~ im N.—Gr. Lv. *Noev-*; LM. auch -*mbrie*, -*mbre*. — Et. Ksl. *noje(n)vrij* = nigr. Νόεμβριος.

noho't etc. siehe *nău't* etc.

noi' (a) siehe *inoi'* (a).

no'i siehe *e'u* A u. *no'u*.

noia'n sn., pl. -*nuri*, 1. LV. Meer n, Meerbusen m, Golf. *De ceia parte in vale despre Pelagos, adecă despre noian, sint alte şanturi* MASCOR. 1715 ARH. ROM. II 79 (vom Golf von Nauplia). *Cele doaa mari care sint împrejurul Eghipetului . . , care au noianuri* [Golfe] şi muntii şi ostroave DESC. PRAV. CR. 112. Daher noch jetzt: — 2. fig. von Dingen, die endlos, unabsehbar ausgedehnt sind: Meer n, Ozean m, Abgrund. *Soarele asfinţi în dosul dealului într'un noian de roşată* GANE CL. VIII 100. *Domnul D-zeu umbra . . pe pământ printre oameni şi împărţea între dinşii noianul său de bunataşi* [die unendliche Fülle seiner Gaben] CL. XVI 261. *E o sfinta datorie de . . a le feri* [näml. poeziile populare] de noianul [vor dem Abgrunde] timpului şi al uitării AL. PP. XII. *Invelitoarea* [die Bedachung] era foarte grea, şi cind dadea un noian de zapada [wenn starker Schneefall eintrat], *invelitoarea fa-ca burta* GAZ. SAT. XIV 364. Et. Wohl kaum = alb. *ujüne* (fem.) «Ozean» bei RADA, das zu *uja* «Wasser» zu gehören scheint.

no'imă sf., c. obl. -*me*, Sinn m, Bedeutung f. *Aratind . . locuitorilor ţării noima acestei prea înalte porunci* DOC. 1802 TEZ. II 315. *Te-am zis ca o cunosc şi credeam că înţelegi noima acestui cuvint laconice* FIL. Cloc. 224. [Ei] *condamna muzica clasica, care n'ar avea nici o noima* I. NGR. CL. III 233. *N'ar trebui sa-ţi pui zilele 'n primejdie fara nici o noimă* [sinnloser, unvernünf-

tiger Weise] VLAH. NUV. 188. *Ca sa-l năucească mai tare, [ia] une-orî îi zimbea cu noimă* [bedeutungsvoll], *privindu-l pe sub geana* GANE CL. II 95. — Et. Ngr. νόμα.

noişo'ri siehe *no'u*.

noi'tă sf., pl. -*te*, Fleck auf dem Nagel: *Nagelblümchen n. Cind se iveşte noi'te la unghiile de la minile cuiva, e semn ca se va învi cu vr'o haina* ION. SUP. 69. Daher von künstlichen Flecken CL. XIX 816 (*facindu-şi [ia] niste noi'te roze, in forma de semilună, de par'ca era întotdeauna patata pe minii de singe*). — Et. Unbek. Der Glaube, der ~ mit *no'u* in Verbindung bringt, dürfte von dem Namen herkommen, nicht umgekehrt.

noji' (a), prez. -*je'sc*, v. trans.: c. zu etw. kommen, absol. vorwärts, auf einen grünen Zweig kommen PP. MAT. FOLKL. I 386 ([Eu] *Nu mai noje'sc para 'n punga*); JIP. OPINC. 68 (cu «hai, hai, boi ma», *ani întregi, nu mai nojeşti*); RAUR. 267. — Et. Unbek.

noji'tă sf., pl. -*te*, 1. Riemen m des Bundschuhs, gew. aus geflochtenem Rosshaar hergestellt. *Se înrăltă cu opincile, încrucişă noi'tele pe pulpe pină aproape de genunchi* CL. XVII 158. *Cit ţe-ai lega noji'ta la un picior* [ehe man sich's versah], *fata şi veni cu urciorul de apa rece* RAD.-MIH. SĂRB. 75. — 2. Loch n am Rande des Bundschuhs zum Durchziehen des Riemens FRINCU MOŢII 132 (*curelele sint . . cu mult gust împletite prin noajitele opincilor*); CREANGA CL. XIV 373 (*bunicul . . a petrecut cite-o pareche de aţa neagră de par de cal prin cele noi'te*). Ob richtig? — Gr. *năj-* DELAVR. SULT. 22 u. 37, *noajită* FRINCU l. c. — Et. Vgl. serb. nslov. *nožica* dem. von *noga* «Fuss».

nomo'l sn., pl. -*luri*, 1. Schlamm m. O. . . *căprioară . . , călcind cu sială prin namolul uricios al mocirlei* ODOB. CL. IX 27. *Băi de ~ Moorbäder*. — 2. fig. von in Menge Bedeckendem: *Flut f, Schwall m, Unmasse f. Sa-l refuze [ia], trebuia să aduca un namol de nefericiri peste pământul ţării sale* GANE CL. VII 95. *Sub namolul de zăpadă, drumurile se facuse aproape nevăzute* XEN. BRAZI 67. — Gr. Auch *năm-*. — Et. Vgl. poln. kluss. *namul*. Damit verw. *mil*.

no'or siehe *no'r¹*.

noora' (a) siehe *inora'* (a).

nopi'rcă siehe *năpi'rcă*.

noprostoc siehe *năpirstoc*.

noptatic adj. LM. nächtlich. *Un susur noptatic se înalţa de pe faţa pământului* ODOB. Ps. 11. — Et. *noap'te*.

nopto's adj. nachtvoll PANN PV. ed. Müller I 115 (*fugiţi de drumul noptos*).

no'r¹ sm. Wolke f; sg. col. Wolken (pl.), bewölkerter Himmel. *Nici n'am fraţi,*

nicî n'am surorî, Pare c'am cazut din nori IARN.-BIRS. 174. După ~ vine senin u. ä. (Sprw.) auf Regen folgt Sonnenschein. — Gr. MUNT. (schon LV.) ~, MOLD. MOD. *no'ur*; LV. u. TR. BAN. *nu'ár, nu'or, no'or*; BAN. OLT. bisw. *nuv'ár, pl. -verî*; TR. OLT. bisw. *no're*; MAC. *nyo'r*. — Dem. *nora's*, auch *nore'l* (pl. *-re'l*) u. *norulet*, fermer *noru't* ȚIPLEA. — Et. Lat. *nūbūlum*.

no'r² siehe *no'ră*.

no'ră sf., c. obl. u. pl. *nuro'ri*, Schwieger-tochter f. *Fata să va scula asupra maicii ei, nora preste soacra ei* BIBLIA 1688 Joel 7, 6. — Gr. LV. u. bisw. MAC. *no'r* (aber art. *no'ra*), zB. MARG.² 9 b (*va să fie noru și fiică aceluî iubitoru de striini Avraam*); PETR. MOSTRE II 88 (*ațea cama nyică nor*); MOD. bisw. *nuro'ră*, zB. ISPIR. BSG. 71 ([*ei*] *iși îmbrățișară copiii și nurora*). — C. obl. u. pl. bisw. (schon LV.) *nor-*; pl. MAC. *nur'ri*. — Mit pos.: *no'ru-mea, -ta, -sa*, c. obl. *nuro'ri-mea* etc. od. *no'ru-mel, -tel, -sel*; MOLD. *no'ră-mea, -mel* etc. — Dem. *norurea'* MAT. FOLKL. I 1252. — Et. Lat. *nūrus*. Wurde früh an *sōror* bezw. *sōcrus* angelehnt, daher *o'* statt *u'* u. *nuro'ri* nach *suro'ri*; *no'ră* statt *no'r* ist aus art. *no'ra*, *nuro'ră* aus pl. *nuro'ri* erschlossen.

no'rcă, nuro'că sf., pl. *-ci*, Nörz m (Mustela lutreola). *Pieî . . de cacom, de cincila, de nuro'că* MON. OF. 1875, 2255. — Gr. *nio'rcă* VICIÖ. Et. Russ. *nor'ka*, poln. *nurka*.

norea' sf. Wunderblume f (Mirabilis). *Foicică trei norele* TEOD. PP. 451. — Et. Wahrsch. nach. *zore'le* mit Hilfe von *no'r* u. *noa'pte* gebildet. Wie die *zorele* bei Tagesaubruch (*in zori*) aufblühen, so die *norele* nach Sonnenuntergang.

norie sf. = *enorie*: Kirchspiel n INDR. öfters, zB. 483 (*să nu tocmească cineva ceva fără de știrea [mitropolitu]lui, fără numai ce i-se va cădea întru norta lui*; MARD. — Et. Ksl. *norija* = gr. *évopla*.

noroc sn., pl. *-roa'ce*, 1. LV. Geschick n, Schicksal. *O vară premare a lui chesariu, căria i-au fost scrisă în năroc* [in den Sternen] *să fie curvă* Dos. VS. Noe. 24. *Tarah era . . slujitoru de oaste de nărocul sau den T. hatte das Schicksal zum Soldaten bestimmt* Oct. 12. *Norocul fării cel bun s'au schimbat, că după noroc bun i-au venit și rău* URECHE LET.² I 239. *Norocul lui cel prost* [sein böser Stern wollte] *că au murit craiul franțuzesc cel bătrîn* NECULCE das. II 349. — 2. Glück n (das man hat; vgl. *ferici're*), *ne~* Unglück n, FAM. Pech. *A-și cerca ~ul* sein Glück versuchen. *Om cu, fără ~* Glückspilz, Pechvogel. *Norocul nu împarte cu oborocul, ce unora varsă, iar altora nicî pică* CANT. IST. IEROGL.

107. *Bucaraoa e un joc de noroc* [Glücksspiel] *la care proști n'au noroc* DELAVR. PAR. 5. *Noroc la carți, nenoroc la amor* CL. XIX 103. *Noroc să dea D-zeu!* viel Glück! (Wunschformel). *Din cite noroace* [Glücksfällen] *ai avut, unul a fost mai mare decît toate* EMIN. CL. IV 282. *Fîind semeț pentru citeva razboae cu noroc* [wegen einiger glücklichen Schlachten] MIR. COSTIN LET.² I 154. *De Ioan n'avuîu noroc* [= parte, s. d.] IARN.-BIRS. 155. (*Ăi*) *~ca.. ein Glück* (für dich), du kannst von Glück sagen, dass . . . *Norocul Tatarilor că nu puteau Moscalii trece* [zum Glück für die Tataren konnten . .] NECULCE LET.² II 345. *Norocul meu ca mai avuseîu pe mine și doua rînduri de flanele* [glücklicherweise hatte ich . .] CL. XVII 70. *De poți ademeni o fata, norocul tău* [schön], *numai sa te pazești de chichion* NÄD. NUV. I 107. *Cu voi nevoe și noroc de o nuia* [dank einer Rute, die sie dort fand] *putu strabate pina la fereastra preutului* NÄD. NUV. I 36. *Accasta saritura anormala și la noroc* [bestenfalls] *riscata* VLAH. GV. 57. [*ia*] *iși face cruce și pleaca într'un noroc* [auf gut Glück] VLAH. IC. 60. *Cum a du tirgul și ~ul* wir es eben gehen wird: *Cum ați petrecut pina'n ziua de astazi? Bine ori rau? «Apoi da . . , cum a dat tirgu și norocu»* AL. OP. I 714. — POP. Gruss sich Begegner: *~ (bun)!* grüss Gott! adjes (denn) *Noroc bun, tinar voinic! Ce veste, de unde vii?* AL. PP. 21. *Cu lacramile în ochi iși lua Novac noroc bun* [nahm N. Abschied] *de la călatoare* IARNIK CL. XV 172. — Sprww.: *Unde-î parte și noroc, fierbe oala fara foc* wem das Glück wohl will, dem kalbt der Ochs CL. XV 271. *Nu ședeă, ca-ți șade ~ul* u. ä. wer die Hände in den Schoß legt, den lässt das Glück im Stiche. *Fa-ma, mama, cu ~ și m'arunca chiar în foc* das Glückskind fährt auch auf einem Korbe übers Meer. *Numai de ~ să să plîngă omul* (wird von Einem gesagt, dem das Glück wohl will:) Glück muss der Mensch haben. — Gr. LV. *năr-*; so noch jetzt MOLD. (WESTL.) ȘEZĂT. III 82. Ebenso die Ableitungen. — Voc. *-roa'ce* RETEG. IV 28. — Et. Ksl. *naroku*.

norocelă sf., pl. *-ce'li*, Glück n JIP. RAUR. 283 (*cînd ai înalta noroceala să vezi în satul tau așa om ca mine!*).

noroci' (a) prez. *-ce'so*, v. trans. 1. pc. Jds. Schicksal bestimmen URECHE LET.² I 153, König Matthias war schwer verwundet worden (*Așa norocește D-zeu pe cei mindri și falnici* [ein solches Schicksal bereitet Gott den . .]). — 2. glücklich machen, beglücken. *Drept cine slujește, D-zeu îl norocește* PANN Z. V 631. *Cine . . melciurile* [guziu] *lui a pipăi se norocia* [das Glück hatte] CANT. IST. IEROGL.

106. — || *norocire* *sf.* 1. ziemi. INV. u. POP. Glück *n.* *Daca [călătorul] a avut norocire a fi colaboratorul vr'unu vodevil C. NGR. 63. Norocirea lui [zu seinem Glück], s'au timplat un prieten de i-au dat știre NECULCE LET.² II 303. Norocire [ein Glück] ca noi mai avem încă mult pînă sa ajungem la arest grad de civilizație C. NGR. 67. Daher noch jetzt din ~re zum Glück, glücklicherweise. Vgl. *nenorocire*. — *norocit* *adj.* 1. LV. (sec. 16.) angesehen, vornehm. *Cu narociții* [ksl. *su narocitymi muži*] *cetașiei* AP. VOR. Ap. 25, 23. — 2. fast INV. glücklich. *Cu viață narocița să petreci Maria ta intru . . scaunul Marii tale* DOS, VS. II a. *Fericită estî și narocita* Martie 1. Vgl. *nenorocit*. — Et. *norocit* 1 = ksl. *narocitu*.*

noroco's *adj.* der Glück hat, glücklich (dgg. *fericit* = der sich glücklich fühlt). *Carol I, chemat sa iă în mîna sa agera și norocoasa destinele acestui popor* VLAH. RP. 8. *Cine știe spre ce s'fîrșit norocos va îndrepta D-zeu . . întîmplarea aceasta* IARNIK CL. XV 104.

norod *sn., pl. -roa'de*, Volk *n:* 1. INV. u. POET. = ethnische Einheit (wofür MOD. *popor*). *Milosird fi norodului tau Israel* BIBLIA 1688 Deut. 21, 8. *Pentru ce s'au infierbîntat limbile și noroadele au cugetat deșarte?* Ps. 2, 1. — 2. = grosse Menge Leute, Volksmasse. *Tot norodul alerga la dinsul de i-sa da sub ascultare de 'nvațatură* DOS. VS. Noe. 30. *Inainte mergeau suitarii calari . . împingînd pe norodul ce se înghesuia* C. NGR. 22. — Gr. LV. *năr-*. — Et. Ksl. *narod*.

noroi'ă *sf., pl. -roa'ie*, Kot *m* (in dem man versinkt) DELAVR. SULT. 117 (*O trăsura . . lupta în noroiala mahalalei, alunecînd cu greu de pe o movila într'un băltaș*).

noroi'o's *adj.* kotig. *Pe sub pămînt gilgie și fierbe glodul noroi'o's* ODOB. CL. IX 27.

noroi'iu *sn., pl. -roa'e*, breiiger Schmutz: (Strassen-)Kot *m*. *Infigu-ma în noroiul a-dincului* BIBLIA 1688 Ps. 68, 2. *Ca porcui carele sa tavălește în noroiu* MARG.² 53 a. *Fuge de ploae si dă în noroae* aus dem Regen in die Traufe PANN GCR. II 373. *Pe om cînd îl vezi la vr'o nevoe, Nu-i mai da brînci în noroae* PANN PV. ed. Müller II 41. *L-am scos din ~* ich habe ihn aus dem Drecke gezogen (*fig.*). — Dafür MOLD. *glod*, TR. *tina*. — Et. Ksl. *narvoj* «impetus». Zur Bedtg. vgl. *izroj* «Ausfluss» u. die vielen Ableitungen des slav. Stammes *ri*, in denen dieser «fliessen, quellen» bedeutet, siehe MIKL. Et. WB.

noros *adj.* wolkig, be-, umwolkt. *Fie zi cu soare Saui cer nouros* AL. OP. I 157. — Gr. Formen wie bei *nor'*. — Et. *nor'*.

norurea' siehe *nor'*.

nosi'lă siehe *năsă'lie*.

no'stim *adj.* FAM. nett. *Categoriile în care se împart fetele: foarte frumoasă; frumoasă; curățică . . ; nostimă; nu-i sluta . . I. NGR. CL. III 37. Știi că-i ~?* (*iron.*) nette Geschichte, wahrhaftig! — Et. Ngr. *νόστιμος*.

nostima'dă *sf., pl. -de*, FAM. Nettigkeit *f*, nette Geschichte. *E de toată nostimada* sie ist allerliebste. — Et. Ngr. *νοστήματα*.

nostro'm *sm.* Bootsman *m* LIT. (*De pe vaporul Neptun a sârit . . în ajutorul nostromul . . Wolfgang*). — Et. It. *nostromo*.

no'stru siehe *mie'ă*.

no't siehe *ino't* u. (*l*)*nota'* (*a*).

nota' *a* siehe (*l*)*nota'* (*a*).

nota'r, POP. *-rîu* *sm.* MOD. 1. (*jur.*) Notar *m*. — 2. (*adm.*) Dorfnotar *m*, -schreiber. *notări'e* *sf.* MOD. Stand *m*, Amt *n* des Dorfnotars.

notio'r siehe *noa'ten*.

noto'tă, noat- *sf.* Tannenbärlapp *m* (*Lycopodium Selago*) CIH. — Et. Vgl. poln. *nie-tota* «*Muscus scoparius*», czech. *netota* «*Juniperus sabina*».

no'ü *adj.* neu (Ggs. *vechiu*). *Nici bagă vinul cel nou în foi vechi* BIBLIA 1688 Matth. 9, 17. *Noul testament* das neue Testament. *Luna nouă, craiu* ~ Neumond. *Nou-născut* neugeboren; ~*venit* neu angekommen. *Ce mai ~ pe la voi?* was gibt es neues bei euch? *Ai adus'o și d-ta noua* (*iron.*) grosse Neugeigkeit! LIT. *Din ~*, LV. u. TR. *de ~* von neuem. *Nou-nouț* (auch ~*noușor*, ~*nouleț*, *pl. m. noi-noișori*, *pl. f. noua-noulițe*) (funkel)nagelneu. *A rămînea ca vițelul la poarta nouă* u. ä. dastehen wie die Kuh vor dem neuen Tor. *Cuiul ~ scoate pe cel vechiu* wenn ein neuer Heiliger kommt, so vergisst man den alten. *Sita pînă* (*od. cît*) *e nouă, să pune* (*od. șade*) *în cuiu* u. ä. so lange etwas neu ist, geht man schonend damit um. Vgl. *mătură* 1. — Gr. Fem. *no'üă*, LV. *noa'o*, *no'o*, *noa'oă*, *no'oă*, *noa'ă*, DIAL. *noa'üă*, *no'ă*, *art. no'üa*, *noa'oa* etc.; MAC. *no'o*; c. *obl. u. pl. no'üă* etc. (zB. *case nouă, a nouăi case*), MUNT. MOD. *no'i* (zB. *case noi, a noi case*). — Dem. siehe oben. — Et. Lat. *novus*.

no'üă¹ *adj.* siehe *no'ü*.

no'üă² *pron.* siehe *o'ü* A.

no'üă³ *num.* neun; *no'üăsprezece* (MOD. gew. *no'uspr-* gespr.) neunzehn; *no'üăzece* (MOD. gew. *nouze'ci* gespr.) neunzig; *al no'üălea*, *no'üăsprezecelea*, *no'üăzecelea*, *fem. a no'üa*, *no'üăsprezecea*, *no'üăzecea* der, die, das neun te, neunzehnte, neunzigste. Zur Bezeichnung einer unbestimmten grösseren Zahl dient ~, ~*zeci* și ~: *Să te bată . . Noua boale dintr'odată* IARN.-BIRS. 265. Vgl. *ma're*¹. *De cînd se potcovea puricele la un picior cu*

noiazecî și nouă de oca de fier ISPIR. LEG.² 5.

Gr. Formen wie bei *no'ua*¹. — Et. Lat. *nōvem*.

noule'ș etc. siehe *no'ă*.

no'ur siehe *no'r*¹.

noura' (a) siehe *Inora'* (a).

noura's etc. siehe *no'r*¹ etc.

no'uș siehe *no'ă*.

nouta'te *sf.*, *pl.* -*tă'și*, Neuheit *f*, Neuigkeit. *Noutățile sezonului* die Neuheiten der Saison. *Am aflat o ~* ich habe eine Neuigkeit erfahren. — Et. *no'ă*.

Nova'c *npr.* *m.*: (*Baba'*-), Feldherr Michaels des Tapferen, 1601 von den Ungarn getötet; von der Volkssage als riesenhafter Held (ebenso seine Nachkommen als solche) festgehalten, wie im Westen Roland, Karls des Großen Paladin. *O sabie rămasă dela Novaci* ISPIR. LEG.² 137. *N'a putut face nimic Novacul meu* [mein Riese] 193. *A se pune ca Novac wacker Hand anlegen* COM. OLT. Z. VI 236.

noveloa'că siehe *năvoloa'că*.

novo'd siehe *năvo'd*.

nu' *adv.* nicht, nein (vgl. *ba' 1*). *Nu țe-am spus eu!* ich sagte dir es ja! *Calul tau . . e de furat, de peste graniță, nu știu eu!* XEN. BRAZI 157. *Ma tem, mi-e frică etc. sa ~ vie* (nb. *că va veni*) ich fürchte, er kommt. — Pleonastisch nach Fragewörtern, wo auch im Deutschen bisw. «nicht» steht: *Ciți din lucomie ori din junghii . . nu va dați ortu popii?* [wie viele von euch kommen doch . . ums Leben!] JIP. OPINC. 74. *Beșlegii pe la ținuturi, vai mie ce nu lucra* [was taten sie doch alles] BELD. ETER. 95. *Ce ciudă nu va fi apucat pe bițetul fecioraș, vă puteți închipui și Dv.* CL. XIX 471. — *Invățătura mergea nu mergea* [mit dem Lernen ging es so so], *dar nebuniile mergeau strună* CL. XIX 198. *Pe la prinzul cel mare . . , cu mâncarea sleită, veneam nu veneam* [schlich ich zögernd näher] CREANGĂ CL. XV 8. — *Cite n'a făcut omul . . : degeaba! Cuzoana, nu și nu!* [blieb dabei] *că i-i urit Grecul* SADOV. POV. 249. *Și nu, și nu*, [er wollte durchaus] *să ee pe Măriuca la Iași cu el* RĂDUL. RUST. II 163. — POP. ~ *să . . a n-statt z u . . : Madam Marghioala trăgea cu coada ochiului și nu să tacă, începe* NĂD. NUV. II 63. *El, nu să-și caute de cale, intra între ei să-i domolească* RETEG. IV 24. — *Lu'i* [von] *Sucnă-murgă nici păr din cap nu i-au adus vintul pe-aice, nu tocmai* [geschweige] *să fie și el singur* SBIERA POV. 92; vgl. *ne*² 2. — Gr. Trägt, wenn es den ganzen Satz verneint, stets den Satzton: *nu' știu* ich weiß es nicht, *nu' sa poa'te* es kann nicht sein; aber *nu e'ă, ci tu'* nicht ich, sondern du'. Das u kann vor mit a anlautendem *verb* u. vor vokalischem anlautendem unbet. *pron.* u. *aux.* elidiert werden, wobei der Satzton auf die so entstandene

Silbe tritt: *n'a're a face, n'a's'ultă, n'a'uzi* (vgl. *ascu'ltă, au'zi*), *n'a'm știut, n'o' cu-n'os.*; *n'e'i* (od. *n'a'i*) *crede, n'o'r vrea*. — Steht, wenn es den ganzen Satz verneint, vor dem *verb* bezw. vor dem unbet. *pron.*, siehe die Beispp.; doch vgl. *mar.* Verneint es einen Satzteil, so tritt es vor diesen: *Cinta nu rau* er sang nicht übel GHIB. BV. 32. *Nu cer morți te vor lauda, Doamne* BIBLIA 1688 Ps. 113, 26. *Tac, nu ca n'aș avea ce zice* DICȚ. AC. — Auch wenn der Satz eine andere Negation enthält, tritt ~ vor das *verb*: *Nimenea ~ sa naște meșter* Niemand wird als Meister (oder kein Meister wird) geboren. *Nu ma duc nicăiri* ich gehe nirgends hin. *Nici zece mi de boi Nu fac ca buzele moi!* IARN.-BIRS. 26. Nur unmittelbar nach *nici* darf ~ fehlen: *Nici ai boi Nici ai slugoi* das. 408. — Et. Lat. *nōn*. *nube't* siehe *nobe't*.

nu'c *sm.* Nussbaum *m* (*Juglans regia*). *Amară-și frunza de nuc* IARN.-BIRS. 90. Gr. Dem. *nucule'ș* WEIG. JB. III 273. — Et. Lat. *nux*, -*cis*, das nach dem Muster von *prus*, *pîra* (rum. *pa'r, pa'ra*) etc. in **nu'us*, **nuca* gespalten wurde. Vgl. auch *nepo't*, -*poa'ta* aus *nepōs*, -*pōtis*.

nu'că *sf.* *pl.* -*că*, (Wall-)Nuss *f*; ~ *de America, de cocos* Para-, Kokosnuss. *Unt de ~ Nussöl. Sa potrivește* (od. *sa prinde, sa lovește*) *cu nuca în parete* es passt wie die Faust aufs Auge. — Gr. Dem. *nucșoa'ră*, MOLD. *nucșoa'ră*, *pl.* -*re*, auch *nuclii'tă*, *pl.* -*țe*.

nuca'r, POP. -*ră*, *sm.* 1. Nüssespieler *m* ISPIR. JUC. 53 (*Sint nucari dibaci cari fac nucile oala* [s. d.] *mai adese-ori*). — 2. MOLD. BUC. Nussknacker *m* (*Nucifraga caryocatactes*) MAR. ORN.

nuce't *sm.*, *pl.* -*tur!*, Nussbaumgehölz *n*. *Prin desigurul unui nucet sabbatic* DELAVR. SULT. 14.

nucșoa'ră, MOLD. *nucșoa'ră*, *sf.*, *pl.* -*re*, 1. dem. von *nuca*. — 2. Muskatnuss *f* (*Nux moschata*). *Copturile . . Facute . . Cu stafide, cu smochine, Cu nucșoare, Cu cuișoare* PP. MAR. NUNTA 510. *Floare de ~* Muskatblüte. 3. Gartenrotschwanzchen *n* (*Ruticilla phoenicurus*) COM. MUNT. MAR. ORN.

nucșo'r *sm.* Muskatnussbaum *m* (*Myristica moschata* Thunb.) NAN. 97.

nue'le etc. siehe *nufa'*.

nu'făr *sm.*, *pl.* -*fer!*, ~ (*alb, galben* weisse, gelbe) Seerose (*Nymphaea alba*; *Nuphar luteum*). *Galbeaza sa lecuește și cu radacina de nufar sau plamina alba* DRĂGH. IC. 34. *Marioara se facuse gubena ca nufarul* NĂD. NUV. I 111. — Et. Vgl. türk. *nufar* REDH.² 2112 a, pers. *nilufar*, it. *nenu'fero*, sp. *nenu'far* etc. Dunkler Herkunft.

nuia' *sf., pl. nuie*, (Weiden-)Rute *f.* Sa 'ngrađească ulița Tot cu parî și cu nuele IARN.-BİRS. 268. Li-se trăgea citeva nuele [Rutenschläge] la talpi, ca sa le vie mintea la cap GHICA SCRIS. X. Vgl. *fr'inge (u)* I. — **Gr. Dem. nuelu'să, -șe, pl. -șe, ferner *nuelu'scă* JIP. OPINC. 43 u. 79. — **Et. Lat. novella** (scil. *virga*) «junges Reis».**

nu'mai *adv.* 1. n u r (= nicht mehr als, kein Anderer als, nichts anderes als, nichts als). Dintr'o sută ș'o mie Numai una-mi place mie IARN.-BİRS. 100. Scumpe fule, încă o vorbă numai [nur noch ein einziges Wort] UR. BUCEGI 130. Mindră ești, frumoasă ești, Numai nu mă prea iubești! IARN.-BİRS. 380. Să-ți faci ie de colie, Să-mi fi dragă numai mie 245. Cite flori în jurul meu, Toate-mi voesc numai rău 189. Trecură prin altă padure cu frunzele numai [aus lauter] diamanturi și pietre nestimate ISPIR. LEG.² 236. Sfetnicii lui . . l-au indemnât numai să mearga la Poartă [er solle nur ja zur Pforte gehen] NECULCE LET.² II 275. *El se muncise într'atitu cit îi curgea numai sudorile de pe frunte* [dass ihm der Schweiss nur so . . rann; Germanismus ?] SBIERA POV. 199; ebenso 92 u. 93. Nu . . . , ci și . . nicht nur . . , sondern auch . . . — Vor *vb. ltv.* oft ~ *ce, ~ cit*: Nu te teme, numai ce crede și mintuită va fi [fata] COR. TETR. LUC. 8, 50. Vgl. *cât* II 8 a. — Mit Negation (= alles ausser, alles eher als, nichts weniger als): Fă-mă, Doamne, cumu-ți place, Numai popă nu mă face IARN.-BİRS. 467. Numai ca n'au robii [Tătari], iară alte tot ce au găsit, tot au mincat NEC. COSTIN LET.² II 90. Fata ~ frumoasă nu e das Mädchen ist alles eher, nichts weniger als schön. Sint cinî . . care numai Nu vorbesc că n'au cuvint [denen nur noch die Sprache fehlt, scil. um den Menschen zu gleichen] SPER. AN. 1893 III 241. Daher: — 2. ~ nu beinahe, fast. De care faptă . . dacă au auzit Vasilie Voda, numai nu se otrăvea de voe rea MIR. COSTIN LET.² I 332. Este atit de voluptoasă! Numai nu plinge cind plec Duminea seara DELAVR. PAR. 216. — 3. ~ bun, bine (de c.) gerade, eben gut, recht (zu, für etw.). Nicî micuți, nicî naltuți, Numai bună de draguță AL. POEZII I 91. Numai bine i-au ajuns [es langten ihm gerade] cele trei sute de lei pentru toate acestea SBIERA POV. 230. — 4. ~, ~ ce (auch) schon. Cind trag un ciubuc, numai o vad stranutind și strîmbindu-se I. NGR. CL. VII 3. Cum șterg doî, trei gălbenași din banc, numai ce i-auzi: «bonsoir la boeri» ori o tund franțuzește pe furis IANOV das. 314. Cind numai să intre [als sie schon eintreten wollte], moșneagul o oprește SEV. POV. 7. Indată ce găti Constantin Duca Vodă

aceste toate . . , atunce numai capegi-bașa și intră pe poarta [da kam auch schon . . zum Tore herein] cu mazilia NECULCE LET.² II 253.—5. ~ ce eben erst. Soarele numai ce se arătase la marginea cerului CRAS. SCH. III 114. — 6. POP. ~ iacă, de-odată da (plötz-lich). Numa, dinspre partea dealului, iacă că-mi ese înainte o veveriță CARAG. TEATRU I 46. Se uita 'ntr'o parte, se uita 'n alta . . și numai de-odată zărește o pată neagră NAD. NUV. I 177. Moș Nichifor decio-călase caruța [hatte das Wägelchen auseinander genommen] și o uncea; cind numai iacă se trezește la spatele lui cu jupin Strul . . CREANGĂ OP. II 9. Vgl. *câ'nd* II 2 u. *ce'* B II 7. — || Vgl. *cât* II 8, *decit* 4, *fără* I 2, *mai* 2. — **Gr. POP. -ma**, vor a, o apostrophiert, zB. *numa* neste boambe JIP. GCR. II 259, *num'asa* IARN.-BİRS. 218, *num'odată* 214. — **Et. Lat. nōn magis** «nicht mehr», vgl. it. dial. *no'ma*, *no'me* etc., rät. *no'me*, *nuo'mma*, afz. *ne* . . mais in Verbindungen wie *n'a fil mais un* «er hat nur einen Sohn», wozu vgl. Zr. XX 64.

număr *sm., pl. -mere*, 1. Zahl *f.*, Anzahl. Nu vom cunoaște numărul anilor lui BIBLIA 1688 Hiob 36, 26. Degetele mînilor și degetele picioarelor lui . . 24 la număr [an der Zahl] 2 Reg. 21, 20. Fără ~ ohne Zahl, zahllos: Păcatele mele cele fără de număr MSCR. sec. 17. GCR. I 80. Peste ~ überzählig. Adunarea nu mă e în ~ das Haus ist nicht mehr beschlussfähig. Numărul singular, plural (gram.) die Ein-, Mehrzahl. — 2. Nummer *f.* Strada Carol ~ul zece Karlsstrasse Nummer zehn. Numărul unu ersten Ranges, Prima: Un beiv numărul unu SADOV. CR. 117. I-a tras vizirului o săpuneală numărul unu er putze den Vezier ganz gehörig herunter CARAG. NOV. 1908, 122. — **Gr. ISTR. lu'mer**. — **Et. Lat. nūmērus; lu'mer** nach kroät. *lumer*, -mar od. ven. *lumero*.

număra' (*a*), *prez. nu'măr, -meri, -mără, -mere*, *v. trans.* zählen, banî Geld aufzählen, pe degete an den Fingern zählen; ne~t unzählig. Caută dară în ceriū și numără stelcle BIBLIA 1688 Gen. 15, 5. (Parale) numărătoare bares Geld; in (scil. *parale*) numărătoare in barem (Gelde), bar. Operele lor nu sint atit de numeroase încit . . să nu pot a le număra inaintea Dv. [dass ich sie nicht . . hier-, aufzählen könnte] STĂNC. FRUM. 13. Numărător *sm.* (aritm.) Zähler. — || In: *Deci numără ghemonu cartea* AP. VOR. Ap. 23, 34 ist *numără* falsche Uebersetzung von *ksl. proțetu* «las vor». — **Gr. Inn-** DELAVR. PAR. 237, *an-* BIBIC. 54. — **Et. Lat. nūmēro, -āre**.

numărătoare *sf., pl. -to'ri*, Zählen *n.*, Zählung *f.* Gardienilor începuse a le fi frică să se mai ducă seara și dimineața la numă-

rătoare[a arestanților] VLAH. NUV. 190. A face ~ eine Zählung vornehmen.

număruș *sn.*, *pl.* -șuri, 1. Zählung f IARN.-BIRS. 323 (A venit poruncă 'n țara Sa mearga feciorii. . la număruș). — 2. Art Amulet MAR. NAȘT. 353. — Et. Wohl mittelb. lat. *numerus*, nach magy. Aussprache.

nu'-mă-uita" *subst. nedecl.* LM. Vergissmeinnicht *n* (Myosotis).

nu'me *sn.*, *pl.* ~, 1. Name *m*: ~ de botez, de familie Tauf-, Familienname; ~ și pronume Vor- und Zuname; în ~le legii, tatălui etc. im Namen des Gesetzes, Vaters etc.; ~ comun, propriu Gattungs-, Eigenname; fără ~ namenlos. Numele de Romîn der Name «Rumäne». Ioan cel Nou — așa-î zicea pe nume [so nannte man ihn] — HASD. IV. 47. Pentru ~le lui D-zeu, ce nu m'ascuți? um's Himmels willen, warum folgst du mir nicht? Boerii de țara erau număi cu numele [waren es nur dem Namen nach], ca la nimică nu-î mai întreba [domnul] NECULCE LET.² II 374. Zic, strig cuiva pe ~ ich nenne, rufe Jdn. beim Namen. Îi știam pe toți pe nume GHIB. BV. 70. Daca nu te-oăi face eu sa izbutesti, sa nu-mi mai zici pe nume [will ich Hans heissen] ISPIR. LEG.⁴ I 85. Nu s'a mai auzit de ~le lui man hat nichts mehr von ihm gehört. Am avut un fiu pe lume Șacelui nu-î știu de nume [und weiss nicht, was aus ihm geworden ist] SEV. POV. 82. De unde s'au ijderit [Despot Vodă] și cum s'au scos nume de domn [wie er sich als Fürsten ausgab, zum F. aufwarf] SIM. DASC. LET.² I 428. — 2. (*gram.*) Nomen *n*: ~ substantiv, adjectiv Substantiv, Adjektiv. — 3. Name *m*, Ruf. Un scriitor cu ~ ein namhafter Schriftsteller. Imă ese, imă scot ~ bun, rău ich bekomme einen guten, schlechten Ruf, man bringt mich in guten, schlechten Ruf. Nicolai Vodă. . avea trecere și nume bun și prietenii mulți AXINTE LET.² II 137. Slujitorii. . se sfătuiău să omoare pe Despot Vodă. Apoi socotiră să nu-și faca nume rău. . NEC. COSTIN LET.⁴ I App. 72. Aă întunecat Sturza această buna fapta [a lui Grigorie Vodă]. . ca. . să pue nume rau domnului [um den Fürsten in üblen Ruf zu bringen] NECULCE LET.² II 374. O fuc de ris și-î scot eu nume [verlästere ich sie]? COȘB. 125. O fată frumoasă și deșteaptă de-și pune nume [dass alle es rühmen] SEV. POV. 166. — 4. INV. u. POP. (mit Unrecht beigelegter) Name *e*, Angabe *f*, Vorwand *m*. Iordachi. . i-au chemat [pe Siimeni] la gazda lui, cu numcle [angeblich im Namen] lui Antioh Vodă NECULCE LET.² II 288. Constantin Vodă. . s'au făcut mărturie [liess sich ein Zeugnis anstellen]. . de la boerii, cu nume [mit der Angabe] că au fost bun și n'au luat nimică de la țară das. 379. Baba

să urcă în pod, cu numele [angeblich] sa le aducă slănină RETEG. V 42. Ciobanii. . framinta cașul pe strecatoare pin' ce ese tot untul, supt nume [unter dem Vorwande] ca scoate dintrinsul zar DRĂGH. IC. 27; vgl. sub cuvint. Și-l traseră de picioare afara nume de mort [in der Meinung, er sei tot, als tot] cu fune Dos. VS. DECH. 29.—5. a lua *c.* în ~ de bine, de rau etw. wohl aufnehmen, übelnehmen. D-l Grădișteanu ne cam ia în nume de rău «puțina seriozitate» a punctului nostru de vedere. . MAIOR. CL. VII 155. 6. a lua *pc.* în ~ de bine, de rau Jdn. mit Achtung, mit Geringschätzung behandeln, achten, missachten. Toată curtea împărateasca lua în nume de bine pe aceasta găinarea pentru vrednicia și curățenia ei ISPIR. LEG.⁴ I 73. E o necinste sa le eî [năml. rînduelile bisericii] în nume de rău GHIB. TR. 148 (von Einem, der die Fasten nicht hält). — Gr. MAC. nu'mă *sf.*; ISTR. lu'me.—Pl. LV. (sec. 16/17) -mere, zB. Ps. SCH. 48, 12, ferner -mene LITURGHIE IAȘI 1679 CIP. PR. 130. — Et. Lat. *nōmēn*, -*inis*; *w* wahrsch. nach *nūmērus*.

numi' (*a*), *prez.* -mesc, *v. trans.* 1. nennen, benennen. Pentru aceasta sa numește omul «lume mica» INV. 1794 GCR. II 154. Numire Benennung, Name: Cu nepu-tința este a se muta [zu übertragen] filosofosia și în limba rumineasca, pentru saracia zice-rilor și a numirilor LOGHICĂ 1826 GCR. II 252. Numirea de Bogdan Beg și de Iftah Beg era dandana mare la Tarigrad GHICA 91. Numitor *sm.* (*aritm.*) Nenner.—2. *pc.* judecător etc. Jdn. zum Richter etc. ernennen. — Gr. numeni' INDR. öfters, zB. 738 (de unde ne-am numenit de ne chemam creștinii).

nu'n *sm.*, *fem.* -nă, *pl.* -ne, 1. (Trau-) Beistand *m.*, Trauzeuge, -gin *f.* Domnu subprefect. . azi îi nun mare și cunună pe domnu posesor AL. OP. I 1614. Die als Zeugen dem Brautpaare mit brennenden Kerzen zur Seite stehenden ~i, gew. ~i mari (Mann u. Frau) pflegen später auch bei dessen Kindern als Taufpaten zu fungieren. Vgl. cununa' (*a*) u. naș. Wird mehr als ein Paar zugezogen, so heissen die übrigen ~i mici. — 2. TR. hisw. ~ă = drușca: Brautjungfer f MAR. NUNTA 233. — 3. MAC. = naș, nașa: (Tauf-)Pate *m.*, -tin *f.* — Gr. Dem. *fem.* nunu'tă, nunișoa'ră, *pl.* -țe, -re MAR. NUNTA 209. — Et. Spätlat. *nonnus* (richtig wohl **nunnus*), -a «Kinderwärter(in)», vgl. it. *nonno*, alb. *nun*, ngr. *νοῦνός* etc. «Taufpate, Trauzeuge etc.».

nunea'scă *sf.* POP. Art Hochzeitstanz. Cimpoerul zice nuneasca, iar nuntașii joaca roata împrejur SEV. NUNTA 152.

nu'ns etc. siehe dt'ns I.

nuntă *sf.*, *pl.* -*ți*, Hochzeit *f.*: *de argint, de aur* silberne, goldene H.; LV. auch Ehe. A face ~ Hochzeit machen, feiern. Și in zioa a treia nunta s'au fucut in Canu Galileiului BIBLIA 1688 Joh. 2, 1. Desparte-se nunta [die Ehe] cind se face neștine calugar INDR. 211. Nunta [die Hochzeitsleute] ese afura, cu toți se prind într'o moldoveneasca sau nuneasca SEV. NUNTA 220. Streinii n'au atita nunta [keine so endlose Reihe] de sarbatori ca noi JIP. OPINC. 77. Atita paguba sa am ca de nunta tatei od. mamei u. ä. was liegt mir dran?, was ich mir dafür kaufe! O să-ți car la ~ apă cu ciurul ich werde dir was pfeifen (wird gesagt, wenn man einen Dienst versagt). Du-l la ~ să-ți zica: și la anul u. ä. er hat keine Lebensart. Nuntă fără ceartă și moarte fără banuială nu sa poate keine Hochzeit ohne Zank, kein Tod ohne Ursache. 29 Sept.: slobozirea areșilor in oi și nunta [Paarung] oilor MANGIUCA CAL. — TR. nunta urzicilor Brennesselblüte; tritt nach dem Volksglauben am Donnerstag vor Ostern (Joia mare) ein, wonach die Pflanze nicht mehr geniessbar ist. Vgl. Marita 2. — Gr. MAC. nuntă. — LV. *pl.* -*te*. Dem. nuntă, *pl.* -*te*. Et. Lat. nupta «Braut», vgl. sard. nuntus = nuptas. Den *pl.* nunți auf lat. nuptiae zurückzuführen u. in ~ Neubildung nach poartă, *pl.* porți etc. zu sehen verbietet LV. *pl.* nunte.

nuntaș *sm.* Hochzeitsgast *m.* Sourele și luna M-au ținut cununa, Brazii și pălți-nași I-am avut nuntași AL. PP. 2.

nunti' (*a*), *prez.* -*tesc*, I. v. *trans.*: *pc.* Jdm. Hochzeit machen, ihn verheiraten. Simbată il logodea, Duminică-l și nuntea TEOD. PP. 616. Un om ce-avea o fată

buna tocmă de nuntit BOGD. POV. 76. Bine am facut și noi ca ne-am nuntit de-a doua oara [zum zweiten Mal unsere Hochzeit gefeiert haben] BOGD. POV. 21 (der Mann zur Frau). — II. v. *intr.* Hochzeit feiern. Boerimea a două fără nuntiră trei săptămîni cu mare pohvăli NECULCE LET.² II 248.

nu'ntru siehe *inlăuntru*.

nu'or siehe *no'r*¹.

nu'r *sm.* FAM. fast INV. Reiz *m.*, Anmut *f.* [Paris] pătrunzind cu privirea și critica lui tot nurul [celor trei zeițe] CL. IV 45.—Gew. *pl.*: Nuri matala m'au scos din minte AL. OP. I 140. Decit un car de frumusețe măi bine un dram de nuri (Sprw.) REV. Toc. V 157. Cu ~i reizend, anmutig.—Et. Türk. nur.

nu'rcă siehe *no'rcă*.

nuriște *sf.* *pl.* = *nuri* POL.; PANN PV. ed. Müller II 99 (Măi bine un dram de nuriște Decit un car de frumusețe).

nurli'ü *adj.* FAM. fast INV. reizend, anmutig. Pescarul . . cum era nurliu, prinse dragoste de dinsul fata împăratului ISPIR. LEG.¹ I 58. Ochișori . . Blinzi și mult nurlii CON. 17. — Et. Türk. nurly'.

nu's etc. siehe *d'ns* I.

nuș(t)ca're etc. siehe *ști'* (*a*).

nuta' (*a*) siehe (1)nota' (*a*).

nutre't *sn.*, *pl.* -*țuri*, (Vieh-)Futter *n.* Ce gindești a face dimineață, cind îți va aduce țaranul iarăși nutrețul? BAR. HAL. I 34 (zum Ochsen). La cîmp nu măi e nimic de cărat. Toate nutrețurile [Futterkräuter] . . s'au adus și s'au cladit in șiri GAZ. SAT. IV 377.—Gr. TR. *notr-* QU.—Pl. -*țe* NEC. COSTIN LET.² II 58.—Et. Lat. *nutricium*, mit Suffixtausch nach ospăț, județ, albeț, mareț etc.

o¹ v. siehe *avea'* (*a*) B 3 u. *vrea'* (*a*).

o² *pron.* siehe *e'l* B.

o³ *num.* u. *art. neh.* siehe *un*.

o⁴ *conj.* siehe *o'ri*.

o⁵! *interj.* o(h)! O! nuere, mare-î cre-dința ta BIBLIA 1688 Matth. 15, 28. Rogu-vă si va pohtesc, o! dragii miei frați, . . MARG.² 1 a. O! cum nu ne-am pocăit, o! cum ne-am pierdut vremea de pocăință COD. STU. HC. II 456.—Et. Ksl. o.

oa' (*a*) I. v. *trans.* u. *absol.*: oua Eier legen. Miri manincă dintr'un ou ouat de o puica întiiu ION. SUP. 35. Gaina [de rasa Barbezieur] . . ouă pușin [legt wenig Eier] GAZ. SAT. XIV 411. Cind ouă vre-o gaina, să nu se uite cineva la ia cum ouă ION. SUP. 63. Gaina de rasa Flèche este . . bună outoare [sic] GAZ. SAT. XIV 363.—Gew. a sa ~:

Găina care cintă seara, nu se ouă dimineața PANN CL. V 378. Hulubița s'a ouat doua oua mici mititeluțe BOGD. BURS. 35.—Gr. MOD. missbr. gew. oă', vgl. plăa' (*a*). — *Prez.* 3, 6 u. 7 oă', LV. oa'o etc. wie bei do'ă, no'ă (andere Präsensformen sind nicht gebräuchlich); *perf.* 3 oă'; *part.* oă't; *ger.* o'nd; *adj. verb.* oăto'r.—Et. Vlat. ovo, -ăre.

oă siehe oă' (*a*). oă.

oa'blă siehe o'blu.

oa'cl, oacaca!, oatata! *interj.* Ruf der Frösche: quak! QU. Broasca striga: Oacaca! oacaca! PP. GCR. II 325. El s'apucă Cum fa c broaștele să facă Și striga: Oa-ta-ta-ta! Oa-ta-ta! SPER. AN. 1893 III 225. Vgl. orăcăv' (*a*).

oa'căr *adj.* von Schafen: mit dunkleren Flecken im hellfarbigen Gesicht B. VICRÜ; BIBIC. 372 (Oae, oac, oăără [sic]). —

Gr. Dem. ocăruț PP. VICIŢ.—**Et.** Viell. verw. mit *ou'cheș*.

oa'cheș *adj.* 1. von hellfarbigen Schafen: mit schwarzen Ringen um die Augen. *Copilul . . luă oiața cea oacheșă și merse cu cei doi moșnegi* RETEG. III 57. — 2. von Menschen: brünett, von Tieren etc.: (schwarz)braun. *Zamfiruța, care-î mai oacheșă decit sora ei* I. NGR. CL. III 41. *Ursul oacheș* der braune Bär NAN. 58. *Locurile șese . . sînt mai adesea-orî acoperite cu țarina oacheșă* ODOB.-SLAV. 70. — **Gr. Dem. ocheșe** I, *pl. -șe'i, fem. -și'că, pl. -șe'le*. — **Et.** *o'chiu*. Bei dem, der ~ ist, heben sich die Augen durch ihr Weisses besonders stark von ihrer Umgebung ab.

oa'e *sf., pl. o'i, 1.* Schaf n. *Iacov paștea oile lui Lavan* BIBLIA 1688 Gen. 30, 36. **FAM.** (von Handlungen) *de ~ dumm: Am facut-o de oae de tot* CARAG. CL. XVIII 432. *Prea e de oae, fine, așa!* JIP. OPINC. 73. Vgl. *lu'p 1, sca'iu*. — 2. **Buc. oaia morților** Heerschnecke f, Bekassine (Gallinago gallinaria) MAR. — 3. *țîța oi* a) MUNT. Primel f (Primula off.) QU. — b) MOLD. Fingerhut m (Digitalis) BR. c) Art Weinrebe PANȚU. — **Gr. Dem. oiță, pl. -țe. — **Et.** Lat. *ovis, -is*.**

Cuvintele ce lipsesc sub o . . să
să caute sub *ho* . . .

oa'jdă *sf., pl. -de*, Strick m AP. VOR. AP. 22, 25 (*deca-lu strinseră elu cu oajde*); VICIŢ.—**Et.** Unbek.

oa'lă *sf., pl. -le, 1.* Topf m. *Care preot va duce în oltariul bisericii lapte . . fără de oala noao* INDR. 430. *Oale* [Blumentöpfe] *cu maghirani, indrușaimi-și alte flori scumpe* FIL. CIOC. 284. *Sînt nucari dibaci cari fac nucile «oala» mai adese-orî* [die beim Werfen alle Nüsse . . in die Grube bringen] ISPIR. JUC. 53. *Cu nasul roș de beție, cu mustașile făcute pe oala* [mit herabhängendem Schnurrbart] GHIB. BV. 70; wird von Trinkern gesagt. *Știindu-se că-î bine, sănătos . . Ș'o să-l ee* [la oaste] *ca din oală* [ohne Umstände] SPER. AN. 1893 III 21. *Mătușa-î moartă de cînd lupii albi și s'a facut oale și urcioare* [ist zu Staub geworden] CREANGĂ Z. IV 25. *Măfierbe în ~ seaca* (= fara apa, siehe a fierbe I) er setzt mir unaufhörlich zu, martert mich, lässt mir keine Ruhe. *Tot două oale-mi fierb, una seaca și una goala* es geht mir hundsmiserabel. *Cui nu i-ar placea cu doi pești în oala și cu coadele afară?* u. ä. wer verschmäht das Gute? *Oala acoperita nu cade* (od. da) *gunoiu intrinsa* u. ä. es ist nicht gut, Jeden in seine Verhältnisse einzuweihen. Vgl. *bagă' (a) I 1, ca'r' 1 1,*

face' (a) II 3, fu'nd 1, hîrb, mustața, noro'c, ploa'e. — 2. Tonröhre f. *Și au adus apa pre oale* [in Röhren] *pina în zidul acestei biserici* NECULCE LET.² II 210. — 3. = *olan*: (Dach-)Ziegel m. *O biserica coperita cu oale poleite* RAL. SUV. 53. — **Gr. Dem. ulcea'**, (BAR. HAL. IV 140: *olcea'*), MOLD. *-ci'că, pl. -ce'le*, wovon wieder *ulcelu'ță*, MOLD. *ulcicu'ță, pl. -țe*; auch *oli'ță*, Tr. *olcu'ță*, ferner *ulci'ță, olci'ță* B., *pl. -țe*. — Augm. *olo'țu sn., pl. oloa'e*. — **Et.** Lat. *olla*; sg. mit scheinbar erhaltenem l (vgl. dgg. *stea', madu'ă* = *stella, medulla* etc.) nach dem *pl.*, wie *satu'la* nach *sătu'l, -le*. Vgl. auch *o'l, ulcio'r*.

oa'me, -meni, siehe *o'm*.

oa'met *subst.* Volksmenge f, Volk n PALIA CIP. PRINC. 214 öfters, zB. Gen. 21, 13 (*fiçiorul fetei încă face-voiu oamet*); 46, 3 (*caçi acolo mare oamet voiu face pre tine*).

Et. *o'm*.

oa'o siehe *oa' (a)* u. *o'ă*.

oa'ră ¹ *sf., pl. ~, LM. -re*, MUNT. POP. Vogel m. *Filosofii au gasit Că n'ar fi urma de fiara Nicî de salbatega oară* TEOD. PP. 179 — Gew. *pl.* von Hausvögeln: Geflügel n, Feder-vieh. *Curtea este plina de oase* [lies *oare*] și

Die unter o . . fehlenden Wörter
siehe unter *ho* . . .

de vite ISPIR. CL. XVIII 196. *Pin' nduc vițelul din crîng, Oara, rațe, giste din drum pinu strîng* PANN PV. ed. Müller II 48. **Et.** Viell. o (unbest. Art.) + lat. *ala* «Flügel».

oa'ra ² *sf., pl. or'i, 1.* MAC. St unde f. *Vine oara oaralyei, Oara ingropariulyei* PP. CL. XVII 38. Dgg. LM. in derselben Bedtg. ~ od. *or'ă, pl. -re*. — 2. Mal n (vgl. *da'ta* ¹ 1 a): *de doua* (vgl. *do'ri, Gr.*), *de trei, de multe, de repetate, de nenumărate ori* zwei-, dreimal, vielmals od. oft, (zu) wiederholt(en Malen), unzählige Mal; *de cite ori* wie oft, sooft, (tot) *de atitrea ori* (eben) so oft; *une-or'i* [IARN.-BIRS. 443: *a une-or'i, PRAV. GOV. 40 b u. 75 b: unile ori*) manchmal, zu-, bisweilen; *alte-or'i* (PRAV. GOV. 76 a: *altele ori*) manchmal (wieder); *de toate orile* INDR. 203, *de toate ori* AVINTL LET.² II 134 allemal; *a doua* (vgl. *do'ilea, Gr.*) ~ (MIB. COSTIN LET.² I 303: *cu a doua ~*), *a treia ~*, *de oara dentaî* PRAV. IAȘI CCR. 220, *de cea din urma ~* (dafür LM. *pentru prima, pentru ultima ~*) zum zweiten, dritten, ersten, letzten Male. *De trei ori trei* dreimal drei. *Intr'avea oara ce* [jenes Mal, da] *era inchis în temnița Ioan Dos. VS. Noe. 30. Din aceia oara* [seitdem] *i-au dat Grigorie Voda pre ei în seama vatafului de a-î pazi* ȘINCAI GCR. II 206. Vgl.

ade's, aor'ea, ara're-o'ri, bu'nă-oa'ră, odinî-oc'ra. — **Et.** Lat. *hōra*. Zu Bedtg. 2 vgl. die gleiche Verwendung von *hora* im Altit. u. Afrz. (siehe LITBL. 1904, 207), von *stunt* (zB. *dri-stunt* «dreimal») im Ahd. u. Mhd.

oa'rbă siehe o'rb.

oa'rdă siehe ord'ă.

oa're adv. 1. Fragepartikel: wohl. *Oare cine-î [wer ist wohl] măi mare intru împărăția cereiurelor?* N. TEST. 1648 Matth. 18, 1 GCR. I 127. *Trifon... pleca sa-și caute nevasta. Va găsi-o oare [ob er sie finden wird]?* CRAS. IV 298. *Postelnicul Zimbolicăi era și întru areasta nehotărît. Oare să se însoare ori sa nu se însoare [sollte er sich verheiraten...]? C. NGR. 65. Acolea va fi lucrul cu prepus, oare botezați sînt [ob sie getauft sind] aū ba Ș. TAINE 15. — 2. ~ das wäre!, wär's möglich! — 3. LV. (sec. 16/17) ~.. ~ = *fie.. fie*: sei es.. oder. *Carîi viețuesc întru bunatafă, oare sa vor avea boguție oare meserătate [sei es, dass sie reich oder arm sind], totuși-e lucru bun și cu spăsenia* Ev. 1580 CCR. 41. *Deci, oare pentru lene, oare pentru dur.., nu să face județul drept* VARL. GCR. I 105. — 4. LV. (sec. 16/17) ~-cine, -ce, -cit etc. = *ori-cine* etc.: wer, was, wieviel etc. immer. *Oare-care om sau muere-și va lăsu duhovnicu-sau... și se va ispovedi la altul, să se desparța de biserică* PRAV. GOV. 114 a. *Vare cu ce masura vor masura altora, lor încă cu aceea măsură măsură-să-va înapoi* SICR. DE AUR CCR. 124. *Oare-cite veri cere de la D-zeu, da-ți-va fie D-zeu* MSCR. 1669 Joh. 11, 22 GCR. I 187. 5. bildet, vor pron. rel. gesetzt, mit diesem ein pron. neh.: ~-cî'ne (irgend) Jemand, Einer, ~-ce' (irgend) etwas, (un) ~-ca're (ein) gewisser, ~-cî't eini-ger, ~-cî'nd irgendwo, einst, ~-w'nde irgendwo(hin), ~-cu'm irgend-wie, gewissermassen, woneben auch ~-șî-cî'ne, ~-șî-ca're etc. *I-sa arată în somnul lui cumca-î grai oare-cine și-î zise:..* MARG.¹ GCR. I 294. *Un preot oare-carele [ein Priester] cazu în patima curviei* MARG.¹ 173 a. *Judecatorîul de va avea niste sennue oare-carele [gewisse Zeichen] cum sa fie știut [el de gîndul ucigașului]* INDR. 330. *Simfîn o neliniște oare-care* C. NGR. 60. [Cuzaci] *aduceau oare-ce [etwas] hrană* MIR. COSTIN LET.² I 280. *Șezînd și oaresi-ce [ein wenig] la vorouva* GHEORG. das. 332. *Ia vin' incoace, c'am sa-ți spun o oarecica [etwas]!* I. NGR. CL. XIII 34. *Cîteva mi de Moldoveni și oare-ciți Nemți pedestrași* NEC. COSTIN LET.² I 441. *Oare-cînd pre aceste locuri au fost lacuînd Tatarî* EVSTR. LOG. GCR. I 234. [EL] *Umple punga ș'oare-un le O ingroapa* PANN PV. ed. Müller II 32. *Aș spune eu ceva, da' mi-î oare-cum [ich traue**

mich nicht recht] SADOV. Pov. 252. — Mod. *de ~-ce' = de vreme ce: da (ja)*. *Nu țe-am scris, de ~-ce nu-ți știam adresa* ich schrieb dir nicht, da ich deine Adresse nicht wusste. — Gr. In Bedtg. 4 LV. (sec. 16/17) bisw. *vare; FAM. o oareci-că* für *o oare-ce'*; ~-cumva' für ~-cu'm RETEG. I 12, ~(șî)-cîndva' etc. für ~(șî)-cî'nd etc. PUȘC. — **Et.** Lat. **vōlet* für *vult* «er will», also identisch mit dem aus *va're* gekürzten *va'* «er will», vgl. *cineva'* «Jemand» etc. u. LV. *veri* «du willst», *veri-*, *ori-cî'ne* «Jeder» etc. = *velis*. In *oa're* ist *v-* vor *o* gefallen wie in *oū* = *voū* etc., in *va're* wiederum *o* nach Labial geschwunden wie in *afa'ră*.

oa'rză adj.: măr ~ Art Apfelbaum MAR. INM. 169 (*o creană*.. de măr oarzan); nach B. (-zen) säuerlich süß, nach POL. zeitig. — **Et.** Anscheinend zu *o'rz*.

oa'rze siehe o'rz.

oa'se siehe o's.

oa'spe sm., pl. -peși, 1. Gast m (vgl. *mo-sași*). *Mergi de spală picioarele oaspelei* MSCR. sec. 18. GCR. I 352. [Ei] *ău fost destoînici a ospata și pre ingeri ca pre niste oaspeși în casele lor* CHEIA INȚ. GCR. I 237. Vgl. *bucuro's* I 3. — 2. MAC. Freund m. *Ma bun easte un ehtru mintimen dicit dzațe oaspiș glari* besser ein kluger Feind als zehn dumme Freunde WEIG. AR. II 278. — Gr. Sg. auch, bes. MOD., -pete, bisw. -peș, MOD. auch -pet, -păt. — Dem. *os-peclo'r* RETEG. III 42. — **Et.** Lat. *hōspes*, -itis.

oa'ste sf., pl. oști, 1. Heer n, pl. Truppen (pl.), wofür MOD. gew. *oștire*, LM. *armată*. *Cînd au stătut [zögerten] a sosire steagurile oștii noastre* MIR. COSTIN LET.² I 359. *Mazepa hatmanul.. au lăsat în cetate oaste [Truppen] de a sa* NEC. COSTIN das. II 57. *Împăratul îi eși înainte cu mulțime de oști* ISPIR. LEG.² 117. — 2. LV. = *razboi*: Krieg m. *Atuncea avînd Nemții oaste cu Turcii* NECULCE LET.² II 231. [Craîul leșesc] *nu făcea oaste [führte keinen Krieg] împotriva păgînilor* URECHE das. I 169. *Au venit poronca la Dabija Vodă de s'au gătît de oaste* NECULCE das. II 193. *Mihail Vodă.., ca un om de oști pururea pof-titor* MIR. COSTIN das. I 253. — Gr. C. obl. MOD. gew. (missbr.) ~: *Monitorul Oastei* (Zeitungsnamen). — **Et.** Lat. *hōstis* «Feind», mlat. u. roman. «Heer».

oatata! siehe oa'!

oa'ă siehe oa' (a) u. o'ă.

oba'da sf., pl. obezi, 1. (Rad-)Felge f. *Strîmba-Lemne care lua stejarul cit de gros, îl îndoia cu minile și-l făcea obadă de roata* C. NGR. 293. *In preajmă.. erau aruncate obezi de roate, juguri de car, ghizduri..* ODOB. MV. 1894, 94. — 2. INV. u. PP. pl. (Fuss-, Hand-)Fesseln (pl.). *Și-l va închide în temnița cu obede în picioare* INDR.

362. *Ca să lege pre împărații lor cu obezi și pre slăviții lor cu catuși de fier* BIBLIA 1688 Ps. 149, 8. — Gr. Lv. u. Tr. pl. *-bede*. — Et. Ksl. russ. *obedü* (nb. *obodü*).

obăda' (a) siehe *obeda'* (a).

o'bärster, o'birster sm. Oberst m bei den Deutschen etc. DION. häufig, zB. TEZ. II 175 (*fiind acotea un polcovicnic, adecă obärster*). — Et. Deutsch.

obeda' (a), prez. *-de'z, v. trans.* mit Felgen versehen: felgen. *Un car ce-î inspițat, Dar nu-î de loc obedat* PP. BUR. CAL. 159. — *Fasole obădată* [sic] Stangenbohne f (Phaseolus vulg. subcompressus) ALEX. AGR. 90. — Et. *oba'dă*.

obeda'r, POP. -rîu sn., pl. -re, Felgenbohrer m PP. MAR. NUNTA 510 u. SEV. NUNTA 290 (*Găurit cu obedarul*); B.

oberca' (a) v. intr. umherirren BUC. QU. *Am umblat tot obercind prin pădure* SBIERA Pov. 258. — Et. Unbek.

obeștnic, o'bștn- adj. gemeinschaftlich Dos. VS. öfters, zB. Oct. 22 (*și sa fece obeștnic praznic cu deavaloma*). — Et. Ksl. *obeštīniku, obišt-*.

obeștui' (a sa) v. refl. eine Gemeinschaft eingehen Ș. TAINE 260 von Wahlbrüdern (*obeștuindu-să cu chizeșie ca aceia*). — Et. Ksl. *obištevati, -štujan*.

obezi' (a) v. trans. fesseln BIBLIA 1688 Ps. 102, 21 (*Ca să auza suspinul celor obeziți*). — Et. *oba'dă*.

obia'l siehe *oghia'l*.

obia'lă sf., pl. obie'le, 1. MOLD. LV. u. POP. Lumpen m. *Obiele* [ôziŋ] *vechi și funi vechi* BIBLIA 1688 Jer. 38, 11. *M'ai scos din obiele și din sărac m'ai îmbogățit* MIR. COSTIN LET.² I 325. *Se tiriaiu ațele și curgeau oghetele după dinșii* CREANGĂ CL. XI 188. Spez. noch jetzt: — 2. Fusslappen m, ersetzt bei Bauern u. Soldaten den Strumpf. *Peste picior învâluit bine în obiele de lină* NEC. COSTIN GCR. II 3. *Mindra mea . . Nicî obialu 'n cizma n'are* IARN.-BİRS. 393. — Et. Zu ksl. *obiti* «umwinden», vgl. serb. *obojak*, nslov. *-jek* = 2.

obice'nic adj. moralisch, sittlich, Moral-, Sitten- CANT. IST. IEROGI. öfters, zB. 304 (*pre binele obice'nic răutatea din fire biruind*). — Et. Poln. *obyczajny*.

obice'iū sn., pl. -ce'furi, 1. Gewohnheit f, Brauch m, Herkommen n, Sitte f. *El singur aū mai ramas în biserică de sa închina după obice'iul lui* MSCR. 1692 GCR. I 297. *Cum era obiceaiul jidovilor sa îngroape pre oamenii cei de cinste* Ev. 1692 das. 101. *Scofind tunurile au dat pe obice'iū* [in herkömmlicher Weise] *și au vestit în țară domnie nouă a Ducaî Vodă* AMIRAS LET.² III 155.

Acela este . . varvar carele nici obice'iū [Sitte] *are, nici carte știe . .* SPAT. MIL. das. I 103. *Se îmbrățoșară mai mult de obice'iū* [aus Gewohnheit] NAD. NUV. I 126. *De ~* gewöhnlich, gemeinlich, in der Regel. Vgl. *borde'iū* u. *logofăt* 2. — 2. LV. Abgabe f, Steuer. *S'aū scornit un obice'iū pe vite, căruia obice'iū zic muntenește «văcărîu»* NEC. COSTIN LET.² II 40. — Gr. Lv. (sec. 16/17) *-cea'rîu* (-чаріу); *obice'rîu* Tr. POPOVICI RD. I, *oblice'rîu*, pl. *-ce're* ȘEZAT. III 83, MAR. ORN. II 310. — Pl. fast inv. *-ce'e*, LV. (sec. 16/17) *-cea'e* (-чар'е). Et. Ksl. *obyčaj*. In *oblice'rîu* scheint sich a *oblici'* eingemischt zu haben. In Bedtg. 2 übersetzt ~ das ältere *adetiū* (s. d.); doch vgl. auch engl. *custom*.

obi'cină sf., pl. -ne, LV. = *obice'iū* 1: *Intr'acea vreme avea obicină jidovii de postiu doaă zile într'o săptămînă* CAZ. 1643 CCR. 206. — Et. Ksl. *obyčnu* «gewohnt, gebräuchlich».

obicinui' (a), prez. *-nue'sc, I. v. trans. 1.* pc. cu c., sa facă c, Jdn. an etw., etw. zu tun gewöhnen. 2. c. etw. zu tun, zu gebrauchen pflegen. *N'am zis . . sa faci rele . . , Cî să te ferești de ele, să nu le obicinuești* PANN PV. ed. Müller I 68. — II. a sa ~ 1. *m'am ~t sa . .* ich bin gewohnt, pflege zu . . *Zarva carea s'au obicinuit a vâpsi pămîntul cu singele a multor casnici nevinovați* BAR. GCR. II 23. — 2. Brauch, Sitte, gebräuchlich, üblich sein. *Vorba nu să mai obicinuește* das Wort ist nicht mehr gebräuchlich. *Au fost vechiu obice'iū de ședea și al doilea logofăt la divan pe urma altor boeri, iar atuncea nu s'au mai obicinuit a ședea* GHEORG. GCR. II 75. — || *obicinuit adj.* gewohnt, gewöhnlich, gebräuchlich, üblich. Gr. Lv. bisw. *-ctui'*, zB. MARG.⁴ 12 a. — Et. Zu *obicinui'* vgl. serb. *obi'avati*.

obicinuința sf., pl. -țe, Gewohnheit f, Uebung, Brauch m; ne~ Ungewohntheit f, Ungeübtheit. *Un barbat . . care-ți spune cuvinte de dragoste din obicinuința, iar nu din inimă* NAD. NUV. II 27. *Intr'aceasta zi au fost obice'iū de se uda cu apa . . unii pe alții, si mai în toate breslele era aceasta obicinuința* GHEORG. LET.² III 321.

obicinui' (a) siehe *obicinui'* (a).

obicni' (a), prez. *-cne'sc, v. trans. 1.* annehmen, lernen COR. Ps. 105, 35 (*Mestecara-se intru limbă și o[bi]cnira delele lor*); Dos. VS. Oct. 31 (*urđina la dinsa cuconul de lua învațatura ce obicnisa* [ia]). — 2. LV. bisw. hinnehmen, dulden. *Macara de-ara si obicni cel injurat sudalma* INDR 83. *Neputind obicni sfinții parinți acestea grozavi fara lege* Ș. TAINE 261. — Et. Ksl. *obyknati*.

obida' (a) siehe *obidi'* (a).

obîda sf., c. obl. -de, 1. LV. (sec. 16/17) Unrecht n, Unbill f. *Blagosloviți ceia ce va blăstema, rugați de ceia ce fac voao obida* COR. TETR. Luc. 6, 28. — 2. Herzeleid n, Kummer m, Gram. *Eu de multa voc rea și de obida ulesca înmî mușca [= muscam] minule* DOS. VS. Noe. 24. *Maică-sa . . se silea . . sa-și stăpîneasca plînsul și obida ce o înecau* ODOB. Ps. 210. — Et. Ksl. obida.

obidî (a), prez. -de'sc, I. v. trans. 1. LV. (sec. 16/17) = a obijdui: pc. Jdm. Unrecht tun, Unbill antun, ihn bedrücken. *Vadua și saracul nu obidireți* PALIA EX. 22, 21 CCR. 71. *Au doara . . ai grai bine dereptu vr'un om obidit de i-ai ajutat?* COD. STU. HC. II 454. — 2. beklagen, -jammern PANN PV. 1 II 39 (*Unu 'nrepu sa ofteze și moartea să-și obideze* [sic]). — II. v. intr. sich grămen TEOD. PP. 528 (*Ziua stău și obidesc, Noaptea nu ma odihnesc*). — III. a să ~ = II MSCR. sec. 18. GCR. II 69 (*iar muma-sa să tot jelia si să obidia în taină*). 2. in bittere Klagen ausbrechen, (zu Tränen) gerührt werden. *Iosif . . deuca văzu despuitorul . . sau pe cruce rastignit . . , atuncea sa obidui* CAZ. 1643 CC. 209. *Dacu tu ești vinovat (obidindu-se treptat si aratindu-și moalele capului), de ce mă-a fucut mie buba aici înăuntru?* CARAG. TEATRU I 51. *Batrîniî își ascund ochii plîni de lacrimi, barbății stau obidiți* BALC. 574. *La dreapta [doamn]ei umblau doi coconi tineri . . , cu haine negre și cu fețele obidite* ODOB. MV. 1894, 50. Gr. In Bedtg. I I COR., Ps. ȘCH. u. AP. VOR. auch -dui'; in Bedtg. III LV. -dui' (-dnuî' COGĂLN. LET. 3 III 224), MUNT. -da' WBB. — Et. Ksl. obideli, -dovati, -dujan.

obîdnic, obîrnic adj. MOLD. POP. gebrechlich, hilflos, invalid QU. *Nu-i pacat de D-zeu din om teafar sanătos sa mă lași un obidnic?* SEV. POV. 186 (zu dem, der ihm die Augen ausstechen will). — Et. Ksl. obidînî «verächtlich».

obido's adj. kläglich MARG. 2 147 a (*de la tofi sa auzia glasuri obidoase*). Et. obi'du.

obidui' (a) siehe **obidî** (a).

obijdui' (a), prez. -du'e'sc, v. trans. MOLD. pc. Jdm. Unrecht tun, Unbill antun, ihn bedrücken. *Ai fost obijduit prin vr'o samavolnicie din partea [razeși]lor?* AL. CL. VII 374. *Tu ai scris? . . «Da eu», răspunse Sava, cam obijduit [verletzt] de tonul aceluia* CRAS. IV 311. Et. Ksl. obideli, -biždar, obižlati.

obîrnic siehe **obîdnic**.

obîrsi' (a), prez. -se'sc, v. trans. LV. (voll)-enden, zu Ende, ausführen. *Sa-mi obîrșesc viața în buna mărtorie* DOS. VS. Sept. 3. *Cum s'au obîrșit aceasta ostire cu Bogdan Voda [welchen Ausgang dieser Feldzug . . nahm], nu scrie . . Mehovet* NEC. COSTIN LET. 3 I 180.

Moartea care multe lucruri tie și sa se obîrșasca nu lasa MIR. COSTIN das. 249. — Et. Ksl. obrușati.

obîrșie sf. 1. Ende n DOS. VS. Noe. 24 (*Petr începutura apostolilor și Petr obîrșie* [sic] mucenicilor). — 2. Ursprung m, (von Flüssen etc. :) *Quelle f. Scaunul vestișilor Banî ai Severinului, a căror obîrșie se pierde în negurile vremii* VLAH. RP. 6. *Îmî grăbiu pașii și ajunseiu la obîrșia luminii ce îmbrobodeu cerul. Erau casele mele care ardeau* GANE CL. XIII 335. — Et. Ksl. obruși. Zur Bedtg. vgl. cap I 13 u. 14.

obîrster siehe **obârster**.

oblădui' (a), prez. -du'e'sc, v. trans. fast inv. : c. über etw. herrschen, regieren, es beherrschen. *A Domnului e împărăția și el oblăduște limbile* BIBLIA 1688 Ps. 21, 31. *Anî îndelungați părintelui patriei, sub a carui oblăduire [Herrschaft, Regierung] țara au atins culmea fericirii!* AL. CL. VII 372. *Ramîndu-mă trei copii fără de oblăduire de mămă [ohne mütterliche Leitung]* VĂCAR. IIO. TEZ. II 288. *Oblăduitorul cetății [der Festungskommandant], Muruzini* das. 265. — Et. Ksl. oblădovati, -dujan.

obla'nic COM. OLT., **obla'in-** VICIŪ, **obla'dn-** B. POL., **obla'vn-** POL. VICIŪ sn., pl. -ce, Tragkranz m aus einem gewundenen Zeugstreifen, den die Weiber als Unterlage für Lasten auf den Kopf legen. — Et. Unbek.

obla'stie sf. LV. 1. Herrschaft f, Regierung. *Ce-î supt oblastia mea, bucurosi daruit să-ți fie, iubitul mieii frate* DOS. VS. Oct. 6. — 2. Reich n. *Atit era lăudat [Dimitrie] pentru bunătățile lui întru toată oblastia lui Maximian împărat cit . .* VARL. CAZ. 201. — Et. Ksl. oblastî.

obleț, -blete sm. Weissfisch m (Alburnus lucidus). — Et. Wahrsch. zu ksl. oblu «rund». Dazu stimmt auch die Angabe APAR. SAN. I 27, dass der im Bezirk RÎMNICU-SARAT heimische ~ einen kugelig aufgetriebenen Bauch hat.

oblici' (a), prez. -ce'sc, I. v. trans. 1. LV. a) an den Tag bringen, offenbaren, überweisen, anklagen, rügen COR., als Uebers. von ksl. obli'ati, -ăti: *Iosif . . nu vru ia să o oblicească [wollte sie nicht blossstellen]* TETR. Matth. 1, 19. *Cine de în voi oblici-măva de pacate [kann mich der Sünde überführen]? Joh. 8, 45. Doamne, nu cu urgia ta oblici mine [rüge mich]* Ps. 37, 1. — b) er-, ausforschen BIBLIA 1688 Prov. 25, 3 (*inima împăratului neoblicită [ἀνεξελέγκτος]*); Esdr. graec. 8, 46 (*si obliciū [κατέμαθον] pre ei*). — 2. fast inv. u. POP. gewahr werden, bemerken, entdecken, erfahren. *Și acei ce simțisa și oblicisă ceva, Nu 'ndraznea cu-*

vint să zica BELD. ÉTER. 4. De sa va oblici [furtuşagul și i-sa va vădi lucrul [furului], sa nu sa cumenece Ș. TAINE 198. Mița de la vecina . . mi-a oblicit slanina MAR. SAT. 136. C'nd va erta bărbatul preacurvia muerii . . zicind de o va mai oblici că face acest lucru [wenn er sie noch einmal dabei ertappt] să o spue judecatoriuului INDR. 208. Constantin postelnicul . . au oblicit pre Dimitrașco hatmanul ca este în Dobrogeu [erfuhr, dass D. . . weile] NECULCE LET.² II 367. — II. v. intr. fast INV. u. POP. de c., MOD. QU. auch despre, pentru c. von etw. Kenntnis, Kunde erhalten, es erfahren. De vor oblici de moartea lui Dispot, vor veni de vor lua toată avuția stapinu-nostru SIM. DASC. GCR. I 144. Ca nu cumva sa obliceasca cineva de comoară și să i-o rapească CL. XVI 262. — Et. Ksl. obličiti. obligea'nă sf. Kalamus m (Acorus Calamus) PANȚU, D. TERM. (oblija'nă). — Et. Unbek.

obli'tă sf., pl. -te, Tr. über Kopf- u. Fussbrett des Bettes wagerecht gelegtes Brett, auf das Kissen etc. aufgeschichtet werden VICIŪ. — Et. Vgl. serb. nslov. oblica «Kugel, Zylinder».

obli'nc sn., pl. -curi, den Sitz des Sattels überragender Teil: (Sattel-)Bogen m, Knopf. Et se pleacă pe obline și greu se prabusește . . de pe cal AL. CL. VIII 380. Cu friul legat de obline ODOB. MV. 1886, 14. — Gr. -că sf. (wohl falsch) BODNĂR. CL. V 36; -ng MAT. FOLKL. I 101, ȘEZAT. V 114, MEGL. ublo'ng (mit offenem o). — Pl. m. podl'nci [sic; falsch?] TEOD. PP. 491. — Et. Ksl. obla'ku.

oblo'c sn., pl. obloa'ce, Fenster n B.; PP. TR. CL. V 296 (De-a fi nana la foc, S'a trage pin' la obloc); BIHOR WEIG. JB. IV 330 (obla'c). — Et. Serb. oblok, magy. ablak.

obloca' (a), v. trans. (als Umschlag) a ufliegen PIRU ENC. II 70 (cataplazmele . . se fac din . . materii fierte, amestecate și oblocate). — Et. Vgl. slav. oblogu «Umschlag».

obloja'lă sf., pl. -je'le, (med.) Umschlag m, wofür LM. cataplazmă. Cucoane Găgăuța, țe-am adus să te schimbă la oblojele CL. XI 126. — Gr. -ja' CL. XI 126.

obloji' (a), prez. -je'sc, v. trans. 1. pc. Jdm. einen Umschlag, Umschläge machen. [Anghina] se întimpină . . cu oblojireu gitului cu tărîțe de grîu fierte in oțet EPISC. PRACT. 215. Ne-au lovit și va vindeca pre noi, lovi-va și ne va obloji [μωτάζει] pre noi BIBLIA 1688 Hos. 6, 1. — 2. einschlagen, umbergeben Dos. VS. Noe. 26 (la amindoaă brațele așea era oblojit cu șine de fier). Et. Ksl. obložiti.

oblo'n sn., pl. obloa'ne, Falltür f, (de fereastră Fenster-)Laden m, (de trasura Wagen-)Schlag. In acoperemînt[ul coșeru-

lui] se fac obloane de turnat popușoi în coșer ION. CAL. 168. Obloanele de la ferestre Sint bine 'nchise peste tot RĂDUL. RUST. I 161. — Gr. Dem. oblonas, pl. -șe. Et. Unbek.

obloni' (a), prez. -ne'sc, v. trans. mit Läden verschliessen VLAH. D. (oblonitu-m-a fereastră gerul cu-a lui flori de ghiața).

o'blu, fem. oa'blă, adj. 1. rund abgedreht, gedrechselt (?) BIBLIA 1688 CANT. 5, 15 (Mîmle lui oable [τοπειράλ, ksl. obtořeny] de aur); 7, 2 (Buricul tau clondiriu oblu [τοπειρός, ksl. istočena]). — 2. MOLD. TR. gerade, eben. Toată acea lată și oablă cimpie se arata scaldată într'o lumina galbuc și lucioasă, ca fața unei uriașe sinii de aur ODOB. Ps. 232. Mindra . . E oabla ca secerea IARN.-BIRS. 430 (iron.). [Muntele de oțel] era mai luciu decit oglinda și mai oblu decit paretele RETEG. I 41. Malurile cele oable [die steilen Ufer] ale Nistrului SCRIS. MOLDB. 62. — Adv. geradeaus, geradeswegs. O luam oblu printre stînci pe matca prăpastioasă a rîului VLAH. RP. 109. [Omul] fuge ca din pușcă oblu acasa RETEG. IV 24. — Et. Ksl. oblu «rund», mit merkwürdigem Bedeutungswandel. Dass deutsch *Hobel*, *hobeln* dabei heileiligt sei, ist angesichts der grossen Verbreitung des Wortes ausgeschlossen. Das von GLOS. AC. u. *Ljubiana* bezeugte *o'blu* «Hobel» ist nur auf sehr beschränktem Gebiete im BAN. heimisch u. dürfte sehr jung sein.

obnovle'nii sf. pl. Wiederherstellung f Dos. VS. Sept. 6 (obnovleniile preasfintei D-zeunăscatoarei); 13 (pomenirea obnovleniilor a sfinta lui Hs. și D-zeul nostru inviere [= sfintei . . invierii]). — Et. Ksl. obnovljenije.

obo'd subst. 1. OLT. (mor.) = vacalie, veșca: Zarge f des Mühlgangs COM. D. TERM.

2. BAN. aus einem Baumstamme gehöhltet Waschfass COM. WEIG. JB. III 323. — Et. Serb. obod.

obo'r sn., pl. oboa'ră, LM. -re, MUNT. TR. 1. eingefriedigter Raum für Rinder etc.: (Vieh-)Gehege n, Hof m. Fetele mari se duc in oboru vacilor și dau cu pi'iorul drept într'o vacă ION. SUP. 47. Să vezi . . Cum oile satule alcargă la obor OLL. HOR. 346. — 2. Markt(platz) m für Vieh, Getreide etc. Silesc iute s'ajung la obor, Sa gasesc să-mi cumpar un magar PANN PV. ed. Müller II 97. Consiliul comunal . . a desființat toate oboarele de cereale din localitate, inființînd unul singur in str. Traian LIT. — 3. (pesc.) am Rande eines Netzes befestigte Schnur, an der in gewissen Abständen kürzere Schnüre mit Schwimmern od. Senkbleien hängen D. TERM. 123 u. 125 (~, obăr, ubăr). — Gr.

Dem. *obor'e*! , pl. -*le*. — Et. Vgl. bulg. serb. nslov. *obor*.

obori' (a) siehe *dobori'* (a).

*oboro'c*¹ sn., pl. -*roa'ce*, Scheffel m, grosses zylindrisches Hohlgefäß aus Lindenrinde, ehem. als Mass, jetzt zum Transport von Maiskolben etc. dienend. *Ceia ce vor avea obroace sau vedre sau alte masuri viclene* INDR. 297. *Lumina [focului] bate in paretele din fața, pe care capul lui Mihalache se proecteaza mare cit un hoboroc* VLAH. IC. 97. *Au doară făclia să aprinde ca sa sa pue supt obroc?* BIBLIA 1688 Marc. 4, 21. Danach: *Faptele cele stralucite ale lui Ștefan nu putură sta sub oboroc* [verborgen bleiben] ISPIR. CL. XII 186. — Gr. INV. *obro'c* (so noch SBIERA POV. 309); MOLD. MOD. auch *hob-* u. -*roa'că sf.* — Et. Vgl. altruss. *uboruku*, serb. *uborak*, kluss. *uborok* etc.; *obro'c* dürfte aus **obor'c* durch Metathese entstanden od. noch wahrscheinlicher von *oboro'c*² beeinflusst sein.

*oboro'c*² sn., pl. -*roa'ce*, LV. = *mertic* 2: Naturalienlieferung f, Ration, Apanage. *Și oborocul ce aveau [Șvezii] li-se da deplin* AXINTE LET.² II 144. *L-au dus [pe craiul Stanislav] cu cinste pină la gazdă și i-au făcut și obroace* 454. *Au trimis [Ștefan] și înaintea solului pen țara pre la toate co-*

Cuvintele ce lipsesc sub o . . . să
să caute sub ho . . .

nacele de i-au tăiat obroacele MIR. COSTIN das. I 284. — Gr. Auch *obro'c*; pl. *obro'curi* DOS. VS. Martie 19. — Et. Ksl. *obroku* «Zugesagtes», von *rekan* «sagen»; dann an *oboro'c*¹ angelehnt.

oboseală sf., pl. -*se'li*, Ermüdung f, -mattung, -schöpfung. *Prin codri, Prin prapăstii alergaiu, Pină cind de oboseală La pamint zdrobit picaiu* CL. VIII 284.

obosi' (a), prez. -*se'sc*, I. v. trans. ermüden (trans.), -matten, -schöpfen. *Drumul lung m'au obosit, Calul greu m'au ostenit* AL. PP. 181. [*Soarele*] *toți cai-și obosea* [hetzte . . . ab] *Și potrivă nu-și gasea* AL. PP. 27. — II. v. intr. ermüden, -matten, erschöpft werden; *ne-t* unermüdllich. *Cind trupul obosește, Cind puterea se sfirșește* AL. PP. 125. — Syn. *Cel ostenit cu greu ar mă putea lucra; cel obosit nu mă poate lucra de loc.* — Et. Vgl. serb. nslov. *obositi* «barfuss machen, werden».

o'bot, *ho'bot*, ferner *o'băd* R.-SÄR. subst. MUNT. MOLD. quer auf den vorderen Enden der Kufen des Bauernschlittens befestigtes Holz, das als Unterlage für den

Schnabel (*pisc*) dient COM. D. TERM. — Et. Vgl. *ho'bot*.

obrăci' (a) v. trans. verloben COR. TETR. Luc. 1, 27 (*fata obrăcită bărbatului*); 2, 5 (*Maria, obrăcită lui muere*). — Et. Ksl. *obran-čiti*, nach bulg. Aussprache.

obrăje'l etc. siehe *obra'z*.

obraje'nie siehe *prëobraje'nie*.

obra'ț sn., pl. -*țe* (CREANGĂ OP. II 22: -*țur'i*), MOLD. Gewende n, Ackerstück von 1 Rute (*prăjina*) Breite u. 4 Ruten Länge, also = 1/80 *falce* (s. d.). *Incepind a cosi coasa mersse citeva obrațe și odata sări din toporiște* ȘEZAT. 185. — Et. Zu ksl. *obratiti* «wenden», vgl. ksl. *obratū* «meta», bulg. *uvrat* «Art Flächenmass», poln. *uwróc*, -*rot*, -*rocie*, serb. *uvratine* «Pflugwende».

obra'ție sf. MUNT. eingefriedigtes Feldstück Qu. *Via. . împreună cu obrația ei* MON. OF. 1877, 5118. *Ca la 10 pogoane vie . . , ca la 14 pogoane pădure . . , ca la 6 prăjini obrație* 5122. *Departa în zări se deslușesc . . întinsele obrații ale Chiojdului-din-Bisca* VLAH. RP. 190. Gr. -*ate* [sic] MAT. FOLKL. I 1210. Et. Unbek.

obra'z I. sm., pl. *obra'zi*, Wange f, Backe. *Obrajii ei albi ardeau ca para* I. NGR. CL. VII 56. *Rumeorii obrăjori Sint tocmăi ca doi bu-*

Die unter o . . . fehlenden Wörter
siehe unter ho . . .

jori IARN.-BIRS. 136. *Cu sinețile la obraz Sii-
menii fiind* MIR. COSTIN LET.² I 365. — II. sn.,
pl. -*ze*, 1. LV. (sec. 16, 17) bisw. Bild n. *Lea-
pădă icoanele de în beserecă și rade obrazele
de pre ziduri* MOXA GCR. I 60. *D-zeu făcu pre
om lui pre obraz* PALIA Gen. 1, 27 das. 35. —
2. Gesicht n, POET. Angesicht, Antlitz
(bes. im eig. Sinne, sonst dafür mehr *față*). *Să
spăla pre obraz și pre mîini* MSCR. 1760 GCR.
II 72. *In sus scuișind, în obraz îi cădea* CANT.
IST. IEROG. 155. *Femea frumoasă la obraz ești
tu* BIBLIA 1688 Gen. 12, 11. *Fiește-carea vită
patru obraze avind, o față a leului și o față
a vulturului . .* OMILIAI 1775 (nach Ez. 1, 4
fig.) GCR. II 106. Vgl. *amindo'i, bel'i* (a) 1. —
Fig.: *Suptire de ~ delikat, verwöhnt, schwer
zu befriedigen*; vgl. *cheltui'ală. Muntenii erau
cu două obraze* [spielten ein doppeltes Spiel];
*aratau prieteșug și cătră Antioh Vodă și că-
tră partea lui Mihai Vodă* NECULCE LET.² II
286; vgl. *cu două fețe* (siehe *față* 3). *Să-și
pue cineva obrazul pentru unul ca tine* [dass
Jemand für einen Kerl wie du eintritt] . . , *mare
mimane-i și asta!* CREANGĂ OP. III 66. Vgl.
cura't I 4 b, *curați'* (a) 1. — Bes. sofern darin

zum Ausdruck kommt: a) Scham. *Fie-ți rușine ~ului!* schäme dich in dein Herz hinein! *Imi crapă, plesnește ~ul de rușine* ich schäme mir die Augen aus dem Kopfe. [*Dracul*] *era îngrijit cu ce obraz sa se înfașeze înaintea lui Scaraoschi* [wie er dem Sc. unter die Augen treten sollte] CREANGĂ CL. XI 23 (er hatte des letzteren Auftrag nicht erfüllen können). *I-aș da fata de acum! Dar cum să-ți zic? Nu pot! Am obraz* [ich müsste mich ja schämen] BASSAR. VULT. 265. *Tot satul vorbește acum de nunta, și cum mă-ar veni mie sa zic: ho! opriți-vă . . . Obrazu-ți doar aista* [das wäre ja eine Schande für mich] GHIB. BV. 36 (aufs Gesicht zeigend). *Impurateasa s'au rușinat de cătră toți oamenii împăratului și nu avea obraz* [wagte nicht, scheute sich] sa iasă nici într-o parte MSCR. 1760 GCR. II 74. *Fară ~ schamlos*, unverschämt: *Au început . . a-l sudui si a-ți zice «dulău fara obraz»* NECULCE LET.² II 187; vgl. *neobrazat*. — b) Mangel an Scham. *Ian auzi-l ca și ride! Are obraz* [die Stirn, Dreistigkeit, Frechheit] să ridă! AL. CL. III 273. *A avea ~ de scoarța* CREANGĂ CL. XV 7 ein dickes Fell haben, dickfellig sein, *de mascure* JIP. OPINC. 72 keine Scham kennen, frech sein wie ein Schwein; vgl. *gro's* 3. FAM. *a zice cuiva c. de la ~* Jdm. etw. gerade heraus, ohne Scheu sagen. *Apoi nu ma orbi de la obraz așa!* wie kannst du mir so ins Gesicht lügen! CARAG. CL. XVIII 427. *A da cuiva, a lua ~* fast INV. = *a da etc. nas* (s. d. 2 b): [*Constantin Vodă*] *atita le dedese obraz* [faranilor] *cit nu putea nimeni din boeri ca să zică măcar cit de puțin lucru vre-unui faran* COGĂLN. LET.² III 203. *Nu-l putea suferi Lascarachi, că luase mult obraz și nu băga pe nime în seama* 230. — c) sofern sich nach Jds. Gesicht die Achtung richtet, die er in den Augen Anderer genießt. *E vorba de obrazul nostru* [es handelt sich dabei um unser Ansehen, Prestige] *de țara-muma a Romnilor de dincolo* LIT. *Oamenii domnului fură asemenea tratați după obrazul* [nach dem Ansehen, Range] *fie-caruia* BĂLC. 245. *Cu acea soroteala își strică* [*Brincovanul Voda*] *obrazul* [sein Ansehen] și numele și mai rau NECULCE LET.² II 271. *Înălțea v'am făcut si eu pe obraz* [wie ihr es verdient; iron.] CREANGĂ Z. II 326. *De vrei sa traiești fara de turburare în dregătoria ta, fa lucruri vrednice de obrazul tău* [die deiner würdig sind] ANTHIM GCR. II 7. *Acum vaz cine sint eu! Acest bărbat de ma ține nu e de obrazul meu* [für diesen Mann . . bin ich zu gut!] PANN PV. ed. Müller II 79. *Adela nu-ți de obrazul Dv.* [passt nicht, ist zu gut für Sie] — *adecă să nu banuești* AL. CL. III 249. *A-și face ~ la cn.* sich bei Jdm. Ansehen verschaffen, in vorteilhaftes Licht setzen, als

einen Mann von guter, edler Gesinnung hinstellen, vgl. *fața* 2: [*Boerul*] *scria cărți la Șeremet, de-și facea obraz, adeca vești de la Turci* NECULCE LET.² II 313. *Danila cum vede pe drac scapat . . , se face ca-l scoate. «Ia las . . ! nu-ți mai face obraz* [stelle dich nur nicht so]» CREANGĂ OP. I 75. — 3. = I.M. *persoana*: *Person f* (vgl. *fața* 7). *Unul și același obraz . . poate sa fie într'aceiași vreme mijlocitor de schimb, samsar de marfuri . .* Cod. Com. 1840 art. 78. *In toate serile aceiași masa înconjurată de areleași obraze* GANE CL. VIII 178. *A nu le marita după obraze proaste și defăimate* PRAV. IPSIL., pentru zestre 5. *De este* [solul] *obraz de cinste* [eine hochstehende Persönlichkeit] GHEORG. LET.² II 328. *Tăinuindu-se împăratul moschices ca nu-ți în obraz* [nicht in Person anwesend ist] NECULCE das. 324. *Intr'aceste trei obraze* [= *ipostase*] *ale sfintei troițe ne botezam* MĂRG.² 220. *Orî-ce fața bisericeasca, obraz al altarului, va da bani . . la mitropolii . .* JIP. SUF. 119. *Privighetorul, ca un obraz al cirmuirii, se crezu dator . . sa inchine el cel intîiu pahar* GANE CL. XIII. 48. — 3. *~ul fetei* Schöngesicht *n* (Coreopsis tinctoria Nutt.) PANȚU. — Gr. Mod. in Bedtg. II 1 *pl.* bisw. — *zurî.* — Dem. zu I *obră-jo'r, -je'l, pl. -je'l*, zu II *obrăze'l, pl. -ze'le.* — Et. Ksl. *obrazu.*

obrăza'r sn., pl. -re, (Gesichts-)Maske f des Imkers. Daher bei EMIN. überh.: *Un obrăzar de ceara pareca ca poarta el, Atît de albu fața-i ș'atît de nemișata* EMIN. 94.

obrăze'l siehe *obraz*.

obrazire sf. Vorbild *n* AP. VOR. I Petri 3, 21 (*cu a ei obrazire* [ksl. *voobraženije*] *acînu' și noi mintui-na-vremu*). — Et. Ksl. *obraziti* «formare».

obra'znic adj. frech, dreist, keck; von Kindern: ungezogen, unartig. *Pentru ce ești așa de obraznic și zezi înaintea craiului?* BERTOLDO 1799 GCR. II 169. [*Țințari*] *asa de obraznici n'am văzut de cînd mama m'a făcut*: *se virau în ochi, în urechi, în nas* CRAS. SCH. II 202. *Obraznicul mîninră praznicul* (Sprw.) Keck holt die Braut weg. — Gr. Dem. *obraznicu'ț.* — Et. Zu *obraz*.

obraznici' (a), prez. -ce'sc, v. trans. frech, dreist, keck machen; *a sa ~* frech etc. werden.

obraznici'e sf. Frechheit *f*, Dreistigkeit, Keckheit; von Kindern: Ungezogenheit *f*, Unartigkeit. *Am fost un natarau pin' acum de țe-am suferit obrazniciile și nebuniile* AL. CL. IV 320.

obrazui' (a) siehe *obrezui' (a)*.

obrazova'nie sf. Organisation *f* AȘEZĂM. 1818 GCR. II 219 (*Așezămîntul obrazovaniei oblastei Basarabiei*). — Et. Russ. *obrazovanie*.

obrete'nie *sf.* Auffindung *f* Ş. TAINE 302 (*Obretenia capului lui Ioan*). — **Et.** Ksl. *obré-tenije*.

obreza'nie *sf.* Beschneidung *f* BIBLIA 1688 Gen. 17, 12 (*ru obrezanie sa va obrezui cel nascut al casei sale*). — **Et.** Ksl. *obrézanije*.

obrezui' (*a*), *prez.* -*zue'sc*, *v. trans.* LV. *pe un copil ein Kind beschneiden. Nu putea gazdui la pagini neobrezuiți* Dos. VS. Sept. 21. **Gr.** Bisw. *obráz-*. — **Et.** Ksl. *obrézovati*, -*zujan*ⁿ; *obrazui'* ist an *obraz* angelehnt.

obrintea'lă *sf.*, *pl.* -*te'll*, (*pat.*) Entzündung *f* einer Wunde etc., wofür LM. *inflamație*. *Mai ușor este a se suferi obrinteala raniă la aer scoasa decit patima sufletului catra împotrivicul sau aratată* CANT. IST. IEROGL. 30.

obrinti' (*a să*), *prez.* mă -*te'sc*, *v. refl.* (*pat.*) sich entzünden, wofür LM. *a sa inflama*. *Din umezeala aceasta se obrintește ugerul* FILIP. AGR. 133. — **Et.** Unbek.

obro'c siehe *oboro'c*.

obroci'¹ (*a*), *prez.* -*ce'sc*, *v. trans.* MUNT. POP. durch Besprechung schädigen; *be-*, *verhexen* QU. *Cine știe ce babă l'a obrocit* FIL. CIOC. 158 (von einem Irrsinnigen). *Huș! dihanie pocita, Ș'ai rămîne obrocită!* RĂDUL. RUST. I 70. — **Et.** Slav. **obročiti*, vgl. ksl. *uroku* «Spruch», *nslov.* etc. «Beschreiben».

obroci'² (*a*), *prez.* -*ce'sc*, *v. trans.* *verloben* PALIA EX. 22, 16 CCR. 71 (*Să neștine va amagi atare vergură carea inca n'ara fi obrocita*). — **Et.** Zu ksl. *obraniti*, vgl. russ. *obručitj* etc.

obsa'r siehe *opsa'r*.

o'bște (gespr. *o'pște*, ebenso die Ableitungen) **1.** fast INV. *sf.* Gesamtheit *f* (Zusammengehöriger), Gemeinschaft. *Boerii adunați în șfat . . înainte de a gândi la sine gindeau la obștia Rominilor* URECHE LEG. 200. *De va vrea sa mearga in obște [= chinovie, ins Kloster], atunce jumătate de canonul păzator lui sa-și erți* INDR. 314. *Indatorat . . a da socoteală . . la obștea [dem Plenum] dumnealor veliților boerți* Doc. 1804 TEZ. II 329. — Im weit. Sinne: Gesamtheit *f*, Bürgerschaft, Publikum *n*, Volk. *Paguba carea urma la obște din pricina aceasta* GRIG. LOGHICĂ GCR. II 252. *Mare veselie în toata politica s'au facut de domnie noao, carea după placerea a toata obștea să facuse* MSCR. 1700 das. I 333. *Petru Șchiopul domni la Moldova, laudat și răbit de toata obștea [von aller Welt]* ODOB. MV. 1894, 122. — **2.** *de ~: a* fast INV. *gemein(sam)*. *Rugaciunea este un lucru de obște și îngerilor și oamenilor* MARG.² 89 b. *Insușiri . . de obște ale sufletului și ale trupului sint faptele cele bune* DESC. PR. CR.

134.—*b*) *allen* *gemein*: (all)gemein, öffentlich (wofür LM. *comun, general, public*). *Muhurmile cele de șters [ale preoților] . . sa nu se spele deavalma cu alte rufe . . ca niște lucruri usebite de cele de obște* LITURGHIE 1702 GCR. I 346. *Neprieten și vrajmaș de obște a tot neamul creștinesc* CANT. das. 361. *Pentru binele și folosul cel de obște* SIMEON das. II 78.—

c) *de ~*, MOD. *inde~ adv.* im allgemeinen, allgemein, überhaupt. *Preoților carii de obște măi mulți ingroapa prunri . . decit de cei în virsta* PETRU MAIOR GCR. II 201. *Celelalte faceri de bine ce ne-am străduit să aratam la toți de obște și deosebit la fieste-care* PRAV. IPSIL. das. 124. — **Gr.** In Bedtg. **1** MOD. -*știe*. **Et.** Ksl. *obști adj.*, -*te adv.*, -*tije subst.* **obștejite!** sm. *Könobit m*, *Klostermönch* Dos. VS. Ian. 11 (*Theodosie chinovia[r]hul, obștejitel*). **Et.** Ksl. *obștežiteli*.

obșteji'tie *sf.* *Könobium m* Dos. VS. Dech. 29 (*Theodor . . luase manăstirea . . de la împăratul și o fece obștejitie*); INSCRIFT 1832 IORGA INSCR. I 134 (*ops-*). — **Et.** Ksl. *obștežitije*.

obște'sc *adj.* (all)gemein, öffentlich. *Tiganiū celor particulari stăpini vor fi slobozi de toate de obște atil a haznelei cit și acele obștești dări, rinduele și havalele* AȘEZ. 1818 GCR. II 222. *Iata vine dușmanul țării; fie-ce casa sa-și dea omul spre a ne șapa din aceeașla primejdie obșteasă* BALC. 109. *Mircea își dase obștesul sfârșit* M. hatte das Zeitliche gesegnet ODOB. MV. 1894, 48.

obști' (*a*), *prez.* -*te'sc*, I. *v. trans.* INV. *bekanntmachen, verkünden, mitteilen*. *Aceștea ale mele ostenele . . tuturor depreuna a să obști [въсѣтадоудоу:] să binevoești* DIV. III b. *El obști dar că armia va ședea acolo cincisprezece zile* BALC. 158. — **II.** *a să ~* *erscheinen* CANT. IST. IEROGL. 27 (*aceștia carele la acl sobor a se obști ar tugadui*). — **Et.** Ksl. *obštiti*.

o'bștie siehe *o'bște*.

obști'me *sf.* Gesamtheit *f* COD. CAL. öfters, zB. § 717 (*O obștime de săraci dintr'o politie se șotește ca o persoană*). — **Et.** *o'bște*.

obști're *sf.* *Gemein-, Genossen-, Gesellschaft f* COD. CAR. öfters, zB. *Pentru țovărășie I (Tovărășia este un fel de obștire)*.

o'bștnic siehe *obe'ștnic*.

obștui' (*a*) *v. intr.* *teilnehmen* BIBLIA 1688 Esth. 8, 12 (*cea fără de prihană a împărăției obștuitoare [κοινωνία] Esthir*). — **Et.** Ksl. *obštevatı*, -*tujan*ⁿ od. *za o'bște*.

obuz *sn.*, *pl.* -*zuri*, LV. (Cron.) **1.** *Feldlager n*, *Wagenburg f*. *Pe cari îi aflau afară din obuzul lor pentru jacul lor, îi bătea gonindu-și pina îi bagau în obuzul lor* MUSTE LET.² III 43. *Moscarii n'au vrut să le deschida [Moldovenilor] parcanele ca sa intre înlaun-*

tru în obuz NECULCE das. II 323. *I-ău mai fost venind și un general al lui . . cu 16 mii de ostași, cu obuzul sau de 8000 de cara N. COSTIN das. 59. — 2. Armeekorps n. Impăratul moschicesc mai avea un obuz mare de oaste strins la Azac NECULCE LET.² II 314. Un obuz, ca vr'o șapte mii de oaste, mergea înainte 320. Daher: — 3. PP. bisw. Herr n. Cînd se vor lovi obuzurile, atunci s'or alege vitejiile MAR. NUNTA 329. — Et. Poln. obóz.*

obuznic *sm.* Lagermeister *m* NEC. COSTIN LET.² II 99 (Lamicovschi obuznicul). — Et. Poln. oboźny.

oca *sf.* O'ka *f.*, älteres Hohlmaß u. Gewicht (siehe *dra'm*), als Flüssigkeitsmaß = $\frac{1}{10}$ *vadra*. *Acum vinul să vinde ocaoa 5 bani* INV. 1642 CCR. 161. *A prinde cu ~ua mică* beim Betrüge (mit falschem Maß, Gewicht etc.) ertappen, *fig.* auf frischer Tat, in flagranti ertappen: *Nu știu unde ntr'o potica Mi-l zăpsi colo femeia Negustor cu o'ca mică* SPER. AN. 1892 I 130 (sie überraschte ihren Mann bei einem Techtelmechtel). — Gr. MOLD. *o'că*, *pl. o'ci*, LV. *o'ce*. — Nach Numeral steht der *sg.*, wenn das Gemessene, Gewogene bezeichnet werden soll: *zece oca* (MOLD. *o'că*) zehn Oka (an Maß od. Gewicht), aber *zece oca'le* (MOLD. *o'ci*) zehn Maßgefäße od. Gewichte à 1 Oka. — Dem. *ocălu'tă, -țe*. — Et. Türk. *oka*.

o'că *sf.* 1. siehe *oca*. — 2. Grund *m*, Ursache *f* SICR. DE AUR öfters, zB. GCR. I 272 (*Ce oca au îndemnat pre Solomon cum sa nu înțeleagă una cu alalți?*). — Et. Magy. *ok*.

ocaa'nic siehe *ocaa'nie*.

ocabazlic *sn.* = *cabazlic* GORJ. Ș. INFL.

ocaca'l siehe *oca'l*

ocăcâi', ocăi' (*a*) siehe *o(ră)căi'* (*a*).

ocăia'nic (geschr. *ocaa'n-*) *adj.* LV. bejamernswert, elend, unselig. *Nu-și pot aduce aminte, ocaanniciu de ei, ca cite sint ale lumii, toate sint putrede și trecătoare* INV. 1642 CCR. 162. Vgl. *ca'inic*. — Gr. *ocaa'in-*RETOR. 1798 GCR. II 163. — Et. Ksl. *okajanniku*.

ocară *sf.*, *pl. -cări'* (LV. *-că'r*, art. *-că'rile*), Schimpf *m*, Schmach *f*; *de ~schimpflich, schmähhlich. Ocara ce pățise [Obrecht] în Moldova* NEC. COSTIN LET.¹ I App. 22. *Și așa cu ajutorul lui D-zeu, rămaseră cu mare ocara biruiți Turcii* MSCR. sec. 17. GCR. I 192. *Ați suferit voi ocările* [die Schmähungen] *limbilor* BIBLIA 1688 Ez. 36, 6. *Vorbe de ~* Schimpfworte, -reden. *Voiu suferi . . Moarte tristă de ocara AARON* GCR. II 193. *N'ai cazut cumva . . în vr'o fapta de ocara?* SPER. AN. 1892 I 79. *A fi, a face de ~* zum Gegenstande der Beschimpfung, des Hohnes dienen, machen: *Cum a ramas țiganul de ris și de ocara* FUND. GCR. II 366. *Prea facurați*

neamul nostru de rușine și ocară EMD. 148. *Nu voiu camaî da-vă de ocară* [ich werde euch nicht mehr der Beschimpfung, Verhöhnung preisgeben] *în păgini* DOS. Joel 2, 19 GCR. I 264. *Vine [generalul] în inspecție sa ne surprinză. Să nu mă faceți de ocara* [macht mir keine Schande] BACALB. MT. 163 (der Leutnant zu den Soldaten). Et. Postverbal von *a ocări'*.

ocări' (*a*), *prez. -ră'sc*, *v. trans.* (be)schimpfen, schmähen, verunglimpfen. *Cînd va sudui neștine pre altul și-l va ocări* PRV. IAȘI GCR. I 122. *Nemica nu ocarește* [schändet] *pre domnul așa ca cuvîntul neștătător* MIR. COSTIN das. 198. — Et. Ksl. *okarjati*.

ocărnic *adj.* LV. 1. der beschimpft, schmäht. *Pentru ce cruțați ocarnica D-zeilor?* DOS. VS. Iul. 7. *La vremea de-apoi vor veni ocarnici împlînd după poștele sale întru necurății* MSCR. sec. 17. GCR. I 50. — 2. schimpflich. *Ocarnică fapta! pentru pricină mică aū ocărit* [Dumitrașco Voda] *pe boer mare!* NEC. COSTIN LET.² II 91.

ocăru't siehe *ocărn*.

ocăia'nie *sf.* LV. Verzweiflung *f.* *Mi-am spus cugetele mele [starețului] și m'au adus la ocăianie* MARG.¹ 173 b. — Gr. Oefters *ocăia'*. Auch *oto-* u. *-ce(a)a'nie* geschrieben. — Et. Ksl. *o(tü)çajanije*.

ocăia'n *sm.* Erbe *m* DOS. VS. Maîu 10 (*face-te-vei . . ocean bucuriei vecinice*). — Et. Wahrsch. ksl. *otî'inü* «des Vaters», vgl. *o'cină*.

ocăia'n *sn.*, *pl. -ne*, LL. O'zean *m*. *A zilei stea . . Săldind tot universal într'un ocean de foc* SIHL. 83. — Gr. LV. *ocăia'n*, zB. NEC. COSTIN LET.² I 406 (*de la țara Sămarilor pina la Ocăian*). — Gr. *ocăia'n* = gr. *οξαιός*.

ocăia'nie siehe *ocăia'nie*.

ocăi' (*a să*), *prez. ma ocăiesc*, *v. refl.* LV. verzweifeln (*de c. über, wegen, an etw.*). *Nime să nu să ocăiască . . de pacate* DOS. VS. Noe. 3. *Ca să nu să ocăiască de înviere și sa să nădăduiască de judecata* MARG.² 139 a. — Et. Ksl. *otuçajati*.

ocăia'nie siehe *ocăia'nie*.

ocăi'nță *sf.*, *pl. -țe*, Verzweiflung *f* DOS. Ps. în V. Ps. 3 Z. 6 (*Cum să fiu cu ocăi'nța, Să n'aib ajutoriu de tine*). — Et. *c* să *ocăi'*.

ocăenă siehe *o'cină*.

ocănaș *sn.*, *pl. -șe*, LV. Vaterunser *n*. *Zicînd oce naș și alte molitve* COR. GCR. I 25. *Apoi zică ocănașele și ceastă rugă: . . 28.* — Et. Ksl. *otče našu*.

ocăla'r, POP. *-rîu sm.* 1. Scheuklappe *f*, -leder *n* am Pferdezaum. — 2. *pl.* Brille *f.* *Batrina asta ce purta ocălarî și priza tabac* C. NGR. 60. — Et. Mittelb. aus lat. *ocularius* «Augen-», vgl. poln. *okulary* «Brille», mit Anlehnung an *o'chiu*, viell. auch an it. *occhiali*.

ocheșe' I. *adj.* siehe *oa'cheș*. — II. *-le sf.* *pl.* MOLD. = *vizdoagă*: Sammtblume *f* (Tagetes). *In locul tufelor de busuioc și de ocheșele crescuseră mărarăcină și lobodă* NAD. NUV. I 24.

ochi' (a), *prez. oche'sc*, I. *v. trans.* 1. *pc.* Jdn. aufs Korn nehmen, nach ihm zielen, *fig.* ein Auge auf ihn werfen, haben. *Inainte.. ca dănsul să fi putut ochi pe Hristea [cu revolverul], Maria.. se repezi și-i opri mîna* XEN. BRAZI 174. *De cînd boerul s'au înălțat la putere, mi-l ochește cucoana Tasița* AL. CL. VII 374. — 2. *POP. MUNT.* aussuchen, (aus-)wählen. *Lisaveta [Königin Elisabeth] umblă une-orî cu fetele de casă ochite de pe la aî cîoçoî* JIP. OPINC. 100. — II. *v. intr.* 1. zielen. *Am ochit adesea și în «cîocîrlia cea vîoasă ce 'n văzduh se legăna»* ODOB. PS. 19. *Un premiū.. care să se dea celui mai bun ochitor din reg. 1 artilerie* LIT. — 2. einen Blick, Blicke werfen. *Tudose muncă, stringea, nu bea, nu ochia prin mahala [lief nicht den Weibern nach]* DELAVR. PAR. 164. *Ce a putut [el] apuca din cîteva ochiri [flüchtigen Blicken] pe filele netăiate ale unei cărți* VLAH. GV. 92. — **Et.** *o'chiū*.

ochia'n sn., pl. -nuri, Fernrohr *n.*, -glas. *S'au aflat întinăciuni la soarele cel simțitorū prin mijlocul ochianurilor de astronomii cei de pe urmă* ANT. DID. 52. *Cu ochiana se vedea în depărtare la orizont două puncturi albe* I. NGR. CL. IV 291. — **Gr.** MOLD. *-nă sf., pl. -ne.* — **Et.** Zu *o'chiū*, mit unklarem Suffix.

ochia'nă sf., pl. -ne, 1. siehe *ochia'n*. — 2. *Rotaugē n* (*Leuciscus rutilus* u. *Scardinius erythrophthalmus*). *Am prins trei lini și o ochiană* GANE CL. XIII 50. — **Gr.** *Dem.* in Bedtg. 2 u. 3 *ocheni'tă, pl. -țe* ANTIPIA.

ochia'r sm. BUC. ART kleine Fliege (*Drosophila graminum* Fall) MAR. INS. — **Et.** Soll so heißen, weil sie dem Menschen ins Auge fliegt.

ochincea' sf. *Enzian m* (*Gentiana*) QU. — **Gr.** ~, *-ce'le* PANȚU, *ochinche'le* DOCT. SĂT. 113, *otintea'* MANGUICA CAL. Iun. (*culegereea otintelei vinete*), *otintea'vă* VILCEA ȘEZĂT. IV 29, *ocincea've* PANȚU. — **Et.** Wahrsch. volksetymologische Umbildung von *gentiana*, wobei es fraglich bleibt, ob **opincea'*, *dem.* von *opîncă*, nach der Form der Blüte, od. *opintea'lă, pl. -te'le*, zu Grunde liegt.

ochio's adj. MOLD. 1. mit grossen, glänzenden Augen. *Un băet ochios, sprincenat și frumușel* CREANGĂ CL. X 106. — 2. (wie ein Auge) glänzend, funkelnd. *Mămăliguța era gata, ochioasă ca o lună plină* BOGD. POV. 268. *Un' fi-i pușca cea ochioasă.. ?* 157. *In puterea nopții, cînd stelele luceau mai ochioase pe cer* GANE CL. X III 42. — **Et.** *o'chiū*.

ochi're siehe *ochi'* (a).

ochișo'r sm. 1. *dem.* von *ochiū*. — 2. *Gauchheil n* (*Anagallis arvensis*) BR.

ochitură sf., pl. -ri, Blick *m* SEV. POV. 222 (*văzînd ei așa, au zis ca să se lupte din ochitură. Se uită odată feciorul împăratului la zmei și-l înfioră..*). — **Et.** *a ochi'*.

o'chiū I. sm. 1. *Augē n.* *Unde țe-au fost ochiū?* wo hast du die Augen gehabt? *Ce-mi văzură ochiū!* was sehe ich! *A face ochiū mari, mici* die Augen weit auf tun, -reissen, halb zudrücken. *Mi-am scos ochiū cu aceste litere mărunte [ich habe mir.. verdorben]* DICȚ. AC. *A scoate cuița ochiū* Jdm. die Augen ausschlagen, -reissen, -kratzen, *fig.* Jdm. heftige Vorwürfe machen, mit ihm heftig zanken, *cu c.* Jdin. etw. vorhalten, in die Zähne rücken, ins Gesicht schleudern: *Aceste patru legi [Religionen] stau pină acum, scoțindu-și ochiū uniū altora [und sie liegen einander in den Haaren]* NEC. COSTIN LET.² I 426. *Îmi scoate ochiū cu imprumutul ce mi-a făcut* DICȚ. AC. *M'aș dezonora dacă — «Iaca, și el îmi scoate ochiū cu onorul»* AL. CL. IV 320. *Iși va îngriji copilul și-l va păzi ca pe ochiū din cap [wie seinen Augapfel]* VLAH. NOV. 30. *Am cheltuit și ochiū din cap [was ich nur besass] pină cînd am văzut-o mare și spudacită* AL. CL. IV 336. *Nu cumva ați pretinde ca străinii să ne aducă în țară știința lor — pentru hatirul ochilor noștri cei frumoși [ohne dass sie etwas davon hätten]?* AL. CL. III 274. *Să merg odată acolo ca să vad cu ochiū mei [mit eignen Augen] ce poate găsi un vîntător prin.. stufăriile Dunării* CRAS. SCH. II 193. *Zlotescu își văzuse insfirșit visul cu ochiū [in Erfüllung gegangen]* XEN. BRAZI 206. *Copilul crescū văzînd cu ochiū das Kind wuchs zusehends.* *Domnul de ochiū lumii [aus Rücksicht auf die Leute, der Leute wegen] tot nu ar fi dat copilul de la sine* CL. XIII 450. *Un droșcar să mă batjocorească de la ochi [ins Gesicht]?* AL. OP. I 593; vgl. *obra'z* II 2 b. [*Cinele*] *sta zîvia și noaptea culcat la ușa lui stăpînu-său, dormînd numai dintr'un ochiū [mit einem Auge]* CL. XIX 465. *I-a furat ovreîul ăsta Chiar din ochi [unter den Augen weg] un irmilic* SPER. AN. 1893 III 244. *O iubește ca sarea în ochi sie ist ihm ein Dorn im Auge* PANN PV. ed. Müller II 70. *Apoi sufletul și-l da [el].. in ochiū [vor den Augen, angesichts] norodului* AL. PP. 155. *Sfinția sa nici n'a văzut seminarul în ochi [hat nie die Schwelle des Seminars betreten]* CRAS. SCH. III 112. *Boerii.. au purces din Iași la oaste, ca să-l părăsească pre Duca Vodă, să nu-l mai vază în ochi [um ihn nicht mehr sehen zu müssen]* NECULCE LET.² II 219. *Din zîvia ceia, mama să nu-și vadă fata in ochi [konnte.. die*

Tochter nicht ausstehen] SEV. PÖV. 76. *E muncit de gindurî care-l fac să nu mai văză înaintea ochilor nici pe cei mai răi dușmani din viață* [dass er für . . keine Augen hat] BASSAR. VULT. 42. *Intre patru ochi* unter vier Augen. *Cit te-ai freca, șterge* (od. *te ștergî, frecî*) *la ochi*, ferner *cum ai clipi cu ochii* POMP. CL. IX 188 im Nu. *Pe ochii mei* ich schwöre es dir, auf Ehre DELAVR. SULT. 142. *Plin* ~ übervoll, bis an den Rand gefüllt: *Se ciocniră citeva pahare de vin pline ochi* GHIB. BV. 27. *La noi nu se umplu vasele ochiî pînă in vrană* ION. CAL. 200. — *Ochiî capului* heissen den Eltern die Kinder, wenn deren zwei sind MAR. NAȘT. 348. — 2. Redensarten (vgl. auch 1): a) mit ~ als Subj.: *Imî es ochiî din cap* ich vergehe vor Ungeduld (wird gesagt, wenn man lange nach etw. ausschaut): *Pin' a se găti mireasa, Ochiî ginerelui iasă [= es]* PANN PV. ed. Müller I 87. *Mi-să scurg, imî curg ochiî după c:* ich brenne, vergehe vor Verlangen nach etw. (das ich sehe): *Cum văzură ele condurî, li-se scurgeau ochiî după dinșii* ISPIR. LEG.² 24. *E mindru și fetelor le curg ochiî după el* SADOV. POV. 38. Vgl. *ne'gru.* — b) mit ~ als Obj.: *N'am ochi să-l văz* ich kann ihn nicht ausstehen QU. *A da ochi, ochiî* (NECULCE LET.² II 218: *intr'ochi*) *cu cn.* Jdn. (se-

A fi cu patru ochi ein gelehrter Mann sein: *El [nâml. popa] cu patru ochi se chiamă, N'o să-l judeci tu SPER. AN. 1893 III 24. A fi cu ochiî pe c.* ein (wachsames) Auge auf etw. haben: *Un du-te, vino necurmat, harnicie silită une-orî, căci logofatul e cu ochiî pe dinșii* [nâml. *pe muncitorî*] RĂDUL. RUST. II 253 *Cu ochi și cu sprincene* offenbar, deutlich: *Prea cu ochi și cu sprincene erau în sa glumele lui încît ia să nu-l priceapă* POP-BAN. 16. *Cine-l vedea, rămînea cu ochiî după el* [konnte sich nicht satt an ihm sehen] NÂD. NUV. II 185. *A vedea pc., a să uita la cn. cu ochi buni, răi* Jdn. mit freundlichen, schelen Blicken ansehen. *L-am vîndut [nâml. oul] cu două pungî de banî, cum îi vezi cu ochiî verzi* [wie du es da siehst] ISPIR. LEG.² 268. *Vezi-mă cu un ochiî să te văz cu doi u. â.* ich werde dir die Wohltat mit Zinsen zurückerstatten, rechne auf meine Dankbarkeit QU. Vgl. *fai'nă. A apuca, lua pc. de ochi* Jdm. ins Gesicht leugnen (obwohl man weiss, dass Jener die Wahrheit kennt). *E rău de ochi* er hat den bösen Blick. *Abia eșii din ochi* [ausser Sehweite, Sicht] *pandurilor, . . le ese înainte Orfano . .* GHICA 112. *Ce socoți c'am să-î las să-mi vire degetele în ochi* [dass ich mir von ihnen alles gefallen lassen werde]?

Cuvintele ce lipsesc sub o . . sa
să caute sub ho . . .

Die unter o . . fehlenden Wörter
siehe unter ho . . .

hen und) sprechen können, ihm unter die Augen treten, kommen. *O nehotărită dorință de a da ochi cu Mimi îl opri* ZAMF. LN. 92. *De cumva țe-o scăpa [el], mai bine să te îneci decît să dai ochi cu mine* GHICA 5. *A da ochiî peste cap* (von Einem, der ohnmächtig wird, stirbt:) die Augen verdrehen (so dass nur das Weisse zu sehen ist). *A face ochi* die Augen aufschlagen, erwachen: *Catrina și Sandu făceau ochi de cum mijau zorî* RĂDUL. RUST. II 200. *A face ochi dulci cuiva* Jdm. verliebte Blicke zuwerfen. *A face, deschide, avea ochiî (în) patru* die Augen auf tun, offen halten (= wachsam sein). Vgl. *lua'* (a) I 1. *A-și pune ochiul, ochiî pe c.* sein, ein Auge auf etw. werfen: *El era însfirșit omul potrivit. Pe el își și pusese ochiul vlădica* GHIB. BV. 77. *A unge ochiî cuiva* machen, dass Jd. ein Auge zudrückt, ihn bestechen: *De mi-ar rămînea batăr trei franci să am cu ce unge ochiî receptorului* NÂD. NUV. I 199. — c) nach *prepp.* (nach diesen alphabetisch geordnet): *A face cuiva cu ochiul, cu ochiî* Jdm. zublinzeln, (mit den Augen) winken: *Ei suceso musteața, pe cînd ele fac cu ochiî* EMIN. 153.

CRAS. SCH. I 29. Vgl. *ba'te (a)* II 8. *A lua pc. la ochi* auf Jdn. (der auffällt) aufmerksam werden: *Să știe și Vodă că se află pe-aci oameni cu știință de limbî streine și să mă ia la ochi* ISPIR. CL. XVIII 200 (er hatte den König deutsch angesprochen). *L-or fi luat oamenii la ochi; i-se pare că unii trecători întorc capul după el și-l privesc bănuitor* VLAH. DAN II 35. *A lua, avea pc. la ochi buni, răi* (für letzteres NEC. COSTIN LET.² II 80 u. 89 kurz: *ă ochiî*) Jdm. wohl-, übelgesinnt werden, sein, ihn wohlwollend, schel ansehen: *Fîind-că trimitea pașei de Vidin ori-ce-î trebuia, l-au luat [ei] la ochi buni* COGĂLN. LET.² III 265. *Știu bine la ce ochi răi mă aveți cu toții* ODOB.-SLAV. 91. — 3. Sprww. (vgl. *alba'stru* I 1, *bi'rnă, ce're (a)* I 3, *co'rb* 1, *ingrășat' (a)* etc.): *Ochiî aî văzut, ochiî să(-i) sară* od. *crape* schickt man den Narren auf den Markt, freuen sich die Krämer. *Ochiî ce nu să vād, să uită* aus den Augen, aus dem Sinn. *Doi ochi vād mai bine decît unul* zwei Augen sehen mehr als eines. *Banul e ochiul dracului* das Geld verführt zu allem Bösen. *Prinde orbul, scoate-î ochiî* wo nichts ist, hat

der Kaiser sein Recht verloren. *Cine nu deschide ochii, deschide punga* wer die Augen nicht auf tut, muss den Beutel auftun. *Ochii și sprincenele fac toate pacatele* u. ä. die Augen sind der Liebe Boten. *Maî credincioși ochii decit urechile* die Augen haben mehr Glauben als die Ohren. — 4. in Tier- u. Pflanzennamen (vgl. *bo'u* 8 e u. 9 c): *ochiul lupului* S a n d wegerich *m* (*Plantago arenaria*) D. PANȚU; BUC. *ochiul miței* Natterkopf *m* (*Echium* vulg.) PANȚU; *ochiul șarpelui* Himmelsherold *m* (*Erithrichium*) PANȚU, Tr. Vergissmeinnicht *n* (*Myosotis*) B.; *ochiul soarelui* Sonnenwende *f* (*Heliotropium*) PANȚU; *ochii cucului* MOLD. Zinnie *f* (*Zinnia*) PANȚU; *ochii păsăruicii* Vergissmeinnicht *n* (*Myosotis*) UR. BUCEGI 231, Tr. PANȚU; *ochii șoarecelui* Tr. Steinbrech *m* (*Saxifraga*) PANȚU; *floare de ochi* Augentrost *m* (*Euphrasia*) BR. — 5. übertragen: A u g e *n* im Käse, Brot, in der Suppe, an Pflanzen, auf Würfeln, Dominosteinen, Spielkarten etc. *Un zece ochi (de caro)* eine (Karo-)Zehn. — Gr. Dem. *ochișor*, ferner *ochiur* B., *ochiule* D., pl. *ochiuri* FRÎNCU MOȚI 193. — II. sn., pl. *ochiuri*, 1. einem Auge ähnliche, sich durch Färbung etc. abhebende, vertiefte od. erhöhte Stelle in einer Fläche: Scheibe *f*, offene Stelle, Oeffnung, Loch *n* etc. *Aice era un ochi de pământ verde* [eine grüne Oase] . . , *singurel în arcata pustietate* SBIERA POV. 227. *Acolo 'n ochi de padure* [in einer Lichtung] . . Vom *ședea în foi de muve* EMIN. 59. *Pe gemurile Hagului înflorise ghița* . . . *Degeaba se încercă nepoată-sa să facă ochiuri* [freie, durchsichtige Stellen] *în gem* DELAVR. PAR. 182. *Un ochi de oglinda spartă infiptă în parete* URECHE LEG. 368. *O uliță . . plină de noroi și de ochiuri întunecoase de apa* [Wasserlachen] SADOV. POV. 162. *Balta vesel clocotește de-un concert asurzitor și din ochiuri* [aus den offenen Stellen im Schilfe] *se înalță cînd de rațe ca un nor* AL. POEZI III 62. *Valurile [riului], ce rotesc în ochiuri* [in Wirbeln, Strudeln] VLAH. RP. 247. Spez.: — 2. ~ *de gam, de fereastră a*) Fach *n*, Feld einer Scheibe; b) (Fenster-)Scheibe *f*. *Pe unde căzuse cite un ochi de fereastră, aî lucrat altul în loc pînjenii* CL. III 213. — 3. ~ *de caște, de sertar etc.* Abteilung *f*, Fach *n* des Setzerkastens, in einer Schublade etc. 4. Mas che *f* eines Netzes, Strumpfes etc. *Bătrina înșira ochiurile pe cirlice* DELAVR. IVȘV. 35. — 5. (buc.) Spiegel-, Setzei *n*; ~ *rominesc* verlorenes, Fallei (Ei, das gekocht wird, indem man es aus der Schale in siedendes Wasser fallen lässt). Et. Lat. *oculus*. *ocina'* (a), prez. -*nez*, v. trans. LV. (bis.) c. etw. erben, einer Sache teilhaftig

werden. *Veniți . . de ocinași împărăția ce-î gatata voao di 'nceputul a [sic] lumiei* VARL. Matth. 25, 34 GCR. I 103. *Unii ca aceia . . sa fie cu Antihrist și cu diavoli, sa ocineze focul cel nestins* NEC. COSTIN LET. II 56.

o'cină sf., pl. -ne u. -ni, LV. 1. Erbteil *n*, Erbe. *Zi fratelui meu sa împartă cu mine ocina* COR. TETR. Luc. 12, 13. *Cruță, Doamne, narodul tău și nu da ocina ta în ocara* Dos. Joel 2, 17 CCR. 17. Spez.: — 2. Erbgut *n*, dann überh. (unbewegliches, Land-)Gut, Grundstück, Grund *m* und Boden. [Boerii] *s'au risipit printr'alte țări, lăsindu-și ocinile și casele* URECHE LET. II 188. *Barnovschi Vodă . . își cumparase . . citeva ocini nu departe de Nistru* MIR. COSTIN LET. I 261. *Impingind pre Unguri den ocinele lor* EUSR. LOG. LET. I 377. — Oft neben *moșie*: *Au vindut a lui direapta ocină și moșie din sat din Filipești* Doc. 1591 GCR. I 38. — 3. Vaterland *n*, Heimat *f* COR. TETR. Matth. 13, 54 (și vine [er kam] in ocina [ksl. o'cestvie] lui și învața ei în gloatele lor); 37 (in ocina lui și în casa lui). — Gr. LV. bisw. *o'cenă*. — Et. Ksl. *otičina*.

ocinaș sm. LV. (bis.) Erbe *m*. [Hristos] *ne-au făcut moșneni împărăției cerului și ocinași binelui de veți* VARL. CAZ. 86. *A-î blestema pri'nșii ca pre nește ocinași focului celui netrecut* PRAV. GOV. 64 a.

ocirmui' (a) siehe *cărmui' (a)*.

ocle'iū sm. MUNT. DOBR. Ukelei *m* (*Alburnus lucidus* Heck.) QU. — Gr. DOBR. auch -*le'e sf.* ANTIPA. — Et. Vgl. poln. *okle'j*, russ. *ukle'ja*.

o'cnă sf., pl. -ne, Bergwerk *n*, Mine *f*, jetzt nur noch von den Salzbergwerken des Landes; letztere (*ocnele de sare*, kurz *ocnele*) werden von zur Zwangsarbeit verurteilten Sträflingen ausgebeutet. *Fu osîndit de-l aruncară în ocnele cele de aramă* Dos. VS. Oct. 14. *Ocnă lucrătoare, părăsită* im Bau befindliche, aufgelassene Mine: *L-ar fi aruncat în ocna părăsita pe toată viața* FIL. Ctoc. 351 (in einer solchen wurden ehemals die schwersten Verbrecher gefangen gehalten). — Et. Ksl. *okno*.

O'cna-Sibiului npr. f. Salzburg, Stadt in Siebb.

ocna's sm. Bergwerkssträfling *m*.

ocnea'n sm., pl. -ne'ni, inv. gewesener Minenarbeiter SUȚU NOȚ. 161.

o'cniță sf., pl. -țe, MOLD. Nische *f* im Ofenkörper, Röhre (vgl. *firidă*). *O sobă în ocnița căreia, la mijloc, se răsfața . . o piscă de ipsos* URECHE LEG. 368. Daher überh. Nische IORGA öfters, zB. Am. 231 (*o catedrala gotică, cîuruita de ocnițe colțurate, în care dorm liniștiți sfinții mistici*). — Et. Slav. *o'knica*, vgl. nslov. «Fensterflügel, -laden».

ocol *sn.*, *pl.* **ocolaie**, **1.** Umkreis *m*, Kreis. In nor e ascunderea lui . . , și ocolul [γύρω] cerului merge BIBLIA 1688 Hiob 22, 14. Prin tot ocolul accei vai . . . fișnește tina în sus ODOB. CL. IX 27. — **2.** INV. = *plasă*: Kreis *m* (Unterabteilung eines Regierungsbezirks). Mihalci, ce-î în ținutul Cernăuților, în ocolul tirgului DOC. 1657 GCR. I 173. — **3.** MOD. Bezirk *m* eines Amtsgerichts. Judecator de ~ Amtsrichter. Judecatorie de ~ Amtsgericht (für geringe Streit- u. Strafsachen, mit nur einem Richter). — **4.** eingefriedigter Raum: a) ~ (de vite Vieh-) Hürde *f*, Pferch *m*. [El] Sa caute . . de moară și ocoale, de casa și ogradă I. NGR. CL. IV 69. — b) BAN. TR. Hof *m* des Bauernhauses. Te-am cătat pe linga vale, Prin ocolu măiceî tale PP. MARAM. CL. IV 30. — **5.** Umkreisung *f*, -ge'hung. Ocolul pamintului die Reise um die Welt. Nu'î putea sa faci cu ochii înălțimilor ocol [den Blick um die Höhen kreisen, schweifen lassen] EMIN. 82. — Bes. a da ~, ocoale unuî lucru etw. umkreis'en, -ge'hen, -strei'chen, um es herumgehen, -streichen. Ciniî . . imî dadeaî ocol, hămăind minioșî SADOV. POV. 125. Insula florilor era mică de-î dai ocol într'un ceas de două orî BASSAR. VULT. 164. — **6.** Umweg *m*, fig. Umschweif. A face un mare ~ einen grossen Umweg machen. Novac . . după mare ocol le facu cunoscut ce aștepta pe fiul său IARNIK CL. XV 104. E adus fur' de ocol [ohne Umstände] RĂDUL. RUST. I 89. — Gr. Dem. **ocolaș**, *pl.* -șe. — Et. Ksl. *okolū*.

ocolaș **I.** *sm.* INV. = *subprefect*: Unterpräfekt *m*, Landrat (vgl. *ocol* 2). Cum nu se satura iadul De strins ispravnicî, ocolașî . . TEOD. PP. 168. — **II.** *sn.* siehe *ocol*.

ocolaia *sf.*, *pl.* -le'ii, Umweg *m*, -schweife (*pl.*) JIP. RĂUR. VI ([Nația] să mă *ngadue a-î spune verde-rumînește relele ei . . fără ocoale).

ocoli' (*a*), *prez.* -le'sc, **I.** *v.* *trans.* **1.** umri'ngen, -krei'sen, -ge'hen. Ocolind [umzingelnd] Ierusalimul și cetatea o au sfarimat SPĂT. MIL. LET.² I 95. Făcîndu-și mic bordeiaș . . și ocolind cu garduș DOS. VS. Ian. 18. O lespede ocolită cu merișor DELAVR. SULT. 06. — **2.** *c.* um etw. im Kreise, herumgehen. Flăcăul tot mina bieții boi și tot ocolea casa și ograda babeî BOGD. POV. 30. Bătrînul cînd se minie, strigă, trîntește ușile, ocolește [rennt durch] cele două odaî DELAVR. PAR. 162. — **3.** *c.* um etw. (im Bogen) herumgehen, es umge'hen, *pc.* Jdm. aus dem Wege gehen, ausweichen, seine Nähe meiden. Dobitocul în groapa care odată cade, altă dată pre acolea trecînd, pe departe o ocolește CANT. IST. IEROGL. 314. Mi-se pare ca așî

ghicit secretul pe care-l ocoliu pina acum DELAVR. PAR. 263. Bogașin de departe vazînd mă ocolesc CL. VIII 334. — In anderer Konstruktion NEC. COSTIN LET.² II 61 (Craul . . de-o parte s'au dat și s'au ocolit [und wick aus]): DELAVR. PAR. 53 (Cite nu fac oamenii ocolind [und vermeiden es, hüten sich] de-a-și spune cea ce fac). — **4.** im Kreise herumtragen DELAVR. PAR. 232 (După ce se ocoli crucea împrejurul bisericii). — **II.** *v.* *intr.*: cu vorba etc. Umschweife machen. Ce mai mult . . cu voroava sa ocolesc? CANT. IST. IEROGL. 289. Cînd moșul ocolea cu povestirea IARNIK CL. XV 105. — Et. Ksl. *okoliti*.

ocolitură *sf.*, *pl.* -ri, analog a *ocoli*: (einmaliges) Umkreis'en, -ri'ngen etc. După citeva ocoliturî prin cameră [nachdem er das Zimmer einige Mal durhessen hatte], amicul nostru se puse dinaintea birouluî sau L. NGR. CL. II 344.

ocolp *sn.*, *pl.* -purî, LV. (Cron.) Schanzengraben *m*. Se auziau tunurile dînd din ocolpurî NECULCE LET.² II 259. — Gr. *ocolp* URECHE LET.² I 172. — Et. Poln. *okop*.

ocropi' (*a*), *prez.* -pe'sc, *v.* *trans.* LV. MOLD. (bis.) hesprengen. Vasul . . sa-l ocropasca cu aghiăzmă Ș. TAINE 222. Cu izopol tau ma ocropește DOS. Ps. în V. 50 Z. 19. Et. Ksl. *okropiti*.

ocroti' (*a*), *prez.* -te'sc, *v.* *trans.* **1.** LV. unterstützen. Care lucru [näml. die Uebersetzung der Bibel] . . prea sfințitul domn Ioan Bob . . l-au ajutat și l-au ocrotit BIBLIA 1795 GCR. II 156. [Celui cazut în nevoe] mîngiere pe cit se poate și ocrotire sa-î aratam [sollen wir . . Unterstützung gewähren] SPĂT. MIL. LET.² I 108. — **2.** MOD. (be)schützen, (be)schirmen. De vor fi copiii supt ocrotirea [unter dem Schutze, Schirme] parinților, sînd înca nevîrstnici PRAY. IPSIL. GCR. II 125. Strîngînd-o la sin, ca pe-un copil înbit, sub brațul ei ocrotitor VLAH. RP. 8. — Et. Ksl. *okrotiti* «besänftigen, bezähmen».

octoi'h *sn.*, *pl.* -urî, **1.** (bis.) Choralbuch *n*, enthält Gesänge in acht verschiedenen Tonarten (*glasuri*), verfasst von Johannes Damascenus u. A. Doca ar fi în țara un guvern creștinesc cum știu eu, adapat cu octoih și molitevnic IANOV CL. V 132. Daher: **2.** Gesang *m* AL. öfters, zB. OP. I 904 (Psaltul Chiriac mî-o spus ca am un ohtoic de cele zdravene); CL. III 246 (l-a scos din minte gaița cea de cucoana Caliopei cu ohtoicurile sale de la teatru). — Gr. *ohtoi'c* AL. öfters, *ohtoi'c* INSCRIPT 1700 IORGA INSCR. I 301. — Et. Gr. *ὀκτώηχος*.

Octo'mvrie *npr. m.* Oktober *m*: în (luna lui) ~ im (Monat) Oktober. — Gr. LV. -to'vrîe,

LM. auch *-to'mvre, -to'mbre*. — Et. Ksl. serb. *oktovrij*, bulg. *-tomvrij*, mit *m* aus *Noe'mvrie*.
ocu'p siehe *oco'p*.

odaba'să, odob- sm. LV. Hauptmann *m* einer Kompagnie bei den Türken. *Agalele.. au trimis biinbași, buliucbași, odabași.. să adune oaste cu lefi* DION. TEZ. II 230. — Et. Türk. *oda' başı*.

oda'e sf., pl. odă'i, 1. Zimmer *n*, Stube *f*. *Odae de primire, de lucru, de copii* Empfangs-, Arbeits-, Kinderzimmer. *Apartment cu patru odăi* Wohnung von vier Zimmern. — 2. LV. (Cron.) *a*) Wohnung *f*, *Appartement n*. *Au luat și pe Iordachi Ruset Vornicul de l-au dus la odaia lui* NEC. COSTIN LET.² II 81. *Logofătul de taină.. aū avut și odae osebîtă în curte* GHEORG. das. III 302. — *b*) Kaserne *f*. *I-aū dus la odae la Sîimeni de i-aū inclus* NEC. COSTIN LET.² II 75. — Gew. pl.: [*Aron Vodă*] *aū făcut celor pedestri odăi, în curtea domnească* NEC. COSTIN LET.² I 473. — 4. Ort, wo eine Kuh- od. Schafherde gehalten u. gemolken wird: Schäferei, Meierei *f*. *Lupu Stolnicul.. avînd poroncă de la domnul ca să calce odăile turcești și pe văcariî Turcilor să-i pue pe toți la bir* COGĂLN. LET.³ III 220. *Odăi* [ἐπαύλεις] *de oi vom face aicea dobitoacelor noastre* BIBLIA 1688 Num. 32, 16. — 5. *Trespe f* (Bromus) BR. — Gr. ho- DION. TEZ. II 184. — Dem. odăi'tă, pl. -țe. — Et. Türk. *oda'*.

odaga'ciū, auch odog-, bisw. udag- subst. 1. Aloeholz *n*. *Cocheta își alegea un inel de diamant.. saū o perniță de odagaciū* FIL. Ctoc. 91. *Vutci bune de minune, Cu miroso de odogaciū* AL. OP. I 341. — 2. MOLD. odogaciū Seifenkraut *n* (Saponaria off.) BR. Et. Türk. *öd aghağy'*.

odagi'ū sm.-1. Amtsdienner *m*. *Ce mai funcție! Odagiū la primărie, slugă la dirloaga* NAD. Nuv. II 123. — 2. Knecht *m* bei den Hirten QU. — Et. Türk. *odağy'*.

odăia's sm. = odagiū 1: *Ușierii de la teatru, odăiașul de la rampa de vinuri* LIT. — Et. *oda'e*.

odăia'să sf., pl. -șe, Odaliske *f* (?) PP. MAT. FOLKL. I 54; 97 (*Nevasta măi frumoasă La Turci mă-este odăiașă*).

odăi'tă sf., pl. -țe, 1. dem. von *odae*. — 2. pl. *hodăițe* Freudenfeuer (pl.), die Sonntag abend bei Beginn der Butterwoche auf Anhöhen angezündet werden FRINCU MOȚII 124.

odă'jdii sf., pl. (bis.) Messgewänder (pl.), Ornat *n*. *Preotul, punîndu-și odăjdiile, a citit rugăciunile de bună-venire* GHICA 384. — Gr. *odej-* INDR. 42. — Et. Ksl. *odežda*.

odal'c subst. Gerätschaften (pl.) der Meierei TEOD. PP. 474 (*să mi-l aduci Cam cu*

oi, cam cu odai, Cam cu odalicul lui). — Et. Zu türk. *oda'* (rum. *oda'e*, s. d. 4).

odănăoa'ră siehe *odînăoa'ră*.

oda'tă siehe *da'tă*¹.

odava'nie sf. (bis.) Oktave *f*, achter Tag nach einem Feste Dos. VS. Ian. 14 (*odavania sfintelor bogoîavlenii*); POL. (*odov-*); B. (*odovă'nie*). — Et. Ksl. *otūdavanije* «Abgeben», vgl. russ. *otdanie* «Oktave».

odea'l siehe *oghla'l*.

odecolo'n, gew. odic- sm., pl. -nuri, Eau de Cologne *n*, Kölnisch Wasser. *Puseseră pe haîne tot odicolonul de acasă* TEL. SCH. 47.

odgo'n sm., pl. -go'ne, MOLD. (Schiffs-) Tau *n*. *Vasul, cu nerupte odgoane la margine [= mal] legîndu-se, să se sprijineasca* CANT. IST. IEROGL. 377. — Gr. Oft *otg-* geschrieben. — Et. Vgl. serb. nslov. *odgon*, russ. *otgonu*, czech. *odhon* «Weg-, Abtreiben etc.». Zur Bdtg. vgl. *pogo'n*.

odîa'l siehe *oghla'l*.

odih'nă sf., c. obl. -ne, Ruhe *f* (durch die man gestärkt wird, bes. nach der Arbeit), Rast. [*Ei*] *să vor duce spre odihna și spre râpaosul cel ceresc* VARL. GCR. I 106. *Pentru tine.. Nicî n'am somn, nicî n'am odihnă* IARN.-BIRS. 16. *August 29 și 30, Turcii aū șezut pre odihnă* [hielten.. Rast] MIR. COSTIN LET.² I 279. — Gr. POP. (h)odî'nă.

odihnea'lă sf., pl. -ne'le, LV. Ruhe *f*, Erholung. *Am aflat întru tine odihneală cit am fostu întru tine* MSCR. soc. 16. GCR. I 3 (der heil. Geist zur Seele). *D-zeul cerului și pămîntului, odihneala* [der Ruhesitz] *su'leteilor direpților* Dos. das. 256.

odihni' (a), prez. -ne'sc, I. v. trans. 1. ruhen lassen, ausruhen (lassen). *Darul care aū luat Ioan Evanghelistul ca să-și odihnească capul spre [auf] sfîntul piept al lui D-zeu* RETORICĂ GCR. II 163. *Ștefan Vodă odihnea oastea după bătălia.. de la Valea Racovei* ISPIR. CL. XII 182. *Vîind Domnia mea să-i ușurăm și să-i odihnim* [pe locuitorii] *și la aceasta* [ihnen.. Erleichterung und Linderung verschaffen] COD. IPSIL., *Pentru judec. de pe la județe 1. Tot ce mă neodihnește* [beunruhigt] *e temerea cea mare Ce am..* BOLINT.² 228. *Ale căroa su'lete odihnească-le prea milostivul D-zeu în lăcașurile dreptilor* INSCRIFT 1838 IORGA INSCR. I 253. *Veniți cătră mine toți cei osteniți și însărcinați și eu vă voi odihni pre voi* [werde euch erquicken] EV. 1894 Matth. 11, 28. *O lumină dulce, odihni-toare* [ein sanftes, erquickendes Licht] *limpezește valea* VLAH. RP. 182. — II. v. intr. u. a să ~ ruhen, (sich) ausruhen. *Zioa lucru și muncesc, Noaptea voi să odihnesc* IARN.-BIRS. 117. *Acolo am legat corabia ca să ne*

odihnim pușintel MSCR. 1783 GCR. II 129. *Supt această piatră (să) odihnesc oasele..* IN-SCHRIFTEN IORGA INSCR. I 189.—III. a sa ~ sich beruhigen, zufrieden geben. *Cind [părțile] după acca alegere [Entscheidung] ce le va face nu se vor odihni, vor veni și la divan* Doc. 1803 Tez. II 317.—Gr. Pop. (h)odini'; prez. 1 *odihni* PP. MAT. FOLRL. I 1388.—Et. Ksl. otūduhnanti.

odî'nă etc. siehe *odih'nă* etc.

odinioară adv. 1. LV. = o dată: ein mal. *Cum naștem dănăoară trupește [și] a do-oară nu putem, așa și dănăoară ne botezăm și naștem sufletește, iară a do-oară nu putem* Ș. TAINE 10. *Lasă să grăesc încă numai dinioară* PALIA Gen. 18, 32 CCR. 55.—2. einmal, einst; *vre--* irgend einmal; *nici--* niemals. *Odinioară mergindū oare-cine la mănăstirea lui pentru să-și facă rugăciunea..* MSCR. 1675 GCR. I 222. *Odinioară își părea că zboară ceasurile ca minutele lângă mine; atunci mă iubeai* C. NGR. 17. *Atișea ani metahirisii spre a te mulțami, de care am datorie odinioară să dau seamă la prea înălțatul judecătorii* MSCR. 1750 GCR. II 47. *Ca să nu cauți în cerii vre-odinioară și văzind soarele și luna.. să te inchini lor* BIBLIA 1688 Deut. 4, 19. *Au nici-odinioară n'ați cetit ce-au făcut David cind au avut lipsă..?* Marc. 2, 25.—Gr. LV. MUNT. TR. *dinioară-*, (bisw. *dinșoară-*), MOLD. *dănăoară-* (bisw. *odănăoară-*); MOD. bisw. *odinșoară-*; ferner *intr'~* SEV. AN. 44.—Et. Lat. *de-(ū)na-hōra*, vgl. *de dorūă ori* «zweimal» etc., dann *od-* nach *odată*; *dă-* für *de* wegen der folg. harten Vokale wie in *dăwnăzi*, *indămî'nă*, *indărăt*; zu (o)*dinșoară* vgl. *bunșoară* für *bună-oară*.

odî'rjă FRNCU MOȘII 103, *dî'rje* (?) COM. WUS. I 240 (*dărjea*) sf., pl. -ji, Stiel des Dreschflegels: *Handrute f.*—Et. Zu slav. *držati* «halten», vgl. serb. *održati* «Halte, Stütze» sowie serb. czech. *držak*, bulg. *drážka*, *dăržalo*, *dăržalka* «Stiel», czech. *držadli* «Handrute» etc.

odoacă adv. = *chiar*: sogar Dos. VS. Oct. 23 (*de atuncea-s 70 de ani și mai bine odoacă*); Noe. 7 (*fi-mă-aș dat toată averea odoacă.. să mă istealească*); Martie 17 (*nu numai oamenii, ce și dobitoacele odoacă și zidurile cele fără suflet lăcrăma*).—Et. Unbek.

odoba'e sf., Art grosser Leiterwagen (?) PP. SĂGH. Voc. 62 (*Din polog snop, din snop clae, clăia 'n odoba'e și la arie*); TEOD. PP. (Bucur.) 151 (*La măsură a eșit: Dintr'o clae o odoba'e, Dintr'un snop un oboroc*); PP. CL. XIV 346 (*Făcea.. Din snop clae, Din clae odoba'e*).—Et. Unbek.

odoba'să siehe *odaba'să*.

odoga'ciū siehe *odaga'ciū*.

odolea'n subst., QU. auch -nă, sf., pl. -ne, Baldrian m (Valeriana). *Avrameasa, Crăstineasă, Drăgan, Leuștean Și odolcan* TEOD. PP. 379 II. *La pștept port odoleanul care 'n-cintă și descintă* CL. VII 86.—Vgl. *hodola'n*. Et. Vgl. serb. *odoljan*, -ljen, ruth. *odoljan*, czech. *odolen*.

odor sn., pl. *odoară*, LM. -re, 1. fast INV. Kleinod n (pl. -dien), Juwel, Schmucksache. *O scutulcă ce avea [el] cu odoarele sale le-au trimis prin taină la un mitropolit* NEC. COSTIN LET.² II 83. *Fata a zis împăratului.. să poruncească.. a-i aduce la odoare [zu den Brautgeschenken] o furcă cu caerul și fusul cu totul de aur* ISPIR. LEG.¹ I 45.—2. fig. von Menschen: Kleinod n, Juwel, Schatz m. [*Mama*] *Cu odorul strins la sinu-i* VLAH. POEZII 62 (vom Kinde). *Și unde ai găsit asemenea odor de soaru?* AL. CL. IV 307. *Of! saracu bărbat prost* (Var. AL. PP. 333: *Sermanul barbatul pr.*), *Bun odor la casă-a fost* MAR. INM. 409 (die Witwe vom Manne, den sie bei seinen Lebzeiten ungestört betrügen konnte).—Et. Vgl. serb. nslov. *odor*, -ra «Beute»; zur Beutg. vgl. it. *roba* etc. «Gerät, Sachen», urspr. «Beute» = ahd. *roub* «Raub».

odorbiră'ū sm. TR. Hofrichter m.—Et. Magy. *udvarbiró*.

odo's subst. Flughafener m (Avena fatua) B. Et. Scheint mit magy. *vadzab* zusammenzuhängen.

odra'slă sf., pl. -sle, 1. Spross m, Sprössling, Schössling. *Intins-au vițele sale pîna la mare și pînă la riuri odraslele sale* Ps. RÎMN. 79, 12. *Eu sînt rădăcina, iară voi sînteți odraslele* VARL. CAZ. 121.—2. von Menschen: Sprössling m, Spross. *In iatac că mi-și gasea Leagănul copilului Și odrasla domnului* TEOD. PP. 536. [*Părinții*] *erau nevoiți să plătească cu bani nebuniile odraslei lor* BACALB. MT. 5.—Auch kollektiv: [*Pe împăratul*] *il cercuiră cu mîngieri și dezmițdări odrasla lui [sein Nachwuchs] de trei fete* DELAVR. SULT. 83.—Gr. MUNT. MOD. auch *odra'slă*.—Et. Ksl. *otrasli*, mit auffallendem Wandel von t zu d.

odra'sli' (a), prez. -sle'sc, I. v. trans. (hervor)sprossen (lassen), fig. LV. hervorbringen. *Cind ia [năml. limba romîneasca] odraslea ramurii nouă din tulpina sa* CL. VII 332. *Văzuși ce roadă odrasli iubirea oaspeților* MĂRG.² 67 b. *Fălcile lui ca nastrapile mirosului odrăslind [φωδωσαι] mirositurii* BIBLIA 1688 Cant. 5, 14.—II. v. intr. 1. (hervor)sprossen, entspriessen, fig. LV. hervorgehen, entstehen. *Precum căldura soarelui din grăunțe putrezite spițele verzi a odrăslit face* CANT. IST. IEROGL. 229. [*Impușinarea dăjdiiilor*] *au odrăslit și din întâmplările trecutei razmîriși* Doc. 1814

TEZ. II 371. — 2. Sprösslinge bekommen, sprossen, ausschlagen. *In vie [am Weinstock] era trei vișe, și ia odrăslind era scofînd vlastare* BIBLIA 1688 Gen. 40, 10.

Odri'iü, Udr-, jünger -i'ü npr. m. INV. Adrianopel. [*Romîniü*] și *Odriiul l-au izbavit din mina Francilor cariü îl ocolise* SPAT. MIL. LET. I 108. — Et. Vgl. bulg. *Odrin*.

oe'm sn., pl. -*murî*, MUNT. Mahlmetze f, zehnter Teil des Mahlguts, den der Müller nimmt (wofür MOLD. *vama*). *Imî iau sacu, plateșe oemu, mă 'ncrozniü cu mălaiu 'n circa* JIP. OPINC. 42. — Gr. *ul'm* COST., URECHE LEG. 74. — Et. Serb. *uja'm*, eig. «was abgenommen wird», von *ujmiti, ujemati* «abnehmen».

oe'r, INV. u. POP. -*riü* sm. 1. Besitzer von Schafherden: Schäfer m. *Un oer odata dusu-s'a sa vada Ce-i mai face turma* SPER. AN. 1892 I 15. 2. *slușbaș* ~ Einnehmer m der Abgabe auf Schafe Doc. 1805 TEZ. II 338. — Gr. Voc. -*rule*, bisw. -*re*. — Et. Zu *oa'e* od. lat. *ovarius* «Schaf-», vgl. zur Bedtg. *böa'r, vaca'r* etc.

Cuvintele ce lipsesc sub o . . să
sa caute sub ho . . .

oeri'e sf. Schäferei f. *Un lup noaptea vrînd să între teptil la v'o oerie* DONICÏ 43.

oeri't sn., pl. -*turî*, ehem. Schafsteuer f. *Sa nu mai fie slobozenie a se mai cauta . . oeritul de cu primăvară* Doc. 1805 TEZ. II 338.

oe'sc adj. Schaf- BIBIC. 299 (*cuc călugăresc Cu barba de păr oesc*); SUȚU NOȚ. 84 (*rasa oăscă*). — Et. *oa'e*.

oe'se sf. pl. (?) kleine Brennessel (*Urtica urens*) FUSS (*ojășchie*). — Et. Unbek.

of! interj. FAM. POP. ach! (vgl. *a'h!*). *Of, nu zac de nici un rău, Ci, bade, de dorul tău IARN.-BIRS. 104. Of, of, of și aoleü, Arde suftețelul meu!* AL. PP. 353. *Of! ce sanie frumoasa!* PANN CL. V 386. — Als subst.: *Ia . . İi răspunde tot cu ofuri [Achs] și cu bocet și plîngînd* SPER. AN. 1892 I 91. *Noi strîngem într'ale noastre [pungi] sărăcie lucie și ofuri verzi* JIP. OPINC. 46. — Gr. INV. *o'h!* — Et. Ksl. *ohu*.

Ofenbaia siehe *Ba'la*.

ofi'chie sf. (mil.) Charge f DION. TEZ. II 180 (*să-l sue [pe maior] la treapta mai mare de ofichie*); 211 (*cautînd a i-se da mai mare ofichie [căpitanului]*). — Et. Ngr. *ὀφφίχιου* (= lat. *officium*).

ofichia'l sm. Beamter m VĂCĂR. TEZ. II 271 (*ofichialii saraiului*). — Et. Ngr. *ὀφφίχιος* (= lat. *officialis*).

ofili' (a), prez. -*le'sc*, I. v. trans. machen, dass etw. die Frische verliert: *welk, matt machen, welken*. *Bruma ofilește îndată florile și legumele* ODOB.-SLAV. 33. *Precum temnița trupul ovilește* [herunterbringt, entkräftet] DIV. 60 a. *Sterpia și lipsa coconilor carea mahnește și ne ovilește pre șerbi sfințitale* [mutlos macht] DOS. VS. DECH. 16. — II. *a să ~ welk, matt werden, welken*. *Toate [florile] le-ai calcat Și s'au olivit* [lies *ovilit*] *Și s'au veștejit* PP. MAR. NUNTA 606. *Ce-ți este . . de te intristezi și te ofilești* [mutlos wirst] *cînd treci pe linga copaciul acesta?* ISPIR. BSG. 65. [*Mama*] *vazîndu-mă așa mic și ovilit* [schwächlich] C. NGR. 294. *Esti mai galben și mai ofilit* [schwächer] *decit anul trecut* XEN. BRAZI 38. *Inspirațiunile îi sint mai pușin vioae* [*lui Oudry*] *și coloritu-i mai ofilit* [matter] *decit a lui Desportes* ODOB. Ps. 165. — Gr. MOLD. *ovili'*, POP. *uvili'* (gespr. *ujyili'*), ferner *oveli'* MIR. COSTIN LET. I 289, BELD. ETER. 35. — Et. Vgl. das zu ksl. *uven-dati* «welken» gehörende nslov. *uvel*, serb.

Die unter o . . fehlenden Wörter
siehe unter ho . . .

uveli, russ. *uwjalyj* etc. «welk», das sich viell. mit **uhyliti* (serb. *uhiliti*, czech. *chyliti* etc.) «beugen» gekreuzt hat.

of'is sn., pl. -*se*, INV. fürstliche Verordnung: Dekret n. *Brezoianu cercetă . . vechile lri-soave și ofise de prin arhive* GION PORTR. 249.

Et. Anscheinend frz. *office*.

ofiț'er, INV. u. POP. -*riü* sm. 1. Offizier m. *Ce tacere! . . [Iși platește un ofiț'er datorile [ein Leutnant zahlt seine Schulden]]* LECCA CD. 39. — 2. *~ul stării civile* Standesbeamter m. — Et. Russ. *oficerü*.

ofiț'ere'sc adj. Offiziers-.

oft sn., pl. -*turî*, Seufzer m. *Gemete adînci însoțite de ofturi* NAD. NUV. II 222. — Et. Zu *of!* od. Postverbal von *a ofta'*, vgl. zu beiden *a'ht*.

ofta' (a), prez. -*te'z*, v. intr. seufzen; ~t sn., pl. -*turî*, Seufzer m. *Popa . . Lacrămî din ei [năml. din ochi] varsa Și din piept amar ofta* IARN.-BIRS. 494. *Boerii Țarii Romînești . . a căror inimă ofta dupa libertate* BĂLC. 27. — Gr. LV. *ohta'*.

oftătură, LV. *oht-* sf., pl. -*ri*, INV. Seufzer m. *Ohtaturile lui aprîndea aerul și lacrămile ce vărsa il stîngea* MSCR. ca. 1800 GCR. II 180.

oftica' (a), prez. -*ce'z*, I. v. trans.: pc. Jdn. schwindsüchtig machen; fig. Jdn. ärgern, ihm so zusetzen, dass er schier die

Schwindsucht bekommt. *Ochiu tai m'au in-selat*, . . *Buzele m'au ofticat* IARN.-BIRS. 252. *De cind m'am maritat, nu mai am zi buna. Vrea sa ma oftigeasca [soacra] si pe mine [will sie auch mich zu Tode martern] ca pe ceialalta nora?* NAD. NUV. II 125. — II. v. intr. schwindsüchtig werden, die Schwindsucht bekommen; *fig.* vor Aerger etc. schier die Schwindsucht bekommen. *Nefacindu-i [barbatul] pe placere Ori-ce . . , Atuncea ia ofticeazu Si zilele isi scurteaza* PANN PV. ed. Müller II 124. *In zadar am ofticat cu vorba [habe ich mich schier schwindsüchtig geredet]* AL. CL. I 281. — Gr. MOLD. -*tigi'*, prez. -*ge'sc. oftica' sf., c. obl. -ci*, Schwindsucht *f. Fiind . . fica sa . . bolnavă de oftiga* SCRIS. MOLD. 13. — Gr. MOLD. -*tigă*; INV. u. MAC. *o'ht-*. — Et. Ngr. *ὄχιμας*.

oftico's adj. schwindsüchtig. *Vr'o doi racusori in sapte luni, chirciți, ofticosi ca vai de ei!* AL. CL. II-144. — Gr. MOLD. -*tigo's. oftigă* siehe *oftica'*.

oftigi' (a) siehe *oftica' (a)*.

oftigo's siehe *oftico's*.

oga'r, inv. u. POP. -ri'ă sm. Windhund *m* (*Canis familiaris grajus*); *oga'ra'ă* (D.: *oga'ra'ă*) *sf., pl. -ce*, Windhündin *f.* *La vinaturii cu soimii si cu ogarii* NEC. COSTIN LET.² II 55. *Nici cune nici ogar* weder Fisch noch Fleisch QU. — Gr. Dem. *oga'ru's* D. — Et. Ksl. *oguri*.

ogara'tic adj. schlank DRAGH. IC. 12 (*Vita de soui sa se caute a fi . . nu ogaratica, nici zugrumata*); 14.

oga're'ste adv. wie ein Windhund AL. PP. 81 (*[calul] sarea tot epureste S'alerga tot o-ga're'ste*); 113.

oga's siehe *văga's*.

ogea'c sn., pl. -cui, 1. LV. Gesamtheit der zu einem Hause gehörenden, dann der eine Gemeinschaft bildenden Personen: Haus *n*, Familie *f*, Körperschaft, (*mil.*) Korps *n* derselben Waffengattung angehöriger Soldaten. *Două ogeacuri de figuri cu foi* Doc. 1776 S. INF. *Ogeacurile caramidarilor si varnicerilor* Doc. 1783 das. *Beinl Misirului cu sapte ogeacuri de Misirlii* AXINTE LET.² II 159. Daher: — 2. FAM. Partei *f* CARAG. CL. XVIII 439 (*par'că-l auz de-seara proclamindu-ma candidat al ogeacului*). — 3. MOLD. = *coș*: Schornstein *m.* *Se aprinsese ogeagu de la bucatarie* AL. OP. I 103. Gr. In Bedtg. 1 bisw., in Bedtg. 2 meist *ogea'g*, in letzterer auch *ho-*. — Et. Türk. *oğak*.

ogeacli'ă, -cli'ă sm. LV. bei den Türken: zu einem Korps gehörender Soldat. *Fiind de față toți ulemalii, toți pașii, toți ogeaghianii si ogeacii* [sic] VĂCĂR. TEZ. II 292. — Et. Türk. *oğakly'*.

ogea'g siehe *ogea'c*.

oghia'l sn., pl. -luri, MOLD. = plapoma: (Stepp-, Schlaf-)Decke *f.* *Așternutul ce era luminat cu scumpe straturi . . si odialuri scumpe* DOS. VS. Dech. 16. *Eu invalid cu obial [πάπλωμα], el [näml. mortul] in patru scinduri a si riului* Div. 38 b. *Nu te intinde mar mult de it ti-i oghialu* strecke dich nach der Decke AL. OP. I 464. Nicht zu verwechseln mit *obia'lă* (s. d.). — Gr. *otgh-* Doc. Iași 1588 HC. I 193, *odia'l* Dos. I. c., *obia'l* Div. I. c., *obia'lă* (falsch?) *sf.* ODOB. MV. 1834, 53.

Dem. *oghela's, pl. -șe*, MAR. NAȘT. 89. — Et. Ksl. nslov. *odělo* «Hülle»; *obia'l* ist umgekehrte Schreibung.

ogirji't adj. MOLD. POP. klein und mager: verkrüppelt, schwächlich. *Oile . . de unde erau slabe si ogirjite sa umpluse si crescuse indoit* Sev. Pov. 217. *Unul [din pureci] care era mai ogirjit si mai rapanos* CREANGĂ CL. X 106. Gr. -*rsi't* CAT. Pov. I 113. -*rsi't* BAN. VICIŪ, *ogrisi't* BAN. WEIG. JB. III 323, *ogrisi't* PP. (Besprechung) MAR. NAȘT. 40. Et. Viell. zu serb. *kršljav, kršljav* «verkrüppelt».

ogla'ji siehe *ogla'vă*.

oglaș'nic sm. Katechumen *m* Dos. VS. öfters, zB. Oct. 17 (*și-i oglașui cu invașaturii ca oglașenicii*). — Et. Ksl. *oglašennyj*.

oglaș'nie sf. Katechese *f*, -chisation Dos. VS. öfters, zB. Noe. 14 (*deprinzind lesne invășatura oglașeniilor*); PRAV. BIS., Instr. p. sf. hotez 1 b (*facerea oglașeniei, citirea molitfelor, cele trei afundari*). Et. Ksl. *oglașenije*.

oglașui' (a), prez. -șueso, v. trans. katechisieren Dos. VS. öfters, zB. Sept. 3 (*sfiuta lui D-zeu . . inv uă si-l oglașui pre ighemonul*). — Et. Ksl. *oglašati*.

ogla'vă sf., pl. oglă'ji, einer der beiden Riemen, die Handrute (*odirju*) u. Klöppel (*hădarag*) des Dreschflegels verbinden QU. — Gr. Sg. ~ nur COM. MOLD., *ogla'jă* TR. WEIG. JB. VI 78; *pl. oglă'ji* TR. VICIŪ. — Et. Ksl. *oglavu* «Halfter».

ogli'că siehe *agli'că*.

ogli'nda' (a) siehe *oglin'di' (a)*.

ogli'nda sf., pl. -nzi, 1. Spiegel *m.* *Ochi sint oglinda inimii* (Sprw.) das Auge ist der Seele Spiegel. *Utinu-te si la [leatopisețul] acesta . . , ca printr'o oglindă vei privi si a megiașilor lucruri* NEC. COSTIN GCR. II 2.

2. *oglin'da fetei* Frauen-, Venusspiegel *m* (*Campanula speculum*) CRĂIN. Gr. Pl. LV. -*de*, so auch ODOB. Ps. 139. — Dem. *oglinjoară*, MOLD. -*ngioară, pl. -re*. Et. Postverbal von *a ogli'nda, -di'*.

oglin'di' (a), prez. -de'sc, I. v. trans. 1. spiegeln. *Cele maluri Ce oglin'du fruntea lor in poeticele valuri A frumosului Bosfor* AL. POEZII II 127. *Sta castelul singuratic, oglin'din-*

du-se în lacuri EMIN. 149. *Mindrulica mea.. Toata zioa se oglinda și gunoîu-î pină 'n grinda* IARN.-BIRS. 441. *In galbena ta fafa.. Se oglindeaza jalnic adincă pătimire* I. NGR. CL. IV 85. — 2. LV. MOLD. ansehen, betrachten. *Avimeleh oglindi bine pământul și pomii* DOS. GCR. I 256. *Nu privești podoaba mea; nu oglindești bunurile mele* CANT. das. 324 (die Welt zum Weisen). — II. v. intr. LV. MOLD. undeva wohin blicken, schauen. *Intră de oglindește și 'n strana cea mare* DOS. VS. Sept. 8. *Virful unui deal.. de unde [lupul] în toate zilele oglindia încotro herghelia imbla* CANT. IST. IEROT. 76. — Gr. In Bedtg. I 1 QU. auch -da', prez. -de'z, 3 u. 6 auch *ogli'ndă*. — Et. Ksl. *oglendiati*.

oglingioară etc. siehe *ogli'ndă*.

ogoa'dă sf. u. *ogoa'd* sn. (pl. *ogoa'de* POL.) LV. bisw. Gefallen m. *Porchia Fista vrea ogoadă se facă Iudeilor* AP. VOR. Ap. 24, 27. *Chivernisindu-o [năml. mănăstirea] pre ogod d-zeesc [in gottgefälliger Weise]* DOS. VS. Apr. 27. — Gr. *ogodă* DOS. VS. Oct. 3. — Et. Ksl. *ugodū*, serb. russ. *ugoda*.

ogodi' (a), prez. -de'sc, v. intr. 1. LV. (sec. 16/17) Befriedigung, Gefallen finden, sich behagen. *Bine ogodii [ksl. blagougodihu] intru deadevarul tau* COR. Ps. 25, 3. *Petrecerea cea bună.., ogodirea [das Behagen, Ergötzen] trupului și strinsoare multă* PRAV. Gov. 123. *Lăsați-mă și ogodini [lies-diț, möge es euch gefallen] să fac rugăciuni* COD. Stru. HC. II 155. — 2. a nu ~ unwillig werden COR. TETR. häufig als Uebers. von ksl. *negodovati*, zB. Marc. 10, 41 (*incepură a nu ogodi de [über] Iacov și de Ioan*). — Et. Ksl. *ugoditi*.

ogodnic adj. LV. (sec. 16/17) an dem man Gefallen findet: gefällig, beliebt, sm. *Liebling m. De va fi curat den tinerețe și ogodnic, acela sa fie sfeștenic [Priester]* PRAV. Gov. 139. *Inchinu-mă.. cinstitelor icoane a ogodnicilor lui D-zeu [der Gottgefälligen]* 158. *Cum să nu cinstim pre ogodnici și prietenii iubii și fii lui D-zeu ce să feceră?* DOS. VS. II b. — Et. Ksl. *ugodinu*.

ogodniță sf. was gefällt: Gefallen m COR. TETR. Joh. 8, 29 (*eu ogodnița lui [was ihm gefällt] fac pururea*). — Et. Ksl. *ugodnica*.

ogoi' (a), prez. *ogoe'sc*, 3, 6 u. 7 auch *ogoa'e*, v. trans. MOLD. TR. beruhigen, besänftigen, stillen; a sa ~ ruhig(er) werden, sich beruhigen, nachlassen. *Din cind în cind o nădejde neintemeiată îl ogoia* NAD. NUV. I 78. [*Ia*] *avea cu ce ogoi foamea celor din casă* GHIB. TR. 160. *Plingind mult să ogoiră și să 'ntoarseră la oraș* DOS. VS. Sept. 26. *Vintul se ogoae pușintel*

SADOV. POV. 167. — Gr. QU. bisw. a *ogola'*. — Et. Vgl. altserb. *goj* «Friede», ksl. *goilo* «Beruhigung», slav. *goiti* «mästen, pflegen, heilen».

ogor' sn., pl. ogoară, LM. -re, 1. Pflügen eines Stoppelfeldes, das man dann eine Weile ruhen lässt: *Brache f. Deresătura [das Düngen] se face în timpul ogoarelor cu vitele* FRÎNCU MOȘI 25. — 2. *Brachfeld n., -acker m.*, dann überh. *Acker, Ackerfeld n. Arași-vă voao ogor [Vulg. novale] și nu semănareși în spinii* MSCR. sec. 17. Jer. 4, 3 GCR. I 141. [*Sfintul*] *făcea mici ogoară în pădure și semăna* DOS. VS. Ian. 11. *Sfeclele și bostanii se seamănă și prin ogoarele de păpușoi* INV. COP. 1878, 9. — Gr. Dem. *ogora's*, pl. -șe. — Et. Vgl. serb. magy. *ugar*, poln. *ugor*, czech. *úhor*.

ogori' (a), prez. -ră'sc, v. trans. brachen, stürzen. *Pământurile.. să fie înfoiate bine prin ogorirea de toamnă și arătura de primăvară* ION. CAL. 25.

ogară'dă sf., pl. *ogărazi*, 1. LV. MOLD. Hürde f für Vieh, Stall m. *Și vă veți zidi voao.. ogrăzi [επαύλεις] dobitoacelor voastre* BIBLIA 1688 Num. 32, 24. *Ușile eșite din țîșini, ferestrele sparte, ogrăzile stricate* NEC. COSTIN GCR. II 12. — 2. MOLD. = curte: *Hof m* (eines Hauses). *Cind să string oamenii gramadă In cinstita ta ogradă* DOS. Ps. IN V. 115 Z. 34 (= v. 19). *Teatrul reprezintă o ogradă de curte bocrească la țară* AL. OP. I 469. — 3. OLT. TR. Obst-, Gemüsegarten m. *Ogrăzile de ce îmbătrîneașă să făceașă mai dese și mai frumoase* DELAVR. SULT. 218. — Gr. Dem. *ogăroară*, MOLD. *ogărgioară*, pl. -re. — Et. Ksl. *ograda* «Gehege».

ogăza' sf. = colac: *Weissbrot n* in Kranzform, das beim Begräbnis verteilt wird FRÎNCU MOȘI 178. — Et. Wahrsch. zu ksl. *ogrysti, ogryzan*, serb. nslov. *ogrizati* «abbeissen».

ogrinji sm. Abfälle (pl.) von Heu, Stroh etc., bes. solche, die das Vieh als ungeniessbar in der Krippe etc. liegen lässt. *Afiță focul.. cu găteaje, cu ogrinji, cu surcele* JIP. OPINC. 153. *Azi dimineată am dezvălit bordeiul ca să-î dau [vacii] o mină de ogrinji* VLAH. IC. 16. — Im sg. CRAS. SCH. III 53 (*Nalt ca o prăjină și slab ca un ogrinj*). — Et. Zu ksl. *ogrysti, ogryzan* «be-, abbeissen», vgl. serb. nslov. *ogrizine*, ruth. *ogrizi* id., serb. *ogrizaj*, bulg. *ogrizki* «Speisereste».

ogrisi't siehe *ogriji't*.

ogriște'ne sf. pl. TR. Goldblume f (Calendula off.) VICIÖ. — Et. Unbek.

ogur' subst. 1. Vorbedeutung f, Vorzeichen n, in Wendungen wie: *Acești corbi s'au părut de un rău ogur în socoteala lui Andronius* CRITIL 75. *De pe atuncea nu le*

era [Moldovenilor] . . de bun ogur scutul căzacesc [brachte . . kein Glück] RAL. SUV. 11. Aî o alunica pe nas care-î de ogur [Glück bringt] CL. XV 309. Cine seamană galbeni are mîna cu ogur [eine glückbringende Hand] AL. CL. IV 319. — 2. LV. in Uebersetzungen aus dem Türk.: Auspizien (pl.), Schutz m. Ca și de acum în fericitul împărațescul meu ogur să adoogî . . încă și alte credințioase slujbe DOC. 1781 URIC. III 148. — Gr. ugrur ODOB. Ps. 218. — Et. Türk. ughur, wahrsch. auch oghur, wie nach Redh.² zu schliessen, der 258 a die Ableitungen mit o schreibt.

ogurliu adj. glückbringend. Acest obicei [al pomului de Crăciun] poate sa fie ugurliu pentru cine îl are, iară pentru noi, eu îl văz ca o piază rea ISPIR. CL. XVI 356. Să vă fie Sfîntul Vasile ogurliu [möge euch . . Glück bringen] AL. CL. VII 367. — Gr. MUNT. ug- QU. — Et. Türk. ughur/ur, ogh-.

o! siehe o!

ohabnic adj. LV. (sec. 16/17) in Urkunden, von Besitztümern, etwa: unantastbar, fest. Le-aû [nâml. moșile] acei părinți ai noștri . . să fie moșii ohabnice sfîntei mănăstiri DOC. MEHED. 1599 HC. I 89. Să-î fiu [eu] rumîn cu feciorii mei și cu nepoții mei . . hohamne [sic] stătătorii DOC. OLT. 1650 GCR. I 134. — Gr. ohabn- BOLLICAC D. — Et. Ksl. in wal. Urkunden (zB. VENELIN 26) ohabinü, dazu sbst. ohaba «unantastbares Eigentum», von ohabiti seⁿ «sich enthalten».

ohsi'gă siehe opsi'gă.

ohța' (a) etc. siehe ofta' (a) etc.

ohtică etc. siehe oftică etc.

ohțoi'c siehe octoi'h.

oi¹ subst. siehe oa'e.

oi² v. siehe vrea' (a).

oi³! interj. POP. 'ach! Oi, sâruce calule, cum te-or tăia mîni și cum țe-or da hoitu la cîni ȘEZAT. IV 203. D'oi, bădiță bădișor, Ție ți-î destul de dor Și eu după tine mor IARN-BIRS. 280. Aehnlich MSCR. 1669 Joh. 11, 27 GCR. I 187: oi așa, Doamne o ja, Herr. — Et. Vgl. serb. nslov. oj.

oia'gă sf., pl. oei'gi, TR. = sticlă: 1. Glas n (Stoff). Aû ajuns la un munte de oia'gă MAR. ORN. I 337. — 2. Flasche f. Gazda aduce egi cu rachiü SEV. NUNTA 234. — Gr. Häufig la'gă, pl. e'gi. — Et. Magy. üveg.

oină¹ sf., pl. -ne, Art Ballspiel, wird von den Schulen sehr gepflegt. Sint trei jocuri cu mingea: ficul, hoina și poarca CL. IX 7. — Gr. MOLD. ho'ină COM. — Et. Falls ho'ină die ältere Form, wäre an russ. vojna', poln. wojna «Krieg» zu denken.

oină² sf. Schaffleisch n CANT. IST. IEROGL. 71 (mă temeam perii mîei în lînă să nu-î

întoarce și carnea mea în oină să nu o prefacă). — Et. Lat. ovina.

oiște sf. Deichsel f (für Pferdegespann, wogegen für Ochsen proșap). Caii alergase înainte cu oiștea ruptă I. NGR. CL. VII 45. Vgl. ga'rd 3. — Vgl. serb. nslov. oje il., serb. ojiște «Zugstange des Pfluges».

oiță sf., pl. -țe, 1. dem. von oae. — 2. MUNT. Bergfink m (Fringilla monti-fringilla), oișo'tă sm. Männchen desselben COM. MAR. ORN. — 3. sg. u. pl. Windröschen n (Anemone nemorosa, alpina etc.) QU. — 4. Tr. angenehmer Täubling (Russula lepida Fr.) PANȚU.

oiü siehe vrea' (a).

ojină sf., pl. -ni, TR. MOLD. POP. Vesperrot n. Nu doarme [scil. decit] numai cite o țiră, De la prinz pină la ojină PP. FRINCUI MOȘII 159. Pe la ojină um die Vesperzeit RETEG. I 18. — Et. Ksl. serb. bulg. užina.

ojog sn., pl. ojoage, Schürholz n, -stange f QU. — Et. Vgl. poln. ożog, magy. a(z)sag = ksl. ožegü.

ojogi' (a) v. trans. verbrennen BIBLIA 1688 Hiob 30, 30 (oascele mele să ojogiră [ουροσφύρη] de arsură). — Et. Vgl. ksl. o:čsti, ožegan.

ojogitură sf., pl. -ri, verbranntes Holz BIBLIA 1688 Jer. 13, 24 (Și-î imprăștiăii pre ei ca ojogiturile [φύρανα] ce să duc de vînt spre pustii).

ol sn., pl. oluri, MOLD. TR. 1. länglicher, in der Mitte eng-rer Topf: Krug m. Ol atîta merge la fintină pină se sparge Z. IV 5. Un ol plin de apă DOS. VS. Ian. 5. — 2. (Ton-)Röhre f. Aducînd apă pe oluri de departe NEC. COSTIN LET.² II 14. — Gr. Dem. olu't, pl. -țe. — Et. Zu ulci'or mit Hilfe von oal'ă geschaffenes Primitiv.

ola'c sn., pl. -ce (Doc. 1775 Ș. INFL. -curf), ehem. Eilpost f, aus einem berittenen Boten od. leichten Wagen bestehend. Veniră olace [Kuriere] la vezirul de la împăratul și . . i-aû dat știre . . că aû pus domn . . Țării Rominești pe Duca Vodă AMIRAS LET.² II 155. [Generalul] aû venit în București cu olac [im Eilwagen] DION. TEZ. II 180. Dînd ei printr'un lac, se răsturnă intrinsul micul lor olac [Eilwägelchen] PANN PV.¹ I 43. Cal de ~ Kurier-, Eilpostpferd; wurde requiriert u. schonungslos angetrieben, daher noch jetzt von einem so behandelten Pferde. Unde te rătăciși? Crezi c'avem picioare de olac? Te căutam de-un ceas NAD. NUV. I 63. De ~ mit Eilpost, daher noch jetzt: in rasendem Ritt, in rasender Fahrt: Unguriü aû scos pre o fe-raestra . . pre Batori Jigmond și au nazuit de olac spre Ardeal cum au putut mă de-sîrg NEC. COSTIN LET.² I 495. Ce fugă! ce

primblare de olac, cale de-o poșta calare...!
AL. OP. I 601. Surugiū . . minaru de olac de scaparanu copitele carilor GANE CL. XIV 286.

Et. Türk. *ula'k*.

olacai' (a sa) siehe *olecâi'* (a sa).

olaca'r, INV. U. POP. -rîă sm. 1. INV. Eilbote m, Kurier. Ceata olăcurilor împaratești ce duc și aduc scrisori deșirg DOS. VS. Fevr. 10. Incă carțile sa cetia și iala alți olacari au venit de la Galilea . . BIBLIA 1688, 1 Macc. 5, 14. El porni îndata un olacariu la Bathori, înștiințindu-l de cele întimplate BĂLC. 127. — 2. siehe *colace'r*.

olăcari'e sf. 1. Eilbotensendung f MUSTE LET.² III 42 (era mare greu de olăcariile craiului șvezesc). — 2. siehe *colacere'e*.

olăca'ș etc. siehe *colăce'r* etc.

olăce'ște adv. schnell wie ein Eilbote, eiligst AL. PP. 180 (Un trimis de la domnie . . Olăcește se ducea . .).

ola'ltă adv. einander. Se iubesc — și ce departe sint de-olaltă amîndoi EMIN. 56. Setea cea eterna ce-o au după olalta Lumina de 'ntuneric și marmura de dalta 127. Amîndoi cu pusul sprinten înspre-olalta 'naintînd DULFU PĂC. 139. Bes.: — a) la ~, MOLD. de (la) ~, ferner intr'~ EMIN. 201 mit-, beieinander, zusammen. Nu pentru aceia v'am născut eu pe voi ca să vă bateți laolalta REIEG. III 68. Pentru ce sa nu șezu? Daca în biserică unde este marele D-zeu, putem șede la olaltă BERTOLDO ed. 1822 GCR. II 169 (der Bauer zum Könige). Viața noustra la olalta unser Zusammenleben VLAH. GV. 190. Prunci . . Cure țipa deolaltă CL. V 279. Le lasa sa fiarba ca jumatate de ceas de lu olaltă REȚ. 19. — b) MOLD. de la ~ nach einander. [Griul umblatoriu] semănîndu-să în doă rînduri vara de la olalta, să corcește DRĂGH. IC. 4. — Et. Etwa Ende des 18. Jhs in Siebh. entstandene, mit Hilfe von o + ala'ltă, (cea)la'ltă geschaffene gelehrte Nachbildung von deutsch einander, magy. *egymás*.

ola'n sn., pl. -ne, 1. Hohlziegel m in Form eines halben Zylinders etc. (wogg. țiglă Flachziegel), zum Dachdecken. Olanele roșii și șindrila de pe case se albise [de zăpada] TEL. SCH. 19. — 2. irdene Röhre. Abia una [năml. o musca] măi inegrește într'un punct olanul varuit al sobei BASSAR. VULT. 199; aus ~e werden die den rumänischen Ofen zierenden Säulen hergestellt. — Et. *ol*.

ola'ndă sf., c. obl. -de, (eig. pinză de ~, vgl. *ame'rica*) in der Fabrik hergestellte feine Leinwand (wogg. pinza de casa Bauernleinwand). Batiste de ~ Leinentaschentücher. — Et. Vgl. it. *Olanda* «Holland», also urspr. «holländische Leinwand».

ola'r, INV. U. POP. -rîă sm. Töpfer m. Ca vasele olariului zdrobi-vei pre dinșii BIBLIA 1688 Ps. 2, 9. — Et. Zu *oa'lă* od. unmittelbar lat. *ollarius*.

olări'e sf. 1. Töpferei f. — 2. Tonwaren (pl.), irdenes Geschirr.

ola't sn., pl. -te, hisw. -turî, LV. u. PP. Bezirk m, Gebiet n. I-aū dat. . . împaratul nemțesc doua olate, Ratisbor și Opelia la țaru Sileziei MIR. COSTIN LET.¹ I 220. [Poarta] au hotarit toata Podolia sa fie olat Cameniței [dass. . zu Kamenez verschlagen werde] NECULCE LET.² 214. Cinci finaturi din olatul Țării Muntenestii 358. O împărăteasă cind vrea sa între in olatele împaratești [das Gebiet des Kaisers betreten will], nici un portariu nu cutează să întrebe cine este MARG.² 70 a. Sa-î daș sate Cu olate și munți Cu mulți forinți BIBIC. 74. — Et. Türk. *ejalet*, pl. -lat, vgl. zur Form kuman. (nach MIKL. TÜRK. EL.) *oleat*.

olcu'tă siehe *oa'lă*.

olea'că siehe *lea'că* 2.

olea'ndră sf. Art Tanz MAR. NUNTA 564; SEV. NUNTA 282. — Et. Vgl. ruth. *haleandra*, *ol-*.

olea'ndru siehe *lea'ndru*.

olecâi' (a sa), prez. ma -căesc v. refl. MOLD. LV. u. POP. wehklagen, jammern. Ș'au udat veșmintele de pre sine cu lacrimile olecâindu-să DOS. VS. Oct. 8. Nu te măi olicai atita. După vreme rea a fi el vre-odata și senin CREANGĂ CL. XI 185. — Gr. MOD. auch *olic-*; in Besprechungen häufig *olăc-*; ferner *oligâi'*, -gâri' PP. (Besprechung) MAT. FOLKL. I 584 flg. — Et. Vgl. bulg. *olelikam*, serb. *lelekatî*.

olecâitu'ră sf., pl. -ri, Wehklagen n, Jammern DOS. VS. Ian. 9 (de olecâiturile și bocetele femeii sale nu s'au infrint); CANT. IST. IEROGL. 174 (suspine, vâetături și olecâituri în toate parțile . . se auzia).

ole'iū¹ siehe *ule'iū*.

ole'iū² subst. Honiggras n (Holcus lanatus) BR. PANȚU. — Et. Unbek.

oleo'! interj. FAM. POP. o weh!, ach! Oleu, soro, ce-ți măi faci îndata singe rau? NAD. NUV. I 15. — Gr. MOLD. *ole'ă!* — Vgl. *ale'i*, *aole'o*, *vale'v*.

oleoleo'! siehe *aoleo'*.

olicâi' (a să) siehe *olecâi'* (a sa).

olioli'o'! siehe *aoleo'*!

oli'tă siehe *oa'lă*.

o'lm subst. Geruch m COR. TETR. Joh. 12, 3 (casa împlu-se de olmul mirului). — Et. Siehe *u'rmă*.

olofi'r sn., pl. -re, LV. MOLD. Purpurgewand n. Era bogat și se îmbrăca în olofire și în urșinice VARL. CAZ. 194 — Et. Vgl. alt-russ. *oloviru* «Purpur» = spätlat. *holoverus* «ganz echt, ganz purpurn».

olo'g, fem. oloa'ga, pl. -ge, adj. von Füssen: lahm, von Menschen: lahm, einbeinig. *Doi cu picioare oloage mergind* PANN PV. ed. Müller I 70. *Ologi, orbii, muși, nevolnici* BIBLIA 1688 Matth. 15, 30. *Popușoiu* ~ Art (niedriger?) Mais ION. CAL. 60. Vgl. *fasorle*. — Fig.: *Judecata i-e oloaga, Ca-i lipsește 'n cap o doaga* PANN PV. 1880 I 10. — Gr. Dem. *ologe'l* IARN.-BIRS. 261. — Et. Vgl. russ. *ulogij* «krüppelhaft», poln. *wlogawy, -gaty* «den Spat habend», bulg. *ulogarka* «Krüppel», serb. *uloga*, nslov. *ulogij* «Gicht».

ologeal'ă sf., pl. -ge'ii, Lahmsein n, Lähmung f der Füße. *Aceasta boală . . cunoscuta sub numele de ologeala vitelor* ALEX. AGR. 176.

oligi' (a), prez. -ge'sc, I. v. trans. lahm machen, lähmen. *Cit pe ce era sa ne ologeasca boaita cea îndrăcita* CREANGĂ CL. XV 4 (der Geistliche hatte ihnen einen Knüppel nachgeworfen). — II. v. intr. lahm werden. *Ii crescuse barba de un cot . . , surzise și ologise* FIL. CIOC. 331.

olo'iniță sf., pl. -țe, MOLD. Oelpresse f zur Herstellung von Hanföl. — Et. olo'iu, siehe ule'iu.

Cuvintele ce lipsesc sub o . . sa
sa caule sub ho . . .

oloisă (wie bet.?) sf. Mauerpfeffer m (Sedum acre) BR. PANȚU. — Et. Unbek.

olo'iū siehe oal'ă u. ule'iū.

olta'r siehe alta'r.

olta'rnice sm. den Altar bedienender Priester: Altarist m MSCR. 1692 GCR. I 297 (*du-te in calea ta, ca noi avem oltarnici*). — Et. Ksl. oltar'niku.

oltean' sm., pl. -te'ni, fem. -te'a'ncă, pl. -te'nce, id., Bewohner der Kleinen Walachei (Oltenia) u. der Fagarascher Landschaft (Țara Oltului) in Ungarn. — Die Olteni sind im Lande als hausierende Händler von Obst, Küchengewächsen, Fleisch, Geflügel etc. verbreitet; sie rufen ihre Ware aus. *Se auzea din mahalatele vecine glasul oltenilor precupeși* ZAMF. LN. 78. — (Oae) olteancă Art in der Kl. Walachei heimisches Schaf, ist klein u. hat eine Falte in der Stirn GAZ. SĂT. XIV 445. — Et. Olt «Aluta» (Fluss).

oltă'n etc. siehe altă'n etc.

olu't siehe ol.

om' sm., pl. oa'meni, Mensch m, pl. Menschen, Leute. *Face omul ce poate man tut, was man kann* CRAS. SCH. IV 367. *Vream de mult să venim; dar, cu treaba, cu daraveri — ca omu* [wie es zu gehen pflegt] —

am tot dat zi peste zi BASSAR. VULT. 263. *Craiul . . trimis-au pre omul sau* [seinen Bevollmächtigten], *anume Crasneschi, de au taiat capul Tomșei* NEC. COSTIN LET.² I 447. *Spune iutii, iți poruncește, Ca sint om imparatesc* [vom Kaiser gesandt] SPER. AN. 1892 I 180. *Leșii vazind că s'au strins atita om* [Kriegsvolk] NECULCE LET.² II 343. *Ca oamenii* (so recht) wie sich's gehört, gebührt, anständig: *Dă și o farfurie de acolo, și niște furculițe, sa mincam ca oamenii* VLAH. IC. 97. *De nu puteam să le dau [ciinilor mincare] indestul, știu ca oamenii, ma credeau* DELAVR. SULT. 230. *A venit vremea sa vorbim ca niște oamenii* [vernünftig miteinander reden] DEMETR. NUV. 86. Vgl. ca 2 b. *Din oamenii* von guter Herkunft, aus besseren Kreisen. *Sa fie si el intre oamenii* dass auch er eine höhere Stellung einnehme [= zu den Bojaren gehöre] MIR. COSTIN LET.¹ I 257. Vgl. eși' (a) 1. Pop. ~ul mieu mein Mann (= Gatte): *Scoala, fa Catrino . . . «Nu pot, omule [Mann] . . »* RADUL. RUST. II 197. Pop. *boul, calul de catra* ~ der rechte Ochs, das rechte Pferd (des Pfluggespanns, dann überh. das Gespanns); vgl. *bra'zda*. Vgl. arși'c 2, Dumneze'u 3, neom.

Die unter o . . fehlenden Wörter
siehe unter ho . . .

Sprww. (vgl. *boru* 3, *iar'ba* 1, *ingraș'a* (a), *intilni' (a)*, *Ioa n, mojic* 1): *Omul are și dulce și amar* Jeder hat seine gute und seine böse Seite. *Omul este ca oala, lesne sa ia dupa altul* was Einer tut, das tun die Anderen nach. *Omul sfințește locul, (iar) nu locul pe om* der Mensch ehrt den Platz, nicht der Platz den Menschen. *Omul zice și ispravește*, wird zu Einem gesagt, der nicht zu reden aufhört. *Cade ~ul dintr'un copac și tot sa odihnește*, wird scherzh. gesagt, wenn man einen Besucher zurückhalten will. *Ce-și face ~ul singur, nici dracul nu poate sa-i desface* ein Jeder ist sich selbst der grösste Feind. *Nu-i ~ fara cusur* jeder Mensch hat seine Fehler. *Pe ~ul bun îl ca(b)ca (și) vacile* je besser der Mensch, um so mehr muss er dulden Qu. *Omului nimenia nu poate sa-i dea minte și noroc* Verstand und Glück kann man niemandem geben.

Gr. Voc. om'ule, LV. (sec. 16/17) oa'me, bisw. om'e. — Dem. omușor', MUNT. auch omșor', auch omule't, ferner omena's Z. II 381, omăna's SEV. NUNTA 10. Augm. omete'ă RETEG. I 2, CIP. GR. I 349. — Et. Lat. hōmo, pl, hōmīnes. om² v. siehe vrea' (a).

oma'g subst. Eisenhut m (Aconitum). — Gr. -ma'c B. POL. PTB. POEN., -mīa'c HMST,

FUSS NAN., -*mea'g*, -*mea'c* B. — Et. Vgl. alt-russ. *omégü*, neuruss. *omegü*, poln. *omięg* etc. *oma'n* subst. MUNT. TR. = *iarbă mare*: Alant *m* (Inula Helenium) QU. — Gr. *ho-br.* — Et. Serb. nslov. poln. etc. *oman*.

omă't sm., pl. *ome'ti*, 1. MOLD. Schnee *m*, Schneefall. *Un porumb mare, alb ca omă'tul* DOS. VS. Oct. 16. *Au fost iarnă foarte grea cu ome'ti mari* AMIRAS LET.² III 169. — *Pasărea omă'tului* Schneefink *m* (Montifringilla nivalis) MAR. — 2. pl. *ome'ti* Schneewehe *f* COM. BAN. — Gr. Pl. *f. ome'turi* BIBLIA 1688, Cant. 3 puer. 41. — Et. Slav. **ometü*, zu (*o*)*mesti*, (*o*)*metan* «(be)werfen», vgl. nslov. *zamet* «Schneewehe», klruss. *mëtj*, czech. *metelice*, poln. *zamieć* «Schneegestöber». Vgl. *năme'te*.

omă'ta' (a) v. trans. beschneien TEOD. PP. 382 (*Cu omă't v'oiu omă'ta, Cu ploile v'oiu ploa*).

omă'tose adj. MOLD. schneereich. *De mult nu fusese o iarnă așa de omă'toasă* CRAS. SCH. III 135.

omă'tu'te sf. pl. Schneetröpfchen *n* (Leucojum vernum) BR.

omene'sc adj. menschlich. *Is. Hs. au avut doao frîi, și d-zeiăscă și omenească* MSCR. sec. 17. GCR. I 139. LV. (*bibl.*) *fiul* ~ der Menschensohn; *neamul* ~, LV. *rodul* ~, *seminția omenească* das Menschengeschlecht; etc. — 2. LV. (Cron.) u. POP. der Bauern. *Juruind niște sate.. zicind că sint a lui, și mai multe erau ominești* NECULCE LET.² II 344. *Voî prășiți omenești* [Bauernmais] *orî boeresc?* NAD. NUV. I 190. — 3. FAM. = *ca oameni*: anständig. *Cind merg în cale Cu de-al de-ai noștri.., Ese bacșișul măi omeneșc* AL. OP. I 46 (der Postillon spricht). *Te tocmește dușmănește și plătește omenește* PANN PV. ed. Müller II 66. *Ian măi stați să vorbim măi omenește* [vernünftig] BOGD. POV. 41. — Et. *oa'meni*, pl. von *o'm*.

omeni' (a), prez. -*ne'sc*, v. trans. 1. LV. u. POP. zuvorkommend, rücksichtsvoll behandeln. *Eü pre toți cariü ascultă poruncile împăraților îi omeneșc* DOS. VS. Iulie 7. *Impăratul porunci sa-î omenească pe amîndoi ca pe niște mosafiri mari* ISPIR. LEG.² 250. Daher: — 2. POP. (in zuvorkommender Weise) bewirten, traktieren. *Dimineața iar omeni muerea pe călători cu mămăligă și cu lapte cald* RETEG. III 4. — || *neomeni't* adj. LV. u. POP. rücksichtslos, grausam. *Cum cutezași a-î zdrobi* [näml. *idoliü*], *neomenito?* DOS. VS. *Maü 9. Cine să fie acel neomenit carele mă-a necînstit perü cei albi ai bătrinețelor mele?* ISPIR. LEG.² 121.

omeni'e sf. Menschlichkeit *f* (= Menschsein) PRAV. GOV. 156 ([*Isus*] *într'o tocmeală*

doao frîi purtă.., dumnezeirea și omenia). — 2. rücksichtsvolles Benehmen, Zuvorkommenheit *f*, Höflichkeit, Anstand *m*. *Impăratul vostru cu mine omenie de va face* [wenn.. mich rücksichtsvoll behandeln wird] CANT. IST. IEROGL. 305. *Bătuți fără milă și fără omenie* [schonungslos, grausam] DOS. VS. Oct. 28. *Așa se purta el* [näml. *lupul*] *de cu omenie* [rücksichtsvoll; iron.] *cit toate satele de prin prejur il blestemaü* CRAS. SCH. I 186. *Atunci porunci împăratul să aducă pe acel păstor cu omenie la palatul său* ISPIR. LEG.² 298. — 3. MOD. anständiges Wesen, Anständigkeit *f*, Rechtschaffenheit, Biederkeit. *Am imbatrînit în cinste și în omenie* POP.-BAN. NUV. 149. *Omenie fără hărnicie să măi poate, dar hărnicie fără omenie e sadea neomenie* [Unanständigkeit] DELAVR. SULT. 252. *Plătește-mi cu omenie* [anständig] PANN PV. ed. Müller I 23. *Lăcomia pierde omenia* (Sprw.) Habsucht macht unehrlich. — || *de ~ a*) (von) anständig (em Benehmen). [*Ei*] *întrară.. în colibă la baciul și-î dădură «bună vremea», ca oameni cei de omenie* RETEG. III 56. *Să măi silesc să frî om de omenie și să nu-mi minjesc cartea* URECHE LEG. 222. *Aseară, la lumina candelăi, [cu fărul] părea măi de omenie* [sah.. anständiger, respektabler aus] BASSAR. VULT. 149. — *b*) MOD. anständig, rechtschaffen, bieder, brav. *Fiind-că erau oameni de omenie, împărțiră frățește* ISPIR. LEG.¹ I 123. *Eu rămin, ca om de omenie, la învoiala noastră* SBIERA POV. 20.

omeni're sf. 1. Menschheit *f* (Gesamtheit der Menschen). *Judecata.. au făcut.. pe omenire de a cunoaște.. pe D-zeü.. că este nemărginit, nespus..* CRITIL GCR. II 150. — 2. Menschlichkeit *f* URECHE LET.² I 208 (*locuitorii fără n'au măi putut suferi fara-omenirea și răutățile lui*).

omeno's adj. MOD. manierlich, artig. *o'met* subst. Saum *m* COR. u. PS. ȘCH. 132, 2 (*deștinge în o'met* [ksl. *na ometyi*] *veșmintul lui*). — Et. Ksl. *ome'ti*.

omete'ü siehe *o'm*¹.

ome'ti' (a) v. trans. mit Schnee bedecken BIBLIA 1688 Ps. 67, 15 (*ome'ti-se-vor în Selmon*). — Et. *omă't*.

ometi'tă sf., pl. -*te*, feines Schneegestöber SADOV. PS. 32 ([*vințul*] *spulbera prin jurul sâniei o ometi'tă ușoară ca o negură*).

omia'c siehe *oma'g*.

omi'dă sf., pl. *omi'ti*, Raupe *f*. *Zise și veni lăcustă și omidă* BIBLIA 1688 Ps. 104, 33. — Gr. MAC. *uny'i'dă*. — Et. Pflegt von gr. ὀμδα «Art Schädling» abgeleitet zu werden. Doch wäre die Agglutination des gr. Artikels ohne Beispiel.

omile'nie etc. siehe *umile'nie* etc.

omilie sf. LM. (bis.) Homilie f. — Gr. *omiliē* OMILIAI 1775 GCR. II 108. — Et. Gr. *ὀμιλία*.

omîrzi' (a) v. trans. verabscheuen, a să ~ verabscheuenswürdig werden COR. u. PS. ŞCH. öfters, zB. COR. PS. 137, 8 (lucrul mâinilor tale nu omîrzi); PS. ŞCH. 52, 1 (Putrediră și omîrzi-ră-se întru fărălege). — Gr. Geschr. *omrāzi*'. — Et. Ksl. *omrūziti*.

omoa'e sf. Weib n MAT. FOLKL. 1211, Râtsel (*Bună ziua, omu cu omoaia*); Var. GCR. II 372. — Et. *o'm*.

omofor' sn., pl. -foare, LV. -ră, (bis.) Omophorion n, Art Schärpe, die der zelebrirende Bischof trägt, entspricht dem Pallium der kathol. Kirche. *Omoforul carele pune arhiereul, acela închipuește oaia cea pierdută* . . INDR. 42. [*Arhiereii*] s'au îmbrăcat în mandii i omfoară i odăjdiū DION. TEZ. II 209. — Et. Ksl. *omoforū* = gr. ὀμοφόριον.

omor' sn., pl. -ruri, 1. Mord m, Totschlag. *Omorul se va pedepsi cu muncă silnică* COD. PEN. art. 234. Der *Cod Penal* unterscheidet ~ absichtliche, *usinat* vorbedachte u. *ucidere* unabsichtliche Tötung. — 2. LV. Sterben n (Vieler infolge einer Epidemie). *Fost-aū în zilele acestui domn mare omor de ciună* DION. TEZ. II 184. — Gr. LV. auch *um-*, zB. Dos. VS. Sept. 2. — Et. Postverbal von *a omorī*'.

omorī' (a), prez. *omō'r*, v. trans. töt en, morden, totschiagen, u m b r i n g e n. *De va lovi cineva pre altul și va muri, cu moarte să se omoară* BIBLIA 1688 Ex. 21, 12. *Alexandru acesta . . fiind postelnic mare, prea multă boerime aū omorīt fără de vină* ŞINCAI GCR. II 206. *Omorīndu-ne . . trupurile cu postul [indem wir . . abtöten]* VARL. CAZ. 23. *Nu plinge, că nă omorī [du bringst mich um]* CRAS. SCH. IV 219. — Gr. LV. (sec. 16/17) bisw. *um-*; LV. prez. 2 *omō'r*, 7 *să omoară*. — Et. Ksl. *umoriti*.

omoriciu'ne sf. Tötung f VARL. CAZ. 18 (*creştinii ceia ce n'au purtat asupra sa omoriciunea cea de păcate a sfentei cruci*).

omrāzi' (a) siehe *omrzi'* (a).

omşor' siehe *o'm*¹.

omu'r' siehe *umu'r*.

omuşor' sm. 1. dem. von *om*. — 2. MUNT. TR. Zäpfchen n am Gaumen, wofür MOLD. *împărătuş*, OLT. *limburuş* u. *ouşor*. [*El*] *căsa zdravă de i-să văzu omuşorul* DELAVR. SULT. 244. — Et. Zu 2 vgl. bulg. *măže*'c (dem. von *măž* «Mann»), alb. *njeri'* (dem. von *njer* «Mensch, Mann») id.

on siehe *un*.

onagru' sm. Waldesel m PS. ŞCH. u. COR. PS. 103, 11 (*aşteaptă onagrii în setea sa*). — Et. Gr. *ὄναγρος*.

oncro'p siehe *uncro'p*.

ondro'c siehe *andro'c*.

o'p subst. LV. (sec. 16.) = (de) *trebuință* in Verbindungen wie *a fi ~ nötig sein* etc. *Opū este tuturovū gata a fi* [alle müssen bereit sein] *cumu se dea cuvintu judeţului* AP. VOR. 137. *In vreme ce e opū* zur rechten Zeit PS. ŞCH. 31, 6. *Nu fără [lies fură] opu* [ksl. *nepotrebni byša*] 52, 4. *Punea ce era spre opū* sie taten hinein was not war AP. VOR. Ap. 28, 10. — So auch noch ŞINCAI D. (*ī-a împrumut atîţea banī cit a avut op*). — Et. Lat. *ōpus*. Vgl. *o'pt*².

opa'c subst. Ruder p flock m COM. R.-SAR. u. IALOM. D. TERM. Vgl. *opa'ca* u. *opa'cina*.

opa'că (?) sf. Ruder n TEOD. PP. 310 (*Ciţi copii pe drum găsea, La opăci că mi-i pune*); 562 (*Turcii . . opăcele-afund băga [zu lesen opă'cile?], In caice se suia*). Vgl. *opa'cină*.

opăci' (a), prez. -ce'sc, v. trans. TR. auf-, zurückhalten, (ver)hindern; a să ~ sich aufhalten, verweilen. *Unde te duci? «Dă-mi pace, nu mă opăci»* RETEG. I 62. [*El*] *nu s'au prea opăcit mirīndu-sa de ele* [näml. *de acele case*; «hielt sich nicht dabei auf, es zu bewundern»] BAR. HAL. VI 20.

Et. Slav. **opačiti*, vgl. serb. nslov. *pačiti* id., poln. *opaczyć* «ver-, umkehren», ksl. *opačica* «Hindernis», zu ksl. *opako*, -ky «rückwärts».

opa'cină sf., pl. -ne, Ruder n MARG.² 147 a (*Pentru aceia lăsară și ei [näml. corăbierii] toate, și opacine și vetrile și funile*); Dos. VS. Oct. 6 ([*el*] *la lemn ştie a face ralițe, juguri și opacine*); MARD.; D. TERM. 126 (*opăcină*). Et. Vgl. czech. *opačina* «Kehrruder», ruth. *opačyna* «grosses Steuerruder», poln. *paczyna* «Ruder»; eig. «hinteres Ruder», zu ksl. *opako*, -ky «rückwärts, hinten». Vgl. *opa'că*.

opa'iţ' sn., pl. -şe, Unschlittlampe f der Bauern, besteht gew. aus einem Topfscherben, der mit Schweinesfett gefüllt ist u. in dem sich ein aus einem Stück Stoff gedrehter Docht (*şterţ*) befindet. *De la opaiţul săteanului pină la policandrurile de prin curţile cele mari* ION. CAL. 82. *Opaiţele și luminările de seū s'au stins în toată mahalaua* DELAVR. IVŞV. 171. — Gr. Bisw. -ţă, sf.; DELAVR. häufig *văpa'iţă*, pl. *văpă'iţi*. — Pl. -ţuri SCRIS. MOLD. 204. — Et. Anscheinend zu *văpa'e*.

opărea'lă sf., pl. -re'ii, Brühen n, Ab-, Verbrühen, Verbrührung f. *Lina de usuc să pune [la rană] pentru opăreală* LEON ZOO. 29.

opări' (a), prez. -re'sc, v. trans. 1. (ab-, ver)brühen. *Curăţ rădăcinile de felina frumos, opăreşte-le* . . REȚ. 185. *In loc . . sa lee copiii Sfintei Duminici cum ī-a lăut fata moşneagului de bine, īa ī-a opărit pe toţi* CREANGA CL. XI 216. — 2. fg. *Mores leh-*

ren AL. CL. III 247 (*Iar să îndrăznească cineva sa zica ba, ca-l oparesc*). — || *opărit* adj. FAM. wie (ein) begossen(er Pudel). *Aghiotantul, galben, oparit, cu capu 'n jos* BACALB. MT. 119. — Et. Ksl. *opariti*.

oparitura sf., pl. -ri, (einmaliges) Bräuen, Ab-, Verbräuen, Verbrührung f. *o'pcinā sf., pl. -ni*, MOLD. TR. (Berg-) Kamm m. *Hotarul.., urmînd ici înalțimea și opcina munților, colo cursul unei ape* GHIB. TR. 427. — Et. Vgl. nslov. czech. *občina* «gemeinschaftlicher Grund und Boden», czech. *občin* «gemeinschaftlicher Feldrain».

opincă sf., pl. -ci, 1. Bundschuh m, gew. Fussbekleidung der Bauern, besteht aus einem Stücke Leder, dem mittels durch den Rand gezogener Riemen (*tirsini, nojite*) die Form des Fusses gegeben wurde; wird mit den Enden der Riemen am Schienbein befestigt. FAM. *a pune opinca cuiva* Jdn. reinfallen lassen (vgl. *incalțat* (a) 2); *Să nu-mi fi pus opinca barbantu cel de Pepelea?* AL. OP. I 832. Vgl. *dra'c* 6. *Fie-care știe unde îl strînge opinca* (Sprw.) Jeder weiss am besten, wo ihn der Schuh drückt. — 2. fig. FAM. Bauer m. *Totdeauna politeța . . de la vladica s'a scoborit la opinca* GHIB. TR. 379. — 3. siehe *ochinca*. — Gr. Dem. *opincuță, pl. -țe*. — Et. Vgl. bulg. *opināk*, klruss. *opynka*, alb. *opinga* nb. serb. *opanak*, nslov. *opanek, opanka*, alb. *opangā*.

opinca'r, POP. -rii sm. 1. FAM. Bauer m. *Stefan Voda, Mihaïu Voda . . au b'erit pe rimpu de batae pe mai mulți opincari cu inima de boer* FIL. Cloc. 186. — 2. Bundschuhmacher m. — || Gr. Fem. *-cărea'să, -riță, pl. -re'se, -rițe*.

opincari'me sf. FAM. Bauernvolk n. *Unii carturari și farisei, și chiar multa opincari'me, au în inima viclesug* JIP. OPINC. 72.

opintea'lă sf., pl. -te'i, Stammen n, Anstrengung f. [*Această umflatură*] *se naște din o opintea'lă mare la tras* FILIP. AGR. 145.

opinti' (a), prez. -te'sc, I. v. trans. drängen ISPIR. CL. XII 177 (*Stefan . . frecă ridichia celor 6000 de Ardeleni . . și-i opinti peste munți*). — II. *a sa ~* sich steif machen, um etw. zu bewegen: sich (an)stemmen, drängen, dann überh. sich anstrengen. *Boi plavani în cite șese trag, se opintesc în juguri* AL. CL. II 83. *Zaharia își pregatea ciobaca . . lua prăjina, o răzima în mal, se opintea* SADOV. CR. 29. *Vrea sa fumeze din ciubuc, dar în zadar se opinteste; ciubucul e astupat* AL. CL. VII 406. *Amindoi se apucară de poarta ruginita în fișini și după citava opintire [Anstrengung] o închisera* SLAVICI CL. XV 441. — Lv. auch intr.: *Inca opinteau Nemții sa fie Dunarea hotar, dăra*

n'au primit Turcii NECULCE LET.² II 262. — Et. Slav. **opentiti*, vgl. russ. *opjatitj*, von *openti* «rückwärts».

opinti'c sm. MOLD. Reizker m (*Lactarius deliciosus* Fr.), Art essbarer Pilz QU. *Zbirciogii . . p'penchiu sau opinticiu* INV. COP. 1892, 90. — Et. Unbek.

o'pis sn., pl. -se, fast INV. (Kanzleispr.) (Akten-) Register n, Verzeichnis. *Aratele mai jos documente pe care epitropia, după opisul alaturat pe linga anafora o a ei, i-le-au înfașosat [logofetiei]* Doc. 1826 URIC. III 43. — Et. Russ. *opisi*.

oplea'n sm., pl. ople'ni, MOLD. sn. u. *oplea'nă sf., pl. ople'ne*, Kufenriegel m, eines der beiden Querhölzer, die die Schlittenkufen (*talpi*) zusammenhalten QU. — Et. Vgl. czech. *oplen* id., nslov. serb. *oplen*, ruth. *opleno, oplin* «Lenkschemel».

oploșală sf., pl. -șe'i, Unterschlupf m BOGD. D. (*fata s'a gindit să-și facă oploșala în scorbura copacului*).

oploși' (a), prez. -șe'sc, v. trans. MOLD. p. Jdm. Unterschlupf, Obdach, Zuflucht gewähren; *a să ~* Unterschlupf etc. suchen, finden. *Ori-ce venetic, în țara asta, este oploșit de Du.* CREANGĂ CL. XVII 115 (der Bauer zu den Bojaren). *Pe vremea aceia se oploșise la casa noastră un Turc cu numele Ali* GANE CL. XIV 201. — Et. Viell. zu slav. *plohu* (poln. czech. *plochy*, russ. *plohoj* etc.) «flach», czech. *plocha* «Fläche». od. zu ksl. *pluhu*, nslov. *polh* (rum. *pîlș*) «Bilchmaus», nslov. *polšina* «Loch der Bilchmaus».

opo'r subst. MUNT. Teil des Bauernwagens, nach D. TERM. Stirnseite des Achsfutters (*podul osiei*), wahrsch. jedoch letzteres selbst. *A intrat roata pîna în opor în noroiu* COM. Z. V 461. *Bleavu, bulfeiu, oporu, cormana* JIP. OPINC. 55. — Et. Vgl. poln. czech. russ. *opor, -ra*, nslov. ruth. *opora* «Stütze, Widerhalt», serb. *opor* «Hindernis» etc.

oporniță sf., pl. -țe, MUNT. eines der beiden eisernen Tragebänder, die Achsfutter (*podul osiei*) u. Achsschemel (*perinoc*) miteinander verbinden D. TERM.

opovăi' (a) siehe *upovăi' (a)*.

oprávni' (a) v. trans. aufrichten BIBLIA 1688, 3 Reg. 2, 36 (*imparația sa opraviua* [καταρθωτο] in Ierusalim). — Et. Ksl. *opraviti*.

oprea'la sf., pl. opre'li, 1. INV. u. POP. a) An-, Ab-, Zurückhalten n, Hindernis n, Verbot. *Leși . . ținea acolo cite 2000 de Nemți pedestri me cu pușce pentru oprea la [Cazaci] lor [um sie abzuhalten]* MIR. COST. LET.⁴ I 287. *Una [din fete] are ochi de mura Care ininile fura, Alta duce viorele Ce te scoate din oprele* [dich deine Zurückhaltung aufgeben machen, aus der Fassung bringen] CL. I

18. *Flecaul nu mai are nici o opreala din nici o parte* [wird .. zurückgehalten] și .. poate porni acasă IARNIK CL. XV 178. — b) *Verhaftung f, Gefangennahme. Auzind.. de opreala feciorilor săi ȘINCAI GCR. II 206. — 2. Haft f, Gewahrsam m, (Haus-, Stuben-) Arrest. Stefan Voda Gheorghie fiind aici cu maică-sa la opreală MIR. COSTIN LET.² I 367. A pune la ~ verhaften. Jandarmul .. Fără multă socoteală Te și toarnă la opreală [steckt dich .. ins Loch] IANOV CL. XIII 68. — Et. a opri.*

opre'g sn., pl. -guri u. -ge, OLT. TR. Fransenschürze f der Bäuerinnen. Das obere Drittel (platcă) ist gewebt, die unteren zwei Drittel hängen in Fäden od. Fransen herab. Man trägt den ~ entweder nur hinten, wodann vorn die cătvință getragen wird, od. auch je einen auf beiden Seiten. — Et. Serb. opreg.

opre'liște sf. LV. = opreala 1: Așa și precei milostivi fără de nice o opreliște [ohne sie irgendwie zurückzuhalten] îi duc la scaunul împărătesc MARG.² 70 a. Pre acest sfint post mare, lucrurile lui D-zeu cele bune, acestea încă să cuntenesc și au opreliște [sind untersagt] Ș. TAINE 29.

opri' (a), prez. opre'sc, I. v. trans. an-, auf-, zurückhalten; pe un școlar einen Schüler nachsitzen lassen; pc. la masă, cuva banii Jdn. zu Tische, Jdm. Geld zurück(he)halten; c. pentru sine etw. für sich behalten, reservieren; pc. de a face, sa facă c. Jdm. verbieten, -wehren, etw. zu tun. Oprește (caii, trăsura)! halten Sie (die Pferde an)!, lassen Sie (den Wagen) halten!, halt! [Ia] de multe ori își oprea minile albe din lucru [liess die .. Hände ruhen, hielt in der Arbeit inne] SADOV. POV. 29. Dacă din negrijirea preotului vor minca cini prescurile din biserică, atunci se oprește din preoția lui [wird ihm das Priesteramt entzogen] PRAV. BIS., Despre sf. cuminecătura 4. Ce te oprește să o faci? was hindert dich, es zu tun? Celui ce-ți ia haina, nu-ți opri lui și cămașa [wehre auch das Hemd nicht] EV. 1894 Luc. 6, 29. Lăsați prunii și nu-ți opriți pre ei [wehret ihnen nicht] a veni la mine Matth. 19, 14. — Im Sinne von «verbieten» COR. hisw. mit dat., nach dem Ksl., zB. TETR. Marc. 9, 39 (nu oprireți lui [ksl. ne branite emu]). — II. a să ~ an-, innehalten, stehen bleiben, Halt machen; undeva sich an einem Orte aufhalten; de a face c. sich enthalten, etw. zu tun. [Oamenii ce duceau mortul] se opreau la răspintenii și preoții își ridicau glasurile SADOV. POV. 16. Trei ceasuri ținu acest foc înfricoșat [al tunurilor], apoi se opri GANE CL. XI 371. Nu mă pot opri [ich kann nicht umhin] de a blăstema pe Engleji C. NGR.

67. *Cuvintele lui erau așa de măcroase încit nu se putură opri de a nu-l asculta ISPIR. LEG.¹ I 114. — || Vgl. popriv (a). — Et. Ksl. oprēti.*

opritoare sf., pl. -to'ri, zum Aufhalten Dienendes: Aufhalter m (spez. Art Riemen am Wagengeschirr). Scofînd căpătîiul așîsoareî prin gaura de alături, se leaga o opritoare, ca sa nu scape acest căpătîiul ISPIR. JUC. 3.

opritură sf., pl. -ri, (silvic.) Schonung f FIL. CIOC. 117 (a rămas [din pădure] numai o opritură în care nu găsești decit pari și nucle).

*oproșca' (a) v. trans. = a improșca (s. d.) CANT. IST. IEROGL. 33 (Îmbe părțile .. din cuvinte deșarte numai improșcîndu-se). — Et. Setzt, falls richtig, ein slav. *opročikati voraus.*

opsa'r sm. MOLD. Einer, der wenige Ochsen kauft und ausschrotet (wogg. casap der diesen Handel im grossen betreibt): Kleinschlichter m. Opsariî care aduc carne tăiata din afară de oraș LIT. — Et. Vgl. a da o vită de[-a] hoapsa «ein Stück Vieh an mehrere Personen zum Ausschroten verkaufen» D. Viell. zu poln. czech. obec «gemeinschaftliche Sache». Kroat. slov. ovčar (istr. opčioar, opfoar) «Schäfer» kommt kaum in Betracht.

opsa's sn., pl. -su'ri, MOLD. POP. Fersenteil des Schuhs: Hacken m, Hinterleder n QU. Colbul adunat pe opsasul încălțării CREANGĂ CL. XV 2. — Et. Vgl. poln. obcas id. = deutsch Absatz.

opsi'gă sf., c. obl. -gi, Trespe f (Bromus); nach BR. PANȚU auch Lolch m (Lolium), nach CIH. auch Flughäfer m (Avena fatua), was fraglich. De semenii, seamăna ale tale, că cele strîine sint mai amară decit osfiga griului MARG.² 241 a. — Gr. Auch obs- geschrieben; osii'că MARG.¹ 128 a u. 167 a,² 184 a, osii'gă MARG.² I. c.; oshî'gă D. TERM.; osi'gă FUS, B.; ohs-, ors-, us- BR. — Et. Vgl. serb. ovsik, poln. ovsik, czech. ovsika, von ksl. ovisū «Hafer».

o'psprezece siehe o'pt¹.

o'pște etc. siehe o'bște etc.

o'pt¹ num. acht; o'pt(u)sprezece (MOD. oft o'pspr- gespr.) achtzehn; optze'ci (gew. obd-ze'ci gespr.) achtzig; al o'ptulea (LV. sec. 16/17 -tul, seit sec. 18. auch -tălea), o'pt(u)-sprezecelea, optze'cilea, fem. a o'pta, o'pt(u)-sprezecea, optze'cea der, die, das achte, achtzehnte, achtzigste. A opta minune das achte Weltwunder. Vgl. bri'nza 2 a, ca'l 9 k. Et. Lat. octo.

o'pt² v. def. ~ sa fac c. ich muss etw. tun COR. häufig, zB. CCR. 24 (cînd vine vremea, noi opt sa murim). — Et. Anscheinend lat. opus est. Vgl. o'p.

opti'me sf. LM. Achtel n.

opu'st¹ *sn., pl. -turî*, MOLD. Schleuse *f*, Wehr *n* eines Teichs QU. *De departe, dintr'un colț al iazului, venea vijitul innabușit al unui opust* SADOV. POV. 157. *Trecuîu peste opustul inult în care viaa cascada* 182. — **Et.** Vgl. ruth. *opust*, serb. czech. poln. *upust*. **opu'st**² siehe *otpu'st*.

or siehe *avea'* (*a*) B 3 u. *vrea'* (*a*).

o'ra¹: ~, ~, *morilor* MUNT. Kinderspiel: die goldene Brücke, wofür MOLD. *halea-malea* (s. d.). Der Spruch dazu beginnt mit den Worten: *Ora, ora, morilor, Deschideți porțile!* — **Et.** *o'ra* stammt viell. aus dem ngr. *Grusse* ὄρα ζαλή.

ora'² (*a*) siehe *ura'* (*a*).

orăcâi' (*a*), *prez. -căe'sc, v. intr.* von Fröschen: quaken. *Și 'ntr'o balta miî de broaște în lung hor orăcuesc* AL. CL. II 81. — **Gr.** Auch *ocă(că)î'*. — **Et.** *oa'c*!

orăcaia'lă *sf., pl. -căe'li*, Quaken *n*, Gequak.

Ora'dea(-Ma're) *npr. f., c. obl. Oră'diî (-Ma'ri)*, Gross-Wardein, ung. Nagyvárad.

orani'st *sn., pl. -turî*, MUNT. Baldachin *m* QU. *Oranistul, clătinindu-și ceaprazurile de fir, intră în curtea bisericii* DELAVR. PAR.

Cuvintele ce lipsesc sub o . . . sa
să caute sub ho . . .

alți orășeni batrinî [mit.. Bürgern] *din țirg din Totruș* DOC. TROTUȘ 1591 HC. I 105. — MOLD. dafür *țirgoveț*.

orășene'sc *adj. städtisch. Era îmbracat orășenește* DEMETR. NUV. 5.

orăști'că *sf.* Walderhuse *f* (Orobus) BR., TR. VICIŪ (*orăști-*). — **Et.** Unbek.

Orăști'e *npr. f.* Broos, ung. Szászváros, Stadt in Siebh. — **Et.** Unbek.

orăte'nii *sf., pl.* Geflügel *n* MANOL. IG. ȚAR. 339 (*carne de orătenii*). — **Et.** Zu *ovră* I.

ora'ție *sf.* 1. LV. (Cron.) feierliche Ansprache, Begrüßungsrede. *După cetirea molitfei î-aî făcut mitropolitul [domnului] și orație de bucurie pentru venirea domnului* AMIRAS LET.² III 157. — 2. POP. Hochzeitsrede *f* in Versen, die der *colăcer* (s. d.) hält. Eine Anzahl solcher Reden siehe TEOD. PP. 163 flg. u. MAR. NUNTA 842 flg. — **Gr.** *ur-* B., MAR. NUNTA 678. — **Et.** Mittelb. lat. *oratio*, vgl. poln. *oracya*; *u-* für *o-* ist von *ura'* entlehnt.

or'b *adj., fem. oa'rbă*, blind. *Dumineca ~ului*, der fünfte Sonntag nach Ostern, an dem Joh. Kap. 9 verlesen wird. *Zid ~ blinde*

Die unter o . . . fehlenden Wörter
siehe unter ho . . .

192 (Beschreibung eines Begräbnisses). — **Gr.** ~ DELAVR. öfters, *ur-* POL., *urani'sc* POEN. — **Et.** Ngr. ὀρανιστος.

ora'niță *sf., pl. -țe*, lange Stange der Schiffer mit Spitze u. Haken daran: Bootshaken *m* (?) TEOD. PP. 576 (*Să pue vista 'ntr'o rîna și oranița 'ntr'o mîna*). — **Et.** Hängt viell. mit serb. *oranica*, bulg. *vanica*, türk. *oraniça* ZENKER 116 a, REDH.² 243 a «Art langer, schmaler Kahn» zusammen.

ora'r, LV. *-rîu* *sn., pl. -re, (bis.)* Orarium *n*, von der linken Schulter des zelebrierenden Diakons über die Brust herabhängendes Band. *Unui mort i-se pune orariu pe frunte, ca sa fie pazit de focul cel nestins* ION. SUP. 36. — **Et.** Ksl. *oranî* = gr. ὀράριον.

ora's *sn., pl. -șe*, Stadt *f*, LV. von kleineren Städten, wogg. *cetate* von grösseren. *Și am pus pecetea orașului ca să-î fie de credința* DOC. TROTUȘ 1591 HC. I 105. *Dupa slujba meargă creștinii la orașe și la sate să caute oamenii betegi să miluiască pre ei* COR. GCR. I 25. *Cetuși și orașe den temee s'au pustiit* MARG.² 30 b. — MOLD. dafür *țirg*. — **Gr.** *Dem. orășe'l*, *pl. -le*, ferner *orășu't*, *pl. -țe* B. — **Et.** Magy. *város*.

orașan *sm., pl. -șe'ni*, *fem. -șe'ncă, pl. -ce*, Städter (*in*). *Șoltuzul cu 12 pîrgari și cu*

Mauer (d. i. die keine Oeffnungen hat) COD. CAR., *Pentru vecinătatea lucrurilor* § 28. *Fe-reastră oarbă* blindes Fenster. *Acasă . . . aștară ei o sărăcie oarbă* [bittere Not] CĂT. I 28. *Ai un noroc orb* [unsinniges Glück] AL. OP. I 1702. *Dusu-s'au [ei] . . . în răcnetul Romini-lor care strigau în urma lor: La oarba! la oarba!* [die ihnen höhlende Rufe nachsandten] AL. CL. VII 443. Vgl. *ba'bă* 6 d, *găv'nă* 3. — Sprww. (vgl. *Brăi'la, o'chii* I 3): *Orbul de la toți, și de la ~ nimeni* ihm ist Nehmen seliger als Geben. *Orbul la vedere rivnește* man begehrt immer das, was man nicht haben kann. *Orb pe ~ povățuind, cad amîndoi în groapă* u. ä. wenn ein Blinder dem anderen den Weg weist, fallen beide in die Grube (nach Matth. 15, 14). *Decît ~ și călare, mai bine șchiop și pe jos* lieber lahm als blind, von zwei Uebeln soll man das kleinere wählen. *Orbului degeaba îi spuî că s'a făcut ziuă* wer blind geboren ist, lernt nicht ans Licht glauben, mit der Dummheit kämpfen Götter selbst vergebens. *In țara ~ilor, cel cu un ochiu este împărat* unter den Blinden ist der Einäugige König; vgl. *chi'o'r* 1. — **Et.** Lat. *orbis* «(der Augen) be-raubt».

orbăcâi' (*a*), *prez. -căe'sc, v. intr.* wie ein Blinder, im Finstern (umher) tap-

pen. *Baba oarba* [die Blindekuh] *umbă orbacăind și cu mîinile întinse, cautînd sa prinza pe vrc-unul din copii* ISPIR. JUC. 24. [*Liliacul*] *ziua orbecăește, iară noaptea . . purecele în praf ascuns îl zărește* CANT. IST. IEROGL. 147. *Trei zile și trei nopți orbăcâi [ia] prin pădure și nu putu afla nimic* ISPIR. LEG.² 58. — Gr. QU. bisw. *ho-*; *orbec-* CANT. IST. IEROGL. öfters; *orboc-* LIT.; *orbeca'*, prez. *o'rbec* B. POL.

orbălcit siehe *orbălța'* (a sa).

orbălț sn., pl. *-țuri*, MOLD. 1. = *brincă*: *Rotlauf m*, *Rose f* (Erysipelas). *Bolind cumplită durere de boase cu grea înflătură de orbălț* DOS. VS. Oct. 20. — 2. *iarbă de orbănț* Christophskraut *n* (Actaea spicata) BR. — Gr. *-ba'nt* BR. — Et. Vgl. magy. *orbănc*, nslov. *urba'nec*, die viell. auf den Rufnamen *Urban* zurückgehen.

orbălța', *-ți'* (a să) v. refl. sich mit *Rotlauf* bedecken DOS. VS. Ian. 19 (*atita era de schimosit și de orbălcit [sic] preste tot trupul cit semăna cu pielea pilului*); PP. (Besprechung) GCR. II 341 (*Beșică orbălțată*); PP. (Besprechung) MAT. FOLKL. I 1521 (*tăiați . . Orbălțul de orbălțit*).

orbește adv. wie ein *Blinder*, *blindlings*. *Au nu și el [năml. norocul] tot orbește Aleargă și se rotește?* PANN PV. ed. Müller II 103. *Romîniū lovesc orbește [în Turci]* VLAH. RP. 34. — Et. *o'rb*.

orbeț sm. 1. *Blinder m*. *Vazul orbețului cînd zărește de-abielușa ca prin sită* JIP. OPINC. 15. — Adj. *blind* ODOB. Ps. 220 (*cîrțițele orbețe*). — 2. *Blindmaus f* (Spalax typhlus Pall.). *Dintre mamifere, șoarecele și orbețul sint acelea ce aduc mai multă vătămare florilor* DATC. HORT. 24.

orbi' (a), prez. *-be'sc*, I. v. trans. *blind* machen, *blenden*, fig. (ver)blenden; *-re sf.* *Blendung f*, *Verblendung*. *Orbirea* [die *Blendung*] *lui Iliăș Voda* URECHE LET.² I 145. *Străluceau . . galbenii . . Incît te orbeau, nu altă* DULFU LEG. 38. *Pe cine crede [ia] că orbește cînd se laudă ca . . a dat pe dînsa [năml. pe pălărie] cincisprezece franci?* BASSAR. VULT. 12. — II. v. intr. *blind* werden, *erblinden*; *-re sf.* *Erblindung f*, *Blindheit*. *Ochii lui orbiți de plingeri* EMIN. 57.

orbiciu'ne sf. INV. *Blindheit f*. *Orbiciu'nea și necunoștința care ne ține* MARG.² 226 a.

orbi'e sf. *Blindheit f* QU. *Cum de-ai putut tu, în orbia ta, sa nu bagi în seama dorințele . . oamenilor* SBIERA POV. 153.

orbiș adv. *blindlings* I. NGR. CL. IV 105 (*Un tinar se răpede Din sus orbiș în valuri*).

orcic sn., pl. *-curi*, (caruș.) *Ortscheit n*, *Stange*, an der die *Stränge* des *Zugpferdes* befestigt werden. Et. Poln. *orczyk*.

orcica'r subst. *Schlinge f*, mit der der *Strang* an das *Ortscheit* befestigt wird D. TERM.

ordie, urdie sf. 1. INV. (Heeres-) *Lager n*, *Heer*, bes. der *Türken* u. *Tataren*. *M'am strecurat în ordia . . pandurilor cu meșteșug* FIL. CIOC. 296. *Dați mie 10 mi de ostasi, oaste aleasa cu tunuri și cu toate cele ce trebuesc ordiei* DION. TEZ. II 211. [*Mavrogheni*] *au poruncit lui Cura-Mustafa sa faca ordie mare împotriva Nemților* 176. [*Cioclii*] *porneau cu carul plin [de morți] spre Dudești sau spre Cioplea unde erau ordiile cîumaților [die Lager der Pestkranken]* GHICA CL. XIV 82. — 2. *Horde f* von *Tataren*, dann überh. *August în 20 au lovit un sultan [tataresc] cu urdiile sale . . supt Hotin la tabara leșasca* MIR. COSTIN LET.¹ I 246. *De sute de ori ai năvălit prin vadurile Prutului oardele Tatarilor flămînde de prada* VLAH. RP. 259. *Cleopatra . . tirînd dupa sine horđii întregi de eunuci* OLL. HOR. 116. — Gr. In *Bedtg.* 2 LV. (Cron.) auch *o'rdă, oa'rdă*, MOD. *oa'rdă*, auch *hoa'rdă*, pl. *-de*, bisw. (h) *o'rdie*.

Et. Türk. *urdu'*, *ordy'*, *orda'*; zu *ordie, urdie* vgl. auch serb. *ordija*, zu *o(a)'rda* poln. (h) *orda*; *hoardă, horđie* sind von frz. *horde*, deutsch *Horde* beeinflusst.

ordina'nt subst. *Order f*, *Befehl m* AXINTE öfters, zB. LET.³ II 145 (*nice din loc sa se scoale fără ordina'ntul craiului nu o vor putea*). — Et. Poln. *ordynans* = it. *ordinanza*.

oreșniță sf. MUNT. *Erdnuss f* (*Lathyrus tuberosus*) PANȚU. — Et. Zu ksl. *orēhu* «*Nuss*».

ore'z sn., pl. *-zuri*, *Reis m* (*Oryza*).

Gr. Tr. *ure'z*, BAN. *oriz*. — Et. Ksl. *orizu*; *e* ist auffallend.

orfa'n adj. LM. (etwaseit 1850) *verwaist*; *sm.*, *fem.* *-nă*, pl. *-ne*, *Waise f*, *Waisenkna b e m*, *-mädchen n*, *-kind*, wofür früher u. POP. *sarac*. — Nach MAR. NAȘT. 60 soll in SUCEAVA ~ *uneheliches Kind* bedeuten. — Et. Ngr. ὀρφανός, it. *orfano*. Dgg. ist MAC. *oarfân* id. *erbwörtlich*: * *orfanus* = agr. ὀρφανός.

orfanotro'fie sf. *Waisenhaus n* DOS. VS. DECH. 31 (*în orfanotro'fie, adeca hrănitorea săracilor*). — Et. Gr. ὀρφανοτροφίον, lat. *orphanotrophium*,

orga'n sn., pl. *-ne*, 1. LV. *Musikinstrument n*, spez. (bibl.) *Harfe f*. *Lăudați pre el intru strune și organe* BIBLIA 1688 Ps. 15°, 4. *In salcii în mijlocul [riu] lui am spînzurat organele noastre* Ps. RÎMN. 136, 2. *Precum a unuî organ de muzică toate coar-*

dele de-odată lovindu-se, o rasunare oarecare daŭ CANT. IST. IEROGI. 33. — 2. LM. a) Orgel *f.* Toata obştea cuvioasă . . a-cultă cîntările latineşti ale băratului si rasunetul măreţ al organului ODOB. MV. 1886, 54. — b) Organ *n.* So schon MSCR. 1750 GCR. II 48, vom Körper (un lăcaş unde diavolul este stapin şi a căruia cele şapte păcate de moarte sîntu organile). — Et. Ksl. organŭ = gr. ὄργανον.

ori¹ siehe ora².

ori² *sf. pl.* BUC. TR. POP. a-şi veni in ~ zu sich kommen; a-şi eşi, a scoate din ~ a usser sich geraten, bringen COM. Cîprian . . incepu a o freca pe la frunte, pînă ce-şi veni în ori CĂT. I 37. — Et. Ist viell. mit dem *pl.* von ora² identisch.

ori³ I. conj. oder; ~ . . ~ seies . . oder, entweder . . oder, ob . . ob. D'auzi, mîn-dra, ori n'auzi Ori n'ai gura să raspunzi? IARN.-BIRS. 167. Toţi greşim ori cu cuvîntul ori cu lucrul INST. 308. Acela, ver fie bărbat ver muere, cu moarte să se certe 110. De va fi neştine de 30 de ani, veri aibă feciori veri n'aiba, să nu sa cuminece 4 ani Ş. TAINE 249. Veri mari vor fi veri mici, să ne părăsim de lucrurile cele rele MARG.³ 41a. [D-zeu] toate faptele noastre acestea le vede, ori de vor fi bune ori de vor fi rele MARG.⁴ 39a. Vgl. săva'i. — Gr. Lv. veri¹, bisw. ver; MOD. bisw. or; TR. MOD. o', z. B. PP. MAR. NAŞT. 205 (Opin-cile fi-s'au rupt O merindea fe-otrecut?). — II. in Verbindung mit pron. rel.: ori-cine, -care, -unde, -cînd etc., Lv. veri-cine etc., MOD. auch ori-şi-cine etc. wer, welcher, wo, wann immer, auch etc. od. jedweder, jeglicher, überall, jederzeit etc. Ori in ce ceas vor chema preotul . . , să-l bo-teze [năml. pruncul] Ş. TAINE 28. Ori-cit am lucra, Noaptea s'a surpa AL. BP., Mînăstirea Argeşului. Macar de l'am fi rugat ori-şi-cit [noch so sehr] SBIERA POV. 184. Dinşii . . sint hotărişi, ori cu ce preţ [um jeden Preis], să plece CRAS. SCH. II 132. La sat nu e de ruşine a lucra or la ce JIP. OPINC. 36. Ori-(şi)-cum wenn auch, immerhin. — LM. pflegt *prep.* vor ~ gesetzt zu werden: cu ori-cine, wogg. älter u. POP. ori cu cine. — Gr. Lv. veri¹, bisw. ver; MOD. bisw. or. — Et. veri¹ 2. sg. prez. von a vrea', vgl. die mit ders. Form gebildeten lat. vel, quivis.

orie (wie bet.?) *sf.* MUNT. Art Schlep-pnetz *n.* QU. [Somniŭ] se prind cu oria ANT. IHT. 97.

ori'nd *sm.* (vom Schicksal zum Gatten) Be-stimmter *m.* ISPIR. LEG.² 63 (daxă tu vei fi orîndul meu). — Et. Von ori'ndă 1 nach dem Vorbilde von ursivt id., ursivă «Bestimmung» vom Verf. neu gebildet.

ori'ndă *sf., pl. -nzi, 1.* MUNT. POP. Bestim-mung *f.* (im bös. Sinne:) Verhängnis *n.* [Oamenii] îi arătară drumul şi-l lăsara sa se ducă unde il va duce orînda lui ISPIR. LEG.² 138. Se vede că-l trăgea aţa la orînda lui ISPIR. BSG. 90. — 2. MOLD. fast *inv.* Pacht *f.* spez. (gepachtete) Dorfschenke. Orînda [moşi]ei a umblat pînă acum 8000 lei GHIB. TR. 412. In stînga casa Dochitei; în dreapta orînda satului AL. OP. I 213. — Et. Zu ksl. urenditi «disponere», vgl. a orîndui'. In Bedtg. 2 liegt eig. are'ndă (s. d.) zu Grunde.

orînda'r, POP. -rîă *sm.* MOLD. fast *inv.* Pächter *m.*, spez. (Dorf-)Schenkwirt.

orîndărie *sf.* Pachtung *f.* RAL. SUV. 143 (monopolele, orîndăriile generale ce îmbogă-ţesc numai cîţiva bancheri).

orînda'tor *sm.* Pächter *m.* BELD. ETER. 71; 80 (Orînda'tori de prin sate, in avere măi sumeţi). — Et. Slav. (poln. russ. serb.) arenda'toru = mlat. arrendator, an ori'ndă angelehnt.

orîndui' (a) etc. siehe rîndui' (a) etc.

ori-şi-care etc. siehe ori³ 2.

or'nic etc. siehe ceso'rnice etc.

orolo'ghion *sm., pl. -loghia'ne, (bis.) bisw.* = ceaslov (s. d.). — Et. Gr. ὀρολόγιον.

oropsi' (a), prez. -pse'sco, v. trans.: *pc.* Jdm. seine Liebe, Gunst entziehen, ihn von sich weisen, verstossen. Impăratul îi oropsi pe amîndoi şi nu mai voia :ă ştie şi să auză de dinşii ISPIR. LEG.⁴ I 24. [Acuzatul] Stă păzit între doi soldaţi Ş'aş-teaptă, oropsit de toţi [von allen verlassen], Sentinţa curţii cu juraţi R. ROS. DIN INIMĂ 44. — Gr. MOLD. hor-. — Et. Wohl. kaum vgr. ῥίπτω, Aor. ἔρριπον «werfen».

ort *sm., pl. -ţi, inv. u. POP.* Viertel *n.* eines Hundert, einer Münze, spez. eines Pias-ters (also = 10 Para). Un ort de raci 25 Krebsse CIH. S'au măi scornit şi alt obicei, cite doi orţi [20 Para] de pogon de pre popu-şoiu NEC. COSTIN LET.² II 40. — Daher noch jetzt FAM. a-şi da ~ul popei das Zeitliche segnen, der Natur den Tribut zahlen, sterben. Silică, slăbănog şi bolnăvicioş cum fusese din născare, dădu ortu popei BOGD. VECHI 39. — Et. Deutsch Ort «ein Viertel (Gulden, Taler etc.)», wonach dann poln. magy. etc. ort.

orta' *sf.* ehem. Regiment *n.* Janitscharen, dann überh. Cinci de ianiceri ortale, cei măi aprişi şi delii BELD. ETER. 47. Aŭ sosit şi gene-rarii [nemţi] . . cu multe ortale de ostasi cu tunuri DION. TEZ. II 179. — Daher MUNT. MOD. verächtl. Korps *n.*, Clique *f.* Piticiŭ din ortaoa «Junimii» CL. VII 142. — Et. Türk. orta'.

orta'c sm. Tr. Genosse *m*, Kamerad. *Toți morții par'că s'au sculat Să-și plînga pe ortacul lor* COȘB. 152. — **Gr. Voc. -ce.** — **Et. Serb.** (= türk.) *ortak*.

orta'-ceau''ș sm. ehem. Regimentsherold *m*. *Au trimis bumbașir un orta-ceauș.. ca să implinească acei bani de la boerî* COGĂLN. LET.² III 208.

ortăci' (a sa) v. refl.: *cu cn.* sich Jdm. beigesellen, mit ihm verbinden POP-BĂN. 157 (*a împins-o păcatul de s'a ortăcit cu un om de gilceavă*). — **Et. ortăc.**

ortăci'e sf. Genossenschaft *f* RETEG. I 23 (*bunul om trebuia . . să mearga 'n ortăcie cu golantul*).

orta'-cușac' I. subst. Halb-, Interimsuniform *f* VĂCĂR. TEZ. III 385 (*iazigi-efendi cu beretă și orta-cușac*). — **II. sm.** ehem. der Halbuniform trägt QU. *Căpitani spătărești orta-cușaci și înarmați* DOC. 1784 §. INFL. — **Et. Türk. orta'-kușak' REDH.² 1488 a.**

or' thru subst. = utrenie: Frühmette *f* GHEORG. LET.² III 333 (*orînduiala orthrului și a sfintei liturghii*). — **Et. Gr. ὄρθρος.**

ortoma'n siehe *lortoma'n*.

or'z sn. Gerste *f* (Hordeum), *pl. oar'ze* Gerstfelder. *Inul și orzul s'au stricat* BIBLIA 1688 Ex. 9, 31. [*Calul paste*] *Prin săcări Pină'n scări Și prin oarze Pină'n scoarță* PP. MAR. NUNTA 383. Vgl. *gî'sca* 1. — **Et. Lat. hordeum.**

orzișor' subst. 1. Gerstengraupen (*pl.*) REȚ. 3 (*Supă de stelufe sau orzișor*). — **2.** Schwingel *m* (Festuca) D. TERM.

orzoa'ică sf., pl. -ce, sechszeilige Gerste (Hordeum hexastichon).

o's sn., pl. o'ase, 1. Knochen *m*, Bein *n*, (von Fischen:) Gräte *f*; *de ~* beinern. *Os de pește*, LM. *de balenă* Fischbein. *Osul* (gew. *șira*) *spinării* das Rückgrat. *A doua zi . . au ridicat boerii cei mari oasele* [doamnei Sol-tana; die Gebeine] *cu mare adunare de vladici* COGĂLN. LET.² III 224. *Osul capului* der Schädel CANT. IST. IEROGL. 77. [*Ia*] *era iubită de lelea Tudora ca și cum ar fi fost os din oasele sale* [als ob sie Fleisch von ihrem Fleische gewesen wäre; nach Gen. 2, 23] DEMETR. NUV. 81. *Adeverînd ca-î de osul lui Ștefan Vodă* [dass er Fürst Stephans Fleisch und Blut, sein leiblicher Sohn sei], *cu toții l-au ridicat domn* URECHE LET.² I 190. *A murit incredințat că-î os sfînt* [dass er von fürstlichem Geblüte sei] SADOV. CR. 89. *De te-ar fi strîns [balaurul] . . în colarele lui, țe-ar fi băgat os în os* [hätte er Einem die Knochen zerdrückt] DELAVR. SULT. 91. *Fie-căruiă îi dase [Mihnea] . . un os de ros* [hatte er einen Brocken zukommen lassen] ODOB. MV. 1886, 27. *A бага spaîma, fiori în oasele' cuiva* Jdm.

Schrecken, Schauder einflößen. *A sta, a sa ridica în capul oaselor* (am Boden, im Bette etc.) aufrecht sitzen, sich aufsetzen: vgl. *ca'p* I 14. *Știu ce-î poate, cit îi platește ~ul* ich weiss, was an ihm ist, wes Geistes Kind er ist. *Iarași a ramas la os* wieder ist Schmalhans Küchenmeister bei ihm VLAH. GV. 28. Vgl. *ca'rne* 1, *cușit* 1, *lîmba* 1. — **2.** ~ *mort, osișor* Ueberbein *n*, Art Krankheit am Pferde-fusse. [*Calul*] *maî avea și osișor la un picior, cea ce-l făcea să cam șchioapete* CL. XVIII 280. — **3.** in Pflanzennamen: *iarba ~ului* Sonnenröschen *n* (Helianthemum) BR. Vgl. *șpure* 4 b. — **Gr. Dem. osișor'**, MOLD. *osușor'*, *pl. -șoare*, *oscior'*, *pl. -cioare*; auch *osuț*, *pl. -țe*; *pl. osure'le* PP. (Besprechung) PRV. 82.

osana'! interj. (bibl.) *hosia' nna!* *Gloatele . . striga: osanna fiului lui David* BIBLIA 1688 Matth. 21, 9. — Daher LM. (nach dem Frz.) *sf.:* *a cînta ~le cuiva* Jdm. Hymnen singen. — **Gr. Lv. osa' nna, osanna'.** — **Et. Ksl. osa' nna = gr. ὡσαννά.**

osci'rbî' (a) siehe *scl'rbî' (a)*.

osebi' (a) etc. siehe *deosebi' (a) etc.*

oșe'lnic sm. Einsiedler *m* DOS. VS. öfters, zB. Sept. 29 (*Chiriac oșelni'ul*). **Et. Ksl. oșlînîku.**

osfeșta'nie siehe *sfeșta'nie*.

osfeștui' (a), prez. -tu'esc, v. trans. mit Weihwasser besprengen PRAV. GOV. 55 a ([*griul*] *să se osfeștuiască de la preotul*). **Et. Ksl. osventiti, -venștan,** nach bulg. Aussprache.

osfi'că etc. siehe *opsi'gă*.

osfîntea'lă sf., pl. -te'll, LV. Beistand *m*. *Sa n'aibă osfîntea'lă Maica-sa despre gresala* DOS. PS. IN V. 108 Z. 47.

osfînti' (a), prez. -te'sc, v. intr. LV. *cuiva* Jdm. beistehen. *Domnul preste cei bunî prăvește Cu mila sa de le osfîntește* DOS. PS. IN V. 32 Z. 48. *Osfîntitori sa n'aiba nici su fie cineva a-l milui* DOC. 1641 URIC. V 164.

Et. Anscheinend ksl. osventiti «heiligen», vgl. serb. nslov. *osvetiti* «rächen».

osfinți' (a), prez. -țe'sc, v. trans. mit Weihwasser besprengen PRAV. GOV. 54 b (*să vie popa să-l osfîntească* [năml. *vinul sau untul*]). Vgl. *sfînți' (a)*. — **Et. Ksl. osventiti.**

osfinți'e siehe *sfînți'e*.

osi' (a), prez. ose'se, v. trans. mit Knochen befestigen TEOD. PP. 59 ([*podul*] *o să se osească Ș'o sa se 'ntăreasca Din oase de ciute*). — **Et. o's.**

osia'c subst. Achse *f* an Geräten QU. So von der Drehachse der Turmglocke STAM., von der Säule der wagerecht sich drehenden russischen Schaukel (*scrînciob mic, copilarese*)

ANAL. AG. ROM. II, XXVIII 346, von der Spindel der Drillnuss (*sfirăiac*) 348. Et. Zu *o'sie*.

o'sie sf. (Wagen-, Rad-) Achse *f.* Și *impiedecă osiile carilor lor* BIBLIA 1688 Ex. 14, 25. *Unge osia sa nu scirție (carul) u. ä.* (Sprw.) wer gut schmiert, der gut fährt. — Et. Ksl. *osi*; -ie für -e wie in *a'șchie*, *fu'nie* für älteres *a'șche*, *fu'ne*.

osi'gă siehe *opsi'gă*.

osi'ndă sf., pl. -de, ziempl. INV. u. POP. (vom Richter, von Gott auferlegte) Strafe. *Cării manincă casele văduvelor, . . . aceștea vor lua mar multa osinda* BIBLIA 1688 Luc. 20, 47. *Vespazian . . . cu armă de izbînda Sa-i supue [p' Evrei] la osindă* BAR. GCR. II 237. *Ia de mic'a fost osinda [eine Strafe Gottes] Pentru sat . . . Pentr'un ris al ei să ceartă . . . feciorii* COȘB. 81. — Et. Wohl nicht ksl. *osandă*, sondern Postverbal von *a osindă*.

osindă' (a), prez. -de'sc, v. trans. verurteilen, -dammen (wofür LM. *a condamna*). *De ne-am fi judecat pre noi înșine, nu ne-am fi osindă* PRAVOSL. INV. 1794, 1 Cor. 11, 31 GCR. II 154. *Tinguește-mă, doamna mea, și nu ma osindă* C. NGR. 43. — Et. Ksl. *osanditi*.

osi'nză sf., pl. -ze, Schweineschmerz *m.* -felt *n.* -schmalz. *Pentru a da luciul parului, unele [femei] îl ung . . . cu osinză de porc* MANOL. IG. ȚĂR. 201. — In Besprechungen auch vom Fett des Menschen: *Esiti de la (cutare) din rința, din osinză* ȘEZĂT. IV 23. — Et. Lat. *axungia*; wegen *o-* vgl. ὄστρον CORP. GL. II 384, 47.

osirdie sf. ziempl. INV. Eifer *m.* *Veî pune toata osirdia ca să arăți placute slujbele tale* Doc. 1802 Tez. II 307. *Spre cei ce slujiau cu osirdie era darnic [Nicolai Alexandru Vodă]* NEC. COSTIN LER.² II 88. *Mustățile . . . le întindeam și le rasuceam cu toata osirdia unui tinar de 16 ani* GANE CL. XIII 46. — Gr. Lv. (sec. 16 17) *us-*. — Et. Ksl. *usrüdi*.

osirdio's adj. INV. eifrig. *Duhul e osirdios, iara trupul e slab* BIBLIA 1688 Matth. 26, 41. *Dupa osirdioasa silința ce ai pus* Doc. 1816 Tez. II 398.

osirdnic adj. INV. eifrig. *Luminatul . . . Basarab Voerod . . . foarte si osirdnic fiind a direge . . . sfinte biseriei* INSCHRIFT 1698 IORGA INSCR. I 102. *Pricinuind . . . prin statornică silința si prin osirdnică stradanie sînțitor folos țarin* Doc. 1814 Tez. II 367. — Et. Ksl. *usrudnu*.

osirdni' (a sa), prez. ma -du'sc, v. refl. LV. sich beeifern, -mühen. *Cind . . . cinevasi . . . se osirdnește pentru cele de folos . . . gaste feluri de prilejuri și inlesniri îndreptătoare* Doc. 1804 Tez. II 335. *Te veî osirguî [sic] cu toata silința la cele spre odihna sarucelor ruele* Doc. 1804 das. 324.

Duhul este osirdiutor, iar trupul neputincios Ev. 1894 Matth. 26, 41. — Et. *osirdie*; *osirguî* ist Mischung von ~ u. *sirguî*.

osmanli'ü adj. osmanisch, sm. *Osmane m. Lumea este ca o roată, cine poate, învîrtește. Această zicală este osmanlie* JIP. RAUR. 56. *In cafeneaua cea întîiu gusim cițiva osmanlii ce vorbeau românește* RAL. SUV. 35. — Et. Türk. *osmanly'*.

osmogla'snic sn., pl. -ce, = *octoih* (s. d.) Dos. VS. Oct. 14 (*Canoanele osmoglasnicului*). — Et. Ksl. *osmoglasnikü*.

Oșorhe'iü npr. m. Neumarkt, ung. Máros Vásárhely, Stadt in Siebb.

oso's adj. knochig. *De-asupra obrazului osos . . . se înălța o pălărie tare* SADOV. CR. 67. — Et. *o's*.

ospăț sn., pl. -pește, fast INV. u. POP. (Gast-)Mahl *n.*, Schmaus *m.*, wofür MOD. *masă (mare)*. Și *făru ospăț mare* Levia în casa lui COR. TETR. Luc. 5, 29. *Pe iarbă s'ășezău, De ospăț că s'apucau* IARN.-BIRS. 312. — Gr. *us-* LV. u. FRINCUI MOȚII 140 u. 253. — Et. Lat. *hospitium*.

ospăta' (a), prez. -te'z, I. v. trans. 1. *pe*. Jdn. bewirten. [*El*] *tinse mreața iubirii de ospăț ca nu cumva . . . să treacă vre un călătoriu . . . neospătat de la casa lui* MARG. 267 a. [*Avram*] *era ospătător strainilor [gastfreundlich gegen die Fremden]* ANT. DID. 207. — 2. *c.* etw. speisen, schmausen GANE CL. VIII 442 (*totdeauna ospătezi d-ta mîncări de acele ce am văzut eri pe masă?*). — II. v. intr. u. *a să ~* schmausen, sich regallieren. *Toți la masă că ședeau Și toți beau si ospătau* PP. GCR. II 225. *Stetea Martin [Meister Petz] pe vine, aplecat de-asupra unui furnicar, și se ospăta* UR. BUCEGII 194. — Gr. Lv. *us-*. — Prez. INV. -*pete'z*, ferner *oa'spăt*, -*peți* etc. SBIERA POV. 82, 7 *să ospete* PP. BUR. CAL. 73. — Et. Roman. *hospito*, -*ăre*, von lat. *hospes*, -*itis* (rum. *oa'spe*) «Gast, Wirt».

ospăta'r, INV. -rîă sm., fem. -*tărea'să*, pl. -*re'se*, bisw. (Gast-)Wirt *m.* -*tin f.* [*Orî-unde*] *Ospătăreasă albă pe praguri în t l nești* CL. VII 68 (vom Tode). — Et. Roman. *hospitarius* (it. *ostiere*, sp. *hospedero*, port. -*leiro*).

ospăta'reș adj. gastfreundlich JIP. OPINC. 100 ([*ei*] *sint oamenii . . . ospătariși și miloși*).

ospătari'e sf. 1. Gast-, Speisehaus *n* (wofür gew. *birt*). [*Ia*] *descălecă în Asia ospăturie de răcoria și adăpostă pre toți* Dos. VS. Sept. 4. *Să ne ducem în ospătăria cea de lungă port* I. NGR. CL. IV 291. — 2. Gastlichkeit *f* Dos. VS. Sept. 21 (*o au blagoslovit pentru ospătăria ei*).

. ospăta'rníc *adj.* bisw. gastfreundlich. *Ospăta'rníc ca tot Românul* RETEG. I 65.

ospăto's *adj.* LM. bisw. gastfreundlich. *Bunul și ospătosul meu amic . . a venit și m'a luat la dinsul* GHICA CL. XV 342. — Et. a ospăta'.

ospeci'or siehe *oa'spe*.

osp'e'nie siehe *uspe'nie*.

osp'e'ție *sf.* 1. LM. Gastfreundschaft *f.*, Gastlichkeit. *Fericit acel ce noaptea . . zărește . . O căsuță . . Unde dulcea osp'eție îl întimpina zimbînd* AL. POEZII III 14. — 2. Schmauserei *f* SLAVICI CL. XII 434 (*osp'eția, chiotetele, jocul*). — Et. *oa'spe*, *pl.* -pe'și.

osp'e'ție *me sf.* Gäste (*pl.*). *Are mulțime de osp'eție* PP. SEV. NUNTA 134.

oșta'blă *sf.*, *pl.* -ble, Schachbrett *n* BAR. HAL. IV 73 (*î-au adus o oștabla de jo*). — Et. Magy. *ostábla*.

oșta'fcă *sf.* Urlaub *m* PANN PV.¹ III 66 (*Că 'n slujba împărătească A fost ș'a luat oștafcă*). — Et. Russ. *otstavka*.

oșta's *sm.* LV. u. POET. Soldat *m*, Krieger; -tășoae' *sf.*, *pl.* -șoae', Soldatenfrau *f.* *Cînd veți vedea Ierusalimul încunjurat de oștași, atunci să știți că s'au apropiat*

Cuvintele ce lipsesc sub o . . sa
să caute sub ho . . .

pustiirea MSCR. sec. 18. Luc. 21, 21 GCR. II 22. *Ce dobîndă are oștașul căci merge la oaste și nu este vrednic de oaste . . ?* MARG.¹ GCR. I 292. *Junii oștași ai țării mele, însemnați cu stea în frunte* AL. POEZII III Leg. n. 131. *Trebue oștașoacelor să știe . . de moartea . . bărbatilor lor* INDR. 569. — Et. *oa'ste*.

oștașesc *adj.* Soldaten-, Krieger-. *Cît mi-a sta mîna voinică Pe-a mea pală oștașescă* AL. POEZII III Leg. n. 119.

oștași' (*a*), *prez.* -șesc, *v. intr.* als Soldat leben, ein Kriegerleben führen. *Lumea pierduse pînă și aducerea aminte a unui popor ce oștașise atîtea veacuri* BLC. 587.

oștașire *sf.* 1. Soldaten-, Kriegerstand *m.* — 2. Mannschaft *f*, Wache TEOD. PP. 119 (*oștași oștașiei De la poarta 'mpărăției*).

oștașime *sf.* Soldatenvolk *n*, Soldaten (*pl.*). *A noastră oștașime, în foc iuțindu-si pasul* AL. POEZII III Leg. n. 127.

oștea'n *sm.*, *pl.* -te'nî, Kriegermann *m* (*pl.* -leute), Krieger. *Cu 100 de oșteni cu sulite* MARG.² 43 b. *Mi-e draga cariera de oștean* AL. CL. IV 306. — Et. *oa'ste*, *pl.* o'ști.

osteia' (*a*), *prez.* -te'ez, *I. v. trans.* stillen, beruhigen; *a sa ~ still(er) werden, sich beruhigen, nachlassen.*

Dorul de binele nației . . ustoraza durerea sirmanului prin mila JIP. OPINC. 125. *N'am să scot nici din meseria asta cu ce sa va ostoese nevoya zilnica* URECHE LEG. 87. *Iata sa potoli zavistia jidovilor și sa ostoi minia fariseilor* CAZ. 1643 CCR. 209. *Dupa ce se ostoese boula ciumiî* INSCRIFI 1815 IORGA INSCR. I 301. — II. *v. intr.* = *a sa ~* JIP. OPINC. 40 (*Ziua 'ntreaga nu le stă mina, gura însa le mai ustoiază*); TEOD. PP. 83 (*sa-mi ostoue din cintat*). — Gr. MUNT. MOD. ~, auch -tia' (*prez.* 3 auch -ti'e QU.), -tofa' (*prez.* 3 auch -toa'e QU.) bezw. *usteia'* etc.; LV. u. MOLD. *ostoi'* (*a*), *prez.* -toe'sc. — Et. Vermutl. ksl. *ustojati* «Herr werden, bewältigen».

ostenea'lă *sf.*, *pl.* -ne'li, 1. Bemühung *f*, Mühe, Anstrengung. *Sa nu ne cumparam acolo* [näml. în ceriu] *sat sau lacas și de acolo să așteptam roada ostenelelor noastre?* MARG.² 70 a. *Legeții iubesc liniștea . . Osteneala r-an omori* C. NGR. 64. *A-și da ~ sich Mühe geben.* — 2. MOD. Ermüdung *f*, Müdigkeit. *Sint rupt de ~* ich bin wie zerschlagen, todmüde.

oștene'sc *adj.* des Kriegers, der Krieger. *Cînd se va trimite steagul oștene'sc domnului țării* NEC. COSTIN LET.² I 480.

Die unter o . . fehlenden Wörter
siehe unter ho . . .

osteni' (*a*), *prez.* -ne'sc, *I. v. trans.* 1. bemühen, anstrengen. *Nu-ți ~ ochii cu cititul* strengen Sie sich nicht die Augen mit dem Lesen an. *Socotiți crinul cimpului cum crește neustenindu-se* COR. Matth. 6, 28 CCR. 17. — 2. müde machen, ermüden. *Autori ce . . Cu-ale lor rele producții . . ostinesc auzul tuturor ce întînesc* C. NGR. CL. III 49.

— II. *v. intr.* 1. unde va sich wohin bemühen. *Jupinul nănaș și jupineasa nanasa . . va postește să osteniți deseara pinu la gazda dumilor-sale* CL. IX 3. — 2 müde werden, ermüden; ~t müde. *Voinicii osteneau, căci povară grea du'eau* IARN.-BIRS. 309. — III. *a sa ~* 1. = II 1 BAR. HAL. VIII 71 (*sa postești a te osteni cu mine în palatul ei*). — 2. = II 2 GOLESCU Z. I 329 (*Tot bou l-am mîncal si la coada ne-am ostenit*); BAR. HAL. VIII 43 (*nu sa mai ostenea de a-și alerga ochii preste rîndurile . . cele de o așa iubită mina trase*). — Gr. LV. (sec. 16/17) us-.

Ebenso die Ableitungen. — Et. Wahrsch. ksl. *ustati, -tanar* «aufhören».

osteni'e *sf.* LV. (Cron.) Kriegerhandwerk *n*, Kriegskunst *f*. *Cazarilor, ca unor oameni carii alta hrana nu știau fara ostenia* MR. COSTIN LET.² I 314. *Îi punea de invața*

oștenia ca în școlale NEC. COSTIN das. 66.

Et. oștear'n.

ostenință sf., pl. -țe, LV. = osteneala f. Seara bine sa mulțemiți [lui D-zeu] ca ne-au dat noao răpaosul dentru ostenința zilei intru noapte PRAV. Gov. 147. Facutu-s'au aceste timple . . cu ostenința și cu toata cheltuiala parintelui chir Paisie INSCRIFT 1701 IORGA INSCR. I 179. — Et. a sa osteni'.

ostenitura sf., pl. -ri, (einmalige) Anstrengung CANT. IST. IEROG. 295 (după suduroasele ostenituri).

oști' (a), prez. -te'sc, INV. I. v. trans. bekämpfen PALIA Gen. 49, 23 CCR. 58 (săgetătorii vor minia și vor oști pre el). — II. v. intr. 1. Kriegsdienst tun, dienen. Măi bine ar fi fost sa nu fie oștit [ostașul accla] decit au oștit și nu s'au nevoit pentru cinstea imparatului MARG.⁴ GCR. I 292. — 2. prestr en., asupra, împotriva cuiva gegen Jdn. zu Felde ziehen, Krieg führen, (an)kämpfen. Să nu oștească asupra nimănuși Stefan Voda fără știrea craiului leșesc NEC. COSTIN LET.² I 156. Legea păcatului oștind împotriva legii a [sic] nunții mele NĂSTUREL GCR. I 129. Daher bisw. LM.: Puterea oștitoare a Romei die Kriegsmacht Roms COȘB. 173. — III. a să ~ 1. = II 2. De să va oști asupra mea oaste, nu s'a teme inima mea Dos. Ps. 26, 3 GCR. I 247. Vederea . . este . . cea mai intiiu simfire care se oștește împotriva socotelei [gegen die Vernunft] MSCR. 1825 CL. VII 328. — 2. cu cn. mit Jdm. Krieg führen, kämpfen. Ca niște ostași viteji sa ne putem oști cu vrăjmașul diavolul ANT. DID. 118. — Et. oa'ste.

ostia' (a) siehe ostela' (a).

oștie sf. (pesc.) Fischgabel f, Aalstecher m, an langer Stange befestigte, zwei- u. mehrzinkige, mit Widerhaken versehene Gabel zum Stechen der Fische. Mihailul se mai prinde iarna la ghița cu ostia ANT. IHT. 87. — Daher: Dreizack m Dos. öfters, zB. VS. Sept. 2 (îi spintecara pintecele cu ostie). — Et. Vgl. nslov. oști (pl.), serb. ostve (pl.), russ. osti etc.

oști'me sf. Heer n MARG.² 58 a (diavolul . . de a căruia oștime să fugim, fraților). — Et. oa'ste, pl. oști.

ostimp' (a), prez. -pe'sc, v. intr. weichen COR. Ps. u. Ps. ȘCH. öfters, zB. Ps. 43, 19 (Și nu ostimp' inapoă inema noastră); Cant. 3 puer. 29 (ostimpim de tine și preagreșim intru toate). — Gr. Ps. ȘCH. auch otst-. — Et. Ksl. otustanpiti.

oștire sf. 1. LV. Feldzug m, Krieg. Vazind . . Nemții că le-au mers bine oștirea AMIRAS LET.² III 124. Intr'acea vreme avea oștire Turcul cu Neamțul NECULCE das. II

192. — 2. MOD. POP. Heer n, pl. Truppen. Puteți s'aduceți toată oștirea țării, nu ne predăm VLAH. NUV. 202 (die revoltierenden Sträflinge sprechen). Mavrogheni Vodă . . , trecind Dunărea pentru a veni cu oștiri nouă de la Turci URECHE LEG. 156. — Et. a oști.

oștitură sf., pl. -ri, Schlachtreihe / MSCR. sec. 17. GCR. I 228 (carele toată falanga și oștitura nevazușilor vrăjmașilor noștri ai risipit).

ostoi' (a) etc. siehe ostela' (a).

ostrac sn., pl. -ce, Scherben (pl.), Scherbenhaufen m Dos. VS. Sept. 3 (pre ostrac gol il intinseră și-l bătură); das. Glosse (Ostracele-s gaocile de ou și hirburile . . de lut). — Et. Gr. ὀστρακον.

ostraca sf. pl. Muscheln (pl.). VACAR. TEZ. II 275 (nici pește nici ostraca nu se putea minca). — Et. Ngr. ὀστρακα, pl. von -κον.

ostreață sf., pl. -trețe, 1. (Zaun-) Stab m, Stakete f; pl. Staketen (pl.), Staketenzaun m, -geländer n. Oamenii . . se arătară . . cu ciomege, cu bastoane, cu ostrețe rupte din garduri SADOV. CR. 212. Balconul Ce 'ncarcat era cu frunze, de îi spinzur' prin ostrețe EMIN. 149. Cind gindesc că balconu-î fără ostrețe, mă umflă spaîma AL. OP. I 553. — 2. pl. in Teichen etc. angebrachte Wand aus Stäben, die das Wasser durchlässt, die Fische aber zurückhält: Teichrechen m, Fischwehr n Qu. — Et. Slav. *ostrici «spitzer Stab», von ostru «spitz», vgl. zur Form bulg. ostrez, nslov. ostre, serb. ostrica, -ce «Schneide», zur Bedtg. poln. ostrze «spitze Pfähle», kluss. ostrova «spitzer Pfahl», serb. ostroga «Rehenpfahl» etc.

ostropie'l, -pe'l sn., pl. -luri, MOLD. -păț sn., pl. -țurți, mit Essig bereitetes Gericht aus kleinen Geflügel- od. Wildstücken: Sauerfleisch n; ~ de epure Hasenpfeffer m. Frații mei iubiți . . , Fripiți săi ostropiel, La boeri restiți Frumos sint «gătiți» LIT. (ein Küchlein spricht). In masa se dă intiiu borș de pasăre . . , apoă ostropățuri, pe urmă răcitură MAR. NUNTA 657. — Et. Dem. von *ostrop, das wahrsch. aus slav. ostru «scharf» u. drobu «Kleines von Geflügel etc.» zusammengesetzt ist.

ostro'v, o'strov sn., pl. ostroave, Insel f (wofür LM. insula). Episcopul de la ostrovul Cappadochiei INST. 502. Propoveduind în Asia cuvintul lui Hs., fu izgonit în ostrovul Patmos Dos. VS. Sept. 26. Impărații Tharsisului și ostroavele daruri vor aduce Ps. RIMN. 70, 10. Lacuri cu ostroave plutitoare VLAH. RP. 200. Gr. -tro'h PP. ȘEZĂT. IV 9, o'stru PP. MAR. NUNTA 338. — Pl. LV. auch o'strove. — Dem. -trovuleț UR. BUCEGIŢ 188, -trovuț SBIERA Pov. 113, pl. -ța. — Et. Ksl. ostrovü.

ostrovea'n *sm.*, *pl.* -ve'ni, *sem.* -vea'ncă, *pl.* -ve'nce, *inv.* u. *pop.* In selbe wohner (in), Insulaner (in). Acesta de felul lui era ostrovean de la ostrovul Paros VĂCAR. TEZ. II 293.

ot *prep.* *inv.* (Kanzleispr.) von. Eu Eftimie egumenul ot Bistrița Doc. 1573 HC. I 21. Popa Ion ot Jigoreni i popa Gheorghe ot tam [von ebenda] Doc. 1641 GGR. I 92. Hri-sovul companiei cei noua ot orașu Craiovei Doc. 1803 TEZ. II 317. Cele cinci județe ot prez Olt [jenseits des O.] Doc. 1804 das. 329. Pentru judecătoria ot vel spatat PRAV. IPSIL., Kapitelüberschrift. — Et. Ksl. otu.

ota'c *sn.*, *pl.* -ce, *lv.* Lagerplatz *m.*, Lager *n.* Fiind oștile risipite pe la otace AMIRAS LET.² III 146. Așezați pre ei otace cite 50 BIBLIA 1688 Luc. 9, 14. Făcînd aci otac trei patru zile DION. TEZ. II 175. — Et. Vgl. poln. otak «Markt».

oțapo'c *subst.* Splitter *m.*, Span *N.* TEST. 1648 Matth. 7, 4 CCR. 88 (lasă sa scoț oțapocul de în ochiul tău) u. 5; BIBLIA 1688 das. (ațapo'cul); CANT. IST. IEROGL. 38 (nevinovăția unui oțapoc stă în ochiul altuia). — Et. Ksl. *otčepokŭ, vgl. nslov. czech. oce'pek, ruth. otcu'pok, russ. oščepoku etc., von čepati «spalten»; a- könnte von ašchie hergenommen sein.

oțărî' (*a*), *prez.* -ră'sc, *MOLD.* I. v. *trans.* schaudern machen. Iarna se apropie și ai să rămii pe drumuri cu nevasta și copilul. «Taci, taci, că mă oțărăști» AL. OP. I 1550. [Omul] S'au făcut la glasul firii surd și fără de simțire, Incit nu-l mai oțărăște singe, moarte și peire CON. 276. Licurg da tinerinii privești înflorătoare de beție, spre a-i oțări și a-i depărta de vin [um sie vom Weine abzuschrecken] ION. CAL. 208. — II. a să ~ 1. (de c. vor etw.) schaudern. Se oțăreste conde-iul a scriere tirăniile . . acestui cumplit tiran domn NEC. COST. LET.² I 457. Vinu-î poșircă, oțet. Te oțărăști cînd îl bei RADUL. RUST. II 201. Faurul înflînd ciocanul de sus, omul să oțări și să mișcă Dos. VS. Oct. 20 (der Letztere hatte seinen herniösen Hodensack auf den Ambos gelegt). Hs. . . ca un milostiv și bun nu s'au oțărit de dînsă Dos. VS. Martie 1 (von einer Hure). — Oțărit Schauder erregend QU. Neamul Cainilor cel oțărit NEC. COSTIN LET.² I 41. Cumplita vijelie Care suflă oțărit Peste vaile uscate AL. CL. VIII 438. — 2. aufbegehren, -mucken QU. Popa cam venise puțin în minie și începu a se oțări SBIERA Pov. 12. Nicî mielul nu se făcea mai blind decît cel care se oțărise SADOV. CR. 7. — || Nicht sicher festzustellen ist die Bedtg. COR. Ps. u. Ps. ȘCH. 101, 1 (Rugăciunea meserului cînd oțărăște-se [ksl. unyētŭ = mutlos wird, verzagt]). — Gr. LM. auch missbr. -ri'. — Et. Unbek.

ota'snița *sf.*, *pl.* -țe, *MUNT.* Abgabe in Wein an den Gutsbesitzer: Weinzehnt *m.* Via lucratoare în otașnița sau embatic MON. OF. 1880, 6840. Sa dea otaștina la 20 de vedre o vadra PRAV. IPSIL., Cele drepte ale stapinilor etc. 2. — Gr. *inv.* ota'stină. — Et. Zu ksl. utěštati «pressen», vgl. serb. otiština «Ausgepresstes, Most».

oțățe'l siehe atrățe'l.

ota'vă *sf.*, *pl.* otă'vi, nach der ersten Mahl gewachsenes Gras: Grummet *n.*, Grummetheu, -wiese *f.* Intre doua ogoare de popușoi, un om cosea la otava CRAS. ȘCH. IV 229. Otava se primejduește măi lesne decît finul [das erste Heu] daca se va cladi în stog ION. CAL. 189. Locurile ce hranesc vitele . . sînt . . imașurile, toloacele, otăvile 87. — Et. Slav. (nslov. serb. etc.) otava.

otăvi' (*a*), *prez.* -v'e'sc, *v. intr.* von abgemähten Wiesen: sich mit frischem Grase hedecken. Despre toamna, dacā s'au pornit ploii, au otăvit cîmpul NEC. COSTIN LET.² I 472.

otceia'nie siehe oceia'nie.

otcirmui' (*a*) siehe cārmui' (*a*).

otcirve'nie *sf.* Offenbarung *f.* Dos. VS. Oct. 1, vgl. dazu Ap. Kap. 9 (Anania . . carele și pre Pavel au botizat din otcirvenie). — Et. Ksl. otukruvenije.

otcu'p *sn.*, *pl.* -puri, *inv.* Pachtung *f.* von Steuern u. staatlichen Unternehmungen. Sa cumpere otcupul ocnelor pe 5 ani AL. CL. VII 405. Otcupurile . . se vindeau la mezat de marele vistier GHICA SCRIS. XV. — Et. Russ. otkupu.

otcu'pcic, otcupciŭ *sm.* *inv.* Pächter *m.* eines otcup. Cine ține postele? Cine-î otcupcicul ghipcanilor? AL. OP. I 397. Acei . . otcupeii erau cei măi mulți Armeni și Greci GHICA SCRIS. XV. — Et. otcu'pcic = russ. otkupš'ikŭ.

oțel *sn.* I. ~, *pl.* -luri, Stahl *m.*, de ~ stăhlern. Un șerpurel Cu dinți de oțel PP. GCR. II 339. Codri fioroși In cari luceau noaptea oțeluri [stăhlerne Waffen] și ochi roși AL. POEZII III Leg. 88. II. *pl.* ~e Schloss *n.* der Flinte. Țiganul pușca 'n mîna ș'o ținea S'o căta pe la oțele SPER. AN. I 1892, 198. — Et. Vgl. nslov. ocel(j), czech. ocel, serb. ocil(o) = ksl. ocēlu.

oțeli' (*a*), *prez.* -le'sc, *v. trans.* 1. stählen. [Hercule] își oțelește vîrful lăncii în focul de pe altarul lui Apolon ODOB. Ps. 83. Ostasi . . care își oțeliseră natura în focul luptelor necurmate AL. CL. III 60. — 2. verstählen. Topoare oțelite MON. 1878, 2123.

oțelo's *adj.* stählen *Dos.* Ps. în V. 88 7. 168 (Spata lui cea oțaloasa).

oțeri' (*a*) siehe oțărî' (*a*).

oțero's *adj.* Schauder erregend CANT. IST. IEROG. 172; 193 (*oțeroasa și jalnica moartea puilor mei astăzi a privi m'ai făcut*).

oteși' (*a*) *v. trans.* beruhigen, -schwich-tigen CANT. IST. IEROG. 253; 267 (*care na-dăjduire oare-care chip de oțesire îi aduce*); MSCR. 1760 GCR. II 71 (*sa oțeși inima Savelei despre toate lucrurile câte au întrebat pre Solomon*).—**Et.** Vgl. nslov. *uțesiti*, serb. *uțješiti*.

ote'cinic *sn., pl. -ce, lv. (bis.)* Altväter-buch n, Paterikum, Leben eines der ersten Eremiten. — **Et.** Ksl. *otivniku*.

ote'ș *sm. lv. (bis.)* Kirchen-, Altvater *m.* Invațaturile sfinților oțeși și dascălii sfin-ței bisericii MSCR. sec. 17. GCR. I 312. — **Et.** Ksl. *otici*.

oțet *subst.* Essig *m.* Spre setea mea m'au adaptat cu oțet Ps. RIMN. 68, 25. Mă făcea cu ou și cu oțet er warf mir alle möglichen Grob-heiten an den Kopf GHICA SCRIS. 316. Nu mai maninca mița ~ u. ä. noch einmal falle ich (dir) nicht rein. — **Et.** Ksl. *ocitu*.

oțetar, *POP. -riū I. sm.* Essighaum *m* (Rhus typhina), verbreiteter Zierbaum. — **II. sn., pl. -re, mod.** Essig- und Oelständer *m.*

oțeți' (*a*), *prez. -țe'sc, I. v. trans.* 1. zu Essig machen. — 2. *fig.* aufbringen, in Harnisch bringen JIP. OPINC. 44 (*Nu vezi ca-mi crapă fierca . . de ciudă? Mai mă oțe-șiși și tu*). **II. a să ~** zu Essig werden. *Despre partea voastra sa oțețea vinul in pivnița de nu eram eu om priceput* DELAVR. SULT. 227. — **Gr.** MOLD. *oțeti'*.

otgo'n siehe *odgo'n*.

oti'c *sn., pl. -ce, Eisen* zum Reinigen des Streichbretts (*cormană, cucura*) am Pfluge: Pflugreute *f*, -scharre. *A da el și te-laagă și plug și otic și tot, numai să scape de noi* CREANGĂ CL. XI 189. — **Et.** Vgl. serb. *otik*, nslov. *otika*.

otinji' (*a*), *prez. -je'sc, v. trans.* MOLD. POP. (ver)prügeln, (ver)hauen. *Pe moș popa l-am prins . . la nevastă-mea și l-am otinjit și cu țapoiu și cu hirlețu* BOGD. POV. 155. *Atunci poruncește măciuceței să sară din cui și să înceapă a otinji* SEV. POV. 112. — **Et.** Ksl. **otutarziti*, vgl. *țanziti* «vexare», serb. *otuziti* «ängstigen», von ksl. *tanga* «aflictio».

oti'rnice siehe *utro'nie*.

otnoșe'nie *sf. inv.* (Kanzleispr.) Kommunikat *n*, Mitteilung einer Behörde an eine andere. *Cuvintul . . îl întilneam in toate zdelcile, în toate otnoșeniile, în toate pisa-niile* GHICA SCRIS. 563. — **Et.** Russ. *otnošenie*.

otora'c siehe *otura'c*.

o'tova *adj.* *nevar.* von der geraden Linie nicht abweichend, nicht geschweift: gerade (fortlaufend), *fig.* einförmig, -țo-

nig. *Gitul [ei] lung și supfire . . și miinile uscate . . și talia otova* VLAH. GV. 50. *Tru-pul [pești]lor fine otova* [liegt in einer Flucht] *cu capul* ODOB.-SLAV. 196. *Zbirniitul otova ul cobzarului* DELAVR. SULT. 6. *Picăturile de ploae ce se cerneau otova din văzduh* ZAMF. LN. 134. — **Et.** Anscheinend russ. *otū togo* «von dem».

otpu'st *sn., pl. -turi, (bis.)* Dimissorium *n*, Schlussgesang *m.* *Și sedea în tinda besericii pină la otpustul sfintei liturghii* DOS. VS. Oct. 15. — **Gr.** op- SEV. NUNTA 69 u. 253. — **Et.** Ksl. *otupustu*.

otrățe'l *subst.* 1. siehe *atrățe'l*. — 2. Lot-wurzf (Onosma arenarium) BR. — 3. ~ *de apă, ~ul bălților* Wasserschlauch *m.* (Utricularia) BR. PANȚU.

otrăvă *sf., c. obl. otrăvi, pl. otrăvi u. otrăvuri, Gift n.* *A da, a lua ~* Gift (ein)geben, (ein)nehmen. *Ruzanda luă un păhar . . plin de apă . . și . . lăsă să cadă otrava în cl C. NGR. 132. Vinul bun și nevasta frumoasa sint două otrăvi dulci la om* PANN PV. ed. Müller I 95. — **Syn.** *Otravă*, Gift, das man einnimmt od. einalmet; *venin*, Gift, das gewissen Tieren u. Pflanzen eigentümlich ist. — **Et.** Ksl. *otrava*.

otrăvi' (*a*), *prez. -ve'sc, v. trans.* vergif-ten. *Au murit Roman Voda, otrăvit de vāru-său Patru Vodă* MSCR. sec. 17. GCR. I 191. *De cind n'am cătanit, Viața mi-s'a otrăvit* PP. GCR. II 305. *Gazuri ~toare* giftige Gase. *Praf ~tor* Giftpulver.—**Et.** Ksl. *otraviti*.

otreapă *sf., auch otrep' sn., pl. otre'pe, MUNT.* Wisch-, Wasch-, Scheuerlap-pen *m.* *Batista neagra ca otreapa* ROS. TR. 31. — MOLD. dafür *petecă*. — **Gr.** Dem. *otreploa'ră* u. *-plo'r, pl. -plo're*. — **Et.** Ksl. *otrepī*, russ. *otrepie* «Werg, Lumpen».

otrițanie *sf. lv. (bis.)* Lossagung *f* vom Satan. *Să citească motivele cele de otrițanie de la botez* Ș. TAINE 220. — **Et.** Ksl. *otricanije*.

otro'c *sm.* Knahe *m*, von Märtyrern DOS. öfters, zB. VS. Oct. 22 (*sfinții 7 otroci* [Sie-benschläfer] *din Efes*); PS. IN V. 43 b (*sfinții măcenici și otrocii din Vavilon*). — **Et.** Ksl. *otrokū*.

otroco'l *subst.* MOLD. POP. *a face (un) ~ prin niște animale* (umherrennend) auf Tiere Jagd machen QU. *Faceți otrocol prin cele mițe și dați la om ca ciniū prin băț* CREANGĂ CL. XV 2. — **Et.** Vgl. bulg. *tārkola* (rum. *tir-col*) «Kreis».

otroțe'l siehe *atrățe'l*.

otstī'pnic *sm.* Abtrünniger *m*, von Julian Apostata DOS. VS. öfters, zB. Ian. 17 (*spurcatul porc otstīpnicul Iulian s'au ucis*). **Et.** Ksl. *otustanpīnikū*.

otura'c I sm. bei den Türken: Veteran *m*, der ein Gnadengehalt bezieht MIR. COSTIN LET.² I 20; NEC. COSTIN das. 66 ([Turciî] *fac și ei din slujitoriî batrini oturaci*). — II. *sn., pl. -ce u. -cui, lv. Station f.* (längere) Rast. *A fauce, ședea, sta ~* Station machen. *Nicolaî Voda au intrat . . în Galați de au șezut oturac doua zile* NEC. COSTIN LET.² II 87. **Gr.** In Bedtg. II bisw. *otor-*. — **Et.** Türk. *otura'k*.

o'ũ sn., pl. o'ũă, 1. Ei *n.* *Oũă roșii, de Paști* Ostereier. *Oua de furnici* Ameiseneier. *A face ouă* Eier legen. — Redensarten (vgl. *cloșcă, oțet*): *Umbla par'că are oua în poala, par'ca calcă pe ouă* er geht wie auf Eiern. *Nu e nici de zeama oualor* er taugt zu nichts. *Nu-ți cură ouă roșii* er macht sich nichts aus dir MUNT. QU. — Sprww. (vgl. *a'n I 3, cării' (a) I 2, gâina 1*): *A ajuns oul măi cumințe de cit găina* u. ä. das Ei will klüger sein als die Henne. — **2.** *oul genuchiului* die Kniescheibe QU. — **3.** OLT. *oușor = omușor 2*: Zäpfchen *n* am Gaumen. — **4.** in Pflanzennamen: *oul inului* Leindotter *m* (*Camelina sativa*) BR.; *ouăle popii* Nieswurz *f* (*Helleborus*) u. Bocksgeil *n* (*Orchis hircina* Scop.) PANȚU; *oușoare* TR. Knickfuss *m* (*Streptopus amplexifolius* Cand.) PANȚU. — **Gr.** Pluralformen wie bei *do'ũă, no'ũă*. — **Dem.** *oușor, pl. -șoa're, ou't, oule't, pl. -țe*. — **Et.** Lat. *ovum*.

oũa' (a) siehe *õa' (a)*.

oușor' etc. siehe *o'ũ*.

ovă's sn. 1. Hafer *m* (*Avena*), *pl. ~uri* Haferarten, *oveșe* Haferfelder. *Griul și ovarul nu s'au stricat* BIBLIA 1088 Ex. 9, 32. *Ovășuri, ca cel de Ligovo . . și Triumful* Gaz. SĂT. XIV 377. *La fințina 'ntre oveze Sa 'ntănesc doua neveste* BIBIC. 75. — **2.** *~ dulce* Honiggras *n* (*Holcus*) BR. — **3.** *iarba ~ului* Trespe *f* (*Bromus*) BR. — **Gr.** MUNT. MOD. *ovă'z*, ferner MUNT. MOLD. POP. häufig *ovă'sc*. — **Et.** Ksl. *ovisu*; *ova'sc* dürfle an *va'sc* angelehnt sein.

ovăscior' subst. Glatthafer *m* (*Arrhenaterum Beauv.*) BR.

ovă'z siehe *ovă's*.

oveli' (a) etc. siehe *ofili' (a)*.

ovirși' (a) *v. trans.* vervollständigenden NEC. COSTIN LET.² I 481 (*spre a ovirși aceste ponturi și așezăminturi*). — **Et.** Ksl. *uvrušiti*.

ovolni' (a) *v. trans.* entlassen IANOV CL. I 22 (*sînt ovolnit din slujbă și înlocuit cu..*).

Et. Russ. *uvoljnjatj*.

ovree'sc siehe *evree'sc*.

Ovrei'a npr. f. Judäa *n* COR. TETR. LUC. 6, 17 (*de în toată Ovreia și Ierusalim*).

Ovre'iũ etc. siehe *Evre'ũ*.

ovsi'gă siehe *opsi'gă*.

ozo'r sn., pl. ozoar'ă, MOLD. POP. Muster *n*, Dessin auf Zeugen QU. *Lina supfire în patru ițe sau în ozoară* [gemustert] SEV. NUNTA 46. *Să lăudară . . Cu sacuri unșorii* [=unșorii] *sa-i oboara* [casei tale], *Să-i dezbrace aur cu ozoară* [die gemusterten Goldbehänge?] DOS. PS. IN V. 73 Z. 20. — **Et.** Russ. *ozoru*.

